

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA CONCILII TRIDENTINI (ANNO 1545) PRO LATINIS,
ET CONCILII FLORENTINI (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESIE SÆCULA ET AMPLIUS,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUGTA;
INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTI-
BUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM
MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS
CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTI-
CAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATI-
STICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITUR-
GICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM
DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS. ALTERO SCILICET **RENUM**, QUO CONSULTO, QUIDQUID
NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSE,
IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO **SCRIPTURÆ
SACRÆ**, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM
SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERBUS, A PRIMO
GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT:

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS,
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTAN-
TIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILIC SPARSORUM,
PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES,
LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIA NEMPE LATINA, ALIA GRÆCO-LATINA.
LATINA, JAM PENITUS EXARATA, QUOAD PRIMAM SERIEM, VIGINTI-QUINQUE ET DUCENTIS VOLUMINIBUS MOLE SUA
STAT, MOXVE POST PERACTOS INDICES STABIT, AC QUINQUE-VIGINTI-CENTUM ET MILLE FRANCIS VENIT. GRÆCA
DUPplici EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALIS AMPLE-
CTITUR, ET AD NOVEM ET CENTUM VOLUMINA PERVENIT, SED SINE INDICIBUS; POSTERIOR AUTEM HANC VERSIONEM
TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR; UTRAQUE VIGESIMA QUARTA
DIE DECEMBRIS 1860 OMNINO APPARUERAT. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE
LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EM-
PTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM SIVE GRÆCAM SIVE LATINAM, 326 VOLUMINIBUS PRO AMPLIORI EDITIONE ET 272
PRO MINORI ABSQUE INDICIBUS CONSTANTEM, COMPARET NECESSE ERIT, SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLI-
TUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRÆ ET SEORSIM
COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VEL
PRO SEX FRANCIS OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES SERIEBUS PATROLOGIÆ NONDUM EXCUSIS APPLICANTUR.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CV.

NICETAS DAVID PAPHLAGO. NICETAS BYZANTINUS. THEOGNOSTUS MONACHUS.
S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS. ANONYMUS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUCE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIINA.

ΝΙΚΗΤΑ

ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ, ΤΟΥ ΚΑΙ ΔΑΒΙΔ,

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

NICETÆ PAPHLAGONIS,

QUI ET DAVID,

NICETÆ BYZANTINI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

ACCEDIT EDITORUM DISSERTATIO IN QUA DE AMBORUM ÆTATE ET SCRIPTIS INQUIBITUR.

TOMUM ABSOLVUNT

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI, THEOGNOSTI MONACHI, ANONYMI,

SCRIPTA QUÆ SUPERSUNT;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 11 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDÉBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIINA.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CV CONTINENTUR.

NICETAS DAVID PAPHLAGO.

Orationes Laudatoriæ aliæque nonnullæ festivæ.	col. 15
Vita S. Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani.	487
Fragmenta Expositionis in Lucæ Evāgelium.	575
Exegesis carminum arcanorum S. Gregorii Theologi.	578

NICETAS BYZANTINUS.

<i>Editorum Patrologiæ Dissertatio de ætate et scriptis Nicetæ Byzantini, in qua etiam de Niceta Davide.</i>	583
Nicetæ Refutatio epistolæ regis Armeniæ.	587
Confutatio dogmatum Mahomedis.	670

THEOGNOSTUS MONACHUS.

Encomium in omnes sanctos.	850
Libellus ad Nicolaum Papam in causa Ignatii archiepiscopi Constantinopolitani.	855

ANONYMUS.

Vita S. Nicolai Studitæ.	863
--------------------------	-----

S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS.

<i>Vita S. Josephi auctore Joanne diacono CP., ex Actis sanctorum Bollandianis.</i>	931
Mariale S. Josephi.	978

(E regione Latini textus, olim ab Hippolyto Maraccio editi, Græca posuimus ex Menæis et aliis Græcorum libris liturgicis descripta.)

Canon in terræ motus periculo.	1415
Laudatio in S. Bartholomæum apostolum.	1422

NICETAS DAVID

PAPHLAGO

NOTITIA HISTORICA ET LITTERARIA.

(Leo ALLATIUS, *Diatriba de Nicetis*, ap. *Mat. Biblioth. nov.*, VI, part. II, p. 5.)

Inter varia cognomina et dignitatum titulos unum Nicetam latitantem, sed propter eadem incommode in plures variosque atque immaniter divisum, si fieri potest, suis partibus integrum in medium adducamus. Fuit is Byzantinus et Paphlago dictus. Joannes Scylitza in proœmio suæ historiæ: 'Ο γὰρ Δαφνοπάτης Θεόδωρος, Νικήτας ὁ Παφλαγῶν, Ἰωσήφ Γενέσιος, καὶ Μανουὴλ οἱ Βυζάντιοι, Νικηφόρος διάκονος Φρύξ, καὶ τὰ ἑξῆς. Namque *Theodorus Daphnopates, Nicetas Paphlago, Josephus Genesis, et Manuel Byzantini, Nicephorus diaconus Phryx*, etc. Ex Scylitza sua hausit Cedrenus. Consentit hisce Nicephorus Callistus *Hist. eccl.* lib. XIV, 28. Sed Paphlago, cognomenne fuerit, an episcopatus titulus, quis extricet? Plane in multis manuscriptis legitur *Νικήτας Παφλαγονίας, Nicetas Paphlagoniæ*, ut in codice Vaticano 1246, et ante Vitam Ignatii patriarchæ. Et potuit quoque esse ex Paphlagonia, sed Byzantina civitate donatus: neque id probatione eget: sunt enim omnes omnium scriptorum chartæ de alienis in cives proprios ascitis a civitatibus plenæ. Et episcopatus Paphlagoniæ nullus apparet. Fuit is quoque binominis: namque et Davidis appellatione insignitur. Hinc sæpius *Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ, Nicetæ qui et David*; et absolute a nonnullis *Nicetas David* appellatur. Et videant qui *David* hoc cognomentum fuisse tradunt, quo se fulciant fundamento. In aliquibus codicibus adnectitur loco *Davidis et Paphlagonis, Δαδύβρων, Dadybrorum*, qui erat episcopatus sub Gangrensi Paphlagoniæ. Hinc arguo non male Dadybrensem episcopum, dictum etiam Paphlagonem, qui nempe possideret in Paphlagonia episcopatum. Huic additur quoque nomen *philosophi, Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ τοῦ φιλοσόφου. Nicetæ, qui et David, philosophi*, ut clare videtur in codicibus manuscriptis Vaticanis 344, 365 et 679. Et in aliis, nullo alio addito, *Νικήτα τοῦ φιλοσόφου, Nicetæ philosophi*, non quod tantum institutum monachorum professus, sed quod inter alia potissimum sibi philosophiæ munus ascriberet, quales plerique eo ævo fuere, et primus inter eos ὑπάτου τῶν φιλοσόφων titulo cohonestabatur. Quare hic fuerit Nicetas, qui et alio nomine David vocabatur, Byzantinus, dignitate philosophus, Dadybrorum in Paphlagonia sub Gangrensi episcopus: et omnia, quæ sub Nicetæ nomine diversis hisce titulis ad varios referuntur, huic soli vindicantur (a).

Floruit circa Leonis et Constantini tempora, ut colligitur ex proœmio Vitæ sancti Ignatii patriarchæ, quam ille neque indocte neque ineleganter concinnavit: Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τούτοις ἐγγίζοντες τύχοιεν καιροῖς, πολλῶ μᾶλλον ἀξιομνημονευτότατοι ἂν εἶεν ἀπάντων, καὶ ἀξιωματικοί, ὡς πολὺ πλέον οἰκοδομεῖν τῇ ἐγγύτητι δυνάμενοι τὴν Ἐκκλησίαν· τὸ γὰρ ἀρχαῖον καὶ πάνπολι κατὰ χρόνον διεπτῶς, εἰ καὶ πιστεύεται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ καὶ θάττον ἂν τοῖς πολλοῖς πρὸς τὴν μίμησιν ἀπογινώσκοιτο, λογιζομένοις ὡς κρείττον, ἢ κατὰ τὴν παρούσαν, τῶν πρεσβυτέρων ἐκείνων δυναμένων κατορθοῦν γενεάν· ὅσα δ' ἂν τοῖς καθ' ἡμᾶς κατορθοῦσθαι πιστεύοιτο καιροῖς, μᾶλλον ἂν οἶμαι ταῦτα παρακνίζειν τοὺς εὐσεβεστέρους, καὶ πρὸς τὸν ἴσον τῆς ἀρετῆς διερεθίζειν ζῆλον· διὰ ταῦτά μοι τοῦτον ἐνοστήσασθαι νῦν τῷ λόγῳ τὸν ἀγῶνα· καὶ μοι σφοδρὸς πόθος κατακάρδιος ἀληθινοῖς διηγήμασι καὶ πάσης προλήψεως ἀπηλλαγμένοις ψεύδους, τὸν μέγαν ἱεράρχην, καὶ ποιμένα τῆς βασιλείας Ἰγνάτιον ὑπὸ γε Θεοῦ πνεύματι τῆς ἀληθείας ὑφηγητῇ, καὶ συλλήπτορι τοῖς ἀγνοοῦσι, ὁποῖός τις ἦν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν πολιτείας

(a) Hactenus notitiam de hoc Niceta nos ex Allatio edideramus in *Script. vet.* t. IX, præf. p. XIX; quem tamen diversum esse a Niceta Serrarum episcopo, infra constabit. A. M.

ἀπεδείξει· Ἰγνάτιον, φημί, τοῦτον τὸν ὑστερον μὲν τῷ χρόνῳ καὶ πρὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης ἀναδειχθέντα γενεᾶς, οὐδενὸς δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τιμῶν ἱεραρχῶν τὴν πίστιν καὶ τὴν ὁμολογίαν ἀπολειπόμενον· *Quod si autem eosdem ad extremam et nostram ætatem propius accedere contingat, tum vero multo maxime præ cunctis memorandi, omnique laude prædicandi sunt, ut qui propter temporum vicinitatem multo magis Ecclesiæ prodesse possint. Quod enim pervetustum est, longisque temporum intervallis remotum, etsi fidem propter scribentis auctoritatem mereatur, desperatur tamen a plerisque studium imitandi, ut qui putent illis majorum nostrorum sæculis multo promptius fuisse, quam nostris cum virtute vivere. Quæ vero nostra memoria recte facta creduntur, illa multo acrius, opinor, piorum mentes ad virtutis decus æmulandum inflammant. Quapropter ingens me desiderium animi impulit ad causam hanc sive certamen oratione persequendum, duceque et adjutore Deo spiritu veritatis, ostendendum nescientibus, qui vir Ignatius qualisque et quantus hic antistes, et regię pastor urbis, (in vitæ suæ ratione fuerit. Ignatium, inquam eum, qui ævo quidem posterior et ante hanc nostram generationem floruit, prioribus tamen illis venerandis pontificibus nihil vel de fide, vel confessione concessit.)* Quid sit γενεά, vel ætas, antequam vixisse fertur Ignatius, docent laudatissimi quique grammatici. Quare nulli dubium fuerit, sub jam dictis imperatoribus Nicetam hunc floruisse.

Scrīpsit *Historiam*, ut Scylitza atque Cedrenus tradunt, et Nicephorus Callistus loco dicto, quod divus Cyrillus per visionem divinam nomen Joannis suscepit, conceptumque antea odium in Chrysostomum, Dei Genitricis hortatu deposuerit: *Ἐν ἀποκρύφῳ ἱστορίᾳ εὐρῶν Νικήτα φιλοσόφου τοῦ καὶ Δαυὶδ, καὶ ἄλλων, καὶ αὐτὸς δεῖν ἔγνω ἐν τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ ἐντάξαι, ὡς ἂν μὴ τινι ἀμφιβάλλειν γένοιτο, πῶς οἱ τοσοῦτοι φωστῆρες δι' ἔχθρας ἀλλήλοις ἰόντες ἀγιωσύνης καὶ ἀμφῶ εἰς ἄκρον ἦγον, καὶ τῆς Ἐκκλησίας θεμέλιοι ἐχρημάτισαν, μηδαμῶς τὸ τῆς ἔχθρας μέγα τὴν κρατοῦσαν δόξαν λυμήνασθαι δυναθείσης·* *In arcana Nicetæ philosophi, qui et David dictus est, historia, et apud alios item cum invenerim, operi huic meo inserendum esse quoque duxi, ne cui ambigue in mentem veniat quomodo tanta luminaria, inimicitias mutuas exercentia, ambo ad summam sanctitatem pervenerint, et Ecclesiæ fundamenta exstiterint, inimicitias hujusmodi nullum illorum gloriæ detrimentum afferentibus.*

Vitam sancti Ignatii, Michaelis Trauli (Balbi) imperatoris Constantinopolitani F. et patriarchæ Constantinopolitani, quo exacto Photius ex senatore et laico factus est patriarcha. Eam in Latinum a se versam edidit Græce et latine Matthæus Raderus ante concilium octavum generale, in-4, Ingolstadii. Postmodum in nova Conciliorum generalium et particularium editione Romæ, Colonix, et Parisiis publicata est. Eam quoque e Græco vertisse Federicum Metium scribit Possevinus in Apparatu. Legitur etiam nunc manuscripta in bibliotheca Vaticana cod. 1452, collegii Græcorum, regia Sancti-Laurentii, et alibi.

Orationes varias in laudes sanctorum, Quas ipse legi sunt:

1. *In sanctum Joannem evangelistam. P.: Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς γόνον προτρεπόμενος ἐπαινεῖν. Sub Nicetæ rhetoris et sancti viri titulo servatur in bibliotheca Barberina.*
2. *In sanctos martyres Cerycum (sic) et Julittam. P.: Ὅσπερ οὐκ ἔστι συνεχόμενον τῷ Κυρίῳ Ἰουδαῖον.*
3. *In sanctum Pantaleemonem. P.: Θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ, φησὶν ὁ μέγας.*
4. *In sanctum Bartholomæum apostolum. P.: Θερμὸς ὁ πόθος, ἀλλ' ἀβρανῆς] ὁ νοῦς, ζέων δ' ἔρωσ.*
5. *In sanctum Marcum evangelistam. P.: Ὅσπερ οὐχ ὅμοιαι τῶν σωμάτων πάντων αἱ μορφαί.*
6. *In sanctum Jacobum Zebedæi filium. P.: Πρώην μὲν ἡμᾶς ἡ ζωσα τῆς ἀληθινῆς θεολογίας πηγή.*
7. *In Petrum et Paulum apostolorum principes. P.: Τίς ὁ τερπνὸς οὗτος ἦχος; τίς ὁ τῶν ἐορταζόντων, κτλ.*
8. *In sanctos duodecim apostolos. P.: Τί καλὴ τῆς Ἐκκλησίας ἡ τάξις! τί τερπνὴ τῶν ἐπ' αὐτῆς, κτλ.*

Hæ omnes sub eodem rhetoris titulo leguntur in Barberina.

9. *De certamine, et inventione, et translatione reliquiarum sancti protomartyris et archidiaconi Stephani. P.: Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Σωτὴρ πάντων τῶν ἐλπίζόντων ἐπ' αὐτόν. Sub eodem titulo in Barberina, et sub Nicetæ philosophi in Vaticanis, codicibus 679 et 819. Possevinus in Apparatu putat Nicetæ Byzantini esse, qui in Vaticana bibliotheca sub nomine Nicetæ philosophi asservatur Græce manuscriptus sermo, de martyrio, inventione, et translatione venerandarum reliquiarum protomartyris sancti Stephani. Alii codices tribuunt Michaeli Psello, notantque ex improviso dictum.*

10. Sub Nicetæ Paphlagoniæ habetur *Laudatio in sanctum martyrem Theodorum. P.: Τί λαμπρὰ καὶ διαυγὴς ἡ τῆς ἡμέρας χάρις! In Vaticana, cod. 1246. In Barberina expressius: Νικήτα ἐπισκόπου Παφλαγονίας, Nicetæ episcopi Paphlagoniæ. Cod. 247.*

11. Chii etiam legeram: Νικήτα ῥήτορος τοῦ Παφλαγόνοσ ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Νικόλαον τὸν Μυροβλότην καὶ θαυματουργὸν ἀρχιεπίσκοπον Μύρων τῆς Λυκίας: *Nicetæ rhetoris Paphlagonis laudatio in*

sanctum Nicolaum Myroblytam, et mirandorum effectorem archiepiscopum Myrogum Lyciæ. P. : Ὁ μὲν θεοπάτωρ Δαυὶδ τὸ ἀειθαλὲς καὶ μετάρσιον.

12. *Laudatio in sanctos anargyros Cosmam et Damianum.* P. : Ὡς ἀγαπητὰ τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων ! Sub Nicetæ philosophi nomine in Vaticana cod. 808. Eademque habetur in meo manuscripto, nullo præfixo auctoris nomine. Eam cum nonnullis aliis Monachium misi doctissimo Simoni Wagnereckio, qui nunc de sanctissimis his Anargyris commentationem meditatur, quam jam bene inchoatam melius conficiet. Quid enim est, quod ille calamus amplissime non perfecerit?

Scriptis præterea *expositionem* in aliqua carmina Gregorii Nazianzeni.

1. In sepulcralia, quæ ille in defunctum Basilium composuit. Conservatur in bibliotheca Vaticana cod. 496 et 949, sub nomine Νικήτα φιλοσόφου τοῦ Παφλαγόνοσ, *Nicetæ philosophi Paphlagonis* :

2. In gnomas seu sententias ejusdem, quas ille acrostichide illa complexus est. Γνωμαὶ Γρηγορίου δίστιχος εὐεπίη, ἐσθλὸν ἄθυρμα νέοις, etc. Sub nomine Νικήτα τοῦ καὶ Δαυὶδ τοῦ φιλοσόφου, *Nicetæ, qui et David, philosophi.* Cod. 344 et 365. Et in Augustana inter theologicos cod. 44. In Altempsiana sub nomine Νικήτα φιλοσόφου ἐπισκόπου Δαδύβρων, *Nicetæ philosophi Dadybrorum episcopi.* Et absque episcopi dictione inter rhetoricos Augustanæ cod. 17. Quæ Venetiis edita sunt in 4, anno 1563. Ἑρμηνεῖα εἰς τὰ τετράστιχα τοῦ μεγάλου Πατρὸσ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὰ μονόστιχα, εἰς τὰ ἐπιγράμματα τὰ εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον παράφρασις. Vindicantur Nicetæ, qui et David, editæ quoque paraphrases carminum Gregorii Nazianzeni de principiis, ex bibliotheca reipublicæ Augustanæ, Lugduni Batavorum in officina Plantiniana anno 1591, in 8, quam etiam arbitratur David Hoeschelius esse Nicetæ. Verumtamen cum ipse rem penitius examinarem, reperi paraphrases has, sive expositiones, editas tum Venetiis tum Lugduni Batavorum, nullo modo Nicetæ esse; idque ex codice satis antiquo bibliothecæ S. Andreæ Vallensis, codicibus Vaticanis, Lutetianis, et aliis. Et ut veram in carmina Nazianzeni expositionem Nicetæ habeas, non gravabor ex eodem Santandreano codice titulos carminum, et paraphraseon principia, ut ibi sunt, digerere.

Τοῦ φιλοσόφου κυροῦ Νικήτα ἐπισκόπου Δαδύβρων ἐξήγησις τῶν ἐπῶν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (α). *Philosophi domini Nicetæ Dadybrorum episcopi expositio carminum magni Gregorii Theologi.* Proœmii principium : Οἱ μὲν παρ' Ἑλλήσι φιλοσοφώτατοι εἶναι δόξαντες. Alterius proœmii P. : Οἱ τῆσ κοσμικῆσ σοφίασ τὴν ἀκροτάτην καταλαβεῖν.

Περὶ ἀρχῶν λόγος α'. *De principiis oratio prima.* P. : Οἶδα μὲν, φησὶν ἡ θεόληπτος τοῦ λόγου φωνή.

Περὶ Υἱοῦ λόγος β'. *De Filio oratio secunda.* P. : Ἐκθέμενος περὶ ἀρχῶν, ἡ ἀρχῆσ · ταυτὸν δὲ εἰπεῖν.

Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λόγος γ'. *De Spiritu sancto oratio tertia.* P. : Θεολογήσασ ὁ θεοληπτότατος περὶ Πατρὸσ καὶ Υἱοῦ.

Περὶ κόσμου λόγος δ'. *De mundo oratio quarta.* P. : Ἰκανῶσ διὰ τῶν προειληφθέντων ἐπῶν.

Περὶ Προνοίας λόγος ε'. *De Providentia oratio quinta.* P. : Φιλοσοφῆσασ περὶ τῶν δύο κόσμων, πρώτου, φημί.

Περὶ νοερῶν οὐσιῶν λόγος ς'. *De intellectualibus substantiis oratio sexta.* P. : Διεληφῶσ περὶ διττοῦ κόσμου, νοητοῦ λέγω καὶ αἰσθητοῦ.

Περὶ ψυχῆσ λόγος ζ'. *De anima oratio septima.* P. : Ἐπομένωσ μετὰ τὴν τῶν οὐρανίων καὶ λογικῶν.

Περὶ διαθηκῶν, καὶ ἐπιφανείασ Χριστοῦ λόγος η'. *De testamentis, et apparitione Christi, oratio octava.* P. : Συντελέσασ τοὺσ δογματικοὺσ λόγουσ ἑπτὰ.

Περὶ ἀρετῆσ ἀνθρωπίνησ λόγος θ'. *De virtute humana oratio nona.* P. : Θεολογικώτατον καὶ φιλοσοφώτατον.

Περὶ φύσεωσ ἀνθρωπίνησ λόγος ι'. *De natura humana oratio decima.* P. : Φιλοσοφῆσασ ὁ θεοσοφώτατος περὶ τῆσ ἀνθρωπίνησ ἀρετῆσ.

Περὶ εὐτελείασ τοῦ ἐκτὸσ ἀνθρώπου, καὶ τῆσ τῶν παρόντων ματαιότητοσ λόγος ια'. *De contemptione exterioris hominis, et rerum præsentium vanitate oratio undecima.* P. : Περὶ τῆσ ἀνθρωπίνησ φύσεωσ.

Περὶ τῶν φθασάντων μακαρισμοὶ καὶ ὄροι πνευματικοῦ βίου λόγος ιβ'. *De beatitudinibus et finitionibus vitæ spiritualis oratio duodecima.* P. : Ταλανίσασ καὶ κατασμηκρόνας τὰ ἀνθρώπινα, καὶ τὰ τοῦ αἰῶνοσ τούτου.

Γνωμολογία δίστιχος, ἧσ ἡ ἀκροστιχὶσ αὕτη. *Sententiæ distichis expositæ, quarum hæc est acrostichis.* Γνωμαὶ Γρηγορίου, etc.

Γνωμολογία τετράστιχος. *Sententiæ tetrasichis expressæ.* Γρηγορίου πόνοσ εἰμί, etc. P. : Ἐβουλόμην μακροτέρασ λόγων πραγματείας. Et hanc suam expositionem non ultra Nicetam extendisse, colligitur ex fine hujus postremæ expositionis, ubi hæc habet : Ἐβουλόμην μακροτέρασ λόγων πραγματείας κατα-

τεινόμενος πρὸς ἑκάστην ὑπόθεσιν τῶν ἐμμέτρων ἐπῶν τοῦ Θεολόγου τὴν ἀρμόζουσαν ἐξήγησιν ἀνατάξασθαι, ὁμοῦ μὲν ἑμαυτῷ χαριζόμενος, ἐγκαλλωπιζομένῳ τοῖς τῆς ἐκείνου μεγαλονοίας θεωρήμασιν· καὶ θεολογήμασιν ὁμοῦ δὲ καὶ τοῖς ὀπισθεν ἰουῖσιν ὠφέλειαν ταῖς περὶ τούτων ἀδελεσχίαις προμηθεύμενος· ἄλλης δὲ βασιλικῆς ὑπομνησθεὶς καὶ πατρικῆς ἐντολῆς, *Υἱέ μου, φύλαξαι τοῦ ποιῆσαι βιβλία πολλά, παραγγελλούσης, καὶ τὸ αἴτιον ἐπαγαγούσης, τοῦ μὴ εἶναι περαστὸν ἡ συντέλειαν τῶν συνταγμάτων τῆς ἀπείρου σοφίας τοῦ Θεοῦ, καὶ κόπως μὲν λεγούσης ψυχῆς καὶ σαρκὸς τὴν ἀμετρίαν ὑπάρχειν τῆς μελέτης, τὴν ἀπ' αὐτῆς δὲ ὠφέλειαν, καὶ πάσης θεοπνεύστου Γραφῆς δύναμιν εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, καὶ τῆς ἐντολῆς τήρησιν συγκεφαλαιουμένους ἐξεῖναι λαβεῖν· τοιγαροῦν τῆς παραγγελίας ταύτης ἀκροασάμενος, ἐφυλαξάμην ἐπὶ πλείστον τῆς ἐξηγήσεως μετὰ τὴν τῶν ἀποβρήτων ἐπισκεψιν ἰέναι· τελευταίαν δὲ τῶν τετραστίχων τούτων τὴν ὁμολογίαν ἀποχρώντως ἡμᾶς οἰκοδομούσης πρὸς τὴν θεωρίαν καὶ πράξιν ἐξηγησάμενος καταπαύσω·* *Mihi in animo erat diffusiore sermonis ambitu ad argumenta singula carminum Theologi condecentem expositionem apponere, tum mihi morem gerens, qui illius gravium et amplissimarum sententiarum speculationibus, et acuminibus theologicis mihi complaceo, tum posteris emolumentum circa ea magis comparans. Verum alterius consilii memoriam recolens, et regii ac paterni præcepti, « Fili mi, cave ne multos libros conscripseris, » sedulo admonentis, et causam proferentis, quod nullus sit finis aut terminus compositionem infinitæ numinis sapientiæ, et laborem asserentis animæ et corporis immoderatam rei meditationem esse; utilitatem vero, quæ inde consequitur, et totius divinitus inspiratæ Scripturæ facultatem in Dei timorem, et præcepti observantiam, veluti in unum caput referentes, usurpare licere. Quapropter monitum hoc audiens, cavi ne ultra expositionem post ineffabilem considerationem protraherem. Postremum vero tetra-stichorum horum sententiis, quæ satis abundeque tum ad speculationem tum ad actionem ædificant, enarratis, dicendi finem faciam. Has interpretationes maxima ex parte Billius in suam Nazianzeni editionem Latine parum cautus sub Cyri nomine transfudit. Et in epistola ad cardinalem Sirletum: Reliqua etiam opuscula, quæ Cyrus explanavit, versibus item reddidi. Sed cyrus (id est dominus) ante nomina positum quid sit, fusius in aliis diximus.*

ΝΙΚΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΦΛΑΓΟΝΟΣ

ΤΩΝ ΠΛΗΥ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ

ΑΛΛΟΙ ΤΕ ΤΙΝΕΣ ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ.

NICETÆ PAPHLAGONIS

SUMMORUM APOSTOLORUM ORATIONES LAUDATORIA

ALIAEQUE QUÆDAM FESTIVÆ.

(Ex Franc. Combefisii *Auctario ad Bibl. Patr.*, tom. I, p. 327.)

ORATIO I.

A

ΛΟΓΟΣ Α'.

In diem natalem sanctissimæ Dei Genitricis.

Εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου (1).

Exultationis dies lætitiæque exordium. Depo-
namus inæstítiam, ac splendorem induamus. Lo-
quamur potentias Domini, auditas faciamus omnes
laudes ejus in portis siliæ Sion¹. Exsulemus in
salutari ejus. Etenim erexit nobis hodie cornu sa-

Αγαλλιάσεως ἡμέρα καὶ εὐφροσύνης ἀρχή. Ἄπα
θώμεθα τὴν κατήφειαν, καὶ τὴν λαμπρότητα περι-
θώμεθα. Εἰπωμεν τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου, ἀκαι-
στάς ποιήσωμεν πάσας τὰς αἰνέσεις αὐτοῦ ἐν ταῖς
πύλαις τῆς θυγατρὸς Σιών. Ἀγαλλιασώμεθα ἐπὶ τῇ

¹ Psal. cv, 2.

(1) Ex cl. v. Raph. Dufrene cod. nunc Regio. Tit.: Τοῦ λαμπροτάτου φιλοσόφου καὶ ῥήτορος Νικήτα, το
καὶ Δαβὶδ.

σωτηρίῳ αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν σήμερον, ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καὶ καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων προφητῶν αὐτοῦ, ἀνέστησεν ἡμῖν φυτὸν εἰρήνης, τὴν ῥίζαν τοῦ Ἰεσσαί, ἐξ ἧς ἡ ῥάβδος ἡ τὸ ἀμάραντον ἄνθος ἀναδοῦσα Χριστόν. Τίς οὐκ ἀγαλλιᾶται τῇ καρδίᾳ; Τίς οὐκ εὐφραίνεται πνεύματι; Τίς οὐ μυστικῶς κατατέρπεται; Τίς οὐ πανηγυρίζει πνευματικῶς, τὴν ἐν τῷ Θεῷ προωρισμένην, καὶ διὰ στομάτων προφητικῶν προηγγελμένην σωτηρίαν, εἰς ἔχθασιν ἄρτι σαφῆ προλοῦσαν καθορῶν;

Πᾶσα ἡ κτίσις χορευέτω· πᾶσα ἡ γῆ μετ' εὐφροσύνης βοάτω καὶ σιριτάτω, ὅτι τὸ τῆς ἀρχεγόνου λύπης ἀναιρετικὸν φάρμακον ἐβλάστησεν ἄρτι· ὅτι τῆς προγονικῆς ἀρᾶς, ἡ πᾶν τε βρότειον ὑποπεπτῶκει γένος, διὰ τῆς μεγάλης τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας περὶ ἡμῶν, ἡ ἀφάνισις πάρεστι· καὶ τοιαύτη σήμερον ἡμῖν ἀνωθεν ἐπιδραβεύεται δωρεά, ὡς μὴ μόντην ἐκείνην ἐξαναιρεῖσθαι τὴν ἀρὰν, ἀλλὰ καὶ σύμπασαν ἡμῖν εὐλογεῖσθαι τὴν φύσιν· καὶ καταργεῖσθαι μὲν τὸ τῆς παλαιᾶς ἔχθρας μεσότοιχον, ἀγάπην δὲ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ εἰρήνην ἐξανίσχειν.

Ἰερεμίας μὲν ὁ τῶν προφητῶν συμπαθέστατος καὶ θεϊότατος ὕδωρ αἰτεῖ τῇ κεφαλῇ, καὶ πηγὴν δακρύων τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὥστε κατ' ἀξίαν θρηνησαι δυστυχοῦντα τὸν Ἰσραὴλ. Ἐμοὶ δὲ τίς δώσει τῇ καρδίᾳ πηγὴν ἐννοιῶν θεῶν, καὶ τοῖς λόγοις ποταμῶν εὐροῖαν ἀγαθῆν, ὥστε τὸ μέγα κλέος ἐξαγγεῖλαι τῆς παρουσίας χαρᾶς, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς θείας μεγαλοδωρεᾶς αἰνέσαι; οὐ κατ' ἀξίαν (ἀνέφικτον γὰρ οὕτως ὕμνεῖν), ἀλλ' ὅσον εἰπεῖν ἐμοὶ τε θεμιτόν, καὶ τοῖς ἀκούουσι χωρητόν. Γενέθλια ἡ πανήγυρις, ὦ φίλοι· γενέσια Μαρίας, τῆς τὸν Χριστόν ἡμῖν μετὰ ταῦτα τὸν Θεὸν γεννησαμένης· τῆς ἀσπόριος, ἀχράντως τὸν ὑπερούσιον Λόγον καὶ ἀπερίληπτον καὶ ἀσίωματον, τῇ σωματικῇ καὶ ἡμετέρα καταμιξάσης μορφῇ. Ταύτης τὴν γέννησιν σήμερον εορτάσαι συνήλθομεν, ἵνα τῶν μεγαλείων αὐτῆς αἰνέσωμεν τὴν ἀρχὴν, ὣν εὐδόκησε ποιεῖν ὁ δυνατὸς ἐν αὐτῇ.

Πολλῶν γὰρ καὶ ἀπείρων, οὐμενοῦν ὅσον εἰπεῖν δυνατὸν, ἀποκαλυπτομένων μεγαλοουργιῶν ἐν αὐτῇ, τοῦτο πρῶτον καὶ θαυμασιώτατον, τὸν ὑπερφουὸς τῆς γεννήσεως τρόπον ὑπερφουῶς προκατεβάλλετο. Ἄνωθεν γὰρ ἡ σοφία πρὸ αἰώνων τὰς τῶν γινομένων ἐχύσεις προορῶσα, ἀναλόγως τοῖς τέλεσιν ὑποβάλλει καὶ τὰς ἀρχάς. Ἐπειδὴ οὖν ἐμελλεν οὐ μήτηρ μόνον χρηματίσαι Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ θυγάτηρ κατὰ πνεῦμα υιοθεσίας, ἀλλὰ καὶ βασίλισσα καὶ κυρία τῶν ὅλων ἀναβρῆθησθαι, διὰ τῆς ὑπεραγνώστου πρὸς τὸν Υἱὸν ὑψώσεως καὶ ἀναγωγῆς, διὰ τοῦτο καὶ ἡ σύλληψις εὐθύς ξένη, καὶ ἡ πρὸς τὸν βίον αὐτῆς εἰσόδος καινοπρεπής· διὰ τῶν ἠττόνων πρὸς τὴν τῶν μειζόνων αὐτῇ ὁδοποιούσα πίστιν. Ἐδαί γὰρ οἴκοθεν ἔχουσα τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμει, τὰ ὑποδείγματα, καὶ

luis in domo David pueri sui ¹, ac, sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum, pacis nobis arborem suscitavit, radicem Jesse, ex qua virga, quæ Christum florem immarcescibilem produxit ². Quis non animo exsulet? Quis spiritu non lætetur? Quis non mystice congaudeat ac jucundetur? Quis non festis gaudiis celebret, dum salutem in Deo prædestinatam, ac per ora prophetarum prænuntiatam, in apertum jam eventum procedere conspiciat?

Omnis creatura choros agat. Omnis terra cum lætitia clamet et exsulet, quod jam pharmacum germinarit, quo sublata est originalis tristitia: quod præsto est, quo magna Dei erga nos providentia aboleatur primorum parentum maledictio illa, cui obnoxium factum fuerat universum genus mortalium: taleque nobis hodie cœlitus donum prærogatur, ut nedum maledictio illa exstinguatur, sed et omnis nobis natura benedicatur, destruatque veteris inimicitie medius paries, ac dilectio Deum inter et homines paxque oriatur.

Jeremias quidem prophetarum miserantissimus ac divinissimus, aquam capiti petit, atque oculis fontem lacrymarum, ut pro meritis infelicem lugeat Israel ³; mihi verò quis dabit cordi divinorum fontem conceptum atque sensorum, verbisque facili lenique vena defluentium fluminum copiam, ut præsentis gaudii magnam decus enuntiare, divinique magni doni excellentiam laudare valeam? non ex dignitate (nec enim sic laudare concessum est), sed quantum tum mihi laudare licet, tum auditores capere possunt. Dies natalis est, amici! quam celebriatam agimus, Mariæ natale, ex qua nobis postea Christus Deus nascetur; ejus nimirum, quæ sine semine, intemerate omni majus substantia Verbum incomprehensumque et incorporeum, corporeæ nostræque ac humanæ formæ ut coalesceret, fecit. Hujus natale celebraturi hodie convenimus, ut ejus magnalium exordium laudemus, quæ in ea, qui potens est ⁴, propensa voluntate facere voluit.

Cum enim multa et infinita, ac quæ nullus referre possit, in ea detecta sint magnifica opera atque munera, primum istud mirabilissimumque, eum, qui naturam omnem excedit, divinumque altiore supra naturam modo diviniusque præstruebat nativitatibus modum. Sapientia enim, jam tum a principio ante sæcula, eorum quæ fiunt eventus prævidens, pro finium ratione congrue principia subdit. Quod igitur futurum erat, ut nedum Dei Mater audiret, sed et filia secundum spiritum adoptionis filiorum, sed et regina atque domina universorum celebraretur, per ignotissimam ex Filii rationibus exaltationem celsamque elevationem, idcirco etiam conceptio statim nova, ejustque in vitam ingressus mira extra usum ratione: quo nimirum ex mior-

¹ Luc. i, 69. ² Isa. ii, 10. ³ Jerem. ix, 1. ⁴ Luc. i 49.

ribus ad majorum ei fidem viam sterneret. Decebat enim ut quæ a se divinæ haberet potentia exempli, atque ad matris, qua suscepta esset, sterilitatem respiceret, nec cujus nuntius illi afferebatur, virginitati fidem abnueret. Verum videamus, qui ejus secundum carnem fuerint parentes, quantaque fulti virtute, et quomodo speciem Jacob, quam Deus dilexit, ipsi meruerint gignere ac suscipere⁶.

Quis igitur nescit Joachim et Annam, qui divinæ infantis parentes existant, par illud venerabile ac religiosum? Quis ita tardus, quis in divinis Litteris sic peregrinus, ut non teneat, ter beatos illos omnis pietatis ac justitiæ, per eam, qua vixerunt ætatem, summum verticem adeptos esse? Atque id manifestum, nedum ex fructu, quem non magis precum instantia, quam natura scæta germinarunt, verum etiam ex illorum historia, quæ inculpatos eis mores, vitamque Deo placitam ac sanctam, ascribit; cum genus in Davidem ac Indam referrent, morumque ingenuitate atque indolis probitate, nec non mandatorum Dei custodia, omnem Israellem nobilitarent.

Hi nimirum, cum virtutis censu (uti dictum est) divites essent, quin et terrenis bonis affluerent; nempe gregibus, armentisque, ac reliqua omni substantia fulti essent, uno hoc solum a perfecta felicitate se abesse existimabant, quod nempe absque liberis consenuerant: erantque omnia doloris plena, ac mœstilia cuncta oppleverat, quod haud secus ac vetustæ Saræ, menstrua Annæ fieri desiderant⁷; nec Joachimo eratsuccessor, nec cernebatur qui familiæ scintilla foret. Accedebat et irritans vicinorum exprobratio, ac quantum nec dici potest ægræ mentis doloris sensum succendebat. Ac quidem Joachim duplicia dona Domino offerebat; cum his forte Deum propitiaret, ac orbitatis probrum a se depelli posse cogitaret. Nihilominus tamen sic quoque in iisdem infecunditatis probriis manebat, donec tandem vir justus extremum jam animi anxius et humiliatus, carnalibus despectis hostiis, et quibus imperfecti imperfecte obsequi se et indulgere existimant, iisque ut quæ non admodum placeant, spretis, sacrificium Deo spiritum contribulatum et cor contritum ac humiliatum offerendum operæ pretium duxit⁸, creditque per continentiam et orationem apprehensurum se, cujus æger animi desiderio erat.

Qui enim sanctissimi Spiritus sanctissimum pignus ac sacrarium esset geniturus, decebat ejusdem primum Spiritus divinis affatibus repletum, sacro spiritalique desiderio ad conceptum confoveri. Quoniam igitur modo rem præstat? Communicat quidem uxori divinum animo assumptum consilium. Communis enim ambobus, uti sterilitas, sic et cura suscipiendæ prolis; monetque aliorum omnium curas posthabere, jejuniisque et confessioni atque precibus assiduum esse, donec, inquit, a nobis Deus

πρὸς τὴν στειρωτικὴν τῆς μητρὸς γέννησιν ὀρώσας, μηδὲ τὴν εὐαγγελιζομένην ὑστερον αὐτῇ παρθενίαν ἀπιστεῖν. Ἄλλ' ἴδωμεν τίνες αὐτῆς οἱ κατὰ σάρκα τοκεῖς, καὶ ὅποιοι τὴν ἀρετὴν, καὶ ὅπως τὴν τοῦ Ἰακώβ καλλονὴν, ἣν ἠγάπησεν ὁ Κύριος, αὐτοὶ κατηξιώθησαν ἐκτεκεῖν.

Deus dilexit, ipsi meruerint gignere ac suscipere.

Τίς οὐκ οἶδεν Ἰωακείμ καὶ Ἄνναν, γεννήτορας ὄντας τῆς θεόπαιδος, τὴν τιμίαν ξυνορίδα καὶ θεοφιλή; καὶ τίς οὕτω βραδύς, τίς οὕτω τῶν θείων Γραφῶν ἀνεπίσκεπτος, ὥστ' ἀγνοεῖν ὅτι πάσης εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης κατὰ τὴν ἑαυτῶν γενεάν τὸ ἀκρότατον οἱ τρισμάκαρες ἀπηνέγκαντο; Καὶ τοῦτο δῆλον, οὐκ ἐκ τοῦ καρποῦ μόνον, ὃν οὐχ ἤττον διὰ προσευχῆς ἢ φύσεως ἐβλάστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περὶ αὐτῶν ἱστορίας, ἀμεμπτον πολιτείαν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ βίον βιοῦν αὐτοῖς ἀναγραφούσης· εἰς Δαβὶδ μὲν καὶ Ἰούδαν τὸ γένος ἀναφέροντας, εὐγενεῖα δὲ τρόπων καὶ ἠθῶν καλοκαγαθία, καὶ τῶν προσταγμάτων τοῦ Θεοῦ φυλακῆ, ὅλον ἐξευγενίζοντας τὸν Ἰσραὴλ.

Οὗτοι τὸν πλοῦτον, ὡς εἶρηται, πλουτοῦντες τῆς ἀρετῆς, βρίθοντες δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ γῆς ἀγαθοῖς, ποιμνίοις καὶ βουκόλοις καὶ πᾶσιν ἄλλοις αὐταρχοῦμενοι περιουσιασμοῖς, ἐν τούτῳ μόνῳ τῆς τελείας μακαριωσύνης ὑπόπτειον ἀστοχεῖν· ἀτεκνοὶ γὰρ τὸν βίον κατεγήρων· καὶ πάντα λύπης μεστὰ ἦν, καὶ ἀθυμίας αὐτοῖς τὰ πάντα πεπλήρωτο· ὅτι τῇ Ἄννᾳ μὲν κατὰ τὴν παλαιὰν Σάρραν ἐξέλιπον τὰ γυναικεῖα· τῷ δὲ διάδοχος οὐκ ἦν, καὶ ὁ τοῦ γένους οὐχ ὤρατο σπινθήρ. Καὶ πρὸς τούτοις ὁ ἐκ γειτόνων ὑποσμύχων ὄνειδισμὸς, οὐκ ἔστιν ὅσον εἰπεῖν ὑπεξέκαιε τὴν δυσθυμίαν. Καὶ προσέφερε μὲν Ἰωακείμ Κυρίῳ τὰ δῶρα διπλά· τούτοις τυχὸν δεξιούμενος, καὶ τὸ τῆς ἀπαιδίας ὄνειδος ὑπολογιζόμενος φυγεῖν· ἔμενε δὲ καὶ οὕτως οὐδὲν ἤττον ἐν τοῖς ὁμοίοις τῆς ἀκαρπίας ὄνειδισμοῖς, ἕως εἰς τέλος ὁ δίκαιος ἀπορούμενος καὶ ταπεινούμενος, τῶν μὲν σαρκικῶν θυσιῶν, καὶ οἷς οἱ ἀτελεῖς ἀτελῶς χαρίζεσθαι νομίζουσιν, ἀμελεῖ, καὶ ὡς οὐ πάνυ θελητῶν ὄντων ὑπερορᾷ· θυσίαν δὲ τῷ Θεῷ, πνεῦμα συντετριμμένον καὶ καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην διεγνώκει καρποφορεῖν· καὶ δι' ἐγκρατείας καὶ προσευχῆς τοῦ παθουμένου πιστεύει καταδράττεσθαι.

Τὸν γὰρ τοῦ παναγίου Πνεύματος μέλλοντα τὸ ἀγιώτατον κειμήλιον ἐκτεκεῖν, εἶδει τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ πρῶτον τῶν θείων πληρούμενον ἐνεργειῶν, ἐξ ἱερᾶς τε καὶ πνευματικῆς πρὸς τὴν κύησιν διαθερμανθῆναι προθυμίας. Πῶς οὖν τοῦτο ποιεῖ; Ἀνακοινοῦται μὲν τῇ συζύγῳ τὸν ἔνθεον λογισμόν· κοινή γὰρ ἀμφοῖν, ὡσπερ ἡ στειρώσις, οὕτω καὶ τῆς παιδογονίας ἢ φροντίς· καὶ πάντων ἀμελεῖν τῶν ἄλλων παρεγγυᾷ· νηστεία δὲ καὶ ἐξομολογήσει καὶ προσευχῇ προσκαρτερεῖν, ἀχρις ἂν ἐξ ἡμῶν, φησὶ, περιέλῃ

⁶ Psal. XLVI, 5. Gen. XVIII, 14. ⁷ Psal. L, 19.

τὴν ἀτεχνίαν ὁ Θεός. Ἐαυτῷ μὲν ὁ μακάριος ὑπόδειγμα προθέμενος Ἀβραάμ· τῇ συνεύχῃ δὲ πρὸς τὴν ὁμώνυμον Ἄνναν συνταξάμενος ἀφορᾶν, καὶ ἐφ' ὁμοίοις ἐκελευθῆναι πρὸς τὸν Ἐψίστον ἀδιατρέπτως βοᾶν, αὐτὸς ἄλλοι καὶ ἔρημον κατελήφει σπουδῆν, ὅπου δὴ πλείοσιν ἡμέραις τῶν βιωτικῶν ἐνοχλήσεων ἀνακαθηράμενος τὸν νοῦν, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἑαυτῷ μόνῳ συγγινόμενος καὶ Θεῷ ὧδε· Κύριε Σαβαώθ, ἐθέτα, Κύριος ὁ Θεός τοῦ Ἰσραὴλ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξία τε καὶ ἐξέλιξια, ὧν, κατὰ τὴν Γραφήν, οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Ὁ ἐντειλάμενος ταῖς πέτραις, καὶ ὑδάτων ἐξέβλυσαν ποταμοί, Ἰαμα δὲ ψῆς, τῷ ἐν ἐρήμῳ δεδιψήκῃ λαῷ· καὶ ἐντειλάμενος τῇ ράβδῳ, καὶ ἀνθήσασα ἐξήνεγκε κάρυα, σφραγίδα ἱερωσύνης καὶ πιστώσιν τῷ Ἀαρῶν· Κύριε ὁ Θεός μου, ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· ὁ παρ' ἡλικίαν ἐκεῖ πρῶτον γόνιμον τὴν Σάρραν ἀπεργασάμενος· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῇ Ῥεβέκκα· μετ' αὐτὴν, καὶ τῇ Ῥαχήλ στειρευούσαις ὡς ἠθέλησας καρπὸν δεδωκόως· ἐπίδε, Κύριε· πρόσχεε, Κύριε, ἐξ ὕψους ἁγίου σου, καὶ καταρόησον τὸν ἡμέτερον θλιμμόν· καὶ ἐντεilai τῇ φύσει καρπὸν ἐνεργεῖν, ὁ ἐντελλόμενος τὰς σωτηρίας Ἰακώβ. Εὐδόκησον, ὁ Θεός, τῇ δυνάμει σου ἀναστῆσαι κάρυα σπέρμα ἐν τῷ Ἰσραὴλ· καὶ ἔσται ὁ καρπὸς σοὶ καὶ τῷ οἴκῳ σου τῷ ἁγίῳ ἀφιερωμένος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἰωακείμ μὲν οὕτως.

Ἄννα δὲ καὶ αὐτὴ, τὸ τῆς εὐσεβείας ὑπόδειγμα, τὸ τῆς σωφροσύνης τέμενος, τὸ πάσης ἀρετῆς καταγωγίον, τὸ πάσης ἀγιότητος ὄχημα. Ἄννα, ἡ χάρις, οὐ τῷ ὀνόματι μόνον, πολὺ δὲ μᾶλλον τῷ πράγματι, καὶ πάσης Θεοῦ χάριτος ταμιεῖον, ὡς τὴν πηγὴν τῶν χαρίτων ἀναβλύσασα· καὶ χειμάρρους μὲν ἐν αὐτῇ τῆς κακίας ἀναστείλασα, εὐωδίας δὲ ποταμούς ἐπὶ πᾶσαν πλημμυροῦσα τὴν γῆν. Ἄννα, πάσης θηλείας σεμνολόγημα καὶ καλλώπισμα καὶ ἡδυσμα· καὶ αὐτὴ τοίνυν νηστείασι οἴκοι σχολάζουσα, καὶ τὴν σάρκα ἐκτέχουσα· προσευχαῖς δὲ διηνεκέσει τὴν διάνοιαν εἰς οὐρανοὺς ἀνατείνασα, καὶ ὄλον αὐτῆς τὸν νοῦν παρισταύουσα τῷ Θεῷ τοιοῖσδε λόγοις τὴν ὑπερέπειρον ἀγαθωσύνην ἐκδυσώπει.

Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, εὐσπλαγγχε, μακρόθυμε καὶ οἰκτιρμον, δίκαιε καὶ ἀληθινὲ, ὄλην ἐμαυτὴν ἀποδοῦσα, πρὸς σὲ μόνον τὸ ὄμμα τῆς ἐμῆς ἐρείδω ψυχῆς· πρὸς μόνην τὴν σὴν ῥοπήν ἰθύνω τὸν λογισμόν. « Ὡς ὀφθαλμοὶ δούλων εἰς χεῖρας τῶν κυρίων αὐτῶν· ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἰδοφθαλμοὶ μου πρὸς σὲ, Κύριε Θεός μου, ἕως ἂν οἰκτειρήσῃς με, » καὶ περιέληε ἀπ' ἐμοῦ ὄνειδος, καὶ στειρώσεως ἐξουδένησιν· ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις, ἣν ἐποίησας, καρποφορεῖ ἐναντίον σου, Κύριε· καὶ πᾶν ζῶον γεννᾷ τι ὅμοιον αὐτῷ· καὶ πᾶσα φύσις φυτῶν τὸν οἰκεῖον προβάλλει καρπὸν. Ἐγὼ δὲ πάντων ἐνώπιόν σου λογισθεῖσα ὡς ξύλον ἀκαρπον, ταμιεύομαι τῷ πυρὶ. Ἄλλ' οὐκ ἀπαγγώσομαι, οὐδὲ

A auferat, quod orbi liberis sumus⁹. Sibi ipse quidem vir beatus Abraham exemplo proponit; conjugem vero jubet ad ejus ipsius nominis matronam Annam respicere, inque iisdem ac illa ad Altissimum immota animi constantia clamare. Ipse cito montem ac desertum petit, ubi complures dies a secularis vitæ molestiis ac curis animo depurgatus, sibi que soli ac Deo silentio otioque vacans, in hunc modum clamabat: *Domine Sabaoth, Dominus Deus Israel*¹⁰, qui facis magna et non vestigabilia, gloriosaque ac magnifica, quorum, juxta Scripturam, non est numerus. Qui mandasti petris, manaruntque aquarum fluvii, sitis solatium, populo ea laboranti in eremo. Qui jussisti virgæ, germinansque nuces edidit ac amygdalas, sacerdotii signaculum, Aaronisque illo assertum principatum. *Domine Deus meus, Deus Abraham et Isaac et Jacob: qui illic primum effeta ætate Saram secundam reddidisti: nec modo illi, sed et Rebeccæ deinde, ac tum Racheli, cum steriles essent, ut placuit, fructum dedisti*¹¹, respice, Domine, attende, Domine, de excelso sancto tuo, et intellige tribulationem nostram; mandaque nature ut fructum ferat, qui mandasti salutes Jacob. Placeat, Deus, potentie tue, ut et mihi suscite semen in Israel; et erit fructus tibi tueque sanctæ domui consecratum in sæcula¹². Sic quidem Joachim.

Anna vero ipsa quoque, pietatis exemplum, castitatis delubrum, virtutis omnis domicilium, omnis sanctitatis vehiculum. Anna, gratia, non solum nomine, sed longe magis re, omnisque Dei gratiæ promptuarium, ut quæ gratiarum fontem secunda vena ediderit; ac quidem in seipsa malitiæ vitii que torrentes stiterit, suavis autem fragantiæ fluvios in omnem terram inundaverit. Anna, feminei omnis sexus decus magnificentum et gloriatio ac suavitas. Et hæc igitur jejuniis domi vacans, ac carnem mace-rans, jugique precum instantia· mentem in cœlos intendens, ejusque omnem vim Deo coram adhibens, verbis ejusmodi supra quam infinitam bonitatem obsecrabit:

Tibi, Domine, misericordiæ visceribus longe patiens et clemens, juste et verax, me solam adhibens, in te solum mentis meæ oculum figo. *Solum nutum tuum animi rationem ac cogitatum arigo.* « Sicut oculi servorum in manibus domini suorum; et sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ; ita oculi mei ad te, Domine Deus, donec miserearis mei¹³, » et auferas a me opprobrium ac sterilitatis contemptum; quoniam omnis creatura, quam condidisti, fructificat coram te, Domine mi, Domine: omneque animal gignit sibi simile, omnisque natura plantarum ac stirpium producit fructum suum. At ego una omnium in conspectu tuo reputata ut arbor infructuosa, igni reservabor. Haud tamen spem omnem abjiciam, aut infinitæ misericordiæ immemor ero. Non enim me

⁹ II Reg. i, 11. ¹⁰ Job. ix, 10. ¹¹ Exod. xvii, 6; Num. xx, 8; Num. xvii, 5; Gen. xviii, 20; xxv, 21; xxx, 22. ¹² Psal. cxli, 5. ¹³ Psal. cxlii, 2.

lutet, etiam aliis ante me perinde laborantibus, fortiterque invocantibus, placide attendisse, ac statim secundas reddidisse. Scio et Annam alteram sterilitatis dedecus evasisse, hoc solum quod ad te clamaverit. Et nunc, Domine Deus meus, « Tu idem ipse es, et anni tui non deficient¹⁴, » et misericordiae tuae non imminuentur, prompteque per quam bona dona tua digne petentibus praestantur. Ipse quoque quod liberis orba sum, meam aufer sterilitatem, ut et in me clarificeris. Non enim mihi erit, qui nascetur infans, sed tuo nomini tuaeque sanctae domui sacrum donarium sistetur¹⁵.

Ac illi quidem in his erant, quid vero qui totus misericors est, Dominus? qui facit omnia et transmutat in melius? qui sanctorum suorum petitiones et cogitata superabundanter facit¹⁶? Num justorum supplicationem sprexit? Aut attendit quidem clamori, donum tamen in tempus donans distulit? Aut statim quidem donat, ejusmodi tamen donum, quale petebant tribuit? Haudquaquam; sed respondet quidem statim angeli sancti voce, ac oraculo edicit, fore ut Dei puella concipiatur atque nascatur: edicit et clari nominis futuram in omnes fines terrae. O fidei fortitudinem! o Altissimi donum magnificentum! Illi quidem desperata natura, ea petunt quae naturam excedunt; is vero gratiam tribuit, emendantem quod illis inerat vitium. Ac quidem illi prolem simpliciter petunt, et ut id illis opprobrium auferatur, quod illa orbi sunt; is autem suam illis largitur Matrem; non quae parentum duntaxat afflictionem sanet, sed quae universum humanum genus spiritali veroque gaudio impleat.

Haec nimirum divinae potius promissionis verbo, quam naturae ratione in sterili concepta atque gestata utero, vel ut luna plena hodie ex materno exoritur thalamo. Clare hodie videre est juxta Prophetæ oraculum, oriri veritatem de terra, ac justitiam de caelo prospicere¹⁷. Etenim Dominus ostendens de caelo digne petentibus justitiam suam, dedit benignitatem, divinae promissionis verbo oraculo edito; Anna vero illo fide suscepto, ex vulva sua, velut ex terra, oraculo promissam veritatem in lucem ducit, eamque cunctis mortalibus animatum atque viventem fructum producit. Hodie quae Mater Dei secundum carnem, ejus vero filia secundum spiritum sanctificationis, naturalem suscipit ortum, hominisque filia, quae Regis magni filia sit, noscitur: ac quae a dextris summi omnium regis in caelis regina astitura est, in terra jam partu editur, obstetricante manu suscipitur, aquis abluitur, pannis involvitur, ac infantibus debita cura fovetur: et quae virginali sinu amplexura expectatur, ipsum qui caelum continet ac Deum, senilibus ulnis nunc stringitur; seniliaque jam ac materna fugit ubera, quae posthac divina quadam ratione cum qui cunctis animalibus escam praebet, lactavit.

A τῆς ἀμέτρου φιλιανθρωπίας ἐπιλήσομαι· οἶδα γὰρ ὅτι καὶ ἄλλαις πρὸ ἐμοῦ τὰ ἴσα παθούσαις, καὶ ἰσχυρῶς ἐπικαλεσαμέναις, εὐμενὲς προσέσχες, καὶ καρποφόρους ἀπέδειξας παραυτά. Οἶδα καὶ ἄλλην Ἄνναν ὄνειδισμόν ἀτεκνίας δραπέτευσασαν, ἵνα μόνον βοήσῃ πρὸς σέ. Καὶ νῦν, Κύριε ὁ Θεός μου, « Σὺ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐλλείπουσι, καὶ τὰ ἐλέησου οὐκ ἐλαττοῦσι, καὶ τὰ πανάγαθά σου δῶρα τοῖς ἀξίως αἰτοῦσιν ἐτόλμως ἐπιχορηγοῦνται· αὐτὸς καὶ τὴν ἐμὴν ἀτεκνίαν, τὴν ἐμὴν περίελε στείρωσιν, ἵνα καὶ ἐν ἐμοὶ δοξασθῆς. Οὐ γὰρ ἐμοὶ τὸ τικτόμενον, ἀλλὰ τῷ σὺ ὀνόματι καὶ τῷ ἁγίῳ σου οἴκῳ προσαναθήσομαι τούτῳ δοτόν.

B Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἦσαν, τί δὲ ὁ πανοικτίρμων, Κύριος, ὁ ποιῶν πάντα καὶ μετασκευάζων ἐπὶ τὸ βέλτιον, ὁ ὑπερεκπερισσοῦ τὰ αἰτήματα τῶν ἁγίων αὐτοῦ καὶ τὰ νοήματα ποιῶν; ἄρα παρῆδε τῶν δικαίων τὴν ἱκετηρίαν; ἢ προσέσχε μὲν τῇ κραυγῇ, ὑπερέθετο δὲ εἰς χρόνους τὴν δωρεάν; ἢ δωρεῖται μὲν εὐθύς, τοιαύτην δὲ οἶαν ἤτοῦντα δόσιν ἐπεδράβουσεν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ χρηματίζει μὲν αὐτίκα δι' ἀγγέλου φωνῆς ἁγίου, τῆς θεόπαιδος τὴν σύλληψιν καὶ τὴν ἀπότηξιν· χρηματίζει δὲ αὐτὴν ὀνομαστὴν γενήσεσθαι ἄχρι τερμάτων τῆς γῆς. Ὡ τῆς ἰσχύος τῆς πίστεως! Ὡ τῆς Ἰψίστου μεγαλοδωρεᾶς! οἱ μὲν ἀπογνόντες τῆς φύσεως, τὰ ὑπὲρ φύσιν ἐξαιτοῦνται· ὁ δὲ δίδωσι χάριν, τὸ ἐκείνοισ ἐλλεῖμα διορθουμένην. Καὶ οἱ μὲν τέκνον ἀπλῶς αἰτοῦσι, τὸ τῆς ἀπαιδίας ὄνειδος ἀφαιρούμενον· ὁ δὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῖς χαρίζεται Μητέρα· οὐ τῶν τεκόντων μόνον τὴν θλίψιν ἰωμένην, ἀλλ' ὅλην τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν πνευματικῆς καὶ ἀληθοῦς πληροῦσαν χαρᾶς.

Αὕτη τῷ ῥήματι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ μᾶλλον, ἢ τῷ λόγῳ τῆς φύσεως ἐν τῇ στείρωτικῇ συλληφθεῖσα καὶ κυοφορηθεῖσα γαστρί, σήμερον οἶα σελήνη πλησιφαῆς, τῶν θαλάμων ἐξανατέλλει τῶν μητρικῶν. Σήμερον ἐναργῶς ἔστιν ὄραν, κατὰ τὴν προφητικὴν θεηγορίαν, ἀλήθειαν μὲν ἀνατέλλουσαν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ τὴν δικαιοσύνην διακύπτουσαν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἄνωθεν τὴν αὐτοῦ δικαιοσύνην ἐπιδεικνύμενος τοῖς ἀξίως αἰτήσασιν, ἔδωκε χρηστότητα, τὸ ῥῆμα τῆς θείας ἐπαγγελίας χρηματίζων· Ἄννα δὲ πίστει τοῦτο καταδεξαμένη, ὡς περ ἐκ γῆς τῆς οἰκείας μητρὸς τὴν χρησαμφοδοθεῖσαν ἀλήθειαν ἀνίσχει, καὶ ταύτην πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμψυχον καὶ ζῶντα προβάλλει καρπὸν. Σήμερον ἡ Μητὴρ μὲν Θεοῦ κατὰ σάρκα, θυγάτηρ δὲ κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης ἐσομένη, τὴν κατὰ φύσιν προσίεται γέννησιν, καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου γνωρίζεται ἢ θυγάτηρ τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου· καὶ ἡ ἐκ δεξιῶν τοῦ Παμβασιλέως ἐν τοῖς οὐρανοῖς στήσεσθαι μέλλουσα βασίλισσα, ἐπὶ γῆς ἄρτι λοχεύεται, μαιεύεται· ὕδασι σμήχεται, ῥάκει σπαργανούται· καὶ τῆς προστηκούσης νηπίως ἐπιμελείας ἀξιοῦται, καὶ ἡ παρθενικαῖς ἀγκάλαις τὸν τοῦ οὐρανοῦ συνοχέα καὶ Θεὸν ἐναγκαλίσασθαι προσδοκωμένη, γηραλέαις ὠλέναις περιλαμβάνεται.

¹⁴ Reg. i. 11 seqq. ¹⁵ Psal. cii, 23. ¹⁶ Eph. iii, 20.

¹⁷ Psal. lxxxiv, 12.

νῦν· καὶ πρεσβυτικὴν ἄρτι θηλὴν καὶ μητρικὴν ἐκμυζᾷ, ἢ τὸν τρέφοντα πᾶν ζῶον, ὑπερφυῶς μετὰ ταῦτα γαλακτοτροφήσασα.

Καὶ ἐπὶ ταῦτοις χαίρει μὲν Ἄννα, καὶ τέρπεται Ἀσφόδρα, καὶ ἐναγκαλίζεται τῷ γεννήματι, καὶ τῷ καινῷ τόκῳ ἐγκαλλωπίζεται· συγκαλεῖ δὲ νεάνιδας, καὶ πρεσβύτιδας μεταστέλλεται· καὶ ταῖς ὁμοφύλοις πάσαις συγχαίρειν παρακαλεῖ καὶ συνήδεσθαι, καὶ πᾶσιν εἰς ἡδονὴν καὶ θαῦμα κινεῖ τοῖς προσανέχουσιν αὐτῇ· χαριστηρίοις μὲν τὸν εὐεργέτην ἀμοιβομένη· καὶ, *Τίς εἰμι, λέγουσα, Κύριέ μου, Κύριε, ὅτι τῆς ἐμῆς οὕτω δεήσεως ἐπακήκοας· ὅτι περιεῖλες τὸν ὄνειδισμόν μου ὃν ὑπώπτεισα· ὅτι πλεῖον ἢ κατὰ τὴν ἐμὴν αἰτησίαν παρέσχες; Τέκνον γὰρ ἀπλῶς ἠτησάμην ἐγὼ, σὺ δὲ μοι πρὸς τοῦτο καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας ἐδώρησά με τῷ Ἰσραὴλ. Ὅρῳ γὰρ ὡς ἐν τεκμηρίοις τὸ μέλλον· ὡς ἐν ἀνιγμάσι, ταῖς ἐνθεωρουμέναις τῇ θυγατρὶ χάρισι, τὴν σωτηρίῳ σου κατολλίγον προανυλάσσομαι χάριν, καὶ μοι τεκμηριοῦσαν δι' αὐτῆς ἐκφανθήσεται τὸν τοῖς προφήταις προκηρυττόμενον. Καὶ τίς εἰμι ἐγὼ τοσαύτης ἀγαθοδωρίας ἀναφανῆναι ῥίζα, τοσαύτης χάριτος μήτηρ, καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν χρηματίσαι πηγὴ; Ἄλλ' οὐ νοσφίζομαι τὸ σὸν· οὐ κρύψω παρ' ἐμαυτῆς, ὧ Δέσποτα, τὸ δῶρον τὸ σὸν. Ἀπογαλακτισθὲν δὲ, τῷ ἀγιάσματι σου προσανόσω, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων ἄγλοις ἀφιερῶσομαι δωρεάν. Καὶ ἡ μὲν ταῦτα.*

Ἰωακείμ δὲ καὶ αὐτὸς τοῖς οἰκειοῖς συγχαίρων, τοῖς φυλέταις συνεορτάζων, καὶ τῇ γερουσίᾳ μὲν τὰς φιλοτιμίας, τοῖς ἱερεῦσι δὲ τὰ ὀφειλόμενα μετὰ πλείονος προσαγόμενος ἀφθονίας καὶ φιλοτιμίας, χαρμονικῶς ἀπεδίδου τῷ Σωτῆρι τὴν εὐχαριστίαν, Κύριε, λέγων, ὁ Θεός μου, ὑμνήσω σε, δοξάσω τὸ ὄνομά σου, ὅτι ἐποίησας θαυμαστά πράγματα, βουλήν ἀρχαίαν, ἀληθινήν, καὶ ἠξίωσας ἐφ' ἡμῖν ἀληθεύοντα δεῖξαι τὸν ἱερόν σου προφήτην Ἠσαΐαν· καὶ ἔστιν ὄρῳ ἄρτι στείραν τὴν οὐχὶ τίκτουσαν, εὐφραινομένην· καὶ τὴν οὐκ ὠδίνουσαν, ἐπὶ τέκνῳ βουῶσαν καὶ ἀγαλλιωμένην. Καὶ τίς ὁ ὕμνος, τίς ὁ αἶνος, τίς ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ἡ μεγαλοπρεπὴς εὐχαριστία; Οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν ὁ λόγος, οὐδὲ σύνθεσις, τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς Δεσποτικῆς δωρεᾶς τὸ τέλειον ἀνέσσει. Οὐ γὰρ κατὰ φύσιν μόνον ἡ τοῦ τέκνου ὁδός ἡμῖν· οὐ κατὰ φύσιν τῆς καλλιπιδος ἡ γέννησις· πολλῶν δὲ μᾶλλον ἐκ δυνάμεως ῥήματος Θεοῦ. Διὸ καὶ τὸ δῶρημα, τέλειον καὶ ἀξίεραστον, ὡς ἀνωθεν ἐφ' ἡμῖν ἦκεν ἐκ σοῦ τοῦ τῶν φῶτων Πατρός, καὶ ὡς ἠρέμα δηλοῦν τὴν ὑστέρων ἐν αὐτῷ φανερωθησομένην δόξαν. Ἡ γὰρ [ἐπὶ] τὸ βέλτιον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καιροτομία, ἔργον ὁμολογουμένως οὐσα τῆς παρτοδυνάμου χειρὸς, μέγα τι καὶ ἀγαθὸν ὄλον, ἐν ᾧ γίνεται προαγορεύει.

Οὕτω μὲν οἱ πανόλβιοι τῆς Θεόπαιδος γονεῖς, καὶ μετὰ τοιαύτης αὐτὴν πίστεως ἐκτεκόντες καὶ σπουδῆς, μετὰ πλείονος καὶ θερμότερας ἀνέτρεφον τῆς

Ac in his quidem gaudet Anna, et valde lætatur, prolemque in ulnas suscipit, ac novo magnifice partu gloriatur. Convocat vero puellas, accersitque velulas, ac cunctis tribulibus congratulari jubet ac congaudere; cunctis denique in eam attendentibus animum, gaudium ac admirationem facit; ac quidem gratiarum actionis munera munerum largitori reppendit. Et, *Quænam ego, Domine mi, Domine, inquit, sum, quod meam sic petitionem audisti? quod opprobrium meum, quod suspicata eram, abstulisti? quod majora quam petieram tribuisti? Etenim ego solummodo prolem petebam, tu vero præterea etiam spem salutis Israël dedisti. Video enim velut certis omnino indicis quod futurum est: velut in ænigmatibus, in iis, quas in puella intueor, gratis, salutarem tuam paulatim prælucentem gratiam, certaque dantem indicia, fore ut per eam manifestetur, quem olim prophetarum oracula prædicaverunt. Ecquænam ego sum, quæ tam munifici doni radix extiterim, tantæ gratiæ parens, ut tantorum donorum fons audierim? Haud tamen mihi quod tuum est usurpo. Non penes me occulto, Domine, donum tuum; sed ubi ubi clatavero, sanctuario tuo offeram, et Sanctis sanctorum munus consecrabo*¹⁸. Hactenus Anna.

Joachim vero et ipse cum necessariis gratulans, festum cum tribulibus agitans, ac quidem senibus honoratis magnifica dona, sacerdotibus vero majori cumulo debita stipendia præbens atque munera, gaudio exultans gratiarum actionem Salvatori reddebat, dicens: *Domine Deus meus, laudabo te; glorificabo nomen sanctum tuum, quia fecisti res mirabiles, consilium antiquum, verum*¹⁹; *et dignatus es in nobis veracem ostendere sanctum tuum prophetam Isaiam; ac videre est sterilem, quæ non parit, lætantem; et quæ non parturit, filii causa clamantem ac exultantem*²⁰. Ac, quodnam canticum, quæ laus, quæ magnifica gratiarum actio ob ea quæ in præsentem sunt? Nullus enim nobis est sermo aut intelligentia, ut beneficii magnitudinem ac doni Domini perfectionem laudemus. Non enim ex natura solum data nobis filia est; non ex ejus legibus præclaræ infantis natiuitas; sed multo magis ex verbo virtutis Dei. Quapropter etiam donum perfectum est ac digne amore prosequendum, quæ ratione in nos desursum venit a te, Patre luminum, utque sensim manifestandam postea in eo claritatem ostendit. Natura enim meliore statu novata, quæ sit explore dexteræ omnipotentis opus, magnum quid ac ezimie bonum prætagit, in quibus occurrit²¹.

Sic quidem beatissimi divinæ puellæ parentes, tantaque fide et opera ea suscepta, majori ferventiorique educabant propensæ voluntatis diligentia, do-

¹⁸ Psal. cxviii, 39. ¹⁹ Isa. xxv, 1. ²⁰ Isa. liv, 1.

²¹ Jac. i, 17.

nec triennem, uti se voto obstrinxerant, hostiam donumque obtulerunt Deo. Nos vero Dei Genitricis natale hodie honoremus, ac præ illis majore gaudio exsulemus, spiritaliter festum celebrantes atque lætantes, quanto et majorem ex illa utilitatem consequimur; quanto nunc magis, splendidiusque ac perfectius gratia per Dei parentem coruscat ac prænitet. Honoremus vero, nedum quod carnali ratione ex sterili processit, sed longe magis quod ex superna gratia spiritu nata est, animo quidem considerantes atque colentes, canticis vero plaudentes et magnificantes ac dilaudantes; quatenus purissima omni hoc exuta sæculo, supercœlestique Sponso prope adjuncta ac cum eo in sacratissimum incorruptissimumque thalamum ingressa, regnique solio ei consociata, pro nostra intercedit salute, adjuvatque cum Patre et Filio et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO II.

In exaltationem venerandæ ac vivificæ crucis.

Qui cruci honorem habeam, explorate crucifixo habeo: qui vero honorem habeam crucifixo, crucem dubio procul adoro. Utrique enim vicissim, aliique ex alio gloria et adoratio conflatur. Nam neque crux ante Christi apparitionem gloriam habebat (quippe cum mortis organum, atque id infamis, esset), et, *Jesus, inquit, nondum erat glorificatus*²¹, quia necdum tum crucem adierat. Laudemus igitur ter beatam Domini crucem, et adoremus et glorificemus, ut et Deum gloriæ in ea pariter laudemus ac exaltemus. Qua vero laudemus ratione? Non ita ut crapula et ebrietatibus corrumpamur, sed ut jejuniis ac precibus castitatem colamus: non ut sæculi curis ac turbis suffocemur, sed ut Domini spe fideque illustremur. Ne avaritiæ rei que injustis lucris augendæ studio animum addicamus, sed divina ac veritatis scientia dilatemur. Prorsus vero Christi amore ad alta contemplationis ducente, sanctificemur, non occupatis nequitiae opinionibus, non similitatis malignitatibus, non superbiam jactantia, non vesani gloriæ appetitus vanitate, nec ullo omnino alio vitio interiorem hominem labefactemus ac conspurcemus.

Non scurrilitatibus mente evagemur, non turpiloquio linguam inquinemus, non conviciis aut mendaciis conscientiam scædemus; neque vero temere juramento assuescamus, per quod in perjurium (negati scilicet Dei scelus) prolabamur. Verum hæc impiis et incredulis gentibus relinquamus, jam a puero pravæ mancipatis consuetudini, ac quæ vitia hæc tanquam nativos affectus, præ longo temporis usu, consecentur, ac quæ ne hoc quidem ipsum intelligant, quod delinquant. Nos autem quibus crucifixus atque ejus crux adoretur ac colatur, si utique vere adorare volumus, ab omni prius iniqui-

²¹ Joan. vii, 59.

προθυμίας· ἕως αὐτὴν τριετίζουσαν, καθὼς ἤβξαντο, δῶρον ἀνάγοντες ἐκαρποφόρησαν τῷ Θεῷ. Ἡμεῖς δὲ τιμήσωμεν τῆς Θεοτόκου τὴν γέννησιν σήμερον, καὶ μᾶλλον ἐκείνων ἀγαλλιώμεθα, πνευματικῶς ἐορτάζοντες καὶ εὐφραϊνόμενοι, ὅσῳ καὶ πλείονος ἐξ αὐτῆς μετέσχομεν τῆς ὠφελείας, ὅσῳ νῦν μᾶλλον ἢ τότε, λαμπρότερόν τε καὶ τελειώτερον ἡ χάρις διὰ τῆς Θεομήτορος ὑπερακλάμπει. Τιμήσωμεν δὲ, μὴ μόνον τὴν ἐκ τῆς στείρας κατὰ σάρκα πρόβον, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὴν ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος κατὰ πνεῦμα γέννησιν αὐτῆς, ἀναθεωροῦντες μὲν τῷ νοῦ καὶ σεβόμενοι, κροτοῦντες δὲ τοῖς ὕμνοις καὶ μεγαλύνοντες καὶ δοξάζοντες· καθ' ἣν ὅλον ἡ πάναγνος ἀπεκδυθεῖσα τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ τῷ ὑπερουρανίῳ Νομφίῳ προσεγγίσασα, καὶ εἰς τὴν ἱερωτάτην αὐτῷ παστάδα καὶ πανακμήρατον συνεισελθοῦσα καὶ συμβασιλεύουσα, τὴν ἡμετέραν πρεσβεύει σωτηρίαν, καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Β΄.

Εἰς ὑψώσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ.

Τὸν σταυρὸν τιμῶν, ὁμολογουμένως τὸν σταυρωθέντα τιμῶ· τὸν σταυρωθέντα δὲ τιμῶν, ἀναντιρρήτως προσκυνῶ τὸν σταυρὸν· δι' ἄλλήλων γὰρ ἀμφοτέροις ἡ δόξα συγκροτεῖται καὶ ἡ προσκύνησις. Οὐτε γὰρ σταυρὸς πρὸ τῆς ἐπιφανείας δεδοξασται τοῦ Χριστοῦ· ὄργανον γὰρ θανάτου, καὶ ἀτίμου, καθίστατο· καὶ, Ὁ Ἰησοῦς οὐδέπω, φησὶν, ἐδοξάσθη, ὅτι μήπω ἦν τότε τῷ σταυρῷ προσωμιληκῶς. Ἐπαινέσωμεν τοιγαροῦν τὸν τρισάθλιον τοῦ Κυρίου σταυρὸν, καὶ προσκυνήσωμεν καὶ δοξάσωμεν, ἵνα καὶ τὸν τῆς δόξης Θεὸν ἐν αὐτῷ συνεπαινέσωμέν τε καὶ συνοψώσωμεν. Ἐπαινέσωμεν δὲ πῶς; Μὴ κραιπάλαις καὶ μέθαις καταφθειρόμενοι, ἀλλ' ἐγκρατεῖα καὶ προσευχαῖς ἀγνιζόμενοι. Μὴ μερίμναις καὶ τύρβαις βιωτικαῖς συμπνιγόμενοι· ἀλλ' ἐλπίδι καὶ πίστει τοῦ Κυρίου φωτιζόμενοι· μὴ τὴν καρδίαν εἰς πλεονεξίαν τιθώμεθα, ἀλλ' εἰς θεολογίαν καὶ ἀληθογνωσίαν ἐμπλατυνώμεθα· ὀλικῶς δὲ τῷ ἀναγῶν ἱρωτι ἀγιαζώμεθα τοῦ Χριστοῦ, μὴ πονηρίας προλήψαι, μὴ μνησικαχίας κακότησι, μὴ ὑπερηφανίας ἀχρήματι, μὴ δοξομανίας ματαιότητι· μηδ' ἄλλη μηδεμίαν κακίαν, συνόλωσ εἰπεῖν, τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον ἀχρειώσωμεν ἢ χράνωμεν.

Μὴ εὐτραπέλαις μετεωριζώμεθα, μὴ αἰσχρολογίαις τὴν γλῶσσαν καταβρῦπαινῶμεθα· μηδὲ λοιδορίαις ἢ ψεύδεσι τὸ συνειδὸς μαινιῶμεθα· μήτ' οὖν ὄρκωμα μάτην κατεθιζώμεθα, δι' οὗ πρὸς ἐπιορκίαν, εἴτ' οὖν ἀρνησιν Θεοῦ, καταπίπτομεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔθνεσιν ἀσεβέσι καὶ ἀπίστοις παρῶμεν, πονηρῶν νηπιόθεν δεδουλωμένοις ἔθει· καὶ ὡς φυσικά, ταῦτα μετιοῦσι τὰ πάθη διὰ τὴν τοῦ χρόνου συνήθειαν· καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο εἰδῶσιν, ὡς ἀμαρτάνουσιν. Ἡμεῖς δὲ οἷς ὁ ἑσταυρωμένος καὶ ὁ τούτου σταυρὸς ἐστι τὸ προσκυνούμενον καὶ σεβόμενον, εἰ ἀληθῶς ἄρα προσκυνεῖν ἐθέλοισιν, παντὸς μολυσμοῦ

σαρκός καὶ πνεύματος πρότερον ἑαυτοὺς διὰ πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαθηράμενοι, καὶ ὅλον τὸν Χριστὸν διὰ πάσης εἰσοικίσαντες ἀρετῆς, οὕτως πνεύματι προσκυνῶμεν καὶ ἀληθείᾳ. Πνεῦμα γάρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. Καὶ ὡς περ ὁ προσκυνούμενος σταυρὸς ἔχει μὲν τι καὶ σωματικόν, τὴν ἀπὸ τῆς γῆς δηλαδὴ λαμβανομένην ὕλην πρὸς αὐτοῦ κατασκευήν· πᾶσα δὲ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἔσωθεν ἀπὸ τοῦ Πνεύματος ἐπιχορηγεῖται τοῦ ἐσταυρωμένου· οὕτω χρῆ καὶ ἡμεῖς διττὴν αὐτῷ τὴν προσκύνησιν ἀπονέμειν, καὶ τὴν τιμὴν· προηγουμένως μὲν, τὴν ἐν πνεύματι κατὰ δεύτερον δὲ λόγον, καὶ τὴν σωματικὴν.

Ἀποδῶμεν τοιγαροῦν τὸ τῆς προσκυνήσεως χρέος τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ. Κάμψωμεν αὐτῷ γόνυ τοῦ σώματος· κάμψωμεν πολὺ πρότερον τὸν ἀκαμπῆ τῆς καρδίας αὐχένα, τὸν μὴ δυνάμενον ὑποταγῆναι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ· τὸν αὐθάδη λέγω καὶ ἀλαζόνα τῆς φιλαυτίας λογισμόν. Τοῦτον κλίνωμεν πρότερον, καὶ κατακάμψωμεν τῷ σταυρῷ, τὸν ζυγὸν εὐμαρῶς ὑποδεχόμενοι τῆς ὑπεταγῆς τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως ἡμῖν καὶ τῶν γονάτων ἡ κλίσις δεκτὴ. Οὕτως προσκυνήσωμεν καὶ προσπέσωμεν, ὡς αὐτῷ προσπίπτοντες τῷ ἐσταυρωμένῳ ὑπὲρ ἡμῶν· καὶ δοξάσωμεν ταῖς αἰνέσεσιν, καὶ τοῖς ὕμνοις ὑψώσωμεν.

Ἐψώσωμεν αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν· ὑψώσωμεν αὐτὸν ἐν τῇ γῇ. Μᾶλλον δὲ καθ' ἐκάστην αὐτὸν ὑψοῦντες καὶ προσκυνοῦντες μὴ παυσώμεθα, ἀχρις ἂν ὑπ' αὐτοῦ κυβερνώμενοι καὶ ποιμαινόμενοι, τὸν πόνηρον τοῦτον αἰῶνα καὶ τὰς αὐτοῦ δυσχερείας διαβῆναι δυνηθῶμεν. Ὡς περ γὰρ οὐκ ἔστι χωρὶς τοῦ ἡλιακοῦ τοῦδε φωτὸς βιωτὸν γενέσθαι τὸν βίον ἡμῖν, οὕτως οὐδὲ ψυχὴν ἀνθρώπου δυνατὸν ἀνευ τῶν νοερῶν ἀπαυγασμάτων σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ διαβιῶναι κατὰ Χριστόν. Καὶ ὡς περ ἀναγκαῖα τοῖς ζῶσιν ἡ τοῦ ἀέρος ἀναπνοή, οὕτως Χριστιανοῖς ἀπαραίτητος ἡ σημεῖσις τοῦ σταυροῦ.

Σταυρὸς τὸ σημεῖόν ἐστι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, δόξα Χριστοῦ, ὑψωσις Ἰησοῦ, σκῆπτρον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, βακτηρία Θεοῦ, ῥάβδος εὐθύτητος, ῥάβδος δυνάμεως, ῥάβδος ἣν μάλα σαφῶς ἡ Μωσαϊκὴ ἐκείνη προεικόνισε ῥάβδος. Οὐκ ἂν ὁ Ἰσραὴλ ἐκεῖνος τοῦ τε Φαραῶ καὶ τῶν Αἰγυπτίων τότε τῆς πικρᾶς ἐκείνης δουλοσύνης καὶ ταλαιπωρίας ἀπῆλλακτο· οὐκ ἂν τὴν θάλασσαν ἀνακοπέισαν αὐτῷ, ὡς διὰ χλοηφόρου διέβαινε πεδίου, εἰ μὴ ἡ ῥάβδος ἐκεῖνη ἐν χειρὶ Μωϋσῆ τὰ στοιχεῖα μετεσκεύασεν, καὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἀπόλεσεν. Καὶ οὐκ ἂν ἡμεῖς τοῦ νοητοῦ Φαραῶ, καὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ στρατηγουμένων δαιμόνων τῆς τυραννίδος ἀπηλλάγμεθα· οὐδ' ἂν, τῆς εἰδωλολατρίας ὡς Ἐρυθραίας ἡμῖν βαγείσης, πρὸς τὴν τῶν πατέρων κληρονομίαν, ἦτοι τὴν τοῦ Θεοῦ πίστιν καὶ ἀληθειαν διέβημεν, εἰ μὴ ὁ τοῦ Κυρίου

A namento carnis et spiritus per spiritalem dilectionem mundati, ac qui totum Christum; omnis virtutis cultu, mentis hospitio exceperimus, sic spiritu ac veritate adoremus. Spiritus enim, inquit, est Deus, et eos qui adorant eum, in spiritu et veritate oportet adorare²². Ac sicut crux, quæ adoratur, ipsa quoque corporeum quid habet (terrenam scilicet substantiam, quæ ad fabricam illius assumitur), omnis vero claritas et magnificentia virtutis ejus, interius a Crucifixi Spiritu subministratur; sic nos quoque duplicem ei adorationem ac honorem impendamus necesse est; primo quidem, adorationem quæ in spiritu est, consequenti vero ratione, etiam eam, quæ corpore præstatur

B Reddamus igitur cruci Christi adorationis debitum. Genu ei corporis flectamus, longe vero prius inflexam cordis cervicem, legi Dei subjici non valentem (protervum scilicet et arrogantem cæci amoris ac libidinis sensum) flectamus. Hunc prius cruci inclinemus ac incurvemus, qui jugum subjectionis Christi placide suscipiamus: sicque fiet, ut quod etiam genua flectimus, acceptum reddatur. Sic adoremus ac procidamus, velut ei, qui pro nobis cruci affixus est, procumbamus; laudibusque celebremus ac canticis exaltemus.

C Exaltemus eam in gentibus: exaltemus eam in terra²³. Quinimo eam quotidie exaltandi et adorandi nullum finem faciamus, quoadusque ea gubernante atque regente sæculum hoc nequam ejusque molestias superaverimus. Quemadmodum enim fieri non potest ut absque solari hac luce vita nobis toleranda sit, sic neque hominis animus absque spiritalibus mentemque irradiantibus crucis Christi splendoribus Christiana pietate vixerit. Ac sicut vitæ usura fruentibus necessaria aeris spiratio, sic Christianis inevitabilis crucis consignatio est.

D Crux signum est Filii Dei, Christi gloria, Jesu exaltatio, sceptrum regni cœlorum, Dei baculus, virga directionis, virga virtutis: virga, quam Mosaica illa clare admodum præfiguravit²⁴. Nunquam Israeliticus ille populus amara tunc illa Pharaonis Ægyptiorumque servitute atque ærumna liberatus esset; nunquam intercisum illi mare, velut virenti solo incedendo, transisset, nisi virga illa in manu Mosis elementa mutasset, atque injuriæ auctores perdidisset: nec vero nos unquam spiritalis Pharaonis eique succenturiatorum dæmonum tyrannidem eramus excussuri, aut vero simulacrorum cultu velut mari Rubro nobis dirupto, ad patrum hæreditatem (Dei scilicet fidem ac veritatem) com meaturi, nisi crux Dominica nequissimum mundi principem profligasset, ascensumque in cœlum,

²² Joan. iv, 24. ²³ Psal. xlv, 11. ²⁴ Matth. xxiv, 30; Psal. xlii, 4, et xlv, 5; cix. 2; Exod. iii etc.

inaccessus cum esset, accessum volentibus præstitisset.

Crux, Ecclesiæ catholicæ splendor illustrisque ornatus, apostolorum gloria, sacerdotum sanctificatio, martyrum nitor, constansque adversus nequissimos patientia. Piorum ac monachorum firmitas, omniumque justorum fides atque spes, omnium denique sanctorum gaudium et corona exultationis. Ne lex quidem expers virtutis crucis: nec qui gratam præcessere sancti absque ea admirabiles: sed et in illis paulatim obscuris quasi umbris delineata, suam gloriam vimque submonstrabat. Nam et magnus quondam Moses manibus in cælum crucis figura extensis, Amalecum fugavit ac fudit¹⁶.

Crux armatura Christianis omnibus invulnerabilis ac inexpugnabilis. Murus æneus, cunctis latronum insultibus insuperabilis. Turris fortitudinis a facie inimicorum. Signaculum regium inviolabile ac inadulterabile: locus munitus ac tutus ad salutem, his qui persecutionem patiuntur: domus refugii, his qui a peccato impugnantur: vitæ pharmacum, his quorum vita in periculo versatur¹⁷.

Crucis signum Moses effingebat, cum in deserto olim e recto ligno velut malo, serpentem transversum exponeret: ac si quod lethiferum virus serpens morsu immisisset, eo læsus, in eam statim pilam ac simulacrum aspicere jubebatur. Mox igitur ac percussus crucis signo adhibebat oculum, etiam venenati vis morsus elanguescibat, noxaque interitum afferens facescebat; ac confestim qui morsus fuerat, sanitatis remedium ultro concessum referebat. Si autem crucis figura vivificam adeo operationem præbebat, multo magis crux ipsa. Si quidem enim Petri umbra infirmos sanabat (uti sacro proditum eloquio ac creditum est), longe potius ipse Petrus¹⁸.

Crux sacerdotii consummatio ac signaculum, imperii robur ac fundamentum, potestas magistratum, armatura ducum, victoria militum ac victoriæ tropæum, tuta salus pro imperio dominantium, subditorum compositio ac constantia. Crux eruditorum sapientia, insipientium disciplina, divitum fulcimentum ac firmamentum, pauperum gloriatio et solatium, eorum qui versantur in ærumna, gaudium et exultatio, eorum qui morbis conflictantur, sanitas et refrigerium, eorum qui in cunctis vitæ malis agunt, ædificatio exhortatioque et consolatio.

Crux omnium sanctorum angelorum gloriatio et corona, dæmonum omnium plaga ac confractio, Judæorum offensio et afflictio, infidelium confutatio et condemnatio, fidelium conservatio et justificatio, cadentium excitatio, elisorum erectio¹⁹.

Crux emortuorum vita, depositorum spes, virtute

Α σταυρός τὸν πονηρὸν ἄρχοντα καταλέλυκε τοῦ κόσμου, καὶ τὴν πρὸς οὐρανὸν ἄνοδον, ἀβατον οὔσαν, εἰργάσατο τοῖς βουλομένοις βατὴν.

Σταυρός τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὁ λαμπρυσμός τε καὶ στολισμός· τῶν ἀποστόλων ὁ καλλωπισμός· τῶν ἱερέων ὁ ἁγιασμός· τῶν μαρτύρων ὁ ἀγλαΐσμος, καὶ ἡ πρὸς τοὺς πονηροὺς ἀνένδοτος ὑπομονή· τῶν δούλων ὁ στηριγμός, καὶ πάντων τῶν δικαίων ἡ πίστις καὶ ἡ ἐλπίς, καὶ πάντων ἁγίων χαρὰ καὶ στέφανος καυχήσεως. Οὐδὲ ὁ νόμος ἄμοιρος τῆς δυνάμεως τοῦ σταυροῦ· οὐδὲ οἱ πρὸ τῆς χάριτος ἅγιοι τούτου χωρὶς θαυμαστοί· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνοις ἡρέμα σκιαγραφούμενος, τὴν ἰδίαν δόξαν ὑπέφαινε καὶ ἰσχύον. Ἐπεὶ καὶ Μωσῆς ὁ μέγας ποτὲ σταυροειδῶς τὰς χεῖρας πρὸς οὐρανὸν ἐκτεινόμενος τὸν Ἀμαλήκ ἐτροπώ-

Β σατο.

Σταυρός, ὄπλον Χριστιανοῖς πᾶσιν ἀθραυστον καὶ ἀπρόσμαχον· τεῖχος χαλκοῦν, πάσαις ἐφόδοις ληστρκαῖς ἀνεπίβατον· πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθρῶν. Βασιλικὴ σφραγὶς ἀπαράτρωτος καὶ ἀπαρποίητος· τόπος ὄχυρός τοῖς διωκομένοις εἰς σωτηρίαν· οἶκος καταφυγῆς, τοῖς ἐξ ἁμαρτίας πολεμουμένοις· ζωῆς φάρμακον, τοῖς εἰς θάνατον κινδυνεύουσιν.

Σταυρὸν ἐτύπου Μωσῆς, ὀρθῶς ξύλῳ καθάπερ ἰσὼφ χαλκοῦν ὄφιν ἐγκάρσιον ἐπὶ τῆς ἐρήμου τὸ πρὶν ἐκδεδωκώς· καὶ εἰ τι θανατηφόρον ἰδὼν ὄφιν ἐναπήμεσε δακῶν, ἐκείνη προσβλέπειν εὐθὺς τῇ στήλῃ παρήγγελλτο. Ἄμα τοίνυν τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ προσείχε, καὶ τὸ λοβόλον ἠμβλύετο δῆγμα, καὶ τὸ ὀλεθροτόκον ἐλύετο πῆμα· καὶ ἄμισθον αὐτίκα τὴν ἰσιν ὁ δηθηεὶς ἐχομίζετο. Εἰ δὲ ὁ τοῦ σταυροῦ τύπος ζωοποιὸν οὕτω παρείχεν ἐνέργειαν, πολλῷ μᾶλλον ὁ σταυρὸς αὐτός· εἰ γὰρ ἡ σκιά τοῦ Πέτρου τοὺς ἀσθενοῦντας ἰᾶσθαι καὶ μεμαρτύρηται καὶ πεπίστευται, πολὺ πρῶτον ὁ Πέτρος αὐτός.

Σταυρός τῆς ἱερωσύνης ἡ τελείωσις καὶ σφραγὶς· τῆς βασιλείας ἡ κραταίωσις καὶ κρηπίς· ἡ δύναμις τῶν δυναστῶν, ἡ πανοπλία τῶν στρατηγῶν, ἡ νίκη τῶν στρατιωτῶν καὶ τῆς νίκης τὸ τρόπαιον· τῶν ἀρχόντων ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀρχῆς, τῶν ἀρχομένων ἡ εὐταξία τε καὶ εὐστάθεια. Σταυρός τῶν πεπαιδευμένων ἡ σοφία, τῶν ἀσόφων ἡ παιδείσις, τῶν πλουσίων ἐρεισμα καὶ κραταίωμα, τῶν πενήτων καύχημά τε καὶ παρηγόρημα, τῶν ἐν θλίψεσιν χαρμοσύνη καὶ ἀγαλλίασις, τῶν ἐν νοσήμασιν ἴασις καὶ ἀνάψυξις, τῶν ἐν πᾶσιν ἐξεταζομένων τοῦ βίου κακοῖς οἰκοδομή καὶ παράκλησις καὶ παράμυθια.

Σταυρός τῶν ἁγίων ἀγγέλων πάντων τὸ ἀγαλλίαμα καὶ στεφάνωμα, τῶν δαιμόνων ἀπάντων θραῦσμα καὶ συντριμμός, τῶν Ἰουδαίων πρόσκομμα καὶ θλιμμός, τῶν ἀπίστων ἔλεγχις καὶ κατάκρισις, τῶν πιστῶν συντήρησις καὶ δικαίωσις, τῶν καταπιπτόντων ἀνάστασις, τῶν καταβρῆγγυμένων ἀνόρθωσις.

Σταυρός ζωὴ τεθανατωμένων, ἐλπίς τῶν ἀπεγνω-

¹⁶ Exod. xvii, 11. ¹⁷ Psal. lx, 4; Psal. lxx, 5; Psal. xxx, 3. ¹⁸ Act. v, 15. ¹⁹ Psal. cxliv, 14.

σμένων, τῶν κατορθούντων κλίμαξ ὑψοῦσα πρὸς οὐρανόν, τῶν διεστώτων συναγωγεὺς, τῶν ὀρθοποδούντων εὐθυδρομία καὶ συντονία, τῶν ἐκκλινόντων διόρθωσις καὶ χειραγωγή, τῶν μετανοούντων ἀνακαίνωσις καὶ ἀναγωγή.

Σταυρὸς, τῶν ὅλων τοῦ θεοῦ Πνεύματος χαρισμάτων βραβεὺς καὶ δοτήρ. Ὅσα γὰρ ἐν τῷ Χριστῷ μένοντα τοῖς ἀξίοις ἐπιχορηγεῖται, διὰ πίστεως καὶ δυνάμεως ἐπιχορηγεῖται τοῦ σταυροῦ. Σταυρὸς, φόβων νυκτερινῶν, βελῶν ἡμερινῶν, καὶ παντὸς πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, καὶ συμπτώματος παντὸς καὶ δαιμονίου παντὸς, οὐ μεσημβρινοῦ μόνον, τοῖς καλῶς αὐτὸν ὠπλισμένοις, ἦτοι σεσημειωμένοις, ἀναιρετικὸς τέ ἐστι καὶ ἀποτρόπαιος.

Σταυρὸς, τί δεῖ μακρηγορεῖν; τῶν παναγάθων τοῦ Θεοῦ ἰδωρῶν, ὧν ἐξ αἰῶνος ἀνθρώποις ἐδωρήσατο, τὸ θεοπρεπέστατον καὶ τελειότατον. Οὗτος τὸν βλισθὸν τοῦ προπάτορος ἀνεκαλέσατο, καὶ τὴν ἀρχαίαν ὑπὴνοιξεν τοῦ παραδείσου τρυφήν. Οὗτος τὴν διὰ τοῦ ξύλου κατάραν, εἰς εὐλογίαν τὴν φθορὰν, εἰς ἀφθαρσίαν τὴν πικρίαν, εἰς γλυκύτητα καὶ τὴν ὑπερολίαν, εἰς βασιλείαν καὶ τὸν θάνατον μετεσχεύασεν εἰς ζωὴν. Οὗτος, οὐ μόνον πρὸς τὸν ἄνω παράδεισον εἰσοδος καὶ εἰσαγωγεὺς, ἀλλὰ καὶ ζωῆς ὄντως ξύλον, ὡσπερ τῷ ληστῇ πρότερον, οὕτω καὶ πᾶσι καθίσταται τοῖς τὴν πίστιν ἐκείνου μιμουμένοις.

Τοῦτον ὁ μέγας Πέτρος κρατῶν τῇ χειρὶ, καὶ ὡς ῥάβδῳ ποιμαντικῇ τούτῳ σκηριπτόμενος, ἀπεβουκόλησε μὲν τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐπίθουλον Σίμωνα τὸν Μάγον, καὶ τοὺς λύκους ἐξέτριψε τῆς Ἀραβίας ἐν αὐτῷ δὲ τὰ πρόβατα προθύμως ἐποίμανεν καὶ ποιμαίνει Χριστοῦ. *Λήψομαι, φησὶν ὁ θεοπέσιος Ζαχαρίας, τὴν ῥάβδον μου τὴν καλὴν* (τὸν σταυρὸν ἐμοὶ δοκεῖν λέγων), *καὶ ῥίψω αὐτὴν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, καὶ ποιμανῶ τὰ πρόβατά μου, καὶ διασκεδάσω τὴν* [Σιχι. αὐτὴν τοῦ διασκεδάσαι τὴν] *διαθήκην μου, ἣν διεθέμην πρὸς πάντας τοὺς λαοὺς· ἐν τῷ σταυρῷ γὰρ, τὸ γράμμα μὲν*

Τοῦτον καὶ ὁ οὐρανοφόιτος Παῦλος ἀριστα περιφραχθεὶς, πᾶσαν περιώδευσεν τὴν οἰκουμένην, λογισμοὺς ἐν αὐτῷ καθαιρῶν, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ αἰχμαλωτίζων πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ.

Τὸν σταυρὸν καὶ πάντες ἀπόστολοι καὶ πάντες μάρτυρες, ἱερεῖς τε Κυρίου πάντες, καὶ πάντες ὅσοι νοητῶς καθοπλιζόμενοι· οἱ μὲν κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας λαμπρῶς ἀριστεύοντες· οἱ δὲ κατὰ πάσης ἀνομίας, ποικίλοις τροπαίοις νίκης τὸν ἐσταυρωμένον διὰ τῆς δυνάμεως δοξάζουσιν τοῦ σταυροῦ.

Τὸν σταυρὸν καὶ Κωνσταντῖνος πρῶτον ὁ μέγας φωτὶ μορφαζόμενον ἐν οὐρανῷ κατιδὼν, καὶ τὴν αὐτοῦ δύναμιν διὰ τοῦ τύπου συνείξ, ὕστερον καὶ αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ πρωτότυπον τοῦ σταυροῦ ξύλον, ἐν ᾧ προσηλούμενος κατετάθη Χριστὸς, γῆς κατορω-

viventium scala in caelum sublevans, discordantium conciliatio, recto pede incedentium rectus cursus ac contentio, declinantium emendatio et manuductio, poenitentium renovatio et subvectio.

Cruce omnium divini Spiritus donorum arbitra ac datrix. Quaecunque enim in Christo manentia dignis subministrantur, per crucis fidem ac potentiam subministrantur. Crucis ea vis, ut iis qui ea probe armati sunt seu consignati, timores nocturnos, diei sagittas, remque omnem in tenebris ambulanti, ac casum omnem, omneque daemonium (nedum meridianum) interimat profligetque ²⁰.

Cruce (quid refert prolixius dicere?) optimorum Dei donorum, quae a saeculo mortalibus elargitus est, augustissimum perfectissimumque. Haec primi parentis ruinam instauravit ac paradisi antiquas delicias subaperuit. Haec invectam a ligno maledictionem in benedictionem, corruptionem in incorruptionem, amaritudinem in dulcedinem, exiliumque in regnum, ac mortem in vitam commutavit. Haec nedum ingressus ac admissio ost ad supernum paradysum, sed et plane lignum vitae, uti prius latroni, sic et cunctis qui ejus imitantur fidem ²¹.

Hanc magnus ille Petrus manu tenens, illaque tanquam virga pastorali nixus, Simonem magum, velut qui Ecclesiae insidiaretur, abegit, luposque Arabiae extrivit, atque in illa propense Christi oves rexit ac regit ²². Sumam, ait divinus Zacharias, *virgam meam pulchram* (cruce eum dicere arbitror), *et projiciam eam contra inimicos, et pascam oves meas, et dissipabo foedus meum, quod pactus sum ad omnes populos* ²³. In cruce enim dissipata quidem littera est; refluuit vero ac se palam spiritus prodit.

τὸν σταυρῷ γὰρ, τὸ γράμμα μὲν

Hac quoque, qui in caelo versaretur, Paulus optime instructus, universum terrarum orbem circumcivit, destruens in eo cogitationes et omnem sublimitatem extollentem se adversus scientiam Dei, et captivans omnem sensum in obsequium Christi ²⁴.

Cruce omnes tum apostoli tum martyres, sacerdotesque Domini omnes, ac pii omnes et sancti spiritaliter armati; priores quidem, adversus simulacrorum cultum, alteri autem, adversus omnes haereses; postremi ac versus omnem improbitatem strenue dimicantes, variis victoriae tropaeis per crucis potentiam crucifixum clarificant.

Cruce quoque magnus olim Constantinus luce formatam cum in caelo vidisset, exque figura, illius potentiam intellexisset, postea illud ipsum prototypum lignum, in quo Christus distentus fuerat, alta defossum humo, per beatissimam ipsius matrem

²⁰ Psal. ix, 5, et 9. ²¹ Pro. iii, 48; Luc. xxiii, 45.

²² Phil. iii, 20; II Cor. x, 4.

²³ Habac. i, 8. Vulg. *Vespertinos*. ²⁴ Zach. xi, 10.

(augustissimam scilicet Helenam) diligenter scrutatus reperit, repertumque religiose adeo coluit et exaltavit, ut ejus longe claritas in omnem orbem exuberet.

Quis vero illi spe devinctus, ad ejus adorationem non occurrit? Quis non exultat atque adorat scabellum pedum Domini Dei nostri, quia sanctus est²²? Quis non laudat ac magnificat eam, quæ emortuum genus nostrum ex morte et inferni perditione exaltavit et vivificavit? Nunc gaudent angeli atque exsultant archangeli, cum quibus etiam choros ducunt supermundani principatus et potestates, omnesque cœlorum virtutes, invisibilique præsentia, salutarem toto orbe adorari atque exaltari crucem videntes, cum Ecclesiis Dei collætantur. Neque enim

Nunc apostoli clarescunt, et prophetæ, his quæ geruntur, magnifice splendescunt. Nunc martyres jucundantur, ac decorantur sacerdotes. Nunc religiosorum sanctorumque chori omnes diem festum agunt gestiuntque, qui nimirum quam illi clarificaverunt, et quæ eos clarificavit, sacro ritu crucem clarificari videant, atque e terra sacris manibus in altum tolli: cum qua pariter sublatis, per quam bono omnium Salvatori gratiarum actionem incessabilibus mysticisque vocibus modulantur ac promunt.

Omnis jam Ecclesia lætatur ac decore fulget, velutque cœleste donum, ut immortales delicias pignusque inviolabile, ita crucem sinu complectitur, universorumque conspectibus ad spectaculum simul et exaltationem ac adorationem proponens, filiis suis fortiter ad Dominum clamantibus, illius munere misericordiam et sanctificationem et illuminationem large impertitur. Jamque omnes gentes, quantas fecit Dominus, veniunt, ac vivificiterque beato ligno procumbunt²³. Adorant coram illo, ac per crucem Crucifixi nomen clarificant, quod revera magnus sit et faciens mirabilia solus²⁴. Jam dæmonum; aerea omnis aëricque incubans cohors ac pompa triumphali cæditur ligno, frangiturque

A ρυγμένον βάθεισιν, διὰ τῆς πανολθίας αὐτοῦ μητρὸς, τῆς κοσμιωτάτης Ἑλένης λέγω, φιλοπόνως ἀνερευνησάμενος εὖρεν· καὶ εὐρών, φιλοθέως ἐτίμησέν τε καὶ ὕψωσεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς τὴν αὐτοῦ δόξαν εἰς πᾶσαν ὑπερπερισεύειν τὴν γῆν.

Καὶ τίς τῶν εἰς αὐτὸν ἠλπικότεων οὐκ ἀπαντᾷ πρὸς τὴν τούτου προσκύνησιν; Τίς οὐχ ὕψῳ καὶ προσκυνεῖ τῷ ὑποποδίῳ Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ὅτι ἅγιός ἐστιν; Τίς οὐ δοξάζει καὶ μεγαλύνει τὸν ἐκ θανάτου καὶ ἀπωλείας ἄδου, τὴν ἡμετέραν ἀνυψώσαντα καὶ ζωώσαντα νέκρωσιν; Νῦν ἄγγελοι χαίρουσι, καὶ σκιριτώσιν ἀρχάγγελοι, Ἄρχαί τε σὺν τούτοις ὑπερχόσμια· καὶ Ἐξουσίαι, καὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν αἱ Δυνάμεις χορεύουσι, καὶ ἀοράτως παρεστῶσαι, καὶ τὸν σωτήριον ἐν πάσῃ τῇ γῆ προσκυνούμενον καὶ ὑψούμενον ὀρώται σταυρὸν, ταῖς Ἐκκλησίαις συναυφραίνονται τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλη τοῖς ἀγαθοῖς ἀγγέλοις οὕτως ἐορτὴ τε καὶ χαρμονή, ὡς ἡ ἐπὶ σωτηρίᾳ τελουμένη τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν.

Νῦν ἀπόστολοι ἐλλαμπρύνονται, καὶ προφηταὶ τοῖς παροῦσιν ἐναγλαίζονται. Νῦν οἱ μάρτυρες κατατέρπονται, καὶ οἱ ἱερεῖς ὠραίζονται. Νῦν πάντες δούλων καὶ ἀγίων ἐορτάζουσι καὶ γεγῆθασιν οἱ χοροὶ, τὸν ὑπ' αὐτῶν δεδοξασμένον, καὶ αὐτοὺς δοξάσαντα, βλέποντες σταυρὸν ἱερῶς δοξαζόμενον, καὶ ἀπὸ γῆς ἱεραῖς χερσὶν εἰς ὕψος αἰρόμενον· καὶ αὐτῷ συνεπαιρόμενοι, τῷ παναγάθῳ τῶν ὅλων Σωτῆρι τὸν χαριστήριον ἀκαταπαύστοις καὶ μυστικαῖς ἀναμέλπουσι ταῖς φωναῖς.

Ἄρτι μὲν Ἐκκλησία πᾶσα φαιδρύνεται καὶ καλλύνεται· καὶ ὡσπερ τι δῶρον οὐράνιον, ὡς ὕλθρον ἀκήρατον, ὡς κειμήλιον ἀψαυστον, οὕτως ἐγκολπίζεται τὸν σταυρὸν, καὶ τοῦτον ταῖς ἀπάντων ὕψεσιν εἰς θεωρίαν τε ὄμα καὶ ὕψωσιν καὶ προσκύνησιν προτιθεῖσα, τοῖς τέκνοις αὐτῆς στεβρῶς ἐπιδοωμένοις τὸν Κύριον, δι' αὐτοῦ τὸν ἐλεόν τε πλουσίως καὶ τὸν ἀγίασμόν ἐπιχορηγεῖ καὶ τὸν φωτισμόν. Ἄρτι δὲ πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα ἐποίησεν ὁ Κύριος, ἤχοντα, καὶ τῷ ζωοποιῷ ξύλῳ καὶ τρισολδίῳ προσπίπτοντα, προσκυνούσιν ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ διὰ τοῦ σταυροῦ τὸ τοῦ ἐσταυρωμένου δοξάζουσιν ὄνομα, ὅτι μέγας ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ ποιῶν θαυμάσια μόνος. Ἄρτι δὲ πᾶσα τῶν δαιμόνων ἐνάερος στρατιὰ καὶ πομπὴ τῷ νικοποιῷ ραπίζεται ξύλῳ, καὶ θλάται καὶ ῥήγνυται, καὶ τῶν οὐρανίων ἐνδίκως οὐκ ἐπιτήριων κατασπᾶται· πᾶσαι δὲ τῶν ἀγίων αἱ ἐκκλησίαι καὶ ὁμηγύρεις τῶν εὐσεβῶν, ὡς κλίμακι γῆθεν ὑψουμένη πρὸς οὐρανὸν συνοψούμεναι, ὡς βάθδῳ ἰσχύος ἐπερειδόμεναι, ὡς σκήπτρῳ βασιλικῷ προΐοντι, τῷ τοῦ πανθραυτέως σήμερον συνεπόμεναι σταυρῷ, τὸν οὐράνιον διαμείδονται χῶρον· ἀντὶ γῆινων οὐράνιοι, καὶ ἀντὶ θνητῶν ἀθάνατοι καθιστάμενοι καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν τῷ τροπαιοφόρῳ παριόντες ξύλῳ, πρὸς τὸν ἀνω παράδεισον καὶ τὸ ξύλον κατευθύνονται τῆς ζωῆς.

²² Psal. xcvi, 5. ²³ Psal. lxxxv, 9. ²⁴ Psal. cxxxv, 4.

Ἄλλ', ὧ σταυρὲ τίμιε, καὶ ὑπέρτιμε σωτηρίας καὶ ζωῆς χορηγέ· ὡς ἐμφύχῳ γάρ σοι καὶ ζῶντι διὰ τὴν ζῶσαν προσλαλῶ χάριν· τὸ μέγα καὶ καλὸν τῶν ψυχῶν φυλακτήριον· τὸ παντὸς εὐσεβοῦς νοῦς λαστήριον, καὶ πάσης καρδίας καὶ διανοίας ὀρθῆς φωτιστήριον καὶ ἁγιαστήριον. Ὁ σταυρὲ, πάντων ὑπερασπιστὰ τῶν πιστῶν, πασῶν οἰκιῶν οἰκιστὰ, καὶ συνοικιστὰ τῶν χωρῶν πασῶν πόλεων πολιστὰ, καὶ εἰρηνευτὰ τῶν ἐθνῶν. Ὁ σταυρὲ, τοῦ κόσμου παντὸς συνζωγῆ καὶ ἐνοποιῆ, οὗ τὸ ὕψος καὶ βάθος, μῆκος τε τοῦ παντὸς καὶ πλάτος ταῖς οἰκίαις κεραίαις διαγράφων, καὶ τὴν τετραπέρατον κτίσιν ἐν ἑαυτῷ διαζωγραφῶν καὶ συγκρατῶν, σῶσον τὸν λαόν σου, καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου· καὶ πόλιμαρον ἡμᾶς, καὶ ἑπαρον ἡμᾶς ἕως τοῦ αἰῶνος τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

Εἰς τοὺς ἀγίους καὶ κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον (2).

Τίς ἔτερπνός οὗτος ἦχος; Τίς ὁ τῶν ἐρταζόντων εὐσημὸς κρότος; Τίς ἡ θαυμαστὴ καὶ περιφανὴς αὐτῆ λαμπροφωρία καὶ φωταγωγία; Ὑμεῖς ὁ περιούσιος τοῦ θεοῦ λαός· ὁ τῆ Χριστωνύμφῃ τιμημένος κλήσει, ὁ καὶ παντὸς γένους καὶ βίου καὶ πολιτείας καὶ ἡλικίας, ζῆσει πίστεως κεκινημένος, καὶ τὸν περιώνυμον τοῦτον τῶν ἀποστόλων σηκὸν πεπληρωκώς. Τίς ὁ δρόμος; τίς ἡ σπουδὴ τὴν ἱερὰν ταύτην καταλαβεῖν αὐλήν; πόθεν ὑμῖν ὡσπερ ἐξ ἐνός συνθήματος, ἀφ' ἐσπέρας αὐτῆς ἐγηγερόμενοι, τὰς ἰδίας μὲν οἰκίας ἐκκενῶσαι, τὸν θεῖον δὲ πληρῶσαι ναόν; καὶ ἑαυτῶν μὲν ὡσπερ ἐξεστάναι δοχεῖν· ἀλλήλων δὲ συμπνοίᾳ γεγενῆσθαι, γνώμης καὶ πίστεως ὁμοφροσύνη, καὶ γλώσσης συμφωνία, μονοειδῆ καὶ ἑναρμόνιον ὡσπερ ἐξ εὐρύθμων ὀργάνων τὸν τῆς δοξολογίας ἀνακροῦσαι φθόγγον; Τίς ὁ τὸν ἱερώτατον τοῦτον σύλλογον ἢ θίασον οὕτω παναρμονίως συγκροτῶν; Ἡ δὴλον ὡς Πέτρος καὶ Παῦλος, ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτάτη τῶν ἀποστόλων ἀκρότης· Πέτρος, ἡ τῆς Χριστοῦ πίστεως ἀρχή· Παῦλος, ἡ τῆς ἀγάπης τελειότης· Πέτρος, ἡ ἀμετακίνητος τῆς Ἐκκλησίας πέτρα· Παῦλος, ὁ τὸν θεμέλιον ταύτης ἀσφαλῶς καταβαλόμενος.

Οὗτοι δὴ σήμερον οἷα νόες ὑπόπτεροι τῶν ὑπερφώτων καὶ οὐρανίων ὑποκαταβάντες χώρων, καὶ τοῖς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ ζῶσιν ἐτι νοερῶς τε καὶ φιλανθρώπως συγγινόμενοι· ὀξέως τε διατρέχοντες, καὶ ἐμπεριπατοῦντες ἐν ἡμῖν, πρὸς ὑπέρλαμπρον ἐκχαλοῦνται θυμηδίαν· καὶ ἄλλον ἀλλαχόθεν ἡσυχίῳ καὶ ὑψηλῷ συγκαλοῦμενοι κηρύγματι, καὶ καθάπερ μέλη πλείω τοὺς πάντας εἰς ἐν σῶμα τῆ ἀρχι-

²² Psal. xxvii, 9.

(2) Tota hæc oratio variis flosculis ludit, vixque alia ad historiam pertinentia sumit quam quæ ipsa Scriptura de principibus apostolorum sic magnifice

Verum, o Crux venerabilis, omnique major veneratione, ac salutis vitæque conciliatrix (velut enim cum animata atque vivente loquor, ob eam qua prædita es vitalem gratiam), magnum præclarumque animorum phylacterium, piæ omnis mentis propitiatorium, necnon recti omnis cordis atque animi lucis ac sanctitatis promptuarium. O Crux, omnium defensio præsidiumque fidelium! omnium ædificatio domorum, auctorque ut tractus et loca pari fœdere habitentur; omnium condendarum arbitra civitatum, et ut nationes pace componantur! O crux mundum universum concordia socians uniensque, cujus omnis altitudinem et profunditatem, longitudinemque et latitudinem tuis cornibus ramisque delineas, orbisque quatuor partes in te representantes contineasque, *Salva populum tuum et benedic hæreditatem tuam: et rege nos atque extolle in sæculum usque sæculorum* ²². Amen.

ORATIO III.

Laudatio sanctorum ac principum apostolorum Petri et Pauli.

Quisnam jucundus hic sonitus? Quis faustus clarusque festum agentium plausus? Quænam mira hæc ac splendida vestium candore luminumque gestatione pompa? Vos scilicet peculiaris Dei populus, Christi nominis nuncupatione ornatus, ex omni genere, instituto, civitate atque ætate, fidei fervore commotus, quique illustre hoc apostolorum delubrum, quantum est, concertantibus animis impleveritis. Quisnam cursus? Quæ diligentia et ardor, ut in sacrum hoc septum veniretis? Unde vobis ut velut ex uno condito ab ipso excitati vespere, relictis vacuis domibus, divinam hanc ædem repleretis? ac quidem vobis ipsis prope modum excessisse; alii vero aliorum facti, animorum conspiratione fideique concordia ac linguæ consensione, uniformem atque concinnam velut modulatis organis laudationis vocem sonumque edere videamini? Quis sacratissimum hunc conventum seu chorum sic apte tantaque omnino harmonia cogit? Nonne palam Petrus et Paulus, princeps ille augustissimusque apostolorum vertex: Petrus, Christi fidei origo, Paulus, charitatis perfectio: Petrus immobilis Ecclesiæ petra, Paulus, illius tute certaue destinatione jactum fundamentum?

Illi nimirum hodie velut aligeræ mentes a lucidissimis illis ac cœlestibus sese demittentes axibus, benignaque inclinatione illis spiritu congressi, qui mortalem adhuc agunt vitam, velociusque discurrerent ac ambulantes in nobis, ad omni majorem splendore jucunditatem invitant: aliumque aliunde placido altoque convocantes præconio, ac velut plura membra, in unum corpus, sacratissimi eorum

trahit; quæ certe sunt maxima, et quæ merito maximam eis venerationem in fidelium animis conciliant. Pauca itaque nobis annotanda.

spiritus fabricatione cunctos coaptantes, ad Dei cantica laudesque celebrandas, ipsorumque honestandam magnificentiam ac spargendos honores, congregant.

Igitur ea sonemus, quæ Spiritum nobis insonantem addeceant! Canamus tuba in Sion: prædicemus in monte sancto, in hac scilicet Ecclesia (mystica ac prædilecta Dei civitate, ac sacros ordinantes choros, sacrorum theologorum sacratissime religiosaque pietate cantica laudesque depromamus³⁶. Qua vero id ratione? Non Sophistarum leges secuti; non sermone celebrantes, quam quisque in terris patriam nactus sit; non terrenum magnifice genus extollentes; non natalitatis atque conversationis civilitatem sermone ornantes. Quæ enim laus eis proveniat, qui patrem habuerunt universorum Deum, patriam vero, cœlestem Jerusalem, genus, beatissimum patriarcham Abraham? quin potius illius fidem et justitiam, quibus etiam illi prorsus similes exstiterunt: conversationem, virtutem, et quæ ad Christum est per legem, primam institutionem ac præparationem? At neque cuncta ordine præclare illis ac magnifice Dei Verbi causa gesta sigillatim laudemus. Sic enim præterquam quod impossibilis ea molitio est, justæ mediocritatis legem excesserimus. Hæc vero etiam, si qua alia, quemadmodum in omnibus operationibus passionibusque et actibus, sic et in ipsis intellecta integraque sermonibus, laudem habet. Verum alia quidem alii tempori atque sermoni sunt reposita; alia vero nunc laudis argumento atque gloriæ disertissimis sermonis amicis offeramus: directoque ad eos laudis cantico, in hæc verba cum propheta: *Avete, filii Sion*³⁷, ipsos alloquamur.

Avete, paternæ divinæ originis clari præcones: divinerum Filii operum divinissimi explanatores: vivificæ Spiritus virtutis viva organa ac modulatissima, quæ videlicet dulcissimis vocibus atque modulis concinnissimis, universum simul orbem terram uni Verbo et Deo adhibueritis, et ad illi in spiritu et veritate serviendum institueritis³⁸.

Salve sis, Petre, cui claves regni cœlorum creditæ sunt; super quem Christus firmavit Ecclesiam suam; quem ad Patrem migraturus suis ovibus pastorem præfecit³⁹.

Salve sis, Paule, qui fidelis et prudens dispensator paternæ domus enitueris, eamque ob rem etiam super omnia quæ illius sunt, constitutus sis; qui adhuc vivens corpore, in tertium cœlum raptus sis, paradisumque mentis oculis spectabilem conspexeris, ac verba arcana tuis ipse auribus audiveris⁴⁰.

Salve sis, Petre, qui prius quidem mutos sagena pisces capiebas⁴¹: postea vero, divino plexa opere ipse per Christum sagena effectus, et in sæculi missus mare, atque ex omni rationalium piscium

Α τεκτονία τοῦ πανευαγοῦς αὐτῶν πνεύματος ἀρμύζοντες, εἰς ὕμνησιν μὲν καὶ δόξαν Θεοῦ, ἔπαινον δὲ καὶ τιμὴν τῆς οἰκίας μεγαλοπραπείας συγχροτοῦσιν.

Οὐκοῦν ἠχήσωμεν τοῦ ἐνηχοῦντος ἡμῖν Πνεύματος ἐπάξια· σαλπίσσωμεν σάλπιγγι ἐν Σιών· κηρύξωμεν ἐν ὄρει ἁγίῳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, τῇ μυστικῇ καὶ ἀγαπητῇ τοῦ Θεοῦ πόλει· καὶ ἱερὰς συστησάμενοι χοροστασίας, τὰς τῶν ἱερῶν θεολόγων πανιέρως κροτήσωμεν ὕμνολογίας. Κροτήσωμεν δὲ πῶς; Οὐ σοφιστῶν ἐπόμενοι νόμοις· οὐ τῷ λόγῳ τὰς κάτω σεμνύοντες πατρίδας; οὐ τὸ ἀπὸ γῆς μεγαλαυχοῦντες γένος· οὐ γεννήσεως, οὐκ ἀναστροφῆς ἀστειότητα διεξιόντες. Τίς γὰρ ἐκ τούτων αἶνος, τοῖς Πατέρι μὲν, τὸν τῶν ὄλων σχοῦσι Θεόν· πατρίδα δὲ, τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ· γένος δὲ λαχοῦσι, τὸν μακάριον πατριάρχην Ἀβραάμ· μᾶλλον δὲ, τὴν ἐκαίνου πίστιν καὶ δικαιοσύνην, οἷς αὐτῷ καὶ παντάπασιν ὁμοίονται· ἀναστροφὴν δὲ τὴν ἀρετὴν, καὶ τὴν πρὸς Χριστὸν διὰ νόμου παιδαγωγίαν τε καὶ προκατάρτισιν; Ἄλλ' οὐδὲ πάσας ἐξῆς τὰς ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ Λόγου κατωρθωμένας αὐτοῖς μεγαλουργίας κατ' εἶδος ἐξυμνήσωμεν· οὕτω γὰρ πρὸς τῷ ἀνεφίκτῳ τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τὸν τῆς συμμετρίας ἂν νόμον παραβαίημεν. Ἐπαινετὸς δὲ καὶ οὗτος, εἴπερ ἄλλος τις, ὡς περ ἐνεργείαις πάσαις καὶ πάθεσι καὶ πράξεσιν, οὕτω δὴ καὶ τοῖς λόγοις αὐτοῖς ἐνθεωρούμενος. Ἄλλὰ τὰ μὲν ἐτέρῳ τεταμιεύσθω καιρῷ καὶ λόγῳ· τὰ δὲ νῦν αἶνον καὶ δόξαν τοῖς λογικωτάτοις προσάξωμεν τοῦ Λόγου φίλοις· καὶ πρὸς αὐτοὺς τὸν ὕμνον ἀποτείλαντες, *Τὰ τέκνα Σιών, χαίrete*, μετὰ τοῦ προφήτου, προσφθεγγώμεθα.

Χαίrete, τῆς πατρικῆς θεαρχίας διαπρύσιοι κήρυκες· τῆς τοῦ Υἱοῦ θεουργίας ἱεροφάντορες θεϊτάτοι· τῆς ζωαρχίας τοῦ Πνεύματος ὄργανα ζῶντα καὶ πολυαρμόνια· τὰ φθόγγοις ἡδίστοις καὶ μέλεσι παναρμονίοις, τὴν οἰκουμένην ὁμοῦ πᾶσαν, ἐνὶ Λόγῳ καὶ Θεῷ παραστησάμενα, καὶ τούτῳ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεύειν συμβιδάσαντα.

Χαίροις, Πέτρε, ὁ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τὰς κλεῖς πεπιστευμένος· ἐφ' ᾧ τὴν ἰδίαν ὁ Χριστὸς Ἐκκλησίαν ἐστηρίξατο· ὃν καὶ ποιμένα, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα μεταβαίνων, ἐπὶ τῶν αὐτοῦ προδίων κατεστήσατο.

Χαίροις, Παῦλε, ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος τῆς τοῦ Πατρὸς ἀποδειχθεὶς οἰκίας· δι' ὃ καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτῷ καθεσταμένος· ὁ ἐπὶ σώματι ζῶν, πρὸς τὸν τρίτον ἀρπυγίης οὐρανὸν, καὶ τὸν νοσητὸν παράδεισον τεθεαμένος, καὶ βῆμάτων ἀρρήτων αὐτήκοος γεγεννημένος.

Χαίροις, Πέτρε, ὁ πρότερον μὲν ἀλόγων ἰχθύων σαγηνευτὴς· ἔπειτα σαγῆνη θεόπλοκος διὰ Χριστοῦ γενόμενος αὐτὸς, καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν θάλασσαν ἐμβέβλημένος, καὶ ἐκ παντὸς γένους τῶν λογικῶν

³⁶ Joel ii, 1, 15; Psal. ii, 6. ³⁷ Joel ii, 23. ³⁸ Joan. iv, 23. ³⁹ Matth. xvi, 18; Joan. xxi, 17. ⁴⁰ Matth. xxiv, 46; II Cor. xii, 2. ⁴¹ Matth. iv, 19; xiii, 47.

συνειλεχῶς ἰχθύων · καὶ τῇ Δεσποτικῇ τραπέζῃ πολυτελέστατον παρασκευαζόμενος ὀψώνιον.

Χαίροις, Παῦλε, ὁ πρότερον μὲν τῷ ζήλῳ τοῦ νόμου καταφλεγείς · ἔπειτα τῇ τῆς χάριτος ἀγάπῃ πυρποληθείς · καὶ φυγὰς μὲν, ἀντὶ διώκτου · ἀντὶ βλασφημίου δὲ καὶ ὕβριστοῦ, δοκιμώτατος εὐαγγελιστῆς γεγεννημένος · καὶ χερσὶ μὲν δέβρεις ἀψύχους συρράπτων πρὸς σκηνοποιίαν · Πνεύματι δὲ θεῷ λογικὰς συνδέων καρδίας καὶ νοεράς, καὶ σκηνήν ταύτας ἀκήρατον, καὶ οὐράνιον πρὸς τὴν τοῦ Ὑψίστου κατοίκησιν ἀπεργαζόμενος.

Ἑμεῖς, εἰ καὶ κατὰ χρόνον τὴν ἴδιον ἐκάτερος τῆς ἐν σαρκὶ γεννήσεως ἐτύχετε, ἀλλὰ προαιωνίως ἐν Θεῷ Πατρὶ προεγνωσμένοι, καὶ τῆς τοῦ Μονογενοῦς ἐξέως σύμμορφοι γενέσθαι προωρισμένοι, ὅτε φθῆναι τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, καὶ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, πρῶτως αὐτοὶ (3) τοῦτον ἐπιγινόντες καὶ λαβόντες · καὶ πρῶτοι τῆς ἐξ αὐτοῦ γεννήσεως ἡξιωμένοι, καὶ πρῶτοι τοῦτον ἑαυτοῖς εὐμοιρήσαντες ἐσκηνωκότα, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συμμαρτυροῦν ἐσχήκατε τῷ πνεύματι ὑμῶν, ὅτι ἐστὲ τέχνα τοῦ Θεοῦ · εἰ δὲ τέχνα, καὶ κληρονόμοι · κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ.

Ἑμεῖς, οὐ τῆς ἐπουρανίου κλήσεως μέτοχοι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκλογῆς υἱοὶ κεχρηματίκατε · καὶ οὐκ ἐξελέγητε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐδικαιώθητε, ἀλλὰ καὶ ἐδοξάσθητε. Ἑμεῖς οὐκ ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος · διὰ δὲ τοῦ ἐν οὐρανοῖς Πατρὸς τὸν αὐτοῦ Χριστὸν ἀπαυγασθέντες, καὶ ἐν τῷ μεγάλῳ φωτὶ τὸ μέγα φῶς τεθεαμένοι, καὶ τούτῳ σαφῶς πεπιστευκότες, καὶ νοῦν ἐν αὐτῷ καταστραφθέντες, καὶ ψυχὴν καταλαμφθέντες · μᾶλλον δὲ φῶτα λαμπρὰ καὶ θαυγά (4) γεγεννημένοι, εἰς φῶς ἐθνῶν ἀπεστάλητε, εἰς σωτηρίαν ἐσχάτου τέθεισθε τῆς γῆς.

Ἑμῶν τὴν πίστιν, ὁ μακάριος καὶ μόνος ὀνόματις πρῶτος ἐμακάρισεν, ἄγγελοι ὕμνησαν, δαίμονες ἔπηξαν, ἢ κτίσις ἐδόξασεν. Ἑμῶν τὴν ἐλπίδα, οὐ πυκναὶ βροχαὶ καὶ συνεχεῖς λογισμῶν ἐκτόπων παρεσάλευσαν · οὐ πονηροτάτων καταιγίδος γλωσσῶν καὶ βαρύτητες, ὡς ποταμοὶ προσπίπτοντες διέλυσαν · οὐ κινδύνων καὶ θανάτων ἐσμός, ὡς ἀνέμων βία προσήσουςα κατέβραξεν. Ἑμῶν τὴν ἀγάπην, οὐκ Ἄρχαί, οὐκ Ἐξουσίαι, οὔτε ζῶή, οὔτε θάνατος, ἀλλ' οὐδὲ πᾶς ὁ κόσμος ἰταμώτατα συγκινηθεῖς, τῆς οὐκείας αὐτῆν βεβαιότητος μετακίνησε καὶ μονιμότητος.

Ἑμῖν πρῶτως καὶ εἰλικρινῶς καὶ σαφῶς δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ · τοῖς

³ Gal. i, 14; Act. ix, 2; Act. xviii, 3. ⁴ Rom. viii, 29; Gal. iv, 4; Joan. i, 14; Rom. viii, 16. ⁵ Hebr. iii, 1; Act. ix, 15; Rom. viii, 30; Matth. xvi, 17; Psal. xxxv, 10; Isa. xlix, 6. ⁶ I Tim. vi, 15; Matth. xvi, 17; vii, 25; Rom. viii, 38.

(3) Τότε πρῶτως αὐτοί. Id ita verum de Petro ac Andrea ejus fratre, qui sic primo primique Christum agnoverunt et receperunt; Paulus vero, aliquanto post, et tardius, Domino jam in caelos recepto, a quo etiam de caelo vocatus est. Sed et ipse inter primos et primus, quantum ad illos

A genere congregans, laudatissimum mensæ Dominicæ edulium struis apparatusque.

Salve sis, Paule, prius quidem legis æmulatione exæstuans; postea autem gratiæ charitate incensus; ac pro persecutore, qui ipse fugam inieris; pro blasphemo et injuriis atroce, probatissimus prædicator extiteris: ac qui pelles quidem inanimes in usum tabernaculorum manibus ipse consueris³, divino autem Spiritu corda utentia ratione ac mente prædita alia aliis Deoque devinciens, immortale hæc tabernaculum atque cœleste, in quo Altissimus habitaret, præstares.

Vos, etsi suo quisque tempore in carne nati estis; ante sæcula tamen in Deo Patre præsciti, atque ut Unigeniti gloriæ similes efficeremini, prædestinati; quando venit plenitudo temporis ac Verbum caro factum est, tunc primum ipsi, illo agnito acceptoque; ac primi ut ex eo nasceremini consecuti, primique ut ipsa in vobis manentem haberetis felici sorte nacti, ipsum Dei Spiritum habuisti testimonium perhibentem spiritui vestro, quod filii Dei essetis: si autem filii, et hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi⁴.

Vos, nedum cœlestis vocationis participes facti estis, sed et electionis extitistis filii: nec solum electi estis, sed et justificati, sed et glorificati. Vos non ex carne et sanguine, sed Patris cœlestis illustratione, ejus Christum edocti, inque magna luce magnam conspicati lucem, eique manifeste credentes, atque in illa mente collustrati penitusque animo illuminati; quinimo splendida divinique fulgoris lumina effecti, in lucem gentium missi estis: in salutem ad extremum usque terræ estis positi⁵.

Fidem vestram, primus beatus ille et solus potens beatam prædicavit; concelebrarunt angeli, demones expaverunt, creatura gloria extulit. Spem vestram, crebri jugesque absonarum cogitationum imbres non concusserunt; nequissimarum linguarum procellæ, dirique blasphemiarum turbines ac molestiæ, irruentium more fluminum, non dissolverunt; periculorum agmina mortisque plurimæ, ceu venti vehementius illisi, non eliserunt. Vestram charitatem, non Principatus, non Potestates, neque vita, neque mors (at neque mundus totus sævissime commotus) a sua constantia et firmitate dimoverunt⁶.

Vobis primum vereque ac manifeste datum est nosse mysteria regni Dei; reliquis autem, juxta

qui post illum ejusque maxime opera crediderunt.

(4) Θαυγά φῶτα. Divini splendoris ac fulgoris lumina. Sic maxime apostoli et in eis principes, quorum sic divinus splendor et claritas, et qui dii quidam, toti Deo imbecilli mortalibus sint.

quod divino proditum eloquio, est, in parabolis, pro cuiusque nimirum certa quadam ratione cum sermone Verboque necessitudine. Vobis sublimis divinaque ac immediata in excelsis circa inaccessum thronum primæ sedis constituta dignitas, pro vestra illa cum divinissimo sermone Verboque necessitudine digne ac magnifice attributa : nec dictu temerarium arbitror, quæ a dextris atque sinistris summi universorum Regis sessio est, vobis a Patre præparatam esse ⁴⁶.

Vos, terra quidem tanquam veritatem, juxta ac sacratissimum occinit melos, edidit : cœlum autem, justitiæ præcones produxit ⁴⁷. Nam terra quidem, velut elegantem emisit fructum : sua vero Dominus, in vobis alte defixa rataque benignitate, emicantibus ex vobis radiis creaturam omnem bonitate imbuit.

Vos primos vasa misericordiæ, suarumque gratiarum pretiosas penus condens, sacrosanctorumque donorum suorum plenitudine implens, ex vestra rursum plenitudine, cunctas deinceps gentium generationes munere afficit ⁴⁸. Ac sicut legis olim interpretem ac promulgatorem, cum suo illum spiritu illique proprio adimpleret, subjectos ei legisperitos ex illo impartit (quod ita manifeste Septuaginta seniorum, juxta Scripturam, vocatio prodit; ac quod a Mosaico ablatum, Spiritus illis demensum contributum est), sic in vos quoque postea principes, gratiæ doctores ministrosque, non commensalargitate; sed velut in summe necessarios, toto effuso adoptionis Spiritu, vestra ex plenitudine ut ex inexhausto fonte, gratiæ filios omnes bonitate imbuit et deitate.

Vos mundus universus non recte æmulatus, hoc quoque satagens ut perditionis profundo mergeret, sic nesciens imprudensque spe frustratus est, ut suos magis heros regesque agnoverit. Nempe reges, non qui rapina regnum caducum inierint, sed qui gloriam immortalem ac sempiternum regnum induerint. Omnis enim terra et mare excitatis, aquarumque more importabili impetu præcipitantium efferatis, linguæque multiplicis gentium cuneis, adversus sacros ipsos theologos; viros scilicet modestos ac graves, humiles, brevi lacerna opertos, nec ullum præterea sæculi hujus inferentes commeatum; atque his corpus perdere, prædicationem extinguere, sensumque ac fidem sic radicibus evellere molientibus, ut nec memoriæ vestigium mundo exstaret: sic vicissim aversa, et ab absurdis inhibita conatibus sunt, ut divinum illud re ipsa oraculorum impletum conspiciatur ⁴⁹. Eorum nempe sermone compressa tempestate inque lenem traducta auram; atque illius quidem silentibus fluctibus; cunctis vero præ tranquillitate lætantibus, ac qui in divinæ voluntatis portum deducantur.

Α δὲ λοιποῖς, κατὰ τὸν θεῖον Λόγον, ἐν παραβολαῖς, ἀναλόγως τῆς πρὸς τὸν Λόγον ἐκάστων οἰκειότητος. Ὑμῖν ὑψηλὴ τε καὶ θεία καὶ προσεχῆς ἐν ὑψηλοῖς περὶ τὸν ἀπρόσιτον θρόνον ἡτοιμάσθη προσεδρία, κατὰ τὴν πρὸς τὸν θεαρχικώτατον Λόγον οἰκειώσιν ἀξιοπρεπῶς ἀποκεκληρωμένη. Ὑμῖν οὐ τολμηρὸν οἶμαι φάναι τὴν ἐκ δεξιῶν τε καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ Παμβασιλέως καθέδραν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς προητοιμάσθαι.

Ὑμᾶς, ἡ γῆ μὲν ὡς ἀλήθειαν, κατὰ τὸ ἱερώτατον μέλος, ἐξανέτειλεν · ὁ οὐρανὸς δὲ δικαιοσύνης κήρυκας ἐξέφανεν. Καὶ γὰρ ἡ γῆ μὲν, ὡς ὠραῖον προῖσχετο καρπὸν · ὑμῖν δὲ ὁ Κύριος τὴν οἰκείαν ἐνιδρυσάμενος χρηστότητα, ταῖς ἐξαλλομέναις ὑμῶν ἀκτίσι ^B πᾶσαν ἀγαθουργεῖ τὴν κτίσιν.

Ὑμᾶς πρώτους ἐλέους σκεύη, καὶ ταμειῖα τίμια τῶν αὐτοῦ χαρίτων κατασκευασάμενος, καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος τῶν τελεταρχικῶν αὐτοῦ δωρεῶν πεπληρωκῶς, ἐκ τοῦ ἡμετέρου πάλιν πληρώματος, τὰς ὄλας ἐξῆς γενεᾶς τῶν ἐθνῶν εὐεργετεῖ · καὶ ὡσπερ τὸν τοῦ γράμματος πρώτην ὑποφήτην, τοῦ ἐκεῖνω προσήκοντος πνεύματος πεπληρωκῶς, ἐξ αὐτοῦ τοῖς ὑπ' αὐτῷ μεταδίδωσι νομιζομένοις · εἶπερ ἀπόδειξις τούτου σαφῆς, ἡ τῶν Ἑβδομήκοντα πρόσκλησις πρεσβυτέρων, κατὰ τὴν Γραφὴν · καὶ πνεῦμα τοῦ Μωσαϊκοῦ μὲν ἀφαιρούμενον, αὐτοῖς δὲ ἐπιμετρούμενον · οὕτω καὶ ὑμῖν ὕστερον τοῖς κορυφαίοις τῆς χάριτος μυσταγωγοῖς καὶ διακόνοις, οὐκ ἐκ μέτρου τὸ Πνεῦμα τῆς υἰοθεσίας · ἀλλ' ὅλον ὡς οἰκειοτάτοις ἐκχεάμενος, ὡς ἐξ ἀκενώτου πηγῆς τῆς ὑμετέρας πληρότητος, τὰ τέκνα πάντα τῆς χάριτος ἀγαθύνει καὶ θεουργεῖ.

Ὑμᾶς ὁ πᾶς κόσμος ζηλώσας οὐ καλῶς, καὶ βυβίς ἀπωλείας καταχώσειν βιασάμενος, οὕτως ἔλαθε τῶν ἐλπίδων ἀποτυχῶν, ὥστε μᾶλλον δεσπότης ἰδίου ἐπιγνώσει καὶ βασιλεὺς · βασιλεὺς οὐχ ἀρπαγμῶ βασιλειον εἰληφότας καταργούμενον · ἀλλ' ἀκατάλυτον δόξαν καὶ διακαινίζουσαν ἡμφισσόμενος βασιλείαν. Καὶ γὰρ ἡ γῆ μὲν πᾶσα καὶ θάλασσα, τὰς ἐκτεθηρωμένας καὶ πολυγλώσσους ἀγέλας τῶν ἐθνῶν, καθάπερ ὑδάτων βίαν ἀνυπόστατον, κατὰ τῶν ἱερῶν τούτων θεολόγων κατεγείρουσα, τῶν σεμνῶν, τῶν μικρῶν, τῶν βραχεῖ ῥάκει τὸ σῶμα σκεπομένων · ἄλλο ^D δὲ καθάπαξ τοῦ νῦν αἰῶνος οὐδὲν ἐφόλκιον ἐπαγομένων · καὶ τούτοις ὀλέσαι μὲν σῶμα, σβέσαι δὲ λόγον · νοῦν δὲ καὶ πίστιν οὕτως ὀλορίζον ἐκτίλαι, ὡς μηδὲ μνήμης ἔχνος τῷ βίῳ καταλιπεῖν μηχανωμένη · οὕτως ἀντέτραπται τῆς κακίας, καὶ τῶν ἀτόπων ἐγχειρημάτων ἀνακέκοπτο, ὡς τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον ἐνεργούμενον ἔργον · τῷ λόγῳ μὲν αὐτῶν τῆς καταγιγῶδος ἐπιτεταγμένης, εἰς πραεῖαν δὲ αὔραν ἵσταμένης · καὶ τῶν κυμάτων μὲν αὐτῆς κατασιγαζομένων · εὐφραινομένων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ ἡσυχίᾳ, καὶ ἐπὶ λιμένα τοῦ θεοῦ θελήματος ὀδηγούμενων.

⁴⁶ Matth. xiii, 11; Luc. vii, 10; Matth. xix, 28; ⁴⁷ Psal. cvi, 29. Num. xi, 17.

Matth. xx, 25

⁴⁸ Psal. lxxxiv, 12.

⁴⁹ Rom. viii, 23;

Ἦν ὁρᾶν ἐκεῖ τότε πᾶσαν μὲν ἀνθρώπων φυλὴν · πᾶσαν δὲ γλῶσσαν, τὴν ἰδίαν διάλεκτον ἀκούουσαν, τῷ Παρακλήτῳ διὰ ἀποστόλων λαλομένην · καὶ γόνυ μὲν ψυχῆς τῷ θεολογομένῳ Λόγῳ κατακάμπτουσαν · χεῖλη δὲ καὶ γλῶσσαν πρὸς τὴν τριαδικὴν κατευθύνουσαν δοξολογίαν · καὶ ὡς περ εἰδώλων τε πλάνης καὶ τῶν δαιμονίων πρώην ἐμεμέστωτο, οὕτως ὕστερον χάριτος ζωῆς τοῦ ζωαρχικοῦ Πνεύματος πεπλήρωτο. Καὶ οἷον ἀλσι δραστηρίοις ταῖς τούτων θεηγορίαις καταρτυομένη, τὴν ὑγρὰν ἀπερρύπτετο καὶ δυσώδη τῆς ἀμαρτίας σηπεδόνα. Τῶν μιαρῶν γὰρ ὀργίων καὶ ἐθῶν καὶ τελετῶν, οἷς χρόνιος ἐμμείνατα δυσάπονηπτον ἔσχε τὴν κηλίδα, τούτων ὕδατι ρυπτομένη καθαρῷ, καὶ μυστηρίων θεῶν θεουργουμένη μετουσίᾳ, κοινωνῶς οὐρανίων ἀναπέφηνε μεγαλοδωρεῶν.

Ἄλλ' οὐχ ἡ σωματικὴ κτίσις μόνον, οὕτω τῆς Πέτρου καὶ Παύλου μεγαλοφυίας καὶ στεφρότητος, ἦτοι χάριτος ἠετήθη · καὶ αὐταὶ δὲ αἱ ἀσώματα πᾶσαι καὶ ἀποστατικαὶ Δυνάμεις, δυσμαχώτατα πόλεμον κατ' αὐτῶν ἀνηρημένοι, οὕτως ἐξουδένωνται καὶ κατανενίχηνται, ὡς εἶδος ἦν ἐξουδενούσθαι τοὺς κατὰ τῶν Ἰησοῦ πιστοτάτων ὀπλιζομένους ὀπαδῶν. Καὶ γὰρ ὡς περ πρῶτος ἐκεῖνος τὴν ἀνθρωπότητα περιποιούμενος, καὶ διὰ ταύτην τῷ κοσμοκράτορι πάλῃ συμπλακεῖς, νοητῶς ἀπεξεδύσατο (5) · καὶ παρῆρα θριαμβεύσας αὐτὸν, τῷ σταυρῷ παρεδειγμάτισεν · οὕτω δὲ Πέτρος καὶ Παῦλος, οἱ γνήσιοι τῆς ἐκεῖνου πείρας καὶ νίκης μιμηταί, πάσαις Ἀρχαῖς καὶ Ἐξουσίαις ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν, καὶ κοσμοκρατορίαις ἀπάσαις συμπλεκόμενοι, καὶ ταύτας ἀραχνίων τρόπον νημάτων ἀπημάντως ἐν ἐκείνῳ διεκδύνοντες · καὶ τοῖς παθήμασι μὲν εὐδοχοῦντες, τοῖς καθημερινοῖς δὲ θανάτοις ἐγκαυχώμενοι, εἶτα τὸ τοῦ διδασκάλου ποτήριον ἐκπεπωχάτες, ἐν αὐτῷ τὸν ἀντίπαλον κατακράτος καθαιροῦσιν · καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνῳ κρατούμενους ἡχημαλιωτικότες Χριστῷ, τοῖς τῆς δικαιοσύνης καὶ νίκης ἐστεφανώθησαν στεφάνοις.

Καὶ Πέτρος μὲν τῷ σταυρῷ τὰς ἱεράς τε καὶ προσηυτικὰς παλάμας ἐκπεπετασμένος · καὶ κάτω μὲν πρὸς τῆ γῆ τὴν κεφαλὴν · ἄνω δὲ πρὸς οὐρανὸν τοὺς πόδας ἀπηωρημένος, ὡς ἂν καὶ τῆ ὁμοιότητι τοῦ πάθους, καὶ τῆ ἀνομοιότητι τὸν διδάσκαλον δοξάσειεν. Παῦλος δὲ, τὴν ὑπέρτιμον κάραν ἀπομηθεῖς, καὶ τὸ στέρημα ταύτη τῶν παθημάτων Χριστοῦ πεπληρωχῶς, οὕτω νενικήκασιν τὸν κόσμον. Οὕτως

A Vidisses illic tunc hominum nationem omnem omnemque linguam, suum proprium sermonem ex apostolorum ore Spiritus munere audientem⁶⁰ : ac quidem genu, sermoni, ejus deitas prædicaretur, flectentem ; labia vero ac linguam ad Trinitatis laudem dirigentem : ac sicut olim simulacrorum dæmonumque errore plena exstiterat, sic postea viva vivifici Spiritus gratia exuberabat : velut denique acri sale, divinis eorum condita prædicationibus, nam atque olentem peccati cariem detergebat. Impuris enim orgiis mysteriisque ac cæremoniis, quibus olim alte hærentem contraxerat maculam, horum munda aqua abluta, divinorumque mysteriorum communione imbuta, magnificorum cæli munerum consors effecta est.

B

Nec corporalis duntaxat natura, sic Petri Paulique victa magna indole et firmitate, sive gratia ; verum etiam incorporeæ omnes atque apostolicæ Potestates, duro in illos difficillimoque bello excitato, sic dejectæ prorsusque obtritæ sunt, ut par erat dejici eos, qui adversus Jesu fidelissimos discipulos ac sectatores armis instruerentur. Et enim sicut primus ille humanæ naturæ vindex, ejusque causa adversus mundi rectorem lucta congressus, spiritaliter exiit⁶¹ : palamque triumphans, in cruce traduxit ; sic plane Petrus Paulusque, illius certaminis ac victoriæ veri æmuli, cum Principatibus omnibus et Potestatibus, cunctisque mundi rectoris cuneis gentium causa congressi, velutque aranearum stamina, nulla hæc noxa in eo exuentes : ac quidem laboribus atque ærumnis audentes, quotidianisque mortibus gloriantes ; tumque magistri hausto calice, in eo adversariam prorsus profligant : quosque ille tenebat, Christo mancipantes, coronas justitiæ ac victoriæ perceperunt.

C

D

Ac Petrus quidem, sacras in cruce atque seniles expandens palmas ; capite deorsum in terram pronus, pedibusque sursum in cælum levatus, ut passionis tum similitudine tum dissimilitudine magistrum clarificaret : Paulus vero supra modum venerabili cæsâ cervice ; atque ea, quod deesset Christi passionum adimplens, sic mundum vicere⁶². In eum modum contigit ut virtus in infirmitate

⁶⁰ Act. ii, 1. ⁶¹ Coloss. ii, 15. ⁶² Coloss. i, 24 ; II Cor. xii, 9.

(5) *Νοητῶς ἀπεξεδύσατο*. Hanc vocem plerique transitive exponunt, non satis ad mentem apostoli, quasi velit sic exspoliatus nudatosque principatus ac potestates traduxisse ; non quod ipse potius ad certamen exutas, posita scilicet per mortem carne, vel etiam, ut Chrysostomus exponit, ipsa eorum labe, eaque in se depulsa ab humana natura (qui mos est luctatorum), sic magnifice de illis triumphaverit, ac exemplum eos fecerit. Sic certe Syrus interpr., *Et per exspoliationem corporis sui, diffamavit principatus et potestates*. Sua nimirum morte, qua velut indumentum, corpus exiit. Eodem modo

August. 1. *De agone Christ.* c. 2 et 16 ; *adversus Faustum*, c. 29 et 1, et *De peccat. merit. et remiss.*, c. 27, *Exuens se carnem*. Quin et Hilar. l. ix, *De Trinit.*, *Exutus carnem, et potestates ostentui esse fecit*. Hoc nempe insinuantes, reciproce accipiendam eam vocem, utrovis tandem modo intelligatur ea reciprocatio. Nicetas exponit ad sensum Chrysostomi exspoliationem in nobis factam νοητῶς infernalium potestatum, ita ut mente intelligi potest et spiritali ratione ; quomodo etiam oblita Dei in nobis imagine per peccatum, infernam omnem labe cum auctoribus indueramus.

perficeretur; sicque exitioso illo colliso atque percusso, clari clare una cum Christo victoriae auctore in caelum recepti sunt⁵³. Et sicut primus ille victoria positus, in dextera sedis majestatis primus in excelsis sedit, ita hi quoque pro illius similitudine victores, ut illi a dextris sedeant, secundis partibus nanciscuntur.

O eximiam imitationem omni majorum imitatione! O humilium ac modesto sensu exaltationem apud Altissimum! Terreni, et caelestes; mortales, et immortales; pusilli, terque maximi. Qui omni mundo retribuentum ac quisquiliæ positi, venerabiliores Seraphin exstiterunt. Qui fame, siti, nuditate conflictati, bonorum quæ oculus non vidit, non auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt; in quæ etiam angeli (ut cum ipsis loquar) desiderant prospicere, horum hi dispensatores atque arbitri sanctis præfecti sunt. Quodnam istud erga vos bonitatis mysterium? Quomodo iidem tum filii hominum auditis, tum Dei? Alterum, natura; alterum, adoptione. Quomodo momentanea levisque tribulatio, sic æternum vobis gloriæ pondus præstitit⁵⁴?

Carnem factum esse Deum Verbum et habitasse in nobis, vestra insinuatione atque doctrina agnovimus⁵⁵: vos autem reipsa corpus membraque nobilia, ei qui carnem assumpsit, exstitistis: corpus nimirum undequaque pulchrum, deiforme, divinis micans fulgoribus, quod nullam maculam, nullas rugas aut labem ullam admittat. Velut enim duo lucidissimi ac blandissimi Dominici corporis prostatis oculi, quibus totum ejus corpus illustretur: per quos Dominus exstantes toto orbe Ecclesias inspicians, ædificet perficiatque. Sed et aures apertæ et claræ, atque divinæ voci faciles, Dei verbum sapientissimum ac omnipotens, Incarnationis scilicet mysterium, cum primum audissetis, cunctorum illud postmodum auribus intulistis.

Vos et nares odoratissimæ et genæ estis mysticæ. Nares sacræ, sacrorum unguentorum Christi fragrantiam suaviter admodum olfacientes, ejusque scientiæ suavem odorem, omni loco manifestantes. Genæ vero sicut phialæ aromatum⁵⁶, velut e fonte divina doctæ linguæ, germinantes (uti sacratissimo

Vos item manus strenuæ ac industriæ; quæ non in tabulis lapideis, sed carnalibus, nec atramento, sed vivo Dei Spiritu, mystice divina eloquia ornate depingatis⁵⁷. Manus, quæ nedum firmum fundamentum (fidei scilicet) tuta base figatis, sed et digna fidei opera superædificetis. Non enim lignis, stipula et feno, sed auro et argento pretiosissimisque lapidibus (doctrinis scilicet atque actibus Deo placitis) intelligentem atque viventem Deo

ἡ θεία δύναμις ἐν τῇ ἀσθενείᾳ τούτων τετελείωται· καὶ οὕτω τὸν ὀλετήρα θραύσαντες, λαμπροὶ λαμπρῶς τῷ νικοποιῷ Χριστῷ πρὸς οὐρανοὺς συνανελήφθησαν. Καὶ ὡσπερ ἐκεῖνος πρῶτος νενικηκώς, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης πρῶτος ἐκάθισεν ἐν ὑψηλοῖς· οὕτω καὶ οὗτοι κατὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμοίωσιν νενικηκότες, τῆς ἐκ δεξιῶν τούτου δευτέρας καταξιῶνται καθιζήσεως.

Ὡ τῆς ὑπερφουοῦς μιμήσεως τῶν ἀμιμήτων! Ὡ τῆς πρὸς τὸν Ὑψίστον τῶν ταπεινοφρόνων ἀνυψώσεως! οἱ ἐπίγειοι, καὶ οὐράνιοι· οἱ θνητοὶ, καὶ ἀθάνατοι· οἱ μικροὶ, καὶ τρισμέγιστοι· καὶ οἱ περικάθαρμα τῷ κόσμῳ παντὶ καὶ περίφημα κείμενοι, αἰδέσιμοι καθεστήκασι τοῖς Σεραφεῖμ· καὶ οἱ πείνη δὲ καὶ δίψη καὶ γυμνότητι τλαιπωρούμενοι, τῶν ἀγαθῶν ἅ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐς οὐκ ἤκουσεν, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· εἰς ἃ καὶ ἄγγελοι, κατ' αὐτοὺς εἶπεν, ἐπιθυμοῦσι παρακύψαι, τούτων οὗτοι ταμίαι, καὶ πρυτάνεις ἁγίοις προεστήκασι. Τί τὸ περὶ ὑμᾶς τοῦτο τῆς ἀγαθότητος μυστήριον; Πῶς οἱ αὐτοὶ καὶ υἱοὶ ἀνθρώπων καὶ Θεοῦ κεχρηματίκατε; Τὸ μὲν, διὰ τὴν φύσιν, τὸ δὲ, διὰ τὴν υἱοθεσίαν. Πῶς τὸ παραυτίκα τῆς θλίψεως, καὶ ἐλαφρὸν, οὕτως ὑμῖν βάρος δόξης αἰώνιον εἰργάσατο;

Σάρκα μὲν γεγονέναι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ ἐν ἡμῖν ἐσκηνωχέναι, ἐκ τῆς ὑμετέρας μεμυήμεθα μυσταγωγίας· ὑμεῖς δὲ σῶμα τῷ ὄντι, καὶ μέλη τίμια τῷ σεσαρκωμένῳ καθεστήκατε. Σῶμα πάγκαλον, θεοειδές, θεαυγές, πάσης κηλίδος καὶ ῥύπων καὶ μώμων ἀνεπίδεκτον. Οἷα γὰρ ὀφθαλμοὶ δύο φωτοφανέσταται καὶ χαριέστατοι τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος προβέβλησθε, οἷς ὅλον αὐτοῦ φωτίζεται τὸ σῶμα· δι' ὧν ὁ Κύριος τὰς καθ' ὅλην τὴν γῆν ἐκκλησίας ἐφορῶν, οἰκοδομεῖ καὶ καταρτίζει. Καὶ ὦτα δὲ τρανὰ καὶ σιφῆ, καὶ τῆς θείας ὄντες εὐχόα φωνῆς· τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ τὸ πάνσοφον, τὸ παντοδύναμον, τὸ τῆς Οἰκονομίας, φημι, πρῶτον μυστήριον ἐνωτισθέντες, ταῖς ἀκοαῖς αὐτὸ πάσαις δευτέρως ἐνηχῆσατε.

Ὑμεῖς καὶ μυκτῆρες εὐοσμότεστοι, καὶ σιαγόνες ἐστὲ μυστικάι. Μυκτῆρες ἱεροὶ τῆς ἱερᾶς τῶν Χριστοῦ μύρων εὐωδίας ἄγαν ἠδέως ὀσφραϊνόμενοι, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ παντὶ τόπῳ φανεροῦντες. Σιαγόνες δὲ, καθάπερ φιάλαι τοῦ ἀρώματος, ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τῆς θεολόγου γλώσσης, φύουσαι (κατὰ τὸ μυστικώτατον λόγιον), μυρεψικά, τὰς μυστικὰς εὐωδίας (ἢ τοὶ διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος) τοῖς ἀξίοις προβαλλόμενοι.

Ὑμεῖς καὶ χεῖρες ἐνεργεῖς καὶ δραστήριοι πιστεύετε, οὐκ ἐν λιθίναις τὰ θεῖα λόγια πλαξίν, ἀλλὰ σαρκίνοις· οὐ μέλανι, ἀλλὰ Θεοῦ Πνεύματι ζῶντι μυστικῶς καλλιγραφοῦσαι. Χεῖρες, οὐ θεμέλιον μόνον ἀσφαλῆ, τὸν τῆς πίστεως καταπηγνύουσαι, ἀλλὰ καὶ ἔργα τῆς πίστεως ἀξία ἐποικοδομοῦσαι. Οὐ ξύλοις γὰρ, οὐ καλάμῃ καὶ χόρτῳ, χρυσῷ δὲ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθων τοῖς τιμιωτάτοις, εἰς ὅν λόγοις καὶ πράξεσι θεοτερπέσι, τὴν ναερὰν Ἐκκλησίαν καὶ ζῶσαν καταρ-

⁵³ Hebr. i, 13. ⁵⁴ II Cor. iv, 17, 4, 4, 11; i, 2, 9; I Petr. i, 12; II Cor. iv, 17. ⁵⁵ Joan. i, 14.

⁵⁶ Cant. v, 15. ⁵⁷ II. Cor. iii, 5.

τίζετε Θεῷ. Χεῖρες μυστηρίων ἱερουργοὶ θεῶν· ὑπερφυῶν τεραστίων αὐτουργοί· ἀφῆ μόνη νόσους ἰώμεναι, δαίμονας ἐλαύνουσαι, παραλελυμένους σφιγγούσαι, λεπρούς καθαίρουσαι, παγκεκυφώτας ἀνορθοῦσαι, νεκρούς ἀνιστῶσαι, καὶ τυφλοῖς μὲν τὴν ὄψιν, κωφοῖς δὲ τὴν ἀκοήν, μογιλάοις δὲ τὴν γλῶσσαν διατρανοῦσαι καὶ διασαφοῦσαι· καὶ πᾶσαν σώματος λώβην, καὶ πᾶσαν ψυχῆς λύμην ἀφράστως καὶ ἀχρόνως θεραπεύουσαι.

Ἑμεῖς καὶ δύο ὦμοι καὶ μαζοὶ δύο τῆς Ἰησοῦ πεφήνατε μεγαλειότητος· οἱ μὲν τὸν σταυρὸν αἴροντες, καὶ αὐτῷ συνεπαιρόμενοι· καὶ ὡς κεφαλῆ ἰδίᾳ, τῷ ἑσταυρωμένῳ προθύμως ἐφεπόμενοι. Ὄμοι, τὸν χρηστὸν αἴροντες Χριστοῦ ζυγὸν, καὶ τὸν ἐλαφρὸν ἐλαφρῶς κουφίζοντες φέρτον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τοῖς ἀξιόις αὐτὸν ἐπιφορτίζοντες· ναὶ δὴ, καὶ τὰ τῶν προβάτων ἀναλαμβάνοντες πλανώμενα, καὶ τοῖς μένουσιν συναριθμοῦντες, καὶ μάνδραις ταῖς ἀνω κατασφαλιζόμενοι, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σταυρῷ καὶ θανάτῳ κατὰ μίμησιν ἀγιαζόμενοι Δεσποτικῆν. Μαζοὶ δὲ, οὐκ αἰσθητῷ γάλακτι, νοσητῷ δὲ τρέφοντες τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ οὐδὲ γάλα μόνον, τὸν εἰσαγωγικὸν τε λόγον καὶ τοῖς εἰσαγομένοις κατάλληλον ἀναλαμβάνοντες, ἀλλὰ καὶ οἶνον, τὴν στερεάν τῶν δογμάτων ἐστιατορίαν, καὶ τοῖς τελείοις πρέπουσαν ἐπιπίνοντες θεολογίαν.

Ἐρᾶς, καὶ σπλάγγνα καὶ νεφρούς τις εἰπὼν διδύμους· μηρούς τε καὶ σκέλη καὶ πόδας τῆς τοῦ σαρκιωθέντος ὑπερουσιότητος, οὐκ ἂν, οἶμαι, τοῦ πρέποντος ἀποσφαλεῖν. Καὶ γὰρ παρ' ὑμῖν ζωτικὴ ποιότης καὶ ἀρρευστος τῆς θεοπροπαῦς, ἥτοι θεοτελοῦς ἀγάπης ἐνθεωρουμένη, καὶ ὡσπερ ἐκ διδύμου καὶ ζώσης πηγῆς τῶν ὑμετέρων κρυφίως ἐξαλλομένη σπλάγγνων, πισταῖς ἐπαρδομένη ψυχαῖς, γονίμους αὐτάς ἀποδεικνύει Θεῷ. Κνήμαι δὲ καὶ πόδες, εὐλόγως, οἶμαι, τοῦ Λόγου τεθειώρησθε, ὅτι πᾶσαν τὴν γῆν διαθέων ἐν ὑμῖν, καὶ πᾶσαν βροτῶν διάνοιαν ἐπιών, πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν δι' ὑμῶν χειραγωγεῖ.

Ἑμεῖς ὄντως ἐστὲ, κατὰ τὸν ἱερὸν Ζαχαρίαν, οἱ δύο τῶν ἐλαιῶν κλάδοι, ἐκ δεξιῶν τε καὶ εὐωνύμων τῇ χρυσῇ λυχνίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ δὴ λέγω, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῆς λαμπαδίῳ Χριστῷ παρεστηκότες· οἱ δύο, κατ' αὐτὸν εἰπεῖν, τῆς πίστεως υἱοὶ, τῷ Κυρίῳ πάσης παρίστασθε τῆς γῆς.

Ἑμεῖς καὶ αἱ δύο βάρδοι, ἃς ἑαυτῷ λήψεσθαι φησὶν ὁ Κύριος, παρὰ τῷ αὐτῷ, προὑπογράφουσιν. Ὁν τὴν μὲν κάλλος, διὰ τὸ τῆς ψυχῆς περικαλλέσστατον· σχολόνισμα δὲ τὴν ἐτέραν, ὡς ἰδίαν μερίδα κατωνόμασεν· ἐν αἷς καὶ τὰ πρόβατα ποιμαίνει, καὶ τὴν διαθήκην, ἣν πρὸς τοὺς λαοὺς διέθετο, διασκεδάσειν ἐπαγγέλλεται· δῆλον ὅτι τὸν νόμον τοῦ γράμματος, διὰ τὸν τοῦ πνεύματος νόμον ἀθετῶν. Καὶ γὰρ ὁ τῇ κατὰ νόμον λατρεία καὶ τοῖς τύποις Μωϋσῆς πεφήνασεν· καὶ Ἄαρων, παιδαγωγὸς πρὸς Χριστὸν τοῖς ἀτελέσι γεγονότες, τοῦτό γε δὴ Πέτρος

A Ecclesiam instruitis⁶⁸. Manus, divinis operantes mysteriis; ipsæ eximiorum prodigiorum artifices; tactu solo sanantes morbos, fugantes dæmones, astringentes soluta membra, leprosos mundantes, incurvos erigentes, mortuos suscitantes; ac cæcis visum, surdis auditum, balbis facilem et expeditum linguæ usum præbentes; omnemque corporis labem atque omnem animi noxam nullis verbis explicabili ratione, momentoque curantes.

Vos quoque duo humeri duoque ubera majestatis Jesu enitetis. Humeri scilicet tollentes crucem, ac cum ea pariter exaltati; velutque caput proprium, cum qui crucifixus est alacres secuti. Humeri, Christi jugum suave tollentes, leveque Evangelii onus levantes, atque illud dignis imponentes⁶⁹.

B Sane vero etiam errantes oves assumentes, earumque quæ remanserant gregi inferentes atque supernis caulis includentes; proque illis, cruce ac morte, Domini exemplo, ipsi vos ipsos sanctificantes⁷⁰. Ubra vero non eo lacte qui in sensum cadit, sed spiritali, Ecclesiam alentia; ac nedum lac (doctrinam scilicet rudimentariam atque illis qui inducuntur convenientem) colligentia, sed et vinum (solidam scilicet dogmatum epulationem ac perfectos decentem theologiam) affluentia.

Qui vos viscera geminosque renes, coxasque ac crura dicat, ejusque qui carnem assumpsit substantialis Majestatis pedes velit, haud puto a decore erraverit. Apud vos enim vitalis et inefflaxa divinæ seu deificæ charitatis intellecta qualitas, ac velut ex gemino vivoque fonte, e vestris occulte visceribus, fidelibus irrorans animis iisque affusa, secundos Deo reddit. Crura vero ac pedes congrue puto Verbi intelligamini, quod ipsum in vobis universam percurrens terram, omnemque mortalium mentem lustrans, ad veritatis notitiam vestro munere atque opera ducit.

Vos revera, sacratissimo Zacharia auctore⁷¹, duo olivarum rami, a dextris atque sinistris, aureo candelabro (Ecclesiæ scilicet) eique impositæ lampadi (nempe Christo) positi; duo, ut idem loquitur, filii pinguedinis, assistentes Domino universæ D terræ.

Vos quoque duæ virgæ, quas sibi assumendas apud eundem Dominus dicit, præfigurant; quarum alteram decorem ob animi summam venustatem; alteram vero funiculum, velut propriam nuncupavit partem⁷²: in quibus fore pollicetur ut oves pascat, ac scædus, quod cum populis pepigerat, dissipet; dum nimirum legem litteræ, per spiritus legem abrogat. Quod namque legis cultu atque ductores imperfectorum ad Christum) hoc sane Petrus et Paulus spiritu exstiterunt; gratiæque

⁶⁸ I Cor. iii, 12. ⁶⁹ Matth. xvi, 24; Luc. ix, 5; Matth. xi, 28; xviii, 12. ⁷⁰ Joan. xvii, 19. ⁷¹ I Cor. iii, 2; Hebr. v, 12. ⁷² Zach. iv, 13, 14. ⁷³ Zach. xi, 7.

Evangelium defungentes, legis umbras ac figuralia A
mandata in illo dissipant atque evertunt.

Enimvero, quid hæc ad laudem claritatis magnificentiæ vestræ videantur? Certus enim sum, vestram illam claritatem, nedum historicorum omnium dexteritatem oratorumque vim dicendi excedere, verum etiam summos apud nos theologos, nihil vestra dignum laude posse efferre. Quemadmodum enim nullus sermo est, qui eminentem omnibus majestatem merito explicare sufficiat (divina enim gloria, nedum sermonem, verum et mentem; neque humanam solum, sed et Seraphicam, longe superat), sic quoque ipsa eorum, qui apud illam vere firmi steterunt, supremumque nacti honorem sunt, B
tanta claritas est, ut nec verbis exprimi, nec satis mente concipi possit: atque id amplius, quo et magis accessu ad supersubstantialem, quidquid in creatis est, excedit.

Quandoquidem igitur terrena omnis lingua vestris impar laudibus est, ubi adhuc pauca adjecerimus, spirituque spiritualius salutaverimus, magnificentiam gloriæ sanctitatis vestræ silentio dabimus. Salvete, natura, id est deitate conjunctæ Trinitatis, quam annuntiastis, ac cujus notitiam creaturæ omni intulistis, sacratissimi præcones et apostoli et testes.

Salvete, equi ratione menteque præditi, singulariter Deoque judicæ lecti ac delecti: non ut quidam vocantur, corporis colore nive candidiores, sed supra nivem animi puritate nitentes⁶⁴: nec cursu ventis pares, sed mentis velocitate atque numine ventorum volatum superantes: nec quantum e specula dispicit oculus, tantum repente subsilientes, uti poeta loquitur, sed quantum sol iste magna luce complectitur, creaturam omnem fulguris instar sermone percurrentes. Quibus Deus Verbum conscens, ut loquitur divinus Ambacum, atque in spiritale hoc mare deductis, in vobis aquas multas (gentium scilicet mentes) turbavit⁶⁵. Ejus vero equitatus, eorum qui turbarentur salus exstitit.

Salvete, lapides pretiosi, post illum summum angularem in spiritualis Sion fundamenta missi. D
Salvete, venerabiles Dei servi, Christi fideles amici, Domini Spiritus sacri liberi, angelorum gloria, archangelorum laus, Principatum sublimitas, Potestatum gloriatio, Virtutum jucunditas, Dominationum exsultatio, Thronorum honor, Cherubim oblectatio, Seraphim pulchritudo et decor⁶⁶.

Salvete, diaboli destructores, hominibus munerum largi præbitores, erroris vindices, veritatis patroni, idolorum destructio, Trinitatis prædicatio, hæreseon abolitio, peccatorum propitiatio; eorum quæ veterantur eversio, eorum quæ innovantur conversio: litteræ destitutio, spiritus confirmatio.

A και Παῦλος γεγονάσι τῷ πνεύματι· καὶ τὸ τῆς χάριτος Εὐαγγέλιον ἱερουργοῦντες, τὰ σκιώδη τοῦ νόμου καὶ τυπικὰ παραγγέλματα διασκεδάζουσιν ἐν αὐτῷ καὶ καταργοῦσιν.

Ἄλλὰ τί ταῦτα πρὸς ἔπαινον δόξης τῆς ὑμῶν ἐστὶ μεγαλωσύνης; Πείθομαι γάρ, οὐ μόνον λογογράφων τε πάσης περινοίας καὶ ῥητόρων δυνάμει, τὴν ὑμετέραν ὑπερήρθαι δόξαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀκροτάτους θεολόγους, μηδὲν εἰπεῖν ἄξιον δύνασθαι τῆς ὑμετέρας τελειότητος. Ὅσπερ γὰρ οὐκ ἐστὶ λόγος ἐπάξιός τῆς ὑπερεχούσης ἐκφαντορικῆς δόξης· καὶ γὰρ οὐ λόγου μόνον, ἀλλὰ καὶ διανοίας· οὐκ ἀνθρωπικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ Σεραφικῆς, ἣ θεῖα μεγαλειότης ὑπερίδρυται· οὕτω καὶ τῶν παρ' αὐτῇ γνησίως ἰδρυμένων, καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς εὐμοιρηκῶτων, ἀνέκφραστός τε ἐστὶ καὶ ἀπερινόητος ἡ δόξα· καὶ τοσοῦτω πλέον, ὅσω καὶ μᾶλλον τῇ πρὸς τὸν ὑπερούσιον ἐγγύτητι τὴν ὅλην ὑπερναθαίνει χτίσιν.

Τοιγαροῦν, ἐπειδὴ πᾶσα γηγενῆς γλῶσσα τῆς κατ' ἄξιαν αἰνέσεως ὑφέιται, μικρὰ λοιπὸν ἐπιπροσειπόντες, καὶ τῷ πνεύματι μυστικώτερον κατασπασάμενοι, σιγῇ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς δόξης τῆς ὑμετέρας θείημεν ἀγιωσύνης. Χαίρετε, τῆς τριαδικῆς συμφύτας ἢ συνθεῆας, τῆς δι' ὑμῶν καταγγελείας, καὶ πάσης τῇ χτίσει γνωσθείσης, ἱερώτατοι κήρυκες καὶ ἀπόστολοι καὶ μάρτυρες.

Χαίρετε, ἱπποὶ λογιχοὶ καὶ νοεροὶ, ἐπίλεκτοι καὶ θεόλεκτοι, οὐχ ὡς τινες λέγονται, τὴν χροῶν τοῦ σώματος λευκότεροι χιόνας· ἀλλ' ὑπὲρ χιόνα, τῇ τῆς ψυχῆς διαλάμποντες καθαρότητι· οὐδὲ τὸν δρόμον ἀνέμοις παραπλήσιοι· ἀλλ' ὑπὲρ ἀνέμων πτήσιν ὀξύτεροι τῇ τοῦ νοῦ ταχύτητι καὶ θεότητι· οὐδ' ὅσον ὀφθαλμοῦ ἀπὸ σκοπιᾶς ὄρα, τοσοῦτον ἀθρώως ἐπιθρώσκοντες, κατὰ τὴν ποίησιν· ἀλλ' ὅσον ὁ ἥλιος οὗτος τῷ μεγάλῳ φωτὶ περιλαμβάνει, χτίσιν πᾶσαν ἀστραπῆς τρόπον τῷ λόγῳ διατρέχοντες· ἐφ' οἷς ὁ Θεὸς Λόγος, κατὰ τὸν θεῖον ἐπιθάς Ἀμβακούμ, καὶ εἰς τὴν νοητὴν ταύτην θάλασσαν ἐπιθιθάσας, ἐν ὑμῖν ὕδατα πολλὰ, τὰς τῶν ἐθνῶν διανοίας διετάραξεν· ἣ ἱκπασία δὲ τούτου σωτηρία τῶν ταραττομένων ἐγενήθη.

Χαίρετε, λίθοι τίμιοι, οἱ μετὰ τὸν ἀκρογωνιαῖον, εἰς τὰ τῆς νοητῆς θεθειμένοι θεμέλια Σιών. Χαίρετε, τοῦ Θεοῦ σεπτοὶ δοῦλοι, τοῦ Χριστοῦ πιστοὶ φίλοι, τοῦ Κυρίου Πνεύματος ἱερά τέχνα, τῶν Ἀγγέλων δόξα, τῶν Ἀρχαγγέλων ἔπαινος, τῶν Ἀρχῶν ὑψωμα, τῶν Ἐξουσιῶν καύχημα, τῶν Δυνάμεων θυμηδία, τῶν Κυριοτήτων ἀγαλλίαμα, τῶν Θρόνων τιμῆ, τῶν Χερουβείμ τερπωλή, τῶν Σεραφείμ καλλονή.

Χαίρετε, διαδόλου καθαιρέται, ἀνθρώπων εὐεργέται, πλάνης ἀντίδοχοι, ἀληθείας συνήγοροι, εἰδώλων καθαίρεσις, Τριάδος ἀνάβρῃσις, αἰρέσεων ἀφανισμὸς, ἁμαρτιῶν ἱλασμὸς, τῶν παλαιουμένων καταστροφή, τῶν ἀνακαινουμένων ἐπιστροφή, τοῦ γράμματος ἀθετηταί, τοῦ πνεύματος κυρωταί.

⁶⁴ Thren. iv, 7. ⁶⁵ Habac. iii, 8. ⁶⁶ Isa. xxviii, 16; II Cor. iii, 17.

Χαίρετε, τῶν Ἐκκλησιῶν ἀνάστασις, τῶν κατερ-
 βαγμένων ἀνάκτησις, τῶν ἀπηλπισμένων ἀνάκλησις,
 τῶν ἐν πόνοις παρηγορία, τῶν ἐν πάθεσι θεραπεία,
 τῶν ἐν πένθει παραμυθία, τῶν χειμαζομένων λιμὴν
 ἀσφαλῆς, τῶν πενομένων πλοῦτος ἀνελλιπής, τῶν
 πλούτουντων ἀντίληψις ἀψευδής, τῶν ὀφειλόντων
 ἐγγυηταί, τῶν σωζομένων προασπισταί.

Χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε, οὐρανοί, ἅμα τῷ ὑμῖν
 οἶα θρόνῳ θεοπρεπῶς ἐποχομένῳ· οὐρανοί θεοὶ καὶ
 νοητοί, καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς Ἐκκλησίας μυστικώτα-
 τον στερέωμα· οἱ τὴν Θεοῦ δόξαν μαγαλοφώνως
 διηγούμενοι, καὶ τὴν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ποίησιν
 ἀενάως ἀναγγέλλοντες· ὧν ὁ φθόγγος εἰς πᾶσαν
 λαμπρῶς ἐξελήλυθε τὴν γῆν, καὶ τῶν ῥημάτων ἡ
 δύναμις εἰς τὰ πέρατα διέδραμε τῆς οἰκουμένης.

Ὡσπερ οὖν ἀφ' ὑμῶν, ἢ δι' ὑμῶν ἡ θεαρχικὴ
 χάρις τοῖς πέρασιν ἐξήχηται, οὕτω καὶ δεξιὸν τέλος
 ὑμεῖς τῇ δεξιᾷ καταβάλλετε ἀρχῇ, καὶ τὸν θεῖον
 λόγον τοῖς πᾶσιν ἔθνεσι κρατύνοντες, τὴν ἱερὰν πί-
 στιν ἐν τούτῳ βεβαιώσατε· τοὺς πλανωμένους ἐπι-
 στρέψατε, τοὺς ἀμφιβόλους στηρίξατε, τοὺς ἀναιδῶς
 ἀθετοῦντας διορθώσατε ἢ ἐκτίλατε· καὶ τοὺς μὲν τῷ
 ὑμετέρῳ κανόνι στοιχοῦντας, ἐδραίους, ἀμετακλινεῖς
 ταῖς ἱσραῖς συντηρήσατε θεσμοθεσίαις· τὰς ὅλας δὲ
 τῶν πιστῶν ὁμηγύρεις τῇ ὁλοκληρίᾳ τοῦ θεοῦ σώ-
 ματος ἐν ἁγίῳ Πνεύματι συνδέοντες, τὸ πλήρωμα
 τῆς Ἐκκλησίας ὅλον εἰς ἓνα καινὸν ἄνθρωπον, οὗ ἡ
 κεφαλὴ Χριστὸς, καταρτίσατε καὶ συναρμόζατε·
 πόλεμον δὲ καὶ ὄπλα πάντα πρεσβείαις ὑμῶν δεξταῖς
 ἀντανελόντες, καὶ τροπαίους νίκης ἐνθέοις τὸν ἀλη-
 θῶς εὐσεβῆ βασιλέα καταστέφοντες, εἰρήνης θείας
 εὐσταθοῦς τε καὶ γαληναίας ζωῆς πληρώσατε τὴν
 γῆν· ἡρεμον δὲ βίον καὶ φιλευσεβῆ, καὶ τῆς ἐν Χρι-
 στῷ Ἰησοῦ δικαιοσύνης καὶ χαρμοσύνης ἐπίμεστον
 τῇ Χριστωνύμῳ παρεσχηκότες πολιτεία, καὶ πρὸς
 τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἧς ὑμεῖς πρωτότοκα τέκνα
 καὶ πολισταί γεγένησθε καὶ πολιτοῦχοι, διακυβερνῶν-
 τες, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ πάντα εἰσάγοντες καταπαύσατε
 κατὰπαυσιν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
 ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ
 Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον
 Ἀνδρέαν (6).

Πᾶσι μὲν τοῖς τοῦ Θεοῦ Λόγου φίλοις καὶ μαθη-
 ταῖς, ἢ διὰ τῶν λόγων ἀνεσις, ὡσπερ οὖν καὶ
 ἢ διὰ τῶν ἔργων μέμησις, κατὰ δύναμιν ὀφείλεται·
 αὐτῶν δὲ μάλιστα τοῖς κορυφαίοις τε καὶ πρε-
 σβυτάτοις· οὐ μόνον ὅτι καθ' ἑαυτὸν ὁ τῶν θεῶν
 ἀνδρῶν ἔπαινος ἐπαινετόν τι χρῆμα θεῶν, καὶ
 τοῖς ἐπαινουμένοις αὐτοῖς ἔραστόν· ἀλλ' ὅτι καὶ
 τοῖς αἰσίως ἐπαινεῖν εἰδόσι, σωτήριος· καὶ τοῖς
 συναينوῦσιν ὠφέλιμος· καὶ πᾶσι τοῖς συνετῶς

⁶⁷ Psal. xiii,

(6) Floridissima hæc laudatio, magni Andreæ apo-
 stolorum vocatione primi, quem ideo Græci πρωτό-
 κλητον vocant, habentique præcipuum suum aposto-

Salvete, Ecclesiarum excitatio, elisorum instau-
 ratio, desperatorum revocatio, laborantium refe-
 ctio, ægrotorum curatio, lugentium consolatio,
 eorum qui tempestate jactantur tuta statio ac
 portus pauperum indeficientes divitiæ, divitum
 vera defensio, debitorum sponsores, eorum qui
 salutem parant defensores.

Salvete et exsultate, cœli, una cum eo, qui divina
 in vobis magnificentia quasi in throno sedet. Divini
 cœli et spiritales; ejusque Ecclesiæ, quæ in cœlis
 est, sacratissimum firmamentum⁶⁷: cœli, Dei
 gloriam alto vocis enarrantes præconio, ejusque
 opus manuum jugiter annuntiantes: quorum sonus
 in omnem clare exivit terram, ac verborum vis in
 fines orbis excurrit.

Quemadmodum igitur a vobis, vestraque opera,
 divina gratia finibus insonuit, sic quoque faustum
 fausto initio finem adhibete, divinumque sermo-
 nem cunctis nationibus firmantes, sacram in eo
 fidem confirmate. Errantes convertite, dubios animi
 solidate, impudenter spernentes, emendate aut
 evellite: ac eos quidem qui vestram regulam
 sequuntur, firmos indeclinabiles vestris legibus
 conservate: universasque fidelium collectas, divini
 Spiritus integritate in sancto Spiritu arctius col-
 ligantes, Ecclesiæ cœtum omnem in unum no-
 vum hominem, cujus caput Christus, perficite ac
 coagmentate. Bellum autem armaque omnia, vestris
 Deo acceptis intercessionibus e contrario tollentes,
 divinisque victoriæ tropæis pium vere imperato-
 rem coronantes, divina pace stabilique, ac tran-
 quilla jucunditate terram implete; quietamque ac
 religiosam, ejusque justitiæ, quæ est in Christo Jesu
 atque gaudii plenam, christianæ reipublicæ vitam
 præbentes, atque ad cœlestem Jerusalem, cujus
 vos primitivi filii principesque patroni atque re-
 ctiores exstitistis, gubernantes, in Dei cunctos indu-
 centes requiem, requiem præstabitis; in Christo
 Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas,
 una cum Patre et Spiritu sancto, in sæcula sæculum.
 Amen.

ORATIO IV.

Laudatio sancti laudeque celeberrimi Andreæ
 apostoli.

Cunctis sane Dei Verbi amicis ac discipulis, ver-
 bis concepta laudatio pro virili facultate debetur,
 uti et imitatio, quæ operibus præstatur; maxime
 vero his, qui inter illos principes ac antiquissimi
 sunt: nedum ea ratione, quod ipsa a se divinorum
 virorum laudatio, res est divino judicio jure lauda-
 bilis ac quam ii ipsi qui laudantur, amori ducant;
 verum etiam quod iis, qui fauste laudare norunt,
 salutaris sit; atque his qui laudando socii accedant,

lum, in Græcia maxime apostolico munere functum,
 ac tandem in ea illustri martyrio consummatum.

utilis; cunctisque demum solerter audientibus, **A** ἀκρωμένοις, τελεωτέρας γίνεται πρόξενον οἰκο-
causa sit ac ratio perfectioris ædificationis. δομῆς.

Igitur, o viri! ad commune nobis propositum certamen excitemur. Commune enim nobis omnibus certamen hodie proponitur; mihi quidem, ut discipulorum coronidem, apostolorum summitatem, a fortitudine nuncupatum Andream, tanquam rosarum flosculis, sermonum laudibus ambitiose coronem, ejusque memoria suavius delecter; ac velut cum præsentate atque oculis conspicuo, sic cum illo loquar, ejusque enarrandis rebus magnifice glorier; vobis autem, ut propense feratis opem, totisque viribus laboranti animo ac fatiscenti, tacitis precibus collaboretis; ac sermonem tanti mole argumenti vix non oppressum ac elanguescentem, altissimo ipsi silentio et attentione animi erigatis.

Prompte igitur debitum reddamus; alius laudis præconium; alius auditione; atque adeo fructificemus; alius quidem, actionem ratione nitentem ac eruditam; alius vero, sermonem actuosum et efficacem: alius canticum; alius desiderium et amorem; alius compunctionem; alius precationem: unus veram fidem, alter religiosam in Christum charitatem. Inferat quispiam; alius quidem sermonem sapientiæ; alius vero, sermonem scientiæ⁶⁸⁻⁶⁹; atque hic, cor lene ac quietum; ille, nullam habentem linem jugemque Jesu memoriam. Hic, indeficientem animo precandi vim; ille claram atque lucidam cogitante animo Christi visionem. Omnes Dei timorem, omnes continentiam, omnes animi sensusque modestiam et, ut per patientiam ad pietatem nos ipsos extendamus. Sic enim magnus Apostolus in nobis clarificabitur, cum alius aliud quid illius bonorum præstabit, universique simul eum clarius imitabimur, ac velut festivum quoddam munus, imitationis fructum ei proferemus. Sic et ipse Christus, qui in sanctis requiescat, atque in iis qui clarificantur clarificetur, a quo omnis ad virtutem incitatio; ac qui omnis bonæ actionis, principium et medium ac finis est.

Posteaquam vero, pro virili nostra facultate theatrum orationi præinstruximus, age jam ipsa certamina aggrediamur, atque ad apostolicarum laudum celsitudinem eniti connitamur; non temere, quæ inconcessa sunt tentantes; sed timore inac-
cessa aduantes; nec procaci audacia intacta per-
rumpentes, sed pudore, omnique religione ac metu ad ea quæ rationem vimque omnem sermonis superant, mentem pertendentes, rationemque ac sermonis vim ad ea quæ mentem ipsam excedunt, provehentes, de inexhausta thesaurorum Spiritus opulencia spe præsumamus; ex qua exiguum aliquod effluvi-
um (gratiæ scilicet stillam) per ejus, quem

Οὐκοῦν διαναστῶμεν, ὦ ἄνδρες! πρὸς τὸν προ-
κείμενον ἡμῖν ἀγῶνα· κοινῆς γὰρ ἅπασι πρόκειται
σήμερον ὁ ἀγὼν· ἐμοὶ μὲν, τὴν κορωνίδα τῶν
μαθητῶν, τῶν ἀποστόλων τὴν κορυφήν, τὸν τῆς
ἀνδρίας ἐπώνυμον Ἀνδρέαν, τοῖς ἐπαίνοις τῶν
λόγων, ὡς ἄνθεσι ῥόδων ἀναδῆσαι, καὶ τῆς μνήμης
κατατροφῆσαι· καὶ ὡς περ αὐτῷ παρόντι καὶ ὄρω-
μένῳ προσλαλήσαι· καὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ διηγή-
μασιν ἐγκαλλωπίσασθαι· ὑμῖν δὲ, τῆς ἀγωνίας
ἐμοὶ κοινωνεῖν, καὶ ὅση δύναμις συνεργεῖν, τῷ
προσευχαῖς ἀλαλήτοις (7) κάμνοντι τὸν νοῦν, συμ-
πνεύειν, καὶ πρὸς τὸ τῆς ὑποθέσεως μέγεθος τὸν
λόγον ὀκλάζοντι, διὰ βαθείας σιγῆς παραβαρβύνειν
καὶ προσοχῆς.

Ἀποδῶμεν τοίνυν προθύμως τὴν ὀφειλὴν· ὁ μὲν,
τὴν εὐφημίαν, οἱ δὲ, τὴν ἀκρόασιν· καὶ καρπο-
φορῶμεν· ὁ μὲν πρᾶξιν εὐλογον· ὁ δὲ λόγον ἐμ-
πρακτον· ὁ μὲν τὸν ὕμνον· ὁ δὲ τὸν πόθον· ὁ
μὲν κατάνυξιν· ὁ δὲ προσευχὴν· ἄλλος πίστιν
εἰλικρινῆ, ἄλλος ἀγάπην χριστοφιλή. Εἰσφερέτω
τις· ὁ μὲν, λόγον σοφίας· ἄλλος δὲ, λόγον γνώσεως·
ὁ μὲν, πράξειαν καρδίαν καὶ ἥσυχον· ὁ δὲ, μνήμην
ἀληκτον καὶ ἀένναον Ἰησοῦ· ὁ μὲν, ἀνέκλειπτον
κατὰ νοῦν προσευχὴν· ὁ δὲ καθαρὰν Χριστοῦ φαν-
τασίαν καὶ φωτοφανῆ. Πάντες φόβον Θεοῦ, πάντες
ἐγκράτειαν, ταπεινοφροσύνην πάντες, καὶ τοῖς
πρὸς εὐσέβειαν δι' ὑπομονῆς ἐπεκτείνεσθαι. Οὕτω
γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος ἐν ἡμῖν δοξασθήσεται,
ἄλλου πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐκείνου κατορθουμένου
καλῶν, καὶ πάντων ὁμοῦ τρανεστέραν τὴν πρὸς
αὐτὸν ἐπιδεικνυμένων ὁμοιότητα· καὶ ὡς περ τι
δῶρον ἐόρτιον τὴν μίμησιν αὐτῷ καρποφορούντων
τῆς ἀρετῆς. Οὕτω καὶ Χριστὸς αὐτὸς, ὁ ἐν ἀγίοις
ἀναπαύομενος, καὶ δοξαζόμενος ἐν δοξαζομένοις,
παρ' οὗ πᾶσα πρὸς ἀρετὴν κίνησις, καὶ ὅς ἐστι
πάσης πράξεως ἀγαθῆς ἀρχὴ καὶ μεσότης καὶ τε-
λευτή.

Ἐπεὶ δὲ τῷ λόγῳ τὸ θέατρον, ὡς ἐνὸν, προκα-
τηριτάμεθα, φέρε λοιπὸν αὐτῶν τῶν ἀγῶνων ἀψώ-
μεθα, καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὕμνων τῷ ὕφει προσ-
εῖναι πειραθῶμεν· οὐ τολμηρῶς ἀνεφίκτοις ἐγ-
χειροῦντες, ἀλλὰ φόβῳ τοῖς ἀπροσίτοις προσιόντες.
Οὐδὲ θράσει τῶν ἀψαύστων κατατολμῶντες· αἰδοῖ
δὲ καὶ εὐλαβεῖα πάσῃ τὸν τε νοῦν πρὸς τὰ ὑπὲρ
λόγον ἀνατείνοντες, τὸν τε λόγον πρὸς τὰ ὑπὲρ
νοῦν ἀναδιβάζοντες, ἐπὶ τὸν ἀκένωτον πλοῦτον τῶν
τοῦ Πνεύματος ἐλπίζωμεν θησαυρῶν· ἐξ οὗ βραχείας
ἀπορροῆς, ἦτοι σταγόνας χάριτος, διὰ τῆς τοῦ ὕμ-
νουμένου σήμερον καταξιούμενοι πρεσβείας, πρῶτον
μὲν τὴν αὐτοῦ πρὸς τὴν χάριν ἀπὸ τοῦ νόμου με-

⁶⁸⁻⁶⁹ I Cor. xii, 8.

(7) Προσευχαῖς ἀλαλήτοις. Ipsum est quod Paulus Rom. viii, 26, στεναγμαῖς ἀλαλήτοις, gemitibus enenarrabilibus; tanti scilicet fervoris, ut nec verbis exprimi possit, sive etiam tacitis, mente

tenus conceptis inque illa occultis. Interpret. Æthiop., in afflictionibus et tentationibus nostris; quasi legerit, ἐν πειρασμοῖς ἡμετέροις, cuius tamen lectionis nullum apud alios exstat vestigium.

τάθεισιν ἐπαινεσόμεθα · ἔπειτα δὲ, τὴν ἐν τῷ Εὐαγ-
 γελίῳ τούτῳ συντεμνόμενους εὐδοκίμησιν, τὴν τιμὴν
 οὕτω καὶ Χριστοπρεπῆ προσοίσομεν τελευτήν.

A hodie laudandum suscepimus, intercessionem con-
 secuti; primum quidem illius a lege ad gratiam
 translationem laudabimus: tum vero ejus in Evan-
 gelio præclare gesta perstringentes, sic pretiosam vereque Christianam illius mortem atque excessum
 afferemus.

Ἀνδρέας τοίνυν (τὸ τιμιώτατον Θεῷ πρῶτον καὶ
 ὄνομα), ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος τοῦ Πατρὸς τῶν
 φώτων οἰκονόμος, ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ Λόγου κήρυξ
 καὶ δοκιμώτατος ὁμιλητὴς · ὁ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἀγιώτατος ὑπηρέτης καὶ θεραπευτὴς · οὗτος ἀεὶ τῷ
 Θεῷ προεγνωσμένος, ὡς ἀγαθὸς τε ψυχῆς καὶ γνώ-
 μης ἐσόμενος ὅτι μάλιστα δεξιᾶς ἀεὶ, διὰ τοῦτο
 καὶ προῖοριστο σύμμορφος ἕσεσθαι τοῦ Θεοῦ τῷ
 Μονογενεῖ.

Ἐπεὶ οὖν ὁ τῆς οἰκονομίας τοῦ Λόγου, καὶ τῆς
 ἀναδείξεως ἐνέστη καιρὸς, ἔδει πάντως καὶ τοὺς
 οἰκείους αὐτῷ συναναδείκνυσθαι. Ἔδει τοῦ βασι-
 λέως παρόντος, καὶ τοὺς αὐτοῦ παρῆναι δορυφόρους. B
 Ἀλλὰ τί τὸ σημεῖον τῆς τοῦ βασιλέως φανερώσεως;
 Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. Φωνὴ πρὸ προσώπου
 τοῦ Λόγου προϊούσα, καὶ τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ κατα-
 σκευάζουσα, τὰ ἀνερρώγῳτα πληροῦσα, τὰ ὑψηλὰ
 ταπεινοῦσα, καὶ τὰ σκολιὰ μὲν κατευθύνουσα, τὰ
 τραχέα δὲ καταλεαίνουσα τῶν ἡθῶν. Καὶ οὐ ψιλὴ
 φωνὴ μόνη τὸ τεκμήριον, ἀλλὰ καὶ βάπτισμα με-
 τανοίας · καὶ ὁ μὲν Βαπτιστὴς ἐπὶ τοῦ ὕδατος,
 καὶ ὁ Βασιλεὺς κατὰ πόδας εὐθὺς ἐπὶ τὸ βαπτί-
 ζεσθαι παρών · καὶ ἡ ἀνάβησις, ὡς θεοπρεπῆς ἰ-
 ούρατων γὰρ αὐτῷ βαπτίζομένῳ γέγονεν ἀνάπτυ-
 ξις, Πνεύματος ἐπέλευσις, φωνὴ τε Κυρίου βρον-
 τῶντος, ἐπὶ τῶν ὕδατων, οἷα δακτύλῳ, τῇ περιστερᾷ
 τὸν ἀγαπητὸν ἀνωθεν ἐπιδεικνύντος.

Οὕτω τοῦ οὐρανοῦ Βασιλέως, τῆς Ἰωάννου μελίσσω
 τὴν ἀπὸ τοῦ Πατρὸς ἐσχηχότος μαρτυρίαν · αὐτὸς
 τε πρῶτος ὁ Βαπτιστὴς, καὶ μετ' αὐτὸν εὐθὺς,
 ὡ μακαριώτατε σὺ, τῇ τοῦ Πνεύματος συνεκράθης
 τῷ μαρτυρομένῳ στοργῇ. Καὶ γὰρ οὐκ ἀμέσως
 τῷ θεαρχικωτάτῳ προσελήλυθας · οὐδὲ ἐξ αὐτῆς,
 ὡς εἰπεῖν, τῆς πρώτης τοῦ βίου βαλβίδος ἐπιθέ-
 θηκας τῆς τελειότητος · πῶς γὰρ; Ἔδει δὲ τῷ
 νόμῳ τοῦ γράμματος προπαιδαγωγηθέντα τῷ τοῦ
 Πνεύματος οὕτω περιτυχεῖν · καὶ ταῖς τῶν ἐντολῶν
 ἀτελέσι προστοιχειωθέντα, οὕτω τοῦ Εὐαγγελίου τῇ
 τελειότητι προσχωρεῖν, ὡς ἑδραίαν ἐν αὐτῇ καὶ
 ἀμετάθετον τὴν ἰδρυσιν ἔχειν. Ἔδει τῷ προδρόμῳ
 λύχνῳ, τὰς τῆς καρδίας προκατασκευασθέντας κό-
 ρας, τὸ ὑπέριλαμπρον οὕτω καὶ μέγα καταδέξασθαι D
 φῶς · διὰ τοῦτο, ὡς μόνον τὴν φωνὴν ἐν ἐρήμῳ
 βοῶσαν ἐπακήκοας, οὐχ ὡς εἰκὴ φωνοῦσαν ἀπεσεῖσω
 κατὰ τοὺς ἀσεβεῖς · οὐδ' ἀξιόχουστον μὲν ἠγήσω,
 τῇ τοῦ βίου δὲ ματαιότητι κατατεινόμενος, τὴν
 ἀκρόασιν παρητήσω κατὰ τοὺς πολλοὺς · οὐδ' ἐγέ-
 νου μὲν πλησίον αὐτῆς, βαρέως δὲ κατὰ τοὺς ἀψι-
 χόρους ἀκηχῶς, εὐθὺς εἰς τὰ ὀπίσω παλινστέεις ·
 ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον, τῆς
 ἀνατροφῆς, τῆς διαίτης, καὶ τῆς ὄλης τοῦ κήρυκος

Andreas igitur (res Deo charissima ac nomen)
 fidelis ac prudens Patris luminum œconomus, ma-
 gnus Dei Verbi præco probatissimusque discipulus;
 Spiritus sancti sanctissimus minister ac famulus.
 Hic Dei semper præscientia cognitus, fore boni
 animi ac quam maxime solertis ingenii, idcirco
 etiam semper prædestinatus est ut esset conformis
 Unigenito Dei ⁷⁰.

Quod igitur dispensationis Verbi, ejusque decla-
 rationis tempus advenerat, omnino decebat ut ei
 ii, qui ejus essent, ac necessarii forent, pariter de-
 clararentur ⁷¹. Necesse erat ut Rege præsentem, ejus
 quoque satellites præsto essent. Verum quodnam
 signum declarationis Regis? *Vox clamantis in de-
 serto. Vox præiens ante faciem Verbi, illiusque
 præparans vias, quæ dirupta compleat et confra-
 gosa; excelsa humiliet, seu deprimat, prava diri-
 gat, aspera morum complanet et leniat* ⁷². Nec sola
 vox signum est, sed et baptismus pœnitentiæ. Ac
 quidem Baptista super aquas; Rexque præsto sta-
 tim ut intingatur; ac præconium quam plenum
 majestate ac divinum! Ipsi enim qui aqua tingeba-
 tur, explicatum cœlum; advenit Spiritus, facta
 vox Domini tonantis super aquas, velutque digito,
 columbæ illapsu, charissimum ac prædilectum e
 cœlo ostendentis ⁷³.

In hunc modum cœlesti Rege, majus Joanne te-
 stimonium e cœlo consecuto ⁷⁴ cum ipse primus
 Baptista, tum statim ab illo, tu beatissime, arctiori
 spiritus amoris vi, cui testimonium deferebatur,
 proclive adhæstisti. Nec enim absque ullo medio,
 divinissimo illi accessisti; nec ab ipsis statim vitæ
 carceribus (ut sic loquar) perfectionis alta conscen-
 disti: Qui enim id fieret? Necesse vero erat ut lege
 scripta ante eruditus, sic legis spiritus eompos eff-
 cereris; atque ut imperfectioribus prius mandatis
 eruditus, sic Evangelicæ perfectioni admovereris,
 in qua nimirum firmam sedem ac statum immobi-
 lem habiturus esses. Par erat ut præcurrente lu-
 cerna, animi pupilla jam ante præparata, sic lucis
 omnes fulgores excedens magnum lumen reciperet.
 Idcirco, mox ac vocem clamantem in deserto au-
 disti, non velut temere clamantem, impiorum more
 repulisti: nec dignam arbitratus cui auditus accom-
 modaretur, sæculi vanitati intendens animum,
 vulgi more audire rennisti: nec propius quidem
 accessisti, graviter autem audiens, velut fastidiosis
 usu venit, statim pedem retulisti: sed primum nati
 præconis modum, eximiam institutionem vitæque
 omnem rationem demiratus; tumque prædicationis

⁷⁰ Luc. xii, 42; Jac. i, 17; Rom. viii, 29. ⁷¹ Luc. i, 80. ⁷² Isa. xl, 3; Matth. iii, 3; Luc. iii, 5.

⁷³ Psal. cxviii, 5. ⁷⁴ Joan. v, 36.

vi attendens animum, ac velut divinum quoddam verbum cunctisque salutare intelligens, a parentibus atque fratribus, omnique cognatione abscessisti, atque illius te totum disciplinæ addicens, paternam hæreditatem et piscationem, ac naviculariam spre- visti: sed et mulcentia omnia, atque ad libidinem pellicentia, contempsisti. Jamque melius quam pro hominis ratione sapiens, urbanos cœtus morasque, deserto; tumultus vitæque negotia, quiete ac solitudine; delicias, continentia ac jejunio; rerum affluentiam, tenuitate census commulasti: Bapti- stæque contubernium, regum aula potiore loco du- cens, omnem brevī præceptoris virtutem imitatio- nis cultu attraxisti; exactam doctrinæ rationem, constantiam animi, morum honestatem, vitæ splen- dorem, terrenorum contemptum, contentum cœle- stium desiderio animum; atque (ut semel dicam, omnem ejus divinam studiorum rationem ac cha- racteres, bona mentis indole expressisti.

πρέπειαν (8), καθάπαξ εἰπεῖν, τῷ ἀγαθοειδεῖ ἑναπεμάξω τοῦ νοῦ.

Quoniam vero is, qui erat venturus, jam præsens erat, et Dominus cum servis versabatur, cœlorum- que Rex simili pauperis habitu cum pauperibus agebat⁷⁵, hic tuæ ingens virtutis præstantia man- stratur. Mox enim ac præceptoris, de Jesu vocem audisti, *Ecce Agnus Dei*⁷⁶, non dubiam eam ha- buisti, nec de testimonio anceps animo fuisti; at neque eorum more qui sunt modicæ fidei, ad fi- dem faciendam certum aliquod argumentum ac in- dicium flagitasti: sed mox audito verbo, ad Verbum C temet ipse transtulisti; relictoque pronubo, summa animi perspicacia Sponso adhæsisisti; nempe velut sponsam immaculatam, mentem ei offerens, sacra- tioreque illi ratione aptatus: quin et corpus offe- rens, et cum eo manere quærens ac discipulorum matriculæ ascribi (o fidem!) inque ævum illi co- hærerere, ministrique partes implere, enixe rogas.

Quid ex tuis primum laudabimus? quid vero potissimum, o qui summa dignus admiratione sis, admirabimur? Fidei sinceritatem? veram dilectio- nem? an sensus modestiam animique lenitatem ac acquitatem? Quod enim audita solummodo Baptistæ voce, illo statim relicto, festine post Jesum abieris, omnem plane virtutem perspicue prodit. Num leni- tatis simul modestique sensus ac animi, quod illu- D siri illo gloriaque clarissimo, ac omnem prope vin- cente claritatem, relicto, miti corde atque humili, necdumque claritatem adepti, quæris adhærere⁷⁷? Num et fidei istud perfectissimæ, certumque indi- cium summæ dilectionis? Eum enim qui primus Verbo discipulus accederet, primusque divinæ ejus necessitudinis commercio futurus esset, illius tum Spiritus participem fore, tum virtutum semina

A ἀγωγῆς τὸ ὑπερφυῆς ἐκτεθαυμακῶς· Ἐπειτα τῇ τοῦ κτηρύγματος δυνάμει προσεσχηκῶς, καὶ ὡς θεῖόν τι τὸ ῥῆμα, καὶ τῶν ὄλων εἷη σωτήριον, ἐπιστήσας τὸν νοῦν, ἐξίστασαι μὲν γονέων καὶ ἀδελ- φῶν, ἐξίστασαι συγγενῶν· ὅλος δὲ τῆς ἐκείνου γενόμενος φιλοσοφίας, ὑπερεῖδες μὲν κλήρου πα- τρώου, καὶ ἀλείας καὶ ναυτιλίας· ὑπερεῖδες δὲ καὶ τῶν ὄσα καταθέλγει, καὶ πρὸς φιληδονίαν κα- τασύρει τὸν νοῦν. Κρεῖττον δὲ λοιπὸν, ἢ κατὰ ἀνθρώπων φρονῶν, τὴν Ἐρημον μὲν, τῶν ἐν πόλεσιν ἡλλάξω διατριβῶν· θορύβων δὲ, τὴν ἡσυχίαν· τρυ- φῆς δὲ, τὴν ἐγκράτειαν· περιουσίας δὲ, τὴν λιτό- τητα· καὶ τὴν μετὰ τοῦ Βαπτιστοῦ συνοίκησιν, βασιλείων ἡγούμενος προτιμωτέραν, ὄλην ἐν βραχεῖ τοῦ διδασκάλου διὰ μιμήσεως ἐπεσπάσω τὴν ἀρετὴν,

B καὶ τοῦ λόγου τὸ ἀκριβές, καὶ τοῦ τρόπου τὸ εὐστα- θές, καὶ τὸ τοῦ ἡθους σεμνὸν, καὶ τὸ τοῦ βίου λαμπρὸν, καὶ τῶν ἐπιγείων τὴν ὑπεροψίαν, καὶ τὴν πρὸς τὰ οὐράνια συντονίαν, καὶ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θεο-

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐρχόμενος παρῆν, καὶ μετὰ τῶν δούλων ὁ Δεσπότης· καὶ ὁ τῶν οὐρανῶν Βασιλεὺς, ἐν ὁμοιώματι πένητος τοῖς πένησιν ἐπεχωρίαζεν· ἐνταῦθά σου τὸ μέγα προτέρημα καθορᾶται τῆς ἀρετῆς. Ὡς μόνον γὰρ τοῦ καθηγεμόνος ἐπακήκοας, Ἴδὲ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, περὶ τοῦ Ἰησοῦ λαλοῦντος, οὐκ ἐδίστασας τῇ φωνῇ, οὐ διεκρίθης πρὸς τὴν μαρτυρίαν· οὐδ' αὖ τεκμηρίῳ τινὶ πιστωθῆναι κατὰ τοὺς ὀλιγοπίστους ἀπητήσω· ὁμοῦ δὲ τῷ λόγῳ πρὸς τὸν Λόγον μετετίθεσο· καὶ τὸν νυμφαγωγὸν κατα- λιπὼν, νοιρώτατα τῷ Νυμφίῳ προσεφύου· ὅσα μὲν νόμφην ἔμωμον, τὴν διάνοιαν προσάγων αὐτῷ, καὶ μυστικῶς προσαρμοζόμενος· προσάγων δὲ καὶ τὸ σῶμα, καὶ παρ' αὐτῷ μένειν ζητῶν καὶ μαθητιῶν (ὡ τῆς πίστεως!), καὶ αὐτῷ δι' αἰῶνος συνεῖναι καὶ διακονεῖσθαι παρακαλῶν.

Τί σου πρῶτον ἐπαινεσόμεθα; τί δὲ μᾶλλον, ὦ θαυμασιώτατε, θαυμασόμεθα; τὸ τῆς πίστεως ἀκραϊφνές, τὸ τῆς ἀγάπης εἰλικρινές, ἢ τὸ μέτριον τοῦ φρονήματος καὶ ἄγαν ἐπεικές; Τὸ γὰρ μόνης τοῦ Βαπτιστοῦ τῆς φωνῆς ἀκηκοῦσα, αὐτὸν μὲν αὐτίκα λιπεῖν, τῷ Ἰησοῦ δὲ προσδραμεῖν, πάσης ἀρετῆς ἀπόδειξις ἐναργής. Ἡ οὐ πραῦτητος ἔργον ὁμοῦ καὶ ταπεινοφροσύνης, τὸν περιώνυμον μὲν ἐκείνον καὶ τὴν δόξαν ὑπέρλαμπρον καταλιπεῖν, τῷ πραεῖ δὲ τῇ καρδίᾳ καὶ ταπεινῷ, καὶ οὐπω δεδοξασμένῳ κολλᾶσθαι; ζητεῖν; Ἡ οὐχὶ καὶ πίστεως τοῦτο τῆς τελειοτάτης, καὶ ἀγάπης Θεοῦ τεκμήριον τῆς ἀκροτάτης; Τὸν γὰρ πρῶτον τῷ Λόγῳ μαθη- τευθῆναι προσιόντα, καὶ πρῶτον ἐν μετοχῇ τῆς θεαρχικῆς οἰκειότητος; μέλλοντα καθίστασθαι, ἔδει μέτοχόν τε εἶναι τοῦ Πνεύματος ἐκείνου, καὶ σπέρ-

⁷⁵ Habac. ii, 4; Hebr. ii, 37. ⁷⁶ Joan. i, 29. Joan. i, 38. ⁷⁷ Matth. xi, 29.

(8) *Ἡῶσαν αὐτοῦ τὴν θεοπρέπειαν*. Alii com- munius τὸ θεοπρεπές dicunt. Quidquid est ejus divi- narum dotum ac perfectionum, divinas omnes in- cōdotes ac characteres, ac si quid ejusmodi dici

potest: quo fere modo Eustat. exponit τὸ θεοπρέ- πος apud Homer. Sed est proprie vates, divinus, idem ac θεωρός et θεοπροπία, vaticinium.

ματα προέχειν τῶν ἀρετῶν. Ὅθεν οἰκείως ἔχων A
κατὰ φύσιν αὐτῷ, πρῶτος μετὰ τὸν Βαπτιστὴν
ἐπέγνω Μεσσίαν εἶναι, τὸν ὑπὸ τῶν προφητῶν
μαρτυρούμενον Χριστόν· καὶ πρῶτος τῶν ἀποστό-
λων αὐτομάτως ποσὶ, τὸ τοῦ λόγου φερόμενον,
προσχωρεῖ καὶ τούτῳ συνοικίζεται.

Οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται τινὰς πρὸ αὐτοῦ φοιτῶντας
ἄρῃν, καὶ παρευδοκιμῆσθαι τῷ ἀγαθῷ· δειλῶν
μᾶλλον, ἢ περιεσκεμμένων τὸ πάθος λογιζόμενος·
οὐδὲ τὴν παρ' ἐκείνου κλῆσιν κατὰ τοὺς ἄλλους
ἀναμένει· ὀξύτητι δὲ νοῦ καὶ ἀγγινοίᾳ τὸν ζητού-
μενον εὐρών, θερμότητι τούτῳ πίστεως εὐθέως
συμφύεται. Τρόπῳ δὲ φιλαγάθῳ κεχρημένος, οὐκ
ἀνέχεται μόνος τοῦ ἀγαθοῦ κατατροφᾶν· ὡσπερ
δὲ θησαυρόν τινα μέγαν τὸν Ἰησοῦν εὐρηκώς,
τρέχει καὶ Σίμωνι τούτον παραδειξάι· Σίμωνι, B
ἀδελφῷ τὴν φύσιν, ἀδελφῷ τὴν γνώμην· τὴν τέχνην
ὁμοίῳ· ἄμφω γὰρ ἄλιεῖς· τὸν τρόπον ὁμοζήλῳ·
νομομαθεῖς γὰρ ἄμφω, καὶ τῆς αὐτῆς ἀληθείας
ὁμοίως συζητηταὶ καὶ ἐρασταί.

Τούτον πρῶτον ὁ Ἀνδρέας εὐρών, *Εὐρήκαμεν*,
ἔφη, τὸν Μεσσίαν. Περιχαρείας γέμων ὁ λόγος,
καὶ θαυμασίας ἡδονῆς. Οὐδὲν γὰρ οὕτως εὐφραίνειν
οἶδε ψυχὴν, ὡς τὸ μετὰ πόνου καὶ πλείστης ἐρεῦνης
εὕρισκόμενον· οἷς γὰρ ἂν ἐκ τοῦ ἀδοκῆτου περι-
τύχοιμεν, κἂν μέγала δοκῆ, οὐ μετὰ τοσαύτης
προσηκάμεθα τῆς σπουδῆς· καὶ διὰ τοῦτο μόνιμά
τε τῷ κεκτημένῳ καθίσταται καὶ βεβαιότερα. C
Διὸ καὶ οὗτος ψυχῇ μὲν φιλοπόνῳ, φιλολόγῳ δὲ
διανοίᾳ προσέχων ταῖς Γραφαῖς, ἤδει μὲν τὸν
Χριστόν εἰς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐλευσόμενον, κά-
μων [μὴ κάμων] δὲ τῇ ἐλπίδι, περὶ τὴν τοῦ
προσδοκωμένου εὐρεσιν ἐπόνει. Καὶ ἐπειδὴ πρῶτος
πάντων εὐρεῖν κατηξιούτο, εἰς τε ἕψιν αὐτῷ καὶ
λόγους ἤκε βραχεῖς, ἀναθάλλει μὲν τῇ καρδίᾳ τῷ
φίλτρῳ τοῦ ἀγαθοῦ· τῷ φωτὶ δὲ τῆς γνώσεως
τὸν νοῦν ἀναφθεῖς, πλήρης Θεοῦ γίνεται χιρᾶς· ἧς
μόνος οὐ φέρων κατατροφᾶν, καὶ Πέτρον ἠπέλεγτο,
ὡσπερ εἶχεν πρῶτον τῆς ζητήσεως, οὕτω καὶ τῆς
εὐρέσεως λαβεῖν κοινωνόν· διὸ λέγει· *Εὐρήκαμεν*
τὸν Μεσσίαν, ὃ ἐστὶ Χριστός· καὶ ἤγαγεν
αὐτὸν πρὸς Ἰησοῦν. Τούτους πρώτους, καθάπερ
ἐκλεκτοὺς λίθους, τιμίους, δοκίμους, ὁ ἀκρογωνιαίος D
οἰκοδομῶν ἐφ' ἑαυτὸν, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης συν-
δέσμῳ καταδεσμούμενος καὶ συναρμολογούμενος,
ἐπ' αὐτοῖς καὶ τὸν ὅλον ἐξῆς ἱερὸν μαθητῶν ἐποι-
κοδομεῖ χορόν.

Εἶεν, τὸ μὲν δὴ μέχρι τούτων, ἰδιοτρόπως ἡμῖν
ὑπογράφει τὸν πρωτόκλητον ὁ λόγος· ἐντεῦθεν δὲ,
κοινῆς πᾶσιν ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εὐ-
δοκιμήσεως. Ἡ τε γὰρ πίστις, καὶ ἡ πρὸς τὸν δι-
δάσκαλον ἀγαπητικὴ διάθεσις κοινὴ· ὁμοίᾳ τοῖς ἀπο-
στόλοις πᾶσιν ἢ τε κλῆσις, καὶ ἡ ἐκλογή, καὶ ἡ ἀκο-
λούθησις τοῦ Χριστοῦ· καὶ γε τῶν θαυμασίων ἔργων
ἢ ὕψαις, καὶ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων ἢ ἀκρόασις.

præhabere, decebat. Quamobrem, cum natura quam-
dam cum eo necessitudinem haberet, primus post
Baptistam, esse eum Messiam et Christum prophe-
tarum oraculis prænuntiatum agnovit; primusque
apostolorum, ultroneis (quod aiunt) pedibus, acce-
dit, ac contubernalis ei efficitur.

Non enim sustinet, ut se priores aliquos Magi-
strum adcentes, eique discipulos, videat, bonique
studio illi præstantes: meticulosorum potius eum
ratus affectum, quam eorum qui solertiori prudentia
ducantur. Neque exspectat, quemadmodum alii, ut
ab ipso vocetur; sed mentis sagacitate invento illo
qui quærebatur, fervore fidei illi statim cohæret.
Benignissimisque usus moribus, non fert ut solus
bono potiatur; sed velut qui ingentem quemdam
thesaurum Jesum nactus esset, etiam Simoni fe-
stinat ostendere: Simoni scilicet natura germano;
germano voluntate atque animo; paremque artem
proffenti (quippe cum ambo essent piscatores) ac
qui pari ducerentur æmulatione (quippe ambo Le-
gisperiti) ac qui veritatem pariter conquirerent ac
deperirent.

Hunc primum Andreas cum invenisset, *Invenimus*,
inquit, *Messiam* ¹⁸. Lætæ sermo plenus jucunditatis
ac admirandæ voluptatis. Nihil enim æque animum
gaudio replere consuevit, ac rei ejus inventio quam
multo labore ingentique diligentia quæsieris. In
quæ enim ex improvise, ac pene casu incidere-
mus, tametsi magna videantur, non tanto studio
affectuque amplectimur. Quamobrem etiam illorum
diuturnior firmiorque possessio est. Is itaque etiam
animo laboribus indefesso, menteque studiosa
Scripturis vacans, venturum Christum ad salutem
hominibus præstandam non nesciebat, speque ve-
getus, ut exspectatum quandoque inveniret, opera
satagebat. Quodque omnium primus id nactus
esset ut inveniret, inque conspectum admissus,
brevem cum illo sermonem miscuisset (qua amoris
vi bono allicitur) animo refforet: menteque scientiæ
luce accensa, Dei gaudio exuberat: quo solus frui
non ferens, Petrum quoque festinat, uti primum
quærendi diligentia, sic et inventionis socium as-
sumere. Idcirco ait: *Invenimus Messiam, quod est*
Christus: et duxit eum ad Jesum. Hos primos, velut
lapides electos, pretiosos, probatos angularis ille
lapis in seipso ædificans, ac charitatis vinculo cel-
ligatus ac coaptatus, in eis etiam totum deinceps
sacrum discipulorum chorum superædificat ¹⁹.

Verum, hactenus quidem peculiariter ac propria
seorsim ratione, eum, qui vocatione primus apo-
stolus est, nobis oratio delineat atque describit:
postmodum vero communis modus est, quo operam
navantes Evangelio, claruerunt. Tum enim fides,
tum dilectionis erga magistrum communis illis af-
fectio est. Par apostolis omnibus tum vocatio, tum
electio, ac quod Christum secuti sunt: quod item

¹⁸ Joan. 1, 42. ¹⁹ Isa. xxviii, 16; 1 Petr. ii, 6.

admiranda opera viderunt ac audierunt excelsa mysteria. Omnes pariter velut a se excedentes, sic isti Magistro devincti, probraque ornamenta ducentes, ac ejus causa conscitis persecutionibus ignominiiis, arumnis gloriantes, sociique ei passionum ac crucis effecti, in vitæ novitate cum eo surrexerunt. Ac sicut Dei Verbi per dilectionem ac fidem sic et Spiritus vitæ pari omnes præstantia consortes evaserunt ⁸⁰; partim quidem, ante passionem; efficacius vero, post passionem ac resurrectionem; divinius, Christo jam in cœlos recepto perfectiusque, cunctis perinde e cœlo in sono status vehementis illabente divinisimo Paraclēto, ad singulos eorum adimplente; testesque auditorum, atque lætos nuntios ac præcones in universam terram illos constituentibus ⁸¹.

Secundum hæc igitur alterum alteri præferre non licet, ex illis, qui Deum viderunt, ejusque familiaris usi necessitudine sunt: cunctis scilicet velut præstantissimis margaritis una absolutis gratia; velutque pretiosis lapillis pari cultu ad eximiam unam Regi cœlorum coronam gloriæ instruendam contextis. Postquam vero omnes pariter, velut perfecti arietes, Principis pastorem ovibus dati duces juxta divinum oraculum Spiritum sanctum induerant, inde alius aliam orbis terrarum partem sortientes, ad propriam apostolatus sortem, operam Evangelio navaturi exierunt ⁸².

Tu vero omni mihi veneratione prosequende Andree, res Deo digna, veræ fortitudinis exemplum, sustinentiæ adamantus, patientiæ statua, altera post petram, petra ⁸³: a Christo statim firmum Ecclesiæ fundamentum, aquilone in sortis partem accepto, Iberos, Sauromatas, Tauros et Scythas, cunctasque regiones ac urbes Ponto Euxino ad aquilonem austrumque adjacentes circumiens insiti cucurristi. Jesu nomen celebrans ac clarificans cucurristi speciosis pedibus Christi Evangelium prædicaturus, tanquam lucis penus ipseque lux ipsa, ad eos qui densissimis obsiti tenebris erant ut lenissimus, ad eos qui furore incitatissimi ⁸⁴ ut revera suavissimus ac mitissimus, ad eos qui immitissimi ac durissimi. Quantum enim istarum gentium protervia major,

⁸⁰ Joan. vii, 39; xx, 22. ⁸¹ Act. ii, 2. ⁸² I Petr. v, 4; Luc. xxiv, 49. ⁸³ I Cor. x, 4. ⁸⁴ Psal. lxi, 5; Rom. x, 15.

(9) Ἐτερον ἕτερον προτιμῆσαι. Sobrie admodum apostolorum ἰσοτιμίαν exponit Nicetas, quod una vocatio, eadem concessa munera eadem cunctis destinata provincia, prædicandi Evangelii ac fundandi ecclesias, quod nihil lædit aliorum aliorumque προνόμια, maxime Petri, quod gregis princeps erat quodque in eo designata unitas, nec nisi ejus communiione fundandæ Ecclesiæ, extra quam quidquid est, profanum est: nedum in ipsa Petri persona, sed et in illis qui Petri successores Ecclesiæ clavum tenent, in ipsum sæculi finem, ac quandiu Ecclesia, una illa sponsa, vel in suis fœcibus ac ruinis, superstes futura est. Glorientur itaque Græci, ac quotquot alii a Romana Ecclesia discossionem fecerunt, Ecclesiæ catholicæ nomine; παρασυγωγὴ est, quæ sic ludit illisque mansit, non Petri privilegio senioreum Romam deficiente, ad

A Καὶ πάντες ὁμοίως, ὡς περ ἐαυτῶν ἕξαστώτες, οὕτως ὅλοι τῆς τοῦ διδασκάλου φιλας καθεστῶτες, καὶ τοῖς ὀνειδισμοῖς καλλωπιζόμενοι, καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διωγμοῖς καὶ ταῖς ἀτιμίαις καὶ θλίψεσιν ἐγκαυχώμενοι· καὶ πάσχοντι δὲ συμπάσχοντες, καὶ σταυρωθέντι συσταυρωθέντες, εἰς καινότητα τούτῳ συνανέστησαν ζωῆς. Καὶ ὡς περ τοῦ Θεοῦ Λόγου δι' ἀγάπης καὶ πίστεως, οὕτω καὶ τοῦ τῆς ζωῆς Πνεύματος, πάντες ὁμοτίμως γεγένηντο κοινωνοί. Μερικῶς μὲν, πρὸ τοῦ πάθους· ἐνεργέστερον δὲ, μετὰ τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάστασιν· θεϊότερον δὲ, μετὰ τὴν ἀνάληψιν, καὶ τελειότερον, πᾶσιν ὁμοίως οὐρανῶθεν ἐν ἤχῳ κνοῆς βιαίας τῆς θεαρχίας τοῦ Παρακλήτου καταπτώσης, καὶ ἕκαστον αὐτῶν πληρωσάσης· καὶ μάρτυρας αὐτοῦς, ὧν ἀκηκόασιν, εὐαγγελιστάς τε καὶ κήρυκας, ἐπὶ πᾶσαν καταστήσασθαι τὴν γῆν.

B Κατὰ ταῦτα τοίνυν οὐκ ἔστιν ἕτερον ἕτερου προτιμῆσαι (9) τῶν θεοπτῶν· πάντων οἷα μαργαριτῶν πολυτίμων μιᾷ χάριτι κατηρτισμένων· ἢ λίθων τιμίων ἰσοτίμως εἰς ἓνα στέφανον δόξης ὑπέριμον τῶ τῶν οὐρανῶν διαπλεκομένων Βασιλεῖ· ἐπειδὴ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οἷα κριοὶ τέλειοι τῶν τοῦ Ἀρχιποιμένου προβάτων ἡγούμενοι, πάντες ὁμοίως κατὰ τὸν θεάρχιον λόγον ἐνεδύσαντο, ἄλλως μὲν ἐντεῦθεν ἄλλο μέρος διαλαγχάνοντες τῆς αἰκουμένης, πρὸς τὸν οἰκεῖον τῆς ἀποστολῆς κλῆρον, τῷ Εὐαγγελίῳ διακονήσαντες ἐξήμεσαν.

C Σὺ δέ μοι, σεβασμιώτατε Ἀνδρέα, ἀξιόθεον πρᾶγμα, τὸ τῆς ἀληθινῆς ἀνδρίας ὑπόδειγμα, ὃ τῆς καρτερίας ἀδάμας, ὃ τῆς ὑπομονῆς ἀνδρίας, ἢ μετὰ τὴν πέτραν πέτρα· ἢ μετὰ τὸν Χριστὸν εὐθὺς ἀρβραγῆς τῆς Ἐκκλησίας κρηπίς, τὸν βορβᾶν κληρωθεῖς, Ἰβήρας καὶ Σαυρομάτας, Ταύρους καὶ Σκύθας, καὶ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν, ὅσαι τε πρὸς ἄρχτον Εὐξείνου τοῦ Πόντου, καὶ ὅσαι πρὸς νότον διάκεινται περιῶν, ἔδραμες ἐν εἰψῇ δοξάζων τὸν Ἰησοῦν. Ἐδραμες ὠραταῖς ποσὶν εὐαγγελιούμενος· Χριστόν· ὡς πλήρης φωτὸς, καὶ αὐτοφῶς ὢν, πρὸς τοὺς σκοτεινοτάτους· ὡς πραῦτατος, πρὸς τοὺς μακικωτάτους· καὶ ὡς τῷ ὄντι χρηστότατος, πρὸς τοὺς ἀτεράμονας καὶ σκληροτάτους. Κατὰ τοσοῦτον γὰρ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς σῆς ἀρετῆς, καὶ ἡ δόξα

D novam (ipsam errorum matrem, totque hæresiar- chis antistitibus incessam, uti merito Calecas noster ipse Græcus Græcis suis objicit, in suo Περὶ οὐσίας et ἐνεργείας) Ecclesiæ catholicæ res nomenque transivit. Describendam nuper ex V. cl. probeque eruditi D. Ballesdens, integro codice Gregorii Cyprii patriarchæ Constantinopolitani, post ademptam Latinis eam urbem, epistolas, quæ præcipue viderentur aliquid ecclesiasticum habere possentque frugis aliquid in rem ecclesiasticam afferre. In eis una Latinorum et cum eis sentientium insectatio, quod schismatici, quod seindant Ecclesiam, in eos ulciscendum, arcendos qui secus doceant vel sentiant: argumenta, quibus sua statuatur, nulla, cum sic eruditus videri velit, et qui perpetuo illi blanditur ac laudat, magnus Logotheta.

τῆς ἀγιοσύνης ὑπερφερῆς, καθ' ὅσον καὶ ἡ τῶν Ἀ
ἔθων ἰσαμότης τούτων, καὶ ἡ θηριωδία περιφανῆς.

Ἔγνων γάρ, φησί, Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ
τοὺς πρὸς ἐκάστην διακονίαν ἐπιτηδείους εἰδώς, καὶ
ἅμα τῇ πρώτῃ πλάσει τούτοις ἀθεωρήτως συνεισῶν,
ἀναλόγως τε τῆς ἐκάστου προθέσεως τὴν παρ' ἑαυ-
τοῦ χαριζόμενος ῥοπήν, πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν ἑκα-
στον κατευθύνει τελειότητα. Ἐκεῖνος καὶ μετὰ σοῦ
τοῖς ἀπηλλοτριωμένοις καὶ ζοφερωτάτοις ἐπιέσθη-
μηκώς, νοητὰς αὐτοῖς ἐπαφῆκε μαρμαρυγὰς. Οἷα
γάρ νεφέλη φωτὸς, νεφέλη κούφη καὶ μυστικῇ τῇ δια-
νοίᾳ ἐποχούμενος, καὶ τοῖς ἀλαμπέσιν ἐκείνοις ἔθνεσιν
ἐπιφοιτῶν, σύμμετρον αὐτοῖς, καὶ ὡς ἦν θεμιτὸν,
τὴν τῆς θεογνωσίας ἀκτῖνα παρεγύμνωσε διὰ σοῦ.

Ἀλλὰ τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ φιλανθρωποτάτου
πρὸς τοὺς ἀπανθρωποτάτους συνουσίας; Πρῶτον μὲν
τῷ ὁμογλώσσῳ πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο τὴν ἀν-
ήμερον ἀκοήν· τῷ ὁμοίῳ γάρ φύσει τὸ ὁμοῖον ἐφέπε-
ται. Διὰ τοῦτο καὶ γλωσσῶν ἐν εἶδει τὸ Πνεῦμα τοῖς
ἀποστόλοις ἐπεφοίτα· καὶ πρὸ τῶν ἄλλων σημείων,
ὁ μερισμὸς αὐτοῖς ἐνήργητο τῶν γλωσσῶν, ὡς τῇ
κοινωνίᾳ τοῦ λόγου μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν θαύ-
μασι τῶν ἀτιθάσων ἡμερουμένων ψυχῶν. Τῷ ταυτῷ
τοίνυν τοῦ φθέγματος, τὸ ἀγαθοειδὲς τοῦ τρόπου
μιγνύς, καὶ ἤπιον, καὶ πραῦ, καὶ τὸ τραχὺ τούτων
καὶ ἀγριον ἐν τούτοις καταμαλάσσων καὶ ἀπηνές,
κατ' ὀλίγον αὐτοὺς ὑπεποιεῖτο.

Εἶτα, φίλιον ἑαυτῷ καὶ προσήγορον τῇ συντηθεῖσιν
τὸ δυσμενὲς καταστησάμενος, οὕτως εὐκαίρως πρὸς
ἐπίγνωσιν ὠδήγει Θεοῦ. Καὶ γὰρ τὸ ἐξαίφνης ἄφα-
σθαι τῆς ὑψηλῆς θεολογίας, οὐ μόνον οὐκ ὦνησεν ἀν-
τοὺς ἀφρονάς· καὶ παχεῖς, ἀλλὰ καὶ ὀργῆς πολλάκις
καὶ κακίας μείζονος ἀνήψε πυρκαϊάν. Τὸ δὲ ταῖς
κοιναῖς ὁμιλίαις πρότερον τοῖς ἀσεβέσιν ἐθιζόμενον,
καὶ ὁμοιότητι τούτοις ἀνομοίῳ φιλιούμενον, φυσικοῖς
τε καὶ συντρόφοις ὑποδείγμασι χρώμενον, οὕτω κατὰ
μικρὸν συμβιδάξιν πρὸς εὐσέθειαν, ἀρίστην εἶναι
τάξιν διδασκαλίας καὶ ἔργον ἀποστολικῆς οἰμαι φρε-
νός.

Οὕτως ὁ μέγας ἀπόστολος, τὰ πλευρὰ τοῦ Βορρᾶ
μετιῶν, ὄρη κατέστησε Σιών. Καὶ γὰρ ὅσοις ἔχνος
εὐθύτητος μετῆν, ὅσοις μοῖρα λογικῆς φρενός καὶ
διανοίας, ἀνθρωπον ὀρῶντες, τῇ τε τοῦ λόγου λαμ-
πρότητι, τῇ τε τοῦ βίου τελειότητι κατὰ τοσοῦτον
ἐκείνους ὑπεραίροντα, καθ' ὅσον αὐτοὶ τῶν θηρίων
καὶ τῶν κτηνῶν ὑπερέχειν ὑπελάμβανον, καὶ τούτου
παντάπασιν ἠττώμενοι τῆς ἀρετῆς, ὑπεκατέκλινον
μὲν τῇ διανοίᾳ, προήεσαν δὲ τῷ δι' αὐτοῦ κηρυτ-
τομένῳ φωτί· καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος φωτι-
ζόμενοι, καὶ τῷ τῆς ἀναγεννήσεως ὕδατι καθαι-
ρόμενοι, καὶ τῷ τῆς υἰοθεσίας Πνεύματι τελειώ-
μενοι, εἰς Ἐκκλησίας ἁγίας τῷ Ὑπεραγίῳ κατ-
ηριζόντο.

sævitiæque ac feritas illustrior atque notior, tanto
virtutis tuæ magnificentia, ac justitiæ claritas, ex-
cellentior atque altior.

Novit enim, inquit, Dominus qui sunt ejus⁸⁵ at-
que ad singula quæque ministeria idoneos cogno-
scens, illisque a prima statim formatione inaspecta-
bili ratione suum eis auxilium benignissime præ-
bens, unumquemque ad eam, quæ ex illius ratio-
nibus est, perfectionem dirigit. Ille una comes ad
eos profectus, qui longe alienissimi ac caliginosissi-
mi erant, spiritales eis fulgores immisit. Tanquam
enim nube lucida (nube scilicet levī ac mystica)
tua invectus mente, obscuratisque illis gentibus
adveniens, moderatum, ac quantum licebat, divinæ
cognitionis ac fidei radium, te auctore, illis manife-
stavit⁸⁶.

At quisnam modus, quo vir humanissimus cum
immanissimis congregiebatur? Primum quidem ejus-
dem sermonis usu, ferocem auditum ad se attra-
hebat. Sic enim natura comparatum, ut simile si-
mili proclive adducatur. Idcirco etiam Spiritus in
specie linguarum apostolis advenit, ejusque afflatu,
ante alia signa, divisis linguis impartiti sunt; quod
nimirum sermonis potius communionem, quam ullis
aliis miraculis, agrestes animi et indomiti mansue-
scent ac cicurentur. Illi itaque pariter eloquii vi, bo-
nitatem commiscens et lenitatem et mansuetudinem,
hisque qua horrebant, morum asperitatem et fero-
ciam ac sævitiam subigens, eos paulatim alliciebat.

Deinde cum amicos ac colloquio faciles infensos
alioqui animos consuetudine ipsa reddidisset, sic op-
portune ad Dei notitiam fidemque adducebat. Quod
enim quis repente sublimem theologiam aggrediatur,
nedum nihil insipientes crassioreque ingenio homi-
nes juverit, verum etiam non raro iræ majorisque
nequitiae flammam accenderit. Communibus autem
colloquiis prius impiis consuescentem, dissimilique
similitudine eorum ineuntem gratiam, atque ex
natura petitis familiaribusque exemplis utentem, sibi
paulatim pietati aptare ac componere, eum demum
optimum docendi ordinem ac apostolicæ mentis fa-
cinus existimo.

Eum in modum magnus Apostolus latera aquilo-
nis incessens, montes effecit Sionis⁸⁷. Quodquod
enim rectitudinis vestigium inerat; quotquot sen-
sus animi ratione utentis mentisque particulam
ullam retinebant, hominem contuentes, tum ratio-
nis splendore, tum vitæ perfectione, tam ipsis emi-
nere, quam illi bestiis atque jumentis præstarent,
arbitrabantur: illiusque omnino se virtuti impares
agnoscentes, ei animum submittebant, atque ad
eam, quam prædicabat, lucem accedebant: verbo-
que gratiæ illustrati atque regenerationis aqua
emundati, nec non adoptionis Spiritu consummati,
in Ecclesias sanctas, ei qui omnem sanctitatem ex-
cedit componebantur.

⁸⁵ II Tim. II, 19. ⁸⁶ Isa. XIX, 1. ⁸⁷ Psal. XLVII, 3.

Nec absque cruore magnum fidei illis constabi-
liebatur mysterium : sed sicut Magister ac Dominus
proprio sanguine testamentum suum obsignavit,
sic quoque par erat ut probatissimus discipulus non
nudis solum verbis salutare Dei annuntiaret, sed
ut etiam proprio sanguine disciplinam sanciret.
Quia igitur fieri non poterat, ut omnes penitus ve-
ritati assensum præberent; quemadmodum Judæi
prius adversus Jesum manum extulerant, sic ad-
versus Andream instructi Scytharum animi; regum
ira præceps, cædem spirans præsidum impetus at-
que judicium, populorum fera coitio : hinc carceres
atque verbera, distracta membra ac dilacerata :
quin et ligna et lapides et gladii, quidquid deni-
que cruentis hominibus in manus venisset, armo-
rum loco venerandum caput impetebant. Prompta
victima, ut pro immolantibus prompte sacrificaretur;
ac ceu debitum, ipsius causa prius immolato,
suum ipse libaret cruorem; atque (o Dei imitatio-
nem) ! pro neci tradentibus sacrificium offerret.

Quid vero magnus ille pontifex? Libentissime qui-
dem habet victimam, volentisque animi perfectio-
nem odoratur odorem suavitatis⁸⁸, perfectam tamen
atque integram victimam rursus restituit, majori-
bus coronis atque præliis reservans. In eum modum
Andreas adversarios superabat; atque Christo con-
fixus cruci, per eum qui dilexerat, potiore in om-
nibus victoria gaudebat⁸⁹.

Omnes igitur aquilonis oras, omnemque Ponti
maritimam, in virtute sermonis sapientiæ ac intel-
ligentiæ, in virtute signorum et prodigiorum, Evan-
gelii complexus prædicatione; ubique erectis aris,
sacerdotibusque ac episcopis ubique fidelibus præ-
positis, ad illustre hoc Byzantium accessit. Huc vir
admirabilis obiter veniens, exstructaque in arce Dei
Matri æde; eleganti quidem illa schemate, cujus
tamen moles pro fidelium tunc paucitate angustiis
suis responderet; dignoque Ecclesiæ pastore magno
Stachy assignato, uberes postmodum hac in urbe

⁸⁸ Gen. viii, 11. ⁸⁹ Gal. ii, 19.

(10) Ὁραῖον μὲν τὴν κατασκευὴν. Exstabat forte
vestigium aliquod sic elegantis ædiculæ ac sacelli,
vel a majoribus traditum Nicetas acceperat, cum
ipsa moles exigua esset, ac pro eorum paucitate
qui Byzantii nomen Christo dederant, per breve
illud tempus, quo Andreas ille prædicavit. Ipsum
oppidum ac urbem, πολίχνιον adhuc tunc vocat
Metaph. sive quisquis auctor est Commentarii in
Andream apostolum, a me representati Latine ex
cod. card. Mazar. et quod Græcorum Menæa inte-
grum in ejus die festo habent. Quod vero Andreas
ipse eam fundavit Ecclesiam, eique Stachyn unum
e Septuaginta, ut Græcorum traditio est, præfecit,
nihil apostolicam Ecclesiam facit, aut admodum
celebrem, ante translata eo imperii sedem, qua
Byzantio novæ Romæ illata dignitas, sæculari
primum fastu, postmodumque etiam sacerdotio;
quanquam diu obluctante Romana sede; cui mole-
stum videretur sæculari eo ambitu convelli Eccle-
siarum privilegia, viamque schismati præstrui,
et ut a matre discederet, quæ jure vel injuria re-
liquis præter eam, eique secunda jam tum præ esse

Καὶ οὐ χωρὶς αἵματος τούτοις τὸ μέγα τῆς πίστεως
ἐκρατύνετο μυστήριον· ὡσπερ δὲ τὸν Διδάκταλον
καὶ Κύριον τῷ ἰδίῳ αἵματι τὴν αὐτοῦ σφραγίσαι
διαθήκην, οὕτως ἔδει καὶ τὸν δοκιμώτατον μαθητὴν
οὐ φιλοῖς λόγοις μόνον τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον εὐαγγε-
λίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ οἰκείῳ αἵματι τὴν αὐτοῦ βεβαιώ-
σαι διδαχὴν. Ἐπειδὴ οὖν πάντας ἄρδην οὐκ ἦν τῇ
ἀληθείᾳ συγκαταθέσθαι· ὡσπερ Ἰουδαϊκῆ κατὰ τοῦ
Ἰησοῦ πρότερον ἐπῆρτο χεῖρ, οὕτως κατὰ τοῦ Ἀν-
δρέου παρσκευάστο Σκυθικῆ· καὶ θυμὸς βασιλέων
προπετής, καὶ φονίῳ ἀρχόντων ὄρμη, καὶ θηριώ-
δης ἐπισύστασις λαῶν· καὶ εἰρκταί, καὶ μάστιγες
ἐντεῦθεν, ἔλκυσμοί τε καὶ μελῶν σπαραγμοί. Ναὶ δὴ
καὶ ξύλα καὶ λίθοι καὶ μάχαιραι, καὶ πᾶν τὸ ἐπιτυ-
χὸν ταῖς μαιφόνοις χερσίν, ὄπλον κατὰ τῆς τιμίας
ἐφέρετο κεφαλῆς. Καὶ τὸ θῦμα πρόθυμον, προθύμως
ὑπὲρ τῶν θυομένων αὐτὸν ἱερουργούμενον· καὶ ὡς
ὄφελλημα τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ τεθυμένῳ πρότερον τὸ οἰ-
κτεῖον ἐπισπένδον αἷμα· καὶ (ὦ τῆς θεομιμησίας!)
ὑπὲρ τῶν ἀναιρούντων προσάγον εἰς ἐξίλασμα.

Καὶ τί ὁ Ἀρχιερεὺς ὁ μέγας; Προσιέμενος μὲν
τὴν θυσίαν ἀσμενέστατα, καὶ ὁσμὴν εὐωδίας τὴν
τελειότητα τῆς προθέσεως ὀσφρώμενος· ἄρτιον δὲ
καὶ ὑλόκληρον αὐθις τὸ λογικὸν ἱερεῖον ἀποκαθιστῶν,
καὶ ἐπὶ μείζοσι τοῦτο δόξαις καὶ ἀγωνίσμασι τα-
μιευόμενος. Οὕτως ὁ μέγας Ἀνδρέας, τῶν ἀντιτεταγ-
μένων περιῆν, καὶ οὕτως συσταυρούμενος τῷ Χριστῷ,
ἐν πᾶσιν ὑπερνήκα διὰ τοῦ ἡγαπηκότος αὐτόν.

Πάντα τοιγαροῦν τὰ κλίματα τοῦ βορρᾶ, καὶ πᾶ-
σαν τοῦ Πόντου τὴν παράλιον, ἐν δυνάμει λόγου σο-
φίας καὶ συνέσεως, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτιων
τῷ Εὐαγγελίῳ περιλαβῶν· πανταχοῦ τε θυσιαστή-
ρια, ἱερεῖς τε καὶ ἱεράρχας τοῖς πιστεύουσι καθ-
ιστῶν πανταχοῦ, τούτῳ δὴ τῷ περιωνύμῳ Βυζαντίῳ
προσεπέλασεν. Ἐνταῦθα κατὰ πάροδον ὁ θαυμάσιος
γεγονώς, καὶ ναὶν παρά τῇ ἀκροπόλει τῇ Θεομήτορι
δαιμάμενος, ναὶν ὠραῖον μὲν τὴν κατασκευὴν (10)·
ἀναλογοῦντα δὲ τὸ μέγεθος τῇ τῶν ἐν ἀρχῇ τότε πε-
πιστευκότων ὀλιγότητι· καὶ ποιμένα δὲ ἄξιον τῆς

vellet : ac quæ postmodum errorem affinxit, ut
ejus ipsius jugum excuteret; unaque audiret Ec-
clesia Catholica, omnium ipsa προεδρία, nulla jam
illi veteris Romæ τῆς προεδρίας dignitate ac po-
tentia. Quæ prima Photii strues, tumque cæularii
ab eoque reliquorum eam sedem non ornantium,
sed sæde stuprantium; cæca sane temeritate, quasi
non Christi hæc in Petro institutio, sed regum au-
toritas atque jus in palpone incubatore, vel etiam
in tyranno, ἀντάρτη tum imperii tum Ecclesiæ;
quo utroque rubros calceos ambiisset, ac quorum in
ipsa Ecclesia repulsa, qui æqualis Romano antistiti
esse nequiverat, diabolica superbia, illi se superio-
rem ac summum Ecclesiæ πρόεδρον præfecit. Qua
de re in Historia Byzant. ex monumentis quæ apud
me exstant, omni majora exceptione, ad utriusque
tyranni ac schismatis inceptoris tempora; jamque
prelo parata sunt, si quando regia Lupara, aliis
plene superfluis fatigata, ad ejus Historiæ absolu-
tionem convalescat, eaque sibi, regique Christia-
nissimo semper Augusto atque victori, gloriæ camu-
lum quærat.

Ἐκκλησίας τὴν μέγαν Στάχυν ἐγκεκληρωκῶς, ἔδει-
ξεν τὴν εἰς ὕστερον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ φανησομένην
δαψιλῆ τοῦ Πνεύματος καρπογονίαν. Οὐα γὰρ σῖτος
κόκκου ὁ ἱερὸς ἐκεῖνος Στάχυς πεσὼν ἐν αὐτῇ, καὶ
ταῖς οὐρανίαις ἀρδαίαις ὀροσούμενος· καὶ τῇ ἐπιτη-
δειότητι τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ψυχῶν καὶ διανοιῶν
ἐμπλατυνόμενος καὶ αὐξανόμενος, ἑκατονταπλασίω

καρπὸν.
Διὰ τοῦ Βυζαντίου δὲ Θράκην ὁ θειότατος ἀνὴρ
ἐπιὼν, ἵνα τὰ μεταξὺ συντέμω, διὰ Μακεδονίας καὶ
Θεσσαλονίκης τοῖς Πελοποννησίοις, καὶ τελευταῖον
ταῖς Πάτραις τῆς Ἀχαΐας προσχωρεῖ· ὅπου δὴ γενό-
μενος, καὶ ἱερῶς τοὺς ἐγγίζοντας ὁ θεόσοφος ἐκκλη-
σιαζόμενος· Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, ὦ ἀν-
δρες Ἀχαιοί, παρεκάλει, πρὸς οὐρανόν· ἠλιὸν τε
καὶ σελήνην καὶ ἀστέρας, καὶ πᾶσαν τῶν νοου-
μένων κτίσιν διδασκαλιῶν οὖσαν τοῦ Κεῖσαντος
ἐπίγνωτε. Ὅς, αἰεὶ ὢν ὁμοίως ἀναρχος καὶ ἀθάνα-
τος, ἀπειρος καὶ ἀσώματος, ἀληπτος καὶ ἀπρόσ-
ιτος, πρῶτον μὲν νοερὸν κόσμον καὶ ἄλλοι, καὶ
οἰκίον ἑαυτῷ εἰς δόξαν ὑπεστήσατο· δευτέρον
δὲ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον καὶ φθαρτὸν καὶ σωμα-
τικόν, τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς συνεστῶτα, καὶ
πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς, κατασκευάσατο. Ἰδίαις
δὲ τὸν ἀνθρώπου μόνον τῶν ζῶων διαπλάσας
χερσὶ, καὶ λόγῳ τοῦτον τετιμηκῶς, καὶ νοῦ καὶ
σοφίας ἤξιωκῶς, τῆς οἰκείας εἰκόνα μεγαλειότη-
τος εἰργάσατο.

Τοῦτον ἐν παραδείσῳ θέμενος κατ' ἀρχῆς, τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς ἐπέταξεν πάντων ἡγεμονεῖν. Φθόνῳ
δὲ τοῦ διαβόλου καὶ ἀπροσεξία ἰδίᾳ τὴν ἐντολὴν
τοῦ Θεοῦ παραβάς, καὶ διὰ τοῦτο τοῦ παραδείσου
πεσὼν, καὶ τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις παρασυμ-
βληθεὶς καὶ ὁμοιωθεὶς, αὐτοῦ μὲν ἤκεν εἰς λήθην
ὀλοτελῆ· τῇ κτίσει δὲ λοιπὸν καὶ τοῖς ὀρωμένοις
ἐταπερείδων τὸν νοῦν, καὶ γὰρ τὸ καλὸν τοῖς
ὀφθαλμοῖς νομισθὲν ἀθέως θεοποιῶν, τοῦ ὄντως
ὄντος ἀπολισθαίνει Θεοῦ· καὶ οὕτως ἀνθρώποις
αὐτοῖς ὁ νοῦς, τοῦ ἐνὸς καὶ ἀληθοῦς τῆς φιλίας
ἀποβραβεῖς, μυρταῖς ὄσαις εἰδώλων καὶ πλάνης
περιηρέχθη συμφοραῖς.

Διὰ τοῦτο Θεὸς ἀνθρώπος γίνεται· Θεὸς αἰώ-
νιος, ἢ ὑπεραιώνιος· Θεὸς ἀπροσδεῆς, τέλειος,
μόνος τὴν φύσιν ἀγαθὸς καὶ ὑπεράγαθος· μόνος
δυνατὸς τὴν ἰσχὺν καὶ ὑπερδύναμος. Οὗτος
ὀλίγω χρησάμενος, τὸν μονογενῆ, τὸν ἰσοσθενῆ
καὶ συνἀναρχον αὐτοῦ Λόγον, εὐδόκησε δοῦναι
τοῖς ἡμαρτηκόσιν ἱλαστήριον, ἕς Παρθένον ἀγίαν
ἀπειρόγαμον ὑποδύς, καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρώπος
ὑπερουσίως ὁ αὐτὸς ἡμῖν γεννηθεὶς· ἔπειτα μετὰ
λαμπρᾶς καὶ θεοπρεποῦς τῆς ἐκ λόγων καὶ ἔργων
μαρτυρίας ἀναδειχθεὶς· ἔπειτα τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν
σώτηρίοις πιθήμασι, καὶ τῷ θείῳ σταυρῷ προσ-
ωμιληκῶς, καὶ ἐκ τῶν νεκρῶν τριήμερος ἀναστὰς,
καὶ ἐμπροσθεν ἡμῶν ἀναληφθεὶς εἰς τὸν οὐρανόν,

A futuros Spiritus fructus ostendit⁹⁰. Velut enim tri-
tici granum sacer ille Stachys in terram cadens,
coelestique rore irriguus, ac subjectarum illis ani-
marum mentiumque aptitudine dilatatus ad sanctus-
que, centuplum etiamnum sanctæ fidei fructum inte-
gra segete edit.

τὸν τῆς ἀγίας τελεσφορεῖ πίστειως ἄχρι καὶ τήμερον

Byzantio autem vir divinissimus Thraciam in-
grediens (ut quæ media sunt perstringam) per Ma-
cedoniam et Thessalonicam, Peloponnesios aggre-
ditur; ac ad extremum Patras Achaïæ venit. Ubi
constitutus sancteque eos qui accederent divinus
magister pro concione cogens: *Tollite, quæso, aie-
bat, viri Achæi, in cælum lumina; solemque et lunam
et stellas, omnemque earum rerum, quæ mente intel-
liguntur, creaturam, ejus qui creavit ac condidit ad-
discendi ludum apertum agnoscite. Is, cum semper
nihil dissimilis, æternus et immortalis, infinitusque
et incorporeus, incomprehensusque sit et inaccessus,
primum quidem animorum mundum atque mentium,
nec existentem in materia, velutque sibi familiarem,
in gloria condidit (16); tumque alterum, hunc nimirum
sensibus objectum ac corruptioni obnoxium corpo-
reumque, ex cælo et terra constantem, cunctisque quæ
in eis sunt, fabricatus est: solum autem ex animan-
tibus hominem propriis formatum manibus, et ratione
atque sermone ornatum menteque ac sapientia instru-
ctum, suæ simulacrum majestatis fecit.*

Hunc in paradiso ab initio positum, universis quæ
in terra essent, præesse constituit. Diaboli autem in-
vidia suaque ipsius socordia Dei mandatum transgres-
sus eamque ob rem e paradiso prolapsus, ac jumentis
insipientibus comparatus illisque similis effectus, in
ejus plenam oblivionem venit⁹¹: jamque creaturæ ac
rebus in aspectum cadentibus adhibens animum, im-
pieque quod pulchrum oculis visum esset in Deum
consecrans, a vero excidit Deo: sicque mens humana,
ab unius verique amore abscissa, innumerabilibus se
simulacrorum errorisque ærumnis ac malis inseruit.

Eam ob rem Deus homo fit. Deus æternus, sive
æterno major. Deus nullius egens, perfectus, solus
natura bonus ac supra quam bonus: solus fortis ac
potens omnemque potentiam excedens. Placuit huic
miseratione uso, ut unigenitum, ejusdem secum
naturæ ejusdem potentia ac coæternum Verbum
suum peccatoribus propitiationem daret. Isque (Dei
scilicet sermo) sanctam Virginem rei maritalis
expertem subiens, Deusque ac homo idem nobis super-
substantialiter natus, tumque magnifico divinoque
verbis operibusque testimonio declaratus atque pro-
ditus; ac deinde salutaribus nostri causa passio-
nibus divinaque cruce perfunctus, atque ex mortuis
triduanus suscitatus, nobisque coram in cælum re-

⁹⁰ Joan. XII. 4. ⁹¹ Psal. XLVIII, 13.

(11) Cf. Greg. Theol. orat. in Christi natalem.

ceptus, in Dei dextera consedit. Qui et sanctum Spiritum suum in nos postea abunde effudit, cujus virtute ac invocatione, uti videtis, daemones ab obsessis pelluntur corporibus, morbi fugiunt, caeci visum recipiunt, surdi auditum, claudorum bases consolidantur, resurgunt mortui, ægrique omnes animorum corporumque affectus insanabiles, solo Christi nomine convelluntur.

Igitur denuntiamus vobis, viri sapientissimi, ac adhortamur, ne verbum salutis hujus, quod per nos vobis annuntiat, repudietis: sed variis istis virtutibus confirmati, credite uni Deo vivo ejusque Unigenito, qui pro nobis homo factus est et crucifixus et resurrexit, ascenditque in cælos, ac rursus cum gloria e cælis venturus est, ut vivorum ac mortuorum Judex sedeat, singulisque pro eo ac gesserunt reddat. Huic credentes, baptizamini in ejus nomine; sanctique Spiritus suscepto dono, illuminamini animo, illuminamini mente, inque eum modum ab impura emundati dæmonum religione ac cultu, hæredes efficiamini vitæ æternæ in Christo Jesu.

φωτισθητε νοῦν, καὶ οὕτως τῆς ἐνυγοῦς τῶν γενήσεσθε ζωῆς αἰωνίου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

Ejusmodi semper doctrinis tantaque prodigiorum vi, totam vir summe admirandus nimium quantum Achaïæ provinciam in stuporem agens, ab idolorum paulatim errore subducebat, virosque simul ac mulieres, senes, pueros, nobiles, privatos, sapientes et rudes, divites ac pauperes veritati admovebat. Adeoque prorexit prædicatio et invaluit, ut et Maximilia proconsulis uxor et Stratocles illius frater, Deo vero crediderint; susceptoque baptizate, in doctrina Apostoli perseverarent. Sic Græcorum ac Barbarorum detritus omnis simulacrorum cultus; sicque dæmonum omne supercilium, Jesu in Andrea virtute detractum atque convulsum: sic denique Domini Ecclesiæ quotidie exaltatæ ac fide roboratæ.

Quia igitur eum in modum vir beatissimus in

(11) Μαξιμίλλαν ἀνθυπάτου τὴν γαμετὴν. Etiam Græci in Synaxario, fusiusque illis Metaphr. sive cujuscunque alius antiquis Actis, in quibus et illud de ea habetur, Reverso Roma proconsule ac viro, noluisse maritali copula illi commisceri, eo quod Christiana jam fide imbuta nollet cum homine nesciente Christum consuescere; sed cum Davide, qui Deum odissent, odisset: quod forte disciplina Christianæ non satis consentiat, nulla tali fideli conjugii licentia, nisi ubi infidelis illi commanere non sustinet absque Salvatoris injuria: exstant tamen in Actis Clementis Romani de Theodora Sisinii uxore pene similia, aliisque non paucis, quæ omnia durum dicere Manichæorum fuligine aspersa. Forte eam ipsam ducebant piæ mulieres Salvatoris injuriam, quod mariti obstinatius infideles manebant, et ut proclive est, sibi suæque superstitioni uxores addicere studebant: aut studere videri poterant. Quæ August. refert ac suggillat ex Actis Andreae, l. De fide contra Manch., c. 58, plane Manichæica sunt, vereque digna Leucio Manichæo auctore; quod ipsa nolens viro debitum

ἐν δεξιᾷ κακάθικε τοῦ Θεοῦ· ὅς καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον, μετὰ ταῦτα πλουσίως ἐξέχευεν ἐφ' ἡμᾶς, οὗ τῆ δυνάμει καὶ τῆ ἐπικλήσει, καθὼς ὁράτε, δαίμονες τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων ἐξελαύνονται, νόσοι δραπετεύουσι, τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, κωφοὶ ἀκούουσι· καὶ ἀναρρώνονται μὲν χωλοὶ, ἀνίσταται δὲ νεκροὶ, καὶ πάθη πάντα ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνίατα, μόνῳ καταργεῖται τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ.

Τοῖνον παραγγέλλομεν ὑμῖν, ὧ ἄνδρες σοφώτατοι, καὶ παραινόμεν, μὴ ἀποστραφῆναι τὸν λόγον τῆς ζωῆς ταύτης, τὸν δι' ἡμῶν ἐν ὑμῖν καταγγελλόμενον· ἀλλὰ ταῖς ποικίλαις ταύταις βεβαιούμενοι δυνάμεσι, πιστεύσατε ἐντὶ Θεῷ ζῶντι, καὶ τῷ τούτου Μονογενεῖ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀνθρωπισθέντι καὶ σταυρωθέντι καὶ ἀναστάντι, καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνελθόντι, καὶ ἐρχομένῳ πάλιν μετὰ δόξης ἐκ τῶν οὐρανῶν, κρίσιν ποιήσασθαι ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν, καὶ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τούτῳ πιστεύοντες, βαπτισθητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τὴν δωρεάν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαμβάνοντες, φωτισθητε ψυχὴν, δαιμόνων ἀποκαθαίρονται τελειῆς, κληρονόμοι

Τοιαύταις αἰεὶ διδασκαίς, τηλικούτοις δὲ τέρασιν πᾶσαν ἐπὶ πολὺ τὴν Ἀχαΐδα γῆν, ὁ θαυμασιώτατος ἐξιστῶν, ὑπεξῆγε μὲν τῆς τῶν εἰδώλων πλάνης κατὰ μικρὸν· προσήγετο δὲ τῆ ἀληθείᾳ, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας, γέροντας, νῆπια, ἄρχοντας, ἰδιώτας, σεφούς τε καὶ ἀμαθεῖς, πλουσίους καὶ πένητας. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὸν λόγον ἀξέανεσθαι καὶ κραταιοῦσθαι, ὥστε καὶ Μαξιμίλλαν ἀνθυπάτου τὴν γαμετὴν (11), καὶ Στρατοκλέα δὲ τὸν αὐτοῦ σύγγονον, τῷ τῆς ἀληθείας καταθέσθαι Θεῷ· καὶ βαπτισθέντας, τῆ τοῦ Ἀποστόλου προσηκροῦν διδασχῆ. Οὕτως εἰδωλολατρεῖα πᾶσα τῶν Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων· καὶ δαιμόνων ὕψους οὕτω πᾶσα, διὰ τῆς ἐν τῷ Ἀνδρέᾳ τοῦ Ἰησοῦ δυνάμεως ἐμειοῦτο καταργούμενα· καὶ οὕτως αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Κυρίου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑψοῦντο, τῆ πίστει στερεούμεναι.

Ἐπεὶ δὲ τοῦτον ἐπὶ πολὺ τὸν τρόπον ὁ μακαριώ-

reddere, supposuerit marito ancillam suam Eucliam nomine, exornans eam, etc., aliaque plane putida, quibus nihil commune cum his quæ versamus, præter nimiam forte illam religionem castitatis servandæ, aut etiam viri infidelis consuetudinis vitandæ. Quæ exstat de Andreae Passione Achaïæ presbyterorum Epistola, Maximillam Egetis uxorem non habet, sed senatoriam mulierem ac prænobilem, quæ martyris corpus et apostoli religiose sepeliverit, cujus ille rei nomine ad imperatorem delaturus esset, non ausus, qua fulgebat nobilitate, ordinaria quasi potestate in eam manus injicere, seu etiam civium, qui plures Christiani essent ab Andrea conversi, majorem stragem edere: sive alias Maximilla ejus uxor erat, sive non. Non enim hæc pugnant: quod ejus tanta nobilitas, et quod uxor proconsulis esset. Nicetas ubique cautior, oratorisque licentia, uxorem Egetis dixit, reliqua tacuit, aut certe subobscurius dixit; cum et ipse crucis Andreae causam tradit, quod Egeatis γυναικὸς ἡστόχει καὶ ἀδελφοῦ, uxorem fratremque quasi amittebat, auscultantes fidei quam Andreas prædicabat.

τατος βεβιωχώς, τὸ ἔργον τετελείωκε τοῦ Χριστοῦ· καὶ αὐτὸς μὲν ἐσχάτῳ γήρει τὸ σῶμα πεπονηχώς ἐπόθει τὴν ἀνάλυσιν, ἐκάλει δὲ τοῦτον ἕνωθεν ὁ ὑπερουράνιος Νυμφίος πρὸς ἑαυτὸν· καὶ ὁ Πατήρ δὲ ὁ ὑπέρθος (12), τὰς ἀγκάλας ὑψηπλωχώς, εἰς τοὺς γάμους προσεδέχετο τοῦ Μονογενοῦς, καὶ τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὠδοποιεῖ τούτῳ τὴν ἀνοδὸν καὶ κατίθυνα· ὃ τε νυμφῶν αὐτῷ ὡς πανάγνη παγκάλως διηνέφκτο, καὶ οἱ Σεραφεῖμ μὲν κύκλωθεν ἐστῶτες τὴν τρισάγιον αἴνεσιν ἠρμύζοντο· οἱ Χερουβείμ δὲ, τῷ ἐπὶ τοῦ θρόνου τὴν δόξαν εὐλογημένην ἀνεβάλλοντο, καὶ οἱ θρόνοι πρὸς ὑποδοχὴν, καὶ πᾶσαι δὲ τῶν οὐρανίων αἰ δυνάμεις τῷ τιμιωτάτῳ τοῦ Θεοῦ παιδὶ πρὸς δεξιῶσιν παρεσκευάζοντο· καὶ οἱ μὲν τῶν ἱερῶν νόων ἐπ' αὐτὸν οὐρανῶθεν ἐκεῖ καταβαίνοντες, οἱ δὲ ἀναβαίνοντες, λείαν αὐτῷ καὶ ἄγαν εὐπορον τὴν ἀνάβασιν ἠτοιμάζοντο, ἔδει λοιπὸν αὐτὸν κάτω τὸ τοῦ σώματος ἔλυτρον ἀφέντα, πρὸς τὸν ὑπερούσιον ἀσωμάτως ἀναπτήναι· καὶ τοῦ τῆς σαρκὸς πάχους βαγέντα, γυμνῷ τῷ Πνεύματι πρὸς τὸ Πνεῦμα καθαρῶς ἐνδημεῖν. Ἔδει μείναι τὴν γῆν ἐπὶ γῆς, εἰς ἀγιασμὸν ἐσομένην τῇ γῆ, καὶ τῆς αὐτοῦ πίστεως ἐνέχυρον, τὸ ἱερὸν σκήνος καταλιπεῖν τοῖς πιστοῖς, αὐτὸν δὲ κούφον ἀρθῆναι πρὸς οὐρανὸν, τῷ ὑπερουρανίῳ συνεσόμενον.

Ἄλλὰ τί τὸ τῆς ἀναλύσεως ὄργανον; Σταυρὸς, τὸ σημεῖον τοῦ ἐσταυρωμένου, τὸ σκῆπτρον τοῦ Παμβασιλέως, ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἄθραυστον πάντων τῶν ἁγίων ὄπλον. Σταυρὸς, ὡσπερ ὄργανον μὲν πρότερον θανατικὸν τῷ Ἰησοῦ πρὸς τῶν Ἰουδαίων κατασκευασθεῖς, σύμβολον δὲ ζωῆς παρ' αὐτοῦ τοῖς ἁγίοις πᾶσι δοθεῖς· οὕτω καὶ τῷ πιστοτάτῳ τοῦ ἐσταυρωμένου Χριστοῦ μαθητῆ, τοῦ θανάτου μὲν ὄργανον πρὸς τοῦ Αἰγυπτίου καταπηχθεῖς, καὶ τὸ αἰτιον, ὅτι εἴη γυναικὸς ἠστόχει καὶ ἀδελφοῦ, τῆς Ἀνδρέου πίστεως καὶ θεηγορίας ἠρτημένων· ζωῆς δὲ ξύλον, οὐ Μαξιμίλλη, καὶ τῷ Στρατοκλεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαις ὁμοῦ ταῖς Πάτραις, καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ σωτηρίας ὑπόθεσις γεγονώς.

Καὶ γὰρ ὑψωθεὶς ὁ πρεσβύτατος ἐπὶ τοῦ ξύλου· καὶ οὐ προσηλωμένος, ἀλλ' ἐφ' ἡμέραις αὐτῷ προσδεδεμένος τρισὶν, ὡσπερ ἀπὸ σκοπιῆς τινος ἢ ἀκρωρείας τοὺς παρεστῶτας αὐτῷ λαοὺς ἐφορῶν, καὶ τὰ τῆς μυσταγωγίας ῥήματα παρατιθεῖς, σαρκὸς μὲν παρῆνει παραμελεῖν· ἠδονῆς τε σώματος ἠττάσθαι μηδεμιᾶς, μηδέ τι τῶν ὀρωμένων ἢ λυομένων ἄξιον ἠγεῖσθαι σπουδῆς· μόνης δὲ ψυχῆς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, τῆς κατὰ πίστιν ἀληθείας φημί, τῆς πρὸς τὸ τῶν ἐφετῶν ἀκρότατον ἐκστατικῆς ἀναγωγῆς, καὶ κοινωνικῆς ὁμοιότητος καὶ συναφείας θεολογικῆς, πάση σπουδῇ, πάση μηχανῇ καὶ παντὶ σθένει χρεῶν ἔλεγεν ὁ θεόληπτος ἐπιμελεῖσθαι.

⁹¹ Joan. xvii, 4. ⁹² Phil. i, 23. ⁹³ Isa. vi, 3. ⁹⁴ Ezech. iii, 12.

(12) Ὁ ὑπέρθος. Quasi supra quam Deus; longe excedens quidquid deum de Deo concipiamus; sive deitas intelligatur, ut in creatis dicitur, et participatione, sive etiam ut in Deo, sic a nobis affirmate

A longos annos protracta vita, Christi opus peregerat⁹¹; ac quidem ipse extrema senectute defesso corpusculo, solvere cupiebat⁹²; supercœlestis vero Sponsus, e cœlis ad se vocabat; omnique major deitate Pater, passis ulnis ad Unigeniti nuptias exspectabat; sed et Spiritus sanctus ascensum prospere muniebat iterque dirigebat; thalamusque, velut omni castitate ornato, decore omni patebat; ac Seraphim quidem in circuitu stantes trinæ laudationis canticum aptabant⁹³, Cherubim vero sedenti super thronum benedictam gloriam repetitis vocibus personabant⁹⁴; Thronique susceptionis ergo, ac cœlestes omnes Potestates, ad nobilissimum Dei famulum triumpho accipiendum paratæ erant; atque aliæ quidem sacrarum mentium ad eum illuc e cœlis descendentes, aliæ vero ascendentes, planum valdeque expeditum ascensum muniebant; jam necesse erat ut relicto in terra corporis involucro, ad substantia omni majorem corporis expers evolaret; abruptaque carnis mole ac crassitie, nudo spiritu ad Spiritum pure emigraret. Necesse erat ut terra in terra manente, futuraque illa terræ in sanctificationem, illiusque pignus fidei, sacræ exsuviae fidelibus cederent, ipseque levis in cœlum tolleretur, cum eo versaturus, qui excelsior cœlo est.

Quodnam vero sic emigrandi atque solvendi organum fuit? Nimirum crux, signum crucifixi, sceptrum universorum Regis, Christi gloria, sanctorum omnium inviolabilis armatura. Crux, sicut prius a Judæis Jesu structa velut mortis organum, cunctisque ab eo sanctis data tanquam vitæ signum; sic et fidelissimo Christi cruci affixi discipulo, mortis organum ab Ægeate fixa (ea scilicet ratione quod uxore fratereque frustraretur, ab Andreæ pendentibus fide ejusque divinis sermonibus) quæ tamen nedum Maximillæ et Stratocli, sed et cunctis Patrarum civibus, omnique Achaïæ salutis causa exstiterit.

Sublatus enim in crucem provecctæ ætatis senex, nec illi confixus, sed tridui spatio alligatus, velut e specula montisque vertice astantes populos intuens, sacratorisque doctrinæ verba proponens, hortabatur carnem despiciere, nulli corporis voluptati ac libidini cedere, nihilque eorum quæ cerni oculis possunt aut intereunt, studii dignum ducere; animæ duntaxat ejusque operationis (veritatis scilicet fidei) exstatici ad supremum eorum, quæ desiderari possunt, animi ascensus, sociæque similitudinis ac conjunctionis theologicæ, omni diligentia, arteque ac robore, vir Deo plenus aiebat curam habendam esse.

ex creatis, et ut illorum auctor est, intellecto: cujusmodi plura in l. *De Mystica Theologia*: non ὑπέρθος, quasi aliis personis magis Deus, aut illis superior existat; quod esset Arianici fursuris.

Hujus unius quam maxime assumendam sollicitudinem, quippe cum Dei opus sit⁹⁴; inque eo primitus laborandum; omnes autem terrenas possessiones, ceu fluxas, spernendas esse: bonam corporis habitudinem, ut quæ ipsa fragilis sit, contemnendam; animoque virtutis causa laborante connitendum fortiter admonebat, nec laboribus fatiscendum. Unam scire mortem qui sit philosophus, peccatum scilicet ac impietatem. Veram hanc mortem esse veram nimirum vitam ignorare, animique oculos claudere, ne Christi fidei radiis collustrentur. Hanc tremendam acerbamque aiebat mortem; quam autem infideles inferant, cunctis suaviorem deliciis, vitæque causam existimandam esse, ut quæ ipsi Vitæ, ipsi Luci atque luminum Patri (omnis scilicet pulchritudinis auctori omnisque bonitatis parenti) admoveat,

Ne igitur, filii, eorum causa indignemini qui interimunt. Nam et inviti vitam conciliant; et cum lædere arbitrentur, beneficium præstant: putantes honori detrudere, honorem accumulantes: existimantes affligere atque ærumnæ auctores esse, ad verum ac nunquam diffluens gaudium transmittunt. Non igitur mihi mæroris causa et tristitiæ animique doloris, injusta hæc existimata sententia. Esset mihi plane valde molesta ac tristis, ac vere mortis causa, siquidem justa esset. Si deprehensi essemus facinoris rei; si nos Ægeati morte dignos exhibuissemus. Nunc autem veram vitam, vitam stabilem, ineffabilem, intemeratam, quam oculis vidimus, manibus contrectavimus⁹⁵; cujus ipso rei periculo virtutem cognovimus, cum annuntiemus, cunctosque (quod nostrarum partium est) boni socios assumere studeamus, ejusque rei gratia in talia incidamus, non delicti pœnas luimus, sed clarescimus; non punimur, sed servamur; nec (ut quis putaverit) morte afficimur, sed vita donamur⁹⁶. Quid enim vir fortissimus virtutis causa injuria affici ac cruciari, philosophi sensu existimaret, quam justificari ac coronari? Quid vero Jesu causa in crucem agi ac interimi, quam vita ac deitate augeri; ac sicut supplicii mortisque similitudine, sic claritatis societate ei copulari, ac cum eo in æternum regnare.

Atque hæc quidem ad plebem: sibi vero vir re ipsa sapientissimus incumbens, atque ad eum, quem in se manentem habebat, sermonem convertens, *Gratias, inquit, ago tibi, mea voluptas ac gloriatio, mea exsultatio ac exaltatio, mea lux, mea potestas, mea corona, mea substantia, mea claritas, mea gratia, nomen desiderabile, divinumque nomen.*

Gratias tibi, Jesu, vitæ meæ, meæ respirationi, alto cordis mei sensui, mentis meæ gloriationi, quem Dei amore amo quo frui liceat æterna voluptate; quem habeo, quem sitio, cui vivo, ac cui sum alligatus, et ad quem urgeor provehorque, ac contente contendo.

A Τούτου μόνου φροντίζειν ἐτι μάλιστα δεῖν, ὡς ἔργου καθεστῶτος Θεοῦ, καὶ περὶ τοῦτο προσηυμένως πονεῖν· κτήσεως δὲ γῆϊνης πάσης, ὡς βροῦσης, ὑπερορᾶν· εὐπαθείας σώματος, ὡς οὐ μενούσης, ὑπερφρονεῖν· καὶ ψυχῆς δὲ ὑπὲρ ἀρετῆς πονούσης, ἀνδρίζεσθαι παρήγγελλε, καὶ μὴ ἐκκακεῖν· θάνατον δὲ μόνον εἰδέναι φιλόσοφον, τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἀσέβειαν. Θάνατον τοῦτον ἀληθῆ, τὴν ἀληθῆ ζωὴν ἀγνοεῖν, καὶ μυωπάζειν τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμοὺς, ὡς μὴ ταῖς ἀκτίσι τῆς πίστεως καταυγασθῆναι Χριστοῦ. Τοῦτο θάνατον ἔφασκεν εἶναι φρικτὸν καὶ πικρὸν· τὸν παρὰ τῶν ἀπίστων δὲ ἐπαγόμενον, πάσης ἡδύω τροφῆς καὶ ζωῆς αἴτιον ἡγεῖσθαι, ὡς αὐτῇ προσάγοντα τῇ αὐτοζωῇ, τῷ αὐτοφωτῇ, καὶ τῷ φῶτων Πατρὶ· τῷ πάσης καλλοποιῷ καλλονῆς, τῷ πάσης ἀγαθότητος ἀγαθοποιῷ.

Μὴ οὖν ἐπὶ τοῖς ἀναιρουῦσιν, ὧ τέκνα, δυσχεραίνειν. Ἄκοιτες γὰρ ζωοποιούσι· καὶ κακοῦν νομιζοῦτες, εὐεργετοῦσι· καὶ ἀτιμοῦν οἰόμενοι, τιμῶσι· καὶ θλίβειν ἡγούμενοι, εἰρὸς τὴν ἀληθινὴν καὶ ἄρρευστον παραπέμπουσι χαρὰν. Οὐκ οὖν ἐμοὶ δυσθυμίας, οὐκ ἀνίας, οὐδὲ λύπης αἰτία, ἢ ἄδικος αὐτῆ νομιζομένη κρίσις. Ἦν ἄν μοι, φησὶν, σφόδρα λυπηρὰ, καὶ ἐν τῷ θανάτῳ πρόξενος· εἴπερ ἐνδικος ἦν· εἰ κακοεργούντες ἐάλωμεν· εἰ ἀέλους ἑαυτοὺς θανάτου τῷ Αἰτεῶντι παρεστήσαμεν· νῦν δὲ ζωὴν ἀληθῆ, ζωὴν μένουσαν ἄρρητον, ἦν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐώρακαμεν, ταῖς χερσὶν ἐψηλαφήσαμεν· ἧς διὰ πείρας ἐγνώκαμεν τὴν δύναμιν, ταύτην εὐαγγελιζόμενοι, καὶ βουλόμενοι πάντας ὅσον ἐφ' ἡμῖν, τοῦ ἀγαθοῦ λαβεῖν κοινωνοὺς, καὶ τοιοῦτοις περιπλιπτοῦτες δι' αὐτὴν, οὐ τιμωρούμεθα, δοξαζόμεθα δέ· οὐ κολαζόμεθα, σωζόμεθα δέ· οὐδ' ὡς ἄν τις ὑπολάβοι, θανατούμεθα, ζωούμεθα δέ. Τί γὰρ τὸ ὑπὲρ ἀρετῆς ἀδικεῖσθαι καὶ τιμωρεῖσθαι ὁ ἀνδρειότατος ἐφιλοσόφει, ἀλλ' ἢ δικαιοῦσθαι καὶ στεφανοῦσθαι; Τί δὲ τὸ ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ δόξης σταυροῦσθαι καὶ νεκροῦσθαι, ἀλλ' ἢ ζωοποιεῖσθαι καὶ θεοῦσθαι· καὶ ὡς περ τῆ ὁμοιότητι τοῦ πάθους, οὕτω καὶ τῆ κοινωνίᾳ τῆς δόξης συμφύεσθαι, καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ εἰς τοὺς αἰῶνας;

D Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τὸ πλῆθος· ἑαυτοῦ δὲ πάλιν ὁ τῷ ὄντι φιλοσοφώτατος γινόμενος, καὶ πρὸς τὸν ἐν αὐτῷ μένοντα τὸν λόγον ποιούμενος, *Εὐχαριστῶ σοι, φησὶ, τὸ ἐμὸν ἐντρέφημα καὶ καλλώπισμα, τὸ ἐμὸν ἀγαλλίαμα καὶ ὑψωμα, τὸ ἐμὸν φῶς, τὸ ἐμὸν κράτος, τὸ στεφάνωμα τὸ ἐμὸν, ἢ ἐμοῦ περιουσία, ἢ ἐμὴ δόξα, ἢ χάρις ἢ ἐμὴ, τὸ ἐπιπόθητον ὄνομα, τὸ θεάρχιον ὄνομα.*

Εὐχαριστῶ σοι, Ἰησοῦ, τῇ ζωῇ μου, τῇ ἀνυπνοῇ μου, τῷ γαυριάματι τῆς καρδίας μου, τῷ κινυχήματι τῆς διαβολῆς μου, οὗ ἐρῶ Θεοῦ ἔρωτι, οὗ ὀνείμηρ αἰωνίῳ τροφῇ, ἐν ἔχω, ἐν διεψῶ, ᾧ ζῶ, καὶ ᾧ δέδεμαι, καὶ πρὸς ἐν ἐπέλωμαι καὶ ἀνίγωμαι, καὶ συντεταμένως ἀνυτείνωμαι.

Εὐχαριστῶ σοι, Χριστέ, τῷ Κυρίῳ μου καὶ Θεῷ A μου καὶ Βασιλεῖ μου, ὅτι με πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τῇ κοινῶν τειλίμῃ σου πάθους· ὅτι με τὸν δρόμον τελῶσαι καλῶς, τὸν ἀγῶνα νομίμως ἀγωνίσασθαι, καὶ τὴν πίστιν ἐνίσχυσας βεβαίως τηρῆσαι. Καὶ νῦν διὰ τοῦ σταυροῦ τούτου ὑψούμενον, πρὸς σέ χαρμοσύνως ὑπόλαβε, φιλοφρόνως δεξιῶσαι, πατρικῶς ἐναγκάλισαι καὶ γὰρ παρὰ σοὶ μένειν, ἐν σοὶ ζῆν, ἀγαλλιῶσθαι δι' αἰῶνος ἐν σοὶ, κατατέρπεσθαι καταξίωσον ἐν σοὶ, καὶ τῆς σῆς ὠραιότητος, τῆς σῆς βασιλείας κατατρυσᾶν, ἧς οὐδὲν μοι τῶν ἐπὶ γῆς κατ' οὐδὲν προτετιμῆσθαι καιρόν.

Ἄλλὰ καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιῶν ἀπαρχὰς, τὰς συναγωγὰς τῶν πιστῶν, τὰ τῶν ἐμῶν ἀκροθήνια πόνων, τὰ δράγματα τῆς γεωργίας τῆς ἐμῆς, ἀ τῷ σῷ περιπεποίημαι Πνεύματι, φύλασσέ μοι, Χρι- B στέ, καὶ τήρει, καὶ σκέπε τῆς βασκαρίας τοῦ ποτηροῦ. Μεγάλυνόν σου τὸ ποίμνιον, ἀγαθὲ, κραταίωσον, ἰσχυρὲ· σθένωσον, πολλαπλασίσσον, ὥστε πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τῆς ἀπάτης ἐλευθερουμένην τοῦ δυσμενοῦς, πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου καθορμισθῆναι· ὥστε τῆς σῆς κλησθῆναι τὴν γῆν.

Τοιούτοις ῥήμασι, καὶ ἔτι πολλῷ πλεονεξίᾳ καὶ κρείττοσιν, ὧ τρισμακαριώτατε μαθητὰ, τῷ διδασκάλῳ καθομιλῶν, καὶ ὅλος ἐν τῷ Θεῷ ἐξεστῶς, εἶδες μὲν ἀνεφύγους σοὶ κρυφίως τοὺς οὐρανοὺς· εἶδες δὲ καὶ τὸν Βασιλέα τῶν οὐρανῶν, ὡς ὑπέσχετο, μυστικῶς ἐμφανισθέντα σοι, καὶ νοερωτάτοις καρδίας ὀφθαλμοῖς ὑψηλῶς καὶ θεοπρεπῶς αὐτῷ προσθαλῶν, καὶ ἀρρήτων C τινὶ καὶ μυστικῇ θυμηδίᾳ καὶ τερπνότητι συνδεόμενος καὶ ἐφεπόμενος, συνανελήφθης μετὰ παρρησίας καὶ ἀγαλλιᾶσεως εἰς τοὺς οὐρανοὺς· καὶ οἶα χιτῶνα τὸ ἱερώτατον σκῆνος τῷ ξύλῳ καταδεδεμένον ἀφείς, αὐτὸς ἐπήρθης τῷ πνεύματι, καὶ σύμμορφος ἕντως ὤφθης ἐν ὑψίστοις, τῷ σώματι τῆς δόξης Χριστοῦ.

Χαίρε μοι τοιγαροῦν, ὧ πρωτόκλητε καὶ προβάθμιε (13) τῶν ἀποστόλων καὶ ἀρχηγέ· ὁ μετὰ τὸν σύγγονον μὲν τὴν τάξιν εὐθύς, τὴν κλήσιν δὲ πρὸ αὐτοῦ· τῆς εἰς τὸν Σωτῆρα δὲ πίστεως καὶ μαθητείας, οὐ τῷ Πέτρῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὄλοις γενόμενος ἀπαρχὴ μαθηταῖς.

Χαίρε, ὅτι τῷ προδρόμῳ λύχνῳ προκαταυγασθεὶς, δι' αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ἐχειραγωγῆθης· ὅτι πρῶτος τὸν Ἄμνόν τοῦ Θεοῦ καὶ καλὸν D Ποιμένα τῶν προβάτων ἐπεγνωκῶς, ὡς ἀρνίον ἀκακόν, ἄχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ, τούτῳ σαφῶς ἐπηκολούθησας· διὸ καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον γεννήτορα συνυψούμενος, καὶ εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος συνεισιῶν, τοῦ ὑπερτάτου πάντων ὀνόματος κατηξιώθης.

Χαίρε, ὅτι τὸν ἀληθῆ τῶν ψυχῶν Νυμφίον, πρῶ-

Gratias tibi, Christe, Domino meo et Deo meo ac Regi meo, quod præter alia, etiam tuæ me socium passionis honoraveris⁹⁶; quod ut cursum probe consummarem, certamen legitime certarem⁹⁷, ac firmam servarem fidem, vires roburque præbueris⁹⁷. Nunc itaque per hanc elevatum crucem, ad te gaudio suscipe, amanter benigneque accipe, paterne amplectere; ac vero apud te manere, in te vivere, in æternum in te exsultare, in te delectari concede; tuoque decore ac regno potiri, cui nihil terrenorum usquam velim anteire.

Sed et Ecclesiarum primitias, fidei cœtus meorum laborum manubias, culturæ meæ manipulos, quos tuo acquisivi Spiritu, mihi, Christe, custodi, servaque, ac a nequissimi invidia protege. Adauge gregem tuum, qui bonus es; confirma ac roborâ, qui fortis es; consorta, multiplica, quo omnis hominis anima, inimici errore liberata, tuto se portu ad Evangelii veritatem recipiat; ut quam cito tui agnitione et gloria repleatur universa terra.

ἐπιγνώσεως καὶ δόξης σύμπασαν, ὡς τάχιστα,

Istiusmodi verbis, longeque iis pluribus ac potioribus, ter beatissime discipule, magistro collocutus, totusque Deo excedens, vidisti cœlos tibi occulte apertos, vidisti et cœlorum Regem, ut erat pollicitus, mystice apparentem, perspicacissimisque animi oculis sublimiter ac divine illi incumbens, arcanaque quadam ac mystica animi jucunditate et oblectatione ipsi devinctus ac comes, cum favore et exultatione pari triumpho in cœlos receptus es: sacratissimumque tabernaculum tunicæ instar e ligno vinctum relinquens, ipse spiritu elatus, verique in excelsis conformis factus corpori claritatis Christi es⁹⁷.

Salve igitur mihi sis, primo in apostolis vocate graduque eorum prime et antesignane: ordine quidem dignitatis secunde statim a fratre, at prior illo vocatione: fide autem in Salvatorem discipulorumque matricula, nedum Petro, sed et discipulis omnibus facte primitiæ.

Salve, quod præcurrente lucerna primum illustratus, per illam ad Solem justitiæ adductus es: quod cum Agnum Dei bonumque illum ovium Pastorem cunctis prior ipse agnovisses, velut ovis innocens, ad mortem usque, idque mortem crucis, eum palam secutus es: quamobrem etiam ad cœlestem Patrem una sublimatus, inque interiora velaminis pariter ingressus, supremum omnium nomen consecutus es⁹⁸.

Salve, quod verum animorum Sponsum, cum

⁹⁶ Joan. xx, 28. ⁹⁷ II Tim. iv, 7. ⁹⁷ II Tim. ii, 4.

⁹⁷ Philipp. iii, 10. ⁹⁸ Hebr. vi, 19.

(13) Καὶ προβάθμιε. Novi hoc tituli sola vocatione, fideique in Christum explicatæ primitiis, intelligendum est; cum alioqui Petrus, ipse junior, omnibus Andræ præeat, unus ipse coryphæus ac gregis dux, princepsque apostolorum ac Christi

singularis vicarius, in quo fundata Ecclesiæ unitas, non in Andrea, ullove alio discipulorum: qui proinde absolute προβάθμιος, apostolorum primitiæ ac primas electus a Domino est.

primus promui testimonio didicisses, totusque statim charitatis modis vulneratus esses, ac ejus prorsus captus dulcedine, cervique in modum siti maxima te illi adjunxisses, ac vitali latice affatim potatus atque inebriatus esses, ex ejus in te pinguedinis abundantia plures inebriasti, torrensque voluptatis gentibus multis exstitisti⁹⁹, quibus velut aquam multam operientem maria Christi notitiam ubertim eructasti^{99*}.

Salve, quod ipsam Jesu faciem videre meruisti, ipsoque governatore tum spiritali, tum quod sensu percipitur, enavigato mari, atque ad crudivoras gentes profectus, non ab eis devoratus es, sed eos Christo venatu cepisti; nec ab eis consumptus es, sed et latitantem in eis draconem peremisti: mirandisque operibus in stuporem agens, cogensque ad Domini fidem, Ecclesias Christo crexisti.

Salve sis, crucifixi crucifixe, benedicti benedictate, dilectissimi dilectissime, discipule et præco, et apostole ministerque divinissime; angelorum decus, apostolorum firma basis, sanctorum fulcimentum, Ecclesiæ fundamentum et gloria.

Salve, et exsulta valde in Christo Jesu, qui velut in curru Chérubico in te requiescit; ac tanquam nostræ gentis apostolus, patriæque tutelaris ac curator, clementer rogo et miseranter nostræ quoque humilitatis miserere; benignissimumque Patrem tuum ac Deum exorans, ad ipsum nobis viam dirige, ut ex ejus doctrina exque judiciorum justitiæ rationibus inculcate super terram conversati, omnium Regi Christo, te intercessore, cum gloria præsentari mereamur; quem decet omnis gloria, honor, adoratio, una cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum Amen.

ORATIO V.

Laudatio sancti et celebratissimi apostoli Jacobi Zebedæi.

Haud ita pridem vivus nos veræ Theologiæ fons, mysticum Paracleti tonitruum, concinna ac suave

⁹⁹ Psal. xxxv, 9 ^{99*} Isa. xi, 9.

(14) Sunt quædam ex Evangelio, exque libro Actuum apostolicorum de Jacobo explorata, quædam vero de illius rebus gestis ante passionem ambigua: de adventu scilicet in Hispaniam, deque prædicatione, num solis Judæis prædicaverit, an etiam gentibus. Ill. annal. pater in notis, vix tandem acquiescens dicentibus venisse in Hispaniam, nec rem adeo absurdam videri, ut non decoqui possit, modo ne etiam gentibus Christum annuntiasse existimetur, sed solummodo Judæis; putat tunc potuisse venire, cum facta est magna illa Hierosolymis persecutio Stephani cæde, quando et dispersi omnes discipuli per Samariam et Galilæam, exceptis apostolis, qui ut gregis arietes ac reliquis fortiores illic remanserant, ut sic dispersam Ecclesiam denuo congregarent. Nihil enim vetat etiam aliquos apostolos discessisse, qui ipsi sic dispersis solatio

Ατος τοῦ νυμφαγωγῦ ταῖς μαρτυρίαις ἐπεγνώκως, καὶ τοῖς τῆς ἀγάπης μέτροις εὐθὺς ὄλος κατατρωθεὶς, καὶ κατακράτος τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος ἤστηθεὶς, καὶ αὐτῷ τρόπον ἐλάφου διψητικώτατα προσδραμῶν, καὶ τῶν ζωηρῶν ναμάτων ἀναπλησθεὶς τε καὶ μεθυσθεὶς, ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς ἐν σοὶ πιότητος ἐμέθυσας πολλοὺς· καὶ χειμάρρους τρυφῆς ἔθνασι γέγονας πολλοῖς, οἷς ὡσπερ ὕδωρ πολὺ κατακαλύπτον θαλάσσης, τὴν γνῶσιν κατακέρως ἐναπηρεύξω Χριστοῦ.

Καίρει, ὅτι τῆς αὐτοπροσώπου θέας τοῦ Ἰησοῦ καταξιώθεὶς, τὴν τε νοητὴν θάλασσαν, καὶ τὴν αἰσθητὴν ὑπ' αὐτῷ κυβερνήτῃ διαπλεῖς, καὶ τοῖς ὡμοφάγοις τῶν ἀνθρώπων ἐπιδημῶν, οὐ κατεβρώθης ὑπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐζώγησας τῷ Χριστῷ· οὐ κατηναλώθης, τὸν ἐμφωλεύοντα δὲ τούτοις δράκοντα ἀνεῖλες· αὐτοὺς δὲ, θαυμασίοις ἔργοις ἐκστήσας, καὶ τῷ Κυρίῳ πιστεύειν ἀναγκάσας, ἐκκλησίας ἀνεστήσω Χριστῷ.

Καίρὲ μοι, ἐσταυρωμένε τοῦ ἐσταυρωμένου· εὐλογημένε τοῦ εὐλογημένου· ἡγαπημένε τοῦ ἡγαπημένου, μαθητὰ καὶ κήρυξ καὶ ἀπόστολε, καὶ θεϊότατε λειτουργέ· τὸ τῶν ἀγγέλων ὠραῖσμα, τὸ τῶν ἀποστόλων ἱερόμα, τῶν ἀγίων στήριγμα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐδραῖωμα καὶ καλλῶπισμα.

Καίρει καὶ ἀγαλλία σφόδρα ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῷ ὡσπερ ἐν ἄρματι Χερουβεὶμ ἐπαναπαυομένῳ ἐν σοὶ· καὶ ὡς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἔθνους ἀπόστολος, καὶ προγονικὸς ὑπερασπιστής, καὶ ὡς πατρικὸς ἀντιλήπτιωρ καὶ κηδεμῶν, εὐσπλάγχχνως δέομαί σου καὶ οἰκτιρμόνως καὶ τῆς ἡμετέρας ταπεινότητος μέμνησο, καὶ τὸν ἀγαθόν σου Πατέρα καὶ Θεὸν δυσωπῶν, κατεύθυνον ἡμῖν τὴν ὁδὸν πρὸς αὐτὸν, ἵνα κατὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, καὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης ἀμύμως ἐπὶ τῆς γῆς πολιτευσάμενοι, καταξιώθωμεν τῷ παρθεσιλεῖ διὰ σοῦ προσενεχθῆναι μετὰ δόξης, Χριστῷ· ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ε'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ παρεύφημον ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (14).

Πρώην μὲν ἡμᾶς ἡ ζῶσα τῆς ἀληθινῆς θεολογίας πηγὴ, ἡ μυστικὴ τοῦ Παρακλήτου βροντὴ, ἡ ἐναρ-

D essent, ac per eam etiam occasionem aliis locis Christum evangelizarent; velut etiam Ananias Damasci, alique aliis locis. Verum sive tunc eaque occasione, sive postea atque alia non satis nobis nota, nihil vetat sanctissimum apostolum adisse Hispaniam, ut ejus Ecclesiæ suadent monumenta; eodem fere instinctu quo Paulus postea; ut nempe Judæis, quorum ingens turba ex priori dispersione per Hispanias disseminata erat, Evangelii lucem inferret. Id certe primo satagebant apostoli, antequam in gentes dividerentur, eisque ex instituto (relictis Judæis ut pervicacibus atque indignis Christi munere) Christum prædicarent; ut scilicet antea in illis, quasi Christi mandato, operam probarent; neque id solum intra angustos Judææ limites, sed et ubique gentium, ubi celebriores erant ac numerosiores Judæorum cœtus, sive alias legis cul-

μόνιος λύρα καὶ εὐρηγος τῶν οὐρανίων φωνῶν ὁ τῆς A
τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐπώνυμος, Ἰωάννης, ὁ μέγας καὶ

torum : per quam ipsam occasionem factum est ut et Græcis Christi Evangelium, ante etiam Jacobi necem, a viris Cypriis aliisque Antiochiæ annuntiaretur, Act. xi. Quod si hoc a discipulis vix secundi ordinis, quidni ab apostolis, et inter apostolos fere principe, Jacobo ? Potuit ergo interim in Hispania versari, et quidquid est apostolici muneris præstare, ac, quod postea Paulus, obduratis Judæis et viam Domini bonam blasphemantibus, ad gentes converti, vel certe illarum explorasse animos, num ad fidem aptiores essent, deque illis relaturus (velut etiam factum est Antiochiæ) Hierosolymam ad Petrum et apostolos reliquos ascendisse ; per quas moras Herodes Agrippa ante festum Paschæ cervicem illi amputavit. Ac forte simile aliquid in Jacobo præcessit, quod postea in Paulo Actuum apostolicorum historia nobis manifestavit. Nempe delatæ quædam querelæ, sive perlatus Hierosolymam rumor, ab iis Judæis quos vel in Hispania, vel aliis locis inviserat, tanquam et ipse discessionem prædicaret a lege, et gentibus Evangelii ostium aperiret ; vel non omnem œconomiam quam Joannes illius frater, vel etiam reliqui Hierosolymis apostoli et Jacobus loci episcopus servaret. Certe peculiare aliquid fuit, ut sic Herodes Agrippa legis æmulatione, ac putans se obsequium præstare Deo, non Petrum, non Joannem, non quemquam aliorum invaserit, sed potissimum Jacobum, ac reliquorum primum, cujus cæde in Petri necem exarserit. Hæc tota mens, quam ipse nobis Nicetas insinuavit, quibus sic loquitur, τὴν ἔρημον δὲ τέως Ἑκκλησίαν συσσεύσασα τῶν ἐθνῶν, quasi Jacobi prima omnium prædicatio sic concusserit desertam hactenus gentium Ecclesiam, sensumque Evangelii sensim illi indiderit : quod vel maxime in Hispania factum sit. Vellem pro Hispanis testes antiquiores, et probatæ magis fidei, quam quos habent. Isidorus plura habet consuta mendaciis, ut bene Baron. Proinde non verus Isidorus : Flavius Dexter, auctor supposititius ; Beda ipse non satis vetustus, et forte interpolatus : Callixtus, alique pontifices, possunt ipsi pium sensum suum de Jacobo ejusque in Hispania apostolatu et miraculis aperire, et etiam libris ecclesiasticis inserere ; sed historicam fidem, nisi ex probatis monumentis, non possunt certam præstare. Utque in Jacobo sic in aliis, in quibus nulla pietatis jactura, licet post etiam diplomata pontificia, vel instituta publica auctoritate sanctorum veneratione officia, a viris doctis et studiosis certius aliquid inquiri. Quod recudendis Romæ nuper fastis ecclesiasticis diligenter præstitum audio, et summopere laudo ; quippe nullum majus ad pietatem sumentum, quam certa veritatis assertio. Græcis prorsus ignotus Jacobi hic in partes occidentales adventus. Nicetas, in Judæa et Samaria prædicasse habet, ab illa dispersione, quæ facta est sub Stephano, tumque reversum ut inviseret Hierosolymorum Ecclesiam, sic ab Herode captum et occisum. Hippolytus adhuc parcius, ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ κηρύσσων, cum prædicaret in Judæa : nec aliter Menæa Græcorum. Abdias Babylonius, cujuscunque fidei auctor, Samariam adjungit ; quæ ipsa vicina Judææ est, ac procul abest a transmarina illa Hispanica profectio. Euseb. l. ii, c. 9, ejus duntaxat meminit, quod ex Actibus habuit : solumque refert ex Clem. Alexandr., eum qui iudicio obtulerat, εὐσταγῶν εἰς δίκαστήριον, visa Jacobi martyrii constantia, veniam a Jacobo petiisse, quem Jacobus imprecando pacem osculatus sit, fratremque vocaverit. Docet Henric. Vales. illam vocem potius de delatore seu accusatore intelligendam, qui ipse in iudicium adducere dicitur, quam de apparitore seu milite ; cum vox Græca utrumque ferat ; quod sic ille veniam a Jacobo petierit, quod magis, inquit,

sonans cœlestium vocum lyra ; qui a gratia nactus appellationem est, Joannes, magnus ille primusque

convenit accusatori, quam militi. Quippe accusator qui innocentem calumniatur, sciens ac volens peccat : atque idcirco veniam petere potest ab eo quem affecit injuria. Miles vero qui iudici exhibet noxium, cum imperio iudicis obsequatur, omni culpa videtur vacare. Quæ certe ratio, pace tanti viri, non prorsus satisfacit. Quoties enim legimus in Actis martyrum et confessorum apparitores, cornicularios, carcerarios, veniam petiisse, ac culpam agnovisse, cum omnes iudici obsequerentur, cui proinde obedire, non omni semper culpa vacare videri potest ; tunc nimirum, cum contra Dei legem obeditur, nec reus adducitur, sed sanctus et Dei servus, eo ipso nomine quod Dei servus, uti res se tunc in martyrum et confessorum iudiciis pœnisque habebat. Cum itaque vox εὐσταγῶν, ut exstat in Clem. nullis alijs vestita, non magis apparitorem sonet et militem, quam delatorem vel calumniatorem (qui forte nullus peculiaris erat, sed communis rumor prædicationis Jacobi, quovis tandem modo illa impingere videretur Mosis legi), liberum erit quo quis potius sensu accipere velit. Si qua tamen fides Abdiæ, fuit hic unus ex scribis Pharisæorum, Josias nomine, qui Jacobo concionem habente, cum essent duo centuriones, qui eum essent adducturi, Lysias et Theocritus, ipse quasi majoris zeli, in ejus collum funem injecerit : quasi nimirum legis vindex, quam in Jacobo putaret violari ; donec miraculo curati paralytici ad fidem illuminatus, sic veniam suæ temeritatis petiit, et ejus, quod cæco zelo atque ignorans, in Jacobum et Christum patraverat, delicti. Quæ narratio plenior est illa Clementis, et forte ad veritatem expressior. Potuit visus Jacobus μαρτυρήσας, vel ut alii codd. μαρτυρήσων, ipsa scilicet martyrii constantia, cogere ad fidem Josiæ animum æfulgente illi Christi gratia ; pronius tamen est ut existimetur id factum aliquo miraculo, cujusmodi istud paralytici Abdiæ relatum : in quo nihil novum, aut non prius Christo sapius, tumque Petro et Joanni, Christi Deitatis argumento exhibitum, uti partim sacris Evangeliiis, partim Actuum libro habemus expressum. Sic in Stephano, ut Saulus converteretur, non satis fuit ejus exemplum constantiæ, vel etiam oratio, sed opus fuit divino vocationis miraculo : sic in Jacobo videatur, cum pene pares Josias et Saulus in Jacobo et Stephano videantur, eademque instincti æmulatione, præcipui amborum necis auctores exstiterint. Sunt in Abdiæ, quæ probata videri possint, sintque bonis auctoribus consentientia, multumque eis ac historiæ lucis afferant ; quod tamen in eo carbones auro commisti merito censeantur, caute legenda et probanda, quæ assert ; velut etiam est illa tanta narratio de Phileta et Hermogene magis, quos nihil vetat, sic a Jacobo conversos, a fide postea defecisse, ut testatur Paulus ; sicque pene in illis se rem habuisse ac in Simone Mago. Multos ejusmodi ad fidem conversos, fidem facit Actuum liber, qui et libros suæ artis tanto pretio combusserint.

Joannes Tamayo Salazar in suo Martyrologio, Hispanico, tom. IV, sancti Jacobi genealogiam texens, seu historiam referens, in hæc verba orditur : *Jacobus Zebedæi ex Maria sorore Matris Dei, Filia Salome, de Anna, et frater Joannis Evangelistæ, filius.* Ubi primum ipsa quæsitæ constructio, mire obtundit. Quam enim longe posita vox, *filius* ! Sententia ejus est fuisse tres Annæ filias, omnes dictas Marias ; Mariam matrem Jacobi, filiam Salome et Annæ : ita ut Salome illi vir sit unus ex maribus sanctæ Annæ, quos plures habuerit. At abhorrent hæc a traditione relata a Niceph. l. ii, c. 3, ex Hippolyto Portuensi, singularis proles sanctæ Annæ ex Joachim, quam confirmat card. Baron. in appar., n. 41. Idem tamen totis velis in eam sententiam vide-

Dei Verbi Theologus, ad suorum mirabilium laudationem humanissime colligens, laudatissimam

tur ire in notis Jul. 25, ubi et Maii 25, majori commento Mariam Jacobi, hujus matrem interpretatur, quæ sic in Italiam venerit in dispersione illa sub Stephano, et Verulis in Hernicis sancto sine quieverit: putatque se habere ex illius Ecclesiæ monumentis; quæ certe vir doctus probare debuit, vel probanda repræsentare lectori. Mihi certe monstro simile, quæ in Evangelio legitur Maria Jacobi, matrem intelligi Jacobi Zebedæi aut etiam Joannis. Undenam vero orta Maria hæc, ac quidni æque Joannis dicta, qui ipse etsi junior fratre ætate, cunctis tamen reliquis celebrior fuit, ut etiam auctor est Chrysostomus, etc. Certe Maria Jacobi, ipsi Baronio, et illis qui ejus sententiæ sunt de duobus ex duodecim Jacobis, Maria Alphæi est (scilicet uxor) non Zebedæi: ita alios, ne illius quidem, sed Jacobi, cujus se fratrem Judas nominat, qui etiam Jacobus *μικρός*, *Parvus seu minor*, ὁμωνυμίας vitandæ causa a Marco dicitur, undecunque hoc illi cognomen hæserit, sive quia fratrum minimus, quanquam meritis ita conspicuus, sive quia hujus ipsius Jacobi nepos sit ex Symeone. Hanc sic dictam Mariam Jacobi, quasi evangelica phrasi habeant Verulenses, illa gaudeant: non illa invicta, ex nescio quibus monumentis, Mariam Jacobi, quasi uxorem Zebedæi (quæ nec Maria quidem) nobis obtrudant. Sanius certe idem ill. annalium pater in Appar. 61, non jam ex stramineis ac subdititiis monumentis, sed ex puris evangelicis fontibus censens, Matthæumque Marco componens, *Quam alter matrem filiorum Zebedæi astantem cruci ponit, alter Salomen dicit: nec usquam aliter dictam, aut vocatam Mariam, probatus ullus auctor insinuavit. Nec bene, qui nuper (id est Clem. VIII pontifice) Rom. tabulas auxerunt, nec satis ex tacti pontificis mente zeloque emendarant, dum ita xi Kal. Novembr. illis ascripserunt: Hierosolymis sanctæ Mariæ Salome, quæ in Evangelio legitur circa Domini sepulturam sollicita. Ubi Bar.: De ipsa Matthæi Evangelium xv et xvi. Agunt de ea hac die Beda, Usuardus et alii recentiores. Matth. xv et xvi, ne Salome quidem nominatur, sed solum mater filiorum Zebedæi pro filiis sollicita, et rogans pro illis; etsi id non Matth. xv aut xvi, sed xx. Beda: Item beatæ Salomæ, quæ in Evangelio legitur cum reliquis sanctis seminis circa Domini sepulturam sollicita; nec aliter Ado. Quid hoc ad illud novarum ejusmodi tabularum, ut quasi ex illo videatur exscriptum? Vetus quoque Rom. Hieron.: Item Salome, quæ in Evangelio legitur circa, etc. Quomodo Maria Salome Hierosolymis, si Maria Jacobi, quæ ipsa Maria Salome, auctorum sensu, quos exagito, Verulis in Italia? Rom. item Rosveid.: Et Salome, quæ in Evangelio legitur. Corbeien. ipsum antiquissimum, Salomen non habet, at nec Mariam Magdal.: quod mirum, et contra ac reliqua omnia, etsi ita in indice ascriptum vulgatoris προλήψαι, *Maria Magdalena xiv Kal. Febr., 19 Jan.*, ubi tamen ipsæ tabulæ, *Hierosolymæ, Marthæ et Mariæ sororum Lazari*. Certe ad eum diem nullæ veterum tabulæ, nulli fasti Magdalenam ascriptam habent: sed omnes 22 Julii, et quidem simplicissime, ascripto duntaxat illius nomine, *Sanctæ Mariæ Magdalensæ*; exceptis duntaxat novis Rom. tabulis, in quibus explicatur adventus ejus in Provinciam, et quidquid est traditionis illius provincię. Corbeienses illæ unæ tabulæ, cur desiderent Magdalenæ nomen et memoriam, nescio. Num quod illarum auctor in Asia defunctam ad se minus spectare existimavit; an quia ipsam Mariam sororem Marthæ putavit, et cum sorore honorare voluit? Sic certe Dacherius suo indice repræsentavit: sed re ancipiti, probare debuit, ejusque suæ opinionis momenta aperire, quibus forte suasurus aliquid erat, non quasi imponere. Græcos certe video*

A πρώτος τοῦ Θεοῦ Λόγου Θεολόγος, πρὸς ὕμνησιν τῶν αὐτοῦ θαυμασίων ἀγαθοπρεπῶς ξεναγαγῶν, πολυ-

Magdalenam colere dicta illa Julii 22, Mariam vero et Martham die 4 Junii; Basilianum Menol. altero die, *Natalis sanctæ Mariæ Magdalensæ*, altero, *et sanctarum mulierum Marthæ et Mariæ*. Sed hæc alterius operæ.

B Ad Jacobi matrem Salomen quod spectat, Græci in Menæis 8 Maii laudato Sophron. Ἰστέον ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Θεολόγου ὁ Ζεβεδαῖος ἦν· ἡ δὲ μήτηρ, Σαλώμη, θυγάτηρ Ἰωσήφ τοῦ μνηστευσαμένου τὴν Θεοτόκον. Ὁ δὲ Ἰωσήφ υἱοὺς ἔσχε τέσσαρας, Ἰακώβον, Συμεῶν, Ἰούδαν καὶ Ἰωσήφ· καὶ θυγατέρας τρεῖς· τὴν τε Ἑσθήρ, τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Σαλώμην, ἡ τις ἦν γυνὴ Ζεβεδαίου. Ἐντεῦθεν ὁ Σωτήρ, θεῖος ἦν Ἰωάννου, ὡς ἀδελφός Σαλώμης τῆς θυγατρὸς Ἰωσήφ. Hæc quidem de Joanne; sed eadem ratio de Jacobo, qui ejus germanus erat. *Fuit Zebedæus Theologi pater: mater vero, Salome, filia Joseph, qui Deiparam sponsam accepit. Porro Joseph quatuor masculos habuit, Jacobum, Simeonem, Judam et Josetem: feminas tres, Estherem et Martham et Salomen, quæ fuit uxor Zebedæi. Itaque Salvator Joannis avunculus erat, velut Salomes frater filię Josephi. Paulo aliter Niceph. ex Hippol. l. ii, c. 3, duas assignans Josepho filias ex Salome Zacharię filię, patris Joannis Baptistę, Estherem et Thamar. Epiphan. hæc. 78, ipse quoque duas filias dicit, καὶ δύο θυγατέρας, Μαρία, καὶ ἡ Σαλώμη καλουμένη. Filię duæ, Maria et Salome. Fuit in feminis istud nomen vulgatissimum: Salome enim mater Machabæorum, soror Herodis, obstetrix Bethlehemitica, ipsaque hæc uxor Zebedæi, et plures alię: mirumque sic potuisse in virum mutari per apocryphorum somnia, ex quo et Anna Maria mater filiorum Zebedæi suscepta sit, ut in Anna idem Tamayo belle describit.*

C Unum alterumve notabo, ne nimius sim, quod Stephanum Jacobi hujus diaconum faciunt. Julian. in Chron. n. 16, fol. 3, quod, ait Tamayo, *multum honoris Apostolo nostro conciliat*. Auctorem laudant Ignatium epist. ad Tralien. Verba Ignatii sunt, in ea epistola, inter eas quæ interpolatæ censentur, cum nec purius exemplar Florentinum habeat, nec veteres versiones Latinæ: *Τί δὲ διάκονοι, ἀλλ' ἡ μιμηταὶ τῶν ἀγγελικῶν δυνάμεων, λειτουργοῦντες αὐτῷ λειτουργίαν καθάραν καὶ ἁμωμον; ὡς Στέφανος ὁ ἄγιος Ἰακώβω τῷ μακαρίῳ, καὶ Τιμόθεος καὶ Λίνος Παύλῳ, καὶ Ἀνέγκλητος καὶ Κλήμης Πέτρῳ. Quid vero diaconi? nisi imitatores angelicarum potestatum, præstantes episcopo ministerium mundum et immaculatum; quomodo sanctus. Stephanus beato Jacobo, et Timotheus et Linus Paulo, et Anencletus et Clemens Petro.* Hæc quidem interpolator, nullius proinde frugis, ut existimentur veri Ignatii. Ac vel si Ignatii, quid hæc ad Jacobum Zebedæi; aut cur ejus potius diaconus Stephanus, seu minister quam Petri, vel etiam Andreæ, aut Joannis? Fuerit Jacobus Hierosolymis, at cum reliquis apostolis fuit, nec in eis princeps, aut etiam peculiaris Ecclesię illius sacerdos, cui addictum foret Hierosolymis ministerium Stephani; cum præcipue, si aliquid demus Hispaniarum illi traditioni, Jacobi ad eam apostolatus, minus omnibus Hierosolymis moratus sit, nec ut faceret missas, ac diacono in eis uteretur, sed ut Christum prædicaret. Nec forte ulla alia potiori ratione delatus Jacobo ἀδελφοθέῳ Hierosolymorum episcopatus, non ulli ex duodecim peculiaris usurpatus, ne quid ejus functio obstaret prædicationi, quam præcipuum atque proprium suum munus duodecim noverant a Christo sibi constitutum, et ad quod primitiis Spiritus donati erant: licebatque sacerdotes facere et episcopos, non sic facile apostolos, ac apostolico vere spiritu præditos. Hæc sic straminea, ac curiose adeo accersita, ipsam elevant pię traditionis apostolatus

τελῆ μὲν ἡμῖν τράπεζαν σεπτῶν ἐννοιῶν · ἠδεδίαν δὲ ἄφθόνου καὶ ζωηρᾶς κατατρυφῶντες ἐστιατορίας, καὶ τῆ δαφιλείᾳ τῆς χάριτος πληρούμενοι καὶ θερμαινόμενοι, οἷά τινα μικρὰν ἐκ καρδίας τῶν λόγων αὐτῷ προσενηγάκαμεν ἐρυγὴν · τῆς μὲν εὐεργεσίας ἄξιον προσενεγκεῖν ἔχοντες οὐδέν · ὡς ἂν δὲ μὴ ἀχαριστίας δεινὴν ἀποισώμεθα γραφὴν, κατὰ δύναμιν τὸν ἐπαινον εἰσενεγκόντες.

Νυνὶ δὲ μετ' αὐτὸν, ἄλλη μυστικὴ διαδέδεχται πρᾶπεζα, καὶ ἄλλος ἡμῖν ζωηρῶτος πόματος μεμεστωμένος προσεβήθη κρατῆρ · καὶ ὁ ἐστιάτωρ ὡς φιλότιμος τε καὶ δαφιλῆς, οὐδὲν ἐκείνου τῆς μεγαλοπρεπείας λειπόμενος · πάντα δὲ τρόπον ἐξισούμενος, ἀδελφὸς τὴν φύσιν, ἀδελφὸς τὴν πίστιν. Ἐνὸς γὰρ ἑκάτεροι πατρὸς, ὡσπερ τοῦ Ζεβεδαίου κάτω, οὕτως ἄνω τοῦ Θεοῦ · ὀνόμασι μόνοις Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος διενηνόχασι, μικροῦ τοῖς πράγμασι συναπτόμενοι · ἴσοι τὴν γνώμην, ἴσοι τὴν χάριν, ἴσοι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειώσιν. Ὡν ἀληθῶς Κύριος εἷς, ὁμοίως ὁρώμενός τε καὶ πιστευόμενος, ὁμοίως προσκυνούμενός τε καὶ λατρευόμενος · μία κλῆσις, μία πρόθεσις, ἐλπίς μία, ὡσπερ καὶ βάπτισμα ἓν.

Ὁμότιμοι τὴν ἐν γράμματι λατρείαν, ὁμότιμοι τὴν πρὸς τὸ πνεῦμα μετάθεσιν. Ὁμόφρονες τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Πατρὸς, ὁμόφρονες τὴν εἰς τὸν Μονογενῆ καὶ ἀγάπησιν · οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Πνεύματος συγκατάθεσιν καὶ ὑποταγὴν οἱ αὐτοί. Διδὸν καὶ Βοανεργῆς, ὁ ἐστὶν υἱὸς βροντῆς, ἄμφω πρὸς αὐτῆς κέκληνται τῆς ἀληθείας, ὡς ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ Εὐαγγελίου μεγαλοφωρίαν καταρτιζόμενοι καὶ χροτούμενοι · ὀφθαλμοὶ δὲ τῆς ἀγιοπρεπείας Ἰησοῦ, τὴν ἀνωτάτω τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος κατέχοντες σκαπιάν · καὶ πρῶτοι τῶν θεαρχικῶν ἀκτίων ὁμοίως, ὡς ἀπλοὶ καὶ διειδεῖς καὶ φωτοφανεῖς ἀποπληρούμενοι · καὶ ἀγαθοπρεπῶς ὄλον δι' ἑαυτῶν καταλάμποντες τὸ σῶμα. Κορυφαῖοι τὴν τάξιν ὡσαύτως, ὡς τῆ κορυφαία τῶν ἀρετῶν ἀγάπη πάντων μᾶλλον τῷ Θεοῦ προσωκειωμένοι ἀγαπητῷ. Διδὸν καὶ πρωτόθρονος, καὶ ἰσότημοι καὶ πάντων μικροῦ φάναι πρόκριτοι, ὡς τῆς ἰσῆς καὶ πρώτης παρὰ τῷ Παμβασίλει κατηξιωμένοι τιμῆς.

Τοῦτον οἱ τῆς βροντῆς υἱοὶ τὸν τρόπον ἐνοούμενοι καὶ ταυτιζόμενοι, πῶς οὐ τὸν αὐτὸν τῆς εὐφημίας προσοίσονται λόγον; Ὡν γὰρ οἱ ἀγῶνας ἴσοι, καὶ αἱ ἀναβρῆσεις αἱ αὐταί · Ὡν δὲ κοινὴ τῆς ἀρετῆς ἡ κτήσις, κοινὸν δὴλον ὅτι οἱ στέφανοι. Τίς οὖν τὰ ἀδαιρέτα διελεῖν, καὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ γνώμην ἠνω-

¹ Ephes. iv, 5. ² Matth. iii, 17.

Jacobi in Hispaniam fidem. Porro interpolator ipse insulsus, qui præter Stephanum Jacobi Hierosolymorum antistitis vere diaconum, et in hoc præcipue ab apostolis creatum, inter diaconos numeret, qui omnes episcopi fuerunt, et quidem apostolorum quasi suffraganei, quos vocant; partes scilicet et

A nobis venerabilium sententiarum sensorumque mensam, ac quam maxime suave convivium paravit: ejus copiosis vitalibusque delectati epulis, nec non abundantia gratiæ repleti accensique, quasi exiguam quamdam ex corde sermonum eructationem ei dependimus: quibus suppeteret quidem nihil, quod pro munere dignum offerretur; sed qui tamen, quanta facultas erat, ad depellendam ingrati animi tetram labem ac crimen, laudatione in eum defuncti simus.

Nunc vero post illum alia nobis mystica successit mensa: alius nobis mellito plenus nectare crater propositus est; mensæque structor ac convivator, quasi splendidus largusque opum ac magnificus, nihil illi impar ambitioso cultu et magnificentia, sed omnimode æqualis: natura germanus, ac fide germanus: uno enim prolati patre, uti in terris Zebedæo, ita in cœlis Deo. Solis discreti nominibus Joannes atque Jacobus, propemodum rebus concreti ac copulati: pares animo, pares gratia, pares virtute ac cum Deo necessitudine: quorum revera unus Dominus, quem similiter viderent, et una vocatio, unum mentis propositum, una spes, uti et baptisma unum¹.

Pari honore, quod attinet ad cultum legalem; pari, quod ad translationem ad spiritum. Pari animi sensu ac concordia, in Patris agnitione, pari propensa in Unigenitum voluntate et dilectione. Neque id modo, sed et consensu in Spiritum ejusque subjectione, iidem. Quamobrem etiam Boanerges (quod est, Filii tonitru) ab ipsa ambo nuncupati sunt veritate, velut quos unus idemque Spiritus ad magnificam Evangelii prædicationem concinnasset atque conflasset². Gemini oculi sanctissimi decoris Jesu, Dominici corporis supremam tenentes speculam; primi scilicet divinæ lucis radiis, ceu simplices atque limpidi lucidique pariter repleti, benignissimeque totum corpus fulgoribus suis collustrantes. Perinde ordine principes, tanquam charitate quæ princeps virtutum est omnium maxime Dei dilecto devincti ac familiares. Quamobrem etiam primis sublimes sedibus, parique honore ac cunctis propemodum prælati, tanquam videlicet parem primumque apud summum universorum Regem consecuti honorem.

In hunc modum conjuncti tonitru Filii unaque velut ratione coaliti, quomodo non eundem laudationis ac præconi sermonem admiserint? Quorum enim certamina paria, eadem etiam existant præconia. Quorum commune virtutis decus, communes nimirum etiam coronæ. Quis igitur quæ sunt indi-

munia et episcopalia præstantes, dum apostoli majora magisque propria ex officio tentarent; ipsi κατ' ἐξοχὴν coryphæi et principes, eminentiusque quidquid episcoporum est, ac velut prima sub Christo fundamenta atque ostia habentes.

visa tentet dividere; ac quæ natura ac voluntate copulata, dispescere? Quonam vero modo ex propositis alteri seorsim contexti laudatio queat? quæ enim quis de altero dixerit hæc forsitan etiam alteri convenient. Num vero, cum aliis quidem, uti dictum est, cocant; modo tamen quo ad Christum emigrarunt, abunde distinguantur; illorum quidem ratione, communis amborum laudatio; horum vero merito cuique propria ac distincta sit?

Etenim cum primum eandem humano satu natiuitatem ac educationem nacti essent; iisdemque moribus et disciplinis instituti fuissent, ac paternæ piscatoriæ arti operam posuissent; magnam vitæ partem in mari versati, qui hamum mitterent, sagenam laxarent, ac rursus retia emundarent, eandem postea divinissimi Jesu vocationem consecuti; ac tanquam eodem animo duplicique corpore uterentur, eodem ambo divinæ scientiæ e cœlo coruscante, cuncti qui attentis animis sint, uno ejus fulgore atque micatu pariter irradiantur: sic et illi Dominica vocatione donati, quæ sequi illos præciperet, atque hominum piscatore facturum polliceretur, nihil verbi novitate dissidentia acti sunt: nulla vocationem dubietate repulerunt; nec sicut Paulum Athenienses in crastinum distulerunt³: sed simul atque sermone illabente collustrati animo sunt, ac velut incendio paratiore materia, mentis rectitudine cœlestem ignem susceperunt, sui ipsorum confestim obliti sunt, ac patre cum navi relicto, spretaque propinquorum necessitudine ac consueta institutione posthabita, cunctisque deliciis ac carnis voluptatibus contemptis, uni se Jesu aperi addixerunt.

καὶ πάσης τέρψεως καὶ πάσης σαρκίνης παραμελήσαντες ἡδονῆς, μόνου γεγένητο τοῦ ἔρωτος τοῦ Ἰησοῦ.

Terrenorum omnem jucunditatem, una hac sublimi cupiditate commutarunt: neque duntaxat naturalem corporis libidinem animi magnitudine supergressi, Legis tamen litteræ ac Mosaicis traditionibus justo amplius addicti, segniores ad Spiritum accedebant; neque fervore quidem ac fide accedentes, novum tamen legislatorem spernebant; aut ei quidem honorem habebant, at qualem Mosi, seu cuidam alii prophetarum: quinimo omnium a sæculo sanctorum Deum ac Dominum, Deique viventis Filium⁴, ac prophetam olim Scripturis prænuntiatum Christumque venturum Jesum credentes, sic ardore fidei ipsum sequebantur⁵; non subjecta oculis specie offendentes, sed qui ad ea quæ mente intelligebantur spiritus ratione dirigerentur. Non enim lapis eis offensionis, velut his qui essent prava mente, nec petra scandali positus erat⁶, sed lapis electus, angularis, pretiosus in fundamentis Sionis collocatus⁷.

Hunc Jacobus atque Joannes lapidem suam in spiritu effodientes mentem ac cor alte scindentes

ἄ μένα πειράσαιτο διαστῆν; Ἡὼς δὲ τῶν προκειμένων ἡμῖν ἑκατέρῳ τὸν αἶνον ἰδίᾳ διαπλέκοιμεν; ἀ γὰρ ἔν τις εἴποι περὶ τοῦ ἑνὸς, ταῦτά γε τυχὸν καὶ τῷ ἑτέρῳ ἐφαρμόσειεν. Ἡ, τὰ μὲν ἄλλα, καθάπερ εἴρηται, ταυτιζομένους, τῷ τρόπῳ δὲ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν διαφορουμένου ἀναλύσεως· κοινοποιητέον μὲν κατ' ἑκεῖνα· διαιρετέον δὲ τὸν λόγον κατὰ ταῦτα.

Καὶ γὰρ τὴν ἐξ ἀνθρώπων γέννησιν πρῶτον καὶ ἀνατροφὴν λαχόντες τὴν αὐτὴν, καὶ ὑπὸ τοῖς αὐτοῖς ἡθεσι καὶ μαθήμασι παιδοτριβοῦμενοι, καὶ τῆ πατρικῆ τέχνῃ τῆς ἀλείας προσασχολούμενοι, καὶ τὰ πολλά τῆ θαλάσῃ προσέχοντες, καὶ ἀγχιστρον καθιέντες, καὶ δίκτυον χαλῶντες, καὶ αὐθις ἀνακαθαίροντες· μετὰ ταῦτα δὲ τῆς αὐτῆς ὁμοίως πρὸς τοῦ θεαρχικωτάτου κλήσεως ἀξιωθέντες· ὡσπερ μιᾷ μὲν ψυχῇ, δυοῖ δὲ σώμασι χρώμενοι, μίαν ἀμφοτέροι τὴν τῆς θεογνωσίας περιελάμφθησαν ἀκτίνα. Καὶ καθάπερ ἀστραπῆς ἀνωθεν διαλαμφάσης, μίαν τὴν ἀπ' αὐτῆς αὐγὴν πάντες ὁμοίως οἱ προσέχοντες ἐναπαστράπτονται, οὕτω δὲ καὶ οὗτοι τῆς δεσποτικῆς κλήσεως ἡξιωμένοι, ἐπεσθαι μὲν αὐτῷ παρεγγυώσης· ἀνθρώπων δὲ ἀλιεῖς πείθειν ὑπισχνουμένης, οὐκ ἐνεδύλασαν τῷ ξενίζοντι τοῦ ῥήματος, οὐκ ἀπορία τὴν κλήσιν διεκρούσαντο, οὐδ' ὡσπερ Ἀθηναῖοι τὸν Παῦλον εἰς τὴν ἐξῆς ὑπερετίθεοντο· ὁμοῦ δὲ τῷ λόγῳ περιαστραφθέντες τὸν νοῦν, καὶ ὡσπερ ὕλης ἐπιτηδειότητι, τῆ τῆς διανοίας εὐθύτητι τὸ οὐράνιον καταδεξάμενοι πῦρ, ἐπελάθοντο μὲν εὐθύς ἑαυτῶν· ἐπελάθοντο δὲ οἰκειότητος φυσικῆς· καὶ τὸν πατέρα μετὰ τοῦ πλοίου καταλιπόντες, καὶ συγγενείας ὑπεριδόντες, καὶ τῆς συνήθους διαγωγῆς ἐκστάντες,

Μιᾷ ταύτης ἀγίας καὶ ὑψηλῆς ἐπιθυμίας, πᾶσαν ἠλλάξαντο τὴν ἀπόλαυσιν τῶν γεηρῶν· καὶ οὐ τῆς κατὰ τὸ σῶμα φυσικῆς σχέσεως μόνον μεγαλοφυῆ φρονήματος ὑπερανέβησαν, τῷ γράμματι δὲ τοῦ νόμου καὶ ταῖς Μωσαϊκαῖς παραδόσεσι πλέον ἢ εἶδει κρατούμενοι, πρὸς τὸ πνεῦμα νωθέστερον ἐχώρουν· οὐδὲ συντόμως μὲν καὶ πιστῶς προσέεισαν τῷ πνεύματι, τοῦ καινοῦ δὲ ὑπερεφρόνου νομοθέτου· ἢ ἐτίμων μὲν, Ἰσα δὲ Μωσέως, ἢ τινος ἄλλου τῶν προφητῶν· πάντων δὲ τῶν ἐξ αἰῶνος ἀγίων Θεῶν καὶ Κύριον καὶ Υἱὸν Θεοῦ ζῶντος, καὶ τὸν προκατηγεγυμένον προφήτην ταῖς Γραφαῖς, καὶ Χριστὸν εἶναι τὸν ἐρχόμενον πεπιστευχότες τὸν Ἰησοῦν, οὕτως αὐτῷ θερμότητι πίστεως ἐπηκολούθουν, οὐ τῷ ὀρωμένῳ προσκόποντες, ἀλλὰ τῷ νοουμένῳ κατευθυνόμενοι τοῦ Πνεύματος. Οὐ γὰρ λίθος αὐτοῖς προσκόμματος, ὡσπερ τοῖς τὸν νοῦν σχολιοῖς, οὐδὲ πέτρα τέθειται σκανδάλου, ἀλλὰ λίθος ἐκλεκτός, ἀκρογωνιαίος, ἐντιμος, τοῖς θεμελίοις ὑποβεβλημένος Σιών.

Τοῦτον τὸν λίθον Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, τὴν τῶν ἐν τῷ πνεύματι σκάψαντες διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν

³ Act. xvii, 22. ⁴ Matth. xvi, 16. ⁵ Deut. xviii, 15. ⁶ I Petr. ii, 8. ⁷ Isa. xxviii, 16.

βαθύναντες, καὶ τὸν νοῦν μεταλλεύσαντες καὶ εὐρη-
κότες, καὶ ἐν αὐτῷ τῆς αὐτῶν πίστεως τὰ θεμέλια
καταπηξάμενοι, κραταίολοι τινες καὶ ἀνένδοτοι πρὸς
τε τοὺς νοουμένους ὁμοίως καὶ τοὺς ὀρωμένους γε-
γέννητο πειρασμούς· ὅθεν τῆς κορυφαίας ἅμα τῷ
μεγάλῳ Πέτρῳ καὶ ἀκροτάτῃ παρ' αὐτῷ καταξιοῦν-
ται τιμῆς, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ θεαρχικοῦ σώματος ἐπὶ
τοῦ ὄρους ἀστράψασαν, ὡς πιστοτάτοις παραδεικνύει
μορφῆν. Τούτοις καὶ τὴν κατὰ τὸ πάθος τῆς ἀνθρω-
πίνης ἐν αὐτῷ φύσεως ἀγωνίαν καὶ ἀδημονίαν, ὡς
οικειοτάτοις ἀνατίθησιν· καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον εὐ-
θύς, συλλήπτορα; αὐτοὺς παρειλήφει τῆς προσευ-
χῆς· εἰ καὶ τὸ πολὺ τῆς λύπης ἀπέκλαιε, καὶ ὕπνω
τούτοις κατενάρχα τὸν λογισμόν.

Καὶ κατὰ πᾶσαν δὲ τῶν δύο τούτων τοῦ Θεοῦ παλ-
δων τὴν μετὰ τοῦ Κυρίου τὴν συναναστροφῆν, καὶ B
τοῦ ζήλου τὴν θερμότητα, καὶ τῆς πίστεως τὴν δο-
κιμότητα, καὶ τῆς ἀγάπης τὴν τελειότητα· ναὶ δὴ
καὶ κατὰ τὴν τοῦ Πνεύματος ἀνωθεν ἐπέλευσιν καὶ
τὸν τῶν γλωσσῶν μερισμὸν καὶ τὴν διανομὴν τῶν
δώρεων, οὐδὲν ἕτερον ἠγοῦμαι τοῦ ἑτέρου διενεργεῖν.
Ὅθεν εἰς ἀμφοτέρων καὶ κοινῶς ἄχρι τούτων αὐ-
τοῖς ὁ αἶνος, μετὰ Χριστοῦ μεμορφωμένοις μορφῇ,
καὶ ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, τὸν ἴσον τρόπον κατηρ-
τισμένοις καὶ χαρακτηριζομένοις. Ἐπεὶ δὲ ἴδιος
ἐκατέρῳ τῆς μεταστάσεως ὁ τε χρόνος ὑπάρχει καὶ
ὁ τρόπος, ἴδια λοιπὸν καὶ τὸν λόγον τῶν ἐγκωμίων
ἀποδῶμεν.

Ἐγὼ μὲν οὖν Εὐαγγελιστῆ πρότερον ἀφωσίστα κατὰ
δύναμιν ἢ αἴνεσις· καὶ πνευματικῶς αὐτοῦ τῆς με- C
γάλης κατατροφῶντες ἀρετῆς, καθὼς οἳαί τε ἡμεν,
ἀπειτίσαμεν μετρίως τὴν ὀφειλήν. Νῦν δέ μοι, ὡ
ἄριστε καὶ δοκιμώτατε Χριστοῦ μαθητά, δεῦρα καὶ
σὺ σήμερον, Ἰάκωβε, ὁ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Θεοῦ Λόγου
θεατῆς καὶ ποιητῆς ἔργων· καὶ τῶν ἀπορρήτων μύ-
στης καὶ μυσταγωγὸς λόγων. Ἡ κινύρα τοῦ Πνεύ-
ματος, ἡ ἠδύφωνος καὶ καλλίφωνος· ἡ εὐμελῆ καὶ
εὐάρμοστον τοῖς εὐθέσι τὸν νοῦν, τὴν τῆς θεολογίας
ἀνακρουομένη φωνήν· ἡ μεγάλη τοῦ Θεοῦ Λόγου
βροντή, ἡ ὑψηλόφωνος, ἡ μεγαληγόρων τὴν ἀνάστασιν
τοῦ Ἰησοῦ, ταῖς Ἰουδαϊκαῖς διανοαῖς ἐνηχῆσασα,
καὶ τὴν σκληρότητα τῆς αὐτῶν καρδίης καταθραύ-
σασα· τὴν ἔρημον δὲ πᾶσι ἐκκλησίαν συσσεύσασα
τῶν ἐθνῶν, καὶ ἡρέμα πρὸς αἴσθησιν τοῦ κηρυττο-
μένου Λόγου προσάγουσα, καὶ τῇ ἀποβολῇ τῆς ἀγνώ- D
μονος Συναγωγῆς τὴν εὐγνώμονα μνηστευομένη
Χριστῷ.

Δεῦρό μοι, μακαριώτατε Ἰάκωβε, ὁ τῷ ἀπλάστῳ
τοῦ ἡθους καὶ ἀγαθοειδεῖ καὶ μονοτρόπῳ, τῷ ἐνὶ καὶ
ἀγαθῷ μόνῳ τὴν φύσιν ἀγαπηθεῖς, καὶ τῶν πατρι-
κῶν εὐλογιῶν κληρονόμος ἀποδειχθεῖς, καὶ ταύτη
τὸν πρὸ γεννήσεως μεμισημένον Ἰσααὶ ἐπετρικῶς
καὶ παρευδοκιμητικῶς, ὡς τῶν πρωτοτοκίων τῆς κατὰ
πνεῦμα γεννήσεως ἡξίωμένος. Ὁ τῷ ἀληθινῷ Ἰσαακ,
τὴν ἀληθῶς φιλίαν αὐτῷ τῆς πίστεως προσισεγεγά-
μενος τροφήν, καὶ διὰ τοῦτο κατέναντι τοῦ πατρὸς
εὐηρεστηκῶς, καὶ διὰ τοῦτο τελῶς εὐλογηθεῖς· καὶ

A animumque, curiosius investigantes, cum offendis-
sent, atque in eo sumæ fidei fundamenta fixissent,
firmi ac constantes adversus spirituales pariter et
que oculis subjiciantur, tentationes exstitere;
unde primo atque principe supremoque una cum
magno Petro apud eum honore donantur; iisque
seu fidelissimis effulgentem divini corporis formam
in monte ostendit. Ad eos quoque tanquam summe
necessarios, humanæ in ipso naturæ anxium mor-
tis timorem ac mœstitiam, sub ipsum tempus pas-
sionis refert; moxque a cœna, orationis socios
adhibuit; quanquam nimia tristitiæ vis exulce-
rabat, ac torpentem eorum animum somno degra-
vabat.

Quantum denique ad omnem amborum horum
B Dei puerorum cum Domino conversationem, atque
æmulationis fervorem, probatamque fidem ac dile-
ctionis perfectionem; sed et quantum ad Spiritus
e cœlo illapsum, linguarumque dispartitionem ac
donorum divisionem, nihil quidquam alterum ab
altero existimo differre. Quamobrem una hactenus
ac communis erit eorum laudatio, qui una Christi
forma imbuti, unoque ac eodem pariter Spiritu
perfecti fuerint ac configurati. Quod vero propria
cuique migrationis tum tempus, tum modus existi-
terint, seorsim etiam, qua eis defungimur, lauda-
tionem reddemus.

Prius itaque pro virili nostra laudationis in
evangelistam partibus functi sumus, ejusque summa
virtute spiritualiter delectati, quod per facultatem
licuit, vel modice debitum dependimus. Nunc au-
tem, optime Christique discipulorum probatissime
Jacobe, tu quoque mihi adesto hodie; nempe su-
blimum Dei Verbi spectator factorque operum,
arcanorumque discipule ac magister sermonum:
dulcisona ac pulchrissona Spiritus cinyra, modula-
tam concinnamque his qui recto animo sint pul-
sans theologię vocem: magnum Dei Verbi toni-
truum, sublimi magnoque fragore Jesu resurrectio-
nem Judæorum mentibus insonans, atque eorum
cordis frangens duritiam: hactenusque desertam
concutiens gentium Ecclesiam, eique sensim Verbi
evangelici sensum ingerens, atque improbæ Syna-
D gogæ repudio probam gratamque sponsam Christo
adhibens *.

Ades dum, beatissime Jacobe, morum simplici-
tate et bonitate et uniformitate, ei qui unus solus-
que natura bonus est, dilectus, paternarumque
benedictionum hæres effecte¹, ac qui ea ratione
Esau ante ortum nativitatis odio habitum supplan-
taveris, ac gloria superaveris, velut nimirum qui
spiritualis nativitatis primitiva nactus sis². Qui vero
Isaac, vere illi acceptos fidei cibos intuleris, eam-
que ob rem coram Patre placueris, ac propterea
perfectam benedictionem consecutus sis; frumenti-

* Psal. cxviii, 5, 8. ¹ Gen. xxv, 25, 27. ² Rom. ix, 11; Malach. i, 2.

que ac vini loco, Unigeniti corpore et sanguine constabilitus, Dominusque et iudex contribulium ab eo constitutus *.

Adesdum; os deiloquium admove, excelsam vocem ac deisonum immittens eloquium, aspira verbum fidele ac verum; nempe verbum vestra apostolici muneris functione, sive certamine dignum. Nefas enim ea aggredi, quæ majora quam pro tenui mea facultate sunt. Mortalis enim temere natal sermonibus, ut divina Scriptura loquitur: *status autem omnium conservatoris, inquit, ipse docet nos* **.

Jam enim divinissimo Verbo, uti semper deitate, sed et anima sua intelligente et quæ simul Deus existat, omnia implere satagente: ac cum inferna quidem, suo illuc per crucem descensu impleret ad seque summa colligeret; ac rursus cælestia, sua in cælos exaltatione, majestate sua impleret: cumque adeo congeneo Spiritu, vehementis flatus instar e cælo in discipulos veniente, omnemque eis sensum ac corporis membrum, omnemque motum ac operationem ad pietatem complente: quando visus quidem linguis igneis collucens circumfulgebatur; auditus vero, divini sonitus fragore sanctificabatur: atque olfactus quidem mysticis gratiæ radiis, tanquam unguenta perspirantibus suavissimæque fragrantia odoribus, efflorebat; linguæ vero his eximie afflatæ, potiorique theologia excitæ, sic Spiritus vi ad omnem nationum sermonis vim ac proprietatem componebantur, ut et temulentia profani rem ascriberent: per omnem autem tactum, omnemque rationis ac intelligentiæ vim, divina pervadens gratia, totosque illos vere undequaque adimplens; extraque seipsos ac mundum omnem constituens (o beatum et exoptandum excessum! o laudabilem illam immutationem!), intra Deum esse fecerat: quando nimirum, eorum, quæ ad eos primum dicta a Christo, obscure acceperant, quæ tunc gerebantur ac præsentia, clara evictio erant: ac quorum obscuris vestigiis fidei umbras animo effingebant, eorum ibi tunc dilucida ac perspicua adimpletione oculis obversante, rationumque ac cogitationum missa dubietate metuque deposito: omni denique ignavia, omnique animi labe deterisa, cælestis jam vitæ gustum faciebant: quando plane præmagnificum re vera maximæ perfectionis arrhabonem nacti, certissimam inde spem divinissimamque arripuerant.

Tunc sane, tunc rursus æmulatio nihil priore minor, insolentem populum invasit; ignisque adversarios vorans, adversariam Deique inimicam factionem, adversus apostolicam (divinam scilicet) fidem ac consilium accendebat *. Quemadmodum autem initio scelestissimus ille, suam Jesu apparitione convellendam tyrannidem sentiens, Judam quidem ut proditor esset, suscitaverat; omnemque incompositam plebem cogens, ad deditionem turbasque

ἀντὶ σίτου καὶ οἴνου, τῷ σώματι καὶ αἵματι τοῦ Μονογενοῦς στήριχθεις· καὶ κύριος καὶ κριτὴς τῶν ὁμογενῶν ὑπ' αὐτοῦ καταστάς.

Δεῦρό μοι, πρόσσαγε τὸ θεηγόρον στόμα, ὑψηγόρον φθέγμα, καὶ θεόφθογον ἐνείεις λαλίαν, ἐμπνευσον ῥῆμα πιστὸν καὶ ἀληθινὸν, ῥῆμα τῆς ὑμετέρας ἀποστολῆς, εἴτ' οὖν ἀθλήσεως ἄξιον· οὐ γάρ μοι θέμις ἐγχειρεῖν τοῖς ὑπὲρ ἐμέ· Βροτὸς [Sixt. Ἄνθρωπος] γὰρ ἄλλως κήχεται λόγοις, κατὰ τὴν Γραφήν· προὴ δὲ, φησὶν, παντοκράτορος ἢ διδάσκουσά μιν. Ἄρτι γὰρ τοῦ θεαρχικωτάτου Λόγου, ὡσπερ αἰετὴ τῆ θεότητι, οὕτω καὶ κατὰ τὴν νοερὰν αὐτοῦ ψυχὴν καὶ ὁμόθεον, τὰ πάντα πληροῦν ἐπειγομένου· καὶ τὰ ὑποχθόνια κατὰ τὴν ἐκείσε διὰ τοῦ σταυροῦ κάθουδον αὐτοῦ τε πληροῦντος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἀνακεφαλαιοῦντος· τὰ ἐπουράνια δὲ αὐθις, διὰ τῆς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὑψώσεως, τῆς οἰκείας ἐμπιπλῶντος δόξης, τοῦ συμφυοῦς δὲ Πνεύματος ἔνωθεν, ὡσπερ βιαίας πνοῆς ἐπὶ τοὺς μαθητὰς ἰόντος, καὶ πᾶσαν αὐτοῖς ἀλθῆσιν, πᾶν τε μέλος τοῦ σώματος καὶ πᾶσαν κίνησιν, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν κατορθοῦντος πρὸς εὐσέθειαν· ἦνίκα τούτοις ὄρασις μὲν ταῖς πυρίναις γλώσσαις λαμπρυνομένη κατηστράπτετο· ἀκοή δὲ τῷ ῥοιζήματι τῆς θείας ἤχῆς καθηγιάζετο· καὶ ὁσφρησις μὲν, ταῖς μυστικαῖς ἀκτίσι τῆς χάριτος, οἷα μυριπνόοις ἀνέθαλλε εὐωδιστάτοις ὀσμάσι· γλῶσσαι δὲ τούτοις ὑπερφυῶς θεοφορούμεναι καὶ κρείττονος ἐμφορούμεναι θεολογίας, οὕτω πρὸς πᾶσαν ἔθνῶν διάλεκτον μεθηρομόζοντο τῷ πνεύματι, ὥστε καὶ μέθην τοῖς ἀμύστοις αὐτῶν καταγινώσκεισθαι· δι' ἀφῆς δὲ πάσης, καὶ πάσης λογικῆς δυνάμεως καὶ νοερᾶς ἢ θεῖα καταδεδωκυῖα χάρις, καὶ ἔλους δι' ὅλου τούτους ἀκραιφνῶς πληροῦσα· καὶ ἔξω μὲν ἑαυτῶν, ἔξω δὲ τοῦ κόσμου καθιστώσα παντός· (Ὁ μακαρίας ἐκστάσεως καὶ ζηλωτῆς! ὦ τῆς ἐπαινετῆς ἐκείνης ἀλλοιώσεως, ἐντὸς καθίστη Θεοῦ!) ἦνίκα τῶν ὑπὸ Χριστοῦ πρώτον πρὸς αὐτοὺς εἰρημένων καὶ ἀμυδρῶς ἀκουομένων, ἔλεγχος ἦν τὰ παρόντα σαφῆς· καὶ ὧν ἀμαυροῖς ἔχνεσι πίστεως ἐν λογισμοῖς ἐνετύπουν τὴν σκισμαγραφίαν, τούτων ἐκεῖ τότε φανῆν τε καὶ εὐδῆλον καταθεασάμενοι τὴν πληρωσιν, καὶ τῶν λογισμῶν τὴν διάκρισιν ἀποβαλόντες καὶ τὴν διψυχίαν ἀφέντες, καὶ τὸν φόβον ἀποσκευασάμενοι, καὶ πᾶσαν δειλίαν καὶ πᾶν πάθος ἀποκαθηράμενοι τῆς ψυχῆς, τῆς οὐρανίας λοιπὸν ἦσαν ἐν συναισθήσει ζωῆς· ὅτε δὴ λαμπρὸν ὄντι μάλιστα τὸν ἀβραδῶνα δεξάμενοι τῆς τελειότητος, ἀξιολογωτάτης ἐντεῦθεν ἐλπίδος καὶ θεοτελεστάτης κατεδράξαντο.

Τότε δὲ, τότε ζῆλος μὲν πάλιν οὐχ ἦστον τοῦ πρώτου, τὸν ἀπαίδευτον εἰλήφει λαόν· πῦρ δὲ τοὺς ὑπεναντίους κατεσθλόν, εἰς ἀντίπαλον καὶ θεομάχον μοῖραν, κατὰ τῆς ἀποστολικῆς ἤτοι θεαρχικῆς ἐξῆπτε πίστεως καὶ βουλής. ὡσπερ δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ δυσμενῆς καθαιρουμένην αὐτοῦ τὴν τυραννίδα διὰ τῆς ἐπιφανείας αἰσθόμενος τοῦ Ἰησοῦ, Ἰουδαίαν μὲν ἤγειρεν εἰς προδοσίαν· πάντα δὲ τὸν ἀσύνθετον ὄχλαγωγῆσας δῆμον, εἰς ἐπισύστασιν ἐξέμηγεν· ἀρχιερεῖς τε

* Gen. xxvii, 27. ** Job xxxii, 8. * Isa. xxvi, 11.

καὶ γραμματεῖς πάντας ἐξήπτε πρὸς θεοκτονίαν· καὶ ὁ Πιλάτος τὸν ἄθωον ἐξεδίδου, καὶ οἱ στρατιῶται κατέπαιζον· καὶ ὁ σταυρὸς ὕψωτο, καὶ ὁ δίκαιος τοῖς ἀνόμοις συνεσταύρωτο· κἀντεῦθεν ἐδόκει μὲν τὸ χρῆμα κατὰ νοῦν τοῖς ἀσεβέσι χωρεῖν, καὶ τεθνάναι τὸν Ἰησοῦν, καὶ τὴν αὐτοῦ καταπαύσασθαι διδασχὴν, καὶ διεσκορπίσθαι τοὺς μαθητάς· ἐλάνθανον δὲ διὰ τῆς αὐτῶν κακουργίας, δόξαν μὲν ὁδοποιούντες Χριστῷ· αἰσχύνην δὲ καὶ δλεθρον αἰώνιον ἑαυτοῖς περιποιούμενοι.

Ὡςπερ οὖν πρὸ τοῦ Πνεύματος ταῦτα, οὕτω καὶ μετὰ τὸ Πνεῦμα, ἐπειδὴ τὸ ἔργον Ἰησοῦ πάλιν ἐν τοῖς ἀποστόλοις διὰ τοῦ Πνεύματος ἀνενεοῦτο, καὶ ὁ τῆς χάριτος λόγος ἐπαρρήσιαζέτο, καὶ τὸ μέγα θαῦμα τῆς ἀναστάσεως μεγαλοπρεπῶς ἀνεκηρύττετο. Οἱ πρὸ μικροῦ δὲ φυγάδες καὶ δεδιότες καὶ τρέμοντες, σὺν μεγάλῃ παρρησιαζόμενοι δυνάμει τὸ μαρτύριον ἀπεδίδουν τῷ Θεῷ· καὶ ὁ ἐπὶ τῇ Ἰερῶν πύλῃ καθήμενος ἀνῶρθωτο χωλῆς, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀνίστατο Ταβυθά, καὶ πᾶσα νόσος καὶ πᾶσα μαλακία οὐ προσευχῇ μόνον, καὶ χειρὸς ὄσας ἀφῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ σκιᾷ μόνῃ τῶν μαθητῶν ἐθεραπεύετο· καὶ πάντα συνόλως φάναι τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μείζονα ὧν ἐκεῖνος πεποίηκεν, ὡς ἡ ἐπαγγελία, τῷ ὀνόματι τοῦ διδασκάλου κατειργάζοντο. Ἐπειδὴ οὖν ταῦτα τοῦτον ὥρᾶτο γινόμενα τὸν τρόπον, ἐκμαίνεται μὲν αὐθις ὁ τῶν φόνων πατήρ· ἐκμαίνεται δὲ καὶ πᾶσα ἡ ὑπὲρ ἐκείνῃ στρατηγουμένη Συναγωγὴ· καὶ ἡ μάχαιρα στυλοῦται, καὶ τείνεται τὸ τόξον, καὶ ῥομφαία καὶ πόλεμος ἐρρηπίζετο κατὰ τῆς Ἐκκλησίας.

Πρῶτον μὲν οὖν, παραγγελίαις, ἀπειλαῖς, φυλακαῖς, πληγαῖς, τοὺς ἱεροὺς τοῦ Λόγου θεολόγους ολιμένη φοβεῖν, ἀναστῆλιν αὐτῶν (ὦ τῆς ἀσεβείας! ὦ τῆς σκαιότητος!) ἐπειράτο τὴν θεολογίαν. Ἐπεὶ δὲ τούτοις εἰς μάτην ἤσθάνετο πονοῦσα· οὐ γὰρ μανίαις ἀφρόνων τὸ θεῖον περιτρέπεται· οὐδὲ οἱ ἀληθεῖς τούτου ῥᾶον ὑπέικουσι συνήγοροι· οἷα δὲ ἄργυρος τῇ πυρώσει καθαιρόμενοι, εὐφωνατέραν τῆς πίστεως οἶδασιν ἀποδιδόναι τὴν φθογγήν· διὰ τοῦτο τὴν συνήθη λοιπὸν εἰς ὑπόμνησιν εἴληφε μαιφονίαν· καὶ δὴ ζήλῳ προφητοκτόνῳ διαθερμανθεῖσα, πρῶτον μὲν λίθοις κατέλευσε τὸν Στέφανον, οἷα δεκτὸν καλλιέρημα τοῦτον μαιφόνους ἱεουργοῦσα χερσίν, τὴν ὑπὲρ τῶν θυομένων χριστοπρεπῶς ἀναφέροντα προσευχῆν.

Γευσαμένη δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ αἵματος ἡ ἐναγής, καὶ ἠσθεῖσα κομιδῇ, οἷα ἐκείνη ἀεὶ τοῖς τοιοῦτοις ἐπιτερομένη, ἐμελέτα μὲν πάντας, εἴ γε δυνατόν, ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι διαχειρίσασθαι Στεφάνου, οὐκ εἶχεν δὲ ὅπως τὴν αὐτῆς μελέτην συντελέσαι, ὁρῶσα μὴ καθ' ἓνα τῷ λόγῳ τοὺς πιστεύοντας προστιθεμένους, ἀλλὰ κατὰ χιλίους τε καὶ μυρίους τὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῶν προστατῶν τοῦ λόγου συγκροτούμενην καὶ πληθυνομένην.

Τί οὖν ποιεῖ; ἄρα γὰρ ἠτήθη τῆς τῶν σημείων θεοπρεπότητος; ἄρ' ἔδεισε τὸν ὑπερηφάνους ἀντιτασσόμενον, ταπεινοῖς δὲ χάριν ἐπιμετροῦντα; τὸν

consciverat; pontificesque ac scribas omnes ac deicidii scelus animaverat: tradebatque Pilatus innoxium, ac milites illudebant: exaltata denique cruce, justus cum sceleratis illi confixus fuerat: hincque adeo res ex animo impiis cedere videbatur, extincto Jesu, ejus abrogata doctrina, dispersis discipulis. At imprudentes nequitia sua pravisque consiliis Christi gloriæ viam perstruebant, sibi que ipsis probrum ac exitium æternum arcesebant.

Quemadmodum igitur hæc ante Spiritum, sic et post Spiritum. Quod namque Jesu opus Spiritus munere in apostolis rursum instaurabatur, magnumque resurrectionis miraculum magnifice prædicabatur. Qui paulo ante profugi, pavidī, tremētes erant, cum magna virtute palam loquentes testimonium Deo reddebant¹⁰. Qui ad portam Speciosam templi claudus sedebat, erectus; Tabitha a mortuis suscitata^{10*}: morbus omnis et languor, nedum precibus ac sanctæ manus contactu, sed et sola discipulorum umbra curabatur. Atque ut summa dicam, cuncta Christi opera, quin et majora quam ille operatus erat (pro eo ac fuerat pollicitus) in magistri nomine fiebant^{10**}. Quod itaque hæc eum in modum fieri cernebantur, furore rursus incenditur cædium auctor; accenditur et illi succenturiata omnis Synagoga. Vibratur gladius, arcus tenditur; romphæa suscitatur ac bellum adversus Ecclesiam conflatur.

Primum igitur, præceptis, minis, carceribus, plagis, sacros Verbi theologos se illa territoriam existimans; ipsorum (o impietatem! o consilii malignitatem!) divinam inlibere doctrinam nitebatur. Ubi autem frustra se conari sensisset (non enim Dei consilium insipientium furore evertitur, nec facile cedant, qui illius veri patroni ac defensores existunt: sed sicut argentum igne depurgatum, sonoram magis fidei vocem reddere sueverunt). Idcirco consuetam animo repetit cædium vim ac sævitiam: atque adeo æmulatione, qua prophetas occiderat succensa, primum quidem lapidibus obruit Stephanum, tanquam scilicet placabilem hostiam cruentis manibus illum immolans, qui Christi exemplo pro immolantibus preces offerebat¹¹.

Gustu percepto apostolici sanguinis, scelestissima, eoque plurimum delectata, ut quæ cædibus semper gavisæ esset, ad serio cogitabat, ut si liceret, pari cum Stephano nece cunctos tolleret. Cum vero consilium implere non posset: quippe non singulos ad fidem ac doctrinam amplectendum accedere; sed millenis denisque millibus per verbi præsules pariter adjunctis, Ecclesiam conflari ac multiplicari videbat.

Quid ergo facit? Num divinis signis victa concessit? operum novitate? splendore sermonum? Num eum timuit, qui superbis resistit et humilibus gra-

¹⁰ Act. iv, 33; ix, 36.^{10*} Act. iii, 7; v, 15.^{10**} Joan. xiv, 10.¹¹ Act. vi, 7.

tiam tribuit? Fortem illum in bellis, clarificatum in sanctis, mirabilem in majestate; cujus potentiae documenta multa acceperat; atque a pugna cum Deo destitit? Minime gentium: sed sicut pridem Pilatum adiens, crucem ac mortem, Sodomorum Gomorrhæque clamoribus adversus Dei Verbum poposcerat, sic postea ab Herode ejus apostolorum necem, supplex flagitabat ¹¹.

Nulla. aiebat, nulla, rex optime, genti tuæ salutis spes. Concidimus; perimus: periculo vertitar ne prorsus a facie discipulorum Jesu deficiamus ac intereamus. Non satis fuit, quod ille adhuc vivens post se plebem seduxit: sed qui eo familiariter usi, illius doctrinæ successerunt, nostram dementarunt gentem: duodecim tribus nostras perdiderunt: parum abest quin populum omnem allegerint. Defectionem a Cæsare docent; in majestatem tuam contumeliosi sunt; patriam legem evertunt. Neque id modo, verum etiam in ipsum Deum Patrum impii existunt, qui Jesum illum, qui crucifixus est, faciant Deum. Nisi igitur ocius, regum maxime, justam illis pœnam inflixeris, conspicue rei malus exitus erit.

ποιούντες Ἰησοῦν. Εἶπερ οὖν μὴ θάττον αὐτοῖς τὴν ἀξίαν δίκην, ᾧ μέγιστε βασιλεῦ, ἐπιβαλεῖς εἰς περιόπτον τὸ χρῆμα τοῦτο καταλήξει κακόν.

Quid igitur vero simili conjectura dixisse Herodem putabimus? Quid vero operæ pretium faciamus? Qui autem adversus tantam hominum turbam neci dandam procedentes, non majorem noxam malumque difficilius reddiderimus? At non adversus omnes penitus, aiunt, potentiam vestram exsuscitari hortamur. Nam præterquam quod res difficillima, neque sorte Cæsari grata fore videatur; tantis scilicet cœdibus civitatem pollui ac deformari: sed insignes ejus discipulos (sunt autem illi duodecim numero, quos et plebs omnis erroris magistros habet) hos, si duci jusseris, rex clarissime, tum Deum propitium habebis, tum omni genti pacatam ritam largieris; ejusque nos beneficii memores, gratias quam maximas habentes, debitam vicem rependemus.

Mox igitur Herodes pessimo illo instinctus consilio, injustitiam parturiebat. Porro concipit dolorem, et parit iniquitatem ¹². Mandatum accipiunt milites, positisque cuniculis insidiæ struuntur. Jamque adeo discipulorum turba, ejus vexationis causa quæ sub Stephano facta erat, Hierosolymis relictis, perque alias extra urbes atque oppida alii alio dispersi, veritatis doctrinam secundo conatu prædicabant ¹³. Magnus autem Jacobus, cum per universam Judæam et Galilæam, uti vere tonitruum filius, Dei Evangelium clarius intonuisset, Hierosolymitanam Ecclesiam invisurus iterum reversus est. Repente ergo militari manu corripitur, atque Herodis tribunali sistitur. Cumque atrocius injuriis petitus, probris complutus, verberibus exanimatus, etiam atque etiam juberetur omnino negare Christum; sin illi case morte luendum: *Impossibile*, exclamavit, vi-

κραταιὸν ἐν πόλεμοις; τὸν δεδοξατμένον ἐν ἁγίοις τὸν θαυμαστὸν ἐν δόξαις, οὐ πολλὰ τῆς δυνάμει εἰληφεν ὑποδείγματα, καὶ τοῦ θεομαχεῖν ὑπανεχρήσεν; Οὐδαμῶς ὡσπερ δὲ τῷ Πιλάτῳ προσιοῦσιν πρῶτην, σταυρὸν τε καὶ θάνατον ἐν κραυγαῖς Σοδημῶν καὶ Γομόρρας κατὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου πικρητεῖται οὕτω μετὰ ταῦτα τῷ Ἡρώδῃ προσπίπτουσα, τὴν κατὰ τῶν ἀποστόλων αὐτοῦ κατελιπάρει σφαγὴν.

Οὐδεμία, λέγουσι, τῷ ἔθνει σου, κράτιστε βασιλεῦ, οὐδεμία σωτηρίας ἐλπίς. Διαπεπτώκιμει ἀπολώλαμεν. Κινδυνεύομεν οὐκ ἐπιβίβησαι τέλει καὶ διαφθορήσεσθαι, ἀπὸ προσώπου τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ. Οὐκ ἀπέχρησεν ἐκεῖνος εἰς τὸ ὄπισθω αὐτοῦ τὸν λαὸν ὑποπλανῶν· νῦν δὲ τῆ ἐκείνου διδαχῆν οἱ ὠμίληκότες αὐτῷ διαδεξάμενοι, ἐξέστησαν τὸ ἔθνος ἡμῶν· ἀπόλωσαν εἰς δωδεκάφυλον ἡμῶν. Ὀλίγου δεῖν πάντας ἐπισπάσαντο τοὺς λαοὺς. Ἀποστασίαν ἀπὸ Καίσαρος ἐκδιδάσκουσιν. Πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἐξυβρίζουσιν, τὸν πατῶρον ἀθετοῦσι νόμοι καὶ οὐμόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῶν πατέρων ἀσεβοῦσι Θεόν, τὸν ἐσταυρωμένον ἐκείνον θεοποιούντες.

Τί οὖν διανοηθῶμεν Ἡρώδην, ὡς εἰκός, φάναι; Τί δὲ ποιητέον ἡμῖν; πῶς δὲ κατὰ τοσοῦτον πρὸ σφαγῆς ὄχλου χωροῦντες, οὐ μείζω τὴν βλάβην καὶ ἀργαλιώτερον ἀπεργασαίμεθα τὸ κακόν; Ἀλλ' οὐ κατὰ πάντων ἀρδην, φασί, τὸ ὑμέτερον κράτος διαραστῆραι παραινοῦμεν· καὶ γὰρ πρὸ τῷ δυσχερεῖ τῷ πράγματι, οὐδ' αὐτῷ ἂν ἀρεσται τῷ Καίσαρι τοσοῦτοις αἵμασι τὴν πόλιν μαινεῖν καὶ ἀχρειοῦν· τοῦτ' ἐπισήμους δὲ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν. Δώδεκα δὲ τὸν ἀριθμὸν οὗτο οὗς καὶ ὁ πᾶς ὄχλος ἐπόμενος ἀποπλανᾶται τούτους, ᾧ λαμπρότατε βασιλεῦ, εἰ ἀπαράγοι ἔξεις μὲν τὸν Θεὸν εὐμενῆ· ὁλῶ δὲ τῷ ἔθνει εἰρηναίαν ζωὴν χαρίῃ· καὶ σοι τῆς εὐεργεσίας ταύτης μέγιστην εἰδότες χάριν, ἀξιοχρεῶν εἰς οἴσομεν ἀμοιβήν.

Ἄμα τοίνυν τῇ πονηρᾷ βουλή, καὶ Ἡρώδῃ ὤδινε τὴν ἀδικίαν. Συλλαμβάνει δὲ πόρον, ἀντιμίαν δὲ τίπτει· καὶ οἱ στρατιῶται παρηγγέλλοντες καὶ ὁ λόχος ἤτοιμάζετο, καὶ τὸ ἐνεδρὸν κατεσκευάζετο. Τὸ πλῆθος μὲν οὖν τῶν μαθητῶν, διὰ τὴν ἐπιτῶν Στεφάνῳ θλίψιν, τὴν Ἱερουσαλήμ καταλιπόντες καὶ πρὸς τὰς ἔξω πόλεις καὶ κώμας ἄλλοι διασπαρέντες ἀλλαχοῦ, τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ἐπεκρηκεύοντο· Ἰάκωβος δὲ ὁ μέγας, ἐπειδὴ καθ' ὅλην τὴν Ἰουδαίαν τε καὶ Γαλιλαίαν, ὡς βροντῆς υἱὸς ἀληθῶν, τὸ τοῦ Θεοῦ Εὐαγγέλιον ἐμβρόντησας γεγωνόταρον, τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις αὐθις ἐπισκεψόμενον ἐκκλησίαν ἐπανῆγεν· συναρπάζεται μὲν ἐξ ἀπίνης χειρὶ στρατιωτικῇ, τῷ Ἡρώδου δὲ βήματι προσάγεται, καὶ ὑβρεσὶ βαλλόμενος, καὶ ὄνειδος πλυνόμενος, καὶ μάστιγι ἐταξόμενος, καὶ παραγγελλόμενος παραγγεῖλα παντάπασιν ἐξόμνησθαι τὸν Χριστὸν, ἢ θάνα-

¹¹ Gen. xviii, 20. ¹² Psal. vii, 13. ¹³ Act. viii, 1.

ν ἐπηρεῖσθαι τὴν ζῆμίαν, Ἀμήχανον, ἐξεβλή-
ν, ἀνδρα σώφρονος μετέχοντα λογισμοῦ, ἐλέ-
λαι μὲν ἐν συγκρίσει τὸν σκότον ὑπὲρ τὸ φῶς·
ἵνατον δὲ θέσθαι προτιμότερον τῆς ζωῆς. Ἀδυ-
κώτερον δὲ πολλῶ, τὸν ἐν συναισθήσει τῆς
ἡσοῦ τοῦ Χριστοῦ θειότητος καὶ μακαριότητος
νόμον, ἄλλο τι τῶν πάντων ἐκείνου σεβασμώτερον, ἢ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως
ἰοθεώτερον ἠγήσασθαι.

Οὐκ οὖν ὅς γε πεπιστευκεν ἐκ Θεοῦ τε γενέσθαι
δε τὸ πᾶν, καὶ παρ' αὐτοῦ δεδῶσθαι προφήτας
καὶ νόμον ἐν Ἰσραὴλ, τὸν ἀγαπητὸν δύναιτ'
ἀρνείσθαι καὶ συμφυῆ καὶ μονογενῆ, δι' οὗ
ἴντα γέγονεν, ἃ τῆς δόξης πεποίηκε Πατὴρ, καὶ
ᾧ συνέστηκε τὰ πάντα. Τοῦτο μόνον λυπηρὸν,
Β βασιλεῦ, τοῦτο θλίψεως ἡμῖν αἴτιον, δεῖ ἀπαξ
ἴνον, ἀλλ' οὐ μυριάκις ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ θεό-
τος καὶ δόξης ἀποθανεῖν δυνατὸν.

Τούτοις τὸν μιαιφώτατον ἐμβροντηθέντα καὶ μα-
ντα, παρευθὺ κελεῦσαι τοῦτον ἀπαγαγεῖν, καὶ τὴν
νοδλίαν κάραν μαχαίρα τεμεῖν. Οὐ θαυμαστὸν
εἰ ὁ τῆς ἀδικίας πυθμῆν, ὁ ὁδοποιὸς τοῦ Ἀντι-
στοῦ, ὁ τῆς ἀσεβείας πληρωτῆς, οὐ θαυμαστὸν
τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἐπιβαλὼν, τὸν
ἱδὸν ἀνείλε τῆς Ἐκκλησίας ὀφθαλμόν· ἀλλ' ἐκεῖνο
υμασιώτερον, εἰ μὴ εἰς οἰκοδομὴν τοῦτο μεῖζω,
νίκην αὐτῆς περιφανεστέραν ὠκονόμητο· καὶ
ἐ τοῦτο τοσοῦτῳ θαυμαστὸν, ὅσον εἰ μὴ τοῖς
ιστοῦ διώκταις ἐντεῦθεν ἡ πακωλεθρία ἐπισέσει-
αι.

Ἰάκωβος μὲν οὖν ὁ μακαριώτατος, ὡς ἀρνίον
ικον, ὡς πρόβατον ἀμωμον, ὀπίσω τοῦ ἀμνοῦ τοῦ
ῶ σφαγιασθείς, καὶ διὰ τοῦ ἀρχιερέως τοῦ μεγά-
θυσία ζῶσα, λογικῆ τε καὶ θελητῆ τῷ ζῶντι
ῶ προσενεχθείσα, ἐπρέσθευσε μὲν ὑπὲρ τῶν
ιστόλων, ἐπρέσθευσε δὲ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας·
ῶ μὲν, τὸ ἔργον εὐδοῦσθαι τῆς ἀποστολῆς· τὴν
τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀπαλλάττεσθαι μαιφονίας· καὶ
ῶσθαι μὲν τοὺς τῷ Εὐαγγελίῳ μαχομένους·
ροῦσθαι δὲ τοὺς εὐδοκοῦντας αὐτῷ.

ταύτης ἀποτέλεσμα τῆς ἰκεσίας, ἡ παρ' ἐλπίδα
Πέτρου σωτηρία· τῶν τε δεσμῶν καὶ τῆς εἰρκτῆς
τῆς ἀπαγωγῆς, ἦν αὐτὸν ἐμελλεν Ἡρώδης ἀπι-
γεῖν εὐθὺς μετὰ τὸ Πάσχα, δι' ἀγγέλου χειρὸς
εἰλλαγή. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡ αὐτοῦ Ἡρώδου
λατος πληγή, δι' ἣν αὐτίκα τοῦ μιαιφῶτος σώματος
ἰληκας ἐξέρψαντος, βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ψυχὴν.
τεῦθεν δὲ καὶ ἡ χάρις τὰ ἔθνη μετιοῦσα, τοῖς
ἰδαίοις τὸν οἶκον εἰς ἐρήμωσιν ἔφει.

Ἀλλ', ὦ κήρυξ θερμότετε τῆς ἀληθείας τοῦ
γγελίου! ὁ μετὰ Πέτρου καὶ Ἰωάννου τὴν ἀνω-
ω τάξιν καὶ τὴν κορυφὴν τῆς ἀποστολικῆς κα-
ρας διεκλήχως· χαῖρε, ὡς τὸ ποτήριον Χριστοῦ
; συμμαθηταῖς προπιῶν, καὶ τὸ σωτήριον βᾶ-
σμα, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν βαπτισθείς· καὶ διπλῶ
φάνω, τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς μαρτυρίας, κατα-
μηθείς.

χαῖρε, ὅτι νήπιος ὢν εἶπεν τὴν πνευματικὴν ἡλι-

tum qui sobria impartitus ratione sit, optione facta,
tenebras luci anteferre; mortemque vita potliorem du-
cere: longe vero amplius abhorret ut sit possibile,
eum, qui Jesu Christi Deitatis ac beatitudinis sensum
fecerit, universorum aliud quidpiam illo sanctius, seu
dilectione fideque in ipsum, dignius arbitrari.

Absit igitur, ut qui rerum hanc universitatem a
Deo conditam credit, atque ab eo datos prophetas ac
legem in Israele, dilectum, ejusdem ac ille naturæ
et Unigenitum, per quem condita omnia, quæ Pater
gloriæ condidit, et in quo constant omnia, unquam
negare possit. Unum nobis, rex, hoc molestum; unum
angit et excruciat, quod semel duntaxat, non millies
pro Jesu Deitate atque gloria mori concessum sit.

Hisce scelestissimus ille attonitus ac furens, con-
festim duci Jacobum jussit, ac beatissimum illius
caput gladio abscindi. Neque id mirum, quod ini-
quidatis sentina imusque gurges, Antichristi præ-
cursor, impietatis artifex; cum in apostolos misisset
manus, dextrum Ecclesiæ sustulerit oculum:
sed illud dignum admiratione, nisi in majorem id
ædificationem ejusque ipsius illustriorem victoriam,
dispensatum esset. Quin ne hoc quidem sic mirum,
quam si hinc quoque Christi persecutoribus confla-
tum non esset exitium.

Beatissimus itaque Jacobus tanquam agnus inno-
cens, tanquam ovis immaculatus, post Agnum Dei
immolatus, et per pontificem magnum hostia vivens,
rationalisque et voluntaria, Deo viventi oblatus,
precibus ad Deum pro apostolis intercessit; inter-
cessit et pro Ecclesia. Pro illis quidem, ut eis pro-
spere cederet apostolica functio; pro hac vero, ut a
Judaica liberaretur sævitia: ac rumperentur qui-
dem Evangelii hostes; malis autem solverentur,
qui lubentes illud haberent.

Hujus effectus supplicationis, Petri illa inexpectata
salus; ejusque a vinculis et carcere et du-
ctione per angelum liberatio, qua statim post Pascha
eum Herodes erat ducturus. Neque id modo, sed et
Herodis ipsius divino numine plaga, qua mox im-
puro corpore ebullientibus vermibus, violenter
animam abruptit. Quin et inde gratia gentes prose-
cuta, Judæis domum in desolationem reliquit.

Sed, o veritatis Evangelii prædicator ferventis-
sime! qui cum Petro et Joanne supremam classem
atque verticem apostolicæ dignitatis tenes: Salve
sis, ut qui Christi calicem ante condiscipulos bibe-
ris ac juxta quod illi pollicitus eras, salutari
baptismo baptizatus sis, duplicique præclare co-
rona condecoratus, apostolici muneris ac suscepti
martyrii ¹⁵.

Salve, quod cum parvulus adhuc esses spiritali

statura et ætate, terreni regni primatum petieris (nec enim fiat unquam ut magnificus animus, rei alicujus tenuis ac vilioris desiderio afficiatur) in virum autem adultus, Regi gloriæ proximam primamque sedem adeptus sis.

Salve, beate Verbi Dei que ipse oculis inspector, quod piscationem piscatione, desiderium desiderio, hæreditatem hæreditate commutans, iis, quæ instabilia sunt, ea quæ manent; iis, quæ in terris et fluxa sunt, cælestia nec unquam peritura consecutus sis.

Gaude, quod sicut nullo medio, cum in corpore versareris, Dei hominis consuetudine in terra prius utebaris, sic nunc eidem immediate spiritu devinctissimus facie ad faciem in cœlis insuescis.

Gaude et lætare in Domino Deo tuo ac Rege tuo, nosque propitius de cœlo intueri: ac vero purum nobis ac immaculatum, apostolorum ter beatissime, et a sæculi malitiæ insidiis liberum servans animum, Domino Christo incontaminatum utinam repræsentes, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO VI.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli et Evangelistæ Joannis Theologi.

Qui magnum tonitruum Filium laudare jubet, ipsum mihi magnum Dei Spiritum laudibus coronare jubere videtur; quo ille compositus ac concinne collisus, orbem terrarum ad suum convertit sonum¹⁶. Id vero tantum sermonis nostri facultatem superat, quantum et humanæ vim comprehensionis excedit. Cum enim sonitum hunc, qui sensu percipitur, haud facile animo intelligamus; quam quis ratione spiritalem assequatur, ac qui omni corporis sensui præcellit? Cumque id tonitruum, quod per naturam in nubibus venti agitatione conflatur, accurate verbis explanare non possimus: quonam modo eximii illius, cujus solus ipse Dominus conflator, ac parens, laudes præsumamus? Quis ita in divinis eruditus, sicque alto animo præditus? Quis ita terrenis superior sese extulit, parique cælestibus celsitudine exasit? Quis adeo seipso excedens, intra Deum comprehensus totusque receptus est, ut vel os aperire, ac linguam movere in Dei discipulorum laudem audeat? Quis sufficiens, ut nedum omnium sigillatim, sed vel unius illorum virtutis magnificentiam pro rei merito, animo informare, ut verbis eloqui possit?

Quænam mens (ut summa dicam), quæve ratio ac oratio, magnificæ Joannis indolis (quinimo animi Deo simillimi mentisque divinissimæ) laudes attigerit, nisi is ipse e cælestibus tantisper adytis descendens, divinæque æmula bonitate humilibus accedens, osque pro theologi munere divinissimum auribus nostris accommodans, suam nobis, quoad

Α κίαν, βασιλείας ἐπιγείου προτίμησιν ἤτησας· οὐδὲ γὰρ ἀνέχεται ποτε ψυχὴ μεγαλοφυῆς, μικροπρεπὲς τι ποθεῖν· εἰς ἄνδρα δὲ τελειούμενος, τῆς ἐγγιστα παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης πρωτοκαθεδρίας ἡξιώθης.

Χαῖρε, μάκαρ αὐτόπτα τοῦ Λόγου καὶ θεόπτα, ὅτι τῆς ἀλείας ἀλείαν, τῆς ἐπιθυμίας ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς κληρονομίας κληρονομίαν ἀμειψάμενος, τοῖς ἀβεβαίαις τὰ μένοντα, καὶ τοῖς κάτω καὶ βέουσι τὰ οὐράνια κατεκτήσω, καὶ μὴ μεταπίπτοντα.

Χαῖρε, ὡσπερ μετὰ σώματος ἀμέσως τῷ Θεανθρώπῳ προσωμίλεις πρὶν ἐπὶ γῆς, οὕτω νῦν τῷ αὐτῷ προσεχῶς ἐν τῷ πνεύματι συμφυόμενος, πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐντυγχάνεις ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Χαῖρε καὶ κατευφραίνου ἐν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου καὶ βασιλεῖ σου· καὶ ἡμᾶς ἐποπτεύοις ἀνωθεν ὕψους· ἄσπιλον δὲ καὶ ἀμωμον ἡμῖν, ὃ τρισμακαριώτατε τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς τοῦ νῦν αἰῶνος κακίας ἀνεπίβουλον [ἀνεπιβούλευτον] διατετηρηκῶς τὴν ψυχὴν, ἀμίαντον παραστήσας τῷ δεσπότῃ Χριστῷ, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Γ΄.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ παρεύφημον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην τὸν Θεολόγον.

Ὁ τὸν μέγαν τῆς βροντῆς γόνον προτραπόμενος ἐπαινεῖν, αὐτό μοι δοκεῖ τὸ μέγα τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα παραινεῖν ἐπαινεῖν· ὃ ρυθμιζόμενος ἐκεῖνος καὶ ἑναρμονίως κροτούμενος, πρὸς τὸν οἰκεῖον τὴν οἰκουμένην ἐπέστρεψε φθόγγον. Τὸ δὲ τοσοῦτω τοῦ ἡμετέρου λόγου τὴν δύναμιν ὑπερβάλλει, ὅσῳ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ὑπεραίρει κατάληψιν. Εἰ γὰρ τὸν αἰσθήσει ληπτὸν τοῦτον ἦχον, οὐ πρόχειρον κατανοεῖν, πῶς ἂν τις ἐφίκοιτο τοῦ νοουμένου καὶ πᾶσαν σώματος αἰσθησιν ὑπερβαίνοντος; Καὶ εἰ τὴν ἐγγυνομένην τοῖς νέφεσι, τῇ κατὰ φύσιν κινήσει τοῦ πνεύματος βροντῆν, οὐχ οἶοί τέ ἐσμεν ἀκριβεῖ διασαφῆσαι λόγῳ, πῶς ἂν τῆς ὑπερφουῶς, καὶ μόνῳ τῷ Κυρίῳ προσκροτηθείσης ἢ γεννηθείσης, τῶν ὑμνήσεων κατατολμήσαιμεν; Τίς οὕτω τὰ θεῖα πολλὸς, οὕτω τὴν καρδίαν βαθύς; Τίς οὕτω τῶν γηίνων ὑπερανψύχισται, οὕτω τοῖς οὐρανοῖς συνύψωται; Τίς ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτοῦ ἐξω γενόμενος, ἔνδον Θεοῦ κατεἰληπται, ὥστε στόμα διᾶραι τολμᾶν, καὶ γλῶσσαν εἰς ἔπαινον κινεῖν τῶν τοῦ Θεοῦ μαθητῶν; Τίς ἰκανὸς, μὴ ὅτι γε πάντων ὑφ' ἑν, ἐνδὸς γούν αὐτῶν, τὴν τῆς ἀρετῆς μεγαλοπρέπειαν, τυπωθῆναί τε κατ' ἀξίαν τῷ νῷ, καὶ ἐρμηνεῦσαι τῷ λόγῳ δυνηθῆναι;

Ποῶς, ἵνα συνελὼν εἴπω, νοῦς, ποῶς δὲ λόγος τῆς Ἰωάννου μεγαλοφυΐας, μᾶλλον δὲ θεοειδεστατῆς ψυχῆς καὶ διανοίας τοῖς ἐγκωμίαις προσεγγίσει, εἰ μὴ αὐτὸς ἐκεῖνος τῶν οὐρανίων ἀδύτων ὑποκάταβας, καὶ θεομιμήτῳ χρηστότητι τοῖς ταπεινοῖς ἡγγικῶς, καὶ τὸ θεολογικώτατον στόμα τοῖς ἡμετέροις ὡσεὶ παρασκευάσας, τὸν οἰκεῖον ἔπαινον, εἰς τὴν

¹⁶ Marc. iii, 17.

τοῦ Πατρὸς δόξαν, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, ἐμβροντήσαιεν ἡμῖν; Ἐλθέ τοιγαροῦν, ὦ θεσπέσιε θεολόγε καὶ εὐαγγελιστῆ, ἡ οὐρανια τοῦ Λόγου σάλπιγξ, ἡ εὐχὸς, ἡ ἐναρμόνιος, ἡ τοῖς μελιειδέσι τῆς ἀληθείας φθόγγος, πᾶσαν εἰκαιομυθίαν ἑλληνικὴν κατασιγάσασα· πάντα δὲ ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ὄργανα πολυαρμόνια τῷ βροντοφῶνι τῆς θεολογίας σου κατακοιμίσασα· πᾶσαν δὲ ψυχὴν ἀξίαν τοῦ Λόγου πρὸς ἑαυτὴν ἐφελκομένη· καὶ οὐκ ἀνθρώπων μόνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν, τολμῶ φάναι, τῶν οὐρανίων Δυνάμεων, τὴν ὑπερφουεστάτην ἐπισπωμένη πρὸς ἑαυτὴν ἀκοήν.

Ὁ τοῦ Πατρὸς τῶν φῶτων ἀξιότατος ὑποφήτης καὶ γραμματεὺς· τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ γλῶσσα τοῦ Πνεύματος, ἔλθέ μοι τῷ πνεύματι, Πνεῦμα καὶ αὐτὸς θεῖον ὢν, ὡς ἐκ Θεοῦ Πνεύματος γεγεννημένος. Ἴδου κίχρημί σοι καρδίαν πραεῖαν καὶ ἡσύχιον, καὶ οἶα δὴ νερὸν κῆπον καὶ μυστικόν, διάνοιαν ὑπέχω ταπεινὴν τε καὶ ὀμαλῆν. Ἐξεγείρου, βορρᾶ, καὶ ἔρχου, τότε· *διάπνευσον κῆπόν μου, καὶ ρευσάτωσαν ἀρώματά μου.* Προσλαλείτω γάρ σοι καὶ Σολομών· σὺ γὰρ βορρᾶς μὲν, ὡς τοῖς καθαρωτάτοις τῆς θεολογίας φθέγμασιν, οἶα λαμπραῖς καὶ ζωογόνοις ἀναψύχων πνοαῖς· καὶ τὸ τῆς πολυθετίας πνιγός, καὶ τὸν τῶν αἰρέσεων διαχέων φλογμόν· καὶ τὰς πιεζομένας ἐν τούτοις καρδίας ψυχαγωγῶν καὶ ἀναχτώμενος. Νότος δὲ, ὡς τοῖς τῆς ἀγάπης διαθερμαίνων λόγοις, καὶ τοὺς ἀναισθησίᾳ νοῦ καὶ σκληρότητι θείας ἐστερημένους ἐπιρροῆς, ἀγόνους τε διὰ ταῦτα καὶ κατεψυγμένους καθεστῶτας, ἀναθάλπων καὶ ἀναζωπυρῶν, καὶ ζωτικῆς ἰχμάδος πληρῶν καὶ καρποφόρους ἀποτελῶν.

Τοιαύταις πνοαῖς, τοιούτοις ροιζήμασιν ἀεὶ διαπνέων ἡμεῖς, ὦ μακάριε, ὡσπερ τινὰ ποικίλην ἐκ ποικίλων ἀρωμάτων εὐωδίας ὀσμὴν, τὴν ἐκ τῶν λόγων σοι αἶνεσιν παρασκευάσον ἐνεγχεῖν. Πάντως δὲ, οὐδεμιᾶς ἡμῖν μακρηγορίας χρεῶν, τὸν πρῶτον ἐν θεολόγοις προθεμένους ὑμνεῖν. Ὡς γὰρ ἀεὶ τὸ θεῖον ἐν τε τοῖς ἄλλοις πᾶσι, καὶ πολὺ πλεον τοῖς λόγοις, τὸ γοργόν καὶ συντετριμμένον [συντετριμμένον] φιλεῖ· φίλον δὲ τοῦτο, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ θεολογεῖν εἰδόσιν, οὕτω προσήκειν ἡγοῦμαι καὶ τῷ νῦν ἐπαινουμένῳ, ἀπέριττον τε καὶ σύμμετρον, ὡς οἶόν τε, τὸν λόγον καρποφορεῖν. Ὅθεν οὐκ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ γῆθεν αὐτῷ παρεπομένων, γένους, φημί, καὶ πατρίδος, ἢ τινος εὐκληρίας βίου, τὸν οὐράνιον ἄνδρα γνωριούμεν· περιττὴ γὰρ, καὶ οὐχ ὅπως τῷ ὑψηλοτάτῳ τῆς ἀληθείας εὐαγγελιστῇ· ἀλλ' οὐδὲ τοῖς πολλῶν λειπομένοις τῆς ἀρετῆς ἀγίοις, οἰκεία ἢ θελητῇ, ἢ ἀπὸ τῶν τοιούτων εὐφημία. Ἀλλὰ τὰ ἀπὸ γῆς μὲν τίμια τοῖς ἀπὸ γῆς ἐναθρύνεσθαι παρῶμεν· οἷς δὲ ἡ γέννησις οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος γέγονεν ἄνδρός· ἀλλ' ὁ Πατὴρ μὲν οὐράνιος ἀνωθεν προεγνωκῶς, συμμόρφους κατὰ καιρὸν ἐξελέξατο τῷ Μονογενεῖ· τὸ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὡς ἀγίοις ἐπαναπαυσάμενον, καὶ καινὸν ἐν αὐτοῖς ἄνθρωπον καὶ θεοειδῆ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ γεγεννηκῶς, υἱοθετήσατο τῷ Θεῷ, τούτους ἐντεῦθεν

A assequi licet, in Patris gloriam, laudem intonuerit? Veni igitur, divine Theologe et Evangelista, caelestis Verbi tuba, sonora, concinna mellitis veritatis sonis, omnem Græcorum sermonis vanitatem silentio dampnans: omniaque oratorum ac philosophorum multiplici consonantia modulata organa theologiae tuae alto tonitruo sopiens, atque omnem Verbo dignum animum ad se trahens; nec hominum modo, sed et ipsarum (ausim dicere) caelestium Potestatum pereximium auditum sui desiderio illiciens.

Patris luminum dignissime interpret ac scriba, Christi os, lingua Spiritus, veni ad me spiritu, qui et ipse divinus Spiritus sis, tanquam ex Deo Spiritu natus¹⁷. Ecce cor tibi lene et tranquillum mutuo, velutque intelligentem hortum ac mysticam, humilem æquabilemque animum præbeo. Surge, aquilo, et veni, auster; perfla hortum meum, et fluent aromata mea¹⁸. Te enim etiam Salomon alloquatur. Tu namque aquilo, ut limpidissimis scilicet theologiae vocibus, tanquam puris ac vitalibus flatibus refrigerans, supersticiosique numinum cultus algorem atque hæreseon incendia, dissipans; hisque oppressa pectora recreans ac levans. Auster vero, velut charitatis sermonibus calefaciens, mentisque extincto sensu ac duritie, divino omni ditutatos influxu, eaque ratione infecundos atque rigentes refovens ac exsuscitans, vitalique humore replens ac fructiferos præstans.

Ejuscemodi flatibus, istiusmodi stridoribus nos semper perflans, vir beate, præsta, ut velut quamdam ex variis aromatibus odoris suavissimi fragrantiam, quæ sermonibus textitur, laudem tibi offeramus. Omnino enim nihil nobis prolixa opus oratione, quibus incumbat ut primum inter theologos laudemus. Quemadmodum enim Deus, cum in reliquis omnibus, tum potiori longe ratione in sermonibus, id amat quod acre ac breve est; amant vero et qui divina tractare norunt: sic et illi quem laudamus convenire existimo, ut orationem minime superfluum, ac modis suis coercitam, quoad licet, offeramus. Quamobrem a nullo eorum quæ extrinsecus sunt, et terrena quasi appendice sequuntur (prosapia scilicet atque patria ullave sæculi claritate) virum caelestem celebrabimus (superflua eaim, ac nedum celsissimo veritatis evangelistæ, sed neque sanctis ab ejus longe virtute remotis conveniens aut placita, quæ ex talibus laudatio est). Verum terrenis ornamentis superbire eos sinamus et gloriari, qui sunt e terra: quibus autem nativitas atque origo non ex sanguinibus, nec ex voluntate viri obtigit¹⁹; sed Pater quidem caelestis olim præcognitos, pro tempore conformes elegit Unigenito; Spiritus sanctus autem, ut qui in sanctis conquie-

¹⁷ II Cor. iii, 17. ¹⁸ Cant. iv, 16. ¹⁹ Joan. i, 13.

cat³⁰, atque in eis novum hominem ac Deiformem A sermone veritatis gignat, in filios Deo adoptavit^{30*}; ii inde laudentur ac admirationi habeantur, quorum, juxta sacra eloquia, in Domino laudetur animus; quique adeo cum cœlesti Patre jucundissim celebrentur³¹.

Inde cunctis quidem sanctis apta laudatio, velut ex uno Patre luminum prognatis; cum primis vero coryphæis antiquissimisque Verbi theologis; ex quibus Petrus quidem tanquam fidei petra firmissimumque fundamentum honore prælatus est: Jacobus vero, ut qui primus apostolorum, calicis ac baptismatis passionis Christo socius, sanctæque fidei basis sanctis esset futurus. Tu vero, o beate! summa apostolicæ majestatis arce arrepta, ut qui supremam virtutum (charitatem dico) præ cunctis illius consortibus dilexeris, eximieque tibi illa placueris, ac summe eam colueris; inque ea, vere dilecto ac charissimo Deo Verbo Deique Unigenito, necessitudinis devinctus sis. Nempe hoc tibi animi incitationis summique in Deum ascensus initium. Hoc et vestræ nota propria atque insigne beatitudinis, pulcherrimum peculiarissimumque, ac quam maxime singularis gloriatio, velut præ sanctis reliquis magis propria, Jesu nempe dilectio; qua utique suavissimi mentis vestræ decoris, divinæque formæ præstantia elucescit. Quemadmodum enim nihil ad speciem majus, ne subtili quidem cogitatu assumi queat, specioso forma præ filiis hominum^{31*}: sic quem ille singulariter amavit, primas utique animi pulchritudinis laude præ reliquis retulerit. Nec enim adeo dilectus esset, ut et una fere illius nota propriaque distinctio charitas foret ac dilectio, nisi probitatis morumque lenitatis, atque Dei simulacro bonitatis abundantia, maxima cum diligente necessitudine, a se quoque certa quadam ratione ac pro modulo, dilectionem ipse contulisset. Diligere enim eos qui ipsum ament, diserte pronuntiat Dei sapientia³².

Omniem igitur divinam actionem omnemque eximiam contemplationem, velut ex quadam radice, ex Christi in eo dilectione surgere: ac quidquid ageret aut loqueretur, dilectionis fructum esse; qua ille totus excedens ac continue quasi emigrans, semper quidem in ea Deum contuebatur³³; hancque D adeo divinæ legis plenitudinem, Deumque esse ac deificam noverat; cujus scilicet extrema, perfectissima imperturbatione ac mente purissima, nactus esset^{33*}.

Cæterum videamus, unde a principio motus, et qua projectus ac proficiens via, ad perfectionis hanc speculam subvectus sit. Jam enim magna veraque luce iis exorta, qui sedebant in tenebris; ac quidem Patre gloriæ, Filium esse charissimum, eum qui intingebatur, e cœlis intonante³⁴; e terra vero, ipso qui intingebat, Agnum Dei esse testante^{34*}, quin et Spiritu in columbæ specie descendente,

ὕμνευσθαι καὶ θαυμάζεσθαι, ἐν τῷ Κυρίῳ, κατὰ λογίαν, ψυχὴν ἐπαινουμένους, καὶ ὡς ἤδιστα τῷ οὐρανῷ συνδοξαζομένους Πατρί.

Ἐντεῦθεν πᾶσι μὲν ἀγίοις προσήκων ὁ ἔπαινος ὡς ἐξ ἑνὸς τῶν φώτων γεννωμένοις Πατρός· οὐ ἤδιστα δὲ τοῖς κορυφαίοις καὶ πρεσβυτάτοις τοῦ Λόγου θεολόγοις· ὧν Πέτρος μὲν, ὡς τῆς ἱερᾶς πίστεως πέτρα καὶ ἀρραγῆς προετιμήθη κρηπίς· Ἰάκωβος δὲ, ὡς πρῶτος τῶν ἀποστόλων τῷ ποτηρίῳ καὶ τῷ τοῦ πάθους βαπτίσματι κοινωνεῖν μέλλοντος Χριστοῦ, καὶ βάσις ἀγίας ἐλπίδος τοῖς ἀγίοις ἐσόμενος. Σὺ δὲ, ὦ μάκαρ, τὴν ἀκρὰν τῆς ἀποστολικῆς μεγαλοπρεπείας κατέλαβες κορυφὴν, ὡς τὴν ἀκρετάτην τῶν ἀρετῶν, τὴν ἀγάπην δὴ λέγω, παρὰ τοῖς μετόχοις αὐτῆς πάντας ἠγαπηκῶς, καὶ ὑπερβαλλόντως ἠρετικῶς, καὶ ἄκρω κατωρθωκῶς, καὶ ἐν αὐτῷ ὄντως ἀγαπητῷ Θεῷ Λόγῳ καὶ τοῦ Θεοῦ προφκειωμένος Μονογενεῖ. Τοῦτό σοι καὶ ἀρχὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπῆρξε κινήσεως καὶ ἀναγωγῆς. Τοῦτο καὶ γνώρισμα τῆς μακαριότητος ὑμῶν κάλλιστόν τε καὶ ἰδιαίτατον, καὶ καύχημα ἐξαιρετόν, οἷον τῶν πάντων μᾶλλον ἀγίων ἀποκληρούμενον, ἡ ἀγάπη τοῦ Ἰησοῦ δι' ἧς ἡ ὑπερβολὴ τῆς νοερᾶς ὑμῶν εὐπρεπείας θεοειδεῶς παραδείκνυται. Ὅσπερ γὰρ οὐδὲν ὠραιότερον τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, οὐδὲ τῇ ἐπινοίᾳ δυνατόν λαβεῖν· οὕτω καὶ ὁ ἐξαιρέτως ἐφθλησεν ἐκεῖνος, τὰ πρεσβεῖα δηλαδὴ πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς νοερᾶς ἀπολείεται καλλονῆ. Οὐδὲ γὰρ ἀν' ἐπὶ τοσοῦτον ἠγάπητο, ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς μόνῃς σχεδὸν τῆς ἀγάπης χαρακτηρίζεσθαι, μὴ παρουσίᾳ χρηστότητος καὶ θεομιμησίας, οἷκεῖν εἶχε πρὸς τὸν ἀγαπῶντα, καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ φιλιαν ἀναλόγως εἰσηνέγκατο. Τοὺς γὰρ φιλοῦντας αὐτὴν ἀγαπᾶν, ἡ τοῦ Θεοῦ διαβρόχην ἀποφαίνεται σοφία.

Πᾶσαν τοίνυν πρᾶξιν θεοτελῆ καὶ θεωρίαν ὑπερφυᾶ πᾶσαν, καθάπερ ἐκ τίνος βίξεως, τῆς ἐν αὐτῷ βλαστάνειν ἀγάπης Χριστοῦ· καὶ πᾶν τὸ δι' αὐτοῦ γινόμενον ἢ λεγόμενον, ἀγάπης εἶναι καρπὸν, καθ' ἣν ἐκεῖνος ἐξεστῶς ὄλος καὶ διαπαντός ἐκδήμων, ἀεὶ μὲν ἑώρα τὸν Θεὸν ἐν αὐτῇ· ταύτην δὲ ἤδει πλήρωμα νόμου Θεοῦ, καὶ Θεὸν οὔσαν καὶ θεοποιούσαν, τὰ ἔσχατα ταύτης ἀπαθείᾳ τελειοτάτη καὶ νῦν καθαρωτάτῳ κατείληφώς.

Ἄλλ' ἰδῶμεν, ὅθεν τὴν ἀρχὴν κινήθεις, καὶ δι' ἧς ἀναγόμενος καὶ προκόπτων ἑδού, ταύτην ἐπήρθη τῆς τελειότητος τὴν περιωπὴν. Ἄρτι γὰρ τοῦ μεγάλου καὶ ἀληθινοῦ φωτός, τοῖς ἐν σκότει καθημένοις ἀνίσχοντος· καὶ ἀνωθεν μὲν ἐξ οὐρανῶν τοῦ Πατρὸς τῆς δόξης ἀγαπητὸν Υἱὸν εἶναι τὸν βαπτίζομενον ἐμβροντήσαντος· κάτωθεν δὲ τοῦ βαπτίζοντος, Ἀμνὸν εἶναι τοῦ Θεοῦ τοῦτον μαρτυρήσαντος·

³⁰ Rom. viii, 29. ^{30*} Jac. i, 18. ³¹ Psal. xxxiii, 3. ^{31*} Psal. xliii, 3. ³² Prov. viii, 17. ³² II Cor. v, 14. ^{32*} Rom. xiii, 10; I Joan. iv, 8. ³³ Isa. ix, 21; Matth. iii, 17; Luc. iii, 22. ^{33*} Joan. i, 29.

καὶ τοῦ Πνεύματος δὲ περιστερᾶς εἶδει κατιόντος, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἀμφοῖν ἐπισφραγίζοντος, οἷα τις ἠλιακὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις τοῦ Λόγου μύσταις, καὶ τοῖς υἱοῖς Ζεβεδαίου προσέπεσε μαρμαρυγὴ· καὶ καθάπερ τινὰ σπινθῆρα γνώσεως ἔλλαμφθέντες τοῦ μαρτυρουμένου, ἐπειδὴ μετ' ἄλιγον αὐτοῦς ὁ θεαρχικώτατος ἐκάλεσε παραστάς, οὐδὲ βραχὺ γούν πρὸς τὴν κλῆσιν ἀνεβάλλοντο· οὐ συνηθείας οἰκείων, οὐ φίλων, οὐχ ὀμηλικῶν, οὐθ' ἕλως συγγενικῆς φιλίας, καὶ ἐταιρίας ἐπεσχέθησαν τοῖς δεσμοῖς· ἀλλὰ καὶ τὰ προσόντα πάντα, καὶ τὴν ἐστίαν τὴν πατρικὴν· ναὶ δὴ καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ τῆς ἀλιευτικῆς ἀφέντες (ὦ τῆς πίστεως!) ἀκολουθοῦσι τῷ Ἰησοῦ· ἐν ἀληθινῇ καὶ γνησίᾳ καρδίᾳ συμφυόμενοι στοργῇ.

Καὶ ταῖς μὲν ἀκτίσι τῶν λόγων τῆς χάριτος τῶν ἐκ τοῦ θεαρχικοῦ στόματος ἐξαλλομένων, περιλαμπόμενοι τε τὸν νοῦν, καὶ εἰς καινὸν ἄνθρωπον καὶ θεοειδῆ μεταμορφούμενοι· τοῖς τῶν ἔργων δὲ θαυμαστοῖς τὴν πίστιν κραταιούμενοι, καὶ ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τὸν τῆς ἀγάπης ἀναζωπυροῦντες πυρσόν· καὶ καθάπερ τὰ τῶν φυτῶν εὐγενέστερα ἢ εὐθαλέστερα, γῆς τε πόνος καὶ καλῆς λαχόντα τῆς ὑποκειμένης· ἱκανῶς δὲ καὶ τῆς παρὰ τῶν φυτοκόμων ἀξιούμενα κομιδῆς· θάπτον τε πρὸς ὕψος ἀναδίδονται, καὶ βαθείας καθιέντα ῥίζας, ἀδρύνεται τε κατὰ τάχος, καὶ πολὺν, ὡς εἰκός, ἀποδίδωσι τὰς καρπῶν· οὕτως οἱ τοῦ Λόγου δοκιμώτατοι μαθηταί, καλῆς ὅτι μάλιστα καὶ ἀγαθῆς ὄντες διανοίας, οἷς μὲν τῶν ἱερῶν τῆς σοφίας ὀργίων κατηξίωοντο, τὴν καρδίαν βαθυνόμοι· οἷς δὲ τῶν ἔργων Χριστοῦ τὴν μεγαλοπρέπειαν κατεθεῶντο, πρὸς οὐράνιον ὕψος πίστεως τὸν νοῦν ἀνατεινόμενοι, εὐγενῆ καὶ ὄριμον τὸν τῆς ἀγάπης ἀπεδίδουν καρπόν.

Ὅθεν αὐτοῖς περὶ τὰ ἥττω φανεῖσαι πιστοῖς, καὶ περὶ τὰ μείζω λογισθῆναι πιστοῖς· καὶ τῶν ἔργων Ἰησοῦ τὴν λαμπρότητα πίστεως ὑποσχόντες τελειότητι, καὶ τῆς ὑπερουραίου θεότητος, ὡς ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ κατηξιούοντο φύσει. Καὶ γὰρ οὐ τοῖς πολλοῖς ἑαυτὸν ἐνεπίστευεν ὁ ὑπερούσιος, σαφῶς ἐκάστου τὰ κρύφια τῆς καρδίας καταθεωρῶν· οὐδὲ πᾶσιν ἐξαπίνης τοῖς μαθηταῖς· ἀλλ' οὓς ἀξιώτερος ἦδει, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων πιστοτέρους παραλαβὼν· καὶ τῷ θαυμάσιῳ προσαναγαγῶν, τὴν αὐτοῦ δόξαν ἠρέμα μεταμορφούμενος ὑπέδειξεν.

Τοῦτο μὲν οὖν, οὐ τοῦ Ἰωάννου μόνον, ἀλλὰ καὶ Ἰακώβου καὶ Πέτρου τῆς πίστεως ἀπόδειξις ἐναργής· τεκμήριον δὲ τῆς κατὰ τὴν ἀγάπην τελειότητος, ἢ κατὰ τὸ μυστικὸν δέλπνον ἐπὶ τὸ ζωαρχικώτατον στήθος ἀνάκλισις τοῦ θεολόγου. Ἐπεὶ γὰρ ἕνα τῶν συνεστιωμένων παραδώσειν αὐτὸν προειρηχέναι, θορύβου μὲν, ὡς εἰκός, τὰς καρδίας τῶν μαθητῶν καὶ λύπης ἀγωνιώσας ὑποπίμπλασθαι· οὐδένα δὲ παρρησίᾳ τολμᾶν ἐρωτᾶν, εἰ μὴ τὸν κατὰ τὴν ἱερὰν ἀγάπην ὑπερβαλλόντως τετελειωμένον, ὃς ἐχόμενα κατακείμενος τῷ διδασκάλῳ· προσαναβὰς δὲ,

atque amborum testimonium obsignante, præter reliquos Verbi discipulos, in Zebedæi quoque filios, velut solis quidam micatus et splendor cecidit; ac quasi scintilla quadam, ejus, cui testimonium perhibebatur, illis coruscante, cum brevi post divinissimus ille fonsque deitatis illos, præsto vocasset, ne momento quidem obsequi distulerunt. Non consuetudinis suorum, non amicorum, non æqualium, neque prorsus cognatorum sodaliumque necessitudinis vinculis inhibiti sunt; sed et omni substantia paternaque domo, quin et ipso patre una cum nave ac navicularia arte relictis (o fidem!) Jesum sequuntur, nedum corpore, sed magis spiritu; vero illi sinceroque cordis amore devincti.

Ac quidem sermonum gratiæ, divino ex ore salientium, radiis animo collustrati, inque novum hominem ac deiformem transformati; admirandisque operibus in fide roborati, ac dilectionis flammam de die in diem suscitantes, velutque nobiliora vegetioraque ac magis virentia germina, pinguique ac opima subjecta humo consita, necnon sedula plantantis diligentia exulta, citius proceritate augescunt, alisque firmata radicibus, tum cito crassescunt, tum fructum, ut par est, longe uberem proferunt; sic probatissimi Verbi discipuli, cum honesta maxime atque optima præstarent mentis indole, qua sacris sapientiæ orgiis initiabantur, alte animo defixi; qua vero operum Christi magnificentiam contuebantur, in cœlestem fidei sublimitatem mente surrecti, nobilem ac maturum dilectionis fructum reddebant.

Hinc nempe adepti, ut cum in minoribus fideles exstitissent, etiam in majoribus fideles haberentur¹⁰; operumque Jesu splendorem perfectioni fidei permittentes, supersubstantialis quoque deitatis, quoad humanæ naturæ concessum est, compotes efficerentur. Non enim vulgo seipsum credebat, qui substantiam omnem excedit, quod cujusque oculta cordis palam intueretur¹¹; nec eunctis repente discipulis; sed illis assumptis quos digniores noverat, ac majori cæteris fide præstantes; subductisque illis ad Thaborii excelsa, suam eis claritatem leniter transformatus ostendit¹².

Id quidem, non Joannis duntaxat, sed et Jacobi et Petri fidei aperta probatio est: perfectæ vero dilectionis certum indicium, theologi in mystica cœna super vitalissimum pectus recubitus¹³. Quod enim discipulorum corda, idcirco quod prædictum erat, fore ut communi mensa cœnantium unus Magistrum traderet, turbationis atque mœtoris, ut par est, anxique timoris plena erant¹⁴: nec ullus palam interrogare audebat, excepto duntaxat qui sacræ dilectionis perfectione excellenter præstabat, cum Magistro proximus discumberet, tantisper ad

¹⁰ Luc. xvi, 40. ¹¹ Joan. ii, 24. ¹² Matth. xvii, 1; Marc. ix, 1; Luc. ix, 17. ¹³ Joan. xiii, 23.

eum ascendens, omnique reverentia pectus suum Dominico admonens, osque illius auribus adhibens (o beatam religiosissimamque audaciam!) ex illo percontatur proditorem, eumque signo intincti panis docetur.

Clarius vero expressiusque in crastinum, deificæ dilectionis necessitudinem seu perfectionem, solus mysteriorum auctor Jesus in cruce quasi ænigmate ostendit; dum Matri prædilectum discipulum tanquam filium commendavit, Matrisque curam corporalem in eum filium retulit; ac velut sui permutationem pretiumque Dei Genitrici traditum, veniori gradu fratrem sibi eum adhibuit ²⁷.

Quia enim reliqui omnes discipuli (absit, ut quod molestum est, totum dicam) irruentem potestatem tenebrarum, Judæque cruentam grassationem, necnon Judæorum rabiem ac sevilitiam, adversusque Salvatorem vesaniam non ferentes, fugam arripuerant: tu vero ex omnibus tanquam firmi ac tolerantissimi animi ut qui majori fortiorique amoris vi Magistro devinctus esses, cunctis illi salutaribus cruciamentis comes, præ illo fere dirius molestis afficiebaris; qui nempe tanquam acutissimis jaculis viscera transverberareris, valdeque acerbis illius causa doloribus animo exureris: condolebas quod verberibus excipiebatur varieque colaphis dehonestato miseratione afficiebaris: sed et cruci affixo solus cum Maria astans, una et ipse quodam modo cruci suffixus eras, qui videlicet clavorum pariter perforationes lanceæque C punctioem, lethales animo ictus exceperas. Idcirco igitur non hos frustra sustinuisti laborum aculeos, sed cum operibus vero amicam prætulisses, alter ille visus es. Hoc veræ amicitiae munus; hoc sacrorum laborum æquale dignumque præmium; qui nempe supra quam summe eximiam Verbi amicitiam (seu potius fratris dignitatem et nomen) cunctis dignius magnificentiusque consecutus sis. Etenim non corporis indulgentiore cultu ac deliciis sed molestia ac tentationibus, probata amicitia, claram erga amicam puramque amoris vim ostentare novit.

Igitur ad vitalem usque passionem ac resurrectionem tentata apostolorum fides, ac qua in eum ferebantur, qui sponte nostri causa morte functus esset, probata affectio; quod offendiculo omni superior, ac Domini tentationibus inviolabilis perstitisset, inde jam ceu divina quædam, veræ illa amicitiae fideique digna præmia, consequitur. Quænam vero illa? Primum quidem ipsum triduanum a mortuis suscitatum Christum vident, illatique cruciatus symbolis, mysterii resurrectionis fide roborantur. Ad hæc Spiritum, partim quidem primum ejus qui suscitatus erat spiraculo ²⁷; perfectius vero illo e terra in cælum recepto, in sono vehementi linguisque igneis e cælo in ipsos venientem suscipiunt ²⁸: cujus et munere accepta in omnes gentes potestate, ac principes constituti super omnem ter-

και τὸ οἰκεῖον στήθος πανευλαβῶς ἐπερείσας τῷ Δεσποτικῷ, καὶ τὸ στόμα παραθεῖς τοῖς ὤσιν, (ὡ μακαρίας καὶ θεοφιλεστάτης τόλμης!) πυνθάνεται μὲν παρ' αὐτοῦ τὸν προδότην· συνθήματι δὲ τοῦτον, τῷ κατὰ τὸν ἄρτον, ἐκδιδάσκεται.

Ἐμφαντικώτερον δὲ τῇ ἐξῆς, τὴν διὰ τῆς θεωτικῆς ἀγάπης οἰκείωσιν ἢ τελείωσιν, ὃ μόνον τελετάρχης ἐπὶ τοῦ σταυροῦ παρενέφηεν Ἰησοῦς· τῇ Μητρὶ μὲν εἰς υἱὸν τὸν ἡγαπημένον παρακατατιθεῖς μαθητὴν· τῷ δὲ τῆς Μητρὸς τὴν κατὰ τὸ σῶμα προμήθειαν ὡς υἱῷ ἀνατιθεῖς· καὶ οἶον ἀντάλλαγμα τῇ Θεοτόκῳ διδοῦς ἑαυτοῦ, καὶ εἰς τάξιν αὐτὸν ἀδελφότητος γνησιωτέρας τιθεῖς.

Ἐπειδὴ γὰρ οἱ μὲν ἄλλοι μαθηταὶ πάντες· ἀπέστειλέ μοι φορτικὸν ἅπαν εἰπεῖν, τὴν ἐπεισπεσοῦσαν τοῦ σκότους ἐξουσίαν, καὶ τὴν Ἰουδα μαιφόνον ἐπίθεσιν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν λύτταν καὶ ὕβριν, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἀπόνοιαν ἐφυγον οὐκ ἐνεγκόντες, σὺ δὲ μόνος ἐκ πάντων, ὡς σταθερᾶς καὶ καρτερικωτάτης διανοίας, ἔτε μείζονι καὶ ἰσχυροτάτῃ συνημμένος τῷ διδασκάλῳ στοργῇ, πᾶσιν αὐτῷ τοῖς σωτηρίοις παθήμασι παρῶν, πλέον ἢ ἐκεῖνος μετείχες τῶν ἀνιαρῶν· οἷα μὲν βολίσιν ὀξείαις τὰ σπλάγχνα τιτρωσκόμενος· ὀδύνας δὲ ἄγαν δριμύταις ὑπὲρ ἐκείνου πυρπολούμενος, καὶ μαστιγούμενῳ συνήλγεις, καὶ συνέπασχες πολυτρόπως χολαφιζομένῳ καὶ σταυρουμένῳ δὲ μόνος ἅμα τῇ Μητρὶ παρεστῶς, τρόπον τινὰ συνεσταυρωθῆς· τὰς τε τῶν ἡλῶν τρήσεις, καὶ τὴν τῆς λόγχης ἐκκέντησιν, καιρίας κατὰ τῆς καρδίας δεδεγμένος βολᾶς. Διὰ ταῦτα τοίνυν, οὐ προῖκα ταύτας ἀνέτλης τῶν πόνων τὰς ἀκίδας· ἔργοις δὲ τὸν ἀληθῆ φίλον ἐπιδειξάμενος, ἄλλος ἐκεῖνος ὦφθης. Τοῦτο γέρας φιλίας ἀληθινῆς, τοῦτο τῶν ἱερῶν πόνων ἄθλον ἀντάξιον· τὴν ὑπερφυεστάτην Λόγου φιλότητα, μᾶλλον δὲ ἀδελφότητα, πάντων ἀξιοπρεπέστερον ἀπενεγχάμενος. Καὶ γὰρ οὐκ εὐπαθεῖα σώματος καὶ τρυφῆ, ἀνία δὲ καὶ πειρασμοῖς ἢ φιλία δοκιμαζομένη, καθαρὰν τὴν πρὸς τὸν φίλον οἶδεν ἐπιδεικνύναι στοργὴν

Μέχρι μὲν οὖν τοῦ ζωαρχικοῦ πάθους, καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῖς ἀποστόλοις ἡ πίστις πειρασθεῖσα, καὶ ἡ πρὸς τὸν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα διάθεσις βασανισθεῖσα· ἐπειδὴ παντὸς ὑπερτέρα προσκόμματος, ἀνάλωτος δὲ τοῖς τοῦ Κυρίου διαμέμενῃκει πειρασμοῖς, ἐντεῦθεν λοιπὸν οἷά τινα θεοπρεπῆ γέρατα, τῆς ἀκραιφνοῦς φιλίας καὶ πίστεως ἄξια κομίζεται. Τίνα δὲ ταῦτα; Πρῶτον μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον τριήμερον ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνιστάμενον ὄρωντες Χριστὸν, καὶ τοῖς συμβόλοις τοῦ πάθους, τὸ μυστήριον βεβαιούμενοι τῆς ἀναστάσεως· ἔπειτα τὸ Πνεῦμα, μερικῶς μὲν πρῶτον τῷ τοῦ ἀναστάντος ἐμφυσήματι· τελειώτερον δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνάληψιν ἐν ἡχῇ βιαίῃ καὶ πυριμόρφοις γλώσσαις οὐρανόθεν ἰδὸν ἐπ' αὐτοῦς ὑποδεχόμενοι· ἧ δὲ καὶ τὴν ἐπὶ πάντων ἐθνῶν ἐξουσίαν εἰληχότες, καὶ ἐπὶ

²⁷ Joan. xix, 26. ²⁸ Joan. xx, 22. ²⁸ Act. ii, 2.

πᾶσαν ἄρχοντες καταστάντες τὴν γῆν · ἄλλοι μὲν ἄλ- A
λου τῆς οἰκουμένης μέρους τὴν ἀποστολικὴν ἀρ-
χὴν διακληρούμενοι, τὴν κατ' αὐτὸν ἕκαστος
ἐπέση

Ἡ μεγάλη δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου βροντὴ, ὁ μεμυστω-
μένος τῆς ἄνω θεολογίας κρατῆρ, ὁ τῶν ἀποστόλων
ὀφθαλμὸς, Ἰωάννης ὁ πᾶνυ, κατακληροῦται τὴν
Ἀσίαν, ὡς δυνατὸς ἐν λόγοις, δυνατὸς ἐν ἔργοις ·
τὴν πόλεσι μὲν ἄγαν καὶ δυναταῖς, λαοῖς δὲ θρασυ-
τάτοις κομῶσαν καὶ πονηροτάτοις· λαοὶ πολλῶ πλού-
τῳ, καὶ δόξαις γαυρουμένοις κεναῖς· καὶ σοφίᾳ μὲν
Ἑλλήνων ὑπεραιρομένοις· τῇ περὶ τοὺς θεοὺς δὲ
πλάνῃ σφοδρότερον ἐνισχημένοις.

Τούτοις ὁ μέγας ἀπόστολος ἐπιδημηκῶς, καὶ
πᾶσαν μὲν τῶν ἀνθρώπων καρδίαν τῷ τῆς δεσποδαι- B
μονίας ζόφῳ πεπαχυμένην ἰδὼν· πᾶσαν δὲ ψυχὴν
ἐζωγρημένην τῷ διαβόλῳ, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ θέλη-
μα συντεταμένην τῷ πνεύματι κατανενοηκῶς, οὐκ
ἀνεβάλετο τοῦ Πνεύματος τὴν ἐπιταγὴν· οὐ τῷ ἐρ-
γῶδει τοῦ ἐγχειρήματος ἀπεκναίσθη τὸν νοῦν, οὐτ'
οὖν διψυχίας περιπέπτωκε λογισμοῖς. Πρὸς τὸν δὲ ἐν
αὐτῷ μένοντα Χριστὸν ἀφορῶν, οὐ κατὰ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἀλλὰ κατὰ τῶν δαιμόνων· οὐδὲ κατὰ τῶν αἰ-
χμαλώτων, ἀλλὰ κατὰ τοῦ τυράννου πρῶτον αὐτοῦ,
τῇ νοητῇ παντευχίᾳ παρατέτακτο τοῦ Πνεύματος

Καὶ τοῦτον ἐν ὁμοιώματι Χριστοῦ καὶ δυνάμει
πρῶτον διανοεῖται δῆσαι· καὶ οὕτω τὴν αὐτοῦ παν-
οπλίαν ἄραι· καὶ οὕτω τὴν αἰχμαλωσίαν αἰχμαλω-
τίσαι· καὶ τῇ ὑραιότητι τοῦ οἴκου Κυρίου, τῇ Ἐκκλη- C
σίᾳ λέγω, διελεσθαι σκῦλα. Ἄρ' οὖν διανενοῦται μὲν
Χριστοπροπῶς οὕτως, ἀγεννέστερον δὲ συνεβράχη
τῷ δυσμενεῖ; ἢ συμπλέκεται μὲν νεανικῶς, εἴτ'
οὖν εὐαγγελικῶς, ἡμιτελῆ δὲ τὸν ἀγῶνα καταλέλοι-
πεν; ἢ τέλειον μὲν, οὐχ ὥστε δὲ παντάπασιν ἀφο-
μοιοῦσθαι τῷ Ἰησοῦ; Ὁσμουν· ὡσπερ δὲ τὸν Χρι-
στὸν οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλ' ὅλον ἐν ἑαυτῷ προκα-
ψύχαστο, καὶ διὰ τοῦτο πάσαις ἅμα ταῖς ἐνεργείαις
τοῦ θείου Πνεύματος ἐδορυφορεῖτο καὶ συνεκροτεῖτο,
οὕτω καὶ τὸ τῆς σωτηριώδους διακονίας ἔργον, ἐν
τελείᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν ὁμοιότητι, τέλειον ἐπληροφό-
ρησε τῷ Θεῷ· καὶ καθάπερ αὐτὸς πρῶτος ὁ τῶν οὐ-
ρανῶν βασιλεὺς, οὔτε περιουσίᾳ δυνάμειος μόνῃ τὸν
ἀρχηγὸν τῆς κακίας χειρώσασθαι βεβούληται, ἀλλὰ
καὶ ἐν σοφίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν δικαιοσύνῃ, ὡς ἅμα τὰ D
πάντα, καὶ δυνατὸς, καὶ δίκαιος, καὶ σοφός· μᾶλλον
δὲ αὐτοσοφία καὶ δικαιοσύνη καὶ δύναμις ὦν· καὶ
ἵνα περιφανῆ μὲν ἑαυτῷ τὴν νίκην· περιφανῆ δὲ καὶ
βεβαιότεραν τὴν πτώσιν τῷ ἀντιπάλῳ κατεργάση-
ται, τὴν αὐτὴν τοῖς ἡδίκημένοις μορφήν εἰληφώς, καὶ
ἐν σοφίᾳ τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν δικαιοσύνῃ συνανα-
στραφεῖς, ὑπὸ τῆς τοῦ πονηροῦ κακίας μάτην διώκεται,
καὶ εἰς θάνατον ἐπιβουλεύεται. Διὸ καὶ οἷς ἀδίκως
ἐχθρὸς ἐπέθετο, δικαίως περιπαρεῖς, καὶ ἐν τοῖς
ἔργοις τῶν αὐτοῦ χειρῶν συλληφθεὶς ἐάλω· καὶ χι-
τακριθεὶς, οὕτως ἐν χειρὶ Θεοῦ τῆς τυραννίδος
ἐκδέβληται ἀρχῆς. Οὕτως καὶ ὁ ἀγαπητὸς τοῦ Λόγου

ram, alius aliam partem ad apostolici muneris (fun-
ctionem sortiti, ad suam quisque provinciam pro-
ficiscebantur 18.

Magnum vero Dei Verbi tonitruum, plenus ille
supernæ theologiæ crater, apostolorum oculus, præ-
clarus Joannes, Asiam in sortem accipit, tanquam
videlicet vir sermone potens ac operibus: provin-
ciam nimirum multis urbibus iisque potentibus
confertam, ferocioribusque ac nequissimis populis
longe plenam; populis scilicet divitiarum affluentia
inaniumque vento opinionum superbientibus; Græ-
corum quidem sapientia gloriantibus, sed qui deo-
rum arctius errore innexi tenerentur.

Ad hos magnus apostolus cum se contulisset, om-
nesque eorum animos superstitionis caligine obru-
tos cerneret; captosque omnes a diabolo, atque in
ejus intentos voluntatem spiritu animadvertisset,
nihil morandam Spiritus jussionem putavit. Non
aggressionis arduo offensus animo est, neque vero
in dubietatis ac dissidentiae incidit rationes: sed in
Christum in ipso manentem, versis oculis, non
adversus homines, sed dæmones; nec adversus
captivos, sed in ipsum primo tyrannum, ea quæ
mente intelligitur armatura Spiritus instructus est.

Atque hunc primum, Christi tum exemplo, tum
potentia, alligare statuit; sicque ejus arma auferre,
atque ea ratione captivos recipere 19; nec non
decori domus Dei (Ecclesiæ scilicet) spolia divi-
dere 20. Num vero sic quidem Christi exemplo cogi-
tavit ac statuit, segnius vero cum hoste conflixit?
aut congressus quidem strenue est (id est, ex
Evangeliæ norma) certamen tamen inchoatum ac
imperfectum reliquit? aut exhibuit quidem perfe-
ctum, non sic tamen ut omnimodis Jesu similitudi-
nem assecutus sit? Nequaquam; sed sicut Chri-
stum prius, non ex parte, sed totum animi sinu
exceperat, eamque ob rem cunctis simul divini
Spiritus virtutibus stipatus instructusque erat, sic
quoque salutaris ministerii opus, perfecta cum eo
similitudine, perfectum Deo repræsentavit. Ac
sicut ipse primus cœlorum Rex, non sola potentiæ
abundantia parentem malitiæ voluit subjugare,
verum etiam sapientia, verum etiam justitia, ut qui
simul omnia, et potens, et justus, et sapiens esset,
quinimo ipsa vere sapientia et justitia et poten-
tia: atque ut sibi quidem illustrem victoriam, ad-
versario autem illustrem firmioremque ruinam
efficeret, eadem assumpta forma cum illis qui læsi
injuria fuerant, inque sapientia et justitia cum ho-
minibus conversatus, frustra nequissimi malitia
persecutionem sustinet, insidiisque ad mortem appe-
titur. Quamobrem etiam quibus ille inique ingru-
bat, merito transfixus, et in operibus manuum
suarum comprehensus, devictus est, judicioque
damnatus, sic manu Dei tyrannico principatu de-

18. Psal. XLIV, 17. 19. Matth. XII, 29; Marc. III, 27; Luc. XI, 21. 20. Psal. XXV, 8.

jectus est ³⁰. Sic quoque prædilectus Verbi theologus, ad eorum qui eum suscepturi essent, salutem, in Asiam ingressus, atque in unam primum in ea metropoleon maximam scilicet Ephesum veniens, non statim adventu suo et præsentia civitatem turbavit: non civium confestim animos magna Evangelii prædicatione percussit; sed in sapientia cum externis ambulans, ac tempus, quod malum esset, redimens, benigniori indole modestoque gestu atque habitu, et leni alloquio, cunctis ad se accessum facilem placidumque præbebat; vitæ vero disciplina, variaque ac exulta virtute, inaccessus pariter ac mirabilis erat.

Ac ipse quidem continentiae rigore, infracta patientia, jugi precum instantia cum mentis tranquillitate ac lenitate spiritus, Deo serviebat: malitiæ autem princeps, qui externa quidem specie hominem, mente autem angelum videret; tantisper inferius terram contingentem, superius vero mente caelos penetrantem; quique deos omnes ac demonia excuteret, sensimque hactenus ad se adveniens Jesu doctrinam proponeret; acerba confestim æmulatione accensus est, cum inde futuram sibi ruinam prædigere. Tanquam autem ignitis jaculis invidia succensus, varias Christi discipulo tentationes suscitavit: accenditque in eum, primo quidem mulierem zelotypam ac procacem, ea in civitate facile principem habitam, exindeque tum

³⁰ Psal. ix, 17.

(15) *Γυναικάριον ζηλότυπον*. Hactenus inoffenso pede oratio Nicetæ processerat, ea solum exornans Joannis Theologi, quæ libris sacris habentur de illo conscripta, ejusque in Asiam apostolatam, quæ tanta provincia et fere orbis præcipua, pro tanti apostoli apostolico munere videri poterat præstantia ac solertia; in qua jam Paulus prima Evangelii semina jecerat, atque Ephesi Timotheum episcopum ordinaverat. Tacet merito Nicetas, quod tantis Prochorus refert, nec Græci Menæis deesse voluerunt, etsi brevius perstringentes, humano quodam timore recusasse Joannem eo proficisci, cujus rei causa a Petro reprehensus sit, Deique iram, ut naufragio multaretur, incurrerit. Quod Bellarmino non abs re displicet, velut non satis congruum tanto apostolo, estque primum quod nota dignum judicat in Prochoro. Mulier vero hæc sic æmula et procax, quam malus dæmon in Joannem adeo accenderit, ipsa plane est, quam ex eodem Prochoro, Joannem male habentem, cum is illi serviret cum Prochoro, Romanam nomine, eadem Menæa referunt, ex quibus Nicetas habuerit. Mihi certe inter apocrypha perinde numerandum subit, nulliusque fidei et stramineum habendum. Quanquam enim congerunt libri apocryphi non pauca vera, vel traditione majorum accepta, vel ex certioribus aliis monumentis collecta, cujusmodi in Πρωτοεὐαγγελίῳ Jacobi ἀδελφοθέου, in Actis Theclæ, aliisque occurrunt, ex iisdem ipsis nonnumquam fontibus, Patribus laudata: istud tamen cujus fidei, ut tantus apostolus, urbe jam Christianis moribus non parum instituta, et quæ Paulum doctorem ac Timotheum episcopum habuisset, servitutem sic vilem servire debuerit, ut saltem modici panis copiam haberet? Sublatum quidem passionis lalce Timotheum legimus: at nulla tanta Ephesi

A Θεολόγος, ἐν σωτηρίᾳ τῶν ὑποδεχομένων αὐτὸν τὴν Ἀσίαν καταλαβὼν, εἰς μίαν δὲ πρῶτον τῶν ἐν αὐτῇ μητροπόλεων, τὴν μεγίστην Ἐφεσον γενόμενος, οὐκ ἐθορύβησε τῇ παρουσίᾳ παραχρῆμα τὴν πόλιν· οὐ τὰς τῶν πολιτῶν διανοίας εὐθὺς τῷ μεγαλοφρεῖ τοῦ Εὐαγγελίου διετάραξεν· ἀλλ' ἐν σοφίᾳ πρὸς τοὺς ἔξω περιπατῶν, καὶ ὡς πονηρὸν ἐξαγοραζόμενος τὸν καιρὸν, τῷ μὲν ἀγαθοπρεπεῖ τοῦ ἡθους, καὶ τῷ μετρίῳ τοῦ σχήματος, καὶ τῷ προσῆνεῖ τῆς ἐντεύξεως, πᾶσιν ἑαυτὸν εὐπρόσιτον καθίστη καὶ εὐμενῆ, τῷ τρόπῳ δὲ τοῦ βίου, καὶ τῷ ποιικίῳ καὶ ἀπεξεσμένῳ τῆς ἀρετῆς, ἀπρόσιτον ἅμα καὶ θαυμαστόν.

Καὶ αὐτὸς μὲν τῇ ἐπιτεταμένῃ ἐγκρατεῖᾳ, ὑπομονῇ ἀνεκδότῳ, προσευχῇ ἀνεκλείπτῳ, μετὰ ἡσυχίας νοῦς καὶ πραΰτητος πνεύματος ἐλάτρευε τῷ Θεῷ· ὁ ἀρχὼν δὲ τῆς κακίας, ὄρων ἄνθρωπον τὸ φαινόμενον, ἄγγελον τὸ νοούμενον· κάτω μὲν τῇ σαρκὶ μετρίως ἀπτόμενον τῆς γῆς· ἄνω δὲ, τῷ νῷ διαβαίνοντα τοὺς οὐρανοὺς· καὶ θεοὺς μὲν πάντας καὶ δαίμονας ἀποσειόμενον, ἡρέμα δὲ τέως τοῦ Ἰησοῦ τὴν δόξαν τοῖς ἐγγίζουσι παρατιθέμενον· ζήλῳ μὲν ἀνήπτει παραχρῆμα πικρῷ, τὴν οἰκίαν ἐντεῦθεν κατάλυσιν ὑποβλεπόμενος. Οἷα δὲ πυρφόροις βολίαι τῷ φθόνῳ πυρπολούμενος, ἐπεγείρει μὲν ποικίλους τῷ Χριστοῦ μαθητῇ πειρασμούς· ἐξάπτει δὲ κατ' αὐτοῦ, πρῶτον μὲν γυναικάριον ζηλότυπον (15) καὶ θρασὺ, πρῶτον ἐκείνης τῆς πόλεως

C persecutio, quæ omne Christianum semen ea in urbe extinxisset, antequam Joannes ad eam accederet: per quem fere tota Christo addicta est. Majores vero erant coryphæi, et in eis, ὁ Θεολόγος, ὁ Ἱεραπηνέμενος, ὁ Ἐπιστήθιος, ac si quid magnum ac singulare in apostolis est, Joannes noster, ut sic in Asia atque Epheso, provinciam petens jam semicultam ac Ecclesias habentem, desolatus esse potuerit. Obstiterit semina primæ Joannis Ephesi prædicationi (ut est sexus ille organum diabolo accommodatissimum) Deique opus inturbavit, alio tamen modo se res habuerit, quam Prochorus descripsit: ac si habuit Nicetas, non parum nocuit historiæ sacræ, qui non exposuit, sed mulieris duntaxat sic apostolo diabolica suasionem adversantis, meminerit.

D Sanctam Mariam Joanni comitem Ephesum adhæsisse censet Baron. an. 44, n. 29, seu potius ratum habet id Patres Ephesinos epist. synodica ad clerum Constantinopolitanum insinuare ac velle, cum ita refert: *Quare et Nestorius impiæ hæreseos instaurator, in Ephesiorum civitate, quam Joannes Theologus et sacra Deipara Virgo Maria quandoque incoluerunt, constitutus, etc.* Quæ versio est Theodori Pelt. S. J., etsi illius nomine non citat, in qua non satis partes agit fidi interpretis, dum suam conjecturam omni retro traditioni adversam inserit textui. Plane enim assererent Patres, si hæc illorum verba essent. Patrum verba sunt. Ὁθεν καὶ Νεστόριος, ὁ τῆς δυσσεβοῦς αἰρέσεως ἀνακαινιστῆς, φθάσας ἐν τῇ Ἐφεσίῳ, ἐνθα ὁ Θεολόγος Ἰωάννης καὶ ἡ Θεοτόκος ἡ ἅγία Μαρία. In Ephesiorum civitatem veniens, in qua Joannes Theologus et Deipara Virgo. Ubi margini ascriptum, quasi supplendo: *Aliqui subintelligunt, « aliquando habitaverunt; » alii: « ædes habent. »* Qui vel parum in Græcis verò

νομιζόμενον· Ἐπειτα καὶ τῶν ἐκ τοῦ δήμου καὶ τῶν προεχόντων Ἐφέσου τοὺς πονηροτάτους. Καὶ γλώσσαις μὲν ὡς ξυρὸν ἠκονημέναις, γλώσσαις δολίαις θορυβῶν, ὡς ἦτο, καὶ φοβῶν· τραύμασι δὲ καὶ εἰρκταῖς καὶ πληγαῖς ἐχθλίστων καὶ ἀνιῶν· ὡς ἂν, εἴ γε δύναίτο, στερῆσαι καὶ τῆς ζωῆς· εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τῶν ἰδίων μετακινήσαι τόπων.

Ἐπειδὴ οὖν τούτοις τὸν δίκαιον ἀδικεῖν ὁ ἀδικὸς ἐπέθετο, καθ' ἑαυτοῦ λοιπὸν τοῦτον ἐξεγείρει· μᾶλλον δὲ, τὴν ἐν αὐτῷ πάνσθενῆ χεῖρα, δελταῖος, κατὰ τῆς ἰδίας ἐξαναστήσας κεφαλῆς· αὐτὸς μὲν ἐκτίλλεται (16), καὶ τῆς τυραννικῆς ἐξουσίας ἐνδίκως καθαιρεῖται· σειραῖς δὲ ταρταρούμενος ζόφου, πρὸς τὸν αὐτοῦ καταβρήγνυται πατέρα. Ἐντεῦθεν κατευθύνεται μὲν ὁ δίκαιος· ὁ δὲ τῶν δικαίων ὑψοῦται· Θεός· καὶ ἀφαιρεῖται μὲν τῶν ἀνθρωπίνων διανοιῶν ἢ ἀχλύς· τὸ μέγα δὲ φῶς ἐξανατείλαν ἐν τῷ Ἰωάννῃ, πᾶσαν εὐθείαν ἐπισπάται ψυχῆν.

Οὕτως ὁ τῆς ἀπωλείας τοῦ ἔθνους ἐπιστατῶν, οὐκ ἐν δυνάμει Θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ σοφίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ τοῦ Ἀποστόλου κατακινήθεις, ἐβρίφη· οἱ δ' ἐπ' αὐτοῦ δὲ πρώην ἀγόμενοι, ἄλλος ἐπ' ἄλλον καθάπερ κυμάτων ἐπανάστασις ἐπεχειρόμενοι· καὶ τῷ τοῦ μεγάλου φωτός Υἱῷ προσερχόμενοι, καὶ τοῖς τῆς ἀληθείας διδάγμασι καθαιρόμενοι καὶ προτελούμενοι, τὸν ζόφον μὲν τῆς ἀπάτης καὶ πλάνης ἀπεδύοντο· τὸ μέγα δὲ φῶς τῆς ἀληθογνωσίας διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἐνεδύοντο. Ἐστήκει δὲ κήρυξ διαπρύσιον τοῖς ἔθνεσι καὶ σωτήριον βροντὴν ἐνηχῶν, Ἄνδρες, λέγων, ὅσων τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς καρδίας ἐπελάβετε, δεῦτε πρὸς με, καὶ ἴδετε ἔργα Θεοῦ καὶ ἀληθείας, καὶ τὴν ὄψιν τῆς διαβολῆς καταυγασθητε· ἀκούσατε ρημάτων σοφίας ἀληθινῆς, καὶ τὴν ἀκοὴν φωτιζόμενοι, σύνετε καὶ

²¹ I Petr. II, 4.

versati sunt, subintelligunt nihil (multo minus ausu, sic plagio simili, aliquid quam Græca ipsa habeant, textui ingerunt), sed sic vocatam Patribus ipsam majorem Ephesiorum ecclesiam a suis patronis et tutelaribus, intelligunt, quam ipsam ejusque titulum sibi præsidio adversus Nestorii blasphemiam, hunc ipsum titulum sanctæ Mariæ detrahentem, merito putaverunt. Ita certe ipse Cyrillus auctor est Apologet. ad Theodosium, convenisse totius orbis episcopos, in ecclesiam quæ Sancta Maria dicitur, ut Deiparæ Virginis honorem in ecclesia ejus nomini dedicata, adversus calumniantium hæreticorum furorē tuerentur; item epist. ad clerum populūque Alexandrinum: Ἴστε τοίνυν, ὅτι κατὰ τὴν ὁγδόην καὶ εἰκάδα τοῦ Παυλὶ μηνός, ἡ ἁγία σύνοδος γέγονεν ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ τῆς πόλεως, ἧτις καλεῖται Μαρία Θεοτόκος. Itaque scitote sacram synodum in magna Ephesiorum ecclesia, quæ dicitur Deipara Maria, vicesima octava mensis Pauni fuisse celebratam. Ubi etiam non bene Peltanus suæ indulgens conjecturæ, inchoatam reddidit. Quod nec Græca volunt, nec res ipsa subjecta fert; cum de eo conventu sit sermo, in quo gradu motus Nestorius est; non in quo ejus inchoata causa, tametsi schismaticorum factione ac Nestorii fautorum, nundum omnia ad eam synodum spectantia fuerant peracta. Epiph. hæres. 78, n. 11, serio impugnans, qui συνεισάχτους καὶ ἀγαπητάς haberent (sorores scilicet spirituales domi retinerent), seque ea re Joannis exemplo tuerentur,

A plebeculæ tum et procerum Ephesiorum nequissima capita. Ac quidem linguis velut novæulis acutis, linguisque dolosis, ut videbatur, turbabat atque terrebat; vulneribusque et carceribus et plagis exterebat, molestusque ingruebat et affligebat, ut si liceret, ipsam etiam vitam adimeret: sin vero, vel suis eum sedibus deturbaret.

Quandoquidem igitur iniquus ille virum justum hisce lædere satagebat, eum deinceps adversum se suscitavit. Quinimo, potentissimam in eo in caput suum, miser ille exsuscitans dexteram, ipse quidem evellitur, ac tyrannica juste potestate dejicitur; infernique profundo catenis detrusus caliginis ad suum parentem præceps agitur²¹: inde justus dirigitur, ac justorum Deus exaltatur: atque aufertur quidem caligo ab humanis mentibus; lux vero magna in Joanne exorta, rectum omnem attrahit animum.

Sic qui gentis perniciem satagebat atque illius architectus erat, non in Dei virtute solum, verum etiam Apostoli sapientia et justitia excussus, projectus est. Quorum autem ille nuper ductor erat, alius post alium velut in turgentes fluctus concitati, magnæ lucis Filio admoti, ac veritatis doctrinis emundati velutque rudimento imbuti, erroris caliginem exuebant, magnamque veræ scientiæ lucem per lavacrum regenerationis induebant. Stabat vero præco, clarum gentibus ac salutare tonitruum insonans. Viri, aiebat, quotquot Spiritus sanctus corda tetigit; venite ad me, et videte opera Dei ac veritatis. mentisque oculum illuminamini. Audite veræ sapientiæ verba, audituque illustramini: intelligite et scitote eum, qui vere Deus est.

γνώτε τὸν ὄντως ὄντα Θεόν.

qui Domini jussu ad se eam accepisset, factum id tunc κατ' οἰκονομίαν docet, certa quadam dispensatione, sicque tunc Mariam ad se accepisse, ut non amplius apud eum morata sit. Καίτοι γε τοῦ Ἰωάννου περὶ τὴν Ἀσίαν ἐνστειλαμένου τὴν πορείαν καὶ οὐδαμοῦ λέγει, ὅτι ἐπηγάγετο μεθ' ἑαυτοῦ τὴν ἁγίαν Παρθένον. Ac cum Joannes interim in Asiam profectus sit, nusquam tamen beatam Virginem itineris comitem secum habuisse significat. Ad quæ Baron.: Cæterum complura tradita habentur sine scripto. Ita sane; sed hoc nusquam; nisi quantum illi facta fraus per interpretem, quem pene plagii notavi. Græci in Menæis, quos non necesse fuit a Peltano discere sensum verborum epistolæ synodi, 26 Sept., accepisse Joannem in cruce Deiparam in sua, aiunt, illique ministrasse μέχρι τῆς κοιμήσεως, usque ad ejus dormitionem; post quam dicunt sortitum Asiam provinciam: quæ sit ratio cur tardius illam adierit, curaturus Ecclesiam, quam jam Paulus fundaverat, ut est auctor Irenæus, quod forte unus ipse par in apostolis tantæ provinciæ videretur, cujus deinceps princeps foret, eumetasque in ea Ecclesias vel fundaret, vel regeret; janiue Asianam dioccesim quasi exarchi jure peculiarius subditam teneret.

(16) Αὐτὸς μὲν ἐκτίλλεται. Videntur hæc quoque tanta illa respicere Prochoro narrata, de profligatis dæmonibus locisque infestis per Joannem mundatis; quæ in eo ac Menæis videre licet, si cui animus est.

Cognoscite Deum Patrem omnipotentem, invisibilem omnium ac visibilem rerum creatorem. Cognoscite Deum Verbum ante sæcula supra omnem rationem ex illo natum, per quem omnia fecit²¹. Cognoscite Spiritum sanctum ex Patre sine tempore de indivise procedentem, omniumque cum Filio conditorem, ac qui per essentiam cuncta repleat. Intelligite Tria Deum unum, unamque naturam et potentiam et regnum; unumque Dominum in tribus pari dignitate personis adorete. Intelligite, missoque quem a parentibus accepistis, errore, ad veram lucem accedite. Accedite et illuminamini, et facies vestræ non confundentur²². Videte quia Verbum caro factum est, et habitavit in nobis²³. Unigenitus Filius, qui est semper in sinu Patris, vere homo hominum causa ex sancta innuptaque Maria Virgine nascitur, ac per omnia, uno peccato excepto, similis nobis efficitur; concessaque per baptismum remissione peccatorum, ac per crucem ac resurrectionem a morte ac corruptione liberans, Patri reconciliavit. Illic et modo (quod illius opus proprium) posuit in nobis reconciliationis sermonem, hanc vobis salutem annuntiatum nos mittens.

Recedite igitur ab omni dæmonum vanitate. Omnis idolorum cultus, omnis vitii ac improbitatis noxiam consuetudinem procul a vobis abjicite. Fidei lege, quæ est in Christo Jesu; lege Spiritus sanctitatis ejus, si vixeritis, ab iraque de celo superveniet impiis liberabimini, immortalisque gloriæ ac vitæ æternæ compotes efficiemini. Ne vero inanibus verbis a nobis deceptos vos existimetis, adducite mihi qui in vobis labe aliqua vitioque laborant ac curatione egent, ut me non in sermone tantum ad vos venisse, sed longe amplius in virtute appropinquare ad vos regnum Dei, videatis.

Statim ergo illic loci videre erat, solo Theologi verbo dæmonia ab obsessis corporibus fugere; erigi claudos, cæcis lumen, surdis auditum restitui, doceri balbos diserte loqui. Videre erat precibus mortuos exsuscitari, mundari leprosos; omnemque morbum ac omnem corporis labem, solo manus sanctæ contactu sanari: ac quidem omnem præstigiæ magicamque artem, necnon etiam dæmonum omne maleficium astutiamque, per Christi in eo potentiam destrui: omnem denique illuminantem atque purgantem initiationem, omnemque gratiam ac scientiam consecrantem ac desiccantem in fidelium animis præstari. Totum enim Christum per Dominum Spiritum præstantissimus Spiritus dispensator indutus, quæ hosti undequaque inaccessa essent ac impervia gerebat; rectumque omnem animum ac boni forma imbutum per Spiritum obsecrans, ad eam cujus doctor erat atque assertor, doctrinam componebat.

²¹ Hebr. 1, 2. ²² Psal. xxxiii, 6. ²³ Joan. 1, 14.

Γινώτε Θεόν Πατέρα παντοκράτορα, πάντων ἀοράτων κτισμάτων καὶ ὁρατῶν ποιητήν. Γινώτε Θεόν Λόγον πρὸ τῶν αἰώνων ὑπὲρ λόγον γεννώμενον ἐξ αὐτοῦ, δι' οὗ πεποιήκε τὰ πάντα. Γινώτε Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦ Πατρὸς ἀχρότως ἀνεκφοιτήτως τε προδόν, καὶ τῷ Υἱῷ συνδημιουργοῦν τὰ πάντα, καὶ πάντα κατ' οὐσίαν πληροῦν. Σύνετε Θεόν ἕνα τὰ τρία, καὶ φύσιν μίαν καὶ δύναμιν καὶ βασιλείαν· καὶ τὸν ἕνα Κύριον, ἐν ὁμοτίμοις προσώποις προσκυνεῖτε τρισίν. Σύνετε, καὶ τὴν πατροπαράδοτον πλάνησιν ἀφέντες, προσέλθετε τῷ ἀληθινῷ φωτὶ. Προσέλθετε καὶ φωτισθῆτε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ καταισχυθῆ. Ἴδετε, ὅτι ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν· ὁ μονογενὴς Υἱὸς, ὁ ἐν τοῖς κέλεποις ὢν ἀεὶ τοῦ Πατρὸς, ἄνθρωπος ἀληθῶς ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐξ ἁγίας Παρθένου καὶ ἀπειρογάμου γίνεται Μαρίας, καὶ κατὰ πάντα, χωρὶς ἁμαρτίας, ἡμῖν ἐξομοιοῦται· καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν διὰ βάπτισματος χαρισάμενος, διὰ σταυροῦ τε καὶ ἀναστάσεως, θανάτου καὶ φθορᾶς λυτρωσάμενος, κατήλλαξε τῷ Πατρὶ. Οὗτος καὶ νῦν ἐν ἡμῖν, τὸ ἴδιον ἔργον, τὸν τῆς καταλλαγῆς λόγον θέμενος, ἀπέστειλεν, τὴν σωτηρίαν ταύτην εὐαγγελιομύνοις ὑμῖν.

Ἀπόστητε τοίνυν πάσης δαιμόνων ματαιώματος, πάσης εἰδωλολατρίας, πάσης κακίας καὶ ἀνομίας τὴν ἐλέθριον ἀπορρίψατε συνήθειαν· τῷ νόμῳ δὲ τῆς πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ πολιτευόμενοι, ῥυσθήσεσθε μὲν ἀπὸ τῆς ἐπερχομένης ἐξ οὐρανοῦ τοῖς ἀσεβέσιν ὀργῆς· ἀφάρτου δὲ δόξης καὶ αἰωνίου καταξιώθησεσθε ζωῆς. Ἴνα δὲ μὴ κενοῖς ῥήμασιν ἐξηπατηῆσθαι νομίζητε παρ' ἡμῶν, προσάγετέ μοι τοὺς ἐν ὑμῖν λελωθημένους καὶ θεραπείας ἐπιδεομένους, ἵν' ἴδῃτε, ὡς οὐκ ἐν λόγῳ πρὸς ὑμᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει πολὺ μᾶλλον ἢ βασιλεία ἐγγίζει τοῦ Θεοῦ.

Αὐτίκα τοίνυν ἦν ὄρα ἔκει, δαιμόνια λόγῳ τοῦ Θεολόγου μόνῳ τῶν δαιμονίωντων δραπετεύοντα, χωλοὺς ἀνορθομένους, τυφλοὺς φωτιζομένους, κωφοὺς ἀκούοντας, καὶ μυγιάλους τρανώς λαλεῖν παιδευομένους. Ἦν ὄρα δὲ διὰ προσευχῆς ἀνισταμένους νεκροὺς, καθαιρομένους λεπρούς, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν σώματος λύθη, ἀφῆ μόνῃ χειρὸς ὁσίας ἰωμένην. Καὶ πᾶσαν μὲν γοητικὴν τέχνην καὶ μαγικὴν, πᾶσαν δὲ κακοτεχνίαν καὶ δαιμονίων κακομηχανίαν, διὰ τῆς ἐναυτῶ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει καταργουμένην· πᾶσαν δὲ μυσταγωγίαν φωτιστικὴν καὶ καθαρτικὴν· πᾶσαν δὲ χάριν καὶ γνῶσιν τελετουργικὴν, καὶ θεουργικὴν, ταῖς καρδίαις ἐνεργουμένην τῶν πιστῶν. Ὅλον γὰρ τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Κυρίου Πνεύματος ὁ τοῦ Πνεύματος κράτιστος περιβεβλημένος οἰκονόμος, ἀπρόσιτα μὲν πανταχόθεν καὶ ἀνεπίδητα κατεσκευάζε τῷ ἔχθρῳ· πᾶσαν δὲ ψυχὴν εὐθείαν καὶ ἀγαθοειδῆ διὰ τοῦ Πνεύματος παρακαλῶν, εἰς τὴν δι' αὐτὸν πρεσβευσμένην ἀλήθειαν προσφικεῖτο.

Οὕτως ὁ μέγας Ἥλιος τοῦ Εὐαγγελίου, οὐ τὴν Ἀ προκαθεζομένην τῆς Ἀσίας μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἐφεξῆς χώραν καὶ πόλιν, τὸν εἰρημένον τύπον ἐπιών, κατήργει μὲν πᾶσαν δαιμονίων θυσίαν καὶ τελετὴν · ποιμένας δὲ καὶ ἱερεῖς καθιστῶν, Ἐκκλησίας κατὰ τόπον ἀνίστη Χριστῷ. Κάλιστα μὲν οὖν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ θαυμασιώτατα διακονούμενος · καὶ μεγάλη μὲν λόγων σοφία, μείζονι δὲ ἔργων δυνάμει · καὶ ἔτεσι δὲ πολλοῖς ἤδη τὴν Ἀσίαν πᾶσαν, καὶ πᾶσαν τὴν Ἐφῶν (17) φωτίζων Χριστῷ · καὶ θλίψει μὲν ὑπερβαλλούσαις ὄσαις ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου περιπεσῶν · μυρίας δὲ καὶ ἐπιβουλὰς τοῖς τοῦ ψεύδους ὑπαπισταῖς ὑποσχῶν · ἐπιμήν καὶ ἐξορίαν κατὰ Πάτμον (18) τὴν νῆσον ὑπὸ

(17) Καὶ πᾶσαν τὴν Ἐφῶν. Quod ait Nicetas, B præter Asiam omnem, etiam totum Orientem Christo illuminasse Joannem, favet card. Baronii sent. an. 44, n. 30, qui indubitatum habet ascendisse ad Parthos, ex titulo primæ ejus epistolæ, quæ olim ad Parthos inscripta legebatur. Id tamen rem mihi non conficit. Scripsit Paulus ad Romanos, cum necdum illos invisisset; scripsit et Jacobus Catholicam suam sic dispersis fratribus, quos non adierat, qui Judææ fines non excesserat. Quid ergo vetat Joannem tanti nominis apostolum, Judæis sic trans Euphratem remotis, quos Thomas inviserat, et quorum multos Joannes Jerosolymis viderat, religionis causa eo accedentes, per suos Asianos et Ephesios mercatores scribere, atque ad concordiam mutuamque amorem hortari, ac in fide Jesu veri Messiae et Christi, ex apostolico munere (ex quorum choro unus fere ipse restabat) illos confirmare? Hugo Grotius, cui ratum sit scriptam Joannis epistolam ad Parthos, auctoritate Augustini, quem laudat (cujus tamen locum indicare non potuit), docet eam esse causam, cur illa neque in fronte nomen titulumque apostoli habeat, neque in fine salutationes apostolici moris contineat, quod ad eos scripta, qui non essent Romani imperii, sed Parthorum, quibuscum litterarum illud commercium, si deprehensum esset, quantumvis innocens, poterat grave aliquod damnum creare. Locus Augustini quo meminerit hujus tituli, nullus exstat: solum meminit Possid. in Indiculo, *De epistola Joannis ad Parthos, sermones decem*. At quantum hoc sit singulare, ut verus titulus haberi possit? Videatur potius ea generalitate scripta, qua aliæ Catholicæ Petri et Jacobi. Potuit et nomen reticere beatus Joannes, siquidem in Patmo insula paulo ante excidium Jerosolymitanum scripsit, ne in se magis Domitiani iram accenderet; apud quem jam offenderat, et in insulam deportatus erat. Porro argumentum perinde Palestinis Judæis congruit ac Parthiis, sive aliis remotioribus, apud quos Joannes plurimum poterat: quod erga illos, et quoad legalia fere iis indulgentior erat, ut sic Christo eos adjungeret; ut patet ex illis, quæ ritus pene Judaici in Asia diu viguerunt ex illius traditione, extra Petri Paulique Romæ ἀκρίβειαν. Joannis apostolatium ad Parthos aliasque remotiores nationes, nulli veterum agnoverunt, nec ipsi apocryphi, et qui adeo liberales sunt apostolorum περιόδοις. Nec inventa nuper Patribus Societatis monumenta, *ulteriores Orientis partes et ad Indos usque penetrasse, et Basso Christiana fide imbuisse*, facile nobis persuadeant, qui paulo duriores simus ad fidem, quam ill. annalium pater, et quos non lateat serio probanda istiusmodi monumenta, quod sic prona hominum ingenia, ut suas origines tam alte arcessant. Potuerunt eo penetrare aliqui Joannis discipuli, ac magistri inferre monumenta, quæ ipse indigenis

In eum modum magnus Evangelii Soli, nedum urbem Asiæ principem, sed et omnem deinceps provinciam urbesque omnes et oppida, ex ejus, quam dicebam, normæ ratione, obiens, dæmonum sacrificia omnia ritusque abrogabat; pastoresque ac sacerdotes constituens, Ecclesias per loca Christo erigebat. Cum igitur optime eaque, quæ miraculum omne vinceret, sedulitate, Spiritui ministraret, ac magna quidem sermonum sapientia, majorique operum virtute: sed et annis jam multis Asiam omnem, omnemque orientem Christi cognitione imbueret, inque ærumnas nimium quantas Evangelii causa incidisset, innumerasque ab erroris antistitibus insidias sustinuisset, ad hæc etiam in

creditus sit posuisse, dum vel sibi blandiuntur, vel per alium illis obrepit, quod sic existimant: velut fere Galliis nostris idem beatissimus apostolus per suos suppetias ivit, vel etiam per discipulorum suorum discipulos, qui præcipui nobis apostoli fuerunt. Mirum quanta hic quoque novi βιογράφοι, quorum deberet esse major diligentia, inepte congerant et laudent; quibus certe pro scribendis exercendus illis stylus, non augendus. Scatet ejusmodi, qui in omnium manibus versatur, P. Ribadeneira: possetque majori utilitate legi, si cuncta satis eliminata haberet, et quantum patitur lubricitas ipsa historiæ, præsertim in vitis sanctorum, quibus foedandis potius quam ornandis, portentosa multa confingendo, multi veterum pauloque superioris ævi insudasse videntur. Quod merito deplorat, ipse veri amans noster Melechior Canus in *Locis suis*. Exemplo sit, quod unum vir tantus velut singulare et maximum miraculum, sibi referendum putavit, in Magdalena nostra Phocensi et Sammaximianensi, nihilque dubium: nempe liberatio Caroli secundi, Provinciæ comitis, ex regis Aragonum carcere, ejusque momento translatio in suæ ditionis loca, Magdalensæ numine: velut fere Habacuc ex Judæa Babylonem ad Daniele ab angelo translatus est: quod merum figmentum, certis omnibus monumentis adversum, nec ullis antiquis et æqualibus proditum, vel etiam apostolicis diplomatibus, quibus regum rogatu, amplissima episcopalis jurisdictio in oppidanos priori ejus conventus seu illius præfecto, sancte indulta tot annos, et ab ipsa origine, seu a translatione a Cassianitis ad nostros Prædicatores constiterat, donec nuper ex regulis sanctæ synodi Tridentinæ, senatus Parisiensis decreto, em. card. Grimaldi, archiepiscopus Aquensis, eam ad se parochiam plebemque reduxit; servato duntaxat nostris parochi seu curionis nomine atque onere: quo ipso præstaret liberatos esse, si populo sua esset ecclesia, in qua cum suo parochi ei liceret suas collectas agere. Nicetas, quod πᾶσαν τὴν Ἐφῶν, omnem Orientem dicit illustrasse Joannem, loca alia intelligat Asiæ stricte dictæ vicina, et quæ ipsa τῆς Ἀνατολῆς essent: vel alia ei fuerant afferenda monumenta.

(18) Ἐξορίαν κατὰ Πάτμον. Hujus Joannis exsilii Domitiano principe, quo Nerva imperatore solutus, Ephesum redierit, scriptores omnes ecclesiastici meminere: per ejus exsilii otium aliquod sanctus apostolus et Apocalypsim vidit, et Evangelium conscripsit, posteaque Ephesi in Asiæ theatro et philosophorum communi quasi lycæo promulgavit: in quam rem memini multa scripsisse in mea Hippolyti Synopsi, eamque veterum communem sententiam contra ill. annalium patrem serio ostendisse. Græci in Menæis (quæ ex Prochoro, aliis tamen consona acceperint): Πάντων δὲ τῶν τὴν νῆσον ἐπεκχούντων παρθηνίων τῷ εὐαγγελικῷ κηρύγματι γενομένων · καὶ τῷ Χριστῷ διὰ τῆς πίστεως προσελ-

insulam Patmon ab iniquis principibus exsilio relegatus esset; quod vir beatissimus eoartari se vi-

θόντιον, ὡς μηδένα σχεδὸν ἀπολειφθῆναι, κοινὴ παρὰ πάντων πρὸς τὸν ἀπόστολον παράκλησις γίνεται ἑγγράφως τούτοις ἅπαν ἐκθέσθαι τὸ σωτήριον κήρυγμα. Ὡν τὸν πόθον ἀποδεξάμενος, πείθεται τῆ αὐτῶν παρακλήσει· καὶ εἰς τι μετὰ τοῦ μαθητοῦ Προχώρου ὄρος γενόμενος, τρεῖς ἡμέρας διῆγεν ἐν αὐτῷ ἄσιτος, δεόμενος τοῦ Θεοῦ περὶ τούτου· καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἀστραπῆς γενομένης μεγάλης καὶ βροντῆς, ὥστε σαλευθῆναι τὸ ὄρος, ἔπεσεν ὁ Πρόχωρος ἐπὶ γῆς, καὶ γέγονεν ὡσεὶ νεκρός. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀναστήσας αὐτὸν καὶ καθίσας ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, καὶ ἀναθλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἤρξατο λέγειν, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » κ. τ. ε. Καὶ συμπεράνας τὸ ἱερώτατον καὶ πάνσεπτον εὐαγγέλιον, παρέδωκε τοῦτο αὐτοῖς· κακείθεν εἰς ἅπαντα διεδόθη τὰ τοῦ κόσμου πέρατα. *Cumque omnes insulares obsequentem animum evangelicæ prædicationi accommodassent, ac Christo per fidem accessissent, vixque aliquis desideraretur, communis ab omnibus supplicatio apostolo desertur, ut salutarem omnem prædicationem scripto illis ederet. Quorum ille laudato desiderio, ipsorum postulationi morem gerit; veniensque in montem cum discipulo Prochoro, tres ibi dies jejunos agit, ejus rei gratia Deum orans. Quibus exactis, ingenti fulgure atque tonitruo edito, ut et mons quateretur, Prochorus in terram procidit, et factus est quasi mortuus. Tum Joannes illo erecto, atque a dextris sedere jusso, sublatisque in cælum oculis, cæpit dicere, « In principio erat Verbum. » etc. Absolutoque sacratissimo omnique veneratione habendo Evangelio, illis tradidit; indeque in omnes mundi fines pervasit.* Quæ ipsa nihil pugnant cum illis quæ refert Euseb. lib. iii, c. 24, ad scribendum Evangelium accessisse, ut suppleret quæ in aliis tribus desiderari animadverterat, de priore Domini prædicatione et ante Joannis carcerem, a quo alii suam prosequuntur narrationem; at neque relatis ab Hieronymo in Catalogo, scripsisse rogatu episcoporum Asiæ adversus Cerinthum aliosque hæreticos, ac maxime Ebionitarum dogma consurgens: nempe agnoscebant Asiatici episcopi Patrem suum atque magistrum et in Patmo exsulem; facileque erat ad eum scribere, hocque illum rogare, quod præsertim tanto ejus senio, vel etiam Domitiani novo edicto, sibi Joannem ereptum iri formidarent, qui unus, qua pollebat in Ecclesia auctoritate, par videri poterat tuendæ Christi divinitati, sic Judæis ac Judaizantibus hæreticis ignotæ.

Nihil Nicetas meminit Joannis martyrii, et quod in dolium olei ferventis missus a Domitiano, divino miraculo servatus sit, uti nec Menæa: multis tamen Prochorus rem prosequitur, qui et ipsam Romæ gestam tradit, quæ a proconsule illius jussu Joannes adductus fuerat. Accedit gravis testis Tertullianus *De præscript. hæret.* ubi sic Romanam Ecclesiam deprædicat. *Ista quam felix Ecclesia! cui totam doctrinam apostoli cum sanguine suo profuderunt; ubi Petrus passioni Domini adæquat, ubi Paulus Joannis exitu coronatur, ubi apostolus Joannes, posteaquam in ollam igneam demersus nihil passus est, in insulam relegatur.* Unus Tertullianus est, ex quo, exceptis apocryphis, istud nobis de Joannis Romæ martyrio Ecclesia acceperit: nam et Hieronymus illius vestigia premit unumquemque illum sequitur et laudat auctorem, l. i *Contra Jovin.* et Matth. xx. Eusebius enim, quem citat Baron. in not. ὁ Maii ex l. iii *Evang. Demonst.*, c. 7, nihil ejusmodi habet; cujus hæc una verba sunt: Καὶ Πέτρος δὲ ἐπὶ Ῥώμης κατὰ κεφαλῆς σταυροῦται, Παῦλος τε ἀποτίμνεται· Ἰωάννης τε νήσω παραδίδοται. *Petrus Romæ capite in terram verso cruci affigitur; Paulo vero caput abscinditur, et Joannes in insulam relegatur.* Quod de Joanne sic Romæ potius quam alio

βασιλέων ἀδίκων κατακριθεὶς, ἐπειδὴ συνεχόμενον ἑαυτὸν ὁ μακαριώτατος Ἔωρα, καὶ τὴν πρὸς τὸν

quovis loco constituto, vel Roma in insulam deportato intelligendum, nemo sane ex illis verbis habere possit: quodque non habuerunt Græci, latueritque eos illa Tertulliani auctoritas, vel non satis momenti habere putaverunt, nec Joannis illius martyrii unquam meminerunt. Sane nullus est Eusebius, ut ibi Romam potius quam ullam aliam urbem laudet, sed solum celebrat apostolorum in Christum fidem et amoris constantiam per tot ardua, mortesque ipsas, et quæ pares morti haberentur Romanis legibus, in insulas deportationes. Prochorus, nullius fidei auctor, in suam trahere sententiam non potuit: at neque Abdias Babylonius, qui rem non Romæ, sed Ephesi contigisse contendit: nec a Domitiano, sed a proconsule id supplicii Joanni irrogatum tradit; carpitque vulgator marginali sua annotatiuncula Perionium, qui id Romæ factum in Joanne suo scripserit. Nolim detrahare Romanæ pietati, aut monumenta convellere, si qua satis certa exstant rei illie gestæ. Mirum tamen videri potest, tanti apostoli Romam profectionem et martyrium, sic apud reliquos veteres in obscurum abiisse. Euseb. l. iii, c. 48, quasi nullum haberet laudandum auctorem, ipsius exsilio testem, sic quasi ex fama refert: Ἐν τούτῳ κατέχει λόγος, τὸν ἀπόστολον ἅμα καὶ εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ἐπὶ τῷ βίῳ ἐνδιατρίβοντα, τῆς εἰς τὸν θεῖον Λόγον ἐνεκεν μαρτυρίας Πάτμον οἰκεῖν καταδικασθῆναι τὴν νήσον. *In hac persecutione [Domitiani] Joannes apostolus idem et evangelista, qui etiam tum in vivis supererat, ob testimonium quod divino Verbo perhibebat, in insulam Patmum traditur relegatus.* Rei luculentior testis Hippolytus, quem et Græci in Menæis referunt paulo brevius, quam a me editus sit, etsi eadem sententia: Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου, κηρύσσων ἐν τῇ Ἀσίᾳ τὸν λόγον, ἐξωρίσθη ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, κακείθεν πάλιν εἰς Ἔφεσον ἐκ τῆς ἐξορίας ἀνακληθεὶς ὑπὸ Νερουῆα, τελευταῖα ἐκεῖσε, οὗ τὸ λείψανον παρὰ τῶν ἐποικίων τῆς πόλεως πιστῶν ζητηθὲν, οὐχ εὐρέθη. *Joannes Jacobi frater prædicans verbum in Asia, relegatus est in Patmum insulam, indeque rursus revocatus ab exsilio Ephesum, Nerva imperatore, illic moritur. Cujus corpus a civibus fidelibus quæsitum, non est inventum.* Quæ sunt fere reliqua quæ Nicetas prosequitur, de ejus vera morte et translatione, sive suscitatus est, jamque corpore et animo beatus est, ut habet pia opinio de beatissima Virgine, sive quovis alio modo placuit eum honorare; quam opinionem urget auctor Synaxarii, ac multis Chrysostomi locis probat; exque Casario, Gregorii Theologi fratre, explicationem illius Joan. xx: *Si cum volo manere, quid ad te?* assert, qua ostendat eum locum nihil eis favere, qui existiment Joannem vivere in carne mortali. Quod tamen existimavit Ephremius Theopolitanus episcopus apud Photium, itemque Theophanes in quodam modulo εἰς τὴν Λιτὴν· Τὴν τῶν ἀποστόλων ἀκρότητα, τῆς θεολογίας τὴν σάλπιγγα, τὸν πνευματικὸν στρατηγὸν· τὸν τὴν οἰκουμένην Θεῷ καθοποτάξαντα, δεῦτε, οἱ πιστοὶ, μακαρίσωμεν Ἰωάννην τὸν αἰοίδιμον, ἐκ γῆς μεθιστάμενον καὶ γῆς οὐκ ἀφιστάμενον, ἀλλὰ ζῶντα καὶ μένοντα τὴν φοβεράν τοῦ Δεσπότου δευτέραν ἔλευσιν. *Apostolorum verticem, theologiam tubam, spiritalem belli ducem, eum, qui Deo subjecit orbem, Joannem inclutum, venite, fideles, beatum prædicemus; qui a terra migravit, nec a terra abscessit; sed vivit atque expectat secundum tremendum adventum Domini.* Exstat in eam rem oratio Georgii Trapezuntii in Germanorum *Orthodoxogr.*, quamvis a communi sententia Joannis vere mortui minime recedendum sit.

Κύριον εἰσοδὸν ἐγγιζουσαν· συνιδῶν δὲ καὶ τὸν χρό-
νον ὡς δεινότερον ὄντα λήθης βυθοῖς ἀμυροῦν τὰ
καλὰ, κινεῖται μὲν ἀγαθοειδῶς, τὸ τῆς αὐτοαγαθό-
τητος ἔσοπτρον, ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς τοῦ Εὐαγγελίου γρα-
φῆς· κινεῖται δὲ πρὸς ἔρωτα θεολογίας ὑπερφυοῦς,
ὑπὸ τε τοῦ ἐνοικοῦντος Θεοῦ Λόγου, καὶ τῶν πιστο-
τάτων τῆς Ἐκκλησίας λιπαρούμενος.

deret, ac in proximo esse ut ad Dominum Ingredere-
retur; intelligensque vim maximam temporis esse,
ad ea quæ bona ac honesta sunt, oblivionis alto
gurgite mergenda ac abolenda, incitatur, qua im-
butus erat, boni indole, qui ipsius vere bonitatis
speculum esset, ad conscribendum sanctum Evan-
gelium, inardescitque in eximix theologiæ amo-
rem, tum Dei Verbi inhabitantis instinctu, tum eorum qui fidelissimi in Ecclesia erant, precibus at-
que rogatu.

Ἐντυχὼν δὲ τοῖς πρὸ αὐτοῦ τρισὶν Εὐαγγέλοις,
καὶ περὶ τῆ σωματικῆ τοῦ Χριστοῦ μᾶλλον προσ-
ησχολημένην αὐτῶν τὴν διηγησιν ἰδὼν, αὐτὸς τοῖς
ὑψηλοτέροις τῶν λόγων καὶ θειοτέροις ἐπεκτείνεται.
Καὶ πᾶσαν μὲν τὴν ὀρωμένην κτίσιν ἀφείλ· πᾶσαν
δὲ τὴν νοητὴν καὶ ὑπερκόσμιον ὀξύτητι νοῦ καθαρῶ-
τάτου διὰ τοῦ Πνεύματος ὑπερναδᾶς· καὶ τὰ Χε-
ρουβειμ λιπῶν, καὶ τὰ Σεραφεὶμ παρελθῶν, ἀχραι-
φνῶς αὐτῷ καὶ ἀμέσως ἐγγίζει τῷ ἀγαπητῷ· κάκει
δὴ νοερῶς, καὶ κρειττόνως ἢ πρῶτην τὸ νοερῶτατον
στῆθος, τῷ θεαρχικωτάτῳ προσερέισας, καὶ οὗς εὐ-
σύνετον τῷ τῆς Σοφίας αὐτῆς στόματι παραθαλῶν,
οὐδ' αὖτις πηγὴν ζῶσαν ἐκείθεν ὑψηλῆς ἀνεστόμωσε
καὶ θεωτικῆς θεολογίας.

Ἦς ἐν προοιμίῳ, θεολογεῖ μὲν τοῦ Λόγου τὴν ἐν
ἀρχῇ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ προἀναρχον ὑπερούσιον
συνύπαρξιν. Θεολογεῖ δὲ αὐτοῦ καὶ τὴν σάρκωσιν, ἐν
ὀλίγοις καὶ θεοφθόγοις ῥήμασιν πᾶσαν ὑψηλῶς καὶ
μεγαλοφυῶς ὡσπερ ἐξ οὐρανοῦ σαλπίσσας τὴν περὶ
αὐτοῦ θεηγορίαν. Εἶτα, ὑπομιμνήσκειται μὲν ἐν τῷ
Πνεύματι, τῶν τε λόγων Χριστοῦ καὶ τῶν ἔργων τὰ
ὑψηλότατά τε καὶ παραδοξότατα, ὅσα τοὺς πρὸ αὐτοῦ
παραλιπεῖν εὐαγγελιστᾶς. Καὶ πάντα θεσπεσίαις
ἱερολογίαις ἀνατεταχῶς, καὶ πάντα Θεοῦ φωνᾶς συν-
τετελεχῶς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ (κατὰ Ἠσαΐαν) συν-
τετμηκῶς, εἰς τὰ πέρατα τοῦτο δὴ τὸ κατ' αὐτὸν
Εὐαγγέλιον ἐβρόντησε τῆς γῆς· πάσης ἤδη φανεί-
σης ἢ φανησομένης αἰρέσεως ἐξαναλωτικὴν καὶ
πρηστήριον ἀστραπὴν· πάσης δὲ θεογνωσίας καὶ
θεολογίας ὄρον ἀληθείας, καὶ ἀπαρεγγχείρητον γινώ-
μονα διαθέμενος· καὶ τοῦτο τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ
Χριστοῦ καινὴν διαθήκην ἐκ στόματος γραφεῖσαν
παραδοῦς τοῦ Χριστοῦ· τοσοῦτω τῆς ἐν πλαξὶ πάλαι
τῷ Μωσῆ γεγραμμένης σεβασμιωτέραν τε καὶ θεο-
πρεπεστεράν, ὅσω τὴν παλαιάν μὲν ἢ καινὴν, τὴν
νόμον δὲ τοῦ γράμματος ὁ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς
ἀληθείας παρευδοκιμεῖ. Καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἐπεὶ δὲ τὴν τοῦ Πνεύματος διακονίαν καὶ ἱερουργίαν
τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ἔργον τῆς ὑψηλῆς ἀποστο-
λῆς, ὡς πιστὸς τῷ ὄντι καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τε-
τελειωκῶς, καὶ εἰς πῖον ἤδη γῆρας ἐληλακῶς, ἐπόθει
τὴν ἀνάλυσιν, κρεῖττον δὲ φάναι, τοῦ σώματος τὴν
ἐπὶ τὸ ἀφθαρτον μετασχημάτισιν· αἰεὶ γὰρ καὶ νοῦν
καὶ διάνοιαν ἐν οὐρανοῖς συνηνωμένος Χριστῷ, τὸ σῶμα
μόνον καὶ τὸ ὀρώμενον ἦν ἐπὶ γῆς.

Lectis vero, quæ illo priora conscripta erant tri-
bus Evangeliiis, animadversoque magis in eo versa-
tos esse, ut ea quæ spectarent ad Dominicum cor-
pus, enarrarent, sublimioribus ipse divinioribusque
sermonibus animum intendit: omnique rerum in
aspectum cadentium natura omisso, earumque quæ
mente intelliguntur ac supermundanæ sunt, pu-
rissimæ mentis acumine per spiritum superata sub-
stantia; relictisque Cherubin et Seraphin præter-
gressus, ipsi sincere ac immediate prædilecto jun-
gitur: illicque mentis intelligentia præstantioreque
ac pridem ratione, intelligentia solertissimum pe-
ctus divinissimo pectori illidens, osque sagacissimum
ipsius ori Sapientiæ admovens, velut quemdam
illinc vivum sublimis ac deificæ theologiæ fontem
reseravit.

Ejus exordio, Verbi in principio apud Patrem
prææternamque supersubstantialem coexistentiam
pro Theologi partibus tradit: tradit vero etiam
ejus incarnationem, paucis divinisque vocibus,
omnem quæ de illo est, sublimi ac magnifico præ-
conio velut tubæ clangore exsecutus divinam præ-
dicationem. Tumque commentatur in Spiritu con-
scribitque, Christi tum doctrinarum tum operum
præcelsissima summeque admiranda et nova, aliis
fere evangelistis omisso. Cumque divinis cuncta
sermonibus conscripsisset, Deique vocibus omnia
absolvisset, atque in justitia (ut Isaias loquitur)
abbreviasset²⁵, hoc a se conscriptum Evangelium
in orbis fines detonuit: fulgur nimirum ignitumque
ejusmodi turbinem, ut consumendo sit ac incen-
dendo, quidquid demum hæreseon exstitit unquam,
autve exsistet; omnisque fidei ac theologiæ, veri-
tatis terminum normamque inviolabilem statuens;
atque hoc universæ Christi Ecclesiæ novum fœdus
ex Christi exceptum ore, tradens: tanto scilicet
scripto olim Mosi in tabulis majorem habens vene-
rationem, diviniusque, quanto novum veteri, lexque
spiritus et veritatis, legi litteræ præcellit. Atque
hæc hæc hactenus.

Quia vero Spiritus ministerio Evangelii que fun-
ctione (sublimi scilicet apostolici munii opere) con-
summato, tanquam revera fidelis ac prudens dis-
pensator, ac qui in pinguem jam senectutem eva-
serat, dissolvi cupiebat²⁶, sive, ut melius loquar,
corporis corruptionem incorruptione mutare (sem-
per enim animo mentisque cogitatione Christo in
cælis conjunctus, solo corpore parteque sui oculis
conspicua, in terra versabatur).

²⁵ Isa. xx, 25. ²⁶ Philipp. i, 25.

Quia igitur consummationis dies aderat, assumptis vir beatus discipulorum fidelissimis, ac tantisper Epheso progressus, collemque assecutus, sepulcrum fodere præcepit. Tumque oculis in Deum levatis manibusque in cælum extensis, totus palam extra se, precibusque Deo excedens erat. Ubi autem orandi finem fecerat, ad astantes conversus, illisque divinorum mysteriorum explanationibus præclarisque hortamentis ac documentis ad virtutem facientibus rite compositis, intra fossam mox subit, et in ea decumbit; obductoque asscribus sepulcro, cum in crastinum venissent, pro eo ac jussi erant, amotisque asscribus (o rem miram!), ipso minime invento, qui palam ad Deum concessisset, translationis ejus seu resurrectionis certo vestigio, vestes offenderunt.

Non enim par est, ut velut Eliam, mortali eum corpore adhuc vivere existimemus (*Non enim dixit ei Jesus, inquit, Quia non moritur* ²⁶), neque ut reliquorum defunctorum more eum diem extremum exspectare dicamus: sed cum virginale illud sanctumque tabernaculum tantisper reliquisset, ad eum ingressus qui cælis excelsior est, ac quantum necesse videbatur ut mortis periculum faceret, vera statim in Christo vita apprehensa, munus hoc, ac velut singulare excellentis dilectionis præmium nactus est, ut et corporea corruptione immunem vitam ageret; ac Deiparæ Matri in superno

²⁶ Joan. xxi, 22.

(19) *Κατὰ τὸν ἄνω παράδεισον*. Supernum ac cælestem paradisum, quem jam unus cum Maria Joannes etiam corpore inhabitet, nullus alius exponi possit, quam qui nobis cum cælestibus virtutibus præmio tandem promissus est, et a secunda resurrectione, quam sic benignissimus Dominus in Matre sua et dilecto discipulo occupaverit. Nec enim terrenum aliquem paradisum exspectat fides nostra, sed in quem Jesus per sanguinem suum intravit, et quem nobis aperuit, id est cælum. Ejusdem sententiæ videtur auctor Canonis, ode 8, strophe 2, in qua sic canit: Σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ νοῦν κεκαθαρισμένους, εὐηγγελίστω τὸ οὐράνιον Χριστοῦ Εὐαγγέλιον· καὶ ἀγγέλοις ὁμοδίαιτος ἐν οὐρανοῖς γενόμενος κράζεις νῦν, Εὐλόγετε. *Corpore et animo menteque purus, cæleste Christi Evangelium annuntiasti: angelisque in cælis contubernalis factus, clamas nunc, Benedicite;* quanquam de sola animæ angelis socia in cælis vita, exponi potest. Exstant vero passim in Menæis antiqua ejus fidei indicia (quoad sanctorum animas jam Deo fruentes, et cum Deo in cælis versantes) a qua fere moderni Græci abhorrent; etsi nuper in concilio Florentino inter dogmata, id illis oblatum est. Sanctæ Mariæ laudatores ejusque dormitionis, Andreas Cretensis et alii, eodem modo loquuntur de illius corpuseculo, sic post, brevi quasi somno, degustatam mortem, translatione honoratum; quanquam Andreas incertus est, quid factum sit sanctissimo illo corpuseculo, et an vere animæ unitum, vitæque dotatum, qualis futura exspectatur post extremum judicium, vel aliter humanis oculis subtractum, et in divinis thesauris, pro eo ac Dei Parentem decebat, repositum: potiorique ratione id de Joanne dicendum, cujus non inventum corpus, ut nec Mosis: unumque hoc ex historia de illo nobis compertum; reliqua, piæ in Joannem meditationis commenta sunt. Apocrypha in Mariæ dormitionem plura sunt, Joannis

Ἐπειδὴ οὖν ἡ ἡμέρα τῆς τελειώσεως παρῆν, παραλαμβάνει μὲν ὁ μακάριος τοὺς πιστοτάτους τῶν μαθητῶν, μικρὸν δὲ τῆς Ἐφέσου προελθὼν, καὶ γεωλόφῳ τινὶ προσβάς, τάφον ὀρύξειν ἐνατείλατο· ὁ δὲ τὸ ὄμμα πρὸς Κύριον καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατετακῶς, δῆλος ἦν ἐκδεδημηκῶς ὅλος, καὶ ταῖς προσευχαῖς ἐξεστηκῶς τῷ Θεῷ. Ἐπεὶ δὲ κατέπαυσεν, ἐπιστραφεὶς, καὶ θείων ἐκφαντορίαις μυστηρίων, καὶ παραινέσεσι καλλίσταις καὶ νοουθεσίαις ἐναρέτοις τοὺς παρόντας αὐτῷ καταρτισάμενος, εἰσεὶσιν ἔνδον τοῦ ὀρύγματος εὐθύς, ἀνακλί-
νεται δὲ· οἱ δὲ καλύπτουσι μὲν τὸν τάφον πλαξί, τῇ ἐξῆς δὲ κατὰ τὴν ἐντολὴν παραγενόμενοι, καὶ τὰς πλάκας ἀφελόμενοι (ὡ τῶν θαυμασίων!) αὐτὸν μὲν εὐρίσκουσιν οὐδαμῶς, σαφῶς ἐνδεδημηκῶτα πρὸς τὸν Θεόν. Μαρτύριον δὲ τῆς μεταστάσεως, εἴτ' οὖν ἀναστάσεως αὐτοῦ, τὰ ἱμάτια κατελήπται.

Οὔτε οὖν ἐν θνητῷ σώματι ζῆν αὐτὸν ἐτι καθάπερ Ἥλιαν προσῆκεν ὑπονοεῖν. Οὐ γὰρ εἶπεν αὐτῷ, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· οὔτε καθ' ὁμοιότητα τῶν ἄλλων θανεῖν, τὴν ἐσχάτην ἡμέραν ὑπομένοντα· ἀλλὰ τὸ παρθενικὸν ἐκεῖνο σκῆνος καὶ ἅγιον, τῇ πρὸς τὸν ὑπερουράνιον εἰσόδῳ τοσοῦτον λιπὼν, ὅσον θανάτου πείραν λαβεῖν· εὐθύς δὲ τῆς ἀληθινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καταδραξάμενος, τοῦτο δῶρον καὶ οἶόν τι γέρας ἐξαίρετον τῆς καθ' ὑπερβολὴν εἰληφεν ἀγάπης, τὸ καὶ τῷ σώματι ζῆσαι τὴν ἀφθαρτον ζωὴν· καὶ τῇ Θεοτόκῳ, οἷα μητρὶ κατὰ τὸν ἄνω παράδεισον (19) ἐν ἀγαλλιᾷσει συνοικεῖν·

Theologi, Joannis Thessal., ipsa Melitonis, quæ una produxi, etsi nec alia deerant, quod in his alii prævissent, nulliusque frugis omnia existimarem.

Unum Nicetæ omissum, de Joannis manna, ut vocant, seu de pulvere ex sancto illo ejus depositionis sepulcro scaturiente; cujus annum festum colunt Græci die octava Maii, quod illo potissimum die hoc miraculum contingeret; velut fere in sancto Hyacintho Amastrensi quem nuper produxi eodem Niceta laudatore; non sicut in sancto nostro Raymundo, in quo miraculum jure est; ac, sin eruptio pulveris, ejus tamen copia, quotiescunque iis quorum id curæ est (fratres nostri Barcinone) ex sacro tumulo extrahere velint, ut piæ fidelium devotioni fiat satis, et ad illum rogantibus in omnes orbis Christiani oras, aliquot jam sæculis affatim transmittendum; quo sane, velut et illo Joannis Theologi, morbi innumerabiles curantur. Synaxarium ita exprimit. Ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος Κύριος ἡμῶν, οὐ μόνον τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως ἀγωνισαμένους ἀγίους αὐτοῦ μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, προφήτας καὶ μάρτυρας, καὶ πάντας τοὺς εὐαρεστήσαντας αὐτῷ, βασιλείας οὐρανῶν καὶ τῶν αἰώνιων ἡξίωσεν ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς διέπρεψαν καὶ ἐτάφησαν, πλήρεις χαρίτων ὑποδείξας, πολλοῖς ἐλάμπρυνε θαύμασι. Καὶ γὰρ ὁ τάφος, ἐν ᾧ ὁ μέγας ἀπόστολος καὶ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος μέλλων μετατεθῆναι ἐτάφη, κόνιν ἁγίαν, ἣν οἱ ἐγχώριοι μάννα μετονομάζουσιν, ἐπινεύσει Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν ὁγδόην τοῦ Μαΐου μηνὸς ἐτησίως ἐξαίφνης ἀναδρῦει καὶ ἀναδίδωσιν· ἣν οἱ προσερχόμενοι λαμβάνοντες, χρώνται εἰς παντοίων παθῶν ἀπολύτρωσιν, εἰς θεραπείαν ψυχῶν, εἰς ῥῶσιν σώματος, Θεὸν δοξολογούντες, καὶ τὸν αὐτοῦ θεράποντα Ἰωάννην γεραίροντες. *Benignissimus Deus ac clementissimus Dominus noster, non solum qui pro illo fortiter dimicaverunt, sanctos*

καλοῦτω μένειν αὐτὸν αἵμα πιστέον, κατὰ τὴν εὐ-
αγγελικὴν ῥῆσιν, τὴν τοῦ Κυρίου παρουσίαν.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι, καὶ τὸ ἀνέφικτον
ὑψος τῆς Ἰωάννου θεότητος καὶ μεγαλοπρεπείας
ὑπερεκπλαγέντες, καὶ τὴν ἀσύγκριτον τῆς ἀγιότη-
τος ἐκθαυμάσαντες ὑπερβολὴν, τῷ ἀπροσίτῳ τῶν
ὑμῶν ἀναγκαζόμεθα σιγᾶν. Μικρὰ γοῦν ἕως τὴν
ἡγαπημένην Θεῷ καὶ τιμίαν προσηγορηκότες ψυχὴν,
καταπαύσομεν τὸν λόγον.

Χαῖρε, ἀληθῶς ἡγαπημένε τῷ ἀγαπητῷ · χαῖρε,
τῷ μόνῳ καλλοποιῷ καὶ ὑπερκάλῳ Χριστῷ λίαν πε-
φιλημένε, ὡς ὠραιότητι ψυχῆς, ὠραιότητι πνεύμα-
τος, νοῦ τε καὶ διανοίας εὐπρεπείᾳ καὶ εὐθύτητι
πάντας αὐτοῦ παρευδοχιμῶν τοὺς ἀγαπητοὺς.

Χαῖρε, κάλλος ἀψαυστον καὶ νοερὸν, οὐράνιον καὶ
μυστικόν, ἀπρόσιτον καὶ ὑπερφυές. Χαῖρε, Παρθένε
τὸ σῶμα, τῷ μηδεμίαν σοι πώποτε κηλίδα σαρκίνης
ἐπιθυμίας προστριβῆναι · Παρθένε τὴν ψυχὴν, τῷ
μὴ καταρρέμβευθῆναι ποτε κάλλει σώματος, μηδὲ
κατὰ νοῦν · παρθένε τὸ πνεῦμα, ὡς τὴν καρδίαν
καθαράν καθαρὸς · ὡς τρόπον νόμφης ἀγνῆς γνη-
σίως τὸν οὐράνιον Νυμφίον ἐπεγνωκώς, καὶ παν-
ἀγνὸς ἡγαπηκὸς καὶ συγκραθεὶς, εἶπερ Ὁ κολλώ-
μενος τῷ Κυρίῳ, ἐστὶ πνεῦμά ἐστιν.

⁸⁷ I Cor. vi, 17.

suos discipulos et apostolos, prophetas et martyres, C
cunctosque qui ipsi placuerunt, caelorum regno dona-
vit bonaque aeterna illis contulit; verum etiam loca
in quibus claruerunt et sepulti sunt, plena gratiae
ostendens multis illustravit miraculis. Nam sepul-
crum in quo magnus apostolus et evangelista Joan-
nes Theologus, cum esset transferendus, humatus est,
sancti Spiritus nutu octava Maii quotannis sacrum
repente scaturit evomitque pulverem, oppidanis manna
nuncupatum, quem accipientes hi qui accedunt, ad
omnis generis depellendos morbos et aegritudines, ani-
morumque curationem, et sanitatem corpori praestan-
dam illo utuntur amuleto, laudantes Deum, ejusque
famulo Joanni honorem habentes. Tiliiana nostra
Menæa antiqua, paulo brevius: Μνήμη τοῦ ἀγίου
ἀποστόλου καὶ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ·
ἤγουν ὁ ῥοδισμός, καὶ ἡ τοῦ μάννα συγκομιδῆ, ἥτις
ἐκ τοῦ τάφου αὐτοῦ ἀναπέμπεται. Memoria sancti
apostoli et evangelistæ Joannis Theologi: sive rosa-
rum suavitate aspersio, et mannae comportatio seu
collectio, quæ ex illius sepulcro erumpit. Magna etiam
Menæa voce illa ῥοδισμός utuntur, in iambis Syna-
xario praemissis, nec video quo alio sensu commode
exprimi possit; nisi etiam manna illud purpureum
quid habebat, et rosei coloris, quo utrumque sensu
auctores voce ῥοδιζειν usi inveniuntur. Illustre
testimonium est hujus mannae sacrique pulveris,
Gregorii Cyprii, patriarchæ Constantinopolitani
statim urbe Latinis erepta, per cujus occasionem
acerrimus fuit schismatis fautor, et decessoris
Joannis Becci, ut Λατινὸφρονος, exagiator, epist.
9, ad Ephesinum antistitem, Isaac nomine (ejus
epistolarum locupletem codicem utendum dedit vir
cl. ipse eruditus eruditorumque fautor et amicus,
nihilque fere ipso Gregorio suo, librorum quibus
exquisitum aliquid ad illustrandam rem litterariam,
sacram pariter ac profanam contineatur, studiosus,
D. de Ballesdens, aliis pridem apud excel. virum

atque caelesti paradiso in exultatione contuberna-
lis esset. Sicque arbitror existimandum, quod juxta
Evangelicam sententiam, Domini exspectat ad-
ventum.

Huc loci deducta oratione, Joannisque deitatis
ac magnificentiae, quam assequi nequeamus, supra
modum admirati, omnique majorem comparatione
sanctitatis ejus praestantiam suspicientes, inaccessa
canticorum vi, litare silentio cogimur. Paucis tamen
praedilectum Deo ac venerandum animum allocuti,
dicendi finem faciemus.

Salve sis, vere dilecte ei, qui dilectus est. Salve
sis, soli decoris auctori ac supramodum decoro
Christo, valde amice: velut qui decore animi, de-
core spiritus, mentisque ac intelligentiae honestate
ac rectitudine, illius cunctos dilectos superes.

Salve sis, pulchritudo intacta mentisque illibatae,
caelestis ac mystica, inaccessa, longeque eximia.
Salve sis, Virgo corpore, quod nullam unquam
carnalis libidinis labem contraxeris; Virgo animo,
quod ne mente quidem vaga ulli unquam corporali
formae adhaereris: Virgo spiritu, velut puro corde
purus; ut qui velut casta sponsa, caelestem vere
Sponsam agnoveris, ac castissime dilexeris; digne-
que illi cognitus et mente consertus atque com-
mixtus sis; etenim, Qui adhaeret Deo, unus Spiritus
est ⁸⁷.

Petrum Seguerium Franciae cancellarium munitis
clarissime functum, nunc etiam presbyteri, aetate,
moribus, munere venerabilis ac Christo merens:
Hoc pro mea in virum observantia). Post igitur
gratias, quod eleganti codice donaverat, de sancto
pulvere sic ait: Ὡς δὴ καὶ ἡ τοῦ σεβασμίου χόρος ἀπο-
στολή, ὅν ὁ θεῖος τοῦ παρθένου πηγάζει τάφος, τίος
τῶν μεγίστων οὐκ ἂν εἴη τεκμήριον; ποίας ἀγάπης
οὐκ ἂν ἔχοι ἀπόδειξις; Ἐπέμφθη γὰρ εἰς εὐλογίαν
οὗτος ἡμῖν, εἰς ἀγιασμὸν ψυχῆς τε καὶ σώματος, εἰς
ἀποτροπὴν τῆς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου ἐπιβουλῆς, εἰς
ὅ τι κάλλιστον καὶ σωτήριον · καὶ ἡμεῖς αὐτὸν μετὰ
πίστεως τοῦ ταῦτα εἰς ἡμᾶς ἐνεργεῖν δύνασθαι ἐδε-
ξάμεθα, καὶ εἴη οὕτως ἡμῖν νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἐπι-
λοιπὸν βίον. Quemadmodum etiam venerabilis pulvis
a te missus, quem divinum virginis sepulcrum velut
fonte scaturit, cujus non maximorum fuerit argumen-
tum? Quantæ dilectionis specimen non habeat? Mis-
sus enim ille nobis est, ut in benedictionem cederet,
in sanctificationem animi et corporis, ut esset pro-
pulsandis adversarii insidiis; denique ad praestan-
dum si quid honestissimum est et salutare. Et vero
nos quoque ea fide accepimus, ut existimemus hæc in
nobis efficere posse; sicque ille nunc et in reliquam
vitam, se in nobis habuerit. Sic ubique Graeci erga
sacra pignora religiosi: quam utinam eorum reli-
gionem non fuscaret, qua fere laborant (planeque
laboravit Gregorius Cyprius) schismatis labes,
odiumque in Romanam et Petri sedem, cujus amore
et concordia, nonnullis nostrum possent sua illa
religione ac pietate prodesse. Denique, ut sua sem-
per, omnique aetate intelligatur divina Spiritus in-
staurare miracula, nec in nostræ Rosæ Limanae
miraculoso tumulo deesse voluit eum pulveris fon-
tem, ex quo et exportandum in Europam nostram,
meque ipsum, exspecto, cum jam sic novum orbem
inundaverit, ei usque miraculorum gloriam densa
nube protulerit.

Salve sis, vere ac fidelis Dei Verbi discipule, et amator, cultorque; ac gaude, quod ille cum Patre veniens, vere apud te mansionem fecerit²⁸: quod ejus servans mandata, in illo manseris, ipsumque in te in perpetuum manentem habeas, divinam aperte tibi gloriam manifestantem.

Salve sis, Dei frater et hæres; frater vero et cohæres Dei qui cuncta regni Dei mysteria doctus es, quique divina revelatione quæ eventura sunt clare videris omnia; atque ea, quoad concessum est, conscripta ac consignata Ecclesiis tradideris²⁹.

Salve sis, solus nunc corpore una cum Deipara matre incola paradisi, ac qui inde spiritu totam lustres terram ac perspicias. Nos propitius intueri, beatissime Theologe et evangelista! erudique epistolis tuis, ac divinis prædicationibus confirma atque præceptis compone: nosque rege et extolle, Decque in æternum siste, in gloriam Patris et Filii et Spiritus sancti, in sæcula. Amen.

ORATIO VII.

Laudatio sancti laudeque clarissimi apostoli Thomæ.

Laudabilis pro sanctis assumptus amor; merito

²⁸ Joan. xiv, 23. ²⁹ Rom. viii, 17.

(20) Ταῖς ἐπιστολαῖς σου συνέτισον. Joannis alteram et tertiam epistolas recenset Euseb. lib. iii, cap. 25, quæ in dubium vocarentur, etsi a multis agnoscerentur: Ἐτε τοῦ εὐαγγελιστοῦ τυγχάνουσαι, εἴτε καὶ ἐτέρου ὁμωνύμου ἐκείνου. Sive sint Joannis evangelistæ, sive alterius ejusdem ac ille nominis: quæ altera quæstio est, in qua utraque perinde Hieronymus hæsit. Nobis non licet in dubium vocare, quas pridem Ecclesia, divino instinctu in Canonem receperit, ac nuper in concilio Tridentino comprobavit. Fecit Ecclesiæ judicium, non ut libri qui canonici non erant ac θεόπνευστοι, postmodum essent, sed ut agnoscerentur. Quod etiam de veteris instrumenti libris aliquot factum est, quos Judæi et Synagoga ad ædificationem duntaxat legendos retinuit, Ecclesia (apostolorum præsertim judicio) etiam ad auctoritatem canonicos sanxit. Præclara certe Augustini vox, Non crediturum Evangelio, nisi Ecclesiæ auctoritas commoveret. Et vero, cur quatuor Evangelii credimus, non tantis illis quæ ab ipsis primis temporibus alio alioque nomine obrepserunt? Nulla vel Hieronymi, vel cujuscunque privati par auctoritas, istiusmodi censura librorum. Quod Joannes utraque epistola Senior vocatur, maluitque sic interpretes reddere, quam Græcam vocem presbyteri retinere (ut magis ætatem insinualet, quam dignitatem), ratio Jacobi Capelli non displicet; quod valde provector ætate eas Joannes scripserit, omniumque Christi discipulorum vetustissimus, et qui sic quasi antonomastice intelligi ac dici posset. Nam et Paulus ad Philemonem in sui commendationem, et ut Philemoni suadeat, se, velut ille, senem insinuat. Proinde convenienter Joannes familiaribus epistolis peneque consolatoriis, Senioris nomen præfixit, nimiumque pondus in voce apostoli, ita scribens existimavit; ut hac parte nullius momenti sit argumentum Grotii, quasi inde Joanni Theologo abrogari hæc epistolæ possint. Videndus Tertull. *De præscript.*, ubi fuse admodum ostendit, quam sedulo apostoli titulos honoratioribus vitarent, sibi que ægre ac pene inviti

Χαῖρε, γνήσιε καὶ πιστὸς τοῦ Θεοῦ Λόγου μύστα, καὶ ἐραστὰ, καὶ θεραπευτὰ· ὅτι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐληλυθὼς ἐκεῖνος, μόνην ἀληθῶς πεποιήται παρὰ σοί· ὅτι τὰς ἐντολάς αὐτοῦ τετηρηκῶς, ἔμεινας ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸν ἔχεις μένοντα δι' αἰῶνος ἐν σοί, τὴν θεαρχικὴν σοι δόξαν ἀνακεκαλυμμένως ἐμφανίζοντα.

Χαῖρε, τέκνον Θεοῦ καὶ κληρονόμε· ἀδελφὲ δὲ καὶ συγκληρονόμε Θεοῦ· ὁ πάντα τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τὰ μυστήρια μεμυσταγωγημένος. καὶ πάντε σαφῶς τὰ ἐσόμενα δι' ἀποκαλύψεως τεθεαμένος, καὶ κατεσφραγισμένα ταῖς Ἐκκλησίαις παραδοῦς.

Χαῖρε, τὸν παράδεισον μόνος νῦν μετὰ σώματα ἅμα τῇ μητρὶ θεομήτορι κατοικῶν, κάκειθεν τὸ πνεύματι τὴν ὅλην γῆν καταθεωρῶν, ἴλωσ ἡμᾶς ἐποπτεύουσ, ὦ τρισμακάριε Θεολόγε καὶ εὐαγγελιστά! καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς σου συνέτισον (20), καὶ ταῖς θεολογίαις σου στήριξον, καὶ ταῖς ἐντολαῖς σου κατάρτισαι, καὶ ποιμανὸν ἡμᾶς, καὶ ἔπαρον ἡμᾶς καὶ ἕως αἰῶνος παράστησον τῷ Θεῷ, εἰς δόξαν Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας Ἄμήν.

ΛΟΓΟΣ Ζ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Θωμᾶν

Ἐπαινέτης ὁ ὑπὲρ τῶν ἁγίων πόθος· ἀξιεπαίνε

tribuerent. Nomen presbyteri et senioris, quod alteri Joanni quasi proprium erat, prout sic eum Papias vocat, cum tamen Aristioni eum postponat et gloriatur utriusque se auditorem fuisse, cum illi multa ex Joannis ore accepissent, diuque cum illi versati essent, et ipsius Domini discipuli fuissent, ut est apud Euseb. l. iii, c. 39, peculiare momentum habet, quod difficile videatur, voluisse sibi Joannem Theologum nomen asciscere, quod alter sciret quasi proprium: forte etiam, ob longissimam ætatem, qua Joannis Theologi pene æqualis, illiusque distinctione, nomen illud habuerit: sive eum Joannes Ephesiorum episcopum creaverit, ut est in Constitutionibus Clem., vii, 45: Τῆς Ἐφέσου Τιμόθεος μὲν ὑπὸ Παύλου· Ἰωάννης δὲ, ὑπ' ἐμοῦ Ἰωάννου· sive solum ejus Ecclesiæ presbyter fuerit. Istud certe difficultate non caret: non tamen convincit non esse epistolas vere canonicas, quod ea ipsa jam Eusebii ætate multi habebant; cum et alii discipuli extra duodecim, libros et epistola condidisse noscantur, quos et quas Ecclesia agnoscit ex Canone librorum Novi Testamenti. Nec vide quibus ex monumentis aut libris idem Grotius habeat (et ut argumento utatur ad probandum non habitas has epistolas ut de Canone) quod non fuerint reddita in sermonem diversarum gentium; cur Angli tot linguis repræsentaverint, quot ipsarum Joannis primam epistolam ac reliquos libros Novi Testamenti. Nec enim illi eas cudisse versione putandi sunt, sed quas antiquis codicibus ac ecclesiasticis libris olim exaratas offenderant, illas in Polyglottis suis Bibliis generoso conatu vulgasse. De Judæ epistola, quam ad Judam trahit, qui sub Adriano vixit, nec vel apostolus vel discipulus Jesu fuit, alibi forte exercendus stylus. Longe certe hoc a pio fidelium sensu, nec tam veritate quam πολλήφει ab eo dictum; et quod frater Jacobi, idque genus alia, subdititia contendit, plane dictum temerarium sit; cum plagii, quod in re tam sancto commissum esset, nulli idonei testes produci possint.

ερος δὲ πάντων μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τῶν ἀποστόλων ἀξίους ἐγγινόμενος· καὶ τοσοῦτον πλέον, ὅταν αὐτοὶ πάντων τῶν ἁγίων, ἀγιότητος ὑπερβολῇ αἰρνεότερον τῷ ὑπεραγίῳ προσωκείωνται. Ἐπιήσωμεν τοίνυν τοὺς τῶν ἁγίων ἀξιοπαθήτους χοροὺς, καὶ τούτων μάλιστα, τὸν ὑπεραναθεθεχότατον ὄλουσ τῇ θεοσιδείᾳ, καὶ συνεχῶς τῷ ὑπερουσίῳ φκειωμένον· τὴν ὑπερφερῆ λέγω ἀξιεραστοτάτων ὑψηλῶν ἀποστόλων δωδεκάδα.

stantiam cohereret ac necessitudine conjunctissimus est; eximium dico digneque amabilissimum limium duodenarium apostolorum caelum.

ταύτην ἐπιποθήσωμεν, ταύτην ζηλώσωμεν· καὶ μιμήσεως τῆς ἡμῖν ἐφικτῆς, ταύτης γενέσθαι μιμνήσκωμεν κοινωνοί. Οὕτω γὰρ δι' αὐτῶν, τῷ ἐκκαταφικισμένῳ τούτοις ἡμῶν Χριστῷ· μακάριοί τε τῷ ὄντι κατὰ τὸ ὄν ἐσόμεθα λόγιον, πληροῦντες τὴν ἐπιθυμίαν ὄν ἐξ αὐτῶν, καὶ μὴ αἰσχυρόμενοι, ἥνικ' ἂν πρὸς τὸν βίον πύλαις γενόμενοι, τοῖς ἑαυτῶν ἀντιπῶμεν (21) ἐχθροῖς. Ἀλλὰ μὴ ἀκαρπὸν τινα καὶ ἡν ἐφείσιν πρὸς αὐτοὺς ἐπαγγελώμεθα· ἐνεργῆ δὲ ἐμπρακτον εἰσφέρωμεν· καὶ βίῳ μὲν τελείῳ, ἡμιτρανεστέρῳ ὁμοίωσιν, ὡς δυνατόν, ἀφοσιούμενοι· λόγῳ δὲ, τὴν καθήκουσαν αἴνεσιν αὐτοῖς ἐκρούμενοι, δι' ἀμφοῖν τὸν ἐν αὐτοῖς ἀγιάζωμεν οὐραζόμενον Θεόν.

Ἔστι μὲν οὖν ὡσπερ εἰς ὁμοίως τῶν δωδεκα Πατέρων ὁ Θεός, διδάσκαλός τε καὶ Κύριος καὶ καθηγητής; ὁ Χριστός· μία τε πίστις καὶ χάρις καὶ δύναμις τοῦ Πνεύματος· ἡ τε διακονία τῆς ἀποστολῆς, καὶ ἡ οἰκὴ δὲ τῶν γερωῶν ἡ αὐτῆ, οὕτω καὶ ἔπαινος ὁ αὐτῶν μαθητῶν ἀπάντων ἐστίν. Ἀλλ' ὡς κατ' ἄλλον ἄνθρωπον τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος μὲν ἐκδημίαν, πρὸς τὸν ἄνθρωπον δὲ πεποικημένῳ ἐκδημίαν, ἀναγκαίως ἐκάρη καὶ ἡ αἴνεσις ἰδιοτρόπως ἀποδίδεται.

Τίς οὖν τὸν ἱερὸν σύλλογον τοῦτον ἢ θύλασον σήμερον συνιστῶν, καὶ προθυμίας ἀναπεμπλῶν, καὶ ἡδονῆς θαυμασίας, καὶ φαιδρότητος τὰς Ἐκκλησίας ἐκπληρῶν, καὶ πρὸς δοξολογίαν θεῖαν συναγείρων ἐκ συγκροτῶν; Ἡ πᾶσι καταφανὴς ἡ αἰτία τῆς ἐορτῆς; Θωμᾶς γὰρ ὁ μέγας τοῦ Εὐαγγελίου λαμπτήρ, πρὸς ἀλαθῆσαι σωματικῆν, ἀλλὰ νοερὰν ἐξανίσχων ἴδιν, καὶ φανωτάτα τῆς αὐτοῦ μνήμης τὰς μαρμαρυγὰς ἐνείεις, πρὸς τὴν οἰκείαν συγκαλεῖ δόξαν. Θωμᾶς ὁ τίμιος λίθος, καὶ σεπτὸς καὶ ἐκλεκτός· ὁ τῷ ἐφάνῳ τῆς δόξης τῷ τῆ ἐπουρανίῳ πλακέντι Σιών, ὅς τοῖς ἐνδεκα συνηρημένος· ὁ μαργαρίτης ὁ λαμπρῆς. Ὁ γνώμης ἀπλότητι, καὶ νοῦς καθαρότητι ἐφανότητι ὄλον τὸ ἀπλοῦν φῶς καὶ θεαρχικὸν εἰσδεγμένος, καὶ μεγαλοπρεπεῖς ἀφ' ἑαυτοῦ τοῖς ἐξομυμένοις ἔθνεσι τὰς ἀντανακλάσεις ἀποπέμπων τῶν πισμῶν. Θωμᾶς, ὁ καὶ Δίδυμος· τοῦτο γὰρ τοῦ

A autem longe omnibus laudabilior, qui apostolorum gratia, eorum qui sunt digni animos incessit; tantoque amplius, quanto et illi excellentia sanctitatis, sanctitatem omnem vincenti, sanctis omnibus purius veriusque necessitudine conjuncti sunt. Amore igitur et desiderio, dignos vere qui amentur ac desiderio habeantur, sanctorum choros prosequamur: omnium autem maxime, qui divina similitudine omnes præcellit, continuoque excedenti omnem

Hunc desideremus, hunc æmulemur; ac imitatione (quanta per facultatem licet) illius socii effici studeamus. Sic enim per illos, supremo desiderabilium, in eis habitanti Christo, prope accedemus; ac beati reipsa (uti sacrum perhibet eloquium) erimus, qui impleamus desiderium nostrum ex ipsis, nec simus confundendi, cum in vitæ portis constituti, inimicis nostris occurremus*. Haud enimvero infructuosum quoddam ac simplex erga illos desiderium amoremque profiteamur, sed quod efficax verumque existat, in rem conferamus: ac vitæ quidem perfectione, limpidiorem (quoad licet) similitudinem exhibentes; doctrina vero atque sermone laudem eis congruam depangentes, utroque qui in illis sanctificatur, Deum sanctificemus.

Est igitur, quemadmodum unus pariter duodecim Pater Deus, magisterque et dominus atque præceptor, Christus; una quoque fides et gratia virtusque Spiritus, apostolicique muneris functio, ac eadem præmiorum retributio, sic et eadem laus omnium discipulorum existit: quod tamen alia aliaque ratione emigrarint e corpore et ad Dominum commigrarint, necessario quoque propria cuique laus ratione dependitur.

Quisnam igitur est qui sacrum hunc conventum seu chorum hodierna die constituit, impletque alacritate, ac mira voluptate ac jucunditate Ecclesias ubique afficit, atque ad Dei laudes concelebrandas congregat cætusque cogit? Num cunctis manifesta festi ratio ac causa? Nempe Thomas magna illa Evangelii fax, non corporalis sensus ratione, sed spiritualis mentisque fulgure nobis exorients, lucidissimisque suæ memoriæ micatus vibrans, ad ipsius convocat celebrandam gloriam. Thomas nimirum pretiosus lapis ac venerabilis electusque, coronæ gloriæ cœlesti plexæ Sioni, undecim adjunctus implexusque catervæ. Margarita omni parte lucidus, animi simplicitate mentisque puritate ac perspicuitate toto ipso simplici divinoque lumine sinu suscepto, magnificosque a se ipso obcæcati caligine gentibus illustrationum fulgores refractu emittens Thomas,

* Psal. cxxvi, 5.

(21) Ἀντιβαλῶμεν. Malim ἀντιβαλῶμεν, vixque abitem Nicetam aliter scripsisse, qui totus alluit ad locum psalmi cxxvi de iudicio in porta Hæcorum more, quod auctor ad iudicium trahit in situ vitæ atque excessu, cum beatus revera, qui non confundetur, cum loquetur inimicis; cum sci

licet respondebit, ac verba dabit, iis accusantibus ac dæmonibus, pro his quæ illorum maxime suggestionem peccavit; quod est ἀντιβαλεῖν· non cum illis occurret, quod ἀντιβαλεῖν, et remotius est, seu communius, nec expressum a Davide.

qui et Didymus. Hæc enim nominis interpretatio at-
que notio. Porro Didymus appellatus est, quod
non solus, sed cum altero illique gemellus uno par-
tu editus est⁴¹.

Hic vero in terrestre cœlum (ædem scilicet suam)
fidelium turmas in concionem vocans, suaque mi-
racula ac præclara gesta spiritali convivio lautaque
epulatione apponens, omnem magnifice dapibus
reficit ac recreat animum: non qui corpore con-
spiciatur, sed qui spiritu credatur; nec qui uno loco
corporum more circumscribatur, sed qui omni-
bus toto orbe Ecclesiis (quippe divinus spiritus,
tanquam ex Deo Spiritu natus) spiritalem gratiam
solari persplendet micatu, omnique jucunditate
adimpleat; atque operum suorum radio, seu clari-
tate, Patrem qui in cœlis est, glorificet⁴². Cumque
adhuc vitæ superstes ac in carne agens, aliud nihil
tum verbis, tum operibus præstaret, quam quod Pa-
tri videretur: potiori longe ratione corpore solutus,
ac spiritu Deo contemperatus, nullo tædio ac labore
temporisque momento, velut quædam cœlestis mens
orbem pervagans, cunctosque simul superne in-
tuens, ad Dei laudem ac gloriam operum suorum ac
passionum memoria, alacres reddit.

Thomas itaque ante mundi constitutionem, con-
formis futurus imaginis Unigeniti cognitus ac præ-
destinatus, quod tempus apparitionis aderat, qui-
que apostolicum senatum essent impleturi præsto
eligendi erant, ipse pariter cum reliquis ad sacram
illam vocationem evasit: vocatusque, haud segnium
more vocantem repulit; aut cum obaudisset, ac tan-
tis per illi adhæsisset; velut illi quorum modica ac
nutans fides, postmodum abit retro ac pedem re-

⁴¹ Joan. ix, 24. ⁴² II Cor. iii, 17.

(22) *Τὸν αὐτοῦ ναόν*. Erat hoc Thomæ templum
in palatio, a Leone Basili filio instauratum, cum
incendio scædatum fuisset; qua de re exstat una et
altera ejus oratio, quam meo stylo produxi ad ejus
diem festum, ex ms. eminent. card. Mazarini, in quo
et ejus caput, quod forte Edessa translatum esset; ubi
olim creditum ejus corpus esse, cum Indi, apud quos
martyrio functus est, etiamnum putent se illud ha-
bere.

Num Baronii faciat satis expositio, ut pars exuvia-
rum Thomæ ex India Edessam translata, pars in
India manserit, quæ tot retro sæculis, iterum af-
fulgente illis gentibus per Europæos Evangelio,
detecta sit, alii viderint: mihi omnino non facit,
quod et caput Constantinopoli et corpus Edessæ,
pari fere veneratione ac Romæ apostolorum Petri
et Pauli, ut Chrysost. auctor est, et quod inven-
tum in India corpus cum instrumentis ipsius mar-
tyrii, et quale veterum narratione habemus, non
particulæ corporis, cum tamen (ut fides aliqua
apocrypho Abdiæ habenda sit) statim post marty-
rium integrum e sepulcro furto ablatum fuerit, et
Edessam asportatum, relicto tumultu prorsus va-
cuo, sicque reperto, ut illo libro narratur. Putem
magis in eo contigisse, quod in Stephani protomar-
tyris corpore, quod in Baptistæ capite Romano,
Angeliaco, Ambianensi (ipso olim Constantinopoli-
tano); qua de re, ad narrationem de inventionem
corporis ejusdem Stephani, et translationem Con-
stantinopolim, Constantino imperatore et Metro-
phane episcopo: quod denique in Magdalena Yeze-

νόματος ἢ δῆλωσις· Δίδυμος δὲ κεκληθῆσθαι, τῷ μὴ
μόνον, μεθ' ἑτέρου δὲ τοῦτον ἐκ μιᾶς ἀποτεχθῆναι
γαστρός.

Οὗτος ὡσπερ εἰς οὐρανὸν ἐπίγειον τὸν αὐτοῦ
ναόν (22) ἐκκλησιάζων τὰ συστήματα τῶν πιστῶν,
καὶ πνευματικὴν πανδαισίαν τὰ οἰκεία θαύματα καὶ
κατορθώματα προτιθεὶς, πᾶσαν ἐστιᾶ φιλοτίμως καὶ
κατατέρπει ψυχὴν· οὐ τῷ σώματι καθοριόμενος,
ἀλλὰ τῷ πνεύματι πιστευόμενος· οὐδ' ἐνὶ τόπῳ πε-
ριγραφόμενος, ὡς τὰ σώματα· ταῖς ἀπανταχοῦ δὲ τῆς
οἰκουμένης Ἐκκλησίαις, ἅτε πνεῦμα ὢν θεῖον, ὡς
Πνεύματι Θεοῦ γεννηθεὶς, τὴν νοητὴν ἡλιασολῶν χά-
ριν, καὶ πάσης θυμηδίας πληρῶν, καὶ διὰ τῆς τῶν
ιδίων ἔργων ἐκλάμψεως ἢ ὑμνήσεως δοξάζων τὸν
Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ εἰ περιῶν ἐτι τῷ
βίῳ καὶ τῷ σαρκίῳ, οὐκ ἄλλο τι ἢ δόξαν ἐν τε λόγοις
καὶ ἔργοις κατειργάζετο τῷ Πατρὶ, πολλῷ μᾶλλον
τοῦ σώματος ἀπολυθεὶς, καὶ τῷ πνεύματι Θεῷ συγ-
κραθεὶς, ἀκαμάτως τε καὶ ἀχρόως, οἷά τις οὐράνιος
κῆρς, τὴν οἰκουμένην διῶν, καὶ ἀνωθεν πάντας ἅμα
καταθεωρῶν· πρὸς ἑκαινόν τε καὶ δόξαν, διὰ τῆς τῶν
οἰκείων ἔργων καὶ παθῶν μνήμης, ἀναπτέρῳσαι
Θεοῦ.

Οὗτος γὰρ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου καταβολῆς, σύμ-
μορφος ἕσσεσθαι τῆς εἰκόνος τοῦ Μονογενοῦς ἔγνω-
σμένος καὶ προωρισμένος, ἐπειδὴ τῆς ἐπιφανείας ἡ
χρόνος παρῆν, καὶ ὁ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς
παρυστήκει καιρὸς, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς, εἰς
τὴν Ἰερὴν ἐκείνην ἀπήντησε κλήσιν· καὶ κληθεὶς, οὐ
παρητήσατο κατὰ τοὺς βραθύμους τὸν κεκληχότα·
οὐδ' ἐπήκουσε μὲν, ἄχρι δὲ καιροῦ παραμείνας, εἰς
τὰ ὀπίσω κατὰ τοὺς ὀλιγοπίστους παλινοστέλ· οὐδ'

liacensi et nostra Sanmaximiana provinciæ Phocen-
sis; recentiorique exemplo in S. Vincentii Ferrerii
alio alioque corpore Venetiis in Britannia, ne quid
dicam de Vincentio levita Valentino in Hispania
adhuc exstante, et Novempopulaniam apud Castras
translato: quo loco venerationem habebat sancti
Patris Dominici ætate, ipso eodem illius pio cultore,
habuitque apud meos Prædicatores, translata ad
eos æde illi sacra ac basilica, donec Calviniana
rabie erepto deposito ac disturbato, ejus fidi cu-
stodes FF. mei illius domus Prædicatores ad unum
necati et in puteum projecti, martyres et ipsi con-
secrati sunt: novaque excitata basilica ac conven-
tu, ex eodem puteo in eam illata nuper, pia fidelium
fratrumque religione, ipsorum pignora; quibus fi-
dem faceret, nedum ipsa vicens constansque tradi-
tio, sed et auctoris æqualis certa sinceraque narra-
tio, faciente copiam integerrimo senatore annosa
probitate (ipsaque avita in senatu Tolosano) cl.
viro D. Mazonot. Qua tanta nostrorum aliorumque
catholicorum in ea urbe strage, aiebat ille referre
auctorem, oppidanos Calvinianos deterritos, mala-
que sibi omnia ominatos, nec vana conjectura, uti
ille aliquot in eam rem adductis, quæ illis sinistra
contigerunt, se conficere existimat. Ea in re te-
nenda Prætoris lex, ut ipse alibi monet Baron.:
Qui tenet, teneat, omninoque cavendum ne istius-
modi obrepant, aliaque aliis subdantur sanctorum
pignora, vel etiam ipsa non sancta: in quibus etsi
non perit, nutat tamen vera religio ac pietas Chri-
stiana.

ἐμμένει μὲν ἄχρι τέλους, ἐλάττονος δὲ χάριτος ἢ **A** **fert**⁴²; vel manet quidem usque in finem, minorem tamen gratiam aut claritatem nanciscitur apud summum omnium Regem, quam unus quis ex coryphæis? Quinimo sicut vocationis, electionis, comitalus, divini coram Deique ac Verbi, illique patrum conspectus, ipsiusque ex ejus ore sublimium mysteriorum auditionis, vivificarum item societatis passionum, mystici pelvis, panis, crucis, sepulturæ, resurrectionis, illam secutæ apparitionis, Filii ad Patrem in cœlos receptionis, Spiritusque postea per eum impartitionis; sic plane etiam magnifici ad gentes apostolatus, signorumque ac prodigiorum; Evangelii denique claræ prædicationis, cum primis pariter summisque apostolis particeps fuit.

Ὡςπερ οὖν ἐν τούτοις, οὐδὲν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου, **B** καὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου ἀπελείφθη Θωμᾶς, οὕτω καὶ τοῦ τέλους συστοίχου τοῖς πρώτοις ἐπιτετυχῶς, ἀκολούθως καὶ δόξης ἐκείνοις τῆς αὐτῆς, καὶ ἰσῆς παρὰ τῷ διδασκάλῳ καὶ Θεῷ τετυχήκει τιμῆς· εἰ μὴ τις αὐτοῦ τὴν μετὰ τὸν σταυρὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀμφιβολίαν ἢ διψυχίαν, ὑφέσεως τρόπον ὑπολάβοι, κακῶς ὑπονοῶν, καὶ οὐκ ἐν συνέσει τὰ θεῖα διακρίνειν εἰδῶς. Ὡςπερ γὰρ ὑπερβολῇ θερμότητος χροῖμενος ὁ Πέτρος, ἀρνήσασθαι συνεχωρήθη, ὡς ἂν αὐτὸς τε μετριώτερος ἑαυτοῦ γένηται καὶ ἀσφαλέστερος· ἀσφαλείας δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπόθεσις ἢ τριπλῆ τούτου μετὰ τὴν ἀρνήσιν ὁμολογία καταστῆ· κοινὸν γὰρ ὡςπερ τὸ ἦτημα, οὕτω πάντων ἐγένετο καὶ τὸ προτέρημα· οὕτω καὶ ὁ Δίδυμος, πλείονα τὴν θέρμην **C** καὶ τὴν περὶ τὸν διδάσκαλον προθυμίαν ἔχων, περιπέπτωκεν ἀμφιβολίᾳ, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων τοῖς λογισμοῖς διεκρίθη περὶ τὴν ἀνάστασιν, ὡς ἂν καὶ αὐτὸς ἑαυτοῦ πραϋτερος καταστῆ, καὶ διὰ τῆς ἐνστάσεως ἀκριθέστερον βεβαιωθείς, βεβαιωτέραν καὶ τοῖς ἄλλοις ἐμποιήσειε πίστιν.

Καὶ γὰρ ἔδει τυχὸν ἐκεῖ πρῶτον πολυπραγμονηθῆναι τὸ μυστήριον· καὶ δοκιμασθεῖσαν οὕτω τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἀλήθειαν, ἀναμφίλεκτον τοῖς ἔθνεσι παραδοθῆναι. Ἠρέμα μὲν οὖν διχόνοια καὶ τῶν λοιπῶν τὰς καρδίας διικνουμένη μαθητῶν, οὐκ εὐαγεῖς ἀνεκίνει λογισμοὺς· καὶ φαντασίαν εἶναι τὸ δρώμενον ὑπέβαλεν. Ἄλλ' οἱ μὲν δειλίᾳ τὴν ἀκριβολογίαν παρακλέπτοντες, ἠνείχοντο πυρπολεῖσθαι τε καὶ μερῖζεσθαι τὸν νοῦν. Σὺ δὲ, ὦ γενναϊότατε καὶ θερμό- **D** **tate** τῆς ἀληθείας ἐρευνητᾶ, οὐ φιλοῖς τῶν ἐπαγγελ- λόντων λόγοις παραδέξασθαι δεῖν φήθης τὴν ἀνάστασιν· σφαλερὸν γὰρ· οὐδ' ὄψει μόνη καταπιστεῦσαι τὸ μυστήριον· ὑποπτον γὰρ, ὡς καὶ ἀγγέλων τινῶν εἰς εἶδος τοῦ ποθουμένου μορφοῦσθαι πολλάκις δυναμένων· ὡςπερ δὲ τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφὴν τοῦ Ἰησοῦ, δι' αὐτῆς ὄψεως καὶ πείρας ἔγνωσ, οὕτω δὲ καὶ τὴν ἀνάστασιν ἀναντιρρήτον ἑαυτῷ τε πρῶτον, καὶ πᾶσι κατασκευάσασθαι βουλόμενος, τὴν διὰ τῆς πείρας ἀπήτησας πληροφορίαν· καὶ τοὺς ἐν χερσὶ καὶ ποσὶ τύπους τῶν ἤλων, καὶ τῆς πανορίας πλευρᾶς τὴν νυγὴν, τοῦ παθόντος σώματος ὡς ἀληθῶς

tamen gratiam aut claritatem nanciscitur apud summum omnium Regem, quam unus quis ex coryphæis? Quinimo sicut vocationis, electionis, comitalus, divini coram Deique ac Verbi, illique patrum conspectus, ipsiusque ex ejus ore sublimium mysteriorum auditionis, vivificarum item societatis passionum, mystici pelvis, panis, crucis, sepulturæ, resurrectionis, illam secutæ apparitionis, Filii ad Patrem in cœlos receptionis, Spiritusque postea per eum impartitionis; sic plane etiam magnifici ad gentes apostolatus, signorumque ac prodigiorum; Evangelii denique claræ prædicationis, cum primis pariter summisque apostolis particeps fuit.

Quemadmodum igitur ea parte Thomas, nihil Andrea et Petro et illis Zebedæi minus habuit, sic et finem primis illis consimilem natus; proinde etiam eadem ac illi claritatem, paremque honorem apud magistrum Deumque promeruit. Nisi quis forte eo deteriore minoremque putaverat, quod post crucem ac resurrectionem, dubius animique anceps exstiterit; male scilicet opinans, ac qui divina prudenter discernere et judicio expendere haudquam norit. Quemadmodum enim Petrus excellenti fervore negare permissus est, ut tum ipse modestior cautiorque redderetur, tumque ejus post negationem trina confessio, cautionis, ac remedii ratio reliquis foret (communis enim sicut clades, sic et universorum fuit victoria): ita quoque Didymus, majori fervore inque Magistrum alacritate pollens, in dubietatem incidit, ac plus reliquis de resurrectione anceps fuit, ut et ipse lenior benigniorque evaderet, animique contentiosioris pugna plenius confirmatus, firmiorem perinde reliquis fidem ingereret.

Forte enim operæ pretium erat, ut illic primum mysterium curiosius exploraretur, inque eum modum probata Evangelii veritas, indubitata gentibus traderetur. Sane vero etiam reliquorum discipulorum animos sensim pervadens dubietas, haud par in eis ac religiosas cogitationes movebat, spectrumque inane esse suggerebat, id quod oculis cernebatur; verum illi quidem, formidine accuratam fallente rationem, animo incendi, ac partibus secari sustinebant⁴⁴. Tu vero, generosissime ferventissimeque veritatis indagator, non nudis referentium vocibus recipiendam resurrectionem duxisti (quippe res fallax, nec tuta satis), nec solis obtutibus credendam mysterii fidem existimasti (nam et hoc suspectum, cum et angeli non raro desiderati formam induere possint), quin sicut Jesu mortem ac sepulturam ipso aspectu ac experimento usurpaveras, sic quoque resurrectionem, tum ipse tibi primum, tum reliquis omnibus incontestabilem reddere studens, ipso rei experimento illius tibi certo præstandam fidem flagitasti: vereque susci

⁴² Joan. vi, 66. ⁴⁴ Luc. xxiv, 36; Marc. xvi, 14.

lati ejus corporis, quod passum erat atque mortuum, certa indicia statuens, clavorum in manibus pedibusque apertas cicatrices; beatissimique lateris lanceæ fassionem, mox ac contrectasses, beatam *meus et Deus meus* ¹¹.

O sanctam vocem sancto Spiritu sanctissime prolatam! quæ scilicet apostolorum mentes constabilivit, dubietatem curavit, firma cunctos fide composuit. O brevem vocem, magnam in se virtutem habentem! quæ videlicet profligatis hæreticis, rectæ omnem fidei regulam illustret. *Dominus meus et Deus meus!* Non alius Dominus, atque alius Deus. Non alius qui palpatur, alius qui omnem tactum fugit; sed qui assumptæ carnis ratione comprehensus Dominus, is ipse Deus meus, natura deitatis omnino absolutus et incomprehensus; qui personæ ratione singulariter; gemine, spectata natura videatur atque credatur. Sic Christum scire velut tessera divinus edicat Apostolus: ac sicut Petrus ante passionem et resurrectionem, ita hic quoque Christo jam suscitato, quod in illo unum est ac duplex prædicabat: quorum Dominus accuratam confessionem ratam habens, suam in ea firma basi constabilivit Ecclesiam.

Quod vero Spiritus sanctus a Patre per Filium (juxta quod olim promissum fuerat) effusus erat; plenique illius virtute discipuli, afflatuque repleti, gratiæ in seipsis parturiginem continere non valebant; ac nisi per universum sparsi orbem, aliisque aliam in eo complexus nationem, divina bonitate impartirent; nec Deo mittenti placita, nec Jesu benignitate atque præcepto digna, facturos se arbitrabantur: alii itaque alio missi apostoli, pro eo utique ac auctor ipse mittendorum decreverat; probatissimæ autem virtutis terque maximo (quo de agimus) Verbi discipulo, cum Parthorum, Medorumque atque his ulteriorum Æthiopum apostolatium nacto, ac quo in eos modo ac ratione invaderet (ad homines scilicet proficiscens aspectu truces animique moribus acerbiores), ac cum eis de pietate sermones misceret, haud satis succurreret: quin et ipsum fere illarum gentium oneris læderet; omnis in promptu dubitatio et anxietas depulsa est. Ipse enim divinissimus Jesus, incomprehensus ille, nullis terminis finitus, qui in cælis Patri semper conjunctus est, atque in terris apud eos quos habet necessarios, semper indivise manet: hic corporis statura, indole vultusque specie viro assimilis, Mercatorem India profectum, recensque Hierosolymis exeuntem ac patriam cogitantem adit. Ad quem dominus cum accessisset (o dominatoris inclinationem! o servi probitatem!) velut servum, suum vendit discipu-

Α ἀναστάντος τεκμήρια τιθέμενος, τὴν μακαρίαν ἐκείνην μετὰ τὴν ψηλάφησιν εὐθὺς ἀνηρεύξω φωνήν· Ὁ Κύριός μου, ἀποκρινόμενος, καὶ ὁ Θεός μου! illam vocem eructasti, ac respondisti. *Dominus*

Β Ὁ φωνῆς ἀγίας, ἀγίῳ Πνεύματι παναγίως φωνηθείσης, καὶ τὰς ἀποστολικὰς διανοίας στηριξάσης, καὶ θεραπευσάσης τὴν ἀμφιβολίαν, καὶ πρὸς βεβαίαν τοὺς πάντας κατορθωσάσης πίστιν! Ὁ φωνῆς βραχείας, μεγάλην ἐν αὐτῇ δύναμιν ἐχούσης, τῶν αἰρετικῶν μὲν ἀφανιστικὴν, ἑρθεοδόξιας δὲ πάσης οὖσαν φωτιστικὴν! Ὁ Κύριός μου, καὶ ὁ Θεός μου! Οὐκ ἄλλος ὁ Κύριος, καὶ ἄλλος ὁ Θεός. Οὐκ ἄλλος ὁ ψηλαφώμενος, καὶ ἄλλος ὁ ἀναψῆς· ἀλλ' ὁ τῷ προσλήμματι ληπτὸς Κύριος, αὐτὸς οὗτός μου Θεός ἀκράτητος τῇ θεότητι καὶ ἀληπτός· μοναδικῶς τὴν ὑπόστασιν, διῶκῶς τὴν φύσιν ὀρώμενος καὶ πιστευόμενος. Οὕτως εἰδέναι τὸν Χριστὸν ὁ θεῖος παρεγγυάσθω Θωμᾶς· καὶ ὡς περ ὁ Πέτρος πρὸ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως, οὕτω μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὗτος, τὸ ἐνοειδὲς καὶ διπλοῦν ἀνεκῆρουτε τοῦ Χριστοῦ, ὦν τὸ τῆς ὁμολογίας ὁ Κύριος ἐπισφραγιζόμενος ἀκριβὲς, ἐπ' αὐτῷ τὴν ἰδίαν Ἐκκλησίαν ἀνεστηρίξατο.

Γ Ἐπεὶ δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τοῦ Υἱοῦ πατρόθεν κατὰ τὴν ἀνάστασιν ἐπαγγελίαν ἐξεχείτο· καὶ πλήρεις μὲν τῆς ἐκείνου δυνάμεως οἱ μαθηταί, πλήρεις δὲ γενόμενοι τῆς ἐνεργείας, οὐχ οἳοί τε ἦσαν τὴν ὁδὸν τῆς χάριτος ἐν ἑαυτοῖς κατασχεῖν· ἀλλ' εἰ μὴ κατὰ τὴν οἰκουμένην διασπαρέντες ὅλην, καὶ ἄλλος ἄλλο τι μέρος τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐθνῶν διαλαβόντες, τῆς θεαρχικῆς μεταδοῖεν ἀγαθότητος, οὔτε τῷ ἀποστέλλοντι Θεῷ φίλα, οὔτε τῆς Ἰησοῦ φιλάνθρωπίας ἐπάξια πράξειν καὶ διαταγῆς ἠγοῦντο· ἄλλοι μὲν οὖν ἀλλαγῆ τῶν ἀποστόλων, καθὼς αὐτοὺς ὁ ἀποστέλλων διέστελλε δῆπουθεν ἐξαπεστέλλοντο· τῷ δοκιμωτάτῳ δὲ τούτῳ καὶ τρισμεγίστῳ τοῦ Λόγου μαθητῆ, Πάρθων καὶ Μήδων, καὶ τῶν ἐπέκεινα τούτοις Αἰθιοπῶν τὴν ἀποστολὴν λαχόντι, καὶ πῶς ἂν αὐτοῖς ἐπίοι, καὶ τίνι τρόπῳ τοῖς ἀπευκτοῖς μὲν τὴν ὄψιν, χαλεπωτέροις δὲ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον ἐπιδημηκῶς, εἰς τε λόγους καὶ ὁμιλίαις τὰς ὑπὲρ εὐσεβείας ἐλθοι· ἡρέμα δὲ καὶ πρὸς τὸ βάρος ἐκείνων δυσχεραίνοντι τῶν ἐθνῶν, ἐγγύθεν ἢ λύσις παρέστη τῶν ἠπορημένων. Αὐτὸς γὰρ ὁ θεαρχικώτατος Ἰησοῦς, ὁ ἀπερίληπτος, ὁ ἀπερίοριστος, ἄνω παρὰ τῷ Πατρὶ ὦν ἀδιαστάτως αἰεὶ, καὶ κάτω δὲ παρὰ τοῖς οικείοις ἀμερίστως μένων αἰεὶ· οὗτος ἀνδρὶ τὸ μέγεθος, τὴν τε φύσιν καὶ τὴν μορφήν ἰσοικῶς, ἐμπόρῳ τινὶ προσεληλύθει, τῆς Ἰνδικῆς μὲν ὀρμημένῳ, ἄρτι δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐξιόντι, καὶ πρὸς τὴν ἰδίαν παλινοστοῦντι γῆν, τούτῳ προσελθὼν (23) ὁ

¹¹ Joan. xi, 28.

(23) Ἐμπόρῳ τινὶ... προσελθὼν. Sumpta hæc ex Thomæ Periodis, libro olim reprobato ac plane apocrypho; cujus tamen fidem sic Græci non abnuunt, ut et quibusdam antiquis libris ecclesiasticis ascriptos habeant, et partem in Menæa retulerint, longa narratione hoc ipso titulo, Ἐξ τῶν

αὐτοῦ Περιόδων, Ex ejusdem Thomæ Periodis: quæ perinde, paucis mutatis, Abdiæ Babylonii nomine vulgata sunt, magis etiam in illo impura. Synaxarium, quod antecedit, iisdem verbis habetur in magnis Menæis et Basilii imperatoris a card. Siriecto Latine redditus, et Henrici Canisii t. III edi-

Κύριος, (ὡ συγκαταβάσεως δεσπότου! ὡ εὐγνωμοσύνης οἰκέτου!) ὅλα δοῦλον οἰκείον πιπράσκει τὸν

A lum; venditoque se itineris præbet socium, eique occulte semper colloquitur, arcanisque divinis præ-

tis. Synaxarii verba sunt: Οὗτος Μήδοις καὶ Πάρθοις, Πέρσαις καὶ Ἰνδοῖς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ κηρύξας φρουρεῖται παρὰ Σμιδαίου βασιλέως, διὰ τὸ πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ Οὐαζάνην τὸν υἱὸν αὐτοῦ, καὶ τὴν γυναῖκα Τερτίαν, καὶ Μιγδονίαν, καὶ Νάρκαν. Διὸ καὶ παραδίδεται πέντε στρατιώταις, οἱ τοῦτον ἐπὶ τὸ ἕρος ἀναβιβάσαντες, λόγχοις κατέτρωσαν, καὶ οὕτω πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν. *Hic cum Medis, Parthis, Persis et Indis Dei verbum prædicasset, in custodiam conjicitur a rege Smidæo, propterea quod ejus opera crediderant et baptizati fuerant Vazanes ejus filius, et uxor nomine Tertio, et Migdonia et Narce. Quapropter quinque militibus traditur, qui ad montem quemdam ductum lanceis transverberarunt, atque ita migravit ad Dominum. In excerpto illo ex Thomæ Periodis, mercator ille Thomæ ductor in Indiam Azanes itidem dicitur, qui et ipse conjectus in carcerem cum apostolo, quasi deluso rege, dum exstruendam illi eximii decoris regiam profiteretur, erogatis in pauperes illius thesauris: quam tamen in cœlis regiam ille ex fratre ab apostolo suscitato sibi exstructam atque paratam didicerit; eoque miraculo cum fratre ad Christum conversus, ab eo τὸν ἀθάνατον τῆς ἀκηράτου βασιλείας, immortalis regni arrhabonem, acceperit; apostolo ad alias urbes proficiscente, prædicandi Evangelii causa, ubi sic consummatus sit, ob conversam reguli alterius familiam, ut habet relatum Synaxarium, actaque illa Abdiana, in quibus uxor illa regis Treptia dicitur. Istud de mercatore Indo, cui se Thomas in Indiam comitem dederit, etsi habetur in apocrypho, indeque sile nulare videatur, ex eo non improbable redditur, quod Indorum alter apostolus atque Japonum Franciscus Xaverius (ipse pene Thomas redivivus et successor, ac pro humilitate, excolenda ea Domini vinca, vicarius, quem tanti ex suis nostrisque et aliis æmulati sint, religiosi omnes et Mendicantes, strenui vere operarii, non fastu dominantes in cleris, ut quibus ad jactantiæ supercilium est vocari pontifices, et qui nolint aut desiderent esse pontifices, secus ac Yvo Carnot. *serm. in cathedr. sancti Petri* admonet; nec satis attendant sub monachi toga, in inferioribus domus Domini mansioneulis, quorum labia custodiunt scientiam, angelos scilicet Domini exercituum, reliquos sacerdotes, ipsos quidem juxta destinationis momenta minime pontifices, sed tamen *Petri consacerdotes*, inquit idem Yvo, ipse in regulari toga egregius ac strenuus pontifex), eodem spiritu eadem pene molitione tentavit, ut Meacum, Japonum fere metropolim servi habitu ac pedisequi adiret. De qua re Tursel. in ejusdem Francisci Vita: *Franciscus, sive ut expeditum inter Barbaros haberet iter, sive ut certum aliquem talis viæ ducem haberet, equiti indigenæ Meacum petenti, famulum semet adjunxit, servitutem quoque pro Christo sibi decoram ratus. Domini ergo equitantis sarcinulam, præter suum missæ instrumentum, cursitans gestabat humeris. Herus quippe, cursus magis quam itineris modo, concitabat equum per obnoxia latronibus loca. Et Franciscus pedibus ferme ibat nudis, quod rivi amnesque vado transeundi se passim offerrent. Itaque sæpenumero pedibus ex nivis et algoris injuria intumescentibus graviter laborabat: crebro etiam cursu et sarcinarum gestatione fatigatus, glacie aut asperitate viæ fallente vestigia, corruebat. Quæ ille omnia, non æquo solum, sed etiam intento in Deum et a sensibus alienato superabat animo. Quippe tanta vis erat cœlestis contemplationis, ut victis dulcedine sensibus, subinde in vepres indueret se, ad lapides offensaret pedes laceraretque, sine ullo prorsus sensu doloris; ac quæ in eam rem prosequitur alia, pene incredi-**

biliora, quam quæ habet Thomæ illa cum mercatore profectio, quem in via sibi addixerit, Christianisque moribus imbuerit, ac cujus ope et opibus longam eam viam solatus sit. Quod ita se Christus ut apostolum venderet, conspicuum fecerit, ad altiore spectet prophetiæ gradum; nec aliud gessit exteriori illa specie, quam quod interiori instinctu in Franciseo, ipso eodem auctore, post tot demum sæcula actum est.

Gentes, ad quas Thomas prædicator missus est, easdem refert Nicetas, quas Hippolyti Synopsis: addit tamen Æthiopus Parthis Medisque ulteriores; abusus forte Æthiopum nomine pro ipsis Indis. Nam non videtur velle Æthiopus Ægypto superiores et Afros; tametsi illi quoque sibi Thomam apostolum vindicant, eique peculiari religioni tenentur. Æthiopes etiam vicini terræ promissæ, id est Madiantæ, ex quibus orta Mosis uxor, inde dicta Æthiopissa, non videntur Parthis Medisque ulteriores, ut ita Nicetas designare voluerit. Forte etiam Chrysostomus, cum dealbatos Thomæ prædicationibus Æthiopus scribit, in *Act. apost.*, Indos Orientales intellexit, etsi ipsis Æthiopibus, ut sibi Thomam apostolum raperent, occasio aliqua fuit. Græci in Menæis aperte satis Indos intelligunt, nec alii apud eos Æthiopes, quorum Thomas animos dealbaverit. Sic præter alia ode 1 et stroph. 1: Ἀρετῆς κάλλιπαι διαπρέπων, αὐτόπτα, καὶ θαύμασι, πῶν Ἰνδιῶν τὸ δυσειδὲς φασὶ τῷ θεῷ κατηύγασας πλοῖται, καὶ ἐφαίδρυνας τούτων τὴν ζέφωσιν. *Virtutis pulchritudine decorus ac miraculis, qui ipse Deum oculis vidisti, deformes Indos divina luce (fide) collustrasti, eorumque caliginem perpurgasti; obscuram scilicet et fucatam eorum animo cutem. Nam et Lucianus de Æthiopibus, ἀνδράσι μελαντέροις καὶ τὴν ὄψιν ἐξοφωμένοις, obscura forma, ut Ovid. in *Metamorph.*, quod ipsum Indis cum Æthiopibus commune, etsi non adeo satura illorum nigredo; tanta tamen, ut respectu Europæorum fuscæ audiant et ζοφεροί. Maneat ergo Thomæ sua India, et in ea sui Æthiopes, ipsi scilicet Indi; Matthæo potius proprie magis dicti Æthiopes, partimque etiam illius fratri Jacobo Alphæi, qui ipse unus ex duodecim, Ægyptum partesque illi superiores Evangelio illustravit, ut certiora de illo habent monumenta; non nudus episcopus Jerosolymis templo assiduus consenuit, ut existimant, qui male volunt esse ipsum Jacobum fratrem Domini. Sophronius aliis nationibus, quibus apostolum Thomam prædicasse commemorat, etiam Γερμανοὺς addit, sicque etiam Guillieli Lindanus Rurem. episcopus existimat, traditque exstare ejus rei monumenta S. Thomæ apostoli nomine complures ecclesias in extremis ipsis Germaniæ oris, et pene usque ad polium arcticum; quæ tamen ratio ac traditio nullo modo rem mihi conficit. Num enim quod Burdigalensis mea metropolis Andreæ nomine sacra, indicio sit prædicasse Andream Burdigalæ; vel Stephanum in Aquitania, cujus pene nomine in ea sacræ reliquæ antiquæ cathedrales ecclesiæ, Tolosana, Aginnensis, Lemovicensis, etc. ? Prædicarunt certe, qui vel talium discipuli fuerant, vel eis peculiari religione obstricti ac devoti: sicque se res in Germania habuerit, quod ad Thomam attinet; itemque in Æthiopia, quæ est Africa: ne dicamus Thomam unum plus terrarum peragrassæ ac fidei præconio implese, quam reliqui omnes apostoli; cum certum sit Pauli oraculum, cum plus omnibus laborasse implendo Evangelium ab Jerosolymis usque in Illyricum per circuitum. Quod ita apud Sophronium est de Germanis, nullius præterea antiquorum testimonio nititur. Quod apud eundem est *Magis*, qui et ipsi Mediæ ponuntur populi, apud Hippo-*

dicationibus animum ac fiduciam addit. Quin et in cunctis illi viis inaspectabili ratione comes, ab omni periculo ac adverso casu liberans; ubi quidem divina tractanda forent, divinaeque sapientiae verbis ad pietatem adhortandi auditores essent, vitae sermonem largo in eo fonte effundebat; ubi autem declaranda prodigiorum virtus, omni res miraculo majores ad spectatorum tum stuporem tum fidem praestare tribuebat.

Quem in modum magnus Thomas ad Indos abductus est. Indeque Aethiopum ipsis regibus, cunctisque illius terrae satrapis ac viris principibus, tanquam mirabilium operum patrator illustris ellicitur⁴⁶. Ac sicut ipse Jesus Christus factus obediens Patri, servi formam accepit, seque ipsum dignatione humilians, atque ad mortem usque prodita subjectione, Patris gratia exaltatus est, supremumque omnium nomen, qua ratione homo est, consecutus, in dextera majestatis sedet⁴⁷. Sic verus discipulus, ipseque filii dignitatis compos, secum animo Domini reputans humilitatem, servi illam dejectionem habitumque non indigne tulit. Non moleste habuit quod ab impiis emeretur: nempe non moestitiam, sed jucunditatem; non ignominiam, sed honorem; non probrum aut dolorem, sed potius gloriam ac laetitiam ducens temporaneam servitutem: eaque palam aemulari se magistrum ac diligere ostendens, nedum solus ipse veram libertatem filiique decus altius consequebatur, verum etiam innumeros infidelitatis peccatique tenebris obnoxios liberabat, atque gratiae spiritu ac baptismi aqua mystice regeneratos, immaculatam prolem plenosque lucis, verae illos magnaeque Luci admovebat.

Cuncta vero ter beatissimo doctori egregie praestita, omnemque illius sermonum atque operum circulum, quibus Parthiam omnem et Hyrcaniam et Bactrianam evangelizans Christo adduxit, conari sigillatim verbis exsequi et enarrare, idem merito sit, ac tentare pluviae guttas numerare. Ut igitur quae sunt media cuncta contraham, sacri nimirum praeronis ad Indiae regem admissionem, regiae exstruendae pollicitationem, teris regii in tenues personas insumptionem, creata inde pericula, minas, verbera, carceres, ab aërumnis omnibus propitio Numine benignioreque providentia liberationem ac, ne orationem longius protraham, abyssum enarrans miraculorum, quam multis aegrotis sanitatem tribuerit, quantis caecis visum, surdisque

⁴⁶ Philipp. II, 6. ⁴⁷ Hebr. I, 3.

Itum est Margis: melius forte Mardis, qui sunt Hyrcaniae populi apud Strabonem, Suidam, Stephanum: sunt etiam Persae populi apud Herodotum. Brachmanes, quos addunt novae Romanae tabulae, non tam populi sunt et natio aliqua, quam philosophi Indiae citerioris, qui sic adhuc nostratibus

μαθητήν, καὶ τῷ πεπραμένῳ συνέρχεται, καὶ κρυφίως ἀεὶ προσλαλεῖ, καὶ μυστικαῖς ὁμιλίαις παρακαλεῖ, καὶ θεορρήμοσύναις ἀρρήτοις παρασκευάζει θαρρῆιν. Καὶ μὴν καὶ ἐν πάσαις αὐτῷ ταῖς ὁδοῖς ἀοράτως ἐφεπόμενος, καὶ παντὸς κινδύνου καὶ παντὸς συμπτώματος ἀπολυτρούμενος· καὶ οὗ μὲν θεολογεῖν χρεῶν, καὶ ῥήμασι θεοσοφίας τοὺς ἀκούοντας εἰς εὐσέβειαν παρακαλεῖν, λόγον ἐν αὐτῷ πηγάζων ζωῆς· οὗ δὲ καὶ τεράτων ἐνέργειαν ἐκφαίνειν ἔδει, παρῶν τὰ θαυμασιώτατα πρὸς ἐκπληξίν τε τῶν ὁρώντων, καὶ πίστιν χαρίζεται δρᾶν.

Οὕτως εἰς Ἰνδοὺς ὁ μέγας ἀπήχθη Θωμᾶς. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς τῶν Αἰθιοπῶν βασιλεῦσιν ὡς θαυμασιῶν ἔργων ἐργάτης, καὶ πᾶσι τοῖς κρατοῦσι τῆς γῆς ἐκείνης, ἐπίσημος καθίσταται· καὶ ὡς περ ὁ Χριστὸς αὐτὸς Ἰησοῦς, ὑπήκοος τῷ αὐτοῦ γενόμενος Γεννήτορι, μορφὴν εἴληψε δουλικήν, καὶ δι' οικονομίαν ἑαυτὸν τεταπεινωκώς, καὶ μέχρι θανάτου τὴν ὑποταγὴν δειξάμενος, ὑπερύψωται διὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ὑπερτάτου πάντων ὀνόματος ἢ ἄνθρωπος ἡξιωμένος, ἐν δεξιᾷ κεκάθικε τῆς μεγαλοσύνης· οὕτως ὁ γνήσιος μαθητὴς, καὶ τῆς υἱοῦ τάξεως ἐπίβολος, πρὸς τὴν Δεσποτικὴν ταπεινωτικὴν ἀφορῶν, οὐ τὸ πρόσχημα τῆς δουλείας ἐδυσχέρανεν· οὐκ ἀπεδυσπέτησεν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπεμπωλούμενος· οὐκ δυσθυμίαν, ἀλλὰ προθυμίαν· οὐκ ἀτιμίαν, ἀλλὰ τιμὴν· οὐδ' αἰσχύνην ἢ λύπην, δόξαν δὲ καὶ εὐφροσύνην τὴν πρόσκαιρον δούλωσιν ἡγούμενος, καὶ ταύτη σαφῆ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον μίμησιν καὶ ἀγάπησιν ἐπιδειξάμενος, οὐ μόνος αὐτὸς τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας καὶ ὑψηλοτέρας υἰότητος κατηξιοῦτο· ἀλλὰ καὶ μυρίους ὅσους τῷ σκότῳ τῆς ἀπιστίας καὶ ἀμαρτίας καταδεδουλωμένους ἠλευθέρου· καὶ τῷ τῆς χάριτος πνεύματι, καὶ τῷ τοῦ βαπτίσματος ὕδατι μυστικῶς ἀναγεννῶν, ἄμωμα τέκνα καὶ φωτὸς πλήρεις τούτους, τῷ ἀληθινῷ καὶ μεγάλῳ παρίστησι φωτί.

Πάντα μὲν οὖν καθ' ἐν διεξιέναι πειρᾶσθαι λόγῳ, ὅσα τῷ τρισμακαριωτάτῳ κινώρθωται μυσταγωγῷ· καὶ πᾶσαν δὲ τῶν τε λόγων αὐτοῦ καὶ ἔργων τὴν περιόδον, οἷς Παρθίαν τε πᾶσαν καὶ Ἰρχανίαν καὶ Βακτριανὴν εὐαγγελιζόμενος προσήγαγε τῷ Χριστῷ, ταυτὸν ἂν εἴη καὶ ὑετοῦ σταγόνας ἐπιχειρεῖν ἀριθμεῖν. Ἴν' οὖν τὰ ἐν μέσῳ συνέλω πάντα, τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἰνδικῆς τοῦ ἱεροῦ κήρυκος εἰσαγωγὴν, τῆς οἰκοδομῆς τῶν βασιλείων τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν εἰς τοὺς μετρίους τῶν βασιλικῶν χρημάτων ἀνάλωσιν, τοὺς διὰ ταῦτα κινδύνους, τὰς ἀπειλάς, τὰς μάστιγας, τὰς εἰρκτάς, καὶ τὴν διὰ προνοίας κρείττονος τῶν δυσχερῶν ἀπάντων ἀπαλλαγὴν· καὶ ἵνα μὴ μακρὸν ἀποτελναιμι λόγον, ἄδυσσον ἐξηγούμενος θαυμάτων· ὅσοις ἀρῶστοῦσι παρέσχε τὴν

audiunt, teste Maphæo, ac si quis Druidibus dicat, pro Gallis. Ac, num Sophronius etiam, voce illa Magis, Persarum sapientes (id est philosophos) intellexit? Populum tamen Persidis assignant, quorum urbs Plinio et Solino Pasagorda dicitur.

λασιν, ὅσοις ἢ τυφλοῖς ὄρασιν, καὶ κωφοῖς ἀποκαθ-
 ἴστη τὴν ἀκοήν· καὶ ὅσους μὲν παρειμένους ἀνωρ-
 θώσατο, ὅσοις δὲ λελωθήμενοι τὸ σῶμα, καὶ καθ’
 ὄντιν’ οὖν πεπηρωμένοις τρόπον, ἢ συμπτώματι
 φύσεως κεκαχωμένοις, ἢ πνεύματος ἀκαθάρτου βα-
 σανιζομένοις ἐπηρεία, τὴν ἀπονόν τε καὶ ἀμισθον
 ἰατρειάν τῷ τοῦ Ἰησοῦ ὀνόματι δεδώρηται. Ἰν’ οὖν
 ταῦτα παρῶμεν ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος
 ὄντα σκοποῦ· ἵνα δὲ καὶ τὸ πέλαγος τῆς ἀποστολι-
 κῆς συνέλωμεν θεοσοφίας, καὶ ὅπως τὸν Λόγον
 ἐθεολόγει τῆς ζωῆς, ἐν ἀρχῇ ὄντα, πρὸς τὸν Πατέρα
 αἰὲν ὄντα, καὶ σάρκα γενόμενον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὑπὲρ
 ἡμῶν σταυρωθῆναι καὶ θανάτῳ, καὶ τριημέρῳ προσωμι-
 ληκότα ταφῇ· εἶτα, ἀναστάντα μὲν ἐν νεκρῶν, καὶ
 ἀπὸ γῆς ἀναληφθέντα εἰς οὐρανόν· ἤξοντα δὲ μετὰ
 τῆς αὐτοῦ δόξης αὐθις ἐκείθεν, καὶ προσάξοντα
 σύμπαν τὸ πλάσμα κριθησόμενον καὶ λόγον ὑφέξον
 τῶν βεβιωμένων· καὶ ὅτι τούτῳ πιστεύοντας, ὕδατι
 καὶ Πνεύματι καθαρῆσθαι δεῖν, καὶ πάσης πλάνης
 δαίμονος, καὶ πάσης βίου κακίας καὶ πονηρίας
 ἀπαλλαττομένους, μόνης τῆς βασιλείας Θεοῦ καὶ τῆς
 δικαιοσύνης ἔρξιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἰν’ οὖν τὴν
 ἀδυσσον ταύτην τῶν θεολογιῶν καὶ τῶν πράξεων τοῦ
 Ἀποστόλου ταῖς ἱστορίαις καταλίπωμεν, τῷ τέλει
 τοῦ βίου, τὸ τέλος ἐπιβάλωμεν τοῦ λόγου.

Ἐπεὶ γὰρ τὸν θεῖον ὁ μακαριώτατος δρόμον ἐξ-
 ανύων, καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔθνεσι πᾶσιν, οἷα σπᾶ-
 ρον οὐράνιον τὸν τοῦ Θεοῦ κατασπείρας λόγον, ἀναρι-
 θμήτους μὲν πεπιστευκότας δι’ αὐτοῦ καρποφορεῖ
 τῷ Χριστῷ, καθαρτηρίῳ δὲ τῆς παλιγγενεσίας ἀπο-
 σμήχει λουτρῷ· παντὶ δὲ λόγῳ σοφίας καὶ χάριτος
 φωταγωγῶν καὶ τελετουργῶν, τοὺς μὲν ποιμένας
 καθίστη καὶ διδασκάλους, ὅσοις θερμότητι πίστεως
 καὶ εὐθύτητι ψυχῆς μᾶλλον εὐδοκεῖν τὸν Θεόν· τοὺς
 δὲ ποιμαίνεσθαι καὶ ἀρχεσθαι, κατὰ τὴν ἀγίοις πρέ-
 πουσαν εὐθυμοσύνην καὶ τάξιν ἱερῶς διαταττόμενος,
 ἐκκλησίας καλλίστας καὶ πλείστας ἀνεστήσατο τῷ
 Χριστῷ· ἔδει τοῦτον ἰσχυρόν ὑπὲρ ἀπάντων κατὰ
 τὴν τοῦ διδασκάλου μίμησιν θεῖναι τὴν ψυχὴν·
 τοῦτο γὰρ εἶναι τῆς τελείας ἀγάπης τὸ τεκμήριον·
 διδὼ καὶ ὑπὸ τῶν ἐμμενόντων ἔτι τῇ πλάνῃ σαφῶς
 ἐπιβουλεύεται· καὶ λόγχοις τὰς πλευρὰς ὁ θαυμα-
 σιώτατος ἐκκεντηθεὶς, τὴν ἀγίαν ψυχὴν καὶ μακα-
 ρίαν, καὶ ὄντως Χριστοειδῆ καὶ Χριστοφιλή, τῷ
 ὑπὲρ αὐτοῦ σταυρωθέντι καὶ λογχευθέντι παρατί-
 θεται

Οὐδὲ γὰρ εἶναι δίκαιον, τὸν ὅλον ἔχοντα τὸν Χρι-
 στὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ τούτῳ θαυματουργαῖς ὑπερ-
 φεστάταις, διδαχαῖς θεολογικωτάταις καὶ πᾶσι τῆς
 ἀρετῆς τοῖς τρόποις ἐξωμοιούμενον, μὴ καὶ κατὰ τὸ
 πάθος κοινωνεῖν. Καὶ ὡς τῆς προνοίας ἢ τῆς οἰκο-
 νομικῆς ἐκείνης ἀμφιβολίας τοῦ Θωμᾶ καὶ ψηλαφή-
 σεως, ἢ τὸ Χριστομίμητον αὐτῷ πάθος ἡρέμα παρ-
 εσήμανεν! Ὅτι γὰρ τὸν τύπον τῆς λόγχοις καὶ τῆς
 Δεσποτικῆς ἀψασθαι· τότε κατηξιώθη πλευρᾶς, ὡσπερ
 τινὰ μισθὸν τῆς πανολβίας ἐκείνης ἀφῆς, τὴν ὑπὲρ

auditum restituerit, quantos solutis membris erexerit, quantis leprosis, aliove modo corpore obkæsis, aut naturæ vitio laborantibus, vel spiritu immundo vexatis, sine labore ullave mercede, Jesu invocato nomine sanitatem donaverit. Hæc, inquam, ut omittamus, qui scilicet historici pensi, non hujus nostri instituti sunt. Ut denique etiam apostolicæ pelagus sapientiæ contrahamus, ac quomodo Verbum vitæ divinæ prædicaret, quod erat in principio, et erat semper apud Patrem, ac pro nobis caro factum est, et propter nos cruci affixum mortuumque ac triduo sepultum⁴⁸; tumque surrexit a mortuis, ac a terra in cælum receptum est; indeque rursus veniens cum majestate sua cunctos ad judicium et rationes eorum, quæ per vitam egerunt, coget: quodque ejus fidelibus aqua ac Spiritu emundatis, omnique dæmonis errore ac vitæ nequitia et malitia liberatis, Dei duntaxat regnum et iustitia ejus in Christo Jesu amanda sint. Tantam igitur divinarum doctrinarum actionumque Apostoli abyssum ut historiis relinquamus, vitæ illius sine orationi finem imponamus

Quod enim vir beatissimus divinum cursum consummans, hisque omnibus, quas dixi, gentibus, velut cælestem sementem, Dei sermonem disseminans, quantos nec numerare quis possit fideles secunda messe Christo offerebat, ac lustrali regenerationis lavacro, sordibus detergebat; omnique sapientiæ atque gratiæ sermone illuminans ac perficiens, alios pastores doctoresque constituebat (quotquot nimirum fervore fidei animique rectitudine Deo acceptiores noverat), aliis ut pascerentur ac subditi essent, juxta concinnam illam dispositionem, aptumque ordinem qui sanctos decet, sacratissime statuens, Ecclesias pulcherrimas ac longe plurimas Christo excitaverat; par erat, ut quod supremum est, pro omnibus, magistri exemplo, animam poneret. Hoc enim perfectæ dilectionis certum indicium⁴⁹. Quamobrem etiam, eorum qui adhuc errorem colebant eoque obstinatioribus erant, insidiis palam appetitur; lanceisque latera transverberatus vir summe mirabilis, sanctam beatamque animam, vereque Christo similem ac Christi amanti, ei qui ipsius causa cruci affixus lanceaque transverberatus fuerat, tradit.

Non enim decebat, ut qui totum in se Christum haberet, eique præmagnificis patratis miraculis, doctrinisque divinissimis, ac modis omnibus virtutis similis enituerat, non pariter etiam passionis socius existeret: Atque, o providentiam! o Thomæ illam certa consilii ratione dubietatem ac contrectationem, quæ illi similem Christo passionem tantisper designaret! Quod enim lanceæ circatricem ac Domini latus tangere tunc meruerat, quasi beatissimi illius contactus mercedem quamdam, lateris

⁴⁸ Joan. 1, 1. ⁴⁹ Joan. xv, 15.

eam transverberationem, in ejus quem palpaverat gratiam, postea sustinuit; suaque in sine Dominico vulnere aptata passione, eique modis omnibus factus similis, ad eandem dubio procul claritatem ac regnum sempiternum evasit.

Latus hoc exhorruerunt dæmones, eosque apprehendit timor et tremor; quodque necis avida incensi æmulatione, lubentissimeque per ministros ipsorum dignos sævitia ingruentes pupugerant, intelligentium mox divinarumque Potestatum studiis coli animadvertentes, in chaos atque Tartarum planctu lugubri diffugerunt⁸⁰. Latus hoc reveriti sunt angeli, ut Jesu lateris typum et exemplum; indeque diffuentes cruoris stillas, velut sacrum Domino libamen offerunt. Laudarunt archangeli ac honore persecuti sunt; quin illius ictu recepta sanctissima Anima, læti plauserunt. Glorificaverunt Principatus, Potestates exaltaverunt, Virtutes magnificaverunt, Dominationes humanissime acceperunt, sanctissimique Cherubin ac Seraphin suavissima quadam laude divinissimoque cantico, Domino Sabaoth lætantem, eximieque Regi gloriæ exsultantem, præsentarunt.

Ipsam hoc latus adorat Ecclesia, ejusque guttis pullulans lætatur. O latus, tuo ipsius vulnere eum vulnerans, qui ictum infixit; passionisque imitatione eum glorificans, qui tui causa lancea transverberatus fuit! Latus, non veteri Adamo factum transgressionis causa, sed novo justitiæ materia!

O lancea! exteriori specie necem inferens; spiritali autem intelligentia ipsum qui sublatus est, ducens ad vitam æternam, eique satellitio obsequens! quo etiam sit, ut indignis acerba videaris, illi autem qui Verbi transverberati causa transverberari meruit, melle dulcior sis. Lancea scilicet, Animæ Dei æmulæ januam fabricata, qua ex corpore excederet, eique depulso gladio igneo, pandens paradisi januam, citraque omne impedimentum inter medios Cherubin inducens, ac ei qui sedet super Cherubin, nullis verbis explicabili fiducia ac exsultatione sistens⁸¹.

Quamobrem saluto te ac compello, Animam scilicet lancea stipatam, ac cum gloria ac claritate Christo oblatam. Ave, Verbi eloquentissime discipule, ejusque operum imitator strenuissime; Evangelique ferventissime adimpletione, ac peragendo quod in mandatis sit probatissime. Salve sis, quod cum magistro mori percipiisti; nec percipiisti solum, sed et condiscipulos magna ad hoc voce cohortatus es et impulisti⁸²: nec id verbis duntaxat, sed multis pro illo perfunctus laboribus ac periculis, quo alacritas animi vocabat, postmodum reipsa effecisti.

Salve sis, quod et resurrectionem præ cæteris curiosius inquiris; non ipse tibi magis, quam con-

Α τοῦ ψηλαφηθέντος ἐπὶ τῆς πλευρᾶς ἐκκέντησιν ὕστερον ὑπέσχεον, καὶ τῷ τοῦ Κυρίου πάθει τὸ ἴδιον ἐπὶ τέλει προσηρμοκῶς, καὶ οἱ πάντα τρόπον ἐξωμοιωμένος, εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογουμένως δόξαν καὶ αἰδῖον ἀνελήφθη βασιλείαν.

Ταύτην ἐφριξάν δαίμονες τὴν πλευρὰν, καὶ φόβος καὶ τρόμος ἐπελάθετο αὐτούς· καὶ ἦν ζῆλω φονώδει πυρπολούμενοι, καὶ διὰ τῶν ἀξίων αὐτοῖς ὑπουργῶν ὡς ἥδιστα καταδραμόντες ἐξεκέντησαν, ταύτην εὐθὺς ὑπὸ νοερῶν καὶ θείων Δυνάμεων περιεπομένην καθορῶντες, εἰς χάος καὶ Τάρταρον ἀπεφοίτησαν διαφυρόμενοι. Ταύτην ἠδέσθησαν ἄγγελοι, ὡς ἀντίτυπον τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ· καὶ τὰς ἀπορρέουσας αὐτῆς ρανίδας τοῦ αἵματος, οἷα σπονδὴν ἱερὰν ἀναφέρουσι Κυρίῳ. Ταύτην ἀρχάγγελοι ἤνεσαν καὶ ἐτίμησαν· μᾶλλον δὲ, διὰ τῆς τρώσεως ταύτης, τὴν παναγίαν ψυχὴν ἐκρότησαν ἀναλαβόντες. Ἄρχαι δὲ, ἐδόξασασαν· Ἐξουσίαι δὲ, ὕψωσαν· Δυνάμεις δὲ, ἐμεγάλυναν· καὶ αἱ Κυριότητες μὲν ἐδεξιώσαντο· οἱ παναγέστατοι δὲ Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ, μετὰ τίνος ἐμμελοῦς ἀνέσεως καὶ θεοπρεπεστάτης ὑμνωδίας, τῷ Κυρίῳ Σαβαὼθ εὐφραينوμένην, τῷ τῆς δόξης παρέστησαν ὑπερφυῶς ἀγαλλιωμένην βασιλεῖ.

Ταύτην καὶ ἡ Ἐκκλησία προσκυνεῖ τὴν πλευρὰν, καὶ ἐν ταῖς σταγόσιν αὐτῆς εὐφραίνεται ἀνατέλλουσα. Ὡ πλευρὰ, τῷ οἰκείῳ τραύματι τραυματίζουσα τὸν τετρωκότα· καὶ τῷ τοῦ πάθους μιμήματι, δοξάζουσα τὸν λελογχευμένον ὑπὲρ σοῦ! Πλευρὰ, οὐκ ἀφορμὴ παραδάσεως τῷ παλαιῷ Ἀδὰμ, ἀλλὰ δικαιοσύνης ὑπόθεσις τῷ καινῷ γεγεννημένῳ!

Ὡ λόγχη! τὸ δρώμενον μὲν, θάνατον ἐργαζομένη· τὸ νοούμενον δὲ, τὸν θανόντα πρὸς τὴν αἰώνιον ὁδοποιῶσα καὶ δορυφοροῦσα ζωὴν· οἷς καὶ πικρὰ μὲν δοκεῖ· τοῖς ἀναξίοις· ἡδίων δὲ μέλιτος, τῷ ὑπὲρ τοῦ νυγέντος κεντηθῆναι κατηξιωμένῳ Λόγῳ. Λόγχη, θύραν μὲν τῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξόδου τῆ θεομιμήτῳ τεκταινομένη ψυχῇ· τὴν θύραν δὲ ταύτη τοῦ παραδείσου διανοίγουσα, καὶ τὴν φλογίνην ῥομφαίαν ἐκκρούσασα· καὶ διὰ τῶν Χερουβειμ ἀκωλύτως εἰσάγουσα, καὶ τῷ ἐπὶ τῶν Χερουβειμ μετὰ παρρησίας ἀφράστου καὶ ἀγαλλιάσεως προσάγουσα.

Τοιγαροῦν προσαγορεύω σε, τὴν διὰ τῆς λόγχης δορυφορουμένην, καὶ μετὰ δόξης τῷ Χριστῷ προσαναφερομένην ψυχὴν. Χαῖρε, τοῦ Λόγου λογιώτατε μαθητὰ, καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ πρακτικώτατε μιμητὰ· καὶ τοῦ Εὐαγγελίου θερμότατε πληρωτὰ, καὶ τῆς ἐντολῆς δοκιμώτατε τελειωτὰ. Χαῖρε, ὅτι ἐπεθύμησας τῷ διδασχάλῳ συναποθανεῖν· καὶ οὐκ ἐπεθύμησας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς τοῦτο μεγαλοφῶκως προέτρεψας καὶ παρώτρυνας· καὶ οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ μετὰ πολλοὺς ὑπὲρ ἐκείνου πόνους καὶ κινδύνους, ὕστερον καὶ τοῖς ἔργοις ἐκτετέλεκας τὴν προθυμίαν.

Χαῖρε, ὅτι καὶ τὴν ἀνάστασιν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πολυπραγμονεῖς· οὐ μᾶλλον ἑαυτῷ, ἢ τοῖς συμμα

⁸⁰ Psal. XLVII, 7. ⁸¹ Gen. III, 24; Psal. LXXIX, 98.

⁸² Joan. XI, 16.

θηαίς· οὐδὲ τούτοις μᾶλλον, ἢ πᾶσιν ἔθνεσιν, τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον τῆ πολυπραγμοσύνη βεβαιούμενος· καὶ τὴν ὑπόνοιαν τῆς φαντασίας διορθούμενος, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν ἀπειθειαν ἐπιβραβεύων, καὶ τὴν τῶν αἰρετικῶν ἐπικόπτων φρενοβλάθειαν, καὶ πᾶσι τὴν ὀρθὴν καὶ ἀμώμητον πίστιν ἀναμφιλεκτον ὁδοποιῶν.

Χαῖρε, ὅτι μέγαλοφυῶ ψυχῆς, καὶ περιουσίᾳ πνεύματος δυνάμει, τοῖς μέλασι μὲν τὸ σῶμα, μελανότεροις δὲ ζόφου τὴν ψυχὴν προσεγγίσει κατετόλμησας· καὶ τούτοις, τὸ σῶμα μὲν οὐκ ἐλεύκανας· διατί γάρ; ἡλλοῦ δὲ λευκοτέραν ἢ φωτοειδεστέραν ἀπέφηνας τὴν ψυχὴν· ἥς δῆλον ὅτι μόνης χρεῖα τῷ Σωτῆρι. Οὐ γὰρ σωμάτων εὐπρεπείας (φθαρτὰ γάρ), ἀλλὰ ψυχῶν ὠραιότητος (ἀφθαρτος γάρ), ὁ φιλόψυχος νυμφίος ἔρξ. Ὡν αὐτὸς, ὧ νυμφοστόλε καὶ ἀρμοστὰ τοῦ Λόγου, τῆ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος τὴν ψυχικὴν ἀμορφίαν καὶ μελανίαν ἀποξύσας, ταῖς ἀκτίσι δὲ τῆς χάριτος περιαιυγάσας· καὶ οἷα θευσοποιῶ βαφῆ τῆ πίστει Χριστοῦ καὶ τῆ ἀγάπῃ καταχρώσας, καὶ νοερῶς καταλευκάνας, εὐπρέπειάν τινα τούτοις, καὶ διὰ τῶν ἀρετῶν μυστικὴν ἐνεμόρφωσας καλλονὴν· καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς τὴν νοερὰν εὐμορφίαν ἐφιλοειμήσω ταῖς διὰ τοῦ Πνεύματος ἐπιμελείαις, ὡς καὶ εἰς Ἐκκλησίας ἀμώμους, ἀγίας καὶ ἀγαπητὰς καταστήναι Χριστῷ.

Χαῖρέ μοι, καὶ σκίρτα, καὶ χόρευε, τρισμακαριώτατε Θωμᾶ, τῶν ἀγίων τὸ ἐγκαλλώπισμα, τῶν ἀποστόλων τὸ γλύκασμα, τὸ ὠραίισμα τῶν οὐρανίων νόων, τὸ τῆς Ἐκκλησίας περιπόθητον ἄκουσμα, περιπίπτουσαν λάλημα. Χαῖρε, τοῦ Κυρίου Πνεύματος τὸ παναγέστατον σκῆνωμα, τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τὸ φύτευμα, καὶ τῆς βασιλείας διάδημα· τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸ εὐλογημένον καὶ σπέρμα καὶ τέκνον, καὶ ὅλης κληρονόμον τῆς ἀγαθότητος· ἥς καὶ ἡμεῖς, ὧ τῆς ἀξιαρχικῆς Τριάδος ἀγιοπρεπέστατον ἀγιασθῆριον, μετόχους κατασκευασάμενος, καὶ κοινωνοὺς παραλαβῶν, σὺν σοὶ δοξάζειν καὶ αἰνεῖν καταξίωσον τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Η΄.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφάου (24).

Χθὲς καὶ πρώην ὁ μακαριώτατος τῶν ἀποστόλων Θωμᾶς, τῶν αὐτοῦ παθημάτων καὶ τῆς ἀναλύσεως

(24) Diu est ex quo mihi visus, dulcissimam mihi rem ac nomen serio vindicasse, Jacobum Alphæi apostolum primi ordinis unumque e duodecim, expuncto ex eorum albo, qui unus e septuaginta duobus et fere in eis, antisilitisque munere princeps Jacobus Josephi filius (ut vocat Nicetas more majorum, exque veterum communi sententia) qui et Θεάδελφος (ut iidem vocant, aliis ἀδελφός-θεός) primus eorum qui ab apostolis ordinati sunt, non qui a Christo, ut scite Anast. Biblioth. in notis ad Acta viii synodi, act. 1, consentanee Anacleto, qui in ejus ordinatione traditam reliquis formam ordinationis episcopi, ut nonnisi a tribus fiat ordinantibus, Petro, Jacobo et Joanne, tradit: quidquid ad eum ventose Lorin. in Act. apostolorum,

discipulis; ac nec his magis, quam gentibus universis, curiosa indagine magnum hoc mysterium astruis, spectrique suspicionem ac inanis visio amoliris; Judæorumque incredulitatem convellis, ac hæreticorum dementiam excindis; cunctisque demum rectam ac inculpatam fidem omni dubio eximis.

Salve sis, quod magna animi indole ac spiritus fortitudinis abundantia, nigros corpore, animique caligine nigriores accedere ausus est. Atque his quidem corpus candore non mutasti (quid enim intererat?), at sole candidiorem lucidioremque animam reddidisti; qua nimirum una Salvator opus habet. Non enim Sponsus ille animorum amans, corporum deperit venustatem (quippe cum illa corruptioni obnoxia sint), sed animorum decorem, quippe qui ab illa immunes ac liberi sint. Horum tu, Verbi auspex ac pronube! sic animis concretam deformitatem ac nigredinem gladio Spiritus abradens, gratiæque radiis collustrans, ac velut indelebili tinctura Christi fide ac dilectione alte imbuens, menteque dealbans ac candorem concilians, quamdam eis venustatem, ac mysticam virtutum cultu consistentem pulchritudinem informasti: tantumque eis animi decorem ac florem, Spiritus curis accurasti, ut et Ecclesiæ immaculatæ, sanctæ, Christoque charissimæ conflarentur.

Salve sis, exulta et chorus ducito, ter beatissime Thoma, sanctorum gloria, apostolorum suavissimæ deliciæ, cœlestium mentium præclarum decus, Ecclesiæ desideratissima auditio, clara celebrisque narratio ac sermo. Salve sis, Domini Spiritus purissimum tabernaculum, Christi Jesu plantatio ac regni diadema: Dei ac Patris benedictum tum semen, tum filius ac proles, omnisque bonitatis hæres: cujus nos quoque, o primævæ sanctitatis Trinitatis locupletissimum sanctuarium! participes faciens ac consortes assumens, dignare tecum glorificare atque laudare, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO VIII.

Laudatio sancti ac celebratissimi Jacobi Alphæi apostoli.

Heri nudiusque tertius apostolorum beatissimus Thomas, suarum passionum ac migrationis oblata

Græcos non moror. Esset actum agere, plura conferre ad ea quæ mihi producta sunt in Hippolyti Synopsi, n. 9, quæ mihi rata volo, debuissentque æmuli elevare, aut contrariis momentis veterumque auctoritatibus convellere, meque illorum sententiæ veritatem historica vere fide docere, non meam παρρησίαν cavillari, et quod imprudenter nimis dictum audire non potui, quod præcipui nostri antistites, quod Ecclesiæ totæ, Græca, Syra, Æthiopica, antiqua traditione accepta, ac quam maxime Evangelio consentanea, dixissent, ac nunc etiam celebrarent. Imprudenter dictam vocem, latamque temere censuram, exagitavi, qua sibi parcendum vir modestissimus voluisset, si a me prolata momenta ac monumenta, ipsa animo

memoria, nos splendide accepit, suavissimo nos epuito ac delectatione adimplens spiritali. Hodie vero, alia actio est, ac convivium aliud mysticum; aliusque nobis auspex atque inceptor indictus est sacræ solemnitatis, nihil illius magnificentiæ impar ac splendori. Quippe illius frater est; haud quidem natura, sed fide; non carne, sed spiritu, uno Dei Spiritu, eodem Domini Verbo, eodemque Patre qui in cœlis est, uno eodemque modo renatus, ita nimirum ut ambo in unum corpus existant⁵⁵, unumque spiritum; qui videlicet ipse quoque perinde ac venerabilis Didymus eodem modo ad fidei unitatem et agnitionis Filii Dei occurrerit⁵⁶.

Vultis ejus nomen audire, qui hujusce diei solemnità præbet? At quis nesciat Jacobum esse, qui sacræ hodie solemnitatis ac sanctorum lætitiæ auspex existat? Jacobus nimirum, non qui Zebedæi filius nuncupatur: non qui Josephi, qui et Dei fratris cognomen adeptus est; sed qui Alphæi nomine

⁵⁵ Gen. ii, 24. ⁵⁶ Ephes. iv, 13.

succurrissent, nec πρόληψις ex Hieronymi semel hausta opinione (cui nec ille constans hæsit, vel ex ipsis Romanis recentioribus tabulis, judicio obstasset. Putavit Chrysost. hom. 33 in x Matthæi Jacobum et Matthæum fratres ex evangelicis ipsis verbis, nulla vi eis facta, se perspicue habere, quod Alphæi ambo cognomine ab aliis omnibus diserte distincti. Ita nimirum solempne Hebræis, Ipsique Scripturæ, ut loco cognominis, parentis nomen in obliquo ponant. *Levi* ergo *Alphæi* (qui et *Matthæus* tribus evangelistis in catalogo apostolorum, ipsique *Matthæo* in eadem suæ vocationis historia), *Marc. ii, 14*; *Jacobi Alphæi*, *Matth. x, 3*; *Marc. iii, 18*; *Luc. vi, 15*; sicque Græci in Menæis, quod sancte in aliis solent (ut est auctor S. Th. Joan. i), maximum doctorem suum exponendis sacris Scripturis, secuti Chrysostomum. Velim mihi hunc nodum solvi, quod maximum est (etsi non unum), ut non possim in contrariam sententiam adduci. Perion. in *Matthæi Vita*, quod scribit, pene initio, *Alphæi, ut ait Lucas, filius, falsus memoria est. Marcus dicere debuit, qui unus sic, Levi Alphæi dixit. Existimavit tamen ea forma loquendi, illius partem significari. Quidni ergo in Jacobo Alphæi? Aut unde iste Alphæus non idem ubique in sacris Evangeliiis, estque necesse tantam in eis ὁμωνυμίαν admitti? Abdias, si qua auctori fides, libr. vi, Judam Thaddæum Alphæi filium facit, Jacobi fratris Domini uterinum fratrem, quem Josephus ex Maria Cleophæ sustulerit, eoque nomine peculiaris omnibus Domini frater appellatus sit; cum et alii illius fratres audirent, peculiari illa affinitate familiæ Josephi. At nihil hæc ad Matthæum seu Levi Alphæi, qui nec per somnium Domini frater aut Josephi filius audivit unquam, uti nec Jacobus Alphæi, quotiescunque ita dictus in Evangeliiis, aut *Act. libro* occurrit. De *Matthæo* idem Abdias, l. vii: *Matthæus cognomento Levi et Alphæi filius*; haud dubie alium Alphæum dicens, qui pater Levi, et qui Judæ ex Maria Cleophæ, nisi illum quoque, et qui Jacobus Alphæi dictus est, velit ex alia ante uxore suscepisse. Quo ipso modo illi alius Jacobus Alphæi, alius Jacobus frater Domini, quem Alphæi nolit, sed magis Josephi. Major fides illorum, quæ tanta produxi, Hegesip., Greg. Nyss., Epiph., Chrys., etc. Non pigebit ex Menæis unam aut alteram stro-*

προτεινόμενος τὴν μνήμην, λαμπρῶς ἐδεξιώσατο, ἡδίστης ἡμᾶς ἐστίασεως καὶ τερπνότητος ἀναπλήσας πνευματικῆς. Σήμερον δὲ πρᾶξις ἄλλη καὶ ἄλλο συμπόσιον μυστικόν· καὶ ἄλλος ἡμῖν ἑξάρχος τῆς ἱερᾶς κεκήρυκται πανηγύρεως, οὐδὲν ἐκείνου τῆς μεγαλοπρεπειᾶς λειπόμενος. Ἄδελφος γὰρ ἐκείνου τὴν φύσιν μὲν οὐ· τὴν πίστιν δέ· ἀδελφός οὐ τῆ σαρκί, τῷ πνεύματι δέ· ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ Πνεύματι, τῷ αὐτῷ Λόγῳ Κυρίου, τῷ αὐτῷ Πατρὶ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καθ' ἓνα καὶ τὴν αὐτὸν ἀναγεννιώμενος τρόπον, ὡς εἰς ἓν σῶμα καὶ ἐν πνεῦμα τοὺς ἀμφοτέρους καθεστάναι, καθ' ἓνα τρόπον εἰς τὴν τῆς πίστεως ἐνότητά, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν τελειότητα ὡσαύτως τῷ σεπτῷ Διδύμῳ καὶ οὗτος κατηντηκώς.

Βούλεσθε καὶ τὴν προσηγορίαν τοῦ χορηγοῦ ταύτης ἀκοῦσαι τῆς ἑορτῆς; Καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὡς Ἰάκωβος σήμερον τῆς ἱερᾶς πανηγύρεως, καὶ τῆς τῶν ἁγίων φιλοφροσύνης καθηγείται; Ἰάκωβος οὐχ ὁ τοῦ Ζεβεδαίου λεγόμενος υἱός· οὐχ ὁ τοῦ Ἰωσήφ, ὃν καὶ Θεάδελφον ἐπωνομάσθαι· ἀλλ' ὁ τοῦ Ἀλφαίου παρὰ

phem apponere, quod præsertim Canon certo auctore editus est, nempe Theophane, qui et ipse suum habeat auctoritatis pondus, dum veri apostoli gesta laudat ac passionem, quæ prorsus abhorrent ab iis quæ de Jacobo fratre Domini explorata habemus ex ecclesiastica historia; in qua, cum tanta perscripta sint, nec verbum exstat, quo vel Jerosolymis, vel ipso templo exiisse memoretur, ad prædicationis aliæque apostolorum propria obeunda munia. Κάθισμα. Τὴν σοφίαν τὴν ὄντως παιδαγωγὸν ἐσχηκώς σε μουσῶσαν τὰ ὑπὲρ νοῦν, σοφίαν ἐμύρανας τῶν Ἑλλήνων, θεόπνευστε, καὶ ἐθνῶν ἐγένου φωστὴρ καὶ διδάσκαλος, εὐσεβείας λόγοις ρυθμιζὼν τοὺς ἀφρονάς· *Qui eam quæ vere est, sapientiam prædagogum nactus esses, ea secretius docentem quæ mentis intelligentiam superant, Græcorum sapientiam, vir a Deo afflate, stultam ostendisti, gentiumque lumen atque magister extitisti, pietatis sermonibus atque doctrinis insipientes componens.* Οἶκος. Τὸν οὐρανόθεν τοῦ Λόγου μνηθέντα τὴν γνῶσιν, καὶ τρανῶς τοῖς ἐν γῆ τὸ εὐαγγέλιον κηρύξαντα, τὸν μέγαν προφητημένον τοῦ Ἀλφαίου τὴν γόνον ἀνευφημῆσαι, σὲ δυσωπῶ καταπέμψαι μοι χάριν, Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ πλήσας Πνεύματος θελοῦ τὸν σοφὸν μαθητὴν σου, καὶ κήρυκα τοῦτον πᾶσι τοῖς πέρασιν δωρησάμενος. *Qui verbi scientiam cœlitus edoctus, clare in terra Evangelium prædicavit, magnum Alphæi filium cui laudibus celebrare animo constitutum sit, obsecro ut mihi gratiam, Jesu Christe, affluenter mittas, qui sapientem discipulum tuum divino Spiritu replesti, ac cunctis terminis terræ præconem donasti.* Ode 8, 1: Ἱερομύστης τὰ οὐράνια μεμυημένος, μάκαρ ὄντως, μυστήρια, διελήλυθας τὴν σύμπασαν οἰκουμένην, κηρύττων μεγαλοφώνως λόγον τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως. *Mysta sacer, cœlestia, vir vere beatus, doctus mysteria, omnem terrarum orbem peragrasti, alto vocis præconio, Christi fidei doctrinam prædicans.* De Jacobo fratre Domini, quod iisdem pene verbis dicunt, in *Vesper.*: Πάντα περιήχησε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα τῶν ῥημάτων ὁ φθόγγος σου, δι' ὧν φωτιζόμεθα ἀρετῆς ἐνθέου πρὸς πᾶσαν ἰδέαν. *Omnes fines orbis terrarum circumsonvit sonus verborum tuorum, quibus ad divinæ virtutis genus omne illustramur, ad ipsius epistolam spectat, ex cujus verbis ac documentis, idem ipse Theophanes ejus Officii canonem magna ex parte conflavit.*

τοῖς ἱεροῖς ἀνακηρυττόμενος Εὐαγγελίους. Οὗτος ἡμᾶς **A** νῦν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ μνήμην ξεναγῶν, καὶ τοὺς συχνοὺς ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνους, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου προβαλλόμενος σταυρὸν, λαμπροτάτην ψυχᾶς εὐωχίαν καὶ πολυτελεστάτην συγκροτεῖ· καὶ οὐ τοὺς κάτω μόνον ἀνθρώπους πρὸς τὴν κατ' αὐτὸν ἁρμοσύνην συγκαλεῖ, πολλῶ δὲ μᾶλλον τὰς ὅλας χοροστasiaς τῶν ἁγίων· καὶ οὐ τούτων μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ὑπερκοσμίους ταξιαρχίας πάσας τῶν ἱερῶν καὶ νοερῶν νόων· καὶ μὴν καὶ αὐτὸν τὸν τῶν ὅλων Δεσπότην ὑπερκοσμίως ἐπευδοκοῦντα τοῖς τελουμένοις συνεπάγεται. Οὕτως οὐδὲν τῆς ἀποστολικῆς τελειότητος περιφανέστερον, καὶ οὐδὲν οὕτως εὐφραίνει καλὸν τοὺς οὐρανοὺς ὁμοῦ καὶ τὴν γῆν, ὡς ἐνὸς τῶν δώδεκα τοῦ Θεοῦ τέκνων ἱερῶν ἐκτελουμένη μνήμη. **B**

Ἄλλὰ καρποφορήσωμεν καὶ ἡμεῖς τῷ μεγάλῳ τοῦ Λόγου μαθητῇ, μείζον ὢν ἔχομεν πάντων, τὸν λόγον· καὶ μὴ τοσοῦτον ἀχαριστήσωμεν ἢ ἀγνωμονήσωμεν, ὥστε καὶ τῶν ἀψύχων αὐτῶν καὶ τῶν ἀλόγων χεῖρους εἶναι δοκεῖν. Ἐπεὶ καὶ γῆν ἀρουμένην, ἢ καὶ περισκαπτομένην καὶ γεωργικῆς ἀπάσης τυγχάνουσαν ἐπιμελείας, πολλαπλασίους ἀποδιδόναι τῷ γεωργῷ τοὺς καρπούς· καὶ ξύλον δὲ φυτοκομίας, καὶ τῆς καθηκούσης ἐπιτυχὸν φιλοπονίας, οἶδεν τῷ παρ' ἑαυτοῦ τὸν ἀνακαθαίροντα δεξιούσθαι καρπῷ· καὶ ποῦ καὶ τῶν ἀλόγων ἕκιστα, οὐκ εἰκῆ τῆς παρὰ τῶν κτησαμένων ἢ θρεψαμένων ἀπέλαυσε κομιδῆς· οἶδεν δὲ καὶ αὐτὰ τὸν εὐεργέτην εὐκαίρως, κατὰ **C** τὴν αὐτῶν δύναμιν, ἀμείβεσθαι· πολλῶ δὲ ἴσως μᾶλλον προσήκειν ἡγοῦμαι τοῖς τετιμημένοις λόγῳ, τοῖς αὐτῶν διδασκάλοις τὸν τῆς εὐγνωμοσύνης καρπὸν ἀφοσιούσθαι. Πᾶσι μὲν, μάλιστα δὲ τοῖς τοῦ Λόγου μὲν μαθηταῖς, ἡμῶν δὲ παιδευταῖς, τὴν κρείττω καὶ εἰς αἰὲ μένουσαν παιδευσιν· τοῖς τῇ παιδείᾳ τοῦ Κυρίου καὶ θεοτελεῖ διδαχῇ τὰ ὅσα μὲν ἡμῖν τῆς καρδίας διανοίξασιν, τοὺς ὀφθαλμοὺς δὲ καταφωτίσασιν, ὡς ἀκοῦσαι καὶ γινῶναι τῆς εὐσεβείας τὸ μέγα μυστήριον· καὶ τὸν σκότον μὲν ἀσεβείας καὶ ματαιότητος ἀπολιπεῖν, τῷ ἀληθινῷ δὲ τῆς δικαιοσύνης φωτὶ προσδραμεῖν.

oculos, quo audire ac scire magnum pietatis mysterium liceret, collustrarunt; et ut impietatis ac vanitatis relictis tenebris, ad veram justitiæ lucem accurreremus.

Ἀποδῶμεν τοιγαροῦν καταχρέως τοῦ λόγου τὴν **D** ὀφειλὴν τοῖς ἱεροῖς ἀρτίαις τοῦ Λόγου, καὶ τῆς ἡμετέρας καρδίας γεωργοῖς, καὶ τοῖς σωτηρίας ἱερουργοῖς. Ἀποδῶμεν τοῖς τ' ἄλλοις πᾶσι, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ τῷ σήμερον εἰς αἴνεσιν καὶ δόξαν μνημονευομένῳ· καὶ καρποφορῶμεν, οἱ μὲν, τὸν τῆς ἱερᾶς αἰνέσεως καὶ δοξολογίας φθόγγον ἀνακρούοντες· οἱ δὲ, προθέσεως τελειότητα καὶ ἀένναον κατὰ νοῦν προσάγοντες προσευχῆν· οἱ μὲν πίστιν ἀνόθευτον καὶ εἰλικρινῆ, οἱ δὲ, πόθον διάπυρον καὶ θεοπρεπῆ· καὶ οἱ μὲν αἰσίως καὶ δεξιῶς τὸν μέγαν Ἀπόστολον κατὰ τὴν παρ' αὐτοῦ χρητηγούμενην τοῦ Λόγου χάριν ἐπαινοῦντες, οἱ δὲ, συνετῶς καὶ πιστῶς τὸ ἐγκώμιον κατακούοντες, ὡς ἂν αὐτῷ πᾶσι τρόποις ἐπικοινωνοῦν-

in sacris Evangeliiis celebris habetur. Hic nempe ad ipsius nos hodie memoriam hospites congregans, crebrosque in magistri gratiam susceptos labores, sacraque desudata certamina, ac crucem illius causa fortiter toleratam, qui ipse cruci affixus est, apponens, splendidissimum lautissimumque animis convivium instruit. Nec mortales duntaxat in terris constitutos ad suum illud festum gaudiumque invitat, quin longe potius totos sanctorum choros: nec vero illorum tantum, verum etiam sanctorum intelligentium mentium mundo superiores cunctos ordines ac principatus: quin ipsum quoque universorum Dominum adducit ac cogit, cui, eximie placeant ea quæ peraguntur. Sic nihil apostolica perfectione illustrius, nullumque adeo bonum, cœlum pariter terramque gaudio afficit, ac unius e duodecim sacrorum Dei filiorum festis honoribus memoria venerabilis.

Verum nos quoque, magno sermonis Verbi que discipulo, id quod in censu majus omnibus habemus (sermonis scilicet fructum) dependamus; nec in tantum ingrati improbique esse velimus, ut et ipsis anima et sensu et sermone ac ratione carentibus deteriores esse videamur. Nam et terra aratro conscissa, sive etiam circumfossa, omnemque culturæ artis curam consecuta, ex indole habet ut multiplici fructu messem colono frugesque reddat: arbores item diligenti consitæ manu, ac convenienti educatæ adultæque industria, cum cujus emundantur opera, pomis, nucibus, fructuumque omni copia recreare norunt. At nec bruta propemodum ulla, frustra nulloque munere aut commodo, eorum, qui domini sunt aut educarunt, curis perfruuntur: quin et ipsa opportune, quanta eorum facultas est, ei qui beneficium impenderit, vices reddere sueverunt. Longe igitur potiori ratione operæ pretium duco, ut qui sermonis vi ac ratione ornati sumus, gratitudinis fructum magistris nostris exsolvamus: atque id cunctis quidem, maxime vero sermonis discipulis; viris scilicet, qui potiore doctrina, ac quæ in perpetuum consistat, nos erudierunt: qui nempe Domini disciplina, divinaque doctrina cordis aures nobis aperuerunt, mentisque

Reddamus pro munere sacris sermonis aratoribus, sermonis debitum, nostrique cordis colonis, salutisque cultoribus ac sacris ministris. Reddamus, cum reliquis omnibus, tum pariter etiam huic, cujus hodie celebri cultu ac laude memoriam agimus: fructumque afferamus, ita nimirum ut alii sacræ laudationis ac cantici sonum quasi plectro edant; alii vero, animi perfectionem jugemque mente orationem offerant; alii veram ac sinceram fidem, alii accensum divinumque amoris ardorem: atque alii quidem fauste ac solerter pro ejus quam ipse sermo subministrat gratiæ ratione, magnum Apostolum laudent; alii autem, prudenter fideque laudationem peraudiant, ut modis omnibus eius

gaudentes commercio, perfectiore ex illo præstantiorique gratia impartiamur. Hinc vero ordiendum.

Vir hic sacratissimus, sanctissimæque Dei gratiæ verissimus Filius; generosus atque nobilis veræ vitis palmes; pinguis ille, opimi fructus longeque copiosi ferax; quem cœlestis quidem agricola, Pater purget, ac qui in Filio radicans læte frondeat, fructuinque ferat; quique demum uberi jugique Paraclæti irriguo pinguescat, seu vitam hauriat²⁴. Palma frondosa atque sublimis, e terra primum exque infimis orta, at quæ postmodum sublato in cœlum stipite, ad Deum usque, virtutum ascensionibus summo vertice exaltata sit: quæ denique sic jucundum tantaque placentem pietatis dulcedine multiplicem ei fructum protulerit, ut longe celsissimo venerabilissimoque duodeno apostolorum choro accenseri meruerit.

Hic igitur magnus ac admirandus Jacobus; disciplinæ ille (vitæ scilicet) Filius (hoc enim sibi vult Alphæi appellatio (24^{*}) cum lege prius litteræ institutus, inque umbris atque figuris, ut par erat, eum, qui vere Israelita futurus esset, prædoctus fuisset ac quasi rudimento imbutus, ut solummodo Spiritus vitæ legislatorem vidit, ubi tantum cœlestem vocationem ac cœlestis Magistri vocem audire promeruit, mente fideque enitentem in eo veritatem intelligibiliter persentiscit, ut qui recto corde ac verbi studiosus esset: ut tanquam ipse bonæ indolis, ipsum natura Bonum intelligens, ac simile simili eximia quadam ratione agnoscens, mentis eius affectu apprehendit, ac indivise illi coherescit.

At non spiritu quidem menteque vocanti adhæsit, corpore vero ab eo sejungi sustinuit, nec partim mundo atque sæculi desideriis turbisque impendebatur, partimque ipsum sequendum putavit; quem plane non lateret, fieri non posse ut quis duobus dominis servus addictus sit²⁵: quin ne uni quidem eidemque obsequeretur, ita vero ut in res suas satis putaverit una honesti rectique parte defungi; aut scilicet sermone, præclaræ actionis ope carente, aut actione, quam sermonis lux ac doctrinarum uesticeret: sed utrisque ingenue admodum, et ut magistro congruum erat, animo affectus, tum spiritu totus penitus illi consertus ac cointus erat, tum corpore indivisas cum illo moras trahebat; sapientiæque et prudentiæ atque gratiæ sermonibus aurem probe intelligentem adhibens, ejus chori principum ea parte nulli secundus erat, fideique operibus ac dilectionis pari illis modo vir admirandus perfectus, qui fieret ut in supremam antiquissimamque apostolorum classem cooptari non mereretur?

Postquam enim legitima illi contubernii cum Christo indivisæque sedulitatis ratio ineunda erat,

Α τας, τελειοτέρας τῆς χάριτος ἐξ αὐτοῦ καὶ ἀμείνονος μετασχοίμεν. Ἀρκτέον δὲ ἐντεῦθεν.

Οὗτος ὁ ἱερώτατος ἀνὴρ, καὶ τῆς ἀγίας Θεοῦ χάριτος γνησιώτατος υἱὸς· τὸ εὐγενὲς κλῆμα καὶ τίμιον τῆς ἀμπέλου τῆς ἀληθινῆς, τὸ πῖον, τὸ εὐκαρπὸν καὶ κατὰ καρπὸν· τὸ ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ μὲν γεωργοῦ καθαιρόμενον, τοῦ Πατρὸς· ἐβρίζωμενον δὲ καὶ εὐθαλῆ καὶ καρποφοροῦν ἐν τῷ Υἱῷ· δαψιλῆ δὲ καὶ ἀεννάῳ τοῦ Παρακλήτου πιαινόμενον, ἦτοι ζωόμενον, ἀρδεῖα· ὁ φοῖνιξ ὁ εὐχομος καὶ ὑψικόμος· ὁ κάτωθεν ἀπὸ γῆς πρῶτον ἐκφύς, καὶ τὸ στέλεχος εἰς οὐρανὸν ὑστερον ἀναδούς, καὶ μέχρι Θεοῦ ταῖς ἀναβάσει τῶν ἀρετῶν ὑψωθείς. Καὶ οὕτω θυμῆρη καὶ οὕτως ἡδιστον αὐτῷ τῆς εὐσεβείας πεπλεονακῶς καρπὸν, ὡς τῇ ὑψηλοτάτῃ τῶν ἀποστόλων καὶ τιμιωτάτῃ συναριθμῆσθαι δωδεκάδι.

Οὗτος τολμῶν ὁ μέγας Ἰάκωβος καὶ θαυμαστός· ὁ τῆς μαθήσεως, ἦτοι ζωῆς, υἱὸς (τοῦτο γὰρ τὴν τοῦ Ἀλφαίου ὀηλοῦν προσηγορίαν), ἐπειδὴ τὸν νόμον τοῦ γράμματος προκατηχθήθη, καὶ ταῖς σκιαῖς καὶ τοῖς τύποις, ὡς εἰκὸς ἦν τὸν ἀληθῶς Ἰσραηλίτην ἐσόμενον, προσπαιδαγωγῆθη καὶ προκατηρτίσθη· ὡς μόνον εἶδε τὸν νομοθέτην τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, ὡς μόνον τῆς οὐρανοῦ κλήσεως, καὶ τῆς τοῦ οὐρανοῦ διδασκάλου κατηξιῶθη φωνῆς, αἰσθάνεται μὲν νοερῶς καὶ πιστῶς τῆς νοητῶς ἐν αὐτῷ νοουμένης ἀληθείας, ἅτε καρδίας εὐθείας καὶ ἀληθευτικῆς ὦν· καὶ ὡς ἀγαθὸς ὦν τὴν ψυχὴν, τὸ φύσει κατανενοηκῶς ἀγαθὸν, καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοίον ὑπερφυῶς ἐπεγνωκῶς, καταδράττεται τούτου διαθέσει ψυχῆς, καὶ ἀδιατμήτως προσκολλᾶται.

Ἄλλ' οὐ πνεύματι μὲν καὶ νοῖ τῷ κεκληχῶτι συνεφέετο, τῷ σώματι δὲ διηρησθαι τούτου κατεδέχετο· οὐδ' ἐν μέρει μὲν τῷ κόσμῳ καὶ ταῖς κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις καὶ τύρβαις ἀπησχόλητο, ἐν μέρει δὲ τούτῳ ἔπεσθαι ἔφετο δεῖν, θυσι κυρίως δεδουλώσθαι ἀνένδεκτον εἰδὼς ἔν· οὐδ' ἐνὶ μὲν καὶ τῷ αὐτῷ καταπειθῆς ἦν, καθ' ἓνα δὲ τρόπον αὐταρκες εὐαρεστεῖν ἠγεῖτο, ἢ λόγῳ πράξεως ἀμοιροῦντι δεξιᾶς, ἢ πράξει τοῦ τῶν λόγων λειπομένη φωτὸς· κατ' ἀμφὶ δὲ λίαν εὐφυῶς, καὶ πρὸς τὸν διδάσκαλον ἀρμοδίως διακείμενος, καὶ πνεύματι ὅλος δι' ὅλου συνήρμοστός τε καὶ συνήνωτο, καὶ σώματι ἀναπόσπαστον τὴν μετ' αὐτοῦ πεποίηκε διατριβὴν· καὶ λόγοις μὲν σοφίας καὶ συνέσεως καὶ χάριτος εὐσύνετον οὖς παρατιθέμενος, οὐδενὸς κατὰ ταῦτα τῶν κορυφαίων ἀπελείπετο· καὶ ἔργοις δὲ πίστεως καὶ ἀγαπήσεως ὁμοίως ἐκείνοις ὁ θαυμάσιος κατηρτισμένος, πῶς οὐκ ἔμελλεν τῆς ἀνωτάτω καὶ προσκυτάτης τῶν ἀποστόλων τάξεως κατηξιῶσθαι;

Ἐπειδὴ γὰρ νόμιμον ἔδει τούτῳ γενέσθαι τὴν μετὰ τοῦ Χριστοῦ διατριβὴν· νόμος δὲ μαθητείας,

²⁴ Joan. xv, 1. ²⁵ Matth. vi, 24.

(24^{*}) Alphæus quasi doctor, dux, verb. ἡλκ didicit ἡλκ

ἀπαρνεῖσθαι μὲν πᾶσαν τὴν παρεπομένην ἐξωθεν ἁ
 πέρουςίαν· ἀπαρνεῖσθαι δὲ καὶ πᾶσαν τὴν κατὰ
 σάρκα φιλότητα τοῦ συγγενοῦς· πρὸς δὲ, καὶ τοῦ
 οἰκείου θελήματος ἀπηλλοτριῶσθαι τῆς ψυχῆς. Μό-
 λις γὰρ ἀνοῦτω δύνασθαι συχοῖς ὅτι μάλιστα πό-
 νοις, καὶ γνησίᾳ τῇ τῶν θείων μελέτῃ καὶ φιλοπονίᾳ
 τῷ ἀγαθῷ τοῦ Θεοῦ θελήματι σχολάσαι, καὶ ἐν
 αὐτῷ κατορθωθῆναι, καὶ τῷ ἐπιθυμουμένῳ τῆς τῶν
 οὐρανῶν βασιλείας δι' αὐτοῦ προσορμίσει καταντή-
 ματι. Ἐπειδὴ οὖν τοῦτον εἶναι τὸν νόμον τοῦ πνεύ-
 ματος ὁ θεὸς Ἰάκωβος πρὸς αὐτῆς ἐπακήκοε τῆς
 ἀληθείας, οὐκ ἀπεκναίσθη τὴν ἀκοήν· οὐκ ἐδαρύνθη
 τὴν καρδίαν· οὐ πρὸς τὸ ὕψος ἰλιγγίασε τῆς ἐντολῆς·
 ἐμφύτῳ δὲ πόθῳ πρὸς τὸν ἐντελλόμενον τὰ σωτήρια
 ἀναπτέρωθεις ἐξίσταται μὲν εὐθύς παντὸς κτήματος
 καὶ χρήματος, ὅσα τούτῳ προσῆν· ἐξίσταται δὲ
 οἰκείων, γονέων, ἀδελφῶν, συγγενῶν, φίλων, καὶ
 πάντων ὅσοι τούτῳ κατὰ σῶμα προσήκοντες· καὶ τέ-
 λος, τὴν ἰδίαν ἀπηρνημένος ψυχὴν, καὶ παντὸς χα-
 μαιζήλου καὶ πεζίου θελήματος ἀλλοτριούμενος,
 μόνον ἀνέπνει τὸν Ἰησοῦν, μόνον ἐζητῶν τὸν Ἰησοῦν.
 Πρὸς Χριστὸν μόνον ἀπῆώρητο, πρὸς Χριστὸν ἀν-
 κτείνεται τὸν νοῦν. Ὅλος ἐπέστραπτο πρὸς Χριστόν·
 αὐτοῦ ὅλος ἦν, καὶ οὐχ ἑαυτοῦ. Αὐτὸν εἶχε Θεόν, Κύ-
 ριον, διδάσκαλον, βασιλέα, ποιμένα, Πατέρα, Σωτή-
 ρα καὶ καθηγεμόνα. Αὐτὸν τῆς οἰκείας ἐπίστευε
 ψυχῆς εἶναι φῶς καὶ ζωὴν, ἀγιασμὸν καὶ ἀπολύτρω-
 σιν, σωτηρίαν καὶ δικαίωσιν. Αὐτὸν εἶχεν ἐξουσίαν
 καὶ κεφαλὴν· ὅθεν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ διηνεκῶς
 ἐν αὐτῷ. Νοεῶς γὰρ αὐτὸν καὶ ἀδιαλείπτως ἐν-
 ωπτρίζετο. Τοῦτο γὰρ οἶμαι καὶ τὸν Ἐκκλησιαστήν
 παραδηλοῦν, τοῦ σοφοῦ, λέγοντα, τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς εἶναι ἐν τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ, τὸν ἄφρονα
 δὲ πορεύεσθαι ἐν σκότει.

Ὡσπερ οὖν τῶν σωμάτων τὰ διαφανέστατα, ὅλα
 δι' ὅλου τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος, αὐτὰ τε κατὰ βάθος
 πληρούμενα, καὶ ταῖς πλησίον μεταδίδουσι τοῦ φωτι-
 σμοῦ, οὕτω καὶ αὐτὸς, ὃ θεόπτα, ταῖς ἀκτίσι τοῦ νοη-
 τοῦ τῆς δικαιοσύνης· Ἡλίου προσεσχηκῶς, καὶ τῆς αὐ-
 τοῦ χάριτος ὅλος δι' ὅλου πλησθεὶς, καὶ διειδεδστάτη
 διανοία κατὰ βάθος, ὅλον τὸ θεαρχικὸν φέγγος
 σημειωθεὶς, καὶ αὐτόχρημα φῶς κατὰ μέθεξιν ὑπαρ-
 φοῦ γεγονῶς, πᾶσιν ἔθνεσι ἐχηρημάτισας φωτισμός.

Τοίνυν μαχαρίζω σου τὸ σῶμα, τὸ ἱερὸν σκῆνωμα
 δόξης τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ ἀγιότευκτον ἀγια-
 στήριον (25) τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος ὄργανον
 παναρμόνιον καθεστῶς. Ὑμνῶ τὴν ψυχὴν, ἐν ἣ
 εὐδόκησεν ὁ Πατήρ, ἣν ἠρέτισεν ὁ Μονογενὴς, ἐφ'
 ἣ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον θαυμαστῶς ἐπανεπαύσατο.
 Δοξάζω τὸν πολύφωτον, τὸν πανθέωρον (26), τὸν
 οὐράνιον νοῦν· τὸν τῆς ὑπεραγνώστου καὶ ὑπερφανοῦς

discipuli vero lex habebatur, omnem quæ exterius
 comes venit abnegare bonorum copiam; omnemque
 eorum qui sanguinis necessitudine conjuncti sunt, ab-
 negare amicitiam; ad hæc vero ipsam etiam animi
 propriam abdicare voluntatem. Sic enim vix quam
 maxime crebris laboribus, veraque rerum divina-
 rum meditatione ac studio, Dei posse vacare volun-
 tati, inque ea felici exitu enitere, ac desiderato
 occurso cælorum regnum obtinere. Hanc itaque
 Spiritus legem divinus Jacobus ex ipsa veritate
 cum audisset, non auditu offensus, non corde gra-
 vatus est, non mandati sublimitate animo illi hæ-
 rente percussus; quin innato desiderio in eum
 prævolans, qui ea quæ salutis essent, præcipiebat,
 a cunctis statim quæ in censu ac numerato erant,
 abscedit: a necessariis, parentibus, fratribus, cog-
 natis, amicis cunctisque illis qui ex genere quo-
 vis modo illum contingebant, sese abjungit: ipsa
 postremo anima abnegata, omnique humili ac ver-
 gente abdicata voluntate, unicum Jesum spirabat,
 Jesum unicum vivebat; in eum Christum suspen-
 sus, mente in Christum intentus, totus in Christum
 conversus erat: illius totus, non sui ipse erat: ipsum
 Deum Dominum, magistrum, regem, pasto-
 rem, Patrem, Salvatorem ac præceptorem habebat.
 Sux eum credebat animæ lucem ac vitam, sanctifi-
 cationem ac redemptionem, salutem ac justifica-
 tionem. Ipsum potestatem et caput habebat; unde
 etiam in eo jugiter ipsius oculi erant⁵⁵: mentis
 enim præsentia indesinenter, ut in speculo, eum
 contuebatur. Idque ipsum arbitror Ecclesiastem
 innuere, cum ait: *Sapientis oculi in capite ejus, in-
 cipiens autem ambulat in tenebris*⁵⁷.

Quemadmodum igitur corpora longe pellucida,
 tota prorsus altoque sinu, solari radio plena, lucis
 fulgores etiam vicinis impartunt: sic tu quoque
 (Dei ipse oculis inspector) spiritualis justitiæ Solis
 radiis cum adhæsisisses, ejusque totus gratia prorsus
 confertus, limpidissimaque mente toto alte divino
 fulgore imbutus, luxque reipsa, eximia quadam
 participatione effectus esses, cunctis gentibus illu-
 minatio audisti.

Beatum itaque prædico sacrum corpus tuum,
 Dei ac Patris gloriæ tabernaculum; Filii sacrosan-
 ctum sanctuarium⁵⁶, Spiritus sancti organum con-
 cinnissimum. Laudo animam ac cano, in qua Patri
 complacuit, quam elegit Unigenitus; in qua Spiritus
 sanctus mirabiliter requievit. Mentem cerebro
 fulgoris copia undique lucidam, omnia contuentem
 atque cælestem: animum supra quam ignota,

⁵⁵ I Cor. II, 10. ⁵⁷ Eccl. II, 14. ⁵⁶ Ephes. I, 17.

(25) Ἀγιότευκτον ἀγιαστήριον. Quasi sanctitate
 concretum ac fabricatum, totumque sanctum, ac
 quod reddebam, sacrosanctum sanctuarium; eadem
 forma est, νεότευκτος, recentis fabricæ, et simi-
 lia. Sic τευκτός Hesych. et Suid. κατασκευα-
 στός.

(26) Τὸν πολύφωτον, τὸν πανθέωρον. Nota hæ

voces compositionis, et quidem de mente, seu ani-
 mo, dietæ. Alias τὸ πολύφωτον de candelabro, in
 quo sint multe lucernæ. Sic itaque mens πολύφω-
 τος, quasi undique lucis fulgoribus micans, tota
 lucida, hincque adeo πανθέωρος, perspicacissima
 cunctaque intelligens, cum omnia manifestentur a
 luce.

omnemque lucis splendorem vincentis ac trine lucentis summæ Deitatis contubernalem ac spectatorem. Tuum præterea, ter beatissime, magnifico et adoro et complector ac saluto spiritum⁵⁹, quod Domino Spiritu affatim repletus, atque in eo mystice renatus, spiritusque *intelligens, sanctus* progignentis similitudine factus⁶⁰, in ipso ipsum supersubstantialiter agnovisti, uti et agnitus es⁶¹: ac, quâ illi necessitudine conjunctus es, universa supergressus, mundoque superiorem statum consecutus, divinoque affatim, nullo medio, fruens colloquio, ad divinam paternamque mensam velut charissimus illius admissus es⁶², cum eo qui primo vereque atque natura Filius charissimus est, recumbens⁶³.

Ac sicut pro ea, quæ in mortali prius corpore communis cum illo vitæ ratio super terram fuit, convescens, ei contubernalis, omni que modo cum illo agens versansque ac ei assiduus, sublimiumque secretorum dignus habitus, mirabilium operum spectator sermonumque ac doctrinæ fidelissimus auditor, probrorumque et crucis ac salutarium passionum socius, resurrectionisque atque in cælum receptionis, divinissimique Spiritus pari ac Petrus Andreasque ac tonitruï Filii munere particeps exististi: sic rursus postea post longos Evangelii labores, omnisque generis angustias et ærumnas⁶⁴, post terra marique circuitus ac jactationes, Judæorum persecutiones, gentium insultus et coitiones, injurias, verbera, impiorumque omnium insidias: post denique crucem, ejus gratia qui ipse actus in crucem est, terræ quidem in sanctificationem, sanctificato corpore derelicto, e terra vero cum gloria angelisque stipantibus, spiritu ad Deum assumptus, pureque cum Domino tuo, et Deo tuo, et Rege tuo (o beatitatem! o jucunditatem!) versans, immortalis nullisque verbis explicabilis claritatis compos, æternam cum illo vitam atque honorem adeptus es⁶⁵.

⁵⁹ II Cor. iii, 17. ⁶⁰ Sap. vii, 23. ⁶¹ I Cor. xiii, 12. ⁶² Luc. xxii, 30. ⁶³ Matth. iii, 17; xvii, 5. ⁶⁴ Act. i, 4. ⁶⁵ Joan. xx, 28.

(27) *Υπερφανούς και τριφανούς θεαρχίας. Ambo hæc opposita τῷ, ὑπεραγνώστου. Hincque adeo Deitas ὑπεράγνωστος, occultissima ignotissimaque, quod eximia trinaque claritate ac splendore, vim omnem intellectus creati superat, nec aliter quid est sciri potest, quam in ipso ejus lumine, dante ipsam potentiam videndi Deum quasi formalem, ac elevantem, quod in creatura radicale activum ac vitale est.

(28) Συναλιζόμενος, συνδιαιτώμενος. Alteram altera voce Nicetas videtur exponere. Utraque enim et congregationem seu contubernium, ac convivium communemque mensam sonat, quomodo vetus interpr. convescens, sereque Patres, Chrysost. ad eum locum, et post eum Theophyl., συντυλιζέτο, τουτέστι, κοινωνῶν ἁλῶν καὶ κοινωνῶν τραπέζης, communi sale et mensa cum eis utens: ut nempe per effectum comestionis, veritas patesceret carnis, ut ait Greg. in hom. Sicque sæpius apud Lucam et Joan. per comestionem comprobasse resurrectionem suam Dominum legimus; Hieron ad Hedibiam 7, Hesych. in Levit. viii, etc. Meritoque Zuger,

Α τε και τριφανούς θεαρχίας (27) ὑψηλότατον ὁμιλητὴν και θεωρητὴν. Μεγαλύνω σου πρὸς τούτοις, ὦ τρισμακαριώτατε, και προσκυνῶ και ἀσπάζομαι τὸ πνεῦμα, ὅτι τοῦ Κυρίου Πνεύματος κατακόρως ἀναπλησθεὶς, και ἐν αὐτῷ μυστικῶς ἀνατεχθεὶς, και πνεῦμα νοερὸν ἄγιον κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ γεγεννηχότος γεγεννημένος, ἐν αὐτῷ τὸν ὑπερούσιον ὑπερουσίως ἐπέγνως, καθὼς και ἐπεγνώσθης· και τῇ πρὸς αὐτὸν οἰκειότητι, τῶν ὄλων ὑπερναθάς, και τῆς ὑπερχοσμίου καταστάσεως ἀξιούμενος, και τῆς θεαρχικῆς ὁμιλίας ἀμέσως ἐμφορούμενος, τῆς Δεσποτικῆς τραπέζης ὡς ἀγαπητὸς Υἱὸς κατηξιώθης και πατρικῆς, μετὰ τοῦ πρώτως και ἔντως ἀγαπητοῦ και φύσει κατακλινόμενος Υἱοῦ.

Β Καὶ ὡσπερ κατὰ τὴν ἐν τῷ θνητῷ σώματι συναστροφὴν πρότερον ἐπὶ γῆς συναλιζόμενος, συνδιαιτώμενος (28), και πάντα τρόπον συνδιάγων αὐτῷ και συνῶν, και τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων καταξιούμενος, τῶν θαυμασίων ἔργων ἤσθα θεωρητῆς, και τῶν λόγων πιστότατος ἀκροατῆς, και τῶν ὀνειδισμῶν και τοῦ σταυροῦ και τῶν σωτηρίων παθῶν κοινωνός, και τῆς ἀναστάσεως και τῆς ἀναλήψεως, και τοῦ θεαρχικωτάτου Πνεύματος μέτοχος Ἰσα Πέτρου και Ἀνδρέου, και τῶν τῆς βροντῆς κεχηρημάτικας υἱῶν· οὕτως ὑπερον πάλιν μετὰ τοὺς μακροὺς ὑπὲρ Εὐαγγελίου πόνους, μετὰ τὰς παντοδαπὰς ἀγωνίας και ταλαιπωρίας, μετὰ τὰς κατὰ γῆν και θάλασσαν περιόδους και περιφορὰς, τὰς τῶν Ἰουδαίων διώξεις, τὰς τῶν ἔθνῶν ἐπαναστάσεις, τὰς ἐπηρείας, τὰς αἰχίας, και πάσας τῶν εὐσεβῶν τὰς ἐπιβουλάς· και μετὰ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου σταυρῶν, τῇ γῆ μὲν ἀγιασμὸν τὸ ἡγιασμένον σῶμα λιπῶν· τῷ πνεύματι δὲ γῆθεν ἀναληφθεὶς, μετὰ δόξης και δορυφορίας ἀγγέλων πρὸς τὸν Θεόν, και ἀκραίφνως τῷ Κυρίῳ σου και Θεῷ σου και Βασιλεῖ σου (ὦ τῆς μακαριότητος! ὦ τῆς τερπνότητος!) προσωμιληχῶς, τῆς ἀκηράτου και ἀφράστου δόξης ἐντός, και τῆς αἰωνίου μετ' αὐτοῦ κατηξιώθης ζωῆς και τιμῆς.

multis fratrum hac parte modestior, quorum nobis auctoritas, inquit, pluris esse debet quam recentiorum, Erasmi scilicet, Grotii, etc. Sic quoque interpretes Syriac., cumque comedisset cum eis panem, Æthiop., et prandens cum eis. Durius Arab. nec satis perspecta vi Græcæ vocis, cum se congregasset. Sane cum voces rebus servire debeant, possitque illa vox de communi usu sibi et potus intelligi, qui ferè comes esset ejus quasi contubernii quod Dominus cum suis habebat per dies quadraginta suæ resurrectionis, subinde illis apparens, ac vel in eam rem eos congregans, vel illis congregatis sese inferens, ut sæpius legimus in sacris Evangeliiis (maximoque argumento erat ejus suscitatae carnis, ut et Petrus id potissimum attulerit Act. x, 41: *Dedit eum manifestum fieri, testibus præordinatis a Deo; nobis qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam resurrexit a mortuis*), optime veteres sic expresse runt et reddiderunt; a quibus religio est discedere, ut sibi placentes Græci sermonis peritia aliqua grammaticos sequamur magis quam theologos.

Ἄλλὰ γὰρ ἔλαθεν ὁ λόγος, ὡς περ ἵππος ὠκύτατος ἄν ἀναβάτην συνηρπακίως· καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων ὑπαγορεύων τοὺς στεφάνους. Ἄλλὰ μὴ θαυμάσητε τῆς ταχύτητος. Τρόπον γὰρ ἀστραπῆς ἐξάπινα τὴν οἰκουμένην περιαιουάζουσης ὄλην, καὶ πρὸς ἑαυτὴν θάπτει ἀνακαμπτούσης λόγου, οὕτως ἡ ἀποστολικὴ χάρις, ἀθρόως τὰς τῶν ἐθνῶν καρδίας περιλάμπουσα, καὶ ἀχρόνως τὴν αὐτῆς δύναμιν ἀπαστράπτουσα, τρόπον τινὰ ἑαυτῆς τε ἔξω γίνεται, καὶ εἰς ἑαυτὴν ἀΐθις ἀνακύπτει. Καθὼς οὖν οἶός τε ἐστὶ, καὶ ὁ περὶ τῶν θεῶν λόγος, τῇ τῶν ὑμνουμένων ὑπ' αὐτοῦ πραγμάτων ἰσομοιοῦσθαι γοργότητι, ἦτοι θεϊότητι πειράται· καὶ ὡς περ αἱ ὁδοὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ἐν θαλάσῃ, καὶ αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν ὕδασι διὰ τὸ ἀκατάληπτον ὑμνῆνται πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη οὐκ ἐπιγιγνώσκονται· οὕτω καὶ τῶν τῆς σοφίας τέκνων, τῶν πανολβίων, λέγω, Χριστοῦ μαθητῶν, δυσθεώρητοι μὲν αἱ ὁδοί, ἀνεπίγνωστοι δὲ πρὸς ἀκρίθειαν αἱ πράξεις· καὶ πάντα νοῦν, καὶ πάντα λόγον ἀνθρώπινον αἱ τούτων ὑπερεχθαίνουσι μεγαλουργαί.

Ὅθεν καὶ ἡμῖν ὁ λόγος τῷ τῆς ὑποθέσεως ἀνεφίκτη συστελλόμενος, μακρὰν χαίρειν τῇ μακρηγορίᾳ φησίν. Ἄμμον γὰρ, ὡς τὰ Λόγια φησίν, *θαλασσῶν, ἢ ὕδατος σταγόνας, ἢ ἡμέρας αἰῶνος, τίς ἐξαριθμήσει;* Ἄβυσσον δὲ θαυμάτων, καὶ τοῦ θεοπτικωτάτου σοφίαν Ἰακώβου, διδασκαλίας τε οὐρανίας, καὶ θεολογίας βυθοῦς, τίς ἐξιχνιάσει; τίς τῶν δαιμόνων τὴν καθάρσιν καὶ ἀποδιώξιν, τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν καὶ νόσων τὴν ἰασίν καὶ ἀφαίρεσιν, τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, τῶν χωλῶν τὴν ἀνάδρῳσιν, τῶν τυφλῶν τὴν ἀνάβλεψιν, καὶ πάσης πηρώσεως σώματος τὰς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ θεραπείας ἀναγράψαι; Τίς τὰς μακρὰς ὁδοιπορίας, τὰς ἀκαταστασίας (29), σοὺς κινδύνους, τὰς πολυτρόπους ἐπαναστάσεις καὶ ἐπαγωγὰς τῶν Ἑλληνιστῶν; ὅσα ἐν Ἐλευθεροπόλει παρὰ τῶν τῆς ἀσεβείας ἀνέσχευεν ὑπασιπτῶν· ὅσα ἐν Γάζῃ καὶ Τύρῳ, καὶ ταῖς ἐχομέναις τῶν ἀλλοφύλων κωμοπόλεσιν, ἐν αἷς ὁ τρισμακαριώτατος εὐηγγελίζετο τὸν Χριστόν; Τίς τὰ πλήθη τῶν δι' αὐτοῦ Χριστῷ προσαγομένων, καὶ ὕδατι καὶ Πνεύματι καθαιρομένων καὶ φωτιζομένων· καὶ διὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἱερέων καθισταμένων καὶ ἀρχιερέων εἰς ἐκκλησίας τῷ Ὑπεραγίῳ καταρτιζομένων; Τίς ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐπόμενα τῆς ἀληθογνωσίας ἦτοι θεοσεβείας ῥήματα καὶ πράγματα διασαφῆσαι λόγος; Οὐδὲ μὴδ' ἡμέρας ἀποστολικὴν θεολογίαν καὶ πράξιν θεοτελῆ δύναται ἂν λόγος εἰς ἀκρίθειαν διειπεῖν, μὴ ὅτι γε πάντα καθεξῆς ὑμῆσαι, ὅσα μακροῖς ἔτεσιν ἐν τῷ Παρακλήτῳ κατεργάσατο.

Enimvero equi instar perniciosissimi imprudens oratio longe sessorem corripuit; ac ante certamina, coronas edisserit. Ne vos tamen celeritatis admiratio teneat. Fulguris enim in morem, totum repente orbem circumfulgentis, atque in seipsum dicto citius recurrentis; sic apostolica gratiæ gentium repente circumillustrans pectora, momentoque vim suam effulgurans, tum extra se quodammodo exit, tum rursus in seipsam subsilit. Quoad ergo per facultatem licet et ipsa de divinis instituta oratio, rerum quas laudat incitationem ac vivacitatem (divinitatem scilicet) æmulari contendit. Ac sicut divinæ sapientiæ viæ in mari, ejusque semitæ in aquis, eo quod vulgo comprehendi non possint, laudantur, et vestigia non cognoscuntur: sic quoque filiorum sapientiæ (beatissimorum scilicet Christi discipulorum) viæ intellectu difficiles, ignotæque (quam ut exacte quis percipiat) actiones: illorum denique magnifica opera, omnem humanam orationem excedunt ac rationem ⁶².

Quamobrem etiam nobis, præ argumenti dignitate, quam nemo facile assequi possit, ipsa se contrahens oratio, prolixæ loquacitati longum vale dicit. *Arenam enim (aiunt divina oracula) marium, aut pluviae guttas, vel dies sæculi, quis enumerabit* ⁶³? Abyssum vero miraculorum, divinorumque scientia perspicacissimi Jacobi sapientiam, cœlestisque doctrinæ ac Theologiæ profunda, quis investigabit? profligationem dæmonum et expulsionem; humanarum passionum morborumque curationem ac amotionem; mortuorum suscitationem, claudorum firmatas bases, visum cæcis redditum, depulsam omnem Jesu nomine corporum labem, quis possit conscribere? Quis longa itinera, incertis sedibus locisque jactationes, pericula, Græcorum multiplies insultus et grassationes? quanta vir beatissimus Eleutheropoli ab impietatis defensoribus sustinuit; quanta Gazæ et Tyri, vicinisque alienigenarum urbibus atque oppidis, ubi is Christum prædicavit? Quis eorum multitudinem qui per eum Christo accedebant, atque aqua et Spiritu emundabantur ac illuminabantur; quique demum per sacerdotes et episcopos ab illo constitutos in Ecclesia, Deo qui omnem excedit sanctitatem, perficiebantur? Quis hæc atque his sequentia veræ scientiæ (id est, pietatis) verba factaque sermo queat explanare? Ne vel unius diei apostolicam prædicationem Deique munere perfectam actionem accurate possit oratio enarrare, nedum cuncta ordine, longa annorum serie illi in Paraclito gesta, laudare.

⁶² Psal. lxxvi, 20. ⁶³ Eccl. i, 2.

(29) *Τὰς ἀκαταστασίας.* Alius usus hujus vocis, Paulo I Cor. xiv, 33: Οὐ γὰρ ἐστὶν ἀκαταστασίας ὁ Θεός, ἀλλ' εἰρήνης. Vulg. *Non est dissensionis Deus, sed pacis.* Erasm. *confusionis auctor, turbationis, perturbati ordinis.* II Cor. xii, 20, *ἀκαταστασίαι, seditiones,* quod etiam Erasm. reddit. Hic magis, vagis sedibus jactationes, cum propter pericula uno loco consistere Christi discipulis non li-

ceret, sed necesse esset ex alia in aliam fugere civitatem, quæ ipsa fuga et jactatio in Evangelii rem maximam cedebat, dum per eam ubique Christus annuntiabatur. Sic ἀκατάστατος, certo in loco seu statu non consistens. Eleutheropolis ad Palæstinam spectat, aliæque urbes hic memoratæ, post quas Jacobus in Ægyptum profectus, in ejus urbe Ostracina martyrio functus est.

Verum his quidem, ei qui cuncta operatur ac novit, dimissis, tuam illam (ter beatissime) crucem celebros. Hanc enim pulcherrimam longe productis laboribus tuis ac certaminibus, coronidem imposuisti. Crucem celebros, in qua venerandis sacrisque manibus extensis, Deum tuum ac Dominum clarificasti. Crucem celebros ac laudo, quod tibi, e terra in cœlum recta transmittens, scala fixa sit: crucem nimirum, quæ igneo ipso curru pernicius, flammeisque faculis velocius diviniusque majorem in modum e terra extulit, levemque volatu supercœlesti regi, admovit atque aptavit.

Etenim Ægyptum cum perrupisset, habitansque in talernaculis Cedar⁶⁴, longo tempore apud Ægyptios verus ipse Israelita, et apud gentem tenebris obsitam ipse illuminatus, incola fuisset, omnesque quos inter illos dignos invenerat, filios lucis ac diei fecisset, sic tandem pro omnibus crucem ascendit⁶⁵, in una quidem Ægypti urbium (Ostracinam vocant) agnus immolatus, qui tamen provinciis atque urbibus passionibus suis Christum propitiatur. Nec tanquam grave aliquid pateretur, aut velut animi dolore excrucietur, illis indignabatur, qui illi crucis auctores erant; sed ut magis beneficium ex illis consecutus, ita alloquebatur blandique arridebat, rogans salutem prospicere, hortansque ab Ægyptio errore emergere, atque cœli terræque Dominum monens agnoscere.

Tanquam igitur accepti muneris gratiam rependens, quod hac quoque parte Christi palam similem cum effecissent; quod viam facilem, brevemque per crucem semitam ac commodum in cœlum iter ei muniebant, votis obsecrabat ac hortabatur ut omnes Christum cognoscerent: *Jesum scirent, verum illud Lumen, dulce, beatum, sanctum, intemeratum, intemporale, nube non obsitum, nocte non interceptum, corpore non obductum, loco non circumscriptum; quod unum merito ambire ac exoptare operæ pretium est; unamque credere ac diligere; Lumen scilicet semper, totumque lucens; quod occasum nesciat, nec ulla extinguere injuria possit. Lumen istud Deum intelligerent, illius inardescerent cupiditate, ipsum divina omni actione, omnique lucidissima contemplatione exquirerent, ut quod vere sit, et ab eo qui vere est (Patre scilicet) tanquam radius ab æterno emanet. Hunc videlicet colendum in ut Spiritu Dei Verbum et Deum verum: venerationi habendam pariterque laudandam ejus in carne dispensationem; ejus scilicet ex Virgine nativitatem, nostro jam ministerio, aiebat: Latius in vobis prædicatam: susceptam quoque illi*

⁶⁴ Psal. cxix, 1. ⁶⁵ I Thess. v, 5.

(30) Ἀσφώτων καὶ πανφώτων. Voces novæ compositionis. theologicæ. *Lux semper lucens, ac tota lux. Qua ασφώτων, lumen ἀδυτον est et ἀσβεστον, quod nunquam occidat aut extinguatur; qua vero πανφώτων, in quo nullæ tenebræ sint, I Joan. 1, 5, secus ac in creatis, ubi lux quidem quod sunt ex Deo, cui Pater est luminum; at tenebræ, quod a se*

Ἄλλα ταῦτα μὲν τῷ τὰ πάντα κατεργαζομένῳ καὶ εἰδῶτι παρεῖς, ὕμνῳ σου, θεομακάριστε, τὸν σταυρὸν. Τοῦτον γὰρ καλλίστην ἐπέθηκας τοῖς μακροῖς σου πόνοις, καὶ ἀγωνίσμασι τὴν κορωνίδα. Ὑμνῶ τὸν σταυρὸν, ᾧ τὰς τιμίας χεῖρας καὶ ἱεράς ἐκτετακώς, τὸν Θεὸν σου καὶ Κύριον ἐδόξασας. Ὑμνῶ τὸν σταυρὸν, ὅτι σοι κλίμαξ ἀπὸ γῆς ἐπάγη πρὸς οὐρανὸν εὐθυβόλως ἀναπέμπουσα· ὅς καὶ ἄρματος πυρός θάπτον, καὶ φλογερῶν ὀχημάτων ὀξύτερον καὶ ἐνθεώτερον, σφόδρα μὲν ἐπῆρε τῆς γῆς, ὑπηνέμιον δὲ σε φερόμενον τῷ Ὑπερουρανίῳ προσπέλασε καὶ προσήρμοσεν.

Καὶ γὰρ τὴν Αἴγυπτον ἐπιὼν, καὶ τὰ σκηνώματα κατασκηνώσας Κηθάρ, καὶ ἐπὶ πολὺ παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ ἀληθινὸς Ἰσραηλίτης, καὶ παρὰ τοῖς ἐσχοτισμένοις ὁ πεφωτισμένος παρῳκῆκώς· καὶ ὅσους ἀξίους ἐν αὐτοῖς εὔρεν, υἱοὺς φωτός καὶ ἡμέρας ἐργασάμενος, οὕτως ὑπὲρ πάντων ἀνῆλθεν ἐπὶ σταυροῦ· ἐν μιᾷ μὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον πόλεων (Ὀστρακίνη καλουμένη) ὡς ἀμύδς καταθυόμενος· πάσαις δὲ χώραις καὶ πόλεσιν τοῖς οἰκείοις παθήμασιν εὐίλατευόμενος τὸν Χριστόν· καὶ οὐχ ὡς δεινὸν τι πάσχων, οὐδ' ὡς ἀλγυνόμενος τὴν ψυχὴν, ἐδυσχέραине τοῖς σταυρωταῖς· ἀλλ' ὡς εὐεργετούμενος μᾶλλον αὐτοῖς προσελάλει, καὶ προσεμεδία, σωθῆναι παρακαλῶν· καὶ ἀνανεῦσαι μὲν τῆς Αἰγυπτιακῆς ἀπάτης καὶ δεισιδαιμονίας παραινῶν· τὸν τοῦ οὐρανοῦ δὲ καὶ τῆς γῆς Δεσπότην ἐπιγνώνας παρεγγυῶν.

Χάριν οὖν ὡςπερ αὐτοῖς τῆς εὐεργεσίας ἀποτινύς, ὅτι καθαρῶς αὐτὸν κἀν τούτῳ μιμητὴν ἀπέδεικνυσαν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ῥάστην αὐτῷ καὶ ἐπιτομον οἶμον διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τρίβον εὐθετον ὠδοποιούν πρὸς οὐρανὸν, παρεκάλει νοουθετῶν πάντας εἰδέναι Χριστόν. *Εἰδέναι τὸν Ἰησοῦν, τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, τὸ ἡδύ, τὸ μακάριον, τὸ ἅγιον, τὸ ἄχραντον, τὸ ἀχρονον, τὸ νέφει μὴ κρυτούμενον, τὸ νυκτὶ μὴ διακοπτόμενον, τὸ σώματι μὴ ἐπιπροσθούμενον, τὸ τόπῳ μὴ περιεργόμενον, τὸ μόνον ἀξίον τοῦ ζηλοῦσθαι καὶ ποθεῖσθαι· τὸ μόνον ἀξίον τοῦ πιστεύεσθαι καὶ ἀγαπᾶσθαι· τὸ ἀσφώτων καὶ πανφώτων (30)· τὸ ἀδυτον καὶ ἀσβεστον φῶς. Τοῦτο Θεὸν εἰδέναι, τοῦτο ἐφίεσθαι, τοῦτο ζητεῖν διὰ πάσης πράξεως (31) θεοτελοῦς, διὰ πάσης θεωρίας ὑπερφαούς, ὡς ἐν τῷ ὄντι, καὶ ἐκ τοῦ ὄντως ὄντος ἀνάρχως ἀπαυγαζόμενον Πατρός. Τοῦτον δεῖ σέβειν ἐν Πνεύματι Θεοῦ, ὡς Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Θεὸν ἀληθῆ· εὐλαθεῖσθαι δὲ καὶ ὑμνεῖν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνσαρκον οἰκονομίαν, τὴν ἐκ Παρθένου σπημὶ γέννησιν, τὴν δι' ἡμῶν, ἐν ὑμῖν ἤδη πλατύτερον κε-*

existent.

(31) Θεοτελοῦς πράξεως. Quasi, quæ divino munere consummationem habeat: quæ vox Nicetæ frequens, ipsa elegans et theologica: ut et quæ sequitur, ὑπερφαούς θεωρίας. Hujusmodi contemplatio, quæ omnem vincat lucis fulgorem.

κηρυγμένην· καὶ τὴν σταύρωσιν ὁμολογεῖν, καὶ τὴν ἀνάστασιν δοξολογεῖν, καὶ τὴν ἀνάληξιν προσκυνεῖν, ὡς τῆς ἀκρας αὐτοῦ φιλιανθρωπίας καὶ δυνάμεως γνωρίσματα· ὡς σωτηρίας μὲν καὶ ζωῆς αἰωνίου πρόξενα τοῖς ἐν πίστει καταδεχομένοις· κατακρίσεως δὲ καὶ κολάσεως τοῖς ἀπίστοις γενησόμενα.

Παρήγγελλε δὲ μηκέτι τῶν ζώων τὰ εὐπρεπῆ δόξαντα θεοποιεῖν· κτηνῶδες γὰρ καὶ ἀλογον κομιδῆ· μηδ' ἀφύχοις μορφαῖς ὅλως ἀνθρώπων ἢ θηρίων προσέχειν τὸν νοῦν· ἀναίσθητον γὰρ καὶ σφόδρα θηριῶδες τε καὶ παχύ· ἀλλὰ μηδὲ τοῖς πάθεσι τῆς ψυχῆς, ἐπιθυμίᾳ, φθῆμι, καὶ θυμῷ προστετηκέναι περιπαθῶς· μηδὲ δι' ὑπερβολὴν φιληδονίας, τοῖς ἀπὸ τῆς ὕλης αὐτὰ δελεάσμασιν ὡς ὑπεκκαύμασιν ἐκπυροῦντας θεοποιεῖν. Ἄτοπον γὰρ καὶ ἐπιεικῶς Αἰγύπτιον καὶ δαιμόνιον· Σώφρονι δὲ λογισμῷ πρὸς τὸν εἰς ὑμᾶς εὐαγγελισθέντα Λόγον ἀναγόμενοι, καὶ τῷ αὐτοῦ λόγῳ καὶ νόμῳ τυπούμενοι, οὕτως ἂν τῆς ἐπηγγελμένης ἐπιλαβέσθαι δυνήσεσθε ζωῆς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

aiebat, ad eum qui ad vos prædicatus est, Sermonem vitam promissam nancisci licebit, in Christo Jesu. Amen.

Τοιαύταις τῶν λόγων ὁμιλίαις ὁ ἀξιοθαυμαστότατος ἄνθρωπος ἐμφιλοσόφων τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐπὶ πολὺ στηρίζων τοὺς παρεστῶτας ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἐπ' αὐτῷ μὲν ἀνωμένους, ταῖς ἐμφιλοσόφοις παραμυθούμενος θεηγορίας· τῶν ἐσταυρωκότων δὲ κατευμεγεθῶν ὡς εὐεργετῆν, ἀλλ' οὐ δυναμένων λυπεῖν. Εἶτα, τῶν μὲν ἀποσιωπησάμενος, ἡσυχῇ δὲ τῷ Κυρίῳ ἐξομολογούμενος, ἐξεδήμεις μὲν ἐπιδόξως τοῦ σώματος, καὶ μάλα προσηνῶς καὶ ἡδέως ἀπολυόμενος· ἐνεδήμεις δὲ ἐν τόπῳ σκηνῆς θρυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως ἤχου ἑορταζόντων, πρὸς τὸν ὑπερουσίως ἀναλαμβάνόμενον σε μετὰ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου καὶ δεδοξασμένης εἰσῆλθες Χριστόν.

Χαῖρε τοίνυν, ὦ μάκαρ Ἰάκωβε, καὶ ἀριστε τοῦ Λόγου καὶ αἰδίδιμε μαθητά. Καὶ γὰρ χαίρεις ὄντως, ὡς τῆς ἀδιαδόχου καὶ ἀληθινῆς καὶ μυστικῆς ἔκγονος χαρᾶς· ὡς τῶν ἔργων Θεοῦ καὶ λόγων ἱεροφάντης, καὶ ἱεραργός καὶ μυσταγωγός· ὡς τῆς τιμίας καὶ ἱερᾶς καὶ σεπτῆς δωδεκάδος τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων συμπληρωτής.

Χαῖρε, ὅτι, υἱὸς ὢν ἀνθρώπου, καὶ υἱὸς Θεοῦ οὐκ ἀκούσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ γενέσθαι κατηξίωσαι· τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ θέσει· καὶ τὸ μὲν, κατὰ τὴν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὁμοίωσιν, τὸ δὲ ἐξαιρέτον, μετὰ τῶν ὑπερτάτων τοῦ Λόγου κληρούμενος ὁπαδῶν.

Χαῖρε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Σὲ γὰρ, καθὼς ὁ μεγαλοφωνότατος Ἠσαίας φησὶν, τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ Κύριος ἐξαποστέλλει, *Τῇ ἡμέρᾳ, λέγων, ἐκεῖνη, ἔσται θυσιαστήριον τῷ Κυρίῳ ἐν χώρα Αἰγυ-*

crucem confitendam, resurrectionemque laudibus prosequendam, atque ejus in cælum receptionem adorandam; tanquam nimirum summæ ipsius benignitatis ac potentiae certa documenta: ut illis quidem qui fide suscipiant, salutem vitamque allatura; ut vero incredulis, judicii et condemnationis futura causa.

Admonebat autem id genus animalia, quæ decorum aliquid ac formosum habere videantur non amplius in deos consecranda. Rem enim valde pecuinam ac a ratione abhorrentem esse. Nullis prorsus inanimatis formis hominum aut bestiarum attendendum animum: id enim eorum esse qui humanitatis omni sensu careant, valdeque ex bestiarum indole crassumque. Quin nec affectibus animi (cupiditati scilicet et iræ) libidinose adhærendum; nec committendum ut libidinis exsuperantia, terrenis illecebris tanquam incentivis succensus ejusmodi affectus ac perturbationes, deos faciamus. Quippe rem absurdam et plane Ægyptiacam damnumque propriam; sed, dum sobrio mentis sensu, subvehi, illiusque doctrina ac lege imbui contigerit,

Ejuscemodi fabulationibus, homo Jesu, admiratione dignissimus præclare philosophans, inque longas horas astantes e cruce confirmans; atque eos quidem, quos moleste habebat tui hæc supplicii immanitas, sapientissimis divinis prædicationibus consolans, eos vero qui in crucem sustulerant magnitudine animi superans, tanquam qui demereri, non injuriæ aliquid aut molestiæ inferre possent: tumque ab humano cessans colloquio, ac silentio Domino confitens, excedebas gloriose e corpore⁸⁸, valde placida atque dulci resolutione, inque locum tabernaculi admirabilis commigrabas, usque ad domum Dei⁸⁹: atque in voce exultationis soni festum agentium, ad eum qui eximia quadam ratione assumeret, cum inenarrabili et glorificato gaudio ad Christum ingressus es⁹⁰.

Salve igitur ac gaude, beate Jacobe, præstantissime pariter atque inclyte Verbi discipule. Plane etenim gaudes, tanquam immortalis verique ac mystici gaudii proles, tanquam Dei operum sermonumque sacer interpret, ministerque ac doctor; tanquam qui venerabilem et sacrum colendumque compleas duodenarium sublimium apostolorum chorum.

Gaude quod, cum Filius hominis esses, nedum ut audires Dei Filius, sed ut etiam efficereris consecutus es; alterum quidem, natura; alterum vero, gratiæ munere: atque alterum, qua cunctis perinde hominibus similis es; alterum cum supremis nactus Verbi discipulis ac sectatoribus.

Ave sis, homo Dei. Te enim quemadmodum vocalissimus prophetarum Isaias ait, Dominus Ægyptiis mittit. In die illa, inquit, erit altare Domino in regione Ægypti, et mittet eis Dominus hominem, qui

⁸⁸ II Cor. v, 8. ⁸⁹ Psal. xli, 5. ⁹⁰ I Petr. i, 8.

salvabit eos : et notus erit Dominus Ægyptiis : et vota
 movebunt Domino, et reddent ⁶⁶.

Gaude quod et in te ut præstantissimo, ac velut
 qui ad præstantissimam Filii hæreditatem attingeres,
 juxta sacratissimum oraculum, funes ei ceciderunt;
 quicumque tandem hi intelligendi sint funes ⁶⁷.
 Arbitror autem dilectionis Spiritus vincula, quibus
 te pariter ac reliquos spiritalis thalami filios con-
 strictum traxit, necnon contubernalem et commen-
 salem supremo atque mystico illo cœnaculo assump-
 sit, non aspectabili ratione, sed intelligibiliter; non
 temporanee, sed æternæ: non fluxæ causa vo-
 luptatis, sed stabilis gaudii: nec ejus gratia
 jucunditatis, quam humanus ipse animus sibi **B**
 fingere possit; sed cujus neque oculus, nec
 unquam auris rei experimento sensum fecit,
 nec vero mortalis cujusquam mens intellexit ⁶⁸

Gaude quod non sola gratia, sed ex mercede at-
 que præmio (juxta scilicet prolixorum certa-
 minum atque laborum pro victoria retributione)
 cœlorum regnum adeptus es; cunctisque divinis
 virtutibus, et cunctis veritatis et pietatis et ju-
 stitiæ operibus; præterea vero etiam crucis sup-
 plicio similis Salvatori effectus, atque hinc ma-
 jori fiducia atque favore auctus, pro Ecclesia
 ad Regem ac Deum intercedere sufficis. Licet
 etiam, ac facultas est, benignissime regalissimeque
 Dei Filii, tenuitatis nostræ meminisse, atque Domi-
 num suppliciter rogare, ut nos quoque, Dominica **C**
 digne voluntate institutis vitæ rationibus, vestræ
 partis efficiamur, ac cœlestibus Dei bonis una Vo-
 biscum perfrui mereamur; in Christo Jesu Domino
 nostro, cui est gloria et potestas et honor atque
 adoratio, una cum æterno Patre ac vivifico Spiritu,
 nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO IX.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli Philippi.

*Haurite aquam in gaudio e fontibus salutaris ⁶⁹,
 nobis acclamat prophetarum vocalissimus. Quosnam*

⁶⁶ Isa. xix, 19. ⁶⁷ Psal. xv, 6. ⁶⁸ I Cor. ii, 9. ⁶⁹ Isa. xii, 3.

32) Fecit ὁμωνυμία Philippi diaconi, unius
 e septem diaconis, viri ex ipsa Lucæ historia cla-
 rissimi, cum Philippo uno ex duodecim primique
 ordinis apostolo, ut veterum simplicitate res illo-
 rum confunderentur; ac quæ sunt diaconi, apo-
 stolo tribuerentur, vicissimque, ea præsertim ra-
 tione quod et apostoli nomen veterum usu illis
 commune. Perinde enim apostolos dici invenias,
 qui secundi ordinis discipuli essent, ac qui primi;
 maxime vero qui in illis præstarent Evangelii fun-
 ctione, in quibus nobilissimus Philippus diaconus:
 hinc κατ' ἐξοχήν ac singulari excellentia prædi-
 candi Evangelii, εὐαγγελιστῆς dictus; Act. xxi, 8, ac
 si Prædicatorem absolute dicas: quod ipsum aposto-
 licæ Sedis indulgentia nobis addictum nomen; atque
 utinam (S. P. Dominici, aliorumque in ordine insi-
 gnum εὐαγγελιστῶν et prædicatorum spiritu vere

Ἀπείων· καὶ ἀποστειλεῖ αὐτοῖς Κύριος ἄνθρωπον,
 ὃς σώσει αὐτούς· καὶ γνωστὸς ἔσται Κύριος τοῖς
 Ἀιγυπτίοις· καὶ εὐξοῦνται εὐχὰς τῷ Κυρίῳ, καὶ
 ἀποδώσουσιν.

Χαῖρε, ὅτι καὶ ἐν σοὶ ὡς κρατίστῳ, καὶ ὡς μερίδι
 τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ κρατίστης κληρονομίας κα-
 θεστῶτι, τὰ σχοινία, κατὰ τὸ ἱερώτατον λόγιον,
 ἐπέπεσεν αὐτῷ· ἅτινα δὴ ταῦτα νοητέον σχοινία· οἶ-
 μαι ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος τοὺς δεσμοὺς,
 οἷς καὶ σὲ, μετὰ τῶν ἄλλων τοῦ νοητοῦ νυμφῶνος
 υἱῶν, ἀναδησάμενος συνανελκυσεν· ὁμέστιόν τε καὶ
 ὁμοτράπεζον κατὰ τὴν ὑπερτάτην καὶ μυστικὴν
 ἀνέλαβε παστάδα· οὐκ αἰσθητῶς, ἀλλὰ νοητῶς· οὐ
 προσκαίρως, ἀλλ' αἰωνίως· οὐδὲ βεούσης ἡδονῆς,
 ἀλλὰ μενούσης χαρᾶς· οὐκ εὐφροσύνης χάριν, οἷας
 ἂν καὶ ἀνθρώπινος ἀναπλάσαι λογισμὸς, ἀλλ' ἦς
 οὔτε ὕψις, οὔτε ἀκοή ποτε τῆς πείρας ἐπήσθετο,
 οὔτ' οὖν διάνοια ἐνενοήθη βροτοῦ.

Χαῖρε, ὅτι οὐ χάριν μόνον, ἀλλὰ καὶ μισθόν, εἰτ'
 οὖν ἑπαθλον ἀξιόνικον τῶν μακρῶν ἀγώνων καὶ πό-
 νων, τὴν οὐράνιον βασιλείαν ἀπηνέγκω· καὶ πάσαις
 Θεοῦ ἀρεταῖς, καὶ πᾶσιν ἔργοις ἀληθείας καὶ εὐσε-
 βείας καὶ δικαιοσύνης· ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν σταύρου-
 σιν ἐξωμωμένος τῷ Σωτῆρι, καὶ διὰ ταῦτα παρρη-
 σίας πλείονος ἡξιωμένος, ἱκανῶς ἔχεις ὑπὲρ τῆς
 Ἐκκλησίας τῷ Βασιλεῖ ἐντυγχάνειν καὶ Θεῷ· ἱκα-
 νῶς ἔχεις, ὧ φιλαγαθώτατε καὶ βασιλικώτατε τοῦ
 Θεοῦ πατῆρ, καὶ τῆς ἡμετέρας μεμνησθαι μετριότη-
 τος, καὶ ἐντευξῆν ἱκετήριον τῷ Δεσπότη προσάγαγεῖν·
 ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς ἀξίως τοῦ Δεσποτικοῦ θελήματος
 πολιτευσάμενοι, τῆς ὑμετέρας γενώμεθα μερίδος,
 καὶ τῶν οὐρανίων σὺν ὑμῖν ἀπολαῦσαι καταξωθῶ-
 μεν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
 ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ
 προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ καὶ ζωοποιῷ
 Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

*Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Φίλιπ-
 πον (32).*

*Ἀντλήσατε ὕδωρ μετ' εὐφροσύνης ἐκ τῶν πη-
 γῶν Σωτηρίου, ὃ τῶν προφητῶν μεγαλοφωνότατος*

D apostolico apostolorum successoribus ipsa ar-
 repti instituti professione adjutores, vera ipsi suc-
 cessione) rem impleamus. Habuisse Philippum unum
 e septem filias quatuor virgines, quæ prophetarent
 Cæsareæ in Palæstina, auctor est Lucas Act. xxi
 citato: ipsumque hoc de diacono sive evangelista
 dictum, traxisse videntur Clem. et Polycrat. ad
 Philippum apostolum ex duodecim. Euseb. l.
 iii, c. 39, Clementem refert in hæc verba apostolos
 recensentem, qui uxores habuissent, propter illos
 qui nuptias repudiarent. Ἡ καὶ τοὺς ἀποστόλους
 ἀποδοκιμάσουσι; Πέτρος μὲν γὰρ καὶ Φίλιππος ἐπαι-
 δοποιήσαντο. Φίλιππος δὲ καὶ τὰς θυγατέρας ἀνδρά-
 σιν ἐξέδωκε. Καὶ ὅγε Παῦλος οὐκ ὀκνεῖ ἐν τινὶ
 ἐπιστολῇ τὴν αὐτοῦ προσάγορεῦσαι σύζυγον, ἣν οὐ
 περιεκόμιζε, διὰ τὸ τῆς ὑπηρεσίας εὐσταλές. An
 forte etiam apostolos reprobabunt? Petrus enim ei

ἡμῶν ἐμβοᾶ. Τίνας δὲ λέγων τοῦ Σωτηρίου πηγᾶς, ἢ τοὺς δώδεκα τοῦ Σωτῆρος μαθητᾶς, οὓς κἀκεῖναι

Philippus liberos susceperunt. Philippus etiam filias viris collocavit. Paulus quoque in quadam epistola, suam ipsius conjugem compellere non veretur. Quam tamen ideo minime circumduxit, ut expeditior ministerium suum expleret. De Pauli conjugio perinde astipulatur Methodius Martyr in *Symposio*, nec defunctorie ex ipsis Pauli verbis videtur conficere. Card. Baron. an. 58, n. 113, de hac Clementis auctoritate: *Quod autem tradit Clemens Alexandrinus, Philippum filias suas nuptui dedisse, non de Philippo diacono manifestum est loqui, sed de Philippo apostolo: nam adversus eos agens, qui nuptias improbarent, etc.* Mihi tamen nihil inde conficitur, ut necessario loqui putem Clementem de Philippo uno de duodecim; quod apostoli nomen ita commune erat, illis præsertim qui inter discipulos secundi ordinis quasi coryphæi erant, summisque ipsis apostolis pene conserti, cujusmodi erat Jacobus frater Domini, Jerosolymorum antistes, quem sic Paulus absolute apostolum dicit, atque neminem præterea apostolorum vidisse Jerosolymis, nisi Jacobum fratrem Domini. Erat magni ponderis ad nuptias astruendas Philippi diaconi et Evangelistæ exemplum et auctoritas, quod præsertim ejus cum laude nuptiarum et filiarum in Scriptura mentio exstaret; ut et Petri et ipsius Pauli, juxta quod veteres illi intellexerunt. De Polycrate major est difficultas, cujus semel et iterum ab Eusebio refertur auctoritas: l. iii, 31 et l. v, c. 24, quo utroque loco in vulgatis Eusebii, Φιλίππον τὸν τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Ut nulla expositio satisfacere videatur, ne Philippum, cujus filiarum memorentur, existimaverit primi ordinis apostolum, Christoph. tamen utroque loco, *Philippum dico, unum e septem diaconis.* Ubi Hent. Vales.: *Christophorsonus hoc loco nequaquam boni interpretis officio functus est, qui pro Philippo uno ex duodecim apostolis, Philippum unum ex septem diaconis substituit.* Utroque loco margini ascriptum Φιλίππος εἰς τῶν ἑπτὰ διακόνων, undecunque tandem vel Genevenses vel ipse Christophorsonus eam emendationem habuerint; atque utinam ex cod. ipsa antiquitate probato. Hieron. perinde in Polycrate τῶν δώδεκα ἀποστόλων legit. Verum Rufinus, priore quidem loco, *Dico autem de Philippo, qui fuit unus ex apostolis, qui dormivit apud Hieropolem*, absque illa voce τῶν δώδεκα, ea duodecim; cui proinde vel defuerit, vel illi glossema temere insertum textui, ac Scripturæ adversum, cujus auctoritate niti videatur Polycrates in Philippi filibus, existimata sit. Altero vero, in quibus est *Philippus evangelista, qui dormivit apud Hierapolim.* Quæ ipsa Christophorsoni emendatio est; nec plagiarius videri facile Rufinus possit, qui alterum pro altero substituerit. Facilius fuit obrepere Hieronymo, qui non Eusebii interpretem agebat, sed ex ejus Historia, prout memoriæ succurrebat, Catalogum suum texebat; in quolibet non ubique assecutum esse Eusebium vellemque ut Valesius Rufini auctoritatem vexasset, non uni Christophorsono detraxisset. Eusebius c. illo 31, l. iii, relato ex Cæli dialogo consentaneæ superioribus de Philippi et filiarum Hierapoli Asiæ civitate exitu, ubi earum et patris sepulcrum visitur, subdit ex Luca in Actibus apostolorum de filiabus Philippi evangelistæ apud Cæsaream Judææ unius e septem; quasi sentiat, ac existimet, eas auctoritates consentaneæ Scripturæ non nisi de Philippo, uno e septem ac diacono, intelligendas esse: ejusque unius exstare apud veteres ipsamque Scripturam, nuptiarum certum monumentum; nullius præterea apostolorum, excepto Petro, ut sensit Hier. *contra Jovinian.*, vel etiam Paulo, in sententia eorum qui locos Scripturæ de ejus conjugio exponunt. Quatuor Philippi filias, et quidem virgines ac prophetides habet

A vero dicit salutaris fontes, nisi Salvatoris duodecim discipulos: quos ipsos duodecim illi in deserto

sacer textus: Polycrates trium duntaxat meminit, earum nimirum quæ in Asia quieverunt, cujus in ea Christianitatis refert στοιχεῖα, lumina, primaque quasi sidera: duæ scilicet Hierapoli, quæ virgines permansere; tertia Ephesi quam et pater viro locaverit, ut auctor est Clemens, nulla cum sacro textu contrarietate; in quo sic virgines dicuntur, ut non sit necesse Deo sacras intelligere; vel quibus interdictum nuptiis esset. Tertiæ illius memoriam recolunt Græci die 4 Sept. et Ermionem vocant, quæ vere divino Spiritu vitam instituerit, ut auctor est Polycrates, innumerisque clara miraculis et sanationibus, egregio martyrio consummata sit Adriano imperatore, ut multis ibi Græci. Adjungunt Eutychem quasi sororem Menææ, de qua tamen nihil addunt. Græci in Menæis 11 Oct. festum celebrant, τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Φιλίππου ἐνδὲς τῶν ἑπτὰ διακόνων, cujus filias dicunt, et Tralli in Asia, aut procul Epheso, ad Dominum emigrasse aiunt, nulla martyrii facta mentione: Philippi vero apostoli ex duodecim, natale consignatum habent 14 Novemb., ubi nihil de ejus filiabus, sed ea solum quæ stylo exornat hic Nicetas, vel etiam Metaphr. de ejus Hierapoli in Asia cum Bartholomæo agone et consummatione. Quodque duæ Philippi diaconi filiarum virgines ibidem quieverint et sepultæ sint, crediderint forte veterum quidam filias esse ipsius Philippi apostoli ex duodecim, dixeruntque hinc inde prope patrem sepultas esse; quod, ut ita existimemus, nihil cogit. Certe ex sanctæ Ermiones et sororis actis illic relatis, liquet in Asiam concessisse, non patris adveniendi causa, sed Joannis Theologi, quod idem Magdalensæ contigit, ut ex sincerioribus veterum monumentis liquet: ex illis nimirum quæ de illa graviter scripsit Modestus Hierosolymorum antistes Photii text. cclxxv; *orat. De mulieribus unguentiferis*: quem ejus locum miror viro pio, erudito a hęc litterarum amanti obrepisse ut nudius tertius ad sanctam Deiparam traheret; quasi illa sit Maria Magdalena virgo ac martyr quæ sic Joannis studiosa Ephesi quieverit, illuc Joannem secuta: et quasi Molesti locus hic obstet Juvenalis item Hierosolymitani antistitis verbis, quibus ad Pulcheriam Augustam testatus est Hierosolymis quievisse, ejusque corpus translatum esse; quod et pluribus expressit Damascenus *Orat. 2 De dormitione sanctæ Mariæ*, quasi ex historia Euthymiaca, valde mihi suspecta, et quæ omnibus apocryphis addat illud de Thoma desiderato in transitu et exsequiis sanctæ Mariæ, cum quasi ex nube divinitus omnes apostoli præsto fuissent ac advenissent, ut funus illud et exsequiis honestarent. Siquidem enim humana industria (etsi a Deo moniti) iter confecissent, esset aliqua ratio traditoris illius adventus Thomæ, et post triduum a sepulto Mariæ corpusculo, quod in locis remotioribus prædicationis munus obiret, et apud Indos: quod autem ita miraculo sit, ut vult illa historia, nullas ex locorum distantia patitur istiusmodi moras; ac liquet plane istud de Thoma confictum, ex eo quod Joan. xi abfuisse scribitur, cum Dominus ipsa die Resurrectionis sero apostolis apparuit. Nihil ejusmodi quotquot nobis exstant apocryphi Ἰωάννου τοῦ Φλόγου, Melitonis, Joannis Thessalonicensis, quæ omnia vulgare licuit, sed non libuit, excepto Melitone, quod jam vulgatus esset, et cui viderer medicinæ aliquid posse facere, aut ab eo ejusque fursuribus lectori cavere. Andreas Cretensis archiepiscopus, ipse Jerosolymis educatus ejusque urbis clero clarus, paulo Damasceno antiquior, et qui primus hanc materiam recte tractasse scribitur ab auctoribus mihi in *Bibl. conc.* prolatis, diligenter rimatus antiqua monumenta, nullam in eis Euthymiacam Historiam offendit, aut dignam putavit, cui assumptæ Mariæ

palam designaverunt fontes, ad quos pridem Israel castrametatus est, cum Pharaonem atque Ægyptum fugisset⁷⁰. Hos quoque Israelis fontes dictos arbitror, ex quibus in Ecclesiis Deum benedicere jubet beatus David⁷¹. Nullis enim verbis explicabili mentis altitudine ac capacitate, ad fontanum ipsum unicuique spiritalium aquarum principium deducti, indeque jugiter in eos manans illuminatricis theologiæ fluentum suscipientes, atque eo affatim repleti, jugem omnibus sitientibus uberemque medelam scaturiunt.

Ad tales igitur fontes aquarum desiderio feramur, cervorumque in morem ardentius siticulosi huncce laticem ineuntes atque gaudio haurientes⁷², nostrum ex illis desiderium impleamus⁷³. Ne tamen ingratis moribus ac brutorum similes, ingenui animi nulla probitate donum ejusmodi atque beneficium sumamus : sed repleti aqua viva⁷⁴, viventem hostiam sanctam, rationabile obsequium nostrum, honoris titulo illi rependamus⁷⁵; nempe continue (quos dixi) vitales benedicendo fontes; ac per illos, ad divinissimum illum unumque universorum fontem, laudem ferentes.

Natura quidem indivisus indissectusque sacratissimus duodenus apostolorum chorus; ac sicut unus Dominus, unaque fides et gloria et gratia illis inerat, sic et ipsi unum Christi corpus exstiterunt⁷⁶: sicque unius laus, communis universorum laudatio exstitit, quemadmodum etiam eadem pene omnes virtute claruerunt. Cum tamen cujusque seorsim sacramentum memoriam celebremus, ac velut diversis Christi membris, personales eorum proprietates distingua-

⁷⁰ Exod. xv. 27. ⁷¹ Psal. lxxvii, 27. ⁷² Psal. xli, 2. ⁷³ Psal. cxxvi, 5. ⁷⁴ Joan. iv, 10. ⁷⁵ Rom. xii, 1. ⁷⁶ Ephes. iv, 5.

aut translate fidem astringeret, ejusque rei subsidio afferret (uno duntaxat allato Dionysio, cap. 3, *De divinis nomin.*), alia omnia monumenta, ut ipse clare profitetur in orationibus pridem Lipomano Latine, mihi utraque lingua, repræsentatis auctisque. Quod tamen leve præsidium ei quod præsertim Maximus Dionysii scholiastes gravissimus, de sepulchro Dominico exponat, in quo sic vita suscepta, ac quod inde vivificum, quod Dominicum corpus suscepisset, isque inde triduanus resurgens, nobis vitam incorruptam, et qua ipse prævit, initiasset. Certe in eo maxime elucebat (poterantque intelligere apostoli virique apostolici) *infinitæ virtutis ἀσθένειαν*, ut habent omnes codd. *imbecillitatem*, non, quod reddit Bibl., *potentiam*, quidquid tandem in suo cod. habuerit, vel illi obrepserit: hæc nimirum divina exinanitio, nobis a Paulo prædicata. Idque adeo, si qua fides hujus Dionysii, cui nihil necesse istud de Mariæ exsequiis addere, eoque gravare quod nullis veterum monumentis consonat, respuitque ipse Baron. an. 52. Sed hæc justo plura. Ad rem nostram. Uti Magdalena, sic quoque quæ Hierapoli Philippi filix virgines consenuerunt, et ibi sepultæ sunt, alia ex causa ibi hospitium delegerint, quam ut patre fruerebantur, qui forte diem obierat, ut et Philippus ipse primi ordinis apostolus, antequam illæ in Asiam pedem inferrent: sic vero Hierapoli consummatas, pietatis fidelium fuit, ut prope Philippi tumulum religiose deponerent, quæ ipsæ inter prima Christianitatis lumina cense-

Α σαφῶς αἱ κατὰ τὴν ἔρημον δώδεκα προετίθουν πηγαί, αἷς ὁ Ἰσραὴλ πάλαι Φαραῶ καὶ τὴν Ἀἴγυπτον παρενέβαλεν ἐκφυγῶν. Τούτους ἡγοῦμαι καὶ πηγὰς εἰρησθαι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐξ ὧν ἐν ἐκκλησίαις εὐλογοῦν τὸν Θεόν, ὁ μακάριος προτρέπει Δαβὶδ. Ἀφράστῃ γὰρ διανοίας βάθει, πρὸς αὐτὴν τῶν νοητῶν ὑδάτων τὴν πηγαίαν καὶ μίαν ἀρχὴν ἀναστομούμενοι Χριστὸν, κάκειθεν ἀνεκλείπτως τὸ τῆς φωτιστικῆς θεολογίας βεῖθρον ἐπ' αὐτοὺς ἰδὼν ὑποδεχόμενοι καὶ πληρούμενοι, ἀένναθόν τε πᾶσι καὶ ἀφθονὸν λαμὰ τοῖς διψῶσιν ἀναβλύζουσιν.

Ὅμοιοὺν ἐπιποθήσωμεν ἐπὶ τὰς τοιαύτας τῶν ὑδάτων πηγὰς, καὶ κατὰ τὰς ἐλάφους, διψητικῶς σφόδρα τοῦτο τὸ νάμα μετιόντες, καὶ μετ' εὐφροσύνης ἀπαντλοῦντες, ἐξ αὐτοῦ τὴν ἡμῶν ἀποπληρώσωμεν ἐπιθυμίαν. Ἀλλὰ μὴ ἀχαρίστως τῆς δωρεᾶς, μηδὲ τρόπον ἀλόγων, ἀγνωμόνως τῆς τοιαύτης μετάσχωμεν εὐεργεσίας· πληρούμενοι δὲ τοῦ ζῶντος ὕδατος ζῶσαν θυσίαν, ἀγίαν, τὴν λογικὴν ἡμῶν λατρείαν, εἰς λόγον ἀποδώμεν τιμῆς· προσεχῶς μὲν τὰς εἰρημένας ζωογόνους εὐλογοῦντες πηγὰς· δι' αὐτῶν δὲ τὴν ἀνεσιν πρὸς τὴν ζωαρχικωτάτην καὶ μίαν τῶν ὅλων ἀναφέροντες πηγὴν.

Ἄδιαίρετος μὲν οὖν κατὰ φύσιν καὶ ἀτμητος ἡ τῶν ἀποστόλων πανευαγῆς δωδεκάς· καὶ ὡσπερ εἰς Κύριος, ἐν Πνεῦμα, μία τε πίστις καὶ ἑξὼς καὶ χάρις αὐτοῖς, οὕτως ἐν σῶμα Χριστοῦ πεφήνασι καὶ αὐτοὶ, οὕτω καὶ ὁ τοῦ ἐνὸς ὅμοιος, κοινὸς τῶν ὅλων ἐστίν, ὡσπερ ἡ κατ' ἀρετὴν εὐδοκίμησις ἀπάντων σχεδὸν ἡ αὐτή. Ἀλλ' ὁμοίως, ἰδίᾳ τούτων ἐκάστου τὴν ἱερὰν τελοῦντες μνημοσύνην, καὶ οἷα διαφόροις Χριστοῦ μέλεσι, τὰς κατὰ τὴν ὑπόστασιν αὐτῶν ἰδιότη-

rentur, et quarum in Scriptura consecrata esset memoria; quarum ipsæ prioris habitationis ædiculæ Cæsareæ venerationem haberent, quas Hieronymus cum Paula exstantes adhuc inviserit. Hæc forte justo fusius. Unum mihi istud observare potuisse in suo Eusebio videtur vir in eo versatissimus, sic cum historiam primorum illorum temporum texuisse, ut ei duntaxat insereret, quæ vel ex Scriptura, vel ex certis theologorum, quos laudat, monumentis haberet, non quæ vel fama vulgaret, vel incertis auctoribus conscripta exstarent. Quo factum ut, tacitis rebus Jacobi Alphæi, in rebus Jacobi fratris Domini moratus sit, ex quo parum cautis, alter alteri substitutus, expunctusque qui vere apostolus et major, quod de duodecim: unus servatus qui ex Septuaginta, quod ejus res, non illius scripserit Hegesippus, exque illo retulerit Eusebius. Vel ergo summæ oscitantix notandi Clem., Polycrat., Papias, qui quas Scriptura sic palam filias Philippo dat evangelistæ, uni ex septem, dederint Philippo, uni ex duodecim, vel ipso Eusebius, qui, relatis eorum testimoniis, de Philippo primi ordinis apostolo, subdiderit quasi confirmationis causa locum Actorum de Philippi diaconi filiabus. Quod cum durum sit admittere, malim Christophorsoni post Rufinum emendationi stare, quam Valesio morem gerere. Hieronymus, ut sibi ipse non committatur, alii viderint: certe aliis etiam locis parum sui memorem, contraria locutum liquet; quæ non est instituti urgere.

τας ἀφοριζόμενοι, ἰδίως ἐκάστῳ καὶ τὸν λόγον τῆς A εὐφημίας ἀποδώσομεν.

Τίς οὖν αὐτῶν ἐστὶν ὁ νῦν τὸν λόγον ἡμῖν πρὸς τὴν οἰκειαν εὐφημίαν ξυναγαγών; Τίς ὁ μετὰ πρῶτον ὕπνον εὐθύς ἀφ' ἐσπέρας αὐτῆς ἀνιστῶν, καὶ τὴν ὀκνηρίαν ἀποσκευαζόμενος τῶν ψυχῶν, καὶ δλλον ἀλλαχόθεν πρὸς τοὺς τῶν ἁγίων οἴκους ἱεροῦς συγκινῶν, καὶ πρὸς δοξολογίαν θεῖαν προθυμοποιῶν καὶ ἀναπτερῶν; Ἡ πᾶσι δῆλον, ὡς ὁ μέγας Φίλιππος τὴν αὐτοῦ σήμερον ἐσάλπισε μνήμην, καὶ πάσας ἐν αὐτῇ τῶν εὐσεβῶν ἐκκλησίας πρὸς δόξαν Θεοῦ συγκροτεῖ. Οὐα δὲ τὴν πολυτελεῆ πανδαισίαν καὶ μυστικὴν, τὰ οἰκεία τῆς ἀρετῆς ἀνδραγαθήματα προβαλλόμενος, τούτοις δεξιούται τοὺς αὐτοῦ δαιτυμόνας καὶ ἐραστάς. Φίλιππος, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ δοκιμὸς καὶ πιστὸς ὄντως τοῦ Λόγου μαθητῆς, ὁ τὸν περιώνυμον τῆς δωδεκάδος χορὴν συμπληρῶν· ὁ τίμιος λίθος, ὁ πάγκαλος, ὁ πανώριος, ὁ διαυγής, ὁ χρυσοειδής, ἢ χριστοειδής· ὁ λαμπρὰς ἀκτίσι τῆς χάριτος ὑπερφυῶς διηνηθισμένος. Φίλιππος, ὁ κάτω μὲν πατρίδα, τὴν Βηθσαϊδᾶ, πόλιν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου λαχὼν· ἄνω δὲ τὴν μητρόπολιν αὐχῶν Ἱερουσαλήμ, τὴν οὐρανίαν καὶ ζῶσαν, καὶ ἀκατάλυτον πόλιν τοῦ Θεοῦ.

Οὗτος οὖν ὁ τρισμακαριώτατος ἀνὴρ, ὡσπερ τοῦ αὐτοῦ γένους καὶ τῆς αὐτῆς πατρίδος τῶν ὑψηλῶν ἐτύγγανε μαθητῶν, αὐτῶ καὶ γνώμης ὧν τῆς αὐτῆς καὶ διανοίας, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν δὲ συνειδήσεως καὶ γνώσεως τῆς αὐτῆς, ὡς μόνον αὐτὸν εὔρε τὸν Ἰησοῦν· μᾶλλον δὲ τοῦτον ὁ Κύριος εὐρών, Ἀκολούθει μοι, προσεῖπε, πάσης εὐθέως ῥήγνυται σχέσεως σωματικῆς· πάσης περικοσμίου προσπαθείας ἀθρόως ἀπολυθεὶς, πρὸς ὑπερκόσμιον ἐπιθυμίαν ἀνεφλέγη. Ἠθέλησε, φησὶν, ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὗρε Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Οὐ μακρῶν ἐδέησε πρὸς τὴν κλήσιν παραινέσεων· οὐ προέτεινε δωρεάς· οὐχ ὑποσχέσεων μνήμην ἐποιήσατο· οὐ μισθούς τῆς ἀκολουθήσεως προὔβαλετο. Ἐνὶ ῥήματι μόνῳ πρὸς μαθητείαν ἐπεσπάσατο, Ἀκολούθει μοι, καὶ τῷ βραχεῖ τούτῳ ῥήματι φίλτρα γονέων εὐθύς ἔσθη· συγγενῶν, φίλων, οἰκείων διαθέσεως ἐπελήσθη, καὶ κτῆμα καὶ χρῆμα, καὶ πᾶσα τοῦ βίου παραφαῦλον ἐλογίσθη κατασκευῆ, καὶ σαρκικῆ πᾶσα κατεμαράνθη στοργῆ· ἄλλη δὲ βλάστη φιλότητος καὶ ἔρωσ ἐνδοθεν ἄλλος, οὐράνιος, αὔλος ἀνέβαλλε καὶ πνευματικὸς.

Ἀπαξ τοῦ Λόγου φωνοῦντος ἤκουσεν ὁ Φίλιππος, Ἀκολούθει μοι, καὶ τὸν ἀληθῆ καθηγεμόνα τῷ ἐντάλαματι γνοὺς, οὐκ ἐβλεψεν εἰς τὰ ὀπίσω λοιπὸν, οὐκ ἐδίστασε τὴν ψυχὴν, τὴν ἀκολουθήσιν οὐκ ἐφεύσατο, οὐδ' ὡσπερ Ἐλισσαιὲ πρὸς Ἡλιοῦ καλούμενος, πρότερον τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα παρεκάλει καταφιλεῖν, καὶ τοῖς οἰκείοις συνταξάμενος, οὕτως ἀκολουθεῖν. Ἐγνώ τὸν καλὸν ποιμένα τὸ πρόβατον, καὶ σπουδῆ τῶν ἀλλοτρῶν ἀπαλλοτριούμενος, δι' αὐτοῦ

mus, proprie etiam cuique laudatoriam orationem reddamus.

Quis igitur ex sacro illo numero est, qui nobis impræsentiarum ad suas depangendas laudes nostram orationem ductat? Quis ille qui vix primo somno degustato ab ipsa statim vespera jubet surgere, decussaque animorum segnitie, hinc inde alios aliosque ad sanctorum ædes sacras concitat, atque ad divinas animis alacres erigit laudes, ac velut alas addit? Annon omnibus liquet, magnum Philippum velut clangente tuba suam hodie indixisse memoriam, cunctasque in ea piorum mentes ad Dei cogere gloriam, ipsumque haud secus ac dapes lautissimas atque mysticas, præclara sua apponentem virtutis facinora; his suos præmagnifice convivas ac B amatores excipere? Philippum nempe, electum illum, probatum ac vere fidelem Verbi discipulum, clarissimum illum complementem duodenum chorum: lapidem pretiosum, elegantissimum, pulcherrimum, pellucidum, aureis micantem fulgoribus, seu Christo similem; splendidis gratiæ radiis præmagnifice interstinctum atque florentem; Philippum, inquam, in terris quidem Bethsaida nactum patriam, Andreæ et Petri civitatem; sed qui in cælis, Jerusalem cælesti vivaque metropoli, insolubilique Dei civitate gloriatur.

Hic itaque vir ter beatissimus, uti eadem satus prosapia, eademque natus patria ac præcelsi discipuli, sic ejusdem quoque animi ac sententiæ cum esset, ubi tantum Jesum invenisset; quin potius illo Dominus invento, *Sequere me* dixisset, ab omni statim corporali abreptus necessitudine, omnique repente solutus terrena affectione, supramundana cupiditate exarsit. *Voluit*, inquit, *Jesus exire in Galilæam, et invenit Philippum, et dicit ei, Sequere me*¹⁴. Non proluxa adhortatione ut is vocanti obtemperaret, indiguit: non munera obtulit: non pollicitationum memoriam iniecit, non mercedem ac præmia his qui sequerentur dedita, in medium attulit. Uno duntaxat illi verbo, *Sequere me*, sibi discipulum addixit; brevique hac vocula parentum statim amoris vim exstinxit. Cognatorum, amicorum, necessariorum oblitus affectionis est: prædia, pecuniæ, omnisque vitæ spretus apparatus; carnalis omnis libido elanguit, germenque aliud amicitiae, ac amor alius, cælestis ille, nihil terrenus ac spiritalis intus animo reffloruit.

Semel Verbi vocem audivit Philippus, *Sequere me*, veroque præceptore ex jussione agnito, non ultra aspexit retro, non animi anceps fuit, non sequi renuit, non sicut Eliseus vocante Elia rogavit, ut prius ambos parentes osculari liceret¹⁵; ac necessariis vale dicto, sic sequeretur. Cognovit ovis bonum Pastorem¹⁶, citoque liberatus ab alienis, per eum ad supernam ac mysticam festinus contendebat caulam. Quo etiam posthac auctore salutem consecutus

¹⁴ Joan. i, 43. ¹⁵ III Reg. xix, 30. ¹⁶ Joan. x, 14.

semplternæ vitæ et pascua insedit et loca se-
desque.

Hæc Philippi, qua discipulum professus est, exor-
dia. Hæc vocationis illius ac electionis causa. Inde
toti crucifixus mundo, soli confixus cruci erat Chri-
sto⁷⁷. Discipulorumque primoribus læ chori capiti-
bus, ceu pari illis honore succenturiatus, ad solum
Magistri nutum sese extendebat, ejus solo amore
roboratus, atque ad virtutis decorem formatus, re-
gnique mysteriorum dignus habitus: quanta de-
mum facultas Verbo sacro-sancte doctori vinctus,
eique similis effectus.

Nec ipse quidem eum in modum bono perfrue-
batur, idipsum vero proximis occultabat: sed cum
bono animi proposito ac voluntate præclare nite-
ret, cum aliis quoque bonum communicat; inven-
toque primùm Nathanaele, ejus qui venturus esset,
adventum illi nuntavit. *Non jam amplius, inquit, in
spe est Israelis salus. Non amplius quod nondum præ-
sens existat, tanquam futurum, obscure animi ratio-
nibus repræsentamus. Adest enim, ac quem olim ma-
gnus Moses et prophetæ spiritu præviderunt, extre-
misque temporibus Israeli Salvatorem suscitandum
prædixerunt, cum invenerimus (Jesum scilicet a Na-
zareth) eximisque ejus operibus inducti crediderimus,
cum eo lubentissime morati, ejusque usi contubernio
sumus⁷⁸*. His itaque penitus sermonibus captum, tan-
quam pulcherrimum venatum atque opimum, virum
Jesu adducit; hocque primùm animi vere impensi
pignus, ac sinceræ fidei certum argumentum Christo
exhibuit, verum illum Israelitam fructum ferens.

Cunctis igitur deinceps gratiæ sermonibus aurem
præbens, omniumque ipse oculis mirabilium inspe-
ctor factus, sacrarum quidem doctrinarum ope, omni
quod dejicit deprimitque atque infringit animum
purgabatur, omnisque ignorantiae depulsa caligine,
divinæ scientiæ cœlestisque sapientiæ luce profici-
ens, magnifice illustrabatur; novis vero ac inau-
ditis operibus roborata fide, ac quotidie in interiori
renovatus homine et confortatus in virum perfe-
ctum, in mensuram crescebat ætatis plenitudinis
Christi⁷⁹.

Hujusce perfectionis certum indicium, sanctæ di-
lectionis confirmatio, quam magnus ille Apostolus
perfectam, sanctam Magistro devotens, parem inde
amorem consequabatur. Quinimo, ille quidem bo-
norum auctor, ac qui natura dilectio sit, omnis
semper virtutis perfectione pollet, nullamque ejus
prorsus aut diminutionem admittit aut intensionem:
at qui exercitationis cultu, sive imitatione ad illam
enituntur, pro certa profectus ex virtutum luce ra-
tione, etiam perfectionis compotes efficiuntur; alii
quidem ad filiorum atque hæredum provehentes
classem ac dignitatem; alii vero, fidelium, qui ser-
vis deputantur, nanciscentes ordinem.

Α πρὸς τὴν ἄνω καὶ μυστικὴν ἠπειλεῖτο αὐλήν· δι' οὗ
καὶ σωθεὶς μετὰ ταῦτα, τῶν ἀειζῶων ἐπέβη καὶ νο-
μῶν καὶ μονῶν

Τοῦτο Φιλίππου τῆς μαθητείας ἀρχή. Αὕτη τῆς
αὐτοῦ κλήσεως καὶ ἐκλογῆς ἡ ὑπόθεσις. Ἐντεῦθεν
ἔλω σταυρούμενος τῷ κόσμῳ, μόνῳ συνεσταυρούτο
Χριστῷ. Καὶ τοῖς τῶν μαθητῶν κορυφαίοις, ὡς ἐμότι-
μος συντεταγμένος, πρὸς μόνην ἑαυτὸν τοῦ διδασκά-
λου συνέτεινε τὴν ῥοπήν, μόνῳ τούτου τῷ πῶθῳ βων-
νόμενος, καὶ πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος τυπούμενος,
καὶ τῶν τῆς βασιλείας μυστηρίων καταξιούμενος,
καὶ τῷ μυσταγωγῷ Λόγῳ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἐνούμενος
καὶ ἐξομοιούμενος.

Καὶ οὐκ αὐτὸς μὲν οὕτω κατετρώφα τοῦ ἀγαθοῦ,
ἀπὸ δὲ τῶν πλησίον αὐτὸ παρακαλύφατο· ἀγαθὸς δὲ
κομιδῇ τὴν τῆς ψυχῆς πρόθεσιν ὦν, καὶ πρὸς ἄλλους
κοινοποιεῖται τὸ ἀγαθόν· καὶ πρῶτον εὐρηκῶς τὸν
Ναθανάηλ, τὴν παρουσίαν εὐηγγέλισατο τοῦ ἐρχο-
μένου. Οὐκέτι, φησὶν, ἐν ἑλλείπειν τῷ Ἰσραὴλ ἡ
σωτηρία. Οὐκέτι τὸ μήπω παρὸν, ὡς ἐσόμενον
ἀμυδρῶς ταῖς ἐννοιαῖς φανταζόμεθα. Πάρεστι
γὰρ, καὶ, Ὅν πάλαι Μωσῆς ὁ μέγας καὶ οἱ προ-
φῆται τῷ πνεύματι προείδοσαν, καὶ ἐπ' ἐσχάτων
Σωτῆρα τῷ Ἰσραὴλ ἀναστήσειν προείποσαν,
τοῦτον εὐρόντες ἡμεῖς, τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ Ἰησοῦν,
καὶ τῷ τῶν ἔργων αὐτοῦ πεπιστευκότες ὑπερ-
φνεῖ, τὴν μετ' αὐτοῦ τρισάσμενοι πεποιήμεθα
συνοίκησιν. Τούτοις κατακράτος τοῖς λόγοις ἔλῶν,
ὡσπερ θήραμα κάλλιστον, προσάγει τῷ Ἰησοῦ τὸν
ἄνδρα· καὶ τοῦτο πρῶτον ἐνόησας ἐνέχυρον ἀληθι-
νῆς, καὶ γνώρισμα πίστεως εὐλιχρινούς παρέσχε τῷ
Χριστῷ, τὸν ἀληθινὸν ἐκεῖνον Ἰσραηλίτην καρποφο-
ρῶν.

Πᾶσιν οὖν καθεξῆς τοῖς λόγοις τῆς χάριτος ὑπ-
έχων τὸ οὖς· αὐτόπτης δὲ καὶ τῶν θαυμασίων πάν-
των καθεστῶς, ταῖς ἱεραῖς μὲν διδασκαίαις πάσης
μειωτικῆς ὑφέσεως ἀνεκαθάρατο· καὶ πάσης ἀγνοίας
ἀποσκευαζόμενος τὴν ἀχλὺν, φωτὶ θεῶν γνώσεως καὶ
οὐρανίας σοφίας προκόπτων καταλάμπητο. Τοῖς
παραδόξοις δὲ τῶν ἔργων τὴν πίστιν βεβαιούμενος,
ἡσυχάει δὲ καὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἀνακαινούμε-
νος καὶ κραταιούμενος, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον
ἡλικίας τοῦ πληρώματος ἀνῆλθε Χριστοῦ,

Ταύτης τεκμήριον τῆς τελειότητος, ἡ τῆς ἀγίας
κραταίωσις ἀγάπης, ἣν ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀπόστολος
τελείαν, ἀγίαν ἀφιερούμενος τῷ διδασκάλῳ, τὴν
ἴσπην ἐκαίθεν ἀντελάμβανεν· μᾶλλον δὲ, ὁ μὲν ἀγα-
θοδότης, καὶ ἀγάπη κατὰ φύσιν ὦν, αἰεὶ ἐν τελειότητι
πάσης ἐστὶν ἀρετῆς, οὐθ' ὑφείκει ἔλῳς, οὐτ' οὖν ἐπί-
τασιν προσιέμενος· οἱ πρὸς αὐτὸν δὲ δι' ἀσκήσεως,
ἤτοι μιμήσεως ἀνατεινόμενοι, κατ' ἀναλογίαν τῆς
διὰ τῶν ἀρετῶν προκοπῆς, καὶ τῆς τελειότητος
κατευστοχοῦσιν· οἱ μὲν, εἰς υἱῶν καὶ κληρονόμων
ἀνιόντες τάξιν· οἱ δὲ, εἰς δούλων καταρτῶντες πι-
στῶν.

⁷⁷ Galat. ii, 19. ⁷⁸ Joan. i, 45. ⁷⁹ Ephes. iv, 13.

Οἱ τοίνυν ἱεροὶ καὶ μεγάλοι τοῦ Λόγου μαθηταί, ἄξινοι μὲν πάσης φιλίας τοῦ κόσμου καθεστῶτες, οἰκεῖοι δὲ καὶ φίλοι τοῦ οὐρανοῦ Πατρός· καὶ πάσης μὲν τοῦ νῦν αἰῶνος ἐρωτικῆς διαθέσεως ἑαυτοὺς ἀλλοτριοῦντες, μόνης δὲ τῆς ἀγάπης τοῦ θεαρχικωτάτου Νυμφίου τετραμένοι, καὶ αὐτῷ συνενούμενοι διὰ τοῦ Πνεύματος, τῆς ὑψηλῆς εὐμοιρῆσιν υἰότητος. Ὅθεν αὐτοῖς καὶ Πνεῦμα ἅγιον, πρότερον μὲν ὡς ἀτελέσιν, ἀτελῶς τε καὶ ἀμυδρῶς ἐνεργοῦν· ὕστερον δὲ, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς τοῦ Μονογενοῦς ἀποκατάστασιν, τελετουργικῶς (33) ὡς τελείοις ἐπιδημοῦν καὶ θεοῦν, ἄρχοντας αὐτοῦς ἐπὶ πᾶσαν καθιστάνει τὴν γῆν· οὐκ ἐπιχῆροις τιμῶν ἀρχαῖς, οὐδὲ βασιλείαν ἐπίζηλον καὶ περιτρεπομένην· ἀκατάλυτον δὲ δόξαν, καὶ μὴ μεταπίπτουσαν χαριζόμενον ἀρχὴν. Ἐπρεπε γάρ τοὺς γεννωμένους ἀνωθεν, ἀνάλο-

γον τῆ τοῦ Πνεύματος ἀιδιότητι καὶ τὴν κληρονομίαν λαχεῖν· καὶ τοὺς συμμόρφους τῆς δόξης τοῦ Μονογενοῦς καθισταμένους, κατὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμολοσίαν, καὶ τῆς ἀκηράτου κατασχέσεως μετασχεῖν.

Πᾶσαν τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς λαβόντος Χριστοῦ, πᾶσαν δι' αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην οἱ ἱεροὶ θεολόγοι τούτου κληρωσάμενοι, οἱ μὲν τὰς ἐπὶ τῆς λήξεως, οἱ δὲ τὰς ἐσπερίους διαλαγχάνοντες ἐπήρσαν· καὶ οἱ μὲν τὸ βόρειον, οἱ δὲ τὸ νότιον κλίμα διέθεον εὐαγγελιζόμενοι τῆς γῆς. Φίλιππος δὲ ὁ μέγας τοῦ Θεοῦ παῖς, ὁ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων φωτοφανῆς καὶ γνήσιος κατὰ μίθεξιν υἱός· ὁ τοῦ Μονογενοῦς φίλος πιστός καὶ κατὰ χάριν ἀδελφός· τὸ τίμιον λόγευμα τοῦ Παρακλήτου, τὸ σκήνωμα τῆς ἀγιωσύνης τοῦ Ὑπεραγίου, τὸ στεφάνωμα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ καλλώπισμα τῶν ἀποστόλων, τὸ ἐντρυφήμα τῶν ἀσωμάτων· οὗτος τῆς Ἀσίας τὰ κλίματα (34) περιῶν, καὶ πάσαις μὲν χώραις καὶ πόλεσι

³³ Cant. ii, 5. ^{33*} Act. ii, 2. ³⁴ Psal. xliii, 17.

(33) *Τελετουργικῶς*. Opponitei quod dixerat ἀτελῶς τε καὶ ἀμυδρῶς. Si ergo, quasi vi divina secretius saceratusque operante, consecrante atque initiante. Est τελετὴ καὶ ἐκτελέσις ritus consecratio; τελετουργός δὲ δύναμις Dionys. virtus divina operans in sacramentis; auctore Budæo, τελετουργία, consecratio. In apostolis ipse seipso τελετουργῶν divinus Spiritus, in nulla exteriori caeremonia divinius præstans in apostolis, ut in primitiis, quod in reliquis per signa sensibilia et elementa, quibus subjicere potuit, dum adhuc imagine versamur, nec ipsam omnino veritatem tenemus.

(34) *Τῆς Ἀσίας τὰ κλίματα*. Videtur Nicetas hanc unam Philippo assignare provinciam; alii tamen etiam alias addunt: Abdias Babylonius in Scythia primum prædicasse, ac certamen desudasse narrat, quo perfunctus in Asiam venerit, ubi Hierapoli dormierit, et quidem placida morte, quod cunctis adversatur. Omnes certe constanter docent, in ea urbe martyrio functum esse; nec de modo martyrii dissident, sed solum plus minusve explicant, quæ fuit erroris occasio card. Bar. dum ita scribit an. 54, n. 3: *De mortis genere discrepat ab Eusebio Nicephorus, et alibi idem Metaphrastes; sed nec horum alicui assentitur incertus auctor, qui scripsit passiones apostolorum*. Incertum eum auctorem non

Sacri igitur magnique Verbi discipuli, ab omni amicitia, quæ sæculi usu præstatur, extranei, ac Patris cœlestis necessarii atque amici: hique adeo tum repudiata ævi præsentis omni libidine, tum vero divinissimi Sponsi charitate vulnerati³³, eique per Spiritum copulati ac juncti, sublimem filiorum rationem nacti sunt ac nomen. Quamobrem hos quoque Spiritus sanctus, cum prius quidem tanquam imperfectos, imperfecte atque obscure afflaret^{33*}; postea, Unigenito jam in cœlos recepto, consummativa (ut sic loquar) ratione ac consecrativa, quasi perfectis illis adveniens eosque deificans, principes constituit super omnem terram³⁴: non perituris magistratibus atque muniis augens, neque regnum ejusmodi tribuens, quod invidiosum sit atque facile evertatur, sed indissolubilem gratiam, ac imperium nulla unquam ratione ad alios transiturum eis consedens. Decebat enim, ut qui de supernis nati essent, hæreditatem quoque ac sortem æternitatis Spiritus convenientem consequerentur: ac qui conformes gloriæ Unigeniti essent, pro similitudinis ejus ratione, etiam immortale decus perciperent.

Cum igitur omnem Christus in cœlo et in terra nactus esset potestatem, omnem per ipsum ejus sacratissimi Theologi sortiti orbem^{33*}, alii orientales, alii occidentales, quæ obtigerant, partes inierant: atque alii quidem borealem, alii vero australem plagam, evangelizando percurrerant. At magnæ Dei puer Philippus, Patris ille luminum lucidissimus verusque participatione filius; Unigeniti fidelis amicus ac gratiæ indulgentia frater; nobilis Paracleti fetus, tabernaculum sanctificationis, ejus qui omni eminent sanctitati; Ecclesiæ corona, apostolorum gloriatio ac decus, spirituum delicia; hic utique Asiæ oras perlustrans, cunctisque provinciis atque urbibus vitæ doctrinam annuntians, eosque

^{33*} Matth. xxviii, 19.

moror, sive est Abdias, sive quis alius; Eusebio reliqui consentiunt: solum explicant modum crucis, quem ille tacuit, quod inverso capite et a pedibus perforatis calcaneis stipiti affixus: quo tanto supplicio, tumultuante etiam plebe, lapidibus appetitus, brevi animam reddidit. De tempore singularis est Hippolytus, quod Domitiano imperatore sublatum scribit. Menæa, peragratis Mysiæ et Lydiæ urbibus, Hierapolim venisse tradunt, quæ ipsæ Asiæ provinciæ sunt: nec enim Mysos seu Mæsos Europæo, videntur velle, quibus proprius ad Galliam licuisset accedere, in qua prædicasse auctor est Isidor. lib. *De vita et morte sanctorum* c. 74. *Philippus Gallis prædicat Christum, barbarasque gentes vicinas, tenebris et tumentis Oceano conjunctas, ad scientiæ lumen fideique portum perducit*. Additque hoc munere perfunctum Philippum, in Phrygiam migrasse, ubi Hierapoli occubuit. Baronii opinionem, qui rem trahat ad Galatas Asiaticos, serio convellit ill. ac reverend. Petrus de Marca Parisiensis archiep. in epist. ad Henricum Vales. ejus Eusebio præfixa, adducto etiam Usserio Armachano, cap. 2 *De antiquitatibus Ecclesiæ Britannicæ*, qui ipse strenue Isidori lectionem vindicat, et Jacobi Berulii temeritatem notat, qui *Galatis, pro Gallis*, in textu ipso, absque ulla nota veteris lectionis reposuerit. Vellem testes

qui ad vitam erant ordinati, veræ vitæ per fidem concilians; captosque omnes a diabolo, innumerisque erroribus ac seductionibus perditos sapientiæ divinæ sermonibus hortamentisque captivans, ac regenerationis aqua emundans, gratiæque Spiritu illuminans atque consummans, ita nimirum Patri, qui in cœlis est, filios adoptabat. Cunctos vero qui variis passionibus seu morbis tenebantur, aut obsessi a dæmonibus erant, aut quovis alio sinistro casu afflictabantur, maleque habebant, solo sermone ac sacræ manus contactu sanabat. Ac quidem spiritali ratione, inaspectabilium hostium facies cædens, eos elidebat; ad sensum autem, quos illi seduxerant arguens, increpans, obsecrans⁸¹, magnifica, prædicatione prodigiorumque stupendis operibus, ad agnitionem veritatis paulatim adducebat⁸²: sacerdotesque ac præsules fidelibus præficiens, quin et per loca Domino altaria exstruens, sacrumque sanctorum mysteriorum ritum tradens, necnon evangelicam, quoad liceret, eis legem constituens, in eum modum duplicis auctor beneficii (corpus scilicet demerendo atque animum) vir beatissimus credentibus erat.

Quemadmodum autem ingens sagena in mare missa, quanto amplius aquis immoratur, tanto majorem piscium copiam trahit⁸³; sic utique magnus Philippus annos complures cum gentilium multis populis versatus, longe confertam multitudinem eorum trahit, qui illius opera nomen Christo darent. Decebat autem, ut tanquam Spiritus sagena, sanctorum angelorum manibus, velut ex mari in littus (in cœlestem scilicet stationem) eductus, si quid Dominica indignum mensa illi comes esset, id vero abjiceret; quidquid autem bonum et pulchrum ac pretiosum esset, Regi gloriæ cum honore offerret.

At quisnam Apostoli resolutionis modus? Est Phrygiæ urbs magna atque illustris, opum abundantia gloriæque fastigio superba (Hierapolim vocant), civium robore ac multitudine, nulli forte tunc magnarum per Orientem metropoleon primas cedens. Ad hanc magnus Philippus post longos viarum circuitus, post omnis generis pericula, labores, ærumnas, post varia Evangelii causa tormenta

τὸν λόγον εὐαγγελιζόμενος τῆς ζωῆς· πάντας δὲ τοὺς εἰς ζωὴν τεταγμένους, τῇ ἀληθινῇ διὰ πίστεως προσάγων ζωῆς· καὶ πάντας μὲν ἐξωγρημένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ μυρίαὶς ἀπάταις καὶ πλάναις ἐξαπολωλότας, λόγοις σοφίας Θεοῦ καὶ παραινήσεσιν αἰχμαλωτίζων, καὶ τῷ τῆς παλιγγενεσίας ὕδατι καθαίρων, καὶ τῷ τῆς χάριτος πνεύματι φωτίζων καὶ τελετουργούμενος, οὕτω δὲ τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς υιοθετεῖτο Πατρί. Πάντας δὲ τοὺς ὑπὸ ποικίλων ἐξεταζόμενους παθῶν ἢ νόσων πειραζόμενους, ἢ δαιμονίων παρενοχλούμενους, ἢ ὅτι οὖν πονηρῶ κακουμένους συναντήματι, λόγῳ μόνῳ καὶ χειρὸς ἱερᾶς ἐθεράπευεν ἐπαφῇ. Καὶ νοητῶς μὲν, τῶν ἀοράτων τὰ πρόσωπα ῥαπίζων κατέρβασσεν ἐχθρῶν· αἰσθητῶς δὲ, τοὺς ὑπὲρ ἐκείνων πλανωμένους, ἐλέγχων, νοουθετῶν, παρακαλῶν, τῇ μεγαληγορίᾳ τοῦ κηρύγματος καὶ ταῖς τῶν τεράτων μεγαλουργίαις ἐξιπτῶν, εἰς ἐπίγνωσιν ἤγε κατὰ μικρὸν τῆς ἀληθείας. Ἱερεῖς δὲ καὶ ἱεράρχας τοῖς πιστοῖς καθιστῶν, καὶ θυσιαστήρια δὲ κατὰ τόπους Κυρίῳ κατασκευαζόμενος, καὶ τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων μυστηρίων παραδίδους τελετουργίαν (35)· καὶ τὸν εὐαγγελικὸν νόμον ὡς θεμιτὸν αὐτοῖς διατιθέμενος, οὕτω διπλῆς αἰτίας εὐεργεσίας, σωματικῆς τε καὶ ψυχικῆς, ὁ μακαριώτατος τοῖς πιστεύουσι καθίστατο.

Ὅσπερ δὲ σαγήνη μεγάλη καθιεμένη τῇ θαλάσῃ, ὅσῳ πλέον ἐγχρονίζει τοῖς ὕδασι, τοσοῦτῳ πλείω καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ἰχθύων ἐφέλκεται περιουσίαν· οὕτως ὁ μέγας Ἀποστόλος ἐπὶ χρόνοις πλείοσι πολλοῖς ἔθνεσιν ἐμδεβλημένος, πολλὸν ὅτι μάλιστα δι' αὐτοῦ Χριστῷ πιστευόντων ἐπεσπάσατο περιουσιάζον. Ἐδεῖ δὲ τοῦτον οἷα σαγήνην ὄντα τοῦ Πνεύματος, χερσὶν ἀγγέλων ἁγίων ὥσπερ ἐκ θαλάττης εἰς αἰγιαλὸν, τὸν οὐράνιον χῶρον ἀναδιβαζόμενον, ἀποτίθεσθαι μὲν, εἴ τι τῆς δεσποτικῆς τραπέζης ἀνάξιον ἐπηκολούθησεν· ὅσον δὲ καλὸν τε καὶ τίμιον, μετὰ τιμῆς τῷ τῆς δόξης προσφέρεσθαι Βασιλεῖ.

Ἄλλὰ τις ὁ τῆς ἀναλύσεως τοῦ Ἀποστόλου τρόπος; Ἔστι πόλις κατὰ τὴν Φρυγίαν μεγάλη καὶ περιφανής, πλοῦτου περιουσία καὶ δόξης καυχήματι γαυρουμένη πολλῶ· Ἱεράπολις ὄνομα τῇ πόλει, ἰσχύος καὶ πολυανθρωπίας τότε μάλιστα, οὐδεμιᾶ τυχὸν τῶν κατὰ τὴν ἀνατολήν μητροπόλεων παραχωροῦσα τὰ πρεσβεῖα. Εἰς ταύτην ὁ μέγας Φίλιππος μετὰ τὰς μακρὰς περιόδους, μετὰ τοὺς παντο-

⁸¹ II Tim. iv, 2. ⁸² I Tim. ii, 4. ⁸³ Matth. xiii, 47.

alios, qui nobis Philippum apostolum assererent. Placet Nicetæ castigata moderatio, qui probatiora solum stylo exornanda suscepit, suæque maxime Ecclesiæ usu explorata. Accuratam historicæ rei diligentiam in gente Hispana alii desideraverunt, ac in primis Godes. Hensch. tom. I Febr. Historiæ sanctorum, ubi de primis Jacobi discipulis, quibus sata fides in Hispania, illi sermo incidit: quanquam nec quod de Philippi obitu Olymp. 207 in Eusebii chronico habetur, magni ponderis habendum sit, aut certa epocha illius martyrii, cum in plerisque manuscriptis desideretur, ut et Miræus omiserit, et

Pontanus diverso caractere edendum putaverit; gravi certe indicio, subdititium quid esse, non ab Eusebio scriptum, quem Philippi apostoli res videntur prorsus latuisse: nec Sophronius extra martyrium crucis Hierapoli in Phrygia aliquid quod adderet habuit.

(35) *Τὴν ἱερὰν τῶν ἁγίων τελετουργίαν.* Nempe sanctorum mysteriorum et universim sacramentorum ritum, sub quorum symbolis Christi Ecclesia adunatur, suntque quod attinet ad substantiam, divinæ institutionis, quoad modum vero celebrationis et ornatum quemdam, apostolicæ.

δακρύς κινδύνους, τοὺς πόνους, τοὺς κόπους, μετὰ τῆς ποικίλας ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου βασάνους καὶ θλίψεις, καὶ εἰς ταύτην τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν εὐαγγελιούμενος ἦγετο τῷ Πνεύματι.

Ἰδὼν δὲ τὴν πόλιν, οὐ κατείδωλον οὔσαν μόνον, ξοάνοις τε κωφοῖς καὶ δαιμονίων σεβάσμασι μεμισμένην· ἀλλὰ δὴ καὶ ἰσοβόλοις ἔρπετοις, καὶ ἐχίδνῃ τινὶ τερατώδει (36) καὶ ἀπευκτῇ (ὡ τῆς τῶν κακῶν ὑπερβολῆς!) ὡς θεῶ τε προσανέχουσαν καὶ θυσίαις ἐξιλασκομένην, ζήλω μὲν θεῶ καταπίμπραται τὴν ψυχὴν· προσευχαῖς δὲ συντονωτάταις, καὶ ῥήματι παραγγελίας Θεοῦ ζῶντος, καὶ τῇ ἐπικλήσει τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὴν ὀλεθροτόκον ἐχίδναν ἐκείνην ἀπεκτονῶς, πᾶσιν ἐπεικῶς ὁ θαυμάσιος παρῆνει, καὶ συνεβούλευεν εἰς οὐρανὸν ἀνανεύοντας, τὸν τοῦ οὐρανοῦ Δεσπότην ἐπιγνώναι. Ὅς, ὦν ἀεὶ Θεὸς τέλειος, ἀναρχος, ἀσώματος, ἀκατάληπτος· βουλευθεὶς δὲ μετὰ τὸν ἀόρατον, καὶ τὸν ὁρώμενον τοῦτον κόσμον δι' ἀγαθότητος ὑπερβολὴν παραγαγεῖν, οὐρανὸν μὲν ἐξώθεν πάντων, οὐδὲ τινα σφαῖραν ἀεικίνητον τῶν ὄλων σωμάτων περιεκτικὴν κατεσκευάσατο· γῆν δὲ μεσσιτάτην τῶν ὄλων, ὡς περ τι κέντρον τοῦ παντός ἐν ἀκινήτῳ ἰδρύσει καὶ ἰσορροπία κατεστήσατο. Καὶ τὸ ἀέρισσιον μὲν καὶ στοιχειῶδες ὕδωρ περὶ τὴν γῆν, τὴν γῆν δὲ περὶ τὸ ὕδωρ στερεῶν, δι' ἀλλήλων ἄμφω ταυτὶ τὰ στοιχεῖα ἐστηρίξατο, εἰς μίαν τιὰ δύναμιν ἀρρήτον, τὴν κατὰ τὸ μεσατάτον τοῦ παντός ἐστῶσαν ὑπερφυῶς ἐκκορυφούμενα· ἐπομένως δὲ τοῦτοις, τὸν πολύκενον πανταχόθεν ὑπερχάμενος ἀέρα, ὑπὲρ αὐτὸν αὐθις ἐχόμενα, τὸ αἰθέριον κῦτος περιήγαγεν· ἐξ ὧν φυτὰ πάντα καὶ ζῶα, κατὰ ἰδιότροπον ἕκαστον φύσιν ἐποίησε καὶ μορφήν.

Μόνον δὲ τὸν ἄνθρωπον, τῆς ἰδίας πλάσας μεγαλειότητος εἰκόνα, τοῦ παραδείσου πεποίηκεν οἰκητόρα· ἐν τὴν Δεσποτικὴν ἐντολὴν ἠθετηκότα, καὶ διὰ τοῦτο τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειότητος ὀλισθηκότα, θάνατος καὶ φθορά, τὰ ὀφύγια τῆς ἁμαρτίας, διεδέξατο· ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος ὁ ἀγαθὸς ὤργισθη, οὐδὲ τὸ οἰκεῖον παρεῖδεν εἰς τὸν αἰῶνα πλάσμα· διὰ νόμου δὲ καὶ προφητῶν πρῶτον ἀγίων παιδαγωγήσας πρὸς εὐσέβειαν· νῦν δὲ κατὰ τὴν τῶν αἰῶνων συντέλειαν, τὸν μονογενῆ, τὸν ἰσοσθενῆ καὶ ὁμοφυᾶ Λόγον, ὑπερ-

(36) Καὶ ἐχίδνῃ τινὶ τερατώδει. Perinde Metaphr. Elevat autem card. Baron. horum fidem an. 54, n. 3, eo quod Hierapoli, non viperam, sed alios deos colerent, ex Euseb. lib. II De præparat. Evang. c. 4. Sed nihil ibi Eusebius in eam rem. Solum enim eo libro veterum theologorum dicta refert, quibus idololatriæ originem traducat: non ut singula numina singularum civitatum proferat. Bene apud Nicephorum, ejus vulgator hoc ipsum nostris temporibus in Livonia et Samogitia repertum tradit. At neque in Gallia desunt viri simplices, quibus hujusmodi viperæ ac serpentes boni ominis existimentur, ubicunque degant, ruri vel in domo; sinistraque omnia portendere, si abigantur, vel etiam necentur; quo in genere singulare quid de domestica vipera sibi accidisse narrat Leo Al-

illataque mala, in ea quoque Christum annuntiaturus, Spiritu agebatur.

Videns itaque civitatem, nedum simulacrorum superstitioni deditissimam, mutisque statuaculis ac dæmonum cæremoniis pollutam; verum etiam venenatis serpentibus, ac portentosæ cuidam infandæque viperæ (o malorum exsuperantiam!) tanquam Deo ac Numini animis addictam, quam dementi sensu hostiis placandam existimaret; divina animo æmulatione inardescit, ferventissimisque precibus, Deique viventis verbo præceptoque, necnon Christi Jesu invocato nomine, perempta exitiosa vipera, cunctos palam vir admirandus hortabatur, auctorque consilio erat, ut in cælum aspicientes, cæli Dominum agnoscerent. *Is, Deus semper perfectus, æternus, incorporeus, incomprehensus, post illum invisibilem, etiam mundum hunc oculis subjectum præ eximia bonitate condere cum voluisset; cælum, aiebat, cunctis externum, haud secus ac globum perpetuo mobilem universa corpora continentem, fabricatus est: terram vero omnium mediam, velut rerum hujusce universitatis centrum quoddam immobili sede, ac suis æque libratam ponderibus collocavit. Abyssi, ac qua elementum consistit, aquam, circa terram; terram vero circa aquam solidans, alterum altero elementum mutuaque communiione firmavit: quæ videlicet in unam arcanam vim, in universi meditullio mirabiliter consistentem fixamque explicentur. Exinde multaculum his undique superfundens aerem, super ipsum rursus continue ætheream circumduxit late fusam capacitatem: ex quibus plantas omnes et animantes condidit, juxta propriam cujusque indolem ac formam.*

Solum autem hominem suæ majestatis simulacrum formans, paradisi constituit civem: quem ipsum Dominici transgressorem mandati, eamque ob rem ab illius cassum necessitudine, mors et corruptio (peccati scilicet obsonia) exceperunt. Haud tamen benignissimus ille in finem iratus est, aut in perpetuum despexit figmentum suum: sed cum prius per legem sanctosque prophetas ad pietatem instituisset; nunc tandem in consummatione sæculorum, unigenitum parique secum robore ac ejusdem naturæ Verbum, divina quadam eximiaque ratione, ex venerabili sanctaque Virgine, nullus contagione peccati factum ho-

lat. cum adolescens esset, lib. De peregrinis Græcorum opinionibus, vaticinante inde vetula quæ illi satis prospera evenere, adventum, profectio-nem, etc., quæ non careant superstitionis labe. De Hierapoli et serpentum in ea cultu argumento est antiquum civitatis nomen, quod tradit apud Metaphrastem Joseph Humilis Oratione in laudem sancti Bartholomæi; nempe Ophioryma, quasi dicas, serpentis ac anguis tutamen seu præsidium. Confer nostra hæc cum dictis ad Hippolyti Synopsim; nec te censuris ejusmodi facile abduci sinas. Durum sane unius ductu calami novi hominis expungi, quidquid summa consensione tot retro sæculis, probatis actis ac auctoribus consignatum fidem habuit.

minem, nobis præbuit. Is hominum similis apparens, veritatis sermonibus ac potentiae operibus, Patris sui nobis gloriam ac notitiam, affusa cœlitus luce manifestavit; quique ab omni immunis passione esset, passionibus nostri causa, cruceque et morte perfunctus atque in illis versatus (quippe homo cum esset) resurrexit tertia die ac se nobis conspicuum fecit, nobisque cernentibus in cœlum receptus est (quippe qui Deus esset). Quem et rursus venturum e cœlis expectamus, pro eo ac pollicitus est, ut humanum omne genus exsuscitet, judicetque ac reddat unicuique pro eo ac gessit. Hunc, hortamur, agnoscite. Hunc, obsecramus, colite; et in nomine ejus baptizati, ab omni scelere impuraque omni cœremonia emundamini; omnisque gratiæ participes effecti, atque illius consortes sanctitatis, vitæ æternæ ac regni hæreditatem consequimini, in Christo Jesu. Amen.

Hujusmodi vir beatissimus divinis prædicationibus admonens, adhortans privatimque ac publica concione doctrinam justitiæ tradens, turbam numero superiorem assensum præbentem, veritati adjunxit. Hosque adeo per aquam et Spiritum regenerans, ac qui in illis majori pollerent prudentia, majoremque essent assecuti gratiam, in antistites ac sacerdotes præficiens, Ecclesiam sanctam immaculatam excitat Christo.

At non tulit, ut veritatem sic prosperantem videret, qui illius adversarius est: quin potentiores ac primores civitatis illius incessens, flammæque instar æmulationem in eis succendens, apparitorum repente manu eum corripit, sævisque conscissum verberibus, duro carcere includit. Tum funiculis e calcaneis vinctum in sublimi verso in terram capite, virum justum suspendunt. Eratque videre velut agnum immaculatum alte in aere sublatum. Ac pedes quidem sursum, deorsum vero venerandum caput habebat, eoque habitu mentis in cœlum iter ac contemplationem velut adumbrabat.

Haud tamen eum Dominus consolationis expertem reliquit. Propensiore namque mitioris providentiæ consilio, divinus quoque Bartholomæus, pari damnatus patibulo pendebat. Contigit enim eum tunc ibi versari, ac sicut prædicationis, sic et passionis socium effici. Neque id modo, sed et ipsa

(37) Σχοινοῖς ἐξάφαντες κατὰ τῶν ἀστραγάλων. Sic quoque Metaphr. necnon Menæa, in quibus expressius aliquid: Ἐπὶ τῆς πλατείας σφελίς, εἶτα τοὺς ἀστραγάλους τρυπήσεις, ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνηρτήθη· καὶ οὕτως εὐξάμενος, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο· Per plateam tractus, tumque perforatis calcaneis in ligno suspensus est, et sic passus Domino tradidit spiritum: quibus constans est, Philippum capite deorsum verso, et quidem talis sic perforatis, stipiti ac cruci alligatum pependisse: quam forte ipsam crucem velint Romanæ tabulæ, et Eusebiani Chronici interpolator, ex quo ipso tanquam ex vero Eusebio acceperint, qui easdem tabulas auxerunt, novasque composuerunt. Lapides addi facile fuit tumultuariæ illi crucifixioni, plebe in fu-

ἀναμαρτήτως ἀνθρωπιζόμενον παρέσχετο. Ὅτε ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων ἐπιφανείς, λόγοις ἀληθείας καὶ ἔργοις δυνάμειος, τὴν πατρικὴν αὐτοῦ δόξαν καὶ γῶσιν, ἐνέλαμψεν ἡμῖν· καὶ πάθεισιν ὁ ἀπαθήσας, καὶ σταυρῷ καὶ θανάτῳ προσωμνηκῶς ὑπὲρ ἡμῶν (ἄνθρωπος γὰρ ἦν), ἀνέστη τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ, καὶ ἐνεφάνισεν ἡμῖν ἑαυτὸν· καὶ βλέπόντων ἡμῶν, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν (Θεὸς γὰρ ἦν). Ὅτι καὶ προυδοκῶμεν ἡξείν αὐθις, ὡς εἶπεν, ἐκ τῶν οὐρανῶν, τοῦ ἀναστῆσαι σύμπαν τὸ πλάσμα, καὶ κρίναι καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. Τοῦτον ἐπίγνωτε, παραινοῦμεν. Τοῦτον σεβάσθητε, παρακαλοῦμεν· καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τούτου βαπτιζόμενοι, καθαρισθήσεσθε μὲν πάσης ἐναγοῦς καὶ μιαρᾶς τελετῆς· πάσης δὲ χάριτος μέτοχοι, καὶ κοινωνοὶ τῆς αὐτοῦ γενόμενοι ἀγιωσύνης, κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας καταξιωθήσεσθε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαύταις ὁ μακαριώτατος θεηγορίας νοουθετῶν, παραινῶν, ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ τὸν λόγον πρεσβεύων τῆς δικαιοσύνης, ἀναριθμήτους μὲν πείθων προσήγετο τῇ ἀληθείᾳ· δι' ὕδατος δὲ καὶ Πνεύματος τούτους ἀναγεννῶν, καὶ τοὺς συνετωτέρους ἐν αὐτοῖς, καὶ χάριτος μείζονος ἡξιωμένους, εἰς ἀρχιερέας, ὡς θέμις, καὶ ἱερέας προβαλλόμενος, Ἐκκλησίαν ἀγίαν, ἁμωμον ἀνίστη Χριστῷ.

Ἄλλ' οὐκ ἔνεγκε βλέπων οὕτως εὐδοκούμενην τὴν ἀλήθειαν, ὁ ταύτης ἐχθρὸς· τοὺς δυνατωτάτους δὲ καὶ πρώτους ἐκείνης τῆς πόλεως ὑποδύς, καὶ τὸν ζῆλον ἐν αὐτοῖς ἀναφλέξας ὡς πῦρ, συναρπάζει μὲν αὐτὸν ἐξάπινα χειρὶ στρατιωτικῇ· μαστιγοῖ δὲ πικρῶς, καθείργνυσι δὲ δεινῶς· μετὰ ταῦτα δὲ σχολίοις ἐξάφαντες κατὰ τῶν ἀστραγάλων (37), ἐπὶ μετεώρου τὸν δίκαιον ἐκκρεμῶσι κατὰ κεφαλῆς. Καὶ ἦν τοῦτον ὄραν καθάπερ ἁμωμον ἀρνίον, διὰ τοῦ ἀέρος ἀπλωρημένον· καὶ ἄνω μὲν τοὺς πόδας, κάτω δὲ τὴν σεβασμίαν ἔχοντα κεφαλὴν· καὶ τῷ τοιῷδε σχήματι τὴν ἰουτενῆ πρὸς τὰ ἄνω τοῦ νοῦ παρεῖν καὶ θεωρίαν ὑπογράφοντα.

Ἄλλ' οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ Κύριος ἀπαρηγόρητον· οἰκονομία δὲ κρείττονι καὶ Βαρθολομαῖος ὁ θελὸς ἀπόστολος τούτῳ συνεσταύρωτο. Ἐκείσε γὰρ αὐτὸν ἐνδημεῖν, καὶ ὡσπερ τοῦ Εὐαγγελίου κοινωνῶς, οὕτω δὲ καὶ τοῦ πάθους ἐγνωρίζετο. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ Μαριάμ ἡ Φιλίππου ἀδελφῆ (38)· ἀδελφῆ τὴν

rorem acta adversus Sanctum, donec terræmotu ac hiatus periculo fuit deterrita. Mitior fuerit Bartholomæi crux et Mariæ sororis, sive Mariamnæ (ut Menæa vocant) ut licuerit deponi ac supervivere, cum jam Philippus diem clausisset.

(38) Αὐτὴ Μαριάμ, ἡ Φιλίππου ἀδελφῆ. Menæa Μαριάμνην, quo etiam modo Metaphr. fuitque facile ejus vocis ultimam syllabam antiquario Mazar. excidere. Consentiant hæc tanta de Maria seu Mariamna, sorore Philippi, non solum spirituali, sed etiam carnali, his quæ refert Paulus de apostolis et prædicatoribus Hebræis, circumducentibus sororem mulierem, more gentis I Cor. ix, 5; qua tamen is licentia minime usus sit, ne quam offensionem poneret gentibus, quibus peculiariter destinatus

φύσιν, ἀδελφή τὴν πίστιν· τὸν ζῆλον, ὁμότροπος· Ἄ Maria Philippi soror, nempe soror natura ac τὴν ἀγάπην, ὁμόγνωμος· παρθένος τὴν ψυχὴν, παρθένος τὸ σῶμα, ὅλη τετρωμένη τῆς ἀγάπης Χριστοῦ. Μαριάμ, γνησία Χριστοῦ θεραπαινίς, ἀξία Θεοῦ θυγάτηρ, ἅλη τοῦ παναγίου Πνεύματος μεμεστωμένη, πιστὴ τοῦ Εὐαγγελίου μαθήτρια, σπουδαία τῶν ἀποστόλων διάκονος, καὶ θερμοτάτη πρὸς τὰς Ἑλληνίδαίς τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστρια. Ἄνωθεν αὐτὴ προσεκαρτέρει τῷ Φιλίππῳ, ἐξ οὗ τὸν κλῆρον ἐλήψε τῆς ἀποστολῆς· καὶ τοῦτον, ὡς ἀδελφὸν μὲν τὸ σῶμα, πατέρα δὲ τὸ πνεῦμα τιμῶσα, καὶ ὡς δραστήριος ὑπηρέτουμένη θεράπαινα, πλήρης τῆς ἀποστολικῆς καὶ αὐτῆς δυνάμεως ἦν. Ὅθεν εὐαγγελιζομένην συνεργῶσα, καθειργνυμένην συμπαρομαρτοῦσα, καὶ τότε δὴ κρεμαμένην συνανιωμένην τε καὶ συνουδυνωμένην, πάντα τρόπον συνέπασχεν ἡ μακαριωτάτη Χριστῷ.

Γίνεται δὲ τότε θέαμα ξένον, φρίκης τε πάσης καὶ ἀγωνίας γέμον. Σείεται μὲν ἐξαίφνης ἡ γῆ καὶ ὅλος ὁ χορὸς ἐκείνος ἐκτιναχθεὶς, εἰς βάθος ὑπενόσται, ἐν ᾧ πᾶσα μικροῦ δαίτη ἡ πόλις ἐκείνη συναγερμένη, θέατρον ἐποιεῖτο τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἰησοῦ· συγκατεσπᾶτο δὲ τῷ ἐδάφει πᾶς ὁ λαὸς, καὶ δεινῶς ἀπολέσθαι κινδυνεύοντες, τοὺς περὶ τὸν Φιλίππον ἐπεβοῶντο· καὶ ταύτη γε τῆς πλάνης μὲν ἀποστήσεσθαι, τῷ τῆς ἀληθείας δὲ πιστεῦσαι καθυπισχοῦντο Θεῷ. Τοὺς δὲ ἰκετηρίαίς μὲν ἐκτενέσιν ἐξευμενίζεσθαι τὸν Θεόν, ἀθρόως δὲ τὸν Κύριον προσευχομένοις αὐτοῖς ἐπιφανῆναι· καὶ στηριχθῆναι μὲν εὐθέως τὴν γῆν τῆς ἐπὶ τὸ κάταντες ὑποχωρήσεως· δύναμιν δὲ θεῖαν κλίμακος τρόπον τοῖς ἀπολλυμένοις ὀποτεινομένην, πρὸς σωτηρίαν ὁδοποιεῖν. Αὐτὴ γίνεται πίστει τοῖς ἀπίστοις ἀφορμή. Τοῦτο δὲ τὸ θαυμάσιον τὴν πόλιν ἐκείνην ὀλίγου δαίτη πᾶσαν τῷ τοῦ Φιλίππου προσῆγε Θεῷ. Ἐντεῦθεν λύειν μὲν τοὺς Χριστοῦ δεσμῶν οἱ σεσωσμένοι, καὶ τοῦ ξύλου καθεῖναι προσήσαν σπουδῆ· ἐπέιχοντο δὲ, τὴν περὶ αὐτῶν γενομένην ἄνωθεν ἐγνωχότας βουλήν.

Σὺ μὲν γάρ, ὦ τρισμακαριώτατε τῶν ἀποστόλων, ἀναθῆναι μὴ καταδεξιμένος τῶν δεσμῶν, ἐπισκήψας δὲ τῇ τε πόλει τὰ δέοντα, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς πᾶσι προσμένειν τῇ πίστει τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ταῖς ἐντολαῖς παρεγγυησάμενος προσλιπαρεῖν· εἶτα, δέησιν ἰκετήριον τε δῆμα καὶ εὐχαριστήριον, ἐμφανιζομένην σοι νοερῶς καὶ ὑπερκοσμίως τῷ Θεῷ σου καὶ βασιλεῖ σου προσλαλήσας Χριστῷ, εἰς χεῖρας αὐτῷ τὴν πανολβίαν ἀπέδου ψυχὴν· καὶ ἐν φωνῇ ἀγαλλιᾶσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ἐν ἤχῳ ἑορταζόντων νοερῶν καὶ θεῶν Δυνάμεων, πρὸς τὰς οὐρανίας αὐτῷ καὶ ὑπερφουεστάτας συνανελήφθης μονάς.

⁶⁶ Cant. II, 6. ⁶⁸ Psal. XLII, 5.

erat prædicator. Saniora hæc, quam illa Abdîæ, de duabus apostoli filibus, quæ post aliquantos annos in tumulum patris et ipsæ illatæ sint, a dextris et a sinistris illius positæ ac miraculis claræ; quas e mentibus scriptor non advertit alterius Philippi filias existisse, id est diaconi; quæ forte Philippi apostoli amore, et quod celebris civitas erat, multosque in ea Philippus Christo acquisierat, Palæ-

stina a Romanis vastata, illo commigrarant, ac hospitii locum ibi delegerant. Quod etiam Mariam seu Mariannem τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστριαν dicit πρὸς τὰς Ἑλληνίδαίς, annuntiasse Jesum mulieribus Græcis, sexui convenientissimum, nec privatam excedens doctrinam, qua nihil vetat mulieres, etiam summis apostolis adjutrices esse evangelica functione.

Contigit vero novum quoddam spectaculum, horrendum sane tremendumque ac terroris plenum. Terræmotu subito locus quatitur, totusque ille succussus chorus alta voragine subsidebat, quo tota fere civitas, Jesu homines theatro traductura, concesserat; omnemque populum unus cum solo hiatus absorbebat. Jam itaque gravi salutis vitæque pulsante periculo, Philippum cum sociis inclamabant; atque ea se ratione ab errore abscessuros, veroque Deo credituros, etiam atque etiam pollicebantur. At Philippus sociique ferventibus Deum supplicationibus placare; orantibus Dominus confestim apparere, moxque terram, ne mergeretur hiatusque subsideret, confulcire; vi denique divina instar scalæ pereuntibus submissa, ita ad salutem munire. Hæc incredulis fidei occasio. Miraculum hoc, omnem fere illam civitatem adjunxit Philippi Deo. Hinc periculo redempti, Christi vincetos solum lignoque depositum prompti accedere; at cohibebamur, qui supernum de illis consilium intelligerent.

Tu quidem, apostolorum ter beatissime, cum solvi vinculis noluisse, ac quæ officii erant civitati mandasses, cunctisque fratribus ut in fide Jesu perseverarent ac mandatis assidui essent, præcepisses: tumque supplicantis animi pariter atque gratias agentis orationem, Deo tuo, Regi tuo Christo qui apparuerat, mentis sensu, ac supra quam decore honesteque, prolocutus esses, in manus illius beatissimam animam tradidisti: inque voce exultationis et confessionis in sono mentium epulantium⁶⁶ divinarumque Potestatum, in coelestes eximiasque ac divinas, illo auctore, receptus es mansiones.

stina a Romanis vastata, illo commigrarant, ac hospitii locum ibi delegerant. Quod etiam Mariam seu Mariannem τοῦ Ἰησοῦ εὐαγγελίστριαν dicit πρὸς τὰς Ἑλληνίδαίς, annuntiasse Jesum mulieribus Græcis, sexui convenientissimum, nec privatam excedens doctrinam, qua nihil vetat mulieres, etiam summis apostolis adjutrices esse evangelica functione.

Bartholomæus autem e patibulo depositus, unaque sapientissima Maria, cum Christiferum illud tabernaculum reverenter sepeliendum curassent ac Ecclesiam confirmassent, eosque qui accessissent illuminassent; ac si quid reliquum ad Evangelii functionem videbatur, complerent, suam quisque viam perrexere.

Tu vero, summe inclyte ac divine Dei puer, cœlestes festinus axes inscendens chorosque agens, ac cum magistro atque Domino in æternum versans, gaude ac lætare tanquam Dei filius adoptione, quippe qui hoc nactus sis, ut cum eo qui natura Filius est, regnes vivasque, et in sempiternum læteris ac præsentia fruaris.

Gaude, quod Patrem luminum videre cupiisti; eumque videns⁸⁶, prototypum in Filio, ac tanquam in imagine vidisti; velutque in radio, solem in Unigenito, Genitorem intelligens, veræ plenus lucis, quasi filius lucis atque vere ipse lux enituisti.

Gaude, Christi equorum ferventissime ac perniciosissime, quem ille conscendens, ac in mare quod mente intelligitur, inducens, mira que ratione regens, multas aquas tua opera (absurda scilicet gentium sensa ac consilia) conturbavit⁸⁷.

Gaude, quod spiritalium Dei equorum (angelicarum scilicet potestatum) volatilem indolem atque agilem, acremque ac alacrem æmulatus atque amore persecutus, pro nominis merito ratione Philippus appellatus es, Deique currus, ut Scriptura loquitur, decem millibus multiplex effectus⁸⁸; in quo millia eorum, qui te auctore crediderunt (Ecclesiæ scilicet), abundantes Deo Sabaoth gloriam concinunt.

Salve sis, et exulta ac choros ducito, qui in medio coryphæorum consessu thronum gloriæ sortitus es, ac primis apostolis connumeratus: primum denique apud supremum omnium Regem, honorem consecutus.

Salve gaudeque, ac nobis quoque afflictis exultatio et lætitia et gaudium esto. Pauperum molestias leva; Ecclesiis pacem restitue, ac tranquillis moribus pietatem: nostramque hanc exiguam laudationem acceptam habens, beatissime tu Deique munere felicissime, quod ex Christianæ pietatis rationibus est, desiderium imple, bonæque et beneplacenti atque perfectæ aptans Domini voluntati, inconfusum Deo exhibe: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

Ex miraculis Philippi apostoli.

Lucidissimum sidus hoc magnusque Domini apostolus, cum in Galilæam iret prædicans, adhuc

⁸⁶ Joan. xiv, 8. ⁸⁷ Habac. iii, 8. ⁸⁸ Psal. lxxvii, 18.

(59) Narratio hæc, sic Græcorum Menæis consecrata, maximam procul dubio veri speciem habet, consentientissima aliis quæ in Act. adversus apostolos gesta legimus, vel quæ etiam a probatis auctoribus referuntur. Nomen Archelai obrepisse

Α Βαρθολομαῖος δε τοῦ ξύλου καθαιρεθείς, καὶ ἅμα τῇ σοφωτάτῃ Μαρίας, τὸ Χριστοφόρον σεβασμῶς κεκηδευκότες σκῆνος, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν στηρίξαντες, καὶ τοὺς προσιόντας φωτίσαντες, καὶ εἰ τι λείπον τῆς ἱερουργίας τοῦ Εὐαγγελίου συντετελεγκότες, οὕτω πρὸς τὴν κατ' αὐτοὺς ἐχώρουν ὁδόν.

Σὺ δέ μοι, παναοίδιμε καὶ θεσπέσιε τοῦ Θεοῦ παῖ, τὰς οὐρανίας ἐστίας χοροβατῶν, καὶ τῷ διδασκάλῳ δι' αἰῶνος καὶ Κυρίῳ συνῶν, χαῖρε, καὶ κατατέρπου ὡς υἱὸς Θεοῦ θέσαι, τῷ κατὰ φύσιν Υἱῷ συμβασιλεύειν λαχῶν, καὶ συζῶν καὶ συνευφραίνόμενος ἀληθῆτα καὶ συνομιλῶν.

Καίρε, ὅτι τὸν Πατέρα τῶν φώτων ἐπεθύμησας κατιδεῖν, καὶ τοῦτον ὁρῶν, ἐδιδάχθης ἐν τῷ Υἱῷ καὶ ὡς ἐν εἰκόνι τὸ ἀρχέτυπον· καὶ ὡς ἐν ἀπαυγάσματι, τὸν ἥλιον· ἐν τῷ Μονογενεῖ, τὸν γεννητόρα κατανοῶν, πλήρης εἶ φωτὸς ἀληθοῦς, ὡς υἱὸς φωτὸς, καὶ αὐτοφῶς πεφηνῶς.

Καίρε, ἴππε Χριστοῦ θερμότητε καὶ ταχύτατε, ἐν ἐπιβάς ἐκεῖνος, καὶ εἰς τὴν νοήτην θάλασσαν ἐπιβιβῶν, καὶ θαυμασῶς ἠνιοχῶν, ὕδατα πολλὰ διὰ σοῦ, τὰ ἄτοπα νοήματα συνετάραξεν τῶν ἐθνῶν.

Καίρε, οἱ τῶν νοητῶν τοῦ Θεοῦ ἴππων, εἶτ' οὖν ἀγγελικῶν δυνάμεων τὴν πτηνὴν φύσιν καὶ γοργὴν, καὶ δραστήριον ἐζηλωκῶς καὶ πεφιληκῶς, εἰκότως Φίλιππος προσηγορεύθης, καὶ ἄρμα Θεοῦ μυριοπλάσιον ἀνεδείχθης, κατὰ τὴν Γραφήν, ἐν ᾗ χιλιάδες τῶν διὰ σοῦ Χριστῷ πιστευσάντων, αἱ Ἐκκλησίαι εὐθηνῶσαι, δόξαν ἀνακρούονται τῷ Θεῷ Σαβαώθ.

Καίρε μοι καὶ σκίρτα καὶ χόρευε, θρόνου δόξης ἐν μέσῳ τῶν κορυφαίων εὐμοιρηκῶς, καὶ τοῖς πρώτοις τῶν ἀποστόλων συνηριθμημένος, καὶ τῆς πρώτης παρὰ τῷ Παμβασιλεῖ κατηξιωμένος τιμῆς.

Καίρε, ἀλλὰ καὶ ἡμῖν θλιβομένοις ἀγαλλίασις γίνου καὶ εὐφροσύνη καὶ χαρὰ. Τοῖς πένησιν, ἐπικούφισον τὰς δυσχερείας· ταῖς Ἐκκλησίαις ἀποκατάστησον τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐνομίαν· καὶ ἡμῶν τὴν ὀλίγην ταύτην ἀνεσιν ἀποδεξάμενος, πλήρωσον, ὦ τρισόλβιε καὶ θεομακάριστε, τὴν κατὰ Χριστὸν ἐπιθυμίαν· καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον θέλημα τοῦ Δεσπότης συμβιβάσας, ἀκατασχυντον παράστησον τῷ Θεῷ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Ἐκ τῶν θαυμάτων τοῦ ἀποστόλου (59).

Οὗτος ὁ φαινότατος ἀστὴρ καὶ μέγας τοῦ Κυρίου ἀπόστολος, ὡς ἐπ' αὐτὴν ἦει τὴν Γαλιλαίαν

typographo, sive etiam antiquario, ex quo ille expressit, manifestum est; nec enim tandiu Archelaus superstes fuit, aut alius ejus nominis in Judæa, ea tempestate rex fuit, qui jus vitæ ac necis sibi indulgeret, in eos qui Mosaicæ legis violatores

κηρύσσων, ἔτι τῷ βίῳ περιῶν, γυναίον αὐτῷ προσ-
 υπαντῆ, ἐκκομίζον παιδίον τεθνηκός· καὶ οἷα μή-
 τηρ, ἀμέτρως ἐκόπτετο. Ταύτην ὁ κηρύσσων κατ-
 οικτείας, καὶ τὴν δεξιὰν τῷ τεθνηκῷ προτείνας,
 Ἔγειρε, κελεύει σοι ὁ ὑπ' ἐμοῦ κηρυττόμενος,
 ἔφησεν, Ἰησοῦς ὁ Χριστός· καὶ ὁ λόγος ζωτικὴν
 αὐτῷ ἔδωκεν ἀνέγερσιν, καὶ τῇ πενθούσῃ βακτηρίαν
 τὸν ἀναστάντα γενέσθαι πρὸς τὴν οἰκίαν παρεσκεύα-
 σεν. Ἡ δὲ, τῶν ἰχνῶν τοῦ θαυματουργοῦ δραξάμενη,
 Ὅν ἀνέστησας, ἔλεγε, δι' ὕδατος ἀναγέννησον
 σὺν ἐμοί. Καὶ τυχοῦσα τῆς χάριτος, ἀπόστολος
 ἐγεγόνει, πᾶσιν εὐαγγελιζομένη τοῦ υἱοῦ αὐτῆς τὴν
 ἀνάστασιν.

Ἦγε δὲ τοῦτον καὶ ἐπ' Ἀθήνησιν. Ἐνθα τὸ
 ἀπλοῦν τοῦ λόγου κἂν εὐτελιζέιν οἱ Ἀθηναῖοι ἐβού-
 λοντο, ἢ πρᾶξις τῶν παραδόξων τούτοις ἀντεπισχεῖν
 ἐπειθε. Καὶ λοιπὸν, *Τί δὴ πράττειν ὀφείλομεν*,
 ἔλεγον, ἡμεῖς οἱ περὶ τοὺς λόγους ἐσπουδακότες,
 τοῦτου τοῖς λόγοις ἠτῶμενοι; Καὶ γὰρ, ὡς
 ὁράτε, ἄγροικος οὗτος καὶ ἀπολις, ἐν δὲ τοῖς
 ἔργοις ἡμῶν ἐγκρατῆς καὶ περιφανῆς ἐνδείκνυ-
 ται. Τοιγαροῦν δι' ἐπιστολῆς σηματοῦμεν τῷ
 ἀρχιγραμματεῖ τῶν Ἰουδαίων ἐν Ἱερουσαλήμ·
 καὶ τὸ δόξαν οὗτοι κρατούντες, ἰκανὸν πρὸς τὸ λέ-
 γειν ἐξαποστέλλουσιν. Ὁ γοῦν ἀποσταλὴς, ἔσω τῆς
 Ἱερουσαλήμ γεγονώς, μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τῆς γρα-
 φῆς, διὰ λόγων τοῖς ἀρχουσιν ἐπετράνωσε τὰ τῆς
 γραφῆς, λέγων· *Τοῦνομα Φίλιππος ἐκ τῶν Ἰδὲ τις*
λέγων εἶναι, ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς· ἐς ἀγροικον
μὲν ἐπιφέρεται τὸν λόγον, οὐ μικρὸν δὲ τὴν
ἡμῶν ἐπισειοῦσα τὴν καρδίαν καὶ πατρίδα, και-
ρὸν διαγγέλλων ὄνομα, Ἰησοῦν, ᾧ καὶ χρώμενος
ἐπὶ γλώττης, ἀποτρόπαιον ἔχει δαιμόνων καὶ
νοσημάτων παντοδαπῶν. Ἀλλὰ γε σὺν τούτοις,
καὶ τὸ κατέπραξεν. Ἀπολιπῶν τις τὸν βίον, καὶ
πρὸς τὸν χῶρον τῶν τεθνεώτων μεταχωρήσας, τῇ
τοῦ Ἰησοῦ προσηγορίᾳ ἀνέστησε. Λείπεται τοι-
γαροῦν σίχασθαι τὰ ἡμῶν, καὶ τὰ τοῦτου ἀνέξ-
νεσθαι, εἰ μὴ τάχιόν τις πρὸς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν πα-
ραγένοιτο.

Καὶ δὴ ἐξαυτῆς μετὰ σοβαρᾶς καὶ ἀλαζονικῆς
 φαντασίας τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀρχιγραμματεὺς καταλαμ-
 βάνει, κατὰ Φιλίππου σφόδρα χαλεπαίνων· καὶ μήτε
 ἄρτου γευσάμενος μήτε τινὸς ἄλλου τῶν σώματι

viderentur, et ab ea homines avocare. Hoc nomine
 clarus Herodes junior, qui Jacobum occidit gladio,
 voluitque occidere et Petrum, etsi Judæis in Chri-
 tum religiosior, ne ea nece sceleret solemnitatem
 paschalem, distulit post dies azymorum, quando
 et Petrus ab angelo liberatus est. Agrippas quoque,
 ipse in Judaismo religiosissimus, regnoque Judææ
 aliisque provinciis Romanorum benevolentia au-
 ctus, sic potuit in apostolos excandescere, quanquam
 in Paulum mitior videatur, cum dicentem audisset,
 jam vinctum, sed qui Cæsarem appellasset, eaque
 ratione nec ab illo, nec a Festo præside judicari
 posset. Trahi Hierosolymam ex aliis procul synago-
 gis religionis reos, ipsa Pauli legatio Damascum
 indicio est, cum irarum plenus ac minas spirans
 in discipulos Domini (utique ex Judæis conversos) fer-
 retur, quales et hi Athenienses videntur fuisse, ac mu-
 lier cujus filium in Galilæa Apostolus suscitaverat :

A vitæ superstes, mulier quædam illi obviam venit,
 quæ filium suum defunctum efferret : maternaque
 pietate ac sensu supra modum plangebat. Hujus
 Christi præco misertus, dextraque defuncto expor-
 recta : *Surge, inquit, jubet tibi qui a me prædicatur,*
Jesus Christus : fecitque sermo, ut puer vivus exci-
 taretur; et ut qui suscitatus erat, lugenti matri
 baculus sustentandæ domui redderetur. At illa,
 ejus qui miraculum patrarat vestigiis admota :
Quem suscitasti, aiebat, una mecum per aquam rege-
nera. Munusque consecuta, apostolus evasit, dum
filiï suscitationem cunctis annuntiat.

Duxit vero et Athenas apostolum. Ibi, quanquam
 eo animo erant Athenienses ut pro sermonis sim-
 plicitate contemnerent, stupendarum tamen ac inau-
 ditarum rerum patratio, obniti eos doctrinæ suade-
 bat. Ac demum : *Quidnam, aiebant, facturi sumus,*
nos qui eloquentiæ ac doctrinis operam damus, cum
hujus sermonibus vincamur? Etenim, ut videtis,
rusticus iste incertisque sedibus vagus, operum luce
nostri compos illustrisque efficitur. Quapropter con-
scripta epistola significemus Scribarum Judæorum
Hierosolymis principi. Firmata porro illis sententia,
 qui rei eloquendæ idoneus esset, mittunt. Is vero
 cum Hierosolymam venisset, reddita epistola, ver-
 bis explanabat quæ illa continerentur, dicens : *Vir*
quidam, qui se Philippum vocari dicat, ad nos hinc
profectus est. Est ille quidem rudi rusticoque eloquio,
quo tamen non parum corda nostra patriamque
commoveat, dum novum nomen (Jesum scilicet) præ-
dicat; quem et in lingua habens, demones, omnisque
generis morbos deturbat. Sed et cum istis, rem patra-
vit, quæ stuporem injiciat. Humanis quispiam exem-
ptus erat, atque ad defunctorum locum commigrarat.
Hunc ille suscitavit invocato Jesu nomine. Superest
itaque ut nostra plane aboleantur et intereant; quæ
vero illius sunt, augeantur, nisi citius ex vobis aliquis
ad nos veniat.

Statim ergo pleno fastus, superboque apparatus
 Scribarum princeps Græciam petit, adversus Phi-
 lippum valde indignans; ac neque pane degustato,
 neque ullo alio, quod corpori indulgeatur, sublime

D quæ ipsa Athenis sufficere Apostolo poterat, ut mo-
 ris erat Judæis sumptus facere suis magistris : quam
 Christus consuetudinem non sustulit, sed discipu-
 lis suis liberam fecit. Qui toties pontifex ἀρχιερεὺς
 et ἀρχιγραμματεὺς dicitur, non ipse summus pon-
 tifex Hebræorum putandus, sed quem synedrium
 Hierosolymitanum ἀπόστολον mitteret, et quasi
 ἑξάρχον, virum scilicet generis sacerdotalis et le-
 gisperitum, legisque æmulationem habentem, qualis
 fuit Paulus missus ad synagogas in Damascum,
 quanquam hoc illi deerat, ut esset ex sacerdotali
 prosapia, qui seipse de tribu Benjamin affirmat.
 Nec modo Hebræis desunt apostoli ac disciplinæ
 legis præfecti, quos ex synedrio vel Hierosolymitano
 vel Babylonico mittant ad subjectas synagogas ac
 plebes, qui severius in legem commissa, et quorum
 indulgentiam non habent per gentium pressuram
 ex suis legisperitis, emendent ac puniant.

sibi tribunal parari jubet; mutatoriaque pontificali chlamyde assumpta, superbia tumens, judicii sedem conscendit, cunctis ejus patriæ eruditis, ac qui venerant cum eo, timore astantibus. Vocatus itaque apostolus, medius stetit, pontifici responsurus. Ad quem pontifex in hæc verba percontatur: *Non satis visum, cunctorum miserrime hominum, quod Judææ et Galilææ et Samariæ pravitate mentis obrepseris, simplicioresque in eis errore dementaris, sed et Athenarum urbis sapientes tentare molitus es, existimans nimirum viros catos atque prudentes abs te seductum iri. Ac quidem te, velut qui errore seductus sis, ad præsens omissio spretoque, ad viros sapientes, quæ tuæ opinionis sunt, edisserens, sermonem habebis.*

Ejus magister, auditores, cum evertendæ legi Mosaicæ daret operam, justa a nobis lege ut crucem ferret, damnatus est. nudusque alto stipite suspensus derelictus, ob diei celebritatem, Pilato, Josephi cujusdam viri divitis supplicatione induoto, sepulturæ tradi permixtus est. Amicitiaque lege cum tenerentur ejus discipuli, occulte intempesta nocte eum surantur; hoc nempe commento vulgus seducere parantes. Sparsaque ubique fama, eum a mortuis surrexisse, magistrum sibi atque doctorem hominem arrogant. Ex eorum collegio unus est et Philippus iste, cujus rex Archelaus desiderat compotem fieri, ulciscenda vulgi injuria, mala eum morte perditurus: quem si vultis, quam cito vinctum Hierosolymam abducite.

Ac vero, cessante loqui pontifice astantes intentis oculis in Philippum erant, quid demum ille ei responderet. Sensim itaque leniusque apertis labiis, Philippus ita pontifici inquit: *Fili hominis, ut quid diligis vanitatem et loqueris mendacium? Ut quid cor tuum gravas in vanitate? Nonne tu auro custodum manus implesti, ut resurrectionis, afficta calumnia, fidem abolerent? Nescis quæ signacula monumento apposuisti? Hæc nimirum in die iræ tuum scelus ignominia traducunt.*

His pontifex majorem in modum turbatus, furoreque irruens ut apostolo manus inferret, rem præstare non potuit. Statim enim ejus pupillæ oculorum obscuratæ sunt, ac corpus reliquum inutile redditum. Visa res præstigiæ, his qui aderant. Ut tamen in apostolum impetum fecerunt, ejusdem ipsi cæcitatæ periculum sumpserunt. Quod vero apostolus non nesciret illorum incredulitatem ac ignorantiam, quod vis dæmonum in illis præpolleret, eam in rem ingenti gemitu: *Tua, Domine, aiebat, benignitas, ipsa te moveat, eorumque contritiones sana, et ut te agnoscant credantque, illorum animos immuta.*

E terris itaque apostolo orationem fundente, indulta e cælis, his qui percussi fuerant, sanitas ac

A χαριζομένων, ὑψηλὸν αὐτῷ γενέσθαι βῆμα παρηγυῆτο· καὶ τὴν ἑξαλλὸν τῆς ἀρχιερατικῆς χλαμύδα περιβαλὼν, εἰς τὸν δικαστικὸν πεφουσιωμένος ἀνέεισι θρόνον, πάντων τῶν ἐλλογιμῶν τῆς πατρίδος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ παραγενομένων, μετὰ δέους παρεστηκότων. Ὅμως προσκληθεὶς ὁ ἀπόστολος, μέσον, τῷ ἀρχιερεὶ ἀπολογησόμενος ἵστατο· καὶ πρὸς τὸν ἀπόστολον ὁ ἀρχιερεὺς οὕτω προσήρητο· Οὐχ ἱκανῶς ἔχεις ἔδοξε, τὸ μοχθηρῶς ὑπεισελθεῖν σε, ἀβλιώτατε πάντων ἀνθρώπων, τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Γαλιλαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ τοὺς ἐπ' αὐταῖς ἀσφαλιστέρους ἀποπλανῆσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς σοφοὺς τῶν Ἀθηνῶν ὑπενοήσω, μεμελετηκῶς τὴν ἀπάτην, πεπυκνωμένους ἀνδρας οἰόμενος ἀπατᾶν. Καὶ ὡς ἠπατημένου, καταφρονῶ σου τὸ παρόν· ἐπὶ δὲ τοὺς σοφοὺς, διδάσκων τὰ κατὰ σὲ, τὸν λόγον ποιήσομαι.

Ἐπιπροσέειπε δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὡς ἄνδρες, ἐπὶ παρατροπῇ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου γενόμενος, ὑφ' ἡμῶν σταυρῷ τεθνήσκει εὐλόγῳ νόμῳ κατακρίθη· καὶ τυμνὸς τῷ ξύλῳ ἀκηρωμένος καταλειφθεὶς, διὰ τὸ τῆς ἡμέρας ἐπίσημον, τοῦ Πιλάτου, Ἰωσήφ τιμος πλουσίου ἱκετηρίᾳ ἐπικαμφθέντος, τᾶψυ συγκεχώρηται. Καὶ νόμῳ φιλλας οἱ τοῦτου κρατούμενοι μαθηταί, λαθραίως ἄωρὶ τοῦτου ἀποσυλοῦσιν, εἰς πολλῶν ἀπάτην, ἐπιτεχνευσάμενοι τοῦτο· καὶ πανταχοῦ ἐπισπείραντες ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι, τὸν ἐκείνων ἐπισημιζουσι διδάσκαλον. Ἐξ αὐτῶν εἰς ἔστι καὶ ὁ Φίλιππος οὗτος, οὗ περικρατῆς ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ γενέσθαι Ἀρχέλαος, εἰς πολλῶν ἐκδίκησιν ἀπολέσων αὐτόν· ὅνπερ εἰ βούλεσθε, πρὸς αὐτόν τὸ τάχος δέσμιον εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπαγάγετε.

Καὶ δὴ τοῦ ἀρχιερέως παύσαντος τοῦ λόγου, οἱ παρεστῶτες ἐνητένιζον τῷ Φίλιππῳ, τί πρὸς αὐτόν ἀντερεῖ. Ἡρέμα δὲ πῶς τοῖς χεῖλεσιν ὑπανόξας ὁ Φίλιππος τῷ ἀρχιερεὶ ἔφησεν οὕτως· Ἦλὲ ἀνθρώπου, ἴνα τί ἀγαπᾶς μεταίδητα, καὶ λαλεῖς ψεῦδος; Ἦλὲ τί ἐπὶ ματαίῳ τὴν καρδίαν σου βαρύνεις; Οὐ χρυσοῦ σὺ τῶν φυλάκων τὰς χεῖρας ἐπλησας, εἰς τὸ πλάσασθαι τῆς ἐγέρσεως συκοφαντίαν; οὐκ οἶδας ὅτι ἐναπέθου σφραγίδας τῷ μνήματι; αὐταὶ σου ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς στηλιτεύσουσι τὸ ἀνόμημα.

Ἐπιπροσέειπε δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὡς ἄνδρες, ἐπὶ παρατροπῇ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου γενόμενος, ὑφ' ἡμῶν σταυρῷ τεθνήσκει εὐλόγῳ νόμῳ κατακρίθη· καὶ τυμνὸς τῷ ξύλῳ ἀκηρωμένος καταλειφθεὶς, διὰ τὸ τῆς ἡμέρας ἐπίσημον, τοῦ Πιλάτου, Ἰωσήφ τιμος πλουσίου ἱκετηρίᾳ ἐπικαμφθέντος, τᾶψυ συγκεχώρηται. Καὶ νόμῳ φιλλας οἱ τοῦτου κρατούμενοι μαθηταί, λαθραίως ἄωρὶ τοῦτου ἀποσυλοῦσιν, εἰς πολλῶν ἀπάτην, ἐπιτεχνευσάμενοι τοῦτο· καὶ πανταχοῦ ἐπισπείραντες ἐκ νεκρῶν ἐγηγέρθαι, τὸν ἐκείνων ἐπισημιζουσι διδάσκαλον. Ἐξ αὐτῶν εἰς ἔστι καὶ ὁ Φίλιππος οὗτος, οὗ περικρατῆς ὁ βασιλεὺς ἐπιθυμεῖ γενέσθαι Ἀρχέλαος, εἰς πολλῶν ἐκδίκησιν ἀπολέσων αὐτόν· ὅνπερ εἰ βούλεσθε, πρὸς αὐτόν τὸ τάχος δέσμιον εἰς Ἱερουσαλήμ ἀπαγάγετε.

Καὶ δὴ τοῦ ἀρχιερέως παύσαντος τοῦ λόγου, οἱ παρεστῶτες ἐνητένιζον τῷ Φίλιππῳ, τί πρὸς αὐτόν ἀντερεῖ. Ἡρέμα δὲ πῶς τοῖς χεῖλεσιν ὑπανόξας ὁ Φίλιππος τῷ ἀρχιερεὶ ἔφησεν οὕτως· Ἦλὲ ἀνθρώπου, ἴνα τί ἀγαπᾶς μεταίδητα, καὶ λαλεῖς ψεῦδος; Ἦλὲ τί ἐπὶ ματαίῳ τὴν καρδίαν σου βαρύνεις; Οὐ χρυσοῦ σὺ τῶν φυλάκων τὰς χεῖρας ἐπλησας, εἰς τὸ πλάσασθαι τῆς ἐγέρσεως συκοφαντίαν; οὐκ οἶδας ὅτι ἐναπέθου σφραγίδας τῷ μνήματι; αὐταὶ σου ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς στηλιτεύσουσι τὸ ἀνόμημα.

E terris itaque apostolo orationem fundente, indulta e cælis, his qui percussi fuerant, sanitas ac

καὶ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς ἀναδύσαντες, τὴν ἄνοητήν τῆς ψυχῆς ἐπεζήτουν ὑγιῶσιν. Ἄλλ' ἐπεὶ πολλάκις τῶν ἀστρικήτων εὐμετάβολον τὴν γνώμην οἶδεν ὁ ἀπόστολος εἶναι, τὸ φῶτισμα τούτοις οὐκ ἐπένευσεν. Ἐκτενεστέρον δὲ τοῦ ἀποστόλου προσευξαμένου, θεία δύναμις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατεῖσα, τὰ ἀφιδρύματα τούτων πάντα (40) κατέβραξε, καὶ τοὺς ἐμφωλεύοντας ἄρδην ἀπώλεσε δαίμονας. Καὶ κλόνος βίαιος τότε τὴν γῆν κατεῖχε, καὶ πάντες καταφυγὴν τὸν ἀπόστολον ἐτίθουν, μεγάλη κράζοντες τῇ φωνῇ, Ἰσχυρὸς Θεὸς ἐστίν, ὁ ὑπὸ σοῦ κηρυττόμενος, καὶ τούτῳ ἀδυστάκτως πιστεύομεν, καὶ χαίροντες τὸ λουτρὸν κοιμούμεθα. Καὶ ἀρξάμενος, πάντας ἐβάπτισε. Μόνος δὲ ἀρχιερεὺς ἀποσπασθέντας ὡς εἶδε τοὺς ὑπ' αὐτὸν, τῇ τοῦ δολίου ὑποβολῇ κατὰ τοῦ Πλάστου δύσφημα ἐβλασφήμει βήματα. Καὶ τούτου μὴ φερομένη τὴν παράνοιαν ἡ γῆ, πάντων ὀρώντων, ὡς ἐπὶ Δαθάν καὶ Ἀβειρών, βιαίως τοῦτον ἐνδον αὐτῆς κατασχεθῆναι ζῶντα συνώθησε. Τότε τοὺς φωτισθέντας ὑποστηρίξας, καὶ Νάρκισσον τινα τούτοις ἐπίσκοπον καταστήσας, οὗ ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ὁ ἀπόστολος Παῦλος μέμνηται, αὐτὸς πρὸς Πάρθους ἀφίκετο καὶ κλίνας γόνυ, ἐπίσχεψιν οὐρανόθεν ἐζήτηι. Καὶ αὐτίκα σχῆμα αὐτῷ ἐδείκνυτο ἀστοῦ, ὑπὸ χρυσαῶς πτέρυγας τὸν Χριστὸν εἰκονίζουσα ἐσταυρωμένον. Ὅθεν ἀναβρώσθεις, πάλιν εἶχετο τοῦ κηρύγματος, καὶ τῶν Κανδάκων πόλεις (41) διαδραμῶν, ἐπ'

⁴⁰ Rom. xvi, 11.

(40) *Τὰ ἀφιδρύματα τούτων πάντα.* Antecedentia omnia Hebræos sonant, et qui Mosis religione tenerentur; nunc vero ἀφιδρύματα, *statue, simulacra*, quæ sic erigantur sedibusque locentur, ut venerationi habeantur, prorsus remotum a Judæorum, per ea tempora, moribus. Ac quanquam etiam luci ἀφιδρύματα reddantur, nec læcos quidem habuisse putandi Athenis Judæi aut excelsa, ubi more antiquo adorarent. Vel ergo misti Judæis Græci, illa in Apostolum grassatione, vel non satis accurata, ac interpolata, quæ de Philippo legit Ecclesia Græca. Difficile etiam consentiant, quæ de Pauli Athenis prædicatione habet Act. liber; nisi primus Paulus tanta anxietate Athenis prædicavit, Dionysiumque et conjugem aliosque nonnullos convertit, quibus tamen necdum Dionysium episcopum dederit: sed Philippus secundo urbem tentans, pluribusque in ea conversis, dederit Narcissum; quem perinde Hippolytus de septuaginta duobus discipulis Athenarum episcopum facit: colunt Græci die 31 Octobr. cum Stachy, Amoplio et Urbano: assignatisque tribus superioribus, quibus episcopi præfuerint, sedibus, nihil ejusmodi de Narcisso, sed hoc solum: Ὁ δὲ Νάρκισσος διαφόρως βασανισθεὶς παρέδωκε καὶ αὐτὸς τὴν ψυχὴν τῷ Θεῷ, δι' ἧν καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ προθύμως ἐξέχεε. *Narcissus vero diversis excruciatu tormentis, ipse quoque animam Deo tradidit, cujus etiam gratia lubens sanguinem profundebat.* Quod auctor eum facit, cujus Paulus meminit Rom. xvi, 11: Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν Κυρίῳ. *Salutate qui sunt ex Narcissi domo (vel ut Erasm. ex Narcissi familiaribus) qui sunt in Domino, conjecturam elidit Hugonis Grotii, cum ad eum locum sic advertit, Puto intelligi Narcissum Claudii libertum, in cujus domo aliqui fuerint Christiani.* Magis itaque assentior Baronio, an 58, 56, quanquam non ejus fundamento, quod Narcissus potentissimus Claudii libertus odio

robur est: visaque recepto sensilibus oculis, animæ sanitatem, quæ mente intelligitur, expetebant. Quod tamen apostolus instabilium hominum mentis inconstantiam haud raro expertus erat, non annuit ut illuminatione perficeret. Intentiusque ac instantius orante apostolo, divina virtus e cœlo demissa, eorum omnia simulacra elidit; ac qui in eis latitabant, penitus dæmonas perdidit. Factaque tunc terræ valida quassatio, omnesque ad apostolum confugiebant, magna voce clamantes: *Fortis est Deus qui abs te prædicatur, eique citra omnem dubitationem credimus, ac lubentes lavacrum consequemur.* Incipiensque apostolus, cunctos baptismo tinxit. Solus vero pontifex, ubi subditos avulsos cognovit, dolosi illius suggestione, nefanda in rerum Auctorem verba blasphemo ore evomebat. Ejusque terra dementiam non ferens, cunctis cernentibus, velut in Dathan et Abiron, viventem illum hiatus violento compressit atque absorpsit. Tum apostolus, confirmatis illis qui crediderant, præfetoque illis Narcisso quodam episcopo, cujus Paulus meminit in Epistola ad Romanos ⁵⁹, ad Parthos profectus est: genuque in oratione posito, divinam e cœlis visitationem quærebat. Moxque ostensa illi est Aquilæ figura, quæ sub alis auro rutilis Christi crucifixi formam; exprimeret. Unde roboratus, prædicationi rursus incumberebat; Candacensiumque peragratis urbibus, conscensa navi, Azotum naviga-

C Agrippinæ matris, biennio ante scriptam Pauli Epistolam, consulatu Asinii et Acilii, ut auctor est Tacitus, a Nerone occisus fuerat: poterant enim superesse de familia, et quidem in Domino, id est, fideles, ad quos attinere poterat ea Pauli commendatio: sed quod toto illo capite, Asiaticos hospites fideles notos Romanis commendat, ea commendatione eis solatium aliquod ac præsidium quærens, ut per quos Romæ Christi agebatur negotium, ac sensim spargebantur fidei semina. Erat forte tum Narcissus, in Oriente Athenarum episcopus, vel etiam diem martyrio clauserat. τῶν αὐτοῦ, quibusdam ejus necessariis, notis, affinis, qui perinde Christiani essent, Romæ versantibus. Roma vero dum scribit Paulus, ut Phil. iv, Romanorum salutes perfert, maxime potentum, et eorum qui favore polerent, ut eorum fidei collegio, sic salutati alacriores in Christi fide ac Christiana militia redderentur.

D (41) *Τῶν Κανδάκων πόλεις.* Videtur regionem Syriæ, significare, et quidem vicinam Parthis, unde illam adierit, ac inde Azotum navi petierit, quæ urbs est Palæstinæ, una ex satrapiis Philistinorum. Nihil mirum hæere nos in locis dissitis, cum non raro etiam in vicinis sapientes geographi perplexi sint, vel propter urbium occasum, aut mutationem nominum, seu etiam alios casus. Erant apostoli quasi nubes volantes, mira agilitate, quo ferebat impetus Spiritus, vel terra, vel mari sequentes; quod sane necessarium, ut brevi adeo intervallo temporis, in omnem terram exiret sonus eorum; ipso præsertim Deo sæpius monente, quæ potissimum civitas aut regio illis petenda esset, ut de Paulo legimus: nec æquum ut coapostolis (maxime coryphæis et qui de duodecim erant) negemus. Quid si allusio est ad Candacem reginam Æthiopum, cui fuerint Æthiopes Palæstinæ vicini, versus Arabiam, ex quibus apostolus, eorum peragratis urbibus,

vit. Validaque tempestate jaetata navi, lucida statim crucis figura ab ipso navigio affusis fulgoribus, noctis caliginem lustravit. Navique exscendentes, ab Azotide quodam in mediterraneas illius ædes deductus apostolus, die jam in vesperam desinente, preces producebat. Hospitis itaque filia prope fenestram e vicino stans, oculi dolore discruciabatur. Sic tamen apostoli verbis lenocinio quodam mulcebatur, ut vim ipsam doloris oblivisceretur. Tum illa ad patrem accedens, oculi probrum cum dolore conjunctum expostulabat, ut cujus serio cura non ageretur. Ad quam pater : *Pro te forsitan, filia, vel ipsam, inquit, libens animam exponerem, si quis oculi tui dedecus, labemque posset auferre.* Cui filia gratiose arridens : *Est, pater, modo velis, qui et dolorem et labem curare possit. Ubinam vero, ait, filia? In mediter-*

terranæ adibus, respondit illa, quem heri sero e navisio domi suscepisti. Moxque apostolum jubet accersiri. Insertaque qui accersitus erat, dulci veritatis doctrina, sermone delinitos cum omni familia, baptismo intinxit. Cumque puella ex patre oculi curationem exquireret, ait apostolus : *Sanandi munus tibi tribuam, cunctisque qui baptismatis donum susceperint. Mane itaque surgens, o puella, invocato Christi nomine, laboranti oculo munum impone, integerque ac sanus, qui læsus est, oculus evadet.* Quod cum ita fecisset, ut magister admonuerat, ægritudinem suam curavit. Quo ex tempore sapiens Charitina, adjutore patre suo Nicolide, apostolum secuta est cum eo laudans ac benedicens Deum.

σεται. Οὕτως ἡ μαθήτρια ποιήσασα ὡς ὁ διδάσκαλος ὑπέθετο, τὸ οἰκεῖον ἐθεράπευσε πάθος. Καὶ ἔκτοτε ἡ σοφὴ Χαριτίνα, συνεργεῖα τοῦ πατρὸς αὐτῆς Νικολαίδου, ὑπαδὸς τοῦ ἀποστόλου ἐγένετο, δοξάζουσα σὺν αὐτῷ καὶ εὐλογοῦσα τὸν Θεόν.

Veniens autem apostolus Philippus Hierapolim, monebat qui erant comites, ne tentationibus animum desponderent. Inter quæ indigenæ ut impostorem dolo necare volebant, ne scilicet eorum uxores, velut etiam aliorum multorum, seduceret. Quidam vero Heros, ingenua præ reliquis civibus fortuna, apostolum ne lapidaretur liberari studens, in hæc fere verba sodales probabilibus aggressus est. *Viri cives, meum consilium noscite. Nihil nobis injustum cum peregrino isto homine : sed, si lubet, illius examinemus doctrinam, num ad animi salutem aliquid conferat.* Cum nemo Heroi (quippe vero illustri) contradicere ausus esset, primus ipse apostoli pedes complexus, sanctum rogabat ut in domum suam diverteret. Ingressis illis, Marcella Herois uxor indignari adversus virum, divortiique libellum offerre, et ut dos ad ipsam revertatur, nisi is Philippum domo ejiciat, serio rogare. Videns

Azotum venerit, Charitinam cum patre et familia Christo lucraturus? Sequentia etiam de Hierapoli, forte spectent ad Hierapolim Syriae, itinere decem dierum a Damasco, urbem archiep. sub patriarcha Antiocheno, unam ex præcipuis imperii Turcici, ubi tantis illis patris, in Phrygiam et Lyeoniam venerit, ut hic dicitur; postremo consummatus Hierapoli Phrygiae, quæ omnium recepta sententia est. Hæc, quantum asse-

Α Ἀζωτον ἐπλεῖ νηὸς ἐπιβάς· καὶ σφοδρῶς καταγιγῶς κλυδωνιζούσης τὴν ναῦν, φωτοφανῆς αὐτίκα σταυροῦ τύπος ὑπ' [ἀπ'] αὐτῆς τῆς ὀκτάδος τῆς νυκτὸς τὸ ζοφῶδες ἐπέλαμψε· καὶ ἀποθάντες τοῦ πλοίου, ὑπ' Ἀζωτίδος τινὸς ἐν μεσογαίῳ οἰκήματι καταχθεις ὁ ἀπόστολος, τῆς ἡμέρας ἤδη πρὸς ἐσπέραν διαληγούσης, τὴν εὐχὴν παρέτεινε. Τὸ γοῦν θυγάτριον τοῦ ξενοδόχου ἐν χρῶ τῆς σύνεγγυς θυρίδος καθιστάμενον, ὠδυνᾶτο τὸν ὀφθαλμόν. Οὕτω δὲ τοῖς λόγοις τοῦ ἀποστόλου ἠδύνετο, ὡς καὶ τὸ τῆς ὀδύνης ἐπιλαθέσθαι. Ἐῖτα προσελθοῦσα τῷ οἰκείῳ πατρὶ, τοῦ ὀφθαλμοῦ τὴν αἰσχύνην σὺν τῇ ὀδύνῃ, ὡς ἀμεληθεῖσα προσενεκάλει. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὴν, Ἵπέρ σου τάχα, τέκνον; ἔφη, προθύμως ἂν καὶ τὴν ψυχὴν προθέμην, εἰ τοῦ σου ὀφθαλμοῦ τὸ δυσειδὲς ἠδύνατό τις διορθώσασθαι. Καὶ ἡ παῖς χαριεντιζομένη, Ἔστιν, πάτερ, εἰ βούλει, ὁ τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ πάθους θεραπευτής. Καὶ τοῦ τέκνον, ἔφη; Ἐν τῷ μεσογαίῳ οἰκήματι, ἡ παῖς ἀντεπάγει, ὃν ἐκ τοῦ πλοίου τῇ χθὲς ὀψιαθέντα καθυπεδέξω. Καὶ παρευθὺ τὸν ἀπόστολον προσκληθῆναι κελεύει. Καὶ τοῦτοις τὴν ἠδὺν τῆς ἀληθείας ὁ προσκληθεὶς ἐνειράμενος λόγον, πανοικί καταθέλξας ἐβάπτισε. Τῆς δὲ κόρης, τοῦ ὀφθαλμοῦ ἐπιζητοῦντος τὴν ἴασιν τοῦ πατρὸς αὐτῆς, ἔφη ὁ ἀπόστολος· Σοὶ τὴν ἐπιστήμην τῆς ὑγείας χαρίσομαι καὶ πᾶσι τοῖς προσδεξαμένοις τὸ χάρισμα τοῦ βαπτίσματος. Πρωῖας ἀναστᾶσα, ὦ κόρη, τῷ πάσχοντι ὀφθαλμῷ τὸν Χριστὸν ὀνομάσασα τὴν χεῖρα ἐπίθεσ, καὶ ἄρτιος ὁ βεβλημμένος ὀφθαλμὸς γενή-

Τὴν δὲ Ἱεράπολιν καταλαβὼν ὁ ἀπόστολος Φίλιππος, ἐδίδασκε τοὺς συνεπομένους αὐτῷ μὴ ἐκκαεῖν τοῖς πειρασμοῖς. Καὶ ἐπὶ τούτῳ οἱ ἐγγύριοι δολοφονῆσαι τοῦτον ἐβούλοντο ὡς ἀπατεῶνα, προφάσει μὴ καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας ἀπατηθῆναι, ὡς περ καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἡρῶς δὲ τις, τῶν πολιτῶν τὴν τύχην αἰδεσιμώτερος, ἐξᾶραι θέλων τοῦ λιθασμοῦ τὸν ἀπόστολον, πρὸς τοὺς σὺν αὐτῷ πιθανολογούμενος, οὕτω πως ἔφη· Ἄνδρες πολῖται, τὸ ὑπ' ἐμοῦ βουλευόμενον μάθετε. Μηδὲν ἡμῖν ἄδικον καὶ τῷ ξένῳ ἀνδρὶ· ἀλλ' εἰ δοκεῖ, τὴν αὐτοῦ διδασκαλίαν δοκιμάσωμεν, εἴτε εἰς ψυχικὴν περιποίησιν ἔσται. Καὶ ὡς ἐπισήμῳ τῷ Ἡρῳῖ ἀντειπεῖν οὐκ ἐτέλμησαν, καὶ αὐτὸς πρῶτος τῶν ποδῶν τοῦ ἀποστόλου δραξάμενος, ἐδυσώπει τὸν ἅγιον εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ καταλῦσαι. Καὶ ἀμφοτέρων ἀφικομένων, Μάρκελλα ἡ τοῦ Ἡρῶος γαμετὴ ἐδυσφόρει κατὰ τοῦ συνεύνου, λύσιν τοῦ συνοικεσίου ζητοῦσα (42),

qui licet, in re sic antiqua, nulloque præterea certo teste comprobata: quanquam favet illud de Philippo diacono, qui sic baptizato in via eunucho Candacis reginæ Æthiopum, dum rediret Azotum, a Spiritu raptus est, Act. viii, 27; quod argumento est, fuisse læca satis vicina, quæ sic continue Philippus apostolus potuerit divina prædicatione lustrare.

(42) Λύσιν τοῦ συνοικεσίου ζητοῦσα. Quan-

καὶ τὴν ἀντιστροφὴν τῆς προικίδος, εἰ μὴ τῆς οἰκίας ἔξω βάλλει τὸν Φίλιππον. Ἐπεὶ δὲ ἐναγώνιον ὁ ἀπόστολος τὸν Ἡρώα ἐωράκει, αὐτὸν παρεθάρβυνεν ἐπιμένειν τῇ πίστει. Αὐτὸς δὲ γονυκλίνας καὶ προσευξάμενος, τὴν πρὸ μικροῦ χαλεπαίνουσαν, ἰκέτιν τοῦ ταύτης ἀνδρὸς παρεσκεύασεν, Ὡ ἀνερ γλυκύντατε, λέγουσα, πόθεν ὁ θαυμαστός οὗτος ἐγένετο ἄνθρωπος; Ὡς ἡδὺς ὁ τούτου λόγος καὶ ἡ τῶν ἡθῶν κατάστασις! Μεγάλου Θεοῦ, ὁ Ἡρώς ἔφησε, καταγγελεὺς οὗτος, ὦ γυναῖκα, καὶ αἰωνίου βασιλείας προξενητής· καὶ εἰ δοκεῖ, ἀνενδοιάστως προσέλθωμεν τῷ τούτου Θεῷ· καὶ ἄμφω προσπεσόντες ἀποστόλῳ, πανοικί λαμβάνουσι τὴν ἐξ ὕδατος καὶ τῆς περιοικίδος πρὸς Κύριον μετετάξαντο.

Ἄλλ' ὁ τῆς κακίας ἐφευρετής, ὡς ἑαυτὸν ἠττώμενον εἶδε, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου ἐζωγρημένους, πυρπολῆσαι τὴν οἰκίαν τοῦ Ἡρώος ἤγειρε. Καὶ γνοὺς τῷ πνεύματι ὁ ἀπόστολος, ἀτρόμως ἔξεισι πρὸς αὐτούς· ὃν ἀνημέρως ἐπικαυχῶντες, εἰς τὸ δικαστικὸν βουλευτήριον ἤγαγον. Ἐμβριθῶς δὲ τῷ ἀποστόλῳ Ἀρίσταρχος ὁ ἑξαρχὸς τοῦ βουλευτηρίου προσχὼν, Οἰδά σε ταῖς μαγείαις ἐναβρυνόμενον, ἔλεγε· ἀλλ' εἰ μὴ ἀποθέμενος ταύτας ἔσῃ, λιθασμῷ πικρῷ σε ἀπολέσω. Τὰ γὰρ περὶ τοῦ σταυρωθέντος Θεοῦ σου εὐκαίρως ἐπιζητήσομεν, λέγει, καὶ τῆς ἀποστολικῆς δραξάμενος κόμης, ὠθῶν αὐτὸν προσεπηλάκιζεν. Ἀριστάρχου δὲ τὸ ἀτακτον ἐπιτεχνευσάμενος σωφρονῆσαι ὁ μακάριος Φίλιππος, ἴσως καὶ διὰ τοὺς παρατυγχάνοντας, ἵνα γνῶσιν ὅτι δυνατοῦ Θεοῦ ἐστὶν ὑπηρετής, εἰς ἐπήκοον πάντων οὕτω πως ἐξεφώνησεν, Ὁ τὰς καρδίας ἡμῶν πλάσας καταμόνας, καὶ τὰς κινήσεις αὐτῶν πρὸς ὀψωσανοῦν τρεπόμενος, τὸν ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας ὡς ὀργῆς ἀμέτοχον ἀναγόμενον λόγον ἔργῳ πλήρωσον, Κύριε, καὶ γενέσθω πᾶσι σωφρονισμός. Ἡ προταθεῖσα χεὶρ ἐπὶ τὴν κόμην, ἧς ἠγίασας κεφαλῆς, παρεθήτω. Ἐπηκολούθει δὲ τῷ λόγῳ ἡ τοῦ ἀτάκτου διαστροφή τῶν μελῶν. Παρευθὺ γὰρ ἡ τούτου ἀπεξηράνθη χεὶρ καὶ ὁ πρὸς αὐτὴν ὀφθαλμὸς ἀπετύφλωτο, καὶ κατ' ἄμφω κекώφωτο τοῖς ὤσι. Τοῦτο τοὺς συνειλεγμένους ἐξέστησε, καὶ μετὰ δέους ἰκέτευσον δοῦναι συγγνώμην τῷ πλημμελήσαντι. Καὶ ὁ ἀπόστολος πρὸς αὐτούς· Αἱ τῶν μελῶν διαστροφὰι ἀνθρωπίνης βοήθειας ἐπαποροῦσιν. Ὁ γὰρ τούτων διορθωτής εἰς ἐστίν, ὁ ἐκ χάριτος κατάρχας διαρθρώσας τὸν ἄνθρωπον. Ὡς εἰ μὴ προσέλθητε, καὶ αὐτὸς ὁ παθὼν, οὐ τεύξετε τῆς ἰάσεως.

Καὶ πρὸς τούτῳ, τεθνεώς τις ἐξεχομίζετο πρὸς ταφήν· καὶ κατασχόντες τὴν κλίνην οἱ συμπρόντες

quam apostoli consilium erat, ne susceptæ fidei causa uxores a viris discederent, vel etiam viri uxores relinquerent, I Cor. vii, 12, *Cæteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, etc.*, plures tamen simul suscepta fide, castitatis propositum amplectebantur, quibus nunquam apostoli annuebant: quandoque etiam ipsi infideles, suscepto fidei odio, divortium faciebant, ut hic Marcella tentasse describitur, nisi vir apostolica vestigia domo ejiceret. Proinde vereri poterant Hierapolitæ, ne illorum uxores Phi-

itaque apostolus inde animo anxium, ut in fide constans perseveraret excitabat. Tum ipse positus genibus orans, eam quæ paulo ante indignans obstrepebat, viro supplicem fecit. *O vir dulcissime, aiebat, unde venit mirabilis hic homo? Quam suavis illius sermo morumque constitutio! Magni Dei, aiebat Heros, o mulier, nuntius est ac præco, regniq̄e cælestis parandi auctor. Ac, si libet, citra omnem dubitationem accedamus illius Deo;* amboque procedentes apostolo, regenerationem quæ ex aqua est et Spiritu, accipiunt cum tota domo. Quo factum est, ut et vicini multi ad Dominum transirent.

καὶ Πνεύματος ἀναγέννησιν. Ἐκ δὲ τούτου, πολλοὶ

Verum malitiæ auctor, ut se vinci vidit, suosque apostolicis captos cassibus cognovit, ut Herois domum incenderent excitavit. Tum apostolus spiritu rem intelligens, ad eos intrepidus iit: quem immaniter insultando, ad curiam tribunalque duxerunt. Aspereque ac minaciter apostolo Aristarchus præfectus curiæ præses: *Novi te, aiebat; magiæ virtutibus gloriari; at, nisi eas abjeceris, acerbo te imbre lapidum perdam. Quæ enim ad Deum tuum crucifixum spectant, opportune examinabimus,* inquit, comaque apprehensum apostolum, trudens suggillabat. Studens autem vir beatus Aristarchi insolentiam castigare, forte vero etiam propter eos qui aderant, ut intelligerent potentis Dei eum ministrum esse, cunctis audientibus in hunc modum vocem extulit. *Qui omnium nostrum sigillatim corda formasti, eorumque in quosvis vertis motus, ex meo erumpentem corde sermonem, quippe iræ expertem, Domine, opere adimple, sitque omnibus justæ ultionis exemplo. Quæ in comam ejus capitis, quod sanctificasti, extensa manus est, dissolvatur.* Dixerat, virique insolentis membrorum distortio actutum verba secuta est. Statim enim ejus manus exaruit; positum ad eam oculum invasit cæcitas, auresque ambæ obsurdue-runt. Ea res, eos qui congregati erant in stuporem egit, metuque ac tremore delicti reo veniam præstari supplicabant. Ad quos Apostolus: *Distorta membra, humana ope non valent reparari. Qui enim restituat atque instauret, unus est, qui a principio ex pulvere hominem sic membris instructum fabricatus est. Quamobrem nisi accesseritis, isque ipse qui laborat, sanitatem non consequimini.*

Interea, defuncti cujusdam funus efferebatur; tenentesque feretrum qui sodales Aristarcho ad-

lippus seduceret, adducendo ad fidem, unde illa divortia fierent. Sic nimirum venit Dominus gladium mittere, Matth. x, 35, nec est illo dignus, qui vel uxorem, vel alium quemquam plus illo amat; quod utique facit, qui consentit cum infideli cohabitare cum injuria Salvatoris, quæ plane in proclivi est, cum alter conjugum errori pristino ac superstitioni manet addictior. Moduli ac canon præter apostolorum communes laudes et labores, ac Philippi crucem, quod historiæ lucem ullam afferat, nihil habent.

erant, illudentes apostolo dicebant: *Hunc si suscitaveris, omnes cum Aristarcho, Deo tuo cultum adhibebimus.* Sanctus vero intentis in cœlum oculis, prolixè orans, leni demum voce jacentem in feretro his alloquitur, *Theophile.* Statimque resedit et aperuit oculos. Adjiciensque apostolus, dixit: *Christus tibi jubet: surge, omnisque impediementi liber, loquere.* At ille excussus e feretro, apostolo procidit, dicens: *Gratias habeo, sancte Dei, quod ex multis malis hora hac liberabor. Duobus enim obscuris sædoque aspectu ac immitibus violenter trahentibus, jamjam, nisi prior venisses, in tetrum exitiosumque tartarum projiciendus eram.* Tum res inaudita cunctos in stuporem egit, dicentes: *Quomodo quem nunquam viderat, ex nomine vocans, suscitavit? Vere quem Deum fortem et dicit et prædicat ac annuntiat, potens ac verus est; nosque indubitanter accurramus atque credamus.* Exinde apostolus indicto manu silentio tumultum sedans, jubet Heroi, ut manu crucis signum exprimens super Aristarcho, sanctæ Trinitatis invocato nomine, oblæsa membra illius fatuitate, sana componeret. Quo facto Heros Aristarchum membris omnibus integrum sanumque reddidit. In hoc cuncti apostolo procidunt, in quibus et præfectus (illius pater qui a mortuis fuerat suscitatus, primus inter eos qui convenerant) cum conjugè apostolo accessit, facileque suscepta fidei doctrina ac institutione, ac fidei suæ firmum specimen, quos colebat duodecim deos aureos in egenos apostolicis distribuendos profert. Sed et his quæ erant reliqua probe dispensatis, rectæ fidei regulam constanter tenebat.

τοῦ σεβομένουσ δώδεκα χρυσίους θεοὺς τῶν ἐνδεῶν οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ περιλειφθέντα καλῶς οἰκονομήσας, τῆς ὀρθῆς ἀδιστάκτως εἶχετο πίστεως.

Apostolus vero cunctis ibi in recta fide perfectis Heroe illis ordinato episcopo, creatisque ex illis presbyteris et diaconis: cumque ad hæc templa construi mandasset, ipseque erexisset, atque omnes fidei doctrina imbuisset, beneque illis precatus esset, in Phrygiam venit et Lycaoniam atque Asiam, prædicans ac evangelizans Christum; cui gloria in sæcula. Amen.

ORATIO X.

Laudatio sancti ac celebratissimi Bartholomæi apostoli.

Accensum desiderium, at mens tenuis: fervens amor. at vilis oratio. Etenim spiritus quidem

(43) Cum Græci duplici festo colant Bartholomæi apostoli memoriam, altero ejus natalis 11 Junii, altero miraculosæ advectionis ipsius reliquiarum ad Liparim insulam, die 25 Augusti, qui unus Latinis solemnis est, sive etiam pridie ejus pro vario Ecclesiarum ritu, Nicetas totus in exornando Bartholomæi natali est, ac ne meminit quidem illius stupendi miraculi, in quo tamen ex antiquioribus et emendatioribus ejus Actis referendo, multus est Theophorus Studita paulo Niceta antiquior, cujus sermonem Anastasius reddidit, et D. Lucas Dacheri in *Spicileg.* t. III repræsentavit; adjectis etiam

A Ἀριστάρχῳ, χλευάζοντες ἔλεγον τῷ ἀποστόλῳ· *Εἰ τοῦτον ἐγερεῖς, πάντες σὺν Ἀριστάρχῳ προσκυνήσομεν τῷ Θεῷ σου.* Ὁ δὲ ἅγιος πρὸς οὐρανὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτενίσας, προσηύξατο ἐπὶ ἱκανόν· καὶ πρὸς τὸν βεβλημένον τῇ κλίνῃ, πραεῖα τῇ φωνῇ λέγει, *Θεόφιλε.* Καὶ εὐθὺς ἀνεκάθισε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπανάεψε. Καὶ προσθεὶς ὁ ἀπόστολος, εἶπεν· *Ὁ Χριστὸς σοὶ κελεύει· Ἀνάστηθι, καὶ ἀκωλύτως προσομίλει.* Ὁ δὲ ἀποθὰς τῆς κλίνης, τῷ ἀποστόλῳ προσέπεσε, λέγων· *Εὐχαριστῶ σοι, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐκ πολλῶν κακῶν ἐρρύσω με τῇ ὥρᾳ ταύτῃ.* Ὑπὸ δύο γὰρ ζελοφωμένων καὶ δυσειδῶν καὶ ἀσπλάγχχνων ἐξελεγκόμενος βιαίως, ἐτι μικρόν, εἰ οὐκ ἐφθασας, ἀπερβρίφην ἄν εἰς τάρταρον δυσειδῆ καὶ ὀλέθριον. Τότε τὸ παράδοξον τοῦτο ἐξέστησε πάντας λέγοντας· *Πῶς δὲ οὐδέποτε εἶδεν, ἐξ ὀνόματος φωνήσας ἀνάστησεν; Ἐπ' ἀληθείας δὲ ἰσχυρόν καὶ λέγει καὶ κηρύττει καὶ Θεὸν καταγγέλλει, δυνατὸς καὶ ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ἡμεῖς ἀδιστάκτως προστρέχωμεν καὶ πιστεύομεν.* Καὶ τῇ χειρὶ ὁ ἀπόστολος κατασιγήσας τὸν θόρυβον, διακελεύεται τῷ Ἡρωί· *Ἐπὶ Ἀριστάρχῳ τῇ χειρὶ σου σταυροῦ τύπον ἐπιχαράξας, τῷ τῆς ἁγίας Τριάδος ὀνόματι, τῶν μελῶν τὰ βλαθέντα ἐκ τῆς αὐτοῦ ἀφελείας ἀνόρθωσον· καὶ τοῦτο ποιήσας ὁ Ἡρῶς, τὸν Ἀριστάρχον ἀπέστειλεν ἄρτιον.* Ἐπὶ τούτῳ πάντες τῷ ἀποστόλῳ προσπίπτουσιν, ἐν οἷς καὶ πρέφικτος, ὁ τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος γενέτης, τὰ πρῶτα ἐπὶ πᾶσι φέρων τοῖς συνειλεγμένοις, σὺν τῇ γαμστῇ προσῆλθε τῷ ἀποστόλῳ, καὶ τῆς κατηχήσεως εὐμαρῶς τὸν λόγον δεξιόμενος, εἰς βεβαίαν τῆς ἑαυτοῦ πίστεως ἐνδειξίν, τοὺς ὑπ' αὐτοῦ εἰς διανομήν τῷ ἀποστόλῳ γενέσθαι προτίθησιν.

Καταρτίσας δὲ ὁ ἀπόστολος τοὺς ἕκαστε πάντας πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, τὸν Ἡρῶα τούτοις χειροτονήσας ἐπίσκοπον, καὶ πρεσβυτέρους καὶ διακόνους ἐξ αὐτῶν· ἐτι δὲ καὶ ναοὺς προστάξας γενέσθαι, καὶ τούτους καθιδρύσας, καὶ πάντας κατηχήσας καὶ ἐπευξάμενος, αὐτὸς ἐν Φρυγίᾳ προσέβαλε ἅμα τῇ Λυκαονίᾳ καὶ τῇ Ἀσίᾳ, κηρύττων καὶ εὐαγγελιζόμενος τὸν Χριστὸν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ Ι'.

D *Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Βαρθολομαῖον (43).*

Θερμὸς ὁ πόθος, ἀλλ' ἀδρανὴς ὁ νοῦς· ζῆλον ὁ ἔρως, ἀλλ' εὐτελής ὁ λόγος· καὶ γὰρ προθυμεῖται

quæ spectant ad alteram inde translationem Beneventum, desolata per Saracenos Lipari insula. Atque utinam in manibus esset Græcum exemplar hujus sermonis Theodori Studitæ, vel Sirmundo licuisset eum ipsum ejusque omnia (etiam majores Catecheses) juris publici facere, quibus plurimum Christiana pietas profecisset, novoque clypeo et armatura, Ecclesia catholica adversus hostes suos tuta fuisset, dum cum blattis et tineis pugnant manu exarati codices, futuri et ipsi injuria temporis excedentis omnia, non ita post prorsus inutilis. Bene tamen est, quod antiquiora illa

μὲν τὸ πνεῦμα καὶ ἵεται, καὶ σφύζει τῶν ἀποστόλων A
ἐκάστῳ τὴν ὀφειλὴν ἀποδοῦναι τῆς ὑμνήσεως· ἀνεῖ-
apostolorum debitum laudationis reddat: verum

Acta ac emendatoria, quæ refert Theodorus, nobis servarunt Menæa, ex quibus, sequentibus repræsentabo. Quod ait Nicetas, vocasse Dominum, τὸν ἀληθινὸν τοῦτον Ἰσραηλίτην Βαρθολομαῖον, videri forte possit existimare esse ipsum Nathanaelem, quod quidam Latinorum, etsi non adeo antiqui, senserunt. Græci tamen, et ipse Nicetas, existimant Nathanaelem esse Simonem Cananitem, ipsumque nuptiarum sponsum; nec abnuat Baron. Sed conjectura potius hæc dicuntur, quam ut ex certis ullis monumentis sint explorata: nec quod Nathanael ipse ex Cana Galilææ erat, teste Joan. xxi, firmum argumentum est, ut Simon Cananites existimetur, quem nec liquet Cana oppido esse oriundum, vel inde cognomen illud traxisse. Potuit etiam S. Maria alios ibi necessarios aut cognatos habere; nec ulla ratio probat, sponsum illum ab uxoris complexu a Christo avocatum esse, et invitatum ad discipulorum album, qui illi assidui essent, ac reliquissent omnia, implendum. Fuit certe magnus Joanni Nathanael, quod sic a Christo vocatus, tantumque ab ipso testimonium innocentiae retulerit; quod item cum præcipuis discipulis, Simone, Petro, Thoma, filiis Zebedæi, electus sit testis Dominicæ magnæ apparitionis, et miraculi piscium, et promotionis Petri in Christi vicarium summumque sub illo Ecclesiæ pastorem, ipsisque prior filiis Zebedæi et post magnum Thomam nominatus sit: nec sicut aliorum discipulorum, tanquam minorum, illius nomen suppressum sit, facta hinc conjectura, esse primi ordinis apostolum, quem alii alio nomine vocaverint, sive Simonem Cananitem sive Bartholomæum, quæ nomina Joannes non habet; quanquam Augustinus existimat, quod erat legisperitus, non fuisse a Christo in apostolum electum, qui tantum simplices et rudes ad illud munus delegerit. Atqui Hieronymus in ii Matth. prophetas, sapientes, scribas in lege doctissimos agnoscit Christi discipulos, Petrum crucifixum, aliosque in Actibus flagellatos: nec Andreas Joannis discipulus non studebat divinæ legi, aut non erat legisperitus, ut quidam etiam indignant. Aut unde tanta Nathanaeli legis peritia supra reliquos apostolos, quod dubitavit Messiam esse a Nazareth, quem vulgatissimus rumor apud Judæos, vel a facto Herodis et sciscitatione ejus ex Scribis et Phariseis, a Bethleem Juda venturum perhibebat? Fuisse et ipsum piscatorem insinuare videtur Joannes, cum Petro eunti ad piscationem eum adjungit, et quidem inter primos, ante ipsos filios Zebedæi, quos liquet piscatores a Christo vocatos, haud secus ac Petrum. Sequebantur autem, inquit Chrysostomus hom. 86, διὰ τὸ συνδεδέσθαι λοιπὸν ἀλλήλοις, καὶ ἅμα βουλόμενοι θεάσασθαι τὴν ἀλείαν, καὶ τὴν σχολὴν εὖ θέσθαι, quod deinceps alii aliis devincti erant, simulque piscationem videre, et otium suum bene ponere volebant. Nempe bene illas horas collocare, et operis aliquid facere: pristinum denique laborem innoxium, quo viam ante honeste toleraverant, per ejus temporis inducias, et cum nondum prædicationis onus incumberet, repetere, quemadmodum insinuavit Greg. in hom. Certe non videtur iturus Nathanael, si paulo liberalioris instituti fuisset, et ut quasi sola ductus curiositate Petro comes esset, non ut etiam cum eo operam præstaret. Quod etiam ita Petro cum primis illis præsto fuit, indicio est, perinde assiduum Christo hæsisse, ac scholæ illius domesticum: sive alias implebat primum ordinem τῶν β', sive secundum τῶν β'.

Quod etiam Nicetas narranda Bartholomæi passione ac cruce, sic urget quæ Joan. i, 51, habentur Domini de seipso ad Nathanaelem verba, de ange-

lis descenditibus et ascenditibus, animi sui sensum de Bartholomæo subindicat, qui ipse Nathanael ac Jesus alter, ut ante dixerat, summa cum Jesu similitudine et διὰ τὸ Χριστοειδές, existat. Quæ omnia conjecturam faciunt, non certo remeunt, ac nec ipsam clare Nicetæ mentem ostendunt.

Quod Nicetas sic Οὐρβανούπολιν dicit Majoris Armeniæ, Menæa nostra Tiliana ἐν Ἀρβανουπόλει habent; edita paulo remotius ἐν Ἀθαρνουπόλει, ut facilis est Græcis in nominibus propriis mutatio, prout varie pronuntiant, illaque aures feriunt: ipsa tamen 25 Aug. etiam Οὐρβανούπολιν habent; ubi Theodorus Studita Albani: ex quo videntur facta elementorum mutatio, sive illorum confusio, ex soni potius vicinitate quam ex litterarum aliqua affinitate. Hippol. quoque ἐν Ἀθανῶ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας. Atque hi omnes, ex certioribus monumentis, ut videtur, habent crucis martyrio sublatum, et quidem capite in terram verso, ut habet Hippolyt., κατακεφαλῆς. Quod capite cæsus dicitur, postquam fuerat sustibus contusus, Abdiam auctorem habet. Secuti Romanum paulo antiquius Martyrol. et Ado. *Natalis beati Bartholomæi apostoli: qui apud Indiam Christi Evangelium prædicans, decollatione martyrium complevit.* Ubi quod India, pro Armenia, Abdianum; etsi Œcumenia Synopsis Ἰνδιῆς Ἀρμενίας dicit: quasi dicat, *Armeniæ quæ spectat aut vergit ad Indiam.* Auxerunt Romanas tabulas alia traditione novi earum compositores, excoriati Bartholomæi, quam perinde Beda habet. *Sancti Bartholomæi apostoli, qui apud Indiam Christi Evangelium prædicans, vivens a Barbaris decoratus est: atque jussu regis Astyagis decollatus, martyrium complevit.* Hæc totidem verbis Rom. tabulæ, nisi quod ex India in Majorem Armeniam profectum, sic dicunt martyrium fecisse. Quanti hæc traditio, aliorum esto judicium. Isidorus majori consequentia, vivum excoriatum dicit, et sic sepultum. Erat hoc vulgare apud Persas Armenis finitimos supplicium, et quo rei passim plecebantur: sic tamen a Barbaris, et quasi tumultuaria coitione excoriatum, principis deinde jussu capite plexum esse, ut hæc insinuant, hæc difficile: nec tam absurda ipse Abdias decoxit, vel credibile putavit, ut homo sic excoriatum ab Astyage capitis damnaretur, eoque plecteretur. Quod is utrumque jusserit, et per suos carnifices fecerit, sicque excoriatum decollaverit, nihil absurdi habeat, sed hoc veterum auctoritate probandum, quæ præscribat illis, qui tanto consensu, ac quasi re explorata, crucis supplicio eum sublatum dicunt; cum et antea cruci affixus fuisset cum Philippo apostolo: sed ea liberatus divino miraculo, longæva deinceps vivens ætate, plus fere omnibus apostolis laborasset: adeo ut non immerito Nicetas dicat, parem summis apostolis Petro et Paulo honorem consecutum, apud summum omnium Regem: a quo nec Joseph illius laudator apud Métaphrastem abludit, parem Romæ Liparim ex illius corpusculi hospitio perhibens, et quod illa vicissim apostolorum Petri et Pauli sacra pignora contineret: quam ipsam felicitatem nec Dominus Romæ invidit, eam forte ob rem devecto Romam, Othone imperatore, Bartholomæi sacro sarcophago, et ipsa quandoque Roma, magni ipsius Bartholomæi exuviis ditata, novo pietatis sensu convivisceret, ejusque cultu ferventior fieret; omnisque, qua late palet, velut ex arce Roma, novis fidei igniculos, Romana diocesis atque Occidens, in tantum apostolum hauriret; verebarque ne extincta nuper in populis natalis illius πανήγυρις, sive etiam translationis, quovis tandem magni præsulis destinata animo, huic plusculum majorum pietati, ac apostoli in nos jubari, officeret.

mens fatiscit, impar scilicet, quam ut dignam argu-
mento intelligentiam sufficere valeat: sed et oratio
debilis fractaque languet, quod rerum laudis argu-
mento propositarum præstantiam assequi nequeat.
Ac quidem dum dicendorum magnitudini intendit,
inanimi ori imponit, ac velut quid aliud eorum quæ
convenientissima sunt, surdi sibi ac muti silen-
tium indicit. Cum vero spiritus fervore velut igni
intus depascente succenditur, suæ velut imbecilli-
tatis oblita, non excitari pro facultate ad lauda-
tionem defungendam non patitur. Undenam igitur
hæc solvenda perplexitas, nisi hoc uno, si ab his
ipsis qui laudandi sunt, orationi opem implorave-
rimus? Nam in reliquis quidem argumentis, nihil
inde opis accedit ac nisi orator a se ipse instructus
accesserit; in sacris vero sanctisque Dei filiis, secus
apparet. Quippe ipsa mens sapientissima inops
consilii sit, disertissimaque perplexa cedit oratio,
nisi ab ipso cui laudandus est, gratia large pro-
venerit.

Quandoquidem igitur nos magnus hodie Bartho-
lomæus, ad ipsius gratiæ claritatem laudibus
celebrandam, annua recurrente memoria convoca-
vit, suæque is sanctitatis magnificentia, variisque
miraculis et perpeccionibus, cruceque crucifixi
causa tolerata, prolatis, nostri in ipsum vim amo-
ris accendit, inflammatque etiam ad illius exornanda
miracula, gratiæ ab ipso illustrationem invocemus,
veraque fide ac intentis precibus ab illius spiritu
virtutem attrahamus, atque ita sanctissime ac Chri-
stiana vere pietate sacrum caput ac Christi gratiis
reverendum, tanquam floribus, laudibus coronan-
tes, in eum puto modum tantisper desiderium so-

sed timorem abstulit, quod idem magnus antistes,
Romani summi antistitis nutu, pristinam Bartho-
lomæo, ac reliquo choro duodenario, celebritatem
auxit, majoribusque animis plebs omnis devota colit.

Bartholomæi sententia, quam citat, ex Dionysio
petita, 1 De Myst. Theol., ubi sunt paulo alia ver-
ba, nempe Θεολογίαν πολλὴν εἶναι καὶ ἐλαχίστην καὶ
τὸ Εὐαγγέλιον πλατὺ καὶ μέγα, καὶ αὐθις συντεταμη-
μένον. Theologiam et copiosam esse, et summe exi-
guam; Evangeliumque et amplum et magnum, ac
rursus concisum. Ubi in Maximi scholio error ir-
repsit, emendandus ex ipsa serie et ex Pachimere.
Probat Maximus esse genuinum opus Areopagitæ,
ex simplicitate, qua in superioribus citavit auctori-
tates, χρήσεις, quorumdam qui cum apostolis vixe-
runt; et νῦν παραπλησίως τοῦ θεοῦ Βαρθολομαίου
χρήσιν ἄγει, ὡς δηλοῖ τὸ, φησιν. Et ἀγράφως ἦν δι-
δάξας, εἶρηχει ἄν, Ἐφη. Ubi Cord.: Modo simili-
ter D. Bartholomæi sententiam adducit, uti verbum
Ait declarat. Nam si absque scripto id tradidisset,
utique dixisset, Dixit. Quasi nimirum velit Maximus,
Bartholomæum aliquid scripsisse, atque id sibi vi-
deatur ex Dionysio ipso colligere. Nec aliter Lan-
sel.: quod ita sensisse, vel inde voluisse colligere
Maximum virum sapientissimum, perridiculum est;
unde Pachim. non magis Dionysii, quam ipsius
Maximi fidissimus paraphrastes: Μετὰ ταῦτα, καὶ
ἀγράφως παραδοθείσαν χρήσιν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου
Βαρθολομαίου τίθησι, πολλὴν καὶ ἐλαχίστην τὴν
θεολογίαν λέγοντος. Deinde traditionem quamdam
non scriptam sancti Bartholomæi apostoli ponit, mul-
tam esse theologiam, etc. Sic ergo et Max.: Χρη-
σιν ἀγράφως ἄγει, ὡς δηλοῖ τὸ, φησιν. Et γὰρ ἐγ-

ται δὲ ὁ νοῦς, οὐκ ἔχων ὄθεν ἀξίαν ἔννοιαν τῆς ὑπο-
θέσεως πορίσαστο· παρῆται δὲ καὶ ὁ λόγος, ἐφ-
ικέσθαι τῶν ὑμνουμένων ἀπορούμενος. Καὶ ὅταν μὲν
ἀτενίζῃ πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως, χεῖρα τί-
θησι τῷ στόματι, καὶ ὡσπερ τι ἄλλο τῶν εὐλογω-
τάτων, τὴν κώφευσιν ἑαυτῷ παρεγγυᾷ. Ὅταν δὲ τῆ
ζήσει τοῦ πνεύματος, ὡς ἀπὸ πυρὸς ἔνδον καταφλέ-
γεται, τῆς οικείας ὡσπερ ἀδρανείας ἐπιλελησμένος,
οὐκ ἀνέχεται μὴ οὐχὶ πρὸς τὸν ἐνδοξότατον αἶνον
διεγείρεσθαι. Τίς οὖν ταύτης ἡ λύσις τῆς ἀμηχανίας,
εἰ μὴ τὴν ἀπὸ τῶν ἐπαινουμένων αὐτῶν συνεργίαν
ἐξαιτησαίμεθα τῷ λόγῳ; Ἐπὶ τῶν ἄλλων μὲν γὰρ
ὑποθέσεων, οὐδεμίαν παρ' αὐτῶν ἐφήκει βοήθεια, εἰ
μὴ οἴκοθεν ὁ λέγων ἀποχρώντως ἦκοι παρασκευα-
σμένος· ἐπὶ τῶν ἱερῶν δὲ καὶ ἁγίων τοῦ Θεοῦ
τέκνων, ἔμπαλιν ὁράται. Ἐξηγορηθῆναι γὰρ καὶ
τὸν φιλοσοφώτατον νοῦν, καὶ τὸν ῥητορικώτατον ἀμη-
χανεῖν λόγον, εἰ μὴ παρ' αὐτοῦ δαψιλῶς ἡ χάρις
ἐπιθραβεύοιτο ἐπαινουμένου.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ Βαρθολομαῖος ἡμᾶς σήμερον ὁ
μέγας, πρὸς ἐπαινον δόξης τῆς αὐτοῦ χάριτος, κατὰ
τὴν ἐτήσιον μνήμην συνεκάλεσεν, καὶ τῆς ἀγιω-
σύνης αὐτοῦ τὴν θεοπρέπειαν, καὶ τὰ ποικίλα θαύ-
ματα καὶ παθήματα, καὶ τὸν ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου
προβαλλόμενος σταυρὸν, ἀνέκαυσε μὲν ἡμῶν τὸ
φίλτρον τὸ πρὸς αὐτόν· ἀνάπτει δὲ καὶ πρὸς τὴν
τῶν αὐτοῦ θαυμασίων ἀνακλήρουσιν, ἐπικαλεσώμεθα
τὴν ἀπ' αὐτοῦ τῆς χάριτος ἔλλαμψιν, καὶ τὴν ἀπὸ
τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δύναμιν δι' εὐκρινούς
πίστεως καὶ συντεταμένης ἐπισπασώμεθα προσευ-
χῆς· καὶ οὕτω πανευαγῶς τὴν ἱεράν ἐκείνην καὶ
Χριστοπρεπῆ τοῖς ἐπαίνοις ὡς ἄνθεσιν ἀναδησά-

γράφως ἦν διδάξας, εἶρηχει ἄν, Ἐφη. Sententiam
non scriptam adducit, uti verbum, Ait, declarat:
Nam si scripto id tradidisset, usque dixisset, Dixit.
Est id quidem subtilius quam verius, aliquid ta-
men momenti habens ad conjecturam; ut quod vi-
va voce, quasi de præsentibus, et rumor volans signi-
ficetur; quod vero scriptum est, de præterito,
quasi ratum, eo quod libris et chartæ seu tabulis in-
sertum est. Promiscue tamen τὸ, φησὶ, et ἔφη usur-
pantur, citandis vel Scripturis, vel aliorum etiam
non scriptis sententiis. Vel certe quod magis pu-
tem, et ne sic leviter existimemus lusisse Maxi-
mum, pro ἔφη (in quo vix aliquid discriminis est a
voce φησὶ) scripserit γράφει, in quo subtiliter ve-
natur mentem Dionysii. Nempe si sententiam scri-
ptam Bartholomæi citasset, dicturus erat γράφει,
scribit, ut in ejusmodi solet, non φησὶν, ait. Argu-
mento est De divin. nom. c. 4, § 12, ubi Γράφει δὲ
καὶ ὁ θεῖος Ἰγνατίος, ἰ. Ὁ ἐμὸς ἔρωσ ἐσταύρωται. ἰ.
Scribit divinus Ignatius: (Amor meus crucifixus est;) quod agnoscit Maximus non posse intelligi, nisi de
scripta sententia; sed vel subditivum putat, et ex
marginè in textum illatum, a quo nullo hiatus abesse
possit: vel aliis scripsisse Ignatium quam Romanis,
aliisque epistolis ab iis quas proxime martyrium
facturus pluribus scripsit. Ut quasi solemne hoc
effatum habuerit, ac pro re nata, verus Joannis
amorisque discipulus, et ore et scripto usurpaverit.
Hæc pro mea in Maximum observantia, quoad
levissimi æris penuria non satis mihi licet votis illi
defungi, ac quod cœpta adultaque editio, ad umbi-
licum mature satis perducere: tanta nostratium
in rem litterariam sacramque munera!

μενοι κεφαλήν, μετρίως ἂν οὕτως, οἶμαι, παρὰ μὲν
 Οησαίμεθα τὸν πόθον. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ὁ Θεὸς τῶν
 Θεῶν ἔρωσ, ὡς ἐπαίνο τῶν ἐπιθυμημένων καὶ πα-
 ρακαλεῖται καὶ παραμυθεῖται.

Δεῦρο δὴ οὖν, ὦ σεβασμιώτατε καὶ λαμπρότατε·
 δεῦρό μοι, πάρεσο πνεύματι, ὡς πνεῦμα καθαρῶ-
 τaton καὶ παναγέστατον ἴον, καὶ τοῦ ἁγίου καὶ
 θεαρχικοῦ Πνεύματος γέννημα καὶ ὁμολομα. Ἐμ-
 πνευσον νοῦν, Ἐμπνευσον λόγον· νοῦν, θεωρητικὸν
 τῆς σῆς ἀγιοπρεπείας καὶ Θεότητος· λόγον, τῆς ὑμε-
 τέρας ἐκφαντορικὴν θαυμασιότητος, ἐν' ἀμφοτέρα
 καὶ νοῦς καὶ λόγος ἡμῖν ἁγιάζεται καὶ λαμπρύνη-
 ται, τὰ σὰ θαυμάσια καὶ διανοουμένοις καὶ διηγου-
 μένοις· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐπὶ μνήμης μόνον λαβεῖν,
 ἁγιασμός τε καὶ φωτισμός, οὐχ ἦττον ἡμῖν τοῖς μόν-
 νῳ κατοπτριζομένοις τῷ πνεύματι, ἢ τοῖς πρὶν
 μετὰ τοῦ ἱεροῦ σκήνους ὁρῶσιν ἀναστρεφόμενον
 ἐπὶ γῆς.

Καὶ γὰρ νηπιόθεν ὅλος ἀφιερωμένος τῷ Θεῷ, καὶ
 σχήματι εὐλαβείας καὶ πράγματι θεοσεβείας καὶ
 τοῦ νόμου μελέτη καὶ τῶν ἐντολῶν φυλακῆ, πρὸς
 τὴν τελειότεραν προπαρασκευαζόμενος θεογνωσίαν·
 οἶδεν γὰρ Κύριος ἀπὸ γαστρὸς ἁγιάζειν τοὺς οἰ-
 κείους, καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισιέναι πλάσει καὶ
 ἀοράτως ἐφέπεσθαι, καὶ πρὸς ἑαυτὸν κατευθύνειν
 καὶ ποδηγεῖν, ἐπειδὴ ὁ τῆς πίστεως ἀρχηγὸς καὶ
 τελειωτῆς ἐκεφάνη Χριστὸς, καὶ πᾶσαν μὲν τὴν
 Ἰουδαίαν καὶ Γαλιλαίαν ἐπεφοῖτα, τὴν τῶν οὐρανῶν
 βασιλείαν, εὐαγγελιζόμενος· καὶ θαυμασιούς μὲν
 λόγοις, θαυμασιωτέροις δὲ ἔργοις, τὴν τῶν Εὐαγγε-
 λίων ἀλήθειαν πιστούμενος, τὰ ἀπολωλῶτα πρόβατα
 πρὸς ἑαυτὸν ἐπισυνῆγε τοῦ Ἰσραὴλ· τότε δὲ, τότε
 καὶ τὸν ἀληθινὸν τοῦτον Ἰσραηλίτην ἐκάλεσεν Βαρ-
 θολομαῖον.

Τί οὖν οὗτος; Ἄρ' ἀπηνήγατο τὸν κεκληχότα; ἢ
 πιστεύει μὲν, οὐχ ἔπαται δέ; ἢ ἔπαται μὲν, ἀκρι-
 καιροῦ δέ; ἢ μέχρι μὲν τέλους, ὡς εἰς δὲ τοῦ πλῆ-
 θους καὶ τῶν πιστῶν; ἢ τοῖς μαθηταῖς μὲν συντρι-
 βμεῖτο, τῆς δευτέρας δὲ τάξεως παρὰ τῷ διδασκάλῳ
 καθεστῶσιν; Οὐδαμῶς. Ὁμοῦ δὲ τὸν ποιμένα τὸν
 καλὸν εἶδεν, καὶ οὗτος αὐτὸν κατὰ τὸ βάθος ἐπέγνω
 διανοίας, ἐπεγνώσθη τε παρ' αὐτοῦ, ὡς τῆς ἀνω-
 τάτω καὶ πρώτης ἐκλογῆς κατηξιῶσθαι, καὶ τοῖς
 κορυφαίοις τῶν ἀποστόλων συντετάχθαι, καὶ τὴν Ἰε-
 ρὰν καὶ τιμίαν δωδεκάδα συμπληροῦν· ἐντεῦθεν
 ὅλην ἀπανηνάμενος τὴν κτῆσιν τῶν ἐπὶ γῆς, πατρί-
 दा, γονεῖς, συγγενεῖς, φίλους, πᾶν ὅ τι καλὸν ἀνθρώ-
 ποις καὶ περισπούδαστον· ἔτι δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ψυ-
 χὴν ὁ θαυμάσιος ἀπηνήγατος· πᾶσαν τοῦ σώματος
 ἐπιθυμίαν, καὶ πᾶσαν θέλησιν τῆς ἰδίας καρδίας
 ἀπεβρίφατο, ἵνα τῆς Ἰησοῦ φιλίας, καὶ τελειότερας
 γνώσεως ἐν μετουσίᾳ καταστῆ.

Ἐντεῦθεν κατὰ σκοπὸν διώκων καὶ καταλαμβά-
 νων, ἅτε πνεύματι ζῶν ἀκραιφνῶς, καὶ πνεύματι

labimur. Nulla enim adeo re divinus divinarum
 amor, ac eorum laude qui amori habentur, lenimen
 atque solamen nanciscitur.

Adesto igitur, o venerabilissime ac clarissime;
 adesto, præsto sis spiritu, ut qui purissimus ac
 sanctissimus spiritus sis, sanctique ac divini Spiri-
 tus soboles ac simulacrum. Aspira sensum, aspira
 orationem: sensum mentisque intelligentiam, ad
 sanctitatis ac deitatis tuæ contemplandam magnifi-
 centiam; orationem, ad mirabilem oris sermone
 explanandam vestram præstantiam; quo scilicet
 utrumque (sensus pariter atque mens, et oratio)
 cogitantibus nobis ac loquentibus tua mirabilia,
 sanctificetur ac splendescat: quippe cum vel ipsa
 duntaxat animo assumpta tui memoria, sanctifica-
 tionem præstet ac illuminationem, tum nobis qui
 solo spiritu velut in speculo relucentem formam
 contuemur, tum his qui olim cum sancto corpuseculo
 versantem in terra viderunt.

A puero namque totus Deo consecratus, pietatis-
 que forma ac indole; et vera religione et legis
 meditatione et mandatorum observantia, ad per-
 fectiorem Dei scientiam fidemque institutus cum
 esset (novit enim Dominus ex utero qui sui sint ac
 necessarii, ex utero sanctificare, atque a prima
 statim formatione illis illabi, seque eis inaspecta
 ratione comitem præstare, atque ad seipsum diri-
 gere et ducere), quod fidei auctor et consummator
 Christus apparuerat⁹⁰, omnemque Judæam et Gali-
 læam, evangelizando regnum cælorum peragrabat,
 admirandisque sermonibus majoremque admiratio-
 nem facientibus operibus Evangelio fidem astruens,
 oves quæ perierant Israelis ad se congregabat⁹¹; tunc
 plane, tunc quoque verum hunc Israelitam Bartho-
 lomæum vocavit⁹¹.

Quid igitur ille? Num vocantem respuit? aut
 credit quidem, non tamen sequitur? aut sequitur
 quidem, verum ad tempus; aut in finem usque,
 velut tamen unus e vulgo ac turba fidelium? aut
 relatus quidem est in discipulorum album, verum
 illorum qui secundi ordinis erant apud magi-
 strum⁹¹? Nequaquam; quin simul atque bonum
 pastorem vidit, sicque eum alta mente cognovit, et
 ab eo agnitus est, ut supremæ primæque electionis
 dignus haberetur, ac inter apostolorum principes
 accenseretur, sacrumque ac venerabilem duodecim
 chorum completeret; exinde omni terrena spreta
 substantia, patria, parentibus, cognatis, amicis;
 quidquid hominibus pulchrum videtur ac studiis
 prosequendum; ad hæc vero etiam abnegata vir
 admirandus anima sua, omnem corporis libidinem,
 omnemque cordis proprii voluntatem projecit,
 ut Jesu amicitia, ac scientia perfectioris participans
 fieret⁹².

Inde juxta destinatum persequens ac comprehen-
 dens, velut qui sincere spiritu viveret, spiritu in-

⁹⁰ Hebr. xii, 2. ⁹¹ Math. xv, 24. ⁹² Joan. i, 47.

⁹¹ Joan. x, 41. ⁹² Philipp. iii, 14.

cederet et ambularet, Dei quidem amicus ac filius adoptione, gratiæ vero dono Unigeniti frater constituitur. Qui autem Christo non domesticus foret et contubernalis ac commensalis, viæque ac institutionis socius? fandorum omnium ac nefandorum mysteriorum, omniumque Dei operum ac sermonum, quæ Patri luminum placuit ut mortalibus aperiret, conscius.

Beatos igitur prædico tuos oculos, o Verbi ipse iis spectator et mysta divineque discipule, quod inaccessi decoris supercælestis pulchritudinis speciosi forma præ filiis hominum⁹², aspectu potitus es. Beatas prædico aures, quod Dei oris vocibus ac Christi mystico auditu alloquioque impletus es. Circumfundor spiritu beatissimis tuis labiis orique; osculor et genas et linguam, velut divinissimum illum haud raro osculata, ac quæ illius impleri dulcedine imbuique sanctitate meruerunt. Beatum prædico tuum gustum olfactumque et tactum; priorem quidem, quod ejusdem ac Verbum mensæ particeps fueris eosdemque sales perceperis; nec dici potest quoties eodem cum Servatore sensibili pariter ac spiritali saturatus epulo sis. Alterum, quod intemeratis unguentis; ac spiritali summi omnium Regis scientiæ fragrantia impletus sis. Tactum denique, quod sæpius intemeratissimum corpus intemerate contrectaveris, tremendumque Cherubim ac Seraphim etiam atque etiam venerandum, tuis ipse manibus ministrans, ut par est, propior factus apprehenderis, cunctisque penitus sensibus, accessu ad eum qui omnem excedit sensum, eoque familiaris utens, sanctificatus sis.

Adhuc autem magis æmulor ac beatum prædico, quod mente non concideris, nec in tentationibus animo diffusus sis aut cogitatione vacillaveris; sed immotus cum magistro manes, parique opprobrio subjiceris, atque condemnato socius condemnationis existis: patienti compateris, eique condoles qui in dolore agit. Etenim cum crucifixo pene cruci mente crucifixus es, et cum moriente mortuus, et cum sepulto animi voluntate sepultus: quo et factum est, ut et cum resurgente resurgeres et convivificareris. Atque ejus tecum testamentum, contubernalem cum principibus in regno cælorum; sed et plane pari eis solii dignitate sublimem in regenerationem fore assumendum.

Quemadmodum igitur Jesu tum passionis, tum resurrectionis, tum ejus in cælum recepti, una cum primis ipse oculis spectator sociusque fuisti, sic quoque cum eis pari munere vitali Spiritus dono adimpletus es. Etenim cum prius Verbo Domini velut spiritale cælum ac mundo superius firmatus esses⁹³; eaque victus ratione quæ sanctos deceat purgatus, atque claris animo representationibus eximie illustratus, divinioremque mente illustrationibus supersubstantialiter deificatus, velutque sublimis quidam thronus gloriæ ac sanctitatis

λοιγῶν καὶ περιπατῶν, φίλος μὲν Θεοῦ καὶ θέσει υἱός, ἀδελφός δὲ τῇ χάριτι καθαισθήκει τοῦ Μονογενοῦς· καὶ πῶς οὐκ ἂν ὁμοδαίτος ὑπῆρχε Χριστῷ καὶ ὁμόρφος, σύσσιτος, συνόμιλος, τῆς αὐτῆς ὁδοῦ καὶ ἀγωγῆς τῆς αὐτῆς· κοινωνὸς πάντων ῥητέων καὶ ἀπορρήτων μυστηρίων· κοινωνὸς ἔργων Θεοῦ καὶ λόγων, ὧν εὐδόκησεν ἐκφάναι τοῖς βροτοῖς ὁ τῶν φώτων Πατήρ;

Τοίνυν μακαρίζω σου τὴν ὄρασιν, ὧ αὐτόπτα τοῦ Λόγου καὶ μύστα, καὶ θεηγόρε μαθητά, ὅτι τοῦ ἀπροσίτου κάλλους τῆς ὑπερουρανίας ἀγλαίας, τοῦ ὠραίου κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, τῆς θέας κατετρύφησας. Μακαρίζω σου τὴν ἀκοήν, ὅτι φωνῶν στόματος Θεοῦ, καὶ μυστικῆς ἀκροάσεως καὶ ὁμιλίας ἀμέσως ἐνεπλήσθης Χριστοῦ. Περιπτύσσομαί σου τῷ πνεύματι τὰ μακαριώτατα χεῖλη καὶ στόμα· ἀσπάζομαι καὶ τὰς σιαγόνας καὶ τὴν γλῶσσαν, ὡς τὸν θεαρχικώτατον πλεονάχις ἀσπασάμενα, καὶ τῆς ἐκείνου τερπνότητος ἐμπεπλησμένα, καὶ τῆς ἀγιότητος ἤξιωμένα. Μακαρίζω σου τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν ἀφῆν· τὸν μὲν, ὅτι τραπέζης τῷ Λόγῳ κεκοινωνήσας τῆς αὐτῆς, καὶ ἄλλων τῶν αὐτῶν· αἰσθητῆς τε καὶ νοητῆς ἐστιατορίας, οὐκ ἔστιν ὁσάχις εἶπειν, τῆς αὐτῆς ἐνεφορέθης τῷ Σωτῆρι· τὴν δὲ, ὅτι τῶν ἀχράντων μύρων καὶ τῆς νοητῆς εὐωδίας τῆς γνώσεως τοῦ Παμβασιλέως ὑπερενεπλήσθης· τὴν ἀφῆν δὲ, ὅτι πλεονάχις τοῦ παναχράντου σώματος ἀχράντως ἤψω· καὶ τὸ φρικτὸν μὲν τοῖς Χερουβείμ, αἰδέσιμον δὲ σφόδρα τοῖς Σεραφίμ, ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑπηρετούμενος, κατὰ τὸ μείκδος, ἐγγίζων ἐπέλαβου· καὶ ὅλας δι' ὄλου τὰς αἰσθήσεις, τῷ ὑπὲρ πᾶσαν αἰσθησὶν πελάζων, καὶ σώματι συναναστρεφόμενος, καθηγιασθης.

Ἐπι δὲ μάλλον ζηλῶ καὶ μακαρίζω σε, ὅτι οὐκ ὠκλασας τὸν νοῦν, οὐ τὴν ψυχὴν διεκρίθης ἐν τοῖς πειρασμοῖς, οὐδὲ τὴν διάνοιαν ἐδίστασας· ἀλλ' ἀπερίτρεπτος μετὰ τοῦ διδασκάλου μένεις, καὶ τὸν ἴσον ὀνειδισμὸν ὑφέξεις· καὶ κατακρινομένῳ τῆς κατακρίσεως κοινωνεῖς· καὶ πάσχοντι συμπαθεῖς· καὶ ἀλγυνομένῳ συναλγεῖς. Καὶ γὰρ σταυρουμένῳ τρόπον τινὰ τῇ διανοίᾳ συνεσταύρωσαι· καὶ θανόντι συναπέθανες· καὶ γε προθέσει ψυχῆς συνετάφης θάπτομένῳ· ὄθεν καὶ ἀνισταμένῳ συνανέστης καὶ συνέζησας. Καὶ ἡ διαθήκη τούτου μετὰ σοῦ, συνέστιον μετὰ τῶν κορυφαίων εἰς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· καὶ δὴ καὶ συγκάθεδρον ἅμα τούτοις, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ προσληφθήσεσθαι.

Ὡσπερ οὖν τοῦ τε πάθους Ἰησοῦ καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλήψεως, ἅμα τοῖς πρώτοις αὐτόπτης ἐγένου καὶ κοινωνὸς, οὕτω μετ' αὐτῶν ὁμοίως καὶ τῆς ζωαρχικῆς τοῦ Παρακλήτου πεπλήρωσαι δωρεᾶς. Καὶ γὰρ τῷ Λόγῳ Κυρίου πρότερον οἶα δὴ νοερὸς καὶ ὑπερκόσμιος στερεωθεὶς οὐρανός, καὶ τὸ σῶμα διαίτη ἀγιοπρεπεῖ καθαρθεὶς, καὶ τὴν ψυχὴν καθαραῖς ἐμφάσεσιν ὑπερφουῶς φωτισθεὶς, καὶ τὸν νοῦν θειοτέραϊς ἐλλάμψεσι ὑπερουσίως θεωθεὶς· καὶ οἶα τινα θρόνον δόξης ὑπερφερῆ, καὶ ἀγιότητος κατὰπαυσιν τὸν ἐντὸς ἀνθρώπον κατασκευασθεὶς, οὕτω

⁹² Psal. XLIV, 5. ⁹³ Psal. XXXII, 6.

δὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐρανόθεν κατιὸν ἐν εἶδει πυρίνων ὑπεδέξω γλωσσῶν· καὶ σὲ ὄλον δι' ὄλου πεπληρωκός, καὶ τῶν θεουργικῶν αὐτοῦ χαρισμάτων ὑπερβαλλόντως μεταδεδοκός, καὶ ἐν σοὶ καθέσθην τε καὶ ἰδρυθὲν, ὄργανόν τε τῆς οἰκείας δυνάμεως ἑναρμόνιον, καὶ θεολόγον στόμα καὶ γλῶσσαν ἑαυτοῦ θεορρήμονα κατηρτισμένον· καὶ ὡσπερ τι σκεῦος ἱερόν τε καὶ τίμιον ἐξ ἔθνους εἰς ἔθνος μεταγόν καὶ μετατιθὲν, τὸν τῆς οἰκονομίας λόγον, τὴν Ἰησοῦ σωτηριώδη σάρκωσιν καὶ ἀνάστασιν καὶ βασιλείαν, μεγαλοφωνότατα τοῖς πᾶσιν ἐνεφθέγγετο διὰ σοῦ.

Τίς οὖν τὴν πηγαίαν τοῦ ἐν σοὶ Πνεύματος δυνάμιν ὑμνήσειεν; Τίς δὲ τὴν πλημμύραν τῆς θεολογίας ἀνατάξαιτο; Τίς μὲν τὴν παρεπομένην ἀρετὴν καὶ κοσμιότητα; Τίς δὲ τὴν ἐν τῷ κεκρυμμένῳ τῆς σῆς διανοίας ἀξιοπρεπῶς αἰνέσαι τελειότητα; Τίς τῶν λόγων τὸ ὑψηλόν; Τίς τῶν ἔργων τὸ ὑπερφερές; Τίς τὸ προσήνεός τοῦ ἦθους καὶ μελιχόν καὶ Χριστοειδές; Τίς δὲ τὸ τοῦ πνεύματος ἀπρόαιτον καὶ φοβερόν καὶ θεοειδές;

Πῶς δ' ἂν τις εἰδείη τὴν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἰουδαίας ἔξοδον ἐπὶ τὰ ἔθνη, τοῦ τῆς θείας εἰρήνης εὐαγγελιστοῦ, καὶ τὰς ἐπὶ πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν ἀκαταστασίας ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ περιφοράς; Τίς τὰς περιόδους ἀριθμήσαι, τὰς ὁδοπορίας, τοὺς κινδύνους, τοὺς κόπους, τὰς φυγὰς, τὰς πληγὰς, τὰς φυλακὰς, τοὺς ραβδισμούς, τοὺς λιθασμούς, τοὺς ὀνειδισμούς; Τίς τὰς ἐπὶ τῶν ἀρχῶν ἀναγωγὰς, τὰς ἐπὶ τῶν ἐξουσιῶν ἐνοχὰς, τὰς κατὰ τῆς ὁδοῦ τῶν πιστῶν διαβολὰς, τὰς λοιδορίας, τὰς κακώσεις, τὰς πυρώσεις, τὰς αἰκίας, τὰς μάστιγας, τοὺς ἐλκυσμούς τε καὶ σπαραγμούς;

Ἔσα καὶ οἷα μετὰ Φιλίππου κατὰ τὴν Ἱεράπολιν ἀνέτη, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ πρώτην ἀνάρτησιν· καὶ πᾶσαν ἐκεῖ τῶν ἀπίστων τὴν ἐπισύστασιν καὶ καταδρομὴν, καὶ πᾶσαν ὀδύνην καὶ πόνον καὶ τλαιπωρίαν; Ποῖος δὲ νοῦς ἐννοηθεῖη, ποῖος δὲ λόγος τῶν ἀντιλήψεων Χριστοῦ τὸ πλήθος, τῶν οὐρανίων ἐλλάμψεων, τῶν φωτισμῶν, τῶν στηριγμῶν τὴν ἄδυsson ἐκφράσαι; Τίς ἱκανός τῆς θεωρίας τὸ μέγεθος, τῆς θεολογίας τὸ ὕψος, καὶ τίς τὸ ἀπλετόν πλάτος τῆς θεοσοφίας ἐξιχνιάσαι τοῦ Βαρθολομαίου; Ὅ γὰρ οὐσιωδῶς αὐτὴν τοῦ Θεοῦ τὴν Σοφίαν, τὴν ἀπειρον, τὴν τελείαν, τὴν θεαρχικωτάτην ἐγκάρδιον ἐνιδρυμένην ἔχων, πάντα μὲν ἐρευνᾷ τῷ Πνεύματι, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ὑπ' οὐδενός δὲ τῶν ἐπὶ γῆς κατανοεῖται. Καὶ αὐτὸς μὲν ἀνακρίνει πάντα· πνευματικὸς γὰρ· ἀνακρίνεται δὲ ὑπ' οὐδενός· νοῦ γὰρ ἄγεται Χριστοῦ. Καὶ, Τίς ἔγνω τοῦτον Κυρίου, ὃς συμβιβάζει αὐτόν;

Τίς δὲ τῶν δι' αὐτοῦ γενομένων τεράτων ἀναγράφαι τὰς μεγαλοουργίας, ὅσα δακτύλῳ Θεοῦ ὄρων, πρὸς ἐπιστροφὴν καὶ γνῶσιν Θεοῦ τοὺς ἀπηλλοτριω-

requisites interiori homine constructus, sic quoque Spiritum sanctum in linguarum ignearum specie e caelo descendente suscepisti²⁵, qui totum omnino implens, deificisque suis donis excellenter impartiens, atque in te sedens ac consistens, aptumque virtutis suae organum efficiens, atque os Deum loquens linguamque divinis sermonibus disertam concinnans; velutque sacrum quoddam vas ac pretiosum de gente ad gentem traducens transfrensque, dispensationis doctrinam (salutarem Jesu incarnationem et resurrectionem et in caelos receptionem regnumque) sublimi cunctis oratione tua opera praedicavit.

Quis igitur quae fontis instar manet divini in te Spiritus virtutem satis laudaverit? Quis vero inundantes divinos sermones conscripserit? Quis virtutem illis comitem ac gravitatem? Quis vero animi tui sinu occultam perfectionem digne celebraverit? Quis sermonum altitudinem? Quis eminentiam operum? Quis morum lenitatem et suavitatem, Christique aemulam bonitatem? Quis inaccessam tremendamque ac Deum referentem spiritus praestantiam?

Quonam quis modo, divinae pacis nuntii ac praedicatoris, Jerosolymis Judaeaque excessum ad gentes pernoverit, cunctisque oppidis et locis ac civitatibus Evangelii causa jaetationes erroresque? Quis circuitus, itinera, pericula, labores, fugas, plagas, carceres, fustuaria, lapidationes, probra enumeraverit? Quis apud praesides accusationes, sub potestatum audientia noxas ac crimina; appetitam insidiis ac maledictis fidelium viam, aemunas, ustulationes, dehonestamenta, verbera, discriptiones ac dilanationes?

Quanta nimirum et qualia Philippo socius Hierapoli perpressus sit, primamque in cruce suspensionem; omnemque ibi tumultuantium infidelium coitionem ac grassationem, omnemque cruciatum et laborem atque aemunam? Quenam vero mens intellexerit, quaeve oratio auxiliorum Christi copiam, caelestiumque illustrationum et coruscationum ac fulcimentorum abyssum enarraverit? Quis contemplationis magnitudinem ac theologiae celsitatem; quisve Bartholomaei divinae sapientiae immensam latitudinem pervestigaverit? Qui enim ipsam substantialiter Dei Sapientiam (infinite illam, perfectam, divinissimam) in corde manentem inque illo fixam habeat, omnia Spiritu scrutatur, etiam profunda Dei, tametsi a nullo terrenorum intelligitur. Ac quidem ipse omnia dijudicat, a nemine autem dijudicatur. Quippe qui agatur Christi mente; ac, Quis Domini mentem ipsum instruentem ac praemonentem cognovit²⁶?

Quis per eum facta magnifica portenta litteris exsequatur; quanta Dei digito praestans, eos qui aversis animis erant, ad conversionem Dei que

²⁵ Act. II, 3. ²⁶ I Cor. II, 10, 15, 18.

eadem permovebat? Ad Arabes enim quos Eudæmonas vocant (id est felices) vir beatissimus profectus; nec id modo, verum etiam Indis postea et orientibus Æthiopicibus Dei sermo lumenque scientiæ ac vitæ æternæ doctrina informatioque, missus, ipsa quorumque lingua magnifice Christum annuntiavit, omnemque adversus homines depellens infestam daemonum vim ac grassationem, atque omnem morbum, omnemque languorem in Jesu nomine curans; nec paucos mortuos ejusdem nominis potentia, vita donans, innumeros quotidie credentes fidei rudimenta edoctos Christo adjungebat: regenerationisque lavacro emundans, ac deifico Spiritu eorum detergens corda, quos in illis digniores majoremque gratiam consecutos noverat, in episcopos et sacerdotes, omni prouequendus admiratione sacrorum antistes consecrabat; cunctisque sacris ritibus legibusque perornans, ac Scripturarum doctrina mysteriorumque traditione, quantum capiebant, illis proposita, immaculatas Christo Ecclesias per oppida et civitates obiens lustransque excitabat.

Ejuscemodi Bartholomæi præclare gesta; talis magni Ecclesiæ præconis præstantia: inque eum modum annos longe plures apud immanissimas versatus gentes, nedum nihil ipse illarum contraxit feritatis, sed sua illas humanitate impartivit; nec omnino ignorantia aut nequitia illorum vel minima labe suam ipse vitam ac disciplinam aspersit; quinimo excellentia bonitatis divinæque imitationis, illorum impietatis ac morositatis partem plurimam dissolvit; velut sol emissis e cælo in cœnum radiis, ac qui non ipse sordescat, sed magis fetorem dissolvat, aboleatque ac minuat.

Quia vero cursu præclare consummato ac fide servata⁹⁷, quantos nec numerus capiat, ad Dominum converterat, multisque salutis via exstiterat; jam quoque finem digne laboribus respondentem nancisci cupiebat; pingui nimirum senectute corpore fatiscens⁹⁸, atque ad Christum emigrare, Deique requie frui insatiabili desiderio sitiens⁹⁹. Neque vero Dominus justis desiderium istud contempsit: nec exaudivit quidem, minus tamen quam pro votorum illius ratione tribuit: sed sicut in omnibus ex Christi compositus rationibus vir Deo beatissimus cum esset, sic Christi pietate ac moribus vitam instituerat, ut Christus alter recte contuentibus et esset et disciplina omni præferret, ita finem quoque ejusmodi subsequi necesse erat, qui toti vitæ congrueret.

Quanam vero consummationis causa, ac videamus quam illa religiosa exque Christiana pietate. Contigit sacrum Theologum, in quadam urbe majoris Armeniæ (Urbanopolim vocant) versari. In ea magnificis divinisque ex more prædicationibus Deum celebrans; deosque omnes ac omnes dæmones de-

Α μένους ἐδυσώπει; Ἄραφι γὰρ τοῖς καλουμένοις Εὐδαίμοσιν ὁ μακαριώτατος ἐπιδημηκῶς· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἰνδοῖς μετὰ ταῦτα, καὶ τοῖς ἑφοῖς Αἰθιοπῖν, λόγος Θεοῦ, καὶ φῶς γνώσεως καὶ ζωῆς αἰωνίου διδασκαλία καὶ ὑποτύποις ἀποσταλεῖς, ταῖς αὐτῶν διαλέκτοις μεγαλοφύμως εὐηγγελίσαστο τὸν Χριστόν. Καὶ πᾶσαν μὲν δαιμόνιον ἀποδιώκων κατ' ἀνθρώπων ἐπιφορὰν· πᾶσαν δὲ νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν ὄνματι θεραπεύων τοῦ Ἰησοῦ· καὶ νεκροῖς δὲ οὐκ ὀλίγοις τῇ αὐτῇ τοῦ ὀνόματος δυνάμει χαρισάμενος τὴν ζωὴν, μυρίους ἡμέρας καθ' ἡμέραν πιστεύοντας κατηγῶν προσῆγε Χριστῷ· οὗς τῷ τῆς παλιγγενεσίας ἀνακαθαίρων λουτρῷ, καὶ τῷ Πνεύματι τούτων τὰς καρδίας ἀποσμήχων θεουργικῷ, τοὺς ἀξιοτέρους ἐν αὐτοῖς καὶ τελειότερας

Β χάριτος ἤξιωμένους, εἰς ἀρχιερέας τε καὶ ἱερέας, ὁ θαυμασιώτατος ἱεροτελεστής ἐτελετούργει· καὶ πάσαις θεσμοθεσίαις κατακοσμῶν ἱεραῖς, καὶ τῶν λογίων τὴν μῆσιν καὶ τῶν μυστηρίων τὴν παράδοσιν, καθὼς ἐχώρουν, παρατιθέμενος αὐτοῖς, Ἐκκλησίας ἀμώμους κατὰ χώρας καὶ πόλεις διερχόμενος ἀνίστη Χριστῷ.

Τοιαῦτα τοῦ Βαρθολομαίου τὰ κατορθώματα· τοιαῦτα τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας κήρυκος τὰ προτερήματα· καὶ οὕτως ἐν χρόνοις πλείοσι τοῖς ἀπνηεστάτοις ἐπιχωριάζων ἔθνεσιν, οὐκ αὐτὸς τι μετέσχε τῆς αὐτῶν θηριωδίας, ἀλλὰ τῆς οικείας μετέδωκε φιλανθρωπίας· οὐδὲ τῆς ἀγνοίας ὅλως ἢ τῆς κακίας ἐκείνων κἄν τὸν βραχύτατον σπῖλον τῇ κατ' αὐτὸν πολιτείᾳ προσετρέψαστο· μᾶλλον μὲν οὖν, ὑπερβολῇ χῆρηστότητος καὶ θεομιμησίας τὸ πλεῖστον τῆς ἀσεβείας ἐκείνων καὶ σκαιότητος διέλυσεν, ὡσπερ ἥλιος κατὰ βορβόρου τὰς ἀκτῖνας ἀνωθεν ἰεῖς· καὶ οὐκ αὐτὸς ρυπαινόμενος, ἐκτῆκων δὲ μᾶλλον τὴν δυσωδίαν, καὶ ἀφανίζων καὶ μειῶν.

Ἐπεὶ δὲ τὸν ὁρόμον ἀριστα τετελεχῶς καὶ τὴν πίστιν τετηρηκῶς, ἀναριθμήτους μὲν ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν Κύριον, πολλοῖς δὲ σωτηρίας γέγονεν ὁδός, ἐπεθύμει λοιπὸν καὶ τὸ τέλος ἀξίον ἀπενέγκασθαι τῶν πόνων, ἤδη γῆραι πόνι τὸ σῶμα πεποννηκῶς, καὶ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν ἀναλύσεως, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ καταπαύσεως, ἀπληρώτως ἐφιέμενος. Καὶ οὐκ ἡμέλησεν ὁ Κύριος τῆς ἐπιθυμίας τοῦ δικαίου· οὐδ' εἰσήκουσε μὲν, ἔλαττον δὲ ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ παρέσχετο προσευχῆν· ὡσπερ δὲ τὰ πάντα Χριστοειδῆς ὁ θεομακαριστότατος ἀνὴρ ὢν, Χριστοπρεπῶς οὕτως ἐβίωσεν, ὡς ἄλλον ἐκείνων τοῖς ὀρθῶς ὀρῶσι καὶ εἶναι καὶ πολιτεύεσθαι, οὕτως ἔδει καὶ τέλος ἀνάλογον ὅλῳ τῷ βίῳ παρακολουθῆσαι.

Τίς οὖν ἡ τελειώσεως ἀφορμὴ· καὶ εἰδῶμεν ὡς Χριστοπρεπῆς· πόλει γὰρ τινὶ τῆς μεγάλης Ἀρμενίας ὁ ἱερός ἐπετέλει Θεολόγος ἐνόδημῶν. Οὐρβανόπολιν δὲ ταύτην εἶναι· ἐν ἣ μεγαληγόρωσ ἢ θεηγόρωσ, ὡς ἔθος αὐτῷ, Θεολογῶν τὸν Θεόν· καὶ πάντας μὲν Θεοὺς, πάντας δὲ δαίμονας ἐξουθενῶν, μόνον δὲ

⁹⁷ II Tim iv, 7. ⁹⁸ Psal. lxxv, 15; Gen. xv, 15.

⁹⁹ Phil. i, 23.

σέβασθαι παρεγγυώμενος τὸν Ἰησοῦν, μόνον ἡξίου τοῦτον εἰδέναι Θεὸν ἀληθῆ· Θεὸν τέλειον, μόνον ἡγιον, ἀχρονον, ἀιώνιον, ἀκατάληπτον, φῶς ἀίδιον ἐξ ἀίδιου γεννώμενον, εἰς οὐρανὸν ἀπαυγαζόμενον Θεοῦ τοῦ Πατρὸς· φῶς ἀναρχον, καὶ συναρχον τῆς ἀφράστως καὶ ὑπὲρ λόγον πάντα καὶ τοῦν ἀπαυγαζούσης ἀρχῆς.

Οὗτος, τὸ ἡμέτερον ὄλον προσειληφώς, καὶ ἄνθρωπος ὁμοίως ἡμῖν ἐκ Παρθένου ἀγίας καὶ σεμνῆς, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς ἀλήθεια, γεγονώς, καὶ ἐπὶ τριημέτρῳ χρόνῳ ἐν λόγοις θεοπρεπεστάτοις καὶ ἔργοις ὑπερφυστάτοις ἡμῖν συναστραφεὶς, εἶτα σταυρῷ δι' οἰκονομίαν καὶ θαράτῳ προσομιληκώς· εἶτα τριήμερος ἀναστὰς καὶ ἀναληφθεὶς, ἡμῶν πρὸς αὐτὸν βλέπόντων, εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν δεξιᾷ κατέθηκε τοῦ Θεοῦ· ὃς καὶ ἔρχεται κρίναι τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς, φησὶν, ἀποσταλέντες, παραινῶμεν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, ἀδελφοί, πιστεῦσατε καὶ βαπτισθῆτε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· καὶ τὴν δωρὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαβόντες, κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίου καὶ βασιλείας ἀφθάρτου γενήσεσθε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαῦτα τοῦ ἱεροῦ Βαρθολομαίου, καὶ πολλῶν πλείων καὶ θεϊότερα τοῖς παρεπιῶσι τῶν ὄχλων κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον προσηγεῖ καὶ ἑπίω τῷ φθέγματι βοῶντος, καὶ τινῶν μὲν πειθομένων, καὶ τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τιθεμένων, τινῶν δὲ σκληρυνόμενων, καὶ δαιμονιώδει κατ' αὐτοῦ ζήλῳ κινουμένων, ἐξαπίνης οἱ πονηρότατοι τὸν θεοπρεπέστατον συναρπάξουσιν πρεσβύτην, καὶ ἀνακραγόντες τοῖς πρώτοις κατ' αὐτοῦ τῆς πόλεως ἐμφανίζουσιν. Οἱ γὰρ τοῦτον ἰταμῶς ἔγαν ἀνακρίναντες, καὶ τὸν πρεσβεύμενον λόγον ἐπακούσαντες· ὅτι τὸ Θεὸς ὢν προαιώνιος, ἄνθρωπος γέγονεν ἐγγρόνιος· καὶ ὅτι ἐσταύρωται, καὶ ὅτι τριήμερος ἐκ τῶν νεκρῶν ἀνέστη· καὶ ὅτι ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὅτι ἔρχεται πάλιν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Ὡς οὖν οὕτως ἤκουσαν οἱ δυσσεβεῖς, τῷ καινοπρεπεῖ τοῦ ῥήματος ἐμβροντηθέντες, καὶ πρὸς τὸν ἐσταυρωμένον δυσχεράναντες, αὐτίκα δὴ τὸν αὐτοῦ κήρυκα μαστιγοῦσι, καὶ ἀνασταυροῦσιν, ἀξιὸν ἐπιφωνοῦντες τὸν τοῦ ἐσταυρωμένου μύστην σταυρὸν τὴν ζημίαν ὑποσχεῖν.

Καὶ ὃς εὐθύμως προσῆει τῷ ξύλῳ, μετὰ πλείστης ὕψης προσηλοῦτο χαρᾶς· ἐντεῦθεν ἄγγελοι μὲν οὐρανῶθεν ἐπ' αὐτὸν καταβαίνοντες καὶ ἀναβαίνοντες, ὑπερφυστάτην ἀνάβασιν ὠδοποιοῦν. Διηνέφκτο δὲ ὁ οὐρανὸς ἀνωθεν αὐτῷ, καὶ πᾶσαι δὲ τῶν οὐρανίων δυνάμειον ἱεραρχίαι, πρὸς ὑποδοχὴν καὶ δεξιῶσιν τῷ φιλότατῳ τοῦ Κυρίου παρεσκευάζοντο μαθητῆ. Ὁ δὲ χαριστήριον ἑμοῦ καὶ ἰκέσιον πρότερον, ὡσπερ εὐῶδες θυμίαμα προαναπέμψας τὴν ἐξομολόγησιν τῷ Πατρί· ἔπειτα, προσηγῶς μὲν καὶ ἀσμένως τῶν ἐνδῆσμων ῥηγνύμενος τῆς σαρκὸς, Πνεύματι δὲ Θεοῦ

spuens, unumque Jesum colendum admonens; eum solum ut verum Deum agnoscerent instabat; nempe: Deum perfectum, solum sanctum, principii expertem, æternum, incomprehensum, lumen æternum ex æterno natum lumine; id est, manantem ex Deo Patre splendorem, lumen principii expert ac coexpert principii, principio, quo auctore nulla vi verborum explicabili ratione, supraque omnem rationem et effulget.

Hic, quidquid nostræ concretionis est assumens, similique nobis ratione ex sancta ac castissima Virgine factus homo, uti fidei nostræ veritas docet, triumque annorum spatio divinissimis sermonibus præmagnificisque ac stupendis operibus nobiscum conversatus, tumque propensiore consilio cruce ac morte perfunctus, postmodumque triduanus suscitatus, atque in cælum, nobis in eum contuentibus, receptus, in dextera Dei sedit: qui etiam venturus est judicatum orbem terræ in justitia, et ut reddat unicuique juxta opera sua. Ejus, inquit, nos quoque nutu missi, hortamur vos et obsecramus, fratres, ut credatis et baptizemini in nomine ejus; donumque Spiritus sancti accipientes, hæredes vitæ æternæ regnique incorruptibilis efficiemini, in Christo Jesu. Amen.

Talia atque his longe plura divinioraque cum miti lenique alloquio sacratissimus Bartholomæus astantibus turbis, ipsa earum lingua, declamaret, atque alii quidem crederent, assensumque veritatis doctrinæ præberent; alii vero exacerbarentur, ac dæmoniacæ adversus eum æmulatione incitarentur, facta repente coitione, scelestissimi divinissimum senem corripunt, sublatoque clamore primoribus eum civitatis accusant. Hi severe admodum instituto causæ examine, auditaque ejus prædicationis doctrina, ac, quod Deus cum esset prææternus, homo in tempore factus est; quod cruci affixus, quod triduanus a mortuis suscitatus, quod in cælum receptus, ac rursus venturus judicatum vivos et mortuos. Cum hæc igitur impii perorantem audissent, verbi novitate attoniti, adversusque crucifixum, indignatione accensi illius confestim præconem verberibus cæsum in crucem agunt; æquum scilicet pronuntiantes, ut crucifixi discipulus crucis pœna multaretur.

Ille porro alacri animo lignum adiens, maximo gaudio illi confixus est. Hinc angeli e cœlo in eum descendentes et ascendentes²⁸¹, augustissimum illi ascensum præstruebant. Apertam ei superne cælum, omnesque cœlestium Potestatum ordines, ad suscipiendum charissimum Domino discipulum ejusque pompam parati erant. Hinc ille, gratiarum prius actionis ac supplicationis, fragrantissimi instar thymiamatis, confessione ad Patrem directa, tumque leniter ac placide abruptus carnis vinculis, Deique Spiritui e terra in cælum assumenti devin-

²⁸¹ Joan. 1, 51.

ctus atque compactus, sic e corpore perfecte evolat et ad Deum cum claritate commigrat : atque ut vere filius ad Patrem cœlo celsiorem inenarrabili exultatione deductus, hæreditatem incontaminatam atque longævam, divinissimamque jucunditatem, atque supremum ac primum cum Petro et Paulo apud summum omnium Regem honorem consequitur.

Idcirco saluto te, charissimum Deo ac sanctissimum caput. Salve, lapis pretiosus, unus ex duodecim, summo angulari dignus lapide; pretioso dignus margarito, velut illi immediate cohærens, eique aptatus atque contextus, et coædificatus, in habitaculum Dei in Spiritu.

Salve, stella lucidissima ac spectabilis, pulcherrimaque ac late conspicua, qui undecim consortus, instarque stellæ⁹⁹, plexæ illi coronæ gloriæ inditus ac appositus es, quam cœlestis sponsus, ut sacratissimum habet eloquium, aptavit capiti sponsæ.

Salve, Angelorum jucunditas, Archangelorum cura, Principatum odoris fragrantia; ac quidem Potestatum splendor, Dominationum vero angustum decus : qui Thronis consideas; Cherubim sodalis, ac Seraphim contubernalis existas.

Salve, apostolorum gloria, martyrum illuminatio, sanctorumque omnium sanctificatio et jucunditas; res Deo digna, nomenque prorsus desiderabile; ^C digne divineque pro nominis ratione Bartholomæus nuncupatus; vere *filius suspendens aquas* : id enim nomen sonat, si quis interpretetur.

Salve ac gaude, quod et ipse Dei imitatione sicut Dei Filius verbo aquas sublimes aere librat⁹⁹, levatque e terra, quibus etiam juxta Scripturam, *tegit cœnacula ejus*¹ : sic quoque tu, aquas multas (humiles scilicet animos tua opera credentium Christo) prædicatione tua sustollis; spiritalioresque a terreno penitus sensu suspendens, ac in Deum perfectius elevans, in illis qui secundi ordinis sunt, ac cœnaculorum rationem habent, animos fidelium legis.

Salve sis, beate, inclyte ac divine, qui magnum et parvum, multum et paucum salutare Evangelium prædicasti ac docuisti : magnum quidem, quod omnem mentis ratione utentis atque indolis comprehensionem excedat; parvum vero, ob inclinationem atque ad terrigenas demissionem, ac cum eis similitudinem, ejus qui cœlis celsior existit. Vel magnum quidem, ob Deitatis majestatem; parvum autem, ob extremam humanæ naturæ exilitatem : quorum nova mistio et concretio, Evangelii caput summaque est. Ac multum quidem, quod multam in se ac immensam intelligentiæ ac sapientiæ abditam

Α συνδεδεμένος καὶ συναρμολογούμενος, τῷ τοῦτον ἀναλαμβάνομένῳ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπὸ γῆς, οὕτω τελείως ἀφίπταται μὲν τοῦ σώματος, ἐνδημεῖ δὲ μετὰ δόξης πρὸς τὸν Θεόν· καὶ ὡς ἀληθῶς τέκνον τῷ ὑπερουρανίῳ Πατρὶ ἀνεκκλήτῳ προσεληλυθὼς ἀγαλλιάματι, τῆς ἀμιάντου κληρονομίας καὶ μακραίωνος, τῆς θεοτελεστάτης τερπνότητος, καὶ τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης μετὰ Πέτρου καὶ Παύλου παρὰ τῷ Παμβασιλεῖ καταξιούται τιμῆς.

Προσαγορεύω σε τοιγαροῦν, τὴν τιμιωτάτην τῷ Θεῷ καὶ παναγεστάτην κεφαλὴν. Χαῖρε, ὁ λίθος ὁ τίμιος, ὁ εἰς τῶν δώδεκα, ὁ ἄξιος τοῦ ἀκρογωνιαίου, ἄξιος τοῦ πολυτίμου μαργαρίτου, ὡς αὐτῷ προσεχῶς ἡγγικῶς καὶ συναραρῶς καὶ συνυφασμένος καὶ συνψοδομημένος, εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν ^B Πνεύματι.

Χαῖρε, ἀστὴρ φωτοφανέστατε καὶ περίοπτε, περικαλλέστατε καὶ περίδλεπτε· ὁ τοῖς ἔνδεκα συνηρμοσμένος, καὶ εἰς τὸν στέφανον τὸν πλακέντα τῆς δόξης συγκαταστεριζόμενος καὶ συνταττόμενος, ὃν ὁ οὐράνιος νυμφίος, κατὰ τὸ μυστικώτατον λόγιον, τῆς νύμφης ἐφήρμοσε κεφαλῇ.

Χαῖρε, τῶν Ἀγγέλων ἡ θυμηδία, τῶν Ἀρχαγγέλων ἡ θεραπεία, τῶν Ἀρχῶν ἡ εὐωδία· καὶ τῶν Ἐξουσιῶν μὲν ἡ λαμπρότης, τῶν Κυριοτήτων δὲ ἡ κοσμιότης· ὁ τῶν Θρόνων σύνθρονος, καὶ τῶν Χερουβειμ συνόμιλος, καὶ ὁμοδιαίτος τῶν Σεραφειμ.

Χαῖρε, τῶν Ἀποστόλων ὁ καλλωπισμὸς· τῶν Μαρτύρων ὁ φωτισμὸς, καὶ πάντων Ἀγίων ἀγιασμὸς καὶ ἀγλαΐσμὸς· τὸ ἀξιόθεον πρᾶγμα, τὸ ἀξιοπόθητον ὄνομα· ὁ ἀξιόνομος καὶ θεώνυμος Βαρθολομαῖος· *Ὁ ἀληθῶς ὕδατα κρεμάσας υἱός*· τοῦτο γὰρ ἡ σημασία τοῦ ὀνόματος.

Χαῖρε, ὅτι θεομιμήτως καὶ αὐτὸς, καθάπερ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, λόγῳ τὰ ὕδατα διαέρια μετεωρίζει καὶ κουφίζει τῆς γῆς, οἷς καὶ τὰ ὑπερῶα αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἱερὰν, στεγάζει, Γραφήν· οὕτω καὶ αὐτὸς ὕδατα πολλὰ, τὰς χαμερπεῖς διανοίας τῶν διὰ σοῦ Χριστῷ πιστευόντων, τῷ Εὐαγγελίῳ σου μετεωρίζει· καὶ τοῦ γῆϊνου φρονήματος τοὺς πνευματικωτέρους παντάπασι κρεμάσας, καὶ τελευτέρον ἐπάρας πρὸς τὸν Θεόν, ἐν αὐτοῖς τὰς δευτέρας τάξεως οὔσας, καὶ ὑπερῶων λόγον ἐπεχούσας, τῶν πιστῶν σκεπάζεις ^D ψυχάς.

Χαῖρε, μάκαρ, αἰδίμιε καὶ θεσπέσιε· ὁ μέγα καὶ μικρὸν, πολὺ καὶ ὀλίγον τὸ σιωτήριον θεολογήσας Εὐαγγέλιον. Μέγα μὲν, τῷ πάσης λογικῆς διανοίας καὶ φύσεως ὑπερναβεβηχέναι τὴν κατάληψιν· μικρὸν δὲ, διὰ τὴν συγκατάθεσιν καὶ τὴν πρὸς ταῦς γηγενεῖς τοῦ ὑπερουρανίου ταπεινότητα καὶ ὁμοιότητα. Ἡ, μέγα μὲν, διὰ τὸ τῆς θεότητος μεγαλοπρεπές· μικρὸν δὲ, διὰ τὸ μικροπρεπές τῆς ἀνθρωπίνης ἐσχατιᾶς, ὧν ἡ καινὴ μίξις καὶ κράσις, τὸ κεφάλαιον τοῦ Εὐαγγελίου χρηματίζει· καὶ πολὺ μὲν, τῷ πολὺν ἐν ἑαυτῷ καὶ ἀμέτρητον ἔχειν συνέσεως καὶ σοφίας ἐν ἀποβόητοις βυθόν· ὀλίγον δὲ πάλιν,

⁹⁹ Apoc. xii, 1. ⁹⁹ Job xxvi, 8. ¹ Psal. ciii, 5.

ως ὀλίγην αὐτὸ καὶ σύντομον συγκεφαλαιούμενον ἅ
θεολογίαν.

Χαῖρε, καὶ κατατέρπου, λαμπρότατε καὶ βασιλι-
κώτατε τοῦ Θεοῦ πατῆ, ὅτι σοι θρόνος ἐν οὐρανοῖς
παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἠτοιμάσθη Χριστῷ· ἐν ᾧ
καὶ καθιεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτάτων τοῦ Λόγου καὶ
κορυφαίων ὁπαδῶν, κρίνων, ὡς ἡ θεία τῆς ἀληθείας
ὑπόσχεσις, τὸν Ἰσραήλ.

Χαῖρε, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς θειοτέrais ἐπισκεπτόμενος
ἐπιδημίαις, πάσης θλίψεως καὶ καταγίδος ῥύσαι,
καὶ ὀδύνης καρδίας καὶ πειρασμῶν· καὶ ἀπὸ προσ-
ώπου μὲν ἐχθροῦ πύργος ἡμῖν ἰσχύος γενοῦ· γενοῦ
δὲ μεσίτης καὶ διαλλακτῆς ἀγαθὸς πρὸς Χριστὸν,
ἀκατασχόντους αὐτῷ προσάγων, καὶ προσοικειῶν
τῷ Παμβασίλει· εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ
ἀγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Translationem sacri pignoris Bartholomæi in Liparim insulam, Latini pariter ac Græci concorditer
memorant. Significat Gregorius diu post ejus martyrium contigisse, cum infideles illarum regionum poti-
rentur, qui sic fidelium devotioni obtundere, et sancti apostoli cultum abolere pertentarent; cum Deus
majori cultu habendas ejus exuvias ad partes Occiduas, ac postremo Romam sacerdotii arcem destinaret.
Nostra breviter, at graviter Tiliiana Menæa II Junii: Σταυρῷ παραδοθεὶς ἐν Ἀρβανουπόλει τελειοῦται ἐνδό-
ξως, καὶ ἐν μολυβδίνῳ λάρνακι τεθεὶς τῇ θαλάσῃ ἐναπορρίπτεται. Ὑπὸ δὲ θείας προνοίας μέχρι Σικελίας,
ἐν Λιπάρῃ τινὶ νήσῳ κομισθεὶς καὶ φανερωθεὶς, ἐκεῖσε θάπτεται. *Cruci traditus Arbanopoli gloriose con-
summatur; inque urna plumbea positus, in mare projicitur. Dei tamen providentia usque in Siciliam, in
insulam quamdam Liparam delatus atque manifestatus, ibi sepelitur.* Veram edita 25 Augusti sic cuncta
fuse narrant.

Ἡ ἐπέκδοσις τοῦ λειψάνου τοῦ ἀγίου ἀποστόλου C
Βαρθολομαίου. *Reversio reliquiarum sancti apostoli Bartholomæi.*

Ὡς θαυμαστός ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ!
Εὐκαιρὸν ἐστὶ κάμει νῦν ἀναβοῆσαι, διηγῆσθαι
προαιρουμένῳ ἐξαισίῳ τι καὶ φρικῶδες τερατοῦρ-
γημα. Ὁ γὰρ ἅγιος ἀπόστολος Βαρθολομαῖος ἐν δια-
φόροις τόποις τὸ τοῦ Κυρίου ὄνομα φανερὸν τοῖς
ἀνθρώποις ἀνακηρύξας, σταυροῦται ἐν τῇ μεγάλῃ
Ἀρμενίᾳ τῆς Ἀνατολῆς (44)· τοῦτον καταθέντες ἐν
λάρνακι λιθίνῃ (45) ἐν τῷ τέλει αὐτοῦ πιστοὶ εὑρε-
θέντες, ἀπέθεντο ἐν Οὐρβανουπόλει. Ὡς δὲ ἡ λάρναξ
ἐκεῖνη ἀεννάουσι τὰς ἰάσεις βλυστάνουσα ἦν, προσ-
έτραχον οἱ λαοὶ, καὶ ἀπηλλάσσοντο τῶν ἐνοχλούντων

Quam mirabilis Deus in sanctis suis * t nunc quo-
que ipse opportune clamavero, qui stupendum
quidpiam atque tremendum prodigium narraturus
sim. Sanctus enim apostolus Bartholomæus, cum
nomen Domini in diversis locis prædicatione sua
mortalibus notum reddidisset, in majori Armenia,
quæ plagæ orientalis est, cruci affigitur. Qui autem
ejus consummationi adesse fideles inventi sunt,
depositum in arca lapidea, Urbanopoli condiderunt.
Cumque arca illa, seu urna, jugi sanitatis vena
seaturiret, concurrentes populi, morborum mole-

* Matth. xix, 28. * Psal. lx, 4. * Psal. lxxvii, 39.

(44) Τῆς Ἀνατολῆς. Hoc ipsum forte voluit D
Œcumenius sua Synopsi, ubi editum, τῆς Ἰνδι-
κῆς; tametsi etiam Studita Armeniam Indiæ vide-
tur dicere, cum sic ait: *Deinde Indiæ evangelizans,
ad ultimum in Armenia Majori, quæ ejusdem est
provinciae.* Nota regio ἡ Ἀνατολή, ipsa vasta, et un-
de sic dicta Græcis, quod scilicet ad orientem es-
set Constantinopoli; quæ et latius accepta ipsam
Armeniam complectatur. Auctor perinde cruce sub-
latum refert apostolum. Unus ex Græcis Studita,
*Decoratus ab impiis in modum follis, capite plexus
est; cujus phrasim essent imitati, qui a Barbaris vi-
vum excoriatum, et jussu Astyagis capite truncatum,
dixerunt.* Sic nempe utrumque Persæ nectebant
supplicium, alterumque alteri præibat, velut fere
apud Romanos, prius rei virgis aut fustibus cæde-
bantur, quam morte plecterentur. Prævisse item
crucem, ut sic omnia concilientur, non facile ac-

quiescam Lipomano; sed aliam aliamque traditio-
nem, quod attinet ad supplicii genus, esse sentio.
Nisi forte tanta rabies fuit, ut sic crucifixum capite
in terram verso e cruce seminecem extraxerint,
aliaque Persico more illi tormenta irrogarint: quod
tamen auctores utriusque sententiæ ne hilum qui-
dem insinuant, ut quasi ex illis legitime satis possi-
mus conjicere.

(45) Ἐν λάρνακι λιθίνῃ. Sic quoque Joseph et
Studita; cum noster Menæorum codex, sic expres-
sum μολυβδίνην habeat, id est plumbeam. Ac, num,
quod fere usus habet, in arca lapidea, urna plumbea
erat, ac utrumque in mare projecerunt inefficiosi
homines, ne qua apostoli memoria, etiam vacuo tu-
mulo, apud eos exstaret, et qua confoveri posset
populi in eum devotio? Mea hæc conjectura; alii
divinent; vel quod plurimum est, admittant.

stia liberabantur. Videntes itaque diaboli ministri, A furore in urnam illam incendebantur; ac quandoque deliberatione habita, urnam in qua erat sancti apostoli corpus, cum quatuor aliis sanctorum martyrum urnis, in mare projecerunt. Id vero omne contigit, ut et tantus maris tractus, quantum emensi sunt, per illos sanctificaretur, ac loca per quæ illos divisit divina gratia, benedicerentur.

Magnos enim Ponti sinus subnavigans apostolus, altisque Hellesponti superatis angustiis, Ægeum mare et Adriaticum petiit, relictæque a sinistris illustri ac maxima Siciliæ insula, una comites habens qui in aliis urnis præclara victoria inclyti martyres erant, Pappianum, Lucianum, Gregorium et Acacium, ad insulam, quam Liparam vocant, appulsus est. Quam mirabilia opera tua, Domine! B Equanæ oratio laudandis illis sufficiat? Ac quidem præclari victores martyres, velut rege quodam, ubi eum conquiescere voluerant, magno derelicto apostolo, statim reversi sunt, quo loco divinæ providentiæ visum erat, singulis illis hospitium sedesque ascribere: Pappianus quidem in urbem Siciliæ Amyllam; Lucianus vero, Mesanam; Gregorius, Columnam Calabriæ urbem; Acacius Asealum civitatem sic dictam.

Tum apostolus adventum suum Agathoni intimat. Statimque episcopus matura diligentia, ubi magnum horrendumque prodigium vidit, stupore plenus: Unde, inquit, tibi, Lipara, tantus hic ingensque the- C saurus advenit? Plane eximie magnificata es et clarificata. Choros age, sali atque exulta. Suscipe tuis manibus, et ad eum clama: Fauste venisti, apostole Domini. Hæc aliaque non pauca prolocutus episcopus, laudesque apostoli atque insuke prosecutus, dicendi finem fecit.

Quodque deponenda urna loco illustri, quo scilicet loco divinum delubrum ad gloriam celebratissimi apostoli excitandum erat; trahentibus multis, nihil illa obsequabatur, donec revelatione divina beatus Agatho adducto vitularum jugo, ac funiculis alligatis, ingentis molis arcam illam, inhabitantis potentia facile traxit, quo apostoli voluntas delegerat.

Ingens porro miraculum miraculis comes secutum, ac cui forsitan plures eorum quibus ignota divina prodigia sunt, fidem abnegabunt. Exiguæ mo-

παθῶν. Ταῦτα οὖν βλέποντες οἱ τοῦ διαβόλου ὑπουργοί, ἐμαίνοντο κατὰ τῆς λάρνακος ἐκείνης· καὶ σκεψάμενοι ποτε, ἀπέρριψαν ταύτην, συνέχουσαν καὶ τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ ἀποστόλου ἐν τῇ θαλάσῃ, σὺν ἑτέροις λάρναξιν ἁγίων μαρτύρων τέσσαρσι. Τοῦτο δὲ ὄλον γέγονεν, ἵνα καὶ ἡ τοσαύτη θάλασσα ᾦν διηλθον, ἁγιασθῆ δι' αὐτῶν· καὶ οἱ τόποι καθ' οὓς ἡ θεία χάρις αὐτοὺς διεμέρισεν, εὐλογηθῶσι.

Τοὺς γὰρ μεγάλους τοῦ Πόντου ὑποπλεύσας κόλπους ὁ ἀπόστολος, καὶ τὰ στενά τοῦ Ἑλλησπόντου παραδραμῶν βάθη, τὸ Αἰγαῖόν τε καὶ τὸ τοῦ Ἀδρίου κατέλαβε πέλαγος· καὶ τὴν τῶν Σικελῶν περιφανῆ τε καὶ μεγίστην ἐν εὐωνύμοις καταλιπὼν νῆσον, ἔχων συνεπομένους αὐτῷ καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἑτέροις λάρναξι καλλινίκους μάρτυρας, Παππιανὸν, Λουκιανὸν, Γρηγόριον καὶ Ἀκάκιον, νήσιον τῇ οὕτω καλουμένην Λιπάρῃ, προσωρμίσθη. Ὡς θαυμάσια τὰ ἔργα σου, Κύριε! καὶ τίς λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ὕμνον τῶν θαυμασίων σου; Καὶ οἱ μὲν καλλίνικοι μάρτυρες, οἷά τινα βασιλέα ἐν ᾧ ἂν ἤρετίσαντο ἀναπαύσασθαι τὸν μέγαν καταλιπόντες ἀπόστολον, αὐτίκα ἀνθυπενόστησαν, ἔνθα ἂν ἕκαστον ἡ θεία κατασκηνώσαι εὐδόκησε πρόνοια· Παππιανὸν (46) μὲν εἰς Ἀμυλλαν πόλιν Σικελίας· Λουκιανὸν δὲ ἐν Μεσσηνίᾳ· Γρηγόριον ἐν Κολύμνῃ πόλει Καλαβρίας, καὶ Ἀκάκιον εἰς Ἀσκάλου πόλιν οὕτω καλουμένην.

Τότε Ἀγάθωνι τῷ θεῷ ἑαυτὸν καταμηνύει ὁ ἀπόστολος. Καὶ παρευθὺς ὁ ἐπίσκοπος σπεύσας, τὸ μέγα καὶ φρικῶδες ὡς εἶδε τεράστιον, θάμβους πληθεὺς, C Πόθεν σοι οὗτος, ὦ Λιπάρῃ, ἀπεφθέγγετο, ὁ πόλις προσεγγέρετο πλοῦτος; Ὅπως ἐμγαλύνθη ὑπερβαλλόντως καὶ ἐδοξάσθη. Χόρευσον, σκίρτησον. Ὑπόδεξαι χερσὶν οἰκειαίς καὶ βῆσον πρὸς αὐτὸν, Καλῶς παραγέγονας, ὁ τοῦ Κυρίου ἀπόστολος. Ταῦτα καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα ὁ ἐπίσκοπος εἰπὼν, καὶ ἐγκωμιάσας τὸν τε ἀπόστολον καὶ τὴν νῆσον, κατέπαυσε τὸν λόγον.

Ἐπεὶ δὲ εἶδει ἀποκαταστήναι τὴν λάρνακα καὶ ἐν τόπῳ ἐπιστήμῳ, ἐν ᾧ καὶ θεῖος σηκὸς ἐμελλεν ἀνεγείρεσθαι εἰς δόξαν τοῦ πανευφήμου ἀποστόλου, ὡς μὲν ἔλκοντες πολλοί, ὑπήκουε δὲ οὐδαμῶς, ἕως ἀποκαλύψει θεῖα ὁ μακάριος Ἀγάθων ζευγὸς ἁγίων δαμάλεων, καὶ λεπτοῖς ἀποδήσας καλωδίους, τὴν παρμεγέθη ἐκείνην λάρνακα, τῇ τοῦ ἐνοικοῦντος D δυνάμει, εὐκόλως ἤξε, ὅπου τὸ τοῦ ἀποστόλου ὑπῆρξε θέλημα.

Θαῦμά τι δὲ θαύμασι συνείπετο μέγιστον, καὶ πολλοῖς ἴσως τῶν ἀμυήτων τῶν θεῶν τερατουργιῶν ἀπίστον. Νησίδιον γὰρ Βουρκάνος (47) ὀνομαζόμενον,

nomen haberet Metaphrastis ætate. Certe ejusmodi est, cui non facile arrogent fidem nedum ἀμύητοι τῶν θεῶν τερατουργιῶν, ut auctor scribit, sed nec qui divinam in prodigiis virtutem sancte venerantur. Potest hæc hisque majora illa præstare, sed facile etiam est in ejusmodi vulgi obrepere. Vulcaniæ ejusmodi insulæ, in quibus pars magna sulphur est et materia combustibilis, magna habent symptomata, ex ipsa rerum natura et absque miraculo: in quibus non injucunda lectu, quæ nuper in

⁵ Eccli. II, 4.

(46) Παππιανόν. Anastasius in Studita Pappinum vocat; apud quem etiam nomina urbium minus corrupta sunt: de quibus videnda nostra. Bibl. PP. concionat.

(47) Βουρκάνος. Anast. in Studita, Vulcanus; favetque allatæ jam mihi conjecturæ, permutationis litterarum ex soni affinitate, ubi sic crassioribus auribus Græci audiunt in nominibus propriis. Miraculum vere stupendum, cujus tamen Joseph non meminit, qui videatur Studita antiquior, et qui jam

καὶ πηγὴν ἔχον, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἀναβράζουσαν, ὡς μόνον τὴν τοῦ ἀποστόλου παρουσίαν ἦσθετο, ἐπειδὴ τῇ ἐγγύτητι τὴν Λιπάραν κατέβλαπτε, θεῖα δυνάμει εὐθέως ἀποσυρὲν, ἐπὶ σταδίους μακρὰν ὤχετο, τοῦ παρασυρμού ὡσπερ ποταμίου βεύματος μέχρι τῆς σήμερον τὸ θαῦμα ἀνακηρύττοντος. Ὡ παραδόξων θαυμασίων! ὦ ὑπερβαλλόντων τερατουργημάτων! ποῦ τοιαῦτα ἐν πάσῃ τῇ ὑφ' ἥλιον διέγνωσται; Ἐπειδὴ δὲ ἀνήγειρε καὶ περικαλλῆ ναὸν ὁ ἐπίσκοπος τοῦ ἀποστόλου, καὶ ἐν αὐτῷ ὡς πολύτιμον θησαυρὸν τὸ μακάριον ἐκεῖνο καὶ σεβάσιμον κατέθετο λείψανον σὺν τῇ λάρνακι, τίς δύναται ἐξαιρεῖν τὰ ἐκεῖσε ὁσημέραι γινόμενα θαύματα;

Ἐτῶν οὖν πλείστων παραδραμόντων, ἐν ἐσχάτοις καιροῖς, ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως (48), τοῦ φρουρίου ἐν ᾧ ἅγιος ἀπόστολος κατέκειτο διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὰς ἀνομίας ἡμῶν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν συλληφθέντος, καὶ πάσης τῆς νήσου Λιπάρας ἀοικήτου διαμεινάσης, ὁ τῆς πόλεως Βενένδου ἄρχων τὰ ἀποστολικὰ θαύματα ἀναμαθῶν, πίστει ζεούση πρὸς τὸν ἅγιον κινήθει, ἐκ τῆς Ἀμαλφινῶν πόλεως ἄνδρας τινὰς ναυσιπόρους προσκαλεσάμενος, καὶ τούτοις χρήματα ἱκανὰ δοῦναι ἐπαγγειλάμενος, ἤξιωσεν ἀπελθεῖν, καὶ τὸν πολύτιμον ἐκεῖνον πρὸς αὐτὸν ἀνακομίσει θησαυρὸν. Ὅ καὶ ἐγένετο.

Ὁ γοῦν ῥηθεὶς ἄρχων ἐκ πολλοῦ διαστήματος τῆς θαλάσσης ὦν, τὸν τε τοῦ τόπου ἐπίσκοπον καὶ πολλοὺς ἄλλους τοῦ τε κλήρου καὶ τοῦ πλείστου λαοῦ συγκινήσας, πρὸς ὑπαντήν ἐξῆλθεν τοῦ ἀποστόλου· οὐ καὶ τὸ ἅγιον λείψανον ἐν τῇ πόλει Βενένδου ἀγαγὼν, ἐν σεβασμῷ τόπῳ κατέθετο. Ἐνθα καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶν ὁ μέγας ἀπόστολος, πᾶσι τοῖς ἐκεῖσε ἐδείκνυτο, εἰς δόξαν τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἡμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Ματθαῖον (49).

Ματθαίου δὲ μνήμης τί ἂν γένοιτο χαριέστερον; Δι' ὅτι οὐ φιλὸν ἡμῖν τὸν ἀπόστολον, κατὰ τοὺς ἄλ-

Relatione insulæ sanctæ Irenæ prope Cretam habentur scripta.

(48) *Ἐν ταῖς ἡμέραις Θεοφίλου τοῦ βασιλέως.* Appendix Anastasiana perinde refert, etsi Theophili non meminit; pauloque aliter rem narrat; nempe factam revelationem cuidam monacho Græco ut dispersa ossa colligeret signo divini luminis agnita; quæ ipsa ejus rei fama, sive etiam miraculorum quæ olim percubuerant in sancti apostoli tumulo, in causa fuerit, ut ita Beneventanus regulus seu magistratus, per conductos Amalphantos nautas sacrum pignus sibi rapiendum putaverit, ipso forsitan Græco monacho annuente, et eum a suis Græcis nihil jam opis exspectaret. Sicque alia aliam juvet narratio, non quidquam officiat.

(49) Matthæi res, præter Evangelium ab eo scriptum, obscuræ admodum remansere, nullis certæ fidei auctoribus consignatæ; Abdia Babylonio fabuloso auctore fere proditæ, quem ipsum exscribit Perionius; quodque nulla affert veterum monumenta, nullam eis majorem conferre auctoritatem certum est. Quæ novissime ex antiquis monumentis et sanctorum Patrum scriptis collegit R. D. Marc. Antonius Columna archiepiscopus Salernitanus, et sane quidem erudite, ut auctor est Baronius in notis,

lis insula est, Vulcanum vocant, in qua Ions ignis ebulliens nocte dieque. Hæc, ubi duntaxat apostoli sensit adventum, quod vicinitate Liparam oblædebat, divina potentia statim retracta, septem procul stadiis recessit; quod miraculum tractus velut recedentis fluvii in hunc usque diem prædicat ac prodit. O inaudita stupendaque miracula! o modum omnem excedentia prodigia! Ubi talia in universa quæ sub sole est cognita? Postquam vero etiam episcopus elegantem ædem apostolo excitaverat, atque in illa quasi pretiosum thesaurum, beatum illud ac venerabile pignus cum urna deposuerat, quis referre possit quanta ibi quotidie fierent miracula?

Longa itaque annorum decursa serie, extremis temporibus, in diebus Theophili imperatoris, capto ab Agarenis, ob plura nostra scelera, in quo sanctus apostolus jacebat, præsidio, omnique Lipara insula manente desolata, Beneventanæ urbis regulus, apostoli perceptis miraculis, ferventi erga sanctum fide excitatus, Amalphantanæ urbis nautis aliquot convocatis, ac quantas par erat pecunias dare pollicitus, ire jussit, ac pretiosum illum thesaurum ad se deferre. Quod et contigit.

Quem dicebam itaque reclusus longo procul a mari intervallo, accitoque lecto episcopo multisque aliis, tum ex clero tum ex vulgi plebe in occursum apostoli exivit; adductumque Beneventum sacrum pignus, in venerabili æde deposuit: ubi etiam oppidanis omnibus sanctitates præstans clarescebat magnus apostolus, in Dei nostri gloriam, qui omnem boni rationem excedit.

ORATIO XI.

Laudatio sancti celebratissimique apostoli et evangelistæ Matthæi.

Matthæi memoria quidnam fuerit gratius? quod scilicet non nudum nobis apostolum, sicut reliquos,

mihî in manus non venire; et forte potuissent laborem levare, gratiamque is ipse fecisset, si ex illis aliquid saltem delibasset: nisi sunt illa ipsa quæ affert. Ait autem se legisse in libello Hippolyti *De duodecim apostolis, Matthæum victimam factum virginitatis: alludente nimirum auctore ad historiam de sancta Iphigenia virgine, quæ legitur in Actis ejus ab eo Deo dicata.* Nempe legitur in Actis illis Abdianis: nusquam alibi: mihî editus Hippolyti iudiculus nihil habet ejusmodi; at nec Matthæi in Æthiopiam itineris aut prædicationis, quæ proinde videri possint in Hippolyto subdititia. Metaphrastis nomine vulgata Acta a Lipomano et Surio ommissa, cum probatiora videantur, quam illa altera illi repræsentata, eidemque Lipomano secundo loco edita, extra Parthiam non trahunt Matthæum, et Hierapolim Syriæ, in qua martyrium fecerit. Ac de Iphigenia, certum est, præter novas Romanas tabulas Baronio aliisque auctas, Clem. VIII summo pontifice, nullas alias ejus nomen habere, ne ipsis quidem Romanas paulo superiores; in quibus hoc solum de Matthæo: *Natale sancti Matthæi apostoli et evangelistæ, qui apud Æthiopiam prædicans, martyrium passus est. Hujus Evangelium Hebraico sermone conscriptum, Christo revelante, tempore Zenonis*

nominis nuncupatio delinēet, sed una quoque evangelistæ dignitatem inferat : evangelistæ autem me-

imperatoris inventum est. Eademque fere Beda, qui et Hortaci nomen addit, insinuans se ex Abdia bibisse; ex quo nescio an tuto satis vindicare potuerint Iphigeniæ nomen, qui eas tabulas auxere. Æthiopiā etiam habet Socrat. l. i, c. 15 : Θωμάς μὲν τὴν Πάρθων ἀποστολὴν ὑπέδεχτο· Ματθαῖος δὲ τὴν Αἰθιοπίαν· Βαρθολομαῖος δὲ ἐκλήρουτο τὴν συνημμένην ταύτῃ Ἰνδίαν· Thomas Parthiam suscepit, in qua apostolico munere fungeretur : Matthæus Æthiopiā; Bartholomæus Indiam, quæ huic finitima est. Interiorem vero Indiam censet non penetrasse, ad quam Constantino Magno imperatore fides pervaserit, et cui Frumentius episcopus datus sit. Proinde loquitur Socrates de Æthiopibus Asiaticis, vicinis terræ sanctæ, nec forte ab aliis dissentit, qui vel Hierii, vel Hierapoli Syriæ apud Parthos vel Persas martyrium fecisse scripserunt. In his Martyrologium Corbeïense magnæ certe antiquitatis et fidei. xi. Kal. Oct. : In Persida, civitate Tarrum, natalis sancti Matthæi evangelistæ. Scripsit Hierium, quod sic antiquarius depravarit, vel qui non satis accurate ex illo exscripsit. Idem pridie Non. Maii omissio solum civitatis nomine : In Persida, natalis S. Matthæi apostoli et evangelistæ. De loco ubi passus est, vel ubi sepultus, inquit Baron, potius assentior Venantio Fortunato, qui ante annos mille vixit : is etenim dum agit de apostolis singulis, ipsisque locis ubi passi et conditi sunt, hæc de Bartholomæo atque Matthæo canit :

*Inde triumphantem fert India Bartholomæum,
Matthæum eximium Naddaver alta virum.*

Mihi quoque esset magnum ad fidem, si suæ res ætatis Fortunatus referret, vel non liqueret ex ipso Abdia suam Naddaver Matthæi habuisse, ut et Bartholomæi Indiam, quem sic alii eo profectum narrant, ut tamen in Asia fuerit martyrio coronatus, de quo Greg. Turon. *De gloria martyr.*, c. 34 : *Apud Asiam, inquit, passum, agonis ipsius narrat historia; et ut Sophr. apud Hieron., nosterque Hippolytus, in Armenia. Euseb. l. v, c. 10, refert ipse quidem incerto rumore Bartholomæum unum ex duodecim apostolis prædicasse in India, apud quos Evangelium Matthæi Hebraicis litteris scriptum dicatur reliquisse, et quem Pantænus illic reperit: non tamen quod ibi diem obierit. Contra fidem interpretis Rufinus illud inde Evangelium Pantænum seipsum detulisse ait : quod Eusebius non dicit, ut etiam Henricus Vales. recte observavit. Aliudque fuerit quod in bibliotheca Cæsariensi a martyre Pamphilo collecta servabatur, quo utebantur Nazaræi, ipseque Hieronymus commodatum accepit : sed non ipsum Matthæi authenticum, uti nec quæ Syriaca unum, et alterum vulgata sunt. Etiam quod cum Barnabæ corpore inventum Evangelium est Zenone imperatore, Matthæi esse ferunt : sicque Baron. an. 485, n. 4, laudatque historiam, auctore Alexandro monacho ; qui tamen ab ipso relatus, et, ut exstat apud Lipomanum, nihil Matthæi Evangelii meminit. Ejus verba sunt : *Invenerunt etiam Evangelium supra Barnabæ pectus impositum ; quod deinde Zeno ab Anthimo episcopo sibi mitti petierit, et in palatio suo reposuerit ; ubi, inquit, ad hodiernum usque diem servatur, et in magna quinta Paschæ feria quotannis in palatii oratorio evangelium ex eo libro recitatur. Quod magis indicio est, fuisse Græcum Evangelii exemplar, ex quo sic Græce ex usu ejus Ecclesiæ legi evangelium possit, quodque Græcus textus magis ex usu Barnabæ esset, qui præcipue Græcis prædicabat, et quia etiam Judæi in dispersione positi fere Græce callebant ; ut una hac lingua apostoli novum omne instrumentum divino instinctu consignandum putaverint. Sy-**

λους, ἢ τοῦ ὀνόματος κλήσις ὑπογράφει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ εὐαγγελιστοῦ συνεπάγεται. Εὐαγγελιστοῦ

nax xi Junii : Οὗτος λέγεται τεθάρθαι ἅμα τῷ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντι κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ, τῷ ἑσπέρῳ εὐρεθέντι μετὰ τοῦ ἀποστολικοῦ σώματος· ὅθεν καὶ προνόμιον ἔλαβον οἱ πιστοὶ μὴ ὑποκεῖσθαι ὑπὸ τινὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων ταύτην τὴν νῆσον· ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου χειροτονεῖσθαι· Ferunt hunc sepultum cum Marci Evangelio ab ipso conscripto, quod postea repertum est cum apostoli corpore. Unde et fideles (Cyprii) privilegium nacti sunt, ne ea insula subesset ulli aliorum episcoporum, sed a suo ipsius episcopo ordinationes reciperet. Non accepit privilegium, sed olim concessum, per eam occasionem illi ratum habitum et confirmatum Zenonis et synodi τῶν ἐνδημούντων Constantinopoli iudicio. Quæ de re, deque privilegio insulæ Cypri leg. Theod. Balsin. can. 8 synodi Ephes., quo repressus conatus Antiocheni patriarchæ, et relictæ Cyprii ordinationes liberæ. Porro fungi est quidquid Cedrenus in eam rem scribit, excepta sacri pignoris inventione sub ceraso arbore, quod Matthæi Evangelium supra pectus haberet, Ἰδιόγραφον αὐτοῦ τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα· ἐξ ἧς προφάσεως ἔκτοτε γέγονε μητρόπολις ἡ Κύπρος, καὶ τοῦ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν, ἀλλ' ὑπὸ Κωνσταντινούπολιν· Ea occasione Cyprus metropolis facta est, ut jam non amplius sub Antiochia censeretur, sed soli Constantinopoli subesset. Nuga hæc. Non hoc quærebatur ut servitutem servitute mutaret, vel quod non habebat acquireret ; sed ut quod erat, αὐτοκράτος, suarumque arbitra ordinationum, perseveraret, nec vel Antiocheno, vel ulli alii subesse deberet ; excepto jure προσδραίας et προστασίας Romani antistitis, qua Christi vicarius, summusque omnium pastor est : quo nihil lædit aliarum sedium jura, nec se illarum ordinationibus extra dioccesim propriam (jure antiquo) immiscet. De Evang. Matth. consentit Niceph. l. xvi, c. 37, ac, num inde creditum Matthæi Evangelium potius quam Marci, quod feria illa quinta majoris hebdomadæ Græci, non ex Marco, sed ex Matthæo legant Dominicæ passionis partem : verum nihil vetat quin in eo palatii oratorio, in quo repositus ille Barnabæ codex, ex Marco legeretur, cum eadem ipsa pene Matthæi Marcus habeat, sed paulo breviora. Nicephorus etsi ipse patriarcha, auctor sic nuperus et post captum a Latinis, receptamque a Græcis Urbem scribens, potuit ignorare traditionem suæ Ecclesiæ paulo superiorem. Cedrenus quod ita absurdo narrat, nullius pene est fidei. Auctor Synaxarli quam antiquus, me latet, qui sic Marci Evangelium maluerit, utpote consobrini Barnabæ. Nostrum Tilianum, paulo antiquius, nihil istorum habet, ut neque Basilianum Sirleti ; quodque in tabulis Thyinis scriptum ejusmodi Evangelium tradit Alexand. monachus, qui cæteris videtur antiquior, ac reliquis auctor hujus traditionis, existimem fuisse potius Evangelii partem ejusque capita quædam et περιχοπὰς, quam integrum codicem, velut forte in Cæcilia, quæ sic Evangelium in pectore et sinu gerebat Beda, Cujus corpus tempore Zenonis imperatoris, ipso revelante, repertum est, nulla mentione ejus libri Evangeliorum. Nec aliter Romanæ tabulæ paulo uberiores ante novas Baronianas, per quas invecum illud assumentum, una cum codice Evangelii sancti Matthæi sua manu descripto. Romanum quoque Breviar. Pii V : Ad cujus pectus erat Evangelium Matthæi, Barnabæ manu conscriptum ; nostrum Prædicatorum addit, Hebraicum : sic res creseit eundo, quasi non et Græcum transcribere liceret, vel nondum esset illud Evangelium Græcè redditum Antiquius Rom. etiam hæc nescit. Marianus tamen Scotus an. 483 : Corpus Barnabæ apostoli, et Evangelium Matthæi, Hebræo stylo scriptum reperitur, ipso revelante. Sigebertus quoque, Cuna

δὲ μνήμη εὐθυβόλως εἰς ἔννοιαν ἀγει τοῦ Εὐαγγελίου. Τούτου δὲ ἡ ὑπόμνησις τῷ ἐν αὐτῷ δοξαζομένῳ συνάγει Χριστῷ. Μνημόνευσον γνησίως τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ἵνα μνημονεύσῃς ἀληθῶς Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀναθεωρήσῃς αὐτοῦ τὴν δόξαν ἑνοσιδῶς τε καὶ συνεπτυγμένως, τὸ μυστήριον ὅλον τῆς οἰκονομίας διὰ τοῦ σεπτοῦ ὀνόματος νοερῶς μυσταγωγούμενος.

Ἄξιον μὲν οὖν καὶ πάντα καλεῖν εὐαγγελιστὰς τοῦ Σωτῆρος τοὺς μαθητὰς, ὡς τὴν ὑπερέχουσαν πάντα νοῦν εἰρήνην Θεοῦ, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελισαμένους, καὶ διδασκαίς ἐνθέοις καὶ χριστομιμήτοις παθήμασι, τὸ τοῦ Θεοῦ σωτήριον ἐμφθεγξαμένους τῇ γῆ· οὐχ ἥκιστα δὲ τοὺς τέσσαρας τούτῳ δὲ τῷ ὀνόματι καλεῖσθαι προσιδέεσθαι, ὡς οὐκ ἀγράφως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως εὐαγγελισαμένους Χριστόν· οὐδὲ ταῖς κατ' αὐτοὺς γενεαῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐπιούσαις ὁμοῦ πάσαις, τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια παραδόντας διὰ τῆς Γραφῆς. Ὦν πρῶτος ὁ ἱερώτα-

Λ moria, ad Evangelii recta intelligentiam ducit. Hujus vero recordatio, Christo conjungit, qui in eo laudatur. Memor esto sincere et ex animo evangelistæ, ut Jesu Christi vere recorderis, ejusque gloriam uniformiter ac complexe contempleris, qui dispensationis omne mysterium, per venerandos nominis apices mente docearis.

Æquum sane ut et omnes Salvatoris discipuli evangelistæ vocentur; ut qui Dei pacem exsuperantem omnem sensum, fausto gentibus nuntio intulerunt, divinisque doctrinis ac Christi æmulis passionibus, salutare Dei in terra prædicarunt. Impri- mis vero convenientissimum est ut eo nomine quatuor appellentur, ut qui nedum prolata nude voce, sed et scripto Christum annuntiarunt; neque sive duntaxat ætatis hominibus, sed et futuris deinceps omnibus Dei mysteria Scriptura teste propalarunt: quorum primus sacratissimus Matthæus, ad sacram

quo etiam Evangelium Matthæi, ipsius manibus Matthæi Hebraice scriptum, quod erat simul reconditum, invenitur. Quod Evangelium ipse Barnabas secum semper ferre solebat, et ubicunque inveniebat infirmos, ponebat illud super eos, et tam fide Barnabæ, quam merito Matthæi, omnes sanabantur. Quanta hæc, sed unde hausta, et quantæ fidei? Unde quod non habuit Ecclesia ipsum hoc Matthæi autographum pro authentico, vel qua nobis jactura sic perit? Scripsisse Matthæum Hebraice fere veteres consentiunt: hoc vero ipsum illius autographum fuisse hominis ex suo capite confingentis commentum merito videatur. Scripsit vero ne quæ viva voce ab apostolis, ipsoque Matthæo, Hebræi acceperant, illis ad gentes abeuntibus, paulatim exciderent, vel etiam falsis admistis corrumpere. Videndus Euseb. l. iii, c. 24; ac num ipsa Nicetæ ratio quam Euseb. insinuat, cum ita scribit: Nempè scripsisse Matthæum, τοῦ, τὸ λείπον τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ, τοῖς ἀφ' ὧν ἐπέλετο, διὰ τῆς γραφῆς ἀποπληροῦν. *Ut quod minus per præsentiam præstare potuerat, illis a quibus proficisceretur, scripto suppleret.* Sic nimirum tenui corpusculo ac debiliori, quo non liceret velut aliis ac coapostolis fulguris instar Evangelium quaqua- versus proferre ac prædicare. Potuit et hæc ratio esse, et quod præsentiam subtracturus erat, quod ipsum velle Eusebium arbitror, nec satis mihi explicatum video verbis illis novi interpretis, *quod præsentis suæ adhuc superesse videbatur, scripto, illis quos relinquebat supplevit.* Quæ refert Nicephorus l. ii, c. 41, Acta sancti Matthæi plane fabulosa, et Abdianis ipsis longe improbabiliora, a quibus non abludit Græcorum Synaxarium ad xii Kalendas Decembris, quo die sancti Matthæi solemnia recolunt. Bene tamen est, quod reliqua diei ἀκολούθια et officium, nihil ejusmodi fursurum habet; sed apostolica duntaxat et evangelistarum elogia pie ac graviter strophis odisque modulata: in quibus Theophanes canonis est auctor. Quomodo et Basilianum Sirleti Monologium, *Commemoratio sancti apostoli et evangelistæ Matthæi.* Sive nulla major erat explicatio rerum Matthæi, sive Sirletus non putavit sic absurdis reliquorum elevandam fidem, quæ libro illo continentur. Esse quandoque Synaxaria novi κόμματος et παρακόμματος, falsaque et nullius fidei continere, Græcis recentioribus cusa, indubium est, cujusmodi sunt illa Triedio adjecta ab ipso Nicephoro, cum vetus Triodium nulla haberet, cujusmodi vidi Tilianum, ejusque jacturam deploro, nesciens in cujus manus venerit, per distractionem et autionem librorum

ejus bibliothecæ. Graviter queritur Radulphus Tungr. l. De canonum observ. prop. 41 de illis sacerdotibus qui ejusmodi falsas et incertas narrationes studiose invehunt in divina officia, secus ac statuit Gelasius c. *Sancta Romana*, quod præcipue attinet ad passiones apostolorum, in quibus latinis pleraque spuria, et ex apocryphorum cœnosis lacubus hausta: cum præstaret, veterum more, pie ignorare gesta singula, et primitias Spiritus laboresque in eis omnibus majores suspicere, nostroque Christiana religione antistites atque parentes sub Christo ambitiose venerari et colere supra reliquos sanctos omnes, uti etiam præstant omnibus, quam ullam mendacii, quantumvis officiosi, suspicionem, quæsitis illis narratiunculis et fabellis, nobis sacrisque aspergere. Quod tamen ait idem Radulphus, *Passio apostoli Matthæi hæresim habet contra declarationem Benedicti XII de visione faciali*; nescio quam Passionem, quæve Acta Matthæi notet; nam quæ nobis exstant, nihil ejusmodi videntur habere; nec Abdiana, nec alia. Quin Metaphrastes, aliis probatiora, Lipomano edita, ejusmodi sunt, ut ex illis idem Lipomannus probaverit sanctorum animas jam in cœlo beatas esse, ac Deo frui, cujus contrarium errorem notare voluit Radulphus, et Benedictus confixit: non illum alterum, quem Armenorum dicunt, quod ipsa Dei essentia non sit videnda a beatis, sed duntaxat gloria et majestas, seu splendor quidam sub Deo et συγκατάθεσις, non ipsum Dei πρόσωπον et ἀκραίφνης. Qua in re laborant nostri theologi explicandis Græcorum quorundam, Chysost., Theodor., etc., in speciem difficilibus, locis ac dictis.

Placet omnino Nicetæ modestia et sobrietas, qui missis omnibus apocryphis atque dubiis, vel etiam fabulosis et commentitiis, quæ de Matthæo male feriatorum hominum temeritas invexit, una suæ Ecclesiæ ac veterum traditione contentus fuit, ejus scilicet consummationis ac martyrii Hierapoli Asiæ, sive (ut alii) Parthiæ, ubi in ea urbe et metropoli, vicinisque, ac paulo etiam remotioribus regionibus (si has Æthiopiæ Asiaticam volumus) strenue operam Evangelio posuisset, ac Ecclesias fundasset; ne explorato quidem ejus mortis genere aut supplicii, quod nescio an ulli veterum prodiderint: exceptis apocryphis, qui sic omnia referunt, ac si cuncta oculis eorum usurpassent: quod sane scriptorum genus Ecclesiæ valde invidiosum, ac pene hæreticorum fabrica, ut agnoscit papa Gelasius in cap. *Sancta Romana*.

Evangelii conscriptionem animum adjecit; primus-que Novum nobis Testamentum enarravit. Ac sicut ille olim Moses primam mundi originem, ac deinceps omnium Dei operum magnificentiora scripto consignavit: sic nimirum et iste, Christi Dei ortu recensito, illius exinde miraculorum omnem magnificentiam, divinis scripto prædicationibus tradit. Matthæus scilicet, fidelis ac prudens dispensator Patris, sapiens magnusque Verbi evangelista; Paraclæti denique splendidus prædicator ac scriba velox.

Matthæus, cujus si nomen interpreteris, *donatus* (49°) dicitur: e mundo quidem velut pulcherrima delibatio, donatus Christo ac divino Spiritu genitus Verboque veritatis perfectus, ab ipso rursus in lucem et salutem gentium donatus est, usque ad extremum terræ⁶. Hic nos hodie convocans, suamque ipsius memoriam splendidissimæ celebritatis argumentum præstans, lætam maxime ac admirandam desiderabilis convivii computationem indixit; solidam quidem ac perfectam escam, conscriptum ab eo Evangelium apponens, gratiæque sermonem ex ejus ore procedentem⁷ velut sacratissimum quemdam craterem miscens, Christique amantes animos omnes lætificans.

Sed videamus quali ex vita, ac instituti prius genere vir beatus, ad quem evaserit finem: excellentemque mutationem summeque inauditam in melius transmutationem admirantes, mirabilem Deum in justitia, mirabilem in bonitate magnificemus.

Publicanus prius fuit, Christi postea discipulus; ac pecuniarum ratiocinator, Evangelii interpretes et enarrator. Publicanus nempe institutum quod piis maxime abhorrendum, religiosæque mentis hominibus scelestissimum habeatur. Quid enim violentius aut magis tyrannicum, quam pecunias conflare earumque exactorem esse? Quid vero vitæ ex Evangelii rationibus institutæ magis adversum, quam opprimere viduas, pauperumque animas injuste trahere atque vexare, sive etiam juste, ut existimatur? Utrunque enim attentæ naturæ æquitate vere locus injuriæ est, tametsi lex humana, sancita olim tyrannide, actionem innoxiam dicet. Non enim hæc lex Dei est, non naturæ, ut nempe alii tyrannidem exerceant, alii tyrannide premantur; atque alii quidem adversus humiliores supercilium tollant ac efferantur, alii mancipentur atque ærumnis conflantur: alii lasciviant ac deliciis adversus pauperes temulenti disfluant, prætextoque publico debito, supremam tolerandæ vitæ rationem auferant; alii graventur ac cædantur, donec novissimum obolum reddant; a quibus sicut spiraculum, sic et tributum austere exigatur. Non sic Deus ab initio, non sic hominibus, cum primo conditi sunt, lege sanxit. Sed sicut universorum unus est fictor, sic et natura

Α τος Ματθαῖος ἐπὶ τὴν ἱεράν τοῦ Εὐαγγελίου ἤχε συγγραφὴν, πρῶτος ἡμῖν τὴν Καινὴν Διαθήκην εἰσηγήσατο· καὶ ὡσπερ Μωσῆς ἐκεῖνος τὸ παλαιὸν, ἀνωθεν τὴν κοσμογένειαν, καὶ ἐξῆς τῶν ὅλων ἔργων Θεοῦ τὰ μεγαλοπρεπέστερα λογογραφῶν· οὕτω δὴ καὶ οὗτος τὴν γένεσιν θεολογῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντων ἐξῆς τῶν αὐτοῦ θαυμάτων τὴν μεγαλωσύνην, ταῖς ἐγγράφοις θεορῆμοσύναις παραδιδούς· Ματθαῖος, ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος τοῦ Πατρὸς, ὁ σοφὸς τοῦ Λόγου καὶ μέγας εὐαγγελιστὴς· ὁ λαμπρὸς τοῦ Παρακλήτου κήρυξ καὶ ὀξύγραφος γραμματεὺς.

Β Ματθαῖος, ὁ δεδωρημένος ἑρμηνευόμενος· ὃς ἐκ τοῦ κόσμου μὲν οἷά τις ἀπαρχὴ καλλίστη δεδώρηται Χριστῷ, Ἰνέσματι δὲ θεῷ γεννηθεὶς, καὶ Λόγῳ ἀληθείας καταρτισθεὶς, αὐθις τοῖς ἔθνεσιν εἰς εὐφῶς παρ' αὐτοῦ καὶ σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου δεδώρηται τῆς γῆς. Οὗτος ἡμᾶς σήμερον σύγκαλῶν, καὶ λαμπροτάτης ἑορτῆς ὑπόθεσιν, τὴν αὐτοῦ παναγῆ μνήμην ποιούμενος, φαιδρὰν ὅτι μάλιστα καὶ θαυμασίαν ὑπέτεινε φιλοτησίαν· στερεὰν μὲν καὶ τελείαν τροφὴν, τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον προτιθείς· τὸν λόγον δὲ τῆς χάριτος, τὸν διὰ τοῦ στόματος αὐτοῦ πορευόμενον, οἷά τινα κρατῆρα μυστικώτατον ἐγκιβρίων, καὶ πάσας καρδίας εὐφραίνων Χριστοφιλεῖς.

Γ Ἄλλ' ἴδωμεν οἷου βίου, καὶ οἷας πρότερον ὁ μακάριος πολιτείας τετυχηκῶς, εἰς οἷον καταντᾶ τέλος· καὶ τὸ τῆς μεταβολῆς ὑπερβάλλον, καὶ τὸ καινοπρεπέστατον τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐκτεθαυμακότες ἀλλοιώσεως, τὴν θαυμαστὴν ἐν δικαιοσύνῃ, θαυμαστὴν ἐν χρηστότητι μεγαλύνωμεν Θεόν.

Δ Τελώνης ἦν πρότερον, ὁ Χριστοῦ μαθητὴς ὕστερον· καὶ χρημάτων λογιστὴς, ὁ τοῦ Εὐαγγελίου ὑφηγητὴς. Τελώνης, τὸ ἀπευκτότατον τοῖς εὐσεδέσι, τὸ ἀμαρτητικώτατον τοῖς εὐλαδέσιν ἐπιτήδευμα νομισθέν. Τί γὰρ τοῦ χρήματα πράττειν βιαιότερον ἢ τυραννικώτερον; τί δὲ πρὸς τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐναντιώτερον ζῶν, τοῦ χερῶν κατάρχειν, καὶ σύρειν καὶ θλίβειν πενήτων ψυχὰς ἀδίκως, εἴτ' οὖν δικαίως, ὡς ἡ ὑπόληψις; Ἐκατέρως γὰρ ἴεσσι κατὰ τὸ φύσει δίκαιον ἀληθῶς ἀδικεῖν, εἰ καὶ νόμος ἀνθρώπων ἀνωθεν ἐπισφραγιζόμενος τὴν τυραννίδα, τὸ ἀνεύθυνον τῆς πράξεως ὑπαγορεύει. Οὐ γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῦτο νόμος, οὐ φύσεως, τοὺς μὲν τυραννεῖν, τοὺς δὲ τυραννίσθαι· καὶ τοὺς μὲν κατωφρυῶσθαι τῶν ταπεινοτέρων καὶ ὑπεραίρεσθαι, τοὺς δὲ καταδουλοῦσθαι καὶ κατατρίβεσθαι· καὶ τοὺς μὲν ὑπερμαζᾶν καὶ μεθύειν κατατροφῶντας τῶν πτωχικῶν καὶ δημοσίας πρόφασιν ὀφειλῆς, τὴν ἐσχάτην ἀποστερεῖν τῆς ζωῆς ἀφορμὴν· τοὺς δὲ κατακάμπεσθαι καὶ μαστιγοῦσθαι, μέχρις ἂν καὶ τὸν ἐσχάτον ἀποδοῖεν ὀβολόν· ὡσπερ τὴν ἀναπνοὴν, οὕτω καὶ τὴν τοῦ τέλους ἀπόδοσιν εἰσπραττομένους· οὐχ οὕτω Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς, οὐχ οὕτως ἀνθρώποις ἀνωθεν ἐνομοθέτησεν· ὡσπερ δὲ πλάστης ἀπάντων εἷς, οὕτω καὶ φύσις μία, καὶ ὅρος καὶ νόμος ζωῆς ἅπασιν ὁ αὐτὸς· ἐλευθερία τε

⁶ Isa. xlix, 6. ⁷ Luc. iv, 22.

(49°) τῆς Συριακῆς *donum a radice*.

πᾶσιν ὁμοίως, καὶ κατὰστασις καὶ πολιτεία ἡ αὐτὴ διατίταται τὴν ἀρχήν.

Ἄφ' οὗ δὲ λογισμὸς ἀγέρωχος, καὶ τῶν ὑπὲρ φύσιν ἀλόγιστος ἐπιθυμία, καὶ ὄφρα μὲν ἐπιβουλὸς συμβουλὴ, ἐντολῆς δὲ ἀγίας ἀθέτησις καὶ παρακοὴ τῆς φύσεως καταδραμόντα, διέστησε μὲν καὶ μακρὰν ὡσὲν θεοῦ, τῷ βασκάνῳ δὲ προσεγγίσει παρεσκεύασεν, ἐντεῦθεν τὸ συγγενὲς καὶ ὁμόφυλον εἰς ἀλλοτριότητα γνώμης καὶ βίου κατεμερίσθη τομῆν. Ἐντεῦθεν εὐδυναστεῦον, καὶ τὸ δυναστευόμενον· τὸ τυραννοῦν, καὶ τὸ τυραννούμενον· καὶ τὸ μὲν ἀπαιτεῖν φόρους, τὸ δ' ἀπαιτεῖσθαι· καὶ τὸ μὲν ὑπερῆρθαι θράσει, καὶ τῶν ὁμοτίμων ὡς δούλων κατεξανίστασθαι, τὸ δὲ καταπτῆσαι τὴν τυραννίδα, καὶ ὡς ἀπαραίτητον τὸ ἐτήσιον τέλος, καὶ τὴν δουλείαν ἀποτινύειν ὡς ὀφειλήν.

Ταύτης ἀεὶ πράκτορες τῆς κακῆς ἐπιτιμήσεως οἱ θερμότεροι μὲν τὴν φύσιν καὶ ὀξύτεροι· τουτέστιν, συνιέναι καὶ λογίσασθαι τὴν δασμοφορίαν ἰκανώτατοι· ἀσυμπαθέστεροι δὲ πάντων, καὶ τὴν γνώμην ἐπίπαν ἰταμώτεροι, ὥστε μηδὲν τῶν ὀφειλόντων παραχωρεῖν ἔχειν μηδέν. Ταύτης Ματθαῖος ἐπήβολος τῆς πολιτείας πρότερον ἦν. Τούτου βίου, ἅτε φύσεως ἀγγινοῖα καὶ νοδὸς ἐντρύχεια κατευμεγεθῶν, τὴν πρῶτην ἐν τελώναις ἐπέειχε τάξιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν δι' αὐτοῦ παράγων ὁ Κύριος, τῷ τῆς καρδίας βᾶθει προσέβλεψεν, καὶ κεκρύφθαι μὲν ἐν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς θησαυρὸν, ἔξωθεν δὲ κατὰ σύμθεσιν τῇ πονηρίᾳ διοχλεῖσθαι τῇ κοσμικῇ· καὶ τὸ μὲν, ἐκούσιον εἶναι καὶ ἔμφυτον ἀγαθόν· τὸ δὲ τύχης ἐπήρειαν μᾶλλον, ἢ γνώμης ἐκουσιότητα κατανενόηκεν, καλεῖ μὲν αὐτὸν, ἐντελλόμενος ἀκολουθεῖν· ὁ δὲ ἀναστὰς, εὐθύς ἐπηκολούθησε. Οὐ μακρῶν ἐδέησε λόγων τῷ Κυρίῳ, οὐ χρόνου τριῆς, οὐ τελωτέρας συνουσίας· ἀλλ' οὔτε θεολογίας συχνῆς, οὐ συμβουλίας πιθανῆς, οὔτε δὲ θαυμάτων ἐπιδείξεως, ὥστε τὴν ἀρχιτελώνην τῆς κατ' αὐτὸν ἀφαρπιάσθαι σχολῆς, παριῶν δὲ, καὶ μιᾷ μόνῃ καλέσας, ἐπεσπᾶσατο φωνῇ· Ἀκολουθεῖ μοι. Ὁ δὲ οὐκ ἀπήρτισε πρὸς τὰ χρήματα τὸν λογισμὸν· οὐ τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους ἐνενόησεν ἡδονήν· οὐ πρὸς τὴν δόξαν τῶν συγκαθημένων αὐτῷ διατραπεῖς, τὴν κλήσιν ἀπείσεισατο· ὁμοῦ δὲ τῇ φωνῇ τοῦ πεφωνηκότος γεγονώς ὄλος, καὶ ὡσπερ ἀστραπῆς ἀθρόα λαμπρότητι τὴν καρδίαν καταλαμφθεὶς· καὶ τῶν ἐν χερσὶ μὲν χρημάτων καὶ πραγμάτων εὐθύς ἀλλοτριωθεὶς, τῆς θείας δὲ κλήσεως (ὦ τῆς πίστεως!) ἠττηθεὶς, καταλείπει μὲν τοὺς συμπράκτορας, καταλείπει δὲ τὸ τελώνιον, καὶ πᾶσαν τὴν ἐν αὐτῷ πραττομένην ἀπορρίπτεται φορολογίαν· χρυσοῦ δὲ παντὸς καὶ ἀργύρου τὴν πολῦτιμον ἀντωνεῖται μαργαρίτην· καὶ τῶν γηϊνῶν τὴν ἀρπαγὴν ἀφείς, τὴν οὐράνιον τρέχει διαρπάσων βασιλείαν· μᾶλλον δὲ, χρυσοῦ μὲν καὶ ἀργύρου παντὸς τιμαλφεστέραν ἔχων ψυχὴν, οἷα δὲ λίθον τίμιον καὶ ἀξιέραστον θεῷ προσέσχων τὸν νοῦν, ἀλίσκεται τούτῳ καὶ ποθεῖται· καὶ ζητεῖται· καὶ πρὸς

est, ratioque ac vitæ lex eadem omnibus; cunctisque similiterque libertas, status et vitæ ratio eadem primum constituta fuit.

Ex quo autem superba ratio, rerumque natura superiorum inconsulta cupiditas; ac serpentis quidem insidiosum consilium, sanctique mandati spreto, et inobedientia naturæ ingruentia, divisam illam procul a Deo depulerunt, atque invidio adjungi præstiterunt; inde jam cognati ac tribules, in alienas scissi voluntates sunt ac vitæ studia. Inde factum ut alii dominantur, alii dominio subiciantur; alii tyrannide regant, alii regantur: atque alii quidem tributa exigant, ab aliis autem exigantur: alii audacia efferantur et adversus eos qui pari honore sunt quasi adversus servos insurgant; alii tyrannidis metu paveant, ac tanquam indeprecabile, tributum annuum solvant velutque debitum, servitutem pendant.

Hujus semper malæ auctionis censusque quæstiores, qui calentiori ac acriori ingenio sunt; hoc est, callentissimi tributorum ratiocinatores, inque rem maxime idonei. Hi vero omnium inclementiores, et qui nulla miseratione moveantur; ubique procaciores majorique improbitate, ut nihil quidquam debitores habere sinant. Hujus Matthæus prius compos disciplinæ erat. Hujus instituti, tanquam solerti vir ingenio mentisque agilitate præpollens, inter publicanos principem locum obtinebat.

Quod igitur per eum transiens Dominus, illius animi imo inspecto sinu, latentem in eo virtutis thesaurum deprehenderat, etsi tum exterius ex accidenti, sæculi pravitas ac nequitia obtundebat: atque alterum quidem, bonum esse spontaneum atque innatum; alterum vero, fortunæ potius injuriam, quam spontanæ mentis sententiam intellexerat, eum vocat ac jubet sequi: qui surgens, statim secutus est. Non longis Domino opus sermonibus fuit, non temporis mora, non majori consuetudine; at neque crebra divinorum doctrina, non probabili consilio et suasionem, non miraculorum exhibitione, ut principem publicanorum a suo illo studio institutoque abriperet; sed transiens, unaque duntaxat commonitum voce cum traxit: *Sequere me.* Ille porro, non pecuniis attendit animum; non quæ ex lucro est, voluptatem cogitavit: non eorum opinionem qui pari instituto ad telonei lucra considerabant, pudore repressus vocationem respuit; sed mox voce audita, totus vocanti devotus, velutque repentina fulguris coruscatione animo illustratus, atque a pecuniis rebusque quas manibus versabat alieno statim factus animo, ac vocationis (o fidem!) in eo victoria, socios quidem quæstiores relinquit, relinquit vero portorium, collectaque in eo tributa omnia projicit: auroque omni atque argento pretiosum margaritum commutat: missaque terrenorum rapina cælorum regnum raptum currit. Quinimo, cum anima auro omni et argento pretiosiore præditus esset, dum velut lapidem pretiosum digneque amabilem, Deo obtendit animum, ejus ille illecebris

capitur, et amori habetur atque quæritur; et ad incorruptam beatissimamque vocatus atque electus aulam, ad extremum assumptus est.

Eum in modum mutatis mirabiliter Levi moribus, in Matthæum etiam nomen commutavit: ac sicut antea publicani arte, portoria e subditis legendo, illi qui genti imperabat, aurum quæsierat, sic et postea eadem Christum sibi addixerat, qui invitante ad spiritale ac mysticum sermonum convivium sequeretur, rursusque domum ipse invitaret, magnificeque acciperet, atque duplici cibo recrearet; ut quidem hominem, illis dapibus quæ ex corporis usu forent; ut autem Deum, pœnitentia placando, fidemque charitate afflatam (pulcherrimum scilicet eorum, quæ a nobis ille exigit) offerendo. Quamobrem etiam proclive telonei quasi jure a se exigi sinit, qui se esurientibus magnificus largitor præberet; esuriens ipse esuriri, et eos qui accipere dapibus viderentur, pascens.

Cum igitur vir beatus se totum publicani illa functione vitæque expedisset, ad Christum apte suscipiendum comparatus est; nempe abjecto sæculi spiritu, Deique Spiritu assumpto. Inde omni mundo crucifigitur, ac cunctis mundi cupiditatibus evacuatur pariter et emundatur; atque a vanitatis rationibus velut fœcibus prorsus depurgatus, solique Jesu vivens atque illius vestigia premens, indolis omnem solertiam omnemque animi sagacitatem ac mentis acumen, illius contuendæ veritati addixit: cunctisque ipsius sacris atque mysticis divinis prædicationibus intelligentem auditum ac morigerum adhibens; admirandisque cunctis Christi operibus simplicem oculum atque lucidum admovens; ac præterea salutarium passionum, crucis mortis, sepulturæ, resurrectionis, omniumque reliquorum ipse spectator sociusque effectus, mirandum in modum ipse seipso (o omni admiratione prosequende inaspectabilium spectator!) excedis, totusque Dei excessu rapientis efficeris, Deique Spiritu nascens, divinus plane spiritus evadis. Quamobrem etiam Paracletus e cœlo effusus, quasi cum propria prole consuescit: ipsaque substantia illapsus et versans, divinisque illustrationibus ac muneribus replens, sapientia adimplet et intellectu, impletque fortitudine et scientia; pari denique coryphæis antiquissimisque munere, signorum prodigiorumque virtutibus liberaliter donavit.

Quid igitur? Num Spiritum quidem in ignis specie e cœlo descendentem pari reliquis munere suscepit, non pari vero conatu gratiam quæ in illo est, gentibus annuntiavit? aut a Petri ac Pauli divina pro apostoli partibus sapientia, id est, magniloquentia, defecit? Nequaquam. His namque per omnes nationes ac terræ oras discurrentibus, prout cuique obtigerat, aut Paracletus discernebat, verbumque vitæ oris ipso officio, his in quos incidebant enarrantibus; hic, ferventi Dei æmulatione succensus, animis gliscebat, discruciabatur, ægre molesteque habebat, cordis parturiginem ferre non

Α τὰ ἄφθαρτα βασίλεια καὶ μακαριώτατα κληθεὶς τε καὶ ἐκλεγείς, ἐπὶ τέλους ἀνελήφθη.

Οὕτως Λευὶς θαυμασίως τὸν τρόπον μεταποιηθεὶς, εἰς Ματθαῖον καὶ τὴν προσηγορίαν μετηλλάξατο· καὶ ὡσπερ ἐτελώνησε πρότερον τὸν χρυσὸν, τῷ βασιλεὶ τοῦ ἔθνους τὸ ὑπήκοον φορολογούμενος, οὕτως ἐτελώνησεν ὕστερον τὸν Χριστόν· ἐπόμενος μὲν πρὸς τὴν πνευματικὴν πανδαισίαν τῶν λόγων καλοῦντι καὶ μυστικὴν· καλῶν δὲ καὶ αὐτὸς αὐθις αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ φιλοφροσύνῃ δεξιούμενος, ἐδόξασί τε θεραπεύων διττοῖς· ὡς ἄνθρωπον μὲν, τοῖς τοῦ σώματος ἐπιτηδεύοις· ὡς Θεὸν δὲ, ἰλεούμενος τῇ μετανόῃ, καὶ πίστιν προσάγων ἐνεργουμένην δι' ἀγάπης, τὸ κάλλιστον, ὧν ἐκεῖνος αἰτεῖ παρ' ἡμῶν. Διὸ καὶ τελωνεῖται προθύμως, ἑαυτὸν τοῖς πεινώσιν ὁ μεγαλόδωρος δίδούς· πεινῶν τὸ πεινάσθαι, καὶ τρέφον τοὺς ἐστιῶν νομίζοντας.

Ὅλον οὖν ἑαυτὸν ὁ μακάριος τῆς τελωνικῆς πράξεως ἀνακαθάρας, πρὸς ὑποδοχὴν εὐθετον κατεσκευάσθη τοῦ Χριστοῦ· ἀποβαλόμενος μὲν τὸ πνεῦμα τοῦ κίσμου, προσλαβόμενος δὲ τὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν σταυροῦται μὲν κόσμῳ παντὶ, καὶ πάσαις ταῖς κοσμικαῖς ἐπιθυμίαις, καὶ ἀνακενοῦται καὶ καθαίρεται· καὶ τῶν τῆς ματαιότητος παντάπασιν ἀποδιυλίζεται λογισμῶν· μόνῳ δὲ τῷ Ἰησοῦ ζῶν, καὶ τούτῳ κατ' ἴχνος ἀκολουθῶν, ὄλην μὲν τὴν ἐκ φύσεως ἀγγίνοϊαν καὶ τῆς διανοίας τὴν ἐντρέχειαν καὶ τὴν ὀξύωπιαν τοῦ νοῦ, πρὸς ὄρασιν τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθείας ἀπησχόλει· πάσαις δὲ ταῖς ἱεραῖς αὐτοῦ θεολογίαις καὶ μυστικαῖς συνετὸν παραβάλλον καὶ εὐήκοον οὖς· καὶ ταῖς θαυμασίαις δὲ τῶν ἔργων Χριστοῦ πᾶσιν ἀπλοῦν ὀφθαλμῶν ἐπιβάλλον καὶ φωτολαμπῆ· καὶ πρὸς τούτοις τῶν σωτηρίων παθῶν, τοῦ σταυροῦ, τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς, τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῶν ἐπομένων αὐτοῖς πάντων αὐτόπτης καὶ κοινωνῶς γεγεννημένος, ἐξίσταται μὲν ἑαυτοῦ θαυμασίως, (ὡ θαυμασιώτατε τῶν ἀθεωρήτων θεωρητά!) ὅλος δὲ τοῦ ἐξιστῶντος γίνῃ Θεοῦ· καὶ Θεοῦ Πνεύματι γεννώμενος, πνεῦμα θεῖον ἀτεχνῶς γίνῃ· οἷς δὲ καὶ ὁ Παράκλητος ἀνωθεν ἐκχεθεὶς, ὡς οἰκείῳ γεννήματι προσομιλεῖ· καὶ κατ' οὐσίαν ἐμφιλοχωρῶν, καὶ τῶν θεαρχικῶν ἐλλάμψεων καὶ δωρεῶν ἐμπιπλῶν, πληροὶ μὲν σοφίας καὶ συνέσεως, πληροὶ δὲ ἰσχύος καὶ γνώσεως· ἐν σημείων δὲ καὶ τεράτων δυνάμεσιν, ἴσα τοῖς κορυφαίοις καὶ προσθυτάτοις ἐφιλοτιμήσατο.

Τί οὖν; Ἄρα τὸ Πνεῦμα μὲν ἐν εἶδει πυρὸς οὐρανόθεν καθιέμενον ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ὑπέδixετο, οὐχ ὁμοίως δὲ τὴν ἀπ' αὐτοῦ χάριν τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγειλεν; ἢ Πέτρου καὶ Παύλου τῆς ἀποστολικῆς θεοσοφίας, ἥτοι μεγαλοφωνίας, ἀπελείφθη; Οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ, πῶν μὲν κατὰ πᾶν ἔθνος καὶ πᾶν κλίμα τῆς γῆς διατρεχόντων, ὡς ἔλαχεν ἕκαστος, ἢ ὡς ἀφώριζεν ὁ Παράκλητος, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον τοῖς παρατυγχάνουσι διὰ στόματος ἐξηγουμένων, οὕτως, ζήλου Θεοῦ πυρπολούμενος θερμότητι, ἐσφάδαζε μὲν καὶ κατετρύχετο καὶ ἤσχαλλε, τὴν ὠδίνα τῆς καρδίας ὑπέχειν οὐχ οἷός τε ὧν· καὶ πᾶσαν τὴν

οικουμέντην, ὅσον εἰς τὴν αὐτοῦ πρόθεσιν ἤχον, τοῦ
τῆς χάριτος λόγου πληρῶσαι προθυμούμενος.

Ἀνακοπτόμενος δὲ τῆς ἱερᾶς ἐπιθυμίας φυσικῆ
τοῦ ἁγίου σώματος ἀδυναμία, οὐκ ἀναπέπτωκε τῇ
ράθυμιά· οὐ ῥαστώνη ἑαυτὸν ἀπέδοτο καὶ τρυφῇ·
οὐδὲ σωματικῶς ἀνεκλήθη διαίταις καὶ ἀνέσεσιν·
ἀλλὰ δευτέραν ἤλθεν ὁδὸν, ἐπίτομον καὶ ἀμοχθον,
καὶ πάσαις ἀνθρώπων σωτηριώδη γενεαῖς. Συν-
αγαγὼν ἑαυτὸν ὡς οἶόν τε ἦν, καὶ τὴν θεανδρικὴν τοῦ
Λόγου πρὸς ἀνθρώπους ἐπιφάνειαν καὶ πᾶσαν τὴν
θεουργὸν οἰκονομίαν διὰ μνήμης σαφοῦς ἀνατυπωσά-
μενος τῇ διανοίᾳ, καὶ οἶον ὑπ' ὄψιν λαβίων, λογογρα-
φεῖ τὴν εὐσέβειαν· καὶ ἄπερ ἀγράφως τοῖς ἔθνεσι
διὰ γλώσσης αἱ ἄλλοι παρεδίδοσαν, ταῦτα Ματθαῖος
ὁ μέγας διὰ συγγραφικῆς θεωρίας συγκεφαλαιούμε-
νος, ὅλον τοῦ Λόγου τὸ μυστήριον ἱεραῖς ἀνατέταχε
θεηγορίαις.

Ἄνωθεν γὰρ τῆς γενεαλογίας ἀπὸ Ἀβραάμ τὴν
ἀρχὴν καταβαλόμενος, καὶ καθεξῆς, προῶν,
τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν εὐαγγελίζεται τοῦ Χρι-
στοῦ· εἶτα, τὴν ἀνάδειξιν, τὴν βάπτισιν αὐτοῦ
καὶ τὸν πειρασμόν· εἶτα, τῶν ἀποστόλων τὴν ἐκ-
λογὴν, τὰς ἱερὰς μυσταγωγίας, ὅσας τε διὰ πα-
ραβολῶν, καὶ ὅσας ὁ Κύριος ἐν παύσει τοῖς
ὄχλοις ὠμίλει καὶ τοῖς μαθηταῖς· εἶτα, τὰς ὑπερ-
φυεῖς θαυματουργίας, τὰς τῶν νοσοῦντων θεραπείας,
τῶν δαιμόνων τὰς καθάρσεις, τῶν πολυτρόπως πα-
σχόντων τὰς ἰάσεις, τὴν τῶν ἄρτων εὐλόγησιν, τὸν
ἐν θαλάσῃ περίπατον, τὴν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἀλλοίωσιν.
Καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τερατουργίαν ὑπερφυσῆ, καὶ πᾶ-
σαν πρᾶξιν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν ἀξιο-
λογωτάτην, Θεοῦ φωναῖς, ὁ τοῦ Πνεύματος ἄριστος
μυστογράφος ὑψηγείται. Ναὶ δὴ καὶ τὰ τῆς δευτέ-
ρας αὐτοῦ παρουσίας, ἐξέφρασε μυστήρια· πρὸς δὲ,
καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ πῶλου καθίζησιν, καὶ τῶν παίδων
τὴν ὕμνησιν, καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν βασκανίαν· καὶ
τὸν δαίμων τὸν μυστικόν, καὶ τὴν Ἰούδα προδοσίαν,
καὶ τὴν ὑποκεκριμένην τοῦ Πιλάτου κρίσιν καὶ κατά-
κρισιν· τὸν κάλαμον, τὸν στέφανον, τὸν ἐμπαιγμόν,
τὸν σταυρὸν, τὴν ταφὴν, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν
καὶ ἐμφάνισιν. Καὶ πᾶσαν συνόλως φάναι τοῦ Λόγου
τὴν οἰκονομίαν, ὁ τοῦ Λόγου λογιώτατος ἐν γραφῇ
διηγησάμενος ὑπογραφεὺς, κοινὸν προῦθηκε πᾶσιν
ἔθνεσιν πρόγραμμα θεοσεβείας, ἐχέγγυον πίστεως,
ἀγάπης ἐμπύρευμα, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας
ἀπόδειξιν, τῆς βασιλείας ἀνακήρυξιν, τῆς οἰκονομίας
βεβαίωσιν, ἀληθείας στηριγμόν, ψυχῶν φωτισμόν,
ἀρχὴν ἦτοι πηγὴν ἁγιασμοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς σω-
τηρίας ὑπόθεσιν, τὸ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιον τοῖς
πέρασιν ἐκδεδωκώς.

Οὕτως οὐχ ἐνὶ μὲν ἔθνει Ματθαῖος ἐπιδημεῖ· τῶν
ἄλλων δὲ κατὰ σώματος ἀναγκαίαν περιγραφὴν καὶ
ἀδυναμίαν φύσεως ἀπολείπεται· οὐδὲ πᾶσι μὲν ἔθνε-
σιν ἐπιφοιτᾷ· ὀλίγοις δὲ τῶν ἀνθρώπων ὁμιλῶν, τὸν
τῆς θεογνωσίας ἐπιλάμπει πυρσόν· οὐδὲ πᾶσι μὲν
ὁμιλεῖ, μόνοις δὲ τοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ περιουσί γε-
νεάν· ἢ πάσαις μὲν ἐφεξῆς γενεαῖς τὸν Ἰησοῦν, καὶ
τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καὶ τὴν σάρκωσιν εὐαγγελίζεται·

valens; ac orbem universum, ad ejus animi propo-
situm quod attinebat, verbo gratiæ implere sata-
gens.

Obstante vero sacro desiderio, quod corpúculo
imbecilliore natura præditus erat, non ignavia
concidit, non se mollitici ac deliciis deditum voluit,
non corporali exquisito victu ac delicatiore resiliit;
sed alteram inivit viam, eamque compendiarium, nec
quidquam morosam, cunctisque hominum ætatibus
salutarem. Quinimo ipse seipsum, quoad licebat,
colligens, Deique virilem Verbi ad homines appa-
ritionem, omnemque divinam dispensationem clara
mente memoria informans, ac velut ob oculos
ponens, scripto consignat pietatem: quæque adeo
reliqui gentibus linguæ munere non scripta tradi-
derant, hæc magnus Matthæus scripta commenta-
tione summa colligens, totum Verbi mysterium sa-
cris prædicationibus intexuit.

Sursum enim ab Abrahamo generationum seriem
orsus, ac deinceps procedens, quæ secundum car-
nem est, Christi generationem annuntiat: tum
ejus ostensionem, baptismumque et tentationem;
deinde apostolorum electionem, sacrasque institu-
tiones, quæcumque Dominus in parabolis, et quæ-
cumque palam turbis ac discipulis loquebatur. Ad
hæc eximia miracula, curatos ægrotos, a dæmoni-
bus mundatos, variis languoribus sanatos, panum
benedictionem, ambulationem supra mare, immu-
tationem in monte; omnem denique simpliciter
prodigiorum stupendam vim, omnemque Jesu actio-
nem, ac omnem præcipui momenti operationem,
Dei vocibus, optimus mysteriorum Spiritus scriba
et interpretes exponit. Quin et ea, quæ ad secundum
adventum spectant mysteria, exsecutus est. Ad hæc
etiam sessionem super pullum, et puerorum lau-
dem, Judæorumque invidiam: item cœnam mysti-
cam et Judæ proditionem, ac Pilati simulatum judi-
cium et condemnationem: arundinem, coronam,
illusionem, crucem, sepulturam, triduanam resur-
rectionem et apparitionem. Omnem denique, ut
universim loquar, Verbi dispensationem, Verbi
disertissimus scriba scripto enarrans, cunctis gen-
tibus pietatis proposuit titulum, fidei pignus, dile-
ctionis fomitem, bonitatis divinæ ac clementiæ de-
clarationem, regni prædicationem, mysterii Christi
confirmationem, veritatis fulcimentum, animorum
illuminationem, sanctificationis originem si e fon-
tem veræque salutis argumentum, abs se scriptum
Evangelium orbis finibus edens.

Sic Matthæus non ad unam proficiscitur gentem;
reliquis autem naturali corporis circumscriptione,
ac naturæ ipsa imbecillitate deest: neque ad omnes
quidem se confert, cum paucis vero hominum ser-
monem miscens, divinæ eis cognitionis atque fidei
facem accendit: nec cum omnibus quidem, cum
iis vero dumtaxat quos illa superstites ferebat ætas:
aut omnibus quidem deinceps ætatibus Jesum

annuntiat, ejusque regnum ac Incarnationem, non similiter tamen veræ scientiæ fulgores cunctis affundit : quibus solummodo instar lucidos Evangelii radios in omnem simul terrarum orbem, omnemque nationum linguam emittens, atque omnem hominum mentem secundum ætatem successione ad proprium theologiæ lumen illiciens, pari cunctos indulgentia, largo velut fonte, beneficio impartit : iis quidem qui simplicem atque fidelem animi oculum adhibeant, vera lux et salutaris existens ; iis autem qui prave nec in fide in eum intendant, Spiritus scilicet judicii ardorisque⁸.

Scriptio hæc Lycurgi leges et Solonis nugas esse ostendit. Hæc Platonis non vere existentes republicas longasque verborum ineptias, silentio damnavit : tantoque omni Aristotelica obscuritate ac argumentis non concludentibus, omnique apud Græcos facundissimorum lucubratione ac scripto diviniore est ac sapientiore, quanto cælum terra sublimius, solque, ejuscemodi lucerna, quæ nobis accenditur, lucidior est ac splendidior : quin, si lubet, quanto Deus homine nobilior, atque veritas umbra expressior.

Satis enim fuit omnium loco beatissimus publicanus ad orbis terrarum eruditionem. Satis fuit, iis qui vellent pietatem colere, ad pietatem : ad sapientiam et scientiam, his qui sapientiæ ac scientiæ amatores essent : ac quidem actioni deditis, ad disciplinam vitæque normam : contemplationi autem studentibus ac supernæ Dei claritatis avidis, ad theologiam errorisque omnis expertem mentis ad cœlestia subductionem. Satis fuit cunctis gentibus Græcorum illius loquacitatis vice, compendiarie Evangelii doctrina ad supernam philosophiam doctrinamque et illuminationem.

Hinc neglectæ academiæ, Stoicorum et Peripateticorum scholæ : neglectæ vero Athenæ et Thebæ, eorum domicilia et sedes qui videbantur philosophiam colere : ridiculumque supercilium, ac despicienda inani fastu tumentium jactantia spreta ; cujus etiam merito a vera sapientia excidentibus, discipuli doctoresque impiorum deorum impie, vatesque et sacerdotes execrabilium mysteriorum, exstiterunt : turpem scilicet turpis cupiditatis demetentes fructum, dignamque mercedem erroris reportantes.

Cuncta hæc abolita sunt et exsufflata, velutque fumus soluta ac sicut pulvis sublata, ex quo tu, o beate, animo incorrupto menteque e terra in cælum extensa, velut tuba ductili, tuba cornea⁹, divinos a te conscripti Evangelii sonos clangis. Id commodi ex tua sapientia consecuti sumus. Hunc tuis ex laboribus sempiterna dignum memoria ac indeficientem fructum decerpimus⁹, quem in vera vite manens atque a spiritali purgatus agricola tanquam fertilis palmetum multiplicem edidisti ; eoque impleti, mortis abjicimus tenebras, ac induimus vitæ lucem¹⁰.

οὐχ ὁμοίως δὲ πάσαις τὰς τῆς ἀληθογνωσίας ἐπαυγάξει μαρμαρυγὰς· ἡλίου δὲ τρόπον τὰς φωτιστικούς ἀκτίνους τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν οἰκουμένην, καὶ πᾶσαν ἔθνῶν διάλεκτον ἐπαφίσεις· καὶ πᾶσαν ἀνθρώπων διάνοιαν κατὰ γενεάν καὶ γενεάν πρὸς τὸ οἰκεῖον τῆς θεολογίας ἐπισπόμενος φῶς, ὁμοτίμως τοῖς πᾶσιν ἐπιβλύζει τὴν εὐεργεσίαν· τοῖς μὲν ἀπλοῦν αὐτῶν καὶ πιστὸν τὸν ὀφθαλμὸν τῆς καρδίας ἐπιβάλλουσιν, ἀληθινὸν καὶ σωτήριον γινόμενος φῶς· τοῖς σκολιῶς δὲ καὶ οὐκ ἐν πίστει πρὸς αὐτὸν ἀτενίζουσι, πνεῦμα κρίσεως καὶ πνεῦμα καύσεως καθιστάμενος.

Τοῦτο τοὺς Λυκούργου νόμους καὶ Σόλωνος βασιτολογίαν ἀπέφηνεν. Τοῦτο Πλάτωνος τὰς ἀνυποστάτους πολιτείας, καὶ τὰς μακρὰς κατεσίγασεν ἀδολεσχίας· καὶ πάσης Ἀριστοτελικῆς ἀσαφείας καὶ ἀπεραντολογίας, καὶ πάσης τῶν παρ' Ἑλλήσι φιλολογωτάτων συγγραφῆς κατὰ τοσοῦτον ἐνθεώτερόν τε καὶ φιλοσοφώτερον, ὅσω γῆς μὲν οὐρανὸς ὑψηλότερος, ἡλῖος δὲ τοῦ παρ' ἡμῖν λύχνου φανότερος καὶ περιλαμπέστερος· εἰ βούλει δὲ, καὶ ὅσω θεὸς ἀνθρώπου τιμιώτερος, καὶ ἀλήθεια ἐκτυπώτερα σκιᾶς.

Ἦρκεσε γὰρ ἀντὶ πάντων ὁ τρισμακαριώτατος τελώνης τῇ οἰκουμένῃ πρὸς παιδεύειν· ἤρκεσε τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσι, πρὸς εὐσέθειαν· πρὸς σοφίαν καὶ γνῶσιν, τοῖς γνώσεως καὶ σοφίας ἐρασταῖς· καὶ τοῖς πρακτικοῖς μὲν, πρὸς νομοθεσίαν· τοῖς θεωρητικοῖς δὲ καὶ τῆς ἁπλοῦς Θεοῦ λαμπρότητος ἐφιεμένοις, πρὸς θεολογίαν καὶ ἀναγωγὴν ἀπλανῆ· τοῖς πᾶσιν ἔθνεσιν ἤρκεσεν, ἀντὶ τῆς Ἑλληνικῆς πολυλογίας, τῇ συντετμημένῃ τοῦ Εὐαγγελίου λόγῳ πρὸς τε φιλοσοφίαν τὴν ἀνωτάτω καὶ διδασκαλίαν καὶ φωτισμόν.

Ἐντεῦθεν ἡμέληνται μὲν αἱ ἀκαδημαῖαι, καὶ στοαὶ καὶ περίπατοι· ἡμέληνται δὲ Ἀθῆναι καὶ Θῆβαι, τῶν φιλοσοφεῖν οἰομένων αἱ διατριβαί· καὶ ἡ καταγέλαστος ὄφρυς, καὶ ἡ κατάπτυστος οἰσῆσις τῶν κατοιομένων περιεώραται, δι' ἣν καὶ τῆς ἀληθινῆς σοφίας ἀμαρτάνοντες, μύσται καὶ μυσταγωγοὶ θεῶν ἀθέων ἀθέως, ἐκφάντορες τε καὶ τελετουργοὶ μυστηρίων κατέστησαν ἐναγῶν· αἰσχροὺς αἰσχροῦς ἐπιθυμίας τρυγῶντες καρπὸν, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἀξίαν τῆς πλάνης κομιζόμενοι.

Πάντα ταῦτα κατήργηται καὶ ἠφάνισται, καὶ ὡς καπνὸς ἐλύθη, καὶ ὡς κονιορτὸς ἐξήρθη, ἀφ' οὗ σὺ, ὦ μάκαρ, ἀκηράτῳ ψυχῇ, καὶ γῆθεν εἰς οὐρανὸν ἐκτεταμένη διανοία, ὅσα σάλπιγγι ἐλατῇ, σάλπιγγι κερρατίνῃ, τὸ κατὰ σὲ θεόφθογον Εὐαγγέλιον σαλπίζεις. Τοῦτο τῆς σῆς ἀπανάμεθα σοφίας. Τοῦτον δρεπόμεθα τῶν σῶν πόνων ἀείμνηστον καὶ ἀνέκλειπτον καρπὸν, ὃν ἐν τῇ ἀληθινῇ μένων ἀμπέλῳ, καὶ πρὸς τοῦ νοητοῦ καθαιρόμενος γεωργοῦ, καθάπερ εὐφορον κλῆμα, πολυπλάσιον ἐκαρποφόρησας· καὶ τούτου πληρούμενοι, ἀποτιθέμεθα μὲν τὸν σκότον τοῦ θανάτου· ἐνδύμεθα δὲ τὸ φῶς τῆς ζωῆς.

⁸ Isa. iv, 4. ⁹ Psal. xcvi, 6. ⁹ Joan. xv, 8. ¹⁰ Rom. xiii, 12.

Πάντα μὲν οὖν τοῦ μακαριωτάτου εὐαγγελιστοῦ τὰ A
κατορθώματα, ὅσα τε λόγοις τοῖς διὰ χειλέων
προϊούσι θεοπρεπῶς θεολογῶν ἐδοξάζετο Χριστόν·
ὅσα τε διὰ τοῦ παντουργοῦ Πνεύματος ἐνεργῶν, καὶ
τοὺς λαοὺς ἐξιστῶν, ἐφ' οὓς αὐτὸν ἡ χάρις ἀπήγα-
γεν, ἐμεγάλυνε τὸν Θεόν· καὶ ὅπως δὲ τελευταῖον
κατὰ τὴν ἐν Συρίᾳ γενόμενος Ἱεράπολιν, καὶ ἐν
μέσῳ πολλῶν αἰνέσας τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεοδόξημα-
σύναις θεοτελέστοις ὑπερφυῶς δοξίσας Χριστόν, καὶ
τοὺς πεπιστευκότας δι' αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ προσαγώ-
μενος, καὶ Ἐκκλησίαν αὐτοῦς ἀγίαν, ἀμωμον κατα-
σκευασάμενος· καὶ οὕτω δὴ τὸ τοῦ Θεοῦ μαρτύριον
ἐρῶς καὶ ἀξίως τῆς αὐτοῦ κλήσεως τετελεκῶς,
ἀνέλυσεν ἐνδόξως πρὸς τὸν αὐτοῦ Βασιλέα καὶ Κύ-
ριον καὶ Θεόν· οἷα μὲν χιτῶνιον, τὸ ἅγιον δέμας καὶ
τίμιον ἀποθέμενος· οὐράνιον δὲ δόξαν ἐνδοθεν ἀμφ-
εισάμενος καὶ τιμὴν, καὶ ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῃ καὶ
δεδοξασμένη, πάσης οὐρανίας ἱεραρχίας ὑπερκο-
σμίως αὐτὸν παραπεμπούσης καὶ δορυφορούσης, τῷ
προσώπῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης κατενώπιον
Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐμφανισθησόμενος εἰσῆει·
ὄν καὶ στέφανον δόξης καὶ περιβολὴν ἀφθαρσίας
καὶ ζωὴν αἰώνιον, καὶ βασιλείαν ἀτάλευτον κεκλήρω-
ται.

Ταῦτα πάντα ταῖς ἱστορίαις καὶ ταῖς κρείττοσιν
ἢ κατ' ἐμὲ θεολογίαις περιεῖς, προσαγορεύω σε τὴν
κεχαρισμένην Θεῷ καὶ λίαν πεφιλημένην κεφαλὴν.
Χαῖρέ μοι, τῶν ἀποστόλων σεβασμιώτατε καὶ ἀξιωμα-
καριστότατε. Χαῖρε, ὅτι τὸ τῶν χρημάτων τελώνιον
ὡς ἄγος, ὡς μίασμα καταλιπὼν, τὴν τῶν χαρισμά-
των Θεοῦ πεπλούτηκας περιουσίαν, καὶ ὡσπερ ὑπο-
δειγματι τῶν νοουμένων, τῇ τῶν ὀρωμένων χρη-
σάμενος ἀρπαγῇ, εὐθυδῶλως πρὸς τὴν ἐκείνων λῆψιν,
εἴτ' οὖν ἐπαινετὴν ἔδραμες ἀρπαγῆν· καὶ τοσοῦτω
τὴν ἀμεμπτον ἐπλεονέκτησας πλεονεξίαν, ὡσπ τῆς
μωμητῆς ὑπερανέστης· ἐκείνης δὲ τοσοῦτον ἀπῆλ-
λοτριώθης, ὅσον ταύτῃ σαφῶς προσφκειώθης.

Χαῖρε, μάκαρ, αὐτόπτα τῆς ἀληθείας καὶ θεόπτα·
ὁ τὸν ἀτίμητον θησαυρὸν εὐρών, ὡς ἐν ἀγρῷ τῇ καρ-
δίᾳ κρυφίως κατακεχωσμένος, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς
ἀπελθὼν, καὶ πάντα ὅσα εἶχες πεπραχῶς, καὶ τὸν
ἀγρὸν ἐωνημένος, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ κεκρυμμένον
θησαυρόν· καὶ οὐ μόνος τοῦ ἀμιάντου καταπολαύων D
πλούτου, ἀλλ' ἐκ τοῦ τῆς καρδίας περισσεύματος
τάς ὅλας πλουτίζων τῶν ἀνθρώπων γενεάς.

Χαῖρε, ὅτι πρῶτος αὐτὸς τοῦ Παρακλήτου κατ-
έστης ὑπογραφεύς· πρῶτος τὴν ἀλήθειαν ὣν ἀκή-
κως θεοδόξημασυνῶν, ὣν ἐώρακας ἱεροτελεστιῶν, οὐ
μόναις ἐκρίνας πιστεῦσαι τῶν ἀνθρώπων ἀκοαῖς·
ἀλλ' ἐλάβηθης, μὴ τῷ χρόνῳ τὰ θεῖα νοθευθῆ, καὶ
τὰ καθαρὰ βυπωθῆ, καὶ τὰ ἅγια βεβηλωθῆ· διὸ καὶ
βιβλίαις ἐγγραφῆναι, καὶ τῇ οἰκουμένη παραπεμ-
φθῆναι, καὶ εἰς ἀπαντας οὕτως ἐλθεῖν τὸ ὑψηλὸν
εὐαγγέλιον ἀγαθοπρεπῶς καὶ ἀφθόνως, ὡς τοῦ ἀγα-
θοῦ μόνου πιστὸς ὑπηρέτης, ἐδοκίμασας, ὡς ἂν πάν-

Cuncta quidem beatissimi evangelistæ præclara
gesta, quantaque sermonibus labiorum munere
prodeuntibus divine augusteque docens Christum
clarificaverit, ac quanta per Spiritum omnium
conditorem operans, eosque ad quos eum gratia
amandaverat in stuporem agens, Deum magnifica-
verit: quemadmodum etiam ad extremum Hierapo-
lim Syriæ veniens, confertaque hominum concione
Jesum laudans, divinisque prædicationibus eximie
Christum celebrans, atque eos qui per ipsum cre-
didissent, Domino adjungens, sanctamque et imma-
culatam Ecclesiam exstruens; inque eum modum
sancte, et ut ejus dignum erat vocatione, Dei fun-
ctus martyrio, ad Regem suum et Dominum Deum-
que profectus sit; velut quidem tunica sancto ac
venerabili deposito corpore, cœlestem vero intus
indutus claritatem atque honorem; inque gaudio
inenarrabili et glorificato, omni cœlitum sacro
principatu pompa mundo superiori deducente ac
stipante, vultui magnificæ gloriæ coram Deo in
Christo Jesu appariturus, ingressus sit: quem
et coronam gloriæ et indumentum incorruptionis,
vitamque æternam ac regnum inconcussam adeptus
est¹⁰.

Hæc nimirum omnia historiarum monumentis, ac
potioribus, quam pro mea facultate divinis exor-
nanda sermonibus sinens, in tui desinam salutatio-
nem, Deo gratum ac valde amicum caput! Salve sis,
apostolorum venerabilissime, ac merito beatissimi
titulo prædicande. Gaude, quod tanquam piaculo
ac contaminatione relicto pecuniarum portorio,
donorum Dei substantia locuples evasisti, velutque
eorum quæ animo intelliguntur exemplo, rerum in
aspectum cadentium rapina usus, recta ad illa
capienda (laudabilem scilicet eorum rapinam)
cucurristi: tantoque innoxia illa plus habendi libi-
dine vicisti, quanto culpabili emersisti: tantoque
ab hac magis alienatus avaritia es, quanto te illi
aperte devinxisti.

Salve sis, beate, qui ipsis oculis veritatem spe-
ctasti, ac Deum vidisti: qui longe pretiosissimum
thesaurum velut in agro, in corde occulte defossum
invenisti, ac præ gaudio vadens, quæ habebas
omnia vendidisti, agrumque propter latentem in eo
thesaurum coemisti¹¹: nec solus incontaminatis
divitiis frueris, sed ex cordis abundantia cunctas
hominum ætates illis impartiris.

Salve sis, quod primus ipse Paraclito a secretis
existitisti. Primus divinorum, quos audieras, sermo-
num veritatem, ac, quæ videras, sacramentorum
fidem, solis hominum auribus condendam haud
putasti; sed veritus es ne divina temporis lapsu
adulterarentur, ac pura contaminarentur, sanctaque
profanarentur. Quamobrem etiam ut libris conscri-
ptum in orbem transmitteretur, atque in eum mo-
dum ad omnes veniret sublime Evangelium, boni
indole ac sine invidia, tanquam illius qui solus

¹⁰ 1 Petr. i, 8; Hebr. ix, 24. ¹¹ Matth. xiii, 44.

bonus est, fidelis minister, operæ pretium existimasti; quo scilicet omnes illuminentur et erudiantur, et ad religionis cultum provocentur.

Salve sis, quod et reliquorum deinceps evangelistarum probum exemplar existitisti, tuaque æmulatione etiam illos ad sacri Evangelii conscriptionem movisti, et ut omnes Ecclesias ædificarent, incitamento fuisti.

Gaude et exulta, amice Dei fidelissime, Verbi minister probatissime, ac Paraclæti scriba sacratissime: memorque tui memorum, ac eos benedicens qui te benedicunt, ac sanctificans qui sanctificant, ducas nos, o beate, et dirigas in Christo Jesu, immaculatosque Paraclæto exhibeas, unius principatus et sanctitatis ac vitæ auctori, Trinitati, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XII.

Laudatio sancti ac celebratissimi apostoli Simonis Zelotæ.

Quam læta hodie dies, insignisque festivitas ac jucunditatis plena! Etenim omnes quidem dies, fe-

(50) Simonem Cananitem, Lucas, Hebraicam vocem interpretatus, Zelotem vocat, Luc. vi, 15, et Act. i, 13; quo cognomine distinguunt evangelistæ a Simone Petro. Fædo errore Synax. nostrum Tilian. εἰς τῶν ὀτῶν· cum esset unus de septuaginta, voluit scribere τῶν ιβ', unus de duodecim, nec enim aliter de illo loquitur quam Menæa edita: cunctaque apostolorum primi ordinis officio sonant; nec de eo cuiquam aliud, sic clara Evangelii luce, in mentem venit, aut venire potuit. Græci in Menæis editis eundem faciunt cum Nathanaele, qui legitur Joan. i a Philippo adductus ad Jesum. Volunt etiam edita fuisse sponsum, quando Jesus vocatus ad nuptias, aquam in vinum vertit; quo miraculo inter familiares discipulos, illi adhæserit. Sed hæc minus certa, carentque majorum auctoritate. Nec liquet Nathanaelem inter apostolos fuisse cooptatum; etsi alii, minori fundamento, eum ipsum Bartholomæum putent: sponsum vero, Joannem evangelistam. Falluntur etiam, qui quasi ab oppido Cana, Cananitem dictum volunt, et non potius a Ζηρ, quod sic bene Lucas, ζηλωτής interpretatus sit; quomodo et LXX eam vocem reddiderunt Exod. xx, 5, et alibi. Ac vel hinc ruit commentum illud de Simonis nuptiis in Cana Galilææ, quasi domi et in propria urbe earum convivium dederit. Drusius existimat, aliunde forte dictum Cananitem, aliunde Zelotem; et primum quidem a patria (Cana scilicet), alterum ab alio quopiam. Verius tamen apparet idem esse nomen, undecunque Simoni hæserit, sive erat ex illorum numero qui ζηλωτὰι vocabantur, de quibus Theophyl. in Acta, Suidas et alii; qui alio modo *Essæi* dicebantur; sive istud a familia cognomen habuit, vel potius a virtute ejusque præstantia illud nactus est, uti in Petro et filiis Zebedæi se res habuit, quos sic Dominus certa mysterii ratione novo nomine auxit, ut scite Nicetas exponit: ob fidei scilicet firmam immobilemque constantiam, et ob magnificentiam prædicationis. Excelluisse verbi præconio vereque Evangelii tonitruum existisse Jacobum argumento est, ipsa illius maturata passio, ac qua apostolis reliquis, Herodis Agrippæ et Judæorum æmulatione, velut prædicationis munere atque vi cunctis antistes, præiit: quæ certe singularis laus est nostri Simonis, sic Luca interprete, quartum in apostolis esse, quem Dominus sic novo titulo atque nomine auxerit.

Α τες φωτίζονται, και πάντες παιδεύονται και προς θεοσέθειαν παρακαλῶνται.

Χαῖρε, ὅτι και τῶν μετά σε εὐαγγελιστῶν ἀρχέτυπον γέγονας ἀγαθόν· και ὁ ἐκ σοῦ ζήλος κάκείνους προς τήν ἱερὰν τοῦ Εὐαγγελίου κακίνησε γραφήν, και προς οἰκοδομήν τῶν ὅλων ἠρέθισεν Ἐκκλησιῶν.

Χαῖρε και ἀγαλλία, φίλε Θεοῦ πιστότατε, ὑπηρέτα τοῦ Λόγου δοκιμώτατε, και τοῦ Παρακλήτου μυστικώτατε γραμματεῦ· και μεμνημένος τῶν μεμνημένων σου, και τοῦ εὐλογοῦντάς σε εὐλογῶν, και ἀγιάζων τοῦς ἀγιάζοντας, ὀδηγήσαις ἡμᾶς, ὦ μακάριε, και κατευθύναις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· και ἀμώμους τῷ Παρακλήτῳ παραστήσαις, τῇ μοναρχικῇ και ἀγιαρχικῇ και ζωαρχικῇ Τριάδι, νῦν και ἀεὶ, και εἰς τοῦς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ'.

Εἰς τὸν ἅγιον και πανείφημον ἀπόστολον Σίμωνα τὸν Ζηλωτὴν (50).

Τί παιδρὰ σήμερον ἡ ἡμέρα, και εὖσημος ἑορτή, και θυμηδίας μεστή· και γὰρ πᾶσαι μὲν ἡμέραι,

Nusquam Nicetas aut Græcorum Menæa vel Nicephor. Dominicæ affinitatis seu cognationis, in eo meminerunt: proinde alium censent, nedum a Juda Thaddæo vel Lebbæo; sed etiam a Simone Cleopha, vel, ut alii, Simeone, qui Jacobo fratri in sede Hierosolymitana successit, ac crucis supplicio, Trajano imperatore, cum centum viginti annorum esset, Davidici generis invidia sublatus est, ut ex Hegesippo refert Eusebius l. iii, c. 11 et 32. Abdias tamen, germanum fratrem facit, cum Juda, qui et Thaddæus, et cum Jacobo; vultque omnes ex Cana Galilææ oriundos, parentibus Alphæo et Maria Cleophae filia: solum vero Jacobum, Josepho patre natum, eamque ob rem fratrem Domini peculiariter vocitatum: quæ multa implicant, aliis non satis consona, aut pluribus recepta: quamvis fere nostrates, quidquid de Simone, ejusque præcipue in Perside exitu dixerunt, ex cœnoso hoc fonte accepisse noscantur. Orig. Matth. xiii, 55, ubi de fratribus Domini sic nuncupatis, *Et fratres illius Jacobus et Jose et Simon et Judas*, laudata Judæe epistola paucorum quidam versuum, sed plena efficacibus verbis gratiæ cælestis (quod illius grave testimonium est), de Josete et Simone subdit, *nihil se compertum habere*: sive alias ipsum Simonem Cananitem seu Zelotem existimavit, sive, quod Hegesippus prodidit, longe ab eo diversum putavit; nec apostolum ex duodecim, sed communem discipulum. Rosweidi vetus martyrologium Romanum, quo brevius ac simplicius, hoc verius: v Kal. Novembr. *Simonis et Thaddæi apostolorum*. Voluitque Corbeiensis Dacherii eadem simplicitate, etsi in eo aliquid luxatum est, dum *Zelotis* cognomen, non Simoni, sed Judæe ascribit: ac si duo cognomina, Cananæus et Zelotes, alterumque Simonis sit, et Judæe alterum; *Et alibi sanctorum apostolorum Simonis Cananæi, et Judæe Zelotis*. Quod alibi dicit, nec certum locum assignat, ut illi moris est, indicat ejus auctor ignotum habuisse, quo loco fuerint consummati, ac vel non legisse Abdiam, vel illius commentum de apostolorum simul in Perside martyrio, quale narrat, respuisse; quod sic avidè hauserunt Ado Romanæque tabule, nedum recentiores, sed et paulo antiquiores, sæpius Lugd., Parisiis, etc.; ante novam recensitionem, recusæ. Et sane consensit gentium illarum traditio, qui sibi Judam Thaddæum seu Lebbæum vindicant apostolum, ejusque

έορταί Κυρίου, καί πᾶσαι πλήρεις ἀγαλλιάσεως καί πνευματικῆς χαρᾶς αἷται, τοῖς Πνεύματι Θεοῦ ἀγομένοις· πάσαις γάρ ἡ σοφία τᾶς τῶν ἁγίων αὐτῆς ἐπιμερισμένη μνήμας, καί τούτοις ὡσπερ ἀστρῶν ἐπιτελεῖς τὸν ὅλον τοῦ ἐνιαυτοῦ στέφανον εὐλογοῦσα καί κατακοσμοῦσα, πάσης ὅσαι ἡμέραι τερπνότητος, καί χαρμῶν τᾶς τῶν εὐσεβῶν ἀναπλήρησι ψυχᾶς· μάλιστα δὲ τῶν ἡμερῶν αὗται φαιδραί, καί χαρίεσαν ἐνείσαι τοῖς φιλοθέοις τὴν τερπωλὴν, καθ' ἃς τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων ἕκαστος τὴν γῆν ἀφείξ, ἀνέπτη πρὸς τὸν οὐρανόν· καί τῶν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνων ἀπαλλαγίς καί τοῦ θανάτου, πρὸς τὴν ἀνώδυνον καί τὴν μακαρίαν ἐν αὐτῷ μετέστη ζωὴν.

Ὡσπερ γάρ οἱ κατ' οὐρανὸν ἀστέρες, πάντες μὲν λαμπροὶ τὴν φύσιν καί διαυγεῖς, οὐ πάντες δὲ ὁμοίως φωτὶ λάμπουσιν· Ἀστὴρ γάρ, φησὶν, ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ· οὕτω δὲ καί αἱ ἡμέραι πᾶσαι μὲν ἐπίσημοι καί εὐφράουνοι, διὰ τοῦς μνημονευομένους ἐν αὐταῖς ἁγίους· οὐ τῆς ἰσῆς δὲ πᾶσαι χάριτός εἰσι μεταδοτικάι. Κατὰ τοσοῦτον δὲ τῶν ἄλλων αἱ τῶν δωδεκά μνήμαι τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν, τῷ τε μεγέθει τῆς δόξης καί τῇ τῆς λαμπρότητος ὑπερβαλοῦσῃ περιουσίᾳ, καθόσον καί αὐτοὶ τῶν ὄλων ἁγίων τῇ μεγαλειότητι τῆς ἁγιότητος ὑπερανέβησαν.

Ὁμοῦν ἀγαλλιασώμεθα σήμερον καί εὐφρανθώμεν, καί τῆς ἀποστολικῆς μνήμης καί χάριτος κατατρυφώμεντες, τῆς ἡμέρας πνευματικὴν ἑορτὴν συστησώμεθα καί δημοτελῆ· καί πᾶσαν μὲν ἐργασίαν σωματικὴν, πᾶσαν δὲ μέριμναν καί βιωτικὴν ἀφέντες φροντίδα σχολάσωμεν καί γινώμεν τίς ὁ τῆς ἡμέρας ταύτης φωστήρ καί τῆς θαυμασίας χάριτος ἀρχηγός· γινώμεν τίς ὁ τῆς ἑορτῆς ἑξαρχός, καί ἐν τινὶ σήμερον ὁ τῆς δόξης εὐδόκησεν ἐνδοξασθῆναι Θεός.

Βούλεσθε ἀνακηρύξω τὸν ἡμᾶς ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ξεναγωγῶντα μνήμην; ἢ πᾶσι καταφανές, ὅτι Σίμων ὁ μέγας ἀπόστολος, ὑπόθεσιν ἑαυτὸν λαμπροτάτης πανηγύρεως ταῖς Ἐκκλησίαις παρασχόμενος, τῆς πνευματικῆς ἡμῶν εὐφροσύνης καθηγείται καί χαρμονῆς. Σίμων, ὁ τῆς ὑψηλῆς δωδεκάδος τῶν μαθητῶν εἷς. Ὁ πᾶσαν μὲν τῶν κορυφαίων ἀρετῶν, πᾶσαν δὲ χάριν τοῦ Πνεύματος ὁμοίως ἐκείνοις καί

sta Domini; omnesque exultationis pleni, ac spiritualis gaudii causa, his qui aguntur Spiritu Dei¹². Cunctis enim sanctorum suorum memorias dispersita sapientia, iisque velut astris orientibus omnem anni benedicens et perornans coronam, omni quotidie voluptate et gaudio piorum animos adimplet¹³. Inter reliquos tamen dies illi maxime læti, ac qui gratam religiosis animis jucunditatem injiciant, per quos sublimium quisque apostolorum dimissa terra, in coelum evolavit; laboribusque magistri causa desudandis ac morte liberatus, ad doloris nesciam atque beatam in illo vitam commigravit.

Quemadmodum enim quæ cœli axem ornant, cunctæ quidem natura splendidae ac pellucidæ stellæ; non omnes tamen pari fulgent radorum jubare; stella enim, inquit, differt a stella in claritate¹⁴; sic etiam omnes quidem dies insignes et læti, ob sanctorum illis consignatas memorias: at non ita comparatum, ut eadem omnes impartiant gratia. Tantum autem duodecim Christi discipulorum memoriæ, tum claritatis magnitudine, tum splendoris abundantia præstant, quantum et illi sanctos reliquos sanctitatis magnificentia superarunt.

Igitur exultemus hodiè et lætemur, apostolicæque memoriæ atque gratiæ munere perfruentes, spiritalem populique omnis conventu celebrem diei festivitatem constituamus: omnique corporali opere omnique sæculi sollicitudine curaque posthabitis, vacemus ac intelligamus, quodnam hujus diei sidus ac admirandæ gratiæ auctor. Intelligamus quis solemnitatis auspex, ac in quonam hodiè Deus gloriæ voluit glorificari.

Vultis prædicem, quis non recolenda sua memoria hospitio excipit? Annon omnibus liquet, magni Simonem apostolum esse, qui seipsum splendidissimæ solemnitatis argumentum Ecclesiis præbens, spiritualis nobis lætitiæ atque gaudii auctor et auspex existit? Nempe Simon unus e sublimi duodecim choro; qui omni quidem coryphæorum virtute, omnique Spiritus gratia consimili illis ra-

¹² Rom. viii, 14. ¹³ Psal. lxxiv, 12. ¹⁴ I Cor. xv, 41.

hactenus exuviis gloriantur, non sic Simonis, quod et Patrum nostrorum Majoris Armeniæ domi commemorantium testimonio mihi confirmatum est. Quæ monumenta habeant Britannicæ Ecclesiæ, Simonis apud eos apostolatus et consummationis, sive illius crucis, quæ sic Græcorum traditioni respondeant, me lætet. Et certe bene est, quod tanto Græci consensu Simonein Occidentis apostolum scribunt, ejusque res ac itinera, nihil fere minora quam Thomæ per Orientem ad Indiam usque, Nicetas exornat. Utque peragrata Cyrene et Africa in Britanniam venerit, tantaque in ea apostolica virtute patrarit, haud putandus non salutasse Gallias, nihilque illis contulisse; aut eas solas, quæ nobilissima portio erant imperii Romani, primorum apostolorum vestigia non meruisse. Undecunque vero orta Græcorum hæc traditio, liquet antiquis

ignota fuisse; nec ejus quidquam Bedæ comperit fuisse, qui etiam minus accuratus Act. i, in Jacobo, Simone et Juda; de quo plura, ac de illius retractatione, ad nostram S. Hippolyti Synopsim; ex qua Sophron. alique sua hauserint de Simone Cananita filio Cleophæ, qui successit Jacobo in episcopatu Hierosolymitano; ibique sepultus est, martyrio functus sub Trajano; quod plane stramineum est, et ecclesiasticæ historiæ adversum, serioque Adoni improbatum. Ignota etiam Africanis illa Simonis in Africa peregrinatio et prædicatio, nulliusque veterum testimonio prodita, cum Donatistæ post apostolos accepisse fidem Afros contenderent; nec Augustinus aliud posset opponere, quam Roma illos accepisse episcopos. Vide Bar. an. 44, 38.

ione, nulloque discrimine polleat; qui tamen ab una cum primis celebretur ac innotescat, qua reliquis abundantius fulsit; Simon cognomento Zelotes, pari nimirum primis pietate in Dominum nobilitatus, qui tamen majori reliquis fervore ornatus, rite Zelotes (id est, æmulator) audiat. Id enim est zelus seu æmulatio, nempe fervor cum ratione sanoque consilio honoris Dei causa accensus, ac fidei tutamen certumque præsidium præstans. Hic nos hodie claro præconio lenique ac placido ad mysticas invitât epulas: seque ipse tanquam opiparam ac splendidam mensam apponens, suamque crucem, ac quibus crucifixi causa functus est, cruciamenta recteque facta ac virtutes velut immortales dapes offerens, convivas suos quam lautissime accipit ac habet.

Quis non igitur præsto ad solemnitatem occurrat? Quis ita segnis, ita negligens ac morosus; quisve sic mollis animique solutus, ut delicias ejusmodi, ut tantam jucunditatem talemque convivatorum contempserit? qui siempe filius hominis cum esset, ac bonam animam sortitus fuisset, usque adeo tantaque diligentia seipsum excoluit, legisque documentis ac gratiæ placitis absolvit, ut Dei filius efficeretur ac existimaretur¹¹.

Vullis et disciplinæ modum, quo ad Patrem suum provecus est, discere? Præsto sum ut paucis referam: ac quæso aurem solertem atque animum accommodate. Ille nimirum morigero auditu ac fideli mente divina edoctus, intelligensque Domini oracula, atque hæc a puero in animum congerens, hactenus quidem ceu rudimento lege instituebatur; carnalibusque justificationibus ac litteræ imperfectioni navans operam, inque illis exercens, ad gratiæ perfectionem præparabatur.

Quia vero qui litteram abrogaret et spiritum consummaret, venerat: ac lucernæ quidem lucendi tempus excesserat, justitiæ autem Sol illuxerat; atque noctis se moestitia subducente, jam oriens summos montium vertices illustrabat; non amplius figuris umbrisque distineri sustinuit: non ut deinceps pædagogo affixus illique assiduus esset, operæ pretium duxit: sed gravi illo jugo humeris excusso, jugum magistri suave imposuit; spretoque circumcisionis modesto onere, leve gratiæ onus elegit; ac relicto Mose, vocantem Jesum secutus est: qui nimirum suæ illi gratiæ radios affundens, propriæque gloriæ ac majestatis sensum immittens, atque sursum ducente spiritaliorique amore subvehens, ac indubia confirmans fide, regni que prædicati spe desiderioque contendens, sibi totum addixisset ac devinxisset, subtilissimæ mentis elevationibus abstrusissimisque contemplationibus sibi eum concilians aptansque.

Duplici vero jam ratione, vir beatissimus illi animum attendens, ac corpore quidem, quodque

A ἀπαράλλακτως καταπλουτῶν, ἀπὸ μιᾶς δὲ ἦν ἐκεῖνος τῶν πάντων περισσοτέρως κατωρθώσατο γνωριζόμενος. Σίμων δὲ καλούμενος Ζηλωτῆς· ἐπίσης μὲν τοῖς πρώτοις τῆ εἰς τὸν Κύριον εὐσεβείᾳ σεμνυνόμενος· πλείονι δὲ τῶν ἄλλων θερμότητι κοσμούμενος, εὐστόχως κέκληται Ζηλωτῆς· τοῦτο γὰρ ζῆλος, θερμότης κατὰ εὐλογιστίας ὑπὲρ τῆς τοῦ Θεοῦ τιμῆς ἀναπτομένη, καὶ τῆ πίστει τὸ ἀσφαλὲς παρεχομένη. Οὗτος ἡμᾶς σήμερον διαπρυσίῳ κηρύγματι καὶ ἡσυχίᾳ πρὸς μυστικὴν πανδαισίαν συγκαλεῖ· ἑαυτὸν δὲ πολυτελεῖ καὶ νοεράν τράπεζαν προτιθεῖς· τὸν αὐτοῦ δὲ σταυρὸν, καὶ τὰ ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου παθήματα καὶ ἀνδραγαθήματα ὡσπερ ἀκήρατα προβαλλόμενος ἐδέσματα, ἐν τούτοις τοὺς αὐτοῦ δαιτύμονας λαμπρῶς ὅτι μάλιστα δεξιῶται καὶ φιλοτιμεῖται.

B

Τίς οὖν οὐκ ἀπαντήσῃ πρὸς τὴν πανήγυριν; Τίς οὕτω βῆθμος, οὕτως ἀμελής τε καὶ ὑπεροπτικός; τίς δὲ χαῦνος οὕτω καὶ ἐκκελυμένος, ὡς τοιαύτης τρυφῆς, τοιαύτης τερπνότητος καὶ ἐστιάτορος τοιούτου παραμελεῖν; ὅς Υἱὸς ὢν ἀνθρώπου, καὶ ψυχῆς λαχὼν ἀγαθῆς, ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτὸν δι' ἐπιμελείας ἐξήσχασατο, καὶ τοῦ νόμου τοῖς παραγγέλμασι, καὶ τοῖς τῆς χάριτος δόγμασι κατήρτιστο, ὡς Υἱὸν καταστῆναι καὶ λογισθῆναι Θεοῦ.

Βούλεσθε καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναγωγικῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα πολιτείας μαθεῖν; Ἐτοιμος ἐπιτεμεῖν ἐγὼ· καὶ μοι συνετὸν οὖς καὶ διάνοιαν ὑποσχέιν. Ἐκεῖνος ἀκοῇ μὲν εὐπειθεῖ, διανοίᾳ δὲ πιστῇ, τὰ ἐνθεα λόγια τοῦ Κυρίου συνιερ, καὶ νηπιόθεν αὐτὰ συμβάλλων τῆ καρδίᾳ, τέως μὲν ἐστοιχειοῦτο τῷ νόμῳ, καὶ τοῖς τῆς σαρκὸς δικαιώμασι παιδοτριβοῦμενος, καὶ τῆ ἀτελείᾳ τοῦ γράμματος ἐγγυμαζόμενος, πρὸς τὴν τῆς χάριτος τελειότητα παρεσκευάζετο.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ τοῦ γράμματος ἀθετητῆς καὶ τοῦ πνεύματος ἦκε τελειωτῆς· καὶ τῷ λύχνῳ μὲν ὁ τοῦ φαίνειν ἐξήκει καιρὸς, ὁ Ἥλιος δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐπεφάνη· καὶ ἡ κατήφεια μὲν ὑπεχώρει τῆς νυκτὸς, ἡ ἀνατολή δὲ ἤδη τὰς ἀκρωρείας κατεφώτιζεν, οὐκέτι τοῖς τύποις ἠνείχετο προσμένειν καὶ ταῖς σκιαῖς· οὐκέτι τῷ παιδαγωγῷ προσλιπαρεῖν ᾤετο δεῖν· τὸν δὲ βαρὺν ἐκείνου ζυγὸν τῶν οἰκειῶν ὠμων ἀπωθοῦμενος, τὸν τοῦ διδασκάλου χρηστὸν ἐπεφορτίζετο· καὶ τὸ δύσοιστον ἄχθος τῆς περιτομῆς ὑπερβῶν, τὸ ἐλαφρὸν τῆς χάριτος ἠρέτισεν· καὶ τὸν Μώσῃν καταλιπὼν, ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ καλοῦντος ἠκολούθει. Ὅς, αὐτοῦ τῆ καρδίᾳ τὴν οἰκείαν ἐναστράψας χάριν, καὶ τῆς ἰδέας δόξης αὐτῷ καὶ μεγαλειότητος αἰσθησιν ἐνθέμενος, καὶ τῷ ἀναγωγῷ ἔρωτι πτερώσας, καὶ τῆ ἀδιακρίτῳ πίστει βεβαιώσας, καὶ τῆ ἐλπίδι τῆς κηρυσσομένης συντείνων βασιλείας, ἑαυτοῦ ὄλον ἐποίησατο καὶ κατεδήσατο, νοερωτάταις αὐτὸν ἀναγωγίαις καὶ μυστικωτάταις ἑαυτῷ θεωρίαις μνηστευόμενος καὶ ἀρμοζόμενος.

Διχῆ δὲ λοιπὸν ὁ μακαριώτατος προσέχων αὐτῷ, καὶ σώματι μὲν καὶ τὸ ὁρώμενον, οὐδὲν ἀληθῶς ἀν-

¹¹ Sap. viii, 19.

ὄρωτον, πνεύματι δὲ καὶ τὸ νοούμενον, Υἱὸν Θεοῦ ἅ
κατὰ φύσιν ὄρων· τὴν διπλὴν δὲ τῶν φύσεων τῆ
τῶν ἐνεργειῶν διπλὴν τεχμαιρόμενος· καὶ διὰ πί-
στεως μὲν τὴν ὑψηλὴν θεωρίαν ταύτην βεβαιούμε-
νος, διὰ θεωρίας δὲ πάλιν τὴν πίστιν κρατυνόμε-
νος, ζωτικῆ δὲ τινι συμπαθείᾳ καὶ νοερᾷ φιλότῃ
τῷ θεωρουμένῳ συμφυόμενος καὶ συνδεόμενος, καὶ
τῷ νῷ λεληθότως συνενούμενος, κατ' οὐδένα λοιπὸν
τούτου διηρεῖτο τρόπον· οὔτε τὸν νοῦν τῆς ἀγαπητι-
κῆς μνημοσύνης ἀποσπύμενος, οὔτε δὲ τὴν σωματι-
κὴν ὄψιν ἀπολείπεσθαι, ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη κατ-
αξίων τοῦ ποθομένου.

Ἄμα γοῦν ἀρχὴν τῆς ἀνωθεν κλήσεως καὶ ἀπο-
στολικῆς ἐκλογῆς κατηξιοῦτο, καὶ τῶν λόγων τῆς
χάριτος ἦσθετο, καὶ τὴν τῶν ἔργων δύναμιν τεθέατο, Β
νεκροῦται μὲν αὐτίκα τῷ κόσμῳ παντὶ, μόνῳ δὲ
ζωοῦται Χριστῷ. Νεκροῦται γονεῦσι, οἰκείοις, φί-
λοις, κτήμασι, χρήμασι, καὶ παντὶ συνελόντα φάναί
τῷ αἰῶνι τῷδε, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ σταυρωθεῖς· οὐ
μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοῦ ἀλλοτριωθεῖς, καὶ ὄλον τὸ
φρόνημα τῆς αὐτοῦ σαρκὸς ἀπολωλεκώς, μόνου γίνε-
ται Χριστοῦ Ἰησοῦ, μόνῃς αὐτοῦ τῆς ὑπεραβρήτου
καὶ μυστικωτάτης γενόμενος καλλονῆς καὶ ἀγλαίας·
μόνον ἀναπνέων αὐτὸν, μόνον ὑπερτιμῶν καὶ δοξάζ-
ων καὶ ὑπερευλογῶν, πῶς οὐκ ἔμελλες τῆς ἀνω-
τάτω καὶ πρώτης παρ' αὐτῷ κατηξιῶσθαι τιμῆς;
οἷς δὴ καὶ τῆς ἀκροτάτης τάξεως τῶν ἀποστόλων
κατηξιωμένος, γέγονας αὐτῷ τῶν ὑψηλῶν μυστηρίων
ἀκροατῆς, καὶ τῶν θεοτελῶν ἔργων θεατῆς· γέγονας C
αὐτῷ δούλος, πιστότατος καὶ φρονιμώτατος, διάκονος
ἐνεργέστατος καὶ δραστικώτατος, μᾶλλον δὲ φίλος
ἀληθέστατος καὶ δοκιμώτατος· καὶ τῇ χάριτι μὲν
τοῦ Πνεύματος, συνέσει τε καὶ σοφίᾳ καὶ ταῖς ἄλ-
λαις ἱεροτελεστίαις καὶ δυνάμεσιν, οὐδενὸς ἀπ-
ελείπου τῶν μαθητῶν· κοινὴ γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ τοῖς
δώδεκα πρὸς τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων ἐπέλαμπε φω-
ταγωγία, ἀμέσως αὐτοῖς καὶ κατ' ἰσομοιρίαν τὰς
ἀγαθουργοὺς διωρεὰς ἐπιβραβεύουσα.

Σοὶ δὲ μᾶλλον ὁ ὑπὲρ τοῦ διδασχάλου πάθος καὶ
ζῆλος κατὰ τοσοῦτον πεπλεόνακεν, καθόσον καὶ εἰς
ἐπωνυμίαν ἢ ἀρετὴν κατέστη. Ὡς γὰρ τῷ Σίμωνι
μὲν ἡ τοῦ Πέτρου προστίθεται προσηγορία, διὰ τὸ
τῆς πίστεως ἐδραῖον καὶ ἀκλινές· τοῖς υἱοῖς δὲ Ζε-
βεδαίου βροντῆς ἀκούσαι διὰ τὸ μεγαλόφωνον υἱοῖς· D
αὐτῷ καὶ σοὶ ἡ τοῦ Ζηλωτοῦ ἐπωνυμία διὰ τὴν τοῦ
Θεοῦ ζήλου περιουσίαν προσετέθη.

Ἀσπάζομαι σου τὸ θεοειδέστατον πρόσωπον, σε-
βασμιώτατε, καὶ προσκυνῶ, ᾧ εὐμενῶς ἐνέδλεψεν ὁ
Κύριος· ὃ εὗρεν ἀληθῶς χάριν κατέναντι τοῦ προσ-
ώπου τοῦ Θεοῦ. Ἀσπάζομαι νοερῶς καὶ πανευλα-
θῶς τὰ σεπτότατα χεῖλη καὶ τὴν γλῶσσαν· τὰ μὲν,
ὡς αἰεὶ τοῖς θεαρχικοῖς χεῖρεσιν ἐφηρμοσμένα τῷ
πνεύματι, καὶ ἀσπασμῶν θειωτέρων κατηξιωμένα,
καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ἀσπασομένου θεουργικὴν προσει-
ληφότα χάριν· τὴν δὲ, ὡς γραφίδα τοῦ Πνεύματος,

oculis objectum erat, vere filium hominis; spiritu
autem et quantum mens penetrabat, Dei Filium
natura, conspiciens, exque duplici operatione, du-
plicem naturam conjiciens, ac fidei quidem præsi-
dio, sublimem hanc contemplationem confirmans,
rursusque contemplationis sagacitate fidem robo-
rans: quadam denique vitali necessitudine animi-
que propensioris benevolentia, ei qui cernebatur,
cohaerescens devinctusque, necnon secretiore nexu
illi mente unitus, nulla deinceps ratione ab eo dis-
jungebatur; qui neque animo, amante avelli me-
moria, nec corporali ipso desiderati aspectu desti-
tuit, aut summa vix necessitate, pateretur.

Simul igitur caelesti primum vocatione ac apo-
stolica dignatus electione, sermonumque gratiae
percepto sensu atque operum conspecta virtute,
omni statim mundo moritur, solique Christo vivi-
ficatur. Moritur parentibus, necessariis, amicis,
praediis, pecuniis; omnique (ut verbo dicam) huic
saeculo cunctisque in illo crucifixus: neque id modo,
sed et ipse sibi alienus factus, omnique carnis
ejecto sensu ac prudentia, unius Jesu Christi effi-
citur, una ejus supra quam arcana sacratissimaque
pulchritudine affectus et gratia: eumque solum
eum spirares, solum praemagnifice coleres et lauda-
res atque benediceres, qui fieri poterat, ut non
apud eum, supremas primasque honoris partes as-
sequeris? Quamobrem etiam supremo apostolo-
rum ordine sublimatus, sublimium ei mysteriorum
auditor, divinorumque spectator operum existi-
sti: servus ei fidelissimus ac prudentissimus; ni-
nister gnavissimus agendique acerrimus; quibimo,
verissimus amicus ac probatissimus. Ac qui-
dem Spiritus gratia intelligentiaque ac sapientia,
necnon reliquis consecrationibus et virtutibus,
nulli impar discipulorum fuisti. Communis enim
eademque, Patre luminum auctore, duodeno illi
choro illucebat coruscatio, quae nullo medio æquis-
que partibus benefica eis dona tribueret.

Tibi autem magis, qua Magistrum prosequeris,
amoris vis zeliue ardor in tantum abundavit, ut
et in appellationem virtus cesserit. Quemadmodum
enim Simoni quidem, ob fidei firmitatem ac con-
stantiam, Petri nomen accessit; filiisque Zebedaei,
ob magnificam praedicationem, ut audirent Filii
tonitruum obligit; sic tibi quoque Zelotae nuncupa-
tio ob divini zeli seu aemulationis abundantiam ad-
venit¹⁶.

Osculor Deo simillimam faciem tuam, colendis-
sime, et adoro, in quam Dominus placide inspexit;
quae vere gratiam invenit in conspectu Dei. Oscu-
lor mente omnique reverentia, veneranda labia,
linguamque: illa quidem, velut semper divinis la-
biis spiritu coaptata divinioraque oscula consecuta;
quibus denique ab eo, cui infixata oscula, deifica
gratia accesserit; hanc vero eeu stylum et penicil-
lum Spiritus, tanquam organum oraculorum Dei;

¹⁶ Exod. xx, 5; Jos. xxiv, 19.

volut Christi laudatricem, ac tanquam reipsa laudabilem atque placitam; per quam ille exaltatus est in gentibus, exaltatus est in terra ¹⁷.

Osculor venerabilissimas tuas manus; complector et speciosissimos pedes: manus, quæ strenue ac industrie Domino servierunt: quæ Evangelii gratiæ ministerio functæ sunt, quibus creditus vitæ Sermo: quem nimirum scrutatæ sunt et contrectaverunt inveneruntque vitæ Sermonem esse ¹⁸: cui conjunctæ ac Spiritu divino coaptatæ atque compactæ, illius manus effici meruerunt: manus utique eximiorum operum effectrices; mirabilium Dei voluntatum consummatrices.

Adoro et pedes, velut currum cherubicum, ut quibus vehatur, qui cœlos implet et terram; qui in universo hoc, extraque universum versatur. **B** Pedes nimirum, qui omnem fere percurrerunt terram: pedes rectos et sursum tendentes; pedes alatos et volucres, quales Cherubim; pedes fulguris instar currentes, incredibilique celeritate circumeuntes terram, ac fideles in benedictionibus prævenientes ¹⁹.

Osculor, etiamque atque etiam colens te quoque totum, totus ex toto mente circumfusus, complector; spirituque velut in speculo obversantem contuens ac memoria collustratus, quasi intelligente intemerataque, ac omnis exsorte materiæ, luce, augustæ vestræ magnificentiæ ac decoris vultu circumfulgeor.

Cæterum videamus, quoad liceat, quanta Zelo- **C** tes evangelica functione et virtutis laude enituerit. Etenim tanquam reipsa veræ lucis discipulus, divinumque totum lumen nitidissima mente complexus, totusque lucidus et filius lucis ac reipsa lux ipse effectus, post primæ summæque lucis ac originalis in cruce occasum, post illius ab inferis tertio vespere exortum, post ascensum in cœlos (illius scilicet supra quam arcanam latebram) post Paraleti perfectiorem adventum, quando nimirum magnis (primisque Verbi discipulis in coenaculo considens, pari cum illis collegio, in linguis ignis specie apparentibus ac sonitu flatus vehementis, Spiritus a Patre descendens, in optimo corde ac regalissimo susceptus est: tunc plane etiam perfectiori repletus sapientia, divinissimorumque signorum ac prodigiorum potestate atque virtute ex alto indutus, Orientem relinquens, ad partes occidentuas, duce Spiritu, sol magnus eximitque fulgoris Libyæ universæ, Africæque et Mauritanis, ac cunctis denique per occidentuas oras sedes nactis, exortus es.

Quis igitur vel mente intelligat, vel satis oratione exsequi sufficiat atque exponat, labores, ærumnas, timores, viarum pericula, vigiliæ, curas, dolores, turbas, infidelium Barbarorum grassationes, insidias, plagas, carceres, insultas, coitiones, contradictiones, calumnias, verbera, detractiones et convicia, ejusque omnes Evangelii causa

A ὡς ὄργανον λογίων Θεοῦ, ὡς ἐπαινέτιν Χριστοῦ, καὶ ὡς ἐπαινετὴν τῷ ὄντι καὶ θελητὴν· δι' ἧς ἐκεῖνος ὑψώθη ἐν ἔθνεσιν, ὑψώθη ἐν γῆ.

Φιλῶ σου τὰς τιμιωτάτας χεῖρας· περιπτύσσομαι καὶ τοὺς ὠραιότατους πόδας· χεῖρας, τὰς εὐφροῦς καὶ αἰσίως ὑπηρετησαμένας τῷ Κυρίῳ· τὰς τῷ Εὐαγγελίῳ τῆς χάριτος διακονησαμένας· τὰς τὸν τῆς ζωῆς πεπιστευμένας Λόγον· Λόγον, ὃν ἠρεύνησαν, ὃν ἐψηλάφησαν καὶ εὖρον Λόγον ὄντα ζωῆς· ᾧ συμφυόμεναι, καὶ Πνεύματι θείῳ συναρμολογούμεναι, χεῖρες ἐκείνου γενέσθαι κατηξίωνται· χεῖρες, ἔργων ὑπερφυῶν αὐτουργοί· θαυμασίων Θεοῦ θελημάτων τελεσιουργοί.

Προσκυνῶ καὶ τοὺς πόδας, ὡς ἄρμα Χερουβικόν· ὡς ὄχουντας ἐφ' ἑαυτοῖς τὸν οὐρανὸν· πληροῦντα καὶ γῆν, τὸν ἐν τῷ παντὶ τῷδε καὶ τοῦ παντὸς ἔξω καθεστῶτα· πόδας, τοὺς πᾶσαν μικροῦ διαδραμόντας τὴν γῆν, τοὺς ἰθυτενεῖς καὶ ἀνωφόρους, τοὺς πτερωτοὺς καὶ πτηνοὺς, οἳ τῶν Χερουβείμ· τοὺς ἀστραπῆς δίκην θεόντας, καὶ ἀμηχάνῳ ταχύτητι περιοδεύοντας τὴν γῆν, καὶ ἐν εὐλογίαις χρηστότητος προφθάνοντας τοὺς πιστοὺς.

Ἀσπάζομαι, καὶ λίαν τιμῶν περιπτύσσομαι καὶ σὲ ὄλον, ὄλος δι' ὄλου τῇ διανοίᾳ περιφύς· καὶ τῷ πνεύματι κατοπτριζόμενος, καὶ τῇ μνήμῃ περιλαμπόμενος, οἷα νεφεῶν καὶ ἀχράντῳ καὶ ἀύλῳ φωτὶ, τῷ προσώπῳ τῆς ὑμετέρας περιαιυγάζομαι θεοπρεπείας.

Ἄλλ' ἴδωμεν, ὡς ἐφικτόν, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον εὐδοκίμησιν τοῦ Ζηλωτοῦ· καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῷ ἀληθινῷ μαθητεύσας φωτὶ, καὶ τὸ θεαρχικόν φῶς ὄλον διειδεδεσάτη δεδεγμένος διανοίᾳ, καὶ φωτοφανῆς ὄλος, καὶ υἱὸς φωτὸς καὶ φῶς αὐτόχρημα γεγονώς, μετὰ τὴν τοῦ ἀρχιφώτου φωτὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ δύσιν, μετὰ τὴν ἐξ ἄδου τριέσπερον ἀνατολήν, μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν· εἰτ' οὖν ὑπεράβροχτον τοῦ αὐτοῦ ἀποκρυφὴν· μετὰ τὴν τελειοτέραν τοῦ Παρακλήτου παρουσίαν, ἠνίκα δὴ τοῖς μεγάλοις τοῦ Λόγου καὶ πρώτοις ἐν ὑπεράνω συκαθήμενος ὁμιληταῖς, ἐν γλώσσαις πυροειδῶς ὀρωμέναις, καὶ βιαίας ἤχῳ πνοῆς, τὸ Πνεῦμα πατρόθεν κατιόν, ἀγαθοειδεῖ καρδίᾳ καὶ βασιλικωτάτη καταδέδεκται· τότε δὴ καὶ σοφίας τελείας πληρωθεὶς, καὶ θεοπρεπεστάτων σημείων καὶ τεράτων ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἀνωθεν ἐνδυσθεὶς, καταλείπει μὲν Ἐφῶν, πρὸς τὰ Ἑσπέρια δὲ, διὰ τοῦ Πνεύματος ὀδηγούμενος, μέγας ἥλιος καὶ ὑπερφαῆς, τῇ τε Λιβύῃ πάσῃ, Ἀφρικῇ τε καὶ Μαυριτανίᾳ, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς τὴν Ἑσπερίαν οἰκεῖν λαχοῦσιν ἐξανέτειλες γῆν.

Τίς οὖν ἐννοηθῆναι νοί, τίς δὲ ἱκανὸς διασκευάσαι λόγῳ τοὺς πόνους, τοὺς κόπους, τοὺς φόβους, τοὺς ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ κινδύνους· τὰς ἀγρυπνίας, τὰς φροντίδας, τὰς οὐδυνας, τὰς ἀκαταστασίας, τὰς παρὰ τῶν βαρβάρων ἀπίστων καταδρομάς, τὰς ἐνέδρας, τὰς πληγὰς, τὰς εἰρκτάς, τὰς ἐπαναστάσεις καὶ ἐπισυστάσεις· τὰς ἀντιλογίας καὶ συκοφαντίας· τὰς

¹⁷ Psal. xlv, 41. ¹⁸ I Joan. i, 1. ¹⁹ Ezech. i, 7; Psal. xx, 4.

αἰκίας καὶ λοιδορίας, καὶ αὐτοῦ πάσας τὰς ὑπὲρ A τοῦ Εὐαγγελίου περιόδους · καὶ πάσας τὰς θλίψεις, ἅς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὁ μακαριώτατος πολιορκούμενος ὑπομένων ὑπέμενε τὸν Κύριον, ἕως αὐτῷ προσχῶν, καὶ τῆς δεήσεως εἰσακηκῶς, θύραν πίστεως ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσιν · ἕως οἰκτείρας ἀνήγαγεν αὐτὸν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ὡσπερ θαλάσσης κλύδωνι, τῇ κατ' αὐτοῦ τῶν ἀσεβῶν ἐπιτετιμηκῶς ἐπαναστάσει, καὶ τὸ φλεγμαῖνον τῆς αὐτῶν διανοίας κατευνάσας, καὶ τὸ δαιμονιώδες ὄρημα πραΰνας, καὶ πρὸς τὸν θεῖον φόβον ἐν σημείοις καὶ τέρασι μεταβαλὼν φοβεροῖς · καὶ οὕτως αὐτοὺς πρὸς συγκατάθεσιν καὶ πίστιν τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου μεταγαγὼν, ἐβρύσατο μὲν τὸν αὐτοῦ κήρυκα τῆς καταγίδος τῶν φονευτῶν · τοὺς δὲ καθάπερ ἐκ πελάγους, τῆς ποικίλης αὐτῶν ἀσεβείας ἐκλυτρούμενος, B ὡς ἐπὶ λιμένα σωτήριον, τὸν μέγιστον Σίμωνα προσώρμιζεν · οἱ καὶ τῇ πέτρᾳ τῆς ἀκλινουῦς αὐτοῦ πίστεως ἐπερειδόμενοι, καὶ τῷ ὕδατι καθαιρόμενοι καὶ τῷ Πνεύματι φωτιζόμενοι, καὶ τοῖς ἰσροῖς δι' αὐτοῦ μυστηρίοις τελεσιουργούμενοι, εἰς Ἐκκλησίας ἀμώμους τῷ ὑπεραμώμῳ κατηρτίζοντο.

Οὕτως ὁ θεομακαριστότατος Ζηλωτής, τῆς ἀντιτεταγμένης αὐτῷ περιγέγονε δυνάμεως · καὶ οὕτω τοὺς ἠχμαλωτισμένους ὑπ' αὐτῆς αἰχμαλωτίζων, ἡμέραν καθ' ἡμέραν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοὺς σωζομένους προσετίθει. Καὶ γὰρ ἦν ὄρα ἄκραιφνῆ τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ τὴν ὁμοιότητα · ἦν ὄρα ἄπλου καὶ πολυειδῆ τὸν αὐτόν. Καὶ ὅν τρόπον ὁ ἥλιος εἰς μὲν τὴν φύσιν, τῷ μονοειδεῖ τοῦ φωτός, ποικίλος δὲ δείκνυται ταῖς ἐνεργείαις · οὕτω καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος, C ἐνοειδῆς μὲν ἦτοι χριστοειδῆς, τῷ περὶ πάντας ἀγαθοπραπεῖ τῆς συνειδήσεως, ποικίλος δὲ ταῖς προνοίαις καὶ ταῖς περὶ τὰς Ἐκκλησίας φροντίσι καθωρᾶτο · καὶ νῦν μὲν σιωπὴν εὐλογον, νῦν δὲ λόγον καίριον ἐνδεικνύμενος · νῦν μὲν ἀνθρωποπρεπέστερον τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁμιλῶν, καὶ τὰ ὑψηλότερα τοῦ Εὐαγγελίου παρακαλυπτόμενος, νῦν δὲ τὴν ἀληθεῖαν παρῆρσιαζόμενος, καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ κηρυσσόμενον Ἰησοῦν, Θεὸν εἶναι προαιώνιον, τέλειον, ἀναρχον, ἀτελεύτητον διαμαρτυρούμενος · Θεὸν ἀληθῆ καὶ ζῶντα, ἐξ ἀληθινοῦ καὶ ζῶντος ἀεὶ τοῦ ἰδίου γεννώμενον Πατρός · ἀσώματον ἀσωμάτου · ἅγιον ἀγίου · φῶς ἐκ φωτός, ζωὴν ἐκ ζωῆς, ὁμότιμον καὶ ὁμόθεον καὶ ὁμοάγαθον · δι' οὗ οὐρανός τε καὶ γῆ D παρήχθη, καὶ ὁ σύμπας διεκοσμήθη κόσμος.

Τοῦτον νῦν σάρκα γενέσθαι, τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐκ παρθενικῆς καὶ ἀγίας νηδύος ὑποδύντα · καὶ σταυρῷ καὶ πάθει καὶ θανάτῳ προσωμιληκότα, ἀπάθειαν ἡμῖν καὶ ζωὴν αἰώνιον διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν τριημέρου ἀναστάσεως παρασχεῖν · ὅν καὶ ἀναληφθῆναι βλέπόντων ἡμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἤξειν ἐμφανῶς αὐθις ἐκείθεν προσδοκῶμεν, εἰς χρίσιν ἅπαν τὸ πλάσμα παραστήσονται.

Καὶ νῦν μὲν ἐλέγχων τὴν ἀνοίαν, τὴν ἀσέθειαν τῶν μὴ ἐπεγνωκότων τὸν Θεόν, τὸν οἰκεῖον πλά-

profeciones et itinera : omnes denique molestias ac mala, quæ vir beatissimus adversariorum infestatione quotidie sustinens ²⁰, sustinebat Dominum, donec is illi attendens exauditaque illius oratione, fidei januam gentibus aperuit ²¹. Donec misertus, eduxit eum de lacu miseræ, ac velut maris procella, impiorum in eum insultu increpato, eorumque animi tumore sedato, ac demoniaco impetu delinito, iisque in divinum timorem signorum tremendorumque portentorum vi immutatis, atque in eum modum ad assensum fidemque veritatis Evangelii traductis, tum præconem suum ex homicidarum procella eruit, tum velut e pelago, ex varia ac multiplici eorum impietate redemptos, quasi in sospitale littus, ad maximum Simonem appellebat. Iique adeo, immotæ illius fidei petræ nixi, et aqua emundati ac Spiritu illustrati, sacrisque per eum initiati ac consecrati mysteriis, in Ecclesias immaculatas, ei perficiebantur qui omnem a macula puritatem excedit.

Sic Deo beatissimus Zelotes, quæ conserta acie adversus illum stabat, virtutem superavit ; sicque illos captivans, quos ea addixerat, saluti deditos quotidie Ecclesiæ adjungebat. Verum namque Dei simulacrum in eo elucebat. Vidisses simplicem eum, et multiformem ; ac sicut sol cum unus natura sit, unius generis luce, effectis tamen ac virtutibus varius ostenditur : sic et magnus apostolus, uniformis cum esset (Christo scilicet affinis atque similis), conscientiæ erga omnes bonitate ; curis nihilominus Ecclesiarumque sollicitudine varius cernebatur. Ac modo quidem, congruum justa ratione silentium ; modo autem, opportunum sermonem exhibebat : nunc ex humana ratione humiliter adeuntibus loquebatur, ac Evangelii sublimiora obtegebat ; nunc veritatem palam loquebatur, ac quem prædicabat Jesum, Deum esse prææternum, perfectum, principii finisque expertum, contestabatur : Deum verum ac vivum, ex vero ac vivo semper nascentem Patre ; incorporeum ex incorporeo ; sanctum ex sancto ; lumen ex lumine, vitam ex vita ; pari honore et deitate et bonitate ; per quem cælum et terra producta, omnisque eorum ornatus et distinctio edita.

Hunc modo carnem factum esse, nostra pro nobis indutum vilitate, ex virginali sanctoque utero ; cruceque et passionibus ac morte perfunctum, immortalem nobis nullisque obnoxiam passionibus atque æternam vitam, tridua ex mortuis resurrectione præbere : quem et nobis videntibus in cælum receptum, inde rursus conspicua specie venturum exspectamus, qui pro tribunali sibi sistat omne humanum genus.

Ac modo quidem, eorum qui Deum conditorem suum mundi que hujus universitatis opificem non

²⁰ Psal. LXXIX, 2 ²¹ Luc. VIII, 54.

agnovissent, dementiam impietatemque arguens, modo obsecrans, atque admonens; argumentisque ex natura petitis, improbos ingratosque ad benefactorem ducens; turpe esse dicens, et a ratione prorsus alienum, ne paribus quidem cum brutis animantibus modis, cum nosse qui muneribus demereatur; qui et primum condiderit, nosque rursus proprio sanguine vindicavit: nunc quidem ad synagogas et tribunalia iudicesque nequissimos rapitur, palamque Evangelium loquitur: atque ab aliis quidem subsannatur et illuditur; ab aliis autem laudatur et admirationi habetur; nunc dorsum verberibus caeditur, fustibus contunditur, ergastulis clauditur; quandoque etiam catenis exsultat et gloriatur: ac modo quidem potiori Christi apparitione auxilioque potitur, mirisque modis a malis liberatur; modo nova prorsusque inaudita spiritu patrat miracula, mortuosque suscitavit et claudos roborat, solutaque membra, Jesu invocato nomine, sana praestat: tumque caecis visum, surdis auditum, mutisque eloquium imperat.

Mitto dicere quanta in fluminibus ac paludibus sua illi virtute designata portenta, dum illorum

(51) Κατὰ ποταμῶν καὶ ἐλῶν. Videatur Nicetas habuisse plena quaedam Simonis Acta, quibus isthaec omnia perscripta exstarent, quae hic transitione subnotat, sed non satis declarat: gratiamque maximam iniisset illa producendo, si modo ejus generis erant, quibus certa fides adhiberi posset: Menæa etiam ipsa miraculorum meminerunt una aut altera strophe, nihil tamen explicatus tradendo, sed quod communi ratione cadere in apostolos possit, quos liquet miraculorum dono magnifice a Christo donatos esse. Nicetas autem peculiariter quaedam indicat, aversa alio flumina, ac paludes arefactas, quae nulla nobis prodere videntur monumenta: etsi affinia quaedam habeat Gregorii Neocæsariensis vita. Metaphrastes nihil nobis de alterutro apostolo protulit, nec Lipomanus ex illo representare, aliquid potuit. Itinera, longasque peregrinationes Evangelii causa, atque illis animarum salutem, aspirante Dei gratia, iidem merito Græci celebrant, ex quibus unum aut alterum similem modulum seu versiculum ad Vesperas, ex nostro Tiliano cod. exque editis, libet his ascribere.

Σίμων θαυμάσιος, τῶν ἀποστόλων τὴ καύχημα, ὡς βολὴς ἐξαστράπτουσα διήλθε τὰ πέρατα ἐκνώκων ζόφου τῆς πολυθείας, σωτηριώδεις αὐτοῦ καὶ φωτοβόλους θεοὺς διδάγματα, καὶ πάντα κατεφώτισε μίαν δοξάζειν θεότητα ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἀδιάρητον, ἀτμήτον.

Σίμων ὁ θαυμάσιος διαδραμὼν εἰς τὰ πέρατα ὡς τροχὸς κυλιόμενος, πᾶσαν γῆν κατέφλεξε ἐιδωλομανοῦσαν, καὶ τῇ εὐσεβείᾳ πυρτεύσας, τηλαυγεῖς πυροὺς ἀντήψε πιστοῖς πανένθεα: πάντα γὰρ κατεφώτισε, κ. τ. ἐ.

Σίμων ὁ θαυμάσιος ὁ παμφαθὴς καὶ ὑπέριμος τῶν ἔθνων ὁ διδάσκαλος, σαγήνη ἡ ἐνθεος ἐκ τῆς ἀπειθείας τοῦ βύθου ζωγρούσα, θεολογίας ὑψηλῆς ὁ ἀληθέστατος κήρυξ, ἅπαντας Χριστοῦ πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν, νῦν δεξιῶς εἰσιτάτο, τὰ αὐτοῦ κατορθώματα προτιθεὶς πανδαίσιον τερπνὴν.

Simon admirabilis, apostolorum gloria, tanquam bolis (id est jaculum) effulgurans, orbis fines pervasit, impietatis caliginem effugans salutaribus lucisque vigoribus micantibus doctrinis suis; cunctosque illuminavit, ut unam Deitatem in tribus personis indivisam, indissectam laudent ac sentiant.

Α στην καὶ δημιουργὸν τοῦ παντός· νῦν δὲ παρακαλῶν, νοουθετῶν· φυσικοῖς ἐνθυμήμασιν πρὸς τὸν εὐεργέτην τοὺς ἀγνώμονας ὁδηγῶν: αἰσχρὸν εἶναι λέγων καὶ ἱκανῶς ἄλογον, μὴδ' ἴσα τοῖς ἀλόγοις κτήνεσι τὸν εὐεργέτην εἰδέναι· τὸν καὶ κρίσαντα τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐθὶς ἡμᾶς τοῦ ἰδίου αἵματος κατακτησάμενον· ἄρτι μὲν ἐπὶ συναγωγᾷ ἀρπάζεται καὶ δικαστήρια καὶ πονηροτάτους κριτὰς, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ παρῆρησιάζεται· καὶ ὑπὸ μὲν τῶν μυχθηρίζεται καὶ χλευάζεται· ὑπὸ δὲ τῶν ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται· ἄρτι δὲ τὸν νῶτον αἰκίζεται, καὶ ξύλοις συγκόπτεται, καὶ εἰρχταῖς συγκλείεται, καὶ ἀλύσειν ἔστιν ὅτε καλλωπίζεται καὶ σεμνύνεται. Καὶ ποτὲ μὲν ἐπιφανείας Χριστοῦ κρείττονος καὶ ἀντιλήψεως, καὶ θαυμάσιος τῶν λυπούντων ἀπαλλαγῆς καταξιούται· ποτὲ δὲ θαυματουργεῖ τῷ πνεύματι τὰ παραδοξότατα, καὶ νεκροὺς ἀνίστησι, καὶ χολοὺς ἀναβρῶννυσι, καὶ παραλελυμένους τῇ ἐπικλήσει στερβόποιεῖ τοῦ Ἰησοῦ· ἤδη δὲ καὶ τυφλοῖς ὄραν, καὶ κωφοῖς ἀκούειν, καὶ ἀφώνοις ἐπιτρέπει λαλεῖν.

Ἐὼ λέγειν ὅσας κατὰ ποταμῶν καὶ ἐλῶν (51) τῇ αὐτῇ δυνάμει παρέδειξεν καινοτομίας· τοὺς μὲν τῆς

Simon admirabilis, in orbis discurrens fines velut rota solvens, terram omnem simulacrorum cultu insanientem incendit, sublataque pietati face, procul micantes fidelibus ignes divina prorsus opera accendit. Cunctos namque illuminavit, etc.

Simon admirabilis, splendidissimus praeque venerabilis gentium doctor, divinum everriculum, e perditionis profundo cunctos ad Christi capiens fidem, sublimis theologiae veracissimus praeco, laute nunc epulis excepit; qui virtutes suas, resque magnificas laeto convivio apponat.

Edita paulo vitiosiora. Synaxarium nostrum levi sublato mendo, quod initio suffixi, ipsum grave, nonnullisque ab editis diversum, quod praecipue attinet ad commentum illud de sponso nuptiarum in Cana, qui esset ipse Nathanael, sicque Dominum secutus sit: quod proinde nuper admodum fidei sit ac leve. Sic ergo habet. Ἀθλητὴς τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ Ζηλωτοῦ. Οὗτος ὁ ἀπόστολος εἰς τῶν ἁγίων (τῶν ἱερῶν) καὶ τοῖς ἀποστόλοις ἐν τῷ ὑπερφῶν συνῶν, ὅτε πυρῶν εἶδει γλωσσῶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐπεφοίτησεν, καὶ τούτου πλησθεὶς, καὶ τὴν γῆν σχεδὸν ἅπασαν διαδραμὼν, πᾶσαν κατέφλεξε τῆς πολυθείας ἀπάτην. Μαυριτανίαν γὰρ καὶ τὴν Ἀφρῶν χώραν διαδραμὼν, ὕστερον ἐν Βριταννίᾳ γενόμενος, καὶ πολλοὺς διδάξας καὶ φωτίσας, σταυρῷ ὑπὸ τῶν ἀπίστων προσπήγνυται, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκεῖ θάπτεται. Οὗτος ἐστὶ Σίμων ὁ Ναθαναήλ, ὃς ζήληρ διάπυρος ζηλῶν θεῶ παντοκράτορι, κλήσιν τὴν τρόπον ἐκτήσατο. Certamen sancti Simonis Zelotis apostoli. Hic apostolus cum esset unus ex duodecim et cum apostolis in caenaculo versaretur quando ignearum linguarum specie Spiritus advenit, illoque plenus, ac omni fere peragrato terrarum orbe, impietatis deorumque superstitionis errorem succendit. Mauritania enim et Africa peragratis, cum postea in Britanniam venisset, multosque docuisset ac illuminasset, ab infidelibus crucifigitur, ejusque corpus ibi sepelitur. Hic Simon Nathanael est, qui nempe zelo accensus, Deo omnipotenti zelans, mores ipsos atque indolem, appellationem nactus est. Basilianum Sirleti Menologium, nec ipsum penitus a Cana purum, etsi nuptiarum aut sponsi non meminit. Eodem die sancti apostoli Nathanaelis, qui fuit Simon Zelotes. Hic fuit ex Cana Galilaeae, ubi Christus Dominus invitatus ad nuptias aquam in vinum convertit.

βλεθροφόρου ἀνακόπτων φορᾶς, καὶ τοῖς καθήκουσι A
 χώροις ἐπιέναι τῆς διαβάσεως ἐν ὀνόματι παραγγέλ-
 των Χριστοῦ· τὰ δὲ τῷ αὐτῷ ὀνόματι ξηραίνων, ὡς
 τὰ πρὶν ἄβατα βάσιμα τοῖς προσοίκοις καθεστάναι·
 ἐὼ ταῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα κατὰ τῶν στοιχείων ὁ θαυ-
 μασιώτατος ἐπιδεικνύμενος· καὶ ὅσα πρὸς εὐεργε-
 σίαν τῶν ἀνθρώπων τερατουργῶν, καὶ τούτοις χώ-
 ρας ὅλας καὶ πόλεις πρὸς τὴν ὑπερφῶ τοῦ Ἰησοῦ
 διδαχὴν ἐξιστῶν, τῇ πίστει κατασφραγίζει, καὶ τῆς
 κακῆς συνηθείας καὶ πλάνης καὶ δεισιδαιμονίας ἀφι-
 στῶν, διὰ τοῦ Χριστοῦ προσοικειῶ τῷ Θεῷ· καὶ νῦν
 μὲν τοῖς προκατηχημένοις τὸν λόγον, νῦν δὲ τοῖς ἀν-
 ηκόοις ἐπιδῆμι· πάλιν ἠπειροῦ μακρᾶς, πάλιν μα-
 κροτέραν κατατολμᾶ πελαγῶν· αὐθις ἀγωνιᾶ, σφα-
 δάζει καὶ τρύχεται, ἔθνεσι δεινοτάτοις καὶ σκληροτά-
 τοις περιτυχῶν· αὐθις δὲ χαίρει καὶ ἀγαλλιάται καὶ B
 ἤδεται, εἰς γαλήνην τὴν χειμῶνα μεταβεβλημένον
 ὄρων, καὶ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀπίστιαν εἰς ἡμερό-
 τητά τε καὶ πίστιν μεταποιουμένην.

Ἔστι μὲν ὅτε καθ' ἓνα φωτίζει τοὺς παρατυγχά-
 νοντας· ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείοσι κατὰ ταῦτόν ἀνδρά-
 σι καὶ γυναίξι, πλοῦστοις καὶ πένησιν, ἄρχουσι τε
 καὶ ἰδιώταις νομοθετῶν, κοινὸς πάντων διδάσκαλος,
 ποιμὴν τε καὶ σωτὴρ ἀγαθός, κατὰ τὴν ὁμοίότητα
 δείκνυται Χριστοῦ. Τοιοῦτος ὁ τοῦ ἀποστόλου βίος
 καὶ τρόπος· καὶ ταύτην εἶναι βραχεῖαν ὑπόμνησιν
 τῶν πολυχρονίων αὐτοῦ πόνων καὶ κικροτάτων περι-
 ὄδων

Ἐντεῦθεν πολλὴν μὲν ἠπειρον, πολλὴν δὲ παρ- C
 ἄλιον, καὶ νήσους δὲ οὐκ ὀλίγας τῷ κηρύγματι περι-
 λαβῶν· Ἐκκλησίας τε πλείστας, ἱερέας τε καὶ ἀρ-
 χιερέας ἀφιερωσάμενος Κυρίῳ· καὶ ἤδη τὸ ἔργον
 τῆς ἱερουργίας τοῦ λόγου περαινόμενος, καὶ αὐτῶν
 ἤδη τῶν στεφάνων πλησίον γινόμενος· διαπλεῖ μὲν
 τὸν ἐσπέριον Ἰνδιανόν, πρὸς ταῖς Βρετανικαῖς δὲ
 καλουμέναις καταίρει νήσοις· ἃς τῆς ὅλης οἰκου-
 μένης τέλος φασίν· μηδὲ γὰρ ἐπέκεινα γῆν εἶναι,
 μήτ' οὖν τὸ πέλαγος μετ' αὐτάς περατόν.

Ἐκεῖ Σίμων ὁ τρισμακαριώτατος γενόμενος,
 καὶ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας εὐαγγελισάμενος· καὶ
 πολλοὺς μὲν πιστεύσαντας τῷ λόγῳ τῆς χάριτος
 σφραγισάμενος, πλείστας δὲ καὶ παρὰ τῶν ἀντιλε-
 γόντων τῇ ἀληθείᾳ ἐπιβουλάς ὑποσχῶν· τέλος ὑπὸ D
 τῶν τῆς ἀσεθείας συναρπασθεῖς ὑπασπιστιῶν, προση-
 λούται σταυρῷ· τέλος ἄξιον τῆς ἐπιθυμίας, καὶ τῶν
 ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου πόνων, τὴν ὑπὲρ ἐκείνου
 δεξάμενος σταυρόν· καὶ τῇ ὁμοίότητι τοῦ πάθους
 δοξάζων αὐτὸν καὶ δοξαζόμενος ἐν αὐτῷ.

Τοίνυν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καθάπερ ἄλλος ἐσταυρω-
 μένος Ἰησοῦς, μετὰ τὰς μακρὰς πρὸς τοὺς παρόν-
 τας τῶν ὄχλων ὁμιλίας, μετὰ τὰς συντεταμένους πρὸς
 Κύριον προσευχάς, τὰς ὑπὲρ τῶν πιστῶν, τὰς ὑπὲρ
 τῶν ἀπίστων· τῶν μὲν, ὅπως ἐμμένοντες ἀπαρκεῖν-
 τοι τῇ ἀληθείᾳ, τῶν δὲ, ὅπως ἐπιστραφεῖεν πρὸς τὸν
 Θεὸν τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα, καὶ πιστεύσαντες σω-

quidem exitiosum inhibet impetum, jūbetque in
 Christi nomine iis locis defluere, quibus oppido
 commodum esset; has vero eodem invocato no-
 mine exsiccet, ac quæ prius impervia erant, loca,
 incolis præstat pervia. Mitto hæc, ac quæcunque
 alia vir admirandus adversus elementa designans,
 quæcunque etiam in hominum gratiam illisque de-
 merendis prodigia patrans, atque his provincias
 integras urbesque diviniore Jesu doctrine stupore
 suspendens, fide consignat, atque a mala avocatos
 consuetudine, erroreque ac superstitione, per Chri-
 stum Deo conciliat: ac nunc quidem ad eos se con-
 fert, qui jam doctrine auditum acceperant, nunc
 autem ad eos qui ejus nihil audierant. Rursus ion-
 ga continentis, longiora æquoris atque pelagi per-
 tentata spatia. Rursus animi anxius moestusque et
 moræ impatiens est et discruciat, in ferissimas
 gentes ac durissimas incidens; rursusque gaudet
 et exultat ac jucundatur mutatam tempestatem in
 tranquillum videns; ferinosque et incredulos mo-
 res in lenitatem conversos et fidem.

Quandoque singulos qui adirent illuminabat,
 quandoque vero etiam pluribus simul viris ac mu-
 lieribus, divitibus ac pauperibus, magistratibus et
 privatis documenta tradens, universis communis
 magister, Pastorque ac servator bonus, Christi
 exemplo epitebat. Talis apostoli vita moresque:
 hicque brevis commentarius eorum laborum, quos
 longos annos desudavit, molestissimorumque illius
 itinerum.

Hinc multam continentem et maritima, insulas-
 que non paucas prædicatione complexus pluribus-
 que Ecclesiis et sacerdotibus ac episcopis Domino
 consecratis; jamque sacræ verbi functioni colopho-
 nem imponens, ac ipsas e propinquo coronas salu-
 tans, occiduum Oceanum navigat, atque ad insulas,
 quas Britannicas vocat. Has vero, universi orbis
 terrarum oras extremas esse ferunt; neque quod
 deinceps est, pelagus posse superari.

Illuc Simon beatissimus cum venisset, ac verita-
 tis sermonem annuntiasset, multosque verbo gra-
 tiæ credentes consignasset: sed et ab iis, qui ve-
 ritati contradicerent, multis appetitus insidiis esset,
 ad extremum corripientibus impietatis patronis,
 cruci affigitur; dignum scilicet cupiditatis finem,
 ac laborum crucifixi causa susceptorum, illius gra-
 tia reportans repositam crucem; passionisque si-
 militudine tum ipsum clarificans, tum in ipso cla-
 rritatem nactus et gloriam.

Igitur in crucem velut alter Jesus sublatus, post
 longa ad astantes turbas colloquia; post contentas
 ad Deum preces, in fidelium gratiam, et infidelium;
 priorum, ut immoti in veritate perseverarent;
 aliorum, ut ad Deum fortem vivum converteren-
 tur, ac fide salutem consequerentur¹¹. Post hæc,
 inquam, a mundo quidem et a corpore penitus ex-

¹¹ Psal. ALI, 5.

cedens, in se vero totus conversus, seque medio, in eum, in quem per fidem semper commigrabat; corpus quidem velut quasdam faeces ponit, qui carnis pridem indumento emortuus esset; velut autem levi penna ac cœlipeta spiritu in cœlos sublatus, videt sibi cœlestes apertas januas; videt et clare Filium sedentem a dextris paternæ majestatis: ipseque cunctis illis mentium sanctorumque stipatus agminibus, mystice ac qua nemo verbis explicet ratione, ad supremum omnium regem adit cum exultatione; ipsumque facie ad faciem nactus, ac illi eximie laudis cantico defunctus, Jesuque dextera, corona gloriæ donatus: nullis denique verbis explicabili apparatu atque honore susceptus, supremis primisque coaptatur atque unitur Dei filii.

Hoc tibi, divine Verbi ac eloquentissime discipule, hoc longorum laborum, quos magistri causa Jesudaveras, dignum præmium; ut videlicet illi ipsi copulareris, ac sicut eum clarificaveras super terram, sic eum in cœlis clarificareris: ac sicut excellenti quadam ratione passionum socius existeras, sic ejusdem cum eo regni particeps efficeris.

Salve sis igitur, Deo beatissime summeque venerabilis Simon, obedientiæ nomen (hoc enim ejus significatum) digne Deo laudanda res digneque amabilis, atque angelis quidem æmulanda, tremenda vero dæmonibus; ac fidelibus quidem venerabilis et amabilis, infidelibus vero molesta et aversabilis.

Salve sis, Christi æmulator ferventissime ac gravissime, tanto Phines illo, Eliaque et Elisæo; ac prophetis eo nomine laudem habentibus, divino zelo superior, quanto Christi schola ejusque discipuli partibus, majorem Dei notitiam majoremque fidei fervorem adeptus, majoris quoque fervoris zœlritatem studiumque boni præstandi gratia contulisti.

Gaude, quod tua ipsius opera honestata, quam in terra nactus fueras, patria; illamque penitus supergressus, rationes tuas, velut cœlestis filius in cœlum transtuleris, Sionemque Dei Metropoli vera cognita patria, Sionites potius, quam Canites appellari merueris: qui nimirum sicut patrem patre, hereditatemque hereditate, atque fratres fratribus, sic et patriam patria, mortaliaque et fluxa, iis quæ stabilia sunt ac incorrupta, sapienti consilio commutaveris²³.

Salve sis, Patris quidem minister; dispensator vero mysteriorum Filii, ac Spiritus famule: sive, Patris quidem præco ac minister; Filii vero, testis et apostole; Spiritus denique discipule ac scriba;

θῶσιν· μετὰ ταῦτα γοῦν, τοῦ κόσμου μὲν τέλος καὶ τοῦ σώματος ἐξιστάμενος, πρὸς ἑαυτὸν δὲ συννευκῶς ὄλος, καὶ δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν, ἐν ᾧ διὰ πίστεως ἦν ἀεὶ μεθιστάμενος, ἀποδιῦλίσκεται μὲν καθάπερ τοῦ σώματος, πάλαι τὸ σάρκινον φόρημα νενεκρωμένος· οἷα δὲ περὶ κούφῳ καὶ οὐρανοπόρῳ τῷ πνεύματι διαιρούμενος εἰς οὐρανοὺς, ὁρᾷ μὲν τὰς οὐρανίας ἀναπεπταμένας αὐτῷ πύλας· ὁρᾷ δὲ καθαρῶς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐκ δεξιῶν τῆς Πατρῶας μεγαλωσύνης ἰδρυμένον· καὶ αὐτὸς ὑπὸ πάσης νοερᾶς καὶ ἀγίας δορυφορούμενος ταξιάρχιας, πρόσκειται μυστικῶς καὶ ἀβρόχτως τῷ τῆς δόξης ἐν ἀγαλλιᾷσει Παμβασιλεῖ· καὶ αὐτῷ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον ἐντετυχηκῶς καὶ ὑπερφυῶς αὐτὸν ὑμνηκῶς· καὶ τῷ στεφάνῳ τῆς δικαιοσύνης παρὰ τῆς δεξιᾶς ἐστεφανωμένος τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἀρόχτου δεξιώσεως καὶ τιμῆς καταξιωθεὶς, τοῖς ἀνωτάτω καὶ πρώτοις τοῦ Θεοῦ συναρμόζεται καὶ συνενοῦται παισίν.

Τοῦτό σοι, θεσπέσιε τοῦ Λόγου καὶ λογιώτατε μαθητά· τοῦτο τῶν μακρῶν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πόνων τὸ γέρας ἀντάξιον, αὐτῷ ἐκείνῳ συναφθῆναι· καὶ ὡς περ ἐδόξασας αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, οὕτως ἐν οὐρανοῖς αὐτῷ συνδοξασθῆναι· καὶ ὡς περ τῶν παθημάτων ὑπερβαλλόντως ἐκοινώνησας, οὕτω καὶ τῆς αὐτῆς αὐτῷ βασιλείας συμμετασχεῖν.

Χαῖρε τοίνυν, ᾧ θεομαχαριστότατε καὶ τιμιώτατε Σίμων, τὸ τῆς ὑπακοῆς ὄνομα· τοῦτο γάρ ἡ σημασία· τὸ ἀξιεπαίνετον θεῷ πρᾶγμα καὶ ἀξιοπόθητον· καὶ ἀγγέλοις μὲν ζήλωτον, δαίμοσι δὲ φρικτόν· καὶ πιστοῖς μὲν αἰδέσιμον καὶ ἐράσμιον, ἀπίστοις δὲ βαρὺ τε καὶ ἀποτρόπαιον.

Χαῖρε, Χριστοῦ ζήλωτᾶ θερμότατε καὶ δραστήριε· τοσοῦτῳ τῷ θεῷ ζήλῳ τὸν Φινεὲς ἐκείνον, τὸν Ἥλιαν, τὸν Ἐλισσαῖον, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦτῳ μακαριζομένους ὑπερβάλλον τῶν προφητῶν, ὅσῳ τῷ μαθητεῦσαι Χριστῷ πλείονος θεογνωσίας καὶ θερμοτέρας τῆς πίστεως εὐμοιρηκῶς, θερμοτέραν καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ προθυμίαν κατενένοχας καὶ σπουδήν.

Χαῖρε, ὅτι δι' ἑαυτοῦ σεμνύνας· τὴν πατρίδα τὴν ἐπὶ γῆς, τῆς μὲν τέλος ὑπερανέστης, τὸν οὐρανὸν δὲ, ὡς οὐράνιος ᾤκησας παῖς· καὶ Σιών, Θεοῦ τὴν μητρόπολιν, πατρίδα ἀληθῆ ἐγνωκῶς, Σιώνίτης μᾶλλον ἢ Κανανίτης ἀξίως προσηγόρευσαι· ὡς περ πατέρα μὲν πατρός, κληρὸν δὲ κλήρου, ἀδελφοὺς δὲ ἀδελφῶν, οὕτω καὶ πατρίδα τῆς πατρίδος, τὰ ἐπικηρα καὶ λυόμενα τῶν ἐστώτων καὶ ἀκηράτων ἐχεφρόνως ἀμειψάμενος.

Χαῖρε, τοῦ Πατρὸς μὲν ὑπηρέτα, οἰκονόμη δὲ μυστηρίων τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Πνεύματος λειτουργεῖ· ἢ, τοῦ μὲν κήρυξ καὶ διάκονε· τοῦ δὲ μάρτυς καὶ ἀπόστολε· τοῦ δὲ μύστα καὶ γραμματεῦ· τῆς μῦθ;

²³ Joan. II, 1; Jos. XIX, 28.

Θεότητος δοξασιὰ τῶν τριῶν ὑποστάσεων μυστολόγια καὶ θεωρητά.

Χαίρε καὶ κατατέρπου, ὅτι συμμασιλεύσεις εἰς αἰῶνας Χριστῷ, καὶ ἐπὶ θρόνου δόξης σὺν αὐτῷ καθιῆ, τιμῆς ἀφάρτου πληρούμενος καὶ λαμπρότητος· ἀλλὰ μηδὲ τῆς ἡμῶν βραχύτητος ἐπιλέησον· μέμνησο δὲ τῆς ὀλίγης ταύτης, ᾧ τρισμακαριώτατε, προσλαλιάς, καὶ ὡς τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ μιμητής, πλουσία χειρὶ τῆς προθέσεως ἀντάμειψαι· καὶ τῇ εὐθείᾳ τοῦ Ὑψίστου συμβίβασον ὁδῷ· καὶ ταῖς ἰκετηρίαις σου, κατεύθυνον ἐν αὐτῇ, καὶ ταῖς ἐπισκιάσει καταρτίσαι κατ' αὐτήν, καὶ τελείοις Θεοῦ θελήμασι, καὶ ἀγαθοῖς ἐνευδοκιμηκότασι πρόσδεξι· ἡμᾶς ἐπὶ τέλους, θαυμάσιε Ζηλωτά! εἰς τὰς μακαρίας τοῦ Πατρὸς ἐν ἀγαλλιάσει· μόνάς· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

Εἰς τὸν ἅγιον καὶ παντεύρημον ἀπόστολον Ἰούδαρ τὸν Θαδδαῖον (52).

Ὁ μὲν μακάριος Ἰακώβ ἐκείνος ὁ καὶ Ἰσραήλ, ἐπὶ τέλει ποτὲ τοῦ βίου γενόμενος, καὶ τοὺς υἱοὺς

(52) Quem *Judam Jacobi*, Lucas vocat vi, 15, et Act. i, 13, liquet Matthæum x, 3, et Marcum iii, 18, *Thaddæum* dicere, sicque utroque loco habet Vulg. Qui tamen exstat Græcus Matthæi textus, καὶ Λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, *Et Lebbæus, qui appellatus est Thaddæus*. Nec aliter reliqui interpretes, Syriac., Arab., Persic., Æthiop., legisseque Hieronymum declarat, quod in *Nom. Hebræis* apud Matth. meminit. *Lebbæi, corculum* interpretans; quæ et clara derivatio est. Eo nomine vocatus Romæ P. Nasica. Plinius *Corculos* nominatos refert, qui sapientia præstarent. Unde vero tanta hæc nominum varietas, sicque Lucas *Judam* maluerit, Matthæus *Lebbæum*, cognomento *Thaddæum*; Marcus solum *Thaddæum*, haud facile reddi ratio possit. Quod enim Hugo Grotius assertit de concursu litterarum τοῦ τετραγραμμάτου, quem quidam *Judæi* vitarent, esseque idem nomen, quod sic Lucas vetuste extulerit, procul a vero abhorrere videtur. Quanta enim horum nominum affinitas, ut idem nomen censerit possint; vel quæ invidia nominis *Juda*, sic triti in Scriptura, ut religio esset ullis *Judæis*, reverentia τοῦ τετραγραμμάτου illud pronuntiare? At *Judas* ipse proditor *Judæ* nomen sic sanctum, universim fœdare non potuit, etsi forte aliqui, ne vel proditoris meminisse viderentur, sic *Lebbæum Thaddæum*que vocitarent, quod *Matthæus Marcusque* secuti sint. Lucas vero *Judæ* nomen expressit, adjuncto, ὁ τοῦ Ἰακώβου, ut ejus nobis prosapiam aperiret: ac bene Vulg. *Judas Jacobi*; videnturque mihi limites probi interpretis excessisse, Syriac., Persic., Arab. qui *Judam Jacobi filium* reddiderunt (etsi illa vox atque additum, Hebræorum ritu ita accipi solet) quod præcipue *Judas* ipse se *Jacobi* fratrem dicat initio suæ epistolæ, hincque in Evangeliiis sub *Judæ* nomine clarus sit, quod inter fratres Domini numeretur, inter quos *Jacobus* quasi major, ac defuncto patre quasi paterfamilias, toti nomen familiæ daret. Unde et plurium veterum sententia est, quam *Mariam Jacobi* vocant reliqui evangelistæ, ipsam esse quam *Joannes Mariam* matrem *Jesu* nuncupat, cui sententiæ novissime accedit *Vossius* non tam veterum auctoritate, quos nullos refert, cum licuisset *Hesychium* et alios, quam quod ita sibi colligere videatur ex Evangelio; et quod defuncto *Josepho*, ejus omnes liberi in

A unius deitatis laudator; trium personarum sacer vates ac spectator.

Salve sis et lætare, quod Christo in æternum conregnabis, ac cum eo in sede majestatis sedebis, immenso plenus honore et claritate. At, ne nostræ quidem exilitatis obliviscaris; sed memineris, vir beatissime, exiguæ hujus allocutionis; velutque Dei supra quam boni imitator, locuplete manu hujusce vices propositi redde, rectæque Altissimi viæ admovens, in ea supplicationibus tuis dirige, exque ejus rationibus obumbrando perfice; perfectisque ac bonis Dei voluntatibus præclare functos, in beatas tandem nos Patris mansiones, admirando Zelota! in exultatione recipe: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIII.

Laudatio sancti et celebratissimi Judæ Thaddæi apostoli.

Beatus ille Jacob, qui et Israel, cum in extremis quandoque constitutus filiis bene precaretur; quin

una familia, sub ejus quasi tutela essent, præstante sic reliquis *Jacobo*, quidquid *Abdias* omnium minimum dicat, quem unum *Joseph* ex altera uxore sustulerit: quanquam non desunt etiam ex Græcis, qui hanc sententiam de *Matre Jesu*, ipsa dicta *Maria Jacobi*, serio impugnent, in quibus mihi productus *Georgius Nicomed.* *Orat. de assinitate sanctæ Mariæ ad sepulcrum.* Ut ut sit, vocatum *Judæ* patrem *Jacobum*, non satis liquet, nec ejus nobis plene fidem isti interpretes præstare possunt, quod ipse *Judas Lucæ* vocem videatur potius de fratre exposuisse. Nec movere debeat, quod *Hugo Grotius* existimet additum esse a scribis, quod ita dicitur, ἀδελφός δὲ Ἰακώβου· qua enim facilitate, inani conjectura, illi dicitur, eadem rejicitur; quod nulla varietate codices habeant, ejusque gravis testis *Origenes* sit in *Matth. xiii.* ubi laudata *Judæ* epistola, quod paucorum quidem versuum, sed plena efficacibus verbis gratiæ cælestis, sic ait in principio dicere, *Judas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi.* Quæ certe majora sint ad epistolam *Judæ* apostolo ac fratri *Jacobi* vindicandam, quam suppressum nomen apostoli, aut quod vexata *Carpocratiana* hæresis videatur, ac si qua ejusmodi sunt, ad illi abrogandam. Apostoli nomen quandoque modestia suppresserat; satisque *Judas* expressit, quod se fratrem *Jacobi* dixit, quasi exponens, quod in apostolorum catalogo semel et iterum *Judas Jacobi* dictus fuit, atque hinc δεσπόσιμος, quasi ex *Dominica* stirpe et vere apostolus, qui duplex illi titulus præaugustus. Ipsa falso nomine *Nicolaitarum* hæresis ejusque turpia satis erant, ut sic *Judas* exagitaret, in quibus præiverant ipsa *Carpocratiana*. Quod si illis freti interpretibus, sicque usitata *Hebræorum* phrasi, admittamus *Judæ* patrem *Jacobum* dictum fuisse, perinde ac illius fratrem (*Jerosolymorum* scilicet antistitem et fratrem Domini), in promptu erit, cur hic alter *Jacobus* et *Jacobi* filius dictus sit *Marco* μικρός, *Parvus* seu *Minor*, nempe comparatione ad patrem, quomodo *Theodosius Minor*, *Magni Theodosii* filius, et sic passim alii, justa inter duos comparatione, quam poscit *Hieronymus*, nec bene ipse assignat eum *Jacobo Zebedæi*, quem Scriptura nunquam aliter quam ex patris nomine ab altero *Jacobo* et collega seu coapostolo distinguit, ac nec ullus veterum. Mo-

imo eventura per singulas tribus spiritu vaticinaretur, ita pronuntiavit: *Juda! te laudent fratres tui. Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum;* ad-

deste satis Origenes, exceptis quæ ex illo retulimus, nihil præterea de Juda et Joseph (qui sic fratres Domini cum Jacobo et Simone dicantur), comperitum se habere profitetur: ipseque Nicetas, nulla se Acta vidisse ait, quibus res Simonis continerentur; quem proinde latuerunt illa Abulæ de martyrio in Perside cum Simone, ipsa plane spuria, ac reliquorum traditioni adversa.

Hieronymus, non tam forte memoriæ lapsu quam nimia Origenis assectatione, quem sic Lucas distinguit. *Simonem Zelotem*, quasi Matthæi Hebræam vocem *Cananites*, exponendo, *Judam Zelotem* ad fastidium usque obtrudit. In c. iv, Epist. ad Gal.: *Bonum zelum legimus Phinees, Eliæ, Mathiæ et apostoli Judæ.* Adversus Helvid.: *Judas Zelotes*, in alio Evangelio *Thaddæus* dicitur. Sed et Matth. x in catalogo duodecim apostolorum, Thaddæum apostolum facit, ipsum qui a Thoma Edessam missus est ad Agbarum seu Augarum regulam, cum Eusebius, ex quo mutuatus est, l. i, c. ult, et penult. aperte dicat unum e LXX fuisse: ut plane non decebat apostolum, qui nullo superior esset, sui ordinis atque æqualem apostolum mittere. Quare non immerito Henr. Valesius Eusebii doctus interpretes expostulat, fidemque ac diligentiam majorem in viro desiderat. Ut existimem Hieronymum secutum Origenem, sic passim vocando *Judam Zelotem*, qui Scripturæ phrasi sit *Judas Jacobi*, suadet Origenis læus tract. xxxv, in Matth. ad eum locum, *Jesus Barrabam, an Jesus qui dicitur Christus.* In multis, inquit, *exemplaribus non continetur, quod Barrabas etiam Jesus dicebatur, etc.* Quibus elevat eam lectionem, quod nomen Jesu non videatur ulli majorum commune; sicut in aliis nominibus invenimus justorum, ut ejusdem nominis inveniantur etiam iniqui, ut puta *Judas apostolus, Zelotes, et Judas patriarcha, et Machabæus Judas, omnes laudabiles: sed Judas proditor.*

Sed et Græcorum Menæa nec ipsa forte omnis labis pura. Nam quod utrumque Thaddæum (et apostolum et discipulum unum ex LXX) Edessam profectum voluit, ibique prædicasse et curasse Augarum, ablato quod ei lepræ erat reliquum (ab accepta nimirum Domini epistola) palam confundunt, reliquis distinguunt. Crasso errore in Synax. edito 19 Junii, Οὗτος ἐν μὲν τῷ κατ' αὐτὸν Εὐαγγέλιῳ καὶ ταῖς Πράξεσιν, Ἰούδας ἐπονομάζεται. Emen- da ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν. Nec enim Græci Judæ Evangelium noverunt, vel aliud quam Lucæ, in quo Judas dictus sit, uti etiam in Actibus, eodem Luca scriptore. Sed præstat Tilianum nostrum Synax. illo purius auctiusque, quo epistole Judæ illustre testimonium habetur, hic loci repræsentare: Μνήμη τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἰούδα, ἀδελφοῦ κατὰ σάρκα χρηματίζοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅς ἦν υἱὸς Ἰωσήφ τοῦ μνηστάρου, καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου γνήσιος κατὰ φύσιν. Οὗτος παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν σύμπαντα κόσμον πεμφθεὶς, τὴν σωτηρίαν καταγγέλλει τοῖς ἔθνεσι, καὶ πολλοὺς τύπους διαμειψάμενος, καὶ πολλὰς πόλεις καὶ λαοὺς εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ χειραγωγῆσας πίστιν, εἰς τὴν Μέσσην τῶν ποταμῶν παραγίνεται, ἐκκλησίας ἐκθεῖν καταφυτεύσας, καὶ τοῖς ὁμόροις ἔθνεσι τὸ Εὐαγγέλιον κηρύξας, καὶ τὴν Ἐδεσσηνῶν καταλαμβάνει, καὶ τῷ Λυγάρῳ περιτυχῶν, καὶ τοῦ συνέχοντος πάθους ἐλευθερώσας αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἀναρτηθεὶς ἐν Ἀράτ τῇ πόλει θνήσκει. Ὅς ἔτι περιῶν ἅπασιν ἀνθρώποις θεόπνευστον καὶ πολλῶν δογμάτων ἐμπλεῶν ἐπιστολὴν ἐπιστείλας, πλείους θανόντων τῶν ζῶν δι' αὐτῆς ἐπιστρέφει πρὸς θεοσέβειαν. Memoria sancti apostoli Judæ, fratris Domini nostri Jesu Christi secundum carnem. Fuit hic filius Josephi

A εὐλογῶν· μᾶλλον δὲ πρόβῳσιν τῶν κατὰ φύσιν ἐκίστην ἀποθησομένων τῷ πνεύματι ποιούμενος, Ἰούδα! σὲ αἰνέσαισαν, προηγόρευσεν, εἰ ἀδελφοί σου.

S. Mariæ sponsi, verusque natura frater Jacobi fratris Dei. Hic ab ipso Christo in mundum universum missus, salutem annuntiat gentibus, variisque peragratis locis multisque urbibus ac populis ad Christi fidem adductis, in Mesopotamiam venit; atque ibi plantatis Ecclesiis, prædicato Evangelio finitimis gentibus, Edessam quoque venit, Augaroque locutus, et cum morbo quo tenebatur, eum liberasset, ab infidelibus suspensus telisque confossus in Arat moritur. Cum in humanis adhuc versaretur, divini Spiritus afflatu digesta multisque decretis plena, cunctis hominibus conscripta Epistola (catholica 1), plures per eam vita sanctus ad pietatem convertit, quam vivus. Consentit earum gentium traditio de Judæ martyrio in Armenia. Thaddæum unum ex LXX requievisse Beryti tradunt 21 August., ubi perinde Edessam lustraret, et Augarum a reliqua lepra mundasset, ipsumque baptizasset, ac deinde in Mesopotamiam intrasset, Syriamque prædicatione peragrasset, quæ nemo non videt, alia ex aliis transcripta esse. Quod Thaddæum, qui et *Lebbæus*, vocant, dicas Menæorum Synaxariique auctores eum respexisse, qui sic apud Matthæum dicitur, ac velut ille alius a Juda Jacobi Lucæ significetur; quod est valde absurdum. Non enim alium Matthæus et Marcus, alium Lucas texuerunt τῶν β' catalogum, vel ei alius alios inseruerunt; ipsique discrete suum illum Thaddæum unum e LXX dicunt, hominem Edessenum, etsi Hebræum; qui Joannis primum, tum Christi discipulus fuerit, ac sic patriam suam curaverit, cujus forte labores Thaddæus alter sive Lebbæus, ipse Judas Jacobi, ibi solverit. Ac num ab illo sibi nomen illud asciverit, vel ipse ab eo apostolus ita dictus sit, velut a Sergio Paulo, Paulus, qui antea Saulus, quod eum peculiariter instituerit, et quasi operis vicarium ac alium se in Christo habuerit? Liceat ita divinare, dum certiora et integræ fidei monumentis occurrerint: quæ cum antiquos defecerint, non facile possunt nobis suppetere. Liqueat tamen, et recentiori probatum periculo est, prodesse plurimum ad ponenda fidei fundamenta, si quis indigena probe ea instructus, suis magister et doctor præficiatur, velut Clemens Romæ, Areopagita Athenis, et forte Ananias Damasci, aut etiam Joannes Senior Ephesi, aliique. Miserint itaque vel Thomas, vel Thaddæus, Thaddæum Edessenum Edessam; jam Christi discipulum, et secundi ordinis apostolum, utilemque in ea operam posuerit, quem ipse postea Thaddæus apostolus primi ordinis secutus sit, cœptaque discipulo solverit, majorique luce prædicationis apud Syros et finitimas Edessæ nationes offenderit, cujus rei causa sic martyrium fecerit. Et certe Menæa quasi exordium prædicationis Thaddæi discipuli Edessam faciunt; quem et reliquum lepræ nigre, quod Augaro ejus urbis regulo hærebat, abstulisse aiunt: finem vero prædicationis apostoli, qui Augarum morbo liberaverit, non lepram sustulerit, sive idem sive potius aliusque regulus sit, ut erat nomen commune ejus gentis principum. Venerit itaque Thaddæus apostolus et Judas curatum sic laborantem Edessenum regulum, susceptamque in ea urbe fidem opera roboratum, quo præstito in Ararat veniens Christi victima occisus sit. Atque in hunc modum conciliare licebit, quæ in speciem videantur dissidere. Nicetas, ipse caute Menæorum venam sequitur. De curato Augaro maluit tacere, quod unius putavit Thaddæi discipuli, habuitque ex historia Eusebii: quem sequatur, cui nostra hæc conciliatio non placuerit.

Αἱ χεῖρες σου ἐπὶ τῶν τῶν ἐχθρῶν σου προσ-
κυνήσουσί σοι υἱοὶ τοῦ πατρὸς σου, καὶ ὅσα
τῆς εὐλογίας ἐξῆς. Ἄ πάντα κατ' οὐδέν, ἢ μικρῶς
ἐκείνῃ συνέβαινε· ἐναργῆ δὲ τὴν ἐκθεσιν καὶ τρα-
νεστάτην, ἐπὶ τῷ ἐξ Ἰούδα μέλλοντι φῦναι Χριστῷ,
τὰ τῆς προφητείας καταδέδεκται.

Οὗτος γὰρ ὁ ἀληθινὸς Ἰούδας, ὁ τῷ Πατρὶ, τῷ ἐν
τοῖς οὐρανοῖς, κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος σημασίαν, ἐξ-
ομολογούμενος· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τοῦτῃ
γενναίως καὶ πιστῶς μαθητιῶσιν. Οὐ γὰρ ὅσοι ψιλῆς
μεταποιῦνται τῆς προσηγορίας, ἀξιοπρεπῶς ἂν
κληθεῖεν Ἰουδαῖοι. Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ, φη-
σιν, Ἰουδαῖος, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ. Ὅσπερ οὐδὲ
πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ· οὐδ' ὅτι
εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα· ἀλλ' οἱ πρὸς
μόνην Θεοῦ τὴν ἐλπίδα διὰ πίστεως ἀνατεινόμενοι
(τοῦτο γὰρ τὸ ἔργον τοῦ Ἀβραάμ)· καὶ Θεὸν, ὡς
ἐφικτὸν, ὁρᾶν ἀξιούμενοι· τοῦτο γὰρ Ἰσραὴλ. Οὗτοι
καὶ νόμον τηροῦσι τῆς περιτομῆς· οὐ τὸν ἐν γράμ-
ματι καὶ σκιᾷ, ἀλλὰ τὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ,
ἐν τῇ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου ἀπεκδύσει ἢ νεκρώσει.
Οὗτοι νόμῳ στοιχοῦντες, καὶ ἀδιαλείπτως ἐξομολο-
γήσει καὶ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ἐν τῇ τοῦ
καινοῦ ἀνθρώπου ἀναλήψει ἢ ἀνακαινώσει.

Ὅσπερ οὖν πάσης ἐνεργείας θεοτελοῦς, πάσης
ἀρετῆς, πάσης χάριτος ρίζα καὶ πηγάδα πέφυκεν
αἰτία Χριστός· δευτέρως δὲ κατ' ἀναλογίαν τῆς πρὸς
αὐτὸν ὁμοιότητος, καλοὶ ἐξ αὐτοῦ κοινωνοὶ καθεστᾶσι
τῶν αὐτῶν· οὕτω καὶ ἡ δύναμις τῆς ἐξομολογήσεως
προηγουμένως μὲν τῷ διδασκάλῳ, κατὰ τὴν ἐξ
ἐκείνου δὲ μέθεξιν καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐν θεωρεῖται·
τοῖς τ' ἄλλοις πᾶσι, καὶ πρὸ αὐτῶν τῷ καὶ προσηγο-
ρίαν προνοία κρείττονι τὴν πρᾶξιν αὐτὴν κληρωσα-
μένῳ.

Αἰνέσωμεν τοιγαροῦν Ἰούδαν, κατὰ τὴν τοῦ πα-
τριάρχου προφητείαν· τὸν τῆς ἐξομολογήσεως ἐπώνυ-
μον. Αἰνέσωμεν καὶ προσκυνήσωμεν τὸν ἀξίως τοῦ
ἱεροῦ ὀνόματος πολιτευσάμενον· τὸν ὡσπερ τῶν
ἄλλων ἀρετῶν, οὕτω καὶ ταύτης ὑπερβαλλόντως κε-
κοινωνότα Χριστῷ· τὸν θερμότατον τὴν πίστιν, καὶ
τὴν ἀγάπην δοκιμώτατον, καὶ τὴν γνῶσιν τε-
λειότατον μαθητὴν· τὸν τῆς ὑψηλῆς τῶν ἀποστόλων
καὶ ἱερᾶς δωδεκάδος συμπληρωτὴν. Αἰνέσωμεν, οὐ
τὸν Ἰσχαριώτην· μακρὰν γὰρ ἐκείνος ἀπὸ τῆς εὐ-
λογίας, ὅτι ἠγάπησεν κατάρην, καὶ ἦλθεν αὐτῷ·
ἀλλὰ Ἰούδαν, τὸν ἀμφοτέρωθεν περίδλεπτόν τε
καὶ εὐγενέστατον· καὶ τοῖς φυσικοῖς, καὶ τοῖς
ὑπὲρ φύσιν πλεονεκτήμασιν ὑπερφυῶς λαμπρυνόμε-
νον καὶ καλλωπιζόμενον· τὸν κάτω μὲν ἐπὶ γῆς,
ἐκγονον μὲν Ἰωσήφ, Ἰακώβου δὲ ἀδελφόν· ἀνω δὲ,
παῖδα μὲν Θεοῦ, σύγγονον δὲ Χριστοῦ. Τὸν ἀπόγονον
μὲν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ· συγγενέα δὲ κατὰ σάρκα
Χριστοῦ· εἴπερ δὴ καὶ Ἰωσήφ αὐτὸς ὁ πατήρ, συγ-
γενῆς τῇ μνηστῇ καθίστατο Μαρίας. Τὸν ἐγγύς μὲν
περιφανῆ, καὶ λαμπρὰ κεκτημένον τὰ τῆς δικαιοσύ-
νης ὑποδείγματα· οὕτω δὲ παρευδοκιμηκότα καὶ

*rent te filii patris tui*¹⁴, et quæcumque sequuntur
in benedictionibus. Quæ omnia nihil, aut parum
illi acciderunt; clarum vero et apertissimum in
Christo, qui ex Juda ortus est, in eum modum
prædicta eventum habuerunt.

Hic enim verus est Judas, qui Patri, qui in cœ-
lis est, pro eo ac nomen sonat, confitetur: neque
is solum, sed et omnes qui ejus vere ac fide disci-
puli existunt. Nec enim qui nudam vindicant ap-
pellationem, congrue digneque Judæi vocitentur.
*Non enim qui in manifesto Judæus est, sed qui in
abscondito. Quemadmodum neque omnes qui ex Is-
raele, hi sunt Israelitæ; neque quia semen sunt Israel,
omnes filii*¹⁵; sed qui per fidem in solam Dei spem
animis intendunt (hoc enim opus Abrahæ) ac qui
Deum, quoad concessum est, merentur videre (id
enim sibi vult Israel), hi legem quoque circumci-
sionis servant, non ejus quæ in littera et umbra
est, sed quæ in spiritu et veritate, in exspoliatione
seu mortificatione veteris hominis: qui nimirum
legem sequuntur, ac indesinenter confessioni et
orationi assidui sint, in assumptione novi hominis
seu illius renovatione¹⁶.

Quemadmodum igitur divinæ omnis operationis,
omnisque virtutis et gratiæ Christus radix, fonsque
ac auctor existit; secundis autem partibus pro
rata cum eo similitudine, hi quoque qui ex illo
sunt, eorundem et ipsi socii ac consortes exi-
stunt: sic quoque confessionis vis, primo quidem
principaliterque in magistro, ex illo autem etiam
in discipulis participata ratione noscitur; tum
reliquis omnibus, tum præ illis singularique excel-
lencia, in eo qui diviniore providentia rem ipsam
appellationem est consecutus.

Laudemus igitur Judam, juxta patriarchæ vaticini-
um; illum scilicet qui ex confessione nomen sit
mutuatus. Laudemus et veneremur eum, qui digne
pro sacri nominis ratione vitam instituerit; qui si-
cut reliquas virtutes, sic hanc quoque excellenter
cum Christo communem habuerit; ferventissimum
utique fide, et dilectione probatissimum, scientia-
que perfectissimum discipulum, qui sublimem sa-
crumque complevit duodenarium apostolorum
chorum. Laudemus, non Iscariotem (procul enim
is est a benedictione; quippe qui dilexerit maledi-
ctionem, et venit ei) sed Judam utrinque spectabi-
lem ac nobilissimum¹⁷; tum scilicet naturalibus
dotibus, tum quæ natura superiores sunt, eximie
clarum atque ornatum. Ad terrenam quidem prosa-
piam quod attinet, Josephi filium ac Jacobi fra-
trem; quod autem ad cœlestem, Dei filium ac Chri-
sti fratrem, nepotem quidem Davidis regis, ac
Christum agnatione carnali contingentem; siqui-
dem et Joseph ipse parens, ejuscemodi sanguinis
necessitudine Mariam sponsam contingebat: pro-
pinquis quidem illustrem, et qui clara justitiæ

¹⁴ Gen. xlix, 8. ¹⁵ Rom. ii, 28; Rom. vii, 6.

¹⁶ Joan. viii, 59; Colos. ii, 11. ¹⁷ Psal. cviii, 18.

exempla nactus esset, sicque illa majori virtutis claritate vicisset, iisque præcelluisset, ut non tam ipse illorum, quam illi ejus longe fulgoribus honestarentur ac prænerent.

Hunc et in typum sanctæ ex Judæis collectæ Ecclesiæ assumptum esse existimo. Quia enim futurum erat, ut gens Judaica duabus scissa partibus, altera quidem necessitudine Deo adjungeretur, altera repelleretur; hinc quidem per fidem justificata, inde incredulitatis causa damnata; utque pars altera superædificaretur super fundamentum apostolorum et prophetarum, altera instar ramorum aridorum et inutilium a sancta radice effringerentur²⁸; excisæ quidem Synagogæ typus proditus est nefandus ille proditor; sanctarum vero Ecclesiæ reliquiarum saluti deditarum typus enituit beatissimus Judas, quem impræsentiarum laudamus. Ac sicut ille ob peccati summam nequitiam devinctus devotusque diabolo, his qui sequuntur, in interitum præit; sic iste perfecta justitia Christo copulatus, ad salutem supra quam perfectam, eos, qui illi comites adjungantur, ducit.

Quandoquidem igitur ancipitem vocis significationem distinximus, ac quod vulgo rudibusque abhorere videbatur, nominis explicatione detersimus, age, quæ ad sanctum hunc Judam spectant, quem admodum ipse nobis cœlitus illuxerit, consideremus; ab ejus quidem minutim narranda vita supersedentes, apostolicique laboris periodo, necnon prædicationibus et miraculis omissis (quod neque ullos hactenus hæc complectentes nanscisci licuerit commentarios) apostolicis eum laudibus velut rosarum floribus aliorum more coronantes, tum grata illi fecerimus, tum amica valde atque accepta, his, qui veri amantem auditum præterdunt; ut qui ex communibus omniumque sensu receptis rationibus, veritatis discipulo laudationem contexamus.

Ejus itaque ab initio vitæ ratio ac educatio sancta dubio procul justaque et bona. Bona enim ex radice, bonæ indolis ortum germen est: ac sub parente justo sobrioque, sobrie justeque justus filius erudiebatur ac instituebatur²⁹. Quapropter omnes sæculi vanitates et insanias falsas devitabat: hoc cavens, ne ingenui magnique ejus animi vis caducis rebus ex libidine addicta, corrumpere-
D

Quia igitur ipse quidem prædologo lege hactenus custoditus, ad mensuram ætatis tum corporalis, tum animi provexerat; magnum autem gratiæ lumen Sol justitiæ, unigena paternæ substantiæ figura, mortali jam massa per castissimam ac virgina-

A περιουσία τῆς ἀρετῆς ὑπερβαλόντα, ὡς ἐκείνους ἐκ τοῦδε πολὺ μᾶλλον, ἢ τοῦτον ἐξ ἐκείνων γνωρίζεσθαι καὶ λαμπρύνεσθαι.

Τοῦτον ἡγοῦμαι καὶ εἰς τύπον τῆς ἐξ Ἰουδαίων ἀγίας Ἐκκλησίας παρειληφθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐμελλε διχῆ τὸ Ἰουδαίων μερισθὲν γένος, τὸ μὲν οἰκειωθῆναι θεῷ, τὸ δ' ἀποτεθῆναι τὸ μὲν διὰ πίστεως δικαιούμενον, τὸ δὲ δι' ἀπίθειαν κατακρινόμενον· καὶ τὸ μὲν ἐποικοδομηθῆναι τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, τὸ δὲ τρώπῳ κλάδων ξηρῶν καὶ ἀκάρπων τῆς ἀγίας ἐκκλασθῆναι ῥίζης· τύπος μὲν τῆς ἐκκεκομμένης Συναγωγῆς ἐκείνος ὁ δυσώνυμος ἀπελήλεγκτο προδότης· τύπος δὲ τοῦ σεσωσμένου τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας καταλείμματος, ὁ μακαριώτατος Ἰούδας, ὁ νῦν ἐπαινούμενος ἐδείκνυτο· καὶ ὡσπερ ἐκείνος δι' ἀμαρτίας ἄκρας οἰκειωθείς τῷ διαβόλῳ, εἰς ἀπώλειαν τῶν ἐπομένων καθηγείται, οὕτω διὰ τῆς τελείας δικαιοσύνης οὗτος τῷ Χριστῷ συναφθεὶς, πρὸς ὑπερτέλῃ σωτηρίαν τοὺς ἀκολοθοῦντας αὐτῷ χειραγωγεῖ.

Ἐπειδὴ οὖν τὴν ὁμωνυμίαν διεστείλαμεθα, καὶ τὸ ἀπεικὸς δοκοῦν τοῖς πολλοῖς καὶ ἀμαθέσι διὰ τῆς τοῦ ὀνόματος δηλώσεως ἀνεκαθήραμεν, φέρε τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν τοῦτον Ἰούδαν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡμῖν οὐρανῶθεν ἐλλάμψειεν, θεωρήσωμεν· τὴν μὲν ἐπὶ λεπτῶ τῆς αὐτοῦ πολιτείας ἀφήγησιν, καὶ τὴν ἀποστολικὴν περίσδον, καὶ τὰ κηρύγματα καὶ τὰ θαύματα παρέντες, ὅτι μηδ' ὑπομνήμασιν ἡμῖν ἐξεγένετο μέχρι τοῦ δεῦρο περιτυχεῖν· ἀποστολικοῖς δὲ τοῦτον ἐπαίνοις ὡς ἄνθεσι ῥόδων κατὰ τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμοίωσιν ἀναδησάμενοι, αὐτῷ τε κεχαρισμένα δρᾶσαιμεν ἂν, φίλα τε ἄγιν καὶ εὐαπόδεκτα τοῖς φιλαλήθῃ προτεινοῦσιν ἀκοήν· ὡς ἐκ τῶν κοινῶν καὶ ὁμολογημένων ἐννοιῶν, τὴν εὐφημίαν τῷ τῆς ἀληθείας διασκευαζόμενοι μαθητῇ.

Ἡ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῦ βίωσις καὶ ἀναγωγή, ὁμολογουμένως ἀγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Ἀγαθῆς γὰρ ῥίζης ἀγαθοφυῆς βλαστὸς ἐκδοθεὶς· καὶ ὑπὸ δικαίῳ πατρὶ καὶ σώφρονι, σωφρονικῶς καὶ δικαίως, ὁ δίκαιος ἐπαιδεύετο καὶ ἀνήγετο παῖς. Ὅθεν πάσας μὲν τοῦ βίου ματαιότητας καὶ μανίας παρητεῖτο ψευδεῖς, μὴ καταξιῶν τὸ εὐγενὲς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς καὶ μεγαλοφυῆς, τῇ φιλοπαθεῖ τῶν ἐπικήρων καταφθαρῆναι σχολῇ· πρὸς ἑαυτὸν δὲ συννευετικῶς ἔλος, καὶ τῇ μελέτῃ τοῦ νόμου παιδοτριβοῦμενος, καὶ ταῖς παραγγελίαις τῶν ἐντολῶν ἐξασκούμενος, καὶ μεγαλοφυῶς προγυμναζόμενος, οὕτως οὐχ ἦττον τῆς σωματικῆς ἡλικίας, τῆς διανοίας τὴν ἕξιν ἡμέραν καθ' ἡμέραν αὐξάνων, ἐπέδιδου ταῖς προκοπαῖς.

Ἐπεὶ γοῦν αὐτὸς μὲν τῆς τε σωματικῆς, τῆς τε κατὰ ψυχὴν ἡλικίας εἰς μέτρον ὑπὸ τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ τέως φρουρούμενος προέβηκεν· τὸ μέγα δὲ τῆς χάριτος φῶς, ὁ Ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ μονογενῆς τῆς πατρικῆς ὑποστάσεως χαρακτήρ, ἤδη τὸ

²⁸ Ephes. ii, 20. ²⁹ Psal. xxxix, 5.

ἡρώτειον φύραμα διὰ τῆς πανάγνου καὶ παρθενικῆς ἀνειληφώς Μαριάμ, καὶ ὑπὸ τῷ ἐκείνου πατρὶ τῷ Ἰωσήφ, ἅτε μνηστῆρι τῆς Παρθένου τὴν σωματικὴν ῥηλικίαν ἀναγόμενος· ἐπειδὴ ταῖς Ἰωάννου μαρτυρίαις, καὶ πολὺ μᾶλλον ταῖς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς ἐπὶ τοῦ ὕδατος ἀπεκαλύπτετο, καὶ τοῖς ὑπερψυεστάτοις εὐθύς τῶν ἔργων, ἡρέμα τὸ μεγαλοπρεπὲς τῆς οἰκειᾶς ἐπέφαινε θεότητος, οὐ κατὰ τοὺς ψευδωνύμους οὗτος Ἰουδαίους τὰ τῆς καρδίας νοήματα πεπωρωμένως, βασκάνοις τὸν εὐεργέτην ἀνέβλεψεν ὀφθαλμοῖς· οὐδ' ἠγάπησε μὲν, φυσικῇ δὲ μόνῃ φιλοστοργίᾳ, καὶ συγγενεῖας οἰκειότητι τούτῳ συνδεόμενος, τῆς σωτηριώδους πίστεως κατὰ τοὺς πλείους τῶν συγγενῶν ἔρημος ἦν· οὐδὲ πίστει μὲν ἐχρῆτο βεβαίᾳ, τῆς δὲ ἀγίας ἀγάπης τὰ δευτέρᾳ τινος τῶν τῷ Χριστῷ τότε μαθητιῶντων ἀπεφέρετο· ὁμοῦ δὲ συνδεδραμηκότων ἐπ' αὐτῷ τῆς κατὰ τὸ σῶμα συγγενείας, τῆς φυσικῆς προσπαθείας, εἴτ' οὖν φιλίας, τῆς ἀγάπης τοῦ Πνεύματος· τῆς οὐχ ἤττον διὰ τὸν τοῦ βίου τρόπον, ἢ τὰ μεγάλα θαύματα πίστεως, καθ' ὃν καὶ συνανατέθηραπτο, καὶ συναῆχτο τῷ Ἰησοῦ, ὡς τῷ αὐτῷ νομιζόμενος κεχρησθαι πατρὶ· διὰ ταῦτα τοίνυν τῆς ἀκροτάτης πρὸς αὐτὸν εὐθύς οἰκειότητος, ἦτοι φιλιότητος ὁ μακαριώτατος εὐμοιρηκῶς· ὁμοῦ τε τὸ Εὐαγγέλιον τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ κηρύγματος ἐδέξατο τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτὸς τοῦ Εὐαγγελίου καθίσταται μαθητής· καὶ τῇ συγγενικῇ φιλίᾳ τὴν κατὰ Θεὸν προστιθείς· καὶ τῇ παιδαριώδει γνώσει τὴν τελείαν ἐξευρηκῶς· καὶ τῷ παιδαγωγῷ νόμῳ πρὸς τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος ῥᾶστα συμβιθασθεῖς, καὶ τὸν διδάσκαλον εὐθύτητι νοῦ διανοούμενος, δικαιοτάτα τῆς πρώτης τῶν τοῦ Ἰησοῦ φίλων τάξεως, καὶ τῆς ἱερᾶς ἐναρίθμιος δείκνυται τῶν ὑψηλῶν ἀποστόλων δωδεκάδος.

Ἐντεῦθεν αὐτήκοος μὲν μυστηρίων κρυφίων Θεοῦ, αὐτόπτης δὲ ἔργων χρηματίζει Θεοῦ· μᾶλλον δὲ κοινωνῶς μὲν καὶ μύστης ὀργίων θεουργικῶν· αὐτουργῶς δὲ καθίσταται θαυμάτων θεοτελῶν. Ὅσα γὰρ ὁ Πατὴρ ἐνήργει διὰ τοῦ Μονογενοῦς, ταῦθ' οὗτος αὐθις ἀποστέλλων τοὺς δώδεκα, πρὸς τὰ ἀπολωλότα πρόβατα Ἰσραὴλ, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην αὐτοῦς τῶν ἐθνῶν προγυμνάζων ἀποστολήν, καὶ μετ' αὐτῶν δὲ τῷ πνεύματι πορευόμενος ἐνήργει· μεθ' ὧν καὶ αὐτὸς, ὦ τρισμακαριώτατε! πεμπόμενος, καὶ τὴν αὐτὴν τοῖς κορυφαίοις καὶ πρώτοις ἐξουσίαν, ὡς οὐδὲν αὐτῶν κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης ἐλαττούμενος, εἰληφώς, δαίμονας μὲν ἐξέβαλλες, ὡς ὑπὸ πυρὸς τῆς ἐνεργούσης ἐν σοὶ χάριτος ἐκπιμπραμένους καὶ διωχομένους· λεπρούς ἐκαθάριζες, λόγῳ μόνῳ καὶ ἐπικλήσει τοῦ πέμψαντος τῆς λέπρας ἐκκαθαίρομένης· νεκρούς δὲ δι' ἀφῆς χειρὸς μόνης καὶ προσευχῆς ἀνιστῶν, καὶ τυφλοὺς ὀμματῶν, καὶ χωλοὺς ἀνορθῶν, καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν σώματος πάθην ἐξιώμενος, ὅλον ἐν σοὶ τὸν τῆς ζωῆς μένειν λόγον τοῖς θαυμασίοις πιστούμενος ἐνεργήμασιν ἐδείκνυες.

Τοῦτον ἀρραβῶνα πρῶτον τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς χάριτος ἀπαρχὴν, τῶν τοιούτων σημείων τὴν ἐπί-

lem Mariam assumpta, subque illius parente Josepho, utpote virginis sponso, corporali ætate augetens, cum Joannis testimonio, tum longe amplius ipsa Patris cœlestis super aquam voce detegeretur, magnificisque tamen operibus suæ sensim deitatis magnificentiam proderet; haudquaquam is, falsi nominis Judæorum more, occæcatis mentis sensibus, liventibus oculis benefactorem aspexit³⁰. Neque dilexit quidem, at naturali duntaxat amoris vi sanguinisque necessitudine illi devinctus, uti cognatorum magna pars, salutari fide destituebatur. Neque firmam quidem usus est fide; quod vero ad sanctam dilectionem attinet, secundas præ ullo eorum tulit, qui tum Christo magistro utebantur: quinimo, simul in eo concurrentibus corporali affinitate, naturalisque affectus proclivitate (amicitiæ scilicet necessitudine) necnon Spiritus charitate; fide item, quam non minus morum ipsa vitæque necessitudo conciliaret, quam ingentia illa patrata miracula (educato scilicet cum Jesu, ut qui eundem habere parentem existimaretur): his, inquam, vir beatissimus, summam statim in eum necessitudinem, sive amicitiam, consecutus, simul atque Evangelium regni prædicari cœpit, ipse quoque Evangelii discipulus efficitur; cognationisque illi ac sanguinis necessitudini divino amore adjuncto, puerilique scientia adinventâ quæ perfecta est; legeque pædagogo, ad Spiritus facili negotio legem provector, ac mentis rectitudine magistrum intelligens, per quam merito primæ Jesu amicorum classi, sacroque sublimium apostolorum duodeno choro accensetur.

Inde occultorum Dei mysteriorum ipse auditor operumque inspector efficitur: quinimo socius quidem ac mystes ac deificarum cæremoniarum, divinioremque patrator miraculorum redditur. Omnia enim quæ Pater Unigeniti munere operabatur, hæc ille rursus mittens duodecim ad oves quæ perierant domus Israelis, atque ad magnum gentium apostolatium velut rudimento exereens, illisque comes spiritu vadens, itidem operabatur. Cum quibus tu quoque, beatissime, missus, velut nihil illis sanctitatis spiritu deterior, nactus potestatem, dæmones ejiciebas, quos instar ignis vis gratiæ in te efficax incenderet atque fugaret; leprosos mundaabas, solo sermone ac mittentis invocato nomine lepram profligans; mortuos denique solo manus tactu atque precibus suscitans, cæsis visum reddens, claudos erigens, omnemque morbum ac corporis ægritudinem sanans, totum in te vitæ manere sermonem mirandis operibus ostendebas.

Primum hunc Spiritus arrhabonem ac gratiæ delibationem, ejusemodi signorum exhibitionem

³⁰ Malach. iv, 2; Hebr. i, 3; Matth. iv, 17; Luc. iii, 22.

nactus; postea vero Christi improperium sustinens, ac cum eo qui ageretur in crucem quodammodo cruci allixus, vitalissimaque defurgenti passione miserantis animo compassus, et cum resurgente consuscitatus, majus perfectiusque spiraculo affusum Spiritus donum consecutus es.

Postea vero e terra sublatum cœlique apsidem nactum, atque ad cœlestem Patrem cum gloria assumptum filium contuitus es. Tum veracis expectata promissione, perfectum Spiritus afflatu donum in cœnaculo cum undecim sedens, ejus illapsu suscepisti (velut nimirum throno gloriæ elevato atque excelso, aut divina regia, aut mystico adyto, vel sancto sanctorum, lucis fulgoribus imicante seu deformi præparato animo, sic prompte ad te venientem divinissimum Paraclitum¹¹), atque ejus quidem præsentia vehementi sonitu contentis nervis, cœlestique virtute repletus, atque igneis iinguis purgatus et sapientia auctus, plenusque veritatis et gratiæ effectus, sic tu quoque ad destinatam tibi apostolici muneris sortem cucurristi in siti¹².

Cucurristi, ut boni consortes assumes; ut scaturiente in te gratia, qui illius expertes essent, singulari humanitate ac benignitate impartires. Sicut enim pluviosa nubes aquis conferta, nec diu grave pondus sustinere valens, ventoque coarctante jactata atque compressa, versantibus in terra imbrem spargit: sic et magnus apostolus Judas, cœlesti illa Spiritus unda, fluentisque spiritalibus eximie potatus atque ebrius, lætantem diutius animum tenere nequibat.

Verum terrena statim Jerusalem egressus cœlestis Sionis causa ac tum ad Aquilonem tum ad Orientem, agente eum Domino Spiritu, raptus¹³; totaque Syria et Mesopotamia superata, sermonis doctrinas vitam præbentes atque gignentis, influit. Nec vero tanquam stillas, aut guttas roris, ut sic dicam, cœlestem influit imbrem: sed largo velut flumine, tanquam revera flumen Dei repletum aquis¹⁴; divinis quidem sermonibus gentium aures in stuporem agens, admirandis autem operibus oculos admiratione percellens; ac sermonum quidem veritate operum magnificentia fidem astruens; operum vero claritate, sermonum confirmans veritatem: aut verbis quidem, veritatis vivam divinamque præstantiam, inauditis vero operibus, operum natura superiorum dignitatem animis commendans, utriusque Evangelii veritatem, dignissimam cui fides adhiberetur, gentibus tradebat, ac rerum quidem natura, ad eorum quæ naturam superant, agnitionem fidemque suadendam usus, rerumque ob oculos positarum exemplis, ad Dei qui cerni oculis non potest, intelligentiam manu ducens, ac seipsum, ad ejus qui prædicabatur, Christi fidem simulacrum quoddam proponens, sic paulatim omni

A δειξίν ελληφώς· μετὰ ταῦτα δὲ τὸν ὄνειδιζμὸν ὑποσχὼν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τινὰ οἱ τρόπον σταυρουμένην συσταυρωθεὶς· καὶ τὴ ζωαρχικώτατον πασχόντι πάθος συμπεπονθώς· καὶ ἀνισταμένην συναναστάς, τῆς μεζονος καὶ τελειώτερας τοῦ Πνεύματος τῷ ἐμφυσήματι κεύχης δωρεάς.

Μετὰ ταῦτα δὲ, τῆς γῆς μὲν ἐπαιρόμενον, τοῦ οὐρανοῦ δὲ τῶν ἀψίδων ἐπιλαμβανόμενον, καὶ πρὸς τὸν οὐράνιον Πατέρα τὸν Υἱὸν μετὰ δόξης ἀναλαμβάνοντεθεαμένος· εἶτα, τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἀψευδοῦς ἐχδεσγμένος, τὴν τελείαν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν, ἐν ὑπερίω τοῖς ἔνδεκα συγκαθεζόμενος, οὐρανῶθεν ἐφαλλομένην ὑπεδέξω· οἷα γὰρ θρόνον δόξης ἐπηρμένον καὶ ὑψηλὸν ἢ θεῖον ἀνάκτορον, ἢ μυστικὸν ἄδυτον, ἢ ἅγιον ἁγίων, τὴν φωτειδὴ καρδίαν, ἢ τὴν θεοειδὴν προπαρασκευασάμενος, οὕτως ἐτόλμως ἰόντα παρὰ σὲ τὸν θεαρχικώτατον Παράκλητον καὶ τῇ μὲν βίαια τοῦτου τῆς παρουσίας ἡχῆ τονωθείς, ταῖς πυρίναις δὲ γλώσσαις καθαρθεὶς τε καὶ σοφισθεὶς, καὶ πλήρης ἀληθείας καὶ χάριτος γεγονώς, οὕτω καὶ αὐτῆς πρὸς τὸν ἀφωρισμένον σοι κληρον τῆς ἀποστολῆς ἔδραμες ἐν δίψει.

Ἔδραμες, ὥστε τοῦ ἀγαθοῦ παραλαβεῖν κοινωνοὺς· ὥστε τοῖς ἀμοίροις τῆς ἐν σοὶ πηγαζούσης χάριτος ὑπερβολῇ μεταδοῦναι φιλιανθρωπίας καὶ χρηστότητος. Καθάπερ γὰρ ὀμβροτόκος νεφέλη τοῦ ὕδατος μεμεστωμένη, καὶ τὸ βῆρος διανέχειν ἐπὶ πολὺ μὴ δυναμένη, τῷ συνέχοντι δὲ πνεύματι φερομένη καὶ συνθλιβομένη, τὸν ὑετὸν ἀποστάζει τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτω καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Ἰούδας, τῆς οὐρανιας ἐκείνης πλημμύρας τοῦ Πνεύματος, καὶ τῶν νοητῶν βείθρων ὑπερφυῶς μεθυσθεὶς, οὐχ οἷός τε ἦν ἐπιπλεῖον ἐγχυμονοῦσαν τὴν διάνοιαν κατασχεῖν.

Ἄλλὰ τὴν ἐπίγειον εὐθὺς Ἱερουσαλήμ διὰ τὴν οὐράνιον Σιών ἐξελθὼν, καὶ πρὸς Βορρῆν τε καὶ Ἐὼ διὰ τοῦ ἄγοντος αὐτὸν Κυρίου φερόμενος Πνεύματος· καὶ πᾶσαν Συρίαν καὶ τὴν Μεσοποταμίαν διαβάς, ἐπινάει μὲν αὐτοῖς τὰς ζωοπαρόχους τοῦ λόγου καὶ ζωογόνους διδασκὰς· οὐ κατὰ ψεκάδας δὲ καὶ δροσώδεις, ὡς εἰπεῖν, σταγόνας, τὸν οὐράνιον ὀμβρον ἐπινάει, ποταμηδὸν δὲ, ὡς τῷ ὄντι ποταμὸς ὢν ὑδάτων Θεοῦ πεπληρωμένος· λόγοις μὲν θεοῖς τὰς τῶν ἔθνων ἀκοάς ἐξιστῶν, ἔργοις δὲ θαυμαστοῖς τὰς ὀφθαλμοὺς ἐκπλήττων καὶ ἐκθαμβῶν· καὶ τῇ ἀληθείᾳ μὲν τῶν λόγων τὴν τῶν ἔργων μεγαλειότητα πιστούμενος, τῇ λαμπρότητι δὲ τῶν ἔργων τὸ εὐκρινὲς τῶν λόγων βεβαιούμενος· ἢ λόγοις μὲν τὸ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας καινοπρεπὲς καὶ θεοπρεπὲς, ἔργοις δὲ παρὰ δόξαις τὰ τῶν ἔργων ὑπερφυῆ πληροφορῶν, δι' ἀμφοτέρων τὴν ἀληθειαν τοῦ Εὐαγγελίου τοῖς ἔθνεσι πιστοτάτην παρεδίδου· καὶ τῇ φύσει μὲν τῶν ὄντων πρὸς τὴν τῶν ὑπὲρ φύσιν γνῶσιν καὶ πίστιν χρώμενος ὁδηγῶ, καὶ ἐν ὑποδείγμασι τοῖς ὀρωμένοις πρὸς τὴν τοῦ ἀοράτου Θεοῦ κατανόησιν χειραγωγῶν· εἰκόνα δὲ ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ κρυπτομένου πίστειν προβαλλόμενος Χριστοῦ, οὕτω κατὰ μικρὸν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν τοὺς ἀναίσθητους ἔγει· πείθων

¹¹ Isa. vi, 1. ¹² Psal. lxi, 5. ¹³ II Cor. iij, 17. ¹⁴ Psal. lxiiv, 10.

οὐρανὸν μὲν καὶ ἥλιον καὶ τοὺς ἀστέρας· ἀέρα τε τοῦτον, καὶ τὸν ὑπὲρ αὐτὸν αἰθέρα· γῆν τε καὶ θάλασσαν, καὶ ὅσα γε τοῦτοις ἐμπέφυκε φύτῃ καὶ ζῶα, πάντα κτιστὰ τε καὶ δοῦλα καθεστάναι τοῦ τὰ πάντα δημιουργήσαντος Θεοῦ· Θεὸν δὲ τούτων οἰεσθαι μηδὲν, ὅτι ἀλλοιωτὰ ταῦτα καὶ φθαρτὰ, καὶ ὑπηρετικὰ τῆς ἐν κόσμῳ τῷ ἀνθρώπῳ δέδοται ζωῆς· καὶ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν ἦντι, ὅτι τε λόγου ὁμοίρα, καὶ ὅτι δι' ἐκεῖνον· εἰ οὖν ἐκεῖνος οὐ Θεός, πολλοῦ δεῖ τὰ χεῖρω τούτου θεοῦ προσειπεῖν· οὗτος δὲ μόνος ἀληθῶς Θεός, ὃ μὴ ὑπὸ τινος γινόμενος, αἰεὶ δὲ ὢν· ὃ μὴ δημιουργούμενος, τὰ πάντα ποιῶν δὲ· ὃ μὴ ἀλλοιούμενος ἢ τρεπόμενος, ὢν δ' αὐτὸς αἰεὶ δὲ καὶ πάντα κινῶν, καὶ ἀλλοιῶν, καὶ μετασκευάζων.

lia mutatur, sed semper idem ipse est, movetque omnia, exque alia in aliam qualitatem convertit, mutatque substantia.

Τοῦτον Θεὸν εἰδέναι δεῖ μόνον καὶ προσκυνεῖν· μόνος γάρ ἅγιος φύσει, μόνος ἀγαθός καὶ δίκαιος καὶ σοφός, ἐξ οὗ πᾶσα σοφία καὶ δικαιοσύνη, καὶ πᾶσα πηγάζει χρηστότης καὶ ἁγιωσύνη· μόνος οὗτος δυνατός, ὡς παντὶ θελήματι σύνδρομον δύναμιν καταπλουτῶν· ἐλεήμων τε καὶ οἰκτιρῶν μόνος, ὃς τὸν μονογενῆ, τὸν ὁμοφυῆ, τὸν ὁμόθεον καὶ ὁμόγαθον Υἱὸν, ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ἀμαρτησίου, καὶ εἰς ἄβυσσον καὶ ἀπωλείας βάραθρον ὀλισθησάσης ἀνθρωπιζόμενον δωρεῖται, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρεφόμενον· καὶ ὑπὲρ αὐτῶν σταυρούμενον, θαπτόμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, τεσσαρακονθήμερον ἀναλαμβάνόμενον, καὶ πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ δόξης, ἡμῶν βλέπόντων, ἀναφερόμενον.

Ὡς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν οἰκονομίαν ὑπερουσίως τετελεκώς, καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου λοιπὸν τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς ὑψηλοῖς κεκαθικώς, ἀπέστειλεν ἡμᾶς εὐαγγελιζομένους ὑμῖν εἰρήνην καὶ πᾶν ἀγαθόν· ἵνα τοῦτω πιστεύσαντες βαπτισθῆτε, καὶ πληρωθῆτε εἰς πᾶν πλήρωμα τοῦ Θεοῦ· ἵνα ἀπολουσάμενοι καὶ ἀποκαθηράμενοι τὸν ἐν τὸς ἀνθρώπων ἀπὸ πάσης ἀσεβείας καὶ πορνείας, πληρωθῆτε μὲν Πνεύματος ἁγίου, κληρονόμοι δὲ γέννησθε κατ' ἐπαγγελίαν· ζωῆς αἰωνίου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τοιαύταις αἰεὶ διδαχαῖς ὁ ἀξιωματικὸς Ἰούδας πᾶσαν Συρίαν, καὶ τὰς τῆς Ἑφίας πόλεις καὶ χώρας, νοσητῶν, διαλεγόμενος, παρακαλῶν καὶ πᾶσι τρόποις θεομιμησίας ἐγκειμένους καὶ χρηστότητας, πᾶσαις ἐπινοίαις Θεοῦ φρονήσεως αὐτοῦς μετρεῖ, καὶ ποτὲ μὲν πειρασμοῖς ἐξαισίοις καὶ αἰκίαις καὶ μάστιγι, καὶ θανάτου κινδύνοις περιπίπτων, διὰ προνοίας τοῦ ἐν αὐτῷ μένοντος ἀπηλλάττετο Χριστοῦ· ποτὲ δὲ τοῦ Παρκαλήτου μυστικωτέροις ἐλλάμψεσι καὶ ἱερωτάταις ἐπισκιάσεσι παρεκαλεῖτο· καὶ νῦν μὲν ἀποκαλύψων θειοτέρων καὶ τῶν κρυφίων Θεοῦ καταξιούμενος, νῦν δὲ θαυμασίων ἔργων ὑπερβολῆς, καὶ ἐνεργείαις τεράτων Θεοῦ καὶ σημείων δοξαζόμενος καὶ μεγαλυνόμενος, οὕτως ἐμεγάλυνεν τὸν

A destitutos sensu ad veritatis agnitionem ducebat : nempe suadens caelum, solem, stellas, huncque aerem, atque illi superiorem aethera ; terramque et mare, et quae in eis versantur, ac vivunt plantae, et animalia cuncta creata, ac Dei mancipia esse, qui condidit omnia, ex his nullum arbitrandum Deum, quod nimirum ista aliam ex alia qualitatem mutent, sintque interitioni obnoxia ; data scilicet in subsidium humanae, quam in mundo agimus, vitae : esseque natura homine deteriora, quod careant ratione, ac sint illius causa. Cum igitur ne homo quidem sit Deus, longe abhorret, ut quae illo deteriora sunt, deos nuncupemus. Hic autem solus vere Deus est, qui a nullo sit, et est semper. Qui ipse nullo auctore creatus, sed creat ipse omnia ; qui nec qualitate ulla, nec substantia mutatur, sed semper idem ipse est, movetque omnia, exque alia in aliam qualitatem convertit, mutatque substantia.

B Hunc solum noscendum Deum et adorandum : solus enim natura sanctus, solus bonus et justus et sapiens, ex quo omnis sapientia et justitia, omnisque bonitas et sanctitas manat. Solus hic potens, ea scilicet pollens potestate, quae omnem voluntatem exaequet. Solus miserator ac misericors, ipse nimirum munere auctor, ut unigenitus ejusdem secum naturae, pariter deitatis ac bonitatis Filius pro humana natura peccati rea, atque in inferni interitionisque barathrum prolapsa, homo fieret ac cum hominibus sociam vitam ageret ; ut item hominum causa cruci affigeretur, sepeliretur, triduanus resurgeret, quadragesimo post die in caelum reciperetur, atque ad Patrem cum majestate, cernentibus nobis, sursum ascenderet.

C Is, salutis nostrae negotio, altiori quam rerum natura ferat, consilio atque opera peracto, jamque in dextera sedis majestatis, in excelsis sedens, misit nos pacem vobis evangelizatum, omneque bonum, ut illi credentes baptizemini, et impleamini in omnem plenitudinem Dei : ut abluti et emundati interiorem hominem ab omni impietate et nequitia, impleamini Spiritu sancto, ac haeredes efficiamini secundum promissionem vitae aeternae, in Christo Jesu. Amen.

D Ejusmodi semper doctrinis sempiterna dignus memoria Judas omnem Syriam, Orientisque urbes et castella, arguens, disputans, obsecrans, modis omnibus divinae invitationis ac bonitatis incumbens, cunctis divinae solertiae subtilibus inventis ac consiliis aggrediebatur : ac modo quidem in gravissimas tentationes aërumnasque et verbera, et mortis pericula incidens, Christi in eo manentis providentia liberabatur : modo vero Paracleti secretioribus illustrationibus sacratoribusque obumbrationibus recreabatur ; ac nunc quidem diviniorem revelationum Dei que occultorum compos, nunc vero mirabilium operum eximiis muneribus, Dei que prodigiorum ac signorum operationibus clarus ac

²⁵ Hebr. 1, 3.

magnificus, eum in modum Dominum Jesum magnificabat; sic Christi Evangelio fidem certam arrogabat.

Sic præter alia, cum et Edessam Syriæ maximam metropolim venisset, ac in ea non sine laboribus atque ærumnis Christum annuntiasset, totamque diabolo addictam, divinissimis maxime sermonibus operibusque perquam eximiis humanumque excellentibus modum, rapuisset, ac per fidem Jesu conciliasset, sanctamque ei Ecclesiam, qui omnem vincit sanctitatem conciliasset, ac postea clarum Deoque dignum Dei martyrium complesset, sic ad eum gaudens evolavit; cunctos quidem principatus et potestates, mundi que rectores tenebrarum, ac spiritalia omnia nequitiae velut somnia umbrasque prætergressus, sacris autem ac divinis angelis (caelorum spiritaliter reseratis januis) intermistus²⁶; archangelis obviam factus, venerabilesque principatus assecutus, perque omnes sanctas potestates atque virtutes ac dominationes incredibili lætitia atque exultatione commeans: quin et per ipsos quoque mundo superiores thronos, mediaque celsissimorum venerabilissimorumque Cherubim atque Seraphim agmina deductus, velut charissimus prædilectusque filius ei apparuisti, qui in solio gloriæ regni sui laudatur²⁷; ac tanquam victor, et qui ad finem usque Christi servaveris opera, diviniorem iterum sublimioremque potestatem in gentes ab eo consequeris, eique, juxta divinam promissionem, consessor assistis²⁸, unaque pascis, et vero pasces regesque gentes, confringens eas ut vasa figuli²⁹. Sed et de ligno vitæ, quod est in medio paradisi sumens, eoque vescens, excelsissimam dilectionem ac deificationem primorumque Dei charissimorum pignorum effusas longavasque delicias atque honores adiisti³⁰.

Quænam igitur oratio vestram explanet atque declaret magnificentiam? Quis vero tantam divinæ scientiæ vim aut contemplationis sublimitatem nactus, ut, qua polletis gloriam et sanctitatis magnificentiam, audeat tentare? Quemadmodum enim fieri non potest, ut qui terreno adhuc utitur corpore, vestram beatitatem ac deitatem conspiciat, sic neque ut verborum canticis eam digne laudet ac celebret. Æquum proinde ut augustissimum digneque beatissimum caput salutantes, ita dicamus:

Salve sis, o beate ipse inspector, vereque ac sedule Dei Verbi famule. Salve sis, Juda charissime, dignaque veri Israelis et Dei, ac vere Deum videntis, proles! quod te quoque vere lætaverunt, parentisque similitudine adoraverunt atque adorant spirituales fratres tui: quod sicut ille ex Patre, sic tu quoque ex illo divinum germen, velut ex leone catulus emersisti³¹: ac sicut leo in medio hæreditatis tuæ recubans obdormisti; nec qui suscitetur ullus est (qui nimirum a spiritali abactus sit hæreditate) quod asinam tuam et pullum tuum (gen-

Α Κύριον Ἰησοῦν, οὕτως τὸ Εὐαγγέλιον ἐπληροφύρει Χριστοῦ.

Οὕτω πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ Ἐδεσσαν μεγίστην οὖσαν τῆς Συρίας μητρόπολιν καταλαβὼν, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν Χριστὸν οὐκ ἀπόνως εὐαγγελισάμενος, πᾶσαν τε τῷ διαβόλῳ προσανακειμένην ἀφαρπάσας, ἐν τε λόγοις ὅτι μάλιστα θειοτάτοις καὶ ἔργοις ὑπερφυστάτοις, καὶ διὰ πίστεως τῷ Ἰησοῦ προσοικειώσας, καὶ Ἐκκλησίαν ἁγίαν τῷ ὑπεραγίῳ ταύτην ἀφιερωσάμενος, καὶ μετὰ ταῦτά τε μαρτύριον καθαρὸν τε καὶ ἀξιόθεον ἀποπεπληρωκὸς τῷ Θεῷ, χαίρων οὕτω πρὸς αὐτὸν ἀνέπτυ, πάσας μὲν ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους, καὶ πάντα τὰ πνεύματα τῆς πονηρίας, ὡς ὄνειρατα παρελθόν, τοῖς ἱεροῖς δὲ καὶ θεοῖς ἀγγέλοις τῶν οὐρανίων νοητῶς ἀναπεπετασμένων πυλῶν παρεμβάλων, καὶ τοῖς ἀρχαγγέλοις ἀντιβολῶν, καὶ ταῖς τιμίαις ἀρχαῖς τυχῶν, καὶ διὰ πάσης ἐξουσίας ἁγίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος ἐν ἀρρήτῳ φαιδρότητι καὶ ἀγαλλιάσει παριών· ναὶ δὴ καὶ διὰ τῶν ὑπερκοσμίων θρόνων αὐτῶν, καὶ διὰ μέσων τῶν ὑψηλοτάτων καὶ σεπτοτάτων καὶ Χερουβείμ τε καὶ Σεραφεὶμ προσίων τῷ ἐπὶ θρόνου δόξης τῆς αὐτοῦ βασιλείας ὁμνουμένῳ, ὡς ἀγαπητὸς καὶ τίμιος ἐνεφανίσθης οἷός, καὶ ὡς νενικηκὸς, καὶ ὡς τετηρηκὸς ἄχρι τέλους τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἐπὶ τῶν ἔθνῶν αὔθις ἐνθεώτερόν τε καὶ ὑψηλότερον παρ' αὐτοῦ λαμβάνεις ἐξουσίαν· καὶ αὐτῷ κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν συνεδριάξεις καὶ συμποιμαίνεις, καὶ συμποιμανεῖς δὲ τὰ ἔθνη, ὡς σκευὴ ταῦτα συντρίβων κεραμικά· καὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου δὲ τῆς ζωῆς τοῦ ὄντος ἐν μέσῳ τῷ παραδείσῳ λαβὼν καὶ φαγὼν, τῆς ὑψηλοτάτης ἀγαπήσεως καὶ θεώσεως· καὶ τῶν πρώτων Θεοῦ πικνίων τῆς ἀκρασίας, καὶ τῆς μακρῶν ἐπιθέτηκας τρυφῆς καὶ τιμῆς.

Τίς ἂν οὖν γένοιτο λόγος τῆς ὑμετέρας ἐκφαντορικῶς μεγαλειότητος; τίς δὲ ἐπὶ τοσοῦτον θεολογίας ἢ θεωρίας ὕψους ἀφίκετο, ὡς τὴν καθ' ὑμᾶς δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν τῆς ἀγιότητος ἐκφράσαι τολμᾶν; Ὅτι περ γὰρ ἀμήχανον τὸν ἐτι σῶματι χρώμενον γερῶ τὴν ὑμετέραν μακαρισύνην καὶ θειότητα καθορᾶν, οὕτως αὐτὴν καὶ τοῖς διὰ τῶν λόγων ὕμνοις ἀξίως ἀδύνατον εὐφημεῖν. Ἄξιον τοιγαροῦν τὴν σεπτοτάτην καὶ ἀξιομακαριστοτάτην προσαγορεύοντας κεφαλὴν, οὕτω φάναι·

Χαῖρε, ὦ μάκαρ αὐτόπτα, καὶ ὑπηρέτα γνήσιε καὶ δραστήριε τοῦ Θεοῦ Λόγου· χαῖρε, Ἰούδα τίμιε, καὶ ἀξίε τοῦ ἀληθινοῦ Ἰσραὴλ καὶ Θεοῦ, καὶ Θεὸν ἀληθῶς ὀρῶντος Ἰησοῦ Χριστοῦ παῖ! ὅτι καὶ σὲ ἤβρισαν ὄντως, καὶ ἐν ὁμοιώματι τοῦ τετοκότος, οἱ ἐν πνεύματι ἀδελφοί σου προσεκύνησαν καὶ προσκυνούσιν· ὅτι καθάπερ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκείνος, οὕτως ἐξ αὐτοῦ σὺ θεόφυτος βλαστὸς, ὡς ἐκ λέοντος σκύμνος ἀνεδόθης· καὶ ὡς περ λέων ἀναμέσον τοῦ κτήρου σου ἐκοιμήθης ἀναπεσών· καὶ οὐδεὶς ὁ ἀνιστῶν, ἦτοι τῆς πνευματικῆς μεθιστῶν κληρονομίας, ὅτι τὸν ὄνον σου

²⁶ Ephess. vi, 12. ²⁷ Dan. iii, 54. ²⁸ Matth. xix, 28. ²⁹ Psal. ii, 9. ³⁰ Apoc. ii, 7. ³¹ Gen. xlvii, 8.

καὶ τὸν πῶλόν σου, τὰ διὰ σοῦ πεπιστευκότα τῶν ἄθνηων πλήθη, τῇ τῶν λόγων ἑλικίᾳ πρὸς τὴν ἄμπελον ἐδέσμευσας τὴν ἀληθινήν· ὅτι καὶ αὐτὸς ὡς ἐν ὄνῳ τῷ σῶματι τὴν ἱερὰν τοῦ σώματος ἐπλυνας στολήν· καὶ χαροπούς μὲν ἔσχες, ἦτοι χαρίεσσαν ἀποστύλασθαι αἴγλην, τοὺς τῆς καρδίας ὀφθαλμούς· λευκοὺς δὲ ὑπὲρ γάλα τοὺς ὀδόντας, τῷ Πνεύματι πεφωτισμένους τῷ ἁγίῳ, καὶ καθαρὸν τὸ τῆς θεολογίας προϊέντας νάμα.

Χαῖρε, ὅτι οὐ πνεύματι μόνον κατὰ τὴν ἄνω γέννησιν, ὡσπερ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἀλλὰ καὶ σώματι κατὰ συγγένειαν ἀδελφὸς ἐχρημάτισας Θεοῦ· καὶ τῇ κατὰ φύσιν, τὴν ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ κατὰ σῶμα οικειότητι, τὴν κατὰ πνεῦμα προσλαβόμενος, δι' ἀρφοῖν ἰσχυροτάτην τε ἅμα καὶ δραστηκωτάτην τὴν πρὸς τὸν μόνον ἀγαπητὸν ἀγάπην ἐπεδέξω· δι' ἧς συνήφθης καὶ υἱοθετήθης Θεῷ· κληρονόμος μὲν Θεοῦ, συγχληρονόμος δὲ Χριστοῦ γενόμενος.

Χαῖρε καὶ εὐφραίνου, ὅτι ὑμῖν ἡ δόξα καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἀληθὴς ἡτοιμάσθη χαρὰ, ἡ ἀκατάληκτος, ἡ ὑπέρφωτος, ἡ ἀπρόσιτος· ἧς καὶ ἡμᾶς, ὧ τρισόλθιε, δέομαί σου, πρέσβευσον μετασχεῖν σὺν ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ παρεύφημον ἀπίστολον Μαθίαν (53).

Πῶς δαὶ ἄρα τὸν ἱερὸν Μαθίαν ὑπερίδωμεν; πῶς δαὶ ἤττονας λόγου παρὰ τοὺς ἑνδεκά καταξιώσωμεν; Εἰ γὰρ μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἐκείνοις μεμορφωμένος πύ-

⁴⁰ Rom. viii, 17.

(53) Esset actum agere, ad ea quæ erudite prosecutus est Godefr. Henschenius 24 Februarii de Mathia apostolo (re sic obscura atque perplexa) plura addere. Videtur Nicetas perinde incertus fuisse de martyrio; imo pene ratum habuisse, non fuisse Mathiam illo consummatum, sed confessorem duntaxat obiisse; multis scilicet pro fide exanilatis suppliciis, quibus testimonium Christo reddidisse ait, atque morti destinatum, et scelestissimo convivio servatum, divinitus fuisse liberatum; quod solemne Arabibus, si hos Æthiopas exteriores intellexerunt Menæa, Nicetasque et Niceph. primos Æthiopas. Vetera omnia monumenta et Martyrologia perinde tacent martyrium. Qui illo consummatum tradunt, omnes hausisse videntur ex Actis illis ex Hebræo redditis, quæ adjecta sunt ad Abdiam Babylonium, nec minus illo sorte apocrypha sunt; ex quibus ipsis sua Perionius consarcinavit. Hinc quoque, quod in Judæa passus legitur, atque ibi sepultus, indeque ad Germanos et Treverim, sive ad alios Europæos, translata ejus sacra pignora referuntur, idem pene Synaxarium habent Menæa mss. quod edita, habuitque Sirleti Basilianum Menologium: Ἐκήρυξε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἕξῳ Αἰθιοπία, καὶ πολλαῖς καθυποβληθεῖς τιμωρίαις, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Sic mss. noster Tilian. Edita vero, Ἐκήρυξε δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἐν τῇ ἕξῳ Αἰθιοπία, καὶ πολλαῖς τιμωρίαις ὑπ' αὐτῶν αἰκισθεῖς, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο. Sirleti Menologium: Prædicavit autem Evangelium in Æthiopia, ubi multis pro Christi fide superatis tormentis, spiritum Deo tradidit; quæ plane omnia martyrium sonare videntur. Verum sunt plerum-

quæ scilicet per te ad fidem adductarum agmina) sermonum capreolo seu clavicula, veræ viti alligasti: quod et ipse tuo cruore, tanquam vini liquoribus, sacram corporis stolam lavisti: ac quidem decoris ac gratiosis fuisti mentis oculis, nempe gratum fulgorem ac lucem emicantibus, dentibus vero lacte candidioribus, nempe Spiritu sancto illuminatis, et qui limpidum theologiæ laticem profunderent.

Salve sis et gaude, quod nedum spiritu, supernæ generationis ritu, velut reliqui discipuli, sed et corporalis cognationis jure Dei frater fuisti: ac naturali, ea, quæ natura superior est, ac corporali, ea, quæ spiritu est, adjuncta necessitudine, utrinque robustissimam simul ac efficacissimam in eum, qui solus prædilectus est, dilectionem ostendisti: qua Deo copulatus, inque filium ei adoptatus, hæres quidem Dei, cohæres autem Christi effectus es ⁴⁰.

Gaude et lætare, quod vobis gloria et regnum, verumque gaudium præparatum est; nunquam illud finem habiturum, omnem lucis claritatem vincens, inaccessum: cujus nos quoque (quæsumus, beatissime) una vobiscum precibus obtine esse participes, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potestas et adoratio in sempiterna sæcula. Amen.

ORATIO XIV.

Laudatio sancti celebratissimique Mathiæ apostoli.

Quinam igitur fiat, ut Mathiam despiciamus? Quinam fiat ut minoris præ undecim summisque apostolis habeamus? Quando enim una eademque

que Synaxaria ipsa non tantæ fidei, ac reliqua ἀκολουθία (ut vocant), Officii scilicet series, Canones et Strophæ reliquæ, quibus unis constabat Triodium omne antequam Nicephorus Calixtus patriarcha ei Synaxaria adderet, iisque librum ecclesiasticum magnæ sane auctoritatis, non historicarum luce illustraret, sed suis erroribus fœdaret. Vidi ego venerandæ antiquitatis Tilianum Triodium illis purum, quippe quod Calixti ætatem superaret; quæ et pauca exstaret in Græcia legebam nuper, in PP. Societatis relatione insulæ S. Irenæ prope Cretam; atque utinam exstarent plura, nec eorum penuria cogerentur passim Græci iis uti, quæ Venetiis typis edita, Falamæ, Philothei, Calixti erroribus scatent; licuissetque Venetiis religiosiores esse, ut non sinerent alia Græcorum ecclesiastica apud ipsos vulgari, quam quæ Græcorum communis ipsa fides probaret; non quæ apud illos saniora capita rejiciant, hæreseosque insimulent. Iambi sæpius præfixi Synaxariis, ipse recentioris operæ exiguæque auctoritatis. Nullos habent Tiliana nostra Menæa. Nullius proinde frugis est, quod ligno sublatus, ac cruci affixus, illis iambis Mathias insinuatur, cum nulla veterum auctoritate nitatur. Ipse Hebræus, novam præter antiquorum fidem de Mathiæ martyrio, et quidem Jerosolymis, traditionem afferens, lapidibus obrutum, securi quoque Romanorum more percussus ait; ut, inquit, quasi præsidii Romanæ majestatis, in hoc aliquid deferretur. Quod mihi satis παράργον videtur, nec in Jacobo servatum, quem sic ut blasphemum lapidibus obruerunt, seu potius præcipitio, et fulonis fuste colliso capite necarunt, non gladio per-

ac illi formatus fide, una Christi doctrina, una gratia eodemque perfectus Spiritu, ipsum postremo beatissimum complevit duodenarium apostolorum chorum : qui fiat ut non paria illis præmia honoresque, tum in cælis a Rege gloriæ ac præmiorum justissimo arbitro, tum in terra apud sermonis non iniquos dispensatores obtineat? Laudemus itaque Mathiam, venerabile nomen, beatum, colendum; rem, quæ pro nominis ratione tum intelligatur, tum laudetur; vere nimirum Dei donum, his scilicet qui accipiunt. Hoc etiam sibi vult, quod sic appellatur. Laudemus cum cantico; ac, quanta facultas, eum, qui virtutis magnificentia omnem laudum splendorem superavit, magnificemus: nec verbis solum verum Jesu discipulum exaltemus, sed et quam magnificis donis Deoque acceptis, illius memoriam constipemus.

Quænam ergo sunt munera, quibus magnus sacerque apostolus lubens accipitur? Non aurum dico et argentum, nec unionum fulgores, aut vestes pretiosas (terræ scilicet fructum, et quæ in terra diffluant ac intereant), sed pærenni illi munere terrenorum abjectionem, amorem cœlestium, carnalium contemptum atque neglectum, spiritualium gnavam operam curamque offeramus: ac quidem pro pecunia longiusque a ratione abhorrente corporis voluptate ac libidine virtutis desiderium studiumque; pro cibi qui corrumpitur, operosa sollicitudine ac diligentia, sacrorum eloquiorum legisque spiritus vitæ puram meditationem fructificemus⁴¹. Sic enim vere, his qui sincere laudant, etiam corporis necessaria, cœlestis Patris munificentia omnino subministrat pro eo ac promisit⁴².

Non enim frustra sacra lex cessationem ab operibus corporalibus, per illos maxime dies quibus festorum solemnia aguntur, indixisse conspicitur; nec eo consilio, ut corporis otio ac desidia carnisque mollitie animum libidini laxaremus; secus vero indicta vacatione, hoc serio curat et agit, ut et corpore et mente et animo a terrena inquietudine laboreque ac molestia circa res vanas liberemur, atque ad bonum natura (verum illud bonum et amabile naturæ omni intelligenti ac rationis vi præditæ) erigamur; dumque a sæcularis vitæ laboribus ac molestiis otium agimus, potiore illam et manentem rationis atque virtutis operationem proferamus; divinisque canticis ac sacris Scripturarum meditationibus, jugi denique precum assiduitate, Domino perfruamur.

⁴¹ Joan. vi, 27; Rom. viii, 2. ⁴² Matth. vi, 37.

cusserunt, cujus non videntur Judæi habuisse jus, sed Romanorum duntaxat præsidem. Placent veteres tabulæ, quibus nudum Mathiæ consignatum natale, quibuscum malim profiteri nescire reliqua, quam quæ nesciam ut certa venditare. Crescit semper fama eundo. Displicent Acta illa ex Hebræo versa, quod unam Judæam velint Mathiæ provinciam, quæ fuit Jacobi Zebedæi, aliorumque apo-

σται, μιὰ τοῦ Χριστοῦ διδασχῆ, μιὰ χάριτι καὶ πνεύματι τῷ αὐτῷ καθηρτισμένος, καὶ τῆς μακαριωτάτης τῶν ἀποστόλων δυοκαίδεκάδος ὑστερον ἀναδέδεικται συμπληρωτής, πῶς οὐ τῶν ἰσῶν γερῶν καὶ τιμῶν, ἐν τε τοῖς οὐρανοῖς παρὰ τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης, καὶ τῶν ἐπάθλων δικαιοτάτῳ βραβευτῇ· καὶ ἐπὶ γῆς παρὰ γε τοῖς οὐκ ἀδίκους τοῦ λόγου διαιτηταῖς καταξιοῖτ' ἄν; Αἰνέσωμεν τοιγαροῦν Μαθίαν, τὸ σεβάσμιον ὄνομα, τὸ μακάριον, τὸ τίμιον, τὴ κατὰ τὸ ὄνομα, τὸ πρᾶγμα νοοῦμενον καὶ αἰνούμενον· τὸ ἀληθῶς δόμα Θεοῦ, δηλαδὴ τοῖς λαμβάνουσι· τοῦτο γὰρ ἡ προσήγορία βούλεται· αἰνέσωμεν μετ' ᾠδῆς, καὶ ἀποστολικοῖς ἐπαίνοις, ὡς ἐφικτὸν ἡμῖν, μεγαλύνωμεν, τὸν τῆ μεγαλοφυῶς τῆς ἀρετῆς πᾶσαν ἐπαίνων ὑπερανάβαντα λαμπρότητα· καὶ μὴ τοῖς λόγοις μόνον ὑψώσωμεν τὸν γνήσιον τοῦ Ἰησοῦ μαθητὴν, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς ὅτι μάλιστα δώροις καὶ θεοτερπέσι τὴν μνήμην αὐτοῦ καταπυκάσωμεν.

Τίνα τοίνυν τὰ δῶρα, οἷς ὁ μέγας καὶ ἱερός ἀπόστολος χαίρει φιλοτιμούμενος; Οὐ χρυσὸν λέγω καὶ ἄργυρον, οὐδὲ λίθων λαμπρότητας, οὐδὲ τῶν ἐσθημάτων τὰς τιμιότητας, γῆς ὄντας καρπὸν, καὶ κατὰ γῆς βέοντα καὶ ὀλλύμενα· ἀλλὰ δωροφορήσωμεν τὴν τῶν γῆινων ἀπόθεσιν, τῶν οὐρανίων τὴν ἔφεσιν, τῶν σαρκικῶν τὴν ὑπεροψίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, τῶν πνευματικῶν τὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιμέλειαν· καὶ ἀντὶ μὲν τῆς βοσκηματώδους καὶ ἀλογωτέρας τοῦ σώματος ἡδονῆς, τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπιθυμίαν καὶ τὴν σπουδὴν· ἀντὶ δὲ τῆς περὶ τὴν ἀπολλυμένην βρωσὶν πολυεργίας καὶ φιλοπονίας, τῶν ἱερῶν λογίων καὶ τοῦ νόμου τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς τὴν καθαρὰν μελέτην καρποφορῶμεν· ταύτη γὰρ ἀληθῶς τοῖς γνησίως δοξάζουσι, καὶ ἡ τῶν ἐπιτηδεύων τοῦ σώματος πρὸς τοῦ οὐρανοῦ Πατρὸς, ὡς ἐπήγγελται, πάντως ἔπεται χορηγία.

Καὶ γὰρ οὐκ εἰκῆ τὴν ἀπὸ τῶν σωματικῶν ἔργων ἀργίαν, καὶ μάλιστα κατὰ τὰς ἱερὰς τῶν ἑορτῶν ἡμέρας, ὁ ἱερός φαίνεται νόμος συντεταχῶς· οὐδ' ὥστε βρασιῶν σώματος καὶ ἀνέσεσι σαρκὸς ἐφείναι τὴν ψυχὴν ἡδοναῖς· τούναντίον μὲν οὖν, καὶ σῶμα καὶ νοῦν καὶ ψυχὴν ἐξείργεσθαι μὲν τῆς κάτω περιφορᾶς, καὶ τῆς περὶ τὰ μάταια μοχθηρίας καὶ ὀλιγηρίας ἀπαλλάττεσθαι διὰ τῆς ἀργίας προμηθεῖται· ἀνατείνεσθαι δὲ πρὸς τὸ φύσει καλὸν, τὸ ὄντως ἐν ἀγαθῶν καὶ ἐπέραστον πάσῃ νοεῖσθαι καὶ λογικῇ φύσει· καὶ σχολὴν ἀπὸ τῶν βιωτικῶν ἄγοντας μόχθων, παντὶ σθένει τὴν κρείττω καὶ μένουσαν ἐργασίαν τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀρετῆς προτιμᾶν· ὕμνοις τε θεοῖς καὶ ἱεραῖς τῶν λογίων μελέταις καὶ προσευχαῖς ἀενάοις τοῦ Κυρίου κατατροφᾶν.

stolorum, et qua relicta, ad alias gentes commigrarunt, uno relicto Jacobo fratre Domini Jerosolymorum antisite, quem solum cum Petro Paulus Jerosolymis et in Judæa viderit; aliis nimirum ipsoque Mathia per alias regiones pro apostolatus munere dispersis, ubi post annos 14 a sua conversione, eo ascendit ut Petrum inviseret, et cum eo Evangelium conferret.

Οὕτω γάννυται πᾶς ἀπόστολος δωροφορούμενος ἅ καὶ τιμώμενος· οὕτω καὶ πᾶς ἅγιος· οὕτω καὶ ὁ τῶν ἁγίων χαίρει Θεός, "Ἄγιος ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενος, καὶ δοξαζόμενος ἐν δοξαζομένοις, ὁ καὶ ἡμῖν τὸν τῆς ἁγιότητος νόμον νομοθετῶν.

Οὐκοῦν σχολάσωμεν σήμερον πάσης ἐργασίας βιωτικῆς· σχολάσωμεν, καὶ γινώμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Θεός, ὁ καθάπερ ἐν οὐρανοῖς τοῖς ἀποστόλοις αὐτοῦ κατοικῶν, καὶ ὅλος δι' ὅλου τούτοις ὑπερφυσταται τῷ πνεύματι συνενούμενος, καὶ σῶμα ἑαυτοῦ παναχήρατον, πανάμωμον κατασκευαζόμενος· καὶ μὴ περιφρονῶμεν, ἀλλ' εἰδῶμεν, ὡς ὅτι ἂν τρόπῳ τοῖς μαθηταῖς προσφερώμεθα, τοῦτο πρὸς αὐτὸν εὐθυδῶλως τὸν Διδάσκαλον ἀναπέμπεται. Καὶ ὡσπερ ὁ δεχόμενος αὐτούς, τὸν ἀποστελλαντα δέχεται· οὕτω καὶ ὁ ἀθετῶν, ἐκεῖνον ἀθετεῖ δηλαδή.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καὶ εἴρηται καλῶς καὶ πεπίστευται, φέρε δὴ καὶ σήμερον κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐπιχορηγημένης ἀνωθεν χάριτος, τῶν ἀποστολικῶν ἐπαίνων ἀψώμεθα, καὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ θείου Μαθίου, κατὰ τὸ ἐνὸν τῆς δυνάμεως, τῶν εὐφημιῶν κατατροφῶμεν· οὐκ εἰς πλῆθος τὸν λόγον ἀποτείνοντες· οὐδὲ γὰρ ἀνέχονται μακρηγορίας οἱ περὶ τῶν θείων ὕμνοι· τῷ συντετμημένῳ δὲ μᾶλλον ἡδονταὶ καὶ γοργῶ. Ἄλλως δὲ, οὐδὲ καθ' ἕνα τῶν εἰρημένων αὐτῶ, ἢ πεπραγμένων, ὅσα ταῖς μακραῖς περιόδοις κατορθώσατο διεξιέναι σκοπός· ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὴν ἱεράν κλήσιν, ἔπειτα τὴν ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀποστόλων τάξεως ἐπὶ τὴν πρώτην αὐτοῦ προσυπομνήσαντες ἀναγωγῆν εἶτα τὴν μέθεξιν, ἣτοι λῆψιν τοῦ Πνεύματος, καὶ τὴν ἀποστολικὴν πορείαν ἐπιτέμνοντες, καὶ βραχέα προσφωνήσαντες, ἀφοσιώσμεθα μετρίως οὕτω τὴν ὀφειλῆν.

Ἐκεῖνος, Ἰσραηλίτης μὲν ἦν ἀληθῶς, ὡσπερ δὴ καὶ πάντες οἱ μαθηταί, καὶ τέκνον τοῦ Ἀβραάμ, ὡς τὸ ἔργον πεποιτικῶς τοῦ Ἀβραάμ· εἶπερ ἔργον ἐκεῖνου, πίστις εἰλικρινής, καὶ ἡ ἐπομένη αὐτῇ δικαιοσύνη· ἔλεγχος δὲ πάσης τῆς πίστεως, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὃς καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα τεθεισθαι γέγραπται σκανδάλου, δηλαδή τοῖς καρδίᾳ κεχηρημένοις σκαμβῆ· ἀνευθέτῳ γνώμης στρεβλότητι καὶ διαστραμμένῃ διανοίᾳ, τῷ ἀγαθῷ καὶ εὐθεῖ τὴν φύσιν προσπατοῦσι, καὶ ἐφαρμοσθῆναι τούτῳ μὴ βουλομένοις, ἢ μὴ δυναμένοις· ὅσοις δὲ νοῦς εὐθύτητος μέτοχος καὶ ἀγαθότητος, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοῖον ὡς τάχιστα γινόντες καὶ πεπιστευκότες, καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν ὁρώμενον καὶ γνωριζόμενον, τὸν αὐτὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ ἀληθῆ τοῖς ὑπερφυσσταταῖς τῶν θαυμασίων βεβαιούμενοι, οὕτω καὶ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, ὡς τῷ ἐκεῖνου μιμήματι πιστεύοντες, καὶ τέκνα Θεοῦ, οὐκ ἀκολουθία φύσεως οὐδὲ σαρκίνῳ γεννώμενα θελήματι, διὰ πίστει δὲ καὶ ἀγάπῃ τοῦ Μονογενοῦς ἀναγεννώμενα.

Τούτων εἷς καὶ ὁ μακαριώτατος ἐρημάτισε Μαθίας, καὶ ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν ἐκ παιδὸς ὢν, καὶ τὸν νοῦν εὐθύς, καὶ τὴν καρδίαν πραῦς, καὶ τὴν γλώσσην

Eum in modum muneribus accipi ac honorari gestiunt omnes apostoli : sic et sancti omnes ; sic et sanctorum Deus, qui Sanctus in sanctis conquiescit, laudibusque excipitur in iis qui laudantur, ac nobis ut simus sancti, lege sancit.

Igitur vacemus hodie ab omni ex sæculi usu opere ; vacemus ac intelligamus, quoniam hic est Deus, qui in apostolis suis habitat velut in cælis⁴¹ ; totusque ex toto eis supra quam eximia ratione spiritu unitur, suumque incorruptissimum et immaculatissimum corpus illos efficit : nec vero contemnamus, sed intelligamus, quo tandem modo usi discipulis fuerimus, id ad ipsum recta Magistrum spectare : ac sicut qui eos recipit, eum recipit qui ipsum misit, sic qui spernit, illum utique spernere, certo noverimus⁴².

Quandoquidem autem hæc recte tum dicta tum credita sunt, age hodie etiam pro concessæ cœlitus gratiæ modulo, apostolicas laudes aggrediamur, sacrique ac divini Mathiæ, quanta vis animi ac facultas, præconiis læti indulgeamus : non ea ratione ut sermonem copia protrahamus : nam neque divinæ laudes prolixitatem ferunt, quin brevi potius ac vivaci seu incitato eloquio preclive depanguntur. Ac nec præterea illud animo constitutum, ut dicta quæque aut facta (quæcunque scilicet per longos circuitus præclare illi gesta sunt) edisseram ; sed ut primum sacra vocatione relata, tumque ejus a secunda ad primam apostolorum classem promotione narrata ; exindeque compendio collatum Spiritus donum, ac pro apostolico munere suscepta itinera exsecuti, brevique acclamatione seu salutatione functi, sic vel modice debitum persolvemus.

Mathias vere ille quidem Israelita fuit, quemadmodum etiam reliqui discipuli⁴³, atque Abrahamæ filius, ut qui Abrahamæ opus fecerit : quippe opus illius, vera fides est ; ac quæ huic comes existit, justitia. Omnis autem fidei probatio, Dominus Jesus, quem lapidem offensionis et petram scandali Scriptura positum testatur ; nempe illis qui pravo versantur corde⁴⁴ ; qui nimirum inepta mentis perversitate ac obliquis animi rationibus, illi impingunt qui natura bonus rectusque est, nec ipsi coaptari aut volunt, aut possunt : quotquot autem ea mente præditi, quæ sit rectitudinis particeps ac bonitatis, simile simili quam celerrime cognoverunt ac crediderunt, Filiumque hominis natura conspicuum ac visibilem, eundem ipsum verum Dei Filium, præmagnifica signorum luce inducti certo existimarunt ; hi scilicet, tum filii Abraham, velut illius credentes exemplo, tum filii Dei, non naturæ ordine aut carnis voluntate nati, sed per Unigeniti fidem ac dilectionem renati, exstiterunt.

Horum e numero unus exstitit et beatissimus Mathias : nempe a teneris unguibus, bona anima atque indole præditus, menteque rectus et lenis

⁴¹ Psal. xlv, 11. ⁴² Luc. x, 16. ⁴³ Joan. i, 47 ; viii, 39. ⁴⁴ Isa. viii, 14 ; Rom. ix, 22.

animo, sensuque placidus ac modestus mitisque A
cum esset, ubi primum Jesu fama in omnium aures
insonuit, cœperuntque Christi miracula in Christo
increbrescere, haud satis putavit auditu solo ver-
bum suscipere; quin et cucurrit animo avidus ut
ipsis quoque oculis miraculorum inspector fieret.

Mox itaque ac vidit, non dubitavit, aut velut qui
modicæ fidei sunt, anceps hæsit. Non invidia
exarsit, velut malignissimi Judæi; non dementis-
simorum gentilium more segnior fuit; quin animo
revirescit, excitatur spiritu; ac quidem mente ad-
miratur, in desiderium vero transfert miraculum,
desideriumque desiderio cumulans, in divinum
amorem provehit. Vehementi denique contentoque
boniformis amoris ardore, depulsa terrenorum
omni cupiditate, omnique sæculi hujus excussa B
cura; atque necessariis quidem omnibus velut mi-
nime necessariis spretis, charissimisque relictis
velut extraneis, omnium vice unum oppido optabat
nancisci Jesum. Has unas percupiebat divitias:
totam illi vitam comes adhærere avebat; et ut di-
vinas illius mereretur audire prædicationes, pluris
illi servum esse, quam ut universorum herus esset,
habebat: unum illum vitæ suæ patrem et pasto-
rem atque magistrum et præceptorem ducebat.

Quid vero Dominus? num discipuli æmulationem
sprevit? Aut admisit quidem, sed tamen fidelium
turbæ innumerabili adlegit? vel denique paucis
quidem et qui facile numerarentur accensuit, a
prima tamen classe repulit? Minime gentium; sed C
cum primum secundæ discipulorum classis eum
effecisset, ac Septuaginta adlegisset, cunctisque di-
vinis sacratoribusque doctrinis ac miraculis abso-
lutiolem præstasset, eum in modum omni prove-
ctum pietate atque virtute, ad supremum eorum, qui
coryphæi essent, digne pro meritis sustollit gradum.

At quisnam, cedo, modus translationis? Domi-
nus Jesus, sui in terra incolatus absoluta mora, sa-
lutarisque dispensationis peracto opere, ac omni
Patris expleto consilio, ad vivificam beatamque
crucis passionem venerat. Ac Judas quidem unus
de duodecim, illo Judæis, data pecunia, prodito,
apostolicum munus laqueo commiserat. Judæi fla-
gellis cæsum, colaphis dehonestatum (o nulla ver-
borum vi explicabilem longanimitatem!) illusum D
que cruci affixerant. Is autem conculcata morte
ac eo qui mortis habebat imperium, a mortuis
suscitatus, jamque pluribus modis discipulis factus
conspicuis, postremo illis videntibus in cœlum re-
coptus erat. Postquam itaque hæc ita gesta fuerant,
*exurgit statim magnus Petrus*⁴⁶ (illi enim sermonis
principatus, jusque pascendæ atque regendæ Ec-
clesiæ concreditum erat) inque media apostolorum
turba, publica in Spiritu concione Judæ proditionem,
et quam ejus causa diruptis visceribus pœnam
is sustulisset, commemorat: duodenarium nume-
rum, quem Dominus in apostolis sacrum voluisset,
in Juda diminutum, haud despiciendum esse: aut

χρηστός, καὶ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον ἐπεικῆς, ὡς μόνον
ἢ τοῦ Ἰησοῦ φῆμι ἀνὰ πάσας τῶν ἀνθρώπων δι-
ηγεῖτο ἀκοῆς, καὶ τὰ τοῦ Χριστοῦ θαυμάσια ἐν Χρι-
στῷ ἀπεκκλύπτειτο, οὐκ αὐταρκῆς ἤγγεται δι' ἀκοῆς
μόνης τὸ ῥῆμα καταδέξασθαι· ἀλλὰ καὶ αὐτόπτης
τῶν θαυμασίων ἕδρασε γενέσθαι.

Ὡς οὖν εἶδεν, οὐκ ἐδίστασεν ὡς οἱ ἐλιγόπιστοι τῇ
διανοίᾳ. Οὐκ ἐδάσκηεν, ὡς οἱ κακοήθεις Ἰουδαῖοι·
οὐδὲ ἐῤῥαθύμησεν, ὡς οἱ ἀνούστατοι τῶν ἐθνικῶν·
ἀλλ' ἀναθάλλει τὴν καρδίαν, ἀναζωπυρεῖται τὸ
πνεῦμα· καὶ θαυμάζει μὲν τῷ νοί, εἰς πόθον δὲ
μετατίθησι τὸ θαῦμα· πόθῳ δὲ πόθον προστιθείς,
εἰς ἔνθεον ἔρωτα προκόπτει· τῷ σφοδρῷ δὲ τοῦ
ἀγαθοειδοῦς ἔρωτος καὶ ἐπιτεταμένῳ πᾶσαν τῶν κάτω
διακρουσάμενος ἐπιθυμίαν, καὶ πᾶσαν τοῦ νῦν αἰῶ-
νος ἀποτιναζάμενος σπουδὴν· καὶ οἰκείου μὲν πάν-
τας ὡς ἀνοικίους ὑπεριδῶν, ὡς ἄλλοτρίους δὲ τοὺς
φιλάτους ἀφείς, μόνον ἔχειν ἀντὶ πάντων ἐπόθει τὸν
Ἰησοῦν. Μόνον Χριστὸν ἐπόθει πλουτεῖν· αὐτῷ ἀκο-
λουθεῖν διὰ βίου παντός· αὐτοῦ τῶν θεορῆμοσυνῶν
καταξιῶσθαι· αὐτοῦ δοῦλος εἶναι, ἢ τῶν πάντων
δεσπότην ἐπεθύμει· καὶ αὐτὸν τῆς οἰκείας ζωῆς πα-
τέρα, ποιμένα καὶ διδάσκαλον μόνον ἐτίθετο καὶ
καθηγητήν.

Τί δαὶ ὁ Κύριος; ἄρα παρεῖδε τὸν ζῆλον τοῦ μα-
θητοῦ; Ἡ προσέσχε μὲν, τῷ ἀναρίθμῳ δὲ τοῦτον
πλήθει συνέταξε τῶν πιστῶν; ἢ τοῖς ὀλίγοις μὲν καὶ
εὐαριθμήτοις συνηρίθμησεν, τῆς πρώτης δὲ τάξεως
ἀπώσατο; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τῆς δευτέρας μὲν τάξεως
τῶν αὐτοῦ μαθητῶν πρῶτον ἤξιωκῶς καὶ τοῖς ἑβδo-
μήκοντα συντεταχῶς, καὶ πάσαις αὐτὸν θεουργικαῖς
προκαταρτισάμενος, μυσταγωγῆσαι, οὕτω κατὰ πᾶ-
σαν εὐσέβειαν καὶ ἀρετὴν προκεκοφῶτα, πρὸς τὸν
ἀνώτατον τῶν κορυφαίων ἀξιοπρεπῶς ἀνάγει βα-
θμόν.

Τίς δαὶ καὶ τρόπος τῆς μεταθέσεως; Ἐπειδὴ
συντελεῖτο μὲν τῷ Κυρίῳ Ἰησοῦ ἢ ἐπὶ γῆς μετὰ
σώματος διατριβῆς, τὸ ἔργον δὲ τῆς σωτηρίου διατε-
τελεχῶς οἰκονομίας, καὶ πᾶσαν τὴν πατρικὴν πε-
ράνας βουλήν, ἐπὶ τὸ ζωσχοῖον τοῦ σταυροῦ καὶ μα-
κάριον ἦχε πάθος· καὶ Ἰούδας μὲν εἰς τῶν δώδεκα
τοῖς Ἰουδαίοις τοῦτον ἀργυρίου προέμενος, βρόχον
ἠλλάξατο τῆς ἀποστολῆς· αἱ δὲ τοῦτον φραγελιώσαν-
τες κολαφίσαντες (ὦ μακροθυμίας ἀφάτου!) καὶ
καταπαλίσαντες ἐσταύρωσαν· ὁ δὲ τὸν θάνατον, καὶ
τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου πεκατηκῶς, τρι-
ήμερος ἀνίσχεν ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ τρόποις ἑαυτὸν
πλείοσιν ἐμφανίσας τοῖς μαθηταῖς, ὁρώντων αὐτῶν
ἔσχατον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναλαμβάνεται. Ἐπειδὴ οὖν
οὕτω ταῦτα συντετέλεστο, ἀρίσταται μὲν ὁ μέγας
Πέτρος εὐθύς· τοῦτῳ γὰρ τοῦ λόγου τὴν ἡγεμονίαν,
καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐγχεχειρίσθαι τὴν ποιμαντικὴν·
ἐν μέσῳ δὲ τῷ πλήθει τῶν ἀποστόλων ἐν τῷ Πνεύ-
ματι δημηγορῶν, ἀναμιμνήσκει μὲν τὴν Ἰούδα προ-
δοσίαν, καὶ ῥῆξιν ἦν δι' αὐτὴν ὑπέστη· οὐκ ἄξιον δὲ
φῆσι τὴν τῷ Κυρίῳ τετιμημένην δωδεκάδα μειωθεῖ-
σαν ὑπεριδεῖν, οὐδὲ τὸν τοῦ παραβεβηκότος τόπον

⁴⁶ Act. 1, 15.

κεκενωμένον ὄρωντας παραμελεῖν· ἓνα δὲ δεῖν τὸν ἄποστολων ἑβδομηκοντάδος, τῶν ἀπαρχῆς τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἄχρις αὐτῆς ἀναλήψεως τῷ Ἰησοῦ παρηκολουθηκότων, τὸν δοκιμώτατον κλήρω διαγνόντας, εἰς τὸν τοῦ ἀπωλισθηκότος ἀντικαταστήσαι κλήρον.

Καὶ οὕτως, ὦ μακαριώτατε σὺ, ἐν μέσοις αὐτοῖς ὡς ἐπιστημότατος τῶν ἄλλων προβληθεὶς τε καὶ παραστάς, καὶ τῷ ἱερῷ συγκλήρωθεὶς Ἰούστῳ· εἶτα, ταῖς τῶν κορυφαίων ἱσραῖς προσευχαῖς, καὶ μᾶλλον τῇ δικαίᾳ τοῦ Θεοῦ ψήφῳ, τοῦ τὰ βάθη τῶν διανοιῶν ὄροντος, τοῦ κλήρου πεσόντος ἐπὶ σέ, ἀναλαμβάνη μὲν ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα, τοῖς ἑνδεκα δὲ συγκαταψηφισθεὶς, τὸν τρίτον τῆς δωδεκάδος ἀνέπλησας ἀριθμόν· οὕτως τὴν μυστικὴν τοῦ Θεοῦ παράταξιν ἀνεπλήρωσας, καὶ τὴν ἐπὶ τῷ πεπτωκότι λύπην τοῖς τοῦ λόγου πρωταγωνισταῖς, διὰ τῆς σῆς ἀναστάσεως παρεμυθήσω· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἐκείνου κατὰ τὸ ἱερὸν λόγιον λαβὼν, καὶ τοῦ κλήρου τῆς ἀποστολῆς κεκληρονομηκῶς· καὶ τῆς ἀποστολικῆς τιμῆς καὶ καθέδρας τέως μὲν τῆς κάτω καὶ κατέναντι τῶν ἔθνῶν, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς παρὰ τῷ ἐπουρανίῳ συγκαθιζήσεως Βασιλεῖ, ἅμα τοῖς πρεσβυτάτοις κατηξιωμένος, ὀφθήσῃ φαιδρῶς, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις, τοῖς ἑνδεκα συγκαθήμενος, καὶ κρίνων τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὕστερον.

Τότε δὲ τοῖς πρώτοις τῶν ἱερῶν θεολόγων ὡς εἰς ὧν αὐτῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ ὑπερφῶ συνηδρεύων, καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ὁμοίως ἐκείνοις ἐπαγγελίαν προσδεχόμενος· ἐπειδὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς ἀγίας Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, οὐρανόθεν ἐν εἴδει πυρίνων ἐπεδήμει γλωσσῶν, καὶ ἐφ' ἐνὶ τούτων ἐκάστῳ καθεζόμενος, τῆς ἑαυτοῦ δυνάμεως ἐπλήρου, πληροῦσαι μὲν καὶ αὐτὸς χάριτος ζωῆς, πληροῦσαι δὲ σοφίας καὶ συνέσεως. Καὶ οὐ τήνδε μὲν ἐνέργειαν τοῦ Παρακλήτου πλουτεῖς, τῆς δὲ λείπῃ· ὡσπερ δὲ ναὸς καθαρὸς καὶ ἅγιος, αὐτῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος τῆς οὐσίας, τοῖς ἄλλοις ὁμοίως ἀποστόλοις διὰ πάσης γενόμενος ἀρετῆς καὶ βίου καθαρότητος, ὅλην ὑπερᾶρβῆτως καὶ ὑπερουσίως ἐν ἑαυτῷ τὴν θεότητα κατέπαυσας· οὕτω δὲ καὶ τῶν πνευματικῶν ἐνεργημάτων, οὐ τῶν μὲν, τῶν δ' οὐ· πάντων δὲ κατηξιωμένος, καὶ πάσαις θεαῖς δυνάμεσι τῆς τοῦ Θεοῦ συγκροτούμενος δεξιᾶς, εὐκαίρως καὶ αὐτὸς τοῖς ζωφορωτέροις ἐπιδημῶν τῶν ἔθνῶν, περιουσία νεερού κατακαλύψων φωτός.

Καὶ γὰρ ὡσπερ βλή τινὶ παχυτέρα τε καὶ ὑγροτέρα πῦρ ἐμβλήθην, ἀμυδρὸν μὲν ὄν, ἔσθῃ καὶ μεμάρανται παραυτὰ, τῆς παχύτητος ἢ ὑγρότητος ἡττηθέν· λάβρον δ' ὅτι μάλιστα καὶ δραστήριον πεφηνός, παραυτίκα μὲν ἴσως οὐκ ἀνήψε, τῇ τοῦ ὑπεκαύματος ἀνεπιτηδειότητι· ἐνδομυχοῦν δὲ κατὰ βάθος, καὶ λεληθότως τὴν ὑποκειμένην ἀναξηραίνων ὅλην, εἰς μεγάλην ἐξαίφνης ἀνερόπιπθῃ φλόγα, καὶ

A committendum, ut quem videant vacuum Judæ prævaricatoris locum, ipsi negligent: necesse esse, ut de secunda classe (hoc est, ex sacra septuaginta apostolorum turba) unum ex his, qui ab evangelicæ prædicationis exordio ad ipsam Jesu in cælum receptionem, sedulo assectati sint, quem sortis indicatione probatissimum noverint, in ejus qui lapsus sit, sortem munusque suscipiant.

Atque hæc ratione, tu (o beatissime!) ceu reliquis illustrior, in medium productus ac presentatus, dataque cum sancto Justo communi sociæque sorte, tumque sacris coryphæorum precibus (quin Dei potius, cui animorum profunda perspecta sunt, justo suffragio), illa in te cadente, ex Septuaginta assumptus, undecimque primis adlectus, sacramento venerabilem duodenarium numerum implesti. Sic nimirum mysticam Dei aciem integram effecisti, aspersumque Judæ ruina primis illis evangelicæ prædicationis ducibus mœrorem suscitatione tua abstersisti⁴⁷: illiusque nactus episcopatum (ut sacro prænuntiatum erat oraculo) sortemque apostolici muneris sorte adeptus (apostolicam denique dignitatem ac sedem, hactenus quidem in terris et coram gentibus, postea vero etiam in cælis) cœlorum Regi ut consideas una cum antiquissimis illis consecutus læte ac splendide (ut ejus qui verax est promissio est) pari cum undecim collegio sedens ac Israellem judicans, apparebis⁴⁸. Verum hæc postea.

C Tunc vero una cum sacrorum theologorum primis antistitibus velut unus ex eis in cœnaculo illo consedens, parique illis ratione promissum Spiritum sanctum exspectans; divinissimo illo Spiritu dum compleretur sancta Pentecoste ignearum specie linguarum e cœlo veniente, ac singulos eorum quibus insedit, sua virtute implente, impletus et ipse viva gratia es: impletus sapientia et intelligentia: nec hac quidem Paracleti virtute affluenter donatus es, illaque deficeris: quin potius substantiæ Dei Spiritus, velut mundum sanctumque templum, haud sæcus ac apostoli reliqui, omni cultu virtutis vitæque munditia, effectus, nulla verborum vi explicabili, divinissimaque ratione, in te totam divinitatem conquiescere fecisti⁴⁹, atque in eum modum, non alia quidem, aliis desideratis, sed omnia illius dona consecutus, cunctisque Dei dexteræ virtutibus instructus, opportune et ipse ad gentes majori oblitus caligine, abundantiore operaturus luce profectus es.

Etenim sicut ignis, si in crassiorem humidioresque forsitan lignorum struem injicias, sitque ille exilis ac tenuis, mox exstinguitur et elanguescit, crassitie illi ac humiditati victus concedens: sin autem maxime vorax acrisque exstiterit, etsi forte non protinus accendat inhabili fomite nec satis disposito, penitius tamen insidens imaque pervadens, ac sensim subjectam materiam exsiccans, in

⁴⁷ Psal. cxxiii, 8. ⁴⁸ Matth. xix, 28. ⁴⁹ Joan. iv, 24.

magnam derepente exsuscitatur flammam, totamque prorsus molem extenuans, sui similem reddit: sic sane etiam magnus hic Evangelii præco, postquam cœlesti plenus igne, reque ipsa ignis evaserat, terrena relicta Jerusalem, atque ad eas profectus gentes, ad quas afflatu suo divinus Spiritus advocaverat, sensimque ejus ignis, quem pectore gestabat, illis virtutem immittens, optimisque divinis prædicationibus præstantissimisque miraculis, paulatim insidentem eorum pectoribus impietatem, inolitamque viscositatem atterens ac tenuans, tumque animi sordes absumens, atque ad fidei illustrationem idoneos præparans, sic repente ad veritatis illos agnitionem accendit, ac Spiritu illustrat, innovatque aqua, ac sacra unctione consignat, Deique verbo sanctificat: inque eum modum totos omnino, quo incensus erat, cœlesti eos igne replens, in suam trahit similitudinem. Scripturarum enim documentis quæ tironum, ac rudimentaria sunt, eos emundans ac instituens, perfectioribusque doctrinis illuminans atque componens, nec non supremis divinis prædicationibus perficiens, donansque absolutione, Dei filios immaculatos, cohæredes ac concorporales comparticipesque Christi efficit: sicque jam in Ecclesias sanctas Domino, gregesque magno sacerdotum pastorumque principi cogens, a nequissimi potestate liberatos atque solutos, cœlesti eos Patri supremoque omnium Regi admovet.

Sic Mathias Dominum clarificavit, sicque vicissim illum Dominus clarificavit; eratque mirabile quoddam inter ambos velut certamen, ac vincendi ardor. Nam alter quidem, qui salvandi essent Domino adjungebat, omni que conatu ac industria ejus, qui miserat, quærens gloriam, eorum numero addebat: alter autem, his qui credidissent illius opera, coronam gloriæ animique exultationem ac decus munificus remunerator donabat.

Sane quidem maxima digni admiratione beatissimi apostoli circuitus omnes ac peregrinationes: quotquot item illi fortiter gesta universas lustrando nationes, splendidissima illa plane ac divinissima; cum primis vero apud eos exhibita, qui in prima Æthiopia sedes habent. Admirandus enim vir iste Jesu, apud atros illos corporis fuligine, mentisque ipsa atque animi caligine longe atriores, nec quidquam eradivoris animantibus dissimiles, commoratus, inque medio agrestium bestiarum tanquam homo, seu potius inter scelestissimos homines quasi Deus beatus, in longum tempus versatus, nedum nullum prorsus illorum proterviæ ac feritatis vestigium sibi ipse ascivit, verum sua illos mansuetudine impartit. Nedum nulla vitii macula Christi dotibus prænitentem animum imbuat, quin ad meliorem eos frugem commutavit. Prorsus enim contrarium contrario sanans, eorum cordis duritiam et pervicaciam ac superbiam, morum suavitate, lenitate, placiditate emolliebat; feritatem, dolos, malignitatem, animi benignitate, candore, mansuetudine inflectebat; mellifluis denique sermoni-

Α ἄλην δι' ὄλου λεπτόνων, ἑαυτῷ ἐξομοίωσαν· οὕτω δὲ καὶ ὁ μέγας οὗτος τοῦ λόγου θεηγόρος, ἐπειδὴ πλήρης ἐκείνου τοῦ οὐρανοῦ πυρὸς ἦν, καὶ αὐτόχρομα πῦρ, τὴν κάτω λιπῶν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐφ' ἃ τοῦτον ἔθνη τὸ κινεῖν Πνεῦμα θεῖον προσκέκληται πορευθεῖς, καὶ τὴν ἐνέργειαν ἤρεμα τοῦτοις τοῦ ἐν αὐτῷ πυρὸς ἐνίεις, καὶ θεολογίαις ἀρίσταις καὶ θαυματουργίαις κρατίσταις καταβραχῶ τὴν ἐνεσκιρωμένην ταῖς αὐτῶν καρδίαις ἀσέθειαν λεπτόνων· καὶ τὴν ἐντετηγμένην γλισχρότητα, εἰτ' οὖν κηλίδα τῆς διανοίας ἐξανελῶν, καὶ ἐπιτηδεύουσιν πρὸς φωτισμὸν πίστεως προπαρασκευαζόμενος, οὕτως ἐξαπίνης αὐτοῦς πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ἀνάπτει, καὶ λαμπρύνει τῷ Πνεύματι, καὶ καινίζει τῷ ὕδατι· καὶ ἱερῷ χρίσματι σφραγίζει, καὶ ῥήματι ἀγιάζει Θεοῦ· καὶ οὕτως ὄλους δι' ὄλου τοῦ κατ' αὐτὸν οὐρανοῦ πεπληρωκῶς πυρὸς, ἑαυτῷ ἐξομοιοῖ. Ταῖς εἰσαγωγικαῖς γὰρ τῶν λόγων διδασκαίς καθαίρων καὶ στοιχειῶν, τοῖς τελειοτέροις δὲ τῶν δογμάτων φωτίζων καὶ συμβιβῶν· ταῖς ἀνωτάτω δὲ θεολογίαις καταρτίζων αὐτοῦς καὶ τελεσιουργῶν, τέκνα Θεοῦ ἀμώμητα συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμετοχα δείκνυσσι τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτω λοιπὸν εἰς ἐκκλησίας ἀγίας Κυρίου, καὶ σεπτὰ πρόμνια τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ καὶ ἀρχιεποῖ μὲν καθιστῶν, ἀπήλλαττε μὲν καὶ ἡλευθέρου τῆς ἐξουσίας τοῦ πονηροῦ· τῷ οὐρανίῳ δὲ τούτους παρίστη Πατρὶ καὶ Παμβασίλει.

Οὕτω Μαθίας ἐδόξατε τὸν Κύριον, καὶ οὕτως αὐτὸν ἀντεδόξασεν ὁ Κύριος· καὶ ἦν θαυμαστὴ τις ὁδὸς ἄμιλλα ἐν ἀμφοτέροις. Ὁ μὲν γὰρ προσετίθει τοὺς σωζομένους τῷ Κυρίῳ, πάση μηχανῇ τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτὸν ζητῶν· ὁ δὲ τούτῳ τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας, καυχήσεως στέφανον, ἀγαλλίαμά τε καὶ δόξαν ψυχῆς ἀντεδωρεῖτο.

Ἔστι μὲν οὖν πάσας τοῦ μακαριωτάτου τὰς περιόδους ὑπεράγασθαι, καὶ τὰς ἀνδραγαθίας, ὅσας ἐν πᾶσιν ἔθνεσι κατεπράξατο περιωδῶν, ὡς ἀξιολογιώτατας καὶ ἀξιοθειωτάτας· οὐχ ἥμισυ δὲ, ἦν ἐν τοῖς ἔθνεσι πρῶτην Αἰθιοπίαν οἰκοῦσιν ἐπεδείξατο. Τοῖς γὰρ μέλανσιν ἐκείνοις τὸ σῶμα, μελαντέροις δὲ πολὺ πλέον τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ὠμοδόρων θηρίων διεννηνοχόσιν οὐδὲν, ὁ θαυμάσιος οὗτος ἀνθρώπος ἐμφιλοχωρῶν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐν μέσῳ θηρῶν ἀγρίων ὡς ἀνθρώπος· μᾶλλον δὲ μεταξὺ πονηρῶν ἀνθρώπων οἷα Θεὸς ἀγαθὸς ἐπὶ πολὺ κατοικῶν, οὐ τῆς ἐκείνων ἰταμότητος ἰχθὺς ὅλως ἐπεσύρετο, τῆς οἰκείας μετέδωκε χρηστότητος δέ· οὐτ' οὖν τῆς κακίας σπῆλον τῇ χριστοειδεῖ προσετίψατο ψυχῇ· κρείττονος μεταβολῆς τούτους κατηξίωσε δέ· τῷ ἐναντίῳ γὰρ ἀτεχνῶς τούναντίον ἐξωόμενος, τὸ σκληρὸν μὲν αὐτῶν τῆς καρδίας καὶ δυσπειθὲς καὶ ἀγέρωχον, τῷ ἀπαλῷ τε ἦθει καὶ μελιχίῳ κατεμάλαττε καὶ πραεῖ· τὸ ἀνήμερον δὲ καὶ ὑπουλον καὶ σκαιὸν, τῷ ἀγαθοειδεῖ τῆς γνώμης, ἀπλοῖκῳ τε καὶ προσηνεῖ κατεδυσώπει· καὶ τῷ τῶν λόγων δὲ μελιρρύτῳ καὶ τῷ τοῦ τρόπου δὲ ἐνθέῳ, καὶ τῷ τῶν ἔργων δὲ μεγαλοδόξῳ καταπλήττων αὐ-

τοὺς καὶ ἐκφοβῶν, εἰς συγκατάθεσιν οὕτω τῆς ἀλη-
θείας ἦγε. Ἡ ἀλήθεια δὲ τίς;

Γνωστε, φησὶν, ὧ ἄνδρες, γνωστε διὰ τοῦ πρὸς
ὑμᾶς ἀπεσταλμένου τὸν ἀπεσταλκότα· καὶ ἐν
ἐμοί, τὸν δι' ἐμοῦ κηρυττόμενον γνωρίσατε. Τὸν
ἐν ἐμοί λαλοῦντα καὶ ζῶντα μὴ ἀγροεῖτε Θεόν.
Θεὸς γὰρ οὗτος ἀληθῆς ἐστὶ μόνος, μόνος Θεὸς
θεῶν, Κύριος κυρίων, καὶ Ἅγιος πέφυκεν ἁγίων
μόνος· ὃς ἀεὶ ὦν, καὶ ὄλος τὴν φύσιν ἀγαθὸς
ὦν, οὐκ ἐβούλετο μόνος ἑαυτοῦ κατατρυφᾶν· ὡς
ἂν δὲ πλείους εἶεν οἱ εὐεργετούμενοι, πρῶτον μὲν
τὸν ἅλλον κόσμον καὶ νοούμενον· ἔπειτα τὸν
ὕλικόν καὶ ὄντων τούτων ἐν σοφίᾳ καταστή-
σατο· ἐν ᾧ μόνον τὸν ἄνθρωπον λόγῳ καὶ αὐτ-
εξουσιότητι τετιμημένον, οὐκ εἰς τέλος ὁ ὑπερ-
ἀγαθὸς παρείδεν· ἀλλ' αὐτὸς ἐκείνος ὁ σύντρο-
νος καὶ συμφυῆς τῷ Πατρὶ Λόγος, ὁ ὁμότιμος, ὁ
ὁμόθεος, ὁ μονογενὴς, αὐτὸς ἀναλλοιώτως καὶ
ἀτρέπτως ἐν τῷ τετοκότι μένω, ἐπ' ἐσχάτου τῶν
ἡμερῶν τούτων ἐνανθρωπισθῆναι διὰ τὸν ἄνθρω-
πον ἠρέσχετο, καὶ λύτρον ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν
δεδωκώς, ἐξηγοράσατο· καὶ δι' ἑαυτοῦ τῷ Πατρὶ
προσφκειώσατο· διὰ σταυροῦ μὲν τὸν τύραννον
καθελών· δι' ἀναστάσεως δὲ τριημέρου, τὴν ἡμε-
τέραν ζωάσας καὶ θεώσας μορφήν· οὗτος ἀνα-
λαμβανόμενος πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς Πατέρα, δώ-
δεκα τοὺς πάντας ἡμᾶς τῶν αὐτοῦ μαθητῶν τοὺς
ἀρίστους ἀποστέλλει, ταύτην τῷ κόσμῳ παντὶ
τὴν σωτήριον οἰκονομίαν καταγγέλλοντας.

Ὅρωντες οὖν, ὧ ἄνδρες ἐχέφρονες καὶ συν-
ετοί, τῶν σημείων τὴν δύναμιν τῶν ἐνεργουμέ-
νων ἐν ἡμῖν, τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, τῶν
τυφλῶν τὴν ἀνάβλεψιν, καὶ τῶν κακῶς πασχόν-
των πάντων τὴν ἰασιν, διὰ τούτων πιστώθητε
τῇ ἀληθείᾳ, κραταιώθητε τῷ λόγῳ τῷ εὐαγγελι-
ζομένῳ νῦν ἐν ὑμῖν, καὶ τὴν παλαιὰν πλάνην καὶ
πᾶσαν ἀπανθρώπιαν καὶ ἀσέβειαν ἐκτιναξάμενοι,
ἐνδύσασθε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν·
εἰ οὐ καὶ λαβόντες τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος, καὶ
τῷ τῆς καλιγγενεσίας ἀνακαινωθέντες λουτρῷ,
τὸ θηριώδες μὲν τῆς γνώμης καὶ δύστροπον εἰς
ἡπιότητα μεταποιηθήσεσθε καὶ ἐπιεικείαν· ἀντὶ
εἰσποιηθήσεσθε Πατρὶ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τούτων οἱ ἀπηγεῖς ἐκεῖνοι κατὰ τὴν αὐτῶν διάλε-
κτον ἐπαύοντες τῶν θεολογιῶν, καὶ τὴν ὀργὴν καθ-
υφιέντες, καὶ τὴν ἀπειλήν μετατιθέντες, πίστιν μὲν
ἀντὶ τῆς ἀπειθείας, ἀντὶ τῆς πρώην δὲ μανίας ἐπιει-
κείαν, καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς κακίας ἀντηλλάττοντο.

Παρά τούτοις, ὧ παναγέστατε Μαθία, ἐπὶ χρόνοις
μεμενηκῶς ἱκανοῖς, καὶ πολλοὺς μὲν ἐπὶ τὸ κρεῖττον
ἡλλοιωκῶς, καὶ ἐκκλησίας ἀφιερωκῶς τῷ Θεῷ· πλεί-
σταις δὲ θλίψεσι παρὰ τῶν ἀσεβούντων καὶ κινδύνοις
περιπεσῶν, ἐπιβουλεύομενος, βλασφημούμενος, μα-
στιγούμενος, προπηλακιζόμενος· καὶ οὕτω τέλειον
τὸ μαρτύριον ἀποδίδους τῷ Θεῷ, καταλείπεις μὲν τὸ
σαρκίον ὡς ἄχθος ἐπὶ τῆς γῆς, αὐτὸς δὲ κοῦφος ἀν-
έπτῃς εἰς οὐρανοὺς· καὶ τοὺς μέλανας ἀπεκδυτάμε-
νος, ταῖς φωτοειδεστάτοις προσεχώρησας τῶν οὐρα-

bus rectisque moribus ac magnificis operibus, stu-
porem terroremque incutiens, ad veritatis consen-
sum trahebat. At quænam veritas?

Agnoscite, inquit, o viri, agnoscite per eum qui ad
vos missus est, ipsum qui misit : atque in me, eum
qui per me prædicatur, cognoscite. Nolite Deum
ignorare qui in me loquitur, ac Deum vivum. Hic
enim solus verus Deus est : solus Deus deorum, Do-
minus dominantium, solus Sanctus sanctorum. Is,
cum semper esset, ac totus natura bonus existeret,
noluit solus ipse se frui ac beatus esse. Sed ut in plures
beneficium transiret, primo quidem mundum condi-
dit, qui extra materiam est, ac mente intelligitur :
tumque hunc ipsum constituit materia concretum ac
visibilem ; in quo unum hominem ratione ornatum ac
liberi arbitrii facultate præditum, non in finem de-
spexit, qui supra quam bonus ac benignus existit :
sed is ipse Sermo Patri consessor ejusdemque ac ille
naturæ, honore compar, pariter Deus, unigenitus,
nulla mutatione aut labe in eo manens qui genuit,
extremis hisce diebus hominum causa homo fieri un-
nuit, ac seipsum dans pro nobis pretium, redemit ;
suaque ipse opera ac intercessione Patri conciliavit,
per crucem quidem sublato tyranno, tridua vero
resurrectione vivificata ac deificata nostra hominum
forma. Hic ad Patrem in cælos receptus, omnes nos
duodecim illius præcipuos discipulos mittit, qui omni
mundo salutarem hanc dispensationem annuntiemus.

Cum igitur, viri prudentes ac sapientes, signorum
quæ in nobis sunt vim perspicatis : suscitatos mortuos,
cæcos luci redditos, male habentium genus omne sa-
natos, per hæc fidem veritati præstate. Confirmamini
ea doctrina quæ apud vos modo prædicatur, veterem-
que errorem ac omnem immanitatem impietatemque
excutientes, induimini Dominum nostrum Jesum Chri-
stum ; per quem accepto Spiritu gratiæ, ac regene-
rationis innovati lavacro, animi feritatem ac morum
pravitatem in lenitatem convertetis ac modestiam,
proque eo ac homines sitis, filii Dei per gratiam cæ-
lesti Patri adoptabimini, in Christo Jesu. Amen.

ἄνθρώπων δὲ, υἱοὶ Θεοῦ κατὰ χάριν, τῷ οὐρανῷ

His igitur immites illi divinis prædicationibus
ipso illorum idiomate auditis, iraque mitigata, ac
missas facientes minas, pro incredulitate fidem,
pro pristina feritate atque furore lenitatem et mo-
destiam, pro vitio virtutem commutavere.

Postquam autem annos sat multos apud eam
gentem, sanctissime Mathia, versatus esses, plures-
que ad meliorem frugem revocasses, ac ecclesias
Deo consecrasses ; quamplurimis per impiorum
struem perfunctus ærumnis, exceptusque periculis,
insidiis appetitus, blasphemis lacessitus, verberibus
dehonestatus, ludibrio habitus ac vellicatus ;
inque hunc modum perfectum Deo reddens testi-
monium, velut sarcina corpusculo in terra relicto,
ipse ut levis in cælos evolasti ; nigraque cute

Æthiopus exuens, lucidissima angelorum castra adiisti: dimissis qui molesti ac graves erant, ad beneficium ac Salvatorem tuum Christum gaudens receptus es: qui denique ad Deum fortem vivum vehementer sitiens⁶⁰, atque in confessione et exultatione in conspectum magnificæ gloriæ veniens, nulla verborum vi explicabilem beatitatem ac dulcedinem, penitissimumque cum primitivis Dei filii recubitum nactus es.

Salve sis itaque, venerande ac perfectissime præceptor ac discipule, quod sanctitatis excellentia supremam primamque sanctorum classem adeptus es. Salve ac gaude, quod tibi auxilium ex Deo est; quibus et ascensiones, uti scriptum est⁶¹, in corde tuo disposueris, atque in valle plorationis (humili scilicet ac compuncto animo) ipsius in te disponentis ac lege sancientis benedictionibus susceptis, sublimi ascensu de virtute ad apostolorum supremum ordinem evaseris; quibus etiam Deus deorum velut in excelsa cœlestique Sione (contemplante animo tuo) cernitur.

Salve sis ac gaude, Mathia venerande sancteque ac admirande, quod in crudivoros feris bestiis crudeliores cum aliquando incidisses, claususque carcere et in tenebris esses, impuro nimirum sceleratissimoque servatus convivio, minime ab eis consumptus es, sed benignissimi Dei benigna providentia atque numine, homicidarum omni molestia liberatus es. Gaude et exulta, quod per multas Evangelii causa turbationes, labores, ærumnas, firmum ac stabile gaudium consecutus es: quod per molestias, malaque pene innumera, ac necessitates nimium quantas veritatis causa, nulla caducam mutabilitate, semperque eandem ac manentem jucunditatem ingressus es. Gaude, quæso, *intende, prospere procede et regna*⁶², tanquam totus bonitatem spirans, verusque Regis magni filius. Gaude et lætare; meque vestræ partis, o beate! vestræ dilectionis ac gratiæ socium assumens, fac ut cum fiducia Deo præsentem, in Christo Jesu Domino nostro, quem decet omnis gloria, potestas et laudatio, in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XV.

Laudatio sancti ac celebratissimi Marci apostoli et evangelistæ.

Quemadmodum non omnium corporum formæ similes, sic nec animorum eadem ipsæ proprietates

⁶⁰ Psal. xli, 3. ⁶¹ Psal. lxxviii, 6. ⁶² Psal. xlii, 5.

(54) Marci evangelistæ cum alii plures persecuti sint, vix alius gravius majorique, iudicio nostro, hic Niceta rem exsecutus merito videri possit; illius omnibus quæ certa habuit, summoque delectu orationis argumento proposuit, luculenter stylo exornatis, omissis quæ de illo incerta aut spuria nonnulli narrant, etiam veteres, quorum dicta ad iudicii libram exigenda, ne ex ipsa eorum vetustate fiant erroris causa; quod de Papia homine simplici refert Euseb. l. iii, c. 39, qui σφόδρα σμικρὸς τὸν νοῦν, *pertenuis valde ingenii*, audita a seniori-

βίων ἀγγέλων παρεμβολαῖς· καὶ τοὺς διοχλοῦντας ἀφελὲς, πρὸς τὸν εὐεργέτην καὶ Σωτῆρα σου χαίρων ἀνελήφθης Χριστόν· καὶ σφόδρα πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα δεδιψηκῶς, καὶ ἐν ἐξομολογήσει καὶ ἀγαλλιάσει τῷ προσώπῳ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης ἐμφανισθεὶς, τῆς ἀφράστου μακαριότητος καὶ γλυκύτητος, καὶ τῆς ἐνδοτάτω κατακλίσεως μετὰ τῶν πρωτοτόκων τοῦ Θεοῦ κατηξιώθης υἱῶν.

Χαῖρέ μοι τοιγαροῦν, ὦ σεπτότατε καὶ τελειότατε κήρυξ καὶ μαθητὴ, ὅτι τῆς ἀνωτάτω καὶ πρώτης τῶν ἁγίων τάξεως δι' ὑπερβολὴν ἀγιότητος κατηξιώθης. Χαῖρε ὅτι ἐστὶ σοι ἀντίληψις πρὸς Θεόν, οἷς καὶ ἀναβάσεις, ὡς γέγραπται, τῇ καρδίᾳ σου διέθου, καὶ ἐν κοιλάδι τοῦ κλαυθμῶνος, τῇ ταπεινόφρονι καὶ κατανευγμένῃ διανοίᾳ, τὰς εὐλογίας τοῦ ἐν σοὶ διατιθεμένου καὶ νομοθετοῦντος καταδεδεγμένος, ἐκ δυνάμεως ἐπορεύθης εἰς τὴν ὑπερτάτην τάξιν τῶν ἀποστόλων προσαναβάς· οἷς καὶ ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ὡς ἐν ὑψηλῇ καὶ οὐρανίᾳ Σιών, τῇ θεωρητικωτάτῃ σου ἐμφανίζεται καρδίᾳ.

Χαῖρε, Μαθία τίμιε, καὶ ἱερὰ καὶ θαυμάσιε, ὅτι τοῖς ὠμοδόροις θηρίων ὠμοτέροις ποτὲ περιπεσὼν, καὶ εἰρκτῇ κατακλεισθεὶς καὶ σκότῳ, καὶ εἰς κατάδρωμα τοῦτοις καὶ θοίνην οὐκ εὐαγῆ ταμιευόμενος, οὐ καταηλιώθης ἐν αὐτοῖς· ἀγαθῆς δὲ προνοίας πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ μόνου καὶ κρείττονος ἐπικουρίας τυχὼν, πάσης ἀπηλλάγης δυσχερείας τῶν φονευτῶν. Χαῖρε καὶ ἀγαλλία, ὅτι διὰ πολλῶν τῶν ὑπὲρ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκαταστασιῶν καὶ πόνων καὶ θλίψεων, τῆς ἐστῶτης κατεδράξω χαρᾶς· ὅτι διὰ κακοπαθείας, καὶ κόπιον μυρίων ὄσων καὶ τῶν ὑπὲρ ἀληθείας ἀναγκῶν, τῆς ἀμεταπτώτου καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἐχούσης εὐφροσύνης ἐπιδέδηκας. Χαῖρέ μοι, καὶ ἐντεινε, καὶ κατευοδοῦ καὶ βασιλεύε, ὡς ἀγαθειδῆς, καὶ υἱὸς γνήσιος τοῦ Βασιλέως τοῦ μεγάλου. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου· καὶ με τῆς ὑμετέρας μερίδος, ὦ μακάριε, τῆς ὑμετέρας ἀγάπης καὶ χάριτος κοινωνὸν παρειληφώς, εὐπαρρησιάστως ὀφθῆναι παρασκευάσον τῷ Θεῷ· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ πρέπει πᾶσα δόξα, κράτος καὶ αἰνέσις, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

Εἰς τὸν ἁγίον καὶ πανεύφημον ἀπόστολον Μάρκον τὸν εὐαγγελιστήν (54).

Ὅσπερ οὐχ ὅμοιαι τῶν σωμάτων πάντων αἱ μορφῆαι, οὕτως οὐδὲ τῶν ψυχῶν ἰδιότητες αἱ αὐταί· καὶ

bus, nec satis intellecta, libris consignavit, ac posteritati tradidit. In quibus mihi statim occurrit, quod de Marco in hæc verba narrat eodem illo capite quasi ex Aristione presbytero accepta: Μάρκος μὲν ἑρμηνευτῆς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν. Οὐ μέντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. Οὕτε γὰρ ἤκουσε τοῦ Κυρίου, οὕτε παρηκολούθησεν αὐτῷ. Ὑστερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ, ὃς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὡς περ σὺνταξίν τῶν Κυριακῶν ποιούμενος λόγων. *Marcus Petri interpres, quæ-*

ὡσπερ πολυειδῆ, τῶν ἀγίων ἡ ἀρετῆ, ἄλλου πρὸς ἄλλον τινὰ βίον ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι κατορθουμένου, καὶ τῷ περὶ ἕκαστον ὑπερβάλλοντι, ἕκαστου πρὸς τὸ

canque memoria mandaverat, diligenter perscripsit. Non tamen ordine pertexuit quæ a Domino aut dicta aut gesta fuerant. Neque enim ipse Dominum audiverat, aut sectatus fuerat unquam. Sed cum Petro, uti dicebam, postea versatus est; qui pro audientium utilitate, non vero ut sermonum Domini historiam contexeret, Evangelium prædicabat. Petri interpretem perinde tradunt Irenæus apud Euseb. l. v, c. 8, et Hieronymus in Catalogo, qui ipse ex Petri ore ait accepisse et scripsisse ut ab illo acceperat; Petrumque probasse, et sua auctoritate legendum ejus Evangelium Ecclesiis tradidisse: cum tamen Irenæus citatus, μετὰ τὴν τούτων ἐξοδὸν, post Petri Paulique excessum, dicat Marcum, quæ a Petro prædicata fuerant, scripto tradidisse; quem alii fere ante Petrum docent Alexandriæ diem obiisse. Ut sit, nemo sani judicii Marci Evangelium ex iis agnoscat, quæ Papias velut ejus notas assumit. Ubi enim sic desultorie nullaque certa serie rerum a Domino gestarum ejusve sermonum, conscriptum Marci Evangelium; quod Matthæi pene breviarium sit, et a Joannis prædicatione et baptismo ad Christi resurrectionem cuncta prosequatur, uti etiam edisserit hic Nicetas, non tumultuarie alia aliaque Petro dicta inter prædicandum, pro subjecta occasione, auditorumque ratione referat? Videatur qui sic loquitur, Marci Evangelium nec salutasse, ut nec presbyter ex quo jaclat se audivisse. Deinde, quæ ratio conscribendi Evangelium, quod maxime divina Scriptura et θεόπνευστος, non humana industria, sed divino afflatu ac Spiritu ad singula dirigente atque movente, composita. Potuit Petrus coryphæus et theologorum summitas Marco uti quasi a secretis, eique Evangelium foret: nec Marcus evangelista, sed Petrus esset: uti Joannes evangelista est, non Prochorus, sive quisquis ex illius ore excepit. Deinde potuit Petrus hortari ad conscribendum Evangelium (vel etiam ad hoc præcepto astringere) non suum quasi interpretem, vel quem gnævum sciret ut ex ipso audita in commentarios referret, sed in quo divinum afflatum et prophetiam (qua ipse prophetia præditus erat et primus apostolus), ad edendum librum canonicum agnosceret: in quo ipso munere, nihil minus a Matthæo atque Joanne (quin neque a Petro, si ipse conscripsisset Evangelium) haberet, uti serio urget Nicetas, nec fuco rhetorico, sed saniore theologia, ac cujus Petrus in sua Catholica præcipuus mysta ac doctor est. Qua ipsa ratione confici videtur fuisse Marcum, non solum Petri, sed magis Jesu discipulum; quanquam non primi ordinis et ex duodecim, sed ex septuaginta duobus, quos illis Dominus adjunxit; contra ac docent plures, hoc puto maxime fundamento, quod eum Petrus *filium charissimum* vocet; velut quem genuerit in Christo per fidem, uti Paulus genuit Timotheum. Non enim extraneo a Christi schola, aut in ea novitio, apostolorumque discipulo ea committenda fuit provincia, clauso in Jesu veris discipulis ac apostolis scriptorum canonicorum albo, quod Paulus (ipse Jesu apostolus, ac divino instinctu omnem theologiam edoctus, non humano ministerio ea institutus) mirabiliter epistolis suis absolvit, clarioribusque divinæ scientiæ radiis ac sensis illustravit. Filius ergo Petri Marcus, et quidem charissimus, quod ei adhæserit, operamque omnem navaverit, exque illo multa didicerit, ut erat Petrus summus vertex apostolici ordinis, quibus, accedente divino instinctu, feliciter usus sit, conscribendo Evangelio, uti etiam Lucas auctus a Paulo, seu magis a sanctissima Dei Matre, cum qua familiariter versatus sit, exque illa ipsa acceperit,

tes: ac sicut sanctorum multigena virtus est, cum videlicet alius aliud institutum in eodem Spiritu, vitæque genus adimpleat, ac singuli quibus pecu-

quæ tanta de Christi ortu ac infantia, aliis suppressa, edisserit. Non enim prophetiâ, humana h. e. adminicula, seu illi prævia, respuit; quod unum voluerint antiqui, etsi sic ὀργατικῶς locuti sint, nec satis ex dignitate scriporum canonici et evangelistæ. Origenes, *Dialogo de recta in unum Deum fide*, contra tria Megetii Marcionistæ principia, Eutropio philosopho Græco judice Marcum et Lucam ex septuaginta duobus asserit, quorum ipse Paulus auditor fuerit. *Primum amandavit, inquit, duodecim, post, septuaginta duos, ut Evangelium annuntiarent. Marcus igitur et Lucas, cum in numero septuaginta duorum essent, ipsi etiam Paulo Evangelium prædicabant.* Qua responsione hæretici elidit calumiam, inde falsi insinulantis Evangelium, quod non Christi discipuli, sed extranei et ascititii Marcus et Lucas, illud conscripsissent. De Lucæ Evangelii exordio, ut non officiat scienti Græce, jam ostendi in *Bibl. PP. concion.*, repetamque, vel etiam illustrabo, in Auctarii hujus Luca, seu commentario de ejus rebus gestis. Græci perinde Marcum Christi discipulum sentiunt, et quod sic passim et sine addito apostolum vocant et quod prima statim strophe canonis Θεόπτην indigitant, qui Deum ipse viderit, non corporeis solum oculis, ut increduli Judæi, sed fide cum eo versatus illiusque doctrinis institutus, quo nomine ipse discipulos beatos prædicat. Μάρκον τὴν θεόπτην εὐφημῶν, ἐπικαλοῦμαι τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ὅπως μοι ἐμπνεύσασα φωτιστικῶς ἀπελάσει τὴν ἀγνοίαν. *Qui Marci, qui Deum ipse vidit, laudes celebrem, invococo gratiam Spiritus, ut afflatu suo illuminando ignorantiam depellat.* Etiam Epiphanius hæres. 51 Marcum ex septuaginta duobus discipulis fuisse tradit, additque unum ex illis fuisse, qui scandalizati illo verbo Domini, *Nisi quis manducaverit carnem meam, et biberit sanguinem, non est me dignus*, dispersi sunt; undecunque hoc habuerit. Solet enim sæpe non magno judicio afferre ab aliis dicta, quandoque etiam alia aliis adversantia, vel certe non satis probata. Idne Marco contigerit, Petrique opera reversus sit, penes illum sit fides, ac quem auctorem exscripsit. Apud alios nulla ejus rei exstat mentio, nec nisi ex quibusdam apocryphis haberi potuit.

Alia quæstio est, sitne Marcus evangelista ipse Joannes, qui cognominatus est Marcus, Pauli et Barnabæ quandoque comes, et cujus illi causa ab invicem scissi sunt, cum is, illis relictis, domum abiisset, velletque Barnabas ejus rei pœnitentem recipere, Paulus nollet, severiore usus disciplina; qua sic profecit, ut idem postea utilem sibi ministrum eum agnoverit, et ad se adduci a Timotheo, Romæ scribens, rogaverit. Eundem existimat Origenes citatus, itemque Hieronymus in *Epist. ad Philem.* Cyrillus, seu alias Victor. Antioch. argumento in Marci Evangelium, Alexand. Monachus in Actis Barnabæ, Niceph. l. ii, c. 15. Auctor simularium versuum Menæorum: Συνοδοιπόρος ἔγένου τοῦ σκαύους τῆς ἐκλογῆς, καὶ σὺν αὐτῷ διήλθες ἁλὴν Μακεδονίαν· ἐν Ῥώμῃ δὲ φοιτήσας, τοῦ Πέτρου ἐρμηνεύς ἀναδέδειξαι, καὶ ἀνεπαύσω ἀθλήσας θεοπρεπῶς ἐν Αἰγύπτῳ, Μάρκε πάνσοφε. *Ilincis comes vasis electionis fuisti, et cum eo Macedoniam pertransisti; cumque Romam venisses, Petri dulcis interpretes effectus es: divinoque perfunctus certamine, in Ægypto quievisti.* Quam eandem strophem habent Menæa Tilliana mss. Auctor quoque canonis mss. in iisdem Menæis, qui totus ab edito diversus est od. v, stroph. 3: Διανοία τελεία Παύλῳ θεῖῳ κήρυκι συμπορευόμενος τὸν τοῦ κόσμου γῦρον κατεφώτισας· μεθ' οὗ νῦν πρέσβευε κοσμικῶν

liarins excellent, ab iis distinguantur, qui sui prope ordinis atque classis sunt: sic et quæ illorum laudibus defungatur oratio, varia quædam haud dubie fuerit, nec ejusdem omnino rationis, dum ipsam rerum veritatem, uti se illa habet, certa justaque conjectura assecutura sit.

Alia itaque apostolorum vita, alia prophetarum, uti nec eadem divinorum antistitum disciplina ac institutio. Præterea quoque alia triumphalis ordinis ad sanguinem usque adversus impios reluctatio, ac pro veritate in finem usque certandi constantia: quanquam profecto ac explorate ad unum omnes spectent scopum, ut præclara vitæ institutione Deo probentur atque placeant. Tanto autem quisque illorum orationis argumento difficilior, arduoque magis conatu laudandus sit, quanto etiam pluribus virtutum ornamentis ac præclaris dotibus, illius vita insignitur. Nulla porro tanta orationis vis, nulla lumina ac exquisita dicendi facultas, quæ non apostolicæ perfectioni victa concedat. Sin autem etiam in eo, qui sermone exornandus sit, evangelistæ munus atque ratio accedat, quam proluxa argumenti dignitas? Sin denique sacerdotali quoque principatu, ac pontificali infula is præfulgeat; ad hæc vero etiam martyrum desudato agone immarcescibilibus supremi omnium Regis manu coronis inclarescat; habet sane quem tanta illa decorant, ab eo qui ipsum laudantes digne exque merito ratione glorificat, eam laudem, quæ humanum omnem cogitatum ac sapientiam excedat. Nec quisquam adeo temerarius, ut nisi divini coelitus Spiritus ope conciliata, inconcessa præsumpserit.

Imploremus igitur Paraclæti virtutem, ac sapientiam quæ de coelis est, intelligentiamque fide atrahamus, quo magnum apostolum et evangeli-

σκανδάλων καὶ πειρασμῶν καὶ ἁμαρτίας λυτρωθῆναι με, Μάρκε ἀπόστολε! *Mente perfecta Paulo divino præconii itinerum comes, mundi orbem illustrasti; quocum nunc intercede, o Marce apostole! ut ab scandalis et tentationibus et peccato liberemur.* Alii tamen diversum fuisse asserunt, quod Marcus evangelista sic Petro assiduus hæserit, ab eoque in Ægypto dimissus, annos novemdecim eam Ecclesiam rexerit, et in Ægypto et Libya prædicaverit; cum Marcus alter diversa omnia egerit. Vid. Bar. an. 45, n. 44. Unde et auctor Synax. diversum omnino indicat, pluribus referens illi per Ægyptum et Libyam et Barbaricam (num Marmoricam?) et Pentapolim gesta, ac postremo martyrium Alexandriæ, cum ante Evangelium scripsisse, Πέτρον τοῦ ἀποστόλου ἐξηγουμένου αὐτῷ, quasi Petro doctore. Nicetas quoque in eam ivit sententiam. Quod addit Baronius, novisse hoc ipsum et majores (Basilii enim, inquit, eo tempore quo Paulus Romæ agebat quocum (ut diximus) aderat Marcus consobrinus Barnabæ, Marcum evangelistam Alexandrinam Ecclesiam excoluisse testatur. Basilii verba sunt l. i contra Eun., c. ult.: Καὶ Παῦλος ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελιζόμενος, καὶ Ἰάκωβος ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ Μάρκος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, καὶ ἄλλος ἐν ἄλλῃ πόλει, ἐπληροῦντο τῷ Πνεύματι· οὐδεὶς διαστήματος κωλύσας ἐν τῷ αὐτῷ ἐνεργεῖσθαι τὴν αὐτὴν χάριν. *Et Paulus Romæ evangelizans, et Jacobus Jerosolymis, et Marcus Alexandriæ, ac alius alia in civitate, Spiritu adimplebantur, nullo obstante intervallo, quin eadem eodem tempore afflarentur gratia), nihil mihi rem conficit. Petit Paulus in II sua ad Timotheum, ut is veniens adducat Marcum consobrinum*

κατ' αὐτὸν οἰκείως ἀφοριζομένου τάγμα, οὕτως καὶ ὁ ἐγκωμιστικὸς αὐτῶν λόγος ποικίλος τις ἂν εἴη, καὶ οὐ μονοειδῆς καθαρῶς, εἴ γε μέλλει τῆς ἐν πράγματι ἀληθείας κατευστοχεῖν.

Ἄλλος τοίνυν τῶν ἀποστόλων, καὶ ἄλλος ὁ βίος τῶν προφητῶν· ὡσπερ καὶ τῶν θείων ἱεραρχῶν ἡ πολιτεία· καὶ παρὰ τούτους ἄλλη τῶν ἀθλοφόρων καὶ μέχρις αἵματος πρὸς τοὺς ἀπεθεῖς ἀντικατάστασις, καὶ ὁ ὑπὲρ ἀληθείας ἕχρι τέλους ἀγὼν· εἰ καὶ πάντες ὁμολογουμένως πρὸς ἓνα σκοπὸν, τὴν τοῦ Θεοῦ εὐαρέστησιν, ὀρῶσιν. Τοσοῦτον δὲ τούτων ἕκαστος δυσχερῆς ἂν πρὸς ὑπόθεσιν τῷ λόγῳ καὶ προσαντέστερος γνωρίζοιτο, καθόσον καὶ διὰ πλείονων χαρακτηρίζεται κατορθωμάτων. Πάντα μὲν οὖν λόγον, καὶ τὴν μεγαλοφυέστατον τῆς ἀποστολικῆς ἠττάσθαι τελειότητος. Εἰ δὲ καὶ τῶν εὐαγγελιστῶν εἰς ὁ ἐπαινοδόμενος, πηλίκον τὸ μέγεθος τῆς ὑποθέσεως! εἰ δὲ καὶ ἱερατικῇ τελεταρχίᾳ, καὶ πρὸς τούτοις ἐτι μαρτυρικαῖς ἀγωνίαις καὶ ἀμαραντίνοις εἴη στεφάνοις ὑπὸ τοῦ παμβασιλέως ἐστεφανωμένος, ἔχει μὲν οὗτος κρείττω πάσης ἐννοίας ἀνθρώπων καὶ σοφίας τὸν ἔπαινον παρὰ τῷ ἀξίως δοξάζοντι τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν· καὶ οὐδεὶς οὕτω θρασύως τῶν ἀνεφίχτων κατατολμᾶν ἔλοιτ' ἂν, εἰ μὴ τὴν ἐκ τοῦ Πνεύματος ἄνωθεν ἐπισπάσαιτο ῥοπήν.

meriti ratione glorificat, eam laudem, quæ humanum omnem cogitatum ac sapientiam excedat. Nec quisquam adeo temerarius, ut nisi divini coelitus

Τοιγαροῦν ἐπικαλεσώμεθα τοῦ Παρακλήτου τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἄνωθεν σοφίαν καὶ σύνεσιν διὰ πίστεως ἐφελκυσώμεθα, ὥστε τὸν μέγαν ἀπόστολον

Barnabæ. Non erat ergo tunc Marcus Romæ cum Paulo, ac nec venisse liquet, aut quamdiu cum eo manserit, cum diu jam Paulus Romæ valde desolatus egisset, atque hæc scribens mortem proximam exspectaret. Quidni ergo vera Basilii probatio, etsi Marcus Barnabæ consobrinus, ipse Alexandrinus episcopus est? Quod præcipue non ejus generis episcopus fuerit, ac Jacobus Jerosolymitanus episcopus, semper templo assiduus, nec ullas apostolici muneris partes implens, sed apostolorum adjutor ipseque apostolus, variis locis prædicans fundansque Ecclesias, nedum in Ægypto, Pentapoli, Cyrenaica; sed in Italia Aquileiensem, aliasque. Si vera Synaxarii epocha prædicasse Marcum Alexandriæ κατὰ τοὺς χρόνους Τιβερίου Καίσαρος, dicendum, missum ab apostolo Alexandriam et in Ægyptum Palæstinæ vicinam, dum in Asia adhuc ipse moraretur, et ante Claudii tempora, fundasseque eam Ecclesiam per Marcum, quo fere tempore ipse fundavit rexitque Ecclesiam Antiochenam; ut quod per seipsum explere non poterat, per discipulum expleret: sicque cœpta ejus Ecclesiæ fundatione, cum Romam sedem transtulit, Marcum sibi necessarium adduxisse, quo interprete et ministro ipsam Romani imperii arcem invaderet; unde rursus, sicque exigente Ecclesiarum utilitate, eundem in Ægyptum remisit; ut nec ipse Petrus, ubi semel Romam venerat, semper Romæ mansit; sed in Syriam rediit, aliasque plures regiones lustravit. Erat non otiosa primorum illorum mystarum vita, nubiumque assimilés aliis aliisque locis divini eloquii imbrem depluebant totumque orbem rigabant.

καὶ εὐαγγελιστὴν, προσθήσω δὲ καὶ ἱεράρχην, καὶ τῆς Ἰησοῦ μεγαλειότητος μάρτυρα Μάρκον ἀφηγησάσαι· καὶ τοῖς ἐκ τῶν λόγων ἐπαίνοις ὡς ἄνθεσιν εὐωδιάσαι καὶ κατακοσμήσαι. Οὗτος γὰρ ἡμᾶς σήμερον, τῷ γλυκερῷ μὲν καὶ ἡδίστῳ τῆς αὐτοῦ μνήμης πρὸς οἰκεῖον ἀναζωπυρῶν αἶνον· τῷ ποικίλῳ δὲ τῆς ἀρετῆς καὶ μεγαλοπρεπεῖ, τὸν ὄκνον ἡμῶν ἐνείεις, ἀγωνίας τε ἅμα καὶ προθυμίας ἐμπίπλησιν. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοῦ εὐφημουμένου τὴν θεολόγον ἐπικαλεσάμενοι φωνὴν, βραχέα τούτῳ, καὶ ὅσα δώσει προσλαλήσωμεν· οὕτω γὰρ καὶ τὸ χρέος τῷ λογιωτάτῳ τοῦ Λόγου κατὰ δύναμιν ὑφέξομεν μαθητῆ, καὶ τῆ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ τὸν ἱερὸν ἀφοσιωσόμεθα πόθον.

Οὗτος τοίνυν ὁ ἐκλεκτός καὶ δοκιμὸς εὐαγγελιστῆς τοῦ Ἰησοῦ, ὁ λαμπρὸς τῆς οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου θεολόγος· ὁ φωτοφανέστατος τῆς Ἐκκλησίας λαμπτήρ· ὁ μὴ λόγοις μόνον σοφοῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγίαις Γραφαῖς, ἀλλὰ καὶ ἀγῶσι στερόχοις, ἀλλὰ καὶ παθήμασιν ἀθλητικοῖς ὑπέρλαμπρον τὸ κατ' αὐτὸν μαρτύριον ἀποπληρώσας τῷ Θεῷ. Οὗτος, τὴν ἀκοὴν πρότερον ἀκηχοῦς τοῦ Ἰησοῦ, οὐκ ἔβουσε τὰ ὦτα κατὰ τοὺς ἀπειθεῖς, οὐδ' ἤκουσε μὲν, ἀσυνέτως δέ· οὐδὲ συνετώς μὲν, οὐ μετὰ πίστεως δέ· οὐδὲ πιστῶς μὲν, ἀμελῶς δὲ τῷ κηρυττομένῳ προσφοιτᾷ λόγῳ· πάσις δὲ κατὰ σάρκα συγγενείας, πάσης κτήσεως καὶ προσπαθείας δὲ πάσης τῶν γηϊνῶν τελείως ὑπεριδὼν, ὡσπερ ἔλαφος ἔδραμεν ἐν δίψει, τῶν ζωηρόντων Χριστοῦ πλησθησόμενος πηγῶν.

Τί οὖν ὁ Κύριος, ἡ πηγὴ τῶν δωρεῶν, τὸ πλήρωμα τῶν ἀγαθῶν, ὁ τοῦ Πατρὸς ἀπαράλλακτος χαρακτήρ, ὁ τοῦ θεωτικοῦ Πνεύματος δοτήρ; πῶς οὗτος, ἡ ποία διαθέσει τὸν θερμὸν οὕτω προσήκατο φοιτητῆν; Ἄρα γε τοῦτον ὡς οὐκ εὐθετον ἀπώσατο; ἢ λόγου βραχέος ἀξιοῖ; ἢ τῷ πολλῷ πλήθει συναριθμεῖ τῶν πιστῶν; ἢ τῶν πρωτοαποστόλων τινὸς ἥττω παρέσχετο τὴν τιμὴν; Οὐ μὲνον. Ὁμοῦ δὲ εἶδε τοῦτον, καὶ τῷ βάλει τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐνέβλεψεν ὡς Θεός, καὶ ὄν πρὸ καταβολῆς ἤδει τοῦ κόσμου τῷ αὐτοῦ σώματι σύμμορφον ἐσόμενον, τοῦτον καὶ σωματικῶς ἔρτι φοιτῶντα παρ' αὐτὸν ἰδὼν, τὴν τοῦ νοῦς εὐθύς ἠρέτισαν εὐθύτητα, καὶ τὸ ἀχραιφνὲς ἠγάσθη τῆς πίστεως, καὶ τὸ καθαρὸν ἠγάπησε τῆς διανοίας, καὶ τὸ ἀληθευτικὸν τοῦ τρόπου καὶ ἀπλαστον περιηλικῶς, τοῖς πιστοτάτοις συντάττει τῶν ὁμιλητῶν.

Καὶ ἐπειδὴ τοῖς πρεσβυτάτοις ἐγκαταλεγεῖναι ἀδύνατον ἦν, ἤδη τῆς ἱεραῖς δωδεκάδος συμπληρωμένης· τοῖς δευτέροις μὲν τὴν τάξιν ἐναριθμεῖ· τῆ ἔθδοματικῆ λέγω λογόδι τῶν μαθητῶν· τῆς τῶν πρώτων δὲ χάριτος καταξιοῖ καὶ τιμῆς· οἷς, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου σεπτὸν ὑποφήτην αὐτὸν μετὰ ταῦτα, καὶ ἀξιόθεον ἀποδείκνυσιν ἱεροφάντην. Ἐπειδὴ γὰρ τῶν κατ' αὐτὸν μυστηρίων ἀχροατῆν, καὶ τῶν θεοτελῶν ἔργων ἐκείνων, καὶ τῶν ζωοποιῶν παθημάτων, καὶ τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀναλήψεως αὐτὸν ἀπέφηνε μύστην καὶ θεατῆν· καὶ τοῦ Πνεύμα-

stam, addam vero et antistitem, Jesuque majestatis testem Marcum laudibus celebremus, ac velut suaveolentibus floribus, encomiastico sermone aspergamus ac exornemus. Hic enim nos hodie dulci sua suavissimaque memoria, in suam excitat laudem; idemque nihilominus vario ac præmagnifico suarum virtutum cultu, torporem injiciens, timore pariter ac alacritate adimplet. Nos enimvero invocato Spiritus afflatu, ejusque ipsius qui laudis argumento propositus est, divina nobis adhibita voce, pauca illi, et quæ donaverit, proloquamur. Sic enim, tum eloquentissimo Verbi discipulo pro virili nostra debitum exsolvemus, tum sacro Ecclesiæ Dei desiderio defungemur.

Hic igitur probatus atque electus Jesu evangelista, Dei Verbi dispensationis clarus theologus, Ecclesiæ lucidissimum lumen, qui nedum sapientissimis sermonibus, sed et Scripturis sacris, sed et robusti animi certaminibus, sed et athleticis passionibus, supra modum illustre martyrium suum Deo adimplevit. Is, audita prius Jesu auditione, haudquaquam incredulorum more aures obturavit; nec vero audivit tantum, at sine intellectu; nec cum intellectu quidem, at sine fide; nec fide quidem, at animi socordia prædicationi auditum admovit: quinimo carnali omni sprete cogitatione, omni despecta substantia, terrenorum omni libidine perfecte contempta, cervi in morem, vitalibus Christi laticibus inebriandus ac proluendus accurret in siti⁵³.

Quid igitur Dominus, fons ille donorum, bonorum plenitudo, Patris incommutabilis figura, deifici Spiritus dator? Is nimirum quam ratione, quoque mentis affectu, tanto actum fervore discipulum admisit? Num quasi minus idoneum repulit? aut minoris fecit? vel promiscuæ fidelium turbæ annumerat? aut minore honore habet ac nullum primi ordinis apostolum? Minime gentium: quin mox ac vidit, et velut Deus, illius alta pectoris inspexit; quem ante mundi constitutionem suo corpori conformem fore noverat: ad se jam etiam corporali gressu venientem cernens, ejus statim animi rectitudinem probavit; fidei sinceritatem miratus est, mentis puritatem dilexit; moresque veri tenaces atque simplices amans, fidelissimorum discipulorum collegio adjungit.

Quoniam vero haud fieri poterat, ut sacro jam duodenario completo numero, antiquissimis illis primisque accenseret; iis accenset, qui secundi quidem ordinis essent (septuaginta nimirum electis discipulis), at primorum tamen gratia et honore auget; qua et postmodum Evangelii præclarum interpretem, divinumque sacrorum antistitem facit, Quod enim suorum te mysteriorum auditorem, divinorumque operum illorum, ac vivificarum passionum, resurrectionisque atque in cælum receptionis cognitione imbuerat, horumque spectatorem

⁵³ Psal. lxi, 5.

fecerat; ignis item specie delapso in discipulos Spiritu sancto, pari cum coryphæis compendio donaverat, omnisque cœlestis muneris participationem indulserat; ut quod ordinis præjudicio deesse videretur, alio expleretur munere; implet sapientia, implet majore gratia et veritate; omnis in te dispensationis dilucidam et claramque memoriam excitat. Quamobrem totus Deo afflatus, totus, o beate Marce! Christo excedens, ejusque fervens Spiritu atque instinctu actus; quin etiam magno primoque ac principe apostolorum Petro, uti fama est, in hoc provocante atque jubente, evangelicus scriptor, baptismum narras et tentationem, ducto divinæ tuæ descriptionis exordio ab ostensione Jesu Israel. Conscribis vero apostolorum electionem sublimemque legislationem, ac parabolis intextas divinas prædicationes; ad hæc omnis generis male habentium curationes, variaque miracula ac in Thabore transformationem, tuo illi sacro inseris commentario. Exinde admirandum Christi Jerosolymam ingressum edisseris, innocentumque olivarum ramis ac stratis vestibibus triumphi specie, clarum comitatum et acceptionem; sacram denique cœnam, proditionem, iniquam sententiam, crucem, funus, sepulturam, resurrectionem die tertia et apparitionem atque in cœlum receptionem, sacris Scripturarum monumentis consignans, ne magna salutis nostræ mysteria memoria diffunderent, egregie cavisti, quin et universo terrarum orbi, omniumque hominum animis (quod tua spectabat) magnum Evangelii lumen claro sidere intulisti: pariterque sacratissimo Matthæo, divinisque aliis Spiritus scriptoribus consentanea idemque valentia eodem Spiritu elucubratus, communem pietatis veræque doctrinæ tabellam, abs te conscriptum Evangelium cunctis proposuisti.

Eum in modum, eundem ac primi apostoli honorem consecutus, iisdem quoque consessor exististi. Sic apostolorum principis regni que cœlorum clavigeri, boni illius statim a Christo pastoris ac successoris sectator, ejusque omni fere civitate ac gente itinerum, sermonumque ac disputationum, necnon signorum ac prodigiorum socius, illius ~~inter~~ spiritu sacrisque Evangelii functionibus atque aliis Spiritus ministracionibus claruisti, ut ejus ipsius in spiritu Filius tum efficereris, tum inclyta nominis appellatione dicereris.

Ejus jussu atque ordinationibus Alexandriam Ægypti profectus Christo in ea Ecclesiam constituisti: illo ipso inconcusso fundamento posito; ipse statim a Jesu superædificatus, inque teipso cunctos fidelium cœtus committens coaptansque. Ac quod sacratissimus Jacobus Jerosolymorum Ecclesiæ, et his qui erant ex circumcissione, hoc ipse Alexandrinæ ac universæ Ægypto exististi.

Α τος μὲν πυροειδῶς ἐπ' αὐτοῦ καταίοντος, ἰσως τοῖς κορυφαίοις κατηξίωσεν· κοινωνόν τε πάσης ὁμοίως οὐρανίας ἀπέδειξε δωρεᾶς, ἵνα τὸ λοιπὸν τῆς τάξεως δι' ἐτέρου χαρίσματος ἀναπλησθῆ· πληροὶ μὲν σοφίας, πληροὶ δὲ χαρίσματος μεζονος καὶ ἀληθείας ἀνακινεῖ δὲ μνήμην ἐναργῆ τῆς ὅλης οἰκονομίας ἐν σοί. Ὅθεν ὁλος ἔνθους, ὁλος ἐξεστῶς, ὦ μακάριε Μάρκε, Χριστῶ, καὶ τῷ αὐτοῦ Πνεύματι διαθερμανθεὶς τε καὶ ἐμπνευσθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ μεγάλου δὲ καὶ πρωταποστόλου Πέτρου παρακινήθεις, ὡς γέ φασι, πρὸς τοῦτο καὶ προτροπαεὶς, εὐαγγελίξῃ μὲν τὴν βάπτισιν καὶ τὸν πειρασμόν, ἀρχὴν τῆς κατὰ σὲ θεοπνεύστου Γραφῆς, τὴν ἀνάδειξιν πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ἀναταττόμενος τοῦ Ἰησοῦ· εὐαγγελίξῃ δὲ τῶν ἀποστόλων τὴν ἐκλογὴν καὶ τὴν ὑψηλὴν νομοθεσίαν, καὶ τὰς παραβολικὰς θεολογίας· πρὸς δὲ καὶ τὰς παντοδαπὰς τῶν κακῶς πασχόντων θεραπείας, καὶ τὰ ποικίλα θαύματα, καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ θαβωρίου μεταμόρφωσιν τῇ ἱερᾷ ἐπισυνείρεις Γραφῇ· ἐπὶ τούτοις τὴν θαυμάσιαν Χριστοῦ πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ εἰσοδίαν θεηγορεῖς, καὶ τὴν μετὰ κλάδων ἐλαιῶν, καὶ ἱματίων στρώσεως τῶν ἀπειροκάκων δορυφορίαν καὶ δεξίωσιν. Ἐπὶ τούτοις τὸ δεῖπνον τὸ ἱερὸν, τὴν προδοσίαν, τὴν ἀδικὸν κρίσιν, τὸν σταυρὸν, τὴν κηδεσίαν, τὴν ταφήν, τὴν τριήμερον ἀνάστασιν καὶ ἐμφάνισιν καὶ ἀνάληψιν, ἱερολογίαις θελαῖς συντεταχῶς, οὐκ ἀφήκας λήθη τὰ μεγάλα τῆς ἡμῶν σωτηρίας μυστήρια παραβρῦσαι· τῇ οἰκουμένῃ δὲ πάσῃ, καὶ πάσαις ἀνθρώπων ψυχαῖς, ὅσον ἐπὶ σοί, τὸ μέγα τοῦ Εὐαγγελίου ἐνήστραψας φῶς· καὶ τῷ ἱερῷ Ματθαίῳ ἐράμιλλα, καὶ τοῖς ἄλλοις μυσταγωγῶσι τοῦ Πνεύματος, σύστοιχά τε καὶ ὁμοδύναμα τῷ Ἰωῶ Πνεύματι διαθέμενος, κοινωνόν [*al.* κοινόν] εὐσεβείας καὶ ἀληθογνωσίας πίνακα πᾶσι τὸ κατὰ σὲ προτέθεικας Εὐαγγέλιον.

Οὕτω τοῖς πρωταποστόλοις κατηξιῶθης τιμῆς, καὶ συγκαθέδρος ἐχρημάτισας τοῖς αὐτοῖς. Οὕτω τῷ κορυφαίῳ, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ κλειδοῦχῳ βασιλείας, τὸ μετὰ Χριστὸν εὐθὺς ἀγαθῶ ποιόμενι καὶ διαδόχῳ Πέτρῳ κατακολουθῶν, καὶ τῶν κατὰ πᾶσαν μικροῦ πόλιν καὶ πᾶν ἔθνος περιόδῶν, λόγιον τε καὶ συλλόγιον, σημείων τε καὶ τεράτων αὐτῷ κοινωνῶν, ἐπὶ τούτων αὐτοῦ τῷ πνεύματι, ταῖς τε ἱερολογίαις τοῦ Εὐαγγελίου, ταῖς τ' ἄλλαις τοῦ Πνεύματος ἱερουργίαις καὶ διακονίαις εὐηρέστησας, ὥστε καὶ εἰς οὖν αὐτῷ κατὰ πνεῦμα γενέσθαι καὶ κληθῆναι.

Ταῖς αὐτοῦ δὲ προτροπαῖς καὶ προχειρίσεσι καὶ τὴν κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξάνδρειαν καταλαβὼν, Ἐκκλησίαν ἐν αὐτῇ ἀνεστήσω Χριστῶ· ἀρρήκτον μὲν θεμέλιον ἐκείνον καταθέμενος· εὐθὺς δὲ μετὰ τὸν Ἰησοῦν ἐποικοδομούμενος αὐτὸς, καὶ ἐφ' ἑαυτῷ πάντα συναρρολογῶν καὶ συμβιβάζων τὰ συστήματα τῶν πιστῶν· καὶ ὅπερ ὁ ἱερὸς Ἰάκωβος (55) τῇ κατὰ Ἰερουσαλήμ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς, τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐκείνῃ τῇ πόλει, καὶ τῇ Αἰγύπτῳ πάσῃ κεχρημάτισας.

(55) Ὅπερ ὁ ἱερὸς Ἰάκωβος. Comparisonem auget Hieronymus in catalogo, secutus Eusebium,

ut solet, l. ii, c. 17, ubi multis contendit, quos Philo tanquam Judæos laudat, *Libro de supplicibus*,

Δυσὶ γοῦν τοῖς ἀνωτάτω τοῦ Πνεύματος χάρισμα- A
 σιν, ἀποστολικῶ τε καὶ ἱεραρχικῶ κατηρτισμένοι, τῷ μὲν πρὸς τοὺς ἔξω τῆς πίστεως, τῷ δὲ πρὸς τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας ὁ μακαριώτατος ἐχρῆτο· καὶ οἶα μὲν ἀπόστολος, πρὸς τοὺς ἑλληνίζοντας ἔτι παρρησιαζόμενος, παρακαλῶν, νουθετῶν, ἐλέγχων τὴν ἀσέβειαν, διασύρων τὴν ἀσελγείαν, θριαμβεύων τὴν τῆς θρησκείας ματαίότητα, παραδειγματίζων τῶν σεβασμάτων τὴν σαθρότητα, διαμαρτυρόμενος δὲ τὸν τῶν ὄλων Δημιουργὸν καὶ συνοχέα Θεόν. Διαμαρτυρόμενος πιστεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, καὶ τῷ αὐτοῦ Λόγῳ ὡς συμφυεῖ καὶ συνανάρχῳ, ὡς πρωτοτόκῳ πάσης κτίσεως, καὶ Μονογενεῖ· εἰδέναι δὲ καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ὁμότιμον τούτοις καὶ σύνθρονον καὶ συμφυεῖ· διδάσκων, καὶ παρακαλῶν πιστεύειν καὶ προσκυνεῖν, Πατέρα μὲν ὡς ἀγέννητον καὶ τῶν ὄλων αἴτιον, καὶ προάναρχον τῶν ὄντων πάντων ἀρχὴν· Υἱὸν δὲ, ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννώμενον προαιωνίως καὶ ὑπερουσίως· καὶ Πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὡς ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ὑπερανάρχως ἐξαλλόμενον. Παραινῶν δὲ καὶ παρεγγυώμενος ὅλην δυνάμει καὶ τοῦ ἐνὸς τῆς ὑπερουσίας ταύτης καὶ μοναρχικῆς Τριάδος τὴν φιλόανθρωπον κένωσιν ἐπιγνώσαι, καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴν σάρκωσιν μὴ ἀπαναίνεσθαι· ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξ ἀγνῆς κόρης γέννησιν, καὶ τὴν διὰ τοῦ Ἰωάννου βάπτισιν, καὶ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκίαν πᾶσαν, ὡς σωτήριον πάντα ἀποδέχεσθαι νόμον καὶ ἀληθείας ὀνόματα παρεχάλει· πρὸς δὲ, καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν σταύρωσιν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ τὴν λόγχην, καὶ τὴν ταφὴν μὴ ἐπαισχύνεσθαι· ὡς ἀσθενῆ καὶ ἐπονείδιστα· ἀλλὰ τὴν ἐξ ἁδοῦ τρι- C
 ἡμέρον μετ' ἐξουσίας ἔγερσιν, καὶ τὴν συνεξανάστασιν τῶν νεκρῶν, καὶ τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνοδὸν θεωροῦντας καὶ πιστεύοντας, ἐλλαμπρύνεσθαι μᾶλλον καὶ δοξάζεσθαι, εἴπερ Θεοῦ δυνάμει ταῦτα γνωρίσματα σαφῆ· προσδοκᾶν δὲ καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ πάλιν δευτέραν μετὰ δόξης ἐπιφάνειαν, καὶ παντὸς τοῦδε τοῦ κόσμου τὴν ἐπὶ τῇ κρείττονι ἀλλοίωσιν καὶ μεταποίησιν, καὶ τῶν νεκρῶν τὴν ἀνάστασιν, καὶ τῶν δικαίων τὴν ζώωσιν, καὶ τῶν ἀμαρτωλῶν τὴν κα-
 τάρτησιν.

tionem, necnon mortuorum resurrectionem, justorumque vivificationem ac peccatorum condemnationem.

¹⁵ Coloss. 1, 15.

θεραπευτὰς seu cultores Christianos jam tum mo-
 nachos fuisse, qui Marcō doctore Alexandriae prae-
 starent, quod Jerosolymis fideles, quos Lucas re-
 fert, venditis possessionibus, ad pedes apostolorum
 pretium detulisse, habuisseque omnia com-
 munita; quae nobis forma religiosae paupertatis, in
 Christi ipsa familia et apostolis consecrata. Quod
 ita senserit Eusebius et scripserit, graviter repre-
 hendit Scaliger libro vi *De emend. temporum*, ei-
 que assentitur Henric. Valesius ad eundem Eu-
 sebiū; nec putem abhorreere quos omnes in ma-
 nibus Marci laudatores habeo (Beda excepto et
 Damiano), Nicetani, Procopium rhet., Laurentium
 Justin., etc., quod in suis encomiis nullam
 ejus rei mentionem fecerint, ut nec Graeci in Me-
 naeis: quorum proinde ego judicium non facile
 rejecerim. Ut enim placeant monachorum origines
 sic antiquae, non tamen facile est, tanta quae ob-
 stant decoquere. Erant Alexandriae a prima capti-
 vitate innumerabiles Judaei; ipsi legis aemulatores,
 in quibus erant οἱ τὰ πάτρια φιλοσοφούντες, et

Duplici itaque supremo Spiritus munere (aposto-
 lico scilicet et hierarchico seu pontificio) perfectus,
 altero quidem vir beatissimus erga eos utebatur qui
 extranei a fide erant, altero in eos, qui illius opera
 ad fidem accessissent; ac, pro apostoli quidem
 munere, ad eos qui Graecanico adhuc errore tene-
 rentur loquens libere, obsecrans, increpans, ar-
 guens impietatem, impudicitiam accusans, super-
 stitionis vanitatem traducens, numinum debilitatem
 suggillans; universorumque Creatorem et conser-
 vatorem Deum contestans. Contestans nimirum
 Deo vivo ac vero credere, ejusque Verbo, ejusdem
 scilicet ac ille naturae, ac coaeterno, tanquam pri-
 mogenito omnis creaturae ¹⁵, et Unigenito. Scire
 vero etiam Spiritum sanctum, tanquam pari ac
 B illi honore et dignitate, eademque sede subli-
 mem ac ejusdem naturae. Docens nimirum, hor-
 tansque ac obsecrans, crederent et adorarent, Pa-
 trem quidem ut iogenitum remque universalium
 auctorem, omnium denique principium omne an-
 tecedens principium: Filium vero, ut ex Patre
 praeterne ac supersubstantialiter natum: ac deni-
 que Spiritum sanctum, ut qui eodem auctore praeter-
 aeternae prosiliat. Hortans totis viribus atque admo-
 neans, unius quoque supersubstantialis hujus
 Trinitatis unoque principatu pollentis benignissi-
 mam exinanitionem agnoscerent, Deique Verbi in-
 carnationem non abnuerent. Quin et suadebat na-
 tum ex castissima puella, et a Joanne intinctum,
 omnemque evangelicam doctrinam, ceu salutarem
 legem ac veritatis decreta, omnes reciperent. Praeter-
 C terea vero etiam propter nos susceptam crucem,
 mortemque et sepulturam, ut infirma et probrum
 habentia non erubescerent; sed qui triduanam ex
 inferis cum potestate suscitationem, mortuorumque
 pariter excitationem, atque in caelum ascensum
 considerarent ac crederent letarentur magis ac
 gloriarentur: quippe cum haec divinae virtutis per-
 spicua indicia essent: expectarent denique etiam
 secundam e caelo rursus cum majestate appa-
 ritionem, mundique universi in melius immuta-
 tionem, necnon mortuorum resurrectionem, justorumque vivificationem ac peccatorum condemnationem.

ἀσχοῦντες, qui vita severiori sanctitatem quamdam
 D vulgā majorem praeferrent, quos latuisse Philonem,
 Judaeine essent an Christiani, cum ipse Alexandriae
 ageret, rerumque Judaicarum peritissimus esset,
 nec cum res Christianae laterent, aegre suaderi
 potest. Accedunt alia quae prosequitur Valesius
 longe diversa ab illis quae erant Christiani ritus,
 et quae recepta Christianorum moribus Jerosoly-
 mis nos docet Actuum liber. Diversos ab Essenis
 ostendit Valesius contra Scaligerum. Mihi non
 licet plura inquirere. Monachorum Aegyptiorum
 origines, post illas Jerosolymis et in apostolis de-
 signationes, maxime probō, quas in monachis Rai-
 thonis et Sinaitis habet Ammonius a me produ-
 ctus, insinuatque Antonii Vita, et Pauli Eremitae,
 ac si quid exstat his antiquius, modo sanae fidei,
 non apocryphorum insomniis nutans, aut minus
 exploratum. Si cui tamen Eusebii, Hieronymi,
 Epiphani, etc., sententia placet, ut magis pia et
 favens instituto monachorum, adeat Baronium
 an. 64.

Hæc quidem ille, ceu plane verax ac veritatis præco, scripto pariter vivaque voce tradens, populis prædicabat. Ex illis vero, alii quidem verbis assentiebantur; quicumque scilicet recto animo erant, ac quorum cor invisibilis Spiritus afflatus tetigerat. Hos nimirum veritati doctrinæ admovens ac aqua emundans, Spirituque illuminans, necnon sacris divinorum signis initians atque consummans, filios immaculatos per lavacrum regenerationis Deo obsignabat. Quicumque autem pravo corde atque impii erant, in divinam contumeliosi doctrinam, superbo animo ac dura mente adversus disertissimum contumaces præconem, nimio furore percitidantibus in eum stridebant; struebantque insidias, qua aperta molitione grassantes, qua occultis consiliis malignantes, atque eos qui essent ex Ecclesia corripientes, magistratibusque ac præsidibus offerentes, calumniantes, facultates auferentes, modis omnibus aggredientes, omni machina arteque affligentes (ejuscemodi nimirum diaboli æmulatio est) omnisque generis inventis creaturos se molestiam animique angustam beatissimo viro arbitran-

tes. Is autem, haud secus ac grandis quædam marina rupes atque prædura, vixque non dicam, imo terræ sinu radicata, irruentium fluctuum incursibus omnibus ac reciprocis æstibus, cunctisque ventorum violentis flatibus inconcussa inflexaque manet; sic sane hic quoque, alto valde consilio atque animo, in vera, et quæ mente intelligitur, fundatus petra, rectissimisque ac fortissimis rationibus inconcusse in Christo radicans, concinne tranquillaque securitate in eo consistebat; nulloque terrentium insultu pavidus, ei, qui secundum doctrinam est, fideli sermoni incumbebat; atque ad omne tentantis periculum struemque impercussus atque inflexus manens, Ecclesiam suam firmiter tutans stipansque, ab adversantium flatuum injuria illasam conservabat.

Eum in modum vir inclytus Marcus, quæ in verbis posita est (quandoque vero etiam quæ in signis atque portentis) apostolicam virtutem erga Græcos ostendens, domesticorum fidei tanquam divinissimus antistes salutem adimplebat. Quis enim vero ejus implendæ modus? Divinæ sapientiæ verbis atque doctrinæ Spiritus, eorum quotidie mentes illustrabat; ac carnalem quidem amicitiam atque peccati consuetudinem inhibens, spiritus lege ac amoris vi Christo despondebat; ab omnique noxia cupiditate, ac terrenorum dementi ratione, appetitione arcens, cælestium duntaxat et stabilium, et quæ vera bona sint, desiderium instillabat.

Sic igitur, ut paucis dicam, sacris sermonibus atque doctrina fidelium mentes ædificans, rursusque operibus sacras sacrosanctorum mysteriorum

(56) *Τὰς ἱεράς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἱεροτυπίας.* Est grave hoc testimonium pro Marci Liturgia, qua et modo utuntur Ægyptii, meminitque Balsamon, etsi locus non occurrit, qua tamen eis

Ταῦτα ὁ μὲν, ὡς ἀληθῆς τῷ ὄντι καὶ ἀληθείας εὐαγγελιστής, ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως παραδίδους τοῖς λαοῖς εὐηγγελίζετο τῶν δὲ οἱ μὲν ἐτίθεντο τοῖς λαγομένοις, ὅσοι τὸν νοῦν ἤσαν εὐθεῖς, καὶ ὧν τῆς καρδίας ἀοράτως τὸ Πνεῦμα κατεδράττετο· τούτους τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας προσαγόμενος, καὶ τῷ ὕδατι καθαίρων, καὶ τῷ Πνεύματι φωτίζων, καὶ ἱερομύστοις τελεσιουργῶν θεοπλαστίαις, ἀμώμητα τέκνα διὰ τῆς παλιγγενεσίας ἐσφράγιζε Θεῷ· ὅσοι δὲ σχολιάς ὄντες ἐτύγχανον καρδίας καὶ δυσσεβοῦς, πρὸς τὸν θεῖον λόγον ἐξυθρίζοντες, καὶ ἀλαζόνι φρενὶ καὶ γνώμῃ σκληρᾷ τοῦ λογιωτάτου κήρυκος ἀπαυθαδιαζόμενοι, ἔτριζον μὲν τοὺς ὁδόντας ἐμμαινόμενοι σφοδρῶς ἐπεσθούλευον δέ· τοῦτο μὲν ἀναφανδὸν κατ' αὐτοῦ συσκευαζόμενοι, τοῦτο δὲ καὶ κρυφῆ σκαιωροῦντες, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας συναρπάζοντες, καὶ τοῖς πολιτάρχαις προσάγοντες, συκοφαντοῦντες, ζημιοῦντες, πᾶσι τρόποις ἐπιχειροῦντες, πάσῃ μηχανῇ καχοῦντες (τοιούτος γὰρ ὁ τοῦ διαβόλου ζῆλος), καὶ πάσαις ἐπινοίαις τὸν μακαριώτατον ἄνδρα δοκοῦντες λυπεῖν.

Ὁ δὲ, καθάπερ τις πέτρα πελιδῶς μεγάλη καὶ στερεὰ, εἰς βάθος γῆς, οὐ μὲν οὖν ὅσον εἰπεῖν, ἐρρίζωμένη, πάσαις μὲν χυμάτων ἐμπτώσεσι καὶ παλιβόλαις, πάσαις δὲ βλαῖς πνευμάτων καὶ προσβολαῖς ἀβρόχῳ; τε μένει καὶ ἀκλινής, οὕτω δὲ καὶ οὗτος, βαθεῖα σφοδρὰ διανοία τῇ ἀληθινῇ πέτρᾳ καὶ νοητῇ τεθεμελιωμένος, καὶ λογισμοῖς εὐθυτάτοις τε καὶ στερεοτάτοις ἀκατασελίστως ἐρρίζωμένος Χριστῷ, ἔμενον μὲν ἀραρότως καὶ ἀπαθῶς ἐν αὐτῷ· ἀντείχετο δὲ τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, οὐδεμιᾷ πτυρόμενος τῶν νομιζόντων φοβεῖν προσβολῇ· ἀκατάπληκτος δὲ μένων πρὸς πᾶσαν τοῦ πειράζοντος πείραν καὶ ἀβρέπῆς, καὶ τὴν κατ' αὐτοῦ ἀβραγῶς Ἐκκλησίαν συγκροτῶν, τῆς ἀπὸ τῶν ἐναντίων πνευμάτων ἐπηρείας ἀνεπηρέαστον ἐτήρει.

Οὕτως ὁ μέγας Μάρκος πρὸς τοὺς ἐλληνίζοντας, τὴν ἐν τοῖς λόγοις, ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν ἐν σημείοις καὶ τέρασι, ἀποστολικὴν δύναμιν ἐπιδεικνύμενος, τῶν οικείων αὐτῷ κατὰ πίστιν ὡς ἱεράρχης ἐνθεώτατος τὴν σωτηρίαν ἱερούργει. Ἀλλὰ τίς ὁ τῆς ἱερούργιας τρόπος; Λόγοις μὲν θεοσοφίας καὶ διδασκαλίας τοῦ Πνεύματος, τὰς αὐτῶν ὁσημέραι κατεφώτιζε ψυχάς· καὶ τὴν σαρκικὴν μὲν φιλίαν, καὶ τὴν συνήθειαν τῆς ἀμαρτίας ἐπικόπτων, τῷ νόμῳ τοῦ Πνεύματος καὶ τῷ φίλτρῳ κατηγγυᾶτο Χριστοῦ· πάσης δὲ βλαβερᾶς ἐπιθυμίας ἐξείργων τῆς ἀλογιστίας τῶν ἐπὶ γῆς, μόνον τῶν οὐρανίων καὶ ἐστῶτων, καὶ ὄντως καλῶν τὴν δρεξίν ἐνέσταζεν.

Ὡς ἐν βραχεῖ μὲν οὖν δὴ εἰπεῖν, οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς λόγοις τὰς πιστῶν ὠχοδόμει ψυχάς· ἔργοις δὲ πάλιν, τὰς ἱεράς τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἱεροτυπίας (56)

uti non prorsus liberum sit Constantinopoli, sed ea quam passim in sacris adhibet Ecclesia Constantinopolitana, nempe Chrysostomi; certis etiam diebus Basillii. Edidit Marci Liturgiam Joan.

πανιέρως διασκευαζόμενος, καὶ προσευχὰς ἐγγρά-
φους παραδιδούς, καὶ τὴν μυστικὴν καὶ ἀναίμακτον
τοῦ ζωαρχικοῦ σώματος, καὶ αἵματος ἱεροτελεστίαν
τε καὶ λειτουργίαν, θεοτυπώτως παραδόσασι, καὶ
ἀμώμοις τῷ πνεύματι διατυπούμενος ἀκολουθίαις,
τύπον τε τῶν βαπτισμῶν καὶ χειροτονιῶν ἱερῶν,
καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεραρχίαν,
εὐχῶν τε μυστικῶν ἱερολογίαις, καὶ συμβολικαῖς
θεσμοθεσίαις ἀποστολικῶς διαταξάμενος, οὐ τῇ κατ'
αὐτὸν γενεᾷ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσαις ἐξῆς, ἱεραθέ-
της σωτήριος, καὶ καινῆς διαθήκης ἄριστος νομο-
θέτης ἀναπέφηνεν.

Καὶ οὐχ ὡσπερ Μωσῆς ἐκεῖνος ὁ πάνυ, κραταιᾷ
χειρὶ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐμπεπαιχῶς· πρὸς τὴν ἔρη-
μον δὲ καὶ τὸ ὄρος διαθεθικῶς· ἐδέξατο μὲν ἀνω-
θεν νόμον, τὸν ἐν γράμματι δέ· καὶ νομοθετεῖ μὲν,
μόνῳ τῷ Ἰσραὴλ δέ· ἀλλ' Αἰγυπτίοις μὲν νοητοῖς,
ταῖς ἀντιτεταγμέναις δυνάμεσι, καὶ πᾶσι τοῖς ἀσε-
βέσιν τῶν Αἰγυπτίων συμπλεκόμενος, καὶ κατακρά-
τος τούτου, τροπούμενος, καὶ καθαιρῶν· τὴν ἀσε-
βειαν δὲ αὐτῶν καὶ ἀσέλγειαν ἀπημάντω· ὡς Ἐρύ-
θραν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διαβάς, καὶ πρὸς τὴν ἡρε-
μαίαν τοῦ νοῦ κατάστασιν καὶ γαλήνιον, ὡς ἔρημον
προσχωρῶν, καὶ τῷ τῆς θεολογίας προσαναβαίνων
ὄρει στόμα κατὰ στόμα προσλαλεῖ τῷ Θεῷ· καὶ τὸν
νόμον ἐκεῖθεν οὐ τοῦ γράμματος, ἀλλὰ τοῦ πνεύμα-
τος νομοθετεῖται· καὶ ἱερουργίαν, οὐ τὴν ἐν τύποις
τε καὶ σκιαῖς, ἀλλὰ τὴν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι
θεωρουμένην μυσταγωγηθεὶς, οὐ τῇ κατ' αὐτὸν Ἐκ-
κλησίᾳ μόνον, ἀλλὰ τῇ καθολικῇ νομοθετεῖ. Καὶ οὐχ
ἐνὶ μόνον ἔθνεσι, καὶ τούτῳ μικρῷ καὶ ὄρειοις μικροῖς
διειλημμένῳ, τῇ οἰκουμένῃ δὲ πάσῃ, καὶ παντὶ τῷ
Χριστωνύμῳ πληρώματι μυστικῶς ἐπιστατεῖ· καὶ
διαθήκη καινῆ, καὶ παράδοσις ἀποστολική, καὶ νόμος
κλήθειας, πᾶν τὸ παρ' ἐκεῖνου λεχθὲν, ἢ παραδοθὲν,
οὐ τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι μόνοις, ἀλλὰ καὶ πάσαις καθ-
όλου ταῖς ἱεραῖς Ἐκκλησίαις χρηματίζει.

Ἐπεὶ δὲ πάσαις μὲν ἀποστολικαῖς θεοσημεσίαις,
πάσαις δὲ θείαις χρώμενος ἱερουργίαις, τὸ ἔργον εὐ-
άρεστον Θεῷ καὶ τέλειον τῆς αὐτοῦ παρέστησε δια-
κονίας, καὶ πολλοὺς μὲν τῷ χρίσματι τῆς ἱερωσύνης
τετελειωκῶς· παμπόλλους δὲ τῆς εἰδωλικῆς ἀπάτης
καὶ πλάνης ῥυσάμενος, διὰ πίστεως προσήγαγε τῷ
Χριστῷ, ἄξιον κέκριται μηδὲ τῆς ἀθλοφορικῆς (57)
αὐτὸν ἀπολελεῖσθαι τιμῆς.

a Sancto-Andrea, Ecclesiae Parisiensis canonicus, ex cod. monasterii S. Mariae τῆς Ὀδηγητρίας in Calabria, ex-cribente atque mittente Sirleto cardinale. Fuerintque adeo duo magni antistites ipsi sacrorum antistites et divinarum caeremoniarum auctores, ambo apostoli secundi ordinis, viri maxime spiri-
tales, Jacobus et Marcus: unde reliqui tanquam ex limpidissimo fonte, quæ ejus generis sancta tra-
diderunt, hauserint; sive etiam illis, ceu solidis-
simo fundamento, sua pro temporum ratione vel explicatoria vel breviata, seu aliter composita, su-
perstruxerint; sive id ita illis usurpatum divino instinctu, ac sponte ea assumpta provincia, sive quia majores apostoli istud muneris eis injunxerunt, dum illi, iis quæ sunt propius apostolici muneris, toti incumbunt, id est, prædicationi; quam Paulus sic proprium sibi munus voluit, ut ad hoc

A caeremonias sacratissime componens ac preces scripto tradens, mysticamque et incrementam vivi-
lici corporis atque sanguinis celebrationem ritum-
que divinis traditionibus, ac omni labe puris offi-
ciii informans; baptismatum denique ac sacrarum ordinationum ritum, omnemque prorsus ecclesia-
sticam hierarchiam precum mysticarum sacris ser-
monibus ac symbolicis institutionibus apostolico sensu nutuque instituens, [nedum suæ, sed et cun-
ctis deinceps ætatibus, salutaris sacrorum antistes, novique testamenti optimus legislator effulsit.

Nec sicut celeberrimus ille Moses in manu forti percussis Ægyptiis, atque in desertum secedens, conscensoque monte cœlitus quidem, at in littera
B tamen positam Legem accepit; ac lege quidem sancit, verum soli Israeli: quinimo cum spiritalibus Ægyptiis (adversariis scilicet potestatibus cunctis-
que Ægyptiorum impiis) congressus, iisque penitus fuis ac profligatis, necnon illorum impietate ac lascivia, instar maris Rubri innoxie in Christo Jesu superata; velutque in desertum, ad tranquillum
mentis statum quietumque secedens, tumque abunde conscenso theologiæ monte, ore ad os cum Deo sermones miscet; indeque non litteræ, sed spi-
ritus legem docetur; sacramque functionem, non quæ in figuris et umbris, sed quæ in spiritu et veritate intelligatur, hauriens, nedum suæ ipse, sed et universali sancit Ecclesiæ; nec uni duntaxat
C genti, eique ejusmodi, ut ipsa exigua angusti-
busque terminis comprehensa sit, sed universo terrarum orbi ac Christianorum omni cœlui my-
stice præscribit; novumque testamentum et apo-
stolica traditio, lexque veritatis audit, quidquid ab eo nedum Alexandrinis, sed et cunctis universim sanctis Ecclesiis dictum aut traditum sit.

Quod vero universis apostolicis signis divina virtute exhibitis, cunctisque sacris functionibus peractis, ministerii sui opus quam acceptum Deo perfectumque reddiderat, multisque sacerdotali unctione consummatis, complures a simulacrorum cultu atque errore liberatos per fidem Christo ad junxerat, operæ pretium visum est, ne et triumphalis eum pugnae honor deficeret.

D singulariter se missum a Spiritu sancto professus sit, non ad baptizandum, vel etiam ad ritus sacros conscribendum: quanquam tradidisse eum Corin-
thiis, quæ Eucharistiæ ritum spectarent, et ad εὐταξίαν in Ecclesia, aliaque ejus generis, nedum scripto, sed etiam verbo, ex ejus ad eos Epistolis comperitissimum est. De Jacobo alias dixi in meo Hippolyti indiculo, deque regendæ Ecclesiæ ac instituendæ sic inter illum et Petrum ac Joannem distributo munere.

(57) Μηδὲ τῆς ἀθλοφορικῆς. Marci martyrium perinde Menæa referunt, Metaph., Niceph., etc. Quod ignem accessisse ad reliqua tormenta scribit Nicetas, videtur singulare. Potuit sic turba tumultuante ac saviente, ut est Alexandrinorum ferox ingenium, cadaver in ignem conjici; unde Marci discipuli extractum honorifice sepelierint.

Cum jam itaque præsto esset emigrationis tempus ac præmia conferenda essent, repente Alexandrinorum nequissimis zelus inardescit; zelus scilicet dæmoniaci furoris ac sui impotens. Illi, consilium in sanctum ineuntes, atque in ejus ædes invadentes, cum Dominicum opus agentem offendissent, violenta manu abreptum, soli pavimento allidunt; tumque ligatis e collo funibus, alii quidem media Alexandria ludibrio propudiosoque spectaculo ab ante trahebant, alii secuti fustibus lapidibusque tundebant: qua is sævitia, sacra Deoque dilecta ac gratissima victima exstitit.

Eum in modum, apostolorum summa admiratione digne, sacrorum antistitum sacratissime, triumphatorum athletarum fortissime ac generosissime, crucientum adhuc necantium manibus scissum carnis integumentum relinquens, ad certaminis ipsum presidem ac Servatorem Christum corona redimitus receptus es; posteaque sacro illo corpuseculo igni sacrificato, ita undique ei, quem dilexeras, factus hostia, holocaustum perfectum immaculatum in odorem suavitatis oblatum es.

Ave itaque, divine divinoque sensu evangelista! Gaude, quod etsi inferiori duodecim ordine ac classe, Evangelii tamen functione ac Paracloti donis, ab eorum nihil perfectione deficias.

Gaude quod apostolis ut apostolus, evangelistis tanquam evangelista, patriarchis ut patriarcha, atque ut martyr martyribus communeratus sis ac cooptatus; hincque varii generis corona eximie præfulgens, summo omnium Regi astare a dextris dignus habitus es.

Gaude, quod non semel, sed et sæpius, bono Jesu testimonio perfunctus, neque semel vinctus funibus, media civitate tractus, et laceratus carnibus es, et tuo ipsius cruore infectus: sed post primam laniam, semivivus in carcerem conjectus, ac noctu angelica voce sanatus atque animatus, et in crastinum simili adhuc ratione ligatus tractusque, inque eum modum astantis Domini ac pacis osculo donantis aspectu recreatus nulla verborum vi explicabili gaudio et exultatione ad eum emigrasti.

Gaude, Marce, *Excelsi mandatum* ex nominis ipsa ratione. Vere enim Altissimi propemodum mandatum exstitisti, justificans eos qui sequerentur, ac condemnans eos, qui tuo Evangelio increduli essent. Gaude et letare, tuique memorum memor, tuæ nos claritatis et gratiæ, tuæ in cællis jucunditatis et splendoris participes precibus effice, in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor, gloria et potestas æterna. Amen.

A Ἐπεὶ δὲ τῆς ἀναλύσεως καὶ τῶν στεφάνων ὁ καιρὸς ἤδη παρῆν, ζῆλος μὲν ἐξάπινα τοῖς τῶν Ἀλεξανδρέων ἀνάπτεται πονηροτάτοις· ζῆλος δαιμονιώδης, καὶ οὐ καθεκτός· οἱ συμβούλιον κατ' αὐτοῦ λαβόντες, καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ μακαρίου πεφθακότος, καὶ τοῦτον τοῦ Κυρίου τὸ ἔργον καταλαβόντες ἐργαζόμενον, συναρπάξουσιν τε σφοδρῶς, καὶ τῷ τῆς γῆς ἐδάφει προσκράσσουσιν. Ἔτα καλωδίους αὐτοῦ τὸν τράχηλον ἐξάψαντες, οἱ μὲν ἐμπροσθεν εἶλον διὰ μέσης Ἀλεξανδρείας θεατρίζοντες καὶ παίγνιον τιθέντες· οἱ δὲ ξύλοις καὶ λίθοις ἐπόμενοι κατέκλων· καὶ θῦμα ἱερὸν οὕτω καὶ φίλον Θεῷ καὶ εὐχάριστον ἔβρυσαν.

B Οὕτως, ὦ θαυμασιώτατε τῶν ἀποστόλων, τῶν ἱεραρχῶν ἱεροτελεστικώκατε· τῶν ἀθλητῶν στεφρότατε καὶ γενναιώτατε, τὸ σάρκινον ἐλυτρῶν μαιφόνους· ἔτι ῥηγνύμενον χερσὶν ἀφείς, πρὸς τὴν ἀγνωθῆτην καὶ Σωτῆρα στεφανηφορῶν ἀνελήφθης Χριστόν· καὶ τὸ ἱερὸν δὲ μετὰ ταῦτα σωματίον διὰ πυρὸς ἱερουργούμενος, καὶ οὕτω, διὰ πάντων τῷ ἡγαπηχότι σε καθιερούμενος, ὀλοκάρπωμα τέλειον ἀμωμον εἰς ὁσμὴν εὐωδίας ἀνηνέχθης αὐτῷ.

Χαῖρε τοίνυν, ὦ θεσπέσιε καὶ θεόφρον εὐαγγελιστά. Χαῖρε, ὅτι εἰ καὶ τὴν τάξιν τῆς δωδεκάδος ὑποβέβηκας, ἀλλὰ τῇ ἱερουργίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῖς τοῦ Παρακλήτου χάρισμασιν οὐδὲν τῆς ἐκείνων ἐλείφθης τελειότητος.

C Χαῖρε, ὅτι τοῖς ἀποστόλοις ὡς ἀπόστολος, τοῖς εὐαγγελισταῖς ὡς εὐαγγελιστής, καὶ τοῖς πατριάρχαις μὲν ὡς πατριάρχης, ὡς μάρτυς δὲ τοῖς μάρτυσι συνηριθμημένος καὶ συντεταγμένος, καὶ ποικίλῳ στεφάνῳ διὰ ταῦτα καθωραϊζόμενος, ἐκ δεξιῶν παραστῆναι τῷ Παμβασίλει καταξιούσαι.

D Χαῖρε, ὅτι οὐχ ἅπαξ τὴν καλὴν Ἰησοῦ μαρτυρίαν ἐμαρτύρησας, πλεονάκις δὲ· οὐδ' ἅπαξ σχοινοῖς καταδεθείς διὰ μέσης τῆς πόλεως εἰλκυσθῆς, καὶ τὰς σάρκας κατετρύφθης, καὶ τῷ οἰκείῳ αἵματι ἐθάψης· ἀλλὰ μετὰ τὸν σπαραγμὸν τὸν πρῶτον εἰς εἰρηκτὴν ἡμιθανῆς ἐμβλήθεις, καὶ δι' ἀγγέλου φωνῆς νυκτὸς λαθεὶς καὶ προθυμοποιηθείς· καὶ τῇ ἐξῆς αὐθις ὁμοίως δεθείς καὶ κατασυρεὶς, καὶ οὕτως ἐπιστάντα τὸν Κύριον καὶ εἰρηνικῶς ἀσπαζόμενον τεθεαμένος, μετὰ χαρᾶς ἀφράστου καὶ ἀγαλλιᾶσεως ἐξεδήμησας πρὸς αὐτόν.

Χαῖρε, Μάρκε, ἡ τοῦ Ὑψηλοῦ ἐντολή, κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος· καὶ γὰρ ἀληθῶς τρόπον τινὰ τοῦ Ὑψίστου γέγονας ἐντολή, δικαιοῦσα μὲν τοὺς ἐπομένους, κατακρίνουσα δὲ τοὺς ἀπειθοῦντας τῷ Εὐαγγελίῳ σου· χαῖρε καὶ εὐφραίνου, καὶ τῶν μεμνημένων σου μεμνημένος, τῆς σῆς δόξης καὶ χάριτος, τῆς σῆς ἐν οὐρανοῖς εὐφροσύνης καὶ λαμπρότητος πρόσευξαι μετασχεῖν· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.

A

ORATIO XVI

Εἰς τὴν ἀγίαν πρωτομάρτυρα καὶ ἀπόστολον
Θεκλάν (58).

Ἐπαινετὸς ὁ τῆς Ἐκκλησίας θεσμὸς, ἐπαινεῖν
ἀεὶ τοὺς ἀξιεπαίνους προτρεπόμενος· εὐλογεῖν τε
καὶ μακαρίζειν, τοὺς ἔγγιζοντας θεῷ παραινῶν. Ἴνα
γὰρ μὴ ἀποστενούμενον τὸ ἀγαθὸν, εἰς μόνους τοὺς
κατορθοῦντας αὐτὸ περιορίζηται· πλατυνόμενον δὲ
καὶ χεόμενον εἰς πλείους ἐκτείνει τὴν εὐεργεσίαν,
τούτου χάριν εὐλογεῖν τοὺς εὐλογημένους ὑπὸ τοῦ
εὐλογητοῦ νενομοθετῆσθαι Θεοῦ. Οὐκοῦν εὐλογῶμεν
τοὺς εὐλογημένους, καὶ τοὺς ὑπὸ Κυρίου τιμημέ-
νους, μακαρίσωμεν· οὐχ ἵνα τινὰ τούτοις διὰ τῆς
ἡμετέρας προσθῶμεν εὐφημίας (ἔστήχασι γὰρ ἀεὶ
τῆς ἐν Κυρίῳ πεπληρωμένοι δόξης, καὶ τῶν ἀπὸ
γῆς ἐνδεδῶς ἔχοντες οὐδενός)· ἀλλ' ἐν ἡμῖς πρὸς
αὐτοὺς ἀνατεινόμενοι, καὶ διὰ τῆς μνήμης καὶ
τῶν ἐπαίνων νοερῶς συναπτόμενοι καὶ συγγινώ-

(58) Habuit Nicetas eadem ipsa Theclæ Acta
vetera, quæ habuit Basilius Seleuciæ, sive qui
exstat auctor ejus nomine, editus semel et iterum,
Petro Pantino Bruxell. interprete : alio tamen
stylo exornavit, pressiori illo quidem, sed eleganti-
ori, et quo egregie servet decorum, dum aliquos
loquentes seu concionantes inducit. Quæ videantur
aliquid habere alienum a regulis ecclesiasticis, vel
paucis perstringit, vel licentia rhetorica quandoque
supprimit. Multis card. Baronius in not. ad Mar-
tyr. Rom. Sept. 23, tom. 1 *Annal.* pro Actis sanctæ
Theclæ pugnat, omniaque illius veterum testimo-
nio vindicat, longeque alia ab Actis pridem repro-
batis, et quibus hæretici uterentur, demonstrat.
Viderat solum acta a Metaphraste conscripta, vel
etiam quæ de Thecla habeant Menææ 24 Septemb.,
quod die 23 solemnibus in eis habeatur memoria
conceptionis sancti Joannis; in quibus de bap-
tismo a Thecla usurpato nihil legerat. Habent tamen
Basilius Seleuc. et Nicetas, habueruntque Acta
vetera, quæ illi stylo exornant; potueruntque hæ-
retici hoc ex illis Theclæ exemplo abuti, ut sacram
functionem et hierarchicam feminis assererent;
cum et illud excusari possit, ut et excusat Petrus
Pantinus, quod non nisi defectu sacrarum mini-
strorum et necessitate cogente, id sibi illa indulse-
rit: quomodo etiam Latini feminæ baptismum non
repudiant, habentque legitimum, etsi forsitan
Græci non admittunt Orientales, videturque insi-
nuare Maximus in Collat., hincque adeo Nicetas
ipse Græcus et Constantinopoli rhetor, singulare
dicit Theclæ privilegium, nec ulli seminarum con-
cessum. Ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι τελετοῦ-
γούσα, *Perficiens initiatusque sacro baptismate.*
Ταύτην γὰρ μόνη γυναικῶν εἴληφε τῆς ἐξουσίας.
Sola inter mulieres hanc nacta est potestatem, et
quæ sequuntur. Proinde valde adducor ut existi-
mem, illa ipsa acta esse, ex quibus veteres Græci
pariter ac Latini tanta illa de Thecla mutua-
ti sunt, ac scripto tradiderunt, quæ omnia
in illis hactenus continentur, et quæ nonnulli
ut apocrypha exceperunt, rem habentes cum hæ-
reticis, ac quod illis favere arbitrarentur. Fabulam
Leonis baptizati non moror, quæ una merito ex-
sulat, potuitque pio alicujus zelo expungi. Ut sic
dicam de Theclæ Actis non exiguo mihi momento
est, simile aliquid in Actis S. Georgii martyris,
inter apocrypha Gelasii Romani pontificis censura
relatis; quæ Lipom. spuria quædam et anilia Acta
Latina esse existimat, non illa duplicia quæ in li-
bris Græcorum ecclesiasticis passim exstant, ha-
bentque Græci ac legunt ut vera Georgii Acta;
cum tamen S. Nicephorus illa ipsa esse significet

Laudatio sanctæ protomartyris et apostoli Theclæ.

Laudabilis Ecclesiæ ritus, eos qui digni laude
merito habeantur, semper laudare jubet : eosque
qui Deo propinquant, benedicere ac beatos prædi-
care admonet. Ne enim bonum coangustetur,
intraque illos duntaxat qui illud gerunt, desinia-
tur ; sed ut dilatatum fustumque in plures bene-
ficiam producat ; idcirco benedicere, qui bene-
dicti sint a Deo benedicto, nobis est imperatum.
Benedicamus igitur benedictos, et qui a Deo
honorem adepti sunt, beatos prædicemus : non
ut nostris laudibus eorum cumulo aliquid confera-
mus (sunt enim semper in Domino claritate pleni,
nullusque terrenorum egent), sed ut intentis in
eos animis, memoriæque ac laudum cultu eis
mente conjuncti unaque versantes, quæ ex illis

Juris Orient. l. ii, ubi inter alios canones de libris
apocryphis : Τὴν Ἀποκάλυψιν Ἐσδρά καὶ Ζωσιμά,
καὶ τὰ δύο μαρτύρια τοῦ ἀγίου Γεωργίου, καὶ τῶν
ἀγίων μαρτύρων Κηρύκου καὶ Ἰουλίττης, καὶ τὴν
βίβλον Μάρκου καὶ Διαδόχου. οὐ χρὴ δέχασθαι· ἀπό-
βλητα γὰρ καὶ οὐ δεκτά. *Apocalypsim Esdræ et Zo-
simæ, et duo sancti Georgii Martyria, et sanctorum
martyrum Ceryci et Julitæ librumque Marci et Dia-
dochi suscipere non oportet. Rejicienda enim hæc,
non admittenda.* Quis enim putet Nicephorum de
aliis loqui Georgii Actis, quam de illis sic Græcis
tritis; quæ ipsa proinde Gelasii censura, non alia
obscura et fungi Acta, in angulo forte latentia, at-
tigerit; cum tamen Græci reliqui eam vel Nice-
phori vel Gelasii censuram non videantur amplexi,
aut quidquam repudiasse illa Acta Georgii. Sic An-
dreas Cretensis *Orat. in Georgium* totam ex illis
ejus delibat historiam, quam et meminisse vindicas-
se, quibus illa petitur ill. annalium patre, levi sa-
tis argumento ὁμωνομίας Athanasii Magi cum ma-
gno Athanasio. Eo nomine videantur proscripta,
quod quædam nimis portentosa, aut sic visa, ha-
beant; cum hæc ipsa, aut iis majora non desint,
aliorum quorundam martyrum Actis. Ceryci et
Julitæ Acta genuina, qualia Justiniani ætate col-
ligere potuit Theodorus Iconiensis episcopus, dedi-
it ex bibl. Regia; quæ ipsa per inscitiam in suspicio-
nem nonnullis venerant, quasi apocrypha illa Gelasio
ac Nicephoro notata, non quibus apocryphis itum
obviam esset, ac paratum antidotum sapientis viri
diligentia ac solertia. Erat et in antiquis illis apo-
cryphis Actis Julitæ feminæ baptismus, sed por-
tentosus et plumbo liquente; aliaque plane reji-
cienda, et ecclesiasticæ traditioni adversa, inscite
nimis P. Poree ord. Præmonstr. laudata ac, quod
mirum, in Galliæ aliquot Ecclesiis recepta, sed nunc
pene saniore sensu ab illis profligata. Τὴν βίβλον
Μάρκου καὶ Διαδόχου. Enimundus Bonetid. ita reddit,
librumque Marci et successoris. Quis vero Marci
successor, nempe apachoretæ? Habuerit episcopus,
vel etiam hegumenus aut archimandrita; nudus
monachus non ita facile habuisse dicendus sit,
cujus præcipue res obscuræ, etsi nota capita et
opuscula. Malim ergo *librum Marci, et Diadochi κατὰ
κρίνου, supple librum;* qui ipse exstat Francisco
Turriano interprete, *De perfectione spirituali,* cen-
tum capitibus comprehensus, etsi semel et iterum
in Bibl. PP. Colon. per errorem scriptum est, *De
persecutione, etc.,* in quo ipso libro non desint du-
riora, uti fere habent scriptores ejus generis, caute
proinde legenda, et ad sanioris theologiæ normam
componenda, ob quæ hanc Nicephori censuram ille
meruerit. Laudat tamen Maximus Qu. ad Thalassium.

est sanctificationem nobis asciscamus, condignamque illis vicem, salutem nostram offeramus.

Sanctum quidem ac convenientissimum, ut qui Deo propinquant, omnes laudibus atque honore prosequamur, sed eos maxime, qui maxima Deo necessitudine junguntur. Non enim omnes ejusdem ordinis ac classis existunt; sed in primo alii censu, alii in postremo habentur. Uti nimirum etiam apud reges terræ non unus idemque omnium concessus gradusque, sed alii primo, alii postremo habentur: quidam etiam medio, pro cuiusque virtutis ratione, aut ejus qui præest ad eos amore: ita nimirum etiam in cœlestibus arbitror, alios superiores eminentioresque, alios inferiores nactos sedes, ea rata ratione, qua a primis minore præstantia atque virtute recedunt. Quod si omnes beati merito prædicandi atque laudibus celebrandi, longe prius qui primo in illis gradu sunt, primaque Christo necessitudine devincti.

Quo igitur loco Theclam collocabimus, sacræ fidei decorum pignus, venerandæ virginitatis monile, intactam Christi sponsam, inviolabilem genialem lectum? Ubi inquam, quove ordine ac loco statuemus, quam ei convenientem laudem oblaturi sumus? Hisne accensebitur qui virginitate sanctisque moribus vitam instituerunt, ut quæ nimirum omnis castitatis vitæque religiosæ norma mundo extiterit? Haud enimvero a triumphali agmine abesse patitur; at neque primam martyrii lauream ulli mortalium cedat; quæ videlicet mulierum prima, contentione certandi, ingentique animorum vi, muliebris sexus probrum sustulerit, primaque spirituale pancratium desudaverit; quæ teneris pedibus draconem illum magnum protriverit, ac velut regina a dextris summi omnium Regis corona insignita sit. Quid igitur, triumphali agmini accensebitur? Enimvero Paulo prædicationis socia, eumque doctrinis ac operibus imitata, communique persecutionum ac tentationum stadio, Christi Jesu apostolus facta, martyrum cœtu coerceri nolit. Quonam igitur modo ejus laudibus defungentes, quæ grata futura sint, præstiterimus? Num plane, non tanquam ex una alterave solum excellentia, sed ex omnibus ejus sacris institutis, quibus summe claruisse, egregiaque

(59) Ἀσκητικῶν βίου νομοθεσία. Norma, regula vitæ religiosæ. Sic merito τιμνεῖον vocal sequentibus, ædiculam in monte prope Seleuciam, ubi quietam vitam agebat, extra civium turbas, et quo illam feminæ et ægroti conveniebant; ubi et a petra orans absorpta, ut ab spurcis hominibus esset illi tuta, illibata virginitas. Sit itaque Thecla, uti martyr, sic et sacrarum virginum, sub sancto instituto princeps et norma, vere ἀσκήτρια, ejus illi instituti auctore magno Paulo. Nostri Phocenses hanc laudem Marthæ tribuunt, sive etiam Mariæ Magdalena, quæ sic religiosam vitam coluerint; ac quidem Martham simulum virginum sodalitie, quod fidem haberet, nisi acta laborarent, quæ et Pius V e Rom. Breviario movere cogitabat, ut erat eminentissimæ naris, et sic incertis piam fidelium

Λ μνοι, τὸν παρ' αὐτῶν μὲν ἁγιασμὸν ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπασώμεθα· ἀμοιβὴν δὲ αὐτοῖς ἀξιοχρεῶν, τὴν ἡμῶν σωτηρίαν ἀφοσώσωμεθα.

Πάντας μὲν οὖν ὕμνεῖν καὶ τιμᾶν τοὺς ἐγγίζοντας τῷ Θεῷ, δοῖόν τε ὁμοῦ καὶ πρεπωδέστατον· μάλιστα δὲ τοὺς μάλιστα τούτῳ προσπωκωμένους. Οὐ γὰρ τῆς αὐτῆς εἶναι πάντας τάξεως καὶ στάσεως· ὡσπερ δὴ καὶ παρὰ τοῖς κρατοῦσι γῆς, οὐ μιᾶς οὐδὲ τῆς αὐτῆς πάντες καθέδρας ἢ στάσεως τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ μὲν πρώτης, οἱ δὲ ἐσχάτης· ἄλλοι δὲ τούτων μεταξὺ κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς τοῦ ὑπερέχοντος πρὸς αὐτοὺς διατάττονται φιλότῆτος· οὕτως ἡγοῦμαι καὶ τοῖς οὐρανόις, τοὺς μὲν ὑπερτέρας, τοὺς δὲ καταδεεστέρας λαχεῖν τάξεως, ἀναλόγως τῆς μειωτικῆς ἀπὸ τῶν πρώτων ὑφέσεως καὶ ὑποδάσεως. Εἰ δὲ μακαριστοὶ πάντες, καὶ πάντες ἐπαινετοὶ, πολλῶν πρώτων οἱ πρώτοι τὴν τάξιν καὶ τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν οἰκείωσιν.

Ποῦ τοίνυν θήσομεν Θέκλαν, τὸ τῆς ἱερᾶς πίστεως ἄγαλμα, τὸ τῆς σεπτῆς παρθενίας κειμήλιον, τὴν ἀφαστον τοῦ Χριστοῦ νόμφην καὶ ἀνεπίδατον παστὰδα; Ποῦ ταύτην, καὶ ἐν ποῶν θέμενοι τάγματι, τὴν αὐτῇ πρέπουσαν αἰνεσιν προσάξομεν; Ταῖς παρθενικῶς καὶ ὁσίως βεδιωκυῖαις συντετάξεται, ὡς ἀγνότητος πάσης καὶ ἀσκητικῶ βίου νομοθεσία (59) τῷ βίῳ γενομένη; Ἄλλ' οὐκ ἂν τῆς ἀθλοφορικῆς ἀπολείπεσθαι τάξεως ἀνάσχοιτο· ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρωτοτόκια τῆς μαρτυρίας ἄλλῳ παρεῖναι καταδέξαιτο· πρώτη γυναικῶν ἐντόνοις ἀγωνίαις τὸ τῆς θηλείας φύσεως θυεῖδος περιελούσα, καὶ πρώτη νοητῶν παγκράτιον διαγωνισαμένη· καὶ ποσὶν ἀπαλοῖς τὸν δράκοντα καταπατήσασα τὸν μέγαν· καὶ στεφηνόφορος οἷα βασίλισσα ἐκ δεξιῶν τῷ Παμβασίλει. Τί οὖν; τοῖς ἀθλοφόροις συντετάξεται; Ἄλλ' αὐτῇ Πούλῳ τοῦ εὐαγγελίου κοινωνήσασα (60), καὶ τῇ μιμήσει τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων· καὶ τῇ κοινωνίᾳ τῶν διωγμῶν καὶ πειρασμῶν, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ γεγεννημένη, οὐκ ἂν ἐθέλοι τοῖς μάρτυσι περιωρίσθαι. Πῶς οὖν αὐτὴν ἐπαινοῦντες, κεχαρισμένα δράσαιμεν ἂν; Ἡ δὴλον ὡς οὐκ ἐξ ἐνός ἢ δευτέρου· μόνον προτερήματος· ἐκ πάντων δὲ τῶν ἱερῶν αὐτῆς ἐπιτηδευμάτων, οἷς κατὰ τὸ ἀκρότατον ἐνευδοκιμηκέναι μεμαρτύρηται, ἀγχιπῆ ἂν ἐπαινεῖσθαι καὶ θαυμάζεσθαι.

laude perfunctam esse, conspicuum est, laudulitatem onerari a gre ferebat.

(60) Τοῦ εὐαγγελίου κοινωνήσασα. Sic evangelii, seu prædicationis socia Paulo Thecla existit, ut non nisi privatim ac necessitate, sive Pauli aliorumque ministrorum absentia, docendi munus usurparit: quod certe ipsis Pauli legibus ac Ecclesiæ, de mulierum in Ecclesia silentio, non nocet. Quod ergo ἀπόστολος dicitur singulari excellentia, more Græcorum est, qui apostolos proclive vocant eos omnes qui in rem fidei majoris aliquid operæ contulerunt. Sic illis discipuli omnes primi que ministri apostoli, sic Constantinus Augustus ἰσαπόστολος, par apostolis eisque consortus, ut Severus in Martino. Sic Menæa, Τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος καὶ ἰσαποστόλου Θέκλης. Ανατὼλ. πρωτομάρτυς ἀπόστολος.

Πρῶτον μὲν οὖν τὴν παρθενικὴν αὐτῆς ἐκ νεότη- A
τος ἀναστροφὴν, μᾶλλον δὲ τὴν εἰς Χριστὸν ἀγά-
πησιν καὶ πίστιν κατὰ δύναμιν ἐπαινώμεθα· δι'
ἧς, ἡ τε παρθενία καὶ ἡ ἀθλησις ὑπερανθήσασα,
εἰς τὴν ἀποστολικὴν αὐτὴν προσανύψωσεν κορυφὴν
ἢ περιωπὴν. Ἄρτι γὰρ τοῦ μεγάλου τῆς ἀληθείας
εὐαγγελιστοῦ, τῆς οὐρανίας καὶ μεγαλοφωνοτάτης
τοῦ Εὐαγγελίου βροντῆς, τῆς ὑπερφώτου τῶν ἔργων
Χριστοῦ καὶ λόγων ἀστραπῆς (61)· Παύλου λέγω,
τοῦ στόματος Ἰησοῦ, τοῦ ὄργανου τοῦ Πνεύματος,
τῆς εὐχεστάτης Θεοῦ σάλπιγγος, τῆς τὰ πέρατα
συγκαλουμένης· τούτου, τ' ἄλλα τε τῆς οἰκουμένης
διούτου μέρη, καὶ τὸν τῆς ζωῆς λόγον ὡς περ τι
θεῖον καταβαλλομένου σπέρμα· ἔτι δὲ πρὸς τοῖς
ἄλλοις καὶ Ἰκόνιον κατειληφῶτος, καὶ παρ' ἀνδρὶ
ξαναγωγουμένου πιστῷ· καὶ ἄρτι μὲν τῷ ἀπὸ γῆς B
τὸ σωράτιον στηριζομένου· ἄρτι δὲ οὐρανίῳ τῶν
ἐπισυναγομένων στηρίζοντος καρδίας· καὶ θεῶν μὲν
ἀθέων, καὶ συνηθείας κακῆς, καὶ δεισιδαίμονος
ἀγωγῆς τὸ θεοστυγὲς διασύροντος καὶ μυσαρὸν·
ὑφῶντος δὲ τὴν δόξαν τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, καὶ τὴν
ἄρρητον σάρκωσιν τοῦ Ἰησοῦ· τό τε ζωοποιὸν πά-
θος καὶ σωτήριον· τὴν τε τριήμερον ἀνάστασιν ἐκ
νεκρῶν, καὶ τὴν τεσσαρακονθήμερον ἀνάληψιν ἀπὸ
γῆς· καὶ τὴν οὐρανόθεν αὐτῆς ἐπιφάνειαν καὶ κρίσιν·
καὶ τὴν δίκαιαν τῶν βεβιωμένων ἀπόδοσιν φιλοσο-
φοῦντος, καὶ ῥήμασι χάριτος ὑμνοῦντος μεττοῖς· ναὶ
μὴν καὶ τὸν ἡδυπαθῆ μὲν καὶ ἀκόλαστον βίον ἐπι-
σκώπτοντος ὡς βδελυκτὸν· τὸν ἄμωμον δὲ καὶ ἀγνὸν C
μακαρίζοντος καὶ παρθενικὸν, ὡς οἰκεῖον ὄντα Θεῷ
καὶ ἀρεστὸν.

Ταῦτα τοῦ ὑψηλοῦ κήρυκος τοῖς πρὸς αὐτὸν εἰσι-
οῦσιν ὁμιλοῦντος· καὶ τινῶν μὲν ἠδέως καὶ προσ-
ηγῶς ἀκροωμένων· τινῶν δὲ πρὸς τὸν λόγον ἀνεπαι-
σθήτως διατιθεμένων· Ἐ[σ]τι δ' ὢν καὶ ὑποτονορουζόν-
των, καὶ πονηρὰ λογιζομένων ἀντὶ ἀγαθῶν, Θέκλα
νεάνις, θυγάτηρ μὲν Θεοκλείας, μνηστὴ δὲ Θαμύρι-
δος, ἐξ ὑπογύου μένουσα τούτοις, καὶ διὰ τῆς θυρί-
δος τὸ οὖς ὑποσχομένη, τῶν Παύλου διδασκαλιῶν
ἐπηκροᾶτο. Καὶ τὸ πρόσωπον μὲν ἔρᾳν οὐκ εἶχεν·
οὕτω δὲ τῆς διδασκῆς καὶ τῶν αὐτοῦ λόγων ἐξήρτητο
μυσταγωγίας, ὡς ὅλην δι' ὅλου τῶν παρόντων ἀπ-
αναστάσιν, πρὸς τὴν εὐαγγελιζόμενον ἀρθῆναι Χρι-
στὸν. Οὕτως ἐκ πρώτης εὐθὺς ἀκοῆς, ὡς τῆς πίστεως! D
ἐξέστη μὲν τῶν οἰκειῶν· ἐξέστη δὲ αὐτῆς· καὶ μήτε
σημείων πείραν λαβοῦσα, μήτε χρόνῳ τὸν λόγον τοῦ
Εὐαγγελίου δοκιμάσασα, ἀλλὰ μηδὲ τὸν εὐαγγελι-
στὴν, τὸ παραδοξότατον, ἡμῶσι τεθεαμένη, οὕτω
κατέθετο τῇ ἀληθείᾳ, καὶ πρὸς αὐτῆς διὰ πίστεως
ἐγένετο, ὡς ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἀμνηστεῖν αὐτὴν
πάντα, καὶ βρώματος, καὶ πόματος.

Καὶ μήτηρ μὲν φιλοστόργῳ τινὶ καὶ φιλοφύχῳ
διαθέσει περὶ αὐτὴν εἰσιοῦσα, καὶ στένουσα καὶ δια-
πονουμένη· καὶ τί γὰρ ἡ μήτηρ; πῆ μὲν κολακεύ-
ουσα, καὶ αἰμυλλοῖς ὑποποιουμένη λόγοις. Τέκνον,
ἔββα, φίλτατον· τέκνον ἡδιστόν γ' οὖν καὶ τερ-

Primum itaque virginalem ejus a juventute
conversationem, quin potius, qua Christum pro-
secuta est, dilectionem ac fidem, pro virili nostra
laudamus, ejus nimirum ope, virginitas pariter
vigorque certaminis altiore cumulata flore, ad
apostolicum ipsam summum verticem seu specu-
lam abunde provexerunt. Jam enim magno veri-
tatis præcone, cœlesti vocalissimoque Evangelii
tonitru, luce omni clariore Christi operum ser-
monumque fulgetro, Paulo nimirum, Jesu ore,
Spiritus organo, Dei clarissima tuba, orbis con-
vocante fines : hoc, inquam, cum alias orbis
peragrante partes, ac verbum vitæ velut divinam
quamdam sementem jacente; ac cum præter alia
loca etiam Iconium venisset, et apud virum fide-
lem hospes ageret; ac pane quidem terreno
corpusculum confirmaret, cœlesti vero, eorum
qui ad eum congregarentur, animos fulciret,
inanumque deorum et pravæ consuetudinis, su-
perstitiosæque institutionis, invisum Deo scelus
detestandumque traduceret, Dei que altissimi glo-
riam, et arcanam Jesu incarnationem exaltaret,
vivificamque et salutarem passionem triduanamque
ex mortuis resurrectionem, atque e terris quadra-
gesimo die in cœlos receptionem, rursumque e
cœlis apparitionem, judiciumque ac justam præ-
vitæ meritis in eaque gestis retributionem sapien-
ter declararet, ac verbis gratiæ plenis laudaret :
necnon etiam voluptariam ac libidinosam vitam
velut detestabilem suggillaret, impollutam vero et
castam ac virginalem, tanquam Deo necessariam
eique placitam beatam prædicaret.

Hæc itaque sublimi præcone ad eum aduentibus
perorante, ac cum alii quidem dulciter placideque
audirent, alii vero nullo sermonis sensu afficeren-
tur, alii etiam murmurarent, ac pro bonis mala
cogitarent, Thecla puella, Theocleæ quidem filia,
sponsa vero Thamyridis, e vicino ædes habens,
ac per fenestram aurem accommodans, Pauli doc-
trinis auscultabat. Ac quidem faciem videre non
licebat; sic vero a doctrina ejusque sermonum
institutione pendebat, ut tota prorsus e terrenis,
ad Christum qui annuntiabatur, animo tolleretur.
Sic ex primo statim auditu (o fides!) excessit qui-
dem domo, excessit et seipsa; idque cum neque
signorum experimentum ullum fecisset, neque
Evangelii doctrinam per tempus probasset: ac
neque prædicatorem (rem summe inauditam!)
oculis usurpasset, sic veritati assensit eique per
fidem adhæsit, ut triduo omnium oblita sit, et
cibi et potus.

Mater vero materni quadam amoris vi, impen-
sioresque in eam carnali affectu ingressa, gemens-
que ac quiritans, (quid enim aliud mater?) modo
quidem blandiens, lenibusque verbis demulcens ac
sibi concilians, *Filia*, clamabat, *charissima! Filia*

(61) Τῆς ὑπερφώτου ἀστραπῆς. Fulgur omne vicens lumen. Pauli scitum epithetum.

mihī sane dulcissima, gratissimaque ac desideratissima, quid tibi et peregrino illi ac seductori? Ecquid causæ est, cur ad ejus absurdam hanc ac inauditam fabulationem aurem accommodaveris? Quid est quod excessisti, portentosum hunc horrendumque excessum? Cur tota anima, post seductionis hujus verba abiisti? Revertere ad genitricem tuam, quæ te educavit. Aspice in me, filia mea. Loquere ad me verbum; loquere ad me, viscera meū; abjectaque hac dementia, exsurge ut cibum sumas, o filia! exsurge ut bibas. Quid causæ est cur ita vecors mentisque inops sedeas?

Sic modo quidem obsecrans, modo vero etiā austerioribus ad eam verbis, Cur vero, velut insipientium una, increpabat, teipsam desperans, ac quasi quæ sensum omnem mentis consiliumque perdidideris, sic irrationabiliter sedes? Reverere matrem, quæ in te erubescit. Reverere cognatos, amicos, contemporaneos. Pudeat a facie servorum tuorum. Ubi virgineus pudoris rubor? ubi incessus? ubi gravitas? ubi ordo? ubi prior illa honestas? Nescis esse nos primos inter Iconii cives, totamque ad nos urbis æmulationem spectare, resque nostras cunctorum expositas sermonibus esse, sive illæ fausto ac ominato eeventu, sive secus succedant. Cur ergo te ipsa invidis gaudium, amicis vero reprehensionem ac probrum præbes?

En et sponsus adest. En civium flos, æqualium decus, Iconii oculus. En tuus Thamyris, Thecla. Exsurge, in amplexus rue, osculare. Scito cui sis desponsata, cui nuptialibus pactis obstricta. Ne spe vacuum, ne tuarum expertem gratiarum, ne tuo privatum colloquio virum repuleris.

Thamyris vero, qui et ipse aderat, quid non faciebat, quid non loquebatur, quibus emolli non verat animum atque a constantia tenoreque inflecti? Thecla, aiebat, mihī gratissima, mihī desponsata atque aptata! Convertite aspectum in prociū tuum: reverere vocem sponsi tui. Veni ad me qui amem te, qui te diligam, quique omnia mea omnemque meam substantiam, meque ipsum cum omnibus, tuis manibus credam. Convertere, et vide tuum Thamyrim, Thecla, eique loqui dignare; eodem percipiamus sales; ac, si lubet, nunc statim canamus hymenæum. Sin autem neque hoc lubet, iube mihī, et veniam ad te; quemadmodum ego totus sum ut tibi placeam, tuæ obsequar voluntati, tuo desiderio totus teneor; modo vocem audiam, modo dulcissimam mihī fabulationem, modo consilium tuum sentiam, modo non surdum ad te ingressum, non vanum, non inanem, o charissima, ad te mihī præbeas adventum.

Neque his duntaxat verbis, sed et nutibus ad inflectendum animum compositis allicere studens,

πρότατον καὶ ποθεινότερον· τί σοὶ καὶ τῷ ξένῳ τούτῳ ἀνδρὶ καὶ γόητι; καὶ ἴνα τί πρὸς τὴν αὐτοῦ λαλίαν τὴν ἀλλόκοτον ταύτην καὶ ξένην προσέθου τὴν ἀκοήν; Ἴνα τί ἐξέστης ἐξαισίαν ταύτην ἐκστασιῶν καὶ φοβικῆν; Ἴνα τί ὄλη ψυχῇ ὄλισσω τῶν λόγων ταύτης ἀπήχθης τῆς κλαρήσεως; Ἐπιστρέψον πρὸς τὴν γεννησαμένην σε, τὴν ἀγαθροψαμένην σε· βλέψον πρὸς με, τέκνον ἐμόν· φθέγγξαι πρὸς ἐμὲ λόγον· φθέγγξαι, σπλάγχνον ἐμόν, καὶ ἀποφρίψαμένη ταυτηνὴν τὴν παραφορὰν, ἀνάστηθι ἐπὶ βρωτῶν, ὦ θυγατερ· ἀνάστηθι ἐπὶ ποτῶν· καὶ ἴνα τί οὕτως ἀπονενοημένα κάθη;

Πῆ μὲν οὖν οὕτως παρακαλοῦσα, πῆ δὲ καὶ αὐστηρότερον αὐτῇ χρωμένη, Ἴνα τί, ὡς μία τῶν ἀφρόνων, ἐπέπληττεν, ἐαυτῆς ἀπεγνωκυῖα, καὶ ὡσπερ ἀπολωλυκυῖα σύνεσιν καὶ βουλήν παραλόγως οὕτως κάθη; Αἰδέσθητι μητέρα διατρεπομένην ἐν σοὶ· αἰδέσθητι συγγενεῖς, φίλους, ὀμηλικας· αἰσχύνθητι ἐκ προσώπου τῶν σῶν οἰκετῶν. Ποῦ τὸ πυρθένοισ πρέπον ἐρύθημα τῆς αἰδοῦς; ποῦ τὸ βάδισμα; ποῦ ἡ σεμνότης; ποῦ ἡ τάξις, καὶ ἡ προτέρα κοσμιότης; Οὐκ οἴσθα ὡς πρῶτοι τῶν Ἰκονιέων ἡμεῖς, καὶ ὁ ζῆλος τῆς πόλεως πρὸς ἡμᾶς ὄλος, καὶ τὰ ἡμέτερα λάλημα πᾶσιν, εἴτε δεξιῶς, εἴτε οὖν ἐτέρως ἔχει; Διὰ τί οὖν, χάριμα μὲν τοῖς βασκαίνουσιν, ἔλεγγον δὲ καὶ ὄνειδος τοῖς φίλοις ἐμπαρέχεις σαυτήν;

Ἴδού σοι καὶ ὁ μνηστήρ. Ἴδού τὸ ἄρθος τῶν πολιτῶν, τὸ κάλλος τῶν ὀμηλικῶν, ὁ τοῦ Ἰκονίου ὀφθαλμός· Ἴδού ὁ σὲς Θάμυρις, Θέκλα· ἀνάστηθι, ἀσπασαι αὐτόν. Γνώθι τὸν νυμφευσάμενον, τὸν κατεγγυησάμενον· μὴ κενὸν τῶν ἐπιπέδων, μὴ τῶν σῶν ἀμοιβῶν χάριτων, καὶ τῆς σῆς ἀποπέμφης ἀστοχοῦντα προσλαλιᾶς.

Θάμυρις δὲ παρῶν καὶ αὐτὸς, τί μὲν οὐκ ἔδρα, τί δ' οὐ προσελάλει τῶν ὄσα χαινοῦν οἶδε καὶ καταμαλάττειν ψυχῆν; Θέκλα, λέγων, ἐμοὶ κεχαρισμένη, ἐμοὶ ἡρμοσμένη, καὶ νυμφοστολουμένη ἐμοὶ· ἐπιστρέψον τὸ βλέμμα πρὸς μνηστήρα τὸν σὸν· αἰδέσθητι φωνῆς νυμφίου τοῦ σοῦ· γενοῦ πρὸς ἐμοῦ ταῦ περιληκότος σε, τοῦ ἡραπηκότος σε, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ, καὶ πᾶσαν κτῆσιν καὶ ὑπαρξιν, καὶ ἐμαυτὸν πρὸς τοῖς πᾶσι, ταῖς σαῖς ἐγχειρίζοντος χερσίν. Ἐπιστρέψον, καὶ ἴδε τὸν σὸν Θάμυριν, Θέκλα, καὶ λόγου μετάδος· καὶ ἄλλῶν μετάσχωμεν τῶν αὐτῶν· καὶ, εἰ βούλει, αὐτίκα νῦν ἄδωμεν τὸν ἡμέραιον. Εἰ δ' οὖν οὕτως σοὶ φίλον τοῦτο, σύνταξον ἐμοὶ, καὶ ἤξω πρὸς σέ· ὡς ἔγωγε τῆς σῆς ὄλος ἀρεσκείας, τοῦ σοῦ θελήματος, καὶ τῆς ἐπιθυμίας ὄλος εἰμι τῆς σῆς· μόνον ἀκούσω φωνῆς· μόνον τῆς ἡδίστης ἐμοὶ λαλιᾶς· τῆς βουλῆς μόνον αἰσθητομένη τῆς σῆς. Μόνον μὴ κωφὴν τὴν ὡς σὲ εἰσοδόν, μὴ κενὴν, μὴ ἀνήγυτον, ὦ φιλιτάτη, παρασκευάσης μοὶ τὴν παρουσίαν.

Καὶ οὐ μόνον τούτοις τοῖς ῥήμασιν, ἀλλὰ καὶ νεύμασι δυσωπητικοῖς ἐπικλίγειν δοκῶν, ἀλλὰ καὶ φιλή-

μασι χαυνωτικοῖς· ἡρέμα δὲ καὶ τῆς ὀθόνης ἐπαφώ-
μενος, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐφελκόμενος, Ἔγειραι, φά-
γωμεν, ἔλεγεν· τάχα γὰρ καὶ ἡ ἄσιτία τὸ πολὺ
μέρος ἐξέστησεν· τραπέζης δὲ μετασχοῦσα, καὶ
ἀγαθυνθεῖσα τὴν καρδίαν, ἑαυτῆς ἔσση, καὶ τὸν
γόητα τοῦτον ἄνδρα καὶ ποτηρὸν, ὡς ἀλήτην καὶ
πλάγον ἀποσεισαμένη, οὕτως τσλείως ἀνακάμ-
ψει ἡμῖν· καὶ τὸν γαμεταῖς προσήκοντα πόθον
πρὸς ἡμᾶς ἀνανεωσαμένη, τῆς νενομισμένης
αὐτίκα συγκυρήσεις ὀμιλίας.

Τί οὖν ἡ παρθένος; ἄρ' ἐπέβλεψε πρὸς τὴν μη-
τέρα; ἄρα τῷ μνήστορι προσέσχεν; ἄρα τινος τῶν
οικείων ἢ φίλων ἠττηθεῖσα, τὸ τῆς ἀκροάσεως ἐν-
τεταμένον ὑπεχάλασεν; Οὐδαμῶς· ὥσπερ δὲ ὀρνέων
ἔχην, ἢ σωματῶν ἀψύχων ψόφον τὰς τοιαύτας ἡγου-
μένη προσλαλιάς, καὶ ὥσπερ δὲ θάμνος, ἢ πέτρα
βαθύριζος, τοῖς ἔλκουσιν οὐχ ἐπομένη, μόνης τῶν
λόγων Παύλου τῆς χάριτος ἐν ἡρεμαίᾳ νοῦ κατα-
στάσει, καὶ συναισθήσει κατήκουε ψυχῆς.

Καὶ ἦν ἄξιον ὄντως τὸ γινόμενον ἐκπλήξεως.
Τρυφερὰ κόρη, ἀμυθήτω κάλλει καὶ ὠραιότητι σώ-
ματος πάσας ἀνθρώπων τὰς θυγατέρας παρευδοκι-
μοῦσα, ἐν αὐτῷ τῆς ἡλικίας τῷ ἄνθει, ἐν αὐτῇ τῆς
νεότητος τῇ ἀκμῇ· καὶ γὰρ ἦν ἐπίγαμος, εἰς ἐφ-
ήβους ἤδη τελοῦσα· καὶ αὐτῇ, μήτε Γραφαῖς προπαι-
δευθεῖσα, μήτε νόμῳ Θεοῦ καὶ προφήταις παιδαγω-
γηθεῖσα, ὡς μόνον τῆς εὐαγγελικῆς ἐπήρθετο φθογ-
γῆς, καὶ ταύτης οὐ κατ' εὐθείαν, ἀλλ' ἐκ πλαγίας
ἐπ' αὐτὴν λούσης, ἐξέστη μὲν στοργῆς μητρικῆς·
ἐξέστη δὲ πάσης ἐπιθυμίας σαρκός. Οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ ἑαυτῆς ἐκστῆσα τῷ πνεύματι, καὶ διανοίᾳ
καθαρᾷ καὶ πιστοτάτῳ νοῦ, τὸν εὐαγγελισθέντα λό-
γον εὐθὺς εἰσδέξαμένη· ἐν αὐτῇ δὲ τοῦτον ἐδρά-
σασα, καὶ ἐδρασθεῖσα παγίως ἐν αὐτῷ, ὠρᾶτο μὲν
ἐπὶ γῆς οὖσα, τοῖς οὖτιν ἐκ γῆς· ἦν δὲ ἐν οὐρανοῖς
ἀληθῶς, καὶ τῶν ἱερῶν Παύλου λογίων, ὡς ἐκ τοῦ
ὑπερουρανίου Θεοῦ κατακούσασα, οὐδεμιᾶς ἡξίου
τοῦς ἀπὸ γῆς φωνοῦντας ἐπιστροφῆς. Καὶ καθάπερ
ἡμεῖς περὶ τῶν ἀναγκαίων τινὸς πρὸς τῶν ὑπερ-
εχόντων ἡμῶν παραγγελλόμενοι, νηπίων ἐνίοτε
καρληρούντων εἰώθαμεν παραφρονεῖν, ἵνα μὴ τοῦ
κρείττονος λόγου διαμάρτωμεν· οὕτως ἡ μακαρία
παρθένος, ὅλον ἀκραίφνως διὰ θερμότητος πίστεως
ἐλλαβομένη τὸν Ἰησοῦν, συνετῶς καὶ πανευλαβῶς
ὑπέχετο τῷ ἱερέϊ κήρυξι τὸ οὖς, ἵνα τοῖς αὐτοῦ
λογίοις, τὸ τοῦ γνωσθέντος αὐτῇ Θεοῦ θέλημα γνοῦ-
σα, καὶ τοῦτο καταπραξαμένη, βέβαιον ἑαυτῇ καὶ
ἄτρεπτον τὸ οὐράνιον ἀγαθὸν διατηρήσειεν.

Σωκροσύνην γοῦν καὶ ἐγκράτειαν, ἀκτησίαν καὶ
παρθενίαν, πίστιν τε καὶ ἀγάπην, ὡς βεβαιοῦντα
Χριστῷ τὴν ψυχὴν ἐπακούσασα μακαριζόμενα, ἔρ-
γοις αὐτίκα καὶ πράξεσιν, τὴν ἱερὰν μετῆσι διδα-
χὴν· καὶ τῆς ἐγκρατείας περιείχετο, καὶ τῇ παρ-
θενίᾳ προσεφύετο, καὶ τὴν ἀκτησίαν ἡρετιζέτο· δι-
ὼν εἰς πίστιν τοῦ ἀγαπωμένου κραταιουμένη Χρι-
στοῦ, ἐκπληκτος μὲν ἐδόκει τοῖς εἰς αὐτὴν ὀρῶσιν,
ὅλη δὲ ἄρα ἦν ἐξεστῶσα τῇ θεωρίᾳ τοῦ Θεοῦ.

sed et mollibus osculis, sensim vero etiam appre-
hendo linteo ad seque trahens, Surge, edamus,
aiebat, forte vero inedia magnam partem stuporem
injerit. Ubi autem mensæ particeps, meliore jam
animo facta fueris, tua ipsius eris, huncque virum
præstigiatores ac nequissimum, velut seductorem
planumque submovens, sic perfecte ad nos redibis,
instauratoque amore conjugali, consuetum sermonis
usum continue recuperabis.

Quid igitur virgo? Num ad matrem respexit?
Num ad procerum animam attendit? Num ulii ce-
dens necessariorum aut amicorum, auditus rigo-
rem relaxavit? Nequaquam; sed velut passeru-
lorum stridulas voces, inanimumque corporum
fragorem istiusmodi verba alloquentium ducens;
sed et sicut fruticetum, aut petra alta radicata
humo, trahentem non sequitur, solam verborum
Pauli gratiam, tranquillo mentis statu atque
animi sensu audiebat.

Eratque sane quod gerebatur ejusmodi, ut stu-
porem merito ingereret. Nempe puella delicata,
immensa pulchritudine ac corporis venustate omnes
hominum filias longe superans, in ipso ætatis flore,
in ipso juventutis vigore (etenim virgo nubilis erat,
inter ephebos jam constituta), hæcque adeo, cum
nec ante Scripturis erudita fuisset, nec Dei legæ
atque prophetis instituta, ubi solum Evangelii so-
num percepit, eumque non recta, sed ex obliquo
ad eam venientem, materna continuo excessit amo-
ris vi; omni vero carnis cupiditate excessit: neque
id solum, sed et ipsa seipsa excedens spiritu, men-
teque pura ac fidelissimo animo, quam audierat,
statim arrepta doctrina, atque illius sinu alte col-
locata, ipsaque in illa firmiter constabilita, videba-
tur quidem in terra versari, his qui erant de terra,
vere tamen in cælis versabatur, sacrisque Pauli
eloquiis velut ex supercælesti Deo auditis, ne vel
minimum converti ad eos dignabatur, qui vocabant
de terra. Ac sicut nos, dum a viris principibus ac
majoribus necessariorum quidpiam jubemur, in-
fantium quandoque nugas ac deliria contempnere
solemus, ne per illa majoris momenti sermonem non
satis assequamur; sic beata virgo, quæ totum sin-
cere ferventissimo fide animi sinu accepisset Jesum,
prudenter omnique reverentia ac religione ejus præ-
coni aurem præbebat, ut illius eloquiis, Dei illi
cogniti cognita voluntate, eaque exsecuta fir-
mum sibi ac immobile cæleste bonum servare li-
ceret.

Castitatem igitur et continentiam, paupertatem
et virginitatem, fidemque et charitatem prædicari
audiens, ut quæ Christo animum firmiter astringe-
rent, opere statim ac actione sacram colens doctri-
nam, continentiam studebat, ac virginitati animum
adhibebat, atque paupertatem sibi deligebat: qui-
bus in Christi prædilecti roborata fide, stupore eor-
repta atque percita cernentibus in eam videbatur,
cum utique Dei contemplatione tota excessisset.

Quid igitur Thamyris? Amara inde æmulatione, A iraque et furore impletur. Ejusmodi enim est corporis philtum. Quandiu quidem adest quod in deliciis est, velut ignis illius cupiditate accenditur, quod amoris habetur; sed autem desiderato frustratur, mutata statim passione, desiderii flammam in iræ ignem accendit, adversus eum qui illius inhibere cupiditatem existimatur. Sic et ille æmulatione exæstuat, furit, injuriam queritur, incenditur, totumque succendit Iconium, omnemque populum civitatis, ac turbæ omnem adversus eum concionem cogit, a quo læsus injuria videbatur. Ubi diluxerat, Onesiphori domum irrumpit, injuriis, minis, maledictis procaz, turpissime Paulum se multatum jurans; trahens primum in forum et ad principes civitatis, pestem eum accusans ac civitatis B corruptiorem; adhuc vero etiam ejus, quæ illi desponsata esset; eundem postea etiam ad præsidem ducens. Quodque coactum judicium erat, præsesque pro tribunali sedebat, ac præsto judices assessores erant, populusque circumfusis stabat, ac præcosilentium indicebat, Paulusque adductus in judicium erat, Thamyris acensans ait:

Nec vestram potentiam, magnificentissimamque mentis solertiam, nec præsentium quemquam ignorare arbitror, quæ mearum rerum sunt. Scitis vero, tum mihi genus splendidum, tum longe gravem esse substantiam, honoremque, qui ipse opum affluentia paribus modis respondeat. Accedit et formæ venustas ipsa elegans, cunctaque illustra, ac cuncta conspicua. Ac ne verbis obtundere videar, mea omnia ejusmodi sunt, ut merito amorem cieant ac æmulationem. Sed et mihi uxorem despondi. Nostis omnes Theocleam; ejus filia addictus sum. Parata jam omnia; tempusque nuptiarum aderat, ac cuncta ad eas ambitioso cultu instructa. Repente vero malo genio homo iste hominibus lues, mihi que præ cunctis exitium (fabellis enim dilutis uxores dementans, virgines seducens; has quidem non sinit legitimis nuptiis viris copulari, illas vero viros contemnere facit), cum omnibus etiam meam Theclam corrupit; Theclam mihi sponsam a sana mente dejecit. Siquidem igitur sinatur hic vivere, præstantissime præses, nec urbem habiturus es. Corrupt Iconium, periit et omnis circumvicina regio: neque id modo, sed et omnis provincia atque civitas, D si ad illius legis ritum mores componere in animum inducat, haud evaserit quin tempore liberorum orbitate intereat. Etenim si nuptiæ in causa sunt ut petente sit humanum genus ac generatio, quæque ex aliis aliorum successio est; nimirum cælibatus liberorum orbitatem inducit, universique generis interitum affert.

(62) Τὸν Ὀνησιφόρου κατέλαβεν οἶκον. Hunc Onesiphorum existimat Baron, ipsum esse qui a Paulo nominatur, ut ad Tim. I et IV, quique martyr habetur in Rom. tabulis 7 Sept. Sola conjectura est. Menæa illo die, jungentia Evodio, primo post Petrum Antioch. episcopo: Τὸν δὲ Ὀνησιφόρον, ὃν ἔν τῇ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῇ ὁ Ἀπόστολος παρ-

Τί οὖν ὁ Θάμυρις; Ζήλου πικροῦ, θυμοῦ τε καὶ ὀργῆς ἐντεῦθεν ἀναπίμπλαται· τοιοῦτον γὰρ τὸ φίλτρον τοῦ σώματος· ἕως μὲν ἂν παρῆ τὸ καταθύμιον, ὡς πῦρ ἀνακαίεται τῇ περὶ τὸ φιλούμενον ἐπιθυμίᾳ· ἀστοχῶν δὲ τοῦ ἐπιθυμουμένου, ἐνῆλλαξε τὸ πάθος εὐθύς, καὶ τὴν φλόγα τῆς ἐπιθυμίας εἰς πῦρ ἀνήψεν ὀργῆς, κατὰ τοῦ ἀνακόπτειν αὐτοῦ τὴν ἔφεσιν νομιζομένου· οὕτω κάκεινος, ζηλοτυπεῖ, μαίνεται, ὑβριοπαθεῖ, ἐξάπτεται, καὶ ὅλον ἐξάπτει τὸ Ἰκόνιον, καὶ πάντα τὸν δῆμον τῆς πόλεως, καὶ πάντα τὸν ὄχλον, κατὰ τοῦ ὑπονοουμένου λυπεῖν ὀχλαγωγεῖ· ἔρθρος, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου κατέλαβεν οἶκον (62), ὑβρίζων, ἀπειλῶν, βλασφημῶν, καὶ τοῦ αἰσχίστου Παῦλον διαθήσειν διομνύμενος· ἔλκων ἐπὶ τὰς ἀγορὰς πρῶτον καὶ τοὺς πολιτάρχας, λυμειῶνα τοῦτον, φθορὰ τῆς πόλεως, ἔτι δὲ καὶ τῆς αὐτῷ καθηρμοσμένης, διαλοιδωρούμενος· ἐνάγων δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα· καὶ ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον συνεκροτήθη, καὶ ὁ ἡγεμὼν ἐπὶ θρόνου δικαστικοῦ, καὶ οἱ σύεδροι περὶ αὐτὸν, καὶ περίξ ὁ δῆμος, καὶ σιωπῆν ὁ κήρυξ παρήγγελλεν, καὶ ὁ Παῦλος τῷ βήματι παρήκτο, καὶ ὁ Θάμυρις κατηγορῶν ἔφη·

Οὔτε τὸ ἀμέτερον κράτος, καὶ τὴν μεγαλοφροσύνην ἀγχινοῖαν τῆς διανοίας, οὔτε δὲ τινα τῶν παρόντων ἀγροεῖν οἶμαι τὰ κατ' ἐμέ. Ἐπίστασθε δὲ, ὅτι καὶ γένος ἐμοῦ λαμπρὸν, καὶ περιουσία σφόδρα πολλή, καὶ τιμὴ κατὰ τὸν πλοῦτον. Πρὸς δὲ, καὶ ὥρας ἔλαχον ἀγαθῆς· καὶ πάντα ἐπίσημα, καὶ πάντα περίβλεπτα· καὶ ἵνα μὴ πολυρήμοισιν δοκῶ, πάντα τὰ κατ' ἐμέ ζηλωτὰ· μεμνήστευμαι δὲ καὶ γυναῖκα ἐμαντῷ· τὴν Θεόκλειαν ἅπαντες οἴδετε· ταύτης προσεθέμην τῇ θυγατρὶ· καὶ ἤδη ἔτοιμα πάντα· καὶ ὁ καιρὸς τοῦ γάμου παρῆν, καὶ πάντα πρὸς τοῦτον φιλοτιμῶς παρεσκεύαστο· ἐξαπλήρης δὲ κακῷ δαίμονι ὁ ἄνθρωπος οὗτος, δλεθρος ἀνδράσι, καὶ πρὸ πάντων ἐμοῦ (λογυδρῶν γὰρ κεκομψευμένοις τὰς γυναῖκας συλαγωγῶν, τὰς παρθένους ἐξαπατῶν· τὰς μὲν οὐκ ἔῃ καθ' ὃ θέμις ἀνδράσι γαμηθῆναι· τὰς δὲ συνδύων ὑπερορῶν παρασκευάζει), μετὰ πάντων καὶ τὴν ἐμὴν διέφθειρεν Θεόκλαν· τὴν ἐμοῦ καθηρμοσμένην ἐξέστησε Θεόκλαν. Εἰ οὖν ἐαθελεὴ ζῆν οὗτος, πόλις, ᾧ κράτιστε ἡγεμῶν, οὐκ ἔχεις· διέφθειρε τὸ Ἰκόνιον· ὦλετο καὶ πᾶσα περιοικίς· καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσα χώρα καὶ πόλις, εἴ γε δὴ κατὰ τὸν αὐτοῦ νόμον ἀνάσχοιτο βιοῦν, οὐκ ἂν φθάρουεν χρόνῳ δι' ἀτεχνίας ἐξαπολωλότες. Καὶ γὰρ εἰ ὁ γάμος ἀειζῶτας τοῦ γένους ἀφορμὴ, καὶ αἰτιος ἀνθρώποις γενέσεως· καὶ τῆς ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους ἐφεξῆς διαδοχῆς! ἀπαιδίας ἔν εἶη, καὶ καθόλου τοῦ γένους ἀναιρέσεως, ἢ ἀγαμία δηλαδὴ.

εἰσάγει, Κολοφωνίας ἐπίσκοπον εὐρομέν γεγονότα· δεξιὸν ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἀλκιμώτατον μέχρις αἵματος αὐτοῦ τὴν πίστιν κρατύναντα. Onesiphorum, cujus Apostolus obiter meminuit in Epistola ad Timotheum, invenimus fuisse Colophonie episcopum, virum eloquio facilem ac fortissimum, qui ad usque sanguinem roboraverit fidem. Reliqua nobis obscura sunt.

Ἐνδοθέντος δὲ καὶ τῷ Παύλῳ τὰ κατ' αὐτὸν ἀπο-
 λογεῖσθαι, Ἐγὼ μὲν εἰμι ἄνθρωπος Ἰουδαῖος, ἀπ-
 εκρίνατο, τῷ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς Θεῷ νη-
 πίδθεν ἀνακείμενος· καὶ διὰ τοῦτο, νόμῳ Θεοῦ
 παιδαγωγηθεὶς, καὶ ταῖς ἐντολαῖς προπαιδευ-
 θεὶς, δεκτῷ καιρῷ θειοτέρας κατηξίωμαι μυστ-
 αγωγίας· καὶ ἐν ἡμέρᾳ ποτὲ μέσῃ εἶδον, ᾧ λαμ-
 πρότατε ἡγεμῶν, οὐρανόθεν περιεστράφησαν με
 φῶς ὑπὲρ τῶν ἡλίων· καὶ φωνῆς ἤκουσα ζωσῆς
 καὶ διατρανούσης ἐν ἔμοι Χριστὸν Ἰησοῦν· Χρι-
 στὸν ἐκεῖνον, ὃν ἀγνοῶν πρότερον ἐδίωκον ἐν
 ἀπιστίᾳ· ἐπεγνωκὼς δὲ διὰ κρείττονος ἀποκαλύ-
 ψεως, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὄντως ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ, ὃς καὶ υἱὸς ἀνθρώπου διὰ φιλανθρωπίαν
 ὑπερουσίως κερημάτικεν, ἵνα τὴν ἡμετέραν
 ἐσχατιὰν ἀνακαλέσεται· καὶ πᾶσαν, ἵνα μὴ
 μακρηγοῶ, τὴν τοῦ Θεοῦ βουλήν μεμυσταγω-
 γημένος κρείττοσι λόγοις δι' αὐτοῦ, παρ' αὐτοῦ
 τοῖς ἔθνεσιν ἐξαπεστάλην, διδάσκων πάντα ἄν-
 θρωπον, καὶ νοθετῶν ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν
 τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα· καὶ παρακλήσει πάντα
 ἄνθρωπον παρακαλῶν, πᾶσαν μὲν ἀνομίαν καὶ
 ἀδικίαν ἀποστρέφειν· δικαιοσύνην δὲ πᾶσαν
 καὶ ἀγιοσύνην ἐν φόβῳ κατεργάζεσθαι τοῦ Θεοῦ·
 εἰδότας, ὅτι ἐστήσεν ἡμέραν, ἐκ ἧς μέλλει πᾶσαν

A Facta autem et Paulo seipsum defendendi licentia,
 Ego quidem, respondit, homo Judæus sum, ab in-
 fantia Deo cæli et terræ addictus: ac propterea Dei
 lege eruditus atque mandatis instructus, accepto tem-
 pore diviniore dignatus sum institutione. Medioque
 quandoque die vidi, clarissime præses, circumfulgen-
 tem me e cælo lucem sole splendidiorē, vivamque
 audiui vocem, ac in me Christum Jesum explanan-
 tem⁵⁵, nempe Christum illum, quem ignorans prius
 persequabar in incredulitate⁵⁶. Ubi autem divina
 revelatione cognovi esse illum vere Filium Dei cha-
 rissimum, qui et filius hominis impensiori in huma-
 num genus clementia misericordiaque extiterit, ut
 ejus extremas sæces aliori quam serai substantia modo
 instauraret: omneque, ne sim prolixior, potioribus
 verbis Dei doctus consilium, per eum, et ab eo
 gentibus missus sum, ad docendum omnem hominem
 ac admonendum converti ad Deum fortem virum⁵⁷;
 et ut hortando hortarer omnes, omnem improbitatem
 ac injustitiam aversari, omnemque justitiam ac san-
 ctitatem in timore Dei operari; qui nempe sciant,
 statuisse diem, in quo sibi ipse omne humanum genus
 sistet, ac unicuique pro suarum merito actionum
 reddet.

ἑαυτῷ τὴν ἀνθρωπότητα παριστῆναι, καὶ ἀποδιδό-

Καὶ οὐ μοι σκοπὸς, ᾧ δικαιοτάτῃ δικαστῆ, καθ-
 ἀπαξ τὸν γάμον ἀναιρεῖν· αὐτὴ σαφῆς καθ'
 ἡμῶν ἐστὶ συκοφαντία· ἀλλὰ πορνείαν μὲν πᾶ-
 σαν καὶ μοιχείαν, καὶ πᾶσαν ἀκαθαρσίαν καὶ
 ἐπιθυμίαν κακῆν· καὶ πᾶν πάθος ἐκκλίπειν παρ-
 αιῶ· γάμον δὲ τὸν ἐννομον καὶ ἐνδοξον, ὡς
 ἀμιαντόν ἀποδέχομαι καὶ τιμῶ. Εἰ δὲ τις ψυχὴ
 πραοῖα καὶ ἐπιεικῆς, διὰ βίου παντὸς ἀγαμίας
 καὶ παρθενίας ἐλομένη, μόνῳ μόνῃ σχολάζειν τῷ
 Κυρίῳ, καὶ ταῖς προσευχαῖς ἀπερισπάστως αἰρε-
 τίσαι, τοῦτο κάλλιστον ἐγὼ κρίνω, καὶ τοῦ ἐπαι-
 νέτου ἀξιεπαίνετότερον, καὶ τοῦ τιμίου γάμου
 τιμιώτερον, ὡς οἰκείον ὄντως ὃν καὶ μᾶλλον ἀρε-
 στὸν τῷ Θεῷ· ὡς ἄλλον καὶ νεκρὰν θυσίαν, ἀέλωσ
 καὶ θελητῶς τῷ ὑπεραθλῷ προσαγομένην.

Τούτων ἕκαστος ὡς ἤκουσε τῶν φωνῶν, ἐπειδὴ
 κρίνειν οὐκ ἤδει τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας· (ψυχὴ γάρ
 πᾶσα, τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου σφο-
 δρότερον ἐμπεφυρμένη, οὐκ οἶδεν ἀσκαρδαμυκτῆ
 πρὸς τὰς τῆς ἀληθείας αὐγὰς ἀντωπεῖν) δι' ὃ καὶ
 αὐτὸς, μήτ' ἀντιτείνειν ἔχων, μήτε δὲ συντίθεσθαι
 τοῖς ὑπὸ τοῦ Παύλου λαλουμένοις, ἀσχολίαν τε προ-
 φασίζεσθαι, καὶ τοῦτον δεσμεύσας, καθεῖργουσιν εἰρ-
 κτῆ.

Τί οὖν ἡ Θέκλα; Ἄρ' ὑπεστάλη φρίξασα πρὸς τὴν
 τοῦ κήρυκος ἀπαγωγὴν; ἢ μικρὸν γοῦν καθυφῆκε
 τῆς προθέσεως; ἢ διανοίας βάθει τῶς τὴν αὐτῆς
 πίστιν ἐγκατέκρυψεν; ἢ οὐ σφόδρα ταύτην ἐθρίαμ-
 βουσε περιφανῶς; ἢ θοιαμβεύει μὲν, οὐ συνετῶς δέ;

Nec id mihi propositum est, æquissime iudex, ut
 omnes prorsus nuptias sublatas velim; hæc nimirum
 adversum nos aperta calumnia est; sed omnem
 quidem fornicationem et mæchiam, omnemque ini-
 munditiam ac concupiscentiam malam⁵⁸, quidquid
 demum libidinis est, vitare suadeo; matrimonium
 vero legitimum statumque, ut incontaminatum recipio
 ac colo. Sin autem mitior quædam modestaque anima,
 per vitam omnem delecto cælibatu ac virginitate, soli
 Domino sola vacare, ac precibus indistracta mente
 instare velit, id ego pulcherrimum iudico; nempe
 laudabili majore dignum laude, connubioque ho-
 norabili honorabilius; ut quod Deo vere necessarium
 ac magis placitum, velat scilicet sine materia ac
 intelligentem hostiam, immateriale ac voluntate ei
 oblatam, qui omni illi quod extra materiam est, longe
 eminet.

His ille auditis vocibus, quod veritatis vim judi-
 care non noverat (quisquis enim animus huic
 sæculo vitæque erroribus vehementius immersus
 est, irretortis oculis veritatis fulgores contueri non
 novit): quamobrem etiam ille, cum nec adversari
 posset, nec vero assentiri Pauli verbis, non vacare
 sibi per otium simulat, vinctumque in carcere in-
 cludit.

Quid igitur Thecla? Timore inhorruit abducto
 præcone? aut parum aliquid propositi tenorem
 remisit? aut alto mentis sinu hactenus fidem suam
 occultavit? aut non splendide eam publicavit? aut
 publicavit quidem atque edidit, sed imprudenti r

⁵⁵ Act. ix, 5; xxvi, 13. ⁵⁶ I Tim. i, 13. ⁵⁷ Psal. xli, 3. ⁵⁸ Coloss. iii, 5; Hebr. xiii, 4.

fecit? Haudquaquam. Quid itaque facit? Surgit silentio media nocte; Deumque Pauli invocat, ut comes esse velit; ornatum spernit, inanes, specula, quidquid illecebrarum est juventutis; instarque evangelici illius mercatoris, inventa pretiosa margarita, suorum omnium pretio eam coemit⁵⁹; ac velut ejus præceptor, quæ illi erant lucra, propter Christum detrimentum existimans⁶⁰, alia janitori præbebat, alia carcerario, modo solum sine-retur Paulum videre, eique carceris, soli, vinculo-rum sociam accedere; divinæque Evangelii prædicationis perfectius participem fore. Erat inter hæc conspicere, illam quidem ut siticulosissimam cervam ad Dei aquas accurrere; hunc vero tanquam profluentem fluvium, illius mentis ori uber-rimum theologiæ laticem illi affundere. Ac illi qui-dem in his erant.

Prima statim aurora, ingensque domesticos cepit turbatio. Quærebatur namque Thecla: de Thecla rumor erat: apud notos, apud cognatos omni dili-gentia vestigabatur, interque vicinos, ut par est, et amicos. Famuli inquirebantur; ancillæ pœnas dabant; omnis familia agitabatur. Cognita tamen, ad Pauli pedes provoluta inventa est; ac quidem, juxta Isaiam, illius pedum pulverem lingebat⁶¹; tanquam vero Dei Filio Deoque sic reverentia atque tremore illi astabat. Sic nimirum summe eam Dei timor ceperat quo jam confixa tantaque ac constri-cta, nihil pensi habebat aut attendebat, qui ejus causa aut turbas cierent, aut ipsis illatas ferrent.

Quid igitur Thamyris? Furore rursus agitatur; rursus turbatur; rursus incenditur; rursus turbas cogit, longeque magis ac prius, quanto nimirum etiam certioris virginis seductionem putabat. Desert rursus præsidii adversus Paulum; velutque palam injuria læsus, pœnam irrogari deposcit. Is itaque apparitores secutus, ad judicium ælaci rursus animo ascendebat: sed et illa, ut Pauli revera discipula, vocata cum esset, præclara animi magni-tudine ac præstantia, ad tribunal adibat. Non enim Christi Evangelium erubescerebat; sed gaudium illius eximie cor, mysticaque exultatio pervaserat, quod pro Christo cum Paulo urbis teatro traduci meruerat.

Ubi itaque ambo judicii astiterant; Paulum qui-dem nec verbo dignantur, quod ille jam sui defen-sione perfunctus erat, quodque ex prima statim responsione illatum crimen strenue quidem depu-lerat: ex Thecla vero rationem exposcunt spreta-rum nuptiarum, quidve causa aversi ejus a Tha-myride animi existat. At illa, ne verbum quidem dignata loqui, intenta in Paulum erat, silentioque suam sensim mentem videntibus subindicabat; nempe non licere præsentem magistrum, discipulum pro concione loqui. Indisciplinatos itaque seu in-compositos reprehendens magnanimis Virgo qui sciscitarentur, in eum modum nihil loquens manebat.

Οὐμενοῦν. Ἄλλὰ τί ποιεῖ; Ἀνίσταται κατὰ μέσας νύκτας ἡσυχῇ· ἐπικαλεῖται τὸν Παύλου Θεὸν εἰς συν-οδίαν· ἐξουθενεῖ τὰ κόσμια, τὰ ἐνώτια, τὰ κάτοπτρα, τὰ θέλητρα πάντα τῆς νεότητος· καὶ κατὰ τὸν εὐαγγελικὸν ἐκεῖνον ἔμπορον, τὸν πολύτιμον εὐρη-κουῖα μαργαρίτην, πάντων ὧν εἶχεν ἐπρίετο αὐτόν· καὶ κατὰ τὸν αὐτῆς διδάσκαλον, ἅτινα ἦν αὐτῇ κέρδι, διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν ἡγησαμένη, ἃ μὲν ἐδίδου τῷ πωλωρῷ, ἃ δὲ τῷ δεσμοφύλακι· μόνον, ὥστε παρα-χωρῆσαι ταύτῃ τὸν Πάυλον ἰδεῖν, καὶ τῆς εἰρκτικῆς αὐτῷ καὶ τοῦ ἐδάφους κοινωνῆσαι καὶ τῶν δεσμῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς εὐαγγελικῆς θεηγορίας τελευτέρον μετασχεῖν. Ἦν οὖν ἐκεῖ καθορᾶν, τὴν μὲν οἷα διψη-τικωτάτην ἑλαφὸν δρόμῳ τὰ ὕδατα τοῦ Θεοῦ καταλα-βοῦσαν· τὸν δὲ, καθάπερ προρρέοντα ποταμὸν, καὶ κατὰ τοῦ νοεροῦ στόματος αὐτῆς τὸ τῆς θεολογίας νόημα δαψιλέστατον ἐπιβλύζοντα. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν τούτοις.

Ἄμα δὲ ἔω, καὶ τάραχος μέγας κατειλήφει τοὺς οἰκείους. Ἐζητεῖτο γὰρ Θεκλα· διελαλεῖτο Θεκλα· ἀνηρευνάτο παρὰ τοῖς γνωστοῖς, παρὰ τοῖς συγγε-νέσι, καὶ παρὰ γείτοσιν, ὡς εἰκὸς, καὶ φίλοις. Οἱ οἰκέται ἠτάζοντο, αἱ θεραπαινίδες δίκας ἐτίγγυον· καὶ οἱ ἐπὶ τῆς οἰκίας πάντες ἐδοκῶντο. Ἐγνώσθη δ' οὖν ὁμῶς, καὶ πρὸς τοῖς Παύλου κυλισμένη κατελήφθη ποσίν· καὶ τὸν χοῦν μὲν τῷ αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἔλειχε ποδῶν· αὐτῷ δὲ μετ' εὐλαβείας οὕτω καὶ τρό-μου παράστατο, ὡς υἱῷ Θεοῦ καὶ θεῷ· οὕτω κατ' ἄκρας αὐτὴν εἶλεν ὁ Θεοῦ φόβος, ἣ λοιπὸν καθηλω-μένη καὶ συνεχομένη, οὐδεμίαν ὄπιν, οὐδεμίαν ἐπι-στροφὴν τῶν δι' αὐτὴν θορυβοῦντων ἢ θορυβουμένων ἐποιεῖτο.

Τί δὲ ὁ Θάμυρις; Μαίνεται πάλιν· ταραττεται, πάλιν ἐξάπτεται· ὀχλαγωγεῖ πάλιν, καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ πρόην, ὕψω καὶ βεβαιωτέραν ὑπέληψε τῆς παρθέ-νου τὴν ἀπάτην. Ἐμφανίζει αὐθις τῷ ἡγεμόνι κατὰ Παύλου· καὶ ὡς ἄντικρυς ἡδικημένος, δίκεν αἰτεῖ λαβεῖν, καὶ ὅς τοῖς κλητήρσιν ἐπόμενος, προθύμως αὐθις ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἀνῆει. Ἡ δὲ καὶ αὐτὴ ὡς Παύλου τῷ ὄντι μαθήτρια κλητευομένη, μετὰ πλεί-στης ὄσης ἀνῆει μεγαλοψυχίας. Οὐ γὰρ ἐπηρεχόνατο τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· χαρὰ δὲ αὐτῆς ὑπερ-φυῶς τὴν καρδίαν, καὶ μυστικῇ διειλήφει ἀγαλλίσις, ὅτι ὑπὲρ Χριστοῦ μετὰ Παύλου θεατρῖζειν ἤξιοῦτο.

Ἐπεὶ οὖν παρέστησαν ἄμφω τῷ δικαστῇ, τὸν μὲν οὐκ ἀξιοῦσι λόγου, ἤδη τὰ περὶ αὐτοῦ ἀπολελογημέ-νον, καὶ ὡς ἐκ τῆς πρώτης εὐθύς ἀποκρίσεως τὴν κατηγορίαν οὐκ ἀγεννώως διαχρυσάμενον· τὴν δὲ λόγον ἀπαιτοῦσι τῆς ἀγαμίας, καὶ τῆς Θαμύριδος ἀποστροφῆς. Ἡ δὲ λόγου μὲν τούτους ἤξιωσεν οὐδε-νός· προσεῖχεν δὲ Παύλῳ· καὶ σιωπῶσα, τὴν αὐτῆς τοῖς ὀρῶσι γνώμην ἠρέμα καθυπέφαινε, ὡς οὐ θεμι-τὸν διδασκάλου παρόντος δημηγορεῖν μαθητῆν. Ἀπαι-δευσίας οὖν, ἢ ἀταξίας τῶν πυνθανομένων αὐτὴν ἢ μεγαλόφρων καταγνοῦσα, ἔμενεν οὕτω λαλοῦσα μη-δέν.

⁵⁹ Matth. xiii, 44. ⁶⁰ Philipp. ii, 7. ⁶¹ Isa. xlix, 25.

Τί οὖν ὁ δικαστής; Τὸν μὲν φραγελώσας, τῆς πό-
λειως ἀπήλασεν· τὴν δὲ ζῶσαν καῖναι κελεύει πυρί.
Τοῦτο γάρ μὴ πειθομένης αὐτῆς, καὶ ἡ μήτηρ μεγά-
λαις ἐδοῦα κραυγαῖς. Ἐνταῦθ' αἰ τῷ λόγῳ κάμνοντι,
καὶ τὸ τοῦ ἀγῶνος μέγ' ἄμνησανοῦντι παραστήσαι,
συναγωνίσασθ' ἐμοί, παρεγγυῶ, διὰ προσευχῆς τε
καὶ προσοχῆς· τῇ μὲν, νοερῶς ἐξαιτούμενοι εὐδοῦ-
σθαι μοι τὸν λόγον τῆς ἀπαγγελίας· διὰ προσοχῆς δὲ
καὶ ἀταραξίας, ὡσπερ ἐν λιμένι τινὶ γαληνῷ, τῷ
οἰκείῳ νῆϊ, τοῦτον γαληναίως ἐγκαθορμιζόμενοι.

Πᾶσα ἡ πόλις ἐπὶ τὸ θέατρον ἀνῆει μετὰ σπουδῆς·
ἄνδρες πάντες, αὐτόχθονες καὶ ἐπήλυδες, ἀφανεῖς
καὶ περιφανεῖς· γυναῖκες πᾶσαι, πρεσβύτεραι καὶ
νεώτεραι, ἄσημοι καὶ ἐπίσημοι· καὶ νῆπια δὲ μετὰ
τῶν καθεστηκότων ἔτρεχον ἰδεῖν· καὶ πρὸ πάντων, ὁ
τὴν ἄτοπον οὕτω χρίσιν καὶ ἄδικον ἀποφηνάμενος
ἡγεμῶν· καὶ ἐπειδὴ τὰ τε ξύλα ἠτοίμαστο πρὸς ὑπέκ-
καυμα, καὶ πάντα ἔτοιμα ἦδη, καὶ πάντα εὐτρέπῃ τὰ
πρὸς τὴν πυράν, προσήχθη καὶ αὐτὴ θέκλα· καὶ τὸ
θαυμάσιον, ὅτι οὐκ ὠχρίασεν πρὸς τὴν τοῦ πυρὸς
ἀπειλήν· οὐκ ἐδειλίασεν τὴν ψυχὴν· ἀλλὰ τὴν καρ-
δίαν μὲν ἀνατεταμένη καὶ εὐφραينوμένη πρὸς ὃν
ἐπίστευσε, Κύριον· θάλλουσα δὲ τὸ πρόσωπον, καὶ
ὡσπερ εἰς βιλανεῖον τοῦ λούσασθαι χάριν προθύμως
ἀποδυσάμενη· ἢ ὡσπερ ἐπὶ παστᾶδα χωροῦσα παρ-
θενικὴν, οὕτως ἑαυτὴν κατασφραγισαμένη, τῶν
ἑστρωμένων ἐπιβαίνει ξύλων (63).

Τίς οὐ κατεκλάσθη τὴν καρδίαν τοῖς ὀδυρμοῖς;
Τίς οὐ παρέληθ' ἅπαντα τῆς σαρκὸς μέλη; τίνας πα-
ραιὰ δακρύων οὐ πίμπλαται; τίς δὲ οὐκ ἀπεδυσπέ-
τησε τοῖς κεκριμένοις, καὶ σφοδρῶς ἐκεῖ τοῦ δικά-
ζοντος κατεῖπεν; Πᾶσι γὰρ ἔλεον, ὀβρυσσὺν ὀπόσον
εἰπεῖν ἔστιν, ἐνεποιεῖ τὸ γινόμενον, ἕρῳσιν νεῦνιν
καλὴν μὲν τὸ σῶμα καὶ τρυφερὰν· προθυμῆ δὲ
πνεύματος ἀνυπιστάτου κατατολιμῶσαν φλογὸς, καὶ
αἵρουμένην εἰς τέφραν αὐτίκα δὴ τῷ πυρὶ διαλυθῆναι,
ἢ τὴν αὐτῆς προσέθαι παρθενίαν, καὶ τὸν ἀρμόσά-
μενον καταφεύσασθαι Χριστόν.

Ἐκεῖ καὶ πάσας οἶμαι τὰς δυνάμεις τῶν οὐρα-
νῶν ἠρώσας, τὸν τοῦ ἀγῶνος ὑπεκτειρηκέναί τρόπον.

(63) *Τῶν ἑστρωμένων ἐπιβαίνει ξύλων.* Nondum
scilicet accensa pyra: quod etiam Metaphr. ait; quodque desunt Græca, Latina represento, *Lignis
autem jam substratis, tortores ut conscenderet præ-
ceperunt: conscendit illa, signo se crucis consi-
guans: illi ignem accendunt, etc.*, ubi nihil extra
ordinem, et quo sibi Theclam necem intulisse vi-
deatur. Sic enim quotidie jubentur rei, quæ sunt
inferendæ neci prævia, ipsi præstare, præstantque,
nemine rem crimini dante. At Basil. in ipsam
jam in sublime elatam flammam insilisse auctor
est, excusatque Pantinus exemplo aliarum sancta-
rum mulierum, quæ Spiritus sancti instinctu
perinde se in ignem aut aquam sponte præcipientes
dederunt: quibus omnibus prævisset Thecla,
utroque exemplo, si verâ hic de igne Basilio nar-
rata: nam de lacu convenient omnes, se in illum
præcipientem dedisse, in quo et a phœcis foret devo-
randa; quæcumque tandem illæ phœcæ fuerint:
grandiora enim cete et balenas, quæ sunt monstra
marina, in brevi lacu et stagno ad ipsum thea-
trum, non videnter servari potuisse. Fuerint alii

Quid ergo Judex? Paulum flagellis cæsum, urbe
ejecit; Theclam vero vivam jubet igne cremari. Hoc
enim cum morem non gereret, ipsa mater magnis
clamoribus urgebat. Hic, quæso, fatisciente mihi
sermonis vi, nec certaminis molem valente repre-
sentare, vos ipsi precibus propensiusque attentis
animis opem ferite: precibus quidem, mente exor-
tantes ut enarrandi sermo mihi prosperetur; at-
tentis vero animis et inturbatis, ut velut in tran-
quillo quodam portu, in mente vestra, tranquilla
eum statione accipiatis.

Urbs tota festinato in theatrum concesserat: viri
omnes, indigenæ et inquilini, obscuro et illustres:
mulieres omnes, seniores et juniores, ignobiles at-
que nobiles: quin et infantes cum his qui ætatis
sensusque integri erant, ad spectaculum currebant;
præque omnibus, præses ipse qui sic absurdam
atque iniquam tulerat sententiam. Quodque ligna
ad fomitem parata erant, cunctaque jam expedita
et ad rogam aptata erant, adducta est et Thecla:
remque miram, quod non expalluit ad ignis minas:
non animo formidavit; sed intenta mente lætans-
que in Domino, in quem crediderat, florentique
vultu in balneo ad lavandum alacriter exuens, aut
velut genialem virgo lectum petens, sic sibi con-
signans, lignorum struem conscendit.

Cujus non tristi gemitu fractus animus? Cujus
non soluta omnia carnis membra? Cujus genæ non
lacrymis oppletæ? Quis non indigne ferret senten-
tiam, judicemque acriter tanta illa turba non re-
prehenderet? Cunctis enim miserationem, quantam
nec verbis exprimere liceat, res ea faciebat; dum
videlicet formosam corpore ac delicatam puellam vi-
derent, spiritus alacritate, animique fervore intolera-
bilem incendii vim contemnere, malleque in favillam
statim igne exurente dissolvi, quam virginitatem suam
prodere, aut Christo sponso datam fidem fallere.

Ibi arbitror et cælestes omnes potestates cum
viderent certaminis modum, miseratas esse. Ibi et

pisces grandiores, ipsi voraces, ut erat nocendæ
solers ac curiosa omnis generis bestiis cæca gen-
tilitas, eoque spectaculo insanæ plebis in magna
quibusque urbibus, qualis Antiochia, Orientis oeu-
lus, oculos pascibat. Ipsa Basili verba haud satis
consonare videntur; sicque rem narrat, quomodo
nemo sane gestam putaverit: Πάντων τοιγαροῦν
πανταχόθεν ξύλα συμφορησάντων, καὶ τῆς φλογὸς
εἰς αὐτὸν τὸν αἰθέρα κορυφωθείσης, ἐπιθῆναι κε-
λεύεται τῇ οὕτως ἐκφλογωθείσῃ πυρῇ. *Lignis con-
serta omnium opera undique comportatis, et flamma
in ipsum jam æthera sese sustollente, pyram in
flammanem virgo inscendere jubetur.* Non hoc ju-
bent carnifices, nec vero humanum est quod ju-
beri debeat; sed ipsi præcipient; etsi quandoque
illorum vim nonnullæ sanctæ mulieres occupave-
verint, sicque parato rogo ipsæ sponte non abs-
que ipsorum tortorum stupore in illum insilierint,
ut de Apollonia graviter narrat Dionys. Alexandr.
refertque ex illo Eusebius. Etiam nemo veterum
istud Theclæ adduxit in exemplum.

ipſe Dominus rei miſertus eſt. Qui enim poterat A ut non ejus miſereretur, quæ abſque ullis ſignis at- que portentis, ſola præconis voce, ejusque qui vincetus, qui profugus eſſet, ſic illi credidiſſet, ut nedum matrem et domesticos et cognatos, opesque et nuptias et delicias omnes et illecebras, ſed et ipſam ejus gratia contemneret animam? Quoniam vero mirabilium Deus de cœlo in terram aſpexerat, plane necesse erat, ut quod ſiebat, facientis magnificientia dignum eluceret.

At quodnam Domini judicium! Jam roguſ qui- dem circa virginem accenſus erat; necdum tamen intactum corpus flamma attigerat, cum repente illa comprecante, magnus e terra erupit ſonitus; e cœloque circumſtans nubes vim tantam pluvie B grandinisque effudit, utet pluribus ibi creatum pe- riculum, ignisque exſtinctus, ac Thecla ſervata ſit. Hæc celſitatum Deus mirabilis in majestatibus, faciens prodigia ⁶¹. Hæc qui Babylonica excuſſa fornace, tres in illa pueros cantores incolumes ſervavit ⁶². Iſtud vere illius manus opus; tum ni- mirum roſcidam fornacem præſtare, tum quod repente e cœlo aqua inundante eam exſtinxe- rit.

Hoc primum Thecla in ſui gratiam vidit patra- tum miraculum, fideique fidem, Deique dilectioni excellentem adjunxit dilectionem. Aqua hæc ne- dum ignem, ſed et Theclæ furorem, ſed et Tha- myridis (ignis in morem accenſa) æmulationem, exſtinguens tabefecit. Igni enim cœleſti præclara C virgo animo incenſa, terreni ignis virtutem exſtin- xit. Qua vero etiam ratione leonum ora obſtruxerit, operæ pretium ſit ut videamus.

Quod enim ab eo periculo liberata fuerat, do- mesticis omnibus ſoluta moleſtiis ac turbis, ve- ſtigio magiſtrum ſequitur: quo invento in terræ quodam foramine pro ipſa orante, acceptoque per illum, quod eſt in Chriſto, ſignaculo, cum eo poſtea Antiochiam intravit. Ingreſſa autem in

⁶¹ Exod. xv, 11. ⁶² Dan. iii, 21.

(64) *Ἐν ὀπῆτινι γῆς. In terræ quodam meatu ac fora- mine; in antro, in specu. Basil., έξω που τοῦ ἄττος ἐν τινι τῦμβῳ. In quodam ſepulcro extra urbem. Meta- phr., ἐν μνημείῳ, in monumento additque, κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἀπὸ Ἰκονίου εἰς Δάφνην φέρουσαν· juxta etiam quæ Iconio tendit ad Daphnem.* Proſequitur Ni- cetas accepſiſſe τὴν ἐν Χριſτῷ σφραγίδα· Baſilius, ro- gaſſe ut acciperet: Metaphraſtes obſcurus, *Patienti animo ſis oportet, et illud donum ad te perveniet; quaſi dilata fuerit, non tunc Chriſti ſignaculo in- ſignita; quod ſacrum baptiſma merito intelligatur: eoque tunc initiata ſit per eam remiſſionem, cum vix ante licuiſſet.* Obſcurius tamen locutum vete- rem auctorem fatetur Baſilius, ut vix ſciri poſſit quid per ſφραγίδα intellexerit: intellexiſſe aliquid præ- vium baptiſmo et conſignationem, qua quaſi in albo competentium poneretur, ut deinde ſequere- tur intinctio, et τὸ θεῖον λουτρὸν, mihi ſatis durum, eſſi putat Pantinus indicaffe Baſilium.

(65) *τὴν Ἀντιόχειαν εἰσῆει.* Putavit Baron. ſe

Ἐκεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος τὸ γινόμενον ἠλέησεν. Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐμελλεν οὗτος ἐλθεῖν τὴν ἀνευ ſημείων καὶ τεράτων, διὰ μιᾶς φωνῆς κήρυκος, καὶ τούτου δε- ſμίου, καὶ τούτου φυγάδος, οὕτως αὐτῷ πεπιſτευ- κῶσαν, ὥſτε μὴ μόνον μητρὸς, καὶ οἰκείων, καὶ ſυγ- γενῶν, καὶ πλοῦτου, καὶ γάμου, καὶ πάσης ἡδονῆς καὶ τροφῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ὑπεριδεῖν δι' αὐτὸν τῆς φυγῆς; Ἐπεὶ δὲ ὁ τῶν θαυμαſίων θεὸς ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν γῆν ἐπέβλεψεν, ἀξίον ἔδει πάντως καὶ τὸ γινόμενον τῆς τοῦ ποιούντος ἀποδείκνυσθαι μεγα- λειότητος.

Ἄλλὰ τίς ἡ τοῦ Κυρίου κρίσις; Ὑψῆπται μὲν περίξ τῆς παρθένου τὸ πῦρ· οὐπω δὲ τοῦ ἀνεπάφου σώματος ἐθίγετο, καὶ ἀθρόως, εὐχομένης αὐτῆς, ἤχος μὲν μέγας γῆθεν ἀνεβράχτη· ἀνωθεν δὲ νεφέλη περιſτάσα, τοſοῦτον ὕδωρ καὶ χάλαζαν κατέχυſεν, ὥſτε πολλοὺς μὲν ἐκεῖ κινδυνεῦσαι· τὸ πῦρ δὲ σβε- ſθῆναι· θεῖκλαν δὲ ſωθῆναι. Ταῦτα ὁ τῶν ὑψωμάτων θεὸς, ὁ θαυμαſτὸς ἐν δόξαις, ὁ ποιῶν τέρατα. Ταῦτα ὁ τὴν Βαβυλωνίαν κάμινον ἐκτιναζάμενος, καὶ τρεῖς ἐν αὐτῇ παῖδας ὑμνηδοὺς περιſωſάμενος. Ἔργον τοῦτο τῆς αὐτῆς χειρὸς ἀληθοῦς· δροσοβόλον τε κάμι- νον ἀποφῆναι, καὶ ἐξαπίνης ἀνωθεν ταύτην ἐπικλύ- ſαι τῷ ὕδατι καὶ καταſβέσαι.

Τοῦτο πρῶτον εἶδεν ἡ θεῖκλα θαυμαſίον ὑπὲρ αὐ- τῆς γεγεννημένον, καὶ τῆ πίſτει πίſτιν, καὶ τῆ τοῦ θεοῦ ἀγάπη τὴν καθ' ὑπερβολὴν προſέθηκεν ἀγάπην. Τοῦτο τὸ ὕδωρ, οὐ μόνον τὸ πῦρ ἐκεῖνο, ἀλλὰ καὶ θεοκλείας τὴν μανίαν, ἀλλὰ καὶ θαμύρι- dos τὸν ζῆλον, ὡς πῦρ ἐκκαίόμενα, σβέσαν κατεμά- ρανεν. Περὶ γὰρ οὐρανίῳ τὴν καρδίαν ἡ καλλιπάρ- θενοσ ἐκκαίομένη, τοῦ ἀπὸ γῆσ ἐσβεſεν δύναμιν πυρός. Ὅπως δὲ καὶ λεόντων ἐνέφραξε στόματα, ἀξίον ἰδεῖν.

Ἐπεὶ γὰρ ἐκεῖνου ἐβρόύσθη τοῦ κινδύνου, πάντων ἀπαλλαγεῖſα τῶν ὀκνοθεν ὀκλήρων, κατ' ἶχνος ἐβά- διζε τοῦ διδασκάλου· ὄν ἐν ὀπῆτινι γῆσ (64) ὑπὲρ αὐτῆσ προſευχόμενον καταλαβοῦſα· λαβοῦſα δὲ δι' αὐτοῦ τὴν ἐν Χριſτῷ ſφραγίδα, ſὺν αὐτῷ μετὰ ταῦ- τα τὴν Ἀντιόχειαν εἰſῆει (65). Εἰſιοῦſα δὲ, νεω-

D in Actis Antiochiam Piſidiæ legiſſe; ſic enim ait. *Cum enim in iisdem Actis illud etiam enarretur, ſanctam Theclam a tormentis liberam, verbi cupi- dam, magiſtri avidam, Antiochiam Piſidiæ, quo ſanctum Paulum proſectum audierat, adventaſſe.* Ego tamen in nullis invenio, præterquam in Sirleti Menologio, ubi eſt, *Paulum ſecutus eſt uſque An- tiochiam Piſidiæ; ex quo etiam habuit Baronius, qui ſere unum illud Menologiorum meminit, ut et Henr. Canis. obſervavit; ideirco, puto, quod alia Latine reddita non habuit.* At Baſilius aperte id excipit, *etſi, inquit, Piſidiæ ita velint.* Nicetas quo- que et Metaphr. cum Alexandrum Thecke Antio- chie præcum diſerte hominem Syrum doceant, ac civitatis ſere principem, ipſam Syriæ magnamque Antiochiam indicant. Hieronymus ad Oceanum illi relatus aliter loquitur, *Thecla poſt tentationem paſ- ſionis Antiochiæ, a Paulo prohibetur pariter pergere; quæ certe toto cœlo diſtant ab illis Baroni.* Nempe iverat Thecla cum Paulo Antiochiam, ibique tea-

τέρω τινὶ ζέοντι, καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀκμὴν σφριγῶν-
τι περιπίπτει. Ὁ δὲ ἦν Σύρος μὲν τῶ γενεῖ, Ἀντιοχέων
δὲ πρῶτος· Ἀλέξανδρος δὲ τοῦνομα· οὗτος δὲ ὀφθαλ-
μῶν ἐαλωκῶς τῆς κόρης, καὶ ὄλος τοῦ ἔρωτος γενόμε-
νος (δεινὴ γὰρ νέων ἔψις ἀκόλαστος, τὸ προσπεσὼν αὐ-
τῇ κάλλος οἷόν τι γλυκερώτατον βέλος τοῖς βάθεισιν ἐγ-
κατασπεῖραι τῆς καρδίας), πρῶτον μὲν ἐξελιπάρει
Παῦλον, μυρία δῶρα, τὰ μὲν αὐτίκα διδοῦς, τὰ δὲ
ἐπαγγελόμενος, εἴ γε τούτῳ γαμετὴν ἐπιτρέψαι
λαβεῖν. Τὸν δὲ, μηδεμίαν ἔχειν εἰς αὐτὴν ἐξουσίαν
ἀποκρίνασθαι· ἄλλου γὰρ εἶναι, καὶ ἄλλῳ καθηρ-
μῶσθαι.

Τί οὖν ὁ νεανίας; Δύσοιστον γὰρ ὁ ἔρωσ· νεότητος
δὲ, καὶ τύφου καὶ ποικίλης τρυφῆς ἐπιτυχῶν, γίνε-
ται ἀνύποιστος. Ἦραν οὖν, ὡς ἐνόμιζεν, εὐθετον
ἐπιτετηρηκῶς, αὐτὸς αὐτῇ ἐν ἀμφοδῶ τινὶ περι-
επλέκετο. Ἐκείνη δὲ τί; Πρῶτον μὲν τοῖς λόγοις
ἀπημύνητο, καὶ τὴν ἀκρασίαν τοῦ νέου, καὶ τὴν ἀκό-
λαστον ἀνεχαίτιζε προσβολὴν, *Μὴ βιάζου, λέγουσα,
τὴν ξένην· μὴ ἀπαιδεύτως ἐπιτίθεσο. Ἰκονιέων
εἰμι πρώτη, καὶ γαμηθῆναι τῷ πρώτῳ τῆς πόλεως
οὐ βουλομένη, τῶν οικέων ἀπῶσμαι· ἀλλ' ἀπόστη-
θι, ἀνθρώπε. Θεοῦ ὑψίστου δούλη εἰμι· Χριστῷ
κατεγγύημαι Ἰησοῦ· Χριστῷ μεμνήστευμαι. Μὴ
ἐνόχλει τοιγαροῦν. Μὴ πειρῶ θίγειν τοῦ σοι μὴ καθ-
ήκοτος. Μὴ πειρῶ ψαύειν ἀψαύστου σώματος, μὴ
ποτέ σοι μεταμέλιση τῆς ἀναιδοῦς ἐπιχειρήσεως.
Καὶ ἡ μὲν ταῦτα. Ὁ δὲ εἶχετο κατακράτος. Ἡ δὲ τὸν Ἰη-
σοῦν ἐπικαλεσαμένη, περισχίζει μὲν αὐτῷ τὴν χλα-
μύδα· ἀκοντίζει δὲ καὶ τὸν στέφανον ἀπὸ τῆς κεφα-
λῆς· ὑπεκδύνασα δὲ τῶν χειρῶν τὰς λαβὰς, ἀφήκεν
αὐτὸν εἰς γῆν ἀπωσαμένην. Ὁ δὲ τὴν αἰσχύνην τῷ
φίλτρῳ κερασάμενος, καὶ βαρέως ἐζηλωκῶς, τῷ
ἡγεμόνι τῆς πόλεως ἐμφανίζει κατ' αὐτῆς. Ἐρωτω-
μένης δὲ, καὶ ὁμολογούσης οὕτω δεδρακέναι, κατ-
έκρινε θηρίσις παραβαλεῖν.*

Τίς οὐκ ἐπεστέναξε τοῖς κεκριμένοις; Τίς τῷ ἀν-
οσίῳ τῆς κρίσεως οὐκ ἐπεστύγναται; Ἄνδρες, γυ-
ναῖκες, καὶ πολῖται καὶ ξένοι, ἀδικίαν εἶναι τὸ δρώ-
μενον ἐβδῶν· βίαιον τὸ δόγμα· τυραννικὸν τὸ ἐγ-
χείρημα· βιάζεσθαι παρθένον, καὶ ταῦτα ξένην, καὶ
ταῦτα τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ταῦτα τῶν ἰδίων τοῦδε εἶνε-
κεν δεδιωγμένην. Ἄλλ' ὁμως ὁ μακρόθυμος ἠνεῖχτο·
καὶ ὅσα πρὸς δόξαν οἰκείων, πόρρωθεν προητοιμά-
ζετο· καὶ ἡ παρθένος οὐ καθυφῆκε τῷ προσώπῳ·
οὐ πρὸς τὴν τῶν λεόντων ὠκλασεν ἀπειλήν· οὐ πρὸς
τὴν ἐξ οὐρανοῦ συμμαχίαν ἐνεδοίασεν· πεποιθὺς
δὲ μῆλλον, καὶ πρὸς τὸν ἀμίαντον ἐκ πυρὸς αὐτὴν
ἀποβλέπουσα διασωσάμενον, πρῶτον μὲν λεαίνῃ

tatione passionis perfuncta, liberaque dimissa a
præsidente, Paulum Myram in Lycia secuta erat, a
quo dimittitur, ut jam satis confirmata, ne sit illi
amplius comes, sed in patriam discedat ibique pro
modulo suo sexusque ratione Christum annuntiet.
Quæ omnia in Actis habentur. Vestis mutationem
semel et iterum merito suppressit Nicetas. Græci
quoque nihil ejus meminere. Et certe quid illa
vestis mutatio, cum statim Antiochiam ingressa
mulier agnita sit, nisi ingrediendo muliebrium cul-

A æstantem quemdam juvenem, vegetoque corpore
luxuriantem, incidit. Erat is, Syrus genere, Antio-
chenorum primus, Alexander nomine. Hic puellæ
captus oculis, totusque amore incensus (validus
enim impudicus juvenum aspectus, ut objectam
pulchritudinem, velut dulcissimum quoddam spi-
chulum imis indigat cordis penetralibus), primum qui-
dem Paulum obsecrare, qua statim innumera præ-
bens munera, qua et dare pollicitus, si modo ei
conjugem Theclam permetteret. Ad quem Paulus,
ejus sibi nullam esse potestatem; ad alium spec-
tare, atque alii desponsatam esse.

Quid igitur juvenis? Est enim amor res ægre
tolerabilis; ubi vero juventutem et superbiam varii-
que generis delicias nactus fuerit, intolerabilis.
B Observata igitur, ut existimabat, opportuna tem-
poris hora, in compito quodam ipse illi congredi-
tur. Quid vero illa? Primum quidem se verbis
luctur, atque intemperantem lascivamque retundit
juvenis audaciam. *Ne vim, inquit, hospitæ feceris.
Ne praterve insilieris. Iconiensium prima sum,
quodque nollem primi civitatis nuptiis implicari,
domo expulsa sum. Verum abscede, homo: Dei
altissimi ancilla sum; Christo obstricta sum;
Christo sum desponsata. Ne itaque molestiam fece-
ris. Ne tentes attingere, quod ad te non attinet. Ne
intactum corpus coneris contingere, ne te sorte teme-
rariæ aggressionis pœniteat.* Atque hæc quidem illa:
is vero totis viribus instabat. Tum virgo, Jesum
invocans, illius discindit chlamydem, exque capite
coronam exemit, seque tenentis manibus subdu-
cens, forti repulsa solo stratum relinquit. At ille
probrum philtro commiscens, gravique percitus
æmulatione eam accusat urbis præsi. Interroga-
tam vero, ac cum sic fecisse fateretur, bestiis ob-
jiciendam lata in eam sententia præses decer-
nit.

Quis non rei judicatæ indignitate ingemuit?
Quis non scelestum judicium illud ægre tulit? Viri,
mulieres, cives pariter atque hospites, iniquum esse
quod gerebatur, conclamarunt; violentum decre-
tum, tyrannicam aggressionem: vim inferri virgini,
idque hospitæ idque illustri stirpe satæ; idque de-
mum ea de causa patria ejectæ. Verum sustinebat qui
longæ patientiæ est, quantaque ad suorum gloriam
essent, procul instruebat. Ac virgo non vultu con-
cidit: non ad leonum minas nutavit; non de su-
perna ope dubitavit; quin potius fiducia plena, in-
que eum intentis oculis, qui ex igne incontaminatam
servaverat, primum quidem sævæ leænæ alligata

tum iterum resumpsit? quæ gratis dicta videntur.
Datum etiam Theclæ ut unam alteramve civitatem
sibi assumeret, quasi apostolico munere erudien-
dam, valde mihi durum et alienum a disciplina
ecclesiastica Christique institutione; etsi Acta ita
significent. Videturque pugnare, quod sancta virgo
in monte extra urbem Seleuciæ in angulo ac tugurio
consenuerit, quam paucæ feminæ ægrotique ad-
irent; non quæ urbi se magistram ac apostolum
exhiberet.

est; cuius dorsum, equi major admiratione puella, velut equi levis conscensu, sic sedate ac inconcusse vehabatur. Bestia vero, quasi suam ipsa indolem oblita, speciosos ac triumphales pedes (o miraculum! o populi clamorem ac stuporem!) leniter conversa circumlingebat, Ne quis vero incredulitatis hic cogitationibus fatiscat. Cum enim Spiritus sanctus velut rex magnus per sanctos adest, contremiscere non potest bestiarum spiritus et quiescere, exque omnipotentis consilii rationibus cessare.

Hujus itaque agonis luctam velut rudimentum quoddam adversus fortissimi pectoris virginem cum statuissent, bestiarum deinceps sævissimarum multitudinem parabant. Decebat enim, ut et Christi virtus, virginisque in eum fides illustrior inter gentes manifestaretur. Thecla igitur apud Tryphænam quamdam mulierem, indole pariter atque animi moribus ingenuam, hactenus servabatur, convenientis apud eam hospitii munus consecuta. Quod vero bestiarum in eam congregata multitudo erat, jamque certaminis dies aderat, et certamini stadium apertum erat, populusque clamoribus ad theatrum evocabatur, ac sævis animis correptam virginem producebat: cum subversa jam civitas, præsides pariter ac subditi abirent, dum illud spectaculum una cum præside convenissent, turbæque tumultuantur ac vociferarentur; tunc nimirum splendida splendide muliebri cum stola deposita tum animo, cinguloque præcincta, ac totum intus Jesum divine prospiciens, Paulumque mentis oculis contuens (uno enim mentis aspectu velut unum ambos intuebaris) fortiter admodum forti mentis proposito in medium stadium insiliisti: priusque totum corpus signo crucis consignans, expansisque in cælum manibus, sedenti super cherubim arcanis maxime animi motibus orans colloquebaris; inmissorumque in te leonum, ursorumque ac pardorum rugitum velut pecudum halatum reputans, populorumque fragorem et tumultuantis turbæ strepitum mulierumque ululatus atque gemitus velut infantium vagitum habens, sic quiete stabas, ac si in media publici cœtus panegyri laudibus coronareris, ac opulente mente lætareris.

Exinde, quando dimissis in eam omnibus bestiis, aliæ aliarum morsibus laniabantur; aliæ velut alto sopore consopitæ: segnesque effectæ, tantum aberat ut virginale ac impollutum corpus attingerent, quantum ut et duros dentibus lapides apprehenderent. Ubi itaque certamen istud fauste illi peractum erat, Paterque luminum clarificatus, Filius magnificatus, Paracletus denique in ea mirificatus fuerat; tunc nimirum in theatri parte aliqua

(66) Ἦς ἐπὶ τὸν νῶτον. Singulare istud Nicetæ est, nec forte satis credibile, sic virginem velut equum leonem insedissee. Alii melius leonem virgini assedissee, et canis more blande cauda

προτεδέθη πικρᾶ· ἥς ἐπὶ τὸν νῶτον (66) ἡ θαυμασιωτάτη κόρη, καθάπερ ἐφ' ἵππου πραέως ἀναβάσα, γαληνῶς οὕτως καὶ ἀδιατρέπτως ἐπωχεῖτο· τὸ θηρίον δὲ, τῆς αὐτοῦ φύσεως ὡσπερ εἰς λήθην ἐλθὼν, τοὺς ὠραίους καὶ ἀθλοφορικούς πόδας (ὡ τοῦ θαύματος! ὡ τῆς τοῦ δήμου κραυγῆς καὶ τῆς ἐκπλήξεως!) ἐπιστρεφόμενον ἤρέμα περιελιχμάτο. Ἀλλὰ μηδὲς ἐπὶ τούτοις ἀπιστίας καμνέτω λογισμοῖς. Πνεύματος γὰρ ἀγίου διὰ τῶν ἀγίων οἷα μεγάλου παρόντος βασιλέως, οἶδεν πνεῦμα θηριῶδες ὑποπτῆσαι καὶ ἡρεμεῖν, καὶ εἰς πανσθενῆ διατίθεσθαι βουλήν.

Τούτου μὲν τοῦ ἀγῶνος οἷόν τι προγύμνασμα κατὰ τῆς γενναιοτάτης ἐνστησόμενοι, πῆθος λοιπὸν θηρίων πονηροτάτων ἡτοιμάζοντο. Ἔδει γὰρ, τοῦ Χριστοῦ μὲν τὴν δύναμιν, τῆς δὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἐπιφανέστερον ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐκκαλυφθῆναι. Ἡ μὲν οὖν θέκλα, παρὰ Τρυφαίνῃ τινὶ γυναικί, τὴν τε φύσιν τὸν τε τρόπον τῆς ψυχῆς εὐγενεῖ, τέως ἐτηρείτο· ξενία δὲ παρ' αὐτῇ δεξιᾶς λαχοῦσα. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος τῶν κατ' αὐτῆς θηρίων συνῆκτο, καὶ ἡ τῆς ἀγωνίας ἡμέρα ἤδη παρῆν· καὶ τὸ τῆς ἀθλήσεως στάδιον ἠνέφχτο· καὶ ὁ δῆμος βοαῖς εἰς τὸ θέατρον ἐξεκαλεῖτο· καὶ ὁ πικρὸς ταύτην λαβὼν ἀνήγαν ἱραστής· ὅτε δὲ πᾶσα μὲν ἡ πόλις, ἀρχόντες τε καὶ ἀρχόμενοι ἐπὶ τὴν φρικτὴν ταύτην θέαν τῷ ἡγεμόνι συνανήεσαν· θόρυβοι δὲ τοὺς ὄχλους καὶ βοαὶ συνεῖχον, καὶ ταραχαί· τότε δὲ σὺ λαμπρὰ λαμπρῶς, τὴν γυναικείαν ἀποθεμένη καὶ στολήν, καὶ ψυχὴν· διάζωσμα δὲ περιθεμένη, καὶ τὸν Ἰησοῦν ὄλον ἔνδον θεῖως προορωμένη· καὶ τὸν Παῦλον ὄμμασιν νοεραῖς ὀπταζομένη (μὴ γὰρ ὁράσει νοεὶς ἀμφοτέρους ὡς ἓνα κατωπριζοῦ), μάλα νεανικῶς ἐν ἀβρηνωπῷ τῷ φρονήματι, εἰς τὸ τοῦ σταδίου μέσον εἰσεπήδησας· καὶ σταυρῷ μὲν ὄλον τὸ σῶμα πρότερον σημειωθεῖσα· ἐκπεπετασμένη δὲ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, τῷ μὲν ἐπὶ τῶν Χερουβιμ καθημένῳ τοῖς τῆς διανοίας μυστικωτάτοις κινήμασιν εὐχομένη προσωμίλεις· τῶν ἐπ' αὐτὴν δὲ πεμπομένων λεόντων καὶ ἀρχτῶν καὶ παρδάλειων τὸν βρυγμὸν, ὡς προβάτων λογιζομένη βληχηθμόν τοῦ πατάγου δὲ τῶν δῆμων καὶ τῆς τῶν ὄχλων ταραχῆς καὶ τῆς τῶν γυναικῶν ὀλολυγῆς ὡς νηπίων ἐπαιθανομένη βοῆς, οὕτως ἀτρέμας ἵστατο καθάπερ ἐν μέτῳ δημοτελοῦς πανηγύρεως εὐφημουμένη, καὶ κατατεροπομένη τὸν νοῦν.

Ἔλεν· ὅτε δὲ πᾶν θηρίον ἀφεθὲν κατ' αὐτῆς, ἡ μὲν ὑπ' ἀλλήλων ἀνήλωτο· ἡ δ' ὡς ὑπὸν βοαῖ καρωθέντα καὶ ναρκήσαντα, τοσοῦτον ἀπέιχε τοῦ παρθενικοῦ καὶ ἀχράντου σώματος ἐνάψασθαι, ὅσῳ καὶ λίθων ἀντιτυπίας ὁδοῦσι καταδράξασθαι· ὅτε γοῦν δεξιῶς αὐτῇ τόνδε συντετελεῖσθαι τὸν ἀγῶνα, καὶ τὸν Πατέρα τῶν φώτων δοξασιθῆναι, καὶ τὸν Υἱὸν μεγαλυνθῆναι, καὶ τὸν Παράκλητον ἐν αὐτῇ θαυμαστωθῆναι, τότε δὲ πρὸς ἐν τι τοῦ θεάτρου μέρος δρυγμα

blanditam esse. Basil. παρεκαθέζετο τε καὶ περιέσαινε τοὺς πόδας. Metaphr., *Lingua molliter pedes ejus lambere.* Quod ad fidem longe proclivius, docetque magis modestiam virginis.

πλήρες ὕδατος ἰδοῦσα (67), καὶ κατατρωγισαμένη, ἀκοντίζει μὲν ἑαυτὴν κατὰ τοῦ ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ, λέγουσα· *Τῷ ὕδατι σήμερον βαπτίζομαι.* Ἦν γὰρ ἤδη τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῆς Παύλου σφραγίδος τελείως ἐγκολπωταμένη· εὐθύς δὲ νεφέλη περὶ αὐτὴν πυρὸς ὤπτει, ὁμοῦ τὴν τε γύμνωσιν περιτέλλουσα τοῦ σώματος, καὶ ἀμίαντον ἀπὸ τῶν ἐν ὕδασι διατηροῦσα φωκῶν.

Ἐκείθεν ἡ καλλίνικος ἀθλοφόρος ἀναδύσα, ἵνα μᾶλλον ἔτι δοξασθῇ ταῖς οικείαις μέλεσιν ἀγιάζουσα Χριστὸν, ταύροις ἀγρίοις καὶ σκληροτάτοις προσεδέδετο· καὶ τῆς βίας αἰτίας, Ἀλέξανδρος ὁ ἄφρων αὐτῆς ὑπῆρχεν ἐραστής· τοῦτου γὰρ τῆς μανίας ἀγεννώς ὁ ἡγεμὼν ἠττάτο. Καὶ πάντες μὲν ἄνδρες τοῖς γινομένοις ἐπιμυκτηρίζοντες ἀπεδυσπέτουν· πᾶσαι δὲ γυναῖκες ὠλόλυζον, τὴν βίαν ἀπολοφυρόμεναι. Τρύφαιναν δὲ παρὰ τὸ θέατρον μικροῦ δεῖν ἀποπνεύσασαν ἀνείλαντο. Οἱ δὲ σίδηρα κίκομηγάνως πυρώσαντες, καὶ τῶν ταυρικῶν ὄρχεων ἀπαιωρήσαντες, ἐπιπλεῶν αὐτοῦς τῆ τοῦ πυρὸς θίξει συνταράξει, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ δεσμίαν βιαιῶς ἐξανθελεῖν ἐμηχανῶντο. Νήπιοι! οὐ γὰρ τὴν ὑπερμαχοῦσαν αὐτῆς κατεθεῶντο χεῖρα· εὐθύς γὰρ τῶν κάλων περιβραγέντων τῆ φλογί, οἱ μὲν ἀπέστησαν· ἡ παρθένος δὲ κατὰ χώρας ἀλώθητος διαμεμένηκεν. Ταῦτα, ὁ τὸν Δανιὴλ λεοντείων ρυσάμενος χασμάτων· ὁ στύλω πυρὸς καὶ νεφέλης ἐν γῆ καὶ ὕδατι παραδοξάσας τὸν Ἰσραὴλ· καὶ θηρίων αὐτοῦς κράτορας, καὶ πονηροτάτων τυράννων ἰσχυροτάτους ἐργασάμενος.

Ἐφριξεν Ἀντιόχεια ὀρῶσα ταῦτα, καὶ μεγάλη φωνῇ τὸν τῆς Θεολογίας ἤνεσαν Θεόν. Τρόμος ἔλαβεν τὸν ἡγεμόνα, καὶ πρὸς ἑαυτὸν εὐμενῶς οὕτως καὶ πράως τὴν νικηφόρον μετακαλεσάμενος, ἐπέθετο ποῖα δυνάμει τῶν τοσοῦτων περιγένοιτο θηρῶν. Τὴν δὲ παρῆρσιασαμένην, καὶ θεολόγον διάρασαν ἐκεῖ στόμα, λαμπροτάτην ἐξερεύξασθαι τοῦ Ἰησοῦ τὴν μαρτυρίαν. Καὶ, εἶπε βούλοιο, φησὶν, ὦ ἡγεμῶν, τὴν ἐν ἐμοὶ δύναμιν ἀκοῦσαι, φθόνος οὐδεὶς φάσαι.

⁶⁷ Dan. xiv, 30. ⁶⁸ Exod. xiv, 24.

(67) Ὁρυγμα πλήρες ὕδατος ἰδοῦσα. Metaph. λάκκον μεστὸν ὕδατος. Basil. κολυμβήθραν καὶ ὕδωρ, quæ omnia aliis aliisque verbis idem significavit. Phocas, bestias marinas ac carnivoras trucesque, in eo fuisse ait Basilus, ad virginis forte supplicium paratas; ut quod in fossam desiliit virgo, solummodo carnificum vim occupavit, ab illis in eam mox projicienda, ut nullarum non bestiarum in eam periculum fieret. Quomodo factum istud Theclæ, alteri Apolloniæ præiverit in diverso licet elemento: videaturque non tam sui spontanea occisio, quam certæ jam necis ac paratæ divino quodam impetu fideique excellentia nonnulla acceleratio. Dispicuisse tamen istud Theclæ cunctis astantibus refert Basil. quibus visa ἀτοπος καὶ ἀλέθριος τόλμα, absurda exitiabilisque audacia et temeritas, sic se in aquam monstris vorandam præcipitem dare, quanquam poterat certa esse Thecla, qui se incolumem servasset ab omni illarum terrestrium bestiarum agmine, servaturum et a marinis, quo ejus magis undique gloria claresceret. Quod vero ait Thecla, se in fossam jaclando, *Τῷ ὕδατι σήμερον βαπτίζομαι, Ho-*

A fossam aqua plenam videns, ac crucis signo communita, sese in eam jaclat in nomine Jesu Christi dicens: *Hodie aqua baptizor.* Jam enim Spiritum sanctum Paulo obsignante animi sinu perfecte susceperat. Mox vero ignea nubes circa eam visa est, quæ et corporis nuditatem obtegeret et a phocis in aquis degentibus illæsum servaret.

Hinc præclara pugil victoria triumpho emergens, quo majori adhuc claritate foret, Christum sanctificans membris suis, tauris agrestibus ac savissimis prorsusque indomitis alligata est. Ejusque illatæ vis auctor demens Alexander illius amator ac procius: ipsius enim insanix præses degeneri animo totus concesserat. Ac quidem viri omnes probris incessentes, rem indigne ferebant; cunctæ vero mulieres, vim illam deplorando, ululatu aera replebant. Tryphænam ad theatri gradus exspirantem parum abest quin sustulerint. Subulas porro ferreas, subtili nocendi arte incendentes taurorumque scrotis appendentes, majorem in modum ignis attractu conturbare, ac Christi vinculam vi enecare studebant. Stulti videlicet homines! Neque enim manum illi auxiliantem videbant. Statim enim funibus flamma abruptis, tauris abscedentibus virgo illæsa in stadio ac arena permansit. Hæc nimirum, qui Danielem e faucibus hiantibus leonum liberavit ⁶⁷; qui columna ignis ac nubis, terra marique Israelem præclare honestavit ⁶⁸; cum bestiarum illos victores, tum nequissimis tyrannis fortiores locit.

Horruit Antiochia cum hæc videret, magnaque voce Theclæ Deum laudavit. Tremor præsidem invasit, sicque placide blandeque victoria claram accersens virginem, seiscitabatur, qua demum virtute tot bestiarum victrix exstitisset. Ad quem illa libere fiduciaque theologicum illic os aperiens, illusterrimum Jesu testimonium eructavit. *Atqui, si lubet, inquit, o præses, in me existentem virtutem audire, nulla invidia est, quæ loqui vetet. Chri-*

*die aqua baptizanda sum, vel, ut referunt Basil. et Metaph., Ἐν τῷ ὀνόματί σου, Κύριε, ἕστερα ἡμέρα βαπτίζομαι, In nomine tuo, Domine, ultima hac die baptizor, hæret μυστικόν, ipsum λουτρόν, verumque Christi baptismum, hoc sibi fore Thecla existimaverit, quod tamen recte adversari Ecclesiæ legibus advertit. Mirum sane si needum Pauli ministerio fuerat intincta, vel si istam mersionem verum baptismum putavit, nisi forte quatenus illo sibi complendum martyrium credidit, etsi Deus rem aliter dispensavit. Ex illis quæ loquitur apud Metaphr., rem hanc habuisse videtur pro baptismo. Sic enim postremo Paulum alloquitur, cum Myram ad eum accessisset, virili semper habitu, quod nusquam placet: *Accepti, o Paule! lavacrum: qui enim una tecum operatus est in Evangelium, mihi quoque ille ipse ut abluerer, concessit.* Qui sic liberalis Paulus in Act. legitur, ut statim jubeat baptizari in nomine Christi, quomodo in Thecla sic rem distulit, ut miraculoso baptismate, seu miraculo ipsius vim sup-
plente, in ea opus fuerit?*

stus hic est Dei Filius, cui, Deus invisibilis, intemporalis, incorporeus cum esset, ac semper cum suo Genitore esset, ante paucos hos annos, hominum causa hominem fieri propensa voluntate placuit; ac qui ex sancta Virgine, nullis verbis explicabili ratione, natus, et cum hominibus conversatus, opera quæ soli Deo convenient, fecit. Solo enim verbo ac imperio, cæcis visum præbuit, mutis ac impeditæ linguæ loqui præcepit, surdos aridosque sanavit, paralyticos claudosque erexit, dæmones fugavit atque mortuos suscitavit, aliæque innumera humanæ salutis causa patravit. Exinde, ut etiam mortuis viam vitæ ostenderet, mortem quæ crucis supplicio est, non erubuit; sed moriens ut homo, triduanus Dei potentia surrexit; receptusque in cælum, sedit a dextris Dei. Postea effuso in discipulos suos e cælis Spiritu sancto, mittensque illos in omnem terram, per illos ubique omnibus jubet ut pœnitentiam agant animumque ad eum convertant: idola vero argentea aureaque, velut inanima inaniaque contemnant. Discipulorum unus est et meus præceptor Paulus, a quo accepto mysterio, ac per fidem Christum induens, illæsa, ut vides, a bestiarum impetu servata sum; quia hic est Deus fortis ac vivens, qui fecit cælum et terram. Et non est aliud nomen sub cælo, uti loquitur Scriptura, in quo oporteat nos salvos fieri ⁶⁶.

καὶ ζῶν, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ

λόγιον, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Has ille cum audisset voces, cum stupor ex sacrae puellæ vultu, validusque timor ita cepit, ut eam statim vestibus operiret, conscriptoque diplomate, ab omni immunem noxa dimitteret. Illa vero ad Tryphænam rursus ingressa, ejus filiam Falconillam, in deteriorem jam sortem, qua laboraverat incredulitate, translata, ad meliorem precibus ad

⁶⁶ Act. iv, 12.

(68) Τὸ θυγάτριον αὐτῆς Φαλκωνίλλιον. Hanc quoque Damasc. sive quisquis auctor est orationis eis τοὺς κεκοιμημένους apud ipsum, secutus est, vel fabellam vel historiam. Mortua erat in infidelitate, nec ad vitam revocata est, velut quem Martinum catechumenum suscitavit, qui et intinctus est, et Christiane postea vixit, quæ lex est parandæ salutis; non ut mortuus quis in infidelitate, jamque reus æternæ damnationis, in ipso altero ævo, cujusquam precibus salvus fiat, velut etiam Trajanus Gregorii papæ: quam eandem fabellam, verus ille fictusne Damascenus, tanquam rem Romæ pervulgatam ita intrudit, nusquam ibi notam, undecumque ille hauserit, aut fraudem passus sit. Suspendio illa divini judicii, seu sententiæ damnationis æternæ, ob prævisas quandoque sanctorum preces, libera conjectura est et evasio, non certa aliqua ratione fulta solutio, excipiens adversus universalem illam regulam, quod nulla sit in inferno redemptio, quod omnis hic paranda salus, quod clausum sit adversus defunctos, etc. Et ut apertius hic meam mentem aperiam, putem Acta illa vetera, quæ vel Basilii, vel Metaphr., vel etiam Nicetas suscepere enarranda ac stylo exornanda, ipsos Pauli et Theclæ circuitus esse, antiquis merito reprobatos, in quibus tamen pleraque Theclæ vera continerentur, quæ alii Patres ex illis acce-

Α Χριστός ἐστίν οὗτος ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὃς Θεὸς ἀόρατος, ἀχρονος, ἀσώματος ὢν, καὶ ἀεὶ τῷ οὐρανῷ γεννητορὶ συνῶν, πρὸ ἄλλων τούτων ἑτῶν, ὑπὲρ ἀνθρώπων εὐδόκησεν ἐνανθρωπισθῆναι, καὶ ἐκ Παρθένου ἁγίας ἀρρήτως γεννηθεὶς, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστραφεὶς, ἔργα Θεῷ μόνῳ πρέποντα πεποίηκεν. Λόγῳ γὰρ μόνῳ καὶ προστάγματι, τυφλοῖς παρέσχεν ὄραϊν, μογιλάλοις προέτρεψε λαλεῖν· καὶ κωφούς ἰάσατο καὶ ξηρούς· καὶ παρειμένους ἀνώρθωσε καὶ χωλούς· δαιμονίους ἀπήλασεν, καὶ νεκρούς ἀνάστησεν, καὶ μυρία ἄλλα πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων κατεπράξατο. Εἶτα, ἴνα καὶ τοῖς νεκροῖς τὴν ὁδὸν ὑποδείξη τῆς ζωῆς, τὸν διὰ τοῦ σταυροῦ θάνατον οὐκ ἐπισχύνη· ἀλλὰ θανὼν ὡς ἄνθρωπος, ἀνέστη τριήμερος δυνάμει Θεοῦ· καὶ ἀναληφθεὶς, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ· μετὰ ταῦτα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνωθεν τοῖς οὐρανοῖς ἐκχέας μεθιταῖς, καὶ τούτους εἰς πᾶσαν ἀποστελλῶν τὴν γῆν, παραγγέλλει δι' αὐτῶν πανταχοῦ πᾶσι μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν τὴν καρδίαν ἐπ' αὐτόν· ἀργυρέων δὲ καὶ χρυσέων εἰδώλων, ὡς ἀψύγων καὶ ματαίων ὑπερορᾶν. Τούτων εἰς καὶ ὁ ἐμὸς ἐστὶ καθηγητῆς Παῦλος, πρὸ οὗ τὸ μυστήριον παραλαβοῦσα, καὶ διὰ πίστεως ἐνδυσάμενη Χριστόν, ἀνάλωτος, ὡς ὄραϊς, ἀπὸ τῆς τῶν θηρίων περιεσώθη ἑρμῆς· ὅτι οὗτός ἐστι Θεὸς ἰσχυρὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ

Καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλο ὄνομα ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, κατὰ τὸ
C Ἐπεὶ δὲ τούτων ἐκεῖνος ἔκουσε τῶν φωνῶν, θάμβος αὐτόν ἐκ προσώπου τῆς ἱερᾶς κόρης καὶ φόβος κραταῖος οὕτως εἶπεν, ὥστε ταύτην εὐθὺς ἰματίοις τε περιστεῖλαι, καὶ ἐγγραφὸν ἄφρονι ἐνταξάμενος, πάσης ἀθώαν ἐνοχῆς ἀφελῆναι. Τὴν δὲ πρὸς τὴν Τρύφαιναν αἰθερῶς εἰσελθοῦσαν, καὶ τὸ θυγάτριον αὐτῆς Φαλκωνίλλιον (68), ἥδη, πρὸς τὴν χεῖρῳ λήξιν δι' ἀπι-

perint et probaverint. Nempe scriptore vetustissimo et apostolicorum temporum, cujusmodi refert Hieron. De scriptoribus ecclesiasticis in Luca, et quod presbyter horum auctor Joannis sententia gradu exciderit: ob admista scilicet falsa veris Pauli amore, et quod non satis ex regula ecclesiastica sic portentosa scripserit: quibus omnibus qui vacare velit, ipsa hæc Nicetæ omnibus castigatiora, magisque ad Ecclesiæ regulam composita, mihi dealbet Æthiopeni. Maneat Theclæ sua veneratio; sit vere nobile seminarum decus ac gloria, prima in virginitate, in martyrio, in quadam quasi apostolatus specula; sed salva semper honestate sexui debita, salva et regula ecclesiastica: ac, num illa omnia, ex cœnosis adeo fontibus Patribus hausta, vera sint ac certa, censeant alii. Hoc mihi exploratum, pie hæc veneranda atque credenda, quandiu non suppetunt alia certiora. Sic factum video in Protoevangelio Jacobi ἀδελφοθέου nomine, antiquo Judæo et ipso apostolicorum temporum, ex quo certum est hausisse Patres quidquid nobis de S. Mariæ ortu et infantia, nuptiisque et voto tradiderunt: nec alium auctorem habuisse vel Epiphanium, vel Gregorium Nyssenium, vel auctorem imperfecti, quam qui nobis exstat, habentque passim libri Græcorum ecclesiastici; ex quo etiam haustum quidquid habemus de sanctæ

στίαν προμεταστάν, πρὸς τὴν ἀμείνω διὰ προσευ-
χῆς μεταγαγούσαν· καὶ δὴ καὶ ὄλω ταύτης τῷ οἴκῳ
χαρᾶς ἀφράστου, καὶ σωτηρίας αἰτία γενομένην,
αὐθις μετιέναι τὸν καθηγεμόνα· ὃν εὐρούσαν, καὶ
τὴν ἐπ' αὐτῇ συμπεσοῦσαν οἰκονομίαν ὑψηγῆσαμέ-
νην, αὐτῷ μὲν ὄτι μάλιστα πλείστης παρακλήσεως
καὶ εὐφροσύνης, τοῖς πιστοῖς δὲ μεγάλης ἀφορμὴν
χρηματίζαι οἰκοδομῆς.

Οὕτως ἡ πανολβία τὴ μαρτύριον ἀφοσιούται Θεῷ·
πρώτη, καθάπερ ὁ μέγας Στέφανος ἀνδράσιν, οὕτως
αὐτῇ στάδιον ἀθλητικὸν ὑπερβολῆ πίστεως διανοίξι-
σα γυναιξίν· διὸ καὶ μείζονος πάντων τῆς πρὸς Χρι-
στοῦ τετύχηκεν ἐπικουρίας, ὅτι πάσαις θηλείαις
ἔμελλεν περιφανέστατον ἀρχέτυπον μαρτυρίας ἀνα-
δείκνυσθαι.

Ἐντεῦθεν πάσης ἀνθρώπων ἐπηρείας ὑπερτέρα **B**
διὰ Χριστὸν γεγενημένη, καὶ τοὺς ἀθλοφορικοὺς
ἀγῶνας ὑπερβᾶσα, τὸν ἀποστολικὸν ἀχρι τέλους βίον
ἀκραιφνῶς ἐπολιτεύετο· καὶ ποτὲ μὲν πρὸς τὴν οἰ-
κειαν ἐπανιούσα πόλιν, εἰς οἰκοδομὴν τῶν οἰκειῶν,
καὶ πρὸς Θεὸν ὑποστροφὴν· ὡς ἐπίπαν δὲ τὴν Σε-
λεύκειαν αἰρουμένη κατοικεῖν, μόνον τοῦτο διὰ σπου-
δῆς ἔργον εἶχεν ἀεὶ, μεγαλύνειν Χριστόν. Μόνον
τοῦτο φρόντισμα καὶ καρδίας ἔμμονον μελέτημα,
δοξάζειν Χριστόν. Καὶ γὰρ λόγῳ μὲν ἐνουθέτει πάν-
τας καὶ πάσας ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα,
καὶ τὰς πατροπαραδότους καὶ μυστράς θρησκείας,
καὶ πάσας συνηθείας ἐκκλίνοντας πονηράς, μόνης
ἔχεσθαι παρῆναι τῆς ἐν Χριστῷ ἀληθείας καὶ πί-
στεως, μόνης τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιμελεῖσθαι **C**
ζωῆς, καὶ πρὸς ἓν μόνον ὄραν, τὸ ἀρέσκον τῷ Θεῷ.

Τοιαῦτα τοῖς λόγοις ἡ μακαριωτάτη παρθένος καὶ
ἀπόστολος διαμαρτυρομένη, ἔργῳ τοὺς ἀρρώστους
αὐτῶν δι' ἐπικλήσεως ἐθεράπευε Χριστοῦ· καὶ πᾶ-
σαν σώματος πῆρωσιν, καὶ πᾶσαν δαιμόνων ἐπή-
ρειαν· καὶ πᾶσαν καθάπαξ εἰπεῖν νόσον καὶ πᾶσαν
μαλακίαν ἰωμένη· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀγίῳ
βαπτίσματι τελετουργοῦσα· ταύτην γὰρ μόνη γυ-
ναικῶν ἐβληψε τὴν ἐξουσίαν· ἄθλον δηλαδὴ τοῦτο καὶ
γέρας ἐξαιρετικὸν αἴον τῆς τελείας ἀθλήσεως καὶ πί-
στεως, πάντα ἰσχοδόμει, καὶ εἰς μίαν ἁγίαν ἐν Χρι-
στῷ Ἰησοῦ Ἐκκλησίαν κατηρτίζετο.

Ἐπεὶ δὲ τὸν δρόμον κλιῶς τετελεχυῖα, εἰς γῆρας
ἤδη πῖον κατήνησε καὶ χρηστόν· ἵνα κἂν τούτῳ **D**
πλέον ἔχη τῶν ἄλλων ἁγίων, τὴν παράδοξον τελευ-
τὴν καὶ ἀποκρυφὴν· ἀνῆπται μὲν φθόνος τοῖς πον-
ηροτάτοις τῆς πόλεως κατ' αὐτῆς· ἀνῆπται δὲ μᾶλ-
λον τοῖς ἰατροῖς. Τὸ δ' αἴτιον, ὅτι παρ' αὐτὴν οἱ νο-
σοῦντες ἰόντες, ἐκείνων παρημέλουν. Συμβούλιον

⁶⁷ II Tim. iv, 7. ⁶⁸ Gen. xxv, 8.

A Deum traduxit. Totique adeo illius domini immensi
gaudii atque salutis auctor effecta, rursus præce-
ptorem adit, narratisque que propensiore Dei con-
silio gesta in illa erant, cum ei maxime ingentem
plane consolationem ac lætitiā attulit, tum fideli-
bus magnæ causa ædificationis fuit.

In eum modum beatissima Dei martyrio fungi-
tur : prima nimirum, velut Stephanus viris, sic illa
feminis, excellentia fidei aperiens certaminis sta-
dium. Quare etiam majorem omnibus a Christo
consecuta est opitulationem, quod cunctis mulieri-
bus illustrissimam exhibitura esset martyrii for-
mam atque exemplar.

B Hinc omni humana injuria propter Christum su-
perior effecta, superatisque triumphalis palæstræ
agonibus, apostolicam in finem usque plane vitam
egit : ac quandoque quidem ad propriam revertens
civitatem, ad ædificationem necessariis præstandam,
illosque ad Deum convertendos ; plerumque tamen
Seleucia delecto hospitio, unum hoc opus diligenter
agebat, ut Christum magnificaret. Una hæc illi
cura assiduaque mentis cogitatio, ut Christum glo-
rificaret atque laudaret. Etenim viros omnes atque
mulieres verbo admonebat converti ad Deum vivum,
paternoque errore acceptas impurasque supersti-
tiones pravasque omnes consuetudines deserendo,
soli in Christo veritati atque fidei adhærere horta-
batur : vitæ duntaxat ex Evangelii rationibus curam
habere, inque unum solum, quod Deo placeat, animi
sensum attendere.

Ejuscemodi beatissima virgo verbis contestans,
illorum infirmos Christi nominis invocatione opere
curabat ; omneque corporis vitium, atque omnem
dæmonum læsionem ; omnem, ut verbo dicam, mor-
bum, et omnem languorem sanans : neque id so-
lum, sed et sacro baptismate initians (hanc enim
sola mulierum nacta est potestatem ; nempe munus
hoc velutque singulare præmium perfecti certaminis
atque fidei) omnes ædificabat, inque unam san-
ctam in Christo Jesu Ecclesiam perficiebat.

Quod vero cursu probe consummato ⁶⁷, ad opti-
mam jam bonamque senectutem venerat ⁶⁸, ut
in hoc quoque præ sanctis reliquis majorem excel-
lentiam haberet (ut scilicet inaudita morte ac oc-
cultā præstaret) accenditur in eam livor civium
scelestissimis ; præcipue vero accenditur medicis.
Ejus ratio fuit, quod ægroti ad eam accedentes,

Marie præsentatione et educatione in templo, quæ
tota jam recepit Ecclesia ; repudiavit Romana in
Pio V, mitius habente postmodum Sixto V. Quæ-
dam in illo libro exstant nobis apocrypha atque
reproba, antiquis (etiam Latinis, magisque Græcis)
laudata, ut de obstetrice : in quæ modo non inqui-
rendum, et an nihil a fide abhorreant, aut divini

partus puritate. De Triphæna nihil habemus, quam
quæ representant hæc Theclæ Acta, et quod
ejus meminit Apostolus Rom. xvi, si tamen hæc
ipsa est, quam Rom. tabulæ aiunt Iconii coli 10
Novembr. Quidni magis Antiochiæ, ubi tanta erai
femine nobilitas ?

illos negligebant. Consilio igitur inuito, impuros A quosdam viros in illam dimiserunt. Dianæ enim sacrificulam scelesti homines arbitrabantur; et ut ejus labefactata virginitate nullam amplius Dea illi vim afflaret. Hæc itaque absurdo consilio, ad sacram pie exercentis accessere ædiculam. Quibus illa conspectis, et ad vicinam rupem, confugiens intentissimis Jesum precibus invocabat, ut ab eo se periculo liberaret: moxque Dei manu discissa petra, supplicique in ea (rem miram!) recepta, epomidis sola exterius simbria, ad conspicuam hactenus videntibus fidem, substitit.

Hinc nimirum præclaræ virginis Theclæ finis. Hæc sacræ apostoli ac protomartyris dormitio, sive migratio, nihil antiqui illius Henoc⁶⁹⁻⁷⁰, nihil magni B Eliæ translatione inferior⁷¹⁻⁷². Etenim illi, quanquam :b humanis oculis inaudita quadam ratione substracti, qui tamen in mortali adhuc corpore vivunt, necdum clare in purissima illa versantur luce. Tu vero, o Dei filia! visibili petra incontaminato corpori discissa, illudque velut sacrum pretiosum pignus in sinem usque invisibile intactumque contingente, Christoque spiritali Petra⁷³, eximie deiformi animæ apertâ, in celsissimis intus paternisque conquiescens sedibus, non jam per fidem solum, sed et per speciem; neque in speculo et ænigmate, sed facie ad faciem⁷⁴, solam desiderabilem ac amabilem adeptâ pulchritudinem; atque ut formosa, supra modum formoso, utque immaculata sponsa, immaculatissimo copulata Sponso, ejusque pulchritudinis atque gratiæ in perpetuum deliciis fruens, quam a nobis condignam laudem habebis? Quæ mens sanctitatis vestræ decorem ac præstantiam intelligere sufficiat, quæve oratio laudare? Solus ille digne ac convenienter tuam laudare possit virtutem, quem glorificasti, quem magnificasti, quem in variis tentationibus ac passionibus sanctificasti. Solus ille condignum honorem habuerit, cui nullam rerum omnium anteponendam majorique honore habendam duxisti: cui te totam ex toto reddidisti; cui spiritu adhasisti, unusque cum illo spiritus evasisti⁷⁵: quem exaltasti in gentibus, exaltasti in terra⁷⁶. Solus

⁶⁹⁻⁷⁰ Gen. v, 22. ⁷¹⁻⁷² Eccli. xlv, 16; IV Reg. ii, 11; Eccli. xlviii, 13. ⁷³ I Cor. x, 4, ⁷⁴ II Cor. v, 7. ⁷⁵ I Cor. vi, 17. ⁷⁶ Psal. xlv, 11.

(69) Τῆς ὄρατῆς πέτρας περιβραγείσης. Sic quoque Metaphr., εἰς πέτραν διανοιγεῖσαν εἰσθῆναι, καὶ ἅμα τὰ πέτρας ἀμφότερα μέρη ἐνωθῆναι καὶ συγχλειςθῆναι. In petram subsisse, ambasque illius partes cunitas et clausas esse. Hanc etiam traditionem tuetur Basilus, terram illi apertam esse, ipsamque vivam subsidisse, quo fere modo se res habuit in Joanne evangelista. Singulare istud Nicetæ, de extrema ora mulieris pallioli exstante, quod ex vulgi narret opinione. Menæa sic defunctam tradunt, πέτρας βραγείσης καὶ ὑποδεξαμένης αὐτήν, cum annos nonaginta vixisset. Quo mihi incredibile istud Nicetæ, arbitratos æmulos Dianæ sacrificulam esse (quod idem Metaphrastes habet) et conatos constuprare ut Deæ invisam facerent. Videtur enim per tot annorum curriculum, ejus ipsius ac Christiana fides notior Seleuciæ fuisse.

οὖν τοῦτους πεποιῆσθαι, μιαρούς τινας ἄνδρας ἀφείναι κατ' αὐτῆς· ἰέρειαν γὰρ τῆς Ἀρτέμιδος ὑποτοπάζειν τοὺς ἐναγεῖς· καὶ ὥστε, φησί, τῆς παρθενίας αὐτῆ λυμανθείσης, μηδεμίαν ἐν αὐτῇ λοιπὸν δύναμιν τὴν θεὸν ἐνεργεῖν. Τοὺς μὲν οὖν ἐκτόπως ταῦτα βουλευσαμένους, τῷ ἱερῷ σεμνείῳ προσεγγίσει· τὴν δὲ τοῦτους ἰδοῦσαν, καὶ τῇ ἐχομένῃ πέτρα προσφυγοῦσαν, ἐκτενεστάταις ἐπικαλεῖσθαι τὸν Ἰησοῦν ὑπὲρ ἀπολυτρώσεως προσευχάς. Ἦς αὐτίκα χεῖρ διαβραγείσης Θεοῦ, καὶ τὴν ἰκέτιν, ὡ τοῦ θαύματος! εἰσδεδεγμένης, μόνον ἔξω τὸ τῆς ἐπωμίδος πτερυγιον, εἰς ἐναργῆ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἄχρι καὶ τήμερον ἀπρωρῆσθαι πιστίν.

Τοῦτο τῆς καλλιπαρθένου Θεάκης τὸ τέλος· αὐτῆ τῆς ἱερᾶς ἀποστόλου καὶ πρωτομάρτυρος ἡ κοίμησις, ἦτοι μετάστασις, οὐδὲν τῆς Ἐνώχ ἐκείνου τοῦ πάλαι, οὐδὲν τῆς Ἡλιοῦ τοῦ μεγάλου μεταθέσεως ἀτιμότερα. Οἱ μὲν γὰρ, εἰ καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀνθρώπων παραδόξως ἀπεκρύβησαν, ἀλλ' ἔτι μετὰ τοῦ θνητοῦ σώματος διαβιοῦντες οὕτω καθαρῶς τῷ ἀχραιφνεστάτῳ προσομιλοῦσι φωτὶ. Σὺ δὲ, ὦ Θεοῦ θύγατερ, τῆς ὄρατῆς μὲν πέτρας τῷ ἀκηλιδῶτῳ σώματι περιβραγείσης (69), καὶ τοῦτο καθάπερ κειμήλιον ἅγιον τίμιον ἄχρι τέλους, ἀόρατόν τε καὶ ἀφαστον συγκαλυπτούσης· τῇ θεοειδεστάτῃ δὲ ψυχῇ τῆς νοητῆς πέτρας, Χριστοῦ διανοιγείσης ἐν ταῖς ὑψηλοτάταις ἔνδοξον καὶ πατρικαῖς καταπαύσασα μοναῖς, οὐκ ἔτι διὰ πίστεως μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ εἰδους· οὐδ' ἐν ἐσόπτρῳ καὶ αἰνίγματι, πρόσωπον δὲ πρὸς πρόσωπον, τῷ μόνῳ ἐφετῷ καὶ ἀγαπητῷ περιτυχοῦσα κάλλει· καὶ ὡς ὠραία, τῷ ὑπερωραίῳ, καὶ ὡς ἄμωμος νόμφη, τῷ ὑπεραμώμῳ Νυμφίῳ συνημμένη, καὶ τῆς αὐτοῦ καλλονῆς καὶ τερπνότητος αἰδίως ἐντροφῶσα, τίνα παρ' ἡμῶν ἔξεις αἶνον ἐπάξιον; Τίς νοῦς τὴν ὑμετέραν ἀγιοπρέπειαν νοεῖν, τίς δὲ λόγος ἱκανὸς ἐξυμνεῖν; Μόνος ἐκεῖνος ἀξιοπρεπῶς αἰνεῖσαι τὴν σὴν ἀρετὴν, ὃν ἐδόξασας, ὃν ἐμεγάλυνας, ὃν ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς καὶ παθήμασιν ἠγίασας· μόνος ἐκεῖνος τὴν ἀξίαν σοι προσάγοι τιμὴν, οὐ οὐδὲν ἠγγίσει τῶν ὄντων ἀπάντων τιμώτερον· ᾧ ὅλην ὀλοτελῶς ἀπέδου σαυτήν· ᾧ ἐκολλήθης πνεύματι, καὶ ἐν πνεῦμα αὐτῷ ἐγένου· ὃν ὑψώσας ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὑψώσας ἐν τῇ γῆ. Μόνος ἐκεῖνος τὰς σὰς ἀγλαίας,

Haud absimile in illa Jacobi Jerosolymorum antistitis confessione Eusebio narrata, quasi æmuli nescirent Christi cultorem esse, quando ipsum confessum, e pinnaculo templi præcipitem egerunt, et seductum Justum conclamarunt. Majusque foret miraculum, si ipse Jacobus Alphæi unus de duodecim fuisset (ex primis scilicet fidei satoribus), quæ prima statim alteraque Petri prædicatione in ea plebe tantum promovisset. Certe liquet multa veteribus ἀρχαῖκῶς scripta, non nisi justa libra examinata, eruditis probisque viris in censum recipienda: justaque hic Cani nostri bilis, in suis nunquam satis laudatis *Locis theologis*, quod vel simplicitate, vel insulsa pietate, haud raro minus sincere et accurate nostrates scripserint ecclesiastica monumenta, quam gentiles ipsi profana.

τάς αινίσεις, τὰς παρθενικὰς ἀριστείας, τὰς ἀθλοφορικὰς ἀνδραγαθίας, τὰς ἀποτολικὰς ὁδοὺς καὶ περιόδους, μόνος ἂν ἐκεῖνος ἀξίως δοξάσαι καὶ σεμνύναι, ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ σου, κατὰ τὰ θεόφθεγτα λόγια, ὃν ἐκαρδίωσας, ὃν ἐδίωξας, ὃν κατέλαβες, ὑφ' οὗ καὶ κατελήφθης, γάμοις αὐτῷ οὐρανοῖς καὶ θεοπρεπεστάτως ὑπερφυῶς συνενουμένη, Πνεύματι καὶ συναρμολογουμένη τῷ ἁγίῳ.

Ἐκεῖνος ἐρεῖ τῇ ὠραιότητί σου, καὶ τῷ κάλλει σου, Ὅλη καλὴ εἶ, ἡ πλησίον μου· ὅλη καλὴ, καὶ μῶμος οὐκ ἔστιν ἐν σοί· ὀφθαλμοὶ σου περιστεραί. Τοῦτό σοι καὶ μόνον παρ' αὐτοῦ προσφωνούμενον ἀρέσει μᾶλλον, ἢ πάντες οἱ ἐξ ἀνθρώπων ἀπὸ γῆς λόγοι. Ἡμῖν δὲ μέγα, κἂν εἰ πόρρω τῆς σῆς ἱστάμενοι μεγαλειότητος, καὶ μόνῃ τῇ τῆς σῆς ἁγίας εἰκόνας ἐμπερεῖα προσβλέποντες, τὸν καθήκοντα προσάγοιμεν ἀσπασμόν. Χαῖρε, τὸ τῆς ὑπερουσίου Τριάδος ἐνδιαίτημα καὶ σκήνωμα· τὸ τῶν ὑπερχοσμίων νόων ὑφαίτημα καὶ ἀγαλλίαμα· τὸ τῶν ἀποστόλων καλλώπισμα· τῶν μαρτύρων στεφάνωμα.

Χαῖρε καλλιμαρτυς, παρθενόμαρτυς καὶ πρωτόμαρτυς· ὅτι οὐχ ὡς ἓνα τῶν ἀπὸ γῆς ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς ἄγγελον Θεοῦ, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν θεῖον δεξαμένη Παῦλον· καὶ ὡς Ἰσραηλίτις ψυχὴ καὶ μεγάλη τὸν ἐν αὐτῷ διηνεκῶς καθορώσα Χριστὸν, ἔτοίμη; τὴν ὑψηλὴν καὶ ζῶσαν τῆς ἀποστολῆς χάριν εὐθύτητι διανοίας ἐπεσπάσω.

Χαῖρε, ὅτι ἀληθῶς ἐν Χριστῷ καὶ αὐτῇ νενίκηχας τὸν κόσμον· διὰ πυρὸς γὰρ ἀκατάφλεκτος, καὶ δι' ὕδατος ἀκατάκλυστος διήλθες· θῆρας ἠμέρωσας, ταύρους ἐπράυνας· καὶ συγγενῶν μανίαν, καὶ ἐρασιῶν ὀστρον ἀφρόνων, καὶ ἡγεμόνων ἀδίκων βίαν, καὶ δαιμόνων κρυπτὴν ἐπίθεσιν, καὶ πονηρὰν ἐξουσίαν πᾶσαν ἐξουδένωσας καὶ κατήρραξας.

Χαῖρε, θέκλα, θεόκλητε, τὸ χαριέστατον ὄνομα· τὸ τιμιώτατον καὶ σεπτότατον· τὸ φίλτατον Θεῷ καὶ ἀνθρώποις καὶ πρᾶγμα καὶ ὄντι. Χαῖρε, ὅτι ἠνοξέν σοι τὴν ἀληθινὴν θύραν ὁ θυρωρός· καὶ εἰσελθοῦσα δι' αὐτῆς, ἐσώθης· κἀντεῦθεν εἰσερχομένη πρὸς τὴν ἄνω παρίδεισον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ μακαριώτατα τοῦ νοητοῦ Νυμφίου κάλλη καὶ θεάματα· καὶ ἐξερχομένη δὲ πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἐγκατατεταγμένης τοῖς ὅλοις σοφίας καὶ θείας προνοίας, ὡσπερ ἀγαθὴν ταύτην εὕρισκεις ἀεὶ καὶ νοερὰν νομὴν καὶ τροφήν.

Χαῖρε, ὅτι παντὶ τρόπῳ ἠγιατίθης· παντὶ μέρει Θεῷ καθιερώθης· πνεύματι μὲν ἐν οὐρανοῖς τῷ βασιλεὶ δεξιόθεν παρεστῶσα, καὶ ἐγγιστα τῇ Θεομήτορι καὶ βασιλίδι τῶν ὅλων συνεστῶσα, περιβεβλημένη, πεποικιμένη· τῆς τοῦ ἠγαπημένου Λόγου νοερᾶς ὠραιότητος προσεχῶς κατατρυφᾶς· τῇ ψυχῇ δὲ, τῷ τοῦ Θεοῦ παραδείσῳ μετὰ τοῦ κλεινοῦ διατρίβουσα καθηγεμόνος, τῆς τερπνότητος, ἢ θέμις, τῶν αὐτοῦ ἀγαθῶν ἀνάως ἀναπίμπλασαι· τῷ σώματι δὲ, τῇ

A ille tuas gratias, tuas laudes, virginalis animi fortitudines, triumphalis pugnae facinora digne laudaverit ac honestarit, quem dilexit anima tua⁷⁷, juxta divina oracula, cui cor abstraxisti, quem es persecuta, quem comprehendisti, a quo et comprehensa es⁷⁸, caelestibus illi ac diviniissimis eximie cuncta nuptiis, ac Spiritui sancto coaptata.

Ille nimirum dicturus est, pro tua illa venustatis forma ac pulchritudine: *Tota pulchra est proxima mea; tota pulchra, et macula non est in te. Oculi tui columbae*⁷⁹. Haec tibi unaque ab eo acclamatio magis placebit, quam quidquid e terra homines loqui possint. Magnum vero ipsi ducamus, si vel a tua procul magnificentia consistentes⁸⁰, inque solam sanctae tuae imaginis effigiem oculos convertentes, convenientem salutationem obtulerimus. Salve sis supersubstantialis Trinitatis habitaculum ac tabernaculum, supermundanarum mentium eximium decus et exultatio, apostolorum gloriatio ac decor, martyrum corona.

Salve sis, praeclara martyr, virgo martyr, proto-martyr, quod non velut unum aliquem terrenorum hominum, sed ut Dei angelum, ut Christum Jesum, divinum Paulum suscipiens⁸⁰, et ut anima Israelitis et magna, qui in illo erat, continue Christum contuens, sublimem atque viventem apostolatus gratiam mentis rectitudine, prompte attraxisti.

Salve sis, quod et ipsa vere in Christo mundum vicisti. Per ignem enim incombusta, et per aquam insubmersa transisti; bestias cicurasti, tauros mansuescere fecisti; cognatorum furorem, insipientiumque procorum castrum et iniquorum praesidium violentiam, daemonumque occultam aggressionem, atque malam omnem potestatem destruxisti ac elisisti.

Ave sis, Thecla a Deo vocata, gratiosissimum nomen, honorabilissimum, summeque venerabile: amabilissimum Deo et hominibus rem pariter ac nomen. Salve sis, quod tibi verum ostium ostiaris aperuit⁸¹, et per illud ingressa, salutem consecuta es. Indeque ingressa in caelestem paradisum, et quae in illo sunt, spiritalis Sponsi beatissima decora ac spectacula, egressaque ad ejus sapientiae divinæque providentiae considerationem, quae rebus universis inserta est, velut bonam semper ac spiritalem pascuam escamque eam invenis.

Ave, quod omni modo sanctificata sis: omni parte Deo sis consecrata; spiritu quidem in caelis Regi a dextris assistens⁸², proximaque Dei Matri atque omnium Reginae consistens, circumamicta, variegata, praedilecti Verbi spiritali decore immediate frueris; anima vero, in Dei paradiso cum inclyto praepatore morans⁸³, bonorum illius jucunditate, quoad fieri potest, jugiter adimpleris; corpore autem petra protegente⁸⁴, ac quae tecum

⁷⁷ Cant. iii, 1. ⁷⁸ Philipp. iii, 12. ⁷⁹ Cant. iv, 7.

⁸⁰ II Cor. xii, 4. ⁸¹ Exod. xxxiii, 21.

⁸² Gal. iv, 14. ⁸³ Joan. x, 2. ⁸⁴ Psal. xlii, 10.

simul est tua Ecclesia, Deum in ea in finem usque benedicens ac glorificans, Deum expectas.

Ave, quod particeps es omnium amicorum Dei. Quare etiam quæ sis cum omnibus, cum omnibus pariter spiritu lætaris ac glorificaris; cum sanctis et justis, ut vere sancta omnique sanctitatis forma: cum triumphali agmine, ut quæ prima certamen desudasti, et ad martyrium optima aliptes sis: cum apostolis ut perfecta apostolus, fidelisque Evangelii administra ac industria socia.

At ne obliviscaris vocem servorum tuorum; memorque honorum quæ plena manu elargitus est, qui omnem bonitatem excedit; memor ejus in te inexplebilium miserationum; ipsa quoque in nobis viam in Deum prospera; fidem robora, ac spem confirmata; gustumque in nobis spiritualis ac sinceræ dilectionis perficiens, placitum effice Patri et Filio et Spiritui sancto, uni deitati et imperio atque virtuti, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XVII.

Laudatio sanctæ, magnæ martyris atque virginis Anastasiæ.

Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei ⁸⁰ *! ait beatissimus David, Quam vero dicit Dei civitatem,*

⁸⁰ Psal. LXXVI, 3.

(70) Anastasiam hanc omnes seniore vocant, eoque distinguunt ab Anastasia vidua, muliere senatoria, quæ passa est Diocletiano imperatore, anno illius circiter vicesimo, cum dira multa passa esset a viro suo Publio, consolante eam sancto viro Chrysogono; quorum mutua sub hæc tempora exstant epistolæ. De seniore Anastasia et virgine, filia spiritali sanctæ Sophiæ, de qua tanta hæc Nicetas, occurrit scrupulus, in quem mirum non incidisse illi annalium patrem, qui et ipse ejus Acta a Lipomano et Surio relata, notis ad Martyrologium laudat; in quibus perinde ac in Niceta hic nostro, passa legitur sub Diocletiano: Menæa Sirleti et ipsa Magna, sub Valeriano; exque illis recentiores Romanæ tabulæ: nam antiquæ nihil de hac Anastasia habent, vel Rosweidi, vel Corbeiensis Hieronymi; at neque Ado. Quod mihi indicio est, eos qui nuper Romanas tabulas auxerunt, Clem. VIII pontifice, non aliunde habuisse, quod ita asserte in eis posuerunt, de Valeriani tempore, quam ex illis Græcorum Menæis, quæ videndum an præpolleant Actis antiquis, sic Lipomano et Surio quasi Metaphrastis relatis, cum forte sint ipsa primum sic ἀρχαϊκῶς scripta, quæ ipsa Nicetas stylo exornanda acceperit, nec in eis inventam epocham immutandam sibi indulsit; sive illud Menologium viderat, sive quod ex archetypo Basilii Porphyrogeneta edendum curavit atque exscripsit; cujus Nicetas ætate paulo superior. In Sirletano hæc habes 29 Oct.: *Natalis sanctæ magnæ Anastasiæ Romanæ. Fuit autem Anastasia Decio et Valeriano imperatoribus, genere Romana, etc. Magna Menæa, Ἀὐτὴ ὑπῆρχεν ἐπὶ Δεκίου καὶ Βαλεριανοῦ τῶν βασιλέων, καὶ Πρόβου ἡγεμόνος. Contra Acta vetera: Illi vero statim currentes ad præsidem (is autem erat Probus, Diocletiano tunc administrante imperium), etc. Nicetas: Διοκλητιανὸς δὲ τότε τῶν ἔλων διείπε τὴν ἀρχήν. Diocletianus tum uni-*

πέτρα σκεπασθεῖσα, καὶ τῇ κατὰ σὲ συνοῦσα ἐκκλησία, εὐλογοῦσά τε τὸν Θεὸν ἄχρι νέλους ἐν αὐτῇ, καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων εὐλογομένη καὶ δοξαζομένη τέκνων, προσδέχῃ τὸν Θεόν.

Καίρε, ὅτι μέτοχος εἶ πάντων τῶν φίλων τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ μετὰ πάντων οὔσα, πᾶσι συνευφραίνῃ καὶ συνδοξάζῃ πνευματικῶς· τοῖς ὁσίοις, ὡς ἀληθῶς ὅσια, καὶ ὡς ὑποτύπωσις πάσης ὁσιότητος· τοῖς ἀθλοφόροις, ὡς πρῶταθλος, καὶ ὡς ἀλείπτις πρὸς μαρτυρίαν ἀγαθῆ· τοῖς ἀποστόλοις, ὡς ἀπόστολος τελεία, καὶ διάκονος τοῦ Εὐαγγελίου πιστῆ καὶ συνεργῶς δεξιᾷ.

Ἄλλὰ μὴ ἐπιλάβῃς τῆς φωνῆς τῶν σῶν οἰκετῶν· μνησθεῖσα δὲ, ὧν ἐπλήθυνεν ἐν σοὶ ὁ ὑπεράγαθος ἀγαθῶν, μνησθεῖσα τῶν οἰκτιρῶν αὐτοῦ τῶν ἀπληρώτων εἰς σὲ, σπλαγχνίσθητι, ὦ τρισολβία, καὶ αὐτῇ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τὴν πρὸς Θεὸν ὁδὸν κατευόδωσον, καὶ τὴν πίστιν κραταίωσον, καὶ τὴν ἐλπίδα στήριξον· καὶ τὸ γεῦμα τῆς νοερᾶς καὶ ἀκραιφνοῦς ἀγάπης ἐν ἡμῖν τελετουργήσασα, εὐάρεστον ἀπέργασαι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι· τῇ μιᾷ θεότητι καὶ βασιλείᾳ καὶ δυνάμει, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ.

Εἰς τὴν ἁγίαν μεγαλομάρτυρα παρθένον Ἀναστασίαν (70).

Δεδοξασμένα ἐλλυλήθησαν περὶ σοῦ, ἡ πόλις τοῦ Θεοῦ, φησὶν ὁ μακαριώτατος Δαβὶδ· τίνα δὴ λέ-

versorum regebat imperium. Graveque in eo ad conjecturam, quod virginis crimen præcipuum memorat, quod evertendum gentiliū imperium et in Christianos principes brevi transferendum clare vacillabatur: quod ipsum in aliorum ejus ætatis martyrum Actis legitur: Deo nimirum jam inde Ecclesiam consolante, quæ sic dire a Diocletiano vexabatur. Εἰς Χριστιανούς δὲ τοῦτον μεταθέσειν μικρὸν ὄσον τὴν βασιλείαν διαθεβαίουται. Quam brevi affirmat translaturum in Christianos imperium. Quare, quam vero Acta vetera ejusmodi crimen non habeant, sed duntaxat Christi prædicationem et vitæ cælibis professionem, fuisse tamen aliquid in ea peculiare, cujus delata præsidii sit, ex eo videtur manifestum, quod una ipsa ex sancto illo sodalicio ad Probi tribunal rapta, cum ille ejus nuptias non ambiret, nec ejus ullus procus esset: fueritque libera facultas Sophiæ colligendi dissecta illius membra, truncoque adjungendi, atque omnino ad locum Urbi vicinum funus curandi: quæ non male convenient in Diocletiani priores annos, quando necdum funestum illud editum in Christianos promulgaverat, quo tanti ab eo omnis generis brevi tempore nece sublati; sed ex superiorum temporum ratione, vel ipse, vel præsides, qui præcipue offendisse aliquid videbantur, ac majestatis quidpiam habere, Christianæ superstitionis reos excruciabant. Fueritque forsitan hæc causa ut senior dicta sit, quod prior, etsi eodem imperatore, martyrium fecerit; quamvis forte ætate Anastasia vidua junior. Si quis ad conjecturam melius habuerit, aut in certiora monumenta incidit, gratiam faciet si produxerit. Hoc certe habeo, parum caute facere, qui sic asserte illud unum alterum ponunt, ac si nihil eis obstaret; aut una Menæorum fides certa omnino esset: cum certum sit plura in eis exstare quæ laborent, magnoque judicio accipienda sint; cujus exemplum

γων τοῦ Θεοῦ πόλιν, ἢ τὴν ἕνω τὴν Ἱερουσαλήμ; τὴν ἄλευθέραν, ἣν ὁ Θεὸς Ἀπόστολος μητέρα πάντων ἔφη τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ τὴν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἀπο-

⁸⁶ Galat. iv, 26.

in altera et juniori Anastasia statim occurrit, quam Græci 22 Decembris colunt, nos 25, ipso die Christi Natalis. Nam et illa fecit ὁμωνυμία, ut plures strophæ et moduli in ejus officium irrepserint, qui palam sunt Anastasiæ senioris et virginis. Unum aut alterum asseram, ut exemplo sint. Inter versus similes, hic secundus est: Ἐὰς στρεβλώσεις τοῦ σώματος καὶ μασθῶν τὴν ἀφαίρεσιν καὶ χειρῶν ὑπέφερες καρτερώτατα τὴν τῶν ὀδόντων ἐκρίζωσιν, πλευρῶν τὴν κατέφλεξιν, τῶν ποδῶν τὴν ἐκκοπήν, καὶ τὴν βίαιον θάνατον ὅθεν εἴληφας τοὺς στεφάνους τῆς νίκης, οὐρανοῖς ἐν θαλάμοις κατοικοῦσα, Ἀναστασία πολυάθλε! Corporis tormenta, **B** uberum manuumque amputationem patientissime sustinisti; laterum exustionem, pedum excisionem ac violentam mortem. Quamobrem accepisti victoriæ coronas, in cælestibus versans thalamis, Anastasia multiplici clara certamine! Quæ pleraque unius sunt Anastasiæ senioris et virginis, nihil senatoriæ illius mulieris et Publii viduæ. Nec minori paralogismo sequitur: Παρθενίας κειμήλιον, κεκλεισμένος παράδεισος, κ. τ. ἔ. Virginitatis monile, hortus conclusus, etc. Quid enim hoc in eam quæ conjux fuit, etsi incorruptam mansisse ferunt? Illud item Καθίσματος: Ὁς νόμφην σε Χριστοῦ εὐφρομούμεν, παρθένε, ὡς Θέκλα τὴν σεμνὴν ἐπαξίως τιμῶμεν. Ut Christi sponsam te, virgo, laudamus, ut castam Theclam condigne colimus. Itemque, Ἐξ-αποστειλαρίου, παρθενομάρτυς ἔνδοξε, ἀθλοφόρων τὸ κλέος. Virgo martyr inclyta, certamine victorum decus.

Quod in Anastasia hac altera versamur, duxitque ad eam ὁμωνυμία cum Anastasia Nicetæ lau- **C** data, quædam mihi observanda. Primum Sirleti Menologium, quam breviter, tam vere, *Commemoratio sanctæ martyris Anastasiæ sub Diocletiano in urbe Roma*. Hanc in insula Palmaria consummatam cum palis alligata esset, et ignis circa illam accensus, docent Romanæ tabulæ, et Acta Metaphrastes, 25 Decembr. Ejus reliquias Constantinopolim post annos plures translatas habent eadem Acta, non explicito loco ubi primum conditæ, et ubi Apollonia mulier religiosa deposuerat in horto suo, ac postea templum magnificentum illi construxerat. Theophanes aliique Græci scriptores Sirmio delatum aiunt Anastasiæ corpus a Marciano œconomo, aucta magnifice, quæ pridem erat Constantinopoli, Anastasiæ ecclesia, et in qua Gregorius Theologus docuerat. At, quid Sirmio cum insula Palmaria? Nempe Sirmium urbs Pannoniæ Straboni, Zosimo et aliis; Palmaria, Plinio et Melæ, Ligustici maris insula, non longe a Tiberinis ostiis: in quam relegata Anastasia (ab ipsa utique Roma) cum tanta aliorum multitudine, martyrium ignis incendio fecit. Atque adeo putem, tertiam aliam Anastasiam esse, quæ ira Sirmii passa sit fueritque Sirmii condita, et Sirmio translata Constantinopolim, in ædem pridem Anastasiæ sacram, quæcumque tandem illa Anastasia esset. Martyrologium vetus Rosweidi antiqua simplicitate: *Romæ, Anastasiæ*. Atque utinam integre chartæ Corbeiensis Martyrologii potuissent postremos dies mensis Decembris representare: Non aliter puto illæ representarent, cum de Anastasia Sirmiensi in ea legamus viii Idus Januar. *Apud Sirmium, Anastasiæ*: quæ ipsa forsitan fuerit, quæ sub Hyrici præfecto certavit, junctaque Theodote necessitudine fuit, cujus et filiorum, breviter quidem, at sincera, Acta ex Reg. cod. in meis *Lectis Triumphis Martyrum* dedi: quas ambas post Adonem, sic recentiores pauloque antiquiores Romanæ tabulæ confuderint: præsertim

præterquam supernam Jerusalem, liberam illam, quam divinus Apostolus matrem appellavit omnium filiorum Dei ⁸⁶; Ecclesiam nimirum primiti-

si Apollonia, in ipsa insula Palmaria, Anastasiam Romanam præsidis indulgentia sepelivit, ut videtur Ado innuere; etsi re ipsa de Sirmiensi potius Anastasia videtur intelligendus esse. Baronius 25 Decembr., mire sui oblitus, ita ait: *Duas fuisse Anastasias superius diximus: quarum senior passa est Valeriano imperatore; agitur de ea v Kal. Novembr. Hæc autem junior dicta, martyrio coronatur temporibus Diocletiani imperatoris. Fuit hæc Romæ celeberrima, etc. Illa autem senior, quæ Sirmii passa dicitur. Constantinopoli erat celebris: quam olim fuisse veneficam, tradit Niceph. l. xiv, c. 10, in fine, ubi ait ejus reliquias tempore Gennadii episcopi Constantinopolitani Sirmio Constantinopolim translatas esse.* Bene quidem, quod Anastasiam Publii viduam, senatoriam mulierem Romanam, ab Anastasia Sirmiensi diversam et ipse putat; at quod Sirmiensem, ipsam seniore Anastasiam sub Valeriano passam esse existimat, cujus meminerat v Kal. Novembr. toto cælo errat. Nam et illa Romæ passa est, et prope muros Urbis sepulta, ut omnia Acta habent, nec dissentiunt Romanæ tabulæ, quas ex Græcorum Menæis conflatas liquet. Sic ergo illæ: *Ibidem sanctæ Anastasiæ senioris, etc., id est Romæ; nam præmittitur: Romæ sanctæ Cyrillæ virginis, etc.* Quid ergo Romæ cum Sirmio, aut Romanæ virgini cum martyre Sirmiensi?

Incantatricem fuisse Anastasiam Sirmiensem, quod quasi Nicephoro auctore refert, indulgendum Baronio, cui Joannes Langus interpretes imposuit, nec satis Fronto Ducaeus cavet, quamvis Ducæi annot. videre non potuit. Nicephori verba sunt: Ἐπὶ δὲ τῆς ἐχομένης βασιλείας Γενναδίου τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινίου ἐπιτροπεύοντος, καὶ τὰ λείψανα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας τῆς φαρμακολυτρίας ἀπὸ Σirmiου ἠνέχθη, καὶ ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς κατετέθη, ὃ ἐγγιστα τοῖς καλουμένοις Δομνίνου ἐμβόλοις ἐστὶ. Lang. : *Ejusdem imperii tempore (id est Leonis), Gennadio Ecclesiam Constantinopolitanam curante, reliquie etiam sanctæ Anastasiæ incantatrici ex Sirmio allatæ, in martyrio ejus sunt repositæ, quod proxime ad porticum, quæ Dominini dicitur, situm est.* Ubi Duc. : *Historia Anastasiæ pharmaceutriæ, ex Suida, in fine libri annexa est.* Ubi hoc ipsum displicet, quod vocem φαρμακολυτρίας Nicephori pharmaceutriam reddiderit, quæ sane communiore usu Græcorum veneficam sonat, et in malam partem sumitur; quanquam potest et in bonam sumi, ut sit quasi *medica*, et curandi vim munusque habens. Ad hæc, altera vox nova est, et quam Nicephorus sic novus auctor ex solis Menæis habuerit, cujus nobis vim aperire debuit Duc. altera pervulgata. Quod etiam de Suida dicit, non mihi in illo nec in Nicephoro occurrit. Græci itaque illud nomen Anast. tribuunt, quam se Romanam 22 Decembr. colere putant, Chrysogoni necessitudine notam, et Publii viduam, quanquam ejus se reliquias Sirmio accepisse ὁμωνυμίας errore existimant. Fueritque ædes illa primum erecta Anastasiæ, sic Romæ celebri, a Romanis novæ Romæ conditoribus, quæ postea Sirmiensis illius reliquiis ditata sit: uti Sandionysiana in agro Parisiensi basilica ditata est Innocentii III, Rom. Pontificis, liberalitate, Dionysii Atheniensis (ut ipse putavit) exuviis; vel (ut monachi venditant) Dionysii Corinthiorum episcopi, cum pridem Dionysii basilica esset, et Parisiensis. Anastasiam autem Romanam illam veneficam fuisse, omnino abhorret; quæ ipsa, epistola 1 ad Chrysogonum confessorem,

vorum descriptorum in cœlis quæ constat ex spiri-
tibus justorum perfectorum. De hac civitate, vere
gloriosa dicta sunt ⁶⁷. Omnis enim fere divina

⁷ Hebr. xii, 23.

auctor est, a puero Christianis moribus imbutam
se esse a sanctissima matre Flavia, etsi patre ido-
lorum cultore. Petenda itaque vis vocis, unde illi
origo; nempe ex Menæis, quorum auctor sic in ea
sibi ludendum putavit. Sic itaque versibus ex more
ascriptis ante Synaxarium. Tit. : Τῷ αὐτῷ μηνί,
εἰκοστῇ δευτέρῃ, Μνήμη τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος
Ἀναστασίας τῆς φαρμακολυτρίδος. Memoria sanctæ
magnæ martyris Anastasiæ pharmacolytricæ.

Ἀναστασία φάρμακον πιστοῖς μέγα,
Πάν φάρμακον λύουσα, καὶ κεκαυμένη.
Καύθη Ἀναστασίη πυρὶ εἰκάδι δευτέρῃ λάβρι.
Anastasia magnum fidelibus medicamentum;
Venenum omne solvens, etsi exusta fueris.

Combusta Anastasia voraci igne vicesima secunda.

Porro quod pharmacum omne, seu venenum sol-
vere dicitur, non id pharmacopœias ac veneficæ
more, sed gratia sanitatum, qua merito donata a
Deo sit ob insignem eam pietatem, quam erga con-
fessores, viri tyrannide soluta, ad miraculum usque
mulier tanta exhibuit, vere illis φάρμακον, illorum
detergens vulnera, saniem emundans, ac præstans
quidquid officiosissima charitas, fideique ardor
possit suggerere. Hæc miracula, has sanitates cla-
mat totum ejus Officium, supra omnes quorum in
iisdem Menæis memoria. Libet pauca ex illis ascri-
bere. Versus similes (ad Vesperas scilicet) isti
sunt: Ὡς περιχαλλέστατα τὰ σά, μάρτυς, προτερή-
ματα! Ὡς εὐκλεεῖς οἱ ἀγῶνές σου, ὦ περιβόητος,
καὶ ὁμολογία! Ὡς πολλὰ τὰ θαύματα καὶ ἀπειρα
τὰ θεῖα τεράστια, δι' ὧν δοξάζει σε εἰς αἰῶνας ὃν
ἐδόξασας ἐναθλοῦσα τοῖς σепτοῖς σου μέλεσι!

Στέργουσα τὴν εὐκλειαν, σεμνή, τῶν ἀθλούντων,
ἔσπευσας τούτων τὸν ζῆλον μιμήσασθαι, ἔθεν ὑπήνεγ-
κας πόνους σφοδροτάτους· καὶ θεῖα χάριτι κουφί-
ζεις πάντα πόνον, πανεύφημε! ἐκ τῶν ψυχῶν ἡμῶν
καὶ σωματίων, τῶν τιμώντων σου τοὺς ἀγῶνας καὶ
τὰ προτερήματα.

Ἰστράφας φαιδρότερον σαφῶς τοῦ ἡλίου, ἐνδοξε!
τὸν σὺν ἀγῶνα τελέσασα, καὶ ταῖς ἀκτίσι σου τῶν
πολλῶν θαυμάτων, πάντων τὰ νοήματα φωτίζεις τῶν
πιστῶς προσιδόντων σου τῇ θεῖα λάρνακι, πηγαζούση
θεῖα νάματα, Ἀναστασία μάρτυς μεγαλώνουμε.

Δόξα, τῆς ἁγίας ἰδιόμελον.

Τῆς ἀναστάσεως εἰληφας τὸ δῶρημα, Ἀναστασία
πανεύφημε, ἀθληφοροῦσα ἐν τῷ σταδίῳ. Δαιμόνων
γὰρ ἐξηφάνισας πληθύν, καὶ πόντῳ παρέδωκας,
ἀθλοφόρε μάρτυς ἀξιοθαύμαστε.

Quam pulcherrimæ tuæ, martyr, excellentiæ! Quam
præclara tua certamina, o celeberrima, et confessio!
Quam multa miracula infinitaque divina prodigia,
quibus te clarificat in sæcula, quem clarificasti, cer-
tamine in membris tuis persuncta!

Amans decertantium claritatem, cæsta matrona,
illorum zelum es imitata; unde gravissimos sustinui-
sti labores, omnemque divina gratia levas laborem, o
clarissima! nostris ex animabus et corporibus, qui
tua certamina ac præstantes dotes colimus.

Splendidius sole palam fulsisti, o inelyta! tuo
peracto certamine, plurimumque miraculorum radiis
omnium collustras mentes, qui ad divinam tuam
urnam divinos scaturientem latices, magni nominis
martyr Anastasia, fide accedunt.

Gloria sanctæ ἰδιόμελον.

Resurrectionis donum accepisti, Anastasia laude
clarissima, victrix coronata in stadio. Dæmonum
enim cœtum profligasti et pelago mersisti, triumphan-
tix martyr, quæ digne admirationi habenda sis.

His similia toto Canone, nec usquam reliquia-
rum mentio, nisi quod in tertio illo versu de urna

Ἀ γεγραμμένων πρωτοτόκων ἐκκλησιῶν τὴν ἐκ πνευ-
μάτων δικαίων τετελειωμένων συνεστῶσαν. Περὶ ταύ-
της ἕνωσ; λελάληται δεδοξασμένα. Πᾶσα γὰρ μικροῦ

dicitur; quæ sit forsitan illius Anastasiæ Sirmien-
sis, cujus sint existimata miracula, posteaquam in
eam ecclesiam illata sunt illius pignora, cum et
ante, Anastasiæ Romanæ invocatione, locus mira-
culis clarus esset, nec Anastasia Sirmiensis (quam-
vis confusis utriusque rebus) illius memoriam po-
tuerit obscurare. Certe placet quod Synaxarii
auctor, pura Anastasiæ Romanæ Acta retulerit,
nec quidquam eorum quæ spectant ad Sirmiensem
addiderit. Quare libet hic referre, ex quibus Latina
ipsa emendari possint: Ἡ ἁγία καὶ γενναιοτάτη
μάρτυς Ἀναστασία ἦν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασι-
λέως ἐν τῇ Ῥωμαίων πόλει· Πραιτεξάτου τινός
Ἑλλήνος οὕσα θυγάτηρ, μητρός δὲ Φαύστης· ὑφ' ἧς
προσαχθεῖσα Χρυσογόνῳ ἀνδρὶ θεοπνεύστῳ καὶ εὐ-
σεβεῖ, τὰ ἱερὰ γράμματα ἐπιδεδούθη, τὴν δὲ εἰς Χρι-
στὸν πίστιν παρὰ τῆς μητρός ἔμαθε, καὶ συνεζεύ-
χθη ἀνδρὶ Ἑλλήνι πρὸς κοινονίαν γάμου, Πουπλίῳ
ὀνόματι· καὶ διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ ἀστόργως τὴν
πρὸς αὐτὸν ὁμιλίαν ἔφερε, νοσεῖν προφασίζομένη,
καὶ μὴ καταδεχομένη συνέρχεσθαι αὐτῷ εἰς συν-
άφειαν· μετρίαν δὲ καὶ πενιχρὰν ἐνδυομένη στολὴν,
προσωμίλει αἰεὶ γυναῖξί δεομέναις, καὶ λαθραῖως
τοὺς διὰ Χριστὸν ἐναθλοῦντας ἐθεράπευσεν, ἐν ταῖς
φυλακαῖς ἐν αἷς ἦσαν εἰσιούσα, καὶ τῶν μολυσμῶν
ἀπολαύουσα, καὶ ἐλαίῳ ἐπαλείφουσα, καὶ τοὺς ἰχώ-
ρας αὐτῶν ἀπομάπτουσα, καὶ τροφὰς ἐπιτηδείας
τούτοις παρέχουσα, μιᾶς μόνης θεραπαινίδος ἐποιέ-
νης αὐτῇ. Ἐπὶ τούτοις πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ ἀνδρός
ἐφυδρίσθη, ἐπιγνόντος τὰ κατ' αὐτήν. Ἐπει δὲ ἐκεῖ-
νος διαποντίῳ κλύδωνι γέγονεν ὑποβρύχιος, ἀδείας

αὐτῇ λαβομένη, πάντα τὰ προσόντα αὐτῇ διένειμε
τοῖς πτωχοῖς. Ἐἴτα ἀδέεστερον τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ
ἀθλοῦντας ἐθεράπευε, καὶ τελειωθέντας συνεχόμιζε
καὶ παρεδίδου τῇ ὁσίᾳ ταφῇ. Καὶ πολλοὺς πρὸς τὴν
μαρτύριον ὑπαλείψασα, καὶ διαφόροις ἡγεμόσιν ἐξ-
ετασθεῖσα, καὶ ἐν θαλάσῃ μεθ' ἐτέρων γυναικῶν
ἀπορρίψασα, τελευταῖον πάλοις προσδεθεῖσα καὶ
πυρὶ βληθεῖσα, τὴν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀνεδή-
σατο. Τελεῖται δὲ ἡ αὐτῆς σύναξις ἐν τῷ μαρτυρίῳ
αὐτῆς τῷ ὄντι πλησίον ἐν τοῖς Δομνίου ἐμβό-
λοις. Sancta strenuissimæque Anastasia fuit Diocle-
tiano imperatore in urbe Roma, Prætextati cujusdam
hominis gentilis filia, matris vero Faustæ: a qua
oblata Chrysogono viro divino ac religioso, sacras
litteras edocta est: Christianam vero fidem a matre
didicit, viroque gentili Publio nomine in nuptiarum
societatem juncta est. Quodque ille infidelis erat, non
libens cum illo consuetudinem habebat, ac commi-
sceri cum eo respuebat; modestaque et paupercula
induta stola, cum egenis mulieribus semper versaba-
tur, atque eos qui propter Christum certabant, pro-
pense fovebat, ingressa in carceres, ubi detinebantur,
lavansque eorum sordes et oleo inungens, illorumque
saniam extergens, ac cibos convenientes præbens, una
duntaxat ancilla comite. Inter hæc, primum a viro
suo, ubi res ejus rescivisset, graves injurias passa
est. Quod vero ille maris fluctu absorptus est, nacta
licentiam Anastasia, sua omnia distribuit pauperi-
bus, tumque liberius Christi confessores fovebat, et
qui consummati essent, efferebat ac justæ sepulturæ
tradebat. Cumque multos ad martyrium animasset,
atque a diversis præsidibus examinata, in mare cum
aliis mulieribus projecta fuisset, ad extremum palis
alligata et in ignem conjecta, martyrii coronam sus-
cepit. Agitur ejus collecta in ejus martyrio, quod est
prope in Domini porticu. Pater Goar in Theoph.
eniluit Δομνίου. Ad Domnici porticum, quod mendo
non caret. Quod rostra vertit Gentianus Helvetus
in Marciani Actis, non ex usu est illius et sequacis

φάναι θεία Γραφή, καθάπερ τινά σκοπόν ἀκριβῆ A ταύτην τῷ λόγῳ προτιθεῖσα, πῆ μὲν ἀσυμφανῶς καὶ συμβολικῶς, πῆ δὲ ἐναργῶς καὶ λαμπροφανῶς, τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆσδε τῆς πόλεως ὑμνεῖ, καὶ τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀποκεκρυμμένην αὐτῆς διηγείται δόξαν.

Εἰ μὲν οὖν τοσαύτη τις καὶ ἡμῖν λόγου χάρις καὶ πνεύματος δύναμις ὑπῆν, ὥστε κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους καὶ ἡμᾶς πρὸς τοσοῦτον ὑποθέσεως ὕψος ἀποχρώντως ἔχειν ἀτενίσαι, εὐλογώτατον ἂν ἴσως ἦν καὶ λυσιτελέστατον ἀπάντων, τὸ τοῦ νοῦς ὄμμα πρὸς μόνην ἐκείνην τὴν ὑπερφυστάτην ἐπερσισαμένους ἀγγλῆν, πρὸς αὐτὴν καὶ τὸ ρεῦμα τοῦ λόγου κατευθῆναι. Ἐπει δὲ τοσοῦτον ἡμῖν ταυτησὶ τῆς δόξης ἀπολείπεσθαι, ὅσῳ καὶ τὸν ὀρούμενον τοῦτον ἥλιον ὄλον ὀφθαλμῷ δύνασθαι περιλαβεῖν· τὸν μὲν καθόλου B τῆς ἐπουρανίου πόλεως ἔπαινον, ὡς ἀνέφικτον, τό γε παρὸν παρῶμεν, καὶ εὐλαβηθῶμεν ἐκ προσώπου αὐτῆς· ἐν δὲ μέρος αὐτῆς τὸ κάλλιστον καὶ τερπνότατον, φημί δὴ τὴν ὑπέρολαμπρον Ἀναστασίαν, κατὰ νοῦν λαβόντες, καὶ τῆς γενναιοτάτης μακαρίσαντες ὑπομονῆς καὶ μαρτυρίας· καὶ δεδοξασμένα περὶ αὐτῆς λελαληκότες, περὶ τῆς οὐρανίου πόλεως ἐκείνης εἰρηκότες ἂν εἴημεν, τῷ πᾶσαν ὡς ἐν ἀκηλιδύτῳ ταύτῃ κατόπτρῳ θεωρεῖσθαι, καὶ αὐτὴν ἕντως πόλιν Θεοῦ καθεστηκέναι.

Διττὰς δὲ ἡμῖν Ἀναστασίας (71) οἶδεν ὁ λόγος· περιφανεῖς μὲν, καὶ ἐκ περιφανῶν κατὰ σάρκα τυγχανούσας· περιφανεστέρας δὲ πολλῷ μᾶλλον κατὰ τὴν εἰς Χριστὸν ὁμολογίαν· καὶ ἄμφω μὲν ἐκ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ὠρμημένας· ἄμφω δὲ ταύτην, τῆς ἀκαταλύτου τῶν ἁγίων πόλεως ἀντικαταλλάξασας· ἀλλ' ἡ μὲν ἀνδρὶ πρότερον οὐκ εὐσεβεῖ, πρὸς βραχῶν ἀφθόρῳ συζυγεῖσα χρόνον· εἶτα θανάτῳ τῆς αὐτοῦ κακοτρόπου γνώμης ἐλευθερωθεῖσα, ἐν χηρείᾳ σώφρονι, καὶ πάσῃ δικαιοσύνῃ καὶ δσιότητι ζῶσα διετέλει. Ἡ δὲ παιδιόθεν ἀποδεδομένη παρθενῶνι, καὶ ψυχὴν ἅμα σώματι καθιερούμενῃ τῷ Κυρίῳ, ἀμλιαντον ἄχρι τέλους αὐτῷ τὴν ἱεράν παρθενίαν διατήρη-

atatis. Locum hunc P. Goar, ante allatum Sirmio corpus sanctæ Anastasiæ vocatum fuisse ait Ἀναστασίῳ, quod Gregor. in eo sacra fidei dogmata in Arianos exponens, veram doctrinam e veterno excitaverit; vel quod ibi mulier prægnans ex alta porticu in terram lapsa et contrita, vitam receperit. Novi hæc etiam ab aliis dicta, sed nulla firma veritate. Ante enim Gregorium Ἀναστασία erat, nec aliter ipse, aut alii antiquiores ecclesiam illam, seu martyrium vocant, quod hinc tamen, auctore eodem Gregorio, quasi omen et oraculum habuerit suscitandæ in eo fidei; idemque dicatur, suscitandæ illius mulieris, si vera sit illa historia, quam non moror. Certe differunt hæc toto cælo, mirorque sic confundi: ut et quod doctus Billius elegansque interpr. istud Greg. ἐν τῷ συντακτικῷ, Χαίροις, Ἀναστασία μοι τῆς εὐσεβείας ἐπώνυμε. Vale, Anastasia, nomen a pietate habens, exponit, templum resurrectionis, sive magis ex Nicetæ Comment. ita perstringit: Hoc templum Constantinopoli construxit Gregorius, eique Anastasiæ, id est Resurrectionis, nomen indidit. Falsa omnia. Invenit Gregorius ædiculam illam Anastasiæ ab Arianis spre- tam, cœpitque in ea orthodoxos congregare: nec nomen ei indidit, sed quod erat, Ἀναστασία, nomen

A Scriptura, velut certum quemdam scopum ac argumentum sibi eam orationis proponens, modo obscure et symbolice, modo autem clare ac splendide, hujusce civitatis laudat magnificentiam, ejusque in cœlis occultam enarrat gloriam.

Siquidem igitur nobis etiam tanta esset sermonis gratia ac spiritus vis, ut nos quoque laud secus ac sacri theologi, ad tantam argumenti celsitatem, quantum satis sit, possemus intendere, rationalissimum forsitan esset omniumque utilissimum in solo illo supra quam eximio fulgore fixo mentis oculo, in eundem ipsum orationis fluxum dirigere. Quandoquidem autem tantum ab ejus claritate deficiamus, quantum abest ut et solem hunc aspectabilem totum oculo comprehendere possimus; cœlestis illius civitatis laudem universim, ut quam assequi non liceat, impræsentiarum quidem omittamus, ac revereamur a facie ejus; unam vero illius partem pulcherrimam ac lepidissimam (eximie scilicet splendidam Anastasiam) animo assumentes, fortissimæque patientiæ ac martyrii virtute beatam prædicantes, omnis illius cœlestis civitatis laudes videamur prosecuti esse, quod tota hæc velut in purissimo speculo mea inspiciatur, ipsaque vere civitas Dei existat.

Duas porro novimus Anastasias, ambas illustres, atque ad carnem quod attinet, illustri stemmate satas, confessione autem, quæ est in Christo, longe illustriores; ortasque ambas seniore Roma, ac quæ ambæ, immortalis sanctorum civitate hanc commutarent. Verum altera quidem ad breve tempus viro improbo incorrupte copulata, tumque mortis incursu ab ejus maligna mente liberata, castæ viduitatis studiis, omnique justitia et sanctitate instituta vita, perseveravit. Altera vero, a puero virginum cœlui addicta, animoque simul ac corpore Christo consecrata, impollutam in finem usque virginitatem illi conservavit. Ac quidem illa, a majoribus

reliquit; quod nusquam Resurrectio, id est Ἀναστασις (id enim celebre duntaxat Jerosolymis martyrium a Constantino in loco Resurrectionis ac Dominico sepulcro ædificatum), sed Ἀναστασία seu Anastasiæ martyrium et ecclesia ac ædes, trito illo Græcorum usu, quo templa vocant eodem ipso nomine illorum, quibus illa dicata sunt. Hæcque hactenus de Anastasia vere φαρμακολυτρῖα, quasi quæ omne dæmonum maleficium solvat, omnemque languorem et morbum depellat, singularissimo illo sanitatum dono, quo aucta a Deo est, ejus præmio charitatis et fidei, qua sic confessoribus ministravit, non quæ veneficæ unquam nomine laboraverit, ut inficete Langus somniavit; ipseque heterodoxus nostratium simplicioribus imposuit: non sic Genebr. archiepiscopo Aquensi viro erudito, qui verum vocis sensum agnovit, et in Græcorum Fastis, seu eorum Calendario, ut vocant, expressit.

(71) Διττὰς δὲ ἡμῖν Ἀναστασίας. Sic Acta Metaphrastæa quæ hinc ducunt exordium: tres tamen, haud infelici conjectura, invenisse mihi visus sum, aliquamque Sirmiense a duabus Romanis hic recensitis, ut recens Fr. Maria Florent. in Martyr. Lucensi.

acceptam omnem substantiam (quæ sane per amplam erat) necessitatibus sanctorum communicans, impensaque martyribus amoris vi illis quodammodo conglutinata, eorumque pretiosis linteis saniem extergens, vulneraque infundens ac exosculans; atque adhuc viventes, verbis fortibus roborans et ad immarcescibiles coronas egregie animans, defunctisque sanctissime justa persolvens, sic seipsam præclarum illis munus sepulcrum postea præbuit, per ignem holocausto oblata, ac in odorem suavitatis Deo computata, virgo autem, parentum affiniumque, prædiorum ac pecuniarum ab ipso jam ætatis tertio anno reflecta facultate atque copia, religiosæque cuidam domui ad viceesimum usque annum ex animo assidua; necnon sacræ sophiæ (hoc enim illi nomen sub cuius magisterio ac disciplina agebat), seu potius ipsius vere Dei sapientiæ opera; Patri adoptata, per multa graviaque pro Christo tormenta et lanienas, abrupto qui in carne est incolatu, ad desideratissima Dei tabernacula commigravit.

Hæc igitur magni illustrisque nominis Anastasia, spiritale intemperatumque convivium hodie convocans, velutque opimarum dapum varietatem sacra sua certamina victoriasque apponens, atque illis castissimos amatores suos accipiens, immensa eos adimplet lætitia, divinæque consortes exsultationis facit. Hæc nostrum et animum et sermonem ad illius passionum exsuperantiam fatiscientes excitans; animum quidem fide roborat; sermonem vero ad illius enarranda mirabilia erigit.

Primum quidem illud omnes rogo; ne quis scilicet comparando naturæ imbecillitatem cum immensa tormentorum vi, moleste animo habeat ac dubitationis cogitationes assumat; tanquam fieri non possit, ut vel robustissimum viri corpus, nedum muliebri ac juvenili valde ætate, tandiu tantis sicque violentis cruciatibus ac tormentis obniti poterit. Non enim corporis robore, sed spiritus; nec firmitate naturæ, sed fidei fortitudinæ, victoriæ compotes martyres exstiterunt. Ipse enim inaspectabili ratione certaminis præses illis spiritu præsens, qui illo defunguntur, illorumque membris tanquam propriis utens, pro se laborantibus firmitatem animi præstat ac audaciam. Ipsumque adeo pariter decertans corpusculum, modo quidem intactum omnino tormentis facit; modo autem ubi tantisper pati permiserit, quam cito illud curat, integrumque ac sanum reddit; donec tandem faustum exitum finemque certantibus conferre ei placuerit. Id vero præstat, tum ut sibi gloriam, iisque qui tormentis excruciantur, sanctimoniam conciliet, tum ut et vulgo salutem afferat. Salutem, inquam, quæ ex fide est, nedum illis qui tunc temporis certaminum spectatores fuerint, sed et futuris generationibus provideat.

(72) *Καλὸν ἐντάφιον*. Sumptum est Gregorii Machabæicis, ubi ita Bill.: *Pulchri cujusdam funebri loco seipsam liberis obtulit, mater scilicet; ipsa*

σεν. Καὶ ἡ μὲν, ὄλην αὐτῆς τὴν γονικὴν περιουσίαν (πολλὴ δέ τις ἦν) ταῖς τῶν ἀγίων χρείαις κοινωνοῦσα, καὶ στοργῇ φιλομάρτυρι τούτοις τρόπον τινὰ συμφουμένη· καὶ τοὺς ἰχῶρας αὐτῶν ὀθόναις ἐντίμοις καταμάσσουσα, καὶ τὰ τραύματα καταντλοῦσα καὶ καταφιλοῦσα· καὶ ζῶντας μὲν ἔτι, λόγοις στεβρότερον ἐπιβρωννύουσα, καὶ πρὸς τοὺς ἀμαράντους παραβαρύνουσα στεφάνους· ἀποικοινοῦντες δὲ πανοσίως τὴν ὀσίαν ἐπιβάλλουσα, οὕτως ἑαυτὴν καλὸν ἐντάφιον (72) τούτοις ὑστερον παρέσχεν, διὰ πυρὸς ὀλοκαυτωθεῖσα, καὶ εἰς ὄσμην εὐωδίας λογιθεῖσα τῷ Θεῷ. Ἡ παρθένος δὲ, γονέων καὶ συγγενῶν, κτημάτων καὶ χρημάτων ἐκ τριετοῦς τῆς ἡλικίας χρόνου τοὺς περιουσιασμοὺς λιποῦσα, καὶ σεμνέτω τινὲ γησιῶς ἄχρι τοῦ εἰκοσαιοῦς προσκαρτερήσασα· καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς Σοφίας (οὕτω γὰρ ἡ διδάσκαλος ὠνόμαστο), μᾶλλον δὲ διὰ τῆς ὄντως Θεοῦ σοφίας υἱοθετηθεῖσα τῷ Πατρὶ, οὕτω διὰ πολλῶν καὶ δεινῶν τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ βασάνων καὶ τομῶν, τῆς ἐν σαρκὶ μὲν ἐβράβη παροικίας, πρὸς τὰ ἀγαπητὰ δὲ Θεοῦ σκηνώματα μετέστη.

Αὕτη τοίνυν ἡ μεγαλῶνυμος, ἡ περιώνυμος Ἀναστασία, ἡ πνευματικὴν καὶ ἀκήρατον ἐστιατορίαν σήμερον συγκαλουμένη, καὶ οἶα δὲ πολυτελεῶν ἐδεσμάτων ποικιλίαν, τοὺς ἱεροὺς ἄθλους προτιθεῖσα, καὶ τούτοις τοὺς πανάγους ταύτης ἐραστὰς δεξιουμένη, μυρίας ἀναπιμπλᾷ τῆς εὐφροσύνης, καὶ ἀγαλλιάσεως θείας μετόχους ἀποδείκνυσιν. Αὕτη καὶ νοῦν τῶν ἡμέτερον, καὶ λόγον πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν αὐτῆς παθημάτων ἐκλυόμενον διετῶσα, βῶννυσι μὲν ἐνπίσται τὸν νοῦν· πρὸς ἐξήγησιν δὲ τῶν αὐτῆς θαυμασίων τὸν λόγον ἐξεγείρει.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο πάντα ἀξιῶ, μηδένα τὸ σαθρὸν τῆς φύσεως πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν κολάσεων παρατιθέμενον, ἀποκναίεσθαι τὸν νοῦν, καὶ διψυχίας κάμνειν λογισμοῖς, ὡς ἀμήχανον ὄν καὶ γεννικώτατον ἀνδρὸς σῶμα, μὴ ὅτι γε οἷα θῆλυ καὶ κομιδῇ νεαρὸν, πρὸς τηλικαύτην στρεβλωτηρίων βίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἀντισχεῖν· οὐ γὰρ ἰσχύει σῶματος, ἀλλὰ πνεύματος· οὐδὲ φύσεως στεβρότητι, πίστει δὲ κραταιότητι μετὰ μαρτύρων ἡ νίκη καθορᾶται. Αὐτὸς γὰρ ἀοράτως ὁ ἀθλοθέτης μετὰ τῶν ἀθλούντων γινόμενος τῷ πνεύματι, καὶ τοῖς αὐτῶν μέλεσιν ὡς οἰκελοῖς κεχρημένος, σταθερὰν τε καὶ μεγαλότολμον τὴν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ πονουμένων ἐργάζεται ψυχῆν. Καὶ τὸ συναθλοῦν δὲ σωματίον, ποτὲ μὲν ἀπρόσιτον πάντη ταῖς τιμωραῖς ἀποδείκνυσι· ποτὲ δὲ μικρὰ πάσχειν ἐνδοῦς, ὡς τάχιστα τοῦτο θεραπεύει τε καὶ καταρτίζει, μέχρις οὗ δεξιὸν πέρας τοῖς ἀγωνιζομένοις ἐπιβαλεῖν ἐκεῖνος δοκιμάσειεν. Τὸ δὲ ποιεῖ, ὁμοῦ μὲν ἑαυτῷ δόξαν, καὶ τοῖς αἰκίζομένοις ἀγιασμόν περιποιούμενος· ὁμοῦ δὲ καὶ σωτηρίαν πολλοῖς· σωτηρίαν δὲ, τὴν ἐκ πίστει, οὐ τοῖς τότε μόνον τοὺς ἀγῶνας ὀρῶσιν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐπιούσαις προμηθεύμενος γενεαῖς.

prægressos liberos martyrii palæstra secuta. Sunt hæc de Anastasia vidua accurata ac pura, ipsa eadem quæ in Menæis et in Actis Metaphr.

Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχειν καλῶς ἐκεί- A
ληπται, φέρε δὴ καὶ ἡμεῖς, κυβερνήτην μὲν ἐπικαλε-
σάμενοι τὸν ἀγωνοθέτην Χριστόν· οὐρίῳ δὲ πνεύματι
τῷ Παρακλήτῳ κεκρημένοι, τῷ πελάγει δὴ τούτῳ,
τῶν τῆς μεγάλης Ἀναστασίας ἄθλων τὸν λόγον ἐπ-
αφῶμεν· τοῦτό γε δι' εὐχῆς ἔχοντες μόνον, ὥστε κατ-
ευθυνθῆναι μὲν ἡμῖν τὸ σκάφος τοῦ νοῦ πρὸς τὸν
τῆς ἀληθείας ἀκινδύνως ὄρμον· τὸν παντοδαπὸν δὲ
τῶν ἀγωγίμων, εἴτ' οὖν ἐπαίνων φόρτον, οἷα δὴ κεχα-
ρισμένα δῶρα καὶ φίλα, τῇ παρθενομάρτυρι προσ-
ενεγχεῖν.

Ἄλλοις μὲν οὖν πατρίδα τὴν βασιλίδα καὶ μεγα-
λόπολιν ἀρχοῦσι Ῥώμην, καὶ γένους δὲ τῶν παρ'
αὐτοῖς λαχοῦσι λαμπροῦ, ἔξεστιν ἰσως μεγαλοφρονεῖν,
καὶ τι πλεόν τῶν ἀγενεστέρων ἔχειν δοκεῖν· οἷς οὐδὲν B
οἴκοθεν ἔχουσιν εἰς εὐδοκίμησιν, ἐντεῦθεν εὐκλεία
τις προσγίνεσθαι νομίζεται· τῇ δὲ οὐδὲν οἶμαι μέγα
Ῥώμης πεφυκέναι βλαστόν. Οὐδὲν αὐτῇ τὸ ἐπίσημον,
εἰ γενεᾶς οὔσα τυγχάνοι περιφανοῦς· τοῦναντίον μὲν
οὖν, μέγα τῇ πόλει Ῥωμαίων, τὸ πολίτιν ἀρχεῖν
Ἀναστασίαν. Ἐπίσημοι δὲ δι' αὐτήν, οὐχ οἱ κατὰ
σῶμα συγγενεῖς μόνον, πολλῶ δὲ πλεόν οἱ διὰ πίστεως
αὐτῇ προσοικειούμενοι. Πῶς οὖν πατρίδος ἢ γένους
σεμνότητι σεμνύεσθαι νομίζειν εἰκόσ, τὴν ἀπάσας
τῶν πιστῶν γενεᾶς δι' ὑπερβολὴν ἀγιότητος ἐξευγενί-
ζουσιν; Οὐδεὶς ἐπαινος μάρτυσιν· οὐδὲ καθόλου τοῖς
ἀνωθεν γεγεννημένοις, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα
μεταθεμένοις, ἢ τῶν κάτω λαμπρότης συγγενῶν.
Ὅθεν καὶ ἡμεῖς τὰ κάτω παραλιπόντες, ἐκ τῶν
οἰκείων ἀνδραγαθημάτων τῇ μάρτυρι τοῦς τῶν ἐπαί- C
νων ἀναδησώμεθα στεφάνους.

Ἡ μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς βίωσις, εἴτ' οὖν ἀνα-
στροφῆ, καλὴ τε καὶ δεξιὰ· καὶ οἷαν εἰκόσ ἀνατε-
θράφθαι, τὴν πρὸς τηλικαύτην ταμιευομένην μαρτυ-
ρίαν. Ἐγκράτειαν μὲν γὰρ ἢ πανάμωμος, οὐχ ὕπνου
μόνον, οὐδὲ βρωμάτων καὶ πομάτων, ἀλλὰ καὶ θυμοῦ
παντός καὶ ἐπιθυμίας ἀλόγου κατορθοῦσα· καὶ γλῶσ-
σαν χαλινοῦσα, καὶ πᾶσαν αἰσθησιν, καὶ πᾶσαν
ψυχῆς κίνησιν παιδαγωγοῦσα καὶ κατακοσμοῦσα·
ἀενάψ δὲ προσευχῇ καὶ μελέτῃ τῶν ἱερῶν σχολά-
ζουσα Γραφῶν, νεκροὶ μὲν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς,
ζωοποιεῖται δὲ πνεύματι· τούτοις δὲ τῆς ἀρετῆς τοῖς
ὄπλοις κατοχυρωθεῖσα· μάλλον δὲ Χριστόν ὄλον διὰ D
τῶν ἀρετῶν, ὡς θώρακα δικαιοσύνης, ὡς περικεφα-
λαίαν σωτηρίου, ὡς μάχαιραν δίστομον καθοπλι-
σθεῖσα· ἐπειδὴ πρὸς τελειοτέραν ἤκεν ἡλικίαν, πρὸς
ἰσχυροτέραν πάλην τοῦ δράκοντος, τοῦ θάλασσαν
μὲν, ὡσπερ ἐξάλειπτρον, κατὰ τὸν Ἰώθ, ἠγησαμένου·
εἰς περίπατον δὲ τὴν ἄβυσσον λογισαμένου· τοῦ σί-
δηρον μὲν, ἄχυρα· χαλκὸν δὲ, ὡς ξύλον σαθρὸν νο-
μίζοντος. Κατὰ τοῦτου νεᾶνις ἀπαλή καὶ ἀπειρόγα-
μος, σφόδρα κατευμεγεθεῖν νεανιεύεται. Ὁ δὲ, ταῖς
ἀπὸ τῶν λογισμῶν ἐκ νεότητος ἀκρίσιν ἐναλλόμενος,
καὶ ποικίλως ταῖς ἐπαναστάσεσι διὰ τῶν παθῶν ἐρ-
ραγεῖς· ἐπεὶ μὴ οἷός τε γέγονεν τῆς κόρης καταστρα-

Quandoquidem igitur hæc se recte habere visum
est, age jam nos quoque certaminis præside Chri-
sto gubernatore invocato, secundoque Spiritu
atque afflatu Paracleto usi, huic magnæ Anasta-
siae certaminum pelago sermonem immittamus,
unum hoc duntaxat in votis habentes, ut mentis
nostræ scapha ad veritatis portum tuto dirigatur, et
ut omnis generis mercium (laudum scilicet) vectu-
ram (quippe grata munera placitaque) virgini at-
que martyri offeramus.

Reliquis quidem, qui urbem augustam magnam-
que Romam patriam gloriantur, quique claro
Romæ genere nati sint, liceat forsitan altum sapere,
atque majus aliquid præ ignobili vulgo videri na-
ctos esse : quibus nimirum cum a se nihil virtutis
ad claritatem habeant, aliqua inde claritas videat-
ur accedere; Anastasiæ vero, nihil magnum exi-
stimo Romæ germen fuisse. Nihil illi illustre, quod
illustri claraque orta progenie; secus vero magna
hæc Romanæ civitatis præstantia, Anastasia glo-
riari eive. Clari vero ejus gratia, nedum corporis
illi affinitate conjuncti, sed et longe magis, fidei
merito cultuque ei necessarii. Quonam igitur
modo, patriæ sive generis claritate honestari jure
putanda sit, quæ sanctitatis excellentia cunctas
præclare generationes nobilitet? Nullam martyri-
bus laudem, nec prorsus illis quorum e cælis
nativitas est, ac qui suum municipatum in cælum
transtulerunt, terrenorum claritas cognatorum
conferre censenda est. Quamobrem ipsi quoque
illis omissis quæ terrena sunt, ex propriis facino-
ribus laudum coronas martyri contesamus.

Vitæ igitur a principio ratio, sive conversatio,
proba atque ingenua fuit; quali nimirum educari
conveniebat, quæ ad tantum martyrii certamen
servaretur. Continentiam enim prorsus immacu-
lata, nedum a somno, ciboque et potu tantum, sed
et ad omni ira adversaque rationi cupiditate im-
pleas, linguamque frenans, omnemque sensum,
atque animi motum omnem castigans peroransque,
jugi denique orationi sacrarumque Scripturarum
meditationi vacans, membra quæ sunt super ter-
ram mortificat⁸⁷, vivificaturque spiritu : atque
hiscæ virtutis armis communita : seu potius totum
Christum virtutum cultu, velut loriceam justitiæ⁸⁸,
velut salutaris galeam, velut gladium ancipitem,
arma nacta; ubi jam ad perfectiorem ætatem per-
venerat, ad fortiorem draconis luctam (ejus sci-
licet, qui auctore Jobo, mare reputat ut vas
unguentarium⁸⁹, abyssumque habet in deambula-
torium; atque ferrum paleas æstimat, æsque tan-
quam fragile lignum) adversus hunc tenera innu-
plaque puella vires experiri fortiterque conniti
audet. Ille porro cogitationum a juventute aculeis
irruens, varietateque perturbationum insurgentibus
motibus pulsans et congregiens, quod puellam ex-

⁸⁷ Coloss. iii, 5. ⁸⁸ Ephes. vi, 11. ⁸⁹ Job xli, 18.

pugnare nequiverat (quinimo , hæc pugna linguam ei ad divina verba expeditiorem contentiorem-que reddiderat, adversusque insanum simulacrorum cultum , etsi invitus , vehementius incitaverat) insania furit, uritur, rabie impletur, atque, ut ait Scriptura, *Ex ore ejus egrediebantur lampades accensæ, et projiciebantur aræ ignis* ⁹⁰.

Deus sane in altissimis, hujus certaminis inspector, atque præmiorum victrici distributor, silens consistebat : omnes vero angeli, atque cælorum omnes potestates, spectaculi aviditate prospicientes (vere enim merito aspectabile coactum illud theatrum erat) vix non anxie virginis causa erant, ne quid sinistri malique circa illam contingeret. Ac nec homines ab eo spectaculo aberant. Omnis enim maxima Roma : jam vero etiam indigenæ extraneique in ea versantes Christiani Græcique, ad sceleratum illud tribunal, inque illo præsentem, confluebant. Nempe Probus hic erat, universarum rerum præses et iudex. Horrendus quidam ac sollicitus pavor timorque omnes invaserat, Græcos quidem, ne forte puella prætoris spreis terroribus deosque despiciata, mori potius quam Christum abnegare eligeret : ut inde certo argumento falsam esse illorum superstitionem liqueret. Iphis vero etiam Christianis animus clam formidine anxius erat, pectusque occulte constrepebat ac collidebatur, nequando virgo blanditiis emollita, aut tormentorum vi fatigata, fractaque illi constantia, aliquid indignum Christo, illorumque spe moliretur.

Exiit itaque astutissimus ille ad palæstram draco ; quin potius sibilans adversus castam columbam serpit. Grave enim illi ac deplorandum, quod omne sublime videns, Regemque se esse glorians omnium versantium in aquis ; nullique se similem dignatus existentium sub sole ⁹¹, nuda puella, sexumque fragilem (ut existimabat, circumdata, non amplius haberet. Ingreditur itaque ignote in theatrum draconis obtutu, leonisque adversus virginem fremitu ; invisibili quidem apparatu dæmonum stipantibus cuneis ; visibili vero, mortaliū impiissimis confertus.

Confestim itaque delata ad Probi tribunal Anastasia, oblataque accusatio in hæc fere verba : *Puellam quamdam procul in angulo quodam contumeliosam cum paucis quibusdam sedentem, diis omnibus acerbè maledicere, sed et in ipsum Probum verborum procucia injuriam esse ; evertendumque imperatorem (Diocletianum nimirum universorum tunc imperium moderantem) evertendos et præsides clare vaticinantem ; ac Christum quemdam Regem existere, ac fore ut is brevi imperium in Christianos trasferat, asserere. His itaque Probus auditis, effrenique statim*

Α τηγῆσαι ἰ μᾶλλον μὲν οὖν, πρὸς θεολογίαν αὐτῆ τοῦ τοῖς τὴν γλῶσσαν εὐτονωτέραν ἀποφῆνας, καὶ κατὰ τῆς εἰδωλομανίας σφοδρότερον, καὶ μὴ βουλόμενος, ἠρέθισεν, ἐκμαίνεται, καίεται, τῆ λύσση καταπίμπραται. Καὶ, ὅ φησιν ἡ Γραφή, Ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐξεπορεύοντο λαμπάδες καιόμεναι, καὶ διαβριπτοῦντο ἐσχάται πυρός.

Θεὸς μὲν οὖν ἐν ὑψίστοις, τῆς ἀγωνίας ταύτης καθήμενος ἕφορος, καὶ τῶν ἐπάθλων τῆ νικηφόρῳ καθίστατο βραβεύς. Ἄγγελοι δὲ πάντες, καὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν δυνάμεις, ἐπιχεκῦφται τῷ θεάματι· θέατρον γὰρ ὄντως ἀξιοθέατον συνεκροτεῖτο· μικροῦ δεῖν ἡγωνίων ὑπὲρ τῆς παρθένου, μὴ τι τῶν ἀπεικτῶν περὶ αὐτὴν συμβαίη. Ἄλλ' οὐδ' ἄνθρωποι τῆς θεωρίας ἐκείνης ἀπελείποντο· πᾶσα δὲ ἡ μέγιστη Ῥώμη· ἤδη δὲ καὶ τῶν ἐπιχωρίων καὶ ξένων οἱ ἐπιδημοῦντες Χριστιανοὶ καὶ Ἕλληνες, πρὸς τὸ παράνομον ἐκεῖνο βῆμα, καὶ τὸν ἐπ' αὐτοῦ προκαθήμενον, συνέρρεον. Πρόδος δὲ οὗτος ἦν, τῶν ὄλων πραγμάτων ἡγεμῶν καὶ δικαστῆς. Φρικτὴ δὲ τις ἄπαντας εἶχεν ἀγωνία καὶ δέος· Ἕλληνας μὲν, μήπως ἡ νεᾶνις τοῦ δικαστικοῦ φόβου κατολιγωρῆσασα, καὶ τοὺς θεοὺς ἐξουδεκώσασα, θανεῖν μᾶλλον ἢ ἐξομώσασθαι βουληθεῖη τὸν Χριστόν· ὡς ἐντεῦθεν ἀπατηλῆς αὐτοῖς τῆς θρησκείας ἀπελεγεγομένης· Χριστιανοῖς δὲ καὶ αὐτοῖς ἡ ψυχὴ λαθρῶδως ἡγωνία, καὶ ἡ καρδία κρυφίως συνεπαταγείτο, μήπως καταμαλακισθεῖσα πρὸς τὰς κολακείας ἢ παρθένου, ἢ πρὸς τὰς αἰτίας ἀπηγορευκυῖα, ἀνάξιόν τι Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτῶν ἐλπίδος καταπράξαιτο.

Ἀποδύεται τοίνυν ὁ παμμήχανος ἐκεῖνος πρὸς τὸ σκάμμα δράκων· μᾶλλον δὲ προσερπύζει σιρίζων κατὰ τῆς ἀγνῆς περιστερᾶς. Δεινὸν γὰρ εἶναι καὶ σκέτλιον, εἰ πᾶν ὑψηλὸν ὄρων, βασιλεὺς δὲ πάντων τῶν ἐν τοῖς ὕδασι αὐχῶν· οὐδενὶ δὲ τῶν ὑπὲρ τὴν ἥλιον ἐμπερὲς καταξίων, μὴ πλέον ἔχοι κόρης γυμνῆς, καὶ σαθρᾶν περικειμένης φύσιν, ὡς ὑπελάμβανεν. Εἴσεισι τοίνυν ἀγνώστως εἰς τὸ θέατρον δρακοντῶδες ὄρων, καὶ λεόντειον βρέμων κατὰ τῆς παρθένου· καὶ ἀοράτως μὲν ταῖς δαιμονίαις δορυφορούμενος στρατιᾶς, ὀρωμένως δὲ τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἀσεβεστάτοις συγκροτούμενος.

Παραχρῆμα τοίνυν ἀνάγεται φάσις τῷ Πρόδῳ κατὰ τῆς Ἀναστασίας. Ἀνάγεται δὲ, Ὡς κόρη τις ὑβρίστρια Χριστιανῆ, ἐν ἐσχάτιᾳ τινι σὺν ὀλίγαις ἄλλαις καθημένη, θεοῖς τε πᾶσι διαλοιδορεῖται πικρῶς· ἐνυβρίζει δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πρόδον· καὶ καταστροφὴν μὲν τοῦ βασιλέως (Διοκλητιανῆς δὲ τότε τῶν ὄλων διεῖπε τὴν ἀρχὴν), καταστροφὴν δὲ ἡγεμόνων λαμπρῶς καταμαντεύεται· καὶ Χριστὸν μὲν τινα βασιλέα καθεστάναι· εἰς Χριστιανούς δὲ (73) τοῦτον μεταθήσειν μικρὸν ὄσον τὴν βασιλείαν διαβεβαιού-

⁹⁰ Job. xli, 10. ⁹¹ Isa. xiv, 14.

(73) Εἰς Χριστιανούς δέ. Hæc sic pressa, de vaticinio transferendi μικρὸν ὄσον, quam cito, imperium in Christianos, gravia sunt, ut suadeant Diocletianea tempora, ipsa jam provec̄ta : ut senioris

juniorisque Anastasiæ distincto illorum forte solummodo sit, qui Anastasiam virginem arcessunt ad Valeriani tempora.

ται. Ταῦτ' οὖν ἀκηκόετα Πρόβον, ἀσχέτω μὲν ἀλώ-
ναι παραυτίκα θυμῷ· πικρῷ δὲ προστάγματι τὴν
κόρην εὐθὺς ἀγεσθαι κελεύσαι.

Αὐτίκα τοίνυν τὴν παρθενικὴν ἐστίαν, οἷς ἐπιτέ-
τραπτο, κατειληφότες, πέλυξί τε καὶ λαξευτηρίοις
τὰς θύρας καταβράξαντες τε καὶ ἐπεισπεσόντες·
ἐπειδὴ μόνην ἐξεκαλοῦντο τὴν Ἀναστασίαν· τὴν
ιεράν Σοφίαν τούτους παραιτεῖσθαι μικρὸν ἐπι-
σχεῖν, καὶ τὴν ζητούμενην εὐθέως παρασχεῖν. Κατα-
λαβομένην δὲ τῆς παιδός, καὶ ἐν ἀποκρύφῳ κατ-
έναντι τοῦ θυσιαστηρίου στάσαν, τοιοῖοδε πρὸς αὐ-
τὴν ῥήμασι κεχρῆσθαι·

Ἐγὼ μὲν, ὦ θυγατέρων ἐμοὶ καλλίστη καὶ πο-
θειοτάτη, τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ τῆς κατὰ
Χριστὸν ἀγωγῆς τὴν ἐπιμέλειαν, ὡς οἶα τε ἦν, B
εἰς σὴν ἐπεδειξάμην χάριν. Λοιπὸν εἰς μέτρον
ἡλικίας τοῦ πληρώματος καταρτήσασα Χριστοῦ,
ἀπιθι μετὰ χαρᾶς πρὸς αὐτόν. Αὐτῷ νυμφεύομαι
σε μυστικώτερον σήμερον καὶ τελειότερον, τὴν
ἐκ βρέφους αὐτῷ καθηρμοσμένην. Αὐτῷ σε νῦν
παραδίδωμι φιλοτιμότερον. Πρὸς τὸν οὐράνιον
τούτῳ συναράβαινε νυμφῶνα.

Ἴδου, ὦ φίλτατον ἐμοὶ τέκνον, ὁ νυμφίος πάρ-
εστιν ἀρρήτως καλῶν. Ὁ νυμφῶν εὐτρεπῆς· ὁ κα-
λῶν ἀψευδής. Νῦν ἡ βασιλις καὶ κυρία καὶ θεογεν-
νήτρια, νοητῶς προπορευθεῖσα, πρὸς τὸν ἀνω γαδὸν
συνεισάξει σε τοῦ βασιλέως. Νῦν ἀπόστολοι καὶ
μάρτυρες, πρὸς τὸ τοῦ μαρτυρίου στάδιον ἀπο-
δυομένην καθορῶντες, ὑπὲρ σοῦ τὸν Κύριον ἐκλι-
παροῦσιν, καὶ ἐπὶ τῇ σῇ σταθερότητι προσδο-
κῶσιν ἀγαλλιασθῆναι. Νῦν ἄγγελοι σπεύδουσιν, C
ἀναβαλόντες ἐπὶ σέ καὶ καταβαλόντες· καὶ φι-
λοφροσύναις λαμπραῖς, ὡς Χριστοῦ νύμφην,
δεξιούσθαι κατεπείγονται.

Τοίνυν βιάδιζε τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν καὶ τὴν
στεγὴν· κρούουσα μὴ ἐνδῶς, κύλην, ἀχρις οὗ
προσερεχθῆς τῇ ζωῇ. Νόμος οὗτός ἐστιν τῆς
μαρτυρίας, μὴ φεῖδεσθαι ψυχῆς, μὴ φεῖδεσθαι
σώματος. Ὁμόσε τοῖς διώκταις χωρεῖν· τοὺς
θεοὺς αὐτῶν ἐξουθενεῖν· μόνον Χριστὸν ὁμολο-
γεῖν· καλὴν ταύτην μόνην ἀναίδειαν ἡγεῖσθαι,
ὑπὲρ Χριστοῦ γυμνοῦσθαι, κατατέμνεισθαι καὶ
θανατοῦσθαι. Μνήσθητι, θυγατερ ἐμῆ, καὶ ἴδε,
καὶ ἠνώθι, ὅτι δίκαιον οὐ παθεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ D
μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀποθανεῖν. Εἰ γὰρ
ἐκείνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τί μέγα δούλω τὰ Ἰσα
τῷ Δεσπότῃ παθεῖν; Τοῦτο καὶ λυσitteλέτατον
ἂν εἴη, μικρᾶς ἀντίας αἰώνιον ἀγαλλίασιν ὠνή-
σασθαι· καὶ βραχείας ἐδύνης, εὐφροσύνην ἀέν-
ταον καρπώσασθαι· καὶ πρόσκαιρον θάνατον,
ζωῆς μὴ ληγούσης ἀνταλλάξασθαι. Τοῦτό τοι
καὶ ῥᾶδιον ἐστί, τῇ πίστει κρυπτηθεῖση Χρι-
στοῦ. Παρέσται σοι Χριστός, ὦ φίλτατη· παρ-
έσται κουφίζων τὰς ὀδύνας τῶν αἰκισμῶν. Εἰ δὲ
καὶ μικρὸν ὀδυνᾶσθαι συγχωρήσειεν, ὥστε σου
τὸ δόκιμον τῆς πίστεως καταγράφασθαι ὑπομο-

A correptus ira, acerbo mandato puellam mox adduci
jubet.

Confestim igitur, quibus imperatum erat ad vir-
ginis aedes venientes, securibusque et ascis fores
perrumpentes ac irrumpentes, quod solam evoca-
bant Anastasiam, deprecatur sacra Sophia tantisper
subsistere, moxque exhibituram quam illi quærant.
Assumpta vero puella, atque in occulto ante altare
constituta, ejuscemodi ad illam verbis usa est :

Ego quidem, o filiarum mihi pulcherrima ac de-
sideratissima, probæ educationis ac Christiano ritu
institutionis curam quoad licuit per facultatem, in
tui gratiam exhibui. Jam, quæ ad mensuram ætatis
evaseris plenitudinis Christi⁹¹, vade gaudio ad ipsum.
Illi te hodie sacratius perfectiusque sponsam trado,
quæ ab infantia ei desponsata sis. Illi te nunc ambi-
tiosius offero ; in cœlestem illi comes thalamum as-
cendito.

Ecce, filia mihi charissima, adest Sponsus secreto
vocans. Paratus thalamus est : Qui vocat verax est.
Nunc Regina Dominaque ac Dei puerpera spiritaliter
præiens, ad superum te Regis templum introducit.
Nunc apostoli atque martyres exui conspicientes ad
martyrii stadium, Domino pro te supplicant, spe-
rantque fore ut de tua constantia exsultent. Nunc
angeli properant, ascendentes supra te et descenden-
tes⁹², clarisque gaudii significationibus, ut Christi
sponsam, accipere festinant.

Incede igitur coangustatam arctamque viam⁹³,
pulsans, nulla remissione, januam, donec præsens
vitæ sistaris. Martyrii ea lex est, ut non parcatur
animæ, nec corpori parcatur. Cum persecutoribus
illisque comites persistere : illorum deos spernere ;
solum Christum confiteri ; unam hanc præclaram
impudentiam ducere, pro Christo nudari, consecrari,
neci dari. Memento, filia mea, et vide, et scito, ju-
stum esse necdum pati pro Christo, sed et sæpius
mori. Nam si illi pro nobis, ecquid magnum servo,
ut pro Domino paria patiatur ? Fuerit hoc quoque
longe utilissimum, parva molestia æternam lucrifa-
cere exultationem : brevi dolore, perennem nancisci
jucunditatem : temporaneam mortem, vita nunquam
desitura commutare. Erit hoc quoque facile roborante
Christi fide. Aderit tibi Christus, charissima ; aderit
levans cruciatuum dolores. Quod si etiam parum
affici dolore permiserit, ut probatio tuæ fidei patien-
tiam operetur⁹⁴, ne putaveris te derelictam esse. Ne
dissolvaris, quasi despecta sis, quin fatiscentem ani-
mum spes contineat. Modicum enim aliquantulum,
et exstinguetur acerbitas dolorum ; orietur vero con-

⁹¹ Ephes. iv, 13. ⁹² Joan. i, 51. ⁹³ Matth. vii, 14. ⁹⁴ I Petr. i, 7

sola iō, claritas et gratia. Orietur tibi vita et lux, in Ἀγνή, μὴ νομίσης ἐγκαταλειφθαι. Μὴ ἐκλυθῆς, Christo Jesu cum gloria aeterna.

ὡς παρεωραμένη· κάμνοντα δὲ τὸν λογισμὸν ἡ ἐλπὶς διαρκεῖτω. Μικρὸν γὰρ ὄσον, καὶ σθεσθήσεται μὲν ἡ δριμύτης τῶν ἀλγεινῶν ἀνατελεῖ δὲ παράκλησις, δόξα τε καὶ χάρις. Ἀνατελεῖ σοι ζωὴ καὶ φῶς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου.

Cui virgo respondens, ait: Orationis opus est, o mater! impleri vna gratia, quo tantæ persecutorum impressioni resistatur. Non enim te latet, juxta Dominicum sermonem, spiritum quidem promptum esse, carnem autem infirmam⁹⁸. Nempe debile quoddam vas corpus est, ne vel minimæ injuriæ resistere valens. Sin autem virtus aliqua e cælo subministrabitur, statim animus vigoratur, corpusque roboratur, ac mens divinis collustrata fulgoribus pias cogitationes ac theologicos propense sermones profert, Do-

Verum sermones hos, domina colendissima, missos facito, quæ hoc palam scias, me tuis pridem imbutam hortamentis, nec unquam vestri hujus consilii esse oblituram. Ad Dominum vero oratione fusa, ac pro me, mea illi ærumna supplici voto exposita, magis juvabis ejus munere virtutem cælitus additura, qua corruptoribus istis possim resistere.

Ejus necdum ore verbum egressum erat, cum procaces procaci impetu cubiculum irrumpunt; ferrique pondera adhibentes, ac lutorum eruentorum more sacram hanc agnam rapientes, coram præside stiterunt. Stetit autem virgo, totum mente induta Christum; ac quidem eximia vultus pulchritudine, cernentium oculos velut radiante quodam fulgure perstringebat; mentis vero firmitate, adversarium dire vulnerabat. Quemadmodum autem oculis conspicuus decor, moleste habebat videntes (quisquis enim re frustratur, quam dulcem habet, dolet nimirum et indignatur): sic et animo

Quonam igitur modo singulari excellentia præstans certamen hoc oratione representaverim? Quod tibi nomen? ait Probus, prima statim ad eam quæstione. Cui illa: Anastasia quidem apud homines eorumque usu vocor; Christiana vero, mihi verum atque proprium nomen est. Cui Præses, rursus subjungens: Quid causæ est, cur Anastasiam vocent? Quia nimirum, inquit puella, suscitavit me Dominus coram vobis, ut et te hodie patremque tuum Satanam plane confundam. O vivam vocem! O

Ἡ δὲ παρθένος, Εὐχῆς ἔργον ἐστίν, ὧ μῆτερ· εἶπεν ὑπολαβοῦσα, πλησθῆναι χάριτος ζωῆς, ὥστε πρὸς τοσαύτην ἐπίθεσιν τῶν διωκτῶν ἀντισχεῖν. Οἶσθα γὰρ ὡς τὸ μὲν πνεῦμα, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Σκευδός τι σαθρόν ἐστι τὸ σῶμα, μηδὲ πρὸς τὴν τυχοῦσαν οἶον ἐπήρειαν ἀντιβῆναι. Ἄν δ' ἄρα τις ἀνωθεν δύναμις ἐπιχορηγηθῆ, νευροῦται μὲν εὐθὺς ἡ ψυχὴ· στερεοῦται δὲ τὸ σῶμα· καὶ ὁ τοῦ δὲ, ταῖς θείαις περιλαμβόμενος ἀκτίσι, λογισμοὺς εὐσεβείας καὶ λόγους καρποφορεῖ θεολογίας, δοξάζων μὲν τὸν ἑαυτοῦ Δεσπότην, καταισχύων δὲ τοὺς ἀντιδιατιθεμένους αὐτῷ. Ὅλος γὰρ τοῦ κρείττονος γερονῶς, οὐ μόνον οὐκ ἐνδίδωσι πρὸς τὰς κολάσεις, ἀλλὰ καὶ παροξύνει πολλάκις τοὺς τιμωρεῖν δοκοῦντας, ὥστε συνεργῆσαι τρόπον τινὰ τοῦτο πρὸς τὴν τῆς ἐφέσεως κατάληψιν.

Ἄλλὰ τοὺς λόγους μὲν τούτους, ὧ κυρία τιμιωτάτη, πάρες· τοῦτο σαφῶς εἰδυῖα, ὡς ἐμὲ πάλαι τῶν σῶν ἠρτυμένην ἔχεις παραινέσεων, καὶ οὐποτε τῆς ὑμετέρας ἐπιλησομένην συμβουλίας· ἐπὶ τὸν Κύριον δὲ τὴν δέησιν ἐκχέουσα, καὶ αὐτῷ τὴν ὑπὲρ ἐμοῦ θλίψιν ἀπαργέλλουσα, μᾶλλον ὠφελήσεις, οὐρανόθεν δύναμιν προστιθεῖσα διὰ προσευχῆς, δι' ἧς ἀντικαταστῆναι δυναίμην τοῖς λυμεῶσι τούτοις

Ἐπι τοῦ βήματος ὄντος ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, ἐπεισέρχονται μὲν ἀναίδην οἱ ἀναιδεῖς· σιδηρα δὲ περιθέντες, καὶ τρόπον αἰμοδόρων λύκων τὴν ἱερὰν ταύτην ἀρπάσαντες ἀμνάδα, τοῦ ἡγεμόνος κατέναντι παρέστησαν. Εἰστήκει δὲ ἡ παρθένος ἕλον νοερῶς ἐνδεδυμένη Χριστόν· καὶ τῇ μὲν ὑπερφουεῖ τοῦ προσώπου καλλονῆ, τὰς τῶν ὀρώντων ἕψεις καταστράπτουσα, τὸν ἀντίπαλον δὲ τῇ τῆς διανοίας τραυματίζουσα στερόβότητι. Ὅσπερ δὲ τὸ βλεπόμενον κάλλος ἐλύπει τοὺς ὀρώντας (πᾶς γὰρ ἀστοχῶν τοῦ κατ' αὐτὸν ἡδέος, ἀχθεταὶ δηλαδὴ καὶ δυσχεραίνει), οὕτω δὴ καὶ τὸ κρυπτόμενον, τὸν κρυπτὸν αὐτῆς καὶ παγχάλεπον ἀντίζηλον, εἰς πικρότερον ζῆλον καὶ λύσαν ἠρέθιζε χαλεπωτέραν.

Πῶς οὖν ἀξίως τὴν ὑπερφουῆ τοῦτον ἀγῶνα τῷ λόγῳ παραστήσαιμι; Τί σοι, φησὶν, ὄνομα; πρῶτον ὁ Πρόβος τὴν μεγαλῶνυμον ἀνεῖρξτο. Ἀναστασία μὲν, ἔφη, παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀνομάζομαι· Χριστιανῆ δὲ μοι τὸ ἀληθινὸν ὄνομα καὶ κύριον. Ὁ δὲ, Τοῦ χάριν, αὐθις ἔλεγεν ὑπολαβῶν, Ἀναστασίαν σε καλοῦσιν; Ὅτι, φησὶν ἡ νεάνις, ἀνίστησί με Κύριος κατὰ πρόσωπον ὑμῶν, ἵνα καὶ σὲ σήμερον, καὶ τὸν πατέρα σου καταισχύρω Σατανῶν. Ὁ φωνῆς ζωῆς! ὧ λαμπρᾶ; καὶ

⁹⁸ Matth. xx, 11.

πεπαθήσασθαι μένης ἀποκρίσεως! ἦν Πρόβος μὲν ἀκούσας, συνεχύθη καὶ συνέπεσεν· οὐ γὰρ ἔχειν ἔτι χρηστὰς περὶ αὐτῆς ἐλπίδας· διάβολος δὲ τὴν ὄψιν ἐβράβισθη. Ἄγγελοι δὲ ἐκρότησαν· ὁ δὲ Κύριος ἐν οὐρανοῖς ἐπεσφράγισεν.

Τί οὖν ὁ σοβαρὴς δικαστῆς; Πρῶτα μὲν θωπεύει; κατακλεῖν ἐδόκει, καὶ κολακευτικαῖς λαλιαῖς συζυγεῖν τὴν ἀσύλητον ἐκείρα· καὶ, Πείσθητί μοι, συνεβούλευεν, ὦ θύγατερ, καὶ τοῖς μεγάλοις προσεσοῦσα θεοῖς, καὶ τῶν ἱερῶν ὀργίων μετασχούσα, ἰσχυθῆσθαι μὲν τῶν πρώτων τῆς πόλεως καὶ περιφανεστάτων ἐνὶ προστεθήσεται δέ σοι χρυσός, ἀργυρός, ἱματισμός, ἀνδραπόδων τε καὶ κτηνῶν ἀμύθητος περιουσία. Ἔσθαι δὲ περίβλεπτος καὶ μακαριωτάτη γυναικῶν, παρτολοῖς ἀγαθοῖς κομῶσα, καὶ δόξῃ παρτοδοπῆ καταγλαΐζομένη. Σκέψαι τοιγαροῦν, ὦ κόρη, καὶ κατάλληλα τῇ ὠραιότητι τῆς ὄψεως βουλευσαμένη, τὴν ματαιότητα μὲν τούτων τῶν λογισμῶν ἀπόθου· φρενήρη δὲ διάνοιαν ἐνδυσασμένη, μὴ βουληθῆς πείραν τῆς ἡμετέρας ἀγυρακτῆσεως λαβεῖν· μηδὲ κατὰ τοὺς ἀφρονάς πείρα μείνης μαθεῖν, οἷον κακόν ἐστιν ἀσέβεια. Ἐγὼ, καὶ τῆς φύσεως οἰκτείρων, καὶ τοῦ κάλλους κηδόμενος, ὡς πατὴρ φίλῳ τέκνῳ τὸ συνοῖσον εἰσηγοῦμαι· ἐὰν δὲ μὴ πεισθῆς, ἐτέρως, εὐ ἴσθι, προσερευχθήσομαι σοι.

Ἡ δὲ μάρτυς ὡς ἰδὼν ὄψεως τὴν παραίνεσιν ταύτην ἐκτινάξατα τῆς ἀκοῆς, Ἐμοί, φησί, τὸ ζῆν, ὦ ἀνθρώπε, Χριστός· καὶ κέρδος δὲ μοι λαμπρόν· ὅτι μάλιστα, δι' αὐτὸν ἀποθανεῖν· δι' οὗ οὐ χρυσίον, οὐκ ἀργύριον, οὐδ' ἄλλο τι τῶν ἐπὶ γῆς ἐπόθησα τερπνῶν· αὐτὸν δὲ μόνον ὡς πολυτίμιον ἔχουσα μαργαρίτην ἐν ἐμοί, πάντα πηλὸν ἠγοῦμαι· πάντα σκυθάλων ἀτιμότερα τὰ παρ' ὑμῶν. Βάσανοι δὲ καὶ ξεσμοὶ καὶ μελῶν ἀποκοφαὶ καὶ οὐρύχων σπαραγμοὶ καὶ θηρίων ἀλεσμοὶ, πρὸς ἡδονὴν μᾶλλον ἐμοί δι' ἐκεῖνον, ἢ ἀλγῆμα τυγχάνουσιν. Ὅστε μὴ τὸ σωματίον ἡμῶν ὡς ἀδρανὲς οἰκτεῖρειν ὑποκρίνου, ἀλλὰ τὸ παριστάμενον τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ τῇ τῶν τρόπων ἰταμότητι, τοῦτο ποιεῖ μηδὲν ἀναβαλλόμενος· ὡς ἐργασξυλίνοις ξοάνοις καὶ λιθίνοις, οὐκ ἂν προσενέγκαιμι προσκύνησιν εἰς τὴν αἰῶνα.

Τούτοις ἡ καλλίστη παρθένος τὴν ὀργὴν ἐξάψασα τοῦ δικαστοῦ, χαλεπὸν δὲ τινα καὶ βαρύνησιν τὸν ἐν αὐτῷ δαίμονα παρσκευάσασα, ὅλην ἐφ' ἑαυτὴν τοῦ ὀλεθροῦ θηρὸς ἐπεσπάσατο τὴν λύσσαν. Πρῶτον μὲν οὖν τοῖς ἐπὶ κόρης βράβισμασι τὴν σεμνὴν ὄψιν ἐκείνην, ὡς φλυαρεῖν τολμῶσαν κατηκίζετο. Ἐπειτα, τὸν παρθενικὸν ἐπικαταρῆγγύσειν αὐτῇ προσέταττε χιτῶνα· καὶ δὴ γυμνὸν ὅλον τὸ καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμον ἐκεῖνο σῶμα παραστησάμενος ὁ ἀναίδης, ἐπιγελῶν δὲ τῷ θεάματι καὶ κατορχούμενος, Οὕτω σοι, φησὶν, ἀσχημονεῖν πρέπει, κατ' ὀφθαλμοῦς ἀπάντων παρεστῶση γυμνῇ, καὶ καταγέλωτα πᾶσι τοῖς ὀρώσι σε παρεχόμενῃ. Ἄλλ' εἰ

splendidam liberamque confessionem! qua Probus audita, confusus est, conciditque (non enim adhuc bene de illa poterat sperare); diabolus in faciem cecus est; angeli, plausu exceperere; ac postremo Dominus obsignavit in coelis.

Quid igitur superbus iudex? primum quidem blanditiis deliniturum se putabat, adulatoriisque sermonibus, quæ inviolabilis esset, deprædari tentabat. *Credito mihi, consulebat, filia, magnisque procidens diis, sacrorumque orgiorum particeps facta, uni procerum civitatis ac illustrissimorum nuptiarum fœdere jungeris: cumulabitur vero aurum, argentum, vestium cultus, servorum pecorumque immensa substantia. Erisque spectabilis ac mulierum beatissima; nempe omnis generis bonorum copia affluens. Attende igitur, o puella, ac quæ oris venustati convenient tibi ipsa concules, harum vanitatem pone cogitationum; sanamque mentem induens, cave sis nostræ periculum velis facere indignationis; nec insipientium more expectes, donec ipso rei experimento noveris, quantum malum impietas sit. Ego, et sexus miseratione ductus, et pulchritudinis cura sollicitus, velut pater prædicitur cæ filia, quod tuis rationibus conducit, hoc suadeo. Sin autem morem non gesseris, alia ratione acturum me tecum noveris.*

Martyr vero velut serpentis virus exhortantis verba hæc, aure surda excutiens, *Mihi, inquit, o homo, vivere Christus est*⁹⁷, quam maxime vero splendidum mihi lacrum, propter illum mori; cuius gratia non aurum concupivi, non argentum, non aliud quidquam eorum, quæ super terram delectabilia habentur, ipsum vero unum velut pretiosam nacta margaritam, omnia lutum existimo, cuncta quæ in censu habetis, stercoribus arbitror viliora⁹⁸. Porro tormenta et laniensæ membrorumque excisiones atque unguium discerptiones bestiarumque molæ, illius causa majori voluptate exhilarant, quam dolore excruciant. Idcirco noli simulare, mei te corpusculi ut imbecillis miseratione duci, sed quod tuæ potentia morumque procacitati impromptu est, nulla dilatione exsequere. Ad me sane quod attinet, ligneis lapideisque staturis nullum cultum adhibuero.

His pulcherrima virgo accensa iudicis ira, gravemque quemdam ac gravis iræ in eo dæmonem eum instruxisset, totam in seipsam exitiosæ feræ attraxit rabiem. Primum igitur impactis colaphis venerabilem illam faciem, velut quæ proterve nugari ausa esset, dehonestavit. Exinde virginalem illi tunicam dirumpi præcepit; nudumque totum corpus illud, etiam angelis venerabile, impudens homo producens, pro spectaculo illudebat ac insultabat. Sic, aiebat, *decorum tibi turpiter agere quæ ob omnium oculos nuda astites, risumque cunctis videntibus præbeas? Sed si qua tibi sanæ rationis gutta inspersa est, ab stupore qui incidit emergens,*

⁹⁷ Philipp. i, xxi. ⁹⁸ Matth. xiii, 46; Sap. vii 9; Philipp. iii, 8.

hacque animi contentione ac pervicacia abjecta, magnorum deorum clementiæ accede; velutque mundum amabilem, religiosam in eos mentem tibi acciscens, noli tantam præmature pulchritudinem tormentorum falce excisam tibi deperire. Neque enim nullus est qui non obsequentem e manu mea possit liberare. Omnia vero tua membra (probe scito) bestiis tradam devoranda.

Mihi quidem, o præses, nil rursus subjiciens virgo martyr, nulla turpitudine est vestim̄ istarum positio, quin potius decor est, nudari pro Christo; atque indumento hoc abjecto, veterem hominem simul abjicere (quæ enim oculis conspicua sunt, signa sunt eorum, quæ mente intelliguntur), superindui vero novum, qui secundum Deum conflatus est in justitia et veritate¹⁹. Tibi autem reipsa turpe ac probum est, quod malitiam sicut vestimentum indutus es, et intravit sicut aqua impietas in interiora tua, et sicut oleum sceleratæ mentis pravitas hæsit ossibus tuis¹.

Te igitur in istis, non vero me æquum est pudere, quod una cum hac tunica, carnali sorde deposita, ac gravante excusso terreno pondere, levis ac expedita Christum in cælum sim secutura; quem velut tunicam lætitiæ et vestimentum salutis occulte secundum interiorem hominem indui². Me vero alioqui etiam decebat quasi in stadio huic tribunali nudo corpore astantem, ita vobiscum adversariis lucta congregari. Jam itaque tortores, ne cunctemini, ne moras neclite, ignis accendatur, rota distendatur, gladius vibretur, novacula acuatur. Ac, si libet, etiam fossa aperiatur, omneque mortis organum expediatur.

Adhuc vero, martyrii amore succensa, ac velut divino quodam furore, castissima afflata, etiam hæc adjecit: Comminaris, sævissime ac dire tyranne, membra excindenda? En in hoc tibi parata asto. Morte multandam asseris? Et hoc volenti accidet animo; omnium mihi istud gratissimum, horum amissione membrorum ad vitam transire incorruptam. Itaque effodiantur oculi, ut sola interius mens limpidius elucescens, Deum clare ac inturbate videre possit. Amputentur aures et nasus: est mihi interior cordis auditus, quo mystica eloquia audiam: sunt mihi et nares, quibus ineffabilia Dei mei unguenta olfaciam. Num hæc potes, impurissime, gladio tuo amputare? Extruhatur vero etiam lingua, ut non ultra loquatur opera hominum³; secum vero ipse animus loquatur et Deo. Radicitus evellantur dentes, abscindantur et labia; non enim hæc necessaria ei qui non amplius luteo cibo indigeat, sed qui solo Dei verbo secretius mystice alatur. Præterea auferantur aures: ac, si libet, auferantur etiam pedes. Sunt enim irreprehensæ manus (præcticæ scilicet animæ

Α τὴς σοι λογισμοῦ σώφρονος ἐνέστακται φανίς, τῆς προσπεσοῦσης ἀνασφάλασα κρισμοῦνης, καὶ τὸ δύσπερι τοῦτο καὶ φιλόνηκον ἐκρίψαμένη, πρόσθε τῇ τῶν μεγάλων εὐμενεῖα θεῶν· καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς σέβας ὡς ἐπέραστον κόσμον ἐγκομβωσαμένη, μὴ βουληθῆς κάλλος τοσοῦτον πρόωρον ἐκθερισθῆναι. Καὶ γὰρ οὐδεὶς ἀπειθοῦσαν τῆς ἐμῆς ἀπαλλάξαι δύναται χεῖρος· πᾶν δὲ σου μέλος, εὖ ἴσθι, βορᾶν προθήσομαι θηροσίν.

Ἐμοὶ μὲν, ὦ ἡγεμόν, εἶπεν αὐτῆς ἡ παρθενόμαρτυς ὑπολαβοῦσα, οὐκ ἀσχημοσύνη τῶν ἱματίων τούτων ἡ ἀπόθεσις· εὐπρέπεια δὲ μᾶλλον, ὑπὲρ Χριστοῦ γυμνοῦσθαι, καὶ τῇ ἀποβολῇ τοῦδε τοῦ ἐνδύματος, τὸν παλαιὸν μὲν ἄνθρωπον συναποβάλλεσθαι· σύμβολα γὰρ τὰ βλεπόμενα τῶν νοουμένων· ἐπειδύεσθαι δὲ τὸν καιρὸν, τὸν κατὰ Θεὸν συγκροτούμενον ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ. Σοὶ δὲ τῷ ὄντι καθέστηκεν ἀσχημοσύνη, ὅτι ὡς ἱμάτιον ἐνεδύσω τὴν κακίαν καὶ εἰσῆλθεν ὡσεὶ ὕδωρ εἰς τὰ ἐγκατά σου ἡ ἀσέβεια, καὶ ἡ πορνεία ὡσεὶ ἔλαιον ἐν τοῖς ὀστέοις σου.

Σὲ τοίνυν ἐν τοῦτοις, ἀλλ' οὐκ ἐμὲ, δίκαιον αἰσχύνεσθαι· ὅτι τῷ χιτῶνι τούτῳ τὴν ἀπὸ τῆς σαρκὸς κηλίδα, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς συναρπασκευασμένη βάρους, κούφη λοιπὸν καὶ εὐσταλῆς πρὸς οὐρανὸν ἔφομαι Χριστῷ· ὄν ὡς χιτῶνα εὐφροσύνης καὶ ἱμάτιον σωτηρίου κρυφίως κατὰ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ἐνδεδύμαι. Ἐμὲ δὲ καὶ ἄλλως ἔδωκε καθάπερ ἐν σταδίῳ τῷ βήματι τούτῳ γερυμωμένην τὸ σῶμα παρυστάσαν, οὕτω συμπλέκεσθαι τοῖς ἀντιπίλοις ὑμῖν. λοιπὸν, ὦ δῆμοι, μὴ μέλλετε, μὴ ἀναδύεσθε. Τὸ πῦρ ἐξαπτεσθῶ, ὁ τροχὸς κατατεινέτω, ἡ μάχαιρα στιλβούσθω, ὁ ξυρὸς ἀκορηθῆτω. Εἰ βούλει δὲ, καὶ βόθρος ὀρυττέσθω, καὶ πᾶν ὄργανον εὐπροεπιζέσθω θανάτου.

Ἐτι δὲ, τῷ τῆς μαρτυρίας ἔρωτι διαθερμαινομένη, καὶ οἶονεὶ πως ἡ πάναγνος ἐνθουσιῶσα, καὶ ταῦτα προστίθει· Μελῶν ἀπειλεῖς, ὠμότατε, τὴν ἐκτομήν; Ἐτολμή πρὸς τοῦτό σοι παρέστηκα. Θανάτῳ ζημοῦν ὑπισχυρή; Εἰς τοῦτο παρεσκευάσμαι. Τοῦτό μοι τῶν πάντων θυμηρέστατον, τῇ τῶν μελῶν ἀποβολῇ τούτων, πρὸς τὴν παρακλήρατον μεταῆναι ζωῆν. Ὀφθαλμοὶ τοίνυν ὀρυττέσθωσαν, ὡς ἂν μόνος ἐνδον ὁ τοῦς διαυγέστερον ἐκλάμψας, τὸν Θεὸν καθαρῶς ὄραν καὶ ἀπειθολώτως δυνηθῆ. Περιαιρείσθωσαν ὠτα καὶ μυκτήρ· ἔστι μοι κρύφιον οὐς ἐγκάρδιον, ὃ μυστικῶν λογίων ἀκροῶμαι· ἔστι μοι καὶ μυκτήρ, ὃ τῶν ἀφράστων τοῦ Θεοῦ μου κατοσφρῶμαι μύρων. Μὴ ταῦτα δύνῃ, μαρώτατε, τῇ μάχαιρα σου περιελεῖν; Ἐξελέσθω δὲ καὶ γλῶσσα, ὡς ἂν μηκέτι λαλή τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων, ἑαυτῇ δὲ νοερώς ἡ ψυχὴ συλλαλή καὶ Θεῷ. Ἐκρίζουσθωσαν οἱ ὀδόντες· ἐκκοπτεσθωσαν καὶ χεῖλη· οὐδὲ γὰρ τούτων χρεῖα, τῷ μηκέτι πηλίνης ἐπιδεδεῖ τροφῆς· μόνῳ δὲ τῷ Θεοῦ ῥήματι κρυφωμύστως τρεφο-

¹⁹ Ephes. vi, 22-24. ¹ Psal. cviii, 18. ² Isa. lxi, 10. ³ Psal. xvi, 4.

μένοις. Ἀφαιρέσθωσαν πρὸς τοῦτοις χεῖρες· ἀφαιρέσθωσαν, εἰ σοι δοκεῖ, καὶ πόδες. Εἰσὶ μοι χεῖρες ἄληπτοι, αἱ πρακτικαὶ τῆς ψυχῆς δυνάμεις, αἷς ἂν εὐαρεστήσαιμι Θεῷ· εἰσὶ πόδες, τὰς σὰς παγίδας ὑπερβαλόντες, αἱ πρὸς αὐτὸν εὐθυρόμεναι διὰ θεωρίας ἀκραιφνοῦς πορείαι. Πρῶτον δὲ τοὺς ἑνυχὰς ἀφέλεσθε, ἵνα μοι πλείους φιλοτιμήσῃσθε νίκης καὶ στεφάνων ἀφορμάς. Περιττὴ μοι τύχῃ καὶ τῶν μαζῶν αὕτη περικείται ζυγὰς· ἵνα τί λιχνοῖς ὀμμασιν ἔτι δέλευρ προκείσονται; Ἀπέσθω καὶ τούτων ὁ ξυρός· τρυφή μοι διὰ Χριστὸν ἔστι τὰ κολαστήρια· εὐεργέτας ἠγοῦμαι τοὺς κολαστάς. Εἴθε γένοιτο πᾶσι μέλεσι δοξάσαι τὸν πλαστοουργόν. Εἴθε μοι καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι τοῦτον ἀγάσαι. Οὕτω γὰρ ἑμαυτὴν ὀλοκλήρον αὐτῷ παραστήσασα, ὀλοκλήρως ἂν ἴσως τῆς αὐτοῦ γλυκύτητος ὀνυμην. Σπεῦθε τοίνυν, ὦ τύραννε, ἐμοὶ μὲν τῆς καλλίστης ἐφέσεως τὴν ἐπιτευξίαν ὁδοποιῶν· σαυτῷ δὲ σκότος καὶ κόλασιν θησαυρίζων διηρεκῆ.

Τούτοις Ἀναστασία τοῖς λόγοις καταπλήξασα τὸ θέατρον, καὶ ἀγγέλους μὲν κατατέρψασα, καὶ τὸν τῶν ἀγγέλων κατευφράνασα Δεσπότην· εὐφροσύνη γὰρ ἄγαν Θεῷ Δεσπότη, πιστοῦ θεράποντος εὐγνωμοσύνη· δαίμονας δὲ καὶ τὸν αὐτῶν προστάτην συμφύρασα· αὕτη μὲν ἄτρομος ἴστατο, καὶ τὴν γνώμην ἀπερίτρεπτος, πρὸς τὸν Ἰησοῦν μόνον τοῦ νοῦ τὸ βλέμμα προσερειδούσα, καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ συμμαχίαν ἐπικαλουμένη. Ὁ δικαστὴς δὲ, ἐπειδὴ τρυφερὰν ἔβλεπε παῖδα, ἀρβενωπῶ γνώμῃ τῆς κολακείας οὐκ ἐνδιδούσαν μαγγανεύμασιν· σταθερῶ δὲ καὶ γαύρω τοῦ νοῦ παραστήματι, οὐ μόνον οὐκ ἐκπλησσομένην τὰς ἀπειλάς· ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν κολαστηρίων δριμύτητος ὑπερφυῶς ὑπερφρονοῦσαν· μηδενὶ δὲ λοιπὸν τρόπῳ τὸν τῆς ἀηττήτου τόνον ἐκμοχλεύειν ἔχων, ἐμαίνετο, ἐκορυφοῦτο θράσει· βαρέως ἄγαν κατὰ τῆς παρεστῶσης ἀέλπιδος (74) ὑλάττει.

Πρῶτον μὲν οὖν ἐκ τεσσάρων τανυθεῖσαν, καὶ πάλαις προσδεθεῖσαν, ἠρέμα κουφισθῆναι τῆς γῆς, καὶ κάτωθεν μὲν πῦρ, ἐλαίω καὶ πίσση, θείω καὶ κληματίσιν ὑφαπτόμενον, τοῖς τιμίοις αὐτῆς ἐκέλευσεν ὑποστρωθῆναι σπλάγχνοις. Ἐπὶ πολὺ δὲ τῶν ἀληθδόνων εὐπετῶς ἀνατλάσης τὴν ὀξύτητα (εἶχε γὰρ ὄντως, εἶχε Χριστὸν ἐπίκουρον ἀληθῆ), καὶ τῶν σπλάγχνων μὲν κάτωθεν ἐξοπτιωμένων, συμφρυγομένων δὲ καὶ σπαιμένων τῶν ἐντέρων τε καὶ τῶν ἰνῶν τοῦ αἵματος δὲ ξηρανομένου, καὶ τεφρουμένων τῶν φλεβῶν· τῆς ζωτικῆς δὲ δυνάμεως τῶν μὲν ἐμπιπραμένων μελῶν ὑπαπιούσης· νεκρὰ δὲ τὰ ὦν ἀφεστήκοι καταλιμπανούσης· διαβρῆγνυμένου δὲ καὶ τοῦ νώτου τοῖς μάστιξι καὶ διαβρῦνίσχαμένων τῶν σαρκῶν, οὐδεμία τῇ ἀθλοφόρῳ προσπίπτειν αἰσθησις ἐδόκει· ὅλη δὲ τοῦ συγκρατοῦντος αὐτῇ τὸ πνεῦμα γενομένη, καὶ τῇ πρὸς αὐτὸν ἐκστάσει τὴν αἰσθητικὴν μικροῦ δύναμιν παροσθεῖσα, οὕτε τῶν ἄνωθεν

A vires) quibus liceat placere Deo; sun' et pedes, nos laqueos supergredientes, quæ per veram contemplationem ad eum diriguntur via. Prius vero ungues eximite, quo plura a vobis victoriæ ac coronarum mihi ambitiose præsto sint argumnta. Frustra mihi etiam forsam quod inest, uberum par. Ut quid enim etiam prostabunt, ut lascivis oculis escam sufficiant? Illis quoque novacula adhibeatur. Meæ sunt propter Christum tormenta delicia. Eos qui cruciatus ingerant, benefactorum loco habeo. Utinam mihi contingat membris omnibus, eum qui finxit, glorificare! Utinam et corpore et spiritu eum sanctificare. Sic enim me illi integram adhibendo, integre illius frui dulcedine valeam! Festina igitur, o tyranne, ut et mihi ad pulcherrimi optimique desiderii consecutionem viam facias, tibi que ipse tenebras ac jugem caliginem thesauro reponas.

His Anastasia verbis theatro stupore attonito, angelisque propense recreatis, atque angelorum Domino lætitia affecto (valde enim Dominum Deum delectat fidelis servi gratus animus atque probitas), dæmonibus vero eorumque principe confusis turbatis atque, stabat virgo quieta atque libera, menteque inconcussa, in uno duntaxat Jesu defixo mentis oculo, atque illius opem Implorans. Judex vero, quod delicatam puellam videbat virili animo nihil blanditiarum illecebris cedere, sed constanti superbæque mentis præsentia ac audacia, nedum non minis conterrenti, sed et tormentorum acerbiter fortitudinis eximia vi spernere; cum nulla jam ratione invictæ mentis vigorem posset effringere, furore agebatur, audacia tumebat, graviterque admodum adversus astantem puram semper puellam latrabat.

Primum igitur e quatuor distentam palisque alligatam, paulatim e terra levari, sublusque ignem oleo et pice, sulphureque et tormentis succensum, venerandis ejus visceribus substerni præcepit. Diu autem multumque acutos illa leniter sustinente dolores (quippe quæ Christum vere auxiliantem haberet), visceribusque deorsum igne assis, intestinalisque ac libris pariter tostis ac dissilientibus; exsiccato quoque sanguine ac venis in favillam reductis, vitalique facultate exustis se membris subducente, emortuaque unde recessisset, ea relinquente; dorso quoque verberibus dirupto, carnibusque diffluentibus, nullus inde forti pugili sensus effici videbatur: sed tota roborantis ei spiritum facta, excessuque in eum vix non dissoluta ejus sentiendi vi, nec plagas curabat quas superius tortor infligebat, nec ad incendia deorsum urentia animum attendebat: sed Christum solum enixe

(74) Παρεστῶσης ἀέλπιδος. Vox nova est, haud dubium qui pro ἀειπαρθένου posita, et ut candor ac innocentia puellæ significetur. Suppli-

cia hæc eodem ordine narrata in Actis Metaphrastæis, sed non ea pompa, qua Nicetas illa prosequitur exornatque.

rogans, eaque mirabilia memorans, quæ olim Babylonæ tribus pueris exhibita essent⁴, et quæ semper illis exhibet, qui ejus causa malis afficiantur; velut rose quodam, oratione refrigerante, facile admodum cruciatus ferebat.

His itaque animum despondens fera bellua, in rota distendi columbam immaculatam mandat; direque hac pressa machina, ossibus illi comminutis, nervisque ac medullis distentis, omnique fere exartuata corporis commissura. At quonam modo a talis mortis impetu liberatur? Nempe accepta ad eum, qui salvare eam, ex morte posset oblata supplicatione, quam forte haud superfluum videatur addere. *Deus, Deus spirituum,* aiebat, *omnisque carnis, qui sapientia tua res produxisti, rerumque oculis conspicuarum pulcherrimam (hominem scilicet) ad imaginem tuam fecisti⁵; atque hunc pro sæculi hujus dispensatione, carne ac cute vestisti, ossibusque ac nervis compegisti, vitamque ac misericordiam tribuisti ei⁶; tu, Domine, misericors curator jussisti per Prophetam, dicens: Invoca me in die tribulationis tuæ, eruam te, et glorificabis me⁷. Ecce hodie benigni tui illius mandati recordata fortiter invoco; erue et libera me a violentia quæ arctat me; atque a doloribus quæ me nunc premunt, immunem redde: et ostende mihi misericordiam tuam, et salutare tuum dona⁸: ut in te, in finem usque legitime desudato certamine, tibi gloriam submittam, Patri et Filio et Spiritui sancto, quoniam solus es glorificatus in sæcula. Amen.*

Ἐσαμένῃ, δέξαι ἀναπέμπω σοι, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅτι μόνος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Talia comprecans, a ferali illa machina solvitur; manumque statim divina, ad nativam sanitatem reducit. Rursus ergo cruentus ille judex uncinis acutis in aere suspensæ, totum corpus ferreis unguis dilaniari jubet. Rursusque illa Christum orans, propensioreque Dei cura fruens, carnificum dissolvit loros; depositaque, facile a laboribus recreatur, et ad nativam citius bonam habitudinem redit.

At ne sic quidem insipiens voluit intelligere. Plane enim pugna contentio erat, uti quod oculis subjectum erat, Anastasian inter Probumque, sic nimirum quod mente intelligebatur, Christum inter et Antichristum: hunc nempe, hoc conantem, ut a recto sensu avocatum, simulacrorum inquinamentis pollueret; illum vero hoc studentem ac propense agentem, ut illo depulso, incontaminatum suum sibi figmentum exhiberet.

Ursos aiunt in lustris latitantes, ubi semel a venatoribus in corde vulnus acceperint, importabilis iræ fieri, ac quidquid inciderit, repente enecare. Talis tunc erat Probus; sic nimirum iræ impotens

καταφερομένων ἐφρόντιζε πληγῶν· οὕτως δὲ πρὸς τὰς κάτωθεν ἐπεστρέφετο πυρώσεις· μόνῳ δὲ προσευχομένη Χριστῷ, καὶ τῶν θαυμασίων αὐτὸν ὑπομιμνήσκουσα, ὧν τε πάλαι κατὰ τὴν Βαβυλωνίαν τρισὶ νεανίαις, καὶ ὧν ἀεὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ κακουμένοις ὑποδείκνυται· καθάπερ δρόσῳ τινὶ τῇ προσευχῇ καταψυχομένη, εὐμαρῶς ἄγαν ὑπέφερε τὰς ἀλγυδύνας.

Τούτοις οὖν ἀποκαμῶν ὁ θῆρ ἐκεῖνος, ἐπὶ τροχοῦ κατατείνεσθαι τὴν ἄσπιλον ἐνεπέλλετο περιστεράν· δεινῶς δὲ τῷ μαγγάνῳ καταπιεσθεῖσα· τῶν ὀστέων μὲν αὐτῇ συνθλωμένων, ἐντεινομένων δὲ γε τῶν νεύρων καὶ μυῶν· καὶ πάσης δὲ σχεδὸν ἁρμονίας τοῦ σώματος ἐξαρθρουμένης· τίνα τρόπον τῆς τοιαύτης τοῦ θανάτου βύμης ἀπαλλάττεται; Ἰκετηρίαν δεκτὴν πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὴν ἐκ θανάτου προσενέγκασα, ἣν ἴσως οὐ περιττὸν προσθεῖναι· Θεέ, Θεέ τῶν πνευμάτων, ἔλεγε, καὶ πάσης σαρκός· ὁ τῇ σοφίᾳ σου τὰ ὄντα παραγιγῶν, καὶ τῶν ὄρωμένων τὸ κάλλιστον, ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα σὴν πεποιηκώς· καὶ τοῦτον πρὸς τὴν οἰκονομίαν τὴν κατὰ τὸν παρόντα βίον, σάρκα περιβάλων καὶ δέρμα· ὀστέοις δὲ καὶ νεύροις ἐνείρας· ζωὴν δὲ παρ' αὐτῷ θέμενος καὶ ἔλεος· σὺ Κύριε φιλόανθρωπε κηδεμών ἐνετείλω διὰ τοῦ προφήτου, Ἐπικάλεσαι με, λέγων, ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου, καὶ ἐξελοῦμαι σε, καὶ δοξάσεις με. Ἴδου δὴ σήμερον τῆς ἀγαθῆς σου ταύτης ἐντολῆς, ἡ ἐλαχίστη σου θεραπευτικὴ ὑπομνησθεῖσα, στερόρως ἐπικαλοῦμαι ἐξελοῦ καὶ φύσαι τῆς συνεχούσης βίας· καὶ ἀπάλλαξον τῶν ὀδυνῶν, αἱ μὲ νῦν πιέξουσιν· καὶ δεῖξόν μοι τὸ ἔλεός σου, καὶ τὸ σωτήριόν σου δώρησαι· ὅπως ἐν σοὶ μέχρι τέλους νομίμως ἀγωνίσω καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅτι μόνος εἰς τοὺς αἰῶνας.

Τοιαῦτα προσευχομένη, λύεται μὲν τοῦ χαλεποῦ μηχανήματος ἐκείνου· χεῖρ δὲ παραυτὰ κρείττονη, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν ὑγίαν ἐπάνασαι. Πάλιν οὖν ὀξέσιν αὐτὴν ὀγκίνοις ὁ δεινὸς ἐκεῖνος δικαστὴς εἰς τὸν ἄερα μετεωρισθεῖσαν, πᾶν σιδηροῖς θυξί τὸ σῶμα κελεύει καταξάινεσθαι· καὶ πάλιν αὐτῇ Χριστῷ προσευχομένη, καὶ κρείττονος εὐμοιροῦσα προμηθείας, ἐκλύει μὲν τὴν τῶν δημίων εὐτονίαν· κατενεχθεῖσα δὲ, βραδίως τε τῶν πόνων ἀνεῖτο, καὶ πρὸς τὴν φυσικὴν εὐεξίαν ὀξέως ἐπανήξει.

Ἄλλ' οὐδ' οὕτως ὁ ἀσύνητος ἠβουλήθη συνιέναι· ἄμιλλα γὰρ ὄντως ἦν, ὥσπερ τὸ βλεπόμενον, Ἀναστασίας μεταξὺ καὶ Πρόβου, οὕτω δὴ τὸ νοούμενον, Χριστοῦ καὶ Ἀντιχριστοῦ· τοῦ μὲν, ὅπως τῆς ὀρθῆς ἀποστήσας διανοίας, εἰδώλων μιάσμασι βεθηλώσῃ πειρωμένου· τοῦ δ', ὅπως ἐκείνον ἀποστρέψας, ἀμίαντον ἑαυτῷ παραστήσῃ τὸ ἴδιον ἐνευδοκοῦντος πλάσμα.

Τὰς μὲν δὴ φωλάδας τῶν ἄρχων, φασὶν, ἐπειδ' ἂν ἄπαξ πρὸς τῶν θηρατῶν κατακάρδιον δέξωνται κληγὴν, ἀφορήτους τε γίνεσθαι, καὶ πᾶν τὸ προσπίπτον ἐξαπιναίως ἀναιρεῖν. Τοιοῦτος ἦν τότε Πρόβος. Οὐ-

⁴ Dan. iii, 19. ⁵ Gen. i, 26. ⁶ Job x, 11, 12. ⁷ Psal. xliii, 15. ⁸ Psal. lxxiiii, 8.

τω, ἔξοργός τις καὶ βαρύχολος, ὡστ' οὐδὲ πολλοῦ τοῦτον ἔδει τοῦ θρόνου τε διαναστῆναι, καὶ τοῖς ὀδοῦσιν ὤμων τῶν παρθενικῶν ἐνάψασθαι σαρκῶν.

Πρῶτον οὖν κατὰ τῶν σεμνῶν καὶ τιμίων ὠπλίσαστο μαστῶν· καὶ ξυρῶ τούτους ὁ ὠμοφάγος περιελὼν, δριμυτάταις ὀδύνας, ἑθανατοῦν ἐμηχανᾶτο. Ἰστέ δὲ πάντως, οἳ γε τὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος εἰδότες, ὡς ἐκ σαρκῶν καὶ μυῶν καὶ νεύρων τόδε πρὸ μέρος συνεστῶς, αἰσθητικώτατόν ἐστιν· ἄτε δὴ καὶ πλησίον τῆς πηγῆς τῶν αἰσθήσεων, τῆς καρδίας, φημι, καθιδρυμένον· καὶ τεμνόμενον, ὀδυνηροτάτῳ μόρῳ παραδίδωσι· τοῦ ζωτικῆ καὶ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος ἅμα τῷ ψυχικῷ πνεύματι συναπορρέοντος. Ἄλλ' ἢ τῆς ἀναστάσεως ἐπώνυμος, οὐ τῷ νόμῳ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ἀναστάσεως ὑποκειμένη, καὶ τοῦ θανάτου περιγέγονε, καὶ τῶν ὠδίνων ἐχείνων ῥαδίως ὑπερέσχευ. Ὡ μαστοὶ, οὐ γάλα τροφὴν προρρέοντες νηπίοις, ἀλλὰ μαρτυρικὸν αἷμα σπένδοντες Χριστῷ! Ὡ μαστοὶ, καθάπερ δύο νεβροὶ δίδυμοι δορκάδος διαλλόμενοι τοῦ σώματος! Προσφδέτω γάρ τι τούτοις καὶ ὁ Σολομών· μᾶλλον δὲ ὁ Νυμφίος τῇ Νύμφῃ προσφωνεῖτω, δι' ἣν αὐτὴ τοὺς μαστοὺς ἐξεθερίζετο· *Πι ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου, ἀδελφὴ μου κύμψη! τί ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου! οὐκ ἀπὸ οἴνου, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ οἴκειου αἵματος!*

Ἐπὶ τούτοις, κατὰ τῶν ἐνύχων ὁ ἀπηνῆς διεγωνίσαστο· οὗς πάντας ἀπηνῶς ἀνασπῶν καὶ ῥιζοτομῶν, ἀνυποπίστους αὐτῇ προσάγειν ἔπειτο πόνους. Ἡ δὲ, καθάπερ τριχῶν ἀφαίρεσιν, οὕτω λογιζομένη τούτων τὴν ἐκρίζωσιν, ἠύχαριστε μὲν τῷ πρὸς τὰς ἀλγηδόνας ἐπιρρῶννύντι Χριστῷ· κατερρήτορευσ δὲ τοῦ δικαστοῦ· θεοὺς τε ἀναθεματίζουσα καὶ δαίμονας, ψυχῆς βεβήλωσιν τὴν αὐτῶν προσκύνησιν ὠνόμαζεν. Ὡ ἐνυχες, μικροὶ μὲν τὸ μέγεθος, καὶ τὴν τάξιν ἔσχατοι, μεγάλων δὲ καὶ τελείων πρόξενοι στεφάνων γενόμενοι· ἐνυχες, τῷ τε ἐνυχι καὶ τῇ στακτῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀρώμασι προσεικότες· οἷς Μωσῆς ἐκείνος τὸ τῆς συνθέσεως κατασκευαζόμενος θυμίαμα, θυρίαν εὐώδη προσῆγε τῷ Θεῷ.

Τοῖς ἐνυξι δὲ, χειρῶν ὁμοῦ καὶ ποδῶν ὁ μαιφρονώτατος προστίθει τὴν ἀποκοπήν. Ἐδει γὰρ Ἰσως, μὴ τὰ λεπτότερα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν μορίων ἀδρότερα τῆς ὁμομαρτυρίας καλλιερεῖσθαι· καὶ καθάπερ ἀμπέλος εὐκληματοῦσα, ὅσπερ ἂν τῶν περιττῶν τὴν βλάστην ἀποτέμνηται, τοσοῦτῳ τῆς ἐν αὐτῇ ζωτικῆς δυνάμεως περὶ βραχῶν συναγομένης τόπον, πολὺς μὲν ὁ καρπός· εὐτραφῆς δὲ ὁ βότρυς, καὶ δαψιλῆς ὁ οἶνος καταρβεί τῶν ληνῶν· οὕτω δὴ καὶ ἡ παρθένος, ὅσπερ τὰ μέλη κατετέμνετο, τοσοῦτον ἐκύπριζεν μὲν αὐτῆς τὸ τῆς ὁμολογίας ἄνθος· οἳ τῆς μαρτυρίας δὲ βότρυες πληθυνόμενοι, τὴν τῆς ὑπομονῆς ἐδίδοσαν ὁσμὴν· τὸ αἷμα δὲ τῆς ἀθλήσεως, ὡς οἶνος ῥέων εὐώδης καὶ δαψιλῆς, συνέπνιγε μὲν ὅσον ἀλλότριον καὶ δυσσεβές, κατεύφραινε δὲ ὅσον ἡμέτερον καὶ εὐσεβές.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν καὶ οἱ ἐδόντας τῆς ἰδίας αὐτῶν

evaserat gravique bile excesserat, ut parum abfuerit quin e throno dissiliens, crudas virginis carnes dentibus laceraret.

Primum itaque adversus honestas ac venerabiles mammas arimatur, iisque crudivora bellua amputatis, acerbissimis doloribus interimere moliebatur. Prorsus vero scitis, quotquot corporis structuram non ignoratis, hanc ejus partem, quippe quæ carnis et musculis atque nervis constet, maxime sensu vigere, quodque prope sensuum fontem collocata sit: cor nimirum: ac si amputetur, dirissimo cruciatu mortem consciscit; nempe vitali, et qui circa cor, sanguis existit, cum animali spiritu pariter defluente. At, cui a resurrectione appellatio erat, non legi naturæ, sed resurrectionis obnoxia, tum mortem superavit, tum illis facile cruciatibus superstes fuit. O ubera, quæ non lac infantibus profluant, sed martyrii anorem Christo libent! O ubera, velut duo hinnuli gemelli e capræ salientes corpore! Accinat enim his aliquid et Salomon: Quin potius Sponsus sponsæ acclamet, cujus ergo illi ubera amputata: *Quam pulchræ factæ sunt mammæ tuæ, soror mea sponsa, quam pulchræ factæ sunt mammæ tuæ!* non a vino, sed a proprio cruore.

Ad hæc adversus unguēs sævo illi assumptum certamen est; quos omnes immaniter evellens ac a radicibus secans, intolerabiles se illi dolores afferre arbitrabatur. Illa vero, ac si capilli detunderentur, ita reputans quod dentes radicitus evellantur, gratias Christo agebat, qui robur adversus cruciatus præstaret, ac judicem verbis confundebat, deosque ac dæmones diris devovens, conspurcationem animi illorum cultum vocitabat. O ungues, mole quidem exigui atque ordine postremi, qui tamen magnarum ac perfectarum exististis auctores coronarum! O ungues, unguæ et stactæ aliisque aromatibus similes, quibus Moses ille incensum compositionis præparans, suavis fragrantia hostiam Deo offerebat.

Porro unguibus, manus pariter pedesque amputandos cruentissimus adjecit. Forte enim decebat, ut non solum tenuioribus, verum etiam robustioribus sanctæ virginis partibus Deo litaretur: ac sicut vitis palmitibus eluxurians, quo magis superfluo germine putatur, tanto vitali ejus virtute angustiori coarctata spatio, majori copia pinguiorque botro fructificat, ac vinum e torcularibus uberius defluit; sic nimirum et virgo, quo membra putabantur, tanto illius confessionis flos vernabat, martyriique botri exuberantes, suavem patientiæ fragrantiam dabant; cruor denique certaminis, quasi suavissimi odoris copiosumque vinum abundantilattice fluens, quidquid extraneum impiumque erat, suffocabat; quidquid vero nostrum ac religiosum, gaudio perfundebat.

Inde jam et dentes violento præcepto, violenter

* Cant. vii, 3. * Cant. iv, 10. * Exod. xxx, 54.

ex sua vellebantur sede : *Dentes* nimirum *lacte candidiores* ¹⁰, ut *Scripturæ* verbis utar; doctrinæ puritatem omni incommistam malitiæ designantes; suis autem cruoribus rubescentes, ac qui thuris iustar in suavissimi odoris hostiam offerrentur.

Inde et lingua e gutture extracta, radicitus ferro amputari iubetur. Lingua utique ad divinas loquendum laudes ac Jesu testimonium, *calamus scribæ velociter scribentis* ¹¹; ad arguendam vero impietatem, *gladius acutus* ¹², mendacii atque erroris caput abscindens.

Hisque omnibus in ea peractis, tanquam oliva fructifera ¹³ virgo inelyta, immaniter excisis tenellis ramis, nullam degeneris animi misit vocem. Nihil prorsus ignavia cessit, laxato quidquam mentis tenore. Etenim divina quævis anima propensiore in corpusculum affectu liberata, levique mentis penna ad eximiarum rerum contemplationem evolans, libenter admodum corruptibilis corporis depositionem amplectitur; ac quasi illi impedimento sit ad Deum plenius assequendum, dolet nimirum ac indigne fert quod cum illo versatur. Tale quid nimirum tunc et in Anastasia evenire cernebatur; quippe cum jam omnibus fere membris exsecta, ut et vocis organum putaretur, damnata esset, hactenus solum distulit, repulso carnifice, donec breve tempus ad orandum indulgeretur, hancque postremam lingua confessionem Domino offerret; ac primum gratias agens pro auxilio, inque eam usque horam opitulationis, munere : tumque orans ut lausto exitu martyrii cursus illi perageretur; ac sic inde oblati Domino precibus, pro his qui animo, ac qui corpore ægroti, ad eam accessuri essent, sed et nihilominus audita e cœlo voce, quæ præstanda ea quæ petita essent, attestaretur, *Veni*, inquit carnifici; *hoc facito quod incumbit, nihil veritus. Etsi enim vocis organum excideris, ne suavissimas illius voces recolare liceat, verum audit Deus etiam non loquentes*. Sicque præclara virgo theologo sponte protensa lingua, hac quoque cruenta putatur manu. Decimam hanc fortis animi pugil tyranno dedit pœnam. Decibat enim, ut quidem existimo, qui perfectus esset in malitia, adversus eam quæ perfecta esset inter martyres, perfecto furore congressum, perfecto numero, velut antiquus ille Pharao, decimo a Deo flagello cæsus adhucque induratus ¹⁴, hunc quoque decem tropæis infamari.

Fluebat igitur undique pretiosus virginis cruor, exque manibus, et pedibus, et ore, et uberibus : corpusque affatum ac satum, velut regia purpura, tingebatur. Hic ferunt immaculatissimam tantisper elanguisse. Quemadmodum enim quæ naturam su-

Α ἕδρας βιαίῳ προστάγματι, βιαίως ἐξεσπῶντο· Ὀδόντες, λευκοὶ μὲν ἢ γάλα, κατὰ τὴν Γραφὴν· τὸ καθαρὸν τῶν λόγων καὶ κακίας ὑπάσης ἀνεπίμικτον ἐμφαίνοντες· ἐρυθραίνόμενοι δὲ τοῖς οἰκείοις αἷμασι, καὶ λιθανωτοῦ τρόπον εἰς εὐσμον προσαγόμενοι θυσίαν.

Ἐντεῦθεν καὶ γλῶσσα τοῦ φάρυγγος ἐξελευσθῆναι, καὶ σιδήρῳ ριζόθεν περιαιρεθῆναι προστέτακτο. Γλῶσσα, πρὸς θεολογίαν μὲν καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, κάλυμος γραμματικῶς δευγράφου· πρὸς ἐλεγμὸν δὲ δυσσεβείας, δεξιὰ μάχαιρα, τὴν τοῦ ψεύδους ἀποτέμνουσα κεφαλὴν.

Καὶ τούτων ἀπάντων ἐπ' αὐτῇ τετελεσμένων, ὥσπερ ἐλάια κατάκαρπος ἀνηλεῶς τοὺς κλῶνας ἢ ἀσιδίμος ἐκκοπτομένη, οὐκ ἀφῆκεν φωνὴν ἀγεννή. Οὐκ ἐνέδωκεν ὄλωις, τὸ τῆς διανοίας εὐτονον ὑπογαλῶσα. Καὶ γὰρ ψυχὴ θεία πᾶσα τῆς πρὸς τὸ σαρκίον ἀπαλλαγείσα προσπαθείας, κούφῳ δὲ τοῦ νοῦ πτερῶ πρὸς τὴν τῶν ὑπερφυῶν θεαμάτων ἀναδραμοῦσα θεωρίαν, ἠδέως ἄγαν τοῦ φθαρτοῦ σώματος τὴν ἀπόθεσιν ἀσπάζεται· καὶ ὡς ἐμποδὼν αὐτῇ γινομένου πρὸς τὴν τελειοτέραν τοῦ κρείττονος ἐπιτυχίαν, ἀχθεταὶ δηλαδὴ, καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ δυσχεραίνει διατριβὴν. Τοιοῦτο δὴ τότε συμβαῖνον καὶ περὶ τὴν Ἀναστασίαν καθωρᾶτο· ἢ γε πᾶν ἤδη μέλος ὀλίγου δεῖν κατακοπεῖσα, ἐπειδὴ τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον τμηθῆναι κατακέκριτο, τοσοῦτον ἀνεβάλετο μόνον, τὸν δῆμιον παρητημένη, ὥστε μικρὸν αὐτῇ χρόνον εἰς προσευχὴν ἐνδοῦναι, καὶ ταύτην ὑστάτην Κυρίῳ διὰ γλώσσης ἐξομολόγησιν προσενεγκεῖν· εὐχαριστήσασα δὲ πρῶτον, τῆς ἐπικουρίας, καὶ ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἀντιλήψεως· εἶτα δεξιῶ τέλει τὸν δρόμον τελεῖσαι τοῦ μαρτυρίου δεηθεῖσα· καὶ οὕτως ἐντευξίν ὑπὲρ ἀβρωστούντων ψυχᾶς, ἀβρωστούντων σώματα, καὶ αὐτῇ προσιέναι μελλόντων, τῷ Κυρίῳ προσενέγκασα· καὶ μέντοι καὶ φωνῆς οὐρανόθεν τῶν αἰτουμένων τὴν δέσιν ἐπιμαρτυροῦσης ἐπακούσασα, *Δεῦρο, φῆσι τῷ δημίῳ, τὸ παριστάμενόν σοι ποιεῖ, μηδὲν ὑπεστελλόμενος*. Εἰ γὰρ καὶ τὸ τῆς φωνῆς ὄργανον ἐκκόψεις, ἵνα μὴ τῶν ἐκείνης ἠδίστων ἐπιμηθησῶ φωνῶν, ἀλλὰ καὶ σιωπῶντι καὶ ἀκούει ὁ Θεός. Καὶ οὕτω τὴν θεολόγον γλῶσσαν ἐκουσίως ἢ καλλιμαρτυς προτεινόμενη, καὶ αὐτὴν χειρὶ μαιφόνῳ περιήρηται. Δεκάτην ταύτην ἢ μεγαλότολμος ὑπέσχε τῷ τυράννῳ ποιήν. Ἔδει γὰρ, οἶμαι, τὸν ἐν κακίᾳ τέλειον, κατὰ τῆς τελείας ἐν μάρτυσι μανίᾳ τελείᾳ προσβαλόντα, ἐν ἀριθμῷ τελείῳ κατὰ τὸν πάλαι Φαραῶ δεκάκις πρὸς Θεοῦ μαστιγούμενον, καὶ ἔτι σκληρυνόμενον, καὶ τοῦτον δέκα τροπαίοις στηλιτεύεσθαι.

Ἐρῶσι μὲν οὖν πανταχόθεν τὸ τίμιον αἷμα τῆς παρθένου, ἐκ τε χειρῶν, ἐκ τε ποδῶν, ἐκ τε τοῦ στόματος, ἐκ τε τῶν μαστῶν. Ἐβαπτίζετο δὲ τὸ σῶμα κατακόρως, οἷα δὴ βασιλέως πορφύρα. Ἐνταῦθα μικρὸν τὴν πανάμωμον ὀλιγορῆσαι λόγος (75).

¹⁰ Gen. XLIX, 12. ¹¹ Psal. XLIV, 2. ¹² Psal.

(75) Μικρὸν ὀλιγορῆσαι λόγος. Quasi tenorem tantisper remisisse, et quod mitius reddidi, elanguisse; ut idem hic ea vox significet quod sequens, ἐκλυομένη. Lipomani interpr., cum parum defe-

LVI, 5. ¹³ Psal. LI, 10. ¹⁴ Exod. XI, 1.

cisset. Sic passim in sanctis Deus humana miscet divinis, ne quis in se gloriatur, sed in Deo, ex quo tota illi virtus est.

Ὡσπερ γὰρ τὰ ὑπὲρ φύσιν διὰ τὸν ὑπὲρ φύσιν ἐν αὐτῇ μεμενηκότα· οὕτω καὶ τὰ κατὰ φύσιν δι' αὐτὴν ὁραῖσθαι. Τῇ τοίνυν ἀπορροῇ τοῦ αἵματος ἐκλωομένη, μικρὸν ἤτησεν ὕδωρ εἰς ἐκκλυσιν τοῦ στόματος. Ἐπεδίδου δέ τις ἀνὴρ, ὁ μὲν τὴν θρησκείαν καθ' ἡμᾶς· κατ' ἐκείνους δὲ, μέχρι τοῦδε νομιζόμενος. Κύριλλος ὄνομα τῷ ἀθλητῇ. Ὁν ὁ Πρόβος ἰδὼν, καὶ οὐχὶ συμπαθεῖα φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ταυτότητι πίστεως πρὸς τὴν ἀθλοφόρον διακείμενον ἐγνωκώς, τὴν ἐπὶ θανάτῳ προσέταττεν ἀπάγεσθαι.

Ἐπεὶ δὲ λαμπρὰ μὲν ἡ αἰσχύνη κατεκέχυτο τῷ πειραστῇ, λαμπρότερα δὲ ἡ νίκη τῆς ὑπεράθλου (76) κατεφαίνεται, τὸν τῆς μαρτυρίας μὲν διαυλον περαιομένης, ἐγγὺς δὲ τῶν στεφάνων γινομένης, ἐξενεχθῆναι τε τῆς πόλεως, καὶ κατατομηθῆναι κατακέχριται. Οὐ γὰρ ἔφερεν ὁ ἀνταγωνιστὴς ἔτι, ἀπαλῆς ὑπὸ κόρης καταπαίζεσθαι ποσίν. Ἔδει δὲ κατὰ τὸν Αἰγύπτιον καὶ τοῦτον σκληρυνόμενον, καὶ ἔσχατον δὴ τοῦτο κατὰ τῆς Ἰσραηλίτιδος ταύτης παιδός· ἐστρατοπεδευκότα, τῆς μὲν ἀστοχῆσαι πάντως, καθάπερ ἀμιάντου περιστερᾶς, τῇ διαιρέσει τῆς κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ σώματος ἐκπετασθείσης, καὶ πρὸς τὰς ἀνω κατευθυνθείσης μονάς· τοῦ δὲ τοῖς ἐρυθραίοις αἵμασιν ἐκείνης ἐναποπνιγέντος, καὶ ταύτην δὴ κόλασιν ἐνδικὸν τῆς ἀδικωτάτης ἐπιθέσεως ὑπεσχηκότος.

Οὕτως Ἀναστασία τὸν βαρὺν ἀντίζηλον, τὴν ψυχοφθόρον ἔφιν, τὸν σφοδρῶς μὲν κατ' αὐτῆς ἐρράγεντα, σφοδρότερον δὲ ταύτης ἐκκρουσθέντα, καθάπερ πηλὸν πλατειῶν τοῖς ὠραίοις ποσὶ καταλεάνασα, εἰς χάος ἀμήχανον καὶ χηραμοῦς ταρταρίους ἐξεβρίψατο. Αὐτὴ δὲ θείοις ἀγγέλοις ἑαυτὴν παραθεμένη, ἀρχαγγέλοις ὁδοποιουμένη, καὶ πάσαις δὲ ταῖς ὑπερκοσμίοις δυνάμεσι προπεμπούσαις καὶ δεξιουμέναις αὐτὴν, κλειζομένη καὶ συγκροτουμένη, τῷ βασιλεῖ καὶ νυμφίῳ μετὰ δόξης προσάγεται Χριστῷ· ἀμαραντίνῳ καταστέφεται τὴν κεφαλὴν· ἀμοιβὰς ἀναλόγους τῶν πόνων, μᾶλλον δὲ πολλῶν κρείσσων καὶ ὑψηλότερα παρὰ τῆς ἐκείνου λαμβάνει δεξιᾶς. Τὰ πανώραια δὲ τῆς ἀμιάντου μέλη, τὰ παντὸς χρυσοῦ τιμιώτερα, τὰ παντὸς λίθου τιμιούτε· μαλφέστατα, γυφί μὲν καὶ θηρσὶ βορᾶν, ὁ θηρῶν ἀπάντων ὠμότατος ἐκδέδωκεν· ἀνέπαφα δὲ τοῦτοις, καὶ ἄψαυστα διὰ προνοίας τοῦ πάντα τὰ τῶν δικαίων φυλάσσοντος ὁσπᾶ, μεμενηκότα, τῇ ἱερᾷ πρὸς κηδεῖαν ὁποδέδοτα· Σοφία· καὶ τίνα τρόπον; Οὐδὲ γὰρ τοῦτο σιγῆσαι δέκταιον.

Ἦγωνία μὲν γὰρ, ὡς εἰκὸς, ἡ καλὴ μήτηρ ὑπὲρ τῆς κατὰ πνεῦμα καλλίστης θυγατρὸς. Ἦγωνία, μή τι περὶ τὰς βασάνους ἀγεννὲς παθοῦσα, τὰς ὑποσχέσεις διαψεύσεται. Ἐρρίπτο τοίνυν ἐπ' ἐδάφους οἴκοι κατακεκλιμένη, καὶ γοεραῖς οἰμωγαῖς τὸν

A perant propter eum qui natura superior est, in ea perstiterant, sic et ejus gratia visa ea, quæ essent ex natura. Cruoris igitur copia clanguescens, modicam aquam petiit, qua os elueret. Porrexit vir quidam, Christianus quidem religione, sed qui hactenus gentilium sectæ existimaretur: Cyrillo athletæ nomen erat. Quo Probus conspecto, nec naturæ solum miseratione, sed et ejusdem fidei commercio in pugilem propense affectum intelligens, eam quæ ad mortem est, duci præcepit.

B Quod vero tentatori splendida offusa confusio erat, splendidiorque, quam pro certaminum alea superiori, victoria affulserat, quæ et martyrii stadium finiret, ac prope jam coronas aspiceret, ejecta urbe, capite plecti condemnata est. Non enim ultra ferebat adversarius, ut delicata puella conculcante, ei illuderetur. Decebat enim ut velut Ægyptius ille, hic quoque induratus, postrema hac adversus Israelitidem istam expeditione, suo in illam prorsus conatu frustraretur, quæ velut incontaminata columba, dissecta cervice a corpore evolasset, et ad cœlestia habitacula recta commeasset, illo rubris illius cruorum fluctibus suffocato, hacque utique justa pœna iniquissimæ aggressionis multato.

C In hunc itaque modum Anastasia, gravem æmulum, animarum corruptorem serpentem, valide sane in eam aggressum, validiusque ab ea repulsum, cum sicut lutum platearum¹⁵ speciosis pedibus comminuisset, in immensum chaos tartareaque lustra foveasque projecit: ipsa vero divinis angelis sese commendans, archangelis viam facientibus, cunctisque supercœlestibus potestatibus præeuntibus eamque accipientibus, magnifico ornatu plausuque Christo Regi ac Sponso cum gloria offertur: immarcescibili sermo caput coronatur; pro laborum ratione justas vices (quinimo longe meliora sublimioraque) ab illius accipit dextera: Formosissima vero intemeratæ membra, auro quovis pretiosiora, omnique lapide pretioso cariora; vulturibus bestiisque, ab homine bestiis omnibus immensum crudeliori escam data, iis vero intacta, nihilque læta illius providentia servata, qui custodit omnia ossa justorum¹⁶, sanctæ Sophiæ ad justa iis persolvenda reddita sunt. At quomam id modo? Neque enim reticere operæ pretium est.

Etenim anxia merito erat proba mater pro optima ac pulcherrima secundum spiritum filia. Anxia erat atque timebat ne degeneris aliquid animi inter tormenta illi accideret, ac sponsiones volaque falleret. Nudo itaque projecta solo domi jacebat, lu-

¹⁵ Psal. xvii, 45. ¹⁶ Psal. xixiii, 21.

(76) Ἡ νίκη τῆς ὑπεράθλου. Quasi jam certamine emerita, et quæ plura ac supra modum illa desudasset: novem jam perfuncta tormentis; et

cui unum novissimum restaret ac decimum, exsecta cervice.

gubrique gemitu querula, supplex Altissimum rogabat, ne filia blanditiis cederet, ne minis subigeretur, ne tormentis flecteretur, ne minori usquam constantia persecutoribus appareret. Ubi autem res illi fauste successerat, virgoque, quam illa expectaverat, meliori exitu nacta consummationem erat, rei nuntius angeli ad eam perfertur voce: quo ipso etiam viæ duce usa, collectisque triumphalis martyris segmentis, atque mundis linteis involutis, multoque lacrymarum imbre perfusis, ejuscemodi vocibus præclare victricem affabatur:

Filia mea, aiebat, amantissima filia, quam ab infantia præclare educavi, ac pietatis documentis institui: omnisque generis virtutis modos docens, sponsam castam, virginem intemeratam exhibere optavi: gratius ago, quod admonitiones meas oblivioni minime tradidisti, sed meo de te scopo ac destinationi, tua comes voluntas animique incitatio fuit. Quamobrem tanquam cervus desiderans ad fontes divinatorum fluentorum, etiam atque etiam sitiens ad Deum, fortem, vivum, transiisti in locum tabernaculi admirabilis et confessionis sonitus festum diem agentium¹⁷; cœlisque superatis, spiritali thalamo admota es, divinisque nuptiis cubili sociata. Te enim cepit odor unguentorum¹⁸ immortalis sponsi, cujus nomen unguentum effusum nuncupatur. Quamobrem eum dilexisti; traxisti eum; in tuo corde conquiescere fecisti. Ferculum Regi fuisti¹⁹, filia, ut venerabile Canticum loquitur, cujus acclinatorium, aurum; ascensus ejus, purpura²⁰; intimum ejus, lapidibus constratum. Idcirco tum simul dilecta, tum divinæ charitatis eximie vulnerata es; ad eum proveccta, virtutibus dealbata ac suffimento incensa, quæque vicissim eum attrahas, ac virginalis cordis tui geniali lectulo quiescere facias.

τε ἄμα, καὶ τῆς θείας ἀγάπης ὑπερφυσῶς ἐτρόθης· ἀναγομένη μὲν πρὸς αὐτόν, λελευκανθισμένη ταῖς ἀρεταῖς καὶ τεθυμιαμένη· βασιπωμένη δὲ πάλιν αὐτόν, καὶ τῇ τῆς παρθενικῆς σου καρδίας προσαναπαύουσα παστᾶδι.

Quid igitur retribuemus Domino pro muneris magnificentia? Quid dicam? Quid sciam? Quomodo laudabo? Quomodo tantam beneficii molem enarrabo? Egena lingua est, egena et mens. O quomodo gratias agam inexplicabili tuæ bonitati? Quomodo dignum aliquid loqui possim, o Domine, infinitæ benignitatis tuæ! Nam spiritus quidem magnitudinis gratiæ paulatim sensu percepto, cupiditate agitur: saliens ac alacris est; verum deficitur, sermonem non habens, ut digna majestate repræsentet quod mente concipitur. Jam ergo cesset lingua; mens vero beneficentiæ tuæ altitudinem, o bonorum omnium auctor ac Pater! secum ipsa cogitans, laudet, quod charissimam filiam meam, tuam fieri dignatus es: Quod mearum admonitionum fructum, velut divinum pignus, in cœlestia sursum vehis horrea: Quod meam margaritam tua dignam corona judicasti, atque angelis conseruisti, apostolisque ac martyribus contubernalem fecisti.

συνήψας, καὶ ἀποστόλοις καὶ μάρτυσιν ὁμόσκηρον ἀπέδειξας.

Ἵψιστον ἐλιπάρει, μὴ ἡττηθῆναι τὴν παῖδα τῶν κολακείων, μὴ χειρωθῆναι ταῖς ἀπειλαῖς, μὴ κατακαμφθῆναι ταῖς τιμωρίαις, ἐν μηδενὶ τῶν διωκτῶν ἡττώ φανῆναι. Ἐπεὶ δὲ τὰ κατ' αὐτὴν ἀπέβη δεξιῶς, καὶ ὡς οὐδ' ἂν αὐτὴ προσεδόκησεν, κρεῖττονος ἢ παρθένος ἔτυχε τῆς τελειώσεως, ἀγγέλλεται μὲν αὐτῇ τοῦτο δι' ἀγγέλου φωνῆς· αὐτῷ δὲ τοῦτῳ καὶ καθηγεμόνι τῆς ὁδοῦ χρωμένη, καὶ τὰ τῆς ἀθληφόρου τμήματα συλλεξαμένη, καὶ καθαραῖς ταῦτα σινδόσιν ἐντυλιξαμένη, δάκρυσί τε καταδιαίνουσα πολλοῖς, τοιοῦσδε λόγους τῇ καλλινίκῳ προσεφώνει·

Τέκνον ἐμόν, λέγουσα, πανέραστον· τέκνον, ὃ παιδιόθεν καλῶς ἀνεθρεψάμην, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας συναρήγαγον διδάγμασιν· καὶ τρόπους ἀρετῆς παντοίας ἐκπαιδεύουσα, τῷ Χριστῷ νύμφην ἀγνήν, παρθένον ἀμίαντον ἠνξάμην παραστήσαι, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐ διήμαρτον τῶν ἐμῶν ἐλπίδων ἐπὶ σοί· ὅτι οὐκ ἐπελάθου μου τῶν παραινέσεων, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ περὶ σοῦ σκοπῷ καὶ ἡ σὴ πρόθεσις συνέδραμν· Ὅθεν ὡς ἐλαφος ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν θείων ἐπιποθήσασα ὑδάτων γαμάτων, διψήσασα σφόδρα πρὸς τὸν θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν ζῶντα, διήλθες ἐν τόπῳ σκηνῆς θαυμαστῆς, ἕως τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ, διήλθες ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ ἐξομολογήσεως ἤχου ἑορταζόντων· καὶ τοὺς οὐρανοὺς διεβιδάσθης, καὶ τῷ νοερῷ νυμφῶνι προσηνέχθης, καὶ εἰς τοὺς θείους ἀνεκλήθης γάμους. Ὅσμη γὰρ εἰλὲν σε μύρων τοῦ ἀθανάτου νυμφίου, οὗ τὸ δρομα μύρον ἐκκενωθὲν καλεῖται. Ὅθεν ἠγάπησας αὐτόν· ἐλλυσας αὐτόν· ἐπὶ τὴν σὴν τοῦτον ἀνέπαυσας καρδίαν. Φορεῖον ἐγένου, θύγατερ, κατὰ τὸ σεμνότετον Ἄσμα, τῷ Βασιλεῖ· οὗ τὸ ἀνάκλιτον, χρυσίον· ἡ ἐπίβασις αὐτοῦ, πορφύρα· τὸ ἐντός αὐτοῦ, λιθόστρωτον. Διὰ τοῦτο ἠγρυπνήθης

Τι οὖν ἀνταποδώσομεν Κυρίῳ τῆς μεγαλοδορίας; Τί εἰπῶ; τίς γένομαι; πῶς ὑμνήσω; πῶς ὄγκον τοσοῦτον εὐεργεσίας ἐξαγγείλω; Ἀπορεῖ μὲν ἡ γλῶσσα· ἀπορεῖ δὲ ὁ νοῦς. Ὡ πῶς εὐχαριστήσω τῇ ἀνακφράστῳ σου χρηστότητι; Πῶς ἂν ἄξιόν τι φθερξαίμην, ὧ Δέσποτα, τῆς ἀπειρου σου φιλευθροπίας; Τὸ πνεῦμα μὲν γὰρ τοῦ τῆς χάριτος ἡρέμα διαισθανόμενον μεγέθους, ἵεται διαλλόμενον καὶ προθυμεῖται· ἀπορεῖ δὲ, λόγον οὐκ ἔχον ἄξιοπρεπέστατα παραστήσαι τὸ νοούμενον· λοιπὸν ἠρεμεῖτω γλῶσσα· ὁ νοῦς δὲ, τὸ σὸν ὄψος τῆς ἀγαθουργίας, ὧ πάντων ἀγαθῶν ἀρχηγὸς καὶ Πάτερ, καθ' ἑαυτὸν λογιζόμενος, ὑμνεῖτω, ὅτι τὸ ἐμόν ἐπέραστον τέκνον, σὸν γεγονέναι κατηξίωσας· ὅτι τὸν τῶν ἐμῶν νοουθεσιῶν καρπὸν, οἷα δὴ κειμήλιον θεῖον εἰς οὐρανίους ἀνάγεις ἀποθήκας· ὅτι τὸν ἐμόν μαρτυρίτην ἄξιον ἔκρινας τοῦ σου στεφάνου, καὶ ἀγγέλοις

¹⁷ Psal. xli, 2-5. ¹⁸ Cant. i, 2. ¹⁹ Cant. iii, 9. ²⁰ ibid. 10.

Διὰ τοῦτο χαίρω· πρὸς σέ γάρ αὖθις, ὦ τιμία **A**
μοι καὶ φιλότιμη κεφαλῇ, τὸν λόγον ἐπιστρέφω·
καὶ λίαν ἐπὶ σοί, ποθεινοτάτη, χαίρω. Χαίρω τὰ
σὰ μέλη διεσπαρμένα συναγείρουσα· τέρπομαι
καὶ κατατέρπομαι, ὅτι νῦν ἔχεις ἀλώβητα σωζό-
μενα, καὶ τῇ κεφαλῇ συνηνωμένα, Χριστῷ· ὅτι
οὐκέτι σὰ ταῦτα, ἀλλ' αὐτοῦ πέφυκε Χριστοῦ,
ὑπὲρ οὗ καὶ δι' οὗ αἰμοβόροι θῆρες κατεδάσαντο.
Ἡ μέλη, σταχύων τρόπον σιδήρῳ θερισθέντα, καὶ
τῇ πῶν πειρασμῶν ἄλφ συντριβέντα, καὶ τὸν τῆς
ὁμολογίας σίτον καθαρῶτατον ἀποδόντα τῷ Δεσ-
πότῃ. Μέλη, καθάπερ ἐλαῖαι πίονες τῷ μηχανήματι
τῶν κακούργων στρεβλωθέντα, καὶ τὸ τῆς ἀγα-
λιάσεως ἔλαιον τῷ ἐκπισμῷ κατασταλάζοντα.

Οὐ κλαύσομαι τοίνυν ἐπὶ τούτοις· οὐ σπαρά-
ξομαι χιτῶνα, οὐ κατατεμῶ βραχίονα, οὐκ ἀπο- **B**
δρῦψομαι παρσίας, οὐ θρηνώδη ῥήξω φωνήν, οὐκ
ῥῆμα γοερὸν ἤσω, οὐ ῥῆμα προήσομαι βλάσφη-
μον, οὐκ ἀπολοφυροῦμαι τὴν σὴν κατατομήν.
Ὅτι οὐ κατετμήθης μοι, φιλότιμον τέκνον, μᾶλ-
λον συνεπάγης δέ. Οὐ διεσπάρθης, συνηνώθης
δέ. Χριστῷ γάρ συναποθνήσκουσα, πιστὸς ὁ λό-
γος, ὅτι καὶ συζήσεις αὐτῷ. Τούτῳ πρὸς βραχὺν
συνατιμωθεῖσα καιρὸν, δι' αἰῶνος αὐτῷ συνδοξα-
σθήσῃ. Ἀλλὰ δέομαι σου, ὦ θυγατερ, μᾶλλον
δὲ κυρία λοιπὸν καὶ μήτηρ πνευματικῇ· σὺ μοι
κατὰ τὸ βραχὺ τῆς ἐν σαρκὶ ζωῆς, καὶ σὺ πρὸς
ἄλλον μεταπιπτούση βίον, παράστηθι πόνων
ἀλεξίκακος, ἀμαρτιῶν Ἰλασμός, καὶ ψυχῆς πα-
ράκλησις ἀγαθῇ, καὶ διαιωρίζουσα παραψυχή. Μὴ **C**
ἐμοὶ δὲ μόνῃ, μὴ ἐμοὶ· ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς πιστῶς ἐπι-
καλουμένοις σε, θεόνυμφε, γερῶ προσφύγιον
καὶ σωτηρία, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ἀμήν.

Τούτους ἡ Σοφία τοὺς ἐπιταφίους σὺν θερμοῖς ἀγαν
καὶ γλυκυτάτοις δάκρυτιν ἐπιφωνοῦσα, ἕκαστον δὲ
μέλος καταρραίνουσα καὶ κατασπασομένη, ἐπεὶ μὴ
εἶχεν δυνάμει μόνῃ συγκομίσαι, δύο τινὲς ἐξαίφνης
ιεροπρεπεῖς τὸ εἶδος, ἀσκητικοὶ τὸν βίον, ἐπιστάν-
τες, καὶ τὸν ἱερὸν φόρτον ἐκείνον τῇ τιμίᾳ γρατδί-
συναράμενοι· ἔγγιστα δὲ τῆς Μεγάλῃς Ῥώμης τόπῳ
σεμνῷ προσηγγικότες, μετὰ φώτων καὶ ὕμνων κη-
δεύσαντες, κατέθεντο.

Τοιαύτης κατ' ἀρχὰς ἀγωγῆς ἡ ἀοιδίμος εὐμοιρη-
κυῖα, τοσαύτης βασάνων οὐχ ἠττηθεῖσα τριχυμίας,
τοιούτου δὲ τέλους τριτοβίου καταξωθεῖσα, τίσιν ἄν **D**
τιῶν πάλαι γνωρίμων ἐπ' εὐσεβεῖς γυναικῶν, τίσι δὲ
τῶν ὕστερον εὐδοκίμησασῶν ἀντεξεταζομένη, οὐ
πολὺ λειπόμενον τὸ πρὸς αὐτὴν συγκρινόμενον
ἐλέγξειεν; Ὅν μὲν γάρ ἐν πίστει, τὴν πρὸς τὸ θεῖον
ἐνδειξαμένων εὐδοκίμησιν· οἷον, Σάρρας ἐκείνης
τῆς τοῦ Ἀβραάμ· Ρεβέκκας, Ῥαχήλ· Ἄννης πρὸς
αὐταῖς, τῆς τοῦ Σαμουὴλ· Δεβώρας, Ἰουδιθ, Ἐσθήρ·
δοκῶ μοι προσθήσειν, καὶ Ἄννης τῆς τοῦ Φανουὴλ,
καὶ Ἄννης ἄλλης τῆς Ἰωακεὶμ, καὶ τῆς Ἐλισάβετ
Ζαχαρίου· ὧν δὲ πάλιν ἐν ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ τὸ κράτος ἀπενέγκασθαι λεγομένων· οἷον, τῆς
πρωτομάρτυρος ἐκείνης καὶ καλλιπαρθένου Θέκλης·
καὶ πρὸ αὐτῆς, τῆς παρὰ τοῖς Εὐαγγελίοις Μαγδα-
ληνῆς Μαρίας· μετὰ ταύτας, Εὐφημίας, Εἰρή-

*Idcirco gaudeo (ad te enim rursus, o charum ami-
cissimumque caput, orationem converto), valdeque de
te, desideratissima, gaudeo. Gaudeo, dum dispersa
membra tua congreco. Placet, etiamque atque etiam
placet ac delectat, quod nunc incolumia habeas, ac
Christo capiti conjuncta. Quod non illa tua sint, sed
ipsius Christi facta, pro quo, ac propter quem
cruentæ bestia devorant. O membra, segetum
instar ferro demessa, ac tentationum area contrita;
quæque mundissimum confessionis triticum Domino
reddiderunt! Membra, velut oleæ pingues nefariorum
hominum molitione torta machina, oleumque exsul-
tationis compressione stillantia!*

*Non igitur lugebo super istis: non discerpam tu-
nicam, non brachium concidam, non unguibus genas
laniabo, non vocem lugubrem rumpam, non deploro
tuam concisionem; quod nimirum non mihi
concesa sis, charissima filia, sed magis compacta;
nec distracta, sed cuncta: Christo enim commo-
riens, fidelis sermo fore ut et ei convivus¹¹. Cum illo
ad breve tempus dehonestata, in æternum conglori-
ficaberis. Verum rogo te, filia, seu potius domina
jam ac mater spiritualis! tu mihi per brevem hanc
in carne vitam, tuque ad aliam transeunti vitam,
præsto sis laborum depultrix, peccatorum propitia-
tio, animi bona consolatio, perpetuum refrigerium.
Nec mihi solum, mihi, inquam, sed et cunctis te fide-
liter invocantibus, Dei sponsa, esto refugium et salus,
in Christo Jesu. Amen.*

ἐπικαλουμένοις σε, θεόνυμφε, γερῶ προσφύγιον

Hos Sophia sepulcrales sermones fervidis valde
dulcissimisque elocuta lacrymis, singulaque mem-
bra irrigans ac amplexata, cum sola per vires
comportare non posset, duo quidam repente vene-
rabili religiosaque specie, vitæ asceticæ cultores,
astantes, sacrumque illud onus una cum venerabili
vetula tollentes, ac vicino admodum Magnæ Romæ
venerabili loco admoventes, cum luminibus et cau-
ticis justa peragentes deposuerunt.

Talia principio educatione incluta Virgo potita,
tantaque tormentorum ei superata procella, talem
denique ter beatum finem nacta, quibusnam olim
pietatis ergo clararum mulierum, quibusnam earum
quæ postea claruerunt, comparata, non longe a se
deficere minorisque præ illa esse arguerit? Ex qui-
bus nimirum, aliæ fidei merito virtutis in Deum
specimen dederint; cujusmodi sunt, Sara illa
Abrahæ conjux, Rebecca, Rachel: Anna præterea,
Samuelis mater; Debora, Judith, Esther. Addam
et Annam Phauuelis, Annamque aliam Joachim, et
Elisabet Zachariæ: aliæ vero rursus, dilectione
in Christo Jesu præfulsisse palmamque reportasse
dicantur; cujusmodi sunt protomartyr illa ac præ-
clara virgo Thecla; illaque prior, quæ in Evange-
liis legitur, Maria Magdalena: postque illas Eu-
phemia, Irene, Æcatharina, Sophia cum filiabus

¹¹ II Tim. II, II.

suis, Fide, Spe et Charitate; Ripsimia et Febronia, A aliaque post eas. Has omnes partim superavit Anastasia, partim vero æquavit. Quinimo superavit omnes, nisi audax dictu istud videatur; illas quidem quæ fide magnifice clarere creduntur, charitatis perfectione præcellens; illas vero quæ charitatis perfectione splendent, fidei excellentia vincens. Ac si libet, fide quidem eximie perfecta, his quæ fide consummationem habeant; charitatis vero excellentia illis præstat, quæ sincere charitate diligant. Cunctis porro sanctis adolescentulis divinarum gratiarum cumulo tantum eminent, quantum pluribus acerbioribusque pro Christi dilectione lideque perfuncta tormentis, acerbior casu adversarium elisit.

Sed, o puella, prorsus immaculata ac incorrupta! quæ prius quidem religiose exercens, corporis vitia ac libidines mortificasti (imo, ne exstare quidem in te a principio ista permisisti) quæque deinde certaminis palæstra, ipsa quoque membra, in quibus illis vigere comparatum est, putata amisisti ut soli Christo in Spiritu viveres! O Christi sponsa et soror et mater²²! castissimam, quoad licet, Dei Matrem imitata; ac animo quidem in carne ipsa quoque præpurgata, velutque divino quodam semine conceptis Spiritus primitiis, variisque propter illum tormentis enixa, ac quæ Spiritu salutis Christo Domino in corde genito, ad eum C gaudens commigrasti.

O sexus sexum omnem eximie vincens: sexus muliebris in virili sensu. Quinimo natura indolesque hominis in angelica elucens mente atque virtute, quæ igni, ferro omnisque generis tormentis congressa; ac cum postea abscissæ mammæ, manusque ac pedes, evulsique dentes; ac lingua primum, tum cervix cæsa esset, Christum non prodidisti, aut quæ est in illum, fidem mentita es, accipio tenues has sermonum primitias. Quid enim hæc oratio ad tuam virtutem, quam laudant angelorum acies, celebrantque cælestes omnes Potestates? Animum tamen, o incorruptissima! acceptum habens, exsuscita nos de lacu miseriæ et de luto facis, ut quæ Resurrectio sis ac dicaris, veramque Resurrectionem Christum in te refeceris; et statue super petram pedes, animique gressus nobis dirige; ut tuo numine meliorem vitam divinioremque resurrectionem consecuti, gloriam et raudem et gratiarum actionem submittamus, Patri et Filio et Spiritui sancto, in sæcula sæculorum. Amen.

²² Matth. xii, 50.

(77) *Ειρήνης*. Duæ Irenes Græcis pariter Latinisque tabulis celebres; etsi illis parum variantibus, nec liquet cui potissimum a Justiniano erecta celebris illa sanctæ Irenes basilica, cujus Procopius meminit libro i, ac cum qua Nicetas hic Anastasiam comparat.

(78) *Σοφίας*. Sophiæ et filiarum martyrum diem natalem Græci recolunt 17 Septembris. Allis diebus ascriptum Romanæ tabulæ.

νης (77), Αικαθερίνης, Σοφίας (78), καὶ τῶν θυγατέρων αὐτῆς, Πίστειος, λέγω, καὶ Ἐλπίδος καὶ Ἀγάπης· Ῥιψιμίας (79), Φεβρωνίας, καὶ τῶν ἐπομένων αὐταῖς. Τούτων πασῶν Ἀναστασία, ὧν μὲν ὑπερέσχεν, ὧν δὲ κατὰ ταυτὸν ἠνέχθη. Μᾶλλον δὲ, πασῶν ὑπερέσχεν, εἰ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν· τῶν μὲν ἐν πίστει λαμπρῶς εὐδοκίμειν πιστευομένων, τῇ τῆς ἀγάπης ὑπερβαλοῦσα τελειότητι· τὰς ἐν ἀγάπῃ δὲ τελειότητι κλειζομένας, τῇ ὑπερβολῇ τῆς πίστεως νικήσασα. Εἰ βούλει δὲ, πίστει μὲν ὑπερτελεῖ τὰς ἐν πίστει τετελειωμένας, ὑπερβολῇ δὲ ἀγάπης τὰς ἀκραιφνῶς ἀγαπίσας παρευδοκίμει. Πασῶν δὲ νεανίδων ἀγίων κατὰ τοσοῦτον ταῖς θείαις χάρισιν ὑπέρκειται, καθ' ὅσον καὶ πλείοσι καὶ δριμυτέραις ταῖς ὑπὲρ ἀγάπης Χριστοῦ καὶ πίστεως περιπεσοῦσα τιμωρίαις, δριμύτερον κατέβραζε τὸν ἀνταγωνιστὴν.

Ἄλλ', ὦ κόρη πανάμωμε καὶ πανάφθορε, ἡ τῇ ἀσχῆσει μὲν πρότερον τὰ πάθη νεκρώσασα τοῦ σώματος· μᾶλλον δὲ, μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐν σοὶ ταῦτα συγχωρήσασα· τῇ ἀθλήσει δὲ τὸ δεύτερον, καὶ αὐτὰ τὰ μέλη, οἷς ἐνεργεῖσθαι πέφυκε τὰ πάθη, περιαιρεθεῖσα, ἵνα μόνῳ ζήσης ἐν πνεύματι Χριστῷ. Ὁ νόμφη Χριστοῦ καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ, ἡ τὴν ὑπεράγνον, ὡς δυνατὸν, θεομήτορα μιμησαμένη· καὶ ψυχὴν μὲν καὶ σάρκα τῷ Πνεύματι καὶ αὐτῇ προκαθαρθεῖσα, τὴν ἀπαρχὴν δὲ τοῦ Πνεύματος οἶα δὴ σπέρμα θεῖον ἐλλαβοῦσα· καὶ διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ μὲν ποικίλων ὠδινήσασα τιμωριῶν, πνεῦμα δὲ σωτηρίου Χριστὸν Κύριον ἐν καρδίᾳ γεννήσασα, πρὸς ὃν χαίρουσα μετέστης.

Ὁ φύσις ὑπερφυστάτη· φύσις γυναικὸς ἐν ἀνδρείῳ φρονήματι· μᾶλλον δὲ, φύσις ἀνθρώπου ἐν ἀγγελικῇ διανοίᾳ καθορωμένη καὶ δυνάμει· ἡ πυρὶ καὶ σιδήρῳ καὶ παντοδαποῖς μηχανήμασι περιδληθεῖσα· εἶτα μαστοὺς ἀφαιρεθεῖσα· χεῖρας τε καὶ πόδας, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐκκοπεῖσα· γλῶσσαν μὲν πρῶτον, ἔπειτα τὴν κεφαλὴν τμηθεῖσα· τὸν δὲ Χριστὸν οὐ προεμένη, οὐδὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ψευσαμένη, δέξαι τὴν μικρὰν τῶν λόγων ἀπαρχὴν. Τί γὰρ οὗτος ὁ λόγος πρὸς τὴν σὴν ἐστὶν ἀρετὴν, ἣν ἀγγέλων ὕμνοῦσι στρατιαί, πᾶσαι τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐπαινοῦσιν; Ἀλλὰ τὴν πρόθεσιν, ὦ πανακήρατε, προσηκαμένη, ἀνάστησόν ἡμᾶς ἐκ λάκκου ταλαίπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος, ὡς ἀνάστασις οὔσα καὶ καλούμενη· καὶ τὴν ἔντως ἀνάστασιν ἐν σοὶ μυστικῶς ἀναπαύουσα, Χριστὸν· καὶ στήσον ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας, καὶ κατεύθυνον ἡμῖν τῆς ψυχῆς τὰ διαθήματα· ὅπως διὰ σοῦ ζωῆς κρείττονος καὶ ἀναστάσεως τετυχηκότες θειοτέρας, δόξαν καὶ αἶνον καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμψωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(89). *Ῥιψιμίας*. Ripsimix virginis sacræ in Armenia memoriam sub Tiridate rege, a quo ejus frustra tentata pudicitia est, Latini recolunt 29 Sept., Græci 30. Febroniæ item virginis celeberrimæ utrique 25 Junii: ut sicut nobilissimas matronas veteris testamenti, sic et novi clarissimas (Byzantii maxime) mulieres adduxisse Nicetas putandus sit ut omnibus parem aut fere superiorem prædicando Anastasiam, luculentum ei encomium texeret.

AD SANCTORUM EUSTATHII

THEOPISTES AC LIBERORUM

ACTA ANTIQUA EORUMQUE LAUDATIONEM NICETA AUCTORE

FR. COMBEFISII MONITUM *.

Sancti Eustathii et sociorum martyrum, quæ produco, ipsa vere Acta antiqua sunt; quorum auctor, quibus ad ea præfatur, æqualem se (quod ipsum vir plane πολυστον, juxta ac κριτικώτατος; Leo Aflatus, sua illa de Symeonibus eorumque scriptis dignissima luce, mihiq; hætenus deposito tradita diatriba censuerat) sanctis iisdem martyribus serio prodit ac significat. Nec falso eum prodere, indicat ipse character, quem gravissimum atque simplicem, nulliusque interpolantis temeratum manu (quod vel levi conjectura deprehendi queat) vir Christiana simplicitate solertissimus, his indidit. Nec vere de illis, si in manus venissent, dicturum arbitror illustrissimum annalium patrem, quod de iis quæ ipsis versaverat, (Metaphrastis scilicet nomine Latine vulgatis) Christi anno 120, n. 4, ita pronuntiavit: *Putabitis tamen eis multa superaddita esse; sed pro suo candore, mitiori censura illa habiturum: seu potius digna vere tanti martyrii Acta, cujus Romæ memoria egrægiis illustrata monumentis; quin urbe agroque Parisiensi, tutela, pignoribus charissima; quin utroque orbe Christiano in perpetuum florentissima, summeque veneranda; sic augusta, sic plana, sic fuso omni carentia, veneraturum, laudaturum; his, ceu gemma pulcherrima, ac pretiosissima amplissimos Annales suos ornaturum. De illis Metaphrastis nomine sic vulgatis quid sentiam ipse, paucis expedit.*

Dispexi illa attentius; quin mihi, etiam ex altero eminentissimi cardinalis Mazarini probato codice, eadem hæc Latina feci; tantisper offensus interpretis stylo paulo humiliori, ubi auctor illo non male nitet atque assurgit. Addita vix occurrunt, seu alia æ antiquus auctor ediderat. Solemni potius more ejusmodi μεταφράσεων, quædam leviuscule aucta, vel ordine modoque mutata, excepto stylo, appareant; quæ mihi artis solertia, ἀσούτατον potius invexisse, quam ornatum suis præclare radiis micanti operi videretur addidisse. Qua in re major licentia fuit, tum ejus, qui duobus libris Italice, iisque Gallice redditis, Eustathii sociorumque certamen voluit exornare, finxitque in eo plura, tum qui sacras Metamorphoses Gallico idiomate, inque illis Eustathium, produxit. Habuere illi duntaxat Metaphrastea Acta, eaque Latina (nec enim si Græce videntur scivisse), proposita; quæ ipsa, eo quem dixi modo, tractaverit.

Quem produco Nicetam Paphlagonem (Ignatio Constantinopolitano æqualem, illique affectissimum, ac Vitæ ejus Radero editæ auctorem) Eustathium sociosque laudantem, vere unum dicant, sua hæc Laudatoria, præclare in eos oratoris munus obiisse. Habuit ille non Metaphrastea illa, sed antiqua nostra, ipsa suo schemate veneranda atque augusta Acta proposita. Detraxit nihil, auxit, aut immutavit; flosculis rhetoricis, verborum ἐμφάσει, oratoriis luminibus duntaxat illustravit; atque suavius aures tangerent, ac animum caperent, scito quodam lenocinio temperavit, ac composuit. Vir scilicet eo dicendi genere eximius; cujus in singulos quosque apostolos, illustres produco panegyricos; mea, proxime vulganda, jamque umbilicum spectante, *Bibliotheca concionatoria*; quibus certiora quæque, ac Ecclesiarum longa traditione accepta, nihil Abdiam ac apocryphos alios moratus, vir labore strenuus, eloquio clarus comptusque, ac vere βήτωρ, de primis illis Christianæ religionis antistitibus feliciter orat, atque exponit: ut alios ejus panegyricos taceam; inque illis Gregorii τοῦ Θεολόγου, cujus neminem theologiam ac ornamenta reliqua tantis eloquentiæ nervis sicque luculenter existimo laudasse. Faxit Deus ut ubi Latinis meis vocibus paulo dejectior suo illo manipulo minime displicuerit suis ille, Græcisque cultissimis copiosiore messe etiam Anastasiam seniore Hyacinthum Amastrensem, Joannem Chrysostomum, Theclam aliosque laudans, propensius oblectet, ac ad pietatem ædificet.

Actorum nostrorum testis egregius, aureo vere flumine Joannes Damascenus *orat. iii, de imaginibus*; qua ex ipsis bene longam περιχοπήν, ipsis eorum verbis produxit. Refert illa Eustathio venanti oblatam in cervo crucis Christique effigiem, factumque ad ipsum ejus oraculum, quo futuri illi totius stadii propositique certaminis vaticinium habeatur; certa nimirum structura (mira licet casuum eventuumque diversitate; Græci περιπέτειαν vocant; qua lusit egregie Dei providentia), deinceps coherentibus omnibus ad ipsam martyrii metam; ut nedum multa, si vere illa sunt, superaddita, sed et pauca opus totum labefactent ac inficiant. In Damasceni ipso loco commissus hiatus male interpretem egit. Nos sana omnia, meliori codice repræsentamus. Latinis quoque Metaphrastis, Placidæ uxor vitio *Trajana* dicitur, cum Græca melius Τατιανήν, *Tatianam*, habeant. Ipsum Eustathii augustum nomen, ac quo victoriæ videatur ex ipso sacro fonte habuisse oraculum, velut ipso Deo sacerdotis ore indente, futuramque ejus constantiam, ac firmitatem illo contestante, male sibi vulgus in *Eustachium* deformavit; quod ipsum nomen titulus præfert in Vita Surio edita; etsi in margine *Eustathii* emendetur.

* *Illustrium Christi martyrum lecti Triumphii*, Paris. 1660, 8°.

Eustathii meminerunt, seu, ut malunt scribere, Eustachii, etiam Latini, Usuardus et Ado 2 Novemb., si tamen Ado, non ejus appendix; ac quod Romanum vocant Eusebianum. Mirum nullam exstare in Rosveydiano Martyrologio ejus memoriam, si modo illud vere antiquum Romanum est, ac quod sanctus Gregorius papa Romanum indicavit; scribenti Romæ Baronio quam expetitur, tam desideratum, frustrata diligenti adeo rerum ecclesiasticarum indagatori tot fulta adminiculis exquirendi opera: quanquam non raro celebrior aliis locis sanctorum memoria, atque martyrum, quam quibus vivere, seu functi agone sunt. Titulus qui Romæ exstat Eustathii, quam antiquus, me latet: haud certe ille recentior: vel aperienda illius origo, si quis dicti jam Martyrologii, seu etiam Gregorii in libro Sacramentorum, silentio, recentiorem illi Eustathii memoriam, ac cultum contendit. Scripta Romæ, ac Latino scriptore ipsa, qua represento lingua, Acta hæc, ut certo affirmari nequit, sic nihil abhorrere spectatis ejus ætatis Latinorum moribus, ac in iis Christianorum, liquet.

Quæ de Eustathii (olim Placidæ, eoque nomine Josepho clarissimi in bello Judaico) expeditione novissima, sub extremis Trajani temporibus, habent Acta; deque ejus Trajano bellis fatigato desiderata opera, ac veterani ducis industria, consentientissima sunt iis quæ de Trajano, ejusque in Oriente bellis, refert Dio, quibus Assyrios Persasque ita debellavit, ut tamen ii tumultantes, ægre in fide ac officio continerentur: quo ipse nomine expostulat ad senatum. In hos ipsos movisse, ac primum iis studentes Judæos illa indicant, cum postremum, ubi et conjugem recepit, superasse ipsum Hydaspem fluvium memorant, eoque interiorum hostium ditionem pervasisse. Hydaspes enim ille Medus est, de quo Virg. vi Georg., Strabo, Plin., Quintus Curt. alique. Quod ejus suppressum nomen gentilibus, nemo mirum habeat, qui non omnino sit Romæ Romanisque in rebus peregrinus. Abunde fuit Christianæ superstitionis reum obiisse Eustathium, ut ejus memoria illis penitus aboleretur; quando nec tyrannis imperatoribus parceretur, quin latæ illis leges vel expungerentur, vel sequentium imperatorum nominibus censerentur; nec consulibus, quin ex albo consulum ipsorum nomina, non levi publicæ rei damno, temporumque ac contractuum rationis incommodo, delerentur. Si qua igitur præclare bello gesta per id tempus Eustathio, cujus triumphum exceperit hos Phalariticus, morsque extraneis exsecrata, hæc vel legati, vel summi principis nomine, gentis ritu fuerint consignata. Secessio denique Eustathii profligata re familiari, amissisque opibus quibus consulatus ac patritia dignitas sustentanda esset, nihil a Romanis moribus abhorret cum lata olim lege, qui pari usi fortuna essent, seu alia ratione facultates ordini congruas amisissent senatu movendi essent. Hæc mihi strictim; tu, Lector, antiquo hoc monumento frue.

ORATIO XVIII.

Laudatio inclyti martyris Eustathii, Agapii, Theopisti et Theopistes.

Præclarum in victorum choro Eustathium laudabo, tametsi ærumnis flectitur animus: æquum enim ac sanctum, neque id modo, sed et oppido utile atque commodum. Neque enim quia sæculi malis gravamur, idcirco tacebimus; sed quia justum Dei amicos prædicationibus accipere, pro virili nostra laudare non desistemus: nec denique quod Ecclesiarum Dei curis ac sollicitudinibus premamur, egregii martyris celebrationem differemus, sed quia probatissimus ille in ærumnis, probatissimus defungendis pietatis causa certaminibus ac laboribus, quorum etiam nomine cunctis fere majorem martyribus venerationem obtinet, idcirco

S. EUSTATHII ET SOCIORUM ACTA ANTIQUA.

Martyrium sanctorum ac inclytorum Christi martyrum Eustathii, Theopistes, ac liberorum.

Prostat mortalibus ex naturæ ipsa indole propria ad virtutes præstandas adhortatio, atque palæstra, id in proximum conferendum docens, quod velis ab alio in te conferatur, idque demum gratiarum actionis nomine, Deo beneficiorum largitori rependendum, quod ab iis, quos beneficio demerueris, exigas ipse ut rependatur. Quin ex divinis quoque Scripturis, prostant doctrinæ plurimæ; beatorum item ac clarorum virorum gesta inclyta ac facinora; qui plane, animata quedam simulacra, æmulatione virtutum, quibus præclare, egregiaque laude functi sunt, volentibus hæc illorum magistraria sequi, exhibeantur. Perinde igitur mihi constitutum, ut tum veterum heroum præclara gesta

A

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα Εὐστάθιον, Ἀγάπιον, Θεόπιστον, καὶ Θεοπίστην.

Τὸν ἀσιδίμων ἐν ἀθλοφόροις Εὐστάθιον ἐπαινέσομαι, καὶ εἰ ταῖς θλίψεσι κάμπτομαι· ὄσιον γάρ· καὶ οὐχ ὄσιον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον. Οὐ γὰρ ὅτι τοῖς τοῦ βίου κακοῖς βαρυνόμεθα, διὰ τοῦτο σιγήσομεν· ἀλλ' ὅτι ἄξιον τοῦ Θεοῦ φίλους δεξιούσθαι ταῖς ἀναβήσεσι, τῆς κατὰ δύναμιν εὐφημίας οὐκ ἀφεξόμεθα· οὐδ' ὅτι φροντίσι καὶ μερίμναις Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ πιεζόμεθα, τὴν τοῦ μεγαλομάρτυρος ὕμνησιν ὑπερθησόμεθα· ἀλλ' ὅτι δοκιμώτατος ἐν ταῖς θλίψεσιν ἐκεῖνος, δοκιμώτατος ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνίσμασι καὶ πονήμασι, οἷς καὶ πάντων μαρτύρων σχεδὸν σεβασμώτατος ἀναδείκνυται, διὰ ταῦτα τῶν ἐγκωμίων τὸν ἔρανον ὡς ὀφειλὴν καρποφοροῦ-

B

Μαρτύριον τῶν ἁγίων καὶ ἐνδόξων τοῦ Χριστοῦ μαρτύρων, Εὐσταθίου, καὶ Θεοπίστης, καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν.

Πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἐκ φύσεως οἰκελὸν διδασκάλιον πρὸς τὴν τῶν ἀρετῶν κατέρθρωσιν, διδάσκον ἐκεῖνο ποιεῖν τῷ πλησίον, ὅπερ αὐτῆς πάσχειν παρ' ἑτέρου βούλεται· ἐκεῖνό τε ἀποπληροῦν τῷ εὐεργέτη Θεῷ, εὐχαριστίαν, ἧ καὶ αὐτὸς παρὰ τῶν εὐεργετουμένων ἀπαιτεῖ. Πρόκεινται δὲ καὶ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν διδασκαλαὶ παμπληθεῖς, καὶ πράξεις ἀνδρῶν μακαρίων καὶ ἀσιδίμων, οἱ εἰκόνες τινὲς εἰσὶν ἔμφυχοι πρὸς μίμησιν τῶν ἀγαθῶν κατορθωμάτων, τοῖς βουλομένοις ἔπεσθαι ταῖς αὐτῶν ἀρεταῖς. Οὐδὲν οὖν ἤττον προθέμην προθεῖναι ἐγγράφως τῶν ἀρχαίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθίας, καὶ τὰ νῦν ἐν τοῖς καιροῖς ἡμῶν κατορθωθέντα, πρὸς εὐεργεσίαν μὲν τῶν ἀκούοντων, ἐπιστροφήν δὲ τῶν φασκόντων, μὴ

μεν αὐτῷ ἄμα μὲν τὰ αἴσια, τῷ μεγάλῳ τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῇ ἄμα δὲ καὶ ἑαυτοῖς, ἐν τοῖς ὑπὲρ ἐκείνου λόγοις, παράκλησιν τῶν λυπούντων ἱκανῶς χαριζόμενοι.

Δεῦρο δὲ οὖν, ὦ μακάριε τῆς ἀληθείας μάρτυς, καὶ τῶν ἀθλητῶν ἀπάντων ἀγαθοφύστατε καὶ λαμπρότατε. Δεῦρό μοι σήμερον ἐκ τῶν οὐρανίων καὶ νοητῶν κατοικητηρίων ἄμα τοῖς σοῖς ἀγιοτάτοις μέλεσι προσεγγικῶς. Αὐτὸς γίνου τῶν ἡμετέρων βραβευτῆς καὶ διαιρητῆς· καὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ῥάθυμον ἀναζωπύρησον, καὶ τὸ ἀμυδρὸν τῶν ἐννοιῶν καταλάμπρυνον, καὶ τὸ ἀμβλὺ δὲ καὶ νοθρὸν παραθήξῃς τοῦ νοῦ, τὰς ὑπερόγκους ὑμῶν ἀνδραγαθίας καὶ ἀριστείας ἐπιτόμως ὑπόμνησον· καὶ ὑπόσχου τοῖς ἡμετέροις λόγοις εἰς ἀλγεσιν, ὡς ἂν αὐτὸς τε καταφανέστερος εἴης ἔτι μᾶλλον καὶ γνωριμώτερος, εἴπερ τινὲς ἄρα τυγχάνοιεν ἀνεπαίσθητοι τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς ἀγιοσύνης τῆς σῆς· πᾶσι δὲ παράκλησιν ἀγαθὴν καὶ πνευματικὴν ἐμποιήσεως οἰκοδομήν.

Δεῦρο δὲ καὶ ὑμεῖς, ὅσοι πρὸς δόξαν τῶν ὕμνουμένων συντρέχετε· τὴν φλεγμονὴν τῶν ἀτόπων λογισμῶν κατευνάζοντες, καὶ τῆς βιωτικῆς ὀχληρίας τὰς ἐπαναστάσεις ἐκκρούοντες, συνετῶς καὶ πανευλαβῶς ὑπόσχετε τὴν ἀκρόασιν. Ἔστι γὰρ, οὐ τοῖς ἀγνωστοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς καλῶς εἰδένασι δοκοῦσιν, ὠφέλιμος ἡ ἀφήγησις. Ὡς γὰρ τῶν Εὐαγγελίων καὶ τῶν ἱερῶν λογίων ἀπάντων τὰ ἐπισημότατα, συνεχῶς μελετώμενα, καὶ τοῖς εἰδόσιν αὐτὰ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

δύνασθαι νῦν τοιαῦτα κατορθοῦσθαι, οἷα ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις, ἵνα γινώσι πάντες πῶς οὔτε χρόνων, οὔτε καιρῶν δυσχέρεια, οὔδὲ ἀναστροφή ἀπηγορευμένου βίου ἐμπόδιον γίνεται, πρὸς κατορθωσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων· ἐάν γὰρ θελήσῃ τις πρῶτον τῷ φυσικῷ νόμῳ ἐπόμενος, ἔτι δὲ καὶ ταῖς διδασκαλαῖς τῶν προσηρημένων ὁσίων Πατέρων ἀκολουθεῖν, ῥαδίαν εὐρήσει ὁδὸν τῆς ἐναρέτου πολιτείας· οἷοί εἰσι πρὸς διήγησιν καὶ ἡμῖν ἄνδρες, ὧν καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς βίον ἀναγράφω, καὶ τὸν τοῦ τέλους ἔπαινον, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ἔργων ἐπιδείξω.

doctrinas consecetur, ejus disciplinæ viam, quæ virtute nitet, facilem nanciscetur. Ejusmodi sunt, quorum a principio sim vitam conscripturus, finisque laudem ex eorum claris operibus, monstraturus.

Ἐν ταῖς ἡμέραις Τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως, τῆς εἰδωλομανίας κρατούσης, ἣν τις στρατηλάτης, ὄνομα τούτῳ Πλακίδας· γένους τοῦ κατὰ κόσμον ἐπιδόξου, πλούσιος σφόδρα, ὑπερβάλλων πάντας τοὺς ἐνδόξους, ἐν τε κτήμασι καὶ ἀργυρίῳ καὶ ἀνδραπόδοις, καὶ τῇ λοιπῇ περιουσίᾳ. Ἑλληνα δὲ ὑπῆρχε τὴν θρησκευτὴν· τοῖς δὲ ἔργοις τῆς δικαιοσύνης παντοίως ἐκεκόσμητο. Πολεμικώτατός τε ὢν, καὶ δεξιᾷ τύχῃ ἐν πᾶσιν εὐδοκιμῶν. Ἦν δὲ καὶ περὶ τὴν θῆραν σπουδαίος, καὶ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν ἠδέως κυνηγῶν. Ἄλλ' ὁ φιλόανθρωπος καὶ ἀγαθὸς Θεὸς, ὁ πάντοτε τοὺς ἀξίους ἑαυτοῦ δούλους προσκαλούμενος, οὐ παρείδεν αὐτοῦ τὰ εὐπορίας· οὐδὲ ἠθέλησε τὴν ἀγαθὴν καὶ ἀξίαν τοῦ Θεοῦ γνώμην ἀμισθον καταλειφθῆναι, τῷ σκότει τῆς εἰδωλομανίας καλυπτομένην· ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον· Ἐν παντὶ ἐθνεῖ ὁ φοβούμενος τὸν Θεόν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτός αὐτῷ ἔστιν, ἔφθασε καὶ εἰς αὐτὸν τοῖς χρηστοῖς αὐτοῦ σπλάγγνοις τοῦ σώζειν βουλόμενος.

Ἐξεληθόντος οὖν αὐτοῦ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐπὶ τὰ

¹⁰ Act. x, 35.

A laudationis ei symbolum tanquam debitum dependemus; quo scilicet tum præclaro pietatis pugili læta faustaque, tum vero etiam nobis ipsi, quibus eum efferimus, a tristibus atque molestis levamen, quantum satis sit, præbeamus.

Adesdum igitur, o beate veritatis testis, pugilumque omnium nobilissime ac clarissime. Adeste mihi hodie, a cœlestibus ac spiritalibus sedibus accedens, una cum sanctissimis membris tuis. Esto ipse nostrorum arbiter ac iudex; animique nostri segnitiam excitans, obscuras ipsius rationes ac sensa illustra: mentisque hebetudinem ac tarditatem acuens, præmagnifica vestra certamina, resque vobis præclare gestas strictim suggere: nostris denique sermonibus laudationis argumento impendere; quo tum ipse adhuc illustrior efficiaris atque notior (siquidem ulli sunt, quos magnificentie sanctitatis tuæ sensus fugerit), tum bonam cunctis jucunditatem ac spiritalem ædificationem ingeras.

Quin vos quoque adeste omnes, qui ad eorum qui laudis argumento propositi sunt, gloriam concurreritis. Absonarum cogitationum æstum sedantes, curarumque sæculi rebelles motus excutientes, solerter omnique modestia aures accommodate. Est enim narratio, nedum iis qui nesciunt, sed et qui probe videntur nosse, quam utilis. Sicut enim Evangeliorum sacrorumque omnium eloquiorum præstantissima capita, jugiter tractata ac repetita,

scripto consignem, tum eorum qui nuper nostrisque temporibus virtutis laude claruerunt: quo scilicet auditores quidem commodum sentiant; ii vero qui oppido inficiatur, posse nos modo talia præstare, qualia antiquis temporibus, errorem abjiciant; sciantque omnes, neque temporum, neque articulorum molestias, neque vero projectæ vite anteactas rationes impedimento esse, quin præclara quis designet, ac rite virtutem colat: modo enim animo constitutum habeat, ut primum naturalem legem, tumque etiam sanctorum, quos diximus, Patrum virtute nitet, facilem nanciscetur. Ejusmodi sunt, quorum a principio sim vitam conscripturus,

Trajano imperii sceptrum moderante, ac cum insanus simulacrorum cultus late vigeret, fuit quidam magister militiæ, Placidus nomine. Is genere clarissimus erat, ac valde dives; cunctosque inelytos ac claros, prædiorum amplitudine, pecuniæ vi, servorum copioso ambitu, ac substantia reliqua, superabat. Ac quamvis cultu gentilis erat, justitiæ tamen operibus omnino præfulgebat. Vir omnium bellicosissimus, ac qui prospera in omnibus fortuna meretur. Quin et venatui gnavaus incumbens, lubensque quotidie feras insequeretur. Clementissimus vero ac benignissimus Deus, qui semper dignos servos vocet, ejus minime beneficentiam despexit, aut benignum ac mitem, Deoque dignum animum, insani idolorum cultus tenebris obductum, mercedis vacuum, ac in donatum relinquendum duxit. Sed juxta quod scriptum est: *In omni gente qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi*¹⁰, ad ipsum quoque suavissimis visceribus salutem præstare volens, pervenit.

Quadam igitur die venaturus in montibus una

lis etiam qui noverunt, voluptatem creare solent, ac incitamento ad virtutem esse; sic et divini Eustathii ac sociorum vita, quoties memoriæ succurrit, compunctionis atque fidei argumentum animis religiosis existit.

Fuit primum Eustathius civis Romanus: generis autem nobilitate, divitiarum abundantia, gloriæ claritate, quin et corporis decora specie, fortis spiritus præstantia, ingenii subtilitate, prudentiæ copia, adeo sibi imperatorum conciliaverat animos, ut et exercitiis cum magistratu præficerent; summaque bellicæ rei solertia hostibus formidabilem, nec raro maxima adversus illos excitantem tropæa, communi magni Senatus suffragio, magnum supra omnes magistrum militiæ renuntiavissent. Porro vir bonus hac utrinque gnava virtutis exercitator cum esset, ejus partem corpori addictiorem, crassioremq; ac aspectabilem, imperatori pariter atque populis magnifice exhibebat; spiritalem autem, bonæque indolis morum animi affectionem, universorum Conditori addixerat; tametsi tunc adhuc veritatis illustrationum rudis, atque his necdum initiatus erat. Quanquam enim Græcicis vanitatibus occupato animo, nullum tamen opus quod laudem habeat, ac Deo acceptum sit, negligebat: nempe redimendo captivos, afflictos consolando, vindicando quos violaret injuria, pauperes juvando, modisque omnibus omnes strenue demerendo, vir mirabilis, Christi humanitatem atque mandatum æmulabatur, etsi necdum fidei luce aspirantem Je-

ἰδονὴν καὶ παράκλησιν εἰς ἀρετὴν εἰσθεὶν ἐμποιοῦν, οὕτως ὁ Εὐστάθιος τοῦ θεοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ βίος-δόσκιος ἂν ἐπὶ μνήμῃς γίνοιτο, τοῖς φιλοθέοις κατα-νύξεως γίνεται καὶ πίστεως ἀφορμὴ.

Ἐκαῖνος πολιτείας μὲν ἔλαχε πρῶτον Ῥωμαϊκῆς· εὐκλήριζ δὲ γένους, καὶ πλούτου περιουσία, καὶ δόξης περιφανεία, καὶ δὴ καὶ ὄρας σώματος καλλουῆ, καὶ ἀνδρίας πνεύματος ὑπερβολῆ, καὶ διανοίας δξύτητι, καὶ φρονήσεως πυκνότητι, ἐπὶ τοσοῦτον βασιλεῦσι Ῥωμαίων προσφκείωτο, ὡς καὶ τῶν στρατευμάτων αὐτὸν καταπιστεύεσθαι τὰς ἀρχάς· καὶ στρατηγικώτατα τοῖς πολεμίοις ἀντιταξάμενον, καὶ μέγιστα κατ' αὐτῶν πολλάκις ἀναστρεφάμενον τρόπαια, κοινῇ τῆς μεγάλης βουλῆς ψήφῳ, μέγαν ἐπὶ πάντων ἀναβρέθηται στρατηλάτην. Ἀγαθὸς δὲ ὁ ἀνὴρ, καὶ τὴν ἀρετὴν ἀμφοτεροδέξιος ὢν: τὴν σωματικωτέραν μὲν καὶ φαινομένην, τῷ τε βασιλεῖ καὶ τοῖς δήμοις φιλοτίμως ἐπεδείκνυτο· τὴν νοουμένην δὲ καὶ ἀγαθοφυῆ τοῦ τρόπου διάθεσιν τῆς ψυχῆς, τῷ τῶν ὄλων ἀνετίθετο ποιητῇ· εἰ καὶ τῶν τῆς ἀληθείας ἀμύτηος ἐτι τότε καθίστατο φωτισμῶν. Καίπερ γὰρ Ἑλληνικαῖς ματαιότησι προελημμένος, ὁμοῦ οὐδενὸς ἔργου τῶν ἐπαινετῶν καὶ φίλων Θεῷ παρημέλει· ἀιχμαλώτους λυτρούμενος, θλιβεροὺς παραμυθούμενος, ἀδικουμένους δικαίων, πενομένους ἐπικουρῶν, καὶ πᾶσι τρόποις πάντας εὐεργετεῖν ὁ θαυμάσιος ἐσπουδακῶς, τὴν Ἰησοῦ φιλανθρωπίαν ἐμιμεῖτο καὶ ἐντολήν, μήπω τὸν Ἰησοῦν διὰ πίστεως ἔγνωκῶς. Καὶ ὁ περὶ Κορινθίου τῶν Πράξεων ἡ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

cum exercitu, omnique obsequio, egressus, certorum procul armentum pascens conspicatur: distributoque, ut moris est, exercitu, in eos insequabatur. Cuncto autem exercitu indagini intento, apparet illi unus totius armenti longe maximus, per prærupta, ad densiora dumetis loca, ac invia erumpens. Hunc ille conspiciatus, ac capiendi desiderio accensus, cunctis sociis relictis, paucisque militibus committentibus, retro insequabatur. Porro universis fatiscentibus, unus ipse strenue insistebat. Dei autem providentia nec æquo elanguente, ut nec ipso animum despondente, prædamque præsumente, dum diu multumque insequitur, ab exercitu procul abreptus invenitur. Tum cervus præcelsæ rupis arrepto vertice, in eo constitit. Huic ipsi magister militiæ solus, nullo comite prope admotus, fixo gradu circumspectat undique, ac quo tandem modo prædæ compos efficiatur, animo cogitat. Enimvero sapientissimus ac misericors Deus, qui omnis generis vias, ac rationes quibus hominum consulat salutem, adinvenit, prædam cogitantem vicissim præda capit; non sicut Cornelium Petri usus opera, sed velut Paulum persequentem propria illi specie objecta³¹.

Diu autem consistente Placida, ac cum intentis in cervum oculis, ejus magnitudinem miraretur, nec ullus capiendi modus succurreret, ostendit Dominus tale prodigium quod nec abhorreret, nec suæ potentiae magnitudinem superaret. Sed sicut in Balaam, cum sermonem asinæ indidisset, illius arguit dementiam; ita hic quoque in cervi quidem cornibus venerabilis Crucis exstantem figuram, solis ipsos radios fulgore vincentem, ostendit; inter cornua vero, hisque mediam, divini ejus

ἡρῆ θηρεῦσαι μετὰ τοῦ στρατοπέδου, καὶ πάσης τῆς θεραπείας, ὡφθη αὐτῷ ἀγέλη ἐλάφων βοσκομένη· καὶ διαστήσας κατὰ τὸ σύνθημα τὸν στρατὸν, ἐποιεῖτο τὴν κατ' αὐτῶν δίωξιν. Παντὸς δὲ τοῦ στρατοπέδου περὶ τὴν θήραν ἀσχολουμένου, φαίνεται αὐτῷ εἰς τῶν ἐλάφων ὑπερμεγέθους πάσης τῆς ἀγέλης, ὀρμήσας κατὰ τοῦ κρημνοῦ ἐν δασυτέροις τόποις τῆς ὕλης καὶ δυσβάτοις χωρίοις· ὃν θεασάμενος ὁ Πλακίδα, καὶ ἐπιθυμήσας συλλαβέσθαι αὐτὸν, καταλιπὼν πάντας, μετ' ὀλίγων στρατιωτῶν κατεδίωκεν. Ἀτονησάντων δὲ πάντων, μόνος παρέμεινε τῇ διώξει. Κατὰ πρόνοιαν δὲ Θεοῦ, μήτε τοῦ ἵππου ἀτονήσαντος, μήτε δὲ αὐτοῦ πρὸς τὴν σύλληψιν ἀπορήσαντος, ἐπὶ πολὺ καταδιώκειν, μακρὰν εὐρέθη τοῦ στρατοπέδου. Ὁ δὲ ἔλαφος ἐκεῖνος καταλαθὼν ἀκρόρειαν πέτρας ὑψηλῆς, ἐστή ἐπάνω αὐτῆς. Φθάσας δὲ πλησίον ὁ στρατηλάτης, μηδενὸς συνόντος αὐτῷ, ἔστη περισκοπῶν παντοθεν καὶ ἐννοῶν, ποῖω τρόπῳ ἐπιλάβηται τῆς ἐλάφου· ἀλλ' ὁ πάνσοφος καὶ οἰκτιρμῶν Θεὸς, ὁ παντοίας ὁδοὺς πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων ἐπινοήσας, ἀντιθηρεύει τοῦτον ἐν τῇ θήρᾳ· οὐχ ὡς Κορινθίου διὰ τοῦ Πέτρου, ἀλλ' ὡς Παῦλον διώκοντα διὰ τῆς ἰδίας ἐμφανείας.

Ἐπιπολὺ δὲ ἐστῶτος τοῦ Πλακίδα, ἀτενίζοντος μὲν εἰς τὸν ἔλαφον, καὶ θαυμάζοντος τὸ μέγεθος, ἀμηχανοῦντος δὲ πρὸς τὴν σύλληψιν, δείκνυσιν ὁ Κύριος τεράστιον τοιοῦτον, οὐκ ἀπεικός, οὐδὲ ὑπερβαῖνον τῆς αὐτοῦ δυνάμεως τὸ μέγεθος. Ἀλλ' ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Βαλαάμ, λόγον ἐνθεῖς τῇ ὄνῃ, ἠλεγξεν αὐτοῦ τὴν ἀνοίαν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δείκνυσιν, ἐπὶ μὲν τῶν κεράτων τοῦ ἐλάφου, τὸν τύπον τοῦ τιμίου σταυροῦ, ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου διαλάμποντα· μέσον δὲ τῶν κεράτων, τὴν εἰκόνα τοῦ θεοφόρου σώμα-

³¹ Act. x, 1; Act. ix, 5.

βίβλος φησίν, ὡς ἀγνώστως ἐλάτρευε τῷ ζῶντι Θεῷ, διὸ δὴ καὶ τῆς ἀνωθεν κατηξίωτο θεογνωσίας, τοῦτο καὶ ὁ Εὐστάθιος διατέλει ποιῶν· καὶ πᾶσαν ἀγαθὴν ἐργασίαν ἐξ ἀγαθοειδοῦς καρδίας καρποφορῶν, πρὸς τὴν διὰ πίστεως ταύτῃ ὠδοποιεῖτο τελειότητα. Οὐ γὰρ ἀξιὸν ἀληθῶς, τὸν γνησίως περὶ τὴν ἀρετὴν διαπονούμενον, τῆς ἀπιστίας ἀποπνιγῆναι βυθοῖς. Διὸ δὴ καὶ τοῦτον θαυμασίως ὁ Κύριος πρὸς τὴν οικεῖαν γνῶσιν καὶ πίστιν ἐπεσπάσατο.

Ἄρ' οὖν τὸν ἴσον τρόπον τῷ Ἐκατοντάρχη καὶ τοῦτον ὁ Δεσπότης καλεῖ; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τὸν μὲν προσευχόμενον δι' ἀγγέλου φωνῆς πρὸς τὸν μέγαν ἀποστέλλει Πέτρον, τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον διδασθησόμενον· αὐτοπροσώπως δὲ τὸν Εὐστάθιον καὶ οικεῖαις ἀνακαλεῖται φωναῖς. Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς κλήσεως; Περί θῆραν ποτὲ τῶν ἀγρίων ζῶων διαπονούμενον, οὐρανία τοῦτον ἀντεθήρευσε χεῖρ. Καὶ γὰρ τινα τῶν τεθεαμένων ἐλάφων, ὡς μὲν ὠραῖον ἰδεῖν, ὡς δὲ εὐμεγέθη καὶ πλονα κατ' ὀφθαλμοὺς ἐμφαινόμενον δεικνόντα, καὶ πόρρω τῶν συνεξελαυνόντων διὰ τοῦτο γενόμενον· ἔργον δὲ τοῦτο θείας οἰκονομίας, ὡς εἰκὸς ἦν· καὶ ἐν ἐρημίᾳ τινὶ μονώτατον ἀπειλημμένον, τῆς Δεσποτικῆς οὐρανόθεν ἀκοῦσαι φωνῆς. Ἐπέστραπται μὲν γὰρ πρὸς τὸν ἄνδρα τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ζῶον· οὐ πρὸς τῆ κεφαλῇ, τὴν τοῦ Ἰσταυρωμένου, τὸ παραδοξότατον, καταθεαθῆναι μορφὴν· ἐξ οὗ καὶ φωνὴν ἐνεχθῆναι, Ὡ Πλακίδα, λέγουσαν, τί με διώκεις; Ὡ καινῆς κλήσεως! Ὡ

A sum cognoverat. Quodque Actorum liber de Cornelio refert³³, eum, cum nesciret, Dei vivi cultorem exstitisse, eaque ratione etiam fidei illustrationem consecutum esse, hoc nimirum Eustathius præstabat; omnemque boni operis fructum ex boniformi corde proferens, ad fidei perfectionem via ducebatur. Haud enim revera æquum, id is, qui virtuti sincere operam poneret, incredulitatis imo gurgite suffocaretur. Ideirco etiam mira eum Dominus ratione ad suam notitiam atque fidem traxit.

Ergone pari modo ac Centurionem hunc quoque Dominus vocat? Minime gentium: sed illum quidem dum præcæretur angelica voce ad magnum apostolum Petrum destinat pietatis mysterium edocendum; Eustathio autem ipsemet, ac suis ipse vocibus in-clamat. Quisnam vero vocationis modus? Cum aliquando ferarum venatui gnāvus insisteret, cœlestis eum contra manus venata est. E cervis enim quos conspexerat, unum quemdam pulchrum aspectu, præmagnūque, atque opimum obtutibus præsentatum, dum persequitur, eamque ob rem procul a reliquis pariter insequentibus abripitur (ita nempe propensiori Dei, ut par est, consilio agebatur), atque in solitudinem quamdam singularissimus appellitur, Dominicam cœlitus audit vocem. Nimirum conversa in eum admiranda hac bestia, ad ejus caput, Crucifixi novam plane ac insuetam formam conspicit; ex qua ipsa vox rumberetur, dicens, Placida, quid me persequeris? O novam vocationem!

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

τος, ἦν διὰ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν ἀναλαβεῖν κατεδέξατο· καὶ φωνὴν ἐνθαῖς τῆ ἐλάφῳ ἀνθρωπίνην, προσκαλεῖται τὸν Πλακίδα, λέγων αὐτῷ· Ὡ Πλακίδα, τί με διώκεις; Ἴδου ἐνεκεν σοῦ πάρεμι ἐν τῷ ζῷῳ τούτῳ ὀφθῆναι σοι. Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστός, ὃν ἀγνοῶν σέβῃ. Αἱ γὰρ εὐποῖαι σου ἄς ποιεῖς εἰς τοὺς δεομένους, παρέστησαν ἐνώπιόν μου, καὶ ἦλθον ἐμφανίσαι σοι ἑμαυτὸν, καὶ καταντῆσαι διὰ τοῦ ἐλάφου τούτου, καὶ ἀντιζωγρεῦσαι σε, καὶ συστοιχεῖν σε τοῖς δικτύοις τῆς φιλανθρωπίας μου. Οὐ γὰρ ἐστὶ δίκαιον τὸν ἐμοὶ προσφιλῆ, διὰ τῶν ἔργων τῶν ἀγαθῶν, δουλεύειν δαίμοσιν ἀκαθάρτοις. Διὰ τοῦτο γὰρ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν ἐν τῷ εἶδει τούτῳ, σῶσαι θέλων τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, καὶ ἐμφροῦς γενόμενος, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου ἐπὶ τὴν γῆν. Ὄρας δὲ διελθούσης, εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν, ἔστη ἀκριβέστερον ἰδεῖν βουλόμενος τὸ ὀφθὲν αὐτῷ ὄραμα, καὶ φησὶ· Τίς ἡ φωνή, ἀποκάλυψόν μοι ὁ λαλῶν μοι, ἰν' ἀκούσας πιστεύσω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Σύνες, ὦ Πλακίδα. Ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστός ὁ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐκ μὴ ὄντων συστησάμενος· ὁ τὴν ἀδιάκριτον ὕλην διακρίνας· ὁ τὸ φῶς ἀναδείξας, καὶ τὸ σκότος διαχωρίσας· ἐγὼ εἰμι ὁ τὸν ἥλιον εἰς τὸ φῶς κατασκευάσας, καὶ τὴν σελήνην σὺν τοῖς ἀστροῖς εἰς φαῦσιν τῆς νυκτὸς τάξας. Ἐγὼ εἰμι ὁ καιροὺς καὶ χρόνους καὶ ἐνιαυτοὺς καὶ ἡμέρας συστησάμενος. Ἐγὼ εἰμι ὁ τὸν ἀνθρώπον ἐκ γῆς διαπλάσας· ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ γῆς φανεῖς ἐν σαρκί, ὁ σταυρωθεὶς, καὶ ταφείς, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἔγερθεὶς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ στρατηλάτης Πλακίδας, προσέπεσε πάλιν ἐπὶ τὴν γῆν. λέ-

C corporis imaginem, quod nostræ salutis causa benignissimus ipse assumpsit: inditaque cervo humana voce, ad se Placidam vocat, aitque: Placida, quid me persequeris? En adsum tuæ salutis causa, ut tibi in hocce animali, appaream. Ego sum Jesus, quem, cum nescias, colis. Quæ enim beneficentiæ munera confers in egenos, in conspectu meo astiterunt, ac veni, manifestaturus tibi meipsum; cervique hujus specie occursurus, ac vicissim venatu capturus, impensiorisque clementiæ meæ retribus indagine cincturus. Haud enim æquum, ut qui bonorum operum studio mihi amicus sit, impuris dæmonibus obsequio mancipetur. Ideirco enim veni in terram hac tibi conspicua specie, quod humanum genus ut salvum præstem, mihi sit constitutum.

His magister militiæ Placidus auditis, metuque correptus, equo excussus in terram corruit: decursaque temporis mora, in se rediens, sui que compos effectus, stetit, hoc scilicet cogitans, ut objectam visionem diligentius conspiceretur, aitque: Quænam vox, aperi mihi qui mihi loqueris, ut ubi audiero, credam? Ad quem Dominus, intellige Placida: Ego sum Jesus Christus, qui cœlum et terram ex nihilo condidi, ac materiæ indiscretam molem distinxī: qui lucem edidi, ac tenebras separavi. Ego sum qui solem in lucis usuram constitui, lunamque cum stellis, ut nocti splendeant, posui. Ego sum qui tempestates, et tempora, et annos, et dies feci. Ego sum qui hominem e terra formavi; qui humanæ salutis causa in carne apparui; quique cruci affixus, ac sepultus, tertia demum die surrexi. His auditis, magister militiæ Placidus, iterum in terram procidit,

³³ Act. x, 4.

o vocem Sermonis vivi, nova ac insolita ratione in muta personantem animante! Assimilis illa vox, voci magnum pridem Paulum vocanti e cœlis: unusque ac idem est, qui hunc ac illum, iisdemque vocat ex causis. Amborum enim æmulationem acceptam habens, ignorantiam emendavit; velut qui pietatem quidem, at non ex animo ac volentes persequerentur.

O Placida, quid me persequeris? Non enim fas tibi est, ut eum teneas, qui non potest teneri; utve eum qui capi non potest, cursu assequaris: par vero potius, ut a me ipse venatu capiaris, meisque impensioris clementiæ retribus ac indagine tenearis. Sic novæ ac insolitæ formæ spectaculo, vocisque tonitru stupore actum, ac equo excussum, magnoque animi pavore ac formidine percontantem, **E**quisnam es, Domine, audisse, aiunt, ex divina illa ipsi conspecta visione, Esse se Jesum Deum Christianorum; cui operibus quidem obsequeretur, at cujus dispensationis rationem nesciret. Monere deinceps, atque jubere, ad Christianorum ecclesiam ac sacerdotem celerrime pergeret, ex quo mysteriorum impartitionem ac illuminationum emundationem cum tota familia posceret; idque consecutus sciret, totam in ipsum hostis æmulationem concitatam iri: ac fore ut humanam omnem claritatem honoremque amitteret, necnon omnium facultatum jacturam faceret: hortari, animi tolerantia æmulationem vinceret; se, qui respondeat, supernum certo

φωνῆς Λόγου ζῶντος, ἐν ἀλόγῳ παραδόξῳ ἐκφωνηθείσης ζωῆ. Παραπλήσια αὕτη ἡ φωνὴ τῇ πρώτῃ τὸν μέγαν οὐρανόθεν καλοῦση Παῦλον· καὶ εἰς ὁ τοῦτον κάκεινον, καὶ ἐφ' ὁμοίοις καλῶν. Τὸν ζῆλον γὰρ ἐκατέρων προσιέμενος, τὴν ἀγνοίαν ἐπανορθοῦται· ὡς διωκόντων μὲν τὴν εὐσέβειαν, οὐ κατὰ σκοπὸν δέ.

Ὡ Πλακίδα, τί με διώκεις; Οὐ γὰρ σοι θέμις κρατεῖν τὸν ἀκράτητον, οὐδὲ τὸν ἀνάλωτον δρόμῳ καταλαβεῖν· σὲ ζωγρηθῆναι δὲ μᾶλλον ὑπ' ἐμοῦ δεῖ, καὶ τοῖς ἐμοῖς φιλανθρώποις ἐνσχεθῆναι βρόχοις. Τὸν δὲ πρὸς τὴν οὕτω καινοπρεπῆ καὶ ξένην καταπλεγέντα καὶ καταπεσόντα μορφήν καὶ φωνήν, **B** Καὶ τίς εἶ, Κύριε; σὺν μεγάλῳ διαπυθνόμενον φόβῳ ψυχῆς, ἀκοῦσαι λέγεται πρὸς τῆς ὑποφαισεως αὐτῷ θεοσιδοῦς ἐκείνης ὀπτασίας, ὡς αὐτῷ: Ἰησοῦς εἶπεν τῶν Χριστιανῶν ὁ Θεός· ὦ καὶ τοῖς ἔργοις φησὶν αὐτὸν εὐαρεστεῖν, τὸν τῆς αὐτοῦ δὲ λόγον οἰκονομίας ἀγνοεῖν· παρεγγυᾶν δὲ οἱ λοιπὸν τὴν τῶν Χριστιανῶν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν ἱερέα ὅτι τάχιστα καταλαβεῖν· παρ' οὗ τῶν μυστηρίων τὴν μέθεξιν, καὶ τῶν φωτισμάτων τὴν κάθαρσιν, αἰτῆσαι πανοικεῖ λαβεῖν· καὶ λαθόντα εἰδέναι, ὡς ἐξεγερεῖ μὲν ὅλον τοῦ δυσμενοῦς τὸν ζῆλον ἐφ' ἑαυτὸν, ἐκπεσεῖται δὲ τῆς ἀνθρωπίνης δόξης καὶ τῆς τιμῆς, καὶ πάντων τῶν προσόντων αὐτῷ. Καὶ νικᾶν μὲν τῇ καρτεροφυλίᾳ τὸν ἀνταγωνιστὴν παραινεῖ· ἑαυτὸν δὲ εἶναι τὸν ἀνωθεν ὑπερμαχοῦντα, χρημα-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

dicens: Credo in te, Domine, quia tu es Conditor sæculorum, qui errantes convertis; eos qui ceciderant, erigis; eos qui morte extincti fuerant, vita impartis. Ad quem Dominus: Si credis in me, vade in civitatem, et ad Christianorum sacerdotem accede, atque ab eo gratiam, quæ initiatione baptismatis præstatur, quære. Tum Placidas: Placet uxori quoque ac liberis hæc me annuntiare, ut et ipsi in te credant? Ait Dominus: Annuntia, acceptoque per baptismum Christi signaculo, mundabimini ab inquinamentis peccatorum vestrorum: tum vero huc revertere; tibi quoque ipse apparens, quæ futura sunt ostendam, atque salutis mysteria nota faciam.

Facto jam vespere, ac die inclinata, magister militiæ domum cum descendisset, quæ sibi apparuerant magna Christi mirabilia uxori edicere, ac exponere. Vix dum autem expleta narratione, ac relatis quæ in illa dicta acceperat, ad eum statim clamore uxor, Domine mi, Crucifixum vidisti, quem colunt Christiani. Is enim solus verus Deus est, qui signis ejusmodi vocat, eos, qui in ipsum credunt. Auctoque clamore; Miserere mei, ait, Domine mi Jesu Christe, et amborum puella ætate natorum meorum.

Tumque illa viro: Ego quoque superiori nocte eum contuita sum, dicentem mihi: Cras tu, virque tuus, ac liberi ad me venietis, ac scietis, quia ego sum Jesus Christus. Placuit igitur ut tali figura, novoque hoc ac insolito spectaculo in cerebro tibi apparerem, ut meam admirata potentiam, in me crederes. Veni igitur, nocte hæc accedamus, ac Christianorum baptismi compotes elliciamur; cujus vi Christi fideles illi conciliantur. Ad quam Placidas. Id quoque, uxor charissima, qui apparuit, ad me locutus est. Media igitur nocte assum-

Cγων· Πιστεύω εἰς σέ, Κύριε, ὅτι σὺ εἶ ὁ ποιητὴς τῶν αἰώνων, καὶ ἐπιστροφεὺς τῶν πεπλανημένων, καὶ ἀνορθωτὴς τῶν πεπτωκότων, καὶ ζωοποιὸς τῶν τεθνατωμένων. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Εἰ πιστεύεις εἰς ἐμέ, ἀπελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ πρόσελθε τῷ ἱερεῖ τῶν Χριστιανῶν, καὶ ζήτησον παρ' αὐτοῦ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος χάριν. Λέγει ὁ Πλακίδας· Κελεύεις ἀπιγγεῶν ταῦτα τῇ γυναικὶ μου, καὶ τοῖς τέκνοις μου, ὅπως καὶ αὐτοὶ πιστεύσωσιν εἰς σέ; Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Ἀπάγγειλον αὐτοῖς, καὶ δεξιόμενοι τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα διὰ τοῦ βαπτίσματος, καθαρισθήσεσθε ἀπὸ τῶν μολυσμῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν, καὶ ἔλθε ἐνθάδε, καὶ ὀφθήσομαί σοι, καὶ ὑποδείξω σοι τὰ μέλλοντα, καὶ φανερώσω σοι τὰ τῆς σωτηρίας μυστήρια.

Καταθὰς δὲ ὁ στρατηλάτης ὀψίας λοιπὸν ἤδη γεγεννημένης, ἤρξατο διηγέσθαι τῇ γυναικὶ αὐτοῦ τὰ μεγάλα θαύμασια τοῦ Χριστοῦ. Ὡς δὲ συνετέλεσε διηγούμενος τὴν ὄρασιν καὶ τὰ λεχθέντα αὐτῷ διὰ τῆς ὀπτασίας, ἀνεβόησεν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα· Ὡ κύριέ μου, τὸν ἐσταυρωμένον εὐραχας, ὃν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται. Αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός, ὁ διὰ τοιούτων σημείων προσκαλούμενος τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Καὶ ἐπιπλεῖον ἀναβοήσασα, λέγει· Ἐλέησόν με, Κύριέ μου Ἰησοῦ Χριστέ, καὶ τὰ δύο μου νήπια.

Καὶ λέγει τῷ ἀνδρὶ· Ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ κάγω ἐθεασάμην αὐτὸν λέγοντά μοι· Αὐριον σὺ, καὶ ὁ ἀνὴρ σου, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν, ἐλεύσεσθε πρὸς με, καὶ γνώσεσθε, ὅτι ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς Χριστός. Ἐβουλήθη ὅν ἐν τοιούτῳ σχήματι, καὶ τῷ παραδόξῳ θεάματι, διὰ τοῦ ἐλάφου σοι ὀφθῆναι, ἵνα θαυμάσασα τὴν δυνάμιν μου, πιστεύσης εἰς ἐμέ. Δεῦρο οὖν, ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ πρόσελθωμεν, καὶ τύχωμεν τοῦ βαπτίσματος τῶν Χριστιανῶν. Διὰ τοῦτου γὰρ οἰκειοῦνται αὐτῷ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Πλακίδας· Τοῦτο, γύναι, καὶ ἐμοὶ εἶπεν ὁ

τιζων πληροφορεῖ· καὶ εἰς τὴν προτέραν μὲν ἐπὶ A auxilium polliceri, ac fore ut pristino tandem honori restitutum, justitiæ sertis donet atque redimat.

Τὸν δὲ ταῦτα χρηματισθέντα καὶ πιστευκότα, καὶ οἰκοὶ γενόμενον, ἀναθεῖναι μὲν τῇ γυναικὶ πάντα, οὐκ ἐπικοπῆναι δὲ τῆς προθέσεως· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ θερμότερον περὶ τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀνάληψιν διαναστῆναι πρὸς αὐτῆς, ἅτε δὴ καὶ αὐτῆς ὁράμασι θεοῖς καὶ κλήσεσιν ἤδη πρὸς τὸν Κύριον ἐξισταμένης καὶ προθυμουμένης. Οὕτω τοῦ τῆς παλιγγενεσίας ἅμα τοῖς ὄυσι τέχνους οἱ τρισμαχάριοι κατηξιούντο λουτροῦ· καὶ οὕτω μυστικῶς τὸ τῆς ἀληθείας μυστήριον διὰ τοῦ παναγίου Πνεύματος ἐγκολπωσάμενοι, καὶ κατὰ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον ὅλον εἰσοικισάμενοι τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ τῆς θείας γλυκύτητος χάριτι ἠγαλλιῶντο. Τοῖς ἐν τῇ ἐρήμῳ δὲ B que vir mirabilis, divinis nuper in deserto oraculis sacrarum meditationem Scripturarum componens, ac cum doctrina atque adhortatione Spiritus quotidie ædificaretur, fortiter magnoque ac fidenti animo ad belli cum hoste procinctum atque conflictum instruebatur. Hæc Eustathii fidei exordia, hæc ejus facinorum præexercitamenta; hæc conjugis optimæ Theopistes, Agapiique ac Theopisti sacrorum, Christi que novorum militum, præludia: inque eum modum deponentes veterem hominem, ac cum nominibus commutata disciplina, animique rationibus, novum illum quique secundum Deum creatur, in sanctitate et justitia induerunt. κτιζόμενον ἐν ὁσιότητι περιεβάλλοντο καὶ δικαιοσύνη.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ὀφθαίς μοι. Μεσοῦσης δὲ τῆς νυκτὸς λαθραίως λαθόν- C ptis clanculum ambobus liberis, paucisque adeo famulis, seorsim soli ad sacerdotem adierunt, totamque visionis quæ obtigerat, rationem illi edixerunt; professi denique credere se in Dominum Jesum Christum, eo ministro signaculo donari quod in Christo est, rogaverunt. Ingenti ille affusus gaudio, inque Domini nostri Jesu Christi laudes effusus: *Qui vult omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire* ²¹, assumptos illos catechismo instituit, exposito fidei mysterio; institutosque in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, tinxit; Placidam quidem mutato nomine, Eustathium vocans; uxorem, Theopistem; similiter quoque liberos, majorem natu, Agapium; secundum vero, Theopistum. Postremo impartitos sacrosancto corpore, ac sanguine Domini nostri Jesu Christi, a se illos dimisit, ita monens, Deus ac Christus erit vobiscum, suumque vobis clementissima bonitate, tribuet regnum. Novi enim esse super vos manum Domini. Vos autem, cum versari vos in paradiso voluptatis contigerit, mementote animæ meæ (mei scilicet Joannis). Ita rogo.

Πρωίας δὲ γενομένης, λαθὼν ὁ Εὐστάθιος ὀλίγους ἵππους μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος· καὶ ἐγγίσας τῷ τόπῳ ἐν ᾧ τὴν ὄρασιαν ἐώρακεν, ἀπέστειλε τοὺς στρατιώτας αὐτοῦ, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν ἐκζητῆσαι θήραμα· καὶ μόνος ἀπομείνας μικρὸν, προσῆλθεν αὐτὸς εἰς ὃν ἔδει ἐγγίσει τόπον, καὶ ὄρᾳ τὸν τύπον τῆς δειχθείσης αὐτῷ ὀρασίας τὸ πρότερον· καὶ πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, ἔδοξα, Δέομαί σου, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ· ἔγνωκα γὰρ ὅτι σὺ εἶ ὁ

²¹ I Tim. II, 4.

Quia vero sic spiritaliter, menteque instructi A erant, atque parati, ut omnem Christi causa imper- turbate laborem lataturi essent, vide, quæso, qui magnorum horum certaminum spectator, ac sermonum auditor existis, quanta eis ab eo qui tentat tentatio confletur. Primum lues quædam noxia servos ancillasque invadens, quidquid obsequio addictum erat, domique famulabatur, brevi temporis mora absumit. Tum adversus boves et equos, cunctaque pecitus jumenta grassata lethifera ipsa lues noxaque, pari ratione exstinguit ac necat.

In his streuui Dominum collaudantes, animique candore gratias agentes, ad vicinas tantisper (quas habebant) ædes, inde forsitan refrigerii aliquid a malis ingruentibus sibi fore arbitrati, recedunt. B Secessisse impii quidam ac scelerati cum advertissent, repentina in ædes impressione, eorum omnem substantiam abstulerunt. Ac vero aspectu mirabile quod ita evenerat. Qui enim innumera- bili satellitio prætor stipabatur, derepente singula- rissimus in angulo sedebat, cui ne unius quidem ad obsequium famuli opera concessa esset. Quique adeo heri auro, argento omnique vasorum magni- ficentia, necnon servorum ambitioso omni famu- latu conspicuus longeque spectabilis erat, cunctis hodie amissis, extremam pauperiem ac egestatem summa felicitate commutaverat; exque uxore ac geminis dumtaxat pendeus puerulis, non iam

Ἐπει δὲ οὕτω μὲν ὠπλίσθησαν νοητῶς, οὕτω δὲ παρασκευῆς εἶχον, ὡς ἔτοιμοι εἶναι πάντα πόνον ἀτα- ράχως οἰσεῖν ὑπὲρ Χριστοῦ, ὅρα δὴ μοι πῶς ὁ τῶν μεγάλων τούτων ἀγώνων θεωρητῆς, καὶ τῶν λόγων ἀκροατῆς, οἷον αὐτοῖς πρὸς τοῦ πειράζοντος πειρα- τήριον συρρήγνυται. Πρῶτον μὲν λοιμὸς τις κατὰ τε τῶν παίδων καὶ παιδισκῶν ἐπισκήψας ὀλέθριος, πᾶν τὸ περὶ αὐτοὺς θεραπευτικὴν καὶ οἰκίδιον, ἐν βραχεῖ ἀναλίσκει καιρῷ. Ἐπειτα κατὰ τε βοῶν καὶ ἵππων, καὶ κατὰ πάντων ἄρδην τῶν κτηνῶν θραύ- σις ὀλεθροφόρος ἐπεισφρήσασα, τὸν ἴσον ἐξαναίρει τρόπον.

Ἐπὶ ταῦτοις οἱ γεννάδαι τὸν Κύριον εὐλογῆσαντες, καὶ τὴν εὐχαριστίαν εὐγνωμοσύνη ψυχῆς ἀναπέμ- φαντες, μικρὸν τῆς οἰκίας ἑαυτῶν ὑποχωροῦσιν, ἀνα- φύξιν τυχὸν βραχὺ δόξαντες ἐκ τῶν ἐπικαιρέμων ἀνιερῶν. Τούτων δὲ τὴν ὑποχώρησιν ἄνδρες τινὲς παρατηρήσαντες ἀσεβεῖς, καὶ ἄφνω καταδραμόν- τες τῆς οἰκίας, ἅπασαν τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς ἀφεί- λαντο περιουσίαν. Καὶ ἦν ἰδεῖν θαυμαστὸν θνητοῖς τὸ γινόμενον. Ὁ γὰρ ὑπὸ μυρίων δορυφορούμενος στρατοπεδάρχης, ἐξαπίνης ἐκάθητο μονώτατος ἐπὶ ἐσχάτιᾳ, οὐδ' ὅσον ἐνὶ παιδαρίῳ λειτουργεῖσθαι συγ- χωρηθεῖς· καὶ ὁ χθὲς χρυσίῳ καὶ ἀργυρίῳ, καὶ πά- ση πολυτελείᾳ ἀκευῶν, καὶ πάσαις τῶν ὑπηρετου- μένων αὐτῷ περίθλεπτος φιλοτιμίαις, σήμερον ἀπάν- των ἐκπεπτωχῶς· ἐσχάτην δὲ πενίαν καὶ ἀπορίαν ἄκρας εὐδαιμονίας ἀμειψάμενος· καὶ γυναικὶ δὲ καὶ νηπίοις μόνοις σαλεύων θυσιῶν, εὐ μᾶλλον παρακαλοῦ-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

et Filium, et Spiritum sanctum: nuncque venio obsecrans intemeratam deitatem tuam, ut mihi ea manifestes, quæ es pollicitus. Ad quem Dominus: Beatus es, o Eustathi; quod gratiæ meæ lavacrum, meam indutus immortalitatem, susceperis. Nunc, itaque nequissimum vicisti. Nunc eum seduxisti, cujus astu seducebaris. Nunc hominem, qui cor- rumpitur, exuisti; nullique obnoxiam tentationi manentem in sæculum sæculi induisti. Nunc elu- cescet fidei facinus: diabolus namque quod ipsum reliqueris, acri in te iracundia exarsit, omnemque adversum te machinam movere satagit. Tentatio- nem sustineas oportet, quam si sustinueris, victo- riæ coronam reportabis. Ecce enim in hunc usque diem sæculi hujus, temporanearumque rerum, ac di- vitiarum functionibus clarus effulsisti. Necesse igitur est, ut a vana hac sublimitate deficiaris, ac spirita- libus rursus divitiis sublimeris. Ne ergo formidaveris, neque sæcularem gloriam attendens, qua præfulsisti, diffidentia abducaris: sed sicut militiæ munia obiens, præclara mortalibus videbaris designare facinora, hoc enitens ut gratiam inires terreni principis ac impera- toris: sic quoque nava operam, ut adversus diabolum strenue dimicans, mihi Regi immortalis serves fidem; hisque adeo extremis temporibus Job alter in tentationibus eniteas, ac diaboli clarus trium- phis. Vide igitur ne forte cogitatio aliqua maledi- centiæ in cor tuum ascendat. Posteaquam enim depressus in humile fueris, veniam ad te, ac rur- sus in pristinam gloriam te restituam. Atque his Dominus dictis, in cælos ascendit: hoc abunde addens: Nunquid igitur placet, ut statim propositam tibi tentationem, an in horum line dierum, excipias? Ad quem Eustathius: Quæso, Domine, nisi transire possunt, quæ de nobis definita sunt, ut nunc potius excipere nos tentationem jubeas, atque virtutem ad ea

C Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, καὶ πιστεύω εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ νῦν ἤκω δεδόμενος τῆς ἀχράντου σου θεότητος, ὅπως γνωρίσης μοι, ἅπερ ἐπηγγέλω. Καὶ λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος· Μακάριος εἶ, ὦ Εὐστάθιε, ὅτι ἐδέξω τὸ λουτρὸν τῆς χάριτός μου, ἐπαμφιασάμενός μου τὴν ἀθανάσιαν. Νῦν οὖν ἐνίκησας τὸν πονηρὸν. Νῦν ἐπάτησας τὸν ἀπατήσαντά σε. Νῦν ἀπεδύσω τὸν φθαρτὸν ἄνθρω- πον, καὶ ἐνεδύσω τὸν ἀφθαρτον, τὸν διαμύνοντα εἰς αἰῶνα αἰῶνος. Νῦν τῆς πίστεως δειχθήσεται τὸ ἔρ- γον, ἐπειδὴ περ φθόνῳ κεκίνηται κατὰ σοῦ ὁ διά- βολος, διότι ἐγκατέλιπες αὐτὸν, καὶ σπουδάζεις πᾶ- σαν ἐπίνοιαν κατὰ σοῦ κινήσαι. Δεῖ σέ τινα πειρα- σμὸν ὑπόμειναι, ὃν ἐὰν ὑπενέγκῃς, κομίση τὴν στέ- φανον τῆς νίκης. Ἴδοὺ γὰρ ὑψώθης ἕως τοῦ νῦν ἐν ταῖς πραγματείαις τοῦ βίου τούτου καὶ τοῦ πλούτου τούτου προσκαίρου· δεῖ οὖν ταπεινωθῆναι σε ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ ματαιίου τούτου, καὶ αὐθις πάλιν ὑψωθῆναι σε ἐν τῷ πνευματικῷ πλούτῳ. Μὴ οὖν δει- λαωρήσης, μηδὲ ἀπιστήσης πρὸς τὴν ὑπάρξασάν σοι κοσμικὴν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ πολεμῶν ἀνθρώ- ποις ἀριστεύων ἐφαίνου, τῷ βασιλεῖ ἀρέσαι τῷ ἐπι- γείῳ σπουδάζων· οὕτως καὶ κατὰ τοῦ διαβόλου ἀν- δραγαθῆναι σπουδάσον, ἐμοὶ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ τὴν πίστιν φυλάσσων, καὶ ἐν τοῖς καιροῖς τούτοις ἄλλον Ἴωβ ἀναδειχθῆναι ἐν τοῖς πειρασμοῖς, καὶ νικητὴν τοῦ διαβόλου. Ὅρα οὖν μήπως ἐν τῇ καρ- δία σου λογισμὸς τις δυσφημίας ἀναβῆ. Ὅταν γὰρ ταπεινωθῆς, ἐλεύσομαι πρὸς σέ, καὶ πάλιν ἀποκατα- στήσω σε ἐν τῇ προτέρα σου δόξῃ. Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Κύριος, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, λέγων τῷ Εὐ- σταθίῳ· Νῦν οὖν βούλει δέξασθαι τὸν προκειμένον σοι πειρασμὸν, ἢ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων; Λέγει ὁ Εὐστάθιος· Δέομαι σου, Κύριε, εἰ οὐκ ἔστι παρελθεῖν τὰ ὠρισμένα ἐφ' ἡμῖν, νῦν μᾶλλον δέξα- σθαι ἡμᾶς τὸν πειρασμὸν κέλευσον, καὶ ὁδὸς δύναμιν

μενος, ἢ τῇ περὶ αὐτοὺς εὐπλαγχνία καὶ συμπαθεία A
δακνόμενος τὴν ψυχὴν καὶ διαπονούμενος.

Τί οὖν οἱ μεγαλόφρονες ἐκεῖνοι καὶ ὄντως ἀθρω-
τοι τοῦ Θεοῦ; Ἄρα λόγον ἀφῆχαν οὐκ εὐαγῆ πρὸς
Θεόν, ταῖς ὑπερβολαῖς οὕτω πιεζόμενοι τῶν κακῶν;
ἢ χεῖλεσι μὲν οὐχ ἤμαρτον, διανοία δὲ πρὸς ἀτό-
πους ἐξήγοντο λογισμούς; ἢ τούτων μὲν οὐδέτερον,
πρὸς τὸν βασιλέα δὲ καὶ τοὺς ὑπάτους Ῥωμαίων
καὶ στρατηγούς ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι, λύσειν ἠτοῦντο
τῶν δυσχερῶν; Οὐδὲ μὲν ὡς ἀρχαῖοι δὲ, καὶ οὐχ ὡς
ὄψιμαθεῖς τοῦ Εὐαγγελίου μαθηταί, περὶ τῶν παρόν-
των διαβουλεύσασθαι, εὐχαριστοῦσι μὲν τῷ Κυρίῳ,
μάλα φαιδρῶ καὶ γεγανωμένῳ παραστήματι τῆς ψυ-
χῆς, τῆς ὑπαρχόντων ἕνεκεν ἀποβολῆς· τὰ εἰκότα δὲ
προσευξάμενοι, καὶ τὴν ἐν τοῖς λυπηροῖς ὑπομονὴν
αἰτησάμενοι, ἀναλαμβάνουσι μὲν τοὺς δύο νηπίους· B
οὐδὲν γὰρ ἄλλο τῶν ὑπόντων ὑπολέλειπτο· τῆς οἰ-
κειας δὲ πόλεως ἀφορμηθέντες, τὴν ἐπ' Αἴγυπτον
κατηυθύνοντο πορείαν.

Ἔδει δὲ αὐτοὺς διὰ θαλάσσης περᾶν· καὶ ἐπειδὴ
πέρας αὐτοῖς εἶχεν ὁ πλοῦς, καὶ ἡ ναῦς ἐπὶ τῆς
ἀκτῆς· καὶ τοῖς πλωτῆρσιν ἐκβαλεῖν καιρός· καὶ τὸ
ναῦλον ὁ ναύκληρος ἐπραττεν· καὶ ὁ Εὐστάθιος τότε
δὴ, τότε τῆς θαλάσσης ἀργαλεωτέρᾳ περιπίπτει τρι-
κυμία. Ἀφηρέθη γὰρ πρὸς τοῦ ναυκλήρου τὴν γα-
μετήν, ἢ μόνη τούτῳ παραμύθιον παρείπετο· πρό-
φασιν μὲν, ὡς οὐκ ἔχων ἀποδοῦναι τὸ ναῦλον· τὸ
ἀληθές δὲ, ὅτι ἔρωσ ἐκεῖνον εἰλήφει τὸν βάρβαρον
οὐκ εὐαγῆς, τῇ ὥρᾳ τῆς σώφρονος ἐπιραινόμενον.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ὕπνευγαλὶν τὰ ἐπαγγελλλόμενα, ἵνα μὴ λογισμός τις C
ὕπελθῶν, σαλεύσῃ τὴν διάνοιαν ἡμῶν ἀπὸ τῆς εἰς σὲ
πίστεως. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος, Ἄγωνίζου,
καὶ ἴσχυε· οὐ γὰρ νικήσει σε πονηρὸς λογισμός. Ἡ
γὰρ χάρις μου ἔσται μεθ' ὑμῶν διαφυλάττουσα ὑμῶν
τὰς ψυχάς.

Κατελθὼν δὲ ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν
οἰκίαν, ἀπήγγειλε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, τὰ λαληθέντα
αὐτῷ ὑπὸ Κυρίου· καὶ κοινῇ κλίναντες τὰ γόνατα
αὐτῶν, προσεκύνησαν τῷ Κυρίῳ, καὶ ἐδέοντο αὐτοῦ,
λέγοντες· Τὸ θέλημά σου, Κύριε, γενέσθω ἡμῖν.

Ὀλίγων δὲ ἡμερῶν διελθουσῶν, συνέβη νόσον
λοιμῶνικὴν ἐνσκήψαι τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ τελευτῆσαι
πάντας τοὺς παῖδας αὐτοῦ καὶ τὰς παιδίσθας. Τού-
του δὲ γενομένου, ἦσθετο ὁ Εὐστάθιος, τὸν προμηνη-
θέντα αὐτῷ πειρασμένον εἶναι, καὶ εὐχαρίστως δεξά-
μενος, παρεκάλει τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ μικροψυ-
χῆσαι. Καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ χρόνον, ἐφθασε κατὰ
τῶν ἔππων καὶ τῶν ἄλλων κτηνῶν ἀπάντων· καὶ πα-
ράχρημα ἀπέθανε πάντα τὰ κτήνη τὰ προσόντα D
αὐτῷ. Καὶ οὕτως δεξάμενος ταύτην τὴν πληγὴν εὐ-
χαρίστως, ἀναχώρησε τῆς οἰκίας αὐτοῦ λεληθότως
ἅμα τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς τέκνοις εἰς ἀνακεχω-
ρισμένον τόπον. Καὶ θεασάμενοι τινες τῶν κακούργων
τὴν ἀναχώρησιν αὐτῶν, ἐπελθόντες νυκτὸς, διαρπά-
ζουσι πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς, ἐν τε χρυσίῳ καὶ
ἀργυρίῳ καὶ ἱματισμῷ, ὡς μηδὲν ὑπολιπέσθαι τῆς
οὐσίας αὐτῶν πλην ὧν περιεθέβληντο. Ταῖς τοιαύταις
δὲ συμφοραῖς, καὶ ἐπηρείαις πάσα ἡ λοιπὴ περιου-
σία αὐτῶν καὶ ὑπαρξίς εἰς ἀνυπαρξίαν κατέληξε.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ὀρμωτολοῦς ἑορτῆς
επιτελουμένης ἐπινικίου τῆς κατὰ τῶν Περσῶν νίκης,
καὶ χαρμονῆς μεγίστης, ὡς εἶδος, ἑορτάζειν συνέβαινε
καὶ τὸν βασιλέα. Ἔδει δὲ καὶ τὸν στρατηλάτην πρὸ
πάντων παρεῖναι τῇ ἑορτῇ, ὅσα τε στρατηλάτην
ὄντα, καὶ πρῶτον τῆς συγκλήτου· καὶ ἐζητεῖτο, καὶ

A animo recreabatur quam miseratione in ipsos ac
condolentia mordebatur direque conficiebatur.

Quid igitur, magnanimes illi ac vere homines
Dei? Ergone sermonem non sanctum ac abhorren-
tem, tanta malorum exsuperantia pressi, in Deum
emiserunt? Aut non peccaverunt quidem labiis;
mente tamen ut turpia absoneque cogitarent, tra-
hebantur? Vel neutrum quidem; at se imperatori
consulibusque Romanis ac praetoribus commen-
dantes, liberari malis flagitabant ac exitebantur?
Haudquaquam: quin imo tanquam veterani, non
ut tirones Evangelii discipuli deliberantes, certa
admodum atque hilari animi constantia, amissa-
rum causa facultatum Domino gratias agunt;
exque muneris ratione precati, ac patientiam in
adversis petentes, infantes duos (quippe cum ex
universa substantia aliud nihil eis reliquum esset)
assumunt, atque patria discedentes, iter recta in
Aegyptum contendunt.

Necesse vero erat mare transmittere: quodque
jam absoluta navigatione, navis litus teneret, ac
vectoribus tempus exeundi esset; avidusque nau-
clerus portorium peteret; tunc plane, tunc in
graviorem mari porcellam Eustathius illisus est.
Ablata namque a nauclero conjux est, quæ una
solatio reliqua erat. Praetextus hic vertebatur,
quod ille nauulo reddendo non erat: re ipsa autem,
quod amor libidinosus, castæ feminæ formam in-
sane depereuntem barbarum cepisset. Sed et hæc

C sustinenda quæ indicta fuerint, benignus indulgeas,
ne qua subiens cogitatio, animum nostrum a tua tide
secutiat. Ad quem Dominus: Decerta, et esto ro-
bustus: nulla enim te superabit prava cogitatio.
Erit namque vobiscum mea gratia, quæ animas
vestras custodiat.

Descendens itaque de monte, ac domum ingres-
sus, uxori nuntiat, quæ a Domino dicta acceperat;
pariterque in genua provoluti, Dominum adoravere;
ac orantes aiebant: Contingat nobis, Domine, vo-
luntas tua.

Non plures fluxerant dies, cum sæva lues Eu-
stathii domum invadens, servos illius omnes, ac
ancillas exstinxit. Id ubi accidisset, sensit Eusta-
thius prænuntiatam hanc esse tentationem, gra-
toque suscipiens animo, strenue uxorem adhorta-
tur, ne pusillo animo fiat. Tum brevi eadem adver-
sus equos ac reliquum omne pecus processit; sta-
timque quidquid in censu jumentorum erat, interi-
riit. Sicque hac quoque plaga grato in Deum animo
accepta, clam domo cum uxore, ac liberis exce-
dens, in locum semotiorem recessit. Ea comperta
secessionem, facinorosi quidam ac nequissimi, noctu
irrupentes, omnem eorum substantiam, quidquid
in auro, argento, indumentis positum erat, late diripiunt,
nullo relicto exceptis duntaxat vestibibus
quibus tecti erant, hisque arumnis ac cladibus re-
liqua eorum abundantia, ac substantia in nihilum
cessit, penitusque evanuit.

Eo tempore publicum victoriæ festum, ac gau-
dium maximum, ex more superatis Persis agente
civitate, contigit etiam imperatorem illi interesse.
Sed et magistrum cum primis militiæ, pro mune-
ris scilicet ratione, ac quod senatus princeps esset,
par erat adesse. Quærebatur igitur, nec usquam

nequissimi injuria, omnium dirissime pugilem discrucians erat. Nam steterat ille quidem diu obsecrans, ac lacrymis orans, fletuque uxorem dimitti rogitan: at durus ille inflexique animi fortiter tenebat. Barbarica enim crudelitas, dæmoniaco consorta æstro, ut confringatur, una Omnipotentis dextera opus habet; quæ et illo brevi post sublato, incontaminatam atque liberam beatæ feminæ vitam largita est.

Tunc vero se quoque ipsum vir beatus in periculum adductum videns, ne barbari sævitia in mare mitteretur, uxorem quidem invitus relinquens, ambo autem charissima pignora in humeros tollens (o quoties ad eam vertens faciem! quam acerbe ejulans, recentique memoria dolens animo, ac contabescens!) ad quemdam fluvium venit. Ille porro acerbissima visceribus ac gravissima impacta plaga. Quisnam apte sermo dolorem affectumque expresserit? Quisnam vero qui istarum tentationum oculis siccis meminerit? Ego sane quoties historiam legerim, illic me animo versari certo arbitror, ac tanquam recentem affectum casumque sentio; corde angor, contorquentur viscera, lacrymis misceor atque compungor, velut sub aspectum fabula præsens ageretur: ac mihi palam conspiciere videor, magnum illum ante certamen pugilem; unum quidem charissimorum pignorum in humeros sublato (quod ambo simul non posset)

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

inveniebatur. Omnes itaque tenebat stupor, quod uno temporis momento, eorum quæ possederat, nihil in censu illi remansisset. Indoluit igitur imperator, ac senatus omnis casus acerbitate, cunctique rem vehementius admirabantur. Tunc autem uxor ad Eustathium: *Quandiu hic manebimus, Domine mi? Veni, assumptis ambobus parvulis, quos dumtaxat residuos habemus, hinc emigremus, cum notis omnibus opprobrium facti simus. Per noctis itaque silentia ambos pueros cum sustulissent, Ægyptum cogitantes, iter arripiunt. Bidui autem emenso spatio, in mare incurrunt; inventoque in statione navigio, maris itinere profecturi conscendunt. Accidit vero, ut et nauclerum hominem barbarum, ferocem, crudelem nanciscerentur. Conscensa itaque scapha, enavigabant. Porro nauclerus, Eustathii uxoris aspectu, elegantissima forma delectatus, ejus acrius amore exarsit: inter quæ mare trajicientibus, vecturæ mercedem ararus exquirat. Cumque ejus solvendæ per penuriam facultas deesset, Eustathii sibi uxorem retinet: id nempe prætexens (non solutam scilicet mercedem nauticam), reipsa autem hanc omnem fabulam ludens, ut eam secum, ac vitæ sociam haberet. Nec ut redderet, in animum inducebat. Cumque diu contradicens Eustathius, atque obsecrans nauclero obtunderet, annuit ille nautis, ut in mare projiciant. Eustathius detectis insidiis, uxorem invitus reliquit; assumptisque ambobus parvulis, lugens procedebat, quiritansque, ac dicens: *Væ mihi, vobisque filioli, quod mater alienigenæ tradita sit.**

Dum vero gemitu ac animi lacrymis iter prosequitur, fluvius occurrit; quem utroque onustus puero, exundantibus aquis transmittere, prudens formidavit. Sublato igitur in humeros altero, alterum ipso loco in ripa fluminis reliquit. Quo transmissio, exque altera fluminis ripa humi collocato,

A Ἐπήρεια δὲ καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ, πάντων βιαίωτερον μᾶλλον τὸν ἀγωνιστὴν βασανίζουσα· ὁ μὲν γὰρ ἴστατο ἐπιπολὺ δυσωπῶν, καὶ δάκρυσι καταδεόμενος, καὶ ποτνιώμενος, τὸ γύναιον ἀπολυθῆναι· ὁ δ' ἀμελλικτος καὶ ἀνένδοτος μένων, εἴχετο κραταιῶς. Βαρβαρικὴ γὰρ ὠμότης ὁστρῆν δαιμονιώδει συγκραθεῖσα, μόνης τῆς παντοκρατορικῆς δεῖται τοῦ καταθραυσθῆναι χειρός. Ἡ δὲ κάκεινον ἐνδίκως οὐ μετὰ πολὺ θανατώσασα, ἀμίαντον καὶ ἐλευθέραν ζωὴν τῇ μακαρίᾳ παρέσχετο.

B Τότε δὲ καὶ ἑαυτὸν ὁρῶν ὁ μακάριος τῇ τοῦ βαρβάρου σκληρότητι πρὸς τὸ πέλαγος ἐξωθῆναι κινδυνεύοντα, τὴν μὲν ἄκων ἀφῆκεν παρ' αὐτοῖς· τοὺς δὲ δύο δὲ φιλότατους ἐπωμίλους ἀνειληφώς· ὧ πόσα μὲν τὴν ὄψιν ἐπιστρεφόμενος· πόσα δὲ ὀλοῦζων πικρῶς, ὅτι καὶ τῇ μνημοσύνῃ τὴν καρδίαν δακνόμενος, καὶ κατατηχόμενος, καταλαμβάνει μὲν τινα ποταμὸν· ἐνταῦθα δὲ τούτῳ ἡ δριμυτάτη τοῖς σπλάγχχοις καὶ βαρυτάτη προσπίπτουσα πληγὴ. Ποῖος λόγος καιρῶς ἐξαγγεῖλαι τὸ πάθος; Πῶς δ' ἂν τις εἰς μνήμην ἀφίκοιτο τῶν πειρασμῶν ἐκείνων ἀδακρυτί; Ἐγὼ γοῦν ὁσάκις ἐὰν τὴν ἱστορίαν ἀναλέγωμαι ταύτην, ἐκείσε πείθομαι γίνεσθαι τῇ διανοίᾳ, καὶ ὡς νεαροῦ τοῦ πάθους αἰσθάνομαι. Καὶ τὴν καρδίαν ἀλγύνομαι, καὶ τὰ σπλάγχνα πιέζομαι, καὶ τοῖς δάκρυσιν φύρομαι, καὶ κατανύσσομαι ὡς περ ὑπ' ὄψιν μοι παρισταμένου τοῦ δράματος. Καὶ μοι δοκῶ σαφῶς καθορᾶν τὸν μέγαν ἐκείνον πρὸ τῆς ἀθλήσεως ἀθλητὴν τὸν ἕνα μὲν τῶν φιλότατων ἐπὶ τῶν ὤμων ἀναλαβόμενον,

C οὐχ εὐρίσκειτο. Πάντας οὖν ἀμηχανία κατεῖχεν, ὅτι οὕτως ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπή μὴδὲν ὑπολειφθῆναι αὐτῷ τῶν αὐτοῦ κτημάτων. Ἐλυπήθη οὖν ὁ βασιλεὺς, καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος περὶ αὐτοῦ· καὶ πάντας ἐκπληεῖς εἶχε περὶ τοῦ συμβεβηκότος. Τότε λέγει πρὸς τὸν Εὐστάθιον ἡ γυνὴ αὐτοῦ, Μέχρι τίνος παραμενοῦμεν ἐνταῦθα, κύριέ μου; Δεῦρο, λαβόντες τὰ δύο νῆπια ἡμῶν (αὐτὰ γὰρ μόνον περιλείπεται ἡμῖν), ἀναχωρήσωμεν τῆς χώρας ταύτης, ὅτι θνητὸς γεγονάμεν τοῖς γινώσκουσιν ἡμᾶς. Νυκτὸς δὲ καταλαβούσης, λαβόντες τὰ δύο νῆπια, ἐβάδιζον ὡς ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον. Ἡμερῶν δὲ δύο τὴν πορείαν ποιησάμενοι, προσέβαλον τῇ θαλάσῃ καὶ εὐρόντες πλοῖον, προσώρμισαν τῷ λιμένι· καὶ ἐζήτησαν εἰσελθεῖν εἰς αὐτὸ καὶ πλεῦσαι. Συνέβη δὲ καὶ τὸν ναύκληρον τοῦ πλοίου βάρβαρον τινα καὶ ἀνήμερον εἶναι. Ἐμβάντες οὖν ἐπλεον. Θεασάμενος δὲ ὁ ναύκληρος τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὅτι ὠραία ἦν τῇ ὄψει σφόδρα, ἠράσθη αὐτῆς· καὶ ἐν τῷ διαπερᾶν αὐτοῦ τὴν θάλασσαν, ἐζήτησε παρ' αὐτῶν τὸν ναῦλον. Μὴ ἐχόντων δὲ ἀποδοῦναι, κατεῖχε τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ὡς ἐν προφάσει δῆθεν τοῦ ναύλου· τὸ δὲ ὅλον ἦν, διὰ τὸ ἔχειν αὐτὴν μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ οὐκ ἤθελεν ἀποδοῦναι. Ἐπὶ πολὺ δὲ ἀντιλέγοντος τοῦ Εὐσταθίου καὶ παρακαλοῦντος, νεύει ὁ ναύκληρος τοῖς ναύταις αὐτοῦ, εἰς τὸ πέλαγος ἀκοντίσαι αὐτόν. Γνοὺς δὲ ὁ Εὐστάθιος τὴν ἐπιβουλήν αὐτῶν, ἄκων κατέλιπε τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα· καὶ παραλαβὼν τὰ δύο νῆπια, ἐπορεύετο ὀδυρόμενος, καὶ λέγων· Οὐαὶ μοι καὶ ὑμῖν, τεχνία, ὅτι ἡ μήτηρ ὑμῶν ἐξεδόθη ἀνδρὶ ἄλλοφύλῳ.

Πορευόμενος δὲ μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς, κατέλαβεν τινα ποταμὸν, καὶ διὰ τὸ πλῆθος τοῦ ὕδατος, ἐδείλιασε βαστάζων τὰ δύο νῆπια, διελθεῖν τὸν ποταμὸν. Βαστάσας οὖν τὸ ἐν ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοῦ, κατέλιπε τὸ ἕτερον ἐνταῦθεν, ἐπὶ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Καὶ διαπεράσας, τίθησιν ἐπὶ τὴν γῆν τὸ

στὴ μὴ ἀμφοτέρους ὁμοῦ δυνατὸν ἦν· καὶ τοῦτον ἐκεί-
 θεν διαγαγόντα θεῖναι τοῦ ποταμοῦ, ἐπιστρεφόμενον
 δὲ τοῦ καὶ τὸν ἕτερον ὁμοίως ἀναλαβεῖν καὶ διενεγ-
 κεῖν· καὶ ἐπειδὴ κατὰ μέσον γέγονει τῆς διαβάσεως,
 τὸν μὲν ἐντεῦθεν ὑπὸ τοῦ λέοντος, ὑπὸ τοῦ λύκου δὲ
 τὸν ἕτερον ἐντεῦθεν, ἀναρπαζομένους ἰδεῖν. Ἄγ-
 νουῦντα δὲ τὴν διὰ τοῦ Κυρίου τοῖς τέχναις βραβευ-
 μένην σωτηρίαν, τί εἰκὸς αὐτὸν ἐννοεῖν; Μᾶλλον δὲ,
 τί ἐπὶ τούτοις τότε παθεῖν; Ὁξύτης γὰρ ὀδυνῶν,
 καὶ ὑπερβολὴ συμφορᾶς ἑξαπιναίως καταβρήχνη-
 μένη, πρῶτον μὲν, ἐξιστώσα πρᾶτρεπεί τὸν λογι-
 σμὸν· σκότους τε καὶ δίνης αὐτὸν ὑποπίμπλησιν· μι-
 κρὸν δὲ τοῦ πάθους ὑπολωφῆσαντος, εἰς ἑαυτὸν ο
 πεπονθῶς κατ' ὀλίγον ἐπάνεισιν, καὶ τῆνικαῦτα τὴ
 τῆς αὐτοῦ διανοίας διαδείκνυται. Ἄνδρειος γὰρ ὢν,
 καὶ θεόφρονι χρώμενος τῷ λογισμῷ, εὐχαριστεῖ μὲν **B**
 τῇ σωφωτάτῃ προνοίᾳ καὶ ὑπεραγάθῳ, ἐφ' οἷς οὕτω
 διοικεῖται τὰ κατ' αὐτὸν· φέρει δὲ τοὺς πόνους
 ἀκατασείστῳ φρονήματι, ὥσπερ αἰσχυρόμενος ἑαυ-
 τὸν, εἴ τι παρὰ τοῦ δέοντος καταμαλακίζόμενον ἴδοι.
 Τοιοῦτος ἐν τοῖς πόνους Ἰὼβ ἐκείνος ὁ πάνυ· ὃν καρ-
 τερίας ὑπόδειγμα καὶ στήλην ὑπομονῆς ἀβραγῆ
 ταῖς πάλαι προῦθηκε γενεαῖς ὁ Θεός. Τοιοῦτος ὁ μέ-
 γας Εὐστάθιος· εὐσταθῆς κατὰ τὴν προσηγορίαν,
 καὶ ἀκταγωνίστος τοῖς παθήμασιν· ὃν ἀνδρίας ἀλη-
 θοῦς καὶ εὐσταθείας εἰκόνα ζῶσαν ὁ Κύριος ὑστερον
 ταῖς αὐτοῦ Ἐκκλησίαις ἀνεστήσατο. Ὅς ἐπὶ τοῖς
 οὕτω φρικτοῖς, οὕτω πικροῖς, καὶ ἀνυπόστοις συμ-
 πτώμασι καὶ ἀλγήμασι δεινοπαθῶν τὴν ψυχὴν, οὐκ

cum trajecisset, illic in fluvii ripa collocantem ;
 tumque revertentem, ut et alterum pariter subla-
 tum trajiceret, cum jam medium gurgitem attigis-
 set, alterum quidem hinc a leone, alterum vero
 illinc a lupo, rapi coram videre. Cumque adeo ne-
 sciret quam Dominus liberis salutem disponderet,
 quid putamus illi in animum venisse? quinimo,
 quo tunc doloris eoque spectaculo sensu affectus
 esse? Acrior namque doloris vis exsuperansque
 calamitas repente ingruens in stuporem conjiciens
 rationem evertit tenebrisque ac vertigine obruit.
 Tantisper vero levato affectu, qui illo perturbatus
 atque animo percussus fuit, in seipsum paulatim
 rediens, mentem tunc suam prodit. Qui enim
 fortis sit, divinoque sensu ac ratione utatur, sa-
 pientissimæ providentiæ, omnemque vincenti boni-
 tatem, gratias agit, quod eum in modum res
 suas gubernet; fertque labores inconcussa mente,
 velut se ipse erubescens, si quid extra officii ra-
 tionem molliorem se factum adverterit. Talis in
 laboribus Job ille clarissimus fulsit; quem Deus
 tolerantie exemplum, ac immotam patientiæ colum-
 nam, antiquis ætatibus produxit. Talis magnus Eu-
 stathius; εὐσταθῆς pro nominis ratione (firmus scilicet
 ac constans, malisque insuperabilis), quem veræ
 fortitudinis ac constantiæ vivum simulacrum, suis
 postea Dominus Ecclesiis erexit. Is nempe sic hor-
 rendis, acerbis, intolerandis casibus atque dolori-
 bus diro animo excruciatos, marensque, degenerem

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

παιδίον, καὶ ὑπέστρεφεν, ὀφελῶν διασῶσαι τὸ ἄλλο. **C**
 Γενόμενος δὲ κατὰ τὸ μέσον τοῦ ποταμοῦ, ἀτενίσας
 θεωρεῖ, ὅτι λέων ἤρπασε τὸ παιδίον αὐτοῦ· καὶ ἐπο-
 ρεύετο, ἀπελπίσας αὐτό. Περιεστράφη λοιπὸν, μόνην
 ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸ ἕτερον, καὶ θεωρεῖ ὁμοίως καὶ
 αὐτὸ ὑπὸ λύκου ἀρπαγέν. Θεασάμενος οὖν τὰ τέχνα
 αὐτοῦ θηριάλωτα γεγονότα, τίλλων τὴν κόμην τῆς
 κεφαλῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὀδυρόμενος πικρῶς ἐπειρᾶτο
 ἑαυτὸν καταβαλεῖν τῷ ὕδατι τοῦ ποταμοῦ. Ἐστή-
 ριξε δὲ αὐτὸν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ· καὶ μὴ ποιήσας
 τοῦτο, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ὕδατος. Ὁ δὲ λέων λαθὼν τὸ
 παιδίον, καὶ διαφυλάξας ἀβλαβῆς κατὰ πρόνοιαν
 Θεοῦ, ἐπέρασε τὸν ποταμὸν ἀνωτέρω, καὶ ἐπορεύετο
 ἐπὶ τὴν ἔρημον. Θεασάμενοι δὲ τινες ποιμένες τὸ
 παιδίον βασταζόμενον ὑπὸ τοῦ λέοντος ζῶν, καὶ μη-
 δὲν ἀδικηθῆν, στοχασάμενοι ἐκ προνοίας Θεοῦ πεφυ-
 λάχθαι τὸ παιδίον, ἦτις καὶ αὐτοῖς βοηθήσει, πρὸς
 τὸ ἐξελεῖσθαι αὐτὸ ἐκ τοῦ θηρός, κατέδραμον τοῦ
 λέοντος μετὰ κυνῶν. Κατ' οἰκονομίαν δὲ Θεοῦ θροη-
 θείς ὁ λέων, ἔβριψε τὸ παιδίον σῶον, καὶ ἀνεχώρησε. **D**
 Τὸ δὲ ἕτερον παιδίον ἀρπαγέν ὑπὸ τοῦ λύκου, δι-
 εφυλάχθη καὶ αὐτὸ ὑπὸ τῆς θελας προνοίας· ὅπερ ἰδόν-
 τες τινὲς ἀροτῆρες, ἐπιδραμόντες μετὰ θερούβου,
 ἀφείλοντο ἐκ τοῦ λύκου μηδὲν ἀδικηθῆν· ἑκάτεροί τε,
 ἰδί τε ποιμένες, οἱ τε ἀροτῆρες, ἐν μιᾷ κόμῃ ὑπῆρ-
 χον· καὶ λαθόντες τὰ παιδία, ἀνεθρέψαντο παρ' ἑαυ-
 τῶν.

dum alterum quoque recepturus revertitur: jam-
 que medium alveum tenens, intendit oculos, leonis
 rictu filium raptum videt, ibatque, illo desperato.
 Jamque conversus, spes omnes suas jactans in al-
 terum, eum ipsum similiter asportari a lupo intue-
 tur. Horrendo igitur captorum a bestiis liberorum
 aspectu, vellens capitis comam, fleusque acerbe,
 atque ejulans, prope erat ut pari naufragio in aquas
 fluminis præceps mergeretur. Verum constabilivit
 divina providentia, eoque tutus discrimine, aquis
 exivit. Leo autem sublato puero, Deique providen-
 tia servato incolumi, cum superiori vado fluvium
 transmisisset, desertum petebat. Rem vero con-
 spicati pastores (deportari scilicet a leone vivum
 puerum, nullaque violatum injuria, divina eum
 providentia lotum conjectantes, ejus ipsius ope
 recepturos se eum a bestia arbitarentur) laxatis in
 leonem canibus irruerunt. Porro bestia, propen-
 siori Dei consilio territa, puero incolumi projecto,
 recessit. Quin et alter, quem lupo rapuerat, ipse
 quoque divina providentia servatus est. Eoque viso,
 coloni quidam strepitu irruentes, ab ejus laucibus
 illæsum abstraxerunt. Inque eodem utriusque oppido
 incolæ (tum scilicet pastores, tum coloni) pueros
 receptus apud se educaverunt.

Hæc tamen Eustathium latebant; ibatque ejulans,
 ac gemens, dicensque: Heu me, qui olim arboris
 instar cum vernarem, essemque viventibus foliis,
 modo nudus existam! Heu me, qui aliquando ju-
 cundissime agens, nunc captivus invenior! Heu
 me, qui magister militiæ satellitum myriadibus sti-
 patus, nunc solus omnino relictus sum ac desola-
 tus, qui nec ipso liberorum solatio frui sinar! Sed
 tu, Domine, Domine, ne me derelinquas in finem,

vocem nullam emisit : blasphemiae ne ullum verbum, providentiae rationes insimulans, protulit. At neque ægre ferens, ita ad Jesum ait: O Domine, utquid sic judicasti? Utquid sic injuria affleis atque alteris, qui toto animo ad te confugi? Num satis fuerat pecoris omnis interitus, servorum e medio sublata familia, ablatæ omnes facultates, propriorumque exsilium ac fuga? Ad hæc num mihi rapta conjux, ac quam tori, tam animi socia, abunde erat? Quin adhuc quoque abstulisti charissima gemina animi lumina. Quid mihi ultra jam vivere, qui necessariis omnibus caream? Aut injuria, Jesu, affecisti, siquidem hæc abs te mihi sunt; aut qui afficiar liberare nequivisti; quo adhuc igitur modo in te spes jactem meas? Nihil ejusmodi vir ille magnanimis aut dixit aut cogitavit: sed ejulatur ille quidem, at non rumpitur; frangitur vis patibilis animi, infracta tamen ratio animusque consistit. Ac quidem deplorat ac lamentabiliter quiritatur (non enim sensus experta tristitia sustinet), atque, Heu me! heu me! clamat, quid agam? quid de me fiat? quo me vertam, quia desolatus sum, quia solus relictus, nec cognationis carnalis mihi scintilla reliqua est, quod ex summa sæceni felicitate in calamitatem ex diametro adversam prolapsus sim. Nunc ego singularissimus, velut lignum aridum, amputatis undique naturæ ramis, quo ibo? quibuscum vivam? unde victam conferam?

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

neque despexeris lacrymas meas. Memini, Domine, te dixisse, necesse esse ut in Jobi morem tentarer; ac ecce plus aliquid in me fieri video. Ille tametsi pecuniis privatus erat, at non deerat sterquilinum, in quo ut sederet, ei liberum erat; ego autem in aliena, atque extorris tanta hæc tormenta sustineo. Habebat ille amicos qui consolarentur; at ego in solitudine feras bestias nactus sum, quæ ipsum quodcumque meum solatium (filios scilicet) immanes rapuerunt. Ille tametsi ramos amiserat, uxoris tamen radicem apud se videns, animo levabatur; at ego miser undique evulsus sum, qui ne minimam generis scintillam conspiciam; sed rami instar, nequissimi procella, atque turbine in deserto jacter, ac ferat. Ne me, Domine Jesu Christe, verbis effusio-rem, ac procaciorum servum tuum deseras. *Pone, Domine, custodiam ori meo, et ostia munitio- nis circa labia mea*²³; *Ne declinet cor meum in verba prava, et projiciatur a facie tua*²⁴. Da, Domine, ut deinceps a multis ærumnis meis requiem inveniscar.

Hæc genuit, atque animi lacrymis, dicens, ad quoddam oppidum, cui nomen Badissus, venit. Quo ingressus, quotidiano victum labore parabat. Annosque plures ibi commoratus, oppidanos recreans, ac obsequio mulcens, ab eis frugum præfectus custos, annos quindecim mercenarium egit. Liberi autem, uti dictum est, alio in pago educati, esse se fratres omnino nesciebant. Porro nauclerus alienigena, ablatam Eustathio uxorem, in patriam suam abduxerat. Tanta vero feminæ obumbraverat gratia, ut nusquam ille ad eam admissus sit. Hoc enim mulier enixius a Deo flagitabat, ut tutam se ab alienigenarum consuetudine præstaret. Postmodum

Α ἀφῆκε φωνὴν ἀγεννῆ· οὐ βλάσφημον ῥῆμα προῆκε, τοὺς τῆς Προνοίας λόγους ἐπιμεμφόμενος. Οὐτ' οὖν ἀποδυσπετῶν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Ὁ Κύριε, λέγει, ἵνα τί οὕτω κέκρικας; ἵνα τί οὕτω ἀδικεῖς καὶ ἐπιτρίβεις τὸν ὄλη ψυχῇ καταπεφευγότα πρὸς σέ; Οὐκ ἀπέχρησεν ἡ πανωλεθρία τῶν κτηνῶν, ὁ τῶν παίδων ἀφανισμὸς, ἡ τῶν προσόντων πάντων ἀφαίρεσις, καὶ τῶν ἰδίων ὑπερορία καὶ φυγαδεύα; οὐκ ἔρκει μοι πρὸς ταῦτοις ἡ τῆς ὁμοζύγου καὶ ὁμοφύχου διαρπαγῆ· ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς δύο μου φιλότατους περιεῖλες τῆς ψυχῆς ὀφθαλμούς; καὶ ἵνα τί μοι λοιπὸν ζῆν ἔστι πάντων ἐστερημένῳ τῶν ἐπιτηδεύων; Ἥ ἡδίκησας, Ἰησοῦ, εἶγε παρὰ σοῦ μοι ταῦτά· ἡ ἀδικούμενον ῥύσασθαι οὐκ ἐδυνάσθης, καὶ πῶς ἔτι ἐλπῶ ἐπί σέ; Οὐδὲν τοιοῦτον, οὐτ' εἶπεν ὁ μεγάλωφρων ἐκείνος, οὐτ' ἐνεθυμήθη. Ἀλλ' ἀπολοφύρεται μὲν, οὐ καταβρῆγγυται δέ· καὶ θραύεται μὲν τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς· ἀθραυστος δὲ μένει τὸν λογισμὸν· καὶ ἀποδύρεται μὲν καὶ ἐλεεινολογεῖται· οὐ γὰρ ἀναισθητῶς φέρει τὰ λυπηρά· καὶ, Οἴμοι, αἴμοι, βοᾶ, τί πράξω; τί γένωμαι; ποῖ τράπωμαι; ὅτι μερόνωμαι· ὅτι ἡτίμωμαι, καὶ τῆς κατὰ σὰρκα συγγενείας οὐχ ὑπολέλειπται μοι σπινθήρ· ὅτι ἐξ ἄκρας κατὰ τοῦ βίου εὐτυχίας εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου περιηρέθη δυστυχίαν. Καὶ νῦν ἐγὼ μονώτατος, ὡς ξύλον ξηρὸν, τοὺς τῆς φύσεως κλάδους πανταχόθεν περιηρημένος, ποῦ πορευθῶ; μετὰ τίνων βιώσομαι; πῶθεν ἐρανισαίμην τὰς τῆς ζωῆς ἀφορμὰς;

Β σου, ὅτι Δεῖ σε πειρασθῆναι ὡς τὸν Ἰώβ· καὶ ἰδοὺ πλέον τι ὄρω γινόμενον εἰς ἐμέ. Ἐκεῖνος εἰ καὶ τῶν χρημάτων ἐστερήθη, ἀλλὰ τὴν κοπρίαν εἶχεν, ἐφ' ἣ καθεσθῆναι συνεχωρήθη· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ξένης τοσαύτας ὑπομένω τιμωρίας. Ἐκεῖνος φίλους εἶχε, συμπαραγοροῦντας αὐτόν· ἐγὼ δὲ ἐπὶ τῆς ἐρημίας τοὺς ἀγρίους θῆρας ἔσχον, τὴν παραμυθίαν τῶν τέκνων μου ἀρπάσαντας. Ἐκεῖνος, εἰ καὶ τῶν κλάδων ἐστερήθη, ἀλλὰ τὴν ῥίζαν τῆς γυναικὸς βλέπων μεθ' ἑαυτοῦ, παρηγορεῖτο· ὁ δὲ τάλας ἐγὼ, πάντοθεν ἐκρίζω· ἐγενόμην, μηδὲ σπινθήρα γένους μου ἀφορῶν· ἀλλὰ κλάδου δικῆν ἐν ἐρήμῳ ἱσταμένου, κλονοῦμαι ὑπὸ λαίλαπος τοῦ πονηροῦ. Μὴ με ἐγκαταλίπης, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, τὸν σὸν δοῦλον πολυλογοῦντα. *Θοῦ, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου, καὶ θύρας περιοχῆς περὶ τὰ χεῖλη μου, ἵνα μὴ ἐκκλίνη εἰς λόγους πονηροῦς ἡ καρδία μου, καὶ ἀποβῶμι ἀπὸ τοῦ προσώπου σου.* Δὲς δὲ μοι, Κύριε, λοιπὸν κατάπαυσιν τῶν πολλῶν μου θλίψεων.

Γ Ταῦτα λέγων μετὰ στεναγμοῦ καὶ δακρύων ψυχῆς, κατέλαβέ τινα κώμην, λεγομένην Βαδισσόν· καὶ εἰσελθὼν ἐν αὐτῇ, εἰργάζετο τὴν ἐφήμερον τροφήν. Διατρέψαντος δὲ ἐν αὐτῇ ἔτη πλείονα, παρεκάλεσε τοὺς τῆς κώμης, καὶ κατέστησαν αὐτὸν φυλάκτειν τοὺς καρποὺς αὐτῶν· καὶ τὸν μισθὸν κομιζόμενος, διήγεν ἐπὶ ἔτη δεκαπέντε. Οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ ἀνετρέφθησαν, καθὼς προσέρηται, ἐν ἑτέρᾳ κώμῃ, μὴ ἐπιγινώσκοντες ἀλλήλους, ὅτι εἰσὶν ἀδελφοί. Ὁ δὲ ναύκληρος ἐκεῖνος ὁ ἀλλόφυλος ὁ λαβὼν τὴν γυναῖκα τοῦ Εὐσταθίου, ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα. Καὶ τοσαύτη χάρις ἐπεσχίσασε τῇ γυναικί, ὥστε μὴ πλησιᾶσαι αὐτῇ τὸν ἀλλόφυλον ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις

²³ Psal. cxi, 5. ²⁴ ibid. 4.

Τοιαῦτα μὲν, ὡς εἶχες, ὀδυρόμενος φθέγγεται· οὐκ ἂν ἀποπίπτει δὲ τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, οὐδὲ λήθην λαμβάνει τῶν πρώτων χρηματισμῶν. Μᾶλλον μὲν οὖν ταπεινῶνται Χριστῷ, καὶ ἐκτενεστέρας πρὸς τὸν Ὑψίστον μετ' εὐχαριστίας κέχρηται προσευχαῖς, Εὐχαριστιῶ σοι, λέγων, ὦ Κύριε Ἰησοῦ· εὐχαριστῶ τοῖς ἀνεφίκτοις κρίμασί σου, ὅτι κατὰ τὴν πρόβρῃσίν σου, ἰδοὺ ἀπήντησέ μοι πάντα τὰ δυσχερῆ, δι' ὧν βεβαία καὶ τῶν ἀγαθῶν σου παρίσταται ἡ προσδοκία. Ἀλλὰ μὴ ἐγκαταλίπῃς με· ἀλλὰ μὴ ἀποστῆς ἀπ' ἐμοῦ, Κύριέ μου, Κύριε. Μὴ λογισμοῖς ἀτόποις, μὴ λογισμοῖς βεβήλοις, μήτ' οὖν πράξει πονηρᾷ συγχωρήσῃς χρανθῆναι μηδεμιᾷ. Ἄει δέ μοι συνῶν καὶ συνεργῶν, πάσας μου τὰς ἑδούς κατευθύνομαι πρὸς σέ.

Ταῦτα διανοούμενος ὁ θαυμάσιος, καὶ προσευχόμενος ἀπῆει, λύπη τε ἅμα μεριζόμενος καὶ χαρᾷ· τὸ μὲν, διὰ τὰ προκείμενα· τὸ δὲ, διὰ τὰ προσδοκώμενα. Ψυχὴ γὰρ θεοληπτουμένη πάσας βίασων ἀρειῆς τὰς συμβατικάς ἡγουμένη περιστάσεις, οὐ μόνον οὐκ ἀπογινώσκει τούτοις, μᾶλλον δὲ ἀναβαρβεῖ, καὶ ταῖς Ἰησοῦ μνήμαϊς ἀνακαθαίρεται, καὶ πρὸς ἑξομολόγησιν διανίσταται· καὶ τρανότερον τῶν ἐλπίζομένων τὴν μύθησιν ἐλλαμπομένη, ὅλη καταλύξιος καὶ πνευματικῆς πληροῦται χαρᾶς. Τοῦτο καὶ ὁ θεὸς οὗτος ἀνὴρ πεπονθῶς, κώμην καταλαμβάνει τινά, ἐν ἣ τούτον ἀποχειροβίωτον διαζῆν ἴδει. Ὅπου δὲ πεντεκαιδέκατον ἔτος διηνοκῶς, καὶ παρὰ γεωργοῖς ἀτίμοις θητικῶν βίον διαβίου, τίνα κομί-

Talia is quidem, ut par est, gemens loquitur; haud tamen a sua excidit fide, aut prima ad ipsam divina responsa obliviscitur. Quinimo Christo humiliatur ferventioribusque cum gratiarum actione ad Altissimum precibus utitur: Gratias tibi ago, inquit, Domine Jesu, gratias abstrusis judiciis tuis, ac quæ mens nulla assequi possit; quod juxta prædictionem tuam cuncta jam mihi mala evenerint, per quæ etiam bonorum tuorum firma expectatio præstatur. Verum ne derelinquas me; verum ne discesseris a me, Domine mi, Domine: ne turpibus atque absonis cogitationibus, ne impuris, ac neque prava ulla actione sinas me contaminari: sed mihi semper comes atque adjutor omnes vias meas dirigas ad te.

Hæc vir admirandus animo cogitans, oransque ibat, tristitia pariter gaudioque divisus; alterum, præsentium ratione; alterum, eorum quæ illi expectabantur. Animus enim Deo plenus atque afflatus, molestos omnes qui excipiunt casus virtutis probationem existimans, nedum his in desperationem non agitur, quin confidit magis, ac Jesu recordationibus depurgatur, atque ad confessionem excitatur; clariusque eorum quæ in spe posita sunt, rationes edoctus, totus compunctione ac gaudio spiritali repletur. Id ipsum vir ille divinus reipsum expertus, oppidum quoddam petit, in quo manuum labore illi victus quærendus. Ibi annos quindecim moratus, ac apud viles colonos mercenarium agens,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ἐκείνοις. Τοῦτο γὰρ ἤτελλο ἡ γυνὴ παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τῆς τῶν ἀλλοφύλων κοινωνίας... συνέβη δὲ τελευτῆσαι τὸν ἀλλόφυλον ἐκεῖνον, καὶ αὐτὴν ἐπ' ἀδειας διάγειν.

Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ἐγένετο ἐπανάστασις τῶν ἀλλοφύλων ἐκεῖνων, εἰς αὐτὴν ἦν ἡ γυνὴ τοῦ Εὐσταθίου· οἱ τινες ἐξεληθόντες, πολλὴν ἀφείλοντο χώραν τῶν Ῥωμαίων. Ἐν πολλῇ οὖν ἀδημονίᾳ ὑπάρχων ὁ βασιλεὺς περὶ τῆς ἐπανάστασεως αὐτῶν, ἐπήλθεν αὐτῷ περὶ τοῦ Πλακίδα μνήμη, διὰ τὸ μάλιστα πλειστάκις ἀνδραγαθῆσαι αὐτὸν κατὰ τῶν ἀλλοφύλων ἐκεῖνων. Καὶ ἀνανεώσας τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην, διηπόρει περὶ τῆς ἀθρόας αὐτοῦ μεταβολῆς. Στρατολογήσας οὖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ σχεψάμενος περὶ πολέμου, ἔμαθε παρ' ἐκάστου αὐτῶν περὶ τοῦ Πλακίδα, τί ἔγνωσαν περὶ αὐτοῦ, ζῆν αὐτὸν, ἢ τεθνάναι· καὶ ἐδίδου ἐντολὴν ἐκάστῳ τῶν στρατιωτῶν, ἀναζητεῖν αὐτὸν, εἰ ζῆ. Καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, τὴν ὑπὸ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐκζητῆσαι αὐτὸν, εἰπὼν, ὅτι Ὅστις ἀναζητήσας εὕροι αὐτὸν, προσθήσω αὐτῷ τιμὴν μείζονα, καὶ ἀνόνας πλείους ὧν ἔχει. Δύο δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν, Ἀντίοχος καὶ Ἀκάχιος, οἱ ποτὲ ἀδιαλείπτως ὑποτελοῦντες ἐπὶ Πλακίδα, ἐπορεύθησαν εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ· καὶ περιελθόντες σχεδὸν πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, κατέλαβον τὴν κώμην ἐκεῖνην, ἐν ἣ διῆγεν ὁ Εὐστάθιος. Παραπορευόμενοι δὲ εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους εἰς οὐρανὸν ἐφύλαττεν ὁ Εὐστάθιος, ἠπόρουσαν ἐπερωτῆσαι αὐτὸν. Ὁ δὲ Εὐστάθιος πρόβρῃθεν θεασάμενος αὐτούς, ἐκ τοῦ τρόπου τῆς κινήσεως αὐτῶν, ἐπέγνω αὐτούς· καὶ ἀναμνημονεύσας τῆς προτέρας διαγωγῆς, ἤρξατο ἀδημονεῖν, καὶ προσευχεσθαι, καὶ λέγειν· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ ἐλεήμων, ὁ ἐκ πάσης θλίψεως ρυόμενος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ὡς τούτους παρ' ἐλπίδα θεασάμεν τοὺς ποτὲ συνόντας μοι, κέλευσον λοιπὸν θεασαῖσθαι καὶ τὴν δούλην σου τὴν ὁμόζυγόν

C autem illo humanis exempto, factum est ut illa libere, ac metus securæ dominiceps ageret.

Evoluto, quem dixi, annorum circulo, Barbaris, apud quos hospes erat Eustathii uxor, excita rebellionis sinibus egressi, partem haud exiguam ditioris Romanæ ademurunt. Iis motibus imperator anxius, ac mœrens, Placidam animo recollit, quod nempe is maxime adversus eosdem ipsos alienigenas, nec id raro, prospere eduxisset, ac fortiter pugnasset. Ejus itaque nominis claritatem cogitans, præ repentina illius mutatione, animi anxius erat. Subditorum igitur delectum habens, ac belli molera considerans, quemque sciscitabatur, de Placida quid nossent; viveretne, an mortuus esset? præcipiebatque ut universi diligentius rem exquirerent. Misit itaque per omnes Romanæ ditioris provincias indagine solertes viros; hoc pollicitus, si quis tandem invenisset, majori auctum honore, ampliori annona ejus liberalitate donandum esse. Duo autem quidam (Antiochus et Acacius hi nominabantur) qui Placida ductore exercitus jugiter meruerant, perquisitum profecti, ac toto fere lustrato orbe, ad eam postremo vicum perveniunt, in quo Eustathius colonus agebat. Prætereuntes autem loca, ubi ille custodis munus obibat, dubitabant an percontarentur. Eustathius vero a longe eos conspicatus, ex incessu, motusque ratione agnovit; animoque subeunte pristinae institutionis memoria, lædore eum cœpit, atque precari, ac dicere: Domine Deus misericors, qui ab omni ærumna liberas sperantes in te; quæso facias, ut sicut viros hos insperato conspexi (olim scilicet mihi assiduos) sic quoque ancillam tuam conjugem meam videam. Amicos enim infelices liberos, plane novi (quæ mea est mi-

quamquam laborum mercedem refert, quanti præmii ac magnificam? Omni fastu ac sæculari arrogantia animo purgatur; inque parvulorum habitum (perfectam scilicet mansuetudinem atque innocentiam) Christiano more totus immutatus, exque summa animi tranquillitate ac imperturbatione cælorum ægno quam maxime idoneus redditus, ita uxorem atque liberos dextera Dei servatos recipit; hisque sociis Regem quoque in illum beneficium coram regibus rite confessus, ac Christi clarus præconio, illius dextera cum familia tota coronatur. Præstat vero ut ejus etiam restitutionis ac perquam legitimi certaminis modum summa perstringamus.

Quia enim certamen obscura in apertum trahebat, nec civitas supra montem posita (ut divinis proditum eloquiis est ²⁵ abscondi poterat, aut lucerna ardens valde atque accensa, sub modio tegi amplius sustinebat, ii ipsi Barbari, in quos plura olim Placido erecta tropæa, multam Romanæ ditionis partem incursant; confiniumque agros omnes circumquaque late populantur ac vastant. Quamobrem ingenti imperator mœstitia tenebatur ac cura angebatur; sed et Romanorum inclytos omnes quam maxime anxios habebat ac attonitos, quod vir tantæ virtutis, ita clarus ac spectabilis, sic repente ex hominibus periisset, inque obscurum abiisset.

Recolens igitur Trajanus Placidæ memoriam, sic inquirendo animum adjeicit, ut pacta mercede

Α ζεται τῶν κόπων μισθόν; ὡς ἀξιοθαύμαστον καὶ μεγαλοπρεπῆ ὄλον μὲν τὸν τύφον καὶ τὴν κοσμικὴν ἀλαζονείαν ἐκ καρδίας ἀνακαθαίρεται· εἰς ἕξιν δὲ νηπίων, ἦτοι τελείαν πραῦτητα καὶ ἀκακίαν ὄλωσ ἡλλοιωμένος κατὰ Χριστὸν, καὶ πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν δι' ἀπαθείας ἄκρας ἐπιτηδειότατο· γεγωνῶς, οὕτως ἀπολαμβάνει μὲν τὴν γυναῖκα κατὰ τέχνα, δεξιᾷ τετηρημένα Θεοῦ· σὺν αὐτοῖς δὲ, τὴν εὐεργέτην καὶ Βασιλέα κατέναντι βασιλέων ὁμολογήσας, καὶ δεξιᾶς Χριστοῦ, οὕτω πανοικεσία πρὸς τὴν αὐτοῦ στεφανοῦται δεξιᾶς. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τῆ ἀποκαταστάσεως καὶ τῆς ἐννομωτάτης ἀθλήσεως αὐτοῦ τρόπον ἐπιτεμεῖν.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ ἀγὼν ἦγε τὰ ἀθλῖα πρὸς ἐκφανσιν καὶ ἡ πόλις ἐπ' ἄρος κειμένη, κατὰ τὰ λόγια, οὐκ ἠδύνατο λαθεῖν· καὶ ὁ λύχνος καυθεὶς ἄγαν, οὐκ ἠνεύχεται ἐπι τῷ μοδίῳ ὑποκείσθαι· κατατρέχουσι μὲν οἱ βάρβαροι γῆς Ῥωμαίων πολλῆς, καθ' ὧν ὁ Πλακίδας πρῶτον τρόπαια ἀνεστήσατο πολλά· ληίζοντες δὲ καὶ τῶν ὁμόρων αὐτοῖς ἅπασαν περιοικίδα. Ἀδὴ πολλὴ μὲν ἀθυμία τὸν βασιλέα καὶ φροντίς, πλεστη δὲ ὄση καὶ τοὺς ἐπιδόξους Ῥωμαίων πάντ' ἀθλημονία καὶ ἐκπληξίς συνεῖχεν, ἐξαπορουμένου πῶς ἄρα ὁ τοσοῦτος τὴν ἀρετὴν, τοσοῦτος τὴν περὶ φάνειαν, οὕτως ἐξ ἀνθρώπων ἐξαπένης ὤλετο ἠφάνιστο.

Ἀνανεωσάμενος σὺν Τραϊανῷ τὴν τοῦ Πλακιδῆ μνήμην, ἐπὶ τοσοῦτον προσέθετο ζητεῖν, ὡς κα

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

sera sors!) a bestiis captos ac voratos esse. Da igitur, Domine, Deus misericors, qui solus verus Deus es Jesus Christus, ut saltem in die resurrectionis eorum aspectu fruamur. Hæc locutus, audit vocem de cælo, dicentem: Confide, Eustathi; futurum namque est, ut hoc ipso articulo ad pristinum statum tuum revertaris; uxoremque ac liberos contuearis. In resurrectione autem majora visurus es, ac æterna bona nancisceris; eritque nomen tuum magnificentum in generationibus generationum.

His Eustathius auditis, metuque conterritus sedit. Videns autem propinquantem militem, e loco ubi sederat, descendit, ac in via contra illos stetit; cumque propius accessisset, eos penitus agnovit. Neque tamen illi agnovere, dixeruntque: Salve sis, sodalis. Ad quos ille: Pax vobiscum, fratres. Aiunt ei: Quæso dicito, num quemdam hic peregrinum noveris, cum uxore ac duobus pueris. Siquidem autem ostenderis, pecunias ex nobis consequeris. Tum ille: Quid vero causæ est, cur illum quæritis? Responderunt: Amicus noster est, jamque diu est ex quo nos cupido incessit ut illum alloquamur. Tum ad eos Eustathius: Nullum hic talem novi; hactenus vero hospitii causa tantisper domum divertite. Nam ipse quoque hospes hic ago, ac peregrinus. Assumptos itaque illos in hospitium induxit, atque patrifamilias apud quem diversabatur: Noti mei sunt hi homines, meque ut invisissent, ac officii causa advenerunt. Præbe igitur mihi escas et vinum, quibus benigne excipiam, reddamque ea cum exsiterit tempus mercedis. Præbuit ille pro-

μου. Τὰ γὰρ ἀθλῖα νηπία εὖ οἶδα ὅτι διὰ τὴν ἐμὴν κακοπραγίαν θηριάλωτα γέγονασι. Ἄδς οὖν, Κύριε Θεὸς ὁ ἐλεήμων, ὁ μόνος ἀληθινὸς Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅπως κ' ἂν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως θεογενῶμαι τῶν τέκνων μου. Καὶ ταῦτα λέγοντος τοῦ, ἤκουσε φωνῆς οὐρανθεν λεγούσης· Θάρσυνε Εὐστάθιε· ἐν γὰρ τῷ παρόντι καιρῷ ἐπανελεῖ εἰς τὴν προτέραν σου κατάστασιν, καὶ ἀπολήψῃ γυναῖκά σου καὶ τοὺς υἱοὺς σου· ἐν δὲ τῇ ἀναστάσει μείζονα ἔσθαι, καὶ αἰωνίων ἀγαθῶν ἀπόλαυσιν εἰσεῖς· καὶ τὸ ὄνομά σου μεγαλυνοῦθήσεται ἐν γενεαῖς.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Εὐστάθιος, καὶ ἐμφοβὸς γενόμενος, ἐκαθέζετο. Θεασάμενος δὲ τοὺς στρατιώτας γιζόντας αὐτῷ, κατελθὼν ἀπὸ τοῦ τόπου οὐκ ἐκαθέζετο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἀντικρὺς αὐτῶν· καὶ πλησίον τῶν γενόμενος, πλείον ἐγνώσθη αὐτοῖς. Αὐτοὶ δὲ ἐπέγνωσαν αὐτόν· καὶ πρὸς αὐτόν εἶπον· Χαίρε, ἑταῖρε. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς, Εἰρήνη ὑμῖν, ἔειπεν λέγουσιν αὐτῷ· Εἰπέ ἡμῖν εἰ ἐγνώσθη ἐνταῦθα τινὰ ὄνομα Πλακίδαν μετὰ γυναίκης καὶ δύο παιδῶν καὶ ἐάν ὑποδείξῃς ἡμῖν αὐτόν, δώσομέν σοι ματα. Ὁ δὲ λέγει πρὸς αὐτοὺς, Καὶ τίνας ἐζητεῖτε αὐτόν; Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Φίλος ἐστὶ, καὶ θέλομεν συντυχεῖν αὐτῷ διὰ πολλῶν. Τότε λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Εὐστάθιος, Οὐκ ἐγνώσθη οὗτον ἄνδρα ἐνταῦθα· τέως δὲ βραχὺ καταλύει εἰς τὸν ξενίζομαι ὑμᾶς οἶκον. Καὶ γὰρ καὶ γὰρ ὑπάρχω. Καὶ λαθὼν αὐτοὺς, ἀπήγαγεν εἰς ξενίαν αὐτοῦ· καὶ ἐπορεύθη τοῦ πείσθαι οἶνον ποτίσαι αὐτοὺς. Καὶ λέγει τῷ κυρίῳ τῆς οἰκῆς κατῆγετο, Γνωστοὶ μοῦ εἰσιν οἱ ἄνθρωποι· καὶ διὰ τοῦτο ἤχασιν ὡς· παράτχου σὺν μοι

²⁵ Matth. v, 41.

πᾶσαν χώραν καὶ πόλιν τοὺς ἀνερευνημένους αὐτῶν ἐπὶ ῥητοῖς μισθοφόροις ἐκπέμψαι καὶ τιμαῖς. Ἐντεῦθεν, ἵνα συντεμῶν εἴπω, δύο τισὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν γνωρίμων στρατιωτῶν, πρὸς αὐτὸν κατανησασιν ὁ ζητούμενος ἀνεύρηται. Οὗς καὶ ξενίσας πρῶτον ὁ μακάριος, καὶ τὸ μυστήριον ὄλον τοῦ κατ' αὐτὸν δράματος ὑψηγσάμενος, οὕτω πρὸς τὸν βασιλέα τούτοις συνέρχεται.

Ὁ δὲ μέγιστος ἑρπῆς ἀφορμὴν τὴν τοῦ στρατηάτου ποιούμενος ἀνεύρεσιν, πολυτελεστάταις χαρσοσύναις τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καταφαιδρύνει. καὶ γὰρ ἦν ἀξιολόβητος ἀνὴρ, ὅτι καὶ πρῶην ἐν περοχαῖς ἀξιωματῶν, οὐδὲν τύφου καὶ ὑβρεως ἐπιεικνύμενος· τὰ πάντα δὲ μέτριον ἑαυτὸν, καὶ τοῖς ῥόποις ἐπιφαίνων ἐπισικῆ, ἐπέραστος ἦν τοῖς πολιευομένοις· καὶ νῦν τῆ ἀποστάσει τὸν πόθον ἀνάψας, ἢ πρὸς τὸ ἀγαν ταπεινὸν τῆς τύχης ἐξαλλαγῆ, καὶ ἢ ἐμφιλοσόφῳ καὶ θεοειδεῖ τοῦ τρόπου καταστάσει, ἰδεσιμώτατος καὶ ἀξιεραστότατος πάση περίστατο ἢ πόλει.

Παρακληθεὶς οὖν ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως αὐτοῦ καὶ ἧς συγκλήτου, περιζώννυται μὲν αὐθις ζώνην στρατηγικὴν· εἰς τὴν προτέραν δὲ κατὰ τὸν χρηματισμὸν ἀπεκατεστάθη τιμὴν. Συνεωρακῶς δὲ τὸν στρατὸν, πρὸς τὸν προκείμενον αὐτῶ τῶν βαρβάρων ὄλεμον μὴ ἐξαρκεῖν, νεόλεκτον ἐκστρατευθῆναι ρισσε στρατιάν. Ἔργον δὲ τοῦτο τῆς παναγάθου ρονοίας ἀληθῶς ἦν, ὥστε τοὺς ἀγαθοὺς παῖδας τῶ

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ας, καὶ ὄλον πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν, κάγω ἀποῶσω σοι αὐτὰ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ μισθοῦ μου. Ὁ δὲ ῥοθύμως παρέσχεν αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν.

Θεραπεύων δὲ αὐτοῦς ὁ Εὐστάθιος, οὐκ ἠδύνατο πανεργεῖν ἐννοῶν τὸν πρότερον αὐτοῦ βίον. Ἄλλ' ἔγω ἐκπορευόμενος, ἐκλαίει, καὶ ἀπένιπτε τὸ πρόσπον αὐτοῦ· καὶ εἰσερχόμενος πάλιν, διηκάνει αὐτοῖς. Ἐ δὲ θεωροῦντες αὐτὸν, ἤρξαντο κατὰ μικρὸν εἰς τίγνωσιν τῆς θεωρίας αὐτοῦ ἔρχεσθαι, καὶ ἐπιγιώσκουσιν αὐτὸν· καὶ πρὸς ἀλλήλους κατ' ἰδίαν ἔλεγον, ὅτι ὁμοιος τυγχάνει ὁ ἀνθρώπος οὗτος τῷ ζητούμενῳ παρ' ἡμῶν. Λέγει ὁ εἰς τῷ ἑτέρῳ, Πάνυ ὁμοιος οὗτῳ τυγχάνει, οἶδα δὲ ἐγὼ, ὅτι ἔχει σύσσημον, τινὰ ὄλην ἐν τῷ τραχήλῳ, πληγεὶς ἐν τῷ πολέμῳ. Θεωρήσομεν οὖν· εἰ ἔχει τὸ σύσσημον ἐκαῖνο ἐν τῷ τραχήλῳ, οὗτός ἐστιν ὁ ζητούμενος παρ' ἡμῶν. Κατακθόντες οὖν ἐπιμελέστερον, θεωροῦσι τὴν οὄλην ἐν τῷ τραχήλῳ αὐτοῦ· καὶ εὐθέως ἀναπηδήσαντες, κατήρτησαν αὐτὸν· καὶ μετὰ δακρύων ἠρώτων αὐτὸν, αὐτὸς εἶπεν ὁ στρατηλάτης Πλακίδας. Ὁ δὲ συσχεῖς τοῖς δάκρυσιν, ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων· Ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ. Ἐπιδεικνύοντων δὲ αὐτῶν τὸ σύσσημον, καὶ ἐξομνυμένων ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ στρατηλάτης οὗτων· καὶ περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ τῶν τέκνων τῆρώτων αὐτὸν. Τότε ὠμολόγησεν, ὅτι αὐτός ἐστι· ἐπεὶ δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων ἀπήγειλεν ὅτι τεθνήκασιν. Καὶ τούτων λεγομένων, συναβραμον πάντες οἱ ἐκ τῆς κώμης, ἐπὶ μεγίστῳ ἔαματι.

Τότε οἱ στρατιῶται καταστεύσαντες τὸν θόρυβον, ἠγοῦντο αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς, καὶ τῆς προτέρας δόξης. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης, ὠδύροντο λέγοντες· Ἢ οἶον γαυρίαμα ἀνδρός, μισθωτὸς ἡμῶν γέγονε. Τότε οἱ στρατιῶται νεφάνισαν αὐτῷ τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ ἔδυσαν αὐτὸν, ἐξ ὧν ἐπεφέροντο ἱματίων. Παραλαβόντες δὲ αὐτὸν, ὤρμησαν ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν πόλιν.

A atque præmiis, in provincias omnes locaque ac civitates, qui eum sedulo pervestigarent, emisit. Hinc factum (quo paucis expediam, ac compendio dicam) ut duobus quibusdam militibus a principio illi notis, in ipsum cum incidissent, qui exquirebatur inventus sit. Hos vir beatus cum hospitio primum excepisset, ejusque quod acciderat mysterium totum enarrasset, iis comes ad imperatorem profectus est.

Inventum magistrum militiæ, maxime rem solemnitatis ac tripudii imperator ducens, magnificentissimis urbem augustam ludis recreat atque gaudiis. Etenim vir erat plane desiderabilis, qui et pridem cum dignitatum arcem teneret, nihil superbum ac procaz ostendisset: in omnibus vero modestum ac moribus lenem placidumque præfrens, vel maxime civibus amabatur: nuncque adeo abscessu accenso desiderio, immutata in summam humilitatem fortuna, morumque philosophica ac diviniore compositione, statuque summe venerabilis, vereque amabilis cunctæ civitati repræsentabatur.

Tum ipsius igitur imperatoris, tum senatus delinitus alloquiis, prætoris rursus ciugulo donatur; atque, ut divino editum oraculo fuerat, in pristinum restituitur honorem, ac dignitas redditur. Postquam autem minores copias intellexit, quam ut ad bellum quod in barbaros illi incumberebat, molem pares esse viderentur, novum delectum habendum constituit. Id vero benignissimæ reipsa providentiæ

C penso animo, ac quicquid opus erat, alacris ministravit.

Hospitum obsequio impensus Eustathius, ferre non poterat, cum vitæ prioris status succurreret animo; verum lecto egressus, lacrymis diffuebat: tumque deterso vultu atque oculis, rursus ingressus viris ministrabat. Illi hominem contuiti, in ejus paulatim aspectus venire notitiam, ipsumque agnoscere cœperunt; dicebantque seorsim mutuo: Vir iste illius similis est, qui a nobis quæritur, ac vestigatur. At unus socio: Valde illi similis est. Novi autem ego inesse ejus collo certam notam ac signum; nempe cicatricem, quam vulnus in bello inflictum vestigio impressit. Videamus igitur; si quidem enim nota occurrat, ipse certo est qui nobis quæritur. Diligentius itaque attendentes, in ejus collo cicatricem offendunt: moxque exsiliantes, in oscula ruunt; inque lacrymas propensius effusi: Num ipse Placidus sit magister militiæ, seu prætor, exquirunt. Ille lacrymis vocem inhibentibus, se eum non esse, respondit. Illis notam monstrantibus, ac jurejurando esse illum magistrum militiæ sub quo mæruissent, affirmantibus; ac cum uxorem, atque liberos sciscitarentur, vix tandem esse se illum confessus est. Quod ad uxorem spectaret, atque liberos, mortuos significavit. Inter quæ verba, omnis plebs oppidana ad spectaculum longe maximum effusa concurrat.

Tum milites sedato tumultu, Viri virtutem, ac pristinam referre claritatem. His oppidani auditis, ejulatu: O quante, aiebant, gloriæ vir, quamque iuclytus, nobis redempta mercede opera servivit! Tunc edito imperatoris mandato, allatis eum vestibus induerunt: ipsumque assumentes, in suam civitatem iter arripuerunt. Oppidani vero cuncti, honore deduxerunt. In itinere positus narravit quo-

opus erat, quo patri optimo liberi optimi conciliarentur; quos nempe is, dudum a bestiis captos, luctu prosecutus, mortuos arbitrabatur; divinissima autem Jesu providentia; alterum quidem, pastorum; alterum vero, colonorum clamore, ac irruptione servatos, eodem in oppido præstiterat ambo ut educarentur. Statim igitur cum peregrini comitum suffragio in tirones allecti: quorum tum vultus venustate, tum animi fortitudine, tum denique indolis dexteritate plurimum magister militiæ delectatus, sibi ipse adolescentes adhibet, mensæque socios statuit, ac satellitum confestim munere fungi jubet.

Ubi igitur vir ducis solertia, ac fortitudine præstantissimus, Christi potentia Barbaros invadens, qua neci dederat, qua sub jugum mittens, universam illam regionem liberaverat, illud tandem ipsum oppidum petit, in quo uxor hospes agens, ac Christi paupertatem colens, patientiæ studio enitebat. Fixo itaque illic tabernaculo, tantisper recreandum quiete exercitum putavit.

Huc sermonis devecus, obsistero mihi orationem video, ac valde reniti ad ea quæ superant, ac deinceps sequuntur, procedere. Admiratio enim cum pari voluptate metuque ineurrens, tum percellit animum, tum sermonis cursum inhibet. Qui enim ossa ossibus, ac compagem compagi se admoturum, prophetarum oraculo promittit²⁶, is hos quoque beatos ab invicem, idque annos plures, di-

Α ἀγαθῷ πατρὶ προσκικεύωται· οὗς αὐτὸς μὲν εἰς θηριαλώτους ἀποκλαυσάμενος πρῶτην, φετο θανεῖν· ἡ τοῦ θεαρχικωτάτου δὲ πρόνοια Τησοῦ τὸν μὲν διὰ τῶν ποιμένων, τὸν δὲ δι' ἀρατῆρων κραυγῆς περισσασμένη καὶ καταδρομῆς, ἐν τῇ αὐτῇ παρεσκευάσει ἀμφοτέρους ἀνατρέψασθαι. Καὶ τούτους εἰς τήρωνας οἷα ξένους εὐθὺς οἱ κομηταὶ προσβάλλοντο, ὡς τῇ τε τῆς ὄψεως ὠραιότητι, καὶ τῇ ἀνδρείᾳ τῆς ψυχῆς, καὶ τῆς φύσεως τῇ δεξιότητι, πάνυ διατεθείς ὁ στρατηλάτης, ἐαυτῷ τοὺς νέους προάγειται, καὶ τῆς αὐτοῦ τραπέζης καὶ τῆς δορυφωρίας αὐτίκω ποιεῖται κοινωνούς.

Β Ἐπειδὴ οὖν τῶν βαρβάρων ἐκείνων ὁ στρατηγικώτατος ἐν τῇ δυνάμει καταδραμῶν τοῦ Χριστοῦ, οὗς μὲν φόνῳ ἀπόλεσεν, οὗς δὲ δορυλήπτους περνούμενος, πάσαν ἐκείνην λυτροῦται τὴν γῆν· ἀγεται λοιπὸν ἐπὶ τὴν κώμην αὐτὴν, ἐν ἣ τὴν γυναῖκα ξεντεύουσαν, καὶ τῇ κατὰ Χριστὸν πένιᾳ σχολάζουσαν τὴν ὑπομοσὴν φιλοσοφεῖν. Παρ' αὐτῇ δὲ τὴν ἰδίαν καταπηξάμενος σκηνὴν, διαναπαύειν φετο δεῖν τὸν στρατόν.

Ἐνταῦθα γενόμενος, προσιστάμενόν μοι τὸν λόγον ὀρώ, καὶ προσβῆναι τοῖς ἐξῆς ἄγαν ἀποκλαιόμενον. Θαῦμα γὰρ μεθ' ἡδονῆς ἅμα καὶ φόβου προσπίπτον, ἐκπλήσσει τε τὴν ψυχὴν, καὶ τοῦ λόγου τὴν ῥύμην ἀνακόπτει. Καὶ γὰρ ὁ ὅστις πρὸς ὅστις, καὶ ἀρμονίαν προσάξειν πρὸς ἀρμονίαν διὰ τῶν προφητῶν ἐπαγγελόμενος, οὗτος καὶ τοὺς μακαρίους τούτους ἀπ' ἀλλήλων διελὼν, καὶ δι' ἐτῶν

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

modo Christum vidisset, ac in baptismo mutato nomine Eustathius nuncupatus fuisset. Cuncta denique, quæ acciderant, retulit. Denique quindecim dierum itinere imperatoris aulam assecuti, qua ratione Placidam magistrum militiæ nacti essent, coram exposuere. Egressus vero obviam imperator, osculo virum excepit; ac multis affundens lacrymis, secessus causam exquirebat. Cui ipse, ac senatui cuncta per ordinem narravit. De uxore quoque, atque liberis retulit; relictam eam in mari; raptos a bestiis liberos, quidquid denique ærumnarum pertulerat, edidit.

Ingens eo invento actum tripudium. Porro imperator blande consolatus, proprii functione magistri militiæ tribuit cingulum. Is recensito exercitu minoresque nactus copias, quam quæ Barbaris grassantibus coercendis essent, tironum delectum instituit. Destinati igitur per civitates et oppida, qui tirones conscriberent. Accidit autem ejus muneris ergo missos tribunos, illud ipsum oppidum, in quo Eustathii liberi educabantur, adire. Producti mox oppidanorum studiis ambo juvenes, ac tanquam peregrini contra iti. Erant vero procera statura, ac forma præ cunctis eleganti. Collecta tironum omni multitudine, ac magistro militiæ adducta, omnes in numeros retulit. Ambos autem adolescentes elegantiori cæteris forma conspicatus, alius subductos seorsim sibi satellites, adhibuit; aliusque animo morum ingenuitatem cogitans, naturali quadam amoris vi eorum illectus desiderio, mensæ socios, ac contubernales esse præcepi

Γ Πάντες δὲ οἱ ἐκ τῆς κώμης ἐκείνης προέπεμποι αὐτόν. Πορευομένων δὲ αὐτῶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς εἶδε τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι μετωνομάσθη Εὐστάθιος ἐν τῷ βαπτίσματι· καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ διηγήσατο αὐτοῖς. Καὶ ἀνύσαντες τὴν ὁδὸν δι' ἡμερῶν δεκαπέντε, ἦλθον πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀνηγγείλαν αὐτῷ τὸ, πῶς εὗρον τὸν ποτε στρατηλάτην Πλακίδα. Καὶ ἐξελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, κατεφίλησεν αὐτόν· καὶ πολλὰ δακρύσας, ἐπυθάνετο παρ' αὐτοῦ τὴν αἰτίαν τῆς ἀναχωρήσεως αὐτοῦ. Ὁ δὲ καθεξῆς διηγήσατο τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ συγχλήτῳ τὰ συμβάντα αὐτῷ· καὶ περὶ τῆς γυναῖκος, καὶ τῶν τέκνων, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη· καὶ πῶς τὰ τέχνα αὐτοῦ θηριαλώτα γεγονάσι· καὶ πάσαν τὴν θλίψιν αὐτοῦ διηγήσατο αὐτοῖς.

Δ Ἐγένετο δὲ χαρὰ μεγάλη ἐπὶ τῇ εὐρέσει αὐτοῦ. Παρεκάλεσε δὲ αὐτόν ὁ βασιλεὺς, καὶ ζῶνυται κατὰ τὸ πρότερον στρατηλάτης. Καὶ ἐπισκεψάμενος τὸν στρατόν, καὶ γνοὺς μὴ ἀρκεῖν πρὸς τὴν καταδρομὴν τῶν βαρβάρων, ἐκέλευσε τυρῶνάτων γενέσθαι. Καὶ ἐγράφησαν κατὰ πάσαν πόλιν καὶ κώμην τῆς Ῥωμανίας, πεμφθῆναι εἰς τυρῶνας. Συνέβη δὲ καὶ εἰς ἐκείνην τὴν κώμην, ἐν ἣ ἀνεδράφησαν οἱ υἱοὶ τοῦ Εὐσταθίου, φθάσαι τοὺς ἀπεσταλμένους. Πάντες οὖν οἱ ἐκ τῆς κώμης ἐκείνης προέπεμποι αὐτοῖς τοὺς δύο νεωτέρους· οὗς ἄτε ξένους ψηφισάμενοι, παρέδωκαν τοῖς στρατιώταις. Ἦσαν δὲ εὐμεγέθεις καὶ ὠραῖοι τῇ ὄψει σφόδρα. Συναχθέντων δὲ πάντων τῶν τυρῶνων, καὶ προσαχθέντων τῷ στρατηλάτῃ, θεασάμενος αὐτούς, πάντας κατέταξεν εἰς νούμερα. Ἰδὼν δὲ ἐκείνους τοὺς νεωτέρους ὑπὲρ πάντας εὐεϊδεῖς, κατέστησεν αὐτούς εἰς τὴν ἰδίαν ὑπηρεσίαν. Καὶ κατανοῶν ἐν ἑαυτῷ τὴν εὐγενῆ τοῦ τρόπου, φυσικῇ τινι φιλοστοργίᾳ ἐλκόμενος πρὸς

²⁶ Ezech. xxxvii, 1 seq.

πλειόνων ὡς τῆς περὶ αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ προνοίας καὶ κηδεμονίας! τῇ θλίψει δοκιμάσας, τοῖς πόνοις πυρώσας, καὶ ὅλον τὸ σάρκινον φρόνημα τούτοις ἀπεκτονῶς, καὶ ἀξίους τῷ ὄντι τῆς ἐν πνεύματι καταστήσας ζωῆς, οὕτως ὡσπερ ἐκ νεκρῶν ζῶντας ἀνίστησιν καὶ ὡς μέλη διηρημένα πλείω, εἰς ἐνότητα βίου καὶ πολιτείας συνίστησι μίᾳ· καὶ ὅλον εἰκόνα τινὰ ζῶσαν τῆς κοινῆς ἀναστάσεως ἀναδείκνυσιν αὐτούς.

Ἄλλὰ τίς ὁ τοῦ ἀναγνωρισμοῦ τρόπος; Ὁμίλου μὲν οἷα εἶδος εὐσκολοῦντες οἱ νεώτεροι, ἀλλήλοις τὰ τῆς νεότητος ἀνακοινοῦμενοι. Ἐπηκροῖτο δὲ τούτων ἡ μήτηρ, αὐτοῦ που πλησίον παρ' αὐτοῖς καθεζομένη. Ὡς οὖν ὁ μὲν στρατηλάτου πατὴρ εἶναι διηγείτο, εὐπρεποῦς δὲ μητρός υἱός· καὶ ἀδελφὸν ἔχειν, βραχύτερον μὲν τὴν ἡλικίαν· ὠραῖον δὲ σφόδρα τὴν ὄψιν, καὶ ξανθὸν ταῖς θριξί· καὶ ὡς οἱ γονεῖς ἀμφοτέρους ἀνελόμενοι, οὐκ οἶδ' ὅπη βουλόμενοι πορεύεσθαι, πλοῖω ἐπιβαίνουσιν, ὅπου δὴ καταλελειφθαι τὴν μητέρα· ὡς οὖν ταῦτά τε καὶ ὅσα πεπόνθασιν ἐξῆς οἱ παῖδες ἐξηγοῦντο, ἐπέγνωσαν μὲν ἑαυτοὺς τὴν φύσιν ἀδελφοὺς εἶναι· ἀλλήλοις δὲ περιπλακέντες, ἀμυθῆτου χαρᾶς ἐπληροῦντο καὶ ἡδονῆς.

Ἄγαπιος μὲν οὖν καὶ Θεόπιστος οἱ ἱεροὶ παῖδες, ὡσπερ ἐκ θανάτου ζῶντας ἀπειληφότες ἑαυτοὺς, τῷ φίλτρῳ τοῦ πνεύματος· συνεκινῶντο τὰς ψυχάς. Τί δὲ ἡ καλὴ μήτηρ; Οὐδ' αὐτὴ τὸ τοῖς νέοις συμβαῖνον ἀπαθῶς κατεθεῖτο· ἄπτεται δὲ καὶ αὐτῆς τὸ πάθος· καὶ τὴν ἄχρι τοῦ πλοῦ τῶν παιδῶν ἀφήγησιν

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

πρόγον αὐτῶν, ἐκέλευσεν αὐτοὺς μετέχειν τῆς τραπέζης αὐτοῦ, συνεστίους αὐτῷ καταστήσας. Καὶ διατάξας τὸν στρατὸν, ὡς εἰώθει, ἐπαρεύθη εἰς τὸν πόλεμον· καὶ τὴν μὲν χώραν, ἣν ἀφείλοντο οἱ βάρβαροι, ἐλευθέρωσε· τοὺς δὲ βαρβάρους τροπώσας, ἐξεπέρασε τὸν ποταμὸν, τὸν καλούμενον Ἰδάσπιν. Καὶ ἐπὶ τὸ ἔμπροσθεν χωροῦντες, ἀνεβίβασαν εἰς τὴν ἐσωτέραν χώραν τῶν βαρβάρων· τάχα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ καλούσης αὐτὸν ἀπελθεῖν, ὅπου ἦν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἥτις, ὡσπερ εἴρηται, φυλαχθεῖσα ἀπὸ τῆς τοῦ ἀλλοφύλου ἐκείνου τυραννίδος κατὰ πρόνοιαν Θεοῦ, τελευτήσαντος αὐτοῦ ἀναχωρήσασα καθ' ἑαυτὴν ὤκει εἰς κηπὸν τινος τῶν οἰκητῶρων. Καὶ λαβούσα, καὶ ποιήσασα σκηνὴν, ἐφύλαττε τοὺς καρπούς αὐτοῦ.

Καταλαβὼν οὖν τὴν κώμην ἐκείνην ὁ στρατηλάτης, καὶ πολιορκήσας αὐτήν, ἐπηξεν φωσάτον ἐν αὐτῇ, καὶ παράτεινεν ἐκεῖσε ἡμέρας τρεῖς διαναπαύων τὸν στρατὸν, ὡς ἐπιτηδεῖου ὄντος τοῦ χωρίου πρὸς ἀπόλαυσιν αὐτῶν. Καὶ μεσημβρίας γενομένης καθεζόμενοι, ἐξηγοῦντο ἀλλήλοις τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν. ἔχον γὰρ ἀμυδρὰν ἐν αὐτοῖς τῶν συμβεβηκότων τὴν μνήμην. Ἡ δὲ τούτων μήτηρ καθεζομένη ἀπέναντι αὐτῶν, ἀκρόασιν ἐποιεῖτο τῶν λεγομένων παρ' αὐτῶν. Ἐλεγε δὲ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς πρὸς τὸν νεώτερον· Ὅτι ἐγὼ πάνυ νέπιος ὢν, οὐδὲν ἕτερον εἰς μνήμην φέρω ἢ τοῦτο, ὅτι ὁ πατήρ μου στρατηλάτης ἦν, ἡ δὲ μήτηρ μου εὐμορφοτάτη πάνυ· καὶ εἶχον δύο τέκνα, ἐμέ τε, καὶ ἕτερον μειράκιον μικρότερον, ξανθὸν ταῖς θριξί, ὠραῖον τῇ ὄψει σφόδρα. Καὶ λαβόντες ἡμᾶς ἀμφοτέρους, ἐξῆλθον τῆς οἰκίας νυκτός, καὶ ἐνέωσαν εἰς πλοῖον μεθ' ἡμῶν, οὐκ οἶδα ποῦ βουλόμενοι πορεύειν. Ἐν δὲ τῷ ἐξελεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν γῆν, ἡ μήτηρ ἡμῶν οὐκ ἦν μεθ' ἡμῶν, καὶ οὐκ ἐπίσταμαι, πῶς ἐν τῇ θαλάσῃ κατελείφθη. Ὁ δὲ πατήρ ἡμῶν βασιτάσας ἡμᾶς τὰ δύο, ἐπορεύετο ὠδύρομενος. Καταλαβὼν δὲ τινὰ ποταμὸν, ἐξεπέρασε μετὰ τοῦ ἑτέρου

A visos (o divinam erga illos providentiam, ac curam!) ærumna probatos, ac laboribus conflatos, omnique in eis carnali extincta prudentia, ac vere ea dignos effectos vita, quæ in spiritu est, sic velut e mortuis vivos exsuscitat, ac quasi membra plura divisa, in vitæ unius ac disciplinæ unitatem copulat; ceu denique vivum quoddam communis resurrectionis simulacrum profert atque ostentat.

Quisnam vero ejuscemodi agnitionis modus? Fabulabantur, ut fieri solet, otii indulgentia juvenes, ac quæ a puero acciderant, alter alteri communicabant. Mater illic prope apud eos sedens, loquentibus aurem adhibebat. Narrante igitur altero, ortum se patre magistro militiæ; matre, femina decora specie: nactum juniorem fratrem, alterum egregia vultus forma, capillis flavum. Parentes ambobus sumptis, nescio quo profecturos navem conscendisse, ac matrem illic relictam esse. Hæc, inquam, ac quæ deinceps passi essent, iisque evenissent, dum ii narrant, germanos se esse agnoverunt, inque oscula ruentes, alterque alterum amplexati, immenso repleti gaudio sunt ac jucunditate.

Agapius igitur ac Theopistus, sacratissimi juvenes, cum velut e mortuis vivos alter alterum recepissent, amantis vi spiritus, animis miscebantur. Quid vero præclara mater? Nec illa nullo animi sensu, quod ita adolescentibus acciderat, contuebatur: quin ipsam quoque tangit affectus, ac per-

C Exercitu illi ex more distributo, ad bellum processit; ac quas Romanæ ditionis regiones Barbari invaserant, illorum jugo absolvit. Quibus fugatis, flumen Hydaspem dictum, transmisit. Retroque fugaces insecuti, interiorum Barbarorum ditionem late pervasere. Eo forsitan evocante divina providentia, ut conjugem prætor reciperet. Hæc enim, ut dictum superius est, divino munere a Barbari injuria tuta, ac tyrannide, eo defuncto cum ecessisset, in oppidani cujusdam hortulo, illius suscepta cura, structoque illic tabernaculo, frugum custos agebat.

Ad hoc igitur magister militiæ movens oppidum, ac eo expugnato, castra metatus egit duos dies, agro scilicet ad reforcillandum commodo, ut fessis turmis requiem aliquam præstaret. Sub æstu porro meridiano sedentes ambo adolescentes, alter alteri narrabant, quos infantia casus tulerat. Eorum enim quæ illis evenerant obscuram animo memoriam tenebant. Parens e contra sedens, quæ ii loquebantur, sedula auscultabat. Ait vero senior juniore: Ego valde juvenis, ac puerulus cum essem, unum hoc, aliud præter nihil in memini; natum me patre magistro militiæ; matre femina elegantissima specie. Erant iis duo liberi, ipsius ego, alterque me ipso minor, flavis capillis, aspectu formosus, ac valde elegans. Hi, nobis assumptis noctu domo egressi, nescio quas oras cogitantes, nobiscum navim, conscenderunt. Nobis in terram eductis, nusquam jam mater comes, nec mihi liquet qua illa ratione in mari relicta sit. Pater autem ambos gestans, diro ejulatu iter pergebat. Tum objectu fluvii, me in ripa relicto, altero onustus puero juniore vadum tentat. Denique reversuro ut me quoque assumeret, irruens leo, ac

stringit dolor. Ad navis exitum cognita puerorum A narratio, ac cum certis quibusdam iudiciis reluctantes eorum formas aspiceret, amore animo misceretur, ac visceribus emovebatur, serio cogitans, num forte ejus liberi essent; prudenti tamen ratione affectum compescebat, ac turbationem. Stulto enim vel spe sola præsumptum bonum, tum mentem levat, tum saepe animum temere superbia pulsat: prudenti vero, immotus boni expectatione animus est; nec tam consecutione extollitur, quam frustratione contrahitur; vix namque etiam præsentis firmiter bono credat, qui scilicet humana omnia mutationi obnoxia explorare noverit, Idcirco etiam Theopistes, longanimitate hactenus, ac sapienter viscera commoia continuit; adiensque magistrum militiæ Romanam se, longosque hic annos captivam consedissee, ait, rogare supplex in patriam reverti. Dum igitur mulier castissima supplicatione agit, non obscuris virum iudiciis notisque intelligit. Quin ille quoque illius contuitus vultum, propriam paulatim conjugem agnoscit. Inque eum modum suis ipsorum narrationibus, dictisque firmati, ac cum palam alter alterum agnovissent, o quantis gaudiorum lacrymis! quantis gratiarum actionis vocibus Salvatori confitebantur!

Quia vero etiam liberorum statim illata mentio est, Eustathius a bestiis captos, hisque voratos ait. At uxor recenti adolescentum fabulatione animo

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

me rapto, in saltum nemusque iter habebat. Igitur C ovium pastores, a leonis avulsum faucibus, in eo, quod tu ipse nosti oppido, educaverunt. Nec vero mihi liquet, quid deinceps patre, ac fratre puerulo sit actum.

His ex fratre seniore auditis, exsiliit junior, flensque ait: Testor Christi potentiam, ipse frater tuus sum. Novi enim quæ narrando exsecutus es. Hi enim quorum opera educatus sum, mihi hæc loquebantur; cresce me illos e lupi itidem faucibus, inque amplexus tuens, oscula defigebat.

Mater audiens, ac cum dicta omnia, ac enarrata ad naviam usque explore noverisset, sic se res habere non inanis conjectans, graviter animo afficiebatur, ejusque turbabantur viscera, tum maxime cum juvenes in amplexus ruentes, figentesque alterum alteri oscula, atque flentes videret. Se tamen ipsa videns cohibebat, ac pariter secum animo reputabat, num ii filii sui forent, eo præsertim, quod tum D patrem magistrum militiæ, tum matrem in mari relictam dixissent.

Postridie mulier ad magistrum militiæ veniens, inquit: Quæso te, Domine mi, Romanæ ditionis cum sim, hic captiva ago: igitur me ancillam tuam in patriam reducito. Dumque hæc loquitur, quæ in viro signa erant, attentior legebat: Atque eo agnito, ejus advolata pedibus ita aiebat, Quæso te, Domine mi, ne indigneris adversus ancillam tuam, sed placide audias, ad mihi antiquum tuum institutum, vitæque rationem edisseras. Arbitror enim esse te Placidam magistrum militiæ, mutato nomine e sacro baptismo Eustathium vocatum; cum scilicet, qui Christo in cervi forma apparente, in eum credidit, gravissimisque tentationibus exceptus, assumpta uxore (me ipsa scilicet) ambobusque puellis liberis

ειδύσα, καὶ τισι τεκμηρίοις τὰς τούτων ἐνοπεριζομένη μορφάς, πολλῶ [πρόσω] μὲν τὴν καρδίαν συνεχυκάτο, τὰ σπλάγχνα καὶ κατεδονεῖτο, λογισομένη, μὴ ποτε ἄρα οἱ αὐτῆς εἶεν υἱοί. Ἐπεὶ δὲ ὁμῶς ἐχέφρονι λογισμῶ τὴν ταραχὴν. Ἄφρονι γὰρ ἀνθρώπῳ μόνον ἐν ἐλπίσι προσδοκῆθῆν ἀγαθόν, κοφίζει τε τὴν διάνοιαν, καὶ πολλάκις εἰκῆ μετεωρίζει τούτῳ τὸν λογισμὸν. Τῷ συνετῷ δὲ ἀκίνητος ἐν ταῖς τοῦ ἀγαθοῦ προσδοκίαις ὁ νοῦς: οὐ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν ἐπιρόμενος, ἢ συστελλόμενος πρὸς τὴν ἀποτυχίαν. Μόλις γὰρ ἂν καὶ παρόντι βεβαίως πιστεῦσαι τῷ ἀγαθῷ, ὡς μετακίνητὰ πάντα ὄντα τὰ τῶν ἀνθρώπων εἰδίως. Διὸ δὴ καὶ Θεοπίστη μακροθύμως τε καὶ σαρῶς ἐπέσχε τέως τῶν σπλάγχνων τὴν ταραχὴν: τῷ στρατηλάτῃ δὲ προσιωσα, γῆς τε Ἰωμαίων ὑπάρχειν, κἀνταῦθα πολὺν ἔφη χρόνον αἰχμάλωτος καθῆσθαι, καὶ πρὸς τὴν οἰκείαν ἰκέτευσ ἀνακομίζεσθαι πατριάν. Ἄμα τοίνυν τὴν ἰκετείαν προσῆγεν ἢ πάνσεμνος, καὶ τισι τεκμαιρομένη σημάτων, τὸν οἰκείον ἄνδρα κατενόει. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ κακείνος τὸ εἶδος αὐτῆς ὄπταζόμενος, τὴν ἰδίαν ἐπέγνω καταμικρὸν γαμετήν. Καὶ οὕτω οἱ μάχαρες τοῖς αὐτῶν ἀφηγήμασι βεβαιωθέντες, καὶ σαφῶς ἀληθούς ἐπιγνόντες: ὧ πόσοις μὲν χαρμοσύνης δάκρυσι! πόσοις δὲ ῥήμασι χαριστηρίοις ἐξωμολογούντο τῷ Σωτῆρι!

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τῶν τέκνων εὐθύς μνήμην ἐποιούντο, ὁ μὲν Εὐστάθιος θηριαλώτους ἔφησε τούτους γενέσθαι: ἡ δὲ, πρὸς τὴν ἐξυπογούου τῶν νέων ὀμι-

παιδίου τοῦ μικροτέρου, καὶ ἐμὲ κατέλιπε ἐντεῦθεν. Μέλλοντος οὖν ἀνακάμπτειν πρὸς τὸ λαβεῖν κάμει, λέων ἐπελθὼν, ἤρπασέ με, καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸν δρόμον. Ποιμένες οὖν προβάτων ἐξείλοντό με ἐκ τοῦ λέοντος: καὶ ἀνέτράφην εἰς τὴν κώμην, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς ἐπίστασαι. Λοιπὸν περὶ τοῦ πατρὸς μου καὶ τοῦ παιδίου τί ἐγένετο, οὐκ ἔγνω.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ νεώτερος παρὰ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ἀνεπήδησε, καὶ κλαίων ἔλεγε: Νῆ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἀδελφός σου τυγχάνω. Ἐγνώρισα γὰρ, ἃ διηγῆσω μοι: καὶ γὰρ καὶ οἱ ἐμὲ ἀναθρεψάμενοι, ταῦτα μοι ἔλεγον, ὅτι Ἐκ λύκου σε ἐβρυσάμεθα. Καὶ περιλαβὼν, κατεφίλει αὐτόν.

Ἀκούσασα δὲ ἡ μήτηρ ταῦτα καὶ γνωρίσασα τὴν μέχρι τοῦ πλοῦς διήγησιν, καὶ στοχασαμένη περὶ αὐτῶν οὕτως ἔχειν, ἔπαθε τὴν ψυχὴν σφόδρα, καὶ ἐταράττετο τὰ σπλάγχνα αὐτῆς, καὶ μάλιστα βλέπουσα τοὺς νέους περιλαμβάνοντας ἀλλήλους, καταφιλοῦντάς τε καὶ κλαίοντάς, καὶ ἐπεὶ θεωροῦσα αὐτοὺς ἄμα καὶ διαλογιζομένη, μήπως αὐτοὶ εἰσιν οἱ υἱοὶ αὐτῆς: καὶ μάλιστα περὶ τοῦ πατρὸς εἰπόντων, ὅτι στρατηλάτης ἐστὶ: καὶ ὅτι ἐν θαλάσῃ ἡ μήτηρ κατελειφθη.

Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, προσῆλθε τῷ στρατηλάτῃ ἡ γυνὴ, λέγουσα: Δεομαί σου, κύριέ μου, ἐκ γῆς Ἰωμαίων ὑπάρχω, καὶ αἰχμάλωτός εἰμι ἐνταῦθα: ἀνάγαγε οὖν με εἰς τὴν πατρίδα μου. Καὶ ταῦτα λέγουσα, κατενόει τὰ σημεῖα τὰ ἐν τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς: καὶ ἐπιγνοῦσα αὐτόν, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ ἔλεγε: Δεομαί σου, κύριέ μου, μὴ ἀγανακτήσης κατὰ τῆς δούλης σου, ἀλλ' εὐμενῶς ἀκουσον, καὶ φράσον μοι τὴν ἀρχαίαν σου πολιτείαν. Ἐγὼ γὰρ νομίζω εἶναι σε τὸν στρατηλάτην Πλακίδα, τὸν μετονομασθέντα Εὐστάθιον ἐν τῷ βαπτίσματι: ὅστις ὄφθέντος αὐτῷ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ἐλάφου, ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν: καὶ πειρασμοῖς περιπεσὼν ἀνηκέστοις, λαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἧτις εἰμι ἐγώ, καὶ τὰ δύο παιδία

λιαν ἀναπτεριωμένη τὸν νοῦν, εἰς μέσον αὐτοῦς αὐ-
τίκα παράγειν τὸν ἄνδρα παραινεί. Τοὺς δὲ παρα-
στάντας διαπυρνομένοι, καὶ ταῖς ἀθλητικαῖς
ἀφηγήσει, καὶ ταῖς τῶν ἡθῶν καταστάσεσι, γνώσει
τούτους καταλαβόντες σαφεῖ, καὶ ὡς ἐκ χειρὸς
ἀπολαβόντες Θεοῦ, πληροῦνται μὲν ἀγαλλιάσεως
ἀφάτου καὶ χαρμονῆς· ἀναζωπυρούμενοι δὲ τὰ πα-
τρῶα πρὸς αὐτοὺς σπλάγχνα καὶ ἀνανεούμενοι, ἀγα-
πητικαῖς συνεδουλοῦντο περιπλοκαῖς. Ἐντεῦθεν οὐ
μόνον εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, καὶ τῆς
ἐπιγνώσεως τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον,
τελειότερον κατήντησαν· ἀλλὰ καὶ τῷ τῆς τελειότη-
τος συνδέσμῳ συναρμολογούμενοι τε καὶ συμβιβα-
ζόμενοι τῇ ἀρχιτεκτονικῇ τοῦ Πνεύματος, ἀλλήλοις
τε καὶ τῷ σώματι συνεχράθησαν τοῦ Χριστοῦ.

Ὅθεν οὐκ ἦν ἄξιον τούτους ἔτι λοιπὸν τῷ ἐπιγεῖν B
στρατεύεσθαι βασιλεῖ· οὐτιῶ δὲ παρεσκευασμένους,
πᾶσα μὲν ἡ οὐρανία προσεδέχετο στρατιά· διηνέφκτο
δὲ τούτοις ἡ πανακῆρατος τοῦ ὑπερουρανοῦ Βα-
σιλέως παστάς. Ἄγγελοι δὲ τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντες
καὶ καταβαίνοντες ἐπ' αὐτοὺς, τὴν πρὸς Θεὸν ἁνοδὸν
προωδοποιοῦν. Οἱ δὲ πρὸς τὴν οὐράνιον βασιλῆδα
Σιῶν ἀναβάσεως τὴν ἔφεσιν ἔχοντες, ὅλη δυνάμει
πρὸς αὐτὴν ἀνατεταμένον εἶχον τὸν νοῦν. Καὶ γὰρ
ταῖς εὐγνώμοσι τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς
εὐεργεσία προσθεῖσα, εἰς προσθήκην ἀγάπης μείζονα
τοῦ εὐεργετοῦντος ἐξανάπτει.

Ὁ μὲν οὖν ἐπίγειος βασιλεὺς, Ἀδριανὸς δὲ τότε
διαδέδεκτο τὴν ἀρχὴν, ἑαυτῷ πρὸς τὴν γῆν συγκα-

A excita, virum monet eos protinus in medium pro-
ducatur. Astantes percontati, certaminumque narra-
tione, ac morum ipsa compositione eorum aperte
nacti notitiam, velutque iis ex Dei manu receptis,
exultatione replentur, ac gaudio, quantum nec lin-
gua effari possit, paternaque in illos excitantes ac
instaurantes viscera, charitatis amplexibus arctis-
sime stringebant. Hinc, nedum in unitatem fidei, ac
agnitionis Filii Dei, ut magnus Apostolus loqui-
tur, perfectius occurrerunt, verum etiam vinculo
perfectionis per Spiritus fabricationem commissi,
consertique tum secum mutuo, tum Christi corpori
coaluerunt.

B Quamobrem haud æquum erat ut hi amplius
terreno militarent regi; sicque instructos expecta-
bat cœlestis omnis exercitus, ac apertus erat im-
mortalis supercœlestis Regis thalamus. Angeli as-
cendentes super eos, ac descendentes, ascensum
pendebant ad Deum. Ipsi denique ascensus cupidī
ad cœlestem reginam Sion, tota virtute intentum
in eam animum habebant. Gratis namque, ac pro-
bis honorum animis, beneficii cumulus, dilectionis
majorem cumulum erga beneficium accendit.

Terrenus igitur imperator (Adrianus scilicet im-
perii tunc clavum susceperat) una secum in terram

S EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

Ἀγάπιον καὶ Θεόπιστον, ἐξώρμησεν ἐπὶ τὴν Αἴγυ- C
πτον· καὶ ἐν τῷ ἀποπλεῖν ἡμᾶς, ἀπόλεσε με, διὰ τὸ
τὴν ναύκληρον θάρβαρον εἶναι· ὅστις ἤγαγέ με εἰς
τὴν ἑαυτοῦ ταύτην πατρίδα· καὶ μαρτυρεῖ μοι ὁ Δε-
σπότης Χριστὸς, ὅτι οὐτ' ἐκεῖνος ἐμίανέ με, οὐτ'
ἕτερός τις· ἀλλ' εἰμὶ μέχρι τῆς σήμερον φυλάξισα
τὴν σωφροσύνην μου. Εἰ οὖν σὺ εἶ, ὃν ἐγὼ ἐκ τῶν
προσόντων σοι σημάτων γνωρίζω, ἀνάγγειλόν μοι
τὴν δύναμιν σὺ τοῦ Χριστοῦ.

Ἀκούσας δὲ ὁ Εὐστάθιος ταῦτα παρ' αὐτῆς, καὶ
αὐτὸς ὁμοίως ἐνοπιοζόμενος τὸ κάλλος αὐτῆς, καὶ
ἐπιγνοὺς αὐτὴν, ἀκτασγέτω ληφθεὶς χαρᾶ, δάκρυά
τε πολλὰ ἐκχέας, εἶπεν· Ἐγὼ εἰμὶ ὃν λέγεις. Καὶ
ἀναστὰς περιπλάκη αὐτῇ, καὶ κατεφίλου ἀλλή-
λους, δόξαν ἀναπέμποντες τῷ Δεσπότη Χριστῷ, τῷ
παντοίως εὐεργετοῦντι τοὺς ἐκ τοῦ δούλου, καὶ ἀνα-
καλουμένῳ ἐκ πολλῶν θλίψεων. Καὶ λέγει πρὸς αὐ-
τὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, Κύριέ μου, ποῦ εἰσι τὰ τέχνα
ἡμῶν; Ὁ δὲ εἶπε, Θηριάλωτα γέγονασι. Καὶ διηγή-
σατο αὐτῇ πῶς ἀπόλεσε τὰ νήπια. Ἡ δὲ λέγει αὐ-
τῷ· Εὐχαριστήσωμεν τῷ εὐεργετῇ Θεῷ· τάχα γὰρ
ὡς ἐχαρίσατο ἡμῖν εὐρεῖν ἀλλήλους, παρέξει καὶ τὰ
τέχνα ἡμῶν ἀπολαβεῖν ἡμᾶς. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ
Εὐστάθιος· Εἰπόν σοι, Θηριάλωτα γέγονασι. Τότε
λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ· Ἰῆ χθὲς ἡμέρη
κίθρομένη ἐν τῷ κήπῳ, ἤκουσα δύο τινῶν νεανί-
σων, πρὸς ἀλλήλους διαλεγομένων, καὶ ἐξηγουμένων
τὰ τῆς νηπιότητος αὐτῶν· καὶ ἐπέγνων αὐτοὺς ὅτι
εἰσὶν οἱ υἱοὶ ἡμῶν. Ἀλλ' οὐδὲ αὐτοὶ ᾔδεισαν, ὅτι
ἀδελφοί εἰσιν, εἰ μὴ ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ πρεσβυ-
τέρου ἀδελφοῦ ἐπέγνων ἀλλήλους. Εἰ οὖν μέχρι
τῆς σήμερον ἀγνοεῖ ταῦτα, γινώθι πῶς ἡ καλλὴ τοῦ
Θεοῦ εὐσπλαγχνία τὴν ἐπίγνωσιν ἀλλήλοις ἐχαρί-
σατο. Μάθε οὖν αὐτὸς παρ' αὐτῶν, καὶ ἐροῦσί σοι.

C Agapio et Theopisto, in Ægyptum profectus est:
qui denique dum mare trajicimus, ac enavigamus
detinente barbaro nauclero mei jacturam fecit. Is
nempe est, qui in hanc me regionem traxit. Testis-
que mihi Christus Dominus est, quod nusquam is,
ullusve alius constupraverit; hactenusque serva-
verim castitatem meam. Dum igitur ille sis, quem
iis ex signis nosco, ac prodo, tu vicissim Christi
me potentiam doceto.

His ex ea Eustathius auditis, ipseque pariter
formam contutus, ac cum agnovisset, impotenti
corruptus gaudio ubertimque manantibus lacrymis:
Ego ipse, inquit, sum quem dicis. Surgensque, in
plexus ruit, alterque alterum osulati, Christo
Domino gloriam submiserunt, qui modis omnibus
servos suos beneficiis afficit, exque multis promnis
revocat, ac restituit. Tum ait illa viro, domine mi,
ubinam sunt nostri liberi? Respondit: Rapti sunt
a bestiis; modumque narravit, quo infantes amise-
rit. At illa: Gratias agamus Deo bonorum auctori;
forsitan quomodo pietate ut alter alterum invenire-
mus concessit, ut etiam liberos recipiamus, præ-
bebit. Ad quam Eustathius: Jam eos a bestiis rap-
ptos esse dixi. Tunc ad eum mulier. Cum heri in
horto sederem, duos quosdam adolescentes inter
se colloquentes, ac quos infantia casus tulisset,
mutuo narrantes audivi; atque hos nostros ipsos
liberos esse, agnovi. At neque hi se germanos esse
prorsus noverant, nisi ex senioris narratione, alter
alterum fratrem, seque mutuo agnovissent. Siqui-
dem igitur hæc te hactenus latent, scito quem in
modum impensior divina clementia hoc ipsum illis
munus largita sit. Discas itaque ipse ex illis, tibi que
ii dicent. Accersitis vero ille adolescentulis, ex illis

* Ephes. 1, 7.

tentans detrahere, magnificis accipiebat honoribus: tumque rerum fortiter bello barbarico gestarum, tum inventorum suorum nomine, publica solemnia apparans ac struens, admonebat gratiarum actione libare, ac diis pro victoria sacrificia facere. Haud enimvero beatus ille, reque ipsa caelorum Regis prefectus militiae, aut imperatoris adulatione ac acceptione, aut plebis civiumque honore emollitur; vel exiguam quamdam, atque vulgarem, pro Jesu deitate, Romanis principibus, plebique vocem inelamavit: sed una cum ingenua radice, divinaeque sationis ipsius ramis, in Dei jam paradiso plantatus ac radicatus, divina dignum plantatione, etiam confessionis reddidit fructum. Nos, inquit, o imperator, ac qui circumquaque aetatis universi, ne nos ultra claritatem regiam, abundantes divitias, perituram fluxamque voluptatem ac libidinem, putetis deperire. His enim omnibus per Christi fidem mortui sumus. Cuncta haec spernere didicimus, quorum vos tanquam necessariorum dulcedine affecti, impietatis nobis ea praemio offertis. Quemadmodum autem quod spectat ad illa per Christi virtutem mortui sumus, sic longe prius, quod ad omnes eorum, qui dii dicuntur, atque daemonum mortui caerimouias, soli Christo Jesu Deoque omnipotenti ac Patri ejus, necnon vivifico Spiritui vivimus; qui elegit nos, et acquisivit in spem vivam quem solum cum Deum vivum ac verum, solum Salvatorem ac Dominum, Regemque universorum noverit-

A ταπεινὸν αὐτοῦ ἀποπειρούμενος, λαμπραῖς ἐδεξιοῦτο τιμαῖς· καὶ ἐπὶ τῇ τῶν ἀλλοφύλων ἀριστείᾳ, καὶ ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει τῶν οἰκείων, δημοτελεῖς πανηγύρεις κατασκευαζόμενος, τὰ χαριτήρια σπένδειν παρηγύα, καὶ θύειν τὰ ἐπινίκια τοῖς θεοῖς. Ἄλλ' οὐχ ὁ μακάριος ἐκεῖνος, καὶ τοῦ τῶν οὐρανῶν ἀληθοῦς Βασιλέως στρατηλάτης, ἢ πρὸς τὴν βασιλικὴν κολασίαν καὶ δεξίωσιν, ἢ πρὸς τὴν παρὰ τοῦ δήμου καὶ τῆς πόλεως καταχυνοῦται τιμὴν· ἢ μικρὰν τινα καὶ τὴν τυχοῦσαν, ὑπὲρ τῆς Ἰησοῦ θεότητος τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων καὶ δήμοις ἀνακεκράγει φωνήν· ὅμα δὲ τῇ εὐγενεὶ ρίζῃ καὶ τοῖς θεοφύτοις αὐτοῦ κλάδοις ἤδη τῷ τοῦ Θεοῦ παραδείσῳ πεφυτευμένος καὶ ἐρριζωμένος, ἀξίον τῆς θείας φυτείας, καὶ τὸν τῆς ὀμολογίας ἀπέδωκε καρπὸν· Ἡμᾶς, λέγων, ὦ βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ περιεστάμενοι, μηκέτι νομίζετε δόξης βασιλικῆς, ἢ χρημάτων περιουσίας, ἢ τῆς ἀπολλυμένης ἀντέχεσθαι καὶ ρεούσης ἡδονῆς. Πρὸς πάντα γὰρ ταῦτα διὰ πίστεως νενεκρίμεθα Χριστοῦ, πάντων ὑπερορᾶν δεδιδάχμεθα τούτων, ὧν ὡς ἀναγκαίων ὄμεις τῆς ἀπολαύσεως περιεχόμενοι, ἄθλα ταῦτα προτείνετε τῆς ἀσεβείας ἡμῖν. Ἄλλ' ὡσπερ ἀπεθάνομεν πρὸς αὐτὰ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Χριστοῦ, οὕτω πολὺ πρῶτον καὶ πρὸς πάσας τῶν λεγομένων θεῶν καὶ δαιμόνων ἀποθανόντες τὰς τελετάς, μόνον ζῶμεν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τῷ παντοκράτορι Θεῷ καὶ Πατρὶ αὐτοῦ, καὶ τῷ προσκυνητῷ Πνεύματι· ὃς ἐξελέξατο, καὶ περιεποίησατο ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν· ὃν μόνον εἰδότες Θεὸν ζῶντα καὶ ἀληθινόν,

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

percontatur, quinam existant, quæve illis acciderint. Cumque universa narrassent, agnovit ipsos esse filios suos: amboque in eorum ruentes colla, cum lacrymis benignissimo Deo gratias agebant, quod nova adeo ac insolita ratione liberos reperissent.

A secunda autem ad sextam usque horam, diffusus eorum quæ acciderant rumor late castra ordinisque pervasit; ita scilicet ut collecti omnes mirarentur, magisque gestirent quod illi reperti, quam quod ipsi suis Barbaris victoria potiti essent. Maximam vero Eustathius quod agnitus esset solemnitate, ac tripudium agens, inque crastinum invocato Deo, ac gratiarum actionis voces pro summa illius clementia, ac benignitate Domino Christo submittebat, omnique circum Barbarorum ditione subacta, ingenti parva victoria, multisque onustus spoliis, ac captivorum confertam multitudinem adducens, remeavit.

Contigit autem Eustathio necdum in urbem revertens, Trajano satis functo alium imperatorem (nempe Adrianum) ei subrogari; hominem scilicet gentilem, ac qui omnes retro imperatores impietatis ergo longe superaret. Reverso itaque Eustathio, imperator (ut Romanorum comparatum moribus est) obviam factus, victoriae monumento diem festum agebat; resque illi præclare gestas, ac belli facinoræ, necnon inventam uxorem atque liberos cum didicisset, triumphi lætitiā, ac convivium magis protrahebat. Quamobrem, etiam pro victoria simulacris facturum, in templum erupit. Ingresso autem in Apollinis delubrum, nusquam Eustathius caerimouiarum comes, totusque resiliens, foris stetit. Tum impetator illo accersito serio percontari, cur hostium victor, ac patriæ redditus, simulacris non immolaverit.

C Προσκαλεσάμενος δὲ τοὺς νεωτέρους, ἐπυθάνετο παρ' αὐτῶν, τίνας εἰσὶ καὶ τί τὰ συμβάντα αὐτοῖς. Ὡς δὲ διηγήσαντο αὐτῷ πάντα, ἐπέγνω αὐτοῦς, ὅτι αὐτοὶ εἰσὶν οἱ υἱοὶ αὐτῶν· καὶ ἐπιπεσόντας ἐπὶ τοὺς τραχῆλους τῶν τέκνων αὐτῶν, μετὰ δακρύων ἠὲ χαρίστου τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ἐπὶ τῇ παραδόξῳ ἀνευρέσει αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ ὥρας δευτέρας ἕως ὥρας ἑκτης, διέδραμε περὶ τῶν συμβεβηκότων φήμη καθ' ὅλου τοῦ στρατοπέδου, ὡς πάντας συναθροισθέντας τοὺς στρατιώτας θαυμάζειν, καὶ ἀγάλλεσθαι ἐπὶ τῇ ἀνευρέσει αὐτῶν πλείον, ἢ ἐπὶ τῇ τῶν βαρβάρων νίκῃ. Κορθὴν δὲ μεγίστην ποιούμενος ἐπὶ τῷ ἀναγνωρισμῷ αὐτοῦ ὁ Εὐστάθιος, καὶ τῇ δόξῃ ἐπικαλεσάμενος τὸν Θεόν, καὶ εὐχαριστηρίου φωνὰς ἀναπέμπων τῷ Δεσπότη Χριστῷ ἐπὶ τῇ μεγίστῃ αὐτοῦ φιλανθρωπείᾳ, τροπωσάμενός τε πᾶσαν τὴν κύκλῳ χώραν τῶν βαρβάρων, ὑπέστρεψε μετὰ νίκης μεγάλης, καὶ λάφυρα πολλὰ ἐπιφερόμενος καὶ αἰχμαλώτους πλείονας.

D Συνέβη δὲ πρὶν ἢ ἐπανελθεῖν τὸν Εὐστάθιον ἐκ τοῦ πολέμου, τελευτῆσαι τὸν βασιλέα Τραϊανόν, καὶ ἀναστῆναι ἀντ' αὐτοῦ ἕτερον βασιλέα, Ἀδριανόν ὀνομα, Ἕλληνα, ἀσεβέστερον τῶν προ αὐτοῦ βασιλέων. Ἐπανελθόντος οὖν τοῦ Εὐσταθίου, ἀπαντὴν ποιούμενος ὁ βασιλεὺς, ὡς ἔθος ἐστὶ Ῥωμαίοις, ἐπινίκιον ἑορτὴν ἤγε· καὶ μαθὼν τὴν ἐν τῷ πολέμῳ ἀνδραγαθίαν, τὴν τε εὐρεσίαν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων, ἐπὶ πλείον παρέτεινε τὴν εὐχαλίαν· καὶ ὤρμησεν εἰς τὸν ναὸν ἐπινίκιον θυσίαν ἀνενεγκεῖν τοῖς εἰδώλοις. Εἰσερχομένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπολλωνίου, οὐ συνειττήθηεν αὐτῷ ὁ Εὐστάθιος, ἀλλ' ἀποπηδήσας, ἔστη ἔξω. Ὁ δὲ βασιλεὺς προσκαλεσάμενος αὐτὸν, ἐπυθάνετο παρ' αὐτοῦ, διατί οὐκ ἐπέθεσε τοῖς εἰδώλοις, ἐπανελθὼν ἀπὸ τῆς νίκης. Ἔδει γὰρ σε, φησὶν, εὐχαριστηρίου σπονδὰς ἀναπέμ-

μόνον Σωτήρα καὶ Κύριον καὶ τῶν ὄλων βασιλέα, ἅμους, ἀδύνατον εἶναι ἀνάγειν διὰ θανάτου, καὶ τῶν πρὸ τοῦ θανάτου κολάσεων σκεύδομεν πρὸς αὐτόν.

Τούτοις ὁ τύραννος τοῖς λόγοις ἀκαθέκτω φλεγμῆνας θυμῷ, ἀποδουθῆναι μὲν τὸν Εὐστάθιον τὴν περιχειμένην προστάττει παραυτα ζώνην ἐν μέσῳ δὲ τῷ σταδίῳ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ κατενεχθῆναι, καὶ φεβρώτατον λέοντα κατ' αὐτῶν ἀπολυθῆναι. Ὁ δὲ ἀφειδὲς, καὶ τῶν μακαρίων ἐγγιστα γεγονώς, καὶ τὸν αὐχένα τουτοῖς εἰς προσκύνῃσιν ὦ τοῦ θαύματος! κεκλικῶς, οὕτως ὑπεστάλη πρὸς ἑαυτόν. Ἄλλ' οὐχ ὑποχωρῆσαι τούτοις τὴν ἀμείλικτον ἐκείνον θῆρα· βούν δὲ χαλκοῦν μέγαν εὐθύς πυρακτωθῆναι, καὶ ἐν αὐτῷ τούτους ἐμβάλλεσθαι κελεύσαι.

Ὡς οὖν μεγάλη τῇ προθυμίᾳ, καὶ ἀνεκλαλήτῳ παραστάντες οἱ γεννάδαι χαρᾶ, πρῶτον μὲν εὐχαριστήσαντες, ἔπειτα ἱκετηρίαν τῷ τῆς δόξης Θεῷ προσευξάμενοι, ὡς ἂν ἐκεῖνος μὲν ἐκείνου τοῦ μηχανήματος τελευτωθεῖεν, ἀκατάφλεκτοι δὲ δικτηρηθεῖεν τῷ πυρὶ, οὕτω κενωθήσασιν ὡς ἐν παστάδι, παιδρὸι παιδραῖς καὶ γεγανωμέναις ἐν αὐτῷ εἰσώντες ψυχαῖς. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν Κύριον ὑμνήσαντες, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦτον εὐλογῆσαντες καὶ μεγαλύνοντες, οὕτως αὐτῷ ἐν εἰρήνῃ τὰς πανιέρους αὐτῶν παρέθεντο ψυχάς.

Τοῦτο τῆς εὐσταθείας Εὐσταθίου τὸ γέρας. Τοῦτο τῆς πίστεως Θεοπίστης τὸ προτέρημα. Καὶ τοῦτο τῶν ἀγαπητῶν τέχνων Ἀγαπίου καὶ Θεοπίστου τῆς

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

ψαὶ τοῖς θεοῖς, μάλιστα διὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς γυναικὸς σου καὶ τῶν τέχνων σου.

Ὁ δὲ Εὐστάθιος λέγει πρὸς αὐτόν· Ἐγὼ τῷ Χριστῷ μου καὶ ἀνέπεμψα, καὶ ἀναπέμπω ἀπαύστους δεήσεις καὶ ἱκεσίας, ὅτι ἠλέησέ μου τὴν ταπεινώσιν, καὶ ἀνεκαλέσατό με ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας, καὶ ἀπέδωκέ μοι τὴν γυναῖκά μου καὶ τοὺς υἱοὺς μου. Ἄλλοτε γὰρ Θεὸν οὔτε οἶδα, οὔτε γινώσκω, εἰ μὴ τὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα λόγῳ τὰ πάντα. Τότε ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς διαδεχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκέλευσεν αὐτόν ὡς παγανὸν παραστῆναι ἅμα τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέχνῳ αὐτοῦ. Καὶ οὕτω ἐποίησε τὴν κατ' αὐτῶν ἐξέτασιν.

Θεασάμενος δὲ ὁ βασιλεὺς τὸ ἀμετάθετον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως αὐτῶν, ἐκέλευσεν, αὐτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέχνα, εἰσαχθῆναι εἰς τὸ στάδιον, καὶ ἀπολυθῆναι αὐτοῖς λέοντα. Προσδραμὼν δὲ ὁ λέων, καὶ πλησίον στᾶς τῶν μακαρίων καὶ αἰδίων, ὑπεκλίνας τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ προσκύνῃσας αὐτοῦς, ἀνεχώρησε, καὶ ὤρμησεν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ σταδίου. Τότε ὁ βασιλεὺς θεασάμενος τὸ παράδοξον θαῦμα, ὅτι οὐχ ἤφατο αὐτῶν τὸ θηρίον, ἀπορηθεὶς ἐκέλευσεν ἐκκαῆναι βούν χαλκοῦν, καὶ ἐμβληθῆναι τοὺς ἀγίους. Συνήρχετο δὲ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν πιστῶν καὶ τῶν Ἑλλήνων, θεάσασθαι τοὺς ἀγίους, ἐμβαλλομένους ἐν τῷ χαλκουργήματι.

Προσελθόντες δὲ οἱ ἅγιοι, παρεκάλεσαν τοὺς δημίους δοῦναι αὐτοῖς διορίαν εἰς τὸ προσεύξασθαι. Ἐτείλαντες οὖν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανόν, προσήρξαντο, λέγοντες· Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ὁ πᾶσιν ἀόρατος, ἡμῖν δὲ ὁρώμενος, ὡς ἡβουλήθη, ἐπάκουσον ἡμῶν δεομένων σου. Ἰδοὺ γὰρ ἡ εὐχὴ ἡμῶν πεπλήρωται, διότι ἀποβαλόντες ἀλλήλους, καὶ αὐθις εὐρεθέντες, κατηξιώθημεν τῆς

Amus, ad eum evehi per mortem optamus, ac per supplicia mortis praeuentia, ad eum properamus.

Hisce tyrannus sermonibus impotenti ira accensus, exui confestim Eustathium, quo praecinctus erat, cingulo imperat: inque medium stadium cum sociis demitti, ac formidolosissimum in eos leonem laxari. Dimissus leo, ac beatis proxime vestigiis admotus, cervice adorantis specie (o rem miram!) inflexa, sese ipse subtraxit. Non his tamen dura illa bestia cessit; sed ingentem statim bovem aeneum igne incendi, inque illum sanctos conjici jussit.

Cum igitur summa alacritate, nullisque verbis explicabili gaudio astantes strenui athletae, primum gratias egissent, tumque precando supplicationem Deo gloriae obtulissent (nempe faceret ut in ea machina consummati, incombusti atque illaesi ab igne permanerent), sic velut in thalamum, laxi, laetis animis, ac gestientibus ingressi processerunt. Ac demum, cum ad longum horae tempus Dominum cantico celebrassent, eumque in spiritu laudassent ac magnificassent, sacratissimas animas suas illi in pace tradiderunt.

Haec Eustathii firmitatis ac constantiae merces. Haec Theopistes fidei victoria; hoc charissimorum pignorum Agapii et Theopisti virtutis decus, longo-

Par enim, inquit, erat, ut in gratiarum actionem effusus eo cum primis nomine eis liberes, quod uxorem atque liberos inventos receperis.

At quem Eustathius: Ego Christo meo obsecrationes ac supplicationes tum submissi, tum incessanter submitto, quod meae misertus humilitatis, a captivitate revocato, uxorem liberosque reddiderit. Alium enim Deum nec novi, nec colo, excepto dumtaxat eo, qui sermone omnia condidit. Tuus imperator abrogato illi magistratu, tanquam pagannum una cum uxore atque liberis sisti ipsum jubens, eum in modum, cognitionem de illis instituit.

Ubi autem inflexam eorum fidei in Christum constantiam abunde perspexisset, Eustathium pariter uxoremque ac liberos, laxato in eos leone, induci in stadium jussit. Accurrens autem leo, jamque beatorum, ac imclitorum prope admotus vestigiis, inclinata juba, atque capite, adorantisque specie procumbens, pedem retrahit, ex qua stadio exire impetu contendit. Tunc imperator, novi miraculi, ac insoliti spectaculo (quod scilicet bestia martyres minime attingisset) animi anceps effectus, bovem aeneum igni incendi, atque in illum sanctos exurendos jactari praecipit. Qua sententia, caelus omnis fidelium, Graecorumque, theatrum unum sanctos spectantium, in aeneam illam machinam conjiciendos, emersit.

Sancti igitur accedentes, precandi sibi spatium a carnificibus concedi poposcerunt. Extensis itaque in caelum manibus, in haec verba precati sunt: Domine, Deus cunctis invisibilis, nobis tamen visus atque conspectus, quomodo voluisti, exaudi nos rogantes te. Ecce enim nostra jam impleta precatio est, quod cum alii alios amisissimus, rursusque unum fuerimus, meruimus sanctorum sortem nau-

rumque ipsorum pietatis ergo laborum ac certaminum dignum merito, ac triumphale præmium; quod scilicet claro martyrii sine vitam clauserunt. Porro sanctorum omnium a sæculo, divinorumque virorum virtutes beatissimi æmulati; ac magnorum quidem patriarcharum benignitatem atque hospitalitatem; Jobi vero patientiam ac sustentiam; prophetarum atque judicum futurarum rerum scientiam victoriasque, ac fortia adepti facinora, Danielis instar obturaverunt ora leonum, triumque puerorum in Babylone more, exstinxerunt vim ignis⁸⁰. Triduum enim veneranda illorum corpora in æneæ illius incensæ machinæ medio posita, nullam ignis vel ad unum usque capillum læsionem senserunt; sed tanquam aurum, seu argentum probata, splendidiora, magisque decora eluxerunt.

Horruit Adrianus eo illos habitu conspicatus: sed et Romani, Christi potentiam magnis vocibus celebrarunt. Ac Pauli quidem vocationem e coelo, omniumque discipulorum fidem, spem, charitatem imitati, sanctorumque omnium Christo traditam paupertatem, mansuetudinem, modestiam assecuti, sic demum constanter fortiterque triumphales agones adierunt; parique magnis atque invictis martyribus gloria iis defuncti, dignas victoriæ, variasque multiplices coronas, Christi dextera donante, acceperunt.

Sed, o ter beati, Deoque dignissimi, ac amabi-

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

cisci. Quemadmodum enim qui Babylone erant tres pueri per ignem probati, te non negaverunt, sic nos quoque igni hoc consummemur ac sicut hostia tibi placita, igni toti absumendi suscipiamur. Da vero, Domine, nostris quoque pignoribus gratiam, ut quisquis nostri memor extiterit, partem in regno cœlorum, atque in terra abundantiam nanciscatur. Sive in mari, sive in flumine per nomen nostrum te invocantes, liberentur a periculis ex peccato creandis, per nostram tibi procidentes humilitatem, eisque veniam indulgere peccatorum. Omnibus denique qui te laudantes nostri meminerint, adjutor esto atque beneficus. Da, Domine, ut ignis sævis-
sima vis in rorem nobis vertatur, placeatque nos in eo consummari.

Hæc cum precati essent, venit eis vox de coelo, dicens: Sic erit vobis uti petistis; hisque abundantius vobis continget, quod mei causa multas ac
D magnas sustententes tentationes. nihil iis victi, certetis. Venite igitur in pace, ut vestræ victoriæ sarta recipiatis; ac pro temporaneis malis, quibus conflictati estis, præparata sanctis bona in sæculum sæculi percipiatis. Quibus auditis beati, alacri animo se igni dederunt. Immissisque in æneam machinam, confestim vis ignis compressa est, laudatissimamque ac intemeratam Trinitatem laudantes personante victoriæ cantico, divinas divinaque loquentes animas suas, ab igne penitus illæsi, ac nec pilo iis violato, reddiderunt.

Triduo autem post, veniens impiissimus imperator, æneam machinam (visurus scilicet quid sanctorum corporibus factum esset) jussit aperiri. Inventisque illæsis cadaveribus, vite eos superstites

A ἀρετῆς τὸ κλέος, καὶ τῶν μακρῶν αὐτῶν ὑπὲρ εὐσεβείας κόπων καὶ πόνων ἄθλον ἀξιάθλον, τὸ μαρτυρικῶ καὶ ἀσιδίμῳ τέλει τὸν βίον κατακλαίσει. Πάντων δὲ τῶν ἐκ τοῦ αἰῶνος ἀγίων καὶ θείων ἀνδρῶν τὰς ἀρετὰς οἱ μακαριώτατοι ζηλώσαντες· καὶ τῶν μεγάλων μὲν Πατριαρχῶν τὸ φιλάγαθον καὶ φιλόξενον, τὴν ὑπομονὴν δὲ καὶ καρτερίαν τοῦ Ἰωβ, καὶ τῶν προφητῶν δὲ καὶ χρηστῶν τὴν τῶν ἐπερχομένων γνῶσιν, καὶ τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν κατορθωσάμενοι νίκας καὶ ἀνδραγαθίας, ἐφραξαν μὲν στόματα λεόντων ὥσπερ ὁ Δανιήλ· ὡς οἱ ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας δὲ τρεῖς παῖδες, ἐσθεσαν δύναμιν πυρός. Ἐπὶ τρισὶ γὰρ ἡμέραις τὰ τέμια τούτων σώματα, ἐν μέσῳ τοῦ ἐκπυρουμένου ἐκείνου χαλκουργήματος κείμενα, οὐδ' ὅσον ἕως τριχῶς ἐφλογίσθη μίαις, ὥσπερ δὲ χρυσίον ἢ ἀργύριον δοκιμαζόμενα, τὴν αὐτῶν ὠραιότητα λαμπροτέραν ἐπεδείκνυσαν.

Ἐφριξεν Ἀδριανὸς οὕτως αὐτοὺς ἰδὼν· ἠλάλαξαν δὲ καὶ παῖδες Ῥωμαίων τὴν δύναμιν μεγαλύνοντες τοῦ Χριστοῦ. Καὶ Παύλου μὲν τὴν ἐξ οὐρανοῦ κλήσιν, τῶν μαθητῶν δὲ πάντων τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, καὶ τὴν ἀγάπην μιμησάμενοι· καὶ πάντων ὁσίων τὴν κατὰ Χριστὸν πενίαν καὶ πραύτητα καὶ ἐπιεικειαν, οὕτως ἐπὶ τέλει πρὸς ἀθλοπορικούς ἀγῶνας εὐσταθῶς καὶ γενναίως ἀπεδύσαντο· καὶ ἴσα τοῖς μεγάλοις καὶ ἀηττήτοις μάρτυσιν ἐνευδοκιμηχότες, ἀξιονίκους, οὕτω καὶ πολυποικίλους στεφάνους διὰ τῆς δεξιᾶς ἀνεδήσαντο Χριστοῦ.

Ἄλλ', ὦ τρισμακάριοι, καὶ ἀξιοθεώτατοι, καὶ

C μερίδος τῶν ἀγίων σου τυχεῖν. Ὅσπερ γὰρ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν Βαβυλῶνι δοκιμασθέντες διὰ πυρός, καὶ μὴ ἀρνησάμενοι σε, οὕτω καὶ ἡμεῖς τελειωθείμεν διὰ τοῦ πυρός τούτου, καὶ προσδεχθῆμεν ὥσπερ θυσία εὐπρόσδεκτός σοι, ἐν τῷ πυρὶ τούτῳ ὀλοκαυτούμενοι. Δὲς δὲ, Κύριε, χάριν καὶ τοῖς λειψάνοις ἡμῶν, ἵνα πᾶς ὁ μνημονεύων ἡμῶν σὴν μέρος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐπὶ γῆς εὐθηνίαν. Κἂν ἐν θαλάσῃ, κἂν ἐν ποταμῷ κινδυνεύοντες ἐπικαλέσιονταί σε διὰ τοῦ ὀνόματος ἡμῶν, ρυσθῆιν ἐκ τῶν κινδύνων τῶν ἐξ ἁμαρτίας, διὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν προσπίπτοντές σοι, καὶ συγχώρησιν αὐτοῖς χάρισαι τῶν ἁμαρτιῶν· καὶ πάντων τῶν μεμνημένων ἡμῶν, καὶ δοξαζόντων σε, βηθός καὶ εὐεργέτης γενεῶν. Δὲς, Κύριε, καὶ τὴν ἀπειλήν τοῦ δεινοτάτου πυρός εἰς ὄρθρον μεταβληθῆναι, καὶ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τελειωθῆναι εὐδόκησον.

Καὶ ταῦτα αὐτῶν εὐξαμένων, φωνὴ αὐταῖς ἦλθεν ἀπ' οὐρανοῦ, λέγουσα· Οὕτως ἔσται ὑμῖν καθὼς ἠτήσασθε· καὶ περισσότερον τούτων ὑμῖν γενήσεται, ὅτι ἀθλεῖτε δι' ἐμὲ, πολλοὺς καὶ μεγάλους ὑπομειναντες πειρασμοὺς, καὶ μὴ ἠττηθέντες. Δεῦτε οὖν ἐν εἰρήνῃ, ἀποληψόμενοι τοὺς στεφάνους τῆς νίκης ὑμῶν· καὶ ἀντὶ τῆς προσκαίρου κακοπαθείας, εἰς αἰῶνα αἰῶνος ἀπολαύσοντες τῶν ἡτοιμασμένων ὀγαθῶν τοῖς ἀγίοις. Καὶ ταῦτα ἀκούοντες οἱ μακάριοι, προθύμως ἑαυτοὺς ἐκδεδώκασιν τῷ πυρὶ. Καὶ ἐμβληθέντων αὐτῶν ἐν τῷ χαλκουργήματι, εὐθέως ἡ ἀπειλή τοῦ πυρός καταστάλη· καὶ δοξάσαντες τὴν πολυδμητον καὶ ἄχραντον Τριάδα, ἔσαντες ὡδὴν ἐπινίκιον, ἀπέδωκαν ἐν εἰρήνῃ τὰς θεολόγους αὐτῶν ψυχὰς· καὶ οὐχ ἠψατο αὐτῶν τὸ πῦρ μέχρι καὶ τριχῶν.

Καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας παραγίνεται ὁ ἀσεβέστατος βασιλεὺς, καὶ ἐκέλευσεν ἀνοιγθῆναι τὸ χαλκουργήμα πρὸς τὴν θεάσασθαι τί γέγονασι τὰ σώματα τῶν ἀγίων. Καὶ εὐρόντες σῶα τὰ λείψανα αὐτῶν, ἐνό-

ἀξιεραστότατοι Θεοῦ φίλοι, οἱ νοερῶς καὶ ἀχρόνως διατρέχοντες τὴν οἰκουμένην, καὶ τοῖς ἐπιχαλουμένοις ὑμᾶς τὰς θείας ἐπιδαφιλευόμενοι δωρεάς χαίρετε ὡς τῇ ἀληθινῇ τῶν ἁγίων καὶ αὐθυποστάτω συζῶντες χαρᾶ· χαίρετε, ὡς ἐν χώρᾳ καὶ ἐν φυτῷ ζώντων τῷ τῆς ζωῆς εὐαρεστοῦντες Θεῷ. Χαίρετε, ὅτι οὕτως ὑμεῖς ἐφοβήθητε τὸν Κύριον καὶ ἐπαρεύθητε κατὰ τὰ λόγια ἐν ταῖς ὁδαῖς αὐτοῦ· διὸ καὶ τοὺς πόνους τῶν καρπῶν ὑμῶν φάγεσθε· μακάριοί ἐστε, καὶ καλῶς ὑμῖν ἔσται. Εὐφραίνου καὶ κατατέρπου, ὡς τῆς εὐσταθείας φερώνυμε καὶ συνώνυμε, ὅτι ἡ γυνὴ σου ὡς ἄμπελος εὐθιγνοῦσα, τοῖς τῶν χαρίτων Θεοῦ βότρυσιν ἐν τοῖς κλίτεσιν, εἴτ' οὖν ἀνακλίσεις τῆς ἐν ἀνθρώποις ἀχειριποιήτου παστάδος· ὅτι οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος, κύκλω τῆς νοεράς καὶ πανακηράτου σου τραπέζης.

Ἄλλὰ καὶ ἡμᾶς, ὡς πανόλβιε μάρτυς, τῆς σῆς εὐφροσύνης, τῆς σῆς εὐλογίας καὶ μακαριότητος παράλαβε κοινωνοὺς· καὶ ἀπικειμένων ἡμῖν θλίψεων τὰς ἐνοχλήσεις παρενεγκῶν, εἰρηνικὸν ἔμοι βίον καὶ θεοφιλῆ καὶ ἡσύχιον δώρησαι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ᾧ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

S. EUSTATHII ACTA ANTIQUA.

μίζον αὐτοὺς ζῆν. Καὶ ἐξενέγκαντες αὐτὰ, ἀπέθεντο ἐν τῇ γῆ. Θαῦμα δὲ ἔσχε τοὺς περιεστῶτας ἅπαντας, ὅτι οὐδὲ τριχὸς αὐτῶν κατεκυρίευσεν τὸ πῦρ· ἀλλ' ἦσαν τὰ σώματα αὐτῶν ὡσπερ χιῶν λάμποντα. Καὶ φοβηθεὶς ὁ ἀνοσιώτατος βασιλεὺς, ἀνεχώρησε. Τὰ δὲ πλήθη ἀνέκραζεν, Ἄληθῶς μέγας ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν, εἷς μόνος ἀληθινὸς Θεὸς ὁ Χριστὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος, ὅς ἐφύλαξε τοὺς ἁγίους αὐτοῦ.

Λάθρα δὲ οἱ Χριστιανοὶ κλέψαντες τὰ σώματα τῶν ἁγίων, κατέθεντο ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ· καὶ μετὰ τὸ παυθῆναι τὸν διωγμὸν, οἶκον εὐκτήριον οἰκοδομήσαντες, κατέθεντο αὐτοὺς, ἐπιτελοῦντες τὴν μνήμην τῶν ἁγίων μαρτύρων τῇ εἰκάδι τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός.

Αὕτη ἡ πολιτεία τῶν ἁγίων, καὶ αἰοδίμων μαρτύρων. Τοῦτο τὸ τέλος τῆς ἐνθέου καὶ ἐνδόξου αὐτῶν ἀθλήσεως. Πάντες οὖν οἱ καταξιούμενοι ἐπιτελεῖν τὴν μνήμην αὐτῶν, καὶ ἐπιχαλεῖσθαι αὐτοὺς εἰς βοήθειαν, τυγχάνουσι τῶν ἐπιγγελεμένων ἀγαθῶν· ὧν γένοιτο πάντα ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, ταῖς αὐτῶν πρεσβείαις, χάριτι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, νῦν καὶ αἰεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

lissimi Dei amici, qui mentis agitatione, nullaque temporis mora orbem terrarum percurratis, vosque invocantibus divina affluenter munera tribuatis; gaudete, ut qui vero ac in se consistenti sanctorum gaudio convivatis. Gaudete, ut qui in regione, ac luce viventium, Deo vitæ placeatis. Gaudete, quod ita timueritis Dominum, ac sicut habent divina oracula, in ejus viis ambulaveritis; quamobrem etiam labores palmarum vestrarum comedetis; beati eritis et bene vobis erit. Gaude et lætare, cui a constantia nomen est, exque nonnisi ratione vere constantia enites, quia uxor tua sicut vitis abundans, Dei gratiarum botris, in lateribus, id est devexis, nulla in hominibus manum opera facti thflami tui, quia filii tui sicut novellæ olivæ, sanctissimi Spiritus pinguedine virentes, in circuitu spiritalis, prorsusque intemeratæ mensæ tuæ.

Verum nos quoque, o beatissime martyr, tuæ nos lætitiæ, benedictionis, ac felicitatis socios assume; ingruentiumque calamitatum molestias avertens, vitam mihi præcatam, religiosamque ac tranquillam largire, in Christo Jesu, cui est gloria, honor, adoratio in sæcula. Amen.

arbitrabantur. Cumque eduxissent, humi straverunt. Cepit vero eos qui præsentibus erant admiratio ac stupor, quod nec pilum unum ignis vis læsisset, eorumque cadavera nive candidiora essent. Territus itaque impiissimus imperator, recessit. Vulgus autem ac turba clamabat: Vere magnus est Deus Christianorum, unus solus verus Deus Christus, neque ullus alius est, qui sanctos suos servavit. Porro Christiani clam furati sanctorum cadavera, in insigni ea loco deposuerunt: ac cum cessasset persecutio, extructa oratoria domo hæc in ea collocarunt, sanctorum martyrum indicta memoria, ad 12 Kalendas octobris. Hæc sanctorum ac inclutorum martyrum vita atque institutio: hic divini illorum ac gloriosi certaminis exitus. Quotquot igitur in animum inducunt, ut eorum agant memoriam, atque adiutores illos invocent, promissa bona consequuntur; quæ utinam nos omnes his intercedentibus consequamur, gratia ac benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potestas, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ORATIO XIX.

Laudatio S. Hyacinti Amastreni (1).

Acta Sanctorum Bolland., Julii tom. IV, die 17, ex editione Combefisii in Christi martyrum lecta. Trias, Agarenico pridem mucrone sublatorum. Paris., 1668, 8.

CAP. I. — Prologus, Sancti patria, adhortatio ad suos populares, ut idololatriam deserant.

α'. Ἐπρεπεν ἄρα, πολλῶν καὶ τιμίων λίθων εἰς κατοικητήριον τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Πνεύματι συνοικοδο-

1. Sane decebat, cum multi iique pretiosi lapides in Dei habitaculum in Spiritu coædificentur,

(1) Amastris, incluta olim Paphlagoniæ civitas, de cujus origine, situ et episcopatu fuse actum est 21 Februarii in commentario prævio ad vitam sancti Georgii episcopi Amastreni, primam lucis usuram et gloriosam martyrii palmam sancto

Hyacintho dedit, sacrosque civis sui cineres postmodum religiose venerata est, uti in ipsis Actis hunc commentario subiungendis legimus. Ex sacris Græcorum monumentis patet quam celebris quondam fuerit hujus martyris cultus; nam Menolo-

atque in eo celebris gloria habeantur (talibus enim intelligens vivensque Dei civitas ipsa perfecta construitur atque conflatur) sacrum pariter divinumque Hyacinthum una assumit; tantum scilicet spiritalibus sanctitatis gratiis latisque fulgoribus, enactorum sere sanctorum palam splendores vivacentem, illisque præmicantem, quantum et gratius

gium a Genebrardo editum, Horologium, Epitome Menologii, Typicum sanctæ Sabæ, Menæum Chiffletianum, aliaque Græcorum Synaxaria die 18 Julii annuam illius memoriam celebrant. Unde mirum est, martyrem adeo illustrem a Menæis impressis et Maximo Cytherorum episcopo prætermissi. Transit tamen ejus commemoratio in Menologium Slavico-Russicum, quod a prænobili Barone Sparwenseldio Latine versum eodem die sic eum annuntiat. « Sancti martyris Hyacinthi Amastridensis, qui post multa tormenta et dentium effractiones moritur in carcere. » Aliud vero Synaxarium Ruthenorum, a Georgio David societatis nostræ missionario Moscuæ anno 1688. Latine versum, hac eadem die sic habet: « Sancti martyris Hyacinthi in Volmastro. » Puto legendum « in Amastride; » nisi forte hæc urbs ita Russice appelletur, quod ignoro.

Synaxarium, jussu Basili imperatoris collectum, prolixiori sanctum Hyacinthum ornat elogio, quod post nostrum tomum I Julii Græce editum sic Latine reddo: « Hyacinthus Christi martyr, piis ortus parentibus, filius fuit Theochiti et Neonikæ sub Heraclio episcopo Amastridis. Qui quidem nomen ab angelo accepit, ac triennis Christi invocatione puerum mortuum excitavit. Crescente vero per ætatem virtute, usque ad senectutem pervenit, cum interim fecisset multa mira opera; videns idololatrias arborem superstitiose colentes (erat autem ulmus inanis et quasi exhausta), excidit eam. Comprehensus igitur ad principem et Amastrenæ urbis magistratum ductus fuit, illique vehementer verberato evulsi sunt dentes: etiam ligatus funibus extra urbem tractus, acutisque arundinibus punctus est. Postea in carcerem conjectus spiritum Deo tradidit. Reliquiæ illius collocatæ sunt in ipsa urbe, scatentes perpetuo medellis. » Brevi hoc elogio quædam continentur quæ in prolixioribus Actis non leguntur. In iis enim nomina parentum non exprimuntur. Nulla etiam fit mentio de Heraclio Amastreno episcopo, uti nec de miraculo quod sanctus Hyacinthus triennis patrasse hic dicitur. Præterea arbor quæ in hoc elogio vocatur ulmus inanis et quasi exhausta, in Actis nostris nuncupatur lotus pulchra aspectu et grata frondium compositione luxurians.

Huic elogio serme consonant Excerpta nostra miss. ex Menæis bibliothecæ Ambrosianæ, quæ matrem sancti martyris Theonilam, et episcopum Amastrenum vocant Heraclitum; principem vero Amastridis Canstricum. In fine autem adduntur sequentia: λέγεται παράδοξον καθ' ἕκαστον χρόνον ἐν τῇ μνήρῃ αὐτοῦ συμβαίνειν αὐτῷ. ὑπὸ γῆν γὰρ ὄντος τοῦ τάφου, ἐν ᾧ τὸ τίμιον αὐτοῦ ἀπόκειται λείψανον, ὑμνωδίας παρὰ των συνελθόντων καὶ δεήσεως γινομένης, ἀναδίδεται χόους, ὅνπερ ὁ ἐπίσκοπος ἐν τινι σκεύει δεχόμενος ἱερῶ τοῖς συνελθούσιν διανέμει εἰς ψυχῶν καὶ σωμάτων θεραπείαν καὶ ἰασίν. Id est: « Dicitur singulis annis in illius commemoratione mira res per ipsum evenire: nam infra terram existente tumulo, in quo venerandæ illius jacent reliquiæ, dum ab iis qui convenerunt hymni et preces canuntur, egeritur pulvis, quem episcopus in sacro quodam vase suscipiens distribuit advenis ad animarum ac corporum medelam ac sanationem. Eiusdem miraculi meminerunt Acta nostra, num. 20. Posteriori huic elogio seu vite compendio simile admodum est supplementum ms. ad Menæa ex-

μουμένων, καὶ ἐν αὐτῷ δοξαζομένων· καὶ γὰρ ταῖς τοιούτοις ἡ νοσρὰ τοῦ Χριστοῦ πόλις καὶ ζῶσα κατάρτιζεται καὶ συγκροτεῖται καὶ τὸν ἱερόν τε καὶ θεῖον Ὑάκινθον συμπαρελήφθαι· τοσοῦτον ταῖς νοηταῖς τῆς ἀγιότητος χάρισι καὶ ἀγλαῖαις τῶν διῶν σχεδὸν ἀγίων σαφῶς ὑπεραστράπτοντα, ὁσφ καὶ χαριστέρας ἀπάντων τετύχηκε προσηγορίας· παντοίαις γὰρ

causa ex Synaxario Sirmondi et ms. Chiffletii collectam, in quo episcopus Amastridis appellatur Heraclides, et præfectus ejusdem urbis Canstridins. Præter alias quasdam levioris momenti discrepantias isti elogio præmittuntur hi duo versiculi:

Ὡς ἐσφράδιον ὑάκινθινον, Ἄδης,
δέξει τὸν Ὑάκινθον αὐτῷ καλάμῳ.

Ut gratum odorem floris hyacintki, luxm

Sic, Christe, in ipsa arundine Hyacinthum accipis.

Satis manifesta hic est allusio ad nomen sancti et florem hyacinthum. Dum autem de calamo vel arundine fit mentio, arbitror significari scapum seu caulium floris hyacinthini, et poetam Græcum voluisse alludere ad supplicium acutarum arundinum, quibus idololatrae sanctum martyrem pupugerunt.

Quamvis in præcedentibus Græcorum fastis hic sanctus martyr die 18 Julii referatur, tamen in Menologio quod ex bibliotheca et interpretatione cardinalis Sireti vulgavit Canisius tom. II. Antiquæ lectionis, sic legitur 17 Julii: « Eodem die sancti martyris Hyacinthi apud Amastridem. Hic ad Castrisium præsidem et Amastridis urbis magistratus cum ductus esset, Christianam fidem professus verberatur vehementer, evulsisque dentibus per mediam urbem funibus trahitur, et acutis calamis vulneratur; postea conjectus in carcerem. Deo ipsi spiritum commendavit. Ex hoc Menologio haud dubie transit in martyrologium Romanum, quod hac die sic habet: « Amastride in Paphlagonia sancti Hyacinthi martyris, qui sub Bastritio præside multa passus, quievit in carcere. Ad hæc martyrologii Romani verba notat Baronius, quod de eo agant: « etiam Græci hac die in Menologio, ubi et ejus passio describitur. » Id autem intelligendum videtur de Menologio Siretiano, cum superius citata Græcorum monumenta, et additiones Usuardinæ secunda ac tertia vice a Molano editæ die 18 Julii consignent. Nihilominus nos Romanum Martyrologium secuti, hac die eum collocavimus. Nunc de ipsius Actis pauca præfabimur.

Nicetas, cognomento Paphlago, qui post medium sæculi noni vixit, in laudem sancti Hyacinthi martyris Amastreni orationem panegyricam composuit, in qua quidem gesta fortissimi athletee rhetorica facundia exornat, sed nullam vitæ aut passionis epocham indicat. Posset ea utcumque colligi ex elogiis supra relatis, si de episcopi vel præfecti Amastreni, illic memorati, ætate constaret. Sed cum eam hæcenus frustra quæsiverim, nihil certi statuere possum, nisi quis me felicior illam alicunde eruerit. Castellanus quidem in suo Martyrologio universali martyrem nostrum hac die annuntians notat in margine sæculum iv. Sed cum nullum suæ assertionis argumentum afferat, et in hujusmodi epochis figendis non raro hallucinetur, ei sine testibus pronuntianti fidere non ausim. Quare martyrii tempus cogor indeterminatum relinquere, donec quis, ut dixi, illud ex antiquis monumentis probatum ostenderit. Nihil jam superesse video, nisi ut orationem panegyricam, a Niceta Paphlagonæ Græce conscriptam, et a fratre Francisco Combelsio Dominicano ex ms. codice cardinalis Mazarini una cum interpretatione Latina Parisiis anno 1666 editam, hic denuo prelo subjiciamus.

νηπιόθεν ὁ θαυμασιώτατος ἀναγόμενος ἀρεταῖς, πᾶσι δὲ θεοῖς τοῦ Πνεύματος συγκροτούμενος χαρίσμα-
σιν, ἐν πολιᾷ δὲ βαθεῖα λαμπρὸν καὶ περιφανὲς τὸ
μαρτύριον ἀποδοὺς τῷ Θεῷ, λαμπρῶς ὅτι μάλιστα
καὶ τῆς ἀναρρήσεως καταξιοῦται.

β'. Ταιγαροῦν ἐπαινέσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ἀξιεπαί-
νετον τοῦ Θεοῦ παῖδα τὸν ἀξιόθεον, τὸν ἀξιομακά-
ριστον Ἰακίνθον, τὸν νοητὸν, καὶ τίμιον τοῦ Θεοῦ
λίθον, τὸν ἐμφυχον, τὸν ζῶντα, τὸν νοερὸν, τὸν οὐρανίω
τοῦ Πνεύματος φρονήματι οἶα λαμπρῶ καὶ οὐρανοθα-
φεί χρώματι κατακόρως οὕτω χρωνόμενον καὶ
κλειζόμενον, ὡς μέρος καὶ αὐτὸν τοῦ στεφάνου τῆς
δόξης τοῦ τῷ Παμβατικεῖ πλακέντος ἀναδείκνυσθαι.
Τοῦτον σήμερον κατὰ τὴν ἐτήσιον αὐτοῦ καὶ ἱερὰν
μνημοσύνην, εἰς ὕμνησιν ταῖς Ἐκκλησίαις προτιθέ-
μενον τοῖς τῶν λόγων ἀνθεσι, κατὰ δύναμιν καὶ
ἡμεῖς ἀναδησώμεθα· καὶ τῶν μαρτυρικῶν ἀγῶνων
γνησίως αὐτὸν μακαρίσαντες, καὶ τῶν τῆς μαρτυ-
ρίας ἐπάθλων· διὰ ταῦτα κοινωνήσαντες, αὐτῷ τε
χρέως χαριέστερον ἀποδώσομεν, καὶ τῇ τοῦ Θεοῦ
Ἐκκλησίᾳ τὴν ὀφειλομένην προσοίσομεν οἰκο-
δομήν.

γ'. Ἐκείνη πατρὶς μὲν ἡ ἀνω Σιών, ἡ λαμπρὰ
πάντων ἀγίων νοερά τε μητρόπολις καὶ πιστή· πα-
τήρ δὲ ἀληθὴς ὁ Θεός· μήτηρ δὲ ἡ χάρις τοῦ Πνεύ-
ματος· ἡ τοσοῦτον δι' ὕδατος ἀναγεννώμενον ἀνωθεν
ἐνδύσα, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ φυσικὴν εἰς ὑπερφυῆ μορ-
φήν μεταποιούσα καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας Θεοῦ,
καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος προάγουσα
Χριστοῦ, δοκιμώτατον ἐπὶ τέλει μάρτυρα τοῦτον,
καὶ ἀξιολογώτατον Κυρίῳ παρίστησιν ἀθλητὴν.
Ἄλλ' οὐδ' ἡ κάτω πατρὶς ἀσημος· οὐδ' ἀνώνυμοι
καὶ ἀγενναῖς τῷ Ἰακίνθῳ τοκεῖς. Ἀμάστρα δὲ
τοῦτον ἐνφύσασα καὶ τίθηνησασα, καὶ ὑπὸ γονεῦσιν
ἐπιστήμοις τε τοῦτον ἀναθρεψαμένη καὶ πιστοῖς,
ἔλαβε τὸν αὐτῆς προβαλλομένη πολιοῦχον καὶ πολι-
στήν.

δ'. Ἀμάστρα, ὁ τῆς Παφλαγονίας, μᾶλλον δὲ τῆς
οἰκουμένης, ὀλίγου δεῖν, ὀφθαλμῆς, εἰς τὴν οἶ τε τὸ
βόρειον τοῦ Εὐξείνου μέρους περιραιοῦντες Σκύθαι,
καὶ οἱ πρὸς νότον δὲ κελμενοὶ, ὡσπερ εἰς τι κοινὸν
συντρέχοντες ἐμπόριον, τὰ παρ' ἑαυτῶν τε συν-
εισφέρουσι, καὶ τῶν παρ' αὐτῆς ἐντεταλαμάνουσι·
πόλις, ἕως τε πάσης λήξεως καὶ ἑσπερίου μεταξὺ
κειμένη· οὐδὲν μὲν τῶν ἀπὸ γῆς ἢ θαλάσσης ἀγω-
γίμων σπανίζεται· πᾶσι δὲ τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἀψιλῶς
εὐθηνούμενη, οἰκοδομήμασι τε λαμπροῖς καὶ τεύχεσι
καρτεροῖς, ναὶ δὴ καὶ λιμέσι καλοῖς, καὶ οἰκήτορσιν
ἀνωθεν περιφανεστάτοις κεχρημένη, ἐνὶ τούτῳ, τῇ
εἰς τὸν Θεὸν εὐσεβείᾳ, μικρῶ πάντων ἀνθρώπων
ἡλαττοῦτο. Καὶ σκοπεῖτε τὸ τῆς ἐκείνων ἀγνομίας
ἢ δεισιδαιμονίας βάθος· οὐ γὰρ ἐν ἀνθρώπων ἢ ζῴων
τινῶν ὁμοιώματι τὴν τοῦ ἀφθάρτου Θεοῦ δόξαν
ἐναλλάξαντες, ὡσπερ Ἑλλήνων καὶ Αἰγυπτίων οἱ
πλείους, τὸ σέβας τοῖς δαίμοσιν ἀφοσιοῦντο, δένδρῳ

omnibus nomen obtinuit. Omni enim virtutum
genere ab infantia, vir summe admirandus, pro-
vectus, cunctisque divinis Spiritus gratis con-
fusus, alia senectate claro illustrique Deo martyrio
reddito, quam maxime splendido præconio do-
natus.

2. Itaque nos etiam dignum laude Dei famulum
laudibus prosequamur : virum scilicet Deo dignum,
digne prorsus beatificandum Hyacinthum ; spiri-
talem pretiosamque Dei lapidem ; animatum, vi-
ventem, intelligentem, cœlesti Spiritus sensu,
velut claro cœlestique colore sature adeo imbutum
ac collustratum, ut et ipse coronæ gloriæ, summi
omnium Regis plexæ capiti, pars esset. Hunc
hodie, annua ejus sacraque memoria, in laudibus
argumentum Ecclesiis propositum, sermonum flo-
ribus, quoad per facultatem licuerit, nos quoque
coronemus ; quoque martyrii sincere agones de-
sudarit, beatam prædicantes, martyriique inde
præmiis communicantes, cum illi lepidissimum
reddemus debitum, tum Dei Ecclesiæ debitam
nihilominus ædificationem, gratulamine offeremus.

3. Illi patria quidem superna Sion, clara san-
ctorum omnium mentiumque metropolis ac fidelis ;
verus autem pater, Deus : mater vero, gratia
Spiritus ; quæ sic per aquam demum (seu mavis,
superne) regeneratum subierit infuderitque, na-
turalem in eo formam eximiam, ac, quam pro
naturæ rationibus nobiliorem demutans, ad Dei que
veritatis agnitionem ac mensuram staturæ ple-
nitudinis Christi provehens, ut probatissimum tan-
dem martyrem, ac spectatissimum Domino athle-
tam reddiderit. At ne terrena quidem patria igno-
bilis ; nec obscuri exque plebis læce Hyacintho
parentes exstiterè : quin Amastris eum sustulit
et educavit, clarisque ac nobilibus fidelibusque
parentibus alens nesciens pene patronum suum
auctoremque ac principem protulit.

4 Amastris nimirum, Paphlagoniæ (quin potius
orbis fere totius) ocellus ; ad quam circumvicini
Scythiæ tam qui borealem maris Euxini plagam ha-
bitant, tum qui ad austrum positi sunt, velut ad
commune concurrentes emporium, tum suas ipsi
inferius merces, tam ab ea recipiunt : Urbs scilicet
media fere Orientis omnis ditionis Occidentis-
que constituta ; nullius terra aut mari comiteus
penuria laborans, cunctisque opportunis affluenter
abundans ; splendidisque ædificiis, civibusque olim
illustrissimis usa, uno hoc (pietate scilicet in Deum
ac religione) mortalibus propemodum omnibus in-
ferior erat. Nam, quæso, illorum ignorantia seu
superstitionis altitudinem quanta foret, attendite.
Non enim in hominum aliquorumve animalium
similitudinem incorruptibilis Dei gloriam commu-
taverant ; qua ratione Græcorum plures ac Ægyptio-
riorum, dæmonibus cultum adhibebant : sed cui-

dam arbori, apud eos lotus (2) nuncupatæ, pulchræ aspectu, ut par est, grataque frondium compositione eluxurianti animum attendentes, supraque modum insipienti illecti animo, atque ejus vici pulchritudine, deum ipsam vocitantes, sacerdotibus ministris hostiarumque religione placandam decreverant.

5. Sic nimirum tamque immane auctus stupor sensusque omnis absentia, omnis sensus luce carenti arbori ipsos addicebat. Id vero etiam illius manus opus, qui a principio homicida est¹. Is nempe quod a veritate, quæ una solaque est, pariter secedere ac moveri præstiterat, innumeris deinceps erroribus diversissimique generis superstitionibus noxam inferebat. Quam itaque dicebam, civitas, dira quadam adverso numine stoliditate, majorum traditione accepta, absurdaque inolito vulgi errore opinione, cultum arbori adhibens, a vera Dei cognitione ac fide eum in modum aberrabat. Non tamen futurum erat ut eam Christi providentia negligeret, vel in fine contemneret. Quin nobilem hanc Deoque satam opportune producit stirpem. Nempe stirpem vitæ sanctæ, perfectique animi ac Dei veritatis plenam, adversus erroris stirpem exsuscitat.

6. Sancti igitur Hyacinthi ipsam primo quasi germine editionem, ei scilicet ab infantia omnipotentis Spiritus afflatum comitem ac operationem, mirabiliumque operum exhibitionem (3): novit enim Sapia ex ipsa vulva qui illius necessarii sint sanctificare; ac quos suis agiles munis fore præsevit ac industrios, liberoque animi nutu ac voluntate virtutem electuros, mox ac prima formatione in rerum naturam subierint, eorum certis quibusdam indicis quandoque futuram gloriam designare ac claritatem) hæc, velut quæ non humanæ voluntatis, sed Dei liquido opera existant, illis referenda relinquemus (4), quibus animo constitutum, ut ejus rerum texant historiam. Quod vero non solum divinæ gratiæ, sed et victricis palam athletæ animi voluntatis fructus est illiusque dignum fidei opus, hoc mihi visum ut laudibus celebrem, admirandisque sacri martyris fortis animi gestis factisque martyrum amantes animos mentesque laute excipiam. Quod enim prima alteraque ætate, ac deinceps omni pietate ac justitiæ operibus peracta, vir beatus ad seniles jam annos evaserat; quanto ille longa ætate omnem Dei fidem virtutemque præstabat, tanto magis scelestissimi cives, eorum more qui olim increduli fuerant, ejus, quam dicebam, arboris cultu mæ-

δὲ τινι τῶν παρ' αὐτοῖς, ὠπῶ μὲν καλουμένῳ, ὠραίῳ δὲ τὴν θεάν, ὡς εἰκὸς, καὶ εὐθαλαῖ τὴν κατασκευὴν προσχόντες, καὶ τὸν ἀνόητον νοῦν ἀμέτρως καταθειλθέντες, καὶ ἠττηθέντες τῆς αὐτοῦ καλλονῆς, τοῦτο θεὸν νουμῆκασιν· ἱερασί τε καὶ θυσίαις ἐξ-ὐλάσκεισθαι ὄροντο δεῖν.

ε'. Οὕτως αὐτῶν ἡ ἀναίσθησις κατευμεγεθοῦσα, τῶ ἀναίσθητῳ κατεδουλοῦτο ξύλῳ· ἔργον καὶ τοῦτο τῆς ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνου χειρὸς· ὃς ἐπειδὴ τῆς μιᾶς ἀληθείας καὶ μόνης συμπαρακινηθῆναι παρεσκευάζεν, μυρίαίς λοιπὸν ἀπάταις καὶ δεισιδαιμονίαις πολυτροπωτάταις ἐλυμαίνετο. Ἡ μὲν οὖν εἰρημίνῃ πόλις ἐκ τινος θεοβλαβείας πατροπαραδότου καὶ ἀτίπου προλήψεως ξυλολατροῦσα, τῆς ἀληθινῆς οὕτω διημάστανε θεογνωσίας· οὐκ ἔμελλε δὲ ἄρα ὑπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ προνοίας παραμεληθήσεσθαι· οὐδ' εἰς τέλος αὐτῷ παραραθήσεσθαι· τὸ τίμιον δὲ τοῦτο καὶ θεόφυτον εὐκαίρως ἐξάνισχει φυτὸν· φυτὸν ζωῆς ἀγίας, καὶ ψυχῆς τελείας καὶ ἀληθείας θεοῦ πλήρες, κατὰ τοῦ τῆς πλάνης ἀνίστησι φυτοῦ.

Nempe stirpem vitæ sanctæ, perfectique animi ac

ς'. Τὴν μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς Ἰακίνθου τοῦ ἀγίου βλάστην, ἦτοι τὴν νηπιόθεν αὐτῷ παρεπομένην τοῦ πανσθενοῦς Πνεύματος ἐνέργειαν, καὶ τῶν θαυμασιῶν τὴν ἐπιδείξιν· οἶδεν γὰρ ἡ Σοφία ἀπὸ μητρὸς αὐτῆς ἀγιάζειν τοὺς οικίους καὶ οὖς προέγνω δεξιῶς αὐτῇ χρηματίζοντας, καὶ γνώμῃς ἐκουσιότητι τὸ βέλτιον αἰρετίσοντας, τοῦτοις ἅμα τῇ πρώτῃ συνεισιέναι πλάσει, καὶ τεκμηρίοις τισὶν ἔστιν ὅτε τὴν μέλλουσαν παρασημαίνειν δόξαν· ταῦτα μὲν, ὡς οὐκ ἀθροπίνης προαιρέσεως, θεοῦ δὲ καθαρῶς ἔργα καθεστῶτα, τοῖς ἱστορεῖν ἐθέλουσι παρήσομεν· ὁδὲ, οὐκέτι μόνης τῆς χάριτος, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀθλοφορικῆς ὁμολογουμένως προθέσεως καρπὸς, καὶ ἔργον τῆς ἐκείνου πίστεως ἄξιον, τοῦτό μοι δοκοῦν, ἐπαινετέον εἶναι, καὶ ταῖς θαυμασίαις τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος ἀνδραγαθίαις, τὰς φιλομάρτυρας διανοίας καὶ ψυχῆς ἐπτιᾶν. Ἐπεὶ γὰρ τὴν πρώτην τε καὶ δευτέραν ἡλικίαν, καὶ καθεξῆς ὁ Μακάριος ἐν εὐσεβεῖα τε πάσῃ καὶ ἔργοις τετελεχῶς δικαιοσύνης, εἰς πρεσβυτικὴν ἤδη μεθ' ἡλικίῳσιν κατήντησεν, ὅσῳ μὲν αὐτὸς τῶ μακρῷ χρόνῳ πρὸς πάντα θεοῦ πίστιν κατωρθοῦτο καὶ ἀρετὴν, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ παρανομώτατοι τῆς πόλεως κατὰ τοὺς πάλαι ἀπειθεῖς, τῶ εἰρημένῳ ἐμοιχῶντο ξύλῳ· καὶ αὐτοὶ μὲν ὡς θεῶ, τοῦτῳ τὰς λατρείας ἐκτόπως θυσιάζοντες ἀνέφερον· αὐτὸς δὲ, τῶ ζήλῳ τῆς εὐσεβείας πυρπο-

¹ Joan. viii, 44.

(2) Est lotus arbor Afris familiaris, quæ profert fructus adeo gratos, ut advenis incutiat patriæ oblivionem. Hinc natum proverbium, Λωτοῦ ἔφαγες, id est « Lotum gustasti. » Hinc Lotophagi vocantur quidam Africæ populi, qui ejus fructu vesi dicuntur. De illa meminit Homerus, Ovidius, Plinius aliique.

(3) Forte hic Nicetas vult alludere ad miraculum

quod S. Hyacinthus in pueritia patravit, uti in illius elogio antea vidimus.

(4) Hinc patet, Nicetam Paphlagonem tantum martirium sancti Hyacinthi laudibus extollere, sive quod de gestis ejus ante martirium pauca nosset, sive quod hæc celebrassent alii scriptores, quorum notitia ad nos non pervenit.

λούμενος, καὶ καθ' ἑκάστην, ὡς εἰπεῖν, αὐτοῖς A
προσιῶν, παρηγγύα καὶ παρήγγελλον,

Ζ. ε. Ἄνδρες πολῖται, λέγων, ὅσοις ἐμφρων ἐν-
έστακται λογισμὸς, δέομαι ὑμῶν, ὀρθῆ κρίσει καὶ
διακονίᾳ κελογισμένη κεκρημένοι, τοῖς ὑφ' ὑμῶν
πραττομένοις ἐπιστήσατε τὸν νοῦν· γινώτε δὴ καὶ
σύνετε τίνι λατρεύετε· καὶ τίνι τὸ σέβας, ὡς Θεῷ,
προσαναφέρετε· τὸ ξύλον γὰρ τοῦτο, καθὰ καὶ τὰ
λοιπὰ δένδρα πάντα, τῶν μὲν ἀψύχων σωμάτων καλ-
λίονός ἐστι φύσεως, καθ' ὃ θρεπτικῆς ὄλως καὶ αὐ-
ξητικῆς δυνάμεως εὐμοιρεῖ· χεῖρον δὲ ζῶων πάν-
των, ὅτι πάσης αἰσθήσεως καὶ πάσης μεταβατικῆς
κινήσεως ἀμοιρεῖ· ὡς περ δὴ καὶ τῶν ἀλόγων ἕκαστα
ζῶων, τῷ μὲν αἰσθήσεως ἢ κινήσεως μετέχειν, τῶν B
φυτῶν τελειότερα δεικνύμενα, τῷ ἀμοιρα δὲ λόγου
καθεστάναι, τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν χρηματίζει
χείρω· καὶ γὰρ οὐχ ὁμοιοῦς ἢ κτίσις, οὐδ' ὁμο-
ταγῶς τὰ πάντα τῇ δημιουργῷ σοφίᾳ διατέτακται·
ἀλλ' ἐν παναρμονίᾳ τὰ πάντα συστοιχίᾳ καὶ ἀκο-
λουθίᾳ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ ἥσσον, καὶ ἀπὸ
τοῦ ὁμοίου καὶ θεοειδοῦς ἐπὶ τὸ πόρρω Θεοῦ καὶ
ἀνόμοιον προάγει τὴν δημιουργίαν· ὡς ἂν μὴ ἀμέ-
σως τοῖς τῶν ἔργων ἐσχάτοις, διὰ πολλῶν δὲ τῶν ἐν
μέσῳ θεωρηθῆ, τὰς πρεπούσας προνοίας ἐπιβάλλ-
ουσα· τοῖς κάτωθεν δὲ πρὸς αὐτοῦ ἀνιέναι τὴν
σοφίαν διὰ θεωρίας βουλομένοις, διὰ τινος ἀναβα-
θμοῦς προὑποβάλλουσα, καὶ τούτοις τὰς πρὸς Θεὸν
ἀναβάσει; κατευθύνουσα.

η'. ε. Διὰ τοῦτο πρῶτοι μὲν ἀπάσης τῆς ὀρατῆς κτί-
σεως, ὑπὸ τῆς ἀκτίστου τῶν ὄλων αἰτίας, οἱ θεοὶ
νόες εἰς τὸ εἶναι κατατέθηται· νόες ἀσώματοι,
θεοειδεῖς, φωτοειδεῖς, ἐν ἀρετῇ πρὸς τὸν ἀχρόνως
αὐτοῦς ὑφιστῶντα τὴν ὁμοιότητα κεκτημένοι καὶ οὐ-
κείωσιν· μετὰ τὸν νοῦν δημιουργεῖται λόγος, τῇ τοῦ
ἀνθρώπου συγκατασκευαζόμενος οὐσίᾳ· σώζων μὲν
καὶ αὐτὸς εἰκόνα τινὰ καὶ ὁμοίωσιν τοῦ πλάσαντος,
ἦτιον δὲ, ἢ κατὰ τὴν τῶν νόων ἰδέαν, διὰ τὴν τοῦ
χείρονος μετοχὴν· μετὰ τὸν λόγον δὲ, αἰσθησις, ἢ
τῶν ἀλόγων ζῶων τὸ ἰδιαίτατον, ὡς περ ἐστὶ τῶν
λογικῶν ὁ λόγος· μετὰ τὴν αἰσθησιν δὲ, ἢ ἀπλῆ, ἢ
φωτικῆ τέτακται ζωῆ, πάσης ὑφειμένη τῆς κτίσεως·
μόνης δὲ τῆς ἀψύχου πάντη καὶ ὑλικῆς, ὅν εἰπόντες
προέφθημεν τρόπον, καθυπερτεροῦσα.

plex, nempe vegetabilis, infimo omni creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat.

θ'. ε. Εἰ οὖν οὕτ' αἰσθησιν, οὔτε λόγον, οὔτε δὲ νοῦν,
τὰ τῶν ποιημάτων κάλλιστα, τιμητέον ὡς θεοὺς
(ποιήματα γὰρ, καὶ πάντα πρὸς δόξαν ἰδίαν ὁ τῶν
πάντων παραγωγεὺς κατεσκευάσατο), πῶς τὰ μακρῶ
τὴν φύσιν ἐκείνων ἀτιμότερα νομισθεῖσαν θεοί;
πῶς δὲ τὸν λωτὸν τουτοῦ, γῆς ὄντα καρπὸν, καὶ ἐφ'
ἐνὸς μὲν ἔρριζωμένον τόπου, ἀνέμοις δὲ πᾶσι δονού-
μενον, πυρὶ τε καὶ αἰδήρῳ κατὰ φύσιν ὑποκείμενον,

chabantur. Atque hi quidem illi, ut Deo sacri-
ficantes, hostias offerebant; ipse vero pietatis
zelo succensus, quotidieque, ut sic loquar, homi-
nes conveniens, officii monebat et adhortabatur,

7. ε. Viri cives, aiebat, quotquot estis, quibus sanæ
aliquid rationis inest, rogo vos, recto iudicio ac
consulto animo, his quæ a vobis geruntur mentem
attendite. Scitote, quæso, ac intelligite, quem co-
latis, cuive, ut Deo venerationem adhibeatis. Et
enim arbor hæc, ut et reliquum stirpium genus
atque arborum, præstantioris quidem naturæ est
quam corpora inanima, ea scilicet ratione quod
nutriendi facultate atque augendi prædita est:
deterior vero cunctis animantibus, quod omnis
sensus omnisque gradiendi motus expers est. Uti
sane etiam brutæ quæque animantes, qua sensu
motuque præditæ sunt, stirpibus plantisque probatæ
nobiliores, ipsæ, quod ratione deficiuntur, homine
natura existunt inferiores. Non enim ejusdem
generis est quidquid in rebus creatum est, eodem-
que ac pari ordine, creatrice Sapientia cuncta
constituta sunt, sed concinnissima omnia serie
aliaque aliis cohærentia, ab eo quod præstantius
est, ad id quod deterius est, atque ab eo quod simile
ac deiforme, ad id quod præcul a Deo ac dissimile,
producta illi creatio est; ne immediate extremis
operibus, sed pluribus mediis interjectis, conve-
nientem providentiam curamque adhibere intel-
ligatur, hisque adeo qui ab inferioribus ad ipsam
per contemplationem velint assurgere, quasi gradus
quosdam substernere, ascensionesque in Deum
dirigere.

8. ε. Quamobrem ante omnem creaturam, in aspe-
ctum cadentem, increato universorum auctore,
divinæ mentes (5) in rerum naturam productæ
sunt: mentes scilicet incorporeæ, deiformes, lu-
cifformes, ut sic liceat loqui, virtutis partibus
cum intemporaliter producente similitudinem nactæ
ac necessitudinem: secunda a mente origine, ratio
conditur ac procreatur, ipsa hominis essentiæ
comes fabricata: quæ quidem ejus qui formavit
imaginem quamdam ac similitudinem ipsa retineat,
longe tamen quam pro mentium ratione inferio-
rem ob ejus commercium quod deterius est. Post
rationem autem, sensus, brutarum animantium
peculiarissimum munus atque dos, uti ratio eorum
qui illa præditi sunt. A sensu sequitur vita sim-
plex, nempe vegetabilis, infimo omni creaturæ gradu; sic nimirum ut soli prorsus inanimæ terrenæque, ad eum quem superius dicebamus modum, præcellat.

9. ε. Cum igitur nec sensum nec rationem, ut ne-
que mentem, creatorum pulcherrima, ut deos co-
lere liceat: quippe creaturas, ac quæ omnia uni-
versorum productor in suam gloriam fabricatus sit:
quinam fiat, ut quæ his longe natura ignobiliora
sunt, dii existimentur? Quomodo autem lotum
hanc, terræ scilicet germen, atque uno quidem ra-
dicatam loco, omni vero ventorum flatui expositam,

(5) Puto hic per divinas mentes intelligi cœlestes spiritus, quos vulgo angelos nominamus.

igni quo ac ferro natura obnoxiam, quomodo, inquam, eam Deum vocare, o viri, non perhorrescitis; nec vos pudet victimis ac libamentis omni destitutam sensu naturam venerari? Hæc enim si Deus est, erit profecto et saltus omnis Deus: cuncta enim unius naturæ sunt, arbores scilicet ac ligna. Quod si arbores dii sunt, quomodo securibus excidentibus ignique pabulum subjicientes, non impietatis, et ut Dei adversarii audiat, aleam subitis? Res stultitiæ plena, profusi stuporis, exiguae fragilique arbori ac prorsus inutili attendere animum, et ut Deo cultum illi adhibere. Si enim qui cælum ipsum, solemque et lunam ac stellarum quasdam seu siderum deitate donarunt, reliquaque elementa ac ignem ipsum venerantes, justam iram receperunt, quod non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, ejus cultu impensi qui omnia produxit conservatque, sed evanescentes in cogitationibus suis¹, coluerunt creaturam magis quam Creatorem; longe vos potiori ratione, dum eo omisso, qui creaturæ omnis sator est, humili huic stirpi tremendum Dei nomen falso bis contemnitur, indignationem trahitis.

10. « Si quid igitur mihi creditis, viri cives, si qua vobis cura salutis est, arborem hanc succidite et in ignem mittite, quod nulla alia ejus vobis utilitas sit (6); ipsique rerum omnium oculis subjectarum creatura mentium cogitatu superata, quam omnem nostri causa non lateat editam, naturaque deteriore quam pro hominis præstantia; sed et superiorum nobis mentium, sanctarumque substantiarum omissa factura, seu potius iis quasi manu ducentibus, ad ejus, qui vere Deus est, notitiam dirigamur: qui nempe semper ipse est, semperque unigenitum Verbum velut sol lucem, ex substantia sua, ac splendorem edit; semperque consitum, ut ita loquar, ac cognatum Spiritum sanctum ex suo ore indivise profert. Hic Verbo suo firmavit cælum², vimque omnem rerum abs se conditarum Spiritu perficit atque absolvit. Hic primum hominem, ad imaginem suam et similitudinem conditum, atque in paradiso positum, cum mandati transgressione corruptioni mortique addictus esset, perditumque non prorsus despexit, sed ratione legeque ac prophetis primum erudiens, ipsum quoque demum pro nobis Filium dedit, puella innupta natum, factum hominem, aquis intinctum, tentatum, cruci affixum, sepultum, tertia suscitatum die, atque in cælum assumptum: quippe qui inde rursus venturus expectetur, ac quidquid formatum est (humanum scilicet genus omne) suo tribunali adhibiturus, unicuique denique pro eo ac gesserit, redditurus. Hunc vos, amici, ut Deum agnoscat, admoneo. Huic ut cultum adhibeatis, eumque spiritalibus hostiis placare studea-

¹ Rom. 1, 21. ² Psal. xxvii, 6.

(6) Debit hæc lotus fuisse fructibus destituta, idem clarius exprimitur num. 16.

πῶς τοῦτον Θεόν, ὃ ἄνδρες, οὐ φρίσσετε καλεῖν, θυσίαις τε καὶ σπονδαῖς τὴν ἀναίσθητον φύσιν οὐκ αἰσχύνεσθε τιμᾶν; Εἰ γὰρ Θεὸς τοῦτο, καὶ πᾶν ἄρα ἄλλο; Θεὸς ἂν εἴη· πάντα γὰρ ἐστὶ φύσεως μετὰ ζύλα γὰρ· εἰ δὲ τὰ ζύλα θεοὶ, πῶς ταῦτα ταῖς ἀξίοναις ἐκκόπτοντες, καὶ τῷ πυρὶ τροφὴν ὑποβάλλοντες, οὐ κινδυναύετε θεομαχεῖν; Πολλῆς τοῦτο γέμει ἀλογίας, ὑπερβαλλούσης ἀναισθησίας, βραχεὶ καὶ ὑποσάθρῳ ζύλῳ καὶ ἀνονήτῳ πάντα προσανέχειν τε καὶ λατρεύειν ὡς Θεῷ. Εἰ γὰρ οἱ τὸν οὐρανὸν αὐτὸν, καὶ τὸν ἥλιον, σελήνην τε καὶ ἀστέρων τινὰς θεοποίησαντες, τὰ τελοιπὰ στοιχεῖα, καὶ αὐτὸ σεβαζόμενοι τὸ πῦρ, ἐνδίκον ἀπειλήφασιν τὴν ὀργὴν, ὅτι οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν τὸν τῶν ἀπάντων παραγωγέα τε καὶ συνοχέα, ἀλλὰ τοῖς αὐτῶν λογισμοῖς ματαιωθέντες, ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· πολλῷ μᾶλλον ὑμεῖς, οἱ τὸν τῆς κτίσεως ὅλης φυτουργὸν ἀφέντες, καὶ τῷ χαμαιζήλῳ τούτῳ φυτῷ τὸ φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ καταψευδόμενοι, δικαίαν ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλατε τοῦ κατοφρονουμένου τὴν ἀπειλήν.

ascribitis, justam in vosmetipsos, ejus qui a vo-

1. « Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε, ὃ ἄνδρες πολῖται, εἴ τι μέλει τῆς οικίας σωτηρίας ὑμῖν, τὸ μὲν δένδρον τοῦτο ἐκκόψατε, καὶ εἰς πῦρ βάλλετε, ὅτι μηδ' εἰς ἄλλο τι μὲν χρησιμεύει ὑμῖν· αὐτοὶ δὲ πᾶσαν τῶν ὀρωμένων τὴν κτίσιν ταῖς διανοαῖς ὑπερβαίνοντες, πᾶσαν ἡμῶν ἕνεκεν γεγεννημένην εἰδότες, καὶ χεῖρῳ τοῦ ἀνθρώπου κατὰ φύσιν οὔσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ποιῆσιν τῶν νοερῶν καὶ ἀγίων ἀφέντες οὐσιῶν, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν χειραγωγούμενοι πρὸς τὴν γνῶσιν τοῦ ὄντως ὄντος κατευθυνόμεθα Θεοῦ· ὃς μόνος ὢν αἰεὶ, καὶ αἰεὶ τὸν μονογενῆ Λόγον ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἀπαυγάζων, ὡσπερ ὁ ἥλιος τὸ φῶς, καὶ αἰεὶ Πνεῦμα ἅγιον σύμφυτον, τοῦ οἰκείου στόματος ἀμερίστως προέμενος. Οὗτος τῷ Λόγῳ μὲν αὐτοῦ ἐστερέωσεν τοὺς οὐρανοὺς, τῷ Πνεύματι δὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ κτιζομένων καταρτίζεται. Οὗτος τὸν ἄνθρωπον πρῶτον κατ' εἰκόνα ἰδίαν ποιήσας καὶ ὁμοίωσιν, καὶ ἐν τῷ παραδείσῳ τεθεικῶς, καὶ ἐντολὴν δεδοκῶς, ἐπειδὴ τῇ παραβάσει τῆς ἐντολῆς φθορὰν κατακέκριται καὶ θάνατον, οὐκ εἰς τέλος αὐτὸν ὑπερείδεν ἀπολλύμενον, ἀλλὰ λόγῳ καὶ νόμῳ καὶ προφήταις προπαιδαγωγήσας, ἕτερον καὶ αὐτὸν ἔδωκεν τὸν Υἱὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἐξ ἀπειρογάμου κόρης γεννώμενον, ἀνθρωπιζόμενον, βαπτιζόμενον, πειραζόμενον, σταυρούμενον, θαπτόμενον, τριήμερον ἀνιστάμενον, πρὸς οὐρανοὺς ἀναλαμβάνόμενον, καὶ αὐθις ἐκεῖθεν ἤξειν προσδεχόμενον, καὶ σύμπαν τὸ πλάσμα παραστήσειν ἑαυτῷ, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Τοῦτον εἰδεσθαι, τοῦτον θυσίαις πνευματικαῖς ἡλεοῦσθαι παραινῶ, τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι

cum non nisi ad comburendum utilis dicatur.

θεωρούμενον καὶ προσκυνούμενον· τὸν μόνον δίκαιον καὶ ζῶντα Θεόν· ὃς ἀέναντον κόλασιν καὶ πῦρ ἤτολμασεν ἀσβεστον, τοῖς αὐτὸν μὲν ἀθετοῦσι, τὴν κτίσιν δὲ θεοποιούσιν· ὃς οὐρανῶν βασιλείαν ζῶν τε καὶ ὄξαν αἰώνιον τοῖς πιστεύουσιν ἐπ' αὐτόν, δι' ὕδατος τε καὶ πνεύματος ἀναγεννωμένοις, ἐπηγγέλατο. »

ια'. Τοιαύταις ὁ θεὸς Ἰακίνθος παραγγέλαις, τοιαύταις αἰεὶ παραινέσεσιν, οὐκ ἀνιέει τοὺς ἐγγιζόντας αὐτῷ νοθετῶν, ἐλέγχων, παρακαλῶν, πᾶσι λόγοις καὶ τρόποις τῆς ἐκτόπου δεισιδαιμονίας αὐτοῦς ταύτης ἀπαλλάττειν προθυμούμενος· ἦνυσεν δὲ πλεον οὐδέν· δῆμος γὰρ ἀλόγιστος καὶ θρασύς, συνηθείαις κακαῖς καὶ πονηροτάταις προλήψεσι δεδουλωμένος, δυσαγώνιστός τε ἔτι, καὶ τῆς ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀνεπαίσθητος ἐπιστροφῆς· ὅθεν οἱ μὲν ἀναισθησίᾳ τὰ ὦτα βαρύνοντες, καὶ νῦτον διδόντες, παραφρονοῦντα, κατὰ τὴν Γραφήν, ὡς εἰκῆ ληροῦντος οὐκ ἠνείχοντο· οἱ δὲ καὶ μανίαις καὶ ζήλοισι πικροῖς οἰστηλατούμενοι, ἔθρῆσι τε τοῦτον μυρίαῖς ἠμείβοντο καὶ ἀτιμίαις· καὶ ποτὲ μὲν χλευάζοντες, ποτὲ δὲ ὀνειδίζοντες, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀπειλοῦντες αὐτῷ καὶ συνεπιτιθέμενοι, ἔθρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. Τί οὖν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ; Οὐκ αὐταρκες οἰεται τὸ καθ' ἑαυτὸν μόνον διορᾶν, ὅπως ἂν ἔχει καλῶς, τῶν ἄλλων δὲ κακῶς ἐχόντων ὑπερορᾶν· οὐδὲ θρηνεῖν μὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἡσυχῆ, καὶ ποτνιασθαι πρὸς τὸν Κύριον, παρρησιάζεσθαι δὲ ὑπὲρ ἀληθείας ὑποστέλλεσθαι· οὐδὲ λόγῳ μὲν καὶ διδασκαλίαις μόνον, ἔργῳ δὲ μὴ ἀνακόπτειν τῶν ἀφρονευομένων πειρᾶσθαι τὴν δυσσέθειαν, ἀρίστης εἶναι καὶ τελείας ἔργον ἡγεῖται διανοίας.

nec ut sermone duntaxat ac doctrinis, non vero etiam opere insipientium conetur impietatem infringere ac inhibere, optimæ atque perfectæ mentis opus esse reputat.

CAP. II. — Sancti martyris zelus in excidenda arbore, libera facti confessio, cruciatus, mors, tumulus, et auctoris epilogus.

ιβ'. Ἀλλὰ τοῖς λόγοις, ὡς εἴρηται, πρότερον ἐχκεῖνος, ἐπεὶ μὴ οἶδ' ἔ' ἦν ἐν τούτοις τῆς πλάνης ἔκαίνης ἐπισχεῖν, ἐπομένως λοιπὸν τὴν ἐπὶ τῶν ἔργων δύναμιν ἐκδείκνυται, καὶ τὰς τῆς διανοίας ὁσφύς ἀναζωσάμενος, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆ προσευχῆ δύναμιν ἐπισπασάμενος, εἶτα πέλεκυν ὄξυν λαβὼν τῆ χειρὶ, καὶ θερινῆς μεσημβρίας πάντα διαλαθῶν, πρόρριζον ἐκκόπτει τὸ τῆς πλάνης φυτόν. ὦ ψυχῆς ἀνδρείας ἀνδρείῳ χρωμένῆς σώματι! ὦ θερμότητος πίστεως, τὸ μὲν τῆς ἀσθελας ξύλον κεραυνοῦ τρόπον ἐμπιμπρώσης, ὡσπερ δὲ καιούσης καὶ κατεσθίουσης τοὺς ἀσθελεῖς! ὦ τόλμης ψυχῆς καρτερᾶς καὶ σταθερᾶς, καὶ διανοίας συνετῆς πλεον ἢ κατὰ ἀνθρώπινον νοῦν, περὶ τὴν αὐτὴν πρᾶξιν

* II Tim. iv, 2.

(7) Indicare hic voluit Nicetas Zachariam, c. vii, 11, ubi versio Vulgatæ habet « scapulam recedentem »; quod Combesisius vertit « dorsum insanum » contendens, quod verbum Græcum παραφρονεῖν proprie significet « insanire. »

(8) Χλευάζειν est « irridere » quod Combesisius vertit « naso suspendere, » id proprie est « valre

uis, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto intelligitur ac adoratur, solum justum ac viventem Deum, adhortor : qui nimirum æterna supplicia ignemque illis præparavit, qui, eo spreto, creaturam deificanti; qui denique regnum cælorum, vitamque æternam ac gloriam credentibus in ipsum pollicitus est, qui ex aqua et Spiritu renati sint. »

11. Talibus Hyacinthus hortamentis, talibus frequens jugiterque admonitionibus, si qui adirent, increpando, arguendo, obsecrando * (nullis scilicet non rationibus modisque satagendo, ut ab insulsa dementissimaque superstitione eos liberaret), nihil tamen amplius proficiebat. Inconsultus enim audaxque ac temerarius populus, pravæ deditus consuetudini, pessimæque emancipatus occupatæ opinioni, vixdum expugnari poterat, sensuque omni melioris frugis arripiendæ carebat. Hincque adeo alii, quo stupore perciti erant, aures aggravantes, ac dorsum insanum dantes (7), uti Scripturæ verbis expressum est, velut temere delirantem, eum non sustinebant : alii vero etiam furis amarulentisque æmulationibus efferati, injuriarum vim innumeram probrorumque illi rependebant; ac modo quidem naso suspendebant (8), modo autem exprobrabant, quandoque vero etiam minaciter impetuque ruentes, dentibus in eum frendebant. Quid igitur Dei homo? Non satis arbitratur ut sua duntaxat dispiciat, quomodo recte se habeant, res vere aliorum se male habentes dispiciat : neque ut silentio pro eis lugeat, atque ad Dominum gemitus trahat, libereque pro veritate agere ac loqui pertimescat :

12. Sed cum prius, uti dicebam, verbis incubisset, nec illorum vi ac usu ab errore illo inhibere posset; consequenter jam, quæ in operibus posita est, virtutem ostendit : succinctusque lumbos mentis, atque a Jesu Christo precum instantia corrogata virtute, tum manu, acuta securi prehensa, clam omnibus, æstivo sole ac meridie, erroris stirpem radicibus excindit. O fortem animum, robusto corpore usum! O fervorem fidei, fulminis instar, impietatis succendentem arborem, ac velut igne impios comburentem ac absorbentem! O constantis firmique animi audaciam, mentemque quam pro humana ratione solertiolem, una eademque actione tanta præstantem; ac tum simul erroris organum

ac subdole irridere, » quod Græci simplici verbo dicunt μυκτηρίζειν. Phrasis hæc satis communis est apud veteres, uti inter alios patet ex Horatio in sermonibus, ubi ait : « Naso suspendis adunco. » Plura de hac expressione videri possunt apud Paulum Manutium in Adagiis.

tollentem, eosque qui immedicabiliter illo affecti erant, confundentem, nec non plures, quibus error non sic alte inoleverat, emendantem, ad veritatem, ducem, Deoque suo gloriam rependentem : quin et horum demum præmio, clarissimi etiam martyrii laurea decorantem.

13. Ubi igitur sacerdotes, constitutum arbori sacrificium reddituri, advenissent, excisamque ac humi propudiose illis in conspexissent, primum quidem attoniti hærebant, longe maximo stupore, ut par est, perciti. Sic enim comparatum, ut quod præter omnem expectationem accidit, animum stupore afficiat atque percellat, ac siquidem illud bonum extiterit, hilaritatis impleat ac jucundissime habeat, sin vero malum, mæstitia animique dolore repleat. Ac si quidem eo auctore evenerit, qui nulli ipse noxæ obnoxius sit, dirum merito cruciatum animo infert, donec quibusdam enim rationibus deliniri contigerit. Detecto autem auctore, eoque noxæ obnoxio, quidquid doloris erat animique cruciatus repente in iram furoremque transit, non prius liberos sinens quos incesserit, merito videatur, vindictam pœnamque rependerint.

14. Hoc et illis cum ita evenisset, primum quidem quis tantæ eis cladis auctor exstisset, animis exquirebant. Tum paulatim animo recolentes quanta Hyacinthus hortatus esset ac increpasset; secumque cogitantes, nullius plane alterius id opus esse, quam ejus qui et hostiarum perceptionem ut sceleratam abominaretur, et in eos qui offerrent etiam atque etiam inveheretur, verbisque deterret; uno omnes in eum irruunt impetu; summæque more dentes acuunt, ac quodvis tandem corporis membrum, quidquid denique cuius occurreret, arma adversus Sanctum arripunt. O quomodo opportune sanguinariam illam impressionem narraverim! Lingua sacrilegum, eruentum, impium (quin potius, deicidam) maledicto jactabant, ore despuebant: calcibus, pugnis insilientes, crinibus trabebant: humi distrahebant, cædentes lignis ac lapidibus: sicque injuriarum omni genere atque verberum exsatiati, civitatis præsidii (9) eum adhibuerunt.

15. Stabat itaque Sanctus, totum mente Christum indutus, omni in eum intenta mentis acie. Ex adverso vero stantes viri sanguinum ac dolosi, forliter accusabant. « Nobis, aiebant, præses, una ob oculos gratia, una bona fausta que expectatio, Deus ipse conspicuus ac spectabilis erat; alta, pulchra, venusta lateque expansa frondium coma: nempe foliis umbraculum præbens variisque leporibus civitatem nostram recreans oblectansque. Is, quamquam arbori per omnia similis existimabatur, admirabili tamen decore et gratis cunctis stirpibus eminebat; sed et vis quædam efficax ac vivens illi

Α και μίαν πλείω κατορθούσης και θμῶ τό τε τῆς ἀπάτης ὄργανον ἐξαναϊρούσης, και τοὺς ἀνιάτως τούτω προσπάσχοντας καταϊσχυνούσης· πολλοὺς δὲ διορθούσης, οἷς μὴ κατά βάθος τὰ τῆς πλανήσεως ἐντέτηκε· πρὸς τὴν ἀλήθειαν δὲ ποδηγούσης, και τὸν οἰκεῖον δοξαζούσης Θεόν· ναί μὴν διὰ ταῦτα, και λαμπροτάτῳ καταγλαϊζομένης μαρτυρίῳ.

ιγ'. Ἐπεὶ γὰρ ἤκον οἱ ἱερεῖς τὴν νενομισμένην τῷ δένδρῳ θυσίαν ἀποδώσοντες, ἐκχοπὲν δὲ τοῦτο και κατά γῆς ἀτίμως εἶδον καταβράχυν, πρῶτον μὲν ἀπηνεοῦντο, θάμβει πολλῷ, κατά τὸ εἶδος, περιεχόμενοι· οἶδεν γὰρ τὸ παρὰ προσδοκίαν συμπίπτον ἐκπλήσσειν τὴν ψυχὴν, και ἀγαθὸν μὲν ὄφθεν, ἰλαρότητος και εὐθυμίας ἀναπιμπλῶν, κακὸν δὲ, σκυθρωπότητος και δυσθυμίας· και εἰ μὲν ἐξ ἀνευθύνου τοῦτο συμβέβηκεν αἰτίας, δεινὴν, κατά τὸ εἶδος, ἐνοσχῆπτειν τῇ ψυχῇ τὴν ὀδύνην, ἀχρὶς ἂν ἐπινοήσῃ τιτὶ παρηγορηθῆ· περιφανοῦς δὲ τοῦ αἰτίου και ὀπτευθύνου καθεστῶτος, εἰς ὄργην ἐξαπίνης τὰ τῆς λύπης μετεσκεύασται, οὐ πρότερον ἀνείσαν τοὺς ὀργιζομένους, πρὶν ἢ τῷ λελυπηκότῃ τὴν τῆς ἀντιλυπήσεως ἀξίαν ἀνταπάγῃ ποιήν.

Β quin illi qui injuriam fecit, quanta pro facinoris

ιδ'. Τοῦτο κάκεινοι παθόντες, πρῶτον μὲν τὸν αἴτιον αὐτοῖς ταύτης ἀνεσχοποῦντο τῆς συμφορᾶς· ἔπειτα τῶν Ἰακίνθου κατά μικρὸν εἰς ἀνάμνησιν ἤκοντες νοθεσιῶν, και κατανενοηκότες ὡς οὐδενὸς ἂν εἴη ἄλλου τὸ ἔργον, ἢ τοῦ και τῶν θυσιῶν τὴν μετάληψιν ὡς ἐναγῆ μυσαιτομένου, και θυσιάζουσιν ἐπιτιμῶντος ἢ προσωχθηκότος, ἔρμῳσι μὲν ὁμοσε κατ' αὐτοῦ πάντες· συῶν δὲ τρόπον τοὺς ὀδόντας θήγοντες, και πᾶν μέλος τοῦ σώματος αὐτῶν, και πᾶ τὸ παρατυχὸν ἐκάστῳ ὄπλον κατά τοῦ Ἁγίου ποιοῦμενοι (ὡ πῶς ἂν καιρίως τὴν φοινικὴν ἐκεῖνην ἐπίθεσιν ἐξηγησαίμεν;), τῇ γλώττῃ μὲν τοῦτον ἱερόσυλον μαιφόνον, ἄθεον, μᾶλλον δὲ θεοκτόνον ἐλοιδοροῦντο τῷ στόματι δὲ κατέπτυσον· και τοῖς ποσὶ λάξ, και χερσὶ δὲ πύξ ἐναλλόμενοι, εἶκον τῶν τριχῶν, ἐσπάρασσον κατά γῆς, τοῖς ξύλοις παύοντες, τοῖς λίθοι βάλλοντες, και οὕτω παντοδαπῶς αὐτὸν αἰχισάμενοι τῷ τῆς πόλεως ἡγεμόνι παρεστήσαντο.

ιε'. Εἰστέχει δὲ ὁ Μάρτυς, ὄλον νοερῶς ἐνδεδυμένος Χριστὸν, ὄλην πρὸς αὐτὸν ἀνατείνων τοῦ νοτὴν ῥοπὴν· ἐξ ἐναντίας δὲ τούτου ἄνδρες αἱμάτων και δολιότητος ἰστάμενοι, εὐτόνως κατηγόρουσι ἡμῖν, λέγοντες, ὦ ἡγεμόν, μία μὲν χάρις ἰὸ ὀφθαλμοῖς, μία δὲ προσδοκία ἀγαθῆ ὁ περίβλεπτος ὑπῆρχε Θεός· ὁ ὑψίκομος, ὁ εὐχομος, ὁ πανώραι και εὐθαλής· ὁ τοῖς φύλλοις περισκέπων, και ἀγλατα ποικίλαις τὴν ἡμετέραν πόλιν ψυχαγωγῶν και ἀνακτιμένος· ὅς εἰ και δένδρῳ παρεμφερὴς νενομιστο ἀλλὰ πάντων ταῖς θαυμασταῖς ὠραιότησιν ὑπεξῆρται φυτῶν· ἀλλὰ και δύναμις ἐνεργὸς και ζῶσα τοῦ

(9) Præsidis nomen exprimitur in Menologio Sirleti, Martyrologio, ac mss. nostris Græcis; ε ubique cum aliquo discrimine, ut notavi (not. 1).

παρεδρεύουσα οὐκ ἔστιν ὄντινα τῶν αὐτῷ προσιόντων οὐ λαμπραῖς ἐφιλοτιμεῖτο εὐεργεσίαις· ἄφω δὲ τοῦτον οὗτος ὁ ἀπονενοημένος ἐξέτιλε γέρων· τῆς πόλεως ἀπέχειρε τὴν χορμῶν, τῆς χώρας ἡμῶν ἐξέτεμε τῆ ἀξίνῃ τὸ γαυρίαμα· διὸ καὶ τῷ σὺ βήματι τοῦτον παρεστήσαμεν, τῆς θεομαχίας ἀξίας ἐκτινύοντα δίχας. »

15. Ἐνδοθέντος δὲ τῷ Ἰακίνθῳ τὰ καθ' αὐτὸν ἀπολογεῖσθαι, ἔειπεν ὑπολαβὼν, ὦ κράτιστε ἡγεμῶν, τὸ δένδρον ἐκκεκοφέναι τοῦτο συνομολογῶ· καὶ οὐ πως ἂν δυναίμην τὸ ἀληθὲς ἀρνεῖσθαι· οὐ κακονοία δὲ τοῦτο πεπραχέναι· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὑπερβάλλον τῆς πλάνης οὐκ ἔστεργον ὄρῃν, ὅτι ἄνθρωποι τετιμημένοι λόγῳ, τὸν ἴδιον πλάστην, καὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς ἀφέντες τὸν ποιητὴν, τὸ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων ἐλαχιστότερον θεοποιούντες λελα-
B
τρεύκασι. Τί γὰρ τοῦ ἀπὸ γῆς ἀναδιδομένου σήμερον ξύλου, καὶ πολλῶν ξύλων ἀειμοτέρου καὶ φαυλοτέρου, ὡς ἀκάρπου, ἢ κακοκάρπου, καὶ μετ' ὀλίγον εἰς πῦρ βαλλομένου, ταπεινότερον; Τοῦτο γοῦν ὄρων προσκυνούμενον, καὶ πλεῖστα τῆς ἀνθρωπίνης ἀγνοίας κατεγνωκῶς, καὶ φιλανθρώπως ἐζηλωκῶς, ἐπεὶ μὴ οἶδ' ἂν γέγονα λόγοις τῆς σαθρᾶς ἐλπίδος ἀποτεῖσαι, ἔργῳ τούτους πείθω λοιπὸν, ὡς οὐδεμία τῷ ἀναίσθητῳ δύναμις, οὔτε πρὸς κακοποιίαν, οὔτε πρὸς εὐεργεσίαν οὐδενός, καὶ τῆς ὀλεθρίας πλάνης τὴν πρόφασιν περιελάμβανον, ἔδοκασίν μοι πάντας δοκῶ πρὸς θεοσέβειαν, ὥστε τὸν τῶν ὄλων ἐπιγινόντας θεὸν, καὶ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, αὐτῷ προσκυνεῖν, αὐτῷ μόνῳ λα-
C
τρεύειν ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. »

16. Ἐπεὶ τούτων ἀκούσαι τὸν ἡγεμόνα τῶν ῥημάτων, πρῶτον μὲν κατὰ γῆς αὐτὸν ἐκταθέντα, ξύλοις ἀγροῖς μαστιγοῦσθαι διατάχεται. Ἐπὶ πολὺ δὲ τὰς σάρκας ξαινομένου, καὶ τὰ ὀστέα θλωμένου, καὶ τῷ αἵματι βάπτοντος τὴν γῆν· οὐδεμίαν δὲ φωνὴν ἀφιέντος· ἡσυχῇ δὲ πρὸς τὸν Κύριον ἐξέστῳτος Ἰησοῦν, καὶ ἀνεκλαλήτοις αὐτῷ προσευχαῖς ἐντυγχάνοντος· καὶ εὐμαρῶς τὰς αἰχίας ὑποφέροντος, ὃ δῆμος ἐπεφώνει· Κάλει τὸν δῆμιον, ὦ ἡγεμῶν, κάλει τὸν τοῦς ὀδόντας ἐκριζώσοντα· ὡσπερ οὗτος ἐξέκοψε τὸν ἡμέτερον θεὸν, οὕτως αὐτοῦ οἱ ὀδόντες ἐκκοπτεσθῶσαν, σιδηρᾶ λαβίδι ριζώθεν ὀρυττέσθωσαν.
D
Καὶ ταύτης ἐπ' αὐτῷ πέρας τῆς ἀποφάσεως λαβούσης, οὐδ' οὕτως οἱ ἐμβρόντητοι δῆμοι τῆς μανίας καθυφίεσαν· αὐθις δὲ τοῦτον δεσμούμενον, τρόπον δένδρου κοπέντος, σπαράσσεται τε καὶ σῦρεσθαι κατὰ τῆς γῆς ἐβόων· ἐξελεχόμενον τε τῆς πόλεως, ἐκκεντᾶσθαι καλάμοις ὀξέσι, καὶ λίθοις καταλεύεσθαι. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα τέλος ἐπ' αὐτῷ ἡ μαιφόνος εἴληφεν ἔρμη καὶ βουλή, τὸν μὲν οὕτως ἀνηλεῶς κατακί-
σαντες, καὶ ἄχρις ὀφρύος τοῦ ὄρους ἐξελεχύσαντες, ἀπὸ κεφαλῆς δὲ μέχρι ποδῶν ἐν τραῦμα τοῦτον ἀπο-

A
assidens, quisquis ad eum accederet, præclariis beneficiis ac muneribus magnifice donabat. Hunc momento dementatus hic senex evulsit: civitatis gaudium excidit, provinciæ nostræ gloriationem securi amputavit. Ideirco etiam tuo ipsum tribunali stitimus, ut impietatis læsique numinis condigna ultione pœnis subjiciatur. »

16. Facta vero Hyacintho pro seipso satisfaciendi licentia, ἔειπεν ὑπολαβὼν, ὦ κράτιστε ἡγεμῶν, ἐξιδίσε με arborem confiteor, nec possum unquam veritatem negare. Nullo tamen malo animo aio me rem hanc præstitisse, sed qui erroris exsuperantiam videre non sustinerem; homines scilicet ratione ornatos, eo omisso, qui formavit, cœlique ac terræ conditor exstitit, rerum ipso auctore in rerum natura exstantium infimam, deitate donatam, divinis auxisse honoribus, ac illi servisse. Quid enim, amabo, ea humiliter arbore, quæ hodie e terra surgens, multis longe arboribus ignobilior sit ac deterior, ut quæ infructifera, aut malorum ferax fructuum, paulo post in ignem mittatur? Hanc itaque coli ac adorari videns, ac quam ægre humanam eam amentiam ferens, humanioreque affectu æmulatus, quod verbis non leuit, ut a frustranea eos spe avocarem, opere jam fidem facio ac suadeo, nullam rei inesse vim, ut vel malefici aliquid irroget, aut beneficii præstet, quæ ipsa omni sensus vi prorsus destituatur; sublatoque exitiosi erroris prætextu, præire omnibus ad pietatem, videor, ut universorum agnito Deo, ejusque unigenito Filio, Domino nostro Jesu Christo, eum adorent, ipsique soli serviant in Spiritu sancto (10). »

17. Hæc præses verba ubi inaudit, primum humi distentum, virgis agrestibus cædi imperat. Cumque diu multumque illius carnes dilacerarentur, ossaque contunderentur, ac terra cruore maderet, nec ille ullam mitteret vocem, sed silentio in Dominum Jesum excederet, tacitisque precibus ac votis illi supplicans, placide verberum dehonestamenta sufferret, populus clamabat: Voca, præses, carnificem; voca qui dentes evulsurus sit. Quemadmodum iste Deum nostrum succidit, illius excidantur dentes, ferrea forcipe radicitus effodiantur. Eaque demum ferali sententia in eo exercita atque expleta, ne sic quidem perciti populi furoris quidquam remiserunt. Kursus vero vinctum, arborisque in modum concisæ, discernendum humique raptandum, occinebant: urbe denique extractum, acutis suffigendum arundinibus ac lapidibus obruendum. Postremo, ubi omnis ille eruentus impetus consiliumque in eo finem acceperat; sic dire verberibus affectum ac dehonestatum, atque ad montis usque supercilium extractum, unoque a vertice ad imos pedes vulnere

(10) Hæc expressio in quibusdam Græcis suspecta est; imo ob eam Basilus in suspicionem vocatus fuit. Hic tamen loquendi modus viris probe catho-

licis usitatus est, quo significare volunt Spiritum sanctum, ut autorem ac nexum Patris et Filii.

detritum ac deformatum, factumque enortuum, appetente jam vespere, devorandum bestiiis reliquerunt.

18. Quid igitur Dominus? Suine famuli neglexit curam? Aut ejus more, qui sibi ipse vitam adimat, dimisit mori? Vel occulta ac mente tenus solum apparitione donavit? Minime gentium. Porro jam nox erat, ac terram sol subierat, cum ecce verus Sol lucis filio oritur; ac circa eum multitudo cœlestis militiae, ac Domini claritas, ut evangelicia vocibus utar, circumfulsit eum*. Tum ille, quasi ex alto emergens somno, divinamque circa se sentiens apparitionem, atque mox omni solutus dolore omnique compunctione, ac inenarrabili gaudio repletus, rectus in pedes stetit, tanta remissione, tanto robore, ac si ne ullum quidem tormentorum periculum fecisset.

19. Statim vero vir beatus, flexo ad Deum genu, ac puras in cœlum manus levans, animi exultatione dulcibusque lacrymis, Domino confitebatur, etiam atque etiam gratias agens, ejus constantiæ nomine, cujus ad eam usque horam specimen exhibuisset; rogans ut in ea confessione agonem consummaret; animusque repositam martyribus requiem consequeretur, nec corpusculum ærumnis multis ac laboribus tormentisque consumptum, honesto ad quiescendum loco destitueretur: ac vero custodiam ac præsidium in ævum civitati fore precatus est, omnis generis morborum præsentem medicinam, omniumque procul malorum aversionem. Impietate in Deum laborantibus, salutem, quæ per fidem est, votis deprecatur; peccatoribus, ut poenitentia convertantur; magistratibus, ut justitiam teneant; subditis, ut obedientiam; divitibus, ut propensos in eleemosynam mores habeant; pauperibus, ut patientiam servant ac sustinentiam; gaudentibus, ut gratias agant; his qui in ærumna sunt, ut levamen ac consolationem obtineant; navigantibus, ut felici navigatione utantur; iter habentibus, ut iter fauste conficiant; his qui in bello versentur, victoriæ tropæa; qui denique in pace agant, ut omnem strenue pietatem ac justitiæ opera colant. Christi æmula bonitate, cunctis bona ac utilia appretatur, ut perfectus Christi discipulus. Ut patriæ amans, patriæ, ut ab omni tuta periculo sit omnique hostium grassatione liberetur; his præsertim, qui illius sincere memores fuerint, ac reliquiarum loculo accesserint, ædificiis præstiterint, canticis oblationibusque acceperint. Qui se adeant, faustam omnem gratiam comprecatur ac salutare munus (11).

20. In hunc modum precatus vir divinus, diuque sacro astante angelorum choro sacre delectatus menteque recreatus, tumque tertio deiformem consignans vultum (o quæ tunc temporis locum impleverat mystica jucunditas divinarumque laudum cantica!) sanctum eis sanctus tradit ani-

* Apoc. xxi, 23.

(11) Diximus alias non placere nobis illam martyrum viventium curam, qua et corpore et reliquiis suis sunt solliciti, quidquid hic in notis suis id

δειξαντα; και θανατώσαντες, ἐσπέρας ἤδη φθασάσης, θηρσι τὸ σῶμα κατέλιπον βεράν.

ιη'. Τί οὖν ὁ Κύριος; ἄρα γε τοῦ οικείου θεράποντος ἠμέλησεν; ἢ βιαθανατοῦντος τρόπον ἀφήκεν ἀποθανεῖν; ἢ κρυφαίας καὶ νοερᾶς μόνον ἐπιφανείας ἀξιοί; Οὐδαμῶς· νύξ δὲ ἤδη, καὶ ἥλιος ὑπὸ γῆν, καὶ ὁ ἀληθινὸς ἥλιος τῷ τοῦ φωτὸς ἐπανέτελλεν οὐρανῷ· καὶ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανοῦ περιέλαμψεν αὐτόν. Ὁ δὲ, καθάπερ ἐξ ὕπνου βαθέος ἀνευσγῶν, καὶ τῆς περὶ αὐτόν αἰσθηθείς θεοφανείας, καὶ πάσης μὲν ἀληθῆνους σώματος εὐθὺς ἀνεθείς, πάσης δὲ κατανύξεως καὶ ἀνεκλαλήτου χαρῆς πληρωθείς, ἵσταται μὲν ἐπὶ πόδα, οὕτω κούφως καὶ εὐσθενῶς, ὡς μηδ' ἦν τινα πείραν ἀνιαρῶν εἰληφῶς.

ιβ'. Εὐθὺς δὲ κάμψας ὁ Μακάριος τὸ γόνυ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὰς ὁσίας χεῖρας ἐπάρας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας καὶ γλυκερῆς δάκρυσιν ἐξωμολογεῖτο τῷ Κυρίῳ· εὐχαριστῶν μὲν ἰσχυρῶς ὑπὲρ τῆς σταθερότητος, ἧς ἄχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἐνεδειξάτο· δεόμενος δὲ ἐπὶ ταύτῃ τελειωθῆναι τῇ ὁμολογίᾳ· καὶ τὴν ψυχὴν μὲν τῆς ἀποκειμένης τοῖς μάρτυσιν ἀναπαύσεως μετασελῆν· τὸ πολυπαθὲς δὲ σωματίον σεμνὸν τόπον εἰς κατάπαυσιν λαλεῖν· φυλακτήριον δὲ τοῦτο τῇ αὐτοῦ πόλει προσηύξατο δι' αἰῶνος χρηματίσαι· νόσων τε παντοδαπῶν ἰατήριον καὶ πάντων ἀλεξτήριον κακῶν. Προσηύξατο τοῖς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβοῦσιν τὴν διὰ πίστεως σωτηρίαν, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσι τὴν διὰ μετανοίας ἐπιστροφὴν, τοῖς ἄρχουσι δικαιοσύνην· εὐπειθειαν τοῖς ἀρχομένοις, τοῖς πλουσίσι τρόπον ἐλεήμονα, τοῖς πένησιν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν, χαίρουσιν εὐχαριστίαν, λυπουμενοῖς παραμυθίαν, πλέουσιν εὐπλοίαν, ὁδοιποροῦσιν εὐοδίαν, τοῖς ἐν πολέμῳ τρόπαια νίκης, τοῖς εἰρηνεύουσι συντονίαν πρὸς πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ δικαιοπραγίαν. Πᾶσιν ἐπεύχεται Χριστομιμήτῳ χρηστότητι τὰ χρηστὰ καὶ λυσιτελῆ, ὡς τέλειος Χριστοῦ μαθητῆς· ὡς φιλόπατρις, τῇ πατρίδι τὴν ἀπὸ κινδύνου παντολύτρωσιν· μάλιστα δὲ τοῖς γνησίως αὐτοῦ μνημονεύειν μέλλουσι, καὶ τῇ τῶν λευφάνων θήκῃ πελάζουσιν οἰκοδομαῖς· τε χαρίζεσθαι, ὕμνοις τε καὶ θυσίαις δεξιούσθαι· τούτῳ προσιοῦσι, πᾶσαν δεξιάν χάριν καὶ σωτήριον ἐπεύχεται δωρεάν.

κ'. Οὕτω προσευξάμενος ὁ θεὸς ἀνῆρ, καὶ ἐπὶ πολὺ τοῖς παρστούσι τῶν ἱερῶν ἀγγέλων ἱερῶς συνηδόμενος, καὶ νοερῶς κατατερπόμενος, εἶτα τρίτη σφραγίδι τὸ θεοειδὲς πρόσωπον σημειωσάμενος (ὡ τῆς τότε τὸν τόπον ἐκείνον πληρωσάσης μυστικῆς Θυμηρίας καὶ δοξολογίας), τὴν ἀγίαν αὐτοῖς ὁ ἅγιος παρα-

explicare nitatur Combefisius. Atque hinc suspicor, hunc esse Græcum Nicetæ rhetoris ornatum.

τίθεται ψυχὴν. Ταύτην μὲν οὖν εὐθύς ὁ παράδεισος εἶχε τοῦ Θεοῦ, τῷ Βασιλεῖ τῆς δόξης ἀνοσφθέγκτω χαρᾷ προσιοῦσαν, καὶ πανευαγῶς αὐτῷ προσκυνοῦσαν, καὶ τῷ τῆς ἀφθαρσίας στεφάνῳ τῇ Δεσποτικῇ καταστερομένην δεξιᾷ· ταύτην αἱ νοεραὶ πᾶσαι τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις ἐπήνεσαν, καὶ ὡς νικηφόρον ἢ Χριστοφόρον ἑαυταῖς προσπικεύσαντο. Ταύτην ἀπόστολοι μὲν, ὡς ἀποστολικιώτατα βιώσασαν, ἀσμεναιότατα [ἀσμενέστατα] δεξιούμενοι περιεπτύξαντο· Μαρτύρων δὲ χοροὶ ἱεροὶ, ὡς οἰκεῖον αὐτῶν μέλος, καὶ τὸ τιμιώτατον ἀποδεχόμενοι τῶν μελῶν· καὶ τῷ πνεύματι συναρμολογοῦντες ἑαυτοῖς καὶ συμβιβάζοντες τῆς αὐτῆς αὐτοῖς δόξης καὶ μακαριότητος μέτοχον δι' αἰῶνος ἐκκληρώσαντο· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ προφητῶν καὶ ἁγίων θίασοι πάντων, ὡς τῆς Ἰσῆς αὐτοῖς ἀγιότητος ὑπερβαλλόντως μετέχουσαν ὀρῶντες, τὴν αὐτῆς ἀνάλυσιν καὶ ἐνδημίαν πρὸς τὸν Χριστὸν, λαμπρὰν ὅτι μάλιστα καὶ θεοπρεπεστάτην συνεχρῆτησαν ἑορτήν.

κα'. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον ἡ τρισολβία ψυχὴ τῆς τοῦ οὐρανίου Πατρὸς κατακληροῦται μονάς· ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο καὶ ἀθλοφορικὸν σκῆνος, ἢ οὕτως εἰς γῆν πεσοὺν παρεώραται, ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς μάρτυρας τετίμηται· ὥσπερ δὲ τέρασι μελίσσει καὶ ἀφθονωτέροις λάμασιν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ περιλοτίμηται, οὕτω καὶ ταῖς ἐξ ἀνθρώπων τιμαῖς, ἀπάντων ὀλίγου δεῖν τῶν ἀθλοφορικῶν σωμάτων τὸ ἐπιδοξότατον ἠνέγκατο. Τότε μὲν γὰρ αὐτοῦ που πλησίον τῆς πόλεως γῆς βάθεισιν ὑπὸ τῶν εὐσεβούντων ὁ πολῦτιμος ἐντίμως καταχωσθεὶς θησαυρὸς, οὐμενοῦν ἀφικτὸς ἢ τινι γέγονεν ἐξ ἐκείνου θεωρητὸς, οὐ μὴν ταῖς ἀγαθουργίαις τῶν αὐτοῦ θαυματοποιῶν οἶός τε γίνεται λαθεῖν· ἀλλ' ἐκτενεστάταις μὲν ἰκασίαις τὸν Κύριον ἐνθὸν ὁ ὀθλοφύρος ἰλεούμενος, ἐξω δὲ ταῖς ἐπὶ τοῦ τάφου τελουμέναις λάσεσι δυσωπῶν, καὶ τοιούτοις πάλαι τὴν αὐτοῦ πόλιν ἐξ ἀπιστίας εἰς ὀρθότομον πίστιν καὶ ἀνυπόκριτον μετάγων, οὐδὲ μέχρι τοῦ νῦν ὁ θαυμάσιος διαλείπει. Λέγεται γὰρ, ὃ καὶ ὀρώμενον πιστεύεται, ὅτι ἐκάστης τοῦ ἐνιαυτοῦ περιτροπῆς τὴν τοῦ ἁγίου μνήμην ἐπαγούσης, δέησις περὶ τὸν ἱερὸν τάφον, ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ παντὸς ἀναπέμπεται λαοῦ· ἀφνω δὲ χοῦς ἐν ἤχη τινὶ ξέῳ καὶ βοιζήματι πνεύματος ἐκ τοῦ βάθους κάτωθεν ἀναδίδεται ἢ ἀναρρίπιζεται, οὕτως σφοδρῶς ἐκφυσώμενος, ὡς καὶ τοὺς περὶ τὸν τάφον καιομένους λαμπτήρας, τῇ ἐπιπνοῖᾳ κατασθένυσθαι· αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ τάφου στόμα, καὶ τὴν καλύπτουσαν λαρνακοειδῶς οἰκοδομίαν, ἀνάμιστα τοῦ ἱεροῦ χοῦς, καὶ τῆς τιμίας ταύτης κονίας εὐθέως ἀποδείκνυσθαι.

κβ'. Ἄξιον καὶ τοῦτο τῇ ἱστορίᾳ παραδοῦναι, ὡς οὐ πρὸ πολλῶν τούτων ἐτῶν, τῆς ἐτησίου κονίας ἀναδραττομένης, καὶ τὸν μέγαν τῆς χειρὸς δάκτυλον τοῦ θαυμαστοῦ Μάρτυρος κάτωθεν συναναδῆναί,

A mum. Hunc vero statim Dei paradiscus habuit, Regi gloriae, nulla verborum vi explicabili gaudio, accedentem, eique religiosissimo habitu cultum adhibentem, atque incorruptionis coronam Dominica dextera suscipientem. Hanc coelestium potestatum mentes omnes laudaverunt, ac velut victoriae trophaea, aut Christum ferentem, suis domesticam caetibus asciverunt. Hanc et apostoli, quae apostolicis praclarissime muneribus vitam egerit, placidissime accipientes complexi sunt. Sacri martyrum chori, velut proprium ipsorum membrum recipientes membrorumque nobilissimum, ac sibi ipsis spiritu concinnantes ac committentes, ejusdem sociam gloriae ac beatitudinis in aevum nacti sunt. Neque id modo, sed et prophetarum sanctorumque omnium chori velut parisi illis sanctitatis gratiis eximie auctam conspicientes, ejus ad Christum solutionem ac emigrationem, claram maxime divinissimamque festivitatem ac tripudium celebrarunt.

21. In hunc itaque modum ter beata anima caelestis Patris mansiones sedesque consequitur: at neque sacrum illud ac triumphale tabernaculum, vel sic in terram cadens spreum est, vel pari martyribus reliquis honore decoratum: sed sicut majoribus prodigiis uberioribusque sanitatum gratiis Christi munere honestatum est, sic et humanis honoribus ac obsequiis, cunctis fere victoria inclitorum martyrum corporibus majori gloria illustrius habitum. Ac tum quidem illic loci prope civitatem aggesto tumulto pretiosus thesaurus fidelium manibus honorifice conditus est: ac quamquam inaccessus, nullique eo ex tempore re conspectus est, per ejus tamen mirabilium operum benefica munera laud fieri poterat ut lateret. Quin jugibus contentisque supplicationibus intus Dominum martyr triumphalis placans, forisque in sepulcri memoria sanitatum munere permovens, hisque olim suam civitatem ab infidelitate ad rectam sinceramque fidem traducere, hactenusque vir admirandus non cessat. Aiunt enim (cui rei et ipse visus praestat fidem) vertente anni tempestate, qua ejus celebris memoria agitur, sacrae plebis circa sacrum tumulum obsecratione, repente insolito quodam sonitu, flatusque stridore ex imis sursum pulverem erumpere (12) seu exsufflari tanta vehementia, ut et tumulo circumpositas accensas faces spiratione exstinguat; ipsumque tumuli os, urnaeque in modum operientem fabricam, sacro pulvere pretiosoque cinere confestim adimpleat.

22. Dignum vero et istud commentario consignare; ante nimirum non multos hos annos (13), annuo pulvere erumpente ac ebulliente, dextrae quoque admirandi martyris majorem digitum una

(12) Idem fere miraculum narratur de sepulero S. Raymundi de Pegasus, uti dictum est ad diem 7 Januarii in ejus Actis, cap. 8.

(13) Hinc patet, cultum ejus Amastride adhuc floruisse saeculo nono.

ascendisse, ita integrum sanumque, ac si vivente recens dextera amputatus esset. Sic vero ascendisse arbitror, ut sancti eo loco corpusculi depositionis certiores faceret fidem, et ad templi fabricam fideles animaret. O sanctum pulverem in sancti pulvere imbutum sanctitate, qui universo populo distribuaris, parique cum sancto corpore virtute polleas! O pulvis, natura quidem terrenus, at cœlestis virtute atque potentia! Pulvis nimirum, mannae, quod olim e cœlo pluebat, gratia venerabilior, sanctimonia religiosior, virtute potentior efficaciorque. Nam illud quidem ad alenda corpora ac conservanda cœlo pluebat; hic vero, non solum ad corpora (a frigoris maxime æstusque tabe) curanda, verum etiam ad abundantem animis firmitatem præstandam ac illustrationem.

23. At, o martyrum omnium decus inclytum, fidelium gloriatio contritioque infidelium! O venerandæ patriæ bona stirps, imo vero stirps sancta, suo munere pravam patriam in bonitatem vertens, impuramque castam reddens ac sanctam, inhonoramque honorans! Stirps pretiosa cœlestisque Patris tui vere plantatione digna, quasi palma, jugi virtutum flore vernans, ac quasi cedrus secus aquas, infinitis sanitatum fructibus exuberans! O lapis pretiose vereque summo angulari digne lapide! Lapis, cui nomen cum Hyacintho commune (14); illo, inquam, Hyacintho, qui undecim pretiosis lapidibus, utrinque ordine digestis, annexus, summi pontificis rationale iudicii una componit! Lapis sancte, qui juxta Isaiam super terram volvaris, Amastridis murus vallumque; sive potius turris coronaque, omnes hostium capiendis urbibus machinas, arietes, catapultas, balistas aliaque propellens! Paphlagonum alta sublimitas eximiusque decor, imperii corona, sacerdotii laus ac gloriatio, nostrorum, quæso, etiam suscipere digneris sermonum primitias; ac vel si nihil tua dignum magnificentia exhibeant, prorsus tamen tibi charissimas, quod e vicinio fructus existant. Ac reliquis quidem, quæ illis prius a summo omnium Rege precatus es, præstare ipse ne cessaveris, quippe cui facultas non desit, quam inde acceperis: vicinis autem atque civibus, uti magis tibi fide ac charitate consentis, majorem bonorum Dei munerum copiam subministra, in Patris et Filii et Spiritus sancti gloriam, in sæcula sæculorum. Amen.

Α οὕτως ἄρτιον καὶ ἀλόκληρον, ὡς ἄρτι τῆς αὐτοῦ ζωσῆς ἀφαιρεθέντα δεξιᾶς· ἀνάβη δὲ, πίστιν τε, οἶμαι, τελειότεραν παρεχόμενος, τῆς ἐνταυθοῖ τοῦ Ἁγίου καταθέσεως, καὶ πρὸς τὴν τοῦ ναοῦ διεγείρων τοὺς πιστοὺς κατασκευὴν. Ὁ χοῦς ἅγιος, ἐν τῷ τοῦ Ἁγίου ἁγιαζόμενος χοῦ, καὶ παντὶ τῷ λαῷ διαδιδόμενος, καὶ τῷ ἁγίῳ ἰσα σώματι δυναμούμενος. Ὁ χοῦς, τὴν φύσιν μὲν χοϊκὴς, οὐράνιος δὲ τὴν δύναμιν· χοῦς, τοῦ οὐρανοῦ πρῶτην ὑομένου μάνα τὴν χάριν αἰδεσιμώτερος! τὸν ἁγιασμὸν σεβασμιώτερος, τὴν δύναμιν δραστικώτερος· τὸ μὲν γὰρ εἰς σωμάτων ὕετο θρέψιν τε καὶ συντήρησιν· ὁ δὲ, οὐκ εἰς σωμάτων θεραπείαν μόνον, φύχως τε μάλιστα καὶ καύσωνος μαρασμοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς διαρκῆ ψυχῶν στηριγμὸν καὶ φωτισμὸν.

B

κγ'. Ἄλλ', ὃ πάντων μαρτύρων ὠράϊσμα, πιστῶν δὲ ἀγαλλίαμα, ἀπίστων δὲ σύντριμμα· ὃ πατρίδος σεμνῆς ἀγαθὸν φυτὸν· μᾶλλον δὲ φυτὸν ἅγιον, τὴν πονηρὰν ἀγαθὴν δι' ἑαυτοῦ πατρίδα, καὶ τὴν ἀναγνον ἀγνίσαν, καὶ τὴν ἀτιμὸν τιμῆσαν· φυτὸν τίμιον, καὶ τῆς τοῦ Πατρὸς σου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς φυτῆρας ἀληθῶς ἄξιον, ὡς φαίνεταίς ἀειθαλέσιν ἀνθῶν ἀρεταῖς, καὶ ὡσεὶ κέδρος παρ' ὕδατα τοῖς ἀπείροις τῶν λαμάτων πληθυνόμενος καρπῶν! Ὁ λίθε τίμια, καὶ τοῦ ἀκρογωνιαίου τῷ ὄντι ἐπάξια· λίθε, τῷ Ἰακίνθῳ ὁμώνυμε· ἐκείνῳ, τῷ τοῖς ἑνδεκά συστοίχοις τιμοῖς συνηρητημένῳ λίθοις, καὶ τὸ λογεῖον τῆς κρίσεως τοῦ ἀρχιερέως συγκατασκευαζομένου τοῦ μεγάλου· λίθε ἅγιο, κυλιόμενα ἐπὶ τῆς γῆς, κατὰ τὸν Ἠσαίαν, τῆς Ἀμάστρας τὸ περιτσίχισμα καὶ περίφραγμα, μᾶλλον δὲ πύργωμα καὶ στεφάνωμα, πάσας ἐλεπόλεις καὶ μηχανὰς ἀποκρουόμενον ἐχθρῶν· τῶν Παφλαγόνων τὸ ὕψωμα καὶ καλλῶπισμα τῆς βασιλείας ὁ στέφανος, τῆς ἐρωσύνης ὁ ἔπαινος καὶ τὸ καύχημα, δέχους καὶ τὴν τῶν ἡμετέρων ἀπαρχὴν λόγων· καὶ εἰ μὴδὲν τῆς σῆς ἄξιον μεγαλοπρεπείας ἐπιφαίνουσας, ἀλλὰ φίλην γέ σοι πάντως οὔσαν, τῷ ἐκ γειτόνων εἶναι καρπὸν, καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις πᾶσιν, ἃ πρὸς τοῦ Παμβασιλείως πρότερον ἐπηύξω, μὴ διαλίπης αὐτὸς ἐνεργῶν· δύνασαι γὰρ ἐκαῖθεν λαθῶν· τοῖς γείτοσι δὲ καὶ πολίταις, ὡς μὲν ἀνηρητημένοις τῆς πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς σῆς, πλείω τῶν ἀγαθοδῶρων Θεοῦ ἀγαθῶν τὸν περιουσιασμὸν ἐπιχορήγησον, εἰς δόξαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

D

ORATIO XX.

Laudatio magni Gregorii, Constantinopolitanæ urbis archiepiscopi, cognomento Theologi (1)

Magnum Theologum laudaturus accedo, tametsi is laudibus eminent. Æquum enim; nec vero duntaxat æquum, sed ut etiam maxime deceat oratione defungi viro eloquentissimo, omnisque eloquentiæ

regulæ ac magistro. Nec quod sit necesse, ut nedum ipsi, qui tantis ab illo partibus delicismus, sed et qui ad summam magnifici animi præstantiam evasisse videntur, ab eo quod est pro dignitate

(14) Satis clara hic est allusio, sicut etiam fuit in exordio, ad S. Martyris nomen, et pretiosum lapidem hyacinthum. De allusione ad flosculum ejusdem nominis jam diximus (not. 1).

(1) Ex codice Mazarinæo, Fr. Combefisio interprete, in Bibliotheca Patrum concionatoria, tom. VI, p. 616.

exerrent; idcirco inhibendus conatus, segniusque A
agendum quam ut rem aggrediamur. Magnum enim
ingensque est, ut vel temperate, in iis quæ maxima
sunt, vim argumenti tractes: nedum ut pro operum
merito exsequaris. Quia enim vero ille Dei Verbo
tum genitus, tumque perfectus, viventi Deo Verbo
necessitudine conjunctus est, quomodo non rationi
convenientissimum, ut pro virili nostra, ac quantum
assequi licet, honorem, qui ex sermonibus dicendi-
que facultate est, illi tribuamus? Laudetur igitur;
quippe æquum sanctumque, ut is, qui operibus
ac sermonibus, quoad vita superstes fuit tuendis
Verbi partibus labores, ac mœstias nimium
quantas jugesque sustinuit, laudibus quoque ex
eloquentia, sermonumque vi corrogatis ceu floribus
exornetur.

Porro Gregorium dico, divinæ summeque princi-
pis cognominem theologiæ; sive, ut loquar verius,
ipsam re ipsa theologiam. Quemadmodum enim vera
illa lux²⁵ pro nobis atque nobiscum orta, cum sit
sapientia, et justitia, et redemptio²⁶, sic potius,
quam ex illis deducto nomine nuncupata est. Sunt
enim divina hæc nomina ejusmodi, ut præpollcant,
divinisque aptiora existant, in quibus essentia cum
operatione pariter concurrat. Sic quoque vir hic
divinus, qui totam mentis vim eximie divinissimæ-
que theologiæ contemperaverit, totamque eam ani-
mo intelligenti expresserit, quinimo totus ab ea
comprehensus sit, velut ipsa re ipsa theologia tum
est, tum nominatus fuit. Qui igitur fiat, ut quæ ad
illam spectat laudatio, non recto tramite ad istum
evaserit? Theologiæ autem laudatio, ipsius sit per-
fecte, ac quam perfectis loquuntur²⁷, divinæ prin-
cipis sapientiæ celebratio; cujus iste amator, qua
nescio an ullus præstantia, ex eo hominum genere
qui a sæculo philosophiam colere statuerunt, effe-
ctus, viasque scrutatus, atque incertorum ac oc-
cultorum²⁸ illius mystica sacraque ratione scien-
tiam edoctus, sic mentis sensu, divineque interioris
perfectionem hominis adeptus est, ac par erat cum
adipisci, qui superna sapientia parente supremæ
virtutis cultu natus erat. Velut enim divinum vehi-
culum, sive eximius divinissimo Verbo eximia vite
ratione, verbique luce partus, evaserat.

Qua igitur ratione is, qui solari globo oculi vim D
deligit, simul quoque concretam illi lucem neces-
sario luminum acie attingit, sic qui laudis obtentu
in magnum Gregorium linguam laxaverit, Theolo-
giæ quoque in eo sedem habentis, sive sapientiæ
atque virtutis, dubio procul pariter laudes aggredi-
tur. Hæc enim non eorum qui foris sunt sapientum
typo, sed plane apostolica norma, neque Græca
ambitione, sed lege evangelica scitisque ejus, con-
templatione pariter ac actione, velut natura essen-
tiaque Gregorio conserta, eique concreta apparue-
runt. Parum abest, quin et hæc Gregorius dicatur to-
tus ex toto his commistus, ut vix ab eis subtili mentis

cogitatu dirimatur. Quemadmodum enim hocce
aeris corpus, solis radiis fulgoribusque imbutum,
totumque ex toto exsurgentis inde ac emicantis
splendoris corusco plenum, unam lucis plenam
aream oculis representat; ita et iste, spiritualibus
hisce radiis magni justitiæ Solis aciem intendens,
omnemque ejus, quem nemo capiat, eximia quadam
ratione claritatem capiens, animique essentiæ cor-
pore vacanti commiscens, tanto magis, eo, quem
diximus, aere, suæ illi conjunctior luci ostenditur,
quanto aer brevi temporis intervallo aspectabili
luce perfusus, illa migrante, noctis mox tenebris ac
caligine impletur; hic autem semel, iis, quos dixi-
mus, radiis animum adhibens, sicque mentis feli-
citate eorum fulgore illustratus, ut lucis (nempe
spiritalis) filius evaserit, ejus scilicet quæ in illo
ratione nullis verbis explicabili, formata, sive si-
gnata sit, indivisus a parente in sæculum manet;
luxque spiritualis ac pura, non sibi ipse duntaxat,
sed et his qui illi animum attendunt, efficitur at-
que cernitur.

Cum igitur istud in eum pulchre dictum sit,
fidemque meruerit; age jam nos quoque spiritales
intelligentiæ radios, spiritualibus intelligentis animi
manibus rapientes (radios scilicet Gregorio quidem
emicantes, at qui e cælo ad nos usque pervadant)
sermonemque virtutis, ac sapientiæ summitati la-
xantes, ejusque sacre Theologiæ profundo intentam
mentem adhibentes, atque inde velut claris nobis
collectis fulgoribus, id est, divinis illustrationibus
affulgentibus, præclaras Theologi res atque merita
pro eorum tum sublimitate, tum latitudine contuen-
tes, atque in eum rectis mentis oculis ac irretortis
intendentes, proprium ei ac conveniens munus
charumque, laudum primitias offeramus.

Ac vero diligenter attentam mihi aurem, ac bene-
volentem animum, mentem denique mundanis
seu carnalibusurbationibus liberam mundamque
exhibete, quotquot merito theologicis oblectari
canticis atque laudibus peroptatis. Plane enim
oratio, uti quæ honesta sunt sincere laudantibus,
sic vero etiam prudenter ac cata mente audienti-
bus, longe utilissima ac salubris existit.

Quæ enimvero ab imis haud secus ac corpus um-
bræ assectantur, ceu quæ ad eorum quæ dicta sunt
laudem non admodum conferant, omittenda operæ
pretium dūco; cum et præterea multi jam ea con-
scripserint, sintque omnibus conspicua, tametsi
nos minime eloquamur. Quænam vero hæc dico?
Putat, patriæ majestatem ac præstantiam, non quam
is quem laudamus, inde percipiat, sed qua ipse illam
potius excellentia virtutis impartiverit. Etenim,
quemadmodum non ea ratione illustris Christus,
quod natus in Bethleem, secus vero illa ejus clara
cunabulis orbique celebris evasit; sic et Gregorius,
non propter Nazianzum, ex qua duxit originem,
honestatis cumulo aliquid accepit; quin illa propter

²⁵ Joan. 1, 9. ²⁶ I Cor. 1, 30. ²⁷ I Cor. 11, 6. ²⁸ Psal. 1, 8.

Gregorium in orbis usque fines sui claritatem nominis protulit. Modum, quo in lucem susceptus : maternis enim precibus, ac fide, haud secus ac quæ Verbo præcurrit vox, aut velut sacer ille ex utero Samuel, impetratus, earumque dubio procul partus audiit ac effectus. Urbanam educationem, scitamque, ac qua educari eum decebat, qui sacrosancta decensque virtutis officina futurus erat. Ingenium subtile, ac capacissimum in juvene, ac tenero corpore ; animique solertiam tantam, sagacitatem ac præstantiam, quanta eum statim designari decebat, qui divinum ac magnificentum sapientiæ delubrum exstruebatur.

Ad hæc varias disciplinæ causa perégre susceptas profectioes ac itinera ; puta, Nazianzo Cæsaream ; indeque in Palæstinam ; exque Palæstina Alexandriam ; Alexandria in Græciam, Athenasque magnum illud doctrinarum decus, ac earum reginam ; ubi divino Basilio paris disciplinæ causa ille peregre agenti congressus, illiusque usus consuetudine, nedum lecti, victusque, ac mensæ socium habuit, sed et pulcherrimarum disciplinarum, omnisque virtutis concordiam mentis proposito, unaque animi conspiratione æque illi particeps accessit. Athenis vero Byzantium, urbem scilicet jam fere summam orbis arcem, in quam, uti reliquæ terrarum divitiæ ac ornamenta pro augustæ urbis majestate convenienter inferebantur, sic quoque tunc quod universis præstantius est, litteræ scilicet ac doctrina, ceu ad præstantissimam urbium in eam commigrabant.

In his itaque Gregorium, viros adeuntem scientia præstantissimos, iisque dantem operam ; atque omni arte grammatica poeticaque abunde exercitatum ; oratoria summe excultum, vimque omnem sermonis, elegantiamque, ac facundiam commodissime adeptum ; itemque philosophiæ, non quidquid duntaxat organicum est, atque ad mores ac naturam spectans, verum etiam quidquid magis eximium spiritaliusque, sublimissime contutum, mentisque intelligentia assecutum : qui denique cujusvis disciplinæ, omnisque (ut verbo dicam) Græcorum sapientiæ ac scientiæ potissima quæque decerpens, hisque ipse sibi ad ea contemplanda quæ vim mentis excedunt præclare admodum viam muniens, sic totam quidem mentis suæ vim ac intelligentiam, Trinitati, quæ ipsum antequam etiam nasceretur scivisset, sacrumque sibi Theologum prædestinasset, perfecte addixerit ; patriæ vero ac parentibus castum hoc corpusculum, majorique animum præfulgentem castitatis luce reddiderit. Hæc quidem, cui libuerit, narret ac philosophetur ; rudimentariis velut actionibus, defunctoriisque viri magni agitationibus facultatis dicendi vim non defunctorie promens ; siquidem in his quoque dignum aliquid ejus prudentia, animique præstantia ac magnitudine loqui licet. Nobis autem id propositum, non ut a

A deterioribus, sed præstantioribus, non ab iis quæ exterius, profanisque, ac quæ circa ipsum considerantur, sed a propriis, ac quibus per fidem ex Evangelii ratione egregie functus est, virtute scilicet (uti dictum est), sapientia ac theologia, pontificem magnum ac Theologum laudemus ; ipsum eundem invocantibus, ut canticis atque laudibus adjutor adsit, dexteramque benignius præbeat fatiscenti sermone.

Ille igitur mente animoque divinus : cujus actio omni major imitantis conatu ; contemplatioque eximie præcellit : cuncta scrutans in Dei Spiritu, ac dijudicans, quique ipse, ut divinus Apostolus loquitur, a nemine dijudicetur ³⁹. Magna cœlestis tonitruum proles ac filius ; sola temporis antecessione, nihil vero sacrorum dogmatum magnificis vocibus, divinorumque sensorum fulgetris, quibus trine subsistentis Deitatis consubstantialitas prædicata meruit fidem, a primo illo deficiens ; ob quæ etiam par illi nomen consecutus est. Qui clare, ac præ omnibus, qui præcesserunt, apertius, Trinitatem personarum Deitatis unitate Deum celebret ; naturæque unitatem in proprietatum Trinitate adorationem habentem, divinam enuntiet.

Ille, omni primum humana sapientiæ ac virtute præeruditus, abundeque animo ac mente ad pietatem exercitatione prævia excultus, ac cum se ipse per Spiritum vas Deo dignum præparasset, ita ad lavacrum regenerationis venit ; non ut sordes ablueret (audens dicam), sed clarioris animi illustratione donandus, baptisma demum suscipiens ; nec ut aboleret peccata, sed potiora dona percepturus, Spiritum gratiæ admittens.

Itaque hunc modum, secundæ hinc vitæ optinæque ac perfectioris disciplinæ ducens exordium, a vitæ illa ratione quæ carni impensior est, omnino se alienum exhibebat : quin et quodammodo a terrena tantisper et animali sapientiæ ⁴⁰ atque virtute excedebat. Sed et supra mundanam omnem amicitiam elatus, in spiritum solummodo commigrabat ; statuitque ut solam spiritus legem sequeretur, unam hanc teneret normam, ejusque virtutis ac sapientiæ quæ divino Spiritu præstat, internum animo nactus amorem, eumque magnificentum, inquam omnem prorsus viam declinabat ; cunctisque divinis mandatis probe perfructus, eorum cultu Christum appetibilem supremum votis persequabatur. Ac sicut pueri, cum teneriores decurrunt annos, infantilibus scitis vitæque rationibus educati, moribus quoque ac sensis puerilibus utuntur, in viros autem promoventes, cogitatis ac studiis quæ magis viros deceant, consequenti ratione accedunt, ita nempe, ut eo quod perfectum est, puerilis illis sensus ac institutio aboleatur : sic quoque magnus iste, quidquid ante lavacrum illi disciplinæ, tum ad eruditionem, tum ad actiones moresque spectans elaboratum fuerat, tanquam puerilem sensum re-

³⁹ 1 Cor. ii, 10 ; 1 Cor. ii, 15. ⁴⁰ Jacob. iii, 15.

linquens, quinimo ea cœu rudimento primaque Institutione ad perfectionem capessendam utens, apostolicum illud jugiter opere implebat: *Quæ sunt retro obliuiscens, ad ea vero quæ a fronte secundum præfixum signum ad brachium supernæ vocationis extendens in seipsum*⁴¹.

Cum enim duobus modis spectari philosophiam, nedum ab iis qui foris sunt, sed et a nostris exploratum haberet, tum nempe rationis, tum contemplationis ratione; profana quidem iis relicta qui foris sunt ac profanis, ipse illi quæ interna est solum inhaerescebat. Id nimirum vere philosophiam ducens, ut a mundo animis abrumperetur, omnemque in eo confusionem ac perturbationem transcenderet, solique primæ ac verissimæ luci per veram ac sinceram tum vitæ, tum doctrinæ, rationem misceretur, omni studio pernicatissimaque diligentia id enitebatur.

Intelligens autem, non alia se ratione id quod votis efflagitabat felici successu consequi posse, quam si ipse a se virtutis actionem coleret, cœlitusque a Spiritu auxilium operumque obtineret: esse enim pariter communem boni adeptionem ac consummationem, cum scilicet Deus semina, nosque, ut decet, operationem conferamus (2): ac Spiritus quidem ut bonum velimus, afflatumque in nobis mystice, secretiusque operetur, nos autem Spiritus secuti consilium, probæ mentis proposito illi cooperemur: hæc itaque vir ille magnifici animi cogitans, perspectoque quam in oppidis atque urbanam vitam agimus, quandoque, iis maxime qui tirocinia ponunt, instituto officere, id est, capessendæ sublimi philosophiæ, repente se a parentibus ac cognatis abrumpt; abrumpt vero ab omni sæculi cura; tollensque pedes in desertum agebatur a Spiritu.

Ac sicut magna Verbi vox, ac quæ illi præcurrit, præclarissimus Joannes, prophetis omnibus major qua illi vicinior quem prophetarum tangebant oracula, Domino prædicatus, cum deserto prius Deoque vocasset⁴², eximieque vitæ cultu ac eminentiori contemplatione superata creatura⁴³, creatori propius adhæsisset: post hæc utique ante Domini faciem incedens, illius vias paravit⁴⁴: sic plane etiam Gregorius, sæculi turbis ejusque salo placide prius avulsus, vitæque imperturbata atque ab omni pravitate commercio libera, mente sublimis factus; exque divinis (quoad concessum) contemplationibus deitate imbutus, nedum pœnitentiæ atque baptismatis hominibus præco, sed et omni majoris perfectione absolutissimæque Trinitatis magister e deserto emittitur. Id autem oratio processu declarabit.

Etenim magnum quidem Basilium, uti prius ejus philosophiæ quæ usu sæculari venit, ita postea spiritalis adiutorem sociumque adhibens, sic cum

A eo omnibus simul parandis virtutibus studio incumberebat, actione quidem iis defungens quæ actione constant, contemplatione autem iis, quæ contemplatione: vel, actione quidem, ad ea quæ contemplationis sunt, promovens; contemplatione autem ea sibi familiaria reddens quæ sunt actionis.

At quænam actio? Opera pretium enim existimo, ut per virtutes, quibus illa magnifice splendet ante contemplationem, eam designemus. Quænam igitur sunt virtutes? Primum quidem firma solitudo, seu quies, ac mundissima. Solitudo, inquam, ac quies animi pariter et corporis. Non enim loci duntaxat præsidio se tum civilibus, tum rusticanis subducebat tumultibus, sed longe magis in se ipse mentis constantia, seque medio, in Deum conversus, moribus potius solitudinem ac quietem obibat; tranquillamque ac mansuetam animi constitutionem adeptus, in qua velut pellucido speculo ac mundissimo, cœlestium illustrationum repræsentationes, terrenis impermixtas figuris ac seducentibus, suscipiebat.

Tum vero meditatio robusta jugisque. Meditatio sacrorum Spiritus eloquiorum, quæ nedum labiis, sed et corde vere in mysterio proferantur; eamque plane ob rem, non atramento, sed Spiritu animo inscribantur. Precandi autem studium jugale nactus meditationi, indivulsum a Deo animum oblinebat. Quemadmodum enim corpus solitudinis cultu, animumque meditationis vi consecrare Deo satagebat, sic utique etiam mentem jugibus supplicationibus instans Spiritui copulabat.

Cum autem in his tribus, ratione scilicet, ira, ac cupiditate, hominis totus animus consideretur; atque ad rationem quidem, tanquam augustissimam spectet ut præsit ac dominetur, ad reliquas vero, ut huic ipsa pareant, atque ab ea regantur (hæc enim viri perfectio est) virtute perfunctus quæ cuique animi parti apta sit ac conveniens; inque his summa vir magnus philosophia spectatus, temperantiam quidem cupiditati præseit, quæ scilicet nedum necessarii cibi, somnique partem maximam amputaret, sed et cunctis sensibus modos regulasque definiret; pulchritudinis ac formæ cupidinem omnem aboleret, omneque rerum intereuntium ac caducarum desiderium necaret; membrum omne omnemque motum disciplina componeret ac comprimeret, mentique, quæ est præstantior, subiceret.

Rursus vero mansuetudinem iræ adversam instruit: in qua nimirum omnis ei animi amaritudo iræque impetus solveretur; solveretur autem blasphemia et clamor: ac quidem malitia omnis ac rancor (iræ scilicet mala germina) penitus evellerentur; velutque ex perfecta radice, ex tenitate, omnis in eo benignitas atque probitas germinaret ac effloresceret.

⁴¹ Phil. iii, 13. ⁴² Matth. iv, 1: Luc. iv, 1. ⁴³ Matth. xi, 11. ⁴⁴ Luc. i, 76.

(2) Greg., orat. 38 et 42.

Modestiam autem (humilitatem vocant) ornatum optimum rationi imponit; in qua inanem omnem atque elatum animi sensum esset destructurus, omnemque altitudinem, extolentem se adversus præstantiorem scientiam, compressurus. Quemadmodum enim in hoc ratio constituta est, ut cupiditatis lasciviam temperantiæ vi, iræque inconsultum impetum lenitate retorqueat; sic quoque suum ipsa tumorem ac superbiam modestia castigans ac comprimens, piam se modestamque, ut Christo obediat, captivam addidit.

Sicut autem naturæ ipsa vi ac ratione lilio comes flagrantia est, sic et his virtutibus animi summa tranquillitas, cum quis illis perfunctus est. Tranquillitas, affectuum recessus, omnium ægritudinum, tum quæ animum, tum quæ corpus labe afficiunt, evulsio ac interitus; beatus status, nullaque turba pulsatus ac molestia; angelorum vita, futuræ arrhabo beatitatis.

Ad hanc cum evasisset divinus Gregorius, hancque septimum sui actionis vi ascensus gradum statuisset, illi deinceps optimum ac stabilissimum ternarium virtutum, fidem scilicet, spem ac charitatem, ceu pulcherrimam coronidem imposuit. Fidem quidem, in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unam deitatem et potentiam, ac regnum; ore quidem sinceram confessionem, corde autem ac mente, comprobationem irrevocabilem assensumque. Spem vero, horum ipsorum, quæ nunc obscure tenuique umbra ex fide conspicimus⁴⁸, perfectioris postmodum explicationis, id est, revelationis ac detectionis expectationem. Charitatem autem, supremum hujusce scalæ spiritualis ascensum: legis summam ac prophetarum⁴⁹, vinculum perfectionis⁵⁰, continuam, ac quam nullum dirimat medium, mentis propriæ cum Deo in Spiritu per Jesum Christum societatem atque compagem.

Hisce universis virtutibus, quæ actione ejusque gerantur cultu, eas, quæ mentis contemplatione consummationem habent, æquali numero attexuit; primum scilicet operationes, seu afflatus Spiritus, quos Spiritus septem Isaias nuncupavit. Hi nempe vere primoque in Christo requieverunt, orto illo ex radice Jesse⁵¹; secundo autem, illa, quæ ex eo est, societate ac commercio, tum in aliis qui sint ejus participes, tum vel maxime etiam in eo quem laudamus; qui hos mente agat ac intelligat, quinimo illis agatur ac consummetur, mystice requiescunt.

Quinam igitur afflatus ac Spiritus? Priore quidem loco sapientiam⁵²; quinimo ab inferioribus sursum versus ascendens, velut sapientiæ radicem ac principium, timorem Domini præjaciens, castum illum, ac qui teste Davide, permaneat in sæculum sæculi; eo confixus carnem⁵³, animum-

A que ac mentem circumseptus ac emundatus, ad divinæ Sapientiæ celsam evadit arcem.

Ad timorem autem, fortitudinem ac consilium assumens; prioris usi, nedum adversus affectus vitiaque, verum etiam dæmones robur iuluit, ac confirmatur. Nec vero contra hos solum, sed et contra ipsum principem potestatis aeris⁵⁴ convalescit: nec contra illum duntaxat, verum etiam contra ipsos dissidentiae filios⁵⁵, nempe incredulos, qui ejus afflatu aguntur; quibuscum opportune certamen commissurus erat. Spiritu autem consilii non id solum scrutans quod privatim suisque rebus conducere, sed quod etiam omnibus⁵⁶, aut plerisque foret utile; neque proprii voluntatem animi, sed Dominicam, summeque bonam atque perfectam, tanquam probus famulus explorans⁵⁷, eamque imis mentis penetralibus formans, pravi consilii genus omne cavebat.

Pietatem dogmatum veritate ac morum rectitudine colebat: nempe ab omni turpi cogitatu, omnique profano sermone, ac alieno omni hæreticorum furo defecate mundatus, in mentis vero novitate in Christo transformatus, ea plurimum promovebat atque præstabat.

Scientiæ autem, quæ sit intellectilium, id est, eorum quæ scientia noscuntur, tota quædam confertaque contuitio; uti etiam visio, eorum aspectus, quæ cerni oculis possunt; tantus ei cumulus copiamque accesserat, quanto etiam præ omnibus emundatus, ad angelicam contemplationem mente transmutabatur. Dum maris arenam, et guttas pluvix, diesque sæculi enumeraveris⁵⁸, quam etiam sacra ejus eloquia intelligentiæ vim præstant ac secundo edunt germine, intellexeris. Sacre namque Scripturæ sensus, velut rosa in calculo, dictionis obscuritate contextus erat. Is autem clare in spiritu explicans, suavique illius intelligentiæ fragrantia supra modum repletus, ea statim sacratissimam sapientiam sacratissimo nisu comprehendit.

Est igitur sapientia, illa quidem tum viva tum quæ per se est atque consistit, qui cum Patre ante sæcula Sermo est, ac cum eo una sempiternæ intelligitur: est vero etiam sapientia, qui de Sermonibus sermones sunt; quorum vi Sermo, iis qui pietate colunt, sacra occultaque ratione conspicitur. Tanto autem Theologo illustrior clariorque incomprehensi comprehensio efficitur, quanto et perfectiore donatus intelligentia, eaque uberius pollens, cunctis quoque præstantius perfectiusque sapientiæ sermones ac doctrinam decerpit.

Sic spiritualis Israel (vere is videns Deum) virtutibus quæ actione geruntur, eas conserens, quæ contemplatione præstantur, inque scalæ modum, tanquam sapiens architectus alias aliis opponens

⁴⁸ I Cor. xiii, 12. ⁴⁹ Matth. xxii, 40. ⁵⁰ Coloss. iii, 4. ⁵¹ Isa. xi, 1. ⁵² Eccl. i, 16. ⁵³ Psal. xviii, 10. ⁵⁴ Psal. cxviii, 120. ⁵⁵ Ephes. ii, 2. ⁵⁶ Ephes. v, 6. ⁵⁷ I Cor. x, 33. ⁵⁸ Rom. xii 2.

⁵⁹ Eccl. i, 2.

atque committens, ac per eas ascensiones in corde disponens⁸⁴, menteque in ipsum directus coelum, hunc plane postremum ascensum, mentis, rationis, seu Verbi ac Spiritus contemplationem disponit; quo scilicet ipsi clare, quæ scilicet huic innititur⁸⁷, unius principatus Trinitas, copulatus est.

Mentem igitur, rationis seu Verbi, ac Spiritus auctorem efficacem, vivumque nullo anteriori auctore, arbitror illum intellexisse (3), hancque Paternæ essentiae, quæ essentia omni superior est, typo accepisse. Rationem autem, seu Verbum, velut notionem atque conceptum, gignentis mentis naturæ accuratissimam expressionem ac simulacrum spectasse; rursusque Spiritum, qui mentem quidem auctorem ac principium habeat (4), velut aquæ fontis oculum; instar vero fluvii, per scaturiginem (rationem scilicet Verbumque) profluat; uti rationem Verbumque ad proles nativam cum gignente omni majorem essentia necessitudinem exemplo declarandam, sic ad divinæ processionis æqualem cum mente producente sub imagine reddendam dignitatem considerasse. Tantam scilicet magnus hic divinaque præclare sapientia fulgens animus contemplationis vi ac actionis conscendebat speculam; ipsique divinissimæ ac principii menti, rationi seu Verbo, ac Spiritui, per mentem in ipso existentem, verbumque seu rationem, ac spiritum consuescens versansque, intemperatis supra modum affusis radiis replebatur; sacratio- resque eas doctrinas ac initiationes nanciscebatur, quæ rationis vim omnem superarent.

At quisnam sacratiois illius doctrinæ modus? Præstat enim, puto, ut et illius, quoad nobis concessum, meminerimus; ut quemadmodum reliquæ virtutis, sic et illius divinæ prædicationis atque doctrinæ formam habeamus. Quænam igitur sacratiois doctrina ac initiatio? Deus in tribus personis intelligitur. Deus, qui primum, solumque ac vere sit. Sit, non factus sit; tametsi id postea, circa Filium ac quam assumpsit humanitatem, obtigit. Vivificans, non qui vivificetur; illuminans, non qui illuminetur; sanctitate imbuens, non qui imbuatur; principii finisque expers, æternus, essentia, vita, deitate superior; omnis essentiae conditor, omnis potentiae robor, omnis actus afflatusque effector; omnium, universe loquendo, eorum quæ sunt, intellectuum, utentium ratione, sensuum causas uniformiter ac complexione in seipso præhabens.

Nullisque adhuc rebus in naturam productis atque editis, erat lux vera ac prima, Pater luminum⁸⁸, ex quo ante sæcula Filius ac Verbum prima similiter veraque lux eximie effulget; incorporea,

A ex ea quæ vacat corpore; incomprehensa, ex ea quæ comprehendere non potest; ignotaque, ex ea quæ altior notitia est. Solus enim Genitor, uti est, Natum cognoscit, solusque Natus Genitorem novit⁸⁹. Quemadmodum autem soli quidem radius comes individuus existit (siquidem quod est infinitum exemplis sollicitare decet, iisque de illo coniecere), radio vero lux semper conjuncta est; sic Patri quidem Filius, Filio autem Spiritus Patris una comes adest. Ac sicut nunquam sol iste sine radio ac luce possit existere, ita neque ut Pater luminum absque Verbo ac Spiritu intelligatur unquam fiat. Ex illo namque tanquam ex radice quæ a se sit, primoque auctore ac originali totius augustissimæ deitatis orti, cœternam in illo existentiam nacti sunt.

Quemadmodum autem tribus facibus pari micatu in domo accensis, una quidem trium conspicitur lux, ita tamen ut sic uniformis subjectarum facium nihil distinctionem confundat, cum suis quodque propriis notis a comparari differat ac seceratur: sic, cum una essentia, id est, deitas, in Patre et Filio et Spiritu sancto consideretur, quædam singulos consequuntur proprietates immobiles, quibus personarum trina distinctio inconfuse consistit.

Quænam igitur sunt proprietates? Nempe, ingenitum, nativitas, ac processio. Esse enim Patrem quidem ingenitum, quod nulli auctori ac principio subjiciatur; omnisque quicumque auctor ac principium intelligatur, vel dicatur, auctor existat omnino primus, prorsusque originalis. Genitum vero Filium, tanquam Verbum atque Sermonem, ex Patre mente natum. Processisse autem Spiritum sanctum, seu verum essentiae paternæ defluvium. Esse autem sicut Filium paternæ formæ ac claritatis, sic plane etiam Spiritum Filii invariabile simulacrum (5). Nam quemadmodum mens, ejus qui in nobis internus sermo est, velut fons existit, eademque ipsa etiam sermonis qui ore profertur, ac sensum tangit, auctor est; verum conceptum quidem, velut sui vivum simulacrum mystice ac secreto gignit; conceptus vero rursus simulacrum, sermonem scilicet, profert ac edit: ita mens illa omni major cogitatu, primaque, quantum ex rebus exiguis licet quæ sunt maxima coniecere, velut alium se, innatum, ac substantialem ante sæculum Sermonem, seu Verbum, gignit; velutque Sermonem alium, seu Verbum rursus Spiritum (Verbum scilicet virtutis suæ⁹⁰) proferens ac edens, in eo creaturam universam absolvit.

Trinitas igitur in Unitate; atque Unitas in Trinitate, declaratur id quod colimus: Trinitas, perso-

⁸⁴ Psal. LXXXIII, 6. ⁸⁷ Gen. xxviii, 13. ⁸⁸ Jac. i, 17. ⁸⁹ Matth. xi, 27. ⁹⁰ Hebr. i, 3.

(3) Greg. oral. 13, p. 211.

(4) Orat. 37, p. 611.

(5) Ita fere Græci, non facile Latini, quibus Spi-

ritus vi originis formaliter non sit similis, etsi re ipsa est, uti et Deus.

nis, atque Unitas, essentia; immutabilis, pari sublimis honore, intemerata natura; eadem præfulgens claritate, eodem throno sedens: una voluntas, una operatio, eadem virtus; potestas, dominatio, regnum non divisum. Nullo enim modo quæ sunt ex ipsa (mente) ab ipsa differunt; quorum alteri quidem, ut gignatur, alteri, ut procedat auctor, existit.

Sic quidem igitur sanctus, Sancta sanctorum secretius doctus, quantum brevi sermone representare licet, deßaque huic theologiæ mentis acie, post eam ordine, quæ etiam ad creata spectant, divinas prædicationes aptavit. Haud vero abs re forsitan, ut et horum paucis, ex sacris illius eloquiis, meminerimus. Duplici enim mundo, ca quæ sunt, summa colligens (6), atque alterum quidem ejusmodi ut mente intelligatur, alterum ut sensu percipi possit; primum alterum, Deoque familiarem, atque intelligendi vi præditum; secundum alterum, extraneumque a deitate, ac materia concretum, intelligens; utrumvis ab altero sapientissima ratione ac sensu discernit.

Etenim alterum quidem spiritalem, velutque essentia igneam ac deiformem (angelicas scilicet naturas, ac a corpore absolutas), alterum vero corporeum tum esse, tum sibi ipsum compactum partibusque connexum; qui nempe ex continente rerum hanc universitatem, ac elementis quatuor constet. Ad majoris autem sapientiæ specimen, ex contrariorum mixtione unum quoddam animal artificie ratione compegisse; ejusmodi scilicet, ut tum caro existat, tanquam ex materia e terra formatum; tumque spiritus, tanquam insufflatio, atque ejus similitudo qui illi insufflavit. Porro, totum concretum hoc, hominem existisse, mentis sensusque competentem; ut sensu quidem, iis quæ sensilia sunt, mente vero, his quæ intellectilia tanquam familiaribus consuesceret.

Hunc, ut sacris proditum Litteris est, in paradiso collocatum esse immortalium plantarum, id est, divinorum sensorum spectatorem; nequissimi vero serpentis consiliis seductum, ac cum minus hactenus congruam importune speculationem attigisset, tum ab ipso conditore, tum a paradiso voluptatis extorrem merito ejectum esse. Inde vitam nullis molestam laboribus, extraque interitus aleam, sudoribus, ac laboribus, mortisque commutasse. Inde sermone, lege, iudiciis, prophetis, omni genere beneficiorum, omnique flagellorum periculo ferocientem, vixque tractabilem, quin desperatum omnino, ac insanabilem, eo adductus, ut primo indigeret auxilio, supremoque curandus esset remedio. In eo illud positum, ut ipse Deus Verbum, carnis expers, carnis ergo ex virgineis sanguinibus carnem indueret; animæque intelligenti propter animam commisceretur; ac qua demum morte

A defungeretur, naturam interitu mortuam excitaret, atque ad diviniorem vitam transferret.

Ejusmodi erant quæ Theologus hactenus in Ponto degens, philosophabatur. Hæc prius illic mente speculando contemplatus est; tumque postea sermone pro Theologi partibus dictavit. Atque hic ejus solitudinis, qua eremum co'uit, fructus est, quantum mihi equidem res ejus, ex ipsiusmet scriptis, saltem modice datum est prosequi.

B Totam igitur veterem totamque novam, qua nullus sagacitate tum antiquiorum, tum quos sequens protulit ætas, Scripturam meditatus; divini que enjusque verbi ac vocis accuratam notitiam, primanque veritatis intelligentiam divino Spiritu præceptore sacratius edoctus; ac cum ita Dei paradisum fructu omni dulcissimo, bonoque omni cogitatu ac intellectu confertum, suum ipse animum reddidisset, revertitur; primum quidem sacris parentibus, qui ejus maxime cum spiritali, tum corporali ope indigerent, tumque etiam omnibus quibus esset animo constitutum ut pietatem colerent, in communem se utilitatem, iisque utendum, exponens.

C Ac sicut Petrus, Christi discipulorum præstantissimæ primitiæ ac coronis; atque universe deiformis omnis apostolorum chorus, tota primum sinceritate divinissimum summeque principem Jesum assectati, fideique doctrinæ navantes operam, omni quidem animi macula abstergebantur, omnique divinæ scientiæ luce replebantur; perfectiore autem postea Spiritus adventu exhibitio, uberiorumque divinorum in eos afflatuum donorumque participationem nacti, sicque instructi, cupetis sospitatores gentibus mittebantur; haud secus hic quoque cum Domino Spiritu⁶¹ accensa primum fide inter solitudinis silentia versatus, ac cum scientiæ cultor, etiam contemplationi operam posuisset, omnemque prorsus vitii labem eluisset, ac divinam omnem illustrationem consecutus esset, perfectiore demum Spiritus afflatu, sic operatione donatus, atque ita, juxta divum Jacobum, sermone veritatis genitus, ipse quoque illorum more primitiæ quædam creaturarum Dei, missus est⁶².

D Qui primus homo conditus est, Dei imaginis, atque dexteræ gloriam, ac paradisi consecutus delicias, quod per carnis libidinem, vita, quæ in spiritu est, exciderit, carnalis ortus auspex auctorque hominibus exstitit; vitæque angelica ac nulli obnoxia interitui per socordiam amissa atque projecta, ejus quæ affectibus mortisque interitioni addicta est, parens inaudit. At Gregorius, primi quidem atque terreni prius gestans imaginem⁶³ (etenim homo erat), tumque eo abdicato, secundum postea atque coelestem Adamum induens; natusque atque perfectus secundum ejus imaginem (quippe præstantior homine) initium quoddam ac radix

⁶¹ I Cor. iii, 17. ⁶² Jac. i, 18. ⁶³ I Cor. xv, 39.

(6) Orat. 38 et 42.

spiritualis natiuitatis, ætatis suæ hominibus apparuit. Verbi enim Spiritusque potentia, ceu incontaminatam sementem pietatis verbum cunctorum cordibus disseminans; ac velut imbribus, continuis illud sermonibus ac colloquiis nutriens consummansque, atque ad mensuram spiritualis ætatis provehens; primum quidem, eorum qui carne genuissent, spiritu efficitur parens; exindeque etiam ad extraneos, mentis hanc, pulcherrimamque adoptionem supra modum ac latissime profert.

Ipsæ autem seipsum, omni dignum miraculo, ac longe absolutum virtutis exemplar proponens (7), primum quidem suæ in Pontum iugæ manifestas excusans affert rationes: quod nempe præclaro solitudinis afflatus amore, supernæque philosophiæ instinctus desiderio, urbanos tumultus declinaverit; ut se nimirum in ea, tanquam speculo nitidissimo, contemplatus, ac, quam prius per Spiritum divini sacerdotii unctionem nactus erat, perfectiore emundatione obsiguans, ratamque sibi ac firmam divini doni possessionem præstans, sic pure purissimo uti posset, ac ei consuescere. Tum sacerdotis ostendit dignitatem, ac qualem eum oporteat esse qui in episcopum præficiendus sit: quibus item rationibus præesse eum oporteat gregi utenti ratione, pulcherrime summaque philosophia sermone aliis tradens, ipse operibus, clarissimisque certaminibus implendo, fidem verbis addebat.

Quænam igitur opera? ac videamus nam plurimi ea facienda ac præmagnifica. Et quid enim, quam Theologi animo ac fide digna? Primum quidem templum ornatu venustum ac mole ingens ejus cura atque diligentia excitatum (8), velutque aliud in terra cælum in cælis habitanti palam consecratum. Verum id, præ iis quæ ejus sunt, minus ad miraculum. Qui enim ipse se templum Deo dignum atque augustum virtutum cultu extruxerat, quid mirum plurimam patri operam contulisse, ut ex lapidibus sacram eam ædem ædificaret?

Deinde parentum honores: qui nempe verbis, qui ipsa præstandi re: pupillorum tutamina, viduarum præsidia, pauperum patrocinia, senum, ægrotorum, mendicorum hospitia; tum quæ solus ipse ac seorsim extruxit in patria; tum quibus extruendis sociam manum contulit amico ac sodali Basilio; nee solis operibus quæ sua erant fovendis ipse conferebat, sed et verbis eximiam adhortationis vim habentibus, saxea ipsa pectora ad pauperum ac mendicorum amorem suscitabat.

Ac quidem erga adversarios rebus ac verbis contraria studia; erga autem domesticos fidei opitulationes, gubernationes, non tam ad corpus, quam ad animum spectantes⁶⁶, cum ejus doctrina ac lege cuncti gubernarentur ac pascerentur⁶⁷. Nam Cæsario fratre jam vivis exempto, cum pater

A Nazianzenam sedem regendam suscepisset, annisque gravis, ac corpore morbis attrito, Ecclesiæ certo Dei consilio molestis rebus, seu inæqualitatibus ferendis impar esset, Gregorius illi cuncta erat, senectutis laculus, morborum curatio, ædificatio corporis, animi requies, solamen spiritus; ac quod potissimum omnium, sensuum animi custodia, ac succussæ fidei emendatio.

Etenim ejusmodi aliquid ejus rationibus accidit. Quia enim Arianorum furor omnem propemodum terrarum orbem pervaserat; novaque adversus Trinitatis æqualitatem doctrina, ceu lues quædam, sive grangræna, per omnes provincias, urbesque grassabatur, ac tum imperatores, tum principes proceresque ac populos, quin etiam (quod dirissimum omnium) malos præsules sibi addixerat; quos vel eorum, qui rerum potiri videbantur, metus dejiceret, vel (quod mitissimum) ignorantia falleret. Quando scilicet videre erat dirui ecclesias, templa ablata, cruoribus fœdata, sacraque spoliata, sancta polluta, atque, ut proverbium est, illotis pedibus projecta ac conculcata. Quando qui sanæ rectæque fidei assertores, ac pietatis cultores in Ecclesia erant universi, suis ipsorum turpiter expellebantur, ac vel carceribus publicis, vel gravissima fame, aut acerrimis verberibus, aut longe plurimis variisque plagis ac dehonestamentis, aut durissimis exiliis, aut amarissimis, ut verbo dicam, cruciamentis ac molestiis tentati, extrema adibant pericula, nisi impietati assensum præberent; atque ii quidem sponte urbibus demigrantes, desertaque ac solitudines ultro petentes, cum bestiis ratione carentibus exerceri ad pietatem malebant, quam habitare cum iis⁶⁸, qui loqui in excelso blasphemiam temere audebant. Quotquot autem contrariæ opinionis erant, ac se impietati addixerant, ecclesias obtinentes, easque velut suæ ipsorum hujus nequitiae munita quædam præsidia existimantes, inde in eos qui pietatem colere staluissent irrupentes, eos disperdebant.

Tunc plane, tunc quoque in magni Gregorii patriam, velut aquarum vehemens impetus hæreseos scelus erumpens, quotquot leves inventi ac debiles, abripuit utique ac dissolvit (ubi et patrem fama est, mentis simplicitate delusum, litteris, non animo, ut nequissimis assensum daret, adductum esse [9]), quotquot vero Gregorii theologiæ ac fidelis petrae firmo fundamento hæserant, nihil hæretica vi ac injuria labefactati emotique permanserunt.

Noemus itaque olim, cum suæ ætatis scelerata gente ipse criminis expertem communem vitam agens, inventa gratia apud Deum, futurum aquarum illuvie mundi docetur exitium: quin et modum docetur, quo a malis liberandus sit: exque lignis affabre compacta arca, atque in eam cunctis simul

⁶⁶ Gal. vi, 8. ⁶⁷ I Cor. xii, 28. ⁶⁸ Psal. lxxii, 8.

(7) Id totum orat. 1.

(8) Orat. 19, p. 313.

(9) Greg. orat. 19, p. 297.

animalium inductis seminibus, uxoreque ac filiis ca inclsis, in eum modum cœlestes cataractas ac abyssus aquarum fontes, semen ipse ac primitiæ sæculi sequentis servatus, evasit. At Gregorius hærescon prævidens spiritale diluvium, tanto illud Noemi diluvio gravius, quanto animabus interitum parere ad nocumentum majus, quam labem corporibus inferre; suamque ipse Ecclesiam arcam fabricans, atque eam arcanis doctrinis recteque fidei documentis communiens; nec eos solum qui generis necessitudine contingebant, sed et qui alienigenæ videbantur (quos nempe omnes Dei protegens dextera adduxisset), perquam alacriter lubensque recipiens, edulisque eos ac suavissimis Trinitate tuenda sermonibus nutriens, ab omni illasos animi diluvio servat.

At quidem ille (Noemus scilicet) sui unius, ut videtur, rem agens, suæque duntaxat spectans, in octo solum maxima conjunctis necessitudine animabus salutem paravit: hic autem, in multorum, quam in suam ipse salutem affectu propensior; ac cum eum non minor eorum cura tangeret, qui se abscindebant, quam qui accedebant ac adungebantur; paterno quidem sermonis delicto sermonis vi, ac spiritus rectæque fidei abundantia oblecto, ac quidquid illius ergo offensionis inciderat, sublato, nec non sermonibus ad pacem decentibus tantisper effrenem æmulationem delinens, discordes patri conciliat animos; magnoque ac concordie tenaci Ecclesie cœtui sincera veraque fidei confessione devinciens, populum Domino peculiarem, sectatorem honorum operum⁸⁷, pastoris solertia salvum recepit.

Quibus igitur, is, qui spiritali ratione ab animi exitio liberat, illi præstet, qui a corporis labe; qui multitudinem numero majorem, illi, qui paucas animas salute donat; his Gregorius Noemi claritatem obscuraverit. Enimvero quid iis quæ illius minora sunt, immorans, orationem protrahere videor, cum operæ pretium sit ut ad majora illius mirabilia transeamus, gestisque perfectioribus perfectiorem ipsum ostendamus?

Sanctificatos quidem sanctissimo sanctos antequam nascerentur, uti et peccatores alienatos a vulva⁸⁸, verissime divino Spiritu testante comperitum est; omnium enim, tum quæ facta sunt, tum quæ fiunt, similiter inoffensam, certissimamque ac firmissimam apud eum esse notitiam. Alii itaque ad aliud divinæ voluntatis propensum consilium, aut gentis præfecturam, legemque ferendam; aut populi regimen, aut sacerdotii apicem, aut visionem propheticam, aut portentosam operationem, aut apostolicam gratiam; aut martyrii certamen; aut (ut verbo dicam) spiritale ministerium prædestinati,

A rato singuli ac congruo tempore, quod cujusque functionis est, implent ac præstant. Gregorius autem cui suprema credita theologia foret; atque ad personarum Trinitatem, ac Deitatis unitatem universo orbi prædicationis luminibus inferendam, missus esset, tametsi corporis ratione intra brevis loci erat definitus angustias; eorissis præmagnifice toto mundo theologiæ radiis, alios ad lumen vitæ attrahebat; quotquot scilicet potioris rationis ac pietatis erant; alios tenebris, dubiitate, confusione (non sua ipse indole ac proposito, sed illorum animi pravitate; quotquot nimirum erant hæreticæ labis) implebat.

B Porro etiam illum episcopali consummari mysterio decebat. Par namque videbatur, ut qui nedum episcopalem, sed et apostolicum, operum merito, ordinem explebat, omnino quoque ordinationibus sacris perficeretur. Operæ pretium autem erat id, non profanorum opera, sed sanctorum; neque per eos qui indigni instituto essent, qui et deitatem damnanda temeritate in tres alias aliis extraneas contrarietates scinderent, sed per eos qui gratiæ fidelissimi dispensatores, ac Trinitatis verissimi ministri essent. Qui autem ejusmodi essent nulli tunc, exceptis Gregorio, illius patre, ac Basilio, illic existebant; quorum alter filium patri secum nomine, iisdemque præditum moribus alacri animo episcopum designat; alter autem, cum jam Ecclesie Cæsariensis credita gubernacula accepisset, sacro ritu initiat atque ordinat; additque spiritum spiritui, ac donum adjungit dono. Quin potius, illi quidem, quantum oculis conspicuum erat, sacris symbolis initiat ac perficiunt: Spiritus autem qui proprium olim defensorem noverat, in eo perfectus manserat. Ac illi quidem, quod ordinatum certæ omnino cuidam civitati ac regioni, ex sacrorum canonum instituto (10) inncupari, ejusque designari titulo oportebat, ætenti solo angustæque præficiunt parœciæ, ne quidem hominum habitationi, nedum ut episcopali sedi sufficeret, satis commodæ, velut puto, qui doctrinæ vi, quod loci genio deerat, posset adimplere (11).

D Verum Spiritus sanctus, diviniore, ut videtur, propensa consilii ratione, nec eorum ejusmodi conatum inhibuit, nec ut ille ad majores hactenus infulas sedemque eligeretur constituit. Siquidem enim vetustæ Ecclesie, ac digniori datus episcopus esset, necesse forsitan erat ut illi fixus, haud inde transferri facile posset; ecclesiastica scilicet regula translationum id genus prohibente (12); atque adeo futurum erat ut urbium præstantissima, præstantissimi sui tum episcopi, tum pastoris jacturam incurreret.

Denique, sacræ quidem initiationis (etsi id quo-

⁸⁷ Tit. II, 14. ⁸⁸ Jer. I, 5; Isa. XLIV, 2; Psal. LVII, 4.

(10) Concil. Chalced. can. 6. Μηδὲνα ἀπολελυμένον; χειροτονεῖσθαι.

(11) Orat. 20, p. 556

(12) Conc. Nicæn. can. 13, conc. Antioch., can. 29.

que vi ; erat enim si quis mortalium quam maxi-
me a fastu alienus ; sic tamen quasi præbente
Altissimi dextera) summique sacerdotii sumpta
tessera ; ac cum Spiritu duce, ad quod eum gratia
opus segregaret, exploratum haberet, omnino qui-
dam Sasimorum abdicavit paræciam ; sacrorum
autem hactenus parentum pie cultu defungens,
paternumque gregem pastoralis solertiæ sermoni-
bus, ac operibus componens ; velutque prævia qua-
dam exercitatione, ac præludio patriæ episcopatu
usus, sese urbis Augustæ ; quin et orbis, præfe-
cturæ aptabat ; supernæque perfectionis arrhabone
suscepto, ad eam festinantem præferebat : ac pia
longanimitate, divinas promissiones recipiebat.

Abrahamus quidem patriarcharum clarissimus,
tribus viris Trinitatis typo hospitio susceptis⁶⁹ ; imo
cum trium virorum forma Trinitatem venientem
sub quereu refrigeraret, humaniusque exciperet,
benedictiones a Deo consequitur : hospitiique illius
præmio, optatissimam refert promissionem. Quæ-
nam vero promissio ? Nempe Sarræ supra speciem
omnem, ætatemque prolis susceptio ; seminis ea
multitudine diffusio, ut stellas cœli æquet ; terræ
optimæ hæreditas ac possessio. Illic autem, non
tribus viris, sed deitatis tribus personis ; neque
Trinitatis figura, sed ipsa vere suscepta Trinitate ;
neque ea quæ semel hospes venerit, sed quæ sem-
per abstrusissima ratione adesset ; non irrationabi-
libus cibus, sed vivis sermonibus, verisque animi
sensus, ac rationibus, ipsaque vere dignis Trinitate,
magnifice, ambitioseque illam convivio accipit ;
nec sub arboris umbra refrigerat, sed sub eximiorum
sensorum alto recreat ; melioresque ac certissimas
promissiones consequitur. Liberorum enim multipli-
catorum, non carnalium, sed spiritualium ; neque stel-
lis in aspectum cadentibus, sed quæ mente intelligen-
tur, tum multitudine, tum decore quam similium ;
nec terræ ejus, quam sceleratæ gentes aliæ, aliæque
subinde calcarent, sed quæ mitium⁷⁰ propria est
(cœlestis, inquam) possidendæ verissimas recipit
promissiones.

Ac quidem Abrahamus postea unigenitum primo-
genitumque, de quo facta promissio erat, cum ten-
taretur ut super uno montium victimam offerret⁷¹,
haud præceptum distulit, haud rem aggredi dubi-
tavit ; haud obstupuit, quin manum, atque gla-
dium (o animi magnitudinem, imo insignem pieta-
tis vim, ac religionem !) charissimi jugulo infer-
ret ; tametsi novo illo ac insolito sacrificio inhibi-
tus est, ariete statim cornibus devincto, qui victi-
mæ utentis ratione locum expleret. Gregorius au-
tem, tum altari admotus est, tum paternis initiatus
manibus integra victima, ac novæ sacerdos victi-
mæ sacerdotii initiatione oblatus. Nec a patre dun-
taxat, sed longe prius a teneris annis ipse se offe-
rens, non super uno aliquo ex iis montibus qui ocu-

lis cernuntur, moleque a terra assurgunt ; sed in
sacræ imperturbationis alto culmine ; cumque se
ipse magni primique pontificis manibus præbuisset,
non Isaaci more dimittitur, sed in duo secatur, vita
scilicet, quæ ad carnem spectat, tota emortuus ;
solaque ea quæ in spiritu est, vivus : ac terrena
quidem hæreditate, tanquam fluxa ac caduca ex-
cedens ; ad supernam autem, ac stabilem, muni-
cipatum vitæ rationes transferens, filiorumque
promissionis pulcherrimæ primitiæ, ac nobilissi-
mæ existens.

Nam quis præ illo, sicque se intelligentiæ vi
præditum, opimumque holocaustum, primæ illi
menti, Deoque pro intelligentissima illa ac spiri-
tali ara obtulit ? Quis vero sic victima viete ratio-
ne, ac immaculata omnium gratia immolatæ ra-
tioni, Verboque fecit ? Quis ita hostiam viventem,
sanctam, beneplacentem corpus suum, ac spiri-
tum, Domino Spiritui exhibuit⁷² ? Quis ita prius
tum carne, tum animo sanctitate imbutus, exinde
sanctitatis sacerdos, ac administer effectus est ?
Quis supremam ante nactus adoptionem, sic aliis
Patri spirituum⁷³ adoptandis conciliator ascitus est ?

Quodnam pastoralis solertiæ genus ; quodnam
virtutis vegeta actione non obiit specimen ? Quid
est, quod divinæ prædicationis sermonibus non
clarissime detexerit ? ut in eo majorem sermo,
atque doctrina præ actione admirationem habeat ;
quinimo actio præ sermone, atque doctrina majori
admiratione rapiat. Quis ita sermone clarus gra-
visque ; sic distinctus, atque elegans, ornatusque ;
sic verax ac perspicuus, ut videri, quam audiri
potius videatur, quidquid loquitur ; id est, pro
Theologi partibus de Deo exsequitur ? Imo quis ita
Deo afflatus, atque gratiæ conditus salibus ; ut om-
nem vitii, putentissimæque hæreseos exsiccet
tabem ; quidquid vero humanis moribus disso-
lutum, molliusque inest, atque diffuens, ad mentis
constantiam, sanarumque rationum transferat firmi-
tatem ?

Quis præ illo (dummodo principem illum pasto-
rum⁷⁴ excipias) magisque bonus Pastor, qui ser-
monis fistula ad bona pascua educat⁷⁵, inque bonas
atque utiles caulas inducat ? Quis sic probus, ac
industrius, ut gregem tum impinguare noverit,
tum copia augere ; ac quam procul a luporum feri-
tate incolumem servare ?

Jacobus quidem ille Isaaci filius suavissimis pa-
trem accipiens dapibus⁷⁶, ejus in se benedictionem
fratri prælatus attraxit. Tum Esau eadem spiran-
tis invidiam fugiens⁷⁷, faustis usus insomniis, quæ
ad scalam in cœlum protensam spectarent, pro-
speroque deductus itinere, ac se maternis laribus
inferens, Labani filiarum causa labores desudat⁷⁸ ;
desudat vero curando pecori, ac sibi vindican-
do ; tribusque in canalium alveis virgis apposi-

⁶⁹ Gen. xviii, 1 seqq. ⁷⁰ Matth. v, 4. ⁷¹ Gen. xxii, 1. ⁷² Rom. xii, 1 ; I Cor. iii, 17. ⁷³ Hebr. xii, 9.
⁷⁴ I Petr. v, 4. ⁷⁵ Joan. xi, 14. ⁷⁶ Gen. xxvii, 4. ⁷⁷ Gen. xxviii, 1. ⁷⁸ Gen. xxix, 4.

lis⁷⁹, ac sub eorum colore variante aspectum oves ad coitum emittens, plures maculosas facit, quam quæ nullis erant distinctæ maculis: hisque artibus deluso Syro, ac cum solerter sibi parasset substantiam, ita cum uxoribus ac liberis ab eo fugit; Deique copiis, ac turmis occurrit. Ad hæc cum Deo, qui apparuerat, conserta pugna, cujus etiam nutu mutata appellatione Israelis nomen accepit, cunctis liberatus molestiis, in paternam alacris domum rediit.

Quid vero Gregorius? Nonne optimis Theologiæ dogmatis divinum accipiebat Numen; presbyterumque etiam illi invisum funestum Arium gloria superans, divinarum decus benedictionum privilegio accepit? Nonne hic quoque illius crudelitatem fugiens, ad maternam domum, apostolicam scilicet Ecclesiam commigravit? Nonne scalam e terra in cælum, fastigiata, ac quæ virtutibus fabricaretur, prius aspexit? Nonne per eam, Dei qui illi innitebatur, angelorumque in ea ascendentium ac descendentium doctus est contemplationem? Quin hic quoque labores desudat, ac non ita ut mulierum venustate tabescat; non ejus gratia pulchritudinis, quæ ad horam floret; quæ ad modicum delectat, citiusque evanescit; neque apud Labanum, sed ejus nepotem Moysen: laborat autem, ut duarum ejus filiarum, veteris scilicet novique Testamenti, notitiam perfectam nanciscatur. Ac plane illarum compos efficitur; primum quidem senioris; exinde autem junioris. Sic enim forte par erat, ut cum legis prius littera, ac tum cum spiritu, societate jungeretur. Par erat, ut veteris Scripturæ sensum facilem, ac expeditum, nec admodum pulchrum aspectu, atque venustum vere primum coleret; sicque in eo alte latentem, inque gratiæ Evangelio manifeste proditam, formosam illam ac elegantem rationem (Dei scilicet Verbi incarnationis contemplationem) clare pernosceret, ac diligeret, inque ejus amplexus animi proposito rueret.

His utique duobus testamentis tanquam veris usus conjugibus, filios patri multiplicat. Animi parturiginum in spiritu, Dei promissionum hæredes, liberos procreat. Nec id tantum cura intenta agit, ut suscipiat liberos, sublimiores scilicet ac spirituales; sed ut etiam mancipia acquirat; nimirum corpori viciniore ac humiliores. His enim ille pro sui ratione spirituales sibi ac immortales divitias parat. Nam ipse quoque, paucis admodum ac brevi numero creditis, solertiaque ac labore in amplam grege provento sobolem; non omnes mercedis loco datos qui revertenti in paternam domum una comites essent, sed electos duntaxat; nec qui nota carerent, sed qui essent insigniti, in divinas subductos rationes, atque illius signatos thesauris intelligens; quidnam molitur? Quin potius quem in sensum provehitur, illius ductu qui

A non in somnis, sed ipsa vigilia, quæ e re essent ac conducerent, quotidie submonstraret?

Trium illarum loco virgarum, tribus Deitatis personis in Ecclesiis sermone propositis (has namque palam figurabant canalium alvei), hortansque ad eas animum attendentes pietate fetum uterum gestarent, optimæ contemplationis optimam rationem, salubrem rationem ut eniterentur, præstabat; quo ad supernas caulas, bono illo Pastore, summeque provido submitte, transirent.

B Omnis generis terrenas facultates, quas illi sapientia, virtusque paraverat, sumens; atque hactenus fidei ope, non ipsa specie angelicarum Potestatum castris humanissime acceptus, id est stipatus; ac cum Deo homine in spiritu congressus, mensque vere Deum videns nedum nuncupatus, verum etiam factus, per illum ad superna atque paterna tabernacula tuto comveavit.

C Hoc Theologo sapientiæ ac prudentiæ efficitur specimen. Virilis hoc animi, fortisque præludio, rem adversus hæreticos strenue gerendam fauste auspiciatus, ita se ad perfectiora aspectuque ipso terribilia certamina accingit. Ac sicut pugnacissimi athletæ, non a primo statim experimento fortioribus adversariis congregiuntur; sed ante pugna cum iis qui debiliores sunt tyrocinio quodam eruditi, majoribusque abunde luctaminibus instituti, ita demum ut cum potentioribus vires contendant, in arenam descendunt. Ad eundem etiam fere modum Gregorius, primum in patria cum impiis congressus, rationisque adversus eos lucta, ac victoriis fortis pugilis lacertos, ac multiplicem experientiam adeptus; deinque parentibus felici vitæ exitu consummatis, cum laudatorio sermone, tum justis legitimis perfunctus; paternoque grege velut in tuta mandra sua ipsius theologia communito, atque pastorum Principi in manus relicto, ipse se ad graviora sermonis causa, atque doctrinæ pericula expedit. Ad velut qui in modico fidelis probatus esset, ad multorum se curam parat. Relictaque Nazianzo, recta ad urbem Augustam iter contendit. Id vero temporis, ingens eam, gravisque hærescon caligo invaserat atque opplebat; quæ scilicet, tum aliæ aliis compugnarent, tum veritati infensa vehementius acie ingruerent. Sic enim fere comparatum est, ut vitium atque pravitas, nedum virtuti, sed et sibi ipsa acriter adversetur. Iis autem qui rectam tenebant fidem atrox procella incumbibat; immensaque undique offusa anxietas, ac consilii inopia erat, cum neminem tuenda doctrina certaminis ducem ac defensorem haberent.

D Igitur videre erat velut ingenti immensaque voragine exporrecto pelago ventos sese alios aliis immani impetu collidentes. Hi nempe lenioribus primum auris afflant, versantque ac circumagunt, paulatim procellam attollentes, ita tamen, ut necdum impactos stridentes fluctus dirumpant. Tum

⁷⁹ Gen. xxx, 37.

repente turbinis instar utrinque alii aliis ingruentes, atque collisi intoleranda flatuum vi mare tumulant, tumque diffringunt; assurgente procella ac desidente, interceptisque navibus pariter in altum sublatis, imoque depressis, atque fluctuum immanitate, æstusque submersis.

Similis quædam tum tempestas Constantini urbem invaserat; nequissimis scilicet spiritibus, adversantes linguas, ac mentes alias aliis committentibus; ac cum omnes loquendi immensa pruriginæ, ac libidine, pronisque molitionibus litibus alii alios diffringere, ac pessumdare superbe connitebantur: si quæ vero pars rectæ fidei addicta in tanta hominum turba reliqua erat, eam vero opprimere ac perditionis alto mergere contendebant.

Nam alii quidem Sabellii Libys confusione suscepta, nimiaque conjunctione, velutque concretione; nec, quanta par erat, discretione inconsulte usi, Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum, nomine tenus honorant; quæ autem his significantur, probro habent, nudasque hæc nuncupationes arbitrari, ac quæ nec vere existant, inconsistentem re ipsa atque inanem, Judaica singularis principatus opinione, ac impietate, sibi fidem contingunt. Alii Arit dementiæ astipulantes, exque diametro, iis, quos dicebam, pugnantem sententia, pari tamen impietate proveci; quibus illi concretione, hi divisione impii, recti metas excedunt.

Quemadmodum enim priores, qui unam deitatis tum naturam sentiant, tum personam, procul a veritate exerrant; sic et secundi, qui præter ternas personas, etiam naturæ divisionem, Græcorum errore ac impietate inducant; alienos a Patre efficiunt, qui sunt ex ipso; quin et ipsos inter se alienos pronuntiant: imparibus scilicet, prorsusque indignis deitate gradibus, Filium Patri submittentem; ac Spiritus gloriam Filii claritate minorem, detrahentes; quin potius ipsi se una ac singulari deitate longe abdicantes, extraneis atque absonis opinionibus alii in alios merito incitantur.

Eos enim, qui a medio exerraverant, atque a regia declinaverant (in qua uti virtus omnis, sic et inculpata puraque consistit, ac spectatur fides) omnino par erat, excessibus ac defectibus inhærentes, in nimietatis scirtes incurrere; postremoque in contrarietatem dissidio, inimicitiasque prorepere. Idque adeo quemadmodum istis, in iis quæ ad trinam Deitatem spectant, ita rursus aliis, in iis quæ ad Dei Verbi incarnationem, aiunt accidisse: cum nempe alii ex Christo duplici natura duos sibi Filios inducendos sentirent; alii in unam eum naturam ex una personæ ratione cogere: cum par esset illic pariter, atque hic honesti terminis insistentes, tum simul dispescere, tum connectere ac

velut conflare; alterum numero, atque alterum naturæ ratione.

Nam excessus quidem, defectui; defectus adversatur excessui: ambo autem immoderatio sunt, ac improportio, velutque unum accepta vitium, cum ea, quæ ex recta mediocritatis ratione moderatio ac proportio consistit, velut cum virtute pugnant. In eum modum perversa opinio, nedum ut rectæ adversetur, sed ut etiam pravæ contraria sit, ex natura habet. Il igitur, in ea prolapsi absurda, tum cum aliis alii, tum cum veritate congregiebantur.

In his erant, qui Filio quidem, naturæ cum Patre conjunctionem indulgebant; Spiritum vero, quem a Patris, ac Filii divinitate alienum sentiebant, liberum alii, alii etiam servum blasphemia dicitare audebant. Aliud hoc pravæ opinionis genus. Apollinarii enim Syri, quidnam aliud vocem amentiam? qui scilicet doceret accepisse quidem Verbum carnem; eam tamen animo ac mente carere dementer assereret.

His utique, aliisque quamplurimis, ac deterrimis opinionibus, ceu sævis procellis immane quantum fluctuanti urbi Augustæ, velut quis optimus gubernator admirandus hic Gregorius a Deo, eoque auspice, incumbit. Ac sicut prius Dominus Jesus discipulis, pelago nocte navi conflictantibus; factus conspicuus, suo statim adventu tumentes comprimit fluctus; ventosque increpans, procellam in tranquillitatem convertit⁶⁰: sic verus re ipsa discipulus, ac, quoad licet, imitator strenuus, cum illo pariter, iis, qui spiritali tempestate jaclabantur, apparens, procellæ præcipit, atque in auram⁶¹, ejus fluetibus silentibus, statuit.

At quonam id modo? Hic mihi narrationis vernat amabilis conspectus. Ingreditur Byzantium, non satellite agmen adducens, sed virtutibus circumstipantibus. Non aurum, non argentum, non æs in zona habens; sed fide, spe, ac charitate, velut mundo præstantiore quam pro mundi ipsa ratione redimitus. Non pretiosas vestes, non mulorum convehendis sarcinis multitudinem; non aliud quidquam, vel exiguum, vel magnum, iis ex rebus quas comportare moris est viris luxu magnificis, ac carnis curam agentibus, inferens; sed Jesu sapientiam ac tenuitatem; cultamque apostolis paritatem, nudamque ac simplicem ad Evangelium (et, ut ita dicam) imparatam præparationem.

Sic igitur, eoque adveniens apparatu, qualis eum decebat, cui concredita apostolica functio esset; primum quidem apud quosdam necessitudine, quæ secundum spiritum est, conjunctos, hospes agit: id autem ad magnæ Anastasiæ (13) exiguæ domus proximas ædes. Una hæc, quod vili forsanschemate, peneque inutilis videretur, hæreticis neglecta.

⁶⁰ Psal. cvi, 29.

(13) Hanc ipse Nicetas egregio laudat encomio: nempe seniore ac seniore Roma ortam, nec nisi

æde illic sacra ac cultu Byzantinam; quo etiam modo auctor vocat suam.

fideliū, ac pietatis cultorum exiguo cœtui addicta manserat. Anastasiæ, inquam, illius illustris, ac nostræ; virginis corpore, virginis spiritu ac mente. Anastasiæ quæ olim jam ingens adversus diabolum eximio martyrii agone erecto tropæo, majorem adversus diversas hæreses Theologi opera subinde triumphum revexerit; nempe expugnatis quotquot contentiosiores erant, ac clarissima Orthodoxis asserata victoria.

Etenim exterius aspectabili specie, aspectabili ejus templo (tum quidem invenusto ac exiguo; per ipsum autem decore aucto, ac magnitudine; ipso scilicet quod nunc Theologi nuncupationem sortitum est) insistens antistes; interius autem in aspectabili mentis habitu, ipsi perspicue resurrectioni Christo per Anastasiam incumbens, in ea suos vacillantes fulcit, contractos erigit, nutantes confirmat; ac cum persecutoribus grassantibus vix spirantes invenisset, vitali actu ac potentia adimplet. Recto enim sermone atque doctrina tanquam verissimo tritico bonorum animos esurientes replet; mundissimoque inculpatæ theologiæ pane, longa fame tabescentia pectora cibo recreat.

Josephus quidem ille beatus, fraterna invidia Ægyptiis venditus⁸¹, nec heræ impudicæ præstigiis delusus; sed carcere munito castitatis causa circumseptus; visa somnia solerter dextreque interpretatus, Ægypti universæ princeps, frumentique largitor atque nutritor, nedum unius Ægypti, sed et jam exterorum, inaudiit. Gregorius autem, non ex fraterna invidia, sed Magni Basilii, fideique per-necessariorum hortamentis cedens; quinimo impensoris providentiæ consiliis adductus, non abs acclerata hera tentata pudicitia; palam vero hæreticorum maligne agentium insidiis appetitus, instarque carcerum instructos eorum dolos varios, ac machinamenta incidens, sapientiæque doctrina potioris contritos venantium laqueos effugiens, non unam provinciam, aut urbem; sed per unam, quæ sub cœlo sunt universas, beneficio impartire monstratur.

Ille igitur ejus cibi qui perit; hic ejus qui manet in vitam æternam, dispensator ostenditur, arbiterque magnificus. Atque ille quidem, non corporalis solum, sed et temporaneæ annonæ; idque adeo cum frumenta pretio venderet; hic autem, non solum spiritualis, ac quæ contineat animos; sed et in sæculum largus conviva enitet; uberrimumque, ac sine pretio pulchre esurientibus convivium propositus est. Quanto igitur mens sensu nobilior, tanto hujus illa frumenti distributio, præ illius præstantior, ut mea fert opinio, his, quibus sanæ sint animi rationes, facile judicabitur.

Verum erga quidem domesticos fidei ac necessarios talis cum esset divinus Gregorius, talis semper ad eos habuit: qualis vero etiam erga adversarios enituerit; in quam multos veritatis causa

labores ac pericula incidere; quantis Trinitatis causa certaminibus perfunctus sit, quam, quæso, sermonis vi representaverim? Quomodo præcipuum quiddam dixerim, nec ita procul consecranda veritate iverim? Quomodo illius res omnes tentans enarrare, non fastidio gravem orationem reddiderim; aut quomodo pleraque volens omittere, non ingenti auditorum damno affecerim? Illius plane necessaria vox, atque sententia, ut multa paucis exhibeantur. Illius namque hæc partium, atque indolis, uti sic magnifice atque strenue decertare, ita et certaminum magnificentiam sermonis magnificentia exhibere.

Cum jam igitur pessimi dæmones Græcanica incantatione, ac errore, impurisque sacris, ac omni impietate, divinorum apostolorum munere, ac triumphalibus præliis martyrum, cessissent; sublataque idolorum nefarii cultus caligine, ac vera fidei luce rectum omnem animum collustrante cum deinceps extraneorum opera pietatis cultores bello fatigare non possent, ipsos secum invicem Christianos concitantes; quinimo quidquid in nobis debilius erat errore abducentes, corruptisque sermonibus adversus eos qui præcipua pietate fulgebant instruentes, acri lite, pugnacissimaque excita contentione, alios aliis committunt; fraudeque usi ac audacia, partim quidem suavioris orationis artificio rationibus simpliciores dicto sibi audientes reddunt; partim vero imbecillioribus ingruentes, metuque procacitatis perterrentes, impio ipsorum sensui eos submittere conantur.

Quid igitur vir in divinis versatissimus, accuratissimæque Theologiæ infracta columna ac immobilis? Num nequissimorum pravitate minor apparuit? aut eorum omnino grassantium vi cessit? aut quid modicum e pietate remisit? aut illius causa mediocria pericula adivit? Haudquaquam; sed eorum audaciæ, prudentiam opponens; calliditati, vafrisque consiliis, animi præsentiam ac fiduciam; quin potius, fortitudinem adversus audaciam ac temeritatem; prudentiamque adversus calliditatem ac vafritiem educens; universimque adeo virtutem, adversus eorum totam pravitatem infesta acie instruens; sic omnino fudit, fugavitque, ac perexpugnavit, ut potius semitam navis mare secantis, aut serpentis vias super petram, aut volantium aquilarum vestigium⁸², ut habet paræmia, videas, quam illorum impietatis sæculo relicta vestigia deprehendas.

Nam illi quidem unum id opus erat ac studium, ut mendacii quidem vim infringeret; veritatem autem propugnaret; atque ut a scelestissimorum dissimilitudine quam alienissimus foret, consubstantialitatis autem opinioni omnino adhæreret. His autem ut ex animo eam executientes, suo ipsorum errori insisterent; ac quidem veritatis præconi, ut cunctos boni socios pro bonitatis indole habere

⁸¹ Gen. xxxvi, 28. ⁸² Prov. xxx, 19.

percuperet; mendacii autem patronis, ut tanquam perduelle, hosteque uterentur; ac tum illi necem inferre, tum quam docebat rectam fidem, extinguere tentarent. Quem enim animum absurdæ rationes, aut actiones occupato addiderint, sicque comparatus est ut qua tenetur præsumptione liberari nolit, tanquam insensos reformidat, si qui emendare tentaverint; reprehensionemque vibicis loco, ac plagæ ducens, amarum crudelissimumque animi consilio adversus arguentem exsuscitat atque instruit.

Ac quidem Theologo, divinæ prædicationis sermones prætendebantur; nempe sermones ejusmodi, qui nedum ad veram salubremque Trinitatis fidem proveherent, sed qui etiam Christi charitati per mandatorum observationem (quibus salus ac justitia provenire creditur) adjungerent. Ad hæc, carnis illi culta mortificatio, jugisque oratio, qua animi summa plenaque emundatio; ex qua mentis in Dominum excessus⁸⁴, diviniorum illustrationum perceptio, cœlestium splendorum societas; ac demum potiorum votorum adimpletio; quibus Dei verus homo absolutus, ac qui mentis renovatione Christi similitudine quoto quoque die transformatur, non vitæ minus deitate ac magnificentia, quam sermonis atque doctrinæ illustri claritate, iis qui salute digni sunt, salutis existit præsidio; Arianis autem, ac qui illis adjutores atque socii erant (porro erant adjutores consciscenda Sancto nece hæreticorum omnis cuneus; novit enim haud raro vitium vitio auxiliari belloque fatiganda virtute, uti dictum est, sociari concordia, quanquam sibi ipsum dissentaneum ac discors est); his itaque inimicitia, lites, æmulationes, iræ, ac quæ deinceps magnus Paulus⁸⁵ pridem percensuit carnis opera; ac quod omnium supremum malorum est, cædes ipsa accubatur nihil defunctorie.

Atque hi, primum quidem maleficæ dialecticæ sermonibus tentantes, litigantes, veritatis turrim dejicere molientes; velutque præsidio, qua pollebat sapientia submoti, sermonumque ac dicendi fiducia; ac tanquam duro saxo firmoque, viri magni fidei, procaci irruentes audacia, exque imbecillitate abacti, ac impudentia quidem adorientes, præ virium autem exilitate victi recedentes; quin potius contriti, ac velut pulvis vento ac turbine, alti ejus sermonis spiritu, æstiva arca excussi ac ventilati; cum absurdissimum videretur novos jam cum eo sermonum iure congressus, qui omni palam sermonis ac doctrinæ vi superaret, lapidibus deinceps tentabant obruere.

Ac sicut homicida Judæorum plebs, Stephano ad eos unum verbum prolocuto⁸⁶; apertos nimirum ipsi cœlos, ac Filium hominis ad Patris dexteram se videre, cum æqualem cum Genitore honorem prolis ferre non possent; continentibus aures, moxque surgentes, lapidaverunt theologiæ sacrum

interpretem, Sicut etiam Jesum, qui ante Stephani testimonium, in medio ipso concilio clamasset: *Ego, et Pater unum sumus*⁸⁷, surgentes lapidare nitebantur, quanquam fecit is, ut incassum lapides mitterentur: pari ratione Gregorio quoque Deum Patrem, Deumque Filium, ac Deum Spiritum sanctum, unam Deitatem, quæ tribus personis ejusdem substantiæ discrete ac velut dividue una consistat, eximie pro Theologi partibus disserente, immensa rabie acti, ac furore repleti princeps hæreticorum agmen inque illis antistes, tanquam suis eis dogmatis funditus labefactatis, præstantissimum theologiæ interpretem, velut sua opera, vique doctrinæ parem Trinitatis honorem asserentem, lapidibus petunt.

Quia vero, quam illi male impugnabant deitatem ac dividebant, hæc rite pro ea depugnantem, auxilio fovebat; ac Spiritus illi, qui in ejus spirabat gratiam, aderat: ab homicidarum eum injuria liberat; illæsumque a lapidum grandine servans, ad majora certamina, ac perfectiores coronas præparat. Idem namque ipsi ea ratione convicti, probroque affecti, ad aliud rursus fortissimum, ut putaverant, prorsusque ineluctabile vertuntur commentum. Nempe variis onerantes criminibus, iisque urbis præfectum, fidei ipsa communionem magis credulum ac proclivorem accedentes, cum et accusatores statuissent repente comprehensum Gregorium, pro tribunali sistunt. Atque, o stuporem! o insipientem sceleratorum aggressionem! Pacifici probatissimus discipulus, ac pacis mitissimus arbiter, seditiosi ac protervi crimen sustinebat; ac qui docendo, juxta divinum Apostolum⁸⁸, fidelem sermonem amplecteretur, tanquam qui aliena a fide, ac hæreticis propria doceret, ab impiis calumnia insimulabatur. Stabat autem vir strenuus, velut sodalium cuiquam ac notorum; non quasi tanto magistratui, judicique assisteret.

Quoniam modo scite apteque, vel præfecti superbiam, fastumque animi, ac sermonum arrogantiam; aut viri prudentiam ac lenitatem: certamque ad eum ac exquisitam satisfactionem verbis expediam?

PREF. Quid sibi vult, heus tu, quod sic præmagnificam augustissimamque civitatem seditiosis molitionibus turbas, cum præsertim extraneus atque hospes existas?

GREG. Cui ille: Quænam injuriæ, quæve adversum nos, inquit, accusatoribus divulgata, rumoreque sparsa seditiosa molitio ac petulantia? Nihil enim mihi ejusmodi rerum conscius sum.

PREF. Quod, inquit, inanibus verbis atque profanis, incompositam plebem ad res novas sollicitas: viderisque mihi turbas ciere, qui imperitorum ac insipientium tibi animos adducas, atque ad seditionem (quæ his facile succendatur) cestro quodam impellas.

⁸⁴ II Cor. v, 15. ⁸⁵ Galat. v, 20. ⁸⁶ Act. vii, 55.

⁸⁷ Joan. x, 30. ⁸⁸ Tit. i, 9.

GREG. Enimvero, ait rursus, seditiosæ molitionis, turbæque popularis tantum abest ut ulli ipse sim auctor, quantum qui olim mortui, a vestra civitate ac republica extranei agunt. Olim enim (neque me quisquam arrogantiae fastusque insimulet) omni sæculi, fluxæque gloriæ claritate sprete ac carnis universis cupiditatibus excussis, solique Christo fœdere adjunctus, ac qui ejus lege Spiritus agi maluerim, ab omni discordia ac rixa mundum meipsum servare contendo; nec solam pulcherrimam pacem solus ego amplector, sed et cunctos totis viribus eam amplecti, cum Paulo⁸⁹ hortor atque suadeo. Fore enim ut sine illa nemo videat Deum.

PRÆF. Quid vero, inquit, quod et aliena, ac pro hæreticis partibus doces? Nonne vobis sufficit fides, cui et magnus imperator astipulatur: omnisque ditio ac civitas assentitur? Solusne fidei novitatem illaturus es, orbemque solus in sententiam tuam pertrahes?

GREG. Nihil equidem novum, inquit, aut ab apostolica fide alienum, vel ipse cogitavi unquam, vel alios docui; sed quæcunque, juxta sacram Scripturam, *audivimus, et cognovimus ea, et patres nostri narraverunt nobis*⁹⁰, hæc sentimus, hæc loquimur: in his permanemus, quæ credidimus, ac nobis credita sunt, scientes a quo didicerimus⁹¹. Non humanis cogitationum rationibus inconcessa, iisque inaccessibleia metimur: neque naturam nulla verborum vi explicabilem, ac quam nemo intelligat, dialecticis methodis pensitamus. Neque enim ut quibusdam moris est, præter ea quæ sacris nobis oraculis exposita sunt, contumacius quidquam præsumimus. Omnis igitur qui ex Deo est, nostramque audit vocem, ac quam loquimur veritatem agnoscens: non nobis simpliciter, sed ipsi plane, nostra opera, veritati accedit, eique conciliatur.

PRÆF. Quid ergo, inquit, videmur tibi non ex Deo ac veritate nos esse, quod vestro consubstantiali non admodum assentimur: neque enim ex Scripturis habemus, ut ei certo assensum præbeamus. Quid vero tibi, qui nec imperatoris decretis consentias, inque tantum opinionis fastum vecors evaseris, nec cum tanto episcoporum cœtu concordiam colas? Num times ne in te ipse grave aliquid ex contentione inconsulte accessas?

GREG. Decebat quidem, o præfecte (qua mansuetudine, blandaque lenitate respondit Theologus) unigeniti gloriæ non impingere; nec adversus divini Spiritus honoris æqualitatem elatos, illius majestatem spernere: nec denique tanta testimoniorum neglecta copia, quibus Patri honore cœquantur, deterioribus animum opinionibus inficere. Sic enim una fidei confessione, mentisque concordia, tribus sanctificationibus velut sublimes Seraphim, unam dominationem, ac Deitatem laudantes⁹²,

A unum corpus, unusque spiritus Christiani omnes ageremus⁹³; jamque adeo non ex alio alii, alioque, sed ex Christo, omnes tum nuncuparemur, tum essemus, qui ad unam eandemque spem vocatio- nis pariter currem⁹⁴.

Quia vero nonnulli, animi potius pravitate, quam inscitia, si certæ veritati, clarisque testimoniis, ac auctoritatibus obnituntur: puta iis, quæ ad Filium spectant, quod Dei sermo cum esset in principio, erat apud Patrem⁹⁵, et Deus erat; quodque Unigenitus, et quod in sinu Patris. *Ego, inquit, in Patre, et Pater in me est*⁹⁶. Et, *Ego et Pater unum sumus*⁹⁷. Quod item splendor gloriæ⁹⁸, ac figura paternæ substantiæ, id est, imago invariabilis, divino Paulo prædicatus est; necnon aliis, quibus eadem deitatis natura astruitur. Quæ vero spectant ad Spiritum, quod Dominus est, quod mittit, quod sibi templum efficit⁹⁹, ac deificat; quod operari eum sicuti vult¹, ac dona dividere testante Scriptura² proditum est; quibus, aliisque plurimis, ejus quoque cum Patre sociæ, unaque dominatio ostenditur.

Quia igitur nulla tantorum Spiritus testimoniorum reverentia ducti, non horrent creatricem ac effectricem omnium causam creatis accensere; fiuntque creatura nequam, qui omni pudore semoto, naturam omni superiorem dominatu, in servitute arrogantiæ ac superbia detrahant, nec ex seipsis hactenus intelligere voluerint, cum animi interior ratio, atque notio ex mente nulla passione ac fluxione, nulla temporis inter capedine nascens, atque a gignente inseparabilis, quæque item sermonis prolatione ad sensum transit, ejusdem cum mente horum parente naturæ sint; vero etiam propius certa quadam ratione qui ex Patre luminum velut coæterna quædam germina existunt, ejusdem merito naturæ cum genitore debere existimari.

Id vero in causa est, ut ipsi ab eorum nos communionem, velut qui adversa veritati dogmata inducant, non injuria abscindamus; nec decretis acquiescamus, ac impietatibus assensum præbeamus, ne scilicet parem illis blasphemiam condemnationem sustineamus, quidquid orbi nunc universo imperare videantur; etsi vulgo videantur episcopi, etsi sublimes sedes conscenderint. Nobis siquidem, o spectande, imperatores non purpura, sed virtute nobiles atque inclyti: non auro, argento, pretiosissimisque capillis, vel auro compactis curribus, seu magnis exercitibus augusti ac formidabiles, sed fidei sinceritate, veraque ac genuina erga divinum Numen affectione. Episcopos autem non eos omnino habemus, qui sacerdotalibus præfulgent stolis, atque infulis; sed qui velut podere, id est talari, etiam virtute amicti sunt; rectamque fidem velut rationale judicii³, et veritatem, et manifestationem in pectore, animique precordiis gestant.

⁸⁹ Hebr. xii, 14. ⁹⁰ Psal. lxxii, 3. ⁹¹ II Tim. iii, 14. ⁹² Isa. vi, 5. ⁹³ I Cor. x, 17; I Cor. vi, 17. ⁹⁴ Ephes. iv, 1-4. ⁹⁵ Joan. i, 1 et 18. ⁹⁶ Joan. xiv, 11. ⁹⁷ Joan. x, 50. ⁹⁸ Hebr. i, 3. ⁹⁹ II Cor. iii, 17. ¹ Act. iii, 2; I Cor. vi, 19. ² I Cor. xii, 11. ³ Exod. xxviii, 4.

Sic autem animatus, ac cum ita de his sentiam, A siquidem ingruentia Trinitatis ergo pericula, ac exsilia, cruciatus, mortem (vitæ scilicet immortalis argumenta) detrectaverim; tum vero reipsa innueris me dignum mortibus ac periculis existimaverim.

Aiunt præfectum, his ex eo auditis, viri sapientiam mira quadam ratione virtuti temperatam admiratam esse: sicque adeo plebem pietate commotam, ac divina victam prædicatione, ut ingentem clamorem extulerit, ac nedum theologiæ nomine beatum prædicaverit, verum etiam illic primo Theologum appellaverit. Sic nimirum prorsus theatrum ceperat; sibi que iudicium (auditores scilicet) addixerat. Ac Gregorium quidem cum reverentia domum remisisse; accusatores vero tantisper objurgasse, ut qui ad causæ momentum arguendo viro nihil attulerant. Hinc etiam ille, ut divino proditum eloquio est, majorem ⁶ in plateis agebat libertatem, fidentiusque palam loquebatur. Omnis enim animus, cum certamina necdum adierit, plerumque formidare, seque pugnae subducere; lucta autem defunctus, auctusque victoria, fortiter ac strenue amat agere.

Homo sane illius Ausites ac beatus Jobus, præ virtutis præstantia invidiosus diabolo redditus, illique postulanti traditus, liberis quidem, omnique prius substantia nudatur; tumque etiam pessimis corpore ulceribus cæditur ⁷; ad hæc vermium tabo, acutisque amotus doloribus; ac, cum uxore dementia loquente, atque amicis imprudentius, nec pro rei indole consolantibus usus, nec minimum emolitus esset, vel ullam prorsus Deo stultitiam dedisset, magnifice claque præconio in fine certaminum celebratus est; ac, quod omnium præstantissimum, illius voce prædicatur justus, qui e turbine atque nubibus illi respondebat. Hic autem, nulla mala æmulatione, atque livore ablata substantia, sed Christi lege erogata in pauperes omni facultate; nec decem duntaxat confertim, unoque momento corporalem liberorum perpressus interitum, sed innumerabilium animi labem tabescentibus dolore visceribus sustinens ejus, qui expenerat, ira cæditur; nec vero solum corpore, quin potius medio ipso pectore, atque animo duriore plaga afficitur. Tentator enim velut armis, atque jaculis, nequissimorum dentibus, linguisque, velut acutis usus gladiis, hæreticorum loquendi licentia, atque pruritu continue tanquam mucronibus, ferit; percutitque blasphemis animum; atque eorum opera, qui simulata fide, amicitiam profitebantur (in quibus etiam fuit Maximus Cynicus; cujus pro Cynica indole supercilium, morumque impudentiam, ac insidias, velut cunctis notas, dimittam) omni, ut verbo dicam, machina, ac arte commode, incommode admota, qua ille fulgebat, veritatem redarguere, sibi que eam vindicare tentat actionis necessitudine, ac pro si-

multitudine. At Gregorius (quippe qui non nesciret ejus cogitationes) admirandam adversus omnia patientiam opponens ac longanimitatem, haud secus ac inturgentes spumas, decumanos injuriarum fluctus elidit: sed ei administratorum invidiæ omnem malignitatem sinistraque molimina convellit. In fine autem ea, quæ in censu erant, non duplicia recipit, sed multis partibus auctiora, velut scilicet bonus ille servus, accepta potestate super decem civitates, quinimo instar fidelis ac prudentis œconomi ⁸, ipse quoque (nec magnum dictu.) omnibus quæ sunt Domini sui præpositus. Minime autem prædicatur justus, sed efficitur: Theologus autem tum efficitur, tum magnifice prædicatur.

B Hinc Trinitas, haud secus ac lampas trino fulgens lumine, eximie in eo accensa, non jam silentii modo premi sustinebat: non jam ad eos indulgentia utendum arbitrabatur, quorum imbecillior erat animus; sed sicut lucidissimus iste sol, jam terræ solutus sinu, inque horizontem terra superiorum micantibus radiis tantisper prominens; hactenus quidem summos montium vertices sensum luce perfundens, densa tenebrarum ad terræ cava contrudit: paulatimque promovens, omnino caliginem dissipat atque dispellit universumque orbem terræ mundi communi luce ubertim impartit; nisi quid ex eorum genere est, quæ noctu pascuntur, nec solis radios ferre possunt; sic nimirum comparata, ut lucis excellentia eorum non tam illustretur visus, quam deteratur; aut propter meatus inferendæ luci non idoneos, nec satis explicatos ut splendorem recipiant; cujusmodi lustra subit, ac Petrarum specus. Sic quoque Gregorius; quin potius quæ in illo velut orbe solis rutilo quiescebat Trinitas, primum mente sublimiores illustrans, tumque omnem animum luce dignum amabili scientia replens, ferinum omne pectus, sensumque affectus a ratione alieni alumnus terræ abditis obscurum tradit: nempe non ferentem divini radii spiritalem illustrationem; atque ideo divinam repellentem lucem, quod vel malo naturæ genio, vel animi pravitate, excellentiam bonitatis suscipere non possit.

D Ergo civitati quidem, inque ea agentibus, atque civibus, quæ in Gregorio erat trini solis exoritur lux; provinciæ autem, ac quæ extra sunt, illius destituuntur luminis claritate? aut vicinis quidem, nec longius dissitis theologiæ splendor illucet, ad eos autem qui procul remoti sunt, ac extrema terræ occupant, sermonum gratia non attingit? aut pervenit quidem etiam ad illos, obscure tamen? aut clare quidem, at non firmiter, et ut perennet? Haudquaquam; sed cuncta simul purgat, illuminat, perficit. Purgat quidem hæresis placulo, eos qui ignorantia olim tenebantur; eximie ac cœlestis prædicationis divinis sermonibus, illuminat; augu-

⁶ Prov. i, 20. ⁷ Job xii, etc., 42. ⁸ Luc. xiv, 17.

atissimis divinis naturæ ejusdem conjunctionis A radiis concilians, perficit.

Non me latet eo provehi orationem, ut, qua excurrit prolixitate, jam nauseæ fiat; quamobrem duplici distrahor affectu, hincque inde studiis secor. Nam metus quidem ne plerisque molestior, ac decori insecius videar, sermonis mihi impetum inhibet. At quid patior? quippe etiam alias eum remittere non sinit, qui cogit amor, vimque facit: totumque peritus expugnans, sibi palam addicens. Is namque Theologi tum sermonum magnificentiam, tum divinam morum præstantiam longiore verborum ambitu exspatiantibus comparationibus clarius animo suggerens, ut in eis mente immorer, ac plura loquar, evincit.

Esto igitur, etiam cum Mose pro virili nostra B magnum Gregorium diligenter comparantes, hinc quoque antistitis præclare gestorum amplitudinem consideremus. Mose, inquam, illo, qui sancta quidem Abrahami radice germen progenitus sit, metuque Pharaonis infans in fluvio expositus; ac Pharaonis filie visus elegans, in filium palam adoptatus fuerit: quique adeo hæc ex causa omnem Ægyptiorum scientiam doceatur, nec tamen cognatorum dedoceatur amoris a natura vim. Ideirco, quod educantibus haud satis æquus, exque animo affectus, deprehensus esset, se fuga proripiens, atque ad Madian montem transiens, illicque uxori legitimis copulatus nuptiis, pecudum pastor effectus sit; seque rerum contemplationi impendens, quantum homini videre concessum est, in rubo Deum viderit.

Is rursus in Ægyptum cum signorum virtutibus missus, Ægyptiacique animi duritiem expugnans, multiplici prorsus eos verberare ac plaga affligit, inque brachio excelso populum suum liberat: ac quidem ab Ægyptiaca morositate redimens; ignisque columna, ac nubis ducens, eorum in terram promissam ductorem agit. Tum, mare Rubrum divisum, siccis eis vestigiis iter explicavit: idemque rursus in seipsum confusum, persecutoribus interitus simul, ac sepulcrum fuit. Hinc rupes dirupta, flumina profundit; lignumque aquarum sanat amaritudinem: ac quidem firmamentum aviculas pluit sicut pulverem; cælo verum panem, spisso D umbre, demittit: atque extensæ manus, innumera fugant hostium millia; Deique justa sententia, populum murmurantem vicissim neci tradit.

Quod omnium maximum, maximamque habet admirationem, ascendit in montem excelsum solus, dierumque quadraginta jejuniis corpore mundatus, animo expiatus, tremenda Dei coram animadversione, præstantiorique in specie ignis apparitione, atque vocibus, ac tubis, tanquam in symbolis, dignatur: lapideisque tabulis inscriptas leges accipiens, atque varios illic sacrificiorum ritus

edoctus, veri quoque tabernaculi figuram ex umbratilis forma ibi contuebatur. Illic candelabrum et mensam; illic aras et arcam, aliaque celestium similitudine assumpta, figuræ ratione vir Dei conspectu usus serio contemplabatur. Hæc vero tribulibus tradens, ac sacerdotium quidem Aaroni, germano corpore, germano spiritu præbens; ducis autem præfecturam Jesu famulo concedens, omnique operum ipsius ministerio ex consilio divini rationibus expleto, sic vitam caducam, mortique obnoxiam deponit.

Sic quidem Moses; isque (ut paucis complectar) ejus instituti vitæque rationis modus fuit. Quid vero Gregorius? Nonne sacrorum parentum, sacratissima proles eluxit? Nonne is quoque sæculo tanquam fluvio expositus, Spiritus quidem signaculo fiscella communitus est⁷: sæculari autem sapientiæ elegans, dexterque indole visus, atque in filium ei adoptatus, in ea eruditur, atque præparatur? Num illius sensum humilem ac superstitionem lubentissime fugiens, sublimiori contemplatione, ac magis e pietate usus est ad sapientiam mundo superiorem?

Non commigrans velut Moses ad montem Madian⁸, sed sacræ animi tranquillitatis, ac imperurbationis verticem conscendens; nec sicut ille, mortalem sibi conjugem assumens, sed perfectæ sapientiæ amore incensus, ejusque gratiarum corona eximie ornatus; nec pecudum rationis expertum, sed ratione vere utentium probatissimus pastor effectus, si quis alius mortalium Invisibilem videt⁹; ac revelatâ facie contemplatus Domini claritatem, tum contemplatione¹⁰, tum potentia repletur, atque in istam mittitur Ægyptum. Mittitur vero ut populum Domino peculiarem acquireret; atque a caliginosa hæreticorum ignorantia liberatos, ad lucidam in fide viventium veritatis hæreditatem transferret.

Virga quidem a Deo minime in manus tradita¹¹; quin ipse potius virga virtutis efficitur divinitus missa. Virga utique, non quæ in seductorem serpentem transformetur¹², sed quæ in formam Christum referentem, ac mentem immutetur: non quæ aquam potabilem in sanguinem potui inutilem vertat¹³, sed quæ potabili doctrina, salsam eorum abstergat. Non quæ ingruente reptilium copia, eaque edacissima adversarios confringat¹⁴; sed quæ efficacibus vivisque sermonibus durissimam mentem atque superbam velut flagello cadat; aliis quidem vulnus ac plaga tumens, non suapte indole, sed illorum morositate, qui omni ulcere insanabilius invidia vulnerati ac foedati essent¹⁵; aliis consolatio bona, fulcimentum ac gratia. Ac quidem aliis, instar grandinis, ignisque ingruens, tum densitate sermonum, tum divinatorum igne sensorum, contumacium animos consumebat¹⁶; aliis

⁷ Exod. ii, 3. ⁸ ibid. 15. ⁹ I Tim. i, 17. ¹⁰ II Cor. iii, 18. ¹¹ Exod. iv, 2. ¹² Exod. vii, 19 20.
¹³ Psal. civ, 29. ¹⁴ Exod. viii, 2; xvii, 21. ¹⁵ Exod. x, 5. ¹⁶ Exod. ix, 25.

velut ros e caelo leniter stillans, sensibus ut florent, præstabat : atque aliis quidem tenebræ palpabiles prostabat¹⁷ ; aliis lux mentis sancta, ex luce, quæ omni major sanctitate est, abunde effulgebat : quin potius, qui lux cunctis vera tum fieret, tum esset ; aliis quidem illustrandi vi pollebat (iis scilicet qui suæ mentis oculo ab ejus fulgoribus minime abhorrent), aliis obscurandi, qui propria mentis debilitate veram claritatem obtueri non possent ; qui lucem quidem, ut inimicam refugerent ; tenebras autem tanquam suavissimas sibi deligerent. Ac aliterum quidem mentis rationum ac actionum primitiva, argumentis confutans exterminabat¹⁸ ; aliorum autem incontaminatas in Christi sanguine animas conservabat.

Idem ipse ignis columna ac nubis efficitur¹⁹ ; peccati caliginem dispescens, virtutisque laborem refrigerio temperans atque leniens ; velutque nubis rore, Paraclæti consolatione, spiritalem Israellem levans, atque ad supernas mansiones traducens ; ac manu quidem excelsa sæculi mare illi scissum, innoxie transmittens ; eos vero qui dementi ac furienti in eum impetu, omni apparatu insequabantur, in eo suffocatos relinquens, purissimo ipse salvandorum cœtui, cum magnifico virtutis comitatu, ad beatas salutis sedes ductor præibat.

Fit petra²⁰ ; revera enim spiritalem petram²¹, non sequentem, ipsique comitem, sed in eo manentem, Christum vitæ latices manantem, habebat. Lignum quoque efficitur, potui inutilem²², atque amarum hærescon doctrinam, in rectæ fidei dulcedinem mutans. Manibus autem non interdum extensis, ac quæ graves deprimerentur, aliorumque opera sustentari deberent ; sed mente in Dominum jugiter sublata ac excedente, tum verum suffulciebat Israellem, tum verum fundebat fugabatque Amalec²³.

Alit autem, non pane qui prima luce e caelo pluens, plusculum ascendente sole mox colliquecat²⁴ ; nec avium carnibus immensa copia imbris instar depluentium, sed sermonum abundantia atque vi ; tum nempe magis spiritualium ac divinarum, eque sursum, atque sapientia quæ de sursum est, subministrante suppetentium ; tum corporaliom magis ac naturalium, ex terrena, ac quæ sæculi usu comparatur, intelligentia, mentisque solertia illi collectorum²⁵. His igitur, qui recti ac fideles essent, tum alebat, tum recreabat ; qui autem murmuratores, ac Deo detrahebant, eos miserabili ac deplorandæ morti tradebat.

Non in montem (terræ scilicet, qui in sensum cadat, tumulum) per breve tempus succedens, Deique illic usus colloquio²⁶, turbis se rursus legislator permittebat ; sed suprema theologiæ conscensa specula, non dierum quadraginta, sed jugi jejunio ;

A præstantiorem quam pro sensus ratione Dei visionem nactus ; non fragore mugientibus vocibus, tubisque aerem vi percutientibus, vehementiusque auribus insonantibus ; sed sine strepitu, atque leniter, et leni ac quieto Dei Spiritui colloquens, illique congregiens, ac silentio magnas sublimium decretorum voces percipiens : non tenebris ac caligine obducto corpore, sed supra quam ignoti incomprehensionis notitia oblecto : non procellis ac turbine ventisque flantibus, sed divini Spiritus mollioribus auris perflantibus ; non cœlestium imagines, ac figuras, nec veritatis obtuetur umbras, sed ipsa sacratius docetur cœlestia, ipsamque clare veritatem cernit. Symbolis enim, ac umbris Mosi conspectis ad ea quæ vera sunt intelligenda usus, ac per ea ad ipsum clare legislatorem devecus, vere gloriam contuitus est, nedum posteriorum Dei (quibus a Deo secunda, illoque auctore condita obscure significantur), verum etiam (ni audentius loquor) anteriorum²⁷ ; ipsius, inquam, existentia præeuntis supra quam ignotam infinitatis notitiam. Vidit autem Dei claritatem, non brevi temporis morula factam conspicuam, citoque abscedentem, sed quæ semper ita consistat : nec velut ille, in petræ protectus foramine, sed in unigenito Verbo paternam contuens gloriam, in Filii Spiritu eximie Filio circumfulgetur. Vidit quæ per tabernaculum, inque illo reposita vasa mystice significabantur ; quin ipse potius vario virtutum cultu insolubile se tabernaculum Deo exhibens, etiam arcam animi suum reddidit : arcam scilicet, non quæ haberet urnam auream²⁸, sed quæ cor auro rutilum, panem illum cœlestem gremio continens. Non quæ virgam amygdalinam, quæ floruerat, lapideamque ac fragilem tabulam ; sed quæ expolitam mentem ac inviolabilem, vereque Dei digito scriptam, conlegeret.

Idem pariter candelabrum septem habens lucernas constituitur²⁹, qui scilicet septem Spiritus donis Ecclesiam illustret. Constituitur et mensa, panem illum summe mysticum probe esurientibus appositum habens³⁰. Constituitur etiam altare, nedum thymiæmatum, velut suavissimos suffitus, precum jugiter hostias submittebat³¹ ; verum etiam holocaustorum, pietate pingues animas sacrificii ritu in ipso faciens³².

Idem quoque magnus pontifex effectus, non unctionis oleo caput barbamque diluitur, sed Spiritu exultationis mente ac animo sanctificatur. Nec variis tunicis, terrena e materia contextis perornatur, sed virtutum varietate, animi tunica varia induitur ; ac velut Aaron ille tintinnabula³³, concinnum apostolicæ sapientiæ sonitum assumens, ita sanctificationis sacerdos, atque hostiæ novæ sacrificus non per sanguinem, sed per spiritum fa-

¹⁷ Exod. x, 22. ¹⁸ Exod. xii, 29. ¹⁹ Exod. xiii, 21 ; xiv, 19. ²⁰ Exod. xvii, 6. ²¹ I Cor. x, 4. ²² Exod. xv, 25. ²³ Exod. xvii, 11. ²⁴ Exod. xvi, 14, 15. ²⁵ Jac. iii, 15, 17. ²⁶ Exod. xix, 3. ²⁷ Exod. xxxiii, 25. ²⁸ Hebr. ix, 4. ²⁹ Exod. xxv, 51. ³⁰ Isa. xi, 2. ³¹ Exod. xxv, 23. ³² Exod. xxx, 1. ³³ Exod. iv, 27.

clius est. Non enim ex umbræ rerum, sed ex veritatis ratione; nec juxta ordinem Aaron, sed qua ratione divinus Paulus, regni Evangelio defungens; ac, sicut magnus ille pontifex Jesus Christus pro suo populo victima factus, precesque offerens, non semel in anno in sanctis sanctorum versabatur; sed incessanter spiritali atque cœlesti altari propinquans, inde nobis salutem operatur.

In eum modum, nedum Moses Theologo exemplum efficitur, verum etiam Aaron: in quod aspiciens, quantum veritas umbram ipsam figura designantem præcellit, tantum, arbitror, illis illustrior ostenditur ac perfectior. Quid vero? Qui sic horum imitatus vitam, adeo iis superior clariorque eluxit; num a sequentium prophetarum atque justorum imitatione defecit? aut alios quidem aliis virtute claros imitatus est, non item aīos? aut omnes quidem, aliquo tamen præripiente palmam, ipsumque superante? aut paribus modis virtutem gessit? aut exiguo a se intervallo, proximeque secundas virtutis referentes illos reliquit? Minime gentium. Qui enim Moysen prophetis omnibus, ac iis qui leges tulerunt, longe præstantem, adeo antecellit; quanto magis reliquos abundantia magnificentiæ gratiæ superabit? Verum ad ea quæ continua serie ad ejus vitæ rationis monumentum spectant, operæ præmium iterum orationem reducamus.

Interim Gregorio hisce impenso, ac dum errantes quidem oves reducit³⁶; quærit autem quæ perierant, ac contritas alligat, uti sacræ prophetiæ verbis proditum est: virentibusque collocat pascuis, ac veræ refectionis aqua educat³⁷; omni que (tum quæ ad actionem moresque, tum quæ ad fidem pertinet) tanquam herba lethifera atque noxia, ipsas Iniquitate arcens, super semitas ducit justitiæ; ac lege sancit, non temporaneam corporis emundationem, sed sensus carnis mortificationem; neque ritum quo immolandæ animalium victimæ, ostendit; sed Spiritus vivificationem, quæ per fidem existit; ac velut sagittis solertissime Anomœorum corda ferit, velutque lucidissimis radiis, sacrosanctis doctrinis suis, electis lucem præterdit; de repente solvitur ruitque tyrannis, ac legitima imperii potestas designatur; ac impiorum quidem potestas penitus eliminatur, piorum autem reliquæ fiduciam sumunt; hæreticorum merito supercilium detrahitur, Deique populo cornu salutis suscitatur³⁸ atque exurgit, imperator clementissimus, malorumque odio propensissimus. Is, duo optima secum constituit; ut nempe, qui trinam monarchiam evertere viderentur, probrum honore commutantes everteret; qui autem pari honore, naturam honore parem, atque æqualem supra quam honorarent, atque colerent, honore exceptos erigeret, atque eos qui sedes vi inscenderant, spretim submoveret;

A injuste autem Ecclesiis submotos, locis propriis restitueret.

Porro ut auspiciatissimo exordio delatum imperium iniret, duo hæc ut exsequatur diligenter enititur. Quænam illa? Ut nempe œcumenica synodo Nicææ Patribus decreta confirmans, quæ succreverant hæresum novitates exstingueret, litesque ecclesiasticas dispelleret. Hæc Magni Theodosii prima consilii ratio; ut autem Gregorium in Constantinopolitana sede collocaret, id illi secundum opus, nihil priore impar, aut quidquam segnius curatum.

B Gregorius autem, qui animum omni superiore ambitione haberet, paternisque visceribus erga gregem affectus esset, concessam quidem Ecclesiam libentissimus recepit; inire autem sedem, hactenus differebat. Postea tamen, vi quidem, at cessit nihilominus episcoporum votis, cum aliorum plurimum, tum Antiochiæ præsulis; magni scilicet illius Meletii, qui multa pridem ac strenua sanctæ Trinitatis causa fertur desudasse certamina. Hujus divinis judiciis, probique imperatoris id enitentis vi, ac fidelium civium adactus obsecrationibus; quin divinis potius obsequens nutibus, ad celsam, pro antistitis munere prælationis sedem, evehitur. Lucerna super candelabrum sublimis collocatur; ac prædicator, speculam sublimiorem aggreditur. Quid vero? an quæ præstat regibus ut regnent super terram, ac tyrannis ut dominentur terræ³⁹, beata Trinitas, suscitaturque de terra inopem, ac de stercore elevat pauperem⁴⁰, non etiam probatissimum famulum, ipsisque rebus perfectissimum præsulem, in pontificia sede collocaret?

C At nemo illegitime, contraque ac sacra Ecclesiæ regula statutum est, ad tertiam eum arbitretur transferri sedem. Nam neque ea res translatio est, sed electio, primaque ac unica in urbe augusta pro episcopi dignitate, atque munere sedis collocatio. Nam quod primo Sasimis, uti dicebam, præfectus est, id solum promotionis causa fuit, cum neque sedem receperit, nec omnino illic ordinaverit, ullamve mysticam initiationem pro antistitis partibus celebraverit; quod nempe viculus ad sustentandam episcopalem sedem esset omnino ineptus. Nazianzenam autem cathedram quondam curavisse, cum pater illius episcopus esset: at non ejus creatum esse episcopum, aut sedem illam unquam suscepisse. Solum autem Patris hortatu ac jussu, ut sacri ministerii defectum impleret, sic Ecclesiæ curam suscepisse, ut senectæ fulcrum, ac paternæ imbecillitatis sustentaculum audiret. Ita vero se rem habere, etiam ex iis perspicuum est, quæ ipse ad Gregorium sibi cognominem scribit (14). *Inter omnes etenim constat me non Nazianzi, sed Sasimorum antistitem creatum fuisse; tametsi in patris reverentiam, et eorum, qui supplices hoc a me con-*

³⁶ Psal. XLIV, 8; Hebr. I, 9. ³⁷ Eccli. XLV, 10. ³⁸ Ezech. XXIV, 4, 5 seqq. ³⁹ Psal. XXII, 2. ⁴⁰ Luc. I, 69. ⁴¹ Prov. VII, 13. ⁴² Psal. CXXI, 7.

tenderunt, ad breve tempus, quasi hospites præfecturam suscepimus. Quod igitur pater mortalem vitam divina commutaverat, vacantem jam inventum divina Spiritus gratia, vitæque ac doctrinæ humana majore præstantia postea clarissimum effectum, in urbis augustæ solio quantum oculis conspicuum erat, constituit; quantum autem animo aspectabile, orbis terrarum bonum Pastorem, magnumque antistitem præficit.

Operæ pretium autem ut nec ipsum in eundæ sedis taceamus modum. Postquam enim divinum illud ac salutare præceptum atque decretum pervulgatum est fore Theologum in sede collocandum; perinde vero ac dicas, quam is Trinitatem Deum prædicabat; videre erat universam propemodum simul creaturam, illius sublimationis ergo ac projectionis secum ipsam moveri. Tunc enim, arbitrator, cælorum virtutes omnes, mente, immateriate, in aspectu, præeuntes, sequentes, stipantes, pro sacro divini præsulis ingressu jucunde applaudebant: omnes profanorum dæmonum turmæ, quotquot aeriam regionem circumeunt, ac quotquot locum terræ viciniorum adeptæ, hoc sibi studium ponunt ut hominum genus seducant, inferna festine latibula subibant, cum micantia divini Spiritus fulgetra non ferrent. Omnis vero piorum civium cœtus, fideli imperatori ex fidei pietate comes, monumentique maximi festivitatem antistitis ingressum ducens, splendide ovensque in sacram pariter ædem irrumpebat.

Vidisses igitur illic populi universi plausus, victoriæ cantica; ac quibus Deo, quibus imperatori grates exsolverentur. Vidisses viros, feminas, senes, pueros, servos, heros, hominum ætatem omnem, omne instituti genus qui solitariam, quique vulgo tritam vitam agerent, sacerdotes ac laicos, ex omni ferme hominum, quod sub cœlo est, genere, haud secus ac fluctuum eruptionem, confluentes, influentes, præeuntes, occursantes, impellentes, in adversum pellentes ac qui pellerentur, gaudentes omnes, omnes gestientes, jucundo omnes animo, bonumque certamen certantes. Ne quidem virginibus fas videbatur ut sacro illi spectaculo deessent. Ac verò hæc, honesta gravitate opertæ, sacra festive septa invadebant. Cunctis certamen erat, piaque contentio, alii ut antistitem prope accederet; alii, ut iis qui prope accedebant e vicino succederet; alii, ut vel eminus, ingressus videret, velut hinc quoque commodum aliquid percepturus esset. Animus enim fidei sensu, ei qui creditur mente conjunctus, dum vel ejus umbram procul speculando adverterit, cupiditate agitur, gestit, omnique studio ad ipsum contendit: ac velut quodam majoris amicitia stimulo, conspectu usus, corpore etiam, ut ita res ferat, enititur amato conjungi.

Non sic Judaicus olim populus circa templum Hierosolymitanum, Salomone dedicationem illius

A celebrante⁴¹, frequens confluit; nec sic plena ante eum uno totius populi conventu Davidi coacta celebritas est, tum, cum arca ut quiesceret locata fuit atque deposita, ac in illo ingressu conflata ferunt⁴²; nempe Gregorio sedem adeunte. Iis quidem qui recta fulgebant fide, talis quidam cursus ac alacritas erat; at neque hæreticorum agmen a communi illa populi glomeratione aberat. Aderant autem, atque alii quidem intus animo invidia dissecabantur; nec tamen pravitatem in lucem proferebant; alii more canum in rabiem acti, jam cædis avidi irruere, atque necare incitabantur; sed Dei occulta manu, cunctaque conservante, furens ille eorum impetus inhibebatur. Atque illi quidem insidias, strues, turbas ac seditiones, innoxieque sanguinis effusionem animis cogitabant; Trinitas autem (quippe boni amans) defensorem suum ac propugnatorem, ab omni tutum nequitia servabat.

Vidisses illinc utrinque congressiones fieri, pugnasque committi, Anomæis scilicet, tanquam ad ipsos spectantes, Ecclesias vindicantibus (iis enim qui longiori tempore possederint, vel si injustissima possessio sit, haud raro ex continua solummodo detentione, hominum judicio rata fides succurrit); Homousii autem defensoribus easdem mordicus retinentibus, velut qui recens Dei nutu, piique favore imperatoris, Theologo optimo præceptore, ac testatore, ceu legitima hæreditate illas adepti essent.

C Vidisses illic sacrum illud melos reipsa præstitum, nempe, justi quidem cornu exaltatum in gloria; peccatores autem videntes, et irascentes, et stridentes dentibus, ac tabescentes; eorumque perillase desideria⁴³. Non enim futurum erat ut in longum tempus falsitas reluctaretur ac obsisteret, neque ut veritatis adversum se aciem ad extremum sustineret: sed sicut hiberna tempestas, sive brumale frigus, procul adhuc morante sole, atque australem versante viam, late viget, omnemque constringit naturam, ac premit: illo autem rursus ipsas jam ad aquilonem decliviores detegente partes, atque æstivum gyrante solstitium, clarioresque ac mora firmiores radios immittente, incalescit, spiritusque ac vitam resumit, quidquid in rebus est, vereque latius diluente, bruma facile, frigusque exolescit ac dissolvitur, inque internos recessus atque latebras vicissim cogitur. Eodem fere modo, gravem illam hæresum, ac quam molestam caliginem, atramque tempestatem, haud secus ac crassissimam hiemem, nubemque Ecclesiis affusam, ac piorum prementem corda, Gregorii sermonum radios, velut e sole, Christo in eo manente promicantes; clariusque ac lucidius effulgentes dissolvisse ac consumpsisse; atque Ecclesie firmamentum in statum diei fulgoribus lucidum, ac pacis claritatem transmutasse.

Hujus vero certum argumentum, ac conjectura,

⁴¹ Il Par. vii, 8. ⁴² Il Reg. vi, 1. ⁴³ Psal. cxi, 2, 10.

quæ ante sacrum illum ingressum in aerem effusa densissima caligo ac obscuritas est. At ubi Ecclesiam ingressus est, universa civitate ac imperatore una comite, omnique Ecclesiæ cœtu decantante laudum cantica, ac divino antistite in sede collocato, cunctorumque vultibus præfervido lacrymarum imbre perfusis, compunctis scilicet omnium animis, nectantam beneficii vim siccis oculis suscipere valentibus; ubi denique clamor, gaudium, commistaque tristitia ac supplicatio, universi populi gestu, habitu oreque erupit; solvitur statim densissima illa nox ac tenebræ; luxque splendidissima confertim effulgens, hæreticorum quidem spes in obscurum trudit, piorum autem exceptis corporibus etiam animum claritate perfudit, exsuperante mœstitia in jucunditatem nimium quantam cedente, atque conversa. Sic nimirum Dominus, quemadmodum eos, qui ipsum clarificant, claritate augere, sic qui spernunt, spernere consuevit.

Admirandus quidem Jesus, Israelis belli dux Moysis loco creatus, siccoque vestigio cum omnibus copiis Jordane transmisso⁴⁴; atque adversus gentes regesque fortissimos instructa acie, belloque comparatus, sic incruenta victoria evertibat quidquid incurrisset, ac par erat everteret, ac pessumdaret, quem Altissimi dextera cum primis protegabat. Unico tubatum clangore, robustissima concussa mœnia corruiebant: tanque urbes integræ, civiumque omnis conferta multitudo excidebantur: bellicosissimi reges impressione facta, nedum armis, sed et cœlo lapsorum lapidum instar grandinis imbre cædebantur⁴⁵; quin et ii, præeuntium vesparum aculeis⁴⁶, dire pungebantur. Quodque majus ac insolentius, sol stabat, luna inhibebatur⁴⁷, ipsumque cœlum Israeli aderat belli subsidio adversus insipientes depugnans. His Dei providentia curaque excisis, eorum substantias ac facultates in funiculo distributionis, per manum Jesu, eorum terram, ac quidquid ditionis fuerat dividendis, partibus adibant.

Gregorius autem veri Israelis sacra præfectura concredita, velut anæ rapido glomerantes aquas, prolixas stulte impiorum nugas innoxie transmittens; quod et ipse excelsam manum valide protegentem haberet, tanquam civitates ac oppida, illegitimas hæreticorum sodalitates cœtusque, clarissime sonantibus suæ theologiæ tubis, repente solo allidebat, fortesque blasphemiarum patronos, ac antistites, tanquam saxorum ictibus, densaque grandine, cœlestibus sensis confringebat; velut denique multo vesparum examine, crebris sermonum suorum aculeis saucians, alios quidem omnino perimebat, quotquot scilicet longe maxima temeritate acti, præfracte cum Deo pugnare audebant; alios vita donabat potiori, quotquot nimirum veri-

tatis decretis, pari credulitate subnittere animo, operæ pretium ducebant.

Sol et luna, oculis quidem conspicua, haudquaquam cursu inhibita sunt. Quorsum enim? at qui mente sol intelligitur, non semel, sed in perpetuum, sublimi ejus menti, ac cœlum pervadenti assistens; quin et ejus sapientiæ quæ sæculi usu præstatur lucidissima specie velut lunæ jubar effulgens, victorem adversus Dei hostes, ac triumphatorem facit: quibus nec datis, quam possederant terram, nempe Ecclesiam, possessione adit.

Possidet, inquam, aditque hæreditatem, non quæ diffluat, atque facile dilabatur; sed stabilem, atque ad futurum sæculum commigrantem, nec eam duntaxat quæ in terris, atque oculis conspicua est; sed per eam, ad cœlestem Jerusalem, liberam illam⁴⁸ (primitivorum scilicet Ecclesiam⁴⁹) transiens; non solus ipse, sed cum cœtu, turbaque ipsi comite, pro rata cujusque laborum ratione, patribus ascriptas incorruptas sortes possidendas consequitur.

Melle ac lacte fluere terram promissam, Scripturæ sacræ testimonio proditum est⁵⁰; Gregorii autem, mel quidem, theologiæ dulcedo; lac autem, doctrina jugi latice manans. Vel mel quidem, virtutis operosus labor, quem animorum cultori instar apes argumentosæ, laborisque tenacissimæ abunde suppeditabat; lac vero, largissimus, ac qui maxime nutriendo esset, sermonum latex. His enim, optimis divinissimisque rationibus commo- dum Ecclesiam regebat.

Hæc ille ante adeptam sedem, hæc post etiam adeptam, studio agebat. Non enim requiem laborum, sed accessionem curarum, angorem, sollicitudinem, ac laborum exsuperantiam, præfecturam ducebat, unam vero animi jucunditatem noverat, discipulorum pietatis rationibus profectum; unam corporis refectionem ac laxamentum, secessum ad loca ab hominum usu ac consuetudine remotiora; in seipsum conversione, animi rationum diligentiam ac curam: qua nimirum mens illi ad altissimas assurgens contemplationes, unam Paraclæti lubens habebat consolationem; reliqua autem animi oblectamenta, ac corporis relaxationes, crassioribus atque ad corporis rationes magis comparatis, projiciebat.

Nam cum his tribus, hominis animus omnis capiatur ac insolescat, nempe gloria, divitiis, voluptate; nec inanis gloriæ fastu ac superbia elatus, mentis rationibus movebatur; nec pecuniarum amore emollitus, animo capiebatur; quippe cum a teneris ipsis unguibus ejusmodi rerum cupiditas omnis illi extincta esset. Ac neque (quod plerisque usu venit) variis ventris voluptatibus victus concedebat: sed omnis jam vitæ mollioris ac voluptatis fragili fluxaque jucunditate excussa ita laboribus ac sudoribus virtutis causa sese exercebat,

⁴⁴ Josue i, 2. ⁴⁵ Josue, x, 11. ⁴⁶ Sap. xii, 8.

⁴⁹ Exod. iii, 8.

⁴⁷ Josue, x, 12. ⁴⁸ Galat. iv, 26. ⁴⁹ Hebræ. xii, 23.

ut illi quam maxime opportunum es-et Davidi- A cum illud proferre, propter nimirum Dei laborum sermones, vias se duras custodisse ⁵⁰.

Alii quidem alia functi virtute, aut divinæ participes facti gratiæ, solam forte quisque suam ætatem beneficio afficere velit : Gregorius autem in eo laboravit, atque operam posuit, ut non suæ duntaxat ætati, sed et cunctis simul deinceps futuris divinam gratiam Dei exemplo explicaret. Sacris eloquiis fluminis instar ex ejus lingua fluentibus, doctrinaque ore tradita, ad ipsum adeuntes nunquam demereri cessabat, arguens, increpans, obsecrans ⁵¹, pietatis decretis ad sapientiam componens, sermonibus veritatis aptans atque instruens, cunctosque ad contemplationem pariter ac actionem expeditos agilesque reddere maxime cupiens. Conscriptis autem sacris monumentis futuros deinceps per ætates ædificans ; in iis, eversos constabilit, fideles confirmat ; sed et os omne fremens, aut quod futurum est, ut fremat loqui adversus Deum iniquitatem ⁵², obstruit.

Tanta vero Gregorio exacti sermonis, ac veritatis cura, cum venustate, incitatione, perspicuitate, ac gravitate, ut quanquam multi sæpius a sæculo orationes conscripserint, aut divinas enarrationes ediderint ; quantum stellæ a solis claritate, tantum universi ab illius divina prædicatione ac eloquio, vique sermonum, deficiant. Ego, quantum licet pro virili, dicam.

Cum in orationes invectivas incido, quibus is Julian prævaricatoris confutat dementiam, numinumque gentilium infelicitatem ac vanitatem exagitat ; ac quibus eorum Deos, ac demones traducit, Gedeonis gladium video, aut illius trecentas tubas, atque lampades, quibus alienigenas exterret, ac in stuporem vertit ⁵³ ; propriisque ipsorum sermonum atque actionum Jaqueis, innecti facit. Aut Barach ⁵⁴ Jephtheque ense ⁵⁵ ; aut Samsonis mandibulam, qua hostes milleni percussi collidebantur atque cadebant ⁵⁶.

Cum in eas, quibus Filii ac Spiritus Deitatem tuetur, quibus alienigenarum decretum omne atque doctrinam excindit, ac præsertim Macedonii Ariique ac sequacium impudentem amputat blasphemiam, statim admirandi illius Davidis facinoris memini, triplici lapide funda rotato alienigenam percutientis, atque proceax illud caput amputantis, ac salutis cornu Israeli erigentis ⁵⁷ ; aut Samuelis illo superiorum tonitruum, atque fulgurum, vehementiamque e cælo imbrium, quibus is insipientem Israel emendabat ⁵⁸ ; aut ignis Eliæ, quo holocausta ac ligna consumpsit ⁵⁹ ; uti etiam postea illo duorum quinquagenariorum principum audaciam contrivit ⁶⁰, aut ejus ipsius gladii quo prophetas confusionis (id est, Baal) justissime interemit ⁶¹.

Cum laudatorias ac quæ de Dei hominis in carne negotio sunt orationes lego, quibus sacras solemnitates exornat, Dei revera vocibus Ecclesias illuminans, atque oblectans, cum Elia in cælum levor ⁶², igneaque eloquia haud secus ac flammeos currus inscendens, sublimis ad Dominum tollor : ejusque etiam incertam, quam Elisæo tribuit, cogito ; quinimo, quæ illi comes est, duplicem Spiritus gratiam, qua nedum impietatis fluente inhibentur ⁶³, verum etiam steriles animæ fecundissimæ redduntur ; ac quæ per fidei pravitatem interierunt, creduntur vitam recipere ⁶⁴.

Cum autistitum laudes, ac martyrum ; ad hæc etiam, quæ illius, moribus instituendis adhortationes exstant ; divinæ ejus sapientiæ varietatem, multipliciaque ac diversi generis opuscula, ac lucubrationes metro, solutaque oratione mecum pertracto, Salomonis animi profundum contueor ; quin et præ illo, ac majus aliquid possumus dicere. Nam Salomon quidem, cum sapientiam, rerum scilicet scientiam petiisset, ac accepisset ⁶⁵ ; sic elementorum indoles, animalium ortus, plantarum diversa genera, ac eorum quæ sub sole sunt, aut fiunt, operationes viresque intellexisse perhibitus est, ut superiorum exsisterit nemo hac illi scientia par, aut post eum surrecturus sit ⁶⁶. Gregorius autem cum humana illa sapientia nihil, ac certe parum quid a Salomone deficeret ; ea ceu rudimento ad divinam sapientiam usus, tantum illa Salomoni præcelluit, quantum Salomon reliquis præfulsit. Ac quidem ille, creatorum se contemplationi dedens, perspicacem in ea animi vim insumit ; hic autem ex creatis ad incomprehensi supra quam ignotam notitiam transvectus, summeque mysticam ac abstrusissimam nactus incomprehensionem, eaque apprehensa, ipsam in ea contemplationem sistit.

Ac quidem Salomon multiformem ac dividuam naturæ doctus rationem, intelligentiæ abundantiam multis libris editis produxisse proditus est : Gregorius autem naturæ supra quam divinæ Unitate ac Trinitate eximie perspecta ac intellecta, sermonis pulcherrimi vi, ac illustrante Deitatis gratia, cunctis simul ætatibus divina alte edisserit. Atque ille quidem, ea, quæ sæculi usu consistit, solertia ac sollicitudine elatus, ac carnis prudentia victus, quam procul, heu ! ab spiritu recessit, eorum nomine quæ sibi deligenda putavit (ne quid nefandum dicam) vituperio dignus ⁶⁷. At Gregorius, qui Spiritu Dei ageretur ⁶⁸, quanquam ad ejusmodi sapientiæ pelagus evaserat, facile tamen, ac leni aura navigat, divino scilicet Spiritu per spiritalem disciplinam, vitæque institutionem ad cælestem supercælestis sapientiæ portum ipsum dirigente ; carnisque affectuum ac libidinum, tanquam flu-

⁵⁰ Psal. xvi, 4. ⁵¹ II Tim. iv, 13. ⁵² Psal. ii, 2. ⁵³ Judic. vii, 20. ⁵⁴ Judic. iv, 16. ⁵⁵ Judic. xi, 32. ⁵⁶ Judic. xv, 15. ⁵⁷ I Reg. xvii, 40. ⁵⁸ I Reg. xii, 17. ⁵⁹ III Reg. xviii, 38. ⁶⁰ IV Reg. i, 9. ⁶¹ III Reg. xviii, 40. ⁶² IV Reg. ii, 9 seqq. ⁶³ IV Reg. xii, 14. ⁶⁴ IV Reg. iv, 16. ⁶⁵ II Paral. i, 10. ⁶⁶ III Reg. iii, 12 ; iv, 30. ⁶⁷ III Reg. ii, 1 seqq. ⁶⁸ Rom. viii, 14.

ctuum insurgente vi natatu superior, atque emergens, tutissimo exitu animi propriam navigationem obsignavit, ac clausit.

Postquam autem, quam sibi propositam habuerat impensoris illius consilii actionem, faustum finem, ac pro ejus diligentia, ac spei ratione convenientem, vidit accepisse; omni scilicet populari tumultu ac contentione, Anomœorumque linguæ improbitate ac contradictione divisa prorsus, atque conscissa; omnique sacro Orthodoxorum cœtu sacris Ecclesiis restituto, sicque virtute ac fide adulto, ut super eos divina omnino efflorere sanctificatio conspiceretur⁶⁸. Aderant quidem quorum adventus expectabatur præstantiores episcopi atque proceres; aderant, non ut Ecclesias collapsas erigerent (jam enim sacri antistitis sudoribus id ante præclare præstitum erat), sed ut illius acta confirmarent. Non ut notantem fidem firmarent ac stabilirent (quam ille factis ac sermonibus adamantinis communiverat), sed ut ejus de Deitate doctrinam calculo approbarent. Nec ut Consubstantialitatis gloriam tunc Spiritui deferrent, Deumque pariter ac Patrem Filiumque assererent, sed ut omnes communi suffragio, illius divinis prædicationibus consentirent.

Quod enim magno prius tonitruo filio⁶⁹ concessum est, ad Unigeniti gloriam declararet, ac præ reliquis Evangeliorum scriptoribus, ipsum Deum clare prædicaret; quamobrem etiam scite Theologus nuncupatus est; hoc ipsum plane, huic quem laudamus, quod ad Paraclætum attinet, postea donatum est. Cum enim alii a Deitate extraneum traderent; alii componerent quidem Deitati, ut tamen palam Deum nuncuparent, induci non possent; sed vel suæ ipsi ignaviæ, vel imbecilliorum animis ea temperatione consulere; solus hic, primusque fere præ omnibus Spiritum Deum Patri ac Verbo consubstantialem perspicue ac valde clare fiduciaque prædicavit; cujus etiam liberæ prædicationis magnificentissimum præmium consecutus est, ut qua aliis præstat excellentia, Theologi nomen nancisceretur, auri scilicet thesauris innumerabilibus, cunctisque pretiosis lapidibus longe clarius.

Sacro igitur episcoporum cœtu, universaque civitate, quod Ecclesia victoria potiretur, id vero ejus certaminum, laborum, sermonum facinus, ceu rem omni majorem fide testantibus, eique mutationis in melius causam ascribentibus, ac velut dignum præmium sublimi eum sede collocandum operæpretium ducentibus; ipse negotiorum ecclesiasticorum, turbarumque pertæsus; ad hæc etiam ut de ejus institutione ac sede ortas disceptationes vitaret, eaque ratione Ecclesiarum pacem procuraret; quin jam quoque curam placendi aulæ, civibusque declinans. Plerique enim sacerdotes ad sua ipsorum desideria lubentius trahunt, quam ut

A eorum ipsi consilia sequantur; maluntque sibi eos addicere, quam ut ii pietatis lege ipsis addicantur. Ipse vero, cum hactenus omnibus placere sustinuisset, ut quod in ipso erat, juxta magnum Apostolum⁷⁰ omnes lucrifaceret; quod amplius est, velut studii libidine placendi, ac assentationis crimen submovens, diffiansque; necnon ejus quam amaverat a principio, coalumnamque habuerat, philosophiæ supra modum desiderio accensus; unamque eadem, supernam scilicet, nulli invidiae expositam, ac intransferibilem; vite autem hujus laborum mercedem, ejus ascensum, proque illa sessionem, sciens; quem homines honorem deferrent, spernit; litibusque expositam sedium celsitatem volenti cedens; ac Vale Ecclesie, Augustisque dicens, urbanis se turbis, ac negotiis eximens, ad terranam hactenus patriam commigrat.

B Illuc iterum reversus, paternaque Ecclesia, amentium labe purgata Apollinaristarum, atque domesticis fidei tradita; ac tum exinde, in terræ angulum solitarius secedens, ab exteriorum se curis omnino collegisset; Ecclesiarum quidem præsides per epistelas constabiliendo coagmentabat; ipse vero potioris vi contemplationis, absolutissimaque philosophia supremo desiderabili consuescens, ac ipso arcanorum præceptore utens, omnem tum figuratum sacrorum symbolorum expressius perfectiusque veram notitiam docetur; tum et ipsam symbolica omni repræsentatione superiorem, illique eminentem, veritatis scientiam.

C Alii quidem prophetarum, aliis in Spiritu visionibus vi animi rectrice ac mente informati; atque alii e quidem super solium excelsum et elevatum⁷¹; alii animalibus quadriformibus vectum, invisibilem conspicati⁷²; ac modo quidem electri, modo ignis specie⁷³; aliasque rursus humana eum forma considerantes⁷⁴, variis figurarum simulacris, ac diversi generis formis tanquam qui per naturam⁷⁵, nulla certo specie formaque designetur, sitque universorum auctor, atque ea ratione pro eo ac videntes capiunt, indulgentia cuncta subeat atque induat; tanquam in ænigmatis obscurisque repræsentationibus, omni vacantem quantitate ac qualitate, in antecessum videbant. Hic autem, omnium simul visionum, quas seorsim singuli aspectarunt, illustrationes, vimque sincerissime edoctus, omnique Evangelio exhibitæ veritatis luce, altissimæ contemplationis compendio imbutus; atque veteris fundamento, nova illa superædificata sacra scientia, omnis plenitudinis sapientiæ Dei vasculum, sedesque efficitur. In Christo quidem omnem plenitudinem divinitatis corporaliter inhabitare credimus⁷⁶; in hunc autem, totum per Spiritum sentimus Christum commeasse.

D Jonas quidem ille Amathi filius, Daniel quoque, ac tres pueri; prior quidem, belluæ marinæ projectus⁷⁷; alter, esca leonibus in lacu datus⁷⁸; postea, ix, 19. ⁷¹ Isa. vi, 1 seqq. ⁷² Ezech. x, 18 seqq. ⁷³ Ezech. 1, 27. ⁷⁴ Ezech. viii, 2. ⁷⁵ Dan. vii, 9. ⁷⁶ Col. ii, 9. ⁷⁷ Jon. ii, 2. ⁷⁸ Dan. xiv, 31 seqq.

⁶⁸ Psal. cxxxi, 18. ⁶⁹ Marc. iii, 17. ⁷⁰ I Cor. ix, 19. ⁷¹ Isa. vi, 1 seqq. ⁷² Ezech. x, 18 seqq. ⁷³ Ezech. 1, 27. ⁷⁴ Ezech. viii, 2. ⁷⁵ Dan. vii, 9. ⁷⁶ Col. ii, 9. ⁷⁷ Jon. ii, 2. ⁷⁸ Dan. xiv, 31 seqq.

strenu, in fornacem ignis injecti, horum singuli oratorium domum⁷⁹; Jonas, cetum; Daniel, lacum; tres pueri, fornacem effecerant. Precabantur enim, ut ipsorum vita ab interitione laeque emergeret; liberationem precibus exposcebant; et vero divino nutu obtinuerunt; Jonas, e ceto; Daniel, e lacu; pueri tres, e fornace ignis liberati. Gregorius autem, tum bestiam, tum lacum, tumque ignis fornacem, corpus existimans, corporisque malum habitum, seu ejus ægrotam valetudinem, atque vitia, quæ animo etiam summe philosopho, ac contemplatione provecissimo quandoque molestiam faciant, divinorumque (ut ipsius verbis utar (13) ei radiorum lucem tanquam interjecta nubes adimant, his tanquam vinculis exsolvi precibus ad Deum flagitabat; ac cum solvere desideraret, et esse cum Christo, ingemiscebat⁸⁰, quemadmodum magnus Apostolus, gravatus, ac, sicut ille, habitaculum quod de cælo est, indui cupiens⁸¹.

Enimvero etiam quod precibus enitebatur, ac cupienti in votis erat, hoc consequitur; Inque bona ac pingui senectute⁸², vitam solvit; ac cum pridem suas omnes vitæ rationes in cælum transtulisset⁸³, utique etiam eo commigrat. Ac quidem corpus, ut quod terra esset, terra obtegendum paterno in tumultu dimittit; ac cum ex tabulis cavisset sub uno occultandum lapide, spiritum in ejus deponens manus qui tradiderat⁸⁴, ad ipsum incontaminato animo transit. Ac sicut sacrum vas electionis divinus Paulus⁸⁵, divinissimo Christi sensu repletus, per eum non e terra, sed e cælo vocatus, inque lucem gentium⁸⁶, ac terræ salutem missus; cum multis defunctus periculis atque ærumnis, Dei salutare Evangelium mortalibus prædicasset, bonumque certamen legitime certasset, coronam justitiæ consecutus est⁸⁷; pariter etiam illius perfectus imitator altioris cælo Trinitatis nutu ad divinam Theologiam vocatus, ac cum ipse quoque per multa pericula divinam omni majorem essentia Consubstantialitatem annuntiasset, bonumque præclare certamen certasset, ac inoffensum pietatis cursum consummasset, rectamque accuratæ fidei regulam servasset, a rebus, quæ in aspectum cadunt solutus, his quæ mente intelliguntur, copulatur; atque peregre a mundo proficiscens, Deo præsens efficitur, ac tanquam mens incorrupta, incorruptis mentibus coaptatur.

Velut sapiens patriarcha, patriarchis; velut prophetica pollens gratia, prophetis; ac quidem apostolis unitur, tanquam apostolica maxime vita præfulgens; sacris præsulibus ac doctoribus, tanquam sacerrimus, doctrinaque præcipuus atque maximus; ac quidem martyribus, tanquam Trinitatis testimonio illis compar; justis autem, ac confessoribus,

tanquam plane exercitatione, quæ ad pietatem ducit, æqualis; ac demum societate cum omnibus, universis conjunctus; atque eam forte ob rem cunctis altius collocatus, ad ipsam pure purissimam Trinitatem propior accedit, atque ab ea, ejusque benignissima largitione, justitiæ coronam accipit; quin illam ipsam ornatu omnem mundum superante, inmarcescibilem coronam gloriæ induit.

Decebat enim, ut qui tantos illius gratia agones in terra desudasset, ipsam in cælis velut coronam gloriæ, ac dignum victoriæ præmium acciperet; atque is qui pro ea laboribus defunctus, atque humilis abjectusque effectus esset, laborum eam remissionem ac exaltationem inveniret. Decebat, ut qui pro Unigeniti gloria, ac Spiritus aequalitate omnem laborem ærumnamque proclivis, suscepisset, eorum quoque claritate in sempiternum præfulgeret.

Divino olim proditum oraculo est, Enochum Deo placuisse, ac carne translatum esse⁸⁸, nempe exiguæ illius Dei notitiæ præmio id consecutum, ut ita transferretur. Deinde etiam Eliam Thesbitem magnifice assumptum cum corpore⁸⁹. Igneus enim currus, ac equi ignei tollentes, non in cælum, sed, velut in cælum, aurigæ instar eum assumpserunt. Ut Gregorius, qui tanto præstantiori, ac majorem habente admirationem obsequio placuisset Deumque demeruisset, quanto fides quæ est veritate, illa perfectior est quæ in umbris posita est, ipse quoque ad Dominum commigrat, atque transfertur: neque id curru igneo cum corpore vectus, sed cum adhuc in corpore versaretur, virtutibus tanquam curru in cælum tollebatur, altisque animi sensis, ac contemplationibus, ad Altissimum sublimis assumptus, atque evadens, revelationum excellentia Deo excedebat; postea autem peregre factus a corpore, omninoque ad Dominum suum migratione e vita profectus, omnibus cum supermundanis virtutibus altiore quam pro mundi ratione cultu stipantibus, ac festive excipientibus augustissimæ coram Trinitati eximia præfulgens claritate apparet.

Verum, o mentis illius magnæ primæque ac divinissimæ discipule ac cultor, mentis perspicacitate maxima prædite. O Verbi illius vivi, quod primæ menti ac Patri unigena est, ac conjunctum natura, præco ac doctor eloquentissime! O divini Spiritus, qui cum Patre et Filio, ejusdemque classis atque ordinis numeratur, spiritualissime ac illustrissime adorator, clarissimeque ac summe conspicue Theologe! O qui diserte nobis, ac dilucide Trinitatem in unitate, ac unitatem in Trinitate adorandam Deum edisseris; hæc quæ a nobis tibi laudatio debetur. Ac siquidem condigna illa videatur, tum dubio procul munus, tanque laboris, ac tuæ in dno

⁷⁹ Dan. iii, 23. ⁸⁰ Philipp. i, 23. ⁸¹ II Cor. v, 2. ⁸² Gen. xv, 15. ⁸³ Philipp. iii, 20. ⁸⁴ Luc. xxiii, 46. ⁸⁵ Act. ix, 15. ⁸⁶ Isa. xlix, 6. ⁸⁷ I Tim. vi, 11. ⁸⁸ Gen. v, 24. ⁸⁹ IV Reg. ii, 11.

temporum prædictionis exitus (16) ac finis est. Sin autem longe abest a tua virtute, ipse cum Seraphim, vir beate, qui inaccessæ Trinitati assistas, ac ter sanctum modulum illi ter sancto ter sancte proloquaris, divino tuo ad nos spiritu propior accede, ac seraphico igneorum eloquiorum calculo, atque carbone indigna continge labia, emundansque ab iniquitate, ac perfectiori adimplens sacra scientia, divinioreque dignans consummatione; primum quidem sanctæ Trinitatis secretiore doctrina ac

scientia divina, nostram divinius sublimiusque mentem adimple; tum vero admirabilium tuarum virtutum dignos laudatores effectos, in tua nos incontaminata ac immortalia commeantes tabernacula suscipe; ut tua ope clariore ac diviniore claritate, atque gratia supra quam exuberantes, digne tecum Deo claritatem dare mereamur, cum Patre, et Filio, et Spiritu sancto, una Deitate, et regno, et potentia, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

(16) Ad calcem scilicet orat. 20.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΓΝΑΤΙΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΒΙΟΣ ΗΤΟΙ ΑΘΛΗΣΙΣ,

Συνεγγραφή δὲ παρὰ Νικήτα δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ καὶ Δαυῖδ, τοῦ Παφλαγόνος.

S. P. N. IGNATII

ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI

VITA SIVE CERTAMEN,

Auctore Niceta servo Jesu Christi, cognomento Davide Paphlagone (1)

(Mansi, *Concil*, tom XVI, col. 209.)

Præclarum juxta et salutare est, cum cæterorum quidem sanctorum omnium res in vita gestas exponere et enarrare, posterisque sæculis vitæ documenta, pariterque ad virtutem incitamenta tradere: tum vero maxime eorum qui fuere præditi venerando pontificatu, quique suo vitæ splendore acerbum adversarium ad gravissimam provocarunt invidiam, et cum invicta laborum omnium patientia, animique magnitudine, fortitudinem contra insectatorem eximiam declararunt. Quod si autem eosdem ad extremam et nostram aetatem propius accedere contingat, tum vero multo maxime præcunctis memorandi omnique laude prædicandi sint; ut qui propter temporum vicinitatem multo magis Ecclesiæ prodesse possint. Quod enim pervetustum est, longisque temporum intervallis remotum, etsi fidem propter scribentis auctoritatem mereatur, desperatur tamen a plerisque studium imitandi; ut

Πάντων μὲν τῶν ἀγίων τοὺς βίους ἀνατάττεσθαι καὶ διηγεῖσθαι, παιδευμά τε πρὸς ἀρετὴν καὶ παράκλησιν ταῖς ἐπιούσαις τῷ παραδιδόναι γενεαῖς, κάλλιστον ὁμοῦ καὶ σωτήριον· μάλιστα δὲ τῶν ἱεραρχίασεπτῇ κεκοσμημένων, καὶ διὰ τῆς οικείας λαμπρότητος τοῦ βίου εἰς ζῆλον ἀκάθεκτον τὸν πικρὸν διώκτην ἀνερεθισάντων καὶ δυσμενῆ, καὶ διὰ τῆς ἀνευδότου τῶν πόνων ὑπομονῆς καὶ γενναιότητος λαμπρὰν ἐπιδεδειγμένων τὴν ἀριστείαν κατ' αὐτοῦ. Εἰ δὲ καὶ πρὸς τοῖς ἐσχάτοις, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς τούτοις ἐγγίζοντες τύχοιεν καιροῖς, πολλῶ μᾶλλον ἀξιομνημονευτότατοι ἂν εἴεν ἀπάντων καὶ ἀξιεπαίνετοι, ὡς πολὺ πλέον οἰκοδομεῖν τῇ ἐγγύτητι δυνάμενοι τὴν Ἐκκλησίαν. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον καὶ πάμπλου κατὰ χρόνον διεσθῆς, εἰ καὶ πιστεύεται τῇ ἀξιοπιστίᾳ τῆς γραφῆς, ἀλλὰ καὶ θάττον ἂν τοῖς πολλοῖς πρὸς τὴν μίμησιν ἀπογινώσχοιτο, λογιζομένοις, ὡς κρεῖττον ἢ κατὰ τὴν παρούσαν, τῶν πρεσβυτέρων

(1) Hujus versionis auctor Matthæus Raderus S. J., quod post Romanos editores Binius et Regius collector tacuerunt.

ἐκεῖνων δυνάμενιων κατορθοῦν γενεάν. Ὅσα δ' ἂν A
τοῖς καθ' ἡμᾶς κατορθοῦσθαι πιστεύοιτο καιροῖς,
μᾶλλον ἂν ὄμαι ταῦτα παρακνίζειν τοὺς εὐσεβεστέ-
ρους, καὶ πρὸς τὸν Ἰσον τῆς ἀρετῆς διερεθίζειν ζῆ-
λον. Διὰ ταῦτά μοι τοῦτον ἐνατήσασθαι νῦν [Ἰσ. νῦν
σκοπὸς] τῷ λόγῳ τὸν ἀγῶνα, καὶ μοι σφοδρὸς πόθος
κατακάρδιος ἀληθινοῖς διηγήμασι, καὶ πάσης προ-
λήψεως ἀπηλαγμένοις ψευδοῦς, τὸν μέγαν ἱεράρχην
καὶ ποιμένα τῆς βασιλίδος Ἰγνάτιον, ὑπὸ γε Θεῷ
Πνεύματι τῆς ἀληθείας ὑφηγητῆ καὶ συλλήπτορι,
τοῖς ἀγνοοῦσιν ὁποῖός τις ἦν, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν πο-
λιτείας ἀποδείξει· Ἰγνάτιόν φημι τοῦτον, τὸν ὑστε-
ρον μὲν τῷ χρόνῳ, καὶ πρὸ τῆς καθ' ἡμᾶς ταύτης
ἀναδειχθέντα γενεᾶς, οὐδενὸς δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ τι-
μῶν ἱεραρχῶν τὴν πίστιν, τὴν ὁμολογίαν, τὴν ὑπὲρ
τῆς δικαιοσύνης ἀθλήσιν, καὶ πρὸς τὸν Θεὸν εὐδοκί- B
μησιν ἀπολειπόμενον. Τοῦτω τὴν παρακαλουθήσαν
ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τέλους βλώσιν μετὰ πλείονος ὑφηγοῦ-
μενος τῆς ἀκριθείας, καὶ πᾶσαν τὴν περὶ αὐτὸν ἀλή-
θειαν ἐκ τῶν ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως πεπληρο-
φορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων ἀπροσπαθῶς καὶ
ἀνυποστόλως διηγούμενος, πέποιθα πρῶτον μὲν
ἐνώπιον τῆς ἐνυποστάτου καὶ ζώσης δίκαια γράψειν
Ἀληθείας· δεύτερον δὲ, τὸ χρόνοις ἰκανοῖς ἤδη κατα-
πυκνωθὲν τῆς ἀγνωσίας νέφος, καὶ τὰς τῶν πολ-
λῶν ἀμαυρῶσαν διανοίας, λεπτῦναί τε καὶ σκεδά-
σαι· ὥστε τοὺς ἐθέλοντας πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων
ἀλήθειαν εὐκρινῶς ὄραν, τὸν ἐργάτην μὲν ἀληθῶς
τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς εἰδέναι, καὶ ὑμνεῖν,
καὶ ζηλοῦν· τὸν αὐτουργὸν δὲ τῆς κακίας καὶ τῆς

Ἰγνάτιος οὗτος ὁ μακαριώτατος καὶ θεῖος ἱεράρ- C
χης πατρίδα μὲν ἔσχεν ἐπὶ τῆς γῆς Κωνσταντινού-
πολιν, ταύτην δὲ λέγω τὴν πάσης χώρας καὶ πό-
λεων περιφανεστάτην βασιλίδα· πατέρα δὲ Μιχαὴλ
καὶ Προκοπίαν, τοὺς εὐγενεστάτους καὶ πιστοτάτους
βασίλεις. Ὦν ὁ Μιχαὴλ μὲν Θεοφυλάκτου πατριχίου
μεγαλοπρεποῦς υἱὸς ἦν, Προκοπία δὲ Νικηφόρου
θυγάτηρ τοῦ εὐσεβοῦς ὑπῆρχε βασιλέως. Τοῦτου
δὲ πρὸς τὰ ἄνωθεν χωρήσαντος βασιλεία, καὶ τοῦ
υἱοῦ δὲ Σταυρακίου ὀλίγιστον χρόνον ἐπιβιώσαντος
τῆ βασιλείᾳ, καὶ αὐτοῦ μεταναστάντος, Μιχαὴλ ὁ
προβήρθεος οὗτος, ἄτε γαμβρὸς ὢν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ
τετελευτηκότος Νικηφόρου, καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἐν τῷ
παλατίῳ τιμωμένων ἀπαφερόμενος (κουροπαλάτης
γάρ ἦν), ψήφῳ μὲν Θεοῦ, ψήφῳ δὲ τῆς συγκλήτου
πάσης, τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας ἐγχειρίζεται. D
Τοῦτου τὴν περὶ τὸ θεῖον εὐσεβῆ γνώμην, καὶ τὴν
ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην, τοῖς ἱστορεῖν
κατὰ μέρος ἐθέλουσι παρήσομεν· ἡμῖν δὲ ἀρκέσει
πρὸς ἔπαινον ἡ τοῦ ἡθους πραΰτης τε καὶ ἐπιείκεια
ἦν ἔργοις ἐκεῖνος, καὶ οὐ πλάσματι μόνον ἐπεδεί-
ξατο· διετῆ γὰρ ὀλίγου δεῖν χρόνον εὐσεβεστάτα τὴν
βασιλείαν διθύνας, ἐκουσίως αὐτῆς ἐξέστη, καὶ τῷ
τυραννικῶς ἐπιθεμένῳ, Λέοντι δὲ τῷ Ἀρμενίῳ,
φημί, στρατηγῷ μὲν πρῶτον ὑπ' αὐτοῦ τῶν Ἀνατο-
λικῶν προχειρισθέντι, κατὰ Βουλγάρων δὲ στρατευ-
σάμενῳ, κάκειθεν τὴν ἐπανάστασιν βουλευσαμένῳ,
ὕποχωρεῖ τῆς ἀρχῆς ὁ μακάριος ἐκὼν, καὶ τῆς κο-
σμικῆς ἀλαζονείας, καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ

qui putent, illis majorum nostrorum sæculis multo
promptius fuisse quam nostris cum virtute vivere.
Quæ vero nostra memoria recte facta creduntur,
illa multo acrius, opinor, piorum mentes ad virtu-
tis decus æmulandum inflammant. Quapropter
ingens me desiderium animi impulit ad causam
hanc sive certamen oratione prosequendum, duce-
que et adjutore Deo, spiritu veritatis, ostendendum
nescientibus, qui vir Ignatius, qualisque et quantus
hic antistes et regię pastor urbis in vitæ suæ ra-
tione fuerit: Ignatius, inquam, iste, qui ævo qui-
dem posterior, nostra ætate floruit, prioribus ta-
men illis venerandis pontificibus nihil, vel de fide,
vel confessione, vel decertatione pro justitia, laudeve
pietatis erga Deum concessit. Hujus ego totum vi-
tæ cursum dum ab ipso exordio ad exitum usque
singulari cura exigo, rerumque de illo apud nos
testatissimarum veritatem sive fama, sive scripto
acceptarum, sine ulla affectus indulgentia et fraude
expono, certo mihi persuadco futurum, ut primum
teste ipsa vivente ac per se subsistente veritate,
æqua præscribam; deinde nubem annorum utcuñ-
que multorum intercapedine concretam, animos-
que tenebris ignorantie involventem, discutiam
dissipemque: ut qui veritatem penitus perspicere
volent, æquitatis et virtutis cultorem vere nosse,
celebrare laudibus, æmularique possint, malitiæ
vero et improbitatis architectum jure detestari. Sed
hinc jam nobis est exordium.

ἀδικίας ἐνδίκως ἀπωθεῖσθαι. Ἀρκτέον δὲ ἐντεῦθεν.

Beatissimus hic et divinus antistes Ignatius Con-
stantinopolim in terris patriam habuit, hanc, in-
quam, totius ditionis et imperii præclarissimam
regiam: parentes vero, Michaelē imperatorem
et Procopiam imperatricem, nobilissimos et reli-
giosissimos principes. Atque Michael quidem
Theophylacto patricio splendidissimo viro natus,
Procopia vero a Nicephoro pio imperatore pro-
creata est. Nicephoro porro ad cœleste imperium
evocato, et Stauracio filio, cum regnum exiguo
tempore administrasset, extincto, Michael hic
Nicephori gener, ut dictum est, mortuo Nicepho-
ro, cum inter palatinos (nam europalates erat)
principem locum teneret, auspice Deo senatusque
decreto imperii sceptrā suscepit. Cujus ego reli-
gionem in Deum, omniaque virtutis ornamenta
iis narranda relinquo qui res ab illo gestas sigil-
latim prosequi volent. Nobis ad decus illius memo-
randum sufficiat morum lenitas et clementia, quam
minime fucata factis ipsis declaravit. Etenim
cum non toto biennio imperium sanctissime admi-
nistrasset, Leoni Armeno per tyrannidem regnum
invadenti libens volensque cessit, quamvis ipse
præfecturam exercitus in Oriente illi prius commi-
sisset. Expeditionem tamen cum in Bulgaros sus-
cepisset, ibi per insidias defectionem molienti,
sponte beatus ille imperium concessit, seseque ab
omni fastu, bellisque civilibus atque invidia regni
subdixit; ratus multo sibi rei que publicæ commo-

diorem utilioremque voluntariam regni abdicationem et pacem, ut qui paci veræ natus esset, fore. Decedit ergo ex urbe cum tota familia, atque in Principes insulas secedit; ibique vitam monasticam cum conjugē et liberis, non cultu tantum corporis, sed re ipsa degit, causa sua supremo Numini permissa.

Beato huic Michaeli, omnique admiratione prosequendo, qui terrarum regna cœlestibus permittavit, quini omnino fuisse liberi perhibentur; muliebris stirpis gemini, Georgo prima natuque maxima, minima Theophano; quæ virginitatis laude per omnem vitam in religione sanctissime custodita, feliciter obierunt: tres vero stirpis virilis, Theophylactus, Stauracius, Nicetas: quorum natu maximus Theophylactus, et Stauracius, diademate imperii insigniti sunt: sed Stauracius admodum adolescens ante patris abdicationem oppetiit; Theophylactus autem una cum parentibus tunc in monachum attonsus, Eustracius est appellatus. Nicetam primum decennem ab avo Nicephoro hicanatorum domesticum aiunt creatum, cujus gratia munus illud primo institutum: quartum vero decimum ætatis annum agens, terrestri simul cum bonis parentibus regia relicta, et ipse monachum induit, et Ignatius est cognominatus.

Leo igitur, illa infausti nominis fera, cum, quam conceperat, peperisset iniquitatem, occupato per vim ac tyrannidem imperio, nullam omnia spectantis oculi rationem habuit, neque beatorum exsulum reveritus est modestiam et æquitatem; immemorque erat omnium beneficiorum, quibus beati illi indignum exornarant: a quo improbæ mentis artibus illecti erant adeo, ut imperator regionum illum liberorum in sacra baptismatis linctioe sponsorem et patrinum designaret. Sed nihil horum immitem illius ferocemque animum potuit flectere. Etenim in exsilium amandatos, alterum ab altero separavit, singulisque suam insulam assignavit, firmaque custodia circumsepsit. Filiis porro virilitatem ademit, membrorum castratione plectens, plusquam inhumanus et crudelis. Hinc sane, cum tam impia imperii jecisset fundamenta, vitam, exitu principis respondente, sibiit. Impiam enim invisamque Deo Iconomachorum sectam, ab impio illo Leone quondam meditatam, et a Constantino Leonis filio, patre etiam deteriore, corroboratam, sed divina Providentia per sanctam septimam synodum pie recteque sopitam ac sublatam, invisus draco, distortusque veritatis interpres conatus revocare, contra orthodoxæ pietatis propugnaculum, Nicephorum, inquam, religionis tunc antistitem, ac urbis imperantis patriarcham, erectus, illum minis juxta ac blanditiis oppugnat. Sed cum multo firmiorem quam sperarat, experiretur, vi tyrannica de throno deturbatum, ad dexteriores Steni, id est angusti freti regionem, in monasterium quoddam importunus ejecit (cum Ecclesiam apostolice per noveanum

Α φθόνων· πολλῶν ἄκρειττω καὶ λυσιτελεστέραν ἑαυτῶν τε καὶ τῶ κοινῶ τὴν ἐκούσιον ὑποχώρησιν καὶ τὴν εἰρήνην, ὡς υἱὸς τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης, ἠγησάμενος. Ἀπαίρει μὲν τῆς πόλεως πανοικί· πρὸς τὰς Πριγκιπέτους δὲ νήσους μετακεχωρηκῶς, καὶ τὸν μονήρη βίον ἅμα γυναικί καὶ τέκνοις, οὐ τῶ σχήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶ πράγματι καταδεξάμενος, τῶ παμβασιλεῖ Θεῷ τὴν αὐτοῦ κρίσιν καὶ δίκην ἀνέθετο.

Τούτῳ δὴ τῶ μακαρίῳ Μιχαήλ, τῶ θαυμαστῶς τὴν ἐπίγειον τῆς οὐρανίας ἀντικαταλλαξαμένῳ βασιλείας, παῖδες οἱ πάντες, πέντε λέγουσι γενέσθαι· ὧν θῆλειαι δύο, πρώτη μὲν ἡ καλουμένη Γεωργίῳ, πάντων δὲ ὑστάτη Θεοφανῶ· αἱ καὶ παρθενικῶς τὸν ὄλον βίον καὶ μοναχικῶς διαβιώσασαι, μακαρίως ἐκοιμήθησαν. Ἄρβενες δὲ τρεῖς, Θεοφύλακτος, Σταυράκιος, Νικῆτας· τούτων Θεοφύλακτος μὲν ὁ πάντων πρωτότοκος, καὶ ὁ Σταυράκιος, ἀμφότεροι τῶ διαδήματι πρῶτον τῆς βασιλείας ἐστεφάνωνται· εἶτα ὁ μὲν κομιδῆ νέος ὧν ἔτι, ὁ Σταυράκιος, πρὸ τῆς καταβάσεως τελευτᾷ· Θεοφύλακτος δὲ ἅμα τοῖς πατράσιν αὐτοῦ καὶ βασιλεῦσι τότε κειράμενος, εἰς Εὐστράτιον μετωνομάσθη. Νικῆταν δὲ πρῶτον μὲν δεκαέτη τυγχάνοντα, τῶν λεγομένων ἰκανάτων παρὰ Νικηφόρου φασὶ τοῦ πάππου προβεβλήσθαι, δι' ὃν ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα πρῶτον καταστήναι· τεσσαρεσκαιδεκαέτης δὲ γεγονῶς, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς ἅμα τοῖς ἀγαθοῖς τοκεῦσι βασιλεία καταλιμπάνων, ἀποκείρεται μὲν καὶ αὐτὸς, Ἰγνάτιος δὲ μετωνομάζεται.

Ὁ τοίνυν Λέων ἐκεῖνος, ὁ δυσώνυμος θῆρ, ἦν ὠδίνησεν ἀδικίαν ἐκτετοκῶς, καὶ τῆς βασιλείας τυραννικῆ περιεδραγμένος χειρὶ, οὐ πρὸς τὸν παντέφορον ἀπέβλεπεν ὄφθαλμόν, οὐ τὴν ἐπιείκειαν τῶν μακαρίων ἠύλαθῆθη φυγάδων, οὐδὲ τὸ μέγεθος τῆς εὐεργεσίας, ἧς αὐτὸν οἱ μακάριοι παρ' ἀξίαν κατηξίωσαν, ἐπὶ τοσοῦτον τῶ δολερῶ τῆς κακοτρόπου δελεασθέντες γνώμης, ὥστε καὶ ἀνάδοχον αὐτὸν ἀπὸ τῆς πνευματικῆς κολυμβήθρας τῶν τῆς βασιλείας ἀναδειξαι τέκνων. Οὐδὲν τούτων τὴν ἀπηνῆ καὶ θηριώδη κατεδυσώπησε ψυχὴν· ἀποστείλας δὲ, διείργει μὲν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ἰδίᾳ κατὰ τὰς νήσους ἕκαστον περιορίζων, καὶ ὑπὸ ἀσφαλεῖ καταπιέζων φρουρᾷ· ἀφαιρεῖται δὲ τοὺς παῖδας καὶ τῶν γεννητικῶν, καταδικάσας ὁ ἀμελικτος μελῶν εὐνουχία. Ἐντεῦθεν αὐτὸς μὲν πονηρὰν τῆ αὐτοῦ βασιλεία καταβαλόμενος ἀρχὴν, καὶ τέλος ἀξιὸν ἀπηνέγκατο τῆς ἀρχῆς. Τὴν γὰρ πάλαι κακῶς μὲν καὶ θεοστυγῶς μελετηθεῖσαν τῶν Εἰκονομάχων αἴρεσιν ὑπὸ Λέοντος ἐκείνου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ Κωνσταντίνου τοῦ δυσσεβεστεροῦ κραταιωθεῖσαν υἱοῦ, καλῶς δὲ καὶ εὐσεβῶς διὰ προνοίας Θεοῦ καὶ τῆς ἀγίας ἐβδόμης συνόδου καθαιρεθεῖσαν καὶ καταπαυθεῖσαν, ὁ μυσαρὸς οὗτος ὄφις καὶ τῆς ἀληθείας παραλογιστῆς ἀνανεοῦν αὐθις ἐπιχειρεῖ· καὶ τῶ πύργῳ τῆς ὀρθοδοξίας ἐκτραγεῖς (Νικηφόρος δὲ οὗτος ἦν, ὁ τῆς εὐσεβείας προστάτης, καὶ τῆς βασιλίδος ἱεράρχης), τούτῳ προσθαλῶν θωπείαις καὶ ἀπειλαῖς, ἐπειδὴ στερρότερω μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν αὐτοῦ περιέπιπτε βουλήν, ἐξελαύνει μὲν τυραννικῆ τοῦ θρόνου χειρὶ, ἐννέα ἔτεσιν ἤδη ἀποστολικῶς ἰθύναντι τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς δὲ τοῖς δεξιῶς τοῦ Στενοῦ μέρεσι κατὰ τὴν

σεμνεῖον αὐτὸν ὁ ἀπηνῆς ὑπερορίζει· ὅπου δὴ χρόνον ἑπτακαίδέκατον ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἐν τῇ καλῇ διαθεδωκῶς ὁμολογία, πρὸς τὸν Θεὸν μετέστη. Θεόδοτον δὲ τινὰ τῶν ἐν πολιτικοῖς φενακίζομένων ἀξιωμασιν, ἄνδρα κοσμικοῖς ἡθεσί τε καὶ πράγμασιν ἐντεθραμμένον, οὐδεμίᾳ δὲ παιδείᾳ, οὐ γνώσεως ἀγαθῆς μετεσχηκότα, μόνον δὲ τῆς Χριστιανοκατηγορικῆς τῶν Εἰκονομαχούντων αἰρέσεως ζηλωτὴν νομιζόμενον, κληρικὸν ἀποκείρας ὁ παμβέβηλος, τῷ τῆς βασιλείας ἐνιδρύει θρόνῳ. Ἐντεῦθεν διωγμὸν πικρὸν καὶ ἀπάνθρωπον κατὰ τῶν εὐσεβεῖν βουλομένων ἐπανηρημένος, εὖρε δὴ κατὰ πόδας καὶ τὰ τῆς ἀμαρτίας ὀψώνια τὸν θάνατον, ἐν ἑπτὰ μὲν ἔτεσι καὶ μικρὸν τι πρὸς τῆς ἀρχικῆς ἐξουσίας συντετμημένης αὐτῷ, ἐν μέσοις δὲ τοῖς ἀδύτοις τοῦ ναοῦ τῆς Θεομητορος, ὃν δὴ Φάρον ἐν τῷ παλατίῳ φασί, κυνὸς τρόπον τοῖς ξίφεσιν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω φιλοτίμως τὰ τῆς ἀσθελας σπέρματα καταβαλόμενος, ἀναλόγως τῶν αὐτοῦ πόνων ἐτρύγησε καὶ τὰς ἐπικαρπίας. Μιχαὴλ γάρ, ὃν καὶ Ψελλὸν φασί, δομέστικος τῶν ἐξκουβίτων ὢν τότε, καὶ ὡς τυραννίδα μελετῶν διαβληθεὶς, καὶ κατακλεισθεὶς, διὰ τῶν αὐτοῦ δὲ συναμμοτῶν καὶ συνασπιστῶν λεληθότως τοῖς βασιλείοις ἐν σχήματι κληρικῶν ἐπεισελθόντων ὄρθρου, καὶ τὸν τύραννον ἀνηρηκότων, αὐτὸς εὐθύς ἀναγορευθεὶς, τὸν μὲν ἐν σάκκῳ συγκεκομμένον βαλὼν, εἰς τὴν Πρώτην καλουμένην νῆσον ἀτίμως προσέταξε καρῆναι· ὡς ἐπιστρέψαι τὸν πόνον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ ἀδικίαν καταβῆναι.

Αὐτὸς δὲ Μιχαὴλ Ἀμοριανός, καὶ τὴν αἵρεσιν Σαββατιανὸς ὢν, ἐπὶ ἑννέα μὲν χρόνους καὶ ἡμισυ τὰ σκῆπτρα διεῖπε τῆς ἀρχῆς, οὐδεμίαν δὲ τῆς ὀρθοδοξίας φροντίδα ἐποιεῖτο, ἀλλὰ καὶ βίαν τοῖς εὐσεβεῖν ἐθέλουσιν ἐπῆγεν. Θεοδότου δὲ τοῦ Κασσιτερά λεγομένου τεθνηκότος, τὸν Βυρσοδέψην καλούμενον Ἀντώνιον, μητροπολίτην μὲν ἤδη Πέργης γενόμενον, καὶ τῆς αἰρέσεως κοινωτὸν, σχολάζοντα δὲ, ὁ αὐτὸς Μιχαὴλ ἀναλαβὼν, ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως ἀποδαίκνυσι.

Μετὰ δὲ τὸν Μιχαὴλ Θεόφιλος ὁ υἱὸς ἐπὶ δέκα καὶ τρεῖς χρόνους ἐγκρατῆς γίνεται τῆς βασιλείας. Καὶ τὴν τὰλλα μὲν, ὡς φασιν, οὐ κακός, καὶ δικαιοκρισίας ἀντεχόμενος· τὴν ἀθέτησιν δὲ τῶν ἱερῶν, καὶ τὸν τῶν ὀρθοδόξων διωγμὸν οὐδεὶς, ὡς εἰπεῖν, τῶν πρὸ αὐτοῦ διωκτῶν ἐνομιζέτο κουφότερος· καὶ τοῦτο ἐπιστεύετο εἶναι καὶ γίνεσθαι ἐξ ὑποβολῆς μάλιστα τοῦ Ἰωάννου, ὃν μετὰ τὸν Ἀντώνιον ἐκεῖνος ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν ὑψώσε θρόνον.

Ἐν τούτοις τῶν τε πολιτικῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ὄρωμένων, καὶ ἐπὶ τριακονταετη χρόνον τῆς ὀρθοτομούσης μὲν Ἐκκλησίας μυρίοις δόσοις κινδύνοις καὶ θανάτοις καὶ θλίψεσι προσομιλούσης, τῶν ἀσεβῶν δὲ τὰ ἅγια καταπατούντων βεβήλοισι ποσὶ, καὶ ἀκαθάρτοις τὰ θεῖα μεταχειριζομένων χερσὶ, Νικητῆς ὁ καὶ Ἰγνάτιος, ὅτι τις εὐγενέστατος ὄρηξ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ φυτευθεὶς, καὶ ἐν ταῖς ἀύλαις τῆς μοναδικῆς πολιτείας ἐξηνηθῶς, οὐκ ἔμελλεν ἀκαρπὸς ἐνώπιον τοῦ φυτεύσαντος αὐτὸν ὄρασθαι, οὐδὲ φύλλοις μόνον, εἶπουν ἀπειροκάλοισ

curasset), ubi beatus ille septenis denis annis in præclara confessione exactis, ad Deum migravit. In throno vero Constantinopolitano Theodotum quemdam profanis moribus ac negotiis innutritum, atque omnis doctrinæ et liberalis disciplinæ prorsus expertem (hoc tamen uno, quod Christianos calumniantis Iconomachorum hæreseos æmulator haberetur) attonsum profanissimus collocavit. Hinc sæva crudelique piorum vexatione instituta, juxta vias suas, stipendia peccati mortem accepit. Nam intra septennium et paulo plus regia potestate illi præcisa, in mediis Dei Matris templi (quod in palatio Pharam nuncupant) adytis, infelix, ritu canis, gladiis confectus est. Ita, quam tanta contentione impietatis sementem fecit, hanc quoque laborum suorum messem collegit. Etenim Michael Balbus, excubitorum tum præfectus, seu domesticus, de affectato regno delatus, et in custodiam datus, a commilitonibus suis et sociis conjurationis, qui clericorum habitum emeunt, clam summo mane palatium ingressi tyrannum occiderunt, extemplo imperator est consalutatus: qui tyrannum concisum, atque in saccum conjectum, in insula Prota, sine ullo apparatu, contemplitim sepeliri præcepit, liberosque castrari et tonderi: uti Scriptura teste, *Conversus si labor ejus in caput ejus, ac in ejus verticem iniquitas ejus descenderit.*

ταφῆναι, τοὺς τε αὐτοῦ υἱοὺς εὐνουχισθῆναι καὶ κεφαλὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν Γραφὴν, καὶ ἐπὶ κορυφῆν

Michael porro Amorianus patria, sectaque Sabbatianus, sceptris Imperii per novennium et semestre tractatis, rectæ religionis curam gessit nullam: subinde tamen veræ pietatis studiosis vim attulit. Theodoto, quem Cassiteram appellitabam, extincto, Michael Antonium, cognomento Byrsodapsam (2), jam Pergæ metropolitam, et hæreseos participem, tunc accersit, urbisque regię patriareham pronuntiat.

Secundum Michaelē Theophilus, Michaelis filius, sceptris politus annos tredecim imperavit; cætera non malus, æquitatis quoque propugnator. Sed in sacrarum imaginum insectatione nullo retro Iconomachorum inferior habebatur credebaturque: id vero maxime Joannis, quem Antonio patriarcham suffecerat, impulsu fecisse.

In hoc rerum stata cum res et civiles et ecclesiasticæ versarentur, Ecclesia catholica totos triginta annos periculis innumerabilibus, et ærumnis cædibusque conflictata, cum impii sancta profanis pedibus conculcarent, et sacra pollutis manibus contrectarent, Nicetas sive Ignatius, velut generosissimus in domo Domini surculus plantatus et in atriiis monasticæ vitæ educatus, nec ei qui ipsum plantaverat infructuosus, nec ad speciem foliis tantum copiosus, ut maledicta illa ficulnea, hoc est, indumentis nihil boni continentibus visendus: sed qui ævus

(2) Hoc est coriarium.

cælestium aquarum decursus, et uberrimos Spiritus sancti fontes situs, et Vetus omne Testamentum, Novumque totum meditatus, sanctorum Patrum monumentis studiose addictus, illorum et facta imitando, et contemplationes mente revolvendo, totumque interiorem hominem saginando confirmatus, dulcissimos virtutis fructus Deo progignebat. Primum itaque temperantiam in abstinendo, studium in vigilando, psalmis canendis, quando id jubebatur, precandoque proferebat: adde callos in genibus, lacrymas, pectoris planctus, linguæ continentiam, verberumque tolerantiam, a pædagogo tetrico pravique iudicii homine inflictorum, qui illum, ut Leonomachis gratificaretur, dure admodum educavit. Ad hæc lenitatem, animique demissionem, ergaque omnem fraternitatem quæ secundum Deum est obsequium. Hisce primum rebus factisque dum beatus exercetur, hisce in studiis versatur, et præclare se componit, ordine cum ipsis annis et corpore succrescente, puerilem ætatem ducens ad perfectiora confirmabatur. Deinceps vero perfectiores Deo procreat fructus, fidem, inquam, spem, et charitatem: fidem perfectam ex perfecta ac tota mente Deo perfecto offerens, fidem sinceram, spem quæ non confunditur, charitatem non fictam ex puro corde erga Deum et proximum, ex præcepto recte institutam. Hos virtutis fructus dum sacer hic Ignatius producit, atque in his recte factorum studiis a teneris usque annis tempus omne collocat, quo Deum impii ad iracundiam provocabant, ipse ad omnem religionis laudem conscendebat. Patre enim et pædagogo e vita sublatis, statim fratrum sibi animarumque cura et præfectura commissa, in ipso muneris exordio ostendit, quæ sancti Spiritus vis deinceps ex se esset effulsura. Adeo quippe frequentibus concionibus sapientibusque cohortationibus suorum mentes pascibat, semperque ad virentia Dei pascua deducebat, uti mirifice cresceret in illo gratiæ et spiritualis magisterii donum, adeoque augeret suis instillationibus ovile Christi, ut illud nec unus jam locus, nec una domus amplius caperet, sed quaterna illius studio cœnobis excitarentur constituerentque; ita ut singulis sua commoda essent domicilia, sacrumque instrumentum, cæteraque ad usum monasterii necessaria. Omnia denique decenti ipsisque convenienti apparatu suscepta cura, magnus ille instruebat componebatque. Docebantur omnes ab illo magistro et parente, in primis ipsorum esse Deum laudibus celebrare, et orationi vacare: deinde ut singuli sua ministeria obirent, omniaque ad Dei laudem et gloriam referrent.

ἐπιμελείας· καὶ πάντων ἐπ' ἐκείνῳ καθηγεμόνι καὶ πατρὶ διδασχομένων, ἔργον μὲν ποιεῖσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν καὶ προσευχὴν, ἐν παρέργῳ δὲ καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἑκάστον ἀντιλαμβάνεσθαι διακονίας, καὶ πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν καὶ ἑπαινον Θεοῦ.

Itaque Plate, et Hyatros, ac Terebinthus, quas Principes appellant insulas, illius cura et studio inhabitate, in ades sacras et monachorum domicilia sunt conversæ. Nam e regione harum in continente ad mare situm, hoc, inquam, eximium magni

ἐνδύμασι κομῶν καὶ στολαῖς, κατὰ τὴν κατηραμένην ἐκείνην συκὴν· παρ' ὕδασι δὲ θείοις καὶ ἀφθονωτάτοις τοῦ Πνεύματος μένων ἐπιβροαῖς, καὶ πᾶσαν μὲν Παλαιὰν Διαθήκην, πᾶσαν δὲ Νέαν ἐκμελετώων, πᾶσι δὲ λόγοις τῶν ἱερῶν Πατέρων φιλοπείρως ἐσχολακῶς, καὶ τούτων τὴν τε πρᾶξιν μιμούμενος, καὶ τὴν θεωρίαν ἀναλεγόμενος, καὶ τὸν ἐντὸς ἀνθρώπου ὅλως πιαινόμενος ἐν τούτοις καὶ κραταιούμενος, καρποφορεῖ τὸν ἡδίστον τῆς ἀρετῆς καρπὸν τῷ Θεῷ. Καρποφορεῖ πρῶτον μὲν νηστείαν, ἀγρυπνίαν, ψαλμῳδίαν ἐπιτεταγμένην, καὶ προσευχάς, τύλους γονάτων, δάκρυα, στηθῶν ἐπιτίμησιν, γλώσσης ἐγκράτειαν, ὑπομονὴν πρὸς πάσας αἰχίας, τοῦ καθηγεμόνος σκληροῦ τε τὴν γνώμην ὄντος, καὶ τῷ τοῖς Εἰκονομάχοις χαρίζεσθαι, σκληρῶς πάνυ παιδαγωγῶντος αὐτόν· πρὸς τούτοις πραῦτητα, καὶ ταπεινώσιν, καὶ ὑπακοὴν πᾶσαν πρὸς πᾶσαν τὴν κατὰ Κύριον ἀδελφότητα. Πρῶτον μὲν ταῦτα διὰ πράξεως ὁ μακάριος μετιῶν, καὶ τούτοις πᾶσι δοτριβούμενος, καὶ κάλλιστα προτελούμενος, ἀκολουθῶς τῇ αὐξήσει τοῦ σώματος, καὶ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν προκόπτων κατωρθοῦτο. Ἐπειτα καρποφορεῖ τῷ Θεῷ τὰ τελειότερα, πίστιν δὴ λέγω, καὶ ἐλπίδα, καὶ ἀγάπην· πίστιν τελείαν ἐκ τελείας καὶ ὁλοκλήρου διανοίας τῷ τελείῳ προσαγομένην Θεῷ· πίστιν ἀνυπόκριτον, ἐλπίδα ἀκατασχυντον, ἀγάπην εἰλικρινῆ, ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον κατὰ τὴν ἐντολὴν κατορθουμένην. Ταῦτα καρποφορῶν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος, κἂν τούτοις ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τοῖς κατορθώμασι συζῶν πάντα τὸν χρόνον, ὧ τὸν Θεὸν οἱ ἀσεβοῦντες παρεπίκρανον, αὐτὸς πρὸς τὴν εὐσέβειαν κατωρθοῦτο τελειότατα. Καὶ γὰρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ καθηγητοῦ τὸν ἀνθρώπινον μετηλλαχότων βίον, πάσης δὲ τῆς ἀδελφῶν ἐπιμελείας καὶ τῆς ψυχῶν ἐπιστάσεως, ὡς ποιμένα κἀλὸν καὶ τῶν λογικῶν προβάτων καθηγητὴν, περισταμένης εἰς αὐτόν, ἔδειξεν ἐν πρώτοις εὐθύς τὴν ἐσῦστερον ἐν αὐτῷ τοῦ Πνεύματος δύναμιν ἀναφανησομένην. Οὕτω γὰρ ταῖς συνεχέσι τῶν λόγων ὁμιλίαις καὶ ταῖς σοφαῖς παραινέσεσι τὰς αὐτῶν ἐξέτρεφε ψυχάς, καὶ ἐπὶ τὰς ἀειθαλεῖς ὠδήγει τοῦ Θεοῦ μονάς, ὡς πολλαπλασιασθῆναι μὲν αὐτῷ τὸ τῆς χάριτος τάλαντον καὶ τῆς πνευματικῆς διδασκαλίας, πολλαπλασιασθῆναι δὲ καὶ τὸ ποίμνιον ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς μηκέτι τούτους ἐνὶ τόπῳ μηδὲ μιᾷ μονῇ δύνασθαι χωρεῖσθαι, τέσσαρα δὲ τὰ πάντα διὰ τῆς αὐτοῦ σπουδῆς ἀναστήναι: καὶ καταστήναι μοναστήρια· ἑκάστου τὰς ἀρμοζούσας οἰκοδομάς, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν, καὶ τῶν ἀναγκαίων χρεῶν τὴν περιποίησιν, καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῖς πρέπουσαν κατασκευὴν τε καὶ διάταξιν διὰ τῆς τοῦ μεγάλου λαμβάνοντος ἐπιμελείας, καὶ πατρὶ διδασχομένων, ἔργον μὲν ποιεῖσθαι τὴν τοῦ Θεοῦ δοξολογίαν καὶ προσευχὴν, ἐν παρέργῳ δὲ καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ ἑκάστον ἀντιλαμβάνεσθαι διακονίας,

Πλάτη μὲν οὖν καὶ Ἰάτρος τότε καὶ Τερέβινθος, αἱ Πριγκίπειοι νῆσοι προσαγορευόμεναι, ταῖς ἐκείνου προνοίαις οἰκισθόμεναι, εἰς ἐκκλησίας Κυρίου καὶ εὐαγεῖς μοναχῶν καθίσταντο μονάς. Καὶ γὰρ τὴν ἀντικρὺ τούτων κατὰ τὴν ἡπειρον πρὸς τῇ ἀκτῇ κει-

μένην, ταύτην δὴ λέγω τὴν προκαθημένην τοῦ μεγάλου ταξιάρχου μονήν, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς αὐτοῦ ζωῆς ὁ μακάριος τελευταίαν ἀνεστήσατο, καὶ καθήλασε τῷ Θεῷ ἡς τὴν ἐπισημότητα καὶ περιφάνειαν, τοῦ τε ναοῦ ὑπέρχαλον ἀγλαίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὴν ὅλην ἀγιοπρέπειαν καὶ δόξαν, ὡς λόγου κρείττω, ταῖς ὄψεσι παραχωροῦντες, ἐπὶ τὰ ἐξῆς τοῦ βίου προΐωμεν. Ἐν τούτοις τοίνυν ὁ ὄσιος ἐνώπιον εὐαρεστών Κυρίου, ψήφω μὲν θελοῦ Πνεύματος, ψήφω δὲ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγωνιζομένων καὶ δεδιωγμένων θεοφόρων ἱεραρχῶν, τῆς ὁγίας ἱεροσύνης ἀξιοῦται· καὶ χειρὶ μὲν Βασιλείου (τῆς κατὰ τὸ-Πάρεον δὲ οὗτος ἱερεὺς ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς ὢν, πλείστα ὄσιαι ὑπὲρ τῶν ἱερῶν εἰκόνων θλίψεσι τότε προσωμίλει καὶ διωγμοῖς), τούτου χειρὶ τὸ φαινόμενον, αὐτουργία δὲ τοῦ παναγίου Πνεύματος τὸ νοούμενον, πρῶτον μὲν ἀναγνώστης, ἦτοι τῶν θείων ἱεροκλήρυξ Γραφῶν, εἶτα ὑποδιάκονος, εἶτα διάκονος, καὶ ἱερεὺς μετὰ ταῦτα, τάξει καὶ νόμῳ πνευματικῆς καθίσταται ἀκολουθίας. Ἦγωνίζετο δὲ αἰεὶ πολλαπλάσιον τῷ εὐεργέτῃ τὸ τῆς χάριτος τάλαντον ἀποδιδόναι, καὶ μὴ τῆ ὀκνηρίᾳ καταχῶσαι, ἀλλὰ τῆ προθυμίᾳ περισσεῦσαι· ὡσπερ δὲ τῷ μοναδικῷ βίῳ πολλοὺς διὰ τῆς οικείας ἀσχέσεως προσηγάγετο καὶ σπουδῆς, οὕτω διὰ τῆς ἱερατικῆς πάλιν ἀναρίθμητα πλήθη παιδῶν βαπτίζων ἐσφράγιζε Θεῷ. Ἐπὶ πολὺ γὰρ τῆς αἰρετικῆς ἀχλύος, οἷα νυκτὸς χαλεπῆς ἐπικρατούσης, καὶ τῆς τυραννίδος δὲ τῶν ἀνιέρων ἐπικειμένης μισθωτῶν, πάντες ὀλίγου δεῖν ἄνθρωποι, ὅσοι κατὰ τὸ Βυζάντιον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως ἀντείχοντο, καὶ ὅσοι ἐξ Βιθυνίου, καὶ τὰς ἐχομένας κατήκουν κωμοπόλεις, ἄλλος ἄλλον ταῖς ὑπὲρ τοῦ Ἰγνατίου διανιστῶντες εὐφημίαις, τὰ οικεῖα τέκνα προσῆγον, καὶ δι' αὐτοῦ βαπτίζεσθαι ταῦτα καὶ ἀγιάζεσθαι καταλιπάρουν. Καὶ ἦν ὄρῳ τούτου, ὡσπερ ἓνα τῶν πρότερον Χριστοῦ μαθητῶν, ἔργον τοῦτο ποιούμενον, τοὺς πρὸς αὐτὸν ἴοντας, ὡς ὑπὸ Χριστοῦ πεμπομένου προθύμως καταδέχεσθαι, διδάσκειν τε καὶ νοθετεῖν πάντα ἄνθρωπον, ἀντέχεσθαι μὲν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἀπέχεσθαι δὲ τῆς τῶν αἰρετικῶν δυστροπίας καὶ φρενοβλαβείας, καὶ πάσης μὲν ἑαυτοῦς ρυπαρίας, καὶ παντὸς ἀνακαθαίρειν πνεύματος μολυσμοῦ καὶ σαρκὸς, πάσης δὲ ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ κοσμιότητος καὶ σωφροσύνης· ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια τοὺς πατέρας παιδεύων καὶ νοθετῶν, τὰ τούτων βρέφη προκατηχῶν ὁ μακάριος, δι' ὕδατος καὶ Πνεύματος ἠγάγετο τῷ Θεῷ.

Ὁ μὲν οὖν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τότε χειμῶν βαρὺς, καὶ ἡ κατὰ ἱερῶν δίωξις χαλεπῆ, ὅσοι Χριστοῦ τῆς εἰκόνος διὰ τὸ πρωτότυπον προκινδυνεύειν εἶδοντο δεῖν· εὐδοκίᾳ δὲ πᾶσι καὶ γαλήνιος ὄρμος τοῖς χειμαζομένοις, ὁ ἱερεὺς Ἰγνάτιος καὶ ὅλας αὐτοῦ ὁ οἶκος παρὰ τῆς τοῦ Ἰψίστου προητοίμαστο δεξιᾶς. Τίς γὰρ τῶν ὑπὲρ εὐσεβείας θλιβομένων οὐχ εὕρισκεν ἐκεῖθεν αὐτάρκτη τῶν θλίψεων ἀναψυχὴν; τίς τῶν ἐν ὑπερορίαις καὶ δεσμοῖς κατεχομένων, καὶ λιμοῖς καταγχομένων, οὐ τῆς δεούτης ἐτύγχανε παρηγορίας, καὶ ἀφθονον εἶχε τῶν ἀναγκαίων τὴν ἐπιχορηγίαν παρ' αὐτοῦ; Οἱ δὲ τὰς τῶν τυράννων φέροντες χεῖρας, καὶ τῶν ἰδίων ὑπάρξεων στερούμενοι καὶ ἐκπί-

caelitum principis Michaelis cœnobium in fine vitæ postremum condidit, Deoque initiavit: cuius nobilitatem templi, magnificentiam, et claritatem, eximiumque splendorem, et ornatum omnem ac majestatem (quando pro dignitate a me exprimi nullo modo potest), ego spectantium oculis permitto, simulque ad reliqua illius vitæ acta exponenda progredior. His ergo sanctus Deo probatus, Spiritus sancti decreto, sanctorumque pontificum, eorum, inquam, qui pro vera pietate pugnabant, extremaque omnia patiebantur, sententia, sacro presbyterii honore insignitur manu Basilii, qui sacra Pætorum ecclesiæ episcopus, pro sacrarum imaginum cultu casibus innumeris gravissimisque ærumnis conflictabatur. Hujus, inquam, Basilii manu spectabili, vi autem ac virtute sanctissimi Spiritus, primum quidem lector, sive sacrarum Litterarum præco sanctus, deinde hypodiaton, tum diaconus ac sacerdos lege et ordine ecclesiasticorum graduum consecratur. Studebat vero hoc perpetuo, uti largitori gratiæ talentum multiplici fenore auctum redderet, neque per socordiam defoderet. Ut autem, cum in cœnobio viveret, sua pietate studioque multos traxit, ita per sacerdotium iterum innumerum numerum infantium baptisinate abluens, Deo consignavit. Perdin enim hæretica caligine, velut densa nocte, et tyrannide sacrilegorum mercenariorum incumbente, omnes prope mortales, qui Constantinopoli rectam fidem defendebant, quique Bithyniæ oppida colebant, alii alios Ignatium laudibus prædicando excitabant, suosque liberos ad illum deducebant, precabanturque, ut ab illo baptizarentur, Deoque initiarentur. Et erat hunc videre, tanquam aliquem e primis Christi discipulis, eum ad se ventitantes alacriter, ut a Christo missos, exciperet atque institueret: qui quidem documenta illius ita arripiebant, dum doceret singulos et hortaretur, ut sinceram et catholicam religionem propugnarent, atque hæreticorum perversitatem et insaniam aversarentur, omnesque se ab omni mentis et corporis lahe repurgarent, ac virtutis omnis et temperantiæ honestatisque laudem procurarent. Hæc et hiæ similia parentes edocebat, horumque liberos prius rite institutos, Deo per aquam et Spiritum sanctum consecrabat.

Et gravis quidem tum et vehemens Ecclesiam tempestas, sacrosque acerba divexatio premebat, quicumque pro Christi imagine ob prototypum sibi periclitandum putaverunt: tranquillius vero et serenius omnibus tempestate jactatis portus a summa Numinis dextra sacer hic Ignatius destinatus erat, et domus ejus tota. Ecquis enim pro pietate decertantium, malorum ærumnarumque suarum refrigerium ab eo non percepit? Quis in custodiam datus, quis in exilium eiectus, quis vinculis et fame cruciatus, ab eo non est relevatus, necessariisque auxiliis liberaliter instructus? Nam quicumque tyrannorum vim et rapinas patiebantur,

quisque bonis ac fortunis exuebantur, omniumque rerum Inopia conflictabantur, præsertim sacri religiosique viri, nullum aliud vitæ et ærumnarum perflugium habebant, quam eximium hunc Ignatium, parentemque Ignatii Procopiam, ac sororem, quæ ævum in multos annos propagabant, adeoque benigne hilariterque opes effundebant. Deique misericordiam æmulabantur, ut verissime de illis sacrum illud oraculum proditum expletumque videretur. Tota enim quodammodo die miserabantur et commodabant, et semper eorum in benedictione erat. Atqui is quidem hunc in modum una cum athletic Christi propugnabat, cum dolentibus dolentibus, cum afflictis afflictus sustinebat, egentibus opem suggerebat: in precandi studio assiduus, et in eucharistia et communione panis, et sanctorum necessitatibus secundum apostolum communicans¹, sic ad majora pro virtute certamina sese comparabat; hæc signa gratiæ in futuro patriarchatu exserendæ spectantibus prodebat, ut ingens ille in virtutis palæstra Theophaues, prodigiis et miraculis illustris, ille, inquam, Sigriani seu Agriani cænobii conditor, olim peregre ad se adveniendi beato illi tum adolescenti, tanquam patriarchæ, manû dextra porrecta jam tum bene sit precatus.

Optimis igitur hisce studiis præclare occupato Ignatio, Theophilus decedit, totumque imperium in Theodoram matronarum religiosissimam imperatricem, Michaeli filio admodum adhuc tenero, devolvitur. Hinc inimica sacrarum imaginum secta conquiescit: sanctificatio autem Ecclesiæ sanctæ efflorescit. Hinc Joannes, imo infausti nominis Janes (quem lecanomantin, seu magnum dicebant, a quo Theophilus in errorem ætus creditur), sede Constantinopolitana, ipsoque sacerdotio merito spoliatur: erigitur autem cornu salutis populo Dei Methodius vere bonus Christiani gregis pastor, veræque doctrinæ Ecclesiæ verus magister; qui multis antea pro sanctarum imaginum defensione laboribus et periculis defugetus, Constantinopolitanæ Ecclesiæ præficitur Dei nutu et imperatricis opera. Exauctoratis ergo omnibus et dissipatis, qui hæreseos labe infecti erant, novam Ecclesiam condit, sacerdotes et episcopos in suæ rectæ fidei fundamento collocat. Etenim hæreticis (uti etiam antea sub Tarasin, sacro divinoque pastore, et pia Irene) sectam suam damnantibus, et veniam impetrantibus, atque iterum ad hæreseos perniciem prolabantibus, Nicephorus vir eximius, adhuc superstes, et hic Methodius, divinitus decreta illorum extirpatione, virique divini Joannici impulsu in omnes hæreticos declarata, rectam adhuc viam incedere quærentibus, veritatis tramitem ostendit. Sed cum Ecclesiam Dei optime sanctissimeque per quadriennium rexisset, ad Deum sempiterna potiturus pace abiit. Multis vero tum ad Ecclesiæ administrationem

Α πτοντες, καὶ ἐσχάτη πενία περιεπίπτοντες· ὅσοι δὲ τῆς ἱερατικῆς μάλιστα, καὶ ὅσοι τῆς μοναδικῆς ἐτύγχανον ὄντες τάξεως, οὐδὲν ἄλλο τοῦ βίου παραμέθιον καὶ τῶν λυπηρῶν εἶχον ἀπαλλαγὴν, ἢ τὴν μέγαν Ἰγνάτιον καὶ Προκοπίαν, τὴν αὐτοῦ λέγω μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὴν, ἐπιπολὺ τῷ βίῳ παραταμένας, καὶ οὕτως ἀφειδῶς τε καὶ ἰσάργως τὸν πλοῦτον ἐκκενούσας, καὶ τὸν ἔλεον μιμουμένας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐπ' αὐτοῖς ἀληθῶς τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο πληροῦσθαι λόγιον. Ὅλην γάρ, ὡς εἶπεν, τὴν ἡμέραν ἠλέουν καὶ ἐδάμειζον, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν εἰς εὐλογίαν ἦν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω τοῖς ἀγωνισταῖς συνηγωνίζετο, τοῖς κακοπαθοῦσι συνεπάθει, τοῖς θεομένοις ἐπήρκει, καὶ τῇ θλίψει μὲν τοῖς θλιβομένοις ὑπέμενε συλλυπούμενος· τῇ προσευχῇ δὲ προσκαρτερῶν ἀδιαλείπτως, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ, καὶ τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς τῶν ἁγίων χρεαίσις, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, κοινωνῶν, οὕτω πρὸς τοὺς μείζους ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς ἀγωνίας ἠτοιμάζετο. Οὕτω δὲ τὴν μέλλουσαν ἐπ' αὐτὸν ἐμφανῆσεσθαι χάριν τῆς ἱεραρχίας ὁ θαυμάσιος τοῖς ὄρωσιν ἐπεδείκνυσεν, ὥστε καὶ Θεοφάνην ἐκεῖνον τὴν μέγαν ἐν τοῖς ὑπὲρ εὐσεβείας ἀγῶσι, καὶ πολλὸν ἐν σημείοις καὶ θαύμασι, τὸν τῆς καλουμένης Σιγριανῆς λέγω μονῆς οἰκιστὴν, ἐπιδημησάτωι ποτὲ πρὸς αὐτὸν τῷ μακαρίῳ νέφ' ἐτι τυγχάνοντι, τὴν δεξιάν, ὡς λόγος, ἐπιβαλεῖν, καὶ ὡς πατριάρχην αὐτὸν εὐλογεῖν.

Ἐν τούτοις τοίνυν αὐτοῦ διαπρέποντος τοῖς κατορθώμασι, τελευταῖ μὲν ὁ Θεόφιλος, εἰς Θεοδώραν δὲ τὴν εὐσεβεστάτην βασιλίδα, τὴν τιμιωτάτην τῶν γυναικῶν καὶ πιστοτάτην, περιέστη τὰ τῆς ἀρχῆς· ἐτι δὲ νῆπιος κομιδῇ τότε Μιχαὴλ ὁ υἱὸς ἦν. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων αἵρεσις ἐκλείπει· τὸ ἅγλασμα δὲ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας ἐξάνθει. Ἐντεῦθεν καὶ Ἰωάννης, εὐθύς ὁ δυσώνυμος Ἰαννῆς (ὃν καὶ λεκανομάντιν ἔλεγον, καὶ τῆς Θεοφίλου πλάνης ὑπαίτιον), τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου καὶ τῆς ἱερωσύνης ἐνδίκως καθαιρεῖται, ἀνίσταται δὲ πέρας σωτηρίας τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ Μεθόδιος ὁ καλὸς ὄντως τῶν Χριστοῦ προβάτων ποιμὴν, καὶ τῶν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογματῶν ὀρθοτόμος ὑφηγητῆς· ὅς πολλοὺς διὰ μάλιστα πόνους καὶ κινδύνους ὑπὲρ τῶν ἁγίων πρότερον ὑπομεμενηκῶς εἰκόνων, ἀνίσταται μὲν Θεοῦ φήφω καὶ τῆς βασιλίδος συνεργία πρέεδρος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως· καθαιρεῖ δὲ πάντας καὶ κατασπᾶ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅσοι τῷ μύσει τῆς αἵρέσεως ὑπήχθησαν· ἀνίστησι δὲ Ἐκκλησίαν καινὴν, ἱερῆς τε καὶ ἀρχιερεῖς ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῆς κατ' αὐτὸν ὀρθοδόξου πίστεως προεχειρίσατο. Καὶ γὰρ τῶν αἵρεσιωτῶν, ὡς ἤδη καὶ πρότερον ἐπὶ Ταρασίου τοῦ θεοῦ καὶ ἱεροῦ ποιμένος, καὶ τῆς εὐσεβοῦς Εἰρήνης, ἀναπτεματικῶτων μὲν τὴν αἵρεσιν, καὶ οὕτω συγχωρημένων, παλιδρομησάντων δὲ, καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν αὐθις λύμην ὑπενηνεγμένων· τούτων μὲν οὖν τελείαν καθάρσιν καὶ διηνεκῆ Νικηφόρος τε ἐτι τῷ βίῳ περιῶν ὁ μέγας, καὶ αὐτὸς οὕτως θεοβουλεύτως ὁ ἱερὸς καταψηφισάμενος Μεθόδιος, καὶ τοῦ θεοφύρου ταῖς ὑποθήκαις Ἰωαννικίου κατὰ πάντων τῶν

¹ Rom. xii, 13.

αἰρεσιωτῶν ἀποφηνάμενος, εὐθεΐαν ἔτι τοῖς ὀρθοτο-
 μείν ἐθέλουσι τὴν τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέδειξεν ὁδὸν·
 ἐπὶ τέσσαρας δὲ χρόνους κάλλιστά τε καὶ ἀμεμπτα
 τὴν τοῦ Κυρίου ποιμένας Ἐκκλησίαν, ἐν εἰρήνῃ πρὸς
 αὐτὸν μετέστη. Πολλῶν τοιφάρουν εἰς προστασίαν
 τῆς Ἐκκλησίας προχειριζομένων, καὶ ἄλλων δι' ἄλ-
 λας αἰτίας διαμαρτανόντων τοῦ σκοποῦ, ἵνα ἡ προρι-
 σθεΐσα τοῦ Θεοῦ βουλή μείνῃ, Ἰγνάτιος ὁ ἐσιώτατος
 πρεσβύτερος, πλείστοις ἔτεσιν ἤδη τοῖς τῆς ἱερωσύ-
 νης χαρίσμασιν ἐνευδοχιμηκῶς, καὶ βαθμῶν ἐαυτῶ
 καλῶν ἐν πολλῇ παύρῃσιν καὶ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 πίστει περιποιησάμενος, καὶ ἐν τοῖς ἀπάντων διὰ
 τοῦτο στόμασιν ἀδόμενος, καίτοι γε πλείστα παραι-
 τούμενος, καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματος ἀποδιδρά-
 σκῶν πανευλαθῶς· ὁμοῦ ἐνεργεῖα μὲν Θεοῦ Πνεύ-
 ματος, συνεργεῖα δὲ καὶ ψήφῳ ἀρχιερέων Θεοῦ, τῆς
 Θεῆς ἱεραρχίας ἀξιούται, καὶ τῷ θρόνῳ τῆς βασιλί-
 δος ἐνίδρυται, καὶ τῇ λυχνίᾳ ὁ λύχνος ἐπιτίθεται.
 Πρὸ πάντων δὲ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν λαῶν, τῆς
 βασιλίδος ἀποστειλάσης, καὶ ἀξιώσασης διὰ Κυρίου
 γνωρίσαι τὸν ἀξιόν, προφητικῶς ὁ μέγας τοῦτον
 Ἰωαννῆνιός ψηφίζεται· καὶ οὕτως διὰ τῆς θύρας ὁ
 ποιμὴν ὁ καλὸς εἰς τὴν αὐλήν τῶν πρόβάτων εἰσελ-
 θὼν, τὰ ἴδια πρόβατα ἐκάλεε κατ' ὄνομα· καὶ πάσης
 μὲν νομῆς θανασίμου καὶ βλαβεράς, πάσης δὲ λύμης
 καὶ ἀπωλείας ἐξῆγεν αἰρετικῆς, πρὸς τὰς ἀειζώους
 δὲ καὶ ἀειθαλεῖς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ δικαιο-
 σύνης ὠδήγει καὶ εἰσῆγε νομάς· καὶ αὐτὸς μὲν κα-
 κίας ἀπάσης τοσοῦτον ἀπέχετο, ὅσῳ πάσης ἀντί-
 χετο δικαιοσύνης· ἐξαιρέτως δὲ πρὸς τὰς τῶν ἀρε-
 τῶν κατορθούμενος γενικῶς, τῆς κατ' εὐσέθειαν
 τελειότητος ἐπεμελεῖτο. Φρόνησις μὲν γὰρ αὐτῷ δι-
 εσκοῦδατο, οὐχ ὥστε πλοῦτον ἐαυτῷ καὶ δόξαν κο-
 ρίζεσθαι κοσμικὴν, καὶ ποικίλας σώματος ἡδονάς,
 ἀλλ' ὥστε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρε-
 στον καὶ τέλειον ἐν διακρίσεως πνεύματι καλῶς συν-
 εῖναι καὶ ποιεῖν. Ἀνδρία δὲ αὐτῷ, τὸ μὴ ἡττάσθαι
 ποτε τῆς ἀμαρτίας, ἀλλ' ἐλευθέρων εἶναι καὶ δεσπό-
 ζειν τῶν δυναστῶν· ἀποτόμως δὲ τὸν ἀμαρτάνοντα
 κατὰ τὸν ἀποστολικὸν νόμον διελέγγειν, καὶ τοῦτο
 πολλάκις ἐνώπιον πάντων, καὶ μὴ καθυφίσθαι δου-
 λοπρεπῶς, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ, φησὶ, φόβον ἔχωσι.
 Σωφροσύνη δὲ, οὐ τοῦ οἰκείου σώματος μόνον ἡ
 ἀγνότης τε καὶ καθαρότης, ἦν ἐκ νεαρῆς ἡλικίας
 οὕτω πόνοις συχνοῖς καὶ ἰδρωσὶ κατωρθώσατο, ὡς
 εἰς ἄκραν αὐτὸν ἀπάθειαν, ἦτοι παντελῆ νέκρωσιν
 τοῦ σαρκίνου φρονήματος ἐλθεῖν. Οὐ ταύτη γοῦν μό-
 νον τὸ τῆς σωφροσύνης ὠρίετο καλῶν, πάση δὲ σπου-
 δῇ καὶ τὴν κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίαν ἐπὶ τοσοῦτον ἤγει-
 ρε, καὶ τῷ ἐμβριθεῖ τε καὶ συνεχεῖ τῆς τοῦ Πνεύ-
 ματος διδασκαλίας ἐσωφρόνιζεν, ὡς μηδ' ὄνομα
 πορνείας, ἢ τινος ἄλλης ἀκαθαρσίας ἐν τοῖς αὐτῷ
 πλησιάζουσιν ἀκούεσθαι· ἀλλ' ὡσπερ αὐτὸς τὴν
 ἀμωμον ὁδὸν τοῦ Κυρίου ἀμώμως ἐπορεύετο, οὕτω
 καὶ τὴν ἐκαίνου νόμφην, ὡς ἀγαθὸς νυμφοστόλος, ἐν
 ἀμώμῳ προσῆγε πολιτείᾳ. Περὶ δικαιοσύνης δὲ τί
 χρὴ καὶ λέγειν; ἦν οὕτω στεφρῶς καὶ μεγαλοπρε-
 πῶς ὁ μακάριος ἐνεδέδυτο, ὥστε καὶ μέμψιν δι' αὐ-
 τὴν ὑπέχειν πολλάκις παρὰ τοῖς ἀδίκους τοῦ δικαίου

A designatis, aliisque alias ob causas voto frustratis,
 uti destinata Dei sententia staret, Ignatius sanctis-
 simus presbyter, cum per multos annos sacerdotii
 muneribus magna cum laude perfunctus esset, ho-
 numque sibi in multa auctoritate, et in Jesum
 Christum fide jam gradum extruxisset, ac pro-
 pterea omnium ore celebraretur, quantumvis digni-
 tatis magnitudinem refugiens, vi tamen sancti Spi-
 ritus, et antistitum auctoritate et sententia, honore
 sacro dignissimus iudicatus, in imperantis urbis
 sacra sede collocatur, lucernaque candelabro im-
 ponitur; cum ante omnium episcoporum et populi
 sententias imperatrix ad Joannicium anachoretam
 consultum misisset, eequemnam hoc patriarchatus
 honore dignum per Dominum cognosceret; Igna-
 tium eximius ille Joannicius divinitus pronuntiavit.
 B Atque ita bonus pastor per ostium in ovile ovium
 ingressus, oves proprias vocabat nominatim: quas
 ex noxiis et pestiferis herbis, omniq̄ hæretica
 peste et exitio ereptas, ad immortalia semperque
 virentia rectæ fidei justitiæque pascua deducebat
 inducebatque. Ipse vero tum ab omni crimine
 al horrebat, tum in omne præsertim virtutum prin-
 cipalium et æquitatis studium singulari conatu in-
 cumbens, ad perfectæ pietatis cūlmen enitebatur.
 Prudentia namque illi curæ erat, non ut opulen-
 tiam sibi, humanamque gloriam, et voluptates
 coaquireret; sed ut Dei voluntatem sanctam, bene
 placentem et perfectam, in spiritu recti iudicii
 bene intelligeret et sequeretur. Fortitudo vero erat
 C ipsi, ne unquam servitutis peccato succumberet, sed
 liber esset, et dominaretur optimalibus, atque ex
 apostoli præscripto, peccantem acriter castigaret,
 et hoc sæpe coram omnibus, nec servili modo se
 subjiceret; ut et cæteri, inquit, in officio per timo-
 rem contineantur. Temperantiam autem non tantum
 in corpore coluit suo, quam a teneris annis adeo
 laboribus sudoribusque assiduis perfecte est assecu-
 tus, ut sensum omnem, omnesque cupiditates corpo-
 ris noxias penitus exstinxerit. Non ergo his tantum
 finibus temperantiæ splendorem circumclusit, sed
 Ecclesiam suam totam, morum et doctrinæ suæ
 gravitate assiduitateque, ad eam provexit honesta-
 tem et verecundiam, ut inter ejus familiares ne
 D nomen quidem fornicationis, vel cujuscumque imperi-
 tatis audiretur. Perinde enim ut ipse vias Domini
 rectas ambulabat, ita sponsam Domini optimus
 paranymphus per inculpatam vitæ semitam dedu-
 cebat. Jam ut fuerit æqui tenax, justitiæve obser-
 vans, quid dicam? cum ita rigide eam servavit, ut
 illius causa non raro ab iniquis æquitatis arbitris
 reprehenderetur, pastorque vere mitis ac divinæ
 imitator justitiæ, asperrime condemnaretur. Etenim
 non in civilibus tantum rebus, sed multo magis in
 ecclesiasticis disceptationibus et judiciis facile
 agnoscebatur ad veritatis æquitatisque momentum
 lancemve propendere, contra vero mendacium et
 quamlibet injustitiam vehementissime severissime-
 que insectari. Nec erga plebeios tantum et viliores

in quos, si quid peccent, cuius facilis et libera est censura; sed adversus principes etiam magistratus ac dynastas, ipsosque imperatores, ardor ac divina dicendi libertas antistitis elucebat: quod mea nunc declarabit oratio.

μὲν καὶ δικαιοσύνην ἐπιβρέπεις, ὑπεροπτικὸν δὲ αὐτοῦ καὶ ἀπότομον πρὸς τε τὸ ψεῦδος καὶ ἀδικίαν πᾶσαν ἐγνωρίζετο· καὶ οὐ πρὸς τοὺς πολλοὺς μόνον καὶ χυδαιότερους, πρὸς οὓς ἀδικοῦντας τάχα καὶ ἄλλος ἂν παρβησιάζαιτο, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς τὰς πρώτας περιβεβλημένους δυναστείας, καὶ πρὸς τοὺς βασιλέας αὐτοὺς ὁ τοῦ ἀρχιερέως ζήλος καὶ ἔνθεος παρβησία διεδείκνυτο· δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος.

Bardam illum, ni scio, nostis omnes, Theodoræ Augustæ bonæ principis non bonum, sed ævum admodum et crudelem fuisse fratrem. Quanquam enim in rerum civilium administratione egregius industriusque esset, rei tamen divinæ atque ecclesiasticæ nemo illum unquam commodum dixit; ut qui nurus suæ amore ita fureret, ut ejus rei fama totam urbem peragraret: nec inter plebem tantum hæreret, sed ad patriarchæ quoque aures facti indignitas deferretur. Quid ergo patriarcha? Non hominis dignitatem reveritus, facinus silentio pressit; sed ex lege arguit, reprehenditque, et hortatus est, ut ne salute neglecta, animam suam perditum iret, sed sædum et enorme scelus expiaret. Ille tamen non modo se ab improbitate sua non abstinuit, sed ipso Epiphaniæ die festo in ædem sacram, eucharistiæ mysteria percepturus, impudenter est progressus. Quid hic patriarcha? A sacris arcet, indignum eum judicans corporis Dominici participatione. Ille vero diro percitus œstro furit, suumque in exitium armatus, se gladium in antistitis viscera desixurum minitatur. Sed Ignatius contra comminatur, Deum invocans, qui potens esset gladium in illum convertere. Hinc offensionum prima origo: hic fons ecclesiasticæ perturbationis. Hinc gravi Bardas ira odioque concepto, ac altius in pectus demisso, omnem, ut dicitur, rudentem contra Ignatium movebat, ut eum apud imperatorem criminaretur. Patricius tum erat Bardas, et scholarum domesticus, sibi que totam imperii administrationem, utpote avunculus Michaelis, vindicabat. Hic aggressus aliquando adolescentem, verbisque insidiosus captans: Quid, inquit, domine, imperium matri et sororibus permittis? Atqui non es amplius infans, ævique immaturus: imo, inquit, et jam uxore ducta virum agis. Debes ergo in posterum virilem animum gerere. Itaque a patriarcha accersito matrem et sorores tonderi velarique jube. Ut enim deinceps solus cum procreandis a te liberis imperes, et Numini cœlesti placet, et nobis æquissimum videtur. Accersit ergo illico venerandum patriarcham. Est enim inconstans et mutabilis adolescentia, facileque vana spe effertur. Quod si potentix quoque fastigium accedat, major etiam est illius levitas, majoremque in amentiam et casum sæpenumero prolabitur. Tunc igitur Michael corruptelarum, morumque depravatorum, et vero magis impietatum suarum principio posito: Matrem, inquit, meam sororesque e vestigio arreptas attonde, et religiosa velatas veste

διατηταῖς, καὶ σκληρότατα καταγινώσκεισθαι τὸν ὡς ἀληθῶς πρᾶον ποιμένα, καὶ Θεοῦ μιμούμενον δικαιοσύνην· καὶ γὰρ οὐκ ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς πολὺ μᾶλλον ἀμφισβητήσεσι καὶ κρίσεσι, τὸ πρὸς ἀλήθειαν καὶ ἀπότομον πρὸς τε τὸ ψεῦδος καὶ ἀδικίαν πᾶσαν ἐγνωρίζετο· καὶ οὐ πρὸς τοὺς πολλοὺς μόνον καὶ χυδαιότερους, πρὸς οὓς ἀδικοῦντας τάχα καὶ ἄλλος ἂν παρβησιάζαιτο, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς τὰς πρώτας περιβεβλημένους δυναστείας, καὶ πρὸς τοὺς βασιλέας αὐτοὺς ὁ τοῦ ἀρχιερέως ζήλος καὶ ἔνθεος παρβησία διεδείκνυτο· δηλώσει δὲ νῦν ὁ λόγος.

Τὸν Βάρδαν ἐκεῖνον οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε, ὡς [ἀλλ. β.] Θεοδώρας μὲν τῆς ἀγαθῆς βασιλίδος ἀδελφὸς ἦν, οὐκ ἀγαθὸς δὲ, ἀλλὰ καὶ λίαν πικρὸς καὶ ἀπάνθρωπος· ὃν σπουδαῖον μὲν εἶναι καὶ δραστήριον περὶ τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων μεταχείρισιν, οὐδεὶς δὲ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν χρηστὸν ἔφησε γενέσθαι· τοῦτον τῇ ἰδίᾳ φασὶν οὕτως ἐπιμανῆναι νύμφῃ, ὡς ἀνά πᾶσαν τοῦτο τὴν πόλιν περιβομβηθῆναι· καὶ οὐκ ἄχρι τῶν πολλῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως τὴν πονηρὰν φήμην ἔλθειν. Τί οὖν ἐκεῖνος; Οὐ τὸ μέγεθος ἠύλαβήθη τοῦ προσώπου, οὐδὲ συνεσχίασε τὸ ἀμπλάκημα τῇ σιωπῇ, ἀλλὰ καὶ ἠλεγχε κατὰ τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ ἐπετίμησεν, ἀλλὰ καὶ παρεκάλεσε φείτασθαι τε τῆς ἰδίας ψυχῆς, καὶ τὸ φρικτὸν τοῦτι μῦθος ἀποβρύψασθαι· ὁ δὲ οὐ μόνον οὐκ ἀπέσχετο τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας (ἑορτὴ δὲ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ἦν) καὶ αὐτὸς ἀναιδῶς προσῆλθε, τῶν θείων μεθέξων μυστηρίων. Τί δὲ ὁ ἀρχιερεὺς; Ἀποβάλλεται τῆς κοινωνίας, ἀνάξιον τοῦτον τῆς τοῦ Δεσποτικοῦ σώματος κρίνων μεταλήψεως. Ὁ δὲ μαίνεται μανίᾳ πικρᾷ, καὶ κατὰ τῆς ἰδίας ὀπλίζεται ψυχῆς· ἀπειλεῖ τὸ οἰκεῖον ξίφος τοῖς σπλάγχνοις τοῦ ἱεράρχου καταχῶσαι· ὁ δὲ ἀνταπειλεῖ, τὸν δυνάμενον ἐκκαλοῦμενος ἐπιστρέφειν τὴν βροφαίαν αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. Αὕτη γίνεται σκανδάλων ἀρχή· αὕτη πρώτη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκαταστασίας ἀφορμή. Ἐντεῦθεν βαρὺν ἑαυτῷ χόλον καὶ μῆνιν ὁ Βάρδас ἐκεῖνος ἐναποθέμενος κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, πάντα κάλων ἐκίνει, τὸ δὴ λεγόμενον, τῷ βασιλεὶ τοῦτον διαβαλεῖν. Πατρικίος δὲ τότε καὶ τῶν σχολῶν δομέστικος ὢν, ὄλην τοῦ Μιχαήλ, ἅτε δὴ θεῖος, εἰς ἑαυτὸν τὴν ἀρχὴν ὑπεποιεῖτο. Καὶ ποτε προσεληλυθὼς τῷ μεираκίῳ καὶ λόγοις καταγοητεύων ἀπατηλοῖς, Ἰνα τί, ἔλεγεν, ὦ δέσποτα, παραχωρεῖς τὴν βασιλείαν τῇ μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς; μὴ γὰρ ἔτι νήπιος εἶ; μὴ τὴν ἡλικίαν ἀτελής; Ἄλλ' ἰδοῦ, φησὶν, ἐξεύχθης καὶ γυναικί, καὶ ἤδη εἰς ἄνδρας τελεῖς· ὀφείλεις καὶ φρόνημα λοιπὸν ἀναλαβεῖν ἄνδρός· τὴν μητέρα δὲ καὶ τὰς ἀδελφάς, τὸν πατριάρχην μετακαλεσάμενος, ἀποχεῖραι πρόσταξον. Σὲ γὰρ βασιλεύειν μόνον λοιπὸν, καὶ τοὺς ἐκ σοῦ τεχθησομένους, καὶ Θεῷ καὶ πᾶσιν ἡμῶν ἀρεστὸν. Αὐτίκα τοίνυν ἐκεῖνος τὸν τίμιον ἱεράρχην μεταπέμπεται· εὐρίπιστον γὰρ ἡ νεότης, καὶ βραδύως ταῖς κεναῖς τῶν ἐλπίδων μεταωριζόμενον. Εἰ δὲ καὶ ἐξουσίας ὑπεροχὴ προσεῖη, μεῖζων μὲν ἡ κουφότης, εἰς μεῖζω δὲ ἄνοιαν καὶ πτώσιν ὡς τὰ πολλὰ προχωρεῖ. Τότε τοίνυν ἀρχὴν ταῖς κατ' αὐτὸν ἀταξίαις καὶ ἀπαιδευσίαις, μᾶλλον δὲ ἀσεβείαις, ὁ Μιχαήλ καταβαλλόμενος, Ἰαχὺ τὴν ἐμὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς, πρὸς τὸν δίκαιον

ἔφη, λαβὼν, ἀπόχειραι, τῷ μοναχικῷ σχήματι ταύ-
 τας καταδίξασον. Ὁ δὲ παρῆσιασάμενος, Ἀδύνατόν
 μοι τοῦτο ποιεῖν, εἶπεν ὑπολαβὼν· τῆς γὰρ Ἐκκλη-
 σίας τοὺς οἴκας τὴν ἀρχὴν ἐγχειριζόμενος, Ἐγγρα-
 φον ὄρκον ἐθέμην, μηδεμίαν τῆς βασιλείας ὑμῶν
 ἐπιβουλήν, ἢ οἰανοῦν ἐπήρειάν ποτε διαλογίσασθαι.
 Καὶ νῦν τί τὸ ἀδίκημα τῶν βασιλίδων; καὶ τίς ἡ
 κατ' αὐτῶν αἰτία, ὅτι τὸ ὑμέτερον κράτος ταῦτα κατ'
 αὐτῶν διανοήθη; Οὕτως εἰπόντος τοῦ ἀρχιερέως,
 καθουσίσεως τοῦτον Βάρδας ἐγράψατο γραφήν, Γη-
 βοβασίλευτον ἔναντι τοῦ βασιλέως διαλοιδоруόμενος.
 Ἦν δὲ ὁ Γήθων οὗτος ἐπιληπτός ἄνθρωπος, καὶ τὰς
 φρένας οὐ πάνυ καθεστηκώς· ὅς πρὸ ὀλίγων ἐκείνων
 ἡμερῶν ἀπὸ τοῦ Δυρράχιου παρεγένετο, σχῆμα μὲν
 περικείμενος κληρικῶ, παῖδα δὲ ἑαυτὸν τῆς βασιλί-
 δος Θεοδώρας ἐξ ἀνδρὸς ἐτέρου ληρῶν· ᾧ οἱ πολλοὶ
 τοῦ δήμου ὡς βασιλεύειν μέλλοντι προσέσχον· τότε
 δὲ ἐν Ὁξείᾳ τῆς νήσου ὑπὸ ἀσφαλεῖ συνείχετο φρουρᾷ.
 Ὁ μὲν οὖν πατριάρχης ἐν ὑπονοίᾳ διὰ ταῦτα τῷ
 Μιχαήλ καταστάς, εὐθύς ὑπενόσται πρὸς τὴν ἐκκλη-
 σίαν. Ὁ δὲ παραχρῆμα τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς
 καταγαγὼν, ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις ἀπενεχθῆ-
 ναι κελεύει καὶ καρῆναι. Μετὰ μικρὸν δὲ κατ' αὐτὸν
 ἀπελαύνει τοῦ πατριαρχείου τὸν Ἰγνάτιον, καὶ πρὸς
 τὴν νῆσον Τερέβινθον αὐτὸν ὑπερορίζει· κατ' αὐ-
 τὴν δὲ τὴν ἡμέραν καὶ Γήθωνα ἐκείνον ἀπὸ τῆς
 Ὁξείας εἰς Πρίγκιπον μετενεγκὼν, τὰ τε σκέλη καὶ
 τοὺς βραχίονας ἐξέκοψε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύ-
 ξας, ἀπέκτεινεν αὐτὸν, οἰόμενος ταύτη τὸν πατριάρ-
 χην ἀμυνεῖσθαι. Οὕτω τρεῖς μετὰ τὴν κατάβασιν δι-
 εληλύθεισαν ἡμέραι, καὶ παρῆσαν τῶν ἐπισκόπων οἰ-
 νομιζόμενοι λογάδες, λίθελλον ἀποταγῆς, ἦτοι παρα-
 τῆσιν, διὰ τὴν ἐνεστῶσαν τοῦ καιροῦ κακίαν ἀξιούν-
 τες λαβεῖν παρ' αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα τίνας; Οἱ ἐγγρά-
 φως αὐτῷ πρότερον ὁμωμοκότες, καὶ αὐτῆς ἐκπεσεῖν
 τῆς ὑπερουσίου Τριάδος εὐξάμενοι, εἶγε τὸν οἰκεῖον
 ποιμένα ἄνευ καταγνώσεως ἀθετήσαιεν κανονικῆς.
 Ἄλλ' αὐτοὶ μὲν ὑπέστρεφον ἀνήνυτα πεπονηχότες.
 Μετ' ὀλίγας δὲ αὐθις ἡμέρας πατριῆσι καὶ τῶν κρι-
 τῶν οἱ ἐπιφανέστατοι σὺν τοῖς προλαβοῦσιν ἐπισκό-
 ποις ἐξιόντες, πάσις μηχαναῖς, ὑποσχέσεσι τε καὶ
 ἀπειλαῖς τὸν θρόνον ἐγγράφως παραιτήσασθαι κατ-
 εδιάζοντο, εἶγε μὴ μέλλοι εἰς προφανῆ καθεῖναι κίν-
 δυνον ἑαυτὸν. Ἔμενε δὲ ἀμετάθετος οὐδὲν ἦττον ἢ
 πέτρα παράλιος εἰς βάθος γῆς ἐβρίζωμένη, καὶ πά-
 σαις ἀνένδοτος κυμάτων ἐπιφοραῖς. Ἐπειδὴ οὖν οὐκ
 εἶχον εὐλόγως παρανομεῖν, οὐδεμίᾳ αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ
 ἀνευθύνου προφάσεως ἐνδοξομένης, γυμνῆ λοιπὸν τῇ
 κεφαλῇ, καὶ ἀναιδεῖ προσώπῳ, κατὰ τὸ ἀδόμεινον,
 πρὸς πᾶσαν ἐχώρουν ἀδικίαν καὶ παρανομίαν. Ὁ
 μὲν οὖν Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἅτε Θεὸς
 ἀληθινὸς καὶ ἀληθινοῦ Πατρὸς ὢν, οὐ τῷ Θεῷ εἶναι
 μόνον προαιώνιος, τὰ πάντα πρὸ τῆς αὐτῶν γενέσεως
 οἶδεν, ἀλλὰ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπὲρ ἡμῶν γενέσθαι,
 τῷ τεθεωμένῳ νοῦ τὰ πάντα προκατανοῶν, Ἀνάγκη,

* Matth. xviii, 7.

(3) Gebobasileutum, hoc est, Gebonis stolidi hominis, et imperium temere affectantis, parti faventem.

A vitæ religiosæ addicito. At libere patriarcha; Hoc,
 inquit, a me fieri nefas: nam Ecclesiæ gubernacula
 sedemque sacram cum susciperem, fidem jureju-
 rando meam per scriptum astruxi, nonquam me
 imperio vestro insidias positurum, vel consilium
 ejuscemodi agitaturum. Et vero nunc, quod regi-
 narum est facinus, quæve in illis causa, ut maje-
 stas vestra adversus eas talia machinetur? Hæc
 memorantem patriarcham Bardas reum majestatis
 postulavit, et coram imperatore Gebobasilentum (3)
 (seu Gebonis pseudo-imperatorii generis similem)
 per convicium vocavit. Erat Gebo hic stolidus
 maleque sanus homo, qui proximis diebus Dyrra-
 chio venerat, veste quidem ecclesiastica indutus,
 se vero pro filio Theodoræ Augustæ ex alio viro
 gerebat; cui non pauci ex plebe velut regnatura
 adhærebant: tunc vero in insula Oxia, seu Acuta,
 firma custodia tenebatur. Patriarcha ergo pro-
 pterca Michaeli suspectus, statim ad ecclesiam se
 recepit. Michael vero extemplo matrem cum soro-
 ribus in Cariani aedes detrusam deportari tonderi-
 que imperat. Nec multo post ipsum quoque patri-
 archam Ignatium pellit, atque in insulam Teerebin-
 thum ejicit; eodemque die Gebonem illum ex Acuta
 in Principes transfert, et cruribus brachiisque præ-
 cis, oculisque erutis, interficit, ratus se hac ratio-
 ne ultum ire patriarcham. Necdum triduum a pa-
 triarchæ discessu fluxerat, cum adsunt qui puta-
 bantur inter episcopos primarii, chirographum sive
 libellum abdicationis ob præsentium temporum
 iniquitatem ab eo petentes. Et quinam hi? Qui
 antea illi per scriptum juraverant, se prius supre-
 mam Trinitatis majestatem negaturos, quam sine
 canonica damnationis sententia pastorem suum
 exauctorari passuros. Verum ii re infecta reverte-
 runt. Intra paucos autem dies patricii, judicumque
 clarissimi eum iisdem episcopis egressi, omnibus
 machinis et pollicitationibus, comminationibusque
 compellebant, ut episcopatu se abdicaret, si in
 apertum nollet committere se periculum. Sed non
 minus firmus immotusque stetit, quam maritima
 cautes altis in terram defixa radicibus, fluctuum
 insultibus nihil cedens. Ergo cum non haberent,
 unde illum laderent, nulla per eum data causa,
 cujus rationem reddere non posset; nudo, quod
 aiunt, capite, perfrietaque fronte ad omne fas nefas-
 que descenderunt. Et Dominus quidem noster
 Jesus Christus, utpote Deus verus et veri Patris
 soboles, non solum qua Deus est æternus, omnia
 antequam sint, prævidit; sed etiam qua homo pro
 nobis factus, deificata sua mente omnia præseiens,
*Necesse est, inquit, ut veniant scandala: vix autem
 illi, per quem scandalum venit*. Omnium ergo
 sectarum, quæ a divina Christi in humanitatem
 præsentia ad hodiernum usque diem in Ecclesias

eum pernicie irrepserunt, auctores, veluti scandalorum duces, digni sunt, qui primi malum, quod Christus minatur, participant. Sed non minus, opinor, ii qui nostro ævo maligne egerunt, quam illi prisci et decantatissimi hæresiarchæ, cœlestis iram vindictamque Numinis sentient, ut qui innumerabilem offensionum et malorum toti terrarum orbi sint auctores. Neque enim propterea justorum albo ascribentur, quod rectis scilicet dogmatibus et scriptionibus innuumeris Deum fateri videantur: sed idcirco damnabuntur, quod, ut est in sacris paginis, Deum factis ipsis negarint, abominabiles facti, et contumaces, et ad omne opus bonum reprobi. Nec quia personam pietatis vultumque religionis ementiti, agunt omnia effleuntque, ut justii ab hominibus putentur, ideo sunt justii apud occultorum cognitorem et judicem Deum: sed quod nervo pietatis eliso, mores ad Evangelii præcepta non conformarint; quod amore sui cæci, avaritiæ et voluptatibus, ambitionique vonudati et emancipati, innocentes omni genere injuriarum, perjuratorum, crucis abnegationum, insidiarum, et maleficorum opprimentes, optime compositum Ecclesiæ statum perturbarint everterintque; rem autem divinam, nomenque et sacra sanctæ Ecclesiæ tot impietatibus et flagitiis contaminarint, polluerint, profanarint, ut periculum sit (pene dicam) ne pietatis mysterium in verbis nudis potius, quam in rebus ac veritate consistere videatur: idcirco justissimam damnationis a Deo ferendæ sententiam incurrunt.

ἐν ἀληθείᾳ καὶ πράγματι τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον Θεοῦ τῆς κατακρίσεως.

Horum porro malorum omnium stirps et radix, primaque causa et certissima exstitit is, qui a principio homicida fuit: qui quod a bono defecit, omnis maleficii artifex effectus, hodieque non cessat venenum in eos suum eructare quos omnibus sæculis ad id hauriendum paratos habet: eoque largius latiusque virus suum diffundit, quanto ad rem suam aptiores offendit. Permittuntur aulem tales sæpe rerum potiri, terrarumque imperiis extolli, ut ex multorum cordibus, quemadmodum est in divinis oraculis, revelentur cogitationes; utque triticum a paleis secernatur, et justus igne molestiarum, velut aurum in fornace, coquatur, cœlestibusque thesauris reservetur; rejiciaturque, quidquid ut scoria adulterinum est et cœlesti regno indignum. Atque his, opinor, nemo contradicet eorum qui pietatem colunt.

Sed videamus porro, quæ deinceps beato Ignatio acciderint, quantaque mala veterator ac hostis sanctorum virorum adversus latentem in illo fidem ac virtutem, per suos administratos, malitia sua machinatus sit. At vero cum intelligam me sigillatim omnia percensere non posse, rebusque tantis parem non fore, oratione ad res præcipuas enarrandas conversa,

ἄφησιν, ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· οὐαὶ δὲ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται! Καθ' ὅλας μὲν οὖν τὰς ἀπὸ τῆς θεανδρικῆς αὐτοῦ παρουσίας μέχρι τοῦ δεῦρο παρεισφθαρείσας αἰρέσεις ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, οἱ τῶν αἰρέσεων ἑξαρχοὶ, ὡς τῶν σκανδάλων ἑξηγούμενοι, πρῶτοι ἂν ἀξίως αὐτοὶ μετέχοιεν καὶ τοῦ ταλανισμοῦ· οὐχ ἦττον δὲ, οἶμαι, τῶν πάλαι θρυλλουμένων αἰρετικῶν καὶ οἱ κατὰ ταύτην πονηρευσάμενοι τὴν γενεάν, ὡς αἴτιοι σκανδάλων μυρίων τῷ κόσμῳ γενόμενοι, τῆς ἀνωθεν πείραν λήφονταὶ ὀργῆς. Οὐ γὰρ ὅτι δόγμασιν ὀρθοῖς δῆθεν καὶ συγγραφαῖς ἀμέτροις Θεὸν δοκοῦσιν ὁμολογεῖν, διὰ τοῦτο μόνον δικαιωθῆσονται· ἀλλ' ὅτι τοῖς ἔργοις, κατὰ τὸν ἱερὸν λόγον, ἠρνήσαντο αὐτὸν, βδελυκτοὶ γενόμενοι καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι, τοῦτου γε ἕνεκεν κατακριθήσονται. Οὐδ' ὅτι μόρφωσιν εὐσεβείας, καὶ σχῆμα γοῦν τι καὶ πλάσμα κενὸν εὐλαθείας περιθέμενοι πάντα δρῶσι καὶ πραγματεύονται, ὥστε δικαιωθῆναι παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, διὰ τοῦτο δίκαιοι καὶ παρὰ τῷ τῶν κρυφίων ἐπόπτη καὶ ἑξεταστῇ· ἀλλ' ὅτι τῆς εὐσεβείας τὴν δύναμιν, καὶ τὴν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπηνήναντο ζωὴν, πάσαις μὲν φιλαυταίς καὶ φιλαργυρίαις, φιληδονίαις τε πάσαις καὶ φιλαρχίαις ἑαυτοὺς ἀπεμπολήσαντες, πάσαις δὲ ἀδικίαις, ἐπιτοκίαις, σταυροκαταίαις, καὶ κακουργίαις δὲ κατὰ τῶν ἀθῶων καὶ ἐπηρείαις χρώμενοι, πᾶσαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐνομίαν διέλυσαν καὶ συνέχεαν· τὸ θεῖον δὲ τῆς ἱερᾶς Ἐκκλησίας πρᾶγμα καὶ ὄνομα οὕτω ταῖς ποικίλαις αὐτῶν ἀθεσμίαις καὶ παρανομίαις ἐβεβήλωσαν, ὥστε κινδυνεύειν, ὀλίγου δεῖν, ἐν ψιλαῖς ἡμῶν λόγοις, ἀλλ' οὐκ ὑπονοεῖσθαι· διὰ ταῦτα δικαιοτάτης τεύξονται πρὸς Θεοῦ.

Τούτων δὲ τῶν κακῶν ἀπάντων αἰτία προκαταρκτικὴ καὶ ῥίζα, ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἰάνθρωποκτόνος καθέστηκε δηλαδὴ· ὅς τῷ ἀποστῆναι τοῦ ἀγαθοῦ, πάσης κακίας γενόμενος δημιουργός, οὐ παύεται μέχρι καὶ νῦν τὸν οἰκεῖον ἔν τοις πρὸς ὑποδοχὴν ἐταίμοις κατὰ πᾶσαν ἐναπερευγόμενος γενεάν· καὶ τοσοῦτω μᾶλλον τὴν παρ' ἑαυτοῦ κακίαν ἐπιδαψιλεύεται, καθ' ὅσον ἂν καὶ ἐπιτηδαιοτέροις πρὸς τὸν οἰκεῖον περιτύχοι σκοπόν. Συγχωροῦνται δὲ πολλάκις κρατεῖν, καὶ κοσμικαῖς δυναστείαις οἱ τοιοῦτοι μεγαλύνεσθαι, ὡς ἂν ἐκ πολλῶν καρδιῶν, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, ἐκφανῶσι διαλογισμοί· καὶ ὥστε τὸν σῖτον διακριθῆναι τοῦ ἀχύρου, καὶ πυρωθῆναι μὲν ταῖς ἐπηρείαις τὴν δίκαιον, ὡσπερ ἐν χωνευτηρίῳ χρυσόν, καὶ τοῖς οὐρανίοις ταμειυθῆναι βασιλείοις, ἀποποιηθῆναι δὲ, καθάπερ σκωρίαν, ἕσον ἀδόκιμον καὶ ἀνάξιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Πρὸς οὖν ταῦτα οὐκ οἶμαι τινα τῶν εὐσεβοῦντων ἀντερεῖν.

Ἴδωμεν δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἱερὸν Ἰγνάτιον παρακολουθηκότα, καὶ ὅσα κατὰ τῆς ἐν αὐτῷ κεκρυμμένης ἀληθείας καὶ ἀρετῆς ὁ τῶν ἀγίων ἐχθρός καὶ ἐπίβουλος διὰ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτοῦ τῇ κακίᾳ κατεπράξατο· ἀλλὰ πάντα μὲν κατὰ μέρος ἐπεξίφναι ἀμήχανον εἰδῶς, καὶ κρείττον ἢ κατ' ἰσχὺν ἐμὴν, τοῖς κυριωτέροις δὲ τὸν λόγον ἐπαφίεις, πειράσομαι

καθ' ὅσον οἶόν τε πανταχοῦ τῆς ἀληθείας πεφροντι-
κῶς μηδέν τῶν ἀξίων μνήμης παραλιπεῖν.

Ἐπειδὴ τοίνυν οἱ παρὰ τοῦ βασιλέως τότε πολλὰ
πειράσαντες, τὸ πρὸς παρανομίαν ἐνδόσιμον οὐχ
οἶοι τε ἐγεγόνεισαν παρὰ τοῦ Ἰγνατίου λαβεῖν, γεν-
ναίαις ἐνστάσεσι παραιτήσασθαι μὴ καταδεξαμένου,
παρ' αὐτῶν ἔλαβον τοῦτο λοιπόν· καὶ πλείστα καθ'
ἑαυτοὺς συσκεψάμενοι, καὶ πᾶσαν κεκινήχότες βου-
λήν, Φώτιον πρωτοσπαθάριον τε ὄντα καὶ πρωτο-
ασηκρῆτιν, εἰς ἀρχιερέα τῆς βασιλίδος προχειρίζονται.
Ἦν δὲ οὗτος ὁ Φώτιος οὐ τῶν ἀγεννῶν τε καὶ ἀνωμό-
μων, ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενῶν κατὰ σάρκα, καὶ περιφα-
νῶν, σοφίᾳ τε κοσμικῇ καὶ συνέσει τῶν ἐν τῇ πολι-
τεῖᾳ στρεφομένων εὐδοκιμώτατος πάντων ἐνομίζετο.
Γραμματικῆς μὲν γὰρ καὶ ποιήσεως, ῥητορικῆς τε
καὶ φιλοσοφίας, καὶ δὴ καὶ ἰατρικῆς, καὶ πάσης ἄλλ-
γου δεῖν ἐπιστήμης τῶν θύραθεν τοσαῦτον αὐτῷ τὸ
περιόν, ὡς μὴ μόνον σχεδὸν φάναί τῶν κατὰ τὴν αὐ-
τοῦ γενεᾶν πάντων διενεγκεῖν, ἤδη δὲ καὶ πρὸς τοὺς
παλαιούς αὐτὸν διαμιλλᾶσθαι. Πάντα γὰρ συνέτρεχεν
ἐπ' αὐτῷ, ἡ ἐπιτηδειότης τῆς φύσεως, ἡ σπουδὴ, ὁ
πλοῦτος, δι' ὃν καὶ βίβλος ἐπ' αὐτὸν ἔρρει πᾶσα· πλέον
δὲ πάντων ὁ τῆς δόξης ἔρως, δι' ὃν αὐτῷ καὶ νύκτας
δύπνοι περὶ τὴν ἀνάγνωσιν ἐμμέλιως ἐσχολαχότι.
Ἐπεὶ δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτὴν, ὡς μὴ ὤφε-
λεν, ἐπεισελεῖν ἔδει, καὶ τῶν διὰ τοῦτο βιβλίον τῆς
ἀναγνώσεως οὐ κατὰ πάρεργον ἐπεμελήθη· ἀγνόημα
δὲ ἠγνόησεν, ἰν' εἰπω θεολογικῶς, σφόδρα τῆς αὐτοῦ
σοφίας ἀνόξιον. Οὐ γὰρ ἠθέλησε προσέχσιν τὸν νοῦν,
δτι *Εἰ τις θέλει σοφός γενέσθαι ἐν τῷ αἰῶνι*
τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. Οὐδὲ
τὴν ὁδὸν ἐλάτο τῆς ταπεινοφροσύνης, δι' ἧς ἡ με-
γάλη τοῦ Θεοῦ χάρις καὶ ἡ ἀληθῆς σοφία δίδεται
καὶ κατορθοῦται· οὐδὲ στραφῆναι καὶ γενέσθαι ὡς τὸ
παιδίον διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν, ὡς ἡ τοῦ Κυρίου
διαμαρτυρία, κατεδέξατο· ἀλλ' οὐδὲ σκάψαι τὴν αὐ-
τοῦ ψυχὴν, καὶ βαθῦναι τὴν διάνοιαν διὰ πάσης ὑπο-
ταγῆς, κατὰ Κύριον, καὶ ἀτιμότερας ἀγωγῆς καὶ
ταπεινόφρονος, καὶ δι' ἀπαθείας οὕτω τῇ πέτρᾳ προ-
εγγίσαι Χριστῷ, καὶ ἐπ' αὐτῷ θεῖναι θεμέλιον πί-
στεως ἀρδαγῆ, καὶ δι' ἀγαθῶν πράξεων οὕτω τῆς
σοφίας [ἴσ. τῇ σοφίᾳ] ἑαυτὸν οἰκοδομεῖν· οὐ ταῦτα
διανενόηται ὁ σοφός· πολλοῦ γε δεῖν· καὶ οὐδὲν τού-
των ἐπὶ νοῦν ἦλθεν αὐτῷ, ἀλλ' ἐπὶ σαθρῷ θεμελίῳ
καὶ ἀμώδει, τῇ κοσμικῇ σοφίᾳ, καὶ τῇ ἀλαζονείᾳ
τοῦ μὴ κατὰ Χριστὸν πεπαιδευμένου λόγου τὴν ἑαυ-
τοῦ καρδίαν στηρίξας καὶ τὸν νοῦν, καὶ τοῖς κενοῖς
τῶν ἀνθρώπων ἐπαίνοις καὶ κρότοις φυσιούμενος,
καὶ ἐπὶ πολὺ τῇ κενοδοξίᾳ μετεωριζόμενος, δι' αὐτῆς
τῇ ἐχθρᾷ τοῦ Θεοῦ ὑπερηφανίᾳ προσεπέλασε, δι' ἧς
κακουργίαν τε πᾶσαν καὶ πᾶσαν σκανδάλων ὑπόθε-
σιν μυσταγωγεῖται. Ὅθεν ἀδόκιμον αὐτοῦ τὴν τῆς
ἱερουργίας καταβαλλόμενος ἀρχὴν, ἀκόλουθον ἔσχε τῇ
ἀρχῇ τὸ τέλος. Οὐ γὰρ παρητήσατο τὴν ὡς παρὰ

nudam rei veritatem ubique studiosè persecutus, pro
mea virili curabo, uti ne quid rerum quæ sint me-
moriam dignæ, prætermittam.

Postquam igitur administri regii, sæpe tentata re,
non potuerunt flectere Ignatium ad id quod iniique
petebant, suam illo dignitatem fortiter et constanter
tuente, a se ipsi consilium de cætero peliverunt ;
rebusque inter se diu agitatis, omnemque in partem
versatis, tandem Photium protospatharium et pri-
mum a secretis, patriarcham urbis regiæ designant ;
hominem sane minime obscurum et ignobilem, sed
claris et illustribus oriundum natalibus, rerumque
civilium et politicarum usu, prudentiaque et scientia
clarissimum. Grammaticæ enim litteraturæ, et car-
minis pangendi, dicendique laude, quin et philo-
sophiæ et medicinæ, et omnium prope liberalium
disciplinarum externarum studio cognitioneque
tantopere florabat, ut ævi sui facile princeps habe-
retur, imò et cum veteribus jam certare posset.
Omnia quippe in illo concurrerant, aptitudo quædam
et naturæ vis ac felicitas, studium, opes, quibus sibi
librorum omnium maximam copiam comparabat :
et, quod præ cunctis, gloriæ laudisque cupido, qua
incensus totas noctes, ut lectioni assidue vacaret,
ducebat insomnes. Quoniam vero sacrum etiam
(quod utinam nunquam fuisset) thronum Ecclesiæ
conscensurus erat, sacra quoque et ecclesiastica
volumina studiosè cœpit lectitare. Verum ut Theo-
logi Nazianzeni ritu loquar (4), quod sane ipsius
sapientia indignum fuit, ignorancem ignoravit.
Noluit enim animadvertere, quoniam, *Si quis vult*
sapiens fieri in hoc mundo, stultus sit, ut sapiens
fiat 5. Neque viam modestiæ et submissionis ingres-
sus est, qua ad coelestem gratiam veramque sa-
pientiam pervenitur : neque deposito fastu voluit
converti, et fieri ut parvulus, propter regnum Dei,
juxta Domini vocem : neque animam suam et men-
tem altius fodere et omni subiectione demittere, ut
jubet Dominus, per abjectiorem humiliorique se-
mitam ; atque ita per affectuum mortificationem
petræ Christo conjungi, et super ipsam inconcus-
sum fidei fundamentum ponere, et piis operibus
seipsum domicilium sapientiæ constituere. Nihil
horum huic venit in mentem, alia omnia cogitabat :
fragili et arenoso, vanæ profanæque sapientiæ fun-
damento et insolentiæ, non secundum Christum do-
ctrinæ cor suum mentemque confirmans, vanis
hominum laudibus et plausibus inflatus, elatusque
inani gloria, per ipsam inimicæ Deo superbiæ se
conjuxit : ex quo omnis impietatis omniumque
offensionum materiam edoctus est. Ergo jactis sa-
cerdotii sui improbandis fundamentis, extrema
inimicis consentanea sortitus est. Nec enim repudia-
vit Ecclesiam, tanquam a profanis magistratibus
profane et sacrilego sibi deprecandam ; neque velut

5 1 Cor. iii, 18.

(4) Potius, ut more loquar Scripturæ sacræ. HARD.

alteri viro nuptam, sibi per adulterium desponderi veritus est : sed contra potius exultabundus, avide impudenterque in illius complexum ruit, alienamque tantam propriam palam arrogavit, suaque infamiam dedecore gloriabatur, et laudabatur in iniquitate sua ; intraque sex non amplius dies, manibus hominum initiatus, concupitam Ecclesiæ cathedram invasit. Eratque vere cernere, ut fertur **adagio**, extemporalem fictitiumque, seu personatum sanctum. Nam primo die monachus ex laico, altero lector, tum hypodiaconus, ac diaconus et presbyter : sexto deinde, qui fuit Christi natalis, et ipse sacrum conscendens tribunal, pacem populo, nihil vera pace dignum cogitans, nuntiavit.

Erat huic auctor et initiator in omnibus Gregorius ille cognomento Asbesta, quem Syracusanum olim pontificem fuisse ferunt, tum Constantinopoli de maleficiis reum factum, et jam Romæ, quod contra leges et sanctiones ecclesiasticas peccasset, exautoratum. Hunc Ignatius, cum esset patriarcha consecrandus, ne initiationi suæ interesset, admonuit, donec per otium causa ipsius diligenter cognosceretur. Quod patriarchæ inter initia factum multi, quamvis juste factum, reprehenderunt.

Hinc, o quis ex his paucis verbis ortam eadem illam et noctem explicet ? quis turbas et factiones, litesque et improbitatem illius probi (5) Siculi dicendo assequatur ? Simul ac enim ejus rei nuntium accepit, non se philosophum ostendit, et infamiam suam prudenter dedecusque contextit ; sed cereos de Ignatii consecratione acceptos abiecit, et impudentissimo ore innocentem coram universa Ecclesia foedissime conviciatus, lupum pro pastore substitui furiose clamitavit. Quem et Petrus quidam Sardorum episcopus cognomento Miser, et Eulampius Apameæ, alique e clero obscuriores [insigniores], seipsos ab Ecclesia sine causa sejungentes, secuti sunt.

Undecim igitur ipsius annis Ignatius a recepta primum sede Constantinopolitana, omni ratione conatus, omnique verborum humanitate et liberalitate adhibita, nunquam tamen potuit Asbestæ improbitatem extinguere. Etenim potentiorum limina terebat, apud omnes virum nullam ob culpam criminabatur, et acerbè conviciis proscindebat, et sanctum exsecratus, ne Christiani quidem cognomine dignabatur. Præsertim vero Photio Photianisque gratissimus honoratissimusque, magnus quidam homo Dei credebatur. Quare ab eodem Photio primum est initiatus ; qui hominis auctoritate inductus, totum ex illo adversus insontem Ignatium furorem hausit : perinde quasi ad hoc ipsum patriarcha esset consecratus, ut omnibus consiliis modisque omni-

κοσμικῶν ἀρχόντων ἀκόσμως αὐτῷ καὶ ἀθέσμως ἐνδοδομένην Ἐκκλησίαν, οὐδ' ὡς ἐτέρῳ ἀνδρὶ καθηρμοσμένην μοιχικῶς ἑαυτῷ κατεγγυᾶσθαι ἠύλαβήθη· τούναντίον μὲν οὖν καὶ περιχαρῶς, ἢ ἀναιδῶς μᾶλλον, κατησπάζετο, καὶ ὡς ἰδίας τῆς ἀλλοτρίας σαφῶς ἀνταποιεῖτο, καὶ ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτοῦ ἐγαυρία δοξαζόμενος, καὶ ἐν τῇ ἀδικίᾳ αὐτοῦ ἐνευλογεῖτο, καὶ ἐν ἑξ ταῖς ὁλαῖς ἡμέραις χερσὶν ἀνθρώπων τελειούμενος, τῆς ἐπιθυμουμένης ἐπελαμβάνετο καθέδρας· καὶ ἦν ἀληθῶς ἐκείνον ὄραν αὐθήμερον ἅγιον πλαττόμενον, κατὰ τὴν παροιμίαν. Πρώτῃ γὰρ ἡμέρᾳ μοναχὸς ἀντὶ λαϊκοῦ, τῇ δευτέρᾳ δὲ ἀναγνώστης, καὶ ὑποδιάκονος τῇ ἑξῆς, εἶτα διάκονος, εἶτα πρεσβύτερος· ἔπειτα τῇ ἕκτῃ (Χριστοῦ δὲ ἦν τὰ γενέθλια) καὶ αὐτὸς τῷ ἱερατικῷ προσβάς θρόνῳ, τὴν εἰρήνην τῷ λαῷ προσηφώνει, μηδὲν τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης ἄξιον ἐννοούμενος.

Ἦν δὲ αὐτῷ καθηγητῆς καὶ ἱεροτελεστῆς τὰ πάντα Γρηγόριος ἐκεῖνος ὁ καλούμενος Ἀσβεστάς, ὃν ποτὲ καὶ Συρακούσης μὲν ἐπίσκοπον ἔφασαν γενέσθαι, ἐπ' ἐγκλήμασι δὲ τισιν εἰς τὸ Βυζάντιον κατηγορούμενον, ἤδη δὲ καὶ ὑπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ὡς παρὰ κανόνας πράξαντα, καθηρημένον. Ἰγνάτιος ἄρτι πρῶτον χειροτονεῖσθαι μέλλων, μὴ παρῆναι τοῦτον τῇ χειροτονίᾳ διεπέμψατο, ἀχρις οὗ τὰ κατ' αὐτὸν, φησὶν, ἐπὶ σχολῆς ἀκριβέστερον διαγνωσθῆ. Τοῦτο ὁ πατριάρχης ἐν πρώτοις, οὐ καλῶς μὲν, ὡς γε δοκοῦν τοῖς πολλοῖς, πέπραχε δ' οὖν ὁμοῦς ἐν δικαιοσύνῃ.

Ἐντεῦθεν, ὦ τίς ἂν ἐξείποι τὴν ταραχὴν καὶ τὴν σκοτόμαιναν ; τίς τὴν ἀπὸ τοῦ μικροῦ βήματος φιλονεικίαν, καὶ ἔριν, καὶ μνησικακίαν τοῦ δεινοῦ ἐκείνου Σικελοῦ παραστήσει ; Εὐθύς γὰρ ἀκούσας, οὐκ ἐφιλοσόφησε πρὸς τὴν ἀγγελίαν, οὐ τὴν ἰδίαν ὡς φρόνιμος συνεχάλυψεν αἰσχύνῃν, τοὺς ἐπὶ χειροτονίᾳ δὲ κηρούς τῶν αὐτοῦ χειρῶν ἀπορρίψας, καὶ καταναιδευσάμενος, πάσης ἐνώπιον τῆς ἐκκλησίας ἐσχάτως διελοιδορεῖτο τὸν ἀνάτιον, καὶ λύκον ἀντὶ ποιμένος ἐπεισιέναι τῇ ἐκκλησίᾳ μανιωδῶς δισχυρίζετο· ὧ καὶ Πέτρος ὁ Σαρδέων, ὁ λεγόμενος Δεΐλαιος, πρὸς δὲ καὶ ὁ Ἀπαμείας Εὐλάμπιος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἀσημοτέρων [ἀν. εὐσημοτέρων] εἶποντο κληρικῶν, ἀλόγως τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρήγνυμένοι.

Ἐν ὅλοις μὲν οὖν ἑνδεκά χρόνοις τῆς πρώτης αὐτοῦ ἱεραρχίας ὁ Ἰγνάτιος ἀποπειρώμενος, καὶ πᾶσαν μὲν λόγων, πᾶσαν δὲ δωρεῶν προτεινόμενος φιλοτιμίαν, οὐχ οἷός τε ἐγεγόνει τὴν τοῦ Ἀσβεστά κακίαν κατασβέσαι. Διήρχετο πάσας οἰκίας τῶν δυναστῶν, μάτην διαλοιδορούμενος καὶ διασύρων πικρῶς, καὶ μηδὲ Χριστιανὸν ὀνομάζειν τὸν ἅγιον ὁ ἐναγῆς ἀξιῶν, μάλιστα δὲ πάντων παρὰ Φωτίῳ καὶ τοῖς αὐτοῦ συγγενέσι τιμώμενος, μέγας τις ἀνθρώπος τοῦ Θεοῦ χρηματίζειν ἐπιστεύετο· ὅθεν καὶ παρ' αὐτοῦ πρώτου χειροτονηθεὶς ὁ Φώτιος, ἐκ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως ὄλην τοῦ ἀνδρὸς κατὰ τοῦ ἀναίτιου μανίαν ἐπεσπάσατο. Καὶ ὡσπερ εἰς αὐτὸ τοῦτο πατριάρχης προχειρισθεὶς, ἵνα πάσαις ἐπινοήσας, τρόποις πᾶσι, τὸν ἀθῶν τιμωρηθῆται, οὕτως ἠγωνίζετο, οὐ τῆς ἱερ-

(5) Pro improbi: vel dictum per ironiam, HARD

σύνης μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς αὐτὸν ἀπαλλάξειν, εἰ δυνατόν, τῆς ζωῆς· καίτοι γε χειρόγραφα παρὰ τῶν καταδεχομένων αὐτὸν πρότερον ἀπαιτηθεὶς μητροπολιτῶν, ὥστε πατρικὴν ἀπονέμειν τῷ Ἰγνατίῳ τιμὴν, καὶ πάντα κατὰ βούλησιν αὐτοῦ δρᾶν, καὶ ἐν μηδενὶ τοῦτον παραλυπεῖν. Οὕτω δὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν δύο μῆνες παρῆλθον, καὶ αὐτὸς τοὺς ὄρκους ἠθετηκῶς, πρῶτον μὲν τοὺς ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τεταγμένους, ὅσους οἰκειότερους εὗρισκε τοῦ πατριάρχου, κατακλείων, καὶ αἰκισμοῖς βίαιοις καὶ μάστιξι κατακλιζόμενος· καὶ κολακεύων δὲ πάλιν, καὶ δῶρα προτείνων καὶ προκοπὰς, καὶ χειρόγραφα ἀπαιτῶν, καὶ πᾶσι * ὥστε πέμψοι, καὶ ἔρευναν ἀκριβῆ ποιήσασθαι κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, ὡς αὐτοῦ λάθρα τυρεύοντος κατὰ τῆς βρασιλείας. Εὐθύς οὖν ἄρχοντες ἀπηγεῖς καὶ στρατιῶται θρασεῖς τὴν Τερέβινθον καταλαβόντες, καὶ πᾶσαν ποιήσαντες ἐξέτασιν, καὶ πᾶσαν βάσανον, τοὺς ὑπ' ἐκεῖνον ἀνθρώπους βασανίσαντες, ἐπειδὴ ἐξέλιπον ἐξερευνῶντες ἐξερευνήσεις, καὶ λοιπὸν οὐδὲν εἶχον, ὥστε δικαίως τιμωρήσασθαι, τῇ ἀδικίᾳ καθαρᾶ χρώνται. Λαβόντες γὰρ τὸν ἱερὸν ἄνδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὴν λεγομένην Ἰέρειαν περάσαντες, δέσμιον τοῦτον εἰς μάνδραν αἰγῶν κατέκλεισαν· ἐκεῖθεν τε πρὸς τὰ Προμήτου λεγόμενα διαπερῶσιν, ὅπου δὴ Λέων ἐκεῖνος ὁ Λαλάκων ἐπονεμαζόμενος τῶν Νουμέρων δομέστικος ὢν, ἐπὶ τοσοῦτον αὐτοῦ τοῖς ραπίσμασι κατέκοψε τὰς σιαγόνας, ὡς δύο μύλας ἐκεῖ τοῦ ἱερωτάτου γέροντος ἐκπεσεῖν· εἶτα δύο μοχλοῖς σιδηροῖς, ἀνδροφόνων τρόπον, τοὺς αὐτοῦ πόδας κατασφαιλισάμενοι, καὶ μικρᾶ φρουρᾶ κατακλείσαντες ἀπήεσαν, δύο παῖδας καὶ μόνον πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ καταλιπόντες. * Οὗτος δὲ αὐτοῖς ὁ ἀγὼν καὶ ἡ ἐπειξις ἦν, ὥστε λίβελλον αὐτοῖς ἀποταγῆς δοῦναι, καὶ ἐκουσίως τοῦ θρόνου παραχωρεῖν. Ὁ δὲ τὸν λύκον κατὰ τῆς ποιμνῆς δεινῶς ἐπεισφρήσαντα θεασάμενος, ὅσον ἦν ἐπ' αὐτῷ, τὴν ἐφοδὸν ἐξεῖργεν. Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων, εἰς τὰ Νούμερα τοῦτον περάσαντες, σιδηροδέσμιον ἐγκλείουσιν· εἶτα Αὐγουστος ἐνίστατο μῆν, καὶ εἰς πλοῖον αὐτὴν ἐμβαλόντες, εἰς Μιτυλήνην ἐξορίζουσι. Πάντας δὲ τοὺς ὑπονοουμένους οἰκείους εἶναι καὶ φίλους αὐτοῦ, οὓς μὲν δαρμοῖς ἀφορήτοις καὶ θανατηφόροις παρεδίδουν πληγαῖς· οὓς δὲ, τὸ φιλανθρωπότατον, ὑπερώριζον τῆς πόλεως. * Οὗτε δὲ καὶ τὸν χαρτοφύλακα Βλάσιον διὰ τὴν ὑπερ τῆς ἀληθείας παρρησίαν ἐγλωσσοτόμησαν. Ἐν Μιτυλήνῃ δὲ διατρίβοντος, ὁ Φώτιος τὴν κατ' αὐτὸν ἐκκλησίαν τῶν πονηρευομένων συναγαγὼν, καὶ πρὸς τῷ ἱερῷ τεμένει τῶν πανευδόξων Ἀποστόλων γενόμενος, καθαίρεσιν ἀποφαίνεται κατὰ τοῦ μὴ παρόντος Ἰγνατίου· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἀναθεματίζει καὶ ἀποκηρύττει, αὐτὸς κατήγορος γινόμενος καὶ κριτής. Καὶ ὅσους μὲν ἑώρα τῷ αὐτοῦ σκοπῷ καὶ τῇ παραλόγῳ πράξει ταύτῃ συνάδοντας, καὶ τοῖς τελουμένοις ὑπογράφοντας, ἐν τοῖς πρώτοις τῶν φίλων καὶ γνησιωτάτων εἶχε συλλειτουργῶν· ὅσοι δὲ τῇ ἀκρίτῳ κρίσει προσοχθήσαντες, συναινέσαι ταῖς ἀλογισταῖς ταύταις οὐκ ἠθούλοντο, τούτους τῷ πραιτωρίῳ καὶ φυλακαῖς πολυτρόποις κολασθησομένους παρεδίδου. Πολλῶν οὖν διαγογγυζόντων, καὶ ἐπὶ ταῖς ἀκρισταῖς

bus innoxium iret perditum, sic pugnabat, ut illum non sacerdotio tantum privaret, sed vita etiam, si posset, exueret : licet essent ab eo per metropolitans suos, a quibus est receptus, exacta chirographa : ut paternum Ignatio honorem tribueret, omniaque ex ejus voluntate gereret, nec ulla in re molestus esset : ipse tamen vix post duos a creatione sua menses juramento suo violato, primum Ignatii familiares conjecit in vincula, dirisque flagris et plagis multavit : deinde rursus blanditus, muneraque et honores pollicitus, chirographa petiit, et omnibus modis studuit adversus Ignatium exitii causam reperire. Cumque nihil horum quæ ipse cupiebat, inveniret, scelerato Bardæ, perque Bardam Michaeli levissimo suggerit, ut mitiat, qui in Ignatium velut imperio insidiantem severe inquirant. Ergo crudeles præfecti atrocesque satellites extemplo Terebinthum petunt, omniaque genera quæstionum instituunt, et famulos Ignatii tormentis omnibus exeruciant. Postquam vero defecerunt scrutantes scrutinia, nec quidquam deprehenderunt, quo jure in illum animadverterent, aperto scelere in eum grassantur. Arreptum enim virum sanctum et suos in insulam Hieriam traduxerunt, atque Ignatium vinctum stabulo caprario incluserunt. Inde ad ea loca transferunt, quæ Prometi dicebantur ; ubi Leo ille cognomento Lalaco, Numerorum domesticus, tam immaniter colaphis genas illius cecidit, ut sacratissimo seni duos molares excuteret dentes. Deinde vectibus geminis, latronum instar, pedes strinxerunt ; angustoque conclusum ergastulo, duobus duntaxat pueris administris illi concessis, reliquerunt. Tota autem vis hæc et vexatio eo pertinebat, ut Ignatius abdicationis libellum scriberet, sponteque throno patriarchatus cederet. Sed Ignatius, cum lupum in gregem atrociter grassari cerneret, quantum poterat, impetum reprimebat. Elapsis autem haud multis inde diebus, in Numera deductum, in carcere catenis onerant : dein Augusto mense appetente, in navigium conjectum Mitylenem deportant. Porro eos qui habebantur ejus familiares et amici, immanissimis cruciamentis plagisque lethalibus afficiebant : quos autem humanissime tractabant, exsilio multabant ; Blasioque chartophylaci ob fidem et dicendi libertatem linguam detruncarunt. Ignatio porro Mitylenæ commorante, Photius ecclesia malignantium sibi affinium coacta, absentis Ignatii, in ipso gloriosissimorum apostolorum templo, exauctorationem pronuntiat : nec pronuntiat tantum, sed anathemate Ignatium ferit damnatque ; et damnatum idem accusator, idem judex proclamatur. Qui quos factioni suæ studere, factisque insanis accinere, ac decretis subscribere videbat, hos vero inter intimos amicos ac symmystas habuit. Qui autem ejus amentia offendebantur, factaque (ut qui sincero judicio forent) non probabant, prætorio et vinculis pessime acceptos tradebat. Multis igitur mussitantibus, improbaque Photii acta damnantibus ; quin et ipse Photius cum suis factis

et conscientia reprehenderetur, consilium impro-
 bum potius quam sapiens capit. Non enim bono ma-
 lum, sed malum malo sanare; minorique malo majus
 addere cogitat. Nam ut virtutis viam ingressi, per
 bona opera quasi per gradus ad Deum enituntur,
 ita improbi relicto recto tramite, per opera mala
 auctori malitiæ copulantur, scelusque scelere cumu-
 lare non desistunt, donec in profundum malefactorum
 suorum præcipites agantur.

Legationem ergo et ille Romam veterem destinat,
 et a Nicolao papa legatos petit, qui in speciem qui-
 dam collapsam Ecclesiæ disciplinam emendent, et
 damnata Iconomachorum sectæ reliquias penitus
 extinguant; revera autem, ut Romanæ Ecclesiæ
 auctoritate Ignatii excommunicationem firmaret testa-
 tionemque redderet. Legat ergo Theophilum Amorii
 episcopum, et Samuellem, qui ad illum diem Cho-
 narum antistes Laodiceno subiectus, archiepiscopi
 honore dignatus est a Photio. Per quos egregius
 ille non veritus est ad pontificem maximum menda-
 cio perscribere; Ignatium senio et morbo confectum,
 corporisque in valetudine laborantem, se mittere
 abdicasse, suaque in insula et cœnobio commorari,
 et a principibus populoque, et tota Ecclesia, omni
 honore et officiis colli. Pontifex, legatis exceptis, re-
 rum Constantinopoli gestarum ignarus, duos le-
 gatos, Zachariam et Rhodoaldum episcopos ablegat.
 και την των πραγμάτων ἀλήθειαν ἀγνοῶν,
 αὐτοὺς ἀποστέλλει.

Interea athleta Christi semestri Mitylenæ exacto,
 ab exilio redit: redit autem voluntate principum
 restitutus insulæ Terebintho, non tam honori,
 quieti et solatio, quam ignominia, vexationi, ma-
 jorique afflictioni. Quanta enim inimicus in eo ma-
 lignatus sit, quantasque ærumnas Nicetas regis
 classis drugarius cognomento Oryphas, quantas
 nem contumelias, ut Photio et principibus gratifi-
 caretur, irrogarit, quæ oratio assequatur? Quis
 singillatim, impetum, convicia, verbera, tormenta,
 quæ ille in familiares illius cruenta manu exercuit,
 exponat? Accessit et alia sancto viro calamitas.
 Ea tempestate Rhossi gens Scytharum, a Ponto
 Euxino ad Stenum excursionem facta, omnem circa
 regionem omniaque monasteria deprædatis sunt:
 insularum quoque Byzantinorum per populatio-
 nem vasa omnia diripuerunt, argentum abstule-
 runt, captos ad unum omnes trucidarunt. Ipsius
 denique patriarchæ cœnobio barbarico furore et im-
 petu incursantes, tota suppellectili direpta, spolia-
 runt, duosque supra viginti ex familiarissimis captos,
 in uno navigii trochantere omnes securibus truci-
 darunt. Quas ille clades cum accepisset, unicam
 hanc in ore vocem semper habuit: *Dominus dedit,
 Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum
 est.*⁶, et quæ sequuntur. Ita gratias agens et ora-

ταύταις Φωτίου καταγινωσκόντων, ὑπὸ τε τῶν οί-
 κειων ἔργων ἐκείνος καὶ τῆς συνειδήσεως διελεγχόμε-
 νος, βουλὴν βουλευέται πονηρὰν μᾶλλον ἢ συνετήν.
 Οὐ γὰρ ἀγαθῶ, ἀλλὰ κακῶ τὸ κακὸν ἴσασθαι δια-
 νοεῖται· μᾶλλον δὲ τῷ ἤττονι τὸ μείζον ἐπενεγχεῖν.
 Ὅσπερ γὰρ οἱ τὴν ὁδὸν ἀνιόντες τῆς ἀρετῆς, διὰ τῶν
 ἀγαθῶν ἔργων ὡς διὰ κλίμακος ἀναβαίνουνσι πρὸς τὸν
 Θεόν· οὕτως οἱ τὴν εὐθείαν ἀφιέντες, διὰ τῶν πονη-
 ρῶν πράξεων τῷ τῆς πονηρίας προσοικειοῦνται πα-
 τρι· καὶ κακῶ κακὸν ἐπιπλέκοντες, οὐ διαλείπουσιν,
 ἕως ἂν εἰς τὸν τῶν οικειῶν ἔργων ἐτραγῶσι βόθρον.

Διανοεῖται τοίνυν κάκεινος πρεσβυτάς εἰς τὴν
 πρεσβυτέραν ἀποστέλλει Ῥώμην, καὶ παρὰ Νικολάου
 τοῦ πάπα τοποτηρητῆς αἰτῆσαι, πρόφασιν μὲν εἰς
 διόρθωσιν τῆς Ἐκκλησίας, εἴτουν ἐκτομὴν τελείαν
 τῶν ἐν τῆς Χριστιανοκατηγορικῆς τῶν Εἰκονομάχων
 αἰρέσεως ἀντεχομένων· τὸ δὲ ἀληθές, ὡς ἂν μετὰ τῆς
 τῶν Ῥωμαίων χειρὸς περιφανιστέραν τοῦ Ἰγνατίου
 ποιησῆται καθαίρεσιν. Ἀποστέλλει τοίνυν Θεόφιλον
 ἐπίσκοπον τοῦ Ἀμορίου, καὶ Σαμουὴλ ἐπίσκοπον
 ἄχρις ἐκείνου τῶν Χωνῶν ὑπὸ Λαοδίσειαν τυγχάνοντα,
 ἀρχιεπίσκοπον τετιμηκώς· δι' ὧν καὶ τὰ ψευδῆ πρὸς
 τὸν πάπαν γράφειν ὁ γεννάδας οὐκ ὀκνεῖ· γράφει
 γὰρ, ὡς Ἰγνάτιος διὰ γῆρας καὶ νόσον καὶ σῶματος
 ἀδυναμίαν παραιτησάμενος, ὑπεχώρησε τῆς Ἐκκλη-
 σίας, καὶ ἐν τῇ κατ' αὐτὸν νῆσῳ καὶ τῷ μοναστηρίῳ
 μένων, πάσης τιμῆς καὶ θεραπείας ὑπὸ τε τῶν βασι-
 λευόντων, ὑπὸ τε πάσης τῆς πάλεως καὶ τῆς κατ'
 αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀξιοῦται. Τούτους ὁ πάπας δεξά-
 δύο τοποτηρητῆς Ζαχαρίαν καὶ Ῥοδόαλδον ἐπισκό-
 πους ἀποστέλλει.

Ἐν δὲ τῷ μεταξύ ἐπάνεισι μὲν τῆς ἔξορίας ὁ
 ἀθλητῆς, ἐξ μῆνας ἐν Μιτυλήνῃ πεπονηκώς· ἐπάνεισι
 δὲ διὰ τῆς τῶν κρατούντων προνοίας πρὸς τὴν Τερέ-
 βινθον ἀποκαθιστάμενος, οὐ πρὸς τιμὴν μᾶλλον ἢ
 ἀτιμίαν, οὐδὲ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ παραμυθίαν, ἀλλὰ
 πρὸς θλίψιν καὶ κάκωσιν περισσοτέραν. Ὅσα γὰρ ὁ
 ἐχθρὸς ἐν αὐτῷ ἐπονηρεύσατο, καὶ ὅσας αὐτῷ Νικη-
 τας ὁ τοῦ βασιλέως στόλου δρουγγάριος, ὁ Ὀρύφας
 λεγόμενος, θλίψεις ἐπήνεγκε καὶ ἐπηρείας, Φωτίῳ
 καὶ τοῖς κρατοῦσι χαριζόμενος, τίς λόγος παραστή-
 σαι δύναται; τίς καθ' ἐν ἀπαγγεῖλαι τὰς ἐπαγωγὰς,
 τὰς ὕδρεις, τὰς ζημίας, καὶ τοὺς θαρμούς, ὅσα χειρὶ
 μαιφόνῳ κατὰ τῶν τοῦ μακαρίου οικειῶν ἐκείνος
 ἐταχτήνατο; Ἐπεγένετο δὲ καὶ ἄλλη τῷ ἁγίῳ συμ-
 φορά. Κατ' ἐκείνον γὰρ τὸν καιρὸν τὸ μαιφονώτατον
 τῶν Σκυθῶν ἔθνος, οἱ λεγόμενοι Ῥῶς, διὰ τοῦ Εὐ-
 ξείνου πόντου προσκεχωρηκότες τῷ Στενῷ, καὶ πάντα
 μὲν χωρία, πάντα δὲ μοναστήρια διηρπακότες, ἐτι δὴ
 καὶ τῶν τοῦ Βυζαντίου περιοικίδων κατέδραμον
 νησιῶν, σχευῆ μὲν πάντα ληϊζόμενοι καὶ χρή-
 ματα, ἀνθρώπους δὲ τοὺς ἀλόντας πάντα ἀπο-
 κτείνοντες· πρὸς οἷς καὶ τὸν τοῦ πατριάρχου μονα-
 στηρίων βαρβαρικῶν καταδραμόντες ἄρμηματι καὶ
 θυμῷ, πᾶσαν μὲν τὴν εὐρεθείαν κτήσιν ἀφείλοντο,
 εἴκοσι δὲ καὶ δύο τῶν γνησιωτέρων αὐτοῦ κε-
 κρατηκότες οἰκετῶν, ἐφ' ἐνὶ τροχαντήρι πλοίου τοῦς

⁶ Job. 1, 21.

πάντας ἀξίνας κατεμέλισαν. Τούτων δὲ τῶν συμφο-
 ρῶν ἐκεῖνος ἐπακούων, μίαν αἰετὴν ἐπὶ στόματος
 εἶχε φωνήν· Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφεί-
 λειτο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτως ἐγένετο,
 καὶ τὰ ἐξῆς· οὕτως εὐχαριστῶν, καὶ ταῖς προσευ-
 χαῖς ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν Θεὸν ἀνατεινόμενος, τὴν
 παρ' αὐτοῦ κρείσιν καὶ βοήθειαν ἐπεκαλεῖτο, ματαίαν
 δὲ πᾶσαν τὴν ἀπὸ τῶν κραταῖν δοκούντων ἠγεῖτο
 σωτηρίαν· οἶγε καὶ ἤνιχα τοῦτον τηλικαύταις περι-
 πεσεῖν ἀνίαις ἤκουσαν καὶ θλίψεσι, τοσοῦτον ἀπ-
 ἔσχον τοῦ συμπαθῆσαι καὶ παραμυθῆσασθαι, ὥστε
 καὶ λύπης πρόφασιν ἠγγήσασθαι, ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς τῇ
 βαρβαρικῇ ἑάλω χειρὶ, καὶ τοῖς οἰκείοις συναγερῆθη
 παισὶν· οὐ μᾶλλον εὐθυμοῦντες ἐπὶ τοῖς ἀνηρημέ-
 νοις, ἢ ἀνιώμενοι ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ δικαίου. Καὶ
 οὐ θαυμαστόν. Ψυχὴ γὰρ πᾶσα τῆς ἀγάπης μὲν
 ἀλλοτριωθείσα, τοῦ δὲ μίσους ἀναπλησθεῖσα, καὶ ὡς
 πυρὸς ὑπ' αὐτοῦ δαπανωμένη, μίαν ταύτης ἠγεῖται
 τοῦ πάθους ἀναψυχὴν, τὴν ἀπώλειαν τοῦ μισουμένου.
 Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ πάλιν συνέδρια, πάλιν ἀρ-
 χόντων καὶ ἀρχιερέων κατὰ τοῦ ἀθώου βουλευτήρια·
 ὁ μὲν οὖν εἰς τὰ Ποσέως ἐκάθητο, τὴν κατ' αὐτοῦ
 σκευωρίαν ὑφορώμενος. Φώτιος δὲ τὴν κατ' αὐτὸν
 ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς Ῥώμης ἤκοντας λαβῶν
 τοποτηρητάς, τὸν ἱερὸν τῶν Ἀποστόλων κατειλήφει
 ναόν. Παρήσαν καὶ οἱ βασιλεῖς, παρήσαν καὶ πάντες
 οἱ ἄρχοντες, καὶ πᾶσα σχεδὸν ἡ πόλις παρήσαν ἐκεῖ.
 Ἐπειδὴ οὖν συνεληλύθεισαν, πρῶτον μὲν Βαάνην
 πραιπόσιτον, τὸν Ἀγγορὴν ἐπικαλούμενον, καὶ ἄλ-
 λους δὲ τινὰς ἐξουθενημένους Ῥωμαίους πρὸς Ἰγνά-
 τιον ἀποκρισιάρτους προχειρίζονται. Οἱ καὶ παρα-
 γενόμενοι, Ἡ μεγάλη, φασι, καὶ ἱερὰ σύνοδος καλεῖ
 σε πρὸς ἑαυτήν· ἐλθέ τάχιον ἀπολογησόμενος πρὸς
 τὰ δικαίως ἢ ἀδίκως θρυλούμενα κατὰ τοῦ. Ὁ δὲ
 μακάριος, Εἶπατε, φησὶν, ἀξιῶ, πῶς ἐλεύσομαι; ὡς
 ἐπίσκοπος, ἢ ἱερεὺς, ἢ θεραπευτής; Οἱ δὲ, μὴ εἰδέναι
 τί πρὸς ταῦτα ἀποκριθῶσιν, εἶπον· Ἀλλὰ νῦν
 ἀπιόντες πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας, βεβαίαν ἀπό-
 κρισιν αὐθις ἰόντες κομιοῦμεν. Τῇ οὖν ἐπαύριον οἱ
 αὐτοὶ παραγενόμενοι, οἱ τοποτηρηταὶ τῆς πρεσβυ-
 τέρας, ἔφασαν, Ῥώμης, Ῥοδόαλδος καὶ Ζαχαρίας,
 δι' ἡμῶν τῶν ἀναξίων δηλοῦσι τάδε· Εἰς τὴν ἀγίαν
 καὶ οἰκουμένην σύνοδον ἀνυπερθέτως ἀπάντησον,
 ὡς ἔχει σου ἡ συνείδησις. Εὐθύς οὖν τὴν ἀρχιερατι-
 κὴν στολὴν ἐκεῖνος ἐνδυσάμενος, σὺν ἐπισκόποις καὶ
 πρεσβυτέροις, καὶ πλήθει πολλῶν μοναχῶν τε καὶ
 λαϊκῶν, ἀπήει πεζοπορῶν. Πλησίον δὲ τοῦ ναοῦ Γρη-
 γορίου τοῦ Θεολόγου, ὅπου σταυρὸς ἐν μαρμαρίνῳ
 κλίονι κατὰ μέσον ἀνεστήλωται τῆς λεωφόρου, γενο-
 μένῳ, Ἰωάννης πατρίκιος, ὁ Κόξης λεγόμενος, ἀπ-
 ἠντησεν αὐτῷ, λέγων ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἀπεστάλθαι,
 καὶ ἀπειλῶν, ὡς εἰ μὴ παγανεύων ἐν μοναχικῇ τῷ
 συνήθει σχήματι προέλθοι, θάνατον ἐπηρτησθαι τὴν
 ζημίαν. Ὁ καὶ πεποιηχότα τὸν αἰοδιμον τῷ συν-
 εδρίῳ παρεστήσαντο. Καὶ δὴ παριστάνουσιν ἑβδομή-
 κοντα καὶ δύο ψευδομάρτυρας, οὓς ἐκ πολλοῦ προ-
 ητοιμάσαντο, ἀνθρώπους ἀσεβεῖς πάντας, ἀγελαίους
 καὶ συγκλητικούς, ὧν ἠγεῖτο Λέων πατρίκιος ἐκεῖ-
 νος, ὁ Κρητικὸς ὀνομαζόμενος, καὶ Θεοδοτάκιος πα-

lioni assidue intentus, a Deo iudicium et auxilium,
 nullam a principibus salutem exspectans, implora-
 bat. Nam illi, ubi hunc tantis oppressum malis et
 ærumnis audiverunt, tantum abest ut dolerent,
 vel afflictum solarentur, ut moleste etiam ferrent,
 eum non cum domesticis suis barbarica vi captum
 interiisse: non magis læti de interemptis, quam
 tristes de salute iusti viventis. Quod mirum videri
 non debet: mens enim omni charitate destituta, odio-
 que penitus imbuta, velut igne subjecto consumpta,
 ejus quem odit, exitium, unicum putat mali sui
 levamentum. Nec multum temporis fluxit, et rur-
 sum conciliabula, rursus principum et pontificum
 adversus sanctum conventicula. Atque Ignatius
 quidem in ædibus Poseos morabatur, insidiosasque
 contra se machinationes observabat. Photius autem
 cum sua factione, et missis ab urbe pontificia
 legatis, sacram Apostolorum ædem occuparat. Ade-
 rant imperatores, aderant et principes cuncti, to-
 taque prope civitas confluxerat. Frequentes ergo
 cum adessent, primum Baanem præpositum cogno-
 miento Angoram, aliosque nonnullos ex vilioribus
 Romanis, apocrisarios ad Ignatium destinant. Qui
 coram Ignatio, Magna, inquit, et sacra synodus
 te citat. Quamprimum ergo ades, causam de obje-
 ctis tibi sive veris, sive falsis criminibus dicturus.
 Hic beatus: Agite, inquit, obsecro, quomodo ve-
 niam? an ut episcopus, an sacerdos, an monachus?
 Illi hærentes: Nunc, inquit, abimus, cras ad te
 certa relaturi. Postridie igitur iidem reversi: Le-
 gati, inquit, veteris Romæ, Rhodoaldus et Za-
 charias, per nos indignos hæc nuntiant tibi, uti sine
 mora ad sanctam et œcumenicam synodum adsis,
 ut tua conscientia tibi dictat. Ergo (Ignatius) ex-
 templo sacrum patriarchæ ornatum indutus, cum
 episcopis et clero, magnaue religiosorum frequen-
 tia, civiumque concursu et comitatu, viam pedes
 ingressus, cum ad ædem sancti Gregorii Theologi,
 ubi crux in media publica via marmoreæ columnæ
 imposita est, venisset, Joannes patricius, Coxes
 nuncupatus, illi occurrit; seque ab imperatore
 missum dicit; ac nisi privata et usitata monachi
 veste prodiret, ei capitis periculum ac supplicium
 imminere. Paret vir sanctus, synodoque sistitur.
 Apponunt duos supra septuaginta perjuros testes,
 quos jam olim impios omnes subornarant, grega-
 rios juxta ac senatorios; quorum dux erat Leo
 patricius cognomento Creticus, et secundum illum
 Theodotacius item patricius, cui et perjurii pretium
 magistri dignitas delata est. His reliquos ex uno-
 quoque gradu sorteque vel deterrimos adjunxerunt.
 Neque hos tantum, sed quos dibaptistas appellitant
 hæreticos. Atque, ut ita dicam, ex omni hominum
 sæce et colluvie turpissimos quosque nequissimos-
 que auro dignitatumque pollicitationibus inductos,
 singillatim produxerunt, qui jurati testarentur,
 Ignatium, qui patriarcha jam fuerat annos prope
 duodecim, non rite et ordine creatum, cathedram
 Ecclesiæ occupasse. Quid vero stolidi horum judi-

ces, in quorum manibus iniquitates sunt, et dextera eorum repleta est muneribus? Quid contra perjurium hoc decreverunt? Tricesimum subito canonem subjiciunt, qui sic habet: Si quis episcopus sæcularibus potestatibus usus, per ipsos Ecclesiam obtineat, deponatur (6). Quod autem sequitur in eodem capite: ut et omnes communicantes cum illo, etc. fraudulentum malitiose tacuerunt. Oportebat enim, siquidem pro sanctione apostolica propugnabant, non partem, sed totum canonem observare: et si accusationem admisissent, ut Ignatium, ita ab illo initiatos, et cum illo communicantes exauctorare: sicque in operibus manuum suarum peccatores manifeste deprehensi essent. Contra jus autem fasque decernentes, hoc pronuntiaverunt tantum, quod pro ipsis ad evertendum Ignatium ab illis sine causa læsum, faciebat. Quod autem sequitur in canone, quo illi ipsi eidem subjiciuntur censuræ, dissimularunt: id quod illis tacentibus opportune patriarcha ipse succlamavit. O improbitatem! O stuporem! Quis enim ignorat Ignatium episcoporum omnium calculis et totius populi applausu legitime canonicè creatum fuisse: ipsum autem Photium potius ab exsecrato Barda, et sæcularibus armatum principibus, contra leges, magisque per tyrannidem, quam ecclesiasticum ritum, thronum invasisse? Sed non cognoverunt, neque intellexerunt, qui in avaritiæ et ambitionis tenebris ambulantes, se iisdem consiliorum laqueis, quos aliis paraverant, comprehendere.

κακουργίας! ὦ τῆς σκαιότητος! Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης συναίνεσει, κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως προκεχειρίσται· αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος μᾶλλον τῷ τε δεινῷ Βάρδα καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος συνεργοῖς, ἀκανονίστως καὶ τυραννικῶς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικῶς τοῦ θρόνου καταδράττεται; Ἄλλ' οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν οἱ τῷ τῆς φιλαργυρίας καὶ δοξομανίας σκότῳ διαπορευόμενοι, ὡς ἐν οἷς διαβουλοῖς*, συλλαμβάνονται.

Post longam ergo verborum altercationem, laborem, et cunctationem, sola impotenti freti potentia, præter jus fasque omne, pontificali cultu pannoso et sordenti primo [pan. et sord. primo, tum pontif. cultu] induunt, rursusque postea a tergo exiunt. Erat autem hypodiaconus quidam Procopius nomine, ab Ecclesia ejectus; quippe quem mente insanum moribusque profanum patriarcha non ita pridem gradu moverat. Hic primus ablato a patriarcha pallio, vesteque reliqua sacra, istud solemne proclamabat: Indignus. Zacharias et Rhodoaldus, nonnullique alii nefarii homines idem vociferantes, impio decreto suffragabantur. Quos tamen omnes brevi cœlestis vindicta consecuta est, cum illos sancti vatis Zachariæ falx illa jure optimo demersuit. Photius autem quo pacto suum adversus in-

πρίκιος μετ' αὐτὸν, ᾧ καὶ τῆς ἐπιτορκίας μισθὸν τῆν ἀξίαν μαγίστρου προετείνατο. Ἐφ' οἷς καὶ τοὺς λοιποὺς ἀφ' ἐκάστου βαθμοῦ καὶ τοῦ καταδεσπτάτου πάντων συλλαξάμενοι, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῶν λεγομένων διβαπτιστῶν, καὶ ἀπὸ παντὸς, ὡς εἰπεῖν, τάγματος τοὺς ἀλαχίτους καὶ μιαινωτάτους τῶν ἀνθρώπων χρυσοῦ τε καὶ ἀξιοματίων ἐξαγορασάμενοι, ἕνα καθ' ἕνα προσήγον, ὁμνύοντας, ὡς Ὁ δωδεκαετῆ μικροῦ δεῖν χρόνον ἀρχιερατεύσας Ἰγνάτιος ἀψηφίστως χειροτονηθεὶς, ἐκράτησε τῆς ἐκκλησίας. Τί οὖν οἱ μάταιοι τῶν τοιούτων κριταὶ, ὧν ἐν χερσὶν αἱ ἀνομίαι, ὧν ἡ δεξιὰ αὐτῶν ἐπλήσθη δώρων; τί οὗτοι πρὸς τὴν ψευδορκίαν ταύτην ἀνθυπήνεγκαν; Τὸν τριακοστὸν εὐθύς ὑπαναγινώσκουσι κανόνα, *Εἰ τις ἐπίσκοπος, λέγοντα, κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένηται, καθαιρεῖσθω.* Τὸ ἐξῆς δὲ τοῦ κεφαλαίου, ὅτι *Καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες, κακούργως οἱ δόλοιοι παρεσιώπησαν.* Ἔδει δὲ πάντως, εἴπερ ἀποστολικὸν νόμον ἠγωνίζοντο τηρεῖν, οὐκ ἐκ μέρους, ἀλλὰ τελειῶς τηρεῖν· καὶ εἰ ἀληθῶς εἶχεν ἡ κατηγορία, ὡσπερ ἐκεῖνον, οὕτω καὶ τοὺς ὑπ' ἐκεῖνου χειροτονηθέντας, καὶ αὐτῷ κοινωνήσαντας, καθαιρεῖν· καὶ οὕτως ἂν ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν οἱ ἁμαρτωλοὶ σαφῶς συνελαμβάνοντο. Ἀδικώτατα δὲ διανοούμενοι, ὅσον μὲν αὐτοῖς πρὸς βλάβην τοῦ παρ' αὐτῶν ἐπηρεαζομένου συνετέλει, τοῦτο ἐξεφώνησαν, τὸ ἐξῆς δὲ, ὡς καὶ αὐτοὺς τῇ αὐτῇ ὑποβάλλον ἐπιτιμία, κατεκρύψαντο· ὃ δὲ καὶ ὁ πατριάρχης αὐτοῖς τότε παρασιώπησασιν εὐστόχως ἐπιφωνεῖ. Ὡ τῆς

ὡς Ἰγνάτιος μὲν ψήφῳ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀρχιερέων, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης συναίνεσει, κανονικῶς καὶ ἐνθέσμως προκεχειρίσται· αὐτὸς δὲ ὁ Φώτιος μᾶλλον τῷ τε δεινῷ Βάρδα καὶ τοῖς κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος συνεργοῖς, ἀκανονίστως καὶ τυραννικῶς μᾶλλον ἢ ἐκκλησιαστικῶς τοῦ θρόνου καταδράττεται; Ἄλλ' οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνῆκαν οἱ τῷ τῆς φιλαργυρίας καὶ δοξομανίας σκότῳ διαπορευόμενοι, ὡς ἐν οἷς διαβουλοῖς*, συλλαμβάνονται.

Μετὰ πολλὴν οὖν τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἄμιλλαν καὶ σπουδὴν καὶ τριβὴν, κατ' οὐδένα δικαιοσύνης νόμον, μόνῃ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ μανικῶς χρώμενοι, ἐνδύουσι τοῦτον ἱμάτια διεβρωγῶτα καὶ ῥυτιῶντα, καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν περιβαλόντες, ἐκ τῶν ὀπισθεν ἀπαμφιάζουσιν. Ἦν δὲ τις ἐκκήρυκτος ὑποδιάκονος, Προκόπιος τοῦνομα, τὸν λόγον ἀλογος, τὸν βίον βέβηλος, ὃν ὁ πατριάρχης πρῶτην διὰ τοῦτο ἐβρίψατο τοῦ βαθμοῦ. Οὗτος πρῶτος ἀναιρούμενος τὸ ὠμοφρόριον καὶ τὴν λοιπὴν ἐσθῆτα, ἐβόα τὸ, Ἀνάξιος. Ζαχαρίας τε καὶ Ῥοδόαλδος, καὶ τινες ἄλλοι μιαινοὶ τὰ ἴσα κραυγάζοντες, τῇ ἀνοσίᾳ ψήφῳ συνεπεψηφίζοντο· οὓς πάντας οὐ μετὰ πολὺ μετήλθεν ἡ δίκη, καὶ τὸ τοῦ Ζαχαρίου τοῦ θείου δρέπανον ἐκδικώτατα κατακτεῖναι συνετέλεσε. Φώτιος μὲν οὖν τὴν ἐνδομυχοῦσαν ἐν αὐτῷ κατὰ τοῦ ἀνεγκλήτου μηνὸς πῶς ἂν ἄλλως τῇ αἰκουμένη πάσῃ κατεστήσατο φανεράν, καὶ πῶς ἂν ἑαυτὸν ὡς πορρωτάτω τοῦ εἰρηνικοῦ καὶ πράου ποιμένος ἀπέφηνεν Ἰησοῦ, ἢ τοιαῦτα διανοηθεὶς, καὶ οὕτως ἀδικώτατα τῷ δικαίῳ ἐπιθέμενος; Ταύτην τὴν κρίσιν οὐκ ἦν ὅστις οὐκ ἐμέμψατο, καὶ τῆς ἀλογιστίας, μᾶλλον δὲ μισανθρωπίας τὸ ὑπερ-

(6) Canon apostol. 29, alias 31.

θάλλον ἀπεστράφη. Οὐδὲ γὰρ οἱ τῷ μέρει μόνον τοῦ ἄρθου λόγου τιθέμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ Φωτίου οἱ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι κατεστέναξαν τῶν γενομένων, καὶ εἰς κακὸν ταῦτα προδήσεσθαι τῷ τῆς ἀδικίας οἰωνίσαντο κριτῇ. Τί δὲ ἐκεῖνος; ἄρ' ἠδέσθη τοὺς ἀνθρώπους, ἢ τὸν δικαιοσύνην ἀγαπῶντα καὶ χρίσιν Θεὸν φοβηθεὶς, ἐξ ἐκείνου κατέπαυσε τὴν ὀργήν; Οὐδαμῶς· ἀεὶ δὲ φθόνον φθόνῳ, καὶ κακίαν ἐπισυνάπτων τῇ κακίᾳ, ἠγωνίζετο σπουδῇ πάσῃ καὶ μηχανῇ οὐ θανατῶσαι μόνον, ἀλλὰ τὸ τούτου χεῖρον, καὶ ὡς θανάτου ἄξιον αὐτὸν ἀνελεῖν. Τότε μὲν οὖν, ὡς ὑπέλαβον, καθαιρήσαντες καὶ ἐκκηρύξαντες, ἀνθρώποις αὐτὸν ὠμοτάτοις καὶ ἀσεβειάτοις τιμωρεῖσθαι πικρῶς παραδιδώκασιν, ἄχρις ἂν οἰκεῖα χεῖρὶ τὴν ἰδίαν καθαίρεσιν ὑποσημήνηται. Ἦσαν δὲ οἱ κολαφίζοντες καὶ ταλαιπωροῦντες αὐτὸν, καὶ πήξεως οὐσης δριμύτας, ἐνὶ χιτωνίσκῳ πιέζοντες, καὶ σταυροῦντες αὐτὸν, καὶ πυρπολοῦντες, καὶ ἐν δυσὶν ἑβδομάσιν ἐμφρούριον συνέχοντες, καὶ ἀσιτία τελεῖα κατατήκοντες· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνύμου τῆς λάρνακος ἐκάθιζον ἀναβιβάζοντες, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν λίθους ἐξαρτῶντες βαρεῖς, καὶ ἐπὶ πλεῖον τῆ τοῦ μαρμάρου τὴν ἔδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες ἐπέτριβον. Οἱ οὖν ταῦτά τε καὶ ἄλλα πλείω ἐνουβρίζοντες εἰς τὸν μακαριώτατον, καὶ λόγους καὶ ἔργους ἐμπαροινοῦντες εἰς αὐτὸν, σπέρμα πονηρὸν, ὡς εἶπεῖν, υἱοὶ ἀνομοί, ὁ Μωροθεόδωρος ἐκεῖνος, καὶ ὁ Γοργονίτης Ἰωάννης, καὶ ὁ Θεοδοῦλου Νικόλαος, ὁ Σκουτελόφης ἦν.

Μετὰ γοῦν τὰς κολάσεις, ἃς οὗτοι προσήγαγον τῷ ὁμολογητῇ τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὰς ἀπειλάς, μετὰ τὰς ἀλύσεις, ἃς κατὰ τῶν τιμῶν ἐπέβαλον ποδῶν, μετὰ τὰ βράβια, μετὰ τὸ σταυρωδῶς ἐπὶ πρόσωπον κατὰ τῶν μαρμάρων ἐφαπλῶσαι, καὶ ὅλην τὴν νύκτα δεδεμένον τιμωρήσεσθαι, μετὰ τὸ ἐπιβιδῆσαι τῇ λάρνακι εἰς τὴν ἑξῆς νύκτα πᾶσαν, εἶθ' οὕτως ἀπολύσαι τῶν δεσμῶν, καὶ κατὰ τοῦ ἐδάφους αὐτὸν ἀκοντίσαι καὶ συντρίψαι, καὶ τῷ αἵματι φοινίξαι τὴν γῆν· μετὰ ταῦτα πάντα μικρὸν τοῦτον ἐμπνέοντα (συνεῖχε γὰρ μάλιστα λελυμένη καὶ ἡ γαστήρ), βία τῆς τοῦ ἁγίου χειρὸς ὁ Μωροθεόδωρος κρατήσας, καὶ χάρτην λαβὼν, ἔπηξεν ὡς δι' αὐτοῦ σταυρὸν, ὃν καὶ ἀναγαγὼν ἐπίδεδωκε Φωτίῳ. Ὁ δὲ τὸν σταυρὸν λαβὼν, ἐξ ἑαυτοῦ ὑπέγραψεν οὕτως· « Ἰγνάτιος ἀνάξιος Κωνσταντινουπόλεως ὁμολογῶ ἀψηφίστως εἰσελθεῖν, καὶ τὰ ἔτη ταῦτα οὐχ ἠγάζον, ἀλλ' ἐτυράνουν. » Ταύτης τῆς ὑπογραφῆς τῷ βασιλεῖ πεμφθείσης, ἀφίεται μὲν ὁ μακάριος ἐκεῖνης τῆς ἐνοχῆς, τὸν μητρικὸν δὲ οἶκον τὰ Ποσέως καταλαβὼν, μικρὸν τέως ἀπὸ τῶν πολλῶν πόνων ἀνέψυχεν ἐκεῖ. Ὁ ἐχθρὸς δὲ οὐκ ἐπαύετο δόλους ἐν καρδίᾳ τεκταινόμενος, καὶ πονηρὰ κατὰ τοῦ αἵματος διαλογιζόμενος. Τοῖνον ὑποβάλλει τοῖς κρατοῦσιν ἐπὶ τὸν τῶν Ἀποστόλων αὐθις αὐτὸν ἀναγαγεῖν ναδν, καὶ βιάζεσθαι, πρῶτον μὲν τὴν οἰκειάν καθαίρεσιν ἀνεγνωκῶτα ἐπὶ τοῦ ἁμβωνος ἀναθεματίζειν ἑαυτὸν· μετὰ ταῦτα δὲ (ὦ τῆς μαιφόνου βουλῆς! ὦ τῆς δεινότητος!) τοὺς τε ὀφθαλμοὺς ἐκκόψαι καὶ τὴν χεῖρα

manitatem non aversaretur. Neque enim illi soli, qui rectam rationem sequebantur, sed ipsius quoque Photii propinqui et familiares ad hanc rerum gestarum infamiam ingemiscebant, augurabanturque, hanc omnem improbitatem in ipsius quondam iniqui iudicis caput et exitium redundaturam. Quid vero ille? an homines est reveritus? an timuit diligentem justitiam et iudicium, Deum? illoque ex tempore iram posuit? Minime vero. Quinimo odium odio, invidiam invidia, scelus scelere cumulans, illum omni ratione vique conabatur non tantum pessumdare, sed, quod est atrocius, veluti noxium ultimoque supplicio dignum e medio tollere. Itaque tunc, ut cœperant, exauctoratum publicoque præconio damnatum, immanissimis scelestissimisque hominibus execrari tradidere, quoad sua manu suæ ipsius abdicationi subscriberet. Ergo illum colaphis plectunt, misereque divexant: et cum frigore prope contabesceret, unica tantum tunicula indutum macerant, urunt, atque discruciant. Cumque binas illam hebdomadas in carcere tenuissent, extrema prope fame conficiebant. Imo et Copronymi sepulcrum seu arcam conscendere cogebant, in eaque collocato, ingentia a pedibus saxa suspendebant, sæpeque marmoris acumine sedem concussam atterebant. Hæc et his plura tormenta, sannas, contumeliasque impium semen, ut sic loquar, et impia progenies viro sanctissimo dictis factisque, et stolidus ille Theodorus, et Gorgonites Joannes, atque Nicolaus Theoduli Scutelopsis, irrogabant.

Ergo post cruciamenta, quibus Christi confessorum afflixerant, post comminationes, post catenas et compedes venerandis pedibus injectas, post alapas, et postquam eum ad formam crucis in faciem in marmore prostratum ac distentum, tota nocte vinctum insuper torsissent, atque tumbæ impostum totam insequentem noctem cruciassent, tandemque solum humi projecissent fodicassentque, ut sanguine etiam terram purpuraret: post hæc, inquam, omnia, cum adhuc modice spiraret (urgebatur enim et alvi solutioris profluvio), tum insanus Theodorus sacra viri manu per vim arrepta, chartaque subjecta, quasi per illum crucem impressit, allatamque Photio porrexit. Qui signo accepto, sua ipse manu subscripsit: « Ignatius indignus Constantinopolitanus confiteor, me non lege et suffragiis creatum ecclesiæ thronum invasisse, neque his annis rite et sancte ecclesiam rexisse, sed tyrannidem exercuisse. » Hoc pseudo-chirographo imperatori misso, vir sanctus e custodia est dimissus, maternisque in ædibus Poseos paululum a tot ærumnis respirabat. Sed enim hostis non desit fraudes animo versare, pessimaque adversus innocentem consilia coquere. Itaque suggerit imperatoribus, ut Ignatius ad ædem apostolorum reductus, primum exauctorationem suam ipse publice pro ambone legat, atque sibi ipsi anathema dicat. Deinde, o crudele consilium, o singularem immanitatem! ambo illi effodere lumina, manumque

præcidere illa furia meditabatur. Tam alium impii odium conceperant, ut divinæ vindictæ rationem ducerent nullam. Aberat omnis Dei metus, et quidem diaboli furor illos agitabat. Pentecostes sancta dies complebatur, cum ecce ibi armatorum manus domicilium in quo degebat, corona præter omnem expectationem repente cingit. Vir sanctus ubi animadvertit se peti, et parricidæ Esau furorem sensit, consilium contra temporum improbitatem opportunum, suaque sapientia et Spiritu sancto ejus rectore dignum capit. Quodnam illud? Vilem a servis et sæcularem sumit vestem, geminasque sportas ab humeris una a pertica suspensas bajuli ritu gestans, deceptis per noctem custodibus, uno comitatus Cypriano discipulo suo, profugit, iter ingressus per embolum ad Sybaiticam, saucio et afflicto pectore, velut alter David, cum profugeret a facie Saul. Enimvero per tenebras eunti divinitus occurrit vir augusta admodum facie decorus, coma barbaque decenter promissa, veste candida, niveoque vectus equo, quasi Blachernas tenderet. Ignotus autem illè vir, cum propter luminis inopiam eum videre clare non posset, nihilo secius, quisquis ille erat, divino Spiritu impulsus pronuntiavit: Deus, inquit, et sanctissima Dei Mater, sacratissime domine, te et comites tuos tueatur. Quam vocem ille cum tanquam oraculum e cælo missum accepisset, et loco itinerarii subsidii, quasi viaticum sibi datum putaret, multo alacrius iter carpebat; et tenui illo ac servili habitu ignotus navigium conscendit, et Principes, Præconesum, aliasque Propontidis insulas, aliam ex alia permutando, per solitudines in montibus et speluncis, cavernisque terræ, ut cum Apostolo loquar, absconditus errabat, egenus, afflictus, angustiat, victumque rogatoris instar a piis Christianis emendicabat. At Pholius amissa, quam spe devorarat, præda omnia cœnochia, urbemque totam ac suburbia vestigabat, sicubi velut igne evanidum reperiret titionem. Cum ergo nihil eorum quæ cupiebat, succederet: procurato edicto regio, Orypham illum cum sex cursoribus ad cuncta loca maritimæ, cunctasque insulas lustrandas amandat, uti quocumque loco deprehensum, veluti perturbatorem eversoremque imperii, de medio tolleret. Itaque venatici illi canes cum sapius et pluribus in locis in Ignatium ipsum incidissent, servili tunicula decepti non agnoverunt. Qui et ipsum alias medios transeuntem quæritantes, velut Assyrii cæcitate percussi, non senserunt. Abierunt ergo, quod est in parœmia, ut frustrati præda hiantes lupi. Ignatius persolutis Salvatori pro tutela votis, per multas tribulationes ad regnum cœlorum contendebat. Atque illi quidem hæc agebant. Quid vero hæc illis molientibus, longanimis, justus, et fortis Deus, qui non irascitur per singulos dies? an diutius extremas has malorum ærumnas potuit dissimulare? Minime vero.

οὐκ ἠδυνήθησαν ἰδεῖν. Καὶ αὐτοὶ μὲν, ὡς λύκοι μάτην κερηνότες, ἀπῆσαν, κατὰ τὴν παροιμίαν. Ὁ δὲ τὰς εὐχαριστηρίους εὐχὰς ἀναπέμπων τῷ Σωτῆρι, διὰ πολλῶν θλίψεων τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ἐξωνεῖτο. Οἱ μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Τί δὲ ὁ μακρόθυμος Κύριος, ὁ δίκαιος, ὁ ἰσχυρὸς, ὁ μὴ τὴν ὀργὴν ἐπάγειν καθ' ἑκάστην ἡμέραν; ἄρ' ἐπὶ πολὺ τὰς ὑπερβολὰς τῶν κακῶν ταύτας ἠνέσχετο καθορᾶν; Οὐδαμῶς.

A μανιωδῶς ἐδυσσοδόμευεν. Οὕτως αὐτῶν εἰς βάθος τὸ μῖσος καθήφατο, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης λόγος παρ' αὐτοῖς οὐδεὶς, καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος ἀπῆν, καὶ ὁ τοῦ διαβόλου ζῆλος ἐσπουδάζετο. Αὕτη συνεπληροῦτο ἡ τῆς ἁγίας Πεντηκοστῆς ἡμέρα, καὶ ἰδοὺ πλῆθος στρατιωτῶν ὀπλοφόρων τὸν οἶκον ἐξαίφνης, ἐν ᾧ κατήγετο, περιεκύκλω. Ἰδὼν οὖν ὁ ἅγιος ἐκεῖνος τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, καὶ τὴν ἀδελφοκτόνον μανίαν αἰσθόμενος Ἡσαῦ, βουλήν βουλευεται, ἀντίρροπον μὲν τῆς τοῦ καιροῦ κακίας, τῆς αὐτοῦ δὲ συνέσεως καὶ τοῦ ὀδηγοῦντος αὐτὸν θεοῦ Πνεύματος ἐπάξιον. Τίς δὲ ἡ βουλή; Ἄλλοιοι μὲν ἑαυτὸν, οἰκτρὰν καὶ λαϊκὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν ἀνειλημμένος στολήν, δύο δὲ σφυρίδας ἐφ' ἑνὸς ξύλου τῶν ἰδίων ἀπαιωρήσας ὤμων, ἀχθοφόρου τινὸς τρόπον ἀπέδρα, τοὺς φύλακας κατὰ μέσας νύκτας λαθῶν. Ἐσπευθεὶς δὲ ἅμα τῷ μαθητῇ Κυπριανῷ, τὴν ἐπὶ τὸ Συβαϊτικὸν διὰ τοῦ ἐμβόλου ποιούμενος πορείαν. Τὴν ψυχὴν δὲ συντριβόμενος, καὶ τοῖς δάκρυσι περιφραϊνόμενος, καὶ σφόδρα κατάπικρος τὴν καρδίαν καὶ κατώδυνος ὢν, ἔτρεχεν ὡσπερ Δαυὶδ ἐκεῖνος ἀπὸ προσώπου διαδρᾶναι Σαοὺλ. Κρεῖττονι δὲ προνοίᾳ συναντᾷ τούτῳ διὰ τῆς νυκτὸς ἰόντι ἀνὴρ τις πάνυ τὴν πρόσωψιν εὐπρεπῆς, τὸν τε πώγωνα καὶ τὴν κόμην εὐσταλῶς καθειμένους τῆς κεφαλῆς· καὶ αὐτὸς στολήν λευκὴν ἐσταλμένος, καὶ ἔπιπυ ἐπιβαίνων λευκῷ, τὴν ὡς ἐπὶ Βλαχέρνας ἐβάδιζεν ὁδόν. Ἄγνως δὲ ὁ ἀνὴρ, ὅτι πυρρὸς οὐδαμοῦ, καὶ τρανῶς ἐκεῖ τοῦτον ἰδεῖν οὐκ ἦν· πλὴν, ὅστις ποτὲ ἦν, Πνεύματι θεῷ κινηθεὶς, ἔφη· Ὁ Θεὸς καὶ ἡ ὑπεραγία, λέγων, Θεοτόκος ἀκίνδυνόν σε, πανίερε δέσποτα, καὶ τοὺς μετὰ σοῦ διαφυλάξαι. Τοῦτο τὸ ῥῆμα, οἴάπερ, ἐφόδιον ἀγαθὸν ἀνωθεν ἦκον ἐπ' αὐτὸν, ὁ μακάριος ὑποδεξάμενος, προθυμότερον ἐβάδιζε· καὶ τῷ δουλικῷ καὶ πενιχρῷ σχήματι πάντας λαθῶν, καὶ εἰς πλοῖον ἐμβὰς, καὶ τὰς Πριγκιπέλους, καὶ Προικονησίους, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Προποντίους νήσους, ἄλλην ἐξ ἄλλης ἀμείβων, καὶ ἐν ἐρημίαις κλανώμενος, βρεσίτε καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς τῆς γῆς, ἀποστολικῶς φάναι, κατακρυπτόμενος ὄπαῖς, ὑστερούμενος, θλιβόμενος, κακουχούμενος, τὰς πρὸς τὸ ζῆν ἀφορμὰς ἐπαίτου τρόπον διὰ τῶν φιλοχρίστων ἠρανίζετο. Φώτειος δὲ τῆς θήρας διαμαρτῶν, πάντα μὲν μοναστήρια, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν, καὶ τὰ περὶ αὐτὴν ἀνηρευνάτο, εἰ που ἄρα καταλάβοι τὸν ὡσπερ δαλὸν ἐξηπτασμένον [ἴσ. ἐξηφανισμένον] ἐκ προσώπου πυρρὸς. Μηδὲν οὖν ἀνύειν δυνάμενος ὢν ἐβούλετο, παρασκευάζει προστάγματι βασιλικῷ, τὸν χαλεπὸν ἐκεῖνον Ὀρύφαν σὺν ἑξ ὁρομεῦσαι πάσας τὰς νήσους καὶ τὴν παράλιον ἀνηρευνάσθαι, καὶ εἰ που συμβαίη ληφθῆναι τὸν Ἰγνάτιον, εὐθὺς ἀναιρεῖσθαι τοῦτον, ὡς ὄλην ἀνατρέποντα τὴν βασιλείαν. Πολλάκις οὖν καὶ κατὰ πλείους τόπους αὐτῷ περιπίπτοντες οἱ θηραταί, διὰ δουλικὴν οὐκ ἐπέγνωσαν στολήν. Καὶ ἄλλοτε πάλιν διὰ μέσου αὐτὸν παρερχόμενον, ἀορασίᾳ ληφθέντες, ὡς οἱ περὶ τὸν Ἐλισσαῖον Ἀσσύριοι, τοῦτον κερηνότες, ἀπῆσαν, κατὰ τὴν παροιμίαν. Ὁ δὲ πολλῶν θλίψεων τὴν τοῦ Θεοῦ βασιλείαν ἐξωνεῖτο.

Αὐγουστος ἐνίστατο μῆν, καὶ σεισμοῖς ἐξαισίαις ἡ βασιλεύουσα κατεδονεῖτο· καὶ πᾶς οἶκος ἐκλονεῖτο, καὶ πᾶσα καρδία τῷ φόβῳ κατσειετο· καὶ πᾶς ἄνθρωπος τῷ τοῦ θανάτου δέει συνεχόμενος ἐβόη, μίαν αἰτίαν εἶναι τοῦ σεισμοῦ, μίαν τὴν εἰς τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἀδικίαν καὶ παρανομίαν. Ἐν ἡμέραις δὲ τεσσαράκοντα μηχανόμενος ὁ σεισμὸς ἐπὶ τοσοῦτον αὐτῶν τὴν ὠμότητα καὶ ἰταμότητα κατέκαμψεν, ὡς καὶ τοὺς κρατοῦντας αὐτοὺς ὄρκον προθεῖναι δημοσίᾳ, μὴτ' αὐτὸν ἐκείνον τὸν ἱερὸν φυγάδα, μὴτε παρ' ᾧ κρύπτεται φανερούμενον, υπεύθυνον καθεστάναι λοιπὸν, ἀθωούμενον δὲ εἰς τὴν οικίαν ἀνενοχλήτως ἀποκαθίστασθαι μονήν. Τοίνυν οὕτως ἀκούσας ὁ ἀθλητῆς, καταδηλοῖ ἑαυτὸν αὐτίχα τῷ πατρικίῳ Πετρῶνᾳ· ὃς τοῦ αὐτοκράτορος θεῖος πρὸς μητρὸς ὢν, καὶ τοῦ βασιλέως ἄρας ἐγκόλπιον, εἰς ἐνέχυρον φέρων δίδωσι τῷ πατριάρχῃ. Ὁ δὲ τοῦτο τοῦ τραχήλου ἀπαιωρήσας, καὶ πρὸς τὸν Βάρδαν ἀναχθεῖς, ἔστη. Πρὸς ὃν ἐκεῖνος, Ἴνα τί, φησὶ, τρόπον δραπέτου μιμησάμενος, ἄλλην ἐξ ἄλλης χώραν ἀμαίβων περινοστεῖς; Ὁ δὲ, Χριστὸς, ἔφη, ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἐνετείλατο· Ἐὰν διώκουσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Ἦττηθεῖς οὖν τῆς τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῆς ἐκείνου, ἀνεύθυνον τοῦτον· καὶ ἀνετον εἰς τὴν αὐτοῦ καταστῆναι κελεύει μονήν. Εὐθύς οὖν καὶ ὁ σεισμὸς ἔστη. Καὶ Βούλγαροι δὲ τότε προνοίαις Θεοῦ, βιαίῳ κατατακέντες λιμῷ, ἅμα δὲ καὶ τοῖς δώροις τοῦ αὐτοκράτορος θελχθέντες, τὰ ὄπλα καταθέμενοι, τῷ ἀγίῳ προσήεσαν βαπτίσματι.

Τότε καὶ οἱ προλεχθέντες τοποτηρηταὶ Ῥώμης φιλοφρόνως ὑπὸ Φωτίου δωροδοκηθέντες, τὴν Ῥώμην παλινοστήσαντες κατέλαβον. Οὗς ὁ πάπας ἀνακρίνας Νικόλαος, καὶ τὰ κατὰ τὸν πατριάρχην Ἰγνάτιον ἠκριθῶκώς, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ὑποδίκους αὐτοὺς πεφωρακῶς, ὡς ἐπισυστάσειω ληστρικῆς, ἀλλ' οὐ κανονικῆς συνόδου κατάρξαντας, διηνεκεῖ καθαιρέσει καὶ ἀναθεματισμῷ καθυποβάλλει· καὶ οὐ μόνους αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Φώτιον, ὡς ἐπιδήτορα καὶ μοιχόν, ἀποκηρύττει, καὶ ὑπὸ συνόδῳ κανονικῇ καὶ φήφῳ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν Ἐκκλησίας ἀναθεματίζει καὶ καθαιρεῖ· οὐδὲν αὐτὸν διαφέρειν Μαξίμου τοῦ Κυνικοῦ, τοῦ τῷ Θεολόγῳ Γρηγορίῳ ἐπιφυνέντος, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν συγχέαντος, ἀποφηνάμενος. Ὅθεν αὐτὸν τε, ὡς τῶν

σκανδάλων αἰτίον, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονημένους, ὡς ἠμόφρονας τούτῳ δηλονότι καθεστῶτας, ἀποστολικῇ κρίσει τῇ αὐτῇ ὑποβάλλει καταδίκη. Οὐ τοῦτο δὲ ποιεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας Φωτίῳ, αὐτὸν τε τὸν βασιλέα καὶ τὴν ὑπ' αὐτὸν πολιτείαν πᾶσαν δι' ἐπιστολῶν ἀφορίζει. Ταῦτα δὲ Ἀνατολῆς πατριάρχεις τὴν ἐνθεσμον κρίσιν ταύτην

Augustus instabat mensis, et tremoribus horribilibus Constantinopolis quatiebatur: ædes nutabant omnes, omniaque mortalium pectora metu palpitabant, nemo non mortis horrore occupatus clamitabat, unicum plane hujus prodigii seu motus causam esse injuriam et sacrilegium in patriarcham Ignatiam commissum. Urbe autem totos quadraginta dies continuo tremente, usque adeo ferocia et immanitas illorum mitigata est, ut ipsi principes publice jurejurando contestarentur, neque fugam sacro illi exsuli, nec hospiti exsulis apud quem delitasset, fraudi futuram; sed absolutum crimine, innocentemque pronuntiatum, sine cujusquam molestia in suo cœnobio secure permansurum. Quod cum Christi athleta accepisset, Petronæ se patricio, materno Imperatoris avunculo, aperit: qui pretiosum gestamen, quod ad sinum imperatoris pendebat, pro pignore allatum tradit patriarchæ, quo ille de collo suspenso ad Bardam accedit; qui ad patriarcham: Quid, inquit, fugitivi more ex loco in locum profugus oberras? cui Ignatius: Christus, inquit, rex noster ac Pater præcepit: Si persequentur vos in una civitate, fugite in aliam⁵. Victus innocentia et virtute viri Bardas, innoxium liberumque in monasterium remitti suum jubet. Statimque moveri terra desiit, et Bulgari providentia Dei, fame urgente, muneribusque ab imperatore deliniti, armis positis, ecclestis baptismatis unda sunt lustrati.

Legati quoque pontificii a Photio donis blande corrupti Romam redierunt. Quos Nicolaus pontifex de patriarcha Ignatio interrogatos, et severe inquisitos, cum suis illos verbis captos convicisset, illos sicutæ potius factionis, quam legitimæ synodi præsidēs egisse, perpetua exauctoratione damnatos anathemate percussit. Nec legatos tantum, sed ipsum quoque Photium tyrannum et adulterum pronuntiat, et legitimæ synodi sententia totius Ecclesiæ suæ anathemate ferit deponitque, ipsumque a Maximo Cynico, qui Gregorio Theologo insultans, Ecclesiā turbis omnibus permiscuit, nihil differre declarat. Quare illum, ut scandalorum auctorem, et ab illo consecratos, apostolica auctoritate, veluti conjuratos, eidem sententiæ subjicit. Nec his contentus, asseclas illius, ipsumque imperatorem cum senatu ejus omni per litteras a cœtu fidelium excludit. Quæ Nicolaus cum divino zelo inflammatus egisset, æquissimam judicii sui sententiam ad Orientis patriarchas transmisit.

ζήλῳ θεῷ ὁ Νικόλαος καταπραξάμενος, καὶ τοῖς τῆς διεπέμφατο.

Per idem fere tempus ingens in ædibus Sophiæ incendium exstitit, nec quantum vicinis calamitatem, quantumque exitium attulerit, dicendo explicari potest. Quæ tamen res eos qui perverse agere decreverant, ad meliorem mentem non reduxit;

⁵ Matth. x, 23.

sed ex apostolico oraculo, in pejus proficiebant, *errantes, et in errorem mittentes* ^a.

Bardas enim imperium affectans, primum eunuchus, mox Caesar renuntiatus, imperatoris, sororis filii, stultitia abutebatur, seipsumque omnis intemperantiae effusaeque libidinis mancipium prodebat. Michael vero animo juvenilibus desideriis corrupto, rem divinam pro fabula seu ludibrio ducebat, ludibrium ipse factus omnis foeditatis et peccati, ipsiusque peccati patris. Etenim homunciones quosdam impurissimos et profanissimos, et scurras, divini quidem Spiritus caelestisque gratiae omnino expertes, pessimisque daemonis artibus instructissimos, sacrilege impudenterque sacerdotes et antistites ad Ecclesiae profanam imitationem dementissimus consecravit, illisque Theophilum quemdam protospatharium, scurram et minus, interque profanos profanissimum, patriarcham praefecit, risum sibi et cachinnum improbum detestandum et deridendum quaeritans. Per quae oblationi sanctae fiebat injuria, nomen vero Dei contumeliis affectum inter gentes blasphemabatur.

Sed Michael tantopere infamia hac gloriabatur, uti nec publice quidem haec erubesceret jactare: *Mihi Theophilus, Caesari Photius, Christianis Ignatius est patriarcha. In hoc amentiane dicam, an impietatis potius, tandem chaos est devolutus? Ita sacrilegus ille scurra, ut dixi, Theophilus, exserta sua petulantia aulæ lambens regias, nefandis sceleribus, lascivia et facetiis, turpissima imitatione per contemptum rerum divinarum, mysteria et sacramenta traducebat et illudebat; quod ne gentes quidem quamvis impiae ausæ sunt aliquando. Quæ Photius cum coram se geri cerneret, rem indignissimam nec reprehendit, nec restitit impietati, neque, quod res divina ludibrio haberetur, verbum ullum contra seu grave seu leve edidit. Quod mirum videri non debet: erat enim mercenarius opilio, non germanus pastor: quocirca illi de pereunte grege cura nulla. Ad hæc duo tantum toto pectore intentus: alterum ut iis qui rerum potiri videbantur, blandiendo, modisque omnibus gratificando et obsequendo, patriarchatum sibi firmaret: alterum, ut Ignatium, si qua ratione fieri posset, etiam vita exueret. Atque hæc ita se habere, non esse autem verba inania, facta ipsa clamant. Ecquis enim technis illius auditis, atrocem animum non illico perspexit? Nam die quapiam advena quidam prius ignotus omnibus, monachi habitu indutus, Eustratius nomine, recta ad patriarchium properabat, ingressusque binas litteras fietas palam promptas porrigebat; quas quidem sapientissimus iste Photius per dolum excogitavit, ut postmodum manifeste patuit: alteras Ignatii nomine ad Nicolaum pontificem datas, quibus statum*

στολικήν παρβήρησιν, Ἐπὶ τὸ χεῖρον προέκοπτον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

Βάρδας μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτὸν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἀρχὴν ὑποποιούμενος, πρῶτον μὲν κουροπαλάτης, μετὰ μικρὸν δὲ Καῖσαρ ἀναγορευθεὶς, τῆς τοῦ ἀνεψιοῦ εὐθυσίας κατετρέψα, αὐτὸς ἀκρασίας τε πάσης καὶ πάσης ἡδονῆς ἀτελοῦς ἀνδράποδον ἀποδεικνύμενος· ὁ Μιχαὴλ δὲ νεωτερικαῖς ἐπιθυμίαις ὅλος κατεφθαρμένος τὸν νοῦν, παίγνιον ἔθετο τὰ θεῖα, παίγνιον αὐτὸς ἀκρασίας τε πάσης καὶ ἀμαρτίας, καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας γεγενημένου πατρός· καὶ δὴ μιαιωντάτους τινὰς ἀνθρωπίσκους, καὶ βεβηλοτάτους, καὶ εὐτραπέλους ἐκλεξάμενος, ἀμοίρους μὲν ἀγίου παντάσῃ Πνεύματος, τοῦ ἐναντίου δὲ πνεύματος τῆς ἐνεργείας πεπλησμένους, ἀνευλαβῶς τε καὶ ἀπηρυθριακότως ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐναγῆ μίμησιν ὁ ἀνούστατος ἐχειροτόνει· καὶ ἐν αὐτοῖς Θεόφιλον τινα πρωτοσπαθᾶριον, ἀνδρα γελωτοποιὸν καὶ μίμον, καὶ πάντων ἐναγῶν ἐναγέστατον, πατριάρχην ἐπ' ἐκείνοις προχειριζόμενος ὀνόμαζεν, γέλωτα ἑαυτῷ καὶ καγχασμὸν ἀσελγῆ ὁ κατάπτυστος κατασκευαζόμενος καὶ καταγέλαστος· δι' ὧν ὑβρίζετο μὲν ἡ ἀγία προσφορά, ὑβρίζετο δὲ καὶ ἐβλασφημεῖτο τοῖς ἔθνεσι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τῇ ἀλογιστίᾳ ἐνετρέψα ταύτη καὶ ἐνεκαλλωπίζετο, ὥστε μηδὲ τοῦτο παρβήρησιν λέγειν αἰσχύνεσθαι, ὅτι Ἐμοὶ μὲν πατριάρχης ὁ Θεόφιλος, ὁ Φώτιος δὲ τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς Χριστιανοῖς ὁ Ἰγνάτιος καθέστηκεν· εἰς τηλικούτον αὐτὸν ἀφροσύνης μᾶλλον ἢ ἀσεβείας κατενεχθῆναι βόθρον. Ὁ μὲν εὖν εἰρημένος βωμολόχος ἐκεῖνος Θεόφιλος οὕτω παρβήρησιν ταῖς βασιλείαις κοιμάζων αὐλαῖς, ἀρβητοποιαῖς τε πάσαις, καὶ ἀσελγείαις, καὶ εὐτραπέλαις, δι' ἀλαχίστης μιμήσεως τῶν ἱερῶν μυστηρίων κατωρχεῖτο [καὶ] κατέπαιζε· πράγμα μηδὲ τοῖς ἀσεβεστάτοις τῶν Ἑλλήνων πώποτε τολμηθέν. Ὁ Φώτιος δὲ τούτων τολμωμένων, καὶ κατ' ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ πραττομένων, οὐκ ἠλεγξε τὸ τοῦ ἐπιτηδεύματος ἀτόπον, οὐκ ἀντέστη τῇ παρανομίᾳ, οὐ μικρὰν, οὐ μεγάλην ὑπὲρ τῶν ὑβριζομένων θεῶν ὀργῶν ἀφῆκε φωνήν. Καὶ οὐ θαυμαστόν· ἦν γὰρ μισθωτὸς, καὶ οὐ ποιμὴν· διὸ οὐδεμίᾳ τούτῳ περὶ τῶν ἀπολλυμένων προβάτων ἐγένετο φροντίς. Πρὸς δύο δὲ μόνον ὄλω· αὐτῷ συνετέτατο τῆς ψυχῆς ὁ σκοπός· ἐν μὲν, ὅπως τὰ πάντα χαριζόμενος τοῖς κριτεῖν δοκοῦσι, τὸ τῆς πατριαρχίας κράτος μόνιμον ἑαυτῷ διατηρῆ· δεύτερον δὲ, ὅπως καὶ αὐτῆς ἀποστερηθῆαι τὸν Ἰγνάτιον, εἰ δυνατόν, τῆς ζωῆς. Καὶ ὅτι ἀληθῆ ταῦτα, καὶ οὐ λόγοι κενοί, αὐτὰ βεβαῖα τὰ πράγματα. Τίς γὰρ ἀκούσας ἐκεῖνο τὸ σκευώρημα, οὐ τὴν φονικὴν πιρρυθὺ τοῦ ἀνδρὸς ἐπέγνω προαίρεσιν; Καὶ γὰρ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ξένος τις ἀνθρώπος ἀχρὶς ἐκεῖνου πρὸς πάντων ἀγνοούμενος, σχῆμα δὲ μοναχοῦ περιχρῆμενος, Εὐστράτιος δὲ καλούμενος, τὸν πατριαρχικὸν ἐξαπίνης οἶκον ἐπιβὰς, καὶ εἰσελθὼν, δύο πλάσματογραφίαις ἐνώπιον πάντων ἀποκαλύψας ἐπέδιδου (ὡς αὐτὸς ἂ

^a II Tim. iii, 13.

σοφώτατος Φώτιος, ὡς σαφές ὕστερον ἐγένετο, δο-
 λειούμενος κατεσκευάστο)· μίαν μὲν ἐκ προσώπου
 τοῦ Ἰγνατίου πρὸς Νικόλαον τὸν πάπαν ἐπιστολήν,
 τὴν περὶ αὐτὸν γενομένην καινοτομίαν καὶ ἀδικίαν
 τοῦ βασιλέως σαφῶς διαγορεύουσαν· ἦν, ὡς ἔλεγε,
 τοῦ πάπα μηδὲ προσβλέψαι καταδεξαμένου, ἐκεῖθεν
 αὐτὸν αὐθις ἀνενεγκεῖν· μίαν δὲ πρὸς τὸν Φώτιον
 αὐτὸν τοῦτον, ὡς ἀπὸ τοῦ Νικολάου αὐτοῦ διεκομι-
 ζετο, δύναμιν ἔχουσαν ἀπολογίας ὑπὲρ τοῦ μεταξὺ
 αὐτῶν πρώην παρακολουθήσαντος παροξυσμοῦ, ἀγά-
 πης δὲ τοῦ λοιποῦ καὶ κοινωνίας εἶθεν ἀβρήκτου
 κυρωτικῆν. Ταῦτα ὁ παραχοποιὸς ἐκεῖνος δεξάμενος
 ἀνὴρ, εὐθύς τῷ τε βασιλεῖ καὶ τῷ Καίσαρι κατὰ
 τοῦ ἀναιτίου ἐμφανίζει, καὶ παροξύνει κατ' αὐτοῦ,
 Πονηρεύεται, λέγων, κατὰ τῆς ὑμετέρας βασιλείας
 Ἰγνάτιος, καὶ διαβάλλει πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ κατ-
 ηγορεῖ, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἐξουσίας κράτος συκο-
 φαντεῖ· καὶ εἰ πρὸς δίκαιον εἶχεν, οὐδ' ἂν ζῆν συν-
 εχωρεῖτο, τοιαῦτα κατὰ τῆς ὑμῶν διανοοῦμενος γα-
 ληνότητος· καὶ ἡ τῆς κακουργίας, φησὶν, ἀπόδειξις,
 ἰδοὺ καὶ αὐτὰ μαρτυροῦσι τὰ γράμματα, ἅπερ ἡμᾶς
 μὲν ἐδλαψεν οὐδὲν, ὠφέλησε δὲ μᾶλλον, πληροφορη-
 θέντος τοῦ πάπα τάλθηθι, καὶ ἀγάπην κεκυρωκότος
 εἰς ἡμᾶς. Οὐχ ἠγοῦμαι δὲ δίκαιον εἶναι τὴν ὑμῶν
 βασιλείαν οὕτως ἐξουδενεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. Ταῦτα
 μὲν ὁ συκοφάντης· φύλακες δὲ παρ' αὐτὰ, καὶ φρουρὰ
 περὶ τὸν ἀναιτίως κατηγορούμενον ἀσφαλῆς, ἐρευνά-
 τε πολλὴ σφόδρα καὶ ἐξέτασις εἰς ταῦτα τοῦτον γέ-
 γονε τὸν τρόπον. Παρήγετο τοίνυν εἰς μέσον ὁ γραμ-
 ματοφόρος ἐκεῖνος, καὶ ἀπητεῖτο δεῖξαι, πρὸς τίνος
 εἰλήφει τὴν πρὸς τὸν πάπαν ἐπιστολήν. Ὁ δὲ πρότερον
 εἰρηκῶς, ὡς Κυπριανὸς ἐκεῖνος ὁ τοῦ Ἰγνατίου τὰ
 τε γράμματα ταῦτα καὶ ἐφόδια ἐχειροδότησεν ἱκανά,
 οὗτος ἐπὶ μῆνα σχεδὸν ὅλον ἀπαιτούμενος τοῦτον
 ἐπιδείξαι, ἠλέγχετο μήτ' αὐτὸν εἰδῶς τὸν Κυπριανόν,
 μήτε τιν' ἄλλον τῶν ἀνθρώπων Ἰγνατίου. Οὕτω δὲ
 τῆς σκευωρίας φωραθείσης, μάστιξιν ὑπὸ τοῦ Καί-
 σαρος πικροτάταις ἐκεῖνος κατηκίσθη. Ὅν καὶ πολλὰ
 εἰς παραμυθίαν δὲ μετὰ ταῦτα διωγμητῶν τοῦτον
 αὐτῷ. Ταύτης καταφανοῦς γενομένης τῆς κακοτροπίας,
 οὐκ ἦν ὅστις οὐ προσώχθισε τῷ κατασκευαστῇ
 τῶν κακῶν.

Μετὰ ταῦτα τῆς Χριστοῦ μὲν Ἀναλήψεως ἐτελείτο
 μνημόσυνον, πρὸς ἑσπέραν δὲ σεισμὸς γίνεται τῶν
 πώποτε γενομένων ὁ φρικωδέστατος. Δι' ὅλης δὲ τῆς
 ἐπιούσης ἐπεκράτει νυκτός· βοή δὲ τις καὶ ἄσημος
 θροῦς ἐκ τε γῆς, ἐκ τε θαλάσσης σφοδρῶς ἀναδιδό-
 μενος, πάντων ἀνθρώπων ταῖς καρδίαις παράλυσιν
 ἐμποίει καὶ θραυσμόν. Τότε δὴ καὶ ἡ στήλη Του-
 στίνου ἐκ τῶν γονάτων κοπεῖσα κατεβράγη· τότε καὶ
 Βασίλειος ἐκεῖνος ὁ πρότερον μὲν Κρήτης ἐπίσκο-
 πος γενόμενος, διὰ δὲ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐφοδὸν εἰς
 Θεσσαλονικίην μετατεθείς (εἰς αἰσχύνην καὶ ταῦτο
 τοῦ τῆς βασιλίδος προκαλεζομένου), τολμήσας
 αὐτὸς πρόσεισι τῷ Μιχαήλ, παραινετικῶς ἅμα καὶ
 διδασκαλικῶς ἀποσχέσθαι τῆς τῶν ἱερατικῶν ἔργων
 αἰσχρᾶς καὶ ἀνοσίου μιμήσεως παρακαλῶν· ἐντεῦθεν
 γὰρ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἀνακαλεσθαι δισχυρίζετο.
 Ὁ δὲ τοῖς ἐλέγχοις ὑπερβαλλόντως πληγείς, βαπί-
 σμασι μὲν ἰσχυραῖς τοῦ τιμίου γέροντος τοῦ ὁδόν-

A patriarchatus sui immutatum, et injurias impera-
 toris exponere; quas aiebat pontificem ne aspi-
 cere quidem voluisse, ac proinde a se reportatas :
 alteras quasi a Nicolao ad ipsum Photium missas,
 quibus purgabat priorem inter Photium et pontifi-
 cem dissensionem, et charitatem amicitiamque in
 omne reliquum tempus stabiliebat. Has ille turba-
 rum artifex arreptas e vestigio imperatori et Cæ-
 sari tradit, contraque innocentem egregie mentien-
 do principes accendit : Vestram, inquit, majesta-
 tem Ignatius ad exterarum etiam gentes traducit, ve-
 strique imperii potentiam improbissimus calum-
 niator in crimen vocat. Qui tametsi justam haberet
 causam, tamen vita illi jure adimeretur, dum hæc
 in vestram serenitatem machinatur : sed cum, in-
 quit, testes perfidiæ litteras, et fidem dietis faciant,
 quæ nobis nihil obfuere, sed profuere : cum papa
 rei veritatem sit edoctus, et inter nos amicitiam ac
 benevolentiam etiam confirmet. Sed indignum
 judicavi vestram majestatem per illum aieo con-
 culcari. Hæc sycophanta Photius. Accersitur sa-
 tellitium; Ignatius per calumniam circumventus
 arcta custodia servatur, inquiritur acriter, et quæ-
 stiones, an ita se res habeat, exercentur. Addu-
 ctus quoque in medium Tabellarius ille jubetur
 indicare, a quo litteras ad Nicolaum pontificem
 acceperit. Tabellarius a Cypriano illo Ignatii disci-
 pulo prius se litteras et viaticum accepisse respon-
 det. Sed cum nec Cyprianum, etiam toto mense ad
 investigandum dato, ostendere posset, nec quem-
 quam ex Ignatii comitatu nosse videretur, fraude
 deprehensa, loris a Cæsare acerrime est multatus :
 pro quo liberando tametsi omnia faceret Photius,
 nihil tamen perinde profecit. Tandem ut solaretur
 hominem, lictorum præfectum creavit. Hæc Photii
 perfidia detecta, nemo fuit, qui improbas has artes
 non indignissime ferret.

Φώτιος λυτρώσασθαι διεσπουδακῶς, οὐκ ἔδυνήθη·
 ἀρχοντα καθίστησι, πλήθος βασιδούχων ὑποτάξας

Agébatur non multo post sacer ascensionis Christi
 dies anniversarius, cum sub vesperam terra tanto
 motu, quanto nunquam ante, cœpit contremiscere·
 neque tota insequenti nocte constitit. Et obscurus
 quidam fragor ac mugitus e terra marique ingens
 editus hominum pectora ita metu fregit, ut pene
 dissolverentur. Justinii quoque statua a genibus
 convulsa concidit. Tum Basilius Cretensis antea
 episcopus, Agarenis autem Cretam invadentibus,
 Thessalonicam translatus (non sine Photii tum ca-
 thedram Constantinopolitanam occupantis infamia),
 ausus ipse Michaellem adit, eumque partim admo-
 nentis auctoritate, partim docentis, a tam impia et
 sacrilega rerum sacrarum inimica imitatione et
 irrisione dehortatur : inde enim Numinis iram ac-
 cendi affirmabat. Qua reprehensione Michael gravis-
 sime offensus, colaphis atrocissimis venerando seni
 dentes stirpitus elisit, tergumque flagris ita laniavit,

ut nihil propius factum sit, quam ut inter tormenta animam ederet. De quo nihil sollicitus erat mercenarius opilio, quin ipse paulatim sacrilegiis illis pariter oblectabatur, et una cum impuris histrionibus pueroque consuescebat et comessabatur, neque ab eorum consuetudine et ludibrio procul aderat. Verum ejus cura omnis ad Ignatium opprimendum vertebatur: avebat enim aliquid adversus illum audire, et pruriebant illi aures. Ubi etiam casu in calumniatorem illius incidebat, qui vel tenuem de illo obviamve calumniam spargeret, hunc vero mox in album amicorum suorum referebat, magnaque cum voluptate obtrectantem audiebat. Nihil quippe ita capit animos invidia odioque occupatos, quam sinistra de eo quem oderint, narratio. Itaque per familiares et subjectos Ignatii, quotquot ex iis donis et honoribus poterat eblandiri, sibique obnoxios reddere, semper investigabat, contraque justis animam causam quærebat. Ex quibus Ignatius, ille hujus sancti Ignatii discipulus, erat, qui, ut Demas olim, sæculum diligens ad Photii castra transiit; et aliquandiu præfectus cœnobiorum Propontidis, tum ab illo archiepiscopus Hierapolis creatus est. Qui ut beneficium compensaret: Mirari subit, inquit, domine, quonam pacto tantum Ignatii delictum facinusque vel ignores, vel omnino negligas. Nam in media insulæ platea ædes sacra quadraginta martyribus est excitata; junctum vero est illi Dei Matris oratorium, cujus aram Rhussi nuper, cum insulam depopularentur, everterunt, quam instauravit Ignatius et reposuit. Quid hic Photius? an culpam aut parvam aut nullam ratus subticuit? an leve turbarum incendium hanc ob causam excitavit? Nequaquam vero; sed rem apud imperatorem, velut immane et inexpiabile facinus, exaggerabat: atque consilio cum factione sua communicato, Amphilochium Cyzici, et Theodorum Patrarum, archiepiscopos, quin et Pantaleonem senatorem cognomento Bothrum in insulam ablegat, qui sacrilegis manibus sanctam illam arulam disturbent. Mandarat insuper Photius, ut ara ad litus maris deportata (6), quadragies unda tingeretur, atque ita demum reducta reponeretur. Quid te, mi homo, non demiremur (nam summa me perversitatis tuæ indignitas, quamvis invitum et alienum, cogit te conviciis proscindere)? imo vero quid primum, quid postremum subsannemus? anime tue stuporem, an mentis perversæ pravitatem? invidentiæ magnitudinem, an studium ambitiosæ improbitatis? Hæccine te docet diuturna litterarum meditatio et vigilatæ noctes, codicumque prope innumerabilium copia? legentium item et disputantium vicissitudo, proque eruditionis laude assidua concertatio? Istosne tibi fructus ex litteris capiendos veideris novaque legis tabulæ, sapientum profanorum dicta, sanctorumque Patrum decreta proponunt, uti persequaris hominem inopem et mendicum, et spiritu et corde compunctum quæras ad maclan-

τας ἐξερόζωσεν, οὕτω δὲ καὶ τὸν νῦν κατηχίστατο, ὡς ὀλίγου δεῖν αὐτὸν ταῖς βασάνοις ἐναποθανεῖν· τούτων δὲ οὐδὲν ἔμελε τῷ μισθωτῷ. Ἡρέμα γὰρ καὶ αὐτὸς συνήδετο τοῖς τελουμένοις, καὶ ἅμα τοῖς μιαινοῖς μίμοις ἐκείνοις συνεχέστερον τῷ μειρακλίῳ συνερχόμενος καὶ συμποσιαζόμενος, οὐδὲ τῆς διατριβῆς ἐκείνων καὶ καταφρονήσεως μακρὰν ἦν· μέριμνα δὲ αὐτῷ καὶ πολλὴ σφόδρα περὶ τοῦ Ἰγνατίου ἐνέκειτο φροντίς, καὶ ἐγλίχεται κατ' αὐτοῦ ἀκούειν, καὶ ἐκνήθετο τὴν ἀκοήν· καὶ εἰ τινα διαλοιδορούμενον εἰκῆ εἴωρα, ἢ τινα ψιλὴν κατ' ἐκείνου καὶ ματαίαν κατηγορίαν ἐνιστάμενον, φίλον τοῦτον ἐτίθετο πιστόν, καὶ ἤκουεν ἡδονῇ πολλῇ· καὶ γὰρ οὐδὲν οὕτως ἡδύνη ψυχὴν ἐχθρὰ κακῇ καὶ μίσει προκατειλημμένην, ὡς ἡ κατὰ τοῦ μισουμένου λαλιά. Ἄει οὖν ἐκ τῶν τοῦ πατριάρχου συνήθων καὶ ὑπηκόων, ὅσους ἡδύνατο, δώροις καὶ ἀξιώμασι κλέπτων καὶ ὑποποιούμενος, δι' αὐτῶν ἐξίχνιαζε, καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ δικαίου ἐθήρευε ψυχὴν. Τούτων εἰς καὶ Ἰγνάτιος ἦν ἐκεῖνος ὁ τοῦ ἀγίου μαθητῆς, ὃς κατὰ Δημᾶν ἐκεῖνον τὸν πάλαι, τὸν νῦν ἡγαπητικῶς αἰῶνα, Φωτίῳ προσφύγει· καὶ ἄρχων μὲν τέως τῶν μοναστηρίων τῶν κατὰ τὴν Προποντίδα, ἔπειτα καὶ μητροπολίτης ὑπ' αὐτοῦ τῆς Ἰεραπόλεως καθίσταται. Οὗτος τῆς τιμῆς αὐτὸν ἀμειδόμενος, Ὡ δέσποτα, ἔφη, θαυμάζω, πῶς τηλικούτῳ σε τοῦ Ἰγνατίου διέλαθεν ἀτόπημα, καὶ ἀδιόρθωτον παρημελήθη· μέσον γὰρ πλατείας τῆς νήσου ναδὲ τοῖς τεσσαράκοντα μάρτυσι ἐνίδρυται, αὐτοῦ δὲ ἐχόμενα τῆς Θεομήτορος εὐκτήριον. Τούτου τὴν τράπεζαν πρώην οἱ ῥῶς τὴν νῆσον πορθοῦντες κατέβαλον εἰς γῆν, ὃ Ἰγνάτιος δὲ ταύτην αὐθις ἀνεθρόνισε. Τί οὖν ἐκεῖνος; ἄρα μικρὸν τοῦτο, ἢ οὐδὲν ἀτοπον ἡγησάμενος παρσιώπησεν, ἢ μικρὰν ὑπὲρ τούτου ταραχὴν ἀνῆψεν; Οὐ μνοῦν· ἀλλὰ καὶ τοῖς κρατοῦσιν ὡς μέγα τι καὶ δεινὸν οἶον ἀνέθετο. Καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ κοινωτάμενος, Ἀμφιλόχιόν τε Κυζίκου, καὶ Θεόδωρον τῶν Πατρῶν, μητροπολίτας, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ Πανταλέοντα συγκλητικὸν τὴν ἐπικαλούμενον Βόθρον, εἰς τὴν εἰρημένην ἀποστείλας νῆσον, βεβήλων χερσὶ τὸ ἱερὸν ἐκεῖνο τραπέζιον καθεῖλεν. Ἐνετείλατο δὲ πρὸς τῷ αἰγιαλῷ τῆς θαλάσσης καταγαγεῖν (6), καὶ τεσσαράκοντα πλύσεις δοῦναι, καὶ οὕτως ἀναγαγεῖν καὶ καθιδρῦσαι. Τί σου θαυμάσαιμεν, ἄνθρωπε (προάγει γὰρ με λοιδορεῖσθαί σοι μὴ βουλόμενον ἢ τῆς κακίας ὑπερβολῆς); μᾶλλον δὲ τί σου πρῶτον, ἢ τί ὕστατον ἐπιμυκτηρίσαιμεν; τὴν ματαιότητα τῶν λογισμῶν, ἢ τὴν τῆς διανοίας δυστροπίαν; τὴν τῆς μνησικαχίας ὑπερβολὴν, ἢ τῆς ἀδικίας τὴν φιλοτιμίαν; Ταῦτα ἢ μακρὰ μελέτη, καὶ νύκτες ἀϋπνοί, καὶ ὁ δυσαριθμητὸς τῶν βιβλίων ἔσρδς, καὶ τῶν ἀμοιβαίων ἀναγνωστῶν καὶ συνομιλητῶν, αἱ ποικίλαι περὶ τοὺς λόγους φιλοτιμίαι καὶ διαπαρτριβαί; τοιαῦτά σε καρποφορεῖν αἱ Παλαιὰ Διαθῆκαι καὶ Καινὰ, αἱ τῶν ἐξωθεν σοφῶν γνῶμαι, καὶ τῶν ἀγίων οἱ νόμοι καὶ λόγοι παροτρύνουσιν, ὥστε καταδιώκειν ἄνθρωπον πάντα καὶ πτωχὸν τῷ

(6) Cod. 6 legit, καὶ ἄλλην καθιδρῦσαι, *deportata, alia reponeretur.*

πνεύματι, καὶ κατανευγμένον τῇ καρδίᾳ, τοῦ θα-
νατῶσαι; Οὐκ ἤρκεσέ σου τὸν ἄμετρον ἀποπλῆσαι
θυμὸν ἢ βίαία τοῦ θρόνου βίβης, αἱ ἀθεσμήταται καθ-
αιρέσεις, αἱ ἀδικώταται ὑπεροραὶ αἱ κατὰ τῶν
ποδῶν ἀλύσεις, αἱ μυρταὶ φυγαὶ, καὶ θλίψεις, καὶ συ-
χοφανταίαι, καὶ διαβολαί, αἷς αὐτὸν ἐπλυνας; καὶ
γὰρ ἐπλυνας ἀληθῶς τοσοῦτον, ὅσον ἐρρύπανας σαυ-
τόν. Οὐκ ἤρκεσα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ἐτι βιάζῃ ροῦν
ποταμοῦ μάτην ἀπολέσαι φιλονεικῶν, καὶ τὸν ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ δικαιούμενον κατακρίνειν, καὶ ἀδικώτατα
καταδικάζειν ἐπιτιθέμενος, καὶ ταύτη τὸν Ἐλεγχον
τῶν ἰδίων ἀνομημάτων διαδράναι λίαν ἀνοήτως
διανοούμενος, ὡσπερ οὐκ ἐφεστῶσης Θεοῦ προνοίας
τοῖς πράγμασιν, ἢ καιροῖς ἰδίοις ἐκάστῳ πάντως
τὴν ἰδίαν ἀποδώσει πράξιν; Ἐγὼ λογίζομαι, ὅτι καὶ
αὐτὸς ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς πρὸς τοῦ λέγοντος ἀκούσῃ
Θεοῦ· *Ἰνα τί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου,*
καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στό-
ματός σου; καὶ ὅσα τῆς ἱερολογίας ἐξῆς. Κρεῖττον
γὰρ οἶμαι ἀνδρὶ ἀναλαβῆται πάντα καὶ ἀμαθεῖ
μετὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἀνεπιλήπτως βιοῦν, ἢ
πάντας θελοῦς καὶ ἀνθρωπίνους λόγους σοφίας ἀν-
επίπτουσι διὰ γλώσσης, καὶ μακροῖς λόγων συντάγμα-
σιν ἐπαινουμένῳ, φονικὴν ἀναρρίπτειν κατὰ τοῦ
πλησίου βουλήν. Πῶς οὐδὲ τοῦ μεγάλου Βασιλείου
τῶν λόγων κατακούων (7) ἠύλασθη, ἐν ἐκπλήξει
περὶ τινος εἰπόντος, ὅτι πλείονων ἀχμασάντων αἰρε-
σιάρχων κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, οὐδεὶς ἀνα-
θρονιασμοῦς τελέσαι ἐθάρβησεν, εἰ μὴ ὁ Ἄγκυρο-
γαλάτης Εὐστάθιος, οὗτινος τὴν μυσσάρτητα ἢ ἐν
Γάγγραις ἀγία παρίστησι σύνοδος; Ἄλλὰ τοῦτοις ὁ
σοφώτατος οὐ μόνον οὐκ ἐνεκαλύπτετο, ἀλλὰ τοῦ-
ναντίον καὶ ἐνελαμπρύνετο, δόξαν μᾶλλον τὰ ἔργα
τῆς αἰσχύνης καὶ ἰδίαν τιμὴν ἠγοῦμενος, εἶχε και-
νοπρεπῆ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἀλ-
λότρια τεχνάζοιτο. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως.

Οὐ κατασιγήσω δὲ ἐγὼ τὸν τοῦ Καίσαρος ὄνειρον
οὐδὲ δίκαιον. Εἰ γὰρ καὶ οἱ πολλοὶ μὲν αὐτῶν ἐκ
τῶν μεθημερινῶν φροντίδων καὶ ἐνθυμημάτων
ἔχουσι τὰς ἀρχάς, πολλοὶ δὲ καὶ ὑπὸ δαιμόνων καθ-
εῦδουσιν ὑποτυποῦνται· ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀγγέλων
Θεοῦ ἐστὶν ὅτε προστάγματι σχηματίζονται [Θεοῦ],
καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρχαῖσι δὲ μάλιστα καὶ βασιλεῦσιν, εἰ
καὶ μὴ εὐσεβεῖς εἴεν. Ἄλλ' οὖν τὸ πνεῦμα τῆς προφη-
τείας, εἴτε πρὸς τὸ αὐτοῖς ἐκείνοις εἴτε τοῖς ὑπ-
ηκόοις λυσιτελοῦν, πολλάκις ἐνεργεῖν οἶδεν· ὡς ἐπὶ
τοῦ Φαραῶ καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ μεμαθήκαμεν.
Οὕτω καὶ Βάρδας ὁ Καίσαρ οὗτος Φιλόθεον ἐκείνον
γενικῶν ποτε λογοθέτην, καὶ φίλον αὐτῷ πιστὸν ὄντα
προσκαλεσάμενος, λίαν ἐψχεῖ τεθοροδημένῳ· καὶ
ἄσθματι πυκνῷ συνεχόμενος, Ὁ Φιλόθεε, ἔφη, ὄραμα
εἶδον, καὶ πάντα μου συνέτριψε τὰ ὀστέα, καὶ τοὺς
ἄρμους τῆς ἀσφύος μου ἔλυσεν. Ὁμνὴν γὰρ κατὰ ταύ-
την τὴν νύκτα, ὡς δῆθεν προελεύσεως ὀψεως, εἰς τὴν
Μεγάλην Ἐκκλησίαν μετὰ τοῦ βασιλέως εἰσιέναι·

dum? Non satiavit implicabilem animi tui furorem
tyrannica de throno dejectio, illicitæ depositiones,
iniquissimæ proscriptiones, compedes et vincula, in-
finita exsilia, calumniæ, ærumnæ, vexationes, quibus
illum abluisti? revera enim tantopere illum abluisti,
quantopere teipsum inquinasti. Nec his contentus, in-
super fontem ipsum fluminis altercando studes ex-
haurire, et ab ipso absolutum Numine condemnare,
modisque indignissimis circumventum veluti reum
noxiumve perdere? ut hoc stultissimo consilio sce-
lorum tuorum iudicium possis declinare, perinde
quasi rebus humanis nullus præsideat Deus, aut ille
suo tempore non sit unicuique redditurus secundum
opera sua. Ego vero arbitror te quoque in die visi-
tationis tuæ a Deo dicente auditurum: *Quare tu*
enarras justitias meas, et assumis testamentum meum
per os tuum? et quæ deinceps in sacra pagina se-
quuntur. Equidem melius actum iri censeo cum ho-
mine imperitissimo, omnisque litteraturæ et disci-
plinæ experte, si cum pura conscientia inculpata
vitam degat, quam cum eo, qui omnia divinæ et hu-
manæ sapientiæ oracula ore volvat jactetve, longis-
que legis et logorum voluminibus laudatus, adversus
alterum exitialem nocendi foveat voluntatem. Et tu,
audita magni Basilii sententia (7), nihil reformidas,
cum de quopiam admirabundus dixit, nullum ex om-
nibus totius orbis hæresiarchis, qui fuere quam
plures, ausum fuisse resecreare, præter Eustathium
Ancyrogalatam, cujus nefarium scelus synodus Gan-
grensensis exponit. Sed ob hæc sapientissimus (noster
Photius) non modo nullo pudore suffundebatur,
sed magnifice etiam se ostentabat, ratus ex honore id
suo dignitateque fore, si qua nova et ab ecclesiasti-
ca disciplina aliena excogitaret. Atque ita quidem
se gerebat Photius.

Sed a me, per somnum Bardæ Cæsari objecta
species (neque enim fas est), silentio præteriri non
debet. Quamvis enim multa a negotiis per diem
actis vel cogitatis causam trahant, nec pauca a dæ-
monibus per imagines subjiciantur; est tamen cum
etiam a bonis angelis jussu Dei suggeruntur, præ-
sertim magistratibus et regibus, quamvis impiis.
Nam spiritus prophetiæ vim suam, sive ad ipsorum
principum, sive illis subjectorum salutem novit
sæpe exerere: id quod Pharaoni et Nabuchodonoso-
ri accidisse didicimus. Ita Bardas Cæsar familia-
rem suam certumque amicum Philotheum, quon-
dam genicorum logothetam, perturbatissimus ac-
cersivit, multumque anhelans: Mi Philothe, inquit,
somnia vidi, quod omnia ossa mea contrivi,
omnesque corporis nervos dissolvit. Hac nocte
enim videbar tanquam in publica pompa cum im-
peratore ad magnam basilicam prodire, videreque
archangelorum effigies per fenestras omnes supe-

⁷ Psal. xlii, 16.

(7) Vide Basilium 130, ad Theodotum.

riores et inferiores in templum respicere : et cum ad ambonem venissemus, spectati sunt veluti duo a cubiculis, severitae truces : quorum alter ipsum imperatorem vinctum capiens, ad dextrum latus tractum, e pavimento cancellis proximo velut noxium damnatumque pellebat : alter vero me pari modo ad sinistram partem abducebat. Et dum repente circumspicio, animadverto in throno patriarchali in adytis virum principi apostolorum Petro forma simillimum, geminosque illi assistentes sane formidabiles, qui præpositorum dignitatem præ se ferebant. Ad sedentis porro genua procumbentem cerno Ignatium supplicem, multisque lacrymis perfusum ; adeo ut ipse quoque Petrus Ignatii vicem miseratus ingemuerit. Porro Ignatius clamitabat : Claviger cœlestis regni, et petra super quam Christus Deus Ecclesiam suam firmavit, si quidem tibi ignotum non est, quam iniique mecum actum sit, solare afflictissimam senectam meam. Cui beatus Petrus : Ostende vexatorem tuum, et Deus faciet cum tentatione proventum ; et conversus Ignatius manu me indicabat ; et : Hic, inquit, plus omnibus me afflixit, ut quem nulla satietas mei cruciandi ceperit. Tum qui in throno considerat, cum annuisset illi qui ad dextram assistebat, educta sicula, palam omnibus audientibus sententiam pronuntiavit. Hunc, inquit, invisum Deo Bardam prehende, et foris in atrio frustatim concide. Extemplo ergo ad supplicium abreptus, vidi quod et imperatori minaci manu diceret : Expecta, impie filii. Atque ita mihi visus sum re vera concidi. Hæc Cæsari attonito et cum lacrymis narranti, Theophilus : Parce, inquit, domine, infelicissimo seni, et ad Dei tribunal respiciens, eum neque jure, neque injuria lædas. Sed Bardas ne sic quidem voluit intelligere, ut bene ageret ; sed formidandis hisce comminationibus oblivione sepultis, properavit peccata sua adimplere, ut justam Dei vindictam in se concitaret. Statim quippe, ipso solemnisi jejunii exordio, Leonem illum cognomento Ptaolemen, cognatum Photii, cum satellitio in insulam mittit, adeoque arcte custodiri præcipit Ignatium, ut ne sacris quidem operari posset, neque cuiquam copia fieret illius conveniendi, nec illi exeundi. Cum ad tertium mensem ita circumclusus mansisset, somnii prædictio maturabatur. Michael namque expeditionem in Cretam suscipiente, Bardas cum illo jam ad Hortorum locum qui dicitur progressus, quod insidias imperatori struere diceretur (cœlesti nempe vindicta illum prosequente), ultimas Deo pœnas exsolvit, gladiisque miserandum in modum membratim est dissectus. Tam infamili letho extinctus est, ut ipsius quoque familiarissimus in eum inveheretur, quamvis ab eo summis beneficiis affectus, patriarchatus dignitatem accepisset. Sed hunc ille vivum quidem mirifice colebat, suumque quasi vitæ præsidem omnibus præconiis efferebat : perempto vero palinodiam cecinit, ac velut execrandum quoddam piaculum dignum tali

A κατὰ πάσας δὲ θυρίδας τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω εἰκόνας ὁρῶν ἐδόκουν ἀρχαγγελικὰς πρὸς τὸν ναὸν βλέπουσας· καὶ ὅτε πλησίον ἤμεν τοῦ ἁμβωνος, ὠφθησαν ὡσπερ κουβικουλάριοι δύο ἀπότομοι καὶ ἐμβριθεῖς· ὧν ὁ μὲν δέσμιον τὸν βασιλέα λαβὼν, καὶ ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατασύρων, ἐξωθεῖτο τῆς σολέας, κατακρίνων ὡς ὑπεύθυνον· ἐμὲ ὁ ἕτερος ὁμοιοτρόπως διὰ τῶν ἀριστερῶν ἀπῆγεν. Ἄφνω δὲ περιβλεψάμενος, ὁρῶ ἐν τῷ συνθρόνῳ τοῦ ἀδύτου καθήμενον ἄνδρα γηραλέον, ἀπαραλλάκτως εἰκόστα τῇ εἰκόνι τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, καὶ αὐτῷ δύο τινὲς παρειστήκεισαν σοβαροὶ, πραιποσίτων τάξιν ἐπιφαίνοντες. Ὅρῳ δὲ πρὸς τοὺς γόνασι τοῦ καθημένου τὸν Ἰγνάτιον ἰκετεύοντα, καὶ πολλὰς δάκρυσι περιβραίνόμενον οὕτως, ὥστε κάκεινον αὐτῷ συλλυπούμενον στενάξαι. Καὶ αὐτὸς ἐβόα· Κλειδοῦχε τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καὶ πέτρα ἐν ἧ Ἰησοῦς ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ Ἐκκλησίαν ἐστηρίξατο, εἰ οἶδας, ὅτι ἡδίκηθην, παραμύθητόν μου τὸ πολὺθλιπτον γῆρας. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν, Δείξον, ἔφη, τὸν ἀδίκησαντά σε, καὶ ὁ Θεὸς σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἐκδασιν. Καὶ στραφεὶς ὁ Ἰγνάτιος τῇ δεξιᾷ χειρὶ ἐπέδειξεν ἐμὲ, λέγων· Οὗτος περισσότερον πάντων ἐλυμήνατό με· καὶ κόρον τῆς κατ' ἐμοῦ ὕβρεως οὐκ ἔσχεν. Νεύσας οὖν ὁ ἐπὶ τοῦ θρόνου πρὸς τὸν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ καθεστηκότα, καὶ μικρὰν πάνυ μάχαιραν ἐκβαλὼν, εἰς ἐπήκοον πάντων ἀπεφῆνατο· Τὸν θεόργιστον Βάρδαμ παράλαβε, καὶ πρὸ τοῦ νάρθηκος ἐξω κατάκοπον μεληδόν. Αὐτίκα τοίνυν, ἐλχόμενος δῆθεν πρὸς θάνατον, εἶδον, ὅτι καὶ τῷ βασιλεὶ τὴν χεῖρα ἐπισείων, Ἐκδεξαι, ἔφη, ἀσεβότεκνον· καὶ οὕτως ἐμαυτὸν εἶδον ὡς ὑπάρ καταμελιζόμενον. Ταῦτα μὲν ὁ Καῖσαρ θαμβούμενος ἄμα καὶ κλαίων ἐξηγεῖτο. Πρὸς δὲ ἐκεῖνος, Φείσαι, ὦ δέσποτα, τοῦ παναθλίου γέροντος, εἶπε, καὶ πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ κριτήριον ἀφορῶν, μήτε δικαίως, μήτ' οὖν ἀδίκως ἔτι πονηρεύου κατ' αὐτοῦ. Ἄλλ' ὅμως ἐκεῖνος οὐδ' οὕτως ἠβουλήθη συνιέναι τοῦ ἀγαθῦναι· ἀμνηστειὰ δὲ τὴν φρικώδη ταύτην παραδοὺς ἀπειλήν, ἔσπευθε τὰς οἰκείας ἀναπληρῶσαι ἀμαρτίας, ἰν' ἐνδίκον ἄνωθεν ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσῃται τὴν ὀργήν. Εὐθύς γάρ πρὸς αὐταῖς τῶν νηστειῶν ταῖς εἰσδάσει, Λέοντα ἐκεῖνον τὸν Πταολήμην ἐπονομαζόμενον, συγγενῆ Φωτίου τυγχάνοντα, μετὰ στρατιωτῶν εἰς τὴν νῆσον ἀποστέλλει, καὶ παραγγέλλει οὕτω τηρεῖσθαι τὸν Ἰγνάτιον, ὡς μὴ ἐξείναι αὐτῷ παντάπασι τὴν ἱερὰν ἀναφέρειν λειτουργίαν, μήτ' οὖν εἰσιέναι τινὰ πρὸς αὐτὸν, μήτ' ἐξείναι συγχωρεῖσθαι. Ἐπὶ τρεῖς δὲ μῆνας ἢ τοιαύτη περὶ αὐτὸν ἐστερεοῦτο φυλακῆ, καὶ οὕτως ἢ τοῦ ὀνείρατος ἐφθασεν ἀπόφασις. Ἐπειγομένῳ γάρ κατὰ τῆς Κρήτης τῷ Μιχαήλ καὶ αὐτὸς ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρατεύων, ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην ἔτισε δίκην. Πρόφασιν γάρ ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ βασιλεὶ ἢ θεήλατος αὐτὸν μετήλθεν ὀργή, καὶ ξίφεσι μεληδόν ἀθλίως κατακοπόμενος, οὕτω δυσκλεῆς τέλος ἀπηνέγκαστο, ὥστε καὶ ὑπ' αὐτοῦ στηλιτευθῆναι τοῦ φιλάτου. Ὁ γάρ τὰ μεγάλα εὐεργετηθεὶς, καὶ τὴν πατριαρχικὴν ὑπ' ἐκεῖνου τιμὴν κληρωθεὶς, ζῶντα μὲν ὑπερετίμα,

καὶ προστάτην εἶχε τοῦ βίου, παντοίαις εὐφρημαῖς Ἀ
 ὑπερπαινῶν· ἀποθανόντι δὲ παλινωδίας ἦδε, καὶ
 ὡς ἀλιτήριον τοῦτον καὶ τρισκατάρατον, ἄξιον τοι-
 αῦτης ἀπεφῆνατο τελευτῆς. Τοιοῦτος ὁ δαινὸς ἐκείνος
 ἦν σοφιστῆς, ἀεὶ πρὸς τοὺς καιροὺς μεταβαλλόμενος
 καὶ τὰ πράγματα, καὶ τοῖς τῶν κρατούντων συμ-
 περιαγόμενος θελήμασιν. Ὁ γὰρ τῆς θεαρχικῆς βου-
 λῆς καὶ βοπῆς δι' Ἐλλειψίν πίστεως διαμαρτῶν, καὶ
 τοῖς ἀνθρώποις ἐπηληπικῶς, ἐπειδὴ σαθρῶ θεμελίω
 τὸν νοῦν ἐπερείδεται, ἀπιστὸς τε πρὸς πάντας καὶ
 κατηγορὸς δὲ γινόμενος ταπεινουμένοις· καὶ πρὸς ἔν
 αὐτὸν ἀρχῆς ἐκπεσεῖν.

Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν
 βασιλεύουσαν παλινοστεῖ. Πεντηκοστῆ δ' ἄρ' ἦν, καὶ
 Βασίλειον πατρικίον ὄντα καὶ παρακοιμώμενον, Β
 στέμματι κατακοσμήσας, ἀναγορεύει βασιλέα. Ὁ πο-
 λύφρων δὲ Φώτιος πάμπολλα κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα
 μηχανοβράφῶν, ἐπειδὴ οὐδὲν εἶχεν ἄλλο δρᾶν κατ'
 αὐτοῦ, πείθει πολλὰς παραιέσεις τὸν βασιλέα συν-
 αινέσαι, σύνοδον συγκροτῆσαι, καὶ τοῦτον καθαιρῆσαι
 καὶ τοῖς αὐτῷ κοινωνοῦσιν ἀφορισμὸν ἀντισηκοῦντα
 τῷ παρ' ἐκείνου πρώην πεμφθέντι διαπέμφασθαι.
 Συναγαγὼν οὖν πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπους
 ὁ γεννάδας, καὶ τινὰς μιαιφῶν ἀνθρωπίσκους καὶ
 ἀσῆμους ἐκ τῶν ἀνατολικῶν δῆθεν πατριαρχείων
 τοποτηρητὰς ἐπαγόμενος, καὶ ψευδοσύλλογον ποιού-
 μενος, καθάρσειν, ὡς ἐνόμιζε, καὶ ἀναθεματισμὸν
 ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ποιεῖται Νικολάου. Δύοις γὰρ λαμ-
 προῖς ὅτι μάλιστα τὸν βῆγα Φραγγίας Λοδότχον, καὶ
 Ἡγιεβέργαν δὲ τὴν αὐτοῦ γαμετὴν ὑποποιούμενος, C
 βασιλεῖς τούτους ἀνευφημεῖν ἐν Κωνσταντινουπόλει
 ἐπηγγέλλετο, εἶγε συνεργῆσαι ἐν αὐτῷ πρὸς τὴν ἀτο-
 πον ταύτην καὶ ἀθεσμον ἐπιθυμίαν, καὶ τὸν δίκαιον
 ἄνδρα τῆς κατ' αὐτὸν Ἐκκλησίας βιαίως ἐξωθήσαιεν.
 Τούτων δὲ ὑπισχνουμένων λόγου θᾶπτον, ἀλόγως ὁ
 μάταιος μάτην ἀπεφαίνετο. Ἐντεῦθεν ὑπογραφαὶ
 καὶ φωναὶ κανονικῶν τε προσώπων καὶ πολιτικῶν,
 μητροπολιτῶν καὶ πατρικίων· πάντα καινὰ, πάντα
 τῶν ἐπὶ σκηνῆς θρυλλουμένων ματαιότερα καὶ κατα-
 γελαστότερα· ἡ γὰρ ἐκ παιδὸς αὐτῷ παρεπομένη τῆς
 ψυχῆς οἴησις, εἰς ὑπερηφανίαν τε τοῦτον ἐσχάτην καὶ
 ἀπόνοιαν μετεωρίσασα, ἀδεῶς τε καὶ ἀναιδῶς ἀνέπειθε
 τὰ τοιαῦτα τολμᾶν. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα κατασκευασάμε-
 νος, διὰ χειρὸς Ζαχαρίου τοῦ Κωφοῦ, ὃς ὑπ' αὐτοῦ
 τῆς Χαλκηδόνος χειροτόνητο μητροπολίτης, καὶ Θεο- D
 δώρου τοῦ ἀπὸ Καρίας εἰς Λαοδικεῖαν μετατεθέντος,
 τὰς παραλόγους αὐτοῦ καὶ ἐναγείς πράξεις πρὸς Ἰτα-
 λίαν ἐξαπέστειλεν. Αὐτὸς δὲ τῆς ἐμφύτου κατὰ τοῦ
 ἀγίου μῆνιδος εἶχετο, καὶ τῶν γνησίων αὐτοῦ θερα-
 πευτῶν, μᾶλλον δὲ νόθων, ὅσους ἠδύνατο, κλέπτων,
 καὶ ταῖς ματαιότησι τῶν ἀξιωματῶν δελεάζων, δι'
 αὐτῶν τὴν πτέρναν τοῦ ἀναίτιου ἐπετῆρε· ἡμάρτανε
 δὲ τῶν ἐλπίδων· πάσης γὰρ ὑψηλότερος κατηγορίας
 ὁ μακάριος ἦν· ἐν τοῖς ἔργοις δὲ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
 κακουργῶν συνελαμβάνετο. Ἄγνων δὲ ἀληθῶς εἰς
 τίνα τὸ κράτος τῆς βασιλείας περιίταται, ποτὲ μὲν
 πρὸς τὸν Μιχαῆλ διέβαλλε Βασίλειον, αὐθις δὲ τοῦτον
 πρὸς ἐκείνον, ἀμφοῖν, ὡς ἐνόμιζε, φίλιαν καταπρα-
 τόμενος, ὁ ἀμφοτέρων τὴν φιλίαν οὐκ ἐν ἀληθείᾳ

morte dictitabat. Hoc ingenio improbus ille veterator
 et sophista fuit, ut semper foro et tempori, principum-
 que studiis obsequeretur. Qui enim caelesti spiritu
 ductuque, fide destitutus, non agitur, et spes suas
 in mortalibus sitas habet, cum vitioso putrique fun-
 damento mente nitatur, tandem inconstans et perul-
 dus in omnes deprehenditur: potentium palpator,
 calumniator vero pauperum; qui id unum studet,
 ut placeat potentibus, ne dignitate spoliatur.

ἀδέβαιος ἐλέγχεται· ὕφουμένοις μὲν συνήγορος,
 μόνον ὄρων ἀρέσαι τοῖς δυνατοῖς, τοῦ μὴ τῆς κατ'

Imperator tum repente converso itinere Con-
 stantinopolim repetit. Erat autem Pentecoste, et
 Basilium patricium cubiculi sacri praefectum, Cae-
 sarem imposito stemmate renuntiat. Sed versutus
 Photius plurima in Nicolaum pontificem molliens,
 cum operam lusisset, imperatori multis verbis in-
 citato sit auctor cogendae synodi, qua Nicolaus pon-
 tifex (eadem sententia in illum lata, quam nuper
 ille in Photium tulerat) exauctoretur. Evocat ergo
 praeclarus ille Photius episcopos omnes sibi sub-
 jectos, aliosque nonnullos foedos et sordidos ho-
 munciones, quasi patriarcharum orientis legatos,
 pseudoque synodum instituit, et exauctorationem,
 ut putabat, atque anathema nullam ob rationem in
 Nicolaum papam pronuntiat: regem quoque Fran-
 ciae Lodoechum (seu Ludovicum) et Ingelbertam regi-
 nam conjugem sollicitat, et imperatores Constantino-
 poli creatum iri pollicetur, si operam navarent ad im-
 pium suum conatum exsequendum, et virum justum
 ex ecclesia sua exigendum. His vero dicto citius pol-
 licentibus, frustra stultus suam stultitiam osten-
 tabat. Hinc subscriptiones, et vota hominum sacro-
 rum et profanorum, archiepiscoporum et patricio-
 rum: vana omnia, omnia theatralibus fabulis
 ineptiora. Nam quae illi a puero adhæserat arrogans
 sui existimatio, eadem ad summam illum insolentiam
 extremamque dementiam evectum adducebat,
 ut talia tam audenter et impudenter auderet. His
 ille omnibus procuratis, insana et sacrilega (conci-
 liabuli sui) acta per Zachariam Cophum a se Chal-
 cedonensem metropolitam creatum, et Theodorum
 translatum a Caria ad Laodicensem episcopatum, D
 in Italiam transmisit. Ipse vero insitum contra
 sanctum virum odium alebat, ac quotquot ex ejus
 germanis, aut spuris potius sectatoribus poterat,
 furtim ad se traherat, dignitatibusque vesaniae suae
 illiciebat, per quos innocentis calcaneo insidiaba-
 tur. Sed enim spe frustrabatur, quod beatus ille
 jam extra omnem esset aleam calumniarum: Pho-
 tius autem in operibus manuum suarum malignans
 capiebatur. Qui cum dubius hæreret, ad quem tan-
 dem summa imperii esset perventura, subinde apud
 Michaelem carpebat Basilium, et vicissim apud
 Basilium obtrectabat Michaeli, ratus amborum se
 ita amicitiam sibi comparaturum, dum erga utrum-
 que benevolentiam simularet, ut uter tandem ex
 illis solus imperium obtineret, illum sibi devinctis-

simum haberet. Atqui non probavit se Basilio, qui admodum veteratoris illius strophis offendebatur. Nec ita multo post ipse Michael ad sancti Mamantis martyris ædem per insidias mactatur, merito dignoque sua amentia, scelere et impietate, fato perfunctus; cum imperium una cum matre annos quindecim, menses octo, solus novem prope annos administrasset: cumque malum fecisset in conspectu Ecclesiæ Dei, periit. Initio autem iudictionis primæ, ix Kal. Octobris, Basilius regia occupata imperator est consalutatus: qui missis ad revocandum ex itinere Zachariam, illum e media via retraxit. Posteroque die quam renuntiatus erat imperator, Photium de throno deturbatum, in cœnobium Scæpen appellatum ejicit; postridieque Eliam splendidissimum regis classis drungarium cum dromone regio, seu celoce, ad sanctissimum patriarcham ex insula Constantinopolim ea qua par est honoris pompa reducendum mittit: qui illum tantisper in paternis ædibus suis, quas Mangana appellant, collocat.

μῶνι πρὸς τὸν ἀγιώτατον ἀποστέλλει πατριάρχην, μετὰ τῆς πρεπούσης ἀνερέγκη τιμῆς· καὶ τῶς μὲν Μιχαήλους ἀποκαθίστησιν αὐτόν.

Ut vero improbæ artes omnes contra virum sanctum omnibus pateant, qui apprehendit sapientes in astutia eorum, et consilium pravorum dissipat, ille etiam imperatori iniecit eam mentem, ut ad Photium mitteret, iuberetque, omnia quæ a patriarcho sumpsisset, manu sua scripta, quamprimum sibi transmitti. Sed pejerabat ille, nihil se ex patriarcho secum accepisse, eo quod urgeretur ad discessum. Dum hæc ad Baanem præpositum dicerentur, famuli præpositi a tumultuantibus inter se Photii servis, septem saccos refertos, plumboque signatos, in proximum arundinetum condendos ferri animadvertunt, manuque injecta ereptos ad imperatorem deportant. Et dum resignant, duo volumina auro argentoque bracteata, sericoque extorsum velata, introrsum vero eleganter et acite litteris venustis exarata reperiunt. Alterum continebat actiones septem synodicas contra Ignatium, quæ nec sunt, nec fuerunt unquam celebratæ, sed gratis astuta duntaxat mente conflictæ. In quarum singulis initiis, manu ipsius Syracæsanæ Asbestæ (egregie enim, ad cumulum, reor, malorum, et pingendi artificium didicerat) coloribus artificiosis expressus erat Ignatius. O rabiosum furorem, o furiosam rabiem, cui nihil addi possit! Atque in prima quidem actione raptatum et verberatum Ignatium effinxit, supraque caput inscripsit: Diabolus. Nunquid non maledicti exhorrescitis atrocitatem? Sed non est, quod miremini. Nam si patremfamilias appellarunt Beelzebub, domesticos ejus quomodo appellarent? In altera actione sputis fœdatum, magnaque vi tractum efformavit, cum hoc elogio: Principium peccati. In tertia, de throno deturbatum, cum hoc titulo: Filius perditionis. In quarta, vinculis colligatum,

ὑποκρινόμενος, καὶ πιδόμενος, ὡς ὁποῖος ἂν τούτων μονοκράτωρ ἀναδειχθῆ, τοῦτον εἰς οἰκειότητα προστήταται. Οὐκ ἤρεσκε δὲ τῷ Βασιλεῖ ταῦτα, πάνυ δὲ ταῖς πανουργίαις προσώχθισε τοῦ σοφοῦ. Μικρὸν τὸ ἐν μέσῳ, καὶ αὐτὸς ὁ Μιχαὴλ πρὸς τῇ τεμένει τοῦ Μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται, ἀξίαν τῆς ἀνοίας, εἶπεν ἀδικίας αὐτοῦ καὶ ἀσθείας δεξάμενος τελευταίην· χρόνους μὲν πεντεκαίδεκα καὶ μῆνας ὀκτώ συμβεβασίλευκός τῇ μητρὶ, ἐν γὰρ δὲ παρὰ βραχὺ· μόνος ἔτη κειρατηκώς, καὶ τὸ πονηρὸν ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας Κυρίου πεποιηκώς, τελευταίᾳ. Πρώτη μὲν Ἰνδικτιῶν εἶχεν ἀρχὴν, εἰκάδα δὲ καὶ τετάρτην ὁ Σεπτέμβριος, καὶ ὁ Βασίλειος πρὸς τὰ βασίλεια κατευθυνόμενος, αὐτοκράτωρ ἀνηγορεύετο. Παρευθὺ δὲ πέμψας εἰς καταδρομὴν, τοὺς περὶ τὸν Ζαχαρίαν Καλχηδόνας ἐκ μέσης ἀπέστρεψε τῆς ὁδοῦ. Τῇ ἑξῆς δὲ μετὰ τὴν ἀναγόρευσιν, τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τὸν Φώτιον καταβιδάζει, καὶ ἐν μοναστηρίῳ τινὶ καλουμένῳ Σκέπη τοῦτον εὐθὺς ὑπερορίζει· καὶ τῇ ἐπαύριον Ἥλιον τὸν περιφανέστατον τοῦ βασιλικοῦ στόλου δρουγγάριον σὺν τῷ βασιλικῷ δρόμῳ, ὅπως αὐτὸν ἐκ τῆς νήσου πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐν τοῖς γονικαῖς αὐτοῦ παλατίοις ταῖς καλουμέναις

ἵνα δὲ πᾶσα ἡ κατὰ τοῦ ἀγίου γένηται πονηρία καταφανής, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, πολυπλόκων δὲ βουλῶν ἐξιστῶν, αὐτὸς ἐμβάλλει καὶ τῷ αὐτοκράτορι Βασιλεῖ λογισμὸν. Καὶ ἀποστέλλει πρὸς Φώτιον, τὰ ἰδιόχειρα πάντα, ὅσα ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου κατιῶν ἔλαβεν, ἀνυπερθέτως αὐτῷ πέμψαι παρεκλειόμενος. Ὁ δὲ ὄρκος ἐφεύδετο, μηδὲν τοιοῦτον ἐκείθεν λαβεῖν, τῷ καταπίεσθαι πρὸς τὴν κατάβασιν. Ὡς οὖν ταῦτα παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν πραιπόσιτον Βαάνην ἐλέγετο, οἱ αὐτοῦ θορυβούμενοι θεραπευταὶ, ἐπὶ τὰ σάκκους πλήρεις ἐσφραγισμένους μολλίδω εἰς τὸν πλησίον ἐβίβσαν καλάμωνα κατακρύβοντες· οὗς αἱ περὶ τὸν πραιπόσιτον ἰδόντες, καὶ τῆς χειρὸς ἀφαρπάσαντες, πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεκόμισαν. Ἀνοίξαντες δὲ ταύτους, δύο εὐρίσκουσι βιβλία χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ σφραγιστὰ ἐνδύμασιν ἐξωθεν κεκοσμημένα, ἐσωθεν δὲ φιλοκάλως καὶ ἐπιμελῶς γράμμασι γεγραμμένα τερπνοῦς. Περιεῖχε δὲ τὸ ἐν πράξει ἐπὶ συνδικαῖς, τὰς μηδέποτε ὀσας, ἡ γενομένης, κατὰ τοῦ Ἰγνατίου, μάτην δὲ καχοδαίμονι μόνον ἀναπεικλασμένης διανοίας. Ἐν ταῖς ἀρχαῖς δὲ τούτων, ἐφ' ἑκάστης πράξεως, αὐτουργίᾳ τοῦ Συρακουσίου Ἀσβεστά (ἦν γὰρ καὶ ζωγράφος ὁ γεννάδας, εἰς προσθήκην τῶν αὐτοῦ κακῶν, οἶμαι) διὰ χρωματικῆς ζωγραφίας ἐνεγέγραπτο Ἰγνάτιος. Καὶ (ὡς τῆς ἀκαθέκτου λύσεως! ὡς μανίας οὐδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολειπούσης!) κατὰ τὴν πρώτην μὲν πρᾶξιν συρόμενόν τε αὐτόν καὶ ραβδιζόμενον ἐμόρφωσεν, ἀνωθεν δὲ τῆς κεφαλῆς ἐπέγραψεν· «Ὁ διάβολος.» Ἄρ' οὐκ ἐφρίξατε τὴν ὑπερβολὴν τῆς βλασφημίας; Ἀλλὰ μὴ θαυμάσητε. Εἰ γὰρ τὸν οἰχοδεσπότην Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, τί πρὸς τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; Κατὰ τὴν δευτέραν δὲ ἐμπτυόμενον, καὶ βιαίως ἐλάττονον αὐτόν, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ· «Ἀρχὴ τῆς ἁμαρτίας.» Κατὰ τὴν τρίτην δὲ καθαιρούμενον, καὶ, «Ὁ υἱὸς τῆς

ἀπωλείας, ἡ ἐπιγραφόμενον. Δεσμούμενον δὲ καὶ ἐξ-
 οριζόμενον κατὰ τὴν τετάρτην πρᾶξιν εἰκόνισεν αὐ-
 τὸν, καὶ πλεονεξίαν τοῦ μάγου Σίμωνος ἐπέγραψε.
 Κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τῆς πέμπτης κλοιοῦς αὐτὸν σχη-
 ματίζει περικείμενον, καὶ ἡ λοιδορία· ἡ Ὁ ὑπεραιρό-
 μενος ἐπὶ πάντα θεὸν καὶ σέβασμα. Κατὰ τὴν ἕκτην
 δὲ εἰς καταδίκην αὐτὸν ἐμβαλλόμενον εἰκόνισεν. Ἡ
 δὲ κατ' αὐτοῦ ἀργολογία [αἰ. ἀπολογία]· ἡ Βδέλυγμα
 τῆς ἐρημώσεως. Κατὰ τὴν ἑβδόμην δὲ καὶ τελευ-
 ταίαν πρᾶξιν, συρόμενον αὐτὸν καὶ παρατομούμενον
 διεζωγράφησε· καὶ ἡ ἐπιγραφή αὐτοῦ, ἦν Ἐγραψεν,
 ἦν· ἡ Ἀντίχριστος. Ταῦτα ἐγὼ μὲν αἰσχύνομαι, νῆ
 τὴν ἀλήθειαν, ἐπὶ γλώσσης ἄγων, καὶ εἰς μνήμην
 τούτων ἰών· καὶ διὰ τοῦτο παντάπασιν, εὖ ἴσατε,
 κατεσίγησα ἂν, εἰ μὴ ἐώρων τοὺς ταῦτα καταπρα-
 ξαμένους, καὶ τοὺς αὐτῶν οἰκείους, οὐ μόνον ἐν τού-
 τοις οὐκ ἐγκαλυπτομένους, ἀλλὰ καὶ ἐγκαλλωπιζο-
 μένους, καὶ δόξαν ἀγιωσύνης ἐπιψευδομένους αὐτῶ·
 ἀψευδῆς γὰρ ὁ εἰπών· Ὅταν ἔλθῃ ἀσεβῆς εἰς βάθος
 κακῶν, καταφρονεῖ· ἐπέρχεται δὲ αὐτῶ ἀτιμία
 καὶ ὄνειδος. Ὁμοσαν κατὰ τοῦ φόβου Κυρίου, καὶ
 κατὰ τῆς ἐδῆς τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, οἱ ἐπὶ τῇ ἀναγνώ-
 σει τῶν ἐναγῶν πράξεων ἐκείνων εὐρεθέντες, πεντή-
 κοντα καὶ δύο ἀναμφίβολα καὶ πᾶσιν ὠμολογημένα
 ψευδῆ κεφάλαια γεγράφθαι, ἐξ ἀσεβοῦς μᾶλλον ἢ
 μανικῆς διανοίας εἰς κατηγορίαν τοῦ μάχαρος Ἰγνα-
 τίου προσφερόμενα. Ἐκάστης δὲ κατηγορίας πρὸς
 τῷ τέλει ἀγραφον στίχον κατελίμπαναν, εἰ τινὰ ποτε
 τῶν ἀξίων ἀγχόνης δώροις ἢ ἀξιωμασιν ἀπατηῆσαι
 δυνηθεῖεν, ἐν' ἕξει τόπον ἐγγράφασθαι τῷ ψεύδει.
 Καὶ ταῦτα μὲν ἡ μία τοῦ διαδόλου περιεῖχε βιβλος.
 Ἡ ἑτέρα δὲ συνοδικὴ κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα Ῥώ-
 μης κατεσκεύαστο, πᾶσιν συκοφαντίαν καὶ βλασφη-
 μίαν ἀτοπον εἰς καθαίρεσιν ἀνδρὸς ἀγίου καὶ ἀναθε-
 ματισμὸν ἀθέως καὶ πονηρῶς δραματούρουσα,
 ἀξία καὶ αὐτῇ τῆς τε τοῦ πονηροῦ δαίμονος ὑπαγο-
 ρίας, καὶ τῆς τοῦ Φωτίου ὑπουργίας. Ἀπαραλλάκτως
 δὲ ταῦτας ὁ τολμητίας δις ἀναγραφάμενος, τὰς δύο
 μὲν Ζαχαρίας παρέσχετο καὶ Θεοδώρῳ τοῖς προειρη-
 μένοις, μετὰ εὐφημιῶν καὶ δώρων πολλῶν καὶ λαμ-
 πρῶν πρὸς τοὺς τῆς Φραγκίας βασιλεῖς ἀπενεγκεῖν,
 τοῦ τὸν πάπαν Νικόλαον ὡς καθηρημένον ἐξώσασθαι
 τοῦ θρόνου. Τὰς δύο δὲ παρ' αὐτῷ κατεῖχε. Τούτων
 τῶν τεσσάρων βιβλίων δραξάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ
 τῇ συγκλήτῳ πρότερον καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ ποιήσας
 καταφανεῖς, τὴν ὅλην οὕτω Φωτίου σκευωρίαν καὶ
 κακίστην συνειδήσιν ὑπ' ὅψιν ἀπάτη τῇ πολιτεία
 κατεστήσατο. Ἐξέστη πᾶς ἄνθρωπος ὄρων καὶ
 ἀκούων ταῦτα, οὐ μόνον ἐπὶ τῇ κακονοίᾳ καὶ κα-
 κορρήμοσύνῃ τοῦ σοφιστοῦ, ἀλλὰ καὶ τῇ ὑπερβολῇ
 τῆς μακροθυμίας καὶ ἀνοχῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ταῦτας
 μὲν τὰς βιβλους ὕστερον ἐνεγκόντες ἐπὶ τῆς συνόδου,
 καὶ κατὰ πρόσωπον τῷ αὐτουργῷ αὐτῶν παραστήσαντες

Τότε δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος σιλέντιον ἐπὶ
 τῷ παλατίῳ Μαγναύρας ποιούμενος, καὶ τὸν πα-
 τριάρχην ἀγαγών, [καὶ] πολλοῖς τούτων ἐπαίνοις κατ-
 ἔστηψε. Κυριακῇ μὲν τῶν ἡμερῶν ἦν, εἰκάδα δὲ
 καὶ τρίτην εἶχε Νοέμβριος, ὡσπερ καὶ ὅτε πρῶτον

ἰ Ριον. xviii.

A et exterminatum, itaque inscriptum : Avaritia
 Simonis Magi. In quinta, collari furca inclusum,
 cum hac calumnia : Qui se extollit supra omne id
 quod dicitur aut colitur Deus. In sexta depinxit
 quasi jam damnatum, cum dicto : Abominatio de-
 solationis. In septima et ultima finxit raptatum,
 capiteque multatum ; et inscriptio erat : Anti-
 christus. Quæ ego per veritatem sine pudore neque
 pronuntio, neque in mentem revoco : ob eamque
 causam sciatis, velim, me silentio præteriturum
 fuisse, nisi viderem horum auctores, auctorum-
 que assecclas hæc non solum non erubescere, sed
 in his palam etiam gloriari, Photioque sanctitatis
 opinionem falso tribuere. Sed verax ille non men-
 titur, qui dixit : *Impius cum in profundum venerit,*
 B *contemnit* : sed sequitur eum ignominia et oppro-
 brium. Juraverunt per timorem Domini, et gloriam
 fortitudinis ejus, qui in sacrilegarum actionum
 illarum lectione adfuerunt, duo supra quinquaginta
 capita ad beati Ignatii calumniam perscripta
 fuisse omnium consensione falsa, et ex impia vel
 potius furiosa mente conficta. Relinquebant
 et in singulis accusationibus versum ad finem
 vacuum, ut si quem laqueo dignum donorum et
 dignitatum largitione irretissent, mendacio is sub-
 scribendo haberet locum. Et hæc quidem alter dia-
 boli continebat liber. Alter vero synodicus in
 Nicolaum pontificem Romanum tela torquebat,
 omnisque generis calumnias et atrocias maledicta
 in illius sancti exauctorationem et damnationem
 C complectebatur, impie et tragico prope modo con-
 cinnatus ; sane ipse quoque dictantis Stygii do-
 ctoris magisterio et Photii ministerio dignus. Hos
 eodem exemplo libros cum impudens bis descri-
 bendos curasset, geminos quidem libros Zachariæ
 et Theodoro supra indicatis, cum singularibus
 laudum encomiis, multisque ac splendidissimis
 muneribus ad Ludovicum Franciæ regem defe-
 rendos dedit, ut is Nicolaum pontificem velut ex-
 auctoratum de throno deturbaret : duos penes se
 retinuit. Hæc quatuor volumina imperator illa ere-
 pta, prius ad senatum totamque Ecclesiam palam
 detulit : atque ita omnes Photii machinationes et
 impiam conscientiam omnium oculis touque rei-
 publicæ spectandam proposuit. Quibus visis et
 D auditis attoniti omnes obstupuere, non solum
 propter perversam sophistæ mentem, versutamque
 verbositatem, sed etiam ob incredibilem Dei pa-
 tientiam et diuturnam vindictæ dilationem. Hosce
 libros ad œcumenicam postea synodum delatos,
 auctorique præsentī cum probro ob os obtrusos,
 igni tradiderunt.

Tunc vero Basilius imperator adductum in Ma-
 gnauræ palatium Ignatium, silentio indicto, multis
 laudibus cohonestavit. Dies erat Dominica, tertia et
 vicesima Novembris ; quo etiam anni tempore
 prius in exilium pulsus erat, qui Dei præsidio et

clementia fretus, novennalem ac perfectam ex virtutis certamine lauream adeptus, ecclesiæ suce throno restituitur : et lampas magis accensa, clarior quam antea, candelabro imponitur : pastorque rursus oves agnoscit suas, et a suis vicissim ovibus clarior agnoscitur. Ergo tota quasi urbe triumphante, illumque ad templum ascendentem a tergo et fronte prosequente, lætitiæque gestiente, cum per sacrum puteum ad superiora templi duceretur, dextra parte ingredientem ordo patricius occursans venerabilus excepit : res vero tunc divina fiebat. Nec par est, ut sacrum omen, quod in ingressu Ignatii accidit, prætermittamus. Intransem namque Ignatium populus quidem supplex venerabatur, sacerdos autem in adytis oblationem Domino faciens clamabat : Gratias agamus Domino Deo nostro : et mox populus respondebat ; Dignum et justum est. Ita sacer Ignatius bonis omnibus throno suo recepto, et gubernaculis Ecclesiæ resumptis, arcet a sacris non Photium tantum, et omnes ab illo initiatos, sed omnes etiam illius sectatores cum illo communicantes : precatur insuper imperatorem, ut œcumenicam synodum cogat, qua omnia Ecclesiæ vulnera sanari arbitrabatur. Ex templo igitur Joannes Pergæ episcopus, Ignatii in omnes casus et ærumnas comes, et malorum omnium, quantum in ipso erat, socius : ex Photii vero factione Petrus Sardiensis metropolita, ad Nicolaum pontificem legati mittuntur ; quibus allegatur Basilius cognomento Pinacæ, qui spatharii dignitatem obtinebat : usque

sunt gemino dromone, cum solverent. Sed Petrus, qui Dilæus, hoc est, miser appellabatur, in Dalmatico sinu periclitatus, miser naufragio periit : Joannes vero cum Basilio incolumis evasit, et Nicolao jam vita functo, Hadrianum papam invenit. Nec diu cunctati pontificis vicarii Constantinopolim venerunt Stephanus et Donatus episcopi, Marino ex septem diaconis adjuncto. Ex orientis vero patriarchiis (imperatore principem Syriæ donis ac litteris propitiante) Josephus archidiaconus et syncellus ex Ægypto, legatus Michaelis patriarchæ Alexandrini ; Thomas metropolita Tyri, vicarius Michaelis patriarchæ Antiocheni Syriæ, Elias presbyter et syncellus vicem Theodosii patriarchæ Hierosolymitani explebat. Hi omnes præsentibus fuere cum sanctissimo patriarcha Ignatio Constantiopolitano, et episcopis duodenis, perpetuis in omni fortuna et ærumnis sociis ; qui ad dexteram, ubi locus catechumenorum est, templi quod a sapientia nomen Sophiæ accepit, assidente Basilio imperatore, præ-

sederunt. Propositis ergo venerandis vivificæ crucis lignis, sanctisque Evangeliiis explicatis, præsentibus etiam sacro senatu, primum quidem missæ ab Adriano veteris Romæ pontifice, et patriarcharum ex Oriente litteræ ex ordine lectæ, omnem sacro jure requisitum ordi-

Α ἔξωρίζετο· καὶ αὐτὸς ὑπερασπισμῶ καὶ χρηστότητι τοῦ Θεοῦ δι' ἐννέα τελείων χρόνων τελείαν ἀθλητὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ἐπιδειξάμενος, ἀποκαθίσταται τῇ Ἐκκλησίᾳ· καὶ ὁ λύχνος λαμπρότερον ἀναφθεῖς περιφανέστερον ἢ πρῶην τῇ λυχνίᾳ ἐπιτίθεται, καὶ ὁ ποιμὴν ἐπέγνων τὰ πρόβατα, καὶ αὐτὸς τοῖς προβάτοις σαφέστερον ἐπέγνωσται. Πάσης οὖν σχεδὸν φάναϊ τῆς πάλαις ἐπευφραινομένης αὐτοῦ τῇ ἀναβάσει, προαγούσης τε καὶ ἐπομένης ἐν ἀγαλλιάσει, αὐτὸς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου Φρέατος ἀνάγεται· πρὸς τοῖς ὑπερφύοις δὲ τοῦ μεγάλου Ναοῦ διὰ τῆς δεξιᾶς πύλης εἰσιόντι προσυπαντᾷ αὐτῷ τῶν πατρικίων ἢ τάξις προσκυνοῦσα καὶ δεξιουμένη· ἡ ἱερὰ δὲ τότε λειτουργία κατὰ τὸ ἔθος ἐτελεῖτο. Ἄξιον δὲ μηδὲ τὴν ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ συμπесоῦσαν ἱερὰν κληθῶνα παραλιπεῖν· ὁ μὲν γὰρ ἐσθῆι, οἱ δὲ προσεχύνουν· ὁ ἱερεὺς δὲ, Εὐχαριστήσωμεν τῷ Κυρίῳ, τὴν ἀναφορὰν ἐν τοῖς ἀδύτοις ποιούμενος ἀνέκραγεν· ὁ λαὸς δὲ, Ἄξιον καὶ δίκαιον, ἀπεκρίνατο. Οὕτως ὁ ἱερεὺς Ἰγνάτιος ὑπ' ἀγαθοῖς συμβόλοις τὸν οἰκεῖον θρόνον ἀπειληφώς, καὶ τοὺς οἰακὰς αὐθις τῆς Ἐκκλησίας ἐγχειρισθεῖς, εἶργει μὲν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας οὐ Φώτιον μόνον, καὶ τοὺς χειροτονηθέντας ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς κεκοινωνηκότας αὐτῷ· ἐκλιπαρεῖ δὲ τὸν βασιλέα οἰκουμένην συνόδον κροτῆσαι, δι' ἧς ἐσθῆσαι τῶν σκανδάλων πάντων ὑπελάμβανε τὴν Ἰασην. Εὐθέως τοίνυν Ἰωάννης μὲν ὁ τῆς Πέργης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς θλίψεσιν Ἰγνατίῳ συγκακοπαθῶν, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κατ' αὐτὸν, ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Φώτιον δὲ Πέτρος ὁ τῶν Σάρδεων, πρὸς τὸν πάπαν Νικόλαον ἀποκρισιάριοι προσχειρίζοντο· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Βασίλειος ὁ καλούμενος Πινακᾶς ἀπφει, σπαθάριος τὴν ἀξίαν καθεστώς· καὶ ἀπφεται ἐν δυοῖ δρόμοισι στελλόμενοι τὸν πλοῦν. Ἄλλὰ Πέτρος μὲν ὁ καλούμενος Δεῖλαιος, ἐν τῷ κόλπῳ Δαλματίας κινδύνῳ περιπεσὼν, δεῖλαιος ὤλετο. Ἰωάννης δὲ σὺν Βασίλειῳ διασωθεῖς Ἀδριανὸν εὗρε πάπαν, τοῦ Νικολάου ἤδη τὴν ἐν σώματι καταλιπόντος ζωὴν. Οὐ πολὺς οὖν ἐν τῷ μέσῳ χρόνος, καὶ παρῆσαν τοποτηρηταί, Στέφανος μὲν καὶ Δονάτος ἐπίσκοποι τοῦ πάπα Ῥώμης, καὶ Μαρῖνος εἰς τῶν ἐπτὰ διακόνων σὺν αὐτοῖς. Ἐκ δὲ τῶν τῆς Ἀνατολῆς πατριαρχείων, τοῦ αὐτοκράτορος δώροις καὶ γράμμασι τὸν τῆς Συρίας ἀρχόντα παρακάλεσαντος, Ἰωσήφ μὲν ἀρχιδιάκονος καὶ σύγκελλος, τοποτηρητῆς Μιχαὴλ ἦλθε τοῦ πάπα τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας· Θωμᾶς δὲ μητροπολίτης Τύρου τόπον Μιχαὴλ ἐπλήρου τοῦ τῆς Ἀντιοχείας τῆς κατὰ Συρίαν πατριάρχου, Ἠλίας δὲ πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος εἰς τόπον Θεοδοσίου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων παρῆν· οὗτοι πάντες ἅμα Ἰγνατίῳ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπό-

λεως, καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ δώδεκα τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόποις τοῖς συγκεκοπιακόσι, καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους συνθληκόσιν αὐτῷ, ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τῶν κατηγουμενείων τοῦ περιωνύμου ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας, μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βασιλείου προεκάθισαν. Τῶν τιμίων δὲ καὶ ζωοποιῶν ξύλων, τῶν τε ἱερῶν Εὐαγγελίων προκειμένων, συμπαρούσης δὲ καὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου, πρῶτον μὲν αἱ πεμφθεῖσαι παρὰ τοῦ πάπα τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ἀδριανοῦ ἐπιστολαί, καὶ αἱ παρὰ τῶν ἀνατολικῶν πατριαρχῶν

κατὰ τάξιν ἀναγινωσκόμεναι, πᾶσαν, καὶ ἱερὰν εὐ-
θιμοσύνην, τὸ τε πιστὸν καὶ ἄμωμον, καὶ ἀνεπιλη-
πτὸν τῶν ἀπεσταλμένων τοποτηρητῶν, τὸ τε κανονι-
κὸν καὶ ἐνθεσμον τῶν ἀποστειλάντων αὐτοῦς, ἐνώπιον
πάντων ἀπέδεικνυσαν.

Ἐπειτα τῇ ἐξῆς ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς πάντες,
ὅσοι Μεθοδίου μὲν καὶ Ἰγνατίου χειροτονία τῶν
ἀγωγιάτων ἐτύγχανον πατριαρχῶν, πανουργίας δὲ
παντοδαπαῖς, καὶ ποικίλαις χολάσεσι καὶ ἐπινοαῖαις,
Φωτίου τῇ κοινωνίᾳ συναπήχθησαν, οὗτοι πάντες λι-
βέλλους μετανοίας ἐπιδεδωκότες, καὶ μετὰ δακρύων
τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ προσπίπτοντες καὶ ἐξομολογούμενοι,
καὶ μέντοι καὶ συγγνώμης, κατὰ τὴν ὑπὲρ αὐτῶν
τοῦ βασιλέως παράκλησιν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων
ψῆφον, ὡς βιασθέντες, ἀξιούμενοι, καὶ δὴ καὶ τῷ
διωρισμένῳ θέμενοι ἐπιτιμίῳ, οὕτω τῆς τῶν ἐπισκό-
πων καθέδρας τοῖς ἀνεγκλήτοις ὁμοίως καὶ αὐτοὶ
κατηξιοῦντο.

Ἐντεῦθεν εἰς ἑκατὸν δύο τὸν ἀριθμὸν ἐπισκόπους
ἡ σύνοδος ἐκείνη συγκροτούμενη, καὶ πάντα εὐση-
μόνως καὶ κατὰ τάξιν, καὶ πάντα σὺν λόγῳ καιρίῳ
καὶ κανονικαῖς διατάξεσι λέγειν καὶ πράττειν διαλο-
γιζόμενοι, τὸν ὑπεύθυνον Φώτιον παράγουσι μὴ βου-
λόμενον καὶ διελέγχουσι μὲν ἀποτόμως τῆς φονι-
κῆς κατὰ Ἰγνατίου τοῦ ἱεράρχου προαιρέσεως, καὶ
τῆς παραλόγου καὶ μακροδύου καθαιρέσεως· ἐλέγχου-
σι δὲ καὶ τὰς ψευδοπειρίας αὐτοῦ καὶ δυσφημίαις, καὶ
ὅσα κατὰ Νικολάου τοῦ πάπα πεφώραται δεδρακώς.
Εἶτα πυνθάνονται παρ' αὐτοῦ, εἴ τι ἔχει δικαίωμα
πρὸς τὴν κατ' αὐτοῦ πάλαι γενομένην παρὰ τῶν
Ῥωμαίων κατάκρισιν ἀνθυπανεγκεῖν. Αὐτοῦ δὲ
σιωπῶντος τῷ μηδεμίαν (8) εὐλογον ἔχειν ἀπολο-
γίαν πρὸς τὰ ἐγκαλούμενα, ἐπειδὴ ὑπὸ τε τῶν τοπο-
τηρητῶν αὐτῶν, ὑπὸ τε τοῦ βασιλέως καὶ τῆς συγκλή-
του παραινόμενος συγγνώμην αἰτῆσαι, ὥστε καὶ
τῆς τῶν πιστῶν κοινωνίας ὡς λαϊκὸς ἀξιοθῆναι,
παντάπασιν ἐξ αὐθαθείας ἀπεσεύσατο τὴν συμβου-
λίαν· κοινῇ λοιπὸν ψήφῳ καὶ δικαιοτάτῃ κατακρί-
νουσι, καθαιροῦσι τε τοῦτον καὶ ἀναθεματίζουσιν,
ὡς ἐπιθήτορα καὶ μοιχόν, καὶ διωγμῶν χαλεπωτά-
των καὶ σκηνδάλων μυρίων ταῖς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλη-
σίαις αἴτιον γενόμενον. Καὶ ἀποφαίνονται σὺν ἅμα
Νικολάου [αἱ. συνοδικῶ; τῇ Νικ.] τοῦ πάπα καθαιρε-
τικῇ ψήφῳ, τῇ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας πρώτον καὶ
κανονικῆς, ἦτοι συνοδικῆς κρίσεως ἀποφανθείση κατ'
αὐτοῦ. Ἰπογράφουσι δὲ τῇ καθαιρέσει, οὐ ψιλῶ τῷ
μέλανι τὰ χειρόγραφα ποιούμενοι, ἀλλὰ, τὸ φρικω-
δέστατον, ὡς τῶν εἰδότην ἀκρίβεια διαθεθεσίουμένων,
καὶ ἐν αὐτῷ τοῦ Σωτῆρος τῷ αἵματι βάπτοντες τὸν
κάλυμον, οὕτως ἐξεκήρυξαν Φώτιον, οὕτως αὐτὸν

A nem, fidem, innocentiam, integritatemque legato-
rum, necnon jus et auctoritatem mittentium de-
clarabant.

Deinde postero die sacerdotes et antistites omnes,
qui a Methodio et Ignatio sanctissimis patriarchis
consecrati erant, artibusque et insidiis, omnique
genere tormentorum ad Photii communionem ab-
repti erant, libellis pœnitentiæ porrectis, cum la-
crymis supplices ad sanctæ synodi pedes procubue-
runt; et deprecatu imperatoris, quod vim passi
essent, de sententia legatorum pontificis Romani
venia dignati, præscriptum sibi epitimium seu pœ-
nam susceperunt, perindeque ac alii inculpati,
B episcoporum sedem locumque receperunt.

Deinceps illa synodus per episcopos duos supra
centum celebrata, omnia ordine decenterque, et ra-
tione optima ex legum et canonicorum decretorum
præscripto dicendo agendoque, cum Photium
quamvis reluctantem, præsentem adesse cogit. Et
severe illi objiciunt consilia exitialia adversus Igna-
tium inita, factam præter rationem insana mente
ejus depositionem; mendacia item, et calumnias,
aliaque omnia, quæ clam adversus Nicolaum ponti-
ficem fuerat molitus. Deinde quærunt ex eo, quid
respondeat ad illam olim Romæ latam contra se
damnationis sententiam. Cum obmutesceret, quod
nullam criminum suorum veram defensionem re-
periret, a legatis Romanis, ipsoque imperatore et
toto senatu admonitus, ut veniam precaretur, et
saltem tanquam laicus ad fidelium communionem
reciperetur, superbo et contumaci animo consilium
penitus repudiavit. Ergo communi omnium æquis-
simo judicio damnatur, abdicatur, anathemateque
percellitur, veluti violator et adulter, maximarumque
calamitatum et infinitarum offensionum ac scanda-
lorum in Ecclesia Dei auctor; et pronuntiat syno-
dus juxta Nicolai papæ sententiam, qua primum
Photius maturo cum judicio, canonicaque seu sy-
nodica fuerat depositione damnatus. Subscribere
(episcopi) depositioni calamis, non nudo atramento,
sed, in quo penitus contremiscas (ut eos qui rem
norant, asseverantes audivi), ipso Salvatoris san-
guine tinctis. Ita, inquam, demum Photium exau-
ctorarunt damnaruntque, unaque omnes ab illo sa-
ceris initatos.

κατεδίχασαν, καὶ πάντα, τοὺς χειροτονημένους ὑπ'

Ἐνταῦθα γενόμενος, κατηγορήσειν μοι δοκῶ τῆς
συνόδου· μέμφομαι δὲ καὶ τὴν κρίσιν ταύτην, εἰ καὶ
τολμηρόν. Πάσας γὰρ τὰς πράξεις καὶ τοὺς διωρι-
σμένους ἐν αὐτῇ κανόνας ὁμοίως τοῖς ἐν ταῖς προλα-
βούσαις ἑπτὰ συνόδοις οἰκουμενικαῖς, καὶ τούτους ὡς

Hic ego mihi synodum jure quodammodo repre-
hensurus videor: reprehendam autem, etsi fortasse
audacius, hoc ipsum judicium. Actiones enim om-
nes et definitos in ea canones, perinde ac in aliis
septem œcumenicis synodis, ita in hac quoque ut

(8) Alter codex legit, αὐτοῦ δὲ εἰπόντος τὸ μηδεμίαν, cum vero ille respondisset se nihil habere quod
diceret.

sanctos et a Spiritu sancto dictatos valde probo admittoque. Hoc tantum in hac octava non laudo, non quod (ut aliqui censent) gravius commota, durius in reos decreverit; sed contra potius reprehendenda forsitan sit apud æquum arbitrum, quod multo clementius quam oportebat, judicavit, habita nempe personarum aliqua ratione, non ex lege apostolica sincere lata sententia. Tricesimus canon (9) adhibendus erat, quo innocentem ante Ignatium Photius sycophanta damnarat, quasi per sæcularem potestatem Ecclesiam invasisset. Hoc magis nunc invitendum erat in eum, ut qui non Dei, non mystarum sententia, sed incredibili gloriæ et ambitionis furore correptus, per sæcularem potestatem solum vi tyrannica occupasset. Hanc ille ob causam, et præterea, quod ab exauctorato se consecrari voluerit, de gradu deturbandus erat, omnesque qui cum illo communicabant, secundum apostolicam sanctionem: nec oportuit eos Deo Deique judicio clementiores esse, et sacrosancti Spiritus decretum antiquare. Hæc quippe illorum indulgentia omnia susque deque egit (10). Hoc iudicium dici non potest quantum offenderit, quantorumque causam præbuerit malorum. Persuasum enim habeo, si tunc ex apostolorum et canonum auctoritate sententiam rite, et in auctorem schismatis et offensionum, et in totam ejus factionem cum illo communicantem, omnibus exauctoratis, tulissent, futurum fuisse, uti omnis ab Ecclesia impietas in posterum excluderetur. Sed quemadmodum ante, divino Tarasio patriarcha, et synodo contra Iconomachos celebrata, cum indulgentius quam ex præscripto justitiæ hæreticos tractassent, illi arrepta occasione impietatem suam multo magis confirmarunt: ita nunc synodo hac remissius agente, nec sine affectu, neque ex apostolico canone damnationis sententiam ferente, malitia rursus contra Ecclesiam invenit locum. Nam per homines antea corruptos explosus, et per ejectos damnatus quasi familiares, postliminio recurrens, rursus patriarchæ thronum per vim invasit; sacrisque legibus et apostolicis sanctionibus elusis, traditionibus omnibus ecclesiasticis proculcatis, cum omnes in sua testimonia et chirographa perjuros, et crucis conculcatores, ut ipse erat, fieri coegisset, et extrema primis deteriora fecisset, omnium conscientias inquinavit et profanavit. Atque id in hac synodo desideratur, ut ego sentio, quod et lapsi ad communionem recepti, et lupus præter ipsius expectationem in ovile est admissus. Quod et quidam ex signis temporibus illis visis sapienter conjecerunt. Nondum enim hac synodo celebrata, sed adhuc sperata, bubalos quondam aliunde huc adductos, perque mediam viam actos, repente furor corripuit, aliisque alio ruentibus, unus recta adversus magnam ecclesiam dela-

A θεοπνεύστους λαν προσιέμενός τε καὶ ἀποδεχόμενος, τοῦτο μόνον τῆς ὀγδόης συνόδου ταύτης ἐπιμέμφομαι, οὐχ ὅτι θυμῷ βαρεῖ καὶ μνησικαχίᾳ, ὡς τινες οἴονται, τῶν ὑπευθύνων ἀνηλεῶς κατεψηφίσαστο, μᾶλλον μὲν οὖν τοῦναντίον μεμπτέα τυχὸν αὐτῆ παρὰ γε δικαίῳ τῶν τοιοῦτων κριτῆ, ὅτι φιλανθρωπότερον ἦ ἔδει τὴν κρίσιν ποιουμένη, οὐκ ἀπροσωπώληπτον, οὐδὲ καθαρῶς ἀποστολικὴν ἐπήγαγε ψῆφον· θεὸν τῷ τριακοστῷ κεφαλαίῳ, ᾧ πρῶτον τὸν ἀμεμπτον ὁ συκοφάντης κατεδίκαζεν, ὡς διὰ κοσμικῆς δυναστείας ἐγκρατῆ γενόμενον τῆς Ἐκκλησίας, τούτῳ μᾶλλον ἰσχυρίσασθαι νῦν κατ' ἐκείνου, ὡς οὐ ψῆφῳ Θεοῦ καὶ ἱερῶν, ἀλλ' ὑπερβολῇ φιλαρχίας καὶ δοξομανίας, διὰ κοσμικῆς δυναστείας τυραννήσαντος τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτόν τε διὰ ταῦτα καθαιρεῖν

B ἔδει, καὶ ὅτι παρὰ καθηρημένου χειροτονεῖσθαι κατηξίου, καὶ τοὺς κοινονωηκότας δὲ αὐτῷ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἀπόφασιν πάντας· καὶ μὴ φιλανθρωποτέρους Θεοῦ καὶ Θεοῦ γινομένους κρίσεως, τὴν ἀπόφασιν τοῦ παναγίου Πνεύματος ἀκυροῦν. Τοῦτο τὰ ἄνω κάτω πεποίηκε· τοῦτο τὸ κρίμα οὐκ ἔστιν ὄσων εἰπεῖν κακῶν αἰτιῶν καὶ σκανδάλων ἐχρημάτισεν. Οἶμαι γὰρ, ὡς εἰ ἀποστολικῶς τότε καὶ κανονικῶς κατὰ πάντων ἀπεφάνησαντο, οὐ τὸν αἰτιῶν μόνον τῆς διχοστασίας τε καὶ τῶν σκανδάλων, ἀλλὰ καὶ τοὺς κοινονήσαντας αὐτῷ πάντας ἐκκηρύξαντες, οὐδεμίαν ἂν ἔτι κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶχε παρεῖδουσιν ἡ ἀδικία. Ὡς περ δὲ πρῶτον κατὰ τὴν ἐπὶ Ταρασίου τοῦ Θελοῦ σύνοδον κατὰ τῶν Εἰκονομάχων γενομένην, ἐπειδὴ συμπαθέστερον μᾶλλον ἢ δικαιοτέρον ἐχρησαντο τοῖς αἰρετικοῖς, καιροῦ πάλιν ἐκεῖνοι δραξάμενοι, τὴν οἰκείαν δυσσέθειαν χαλεπώτερον ἀνενεώσαντο· οὕτω καὶ νῦν τῆς συνόδου ταύτης πεφεισμένως, ἀλλ' οὐκ ἀπροσπαθῶς καὶ κανονικῶς τὴν κρίσιν ἀποφηνάμενης, εὗρεν αὐθις ἡ πανηρία κατὰ τῆς Ἐκκλησίας χώραν. Καὶ διὰ τῶν προειλημμένων ὁ ἀπόβλητος [αἱ. προσειλημμένων ἀπ.], καὶ διὰ τῶν ἀποκρίτων [ὑποκριτῶν] ὁ καθηρημένος, ὡς κοινονωηκῶν ὄντων αὐτοῦ, καταδραμῶν, καὶ αὐθις τὸν ἱεραρχικὸν θρόνον τυραννήσας, καὶ τῶν ἱερῶν καταπαίξας θεσμῶν, καὶ πάντα μὲν ἀποστολικὴν κανόνα, πᾶσαν δὲ παράδοσιν ἐκκλησιαστικὴν καταπεπατηκῶς, καὶ πάντας μὲν τῶν οἰκείων ὁμολογιῶν χειρογράφων ἀθετητάς, πάντας δὲ σταυροπάτας, οἷος ἐκεῖνος,

D γίνεσθαι καταναγκάζων, καὶ τῶν πρώτων τὰ ἔσχατα χεῖρῳ διαθέμενος, τὰς ἀπάντων συνειδήσεις ἐβεβήλωσε καὶ κατέχρανε. Τοῦτο μὲν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος, τῆς συνόδου ταύτης τὸ ἐλάττωμα, διὰ τῆς καταδοχῆς καὶ κοινοσίας τῶν παραπεσόντων, καὶ τὸν λύκον, ὡς οὐ προσεδόχα, τοῖς προβάτοις ἐπεισαγούσης. Τοῦτο δὲ τινες καὶ ἀπὸ τῶν παρηκολουθηκότων τοῖς τότε χρόνοις τεκμηρίων ἐμφρόνως ἐστοχάσαντο. Καὶ γὰρ μήπω ταυτησὶ τῆς συνόδου συγκεκρατημένης, ἔτι δὲ ἐλπίζομένης, βούβαλοι ἐξωθέν ποτε ἐλαυνόμενοι, κατὰ μέσης διήγοντο τῆς πόλεως· ἀθρόως

(9) Canon est 29 Apostolorum. HARD.

(10) Non damnat Nicetas œcumenicum concilium quasi apostolicos canones violavit, sed ex iis rebus, quæ post concilium evenere, majorem severitatem

desiderat: quippe cum clementius egisse videatur quam per canones ipsos agere licuisset, si summo jure agere cum Photio Photianisque voluisset, inquit P. Raderus.

δὲ θροηθέντες, ὡς κάκεισε διεσκορπίζοντο. Εἰς δὲ αὐτῶν κατὰ τῆς Μεγάλης εὐθυδρομίας Ἐκκλησίας, καὶ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ γεγονώς, ἀχρις αὐτοῦ τρέχων τοῦ ἀμβωνος κατήντησεν. Ὡρα δὲ ἦν ἐνάτη τῆς ἡμέρας· καὶ αὐτὸς οὐκ ἀγαθὸς ἀγγελὸς τοῖς τὰ τοιαῦτα κρίνειν εἰδῶσι κατεφαίνετο. Τοῦτου δὲ μείζων ἀπόδειξις, ὁ φρικωδέστατος σεισμὸς, ὃς κατ' ἐκεῖνον συνέβη τὸν καιρὸν. Ἐνάτην εἶχεν Ἰανουάριος, καὶ πολλὰ μὲν ἔκκλησiai, ἔμβολοι δὲ πλείστοι καὶ οἴκοι ἡδαφίσθησαν, κτηνῶν τε καὶ ἀνθρώπων ἀμύθητος γέγονε πανωλεθρία, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ μέγας τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας οἶκος κατὰ πολλὰ μέρη διεκιδυνεύετο βηγνύμενος, εἰ μὴ τῆς ἀξίας πρὸς τῶν κρατούντων ἐτύχχανεν ἐπιμελείας. Ταῦτα μὲν πρὸ τῆς συνόδου. Καὶ μετ' αὐτὴν ἐξαίφνης ἐπῆλθε πνεύματος σφοδρὰ καταίγις. Ὁκτώβριος ἐνίστατο μῆν' καὶ οὕτω βιαίως ἐπέθετο τὸ πνεῦμα, ὡς πολλῶν μὲν ἔκκλησιῶν, πολλῶν δὲ παλατίων, καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ δὲ οἴκου τὸν μόλιθον οἶα μεμβράνας συνελίσσειν, καὶ εἰς τοῦδαφος κατασπᾶν οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοῦ τετραπλεύρου μονολίθου κίονος ἐν τῇ Ἱπποδρομίᾳ τὸ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐστηλωμένον χαλκῶν στροβίλιον βαρύτερον ὅν ὡς ποβρύιτάτω συνετρίβη πρὸς τὸν οὐρανόν. Οὐκ εἰκῆ δὲ ταῦτα παρηκολούθησε τὰ σημεῖα, ἀλλὰ τῆς μελλούσης αὐθις ἀκαταστασίας καὶ ταραχῆς διὰ τοῦ ταραχοποιῦ δαίμονος ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐνίστατο τεκμήρια σαφῆ· ἅπερ ἴσως οὐκ ἂν συνέπεσεν, εἰ μετὰ τὸν ἀποστολικόν, ὡς εἴρηται, τὰ κατ' αὐτὸν ἐκρίθη θεσμόν· ἀλλ' ὁμως οὐ βυβαίνει ταῦτα τὴν τοῦ πατριάρχου δόξαν, ὅτι μὴ αὐθεντικῶς εἶχε πᾶν τὸ ἐβούλετο δρᾶν· μᾶλλον δὲ τοῖς Ῥωμαίοις μετὰ τὴν ἀνωθεν ἔκκλησιαστικὴν παράδοσιν, τὴν τῆς κρίσεως ἐξουσίαν παρεχώρει. Ἄλλ' οὐδ' ἡ σύνοδος ἐκεῖνη τοῖς κεκοινωνηκόσι Φωτίῳ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα βιασθεῖσι, τοσοῦτον ἠθέλα συμπαθεῖν, ὅσον ἡ τοῦ βασιλέως ἀπλότης, ἵνα μὴ λέγω κουφότης, προσώπων ἡττωμένη παρακλήσεσι, καὶ τοῖς παρὰ τούτων ἐπαίνοις ὁποχαυνομένη, καὶ φιλανθρωπίας ὀνόματι τῆς ἀκριβοῦς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ὡς ἐπίπαν ἀποπίπτουσα.

Αὐτὸς δὲ ὁ μέγας Ἰγνάτιος τῶν τῆς Ἐκκλησίας οἰάκων τὸ δεύτερον ἐπιλαβόμενος, εἶδε καὶ τοῖς τυφλώσκειν ἐκουσίως ἐθέλουσιν, ὡς μάτην ὁ ἐχθρὸς ἐνεκαυχῆσατο κατ' αὐτοῦ. Ἐπιστημονικώτερον γάρ, καὶ μᾶλλον θεϊκώτερον πῶς καὶ ἀσφαλέστερον ἢ πρῶην τὴν Ἐκκλησίαν ἐκυβέρνα· ἅτε δὴ ταῖς μακραῖς τάλαιπωρίαις καὶ παικίαις θλίψεσιν ἱκανὴν ἐμπειρίαν ἑαυτῷ συναίχθη· ἀδέκαστος μὲν πάντῃ καὶ ἀπροσωπότητος ἐν ταῖς κρίσεσι δεικνύμενος, λίαν δὲ ἀκριβῆς ἐν ταῖς χειροτονίαις, τοῖς ἀδικουμένοις ἐπικουρῶν, τοῖς λυπούμενοις συλλυπούμενος, τοῖς πενομένοις ἐπαρῶν, καὶ τὴν ἐνδειαν τούτοις ὡς δύναμις ἰλαρῶς παραμυθούμενος· καὶ τοὺς ἀσθενούντας μὲν τῇ πίστει ἢ καὶ τῷ σώματι παρακαλῶν καὶ ψυχαγωγῶν, τοὺς ὀλιγοψύχους δὲ τῇ χάριτι τῆς τοῦ Πνεύματος ἀνακτώμενος διδασκαλίας· καὶ πᾶσι πάντα γινόμενος, ἔσπευδε κερδαίνειν, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, πάντας ἐν σπλάγγνοις Ἰησοῦ. Δύο μὲν αὐτῷ διασπουδῆς ἦσαν ὁδοί· ἡ μὲν πρὸς Θεὸν ἰθυτενῶς ὁρῶσα διὰ καθαρᾶς τε καὶ ἀνεκλείπτου προσευχῆς· ἡ δὲ πρὸς τὴν τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομήν καὶ περιποίησιν.

Atque ad ambonem usque curriculo hora diei nona pervenit; qui rem aestimare scientibus visus est malus esse nuntius. Sed majus isto argumentum erat, terrificus plane, qui eadem tempestate nono Januarii accidit, terræ tremor, quo multa templa, plurimæ porticus, ædificiaque conciderunt. Hominum ac jumentorum tanta strages edita est, quanta verbis exprimi nullis potest. Quin et ipsum Sophiæ augustum Dei templum multis in partibus concussum, nisi cura singularis principum antevertisset, ruinæ periculum adisset. Atque hæc ante synodum evenere. Post synodum vero mense Octobri jam ineunte, repente tantus venit turbo, tantaque ingruit procella, ut multa templa, multaque palatia, atque ipsius etiam patriarchii plumbeum tectum instar membranæ convolutum in terram dejecerit. Imo et obelisci in hippodromo tetragoni ex perpetuo lapide facti ætheneus turbo, seu strobilus ingenti pondere columnæ impositus, procul ejectus et elisus est. Nec vana sane hæc, quæ tum acciderunt, fuere prodigia, sed futuri motus et perturbationis per architectum turbarum dæmonem Ecclesiæ impendentis aperta signa et argumenta. Quæ fortasse evenissent nunquam, si causam Photii synodus ex decreto apostolico, ut est dictum, decidisset. Enimvero hæc patriarchæ Ignatii gloriæ labem nullam aspergunt, quod non esset illi auctoritas agendi quæ vellet: Romanis enim pro ecclesiastica antiqua traditione, judicandi potestatem permittebat. Quin et ipsa synodus non tantopere volebat iis qui cum Photio, quamvis inviti et coacti, communicarant, indulgere, quantopere simplicitas, ne dicam levitas, imperatoris, victa nempe hominum precibus, et laudibus inflata humanis, et clementiæ nomine perfecta Dei æquitate penitus destituta. Atque hæc ita tum gesta sunt.

Ὁποχαυνομένη, καὶ φιλανθρωπίας ὀνόματι τῆς ἀκριβοῦς τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνης ὡς ἐπίπαν ἀποπίπτουσα. Πλὴν ταῦτα μὲν τοῦτον γέγονε τὸν τρόπον.

Magnus porro Ignatius deuvo gubernaculis Ecclesiæ admotus, vel sua sponte cæcipientibus ostendit, quam frustra hostis contra se gloriatus sit. Peritius enim quodammodo, sanctiusque et securius quam antea, Ecclesiam administravit, ut qui multis et diuturnis variisque casibus et ærumnis usum regendi majorem sibi comparasset. Incorrupte enim nullaque personarum habita ratione jus dicebat. Singularem curam in consecrationibus adhibebat, injuria oppressis ferebat auxilium, afflictos solabatur, egentes sublevabat, eorumque inopiam suis copiis, ut poterat, hilariter recreabat. Infirmos quidem fide, aut etiam corpore, confirmabat et solabatur. Pusillanimes vero Spiritus sancti gratia ad spem per doctrinam erigebat. Denique omnibus omnia factus, pro viribus studebat omnes in visceribus Jesu Christi luerifacere. Geminas semper propositas habebat vias: alteram, qua recta per puras et assiduas preces tendebat ad Deum: alteram ad Ecclesiæ suæ ædificationem et profectum referebat: verum eadem simul opera utrumque

recte administrabat; non perfunctorie, vel, ut nonnulli, oscitanter, sed accurate et docenter a prima juventa ad ultimam usque senectam sacris operabatur; atque in omnibus templis, et laudatissimæ Dei Matri, et divinis apostolis martyribusque, gestienti corde, cum ea qua par erat, ac divinam decebat majestatem, pietate panegyres di-sque festos agitabat. Tam pie vero et religiose, Spiritu nempe sancto illum complente, rem divinam faciebat, ut in ipso altari videre esset aperta Spiritus sancti præsentia argumenta. Videbatur enim panis divinus penitus immutatus, totusque veluti cœlestis cubo, gratiæ radios spargere cœlestis flammæ. Crucis quoque signum, quod aræ desuper imminabat, sæpe placide concuti cernebatur, cum sacra hostia extollebatur, sancti Spiritus videlicet significans obumbrationem. Sed ipso die Paschæ potissimum adeo vehementer commotum est, uti presbyteri et episcopi omnes, maximeque ii qui ex aliis patriarchis aderant, mysterio percussi, ingenti voce diutius Numen laudibus celebrarint. Ita sacerdos magnum sacrificium intemeratum perfecta plenaque fide offerebat, Deoque per illud propitiato, populi salutem, ut sacerdoti par erat, operabatur. Eos porro qui ad illum accedebant, hujuscemodi documentis erudiebat: *Attendite, inquit, vobis, fratres, et videte quomodo caute ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes: et nolite fieri imprudentes, sed intelligentes voluntatem Dei*⁹; *et: Nolite conformari huic sæculo, sed transformamini, secundum Apostolum, renovatione mentis vestræ; ut probetis vos, et scialis, quæ sit voluntas Dei bona et beneplacens et perfecta*¹⁰; *et quæ vocatio fidei vestræ et spei in Christo Jesu Domino nostro*¹⁰. Sit lucerna cordis vestri semper ardens Spiritu sancto, pura, sincera, liquida et splendida, ut illa tota anima vestra illuminetur. Sit vobis mens semper intenta ad Dominum, simplex et recta, ejus unicus labor sit et studium, unicusque et primarius finis propositus, boni summi contemplatio. Ad illud, inquam, natura sua verum germanumque bonum mens vestra sit conversa semper, et in illo vivat, moveatur et sit; in illo illuminetur bonaque reddatur: illi, quoad ejus fieri potest, similis efficiatur et deficiatur. Ita enim animo supra naturam totam seu corporatam, seu intelligentem elevato, mentem nostram in sanctissimæ Trinitatis majestate, quæ sola inexplicabilis, abscondita, supraque naturam evecta omnem per se est existitque, stabiliemus. Sicuti vero unam Patris et Filii et Spiritus sancti naturam divinitatis, ita potentiam, operationem, gloriam et magnificentiam profiteamur et credamus: unum autem divinissimæ Trinitatis intemporeaneum, cointemporeaneum Patri Verbum, ab oculorum acie remotum, a corporis concretione purum, ejusdem ac Patris essentia, potentia ejusdem; hunc ipsum scientes hominis quoque Filium

Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ σπουδῆς ἀμφοτέρα κατώρθου, οὐ μετὰ πάρεργον, οὐδὲ ῥιθύμως, ὡσπερ τινες, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιμελῶς καὶ συντόνως ἐκ νεότητος ἕως γῆ-
 ρως καὶ πρεσβείου βαθέος ταῖς ἱεραῖς λειτουργίαις εὐηρέσσει, καὶ μετὰ πάντα σεβάσμιον οἶκον τῆ τε πανυμνήτῳ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ, τοῖς τε θείοις ἀπο-
 στόλοις καὶ μάρτυσιν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας Θεοπρε-
 πῶς ἐπανηγύριζεν. Οὕτω δὲ θεοφιλῶς καὶ πνευμα-
 τοκινήτως ἀνῆγε τὴν προσφορὰν, ὡς ἐπ' αὐτῆς ὄραν τῆς θείας τραπέζης ἐναργῆ τῆς τοῦ Πνεύματος παρ-
 ουσίας τεκμήρια. Ἦρᾶτο γὰρ ὁ θεῖος ἄρτος ὄλος ἡλλοιωμένος, ὄλος ὡσπερ ἀνθραξ οὐράνιος χάριν ἀπο-
 στίλβων τοῦ οὐρανοῦ πυρός. Ὡπταί ποτε κραδαινόμενος καὶ ὁ ὑπεράνω τῆς ἀγίας τραπέζης ἀπαιωρού-
 μενος σταυρός; ἡρέμα μὲν πολλάκις σειόμενος, ὑψου-
 μένου τοῦ ἄρτου, καθωρῆτο, τὴν τοῦ ἀγίου δηλαδὴ Πνεύματος ἐπισκίασιν ὑποστημαίνων. Ἐν ἡμέρᾳ δὲ ποτε τοῦ Πάσχα μάλιστα οὕτω διεκινήθη σφοδρῶς, ὡς πάντα ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχικῶν θρόνων, τὸ μυστήριον ἐκπεπληγμένου, μεγάλη φωνῆ δοξάζειν ἐπὶ πολὺ τὸν Θεόν. Οὕτως ὁ μέγας ἱεράρχης ἀχράντους θυσίας ἐν τελειότητι πίστεως γνησίως ἀναφέρων, καὶ ταύ-
 ταις ἱλασθόμενος τὸν Θεόν, ἱεροπρεπῶς ἱερούργει τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ. Ἄει δὲ τοὺς ἐγγιζοντας αὐ-
 τῷ τοιαύταις κατεφώτιζε διδαχαῖς, Προσέχετε, λέγων, ἑαυτοῖς, ἀδελφοί, καὶ βλέπετε, πῶς ἀκριβῶς τοῦ βίου περιπατεῖτε τὴν ὁδόν, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί. Καὶ μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνιέντες τὰ ἀρεστὰ τῷ Θεῷ. Καὶ Μὴ σχηματίζεσθε τῷ αἵωνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς καὶ εἰδέναι ὅτι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθόν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον· καὶ τίς ἢ κλησίς τῆς πίστεως ὑμῶν καὶ τῆς ἐλπίδος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἦτω ὁ λύχνος τῆς καρδίας ὑμῶν τῷ Κυρίῳ Πνεύματι ἀεὶ καιόμενος, καθαρὸς, εἰλικρινὴς, ἀπλοῦς ὄλος, διαυγής, καὶ φωτοφανής, ἵν' ὅλη δι' αὐτοῦ καταυγάζεται ὑμῖν ἡ ψυχὴ. Ἔστω ὁ νοῦς ὑμῖν ἀνατεταμένος ἀεὶ πρὸς Θεόν, μονότροπος, μονολόγιστος, ἐν ἔργον καὶ μίαν προηγουμένως ἔχων ἐνέργειαν, τὴν θεωρίαν τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς μόνον τὸ φύσει καὶ κυρίως ὄν ἀγαθόν ἐπεστραμμένος ἀεὶ, καὶ ἐν αὐτῷ ζῶν καὶ κινούμενος καὶ ὢν, αὐτῷ λαμπρυνόμενος καὶ ἀγαθυνόμενος, καὶ κατὰ τὸ ἐφικτὸν ὁμοιούμενος καὶ θεούμενος. Οὕτω γὰρ ὑψοῦ τὸν λογισμὸν ἀφροντες, καὶ πάντων μὲν αἰσθητῶν, πάντων δὲ νοητῶν κτισμάτων ὑπεραναβαίνοντες, μόνῃ δὲ τῇ τριαδικῇ θεαρχίᾳ, μόνῃ τῇ ἐν ἀπορρήτοις ἐστῶσῃ κρυφίῳ καὶ ὑπερουσιότητι τὸν οἰκεῖον ἰδρυσάμενοι νοῦν· καὶ μίαν μὲν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος ὡσπερ φύσιν θεότητος, οὕτω καὶ δύναμιν καὶ ἐνέργειαν καὶ δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ὁμολογοῦντες καὶ πιστεύοντες· τὸν ἕνα δὲ τῆς τρισυποστάτου θεαρχίας τὸν ἀναρχον καὶ συνἀναρχον τῷ Πατρὶ Λόγον τὸν ἀόρατον, τὸν ἀσώματον, τὸν ὁμοφυᾶ τῷ Γεννήτορι καὶ

⁹ Ephes. v, 15, 16. ¹⁰ Rom. xii, 2. ¹⁰ Ephes. i, 18.

ὁμοδόναμον, τοῦτον γίνῃ ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς ὑπεραμώμου γενόμενον Θεομήτορος εἰδότες. Καὶ ἕνα μὲν τῷ προσώπῳ, διπλοῦν δὲ ταῖς φύσεσι καὶ ἐνεργείαις καὶ θελήσεσι κηρύσσοντες· καὶ ταύτη σχολάζοντες ἐπιμελέστερον τῆ θεωρίᾳ τῶν θείων καὶ θεολογίᾳ καὶ διὰ τῆς ἱερᾶς τῶν Γραφῶν μελέτης ἀνακαθαιρόμενοι, καὶ δι' ἀενάου προσευχῆς ἀγνιζόμενοι, ὑπεροράσει τῶν ματαίων ὑπερίδωμεν μεριμνῶν, καὶ τοῖς τῆς ἀτιμίας μὴ ὑποκύπτωμεν πάθει, καὶ πρὸς ἀνονήτους φροντίδας μὴ καταπίπτωμεν. Καὶ πᾶς θυμὸς θηριώδης, καὶ πᾶσα παράλογος ἐπιθυμία ἀρθήτω ἀφ' ἡμῶν· μᾶλλον δὲ ὁ μὲν θυμὸς ὄπλον ἡμῖν κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ τῆς ἀμαρτίας ἔστω πατρός. Ἡ ἐπιθυμία δὲ πρὸς τὸ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἐπιθυμητὸν μετασκευαζομένη πᾶσα, συνεργὸς ἡμῖν γινέσθω πρὸς τήρησιν τῆς Δεσποτικῆς ἐντολῆς. Τοιαύτας οὖν ἔχοντες παραγγελίας, ἀγαπητοί, διὰ προφητῶν μὲν πρῶτον, ἔπειτα διὰ τῶν ὑψηλῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ εὐαγγελιστῶν, καὶ διὰ τῶν Πατέρων δὲ μετὰ ταῦτα καὶ ἱερῶν διδασκάλων γινομένης εἰς ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος λαλουμένης ἀεὶ, καὶ πολυτρόπως κηρυσσομένης ἐν ἡμῖν, μὴ καταφρονῶμεν, μηδὲ βραβύμως καὶ ἐκμελώως, ἐπιμελῶς δὲ τὴν πράξιν καὶ σπουδαίως μετῴμεν τῆς ἀρετῆς, ἐλεημοσύναις μὲν καὶ πίστει πάσης ἀμαρτίας ἀποκαθαιρόμενοι, ἀγάπῃ δὲ τελείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ ἀληθεῖ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος ἀποδιυλιζόμενοι· ἵνα κατὰ πᾶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ περιπατήσαντες, ἄξιοι τῆς τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς βασιλείας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἀναφανῶμεν. Ἀποθώμεθα τοιγαροῦν πᾶν πάθος, καὶ πάντα πονηρίας ἀποτριψόμεθα λογισμῶν, ἵνα καθαροὶ τῷ καθαρωτάτῳ προσενεχθῆναι δυνηθῶμεν. Ἀποβριψόμεθα γαστριμαργίας πάθος ὀλέθριον, ὡς πάσης ἀλλότριον ἀρετῆς, καὶ παντοίας γεννητικῶν κακίας· ἀντ' αὐτῆς δὲ τὴν κοσμιωτάτην ἐγκράτειαν ὡς διπλοῦσα περιθώμεθα, τὴν τῶν ἀγγέλων σύντροφον, τὴν τῶν ἁγίων σύσκηνον, τὴν τῆς ἄνω τερπνότητος πρόξενον καὶ τρυφῆς. Πορνεία δὲ μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ἡμῖν, οὐ μόνον ἢ κατ' ἐνέργειαν καὶ πράξιν, ἀλλὰ μηδὲ πορνικαῖς φαντασίαις βυπαινῶμεθα. Πάση δὲ μηχανῇ καὶ σπουδῇ, πάση ταπεινοφροσύνῃ καὶ προσευχῇ τὴν κακὴν ρίζαν προθέλυμον ἐκτίλλωμεν, τὴν θολερὰν πηγὴν, τὸ τῆς ἡδονῆς ἐμπόρευμα, τὸ τῆς ἀκολασίας ζώπυρον, τὸ πορνικὸν τῆς καρδίας εἰδωλον πρῶτον ἐξανέλωμεν ἢ μαιώσωμεν. Οὕτω γὰρ ἡμῖν τὸ ἱερὸν τῆς σωφροσύνης ἐπανθήσει κάλλος, οὕτω καὶ τὸν νοητὸν Νυμφίον καὶ ἅγιον ἁγιοπρεπῶς ἑαυτοῖς ἐπισπασόμεθα. Φιλαργυρίαν δὲ καὶ πλεονεξίαν πᾶσαν, ὡς εἰδωλολατρείαν ἀποφύγωμεν. Ταυτὸν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ Ἀποστόλου πέφυκε νόμον, εἴπερ σὶ ταύτης ἀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύνας πολλαῖς. Εἴπερ οὖν καὶ τῆς σωτηρίου πίστεως ἄλλοτριοί, καὶ πολυώδυνον ἡμῖν καθίστησι τὴν ζωὴν, πῶς οὐχὶ φευκτέα μᾶλλον ἀπάντων καὶ βδελυκτὴ τῷ γε μὴ πάντῃ κατηλικῶ τὴν ψυχὴν; Οἱ γοῦν τὸ

A secundum nostram naturam ex immaculata Dei Matre natum, unum quidem persona, gemina porro natura, operatione, voluntate prædicamus; atque his rerum divinarum et theologiarum meditationibus penitus occupati, sacrarumque Litterarum studiis repurgati, atque assidua oratione lustrati, contemptis humanis rebus, curas inanes negligamus, neque nos foedis cupiditatibus submittamus, neque ad cogitationes stultas prolabamur. Omnis ferina iracundia, omne desiderium a ratione alienum a nobis excludatur: imo ira telum nobis sit in peccatum peccatique auctorem. Cupiditas vero ad verum germanumque bonum translata, ad præcepta Domini custodienda nobis adiutrix fiat. Hæc documenta, dilecti, primum quidem a prophetis, deinde a præstantibus Christi discipulis et evangelistis, tum vero a Patribus, sive sanctis doctoribus accepta, imo per unum et eundem Spiritum dictata, variisque modis prædicata, ne contemnamus, nec seguiter et ignave exsequamur, sed acriter et studiosè virtutis opus persequamur; ut benignitate in egenes, fideque a peccatis expiati, charitate perfecta, et submissione sincera, ab omnibus animi et corporis inquinamentis defæcati, secundum Dei voluntatem ambulantes, regno supremi Patris in Christo Jesu digni habeamur. Omnes ergo animi vitiositates et malitiæ fibras elidamus, uti puris ad purissimum nobis pateat accessus. Perniciosam ventris ingluviem, veluti pestem virtutis et omnis fontem impietatis, procul habeamus: illius locum temperantiam veluti diptoidem induamus; temperantiam, inquam, beatarum mentium sociam, cœlitum contubernalem, cœlestiumque deliciarum ac voluptatum conciliatricem ac pignus. Fornicatio autem ne nominetur quidem in nobis, ut non solum opere et facto, sed ne cogitationum quidem impurarum monstris inquinemur¹¹. Totis proinde viribus, omni que connixu, et summa animi depressione, precibusque elementa luxuriæ penitus eradamus, cœno:amque impuritatis scaturiginem, et voluptatis focum, intemperantiæ suscitabulum, idolum cordis obscenissimum evertamus aut minuamus. Sic enim in nobis continentia decus efflorescet, sanctumque et divinum spiritalem sponsum ad nos pie sancteque attrahemus. Avaritiam et studium habendi non secus atque idololatriam refugiamus¹². Idem enim sunt, ut lex Apostoli docet, quando pecuniam appetentes a fide aberrarunt, seipsosque inseruerunt doloribus multis¹³. Cum ergo nobis fidem salutarem tollat, multasque vite calamitates pariat; quomodo non omni ope erit fugienda, et execranda ei qui nolit cauponis more animam vendere? Quapropter si conversatio nostra in cœlis est, si cœlum cogitamus, atque ad vitam immortalẽ ac salutem sempiternam aspiramus¹⁴, habentes victimam et amicum, his contenti simus¹⁵. Sic enim probe instructos expedite arduum virtutis clivum

¹¹ Ephes. v, 3. ¹² Colos. iii, 5; Ephes. v, 5. ¹³ I Tim. iii, 2-8. ¹⁴ Philipp. iii, 20, 21. ¹⁵ I Tim. vi, 8.

juvabit superare; haud ignaros, ut ales humi re-
tibus implicata ad caelum eniti non potest, ita per-
inde fieri nullo modo posse, ut is qui copiis et
opibus fortunarum devinctus sit, expedite callem
ad caelum ducentem decurrat ¹⁶. Iram vero, ut in-
sanizæ affinem, ignominizæ parentem, malique dæ-
monis scintillationem, remis velisque fugiamus, ne
hoc olim incendio hauriamur. Sed affectemus
mansuetudinem, animi æquitatem, patientiam. Hæc
enim sunt vera clementizæ Jesu symbola; et hæc
ille cum superessentialiter sit, hæc præcipit. Om-
nia enim propemodum Christi dominica præcepta
continent lenitatis et mansuetudinis, atque in tole-
randis malis patientizæ documenta; per quæ et ca-
put omnium virtutum rite constituitur acquiritur-
que charitas. Mœrorem autem et acediam deteste-
mur, ut quæ viam paliaris obsepant claudantque.
Abjiciamus mœrorem qui sit propter rerum fluxa-
rum non acquisitarum defectum, qui premit men-
tem, et urit animum, adeoque divexat et affligit,
ut non possit in sinceri gaudii largitorem intueri,
ad ipsumque in Spiritus sancti gaudio evolare. Ab-
jiciamus tedium, velut pravi mœroris fetum, igna-
vizæ parentem, et socium desperationis, solutum,
remissum, atque ad omnia divina præcepta ope-
raque bona minus idoneum. Imo vero illam pœni-
tentizæ matrem quæ Deo placet, tristitiam indua-
mus, plenam compunctionis, cœlestique gaudio
delibutam. Induamus alacritatem, diligentiam, om-
nemque cultum virtutis. Simus spiritu ferventes,
Domino servientes ¹⁷, spe gaudentes, in tribulatio-
ne patientes, in oratione perseverantes; ut possi-
mus vanam et execratam gloriam, atque hac multo
deteriorem ac caput scelerum superbiam, princi-
pales diaboli liliæ in Christo Jesu superare: dum
per summam animi demissionem, versutum velerato-
rem vanæ laudis explodimus et conculcavimus, vi-
tiorumque omnium regiam superbiam in fide et
virtute Dei prosternimus elidimusque: atque ita
totam vitiorum animi sentinam exhaurientes, po-
sitis omnibus noxiis affectibus mentis, integritatem
sanctam et auctorem integritatis Deum pure in-
duemus. Sicque omni virtutum ornatu exultos
dilectus Dei Unigenitus nos diliget ¹⁸, et ad nos
cum Patre veniet, ut promisit, et mansionem apud

D nos faciet.
παθῶν, τὴν ἱερὰν ἀπάθειαν, καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας
πάσης κατηρτισμένους ἀρετῆς ὁ Μονογενῆς ἀγαπητὸς
ὁπέσχετο, καὶ μόνῃν ποιήσει παρ' ἡμῖν.

Hujuscemodi monitis divinus noster Ignatius,
hujuscemodi præceptis et documentis utebatur: et
separatim quidem religiosos et semotos a turbis
viros, ut actioni magis deditos, sermonibus actione
firmatis alliciebat, amoremque religiosæ disciplinæ
in illis incendebat. Seorsum etiam divitibus præ-
cepta vivendi dabat, ne magnifice et superbe sen-
tirent, neque fluxis rebus et incertis fortunis fide-

A πολιτεύμα ἐν οὐρανοῖς ἀποτιθέμενοι, καὶ πρὸς τὸν
ἐκεῖ βίον καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον μεταταττόμενοι,
ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκώ-
μεθα. Καὶ γὰρ οὕτω κούφου; ἡμᾶς καὶ εὐσταθεῖς
τῶν ἀρετῶν ἀνιέναι τὴν κλίμακα δεῖ, εἰδότας, ὅτι
ὡς περ ἀμήχανον ὄρνιν ἐπὶ γῆς δεδεμένην ἀναπτήναι
πρὸς οὐρανὸν, οὕτως ἀνένδεκτον εἶναι τὸν γῆνιόν
κτῆμασι καὶ χρήμασιν ἐν προσπάθειᾳ καταδεδεμέ-
νον, τὴν πρὸς Θεὸν ὑψοῦσαν εὐθυθόλως οἶμον δρα-
μεῖν. Ὁρῶν δὲ, ὡς ἐκστάσεως οὖσαν παράφυσιν,
ὡς ἀσχημοσύνης μητέρα, καὶ ὡς τοῦ ποιητοῦ τυγχά-
νουσαν ἔξαλμα, φυγῇ φύγωμεν, μήποτε τῇ ταύτης
ἐξαναλωθῶμεν φλογί. Ἀναλάβωμεν δὲ πραύτητα,
ἐπιείκειαν, μακροθυμίαν. Ταῦτα γὰρ τῆς τοῦ Ἰησοῦ
γνωρίσματα φιλανθρωπίας, καὶ ταῦτα ὑπερουσίως
B ἐκεῖνος ὢν, ταῦτα νομοθετεῖ. Σχεδὸν γὰρ αἱ ἐντολαὶ
πᾶσαι τοῦ Κυριακοῦ στόματος, πραυτητος διδασκαλίᾳ
καὶ ἀνεξικακίας εἰσὶν, δι' ὧν καὶ ἡ κορυφαία τῶν
ἀρετῶν ἀγάπη συνίσταται καὶ κατορθοῦται. Λύπην
δὲ καὶ ἀκηδίαν ἐκτρεπώμεθα, ὡς ἐμπόδιά τε καὶ
σκῶλα καθεστῶσας τῆς ὁδοῦ. Ῥίψωμεν λύπην, τὴν
δι' ἀποτυχίαν ἢ ἑλλειψιν γηροῦ πράγματος ἐγγινο-
μένην, καταβαρύγουσάν τε καὶ πυροῦσαν ἡμῶν τὴν
ψυχὴν, καὶ οὕτω σκληρῶς ἐκθλίβουσιν καὶ ἐκπιέζου-
σαν, ὥστε μὴ δύνασθαι πρὸς τὸν δοτήρα τῆς ἀληθι-
νῆς ἀτενίσαι χαρᾶς, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐν ἀγαλλιάσει
Πνεύματος ἁγίου δραμεῖν. Ῥίψωμεν ἀκηδίαν τῆς
κακῆς λύπης ἔγγονον, τὴν βραθυμίας μητέρα, τὴν
ἀπογνώσεως φίλην, τὴν ἐκλελυμένην, τὴν πάρετον,
C καὶ πρὸς πᾶσαν ἐντολὴν θεῖαν, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον
ἀγαθὸν ἀδόκιμόν. Ἐνδυσώμεθα δὲ μᾶλλον τὴν κατὰ
Θεὸν λύπην, τὴν μητέρα τῆς μετανοίας, τὴν κατα-
νύξεως γέμουσαν, τὴν χαρᾶς πλήρη πνευματικῆς.
Ἐνδυσώμεθα προθυμίαν, σπουδὴν, εὐσθένειαν πᾶσαν,
καὶ ἀρετὴν. Καὶ τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ Κυρίῳ
δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομύ-
νοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, δυναθῆμεν
ἀν οὕτω καὶ τῆς ἀνοσίας κενοδοξίας, καὶ τῆς ἀν-
οσιωτέρας ὑπερηφανίας, τῶν ἀκροτάτων καθῶν, τῶν
πρωτογόνων τοῦ διαβόλου θυγατέρων ὑπέρτεροι γο-
νέσθαι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· καὶ δι' ἄκρας μὲν ταπει-
νώσεως τὸν πολὺπλοκὸν δαίμονα τῆς κενοδοξίας ἐκ-
κρινόμενοι καὶ συμπατοῦντες, τὸν κολοφῶνα δὲ τῶν
κακῶν τὴν ὑπερηφανίαν ἐν πίστει καὶ δυνάμει Θεοῦ
τέλειον ἀνατρέποντες καὶ καταργοῦντες. Καὶ οὕτως
D ὄλον τὸ σμῆνος τῶν πονηρῶν τῆς ψυχῆς ἀναιροῦντες
Θεὸν καθαρῶς ἐπενδυσώμεθα. Καὶ οὕτως ἡμᾶς διὰ
καὶ ἡγαπηκῶς ἐλεύσεται μετὰ τοῦ Πατρὸς, ὡς

Τοιαύταις αἰεὶ παραγγελίαις ὁ θεὸς Ἰγνάτιος,
τοιαύταις νοθεσίαις καὶ διδασκαλίαις κεχηρμένος,
καὶ ἰδίᾳ μὲν τοὺς μοναχικοὺς καὶ ἐρημικοὺς, ὡς
πρακτικωτέρους ταῖς ἐμπράκτοις ὁμιλίαις φυγαγω-
γῶν, καὶ τὸν πόθον αὐτοῖς τῆς ἀσκήσεως ἐπιτείνων,
ἰδίᾳ δὲ τοῖς πλουσίοις παραγγέλλων μὴ ὑψηλοφρο-
νεῖν, μηδ' ἐπ' ἀδηλόγητι πλοῦτου πεποιθένα· τοῖς
ἄρχουσι μὴ φυσιοῦσθαι, μηδὲ καταπαίρεσθαι τῶν

¹⁶ Coloss. iii, 1, 2. ¹⁷ Rom. xii, 11. ¹⁸ Joan. xiv, 21.

πανήτων παραινῶν· ἰδίᾳ δὲ πάλιν ἱερεῖς τε καὶ ἀρχιερεῖς, ὡς ἱεραρχικώτατος καὶ γραφικώτατος ταῖς κανονικαῖς θεσμοθεσίαις ἐπανθροούμενος· καὶ πᾶσι, συνόλιως εἰπεῖν, ὅτι ὧν ἐποφεί καὶ ἐδίδασθε, τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον καὶ τὴν ἐπιταγήν ὑποτιθέμενος, εἰς λιπαρὸν ἤδη καὶ πτόν ἐληλάκει γῆρας, ἐπεθύμει δὲ τὴν ἀνάλυσιν, καὶ τῶν χρόνων κόπων καὶ νόσων καὶ θλίψεων ἐπόθει τὴν ἀπαλλαγὴν. Καὶ μέντοι καὶ τυγχάνει ταύτης, καὶ ἐπ' ἀγαθαῖς ἀγαν ἐλπίζει τοῦ μέλλοντος ἀποτίθεται τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἐξίσταται θορύβων καὶ ταραχῆς, καὶ φθόνου, μίσους τε καὶ ἀντιλογίας τῶν ἀτόπων ἀνθρώπων καὶ μοχθηρῶν· ἐν εἰρήνῃ δὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη καὶ ὕπναισε· καὶ εἰς χεῖρας Κυρίου τὸ πνεῦμα παραθέμενος, προστίθεται τοῖς ὁσίοις ὁ ὁσιος, τοῖς ἱεράρχαις ὁ μέγας ἱεράρχης, τοῖς ὁμολογηταῖς ὁ ὁμολογητής, καὶ μεγά- B
λοις Πατράσιν ὁ ὑπὲρ δικαιοσύνης Θεοῦ καὶ ἀληθείας οὐδενός· Ἐλαττον ἐκείνων κεκοπιακώς.

Ἄξιον δὲ μηδὲ τὸν τρόπον τῆς αὐτοῦ παραδραμῆν μεταστάσεως. Ἐκείτο μὲν τὰ τελευταῖα πνέων ὁ ἅγιος, καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν μέγαν ἐκείνον ὑπὸ τῆς ἀνω χοροστασίας ἐπιζητούμενος· καὶ τῆς φωνῆς ὄργανα τούτου ἤδη παρεῖθη, καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις ἔσθη, καὶ τὰ μέλη νεκρά πάντα, καὶ ὅλη τῆς ἐκδημία· ἦν ἡ ψυχὴ. Καὶ ἰδοὺ ὁ ὑπηρέτης κατὰ τὸν τῆς Ἐκκλησίας τύπον· μέσαι δὲ νύκτες ἦσαν· καὶ μεγάλη φωνὴ τὸ, Εὐλόγησον, Δέσποτα, βοῶν ἀνακέκραγεν. Καὶ ὁ μακάριος ἤρέμα τῇ χειρὶ τὸ στόμα σφραγίσας, καὶ τὰ τίμια χεῖλη βραχὺ κεκινήκως· μόλις διακουομένη τοῖς ἔγγιστα παρῆσαν ἐπέθετο τῇ C
φωνῇ· Τίνος ἀγίου σήμερον μνήμη; Οἱ δὲ, Τακώθου, φασί, τοῦ ἀδελφοθέου, τοῦ φίλου σου, ὦ Δέσποτα. Ὁ δὲ μακάριος πρὸς αὐτούς, Τοῦ δεσπότου μου, κτενωκτικῶς ἔφη· λοιπὸν σιώζεσθε. Ἐἶτα λέγει· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. Καὶ ἅμα τῇ δοξολογίᾳ περιπαῆλθε, καὶ τῇ εὐχαριστίᾳ συγκατέληξε τὴν ζωὴν. Εὐθὺς οὖν κηδεύουσι τὴν ζωὴν, ὡς ἂν τις εἴπῃ αὐτόν· ζωὴ γάρ, ἐπεὶ μετέστη πρὸς τὴν ζωὴν, καὶ ἔστι, καὶ γέγονε· καὶ τὴν ἱεραρχικὴν αἰ ἀλκείτοι, ὡς ἔθος, ἀμφιεννύντες στολήν, ἐπ' αὐτῇ καὶ σεβασμίαν αὐτῷ ἐπωμίδα τοῦ ἀδελφοθέου σεβασμῶς ἐπιβάλλουσιν, ἣν πρὸ χρόνων τινῶν ἐξ Ἱεροσολύμων ἀποσταλείσαν αὐτῷ οὕτως· ἐτίμα καὶ πανευλαδῶς D
ἐσέθετο, ὡς αὐτὸν ἐκείνον Ἰακώβον τὸν μέγαν Ἀπόστολον καὶ πρῶτον ἱεράρχην ἐν αὐτῇ καθορῶν· ταύτην αὐτῷ διὰ τοῦτο καὶ συνταφῆναι κατεδέξατο. Καὶ μέντοι κατὰ τὴν ἐκείνου μνήμην· εἰκάδι γὰρ τρίτη Ὀκτωβρίου καὶ αὐτὸς ἀπῆρε πρὸς Κύριον. Ἐνδειγμα τοῦτο σαφὲς τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου οικειώσεώς τε αὐτοῦ καὶ μεταστάσεως. Οὕτω μὲν οὖν τότε τὸ τίμιον ἐκεῖνο δέμας καὶ ἱερὸν ἱερῶς καὶ τιμίως ἐνταφιαζόμενον, γλωσσοκόμφου ξυλίνῃ κατακρύπτεται, καὶ πρὸς τῷ ναῷ τῆς τοῦ Θεοῦ μεγάλης Σοφίας πρῶτον κατατεθὲν, τῆς προσηκούσης δοξολογίας τε καὶ προσκυνήσεως καταξιοῦται.

arent : principibus, ne fastu turgerebant, humilioresque præ se contemnerent. Sigillatim etiam sacerdotibus et antistites ipse maximus antistes divinarum et ecclesiasticarum institutionum cognitione erudiebat. Denique per id omne quod agebat et docebat, cœlestem legem ac præcepta proponebat. Cumque jam ad extremam ultimamque vergetet senectutem, optabat solvi, multorumque laborum ac morborum, atque adeo tot ærummarum finem expectabat, quem tandem etiam est consecutus. Nam spe certa futuri consequendæ præsentem vitam ponit, turbamque motus atque invidiæ, odiique et insectationis infelicium et impiorum evadit; atque in pace in illipsuam dormit et requiescit, spiritumque in manus Domini commendat; atque apponitur ad sanctos sanctus, ad hierarchas magnus hierarcha, ad confessores confessor, ad magnos Patres ille pro Dei justitia et veritate non minus atque illi certamine fatigatus.

Enimvero par est, ut quo pacto de statione vitæ decesserit, exponamus. Jacebat sanctus extremum ægrumque trahens spiritum, dum et ipse, ut magnus ille (11), a cœlesti choro expectaretur. Jam vocis instrumenta prope tota ceciderant, vitalisque aura defecerat, omnesque artus exanimati erant; ipsa denique anima non nisi profectionem spectabat. Cum ecce tibi minister pro ritu Ecclesiæ summa nocte ingenti voce illud solemne : Jube, domine, benedicere, intonat et profatnat : et beatus sensim manu ora signans, modiceque veneranda labia motans, voce intermortua, quam ægre, qui proximi stabant, percipiebant, quærit, cujus ea die memoria sancti celebretur. Jacobi, inquit, domine, fratris Domini. Cum magno sensu pietatis inquit : Mei. Valete ergo : tum ait : Benedictus Deus noster omni tempore, et nunc, et semper, et in sæcula sæculorum. Amen. Simulque cum hymno et gratiarum actione animam edidit, mortalemque vitam reliquit. Statim igitur non tam sumus, seu mortem dicas, quam vitam curant (nam qui a migravit ad vitam, et est, et factus est vita), illumque sacro patriarchæ ornatu ex more domestici vestiunt, et venerandum Jacobi fratris Domini superhumere cum veneratione illi induunt, quod ante al quot annos Hierosolymis sibi missum tanta veneratione prosecutus est, ac si ipsum Jacobum apostolum, et primum in eo humerati pontificem spectaret. Hoc propterea voluit ut secum sepeliretur. Et sicut illo ipso die memoriæ sancti Jacobi sacro, ipse quoque Ignatius ex hac vita die tertia supra vicissimam Octobris ad Dominum emigravit, certo admodum indicio familiaritatis erga fratrem Domini et migrationis ad illum accepto. Atque sic quidem sacrum illud et venerabile pignus sancte et religiose ad funus compositum, ligneo sarcophago clauditur, atque ad principem Sophiæ ædem deportatum, exsequiis et justis pro dignitate honoratur.

(11) Basilii scilicet, de quo Greg. Naz. sequentia verba protulit orat. fun. in eundem Basil.

Tanta vero pietas populum incesserat, uti et A
 in retri, in quo jacebat, fragmenta reliquiarum loco
 distraxerit, et velum quo tectus erat, in partes
 mille discerptum, sacri pignoris loco inter pios sit
 divisum. Cum ergo corpus agre e manibus populi
 esset creptum, ad nobilem magni martyris Menæ
 adem pervenit; ibique aliquandiu depositum, sac-
 cris quoque hymnis honorifice, ut par erat, est
 exceptum. In quo loco binæ femine a malis occu-
 patæ dæmonibus, horrendumque exagitatæ, solo
 tumbe contactu, spectante universo cœtu, liberatæ,
 certissimam sanitatem sunt consecutæ; quæ et in-
 gentes Deo magna voce gratias persolverunt. Hinc
 vero cum familiares nobilem hunc reliquiarum
 thesaurum navi imposuissent, mareque jam ante
 vehementer intumisset, et violenta Noti procella
 fluctus decumanos tolleret, qui navigationem im-
 pedituri viderentur, simul ac sacra arca navem at-
 tigit, statim mirum quid est Dominica virtute fa-
 ctum: nam magno illo antistite procellam invisibi-
 liter increpante, fluctibus leniter cadentibus, placida
 mare constitit aura. Ergo curatores funeris serena-
 tum mare Dominum concelebrando trajiciunt, at-
 que in nobile templum cœlestis militiæ principis
 atque archangeli ædificatorem illius Ignatium et
 cultorem deportant, atque ad dexteram ædis par-
 tem magna cum veneratione marmoreo conditum
 tumulo reponunt, morborum nempe variorum me-
 dicam quasi officinam, ubi et spiritus infesti pel-
 luntur, omnisque generis ægri (ut compendio di-
 cam) tum corporis, tum animi morbis, cum tu-
 mulo admoventur, potenter curantur.

Ita vir Dei in terris multis ætumnis conflictatus,
 et tanquam aurum in fornace probatus, atque ita di-
 gnus Deo exhibitus, cœlestem beatitudinem et hono-
 rem in excelsis, quo fruuntur sancti, consecutus est.
 Stulte vero egerunt tenebræ lumen persecutæ, quod
 nunquam apprehenderunt: imo tanto magis pro-
 fuerunt persequendo, quanto magis illud a se ve-
 xari putaverunt. Nam dum persequerentur lumen
 hoc, ut captum conculcarent, et inde illi insulta-
 rent, lucem quidem a se quam longissime repule-
 runt, illamque vel nolentes tanto propius summo
 bono admoventur, quanto se magis cum malo ex-
 tremo deterrimis suis consiliis conjunxerunt.

Ergo Ignatius iterum patriarcha decennio præ-
 fuit; tricennium vero, pauloque amplius, universe
 magnus antistes solium tenuit; annorumque oc-
 toginta in pace ad magnum illum pontificem Chri-
 stum est profectus.

Porro quot ac quantis illum Deus signis ac pro-
 digiis celebravit, et celebrare semper in illo cele-
 bratus Dominus non desinat, non hujus instituti
 operis est, sed historiæ et justi voluminis labor.
 Ego de multis pauca (nam singula persequi infini-
 tum sit), quæ tamen Dei gratiam et ipsius fidem
 mediocriter declarent, compendio exponam.

Puer octennis, summum novennis, morbo per-

Επει τοσοῦτον δὲ τὸ εἰς αὐτὸν σέβας ἀνῆπται τοῖς
 λαοῖς, ὥστε καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ σκίμποδος, ἐν ᾧ κατ-
 ἔκειτο, θράνη ἀντὶ λευφάνων διηρπᾶσθαι, καὶ τὴ ἐπὶ
 αὐτοῦ δὲ κείμενον πέπλον μυρίοις καταδαιρούμενον
 τμήμασιν, εἰς ἀγιασμοῦ δῶρον καταμεμερίσθαι τοῖς
 πιστοῖς: μόγις οὖν τότε τὸ σῶμα τοὺς κρατούντας
 διαφυγόν, καὶ πρὸς τῷ μεγάλῳ ναῷ τοῦ Μεγαλομάρ-
 τυρος καταντήσαν Μηνᾶ, ἐκεῖ δὴ πάλιν κατατίθεται
 τε βραχὺ, καὶ τῆς ἐκ τῶν ὕμνων, ὡς θέμις, τυγχά-
 νει δεξιῶσεως. Ὅπου καὶ δύο γυναῖκες ὁμοῦ πονη-
 ροῖς πνεύμασιν ὀχλούμεναι, καὶ δεινῶς ἀναθρασό-
 μεναι, ὡς μόνον ἐψάυσαν τῇ τοῦ ἁγίου σορῶ,
 ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ κατέστησαν ὑγιεῖς, ἀναν-
 τιβρόητου τυχοῦσαι τῆς ἰάσεως, καὶ μεγάλη φωνῇ
 δοξολογοῦσαι τὸν Θεόν. Ἐντεῦθεν τῶν περὶ αὐτὸν ἐν
 πλείῳ καταθειμένων τῶν πολυτίμου θησαυρῶν, τῆς
 θαλάσσης μὲν τότε κορυφουμένης, ἐν ἀνέμῳ δὲ Νότῳ
 βιαίῳ τῶν κυμάτων εἰς ὕψος αἰρομένων, καὶ ἀπρόσ-
 ιτον ὑποδεικνύοντων τὸν πλοῦν, ὡς μόνον ἡ θεία
 σοφία ἐκείνη ἐπιβίβηκε τῆς νηὸς, ἣν ὄραν παραυτᾶ
 γινομένην Δεσποτικὴν θαυματουργίαν. Ἀοράτως γάρ
 ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως τῆς καταιγίδος ἐπιτι-
 μωμένης, ἴστατο μὲν εἰς αὔραν ἡ θάλασσα, τῶν
 κυμάτων δὲ κατασιγαζομένων, οἱ τοῦ ἁγίου θερα-
 πευταὶ ἐν γαλήνῃ διαπεραιούμενοι καὶ δοξάζοντες,
 καὶ πρὸς τῷ ἱερῷ καὶ παγκάλῳ τοῦ ἀρχιστρατήγου
 ναῷ τὸν πιστότατον οἰκοδόμον ἐκείνου καὶ λάτριν
 ἀγαθόντες, πρὸς τοῖς δεξιῶις σεβασμίως ἐν μαρ-
 μαρίνῃ κατατίθεσσι σορῶ, νόσων τε παντοδαπῶν
 ἰατήριον, καὶ πνευμάτων πονηρῶν ἐλατήριον, καὶ συν-
 τόμως εἰπεῖν, παντοίων παθῶν ψυχῆς τε καὶ σώμα-
 τος τοῖς ἐγγίζουσιν ἀλεξητήριον.

Οὕτως ὁ ἱερὸς τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος διὰ πολλῶν θλί-
 ψεων ἐν γῆ πειρασθεὶς, καὶ ὡς χρυσοῦς ἐν χωνευ-
 τηρίῳ δοκιμασθεὶς, καὶ ἄξιός οὕτως ἀποδεχθεὶς τοῦ
 Θεοῦ, τῆς οὐρανίου μακαριότητος καὶ τῆς ἐν ὕψη-
 λοῖς τῶν ἁγίων κατηξιώθη τιμῆς. Ἐματαιώθη δὲ
 ἡ σκοτία, διώξασα μὲν τὸ φῶς, οὐ καταλαβοῦσα δέ.
 Τοσοῦτῳ δὲ μᾶλλον εὐηργέτησεν, ὅσῳ πλέον φήθη
 λυπεῖν. Διώκουσα γάρ, ἵνα πατήσῃ καὶ κατακαυ-
 χήσῃται, ἑαυτῆς μὲν τὸ φεῦγον ἐμάκρυνε, προσεγ-
 γίσει δὲ παρεσκευάσε καὶ μὴ βουλομένη τῷ ἀγαθῷ
 τοσοῦτον, ὅσον ἐστυθὴν τῷ κακῷ διὰ τῆς πολυμη-
 χάνου στραγγαλιᾶς προσωκείωσατο.

Δέκα μὲν οὖν ἔτη τὸ δεύτερον, τὰ πάντα δὲ
 τριάκοντα καὶ μικρόν τι πρὸς, ὁ μέγας ἀρχιερατεύ-
 σας Ἰγνάτιος, ὀδοηχοστὸν δὲ ἤδη γεγονῶς ἔτος, ἐν
 εἰρήνῃ πρὸς τὸν Ἀρχιερέα τὸν μέγαν ἀνελήφθη
 Χριστόν.

Ὅσοις μὲν οὖν καὶ ἡλίκοις αὐτὸν τεραστίοις ὁ ἐν
 αὐτῷ δοξαζόμενος ἐδόξασε Κύριος, καὶ ἐτι δὲ δοξά-
 ζων οὐ διαλιμπάνει, ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ
 παρόντος ἀν εἴη διηγεῖσθαι καιροῦ. Ὅλίγα δὲ ἐκ
 πολλῶν, καὶ ὅσα τὴν αὐτοῦ μὲν πίστιν, τὴν τοῦ Θεοῦ
 δὲ ἐν αὐτῷ χάριν μετρίως ὑποδείκνυσιν, ἐπιτόμως
 ὑπομνήσαντες, τὰ κατὰ μέρος ὡς ἀριθμὸν ὑπερβαί-
 νοντα παρήσομεν.

Παῖς γάρ ὡς ὀκτώ ἢ καὶ ἐννέα καθιστῶς χρόνων,

πνεύματι ἀσθενείας πληγείς, καὶ ἀθρόως παρεθείς ἄσθμα, οὐ μόνον ἀναυδὸς πάντῃ καὶ ἀνήκουστος, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀκίνητος ὀλοτέλως γεγονώς, καὶ ὑπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ βασταζόμενος, τῷ κοινῷ τῶν πιστῶν ἰατρῶν, τῷ ἱερῷ τοῦ Θεοφόρου Πατρὸς προσρίπτεται τάφῳ. Δι' ἡμερῶν δὲ τεσσάρων τῆς τοῦ ἁγίου καταξιωθεὶς ἐπισκέψεως, ἐξαπίνης ἰδίως ἐξανέστη ποσὶ, καὶ δι' ἑαυτοῦ τὴν τοῦ ναοῦ πύλην ἀνοίξας, καὶ ὑγιῆς ὄλος ἐξελθὼν ἔξω, ἐλάλει τοῖς παροῦσι καὶ ἤκουέν, εὐλογῶν τὸν Θεόν, καὶ τὰ θαυμάσια ἀναγγέλλων τοῦ ἁγίου.

Ἄλλος, πλὴν ἐξ ἐπιρρείας, οἶμαι, καὶ τοῦτο τοῦ πονηροῦ, ἐπιληψίας ἐάλωκώς πάθει, δεινῶς ἐξανέστραπτο μὲν τὸ στόμα, παρήρητο δὲ καὶ τοῦ κατὰ φύσιν φθέγματος τὴν φωνήν, ὡς ἐλεεινόν τε αὐτὸν καὶ δυσέντευκτον θέαμα προκείσθαι. Οὗτος ἐπεὶ ἀδιστάκτω πίστει ἐπεκαλεῖτο τὸν ἅγιον, ὁρᾷ μὲν αὐτὸν ἕναρ ὡσπερ τὴν κλεῖδα κατέχοντα τῇ χειρὶ, καὶ ταύτην τῷ στόματι αὐτοῦ ἐπεμβαλόντα, καὶ ὡς δῆθεν θύραν ἀνοίγοντα, συστρέφαι, καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν· Εἰ οἶδας, τίς εἰμι ἐγώ; Τὸν δὲ μὴ εἰδέναι φάμενον, ἀκοῦσαι πρὸς αὐτοῦ, ὡς αὐτὸς εἶη Ἰγνάτιος πατριάρχης· Καὶ ἰδοῦ, φησὶν, ἀπὸ τοῦ νῦν καθέστηκας ὑγιῆς· ἔξυπνον δὲ τοῦτον γενόμενον, ὑγιῆ παντελῶς ἑαυτὸν εὑρεῖν, ὡς μηδέποτε ἔχνος τοιαύτης ἐωρακότα κακώσεως.

Ἄλλος πάλιν νόσῳ κοιλιακῇ περιπεσὼν, καὶ πρὸς ταῖς ἐσχάταις ἡγικῶς δι' αὐτὴν ὤραις, τῆς μὲν ἀπὸ τῶν ἰατρῶν βοηθείας λοιπὸν ἀπέγνω, τὸν ἅγιον δὲ πόρρωθεν ἐξ ὀλοκλήρου πίστεως ἀνακαλούμενος, ὁρᾷ μὲν τοῦτον ἕναρ αὐτῷ παρεστῶτα, καὶ εὐθυμεῖν ἐπαγγελλόμενον. Αὐτίκα δὲ τῆς βύσεως ἀναξηρανθείσης τῆς γαστρὸς, εἰς τροφῆς ἔφεσιν ὁ κάμνων καὶ τελείαν ὑγείαν ἀποκαθίσταται.

Πάλιν γυνὴ τις ἀνδρὶ νομίμως συνοικοῦσα, καὶ παίδων μήτηρ γεγονούσα τριῶν, ξηρὰν πάντῃ καὶ ἀνικμον προέβαλλε τὴν θηλήν, ὡστε τὰ ὑπ' αὐτῆς τικτόμενα βρέφη παραυτὰ ξέναις ἐκδίδοσθαι τιθηνεῖσθαι τροφαῖς, ἕως ἐπὶ νοῦν ἦλθε τοῖς οἰκείοις αὐτῆς τῷ ἁγίῳ προσδραμεῖν. Καὶ δὴ τῶν ἁγίων αὐτοῦ τριχῶν ἀπομυρισθεισῶν, καὶ τῇ ἀρτιτόκῳ πιεῖν δεδωρημένων, ἐπὶ τοσοῦτον εὐθὺς γαλοῦχος ἀπεφάνθη, ὡς καὶ πολὺ πλεον τῆς χρῆσας τῇ γάλα τῶν μαζῶν καταρρεῖν. Καὶ τοῦτο οὐκ εἰς μίαν μόνην φασὶ γυναῖκα γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ εἰς ἑτέραν πάλιν τῷ αὐτῷ κάμνουσαν ἀρρώστηματι τῆς φύσεως, διὰ τῆς ὁμοίας τῶν ἁγίων τριχῶν ἀπομυρίσεως τῆς ὁμοίας ἰάσεως τυχεῖν.

Ἄλλη δὲ πάλιν γυνὴ τῶν εὐγενῶν καὶ περιφανῶν, καὶ αὐτὴ νομίμως ἀνδρὶ ἐπιδόξῳ συνοικοῦσα, ἐν ἔτεσι πλείοσι στείρα καὶ ἀπαις ἐγνωρίζετο. Τοῦ ἀνδρὸς δὲ πίστει τῷ τάφῳ προσπεπτωκότος τοῦ ἁγίου, καὶ ἑλαῖον ἅγιον ἐκεῖθεν εἰληφότος τῇ γυναικί, κακείνης ἐκ πίστεως ἀλειψαμένης, καὶ τὴν τοῦ μεγάλου ἀρχιερέως εὐχὴν ἐπικαλεσαμένης, παραυτίκα τῶν τῆς στειρώσεως ἀπελύθη δεσμῶν, καὶ λοιπὸν τέκνων πλείονων ἀναδείκνυται μήτηρ.

Ἄλλ' οὐ μόνον τοῖς τῷ ἱερῷ τάφῳ πελάζουσιν αἱ θαυματουργίαι τοῦ ἱεράρχου πηγάζουσιν· ἀλλ' ἤδη

A culsus, ac totus repente fractus, non solum usum linguæ et aurium amiserat, sed membris omnibus captus, a suisque gestatus, ad communem credentium, sacramque curationum officinam, ad sancti (inquam) Patris tumulum projicitur: quartoque die sancti auxilio dignatus, confestim suis insistens vestigiis consurrexit; portaque sua manu aperta, sanus integerque egressus, obviis quibusque loquebatur, et audiebat, immensas Deo gratias agens, et sancti enarrans miracula.

B Alius invidia, reor, cacodæmonis epilepsia vehementer correptus, os fæde distorserat, et naturali vocis sonitu orbatus erat, ut miserabile juxta ac triste spectaculum oculis proponeretur. Hic firmissima fide, ope sancti implorata, per nocturnam speciem videt Ignatium manu clavem gestantem, et ori suo admoventem, ac vertentem, quasi inde januam aperiret, ad se dicere: Nostin' qui sim? negantem, postea audivisse ab illo, Ignatium esse patriarcham. Et ecce jam nunc, inquit, es curatus. Postea expectatum, adeo salvum et incolumem repertum, uti ne vestigium quidem in se morbi deprehenderet.

C Alius item dyssentertia laborans jam in extremis erat, et a medicis conelamatus: qui tamen, ut sancti opem e longinquo plena fide implorabat, spectat hunc per somnum sibi assistentem, bonumque animum habere jubentem, et illico siccata alvus constitit, cibi que orexis reversa, hominem perfectæ restituit incolumitati.

D Femina quoque nupta viro, triumque liberorum parens, aridis semper et siccis erat papillis, ita ut statim partus suos cogeretur alienis nutricibus alendos committere; donec propinquis venit in mentem, ut ad sanctum properarent: ubi absterso e sancti viri coma liquore, et recens enixæ ad sorbendum propinato, subito tanta lactis copia redundare visa est, ut plus quam fuerit necesse, papillæ lactis suppeditarent. Atque id non ei soli, sed alteri quoque eodem naturæ laboranti morbo narratur accidisse, quæ pariter ex eodem capillamenti illius desumpto liquore sanitatem recuperavit.

Alia nobilis item et illustris matrona, quæ nobili viro in matrimonium collocata, pluribus annis infecunda sterilisque erat, mariti fide ad cineres viri sancti procumbentis, oleoque sancto inde uxori allato, atque ex fide allito, illa magna pontifice suppliciter invocato, secunda subito reddita, prolem edidit numerosam.

Enimvero non ii duntaxat, qui sacram complex tumbam, hæc miracula sunt experti: peregrinis

etiam, et ultima terrarum incolentibus, Deo plenus Pater adest imploratus. Cujus rei amplissimus testis prætor est Sicilia, qui id sanctissime juratus affirmavit. In Agarenos (Siciliam invadentes) pugnaturus, cum ingenti cura pavoreque augetur, magnum Ignatium in auxilium ardentibus votis invocat : qui (inquit prætor) manifestus in aere velut albo insidens equo me monuit, ut in dexteram partem flecterem agmen, illicoque gloriam Dei me visurum. Quod cum præfectus Musilices nomine fecisset, ingenti prælio devictos hostes cepit.

καὶ πεποιηχότα τὸν στρατοπεδάρχην (Μουσιλίκης δὲ ἐλεῖν.

Quo pacto vero feminæ alterius admirandum casum, et stupendum amplius viri sancti in illa auxilium reticebimus? Quæ cum marem ferret utero, et jam doloribus partus proximis urgeretur, puer in pedes editus, et hærens progredi non potest amplius: parturienti interim acutissimi intolerandique cruciatus augentur. Cumque jam in eo res esset, ut femina simul cum puero interiret, medici vulnerarii adsunt, ut fetum membratim divisum per partes extrahant. Sed meliore providentia numinis, magnam nostrum miraculorum patratores in memoriam revocant. Et forte quidam ex presentibus minimam ex reliquiis veli illius partem in funeris cura ante populis fidelibus distributi profert, Ignatijque ope implorata, ad illa admoveat, feminaque tacta solum, infans repente in caput versus, indeque salvus et incolumis editus, Ignatius a parentibus, ut ab ipso nomine sibi imposito rediret in memoriam miraculi a patriarcha perpetrati, est appellatus. Et hoc cur apostolicis illis prodigiis inferius ducatur? Quid Petri et Pauli virtuti cedit? Vis enim Spiritus sancti in illis efficiebat, ut sudaria et semicinctia illorum ingentia signa ederent. Hæc eadem modo per apostolicum hunc virum, novum vero deiferum, effecit, ut velamenta feretri, quæ sacras illas reliquias tantum contigerant, compedesque ferreæ, quibus impii homines sacros illius pedes presserant, non minora ad Dei laudem fideliumque salutem fecisse credantur.

Mitto dicere, quot renum doloribus confectos toto animo rogatus curarit, quot elaphanticos seu leprosos absterserit, quod cæcos illustrarit, fractos et jacentes erexerit, et qua manibus, et qua pedibus aridos restituerit. Prætereo sehrientes, aut ab improbis spiritibus tortos, quot sanarit, hodieque sanet, ac per veneranda vincula omnes prope morbos, omnesque ægritudines pellat curetque eorum omnium, qui sincera fide ad sacrum illius tumulum confugiunt. Neque sane, quamvis volens, possim omnia dicendo percensere. Unum tamen illud miraculum adjungentes, pauca ex iis quæ post viri sancti mortem evenisse narrantur, historiæ adjiciamus. Etenim quo pacto Lydi illius saccellarii

καὶ τοῖς ἐπ' ἀλλοδαπῆς γῆς, καὶ τὰ ἄκρα τῆς οἰκουμένης οἰκοῦσιν, ἐπικαλουμένοις ὁ θεόληπτος Πατήρ ἐπιφαίνεται. Καὶ τούτου μάρτυς ἡμῖν ἀφευδῆς ὁ τῆς Συκελίας ἱστρατηγῆς, φρικτοῖς ὄρκοις πληροφοροῦν, ὡς μέλλων εἰς πόλεμον συμβαλεῖν ἐν Συκελίᾳ τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ ἀγῶνι πολλῷ συνεχόμενος, καὶ τὴν μέγαν Ἰγνάτιον εἰς συμμαχίαν θερμῶς ἐπικαλούμενος, εἶδον, φησὶν, αὐτὴν ὀφθαλμοφανῶς ἐπὶ τοῦ ἀέρος ὡσπερ ἐφ' ἵππου λευκοῦ καθήμενον καὶ παρεγγυώμενον, πρὸς τοῖς δεξιotoῖς μέρεσιν ἰδηγεῖν τὴν στρατὸν, καὶ τὴν δόξαν εὐθὺς καθορᾶν τοῦ Θεοῦ. Ὁ ὄνομα τῷ ἀνδρὶ), κατακράτος τοὺς ὑπεναντίους ἐλεῖν.

Πῶς δὲ τὸ τῆς γυναικὸς ἐκείνης θαυμάσιον πάθος, καὶ τὴν θαυμασιωτέραν ἐπ' αὐτῇ τοῦ ἁγίου παραδοξοποιίαν σιωπήσαιμεν; Ἦτις ἄρβεν ἐγκυμονοῦσα, καὶ ὠδίνουσα ἤδη πρὸς τὸ τεκεῖν, ἐπειδὴ ἐπὶ πόδας τὸ βρέφος κατηνέχθη, οὐτ' αὐτὸ προσλθεῖν ἐτι δυνατόν ἦν, καὶ τῇ τικτούσῃ ὀξυτάτας καὶ ἀνυπόδιστους τὰς ἀλγηδόνας προσετίθη. Καὶ ἐπεὶ εἰς ἀμηχανίαν περιέστη τὸ πρᾶγμα, ἵνα μὴ καὶ ἡ γυνὴ συναπόληται, παρήσαν μὲν ἱατροὶ χειρουργεῖν τὸ ἐμβρυον, καὶ ἐξέλκαιν τεμνόμενον μεληδόν. Προνοία δὲ θειοτέρη τοῦ καθ' ἡμᾶς ὑπερνήσθησαν μεγάλου θαυματουργοῦ. Καὶ τις ἐκ τῶν παρόντων λείψανον ἔχων τοῦ πέπλου βραχύτατον, τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς αὐτοῦ κηδείας ἐκ πίστεως καταμεμερισμένου τοῖς λαοῖς, καὶ τοῦτο προαγαγὼν, καὶ τὸν ἅγιον ἐπικαλεσάμενος, ἐπειδὴ μόνον τῇ ὀσφυῖ περιῆψε τῆς γυναικὸς, περιέστραπται μὲν τὸ βρέφος εὐθὺς ἐπὶ κεφαλὴν, ἀκινδύνως δὲ λοιπὴν γεννηθὲν, Ἰγνάτιος πρὸς τῶν γεννητόρων κἀτωνόμασται, εἰς ὑπόμνησιν ἤκων διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπ' αὐτῷ γενομένης διὰ τοῦ πατριάρχου θαυματοποιίας. Τοῦτο τί τῶν ἀποστολικῶν τεράτων ἀπολείπεται; Τοῦτο τί τῆς ἐν Πέτρῳ καὶ Παύλῳ δυνάμεως ἐνδεῖ; Ἡ γὰρ ἐν ἐκείνοις ἐνεργούσα χάρις τοῦ Πνεύματος, ὡς καὶ διὰ τῶν σουδαρίων καὶ σιμικινθίων ἐκείνων θαυμασιώτατα δρᾶν, αὕτη καὶ νῦν διὰ τοῦ ἀποστολικοῦ τούτου ἀνδρός, νέου ὡς ἀληθῶς θεοφόρου, καὶ διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ σκίμπος ἱματίων τῶν τῷ ἱερῷ λειψάνῳ ἐγγισάντων, καὶ διὰ τῶν σιδηρῶν κλοιῶν, οἷς τοὺς ἱεροὺς πόδας ἄνδρες κατέκλεισαν ἀσεβεῖς, τὰ ὅμοια πιστεύεται δρᾶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν, καὶ σωτηρίαν τῶν πιστῶν.

Ἐὼ λέγειν, ὅσους νεφριτικῶ τετραγωμένους νοσήματι, καὶ ἐκτενῶς ἐπικαλεσάμενους ἐθεράπευσεν ὅσους λεπροὺς καὶ ἐλεφαντιῶντας ἐκαθάρισε, καὶ τυφλοὺς ἐφώτισε, καὶ πραιμένους ἀνιῶρθησε, καὶ ξηρὰς χεῖρας καὶ πόδας ἔχοντας ἰάσατο. Ἀφίτημι καὶ ὅσους ὑπὸ πυρετοῦ καὶ ρίγους τρυχαμένους, καὶ ὅσους ὑπὸ πνευμάτων πονηρῶν ἐταξομένους ἄχρι καὶ τῆμερον ἰᾶται, καὶ διὰ τῆς τιμίας ἀλύσεως πάσαν, ὡς εἰπεῖν, νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν ἀποκαθαίρων τῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ πίστει προσφευγόντων τῇ ἀγλαῖ θεραπεύει σοφῶ. Οὐδὲ γὰρ εἰ βουλευθεῖται, ταῦτα τῷ λόγῳ δυνατόν ἐξαριθμεῖσθαι. Ἐνὸς δὲ ἐτι μνημονεύσαντας τῶν θαυμασίων, ὀλίγα τῶν μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου κοίμησιν ἱστορουμένων ἐτι τῷ λόγῳ

ουνάφομεν. Πῶς γὰρ τοῦ Λυδοῦ σακελλαρίου σιωπῆ τὸ πρῆγμα παραπέμφομεν; ὃς ὑποβολῆ Φωτίου τοῦ ἀναιδοῦς εἰς τὸ μοναστήριον εἰσελθὼν, ὥστε πάντας τοὺς τῷ ἁγίῳ τάφῳ προσλιπαροῦντας ἀσθενεῖς μετὰ μαστίγων ἐξιδῶσαι καὶ ὑβρεῶν· καὶ τοῦτο δεδρακίως, προστίθει κακὸν τῷ κακῷ, καὶ προστάσει πλησιαίτατα τοῦ ἱεροῦ τάφου κατορύσσειν, καὶ εἰς βάθος ἀνασχάπτειν τὴν γῆν, πρόσφασιν μὲν, ὡς ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ πρῶην ὑπὸ τοῦ πατριάρχου χρυσοῦ κατακρυβέντο; πολλοῦ, τὴ δ' ἀληθῆς, ὡς ἀτιμίαν τῷ τιμίῳ λειψάνῳ προστρέψαιτο. Οὕτως αὐτῷ ὁ φθόνος πάντῃ κατακεχυριευκῶς τῆς μανιώθου; ψυχῆς, οὐδὲ μετὰ τὸν θάνατον ἡρεμεῖν εἶα. Ἄμα δὲ τῷ λόγῳ τοῦ ἀθεμίτου ἐκείνου προστάγματος, καὶ θεήλατος τὸν ἀσεβῆ μετήλθεν ὀργή, ἐν ταῦθα μόνον οὐκ ἀνασχομένης ἐπ' αὐτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ μακροθυμίας, ἀλλ' ὀξύτατην ἐνδίκως ὑπενεγκούσης τὴν τομήν. Εὐθὺς οὖν μεγάλα βῶν ὁ σοβαρὸς, οἷα αἵματι κρουνηδὸν περιβραίνόμενος, καὶ φοράδην ἀπέψυξε τιμωρούμενος.

Τοιαῦτα τοῦ ἡμετέρου Πατρὸς τὰ διηγήματα· τοιαῦτα τοῦ καλοῦ ποιμένου τὰ προτερήματα. Οὕτως ὁ μακαριώτατος καὶ ζῶν ἐπὶ γῆς ἐννομώτατός τε ἦν καὶ χριστοφιλέστατος, πάντα λέγων καὶ πράττων εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομήν· καὶ πρὸς Θεὸν μεταστάς, ὡφελιμώτατος καὶ σωτήριος, ὡς ἀμέσως ἐντυγχάνων ὑπὲρ ἡμῶν τῷ Θεῷ.

Τί δὲ ὁ λεγόμενος Φώτιος; ἄρα τὴν ἐπ' αὐτῷ γενομένην κρίσιν ὡς ἐνδικὸν καταβεξάμενος, τῶν πολυπλόκων ἀπέσχετο-διαβουλίων; ἢ ὑπὸ τὴν κραταιάν τοῦ Θεοῦ χεῖρα ταπεινωθεὶς, τῆς θείας ἑαυτὸν βροπῆς ἐξῆψε λοιπόν; ἢ τέλειον μὲν τῆς αὐτοῦ κακομηχανίας οὐκ ἐξέστη, μετριώτερος δὲ ἑαυτοῦ καὶ ἐπεικίστερος διὰ τῆς κατακρίσεως κατέστη; Οὐδὲ μῶς. Πάντα δὲ τὸν δεκαετῆ χρόνον τῆς ὑπερορίας, μυρίας κατὰ τοῦ ἁγίου κακονοίας κινῶν, ἐπειδὴ πανταχόθεν ἀνάλωτον αὐτὸν ἑώρα καὶ ἀληπτον, τοῦ βασιλέως ἐφ' ἑαυτὸν τὴν εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι μηχανᾶσαι· καὶ πᾶσαν μὲν βουλήν, πᾶσαν δὲ τριβὴν λογισμῶν πρὸς τοῦτο κινῶν, εὐρεν ἑδὸν λοιπόν, δι' ἧς τῆς ἀπλότητος, ἦτοι κουφότητος κατωρχήσατο τῆς βασιλικῆς· καὶ σκοπεῖτε ὡς πιθανήν, καὶ τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀξίαν. Τῶν ὀνομάτων γὰρ ἕκαστον περισχεφάμενος, αὐτοῦ τε, φημί, Βασιλείου τοῦ βασιλέως, Εὐδοκίας τε τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, καὶ τῶν παιδῶν, Κωνσταντίνου, Λέοντος, Ἀλεξάνδρου, καὶ Στεφάνου· ἐξ ἑκάστου δὲ τὴ πρῶτον γράμμα λαβὼν καὶ συντιθεὶς, ἐντεῦθεν λαμβάνει τῆς ἀπάτης τὴν ἀφορμήν. Ἱστορίαν γὰρ, ἦτοι γενεαλογίαν τὴν μήτ' οὖσαν, μήτ' οὖν ποτε γενομένην ἀναπλάσας, Τηριδάτην μὲν ἐκείνον τὸν μέγαν Ἀρμενίων βασιλέα, τὸν ἐπὶ τοῦ ἱερομάρτυρος λέγω Γρηγορίου, προπάτορα τίθεται τῷ λόγῳ, ἐξ ἐκείνου δὲ τὴν γενεαλογίαν ὀνόμασιν, οἷς ἠθέλησεν, ἐπισυνείρων, καὶ ἄλλους ἐξ ἄλλων τῇ πλασματώδει κατάγων Ἱστορίαν, ἡνίκα δὴ πρὸς τὸν πατέρα κατῆλθε Βασιλείου, τοῦτον ἔγραψεν, ὡς ἀνδρὰ γεννήσει τοιοῦτον, οἷος αὐτὸς Βασιλείος

A facinus silentio prætereamus? qui ab impudente Photio submissus in cœnobium venit, ut ægros omnes ad sepulcrum illius supplicantes, conviciis et flagris exigeret. Quo facto scelus addit sceleri: terram enim proximam sacræ tumbræ alte jubet effodi; in speciem quidem, quasi ingentem auri vim patriarcha illic condiderit; reipsa autem, ut sacris ossibus contumeliam irrogaret, adeo animum hominis furiosum invidia occuparat, uti ne post mortem quidem (Ignatii) ab illo cesserit. Simul ac enim hoc ille verbo impie edixerat, vindicta Numinis impium prosecuta est: hic duntaxat Dei patientia se diutius continere non potuit, sed e vestigio plagam inflixit. Ergo superbus ille horrendum boans, et tanquam victima supra infraque sanguine

B diffuens, domumque delatus, elinguis intra quadrivium a Deo punitus exspiravit.

σφαγιαζόμενος, ἀνωθὲν τε καὶ κάτωθεν τῷ οἰκείῳ οἴκαδε ἀναγόμενος, ἀφωνος ἐν ἡμέραις τέσσαρσιν

Hæ sunt rerum a Patre nostro gestarum narrationes, hæc boni pastoris prærogativæ. Ita beatissimus ille dum in terris ageret, se quam sanctissime religiosissimeque gessit, rebus omnibus ad Dei laudem et Ecclesiæ ædificationem relatis: et per mortem ad Deum profectus, nobis apud illum salutaris juxta ac utilissimus est patronus, ut qui Deo præsens citra ullum medium interpellat pro nobis.

C Quid autem is qui dicitur Photius? an judicium de se rite factum est veritus, atque impia consilia abjecit? An sub potenti manu Dei humiliatus, divinæ se deinceps voluntati commisit? An perseveravit quidem in improbis machinationibus suis semper, sed ex damnatione sui seipso æquior et modestior est redditus? Nihil minus. Toto illo decennali exsilio insidias adversus sanctum impia mente molitus est. Cumque illum irretire capereve nullo modo posset, imperatoris animum sibi conciliare tentat. Ergo artibus omnibus strophisque in consilium abhibitis, reperit viam, qua imperatoris simplicitatem levitatemque caperet, et vide quam probabilem et ipsius ingenio dignam. Observatis enim nominibus singulorum, ipsius, inquam, imperatoris Basilii, et Eudockæ Augustæ conjugis, liberorumque, Constantini, Leonis, Alexandri, Stephani; ex primis singulorum nominum litteris compositis componendæ fraudis occasionem arripit. Historiam enim, sive genealogiam, quæ nusquam est, aut fuit, contexens, Tiridatem illum inclytum Armeniæ regem, qui sancti Gregorii martyris avo imperitavit, stirpis caput fingit. Ex illo, nominibus pro arbitrato excogitatis, gentem deducit, et alios ex alio fabulosa narratione condit. Quando demum ad parentem Basilii pervenit, scripsit, nasciturum ex eo talem plane virum, qualis ipse erat Basilius, eique nomen esse Beclæ; quem omnium retro regum felicissime et diutissime regnaturum vaticinatur: innumeraque menda-

cia, quibus auditorem capl̄ intelligebat, in librum suum concentariat, et litteris Alexandrinis in vetustissima charta ad ipsam antiquitatis speciem expressis conscribit, atque thecā, seu tegumento ex antiquissimo codice detracto vestit, atque in illa nobili palatinaque bibliotheca clam reponit. χειροθεσίαν μιμησάμενος, γράφει· ἀμφιέννυσι· ὅς καὶ πτύχαις παλαιόταταις, ἐκ παλαιότατου βιβλίου ἀφαιρούμενος, κἀντεῦθεν τῇ μεγάλῃ τοῦτο τοῦ παλατίου ἀποτίθεται βιβλιοθήκῃ.

Administer et fidus illi in hac scena et fabula Theophanes erat, palatinus ea tempestate clericus, habensque apud imperatorem eruditionis opinionem, ac postea in improbæ operæ præmium episcopus Cæsareæ Cappadociæ creatus. Hic commentitium hunc libellum in bibliotheca, ut dictum est, repostum, opportuno tempore extrahit, imperatorique librum, velut cæteris omnibus admirabiliorem et arcanis refertiolem, exhibet: simulatque neque se, neque mortalium quemquam ejus mysteria, præter unum Photium, assequi posse. Ergo extemplo ad Photium mittitur. Prætexit ille, nulli posse arcanum illud, nisi soli imperatori committi, de quo illud ipsum perscriptum esset. Quid igitur? capitur imperatoris salicitas hæc fabula, et cum Photio in gratiam redit. Solent enim faustæ, quamvis vanissimæ prædicationes excelsam et gloriæ appetentiolem indolem eludere et enervare, penitusque in suam potestatem redigere. Hæc inter Basilium et Photium origo familiaritatis. Hinc Ecclesiæ tranquillitas funditus eversus. Hæc primæ turbæ et dissensionis redintegratio. Hinc assiduus in palatio Photius benevolentiam imperatoris furtim colligebat, et demam suis præstigiis et morum illecebris totum sibi virum vindicavit. Exstitit mox et alia necessitudinis occasio, Theodorus ille habitu vesteque in speciem monachus, omnium autem improborum improbissimus, et versutorum versutissimus, Santabarenus, inquam, de quo, opinor, audivistis omnes. Hunc nescio quomodo repertum (nam pares, ut dicitur, cum paribus facile congregantur), ut virum singulari sanctitate, præscientia, rerumque futurarum cognitione pollentissimum: quibus tamen virtutibus non solum caruit omnibus, sed contra, ut aiunt, magicis præstigiis, et ariolandi, conjectandi, incantandi, animasque evocandi artibus insignis habebatur: hunc imperatori sistit, immensisque celebratum laudibus commendat. Cumque jam imperatore intimo familiarissimoque uteretur, Photius per eum patriarchæ Ignatio insidiatur, sedemque amissam occulte recuperare conatur, sibi que denuo reditum sacrilege comparat. Quod tamen ubi fore difficile sensit, aperte, ut in sacerdotium restitueretur, a viro sancto omni ope contendit. Sed patriarcha canonum divinorum, legumque ecclesiasticarum observantissimus, tametsi vehementer sollicitatus, illum tamen non admisit, nec grassanti lupo reditum ad Christi causam indulisit, ne secum ipse pugnaret, suasque oppugnaret subscriptiones, meritoque deinde de gradu dignitatis de turbaretur. Nam a synodo rite exauctora-

ἦν· τὸ δὲ ὄνομα εἶναι Βακλᾶς· ὃν εὐτυχέστατα καὶ πολυχρονιώτατα τῶν ἐξ αἰῶνος βασιλευσάντων βασιλεύοντα προφητεύει. Μυρίοις δὲ ψεύδεσιν, οἷς ἕξει γάννυθαι· τοῦτον ἀκούοντα, τὸ σύγγραμμα κίταρτισάμενος, ἐπὶ παλαιότατων μὲν τοῦτο χαρτίων γραμμασιν Ἀλεξανδριναῖς, τὴν ἀρχαίκην ὅτι μάλιστα

Ὁ κατὰ ταῦτα δὲ πιστῶς ὑπηρετούμενος, καὶ τὴν ἀπάτην αὐτῷ τοῦ δράματος συγκατασκευαζόμενος Θεοφάνης ἐκεῖνος ἦν, κληρικὸς μὲν τότε βασιλικὸς, καὶ δόξαν σοφίας ἱκανῶς ἔχειν παρὰ τῷ βασιλεῖ νομιζόμενος, ὕστερον δὲ Καισαρείας Καππαδοκίας ἐπίσκοπος γεγωνῶς, ἄθλον ὀρθολογίας τοῦτο τῆς κακοτεχνίας ταύτης λαθῶν. Λαθῶν γὰρ τὸ πλάσμα τῶδες ἐκεῖνο βιβλίον, καὶ τῇ βιβλιοθήκῃ, καθὼς εἶπον, ἀποθέμενος, εἷτα ὥρας εὐθέτου δραξάμενος, ἐπιδείκνυσι τῷ βασιλεῖ, ὡς πάντων καὶ βιβλίων θαυμασιώτατον καὶ μυστικώτατον ἦν. Σχηματίζεται ἀπορεῖν, οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλ' οὐδ' ἄλλος τις, φησὶν, ἀνθρώπων, ἢ Φώτιος, τοῦτο διαγνώσει· δύναται' ἂν. Τοῖνον εὐθὺς ἀποστέλλεται πρὸς αὐτόν. Σχηματίζεται ἐκεῖνος, μὴ δύνασθαι πρὸς ἄλλον εἰπεῖν τὸ μυστήριον, ἢ πρὸς αὐτόν ὑπὲρ οὗ καὶ γέγραπται τοῦ βασιλέως. Τί οὖν; ἤτταται λοιπὸν τῆς ῥαδιουργίας ταύτης ὁ Βασιλεὺς, ἀποτίθεται τὴν δυσμένειαν, καὶ εἰς καταλλαγὰς ἐντεῦθεν χωρεῖ. Οἶδε γὰρ ἡ ἀγαθὴ πρόβησις, κἀν ὅτι μάλιστα ψευδὴς ἦ, καταχαυνοῦν καὶ ἐκλύειν καὶ ἔλην ἑαυτῆς ποιῆσθαι τὴν μεγαλόφροναν καὶ φιλοδοξοτάτην ψυχὴν. Τοῦτο πρὸς Βασιλείου τῆς τοῦ Φωτίου φιλίας ἀρχή· τοῦτο τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης κατάλυσις, καὶ τῆς πρώτης ἀκαταστασίας ἀνανέωσις. Ἐντεῦθεν συνεχῶς τοῖς βασιλείοις ὁ πολυμήχανος ἐπεχωρίαζε, κλέπτων μὲν τὴν εὐνοίαν τοῦ κρατοῦντος, ὄλον δὲ πρὸς ἑαυτὸν τὸν ἄνδρα ταῖς γοητείαις τῶν λόγων καὶ αἰμυλλαῖς τῶν τρόπων κατασκευαζόμενος. Ἐπεγένετο δὲ καὶ ἄλλη τις εὐθὺς οἰκειώσεως ἀφορμή. Θεόδωρον γὰρ ἐκεῖνον ἄχρι τοῦ σχήματος τῶν ἱματίων ἀββᾶν, πάντων δὲ δεινῶν ὄντα δεινότατον, καὶ πανούργων πανουργότατον, τὸν Σανταβαρηνὸν οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε· τοῦτον οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Φώτιος εὐρηκῶς (καὶ γὰρ τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ, κατὰ τὴν παροιμίαν, προσκαλληθήσεται ἄνηρ), ὡς ἄνδρα ἅγιον, καὶ διορατικώτατον, καὶ προφητικώτατον, ταῦτα μὲν οὐκ ὄντα, πόθεν; πολλοῦγε καὶ δεῖ· μαντικῆς δὲ, μᾶλλον δὲ μαγικῆς, φασί, καὶ δνειροκριτικῆς, ἥτοι δαιμονιώδους σοφίας καὶ ψυχικῆς μετεσχηχότα τῷ αὐτοκράτορι προσάγει, καὶ μυρίοις ἐπαίνοις προσοικειοῖ· καὶ ἐγκόλπιον αὐτῷ ποιησάμενος, τῷ πατριάρχῃ μὲν ἐπεδούλευε, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου βίβιν δι' αὐτοῦ βαθείως ἐπάγειν ἐπειράτο, ἑαυτῷ δὲ αὐθις ἀνόμως τὴν ἀνάδασιν ἐμνάτο. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συνειδὼς σκληρὸν ὄν, φανερώς εἰς ἱερωσύνην παρὰ τοῦ ἀγίου δεχθῆναι, πᾶσαν ἐμηχανάτο μηχανήν. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης κανόσι Θεοῦ καὶ Θεσμοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀκολουθῶν, καίτοι γε πολλὰ παρεναχληθεῖς, οὐ κατεδέξατο, οὐδὲ τῷ φονίῳ λύκῳ κατὰ τοῦ ποιμνίου τάρσοδον παρέσχεν, ἵνα μὴ αὐτὸς ἑαυτῷ περιπεσῶν, καὶ

ταῖς ἰδίαις ἐναντιωθείς ὁμολογίαις, ἐνδίκως ἀποστε-
ρηθῆ τῆς τιμῆς. Τὸν γὰρ ὑπὸ συνόδου κανονικῶς
καθηρημένον, οὐ μερικῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ οἰκουμε-
νικῆς, μᾶλλον δὲ ὡς μηδὲ τὴν ἀρχὴν ἐνθέσμως
τῆς ἱεραρχίας ἀψάμενον πλέον αὐτὸν ἀποκεκρηγυ-
μένον, ἀμήχανον εἶναι διατείνεται ἀνευ συνόδου μεί-
ζονος καὶ κυριωτέρας ἀθωοῦσθαι. Ἄλλ' ἐκεῖνος
οὐδενὸς λόγον κανόνος ἢ νόμου ποιούμενος, ἐαυτῷ
τὰ τῆς ἱερωσύνης ἐπέτρεψε· καὶ ἤδη πρὸς τοῖς
βασιλείοις ἐπὶ τῇ καλουμένῃ Μαγναύρῃ καταμένων,
ἐξάρχου τε προεβάλλετο, καὶ χειροτονίας ἐπετελεῖ,
καὶ ὅσα πρὸς ὕβριν μὲν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ,
θλίψιν δὲ τοῦ πατριάρχου, ἀπώλειαν δὲ τῆς ἰδίας
ψυχῆς, ἀνοσίως ὁ ἀνοσιώτατος εἰργάζετο. Οὕτω τῆς
βασιλικῆς εὐθείας κατεφρόνει, μᾶλλον δὲ τῆς ἀνοχῆς
τοῦ Θεοῦ καὶ μακροθυμίας ὁ δοξοχαρῆς ἐκεῖνος καὶ
σκανδαλοποιὸς ἄνθρωπος ὑπερφρονῶν, καὶ πᾶν τὸ περὶ
τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκίδιον ὑποποιούμενος,
καὶ τὴν ἐνδομυχοῦσαν αὐτῷ κακίαν καὶ πονηρίαν πολὺ
μᾶλλον ἢ πρῶην ἐντονωτέραν ἐπιδεικνύμενος, καὶ τὴν
ἀπὸ τῆς κοσμικῆς δυναστείας πολλῶ πλέον προσλαμ-
βανόμενος ῥοπὴν· οὐπω τρίτῃ μετὰ τὴν τοῦ ἁγίου παρ-
ῆλθε μετὰστασιν ἡμέρα, καὶ τὸν πατριαρχικὸν ἐπικα-
ταλαμβάνει θρόνον, καὶ τὴν πάλαι ληστρικὴν αὐτοῦ καὶ
τυραννικὴν γνώμην, καὶ τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου λύτταν
ἀνανεούμενος, πάντας μὲν τοὺς οἰκέλους ἐκεῖνου θερα-
πευτὰς φυλακαῖς καὶ πληγαῖς καὶ ἐξορίαις καὶ θλίψι-
σιν ἀνηκέστοις περιέβαλεν· πάντας δὲ τοὺς ἀντιλέγον-
τας αὐτοῦ τῇ ἀνόδι, ὡς οὐ κανονικῶς, ἀλλ' ἀθέσμως
καὶ παρανόμως γενομένη, μυρίαις ἐπινοαῖς κατ-
εστρατήγει· οὓς μὲν δώροις καὶ ἀξιώμασι, καὶ θρό-
νων μεταθέσει πρὸς τὴν μετ' αὐτοῦ κοινωνίαν ἐπι-
αγόμενος· οὓς δὲ ἀποφαντῶν, καὶ ἐπ' ἀισχροργίαις
ἀβρήτοις διαζυρίων τὸ πρῶτον, καὶ πικρῶς διαλοιδο-
ρούμενος, εἴ τις αὐτῶν αὐτῷ μετὰ ταῦτα κοινω-
νεῖν ἀνωμολόγησεν, αὖραις φέρειν ἐξαπίνης ἐκεῖνα
πάντα παρεχόμενος. Καὶ συλλειτουργὸς αὐτῷ σήμερον
ὁ ἱερόσυλος χθές· καὶ ἱεροφάντης μέγας καὶ τίμιος
ὁ κλέπτῃς καὶ πόρνος καὶ βέβηλος πρῶην ὑπ' αὐτοῦ
μεθ' ὄρκων ἀποδεικνύμενος. Οὓς δὲ πρὸς τὴν αὐτοῦ
κοινωνίαν ἐώρα στεφρῶς ἀνθισταμένους (ἐνίσταντο
δὲ πάντες, ὅσοι ἀληθῶς τῆς Χριστιανικῆς πίστεως
ἀντεῖχοντο, τῷ ὑπὸ ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου
κανονικῶς ἀνατεθεματισμένῳ καὶ καθηρημένῳ ἐπικεν-
δυνότατον λογιζόμενοι καὶ ὀλέθριον κοινωσῖν, καὶ
εἰς ἓν σῶμα τούτῳ συγκεκράσθαι, τῷ μυριάκις τὸν
τίμιον τοῦ Χριστοῦ καταπεπατηκῶτι σταυρῶν, καὶ
πάντας καταπατεῖν διὰ τῆς τῶν χειρογράφων
ἀπαιτήσεως καταδιαζομένων), τούτων οὖν ὅσους φυ-
λακαῖς καὶ μάστιγι πείθειν οὐκ εἶχε, τῷ ὠμοτάτῳ
πάντων ἀνθρώπων καὶ ἀπηνεστάτῳ παρέπεμπε
γαμβρῷ· Λέων δὲ οὗτος ἦν ὁ καλούμενος Κατάχαλος,
τῆς βίγλας δρουγγάριος ὑπ' αὐτοῦ προβιβασθείς· ὃς
τῆς τιμῆς αὐτὸν ἀμειβόμενος, πάντας τοὺς πρὸς
αὐτὸν πεμπομένους, ἵνα μικρῷ λόγῳ τὴν μισαφονίαν
παραστήσω, Ἰσα Λικινίῳ τῷ πάλαι τῇ κατὰ τῶν
ἁγίων ὠμότητι ἐχρήτο. Καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν
ἄχρι τέλους τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐνστάσιν ἐνδει-
ξιμένους· πλείους δὲ τῶν ἀνυποπίστων βιζάνων ἡ-

tum, non modo provinciali, sed etiam generali, imo
qui nec ab initio quidem unquam legitime sedem
sacram occupasset, atque insuper publice damnatus
esset, nisi majori et amplioris auctoritatis synodo
non posse absolvi contendebat. At ille canonibus
legibusque contemptis, uliroque sibi sacerdotio de-
nuo arrogato, sedebat in regia Magnaura dicta,
constituens exarchos, et sacros ordines conferens.
Nam quidquid ad Ecclesiæ contumeliam, virique
sancti afflictionem, suumque ipsius exitium specta-
bat, sacrilege profanissimus audebat: adeo impera-
toris simplicitate, imo longa Dei patientia et poen-
itentiae expectatione abusus homo ambitiosus
pessimique exempli, et palatinis omnibus sibi
conciliatis, suasque in partes traductis, latente intus
B scelere multo quam antea magis apertiusque pro-
dito, multoque majore quam antea vi sæcularis
potestatis comparata, non toto, quam Ignatius obie-
rat, triduo elapso, tribunal patriarchale, revocata
pristina et patricidali tyrannicaque mente, occupa-
vit; et furore adversus sanctum renovato, cunctos
illius domesticos ac servos custodiis, verberibus,
exsiliis, aliisque intolerandis malis et ærumnis op-
pressit. Profectioni porro illius contra leges et
sanctiones ecclesiasticas factæ quicunque repugna-
bant, hos mille artibus expugnavit. Alios quippe
muneribus et honoribus permulcendo, vel sedium
episcopalium permutationibus, ad societatem et
communione attraxit. Alios primum criminatio-
nibus inauditisque calumniis traducendo, graviter-
que laucinando; quos tamen eosdem mox, si se
C ad ejus partes adjunxissent, causa tota ventis com-
missa, absolvit. Ita qui modo illi sacrilegus erat,
is eidem mox symmysta et comminister fiebat. Qui
prius fur, adulter, et profanus ab illo juratissimo
probabatur, ille mox eidem magnus et venerandus
sacrorum antistes habebatur. Quos autem in sen-
tentia firmos suam communionem penitus aversari
videbat: aversabantur autem omnes qui vere Chri-
stiani erant, quique persuasam habebant, se cum
eo qui a sancta et œcumenica synodo rite sancteque
damnatus esset et depositus, sine summo salutis
periculo et exitio communicare non posse, neque
cum illo in unum Christi corpus coalescere, qui
millies venerandam Christi crucem pedibus concul-
casset, aliosque omnes per chirographa vi extorta
conculcare coegisset: hos, inquam, omnes quot-
quot vinculis flagrisque frangere non poterat, affini
suo Leoni cognomento Catacalo, biglæ seu vigilia-
rum præfecto, quem ipse ad eam dignitatem prove-
xerat, homini sævissimo immanissimoque tradebat:
qui ut se de beneficio gratum exhiberet, missos ad
se cunctos (ut brevi carnificinam illam comprehen-
dam) Liciniana quadam immanitate exercuciabat.
Ex quibus multos pro veritate ad necem usque pro-
pugnantes sustulit: plures tamen intolerandis victos
tormentis, præclari muneris loco, mittenti remitte-
bat. Quis, per Deum immortalem, temporis hujus
tempestatem et iniquitatem, imo quis tortuosi

draconis illius insidias et machinationes dicendo assequatur? Multos veterator ille perjura lingua calumniatus, aut per falsas criminationes exauctoratos, mox ut cum eo rursum communicabant, commendatos restituebat, et nonnunquam ad majores dignitates transferebat. Deinde si quis iterum vesana illius insania offensus, se denuo ab illius societate abstinisset, hunc rursum damnabat; et damnatum, si cessisset, mox admittebat. Tanta gloriæ dominandique sibi æstuabat, ut illius causa per furiosam ambitionem leges divinas, jura omnia, sacraque permisceret. In primis autem hoc agebat, ut ordinationes patriarchæ transmutaret, atque ab eo damnatos sedibus restitueret. Sed cum illi imperatori non probaretur, videte quid tentarit. Consecratos a sancto Ignatio reseccare conatur. Quod cum æque parum succederet, omnesque indignissime ferrent, atque execrarentur; ne ita quidem defecit iniquitas. Humeralibus et orariis, et aliis status sacerdotalis coemptis insignibus, secreto preces super ea quasdam (si tamen preces, et non potius diræ execrationes appellande sunt) pronuntiabat: sicque ea singulis loco muneris largitionisque dabat. Atque ut peccatum fieret supra modum peccans, ubique jurisjurandi sacramenta, ubique chirographa exigebat, sive initiaret, sive honores et dignitates ecclesiasticas conferret, sive episcopatus permutaret. Quibuscunque demum se beneficium præstare censebat, hos sibi obstringebat, et testatissimis chirographis exactis sibi cavebat, ubique suam duntaxat gloriam affectando, novisque rebus studendo. Neque Dei nutu vel providentia sibi benefere unquam credebatur, aut sperabat; sed per multiplex ingenium suum seu artificium, imo maleficium, sese communiabat: adeoque totum Ecclesiæ statum permiscebat, omniumque mortalium animos pessimis exemplis offendebat; atque ut Christi nomen blasphemaretur, impiis artibus suis efficiebat.

Ergo ubi iterum patriarchatum invasit, Theodorum illum (quem ipse exsul Patrarum metropolitam creavit, quem quidam facete Aphantopolis, hoc est, nusquam exstantis civitatis metropolitam nuncupabant), hunc, inquam, Theodorum ad Joannem papam apocrisiarium destinavit; per quem scripsit, se per vim a tota Ecclesia totaque republica coactum, tribunal sacrum denuo perinvitum conscendisse. Atque ut mendacium in epistola scriptum stabiliret, per Petrum a secretis, qui postea ob ligmenta Sardinium pontifex præmii loco dictus est, omnium metropolitaram signa furatur; adeoque ipsos sibi metropolitans suffuratur ignaros se libello subscripsisse, cum arcanam fundi emptionem prætendisset. Tantis ille et tam insignis fraudum omnium et nequitiarum artifex erat. Sed qua ratione facili causam Euphemiani illius Euchaitarum episcopi dissimulabimus, cujus episcopatum propter vicinitatem Santabarensis appetebat? Hunc ergo episcopatu cedere cogit, et illi Santabarentum sullicit. Ne-

τισμένους, ὡς δῶρα τίμια πρὸς τὸν πέμποντα τούτους ἀνταπέστειλλε. Τίς ἱκανῶς τοῦ τότε καιροῦ τὴν κακίαν, μᾶλλον δὲ τίς τοῦ σχολιοῦ δράκοντος ἐκείνου τὰς ἐνέδρας ἐξέλπει καὶ μηχανάς; Πολλοὺς κυλάκις ὁ δόλιος δολία γλώσση συκοφαντῶν, ἢ ἐπ' ἐγκλήμασι δῆθεν καθαιρῶν, εἰ συνέθεντο μετὰ ταῦτα κοινωνεῖν, τούτους αὖθις ἀποκαθίστη συνιστῶν, καὶ ἐπὶ μείζους ἐνλοτε θρόνους μεθιστῶν. Καὶ μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν εἰ τις αὐτοῦ προσωθηκῶς ταῖς ἀπονοαῖς ἀπέσχετο τῆς κοινωνίας, αὖθις καθήρει τούτον, καὶ ὑποκύπτοντα προξίετο πάλιν. Οὕτως ἐτραχεν ἐν δίψει πάντα κανόνα θεῖον καὶ πᾶσαν θεσμοθεσίαν ἱερῶν διὰ τῆς αὐτοῦ φιλαρχίας συγχέαι καὶ δοξομανίας. Πρὸς τούτων δὲ πάντων πειρᾶται τὴν τοῦ πατριάρχου προχείρισιν μεθιστᾶν, καὶ τοὺς κατ' αὐτὸν καθηρημένους ταῖς ἐκκλησίαις ἀντικαθιστᾶν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἤρεσκεν οὕτω τῷ βασιλεῖ, ὄρατε οἷον ἐτόλμα· τοὺς ὑπὸ τοῦ ἀγίου τετελεσμένους ἐπειρᾶτο ἀναχειροτονεῖν· ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο τῶν ἀποκωτάτων ἔδοξε καὶ ἀπευκτῶν, οὐδ' οὕτως ἠπόρησεν ἡ ποιηρία· ὠμοφῶρια δὲ καὶ ὠράρια ὠνούμενος, καὶ ὅσα τῆς ἱερατικῆς σύμβολα χρηματίζει τελειώσεως, καὶ τούτοις ἐν μυστηρίῳ οικείας ἐπιλέγων εὐχάς· εἶγε ταύτας εὐχάς, ἀλλ' οὐ δυσφημίας ἐπιγείει ὀνομάζειν χρεῶν· οὕτως ἐκάστη λόγιφ φιλοτιμίας ἐδίδου καὶ χαρίσματος. Ἴνα δὲ καθ' ὑπερβολὴν ἀμαρτωλῶς γένηται ἡ ἀμαρτία, πανταχοῦ ὄρκος, πανταχοῦ τῶν χειρογράφων ἀπαίτησις, ἐν χειροτονίαις, ἐν ἀξιωμασίαις, ἐν μεταθέσει· ἐν πᾶσιν οἷς εὐεργετεῖν ἐνομίζετο, κατεδειτό τε καὶ ἰδιοχείρως ἰσχυροτάτοις ἠσφαλιζέτο, πανταχόθεν τὴν ἰδίαν δόξαν ζητῶν, καὶ χαίρων ταῖς καινοτομίαις· καὶ οὐ διὰ τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ διὰ τῆς ἐκείνου συστήναι ποτε προνοίας ἢ πιστεύων, ἢ προδοκῶν, διὰ τῆς οικείας δὲ πολυτεχνίας ἢ κακοτεχνίας αὐτὸν ἐπιχειρῶν συνιστᾶν, καὶ πᾶσαν οὕτω συγχέων Ἐκκλησίαν, καὶ πᾶσαν οὕτω σκανδαλίζων ψυχὴν, καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βλασφημεῖσθαι διὰ τῆς αὐτοῦ κακομηχανίας παρασκευαζόμενος.

Μετὰ γοῦν τὸ τὸν θρόνον τὸ δεύτερον κατασχεῖν Θεόδωρον ἐκείνον, ὃν ἐν ἐξορίᾳ καθήμενος αὐτὸς μὲν εἰς τὰς Πάτρας ἐχειροτόνησε μητροπολίτην· Ἄφαντοπόλειος δὲ τούτον ἀστείως οἱ παρ' ἐκείνῳ κατωνόμαζον· τούτον πρὸς Ἰωάννην τὸν πάπαν ἀποκρισιάριον προχειρίσατο γράφας, ὅτι βία πολλῇ τῆς Ἐκκλησίας ὅλης καὶ τῆς πολιτείας ἀναγκασθεὶς, ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνῆλθε καὶ μὴ βουλόμενος· ἵνα δὲ βεβαιώσῃται τὸ ψεῦδος τῶν ἐπιστολῶν, διὰ τοῦ μυστογράφου Πέτρου, ὃς καὶ τὰς Σάρδεεις ὑστερον ἐπαθλον τῶν πλασμάτων ἠνέγκατο, δι' αὐτοῦ κλέπτει μὲν τὰς σφραγίδας τῶν βουλευτηρίων τῶν ὅλων μητροπολιτῶν· συναρπάζει δὲ καὶ αὐτοὺς μὴ εἰδότες ὑπογράφαι τῷ λιθέλλῳ, πρόφασιν ὡς ἐπὶ μυστικῇ ἀγορασίᾳ· τοσοῦτος τὴν πανουργίαν ἐκείνος, καὶ τηλικούτος ὑπῆρχε τὴν δεινότητά. Πῶς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν Εὐφημιανὸν ἐκείνον παρέλθωμεν σιωπῇ; Ὅς Εὐχαϊτῶν μὲν ἐπίσκοπος ἦν, ἐπειδὴ δὲ ὁ Σανταβαρηνὸς τῆς ἐπισκοπῆς ἐκείνης ὡς γείτων ὠρέγετο, τὸν μὲν βία σχολάζειν ἀναγκάζει, τὸν δὲ ἀντ' αὐτοῦ χει-

ρτονεῖ. Οὐ μόνον ἐξ, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοπὰς ἐκ τῶν γειτνιαζουσῶν μητροπόλεων, ὅσας ἐκείνος ἤθελεν, ἀφαιρεῖται, καὶ δίδωσιν αὐτῷ. Καὶ οὐ ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ παρ' ἑαυτῷ καθίζων πρωτόθρονον τοῦτον κατωνόμαζε· καὶ Νικηφόρον μὲν Νικαίας μητροπολίτην ὄντα βιάζεται παραιτησάμενον ὀρφανοτρόφον εἶναι, Ἀμφιλόχιον δὲ τὸν Κυζίκου πρὸς τὴν Νίκαιαν μεθίστησι. Καὶ ταχὺ θανόντος αὐτοῦ, τὸν Συρακούσιον ἀντικαθίστησι Γρηγόριον· ὃν καὶ αὐτὸν μετ' οὐ πολὺ θανόντα οἷσις ἐσέμνυνεν ἐπιταφίσις, ὡς τῶν μεγάλων Πατέρων ἐφάμιλλον βεδιωκότα βίον, δι' οὐδὲν ἄλλο τοσοῦτον, ὅσον ὅτι κατὰ τοῦ ἀγίου καθὼς περ ἑξερὸν ἀχρι τέλους τὴν γλῶσσαν ὁ δὴ ἄριστος παρέθηκε.

Διὰ ταῦτα καὶ ἔτι πλεον τούτων ἀτοπώτερα ἤλθεν ἡ ὄργη τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· καὶ εὐθὺς μὲν τότε τῷ βασιλεὶ τέθηκε Κωνσταντῖνος ὁ τριπόθητος καὶ πρωτότοκος υἱός, ὃν καὶ ἅγιον ὁ τολμητίας οὗτος εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἑαυτοῦ χειροτονῶν, μοναστηρίοις τε καὶ ναοῖς ἀνθρωπαρεσκία τιμῶν οὐκ ἠύλαβετο.

Αὐτίκα δὲ καὶ ἡ μεγάλη πόλις Συρακούσαι τὴν φρικτὴν ὠλετο πανωλεθρίαν· καὶ πᾶσα νῆσος, καὶ πᾶσα πόλις καὶ χώρα προνομεύεται καὶ καταφθείρεται μέχρι καὶ τήμερον τοῖς ἐχθροῖς, οὐδεμιᾶς ἐκ τῶν ἱερᾶσαι δοκούντων ἰλεομένης τὸν Θεὸν προσευχῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸ γεγραμμένον, Ἐγενόμεθα ὄντως πρόβατα, οἷς οὐκ ἔστι ποιμήν. Χρονίστα γὰρ ἡ κακία, καὶ πολλοῖς ὑποδείγμασι παγιοθεῖσα, νόμος νενόμισται τοῖς ἀνομοῦσι, καὶ τὸ ἄθεσμον ἔθος εἰς φύσιν τρόπον τινὰ τοῖς καταφρονηταῖς καταστάν, ὅλην ἐπισπᾶται τοῦ Θεοῦ τὴν ὄργην.

Ἄλλὰ τὸ μὲν καθέκαστον ἐπεξιέναι τὰς καινοτομίας καὶ παρανομίας αὐτοῦ τε Φωτίου τοῦ πρωτοστάτου τῶν ὑποκριτῶν καὶ σταυρομάχων, καὶ πάντων καθεξῆς τῶν αὐτοῦ διαδόχων καὶ τῆς φιλαρχίας κοινωκῶν, ἱστορίας ἔργον, καὶ οὐ τοῦ παρόντος τῷ λόγῳ σκοποῦ.

Ἡμεῖς δὲ τὴν ὑπεράπειρον μακροθυμίαν καὶ ἀνοχὴν ὑμνοῦντες τοῦ τῶν ὅλων Θεοῦ, εὐχόμεθα τῆς μερίδος ἐξαιρεθῆναι τῶν τὰ σκάνδαλα καὶ τὰς διχοστασίας διὰ τῆς κακίστης αὐτῶν ἐπιθυμίας καταεργαζομένων, κοινῶν δὲ γενέσθαι τοῦ τῶν ἁγίων κλήρου, τῶν διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης Θεοῦ, ταπεινοφροσύνης τε καὶ πραότητος, τῆς ἐπουρανίου βασιλείας καὶ ἱεραρχίας ἁγίας τοῦ ὑπεραγίου καταξιωμένων, πρεσβείαις τῆς ὑπεράγνου καὶ παντιμῶμου Θεομήτορος, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν καὶ ἱερῶν ἀγγέλων καὶ τῶν πανευφήμων ἀποστόλων καὶ τῶν πανενδόξων ἀθλοφόρων, καὶ ὅλων τῶν ἁγίων ταῖς εὐπροσδέχτοις καὶ ἱεραῖς ἰκετηρίαις. Πρὸς τούτοις πᾶσι δὲ καὶ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ νέου ἀληθῶς ὁμολογητοῦ καὶ Θεοφόρου, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις ἅμα τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ, καὶ τῷ συνἀνάρχῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

¹⁹ Matth. ix, 36.

A que id tantum, sed episcopatus etiam, quoscunque ille expetebat, vicinis metropolitibus ereptos, huic donat: insuperque juxta collocatum primatem nominabat. Præterea Nicephoro Nicææ metropolitæ, per vim abdicato orphanotrophi curam ac tutelam pupillarum committit. Amphilochem vero Cyzici præsullem Nicæam transfert: cui mox extincto Gregorium Syracusanum subrogat: quem et ipsum mox sublatum hujusmodi Photius epitaphiis ornavit ut magnis illum Patribus vita et virtute æquarit: nec id aliam ob causam, quam quod infelix linguam suam sicut novaculam acuerit in sanctum Ignatium usque in finem.

B Has et his multo plures ac deteriores ob causas venit ira Dei super filios dissidentia. Subito namque imperatori filius et charissimus et natu maximus Constantinus est ereptus; quem audax Photius in gratiam imperatoris, per se in sanctorum censum relatum, templis cœnobiisque, ad aucupandam hominum gratiam, colere nihil veritus est.

C Deinde etiam magna Syracusanorum civitas horrenda clade periit: insulæque omnes, et cuncta oppida, et omnis provincia hostili manu scede etiamnum hodie vastatur, diripitur et pessumdatur, nullo ex iis qui rem sacram administrare videntur, Deum precibus placante, sed, ut scriptum est: *Facti sumus sicut oves errantes sine pastore*¹⁹. Et enim inveterata tempore iniquitas, multisque exemplis corroborata, pro lege impiis et exlegibus habetur, ipsoque usu et consuetudine corruptelarum in morem et naturam abit, atque adeo iram in se Dei provocat universam.

Enimvero sigillatim percensere omnia quæ novata et impie gesta sunt a Photio architecto et magistro hypocritarum hostiumque crucis, et omnibus successoribus illius et sociis ambitionis, justæ sit opus historiae, non hujus loci argumentum.

D Nos vero infinitam Dei patientiam clementiamque memorantes, Dominum universorum deprecemur, uti nos a sorte eorum qui tot scandalorum offensio-numque et dissensionum cupiditatibus suis pessimis auctores exstiter, ereptos, sortis sanctorum, qui per fidem et charitatem Dei, humilitatem et mansuetudinem, regno et sacerdotio sancto Dei, qui sanctorum caput est omnium, sunt dignati; precibus intemeratæ purissimæque Dei Matris, selectorumque cœlitum angelorum, gloriosissimorum apostolorum victorumque nobilissimorum martyrum, sanctorumque omnium; cumque omnibus nostri sancti Patris Ignatii patriarchæ CP. vere novi confessoris ac deiferi Patris, - consortes efficiat in Christo Jesu Domino nostro: cui laus, honor, adoratio cum æterno Patre, pariterque æterno et vivificante ipsius Spiritu, nunc et semper, et in omnes omnium sæculorum æternitates. Amen.

NICETÆ PAPHLAGONIS

QUI ET DAVID

EXPOSITIONIS IN EVANGELIUM LUCÆ FRAGMENTA

(Mat, Script. Vet. tom. IX, p. 668, 670, 702.)

Cap. VI, vers. 32. *Et si diligitis eos qui vos diligunt, etc.*

Nicetæ, qui et David. Ex tribus constat amicitia, testantibus philosophis; ex voluptate scilicet, ex necessitate, et virtute; quarum duæ priores instabiles sunt, et minime constantes, quippe quæ in filiis hominum fundamentum suum non habeant. Ubi enim primum voluptas valedixit, ac necessitas cessavit, philtrum quoque transvolat: quare etiam temporis et spatii distantia amantibus nocet, amicitiam oblivione ceu densa caligine obvelando. Contra quæ virtute nititur non pari modo offuscatur, imo per omne tempus ac spatium durat inconcussa, et ubi in obstaculum aliquod incidit, vi et splendore augetur. Hinc jam non amicitia, sed charitas plerumque nuncupatur, quæ, secundum Apostolum, nunquam deficit. Benevolentia enim amicitia initium est, sicut visio concupiscentiam parit. Amicitia porro charitatis principium et fons; charitas autem caput est legis et prophetarum. Id quidem multis persuasum est, amicitiam inanibus sæpe verbis contentam esse, charitatem autem re vera probari. Quocirca etiam veræ charitatis discipulus nos monet ut re ipsa ac veraciter, nec verborum illecebris, nos adamemus.

Cap. VIII, vers. 5. *Exiit qui seminat seminare, etc.*

Nicetæ Paphlagonis. Vide ne semen divinum per volatilia cœli, id est per spiritus æthereos, disseminetur, neve cordis tui fomes exstinguatur. Id quoque cura ne spiritus vitalis qui in te est affectuum aut passionum flagrantia, ceu igne solari, exsiccetur, neque committas ut semen divinum, timor, inquam, Domini, corporis tui miseris et curis sicut carduis et zizaniis delitescat. Sic enim fides tua, sicut campus sterilis, pessum ibit.

Nicetæ, qui et David. Caveamus igitur ne nos quoque huiusmodi periculis succumbamus, imo mentis agrum omni noxa purgemus. Sic enim mentibus nostris culturam sicut pluviam matutinam ac serotinam infundemus; sic calorem qui e sole justitiæ fuit, lacrymis nostris mitigabimus. Hinc, sicut ager fecundus, Dei benedictionis compotes erimus, virtutum nostrarum fructum, si non centu-

A Κεφ. Γ', στίχ. λβ'. *Kai ei αγαπατε τους αγαπωντας υμας, κ. τ. λ.*

Νικήτου του και Δαβιδ. Την φιλίαν εκ τριων συνεστάναι τούτων, ηδονης, φημι, και χρείας, και αρετης, παιδες σοφων απεφηναντο· αλλα τας μεν πρωτας δυο αιτίας, ευκινήτους ειναι, ου μονιμους, ουδε το βεβαιον εν υιοις ανθρωπων εχουσας. Ομοῦ γαρ το ηδυνον πεπαυται, και η χρεια παρεληλυθε, και τούτοις συγκαταλέλυται το φιλτρον. "Οθεν και χρόνου και τόπου διάστασις τοις ουτω φιλοῦσι επιβουλεύειν οιδε, την φιλίαν ὡσπερ ομίχλη παχεία και ζόφω, τῇ λήθῃ συγκαλύπτουσα. Οὐ μὴν και η κατά αρετην συνεστῶσα τὸν Ἰσον τρόπον αμαυροῦται, ἀδιάπτωτος δὲ και ανεπηρέαστος παντὶ χρόνου και τόπου μένει διαστήματι, και οὐδ' ητινιῶν προφάσει διαπίπτει, μάλλον μὲν οὖν και ισχυροτέρα και λαμπροτέρα γινεται πολεμουμένη· ὡς μηκέτι φιλίαν μόνον αὐτην, αλλα και αγαπην κυριωτερον ονομάζεσθαι· ητις κατά τὸν Ἀπόστολον, ουδέποτε εκπίπτει. Εὐνοια μὲν γαρ, φιλίας αρχή· ὡς ὄψις, επιθυμίας· φιλία δὲ, αγαπης αρχή και πηγὴ· αγαπή δὲ, το κεφάλαιον νόμου και προφητων. Διὸ την μεν, και ἄχρι χειλέων μόνον, και φιλοῖς συνίστασθαι λόγοις οι πολλοι νομίζουσι, αγαπην δὲ τῶ ὄντι μη ειναι, ει μη ἔργω και ἀληθεία μαρτυροῖτο· καθὼς ο της ἀληθινῆς αγαπης παρεγγυᾶ μαθητης, μη αγαπᾶν λόγω και γλώσση παραγγέλλων, ἀλλ' ἔργω και ἀληθεία.

B Κεφ. Η', στίχ. ε'. *Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι, κ. τ. λ.*

C *Νικήτου Παφλαγονων.* "Ορα μήπως η τοις πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ, τοις τοῦ ἀέρος, φημι, πνεύμασι, το θεῖον σπέρμα διαρπαγῆ, εἴτουν εναποσβεσθῆ σου της καρδιας η θρυαλλίς· η ηλιακῶ καύσωσι, εἴτουν ἐμπυρίοις πάθει και ἐνδομυχοῦσι πιεσμοῖς, η ζωτικῇ εναποξηρανθῆ σοι ἰκμάς· η μήπως ὡς βάρμοις τισι και ἀκάνθαις ταῖς ποικίλαις μερίμναις και φροντίσι τοῦ σώματος το θεῖον σοι τοῦτο σπέρμα τοῦ φόβου Κυρίου και της πίστεως εναποπνιγὲν, ἄκαρπον και ἀδόκιμον ἀπελέγῃ τῷ γεωργῶ.

Νικήτου, του και Δαβιδ. Φυλαττώμεθα τοίνυν και ημεῖς μηδεμιᾶ τούτων κινδυνεῦσαι τῶν αποπτώσεων, ἀλλ' ἀνακαθαίρωμεν πάσης ἐπηρείας τοιαύτης, της διανοίας την ἄρουραν· και θετὸν πρώμιον και ὄψιμον την ποικίλην τοῦ πνεύματος διδαχὴν ταῖς μελέταις ἐπισπώμενοι, και την ἀπὸ τοῦ ἡλίου της δικαιοσύνης σύμμετρον θερμὴν ἀνακαλούμενοι δάκρυσιν, οἷα καλή και αγαθή γῆ, της ἀπὸ τοῦ Θεοῦ εὐλογίας ἐπιτυχά-

νοίμεν· εἰ καὶ μὴ ἐν ἑκατὸν, ἀλλ' ἐν ἑξήκοντα, ἔγουν ἄ
ἐν τριάκοντα, τὸν καρπὸν ἀποδίδόντες τῶν ἀρε-
τῶν.

Κεφ. III', στίχ. κδ'. Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς
περὶ λυπὸν γενόμενον, κ. τ. λ.

Νικήτου τοῦ Παφλαγόου. Καρδιακῆ γὰρ διαθέ-
σει τῷ ἀργυρίῳ προσπεπερανημένης αὐτῷ τῆς ψυχῆς,
καὶ τινὰ τρόπον προσχεκολλημένης, καὶ ἐν γενομένης
ἐπὶ αὐτῷ, οὐκ ἐβούλετο εὐχερῶς τοῦ φιλουμένου δια-
σπᾶσθαι, εἰ μὴ μετὰ μείζονος πόνου· ὡσπερ καὶ με-
λῶν σώματος βιαίως ἀφαίρεσις γίνεται διαιρουμένης
συμφύτας.

plum, at saltem sexagesimum tricesimumque red-
dendo.

Cap. XVIII, vers. 24. Videns autem Jesus illum
tristem factum, etc.

Nicetæ Paphlagonis. Anima quæ simul cum corde
aurum silit eique unite dedita est, non sine magno
labore inde divellitur. Sic etiam corporis membra
laud amputantur, quin tota eorundem coalunatio
penitus solvatur.

ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΥΡΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΔΑΔΥΒΡΩΝ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΩΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

DOMINI NICETÆ PHILOSOPHI

EPISCOPI DADYBRORUM

EXEGESIS CARMINUM ARCANORUM MAGNI GREGORII THEOLOGI.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Οἱ μὲν παρ' Ἑλλησι φιλοσοφώτατοι εἶναι δόξαντες
καὶ λογιώτατοι, ἤνικα ἂν ταῖς ὑπὲρ τὸ βλεπόμενον
καὶ τὴν αἰσθησὶν θεωρίαις ἐπιβαίνοντες φυσιολογίας
τινὸς ἢ θεολογίας ὡς αὐτῷ... νῦν ἐπελαμβάνοντο,
πλείους ὅτι μάλιστα βίβλους ἐπετείνοντο· ὡς ἂν αὐ-
τοὶ τῆς κατ' αὐτοὺς ἐντροφῶντες πολυνοίας καὶ
θεωρίας, καὶ τοῖς ἐγγίζουσι δὲ αὐτοῖς τῆς ἀπὸ τῶν
θεωρημάτων μεταδιδόντες ὠφελείας· ἀλλ' οὐδὲν τσο-
οῦτον εἰς οἰκοδομὴν καὶ κατόρθωσιν τῆς τε ἰδίας
αὐτῶν διανοίας καὶ τῆς τῶν μαθητευομένων... φιλο-
σοφεῖν ἐδοκίμασαν, ὅσον εἰς βλάβην... τῆς ὄντως
ἀληθογνωσίας δι' ἁμαρτίαν... ἐπειδὴ γὰρ τὴν πάσης
σοφίας καὶ... πηγὴν κατ' ἀρχὴν εἰς τοὺς περὶ τῶν
ὄντων γινομένων λόγους προκαταβάλλοντο, οὐδ' ἐπι-
γινῶναι... καὶ οὕτως ἐν αὐτῇ καὶ δι' αὐτῶν πρὸς πᾶ-
σαν ἀληθογνωσίαν ὀδηγεῖσθαι καὶ κατε... κατηξίω-
σαν· διὰ τοῦτο οὔτε περὶ ἀρχῶν, οὔτε περὶ τῶν μετὰ
τάς ἀρχάς, οὔτε περὶ τοῦ τῶν γινομένων τέλους
ἀξιόλογον ἢ ἀξιόθεόν τι φιλοσοφῆσαντες ἀπελέγχον-
ται· ὅθεν τῆς μᾶς καὶ μόνης τοῦ ὄντως ὄντος Θεοῦ
σοφίας καὶ ἀληθείας διαμαρτύντες, μυρίαὶ δόξαις
καὶ πλάκαις καὶ ἐναντιότησι πρὸς τε ἑαυτοὺς καὶ
ἀλλήλους διενεχθέντες, ἀπεδοκίμασθησαν οὔτε τοῖς
περὶ Θεοῦ λόγοις συμβαίνοντες (πῶς γὰρ καὶ ἐμελλ-
λον οἱ μὴ παρ' αὐτοῦ περὶ αὐτοῦ μνούμενοι, τὸ πᾶν

B

PROOEMIUM (a).

Qui apud Græcos philosophiæ et ratioeinationis
peritissimi esse putant, quando in speculationibus
de visu et sensatione aggredientes quamdam phy-
siologiam aut theologiam ut illi ... nunc incurre-
bant plures quam maxime libros protendebant :
ita ut ipsi intra se de sapientia et speculatione sua
gloriantes, his qui ad ipsos accedunt suarum de-
monstrationum utilitatem communicent ; sed mi-
nime tantum ad efformationem et directionem
sui ipsorum et discipulorum conscientiæ ... phi-
losophari sibi proposuerunt, quantum ad perversi-
onem veræ et rectæ cognitionis propter culpam ...
Quoniam enim omnis sapientiæ fontem a principio
in sermonibus de entibus existentibus instituerunt,
non cognoscere ... et ita in ipsa et per illa ad
omnem veram cognitionem perduci et ... æstima-
verunt. Ideo neque circa principia, neque circa
res quæ principiis succedunt, neque circa entium
finem aliquid rationabile vel probabile philoso-
phari inveniuntur. Unde sola et unica Dei verè
existentis sapientia et veritate carentes, mul-
tis opinionibus et erroribus et contradictionibus
cum seipsis et cum aliis agitati, reprobati sunt in
sermonibus circa Deum non convenientes : quomodo
enim evenire debebat his qui non ab illo de illo

C

(a) Mai, *Spicileg. Rom.* V, 397, ex codice Vati-
cano qui, utpote ex antiquiore Sfortiano descri-
ptus, lacunis aliquot laborat, propter veteris exem-

plaris-damna. Deest hoc proœmium in Commentario
Nicetæ quod post Gregorii Nazianzeni carmina
edidimus (tom. XXXVIII). Edit.

edocti, in omni re suis propriis cogitationibus se permittebant? neque de his quæ ad Deum attinent concordiam et firmum sermonem et determinatum per veritatis amorem elucubrati sunt.

Quamobrem certe sapienter et recte supernaturaliter supernaturale Dei Patris Verbum, ut indignos fide et insanos factos illos esse arguit et contemptibiles, homoque per paterni Spiritus in purissimam Mariam obumbrationem, et sine peccato humanam ingressus vitam, sermonibus quæ ad unam et solam in Trinitate divinam hierarchiam attinebant, revelavit; quæ autem in ipso fiebant aut facta erant similibus verbis ac prophetae patefecit; et quæ de suo sine erant grandibus et dignis sermonibus rectas et intelligentes aures edocuit; operibus autem omnibus et divinis signis suos sermones confirmavit et fidem adeptus est, itaque stultam omnem mundi sapientiam cum manifestasset quantum potest aliquis per crucem et sepulturam et resurrectionem, ad Patrem a quo exivit, et ad propriam gloriam ascendit; suum vero in locum ejusdem naturæ Spiritum famulis suis mittens, per omnes, qui cunctis generationibus surgent, servos suos, sanctas et arcanas de Deo revelationes et sapientiarum veritates et magnificentias diffundit. Videntur quidem diversæ quædam esse et multiformes, fortasse etiam contradicere quædam reputarentur a quibusdam, de Deo doctrinæ, quæ per prophetas et apostolos et hos qui secuti sunt plures sanctos doctores institutæ sunt: ne una quidem apud illos qui veram gloriam annuntiant occurrit contradictio. Omnes enim a Deo inspirate theologiarum, ex uno et ejus sancto Spiritu principium assumentes, et ad unum veritatis propositum tendentes, concordantes secum et cum aliis consonæ esse debent; veteribus quoque Scripturis novæ insequuntur et veteres novis consentiunt, et nullam hominibus sensu præditis contradictionem præbent; nisi quis ab aliis theologis dictum, aliis attribuerit; quod apud prophetas obscure et ænigmatische dictum est propter tempus, clare et sine ambiguitate per evangelistas dicatur; aut, ad hæc quoque, nisi quid cunctis et rapide apud apostolos dictum, explicatis, amplitis et diffusis verbis per Ecclesiarum ædificationem a doctoribus tractatum sit.

Si quis igitur tanta discordantiam in sacris Litteris reperit, omnino ille longe a veritatis proposito decidit. Non ergo discordantia quædam aut contradictio inest in veritatis theologis circa simplex et unum veritatis verbum, aut ad invicem, quemadmodum in philosophis extraneis esse demonstratur; semper enim qui unius Domini sunt veritatis spiritus suis prædecessoribus in fide et pietate ceu patribus et ducibus suis post Christum devote inherentes, et horum gratiam et sapientiam ad se adducentes, et si quid necesse est vel aliud a se adjici, non sibi sed patribus prudenter referentes, merito Patrum laudis hæredes et ipsi exhiben-

tes δὲ τοῖς ἰδίοις ἐπιτρέψαντες, λογισμαί, ;), οὕτως δὲ τῶν παρὰ Θεοῦ γινομένων σύμφωνον καὶ ἐπιπῶτα λόγον καὶ ὠρισμένον φιλαλήθως διεκονήσαντο.

Διὸ δὴ σοφῶς τε καὶ ἀγαθοπρεπῶς ὑπερουσίως ὁ ὑπερούσιος τοῦ Θεοῦ Πατὴρ Λόγος, ὡς ἀναξίτους πίστεως καὶ μεματαιωμένους αὐτοὺς ἐξελέγγων, καὶ ἐξουθενωκῶς, ἀνδρωθεὶς τε διὰ τῆς τοῦ πατρικοῦ Πνεύματος ἐπὶ τὴν ὑπέραγνον Μαρτὶν ἐπελεύσας, καὶ χωρὶς ἁμαρτίας τὸν ἀνθρώπινον ὑπελθὼν βίον, λόγοις μὲν τὰ περὶ τῆς μιᾶς καὶ μόνης τριαδικῆς Θεαρχίας διηγγελῶς· τὰ τε περὶ τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων, ἢ γινομένων ὁμολόγως τῷ λόγῳ καὶ τοῖς προφήταις ἀνηγγελῶς· τὰ τε περὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ μεγαλοπρεπῶς· καὶ ἀξιοπρεπῶς εὐθέσι καὶ συντοκοῖς ἐνηγγίσας ὡςδὲ· ἔργοις δὲ πᾶσι καὶ σημείοις ἀξιοθέοις ἐπισφραγίσας τοὺς αὐτοῦ λόγους καὶ πιστωσάμενος, καὶ μωρὰν οὕτω πᾶσαν τὴν κοσμικὴν σοφίαν ἀποφύνας, ὅπως τις διὰ σταυροῦ καὶ ταφῆς καὶ ἀναστάσεως, πρὸς τὸν Πατέρα, παρ' οὗ ἐξεληλυθεν, καὶ τὴν ἰδίαν ἐπανήλθε δόξαν· ταυτοῦ δὲ ἀντάλλαγμα τὸ συμφυρὸς Πνεῦμα τοῖς οἰκείοις παρεχόμενος· διὰ τῶν ἐφ' ἑκάστης γενεᾶς ἐξεγειρομένων αὐτοῦ θεραπευτῶν, τῆς ἱεροκρυφίους θεορρήμοσύνας καὶ ἀληθοσοφίας αὐτοῦ καὶ μεγαλοουργίας ἀναφέρει· δοκοῦσι μὲν οὖν ποικίλαι τινὲς εἶναι καὶ κολωσχεδαίς, ἴσως δὲ ποτε καὶ ἐναντιοῦσθαι τινὲς ὑπονοηθεῖέν τισιν, αἱ τε διὰ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καὶ τῶν ἐφεξῆς διδασκάλων ἀγίων πλείων ἀναταττόμεναι θεηγορίαι· οὐδεμίαν δὲ παρὰ τοῖς τὴν ἀληθῆ δόξαν προσεβύουσιν ἐναντιότης· πᾶσαι γὰρ αἱ θεόκνευστοι θεολογίαι, ἢτε ἐξ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος· τὴν ἀρχὴν ἀφορμώμεναι, καὶ πρὸς ἕνα τὸν τῆς ἀληθείας σκοπὸν συντεινόμεναι, σύμφωνοί τε πρὸς ἑαυτὰς καὶ ἀλλήλαις ὁμολογοί· ταῖς τε Παλαιαῖς Γραφαῖς αἱ Καινὰι συνεπόμεναι, αἱ τε Παλαιὰι συνῆθουσαι ταῖς Καινὰις, καὶ μηδεμίαν τοῖς γε νοῦν ἔχουσιν ἐναντίωσιν ὑποφαίνουσαι· πλὴν εἰ μὴ τις τὸ παρ' ἄλλοις τῶν θεολόγων ῥηθὲν, ἄλλοις δὲ παρεθὲν· καὶ τὸ παρὰ τοῖς προφήταις ἀσαφῶς ἢ ἀνιγματοειδῶς εἰρημένον διὰ τὸν καιρὸν, σαφῶς δὲ καὶ ἀνεκκαλυμμένως διὰ τῶν εὐαγγελιστῶν· ἢ πρὸς τοῦτοις ἔτι, εἰ τὸ συντεταγμένως καὶ γοργῶς διὰ τῶν ἀποστόλων, ἀνηκλωμένως δὲ καὶ πολυμερῶς διεξοδικῶς πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐξεργαζόμενον.

Ἐἰ τις οὖν τὰ τοιαῦτα διαφωνίαν τῶν ἱερῶν Λογίων ἀπολογίζοιτο, παντάπασιν ὁ τοιοῦτος τοῦ τῆς ἀληθείας πόρρω πίπτει σκοποῦ· οὐκ οὐκ διαφωνία τις ἢ ἐναντίωσις τοῖς ἀληθινοῖς θεολόγοις περὶ τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἑνὸς τῆς ἀληθείας λόγου, ἢ πρὸς ἀλλήλους, καθάπερ τοῖς τῶν θύραθεν φιλοσόφοις παρίσταται· αἱ γὰρ οἱ τοῦ ἑνὸς ὄντος Κυρίου τῆς ἀληθείας Πνεύματος, τοῖς αὐτῶν πρεσβυτέροις τῇ πίστει καὶ τῇ εὐσεβείᾳ, ὡς πατέραςιν ἑαυτῶν καὶ καθηγηταῖς, μετὰ τὸν Χριστὸν, εὐλαδῶς ἐφεκόμενοι, καὶ τούτων τὴν χάριν καὶ τὴν σοφίαν εἰς ἑαυτοὺς ἐπισπώμενοι, καὶ εἰ τι προσθεῖναι δεόν παρ' ἑαυτῶν, καὶ τοῦτο, οὐχ ἑαυτοῖς, ἀλλὰ τοῖς Πατέραςιν εὐγνωμόνως ἀναφέροντες, ἀξίως

τῶν Πατρικῶν εὐλογιῶν κληρονόμοι καὶ αὐτοὶ καταδείκνυνται. Διὸ καὶ ἡμεῖς οἱ πάντων ἔσχατοι καὶ μικρότεροι, πρὸς τὸν ὑπὲρ πάντας τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διδασκάλους τιμημένον ἡμῖν Γρηγόριον τὸν θεολόγον τὸν νοῦν ἐπερείδοντες, ὡς τῆς ἡμετέρας καθηγεμόνα φυγῆς, καὶ ὡς περισσοτέρως ἐκ τῶν αὐτοῦ θεολογιῶν οἰκοδομούμενοι, ὀλίγους τινὰς ἐκ τῶν αὐτοῦ δυσφράστων καὶ δυσθεωρήτων λόγων, ἧτοι θεοφράστων ἐπιῶν, τὰ ἀπορρήτοτερα καὶ τοῖς πολλοῖς ἀνεπιπτα εἰς ἐξήγησιν προῦθήκαμεν ἑαυτοῖς· ὁμοῦ μὲν τὸν θεὸν Πατέρα ταῖς ἱεραῖς τιμῶντες μνημοσύναις, ὁμοῦ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐκεῖνου θεόσοφον νοῦν τὸν αἰκίον διὰ τῆς ἐρμηνείας τῆς λέξεως ἐξ ἀνάγκης παρενείραντες ἢ παρεκτείναντες νοῦν, εἰ καὶ ἀληθῶς τὸ ἐγγεῖρημα τολμηρὸν· καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ πλάτος τῆς κατ' αὐτὸν ἀληθογνωσίας κατευθυνόμενοι, οὕτω δ' ἂν καὶ ἄλλοις τῶν πεπαιδευμένων οὐ μικρὰν ἰσως τὴν ὑφέλειαν διὰ τῆς τῶν θεολογικῶν δογμάτων ἐξηγήσεως προξενήσοιμεν. Πρόκειται δὲ πρῶτον ἡμῖν ἔπος εἰς ἐπίσκεψιν *Περὶ ἀρχῶν*.

Οἱ τῆς κοσμικῆς σοφίας τὴν ἀκροτάτην καταλαβεῖν κατοίεμοι περιωπῆν, πάντα τὰ ὄντα καὶ τὰ γινόμενα εἰς τρεῖς· τὰς κυριωτάτας καὶ πρωτίστας αἰτίας καὶ ἀρχὰς ἀναφέροντες ἐκκορυφούνται· ταύτας δὲ νοῦν, καὶ ὕλην, καὶ εἶδος καλοῦντες, συναρχοὺς καὶ συναιτίους τῶν πάντων ὑποτίθενται, κατ' οὐδεμιᾶς τρόπον ἐννοίας ἢ ἀρχῆν ἢ τέλος δεδέξασθαι κώποτε δυναμένας ἢ δυνασομένας· τὸν νοῦν μὲν καὶ θεὸν κατωνομάκασιν, ὡς διὰ πάντων χωροῦντα, καὶ καταθεώμενον τὰ πάντα· ὕλην δὲ φασὶ τῶν καλουμένων στοιχείων τὴν τετρακτύν· πρὸς δὲ καὶ πέμπτον εἶτε σῶμα τὸ οὐράκιον· εἶδος δὲ τὴν ἰδιότροπον ἐκάστου καὶ συμπληρωτικὴν τῆς οὐσίας ἰδιότητα, ἣν οἱ μὲν οὐσιώδη ποιότητα, οἱ δὲ ἰδέαν ὠνομάκασιν· τρεῖς εἴν ταύτας τῶν ὄντων καὶ τῶν γινομένων αἰτίας συναρχοὺς ἀεὶ ἐστίσας καὶ συναϊδούς, μήτε ἀρχὴν μήτε τέλος ἔχούσας διηρημένως καθ' ἑαυτὰς θεωρεῖσθαι διορίζουσιν· ἐξ ὧν ἐκ ποιητικοῦ ὕλικου τε καὶ ἰδικοῦ αἰτίου, ἀνθρώπους τε καὶ ζῶα πάντα, καὶ τὰ ἐπὶ μέρους φυτὰ πάντα, ὅλοτε ἄλλα διὰ γενέτειρας εἰς τὸν κόσμον ἀεὶ παραγόμενα, καὶ διὰ φθορᾶς ἀποιχόμενα, κατὰ συντυχικὴν τινα καὶ ἀπειρον καὶ ἀόριστον ἐκ διαδοχῆς ἀνακύκλῃσιν· οὕτως ἀνάρχως καὶ ἀτελευτήτως ἐς τὸ διηνεκὲς ἀποτελεῖσθαι. Τοιαύτη μὲν ἡ τῶν στοιχειώδων ματαιότης, ὡς δε' ὀλίγων ὑπομνήσαι, δεξία τῶν ὄντι τῆς αὐτῶν ἀθεότητος ἀναρχίας τε καὶ ἀταξίας ὑποτιθεμένη· καὶ τῇ ἀρχηγικωτάτῃ τῶν ὄλων ἀρχῇ καὶ αἰτία τὸ ἀνίδεον αἰσχρὸς τὴν ὕλην, καὶ τὸ ἀνυπόστατον εἶδος ὁμοσθενῶς ἀεὶ συνυπάρχειν δογματίζουσα· ὧν τῆς παραλόγου ματαιοσοφίας τὸ αἰσχιστον καὶ παράλογον ἰκανῶς τοῖς θεολόγοις ἐξεληκτεμένον παρέντες ἡμεῖς τῇ τοῦ μεγάλου θάμβεθα Γρηγορίου ἀληθοσοφίᾳ, κ. τ. λ.

cur. Ideo et nos qui his omnibus posteriores et longe minores ad virum super omnes veteres et doctores nobis honoratum Gregorium Theologum mentem nostram applicavimus, ut ad animi nostri dacea, et tanquam abundantius ex illius libris theologice refecti, in paucis quibusdam inter illius sermones stylo et intelligentia difficiles, certe divinos tamen sermones, loca arcana magis et multis impervia per exegem explanavimus; simul divinum Patrem sacra memoria honorantes, simulque ad illius Dei sapientia plenam mentem, propriam per interpretationem orationis necessario applicantes et intendentes nostram mentem, etsi vere temerarium fuerit susceptum: et per hoc ad amplitudinem cognitionis secundum illum veritatis directi, sic aliis discipulis non parvam forte utilitatem per theologorum dogmatum exegem procurabimus. Proponitur autem nobis primus sermo ad disquisitionem *De principiis*.

Qui mundanae sapientiae summam accipere presumunt cognitionem, omnia entia et creata ad tres principales et primarias causas seu principia referentes enumerant; has vocant mentem, materiam, et speciem, quas communia principia et communes causas omnium supponunt, cum nullo qui concipi queat modo, aut principium aut finem accipere unquam possunt aut poterunt. Mentem quidem Deum appellaverunt, ut per omnia diffusum, et omnia commoventem; materiam vero dicunt eorum quae vocantur elementa, quaternitatem; quintum autem adjicitur corpus coeleste: speciem denique propriam formam cujusque et perfectam substantiae proprietatem, quam substantialem qualitatem alii, alii ideam nominaverunt. Tres igitur illas entium et creatorum causas coprincipales, semper existentes et coeternas, neque principium neque finem habentes distincte per se demonstrari exponunt; e quibus sunt ex activa materia et propria causa, homines et animalia cuncta, et particulares omnes plantae, et aliunde alia per productionem in mundum semper inducta, et per destructionem consumpta, secundum fortuitam quamdam, infinitam et illimitatam circularem successionem; ita absque principio et fine in continuum perficiuntur. Talis quidem est horum superbiorum insania, ut paucis memorem, illi qui est digna attribuens atheistae eorum anarchiae et confusionis; et supremo omnium principio et causae per... contumeliam materiam, et sine substantia speciem pari virtute semper consociari dogmatizans; quorum stultae sapientiae turpitudinem et stultitiam merito theologis condemnatam linquentes, nos ad veram magis Gregorii sapientiam incumbamus, etc.

NICETAS BYZANTINUS.

MONITUM EDITORUM.

Circa ætatem Nicetæ Byzantini parum consentiunt qui scriptorum ecclesiasticorum historiam enarrarunt. D. Cellier eum floruisse putat post medium sæculum XII; sed id inconsulto scripsit. Allatius, quem sequitur Maius, eum ad finem sæculi IX floruisse asserit, et quamvis suam sententiam nullo argumento confirmet, a veritate tamen non aberrat.

Duo tantum supersunt Nicetæ Byzantini opera, quæ ex certis notis intrinsicis ad hanc ætatem referri debent; adeo ut mirum sit, tot viros oculatos qui de ætate Nicetæ disputarunt, eas non perspexisse.

In Refutatione epistolæ principis Armeniæ et Apologia concilii Chalcedonensis, eam fere agitatur controversiam quam Photius in scriptis suis ad Armenos tractat. Refellit epistolam principis Armeniæ, cujus verba singillatim recitat; quæ quidem epistola alibi exstare non memini, sed scriptam fuisse ex historiis Armeniæ narrat doctissimus Serpos (a). Adeo ut omnino verisimile sit principem Armeniæ quem Nicetas refutat, illum ipsum esse *Asutium* vel *Aschodum*, ad quem Photius sibi scribendum esse existimavit (b).

Id vel inde colligi potest, quod Basilius Macedo pacem conclusit cum Aschod, rege Armeniæ, quem *dilectissimum suum filium* appellabat, ut narrat Joannes Catholicos, celeberrimus Armeniæ historicus (c). At Nicetas pariter principem Armeniæ, quem refellit, nomine *filiæ dilectissimi* appellat, sive nomine imperatoris Constantinopolitani scripserit, sive, quod verosimilius, tanquam episcopus Ascotum filium in Christo nominaverit. Porro Basilius Macedo obiit anno 886, Aschod vero, anno 889. Refutatio ergo Nicetæ ante illam ætatem in publicam lucem prodiit.

Nec recentiora sunt opuscula quæ Nicetas Byzantinus scripsit contra Mahometanos. Quamvis enim nulla nota temporis in capite libri appareat, occurrit tamen *infra confutatio epistolæ secundæ ab Agarenis missæ ad Michaelem imperatorem, Theophili filium*. Atqui agitur hic de Michaeli III qui anno 836 natus est, et an. 867 a Basilio Macedone trucidatus est. Epistola illa secunda scripta est ergo ante annum 867, nec diu post a Niceta confutata, siquidem de ea loquitur quasi recenter scripta. Præterea ab initio summis laudibus extollit imperatorem cujus jussu se librum illum exarare declarat; quæ laudes maxime ad ætatem Basilii convenire videntur, vel ad initia regni Leonis Sapientis qui anno 886 patri Basilio successit.

Falso igitur Nicetæ opera recenserentur inter scripta sæculi XI (d) vel XII (e), etsi et illis ætatibus Græci cum Armenis de dogmatibus fidei disputaverint, sed prorsus collocanda erant inter monumenta exeuntis sæculi IX; quod nemo hactenus demonstravit.

Postquam Allatius in sua *Græcia orthodoxa* (f) asseruisset, Nicetam Byzantinum a Niceta Davide non esse distinguendum, quin opinionis suæ momenta exponeret, postea tamen ubi de Nicetarum scriptis ex industria disserit (g), duos esse auctores distinctos affirmat. Allatium sive affirmantem sive negantem identitatem utriusque auctoris cæce et candide sequitur card. Mai. Nobis autem longe verosimilior videtur secunda opinio, non tantum ideo quod scribendi ratio utriusque diversa sit, sed etiam quia Nicetas David e Paphlagonia oriundus, Nicetas vero philosophus Constantinopoli natus esse videtur. De iis penes doctos judicium esto.

J-B. M.

(a) Vid. *Compendio storico di Memorie chronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena. Opera del marchese Giovanni di Serpos*. T. II, p. 44. Venezia 1786. Notat, epistolam quam Aschod I Constantinopolim misit, scriptam fuisse ab Isaaco Mrud, doctore serocis indolis, qui ex odio suo erga Græcos multa incongrue dixit, et sic Nicetæ, ut conjicimus, cum refellendi ansam præbuit.

(b) Vid. Opera Photii, t. II, p. 714, *Patrolog. Græc.* t. CII.

(c) *Histoire d'Arménie par Jean Catholicos* (l'his-

torien), pag. 126, Paris 1841.

(d) *Histoire d'Arménie de Matthieu d'Edesse*, traduite par Dulaurier, part. II, chap. 93, p. 135, Paris 1858, ubi Matthæus Edessenus narrat quomodo Kakig Ascoti filius, tempore Ducæ imperatoris, id est inter an. 1059 et 1067, Constantinopoli pro Armenis disputavit, et Græcis satisfecit.

(e) Conferantur disputationes Theoriani.

(f) *Græciæ orthodoxæ*. t. I in notis, ad calcem voluminis, ubi lectorem remittit ad Disquisitionem suam, postea edendam, *De Nicetis*.

(g) Apud Mai *Nova Bibl. Patr.*, t. VI, p. 9.

DE SCRIPTIS NICETÆ BYZANTINI.

(Ex Leonis Allatii *Diatriba de Nicetis*, ap. Maium, *Biblioth. nov. Patr.* tom. VI, part. II, p. 8).

Habetur: Νικήτα Βυζαντίου φιλοσόφου ἔκθεσις κατασκευαστική μετ' ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος, ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου, καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας προαγομένη· καὶ ἀντίρρησης τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου, ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· *Nicetæ Byzantini philosophi expositio confirmans cum demonstratione Christianum dogma ex communibus notionibus, et dialectica methodo, et naturalibus argumentis, et artificio syllogistico producta. Et confutatio epistolæ ab Agarenis ad Michaelem imperatorem, Theophili (non Theophylacti, ut Possevinus et Epitomatores Gesneriani vertunt) filium missæ, qua Christianam fidem calumniabantur.* P.: Δυσθήρατόν τι χρῆμα ἀλήθεια, καὶ τοὺς γε λίαν ὀξυωποῦντας.

Alius est ejusdem tractatus: Ἀντίρρησης, καὶ ἀνατροπῆ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῆς σταλείσης παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου, ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως· *Confutatio et eversio secundæ epistolæ ab Agarenis ad Michaelem imperatorem Theophili filium missæ, qua fidem Christianam calumniabantur.* P.: Ἐβουλόμην, ὦ φίλος, τὸν περὶ πίστεως ἡμῶν, τοῦ Χριστιανικοῦ λέγω δόγματος, λόγον.

Tertius est: Ἀνατροπῆ τῆς πρὸς τοῦ Ἀραβὸς Μωάμεθ γραφείσης βίβλου ἐν κεφαλαίοις λ'· *Refutatio libri ab Arabe Mohameto conscripti, capitibus triginta.* P.: Μεγάλων καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀξίων ὑπαρχόντων. Hos tractatus contra Agarenos dicunt asservari in bibliotheca Vaticana Possevinus, et Epitomatores (a).

Est præterea pro synodo Chalcedonensi adversus epistolam Armeniae regis, qua ille dictam synodum hæreseos incusare veritus non fuerat: Νικήτα Βυζαντίου φιλοσόφου καὶ διδασκάλου Ελεγχὸς καὶ ἀνατροπῆ τῆς σταλείσης ἐπιστολῆς ἐκ τοῦ ἄρχοντος τῆς Ἀρμενίας, ἐπὶ διαβολῇ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως, καὶ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου, ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ φιλοχρίστου καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως ἡμῶν. Ἐγράφη δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου· *Nicetæ Byzantini philosophi et doctoris refutatio epistolæ ab Armeniae principe missæ, qua invidiose fidem nostram orthodoxam, et sanctam atque œcumenicam quartam synodum criminatur, jussu Christi amanti et piissimi nostri imperatoris. Scripta est ad principem, et patriarcham inducit loquentem.* Epistolam hanc doctissimam tum argumentorum copia et vi, tum sententiarum gravitate, et sanctorum Patrum auctoritatibus referatissimam, et vere auream, non passus inter meæ litterariæ suppellectilis latebras diutius immorari, Latinitate donatam, edidit curavi in primo tomo scriptorum Græciæ orthodoxæ hic Romæ typis sacræ Congregationis de fide propaganda anno 1652, in 4, Græce et Latine.

Ejusdem etiam sunt: Προλεγόμενα, καὶ ἐξήγησις τῶν πέντε φωνῶν· *Prolegomena et expositio quinque locum.* P.: Μέλλοντες σὺν Θεῷ ἄρχεσθαι. In bibliothecis Italicis.

(a) Mirari licet, magnum Allatium, loqui· nunc ex aliena potius notitia, quam ex propria. Atqui codex Vaticanus DCLXXXI, qui illa Nicetæ Byzantini adversus Mohametum Agarenosque opera continet, jamdiu exstabat ante Allatium in bibliotheca Vaticana, ut nos diximus in hac *nova Patrum bibl.* T. IV, part. I, p. 321, ubi tamen nostra aliqua secundum hanc Allatii dissertationem reformanda videntur. Neque enim hic Byzantinus Nicetas idem est ac Nicetas David; quod cum in calce tomi I *Græciæ orthodoxæ* affirmasset Allatius, nosque eum sectati fuerimus, nunc idem alter sentit, eique nos ipsi obsequenter rursus consentimus. — Idem Allatius ignoravit codicem Latinum CCCXIV, qui pariter in bibliotheca Vaticana jamdiu exstabat; ideoque neque

A Nicetæ Aquileiensis episcopi, neque nobilium ejusdem scriptorum meminit, quæ nos, Deo laboribus nostris favente, illinc deprompsimus, scilicet *de ratione fidei, de Spiritus sancti potentia, et de diversis Christo Domino convenientibus appellationibus.* — Denique Allatius nullam facit mentionem Nicetæ episcopi Naupacti, quem pariter omnino ignorat Lequinius in *Or. ch.* T. II, col. 198 seq., ubi scribit illius urbis episcopos. Atqui ego in bibliotheca Vaticana manibus non semel contrectavi ms. ad quatuor Evangelia et ad apostolorum Actus copiosum Græcum Nicetæ episcopi Naupacti commentarium, quod egregium opus accurate postea describam, ejusque aliquem saltem fructum cum Ecclesia publice communicabo. A. M.

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗ

ΤΗΣ ΣΤΑΛΕΙΣΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΜΕΝΙΑΣ

ΕΠΙ ΔΙΑΒΟΛΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΗΜΩΝ ΠΙΣΤΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΣΥΝΟΔΟΥ,

ΕΞ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΟΥ ΦΙΛΟΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΗΜΩΝ.

Ἐγράφη δὲ πρὸς τὸν ἄρχοντα ἐκ προσώπου τοῦ πατριάρχου.

NICETÆ BYZANTINI

REFUTATIO ET EVERSIO

EPISTOLÆ AB ARMENIÆ PRINCIPE MISSÆ

QUÆ INVIDIOSE FIDEM NOSTRAM ORTHODOXAM

ET SANCTAM ET ŒCUMENICAM QUARTAM SYNODUM CRIMINATUR

JUSSU

CHRISTI AMANTIS ET PISSIMI NOSTRI IMPERATORIS.

Scripta est ad principem, et patriarcham inducit loquentem.

(Ex Leonis *Allati Græcia orthodoxa* t. I, p. 663.)

1. Cum Dei humanitate, et divinis judiciis, necnon piissimorum atque orthodoxorum nostrorum imperatorum benignitate supremam pontificatus sedem reginæ urbium gubernare in me receperim, omni studio animique alacritate rationis compotem gregem Christi nostri, inter pastores primarii, uti fas est, regere dirigereque adnitor, et ut vires ministrant, et oratio in oris apertione ab universorum Domino suggeritur, divinis sæpenumero dogmatibus instruere contendo, ne zizaniorum satori dæmoni in sincero ac purissimo frumento, vera scilicet rectaque fide et doctrina, super quam firma atque inconcussa catholica et apostolica Ecclesia fundata est, zizantias, hæreticas nempe opiniones disseminandi, noxamque divino gregi afferendi, locus sit. Quapropter licet nonnulli aulam Domini ingressi, nostrorumque arcanorum participes facti, postea ab aliquibus temerariis hominibus seducti, sive ex ignorantia, sive avita morositate oppressi, non ita recte exquisitam veritatis rationem, puramque Christianorum sententiam profiterentur, hos nunc quidem consuetæ oris allocutione corrigere, et in veritatis rectique dogmatis norma constabilire incumbimus, nunc vero eos, quos ob longum locorum intervallum præsentem alloqui non possumus, per epistolas confirmare studemus, et

Α α'. Θεοῦ φιλανθρωπία, καὶ θεοὶς κρίμασι, καὶ ἐδμεναίξ τῶν πανευσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων ἡμῶν βασιλέων, τὴν ἀρχιερατικὴν βαθμὴν τῆς βασιλίδος πόλεως πηδαλιουχεῖν ἀναδεδεγμένος, πάτη σπουδῆ καὶ προθυμίᾳ τὸ λογικὴν ποιμνιον τοῦ ἀρχιποιμένος ἡμῶν Χριστοῦ ἐννόμως διέπειν καὶ διιθύειν ἐπείγομαι· καὶ, ὡς ἡ δύναμις ἐγχωρεῖ, καὶ λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος παρὰ τοῦ τῶν ὄλων χορηγεῖται, καὶ θεοὶς δῶγμασι καταρτίζειν πυκνῶς τοῦτο ἐσπούδακα, ὡς ἂν χύραν μὴ λάβῃ ὁ τῶν ζιζανίων σπορεὺς διάβολος, καὶ τῷ ἀδόλιφ καὶ καθαρωτάτῳ σίτῳ, τουτέστι τῇ εὐκρινεῖ καὶ ὀρθῇ πίστει καὶ διδασκαλίᾳ, ἐν ἣ βεβαία καὶ ἀσάλευτος ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἔστηκε, ζιζάνια, ἡγουν αἰρετικὰς τινὰς ἐννοίας ἐπισπείρη, καὶ τινὰς τοῦ θεοῦ ποιμνίου καταλυμήνηται.

Β Διὰ τοι τοῦτο, εἰ καὶ τινες τῆς αὐλῆς Κυρίου ἐντὸς γενόμενοι, καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου μετασχεῖν καταξιωθέντες, εἶτα ὑπὸ τινῶν εἰκαίων ἀνδρῶν κατασφύρηντες, ἢ καὶ ἐξ ἀμαθειας, ἢ καὶ ἐκ προγονικῆς δυστροπίας κεκρατημένοι, καὶ μὴ λίαν ὀρθῶς τὸν ἀκριβῆ λόγον τῆς ἀληθείας καὶ καθαρᾶς δόξης τῶν Χριστιανῶν προσθεύοντες τυγχάνοιεν, τούτους πῆ μὲν τῇ (κατὰ στόμα ὁμιλίᾳ ἐπανορθοῦν, καὶ ἐπιβεβαιοῦν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος λόγον προθυμούμεθα· πῆ δ' οἷς κατὰ πρόσωπον ὁμι-

λέιν, ὡς πόρρω που διεστῶτες, ἐξεδυνατούμεν, τοὺς διὰ γραμμάτων ἐπιστηρίζειν σπουδάζομεν· καὶ ἐπιπλῶς εἰπεῖν, πάντα τὸν περιούσιον λαόν, καὶ τὸ βασιλείον ἱεράτευμα χρηματίσαν Κυρίου, καὶ δεομένους ὠφελείας τῆς κρείττονος, ὡς οἶόν τε, ὁδηγεῖν ἡμᾶς ἐπάναγκας. Τοῦτι γὰρ χρέος, ἀφωσιωμένον ἀρχιερεῦσιν αἰεὶ καθέστηκε. Ταύτη τοι διαθέσει ψυχῆς καὶ πρὸς τὴν εὐκλείαν τοῦ πεποθημένου ἡμῶν τέκνου, καὶ χρονίας ἡμῖν ἀγάπης πρὸς αὐτὸν καθισταμένης, καὶ πλείστιον, ὡς εἰκόσ, πρὸς τὸ γράφειν ἡμῖν συνωθούντων, ἔδοξε μᾶλλον διὰ τῆ, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐν τοῖς τῆς Ἀρμενίας κλίμασι δόγματος οὐκ ὀρθοῦ ἐπεισφύλλοντος καὶ ἐπισκήψαντος, Σεβήρου τινός, φημί, ἀρτσιάρχου καὶ τοὺς ἐκεῖσε πάντας καταλυμηναμένου πρὸς τὸ γράφειν παρορμηθῆναι. Ὅθεν δὴ τῆς ἡμετέρας ἐπιστολῆς πολλαῖς ἀποδείξεσι χρησάμενοι, ἐν αἷ, θάπτον πρὸς τὸ θεόν καὶ ὑμᾶς πεισθήσεσθαι ἐδόκουν, καὶ ἀναμνηθέντας τὸ ἀληθές τῆς ἀμώμου καὶ καθαρᾶς πίστεως τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου μεθ' ἡμῶν στήναι· καὶ ἅμα τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν ἡμῶν τὸν ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα, μίᾳ δὲ τῇ ὑποστάσει ὄντα κυρίως δοξάζασι. Ὑπερ ἀνέκαθεν καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἡ ὑφήλιος πᾶσα, καὶ οἱ ἀρχιερατικοὶ πάντε θρόνοι τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὸ τηλικάδε ἐν τῇ Χαλκηδονέων μητροπόλει συναθροισθέντες, καὶ κατὰ πάντα ὁπαδοὶ καὶ ὁμόφρονες ταῖς πρώην τρισὶν ἀγίαις συνόδοις γενόμενοι, κατὰ μηδὲν διαφωνήσαντες συνοδικῶς ὠρισάν τε καὶ ἐθέτισαν. Τοιγαροῦν ἐκτοτε καὶ μέχρι τῆς σήμερον οἱ ὀρθῶς καὶ εὐσεβῶς μετὰ τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας βιοῦν ἐθέλοντες, τὴν ἐκεῖσε συγκροτηθεῖσαν σύνοδον ἀγίαν καὶ οἰκουμενικὴν τετάρτην πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶν ἀσμένως ὑποδεχόμενοι, διαπαντὸς σέβουσι. Μενοῦνγε ἐλπίς ἡμῖν οὐχ ἡ τυχοῦσα παρήν, ὅπως ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐπιστολῆς πεισθέντες, ὅτι τάχιστα τῆς χειρὸνος δόξης μετασταλήτε, καὶ πρὸς τὸ παρ' ἡμῶν ὀρθὸν δόγμα τῆς ἀληθείας πρεσβευόμενον, ἤγουν τὸ δοξάζειν δύο φύσεις καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ, εὐμαρῶς μεταπέσοιτε.

β'. Ἐπεὶ οὖν τὸ ἐπιζόμενον ἡμῖν εἰς πέρας οὐκ ἐκδέθηκεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ γραφέντα ἐδυσχέρανας· καὶ οὐ μόνον τοῦτι, ἀλλὰ καὶ ἀντειπεῖν καὶ ἀντιβῆτικῶς ἡμῖν λόγους γράψαι ἐπειράθησ, τοῦτου χάριν πυρωθεὶς τῷ θεῷ ζήλω, καὶ τὴν τῆς σωπῆς ὑφορώμενος δίχην, οὐδ' ἐνταυθοὶ ἀτημέλητόν σε καὶ ἀθεράπευτον καταλιπεῖν ὤφθημεν. Διὸ ὅσα μὲν ἐν τῷ γράμματι σου ἐπὶ διαβολῇ τῆς ἡμετέρας ἀληθινῆς ὁμολογίας ἐμφέρεται, καὶ ἀξία ποσῶς λόγου ὄντα, ταῦτα εἰς μέτρον ἀγαγόντες, ἀνατρέψαι πειρασόμεθα. Τοιγάρτοι μικρὸν μετὰ τὸ προοίμιον τῆς σῆς ἐπιστολῆς οἶοναί ἐπισφίγγων καὶ ἐπισυνδέων τὴν τῆς ἀγάπης κτῆσιν μετὰ τὴν εἰς μίαν ὁμολογίαν τῆς ἀληθινῆς καὶ ἀμώμου πίστεως, σπουδάζων τοὺς ὁμοτρόπους ἐν οἴκῳ Κυρίου φωτίζεσθαι τε καὶ καταρτίζεσθαι. Εἰ καὶ τινες ἀπέδρασαν ἐκ ταύτης τῆς καλῆς καὶ ὀρθῆς ὁμολογίας, ἧς παρέδωκαν οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ κατώρθωσαν αἱ ἅγιοι τρεῖς σύνοδοι, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀριδηλότατα ἡμῖν διὰ τούτων

ut verbo extricem universo populo accepto, et regio sacerdotio, quod fuerat Domini, necnon posterioris utilitatis indigenti pro viribus viam monstrare necessarium est: hoc etenim semper est proprium antistitum munus atque officium. Propterea tum inclinatione voluntatis qua ad gloriam nostri desideratissimi filii propendemus, tum amore diuturno, quo eum prosequimur, plerisque etiam ad scriptiōnem compellentibus, visum est satius, propter nescio qua ratione multo ab hinc tempore in regionibus Armenorum dogma non rectum, Severi cujusdam hæresiarchæ jam per omnes eas partes introductum, quod desævians omnes ibi habitantes summo opere lædit, ad scribendum animum applicare, ut inde nostræ epistolæ plerisque demonstrationibus usi, quibus quantocius vos ad id, quod æquum est, reduci existimo: et de novo veritatem inculpatæ sinceræque fidei Christiani mysterii edocti una cum nobis sentiatis, et simul unum Christum et Dominum, et Deum nostrum, qui ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habet cum unica hypostasi, uti est, tenentis, quod ab antiquo tempore, et fere, ut ita dicam, universus terrarum orbis, et quinque archieraticæ sedes catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ tum in Chalcedonensium metropoli coacti, in omnibus consortes ac concordēs, et a primis tribus synodis minime in aliquo discrepantes ex synodi sententia decreverunt et determinarunt. Quapropter ex eo tempore ad hunc diem, qui recte pieque cum catholica et apostolica Ecclesia vivere satagunt, ibi coactam synodum sanctam, et œcumenicam quartam, præ aliis tribus lubenter exosculati per omnia venerantur. Spes itaque certa nos tenet, vos nostrâ hac epistola persuasos, abjecta omni cunctatione a pessima vestra sententia recessuros, et ad rectum veritatis dogma, quod nos prostemur, nempe in œconomia Christi duas naturas, et unam hypostasim esse, facili negotio relapsuros.

2. Cum ergo, quod nos sperabamus, finem non habuerit, imo scriptis etiam nostris exasperatum et contra ire, et refutatoriam quoque orationem scribere conatus es, ideo divino zelo succensi, crimen silentii et accusationem effugientes, te neglectum et idcircuratum deserere operæ pretium esse non duximus. Quare quæcunque in epistola tua nostram veram professionem calumniatus attexuisti, aliquo tamen modo non indigna consideratione in medium afferentes, redarguere conabimur. Atqui paulo post inæ epistolæ proœmium, quasi astringens et alligans mutuam amicitiam cum una veræ et immaculatæ fidei professione, studensque ut tui similes in domo Domini illuminentur et instruāntur: *Licet nonnulli, ais, ex proba hac rectaque professione recesserint, quam sancti apostoli tradiderunt, et sanctæ tres synodi perfecerunt, etc.*, manifestissime nobis per hæc tuam opinionem indicasti, laudibus extollens et beatos eos existimans, quibus cum divino

amore veræ fidei professio una est. At quænam hæc fuerit verissima professio, quam apostoli tradiderunt, et tres sanctæ synodi constabiliverunt, licet aliqui ex hac recta fide rebellarint, omnino dices tuam, quæ unius naturæ unum Christum et Deum nostrum ex diversis naturis post unionem factum profiteatur, et ex duabus naturis et duas naturas habere in una hypostasi pernegat. Hunc enim compositionis modum in divini Verbi unione cum carne factum fuisse palam infra declamas. Heu rem miram! Quænam tu ratione testes oculatos et divinos veritatis præcones, necnon sanctos ac deiferos viros aliis atque aliis temporibus ad synodos congregatos tandem culpas et contumelia oneras? Quis enim ex iis, qui res dijudicandi peritia pollent, traditam esse, aut confirmatam dicet apud Verbi ministros, aut Patres divinos, quam tu profiteris sententiam, quæ asserat, Christum unius naturæ post unionem esse, et ex duabus unionem confectam, in duabus vero, aut duas esse naturas post unionem inficietur? Propterea accedat princeps apostolorum Petrus per suam confessionem, te quæ dixisti ementitum esse manifesto evincens et, per eum universus apostolorum cœtus. Etenim Christus Dominus et Deus noster dixit apostolorum principi Petro: *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam*¹. Hæc porro Dominus Petro dixerat, cum Domino semetipsum hominem nuncupanti Petrus enuntiasset, *Tu es Christus Filius Dei vivi*². Tum vero in Christo Domino et Deo nostro hæc duo dicta copulata sunt, confirmatumque est, et Deum esse, et hominem. Si itaque ambæ hæc deitatis et humanitatis rationes, cum Christus Dominus et Deus noster unus existat, post ipsius unionem de eo dicuntur, et unus et idem est sempiternus Filius ante omnia sæcula a Patre sine tempore et mutatione prognatus, qui est una sanctissimæ Trinitatis hypostasis, Deus Patri secundum æternitatem æqualis, paternam essentiam et naturam in se perpetuo habens, sed qui extremis temporibus ex Spiritu sancto et Maria Virgine carnem et humanitatem assumpsit, hic æternus Filius sine ulla mutatione factus tanquam unus ex hominibus, per omnia præ uno peccato, nostra, quam ipse non habebat, natura accepta, in eo divina, quam ab æterno possidebat, permanente, manifestum est, in duabus naturis, et duas naturas possidere, qui unus est hypostasi Christus post unionem, si modo compellationes *Deus et homo* naturas indicant, tanquam quæ de multis dicuntur. Confessionis itaque de Christo verum dogma in Chalcedone celebratæ divinæ synodi sanctorum Patrum definitio recte decernit, Christum determinans, unam esse ex sancta Trinitate hypostasim duas naturas habentem, naturam divinam et naturam humanam.

Χαλκηδόνι συγκεκροτημένης θείας συνόδου τῶν ἁγίων ὑπόστασιν ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος εἶναι, δύο φύσεις ἔχοντα, φύσιν θεϊκὴν καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην.

A ἐνέφηνα; τὴν σεαυτοῦ διέξαν ἀποσεμνόνων, καὶ μακαριστοὺς εἶναι οἰόμενος, οἷς ἂν μετὰ τῆς ἐνθέου ἀγάπης καὶ ἡ τῆς ἀληθοῦς πίστεως ὁμολογία μία πάρεστι. Τίς δὲ αὕτη ἡ ἀληθεστάτη ὁμολογία, ἣν οἱ ἀπόστολοι παρέδωκαν, καὶ αἱ ἅγιαι τρεῖς σύνοδοι κατώρθωσαν, εἰ καὶ τινες ἐκ ταύτης τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀπεδυσπέτησαν; Πάντως ἐρεῖς τὴν σεαυτοῦ, ἥτις μίᾳ φύσεως τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐκ διαφόρων φύσεων μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελεσθέντα ὁμολογεῖ, καὶ ἐκ δύο φύσεων, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα ἐν μιᾷ ὑποστάσει ὄντα ἀρνεῖται. Τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον τῆς συνθέσεως παρακατιῶν ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς σάρκα ἐνώσει γεγενῆσθαι σαφῶς διαγορεύεις. Βαβαὶ τοῦ θαύματος! Πῶς εἰς τοὺς αὐτόπτας καὶ θελοῦς κήρυκας τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς

B κατὰ διαφόρους χρόνους συνοδικῶς συνειλεγμένους ἁγίου; καὶ θεοφόρους ἀνδρας τοσοῦτον ἐπιχέεις τὸν μῶμον; Τίς γὰρ τῶν ὑγιῶς κρίναιν εἰδόντων, παραδεδόσθαι, ἢ βεβαιουῦσθαι φήσεις παρὰ τοῖς ὑπηρέταις τοῦ λόγου, ἢ τοῖς θελοῖς Πατράσι τὴν οὕτως παρὰ σοῦ πρεσβευομένην δόξαν, τὴν φάσκουσαν τὸν Χριστὸν μίᾳ φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν εἶναι, καὶ ἐκ δύο μὲν ἀποτελεσθεῖσαν τὴν ἔνωσιν, ἐν δύο δὲ, ἢ δύο εἶναι τὸ φύσει μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀπαγορευούσαν; Διδεῖσα χθῆτῳ ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος, διὰ τῆς ἑαυτοῦ ὁμολογίας ψευδηγοροῦντά σε δεικνύων, καὶ δι' ἐκείνου ἅπας ὁ τῶν ἀποστόλων σύλλογος. Καὶ γὰρ Χριστὸς ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ τῶν ἀποστόλων Ἐφῆ κορυφαίῳ Πέτρῳ· *Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾗδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς*. Τοῦτον δὲ τὸν λόγον ὁ Κύριος Ἐφῆ τῷ Πέτρῳ, ἥνικα πρὸς τὸν Κύριον, ἑαυτὴν Υἱὸν ἀνθρώπου κεκληχότα, Πέτρος εἶρηκε· *Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*. Καὶ συνήχθησαν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀμφότεροι οἱ λόγοι, καὶ πεπίστωται, ὅτι καὶ Θεὸς καὶ ἀνθρωπὸς ἐστίν. Εἰ οὖν ἀμφότεροι οἱ λόγοι, τῆς θεότητος, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ ἐνδὸς ὄντος Χριστοῦ καὶ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, μετὰ τὴν ἔνωσιν αὐτοῦ κατηγοροῦνται, καὶ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστίν ὁ αἰδιος Υἱὸς, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀχρόνως καὶ ἀπαθῶς γεγεννημένος, ὃς ἐστίν ὑπόστασις μία τῆς ἁγίας Τριάδος, Θεὸς ἴσος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν αἰδιότητα, τὴν πατρικὴν οὐσίαν καὶ φύσιν αἰδιῶς ἐν ἑαυτῷ ἔχων, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν

D ἡμερῶν ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου σαρκωθείς, καὶ ἐνανθρωπήσας, οὗτος ὁ αἰδιος Υἱὸς ἀτρέπτως καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ γεγονῶς ὡς εἰς τῶν ἀνθρώπων κατὰ πάντα, χωρὶς ἀμαρτίας, προσεληφῶς τὴν ἡμετέραν, ἣν οὐκ εἶχε, φύσιν, μεμενηκυίας αὐτῷ τῆς θείας, ἣν αἰδιῶς προεἶχε, φύσεως φανερόν, ὅτι ἐν δύο φύσεσι καὶ δύο φύσεσι ἔχων ἐστίν ὁ εἰς τῇ ὑποστάσει Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἴπερ τὸ Θεὸς ὄνομα καὶ ἀνθρωπὸς φύσεων εἰσι δηλωτικὰ, ὡς κατὰ πολλῶν φερόμενα. Οὐκοῦν τὸ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας τοῦ Ἀποστόλου ἀληθινὸν δόγμα ὁ τῆς ἐν Πατέρων ὄρος ὀρθοτομεῖ, τὸν Χριστὸν ὀρίζων μίαν

¹ Matth. xvi, 18. ² Ibid. 16.

γ'. Καὶ ταῦτ' ἐστὶν τοῦτου παράδειγμα, εἰ θέλεις συνορᾶν, ὡς Προκείσθωσαν οὖν χρύσειοι τρεῖς, ὁ εἷς ἐβδληθεὶς πυρὶ, καὶ πυρωθεὶς ἐγένετο πῦρ, μεμενηκώς χρυσοῦς, οἷος ἦν. Σὺ οὖν εἰ θέλεις ἐν μέρει μὲν τοὺς ἄλλους δύο χρυσεῖους, ἐν μέρει δὲ πολλοὺς ἀνθρακας πυρίλους, εἶτα τὸν χρύσειον τὸν πυρωθέντα, καὶ πῦρ γενόμενον μεταξύ τῶν ἄλλων δύο χρυσεῖων καὶ τῶν ἀνθράκων, τὸν διάμεσον ἐάν θεάσῃ χρύσειον ἔχοντα τὴν τε φύσιν τῶν ἄλλων δύο χρυσεῖων τελείαν, τοῦτέστιν ὄντα χρυσὸν, ὡς τοῖν δυοῖν ἐκείνοι τοῖν χρυσεῖοις ἐκάτερον, καὶ τῶν ἀνθράκων φύσιν, ἐπειδὴ πῦρ ἐστίν, ὡσπερ τῶν ἄλλων ἀνθράκων ἕκαστος τὸν αὐτὴν δὴ τρόπον ὁ αἰθεὶς Υἱὸς ἐξ οὐρανοῦ καταβὰς, οὐχ ὑπόστασιν ἐξ ἡμῶν, ἀλλὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἔλαβε, καὶ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν, ὡς ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος λέγει, *πεπειρωσθαι κατὰ πάντα κατ' ἡμετέραν ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας*. Τοῖνον οὖν ὁ αἰθεὶς Υἱὸς ἔχει τὴν τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἣν αὐτὸς προείχε φύσιν, τὴν ἡμετέραν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ καὶ τὴν ἑαυτοῦ σάρκωσιν, μία ὑπάρχων ἐκ τῆς ἁγίας Τριάδος ὑπόστασις, τῆς ἁγίας Τριάδος προσθήκην οὐκ εἰσοδεξαμένης. Εἰ δὲ τοῦτο φανερὸν καὶ τοῖς μικρὰ δυναμένοις συνορᾶν ἐστίν, οὐτὶ τὴν σεαυτοῦ δόξαν, τὴν περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τῶν ἀποστόλων ὁ χορδὸς παραδέδωκεν, οὔτε μὴν αἱ ἅγιαι τρεῖς σύνοδοι, αἱ κατὰ διαφόρους καιροὺς παρ' εὐσεβῶν βασιλέων προνοίᾳ Θεοῦ συναθροισθεῖσαι, αἷς καὶ αὐτὸς διὰ τοῦ σου γράμματος συνομολογεῖς, καὶ ἀποδέχῃ, ἐπεὶ καθαιρέσει μὲν τῆς τοῦ Ἀρείου, καὶ Μακεδονίου, καὶ Νεστορίου κακοδοξίας πρῶτον σύνοδοι συναίγηγερμέναι, αἱ μὲν πρότεραι δύο τὴν ἐπὶ θεολογίᾳ ὀρθὴν ὁμολογίαν ἐτράνωσαν τε καὶ ἐθέσπισαν, τοῦ ὁμολογεῖν ἀληθῶς τὸν αἰθεῖον Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὁμοούσια τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοφυῆ, καὶ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος, ἰσοκλεῶς τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα μετέχειν, καὶ ἕνα Θεὸν τὰ τρία δοξάζειν, κἂν τρία ταῖς ἰδιότησι πιστεύηται, καὶ μηδέτερον εἰς κτίσμα τούτων κατάγειν. Αὗται δὲ περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου οὐδαμῶς ἐθέσπισαν τε καὶ ὤρισαν. Ἡ δὲ πρώτη μὲν ἐν Ἐφέσῳ, τρίτη δὲ πρὸς ταῖς δυσὶν οἰκουμένη ἁγία σύνοδος, αὕτη μὲν τὴν τοῦ Νεστορίου κακοδοξίαν θριαμβεύσασα, ἥτις τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν εἰς δύο υἱοὺς καὶ δύο πρόσωπα κατατεμεῖν ἐτόλμησε, καὶ τὴν πάναγον καὶ ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον καλεῖν ἀπηρυσθρασμένως ὁ δειλαῖος οὐκ ἤξιον, μᾶλλον μὲν οὖν Χριστοτόκον, ὡς ψιλὸν ἀνθρώπον γεννήσασαν. Τὰς γὰρ δύο φύσεις τοῦ Ἐμμανουήλ, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὁ Χριστὸς ἐθεωροῖτο, ἡγουν τὴν θεότητα, φημί, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀνά μέρος τιθεὶς, καὶ ἰδιοσυστάτως ταύτας ὁμολογῶν, καὶ φύσιν ἀπρόσωπον μὴ δοξάζων, καὶ διὰ τοῦτο ὄσαι μὲν αἱ φύσεις, τοσαῦτα καὶ τὰ πρόσωπα συνεισάγων, καὶ σχετικὴν ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὸν ἐκ Μαρίας γεννηθέντα ὡμολογῶν. Τοιγάρτοι τοῦτον ἀναθεματίσασα, ἐθέσπισέ τε καὶ ἐκύρωσε τὴν καθ' ὑπόστασιν

5. Et præclarum hujusce rei exemplum, dummodo id non renuas, tibi habeto. Sint aurei nummi tres : unus in ignem conjectus et ignitus factus est ignis, remanens id quod prius erat aurum. Tu porro si seposueris alios duos nummos aureos in una parte, et ex alia multos carbones ignitos, postmodum ignitum illum aureum, et ignem jam factum inter alios duos aureos et carbones conjicias, medium nummum aureum inueheris naturam aliorum duorum aureorum habentem perfectam, tanquam qui aurum est, quemadmodum et duo alii aurei, carbonum quoque naturam, quando ignis est, sicut et ex aliis carbonibus quilibet. Non alia ratione sempiternus Filius de cœlo descendens non a nobis hypostasim, sed naturam accepit, et factus est tanquam unus ex nobis. Et divinus Paulus apostolus asseverat, *tentatum fuisse per omnia secundum nostram similitudinem absque peccato*. Igitur sempiternus Filius habet Patris et Spiritus sancti, quam semper antea possederat, naturam, et nostram humanam, post suam incarnationem, cum sit unæ sanctæ Trinitatis hypostasis, nullo sanctæ Triadis adilitamento. Id si ita est, manifestum sit iis, qui pusilla etiam capere possunt, tuam de una Christi natura sententiam, neque apostolorum cœtum, neque tres sanctas synodos diversis temporibus a piis imperatoribus divina Providentia congregatas, quas et ipse per tuam epistolam recipis, et eodem atque nos animo voluntateque probas, tradidisse. Ad refellendas equidem Arii, Macedonii et Nestorii versanas opiniones illæ coactæ sunt, primæ duæ professionem de Deo rectam exposuerunt, et decreverunt, ut omnes vere profitentur, sempiternum Filium et Verbum Dei et Patris, necnon et sanctum Spiritum ejusdem essentiæ naturæque esse cum Patre, et eandem et unam divinitatem æquali gloria cum Patre Filium et Spiritum sanctum participare, et unum Deum tria hæc confiteri, licet proprietatibus tria esse credantur, et ex his neutrum a creaturas deferre. Et hæc de una natura mysterii secundum Christum nihil sanciverunt, aut definiverunt. Prima autem Ephesina, sed tertia ordine œcumenica sancta synodus, Nestorii hæresi debellata, qui unum Christum et Dominum et Deum nostrum in duos filios, et duas personas dividere ausus, immaculatissimam sanctamque Virginem vocitare *Deiparam* inverecunde nimis miser renuebat, sed potius *Christiparam*, tanquam, quæ purum hominem genuisset : namque duas Emmanuelis naturas, ex quibus et in quibus Christum contemplamur, deitatem nempo et humanitatem per se unamquamque separans, et æque ac si propria hypostasi subsisterent asseverans, et absque persona naturam nullam agnoscens, et propterea tot personas, quot erant naturæ, introducens, secundum habitudinem unionem Dei Verbi ad eum, qui ex Maria prognatus erat, assererat, eundem anathemate ferit, decre-

³ Hebr. iv, 15.

vitque et constituit unionem essentialem et secundum hypostasim duarum naturarum, deitatis scilicet et humanitatis, in uno Christo, una nempe hypostasi observari. Nullo itaque modo sancta synodus, vesani Nestorii opinionem, quæ duas in Christo personas astruebat, condemnans, unam in Christo naturam prorsus asserendam esse decernit. Etenim neque prima sancta synodus, quæ tres naturas in divinis, quæ erat Arii opinio, sustulit, protinus et triadem hypostascon denegavit. Sic et Ephesina tertia synodus de duabus hypostasibus sententiam anathemate feriens, non statim et naturarum diversitatem condemnavit. Quinimo ad stabilendam secundum hypostasim et essentialem unionem naturarum unius Christi, deitatis et humanitatis, hominis exemplum usurpavit, qui ex duabus naturis, corporea atque incorporea conflatus, in duabus naturis consideratur, licet una tantum hypostasis sit quicumque homo. Et quamvis exemplum de homine particulari non in omnibus assimilatur unioni Christi, eo tamen solummodo ad insanam Nestorii opinionem refellendam usa est, qui palam affirmabat nullam esse absque propria persona naturam, fierique non posse, ut duæ naturæ secundum hypostasim et essentialiter unitæ in una hypostasi observentur, quæ non inferant et duas personas, quod unionem scheticam, sive secundum habitudinem, efficit, ideoque duos filios et duos Christos miser deprædicabat. Hanc falsam opinionem dirimens, hominis exemplum usurpavit. Imo plerosque deiferos Patres in sancta tertia synodo Ephesina divus Cyrillus in medium adduxit, stabiliens secundum hypostasim unionem in una hypostasi, qui est Christus in diversis naturis agnitus. Quod vero in diversis naturis agnoscitur, omnino in illis est, in quibus agnoscitur. Cum itaque oratio demonstraverit de una Christi natura confessionem, neque ab apostolis fuisse assertam, neque a sanctis tribus synodis constabilitam, frustra falsa fabularis enuntians, eam a sanctis apostolis traditam, et a sanctis tribus synodis fuisse confirmatam: nam oratio potius naturarum diversitatem in uno Christo representavit. Illud autem rursum asserere, *etsi nonnulli ex hac sententia nempe affirmante, unius esse naturæ Christum post unionem, transfugerunt, ad eos scilicet, qui duas naturas Christum habere post unionem profitentur, quosnam ignorantia terminos non exsuperat? Quis enim non novit partem a toto, minus a multesimo decedere? Et non contra. Quapropter qui vestrae sunt sententiæ, si ad eos, qui nostræ sunt, comparentur, minimam atque infimam partem occupare comperientur. Quare indecore agis dicens nos ex vestra sententia aufugisse. Quin, ut potius verum dicam, vos a nobis decessistis.*

4. Infra etiam in epistola tua nolens sanctam et universalem synodum admittere, quam nos inter reliquas alias sanctas tres synodos annumeramus,

καὶ οὐσιώδη ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων, τῆς θεότητος, λέγω, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, ἦγουν τῇ μιᾷ ὑποστάσει θεωρεῖσθαι. Οὐδαμῶς οὖν ἡ ἀναίρουσα ἀγία σύνοδος τὸ τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου φρόνημα, τὸ δοξάζον ἐπὶ Χριστοῦ δύο πρόσωπα, συνεισάγει ἐξάπαντος τὸ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ὁμολογεῖν. Καὶ γὰρ ἐπὶ τῆς θεολογίας, οὐχ ἡ ἀναίρουσα πρώτη ἀγία σύνοδος τὸ τρισδὸν τῆς ὁμολογίας τῶν φύσεων τὸ τοῦ Ἀρείου φρόνημα, ἤδη καὶ τὸ τρισδὸν τῆς ὑποστάσεως ἀνήρει. Οὕτως καὶ ἡ ἐν Ἐφέσῳ ἀγία τρίτη σύνοδος ἀναθεματίσασα τὸ διττὸν τῶν ὑποστάσεων φρόνημα, οὐκ ἦν καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον ἀνεῖλε. Μενοῦντος πρὸς βεβαίωσιν τῆς καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδους ἐνώσεως τῶν φύσεων τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ, φημὶ δὲ τῆς θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τὸν τινα ἀνθρώπον ὑποδείγματος χάριν προσεβλήθη, ὃς ἐκ δύο μὲν φύσεων, σώματος τε, φημὶ, καὶ ἀσωμάτου, τὴν σύνθεσιν ἐσχῆκε, καὶ ἐν δύο φύσεσι θεωρεῖται, μία τις ὑπόστασις οὐσα ὃ καθέκαστα ἀνθρώπος. Καὶ οὐ κατὰ πάντα ἐξομοιούμενον τὸ παράδειγμα τοῦ τινος ἀθρώπου πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν ἔνωσιν, ἀλλὰ μόνον πρὸς τὴν τοῦ Νεστορίου κακόνουαν ἀποτεινομένην, ὃς τρανῶς ἔφασκε, μὴ εἶναι φύσιν χωρὶς οἴκειου προσώπου, καὶ ἀδύνατόν ἐστιν ἰδεῖν δύο φύσεις καθ' ὑπόστασιν, καὶ οὐσιωδῶς ἠνωμένους ἐν μιᾷ ὑποστάσει, μὴ συνεισάγουσας καὶ δύο πρόσωπα, ὅπερ ποιεῖ σχετικὴν ἔνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο δύο υἱοὺς, καὶ δύο Χριστοὺς, ὃ δολίαιος ἐκήρυττε. Ταύτη τοι τὴν ψευδῆ δόξαν ἀναίρουσα τῷ τινος ἀθρώπου παραδείγματι ἐχρήσατο. Ἄλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν θεοφόρων Πατέρων εἰς τὴν κατ' Ἐφεσον ἀγίαν τρίτην σύνοδον προεχόμενον ὃ ἐν ἀγίοις Κύριλλος, συνιστῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ὃς ἐστιν ὁ Χριστὸς ἐν διαφόροις φύσεσι γνωριζόμενος. Τὸ δ' ἐν διαφόροις φύσεσι γνωριζόμενον πάντως καὶ ἐν ἐκείναις ἐστίν, ἐν αἷς καὶ γνωρίζεται. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος παρέστησεν, ὅτι τὴν περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ ὁμολογίαν, οὐτε τις τῶν ἀποστόλων εἶρηκεν, οὐτε μὴν ἐκ τῶν ἀγίων τριῶν συνόδων ἐβεβαιώθη. Μάτην ψευδοπεῖς λέγων, ὅτι περὶ ἐκ τῶν ἀγίων ἀποστόλων παρεδόθη, ἐκ δὲ τῶν ἀγίων τριῶν συνόδων ἐβεβαιώθη: ὁ λόγος γὰρ μᾶλλον τῶν φύσεων τὸ διάφορον ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ παρέστησε. Τὸ δὲ πάλιν εἰρηκέναι, εἰ καὶ τις ἐκ ταύτης (ἦγουν τῆς δόξης, τῆς λεγούσης μιᾶς φύσεως εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν) ἀπέδρασαν, ὡς δὴθεν τοὺς δύο φύσεις τὸν Χριστὸν ἔχειν μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογοῦντας, ἐξ αὐτῶν ἀποδεδραχέναι, ποίας ἀμαθίας ἀνάμεστον οὐκ ἂν εἴη; Τίς γὰρ οὐ σὺνοιδεν, ὅτι τὸ μέρος ἐκ τοῦ ὅλου, τὸ ὀλιγοστὸν ἐκ τοῦ πολλοῦ ἀποδρᾶν εἴωθεν: οὐ μὴν ἐμπαλιν; Διὸ οἱ τῆς ὑμετέρας δόξης πρὸς τοὺς τὴν ἡμετέραν πρεσβεύοντας εἰ παραβληθεῖεν, τὸ ὀλιγοστὸν ἂν καὶ ἐλάχιστον μῶριον ἔχοντες φανελεν. Ὅστε οὐ δεῖ ἀποφαίνεσθαι σε, ἡμᾶς ἀποδεδραχέναι ἐκ τῆς ὑμετέρας δόξης, ἀλλὰ μᾶλλον τάλιθες εἰπεῖν, ὑμᾶς ἐξ ἡμῶν.

δ'. Παρακατιῶν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου, καὶ ἀποδυσπετῶν πρὸς τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμηνικῆς τετάρτης συνόδου, διὰ τὸ ἡμᾶς συναρῖθμιον

ποιῆσαι τῷ ἀριθμῷ τῶν λοιπῶν ἁγίων τριῶν συν-
 ὄδων, καὶ ὡς περ ἐξ εὐλόγου αἰτίας ταύτην ἀπαναινό-
 μενος, τοιαύδε γράφεις· Οἶδα μὲν, ὅτι οὐκ ἔστι
 κεκρυμμένον εἰς ὑμᾶς ὁ τρόπος τῆς τετάρτης
 συνόδου, ὅτι ἐν τῷ γράμματι αὐτῆς ἡ ἀγνωσύνη
 σου ἐμνήσθη ταύτην τὴν σύνοδον, καὶ ἔταξεν
 αὐτὴν μετὰ τῶν λοιπῶν τριῶν συνόδων, καὶ θέ-
 λει καὶ ἡμᾶς ταύτην δέχεσθαι, ἣν οὐκ ἐδέξαντο
 οἱ Πατέρες ἡμῶν, οὔτε οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν, ἐπι-
 στάμενοι τὴν κενοφωνίαν αὐτῆς ἐκ τῶν λοιπῶν
 τριῶν συνόδων, τῶν διαγνωσθέντων, καὶ κηρυ-
 ξάντων ὅλη τῷ κόσμῳ τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Υἱὸν
 καὶ Κύριον, ἐνωθέντα ἐκ δύο φύσεων, ἀσυγχύ-
 τως, καὶ ἀτρέπτως, καὶ ἀχωρίστως, τῆς αὐτῆς
 συνόδου εἰς δύο φύσεις κεχωρισμένας λεγούσης,
 καὶ ἐνεργείας, καὶ θελήσεως, ὁμοφωνήσασα τῷ
 Νεστορίῳ, πλὴν εἰς τὰ δύο πρόσωπα· ἐκείνου
 μὲν λέγοντος δύο πρόσωπα, αὐτῆς δὲ δοξαζού-
 σης ἕν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ὀρθοδόξους χλευά-
 σασα, ὅτι οὐ συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ. Θαυμάζειν
 μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου· οὐδὲ γὰρ συν-
 ἦκας, ὡς γέ μοι δοκεῖ ἐκ τῶν σῶν ῥημάτων, τῆς
 ἁγίας τετάρτης συνόδου τὸ τε βούλημα καὶ τὴν
 πραγματείαν. Οὐδαμῶ γὰρ φαίνεται ἡ τοιαύτη ἁγία
 σύνοδος, δύο φύσεις κεχωρισμένας ἰδιοσυστάτως οὖ-
 σας, καὶ καθ' ἑαυτὰς ἀνὰ μέρος ὑπαρχούσας ἐπὶ τοῦ
 κατὰ Χριστὸν μυστηρίου δοξαζούσας, εἰ καὶ ἀδίκως
 παρ' ὑμῶν συκοφαντεῖται, μᾶλλον μὲν οὖν τὰς παρ'
 ἑκάτερα τῆς μεσότητος, ἤγουν τῆς ἀληθείας, δόξας,
 φημί δὴ τὸν πλεονασμὸν καὶ τὴν ἔνδειαν, ἐκτροπὰς
 οὖσας τῆς μεσότητος, καὶ διὰ τοῦτο ψευδεῖς οὖσας
 ἐξοστραχίσασα, τὴν μέσσην τάξιν ἔχουσαν δόξαν, ἀλη-
 θείας ἐχομένην ἐκράτουνε. Καὶ γὰρ ὡς περ ἐπὶ τῆς
 θεολογίας ἡ μεσότης φαίνεται ἔχουσα τάληθὲς δόγμα
 τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ
 πλεονασμὸς καὶ ἡ ἔνδεια τὸ ψεῦδος (ὅς γὰρ διὰ τὸ
 τρισσὸν πῆς ὑποστάσεως καὶ διάφορον, καὶ τὸ τρι-
 σσὸν τῶν φύσεων δοξάσεις, ναὶ μὴν καὶ ὅς διὰ τὸ
 ἑνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ τὸ μοναδικὸν τῆς ὑποστά-
 σεως συνεισφέρει, τάχα μοι δοκεῖ καὶ τῆ ἀληθείᾳ,
 τῆ κατὰ πλεονασμὸν καὶ ἔνδειαν δόξῃ νενοσηχέναι.
 Ὅπερ πέπονθεν Ἀρειός τε καὶ Σαβέλλιος ὁ Αἴβυς,
 τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ, καὶ ὁμοίμα τὴν ἀσέβειαν.
 Ἡ δὲ τῆς ἀληθείας ὁδὸς μέση τις οὖσα, καὶ τοῦ
 μὲν τὸ τρισσὸν τῶν φύσεων, τοῦ δὲ τὸ συγχυτικὸν
 καὶ μοναδικὸν τῆς ὑποστάσεως ἐξοστραχίσασα, ἕνα
 θεὸν, ἤγουν μίαν οὐσίαν καὶ φύσιν, καὶ τρεῖς
 ὑποστάσεις ὁμοουσίους ἐπὶ τῆς θεολογίας τρανῶς
 ἀνακηρύττει. Ὅπερ εὐσεβῶς ἡ ἁγία καὶ οἰκου-
 μενικὴ πρώτη σύνοδος ἐθέσπισέ τε καὶ ὤρισε)
 τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας τετάρτης
 συνόδου θεωρεῖν ἐνεστι. Τοῦ γὰρ Νεστορίου διὰ τὸ
 δισσὸν τῆς ὁμολογίας τῶν φύσεων, καὶ τὸ δισσὸν τῆς
 ὑποστάσεως εἰσάγοντος, καὶ διὰ τοῦτο δύο υἱοὺς ἐπὶ
 τῆς οἰκονομίας δοξάζοντος, τοῦ γε μὴν Εὐτυχοῦς, καὶ
 Διοσκόρου, καὶ Σεβήρου καὶ τῆς ἀμφ' αὐτὸν συμμο-
 ρίας, διὰ τὸ ἑνιαῖον τῆς ὑποστάσεως, καὶ τὸ μοναδι-
 κὸν τῆς φύσεως λέγοντος· φανερὸν δήπουθεν, ὅτι ὁ
 μὲν τῆ κατὰ πλεονασμὸν ψευδεῖ δόξῃ νενόσηκεν, ὁ

A quasi ex rationabili causa eam respuas similia scri-
 bis : *Sat novi apud vos non esse in occulto quartæ
 synodi modum, cujus sanctitas tua in epistola men-
 tionem induxit, eamque una cum aliis tribus synodis
 collocavit : caputque nos eam recipere, quam neque
 Patres, neque doctores nostri receperunt, scientes eam
 aliis tribus synodis, quæ determinarunt, et universo
 terrarum orbi promulgarunt, unum Christum et Fi-
 lium et Dominum unitum ex duabus naturis incon-
 fuse, immutabiliter et inseparabiliter, absõna ac
 diversa censuisse, cum asserat duas naturas divisas,
 et operationes, et voluntates, Nestorio ipsi, duas per-
 sonas si excipias, consentiens ; ille enim saletur duas
 personas, synodus unam, sicque orthodoxis suam
 faciens quasi non consentiat Nestorio. Admiratio
 sane me tenet, te similia scribere. Neque enim in-
 telligis, ut ipse ex tuis verbis conjicio, sanctæ quartæ
 synodi neque propositum, neque scopum. Siquidem
 sancta hæc synodus duas naturas ex se subsisten-
 tes separatimque existentes in Christi mysterio
 nunquam tenuit, licet vos illam non sine calumniæ
 ignominia criminamini, quinimo inter extrema me-
 dium veritatis duntaxat sequens, excessum et de-
 fectum, quæ sunt e medio diverticula, ideoque
 falsa abjudicans, medium locum occupantem sen-
 tentiam veritati innixam constabilivit. Quemadmo-
 dum enim in divinis medium oblinet verum ca-
 tholicæ et apostolicæ Ecclesiæ dogma, ita excessus
 et defectus falsum. Qui namque, propter hyposta-
 seon triadem ac diversitatem, naturarum item tri-
 dem persenserit, vel propter naturæ unitatem sin-
 gulare etiam hypostaseos introduxerit, næ is mihi
 videtur a veritatis opinione in ea, quæ ex excessu
 et defectu consequitur, falsitate graviter aberrare.
 Quod perpessi sunt Arius et Afer Sabellius, mala
 ex diametro se invicem adversantia, juncta tamen
 impietate. Sed veritatis via media, et hujus quidem
 triade naturarum, illius confuso ac hypostaseos
 singulari proscriptis, unum Deum, unam scilicet
 essentiam, et naturam, et tres ejusdem naturæ hy-
 postases in divinis palam deprædicat, quod pie san-
 cta et œcumenica prima synodus decrevit et de-
 terminavit. Simili ratione et de sancta quarta sy-
 nodo philosophandum est. Nam Nestorio, propter
 geminam naturam, geminam etiam hypostasim in-
 troducente, ideoque duos filios in œconomia asse-
 rente : Eutyche vero ac Dioscoro, necnon Severo,
 aliisque ejusdem doctrinæ consortibus, propter uni-
 tatem hypostasis, singulare quoque naturæ laten-
 tibus, manifestum est, hunc quidem ex excessu,
 alios ex defectu mala opinione laborasse. Sed defi-
 nitio sanctæ Chalcedonensis synodi mediam verita-
 tis viam ingressa, sanctamque et œcumenicam pri-
 mam synodum secuta, quæ mediam veritatis viam
 constabilivit, absurda penes extrema, duplex nempe
 hypostaseos, quod duos filios facit et duos Chri-
 stos, quod est per excessum, imo et defectum, qui
 propter singulare hypostasis, naturæ quoque unita-
 tem exhibet, corrigens, veritatis viam, quæ medium*

occupat confirmavit, et palam constat in unione Christi secundum hypostasim, duas naturas convenisse partium locum in uno Christo continentes, et unam hypostasim: quando medium aliquid obtineat cum extremis commune, et in aliquo differat, et in quibus cum excessu disconvenit, cum defectu concordat; in quibus autem a defectu discordat, cum excessu convenit. Exempli causa: Ecclesiæ opinio, quæ ab Ario secundum naturas dissentit, cum Sabellio unam naturam asserente consentit; quæ cum Sabellio pugnat secundum singulare et confusum hypostasis, non abhorret ab Ario secundum triadem hypostaseon. Sic etiam discurrendum est in œconomia de media via, veritatis nempe sententiam in aliquo cum extremis concordare, in aliquo differre, et in quibus differt ab excessu, cum defectu concordare, in quibus a defectu, cum excessu. Sit pro exemplo. Ponantur opiniones, Nestorii, inquam, et Eutychetis, et Severi, quarum altera duas naturas et duas personas fatetur, altera unam naturam et unam hypostasim asserit. Manifestum inter eas secundum excessum atque defectum nimium interesse, siquidem earum longissime diversa ratio est, nihilque est, quo natura, vel hypostasis inter se communicent. Quare assumatur ea opinio, quæ medium veritatis occupat; ea omnino in aliquo cum extremis convenire debet, et in aliquo discrepare, et in quibus ab excessu disconvenit, cum defectu consentire, in quibus defectui non concordat, cum excessu conjungi. Talis est sanctæ quartæ synodi sententia, in Christo duas naturas et unam hypostasim annuntians, quæ a Nestorio secundum hypostasim dissentiens (ille enim duas, hæc unam profitetur), cum Eutychete atque Severo consentit, quod et ipsi unam hypostasim constituentur. Sed rursum a Dioscoro, et Eutychete, et Severo disconveniens secundum naturam, quod illi unam naturam in œconomia asserant, illa duas, non dissidet a Nestorio, qui duas tantummodo naturas in Christo posuit. Nemoque ex eo quod in aliquo quis communicat cum alio, omnino cum eo communicare opinetur, et tanquam una sentientem eum, qui in aliquo cum quopiam sentit, in eodem habeat, atque exsecratur; quandoquidem et vera Ecclesiæ opinio, quod in aliquo cum extremis concordat, Ario et Sabellio, ut oratio comprobavit, proscribetur. Et quis tantam blasphemiam ferre poterit? Pari ratione et de sancta quarta synodo pie disserendum est. Quia consentit in aliquo cum Nestorio, ideone et una cum eo sentire dicemus? Apage. Hæc itaque synodus hoc modo mediam veritatis viam evulgans non est improbo consilio, et summa ignoratione calumnianda, abjudicandaque, sed potius ubi prius rectum ipsius dogma amplexus fueris, exosculanda, annumerandaque cum aliis sanctis tribus synodis, quod, ut oratio demonstravit, nihil præ aliis sanctis tribus synodis innovavit; quinimo, si verum fateri volumus, eadem prorsus, æqueque omnia

A δὲ τῆ κατ' ἐνδειαν. Ἡ δὲ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας συνόδου θεσμοθεσία μέσην ὁδὸν τῆς ἀληθείας βαδίσασα, καὶ μιμησαμένη τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν πρώτην σύνοδον, ἥτις τὴν μέσην ὁδὸν τῆς ἀληθείας ἐθεβαίωσε, καὶ αὐτὴ τὰ παρ' ἑκάτερα ἄτοπα, τὸ διασθῆναι τῶν ὑποστάσεων, ὅπερ ποιεῖ δύο υἱοὺς καὶ δύο χριστοὺς, ὃ ἐστὶ κατὰ πλεονασμὸν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὴν ἐνδειαν, ὅπερ διὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως τῆ φύσει τὸ μοναδικὸν δίδωσι, τὴν μέσην τάξιν ἔχουσαν ὁδὸν ἀληθείας ἐκρίτουμε, καὶ ἀνακηρύττει ἐπὶ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις τὰ συνελθόντα, μερῶν τάξιν ἔχοντα ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ, μίαν δὲ τὴν ὑπόστασιν. Ἐπειδὴ ἡ μεσότης ἐπὶ τι κοινωνεῖ τοῖς ἄκροις, καὶ ἐπὶ τι διαφέρει, καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἐνδειᾷ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἐνδειᾷ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Οἷόν τι φημι· Τὸ τῆς Ἐκκλησίας φρόνημα, διαφερόμενον τῷ τοῦ Ἀρείου κατὰ τὰς φύσεις, κοινωνεῖ τῷ Σαβελλίου, τῷ μίαν φύσιν δοξάζειν· τοῦ δὲ δὴ Σαβελλίου διαφερόμενον κατὰ τὸ μοναδικὸν καὶ συγχυτικὸν τῆς ὑποστάσεως, συμφρονεῖ τῷ τοῦ Ἀρείου κατὰ τὸ τρισθῆναι τῶν ὑποστάσεων. Οὕτως ἐνεστὶ σκοπεῖν καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τὴν μέσην ὁδὸν τῆς ἀληθείας δόξαν, ἐπὶ τι κοινωνεῖν καὶ διαφέρεσθαι τοῖς ἄκροις· καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖ τῇ ἐνδειᾷ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἐνδειᾷ, κοινωνεῖ τῷ πλεονασμῷ. Οἷόν τι λέγω· Προκείμεθωσαν δόξαι, τοῦ Νεστορίου, φημι, καὶ Εὐτυχοῦς, καὶ Σεβήρου, ἡ μὲν δύο φύσεις καὶ δύο πρόσωπα κηρύττουσα, ἡ δὲ μίαν φύσιν καὶ μίαν ὑπόστασιν δοξάζουσα. Φανερόν ἐστι κατὰ πλεονασμὸν καὶ ἐνδειαν ἔσονται ἀντικείμεναι· εἴπερ τὰ οὕτως πάντῃ ἀντίκεινται, καὶ οὐδεμίαν κοινωνίαν φύσεως ἢ ὑποστάσεως πρὸς ἀλλήλας κέκτηνται. Οὐκοῦν ληφθῆτω τις δόξα, ἡ τὸ μέσον τῆς ἀληθείας ἔχουσα· αὕτη οὖν ἐπὶ τι τοῖς ἄκροις ἐποφείλεται κοινωνεῖν, καὶ ἐπὶ τι διαφέρειν, καὶ ἐν οἷς διαφέρεται τῷ πλεονασμῷ, κοινωνεῖν τῇ ἐνδειᾷ, ἐν οἷς δὲ διαφέρεται τῇ ἐνδειᾷ, κοινωνεῖν τῷ πλεονασμῷ. Τοιαύτη τις ἐστὶ καὶ ἡ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου ἐπὶ Χριστοῦ, δύο φύσεις καὶ μίαν ὑπόστασιν κηρύττουσα, ἥτις διαφερομένη τῷ Νεστορίῳ κατὰ τὴν ὑπόστασιν (ὅτι ὁ μὲν δύο, ἡ δὲ μίαν κηρύττει), κοινωνεῖ τῷ Εὐτυχεῖ καὶ Σεβήρῳ, κατὰ τὸ μίαν ὑπόστασιν ὁμολογεῖν καὶ αὐτοὺς. Πάλιν δ' αὖ διαφερομένη τῷ Διοσκύρῳ, καὶ Εὐτυχεῖ, καὶ Σεβήρῳ κατὰ τὴν φύσιν (ὅτι οἱ μὲν μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας κηρύττουσιν, ἡ δὲ δύο), κοινωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, κατὰ τὸ τὰς δύο καὶ μόνον φύσεις δοξάζειν ἐπὶ Χριστοῦ. Καὶ οὐ δεῖ ἐκ τοῦ κατὰ τι κοινωνεῖν, καὶ τὸ ἀπλῶς κοινωνεῖν λογίζεσθαι, καὶ ὡς ὁμόφρονα τὸν κατὰ τι κοινωνοῦντά τινι, ταυτὸν ἐκείῳ λογίζεσθαι καὶ μυσάττεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τὸ ἀληθὲς φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἐπὶ τι κοινωνεῖ τοῖς ἄκροις, Ἀρείῳ, φημι, καὶ Σαβελλίῳ, καθὼς ὁ λόγος παρέστησεν, ἀποκηρυχθήσεται. Καὶ τίς ἂν ὑπόσῃ τὸ βλάσφημον; Οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἁγίας τετάρτης συνόδου εὐσεβῶς συνορῶν ἐνεστὶ· διότι κοινωνεῖ ἐπὶ τι τῷ Νεστορίῳ, ἤδη ὁμο-

φρονεῖν δώσομεν; Οὐ μὲν οὖν τὴν οὕτως ἀγίαν σύνοδον, τὴν μέσθην ἑδὼν τῆς ἀληθείας κηρύξασαν, οὐ δεῖ κακοβουλία καὶ ἀμαθεία συγκυφαντεῖν ἐδόγμα ὁμολογήσαντα, ἀποδέχεσθαι, καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν ἀγίων τριῶν συνόδων καταριθμεῖν. Διὸ ὁ λόγος ἐδείξε μηδεμίαν κενοφωνίαν εἰσάγουσαν τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς λοιπαῖς ἀγίαις τρισὶ συνόδοις, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τάληθές εἰπεῖν, μεγίστην συμφωνίαν διὰ τὸ καὶ αὐτὴν τὴν μέσθην ἑδὼν τῆς ἀληθείας βαδίσαι, ὡσπερ ἐκεῖναι.

εἰ. Ἐνεστί δὲ σκοπεῖν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνόδου, τί ἄρα βούλεται κηρύττειν ἐπὶ Χριστοῦ. Ἐπομένῃ γάρ, ὡς αὐτὴ φησὶ, τοῖς Πατράσι, κατὰ λέξιν ὠδε φάσκει· Ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ὁμολογεῖν ἐκδιδάτκει· διὰ μὲν τοῦ συμφώνως ἐκείνην τὴν ὑπόψιν προὑποτεταμένην, τὴν οὐκ ἐκ πάντων ολομένην τῶν συναγηγερμένων ἐπισκόπων ἐν αὐτῇ τὴν ὑποκειμένην ἐκθεσιν γεγονέναι, ἀλλ' ἐξ ἐνίων, οἷς καὶ μόνοις ἀρέσαι τὰ εἰρημένα. Μετὰ δὲ τοῦτο ὡσπερ συνεχτικωτάτην πλάνην ἐξιωμένην, λέγω δὴ τὴν τῆς τοῦ Νεστορίου δυσσεβείας διαίρεσιν, ἐπεισαγομένην τῇ ἀχράντῳ οἰκονομίᾳ. Διὸ λέγει, Ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Ἰδὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· διὰ τῆς τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ προσηγορίας, πρόβριζον τὴν τῆς διαιρέσεως ἐξείρουσι δόξαν· καὶ μᾶλλον διὰ τῆς ἀβρενικῆς προφορᾶς. Ἔνα γὰρ εἶπεν, οὐχ ἓν· καὶ ταύτη τὴν ὅλην σύνθεσιν ἀποσημαίνουσα, καὶ οὐ κατὰ μέρος αὐτῆς, ὅπερ εἰκὸς ἦν τὴν ἄλλην ἐνδείκνυσθαι προφορὰν, κὰν τοῦτω μιμουμένη τὸν ἐν ἀγίοις Γρηγόριον· διὰ μὲν τοῦ, ἄλλος καὶ ἄλλος, τὸ ὅλον σημαίνουσα, διὰ δὲ τοῦ, ἄλλο καὶ ἄλλο, τὰ μέρη. Μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ἐκ τοῦ ἐναντίου φαύλης δόξης ὑπονοίας, φησὶ, Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, ἕτερον, οἷμαι, λέγουσα οὐδὲν, εἰ μὴ τι νομίση τις διὰ τῆς τοῦ ἐνός προσηγορίας, ἢ γυμνὴν ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν θεότητα πληρῶσαι τὴν οἰκονομίαν, ἢ τροπὴν ὑπομείνασαν εἰς ἀνθρώπου φύσιν, ἀλλὰ τέλειον τὸν αὐτὸν κατ' ἄμφω ὑπάρχοντα, τὴν τε θεότητα, φημί, καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ὡς ὅλον ἐν τοῖς οἰκείοις μέρεσι γνωριζόμενον θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπον ἀληθῶς, τὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς, καὶ σώματος· καὶ οὐχ ἀπλῶς δὴ θεὸν, ἢ ἀνθρώπον, ἀλλ' ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὸν αὐτόν. Καὶ τοῖς μὲν ὀρθῶς προσέχουσι τοῖς εἰρημένοις, οὐδὲν ἔτι ἦν εἰς ἐξήγησιν ὑπολειμμένον τῆς ἀχράντου οἰκονομίας τῇ συνόδῳ, ἥτις καὶ τὸ μᾶλλον προὑπιδομένην, λέγω δὴ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀθάνατον ἐνίους καὶ ἀφθαρτον ἐκ πρώτης συλλήψεως, τὸ θεῖον ἐκεῖνο καὶ ἀχραντον τοῦ Κυρίου σῶμα τολμᾶν ὁμολογεῖν, καὶ ταύτη ἀνατρέπειν τὴν ὅλην οἰκονομίαν, λέγει· Κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας. Ὅπερ τῆς μὲν ἀγίας ἐστὶ Γραφῆς, εὐκαίρως δὲ κείμενον ἐνταῦθα, ἐπιστομίζει τοὺς τὰ τοιαῦτα φρονοῦντας. Εἰ γὰρ οὔτε πάθος σώματος, οὔτε θάνατος, οὔτε μὴν δαλύσις, ἢ γὰρ φθορὰν ἰδίως ἀξιοῦμεν καλεῖσθαι, ἁμαρτία· χωρὶς δὲ μόνης ἁμαρτίας κατὰ πάντα τὰ ἄλλα τῆς αὐτῆς ἡμῖν φύσεως ἐστὶ τὸ ἀχραντον ἐκεῖνο καὶ πανάγιον σῶμα· εὐδὴλον ὅτι ὁ εὐδοχῆσας Θεὸς τὴν ἡμετέραν πτωχείαν λαβεῖν, τοιαύτην ἔλαβεν, ἢν καὶ πτωχείαν καλεῖσθαι δικαίως, ἅπαντα

A studuit, et concorditer voluit cum illis, tanquam quæ mediam veritatis viam inierit.

5. Possumus etiam ex eadem synodo colligere, quid ipsa de Christo profiteatur. Patrum enim insistens vestigiis, ut ipsa ad verbum refert, unam et eundem Dominum nostrum Jesum Christum concorditer confiteri, nos edocet: per verbum concorditer suspicionem illam tollens, qua existimabatur non ab omnibus episcopis eodem coactis præpositam fidei expositionem compositam, sed ab aliquibus tantummodo, quibus ea dicta in integro fuere. Postmodum veluti primario, et reliquos continentii errori, impii duntaxat Nestorii divisioni, in immaculatam œconomiam intruso medicina admovens, ait: Unam et eundem confiteri Filium Dominum nostrum Jesum Christum, unius ejusdemque compellatione funditus divisionis opinionem evertens, et potissimum masculine pronuntians: unus enim illi dicitur, non unum, atque universam compositionem, et non partem ipsius exprimit, quod insinuari necesse erat, si aliter extulisset; in hoc quoque divum Gregorium secuta, per illud, alius et alius, totum, per illud, aliud et aliud, partes indicavit. Postea adversæ prævæ opinionis suspensiones tollit dicens, perfectum ipsum in deitate, et perfectum eundem in humanitate: tantummodo asserens, nisi quispiam existimaverit per unius appellationem, aut humana natura denudatam deitatem, œconomiam adimplesse, aut mutationem passam in humana natura perfectum eundem secundum utraque existentem, deitatem, inquam, et humanitatem, tanquam qui totus ac perfectus in propriis partibus agnoscebatur, vere Deum, et vere ex animo rationis compote, et corpore hominem, neque simpliciter Deum, aut hominem, sed unius cum Patre essentiæ secundum deitatem, et nobis eundem secundum humanitatem; ut qui recta mente dictis animum applicat, nihil præterea ad perfectam immaculatæ œconomiae expositionem a synodo desideret. Quæ ultra præcognoscens nonnullos nec passioni, nec morti, nec corruptioni obnoxium ab ipsa prima conceptione, divinum illud et nullis sordibus contaminatum Domini corpus astruere, sicque totam œconomiam evertere ausuros annectit, per omnia nobis similem absque peccato. Quod sacræ Scripturæ est, opportunè hic appositum similia sentientium effrenam contumaciam reprimit. Etenim si neque passio corporis, neque mors, neque dissolutio, quam proprie corruptionem appellare consuevimus, peccatum est, absque vero solo peccato per reliqua omnia ejusdem cum nobis naturæ est, purissimum illud et sanctissimum corpus, manifestum sit, Deum, cui nostram pauperiem assumere complacuit, talem assumpsisse, quam non male nos pauperiem nua-

cupabimus, omnibus nostris naturalibus passionibus atque proprietatibus obnoxiam. Proptereaque dixit, *Per omnia similem nobis absque peccato*. Rursus vero cum Nestorianis non placeret Deiparam esse immaculatam Virginem, subdidit: *Ante sæcula ex Patre genitum, postremis vero diebus eundem propter nos et nostram salutem ex Maria Virgine et Deipara prognatum secundum humanitatem*. Et pauca hæc ex quarta synodo, ne prolixiora asseram, satis sint. Poterit vero quilibet multo plura, si voluerit, ex ea colligere, quibus constabit compertissime, nulla in re a tribus sanctis synodis discrepasse, sed in omnibus concordem, eundem unum Christum, et Dominum, et Deum nostrum professam ex duabus, et in duabus naturis, et duas naturas post unionem, extrema a medio inepta absurditatesque, quæcumque illæ fuerint, procul amandasse, mansisseque in veritatis medio firmam atque inconcussam. His a quarta sancta synodo ipsissimis verbis sancitis, enuntiatis et promulgatis de Christi mysterio, quisnam, dummodo non delirus est et mente captus, asseverabit quartam synodum unam cum Nestorio sentire, illius falsa opinione deceptam? Illud potius asseverandum est, ab eadem anathemate ictos, et Dioscorum, et Nestorium, et Eutychem, ex diametro sese adversantia, sed impietate mala paria.

6. Quando vero te duplex naturarum turbat, et numeri dualis enuntiatio statim tibi rerum divisionem suggerit, opinarisque omnem numerum per sese subsistentes indicare, ignavius potius quam prudenter, determinemus, sed breviter, quonam modo de binario et reliquo omni numero exquisita cognitio haberi possit. Numerus dupliciter dicitur, alius simpliciter, et per se solus: alius in relatione et rebus consideratur, quemadmodum album albedinem et albedine præditum notat. Natura numeri per se neque conjungit, neque dividit, neque enim habet res sibi subjectas: nam numerus ipse per se neque copulat, neque separat, sed utrumque admittit, tali vel tali respectu, veluti binarius, et quaternarius numerus, si unitates respicias, ex quibus componitur, in eas dividitur; si unitatem horum quæris, ex his componitur: duo etenim et duo, si ita fuerit, in quatuor abit, quatuor vero in duo et duo dividitur. Quare verissimum fuerit naturam numeri nihil præscriptum habere, neque separatam, neque unitam, sed in rerum complexu et compositione subire. Inscite itaque improbeque determinaveris naturam numeri necessario rerum divisionem subsequi, et non rerum unitatem, aut divisæ naturæ numerum, ut quot sint subjecta innotescant, signum statuere, cum alia ratio, et non numerus ea subdividat et copulet. Namque decem ulnas ligni continui, si ita fuerit, dicimus, non numero dividentes unionem, quæ in decem ulnarum ligno est; rursusque decem modios dum dicimus, divisos eos agnoscimus. Ita res se habet et rebus in aliis. Si numerus de naturis prædicetur,

Α ἔξουσαν τὰ φυσικὰ κάθη ἡμῶν καὶ ἰδιώματα. Δια τοῦτό τοι ἔφη· Κατὰ πάντα ὁμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας. Πάλιν δ' αὖ ὅτι τοῖς ἀπὸ Νεστορίου Θεοτόκος οὐκ ἐδόκει ἡ ἄχραντος εἶναι Παρθένος, προσέθηκε· Τὸν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου γεννηθέντα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ ταῦτα μὲν ὀλίγα ἐκ τῆς τετάρτης συνόδου διὰ τὸ μῆκος τοῦ λόγου· ἐπεὶ ἐνεστι πλεῖστα ὅσα, εἴ τις βούλεται, ἐξ αὐτῆς ἀναλέγεσθαι, ἐν οἷς τρανότερα φαίνεται ταῖς τρισὶν ἀγίαις συνόδοις κατὰ μηδὲν διαφωνήσασα, ἀλλ' ὁπαδὸς κατὰ πάντα γενομένη, τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν κηρύττει, ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο, καὶ δύο φύσεις εἶναι μετὰ τὴν ἕνωσιν, καὶ τὰς παρ' ἑκάτερα τῆς μεσότητος ἀτοπίας, ὅσαι ἂν καὶ εἴεν, ἐξοστραχίζει, καὶ μένει βεβαία καὶ ἀμετακίνητος ἐν τῇ τῆς ἀληθείας μεσότητι. Ταῦτα παρὰ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου αὐταῖς λέξεσιν ὀρισθέντα, καὶ ἐκφωνηθέντα, καὶ κηρυχθέντα περὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου, τίς ἐστὶν ὁς, καὶ ὑγιεῖς τὰς φρένας ἔχων, φήσεται, τὴν τετάρτην συνόδον συμφρονεῖν τῷ Νεστορίῳ, καὶ τῇ ἀπ' αὐτοῦ κακοδοξίᾳ συναπάγεσθαι; μᾶλλον μὲν οὖν ὑπὸ ταύτης τῆς συνόδου ἀναθεματισθέντα τὸν τε Διόσκορον, καὶ Νεστόριον, καὶ Εὐτυχέα, τὰ ἐκ διαμέτρου κακὰ καὶ ὁμότιμα τὴν ἀσέβειαν.

Ζ'. Εἰ δὲ σε τὸ δισσὸν τῶν φύσεων ἐκταράττει, καὶ ἡ τῆς δυάδος τοῦ ἀριθμοῦ ἐκφώνησις παραυτίκα τὸ διηρημένον τῶν πραγμάτων ὑποκίθησί σε νοεῖν, καὶ λογίζῃ, ὅτι πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων ἐστὶ δηλωτικὸς, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο, ἡπερ εἰδότες. Οὐκοῦν διορισώμεθα διὰ βραχείων, πῶς δεῖ περὶ δυάδος καὶ τοῦ λοιποῦ παντὸς ἀριθμοῦ ἀκριδῆ ἔννοιαν ἔχειν. Ὁ γὰρ ἀριθμὸς διττῶς λέγεται, ὁ μὲν τις ἀπλῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν, ὁ δὲ ἐν σχέσει καὶ πράγματι θεωρούμενος, ὡσπερ λευκὸν, ἢ τε λευκότης καὶ τὸ λελευκασμένον. Αὐτὴ τοίνυν ἡ φύσις τοῦ ἀριθμοῦ καθ' ἑαυτὴν οὔτε συνάπτει, οὔτε διαιρεῖ· οὐ γὰρ ἔχει ὑποκείμενα πράγματα. Καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν, οὔτε συνάπτει, οὔτε διαιρεῖ, ἀλλ' ἀμφοτέρα δέχεται τῇ ποιᾷ σχέσει. Οἷον ἡ δυάς, καὶ ἡ τετράς, εἰ μὲν τὰς μονάδας θεωρεῖς, ἐξ ὧν συνέστηκεν, εἰς αὐτάς διαιρεῖται· εἰ δὲ τὴν μονάδα τούτων ζητεῖς, ἐκ τούτων συνάπτεται· δύο γὰρ καὶ δύο, εἰ τύχοι, εἰς τέσσαρα συνάπτεται, τὰ δὲ τέσσαρα εἰς δύο καὶ δύο διαιρεῖται. Ὅστε παντὸς ἀληθέστερον εἰπεῖν τὴν φύσιν τοῦ ἀριθμοῦ μηδὲν ἀφωρισμένον ἔχειν, μήτε τὸ κχωρισμένον, μήτε τὸ ἠνωμένον, ἐν δὲ τῇ τῶν πραγμάτων ἐπιποχῇ καὶ συνθέσει τοῦτο ὑφίστασθαι. Ἀμαθὲς οὖν τὸ τῇ φύσει τοῦ ἀριθμοῦ ἀναγκαίως τὴν διαίρεσιν τῶν πραγμάτων ἔπεσθαι νομοθετεῖν, ἀλλὰ μὴ τῇ τῶν πραγμάτων ἠνωμένῃ γε. ἢ διηρημένη φύσει, τὸν ἀριθμὸν σημεῖον ποιεῖσθαι τοῦ ποσοῦ τῶν ἔποκειμένων, ἄλλου λόγου καὶ οὐ τοῦ ἀριθμοῦ ταῦτα διαιρουῦντος καὶ συνάπτοντος. Καὶ γὰρ δέκα πήχεις λέγομεν τοῦ συνεχοῦς, εἰ τύχοι, ξύλου, οὐ συνδιαιρουῦντες τῷ ἀριθμῷ καὶ τὴν ἐνότητά τὴν ἐν τῷ δεκα-

πήχει ξύλη, καὶ πάλιν δέκα μοδίους λέγοντες, ἐν Α
 διαιρέσει τούτους ἐπιστάμεθα. Οὕτως οὖν καὶ ἐπὶ
 τῶν ἑτέρων ἔχει πραγμάτων· εἰ μὲν ὁ ἀριθμὸς φύ-
 σεσιν ἐπιφημισθῆ, οὐ τὸ ποσὸν αὐτῶν προηγουμέ-
 νως, ἀλλὰ τὸ ἑτερογενὲς παρίστησιν. Ἴππου γάρ,
 καὶ ἀνθρώπου, καὶ βοῦς τρεῖς λέγοντες φύσεις, οὐ τὸ
 διηρημένον αὐτῶν κατὰ τὸ ποσὸν, ἀλλὰ τὸ παρηλ-
 λαγμένον κατὰ τὸ εἶδος σημαίνομεν· τρεῖς δὲ ἀν-
 θρώπους, εἰ τύχοι, Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ Ἰωάν-
 νην τὸ διηρημένον αὐτῶν μᾶλλον, καὶ ὅτι τόσοι, οὐ
 τοιοῦτοι δὲ, παριστώμεν. Οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς οἰκονο-
 μίας δύο λέγοντες τὰς φύσεις, τὸ ἑτεροειδὲς αὐτῶν,
 οὐ τὸ κεχωρισμένον δηλοῦμεν, ἐκβάλλοντες δὲ αὐ-
 τῶν, εἰ καὶ μὴ εἶεν ἐνουπόστατοι, τὸν τῶν ὑποστά-
 σεων ἀριθμὸν, εὖ μάλα εἰδότες, ὅτι οὐδ' ἐπὶ τῶν Β
 ὑποστάσει καὶ οὐσίᾳ κεχωρισμένων, ὅσον τοῦδε τοῦ
 Ἴππου, καὶ τοῦδε τοῦ βοῦς ἡ φύσις, οὐ τὸ διηρημένον,
 ἀλλὰ τὸ διάφορον, ὡσπερ καὶ ἡ ὑπόστασις τὸ διηρη-
 μένον, ἦπουγε ἐπὶ τῶν μὴ καθ' ἑαυτὰ ἐμφανισμέ-
 νων, ἀλλ' ἅμα τε καὶ ἐν ἀλλήλοις ὄντων μὲν καὶ
 γινομένων, ἡ φύσις, οὐ τὸ κεχωρισμένον, ἀλλὰ τὸ
 διάφορον δηλώσει, εἴτε ἐπὶ θεολογίας, εἴτε ἐπὶ τῆς
 οἰκονομίας, εἴτε ἐπὶ παντὸς πραγμάτων. Καὶ ἄλλως,
 ὅτι εἰ καὶ ἀριθμοῦμεν τὰς τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις,
 δύο ταύτας λέγοντες, οὐκ εἰσάγομεν διαίρεσιν, ἐνεργεί-
 α τῶν φύσεων καὶ τῶν ιδιοτήτων. Πᾶς γὰρ ἀρι-
 θμὸς τῶν διαφερόντων ἐστὶ· καὶ ἀδύνατον ἀριθμῆ-
 σθαι τὰ κατὰ μηδὲν διαφέροντα, καθ' ὃ δὲ διαφέρουσι,
 κατὰ τοῦτο καὶ ἀριθμοῦνται· ὅσον ὁ Πέτρος, ἢ ὁ Παῦ-
 λος, καθ' ὃ μὲν ἦντωνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· τῷ λόγῳ C
 γὰρ τῆς οὐσίας, ἡνωμένοι, δύο φύσεις οὐ δύνανται
 λέγεσθαι, καθ' ὑπόστασιν δὲ διαφέροντες, δύο ὑπο-
 στάσεις λέγονται. Ὡστε ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφερόντων
 ἐστὶ, καὶ ᾧ τρόπῳ διαφέρουσι τὰ διαφέροντα, τούτῳ
 τῷ τρόπῳ καὶ ἀριθμοῦνται. Ἦνουνται μὲν αἱ τοῦ
 Κυρίου φύσεις ἀσυγχύτως καθ' ὑπόστασιν, διήρηται
 δὲ ἀδιαιρέτως λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς. Καὶ ᾧ
 μὲν τρόπῳ ἦνουνται, οὐκ ἀριθμοῦνται· οὐ γὰρ καθ'
 ὑπόστασιν δύο φασὲν εἶναι τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ.
 ᾧ δὲ τρόπῳ ἀδιαιρέτως διήρηται, ἀριθμοῦνται· δύο
 γὰρ εἰσιν αἱ φύσεις τοῦ Χριστοῦ λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς
 διαφορᾶς, ἡνωμένοι μὲν καθ' ὑπόστασιν, καὶ τὴν ἐν
 ἀλλήλαις περιχώρησιν ἔχουσαι, ἀσυγχύτως ἦνουνται,
 τὴν αἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὰν διασώζουσαι.
 Τῷ τρόπῳ τοιγαροῦν τῆς διαφορᾶς καὶ μόνον ἀριθμοῦ-
 μεναι ὑφ' ἡμῶν, οὐ διαιροῦνται ἐνεργείᾳ καὶ ὑπάρ-
 ξει, καὶ ὡς οὐ ὑπονοεῖς. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτι
 οὐχὶ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων ἐστὶ
 δηλωτικὸς· καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν. Εἰ τι μὲν γὰρ
 ἰδιοσύστατόν ἐστι, τοῦτο πάντως ἐν ἀριθμῷ τυγχάνει
 ὄν· οὐ πᾶν δὲ τὸ ἐν ἀριθμῷ τυγχάνον, ἰδιοσύστατον
 ἂν εἴη. Τὰ γοῦν ἐν τοῖς συνθέτοις, ἵνα μὴ πολλὰ
 λέγω, ἐνὸς ὄντα συμπληρωτικὰ, καὶ κατὰ μίαν συγ-
 κείμενα τὴν συνέχειαν, ὅμως αὐτὰ μὲν ἐφ' ἑαυτῶν
 ἰδίαν ὑπαρξίν οὐκ ἔχει· ἐνὸς δὲ συμπληρωτικὰ γε-
 νόμενα ἐν τῷ συλλόγῳ τὴν αἰκείαν ὑπαρξίν ἐπιδεικνύ-
 νται. Ὡσπερ ἀμέλει τὸ ζῶον, τὸ λογικόν, τὸ θνητόν,
 οὐ μὴν εἶτι γε καὶ καθ' αὐτὰ ὑπάρχοντα ὁρᾶται,
 ἀλλ' ἐν τῷ ὅλῳ γε τῷ ἀνθρώπῳ, ψημὶ, σαφῆ τὴν οἰ-

non earum quantitatem antecedenter, sed naturam
 diversam importat : equi enim et hominis, et bovis
 tres naturas asserentes, non eorum secundum quan-
 titatem divisionem, sed se junctum ac separatum
 in specie significamus : tres vero homines dicentes,
 si fuerint, Petrum, et Paulum, et Joannem, eorum
 potius divisionem, et tot eos esse, non tales osten-
 dimus. Sic et in œconomia duas ponentes naturas
 diversam eorundem formam, non separationem
 exprimimus, ex ipsis ejicientes, licet absque hypo-
 stasi non essent, hypostascon numerum, pulchre
 callentes in hypostasi et essentia divisio, hujus
 scilicet equi, et hujus bovis naturam non divisum,
 sed diversum, quemadmodum et hypostasis divi-
 sum, et multo magis in iis, quæ ex sese non appa-
 rent, sed sunt simul, unumque alii inest, et fiunt,
 naturam non separationem, sed diversitatem indi-
 caturam, tum in divinis, tum in œconomia, tum in
 quacunque alia re. Item, licet nos numeremus duas
 Christi naturas, duas illas dicentes, non ideo actu
 inducimus divisionem naturarum et proprietatum.
 Omnis enim numerus eorum est, quæ differunt,
 nequitque fieri, ut numero comprehendantur ea,
 quæ per omnia sibi similia sunt, verum secundum
 id, quo differunt, numero subjiciuntur, veluti Petrus
 vel Paulus secundum id, quo conjunguntur, non
 cadunt sub numero : ratione enim essentia uniti
 non possunt duæ naturæ dici : sed hypostasi differen-
 tes, duæ hypostases dicuntur, adeo ut numerus
 differentium sit, et ipso, quo differunt differentia,
 eodem et numerentur. Junctæ sunt Domini naturæ
 inconfuse secundum hypostasim, divisæ vero sunt
 indivise ratione modoque differentia ; quo uniuntur
 modo non numerantur : non enim duas secundum
 hypostasim dicimus esse Christi naturas : quo vero
 modo indivise separantur, numerantur : duæ etenim
 sunt Christi naturæ ratione modoque differentia,
 junctæ quidem secundum hypostasim, et sese invi-
 cem penetrantes inconfuse uniuntur, et propriam
 singulæ naturalem differentiam conservant. Modo
 itaque differentia tantummodo a nobis numerantur,
 non dividuntur actu et existentia, ut ipse tibi
 sigis. Aliter etiam de hoc eodem philosophamur.
 Non omnis numerus res per se subsistentes indicat :
 idque manifestum erit ex sequentibus. Quidquid
 enim per se subsistit, id omnino et sub numero
 est, non autem omne quod sub numero est, item
 per se subsistere dicetur. Quæ ergo in compositis
 sunt, ne pluribus rem agam, cum unum com-
 pleant, et una continuitate consistent, ex semet-
 ipsis nihilominus propriam existentiam nullam
 habent, sed unum dum constituunt in coitione
 propriam existentiam commonstrant, quemadmo-
 dum animal rationis compos, mortale : non præ-
 terea vero et per sese existentia conspiciuntur,
 sed in toto homine apertam patentemque pro-
 priam sui existentiam ostendunt : et ratione mo-
 doque differentia numerata, divisionem hominis
 non important ; partes enim dicuntur hominis, sed

non per sese existentiam habebunt. Quare manifestum sit, non omnem numerum res per se subsistentes indicare.

δύπου μὲν καὶ καθ' ἑαυτὰ τὴν ὑπαρξιν ἔχει. Ὅτις δὲ τῶν ἐστὶ δηλωτικός.

7. Cum autem præterea propter divisionem naturarum et proprietatum, sanctam et œcumenicam quartam synodum criminose calumniaris, quasi illa probans duas naturas et proprietates naturarum, omnimodis cum Nestorio conveniat, naturarum divisionem introducens, proptereaque non esse hanc synodum a nobis recipiendam, nos respondentes, et divisionis proprietatisque rationem explanantes, dicimus Christi naturas, deitatem nempe et humanitatem, ex quibus et in quibus unicum hypostaseos veluti totum contemplamur, si quis intellectu et ratione, proprietates, inquam, cum naturis dividerit, non vero existentia et actu, neque absurde, neque inerudite fecerit; hoc enim, ut ita dicam, omnes Patres aperte clamant. Audi Gregorium Theologum dicentem: *Cum naturæ cogitationibus separantur, subdividuntur et nomina*, quasi diceret, quod cogitatione asseritur sit ad differentiam divisionis, quæ actu et existentia est, eam, quam longissime abicientes actu quidem naturas esse et dici tradunt, harum vero divisionem cogitatione acceperunt: quæ rebus ipsis divisa non sunt, tanquam divisa ratione supponentes propter immutabilem unitorum, etiam post unionem, differentiam et proprietatem; ut jam clarum sit, dici de naturis et proprietatibus divisionem, quæ ex intellectu est, neque in quoquam a vero aberrabimus, licet de ea sancta et œcumenica quarta synodus nihil tradidit; nihilominus nos dicimus: cum enim integritatem hypostasis Christi contemplamur, totum animo agitamus, quando totum ex partibus conflatur, et in partibus consideratur, et tum potissimum cum ex dissimilibus componitur, servatis nempe inconfuse partibus in unione, quando et partes, quæ in toto sunt, totius reputantur, et proprietates partium totius reputabuntur, licet partium propria sermo cogitatione dividens judicat. Verbi gratia: Visus in sensorio, oculo nempe fieri solet, sic etiam ambulatio in cruribus, sed non dicimus aut oculum videre, aut crura ambulare; sed homo, qui ea tanquam partes possidet, videre dicitur et ambulare. Eodem modo et de Christi hypostasi: namque ad integritatem illius mentis aciem ligentes dicimus Ejusdem unius sanctæ Triadis Filii Dei sunt et res mirabiliter gestæ, et passiones. Etsi secundum aliam partem passionem subit, humanitatem scilicet, secundum aliam mira efficit, ut ejusdem naturæ cum Deo et Patre, et Spiritu est. Rursus partes, ex quibus totum constituitur, conservatis illis inconfuse in unione considerantes, et differentiam in unione invenientes, ubi vero differentia, ibidem omnino et numerus introducitur, tot dicimus partes esse, ratione discriminis, nec a scopo aberramus. Quandoquidem unio est eorum, quæ

ἄκρην ὑπαρξιν ἐπιδείκνυται, καὶ ἀριθμούμενα λόγῳ καὶ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς, διαίρεσιν τοῦ ἀνθρώπου οὐκ εἰσάγουσι. Μέρη μὲν γὰρ ῥηθῆεν ἀνθρώπου, οὐ δὴλον, ὅτι οὐ πᾶς ἀριθμὸς τῶν ἰδιοσυστάτων πραγμάτων.

ζ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ διαίρεσεως τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων μῶμον συνῆψας τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ, ὡς δῆθεν λέγουσα δύο φύσεις καὶ ἰδιότητας τῶν φύσεων, ἐξάπαντος συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, διαίρεσιν τῶν φύσεων ἐμποιοῦσα, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἀποδεχτέα αὕτη ἡ σύνοδος; παρ' ἡμῶν, ὑπεραπολογούμενοι οὖν, καὶ διασαφούντες τὸν περὶ διαίρεσεως καὶ ἰδιότητος λόγον, φημὲν, τὰς φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἡγουν φημὶ τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐξ ὧν καὶ ἐν αἷς ὁ εἰς τῆς ὑποστάσεως ὡς ὅλος ἐνθεωρεῖται, εἰ μὲν τῇ ἐπινοίᾳ τις καὶ τῷ λόγῳ τὰς ἰδιότητας μετὰ τῶν φύσεων διαίρει, καὶ οὐκ ὑπάρξει καὶ ἐνεργεῖα, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ποιήσεις· τοῦτο γὰρ σχεδὸν εἰπεῖν πάντες οἱ Πατέρες διαβρόχῃν κεκράγασι. Καὶ γὰρ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἀκουσον λέγοντος: *Ἦνίκα γὰρ αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρουνται καὶ τὰ ὀνόματα*, ὡς εἶναι τὸ ἐπὶ τῇ ἐπινοίᾳ λεγόμενον, πρὸς ἀντιδιαστολήν τῆς κατ' ἐνεργεῖαν καὶ ὑπαρξιν διαίρεσεως; ἦν ὡς πορρωτάτω ἀποπεμφόμενοι τῇ μὲν ἐνεργείᾳ τὰς φύσεις εἶναι τε καὶ καλεῖσθαι φασί, τὴν δὲ τούτων διαίρεσιν κατ' ἐπινοίαν ἔλαβον, τὰ μὴ διηρημένα τοῖς πράγμασιν ὡς διηρημένα τῷ λόγῳ ὑποτιθέμενοι, διὰ τὴν ἀτρεπτον τῶν ἐνωθέντων, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν, διαφορὰν τε καὶ ἰδιότητα. Ὅστε δὴλον ἐστὶ λέγειν ἐπὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων διαίρεσιν, τὴν κατ' ἐπινοίαν λεγομένην, καὶ οὐδὲν τοῦ εἰκότος ἀποσφαλοῖμεθα, εἰ καὶ περὶ ταύτης ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ τετάρτη σύνοδος οὐδὲν ἐξεφώνησε, πλην οὖν ἡμεῖς λέγομεν. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν ὁλότητα τῆς κατὰ Χριστὸν ὑποστάσεως ἀποβλέψωμεν, τὸ ὅλον ἀνασκοποῦντες, ἐπειδὴ τὸ ὅλον ἐκ μερῶν σύγκεται, καὶ ἐν τοῖς μέρεσι θεωρεῖται, καὶ μάλιστα ὅταν ἐξ ἀνομοιομερῶν σύγκεται τὸ ὅλον, σωζομένων δηλονότι ἀσυγχύτως τῶν μερῶν ἐν τῇ ἐνώσει, ἐπειδὴ τὰ μέρη ἐν τῷ ὅλῳ ἐνυπάρχοντα τοῦ ὅλου λογίζονται, καὶ τὰ ἰδιώματα τῶν μερῶν τοῦ ὅλου λογισθήσονται, εἰ καὶ τῶν μερῶν ὡς ἴδια εἶναι ὁ λόγος τῇ ἐπινοίᾳ διαίρων κρίνει· οἷόν τι φημὶ· Ἡ ὄρασις ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, ἡγουν τῷ ὀφθαλμῷ, πέφυκε γίνεσθαι, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ βᾶδισις ἐν τοῖς σκέλεσιν· ἀλλ' οὐ λέγομεν, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς ὄρα, ἢ τὰ σκέλη βαδίζει, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁ ταῦτα ἔχων ὡς μέρη λέγεται βλέπειν καὶ βαδίζειν. Οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν ὁλότητα αὐτῆς βλέπωμεν, λέγομεν, Αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, τουτέστι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἶσι τὰ τε θαύματα, καὶ τὰ πάθη, εἰ καὶ κατ' ἄλλο μέρος τὰ πάθη ἀναδέχεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, κατ' ἄλλο δὲ τὰ σημεῖα ποιεῖ, ὡς ὁμοούσιος, δηλονότι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι. Ὅταν δ' αὖ πάλιν εἰς τὰ μέρη, ἐξ ὧν τὸ ὅλον σύγκεται, σωζομένων αὐτῶν δηλονότι ἀσυγχύτως ἐν τῇ ἐνώσει σκοπῶμεν, καὶ τῆς διαφορᾶς ἐν τῇ ἐνώσει, εὐρισκομένης (ὅπου

δὲ διαφορά, ἐκεῖ πάντως καὶ ὁ ἀριθμὸς συνεισάγε-
ται)· δηλονότι τόσα λέγομεν τὰ μέρη ὑπάρχειν τῷ
λόγῳ τῆς διαφορᾶς, καὶ οὐδὲν σφάλλομεν. Ἐπειδὴ
ἡ μὲν ἔνωσις τῶν πρὸς τί ἐστὶ. Καὶ γὰρ ἡ ἔνωσις
ἐνουμένων ἐστὶν ἔνωσις, καὶ τὰ ἐνούμενα ἐνώσει
ἐνοῦνται· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ὅλον, μερῶν ὅλον, καὶ
τὰ μέρη ὅλου μέρη. Τὰ δὲ πρὸς τι, ἐὰν θάτερον
ἐνεργεῖα ᾖ, καὶ τὸ ἕτερον δηλονότι ἐξ ἀνάγκης.
Ἐπεὶ οὖν ἡ κατὰ Χριστὸν ὁλότης καὶ ἡ ἔνωσις ἐνερ-
γεῖα πρόβηται καὶ τὰ μέρη ἐνεργεῖα ἔσονται, καὶ ἡ
τούτων διαφορά. Εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡσπερ οὖν
καὶ ἀληθές, ὁ μὴ ὁμολογῶν τὰ μέρη τόσα εἶναι, δη-
λονότι οὐδὲ τὸ ὅλον φήσκειν ἂν εἶναι, ἀλλὰ τῶν με-
ρῶν τῆς διαφορᾶς ἀναιρουμένης, καὶ τὸ ὅλον φθα-
ρῆσεται. Καὶ τίς ἂν οὐ συνήσει τὸ ἄτοπον; Φανερόν
ἄρα, ὅτι ὅσοι τὴν μίαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ ὡς
ὅλον τι ἐκ θεότητος καὶ ἰανθρωπότητος συγκειμένην
ἀνάγκης, κἂν ὑμεῖς μὴ βούλησθε, ὅπερ ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος τρανώς ἐξαφώνησε.

η'. Τὸ δὲ πάλιν λέγειν, ὅτι Ἡ τετάρτη σύνοδος
συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ, ὅτι δύο φύσεις λέγουσα,
κάκεινος ὡσαύτως δύο φύσεις λέγων, ὁμοφρονεῖ
τῷ Νεστορίῳ. Πλὴν διαφέρονται εἰς τὰ δύο
πρόσωπα, ἐκείνου μὲν λέγοντος δύο πρόσωπα,
αὐτῆς δὲ δοξαζούσης ἓν· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς
ὀρθοδόξους χλευάσασα, ὅτι οὐ συμφρονεῖ τῷ
Νεστορίῳ, αὐτόθεν φανερωτάτην ἔχει τὴν ἐπι-
ληψιν ἐκ τοῦ σου λόγου, ὅτι οὐχ ὁμοφρονεῖ
τῷ Νεστορίῳ, καθὼς ψευδοειπῶν κατηγορεῖς. Εἰ
γὰρ ὁ μὲν δύο πρόσωπα δοξάζει, δηλονότι καὶ τὰς
δύο φύσεις κεχωρισμένας ἰδιοσυστάτους οὕσας ὁμο-
λογεῖ, διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἔνωσιν τούτων σχετικὴν
λέγει. Ἡ δὲ ἁγία σύνοδος, ὡς σὺ φῆς, ἐν πρόσωπον
καὶ μίαν ὑπόστασιν θεσπίζουσα, φανερόν ὅτι τὰς
φύσεις ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ οὐσιωδῶς καὶ καθ' ὑπό-
στασιν ἠνωμένας φαίη ἂν· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἐγχωρεῖ,
δύο φύσεις λέγειν ἐν ἐνὶ προσώπῳ καὶ μίᾳ τῇ ὑπο-
στάσει, εἰ μὴ καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς ἠνω-
νται. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν δέδειχται ἐκ τοῦ σου λό-
γου, ὅτι οὐ κεχωρισμένας τὰς φύσεις καὶ τὰς ἐνερ-
γείας ἐπὶ Χριστοῦ λέγει ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ
τετάρτη σύνοδος, ἀλλ' ἠνωμένας καθ' ὑπόστασιν.
Καὶ ἄλλως τὸ αὐτό· Εἰ διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ μόνην,
λέγω δὴ τὴν καθ' ὑπόστασιν, οἱ τῆς Ἐκκλησίας
τρόφιμοι διαφέρονται τῷ Νεστορίῳ, καθὼς καὶ ὁ ἐν
ἁγίοις Κύριλλος φάσκει, καὶ οὐ διὰ τὰς δύο φύσεις,
σὺ δὲ αὐτὸς ἔφης, ὅτι ἡ σύνοδος διαφέρεται τῷ
Νεστορίῳ κατὰ τὸ ἐν πρόσωπον, καὶ τὰ δύο, ὅπερ
ποιεῖ τὸ μὲν ἐν, τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν, τὰ δὲ δύο
τὴν διαίρεσιν· φανερόν ὅτι κατὰ τὸ ὀρθὸν τῆς Ἐκ-
κλησίας διαφέρεται ἡ σύνοδος τῷ Νεστορίῳ. Εἰ δὲ
τοῦτο, δηλονότι οὐδὲ συμφωνεῖ. Ἀδίκως ἄρα παρὰ
σοῦ συκοφαντεῖται. Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, Κυρίλλου
ἄκουσον πρὸς Εὐλόγιον δι' ἐπιστολῆς αὐταῖς λέξεσιν·
Ἐπιλαμβάνονται τινες τῆς ἐκθέσεως, ἣν πέποιήθη-
ται οἱ Ἀνατολικοί· καὶ φασὶ· Διὰ τί δύο φύσεις
ὀνομαζόντων αὐτῶν, ἠρέσχετο καὶ ἐπήγεσεν ὁ
τῆς Ἀλεξανδρείας; Οἱ δὲ τὰ Νεστορίου φρονούν-
τες λέγουσι κάκεινον οὕτω φρονεῖν, συναρπά-
ζοντες τοὺς οὐκ εἰδότες τὸ ἀκριβές. Χρὴ δὲ τοῖς

A ad aliquid sunt : unio enim eorum, quæ uniantur,
unio est, et quæ uniantur, unione uniantur. Sic etiam
totum partium totum est, et partes totius partes. Ea
porro quæ ad aliquid sunt, si unum ex iis actu est,
necesse est, et alterum esse. Cum itaque Christi in-
tegritas et unio actu est, erunt et partes omnino
actu, et eorum discrimen. Hoc si verum est, quem-
admodum verum est, qui non confitetur partes
tot esse, neque totum fatebitur esse, sed partium
differentia sublata, totum quoque destruet. Et quis
absurdum rei ineptumque non capiet? Patet ita-
que eos, qui unam Christi hypostasim, veluti totum
quoddam ex deitate et humanitate compositum
proflitentur, partes duas scilicet naturas necessario
fassuros, licet vos id abnuatis. Quod sancta Chal-
cedonensis synodus palam promulgavit.

ὁμολογοῦσι, καὶ τὰ μέρη δύο φύσεις εἴποιεν ἂν ἐξ

B 8. Præterea illud item, quartam synodum una
cum Nestorio sentire, quod duas naturas fateatur :
similiter etiam cum Nestorio concordare quicumque
duas naturas fateatur : in eo tantummodo differre,
quod ille duas, synodus unam tantum personam te-
neat, et per id solum orthodoxis fecisse, jactans se
a Nestorio dissentire, ex tua ipsius oratione aper-
tissime refellitur, comprobaturque eam a Nestorio
discrepare, etsi ipse falso eam criminaret. Etenim
Nestorium duas naturas existimantem palam est
duas naturas diversas per se subsistentes fateri :
ideoque eorum unionem secundum habitudinem
vocat. Sancta vero synodus, ut tu ais, unam per-
sonam et unam hypostasim sanciens, duas natu-
ras in una persona per essentiam et secundum
C hypostasim unitas, ut ipse mihi persuadeo, asse-
veratura est : neque enim fieri potest duas natu-
ras in una persona et una hypostasi dicere, nisi
eæ secundum hypostasim et essentiam uniantur.
Quod si id nemini dubium est, ex tua ipsius ora-
tione demonstratur, non separatas naturas et actus
in Christo dicere sanctam et œcumenicam quartam
synodum, sed unitas secundum hypostasim. Alia
etiam ratione id idem probatur. Si propter unionem
solam, eam duntaxat, quæ secundum hypostasim
est, et non propter duas naturas Ecclesiæ alumni
cum Nestorio altercantur, ut sanctus Cyrillus re-
fert, tu quoque ipse affirmasti synodum de per-
sona unica et bina cum Nestorio litem habere,
quarum una unionem naturarum efficit, duo divi-
sionem, palam est, secundum rectam Ecclesiæ sen-
tentiam synodum Nestorio adversari, eoque patet
evidentissime eandem cum eo non convenire. Im-
merito itaque abs te et calumniose proscinditur.
Hoc porro verum esse audi a Cyrillo epistola ad
Eulogium his iisdem verbis loquentem : Accusant
nonnulli expositionem, quam Orientales fecerunt,
aiuntque, Quam ob causam duas naturas illis asse-
rentibus sustinuit, assensumque præbuit Alexan-
drius? Qui vero Nestorium sequuntur, tradunt, eam
hoc idem tenere, eos, qui rem meram non novimus,

rapientes in fraudem : reprehensoribus vero respondendum est, Non omnia quæcumque hæretici tradunt, fugienda vitandaque sunt : multa enim ipsi profitentur, quæ et nos profiteamur, quemadmodum dum dicunt Ariani de Patre, Creator est omnium, et Dominus. Num propterea nos has voces declinare debemus ? Sic et de Nestorio, licet tradat duas naturas, discrimen carnis et Dei Verbi innuens ; namque alia est Verbi natura, alia carnis ; at non item unionem nobiscum probat : nos etenim unientes, unum Deum novimus, unumque Deum eundem profiteamur. Et paucis interjectis : Quare naturarum discrimen agnoscere, non est Christum unum in duo subdividere. Et ad Nestorium hic rursus scribit : Ne dividas naturas, post unionem scilicet, alienatione, non numeratione.

9. Cum autem in eusaveris sanctam quartam synodum tanquam res novas inducentem, ideoque una cum Nestorio sentientem : neque tantum id affirmasti, sed sancti Leonis pontificis ex epistola, qua quarta synodus constabilita est, nec non ejusdem synodi Nestorii dictis uniformia produxisti, ut inde colligas pontificis Leonis epistolam, quartamque ipsam synodum non absimilia Nestorio statuisse, age hæc eadem in medium proposita perpendamus, an, ut ipse ais, sententia, Nestorio conformia alloquuntur, an secus. Auctoritates verbolentus ita se habent. Scribit Nestorius primo orationis suæ præceptoris capite : *Ipsæ immutabiles duas naturas Dei profiteor, Deum verum de Deo vero, et hominem perfectum ex filio David et Abraham.* Scribit item in sua epistola hoc modo : *Deum ipse profiteor, namque scriptum est : In principio Verbum, hominem quoque profiteor, quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Ante alia Nestorii verba examinemus, rectene an secus enuntiata sint. Namque *Das Verbi naturas absolute profiteor, dicere, neque post incarnationem determinare, haud recte dictum esse videtur. Quandoquidem sempiternus Filius et Verbum Dei ante carnem assumptam unius naturæ, divinæ scilicet, solius erat : post incarnationem, et nostram assumpsit. Non decuit ipsum absolute dicere, Verbi, non determinantem post Incarnationem, vel humanitatem assumptam. Si rursus duas dicens immutabiles, post carnem assumptam intelligeret : si unionem affirmaret non secundum habitudinem, sed hypostaticam et essentialem in uno, nempe Christo, considerari, et eundem unum Christum, et Dominum, et Deum diceret, Deum verum de Deo vero, et hominem eundem perfectum, veluti ex homine perfecto, Virgine, et Filium David et Abraham, ut divina testantur eloquia, verum attingere videretur : cum vero duas Verbi naturas asserens, eas unitas esse non secundum hypostasim in uno Verbo, in una scilicet Christi hypostasi, sed per relationem et respectivam unionem, sive dignitatem,*

μεμφομένοις, ἐκεῖνα λέγειν, ὅτι οὐ πάντα, ὅσα λέγουσιν οἱ αἱρετικοὶ, φεύγειν καὶ παραιτῆσθαι χρή. Πολλὰ γὰρ ὁμολογοῦσιν, ὧν καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν, ὅλον ὅτι λέγουσιν οἱ Ἀρειανοὶ τὸν Πατέρα, Δημιουργὸς ἐστὶ τῶν ὄλων καὶ Κύριος. Μὴ διὰ τοῦτο φεύγειν ἡμῶς ἀκόλουθον τὰς τοιαύτας ὁμολογίας ; Οὕτως καὶ ἐπὶ Νεστορίου, καθὼς λέγει δύο φύσεις τῆς διαφορᾶν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου (ἐτέρα γὰρ ἢ τοῦ Λόγου φύσεις, καὶ ἑτέρα ἢ τῆς σαρκὸς), ἀλλ' οὐκ ἐτι τῆς ἑνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γὰρ ἐνώσαντες, ἓνα Θεὸν οἴδαμεν, ἓνα Κύριον τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν. Καὶ μετὰ βραχείας· Οὐκοῦν οὐ τὸ εἰδέναι τῶν φύσεων τῆς διαφορᾶν ὄραϊν, διατρεμῆν ἐστὶν εἰς δύο τὸν ἓνα Χριστόν. Καὶ πρὸς Νεστόριον αὐτὸς πάλιν λέγει· Παῦσαι διαιρεῖν τὰς φύσεις, μετὰ τὴν ἑνωσιν δηλαδὴ, τῇ ἀπαλλοτριώσει, οὐ τῇ ἀκαριθμῆσει.

θ'. Ἐπειδὴ δὲ ἐσχυράς τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, ὡς καινοφωλίαν ποιήσαν, καὶ διὰ τοῦτο ὁμοφρονοῦσαν τῷ Νεστορίῳ· οὐκ ἀπλῶς δὲ τοῦτο ἀπεφῆνω, ἀλλὰ καὶ χρήσεις τοῦ τε ἐν ἀγίοις πάπα Λέοντος ἐκ τῆς ἐπιστολῆς, δι' ἧς ἐκυρώθη ἡ τετάρτη σύνοδος, καὶ ταύτης τῆς συνόδου πρὸς τὰ τοῦ Νεστορίου ὁμοστροφίας ἐχούσας προκεκόμισας, ὡς ἐντεῦθεν συνάγων, ὅτι ἡ τε τοῦ πάπα Λέοντος ἐπιστολή, καὶ ἡ τετάρτη σύνοδος τῆς αὐτῆς ὁμολογίας ἐστὶ τοῦ Νεστορίου φέρε δὴ, καὶ αὐτὰς εἰς μέσον θέντες, ἐπισκεψώμεθα, εἰ οὕτως συνωδὰ τῷ Νεστορίῳ κατὰ διάνοιαν φηέγγονασι, εἴγε καὶ μὴ. Ἐχούσι δὲ αἱ χρήσεις κατὰ λέξιν ὧδε. Γράφει Νεστόριος εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ διδασκαλικοῦ αὐτοῦ λόγου οὕτως· Ἐγὼ ἀδιαλλάπτως τὰς δύο φύσεις τοῦ Θεοῦ ὁμολογῶ, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἄνθρωπον τέλειον ἐξ υἱοῦ Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ. Γράφει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ οὕτως· Θεὸν ὁμολογῶ κατὰ τὸ, Ἐν ἀρχῇ ὁ Λόγος· ἄνθρωπον ὁμολογῶ, ὅτι Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ἐπισκεπτέον πρότερον τὴν χρῆσιν Νεστορίου, εἰ ὀρθοτόμως ἔχει, ἢ οὐ. Τὸ μὲν οὖν λέγειν, ὅτι δύο φύσεις τοῦ Λόγου ἀπολύτως ὁμολογῶ, καὶ μὴ διορίσασθαι μετὰ τὴν σάρκωσιν, οὐκ ὀρθῶς εἰρησθαι δοκεῖ. Ἐπειδὴ ὁ αἰδιος Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας μετὰ φύσεως τῆς θελήσεως μόνης ἦν, μετὰ δὲ τὴν ἐνανθρώπησιν προσελάβετο καὶ τὴν ἡμετέραν, οὐκ ἴδει αὐτὸν ἀπολύτως εἰπεῖν, τοῦ Λόγου, μὴ προσδιορισμένον μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἥτοι ἐνανθρώπησιν. Εἰ δ' αὖ πάλιν δύο λέγων ἀδιαλλάπτους, καὶ νοῶν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, εἰ μὲν τὴν ἑνωσιν ὁμολογῆι, οὐ σχετικὴν φημι, ἀλλὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδη, ἡγουν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ θεωρεῖσθαι, καὶ τὸν αὐτὸν ἓνα Χριστόν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν εἴγε, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν χρηματίσαντα τέλειον ὡς ἐξ ἀνθρώπου τῆς Παρθένου καὶ υἱὸν Δαυὶδ καὶ Ἀβραάμ γεγονότα, καθὰ τὰ Λόγια μαρτυρεῖ, τάχα ἂν ἐντὸς ἦν τῆς ἀληθείας. Ἐπεὶ δὲ δύο φύσεις ὁμολογῶν τοῦ Λόγου, ταύτας οὐ καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθηι ἔλεγεν ἐν τῷ

ἐν τῷ Λόγῳ, ἤγουν ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει Χριστοῦ, ἀλλὰ κατὰ ἀναφορὰν καὶ σχετικὴν ἔνωσιν, ἤτοι κατὰ ἀξίωμα, ἢ ταυτοβουλίαν, ἢ εὐδοκίαν ἔλεγεν εἶναι τοῦ Λόγου πρὸς τὴν σάρκα, καὶ ἀνὰ μέρος ταῦτα ποιῶν ἕτερον εἶναι τὸν Λόγον ἔφασκε, καὶ ἕτερον τὴν ἐκ Μαρίας, καὶ προσωπικὴν ἔνωσιν λέγων, οὐ τὸ ταυτιζόμενον τῇ ὑποστάσει πρόσωπον, ὅπερ ἐπὶ τοῦ καθέκαστον ἀρμόττει, ἀλλ' ἑτέρως κατὰ τὸ οἰκεῖον βούλημα ἐδόξαζεν (οἷον ὡς ὅταν τις τὸ τοῦ ἑτέρου ὑποδυόμενος πρόσωπον, ἀντ' αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ ποιῆται λόγους, ἦν οὐ δεῖ κυρίως ἔνωσιν ἡγεῖσθαι, ἀλλὰ σχετικὴν ἔνωσιν τὸ ὅλον. Καλοῦσι γάρ τινες πρόσωπα τὴν τινῶν σχέσιν πρὸς ἀλλήλους. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ συνήθεια τούτου τοῦ προσώπου τὸ σημαινόμενον. Λέγομεν γὰρ τὸν ἄρχοντα, τοῦ βασιλέως ἐπέχειν τὸ πρόσωπον, κατὰ τοῦτο ὁ Νεστόριος τὴν προσωπικὴν ἐπρέσβευεν ἔνωσιν)· διαταί τοῦτο δικαίως τῷ ἀναθέματι καθυποβέβληται. Ὁ δὲ δὴ πάπας Λέων, ἐπειδὴ τὸν αὐτὸν ἕνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν ἐν μιᾷ ὑποστάσει ὄντα ὠμολόγει, τὸν καὶ Θεὸν ὄντα καὶ ἄνθρωπον, Θεὸν μὲν ὡς συναΐδιον, καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς φύεντα, καὶ ὁμοούσιον τῷ τε Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν σάρκα γεγονότα, ἤτοι ἐνανθρωπήσαντα, καὶ γεννηθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, καθὼς ἡ θεολόγος γλῶττα ἐκφωνεῖ, καὶ τὰ λοιπὰ Λόγια μαρτυρεῖ, καὶ αἱ τῶν ἀποστόλων φωναὶ ὑφηγοῦνται, καὶ αἱ τῶν θεοσόφων Πατέρων διδασκαλίαι τρανοῦσι φανερόν, ὅτι ὁ πάπας Λέων μετὰ τῆς ἀληθείας ἕστηκε, καὶ οὐ συμφωνεῖ τῷ Νεστορίῳ. Καὶ πάλιν γράφει Νεστόριος, ὅτι Οὐχὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ χειρῶν Ἰωσήφ ῥάκη ἐνεδύθη, ἀλλὰ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Γράφει Λέων, ὅτι τὸ μὲν ἔλαμπε διὰ τῶν σημείων, τὸ δὲ ὑπέπιπτε τοῖς παθήμασιν. Ἐναργέστατα διὰ τῆσδε τῆς χρήσεως ὁ μὲν Νεστόριος ἄλλον ποιεῖ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον τὸν ἐκ Μαρίας, ἢ καὶ ἰδικῶς πρόσωπον ἴδιον ὁμολογῶν, Ἰησοῦν ἐκάλει. Ἔδει γὰρ αὐτὸν, εἴπερ ὀρθοτόμως ἔλεγεν, οὕτως εἰπεῖν· Οὐχὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, καθὼς Λόγος, ἀκατάληπτος καὶ ἀπερίγραπτος καὶ συναΐδιος τῷ Πατρὶ ὢν, ῥάκη ἐνεδύθη ὑπὸ χειρῶν Ἰωσήφ, ἀλλ' ἢ καθὼς διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἄνθρωπος γέγονε, κατὰ πάντα ὅμοιος ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας, καὶ νηπιάσας, ἐνεδύθη ῥάκη ὑπὸ χειρῶν Ἰωσήφ. Οὕτως δὲ μὴ εἰπὼν, φανερόν ὅτι διαίρειν τὴν οὐκ ἐπέπρουσαν ἐποίησατο τῆς μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰς δύο πρόσωπα ταύτην τεμῶν· διὰ τοῦτο ἀναθέματι δικαίως καθυποβέβληται. Ὁ δὲ δὴ Λέων, ὅτι τὸ μὲν ἔλαμπε διὰ τῶν σημείων, τὸ δὲ ὑπέπιπτε τοῖς παθήμασιν, οὐ δύο φησὶν ὅλα, ἕνα καὶ διαίρειν τῶν φύσεων εἰσάξῃ ἰδιοσυστάτως θεωρούμενα, καὶ διὰ τοῦτο δύο πρόσωπα καὶ δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ δύο ἕως ὅλου συμπληρωτικά. Οὐδὲ γὰρ εἶπεν, Ὁ μὲν, καὶ ὁ δὲ· οὐδὲ (καὶ ἵνα τι συγχωρήσας εἴη), τὸ μὲν, ἀπλῶς ἀνεῦ προσθήκης, καὶ τὸ δὲ. Ἀλλὰ τί φησι; Τὸ μὲν αὐτοῦ, καὶ τὸ δὲ, δηλονότι αὐτοῦ διὰ τινος τοῦ ὅλου φησὶ, τὸ μὲν τὸ συμ-

A aut proprium consilium, aut beneplacitum sauretur esse Verbi ad carnem, et eas postmodum secundum partes dividens, aliud esse Verbum affirmaret, et aliud, quod ex Maria ortus suos agnosceret, et personalem unionem decantans non personam, quæ una cum hypostasi est, et singulis convenit, sed alio modo, ut illi videbatur, contingat. Verbi gratia, veluti cum quis alterius personam induens, loco illius et pro eodem sermonem habet, quæ proprie unio vocanda non est, sed mera respectiva unio; appellant enim nonnulli personas aliquorum inter se respectum seu relationem, nec usus ab hujus personæ significatione abhorret: dicimus namque principem regis sustinere personam: cum inquam hac ratione Nestorius personalem profiteretur unionem, propterea jure merito anathemate ictus est. At Leo pontifex eundem unum Christum et Dominum, et Deum nostrum in una hypostasi esse affirmans, Deum simul et hominem, Deum coæternum Patri, et absque tempore a Patre genitum, et ejusdem cum Deo et Patre, et Spiritu sancto essentiæ; postremis vero diebus propter nostram salutem carnem factum, sive hominem, progenitum ex Spiritu sancto, et Maria Virgine, quemadmodum divina tractans lingua enuntiat, et reliqua eloquia testantur, et voces apostolorum docent, et divina sapientia prædicatorum Patrum doctrina comonstrat, manifestum est Leonem pontificem a veritate stare, et cum Nestorio non concordare. Rursum scribit Nestorius: *Verbum Dei per manus Josephi pannis amictum non est, sed corpus Domini*, Leo autem, hoc quidem resplenduisse miraculis, illud vero passionibus obnoxium fuisse. Apertissime per hæc verba Nestorius alium Deum Verbum constituit, et alium ex Maria progenitum, cui et singulariter propriam personam constituens Jesum nuncupabat: debebat enim, si quid ille rectum exprimere volebat, hæc ratione enuntiare: Verbum Dei quia Verbum est incomprehensibile et incircumscriptum et Patri coæternum, pannis non est circumvestitum, per manus Josephi, qua vero propter nostram salutem homo factus est per omnia nobis similis absque peccato, et infans, pannis per manus Josephi obvolutus est. Quod cum non dicat, manifesto evincitur divisionem unius Christi hypostasis intulisse, eam in duas personas subdividens, proptereaque jure merito anathemate subactus est. Leo autem hoc miraculis resplenduisse, aliud disciplinis addictum fuisse, dicens, non duo inquit integra per se subsistentia, ut et divisionem naturarum afferat, proptereaque duas personas; et duas hypostases: sed duo unius integri completiva; neque enim dixit, hic et ille, neque ut aliquid etiam concederet hoc simpliciter absque addito, et hoc. Verum sic, hoc quidem illius, et hoc vero, hoc est illius de aliquo integro sermonem habens, hoc quidem ait completivum, et in compositionem ipsius assumptum resplendet miraculis, hoc vero, similiter et ipsum totius completivum, in compositio-

nem illius acceptum passionibus obnoxium est. Ea quicumque sic intelligit, quemadmodum et a sancto pontifice Leone exponuntur, is nihil neque ineptum neque blasphemum pronuntiabit. Rursum scribit Nestorius: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Leo vero: *Sapientia edificavit sibi domum, nam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Has voces neque impius Nestorius ex propriis attulit, neque ipse Leo elocutus est, sed ex divinis Literis haurientes, in propria commentaria retulerunt. Veruntamen Nestorius contra consilium ecclesiasticum, et ex sua depravata mente verba evangelica sumpsit: namque, *Verbum caro factum est,* sensum hunc pium obtinet: Idem divinum Verbum, unum ex sancta Triade hypostasi cum mansisset immutabile immotumque quod erat, Deus scilicet, assumpsit carnem animatam anima rationis compote et intellectuali, et hanc divinæ naturæ in propria hypostasi, deitatis nempe, univit, secundum essentiam et hypostasin unionem effecta, ut una hypostasis ipse post incarnationem, vel assumptum hominem crederetur nullo additamento personæ aucta sancta Trinitate, is cum carne comprehenditur, et est. Hoc sensu dictum evangelicum exquisita sinceraque Ecclesiæ commentatio interpretatur. Ad illud vero, *habitavit in nobis,* recte Theologus statim subjunxit: ut duo, quæ significantur, intelligens habitantem, et in quo habitatio fit, ipsum in carnem immutatum non fuisse mente concipias, sed potius in carne inhabitasse, ac tanquam proprio usum corpore, quod ex sancta Virgine principium habuit, templo.

σάρκα περιτετράφθαι νοήσης αὐτὸν, σκηνῶσαι δὲ τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ναῷ.

10. Cum porro de Dei Verbi habitatione in carne propria locutus sit Evangelista, determinandum est, quot modis dicitur Deus in nobis inhabitare: vocantur siquidem et sancti templum Dei, in quo Deus habitat: sed in illis actione habitare probe recteque dixeris. Vocatur item et Virgo templum Dei: in ipsa etenim Deus Verbum essentia habitavit, quod plus habet et sine comparatione eximium præ aliis sanctis; in propria vero carne, qua ut proprio usus est corpore ex sancta Virgine templo secundum essentiam et hypostasim illi Deus Verbum unitum, habitare dicitur. Et hæc quidem Ecclesiæ pia sententia est. Sed Nestorius perverse dictum accepit; namque, *Verbum caro factum est,* familiaritate et relatione dignitatis, aut consilio, aut beneplacito factum fuisse dixit: cum duos constituat Filios, alterum Deum Verbum, et alterum singularem hominem ex Maria; sic et illud, *habitavit in nobis,* operatione, aut beneplacito exponebat, quare et purum hominem enuntiabat Jesum: proptereaque jure merito anathemate ictus est. Leo vero dicens, *Sapientia edificavit sibi domum: nam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis,* pie intelligens, et ad Ecclesiæ mentem, ut antea declaravimus, non a perverso Nestorii intellectu abripitur, propterea

πληρωτικὸν, καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ παραληφθὲν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ὁμοίως καὶ αὐτὸ συμπληρωτικὸν ἐν τοῦ ἔλου ἐν τῇ συνθέσει ἐκείνου παραλαμθανόμενον, ὑποπίπτει τοῖς πάθεσι. Καὶ οὕτως νοοῦντι, ὡσπερ οὖν καὶ εἴρηται, παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος, οὐδὲν ἄστονον, οὐδὲ βλάσφημον ἀπαντήσῃ. Καὶ πάλιν γράφει Νεστόριος: Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Γράφει Λέων, ὅτι Ἡ Σοφία ἠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον· καὶ γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Ταύτας τὰς χρήσεις οὔτε Νεστόριος ὁ ἐναγῆς οἰκοθεν προεβάλετο, οὔτε μὴν ὁ Λέων ἐφθέγγετο, ἀλλ' ἐκ τῆς θείας Γραφῆς λαβόντες, τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν ἐνέθησαν. Ἄλλ' ὁ μὲν Νεστόριος οὐ κατὰ βούλημα ἐκκλησιαστικὸν τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἐξείληφεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑαυτοῦ διεστραμμένον νοῦν. Τὸ γὰρ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, τοιαύτην ἔχει εὐσεβῆ διάνοιαν· ὅτι αὐτὸς ὁ θεὸς Λόγος, ὁ εἰς τῇ ὑποστάσει τῆς ἁγίας Τριάδος, μείνας ἀναλλοίωτος καὶ ἀτρέπτος, ὅπερ ἦν, θεὸς δηλονότι, προσεῖληψε σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ· καὶ ταύτην ἦνωσε τῇ θείᾳ φύσει ἐν τῇ οἰκείᾳ ὑποστάσει, δηλονότι τῆς θεότητος, οὐσιώδη καὶ καθ' ὑπόστασιν τὴν ἑνωσιν ἐργασάμενος, ὡς μίαν ὑπόστασιν αὐτὸν ἕντα πιστεύεσθαι καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἦτοι ἐνανθρώπησιν, τῆς ἁγίας Τριάδος προσθήκην οὐκ εἰσοδεξαμένης προσώπου, καὶ μετὰ σαρκὸς νοῦτο καὶ ἐστι. Ταύτη τῇ ἐννοίᾳ τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν ἢ τῆς Ἐκκλησίας ἀκριβῆς διάληψις ἐξηγεῖται. Τὸ δὲ, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καλῶς γε ποιῶν ὁ Θεολόγος εὐθὺς ἐπήγαγεν, ἵνα δύο νοήσας τὰ σημαινόμενα, τὸν τε σκηνῶντα, καὶ τὸ ἐν ᾧ ἢ σκηνώσας, μὴ εἰς μᾶλλον ἐν σαρκὶ ὡς ἰδίῳ προσχρησάμενον σώματι,

ἴ. Ἐπειδὴ δὲ περὶ σκηνώσεως, ἦτοι κατοικήσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐρρέθη τῷ εὐαγγελιστῇ, διοριστέον κατὰ πότους τρόπους ὁ θεὸς λέγεται ἐνοικεῖν ἐν ἡμῖν. Λέγονται γὰρ καὶ οἱ ἅγιοι ναὸς Θεοῦ, ἐν ᾧ ὁ θεὸς κατοικεῖ, ἀλλ' ἐν τούτοις κατ' ἐνέργειαν φήσειαν ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος εἰρησθαι. Λέγεται δὲ πάλιν καὶ ἡ Παρθένος ναὸς Θεοῦ. Ἐν ταύτῃ γὰρ ὁ θεὸς Λόγος οὐσιωδῶς κατώκησεν, ὅπερ πλέον ἐστὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων, καὶ ἀσυγκρίτως· ἐν δὲ τῇ οἰκείᾳ σαρκὶ, ἢ ὡς οἰκείῳ προσεχρησάτο σώματι, τῷ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ναῷ, οὐσιωδῶς καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθεὶς αὐτῷ ὁ θεὸς Λόγος κατοικεῖν ἐν αὐτῷ λέγεται. Καὶ ταύτη μὲν τῆς Ἐκκλησίας τὸ εὐσεβὲς φρόνημα. Ὁ δὲ Νεστόριος διεστραμμένως τὸ ῥητὸν. Τὸ γὰρ, Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, ἐν οἰκειώσεως λόγῳ, καὶ κατὰ ἀναφορὰν ἀξιώματος, ἢ ταυτοβουλλίαν, ἢ εὐδοκίαν τοῦτο ἔφη. Ἐπειδὴ δύο ποιεῖ υἱοῦς, ἄλλον τὸν θεὸν Λόγον, καὶ ἄλλον ἄνθρωπον ἰδικόν, τὸν ἐκ Μαρίας· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, κατ' ἐνέργειαν, ἢ εὐδοκίαν ἔφασκεν· ὅθεν καὶ ψιλὸν ἄνθρωπον ὡμολόγει τὴν Ἰησοῦν· διὰ τοι τοῦτο διζαίως τῷ ἀναθέματι καθυποβέβληται. Ὁ δὲ δὴ Λέων λέγων, ὅτι Ἡ σοφία ἠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον· καὶ γὰρ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, εὐσεβοφρόνως

νοῖσα; κατὰ τὸ βούλημα τὸ ἐκκλησιαστικόν, ὃ καὶ ἄνευ
 φθάσαντες εἰπόμεν, οὐ συναπάγεται τῇ διεστρα-
 μένῃ νοήσει τοῦ Νεστορίου· διὰ τοι τοῦτο οὐδὲ συμ-
 φρονεῖ αὐτῷ ἐν τούτοις. Γράφει Νεστόριος, τὰς δύο
 φύσεις τοῦ Χριστοῦ χωρίζων, ὅτι Διπλῆ ἐστὶν ἡ
 φύσις εἰς ἓν ἀξίωμα. Γράφει Λέων· Τὸ πεινῆσαι,
 καὶ διψῆσαι, καὶ κοπιᾶσαι, ἀνθρώπινον, τὸ δὲ
 ἐκ πάντε ἀρτων ἀνδρας πεντακισχιλλοὺς χορτά-
 σαι, καὶ τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν χάρισσασθαι τῇ Σαμα-
 ρεΐτιδι, τοῦτο θεότητος. Ἄλλ' ὁ μὲν Νεστόριος οὐ
 διὰ τὸ εἰπεῖν, Διπλῆ ἐστὶν ἡ φύσις, ἤδη κατακέ-
 κριται· πλείστοι γὰρ ὅσοι, μᾶλλον δὲ πάντες οἱ θεο-
 φόροι Πατέρες τουτὶ διατρανοῦσιν ἐπὶ Χριστοῦ, ὅτι
 διπλοῦς ἦν. Καὶ ἀκουσον τοῦ ἐν θεολογίᾳ Γρηγορίου
 λέγοντος· Διπλοῦς ἦν, ἐπεὶ καὶ ἐκοπίασε, καὶ ἐδι-
 ψησε, καὶ ὅσα νόμῳ σώματος ἦν· ἀλλ' ὅτι ἐπήνεγ-
 κεν, εἰς ἓν ἀξίωμα, ἐναργῶς ὑποδηλῶν τὰς φύσεις
 κεχωρισμένας, καὶ ἰδιοσυστάτους ποιῶν, καὶ σχετι-
 κῆν, λέγω δὴ τὴν κατὰ ἀναφορὰν ἀξιώματος πρὸς
 τὸν θεῖον Λόγον τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν ἑνωσιν
 κεκτῆσθαι· διὰ τοι τοῦτο καὶ ἀπόδλητος. Ὁ δὲ δὴ
 Λέων ὀρθοδόξως τὸ μὲν διψῆσαι, καὶ πεινῆσαι, καὶ
 κοπιᾶσαι τὸν Χριστὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶρηκε, τὸ
 δὲ θαυματουργῆσαι κατὰ τὸ θεϊκὸν μέρος ἐξέθετο.
 Ταύτῃ τῇ ἐννοίᾳ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία ἐπὶ Χρι-
 στοῦ νοεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει, τὰ μὲν ταπεινὰ τῇ ἀν-
 θρωπότητι προσάπτουσα, τὰ δὲ ὑψηλὰ τῇ θεότητι.
 Εὐσεβῆς ἄρα ὁ Λέων ἀποδέδεικται, καὶ οὐ συμφω-
 νῶν τῷ Νεστορίῳ, κἂν ἀδίκως παρὰ σοῦ συκοφαντη-
 ται. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην προφασίῃ προφάσεις ἐν
 ἁμαρτίαις, καὶ οὐκ ἀποδέχη τὴν ἀγίαν τετάρτην
 σύνοδον, καὶ τὸ παρ' αὐτῆς ὀρθὸν δόγμα, τὸ ἐπὶ τῆς
 οἰκονομίας Χριστοῦ ὀρισθέν. Οὐ γὰρ τὸν ἓνα Χριστὸν
 εἰς δύο διαιρεῖ, καὶ χωρισμὸν ἀπὸ Θεοῦ ἐμποιεῖ, ὡς
 σὺ φανερῶς διαψεύδη, μᾶλλον μὲν οὖν ἐνοεῖ, καὶ βα-
 σιλείας οὐρανῶν πρόξενον τὸν ταύτην ἀσμένως ἀπο-
 θεχόμενον καθίστησιν, εἴπερ καὶ αὐτὴν ὀρθοφρόνως
 ἐτράνωσε καλῶς τὸ κατὰ Χριστὸν μυστήριον.

ια'. Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν
 χρήσεων τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου, καὶ τοῦ ἐν
 ἀγίοις πάπα Λέοντος ἐπειράθης διαβαλεῖν τὴν ἀγίαν
 τετάρτην σύνοδον, εἰ καὶ ὁ λόγος σου γέγονεν ἀπίθανος
 καὶ ἀσύμματος, ἀλλ' ἡ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συνόδου παρα-
 κεκομμένας λαβῶν ῥήσεις, ἐτι γὰρ μὴν καὶ τοῦ ἀγίου
 Κυρίλλου, διὰ τῆς παραθέσεως τὴν διαφωνίαν ἐν-
 δείξασθαι βούλει· φέρε δὴ, καὶ ταύτας αὐθις εἰς μέ-
 σον θέντες, τὸ σύμφωνον τῆς τε συνόδου καὶ τοῦ
 ἀγίου Κυρίλλου σαφέστατα παραστήσωμεν. Ἐχει ἡ
 σύνοδος κατὰ λέξιν ὡδε, ὡς σὺ ἐπέστειλας· Γράφει
 ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος, ὅτι οὐκ ἠλλοίωσε
 τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν διὰ τῆς ἐνώσεως, ἀλλ'
 ἐφύλαξε τὸ ἴδιον τῆς ἐκάστου φύσεως. Γράφει ὁ
 ἅγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς
 Σούκρην· Ἐνα λέγομεν Ἰδὸν, ὡς καὶ οἱ Πατέ-
 ρες ἐλάλησαν, μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρ-
 κωμένην. Πολὺν οὖν κοινωρίαν ἔχει ἡ τῆς Χαλκη-
 δόνος σύνοδος μετὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου; Ὅτι
 ἐκεῖνος μὲν μίαν φύσιν ἐνώσας ἐκ δύο, ἐλάλησε
 κατὰ τὴν ἀγίαν σύνοδον τὴν ἐν Ἐφέσῳ· ἡ δὲ

A neque in hisce cum eo consentit. Scribit Nestorius
 duas in Christo naturas separans: *Duplex est natura
 in una dignitate*. Scribit Leo: *Cumque fame, siti, et
 laboribus depugnasse, humanum est: quinque vero pa-
 nibus, quinque hominum millia exsaturasse, et aquam
 vivam Samaritanæ largitum fuisse, hoc vero deitatis
 est*. Et Nestorius quidem, non quod dixerat: *Duplex
 est natura*, ideo condemnatus est: cum plurimi
 etiam ex sanctis Patribus hoc idem de Christo asso-
 verarunt, duplicem esse. Audi in divinis per-
 tractandis egregium Gregorium. *Duplex erat, ait;
 nam et laboravit, et sitiit, aliaque, quæ ex lege cor-
 poris tenebatur, perpassus est*. Sed quod addidit, *in
 una dignitate*, aperte divisas naturas innuens, et per
 se subsistentes enuntians, et respectivam, eam, in-
 B quam, quam secundum dignitatis relationem ad
 divinum Verbum humana natura unionem possedit
 confirmans; proptereaque proscribitus est. Leo vero
 satis pie, et cum recte sentientibus, cum fame,
 siti, et laboribus depugnasse Christum humana na-
 tura asseruit, ac miracula effecisse de divina parte
 interpretatus est. Similia catholica Ecclesia de
 Christo nos docet, humilia humanitati ascribens,
 sublimia deitati vindicans. Pie itaque Leo sentit,
 uti demonstratum est, nec cum Nestorio convenit,
 licet a te immerito de eo insimuletur. Id si ita est,
 frustra prætextus prætexis in peccatis, et sanctam
 quartam synodum ipsiusque probam assertionem
 non recipis, quam illa de œconomia Christi præ-
 scripsit: neque enim unum Christum in duo divi-
 C dit, et a Deo separationem introducit, ut tu aperte
 mentiris; quinimo potius unit, hospitemque regni
 cœlorum, qui eam libenter amplectitur, con-
 stituit; si et ipsa recte sentiens cum sanctis tribus
 synodis decrevit, probeque Christi mysterium pu-
 blicavit.

μετὰ τῶν ἀγίων τριῶν συνόδων ἰδογμάτισε καὶ

11. Quando vero non tantum ex comparatione
 dictorum amentissimi Nestorii, et sancti pontificis
 Leonis conatus es sanctam quartam synodum cri-
 minari, quamvis id neque probabilibus, neque con-
 cludentibus rationibus egeris, sed ex ipsius etiam
 synodi obtruncatis ac mutilis assertis, necnon et
 D sancti Cyrilli invicem comparatis disensionem
 ostendere contendis, age ipsis in medium positis
 et examinatis, synodi sanctique Cyrilli consensio-
 nem quam compertissime comprobemus. Verba
 ipsa synodi sunt, ut ipse scripto tuo significasti:
 Scribit Chalcedonensis synodus: *Non immutavit
 naturarum differentiam per unionem, sed propriam
 uniuscujusque naturæ conservavit*. Scribit sanctus
 Cyrillus prima ad Sucezum epistola: *Unum dicimus
 Filium, quemadmodum et Patres locuti sunt, unam
 naturam Dei Verbi incarnatam*. Quid itaque Chalce-
 donensi synodo cum sancto Cyrillo commune est? Ille
 unam naturam uniens ex duabus secundum sanctam
 synodum Ephesinam locutus est; ut Chalcedonensis
 synodus ex duabus naturis separatis enuntiarit. His,

ut tibi videris, sanctum Cyrillum a Chalcedonensi synodo discrepare, et diversa ab ea tenere probas : quod existimas eum unam asseruisse Verbi naturam post carnem assumptam, synodo duas naturas post unionem acclamante. Sed, ut verba inferunt, hoc dicto magis ac magis sanctæ quartæ synodo Cyrillus consentit, tantum abest, ut ab ea dissideat. Quandoquidem Nestorius statim atque quispiam duas de Christo naturas enuntiasset, dictum in proprium sensum trahebat, concludebatque duas personas : assererat siquidem nullam esse naturam absque persona, propria nempe. Hujus ingenii perversitatem prævidens sanctus Cyrillus, unam dixit Verbi naturam, eamque incarnatam, non id innuens, Verbum eum carne unitum secundum hypostasim totum unam naturam factum fuisse ; si enim id innuens ita locutus fuisset, quemadmodum vos contenditis, ipse, sibi ipsi adversa atque contraria pronuntiasset, hic inquiring, unam esse naturam Dei Verbi post incarnationem, hoc est, deitatem et humanitatem in unum ambas coactas, unam effectisse naturam, ut vos dicitis, compositam : alibi vero non tantum in secunda ad Succensum epistola, sed fere, ut ita dicam, locis omnibus, in quibus de œconomia Christianique mysterio agit, deprehenditur in duabus naturis Christum, et duas esse naturas post unionem, palam aperteque dicere : neque id solum, sed aliis quoque Patribus adversabitur, quod sane falsum est tantoque viro injurium. Fere enim omnes clare intonant Christum, hoc est, unam hypostasim in duabus naturis, et duas naturas esse post unionem : si ille Deus et homo idem perfectus est post unionem. Sed obiter totum, Christum, nempe unam naturam Verbi incarnatam tradens, ex partibus totum significavit : una siquidem natura Verbi eadem est, atque Dei, et Patris, et Spiritus sancti ; cum vero annectitur incarnata, quod notat animata anima rationis compote, et intellectuali, ut et ipse dicit, omnino nostram naturam indicat, quod exprimit, duas Christi naturas esse, divinam atque humanam : hoc si ita est, manifestum sit eum potius sanctæ quartæ synodo conformari, duas et ipsam obiter significantem naturas habere unum hypostasi Christum, et Dominum, et Deum nostrum. Audi nihilominus quid divus Cyrillus secunda ad Succensum epistola tradat respondens, quod dixerat unam Verbi naturam incarnatam. Si unam dicentes Verbi naturam tacuissemus, non adnectentes incarnatam, quasi œconomiae mysterium adulterantes, esset fortasse ipsis oratio non absque verosimilitudine, cum fingant se interrogare : Ubi est perfectum in humanitate ? aut quomodo subsistat secundum nos essentia ? Cum vero et in humanitate perfectio, et nostræ naturæ indicatio introducta est, quod dicamus incarnatam, quiescant arundineum calamum sibi ad incumbendum supponentes. Ecce jam considera incarnatam ad nostram essentiam manifestandam appositam fuisse, doctorem asse-

A τῆς Χαλκηδόνος σύνοδος, ἐκ δύο φύσεων κεχωρισμένως ἐλάλησαν. Ἐνταῦθα μὲν δοκεῖς παριστᾶν ἀσύμφωνον, καὶ ἀνομολογὸν τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον πρὸς τὴν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι, διὰ τὸ οὐκ εἶναι σε, μίαν αὐτὸν εἰρηκέναι τοῦ Λόγου φύσιν μετὰ τὴν σάρκωσιν, τῆς συνόδου δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐκφωνησάσης. Ἄλλ', ὡς ὁ λόγος παρίστησι, σύμφωνος ἐστὶ μάλλον ὁ Κύριλλος διὰ τῆσδε τῆς χρήσεως τῆ ἁγίας τετάρτης συνόδου, ἡπερ ἀσύμφωνος. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Νεστόριος, ἠνίκα ἂν δύο φύσεις ἐλεγέ τις ἐπὶ Χριστοῦ, παραυτὰ συνήρπαζε τὴν φωνὴν εἰς τὸ οἰκεῖον βούλημα, καὶ συνῆγε δύο πρόσωπα. Ἐλεγε γάρ· Οὐκ ἐστὶ φύσις ἀπρόσωπος, ἦγουν χωρὶς οἰκείου προσώπου. Τοῦτου οὖν τὴν δυσπραγίαν προορῶν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου εἶρηκε, καὶ ταύτην δηλονότι σαρκακωμένην, οὐ τοῦτο λέγων, ὅτι ὁ Λόγος μετὰ σαρκὸς ἠνωμένος καθ' ὑπόστασιν, τὸ ἅλον μία φύσις γέγονε. Εἰ γὰρ οὕτως ἐννοῶν εἶρηκεν, ὡς ὑμεῖς φατε, τάχα ἂν ἀσύμφωνος καὶ διαμαχόμενος αὐτὸς ἑαυτῷ ἴσται, ὥδε μὲν οὕτως λέγων μίαν εἶναι φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου μετὰ τὴν σάρκωσιν, ἦγουν τὴν θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα συνελθούσας ἀμφοτέρας ἀποτελέσαι μίαν φύσιν καθ' ὑμᾶς σύνθετον. Ἀλλαχόσε δὲ αὐτὸς ἐκείνος οὐ μόνον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκενσον, ἀλλὰ καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἐν οἷς διελεῖται περὶ τῆς οἰκονομίας, καὶ τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου φαίνεται πάλιν, ἐν δύο φύσεσι τὸν Χριστὸν, καὶ δύο φύσεις εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν, τρανῶς διαγορεύων. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐστὶ Πατράσιν ἐναντίος· ὅπερ ἐστὶ λέγειν ψευδᾶς τε καὶ δύσφημον. Σχεδὸν δὲ εἰπεῖν πάντες διαβρόδην κεκράσασιν, ὅτι ὁ Χριστὸς, ἦγουν ἡ μία ὑπόστασις ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεις ἐστὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἶπερ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς τέλειός ἐστι μετὰ τὴν ἔνωσιν. Ἄλλ' ἐκ περιόδου τὸ ἅλον, ἦγουν τὸν Χριστὸν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σαρκακωμένην εἰπὼν, ἐκ τῶν μερῶν τὸ ἅλον ἐνέφηγεν. Ἡ γὰρ μία φύσις τοῦ Λόγου ἡ αὐτὴ ἐστὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, προσκειμένου δὲ ὅτι σαρκακωμένη, ὅπερ δηλοῖ ἐψυχωμένη ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ὡς καὶ αὐτὸς λέγει, πάντως τὴν καθ' ἡμᾶς φύσιν δηλοῖ· ὅπερ ἐμφαίνει, ἦγουν τοῦ Χριστοῦ δύο φύσεις εἶναι, θεϊαν τε καὶ ἀνθρωπίνην. Εἰ δὲ τοῦτο, φανερὸν ὅτι μάλλον συμφωνεῖ τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, δύο καὶ αὐτὸς διὰ περιόδου ἐμφήσας φύσεις ἔχειν τὸν ἕνα τῆ ὑποστάσει δυτα Χριστὸν, καὶ Κύριον, καὶ Θεὸν ἡμῶν. Πλὴν οὖν ἀκουσον τί φησιν ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τῇ πρὸς Σούκενσον ὑπεραπολογούμενος, διὰ τὸ εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σαρκακωμένην· Εἰ μὲν μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τὸ, σαρκακωμένην, ἀλλ' ὅλον ἔξω τιθέντες τὴν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς τάχα που οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος, προσποιουμένοις ἐρωτᾶν· Ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, ἢ πῶς ὑφέστηκεν ἢ καθ' ἡμᾶς οὐσία ; Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ δῆλωσις εἰσκεκρόμιστα διὰ τοῦ λέγειν σαρκακωμένην, παυσάσθωσαν

καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ἐπιστηρίσαντες. Ἰδοὺ
 εὐχόμενοι τὸ σεσαρκωμένην εἰς δῆλωσιν τῆς καθ' ἡμᾶς
 οὐσίας εἰσκεκομίσθαι λέγοντά τὸν διδάσκαλον, ὡς
 εἶναι τὴν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς
 οὐσίας τὴν δῆλωσιν, διὰ τὸ, σεσαρκωμένην, δύο φύ-
 σεων θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος παραστατικόν.
 Καὶ μετ' ὀλίγα ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ· Ὀρθότατα δὲ
 καὶ πάνυ συγγεγῶς ἡ σὴ τελειότης τὸν περὶ τοῦ
 σωτηρίου πάθους ἐκτίθεται λόγον, οὐκ αὐτὸν
 μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καθὼς νοεῖται καὶ ἔστι
 Θεός, καθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν τὰ σώματος ἰσχυ-
 ρισμένην, καθεῖν δὲ μᾶλλον τῇ χοϊκῇ φύσει. Δεῖ
 γὰρ πάντως ἀμφοτέρωθεν σώζεσθαι ἐν τῷ ἐνὶ καὶ
 κατὰ ἀλήθειαν Υἱῷ, τὸ μὴ πάσχειν θεϊκῶς, καὶ
 τὸ λέγεσθαι καθεῖν ἀνθρωπίνως· ἡ αὐτοῦ γὰρ
 κέποιθε σὰρξ. Σχόπει πῶς φύσιν θεῖαν εἶπε καὶ
 φύσιν χοϊκὴν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ σώζεσθαι καὶ μετὰ
 τὴν ἔνωσιν, καὶ οὐ ἀνανακτικῆς, καὶ οὐ συγχωρητικῆς φύ-
 σιν θεῖαν καὶ φύσιν χοϊκὴν δύο φύσεις εἶναι.
 Καὶ πάλιν ἀλλαγῶς ἔκουσον Κυρίλλου ἐκ τοῦ περὶ
 Τριάδος λόγου· Διττὸν τὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον ὁ σο-
 φώτατος Παῦλος, μᾶλλον δὲ σύμπαρ ὁ τῶν ἁγίων
 χορὸς ἐγνώκασι τε καὶ εἰσκομίζουσι μετὰ τὸ
 ἐγρωθῆναι σαρκί· Ἀρὰ γε τὸν διττὸν ἐφ' Υἱῷ λόγον
 κατὰ τὴν ὑπόστασιν φησὶ εἰρηκέναι, ἢ κατὰ τὴν φύ-
 σιν; Εἰ μὲν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἰδοὺ τὸ τοῦ Νεστο-
 ρίου φρόνημα, ὅπερ ἐστὶν ἄσεβές. Εἰ δὲ κατὰ τὴν
 φύσιν, σὺμφημι, ὅτι καὶ Κύριλλος ὧδε συμφωνεῖ τῇ
 ἁγίᾳ τετάρτῃ συνόδῳ, δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ εἰ-
 ποῦση. Καὶ σχεδὸν ἐν πᾶσι τοῖς τοῦ ἁγίου συγγράμ-
 μασι εὐροὶ ἂν τις αὐτὸν, διπλοῦν λέγοντα τὸν
 Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν κατὰ φύσιν. Πλὴν εἰσα-
 χθῆτω αὐτίς Γρηγόριος ὁ ἐπὶ τῇ θεολογίᾳ περιθόητος
 ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ λόγῳ συναφῶς τῇ ἁγίᾳ τετάρτῃ συν-
 ὄδῳ φάσκων· Θεός δ' ἂν λέγοιτο, οὐ τοῦ Λόγου,
 τοῦ ὄρωμένου δέ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη τοῦ κυρίως Θεοῦ
 Θεός, ὡς περὶ καὶ Πατῆρ, οὐ τοῦ ὄρωμένου, τοῦ
 Λόγου δέ; Καὶ γὰρ ἦν διπλοῦς, ὥστε τὸ μὲν κυ-
 ρίως ἔξ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυρίως. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ
 τοῦ εἰς τὰ Γενέθλια· Ἀπεστάλη μὲν γὰρ, ἀλλ' ὡς
 ἀνθρώπος· διπλοῦς γὰρ ἦν. Εἰσαχθῆτω καὶ τοῦ
 Ἀμβροσίου Μεδιολάνων ἐπισκόπου πρὸς Γρατιανὸν
 βασιλέα, ἧντινα χρῆσιν προήγαγε Κύριλλος ἐν τῇ
 κατ' Ἐφεσον συνόδῳ κατὰ Νεστορίου· Φυλάξωμεν
 τὴν διαφορὰν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκός· εἰς
 γὰρ ἐν ἑκατέρω λαλεῖ ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός· ἐπειδὴ
 ἐν αὐτῷ ἑκατέρω φύσις ἐστίν. Ἰκανὰ μὲν καὶ
 ταῦτα παραστήσαι τὴν συμφωνίαν τῆς ἁγίας τετάρτης
 συνόδου μετὰ Κυρίλλου καὶ τῶν λοιπῶν Πατέρων,
 καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου. Καὶ εἰ μὴ τις λόγου
 ἔκτασις διεκώλυε, τάχα ἂν πολλὰ καὶ σχεδὸν εἰπεῖν
 ἀπειροῖς μαρτυρίαις, ἐκ τε Γραφικῶν λογίων, καὶ
 Πατρικῶν συγγραμμάτων, καὶ συλλογισμοῖς ἀπο-
 δεικτικῶς χρησάμενοι, παριστῆν εἰχομεν τῆς ἁγίας
 τετάρτης συνόδου τὴν συμφωνίαν πρὸς ταῖς ἄλλαις
 τρισὶν ἁγίαις συνόδοις, καὶ πρὸς αὐτὴν ἀλήθειαν.
 Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐναργῶς τοῦτ' ἐπίστησεν, ἀπό-
 στηθι τοῦ διασύρειν τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, εἰπερ
 τὴν ἑαυτοῦ ἐπιστῆσαι σωτηρίαν, καὶ τοὺς κατ' ἐκείνο

rentem; ut sit una Verbi natura, et nostræ essen-
 tiæ manifestatio per illud incarnatam, quod duas
 naturas, deitatis atque humanitatis, constituat. Et
 paucis interjectis in eadem epistola: *Rectissime*
vero, et satis scite tua perfectio salutaris passionis
rationem exponit, non ipsum unigenitum Dei Filium
secundum quod intelligitur et est Deus, passum
fuisse in propria natura, sed in terrena contendens.
 Omnino enim utraque conservanda sunt in uno et
 vere Filio, non pati secundum divinitatem, et pati
 secundum humanitatem: illius enim caro passa est.
 Naturam divinam, ut vides, dixit et naturam terre-
 nam in uno Christo conservari etiam post unio-
 nem, licet tu id ægre feras, neque concedas natu-
 ram divinam et naturam terrenam duas esse natu-
 ras. Et rursum alio in loco, audi Cyrillum ex ora-
 tione de Trinitate: *Duplicem de Filio rationem*
sapientissimus Paulus, imo universus sanctorum
cælus agnoverunt et tradunt post unionem cum
carne. Duplicemne ille de Filio rationem secundum
hypostasim posuit, an secundum naturam? Si se-
condum hypostasim, Nestorii hæresim firmas, quod
impium est: si secundum naturam, et tunc aio
Cyrillum etiam hoc loco cum sancta quarta synodo
concordare, quæ duas in Christo naturas edixit, et
fere eundem in omnibus suis commentariis offen-
des, duplicem Christum asserentem post unionem
secundum naturam. Accedat nihilominus rursus
Gregorius in rebus theologicis tractandis percele-
bris, oratione de Filio, sanctæ quartæ synodo con-
formia scribens: Deus vero dicetur non Verbi, sed
illius, qui conspicitur: qua enim ratione Dei pro-
prie Deus fuerit, quemadmodum et Pater, non illius
qui conspicitur; sed Verbi? namque erat duplex, ut
hoc quidem proprie de ambobus, hoc vero non pro-
prie. Eiusdem in Christi diem natalem: Missus enim
est, sed ut homo, duplex enim erat. Accedat quo-
que Ambrosius Mediolanensis episcopus ad Gratia-
num imperatorem, cujus verba Cyrillus in Ephe-
sina synodo adversus Nestorum produxit: Conser-
vemus deitatis et carnis discrimen: unum enim in
utraque loquitur Dei Filius, cum in eo utraque na-
tura sit. Et hæc quidem satis fuerint ad probandam
 consensionem sanctæ quartæ synodi cum Cyrillo,
 et aliis Patribus, necnon et synodō Ephesina.
 Quod si sermonis prolixitas non prohiberet, forte
 plerisque, et fere innumeris, ut ita dicam, testimo-
 nis ex divinis Eloquiis, et Patrum operibus petitis,
 necnon gravissimis ac firmissimis argumentatio-
 nibus in medium allatis sanctæ quartæ synodi cum
 aliis tribus et ipsa veritate concordantem comproba-
 remus; sed cum oratio aperte id demonstraverit,
 sineinposito, sanctam quartam synodum convi-
 ciantē, si tuæ te salutis studium tenet, nec eos
 aversaris, qui eo temporis hominum frequentia
 conspicuam illam synodum cogi decreverunt, et le-
 gitime, quæcunque in ea acta sunt, decreto etiam
 suo stabiliverunt, Marcianum, inquam, et Pulche-
 riam, qui summopere majestatem imperatoriam

rectæ fidei sensibus cæteraque recti ordinis conservatione condecorarunt. Tanto enim Pulcheria immaculatissimam Deiparam Mariam, Matrem eam Domini fideliter compellens, et Dei genitricem, et ingenti fide venerans, cultu prosequabatur, ut templis, et potissimum in regina hac urbium sub illius nomine, quam maxima, pulcherrima, omnique ornatu conspicua, singulis cognomine ex loco, in quo exstructa sunt, indito, exædificaverit per ea intensam fidei in immaculatissimam, et Deiparam Mariam voluntatis inclinationem suæ omnibus ostendens. Propterea improbe eam, nec uti par est, quasi cum Nestorio sentiret, insimulas, dummodo et ipse Deiparam Domini Matrem agnoscas.

πάναγνον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν πᾶσιν ἐνδεικνυμένη. Διὰ τοι τοῦτο, οὐδὲ ὡς τὰ Νεστορίου φρονοῦσαν δεῖ σε αὐτὴν διασύρειν, εἴγε καὶ αὐτὴ Θεοτόκον ὁμολογεῖ τὴν τοῦ Κυρίου Μητέρα.

12. Illud quoque in epistola tuæ magnanimitatis inserebatur: *Multa possemus testimonia de ea, quam nos statuimus, una nempe Christi natura post unionem sententia producere, nec ab ea aliena in mediam afferre: verumtamen cum in tuæ sanctitatis scripto nulla inessent divinorum Patrum testimonia, neque nos ea recollegimus.* Nos nihilominus tuæ gloriæ consulentes, nunc pro iis ita enuntiamus: *Haud decet te, utcunque et ut occasio tulerit, de fide et dogmatibus testimonia Patrum recolligere: sic enim et divinos illos Patres in crimen adduces, et tibi sartam tectam fidei rationem non conservabis. Multa siquidem Patribus sive per metaphoram, sive per æquivocationem, sive per conversionem, sive alio quopiam modo vocabulis abutentibus excidisse comperientur.* Quinimo, et divinæ Litteræ, et usus ita nomina pertractant. Et conspicio mihi ipsum beatum Cyrillum hypostases naturarum, et naturas hypostaseon loco accipientem. Quale illud est: *Si quis dividit hypostases.* Kursumque idemmet dicit: *Inconfusæ permanserunt naturæ, hypostases nempe.* Magnus etiam Athanasius, et personas in Christo duas esse contendit, quæ nisi quis asserat, dicta esse a Patribus, sic vocabulis abutentibus, eosdem hærescos nota infamabit, et ex iis orationibus testimonia congerens sibi ipsi et aliis maxima incommoda comparabit. Verumtamen dictæ auctoritates, si cui id in animo fuerit, ex divinis Patribus seligendæ sunt, cum illi de rebus discernunt, et determinant, propriamque sententiam declarant, quale fuerit de natura et hypostasi a magno Basilio decretum, qui inter ea discrimen apponit non aliud, quam quo universale et singulare inter se differunt: vel quo ipsi, licet in aliis plurimis operibus abutuntur, in alio tamen opere, quid ipsi sentiant, et quamnam ipsi ob causam abusi sunt, explanant: vel ea, in quibus plerique Patrum concordant, vel quæ synodali decreto firmata sunt, non autem ea, quæ ipsi aliud agentes scripto tradiderunt, in quibus sæpius exponendis, dum aliquis negligentius se gerit, dictionibus abutitur a vestris cogitationibus ad hoc ipsum distractus, vel quod arbitrium nullam habens in promptu, vel cum

Α καιροῦ τὴν πολυάνδρον ἐκείνην συναθροισθεῖσαν σύνοδον βασιλεῖς ὄρισαντας, καὶ ἐννόμως πάντα τὰ ἐν αὐτῇ πραχθέντα κελεύσαντας, Μαρκιανόν φημι καὶ Πουλχερίαν, οἱ μεγάλως τὴν βασιλείον ἐξουσίαν ὀρθοδοξία μετὰ καὶ τῆς λοιπῆς εὐταξίας ἐκόσμησαν. Τοσοῦτον γὰρ περιῆν τὸ σέβας τῇ Πουλχερίᾳ πρὸς τὴν πάναγνον καὶ Θεοτόκον Μαρίαν, μητέρα τε τοῦ Κυρίου ταύτην πιστῶς ἀποκαλοῦση καὶ Θεοτόκον, καὶ μετὰ πίστεως πολλῆς ταύτην σεβομένη, ὡς καὶ ναοὺς κατ' ἐξαιρετόν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ πόλει ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος μεγίστους καὶ περικαλλεῖς καὶ κατηγλαῖσμένους δειμασθαι, τὴν ἐπωνυμίαν ἐκ τῶν τόπων ἕκαστον, ἐν ᾧ ᾠκοδόμηντο, λαθόντα, δι' αὐτῶν τὸ θερμὸν τῆς πίστεως αὐτῆς τῆς πρὸς τὴν

Β' β'. Ἐνεφέρετο δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι τῆς σῆς μεγαλονοίας, ὅτι *Πολλὰς εἶχομεν μαρτυρίας περὶ τῆς παρ' ἡμῖν δογματιζομένης, ἡγουν τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμολογίας παριστῶν, καὶ πολλὰ τοῦ λέγειν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲ ἐν τῷ γράμματι τῆς σῆς ἀγισότητος τῶν θεοφύρων ἀνδρῶν οὐ περιεῖχε μαρτυρίας, οὐδὲ ἡμεῖς ἐνεγράψαμεν.* Πλὴν οὖν διευθετοῦντες τὴν σὴν εὐκλείαν, καὶ ἐν τούτοις τανῶν λέγομεν. Οὐχ ἀπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, δεῖ σε μαρτυρίας Πατέρων περὶ πίστεως καὶ δογμάτων ἀναλέγεσθαι. Ἐπεὶ καὶ τοὺς θείους Πατέρας ἐγκλήματι περιγράφειας, καὶ σὲ ἀσινῆ εἰς τὸν τῆς πίστεως λόγον οὐ διατηρήσεις. Πολλὰ γὰρ τοῖς Πατράσι πρὸς κατάχρησιν, ἦτοι κατὰ μεταφορὰν, ἢ ὀμωνυμίαν, ἢ ἀντιστροφὴν, ἢ ἄλλοις πως ἴστιν εὑρεῖν λέγοντας, καὶ οὐ μόνον τοῦτ', ἀλλὰ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ καὶ ἡ συνήθεια οὕτως τὰ ὀνόματα μεταχειρίζεται. Καὶ θεᾶ μοι καὶ αὐτὸν τὸν μακάριον Κύριλλον τὰς ὑποστάσεις ἀντὶ τῶν φύσεων, καὶ τὰς φύσεις ἀντὶ τῶν ὑποστάσεων ἐκλαμβάνοντα. Οἶόν φημι· *Εἰ τις διαίρει τὰς ὑποστάσεις.* Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει· *Ἀσύγγυτοι μεμετήκασιν αἱ φύσεις, ἡγουν ὑποστάσεις.* Ὁ τε μέγας Ἀθανάσιος καὶ πρόσωπα ἐπὶ Χριστοῦ δύο εἶναι δισχυρίζεται, εἰ μὴ τις τοῦτο εἴποι, ὅτι καταχρηστικῶς τοῖς Πατράσιν ἐβῆθη, αὐτοὺς τε τούτους αἰρετικῶς ἀποφήσεις, καὶ ἐκ τῶνδε τῶν λόγων ἀναλεγόμενος χρήσεις, ἑαυτὸν τε καὶ ἄλλους μεγάλως βλάψειεν. Ἄλλὰ χρὴ τὰς τοιαύτας χρήσεις, εἴτις βούλοιο ἐκ τῶν θείων Πατέρων ἀναλέγεσθαι, οἷον νομοθετοῦντας περὶ τινῶν πραγμάτων, καὶ ὁροθετοῦντας εὐρισκομένους, καὶ τὴν οἰκείαν γνώμην ἀνακαλύπτοντας. Οἶόν ἐστι τὸ περὶ οὐσίας καὶ ὑποστάσεως ὄνομα παρὰ Βασιλείου τοῦ πάνυ λαβῶν διάκρισιν, ταύτην ἔχοντα τὴν διαφορὰν πρὸς ἄλληλα, ἣν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθέκαστον, ἢ καὶ αὐτοὺς καταχρησαμένους ἐν ἄλλοις ὅτι πλείστοις αὐτῶν συγγράμμασι διασαφούντας κυρίως, ὅπερ ἀλλαχόσε κατεχρήσαντο, ἢ καὶ ἐν οἷς σύμφωνοι οἱ πλείστοι τῶν Πατέρων γεγενῆσιν, ἢ καὶ συνοδικῶς ἐκυρώθη, ἀλλὰ μὴ τῷ ἐξοδικῷ λόγῳ, ᾧ πολλάκις αὐτὸς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν καὶ ἀμελέστερον διακείμενος καταχρήσοιτο λέξεσιν, ὑπὸ ὑμετέρων νοημάτων πρὸς τοῦτο ἀγόμενος, ἢ καὶ μὴ

πρόχειρον ἔχων τὴν ἐπιτηδειότητα, ἢ καὶ τισι τῶν Ἀ
ἐτεροδόξων ἀντικαθιστάμενος, καὶ κατ' ἄλλας δὲ παρα-
φάσεις τῆς τῶν ὀνομάτων ἀκριβείας μὴ φροντίσοι,
οὐ δεῖ ἐκ τοιούτων χρήσεις ἀναλέγεσθαι, ἀλλ' ὡς
ἀνόπιν ἔφαμεν. Τοῦτο δὲ καὶ σὺ ποιῶν, οὐκ ἂν εὖροις
παραστῆσαι χρήσεις συνιστώσας τὸ περὶ μιᾶς φύσεως
τοῦ Χριστοῦ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον.

ιγ'. Παρακατιῶν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου, καὶ οἶονε
ἀχθόμενος πρὸς ἡμᾶς, διότι γεγράφαμεν, ὅτι οἱ λέ-
γοντες μίαν φύσιν εἰς Χριστὸν Εὐτυχιανισταὶ εἰσι,
καὶ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι καὶ κρίματι καθυποβάλλον-
ται, τοιαῦτα γράφεις· *Καὶ λέγομεν, δέσποτα, οὐκ*
ἐποίησω ἐν τούτῳ εὐθείαν κρίσιν, διὰ καὶ πειρᾶ-
σαι τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν δόξαν ἐκτίθεσθαι, διασαφηνί-
ζειν τε, ὅτι ἀνάχυσιν καὶ ἀνάκρασιν δοξάζει ἐπὶ τῆς
οἰκονομίας, καὶ ἐκ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων αἱμά-
των μηδὲν τὸν Θεὸν Λόγον προσλαβέσθαι λέγει, ἑαυ-
τὸν δὲ παραστῆσαι μὴ εἶναι συγχυτικόν, καὶ ἐτέρωσε
δοξάζοντα μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, δι' αὐτὸ τοῦτο,
μηδὲ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι δικαίως καθυποβάλλεσθαι.
Ἄλλ' εἰ μὲν ὁ λόγος ὁ οὗς τὸ διάφορον τῆς δόξης,
φημί δὴ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῆς σῆς ὁμολογίας, βούλε-
ται παριστᾶν, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲ τῷ αὐτῷ ἀναθέματι
συναπάγεσθαι, ὁ γοῦν ἡμέτερος λόγος τῆς ἀποδείξεως
οὕτω λέγοντά σε μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως Χρι-
στοῦ, κἂν μὴ ἐκ πρώτης οὕτως εὖροι δοξάζοντα,
ἀλλ' ἐξ ὧν λέγεις, ἐξάπαντος εἰς τὸν τῆς ἀναχύ-
σεως τρόπον περιάξει, καὶ τοῦτό σοι δῆλον ἐντεῦθεν.
Τρεῖς τοίνυν αἱ ἀνωτάτω δόξαι περὶ τῆς ἐνώσεως
τῶν ἐν Χριστῷ φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρετική,
συγχυτική, καὶ ἡ κυρίως ἐνωτική λεγομένη. Αἱ μὲν
αὖν δύο παισὶν αἰρετικῶν ἐπαίχθησαν, καὶ πιζέ-
σθωσαν. Καλῶς γὰρ προλαβὼν αὐτοὺς ὁ θεῖος Γρη-
γόριος ἐστηλίτευσεν. Ἡ τε γὰρ διαιρετικὴ σχετικὴ
τις οὖσα, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τὰς φύσεις συνάπτουσα,
κεχωρισμένα πρὸς ἄλληλα καταλείπει τὰ πράγματα,
μηδὲ ὅσα ἴδια τούτοις διδοῦσα, ἢ ἀντιδιδούσα. Ὡς ἐν-
τεῦθεν δύο φύσεις πάντῃ χωριστὰς ἀλλήλων ὀρίζεσθαι,
πλὴν ὅσον ἀξία, καὶ γνώμη, καὶ ταυτοθυλία τὸν τῶν
φύσεων χωρισμὸν φενακίζει τοὺς ἄφρονας. Τοιαύτη ἡ
τοῦ ματαιόφρονος Νεστορίου δόξα, ἡ δὲ κατὰ διάμετρον
ταύτης καὶ συγχυτικὴ πλεῖστα ἀφανίζουσα, καὶ συγ-
χέουσα, ἐν τι πρᾶγμα νόθον ἀναπλάττει τε καὶ φαντά-
ζεται, ἐν αὐτῷ ὁποτέρῳ τῶν ἡνωμένων καθαρῶς τὸ ἴδιον
ἀποσιώζουσα, ἀλλὰ τοῦτο ἐκεῖνο, κἀκεῖνο τοῦτο, καὶ
διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦτο, οὐδὲ ἐκεῖνο συγχωροῦσα. Νόθον
γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ τῆς συγχύσεως ἀναφαίνεται, οὐδὲν
ἔχον καθαρὸν, οὐδὲ ἐν τῇ μονίμῳ ἰδρυμένον ἑαυτοῦ
ιδιότητα. Ἡ δὲ τούτων μέση ἀσύγχυτός τε καὶ ἀδιαί-
ρετος ἐνωσις οἶδε μὲν τὰ ὀραθέντα ἀνελλιπῶς ἔχοντι
κατὰ τὴν αὐτῶν ιδιότητα διὰ τὸ ἄτρεπτον, κοινῶς
δὲ ταῦτα καὶ ἐνὸς εἶναι ποιεῖ δι' αὐτὴν γε τὴν οὐ-
σιώδη ἐνωσιν, ὡς εἰ καὶ τὰ μὲν κυρίως ἴδια θατέρου,
κοινὰ τοῦ ὅλου, τὰ δὲ τοῦ ὅλου κοινὰ, θατέρου ἴδια
διὰ τὴν ἐν θατέρῳ τοῦ αὐτοῦ ἀσύγχυτον ιδιότητα.
Οὐ γὰρ ἂν ἀντίδοσις τῶν ιδιωμάτων ἐγένετο, εἰ μὴ
ἐν ἑκατέρῳ ἔμεινεν ἐν τῇ ἐνώσει ἡ ιδιότης ἀκίνητος.
Ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη ἐνωσις τῶν μὲν πάντῃ διαι-
ρετῶν ἐνικωτέρα, τῶν δὲ πάντῃ συγχυτικῶν πλου-

aliis opposita, sentientibus decertans, alias quoque
ob causas nominum accuratam significationem ne-
glexit. Ex similibus testimonia congerenda non
sunt, sed, ut supra diximus. Id tu quoque ubi fece-
ris, nulla comperies testimonia Patrum, quæ sen-
tentiam tuam de una Christi natura comprobent.

13. In epistola vero tua progressus, veluti in-
dignatus molesteque ferens, quod nos scripseri-
mus, asserentes unam in Christo naturam Euty-
chianos esse, eodemque anathemate ac iudicio sub-
jici, hæc scribis : *Et dicimus, domine, in hoc te*
non recte iudicium tulisse ; ideoque Eutychetis
opinionem exponere conaris, declarareque cum
confusionem commutationemque in œconomia po-
nerere, nihilque ex immaculatis sanctisque sangui-
nibus Deum Verbum assumpsisse, te ipsum vero
probare non introducere confusionem, et alibi
unam naturam affirmantem in Christo, non propter-
ea anathemati merito subjici. Et licet sermo tuus
opinionis Eutyehianæ tuæque confessionis discrimen
extricare nitatur, ut inde ab anathemate
contra Eutychem lato immunis esse videaris, no-
stræ tamen demonstrationis ratio te unam naturam
in unione Christi asserentem, etsi ipso primo aspectu
te ita confiteri non compererit, omnino in confu-
sionis modum adducet : quod tibi hisce manifestum
fuerit. Tres ergo supremæ opiniones de unione
naturarum in Christo conceptæ sunt, divisiva, con-
fusiva, et quæ proprie appellatur uniliva : quarum
duæ ab hæreticis quasi joci ridiculi divenditæ
sunt et divenduntur. Probe enim eos præoccupans
divinus Gregorius infamavit : namque divisiva,
cum relativa sit, et neque in ipso initio naturas
conjungat, separatas inter se res relinquit, neque
illis communia, neque peculiaria exhibet, aut
reddit, ut inde duæ naturæ omnino a seipsis dis-
pertitæ constituentur, et hæc tantummodo digni-
tate, et opinione, et consilio naturas dividens fu-
cum insipientibus facit, estque stolidi Nestorii.
Quæ vero illi ex diametro opponitur, plura dirimens
et confundens, spurium nescio quid sibi fingit, et
imaginatione complectitur, in neutra unitorum
parte pure proprium conservans, sed hoc illud est,
et illud hoc : ideoque neque hoc, neque illud con-
cedens : quod enim ex confusione oritur, spurium
est, nihil purum continens, in ipsa sui stabili pro-
prietate minime firmum. Harum media inconfusa
et indivisa unio agnoscit equidem conspecta inte-
gra esse propter suas proprietates, quæ immutate
non sunt. Communiter autem hæc, et unius esse
fatetur propter essentialem unionem, et propria
unius, totius communia : quæ vero totius commu-
nia, alterius quoque propria propter illius in utro-
que inconfusam proprietatem. Neque enim pro-
prietatum mutua compensatio fieret, nisi in
utroque remaneret, in unione proprietas immota.
Est itaque similis unio eorum, quæ penitus divi-
duntur, magis uniliva, eorum, quæ prorsus coa-

simulantur affluentior; ut neque omnino idem esse faciat simul unita, neque prorsus aliud. Si itaque nihil omnino idem, neque ex omnibus aliud, quod ex unione oritur, est, quærendum ubinam idem, ubi vero aliud veritatis norma cognoscit, idem quidem secundum hypostasim, aliud vero secundum naturam; opposito namque modo, quam in Trinitate, ut divinus refert Gregorius, se habet. Quod si id adversariis non probatur, quod sequitur ipsi concludant. Omnino etenim si hypostasi non esset idem, ergo natura, concedent, et si hoc una omnino, et eadem fuerit ratio deitatis, et humanitatis per unionem; etsi id idem fuerit unio et natura: idem enim de utrisque prædicatur. Quemadmodum enim quorum natura una est, horum et ratio eadem: sic necessario sequitur; quorum unio simul, et in eodem, eorum secundum ipsos et naturam esse communem. Ergo et oppositum, quorum natura una, horum hypostases diversæ; cum vero unam naturam una persona circumscribat, quid inde colligitur? unam esse naturam carnis, et deitatis, ideoque confusionem: hypostases vero duas. Quod si neque natura, neque hypostasi, et numero unum habent, quæ convenerunt, ubinam fuerit per unionem unioveritas? Quod si et natura, et hypostasi unum invicem sunt, ubinam immutabilitatis et inconfusionis ratio unioveritas conservabitur? Colligitur igitur omnimodis adversus eos, qui dicunt unam in Christo naturam, confusionis ipse modus, licet ipsi id renuant. Alia quoque ratione hoc idem probatur, asserentes scilicet unam in Christo naturam in confusionis modum incidere. Interrogamus itaque vos: Quæ in unum convenerunt inconfusa in unione, agnoscuntur a vobis, vel non? Omnino asseretis inconfusa, nisi cum Eutychianis sentire velitis: quæ vero convenerunt, etiam secundum vos duo sunt, deitas nempe et humanitas: qua vero ratione, quæ confusa non sunt in unione duo, etiam post unionem duo non agnoscitis? Et si agnoscitis, quare id non fatemini? et si fatemini, quare ea abnuistis numerare, quorum naturæ proprietatem inconfusam etiam post unionem scitis? *Quod enim confitentur, ait divus Basilius, id ipsum et numerent.* Quod si non numeratis, patet vos illud non confiteri: quod si non confitemini neque agnoscitis, et si non agnoscitis, non dicitis duo esse, quæ convenerunt: sicque jam immutata est eorum, quæ convenerunt, una natura in aliam. Hoc idem alia ratione. Universa integritas vel ex partibus similibus consistentiam habet, vel ex dissimilibus. Si ex similibus, omnino hoc eodem est, et incompressa: si ex dissimilibus et diversis naturis consistit, omnino composita est: si quæ ex diversis naturis conflantur, composita sunt. Cum itaque Christi integritas ex partibus dissimilibus, differentibus scilicet naturis sui compositionem habet, deitatis mente humanitatisque, et hæc diversa in unione remanserunt, in quibus vero differentia est, omnino ibi, et binarius ad minus numerus

στωτέρα, ὥς μήτε πάντη ταυτὸν εἶναι ποιεῖν τὰ ἐνωθέντα ἀλλήλοις, μήτε πάντη ἕτερον. Εἰ τοίνυν μὴδὲ πάντη ταυτὸν, μὴδὲ ἐξ ἄλλων ἕτερον τὸ ἐκ τῆς ἐνώσεως ἀποφαίνει, ζητητέον πῆ μὲν ταυτὸν, πῆ δὲ ἕτερον ὁ τῆς ἀληθείας λόγος εἶδε. Τὸ μὲν ταυτὸν κατὰ τὴν ὑπόστασιν, τὸ δὲ ἕτερον κατὰ τὴν φύσιν. Ἐμπαλιν γὰρ ἡ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει κατὰ τὸν θεῖον Γρηγόριον. Εἰ δὲ τοῦτο τοῖς ἐναντίοις ἀπαράδεκτον, τὸ ἐξῆς αὐτοὶ συναγάγωσαν. Πάντως γὰρ εἰ μὴ ὑποστάσει τὸ ταυτὸν, ἀρα φύσει δώσουσιν. Εἰ δὲ τοῦτο, εἰς θεοῦ καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶ λόγος θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τὴν ἐνωσιν. Καὶ εἰ τοῦτο, ταυτὸν ἐστὶν ἐνώσις τε καὶ φύσις. Κοινὸν γὰρ τὸ ἐπ' ἀμφοῖν κατηγορήμα. Ὅσπερ γὰρ ὦν ἡ φύσις μία, τούτων καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς, οὕτως ἀνάγκη, καὶ ὦν ἡ ἐνωσις ἅμα καὶ ἐν ταυτῷ, τούτων κατ' αὐτοὺς καὶ τὴν φύσιν εἶναι κινήν. Οὐκοῦν καὶ τὸ ἔμπαλιν, ὦν ἡ φύσις μία, τούτων ὑποστάσεις διάφοροι. Ἐπεὶ δὲ μίαν φύσιν ἐν πρόσωπον περιγράφει, ἐντεῦθεν τί συναγέται; μίαν μὲν εἶναι φύσιν σαρκὸς καὶ θεότητος, καὶ διὰ τοῦτο ἀνάγκη, ὑποστάσεις δὲ δύο. Εἰ δὲ μήτε φύσει μήτε ὑποστάσει καὶ ἀριθμῷ τὸ ἐν ἔχοιεν τὰ συνελθόντα, κοῦ ἡ διὰ τῆς ἐνώσεως τῶν ἐνωθέντων ταυτότης; Εἰ δὲ καὶ φύσει, καὶ ὑποστάσει τὸ ἐν ἀλλήλοις ἐστὶ, κοῦ ὁ τῆς ἀρεφίας καὶ τοῦ ἀσυγχύτου λόγος τῇ ἐνώσει σωθήσεται; Συνῆκται ἀρα ἐξάπαντος τοῖς λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ μίαν φύσιν, καὶ ὁ τῆς ἀναχύσεως τρόπος, κἂν αὐτοὶ μὴ βούλοιντο. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ, ὅτι οἱ μίαν φύσιν λέγοντες ἐπὶ Χριστοῦ εἰς τὸν τῆς συγχύσεως τρόπον ἐμπίπτουσιν. Ἐρωτητέον οὖν ὑμᾶς. Πότερον ὅμιν τὰ συνελθόντα ἀσύγχυτα ἐν τῇ ἐνώσει γινώσκειται, ἢ οὐ; Πάντως ἐρεῖτε ἀσύγχυτα, εἴπερ μὴ εὐτυχισαντεῖν ἐθέλετε. Αὐτὸ δὲ τὰ συνελθόντα καὶ καθ' ὑμᾶς εἶσι, θεοτετὰ φημι καὶ ἀνθρωπότητα. Τὴν δὲ λόγῳ τὰ μὴ συγχυθέντα ἐν τῇ ἐνώσει δύο, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν οὐ δύο γινώριζετε; Εἰ δὲ καὶ γινώριζετε, πῶς οὐχ ὁμολογεῖτε; Εἰ δὲ καὶ ὁμολογεῖτε, πῶς ἀριθμεῖν ταῦτα παραιτεῖσθε, ὦν τὴν τῆς φύσεως ἰδιότητα ἀσύγχυτον καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἐπίστασθε; Ὁ γὰρ ὁμολογοῦσι, φησὶν ὁ θεὸς Βασίλειος, τοῦτο καὶ ἀριθμεῖσθαι. Εἰ δὲ οὐχ ἀριθμεῖτε, δῆλον ὅτι οὐχ ὁμολογεῖτε. Εἰ δὲ οὐχ ὁμολογεῖτε, οὐδὲ γινώριζετε. Εἰ δὲ οὐ γινώριζετε, οὐ δύο τὰ συνελθόντα λέγετε. Καὶ οὕτως μεταβέβληται ἡ τῶν συνελθόντων φύσις θατέρα ἐπιθατέρα. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτὸ. Ἡ πᾶσα ἰδιότης ἢ ἐξ ἀνομοιομερῶν τῆν οὐσίαν ἐλήφεν, ἢ ἐξ ὁμοιομερῶν· καὶ εἰ μὲν ἐξ ὁμοιομερῶν πάντως κατ' αὐτὸ, τούτῃσι καὶ ἀσύμβετος ἐστὶν, εἰ δὲ ἐξ ἀνομοιομερῶν καὶ διαφόρων φύσεων συνέστηκε, πάντως σύνθετος ἐστὶν, εἴπερ τὰ ἐκ διαφόρων φύσεων συγκείμενα σύνθετα. Ἐπεὶ οὖν ἡ κατὰ Χριστὸν ἰδιότης ἐξ ἀνομοιομερῶν, ἤσαν διαφερόντων φύσεων τὴν σύνθεσιν ἐσχίκε, θεότητος, φημι, καὶ ἀνθρωπότητος, ταῦτα δὲ διάφορα καὶ ἐν τῇ ἐνώσει μεμενήκασιν, ἐν οἷς δὲ διάφορα, πάντως ἐκεῖ καὶ ὁ τῆς οὐσίας ἀριθμὸς τοῦλάχιστον συναγέται. Εἰ δὲ τοῦτο, δηλοῦται καὶ ἀριθμεῖ. Εἰ δὲ καὶ καθ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἐνώσει τοῦ ὄλου ἡ διαφορά τῶν μερῶν οὐχ ἀριθμεῖται, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐστίν. Εἰ δὲ οὐκ

ἔστι, σαφές ὅτι συγκέχυται τὰ μέρη, ἐν οἷς ἡ διαφορὰ οὐχ εὐρηται. Φανερόν ἄρα, τοῖς λέγουσι μίαν σύνθετον ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν συνάγεται, τὸ συγκέχυσθαι λέγειν τὰς φύσεις, κἂν μὴ βούλοιντο. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.

concluditur asserentes unam in Christo naturam licet ipsi negent. Et hæc quidem ita se habent.

ἰδ'. Ἐπειδὴ δὲ τὸ συγκεχυτικὸν τοῦ Εὐτυχεῦς διὰ τῆς ἐκθέσεως ἐν τῷ γράμματι σου μυστατόμενος ἀπεσεύει, τὴν δὲ οἰκείαν ὁμολογίαν δι' ὀλίγων ἐπειράθη ἐκθέσθαι, ὡς ἐντεῦθεν ἀκατάγνωστος δειχθῆναι, καὶ δοκῶν τὸ ὀρθὸν δόγμα τῆς Ἐκκλησίας προσβεύειν, διὰ καὶ γράφεις ὕδ' Ἀρτίως δὲ δι' ἀπλῶν λόγων λαλήσομεν τὴν ἡμετέραν ὁμολογίαν, διότι λέγομεν μίαν φύσιν εἰς Χριστόν, ὅπερ πᾶσι πατέρον ἐστίν. Ἦτις μίαν φύσιν εἰς δύο τρόπους νοεῖται τε καὶ λέγεται, τῆς μὲν ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου καὶ χωρὶς ἁρμονίας, ἡγουν Μιχαὴλ, καὶ Γαβριὴλ, τῆς δὲ μετὰ τῆς ἁρμονίας, ὡς περ Ἀδὰμ καὶ Νῶε. Οὗς δύο τρόπους ἀποσκευασάμενος, μὴ ἐφαρμόττειν ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστόν ἐνώσεως τὸν μὲν πρότερον, ἡγουν τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσωμάτου μιᾶς φύσεως διὰ τὸ συμβάλειν, μὴ ἐνηθρωπηκεῖναι τὸν Κύριον, ἀλλὰ γυμνὸν εἶναι δίχα σαρκώσεως, τὸν δ' αὖ δεύτερον, ἡγουν τὴν ἐναρμόνιον, καὶ κατ' ἐκείνον μὴ εἶναι τὸν Χριστόν, Θεόν, ἀλλὰ ψιλὸν ἄνθρωπον, τρίτον τινὰ ὑποτιθεῖς τρόπον μιᾶς συνθέτου φύσεως ὄντα, ὃν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ ὁμοιοτρόπως ἔχειν ὁμολογεῖς. Διὰ καὶ παραδειγματικῶς τὸν ἄνθρωπον λαβὼν, ὑποτιθέμενος γράφεις ὕδ'· Καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος παράδειγμα, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν καὶ διήγησαν, τί ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τί ἐστὶ τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ ἀνθίσταται τις καὶ λέγει δύο φύσεις ἐπὶ ἄνθρωπον, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς φύσεις ἔχει, δύο τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ μίαν τῆς θεότητος. Ἀρτίως οὖν ἐκ τῶν τριῶν τρόπων τούτων, ποῖον ἐπαίρεσθαι εἴπομεν ἐκ τῶν λεγομένων τούτων φύσεων; Εἰ μὲν τὸ σῶμα, Εὐτυχιανίζομεν, εἰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν γινόμεθα ὡς ὁ Ἀπολινάριος, εἰ δὲ τὴν θεότητα, ὁμοιοῦμεθα τοῖς Ἰουδαίοις λέγουσι, Σὺ ἄνθρωπος ὢν, πῶς ποιεῖς ἑαυτὸν Θεόν; Ἀρτίως οὖν φανερώς λέγομεν, ὅτι μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως δύο ἀταράχων φύσεων. Ἐλήλυθας ὡς ἐπὶ τι φρούριον ἀκαταγώνιστον, παραδείγματος χάριν τῆς σῆς ὁμολογίας τὸν ἄνθρωπον λαβὼν. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ διελόγισα τὸν τρόπον σαφηνύσαι τῆς μιᾶς φύσεως, [καθ'] ἦν ὁ Χριστὸς μιᾶς εἶναι φύσεως μετὰ τὴν ἐνωσιν παρὰ σοῦ ὁμολογεῖται, πρὶν ἢ τῶν ἀντιρόητικῶν λόγων τῶν πρὸς σὲ ἐφαψόμεθα, διορισώμεθα περὶ φύσεως καὶ οὐσίας, ὑποστάσεώς τε, φημί, καὶ πρᾶσώπου, καὶ ὑποστατικοῦ, πῶς οἱ τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου διδάσκαλοι, καὶ οἱ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου ταυτί δὴ τὰ ὀνόματα διακρίνουσι, καὶ ἐπὶ ποίων σημαινομένων τάττουσιν, ἵνα μὴ σύγχυσις δογματιζόντων ἡμῶν, καὶ πλάνη ποθὲν ἀναφυῇ. Πάντες γὰρ, σχεδὸν εἰπεῖν, οἱ τὰς αἰρέσεις κρατούναντες, ταυτί δὴ τὰ ὀνόματα κακῶς ἐκλαμβάνοντες, καὶ ὡς οὐ κατὰ φρόνη-

colligitur; idque si est, manifestum quoque est numerari. Quod si per vos in unione totius, partium differentia non numeratur, palam est neque esse. Quod si non est, clarum est confusas esse partes, in quibus differentia non reperitur. Patenter itaque compositam affirmare, confusas etiam naturas fuisse,

14. Cum vero confusionem Eutychemis per expositionem in tua epistola exsecratus rejicias, tuam confessionem paucis exponere conaris, ut reprehensionem effugas tanquam qui videri cupis rectum Ecclesiae dogma profiteri, scribis hoc modo: Nunc autem simplici oratione nostram professionem enuntiemus, quare dicamus unam in Christo naturam, quod omnibus palam est, quæ una natura duobus modis intellecta, et scripta, altera est simplex, incorporea, et sine harmonia, ut Michael et Gabriel, altera cum harmonia, ut Adam et Noe. His duobus modis rejectis, tanquam qui unioni Christi non conformantur, et primum quidem simplicis, et incorporeæ unius naturæ, quod non hominem assumpsit Dominus, sed nudus sit absque incarnatione; alterum vero nempe enarmonium, quod secundum illum Christus non sit Deus, sed purus homo, tertium quemdam modum supponis unius compositæ naturæ, quem in Christo haud dissimilem esse fateris. Quare homine in exemplum adducto, ita supponens scribis: Estque homo exemplum, quemadmodum Patres locuti sunt, et divulgaverunt, quid corporis, et quid animæ est. Verumtamen homo non dicitur duas naturas habere: si quis vero contra supponat, prodatque duas naturas in homine, sequeretur Christum tres naturas habere, duas humanitatis, et unam divinitatis. Nunc itaque his tribus modis concessis, quamnam ex his naturis assumpsisse dicemus? Si corpus, Eutychem; si humanam anibiam, Apollinarianum sequemur: si deitatem, similes erimus Judæis dicentibus: Tu cum homo sis, facis te ipsum Deum. Quare palam enuntiamus unam naturam in unione duarum imperturbatarum naturarum. Confugisti veluti ad arcem inexpugnabilem, exempli gratia tuæ professionis hominem assumens. Quapropter cum in mentem induxeris tuam, modum declarare unius naturæ secundum quam Christus unius naturæ esse post unionem a te asseritur, antequam dicta tua nostris rationibus refutemus, terminemus, quid natura, et essentia, necnon hypostasis, et persona, et hypostaticum inferant, et quam ratione mysterii Christiani magistri, et qui a nostris rebus alieni sunt, hæc nomina discernant, et quibus significatibus adaptent, ne confusio, cum dogmata pertractamus, et error allucunde irrepat. Omnes enim fere, ut ita dicam, qui hæreses firmarunt, hæc ipsa nomina prave, nec ad mentem Ecclesiae exponentes a veritate aberrarunt. Attamen essentiam et naturam idem nobis iannere ubique et sacrae Litteræ, et sancta Nicæna synodus, quæque eam secuta est Constantinopolitana, Ephesina item prima tradiderunt, de communi, et universali, et

re, quæ de pluribus dicitur, per quas sanctissimum ubique fideles symbolum possident et sovent, quod nobis unam naturam, et essentiam sanctissimæ Triadis, et tres personas, et hypostases commisit. Et hi quidem naturam et essentiam pro eodem, personam rursus et hypostasin pro eodem, de individua nempe et singulari re comprobant. Formæ etiam nomen similiter de essentia et natura Patres acceperunt. Proptereaque magnus Basilus illud : *In forma Dei cum esset*, exponens, idem innuere, ac in essentia Dei esse dicebat, et formam assumpsisse servi in essentia humanitatis Domini nostrum esse notat. Hypostaticum vero diversum quid ab hypostasi ponunt : definiunt enim hypostasin dixerunt : Hypostasis est cum proprietate, sive proprietatibus per se subsistens, et totum quid secundum se existens : hypostaticum vero est essentia, cum idiomate, sive idiomatibus non per se subsistens, et secundum se tanquam aliquod totum existens, sed totius universi pars. Qui vero extra Ecclesiam sunt, naturæ nomen æque ac Ecclesia de universali re definiunt, aliud esse naturam dicentes, aliud naturam habere : et habere quidem naturam singularia dicunt, quæ a nobis hypostasis et persona nuncupantur, hoc vero quod nos hypostasis ipsi subjectum vocant, et ob hoc etiam hypostasis nominatur, non ut quidam suspicati sunt, quod simpliciter supponitur, nempe existit, sed potius quod sub alio stet, sub natura scilicet, tanquam subjectum, et naturam superjacere, hoc est superhypostasin dicunt, quam et definiunt : Natura est principium motus, et quietis primum, et secundum seipsam. Essentiæ autem nomen de communi et singulari, de universali nempe et individuo accipiunt, quos secutus Joannes cognomento Philoponus Trithelta esse evincitur. Severus vero essentiæ nomen eodem, ac Ecclesia significatu accipit, de re communi, sed naturæ, propriam in eo secutus opinionem, et ab ipsa consuetudine exterorum, Ecclesiæque intelligentia, et sensu longissime abhorrens, contrario quodam modo de communi et individuo re, universali scilicet in parte accepit, et communem et individuum naturam enuntians multis sese absurdis implicuit, quæ procedens oratio non sine demonstrationibus monstrabit.

ἐπὶ τε κοινοῦ καὶ ἰδικοῦ πράγματος, ἤγουν καθόλου ἐπιπέτων, πολλοῖς ἀτόποις περιπέπτωκεν, οὗς ὁ λόγος

15. His a nobis hac ratione expositis ac iudicialis, tempus jam est, ea quæ tu scripseras, examinandi. Ea sunt : *Et in exemplum homo adducitur, quemadmodum Patres locuti sunt, exposueruntque, quid corporis, et quid animæ; verumtamen homo non dicitur duas naturas habere; si quis vero contra se opponat, prodaturque duas naturas in homine, sequeretur Christum tres naturas habere, duas humanitatis et unam deitatis, et cætera.* En apertissime unius compositæ naturæ Christum esse astruens, idque probare contendens exemplum hominis usur-

Ἀμα ἐκκλησιαστικὸν ἀπεσφάλησαν. Μενούγγε οὐσίαν καὶ φύσιν ταυτὸν ἡμῖν δηλοῦν πανταχοῦ καὶ ἡ ἀγία Γραφή, καὶ ἡ κατὰ Νίκαιαν ἀγία σύνοδος, καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἡ πρώτη τῶν ἐν Ἐφέσῳ παρέδωκαν, ἐπὶ κοινοῦ καὶ καθολικοῦ, καὶ κατὰ πολλῶν φερομένου πράγματος, δι' ὧν τὸ πανάγιον οἱ πανταχοῦ πιστοὶ σύμβολον ἔχουσι τε καὶ περιέπουσιν, ὅπερ μίαν φύσιν καὶ οὐσίαν τῆς παναγίας Τριάδος, καὶ τρία πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις ἡμῖν παρέδωκε. Φύσιν μὲν καὶ οὐσίαν ταυτὸν, πρόσωπον δ' αὖ πάλιν καὶ ὑπόστασιν ταυτὸν, ὡς ἐπὶ ἰδικοῦ τε καὶ καθέκαστα πράγματος, ἐκδιδάσκουσαι, τὸ δὲ δὴ τῆς μορφῆς ὄνομα ὡσαύτως καὶ αὐτὸ ἐπὶ οὐσίας καὶ φύσεως οἱ Πατέρες παρελήφασι. Διὰ τοῦτο ὁ μέγας Βασιλεὺς τὸ, Ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ἐρμηνεύων, ἴσον δύνασθαι τῷ, ἐν οὐσίᾳ Θεοῦ ὑπάρχειν, ἔλεγε. Καὶ τὸ μορφὴν ἀνειληφέναι δούλου ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος τὸν Κύριον ἡμῶν εἶναι σημαίνει. Τὸ γε μὴν ὑποστατικὸν διάφορον παρὰ τὴν ὑπόστασιν τιθέασιν. Ὅριζόμενοι γάρ τὴν ὑπόστασιν ἔφασαν· Ὑπόστασις ἐστὶ μετὰ ἰδιώματος, ἢ καὶ ἰδιωμάτων ἰδιοσυστάτως θεωρουμένη, καὶ ὅλον τι καθ' ἑαυτὴν οὐσα, ὑποστατικὸν δ' αὖ πάλιν οὐσία μετὰ ἰδιώματος, ἢ καὶ ἰδιωμάτων, μὴ ἰδιοσυστάτως καὶ καθ' ἑαυτὸ ὡς ὅλον τι ὑπάρχον, ἀλλ' ὅλου τινὸς εἶναι μέρος. Οἱ δὲ ἔξω τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου τὸ μὲν τῆς φύσεως ὄνομα, ὁμοίως τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ καθολικοῦ τινος πράγματος ὀρίζονται, ἄλλο μὲν εἶναι φύσιν λέγοντες, καὶ ἄλλο τὸ ἔχειν φύσιν, καὶ τὸ μὲν ἔχειν φύσιν τὸ καθέκαστα λέγουσιν, ὅπερ παρ' ἡμῖν ὑπόστασις καὶ πρόσωπον εἴρηται· ταυτὸ δὲ τοῦτ', ἤγουν τὴν ὑπόστασιν, ὑποκείμενον εἶναι φασί. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπόστασις λέγεται οὐχ, ὡς τινες ὑπέλαβον, διὰ τὸ ἀπλῶς ὑφ' ἑαυτῶν, ἤγουν ὑπάρχειν, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὸ τι ἐστῆναι, τουτέστιν ὑπὸ τὴν φύσιν ὡς ὑποκείμενον, τὴν δὲ φύσιν ἐνωποκεῖσθαι, τουτέστι κατὰ τινος ὑποστάσεως λέγεσθαι, ἣν καὶ ὀρίζόμενοι φασί· Φύσις ἐστὶν ἀρχὴ κινήσεως, καὶ ἡρεμίας πρώτως καὶ καθ' ἑαυτὸ. Τὸ δὲ δὴ τῆς οὐσίας ἐπὶ τε κοινοῦ καὶ ἰδικοῦ, ἤγουν καθόλου καὶ ἐπὶ μέρους, οἷς Ἰωάννης ὁ ἐπίκλητον Φιλόπonos κατακολουθήσας, τριθεϊτης ἀναδίδεικται. Ὁ δὲ δὴ Σεβήρος τὸ μὲν τῆς οὐσίας ὄνομα ταυτοτρόπως τῇ Ἐκκλησίᾳ ὀνομάζει ἐπὶ κοινοῦ πράγματος εἶναι, τὸ δὲ τῆς φύσεως ἰδιόρρυθμος ἐν τούτῳ γενόμενος, οὔτε τῇ συνηθείᾳ, οὔτε τοῖς ἔξω, οὔτε μὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ κατακολουθῶν, ἀλλ' ἐναντίως ἐπὶ μέρους ἐδόξασε· καὶ κοινήν καὶ ἰδικὴν φύσιν εἰ παρακατιῶν μετ' ἀποδείξεως παραστήσει.

16. Τούτων ἡμῖν ὡδέ περ διασαφηνισθέντων, καὶ διευκρινηθέντων, καιρὸς τὰ παρὰ σοῦ γραφέντα καὶ ὡδε ἐπισκέψασθαι. Ἐχει δὲ οὕτως· Καὶ γίνεται ὁ ἄνθρωπος παράδειγμα, καθὼς καὶ οἱ Πατέρες ἐλάλησαν καὶ διήγγειλαν, τί ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τί ἐστὶ τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ καὶ ἀντίσταται τις καὶ λέγει δύο φύσεις ἐπὶ ἀνθρώπου, λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς ἔχει, δύο τῆς ἀνθρωπότητος καὶ μίαν τῆς θεότητος, καὶ τὰ ἔξης. Ἰδοὺ σαφέστατα μιᾶς συνθέτου φύσεως τὸν Χριστὸν εἶναι δογματί-

ζων, καὶ βουλόμενος τοῦτο παριστᾶν, τὸν ἄνθρωπον εἰς παράδειγμα ἀπεχρήσω· ὡπερ γὰρ ὁ ἄνθρωπος ἐκ διαφόρων φύσεων συγκεείμενος, μιᾶς ἐστὶ φύσεως συνθέτου μετὰ τὴν ἑνωσιν. Τοῦτ' ἄρα διήγγειλαν τὸ παράδειγμα ὁμοίως ἔχειν ἐπὶ τῆς ἐνώσεως τοῦ Χριστοῦ οἱ Πατέρες, ὡς σὺ φῆς. Καὶ ὡπερ συνιστῶν τὸ παράδειγμα, ὅτι μιᾶς ἐστὶ φύσεως ὁ ἄνθρωπος ἐπάγει. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος οὐ λέγεται δύο φύσεις ἔχειν. Εἰ δὲ καὶ ἀνθίσταται τις, ὅτι ἔχει, συνάγεται, ὅτι καὶ ὁ Χριστὸς τρεῖς ἔχει. Διὸ δοκεῖς ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τῇ ἐνώσει Χριστοῦ δοξάζοντας, δύο εἶναι φύσεις, εἰς ἄτοπον πράγειν. Οὐδὲν ξένον, ὡ φίλος, ἐνδὲς ἀτόπου δοθέντος, μυρία ἔφασθαι. Εἰ μὲν γὰρ πᾶσα σύνθεσις μὴ ἐκ τῶν προσεχῶς συντεθέντων συντεθεῖσθαι ἐλέγγοτο, ἀλλ' ἐκ τῶν πόρρω, τάχα ἂν εἶχε χώραν τὸ παρὰ σοῦ καθ' ἡμῶν γραφόμενον. Εἰ δ' οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων φῆσειεν, ἐκ τῶν πόρρω, ἀλλ' ἐκ τῶν προσεχῶς καὶ ἀμέσως, καὶ οἴονεὶ μερῶν, ἢ στοιχείων τάξιν ἐν τῷ ὅλῳ ἔχόντων συντεθεῖσθαι τὸ συντεθειμένον λέγεται, ἀνίσχυρον καὶ μάταιον τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον. Ἐπεὶ ἀνάγκη κατὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον λέγειν ἐκ πέντε τοῦλάχιστον συγκεῖσθαι φύσεων, ἐκ τε τῶν τεσσάρων στοιχείων καὶ ψυχῆς. Ὁσαύτως καὶ τὸν ἤλεκτρον, μὴ ἐκ δύο, ἢ γοῦν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, ἀλλ' ἐκ πολλῶν πλειόνων, χρυσοῦ, φημί, καὶ ἀργύρου, καὶ τεσσάρων στοιχείων, καὶ τῶν ἐπιπόρρωτέρω, τῆς ὕλης λέγω καὶ τοῦ εἶδους. Οὐ γὰρ τὰ μέρη τῶν μερῶν ἐν τῷ λέγειν ἐκ πόσων σύγκειται τὸδε σκοποῦμεν, ἀλλὰ τὰ προσεχῶς καὶ ἀμέσως μέρη αὐτοῦ, χρηματίζοντα. Οὐκοῦν καὶ τὸν ἄνθρωπον εἰπόμεν δύο φύσεις ἔχειν, καὶ τὴν θεότητα μίαν εἶναι, οὐ συνάγεται ὅπερ βούλεσθε καθ' ἡμῶν. Οὐ γὰρ ἐταῦθα, ἢ γοῦν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὰ μέρη τῶν μερῶν δεῖ σκοπεῖν, ἢ τοὶ τῆς ἀνθρωπότητος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ τὰ προσεχῶς καὶ ἀμέσως συντεθέντα, θεότητά φημι καὶ ἀνθρωπότητα. Εἰ γὰρ καὶ δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον ἡμεῖς λέγοντες, καθ' ὁμᾶς, τρεῖς φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν ἀναγκασθησόμεθα, καὶ ὁμῆς ἄρα ἐκ δύο φύσεων τὸν ἄνθρωπον λέγοντες, εἰ καὶ μὴ δύο, ἢ ἐν δύο, ἀλλὰ μίαν φύσιν εἶναι λέγοντες, ἀλλ' οὐν ἐκ τριῶν φύσεων τὸν Χριστὸν δογματίζοιτε. Καὶ οὕτως περιτραπήσεσθε ἐκ τοῦ ὁμῶν λόγου. Ἄλλὰ τοῦτο οὐκ ἐστίν. Οὐκ ἄρα δύο φύσεις ἔχειν ἡμεῖς λέγοντες τὸν Χριστὸν, καὶ δύο φύσεις ἔχειν τὸν ἄνθρωπον λέγομεν, τὸ τρεῖς καθ' ἡμῶν συναχθεῖν. Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· Ὁ ἄνθρωπος ἢ καθόλου ἐστίν, ἢ ἐπὶ μέρους, ἢ γοῦν ὁ καθέκαστα, ἀλλ' ὅτι μὲν ὁ καθέκαστα ἐκ δύο φύσεων σύγκειται, σώματος τε, φημί, καὶ ἀσώματος, οὐδεὶς τῶν εὐειδῶτων κρίνειν ἀντερεῖ· οὐδὲ γὰρ τὸ σῶμα ἀθάνατον, ἀλλὰ φθαρτὸν, οὐδὲ ἡ ψυχὴ θνητὴ, ἀλλ' ἀθάνατος, οὐδὲ τὸ σῶμα ἀόρατον, οὐδὲ ἡ ψυχὴ σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς καθορᾶται· ἀλλ' ἢ μὲν λογικὴ καὶ νοερὰ, καὶ ἀσώματος, τὸ δὲ παχὺ καὶ ὁρατὸν, καὶ ἀπτὸν, οὐ μιᾶς δὲ φύσεως τὰ ἀντιδιαιρούμενα· οὐ μιᾶς ἄρα οὐσίας ψυχὴ καὶ σῶμα. Καὶ αὐθις· Εἰ ὧν οἱ ὅροι διάφοροι, τούτων καὶ αἱ φύσεις διάφοροι, διάφορος δὲ τοῦ σώματος ὁ λόγος παρὰ τὸν τῆς ψυχῆς, διάφορος ἄρα καὶ ἡ φύσις τῆς ψυχῆς

A pasti. Quemadmodum enim homo ex diversis naturis conflatus unius est naturæ compositæ post unionem, hoc vero exemplum docuerunt similiter se habere in unione Christi Patres, ut ipse tradis. Et quasi comprobans exemplum unius esse naturæ hominem concludis. Verumtamen homo non dicitur duas naturas habere; quod si quis contra contendet eum habere, consequi et Christum tres habere, videris nos in unione Christi duas esse naturas affirmantes, in absurda ineptaque rapere. Nil mirum est, e amice, uno inconvenienti dato, innumera subsequi. Etenim si omnis compositio non ex iis, quæ continenter componuntur, componi diceretur, sed ex distantibus, forte quod contra nos scribis locurus haberet. Quod si nemo, qui sal habeat in pectore, dicet, ex distantibus, sed ex continuis, et immediatis veluti partibus, aut elementis in toto positum occupantibus, componi compositum, futile est inaneque, quod a te scripto traditur, eura per te necesse esset dicere hominem ad minus ex quinque naturis construi, ex quatuor elementis et anima. Similiter et electrum non ex duobus, auro et argento, sed multo pluribus, auro nempe, argento, et quatuor elementis, aliisque multo distantioribus, materia et forma. Non enim partes partium, cum inquirimus, ex quibus hoc, vel illud componitur, consideramus, sed proximas illius atque immediatas. Quare licet hominem dixerimus duabus naturis constare, et deitatem unam esse, non concluditur quod prætenditis adversum nos: neque enim hic in Domino nostro, Jesu Christo scilicet, partes partium attendendæ sunt, vel humanitatis corpus et anima, sed quæ proxime immediateque uniuntur, divinitas atque humanitas. Et si duas naturas habere hominem nos asserentes, ut vos contenditis, tres naturas in Christo dicere cogeremur, et vos igitur ex duabus naturis hominem affirmantes, licet non duas, neque in duabus, sed unam naturam esse dicentes, nihilominus ex tribus naturis Christum esse statuetis. Sicque per verba ipsi vestra refellemini. Sed hoc non est; non ergo duas naturas habere nos Christum asserentes, licet duas naturas hominem habere dicamus, tres adversum nos colligentur. Alia quoque ratione hoc ipsum probatur. Homo aut in universali est, aut in parte, in individuo nempe, sed hominem, qui in individuo est, ex duabus naturis constitui corporis et animæ, nemo, qui probe de rebus iudicium ferre novit, contradicet; neque enim corpus immortale est, sed corruptioni obnoxium, neque anima mortalis, sed immortalis, neque corpus invisibile, neque anima corporeis oculis conspicitur, sed hæc quidem rationis compos est, et intellectualis, et incorporea; illud crassum, visibile, tangibile; non unius vero naturæ sunt quæ contra sese invicem opponuntur: non unius ergo essentiæ corpus, et anima. Item: Si quorum definitiones diversæ sunt, eorum etiam naturæ diversæ, diversa vero est corporis ratio ab ea, quæ animæ est, diversa igitur erit et natura

animæ a natura corporis. Hæc autem conservantur in singulari homine immutabiliter : duas igitur naturas homo singularis habere dicitur. Servat enim utrumque et post unionem naturalem proprietatem eorum, ex quibus et in quibus ratio conspicitur. At homo in genere, universalis nempe, cum quis ad ea, ex quibus componitur, animum adverterit, animam, inquam, et corpus, et ipsa generica et universalia : neque enim fieri potest, ex duobus individuis, et particularibus universale aliquod unquam gigni : duas habere naturas hominem universalem dicit, cum postea in ipsam integritatem ex duabus essentialibus in universali animum intenderit, unum quoddam genericum hominem fieri contemplatus, quod multa illi subsint individua, in nihilo secundum speciem differentia, et æque rationem illius participantia, probe essentiam et naturam unam hominem universalem fatebitur, et cum in alterius compositionem assumitur, veluti unum, et unam naturam, et essentiam accipiet. Igitur sempiternus Filius, Dominus et Deus noster homo factus, non in individuo hominem assumpsisse dicitur, ne Nestoriana rabies irrepat, sed universalem, quem propria hypostasi individuavit ; ostensum autem est hunc unius esse naturæ, si ad integritatem consideretur. Manifestum itaque est Christum ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habere per nos merito jureque prædicari, neque ineptum, aut blasphemum consequi, licet hominem duas habere naturas dicamus ; cum omnia, quæ componuntur ex contiguis componuntibus componi dicantur, et non ex his, ex quibus componentia conflata sunt. Frustra igitur, dum ipsi Christum duas habere naturas et hominem similiter duas dicimus, tres a vobis colliguntur.

16. Imo licet homo ex duabus naturis, et diversis, et inconfuse unitis, unius naturæ fiat, haud fieri potest, ut ipse Christus unius naturæ sit, dummodo ipse ex diversis naturis, deitate nempe et humanitate, componatur : idque ex his fuerit apertissimum. 1. Quidquid ex diversis naturis conflatur, unius naturæ efficitur, cum compositum compositorum neque nomina, neque rationes admittit. Verbi gratia, homo una natura efficitur composita, quando partium nomina proprie et rationes non suscipit ; neque enim dicitur, homo proprie anima dicitur, sive corpus, neque rationes eorum suscipit, licet dicatur animam et corpus habere. At Christus Deus noster ex deitate æt humanitate compositus, et nomina et rationes partium admittit ; namque ipse est natura Deus et homo, rationes eorum suscipiens ; fieri itaque nequit, ut ipse unius naturæ efficiatur. 2. Item, Omne quod ex diversis naturis componitur unius naturæ effectum, aliud est ab his, ex quibus componitur. At Christus eadem est, ex quibus componitur ; Deus enim ipse est, et homo ; Christus igitur non est unius naturæ post unionem. 3. Cujuscunque quod unius naturæ post unionem, sive per confusionem, sive per unionem inconfusam efficitur, simul

της τοῦ σώματος φύσεως. Ταῦτα δὲ σώζονται ἐν τῷ καθέκαστα ἀνθρώπῳ ἀμεταβλήτως ; δύο γὰρ ἄρα φύσεις ἔχειν ὁ καθέκαστα ἄνθρωπος λεχθήσεται. Σώζει γὰρ ἑκάτερον καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὴν φυσικὴν ἰδιότητα, ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς ὁ λόγος θεωρεῖται. Ὁ δὲ δὴ γενικὸς, ἡγουν καθόλου ἄνθρωπος, ὅταν τις εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη ἀποκοπῆ, φημί δὴ ψυχὴν τε καὶ σῶμα, καὶ ταῦτα γενικὰ ὄντα καὶ καθόλου, ὅτι μηδὲ δυνατὸν ἐκ δύο ἀτόμων καὶ μερικῶν γενικὸν τι ἀποτελεῖσθαι ποτε, δύο φύσεις ἔχειν τὸν καθόλου ἄνθρωπον φήσεσιν. Ὅταν δὲ εἰς αὐτὴν τὴν ὁλότητα, τὴν ἐκ δύο οὐσκῶν καθόλου παραλαμβανόμενον, εἰς τὴν τούτου συμπλήρωσιν ἐν τι γενικὸν ἀποτελούμενον τὸν ἄνθρωπον ἀναθεωρῆ, διὰ τὸ πολλά εἶναι ὑπ' αὐτοῦ ἄτομα, τὴν ἀπαραλλαξίαν κατὰ τὸ εἶδος ἔχοντα, καὶ τὸν αὐτοῦ λόγον ἐπίσης μετέχοντα, εἰκότως οὐσίαν καὶ φύσιν μίαν τὸν καθόλου ἄνθρωπον ὁμολογήσειε. Καὶ ἡνίκα ἂν εἰς ἄλλου σύνθεσιν παραλαμβάνηται, ὡς ἐν τι, καὶ μία φύσις, καὶ οὐσία παραληφθήσεται. Οὐκοῦν ὁ ἀδελφὸς Υἱὸς, ὁ Κύριος καὶ Θεὸς ἡμῶν, ἄνθρωπος γεγωνῶς, οὐ τὸν καθέκαστα ἄνθρωπον ἀνεληφέναι λέγεται, ἵνα μὴ ἡ Nestoriana λύττα συνεισφρήσῃ, ἀλλ' ἡ τὸν καθόλου, ὃν καὶ ἡτόμωτον ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει. Δέδεικται δὲ εὖτος μίᾳ εἶναι φύσεως πρὸς τὴν ὁλότητα σκοπούμενος. Φανερόν ἄρα ὅτι ὁ Χριστὸς ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεις ἔχειν παρ' ἡμῶν δοξαζόμενος, δικαίως κηρύττεται. Καὶ οὐδὲν ἄτοπον ἢ βλάσφημον ἀπαντήσαι, κἂν τὸν ἄνθρωπον δύο φύσεις ἔχειν λέγωμεν, ἐπειδὴ πάντα τὰ συντεθειμένα ἐκ τῶν προσεχῶς αὐτὰ συνθέντων συγκεῖσθαι λέγονται, καὶ οὐκ ἐξ ὧν ἐκεῖνα συντέθειται. Μάτην ἄρα, λεγόντων ἡμῶν τὸν Χριστὸν δύο φύσεις ἔχειν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ὁμοίως δύο, τὸ τρεῖς κατ' ἡμῶν συνάγεται.

17. Μενοῦνγε κἂν ὁ ἄνθρωπος δύο φύσεων καὶ διαφόρων καὶ ἀσυγχύτως ἡνωμένων μιᾶς φύσεως ἀποτελεῖται, οὐκ ἐγγωρεῖ τὸν Χριστὸν μιᾶς φύσεως ἀποτελεῖσθαι, εἰ καὶ αὐτὸς ἐκ διαφόρων φύσεων, θεότητος τε, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, συντίθεται, ἐκ τῶνδε δῆλον. α'. Πᾶν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων συγκεῖμενον μιᾶς φύσεως ἀποτελεῖται, ἡνίκα τὸ συντεθὲν τῶν συντεθειμένων, οὕτε τῆς ὀνομασίας, οὕτε μὴν τοὺς λόγους τούτων ἐπιδέχεται, ὅσον φημί, ὁ ἄνθρωπος μία φύσις ἀποτελεῖται σύνθετος, ἐπειδὴ τῶν μερῶν τῆς ὀνομασίας κυρίως καὶ τοὺς λόγους οὐκ ἐπιδέχεται. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος κυρίως ψυχὴ τε λέγεται, ἢ σῶμα, οὕτε μὴν τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδέχεται, κἂν λέγηται ψυχὴν καὶ σῶμα ἔχειν. Ὁ δὲ δὴ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν συντεθειμένος, ἐκ θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, καὶ τῆς ὀνομασίας καὶ τοὺς λόγους τῶν μερῶν ἐπιδέχεται. Ὁ αὐτὸς γὰρ ἔστι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος φύσει, τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδεχόμενος. Οὐκ ἄρα μιᾶς φύσεως ἐνδέχεται αὐτὸν ἀποτελεῖσθαι. Καὶ ἄλλως. β'. Πᾶν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων σύνθετον ἀποτελούμενον μιᾶς φύσεως, ἕτερόν τι παρὰ τὰ ἐξ ὧν συνετέθη. Ὁ δὲ Χριστὸς τὰ αὐτὰ γίνεται, ἐξ ὧν συνετέθη. Θεὸς γὰρ ἔστιν ὁ αὐτὸς καὶ ἄνθρωπος. Ὁ Χριστὸς ἄρα οὐ μιᾶς

ἔστι φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν. γ'. Εἰ πᾶν τὸ μίαις φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀποτελούμενον, εἴτε κατ' ἀνάγκην ἀποτελεῖται, εἴτε καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον, συνυπόστατά εἰσι τὰ τούτου μέρη· οἷον φημι· Ὁ ἀνθρώπος ἀποτελούμενος μίαις φύσεως, τὰ μέρη ἔχει συνυπόστατα· ὁ δὲ Χριστὸς οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ Κυριακὸς ἀνθρώπος ἐν τῇ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑπέστη ἑτεροποστώτως, οὐχ ὡς τὸ συμβεβηκὸς, ἀπαγε· τὰ γὰρ συμβεβηκότα πανταχοῦ ὡς ἐν ὑποκειμένῳ ἐστίν, ἢ δὲ δὴ ἀνθρωπότης ἐν ἄλλῳ, οἷον φημι, τῷ Πέτρῳ, ἢ τῷ Θωμᾷ ἰδιοσυστάτως θεωρεῖται. Οὐχ ἄρα ὁ Κυριακὸς ἀνθρώπος ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ Λόγου ὑποστάσει ὑπέστη ὡς συμβεβηκὸς, ἀλλ' ὡς οὐσία μετὰ πρόσληψεως ἰδιωμάτων, τῶν χωριζόντων τὸν Χριστὸν ἐκ τῶν λοιπῶν ὑποστατικῶς γενόμενον, καὶ οὐχ ὑπόστασις. δ'. Ἔτι· Εἰ ἐπὶ πάντων τῶν ἐκ διαφορῶν φύσεων συντεθειμένων καθ' ὑπόστασιν μὴ συνυπόστατως, ἀλλ' ἑτέρως, ἡγουν ἑτεροῦποστώτως ἡνωμένων, μία ὑπόστασις ἀποτελεῖται, οὐχί μία φύσις, φανερὸν ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐνωθεὶς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει μὴ συνυποστάτως, ἀλλ' ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει τοῦτον ὑπεστώτα ἔχων, ὁ μίαις φύσεως ἀποτελεῖται. ε'. Ἔτι· Εἰ πᾶν ὁ κοινῶς καὶ ἐν πολλοῖς θεωρεῖται, οὐ τινὲ μὲν πλεόν, τινὲ δὲ ἑλάττω ὑπάρχον, ἀλλ' ἕξτερος, καὶ συμπληρωτικὸν γινόμενον, ἐφ' ᾧ λέγεται, οὐσία, ἐκείνων κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν λέγεται· ὁ δὲ δὴ πᾶς ἀνθρώπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἐστὶ συντεθειμένος, καὶ οὐ διαλλάττει ἀνθρώπος ἀνθρώπου, καθὼς ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος σύγκειται, κατὰ τινὰ φύσεως διαφορᾶν, ἀλλὰ τὴν σύστασιν ἔχοντες πάντες ἀνθρώποι ἐφ' ἓνα ἅπαντες ὀρισμὸν ἀναγόμενοι, κατὰ τοῦτο μίαις φύσεως λέγεται· ἐπὶ δὲ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ οὐ λέγειν δυνάμεθα μίαν φύσιν· αἱ γὰρ φύσεις σώζονται, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ εἶδος Χριστῶν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν· οὐ γὰρ ἐγένετο ἄλλος Χριστὸς ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, Θεὸς τε καὶ ἀνθρώπος ὁ αὐτός· οὐχ ἄρα μετὰ τὴν ἔνωσιν μίαις φύσεως ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται. ς'. Ἔτι· Εἰ οὐ ταυτὸν ἐστὶ τὸ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν, καὶ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐν· τὸ μὲν γὰρ κατ' εἶδος τοῦ ἀνθρώπου ἐν, τὴν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἑτεροποστώτως ἐνδείκνυται, τὸ δὲ κατ' οὐσίαν ψυχῆς καὶ σώματος ἐν, αὐτὸ τὸ εἶναι αὐτὸν λυμάνεται ἐκ ἀνυπαρξίας αὐτὸν παντελῆ ἄγον· οὐ γὰρ ταυτὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, τὸ σῶμα τῷ σώματι· οὐκ ἀνάγκη τοῖνον ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου μίαν φύσιν λέγοντας, οὐ διὰ τὸ ταυτὸν τῆς οὐσιώδους ποιότητος ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀπαράλλακτον τῶν ὑπὸ τὸ εἶδος ἀναγομένων ἀτόμων, μίαν καὶ ἐπὶ Χριστοῦ λέγειν φύσιν, ἐνθα εἶδος περιεκτικὸν ὑποστάσεως οὐκ ἔστιν. ζ'. Ἔτι· Εἰ πάντα τὰ παραδόξως καὶ ὑπερφυσίως γινόμενα οὐ φύσιν ἀποτελεῖ· οὐ γὰρ φάμεν βράτου φύσιν προσομιλοῦσαν πυρὶ, καὶ μὴ καταλεγμένην, οὐδὲ φύσιν σώματος ἀνθρωπείου δροσιζομένην ἐν πυρὶ, ἀλλὰ παράδοξα ταῦτά φαμεν περὶ μίαν ὑπόστασιν γινόμενα· ὁ δὲ Θεὸς Λόγος ὑπερφυσίως ἡνώθη τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· διὰ τοῦτο καὶ ἐν μίᾳ ὑποστάσει καὶ τὸ ἀποτελούμενον, οὐ φύσις ἀποτελεῖται σύνθετος, ἀλλ' ὑπόστασις. η'. Ἔτι·

A partes subsistunt, verbi gratia, homo unius naturæ effectus, partes simul subsistentes habet, Christus vero non item, sed Dominicus homo in hypostasi Verbi Dei, aliena hypostasi substituit, non quemadmodum accidens, apage : accidentia enim ubicunque tanquam in subjecto sunt ; humanitas vero in alio, uti in Petro, vel Thoma propria subsistentia conspicitur : non igitur Dominicus homo in Dei Verbi hypostasi substitit, ut accidens, sed ut essentia per assumptionem proprietatum, separantium Christum ex aliis hypostaticè, et non hypostasis.

4. Item, Si in omnibus, quæ ex diversis naturis secundum hypostasim composita sunt, non simul subsistentibus, sed diverse, hoc est, alia hypostasi unita, una hypostasis efficitur, non una natura, manifestum est Deum Verbum humanæ naturæ unitum, non cum illius subsistentia, sed propria subsistentia subsistentem unius naturæ non effici.

5. Item, Si quodcunque, quod communiter, et in multis consideratur, non uni magis, quam alteri inhærens, sed æqua ratione completivum eorum, de quibus dicitur, essentia eorundem secundum Ecclesiam est : omnis vero homo ex anima et corpore conflatur, nec differt homo ab homine, qua corpore et anima constat, secundum naturæ aliquod discrimen, sed consistentiam homines habentes omnes, sub una omnes definitione relati, secundum hoc unius naturæ dicentur : de hypostasi vero Christi non possumus asserere unam naturam ; nam naturæ etiam post unionem conservantur, nec possumus Christorum speciem invenire : neque enim fait alius Christus ex deitate, et humanitate, Deus idem et homo : non igitur post unionem unius naturæ Christus efficitur.

6. Item, Si non idem est, unum hominis secundum speciem, et unum secundum essentiam corporis et animæ ; namque unum hominis secundum speciem in omnibus hominibus æqualitatem servat : at secundum essentiam unum corporis et animæ, ipsum esse eorundem lædit, penitus ad non esse deducens : neque enim idem est secundum essentiam rationem corpore, et incorporeum : non est igitur necesse nos in homine unam naturam asserentes non propter idem essentialis qualitatis animæ et corporis, sed propter immutabilitatem individuorum, quæ sub specie sunt unam in Christo naturam affirmare, ubi species hypostasim nulla comprehendit.

7. Item, si omnia, quæ admirabiliter et supra naturam sunt, naturam non efficiunt ; neque enim dicimus tibi naturam, igni consuescentem, flammis non exuri, neque naturam corporis humani in igne irrorari, sed admirabilia hæc circa unam hypostasim sunt ; at Deus Verbum super naturam humanæ naturæ unitus est, proptereaque quod in una hypostasi efficitur, non natura composita sit, sed hypostasis.

8. Item, Nulla natura, si una est, contrarias essentielles differentias admittit ; quomodo enim fieri potest ut eadem natura secundum idem sit creata et increata, mortalis et immortalis.

comprehensibilis et incomprehensibilis? sed Christus id habet: Christus igitur unius naturæ est, licet homo unius naturæ sit. 9. Item, Si unius naturæ secundum vos Christus post unionem est, omnino dicendum est hanc unam naturam esse aut divinam solummodo, aut humanam tantum, aut divinam et humanam simul, aut neque divinam, neque humanam, sed si est una hæc natura, tantum divina, Christus igitur Deus erit, et non homo: si est una ipsa natura divina et humana simul, neque Patris, neque Spiritus sancti, neque hominum natura est, et utrinque blasphemiae crimen, qui ita sentit incurret, et robusta de mente cadet. Si vero est una hæc natura neque divina, neque humana, Christus igitur neque Deus est, neque homo; quocumque igitur vertamus orationem, cogemur fateri Christum unam sanctæ Trinitatis hypostasim esse duas naturas habentem, divinam scilicet et humanam, ideoque in ipsum duæ rationes convenere, eodem de se asserente: *Quem me dicunt esse Filium hominis? et Petro respondente: Tu es Christus Filius Dei vivi.* 10. Item, Si unius est naturæ Christus post unionem, necesse est naturam, secundum quam Christus est unius naturæ, aut communem esse, aut singularem; si communem esse concesseritis, jam ipsa de pluribus dicetur, sed alios Christos reperire, aut fuisse, de quibus hæc communis natura prædicabitur, fieri omnino nequit. Si singularis est, idem erit cum hypostasi: et si id est, necesse omnino fuerit secundum vos, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum tres peculiare numerari naturas, et tres deos dici, et tres deitates, quod blasphemias omnes exsuperat: imo et totius Christianismi ejuratio est, neque enim possumus dicere in universum naturam hypostasim, aut hypostasim naturam, ne omnes Christiani asserere cogantur Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum tres naturas, quod est tres hypostases; sive unam eosdem habere hypostasim, ea ratione, qua unam habent naturam, quæ ambo a fide Christiana aliena sunt. 11. Item, Si unius naturæ hominem, illiusque partes simul, quæ prius non erant, produxit ad complementum universi, fierique potest, ut quæ ejusdem sunt temporis unam naturam compositam efficiant, tale decretum et legem naturalem a Creatore accipientia, ut ex lege naturæ similia ex similibus secundum successionem procreentur, in Domino vero unitarum naturarum, hæc quidem sine principio est et ante omne tempus, altera principium habet, et sub tempore est; neque factæ sunt species ad complementum universi, cum cessaverit Deus ab operibus suis die septimo; neque naturaliter floruerunt, aut naturæ legi subduntur, ut a Christo generentur, et speciem constituent Christorum, multarum hypostaseon capacem, sed unam hypostasim compositam ex duabus naturis, et in duabus naturis, et duas naturas habentem, quacumque natura post unionem, propriam definitionem, et legem, et mutuam differen-

A *Ei οὐδεμία φύσις μία οὕτα, τῶν ἐναντίων οὐσιωδῶν διαφορῶν δεκτικὴ γίνεται· πῶς γὰρ δυνατὸν τὴν αὐτὴν φύσιν κατὰ ταυτὸν κτιστὴν εἶναι καὶ ἀκτιστον, θνητὴν καὶ ἀθάνατον, καταληπτὴν καὶ ἀκατάληπτον; ὁ δὲ Χριστὸς τοῦτο ἔχει· ὁ Χριστὸς ἄρα μιᾶς φύσεως οὐκ ἔστιν, εἰ καὶ ὁ ἄνθρωπος μιᾶς φύσεώς ἐστιν. Θ'. Ἔτι· Εἰ μιᾶς φύσεως καθ' ὑμᾶς ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐστίν, πάντως ἔψεται ταύτην τὴν μίαν εἶπειν φύσιν, ἢ θεῖαν μόνον, ἢ ἀνθρωπίνην μόνον, ἢ θεῖαν καὶ ἀνθρωπίνην ἅμα, ἢ μήτε θεῖαν, μήτε ἀνθρωπίνην. Ἀλλ' εἰ μὲν ἐστίν ἡ μία φύσις αὕτη θεῖα μόνον, ὁ Χριστὸς ἄρα Θεὸς ἔσται, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ ἐστίν ἡ μία φύσις αὕτη θεῖα τε καὶ ἀνθρωπίνη ἅμα, οὔτε τοῦ Πατρὸς οὔτε τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε μὴν τῶν ἀνθρώπων ἄρα φύσις ἐστὶ, καὶ ἀμφοτέρωθεν βλασφημίας ἐγκλημα τῷ τουτὶ φρονοῦντι προστριβήσεται, καὶ τῆς ἐβρωμένης φρενὸς ἐκστήσεται. Εἰ δὲ ἐστίν ἡ μία φύσις αὕτη οὔτε θεῖα, οὔτε ἀνθρωπίνη, ὁ Χριστὸς ἄρα οὔτε Θεὸς ἐστίν, οὔτε ἄνθρωπος. Ὅπου τοιγαροῦν τοὺς λόγους περιστρέφομεν, εἰς τὸ λέγειν ἀπαγόμεθα, ὅτι ὁ Χριστὸς μία ὑπόστασις τῆς ἁγίας Τριάδος ἐστὶ, δύο φύσεις ἔχων, φύσιν τε θεῖαν, καὶ φύσιν ἀνθρωπίνην. Καὶ τοῦτου χάριν ἐπ' αὐτῷ συνῆλθον ἀμφοτέροι οἱ λόγοι αὐτοῦ τε περὶ ἑαυτοῦ εἰρηκότος, *Τίνα με λέγουσιν εἶναι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου;* καὶ τοῦ Πέτρου ἀποκριναμένου, *Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος.* ι'. Ἔτι· Εἰ μιᾶς φύσεώς ἐστίν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀνάγκη τὴν φύσιν, καθ' ἣν ἐστίν ὁ Χριστὸς μιᾶς φύσεως, ἢ κοινήν εἶναι, ἢ ἰδικήν. Καὶ εἰ μὲν κοινήν εἰπόντες δοίητε, συμβαίνει αὐτὴν κατὰ πλείωνων φέρεσθαι. Εὐρεῖν δὲ ἄλλους Χριστοὺς, ἢ γενέσθαι, καθ' ὧν αὕτη ἢ κοινὴ φύσις κατηγορηθήσεται, τῶν ἀδυνάτων ἐστίν. Εἰ δὲ ἰδικὴ ἐστὶ, ταυτὸν ἔσται τῇ ὑποστάσει. Εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη πᾶσα καθ' ὑμᾶς, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τρεῖς μερικὰς ἀριθμῆσθαι φύσεις, καὶ τρεῖς ἐμολογεῖσθαι θεοὺς, καὶ τρεῖς θεότητας, ὃ δὴ βλασφημιῶν ἐστίν ἀπασῶν ἀκροτάτη, μᾶλλον καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ παντὸς ἀρνήσις. Οὐ γὰρ ἐστίν εἰπεῖν καθόλου τὴν φύσιν ὑπόστασιν, ἢ τὴν ὑπόστασιν φύσιν, ἵνα μὴ πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς συμβῆσεται λέγειν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρεῖς φύσεις, ὅπερ ἐστὶ τρεῖς ὑποστάσεις, ἢ μίαν αὐτοὺς ἔχειν ὑπόστασιν, ὃν τρόπον μίαν ἔχουσι φύσιν· ἀμφοτέρα δὲ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἀλλότρια. ια'. Ἔτι· Εἰ μιᾶς φύσεως τὸν ἄνθρωπον δυνατὰ μέρη ἅμα ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγῶν ἔσχηκε πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός, καὶ δυνατὸν τὰ ὁμόχρονα μίαν φύσιν ἀποτελεῖν σύνθετον, τοιοῦτον ὄρον καὶ φυσικὸν νόμον παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ δεχόμενα, ὥστε φύσει νόμιμῳ κατὰ διαδοχὴν ὁμοία ἐξ ὁμοίων γενέσθαι· ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου τῶν ἐνωθειῶν φύσεων ἡ μὲν ἀναρχὸς ἐστὶ καὶ ἀχρονος, ἡ δὲ ἡργμένη καὶ ὑπὸ χρόνον, καὶ οὐ γεγόνασιν εἶδος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ παντός· ἐπεὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ, οὔτε φυσικῶς ἦνθησαν, ἢ ὑπὸ φύσεως ὄρον τελοῦσιν, ὥστε ἀπὸ Χριστοῦ γεννᾶσθαι, καὶ εἶδος ἀποτελεῖσθαι:*

Χριστῶν, περιεκτικὸν πολλῶν ὑποστάσεων, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν σύνθετον, ἐκ δύο φύσεων, καὶ ἐν δύο φύσεσιν, καὶ δύο φύσεις ἔχουσαν, ἐκάστης φύσεως καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν φυλαττούσης τὸν οἰκεῖον ὄρον τε καὶ νόμον, καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλα διαφοράν. ιβ'. Ἔτι· Εἰ αἱ ἑτεροειδεῖς ὑποστάσεις οὐχ ὑποστατικῇ συγκρίνονται ἢ διακρίνονται διαφορά, ἀλλὰ φυσικῇ, καὶ αἱ ὁμοειδεῖς ὑποστάσεις οὐ φυσικῇ συγκρίνονται ἢ διακρίνονται, ἀλλ' ὑποστατικῇ, καὶ ὡσπερ ἀδύνατον τὰ ὑποστατικῇ διαφορά διαφέροντα μίᾳ εἶναι ὑποστάσεως, οὕτως ἀδύνατον τὰ φυσικῇ διαφορά διαφέροντα μίᾳ εἶναι φύσεως· οὐκ ἄρα ἔστιν εἰπεῖν μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκ δύο φύσεων τελείων, θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης, γεγενῆσθαι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀτρέπτως, καὶ ἀσυγχύτως, καὶ ἀναλλοιώτως, καὶ ἀδιαιρέτως, καὶ ἀδιαστάτως, ἐν δυοῖν φύσεσιν τελείως ἔχουσας μίαν ὑπόστασιν σύνθετον ἀποτελεσθεῖσαν ὁμολογοῦντες τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ σεσαρκωμένου, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγοντες τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες σώζεσθαι ἐν αὐτῷ μετὰ τὴν ἔνωσιν, οὐκ ἰδίᾳ καὶ ἀνὰ μέρος τιθέντες ἐκάστην, ἀλλ' ἠνωμένας ἀλλήλαις ἐν τῇ μιᾷ συνθέτῳ ὑποστάσει, οὐσιώδη λέγοντες ἔνωσιν, οὐσιώδη δὲ, οὐχ ὡς τῶν δύο φύσεων ἀποτελεσασῶν, μίαν σύνθετον φύσιν, τοῦτο γὰρ δέδεικται πάντως ἀδύνατον, ἀλλ' ἐνωθειῶν ἀλλήλαις κατὰ ἀλήθειαν εἰς μίαν σύνθετον ὑπόστασιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ σώζεσθαι αὐτῶν τὴν οὐσιώδη διαφοράν ὀριζόμεθα· τὸ γὰρ κτιστὸν μεμένηκε κτιστὸν, καὶ τὸ ἀκτιστὸν, ἀκτιστὸν· ὡσαύτως δὴ καὶ αἱ λοιπαὶ ἀντιθέσεις. ιγ'. Ἔτι· Εἰ μίᾳ φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν ἔστιν ὁ Χριστὸς, εἶπατε, ποίας; καὶ τί γέγονεν ἡ ἑτέρα; Εἰ δὲ ὑπάρχουσιν ἀμφότεραι, πῶς μία; εἰ μὴ ἐξ ἀμφοτέρων μία ἀπετελέσθη σύνθετος καθ' ἑμᾶς. Εἰ δὲ τοῦτο, ἑτεροούσιος ὁ Χριστὸς τοῦ Πατρὸς, ἀσυνθέτου ὑπάρχοντος, ὡσαύτως δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος, ὅπερ ἐστὶ βλάσφημον καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος ἀλλότριον. ιδ'. Ἔτι· Εἰ ὁ ἄνθρωπος ἐκ διαφόρων φύσεων μία φύσις σύνθετος ἀποτελεῖται, ὡς ἑτέρον τι παρὰ τὰ ἐξ ὧν συνετέθη γενόμενος, καὶ οὐδαμῶς οὔτε αὐτὸς ὁμοούσιος, ἢ ὁμοφυῆς πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη παρὰ τίνος ῥηθείη· ἑτεροὶ γὰρ οἱ λόγοι αὐτοῦ τε καὶ τῶν μερῶν, οὔτε μὴν οἱ ὑπὸ τὴν αὐτὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου τελούντες καθέκαστα ὁμοφυεῖς, ἢ ὁμοούσιοι τῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν φύσιν τελούντων ψυχῶν, οὔτε μὴν τῶν ὑπὸ τὴν κοινὴν φύσιν τελούντων σωμάτων εἰσίν· ὁ δὲ δὴ Χριστὸς, μία τις οὔσα ὑπόστασις τῶν ὑπὸ τὴν θεῖαν φύσιν τελούντων, Πατὴρ τε, φημί, καὶ ἁγίου Πνεύματος, ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιος ἔστι καὶ κυρίως Θεός, καὶ φύσει Θεός· ἔστι καὶ ἡμῖν καὶ τῇ Μητρὶ ὁμοούσιος καὶ ὁμοφυῆς, ὡς κυρίως ἄνθρωπος, καὶ φύσει ἄνθρωπος ὢν, καὶ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος· ἡ αὐτὴ γὰρ ὑπόστασις τοὺς ὄρους τῶν δύο φύσεων ἐπιδέχεται, καὶ ὃν ἂν λόγον ἀποδῶ τις τῆς θεότητος, τὸν αὐτὸν εὐρήσει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὃν δ' ἂν ἀποδῶ τῆς ἀνθρωπότητος, τὸν αὐτὸν εὐρήσει καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ἀρμόζοντα· ὥστε ἐξ ἀνάγκης συνάγεται, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν μίᾳ φύ-

tiā conservante. 12. Item, Si diversæ species hypostases non hypostatica comparantur, aut disparantur differentia, sed naturali, et ejusdem speciei hypostases non naturali comparantur, aut disparantur differentia, sed hypostatica, et quemadmodum fieri nequit, ut quæ hypostatica differentia discriminantur, unius sint hypostasis, ita fieri nequit, ut quæ essentiali differentia dividuntur, unius sint naturæ: non possumus itaque dicere unam naturam de Domino nostro Jesu Christo, sed ex duabus naturis perfectis, divina et humana, factam fuisse unionem secundum hypostasim immutabiliter, et inconfuse, et indivise, et continenter in duabus naturis perfecte habentibus unam hypostasim compositam Filii Dei, et incarnati, eandem hypostasim asserentes deitatis et humanitatis, ipsius duas naturas confitentes in eo conservari post unionem, non separatam, et divisam unamquamque, sed inter sese unitas in una composita hypostasi, essentialem affirmantes unionem, essentialem autem non tanquam duabus naturis efficientibus unam compositam naturam: hoc enim prorsus fieri nequit, ut demonstravimus, sed unitis invicem secundum veritatem in una composita hypostasi Filii Dei, earumque essentialem differentiam conservari decernimus: creatum enim remansit creatum, et increatum, increatum: similiter et reliquæ oppositiones. 13. Item, Si unius est naturæ Christus post unionem, dicite, cujus? et quid de alia actum est? Si ambo existunt, quomodo una, nisi ex utrisque una effecta est, composita secundum vos? Id si est, alterius essentialis erit Christus a Patre, qui incompositus est; similiter et a Spiritu sancto. Sed hoc blasphemum est, et a Christiana religione alienum. 14. Item, Si homo ex duabus naturis una natura composita efficitur, tanquam aliud ab iis, ex quibus componitur factus: nullaque ratione ille neque ejusdem essentialis, neque ejusdem naturæ cum iis, ex quibus conflatur, esse affirmabitur: aliæ enim sunt ipsius definitiones, aliæ partium: neque etiam, qui eandem hominis naturam in individuo complent, ejusdem naturæ aut essentialis sunt cum animabus, quæ communi naturæ subsunt, neque cum iis, quæ communi naturæ subjacent, corporibus: sed Christus cum una hypostasis sit cum iis, quæ sub divina natura sunt, Patris nempe, et Spiritus sancti, ejusdem essentialis et naturæ est, et vere Deus, et natura Deus, et ejusdem cum nobis et Matre essentialis et naturæ, tanquam qui proprie homo et natura homo sit, unusque ex sancta Triade: eadem enim hypostasis definitiones duarum naturarum recipit, et definitionem, quam quispiam deitati attribuet, eandem et in Christo comperiet, et quam humanitati exhibuerit, eandem et Christo conformem esse offendet: hinc necessario colligitur Christum non esse unius naturæ, sed duas esse naturas unius Christi compositæ hypostasis, licet unius naturæ homo sit. Cum itaque oratio ex communibus notionibus et plu-

rius naturalibus argumentis commonstravit Christum non esse unius naturæ post unionem, neque similem esse compositionem hominis et Christi, cum homo unicus una simul subsistat, Christus autem alio modo naturarum unionem habeat, jam patet mentita falsaque esse vestra dogmata, ideoque ab illis recedendum.

τως ἠνώσθαι τὸν ἄνθρωπον, τοῦ Χριστοῦ ἑτέρως τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν ἔχοντος, φανερόν ἐστι διεσφαλμένην ὁμολογίαν ἔχετε, ἧς ἀποστῆναι χρεῖων.

17. Quando vero quæ de œconomia Christi dicuntur tribus modis in divinis Litteris digeruntur: quædam per synecdochen, cum a parte totum nominatur, ut, *Christus pro nobis mortuus est* * : namque a parte, humanitate nempe, hoc Apostolus enuntiavit, licet Christi nomen ambas naturas inferat; sed hæc est Scripturæ sacræ proprietas: vel contra cum a toto pars, ut illud apud eundem Apostolum, *Interior homo, et exterior* * : a toto enim, homine scilicet, animam notat et corpus: quædam vero per retributionem, propter involutam partium circumvolutionem, et secundum hypostasim, et inenarrabilem unionem, et quod unus erat, idemque, qui divina simul atque humana exsequebatur. Communicat itaque sua divina natura carni per modum retributionis, rursumque humana propria divinæ naturæ in divino Verbo unita secundum hypostasim, quæ simul inter se sunt inseparabiliter conjunctæ. Ideoque et *Dominus gloriæ cruci affixus* * dicitur, licet nihil divina ejus natura perpessa fuerit, et Filius hominis ante passionem in cœlo esse affirmatur, quemadmodum ipse Dominus dixit: *Nullus ascendit in cœlum, nisi qui de cœlo descendit Filius hominis* †. Et tamen non de cœlo carnem descendisse, sed ex puris immaculatisque sanguinibus Virginis factam fuisse dicimus. Per retributionem itaque et hoc dictum est. Quædam per appropriationem, ut cum dicimus: *Modicæ guttæ sanguinis Dei universum terrarum orbem sanctificarunt*; rursumque: *Deicidæ Judæi*; quoniam caro propria Verbi facta est, et in propria illius hypostasi substitit. Proprias itaque carnis passiones sibi Verbum appropriat, et uti proprias agnoscit; quemadmodum tu etiam in commentario de Christo ex divinis Litteris adnotaras, licet non ... et de hominis compositione similiter in Scriptura, sicuti et de Christo tres hos modos, synecdochen, inquam, retributionem et appropriationem inveniri, quasi ex eo colligens similitudinem compositionis hominis cum Christi unione, proptereaque scripseras unius naturæ esse Christum post unionem, quemadmo-

σεως, ἀλλ' ἡ δύο φύσεις εἶναι τῆς μιᾶς συνθέτου ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰ καὶ μιᾶς φύσεως ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος: ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων ὅτι πλείστων παρέστησεν, μὴ εἶναι τὸν Χριστὸν μιᾶς φύσεως μετὰ τὴν ἔνωσιν, μήτε μὴν τὴν τοῦ ἀνθρώπου σύνθεσιν ὁμοίαν εἶναι τῆς τοῦ Χριστοῦ συνθέσεως, κατὰ τὸ συνυποστάσεων τὴν ἔνωσιν ἔχοντος, φανερόν ἐστι διεσφαλμένην

18. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας τοῦ Χριστοῦ λαγόμενα κατὰ τρεῖς τρόπους παρὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς λέλεκται: τὰ μὲν λόγῳ συνεχδοχῆς, ὅσον τὸ, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ἀναμάζειν: ὅσον ἐστὶ, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν: ἀπὸ γὰρ μέρους δηλονότι τῆς ἀνθρωπότητος τῷ Ἀποστόλῳ τοῦτο εἴρηται, εἰ καὶ τὸ Χριστὸς ὄνομα τῶν δύο φύσεων ἐστὶ δηλωτικόν: ἀλλ' οὖν τοῦτο ἰδίωμα τῆς Γραφῆς: ἡ τὸ ἐμπαλιν, ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, ὅσον ἐστὶ παρὰ τῷ αὐτῷ Ἀποστόλῳ λεγόμενον: Ὁ ἔσω ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἔξω: ἀπὸ γὰρ τοῦ ὅλου, φημι δὴ τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα σημαίνει: τὰ δὲ λόγῳ ἀντιδόσεως, διὰ τὴν εἰς ἀλλήλα τῶν μερῶν περιχώρησιν, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ ἀφραστον ἔνωσιν, καὶ ὅτι εἰς ἓν καὶ ὁ αὐτὸς ὁ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνεργῶν. Μεταδίδωσιν οὖν τῆς σαρκὸς τῶν ἰδίων ἡ θεῖα φύσις κατὰ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, καὶ πάλιν ἡ ἀνθρωπίνη τῆς θεῖας φύσει τὰ οἰκεία, ἐν τῷ θεῷ λόγῳ ἠνωμένη καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἅμα ἀδιασπαστως οὔσαι. Διὸ καὶ ὁ Κύριος τῆς δόξης ἐσταυρωσθαι λέγεται, καίτοι τῆς θεῆς αὐτοῦ μὴ παθούσης φύσεως, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρὰ τοῦ πάθους ἐν τῷ οὐρανῷ εἶναι εἴρηται: ὅς αὐτὸς ὁ Κύριος ἔφη: *Ὁὐδεὶς ἀναβέβηκε εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*. Καὶ μὴν οὐκ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν σάρκα κατεληλυθέναι, ἀλλ' ἐκ τῶν [καθαρῶν] καὶ ἀχράντων αἱμάτων τῆς Παρθένου διαπεπλάσθαι φημέν. Τῷ λόγῳ οὖν τῆς ἀντιδόσεως καὶ τοῦτο εἴρηται. Τὰ δὲ πάλιν λόγῳ οἰκειώσεως, ὡς ὅταν πάλιν λέγωμεν: *Ὀλίγαι βαρῖδες αἱματος Θεοῦ κῆσμον ὄλον ἠγίασαν*. Καὶ πάλιν, *Θεοκτόνοι Ἰουδαῖοι*, ἐπειδὴ ἡ σὰρξ ἰδίᾳ τοῦ Λόγου γέγονε, καὶ ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ὑπέστη. Οἰκειοῦται οὖν τὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς πάθη ὁ Λόγος, καὶ ὡς οἰκεία λογίζεται: ὅς καὶ αὐτὸς ἐν τῷ συγγράμματι περὶ Χριστοῦ παρὰ τῆς θεῆς Γραφῆς λέγεσθαι διεξήλθε, εἰ καὶ μὴ περὶ (1) φήθη, καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως. Ὅμοιος παρὰ τῆς Γραφῆς, καθὰ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τοὺς τρεῖς τρόπους, φημι δὴ τὴν συνεχδοχὴν, τὴν ἀντίδοσιν, καὶ τὴν οἰκειώσιν εὐρίσκεισθαι, ὡς ἐκ τοῦδε συνάγων τὴν ὁμοιότητα τῆς τοῦ ἀνθρώπου συνθέσεως μετὰ τῆς Χριστοῦ ἐνώ-

* Rom. vii, 9. † I Cor. ii, 14, 15. * I Cor. ii, 8.

† Joan. iii, 13.

(1) Hic locus ab exscriptore pessime habitus, qui neque sanior est in codice Vaticano. Et cum scirem asservari idem opusculum in Bavarica bibliotheca, scripsi ad doctissimum Simonem Wagereckium, ut opem amico, si posset, afferret. Nihil esse auxilii ex eo codice respondit: Namque

et ibi lacuna est signata tribus punctis ad marginem. Hinc vir eruditissimus suspicatur, quod in autographo Nicetæ olim a librariis legi rite non potuisset, hanc ab eis lacunam ad omnia exemplaria inde transcripta propagatam fuisse.

σεως. Διά τοι τοῦτο ἔφης, μίᾳ φύσει εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὡσπερ καὶ ἐπ' ἀνθρώπου. Τοῦτο δὲ ποιῶν λήληθας σεαυτὸν τὰ ἀτύγκλωστα συγκλώθων, καὶ τὰ ἄμικτα μιγνύων. Οὐ γὰρ ὡσπερ ἐπὶ τῆς οἰκονομίας Χριστοῦ καὶ τῆς ἀμφ' αὐτὸν ἐνώσεως, οὕτως καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνώσεως, ἔστιν εὐρεῖν τὴν ἀγίαν Γραφὴν φάσκουσαν, ἀλλὰ τὸν μὲν συνεχδοχικὸν τρόπον τὸ ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος, ἐπ' ἀνθρώπου λέγειν τὴν Γραφὴν, οἷον καὶ αὐτὸς ἔφης, ἢ ἀπὸ ψυχῆς μόνης, ἢ ἀπὸ σώματος τὸν ὅλον ὀνόματι σημαίνουσαν ἔστιν εὐρεῖν, ἢ ἀπὸ τοῦ ὅλου τὸ μέρος. Τὸν δὲ τῆς οἰκειώσεως, οὔτε ἐπὶ Χριστοῦ ἠδυνήθησ' αὐτὸς παραστῆσαι, μὴ ὅτι γε καὶ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸν δὲ τῆς ἀντιδόσεως τρόπον, τὸν λέγοντα μεταδιδόναι τὰ τοῦ σώματος εἰς τὴν ψυχὴν, ἢ τῆς ψυχῆς εἰς τὰ τοῦ σώματος, διεσφαλμένω; διεξήλθες· οὐκ ἔστι γὰρ τὸν τρόπον τῆς ἀντιδόσεως, ἢ τῆς οἰκειώσεως ἐπὶ ψυχῆς καὶ σώματος λεγόμενον εὐρίσκεισθαι, ὡς καὶ σὺ διὰ τῶν σῶν παραδειγμάτων ἔφησθα. Τὸ γὰρ εἰρηκάναι σε, ὅτι παρὰ τῆς θείας Γραφῆς λέλεκται ἀντὶ σώματος ἢ ψυχῆς, ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν Κύριον· *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ἡμῶν, τί φάγητε ἢ τί πίνητε*, δηλὸν ὅτι οὐ σώματος ἔστι τὸ ἐσθλεῖν, ἢ πίνειν· ἀλλὰ τοῦ συναμφοτέρου, λέγω δὴ τοῦ ζώου. Εἰρηται γὰρ τοῖς σοφοῖς, τὰ μὲν ἴδια εἶναι ψυχῆς μόνης, οἷον ἔστι τὸ νοεῖν, τὰ δὲ τοῦ συναμφοτέρου, οἷον τοῦ ζώου, τὸ ἐσθλεῖν, καὶ πίνειν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ὑπνοῦν, καὶ ἐγρηγορέναι, καὶ τὰ παραπλήσια δι' ἐκείνην ὑπάρχοντα. Ὡσαύτως δὲ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλεῖφ. Ἄλλα σώματος ἴδια, οἷον τὸ τέμνεσθαι, ἢ καίεσθαι· ἀλλὰ δὲ σώματος ἐμφύχου, οἷον τὸ κοπιᾶν· ἀλλὰ δὲ ψυχῆς σώματι χρωμένης, οἷον τὸ λυπεῖσθαι, τὸ ἀδημονεῖν, ἅπερ ἔστι τοῦ συναμφοτέρου κατὰ συνεχδοχίαν. Ἐλέχθη δὲ τὸ, *Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, ἢ τί πίνητε*, τούτεστιν αὐτοὶ ὑμεῖς. Ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἂν περὶ τούτου διεξήλθες, τὰ λεγόμενα κατὰ συνεχδοχίαν, εἰς τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον μετέφερες, ἀμαθῶς καὶ ἀκριτῶς ποιῶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τούτων ὡς.

ιη'. Πάλιν δὲ ἐν τῷ γράμματί σου ὡσπερ ἑαυτὸν ἀπαλλάττων ἐγκλήματος διὰ τὸ γεγραφεῖναι τμᾶς, ὅτι εἰ μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ δοξάζετε, συμβαίη ἂν, ἢ θεῖαν μόνον ταύτην εἶναι, ἢ ἀνθρωπίνην, ἢ μεταβεβλήσθαι τὴν θεῖαν εἰς τὴν ἀνθρώπου, ἢ τὴν ἀνθρώπου εἰς τὴν θεῖαν, ἢ συνθέτου μίᾳ φύσει ὄντος τοῦ Χριστοῦ, σωζομένων δηλονότι τῶν φύσεων ἀμεταβλήτων, ἀνάγκη καὶ τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν σύνθετον εἶναι, διὰ τὸ καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἢ μὴ εἶναι ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τὸν Υἱόν, καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ πολλὰ ἄτοπα τάχα ἂν τις ἐκ τοῦδε τοῦ λόγου συνάξει, αὐτὸς τὴν τοιαύτην γραφὴν ὡσπερ ἀποθαυμάζων, καὶ ἑαυτὸν ἐκτὸς ἐγκλήματος συνιστῶν ὡδέ πη γράφεις· *Ἐθαύμασα περὶ ὧν ἔγραψας ἐν τῷ γράμματι τούτῳ*. Καὶ

A dum et de homine dicitur. Annon vides hisce te ea, quæ simul componi non possunt, conuocetere, et quæ misceri non possunt commiscera? Neque enim eodem modo de œconomia Christi, unioneque cum ipso, et de compositione hominis divinæ Litteræ verba faciunt; sed per synecdochen ex parte totum, vel ex toto partem de homine Scripturam dicere, quod et tu quoque insinuasti, vel ab anima tantum, vel a corpore totum hominem notare, vel a toto partem inueniemus. At appropriationis modum neque de Christo ostendere potuisti, tantum abest, ut de humanitate id egeris. Sic quoque retributionis modum, qui ea quæ corporis sunt animæ communicat, aut quæ animæ, corpori, non absque errore prosecutus es: neque enim retributionis aut appropriationis modum de anima et corpore dictum potis es ostendere, quemadmodum tu hîdem per tua exempla asseruisti; nam cum astruis in divina Scriptura dici animam pro corpore in illis Domini: *Nolite solliciti esse animæ vestræ, quid manducetis, aut bibatis**, falsus es. Manifestum etenim est manducare aut bibere non esse corporis, sed utriusque, animalis duntaxat. Prolatum quippe est a sapientibus alia esse propria animæ solius, ut intelligere, alia utriusque, animantis nempe, ut edere, bibere, moveri, dormire, et vigilare, et his similia propter eam existentia. Sic quoque magnus Basilius decernit: corporis vero propria sunt, sacari, aut uri: alia vero sunt corporis animati, ut delassari: alia animæ, quæ corpore utitur, ut tristitia, aut mœrore affici, quæ utriusque per synecdochen sunt. Dictum vero est, *Nolite solliciti esse animæ vestræ quid manducetis, aut bibatis*, hoc est vos ipsi. Similiter etiam quæcumque de hoc disserueras, quæ per synecdochen dicta sunt, ad retributionis modum ignave et citra iudicium transvexisti. Et hæc quidem de his satis.

18. Rursus in epistola tua temetipsum a crimine liberans, quod nos scripserimus, si unam tantum in Christo naturam statueris, continget, aut divinam tantum eam esse, aut humanam, aut divinam in humanam immutatam fuisse, aut humanam in divinam: vel compositæ unius naturæ cum sit Christus, non alteratis duntaxat naturis, necesse fuerit et Patris naturam compositam esse: quod etiam post unionem ejusdem naturæ et essentialis cum Deo, et Patre, et Spiritu sancto Christus sit: aut non esse ejusdem naturæ et essentialis cum Deo et Patre Filium etiam post unionem; et multa alia absurda alius ex hac oratione in unum colliget. Hoc, inquam, scripto, veluti in admirationem raptus, teque a crimine immunem comprobans, ita scribis: *Admirationi mihi fuerunt, quæ huic scripto commiseras*: et post pauca: *Etenim si nos confusam*

* Matth. vi, 25.

mistionem dicimus in Christi naturis, quemadmodum aqua et vinum permista omnino confusa sunt; vel ut in conflatorio ignis aurum, et argentum fusa penitus confunduntur, non dissideret omnino ab his, quæ dicimus. Si vero ab his disjunctissima est, quam nos vocamus mistionem Verbi Dei cum proprio corpore, quemadmodum lumen cum radio, sive ignis cum auro, sive spiritus cum corpore citra ullam immutationem et separationem, immerito igitur nobis convitia ingeritis, justitiam conculcantes, etc. Et ad hanc naturarum unionem inconfusam constabiliendam, Gregorium Theologum et consortem illius, concordemque alium Thaumaturgum Gregorium id idem asserentem adducis. Et nos in hoc solo convenimus. Sic videris quidem criminatorem effugere, quod existimes unius naturæ unionem in Christo absque confusione fuisse factam, quam et profiteris. Per ea itaque quæ ipse confiteris et scribis, tantum abest, ut maculas notasque evadas, ut potius tuis ipse alis capiaris. Quod ex his apertum manifestumque fuerit. Omne compositum unam naturam efficiens ex compositione, aut immistione, aut confusione, aut unione inconfusa effici dicimus. immistione, ut nostrum corpus, et alia quoque ratione, sed potissimum, quod ex quatuor elementis unum quid, uniusque naturæ effectum, et corruptionem partibus, quæ convenerunt in unione passis hoc totum constitutum est; quæ neque omnino a propria natura, cum conveniunt, recedunt: tum enim compositio, quæ convenerunt, partium unio, si penitus corrumpantur, merito non vocabitur, sed in aliquo corrumpi, in aliquo conservari videbuntur. Quod vero ex hisce totum sit ex tot quidem, quæ convenerunt, dicitur, in illis vero tantisque quæ actu nulla sunt, proprie non dicentur, nisi id aliquis virtute dicat. Et nostrum corpus, ut antea diximus, ex quatuor elementis per immistionem aut confusionem factum, ex quatuor quidem esse dicitur, in quatuor autem, aut quatuor virtute esse, nunquam vero actu dicitur. Sed corpus quoque licet asseratur habere quatuor elementa, nullo modo ipsum ejusdem naturæ et essentiæ cum iis, ex quibus compositum est, dicitur: quod nullo modo totum convenientium partium in compositione, neque nomina, neque earum definitiones obtineat. Quinimo neque singularia humanorum corporum, quæ sub universalibus elementa reducuntur, ejusdem essentiæ aut naturæ dicentur. Quod si per unionem inconfusam rursus compositum una natura sit, ut homo: duo etenim concurrentia citra confusionem corpus, et anima totum constituerunt. Sed hoc quidem diversam unionem habens, diversum quoque unionis modum possidet. Ex tot enim, corpore nempe et anima, et in tot esse jure merito dicitur, cum et ea, quæ convenerunt in unione, integra conserventur, cum actu sint. Et tot habere partes homo dicitur ab iis, qui res sane dijudicant, tot vero esse, nempe duas naturas homo nullo

μετὰ βραχέα· Ἐὰν γὰρ ἡμεῖς πεφυρμένην μίξιν λέγωμεν εἰς τὰς τοῦ Χριστοῦ φύσεις, ὡς περ τὸ ὕδωρ μετὰ τοῦ οἴνου μίγντα πάντως ὅτι πεφυρμένοι εἰσιν, ἢ ὡς περ ἐπὶ χωνευτηρίου πυρὸς χρυσὸς λέγω καὶ ἄσημος χωνευόμενοι πάντως καὶ φύρονται, εἶχεν ἂν ὁμοιότητα ὧν λέγομεν. Εἰ δὲ ἐξωθεν τούτων ἐστὶν, ἢ λέγομεν μίξιν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος, ὡς περ φῶς μετὰ τῆς ἀκτίνος, εἶτε πῦρ μετὰ τοῦ χρυσοῦ, ἢ πνεῦμα μετὰ τοῦ σώματος ἀπαλλὰκτως καὶ ἀχωρίτως, λοιπὸν ἀδίκως ἡμᾶς λοιδορεῖτε, καταπατοῦντες τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἐπιβεβαιῶν τὴν ἀσύγχυτον τῶν φύσεων ἔνωσιν, προκεκόμικας Γρηγόριον τὸν Θεολόγον τοῦτο αὐτὸ φάσκοντα, καὶ τὸν ὁμοταγῆ αὐτοῦ καὶ ὁμόφροντα Γρηγόριον τὸν Θαυματουργόν. Ὅπερ καὶ ἡμεῖς ἐν τούτῳ συμφωνοῦμεν μόνον. Διὸ δοκεῖς μὲν διαδραῖναι τοὺς ἐλέγχους, δι' ὧν οἶει τῆς μιᾶς φύσεως τὴν ἔνωσιν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ ἀνευ συγχύσεως γεγενῆσθαι, ἣν καὶ ὁμολογεῖς, οὐχ ἥκιστα δὲ δι' ὧν γράφεις τοὺς ἐλέγχους ἐκφεύγη, μᾶλλον δὲ τοῖς ἑαυτοῦ πτεροῖς φωραθῆση ἀλισκόμενος. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐντεῦθεν· Πᾶν τὸ συντιθέμενον μίαν φύσιν ἀποτελοῦν ἐκ τῆς συνθέσεως, ἢ κατὰ κρᾶσιν, ἦτοι κατὰ σύγχυσιν τοῦτο φαίνεται γινόμενον, ἢ καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον. Καὶ κατὰ κρᾶσιν μὲν, οἷον τὰ ἡμέτερα σώματα. Καὶ ἄλλο ὅτι καὶ πλείστον ἐκ τεσσάρων στοιχείων ἐν τι καὶ μιᾶς φύσεως ἀποτελούμενον, σύμφθαρσιν τῶν συνελθόντων μερῶν ἐν τῇ ἐνώσει πεπονθότων, τὸ ὅλον συνέστηκεν, ἃ οὔτε πάντῃ τῆς οἰκείας φύσεως ἐν τῷ συνελθεῖν ἅμα ἐξέστηκεν· ἢ γὰρ ἂν οὐδὲ σύνθεσις ἢ ἔνωσις τῶν συνελθόντων μερῶν πάντῃ φθειρομένων δικαίως ἂν καὶ κληθεῖη, ἀλλ' ἐπὶ τι μὲν δόξει φθειρεσθαι, ἐπὶ τι δὲ φυλάττεσθαι. Τὸ δὲ ἐκ τῶνδε ὅλον γινόμενον ἐκ τῶν μὲν τῶν συνελθόντων λέγεται, ἐν ἐκείνοις δὲ, ἢ τόσοις οὐδαμῶς ἐνεργεῖ οὐσι κυρίως ῥηθήσεται, εἰ μὴ τις τοῦτο δυνάμει εἴποι. Καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα, ὡς προέφημεν, ἐκ τεσσάρων στοιχείων κατὰ κρᾶσιν, ἦτοι κατὰ σύγχυσιν γινόμενον, ἐκ τεσσάρων μὲν εἶναι λέγεται, ἐν τέτρασι δὲ, ἢ τέσσαρα εἶναι δυνάμει λεχθήσεται, ἐνεργεῖα δὲ οὐκ ἂν ῥηθεῖη, καὶ οὔτε τὸ σῶμα, εἰ καὶ λέγεται ἔχειν τέσσαρα στοιχεῖα· ἀλλ' οὐδαμῶς οὔτε αὐτὸ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον πρὸς τὰ ἐξ ὧν συντετέθη ῥηθήσεται, διὰ τὸ μηδαμῶς τὸ ὅλον τῶν συνελθόντων μερῶν εἰς τὴν σύνθεσιν μήτε τὰς ὀνομασίας, μήτε μὴν τοὺς ὀρισμοὺς αὐτῶν ἐπιδέχεσθαι. Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ τὰ καθέκαστα τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων πρὸς τὰ ὑπὸ τὰ καθόλου στοιχεῖα ἀναγόμενα ὁμοφυῆ, ἢ ὁμοούσια ῥηθεῖεν ἂν. Εἰ δὲ καθ' ἔνωσιν ἀσύγχυτον πάλιν, τὸ συντιθέμενον μίαν φύσιν γίνεται, οἷον ἐπ' ἀνθρώπου· δύο γὰρ συνελθόντα ἀσύγχυτως, σῶμα, λέγω, καὶ ψυχὴ, τὸ ὅλον ἀπετέλεσαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν διάφορον τὴν ἔνωσιν ἔχον, διάφορον καὶ τὸν τρόπον τῆς ἐνώσεως κέκτηται. Ἐκ μὲν γὰρ τῶν, ἦγουν ψυχῆς τε καὶ σώματος, καὶ ἐν τόσοις εἶναι ῥηθεῖη ἂν δικαίως. Ἐπεὶ καὶ τὰ συνελθόντα ἐν τῇ ἐνώσει ἀμείωτα διασώζονται, ἐνεργεῖα ὄντα, καὶ τόσα ἔχειν ὁ ἄνθρωπος μέρη ῥηθεῖη ἂν

παρὰ τοῖς ὀρθῶς κρίνουσι· τόσα δὲ εἶναι, ἤγουν δύο φύσεις εἶναι ὁ ἄνθρωπος οὐδαμῶς λέγεται, ἤπερ αἱ φύσεις τοῦ ὄλου οὐδαμῶς κατηγοροῦνται. Ἐπειδὴ τὸ συντιθέμενον ἕτερον γέγονε παρὰ τὰ ἐξ ὧν, καὶ οὐ τὰ αὐτὰ, καὶ οὔτε αὐτὸ τὸ ὄλον, ἤγουν ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη, πρὸς τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά φημι, ὁμοφυῆς ἢ ὁμοούσιος ῥηθεῖη ἂν ποτε· ἐπεὶ μηδὲ κυρίως τὰς ὀνομασίας αὐτῶν, μήτε μὴν τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπιδέχεται, οὔτε μὴν οἱ καθέκαστα ἄνθρωποι, οἷον, φημί, Παῦλος, ἢ Πέτρος πρὸς τὰ καθέκαστα τῶν ἀνθρώπων ψυχᾶς, ἢ τὰ ἀνθρώπινα σώματα ὁμοφυεῖς, ἢ ὁμοούσιοι λεχθεῖεν ἂν, διὰ τὸ μηδὲ τὰ καθόλου ὁμοειδῆ εἶναι. Οὐκοῦν εἰ τις τὸν ἄνθρωπον ἐκ διαφόρων φύσεων ἀσυγχύτως ἐνωθέντα φήσειεν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, συμβαίη ἂν ἐξάπαντος, ἢ τὴν ψυχὴν σύνθετον εἶναι ἐκ τοῦ αὐτῆς καὶ τοῦ σώματος· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ ἐναργὲς ἄτοπον, τὴν ψυχὴν μὴ εἶναι ὁμοούσιον καὶ ὁμοφυῆ τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πεπράχαμεν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ ἡμῶν λέγοντες· Εἰ μίαν φύσιν λέγοιτε ἐπὶ τῆς Χριστοῦ συνθέτου ἐνώσεως, ἀνάγκη πᾶσα, ἢ θεῖαν αὐτὴν εἶποιτε εἶναι, ἢ ἀνθρωπίνην μόνον, ἢ μετατετράφθαι ἀμφω πρὸς ἀλλήλας· ἢ συνθέτου μιᾶς οὐσης τῆς Χριστοῦ φύσεως, ἀνάγκη πᾶσα, ἢ σύνθετον εὐρίσκεσθαι τοῦ Πατρὸς τὴν φύσιν, ἵνα τὸ ὁμοφυὲς μετὰ τὴν ἐνωσιν τοῦ Χριστοῦ πρὸς αὐτὸν διασώζοιτο· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ βλάσφημον, οὐκ ἔσται τῷ Πατρὶ ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος, ὅπερ ἔστι καὶ αὐτὸ πάσης βλασφημίας ἀνώτατον. Σὺ οὖν δοκῶν τοὺς ἐλέγχους ἐκφεύγειν, τὸ διάφορον τῆς ἐνώσεως τοῦ κατὰ σύγχυσιν καὶ μὴ τοιοῦτου προκεχόμενας, ὡς ἐντεῦθεν μηδὲ δικαίως παρ' ἡμῶν συκοφαντούμενος. Τὸ μὲν οὖν δὴ γράφειν ἡμᾶς μετατετράφθαι θατέραν φύσιν ἐπὶ θατέραν ἐπὶ τῶν κατ' ἀνάχυσιν τὴν ἴσην ἔχει. Τὸ δὲ συμβαίνειν ἢ σύνθετον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εὐρίσκεσθαι τὴν φύσιν διὰ τὸ μετὰ τὴν ἐνωσιν τὸν Χριστὸν ὁμοφυῆ καὶ ὁμοούσιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἶναι τε καὶ πιστεῦσθαι· ἢ εἰ μὴ τοῦτο διὰ τὸ βλάσφημον, τὸν Πατέρα μὴ εἶναι ὁμοούσιον τοῦ Υἱοῦ μετὰ τὴν ἐνωσιν, ὅπερ ἔστι καὶ αὐτὸ πάσης βλασφημίας καὶ ἀτοπίας ἐπέκεινα. Τοῦτ' ἴδιον καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ἐνωσιν ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως ἠνωμένης, ὡς ὁ λόγος διὰ τῆς τοῦ ἀνθρώπου ὑποδείξεως παρέστησε, τὸ ἄτοπον καὶ βλάσφημον συνάγοντος, οὐδαμῶς ἂν τοὺς παρ' ἡμῶν ἐλέγχους ἐκφύγοις, μιᾶς φύσεως τὸν Χριστὸν δογματίζων, καὶ ἀσύγχυτον τὴν ἐνωσιν δοξάζουσα. Ὁ λόγος γὰρ ἐκατέρωθεν ἀπέδειξε πρὸς τὸ ἄτοπον καὶ βλάσφημον συνάγεσθαι. Ὁσαύτως δὲ οὐδὲ ἢ τῶν παραδειγμάτων προσαγωγή πρὸς παράστασιν τῆς παρὰ σοῦ δοξαζομένης μιᾶς φύσεως, καθ' ἐνωσιν ἀσύγχυτον γεγενημένης, ὀρθῶς ἐλήφθη. Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ καθαιρέσει τῆς μιᾶς συνθέτου φύσεως, καὶ τοῦ σοῦ δόγματος ἔνεισιν, οἷον ὁ χρυσοῦς μετὰ πυρὸς μεμιγμένος· πάντως ὅτι ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπόστασει ὁ χρυσοῦς τὸ πῦρ δεχόμενος, ποιεῖ σύνθετον ὑπόστασιν, δύο φύσεις ἔχουσαν, τὴν τε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ πυρὸς, ὃ καὶ πλείστοι περιφανεῖς καὶ θεοφόροι Πατέρες εἰς παράστασιν τῶν δύο φύσεων τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Χρι-

A modo prædicatur. Cum compositum aliud factum sit ab iis, ex quibus constat, nec illa eadem sit. Nec etiam ipsum totum, homo scilicet, cum iis, ex quibus conflatus est, anima inquam et corpore, ejusdem naturæ et essentiæ dicetur unquam, cum neque appellationum eorum neque definitionum omnino capax sit. Neque singulares homines, ut Petrus et Paulus, cum singularibus hominum animis, aut humanis corporibus ejusdem naturæ aut essentiæ esse dicentur, quod nec universalis ejusdem speciei sint. Itaque si quis hominem ex diversis naturis inconfuse unitum assereret ejusdem naturæ et essentiæ cum anima humana, necessario inde sequeretur, aut animam ex se et corpore compositam esse, aut si id non datur, propter patens absurdum, animam non esse ejusdem essentiæ et naturæ cum una composita, hominis natura. Non dissimile nos quoque in epistola nostra attentavimus inducentes. Si unam naturam dicitis in Christi composita unione, necesse est, aut ipsam divinam asserere, aut humanam tantum, aut utrasque inter sese immutatas fuisse, aut composita una existente Christi natura, necessarium omnino erit, vel compositam reperiri Patris naturam, ut in natura æquale etiam post unionem Christi cum eo conservetur: vel si id non est, propter blasphemiam, non erit Pater ejusdem naturæ cum Filio, quod etiam blasphemiam omnem exsuperat. Tu igitur, ut tibi videris argumentorum vim vitans, diversitatem unionis secundum confusionem, et non secundum confusionem in medium attulisti, quasi inde quoque te immerito calumniaremur. Scribere itaque nos unam in aliam naturam immutatam fuisse ab iis, qui eam secundum infusionem factam esse tradunt, non abhorret. Verum consequi, aut compositam Dei et Patris naturam reperiri, quod post unionem Christus ejusdem naturæ et essentiæ est et creditur cum Deo et Patre, at si id propter blasphemiam non concedatur, Christum non esse ejusdem essentiæ cum Deo post unionem, quod et ipsum et blasphemix et ineptix universæ limites excedit. Cum autem et in natura post unionem inconfuse et immutabiliter unita, quemadmodum oratio demonstratione ex homine desumpta ostendit, idem absurdum blasphemumque inferatur, nulla ipse ratione reprehensiones nostras effugies, unius naturæ Christum astruens, licet inconfusam unionem asserueris. Oratio etenim utrinque absonum blasphemumque colligi demonstravit. Sic etiam exempla a te adducta ad comprobendam unam naturam, quam ipse statuis post unionem inconfusam factam, haud recte instituta sunt: quædam enim unam compositam naturam tumque dogma proscribunt, ut aurum igni immistum: cum omnino aurum in propria hypostasi ignem accipiens compositam hypostasim efficiat, duas naturas habentem, auri et ignis, quod plerique etiam ex Patribus, divini illi sane ac percelebres, ad comprobandas duas naturas in uno Christo, una scilicet hypostasi, propriis commentariis usurparunt: alia ab-

horrent ab inconfusa et immutabili naturarum unionem; neque enim quispiam recte sentientium lumen cum proprio radio componi dicet. Nulla enim rerum cum proprio actu, sive cum effectu suo unquam componi dicitur. Quinimo neque anima, et homo similem habet unionem inconfusam cum ea, quæ Christi est. Quod supra demonstratum est, quoniam animæ simul una subsistit, Christi vero alio modo.

19. Rursus in epistola tua, quasi sermonem excipiens, objicis: *Circa quod Patres non convenientes, partibus studuerunt, mistionem vocantes et unionem, quod mistio separationem nullam habet, neque unio divisionem; sed per hæc verba Patres locuti sunt: quemadmodum enim separata mista non dicuntur, ita nec mista dicuntur separata. Quemadmodum proprietates unionem tollunt, ita et unio opprimit proprietates. Si itaque non erant mista inconfuse cum corpore, quare dicunt incarnatum fuisse? Si non erat unitus cum humanitate, quare dicunt, eum hominem assumpsisse? Hæc cum nullius considerationis sint, quod satis abunde in antecedentibus a nobis dissoluta sunt, parum nobis de illis curandum est. Cæterum ne cui jactabundus superbias, brevibus respondemus. Sancti Patres unionem et mistionem in Christo inconfusam et immutabilem duarum quæ concurrerunt naturarum, deitatis et humanitatis, astruentes, secundum hypostasim et essentialiter, factam in uno Christo asserunt, eosque, qui actu et existentia duas naturas per partes et divisim ponerent, ex quibus erat impius Nestorius, quem post magnam rixam atque contentionem anathemate merito perculerunt, condemnant: namque unita secundum hypostasim et essentialiter, privatim et per partes separata disjungi non possunt, quemadmodum disjuncta actu et per partes, unionem secundum hypostasim et essentialiter habere non possunt. Quare nos nihil tale, duas naturas, et duas proprietates naturarum, quæ in uno Christo sunt, partes, considerantes, facimus. Neque enim numerus secundum se rebus divisionem inducit, neque res per se subsistentes repræsentat. Neque enim nos, quod numeramus, et tantum differentie ratione, naturas, et earum actus, et voluntates naturis congruentes asseveramus, divisionem secundum actum et existentiam in naturis et proprietatibus inducimus, ut quod a te scribitur, locum habeat. Quodsi ex his, quæ scribis, nihil nos lædit, frustra hac atque illac sermonem agitas, veritatem infamans. Et hæc quidem ita se habent.*

20. Quando vero et hoc in nostra epistola scripsimus, Chalcedonensem synodum propterea acclamasse unam personam et unam hypostasim, quod et passionem et miracula unius ex sancta Trinitate, Dei Verbi scilicet, esse reputantur, et ad eum

Λ. στῶ, ἤγουν τῇ μιᾷ ὑποστάσει ἐν τοῖς οικείοις συγγράμμασιν ἐντεθείκασιν· τὰ δὲ ἀπέοικεν ἐκ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀσυγχύτου καὶ ἀτρέπτου τῶν φύσεων ἐνώσεως. Τὸ μὲν γὰρ μετὰ τῆς ἰδίας ἀκτίνος οὐδεὶς τῶν εὐφρονούντων συντεθεῖσθαι φήσειεν. Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων μετ' οικείας ἐνεργείας, ἢ τοῦ ἐξ αὐτοῦ ἀποτελέσματος λέγεται ποτε συγκεῖσθαι, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ὁμοίαν ἔχει τὴν καθ' ἐνωσιν ἀσυγχύτου πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν. Τοῦτ' γὰρ καὶ προδέδεικται, ὅτι ἡ μὲν τῆς ψυχῆς συνυποστάτως γέγονεν, ἡ δὲ ἐτέρως.

ιβ'. Πάλιν δὲ ἐν τῷ γράμματι σου ἀνθυποφερῶν, γράφεις· *Περὶ τι οἱ Πατέρες ἐν διαφωνίᾳ ἐπολιτεύθησαν, μίξις δὲ, λέγοντες καὶ ἐνωσιν, διότι ἡ μὲν μίξις χωρισμὸν οὐκ ἔχει, οὐδὲ ἡ ἐνωσις διασπασμὸν, ἀλλὰ διὰ τούτων τῶν ῥημάτων ἐλάλησαν οἱ Πατέρες, ὅτι ὡσπερ τὰ κεχωρισμένα οὐ λέγονται μεμιγμένα, οὕτως οὐδὲ τὰ μεμιγμένα λέγονται κεχωρισμένα· ὡσπερ αἱ ἰδιότητες τὴν ἐνωσιν ἐπαίρουσιν, οὕτως καὶ ἡ ἐνωσις συγχώρει τὰς ἰδιότητας. Ἐὰν οὖν οὐκ ἦν μεμιγμένα ἀσυγχύτως μετὰ τοῦ σώματος, διὰ τί λέγουσιν, ὅτι ἐσαρκώθη; Εἰ δὲ οὐκ ἦν ἐνωθεὶς μετὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τί λέγουσιν, ὅτι ἐνηθρώπησε; Ταῦτα μὲν οὐδενὸς λόγου ἄξια ὄντα, διὰ τὸ ἱκανῶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν παρ' ἡμῶν προλελυθῆναι, ἥμιστά περὶ τούτων φροντιστέον. Πλὴν οὖν εἰ μὴ τῷ δόξῃ καταθρενθῆσθαι ἐν τούτοις διὰ βραχέων λέγομεν. Οἱ μὲν οὖν ἅγιοι Πατέρες ἐνωσιν καὶ μίξιν ἐπὶ Χριστοῦ ἀσυγχύτου καὶ ἀτρέπτου τῶν δύο φύσεων τῶν συνελθουσῶν, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, δογματίζοντες, δηλονότι καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς γεγεννημένην ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ λέγουσι, καὶ τοὺς ἐνεργεία καὶ ὑπάρξει τὰς δύο φύσεις ἀνά μέρος καὶ χωρὶς τιθέντας, ὃ ἐστὶ Νεστόριος ὁ θεοστυγῆς, πρὸς αὐτὸν διηνέχθησαν, καὶ τῷ ἀναθέματι δικαίως αὐτὸν καθυπέβαλον. Καὶ γὰρ τὰ ἠνωμένα καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιωδῶς, κεχωρισμένα ἰδιά καὶ ἀνά μέρος εἶναι ἀδύνατον, ὡσπερ καὶ τὰ κεχωρισμένα ὑπάρξει καὶ ἐνεργεία καὶ ἀνά μέρος, τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδη ἐνωσιν ἔχειν οὐ δύνανται. Τοιγαροῦν ἡμεῖς οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῷ δοξάζειν δύο φύσεις, καὶ δύο ἰδιότητος τῶν φύσεων τῶν ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τὰ μέρη ἀναθεωροῦντες, ποιῶμεν. Οὐ γὰρ ὁ ἀριθμὸς καθ' αὐτὸν διαιρέσεως τῶν πραγμάτων ἐστὶ ποιητικῆς, οὐδὲ ἰδιοσυστάτων πραγμάτων παραστατικῆς. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς διὰ τὸ ἀριθμεῖν καὶ μόνον τῷ λόγῳ τῆς διαφορᾶς τὰς φύσεις, καὶ τὰς τούτων ἐνεργείας, καὶ θελήσεις καταλλήλως τῶν φύσεων δοξάζειν, διαίρειν τὴν κατ' ἐνέργειαν καὶ ὑπάρξιν ἐπὶ τῶν φύσεων καὶ τῶν ἰδιοτήτων λέγομεν, ἵνα καὶ χώραν τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον λάβῃ. Εἰ δὲ οὐδὲν ὧν γράφεις ἡμῶν ἐφάπτεται, μάτην ὧδε κἀκεῖσε τὸν λόγον κινεῖς συκοφαντῶν τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν τούτοις.*

κ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο ἐν τῷ γράμματι ἡμῶν συνετάξαμεν, ὅτι ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἁγία σύνοδος διὰ τοῦ τοῦτο ἐξεφώνησεν ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, διὰ τὸ καὶ τὰ πάθη καὶ τὰ θαύματα τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος, ἦτοι τοῦ Θεοῦ Λόγου λογί-

ζεσθαι, καὶ εἰς αὐτὸν ἀνατρέχειν, αὐτὸς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀκρίτως τὰ παρ' ἡμῶν ἐπιγελάς, καὶ πρὸς τὰ γραφέντα ἀντιλέγεις, καὶ ἀποθαυμάζων, ὡδὲ πη γράφεις· Καὶ ἄλλο θαῦμα ἐγνωμεν ἐν τῷ γράμματί σου, ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος ἐν πρόσωπον καὶ δύο φύσεις διὰ τοῦτο ἐλάλησεν εἰς Χριστὸν, ὅτι τῷ ἐνὶ λόγῳ τοῦ Θεοῦ λογίζονται, καὶ ἀνατρέχουσι τὰ πάθη, πρὸς ὃν ὁ μακάριος Κύριλλος θεότυπος ἀπελογήσατο. Ὅντως τὰ ἄμικτα μίγνων, καὶ τὰ μηδὲν κοινωνίαν κατὰ διάνοιαν ἔχοντα, ὁμοιότροπως λογίζη, καὶ εἴτε ἐκῶν, εἴτε ἀκῶν, Θεὸς ἂν εἰδῆται μόνος, καὶ τὸ διάφορον τῆς ἡμῶν γραφῆς, καὶ τῆς τοῦ Νεστορίου κακονοίας, συνῆσαι οὐ βούλει. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ταυτὸν οἰόμενος εἶναι φύσιν καὶ πρόσωπον καὶ ὑπόστασιν, καὶ τὴν τὸ ἐν ἀμφοῖν διάφορον ἀγνοῶν, καὶ πᾶσαν φύσιν ἰδιοῦστατον λογίζόμενος, πρὸς τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀπεδυσπέτει, ὡς δῆθεν τῶν φύσεων συναιρουμένων ἐν τῇ ἐνώσει τοῦ ἐνὸς προσώπου. Εἰς τὸν θεῖον τοιγάρου ἄλογον ἐπισφαλῶς οἰεται, πρὸς ὃν ὁ ἐν ἀγίοις Κύριλλος ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ κατὰ τὸν ἀνθρώπον ὑπεδείκνυε, δύο φύσεων ἐν μιᾷ ὑποστάσει θεωρουμένων, οἷον τί φημι, σώματος καὶ ἀσώματος, εἰ καὶ τί λέγεται παθεῖν ὁ ἀνθρώπος, οἷον καίεσθαι, ἢ τέμνεσθαι, κατὰ σῶμα τοῦτέ πέπονθε, τῆς ψυχῆς ἀμειώτου καὶ ἀβλαβοῦς φυλαττομένης. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ λόγου ἔστιν ἰδεῖν. Τοῦ γὰρ Θεοῦ λόγου σωματικῶς πάσχοντος, αὐτὸς ἀπαθῆς, ὅσον ἦχε τὸ ἐπ' αὐτῷ, καθὼς Θεὸς ἀναρχος καὶ ἀσώματος ἐστὶ, διετηρεῖτο. Καὶ οὕτως μὲν Νεστόριος νοήσας, ἐναντία γέγραφε πρὸς Κύριλλον. Ὁ δὲ δὴ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου σκοπὸς ἐτέρῳ τι καὶ οὐ καθ' ὃ Νεστόριος ὁ ἐναγῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ διάφορον τῆς φύσεως, ὃ ἔχει πρὸς τὴν ὑπόστασιν, συνοδικῶς καὶ Πατρικῶς διακριθὲν σαφῶς ἤδει, καὶ πᾶσαν φύσιν ἰδιοῦστατον εἶναι μὴ λογιστένην, καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν καὶ οὐσιώδη ἔνωσιν τὴν ἐπὶ Χριστοῦ ἀκριβῶς ἐπισταμένην, καὶ ὅτι ὁ ἀίδιος λόγος ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ὑπέστησε τὴν ἡμετέραν φύσιν, καὶ τῷ λόγῳ τῆς οἰκειώσεως, τῆς φυσικῆς, φημι, καὶ οὐσιώδους, καὶ οὐ τῆς προσωπικῆς καὶ κατὰ σχέσιν θεωρουμένης, ἀπαγε, ἦν καὶ Νεστόριος πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἔχειν τὸν λόγον ἐκλήρουτεν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς ἔφαμεν, τὴν φυσικὴν καὶ οὐσιώδη, ἥτις ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει θεωρεῖται, καλῶς γινώσκουσα, καὶ ὅτι τὸν ἀίδιον Υἱὸν δοξάζουσα ἀνθρώπον γεγενῆσθαι, τοῦτο ἔλεγε, ὅπερ Ἀθανάσιος καὶ Κύριλλος οἱ τῆς Ἀλεξανδρείας εἰρήκασιν ἱεράρχαι, καὶ πάντες οἱ Πατέρες, ὅτι κτίσας ἐκ τῆς πανάγου Παρθένου Μαρίας ἐαυτῷ σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ, τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν ἰδίαν τῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἐποίησατο. Καὶ ὅν τρόπον ὁ Πέτρος, ἢ ἄλλος πῶς σῶμα ἀνθρώπινον ἔχων καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην ἀνθρώπος ἐστὶ, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ὁ ἀίδιος Υἱὸς κτίσας τῇ ἐαυτοῦ ὑποστάσει σῶμα ἀνθρώπινον καὶ ψυχὴν ἀνθρωπίνην, καὶ ἰδία ἄμφω αὐτοῦ ποιησάμενος, γέγονεν ἀληθῶς ἀνθρώπος. Ὅσπερ δὲ τὸ τοῦ Πέτρου σῶμα καὶ ἡ ψυχὴ ἀμφοτέρω τῆς ἐαυτοῦ ὑποστάσεως

A recurrant, tu ipse, nescio qua ratione, inconsulte nostra deridens, scriptis contradicis, nec sine admiratione hunc in modum loqueris: *Aliud quoque admiratione non indignum in tua epistola legimus, synodum Chalcedonensem ideo unam personam et duas naturas censuisse in Christo, quod unī Verbo divino ascribantur passionēs, et ad eum referantur, cui beatus Cyrillus, uti par erat, respondit.* Vere quæ misceri non possunt immiscens, quæ nulla communione, etiam per intellectam, conjunguntur, eadem ratione perpendis, et sive id libens, sive invitus agas, Deus tantummodo noverit, et nostræ descriptionis, et Nestorianæ vesaniæ discrimen cognoscere renuis. Ille enim idem esse personam et hypostasim existimans, quidque inter utraque intererat, ignorans, et omnem naturam per se subsistentem reputans, secundum hypostasim unionem ægre ferebat, quasi duæ naturæ contraherentur in unione unius personæ. Ipse itaque in Verbum divinum gravissime peccat, cui divus Cyrillus ab exemplo hominis commonstrabat, duas naturas in una hypostasi considerari, ut corporei et incorporei, et si quid dicitur homo pati, ut si uratur, si abscindatur, secundum corpus illud perpeti, anima integra illæsaque remanente. Eadem ratione et de Filio Dei philosophandum est; namque divino Verbo corporaliter patiente, ipse impatibilis, quantum in eo est, qua Deus est absque principio et citra corpus, conservabatur. Et ita Nestorius sentiens contraria scripsit Cyrillo. At sancta quarta synodus alio proposito, et non ut execerandus Nestorius diversitatem naturæ, quam habet ad hypostasim, synodi Patrumque sententiis edocta, et omnem naturam per se minime subsistere posse sciens, cauteque tenens secundum hypostasim, et essentialem unionem in Christo, et sempiternum Verbum in propria hypostasi sustinuisse nostram naturam, et rationem appropriationis, naturalis et essentialis, non personalis, et quæ secundum relationem consideratur, apage, quam Nestorius erga hominem habere Verbum divulgabat, sed potius, ut diximus, naturalis, et essentialis, quæ in unione secundum hypostasim conspicitur, probe sentiens et sempiternum Filium hominem factum sciens asserbat, quod Athanasius et Cyrillus Alexandrini antistites, et Patres universi affirmarunt, creata ex immaculata Virgine Maria sibi ipsi carne, animata anima rationis compote et intellectuali, humanam carnem et humanam animam propriam suæ hypostasis effecisse. Et quemadmodum Petrus, vel alius quispiam humanum corpus et humanam animam possidens, homo est, ita et sempiternus Filius creans suæ hypostasi corpus humanum et animam humanam, et ambo propria sibi faciens, vere homo factus est. Cum vero Petri corpus et anima, ambo illius hypostasis, non alterius hypostasis propria sunt, proptereaque ea obtinens omnino humanam habet naturam, quæ non ipsius solius hypostaseos, sed cujuslibet hominum hypostasis existit, ideo sempiternum Filium

synodus tradit, unum Trinitatis, una hypostasi duas habere naturas, non privatim utraque sua hypostasi separata, sed divina quidem natura ipsi, et Patri, et Spiritui sancto communi, humana natura ipsi et singularibus. At hypostasis ipsius potissimum ipsi soli præ Patre et Spiritu sancto decreta est, et corpus ipsius, et anima proprie utraque ipsius hypostasi præ reliquis hominibus. Ideoque quæcunque subiit et perpressa est sempiterni Dei caro, et humana ipsius anima, ipse sempiternus Filius subiisse et perpressus fuisse dicitur, ipsique vere contigerunt, ipsique vindicantur, quemadmodum quæcunque patitur Petri caro et anima, Petro accidunt, ipsique vere ascribuntur. Proptereaque veritatem confitentes dicimus, ipsum sempiternum Filium esuriisse, sitiisse, turbatum et delassatum fuisse, faciem ipsius alapis casam, et sempiterni Filii manus ac pedes clavis affixas, eundem consputum et flagellatum in cruce pependisse, et mortuum, et sepultum, et die tertia resurrexisse. Hæc omnia sempiterno Filio contigerunt. Sed ista perpressus est modo quo pati poterat, hoc est sua ipsius humana carne et anima, non sua ipsius divina natura. Modo itaque naturalis et essentialis appropriationis uni Verbo hæc omnia acciderunt, non ut erat Verbum, ut diximus. Quapropter sancta quarta synodus unam hypostasim et duas naturas in Christo statuit. Verum Nestorius alia ratione Verbi passiones intelligens, ut supra explicavimus, probe a Cyrillo Alexandrino refutatus est. Et hoc quoque inane nulliusque roboris, quod ipse tanquam alicujus momenti afferebas, demonstratum est.

Διὰ τοῦτο ἡ τε ἁγία τετάρτη σύνοδος μίαν ὑπόστασιν καὶ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ ἐδογματίσεν. Ὁ δὲ Νεστόριος ἐτέρωθι τρόπῳ τοῦ Λόγου νοῶν τὰ πάθη, καθὼς ἀνόπιν εἶπομεν. Διὸ πρὸς αὐτὸν καλῶς ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας Κύριλλος ἀντιῆκε. Καὶ τοῦτό σοι ἀποδέδεικται ἔωλον καὶ πάντῃ ἀνίσχυρον.

21. Videamus nunc quid ipse in subsequentibus scribas: namque scriptum tuum ita se habet: *Sed objicientes dicamus ex oppositis verbis, quæ ipsi dicunt, quemadmodum legimus in epistola; nam si naturas separant, et personas unientes firman, mistio sequitur, et personam fieri addecet, quod Apostolus pro duabus personis scribat. Qui in forma Dei cum esset, formam servi accepit: formam itaque et formam dixit. Nunc itaque quamnam ex his duabus amant onerare personam, quam dicunt unam? Si deitatis, Sabellii errorem incurrunt, si humanitatis, quid illud fuerit, quo vere in forma hominis Dominum videbant? Hic enimvero orationem componis veluti ex adversis contra nos prolatam, et nos, cum videamur duas in Christo naturas unamque hypostasim asserere, in absurda rapere conaris, ut scilicet ex eo quod nos in absurdum inducis, tuum ipsius dogma, unius nempe naturæ Christum esse comprobas. Quare quod adversus nos a te tanquam certum decernitur, tale quid est, licet stolidè exprompsisti, quandoquidem non citra errorem naturæ et hypostasis, personæ nempe nomen, quasi idem significet in œconomix mysterio accipis: et quot sunt naturæ, tot etiam hypostases,*

Ἰδία, οὐκ ἄλλης τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεως· ταύτη τοι ἐσχηκώς ταῦτα, πάντως τὴν ἀνθρωπίνην ἔχει φύσιν, ἧτις οὐχὶ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ μόνης, ἀλλὰ καὶ ἐκάστης ὑπάρχει τῶν ἀνθρώπων ὑποστάσεως, τούτου χάριν τὴν αἰδίον Υἱὸν ἡ σύνοδος λέγει, ἕνα τῆς Τριάδος ὄντα μίᾳ ὑποστάσει δύο φύσεις ἔχειν, οὐκ ἰδικῶς ἑκατέρας τῆ αὐτοῦ ὑποστάσει διαφερούσης, ἀλλὰ τῆς μὲν θείας φύσεως, αὐτῷ τε καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἰσχυρούσης, τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αὐτῷ τε καὶ τοῖς κατὰ μέρος. Ἡ μέντοι ὑπόστασις αὐτοῦ διαφερόντως αὐτῷ μόνῳ παρὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀφώρισται, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ, ἰδίως ἀμφοτέρω τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ παρὰ πάντας τοὺς ἀνθρώπους. Διὸ καὶ ὅσα ὑπέστη καὶ πέπονθεν ἡ τοῦ αἰδίου Θεοῦ σὰρξ, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη αὐτοῦ ψυχὴ, αὐτὸς ὁ αἰδίος Υἱὸς ὑφυστᾶναι καὶ πεπονθέναι λέγεται, καὶ αὐτῷ συμβέβηκε κατὰ ἀλήθειαν, καὶ αὐτῷ ἐπιγράφεται, ὡς τρόπον ὅσα πάσχει ἡ τοῦ Πέτρου σὰρξ καὶ ἡ ψυχὴ, τῷ Πέτρῳ συμβαίνει, καὶ αὐτῷ κατὰ ἀλήθειαν ἐπιγράφεται. Διὰ τοῦτο τὴν ἀληθινὴν ὁμολογοῦντες λέγομεν, ὅτι αὐτὸς ὁ αἰδίος Υἱὸς ἐπέλασε, καὶ ἐδίψησε, καὶ ἠγωνίασε, καὶ ἐκοπίασε, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐρραπίσθη, καὶ ἐνεπτύσθη, καὶ ἐμαστιγώθη, καὶ τοῦ αἰδίου Υἱοῦ καθηλώθησαν αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες, καὶ αὐτὸς ἐπὶ σταυροῦ ἐκρεμάσθη, καὶ ἀπέθανε, καὶ ἐτάφη, καὶ ἀνέστη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ. Ταῦτα δὲ πάντα τῷ αἰδίῳ συμβέβηκεν Υἱῷ. Ἀλλὰ ταῦτα πέπονθε καθὸ δυνατόν παθεῖν, τουτέστι τῇ ἑαυτοῦ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ τε καὶ ψυχῇ, οὐ τῇ ἑαυτοῦ θεῖα φύσει. Τῷ λόγῳ οὖν τῆς φυσικῆς καὶ οὐσιώδους οἰκειώσεως ταῦτα πάντα τῷ ἐνὶ Λόγῳ συμβέβηκεν, οὐ καθὸ Λόγος, ὡς ἔφαμεν.

καὶ. Ἰδόμεν δὲ ἐν τοῖς μετέπειτα τί γράφεις· ἔχει δὲ καὶ τὸ σὸν γράμμα οὕτως· Ἀλλ' ἀνθυποφέροντες λαλήσωμεν ἐκ τῶν ἐναντίων ρημάτων, ὧν αὐτοὶ λέγουσι, καθὼς ἀνέγνωμεν ἐν τῷ γράμματι. Ἐὰν γὰρ τὰς φύσεις χωρίζωσι καὶ τὰ πρόσωπα ἐνοῦντες λέγουσι, κρᾶσιν εἶναι λοιπὸν, καὶ πρόσωπον πρέπει γίνεσθαι, διότι ὁ Ἀπόστολος διὰ δύο πρόσωπα γράφει, ὅτι ἐν μορφῇ Θεοῦ ὢν, μορφήν δούλου προσελάβετο. Μορφήν οὖν καὶ μορφήν εἶπεν. Ἀρτίως οὖν ποῖον ἐκ τῶν δύο ἀγαπῶσι φορτῶσαι ἐπὶ τοῦ προσώπου, οὗ λέγουσιν εἶναι; Εἰ μὲν τῆς θεότητος, τὴν τοῦ Σαβελλίου ἀσθένειαν ἀσθενήσουσιν· εἰ δὲ τῆς ἀνθρωπότητος, τί ἐστὶν ἐκεῖνο, ὃ ἐν ἀληθείᾳ ἐν μορφῇ ἀνθρώπου τὸν Κύριον ἔβλεπον; Ἐνταῦθα μὲν σχηματίζεις τὸν λόγον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων καθ' ἡμῶν προβαλλόμενον, καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ δοκεῖν τοὺς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ λέγοντας, καὶ μίαν ὑπόστασιν, εἰς ἄτοπον περιστρέφεις, ἵνα δῆθεν ἐκ τοῦ ἡμᾶς εἰς ἄτοπον ἀπάγειν, τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ δόγμα, τὸ μίᾳ εἶναι φύσεως τὸν Χριστὸν, κατασχευάσειας. Τοιγάρτοι τὸ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον καθ' ἡμῶν ἐστὶ τοιόνδε, εἰ καὶ ἀνοήτως αὐτὸ ἐξηγήνοχας, ἐπειδὴ ἐσφαλμένως τὸ τῆς φύσεως καὶ ὑποστάσεως, ἡγοῦν προσώπου

ὄνομα ταυτὸν δηλοῦν ἐπὶ τῆς οἰκονομίας ἐπινοῆ, καὶ
 ὄσαι μὲν αἱ φύσεις, τοσαύτας καὶ τὰς ὑποστάσεις,
 ἦγουν πρόσωπα συνεισάγεσθαι δίδως, ἥνικα ἂν ἡμεῖς
 δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μίαν ὑπόστασιν εἰπω-
 μὲν, παραυτίκα συνάγεις κατὰ οἰκεῖον θέλημα, ὅτι
 ἀνάγκη, κρᾶσιν συμβαίνει γίνεσθαι τοῖς προσώποις·
 εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον τὸ λέγειν, κρᾶσιν γίνεσθαι τῶν
 προσώπων, ἀνάγκη μίαν ὑπόστασιν ὄντα, ἀνάγκη
 καὶ μίαν φύσεως. Ὡς τῆς ἀμαθίας τῶν ταῦτα λεγόν-
 των! Οὐδὲ γὰρ συνῆκαν περὶ ὧν τε λέγουσι, καὶ περὶ
 τίνων διαβεβαιουῦνται. Τίς γὰρ τῶν εὖ φρονούντων,
 τὸ κοινὸν, ἦτοι τὸ καθόλου ταυτὸν φήσειεν ἂν εἶναι
 τῷ ἰδικῷ, ἦγουν τῷ καθέκαστα, ὅπερ ἐστὶ πρόσωπον,
 ἢ ὑπόστασις; Τὸ μὲν γὰρ κατὰ πλείονων εἴωθε φέ-
 ρεσθαι, οἷον ὁ ἄνθρωπος κατὰ Πέτρου καὶ Παύλου,
 τὸ δὲ καθ' ἑνός, ἦτοι τὸ πρόσωπον καὶ ἡ ὑπόστασις,
 καὶ οὐκ ἀνάγκη ἀντιστρέφειν πρὸς ἄλληλα τὴν τε
 φύσιν καὶ τὸ πρόσωπον· τῷ μὲν γὰρ ὑπόστασιν εἶναι
 λέγοντι, ἀνάγκη παρεῖναι τὴν φύσιν, εἴπερ τὸ πρό-
 σωπον, ἦτοι ἡ ὑπόστασις οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ φύσις
 μετὰ ἰδιώματος, ἢ καὶ ἰδιωμάτων, ὅλον τι καθ' ἑαυτὸ
 λεγόμενον· τῷ δὲ καθόλου, ἦτοι φύσιν φάσκοντι,
 οὐκ ἀνάγκη καὶ τὸ καθέκαστον, ἦγουν τὸ πρό-
 σωπον, ἢ τὴν ὑπόστασιν παρεῖναι. Τὰ γὰρ καθόλου ἐν
 τοῖς καθέκαστα θεωρούμενα, συμπληρωτικὰ τούτων
 ἐστίν, οὐ μὴν τὰ καθέκαστα ἐν τοῖς καθόλου. Οὐκοῦν
 οὐ διὰ τὸ δύο φύσεις λέγειν ἡμᾶς ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ
 μίαν ὑπόστασιν, συμβαίνει καὶ προσώπων κρᾶσιν
 γίνεσθαι. Οὐδεὶς γὰρ καταναγκάζει λόγος, ἐπεὶ οὐ
 ταυτὸν φύσις καὶ πρόσωπον, οὐδὲ μὴν ἀντιστρέφει,
 ἵνα ὄσαι ἂν εἶεν αἱ φύσεις, τοσαῦτα καὶ τὰ πρόσωπα.
 Ἐν πολλοῖς γὰρ ἐνεστὶν ἰδεῖν ἐν μιᾷ ὑπόστασει δύο
 φύσεις θεωρούμενας, καὶ δύο φύσεων ὄντων μὴ γί-
 νεσθαι δύο προσώπων εἰς ἑνός προσώπου κρᾶσιν,
 οἷον ἐπὶ τοῦ καθέκαστα ἀνθρώπου, καὶ ἐπὶ τοῦ σι-
 δῆρου τοῦ κεκυρακτωμένου, καὶ ἐπ' ἄλλων πλείστων
 δύο φύσεις εὐρηναὶ ἀσυγχύτως ἠνωμέναι, οὐ μὴν
 καὶ πρόσωπα δύο, ἵνα καὶ κατὰ κρᾶσιν καὶ ἐν γέ-
 νωνται. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν
 κακῶς συνῆκας τὸ λεγόμενον· Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ
 ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγῆσατο τὸ εἶναι Ἰσα
 Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφῆν δούλου λαβὼν.
 Τὸ μὲν οὖν τῆς μορφῆς ὃ τε μέγας Βασίλειος ἐν Ἰσῳ
 δύνασθαι σημαίνειν τῷ ἐν οὐσίᾳ καὶ φύσει τῇ πα-
 τρικῇ τὸν Υἱὸν ὄντα, μορφῆν δούλου, ἦγουν φύσιν
 ἀνειληφέναι τὸν Κύριον, καὶ γεγονότα ἄνθρωπον·
 καὶ ὅσοι ἂν τοῦδε τοῦ ῥητοῦ τὴν ἐξήγησιν ἐποιή-
 σαντο Πατέρες, ἐν οὐσίᾳ, ἦτοι φύσει, τὸ τῆς μορφῆς
 ὄνομα σημαίνειν νενοήκασιν. Αὐτὸς οὖν καὶ τότε ταυ-
 τὸν ἠγῆσάμενος σημαίνειν τῷ προσώπῳ καθὰ καὶ
 τὴν φύσιν, ἀμαθῶς καὶ ἀναποδείκτως συμπεραίνεις.
 Καὶ ἄλλως εἰς τὸ αὐτό· Εἰ μὲν οὖν τὰς φύσεις κευ-
 ρισμένας, ἦτοι ἰδιοσυστάτους, καὶ καθ' ἑαυτὰς οὐσας
 ἔδογματίζομεν, οἷον τὸν Θεὸν Λόγον ἰδίως μετὰ τῆς
 θεϊκῆς αὐτοῦ φύσεως ὄντα, καὶ πάλιν ἄνθρωπον καθ'
 ἑαυτὸν προὑποστάντα, καὶ διαπλασθέντα, εἶτα τὴν
 ἔνωσιν τῶν φύσεων λέγοντες, καὶ δύο αὐτὰς ὁμολο-

vel personas induci concedis, et cum nos duas in
 Christo naturas et unam hypostasim asserimus,
 illico tu pro libidine colligis, necesse esse, mistio-
 nem fieri personarum, quod si id dicere absurdum
 ineptumque est, mistionem personarum fieri ne-
 cesse esse, unius hypostasis cum sit, unius quo-
 que esse naturæ. O ignorantiam similia traden-
 tiam! neque enim norunt, de quibus sermonem
 habent, et de quibus decernunt; quis enim, dum-
 modo animus illius a sapientia et prudentia re-
 motus non sit, commune, seu universale dicet
 idem esse ac individuum, sive singulare, quod est
 persona, sive hypostasis? Hoc enim ad plures re-
 ferri solet, ut homo ad Petrum et Paulum, hoc
 vero ad unum, ut persona et hypostasis: nec est
 necesse, ut sibi mutuo respondeant natura et
 persona; namque hypostasim esse asserenti, ne-
 cesse est, ut adsit natura, si modo persona,
 sive hypostasis nihil aliud est, quam natura cum
 proprietate, vel proprietatibus, totum quoddam
 per se dictum; at universale, sive naturam enun-
 tianti, non est necesse et singulare, personam
 nempe, aut hypostasim adesse. Universalia enim
 in individuis considerata, horum faciunt ad com-
 plementum, at non singularia in universalibus.
 Non itaque ex eo quod dicimus duas in Christo
 naturas et unam hypostasim, evincimur etiam
 dicere et immistionem personarum fieri. Nulla id
 cogit ratio, cum non idem sit natura et per-
 sona, neque una pro alia sumatur, ut quot sint
 naturæ, tot etiam sint personæ. In multis enim
 conspicimus in una hypostasi duas naturas con-
 siderari, et duabus naturis existentibus non fieri
 duas personas in unius personæ mistionem, ut in
 singulari homine, et in ferro succenso, et in pleris-
 que aliis duæ naturæ comperiuntur inconfuse
 unitæ, non autem et duæ personæ, ut per mi-
 stionem unum fiant. Similiter etiam Apostoli di-
 ctum non probe intellexisti, quod ait: *Qui cum
 in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est,
 esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit
 formam servi accipiens* *. Nomen itaque formæ et
 magnus Basilius perinde esse idemque innuere,
 ac qui in essentia et natura paterna Filius
 erat, formam servi, hoc est naturam, assumpsit
 Dominus, factusque est homo, et quicumque alii
 Patres dictum hoc interpretati sunt, in essentia
 naturæque significatione formæ nomen acceperunt.
 Tu itaque et hoc non aliud ratus notare quam
 personam, quemadmodum et naturam, temere et
 absque ulla demonstratione concludis. Alia quo-
 que ratione de eodem. Si naturas divisas, per
 se nempe subsistentes, et separatas decerneremus,
 nempe Deum Verbum separatim cum divina sua
 natura, rursumque hominem secundum se antea
 in hypostasi subsistentem, et creatum, tum unio-
 nem naturarum affirmarem, easque duas profi-

* Philipp. ii, 6.

teremur et unam hypostasim, necessario sequeretur, duas personas in unam contractas fuisse, quod si alienum est a Christianorum fide orthodoxa, idque nos tanquam Nestorii sententiam exsecramur, frustra adversus nos similia concludis. Nos enim dicimus divinum Filium divinam naturam in se perfecte habentem, postea naturam humanam cum præscriptis illi proprietatibus in propria hypostasi individuam, et hypostaticum Dominicum hominem facientem, in ipso conceptu ipsi unitum, et non antea conflictum in utero Virginis, sed statim in ipsius prima productione simul tria fuisse, assumptionem, existentiam, et deificationem ipsius a Verbo, sicque intelligi, dicique Deiparam sanctam Virginem, non tantum ob naturam Verbi, sed ob unionem hominis, quorum simul conceptus et existentia non sine miraculo effectum habuit: conceptio quidem Verbi, carnis vero in ipso Verbo existentia per ipsam Deiparantem supra naturam creationem Creatori, et incarnationem Deo, et factori universi, quod erat assumptum deificanti suppeditantem, conservante unitate quæ erant unita, talia et qualia in unionem convenerunt, non divinum, inquam, solo modo, sed etiam humanum Christi, quod erat supra nos et secundum nos. Quod si id est, temere ex eo quod nos de Christo duas naturas et unam hypostasim dicimus, personarum mixturem colligi contendis. Et sane ad vestras querelas, et adversus rectam magnæ et œcumenicæ synodi Chalcedonensis doctrinam criminationes et convicia, nostræ responsiones et instantiæ, per quas a calumniis, qui cum hac sancta synodo una sentiunt, vindicantur, illis qui rectum justumque amplecti appetunt, a nobis sic dispositæ hic finem habeant.

22. Reliquum est, ut ea etiam, quæ in vestra professione non tantum ex improbitate, quam anticeptæ animo informationis tyrannide depravate intelliguntur et conservantur, gravis enim essent, si discerem ex inscientia et contentione studio, considerem. Non prorsus a recta circa fidem ratione excidistis, sed ex parte, nisi quis proverbi illud velit vobis appingere, Qui parvum negligit, paulatim cadet; quodcumque vero in casum abducit, et casum a Deo, execrationis aversionisque dignum est. Namque Filii et Verbi Dei cum Patre sine principio, et sanctissimo vivificoque ipsius Spiritu ante sæcula existentiam recte secundum catholicam et orthodoxam Ecclesiam tenetis. Præterea Dei Patrisque beneplacito, et sanctissimi Spiritus concursu in utero semper virginis ac Deiparæ Mariæ habitationem, et nostræ naturæ inconfusam et inseparabilem unionem, immutabili remanente Deo Verbo, in propria natura, nempe deitate, et immutabili conservata ipsius humanitate, nempe humana natura, omnia vere præseferente quæ hominis sunt, excepto peccato solo, corpus, animam, et mentem. His vero per vos comprobatis, perfectus in deitate et perfectus in humanitate com-

Α γούντες, καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἀνάγκη τὰ πρόσωπα τὰ δύο εἰς ἓν πρόσωπον συνηρῆσθαι. Εἰ δὲ τοῦτο ἀλλότριον τῆς τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξου πίστεως (ὡς γὰρ Νεστορίου φρόνημα ἂν μυσαιτόμεθα), μάτην τῶν κατὰ ἡμῶν συμπεραίνεις. Ἡμεῖς γὰρ φάμεν τὸν Θεὸν Λόγον τὴν θεῖαν φύσιν ἐν ἑαυτῷ τελείαν ἔχοντα, εἶτα τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μετὰ τῶν ἀφοριστικῶν ἰδιωμάτων ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑποστάσει ἀτομώσαντα, καὶ ὑποστατικὸν τὸν Κυριακὸν ἄνθρωπον ποιήσαντα, ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως ἐνωθέντα αὐτῷ, καὶ μὴ προδιαπλασθέντα ἐν τῇ νηδίῃ τῆς Παρθένου, ἀλλ' ἅμα τῇ εἰς τὸ εἶναι τοῦτου παραγωγῇ ὁμογενέσθαι τὰ τρία τὴν πρόσληψιν, τὴν ὑπαρξιν, τὴν θέωσιν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Λόγου, καὶ οὕτω νοεῖσθαι καὶ λέγεσθαι Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον, οὐ μόνον διὰ τὴν φύσιν τοῦ Λόγου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τοῦ ἀνθρώπινου, ὧν ἅμα ἡ σύλληψις καὶ ἡ ὑπαρξις τεθαυματουργῆται, ἡ μὲν σύλληψις τοῦ Λόγου, τῆς δὲ σαρκὸς ἡ ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ ὑπαρξις δι' αὐτῆς τῆς Θεομήτορος, ὑπερφυῶς χορηγούσης τὸ πλασθῆναι τῷ πλάσαντι, καὶ τὸ ἀνθρωπισθῆναι τῷ Θεῷ καὶ ποιητῇ τοῦ παντὸς θεοῦντι τὸ πρόσλημμα, σωζούσης τῆς ἐκώσεως τὰ ἐνωθέντα τοιαῦτα ὅσα καὶ ἦντωνται, οὐ τὸ θεῖον λέγω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπινον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ κατὰ ἡμᾶς. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην διὰ τὸ δοξάζειν ἡμᾶς δύο φύσεις, καὶ μίαν ὑπόστασιν ἐπὶ Χριστοῦ, καὶ προσώπων κρᾶσιν συναγεσθαι λέγοις. Καὶ αἱ μὲν πρὸς τὰς κατὰ ἡμῶν μέμφεις, καὶ τὰς κατὰ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος τῆς μεγάλης καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κατηγορίας καὶ διαβολὰς, ἀπαντήσεις τε καὶ ἐνστάσεις, δι' ὧν ἀθῶοι πάντες οἱ σύμφρονες τῇ τοιαύτῃ ἁγίᾳ συνόδῳ δεικνύνται τοῖς ὀρθῶς εἶναι βουλομένοις παρ' ἡμῶν ἐκτεθῆναι καὶ ἐνθάδε περιωρισθῶ.

Κβ'. Λοιπὸν καὶ τὰ κατὰ τὴν ὁμολογίαν ὁμῶν οὐ τοσοῦτον ἐκ μοχθηρίας, ἕσον τῇ τῆς πρόσληψεως τυραννίδι ἐσφαλμένως νοούμενά τε καὶ φυλαττάμενα (ὀκνηρὸν γὰρ εἶπαι ἐξ ἀμαθίας τε καὶ φιλονεικίας), ἐπισχεπτέον. Οὐ πάντῃ τοῦ ὀρθοῦ περὶ τὴν πίστιν διαπεπιώκατε λόγου, ἀλλ' ἐπὶ μέρους. Εἰ μήτι ἄρα τὸ παροιμιακὸν ἐκεῖνός τις βουλευθεῖη ὑμῖν ἐπαφῆναι ῥητὸν, ὅτι Ὁ καταφρονῶν τὸ μικρὸν κατ' ὀλίγον πεσείται· πᾶν δὲ τὸ εἰς πτώσιν ἀπάγον, καὶ πτώσιν ἀπὸ Θεοῦ, μίσους καὶ ἀποστροφῆς ἀξίον. Τὴν γὰρ προαιώνιον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι ὑπαρξιν, ὀρθῶς δοξάζετε κατὰ τὴν οἰκουμενικὴν καὶ ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἔτι γε μὴν καὶ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ συνεργίαν τοῦ παναγίου Πνεύματος γενομένην τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐν τῇ γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, οἰκησὶν τε καὶ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσύγχυτον καὶ ἀχώριστον ἔνωσιν, ἀμεταβλήτου μελιναντος τοῦ Θεοῦ Λόγου τῇ οἰκείᾳ φύσει, ἡγουν θεότηει, καὶ ἀμεταβλήτου τηρηθείσης τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ, ἡγουν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, πάντα ἀψευδῶς προβαλλομένου τοῦ ἀνθρώπινου πλὴν τῆς ἀμαρτίας μόνης, τουτέστι σῶμα, ψυ-

χην, καὶ νοῦν. Τούτων δὲ παρ' ὑμῶν ὁμολογουμένων, τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι δείκνυται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς Λόγος ἐνωθεὶς τῇ ἀνθρωπότητι, τελείαν ἔχων τὴν θεότητα, τελείαν τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ καὶ καθ' ὑμᾶς φυλάττων ὁμολογεῖται, τίνι λόγῳ οὐχὶ καὶ ἐκ δύο, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα αὐτὸν πιστεύετε, ἀλλὰ μιᾶς αὐτὸν ἀναγορεύετε φύσεως; Εἰ οὖν τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἑκατέρᾳ πεφηνότα φύσει ὁμολογεῖτε, δῆλον ὅτι καὶ ἀριθμῶ ταύτας τὴν τε θείαν φύσιν φημί καὶ τὴν ἀνθρωπίνην, τῷ τρόπῳ τῆς διαφορᾶς ἀριθμουμένας καθυποβάλλετε, καὶ οὐ τῷ διορισμῷ τῆς ὑπάρξεως ὑφ' ἡμῶν καὶ τῆς ἀγίας τετάρτης συνόδου λέγειν ὀριζούσης οὕτως ἐπὶ Χριστοῦ τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντες, ἐντὸς τῆς ἀληθείας ἐστήκατε. Εἰ δὲ ὁμολογοῦντες, ὅτι ἐν αὐτῷ τῷ ἐνὶ Χριστῷ ἢ τε θεία καὶ ἀνθρωπίνη φύσις ἓν ἐστὶ, ταύτας δὲ τὰς φύσεις κατὰ τὸ διάφορον οὐκ ἀριθμεῖτε, ἐν δύο φύσεσιν αὐτὸν, καὶ δύο φύσεις ἔχοντα τὸν Χριστὸν λέγοντες, φανερόν ἐστι ἀσύμφωνοι ἀλλήλων ἐστέ, πῆ μὲν ὁμολογοῦντες, πῆ δὲ ἀπαρνούμενοι. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ μὴ ἀριθμεῖν τὴν διαφορὰν, τὰς φύσεις ἀναιρεῖτε, διὰ δὲ τοῦ ἀναιρεῖν τὰς φύσεις, καὶ τὸ ἀσύγχυτον καὶ τὸ ἀτρεπτον μετὰ τὴν ἔνωσιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ δὲ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, πῆ μὲν ὡς ἔχον φύσεως ἀπαγγέλλων, πῆ δὲ ὡς οὐκ ἐστὶ τὸ αὐτὸ ὡς πρότερον εἴρηκε διαχυριζόμενος, ἢ παραφρονεῖ, ἢ κακουργεῖ, ὢν οὐδέτερον ὑμᾶς εὐχόμεθα πάσχειν. Τὸ μὲν γὰρ ἀθλίον καὶ ἐλέους, τὸ δὲ κολάσεως ἄξιον. Εἰ δὲ τῶν τοιούτων ἕκτος ἐγκλημάτων οἴεσθε ἑαυτοὺς παριστᾶν, ὁμολογοῦντες τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κατὰ θεότητα ἔχειν τὸ ὁμοούσιον, πρὸς τε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ἀριθμεῖτε δηλονότι λέγοντες, Δύο φύσεις ἔχει ὁ Χριστὸς, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο φύσεων εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει, καὶ τὴν ἐν Καλκηδόνι σύνοδον τοῦτο θεσπίσασαν μεθ' ἡμῶν σεβάζεσθε, καὶ οὕτως ὀρθοδόξως πολιτεύεσθαι θαρραῖτε. Τὸ δὲ λέγειν, Καὶ οὐχ ἀπλῆν ὁμολογοῦμεν τῶν φύσεων τὴν ἔνωσιν, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, εἰ μὲν τὸ συντεθὲν μιᾶς ὑποστάσεως, δύο τε φύσεις ἔχειν φαίητε, ὅντως ὀρθῶς καὶ μετὰ ἀληθείας λογισθήσεσθε· εἰ δὲ τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων μιᾶς συνθέτου φύσεως ἀποτελεσθὲν καθάπερ ἐπ' ἀνθρώπου ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος μία φύσις ἀποτελεῖται, οὕτως ὁμολογεῖτε, φανερόν ἐστι τῆς οἰκείας ὁμολογίας ἀναιρεῖτε. Δέδεικται γὰρ διὰ πολλῶν ἐμπροσθεν ἐπιχειρημάτων, ὅτι τὰ ἀσύγχυτως συντιθέμενα, καὶ μίαν φύσιν ἀποτελοῦντα, μήτε αὐτὰ πρὸς τὰ ἐξ ὧν συντετέθη ὁμοούσια, ἢ ὁμοφυῆ εἶναι, ἢ τὰ ὑπὸ τῆς κοινότητος αὐτῶν ἀναγόμενα ἄτομα. Εἰ δὲ τοῦτο, ὁ Χριστὸς οὐχ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Εἰ δὲ τὸ ὁμοούσιον καὶ ἐν τῇ ἐνώσει βούλεσθε διασώζειν, τὸ δοξάζειν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ ἐξ ὑμῶν ἀπορήψατε. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἐπόμενα ἄτοπα ἐκ τῶν παρ' ὑμῖν ὁμολογουμένων ἐπὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ συμβαίνοντα ἐνανθρωπήσεως, διὰ τὸ μὴ ἔπεσθαι

A monstratur unus et idem Christus Deus noster. Si itaque Deus Verbum unitus humanitati perfectam habeas deitatem, perfectam suam humanitatem, vobis hoc idem non abnuentibus, conservat, quam ob causam ex duabus, et in duabus naturis, et duas eum naturas habere non creditis, sed eum unius naturæ tantum pronuntiat! Si perfectum ipsum in utraque apparuisse natura confitemini, manifestum est, vos eandem, divinam scilicet naturam et humanam, differentiarum ratione numeratas, numero subijcere, et non existentiarum determinatione, ita sancta quarta synodo injungente. Sic in Christo duas naturas asserentes a veritate non aberratis. Quod si affirmantes in ipso uno Christo divinam et humanam naturam fuisse, naturas secundum differentiam non numeratis, in duabus naturis, et duas naturas Christum habere probantes, palam est, vos inter vos non convenire, nunc quidem confitentes, nunc abnegantes: ex eo enim quod differentiam non numeratis, naturas tollitis, et ex eo quod naturas tollitis, tollitis etiam inconfusum, et immutabile post unionem, et per consequens consubstantialia Patri secundum deitatem, et consubstantialia nobis secundum humanitatem. Qui vero rem eandem nunc quidem ut se habet pronuntiat, nunc eam non ita se habere, ut antea dixerat, contendit, aut mente captus est, aut malitiose agit, quorum nulli ne obnoxii sitis Deum exoramus; id enim miserum et commiseratione, hoc castigatione dignum est. Si autem vos ab his criminationibus exemptos judicatis, dum fatemini, Filium Dei secundum deitatem habere naturam eandem cum Deo Patre, et nobiscum secundum humanitatem, et numeratis, verbi gratia dicentes, Duas naturas habet Christus, et in duabus naturis, et duarum naturarum est post unionem in una hypostasi, et Chalcedonensem synodum illud decernentem nobiscum veneramini, sic ut orthodoxi pie vitam agentes, bono sitis animo. Sic dicere, Non simplicem confitemur naturarum unionem, deitatis nempe et humanitatis, si compositum unius hypostasis duas naturas habere concesseritis, recte equidem nec citra veritatem opinamini. Quod si ex diversis naturis unius compositæ naturæ effectum, ut de homine ex anima et corpore una natura efficitur, hac ratione profiteremini, manifestum est, vos vestras confessiones destruere: antea enim multis argumentationibus demonstratum est, ea quæ inconfuso uniuntur et unam naturam efficiunt, non esse eum illis, ex quibus composita sunt, neque ejusdem essentiae, neque ejusdem naturæ, aut quæ sub universitate eorum referuntur individua. Id si est, Christus non erit consubstantialis Deo et Patri secundum deitatem, et nobis secundum humanitatem. Quod si consubstantialia etiam in unione conservare prætenditis, unam in Christo naturam tenere, a vobis abjicite. Et hæc quidem absurda consequuntur ex iis, quæ a vobis astruuntur de

Filii Dei incarnatione, quod vos non sequimini rectam Christianæ fidei traditionem a sanctissima et œcumenica Chalcedonensi synodo traditam. Ex eo porro quod vobis illius sana exquisitaque decreta improbatis, inverecunde, imo stulte intelligitis, erratisque circa ea, quæ de incarnatione unigeniti Filii Dei et Domini nostri Jesu Christi dicuntur, hæc sunt.

23. Concursus autem dictionem vulgaris futilisque plebeculæ usus de duobus, aut pluribus decertantibus, aut equo, pedibusque de cursu contententibus accipit, at sapientium virorum conceptus non hoc tantummodo notare concursum vult, sed et duarum, aut plurium rerum celerem ac subitanam in idem absque ullo temporis intervallo terminationem, quemadmodum in paralytico factum agnovimus: statim enim atque dixit Dominus: *Surge, et ambula, Subito*, ait evangelista, *surrexit et ambulabat*¹⁰. Pernicem itaque Dominici imperii abolitionem cum paralytici sanitate concursum sapientes nuncupant; simul enim cum Dominica jussione hominis sanitas cucurrit. Similiter et in sacro Petri, et maris increpatione, et similibus. Patres itaque duarum naturarum in eodem et uno Christo Domino nostro concursum astruentes, nihil aliud innuere videntur, quam citra ullam expectationem, et absque ullo temporis intervallo, simul atque Excelsissimi virtus semper Virgini Deiparæ obumbravit, duarum naturarum unionem effectisse. Vos vero secundum priorem significatum concursus divinæ cum humana natura unionem accipientes, divisam et propria hypostasi subsistentem utramque essentiam Patres asseruisse calumniamini: vestramque ignorationem Patrum blasphemiam rati, longe a veritate, et, quod idem est, salute aberrastis. Edocti itaque et hujusce concursus significatum, et usum in Filii Dei incarnatione, ex ea quæ ab ignoratione oritur maledicentia recedite, et in exactam duarum naturarum in Christo unionem, quam nos tuemur, confugite. Namque ex eo consequentini primum quidem catos sapientesque reputari, postmodum veritatem, in quibus decernitis, sectari. Quodsi nonnulli ex hæreticis concursus nomen secundum primum significatum in proprii dogmatis subdolum fraudem assumpserunt, ideoque illud rejicitis in unione divinæ humanæque nature unius Domini nostri Jesu Christi, nunc cum alterum illius significatum apprehenderitis, deque unione firmum illius ac cautum callentes, eum in posterum ne negligatis: neque enim æquivocatio eorum, qui non ita se habent, proprie ita se habentia destruit. Quando vero uni Domino nostro Jesu Christo omnes uno consensu, quæ in Evangelio referuntur, dejecta excelsaque vindicatis, corporeo incorporeoque inseparabiliter inconfuseque in eo conservatis, cuinam ex naturis, quæ in uno Christo convenerunt dejecta ascribetis, quale illud fuerit proficere ætate, cola-

A ὁμᾶς τῇ ὀρθῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως ἐκθέσει παρὰ τῆς ἀγιωτάτης καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Χαλκηδόνι τετάρτης συνόδου. Ἄ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀθετεῖν ὁμᾶς τὰ ἀκριβῆ ταύτης δόγματα ἀναιδῶς, μᾶλλον δὲ ἀμαθῶς νοεῖτε, καὶ ἀμαρτάνετε περὶ τὰ λεγόμενα ἐπὶ τῇ ἐνανθρώπησει τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ταῦτά ἐστι.

χγ'. Τὴν δὲ λεγομένην συνδρομὴν, ἡ μὲν τοῦ πολλοῦ καὶ ἀγυρτώδους λαοῦ χρῆσις, ἐπὶ τινῶν δύο ἢ καὶ πλειόνων ἀμιλλωμένων, ἱππαζομένων τε καὶ πεζῆ τὸν δρόμον ἐξανυόντων παραλαμβάνει ἡ δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν διάνοια, οὐ τοῦτο μόνον σημαίνει τὴν συνδρομὴν βούλεται, ἀλλὰ καὶ τὴν δύο τινῶν ἢ καὶ πλειόνων πραγμάτων ὀξεῖαν καὶ ἀκαρῆ εἰς ταῦτο περάτωσιν παντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἄνευ, ὡς ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ τοῦτο γεγονός ἐγνωμεν. Ἄμα γὰρ Ἰψὴ ὁ Κύριος, Ἔγχειραι καὶ περιπάτει, Εὐθέως, φησὶν ὁ εὐαγγελιστὴς, ἀνέστη καὶ περιεπάτει. Τὴν οὖν ὀξεῖαν τῆς προστάξεως τοῦ Κυρίου πλήρωσιν μετὰ τῆς τοῦ παραλύτου ὑγείας, συνδρομὴν οἱ σοφοὶ λέγουσι. Συνέδραμε γὰρ τῇ Δεσποτικῇ κελεύσει καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ὑγεία. Ὅμοίως καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ Πέτρου πενθερᾶς, καὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν τοιούτων. Οἱ οὖν Πατέρες συνδρομὴν λέγοντες τῶν δύο φύσεων ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐν Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὐδὲν ἄλλο δηλοῦν φαίνονται, ἢ ὅτι πάσης ἀναμονῆς ἐκτὸς καὶ παντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἅμα ἐπεσκίασεν ἡ τοῦ Ὑψίστου δύναμις τῇ Ἀειπαρθένῳ Θεοτόκῳ, τὴν τῶν δύο φύσεων ἔνωσιν ἀπειργάσατο. Ὑμεῖς δὲ κατὰ τὴν προτέραν σημασίαν τῆς συνδρομῆς τὴν ἔνωσιν τῆς θεϊκῆς φύσεως μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης ἐκλαμβάνομενοι, διαιρετὴν, καὶ καθ' ἑαυτὴν ὑφισταμένην ἑκατέραν τῶν οὐσιῶν τοὺς Πατέρας εἰρηκέναι συκοφαντεῖτε, καὶ τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν, Πατρικὴν βλασφημίαν οἰόμενοι, μακρὰν τῆς ἀληθείας, καὶ ταυτὸν φάναι, τῆς σωτηρίας, ἀποπειπλάνησθε. Μεμαθηκότες οὖν καὶ ταύτης τῆς συνδρομῆς τὴν σημασίαν, καὶ τὸ ταύτης χρειώδες εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησιν, ἀπόστητε τῆς καθ' ἄγνοιαν ὑμῶν δυσφημίας, καὶ εἰς ἀκριβῆ ἔνωσιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων ταύτην, καθὼς ἡμεῖς, προβάλλεσθε. Ἐφεται γὰρ ὑμῖν ἐκ τοῦτου, πρῶτον μὲν τὸ σοφοὺς καὶ εἰδόμενας πεφνημέναι, ἐπειτα δὲ καὶ τὸ ἀληθεῖς, ἐν οἷς δογματίζετε, διαγγέλλεσθαι. Εἰ δὲ καὶ τινες τῶν αἰρετικόντων τὸ τῆς συνδρομῆς ὄνομα κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον ἐξελάβοντο εἰς τὴν τοῦ οἰκελοῦ δόγματος κακουργίαν, καὶ διὰ τοῦτο παραιτήσθε ταύτη ἐπὶ τῇ ἔνωσει τῆς θείας καὶ ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ ἑνὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, νῦν τὸ δεύτερον σημαινόμενον ταύτης κατανενοηκότες, καὶ τὸ ἐκ τοῦτου ἀσφαλὲς περὶ τὴν ἔνωσιν μεμαθηκότες, τοῦ λοιποῦ ταύτην μὴ ἀπαγορεύσητε. Οὐδὲ γὰρ λυμᾶνεται ἡ ὁμωνυμία τῶν μὴ οὕτως ὑπαρχόντων τὰ κυρίως ὄντα πράγματα. Ἐπειδὴ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἑνὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁμολογεῖτε τὰ ἐν Εὐαγγελίῳ φερόμενα ταπεινά τε καὶ ὑψηλά, τοῦ

¹⁰ Matth. ix, 5.

τε σώματος καὶ τοῦ σώματος ἀπαρασπάστως καὶ ἀσυγχύτως ἐκ' αὐτοῦ φυλαττομένων, πότερον ποία τῶν συνελθουσῶν φύσεων ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τὰ ταπεινὰ δώσετε, τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἢ τῇ θεία, τούτεστι τὸ προκόπτειν ἡλικία, καὶ τὸ ῥαπίζεσθαι, τὸ δεσμεῖσθαι, τὸ ἡλοῖς πεπερονῆσθαι, τὸ τεθνάναι, καὶ τὰ τοιαῦτα; Εἷς μὲν γὰρ ἀληθῶς καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὁ ταῦτα ὑπομεμενηκώς· ἀλλ' οὐδεὶς νοῦν ἔχων κατὰ τὴν θεϊκὴν ταῦτα ὑπομενηκέναι φύσιν ἔρει. Ἀπαθὴς γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ αὐξήσεως ἀνεπίδεκτος. Ὅμως γε πέπονθε ταῦτα ὁ αὐτὸς Κύριος ἀληθῶς. Ἄρ' οὖν οὐχὶ καὶ αὐτοὶ οἱ ἄλλοι κεκράζονται, κὰν ὑμεῖς σιγήσητε, ὅτι κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ταῦτα φύσιν ὑπέστη ὁ τέλειος ἐν θεότητι, καὶ τέλειος ἐν ἀνθρωπότητι, εἷς Κύριος Ἰησοῦς; Εἰ δὲ κατὰ ἀνθρωπίνην αὐτοῦ ταῦτα φύσιν ὑπέστη, δῆλον ὅτι ἐν δύο φύσεσι θεωρεῖται ὁ εἷς τῷ προσώπῳ καὶ τῇ ὑποστάσει Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Τὰς δὲ κατὰ τοῦ Νεστορίου τοῦ ἐπαράτου μέμφεις καθ' ἡμῶν τῶν ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν εἰδόντων ἐν τῷ ἐνὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἀφρόνως ἐπιφημιζετε. Ἡμεῖς γὰρ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἐν τῷ Χριστῷ ὁμολογοῦντες, καὶ ἐν αὐτοῦ πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν μετὰ τὴν ἔνωσιν δοξάζοντες, καὶ τὴν ἐν γαστρὶ τῆς ἀειπαρθένου σκῆνωσιν ἀνυμνοῦντες, καὶ τὴν αὐτοῦ πανάμωμον Μητέρα Θεοτόκον κυρίως δοξάζοντες, καὶ ἕνα τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸν τῆς Παρθένου ὁμολογοῦντες, ὧν ἀπάντων οὐδὲν ὁ μάταιος ἐκεῖνος καθωμολόγει, πῶς τῆς αὐτῆς αὐτῷ μέμφεως κριθείημεν ἄξιοι παρ' ὁμῶν; εἰ μὴ τι ἄρα τὸν ὑμῶν ἐφαρμόζοντα ψόγον διὰ τὴν ἐξ ἀμαθείας τοῦ ὀρθοῦ δόγματος παρατροπὴν ἀποτρέψαι βουλόμενοι, διὰ τῆς καθ' ἡμῶν τῶν ὀρθῶς φρονούντων ἀλόγου διαβολῆς τοῦτο ποιεῖν προαιρεῖσθε. Ἡ δὲ καθ' ἡμᾶς ἀμώμητος καὶ ἀδιάβλητος δόξα, περὶ τε τῆς κατὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα θεολογίας, περὶ τε τῆς κατὰ τὴν ἑνσαρκον οἰκονομίαν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὀρθοτομίας ἐκ τοῦ παρ' ἡμῶν ὁμολογουμένου ἱερωτάτου καὶ θείου συμβόλου δείκνυται, ἀρξαμένου μὲν ἀπὸ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ ἁγίων τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου Πατέρων, καὶ διὰ τῶν λοιπῶν ἁγίων τε καὶ οἰκουμενικῶν ἐξ συνόδων βεβαιουμένου, ἥπου ἄρα καὶ τοῦτο κακῶς ὑμεῖς νοοῦντες μέτρου, ἐπεὶ καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀκοαῖς.

A phis cædi, vinculis alligari, clavis transligi, mori, et similia? humanæ, an divinæ? Unus enim est vere idemque Deus et homo, qui illa sustinuit. Sed nemo, dummodo cor habeat, secundum divinam illa tolerasse naturam dicet: neque enim passionibus obnoxia est divina natura, et capax incrementi: nihilominus ea vere perpassus est Idem Dominus. Annon igitur saxa ipsa clamabunt, etiamsi vos tacueritis, secundum humanam ipsius naturam hæc subiisse, perfectum in deitate, et perfectum in humanitate unum Dominum Jesum? Quod si secundum humanam ipsius naturam illa passus est, jam palam est in duabus naturis esse unum persona, et hypostasi Dominum nostrum Jesum Christum, et execrandi Nestorii adversus nos, qui unam personam et unam hypostasim confitemur in uno Christo Deo nostro, criminationes insipienter intorqueri. Nos etenim, qui secundum hypostasim unionem in Christo confitemur, et unam ipsius personam et unam hypostasim post unionem teneamus, et in utero semper virginis habitationem celebramus, et ipsius Matrem immaculatam Deiparam proprie prædicamus, et unum eundemque Filium Dei et Filium Virginis astruimus, ex quibus omnibus nihil insipiens ille asseverabat, quomodo eadem atque ille criminatione notaque a vobis merito condemnabimur, nisi vituperationem, quam vos propter ignorationem et a recto dogmate aberrationem commeruistis, avertere contendentes, per irrationabilem calumniam in nos, qui probe sentimus, conferre studetis? Verumtamen nostra inculpata innoxiaque opinio tum de sacra Triadis theologia, tum de incarnationis œconomix Filii Dei rectitudine ex sacrosancto divinoque symbolo, quod nos profitemur, incepitque a tercentum decem et octo sanctis Patribus, in Nicæna synodo congregatis, et a reliquis sanctis sex œcumenicis synodis constabillitur, nisi id etiam vos per importunam amentiam haud recte intelligentes, criminari non veremini, late patenterque demonstratur. Et hæc quidem plus satis sint, et præter mensuram, cum et sermonis satietas auribus adversetur.

διασύρει πειράσεται. Καὶ ταῦτα μὲν πέρα τοῦ

DE SEQUENTI NICETÆ BYZANTINI OPERE MONITUM.

(Ang. Mai, *Bibliotheca nova Patrum*, t. IV, p. 321.)

Fridericus Sylburgius in præfatione libelli sui, quem *Saracenicæ* inscripsit, ediditque anno 1595, sic scribit: « Romæ in Vaticana bibliotheca exstare dicitur Nicetæ Byzantini philosophi contra Mohamedem liber, et epistolæ ab Agarenis missæ consutatio, ad Michaellem Theophili filium, imp. Constantinopolitanum. Sed quoniam neque illius neque hujus exemplaria Græca nancisci nobis licuit, alia eorum edendorum exspectanda fuit occasio. » Vides annos 250 et amplius effluxisse ex quo Sylburgius, facto Vaticani codicis indicio, optavit hunc Byzantinum Nicetam edere, quem nos demum post tantam temporis intercapedinem in sempiternam lucem protrahimus. Cæteroqui Sylburgii dictum, ut sit in rebus absentibus, non est undique exactum: nam non una, sed duæ sunt Agarenorum epistolæ, hasque ad Michaellem

imp. missas titulus dicit, non autem diserte quod Nicetas ipsarum refutationem ad Michaellem scripserit. Decennio post Sylburgium Ant. Possevinus in Apparatus principe editione Veneta t. II, p. 477, et t. III, in catalog. p. 16, plenior et accuratior operis Nicetiani titulum recitavit, eatenus tantum mendose, quatenus pro *Theophili* utroque in loco scripsit *Theophylacti*. Reliquos, qui ex prædictis hauserunt, prætermitto bibliographos, excepto tamen Leone Allatio, qui in calce prioris tomi *Græciæ orthodoxæ* diserte contendit Nicetam hunc Byzantinum eundem esse, qui et Nicetas David, et Paphlago, et Dadybrorum etiam episcopus, appellatur. « Floruit, inquit, Michaelis, Basilii et Leonis, imp. ætate, ut colligitur ex proœmio vitæ S. Ignatii patriarchæ, quam ille neque indocte neque ineleganter concinnavit, et aliis ejusdem scriptis : » quo postremo dicto (de scriptis ætatem Nicetæ designantibus) intelligi ab Allatio puto refutationem præsertim quam fecit Nicetas noster epistolarum ab Agarenis ad Michaellem imp. missarum. Pergit ibi Allatius Nicetæ scripta recensere, quorum prope extrema ponit hæc adversus Mohamedem et Agarenos dictata; neque tamen codicem Vaticanum, qui ea continet, nominat aut se novisse demonstrat. Habuit sane Allatius aliud Nicetæ egregium opusculum pro concilio Chalcedonensi ad Armeniæ principem; idque in prædictum *Græciæ orth.* tomum inseruit, indubitanter affirmans unius ejusdemque Byzantini Nicetæ setum esse; id quod ego verissimum judico, quia præter cæteram styli similitudinem, clausula certe prædicti opusculi eadem omnino est, quæ in duarum ad Michaellem imp. epistolarum refutatione conspicitur. De hoc demum Niceta ejusque scriptis uberius dixit Allatius in inedita adhuc dissertatione sua de viginti Nicetis, cujus ego particulam de nostro loquentem vulgavi in præf. ad t. IX *Scriptorum veterum*; neque tamen hanc ipsam dissertationis particulam dedi integram, quia id tunc præter argumenti mei propositum erat. De vetere operis Nicetiani notitia hætenus. Cur autem Byzantinum hunc Nicetam nonnulli bibliographi in XII sæculo collocent, equidem nescio, neque ejus rei documenta ulla afferri video; nisi forte tot Nicetarum copia perturbationem, ut sit, in ipsorum historiam invexit. Sed ut jam propius ad rem accedam, ego quidem quanquam nondum inspexeram Sylburgii, Possevini et Allatii testimonia, nihilominus in meis ante complures annos bibliothecæ Vaticanæ cui præeram perlustrationibus, hunc codicem observaveram sub numero 681, pulchrum sane, antiquum, membraneum, integerrimum. Attamen aliis editionibus occupatus, Nicetam plus nimio distuli: sed nunc demum de codicis, ut reor, unici incertis fati cogitans, qui casu aliquo perire aliquando posset; tum etiam rei sine dubio bonæ dulcedine et utilitate illectus, exscribendum manu propria, Latinum quoque labore meo ut cætera omnia faciendum, et typis mora omni abrupta tradendum judicavi.

Nunc de ipso opere breviter præfandum est. Ludovicus Maraccius, qui phylarabes cunctos refutati Alcorani laudè superavit, queritur in præfatione ad prodromum de illorum exiguo numero, saltem veterum, qui contra Mohamedem ejusque librum calamum strinxerunt, et pauca certe nomina recitat, Joan. nempe Damascenum, Joan. Cantacuzenum, Petrum Cluniacensem, et Chaldæos duos. Atqui dilatare numerum parumper poterat, citato Euthymio Zygabeno cum aliis brevibus ejusmodi scriptis, edente Sylburgio; Theodoro Abucara, edente Gretsero, quanquam hic præ Zygabeno valde tenuis est. Sed enim in Romanis Gr. codicibus erant: 1. Ejusdem Zygabeni dialogus adversus Mohamedem, quem nos vulgabilimus. 2. Nicetæ Choniatae capitulum in *Panoplia*, quod nos in Romanum jam Spicilegium intulimus. Sed quod omnem copiam superat, erant Arabici codices Vaticani, quorum catalogum a nobis ex Assemani schedis editum qui legerit, numerosam adversus Alcoranum Christianorum scriptorum instructam aciem conspiciet; videlicet in codicibus Arabicis 99, 112, 113, 114, 118, 119, 127, 128, 135, 141, 143, 180, 504, 545, 550, 645, et fortasse aliis. Utique magnus Maraccius in prædicta præfatione p. 7 globalim memorat Arabicos codices diversarum Romanæ urbis bibliothecarum, qui ei adjumento fuerunt, ut in scholiis et in polemicis disputationibus postea demonstravit, ubi lautas Arabum de hac controversia scriptorum opes exposuit; rectius tamen fecisset, vel certe hodiernæ methodo accommodatius, si singulorum quibus usus est codicum nominatim catalogum vel notitiam perscripsisset.

Jam vero fructus hujus nostræ Nicetæ editionis multiplex, ut spero, futurus est. 1. Christianæ religionis nova defensio, et Mohamedanæ superstitionis fraudisque accusatio atque subversio. 2. Theologiæ apud Græcos scholasticæ seu speculativæ imaginem genuinam hic aspiciamus, et qua methodo, quo acumine, quibus dialecticæ et communium notionum, sive sensus, viribus, Trinitatis præsertim perdifficile perobscurumque mysterium apud ethnicos Mohamedanosque Christiani approbarent: in qua profecto disputationis parte Nicetas noster mirabilis est; Græcique ingenii et doctæ solidæque subtilitatis insigne exemplum suppeditat. 3. In singulorum satanici libri capitum confutationibus, recitatur Græce Mohamedis textus, vel ipso Niceta interprete, vel ex cujusvis Græci hominis translatione, quam nunc neque in libris editis, neque in ipsis ut arbitror manuscriptis codicibus videre est. Certe Græcos Alcoranum non semel tantummodo, sed fortasse pluries, ad linguam suam transtulisse, dubitari nequit; cum immanem sectam in prospectu, imo et in imperii visceribus receptam haberent, et cum ejus doctoribus necessario contenderent; id quod Græca monumenta superstitionum disputationum testantur. Nunc itaque festivum est videre, quantopere interdum Græcus Alcorani textus apud Nicetam ab Arabico, quem vulgo legimus, differat: quam rem, partim ex interpretis Græci imperitia, partim ob polysema Arabicæ linguæ vocabula, partim denique propter ipsius Alcorani editionum varietatem, contigisse credendum est. Nam

septem criticas diversasque Alcorani Arabici editiones nominat Herbelotius, Medinenses duas, præter-
 eaque Meccanam, Cufensem, Bassorensem, Syriaticam, et κοινήν sive vulgatam : quarum varietas Cora-
 nicis Arabum interpretibus uberrimam disserendi copiam obtulit. Porro quod nulla apud Græcos Alcorani
 translatio superesse nunc videatur, odio rei scilicet factum credo. Ecce enim ne Latini quidem Alcora-
 num habuerunt usque ad Petrum Cluniacensem, qui illum in Hispania per Robertum Retenensem, rudi-
 licet opere, ex Arabico interpretandum curavit, atque ad divum Clarævallensem Bernardum misit, et
 Theodorus Bibliander anno 1550 apud Helvetios prelo commisit. Ante hanc tamen editionem Alcoranum
 Itali lingua propria ex Latino Regensis textu vulgaverant anno 1547, editore Andrea Arrivabeno,
 typographo Veneto : quem nitidum præcisumque librum, nec facile obvium, multi, quos inter ipse Marac-
 cius, ignorant. Longe recentiores sunt Ryerii et Savarii sermone Gallico editiones, itemque duæ lingua
 Germanica, quas Bern. Rubeus, magister olim meus, in Lexico auct. Arab. memorat. Sed nostri demum
 Maraccii anno 1698 interpretatio optima lucem aspexit, cui philarabes cuncti fascēs submiserunt. Quan-
 quam vero hæc operis Nicetæ editio multas postulare videbatur tum criticas tum historicas adnotatio-
 nes, et quandoque etiam grammaticales in dissidentibus ab Arabico sensibus ; ego quidem ad alia prope-
 raus suspenso propemodum aut certe levi pede omnia transiliam ; nisi forte per otium postea locus aliquis
 paulo accuratius exponendus videbitur.

ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ

ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΑΡΑΒΟΣ ΜΩΑΜΕΤ ΠΛΑΣΤΟΓΡΑΦΗΘΕΙΣΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

NICETÆ BYZANTINI PHILOSOPHI

CONFUTATIO

FALSI LIBRI QUEM SCRIPSIT MOHAMEDES * ARABS.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.

α'. Μεγάλων καὶ τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀξίων ὑπαρχόν-
 των πάντων π[ρ]εσβε[ι]ων (1) τῷ θεοφιλεστάτῳ βασι-
 λεῖ, λόγοις γεραίρειν αὐτά, διὰ τὸ μέγεθος, καὶ μέ-
 τρω περιορίζειν, διὰ τὸ ἀπειρον, οὐχ ὅσοι τε
 ἐσόμεθα τὸ παράπαν· ἀλλ' ἡ τοῦ θαυμάζειν παρα-
 σκευάζουσα πᾶσαν διάνοιαν ἐκπληξίς, καὶ τοὺς ὑψη-
 λούς τὸν νοῦν κηρύττειν καὶ διαγγέλλειν σαφῶς ἐξ-
 εἰργουσα, τοῦτο τὸ ἔργον [cod. τούτων τὸ ἔργον]
 ἡμᾶς τοὺς χαμαιζήλους ποιεῖν κατηνάγκασεν· οὐκ
 ἐπὶ πάντων δὲ (τοῦτο γὰρ ἦν πανταλῶς καὶ ἀμήχα-
 νον), ἀλλ' ἐφ' ἐνὸς αὐτοῦ προτερήματος· οὐδ' ὅπως
 δι' ἐγκωμίων αὐτὸν καταστήσωμεν· ποῦ γάρ μοι
 τοσαύτη χρυσεῶν ἐπῶν περιουσία, ὡς ἀν χρυσογρα-
 φήσαιμι (2), τὰς δίκην πολυανθοῦς λειμῶνος ἐξεν-
 θούσας τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ λαμπρότητας καὶ τερ-
 πνότητας ; ποῦ γάρ θήσω τὴν τῆς βασιλείας πάνσο-
 φον πεδάλιουχίαν ; ποῦ δὲ τὴν τῆς Ἐκκλησίας εἰρη-
 ναίαν τε καὶ ἀτάραχον διαγωγὴν ; ποῦ δὲ τὴν τῆς

Α

PROGRAMMA.

1. Cum tantus supraque nostram æstimationem
 sit meritorum cumulus dilectissimi Deo imperatoris,
 verbis quidem illorum sublimitatem ornare, aut
 mensura aliqua eorundem infinitatem comprehen-
 dere, proorsus non valebimus. Sed enim ille qui
 omnem mentem ad admirandum rapit stupor, et
 ad prædicandos excelsi animi viros palamque
 commendandos impellit, is me quoque humi re-
 pentem mortalem ad hoc opusculum componendum
 adegit. Neque tamen de gestis omnibus dicam, hoc
 enim nullatenus fieri potest, sed de uno ipsius prin-
 cipali facinore ; neque laudibus imperatorem coro-
 nabo ; namque undenam mihi aureoram verborum
 copia, ut splendorem ac suavitatem virtutum ejus,
 quæ prati instar variis floribus luxuriantis sunt,
 auro conscribam ? Quid enim de ejus sapientissima
 regnandi arte dicam ? quid de Ecclesiæ imperturbata
 et pacifica administratioque ? quid de generali rei-

B

(*) In codicibus scribitur Μωάμεδ, Μωάμεθ, Μω-
 άμετ, Μαχούμεδ. Primam scripturam in Latinitate
 mea sequor (in quam incidit et secunda, ut ex
 Θεός, Deus), quamquam Nicetas tertiam tenet.

(1) Vocativum evanidum.

(2) Respicit morem scribendi auro in pergame-
 nis, regii præsertim argumenti aut divini, cuius-
 modi splendida exemplaria in codicum bibliothecis
 supersunt.

publicæ recta legislatione? quid de ejus patientiæ ac benignitatis pelago? quid de beneficentiæ ac liberalitatis imbribus? quid de orthodoxo fidei dogmate? quid demum de apostolica, ut ita dicam, Evangelii Christi prædicatione? Etenim non contentus imperator infausta barbarorum corpora in fugam vertere, nisi etiam rebelles Deo animas, ceu gladio ancipiti, veritatis verbo dissecet; Arabes quoque ad veram religionem vocat, doctrinæ veræ argumentis absurdam fallacemque vulnerans impietatem: confidens scilicet auctori victoriarum Christo Deo nostro, quem illi maledictis pulsant, fore ut post illorum blasphemiarum refutationem, de impiis quoque ipsorum exercitiis, militaribus suis expeditionibus triumphet. Quamobrem id, quod imperator opere efficit, ignavi nos tanquam in palæstra verbis ludemus: et quod ille quotidie factis peragit, nuda nos sed magnisonante oratione prædicare proposuimus. Utinam vero honorum omnium arcarius et dator Dominus, Christi amanti imperatori salutem animæ corporisque largiatur, ut diu vivat et de hostibus victorias referat, nostramque simul linguam roboret, ut prout pia Christianorum fide dignum est loquatur, et barbaricam impietatem refellat. Quod precibus gloriosissimæ Deiparæ et omnium sanctorum fiat! Amen.

βάρβαρον ἀπελέγξει δυσσέβειαν· πρεσβείαις τῆς ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων γένοιτο. Ἀμήν.

Finis præemii.

2. HÆC SUNT IN PRÆSENTI OPERE.

Cap. I. Expositio et demonstratio in primis nostræ veræ et orthodoxæ Christianorum fidei; et insectatio omnium blasphemiarum, quæ Mohamedis Arabis libro continentur; confutatioque simul pravorum ejus dogmatum in primo capitulo.

II. Confutationes falsorum ejus dogmatum sexdecim.

XVIII. Expositio et profligatio impie ab eo dictorum specialiter in subsequentibus sparsim cunctis impuris capitulis.

XIX. Adversus eundem, de vocabuli *Verbum* notionem.

XX. Adversus eundem dicentem, Deum esse peccati causam.

XXI. Adversus eundem dicentem, homines in conjugio victuros post resurrectionem.

XXII. Adversus eundem dicentem angelos esse feminas.

XXIII. Adversus eundem de angelorum intercessionem.

XXIV. Adversus eum dicentem, Deum sphericum esse.

XXV. Demonstratio, quod alienus a Dei foedere sit populus Ismaeliticus.

XXVI. Adversus Agarenos de circumcisione.

XXVII. De eodem argumento.

XXVIII. De Deo Mohamedis.

XXIX. Quod, etiamsi hi erronei putent se progenitoris Abrahami unicum Deum colere, non tamen oporteat Agarenos à nobis dici Dei cultores.

XXX. Adversus Agarenos de jactantia ipsorum.

Α πολιτείας καθολικὴν εὐνομίαν; ποῦ δὲ τὸ τῆς ἀνεξικκίας καὶ προσηνότητος πέλαγος; ποῦ δὲ τοὺς τῆς εὐπορίας καὶ εὐεργεσίας θμβρους; ποῦ δὲ τὸ ὀρθόδοξον τοῦ τῆς πίστεως δόγματος; ποῦ δὲ τὸ ἀποστολικόν, ὡς εἰπεῖν, τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ κήρυγμα; Οὐκ ἀνεχόμενος γὰρ βάρβαρα σώματα μόνον τροποῦσθαι πανάθλια, εἰ μὴ καὶ ψυχὰς θεομάχους ὡς διστόμῳ τῷ τῆς ἀληθείας λόγῳ διχάσειεν, μετακαλεῖται καὶ τοὺς Ἄραβας πρὸς εὐσέβειαν, διὰ τοῦ ἐξ ἀληθείας λόγων ἐλέγχου τὴν παράλογον καὶ ἠπατημένην κατατοξεύων ἀσέβειαν. ὅτε δὴ πεποισθῶς ἐπὶ τὸν νικοποιδὸν Χριστὸν τὸν θεὸν ἡμῶν τὸν παρ' ἐκείνων βλασφημούμενον, ὅτι τῷ ἐκ τῶν ἀληθῶν ἀνατροπῶν ἐλέγχῳ, τῆς αὐτῶν βλασφημίας, καὶ ἡ κατὰ τῶν παρανόμων αὐτῶν στρατευμάτων, διὰ τῶν αὐτοῦ στρατηγημάτων ἐπακολουθήσει νίκη· ὅθεν τὸ ἐργῶν περατωθὲν τῷ θεόφρονι βασιλεῖ, λόγοις ἡμεῖς οἱ νωθεῖς γυμνάσαι προήχθημεν· καὶ ὅπερ αὐτῷ διὰ πραγμάτων ὁσημέραι κατορθοῦται, καὶ γυμνοῖς λόγοις ἡμεῖς μεγαλοφώνως σαλπίζειν προεθυμήθημεν· ἀλλ' ὁ παντὸς ἀγαθοῦ ταμίης καὶ πάροχος Κύριος τῷ μὲν φιλοχριστῷ βασιλεῖ τὰ σωτήρια ψυχῇ τε καὶ σώματι θαψιλεύσοιτο, ἐκτάσει ζωῆς χρόνων, καὶ νίκαις ταῖς κατ' ἐχθρῶν ἐπιστέφων, καὶ τὴν ἡμῶν γλῶσσαν νευρώσειεν, τῆς μὲν τῶν Χριστιανῶν εὐσεβοῦς πίστεως εἰπεῖν τι ἐπάξιον, τὴν δὲ ὑπερενδόξου Θεοτόκου καὶ πάντων τῶν ἁγίων γέ-

C

Τέλος τοῦ προοιμίου.

β'. ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙΝ ΕΝ ΤΩΔΕ Τῷ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΙ.

Κεφ. Α'. Ἐκθεσις μετὰ ἀποδείξεως προηγουμένως τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως· καὶ καταδρομὴ πασῶν τῶν ἐμφερομένων δυσφημιῶν τῆ τοῦ Ἄραβος Μωάμετ βίβλῳ· καὶ ἔλεγχος κατὰ ταῦτ' τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ κακῶς δοκούντων αὐτῷ.

Β'. Ἐλεγχτικαὶ τῶν ψευδωνύμων αὐτοῦ λόγων δέκα ἔξ.

ΙΗ'. Ἐκθεσις καὶ θρίαμβος τῶν κατ' εἶδος αὐτῷ σποράδην ἐν ταῖς ἑξῆς ἅπασιν ἀσεβῶς κινήτων μιαινοῖς λόγοις.

ΙΘ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ Λόγου ὑπολήψεως.

Κ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα τῆς ἀμαρτίας αἴτιον εἶναι τὸν θεόν.

D

ΚΑ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα κατὰ συζυγίαν βιοῦντας ἀνθρώπους μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

ΚΒ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα θηλείας εἶναι ἀγγέλους.

ΚΓ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν περὶ τῆς τῶν ἀγγέλων πρεσβείας.

ΚΔ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα· Ὁ θεὸς ὠλόσφαιρός ἐστιν.

ΚΕ'. Ἀπόδειξις ὅτι ξένος τῆς τοῦ Θεοῦ διαθήκης ὁ Ἰσμαηλίτης λαός.

ΚϚ'. Πρὸς Ἄγαρηνοὺς ὑπὲρ τῆς περιτομῆς.

ΚΖ'. Εἰς τὸ αὐτό.

ΚΗ'. Περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμετ.

ΚΘ'. Ὅτι οὐ δεῖ, κἂν δοκῇ τοῖς πεπλανημένοις, τὴν τοῦ προπάτορος Ἀβραάμ μοναρχίαν ποιεσθεύειν, λέγειν ἡμᾶς θεοσεβεῖς Ἄγαρηνοῦς.

Λ'. Πρὸς Ἄγαρηνοὺς περὶ τῆς αὐτῶν ἀλαζονείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ.

A

CAPUT PRIMUM.

Ἐκθεσις κατασκευαστικὴ μετὰ ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος, ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν, καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου, καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας ἀροαγομένη· καὶ ἀντίφρασις καὶ ἀνασκευὴ καὶ ἔλεγχος τῆς ἀλογωτάτης καὶ μυσαρωτάτης βίβλου τῆς παρὰ τοῦ Ἄραβος Μωάμετ πλαστογραφηθείσης, ἥτοι τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ψευδώνυμου πίστεως.

γ'. Πολλῶν ἤδη τῶν εἰς δόξαν Θεοῦ συντρέχόντων ἀρετῆς κατορθωμάτων παρὰ τοῦ φιλαγάθου καὶ Χριστιανικωτάτου ἡμῶν βασιλέως ὁσημέραι διαπραττομένων, μάλιστα δὲ περὶ τὴν εὐσεβῆ εἰς Θεὸν λατρίαν, ἐν καὶ τοῦτο σπουδῆς εἶδος τῷ γαληνοτάτῳ κράτει καθέστηκεν, τὸ ἀπελεγθῆναι τὴν ἠπατημένην καὶ ἀλογωτάτην δόξαν τὴν πλαστογραφηθεῖσαν ἐν τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Ἄραβος Μωάμετ βίβλου· ὅθεν τὴν ἡμετέραν ἀναξιότητα, οἷα δὴ ἐλλόγιμον ποσῶς οὖσαν, καὶ εὐνοϊκῶς πρὸς τὴν αὐτοῦ θεοσυκρότητον βασιλείαν προσκειμένην, προστρέψατο καθ' ἑσόντοιοί τε ἔσμεν, στηλιτεῦσαι καὶ δεῖξει μακρὰν τῆς ἀληθείας ὑπάρχουσαν, οὐ μόνον ἐν ταῖς περὶ τὸ Θεῖον σαφέσιν ὑπολήψεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς παρὰ τοῦ κοινῆς τῆς ἀνθρωπότητος γένους ῥαδίως γνωσκομέναις· τὰς τοίνυν θεοδέκτους καὶ σωσικίστους εὐχὰς τοῦ αὐτοῦ φιλοχρίστου δεσπότη ἡμῶν καὶ μεγάλου βασιλέως ἐπικαλεσάμενοι, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τῷ θώρακι τῆς πίστεως φραξάμενοι, καὶ τοῦ θυρεοῦ τῆς ἐλπίδος δραξάμενοι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου περιβαλλόμενοι, τὴν αὐτοῦ προτροπὴν ἐκτελέσαι προήχθημεν. Ἐπειδὴ δὲ διττός ἐστὶν ὁ τῆς ἀντιβρίσεως λόγος, τοῦ μὲν τὸ οἰκεῖον κατασκευάζοντος, τοῦ δὲ τὸ ἀντίπαλον ἀνατρέποντος, πρότερον τὴν εὐσεβῆ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστιν ἐκ φυσικῶν λογισμῶν, ὡς ἐφικτόν, μετ' ἀποδείξεως ἐκθέμενοι, τὸ τῆνικαῦτα τὰ δοκοῦντα συνηγορεῖν τῷ δυσσεβεῖ αὐτοῦ δόγματι ἀπελέγξαι πειρασόμεθα· τῇ μὲν, φυσικῶς ἐκ τῶν περὶ Θεοῦ κοινῶν ἐννοιῶν· τῇ δὲ, καὶ Γραφικῶς ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ὁ τῆς τοιαύτης βίβλου πλαστογράφος δοκεῖ καταδέχεσθαι· ἀρξομαι δὲ ἐντεῦθεν.

δ'. Ὁ πάνσοφος καὶ φιλάγαθος ἀπειροδύναμός τε καὶ πανάγιος Θεός, τὴν τοῦ κόσμου σύστασιν τε καὶ οὐσίωσιν ἐξ οὐκ ὄντων παράγων, ἥτοι ἐν δυνάμει δυνατὸς ὢν ταύτην ἐδημιούργησέν τε καὶ παρήγαγεν, ἢ οὐκ ἐν δυνάμει δυνατὸς ὢν· εἰ μὲν οὐκ ἐν δυνάμει, ψευδεῖς αἰ κατειθισμέναι περὶ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις ἀκριβεῖς καὶ κοιναὶ ἐννοιαί, λεγόμεναί τε καὶ κρατούμεναί· καὶ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς τὰ τῆδε συνέδησέν τε καὶ συνήρμωσεν, καὶ εἰς οὐσίωσιν παρέστησεν; ἢ πῶς ὁ αὐτὸς παρακτικός τε καὶ δημιουργὸς ἂν εἴη, καὶ τὸ τῆς δημιουργίας ὄνομα, ἥτοι τῆς τοιαύτης ἐνεργείας, ἀραρότως ἐπ' αὐτὸν ἐπιτεθείη, ἐπ' ἂν αὐτὸς ἐν ἀδυναμίᾳ καὶ ἀσθενείᾳ φύσεως περιγράφηται, καὶ ὡς ἀδύνατος Θεός λογίζηται τε καὶ πιστεύηται; Τὸ γὰρ Θεός ὄνομα, οὐκ ἄλλου τινός, ὡς ἔγωγε οἶμαι, ἀλλ' ἢ τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας σημαντικόν τε καὶ παραστατικόν ἂν εἴη· ἐπεὶ τὸ

Expositio, cum argumentis et demonstratione, Christiani dogmatis, ex communibus notionibus, et dialectica methodo, necnon naturalibus argumentis, varioque syllogistico artificio, deducta. Confutatio simul et eversio atque coargutio insulsissimi ac nefandissimi ab Arabe Mohamede conficti libri, sive pseudonymæ Agarenorum fidei.

3. Inter tot bona virtutis opera, ad Dei gloriam redundantia, quæ ab optimo et Christianissimo imperatore nostro quotidie fiunt, præcipue circa verum Dei cultum, hæc quoque serenissimæ ejus majestati peculiaris cura inest, ut coarguatur mendaxque et portentosa demonstretur erronea illa et absurdissima doctrina, quæ fallaci libro Mohamedis Arabis nomen gerente continetur. Quamobrem nostram indignitatem, ceu clari aliquantulum nominis, et qui ejus a Deo electæ majestati devoti sumus, hortatus est, ut pro viribus diffamaremus, atque a veritate abhorrentem doctrinam hanc demonstraremus, non solum in manifestis circa Deum conceptibus, verum etiam in communibus et universo hominum generi facile obviis notionibus. Igitur imploratis ejusdem Christophili domini nostri, magni imperatoris, Deo acceptis mundoque salutaribus precibus, cum Spiritus sancti virtute, fidei lorica tecti, spei scuto sumpto, galeaque salutis muniti, mandatum ejus exsequi aggredimur. Et quia duplex est antirrhetice orationis pars, una quæ proprium assumptum comprobat, altera quæ contrarium refutat; nos quidem piam nostram Christianorum fidem naturalibus ratiociniis qua majore fieri poterit evidentia ostendemus; deinde argumenta quæ impiæ doctrinæ favere videntur, coarguere conabimur; modo naturaliter ex communibus de Deo notionibus, modo Scripturæ testimoniis, quam ipse hujus falsi libri auctor videtur admittere. Hinc autem initium capiam.

4. Sapientissimus et bonitatis amator, omnipotens et sanctissimus Deus, qui mundi hujus constitutionem et exsistentiam ex non exstantibus produxit, vel potentia præditus hanc effecit creationem et productionem, vel ea potentia carebat. Atqui si potentia caruit, falsæ sunt consuetæ illæ hominibus de Deo accuratæ et communes notionēs, quæ dici solent et vulgo dominantur. Nam quomodo is mundana hæc compegisset et conformasset, et ad exsistentiam perduxisset? Vel quomodo idem operator esset atque creator, eique creationis et quidem tantæ operationis denominatio congruenter attribueretur, si impotentia naturæque infirmitate limitaretur, Deusque impotens reputaretur et crederetur? Nam Dei nomen haud alius rei, ut ego arbitror, nisi creatricis efficacis significantivum est et demonstrativum, quoniam ipsa certe deitas, hæc

ratione considerata, innominabilis est, inenarrabilis, atque inexplicabilis. Etiam si enim multis peculiariter in divina natura Dei nomen tanquam proprium videtur, haud apte ita accipitur: namque ex hoc nomine prorsus et potentiae idea necessario in nobis conficitur: siquidem omnis operatio haud absque potentia est, ut facta testantur. Si ergo Deus, ut supponitur, absque potentia mundum produxit, exploratum est eum potentia carere. Qui autem potentia caret, idem a creando prohibetur: qui vero a producendo et creando prohibetur, idem etiam quominus Deus sit dicaturque prohibetur. Concluditur ergo ut Deus minime Deus sit; quod est irreligiosum.

5. Et aliter: Si agere, non sine potentia est; id quod potentia caret, agendi quoque vi naturali caret; quod autem naturaliter non potest agere, ne producit quidem; quod autem vi propria ex nihilo non producit, ne Deus quidem est: ergo Deus non est Deus; quod omni blasphemia plenum est. Si itaque Deum absque potentia creasse, sermo noster impossibile blasphemumque demonstravit; superest ut verum firmumque sit, eum propria potentia posse, cuius rei testis est evidentiā. Quoniam itaque cum potentia Deus mundum produxit, suaeque sapientia omnia gubernat, ut ipsi etiam Agareni prorsus concedent, exploratum est, eum esse potentem. Omnis vero potens potentiam habet qua potens est, et qua tanquam potens agit, et cuius causa is potens dicitur. Conficitur ergo, ut quia Deus cum potentia mundum produxit, potentiam habeat, qua potens est, et qua agit, et cuius causa potens esse videtur. Quod si ita est, utique potentia quae habetur, diversa ab habente erit. Nulla enim res et habere simul et haberi secundum idem dicitur; sicuti non est idem qui videt, et res visa; neque qui pulsatur, et qui pulsatur; nec qui cognoscit idem est ac cognitus, nec qui scribit idem est, quod scribitur. Quare patet, haud ipsum Deum quodammodo dici potentiam, qua potens est, quatenus potentiam habet, et quatenus per illam agit ut actor atque creator. Quod si hoc verum est, uti reapse verum est, ergo per unam solam simplicemque potentiam, universum mundum Deus existentia donavit creavitque. Porro hae potentia vel limitata est, vel infinita; vel etiam plures sunt, haeque limitatae aut infinitae. Si ergo egit per unam, solam ac limitatam, evidens est absurditas, quod limitata potentia Deus res mundanas produxerit et conservet. Atqui omne quod cum limitata potentia producit, termino mensuraque contineri necesse est, tam quantitate scilicet factae rei quam qualitate. Quod si ita se habet, deficiet etiam aliquando durare nequit.

6. Et aliter: Si ergo Deus limitata unaque potentia creat omnia quae facta sunt, patet eum ipsum

(3) Reapse in Etymologico magno, Θεός παρά τὸ θῶ, τὸ κατασκευάζω καὶ ποιῶ· ὁ πάντων ποιητής, καὶ τῆς τῶν πάντων κατασκευῆς αἴτιος, γίνεται ὁδός

A Θεὸν κατὰ τὸν τουτί ἐστὶ λόγον, ἀκατονόμαστον τε καὶ ἀνεκφραστον καὶ ἀνερμήνευτον καθίσταται· κἰν τοῖς πολλοῖς ἰδιαζόντως ἐπὶ τῆς θείας φύσεως τουτί τὸ Θεός ὄνομα, ὡς περὶ κύριον σημαντικόν, οὐ προσφυῶς ἐξεληπτὰ, ἐξ οὗ ὀνόματος πάντως καὶ δύνασθαι ἡμῖν ἐξ ἀνάγκης συναναφύεται· εἴπερ πᾶσα ἐνέργεια μετὰ δυνάμεως (3)· καὶ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα· εἰ οὖν ὁ Θεός, ὡς ὑπετέθη, οὐκ ἐν δυνάμει τὸν κόσμον παρήγαγεν, φανερόν ἐστι ἐστέρηται τοῦ δύνασθαι· ὁ δὲ ἐστέρηται τοῦ δύνασθαι, ἐστέρηται καὶ τοῦ παράγειν· ὁ δὲ ἐστέρηται καὶ τοῦ παράγειν καὶ δημιουργεῖν, ἐστέρηται τοῦ εἶναι Θεός τε καὶ λέγεσθαι· συναγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεός οὐ Θεός· ὑπερᾶσεβός.

B εἰ. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ ποιεῖν, μετὰ δυνάμεως, τὸ μὴ ἐν δυνάμει, οὐδὲ πέφυκε ποιεῖν· ὁ δὲ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ πέφυκεν, οὐδὲ παράγει· ὁ δὲ οὐ παράγειν πέφυκεν ἐκ μὴ ὄντων, οὐδὲ Θεός· ὁ Θεός ἄρα οὐ Θεός· ὅπερ ἐστὶ πάσης βλασφημίας ἀνάμεστον. Εἰ οὖν τὸ μὴ ἐν δυνάμει τὸν Θεὸν παράγειν ὁ λόγος ἐδειξεν ἀδύνατόν τε καὶ βλάσφημον, λείπεται τὸ ἐν δυνάμει δυνατὸς ὢν ἀληθὲς τε καὶ βέβαιον· καὶ μάρτυς ἡ ἐνέργεια [ita cod.]. Ἐπεὶ οὖν ἐν δυνάμει ὁ Θεός τὸν κόσμον παρήγαγεν, καὶ τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ τὸ πᾶν διακυβερνήσῃ, ὡς καὶ αὐτοὶ πάντως οἱ ἐκ τῆς Ἁγᾶς φησάειν· φανερόν ἐστι δυνατὸς ἐστίν· πᾶς δὲ δυνατὸς δύναμιν ἔχει καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ ὡς δυνατὸς, καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸ δύνασθαι λέγεται· συναγεται ἄρα ὅτι ὁ ἐν δυνάμει Θεός τὸν κόσμον πράξας, δύναμιν ἔχει καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ τὸ δύνασθαι ἐπ' αὐτὸν λέγεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἕτερα πῶς ἂν εἴη ἡ ἐχομένη δύναμις τοῦ ἔχοντος· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ κατὰ ταυτὸν, ἔχειν τε καὶ ἔχεσθαι δοκεῖ· ὡς περ οὐδὲ τὸ αὐτὸ ὄρων τε καὶ ὄρώμενον, τύπτον τε καὶ τυπτόμενον, γινωσκόν τε καὶ γινωσκόμενον, γράφον τε καὶ γραφόμενον· ὥστε δῆλον εἶναι τράπον τινὰ, οὐκ αὐτὸς τε ὁ Θεός δύναμις λέγεται, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, ὡς ἔχων δύναμιν, καὶ δι' ἧς ποιεῖ ὁ ποιητής τε καὶ δημιουργός· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθὲς, ὡς περ οὖν καὶ ἀληθὲς, ἄρα γε κατὰ μίαν μόνην καὶ ἀπλὴν δύναμιν, πάντα τὸν κόσμον ὁ Θεός οὐσίωσέν τε καὶ δεδημιούργηκεν· καὶ ταύτην πεπερασμένην, ἢ ἀπειρον· ἢ κατὰ πλείονας, καὶ ταύτας πεπερασμένας ἢ ἀπείρους. Εἰ μὲν οὖν κατὰ μίαν μόνην καὶ πεπερασμένην, σκοπεῖν ἐστὶ τὸ ἀτοπον· ὁ Θεός πεπερασμένην δύναμει, τὰ τῆδε παρήγαγέν τε καὶ περισώζει· πᾶν δὲ τὸ πεπερασμένην δυνάμει παράγον, συνορίζεσθαι ἀνάγκη καὶ συμμετρεῖσθαι, τῷ τε ποσῷ καὶ ποιῷ τῶν γινομένων· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ συνεχλείψει· τῷ γὰρ πεπερασμένῳ, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ διαρκεῖν οὐ πρόσεστιν.

Nam quod limitatum est, id infinito tempore per-

γ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ὁ Θεός πεπερασμένην καὶ μιᾷ δυνάμει δημιουργεῖ πάντα τὰ γανητά, δῆλον ἐστὶ καὶ Θεός. Deus a verbo θῶ, quod est construo et facio. Rerum omnium factor, et omnis constructionis auctor, sit ὁδός et Θεός.

καὶ πεπερασμένη δυνάμει ἐν τῷ εἶναι χαρακτηρίζε-
 ται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐκ αἰδῖος· συνάγεται· ἄρα ὁ
 Θεὸς οὐκ αἰδῖος, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον· εἰ δ' αὖ κατὰ
 πλείονα, πεπερασμένας δυνάμεις, ὁ Θεὸς παράγει
 πάντα τὰ γενητὰ, κατ' οὐδὲν ἐστὶ τὸ θεῖον ἀπειρο-
 δύναμον· καὶ εἰς ταυτὸν συνδραμεῖται τῇ προτέρᾳ
 ὑποθέσει, δι' ἑκατέρας ὑποθέσεως· καὶ συνάγεται τὸ
 κατὰ μηδὲν εἶναι τὸ θεῖον ἀπειροδύναμον. Ἐπεὶ
 οὖν ὁ αἰὼν οἰονεὶ δυνάμει ἐστὶν ἀπειρος, ἢ οἰονεὶ
 διάστημα ἀπειρον, καθὰ τοῖς ἐπιστήμοσιν καὶ τῇ
 ἀληθείᾳ δοκεῖ, φανερόν ἐστι τὸ αἰώνιον, καὶ ἀπειρο-
 δύναμον· ἐστὶν οὖν συλλογίσασθα· οὕτως· Εἰ τὸ
 αἰώνιον ἀπειροδύναμον, ὅπερ οὖν οὐκ ἔχει δυνάμιν
 ἀπειρον, ταῦτα οὐδὲ αἰώνιον ἐστὶν· εἰ οὖν κατ' οὐδε-
 μίαν τῶν ἑκατέρων ὑποθέσεων, ὁ Θεὸς ἀπειρον ἔχει
 δυνάμιν, κατ' οὐδὲν ἐστὶν αἰώνιος· εἰ δὲ μὴ ἐστὶν
 αἰώνιος, ὑπὸ χρόνον ἐστὶν ἐξ ἀνάγκης· τῶν γὰρ
 ὄντων τὰ μὲν ἐστὶν αἰώνια, τὰ δὲ ὑπὸ χρόνον· καὶ
 πῶς ὑπὸ χρόνον ὁ τῶν χρόνων δημιουργός; εἰ δὲ
 τοῦτο, καὶ ἀρχὴν ἔχει καὶ τέλος· καὶ ἄλλο τι αὐτῷ
 ἐστὶ τοῦ εἶναι καὶ τῆς ὑπάρξεως αἴτιον· καὶ περὶ
 ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀπορήσομεν· καὶ τοῦτο ἐπ' ἀπειρον,
 ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον. Λείπεται ἄρα τῶν λοιπῶν δύο τῆν
 ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι, τῆς φασκούσης μίαν καὶ ἀπει-
 ρον, καὶ τῆς πολλὰς τε καὶ ἀείρους· ἀλλ' ὅτι μὲν
 πλείονα δυνάμεις καὶ ἀείρους, δι' ἃς δημιουργεῖ
 τὸν κόσμον ὁ Θεός, λέγειν ἐπὶ Θεοῦ ἀνοικεῖον ἐστὶν
 διὰ τὴν παντελῆ τοῦ Θεοῦ ἀπλότητα, φανερόν ἐστι
 μίαν καὶ ἀπειρον καὶ κατὰ πάντα ἀπειροδύναμον,
 ὅπερ καὶ μᾶλλον ἀληθές ἐστὶ, καὶ ταῖς κοιναῖς ἐπὶ
 Θεοῦ ἐννοίαις ἀρμόττον. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν
 ἐννοιῶν καὶ ἡμῖν κατειθισμένων καὶ δι' ἐπιστη-
 μονικῶν ἐπιχειρήσεων ἔδειξεν ὅτι κατὰ μίαν ὁρμὴν
 καὶ ἀπλῆν καὶ κατὰ πάντα ἀπειροδύναμον δυνάμιν,
 ὁ Θεὸς τὸ δυνατόν εἶναι ἔχει, καὶ δι' αὐτῆς ποιεῖ ὃ
 ποιεῖ, καὶ τὸν κόσμον οὐσίωσέν τε καὶ παρήγαγεν,
 καὶ ἐπ' αὐτὸν τὸ δύνασθαι λέγεται· αὕτη οὖν ἡ δύνα-
 μισ, ἢ ποτὲ ἐστὶν ἐν τῷ Θεῷ, ἢ αἰεὶ· ἀλλ' εἰ μὲν ποτὲ,
 ἐστὶ ὁ Θεὸς ποτὲ ἀδύναμος καὶ ἀνίσχυρος τοῦ δη-
 μιουργεῖν τε καὶ παράγειν· καὶ γὰρ ἐφ' ὧν ἡ δύνα-
 μισ ποτὲ οὐ πρόσεστιν, τούτων καὶ τὸ ποτὲ ποιεῖν
 διακεκώλυται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐ συνδρομον τὸ
 δύνασθαι θέλει, καὶ πῶς διοίσει τῆς γενητῆς φύσεως,
 ἐπ' ἂν τὸ δύνασθαι αὐτῷ οὐκ αἰεὶ πρόσεστιν; ἀλλὰ
 καὶ μάτην ἢ κοινῆ ἐννοια ἐπερειδομένη τοῦτο κατέχει,
 τὸ πάντα τὸν Θεὸν δύνασθαι, καὶ ὅτε θέλει καὶ ὅτε
 βούλεται.

haud semper adest? Temere igitur communis notio
 quotiescunque ita vult ac decernit.

ζ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ὁ Θεός, ὡς ἔφαμεν, ποτὲ
 ἔχει τὴν αὐτοῦ δυνάμιν, δῆλον ὅτι ἐπίκτητον αὐτὴν
 εἰσδέχεται, εἴπερ ὁ Θεός αἰεὶ ἐστὶν· πᾶν δὲ τὸ ἐπίκτη-
 τως δεχόμενον τι, ὕστερον τοῦ εἶναι αὐτὸ δέχεται,
 καὶ κατὰ προκοπὴν καὶ ὡς ἐλλιπὲς τοῦτο δέχεται·
 συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεός ἐστὶ ποτὲ ἀτελής καὶ κατὰ
 προκοπὴν τελειούμενος· ὅπερ ἐστὶ καὶ λέγειν καὶ
 ἐννοεῖν ἐπὶ Θεοῦ βλάσφημον. Καὶ ἄλλως· Εἰ ἡ δύνα-
 μισ τοῦ Θεοῦ αὐτῷ ποτὲ πρόσεστιν, ὕστερον αὐτὴν
 εἴληφεν· εἰ δὲ τοῦτο, ἦτοι παρ' ἑαυτοῦ ταύτην

A nonnisi ex limitata potentia existentiam propriam
 habere videri. Quod si ita est, non est sempiternus.
 Colligitur ergo Deum non esse sempiternum; quod
 est absurdum. Sin vero Deus per plures limitatas
 potentias creaturam omnem producit, nulla in Deo
 infinita potentia est, eodemque ut antea argumen-
 tum recidit in utraque hypothesis; conficiturque
 ut Deus nulla in re sit omnipotens. Quia ergo æter-
 nitas est quædam veluti infinita potentia, vel infi-
 nitum quoddam spatium, ut sapientibus et ipsi ve-
 ritati placet, constat id quod æternum est, idem
 esse etiam omnipotens. Sic itaque argumentari
 licet: Si quod æternum est, idem omnipotens, se-
 quitur ut quod non habet potentiam infinitam, idem
 ne æternum quidem sit. Si ergo in neutra hypo-
 thesi Deus infinitam habet potentiam, nullo modo
 est æternus. Quod si non est æternus, necessario
 temporis obnoxius est. Nam rerum existentium
 aliæ æternæ sunt, aliæ tempore circumscriptæ.
 Quomodo autem tempore sit circumscriptus is qui
 temporum est creator? Quod si ita sit, et initium
 habet et finem; et aliud aliquid ei erit existentia
 subsistentiaque causativum: et rursus de hoc ipso
 eodem modo ambigemus; et hoc in infinitum;
 quod est absurdum. Reliquum est igitur, ut alter-
 utra ex duabus vera sententia sit; id est, vel illa
 quæ unam dicit immensamque potentiam; vel altera
 quæ plures et immensas. Sed enim quia plures
 potentias et immensas dicere, quibus mundum
 Deus condiderit, Deo improprium est, propter om-
 nimodam deitatis simplicitatem; profecto patet
 unam immensamque esse potentiam, et quaquever-
 sus omnipotentem; quod et verius est, et commu-
 nibus de Deo notionibus congruum. Quoniam ita-
 que sermo noster ex communibus nobisque con-
 suetis notionibus scientiaque argumentis ostendit,
 unam, solam, simplicemque, et quaqueversus omni-
 potentem esse facultatem illam, qua Deus potens
 est, et qua id agit quod agit, mundoque substan-
 tiam contulit; hæc, inquam, potentia, vel aliquando
 in Deo est, vel semper. Sed si aliquando tantum,
 Deus erit aliquando impotens et invalidus ad crean-
 dum ac producendum. Nam quibus in rebus inter-
 dum ei potentia deest, eas quominus faciat inter-
 dum prohibebitur. Quod si ita est, neque semper
 comitatur voluntatem potentia, quomodo Deus a
 creata natura differet, quandoquidem ei potentia
 hoc mordicus tenet, videlicet Deum omnia posse

7. Et aliter: Si ergo Deus, ut diximus, aliquando
 tantum potentiam suam habet, apparet hanc acqui-
 sitam recipere; quandoquidem Deus semper est.
 Jam omnis qui acquisitum aliquid recipit, nonnisi
 postquam ipse est, illud recipit; et quidem incre-
 menti instar, quod antea desiderabat. Colligitur
 itaque Deum esse aliquando imperfectum, et in-
 crementis perfici; quod de Deo dicere et cogitare
 blasphemum est. Item aliter: Si Dei potentia ipsi
 aliquando tantummodo inest, hanc nonnisi deinde

accepit. Quod si ita est, vel a se ipso eam accepit vel ab alio. Jam si a se ipso accepit, vel tanquam jam habens eam accepit, vel secus. Sed siquidem tanquam non habens, nunquam hanc accipiet. Nam qui est ineptus ad faciendum aliquid, hoc ipsum scilicet facere non potest. Quod si tanquam habens accepit, primo quidem quid obstat, ut quoniam sempiternus erat, potentia quoque præditus esset? Deinde hinc existeret potentia potentiæ, multæque in Deo potentiæ fierent; quod æque manifeste negandum est. Jam si a se ipso hanc potentiam non accepit, superest ut ab alio. Sed si ab alio, utique vel ab æquali vel a minore vel a meliore. Quod quidem a nemine acceperit, inde constat, quia quod perficitur, a meliore perficitur: quod autem minus est, deterius est; et æquale, similiter. Atqui nemo Deo melior est; nam si hoc quisquam fieri posse concedat, erit Dei Deus, itemque alius Deus; idque in infinitum procedet. Igitur nequaquam Deus ab alio potentiam suam recepit.

8. Quoniam itaque Deus neque a se ipso, multoque minus ab alio potentiam suam recipit, patet ipsum habere illam congenitam. Est autem ipse semper; ergo et ipsius sapientia, qua potens est, et qua operatur, semper est. Quod si æterna, est etiam perpetua et intemporalis. Jam quod semper est, id æternum est et perpetuum et intemporale et increatum et non factum. Colligitur ergo, potentiam Dei, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, infectam esse atque increatam. Jam vero non factum a non facto, quatenus non est factum, et increatum ab increato, quatenus non est creatum, natura nihil inter se different; quod si non differunt, idem sunt; et si idem, ejusdem quoque naturæ sunt, consubstantialia, et quidquid ejusmodi est. Atqui Deus est infectus et increatus; ergo æque potentia ejus. Porro unum est infectum natura et increatum, sicut communes notiones accurate tenent: colligitur ergo, ut Dei potentia, qua dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit, consubstantialis et ejusdem naturæ cum Deo sit. Quæ si ita se habent, ipsa quoque potentia Deus est. Age vero quod ex his haud duo dii consurgant, ut Agareni stulte nobis inclamant, subsequens nostra oratio demonstrabit; cum ipsum quoque Spiritum, qui in Deo est, tanquam ejusdem naturæ et consubstantialis Deo ejusque potentiæ, quæ et Sapientia et Verbum Dei potentia, qua dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæque et Verbum Dei et sapientia dicitur, ut vestra quoque scriptura testatur; quod hæc, inquam, potentia, non sit alienæ substantiæ, ac veluti accidens, ut vos dicitis, sed ejusdem potius naturæ et consubstantialis Deo, utpote non facta et increata, id hac ratione sit evidens.

9. Deus simplicissimus est, et cuilibet compositioni compositæ notioni superior, ut communis

εληφεν, ἢ παρ' ἐτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν παρ' ἑαυτοῦ, ἦτοι ὡς ἔχων δύναμιν ταύτην εληφεν, ἢ ὡς μὴ ἔχων· ἀλλ' εἰ μὲν ὡς μὴ ἔχων, οὐδέποτε ταύτην λήφεται· καὶ γὰρ τὸ ἀδυνάτως ἔχον πρὸς τὸ ποιεῖν τι, ἀδύνατόν ἐστι τοῦτο ποιεῖν· εἰ δὲ ὡς ἔχων, πρῶτον μὲν τί τὸ κωλύον ἐξότε ἦν ἀίδιος, μὴ καὶ τὸ δύνασθαι ἔχειν; ἔπειτα καὶ εὐρεθήσεται τῆς δυνάμεως δύναμις, καὶ πολλὰ δυνάμεις ἐπὶ Θεοῦ, ὅπερ καὶ τοῦτο σαφῶς ἐλήλεγχται· οὐκ ἄρα παρ' ἑαυτοῦ ταύτην εληφεν, λείπεται παρ' ἐτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν παρ' ἐτέρου, ἦτοι ἀπὸ Ἰσοῦ ἢ ἀπ' ἐλάττονος, ἢ ἀπὸ κρείττονος· ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀπ' οὐδενὸς τοῦτο ἐνδέχεται, ἐντεῦθεν δῆλον· τὸ μὲν γὰρ τελειούμενον, ἀπὸ κρείττονος τελειοῦται· τὸ δὲ ἐλάττον, χειρόν ἐστι· καὶ τὸ ἴσον ὁμοιον· κρείττων δὲ πάλιν Θεοῦ οὐκ ἔστιν· εἰ γὰρ τοῦτο δοίη τις, ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ πάλιν ἄλλος Θεός, καὶ τοῦτ' εἰς ἀπειρον· οὐκ ἄρα ὁ Θεός παρ' ἐτέρου τὴν αὐτοῦ δύναμιν εληφεν.

ἦ. Ἐπεὶ οὖν ὁ Θεός οὔτε παρ' ἑαυτοῦ, οὔτε πολλῶ μᾶλλον παρ' ἐτέρου τὴν αὐτοῦ δύναμιν εἰσδέχεται, δῆλον ὅτι σύμφυτον αὐτὴν ἔχει· ἔστι δὲ αὐτὸς ἀεὶ, καὶ ἡ αὐτοῦ δύναμις, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, ἀεὶ ἐστὶν· εἰ οὖν ἀεὶ ἐστὶ, καὶ αἰώνιος ἐστὶ· εἰ δὲ αἰώνιος, καὶ ἀίδιος καὶ ἀχρονος· πᾶν δὲ τὸ ἀεὶ ὄν, καὶ αἰώνιον καὶ ἀίδιον καὶ ἀχρονον καὶ ἀκτιστον καὶ ἀγένητόν ἐστι· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν ἐστὶ δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἀγένητος καὶ ἀκτιστός ἐστιν· ἀγένητον δὲ ἀγενήτω, καθ' ὃ οὐ γέγονεν· καὶ ἀκτιστον ἀκτίστῳ, καθ' ὃ οὐκ ἔκτισται, κατὰ φύσιν οὐδὲν διοίσει· εἰ δὲ οὐδὲν διοίσει, ταυτόν ἐστιν· εἰ δὲ ταυτόν, καὶ ὁμοφύες καὶ ὁμοούσιον καὶ ὅσα τοῦτοις ὅμοια· ἔστι δὲ καὶ ὁ Θεός ἀγένητος καὶ ἀκτιστος, ἔστι δὲ καὶ ἡ αὐτοῦ δύναμις· ἐν δὲ τὸ ἀγένητον καὶ ἀκτιστον τῇ φύσει, ὡς αἱ κοινὰ ἔννοιαι ἀκριδῶς ἔχουσι· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ὁμοούσιός ἐστι καὶ ὁμοφύης τῷ Θεῷ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ αὕτη Θεός· καὶ ὅτι καὶ τούτων οὐ δύο θεοὶ, ὡς αὐτοὶ ἀλόγως ἡμᾶς ἐπιφημίζουσι, παρακατιῶν ὁ λόγος δείξει, ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ αὐτὸ ἐν τῷ Θεῷ ὡς ὁμοφύες καὶ ὁμοούσιον τῷ τε Θεῷ καὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει, ἢ καὶ Σοφία καὶ Λόγος Θεοῦ λέγεται, τρανῶς διαγορεύσειεν· ἀλλ' ὅτι μὲν καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατὸς, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Λόγος λέγεται τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία, ὡς καὶ τὸ ὑμέτερον μαρτυρεῖ γράμμα (4), οὐχ ἑτεροῦπόστατός ἐστιν ὡς συμβεβηκός, ὡς ὑμεῖς φατε, ἀλλ' ὁμοφύης τε καὶ ὁμοούσιος τῷ Θεῷ ὡς ἀγένητος καὶ ἀκτιστος, καὶ ὡδὲ ἐστὶ δῆλον.

θ'. Ὁ Θεός ἀπλούστατός ἐστι, καὶ πάσης συνθέσεως καὶ συνθετικῆς ἐννοίας ἐπέκεινα, ὡς καὶ αἱ κοινὰ ἔννοιαι ἡμῶν διαγορεύουσι· πᾶν δὲ δὴ συμβε-

ἑρκῆς μετὰ τοῦ ἱσ συμβέβηκε, σύνθετόν τε ἐστὶ καὶ λογίζεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ διαλυτόν, ἦτοι ἐνεργείᾳ ἢ δυνάμει, τουτέστιν ἢ λόγῳ ἢ ὑπάρξει· διὸ ἐστὶ συλλογίσασθαι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀπλούστατος ἐστὶ· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ ἱσ συμβέβηκεν, οὐχ ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ λογίζεται· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτός ἐστι συμβεβηκός· ἔχει δὲ δυνάμιν, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται· καὶ αὕτη ἄρα οὐ συμβεβηκός· ἐστὶ γὰρ καὶ τοῦτο συμπερᾶναι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτός ἐστι συμβεβηκός· ὁ Θεὸς δυνάμιν ἔχει· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ δυνάμις τοῦ Θεοῦ οὐ συμβεβηκός· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐνυπόστατος καὶ καθ' ἑαυτὴν τὸ εἶναι ἔχουσα, καὶ μηδενὸς ἄλλου δεομένη· ἐστὶ δὲ καὶ αἰεὶ, ὡς καὶ τοῦτο δέδεικται· τὸ δὲ αἰεὶ ὄν, οὔτε ἀρχὴν χρονικὴν ἔχει οὔτε τέλος· πᾶν δὲ τὸ ἐνυπόστατον, μήτε ἀρχὴν ἔχον χρονικὴν μήτε τέλος, ἀκτιστόν ἐστι καὶ ἀγένητον· εὐρίσκεται ἄρα ὅτι ἡ δυνάμις τοῦ Θεοῦ ἡ ἐνυπόστατος, ἢ καὶ Λόγος καὶ Σοφία παρὰ τῶν θείων Γραφῶν τρανώς λέγεται, ἀκτιστός ἐστι καὶ ἀγένητος· τὸ δὲ ἀκτιστόν καὶ ἀγένητον, καὶ αἰ κοινὰ ἔννοιαι οὐκ ἐπ' ἄλλου τινὸς εἰώθασιν λέγειν, ἀλλ' ἐπὶ Θεοῦ· ἡ δυνάμις ἄρα τοῦ Θεοῦ, ἢ ἡ Σοφία καὶ Λόγος αὐτοῦ καὶ Υἱὸς ἐκ τῶν παρ' ἡμῶν προσαγορεύεται, Θεὸς τε ἐστὶν ἀληθινός, καὶ κατὰ πάντα ὁμοίος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ παρὰ τῶν καλῶς δοξαζόντων Χριστιανῶν πιστεύεται καὶ λογίζεται· ἀλλ' ὅτι μὲν τὴν δυνάμιν τοῦ Θεοῦ καθ' ἣν λέγεται δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ ὁ Θεός, Θεὸν ὁ λόγος καὶ ὁμοούσιον αὐτὴν καὶ ὁμοφυῆ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετ' ἀκριβοῦς ἀποδείξεως ἔδειξε, φανερόν.

ε'. Ὅτι δὲ καὶ αὕτη Υἱὸς Θεοῦ καὶ Λόγος καὶ Σοφία ἐστὶν, καὶ εἰκότως παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁμολογῆται τε καὶ πεπιστεύεται, ὡδὲ πῶς ἐστὶ δῆλον. Ὁ Θεός, εἴπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθινός καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται καὶ παρὰ τῶν εὐφρονούντων δοξάζεται καὶ κηρύττεται, ἦτοι ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἐγνωσται, ἐν οἷς δοξάζεται καὶ κηρύττεται καὶ πιστεύεται ὅτι ἐστὶν, ἢ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, τουτέστι τῶν αὐτοῦ κτισμάτων· ἀλλ' ὅτι μὲν ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀμήχανον καὶ ἀδύνατον ἐγνωσθαι αὐτὸν καὶ ταῖς ἀγγελικαῖς δυνάμει, μὴ ὅτι γε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ αἰ κοινὰ ἔννοιαι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσι· καὶ γὰρ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ἀκατονόμαστον καὶ ἀνέκφραστον ἡμῶν καὶ ἀνώνομον καὶ αἰθεῖαι Γραφαὶ καὶ αἰ κοινὰ ἔννοιαι παραδιδάσκει· καὶ τούτου πίστις ἐναργῆς, εἰ θέλοι τις συνορᾶν, τὸ μηδὲν τῶν αὐτοῦ ὀνομάτων τῆς οὐσίας αὐτοῦ εἶναι δηλωτικὴν, αὕτη· καὶ γὰρ ἕκαστον τῶν ὀνομάτων πρὸς ὁδηγίαν τῆς θείας φύσεως ἡμῶν λαμβανομένων, ἰδίαν ἔχει ἕκαστον ἐμπεριελημμένην διάνοιαν· καὶ οὐκ ἂν χωρὶς νοήματος τινος, οὐδεμίαν εὐροὶς φωνὴν ἐν τοῖς θεοπρεπαστέροις τῶν ὀνομάτων. Εἰ οὖν ἐκ τῆς οὐσίας ἀμήχανον αὐτὸν ἐγνωσθαι, ὡς ἔφαμεν, φανερόν ὅτι ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, καθὰ καὶ ὀρθὸς τις λόγος ἐμφαίνει· ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλοῆς

A sensus nos docet. At omne accidens, æque ac ea res cui accidit, compositum est et sic reputatur. Quod si ita se habet, dissolubile quoque est, vel virtute vel potentia, id est, rationaliter vel substantialiter. Sic itaque argumentari licet : Deus simplicissimus est : quolibet autem accidens, æque ac ea res cui accidit, non est simplex, nec reputatur. Colligitur ergo Deum accidentis esse incapacem. Atqui potentiam habet, uti demonstratum est : ergo hæc quoque accidens non est ; quod ita pariter ad conclusionem deducitur. Deus accidentis incapax est ; Deus potentia præditus est : colligitur ergo Dei potentiam non esse accidentem : quod si ita se habet, est hæc Deo enhypostatica, et per se subsistentiam habet, et alio nemine eget. Sed et eadem semper est, quod item demonstratum fuit. Quod autem semper est, ne temporale quidem initium habet neque finem. Omne vero quod enhypostaticum est, neque temporale habet initium vel finem, id, inquam, increatum est et infectum. Comperitur itaque, Dei potentiam, quæ enhypostatos et Verbum atque Sapientia a divinis Scripturis liquido appellatur, esse increatam atque infectam. Quod autem increatum infectumque est, id communes quoque notiones de alio nemine quam de Deo dicere solent. Ergo Dei potentia quæ et Verbum et Sapientia ipsius dicitur, et a nostris Filius appellatur, Deus verus est, et per omnia similis Deo Patri ; et a cunctis recte sentientibus Christianis creditur ac reputatur. Nunc ergo, quod Dei potentiam, qua is dicitur potens, et qua agit, et sine qua nihil agit Deus, sermo noster et Deum esse, et Deo Patri consubstantialem atque homogeneam evidenti demonstratione ostenderit, palam est.

10. Quod vero eadem et Dei Filius sit et Verbum atque Sapientia, quodque eam jure meritoque nos Christiani confiteamur atque credamus, sic fere manifestum fiet. Deus, siquidem verus Deus et dicitur atque creditur et ab omnibus recte sentientibus glorificatur et prædicatur, Deus, inquam, vel ex his quæ sunt secundum ipsum, id est, ex ejus substantia, cognoscitur, quatenus ex his glorificatur, prædicatur et creditur quod sit ; vel potius ex iis quæ circa ipsum sunt, id est, ex creaturis ejus. Sed enim ex his quæ secundum ipsum sunt, id est, ex ejus substantia, ipsum cognosci, hoc angelicis quoque virtutibus impossibile esse, nedum naturæ humanæ, vel communes notiones satis nos docent. Nam Deus, quod attinet ad suæ substantiæ rationem, innominabilis est, ineffabilis, et anonymus, ut divinæ quoque Scripturæ et communes notiones tradunt : cujus rei perspicuum argumentum, si quis volet, cernet, quod nempe nullum ex ejus nominibus substantiam ejusdem manifestat. Nam singula nomina quæ a nobis adhibentur quasi ad divinam naturam ducentia, propriam unumquodque habent involutam notionem ; neque ullum comperies sine quadam mentis cogitatione vocabulum, inter illas quæ magis Deum decent denominationes. Si ergo illum ex propria substantia

cognoscere, impossibile est, ut diximus, constat quod ex iis quæ circa ipsum sunt, cognoscendus sit, sicuti rectus quidam textus patefacit¹: namque ex magnitudine et pulchritudine creaturarum congruenter creator agnoscitur. Certe si hoc aliquis minime concedat, Deum ex externis rebus, id est, nostris, agnosci; quandoquidem ex iis quæ in ipsius natura sunt minime eum cognoscimus; necessario consequeretur, ut nos in summa Dei ignorance versaremur; quod est absurdum. Si ergo ex rebus nostris cognoscitur Deus, sine dubio ex his quæ in nobis sunt potiora et honoratiora ipsum describimus, absque omnino iis quæ nobis accidentia sunt: hæc enim a Dei attributis excludimus. Quamobrem quæ sunt optima in nobis, ea de illo affirmamus, vel potius omnia de eo negamus.

Neque affirmationes repugnare arbitramur negationibus, quia non ex iisdem ambæ sumuntur. Atque ut clarior sermo noster fiat, sic loquar.

11. In nobis quidem multa ac diversa sunt, et quæ contrario veluti sensu accipiuntur: alia nempe digniora ac meliora, alia vero deteriore conditionem habentia. Sine dubio itaque cum ex nostris attributis ad Dei notitiam iter facimus, secundum meliora nostra Deum describimus ac definimus. Quia ergo in nobis lux est ac tenebræ, vita ac mors, mortalitas et immortalitas, justitia et iniquitas; priora quidem in melioribus a nobis collocantur, veluti vita, atque immortalitas, justitia, charitas; posteriora autem in deterioribus, veluti mors, mortalitas, iniquitas, odium. Porro exploratum est, vitam et immortalitatem, justitiam et charitatem, et quæ his sunt consentanea, hæc a nobis Deo attribui, et his ipsum a nobis describi ac definiri; imo si magis proprie loquendum est, nostra hæc in eo esse negamus. Etenim Deus supra lucem est, supra immortalitatem, supra justitiam, et quidquid hujusmodi est. Pariter in nobis est visus et cæcitas; scilicet omissa cæcitate, Deum dicimus impassibiliter visualement; id est, absque iis quæ nostræ accidunt visuali vi; nam in cunctis Deus est impassibilis. Etiam si enim hæc scripta minime habeamus, his nihilominus vestigiis Deum indagamus. Atque ita, quia in nobis fecunditas est ac infecunditas, generatio et sterilitas, fructificatio et infructuositas; meliora quidem sunt generatio et fecunditas, germinatio et his similia: pejora autem, infecunditas, sterilitas, infructuositas, et germinationis negatio. Deum vero melioribus describimus ac definimus, absque iis quæ in nobis sunt accidentia, ut diximus; id est indubitanter, iis quæ generationem, fecunditatem fructumque habent et his similibus. Jam si in his quisquam contendet, contendam et ego, nempe mortem vita esse meliorem, tenebras luce; quod est ridiculum. Quare constat Deum esse secundum et Verbi genitivum. Extra enim omnem controversiam est potiore esse genitivam vim quam sterilitatem et

Α κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς γνωρίζεται· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο ὠδοίη τις τὸ ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, τοῦτο ἐστὶν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν, γινώσκεισθαι, αὐτὸν δὲ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον οὐδέποτε ἐγνώκαμεν, ἀνάγκη ἐν παντελεῖ ἀγνωσίᾳ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ καθίεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀτοπὸν. Εἰ οὖν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν ἐγνωσται ὁ Θεός, φανερὸν ὅτι ἐκ τῶν ἀξιολογωτέρων καὶ τιμιωτέρων ἡμῖν αὐτὸν διαγράφομεν, ἀνευ τῶν συμβαινόντων ἡμῖν συμπτωμάτων· ταῦτα γὰρ ὑπεξαίρουμεν ἀπὸ τῶν ἐπὶ Θεοῦ λεγομένων· διὸ καὶ πάσας αὐτῶν τῶν ἐν ἡμῖν κρείττωνων τὰς καταφάσεις καταφάσκομεν, καὶ πάσας αὐτῶν κυριώτερον ἀποφάσκομεν· καὶ οὐ μαχομένας τὰς καταφάσεις ταῖς ἀποφάσεσιν οἴομεθα· οὐ γὰρ ἐκ τῶν αὐτῶν ἀμφοτέραι ἐλήφθησαν· καὶ ἵνα σαφὴς ἡμῖν ὁ λόγος γένηται, ὧδὲ πῶς ἐρῶ·

ια'. Ἐν ἡμῖν μὲν πολλῶν καὶ διαφορῶν καὶ τινῶν πῶς ἀντικειμένως λαμβανομένων, καὶ τῶν μὲν ἀξιωτέρων τε καὶ κρείττωνων ὄντων, τῶν δὲ τὴν τῶν χειρόνων μοῖραν ἔχόντων, φανερὸν δὴ πούθεν ὅτι ἂν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς χειραγωγίαν Θεοῦ ποδηγώμεθα, ἐκ τῶν κρείττωνων ἡμῖν καὶ τιμιωτέρων αὐτὸν διαγράφομεν τε καὶ καταφάσκομεν. Εἰ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστὶ φῶς καὶ σκότος, ζωὴ καὶ θάνατος, θνητότης καὶ ἀθανασία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀδικία· καὶ τὰ μὲν ἐν τῇ τῶν κρείττωνων μοίρᾳ τέτακται, οἷον ζωὴ τε καὶ ἀθανασία, δικαιοσύνη τε καὶ ἀγάπη· τὰ δὲ ἐν τῇ τῶν χειρόνων, οἷον θάνατος, θνητότης, ἀδικία τε καὶ ἐχθρα, φανερὸν ὅτι ζωὴν τε καὶ ἀθανασίαν, δικαιοσύνην τε καὶ ἀγάπην, καὶ ὅσα τούτοις σύστοιχα, ταῦτα τῷ Θεῷ ἀνατίθεμεν, καὶ διὰ τούτων αὐτὸν διαγράφομεν τε καὶ καταφάσκομεν· καὶ κυριώτερον εἰπεῖν, ταῦτα ἐξ αὐτοῦ ἀποφάσκομεν· καὶ γὰρ ὁ Θεός ἐστιν ὑπὲρ φῶς, ὑπὲρ ἀθανασίαν, ὑπὲρ δικαιοσύνην, καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· ὡσαύτως ἐστὶν ἐν ἡμῖν ὄρασις καὶ τύφλωσις· τὴν τύφλωσιν ἀφέντες, τὸν Θεὸν φησοῦμεν ὀρατικὸν ἀπαθῶς, ἥτοι ἀνευ τῶν ἐν ἡμῖν συμβαινόντων παθημάτων τῇ ὄρασει· ἐν πᾶσι γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς ἀπαθής· εἰ γὰρ καὶ μηδέποτε Γραφὴν ἐδεξάμεθα, τοῖς τοιούτοις ἴχνησιν τε καὶ τρόποις τὸν Θεὸν ἴχνηλατοῦμεν. Ἐπεὶ οὖν ἐν ἡμῖν ἐστὶ γόνιμον τε καὶ ἀγονον, γέννησις τε καὶ στείρωσις, καρπός τε καὶ ἀκαρπία, βλάστησις τε καὶ ἡ ταύτης στέρησις· καὶ τὰ μὲν κρείττονα, οἷον γέννησις τε καὶ γόνιμον, βλάστησις τε καὶ ὅσα τούτοις ὅμοια· τὰ δὲ χείρονα, οἷον ἀγονον, στείρωσις, ἀκαρπία καὶ ἡ τῆς βλαστήσεως στέρησις· τὸν δὲ Θεὸν διὰ τῶν κρείττωνων καταγράφομεν καὶ καταφάσκομεν, ἀνευ τῶν ἐν ἡμῖν συμβαινόντων συμπτωμάτων, ὡπερ ἔφαμεν· φανερὸν ὅτι γόνιμον γέννησιν ἔχοντα, βλάστην, καρπὸν, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια φησόμεθα. Εἰ γὰρ καὶ τις ἐν τούτοις φιλονεικῶν, φιλονεικῆσω καὶ γῶ, ὅτι ὁ θάνατος τῆς ζωῆς κρείττων, καὶ τὸ σκότος τοῦ φωτός, ὅπερ ἐστὶ γελῶν· ὥστε φανερὸν ὅτι ὁ Θεὸς γόνιμός τε ἐστὶν, καὶ γεννητικὸς Λόγος·

¹ Rom. 1, 20.

πάσης γὰρ ἀντιλογίας ἀργούσης, τιμιώτερον ἢ γέννησις τῆς στειρώσεως καὶ ἀκαρπίας· εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν ἐστι ὁ Θεὸς Υἱὸν ἔχει· ἔστι γὰρ συλλογίσασθαι οὕτως·

ιβ'. Τὸν Θεὸν ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν κρείττωνων γεννητικόν τε καὶ γόνιμον βλαστάνοντα προσφυῶς διαγράφομεν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἔχον, πρὸς υἱὸν ἢ βλαστὸν ἢ καρπὸν ἢ γόνον τὴν ἀναφορὰν ἔχει· συνάγεται ἄρα, ὅτι ὁ Θεὸς πρεπόντως ἐκ τῶν ἐν ἡμῖν διαγραφόμενος, Υἱὸν τε ἔχει (καὶ παρ' ἡμῖν καλῶς πιστεύεται καὶ δοξάζεται) τὸν ἐξ αὐτοῦ ἐνυποστάτως καὶ ἀπαθῶς καὶ ἀρεύστως γεννηθέντα Λόγον· εἰ δὲ τοῦτο, φανερόν καὶ τοῖς ἀμυδρῶς συνορᾶν ἰσχύουσιν, ὅτι ἡ ἐνυπόστατος δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ Σοφία, καθ' ἣν ἐστι δυνατός, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ ἣς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἦν καὶ ὁ λόγος ὁμοούσιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον ἔδειξεν, χωρὶς τῆς γεννήσεως, Υἱὸς τε ἐστὶ Θεοῦ καὶ Σοφία καὶ Λόγος, καὶ εἰκότως παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ὁμολόγηται [τε] καὶ πεπίστευται· εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, ὡς περ οὖν καὶ ἀληθές, ὡς δέδεικται, μάτην ἄρα ὁ βάρβαρος καὶ ἀλόγος Μωάμετ ἡμᾶς ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ πλαστογραφηθείσῃ βίβλῳ ὡς κοινωνητὰς καὶ ἐταιριστὰς διακωμῶδει, ἡγουν ὡς ἕτερον Θεὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, παρὰ τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθείᾳ Θεὸν, ἐξωθεν παρεισκρίνοντας. Εἰ οὖν ὁ λόγος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν καὶ λογικῶν μεθόδων τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἐστὶν ὡς ἔχων δύναμιν, καὶ δι' ἣς ποιεῖ, καὶ ἣς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Σοφία καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐστὶ τε καὶ λέγεται, ἐνυπόστατόν τε καὶ ὁμοούσιον καὶ κατὰ πάντα ὅμοιον τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, καὶ Υἱὸν τὴν αὐτὴν εἶναι, ὡς καλῶς παρ' ἡμῖν πιστεύεται, τρανῶς ἔδειξεν· ἀριδηλότατα πόρρω που ἐξωστράκισα, καὶ ἀπεσεῖσατο, καὶ ψευδεῖς ἐνέφηεν ὑμᾶς τοὺς ἐπὶ τῇ θεότητι τὸ μετὰ τὸ ἐνιαῖον τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐν τῇ ιδιότητι ἦτουν ὑποστάσει ὁμολογοῦντας· καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιους καὶ κατὰ πάντα ταυτοὺς, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως μὴ προσιεμένους· διὸ τέλειος ἂν ἡμῖν ὁ λόγος τῆς κατασκευῆς καταφαίνεται, καὶ οὐδενὸς δεόμενος τοῖς ἐθέλουσιν, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν ἐκ κοινῶν τε ἐννοιῶν καὶ φυσικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν ὑπὲρ φύσιν τὰς ἀποδείξεις δέχασθαι· ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἔχει Υἱὸν ὅμοιον αὐτῷ κατὰ πάντα, ὄνπερ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀρεύστως γεγέννηκεν· ὃς καὶ Λόγος καὶ Σοφία καὶ Δύναμις ἐνυπόστατος τοῦ Θεοῦ ἐστίν, καὶ καλῶς παρ' ἡμῶν πιστεύεται.

ιγ'. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ σὺν Υἱῷ τὸν κόσμον ζωογονοῦν καὶ ἀναπλάττον καὶ πρὸς τὴν ἀμείνω ζωὴν μεταστοιχειοῦν, ὁμοφυές τε ἐστὶ καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ ἰσότημον, τῆς μιᾶς ἀληθοῦς θεότητος, μία ὑπόστασις πεφυκός· καθ' ἣ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καλῶς πιστεύεται τε καὶ κηρύσσεται· φέρε καὶ περὶ ἐκείνου τὸν λόγον ποιησόμεναι, καὶ τὰς ἀποδείξεις μᾶλλον ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν παραστήσομαι, καὶ ἐκ Γραφικῶν ῥήσεων· ἐν ὃ τῆς

A infructuositatem. Quod si ita se habet, perspicuum est Deum habere Filium. Sic enim argumentari licet.

12. Deum ex iis, quæ in nobis sunt potiora, genitivum et secundum et germinantem esse, apte definimus : atqui cuncta hujusmodi vocabula ad filium, aut germen, aut fructum, aut genituram referuntur : colligitur ergo Deum congrue ex nostris rebus definiri solitum, Filium quoque habere (idque a nobis recte credi et existimari), nempe illud quod enhypostatice et impassibiliter, et sine ullo fluxu genitum Verbum est. Quod si ita est, perspicuum fit etiam illis qui exiliter cernere queunt, enhypostaticam Dei potentiam atque sapientiam, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quam etiam sermo noster consubstantiali Deo Patri, et per omnia similem demonstravit, excepta generatione, Filium esse Dei atque Sapientiam et Verbum, idque merito nos Christianos confiteri et credere. Jam si hoc verum est, ceu reapse verum demonstratum est ; temere prorsus barbarus stolidusque Mōhamedes, in suo falso libro nos tanquam communicarios et associantes irridet, quasi Deum alium, Dei Patris Filium, præter unum naturalem vereque Deum, extrinsecus invehamus. Si ergo sermo noster ex communibus notionibus logicisque methodis, Dei potentiam, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæ etiam Sapientia Verbumque Dei Patris est ac dicitur, enhypostaticam et consubstantiali et per omnia similem Deo Patri, eandemque esse Filium, ut bene a nobis creditur ; si hæc, inquam, sermonis nostri series lucide demonstravit, indubitanter vos procul abegit dispulitque, mendacesque coarguit, qui dum præter naturæ unitatem, proprietatem quoque sive hypostasim confitemini, Patrem Filiumque consubstantiales, et per omnia eosdem, excepta innativitate et generatione, non recipitis. Propterea nobis quidem videbatur perfectus argumentationis nostræ sermo, et siquidem hi vellent, nihil desiderandum relinquere ; quatenus ex communibus notionibus physicisque argumentis, res quæ supra naturam sunt, demonstrationem patiuntur : nempe quod Deus Pater Filium habet similem sibi per omnia ; quem impassibiliter et intemporaliter et sine ullo fluxu, genuit ; qui et Verbum et Sapientia et Potentia enhypostatica Dei est, recteque a nobis creditur.

13. Sed quia Spiritus quoque, qui a Deo Patre procedit, et cum Filio mundum vivificat et reformat, et ad meliorem vitam transmutat, homogeneus est et consubstantialis Patri ac Filio et æque honorabilis, unius veræ Deitatis persona singularis existens, sicut a nobis Christianis recte creditur ac prædicatur ; agesis de illo quoque sermonem instituam, imo potius demonstrationes ex communibus notionibus exhibebo, necnon ex Scripturæ testimoniis, ut fidei doctrina de sancta Trinitate

secundum proprietates, id est, personas unicam- que divinitatem ac dominationem et potestatem atque monarchiam, sarta tectaue sit, et a nemine alterius fidei homine repellatur. Quoniam fidei evidentis nobis instar est communium notionum usus; præter hunc autem, prophetarum inspiratio a divino Spiritu suppeditatur, eaque manifeste nobis enarrat Deum omne creatum conservare ac fovere, vivificare, et divinos instinctus, charisma- tum varias rationes et sanctificationes dignis præ- bere, sicut vestra quoque scriptura consonat; ex- ploratum est Deum multo prius et sanctum esse, et ex divina consuetudine mundum custodire ac fovere, et ad meliorum morum conditionem dedu- cere. Nam si forte hoc aliquis vesanus non concedat, is Deum omni carentem sanctitate diceret. Quo- modo autem ille volentibus omnibus divinæ gra- tiæ divitias ad hauriendum sine ulla sui imminu- tione proponit? nam si ipse sanctitate caret, certe ne sanctificabit quidem: nemo enim quod non ha- bet dat cuiquam: vel cujus ipse rei paupertate laborat, eadem alios ditabit. Si Deus itaque non est sanctitatis particeps, sine dubio creatura uni- versa multo magis desertissima erit a gratia et a divino munere. Atqui creatura haud omnino de- stituitur gratia et sanctitate ac præsidio; quomodo enim secus subsisteret? itaque manifestum est illum, qui hæc tribuit, id est Deum, substantialis sanctitatis multo esse plenior, et cum sanctitate mundum gubernare. Si ergo Deus in sanctitate ver- sans mundum sanctificat et dirigit, eumque exis- tentem divinis inspirationibus et doctrinis atque charismatibus implet, patet eum sine sanctitate non esse. Porro omne quod sanctitatem habet, eam vel adoptivam habet vel naturalem. Jam si adopti- vam habet, vel uno syllogismo rei absurditatem cognoscere licet. Deus adoptivam habet sanctita- tem suam atque inspirationem: atqui omne quod ita habet, proficiendo perficitur: concluditur itaque ut Deus proficiendo perficiatur. Quod de Deo sine blasphemia dici nequit.

14. Item aliter. Si Deus adoptivam habet san- ctitatem suam atque inspirationem, patet eum extrinsecus illam accepisse: atqui omnis qui ita ac- ceperit, ab alio accepit: nulla enim res existens ipsa per se et sibi dat et datur, sanctificat et san- ctificatur, illuminat et illuminatur; sicut idem homo non docet et docetur. Si ergo Deus sanctitatem ab alio accepit, vel a pari accepit, vel a minore, vel denique a majore. Sed enim quod ab horum ne- mine accepit, hinc constat: nam qui sanctita- tem ab aliquo accipit, ut sanctificetur accipit: qui autem accipiendo sanctificatur, a majore accipit et sanctificatur. Porro horum alter est deterior, alter æqualis; nam meliorem Deo neminem esse com- muni nobis sensus suadet. Igitur Deus ab alio sanctitatem suam non accepit. Quod si nequaquam

A ἁγίας Τριάδος κατὰ τὰς ιδιότητας ἦσαν ὑποστάσεις καὶ τὴν μίαν θεότητα καὶ κυριότητα καὶ ἐξουσίαν καὶ μοναρχίαν πιστευτικῆς λόγος, βέβαιος καὶ ἀσφα- λῆς εἶη, καὶ παρὰ μηδενὸς ἑτεροπίστου παρακρού- μενος· ἀρξόμεθα δὲ καὶ περὶ τούτου ὡδε· Ἐπειδὴ πίστις ἡμῶν ἐναργῆς ἡ τῶν καινῶν ἐννοιῶν ὑποτέ- θηται χρῆσις, ὑπὲρ δὲ ταύτης ἡ τῶν προφητῶν ἔμπνευσις διὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος καθίσταται, αὕτη δὲ σαφῶς ἡμῶν διαγορεύει, ὅτι ὁ Θεὸς τὴν δη- μιουργίαν ἅπασαν φρουρεῖται τε καὶ ἐπιθάλπει, ζωογονεῖ τε καὶ ἔμπνεύσει· θείας καὶ χαρισμάτων τρόπους καὶ ἀγιασμοὺς τοῖς ἀξίοις παρέχει, καθ' ἃ καὶ τὸ ὑμέτερον γράμμα συνωδᾷ τούτοις φθέγγεται. φανερόν ὅτι ὁ Θεὸς πολλῶ πρότερον ἅγιός ἐστι καὶ ἐν ἀγιωσύνῃ θεὸς τὸν κόσμον φρουρεῖ τε καὶ ἐπι- θάλπει καὶ πρὸς τὴν κρείττονα διαγωγὴν διεξάγει· εἰ γὰρ καὶ τις τοῦτο ἀφραίνων οὐ δοίη, τὸν Θεὸν φή- σει παντελῶς ἐστερηθῆαι ἀγιωσύνης· καὶ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς τοῖς θέλουσιν ἅπασιν τὸν πλοῦτον τῆς θείας χάριτος ἀρύεσθαι ἀπροσπαθῶς ἐντίθησιν, εἴπερ ὁ αὐτὸς ἄμοιρός ἐστιν ἀγιότητος; Εἰ οὖν αὐτὸς ἄμοιρός ἐστιν ἀγιότητος, οὐδὲ ἀγιάσει· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων, ὅπερ οὐ κέκτηται παράσχῃ τινί, καὶ οὐ πένεται ἄλ- λους καταπλουτίσει. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἄμοιρός ἐστιν ἀγιότητος, δῆλον ὅτι καὶ ἡ κτίσις ἅπασα πολλῶ μᾶλλον ἐρήμη ἂν εἴη χαρίσματός τε καὶ θεοῦ τρό- που· ἀλλὰ μὴν ἡ κτίσις οὐ παντελῶς ἐρήμη θεοῦ χαρίσματος καὶ ἀγιωσύνης καὶ ἀσφαλείας καθίστα- ται· πῶς γὰρ ἂν καὶ συνείχετο; δῆλον ὅτι καὶ ὁ ταύτης μεταδοτικὸς, ὅπερ ἐστὶ Θεὸς, πολλῶ πλέον οὐσιώδους ἀνάπλεως ἐστὶν ἀγιότητος, καὶ ἐν ἀγια- σμῶ τὸν κόσμον διευθετίζει. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς ἐν ἀγιω- σύνῃ ἅγιος ὢν, τὸν κόσμον ἀγιάζει καὶ διευθετίζει, καὶ θείων ἔμπνεύσεων καὶ μυσῶν καὶ χαρισμάτων ὄντα ἐμπίμπλησι, φανερόν ὅτι ἀγιότητα ἔχει· πᾶν δὲ τὸ ἔχον ἀγιότητα, ἢ θετῶς ταύτην ἔχει ἢ φύσει· ἀλλ' εἰ μὲν θετῶς ἔχει, σκοπεῖν ἐστὶ διὰ συλλογισμοῦ τὸ ἀτοπον· ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιότητά τε καὶ ἔμπνευσιν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἔχον, ἐκ προκοπῆς τελειοῦται· συναγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς κατὰ προκο- πὴν τελειοῦται· ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ λέγειν βλάσ- φημον.

ιδ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ ὁ Θεὸς θετὴν ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιότητά τε καὶ ἔμπνευσιν, δῆλον ὅτι θύραθεν αὐτὴν εἴληφεν· πᾶν δὲ τὸ οὕτως ἐσχηκός, παρ' ἑτέρου τινὸς ταύτην εἴληψε· καὶ γὰρ οὐδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ παρέχει καὶ παρέχεται, ἀγιάζει τε καὶ ἀγιάζεται· ὡσπερ οὐδὲ τὸ αὐτὸ διδάσκει τε καὶ διδάσκεται. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς παρ' ἑτέρου ταύτην εἴληφεν, ἦτοι ἀπὸ ἴσου, ἢ ἀπὸ ἐλάττονος, ἢ ἀπὸ κρείττονος· ἀλλ' ὅτι μὲν οὐκ ἀπ' οὐδενὸς τούτων ἐνδέχεται, ἐντεῦθεν δῆ- λον· τὸ μὲν γὰρ ἀγιότητά πως ἐκ τινος μεταλαμβάνον, ἀγιαζόμενον πως μεταλαμβάνει· τὸ δὲ ἀγιαζό- μενον ἐν τῷ λαμβάνειν, ἀπὸ κρείττονος μεταλαμβά- νει καὶ ἀγιάζεται· τούτων δὲ τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ ἴσον· κρείττον δὲ Θεοῦ οὐκ ἐστὶν, ὡς ἡ κοινὴ ἐνωσις ἔχει· οὐκ ἔρα ὁ Θεὸς παρ' ἑτέρου τὴν αὐτοῦ ἀγιότητά εἴληφεν· εἰ δὲ μὴ παρ' ἑτέρου, δῆλον ὅτι οὐδ' ἔξω

θεν· εἰ δὲ μὴ ἔξωθεν, οὐδὲ θετικῶς· διὰ τὸ πᾶν τὸ θε-
τικῶς τοιοῦτον εἶναι.

ιε'. Καὶ ἄλλως· Εἰ ὁ Θεὸς θετικῶς ἔχει τὴν ἀγιό-
τητα, φανερόν ὅτι συμβέβηκεν αὐτῷ· πᾶν δὲ συμβε-
βηκὸς, πεπερασμένον τέ ἐστι, καὶ ἐν κτιστῇ φύσει
δηλονότι εἶναι ἔχει· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς κτι-
στός ἐστι, καὶ κτιστὴν φύσιν ἔχει· εἰ δὲ τοῦτο, ἦτοι
παρ' ἑαυτοῦ ἔκτισται, ἢ παρ' ἑτέρου· ἀλλ' εἰ μὲν
παρ' ἑαυτοῦ, ἔσται κατὰ ταυτὸ ὁ αὐτὸς παράγων
καὶ παραγόμενος, κτίζων καὶ κτιζόμενος, δημιουρ-
γῶν καὶ δημιουργούμενος· οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων τοιοῦ-
τόν ἐστιν· οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς παρ' ἑαυτοῦ ἔκτισται·
ἀλλ' οὐδὲ παρ' ἑτέρου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο δοκῆ τις,
ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός· καὶ περὶ ἐκείνου τὰ αὐτὰ ἀπο-
ρήσομεν, καὶ τοῦτο ἐπ' ἀκείρον· οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς θε-
τικῶς ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ ἔμπνευσιν τῶν χα-
ρισμάτων. Εἰ οὖν ὁ λόγος, διὰ πολλῶν ἐπιχειρημά-
των, ἀδύνατον ἔδειξε τὸ θετικῶς ἔχειν τὸν Θεὸν τὴν
αὐτοῦ ἀγιότητα καὶ ἔμπνευσιν, φανερόν ὅτι φύσει
αὐτὴν ἔχει· εἰ εὖν φύσει αὐτὴν ἔχει, ἦτοι ἐξ ἀνάγ-
χης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· ἀλλ' ὅτι μὲν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
οὐ πρόσεστι, δῆλον· τὸ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀποτυ-
χία φύσεως ἐστίν· ἀποτυγχάνει γὰρ ἡ φύσις ἐνλοτε
τῶν ἐπ' ἐλαττόνων· ἐπιτυγχάνει δὲ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ
καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης· τὸ δ' ἀποτυγχάνειν ἐπὶ τῆς
θείας φύσεως, ἀνοίκειόν ἐστιν· εἴπερ πᾶσα ἀποτυχία
μετὰ πάθους· ὁ δὲ Θεὸς παντὸς πάθους ἀνώκισται·
οὐκ ἄρα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ Θεὸς ἔχει τὴν αὐτοῦ ἀγιό-
τητα· λείπεται ἐξ ἀνάγκης· εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης, καὶ ἀεί
ἐστίν, εἴπερ τοιαῦτα τὰ ἐξ ἀνάγκης· εἰ δὲ ἀεί ἐστίν
ἡ ἀγιότης καὶ ἡ ἔμπνευσις τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῷ, ἦτοι
ὡς ἐνυπόστατος τέ ἐστι, καὶ καθ' ἑαυτὴν τὸ εἶναι
ἔχει· ἢ ὡς ἑτεροῦπόστατος καὶ συμβεβηκός· ἀλλ' ὅτι
μὲν ὡς ἑτεροῦπόστατος καὶ συμβεβηκός οὐκ ἐστίν,
ὡδε δὴ πῶς ἐστὶ δῆλον.

subsistit, et est accidens. Sed quod ea in altero
fit.

ις'. Ὁ Θεὸς ἀπλοῦστατος ἐστίν, καὶ πάσης συνθέ-
σεως καὶ συνθετικῆς ἐννοίας ἐπέκεινα, ὡς καὶ αἱ
κοιναὶ ἐννοιαὶ ἔχουσι· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ
ᾧ συμβέβηκεν, σύνθετόν ἐστίν καὶ λογίζεται· διὸ
ἐστὶ συλλογισασθαι οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀπλοῦστατος
ἐστίν· πᾶν δὲ συμβεβηκὸς μετὰ τοῦ ᾧ συμβέβηκεν,
οὐκ ἀπλοῦν τέ ἐστὶ καὶ λογίζεται· συνάγεται ἄρα ὅτι
ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτος συμβεβηκός· ἔχει δὲ ἀγιότητα
ἐν ἑαυτῷ καὶ ἔμπνευσιν, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ καλεῖ-
ται, καθ' ἃ μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὑμέτερον γράμμα,
ἦγουν ἡ τοῦ Μωάμετ βίβλος (5)· οὐκ ἄρα ἐστὶ συμ-
βεβηκός· εἰ δὲ οὐ συμβεβηκός, ἐνυπόστατόν ἐστι, καὶ
καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχει· ἐστὶ δὲ καὶ ἀεί· πᾶν δὲ τὸ
ἐνυπόστατον, καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχον, ἀεί ὄν,
οὔτε ἀρχὴν ἔχει χρονικὴν οὔτε τέλος· τὸ δὲ οὕτως
ἔχον, πάντως καὶ ἀκτιστόν ἐστι καὶ ἀγένητον· συν-
άγεται ἄρα, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγιότης καὶ ἡ ἔμπνευ-
σις, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται παρὰ τῆς θείας
Γραφῆς, ἀγένητόν [ita cod.] ἐστὶ καὶ ἀκτιστόν· ἀγέ-

Ab alio, constat quod nec extrinsecus. Quod si
minime extrinsecus, ne adoptive quidem: omne
enim adoptivum ita se habet.

15 Adhuc aliter. Si Deus adoptivam habet san-
ctitatem, constat eam illi accidisse. Quidquid
autem accidit, limitatum est, et in natura creata
sine dubio habet subsistentiam. Colligitur ergo
Deum esse creatum, et creatam habere naturam.
Quod si ita est, vel a se ipso creatus fuit, vel ab
alio. Sed si a se ipso, erit idem producens simul
et productus, creans et creatus, artifex et arte-
factus. Atqui nihil huiusmodi in rerum natura
est: non igitur semet ipse creavit Deus. Sed neque
ab alio creatus fuit; nam si hoc quispiam conce-
dat, erit Dei Deus, deque hoc similiter ambigemus;
idque in infinitum. Non igitur Deus adoptivam
habet sanctitatem suam et donorum inspirationem.
Si ergo sermo noster multis argumentis impossi-
bile ostendit adoptivam a Deo possideri sanctita-
tem suam et inspirationem, constat eam naturaliter
ab eo haberi. Si ergo naturaliter eam habet, id vel
necessario, vel plerumque; sed quod non plerum-
que, constat; nam quod plerumque tantum evenit,
id naturæ defectum indicat: frustrationem enim
aliquando natura patitur dum minorem partem
fert: bono autem successu utitur tum in iis quæ
plerumque accidunt, tum etiam in necessariis.
Atqui frustrari in divinam naturam non cadit;
siquidem omnis frustratio non sine passione est:
Deus vero cuilibet passioni superior. Non ergo
habet Deus quasi plerumque sanctitatem suam.
Reliquum est, ut necessario. Sed si necessario,
semper quoque habet, quandoquidem hæc necessa-
riorum natura est. Jam si semper Deo inest sua
sanctitas et inspiratio; ea quidem vel enhypos-
tatica est, et per se ipsa subsistit; vel in altero
non subsistat nec sit accidens, ita fere palam

16. Deus simplicissimus est, omnique composi-
tioni compositoque mentis conceptui superior,
sicut et communes notiones tenent. Omne autem
accidens, æque ac illud cui accidit, compositum est
et ita reputatur. Quare sic licet argumentari: Deus
simplicissimus est: omne autem accidens æque ac
illud cui accidit, neque simplex est neque reputa-
tur: concluditur ergo Deum esse accidentis inca-
pacem. Habet autem sanctitatem in se ipso et in-
spirationem, quæ etiam Spiritus Dei vocatur, sicut
etiam vestra Scriptura testatur, id est Mohamedis
liber. Itaque illa non est accidens. Quod si non
accidens, enhypostatica est, et in se ipsa subsisten-
tiam habet, semperque est, neque temporale
initium habet neque finem. Quod vero ita se habet,
id omnino increatum est et ingenitum. Constat
ergo ut Dei sanctitas atque inspiratio, quæ et Spi-
ritus Dei dicitur apud divinam Scripturam, inge-
nita sit et increata. Jam ingenitum cum ingenito,

quatenus non fuit factum, et increatum cum in-creato, quatenus non fuit creatum, idem est et homogeneous atque consubstantialis. Patet profecto enhypostaticam esse sanctitatem Dei, quæ etiam Spiritus a divinis Scripturis diserte dicitur, verusque Deus est, et consubstantialis Deo Patri Filioque ejus.

17. Si ergo Deus Pater, ut omni communi sensui consentaneum est, enhypostaticus est, semperque et in se ipso existentiam habet: demonstratum est, potentiam quoque Dei, qua potens est, et qua agit, et sine qua nihil agit, quæ Verbum quoque et Sapientia Dei est ac dicitur, et perpetuam esse et enhypostaticam. Similiter autem etiam sanctitas, quæ et Spiritus Dei dicitur, enhypostatica est et perpetua, et in se ipsa subsistentiam habet. Quod autem perpetuum est, cum perpetuo et perpetuo; et enhypostaticum, cum enhypostatico et enhypostatico, tres esse hypostases homogeneas consubstantialesque comperies. Atque hic nobis est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Ille quidem genitor et productor, impassibiliter, inquam, intertemporaliter et incorporaliter. Reliqui autem, alter genitura, alter processio. Nam si Pater est verus Deus, Filius pariter ac Spiritus sanctus, tanquam eadem et una deitas, indivise, tanquam in divisis, ut ita dicam, spectata. Et tamen haud tres dii. Quodque hoc verum sit, ut superius promisi, conabor ostendere. Omnis numerus est quantitatis subjectarum rerum demonstrativus, non autem naturæ rerum; idque non quatenus eadem sunt, sed quatenus diversæ. Similiter etiam omnis connumeratio, id est, in unum numerum complexio, diversitatum, quatenus alia est, compositio complexioque est. Idque fiet manifestum, si quis aureum nummum sumat, eumque in quinque comminuat signatos nummulos, jam non quinque aureos dicet, ut rei ejus naturam denotet, sed quinque aureos signatos solidos, ut rei subjectæ quantitatem significet, et hos quidem non tanquam unum quid, sed diversos. Pari modo hi rursus connumerati, id est quinque in unum numerum coadunati, diversorum quatenus alii sunt compositionem conficiunt. Etenim numerus, diversarum rerum complexivusque est.

18. His a nobis expositis, animadvertite quid comprobatum sit. Quoniam divina ac beata natura, tota quatenus tota, indivise in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur, ut sermo noster ostendit: neque in hoc plus est, in illo minus, sed æqualiter pariterque prædicamentum fit; neque aliud prius, aliud posterius ab ipso prædicamento significatur, sed unum quid coæternum, et omnimode simile: etenim totum vel ante partes cogitatur, vel in ipsis participibus; idque rursus vel in uno totum, ceu totum indivise spectatur, vel etiam in reliquis: totum autem dico, non id quod ex partibus compositum conglutinatumque est; absit! sed id, quod utpote natura, in personis propriis spectatur. Ex dictis, inquam, constat, Patrem

νητον δὲ ἀγενήτην καθ' ὃ οὐ γέγονε, καὶ ἀκτιστον ἀκτίστῳ καθ' ὃ οὐκ ἔκτισται, τῆ φύσει ταυτὸν ἐστίν· εἰ δὲ ταυτὸν, καὶ ὁμοφυῆς καὶ ὁμοούσιον· φανερὸν ἄρα ὅτι ἡ ἐνυπόστατος ἀγιότης τοῦ Θεοῦ, ἢ καὶ Πνεῦμα παρὰ τῶν θείων Γραφῶν τρανώς λέγεται, Θεός τε ἐστὶν ἀληθινός, ὁμοούσιος τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ αὐτοῦ.

ιζ'. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, ὡς πάσαις κοιναῖς ἐννοίαις ἐπόμενον, ἐνυπόστατος τε ἐστὶ, καὶ ἀεὶ καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχει· δέδεικται δὲ ὅτι καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καθ' ἣν ἐστὶ δυνατός, καὶ δι' ἧς ποιεῖ, καὶ ἧς χωρὶς οὐδὲν ποιεῖ, ἢ καὶ Λόγος καὶ Σοφία Θεοῦ ἐστὶ τε καὶ λέγεται, ἀεὶ τε ἐστὶ καὶ ἐνυπόστατος· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἀγιότης, ἢ καὶ Πνεῦμα Θεοῦ λέγεται, ἐνυπόστατος τε ἐστὶ, καὶ ἀεὶ, καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶναι ἔχει· τὴ δὲ ἀεὶ καὶ ἀεὶ καὶ ἀεὶ· καὶ ἐνυπόστατον [cod. ἐνυποστάτῳ καὶ] τῷ ἐνυποστάτῳ καὶ ἐνυποστάτῳ ὁμοφυεῖς καὶ ὁμοουσίους εὐρήσας· καὶ τοῦτό ἐστὶν ὁ Θεὸς ἡμῖν ὁ Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὁ μὲν, γεννήτωρ καὶ προβολεὺς, λέγω δὴ ἀπαθῶς καὶ ἀχρόνως καὶ ἀσωμάτως· τῶν δὲ τὸ μὲν, γέννημα· τὸ δὲ, πρόβλημα· εἰ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Θεὸς τε ἐστὶν ἀληθινός, καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος, ἀμερίστως ὡς ἐν μεριστοῖς, ἴν' οὕτως εἴπω, θεωρουμένης· ἀλλ' ὅμως οὐ τρεῖς θεοί· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, ὡς ὑπεσχόμεν ἄνωτέρω, πειράσομαι δεῖξαι. Πᾶς ἀριθμὸς τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, καὶ τούτων οὐχ ἢ ταυτῶν, ἀλλ' ἢ διαφόρων· ὁμοίως δὲ καὶ πᾶσα συναριθμησις, τούτέστιν ἢ εἰς ἓνα ἀριθμὸν συναίρεσις, τῶν ἑτεροτήτων πως, ἢ ἕτερα ἐστὶν, σύνθεσις ἐστὶ καὶ συναίρεσις· καὶ τοῦτο δῆλον, εἰ λάβῃ τις χρυσὸν, καὶ τοῦτον κατακερματίσει εἰς πέντε χαρακτῆρας, οὐχὶ πέντε χρυσοὺς ἐρεῖ ὅπως τὴν φύσιν ὑποσημάνῃ, ἀλλὰ πέντε χρυσοὺς χαρακτῆρας, ὅπως τὴν ποσότητα τῶν ὑποκειμένων δηλώσῃ· καὶ τούτων οὐχὶ ἢ ταυτῶν, ἀλλ' ἢ διαφόρων· ὡσαύτως δὲ καὶ ταῦτα συναριθμούμενα, τούτέστιν εἰς ἓνα ἀριθμὸν τῶν πέντε συναριθμούμενα τῶν ἑτεροτήτων πως καθ' ὃ ἕτερα τὴν σύνθεσιν εἰσάγουσιν· καὶ γὰρ ὁ ἀριθμὸς τῶν διαφόρων πραγμάτων, ἢ διάφορά ἐστι, περιεκτικὸς καὶ περιληπτικὸς ἂν εἴη.

quatenus diversæ sunt, comprehensivus com-

δη'. Τούτων οὖν ἡμῖν ὑποτεθέντων, σκόπει τὸ κατασκευαζόμενον. Τῆς θείας καὶ μακαρίας φύσεως ὅλης ὡς ὅλης, ἀμερίστως ἐν τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένης, ὡς ὁ λόγος εἰδείξεν· καὶ οὐ τοῦ μὲν μᾶλλον, τοῦ δὲ ἥττον, ἀλλ' ἐπ' ἴσης καὶ ἰσοχλιῶς τῆς κατηγορίας κατηγορημένης· καὶ οὐ τὸ μὲν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον τῆς κατηγορίας ἐμφαινούσης, ἀλλ' ἅμα καὶ συναῖδιως καὶ κατὰ πάντα ὁμοιοτρόπως οὐσης· καὶ γὰρ ἡ ὁλότης ἢ πρὸ τῶν μερῶν ἐπινοεῖται, ἢ ἐν τοῖς μετέχουσιν· καὶ τούτων ἢ ἐν τῷ ἐνὶ ὅλῃ ὡς ὅλη ἀμερίστως θεωρουμένη, ἢ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς· ὁλότητα δὲ φημι οὐ τὴν ἐκ τῶν μερῶν συγκειμένην καὶ σύνθετον, ἀπαγε, ἀλλὰ τὴν ὡς φύσιν ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπο-

στάσεις θεωρουμένην· φανερόν ὅτι ὁ Πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, κατὰ μίαν θεότητα τε καὶ ἐξουσίαν καὶ κυριότητα ταυτίζονται, καὶ ἐν εἰσίν· εἴπερ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς θεότητος ἐπ' Ἰσῆς πεφύκασιν. Εἰ οὖν ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καθ' ὃ τῆς μιᾶς θεότητός τε καὶ ἐξουσίας ἰσοκλεῶς ἔχουσιν, ἐν τέ εἰσι καὶ πιστεύονται, ὡμολόγηται δὲ ὅτι πᾶς ἀριθμὸς τῆς ποσότητος τῶν ὑποκειμένων ἐστὶ δηλωτικὸς, καὶ οὐ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων· καὶ τούτων οὐχ ἡ ταυτῶν, ἀλλ' ἡ διαφορῶν· καὶ πᾶσα συναριθμησις, τουτέστιν ἡ εἰς ἓνα ἀριθμὸν συναίρεσις τῶν ἑτεροτήτων πως, ἡ ἑτέρα ἐστὶ, σύνθεσις ἐστὶ, φανερόν ἄρα ὅτι Θεὸν τὸν Πατέρα ἰδίως λέγοντες, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ τρεῖς θεοὺς εἰσάγομεν συναριθμοῦντες τὴν φύσιν· ἦν γὰρ ἂν ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ συναριθμησις τῆς φύσεως, καὶ οὐ τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων τῆς ποσότητος, καὶ τῶν ταυτῶν ἡ ταυτά ἐστὶ, καὶ οὐχὶ τῶν ἑτέρων ἡ ἑτέρα ἐστὶν, ὅπερ οὐχ ὡμολόγηται· διὸ Πατέρα ὡμολογοῦντες καὶ υἱόν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, οὐ καθ' ὃ Πατήρ ἡ υἱὸς ἡ Πνεῦμα ἅγιον ἐν ἐστὶ καταγγέλλομεν (ταῦτα γὰρ διάφορα), ἀλλ' ἡ μία θεότης τε καὶ ἐξουσία, καὶ εἷς Θεὸς θεωρεῖται, καὶ τρεῖς ταῖς ὑποστάσεσι πιστεύεται.

19. Καὶ ἄλλως ἐστὶ δεῖξαι, ὅτι οὐ τρεῖς θεοὺς εἰσάγομεν ἐπὶ τῇ μιᾷ θεότητι, καὶ τρεῖς ὑποστάσεις ὡμολογοῦμεν· εἰ οὖν ὁ Πατήρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀκριδῶς παρ' ἡμῖν δέδεικται ὅτι τῆς μιᾶς καὶ ἀκτίστου καὶ ἀγενήτου θεότητος συναϊδίως ἔχουσι, καὶ μία φύσις τῶν τριῶν κατηγορεῖται, καὶ οὐχ ἑτέρα καὶ ἑτέρα, φανερόν ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις λέγοντες, οὐ συνεισάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς· εἰ γὰρ τις ἡμῖν τοῦτο καταφημίζει, οὐδὲν ἄλλο αὐτὸν ἐστὶ λέγειν, ἀλλ' ἡ κατὰ ταυτῶν ἐν τε καὶ πολλὰ εἶναι, καὶ τὴν ἀντίφασιν συναληθεύειν, καὶ τὰ ἐλάττονα τῶν ἐπιπλέον κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν, ὅπερ οὐδὲ ταῖς λογικαῖς μεθόδοις, οὐδὲ τῇ ἀληθείᾳ σύμφωνον· καὶ ὅπως ἡμῖν σαφὲς γένηται τὸ λεγόμενον, ὡς ἐν ὑποδείγματός τρόπῳ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν λαβόντες, καὶ ἐφ' ὧν ταύτη κατηγορεῖται, δῆλον ὑμῖν τὸ λεγόμενον παραστήσω· Ἔστω ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ὡς ἐν ὑποθέσει τριῶν ὑποστάσεων μόνων κατηγορουμένη, οἷον Πέτρου, φημί, καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ· αὕτη οὖν ἡ φύσις ὅλη ὡς ὅλη ἀμερίστως, ἐπὶ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ κατηγορεῖται· καὶ γὰρ ἕκαστος [cod. ἕκαστον] τούτων, ζῶον λογικὸν θνητὸν, νοῦ καὶ ἐπιστήμης δεκτικὸν ἐστὶ· φανερόν ὅτι καὶ τὰ μετέχοντα, καθ' ὃ τῆς αὐτῆς καὶ μιᾶς φύσεως μετέχουσιν, ἐν τε καὶ ταυτά εἰσι· καθ' ὃ δὲ διάφορα ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ τὸν τρεῖς ἀριθμὸν ἐκλήρωσαντο. Εἰ οὖν τις τὴν ἀνθρώπος φωνήν, ἥτις ἐστὶ φύσεως δηλωτικὴ ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, μίαν οὔσαν καὶ τὴν αὐτὴν καὶ ἀμερίστως αὐτῶν κατηγορουμένην, εἶτα καὶ ὡς τριῶν συναριθμουμένην, καὶ ταύτην τὴν ἀνθρώπος φωνήν ἐξ ἀνάγκης ταῖς ὑποστάσεσι συναριθμήσει, τρεῖς ἀνθρώπους φάσκων, οὐδὲν ἄλλο λέγει, ἀλλ' ἡ τρεῖς φύσεις ἐν ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσι θεωρεῖσθαι· ἡ γὰρ ἀνθρώπος φωνὴ φύσεως ἐστὶ δηλωτικὴ· εἰ δὲ τοῦτο,

et Filium et Spiritum sanctum, secundum unicam divinitatem, potestatem ac dominationem, idem unumque esse; siquidem unam eandemque deitatem æque tenent. Si ergo Deus Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, quatenus eandem deitatem ac potestatem æque habent, unum quid sunt et creduntur; in confesso autem est omnem numerum demonstrare subjectarum rerum quantitatem, non autem rerum naturam, et harum quidem non quatenus earumdem, sed quatenus potius diversarum; et si omnis connumeratio, id est, in unum numerum contractio, diversitatum, quatenus diversæ sunt, compositio est; constat prorsus, quod cum Patrem seorsum dicimus, itemque Filium et Spiritum sanctum, tres deos non inducimus quasi numerando naturam. Secus, numerus et connumeratio naturam afficeret, non autem subjectarum rerum quantitatem; et quidem eas tanquam easdem, non diversas prout diversæ sunt; quod non conceditur. Itaque cum Patrem confitemur et Filium et Spiritum sanctum, non quasi Pater et Filius et Spiritus sanctus unum quid sint pronuntiamus; hi enim diversi sunt, sed quatenus una deitas, una potestas, et unus Deus consideratur, quanquam tres personæ creduntur.

19. Adhuc aliter rem demonstrare possumus, nequaquam tres Deos a nobis induci in una divinitate, etiamsi personas tres confitemur. Si ergo Pater et Filius et Spiritus sanctus, prout accurate nos demonstravimus, unam nec creatam nec factam divinitatem perpetuo simul habent, unaque natura trium prædicatur, non alia et alia, patet quod, dum tres personas dicimus, haud tres deos inducimus. Quod si quis nobis imputet, idem facit dicenti, aliquid secundum idem, et unum esse et plura, et contradictioni inesse veritatem, et minora majoribus exæquari pariterque appellari: quod neque logicis regulis neque veritati consonat. Atque ut nobis dicta res clarior fiat, humanam naturam ad exemplum sumens, secundum ejusdem prædicamenta, perspicuam vobis faciam orationem meam. Esto humana natura tanquam in subjecto trium tantum personarum prædicata, veluti Petri, Pauli, ac Thomæ. Hæc igitur natura tota prout est indivisa in Petro, Paulo ac Thoma, denominatur: nam horum unusquisque, animal est rationale, mortale, mentis scientiæque capax. Constat hos participes, quatenus unam eandemque naturam participant, unum quid idemque esse: quatenus autem diversi sunt personis, ternarium numerum habere. Si quis ergo vocabulum homo quod naturam denotat, quodque unum idemque et indivise de tribus prædicatur; deinde tanquam tribus jam simul connumeratis, idem hoc vocabulum homo necessario cum personis connumeret, tres dicens homines; nihil aliud dicit, nisi tres naturas in personis tribus spectari: namque hominis vocabulum naturam denotat. Quod si verum est, utique idem secundum idem comperietur, id est humanam naturam, et unum quid esse et contra: et quod contradictio est, verum evadet; quod est absurdum.

Neque hoc solum, sed et minora id est, personæ, majorum, id est, naturarum prædicamentum sortientur, eisque æquabuntur; quæ res ita declaratur.

τῶν ἐπιπλέον, τουτέστι τῶν φύσεων συμβαίνει κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν· ἔστι δὲ καὶ τοῦτο δῆλον ὧδε·

20. Humana natura in tribus personis prædicata, haud vicissim ex his prædicatur, neque convertitur, propterea quod plus est quam unaquæque persona. Nam si quid est Petrus, hoc et homo; non tamen si quid homo, hoc et Petrus. Namque in prædicatis, illa invicem convertuntur quæ sunt æqualia, veluti homo et risibile; nam si quid est homo, hoc et risibile; et si quid est risibile, hoc et homo. Quæ autem excedunt, ea invicem non convertuntur, propter excessum. Veluti si quid homo, hoc et animal; non si quid animal, hoc et homo. Si ergo, cum humana natura plus sit singulis tribus personis, prædicetur autem ternarius numerus trium personarum, non absolute, sed secundum talem subjectorum quantitatem; idem autem numerus, quem et numerabilem dicimus, cum qui numeratur magis quam numerat, prædicetur etiam de vocabulo homo adæque ac numerus personarum; sic, inquam, comperietur unaquæque persona uni naturæ æquata, et vicissim prædicata. Nam tres et tres numerati, non sunt plures, sed pares. Nam et si duo quædam sint, alterum autem de uno prædicetur, veluti risibile de homine; demonstretur autem alterum esse par, necessario accidit ut prædicamentum invicem fiat, et homo prædicetur pro risibili. Quamobrem constat, quod si quis connumeraverit personis naturæ ipsarum nomen, faciet ut minora prædicentur de majoribus et exæquentur; quod abhorret a logicis regulis et a veritate, ut diximus.

21. Pari modo quod attinet ad divinam naturam, hoc exemplo viam nobis demonstrante, veritatem nanciscemur, erroremque depellemus. Nobis enim tres in divina natura personas consistentibus, necesse non est tres quoque deos invehere, propter illas quas jam diximus absurditates. Quamobrem nobis manifestum apparet, quod tres personas, secundum suas proprietates, in una divina natura consistentes, nequaquam tres deos invehimus, sed unum Deum; quandoquidem una deitas est, atque ad unum illa, quæ inde sunt, referuntur. Nomina enim Patris ac Filii, haud naturam significant, sed relationem, nempe quomodo se habeat ad Filium Pater, et ad Patrem Filius. Sicut enim apud nos hæc appellationes legitimam genituram significant, ita illic genitum cum genitore homogeneous demonstrant. Similiter et Spiritus nequaquam naturam significat, ut et cætera: etenim relationis inter has personas differentia, differentem quoque illarum appellationem effecit. Idecirco cum ad deitatem respicimus, primamque causam, et monarchiam, unum quid

εὐρεθήσεται τὸ αὐτὸ κατὰ ταυτὸ, τουτέστιν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐν τε καὶ οὐχ ἐν· καὶ ἡ ἀντίφρασις συναληθεύσει, ὅπερ ἄτοπον· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἢ καὶ τὰ ἐλάττονα, τουτέστι τὰς ὑποστάσεις

κ'. Ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων κατηγορουμένη, οὔτε ἀντικατηγορεῖται ἐκ τούτων, οὔτε ἀντιστρέφει διὰ τὸ ἐπιπλέον εἶναι ἐκάστης ὑποστάσεως· καὶ γὰρ εἴ τι Πέτρος, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος, οὐκ εἴ τι δὲ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Πέτρος· τῶν γὰρ κατηγορουμένων, τὰ μὲν ἐξισάζοντά εἰσιν, ἀ καὶ ἀντιστρέφουσιν, ὡς ὁ τε ἄνθρωπος καὶ τὸ γελαστικόν· εἴ τι γὰρ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ γελαστικόν· καὶ εἴ τι γελαστικόν, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος· τὰ δὲ ἐπιπλέον, ἀ καὶ οὐκ ἀντικατηγορεῖται διὰ τὸ ἐπιπλέον· ὡς εἴ τι ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ ζῷον· οὐκ εἴ τι ζῷον, τοῦτο καὶ ἄνθρωπος. Εἰ οὖν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐπιπλέον οὐσῆς μιᾶς ἐκάστης τῶν τριῶν ὑποστάσεων, κατηγορεῖται δὲ ὁ τρεῖς ἀριθμὸς τῶν τριῶν ὑποστάσεων, οὐκ ἀπολελυμένως, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοιῶσδε ποσότητα τῶν ὑποκειμένων· τὸν δὲ αὐτὸν ἀριθμὸν, ὃν καὶ ἀριθμητὸν λέγομεν, ὃς καὶ ἀριθμεῖται μᾶλλον ἢ περ ἀριθμεῖ, κατηγορήσεται καὶ τῆς ἀνθρώπου φωνῆς ἐξ ἰσοῦ τῶ ἀριθμῶ τῶν ὑποστάσεων, εὐρεθήσεται ἐκάστη ὑπόστασις ἐξ ἰσοῦ τῆ μιᾶ φύσει καὶ ἀντικατηγορουμένη· τὸ γὰρ τρεῖς καὶ τρεῖς ἀριθμούμενον, οὐκ ἐπιπλέον ἔστιν, ἀλλ' ἐξ ἰσοῦ· καὶ γὰρ ἐὰν δύο τινὰ ᾧσι, θάτερον δὲ κατηγορεῖται τοῦ ἑνός, ὡς τὸ γελαστικόν τοῦ ἀνθρώπου· δειχθῆ δὲ καὶ θάτερον ἐξισάζον, συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης τὴν κατηγορίαν ἀντιστρέφειν, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀντικατηγορεῖσθαι τοῦ γελαστικοῦ· ὥστε φανερὸν ὅτι εἴ τις συναριθμεῖ ταῖς ὑποστάσεις τὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ὄνομα, συνάγει τὰ ἐλάττονα τῶν ἐπιπλέον κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν· ὅπερ ἀσύμφωνόν ἐστι ταῖς λογικαῖς μεθόδοις καὶ τῆ ἀληθείᾳ, ὡς ἔφαμεν.

κα'. Τὸ αὐτὸ δὴ καὶ ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, ὡς ἐκ τούτου τοῦ παραδείγματος ποδηγούμενοι τὸ ἀληθὲς λάθωμεν καὶ τὸ ψεῦδος ἀποκρουσώμεθα· καὶ γὰρ ἡμῶν τριῶν ὑποστάσεων ὁμολογούντων ἐπὶ τῆς θείας φύσεως, οὐκ ἀνάγκη καὶ τρεῖς ἡμᾶς θεοὺς εἰσάγειν διὰ τὰ προδεδειγμένα ἄτοπα· ὥστε δῆλον ἡμῖν ἀνέφηκεν, ὅτι τρεῖς ὑποστάσεις κατὰ τὰς ιδιότητας ἐπὶ τῆς μιᾶς καὶ θεϊκῆς φύσεως ὁμολογούντες, οὐκ εἰσάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἓνα Θεόν, ὅτι μία θεότης, καὶ πρὸς ἓν τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀναφορὰν ἔχει· τὸ γὰρ Πατὴρ καὶ Υἱὸς ὄνομα, οὐ φύσιν ὑποσημαίνουσιν, ἀλλὰ σχέσεώς τε καὶ τοῦ πῶς ἔχει πρὸς τὸν Υἱὸν ὁ Πατὴρ, ἢ ὁ Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα· ὡς γὰρ ἐφ' ἡμῶν αὐταὶ αἱ κλήσεις τὸ γνήσιον σημαίνουσιν, οὕτως ἐκεῖ τὴν τοῦ γεγεννημένου πρὸς τὸ γεγεννηκὸς ὁμοφυῆσαν σημαίνουσιν· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα οὐ φύσιν σημαίνει, ὡς περ καὶ τὰ λοιπά· τὸ γὰρ διάφορον τῆς πρὸς ἀλλήλα τούτων σχέσεως, διάφορον αὐτῶν καὶ τὴν κλήσιν πεποίηκε· διὸ ὅτι ἂν πρὸς τὴν θεότητα βλέπωμεν καὶ τὴν πρώτην αἰτίαν καὶ μοναρχίαν, ἐν ἡμῖν τὸ φανταζόμενον· ὅτι ἂν δὲ

πρὸς τὰ ἐν οἷς ἡ θεότης τὰ ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἀχρόνως καὶ ὑμοδόξως ἐκλάμπαντα, τρία τὰ προσκυνοῦμενα· καὶ ταῦτά ἐστι, ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰς ἃ πιστεύομεν καὶ βαπτίσαμεθα, καὶ οἷς λατρεύομεν.

κβ'. Εἰ δὲ ἀναιδέστερον πρὸς τὰ λεχθέντα οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ διατεθεῖεν λέγοντες· Εἰ καὶ κυρίως τὸ τῆς φύσεως ὄνομα οὐ συναριθμεῖται, ἀλλ' οὖν καταχρηστικῶς παρὰ τῆ συνηθεία εὔρηται λεγόμενον, καθ' ὃ λέγομεν τρεῖς ἀνθρώπους καὶ τρεῖς ἵππους· οὐκοῦν καὶ καθ' ὑμᾶς λεγέσθω εἶναι ἡ παρ' ὑμῶν Τριάς σεβομένη καταχρηστικῶς λόγῳ τρεῖς θεοὶ ὡς τρεῖς ἄνθρωποι, ἢ ἄλλο τι συναριθμούμενον, φημὲν ἡμεῖς πρὸς αὐτούς· ὅτι τὸ τῆς φύσεως ὄνομα, τότε ταῖς οἰκείαις ὑποστάσεσι συναριθμεῖται καταχρηστικῶς, ἥνικα αἱ ὑποστάσεις τὴν εἰς ἄλληλα περιχώρησιν (6) οὐκ ἔχουσι, ἀλλὰ πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων διακεχωρήκασιν, μετὰ καὶ τοῦ ἔχειν διάφορον τὸ θέλημα καὶ ἐνέργειαν καὶ βούλησιν, καὶ πλεῖστην τὴν διαφορὰν κεκτήσθαι, ἤττονα δὲ τὴν κοινωνίαν· οἷς δὲ γνώμη μία, καὶ βούλητις ἀδιαίρετος, καὶ φύσεως ταυτότης, καὶ μία ἐξουσία, καὶ θέλησις, καὶ ἐνέργεια, καὶ πάντα κοινά, πλὴν μιᾶς μόνης τῆς τῶν ὑποστατικῶν ἰδιοτήτων διαφορᾶς, ἃ καὶ τὸ ἀνεκφοίτητον πρὸς ἑαυτὰς, καὶ ἡ εἰς ἄλληλα περιχώρησις, οὐδαμῶς εἴρηται τὸ τῆς φύσεως αὐτῶν ὄνομα συναριθμούμενον, οὔτε κυρίως, οὔτε καταχρηστικῶς· διὰ τοῦτο, καὶ τὸν Πατέρα ὁμολογοῦμεν Θεὸν καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα ὡσαύτως, οὐκ εἰσάγομεν καὶ τρεῖς θεοὺς· οὔτε μὲν ἀπαιτούμεθα οὔτε κυρίως οὔτε καταχρηστικῶς συναριθμεῖν· ἐπειδὴ ἡ εἰς ἄλληλα περιχώρησις πρόσεστι, καὶ τὸ ἀνεκφοίτητον καὶ τὸ ἀδιάστατον καὶ γνώμη μία καὶ βούλησις καὶ ἐνέργεια καὶ τὰ ἄλλα ἅπερ ἔραμεν. Εἰ δὲ πάλιν ἀνθυποφέροιν λέγοντες, ὅτι τὸ Θεὸς ὄνομα οὐ τῆς φύσεως τῆς θείας ἐστὶ δηλωτικόν, ἀλλ' ἐνεργείας (7), τὰ δὲ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμοῦνται, ὅσον λέγομεν τρεῖς ῥήτορας καὶ τρεῖς φιλοσόφους ἢ τρεῖς τέκτονας, λέγομεν καὶ πρὸς ταῦτα, ὅτι τότε τὰ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμεῖται, ἐν οἷς γνώμης παραλλαγή παρεισδύεται, καὶ βουλήσεως ἑτερότης πάρεστι, καὶ ἀπορία καλοῦσα πρὸς τὴν χρείαν, καὶ ἐνέργεια οὐ μία, ἀλλὰ διάφορος καὶ ἀποτετμημένη· οἷς δὲ μία ἐνέργεια φυσικὴ ἀδιαίρετος πάρεστιν, οὐδαμῶς τὰ τῶν ἐνεργειῶν ὀνόματα συναριθμεῖται. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος Τριάς, ἡ γοῦν ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ παρὰ τῶν Χριστιανῶν εὐσεβῶς καὶ ὀρθοτόμως πιστευομένη καὶ λατρευομένη, μιᾶς ἐνεργείας ἀδιαστάτου ἐστίν, φανερὸν ἔρα καὶ τὸ Θεὸς ὄνομα ἐνεργείας ἐστὶ δηλωτικόν, χῶραν τὸ συναριθμεῖσθαι κατὰ τοῦτο οὐχ ἔξει· ὅθεν πάσης διαβολῆς καὶ κατηγορίας ἡ καθ' ἡμᾶς πίστις ἀνωτέρα, ὡς καὶ δέδεικται.

κγ'. Ἐνεστί δὲ καὶ ἄλλως ἡμῖν δι' ἐπιστημονικῆς καὶ ἀφύκτου διαιρέσεως τὰ περὶ τῆς ὁμοουσίου καὶ

A imaginamur. Cum vero ad ea in quibus deitas consistit, ea tunc spectamus quæ ex prima causa intemporaliter et cum honoris paritate explendescunt, tria adoranda, quæ sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus, in quæ credimus et baptizati fuimus, et quæ latreutico cultu prosequimur.

22. Age vero, si forte impudentius adversus hactenus dicta Agareni consurgant dicentes : Quod etiamsi proprie naturæ vocabulum non connumeratur, attamen abusive secundum consuetudinem sic dici comperitur ; veluti dicimus tres homines, et tres equos : quamobrem etiam apud vos dicatur esse culta illa a vobis Trinitas abusive sermone tres dii, æque ac tres homines, aut aliud quidvis connumeratum : nos ita iis respondemus : nempe quod naturæ vocabulum tunc cum propriis personis abusive connumeratur, cum personæ non habent invicem circuminsessionem, sed plurimum invicem distant ; præter quam quod voluntate differunt et operatione et deliberatione, permultamque aliam differentiam præ se ferunt, minime vero communionem. Verumtamen illorum, quorum una inseparabilisque est deliberatio, natura eadem, una potestas, voluntas, atque operatio, cunctaque communis, sola excepta personalium proprietatum differentia, quorum item impossibilis separatio, et quæ invicem circuminsident ; horum, inquam, naturæ vocabulum nunquam invenietur connumeratum, neque proprie neque abusive. Quamobrem etiamsi Patrem confitemur Deum, pariterque Filium et Spiritum sanctum, tres deos non invehimus, neque cogimur sive proprie sive abusive connumerare ; quandoquidem invicem circuminsessio adest, nec non inseparabilitas et indivisibilitas, sententia una et deliberatio atque operatio, et alia quæ diximus. Quod si rursus adversentur dicentes, Dei vocabulum naturæ divinæ significativum non esse, sed operationis ; operationum autem vocabula connumerari solere, veluti dicimus tres rhetores, et tres philosophos, vel tres architectos ; nos his ita occurrimus : tunc videlicet operationum vocabula connumerari, cum sententiæ immutatio subit, et deliberationis diversitas adest, et perplexitas de rei gestione, nec una operatio, sed diversa et abrupta. In illis autem, quorum una operatio physica indivisa est, nequam operationum vocabula connumerantur. Quia igitur supersubstantialis Trinitas, id est Pater et Filius et Spiritus sanctus, quæ a Christianis religiose et recte creditur atque adoratur, unam habet inseparabilem operationem, constat profecto, etiamsi Dei vocabulum operationis significativum sit, haud tamen hac in re fore obnoxium connumerationi. Quamobrem calumnia omni et criminatione excelsior est fides nostra, uti demonstratum fuit.

23. Possumus nos et aliter doctrinali invictaque distinctione, de consubstantiali et sancta Trinitate,

(6) De theologico vocabulo περιχώρησις copiose Petavius *De Trin.* lib. IV, 16. Utitur etiam Nice-

phorus a nobis editus in *Antirr.* i, 43, 47.

(7) *Supra* col. 675.

tanquam brevi dictato, demonstrationes sic proferre : **A** Deus, siquidem est verus Deus et creditur, vel unum quid est natura atque persona; vel unum utique natura, sed plura quod attinet ad personas : vel vice versa, persona quidem est unum, natura autem plura : vel denique natura atque persona plura. Sed inde statim emergit absurditas : nempe quod hac ratione se habet, polyarchicum est ; polyarchicum autem, seditiosum ; denique seditiosum, anarchicum est et inordinatum : at inordinatum, initium est dissolutionis ; quod si ita est, corruptibile quoque est et periturum. Jam si forte sit persona unum, natura autem plura, hoc quoque absurdum : nam quod est ejusmodi, id compositum est. Omne enim quod ex diversis naturis unum quid constituit, in rerum compositarum sorte ponitur. Porro compositum, solubile est ; solutionem autem subsequitur corruptio ; corruptionem excipit annihilatio. Conficitur ergo ut Deus corruptibilis sit, et in nihilum deciduus ; quæ summa absurditas est. Si igitur plura esse tum natura tum persona, falsum convincitur ; pariterque unum esse persona, plura autem natura, superest ut duarum propositionum altera vera sit. Si ergo unum quidem esse natura, plura autem persona, sermo noster verum firmumque ostendet ; constat reliqua falsa argui, atque hoc vere dici. Quod unum sit natura, personis autem plura, hinc fit exploratum. Natura vel commune quid est, vel proprium : at si proprium, singillatim est ; quod si singillatim, atomus quædam est : quod si ita se habet, vel una atomo extincta, necesse est naturam quoque simul exstingui. Nam si eorum, quæ sunt eadem, alterutrum perimatur, necesse est alterum quoque una perimi. Sic ergo moriente Moyse, contigisset humanam naturam mori. Atqui moriente Moyse, non fuit imminuta natura. Non est ergo singularis natura. Quod si singularis non est natura, ne propria quidem est, quia proprium tale est.

24. Et aliter. Si natura res propria est, oportet eam de uno tantummodo prædicari : atqui de pluribus prædicatur, veluti animal rationale mortale, de Petro, de Paulo, de Thoma, et de hominibus singulis : non est ergo propria res : quod si non propria, ergo communis. Item aliter. Si ergo natura res propria est ; et persona pariter proprium quid est ; habet autem natura personas, de quibus pronuntiatur ; comperietur utique rei propriæ esse quid proprium ; quod reapse inveniri nequit. Non est ergo quid proprium ; quod si nequaquam proprium, commune est. Adhuc aliter. Si igitur commune quid est et universale, quod de pluribus prædicatur ; natura autem ita se habet ; sequitur ut natura commune aliquid sit et universale. Quia ergo supersubstantialis et increata, et non facta substantia est divina natura, apparet ipsam quoque esse commune aliquid et universale ; quoniam jam ostendimus naturam esse commune aliquid et

A ἀγίας Τριάδος, ὡς ἐν βραχείᾳ ἀπηχῆσαι, τὰς ἀποδείξεις καὶ ὧδε παριστᾶν· Ὁ Θεὸς, εἴπερ ἐστὶ Θεὸς ἀληθινὸς καὶ πιστεύεται, ἦτοι εἷς ἐστὶ τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστάσει· ἢ εἷς μὲν τῆ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν· ἢ τὸ ἀνάπαλιν, τῆ μὲν ὑποστάσει ἓν, τῆ δὲ φύσει πολλὰ, ἢ καὶ τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστάσει πολλὰ· ἀλλ' εἰ μὲν τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστάσει πολλὰ, πρόδηλον τὸ ἀτοπον· τὸ μὲν γὰρ οὕτως εἶναι, πολυάρχον ἐστὶ· τὸ δὲ πολυάρχον, στασιῶδες· τὸ δὲ στασιῶδες, ἀναρχόν ἐστὶ καὶ ἀτακτον· τὸ δὲ ἀτακτον, ἀρχὴ λύσεως· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ φθειρόμενον καὶ ἀπολλύμενον· εἰ δ' αὖ τῆ ὑποστάσει ἓν, τῆ δὲ φύσει πολλὰ, καὶ οὕτως ἀτοπον· καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον, ἀναγκαιῶς σύνθετόν ἐστι· καὶ γὰρ ἅπαν τὸ ἐκ διαφόρων φύσεων ἓν τι καθιστάμενον, ἐν τῆ τῶν συνθέτων μοίρᾳ τέτακται· τὸ δὲ σύνθετον, διαλυτόν ἐστι· τῆ δὲ διαλύσει ἔπεται φθορά· φθορᾶ δὲ τὸ μὴ ὄν· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς φθαρτός ἐστὶ καὶ μὴ ὄν [cod. 2 manu ὄν], ὅπερ ἀτοπώτατον. Εἰ οὖν τὸ πολλὰ τῆ φύσει καὶ τῆ ὑποστάσει ἐλήλεγκται, ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν τῆ ὑποστάσει, πολλὰ δὲ τῆ φύσει, λείπεται τῶν δύο ὑποθέσεων τὴν ἑτέραν ἀληθῆ εἶναι. Εἰ οὖν τὸ ἐν μὲν τῆ φύσει, πολλὰ δὲ ὑποστάσει δείξει ὁ λόγος ἀληθές τε καὶ βέβαιον, φανερόν ἐστι καὶ τὸ λοιπὸν συναπελήλεγκται· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, τὸ ἐν μὲν τῆ φύσει, ταῖς δὲ ὑποστάσει πολλὰ, ἐντεῦθεν δῆλον· Ἡ φύσις ἦτοι κοινόν τι χρῆμά ἐστιν, ἢ ἴδιον· ἀλλ' εἰ μὲν ἴδιον, καθ' ἕκαστά ἐστιν· εἰ δὲ καθ' ἕκαστα, καὶ ἀτομον· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ φύσις ἀτομόν ἐστιν· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἑνὸς ἀτόμου ἀναιρεθέντος, ἀνάγκη καὶ τὴν φύσιν συναναιρεῖσθαι· τῶν γὰρ ταυτῶν ἕν ἑτέρον ἀναιρεθῆ, ἀνάγκη καὶ ἑτέρον συναναιρεῖσθαι· οὐκοῦν Μωϋσεὺς ἀναιρεθέντος, συμβαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναιρεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν Μωϋσεὺς ἀναιρεθέντος, ἡ φύσις ἀμειωτός ἐστιν· οὐκ ἄρα τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φύσις· εἰ δὲ μὴ τῶν καθέκαστα, οὐδὲ ἴδιον, διὰ τὸ ἴδιον τοιοῦτον εἶναι.

C **κδ'** Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν ἡ φύσις ἴδιόν ἐστι χρῆμα, ἀνάγκη καθ' ἑνὸς μόνου κατηγορεῖσθαι· ἀλλὰ μὴν κατὰ πλειόνων κατηγορεῖται, ὡς τὸ ζῶον λογικόν θνητόν, κατὰ Πέτρου καὶ Παύλου καὶ Θωμᾶ καὶ τοῦ καθ' ἕκαστον ἀνθρώπου· οὐκ ἄρα ἴδιόν τι χρῆμά ἐστιν· εἰ δὲ μὴ ἴδιον, κοινόν ἐστιν. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν φύσις χρῆμα ἴδιόν ἐστιν, ἐστὶ δὲ καὶ ἡ ὑπόστασις ἴδιόν τι χρῆμα, ἔχει δὲ ἡ φύσις ὑποστάσεις, καθ' ὧν λέγεται, εὑρεθήσεται ἄρα τοῦ ἴδιου χρήματος ἴδιόν τι εἶναι, ὅπερ οὐχ εὔρηται· οὐκ ἄρα ἴδιόν ἐστιν· εἰ δὲ μὴ ἴδιόν ἐστιν, κοινόν ἐστιν. Καὶ ἄλλως· Εἰ οὖν κοινόν ἐστὶ καὶ καθολικόν τι χρῆμα τὸ κατὰ πλειόνων κατηγορεῖσθαι, ἡ δὲ φύσις τοῦτο ἔχει, ἡ φύσις ἄρα κοινόν τι καὶ καθολικόν ἐστὶ πρᾶγμα. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος καὶ ἀκτιστος καὶ ἀγέννητος οὐσία φύσις τις θεία ἐστὶν, δῆλον ὅτι καὶ αὐτὴ κοινόν τι καὶ καθολικόν ἐστὶ πρᾶγμα, διὰ τὸ δεδειχθαι τὴν φύσιν κοινόν τι καὶ καθολικόν εἶναι πρᾶγμα. Εἰ οὖν ἡ θεία καὶ μακαρία φύσις κοινόν τι καὶ καθολικόν

ἔστι πρᾶγμα, ὡς καὶ αὐτὴ φύσις τις οὐσα, τὴ δὲ κοινόν τι χρῆμα, οὐχ ἑνός ἐστι κοινόν, ὡσπερ ἡ τοῦ ἀγγέλου καὶ ἀνθρώπου φύσις, οὐχ ἑνός ἐστὶν ἀλλὰ πλειόνων· ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ καθολικὸν πρᾶγμα τὸ κατὰ πλειόνων λεγόμενον, ὡς αἱ λογικαὶ διαγορευούσαι μέθοδοι, φανερόν ἄρα ὅτι καὶ θεία φύσις πλειόνων ἐστὶν· εἴπερ κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα ἐστὶ· τοῦτο γὰρ ὡμολόγηται.

κε'. Εἰ οὖν ἡ θεία φύσις πλειόνων ἐστὶν, ὡς κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα, ἐκάστη δὲ φύσις κοινὴ τε καὶ καθολικὴ οὐσα, οὐχ ἄλλου τινός ἐστι κοινὴ, ἀλλ' ἡ τῶν ἐν οἷς θεωρεῖται καὶ ὧν κατηγορεῖται, ταῦτα δὲ ἂν εἴεν αἱ οἰκτεῖαι ὑποστάσεις, συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ θεία φύσις κοινὴ οὐσα, πλειόνων ὑποστάσεων κατηγορεῖται, καὶ ἐν πλείοσι θεωρεῖται· ὅπερ ἐστὶν ἀληθινόν, καὶ ταῖς Γραφικαῖς ἐννοιαῖς συνᾶδον. Εἰ οὖν ἐν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ιδιότησιν, ἦτ' οὖν ταῖς ὑποστάσεσιν, ὁ λόγος ἔδειξεν ἀληθές, φανερόν ἄρα ὅτι τὸ ἐν μὲν τῇ φύσει καὶ τῇ ὑποστάσει ἀπελήληχται· εἰ δὲ ἡ θεία καὶ μακαρία φύσις τῇ φύσει ἐν, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν ἐν αἷς θεωρεῖται ὡς κοινόν τι καὶ καθολικὸν πρᾶγμα οὐσα, ὑπεραναβέβηκε δὲ πάσης κτιστῆς φύσεως, καὶ μᾶλλον τῷ ἐνὶ χαρακτηριζομένη, ἢ περ ἐν τοῖς πλείοσιν· καὶ γὰρ βραχεῖά πως καὶ ἀμυδρὰ ἐν τῷ Θεῷ διαφορά· ἐν δὲ καὶ ταυτότης, κατὰ πάντα ἀπαραλλάκτως, πλὴν τοῦ ἀγεννήτου καὶ γεννητοῦ καὶ τοῦ ἐκπορευτοῦ· ἐν δὲ τοῖς κτίσμασιν ἀνάπαλιν πολλὴ μὲν ἑτερότης, ταυτότης δὲ ὀλίγη· φανερόν ὅτι καὶ αἱ πλείονες ὑποστάσεις ἐν αἷς ἡ μία καὶ ἀπαραλλάκτος φύσις θεωρεῖται, οὐκ εἰσὶν ἄπειρον πλήθος· οὐ γὰρ ἐστὶ συμφυῆς τῷ ἐνὶ τῷ ἄπειρον, ἀλλ' ἀλλότριον· οὐδ' ἀπλῶς ἐξαπλούμεναι ἐπέκεινα τοῦ τρεῖς ἀριθμοῦ· τοῦ γὰρ πλήθους καθ' αὐτὴ τοῦ ἑνός ἀφεστηκός, δῆλον ὅτι τὸ ἄπειρον πλήθος παντελῶς ἀλλότριον καὶ ἀπεικός ἐκείνου· καὶ γὰρ εἰ ἀρχὴ πλήθους ἦν, ἔδει τὸ τῆς αὐτῆς ἀμέσως μετέχον μᾶλλον εἶναι πλήθος τοῦ πορρωτέρου· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν τῆς θείας φύσεως ἐστὶν ἀρχὴ, ἀνάγκη τὸ ἐκεῖνον συναφές τῶν θείων ὑποστάσεων πλήθος, ἐλάχιστον παντελῶς καὶ πορρωτέρω πλήθος· τοῦτο δὲ ἐστὶν ἡ τριάς· οὔτε γὰρ ἡ δυάς, διὰ τὸ μὴ εἶναι (8)· οὔτε γὰρ ἄλλο τι, διὰ τὸ μὴ πρώτως φανερόν ἄρα ἐκ τούτων ὅτι ὁ Θεὸς τῇ μὲν φύσει εἰς ὧν, τρισὶ ταῖς ὑποστάσεσιν γινώσχεται τε καὶ καλῶς παρὰ τῶν ὀρθῶς φρονούντων Χριστιανῶν πιστεύεται τε καὶ δοξάζεται· καὶ τοῦτο ἡμῖν ἐστὶν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΠΡΩΤΟΣ.

Κατὰ τῶν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ δοκούντων τῷ Μωάμετ.

κς'. Ἐπεὶ οὖν ὁ λόγος ἐξ ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ συλλογιστικῆς ἀποδείξεως, τὴν περὶ τῆς ἁγίας Τριάδος ὁμοουσιότητα καὶ ταυτότητα, καὶ τὴν μίαν θεότητα καὶ μοναρχίαν, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν τὰ ὑπὲρ λόγον καὶ ὄντα καὶ πιστευόμενα, καλῶς παρέστησε,

A universale. Itaque si divina beataque natura commune quid et universale est, quatenus et ipsa natura est; res autem communis, non uni est communis, sicut angeli hominisque natura, non est unius, sed plurium; æque ac universalis res de pluribus dicitur, ut logicæ regulæ tradunt; patet utique divinam quoque naturam plurium esse, quandoquidem communis universalisque res est. Hoc enim est in confesso.

25. Quoniam itaque divina natura plurium est, utpote quæ communis universalisque res est; unaquæque autem natura utpote communis et universalis, haud alii cuiquam communis est quam illis in quibus spectatur, id est, propriis personis; consequitur ut divina natura quæ communis est, de pluribus personis prædicetur, et in pluribus consideretur; quod reapse verum est, et divinis sententiis consonum. Igitur si quod est unum natura, proprietatibus, id est personis, plura esse sermo noster vere demonstravit, patet sane, id quod est unum natura, persona quoque coargui. Quod si divina beataque natura naturaliter unum quid est, plura autem secundum personas in quibus consideratur, ceu res quædam communis et universalis; transcendit autem quamlibet creatam naturam, et tamen unitate magis repræsentatur, quam plurali numero: etenim in Deo brevis quædam exilisque differentia est, sed unum et idem per omnia constanter, dempto ingenito et genito ac procedente; at vero in creaturis contra; diversum sæpe, idem raro; patet etiam plures personas, in quibus una invariabilisque natura spectatur, non esse infinitam multitudinem: non enim connaturalis est unitati innumerabilitas, sed aliena potius. Neque personæ ampliandæ sunt ultra ternarium numerum: nam cum multitudo per se abhorreat ab unitate, patet infinitam multitudinem prorsus ab illa alienam esse et abhorrentem. Nam si caput multitudo esset, oporteret illud quod proxime ei participat, magis esse pluralium, quam quod remotius. Quia vero unitas caput est divinæ naturæ, necesse est id quod illi connecitur, divinarum nempe personarum numerum, minimum prorsus esse et a multitudine remotissimum. Talis porro trinitas est.

D Nam neque duo esse poterant, quia non fuisset pluralis numerus: neque aliud quidvis, quia non esset primitus. Ex his igitur apparet Deum natura quidem unum, in tribus personis agnosci, recteque ab orthodoxis Christianis credi et glorificari. Atque hic Deus nobis est Pater et Filius et Spiritus sanctus.

CONFUTATIO PRIMA.

Adversus sententias primi capituli Mohamedis.

26. Postquam sermo noster doctrinali methodo, nec non syllogistica demonstratione, sanctæ Trinitatis consubstantialitatem et paritatem, unamque divinitatem et monarchiam (quantum fieri potest in iis quæ supra rationem sunt et esse creduntur)

(8) Græci pluralem a duali numero distinctum volunt.

recte exposuit, nostrumque dogma comprobavit; tempus jam est ut nefandissimus et mendax ab Arabe Mohamede falsidico calamo scriptus liber, utrum veritatis rectæque doctrinæ aliquid habeat, consideremus. Sic ergo tractatum exordiamur. Cum multifariam oppugnari possit inficetissimus Mohamedis liber; totus enim marcidus est et ruinosus, putris instar ædificii cariosa materie compacti, imperiteque constructi, nihilque firmum aut stabile habentis: ante omnia argumentum illud quod totum ædificii fundamentum continere videtur, proferramus; namque id cum sancti Spiritus ope subvertere meditamur. Sic enim se gerere solent etiam ii qui ejusmodi ædificia evertere volunt; nimirum iis quæ fulera videntur destructis, universam subito fabricam humi sternunt. Est autem prima adversus hoc putre ædificium machina, comparatio ejus cum divina Scriptura. Nam quia Mohamedes, omni genere doctrinæ omisso, imo in tergum rejecto, caput sui sermonis constituit in Dei quam sibi vindicat allocutione, nos quoque debemus omnium concessu divinitus dictatam Scripturam cum eo libro in primis conferre; ut accurato comparationis lumine deprehensa illius absurditate et incongruentia, reliqua omnia falsa et vana, ideoque palam vituperanda, despuantur.

δατον αὐτοῦ φωραθὲν, ὅλον λοιπὸν ψευδὲς τε καὶ μάταιον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίφογον ἀπελεγχθὲν καταπτύοιτο.

27. Inspiratæ divinitus Scripturæ unusquisque liber, seorsum et per se spectatus, quanquam ad unum religionis scopum tendit, qualem tamen peculiariter materiam contineat, demonstrat ex præposito sibi titulo, qui argumentum totum aperit: ita ut vel sola singulorum voluminum inscriptio profanum quemlibet, nedum initiatum, ad lectionem audiendam invitet. Veluti, exempli causa, Moysis quinque libri, id est, Genesis et reliqui, congruam titulo continentiam totam habent orationisque consecratiæ vim, et quæ suo argumento conveniunt, ut par est, narrant. Itaque Genesis, quæ sunt geneseos propria; Exodus, quæ in exodo sunt peracta; Deuteronomion denique, quæ lege iterum sancita fuerunt. Posteriores quoque libri proprie atque, ut ita dicam, naturæ suæ congruenter inscripti fuere. Similiter in Prophetis, in Sapientialibus, in Regum libris, si quæres, factum comperies; divino Spiritu duce in hoc quoque, ut arbitror, sinceritatem suam et sapientiam exhibente. Oportet enim mentis humanæ magistrum, ea quæ sanam sententiam efficiunt, antea sine vitio exhibere; ut postquam intellectualem sensum rectitudinis suæ homo gustaverit, tunc rerum quoque remotiorum certior fiat.

28. At enim deplorandus et ineptissimus Mohamedis Arabis libellus, præterquam quod blasphemis adversus Altissimum scateat, cum omni incondita

καὶ τὸ οἰκείον δόγμα κατεσκευάσας, καιρὸς ἦδη καὶ τὴν μουσαρωτάτην καὶ ψευδηγόρον παρά τοῦ Ἄραβος Μωάμετ πλαστογραφηθεῖσαν βίβλον, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἐμφερόμενα εἰ ἀληθείας τε καὶ εὐθυβολίας ἔχουσιν ἐπισκέψασθαι. Ἐρξομαι δὲ καὶ περὶ τούτων ὧδε. Τοιγαροῦν πολλὰς ἐπιβολὰς ἀνασκευῆς δεχομένου τοῦ ἀλογωτάτου βιβλίου τοῦ Μωάμετ (ὅλον γὰρ σαθρόν τε ἔστι, καὶ εὐκατάπτωτον, ὡσπερ οἰκία σαθρὰ ἐκ τῆς ὑλῆς εὐφθάρτου συντεθειμένη, ἀτεχνῶς δὲ οἰκοδομουμένη, καὶ μηδαμῶθεν τὸ βέβαιον καὶ στερεῖμιον ἔχουσα), τὴν τὸ ὅλον τοῦτο συνέχειν δοκοῦν βάθρον [cod. βάραθρον] ἀνασπῶσαν (9) πρότερον προσάγοιμεν ἀνασκευῆν, ἀνατρέπειν αὐτὸ σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος βεβουλημένοι. τοῦτο γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων οἰκιῶν ποιῶσιν οἱ τὸ καθαίρειν αὐτὰς προαιρούμενοι, τὸ δοκοῦν ὑπερείδειν πρότερον ἀνελόντες, πᾶσαν αὐτὴν ἀθρόως εἰς γῆν καταστρέφουσιν. Ἔστι δὲ ἡ πρώτη κατὰ τῆς σαθρῆς ταύτης προσαγομένη οἰκοδομῆς μηχανή, ἡ πρὸς τὴν θείαν Γραφὴν σύγκρισις. ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς πᾶν εἶδος λόγου παραδραμῶν καὶ κατόπιν ἑαυτοῦ βίψας, τὴν κορυφὴν τῶν λόγων τὴν αὐτόλεκτον τοῦ Θεοῦ διελίαν αὐτῷ ἀπεγράψατο, ὑφειλομεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν ὁμολογουμένην παρὰ πάντων θεόλεκτον Γραφὴν, τὸ τοιοῦτον γράμμα πρότερον παραθεῖναι, ὡς ἂν τῇ διὰ τῆς παραθέσεως ἀκριβολογία, τὸ ἀλλόκοτον καὶ ἀσύμ-

μάταιον, καὶ διὰ τοῦτο ἐπίφογον ἀπελεγχθὲν κατακτῆ. Τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἰδίᾳ καὶ παρ' ἑαυτῇ τεταγμένη ἐκάστη βίβλος, εἰ καὶ πρὸς ἕνα τὸν τῆς εὐσεβείας ἀφορῶσα σκοπὸν, ἀλλ' οὖν διευκρινημένη πᾶτά ἐστιν τῆς ἀνά μέρος περιληπτικῆς ὑποθέσεως, ἐκ τῆς κατὰ τὴν πραγμαφὴν σημασίας, σὺν τῷ ὅλῳ σκοπῷ τῆς βίβλου δηλουμένης. ὡς καὶ ἐκ μόνης τῆς προσηγορίας ἐκάστης συγγραφῆς, καὶ τὸν ἀμύητον πρὸς ἀκρόασιν ἐπιστρέφειν, μὴ τί γε τὸν μεμνημένον. ὡς, φέρε εἰπεῖν, τὰ κατὰ Μωῦσέα πέντε βιβλία, φημί δὲ, ἡ τε Γένεσις καὶ τὰ λοιπὰ, ἀρμόζουσαν τῇ προγραφῇ τὴν ἔννοιαν ὅλην, καὶ τὴν τοῦ λόγου σύνδρομον δύναμιν, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν πρόσφορα προπόντως παρίστησιν. ἡ τε γὰρ Γένεσις, ὅτι τῆς γενέσεως ἦν. ἡ τε τῆς Ἐξόδου, ὅσα ἐν τῇ ἐξόδῳ πέπρακται. ὁ τε Δεύτερος νόμος ὅσα τὸ δεύτερον νομοθέτησεν, καὶ τὰ καθ' ἑξῆς οἰκείως τε καὶ συμφυῶς, ὡς εἰπεῖν, περιώρισται. ὁμοίως δὲ καὶ ταῖς Προφητεῖαις, καὶ ταῖς Σοφίαις, καὶ ταῖς Βασιλείαις ζητῶν εὐρήσεις, τὸ ἀπλανὲς, οἶμαι, καὶ σοφὸν τοῦ ὁδηγοῦ θεοῦ Πνεύματος τοῦ λόγου καὶ τούτῳ παριστάντος. δεῖ γὰρ τὸν τοῦ νοῦ παιδαγωγὸν τὰ ἐμποιητικὰ τῆς ἀπλανοῦς γνώσεως, πρότερον ἀλωθήτως κοσμήσαντα, ὡς τὴν νοητὴν αἴσθησιν τῆς οἰκείας ὀρθότητος ἀπογευσάμενον, τὸ τῆν:καῦτα καὶ περὶ τῶν πρόβλεπτῶν διαθεβαίουσθαι.

κη'. Τὸ δὲ γε εὐκταίστον καὶ ἀλόγιστον τοῦ Ἄραβος Μωάμετ βιβλίδιον, μετὰ τὰς εἰς τὸν Ἰψίστον δυσφημίας ἀνάμεστον τυγγάνον, σὺν πάσῃ τῇ ἀκόσμῳ καὶ

(9) Mendum est fortasse ἀνασπῶσαν. et quidem ita reffectum fuit in codice a secunda manu, abhis aliquot syllabis.

συφερτώδει αὐτοῦ βδελυγμία, οὐδὲ τὸν κατὰ λόγον [cod. κατάλογον] τῶν κοινῶν καὶ ἄλλως ἐμπερομένων εἰρηδὸν ἀποσώζει· οὔτε γὰρ εἶδος προφητικοῦ λόγου παρίστησιν, οὔτε ἱστορικῶν, οὔτε νομοθετικοῦ, οὔτε θεολογικοῦ, οὔτε ἄλλου τινὸς τῶν ἐξ ἁρθῆς καὶ ἐξέφρονος διανοίας προσερχομένων, ἀλλ' ὅλον [ita cod.] ἄκοσμον τε καὶ ἀτακτον τὴν σύνθεσιν ἔχον, οὐδὲ τὰς προκειμένας ἐπιγραφὰς καταλλήλους τοῖς ὑποκειμένοις λόγοις ἔχει (10)· εἰ δὲ ἐν οἷς πάντας ἀνθρώπους ἐντελῶς κεχρημένους ὀρωμεν αὐτὸς ἀπολείπεται, πῶς τὴν ἀγέρωχον ἐκείνην καὶ ὡς ὑπὲρ ἀνθρώπον δόξαν δοχοῦσαν δεῖξαι δυνήσεται, τὸ ἐξ οὐρανοῦ, λέγω, φάναι πεπέμφθαι αὐτό (11); ὅπου γε τῆς ἀνθρωπίνης τοσοῦτον ἀποδέει συνέσεως, ὅσον αὐτῇ ἢ τῶν ἀλόγων τῆς λογικῆς διώριστα φύσεως· μήτι γε τῆς ἀκαταμαχῆτου ἐκείνης καὶ ὑπὲρ νοῦν ἰσχύος τε καὶ σοφίας, καὶ ἢ πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι· ὅτ' ἂν γὰρ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ τὸν θεὸν τοῦτο γράψαι, ἐξ ὧν γράφειν παραστήσαι οὐ δύναται, πότε, καὶ πῶς, εἴτε ἐν ὄρασι, εἴτε ἄλλῃ τινὶ θεοφανείᾳ, καὶ τίνων μαρτυρούντων, ὡς αἱ περὶ Μωϋσῆα πλείους τῶν ἑξακοσίων χιλιάδες· ἐν στήλαις δὲ γε αὐτῶν ἐγράφετο, ὡς ἐν πέτρᾳ ὁ τῷ Μωϋσεὶ δεδομένος νόμος· αὐτὸς γὰρ οὕτως φησὶν, ὅτι ἀγράφως αὐτὸ ἐδέξίτο, οὐδὲ ἐν χαρτίῳ, οὐδὲ ἐν ἔργῳ χειρῶν ἀνθρώπων (12)· φόβῳ δὲ τὸν ὅτι τοῦ ἀπικτηθέντα δεῖξαι μὴ δύνασθαι· ὅτ' ἂν σοφίας πίστεως θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐστέρηται· καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτ' ἂν ἀπεικότα καὶ πάντα τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ θείας φύσεως ξένα τε καὶ ἀλλότριά, μᾶλλον δὲ πολέμια, ἀδεῶς καταψεύδηται· τί γὰρ πολεμιώτερον τῇ θεοῦ ἀγαθότητι, τοῦ λέγειν αὐτὸν χαίρειν τῇ τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείᾳ, καὶ παρ' οὐδὲν τίθεσθαι τὴν αὐτῶν καταφθοράν; τίνα ἀντίρρησην ἱκανὴν παραστήσει, μὴ οὐχὶ τῆς ἀπεικταίας τοῦτου εἶναι καὶ δαιμονιώδους ἐμπνοίας;

αθ'. Τριχῆ οὖν διακσεχρισμένου πρακτεῖου πνεύματος καὶ λόγου, εἰς τε θεῖα καὶ ἀνθρώπινα καὶ δαιμονιώδη, τῶν δύο ἐστερημένος ὁ Ἄραψ, θεοῦ τε, φημί, καὶ ἀνθρωπίνου, εἰς τὸ τρίτον ἐξ ἀνάγκης περιενηνέχτα· ὅτι δὲ πρὸς τῷ ἐστερηθῆναι θείας ἐλλάμψεως, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας ἀποδεδέχεται, ἐντεῦθεν δὴ καὶ πολλαχόθεν ἐτέρωθεν φανερόν· ἡ ἀνθρωπίνη σοφία ἦτοι θεολογεῖ, ἢ φυσιολογεῖ, ἢ τὰ ἠθικεύεται, ἢ ἱστορεῖ, ἢ τι τοιοῦτον· καὶ ταῦτα ἀξιολόγως· ὁ δὲ δὴ τοῦτου τοῦ λήρου ὑψηγητῆς γράμματος, οὐδ' ὀποτέρας εὐκλεῶς εὐμοιρήσας κἰν προγραφῆ κατατάξαι, ἢ καὶ βατταρίζων πῶς περιηνέχθη εἰς μὲν θεολογίαν, ταύτην ἔβριζε (13) τὴν ἄθρονωνήν, ὅτι σφαιρικόν ἐστι

A abominationis colluvie, ne consuetam quidem vulgarium et alibi exstantium scriptorum seriem servat: nam neque speciem prophetici sermonis præbet, neque historici, neque legiferi, neque theologici, neque cujuscumodi, quotquot scilicet a sana mente procedunt; sed ubique inornatam habet et perturbatam prorsus compositionem; et ne ipsos quidem præpositos titulos subjectæ orationi conformes adhibet. Si ergo in re, quam omnes homines egregie callere videmus, Mohammedes peccat; quomodo insolentem illam, et quæ supra hominem extolli videtur, opinionem ostentare poterit, quod de celo, inquam, liber ille demissus sit? qui tantopere ab humana sapientia abest, quantum brutorum natura a rationali distat: nedum ab illa incomparabili et supra omnem mentem virtute atque sapientia, in qua omnes sunt thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi. Quandoquidem confectum a se opus, Deum scripsisse, ex his quæ scribit, probare non potest, et quandonam, et quomodo, et nūm visione, an alia aliqua Dei apparitione, et quibus testibus, sicut illa fuere circa Moysen sexcenta et amplius hominum millia; et utrum in tabulis scriptum fuerit, ut in petra Moysi data lex; imo ipse dicit sine scripto doctrinam accepisse, neque in charta aut humanæ manus opificio; timens sine dubio, ne ostendere postulatus non posset; quoniam, inquam, sapientia qualibet divina et humana is liber caret; quodque gravius est, indigna prorsus beata illa divinaque natura, et extranea atque aliena, imo etiam adversantia, intrepide mentitur; quid enim magis adversatur Dei bonitati, quam dicere ipsum latari hominum perditione, et illorum ruinam flocci facere? quomodo hic, inquam, execerando se dæmoniacoque spiritu afflatum negabit?

29. Cum ergo quidquid faciendum est vel dicendum, in tria dividatur, nempe divinum, humanum, et dæmoniacum; duobus destitutus Arabs, divino, inquam, et humano instinctu, ad tertium necessario devolutus est. Profecto quod divino lumine humanaque sapientia caruerit, in confesso est; ex dicendis autem, et sæpe aliunde patescet. Humana sapientia vel res theologicas tractat, vel naturales, vel morales, vel denique historicas, vel aliud hujusmodi, et quidem serio ac laudabiliter. Sed enim hujus nugatoris scripturæ auctor, nullo predictæ scientiæ genere instructus, ita ut saltem in titulo exprimeret, vel balbutiendo quidem illam attinge-

seopæ dissolutiores; nihil fere majore cum lædio stomachove legitur, nihil animi attentionem magis infringit.

(11) Hoc quidem de Alcorano ad se de cælis demisso mendacium centies Mohammedes effudit.

(12) Confer Maraccium in Vita Mohammedis, p. 38. Nimirum hic simulabat singulos libri versiculos a Gabriele archangelo accipere, quos ipse deinde amantibus dictabat.

(13) Sur. CXII, 2.

(10) Res hæc cum per se patet Alcoranum legentibus, tum etiam animadvertitur ad sur. XII, p. 360, ubi Maraccius observat, titulo ejus suræ, quæ est de Josepho, respondere argumentum suum; quod sic, inquit, alia nulla in sura reperias. Tum idem ad suram XXIX, p. 553, reprehensa iterum titulorum ab argumentis dissonantia, ait: Excusandi nihilo minus sunt Moslemi, quia cum nullus prope versiculus eum alio coalescat, impossibile prorsus erat alieni suræ argumentum conveniens et ædæquatam præfigere. Prorsus hæc barbarica Alcorani farragine nullæ sunt

rei, theologiam hanc irreligiosam vocem crepuit, quod nempe Deus figura sphaerica sit, imo potius totum sphaeralem Deum dixit, putans eum prorsus esse corporeum; neque enim aliter sphaeræ figuram reciperet. Jam cum materialis sphaera secundum Mohamedem Deus sit, is quidem neque audiet, neque cernet, intellectualiter, inquam; neque item ager, si quando ab alio movebitur, præcipueque deorsum stolidissime deferetur. Ignosce mihi, Deus, Mohamedis sententiam dicenti, quanquam potius contra ipsum loquenti. Quod si forte ipsum cælum dicit Deum, sicut multi ethnicorum fabulati sunt, adhuc vere nos diximus dæmoniacum esse Mohamedem. Physiologie insuper vel nihil omnino novit; vel cum eam salutare de limine audet, en dicit hominem ex hirudine esse factum; et solem in calidam aquam submergi, cum ad vesperam devenit. Jam in re morali quid ait? Satisfacite animabus vestris; odite quemlibet, prout ille vos oderit. Quod vero ad historiam attinet, quanta de Moyse, et de ipso Domino nostro Jesu Christo mentitur? quasi hæc vel illa fecerit aut locutus fuerit; quæ videlicet legendo cognoscitis. Nam Christi Matrem sororem esse Moysis dicit, et Christianos cum Moyse in deserto versatos. Et ne cuncta nunc enumerans, hæc sine demonstratione reprehendere videar, ea confutationi postea cum Dei gratia faciendæ reservabo. Interim eatenus tantum quatenus opus erat ob ostendendum divina humanaque sapientia vacuam fuisse superbam Mohamedis mentem, et quovis charismate divinitus hominibus dari solito caruisse, summam prædicta recensui.

30. Nam cum tredecim supra centum totus hic libellus capitulis constet; in primo quidem, post eam quæ proœmii locum videtur tenere scriptunculam, homines a se deceptos cohortatur, ne dubitationem mente foveant circa hanc suam fraudulentam scripturam, quasi mendaciter sit conscripta.

(14) Vocabulum Arabicum, quo utitur Mohamedes, significare tum *ὀλόσφουρον*, *solidum*, tum etiam *æternum*, jam adnotaverunt Relandus in *Mohamedicis* lib. II, 3, et Freytagius in *Lexico*. Et quidem ante Relandum Maraccius transtulerat *sempiternum* in sura CXII, 2, de quo loco nunc loquitur Nicetas, cujus hallucinationem secutus est Euthymius Zygabenus in *Panoptia*. Noster vero Byzantinus non *ὀλόσφουρον* scribit, sed *ὀλόσφαιρον*, scripturæ ut puto similitudine deceptus. Et quidem prius vocabulum Arabico respondet, non item secundum. Corruit ergo simul tota reprehensio hinc consequens, quod Mohamedani Deum materialem esse existiment. Linguae nempe Arabicæ nimis arcta aut imperfecta notitia multas apud Græcos Latinosque peperit absurditates. De hoc Arabico vocabulo non male Bartholemaeus monachus Edessenus a Moynio editus *Var. sacr.* t. I, p. 308, quem item inter Alcorani confutatores ignoravit Maraccius.

(15) Sur. XCVI, 2.

(16) Rursus hallucinatio, quam etiam Zygabenus repetit, ex vocabulo Arabico quod *sanguis coagulatus* sonat (seu *σπέρμα γεννητικόν*), et cum levi varietate *hirudo*. Ita enim recte Maraccius, nec non Relandus lib. II, 36, et Freytagius in *Lexico*. Porro ut Zygabenus secutus est Nicetæ Byzantini errorem,

τὸ θεῖον, μᾶλλον δὲ, ὡς αὐτὸς εἶπεν, ὀλόσφαιρός (14) ἐστὶν ὁ θεὸς, σῶμα πάντως αὐτὸν οἰόμενος· οὐ γὰρ ἂν ἄλλως τὸ τῆς σφαίρας ἐδέχτο σχῆμα· σφαῖρα δὲ ὀλική κατ' αὐτὴν τυγχάνων, οὔτε ἀκούσεται, οὔτε ἕψεται νοητῶς δηλονότι, οὔτε ἐνεργήσει πάλιν, εἴ που τύχοι παρ' ἄλλου κινηθεῖς, καὶ μάλιστα κατὰ πρανοῦς ἀλογίστως φέρεσθαι· Ἰάσθητι ἡμῖν, ὁ θεὸς, τὰ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ καὶ κατ' αὐτοῦ· εἰ δὲ δὴ αὐτὸν τὸν οὐρανὸν τὸν θεὸν λέγει, ὡς πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐλήρησαν, καὶ οὕτως ἀληθεύσει ὁ λόγος, δαιμονιώδη αὐτὸν εἰρηκῶς εἶναι. Εἰς δὲ φυσιολογίαν ἢ οὐδὲν φάναι ἠπίστατο, ἢ εἰ καὶ προκύψαι εἰς τοῦτο ἐτόλμησεν, λέγει (15) ὅτι ἐκ βδέλλης (16) ὁ ἀνθρώπος γίνεται, καὶ ὁ ἥλιος εἰς θερμὸν ὕδωρ καταβαπτίζεται πρὸς ἑσπέραν φερόμενος (17). Εἰς δὲ ἠθικὴν, τί καὶ φησιν; Συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, καὶ ἐχθράνατε παντὶ, καθ' ὃ πᾶς τις ἐχθραίνει ὑμῖν (18). Εἰς δὲ ἱστορίαν, ὅσα Μωϋσέως καταψεύδεται, αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τάδε καὶ τάδε πεποιηκός καὶ λελαληκός, καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες συνοράτε· τὴν τε γὰρ Μητέρα Χριστοῦ τὴν ἀδελφὴν Μωϋσέως φάσκει εἶναι, τοὺς τε Χριστιανοὺς μετὰ Μωϋσέως συνεῖναι ἐν τῇ ἐρήμῳ (19)· καὶ ἵνα μὴ νῦν τὰ πάντα ἀπαριθμούμενος ἀναπόδεικτα ταῦτα ἀπειλέγχειν δόξω, τῇ μετέπειτα Θεοῦ χάριτι τεθειμένῃ ἐκάστῳ αὐτῶν ἀνατροπῇ ταμιεύσομαι· νυνὶ δὲ ὀπίσον μόνον πρὸς τὸ δεῖξαι ἔρημον θείας καὶ ἀνθρωπίνης σοφίας τὸν ἀλαζόνα νουν, καὶ ὧν ἐστέρηται θεοδωρητῶν ἀνθρώποις χαρισμάτων, κεφαλαίωδῶς ἀπηριθμησα.

λ'. Τριῶν γὰρ καὶ δέκα πρὸς τοῖς ἑκατὸν κεφαλαίοις τὸ ὅλον τοῦτο ἐκδεδομένον βιβλίδιον, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ λόγῳ, κατὰ τὴν δοκοῦσαν προοιμίου τόπον ἔχειν γραφὴν, παραίνεσιν ποιεῖται πρὸς τοὺς πεπλανημένους ὑπ' αὐτοῦ, μὴ ἔχειν ἐν διανοίᾳ δισταγμὸν περὶ τῆς ἀπατηλῆς αὐτοῦ ταύτης γραφῆς (20) ὅτι

ita vicissim Zygabenum secutus est Nicetas Choniata in *orthodoxæ fidei Thesouro* a nobis partim edito *Specil. Rom.* t. IV, ubi videsis paginam 494. Re quidem vera Mohamedes primum hominem formatum a Deo ex luto seu pulvere, deinceps homines ex sanguineo coagulo, seu ἐκ τοῦ σπέρματος, gigni, plurimis in locis aperte dicit, sur. XVIII, 38; XXII, 5. XXIII, 12; XXXII, 7, 8; XXXV, 11; XL, 69; LV, 14; LXXV, 37; XCVI, 12, et alibi.

(17) Sur. XVIII, 87.

(18) Sur. II, 192; IX, 6, 75, 125.

(19) Anachronismus insignis Mohamedis, hominis illitteratissimi; qui error satis comprobari videtur ex sura XIX, 27, comparata cum sura III, 1. Quanquam Mohamedani, nonnullique Christiani, veluti Herbelotus et Relandus II, 20, textum historicum Alcorani aliter explicare non improbabilius volunt, quibuscum tamen Maraccius non consentit t. I, part. IV, 85, et t. II, p. 115.

(20) Vulgo scribuntur sectiones, seu suræ, Alcorani CXIV, quia prima etiam numeratur, quam utpote nudam invocationem seu præfationunculam, Græci in numerum non referebant. Namque et Evodius monachus apud Euthymii Zygabeni *Panoptiam*, tit. XXIV, 2, suras nominis CXIII dicit,

ψευδῶς γέγραπται· καὶ πρὸς τὸ πιθανὴν τὴν ἀπάτην A
 δείκνυσθαι (21), συναποδέχεσθαι ταῖς πρώταις ἀγίαις
 Γραφαῖς, καὶ ταύτην [cod. ταύταις] παρακελεύεται,
 οὐκ εἰδῶς ὁ βάρβαρος ἐπ' ἀνατροπῇ ἑαυτοῦ τοῦτο
 γινόμενον· κατὰ συνέχειαν δὲ τὴν αἰεὶ πρὸς τοὺς δι-
 απιστοῦντας τῷ ἀσυμφόρῳ τῶν αὐτοῦ λόγων, ἀπολο-
 γίαν τιθεῖ μεστήν οὖσαν δυσφημίας κατὰ τοῦ καθ'
 ἑαυτὴν ὁμῶσαντος ἀγαθοῦ καὶ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὅτι
 οὐ βούλεται τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπι-
 στρέφαι καὶ ζῆν αὐτόν· ἔστι δὲ αὕτη· ὅτι τοὺς πε-
 πιστευκότας τῇ τοιαύτῃ γραφῇ ὁ Θεὸς συνετίζει πι-
 στεῦσαι (22)· τοὺς δὲ διαπιστοῦντας αὐτὸς κωλύει
 πιστεῦσαι (23)· καίτοι γε ἀληθῶς ἐναλλάξ ἔχοντος τοῦ
 λόγου, ὅτι τοὺς τῷ ματαίῳ τούτῳ πειθόμενους ὁ Θεὸς
 οὐ βούλεται ἀπατάσθαι· ὡς ἂν δὲ τρανότερον τὸ λε-
 γόμενον γένηται, εἰς τοῦτο αὐτὸ καταλήγει ἡ σκῆψις, B
 ὅτι οὗ μὲν ὁ Θεὸς θέλει σῶσαι, καταρτίζει πρὸς
 πᾶσαν αὐτοῦ ἐντολὴν ὑπηκόους· οὗ δὲ οὐ βούλεται
 σῶσαι, οὐ δίδωσι αὐτοῖς σύνεσιν τε καὶ δύναμιν ἐν-
 ωτίζεσθαι, καὶ ποιεῖν τὰ αὐτῷ εὐάρεστα, καὶ κατὰ
 τοῦτο τῇ κολάσει παραδίδωσιν. Ὡς ἐκ τούτου παρ-
 ἴστασθαι ἐννοεῖν τῶν ἀτόπων δυσφημιῶν τὸ πλῆθος,
 ὅτι ὁ Θεὸς κωλυτὴς ἐστὶ τῶν πρὸς τὸ καλὸν ἀφωρι-
 σμένων, ὅτι ἐναντία αὐτὸς ἑαυτῷ νομοθετεῖ, πάντα
 μὲν μὴ θέλων σῶσαι, πᾶσι δὲ τὰς σωστικὰς ἐντολὰς
 προβαλλόμενος, εἰς ἀφορμὴν ἐλέγχου, ἀλλ' οὐκ εἰς
 συνδρομὴν ἐπάθλων· ὅτι πάντως φθονῶν τούτο ποιεῖ,
 ἢ ὅτι πενόμενος μισθοδοτῆσαι πάντας, ἢ ὡς ἴδια
 διαπαίζων ἔργα, μὴ ἔχων ὃν εὐλαβηθήσεται ἕνεκεν
 τῆς τοιαύτης ἀληθείας· ἢ ὡς ἐφῆδονος τῇ τῶν ἀν-
 θρώπων ἀπωλείᾳ ἀπλῶς· ἢ ὡς μνησικακῶν διὰ τὴν C
 πρὸς τὸν προπάτορα ἡμῶν ἀγανάκτησιν· ἢ ὅτι φύσει
 αἰτιὸς ἐστὶ τῶν κακῶν, καὶ οὐ μὴ δύναται μὴ κακο-
 ποιῆσαι.

λα'. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ὁ ἀμαθέστατος γνωμοδο-
 τεῖ βάρβαρος, ἐκ προοιμίῳν εὐθύς τὴν ἀπορίαν λύειν
 οἰόμενος, τοῦ μὴ πάντας θελήσαι τῇ αὐτοῦ ὑπενεχθῆ-
 ναι ἀπάτη· τοῦτο δὲ δεῖ παρατηρῆσαι ἐν ὄλῳ τῷ
 ἀγροικικῷ ἐκείνῳ βιβλιδίῳ, ὅτι ἐγνωκῶς ὁ τοῦτο
 ληρωδῆσας, δυσπαράδεχτον ὄλῳ οὖσαν Χριστιανοῖς
 τε καὶ Ἰουδαίοις τὴν πλαστὴν αὐτοῦ ταύτην μυθο-
 γραφίαν καὶ βαρβαρικὴν θρησκείαν, τὰς παρὰ τῇ
 θείᾳ Γραφῇ κειμένας θείας ἐπιγγελίας ἀποσυλήσας,
 καὶ οὐδὲ ταύτας ἀπάσας, ἀλλὰ τὸν γε παράδεισον D
 μόνον ἐν ὑποσχέσει κληροδοσίας καταψεύδεται τῶν
 αὐτῷ ὑπακούοντων· καὶ τοῦτο παναθλίως γυναιξί

Cæteroqui noster quoque Nicetas agnoscit Alcorani
 proœmium κατὰ [puto pro μετά] τὴν δοκοῦσαν προ-
 οιμίῳ τόπον ἔχειν γραφὴν. Nos ergo in Nicene
 textu retentis necessario scriptis ab illo surarum
 numeris, qui semper uno minus vulgatis sunt, in
 marginibus tamen vulgatos earumdem surarum
 numeros ascribemus, quo facilius lectores ad Alco-
 ranum se conferant.

(21) Sur. II, 4.

(22) Sur. II, 7 sq.

(23) Impiam hanc Mohamedis doctrinam, qua
 sura secunda scætet, frustra mihi elevare aut lenire
 videtur Kelandus in *Mohamedicis* lib. II, 4. Pertinet
 autem ad celebre apud Mohamedanos dogma

Atque ut dolum suum credibilem faciat, cum ante-
 rioribus sanctis Scripturis has quoque suas suscipi
 jubet; ignorans barbarus, id ad sui ipsius eversio-
 nem fieri. Continenter autem apologiam ubique
 facit contra non credentes inepto sermoni suo, ma-
 ledictorum plenam adversus illum, qui per semet-
 ipsum jurat, bonum benignumque Deum, qui
 peccatoris mortem non vult, sed eum converti ac vi-
 vere. Sunt autem verba ejus hujusmodi, quod nempe
 huic scripturæ credentes Deus intelligentes reddit ut
 credant; non credentes autem ipse a credendo pro-
 hibet: cum tamen res vice versa se habeat, quod
 nempe Deus, stulto huic credentes, decipi nolle;
 eos autem qui non credunt, adjuvat ipse quominus
 decipiantur. Atque ut dicta clariora fiant, ad hoc
 evadit commentum ejus; nempe quod Deus illos,
 quos vult salvare, accommodat ad mandati sui obe-
 dientiam: quos autem non vult salvare, negat iis
 intelligentiam et auscultandi facultatem, et placita
 ei exsequendi: atque ita punitioni contradit. Atque
 hinc cogitare subest blasphemiarum enormium
 multitudinem; nempe quod Deus impediat eos qui
 ad bene agendum forent destinati: quod ipse sibi
 legibus sarendis contradicat; cunctos quidem sal-
 vare nolens, et tamen salutaria præcepta cunctis
 edicens, ut hæc sint culpandi occasio, non autem
 consequendi præmii adjutorium. Sic autem vel in-
 vide agit Deus: vel quia cunctos remunerari ne-
 quit: vel quasi creaturas suas illudens, neminem
 habens quem ob hanc veritatem revereatur: vel
 quia lætatur omnino hominum pernicie: vel quia
 ultricem voluntatem retinet, propter susceptam
 cum progenitore nostro inimicitiam: vel quia na-
 turaliter causa malorum est, neque potest male non
 facere.

34. Tales tantasque inscitissimus barbarus quasi
 sententias effudit, jam inde a principio dubium
 statim se dissolvere putans, cur non omnes dolis
 ejus irretiri voluerint. Hoc autem animadvertendum
 est in toto illo agresti libello, quod ejus nugatorius
 auctor gnarus, ægre omnino fore credibilem Chri-
 stianis atque Judæis fictam hanc suam mythogra-
 phiam barbaricamque religionem, exstantes apud
 divinam Scripturam Dei promissiones subfuratur;
 neque has tamen omnes, sed paradisum tantum-
 modo hæreditatis loco asseclis suis mendaciter
 promittit, idque admodum flagitiose; nempe eos

decreti (sive prædestinationis gratuitæ et absolutæ)
 de quo legatur Herbelotus, voc. *cadha*. Evodius
 quoque monachus in historia martyrum XLII Amo-
 riensium a Saracenis occisorum (Bolland. Mart. T.
 I, die 6) concionantes facit martyres adversus hunc
 immanem Alcorani errorem. Et quidem legenda
 est tota illa Evodii adversus Saracenicam sectam
 invectio, cujus nonnisi particula refertur a Zyga-
 beno in *Panoptia* Lat. Bibl. PP. Lugd. t. XIV, p.
 229, de Deo mali auctore; quæ particula incaute
 cum alienis ibidem confusa fuit; in Græco autem
 codice apud Sylburgium ne nomen quidem Evodii
 scribitur.

candidis speciosisque mulieribus fruituros; quodque horribilius est, ante Dei conspectum: Deus enim, inquit ille, non erubescit. Quippe ita carnalem prorsus et materialem, et a præsenti vita nihil differentem fore illorum fabulatur resurrectionem, eosque cibis ac potibus et excretionibus usuros. Illis vero qui sibi non obtemperaverint, eam quam Evangelia Deum lædentibus comminantur poenam indicit; nempe ut consuetas illorum memorie voluptates poenasve proponens, facilius eorumdem animis potiatur. Neque hoc item veteratorum ejus facinus ignorandum est, quod haud omnino recusat sanctorum prophetarum nomina commemorare, ut venerandorum virorum appellatione fraudem celet negantis Deum Agarenismi sui. Cæteroqui nomine tenus illorum meminit; sed prædicatam ab iis veritatem, factis manifeste conatur dolosam coarguere; quasi lex alumnos suos salvare non valeat, nisi sibi quoque fidem adhibeant. Præterea ipsius etiam Domini nostri Jesu Christi multifariam meminit, et unum de prophetis appellat, hanc solam prærogativam habentem, quod tanquam Dei Verbum de Virgine per Spiritum sanctum natus sit, et propter suam cum illo impassibilitatem in cælum assumptus fuerit. Quid tamen dicat, Mohamedes nescit. Sed certe dolo manifeste utens, ipsum calumniatur dicens, interrogatum illum a Patre utrum Deus esset, sequæ Deum esse prædicasset, negasse: etenim facile hoc ignotum Patri suo fuisse arbitratur.

52. Insuper et illud scire interest, quod nempe falsata omnia tum ex Vetere tum etiam ex Novo Testamento profert; neque eatenus, verum etiam ea quæ nunquam scripta fuerunt, neque divinis Libris ullo modo consonant; quæ res improbitatem ejus manifeste nudat et publicat. Plurima etiam Manichaicæ abominationis portenta apud eum sunt collecta: dæmonum aliquot nomina, et per ipsos de rebus nefandis jurationes: allocutiones quoque ad dæmonum loca; et confessiones, quod ex ipsis quoque apostoli ac prophetæ, a prædicato in hujusmodi sua scriptura Deo sæpissime electi fuerunt: et littera fraudulenter præposita, et sententiæ varie mutatae, sæpe apud eum comperiuntur. Timoris

(24) Paradisus voluptarius et plane lascivus Mohamedis cognoscitur sur. II, 28, XLIII, 68, LV, 70, LVI, 24; LXXVIII, 33, et alibi.

(25) Sur. II, 25.

(26) Graviter hic peccat Nicetas, dum verba *Deus enim non erubescit* necit eum præcedentibus de voluptate capienda cum feminis. Prorsus enim ea verba pertinent ad sequentem versiculum, in quo de alia re innocua agitur. Ecce enim et Maraccius rectissime interpretatur: *porro Deus non erubescet ut proponat (in) parabolam, etc.* Carè itaque hac saltem blasphemia Alcoranus. Eodem ac Byzantinus errore labitur etiam Græcus auctor secundi opusculi adversus Alcoranum, apud Moynium *Var. sacr.* t. I, p. 447.

(27) Choniata prædictus p. 490, ait ex Alcorano: καὶ τοὺς Σαμαρείτας εἰσέρχεσθαι ἐν τῷ παραδείσῳ, οὐ πρὸς τὸ ἀπολαύσαι, ἀλλ' ἵνα τὰ ἐκφόρια καὶ τὴν

Α φησι λελευκατμέναις τε καὶ εὐοφθαλμοῖς συγγινομένων (24)· καὶ τὸ φορικτότερον, Θεοῦ κατενώπιον (25)· Θεὸς γὰρ, φησὶν, οὐχ αἰσχύνεται (26)· Ἐνσαρκον γὰρ παντελῶς καὶ ἔνυλον οὕτως, ὡς μηδὲν τῆς παρουσίας ζωῆς διαλλάττουσαν τὴν αὐτῶν ἀνάστασιν τερατεύεται, βρώμασι τε καὶ πόμασι καὶ ἀφέδροις κεχηρημένους αὐτοῦ; (27)· τοὺς δὲ αὐτῷ μὴ πειθομένους, τὴν ἐν Εὐαγγελίοις ἠπειλημένην γέενναν τοῖς εἰς Θεὸν καθυβρίζουσιν ἐπανατείνεται· ὡς ἂν ἐκ τῶν συνήθων τοῖς μεμνημένοις ἐφειτῶν τε καὶ στυγητῶν εὐπαράδεκτος γένηται· καὶ τοῦτο δὲ μὴ ἀγνοεῖν ἀναγκαῖον τὸ ῥαδιοῦργημα, ὅτι οὐ παραιτεῖται ἀπλῶς τὰ τῶν ἀγίων προφητῶν ἀπομνημονεύειν ὄνόματα (28), ἵνα τῆ τῶν σεβασμίων ἀνδρῶν προσηγορία ἀνυπόπτος αὐτῷ ὁ δόλος τῆς ἀρνιθείου Ἀγαρησίας γένηται· φιλῶς γὰρ μόνον αὐτοῦς ἐξονομάζει· τὴν δὲ γε μὴν παρ' αὐτῶν κηρυττομένην ἀλήθειαν, ἀπάτην φανερώς διὰ πραγμάτων ἐλέγχειν πειράται· καὶ ὡς οὐχ ἱκανοῦ ὄντος τοῦ νόμου τοὺς ὑπ' αὐτοῦ παιδαγωγουμένους σῶσαι, εἰ μὴ τούτῳ πεισθεῖεν. Ἔτι γὰρ μὴν καὶ αὐτοῦ διαφύρως μνημονεύει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἵνα αὐτὸν διαγορεύει τῶν λοιπῶν προφητῶν, μόνον κατ' ἐξαιρετον ἔχοντα ὡς Θεοῦ Λόγον τὴν δι' ἁγίου Πνεύματος ἐκ Παρθένου γέννησιν, καὶ τῆ συναπαθεία τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνάληψιν (29), ὃ μὴ εἰδὼς τί ἦν περὶ οὗτοῦ ἔλεγεν· τῷδε δὲ τρόπῳ δῆλον ὅτι τοῦ δόλου κεχηρημένος (30), ἐπείτοι γε φανερώς αὐτὸν διασύρει· φησὶ γὰρ (31) αὐτὸν παρα τοῦ Πατρὸς ἠρωτηῖσθαι, εἰ Θεὸς εἴη, καὶ Θεὸν ἑαυτὸν ἐκήρυξεν καὶ διαρνούμενον· ἀγνοεῖν γὰρ εἰκὸς τοῦτον τὸν Πατέρα αὐτοῦ αἰεταί (32).

λβ'. Πρὸς τούτοις δὲ κάκεινο εἰδέναι ἀσφαλές, ὅτι πεφαλσευμένα πάντα ἃ ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς προφέρει, καὶ ἃ ἀπὸ τῆς Νέας· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ὅσα οὐδὲ γέγραπται, οὔτε συναφᾶ τυγχάνει τῆ θείᾳ Γραφῇ, τρανώς αὐτοῦ τῆς σκαιότητος ἐντεῦθεν παραγεγυμνωμένης καὶ τεθριαμβευμένης· καὶ πλείστα δὲ αὐτοῦ τῆς Μανιχαϊκῆς μυσταρίας συλλέλεκται τερατεύματα, δαιμόνων τινῶν προσηγορία, καὶ κατ' αὐτῶν ὀρκωμοταί ἐπὶ δυσφήμοις, προσφωνήσεις τε πρὸς τῶν δαιμόνων χώρους, καὶ ὁμολογίας ὅτι καὶ ἐξ αὐτῶν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, τὸ παρά τοῦ διαγγελόμενου ἐν τῇ τοιαύτῃ γραφῇ Θεὸν, πλειστάκις κεχειροτόνηνται· καὶ στοιχεῖον δὲ γοητικῶς προγραφέν (33), καὶ ψῆφοι μεταγεγραμμένοι παρ' αὐτῷ

Δ κόπρον αὐτῶν τοῦ παραδείσου ἐκβάλλουσιν, ὅπως μὴ ἂν ἀποζέσειεν ὁ παράδεισος· Samaritanos paradisum introire, non ut fruantur, sed ut purgationes et stercore Moslemorum paradiso, ejiciant, ne forte paradisis male oleat. Sic sere loquitur etiam Græcus auctor secundi opusculi apud Moynium *Var. sacr.* t. I, p. 147. Item Zygabenus.

(28) Sur. V, 162; VI, 85 seq.

(29) Sur. III, 47; XXI, 91; LXVI, 13 et alibi.

(30) Sur. IV, 156.

(31) Sur. V, 125.

(32) Apud Choniata p. 484 concludit Dens: ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Θεός· Οἶδα ὅτι σὺ ἔλεγες τὸν λόγον τούτον· Scio te hujusmodi sermone usum.

(33) Videtur denotare solitarias illas, nulloque sensu, ut Moslemi fatentur, præditas litteras, quas multarum surarum initiis præpositas videmus.

διαφόρως τυγχάνουσι (34)· τῆς προσεύχης δὲ αὐτῷ A
δεικίας περὶ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ ματαίου αὐτοῦ φρο-
νήματος, τὸ οἰκεῖον ἔργον ἐναργῶς μαρτυρεῖ· σχεδὸν
γὰρ ἐν ἐκάστῳ λόγῳ τοῦτο αἰτεῖται μὴ διαπιστευθῆ-
ναι, ὅτι θεόθεν τὸ θεολοιδόρον τοῦτο ἤγαγεν γράμμα·
ὅπερ συμβαίνει τοῖς μὴ ἐξ ἔργων τὴν τῶν λόγων
βεβαίωσιν ἔχουσιν· καὶ γὰρ ἠγνῶει ὁ δύστηνος τῆς
διὰ τὴν τόλμην ταύτην μενούσης αὐτῷ κολάσεως τὴν
σφοδρότητα· ἀλλ' ὅτι γε φανερῶς ἐθεομάχει, καὶ
οὐδὲ λαθεῖν τοὺς ἀνθρώπους εἶχεν ἐπίστατο· αὐτίκα
γούν ἐν τῷ αὐτῷ πρώτῳ (35) λόγῳ τὴ ἐκ Θεοῦ ταῦτα
ἐκπεπέμφθαι βεβαίωσαι οἰόμενος, οὕτω φησὶν (36)·
« Ἐάν ἐστε ἐν σκηνδαλίῳ περὶ ὧν κατηγάγομεν ἐπὶ
τὸν δοῦλον ἡμῶν, ἀγάγετε ψόδῃν (37) ἐκ τῶν ὁμοίων
αὐτοῦ, » τῶν προφητῶν δηλαδὴ λέγων, « καὶ ἀγάγετε
τοὺς μάρτυρας ὑμῶν, » τοὺς αὐτοὺς λέγων προφη- B
τας, ἢ καὶ τοὺς δυνατοὺς ἐξετάσαι ἀληθῆ ἢ ψευδῆ
λόγον· « εἰ πάρεξ Θεοῦ, φησὶ, ἐστὶ ἀληθῆς (38) »·
ὡσανεὶ ἔλεγεν, ὅτι· Κάγω Θεὸν κηρύττω ὡς κακῆνοι·
ἀλλ' ἔλθθεν ἐαυτὸν ὁ καμηλοφροδῆς, ὡς οὐχὶ τὸ ἀπλῶς
Θεὸν κηρύττειν ἐστὶν ἀληθοῦς κήρυκος, καὶ Θεοῦ
ἀληθοῦς, ἀλλ' εἰ ἀληθοῦς Θεοῦ ἀληθῶς, ἐπὶ κήρυξ ὁ
κήρυξ. Τίς γὰρ ὄνησις τῆ ψόδῃ τοῦ Δαβὶδ, ἢ τῆ τοῦ
Ἠσαίου προφητείας, ἢ Ἐζεκιήλ τε καὶ Δανιήλ, καὶ
ταῖς τῶν λοιπῶν προφητῶν ἐκ τῆς σῆς θεοκηρυξίας
ἀθίου, εἴποιμι ἂν πρὸς τὸν βάρβαρον τοῦτον καὶ θεο-
μάχον, ὅτ' ἂν τὸ σὸν κήρυγμα ἐπ' ἀνατροπῇ τοῦ
ἐκείνων κηρύγματος γέγραπται; πόθεν οὖν ἄλλοθεν
τὴν ἀπόδειξιν ἔξεις, τῆς ἐν ἧ ἐπεποιθεὶς ἀποδείξεως
σοι σθεσθεύσης; ἢ γὰρ οὐχὶ πᾶσα ἡ θεία καὶ ἀρχέ- C
γονος Γραφή Θεὸν σαρκωθησόμενον προαγγέλλει;
ἔστι; ἀριδῆλως ἀποδέδεικται ὑπάρχων ὁ Χριστὸς, κἂν
ἐκπεπῶνθαι σαρκί. Ἀδιήγητον τὴν γενεάν Ἠσαίας
φάσκει διὰ τὸ εἰπεῖν γενεάν, καὶ τὴν οὐκίχην ἐκ τοῦ
Πατρὸς πρόσδον ὑπογράφας, τὸ πρᾶγμα τοῦτο δη-
λοῦντος τοῦ ὀνόματος· ἦν σὺ ὡς ἀμαθῆς οὐ παρα-
δέχη.

λγ'. Ἐφεξῆς δὲ τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ συγγράμμα-
τος (39) παρσιδάγει τὸν Θεὸν συμβουλευσάμενον τοῖς
ἀγγέλοις περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου γενέσεως, καὶ κω-
λύμενον παρ' αὐτῶν ὡς ἀδίκου ἔσομένου αὐτοῦ· τὴν
δὲ Θεὸν καὶ ποιήσαντα καὶ σοφίσαντα τὸν Ἀδὰμ ὑπὲρ
αὐτοῦ· καὶ τοῦτον εἶναι τὸν διδάξαντα τὰ τῶν ἐν-
των ὀνόματα· τοιαύτη ἡ ἀνθρωπογονία τοῦ παραι-
νοῦντος ταῖς πρὸ αὐτοῦ θείαις Γραφαῖς συναποδέ- D
χεσθαι τοὺς Ἀραβικοὺς οὐκίχους. Ἐπειτα (40) τὸν
Μωϋσέα φησὶ βροθῆλειαν ἐκ Θεοῦ κελευσθέντα ὑπο-
δείξαι τῷ λαῷ, ἣν ἔδει θῆσαι· τῶν δὲ ἀγνοούντων
ὑπολαί τις ἂν εἴη, πλειστάχως δεηθῆναι τοῦ Θεοῦ περὶ
τούτου· καὶ οὕτως μαθεῖν καὶ αὐτὸν κακῆνους διὰ

* Isa. LVIII, 8.

(34) Intelligit fortasse sententias abrogatas seu retractatas in Alcorano, de quibus Maraccius *Tract. de Alc.* cap. 5.

(35) Diximus jam (col. 708, not. 20) non computari a Niceta Alcorani proœmium, ideoque quæ secunda in vulgatis editionibus Sura est, hanc illi esse primam, et sic deinceps.

(36) Sur. II, 23.

(37) Nimirum ipsa Alcorani elocutio habet quem-

autem ei perpetuo hærentis, ne stultum suum con-
siliium frustra sit, ipse liber testis est: etenim in
omni propè capitulo petit ne fides sibi derogetur,
quod divinitus injuriosam hanc Deo scripturam
acceperit: quod accidere sane iis solemne est, qui
operibus suis firmare verba non queunt. Et sane
ignorabat miser pœnæ gravitatem, quæ ipsum pro-
pter facinus hoc manebat; quodque aperte Deo ad-
versaretur, id homines non latere sciebat. Statim
igitur in primo capitulo, missam a Deo hanc doctri-
nam confirmare volens, sic ait: « Si scandalizantini
in iis quæ demissimus ad servum nostrum, addu-
cite canticum ex similibus ei. » Ex prophetis vide-
licet. « Et adducite testes vestros, » eosdem nimi-
rum prophetas dicens, vel etiam idoneos vera a
falsis discernere. « Si præter Deum, inquit, est
aliquis verax. » Quasi dicat: Ego Deum, æque ac
illi, prædico. Sed ignorat camelarius, quod non
simpliciter Deum prædicare, veracem denotat præ-
dicatorem Dei veri; sed oportet veri Dei verum esse
prædicatorem qui prædicat. Nam quænam utilitas
canticum Davidis, aut Isaie vaticinio, aut Ezechielis,
aut Danielis, et reliquorum prophetarum, ab irre-
ligiosa tua Dei prædicatione accidit (ait utique huic
barbaro et Dei hosti), quoniam tu prædicationem
tuam ad doctrinæ illorum eversionem scripsisti?
Et quomodo aliunde demonstrationem sumes, illa
tibi exstincta cui confidebas demonstratione?
Nonne omnis vetus divina Scriptura Deum fore in-
carnandum prænuntiat? qualem nimirum manifeste
Christus se exhibuit, etiamsi carne passus est. In-
narrabilem dicit ejus generationem Isaias. Dum
utilitur vocabulo *generatio*, Filii ex Patre progressum
describit: namque hanc rem vocabulum ostendit,
quam tu, o inerudite, non admittis.

33. Deinde in sua fabulosa scriptione introducit
Deum deliberantem cum angelis de hominis crea-
tione, atque ab illis cohibitum, quoniam homo
futurus erat iniquus: et nihilominus Deum facien-
tem, ac sapientiam præ illis Adamo conferentem;
atque ab hoc dicit nomina existentium rerum enun-
ciata. Talis est anthropogonia auctoris, qui hortatur
ut cum antiquioribus se scripturis Arabica quoque
somnia admittantur. Deinde dicit Moysen Deo
jubente vaccam populo ostendisse quam immolari
oportebat. Illis autem ignorantibus qualis esset,
sæpenumero hac super re Deum oravisse. Atque ita
rem demum cognovisse, illosque per symbola edo-

dam rhythmum, ideoque confertur cum canticis.
Irridet tamen hanc Mohamedis jactantiam, gratisque
assertam Alcoranici rhythmus venustatem, specimine
ejus satis insulso prolato, Maraccius t. I, Prodrum.
refut. part. II, p. 72.

(38) Alcorani-textus postulat ut scribatur, εἰ ἐστὶ
ἀληθεὺς, εἰ ἐστὶς veraces.

(39) Sur. II, 30.

(40) Sur. II, 67.

cuisse, hanc neque vetulam esse neque juvenulam, sed media inter has ætate, colore croceo, rudem et indomitam : atque hanc vix illis persuasisse ut immolarent. Hæc sunt fabularum ejus nugæ : quæ a nobis expositæ sunt, ut ejus impossibilis cum divinis Libris consonantia innotescat; cujus tamen gratia fidem se veracitatis adepturum putabat.

34. Impudentiam vero suam vir atheus adversus Dei Patris gloriam exserens, atque hanc ad se attrahere diabolica vesania satagens, tanquam ipse Moysem olim alloqui solitus, et Dominum quoque nostrum Jesum Christum misisset, ait : « Attulimus Moysi scripturam; postque eum apostolos misimus; attulimus Jesu Mariæ Filio revelationem, et roboravimus eum sancto Spiritu. » Hæc scribens, quid probare se putavit? Nempe dicit, barbaricam hanc scripturam suam tanquam divinam fore recipiendam : nesciens tamen se magis a scopo aberrare, quo potiri sperabat. Dicit enim ei aliquis : Quomodo vel quamobrem, ut Moysem reprehenderes, Jesum misisti? Quod si, ut par est, atque ut vere actum fuit, responderet : nihil reprehendum in Moyse fuisse, sed Jesum ad illius rudimenta perficienda missum, nec non gravem consuetudinem carnalium observationum in meliorem atque aptiorem spiritus morem immutandam; rursus huic ipsi responderent : Tu vero quid in Jesu damnans, tertiam hanc recentiore edidisti scripturam? Puto quia paria, vel eadem, vel majora, vel etiam minora doctura erat. Atqui majora docere, impossibile humanæ naturæ est. Quid enim majus est, quam propter Dei mandatum, mundum et corpus odio habere, imo et animam propriam indubitanter supernaturalium rerum causa tradere? Profecto constat, nihil hujusmodi barbarico hoc libro contineri, imo nihil omnino excelsum bonæque frugis; contra vero beluina omni stoliditate atque atheismo totum redundare. Jam si paria docere dicatur, quæ fuit utilitas et legem et Evangelium excedendi? illam, id est legem, defectivam; hoc, Evangelium inquam, perfectum. Tum etiam male firmos eos qui alterutri serviant exhibet, neutrosque de sua salute posse confidere; alios quidem imperfectionem causantes; alios sublimitatem, seu naturæ humanæ superiorem, a se deprecantes. Sed neutrius secundum idem exæquare perfectionem videtur : restat ergo, ut Mohamedis scriptura seu minora docens data fuerit. Sed si ob hanc causam data fuit, valde hoc sit ridiculum, sublimibus scilicet mediisque derelictis, vitam humi repentem et beluinam, quæ nihil celsum spectat, sectari. Præter quam quod summa hic naturaliter repugnantia est; et ea quæ meliore sorte sunt, deterioribus adversantur : quod sane de hoc libro verum evadit : etenim is contrarius plane in omnibus Evangelio Christi est. Si ergo Evangelium legem perfecit; perfectio autem rem magis confirmat; barbarica vero scriptura

συμβόλων διδάξαι ὅτι ἔστιν οὐτε παλαιά, φησὶν, οὐτε νέα, ἀλλὰ μέση τούτων, τὴν χρῆσιν κρόκινος, ἀγρία καὶ ἀδάμαστος· καὶ μάλιστα αὐτοὺς πείσαι ταύτην καταφάξει· αὗται τῶν αὐτοῦ πλασμάτων αἱ φλυαρίαι· παρετέθησαν δὲ ἵνα δειχθῇ τὸ ἀκαινώθητον αὐτοῦ τῆς συμφωνίας πρὸς τὴν θαλάμην Γραφῆν· δι' οὗ τὸ ἀληθὲς εἶναι πιστευθήσεσθαι ἠλπίζεν

λδ'. Ἀναίσχυντῶν δὲ ὁ ἄθεος κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς δόξης, καὶ ταύτην εἰς ἑαυτὸν ἀφαιρεῖν δαιμονιωδῶς ἐκφραίνουμένος, καὶ ὡς αὐτὸς εἶ ὁ τῷ Μωϋσεὶ συλλαλήσας, καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐξαποστείλας, φησὶν (41)· « Ἐπηγάγομεν τῷ Μωϋσεὶ γραφὴν, καὶ ἀπεστελλάμεν μετ' αὐτὸν ἀποστόλους· καὶ ἐπηγάγομεν τῷ Ἰησοῦ υἱῷ Μαρίας τὴν φανέρωσιν, καὶ ἐνεδυναμώσαμεν αὐτὸν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » Ταῦτα δὲ γράφων, τί κατασκευάζειν ἐνόμισε; Τὸ φάναι τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ οὖσαν καὶ τὴν βάρβαρον ταύτην γραφὴν, ὡς θεῖαν παραδεχθήσεσθαι· ἀγνοήσας ὡς πάμπλου τοῦ σκοποῦ διαμάρτοι ἢ ὡς οὐ κρατῆσαι ἠλπίτε. Πῶς γάρ; τίς ἐρεῖ πρὸς αὐτὸν, καὶ τί ἔχων Μωϋσεῶς καταμύμφασθαι, Ἰησοῦν ἐξαπέστειλας; Εἰ δὲ τὸ εἶκος καὶ ὡς ἀληθῶς γεγονὸς ἐρεῖ τὸ, ὅτι Μύμφασθαι μὲν εἶχον οὐδὲν, τελειῶσαι δὲ τὰ αὐτῷ στοιχειωθέντα, καὶ ἄλλως τὸ ἐπαχθὲς καὶ εἰωθὸς τῶν σαρκικῶν παρατηρήσεων ἐπὶ τὸ κοῦρον καὶ πρέπον μεταθεῖναι τοῦ Πνεύματος, πάλιν πρὸς αὐτὸν τούτους εἰπεῖν· Τί δὲ κατεγνωκῶς Ἰησοῦν, ταύτην τὴν κεινοτέραν καὶ τρίτην γραφὴν ἐκδέδωκας; Ἄρα γε ὡς τὰ ἴσα καὶ τὰ αὐτά, ἢ τὰ μείζω, ἢ καὶ τὰ ἐλάττω διδάξουσιν; καὶ τὰ μείζω μὲν διδάξαι, τῶν ἀδυνάτων τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει· τί γὰρ πλεον τοῦ ὑπὲρ ἐντολῆς Θεοῦ, κόσμον μιτῆσαι καὶ σῶμα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀριδῆλως πρὸς τὰ ὑπερφυῆ μεταθεῖναι; ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι οὐδὲν τοιούτων τῇ βαρβαριῶδει ταύτῃ ἐμπεριέχεται γραφῇ· ἀλλ' οὐδὲ ἀπλῶς τι ὑψηλὸν καὶ ἄξιον λόγου· τούναντίον μὲν οὖν καὶ κτηνωδία; πάσης καὶ ἀθείας ἀνάμεστος ὄλη τυγχάνει· τὰ ἴσα δὲ διδάσκουσιν αὐθις φάναι· Καὶ τίς χρῆσα καὶ νόμον καὶ Εὐαγγέλιον ἀνιστᾶν; τὸν μὲν ἐνδεῶς ἔχοντα, τὸν νόμον λέγων· τὸ δὲ τελειωτικῶς, τὸ Εὐαγγέλιόν φημι· ὡς ἀστηρίχτους καὶ τοὺς τὰ ἐκάτεροι δουλεύοντας καθιστᾶ· μηδ' ὁποτέρους ἔχοντα; ἐπὶ σωτηρίαν θαρῆειν· τῶν μὲν τὸ ἀτελὲς αἰτιωμένων, τῶν δὲ τὸ ὑψηλὸν ὡς ὑπὲρ ἀνθρωπὸν παραιτουμένων· ἀλλ' οὐδετέρου παρ' αὐτῆ καθ' αὐτὸ ἀκριβεῶς θεωρεῖται· λείπεται ἄρα τὰ ἐλάττω ταύτην διδάξουσιν διεδοῦσθαι· ἀλλ' εἰ τούτου χάριν ἐδόθη, πολὺς ὁ γέλως, τὰ ὑψηλά καὶ μέσα καταλιπόντας, τὰ πάντη χαμερπῆ, καὶ τῶν ἀλόγων εἰς μηδὲν ὑπερβεβηκότα μεταδιώκειν· καὶ ἄλλως δὲ τὴν ἄκραν φυσικῶς ἐναντιότητα πρὸς τὰ μείζω εἰληχότα τὰ ἐλάχιστα πολέμια αὐτοῖς καθειστήκει· ὁ δὲ καὶ ἀληθὲς ἔστιν ἐπὶ τῇ γραφῇ ταύτῃ· ἀντιτεταγμένως γὰρ ἐν πᾶσι τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ διατέταχται. Εἰ οὖν Εὐαγγέλιον τελειοῖ τὸν νόμον, συνιστᾶν δὲ μᾶλλον τὸ τελειοῦν ἔστι, καταστρέφειν δὲ τὸ Εὐαγγέλιον ἢ βάρβαρος πειρᾶται γραφῆ, καταστρέφειν

ἄρα καὶ τὸν νόμον δοκεῖ κατατρέφειν τὰ τε λειοῦντα καὶ τελειούμενα, οὐ τοῦ Θεοῦ· οὐκ ἄρα τοῦ Θεοῦ ἐστὶ Γραφή, ἢ τοῦ βαρβάρου θεομάχος γραφή· λείπεται ἄρα εἶναι τοῦ ἀντιθέου, τουτέστι τοῦ Ἀντιχριστοῦ.

λβ'. Μετέπειτα δὲ μέμνηται Σολομῶντος, καὶ ἀνεξαπάτητον αὐτὸν δισχυρίζεται γενέσθαι, τῆς θείας Γραφῆς φανερώς αὐτὸν περιστώσης πρὸς τὴν γῆρας εἰδωλολατρῆσαι, ἐναντία πανταχοῦ τῇ Γραφῇ φροῦων· καὶ ἀγγέλων δὲ δύο μέμνηται οὓς λέγει κατεληλυθέναι ἐν Βαβυλῶνι, ὧν τὰ ὀνόματα Ἀριῶθ καὶ Μιχρῶθ· οὓς καὶ διδασκάλους εἶναι τοῦ κακοῦ λέγει τοῖς βουλομένοις· ἔτι δὲ καὶ τὰς συζυγίας τῶν ἀνδρογύνων (41') τούτους φησὶ διαλύειν καὶ κακοποιεῖν δὲ αὐτοὺς λέγει· πλὴν τὴν ἐπιτροπὴν ὑποκρίνεται καὶ αὐτὸς φάναι τοῦ Θεοῦ ἐκδεχομένους· τούτους δὲ τοὺς ἀγγέλους οὐκ ἐπίσταται ἢ ἐκδοσις τῆς θείας Γραφῆς· εἰ μὴ πρὸς τις φαίη αὐτοὺς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶναι δαίμονας τοῦ Σατανᾶ καὶ ὑπ' αὐτοῦ μόνου γνωριζομένους. Ἐπισκέψασθαί· δὲ δεῖ καὶ τοῦτο περὶ τὴν τοῦ βαρβάρου κενωφωσίαν, ὅτι δαίμονας μὲν φανερώς ἐξ ὀνόματος καὶ γινώσκει καὶ ἀναγορεύει· προσποιεῖται δὲ δῆθεν ἀπεικταλούς αὐτοὺς καλεῖν, καὶ τὸν αὐτῶν πρωτοστάτην διόβολον· ὡς ἂν κακτοῦτου δυνηθῆ τοὺς ἰδιώτας θηρεῦσαι· πείθειν αὐτοὺς ὅτι οὐ τοῦ πονηροῦ ἐστὶ πνεύματος ἢ τούτου μυθοπλαστία, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτιμῶντος τοῖς δαίμοσι. Μικρὸν δὲ προσελθὼν τούτου τοῦ λήρου (41''), δόξας ἑαυτὸν περιστάνειν πάντων πρόκριτον ἀθῶνόν τε καταγνώσεως, καὶ πρὸς διόρθωσιν ταῦτα διδάσκοντα, διαβάλλει Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς ἀλλήλους ἀντιτεταγμένους, καὶ τοὺς θεάτερας δόξης προσσηκέναι δισχυρίζομένους, θεάτεραν δόξαν ὑπὲρ θεάτερης, μᾶλλον ἡξιώσθαι θείας οἰκειώσεως καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς· εἶτα ἀμφοτέρους φησὶν ἀποτυχεῖν τῆς ἐλπίδος, διὰ τὴν ἐκατέρου δόγματος πλάνην· ἑαυτὸν δὲ μόνον εἶναι τοῦ παραδείσου κληρονόμον ἀποφαίνεται ἀκαλεύστως· ὁμοίον δὲ τινι πεποίηκεν, εἰ τινῶν ἐχόντων, λόγου χάριν, ὑπὲρ ταλάντου πρὸς ἑαυτοὺς δικαιολογίαν, οὗτος ἑαυτὸν παρενείρας εἰς μέσον, Μιθρηνὸς ὑμῶν τοῦτο εἶναι, διότι πρὸς ἑαυτοὺς στασιάζετε· ἐμοὶ γὰρ ὤρισται ὡς μηδὲν πεποιηκότι, μηδὲ τινι διαμεμαχημένῳ· καὶ ὅπερ τοῦ ἐνός πρὸς τὸν ἕνα διαμφοβᾶλλοντος κατεγίνωσκεν, αὐτὸς πρὸς τοὺς δύο τοῦτο ποιῶν οὐκ αἰσχύνεται.

λγ'. Ὅποια δὲ τούτου ἀπόδειξις ἐστὶ τοῦ θεόθεν αὐτὸν κεκομικέναι τὴν βίβλον ταύτην, οὐ θέον εἰπεῖν, καὶ ἐπιράσθαι δὲ ἑαυτοῦ καταθάρσει, ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ ὄντι καλῶς ποιῶν· καὶ καταγνώσεις καὶ μέμψεις μυρίας ἐπιφημιζεῖ, εἰ μὴ παρὰ Θεοῦ ἀπεσταλμένος εἴη, τὴν ὑπόψιν δηλονότι τοῦ ψεύδους συγκαλύπτειν νομίζων· καὶ ἐξόμνυσθαι δὲ κατὰ τὰ ἡλίου καὶ σελήνης καὶ ἀστέρων καὶ λαμπυροῦσθαι ζώων καὶ κυνῶν ἔρρικῶν καὶ φυτῶν καὶ ἐτέρων ἀγνώστων βαρβα-

A evertere Evangelium nititur, legem pariter videtur evertere. Porro illa evertere, quæ perficiunt et sunt perfecta, non est Dei officium. Non est ergo Dei Scriptura, hic inimicus Deo barbari hominis liber. Superest igitur ut sit antitheti id est Antichristi opus

35. Deinde Salomonis infert mentionem, eumque nullo errore deceptum fuisse contendit; cum tamen divina Scriptura aperte affirmet eum senili ætate idolorum cultui se addixisse: quæ dum ait, contrarium prorsus sacræ Scripturæ sentit. Angelos quoque duos memorat, quos Babylonem adventasse ait, quorum sunt nomina Arioth et Maroth, quos magistros esse vitii volentibus dicit. Præterea conjugia androgynorum ab his ait dissoluta, ipsosque male facere ait; verumtamen concessionem a Deo simultanter ipse quoque dicit illos accepisse. Jam vero hos angelos divinæ Scripturæ traditio ignorat; nisi hos forte dicit Mohammedes patris sui Satanæ dæmones, et ipsi soli cognitos. Hoc quoque observandum est in hujus barbari vanitate verborum, quod dæmones quidem nominatim et cognoscit et proclamatur; hoc tamen loco simulat ipsos aversabiles appellare, nec non ipsorum præsidem diabolum; ut hinc etiam idiotas capiat, persuadens eis non esse a malo spiritu figmentum suum, sed ab auctore qui dæmones increpat. Paululum vero progressus in his nugis, existimans se jam esse cunctis prælatum, et contrarii suffragii immunem, et aliis emendandis factum magistrum, criminatur Judæos atque Christianos invicem adversantes: et eos qui alterutram opinionem superare conantes, sectabantur alteram pro altera opinionem, magis promeruisse divinam familiaritatem, et paradisi delicias. Postea utrosque a spe sua excidisse ait, propter hærentem utrique dogmati errorem; se vero unum esse paradisi hæredem sponte propria decernit; idem faciens homini, exempli causa, qui nonnullis de jure talentum possidendi litigantibus, medium se inferens diceret, Neutrius vestrum hanc esse proprietatem, quandoquidem de ea contenditis; mihi autem esse assignandam, qui nihil ejusmodi fecerim, neque adversus quempiam contenderim: et qui unum cum uno disceptare nollet, ipse contra duos id agere non erubescit.

36. Quamnam porro hic habeat demonstrationem se hunc librum de cælo accepisse, cum dicere non queat, ipse sibi imprecatur, hoc unum recte faciens, quod damnationes vituperiaque innumera sibi imponit, nisi a Deo missus fuerit, mendacii videlicet suspitionem obumbrare sperans; juratque per solem ac lunam, et astra, et lampyrides beluas, et cursorios canes, et arbores, et ignota alia nomina barbarica (quæ prorsus demonum esse existimo,

(41') Videtur prorsus error in Nicetæ scriptura, ἀνδρογύνων pro ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Quippe apud Alcoranum Sur. II, 102, hi angeli dissociavisse di-

cuntur conjugia inter maritos et uxores non inter androgynos.

(41'') Sur. II, 111. seq.

quorundam saltem) quod ipse Deus Abrahami, et Deus Isaaci, Novum Testamentum ob complendam legem indixerit, qui etiam Mohamedi Manichaicam hanc abominationem tradiderit; quæ quidem utrum consonet, an contra dissonet, homo amentissimus cognoscere impotens, sectarum personas confundit, et invicem incongruentia toto suo fabuloso sermone recitat. Obliviscitur enim qui hæc componit, quisnam sit loquens, et quisnam audiens, et de quo argumento loquantur, et mutuo dissideant; modo verba loquentis conferens in audientem; modo audientis vicissim in loquentem, et colloqui materiam in utramque partem; qui est furiosi vel delirantis morbus. Templum quoque dicit ab Ismaele atque Abrahamo Deo ædificatum, quod tamen neque unquam exstitit, neque a divina Scriptura memoratur. Nam si ne unctionem quidem unius lapidis cippumque oleo linitum omisit divus historicus³, quomodo integrum templum silentio præterisset?

37. Tum etiam admonet, ut iis qui incusant assecularum a se deceptorum morem orandi conversa ad austrum facie, nihil aliud volunt respondere, nisi hoc ipsos facere ut suam erga Mohamedem pietatem ostendant, et ab iis distinguantur qui aliter faciunt. Macte equidem divina sapientia, quæ illos hac etiam ratione distinguit, verasque tenebras adorare coarguit! Atque ut dolus ejus aperte cognoscatur, in idolo apud Bacam posito, quod ipse oratorium observationis appellat, infelices barbaros jubet cultum exhibere. « Ubi enim, inquit, fueritis, levate facies vestras erga partem oratorii observationis. » Duoque nomina barbara Zapha et Marua de numero venerabilium Dei nominum dicit, Dei procerus sui suorumque deceptorum, assecularum: quos illic circa impurum oratorii ædificium circumire jubet. Sicut autem a quodam ex ipsis ad Christianos converso didicimus, idolum est quoddam illic in ædificio medio statutum: qui vero diabolici Mohamedis jussa faciunt miseras suas inclinantes cervices, manumque erectam ad idolum tendentes, altera autem aurem propriam tenentes, in gyrum tandiu se revolvunt, donec vertigine tenebrosa correpti corrumpant. Hoc arbitror esse idolum, ut ipsi fatebuntur, Veneris. Re sane vera hæc librum illum Dei donum esse ac de cælo demissum ostendunt.

38. Unum porro ex omnibus animalibus esu submovet porcum, non canem, aut lupum, aut aliud quodlibet, sed omnibus vesci hortatur deceptos

³ Gen. xxviii, 18.

(42) Sur. II, 128.

(43) Sur. II, 143 seq.

(44) Sur. II, 160.

(45) Nomina duorum montium hæc sunt, ut censet ad Sur. II, 160, Maraccius, nec non Relandus op. cit. p. 124 et 166. Græci perperam intellexerunt angelos duos.

Α ρικῶν ἰνομάτων (οἷμοι δὲ δὴ πάντως δαιμόνων καὶ αὐτῶν ὄντων τικῶν), ὡς αὐτὸς εἶπεν ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαάκ, ὁ τὴν Καινὴν ἐπὶ ἐκπληρώσει τοῦ νόμου ὑπαγορεύσας, ὁ καὶ τῷ Μωάμετ τὴν Μανιχαϊκὴν ταύτην ἐπαναγαγὼν βδελυγμίαν· μηδὲ εἰ συμφωνεῖ ὅλως, ἢ διαφωνεῖ αὐτῇ πρὸς ἐκεῖνας συνιδεῖν ὁ ἀνοῦστατος δυνηθεῖς· καὶ τὰ πρόσωπα δὲ αὐτῶν συγκεχυμένα καὶ ἀνάρμυστα δι' ὅλου τοῦ μυθικοῦ αὐτοῦ λόγου ἀλλήλοις φέρεται· ἐπιλανθανομένου ὡσπερ τοῦ ταῦτα ἀνατυπώσαντος ἕστις εἶπεν ὁ τε λαλῶν καὶ ἀκούων, καὶ ὑπὲρ οὗ ἔλεγον, καὶ ἀμοιβαδὸν ἀντιτέθεινται, πῆ μὲν τοῦ λέγοντος, εἰς τὸ τοῦ ἀκούοντος· πῆ δὲ τοῦ ἀκούοντος, εἰς τὸ τοῦ λέγοντος· καὶ ὑπὲρ οὗ ἔλεγον εἰς τὰ ἀμφοτέρω· ὅπερ μαινομένου καὶ παραπαίοντος Ἰδίου πάθος. Ναὸν δὲ λέγει (42) παρὰ τὸν Ἰσραὴλ καὶ Ἀβραάμ τῷ Θεῷ ἀνοικοδομηθῆναι, τὸν οὐτε γενόμενον πώποτε, οὐτε παρὰ τῆς θείας Γραφῆς μνημονευόμενον· εἰ γὰρ ἀλοιφὴν λίθου μόνου εἰς στήλην Θεῷ κειρισμένην οὐ παρείδεν ὁ Θεόπτης, πῶς ναὸν ὅλον ἀπεσιώπησεν;

λζ'. Πρὸς δὲ τοὺς καταιτιωμένους (43) τοὺς ὑπ' αὐτοῦ πεπλασμένους ἔνεκεν τοῦ πρὸς νότον εὐχεσθαι ἐστραμμένως, μὴ δεῖν ἄλλο τι φάναι, ἢ ἔνεκεν, φησὶ, τοῦ ἀποδείξαι τὴν πρὸς τὴν Μωάμετ εὐλάβειαν, καὶ τοῦ διακρίνεσθαι αὐτοὺς ἀπὸ τῶν μὴ ποιούντων αὐτό· καὶ εὖ γε τῆς θείας σοφίας κἀν τούτῳ αὐτοὺς ἀποδιαστησάση, καὶ τῷ ὄντως σκότει προσκυνοῦντας· ἐλεγξάση· ἵνα δὲ καὶ ὁ δόλος αὐτοῦ κατάδηλος γένηται, τῷ εἰς Βάχα κειμένῳ εἰδῶλι, ὅπερ αὐτὸς προσκύνημα παρατηρήματος καλεῖ, τοὺς ἀθλίους βαρβάρους προσκυνεῖν παρασκευάζει. « Ἐνθα γὰρ ἐστέ, φησὶ (44), ὀρθώσατε ὑμῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὸ μέρος τοῦ προσκυνητηρίου τοῦ παρατηρήματος. » Καὶ δύο δὲ ὀνόματα βάρβαρα τὸ τε Ζαφά καὶ Μαρουά (45) ἐκ τῶν σεβασμίων εἶναι λέγει τοῦ Θεοῦ· Θεοῦ πάντως τοῦ οἰκείου καὶ τοῖς ἠπατημένοις δὲ ὑπ' αὐτοῦ παραγενομένοις, κατὰ τὸ ἐκεῖσε μεμολυμένον οἶκημα τοῦ προσευκτηρίου περιγυρεῦσαι εἰς αὐτὸ προστάσσει· ὡς δὲ παρὰ τινος ἐξ αὐτῶν εἰς Χριστιανούς ἐλθόντων ἐμάθομεν, εἰδῶλόν τι λίθινον κἀθηται ὀρθῶν μέσον τοῦ οἴκου· καὶ οἱ τὴν πρόσταξιν τοῦ δαιμονιώδους τούτου πληροῦντες, κεκλιότες τοὺς ἀθλίους αὐτῶν ἀχένας, καὶ τὴν χεῖρα ὀρθῶν πρὸς αὐτὸ ἐκτεταχότες, τῆς τε ἐτέρω τὸ οὖς αὐτῶν κατέχοντες, κυκλωτέρως εἰδούνηται, μέχρις ἂν σκοτοδινία ληφθέντες καταπέσωσι (46)· τοῦτο οἷμαι ἐκεῖνο εἶναι τὸ εἰδῶλον, ὡς αὐτοὶ φαῖεν, τῆς Ἀφροδίτης (47). Ἄριστά γε θεοδώρητος καὶ ἐξ οὐρανοῦ δεδομένη ἡ βίβλος αὕτη ἐκ τούτων δείκνυνται.

λη'. Ἐν δὲ πάντων τῶν ζώων τῆς βρώσεως ἀποπέμπεται μόνον τὸν χοῖρον (48), οὐτε δὲ κύνα, οὐτε λύκον, οὐτε ἄλλο, ἀλλὰ πάντων μετέχειν προτρέ-

(46) Notissima est hæc superstitionum, præsertim vero Dervisionum, apud Mohamedanos chorea.

(47) Adorari a Mohamedanis Venerem copiose docteque negat Relandus op. cit. lib. II, cap. 5, Græcos coarguens qui hanc illis idololatriam impiantur.

(48) Sur. II, 173.

πειται τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἠπατημένοις (49). « Φάγετε γάρ, φησὶν, ἐκ τῶν ὄντων ἐν τῇ γῆ· καθαρὰ γάρ καὶ καλὰ· καὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε ἐν τοῖς ἔχνεσιν τοῦ Σατανᾶ· αὐτὸς ἐχθρὸς ὑμῶν ἐστὶ φανερός· » Σατανᾶν διλογεῖ καλῶν τῶν τυπώσαντα τὴν διάκρισιν τῶν τε καθαρῶν καὶ ἀκαθάρτων κατὰ τὸν νόμον· ὁρᾶτε πῶς ἀναφινδῶν Σατανᾶν τὸν Θεὸν ὀνομάζει; μὴ συνίης ὁ δειλάιος ὅπερ ἐφθέγγετο, μετ' ἄλλῳ φησὶν· « Οἷτινες δὲ ἀμφιβάλλονται ἐν ταῖς γραφαῖς, εἰσὶν ἐν ἀποστασίᾳ μακρᾷ. » Ἔστι τούτου εὐρεῖν ἀναισχυντότερον καὶ ἀνοητότερον; Καθάπερ δὲ πίθηκος, ὁρμὴν ὑποκριθεὶς λέοντος, πιθήκειον ἀλλ' οὐ λέοντειον τὸ ἄλμα ποιῶν ἐξελέγχεται· οὕτω καὶ ὁ δύστηνος οὗτος τῆς ὑπερτάτου νομοθεσίας ἐαυτῷ ἀξίωμα ἐπιγράφας, τῆς παροικτίστου ἀσελτηρίας μηδὲν ἔχων πλέον ἐλέγχεται· σχῆμα γὰρ μόνον, μᾶλλον δὲ ὄνομα ψι-
B λῶν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τῆς θεοσεβείας ἐαυτῷ περιτίθεικε· δόξας γοῦν περὶ νηστείας διατάττεσθαι τοῖς ἀθλοῖς βαρβάροις, ταῦτά φησιν (50)· « Μὴν Ῥαμίδα ἐστίν, ἐν ᾗ κατήχθη ὑμῖν τὸ ἀνάγνωσμα· νηστεύσατε αὐτόν· ἐξέσται δὲ ὑμῖν ἡ νύξ τῆς νηστείας, εἰς μίξιν τῶν γυναικῶν ὑμῶν· αὐταὶ γὰρ ὑμῶν εἰς σκεπάσματα, καὶ ὑμεῖς αὐταῖς ἑστέ σκεπάσματα· ἔγνω γὰρ ὁ Θεὸς ὅτι παραβουλεύσατε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐν τῇ νηστείᾳ, καὶ θεωρῶ ὑμῖν γίνεται· μίχθητε εἰς αὐτὰς εἰς παράκλησιν· καὶ φάγετε ἐσπέρας καὶ πίστε, ἕως ἂν τὸ ἀπὸ τοῦ σκότους φαινόμενον ῥάμμα μέλαν, διὰ τῆς ἡμέρας φανῇ ἄσπρον· καὶ πάλιν πληρώσατε τὴν νηστείαν ἕως τῆς ἐσπέρας· καὶ [μὴ] μίχθητε αὐταῖς ὑμῶν συχναζόντων ἐν
C τῷ προσκυνητηρίῳ· αὕτη ἐστὶ νομοθεσία Θεοῦ, καὶ μὴ ἐγγίσθητε αὐτάς. » Ἄρα γε τοσοῦτον πίθηκος λέοντος ὑστερεῖ, ὅσον οὗτος ὁ μουσαρὸς καὶ ἐναγῆς τοῦ τῆν θείαν Γραφὴν νενομοθετηκότος;

λθ'. Μετὰ δὲ τὴν ἀθεμιτούργητον ἐκείνην νηστείαν, εἰς τὸν καθ' ἡμῶν αὐτοὺς διεγείρει πόλεμον, « Φονεύσατε, λέγων, αὐτοὺς ὅπου δ' ἂν συναντήσητε αὐτοῖς· » ἔρους δὲ αὐτοῖς ἀγάπης, ὡς εἰκὸς, τιθεὶς φησὶν (51)· « Καὶ ὅστις δὲ μνησιχικεῖ ἐφ' ὑμᾶς, ἐχθράνατε αὐτὸν καθὼς ἐχθρανεν ἐπάνω ὑμῶν. » Πρὸς ἐγκράτειαν δὲ καὶ σωφροσύνην αὐτοὺς ψευδῶς ἀλείφων φησὶν (52)· « Αἱ γυναῖκες ὑμῶν νεατὸς ὑμῶν· εἰσέλθετε εἰς τοὺς νεατοὺς ὑμῶν ὅθεν βούλεσθε· καὶ συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν· » τούτέστι, Πᾶσαν ἐπιθυμίαν τῶν ψυχῶν ὑμῶν πληρώσατε· ἄρα γε κτηνώδης οὗτός ἐστιν ὁ βίος, ἢ μᾶλλον δαιμονιώδης.
D Λύσειος δὲ μνημονεύσας γυναικὸς ἐξ ἀνδρός, τάδε φησὶ τοῖς βαρβάροις (53)· « Ἐάν τις ἀπολύσῃ γυναῖκα αὐτοῦ, οὐκέτι ἐξέσται αὐτῷ μετὰ τὸ ἀπολυθῆναι αὐτήν, ἕως ἂν ζευχθῇ ἀνδρὶ ἐτέρῳ· καὶ ἐάν ἀπολύσῃ αὐτήν ὁ δεύτερος, οὐκ ἔστι κατάκριμα ἐν ἑαυτοῖς, ἐάν ἐπιστρέψωσι πρὸς ἀλλήλους· οὗτοι γὰρ, φησὶν, νόμοι Θεοῦ. » Ὡ ἀπὸ τῆς βιρβαρικῆς ἀσωταίας!

μ'. Ἐρεθίζων δὲ πρὸς ἀνδροφονίαν τοὺς βαρβάρους, ἔδοξεν εἰς προτροπὴν ἱστορίαν γραφικὴν αὐ-

suos : « Comedite, inquit, ex his quæ in terra sunt, munda et bona sunt. Neque Satanæ vestigia sequamini : ipse enim manifestus vester hostis est. » Satanam nempe appellans illum qui mundorum et immundorum distinctionem constituit, prout in lego fit. Cernitisne quomodo palam Satanæ nomen Deo affingit? Tum dictorum oblitus miser, paulo post ait : « Qui autem in scripturis ambigue se gerunt, hi sunt in longa apostasia. » Nunquid hoc impudentius aut insanius inveniri potest? Sicut autem simia, leonis impetum simulans, simia non leonem dignum facere saltum convincitur; sic ærumnosus iste cœlestis legis dignitatem sibi vindicans, nihil aliud quam miserandam ruditatem habere apprehenditur. Nam speciem tantummodo, imo nudum nomen, absque re ipsa, sibi religionis circumposuit. Volens itaque jejunii legem barbaris infelicibus ferre, hæc ait : « Mensis est Ramadanus, quo ad vos lectio delata fuit; ipsum jejunate. Jejunii nocte licebit vobis cum uxoribus vestris copula : ipsæ enim sunt vobis indumenta, et vos illis æque indumenta. Novit enim Deus, fore ut animas vestras fraudaretis in jejunio. Ideo vobis indulget. Concumbite cum illis ad solatium; et comedite vespere ac bibite : donec quod noctu videbatur solum nigrum, interdiu videatur album. Et rursus observate jejunium usque ad vesperam. Et [ne] copulemini illis, dum in oratorio perseveratis. Hæc est lex Dei : ne ad illas accedatis. » Tantumne simia leoni cedit, quantum detestabilis hic atque execrabilis a divinæ Scripturæ legislatore?

λέοντος ὑστερεῖ, ὅσον οὗτος ὁ μουσαρὸς καὶ ἐναγῆς

39. Post scelestum illud jejunium, suos concitat ad bellum contra nos gerendum. « Interficite, inquit, illos ubicunque in eos incurreritis. » Tum iis legem charitatis statuens, ut par est, ait : « Et quicumque adversus vos iram fovet, odite illum, prout ille vos odit. » Jam ad continentiam falso ipsos temperantiamque adhortans ait : « Uxores vestræ novalia vestra sunt : ingredimini in novalia vestra unde volueritis; et congregimini ex animorum vestrorum sententia, » id est, quamlibet cupiditatem animorum vestrorum explete. Est igitur lex hæc beluina vel potius diabolica. Tum divortium viri ab uxore memorans, sic alloquitur barbaros : « Si quis uxorem suam repudiaverit, non licebit ei, postquam eam dimiserit, donec alteri viro copuletur. Quod si et secundus eam dimiserit, non est illis piaculum, si ad conjugium redeant. Hæc sunt enim, inquit, statuta Dei. » O barbaricam libidinem!

40. Barbaros autem ad homicidium concitans, videtur hortamenti loco objicere historiam de sacris

(49) Sur. II, 170.

(50) Sur. V, 186 seq.

(51) Sur. II, 192.

(52) Sur. II, 224.

(53) Sur. II, 231.

Scripturis sumptam, confusis tamen, quod semper facit, personis ac permutatis. Nam res a Jesu Nave gestas Gedeoni tribuit; rursus res Gedeonis Sauli; hisque ait contemporaneum Davidem: arcamque ab angelis, non ab hominibus, gestatam. Adeo divinam Scripturam et callebat et alios docebat hic rerum divinarum illusor et atheus! Quippe Dominus pijs suis cultoribus consulens, irreligiosum cor illius infatuavit, ut ne prout se habebat, ita et procederet. Nam de fidei violenta abnegatione sic ait: «Non est cogendum ad fidem; etenim quid sit recte admittendum, ex fallaci contrario innotescit.» Suis vero fabulis perpetuo insistens, inducit Abrahamum nugaciter cum Deo colloquentem, eumque illo de mortuorum resurrectione disputantem: et quod ex quatuor avibus ab eo supra quatuor montes repositis, et deinde revocatis, resurrectionis fidem didicerit Abrahamus: cujus rei nullam facit antiquissima Scriptura mentionem. Non tamen impudenter tantummodo ad vitia ruit, sed et usuram improbare videtur, atque orphanorum spoliationes, et ad eleemosynam faciendam hortatur; ut dum boni consilii auctor videtur, mortifera nocumenta latenter inferat vir exitiosus. Atque in his, postquam sibi victoriam de nobis imprecatus est, primæ nugacis fabulæ finem imponit.

CONFUTATIO II.

41. Secundum fabulæ Mohamedis capitulum *An rami familia* inseribitur. Statim ab initio traditum a Deo hoc scriptum affirmat, ejusque rei causam addit, quod ab hoc confirmatur illa superiore tempore tradita, lex videlicet atque Evangelium, directio nempe hominibus atque salus. Observate ergo, utrum secundum hanc promissionem fulcrum legis atque Evangelii deinde factis suis semet demonstraret, atque illa præclare sancire, et bene se habere ut in scripto jacent; vel saltem defectiva supplere. Quod si nihil hujusmodi in eo fuerit, aut vernatur, certe mentitur, et mendacii ore hæc effudit, et a mendacii parente provenire convincitur. Abunde itaque in sequentibus pro more suo jocatur de quadam lambræ concubina, quæ alicunde prodierit; ejusque precem et supplicem gratiarum actionem refert propter Mariæ conceptionem, quæ fuit, inquit, Mater Jesu; et quod hanc in templo [Mater] præsentaverit, et quod a Domino, inquit, recepta sit, et a Zacharia suscepta. Eoque aliquando in templum ingresso, et apud eam divino cibo conspecto, sciscitatum esse unde hic provenisset. Illam, a Deo dixisse; ipsumque illic postulasse a Deo filium; factamque ei pollicitationem quod Joannem filium habiturus esset virum justum atque prophetam. Illo mox dubitante quomodo jam

Α τοῖς παροίεσθαι, καὶ συγχύσαι τὰ πρόσωπα, ὡς περ ἀεὶ ποιεῖ, καὶ ἀλλάξαι (54). τίθειαι τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἐπὶ τὸν Γεδεὼν, καὶ τὰ τοῦ Γεδεὼν εἰς τὰ τοῦ Σαῦλ, καὶ ὁμόχρονον αὐτῶν εἶναι φησὶ τὸν Δαβὶδ (55). τὴν δὲ κισυτὸν ὑπ' ἀγγέλων ἔλεγε βαστάζεσθαι, ἀλλ' οὐχὶ παρ' ἀνθρώπων· αὐτῶ τὴν θείαν Γραφὴν καὶ ἠπίττατο καὶ ἐδίδασκεν ὁ τῶν θείων ἐμπαίκτης καὶ ἄθεος. Πρόνοιαν δὲ τῶν εἰς αὐτὸν εὐσεβοῦντων ποιῶν ὁ Κύριος, ἐματακώσεν αὐτοῦ τὴν ἄθεον καρδίαν, μὴ καθ' ὃ εἶχεν καὶ προέσται· περὶ γὰρ τῆς κατὰ τὴν πίστιν βίας ἀπαρνήσεως, οὕτω φησὶ (56). «Οὐκ ἀναγκάται δὲ εἰς πίστιν· ἐπακρωθὴ γὰρ τὸ εὐπρόσδεκτον ἐκ τοῦ σφαλεροῦ.» Ἐπεμβάλων δὲ συνήθως (57) τὰ ψευδῆ αὐτοῦ μυθεύματα, πειραμβάλλει τὴν Ἀβραάμ διαλέξεις ληρώδεις ποιούντα, καὶ πρὸς θεὸν διαμυθεύοντα περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως· καὶ ὅτι διὰ τεσσάρων ὀρνέων παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρα ἡρῆ ἀποκειμένων καὶ ἀνακληθέντων, τὴν τῆς ἀναστάσεως πίστιν ἔλαβεν ὁ Ἀβραάμ· ὧν οὐδὲν ἢ θεία καὶ ἀρχαιοτάτη μέμνηται Γραφή· οὐκ ἀναιδῶς δὲ μόνον ὁμῶσε πρὸς τὰ κακὰ χωρεῖ (58), ἀλλὰ καὶ τόκον διαβάλλειν δοκεῖ, καὶ ἀρπαγῆς ὀρνυῶν, καὶ συμπάθειαν ποιεῖν παραινεῖ· ὡς ἂν ἐκ τοῦ χρηματὸς σύμβουλος εἶναι δοκῶν, διαλάθῃ εἰς τὰ καίρια βλάπτων ὁ δειλαῖος· καὶ ἐν τούτοις τὴν καθ' ἡμῶν νίκην εὐξάμενος (59), τὸν πρῶτον φλήναφον ἔστησεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Β'.

μα'. Δεύτερος τῆς μυθοπλασίας τοῦ Μωάμετ λόγος *Εἰς τοὺς τοῦ Ἀμπρᾶν* [eod. Ἀβραάμ] ἐπιγέγραπται· εὐθὺς δὲ ἐξ εἰσόδου τὸ ἐκ Θεοῦ δεδῶσθαι τὸ τοιοῦτον γράμμα ἀποφαίνεται (60). καὶ αἰτίαν τούτου προστίθησι, τὸ εἶναι βεβαιωτικὸν τῶν πρὸ αὐτοῦ κατενεχθέντων· τὰ δὲ κατενεχθέντα πρὸ αὐτοῦ, ὁ νόμος, φησὶν, ἐστὶ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ὀδήγησις τοῖς ἀνθρώποις καὶ σωτηρία· σκοπεῖτε οὖν εἴ ἄρα κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν ταύτην, βεβαιωτικὸν τοῦ νόμου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν τοῖς ἐξῆς διὰ πραγμάτων δειχθήσεται· ἤτοι ἐκεῖνα κυροῦν καλῶς καὶ ἀνεκδοῦς ἔχειν, ὡς γέγραπται, ἢ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦν· ὡς εἴ γε μηδὲν τούτων ἐπ' αὐτοῦ, ἢ τοιοῦται θεωρηθεῖ, ψευδῆσαι· καὶ ἐκ ψευδοῦς προεληλυθῶς στόματος, καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους ἀπελέγχοντο. Ἰκτινῶς οὖν ἐφεξῆς τὰ συνήθη ἀδωλοσχῆσας, ἐταιρίδος τινὸς Ἰαμβρᾶ (61), ἦτις καὶ ὥπται πώποτε ἀπὸ μέρους, καὶ τὴν ταύτης εὐχὴν καὶ εὐχαριστίαν ἐκέτιν ἐποιήσατο ἐπὶ τῇ συλλήψει Μαρίας τῆς μητρὸς, φησὶν, Ἰησοῦ· καὶ ὅτι ἐν τῷ ναῶ ταύτην ἀνέθετε· καὶ παρὰ τοῦ Κυρίου, φησὶν, ἀποδέδεκται, καὶ ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου προσελήπται· καὶ ποτε αὐτοῦ εἰσελθόντος ἐν τῷ ναῶ, καὶ τροφὴν θείαν παρ' ἐαυτῇ ἐωρακότος, καὶ ἐπερωτήσαντος πόθεν ἐληλύθει, παρὰ Θεῷ φάναι, αὐτὸν τε ἐκεῖσε αἰτῆσαι παρὰ Θεοῦ τέκνον· καὶ ἐπαγγελθῆναι λαβεῖν Ἰωάννην ἄνδρα

(54) Sur. II, 247 seq.

(55) Sur. II, 249.

(56) Sur. II, 257.

(57) Sur. II, 259 seq.

(58) Sur. II, 276 seq.

(59) Sur. II, 287.

(60) Sur. III, 3.

(61) Sur. III, 53.

δικαιον και προφητην· ἀμφιβάλλοντος δὲ αὐτοῦ πῶς ἐπὶ γήρωι ἔξει υἱόν, ἐπιτίμιον λαβεῖν σιωπὴν ἡμερῶν τριῶν· ἐφεξῆς δὲ τοὺς ἀγγέλους εἰσάγει (62) πρὸς Μαρίαν εἰρηκότας, ὅτι Σὺ ὁ Θεὸς ἐξελέξατο ὑπὲρ τὰς ἀπ' αἰώνων γυναῖκας· τοῦτο δὲ ἐκ τῆς ἐξηγήσεως τοῦ ἀφανοῦς πράγματός φησι πρὸς τὸν Μωάμετ, ὡς αὐτὸς λέγει ὁ πρὸς αὐτὸν λαλῶν· "Ὅπου κατηνέγαμεν εἰς σέ, σὺ μὴ ὄντος ἐκεῖσε (63), ὅτ' ἂν ἤπλωσαν αὐτῶν τὰς ἀγκάλας (64) ἀγγελοι, ποῖος ἐξ αὐτῶν προσδέξεται τὴν Μαρίαν· καὶ οὐκ ἦς ἐκεῖσε· τοὺς δὲ ἀγγέλους πρὸς αὐτὴν φάσαι· "Ὁ Θεὸς, φησὶν, εὐαγγελίζεται σε τὸν Λόγον αὐτοῦ· Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς Μαρίας ἐπιτυγχάνων ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὑπάρχων, ὧν ἐκ τῶν ἐγγιζόντων, καὶ λαλῶν τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ σπαργάνων, φησὶν, ὑπάρχων πρεσβύτης καὶ ἐκ τῶν χρησίμων· εἶτα (65) εἰσάγει ταύτην πειρωμένην μαθεῖν πῶς ἔσται ταύτη υἱὸς ἀνευ ἀνδρός· τοὺς δὲ φάσαι· "Ὁ βούλεται ὁ Θεός, τοῦτο καὶ γίνεται· καὶ παρὰ τῶν ἀγγέλων δὲ λέγει αὐτὴν μεμαθηκέναί τὴν σοφίαν καὶ τὴν Γραφὴν καὶ τὸν νόμον καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἀπεσταλάθει ἀποστολὸν πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ. Εἶτα (66) εἰσάγει τὸν Χριστὸν ὄρνεα ἐκ πηλοῦ πεποιηκότα, ἐμφυσησαντα, καὶ ζωώσαντα ταῦτα· καὶ τυφλοὺς καὶ λεπροὺς ἰασάμενον, καὶ νεκροὺς ἀναστήσαντα, καὶ προγνώστην· καὶ ὅτι Θεὸν αὐτοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων ἐκάλει· καὶ ὅτι ἐξελέξατο ἑαυτῷ τοὺς ἀποστόλους· καὶ ὅτι εἶπεν αὐτῷ ὁ Θεός· "Ἐγὼ σε ὑποβάλλω θανάτῳ, καὶ γὰρ σε ἀνυψῶ πρὸς με, καὶ καθάρσω σε ἐκ τῶν ἀρνησαμένων· καὶ καταστήσω τοὺς ἀκολουθήσαντάς σοι ἐπάνω τῶν ἀρνησαμένων ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως· τοὺς δὲ ἀρνησαμένους κολάσω κόλασιν βαρείαν ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἔχδικος· τὸ δὲ εἶδος τοῦ πρώτου Ἀδάμ ὃν ἐπλασεν ὁ Θεός· καὶ προστίθησι λέγων· Αὕτη ἔστιν ἡ ἐξήγησις ἡ ἀληθινή.

μῖ'. Ἀληθινήν δὲ ταύτην εἰπὼν, δηλονότι τῶν θαίων Εὐαγγελίων, ὡς ψευδῆ ἀπεκρούσατο· ποῦ γὰρ παρὰ τοῖς θεοῖς Εὐαγγέλιος Ἰαμβρᾶ τῆς Θεοτόκου γεννήτωρ καταγγέλλεται; Τί δὲ ποιήσομεν τοὺς παρὰ τῷ Λουκᾷ κειμένους ἐννέα τῆς σιωπῆς Ζαχαρίου μῆνας, καὶ τρεῖς ἡμέρας μόνως τούτου ταύτην γεγενῆσθαι λέγοντος; ποῦ δὲ ὄρνεα ἐκ πηλοῦ παρὰ τῷ Ἰησοῦ πλαττόμενα καὶ ψυχούμενα; ἀλλ' ὄντως ὡς ἀληθῶς ἐκ τοῦ ἀφανοῦς διακένου τῆς αὐτοῦ παρανοίας ταῦτα πέπλασται· αὕτη ἔστιν βεβαιωτικὴ τῶν πρὸ αὐτῆς γραφῆ; ἀλλ' ὡς εἶκον ἐπελάθετο ὧν ἐπήγγελετο· ἢ τάχα κακουργεῖ κἀνθάδε, κἂν μὴ διέλαθεν· δύο γὰρ αὐτῷ περὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πρακτικῶν τρόπων, καθ' οὓς τὸ Θεὸς ἀληθῆς εἶναι ἀναιρεῖν πειράσεται, ἐνδὸς μὲν τοῦ μηδαμῆ μηδαμῶς αὐτὸν ἐληλυθέναι ἀποδείξαι σπουδάσαι, ἐτέρου δὲ τοῦ ἐληλυθότος μὴ Θεόν, ἀλλ' ἀνθρώπον ψιλὸν ἐπιφημίσαι, ὡς δυσχεροῦς αὐτῷ

A senex filium esset suscipiturus, poenam retulisse silentium tridui. Deinde angelos introducit Mariæ dicentes: Te Deus elegit præ cunctis a sæculo mulieribus. Id autem ait ex incogniti negotii narratione Mohamedi facta: nempe quod ille qui sibi loquebatur dixerit: Hoc ad te detulimus, qui illic non eras; cum suas angeli ulnas explicuerant, quisnam eorum Mariam esset suscepturus. Tu vero non eras illic. Angelos autem ei dixisse: Deus, inquit, nuntium tibi mittit Verbum suum. Ille est Christus Jesus Mariæ filius existens in hac vita et in futura, unus de propinquantibus [Deo], sermocinans ad homines, jam inde ab incunabulis ætate adulta, et ex probis. Postea introducit illam scire volentem, quomodo sibi filius erit absque viro? Illos autem dixisse: Quod Deus vult, hoc fit. Atque ab angelis ipsum didicisse ait sapientiam, et scripturam, ac legem et Evangelium, atque legatum ad Israelis filios missum. Deinde Christum introducit aviculas ex luto facientem, flatuque vivificantem, cæcosque et leprosos sanantem, ac mortuos resuscitantem, et præ sagum; et quod hominum Deum, Deum proprium appellaret; et quod apostolos sibi delegerit; et quod dixerit ei Deus: Ego te morti subjicio, et ego te extollam ad me, teque a negantibus expiabo, constituamque assecclas tuos supra illos qui te negaverunt, in die resurrectionis. Verumtamen negantes pœna gravi puniam in futuro sæculo, neque erit illis vindex. Speciem vero Jesu ait esse secundum speciem primi Adami, quem Deus formavit; concluditque: Hæc est vera narratio,

ἔστιν αὐτοῖς ἔχδικος· τὸ δὲ εἶδος τῆς ὁμοιώσεως Ἰησοῦ ἐπλασεν ὁ Θεός· καὶ προστίθησι λέγων· Αὕτη ἔστιν ἡ ἐξήγησις ἡ ἀληθινή.

42. Jam vero dum hanc veram ait, siue dubio divinorum Evangeliorum historiam ceu falsam rejicit. Ubinam quippe apud divina Evangelia Iambra Deiparæ genitor nuntiatur? Quid faciemus novem mensium silentio Zachariæ apud Lucam memoratorum, cum Mohamedes tres tantum ei silentio dies statuat? Ubinam aviculæ abs Jesu ex luto formatæ et animatæ? Revera ex ipsius arcana vanaque dementia hæc sunt conficta. Hæcine est priorum se confirmatrix Scriptura? Sed ut videtur, promissi sui oblitus est: vel potius hic etiam malitiosa agit, etiamsi nos non latet. Cum enim duo sint ei propositi circa Dominum nostrum Jesum Christum modi, quibus ejus divinitatem destruere conatur; unus, quo demonstrare studet, eum nullo modo advenisse; alter, quo pernegat, etiamsi Christus advenerit, Deum fuisse, nihilque præter hominem existisse vult; cum primus modus dif-

(62) Sur. III, 42.

(63) Sur. III, 44.

(64) Ita evidenter codex. Maraceus vocabulum Arabicum *calamum* explicat, et fabellam narrat de calamis seu virgibus sortiendi causa jactis, quisnam angelorum Mariæ curam susciperet. Cur vero Ni-cetas dicit ἀγκάλας? Fortasse mentium scripture est pro ἀστραγάλους, *talos lusorios*, vel pro καλάμους. Hoc enim postremum postulat vox Arabica.

(65) Sur. III, 47.

(66) Sur. III, 48.

facilis admodum ei esset, tam evidens nempe negotium oppugnandi, ad secundum confugit; omnisque incarnationis historia, hoc pacto divinitatem ejus evertere speravit, dum nullum ex his qui ejus divinitatem prædixerant memoravit. Hinc fit, ut consentanea dictis a se superius, res Christi humanati pergat dicere: « Hem qui familiares Scripturæ estis (sic appellat hoc loco illos qui sub Evangelio degunt), adeste ad sermonem qui inter nos vosque vertitur, ut ne serviamus nisi Deo, neque illi unquam quilibet adsociemus. » Quia enim, eo quem diximus modo, humilia de Christo dixerat, et quod Deum hominum ipse quoque appellaverat Deum suum, hortatur nunc ex communi unius Dei invocatione, qui Christi et hominum simulque Christianorum et Agarenorum Deus est, hortatur, inquam, ne participem Christum Patris majestatis confiteamur, id est, neque consubstantialem neque pari solio consistentem. Quod si concedatur, nihil velat quominus Christiani ad Agarenos accedant. Eo scilicet apud eum recidunt Mariæ annuntiatio per angelos, et Patris ad Christum verba et miracula.

43. Sed qui Inam nostrum de hominis dementia stuporem superabit, qui Moysis sororem dicit Christi Matrem? et cum Moyse Christianos in deserto fuisse? insuperque in Salomonis templo, Zachariæ ætate, Virgini ab angelis partum Christi prædictum? ita ut ex his narrationibus res contrarium ordinem habere cogitandum sit; Salomonem Moyse antiquiorem; Moysen vero, Mariam, et Zachariam contemporales; et post plurimos a templi ædificatione annos Moysen in deserto erravisse. O dæmoniacum! O atheismi crapula ebrium! O infelices barbaros, qui librum mendacia talia continentem divinum credunt! Interrogent alienos a nostra fide homines, Samaritanos, inquam, atque Judæos, interrogent Persas, interrogent Græcos auctores et historicos, hi vesani et omnis logicæ ignari, et mentis oculos obtenebratos gerentes; atque ab iis discant Moysen Salomone antiquiorem, non posteriorem. Nam si antiquior est Salomone Moyses, posterior autem Salomone Christus, profecto Moysi non fuit contemporalis Christus. Quod si contemporalis Moysi non fuit Christus, neque Mariæ Moysis sororis filius, quam jam fidem merebitur, qui tale tantumque mendacium contra veri Dei veritatem pronuntiavit? Vere cæca est, velit nolit, improbitas. τον ψεύδος κατά τῆς ἀληθείας τοῦ ὄντως Θεοῦ ἐπιφημιζῶν; ὄντως ἐπεὶ καὶ ἀληθῶς τυφλὸν ἢ πονηρίαν, καὶ ἐχοῦσα καὶ ἄκουσα.

44. More suo rursus delusus ac mendax, primam sacram ædem positam dicit hominibus apud Ma-

(67) Sur. III, 63.

(68) Ita Græcus auctor pronuntiat interjectionem Arabicam.

(69) Dixi jam (col. 708, not. 49) defendi ab aliquibus hoc loco Mohamedem; non enim is dicit (Sur. XIX, 27) Mariam sororem Aaronis et Moysis, sed Aaronis tantummodo. Porro non unus credibiliter

πρὸς ἀνασκευὴν τοῦ πρώτου λίαν ὑπάρχοντος, πρὸς φανερόν οὕτως ἀπομαχόμενος πρᾶγμα, ἐπὶ τὸ δεύτερον καταφεύγει· καὶ τὸν λόγον καταδραμῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως, διὰ τοῦτο τὸ Θεὸς εἶναι ἀναλεῖν ἤλπισε, μηδενὸς τῶν τὴν αὐτοῦ θεότητα κηρυττόντων μνημονεύσας· διὸ καὶ ἀκόλουθα τοῖς προθεταῖσιν αὐτὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος Χριστοῦ τὰ ἑξῆς ἐπιφέρει λέγων (67)· « Ἄς (68) οἱ οἰκεῖοι τῆς Γραφῆς (τοὺς ὑπὸ τὸ Εὐαγγέλιον τελούντας ἐνταῦθα καλῶν), δεῦτε εἰς τὸν λόγον τὸν στοιχοῦντα μέσα ἡμῶν καὶ ὑμῶν, τοῦ μὴ δουλεύειν εἰ μὴ τὸν Θεόν, καὶ τοῦ μὴ θεῖναι αὐτῷ κοινωνόν τί ποτε. » Ἐπειδὴ γάρ, ὡς αὐτῷ ἐδόκει, καθ' ὃν εἰρήκαμεν τρόπον, ταπεινὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ εἶρηκε, καὶ ὅτι Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Θεὸν τῶν ἀνθρώπων καὶ αὐτὸς ἀπεκάλει, παραινέει νῦν ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ μόνου Θεοῦ ἐπικλήσεως, Χριστοῦ καὶ ἀνθρώπων καὶ Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρηνῶν, καὶ μηκέτι κοινωνόν ὁμολογεῖν τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης τὸν Χριστόν, τουτέστι μήτε ὁμοούσιον, μήτε σύνθρονον· εἰ δὲ τοῦτο δοθείη, οὐδὲν καλύπτει Χριστιανῶς ἀγαρίζειν· εἰς τοῦτο αὐτὸν ὁ τῆς Μαρίας εὐαγγελισμὸς παρὰ τῶν ἀγγέλων, καὶ αἱ πρὸς Χριστόν τοῦ Πατρὸς ὁμιλίαι, καὶ τὰ θαύματα φέρει τὸ τέλος

μγ'. Ποῖαν δὲ ἐκπλήξεως ὑπερβολὴν ἢ τοῦ ματαίου τούτου ἄνοια οὐ παρατρέχει, Μωϋσέως ἀδελφὴν τὴν Μητέρα Χριστοῦ καλοῦντος (69), καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ σὺν Μωϋσῆ ταῦς Χριστιανούς εἶναι, καὶ αὐθις ἐν τῷ ναῷ Σολομῶντος ἐπὶ Ζαχαρίου τὴν Παρθένον τοῦ Χριστοῦ τόκον εὐαγγελισθῆναι παρ' ἀγγέλων; ὡς ἐκ τούτου ἀνάπαυον τὰ πρᾶγματα ἀκολουθῆσαι νοεῖν ἀρχεγονώτερον Μωϋσέως εἶναι τὸν Σολομῶντα, Μωϋσεία δὲ καὶ Μαρίαν καὶ Ζαχαρίαν ὁμοχρόνους, καὶ μετὰ πλείστους τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ χρόνους εἰς ἔρημον τὸν Μωϋσέα πλανᾶσθαι. Ὡ ἀπὸ τοῦ δαιμονιώδους! Ὡ ἀπὸ τοῦ μεμεθυσμένου τῷ τῆς ἀθείας κάρῳ! Ὡ ἀπὸ τῆς ἀθλιότητος τὴν θείαν Γραφὴν τὰ πηλίκα ταῦτα ψευδῆ πιστευσάντων βαρβάρων! Ἐρωτάτωσαν τοὺς τῆς ἡμῶν κλίσεως ξένους, Σαμαρείτας φῆμι καὶ Ἰουδαίους· ἐρωτάτωσαν Πέρσας, ἐρωτάτωσαν συγγραφεῖς καὶ ἱστοριογράφους Ἑλλήνων οἱ ἀνόητοι, οἱ ἀδιαλόγιστοι, οἱ ἐσκοτισμένοι τὰς τῆς γνώσεως ὁράσεις, καὶ παρ' αὐτῶν μαθέτωσαν ὅτι Μωϋσῆς Σολομῶντος προγενέστερος καὶ οὐ μεταγενέστερος· εἰ δὲ καὶ προγενέστερος μὲν Σολομῶντος Μωϋσῆς, μεταγενέστερος δὲ Σολομῶντος Χριστός, οὐκ ἄρα ὁμόχρονος Μωϋσέως ὁ Χριστός· εἰ δὲ οὐχ ὁμόχρονος Μωϋσέως ὁ Χριστός, οὐδὲ τῆς αὐτοῦ ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας υἱός, τίνας ἄξιός ἐστι αἱ τὸ τοσούτον ψεύδος κατὰ τῆς ἀληθείας τοῦ ὄντως Θεοῦ ἐπιφημιζῶν; ὄντως ἐπεὶ καὶ ἀληθῶς τυφλὸν ἢ πονηρίαν, καὶ ἐχοῦσα καὶ ἄκουσα.

μδ'. Συνήθως δὲ πάλιν ὁ δόλιος ψευδόμενος, πρῶτον οἶκον ἱερὸν τεθεῖσθαι λέγει τοῖς ἀνθρώποις εἰς

fuit apud Hebræos Aaron. Et quidem apud Lucam i, 5, Elisabetha erat de filiabus Aaron. Non nisi igitur ex conjectura propriaque opinione addit noster Nicetas Moysen, et Christianos cum illo in deserto errantes. Cæteroque tam Herbelotus quam Relandus ultro fatentur, crassum ejusmodi errorem a Mohamedis inscitia non abhorreere.

τὸ Μάχεχ (70), καὶ ὅτι εἰσι σημεῖα ἐν αὐτῷ φανερά
 ἐν τῷ στόματι [ita cod.] Ἀβραάμ· οὐδὲν δὲ τούτων
 εὔρηται μέχρ'· δεῦρα ὡς οἱ βαπτιζόμενοι ἐξ αὐτῶν
 ἠμολογοῦσιν· ἠπάτα δὲ ταῖς ματαίαις αὐτοῦ κενό-
 φωνίαις ὁ θεὸς τοὺς βαρβάρους· ὄντως ἐφώνησε
 πέρδιξ, συνήγαγεν ὡς ἂ οὐκ ἔτεκεν· εἶτα μετὰ μα-
 κρὰς φλυαρίας περὶ ἑαυτοῦ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ ἐν
 αὐτῷ ἐμπνεύσαντος ἀγρίου δαίμονος, τάδε φησί·
 « Ὁ δὲ Μωάμετ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἀπόστολος (71). »
 Ὡς εἶκε γὰρ διὰ τῆς μυρίας ψευδηγορίας πεφθόηται
 μή τις μείζονα δόξαν περὶ αὐτοῦ ὑπολάβῃ, καὶ ἦτοι
 ἀρχάγγελον ἢ ἄγγελον αὐτὸν ὑποσκοπᾷ· ὁ δὲ
 Μωάμετ οὐκ ἔστιν εἰ μὴ ἀπόστολος· παρῆλθον δὲ
 καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀπόστολοι· « Ἐὰν ἀποθάνῃ, ἢ σφαγῇ
 ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω (72). » θαυμαστός ὁ τοῦ
 βαρβάρου θεός, μὴ εἰδῶς ἐντελῶς τὸ ἐκθροβόμενον
 περὶ τῶν αὐτοῦ ἀποστόλων· ἀλλ', « Ἐὰν ἀποθάνῃ,
 ἢ σφαγῇ, φησὶν, ἀποστρέφεται εἰς τὰ ὀπίσω· » εἶτα
 ἀκριβῶς φησὶν· « Οἱ βάρβαροι τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ
 αὐτῶν φυλάξαντες, ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ὀπίσω· » ἀλλ'
 ἔδει ἐκ τούτων συνιδεῖν τὴν περινεχθεῖσαν αὐτοῖς
 ἐκ τοῦ ἀπαταιῶνος πλάνην· καὶ δυοῖν θάτερον λογι-
 σαμένους δόξαι κατέχειν, ἢ ὅτι τύχη τινὲ περιγέγο-
 νεν ἡμῖν τὸ κατάρξαι τοσαύτης χώρας (οὐδὲν γὰρ
 θαῦμα βαρβάρους ὄντας τοῦτο ὑπονοῆσαι), ἢ ὅτι ἄξιοι
 μυρίων αἰκισμῶν οἱ προκατέχοντες τοὺς τόπους τού-
 τος δι' ἀμαρτίας ἐτύχχανον· καὶ λόγον ἐκτίσεως
 αὐτοῖς παρ' ἡμῶν ὁ θεὸς ἀπαιτῶν, κατακρατεῖν
 ἡμᾶς πεποίηκε· καὶ οὐδὲ τούτο τῷ Μωάμετ δια-
 φέρει, κἄν αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς μέσον προέβηξεν, καὶ
 ἔδοξέ τις εἶναι· μηδὲν ὦν· ἀλλ' ὄντως ἀνήρ ἄφρων οὐ
 γινώσκει, καὶ ἀσύνητος οὐ συνήσει· ἀρχεται δὲ
 ἐφεξῆς (73) εἰς πόλεμον τοὺς βαρβάρους ἐκστρατεύειν,
 καὶ ἑτοίμους εἶναι πρὸς τοῦτο εἶναι παραινεῖ· καὶ ὅτι
 Ἐὰν ὑμεῖς ἐν τούτῳ πυχτεύητε, ἢ δειλία τοὺς ὑπ-
 εναντίους καθέξει· ταῦτά τε καὶ τούτοις ὅμοια παρ-
 αινέτας, καὶ πρὸς ἀνθρωποκτονίαν αὐτοὺς παραθή-
 ξας, τὸν φλήναφον ἔπαυσεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Γ.

με'. Ὁ τρίτος τῆς μυθοποιίας τῷ Μωάμετ λόγος
 ἐπιγέγραπται μὲν εἰς τὰς γυναῖκας· διατάττει δὲ
 εἰς δεῖ μίγνυσθαι καὶ αἷς οὐ δεῖ ἀπὸ συγγενείας, οὐ
 μακρὰν τοῦ παλαιοῦ νόμου· μετέπειτα δὲ τοῦ πα-
 νουμένου αὐτοῦ πάλιν δράττεται κεφαλαίου, τοῦ μὴ
 δεῖν τοὺς βαρβάρους οἰεσθαι ἀνθρώπινα τὰ γεγραμ-
 μένα εἶναι, ἀλλὰ τῆς ὑπερτάτου φύσεως (74)· καὶ
 γυμνάζειν δοκιμάζει λογισμούς, ὅτι εἰ καὶ, ὡς εἶχός,
 διαπορεῖτε, Πόθεν εἰσόμεθα εἰ τοῦ Θεοῦ ἔστιν αὕτη ἡ
 γραφή; μηδὲν τι φορτικὸν ἐχυτοῖς ἐπαγάγοιτε, ἐξ-
 ετάζοντες τὰ γεγραμμένα, ἢ συγκρίνοντες πρὸς ἕτερα,
 ἀλλ' ἀπόδοτε πρὸς τὴν τῆς κρίσεως ἡμέραν, κάκει
 μαθήσεσθε, εἴτε ἀληθῆ εἴτε ψευδῆ ταῦτά εἰσι· ὡς
 ἂν εἰ ἔλεγε· Μηδὲν τῶν χαρακτηριζόντων τὸ κατ'

* Psal. xci, 7.

(70) Sur. III, 96.

(71) Sur. III, 144.

(72) Intelligit cædem Mohamedanorum in Ohol
 (ut in sequentibus illic versiculis) audito falso de

cech; ibique signa manifesta esse in Abrahami
 ore. Nihil vero hujusmodi invenitur usque ad hunc
 diem, ut qui baptizantur ex eorum numero, fa-
 tentur. Decipiebat autem stulto suo vanarum lo-
 cutionum genere atheus homo barbaros. Vere cla-
 mavit perdix, congregavit ova quæ non peperit.
 Deinde post longas næcias de se ipso, tanquam ex
 persona spirantis in eo sævi demonis, hæc ait:
 « Mohamedes vero non est nisi legatus. » Videtur
 enim propter innumeras suas falsas dictiones ti-
 mere, ne quis majorem de eo opinionem suscipiat,
 et vel archangelum vel angelum esse suspicetur.
 Mohamedes itaque non est nisi legatus. Attamen
 præterierant etiam ante ipsum legati. « Si morie-
 tur, cædes retro convertitur. » Mirus est barbari
 Deus, qui non satis cernit quid sit apostolo suo
 eventurum. « Si morietur, cædes, inquit, retro con-
 vertitur. » Deinde diserte dicit: « Barbari, qui Dei
 mandatum servaverant, retro cesserunt. » Atqui ex
 his oportebat intelligere creatum illis a deceptore
 errorem; habitaque consideratione, alterutrum
 arbitrari debuerant; nempe vel fortuna aliqua tan-
 ta nos regione potitos: non est enim mirandum
 barbaros ita suspicatos: vel quia digni innumeris
 cruciatibus erant ob sua peccata ii qui antea hæc
 loca tenebant, ideoque poenas ab ipsis Deus manu
 nostra exigens, victoriam nobis concesserit. Nihil
 vero hoc attinet ad Mohamedem, etiamsi semet
 in medium conjecit, visusque est aliquid qui nihil
 erat. Sed revera *vir insipiens non cognoscat, et
 stultus non intelliget* *. Incipit postea barbaros ad
 bellum instruere, paratosque ad id semper esse
 monet. Nam si vos, inquit, in hoc dimicabitis, me-
 tus adversarios corripiet. His et aliis hujusmodi
 traditis mobitis, barbarisque ad hominum cædem
 exacutis, finem nugacis fabulæ facit.

CONFUTATIO III.

45. Tertium falsi libri capitulum inscribitur a
 Mohamede *Mulieres*. Decernit autem quibuscum
 sint nuptiæ contrahendæ, vel secus propter cogna-
 tionem, parum a vetere lege abluens. Postea com-
 posito a se capitulo rursus insistit, ut caveant bar-
 bari existimare humana hæc esse scripta, sed po-
 tius altissimæ naturæ: exploratque nudando illo-
 rum cogitationes dicens: Quod si, ut verisimile est,
 ambigitis aientes: Unde sciemus utrum a Deo sit
 hæc scriptura? nihil, inquit, molestiæ vobismet
 creetis, scripta scrutando, vel cum aliis compa-
 rando; sed reservate dicii iudicii, ibique discetis,
 utrum vera an falsa hæc sint. Quasi dicat: Nihil
 habeatis eorum, ex quibus homo Dei imago esse

Mohamede occiso rumore, ut adnotat ex Gelaed-
 dino Maraccius ad hunc Alcorani locum.

(73) Sur. III, 147, 151.

(74) Sur. III, 21, 45, 57.

dignoscitur; bruta stas; exerceate mentis vestrae oculos, neque ceci sectemini; nolite de boni mali que discrimine laborare. Quippe omnino ipse sciebat nihili esse pendendas nugas suas, neque a dementium sibilis discrepare, si certe eum divina conferantur Scriptura, vel etiam humano ingenio examinentur.

46. Quod autem in prima quoque fabula dictum fuit, nempe causam pereuntibus esse hujusce hominis Deum, nunc quoque dicit: « Vultis utique duces viae fieri homini, quem Deus fecit errare. Atqui ei quem Deus fecit errare, nequaquam invenietur via. » Decebat sane talis Dei talem esse præconem! Quod si nostro sermoni abnuant hi qui dolosi hujus præda sunt, sic eos clementer alloqui licet: Vos quasi deceptorem dicitis Deum: atqui universalis Deus deceptor non est: Deus enim veritatis et est, et ita a divina Scriptura appellatur. Mendacium autem est deceptio: tum mentiri ne pii quidem hominis est, nedum ejus qui hominem scientiam docet. Quod si quia vester legatus deceptorem dicit Deum, idem hoc vobis quoque videtur; vere et nos dicimus illius esse Deum, qui eundem talia scribere jussit. Quod si excandescunt dicentibus nobis, diversum esse Mohamedis Deum a vero Deo; hoc haud nostro prædicamento fit, sed ex ejusdem confessione conficitur. Deceptorem enim esse oportet illum qui male facere palam nequit; vel etiam punire quos vellet, publice non valet: quorum neutrum in Deum verum cadit. Quamobrem recte dicimus diversum esse Deum Mohamedis a vero Deo. Et certe deceptorem esse, constat ex omnibus Mohamedis scripturiculis: insuperque ex hac vehementi accusatione Dei. Nam si a Deo hanc dicamus profectam vocem, semet accusat Deus deceptorem. Quod si hoc fieri nequit, vere autem loqui oportet legatum; superest, ut hoc reapse effatum sit Dei Mohamedis. Est ergo deceptor Deus Mohamedis. Quod si Deus ipsius non est deceptor, mentitur certe Mohamedes, qui deceptorem dicit Deum suum. Atqui falsum prophetam et legatum, seu deceptorem interficere oportet præsentem, anathemati autem subicere absentem: adeoque si verax est Mohamedes, fit a heus: si mentitur, execrandus est.

47. Mox progrediens, ineptias quasdam et batologias, quominus ei discredatur, recitat, metum quo injicit miseris barbaris, si forte velint sibi comprobari, quod hæc ab ore Dei loquatur. Sciens enim, se dicente: Hæc a Deo accepi, fore aliquem prorsus dubitantem, et absolutam rei probationem postulantem dicentemque: Si hæc revera a Deo accepisti, tibi que familiaris Deus est, potes facile vel nobis spectantibus eadem ab eo postulare atque accipere; ipse tanquam a Pythone inspiratus ait: « Petunt a te scripturales, ut descendere super eos

εικόνα Θεοῦ ἔχετε· ἀλογα γίνεσθε, πηρώσατε τοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν ὀφθαλμοὺς, καὶ τυφλοὶ μοι ἀκούθεσθε· μὴ ἐξισοκῆτε τὴν τοῦ καλοῦ καὶ κακοῦ διάκρισιν· ἦδει γὰρ, ἦδει ὡς ὑψένης ἀξιολόγου τὰ παρ' αὐτοῦ ληρούμενα τυγχάνει, καὶ τῶν μαινομένων εἰς μηδὲν διαλλάττοντα πομπυμάτων [cod. πομπ.], εἰ τῇ θεῖα παρατεθεῖεν Γραφῇ, ἢ καὶ ἄλλως ἀνθρωπίνῃ συνέσει ἐξετάζονται.

μς'. Ὅπερ δὲ καὶ τῷ πρώτῳ μύθῳ ἐλέγετο ὅτι αἴτιος τῶν ἀπολλυμένων ὁ τοῦτου Θεός, καὶ νῦν φησιν (75). « Θέλετε ἄρα δὴδηγεῖν τὸν ἐπλάνητον ὁ Θεός· καὶ τὸν πλανά ὁ Θεός, οὐ μὴ εὐρεθῆ αὐτῷ ὁδός. » Ἔδει γὰρ, ὡς εἶκός, τοιοῦτου Θεοῦ τοιοῦτον εἶναι τὴν κήρυκα· εἰ δὲ ἀπαναίνοιτο οἱ τῇ τοῦτου ζωγραφθέντες ἀπάτη πρὸς τὸν ἡμέτερον λόγον, ἠπίως φάναι ἔστι πρὸς αὐτοῦς, ὡς Εἰ μὲν πλάνον λέγετε Θεόν, ὁ τῶν ὄλων Θεός πλάνος οὐκ ἔστιν. Θεός γὰρ τῆς ἀληθείας καὶ ἔστιν καὶ παρὰ τῇ θεῖα Γραφῇ ὀνομάζεται· ψεῦδος γὰρ ἔστιν ἡ ἀπάτη· ψεῦδεσθαι δὲ οὐδὲ εὐλαβοῦς ἀνθρώπου, μήτιγε τοῦ διδάσκοντος ἀνθρώπου γινώσιν· εἰ δὲ διὰ τὸ φάναι τὸν ὑμέτερον ἀπόστολον πλάνον τὸν Θεόν, τοῦτο καὶ ὑμῖν δοκεῖ, ἀληθῶς τὸν αὐτοῦ καὶ ἡμεῖς φάμεν τὸν τὰ τοιαῦτα γράφειν αὐτὸν προστάσσοντα· εἰ δὲ ἐτι ἐκκαίοντο ἡμῶν λεγόντων ἕτερον εἶναι τῷ Μωάμετ πρὸς τὸν ὄντως ὄντα Θεόν, οὐ παρὰ τὴν ἡμῶν κατηγορίαν φάμεν, ἀλλὰ παρὰ τὴν αὐτοῦ ὁμολογίαν τοῦτο δείκνυται· πλάνον γὰρ δεῖ εἶναι τὸν κακουργεῖν εἰς τὸ προφανές μὴ ἰσχύοντα, ἢ καὶ ἄλλως ἀμύνεσθαι οὐς βούλεται εἰς τὸ φανερόν οὐ δυνάμενον· ὅπερ ἐπὶ τοῦ ὄντως Θεοῦ χώραν οὐκ ἔχει· ὥστε καλῶς λέγομεν, ὅτι ἕτερος Θεός ὁ τοῦ Μωάμετ παρὰ τὴν ἀληθῆ Θεόν, ἐπειδὴ καὶ πλάνος ἔστιν, καὶ δῆλον ἐκ πάντων τῶν παρ' αὐτοῦ σκιογραφηθέντων· ἐτι γε μὴν καὶ ἐκ τῆς σφοδρᾶς ταύτης κατηγορίας τοῦ Θεοῦ. Εἰ γὰρ παρὰ Θεοῦ ταύτην φῶμεν εἰρησθαι τὴν φωνήν, ἑαυτοῦ καταμαρτυρεῖ ὁ Θεός ὅτι πλάνος ἔστιν· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατόν ἐστιν, ἀληθεύειν δὲ δεῖ τὸν Ἀπίστολον, λείπεται εἶναι φωνὴν τοῦ Θεοῦ τοῦ Μωάμετ, ὥστε πλάνος ἔστιν ὁ Θεός τοῦ Μωάμετ· εἰ δὲ πλάνος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὁ Θεός, ψεύδεται ἄρα Μωάμετ, πλάνον εἶναι λέγων τὸν Θεόν αὐτοῦ· ψευδόμενον δὲ προφήτην καὶ ἀπόστολον, ὡς πλάνον δεῖ μὲν ἀναιρεῖσθαι παρόντα, ἀπόντα δὲ κατα[να]θεματίζεσθαι· ὥστε καὶ ἀληθεύων Μωάμετ, ἄθεος· καὶ ψευδόμενος, ἀποτρόπαιος.

μς'. Προελθὼν δὲ ὑβρίους τινὰς καὶ βιτυτολογίας πάλιν ὑπὲρ τοῦ μὴ διαπιστηθῆναι διαλαμβάνει· καὶ φέρον ἀπανατείνεται τοῖς ταλαιπώροις βαρβάρους, εἰ πειραθεῖεν πληροφορίας τυχεῖν ὡς ταῦτα παρὰ Θεοῦ ἐλαλήθη. Εἰδὼς γὰρ ὅτι αὐτοῦ λέγοντες, Ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἐδεξάμην, ἔσται τις πάντως διαμφισβάλλων, καὶ πρὸς τελείαν πίστωσιν ἐξασιτούμενος καὶ λέγων, ὅτι [Εἰ] ἀληθῶς ταῦτα ἐκ Θεοῦ ἐδέξω, καὶ φίλος σου ὁ Θεός, δύναται πάντως καὶ ἡμῶν βλέπόντων ἀιτήσασθαι τοιοῦτον καὶ λαβεῖν· φησὶν (76), ὡς ἐκ τοῦ ἐμπνεύσαντος αὐτῷ Πύθωνος· « Αἰτοῦνται! σε οἱ οἱ-

καίτοι τῆς γραφῆς, τοῦ κατενέγκαι ἐπάνω αὐτῶν γραφὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ γὰρ ἠτήσαντο τὸν Μωϋσῆν μεγαλιώτερι τούτων, καὶ εἶπον· Δείξον ἡμῖν τὸν Θεὸν φανερώς· καὶ ἔλαθεν αὐτοὺς τὸ θεῖον διὰ τῆς ἀδικίας αὐτῶν. Καίτοι γὰρ οὐ γέγραπται ὅτι ἀνηρέθησαν διὰ Θεοῦ, ἀλλ' ὅτι μᾶλλον παρετήσαντο μὴ ὀφθῆναι αὐτοῖς τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν. Ἄλλ' ὁ πεφαλσευμένος οὗτος πάντα πρὸς τὴν οἰκείαν πλάνην καὶ ἀπώλειαν τῆς Θείας Γραφῆς κατέστρεφεν· τοιγαροῦν τοὺς τὴν ψυχὴν στρεβλωθέντας διὰ τοῦ στρεβλοῦ αὐτοῦ μύθου κατέπειθεν, ὡς εἰ καὶ παρ' αὐτοῦ τι τοιοῦτον ζητήσαιαν οὗτοι, πάντως ἀπολοῦνται· ἕτερον τινα τοιοῦτον τρόπον ἔχοντα δύο τῶν παρ' αὐτοῦ σπουδαζομένων πιθανότητας, ὡς ἐδόκει, μίαν μὲν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο συνάδουσαν, τὴν μὴ δεῖν αὐτὸν ἀπιστηθῆναι τοιαῦτα παραφρονοῦντα· ἕτεραν δὲ τὸ ὅλον μυστήριον τῆς Χριστιανῶν ἐπιδοῦς ἀποκρυπτοῦσαν· διαβίβειν γὰρ δῆθεν δοκῶν Ἰουδαίους ὡς ἀπειθεῖς Θεοῦ γεγονότας καὶ προφητοκτόνους, τὸ ἀσφαλὲς ἑαυτῶν ἐκ τῆς εἰς αὐτοὺς ἀγανακτήσεως τοῦ Θεοῦ ἐνόμισεν· φησὶ γάρ (77)· « Διὰ τὴν ἀδικίαν τῶν Ἰουδαίων, ἐκωλύσαμεν ἐπάνω αὐτῶν ἄπερ ἐξ ὧν αὐτοῖς εἶπαν· καὶ ἡτοιμάσαμεν ἐξ αὐτῶν κλίμασιν ἑξ ἑσθῆρας· καὶ διὰ τὸ φονεῦσαι αὐτοὺς τοὺς προφήτας

A facias de caelo librum. Et quidem his majora a Moyse postularunt, dixeruntque : Ostende nobis Deum manifeste. Quamobrem corripuit eos sulphur propter iniquitates ipsorum, » Cateroqui scriptum non est, eos sulphure fuisse interfectos; sed potius quod deprecati fuerint ne sibi Dei gloria appareret⁵. Quamquam falsarius iste cuncta ad fraudem suam atque ad perniciem divinæ Scripturæ testimonia detorquet. Quamobrem iis qui animo torquebantur circa tortuosam ejus fabulam persuadebat, quod si aliquid hujusmodi ab eo exquirerent, omnino essent perituri; alio quodam modo, duo persuasionis genera ut putabat curans; unum huc pariter spectans, non oportere sibi discredere, alterum, ut universum Christianæ spei mysterium vanum redderet. Hinc enim inculpate Judæos putans, ceu Deo incredulos, et prophetarum interfectores, patrocini- nium rei ex ira Dei contra illos existimat consequi, dicens : « Propter Judaizantium iniquitatem prohibuimus ab eis illa quæ super illis dicta fuerant; et grave illis supplicium paravimus; etiam quia prophetas occiderant contra fas. »

σφιδράν· καὶ διὰ τὸ φονεῦσαι αὐτοὺς τοὺς προφήτας

μη'. Ἡ δὲ κατὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Χριστιανικῆς εὐσεβείας οὐκαιορία ἔστιν αὕτη· Προσποιεῖται δῆθεν πρεῖσασθαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν εἰς αὐτὸν παρὰ Ἰουδαίων γεγεννημένην ἀναίρειν ὑβρίν, τοῦ τε σταυροῦ καὶ θανάτου· ὡς ἂν τούτου ὡς παρὰ εὐνοουμένου παραδεχθέντος καὶ πιστευθέντος, ἡ ἀνάστασις ἐπιλείψῃ· ταύτης δὲ μήτε πρᾶχθελίσης μήτε πιστευθείσης, εἰς κενὸν αἱ τῶν Χριστιανῶν ἐπιδοῦς οὐχίσονται· φησὶ γοῦν (78)· « Καὶ τοῦ λέγειν Ἰουδαίους, Ἡμεῖς ἐφρόνευσαν τὸν Χριστὸν τὸν Ἰησοῦν υἱὸν Μαρίας ἀπόστολον Θεοῦ· οὐκ ἐφρόνευσαν αὐτὸν οὐδὲ ἐσταύρωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ὡμοιώθη αὐτοῖς (79)· οἵτινες δὲ ἀμφιβάλλουσι δισταγμῶ ἐξ αὐτοῦ, οὐκ ἔχουσιν εἰς αὐτὸν εἰδῆσιν, εἰ μὴ ἀκαλουθίαν τοῦ νομίζεσθαι· καὶ οὐκ ἐφρόνευσαν αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, μᾶλλον ὑψωσαν αὐτὸν ὡς Θεὸς πρὸς ἑαυτὸν. » Ἐντεῦθεν μανθάνομεν ὅτι ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός· καὶ οὐ θαυμαστὸν, εἰ καὶ οἱ αὐτοῦ θεράποντες τοῦτο ποιοῦσιν· καὶ τῶν τοῦ Κυρίου δὲ ῥημάτων νῦν εὐκαιρὸν μνημονεῦσαι, ὅτι εἰ δυνατόν καὶ τοὺς πιστοὺς ἀπατήσαι· ὁρᾶτε γὰρ εὐνοίαν ἐπιβουλῆς πλήρη, καὶ ἀπολαγίαν κατηγορίας μετῆν, καὶ δόγμα ἀναστρέφον τὴν ὅλην τοῦ Θεοῦ οἰκονομίαν· ἔστω γὰρ μὴ παραχωρεῖν αὐτὸν ὡς Ἰῶν Θεοῦ ἀναστῆναι, διὰ τί μὴ ὡς ἀπόστολον Θεοῦ, ὡς αὐτὸς αὐτὸν ὀνομάζει; τοῦτο διδῶσι διὰ δύο αἰτίας· μίαν μὲν, οἰηθείς, ὅτι Πάντως καὶ ἐμε ἀναστῆναι ἀπαιτήθησιν, ὡς αὐτὸν, οἱ βάρβαροι, εἶπερ καὶ γὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ· τούτου δὲ μὴ γενομένου περὶ ἐμὲ, καύσουσι πάντως καὶ τὰ ὅσα

48. Jam adversus Christianæ religionis mysterium malitia ejus hujusmodi est. Simulat Christo patrocinari, et injuriam illi abs Judæis illatam crucis necisque de medio tollere, ut postquam ipse visus fuerit erga Christum benevolus, atque ita creditus, resurrectio deinde evanescat : qua nec facta nec credita, vana Christianorum spes flet. At igitur : « Quod vero Judæi dicunt, Nos occidimus Christum Jesum Mariæ filium, legatum Dei, reapse non occiderunt eum neque crucifixerunt, sed ejus rei similitudo objecta fuit ipsis. Certe qui ex ambiguitate de eo dubitant, non habent circa ipsum scientiam, sed tantum opinionis sectationem : neque eum vere occiderunt, sed Deus potius ad se illum sustulit. » Hinc scilicet discimus, diabolum se in angelum lucis transformare; neque esse mirandum, quod ejus quoque famuli idem agant. Et quidem nunc tempus est, ut verborum Domini reminiscamur, nempe quod si fieri potest in errorem inducentur etiam fideles⁶. Cernitis enim benevolentiam insidiosam, accusatoriam defensionem, et sententiam quæ universam Dei œconomiam subvertit. Esto enim quod Mohamedes Christum surrexisse non annuat tanquam Filium Dei; cur non saltem tanquam Dei legatum, ut eundem ipsemet nominat? Hoc duplicem ob causam facit, primo quia putat fore ut me quoque a mortuis resurgere, æque ac illum, barbari postulent, siquidem et ego Dei legatus sum : quod si mihi non eveniet, ossa mea

⁵ Exod. xi, 19. ⁶ Matth. xxiv, 24.

(77) Sur. IV, 154.

(78) Sur. IV, 156.

(79) Cantacuzenus orat. 5, end. Val. 348, f. 279, b. sic recitat hunc locum : Φησὶν ὁ Μωδμεθ μὴ ὑπὸ

τῶν Ἰουδαίων τὸν Χριστὸν ἀναστῆναι μὴτε σταυρωθῆναι, ἀλλὰ τινα ἕτερον ἐκεῖνῳ ὁμοίον· καὶ κατὰ φαντασίαν ἐδόκει τὸν Χριστὸν ἐσταυρωθῆναι, Μανιχαίους ἀκολουθοῦν.

simul et scripta exurent. Altera causa fuit, quod si annueret credi resurrectionem, non satis erit sermone meo ut legatum ipsum appellet. Nam si vere resurrexit, quocumque etiam dixit credentur. Jam si dixerit: Filius Dei sum, Agarismum totum perimit, quia in unius personæ fraude tota fabula nititur. Annuebat itaque ipsum tanquam alterum Eliam potius assumptum, quam e mortuis excitatum. Talis est diaboli malitia!

40. Et paulo post, denuo hic stultus sibi infamiam concilians, nec quid patitur sentiens, ait: « Christus Jesus, Mariæ filius, legatus Dei est, et ejusdem Verbum quod in Mariam immisit, et Spiritus ex eo. » O amens et insane! si Verbum Dei est Christus, ut tu ais, veraciter omnia dicet. Atqui dicit se Filium Dei; etenim Evangelium tu ipse dixisti ipsum a Deo didicisse: credendum itaque Christo est. Porro fide ei adhibita, irreligiositas tua, te ipso teste, corrueat. Hoc vero mirabile est, quod cum Dei Verbum appellet Christum, et Spiritum ex eo esse dicat, haud valuit intelligere ea quæ ex Dei substantia proficiuntur, et ei propria coexistunt, esse consubstantialia; atque ita unum Deum in tribus personis adorandum. Sed nihilo secius rudi ignorantia cæcutiens, paucis aditis adhuc nugis, fabulam claudit.

CONFUTATIO IV.

50. Quartum Mohamedicæ mythologiæ capitulum inscribitur *Mensa*. Blaterat autem de carniū esu ferro cæsarium, porco excepto; ut hinc barbaros mundos esse declaret. Perjurium et scortationem damnat, ut bonus videatur legislator. Oblitus est autem ante dictorum, nempe: « Congredimini ex animorum vestrorum sententia. » Eosdem purificari vult ad orationem euntes, si copia sit, aqua; sin ea desit, pulvere; qui quidem, ut omnes sciunt, non purgandi, sed sordidandi vim habet. Rursus autem timori suo consulit; quia enim audierat Christum dixisse, finem prophetarum esse Joannem⁷; itemque Apostolum pronuntiantem: Plenitudo legis Christus ad justificationem omni credenti⁸, metuens ne forte aliqui ei dicerent: Non est nobis alius propheta promissus post Christum; cur ergo te legatum te Dei ac prophetam nominas? metuens, inquam, ne mendax videretur, fatetur se quoque scire rem ita se habere: causam vero ponit adventus sui, Ne vos, inquam, diceretis neminem evangelistam ad vos venisse: probans hinc, Christum propter vestram utilitatem mentitum: contigit autem illi prorsus esse mendaci, quia quod futurum erat nescivit: quamobrem me adveniente, ille mendax evasit: qui autem mentitur, ne Deus quidem est. Hæc est benigna inhumani hominis species, et fabulæ ab eo

μου καὶ τὰ γεγραμμένα παρ' ἐμοῦ. Ἐτέραν δὲ, ὅτι εἰ δοθείη πιστωθῆναι τὴν ἀνάστασιν, οὐχ ἴσταται μου ὁ λόγος μέχρι τοῦ ἀπάταλον αὐτὸν ἀποκαλεῖν· εἰ γὰρ ἀληθῶς ἀνάστη, καὶ ὅσα λέγει πιστευθήσεται· λέγων δὲ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ Θεοῦ, τὸν Ἀγαριαμὸν παντάπασιν ἀναίρει, μονοπρόσωπὸν τινα πλάνην μυθευόμενον· ἠνέσχετο οὖν κατὰ τὸν Ἥλιον αὐτὸν ἀναληφθέντα φάναι, ἢ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· τοιαύτη ἡ τοῦ διαδόλου κακουργία.

μθ'. Καὶ μετ' ὀλίγα πάλιν ἑαυτὸν ὁ μάταιος καταίχθων, καὶ μηδὲ αἰσθόμενος ὅπερ ἔπαυχε, φησὶν (80)· « Ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς Μαρίας ἀπόστολος Θεοῦ ἐστὶ καὶ Λόγος αὐτοῦ, ὃν ἐβόησεν πρὸς τὴν Μαρίαν, καὶ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ. » Ἀνόητε καὶ παράφρον· εἰ Λόγος Θεοῦ ὁ Χριστὸς, ὡς σὺ φῆς, ἀληθεύσει τὰ πάντα λέγων· λέγει δὲ ὅτι Υἱὸς ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· τὸ γὰρ Εὐαγγέλιον σὺ αὐτὸς εἰρηκας ἐκ Θεοῦ αὐτὸν μαθεῖν· πιστευθῆναι αὐτὸν δεῖ· πιστευθέντος δὲ αὐτοῦ, ἡ σὴ δυσσέβεια ἐκ τῆς σῆς μαρτυρίας ἀνατραπήσεται· τοῦτο δὲ ἐστὶν θαυμάσαι ὅτι καὶ Θεοῦ Λόγον τὸν Χριστὸν καλῶν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐξ αὐτοῦ λέγων, οὐ δεδύνηται τὰ ἐκ τῆς οὐσίας προερχόμενα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδiosisτάτα ὄντα ὁμοούσια αὐτοῦ νοῆσαι, καὶ οὕτως ἓνα Θεὸν ἐν τρισὶν ὑποστάσει προσκυνῆσαι· ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον τυφλοποιῶν ἀπαιδευσίας καὶ ἐν βραχείαις ἐτέραις φλυαρίαις, καταπαύει τὸν φληναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Δ'.

ν'. Ὁ τέταρτος τῆς μυθολογίας τῷ Μωάμετ (81), ἐπιγέγραπται μὲν λόγος *Εἰς τὴν τράπεζαν*, παραλαβὴ δὲ περὶ βρώσεως κρεῶν τῶν διὰ μαχαίρας, πλὴν χοιρείου· ὡς δῆθεν ἐκ τούτου καθαρὸς ἀποφῆναι τοὺς βαρβάρους ἐπαγγελλόμενος· καὶ ἐπιτοκίαν δὲ καὶ πορνείαν καταδικάζει (82), τὸ δόξει ἀγαθὸς εἶναι νομοθέτης· ἐπελάθετο δὲ, ὡς πρότερον ἔλεγεν, ὅτι « Συνέλθετε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν » καὶ καθαρῶν αὐτοῦ εἰς εὐχὴν ἰόντας βούλεται, εἰ μὲν πάρεστιν, ὕδατι· εἰ δὲ οὐ πάρεστιν, χώματι· ὅπερ πᾶσι δῆλόν ἐστιν οὐ καθαρτικὴν, ἀλλὰ πιναρὰν ἔχον φύσιν. Πάλιν δὲ τῆς περὶ φόβου αὐτοῦ ὑποθέσεως δράττεται· ἐπειδὴ γὰρ ἤκουσε τοῦ Χριστοῦ λέγοντος, τέλος προφητῶν εἶναι τὸν Ἰωάννην· καὶ τοῦ Ἀποστόλου εἰπόντος, « Πλήρωμα νόμου Χριστοῦ εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι, » φοβηθεὶς μὴ τιμῶν πρὸς αὐτὸν λεγόντων, οὐκ ἔχομεν ἐπαγγελίαν ἐτέρου προφήτου ματὰ Χριστόν· πόθεν οὖν σὺ ἑαυτὸν ἀπόστολον Θεοῦ καὶ προφήτην ὀνομάζεις; δόξει ψευδὴς εἶναι, ὁμολογεῖ καὶ αὐτὸς οὕτω ταῦτα ἔχειν εἰδέναι· αἰτίαν δὲ τίθεισιν τῆς ἐλεύσεως αὐτοῦ, τοῦ μὴ λέγειν ὑμᾶς, φησὶν, οὐκ ἦλθεν ἡμῖν ὁ εὐαγγελιζόμενος· κατασκευάζων ἐντεῦθεν, ὅτι διὰ τὸ ὑμῶν συμφέρον ὁ Χριστὸς ἐψεύσατο· ψεύσασθαι δὲ αὐτὸν συνέθη πάντως τὰ μέλλοντα μὴ εἰδόντα· ὥστε ἐμοῦ ἐλθόντος, ἐκαίνο· ἐψεύσατο· ψευτάμενος δὲ, οὐδέ Θεὸς ἂν εἴη·

⁷ Matth. xi, 15. ⁸ Rom. x, 4.

(80) Sur. IV, 169.

(81) Sur. V, 2.

(82) Sur. V, 6, 7.

τοιούτον τὸ φιλόανθρωπον τοῦ ἀπανθρώπου σχῆμα, καὶ ἡ σκηνὴ τοῦ μυθαρίου αὐτοῦ· ἐλέγχεται δὲ ἐκ τοῦ μηδὲν τι προφητικὸν σημεῖον παρ' αὐτοῦ εὐρίσκεισθαι.

να'. Τὰ εἰωθότα δὲ αὐτῷ ψευδηγορῶν κατὰ τῆς θείας Γραφῆς (83), μνημονεύει τοῦ θανάτου Ἄβελ, καὶ κόρακα λέγει αὐτοῦ σῶμα θάψαι ὄροντος τοῦ Κάιν, καὶ ἐκ τούτου εἰς κατάνυξιν ἐληλυθέναι τῶν ἐπὶ σκηνῆς ταῦτα καὶ μεθυόντων ἢ μαινομένων. Ὁμαλλίζων δὲ τὰς τῶν βαρβάρων καρδίας πρὸς τὸ παραδέξασθαι τὰς αὐτοῦ βλασφημίας, μέμνηται πάλιν Χριστοῦ καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἑαυτὸν ἀνατρέπων οὐ συνορᾷ· φησὶ γάρ· « Ἀπεστείλαμεν δὲ ἀκόλουθον τούτων, πάντων δηλαδὴ τῶν προφητῶν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τῆς Μαρίας εἰς τὸ ἀληθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ τὰ τοῦ νόμου, καταγαγόντες αὐτῷ καὶ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν ᾧ ἐστὶν ὁδήγησις, φῶς, καὶ δικαιοσύνη, κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ νόμου, εἰς ὁδήγησιν καὶ ἐπαγγελίαν τοῖς φοβούμενοις, καὶ εἰς τὸ κρίναι τοὺς τοῦ Εὐαγγελίου· ἕνεκεν τῶν, κατήγαγεν ὁ Θεὸς ἐν τούτῳ· καὶ ὅστις ἂν κρίνη (84) εἰς ἅπερ κατήγαγεν ὁ Θεός, οὗτοι εἰσι παράνομοι. » Ἄρα γε ἐπεγίνωσκεν ἅπερ παρελάλει ὁ μάταιος; εἰ γὰρ ἀληθοποιῆσαι τὰ πρὸ αὐτοῦ τὰ τοῦ νόμου, ἦλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον φῶς καὶ ὁδήγησιν τοῖς ἀνθρώποις δέδωκεν, ὡς σὺ ὁμολογεῖς, καὶ τὸ κρίσιν αὐτὸς ποιεῖν μέλλει, σοὶ τί περιλείπεται εἰσενεγκεῖν τοῖς ἀνθρώποις; Οὐδὲν, ἀλλ' ἢ κατὰ τὸ σὸν στόμα, ψευδοποιῆσαι τὰ πρὸ σοῦ, καὶ σκότος καὶ πρροδηγίαν δοῦναι τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἐν τῇ κρίσει τοῖς σε παραδειγμένοις καταδικασθῆναι.

νβ'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὡςπερ εἰς τὴν οἰκείαν ἐπανασφῆλας μανίαν, τάδε φησὶν (85)· « Ἄε ὑμεῖς οἱ πιστεύσαντες (πρὸς τοὺς βαρβάρους φωνῶν), μὴ γίνεσθε ἀντιλήπτορες Ἰουδαίων ἢ Χριστιανῶν· ὅστις γὰρ ὑπερασπίζεται αὐτῶν ἐξ ὑμῶν, οὗτος ὑπάρχει ἐξ αὐτῶν. » Ταῦτα τῷ ὁδηγηθέντι λαῷ παρὰ τοῦ Εὐαγγελίου Χριστοῦ, ὡς ἔλεγε, τῆς εἰς Θεὸν ἕνεκεν εὐσεβείας ἀποδίδωσι τὰ γέρα, εἰκότως γε· τί γὰρ καὶ ἄλλο ὁ διάβολος καὶ οἱ τούτου θεράποντες παρέξουσι τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν; ἔστω Χριστιανοῖς μὲν τὴν παντοουργὴν καὶ ζωαρχικὴν ἀγίαν Τριάδα ὁμολογοῦσι, ταῦτα ὑπομένειν κελεύει· Ἰουδαίους δὲ τοῖς ἐπαγγελιομένοις τὴν τοῦ Ἀβραάμ πίστιν ἀποσώζειν, διὰ τί τὰ αὐτὰ προξενεῖ; οὐκ ἔξω τῆς κακοφροσύνης αὐτοῦ καὶ τούτου· ἦδει γὰρ ὅτι τὴν Χριστοῦ θεότητα ὁ νόμος ἀποδείκνυσι· διὰ τούτου ἀμφοτέροις ἐχθραίνειν κελεύει, καθ' ὅλου θεομάχος ὑπάρχων· ὅτι δὲ ταῦτα παραπαίων ἔγραψεν, ἢ τὰ πρότερον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ πάντα, ἐντεῦθεν δῆλον. Ἐπισυνάπτει γὰρ τούτοις ἕτερα ὁμοία καὶ προσφωνεῖ Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανούς λέγων· « Ἄε οἰκεῖοι γραφῶν, οὐδὲν ἔτι ἕως ἂν ἐξακολουθῆτε τῷ νόμῳ, καὶ τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τοῖς κατενεχθεῖσι παρὰ τοῦ Κυρίου ὑμῶν· προστίθεται γὰρ ἐκ τῶν κατενεχθέντων ἡμῖν παρὰ τοῦ

confictæ, scena. Sed inde convincitur quod nullum propheticum indicium apud eum comperitur

51. Jam vero consueta sibi mendacia contra divinam Scripturam blatesans, Abelis mortem memorat, et a corvo dicit traditum sepulturæ cadaver ejus, spectante Caino, qui ideo compunctione tactus fuerit. Hæc sunt ludentium in scena et ebriorum aut amentium propria. Tum ut corda barbarorum demulceat ad suas excipiendas blasphemias, Christi iterum meminit atque Evangelii, nec quod se ipsum evertat videt. Ait enim : « Misimus autem post vestigia horum, omnium videlicet prophetarum, Jesum Mariæ filium, ut veritatem res arctur illius quæ ante ipsum fuit legis; eique tradidimus Evangelium, in quo est directio, lux, et justitia, secundum vires legis ante eum latæ, ad directionem et commotionem timoratorum, atque ut judicium exerceant Evangelii assectæ. Ideo id demisit huic Deus. Et qui (non) judicaverint, de illis quæ Deus tradidit, hi sunt prævaricantes. » An vero, putasne ipsummet cognoscere quæ dicit hic stultus? Si enim ob confirmandam veritatem legis quæ eum præcessit, Christus venit, et si Evangelium lucem directionemque, ut tu fateris, suppeditavit, et ipse judicium facturus est; quid tibi superest conferendum hominibus? Nihil aliud, nisi ut ore tuo teste, falsa demonstres quæ ante te exstiterunt, et tenebras fallacemque ducatum hominibus præbeas, et judicii tempore cum iis qui te admiserunt condemnaris.

Tum paucis interjectis, in suam veluti relabens insaniam, hæc ait : « O vos credentes (ad Barbaros clamat) ne sitis susceptores Judæorum et Christianorum. Quisquis vestrum eis patrocinator, hic est ex ipsis. » Hos populo sub evangelico Christi ducatu degenti, ut aiebas, pietatis causa erga Deum, honores tribuis. Condigne quidem; quid enim aliud diabolus et hujus satellites inimicis suis exhibebunt? Esto velit Christianos, qui omnium rerum creatricem vivificamque Trinitatem constituentur, hanc pati a se contumeliam; Judæis vero, qui se fidem Abrahami sartam tectam tenere dicunt, cur parem injuriam faciunt? Atqui ne hoc quidem malitiae ejus extraneum est. Novit enim, Christi divinitatem a lege demonstrari: ideoque utrisque inimicos jubet esse suos, quia ipse generatim Deum oppugnat. Quod autem hæc non sine delirio scribat, nec non priora, vel potius omnia, hinc constabit. Subtextit enim his alia similia, et Judæos atque Christianos ita alloquitur : « O scripturales, nihil vos estis, quandiu legem et Evangelium sectamini, et id quod traditum a Deo vestro est. Additur enim ex iis quæ tradita sunt nobis a Domino, error et infidelitas. » Quid jam nobis dicendum de

(83) Sur. V, 57, 54.
(84) Arab. μὴ κρίνη.

(85) Sur. V, 59.

his superest, fratres? Vere cum dementibus loquimur, et qui nec bonæ rei nec malæ quidquam intelligunt. Præter hæc pariter, multa alia mentitus, et stulte locutus, visus quoque vituperare incarnationis Christi humilitatem, et monachos sacerdotisque incusare, quia non sine dolore multo ac lacrymis Scripturam ejus legunt; quod est absurdum; denuo ad Christum revertens, eumque tanquam a Deo derivans, a quo commemorantur ea quæ per illum fecit signa; et interrogatur Jesus, num ipse se ipsum Matremque suam sinat haberi ab hominibus loco deorum? Quo negante, ceu si ipse semet abnegaverit, ait demonstrasse jam non esse Deum; ideoque vult Christianos desinere a confitendo Christi deitatem. Ubinam vero legit hæc homo inscitissimus? Imo ut magis proprie loquamur, neque hic legit quidquam, neque bonæ frugis aliquid novit. Verumtamen dum nugæ suas demonstrare studet, Manichæicæ cœnæ fuliginemque manibus tractans, horum gravem expirat odorem. Atque in his quartum suum garrutum fluit.

CONFUTATIO V.

53. Quinta a Mahomede fabula inscribitur *Pecudes*: videtur enim de mundis animalibus agere et de immundis; hortaturque barbaros cuncta animalia comedere, excepto sue, et jumenta omnia, asinosque ipsos et mulos et camelos, et quolibet prorsus quadrupede vesci. Et ne sectemini, inquit, viam Satanae. Satanam videlicet (dicit) eum qui veterem legislationem tradidit; imo et evangelicam quoque doctrinam. Cæteroqui totus ejus scopus in hac vanitate vertitur, ne quis discredat quominus hæc præstigie a Deo sint. Quæ vero opiniones ejus confirmant, nihil aliud sunt præter dictabolaria quadam, quæ non solum nihil demonstrant, sed assensum etiam avertunt, quia de fonte ignorantie manant, id est, de obscurato intellectu, et divini luminis experte, et quidem rei ipsius natura non substistit: sunt enim verborum repetitiones; et idem secundum idem, idemque ad idem revertens. Et de ipso Christo mentionem inferens, haud diversa, quam diximus, ratione loquitur. Atque ita vana verba effutens, nugacem fabulam concludit.

CONFUTATIO VI.

54. Sexta a Mohamede fabula inscribitur *Cognitiones*, id est, de signis comprobantibus et de demonstrationibus, quod nempe a Deo hæc ipsi tradita scriptura fuerit. Statimque ab initio id ei occinit allatrator demon, ut et ipse videatur Mohamedi mandare, talia loqui, atque ita fraudis suspicionem videt. Docet enim illum primigeniam hominum originem, quod nempe ex luto ad imaginem (Dei)

A Κυρίου πλάνη καὶ ἀρνῆσις. Ἐπεὶ γὰρ λοιπὸν εἰπωμεν ἡμεῖς, ἀδελφοί, ἐπὶ τούτοις; ὅπως πρὸς μαινομένους ἡμῖν ὁ λόγος, ἐπὶ τε καλοῖς καὶ κακοῖς ἀναίσθητοῦσιν· ὡσαύτως πρὸς τούτοις ἕτερα πάμπολλα ψευδόμενος καὶ ματαιολογήσας (86), δόξα, τε διαβάλλειν ἐκ τῶν ταπεινῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν Χριστόν, μοναχῶν τε καὶ ἱερέων κατηγορήσας, ὅτι πολλὰς κατανώξεως καὶ δακρύων πληροῦνται, ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς αὐτοῦ γραφῆς, ὅπερ παράλογον, πάλιν ἐπαναλαβὼν περὶ Χριστοῦ, καὶ εἰσαγαγὼν αὐτὴν παρὰ Θεοῦ ὑπομιμησκόμενον, ὧν περ δι' αὐτοῦ, φησὶ (87), πεποίηκε σημεῖων· καὶ ἐρωτώμενον, εἰ αὐτὸς αὐτὸν καὶ τὴν αὐτοῦ μητέρα Θεοῦ ἔχειν τοὺς ἀθρώπους ἐπέτρεψεν, καὶ διαρνούμενον δῆθεν, ὡς ἐκ τούτου αὐτὸν διαρνησάμενον φάναι ἀποδείξαι· ὅτι Θεὸς οὐκ ἔστι· καὶ ἀποπαῦσαι Χριστιανοῖς Θεὸν ὁμολογεῖν τὸν Χριστόν· ποῦ δὲ ταῦτα ἀνέγνω ὁ ἀμαθέστατος; ἢ διὰ ποίας θεοφανείας ἐπέγνω; μᾶλλον δὲ οἰκειότερον εἰπεῖν, ὅτι οὔτε ἀνέγνω οὔτε ἐπέγνω τι τῶν δεόντων· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐνδειξὴν τῶν αὐτοῦ ληρημάτων, Μανιχαϊκῆς ἰλῦος καὶ σκότους ἀναμαζάμενος, τὴν δυσωδίαν τούτων ἐξώζεσεν, ἐν τούτοις τὸν τέταρτον ὄλον ἐπέπαυσεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Ε'.

γγ'. Ὁ πέμπτος μῦθος τοῦ Μωάμετ *Περὶ κτηνῶν ἐπιγέγραπται*· δοκεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς περὶ καθαρῶν διαλαμβάνειν ζώων καὶ ἀκαθάρτων (88)· καὶ προτρέπεται τοὺς βαρβάρους τὰ πάντα ζῶα ἐσθίειν πλὴν χείρου· ἐπαίτοι τὰ τε ἀχθοφόρα, ὄνους τε καὶ ἡμιόνους καὶ καμήλους καὶ παντὸς τετραπόδου ἀδεῶς μετέχειν. Καὶ μὴ ἐξακολουθεῖτε, φησὶ, τῇ ὁδῷ τοῦ Σατανᾶ· Σατανᾶν δὴλονότι τὴν γράψαντα τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν, ἦτοι καὶ τὸ εὐαγγελικὴν κήρυγμα· ὁ δὲ αὐτοῦ λοιπὸν ὁ σκοπὸς σχεδὸν ἐν τούτῳ τῷ ὄλιγῳ ἀγωνίζεται μὴ διαπιστηθῆναι, ὅτι ἐκ Θεοῦ τὰ τοιαῦτα τερετίσματα δέδεκται· εἰσὶ δὲ αὐτοῦ τὰ δοκούντα τοῦτο συνιστᾶν λογῶδρια, οὐ μόνον μὴ δεικνύοντα, ἀλλὰ καὶ ἐκτρέπόμενα διὰ τὸ ἐξ ἀμαθίας ταῦτα προέρχεσθαι· καὶ ἄλλως ἀφωτίστου διανοίας καὶ ἀμεθέκτου θείας ἐλλάμψεως, καὶ οὐδὲ τοῦ πράγματος φύσιν ἔχοντος συστήνα· παλλιλογίᾳ τε γὰρ πάλιν τὰ αὐτὰ κατὰ ταυτὰ, καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐπὶ τὰ αὐτὰ· καὶ τοῦ Χριστοῦ δὲ μνημονεύσας οὐδὲν ἤττον τῷ τρόπῳ ᾧ εἰρήκαμεν μέμνηται· καὶ οὕτως βατταρίζων περικόπτει τὸν φλήναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΣΤ'.

γγδ'. Ὁ ἕκτος τῷ Μωάμετ μῦθος ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὰ γνωρίσματα* (89), τουτέστιν εἰς τὰ παρστατικά σημεῖα καὶ τὰς ἀποδείξεις, οἷοι ἐκ Θεοῦ δῆθεν αὐτῷ ἡ τοιαύτη δέδοται γραφή· καὶ εὐθέως ἐκ προσημίων τοῦτο κατεπάθει αὐτῷ ὁ πρὸς αὐτὸν ὀλακτοβαίμων, ἵνα δόξῃ καὶ αὐτὸς, ὡς εἰκὸς, καλευόμενος ταῦτα λέγειν, καὶ ἀνύποπτος πρὸς ἀπάτην γένηται· διδάσκει γὰρ (90) αὐτὸν τὴν ἐρχέγονον τῶν ἀνθρώ-

Arab. *alaraph*, quod aliter explicatur apud Maracium p. 271, in annotationibus.

(90) Sur. VII, 40 seq.

(86) Sur. V, 84, 97, 92.

(87) Sur. V, 125.

(88) Sur. VI, 142.

(89) Ita Græcus auctor interpretatur vocabulum

πων ὑπόσταται, ὅτι ἐκ πηλοῦ κατ' εἰκόνα γεγέννηται, καὶ ὅτι προστάταται τοῖς ἀγγέλοις πᾶσι προσκυνῆσαι τῷ Ἀδὰμ· καὶ τῶν λοιπῶν προσκυνησάντων, ὁ Βελιάρ μόνος οὐ προσκύνῃσεν· καὶ ὅτι ἐρωτηθεὶς διὰ τί μὴ προσκύνῃσεν, αἰτίαν ἀποδίδωσι τὸ ἐκείνον μὲν ἐκ πηλοῦ γεγέννηται, ταυτὸν δ' ἐκ πυρός· καὶ ὅτι ἐπιτιμήθη παρὰ Θεοῦ, καὶ ὅτι ἀντέλεξε τῷ Θεῷ ἐπαπειλούμενος τῷ Ἀδὰμ διὰ τὴν εἰς αὐτὸν ἀγανάκτησιν, τοῦ μὴ περιλιπεῖν αὐτὸν πλὴν ὀλίγων τῶν ἐξ αὐτοῦ σωζομένων· καὶ τὴν ἱστορίαν τὴν κατὰ τὸν παράδεισον, καὶ τὴν τοῦ Ἀδὰμ ἐξορίαν· οἱ οὖν τῆς θείας Γραφῆς τροφίμοι συνίετε πάντως τὰς προτροπὰς καὶ ματαίας προσθήκας τοῦ ἀπαταῶνος.

νβ'. Ὁ δὲ σκοπὸς αὐτοῦ εἰς τοῦτο ἀφορᾷ, ὅτι δὴ οἱ Θεοῦ ἀπειθεῖντες ἐντολῆν, φησὶν, ἀπόλλυνται· οἱ δὲ φυλάττοντες, σώζονται· τὸ δὲ τέλος ταυτῶν συντηρεῖ· κατεσκευάζει δὲ αὐτὸ ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ τῶν καθ' ἑξῆς· ὡς ἐκ ταύτου τῶν αὐτοῦ λόγων (91) τὴν παραδοχὴν πιστευθῆσεσθαι ἐλπίας· εὐθύς οὖν παρεισάγει ἀδιὰγνωστὰ τινα ληρήματα ἐξ ἄρανῶν προσώπων καὶ ἀνωνύμων εἰς κήρυγμα πρὸ τοῦ Νῶε ἐλθόντων· καὶ ἐν οἷς μὲν ἐπιστεύθησαν θείαν εὐλογίαν προεξενηκότα· ἐν οἷς δὲ ἠπιστήθησαν κατάραν μεγίστην. Μετὰ Νῶε, Ζάλειτ τινὰ προφήτην καὶ ἀπόστολον εἰσηγείται ἀδελφὸν Θαμῶθ, τὸν οὕτε γεγονότα οὕτε παρ' ἄλλου ὀνομασθέντα πώποτε· ἐπὶ τὸ αὐτὸ τοῦτο παραγενόμενος καὶ κηρύξας· καὶ ἐφ' οἷς μὲν ἐπιστεύθη καὶ αὐτὸς τὸν Θεὸν εὐμενῆ παρέσχεν· ἐφ' οἷς δὲ ἠπιστήθη, διεφασιλίσθησαν, φησὶ, διὰ σεισμοῦ ἐν ταῖς αὐλαῖς αὐτῶν ἐξαρώμενοι. Μετὰ δὲ τούτων ἕτερον λέγει προφήτην καὶ ἀπόστολον καὶ κήρυκα, Μαδιανίτην τῷ ἔθνει αὐτοῦ ἀποσταλῆναι, Σαῖκ ὄνομα αὐτῷ· ὡσαύτως καὶ τοῦτον διαμαρτυράμενον καὶ ποιήσαντα κατὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ, οὗς οὕτε Μωϋσῆς, οὕτε τις τῶν ἐλλογιμῶν ἀνδρῶν ἐπίσταται· καὶ ἐπὶ τούτοις μέμνηται Μωϋσεὺς Θεὸν κηρύξαντος· καὶ ὅτι ἐν οἷς μὲν, φησὶν (92), ὑπηκούετο, αἱ τοῦ Θεοῦ ἀντιλήψεις προέφθαζον· ἐν οἷς δὲ παρῆκούετο, ἡ δίκη τοῦς ὑπευθύνουσι ἀνήλισκε· καὶ τῆ τοιαύτη ἀγωγῇ κεχρημένος ἐξ ἐταίρου περὶ αὐτοῦ λέγει·

νγ'. « Ἀε ἄνθρωποι· ἐγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ πρὸς ὑμᾶς πάντας. » Καλῶς γε ἔργου μὲν θείας δυνάμει, ἐπιφερόμενος οὐδὲν, οὕτε σοφίας, οὕτε ἀρετῆς ἀξιολόγου, αὐτοχειροτονήτως δὲ καὶ πάσης ἀποδείξεως δίχα καὶ προαγγελίας, τὸ τοῦ ἀποστόλου ἀξίωμα δι' αὐτοῦ ἀπενεγκάμενος· καὶ τίς τοῦτο ποιεῖν οὐ δύναται, τῶν πάντων ἀφρονεστάτων καὶ ἀγνωσίαν Θεοῦ ἔχόντων; διότι Μωϋσῆς νομοθέτης, καὶ διὰ τί μὴ καὶ Φαραὼ νομοθέτης; ἀλλ' ὃ ποιεῖν, εἰ καὶ κακῶς, ὁμῶς γοῶν ποιεῖν ἐνόμιζες, τούτου ὡς εὐκόλου μέμνησαι· ὃ δὲ προβλέπει οὐκ εἶχες, παρεσιώπησας· ἐγὼ δὲ σε καὶ τοῦτο ὑπομνήσω· Μωϋσῆς μετὰ τοῦ νομοθέτης εἶναι, καὶ προφήτης ἐστὶ· καὶ τῆς προφητείας ἡσήμερι τὰς ἐκβάσεις θεωροῦμεν· σοῦ δὲ τί καὶ θαυμάσομεν; τὰς ἀσωτείας; τὰς σφαγὰς; τοὺς ἐμπρησμούς; τὰς λεηλασίας; τὰς δυσφημίας; καὶ

A facti fuerint : et quod omnibus angelis imperatum fuerit, ut Adamum adorarent : cumque ceteri adorassent, solum Beliar noluisse obsequium exhibere : rogatum autem cur non adoraret, causam intulisse, quod ille ex luto exstitisset, ipse autem ex igne. Tum increpitum fuisse a Deo, ipsumque Deo contradixisse, et Adamo simul comminatum, suscepto adversus eum odio, nonnisi paucos ex ejus posteris salvos fore. Pergit narrare paradisi historiam, et Adami exsilium. Veramtaimen quicumque sacris Scripturis innutriti fuistis, devios deceptoris excursus stultasque additiones probe cognoscitis.

B 55: Scopus autem ejus huc collineat, ut divini præcepti violatores perire dicat, morigeros autem salvari. Atqui illorum seriem continuat, ex Adamo et deinceps contexens; nimirum hinc sperans sermonum suorum traditioni illam accessuram. Mox itaque introducit incognitas nescio quas nugæ obscurarum et sine nominibus personarum, quæ ad prædicandum ante Noe venerint, et quatenus illis creditum fuit, divinam benedictionem conferentium; quatenus autem discreditum, gravissimam maledictionem. Post Noe Zaketum quemdam prophetam legatumque introducit, fratrem Thamothi, hominem qui nunquam exstitit, atque a nemine unquam nominatus fuit; atamen ad idem officium venit; institutaque prædicatione, is quoque illis qui sibi crediderunt Deum propitiavit; illi autem qui fuerunt increduli, perierunt, inquit, terræ motu in habitaculis suis maledicti. Post hunc, alium dicit prophetam, Madianitem legationis et prædicationis causa ad gentem suam missum; eique nomen fuisse Saico. Hunc pari modo contestatum esse, et similia prioribus egisse. Quos tamen homines neque Moyses neque quisquam illustrium auctorum agnoscit. Postremum memorat Moysen, atque quatenus obeditum ei fuit, Dei patrocinium adfuisse; quatenus vero restitum illi est, vindictam reos persecutam. Atque hac via sibi strata, statim de se ipso dicit :

C 56. « O homines, ego legatus Dei sum ad vos omnes. » Præclare enim vero ! qui nullam divinæ potentiae opus præ se fert, nihil sapientiae aut virtutis laude dignæ, propria auctoritate, et absque demonstratione aut prædicatione, legati sibi dignitatem sponte sumit. Quis vero stultissimus licet, et omni Dei cognitione carens, id ipsum aggredi nequeat? Si quoniam Moyses legislator est, idcirco et Mohammedes, quidni Pharaon quoque in legislatorum numero sit? At enim quod facere, etsi male, putabas tamen te facere, id saltem probabili ratione narrare debueras : quia tamen quod præ te ferres, non habuisti, rem silentio transmisisti; sed ego tibi in memoriam reducam. Moyses non legislator tantummodo, verum etiam propheta erat, ejusque prophetiarum quotidie exitum cernimus. In te au-

(91) Sur. VII, 34, 60, 86.

(92) Sur. VII, 104, 159.

teu quid admiremur? libidines, cædes, incendia, deprædationes, blasphemias, et divinæ Scripturæ lapidationes? etenim lapidum instar sunt scelesti sermones tui. Legatus, inquit, Dei sum. Revera apparet ejusnam Dei tu legatus sis, Dei qui Deo adversatur, mendacis, calumniatoris: nihil enim præter hæc docet legationis tuæ sermo; tametsi auditoribus reverentiam incutere niteris veri Dei mentione. Verumtamen satis hinc coargueris, quod nihil Deo dignum effaris; et quod ipsum Deum blasphemias labefactas, tibi que ea ascribis quæ rerum natura non patitur. Nam quomodo Satanas erit, qui Satanam te quoque affirmante destruxit? Nonne viæ Dei, præcepta ipsius legesque appellantur, quas tu Satana: vias esse dicis?

57. Post hæc, tanquam patris mendacii legatus et propheta, cum illo petrae scissæ miraculo quasdam suas miscet spurias fabulas, ut Moyse videatur sapientior, et accuratior historicus, ideoque ait: « Et eruperunt ex illa duodecim fontes. » Et paulo post addit: « Et cum Judæi contumaces in eo fuerunt, quod illis vetitum erat, diximus illis: Estote simiæ, et facti sunt quidam illorum simiæ capistratæ. » Hactenus, quanquam haud intempestiva erat sermonis peregrinitas; sed plures idem mandantes. Rursus vero ad illas quibus tota ejus oratio contextitur blasphemias redit, nempe Deum esse causam malorum, aitque: « Quem Deus dirigit, ille directus est; quos autem errare facit, illi sunt erronei. » Et paulo post idem confirmans dicit: « Non pos-ideo animæ meæ sive utilitatem sive damnum, nisi quod voluerit Deus. » Oblitus autem quod paulo antea prophetam se nuncupaverat, ait: « Quod si omnia scirem, certe multiplicarer ex bono, neque me malum attingeret. Non sum ego nisi intimator et evangelizator populo credenti. » Deinde facta aliquanta idololatrarum objurgatione; hæc enim semper sibi personam induit; adjectis nonnullis aversabilibus et absurdis, nugacem fabulam abrumpit.

CONFUTATIO VII.

58. Septimâ Mohamedis fabula cæde humana et occisione tota redundat: inscribitur enim *Manubiarum divisio*. Et quidem incitat armatque omnimode barbaros ut se Christianorum sanguine eruentent; injecta præsertim spe paratæ, ut ait, a Deo mercedis in paradiso iis qui cominus cum illis congregentur. Quintam autem manubiarum partem Deo dandam monet et ejus legato: non enim oportebat lucrorum haud esse participem illum qui perditionis causa iisdem erat: congruumque erat, cruenti populi et cruentioris legati, cruenta esse facinora. Et ironicus ipse ironia illos uti jubet. Nobis interrogantibus in hac re et similibus, de hecica expeditione siluit. Verumtamen sciendum est, quod gnarus illatam esse nobis propter in-

A τῆς θείας Γραφῆς τοὺς λιθασμοὺς; λίθων γὰρ χειρὺς οἱ ἀσεβεῖς σου λόγοι· Θεοῦ, φησὶν, [εἰμί] ἀπόστολος· φαίνη γὰρ ὄντως ποίου Θεοῦ ἀπίστολος ὑπάρχεις, τοῦ Θεομάχου, τοῦ ψευδηγόρου, τοῦ συκοφάντου· οὐδὲν γὰρ τούτου πλεόν σου ὁ τῆς ἀποστολῆς διδάσκει λόγος· καὶ εἰ δυσωπεῖν ἐπιχειρεῖς τοὺς ἀκούοντας ἐκ τῆς τοῦ ὄντως Θεοῦ προσηγορίας· ἀλλ' ἐλέγχῃ ἐκ τοῦ μηδὲν τῶν τῷ Θεῷ προσηγομένων γνωμοδοτεῖν, καὶ τοῦ αὐτὸν τὸν Θεὸν ἀνατρέποντα δυσφημεῖν, καὶ προσάπτειν αὐτῷ ἃ οὐδὲ αὐτῆ τῶν πραγμάτων ἢ φύσις ἐγγωρεῖ· πῶς γὰρ Σατανᾶ; ἔστι, ὁ τὸν Σατανᾶν καταργῶν μετὰ σοῦ; ἢ οὐχὶ ὁδοὶ Θεοῦ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ νομοθεσίαι αὐτοῦ δοκιμάζονται, ἃς σὺ ὁδοὺς φῆς εἶναι τῷ Σατανᾶ;

B ν'. Εἶτα ἐπὶ τούτοις ὡς τοῦ πατρὸς τοῦ ψεύδους ὢν ἀπόστολος καὶ προφήτης, τῆς κατὰ τὴν ἀκρότομον θαυματουργίας παρεισάγει τὰ νόθα αὐτοῦ μυθεύματα, ὡς ἂν δόξῃ καὶ Μωϋσεὺς σοφώτερος καὶ ἀκριβέστερος εἶναι ἐξηγητῆς, καὶ φησὶν· « Καὶ ἔβρυσαν ἐξ αὐτῆς δώδεκα πηγαί. » Καὶ μετ' ὀλίγον προστίθησιν (95)· « Ὅτι ἂν δὲ ἐπέμειναν οἱ Ἰουδαῖοι εἰς ἃ ἐκωλύοντο ἐξ αὐτῶν, εἶπομεν αὐτοῖς· Γένοιθε πίθηκοι· καὶ ἐγένοντο ἔνιοι πίθηκοι πεφριμμένοι. » Τέως εἰ καὶ μὴ ἄκαιρον ἦν τὸ τοῦ λόγου ξένον, ἀλλὰ πλείους αὐτὸ οἱ προστάξαντες. Πάλιν δὲ τῆς δι' ὅλου αὐτῷ τοῦ λόγου πλεκομένης μέμνηται δυσφημίας, τοῦ τὸν Θεὸν εἶναι τῶν κακῶν αἴτιον, καὶ φησὶν· « Τὸν ὁδηγεῖ ὁ Θεός, ἐκαίνως ἔστιν ὠδηγημένος· καὶ τοὺς πλανᾶ, ἐκεῖνοί εἰσιν ἐλλειμματισμένοι. » Καὶ μετ' ὀλίγα τὸ αὐτὸ βεβαιῶν, « ὅτι Οὐ κυριεύω τῆς ψυχῆς μου ὡφέλειαν οὔτε βλάβην, ἀλλ' ὅπερ ὁ Θεός θέλει. » Καὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι προφήτην ἑαυτὸν πρὸ μικροῦ ἐπεφήμιζεν, λέγει· « Καὶ εἰ ἐγίνωσκον τὰ ἅπαντα, εἶχον πλεονάσει ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ· καὶ οὐκ εἶχέν μου ἔφασθαι δεινόν. Οὐκ εἰμί ἐγὼ εἰ μὴ ἀνατάκτης καὶ εὐαγγελιστῆς λαοῦ πιστεύοντος· ὁδὲα δὲ μικρόν τι καταγνώσκει τῶν εἰδωλολατρῶντων· τοῦτο γὰρ ἀεὶ ὑποδύεται τὸ προσωπεῖον, μετὰ τὸ θεῖναι αὐτόν τι τῶν ἀπσευκταίων καὶ ἀδέκτων, ἀποτέμνει τὸν φλήναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Ζ'.

D νη'. Ὁ ἔβδομος μῦθος τῷ Μωάμετ ἀνδροκτονίας καὶ μαιφονίας πεπλήρωται (94)· ἐπιγράφεται γὰρ *Περὶ μερισμοῦ σκύλων*· διανίστησι δὲ καὶ ἐξοπλίζει τοὺς βιρβάρους παντοίῳ τρόπῳ τοῖς τῶν Χριστιανῶν αἵμασι καταχραίνεσθαι· ἐξαιρέτως δὲ τῇ ἐλπίδι τῆς ἀποκειμένης, φησὶ, παρὰ Θεῷ μισθοποδοσίας ἐν παραδείσῳ τοῖς ὁμοῖτε χωροῦσι κατ' αὐτῶν· πέμπτην δὲ μοῖραν τῶν σκύλων τῷ Θεῷ φησὶ δίδουαι καὶ τῷ ἀποστόλῳ αὐτοῦ· οὐ γὰρ ἔδει μὴ καὶ τῶν κερδῶν αὐτοῖς κοινωνῆσαι τὸν καὶ τῆς ἀπωλείας αὐτοῖς αἴτιον· ἔδει δὲ ἐκ μαιφόνου λαοῦ καὶ μαιφονωτέρου ἀποστόλου μαιφόνους εἶναι τὰς πράξεις· εἰρωνεύμενος δὲ καὶ εἰρωνεύειν αὐτοὺς κελεύει· ἡμῶν αἰτουμένων καὶ ἐν τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις, τὴν ἐκστρατείαν ἀπεσίγησε· τοῦτο δὲ δεῖ εἰδέναι, ὅτι συνιδῶν

τὴν διὰ τὰς ἀμέτρους ἡμῶν πλημμελείας ἐπεναχθεῖσαν ἡμῖν ὀργὴν ἐκ Θεοῦ, ὁ ἄθεος οὗτος βάρβαρος ἤρπασε τὸν καιρὸν εἰς τὴν κατὰ τοῦ Χριστοῦ βλασφημίαν, καὶ δι' οὐδεμίαν ἑτέραν αἰτίαν φησὶν ἡμᾶς εἰς χεῖρας αὐτῶν παραδίδοσθαι, ἢ διὰ τὸ σύνθρονον τῷ Πατρὶ τὸν Χριστὸν ὁμολογεῖν· διὸ συνεχῶς ἀποφαίνεται· οὐ γὰρ ὁδηγεῖ ὁ Θεὸς λαὸν τῶν παρανόμων· πολλαχόθεν δὲ ἔστιν αὐτὸν ἀπελέγχει τοῦτο κακῶς τεκμαιρόμενον, φυσικῶς τε καὶ Γραφικῶς· Γραφικῶς μὲν ἀπὸ τε τοῦ εὐσεβοῦς Ἰακώβ καὶ τοῦ βεβήλου Ἡσαῦ, Ἰωσήφ δὲ καὶ Πετεφρῆ, Δαβὶδ τε καὶ τοῦ ἀγνώμονος Σαοὺλ, Ναβουχοδονοσοῦρ καὶ τῶν αἰχμαλώτων προφητῶν, καὶ ἑτέρων πλείστων ὁμοίων· φυσικῶς δὲ ἀπὸ τε προβάτων καὶ ἀγρίων θηρίων καὶ τῶν ὁμοίων, ἃ οὐχ ὡς χεῖρονα καὶ τῆς εἰς Θεὸν εὐχαριστίας ἀνεπιτήδεια τὴν ἄλωσιν ἐξ αὐτῶν ὑπομένει· ἀλλ' ὡς ἑτερόν τινα ἔχοντα λόγον ἀπόρρητον οὕτω τέταχται.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Η'.

95. Ὁ ὕψους μῦθος (95) τῷ Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὴν μετάνοιαν*· παραινεῖ δὲ τοῖς βαρβάροις ὠρισμένον τινὰ καιρὸν τῷ τότε χρόνῳ προσμεῖναι τοὺς Χριστιανοὺς, ὡς ἂν βούλοιντο τὰ καθ' ἑαυτοὺς διαθέσθαι· εἰ μὲν οὖν ἑαυτῶν ἐγκρατεῖς γένοιντο, καὶ ἀποδιαστῶσι τῆς τῶν βαρβάρων περιγρατῆσεως, πόλεμον ἀνάρεσθαι πρὸς αὐτούς· εἰ δὲ μεταγνοῖεν, φησὶ, καὶ θρησκευοῦσι τὴν αὐτοῦ δυσσέβειαν, ἀδελφοὺς αὐτοὺς προσλαμβάνεσθαι· παραινεῖ οὖν τοῖς Χριστιανοῖς ὅτι κάλλιον ἔστι μετανοῆσαι καὶ ζῆν, ἢ Χριστιανίζοντας ἀποθνήσκειν· αὐθὶς τε ἀναιδῶς κατατυπεῖ τοὺς ἀθλίους βαρβάρους ἐν τε ἀπειλαῖς καὶ ἐλέγχοις καὶ ὀνειδείοις ὡς καταραθιμούντας τοῦ σεβάσματος αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τούτοις κατὰ τὸ πρότερον εἰρημένον πανούργημα ἐν ἐνὶ ἐλέγχῳ ἀμφοτέρους πειρᾶται ἐπιστομίζειν, Ἰουδαίους τε καὶ Χριστιανοὺς οὕτω παραλαλῶν.

96. « Λέγουσιν Ἰουδαῖοι (96) ὅτι ὁ Ἰσραὴλ (97) ἔστιν υἱὸς Θεοῦ· καὶ λέγουσιν οἱ Χριστιανοὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἔστιν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· τοῦτ' ἔστιν ὁ λόγος αὐτῶν διὰ τῶν στομάτων αὐτῶν· ἰσοφωνοῦσι τοῖς λόγοις τῶν ἀρνησαμένων ἐκ πρὶν· φονεύσει αὐτοὺς ὁ Θεός, ἐνεκεν τῶν ἀρνοῦνται· ἐπελάθοντο τοὺς ἀποστόλους αὐτῶν καὶ τοὺς ἱερεῖς κυρίους πάρεξ Θεοῦ· καὶ τὸν Χριστὸν υἱὸν τῆς Μαρίας· καὶ οὐκ ἐκελεύσθησαν δουλεύειν εἰ μὴ Θεοῦ ἑνός. » Δύσανους ὁ βάρβαρος, ἐπεὶ ἀμαθὴς καὶ ἀπαίδευτος· εἰ γὰρ ὄλως προσῆν αὐτῷ λογικὴ σύνεσις, ἔδει τὰ πρὸς τοῦνομα τοῦ υἱοῦ σημαίνοντα πρὸς θατέραν δόξαν τῶν ἐθνῶν προαναφωνῆσαι, καὶ τοῖς γε πρὸς αὐτὸν μὴ σφόδρα ἐναντικῶς φερομένοις ὁμαλώτερον ἐπιτιμῆσαι· τοῦναντίον δὲ τοῖς τὰ μάλιστα αὐτῷ διαμαχομένοις· οἳ τε γὰρ Ἰουδαῖοι οὐ γνήσιον υἱὸν Θεοῦ τὸν Ἰσραὴλ ὀνομάζουσιν, ἀλλ' ἢ ὅσον ἀποδείξαι τὴν περὶ αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ὑπερχειμένην πρὸς τὰ λοιπὰ ἔθνη διὰ τοὺς πατέρας στοργὴν· πῶς οὖν ὁ υἱὸς τοῦ πατρὸς τοῦ

A numerata peccata nostra Dei iram, atheus hic barbarus occasionem hinc arripuit blasphemandi Christi; nullamque aliam ob causam nos traditos dicit illorum manibus, nisi quia consessorem Patri Christum confitemur. Ideo constanter effatur: non enim dirigit Deus populum peccatorem. Multifariam vero possumus hunc ceu argumentantem perverse coarguere, tum naturæ scilicet tum Scripturæ testimoniis. Apud Scripturam quidem, a pio Jacobo et Esau nequam, ab Josepho et Putiphare, a Davide et ingrato Saule, a Nabuchodonosoro et prophetis captivis, et similibus aliis plurimis. Ex natura autem, ab ovibus et silvestribus feris, et hujusmodi aliis: quæ sane haud tanquam pejores, et minus gratum erga Deum animum gerentes exitium ab aliis perpetiuntur: sed ob aliam secretiorem causam ita fuit constitutum.

CONFUTATIO VIII.

59. Octava a Mohamede fabula inscribitur *Pœnitentia*. Admonet autem barbaros, ut definitum quoddam tempus observent erga Christianos, si hi velint res suas tractare. Quod si illi compotes sui efficiantur, et a barbarorum imperio discedant, tunc bellum contra eos suscipiendum. Sin vero, inquit, illos pœnituerit, et impiam ejus sectam amplectantur, in fratrum loco eos suscipiant. Admonet ergo Christianos, melius esse pœnitere ac vivere, quam in Christianismo perstantes mori. Mox impudenter pulsat infelices barbaros, minis, increpationibus et conviciis, tanquam in cultu suo socordes. Postea eodem, quem antea diximus, astu ambos unica reprehensione inhibere conatur, de Judæis simul et Christianis futiliter dicens:

60. « Dicunt Judæi Israelem esse filium Dei. Christiani similiter dicunt Christum esse Dei filium. Hic illis sermo in ore versatur. Consonant cum illorum sermonibus qui infideles ab ante fuerunt. Interficiet illos Deus propter ea quæ negant. Susceperunt apostolos suos et sacerdotes suos in dominos loco Dei, necnon Christum filium Mariæ. » Atqui non fuerat illis mandatum ut alium adorarent, præter Deum unum. » Malæ mentis barbarus, præterquam quod indoctus et ineruditus. Nam si rationalis ei intellectus inesset, debuisset nominis filii notionem secundum diversam duarum gentium acceptionem proclamare: et illos quidem qui haud magnopere a placito ejus discedunt, mitius objurgare; secus autem illos qui maxime ipsi adversantur. Nam Judæi nequaquam genuinum Dei filium Israelem dicunt; sed illatenus, ut ostendant, Dei amorem erga illos præstare amoris patri qui apud cæteras gentes esse solet. Quomodo hic ergo

(95) Sur. IX, 4 seq.

(96) Sur. IX, 31.

(97) Ita Græcus codex. Alcor. Arab. Ozair.

de patre mendacii natus, ait Judæos dominum suum Israelem sibi sumpsisse, præter Deum? Interrogentur Judæi utrum id aliquando animo agitaverint, vel in illorum Scripturis occurrat dominus ipsorum Israel. Christiani autem verum reapse, prout decet, genuinum Filium esse confitentur Christum, ex eadem Patris Dei divina substantia; prout est in ea Scriptura quam ipse barbarus fatetur a Deo traditam, nempe in Evangelio. Nam si, ut fatetur, divinitus datum fuit Evangelium; in eo autem scriptum est, ter Deum desuper pro Christo clamasse; his quidem: *Hic est Filius meus dilectus*⁹; semel autem: *Et clarificavi, et iterum clarificabo*¹⁰; quid absurdum peregrinumve faciunt Christiani, Deum ac Dei Filium Christum confitentes? Deo hoc idem testante, et quidem in laudato ab ipso Mohamede libro. Quamquam arbitror nunquam lectam divinarum Evangeliorum a barbaro scripturam, sed illorum tantum nomine audito, laudasse; quin tamen sciret scriptum ibi quod vere Dei Filius Christus sit.

61. Quod tamen ex antiquiore etiam mysticorum ac prophetarum Scriptura exploratum est. Nam pares stellarum numero invenies rei hujus demonstrationes, jam inde a primo omnium libro Moysis, usque ad Danielelem prophetam et reliquos. Quod quidem Moyses nosset Dei unitatem naturæ, et proprietatum id est personarum differentiam, palam factum est cum scripsit: *Faciamus hominem ad imaginem ac similitudinem nostram*¹¹. Item dixit: *Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est*¹². Denique cum scripsit: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est*¹³. Vi causativa nimirum et substantia et conspuratione unitam esse Trinitatem, manifestum est: secus enim contraria sibi scripsisset, superius quidem positus diversis personis colloquentibus; deinde unam personam inducens loquentem, audientem atque facientem. Quod nefas est. Tum et omnium veterum prophetarum luculentissimus Daniel, perspicue tempus quoque manifestavit Christi adventus, ejusdemque dignitatem significavit, dicens: *Aspiciebam, et ecce in nubibus cæli, tanquam Filius hominis; eique datus est honor, et veneratio, et reliqua. Et quidem etiam Antiquum dierum in throno sedentem*¹⁴.

62. Sed veteres omittamus Scripturas. Ex ipsis Christi prædictionibus, harumque exitu, si certe stultus Mohamedes sapere aliquid poterat, divinam illius dignitatem intellexisset, necnon abs Joannis testimonio, quem ipse et prophetam et justum hominem dicens, admittit. Item a Christi miraculis per ejusdem symbola patris, a sepultura et resurrectione. Sed nihil horum mente sua comprehendit hic latronum dux: neque ei cordi unquam fuit Dei notitiam assequi, sed decipiendis tantum auditori-

φεύδους φάσκει αὐτοὺς κύριον αὐτῶν τὸν Ἰσραὴλ ἐπιλαβέσθαι παράξ Θεοῦ; ἐρωτάσθωσαν Ἰουδαῖοι εἴποτε τοῦτο ἐντεθύμηνται, ἢ ἐν Γραφαῖ; αὐτῶν εἰρηται κύριος αὐτῶν ὁ Ἰσραὴλ· εἰ δέ γε Χριστιανοὶ τῷ ὄντι ἀληθῶς καθ' ὃ πρόπον Θεῷ γνήσιον Υἱὸν, καὶ τῆς αὐτῆς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς οὐσίας τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦσιν τῇ θεϊκῇ οὐσίᾳ, κατὰ τὴν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ βαρβάρου ὁμολογουμένην ἐκ Θεοῦ δεδῶσθαι γραφὴν τοῦ Εὐαγγελίου. Εἰ γάρ, ὡς ὁμολογεῖ, θεόθεν δέδοται τὸ Εὐαγγέλιον, ἐν αὐτῷ δὲ γέγραπται, ὅτι τρίτον ἄνωθεν ὁ Θεὸς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐπέδωκεν· πῆ μὲν, *Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*; πῆ δὲ, *Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω*; τί ἔποπον καὶ ξένον ποιοῦσιν οἱ Χριστιανοί, Θεὸν καὶ Θεοῦ Υἱὸν τὸν Χριστὸν ὁμολογοῦντες; τοῦ Θεοῦ αὐτὸ τοῦτο μαρτυροῦντος, καὶ τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἐπαινουμένης παρ' αὐτῷ βίβλου τῶν Εὐαγγελίων· ἀλλ', οἶμαι, οὐκ ἀνέγνω πώποτε τὴν τῶν θείων Εὐαγγελίων γραφὴν ὁ βάρβαρος, μόνην δὲ αὐτῶν τὴν προσηγορίαν ἀκούων ἐξεθείαζε· καὶ οὐκ ᾔετο ἐν αὐτοῖς γεγράφθαι ὅτι ἀληθῶς Υἱὸς Θεοῦ ἐστὶν ὁ Χριστός.

Ἐα'. Ἐκ δὲ τῶν ἀπειρῶν τῆς προγενεστέρως τῶν θεοπτικῶν καὶ προφητικῶν Γραφῆς· ἀστέρων γάρ τις ἀριθμῶν σχεδὸν ἀμύλωμένας εὐρήσει τὰς ἀποδείξεις, ἀπ' αὐτῆς τῆς πρωτογράφου βίβλου Μωϋσεως ἕως Δανιὴλ τοῦ προφήτου καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅτι γάρ Μωϋσῆς ἤδει τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς φύσεως μοναδικόν, καὶ τῶν ἰδιοτήτων, ἤγουν τῶν ὁποστάσεων, τὸ διάφορον, φανερόν· ἠνίκα ἔγραφε, *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ ὁμοίωσιν*. Καὶ ὅτε ἔφασκεν, *Ἴδού γέγονεν Ἀδὰμ ὡς εἰς ἐξ ἡμῶν*. Ἀλλὰ καὶ ὅτε ἔγραψεν, *Κύριος, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστι*· τῷ αἰτίῳ καὶ τῇ οὐσίᾳ καὶ συμπτῶσι ἐνιζομένην ἐγίνωσκε τὴν Τριάδα φανερόν· ἢ γὰρ ἐναντία αὐτῷ ἔγραψεν, ἄνω μὲν τιθεὶς διάφορα πρόσωπα διαλεγόμενος, μετέπειτα δὲ ἐν μόνον ἐκήρυττεν εἶναι πρόσωπον τὸ τε λέγον καὶ ἀκούον καὶ ποιοῦν· ὅπερ ἀθέμιτον. Καὶ ὁ πάντων δὲ τῶν παλαιῶν προφητῶν ἐμφαντικώτατος Δανιὴλ, τρανῶς καὶ τὴν χρόνον ἐδήλωσεν τῆς Χριστοῦ ἐλεύσεως, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν ἐσήμανεν, ἠνίκα λέγει· *Ἐθεώρου, καὶ ἰδού ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου*· καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, καὶ τὰ ἐξῆς· καίτοι τοῦ Παλαιῶν τῶν ἡμερῶν καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Ἐβ'. Ἀλλ' ἀφελσθω τὰ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Γραφῶν· ἀπ' αὐτῶν τῶν τοῦ Χριστοῦ προβήσεων, καὶ τῶν τούτου ἐκθέσεων, εἰ γε συνιέναι ὁ μάταιος Ἰσχυε, τὸ τῆς θεότητος αὐτοῦ σέβας κατέλαβεν ἂν καὶ ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰωάννου μαρτυρίας, ὃν προφήτην καὶ ἄνδρα δίκαιον αὐτὸς καταγγέλλων ἀποδέδεκται (98)· ἢ καὶ ἀπὸ τῶν θαυματουργιῶν τῶν αὐτοῦ συμβόλων, τοῦ τάφου, φημί, καὶ τῆς ἀναστάσεως· ἀλλ' οὐδὲν τούτων συνεώρακεν ὁ λοχαγωγός· οὐδὲ γὰρ ἦν αὐτῷ θείας φροντίς ἐπιγνώσεως πώποτε, πλην ὅσον τοῦ

⁹ Matth. iii, 17; Luc. ix, 35. ¹⁰ Joan. xii, 28.

¹¹ Dan. vii, 13.

¹² Gen. i, 26. ¹³ Gen. iii, 22. ¹⁴ Deut. vi, 4.

θηρᾶσαι διὰ τῆς προσηγορίας τῶν Γραφῶν τοῦ ἀκούοντος. Τί γάρ, φέρε εἰπεῖν, ἀληθῶς λέγων στοιχεῖν τὸν τοῦ φίλου αὐτοῦ λόγον ἐπὶ βεβαιώσει τινῶν πραγμάτων διηρημένην, ἐπὶ ἔργῳ τίθεται τὴν ἐκείνου πίστιν; Εἰ δὲ καὶ τίς που εὐρεθείη τοιοῦτος, ὑπὸ κατάραν ἐστὶ, κατὰ τὴν Γραφήν· *Θυαὶ γάρ, φησὶν, ἁμαρτωλῶ ἐπὶ δύο τρίτους πορευομένῳ!* ὡς περὶ δὴ καὶ οὗτος ὁ ἄφρων τε καὶ ἀπάνθρωπος· οἱ μὲν φασὶν εἶναι τὸν Ἰσραὴλ υἱὸν Θεοῦ, οἱ δὲ τὸν Χριστόν. Τί οὖν τοῦτο ἐναργὲς σημεῖον ψεύδους ἀεὶ κρίνεις, τὸ διαφόρων προσώπων ἀμφιβαλλόντων περὶ τινος μὴ συμφωνεῖν ἀμφοτέρους; καὶ ἀναίρεσιν οἶαι τοῦ πράγματος παντελῆ γίνεσθαι ὀπηνίκα τινὲς περὶ αὐτοῦ διαφόρους ἔχωσι δόξας, καὶ τῇ τῶν ἐτέρων μερῶν ἀποφάσει; ἢ οὐδέτερον τούτων, ἢ παντάπασιν οὐκ ὦν ἀπελέγχεσθαι νομίζεις; ὑπέρευγέ σου τῆς φιλαλήθους γνώσεως· τί οὖν ποιήσεις ἡμῶν μὴ πιστευόντων τῷ Θεῷ σου, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ σοῦ τῷ νομιζομένῳ Θεῷ σου πιστεύοντος, ἀλλ' οὐχὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν, εἰπέ; Σοῦ γάρ ἐστι κατὰ τὸν προφήτην ἀφρόνως εἰπεῖν, *Οὐκ ἐστὶ Θεός· εἰ ἕτερος παρ' ἐκατέρων Θεός, ἴδε ποῦ αὐτῷ ὁ κραταῖος ἔλεγχος αὐτοῦ κατέστραπτε· Ὅντως ἐπιστρέψει ὁ πόνος αὐτοῦ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ κορυφὴν αὐτοῦ ἡ βλασφημία αὐτοῦ καταθήσεται*· εὐλόγως δὲ καὶ ὁ τῆς παιδίσκης υἱός (99), φύσει δοῦλος, ἐν οὕτως εἶπω, τυγχάνων, τὴν τοῦ υἱοῦ προσηγορίαν, οὐδὲ κατὰ χάριν κατὰ τὸν Ἰσραὴλ φαντασθῆναι ἰσχύει· δουλοπρεπῶς ἀνηνεγμένος, καὶ δουλοπρεπῶς μεμνημένος, καὶ τούτου πλεον οὐδέν.

Ἐγ'. Ἐφεξῆς δὲ τὸ περὶ τὸν Ἀντίχριστον εἰρημένον σημεῖον τῷ Ἀποστόλῳ, ἐναργῶς ἐν τούτῳ ἐστὶν εὐρεῖν (1)· « *Κὰν ἀηδῶς ἔχωσιν οἱ ἀρνησάμενοι, Θεός ἐστὶν ὁ πέμψας τὸν ἀπόστολον αὐτοῦ, εἰς ὁδήγησιν καὶ εἰς πίστιν ἀληθινήν, τοῦ δεσπόζειν αὐτὸν ἐπάνω πάσης πίστεως.* » Τοῦτο ταυτὸν ἐστὶ τῷ, *Ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα*· ἀπλῶς τοῦ δεσπόζειν αὐτὸν ἐπάνω πάσης πίστεως· ἐφ' αὐτῷ ἄρα παρ' αὐτῷ καὶ ἡ τοῦ Ἀβραάμ πίστις, καθ' ἣν αὐτὸς πιστεύειν ἐνόμιζε· καὶ οὐχ ὁ νόμος μόνον οὐδὲ τὸ Εὐαγγέλιον· ἐπάνω γὰρ πάσης πίστεως φησὶν τὸ δὲ, *ἀληθινήν*, εἴρηται, ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς· οὐκ ὀκνῶ τοῦ λοιποῦ περὶ αὐτοῦ ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι καὶ οὗτος Ἀντίχριστός ἐστιν ἀληθῶς· μετ' ὀλίγον δ' ὅποι φέρεται ὁ σύμπαρ τῆς Θεομαχίας σκοπός, ἐκδηλὸς γίνεται· ὁ γὰρ τοι ἕως τοῦ νῦν δι' ἰσχυριζόμενος ὅτι Θεός Υἱὸν οὐκ ἔχει, οὐ θαρρῶν ἑαυτῷ ταῦτα φιλονεικοῦντι, ἀλλὰ διαλογισάμενος ὅτι τυχὸν καὶ ἔχει, οὐκ ἀναδύεται ἑαυτῷ τούτο προσάψαι τὸ πρόσωπον· εἰ καὶ ἐκ πλαγίου τοῦτο ἐπήγαγεν, καὶ προσποιεῖται ὀνοεῖ σχηματίζεσθαι βλακίαν πᾶνυ αἰσχροῦ, καὶ φησὶν (2)· *Τινὲς συνηνοῦσι [eod. σιαινουσι] τὸν προφήτην, καὶ λέγουσιν ὅτι αὐτὸς Υἱός (3) Θεοῦ ἐστὶ.* » Καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι ὁ

Abus commemoratione Scripturarum studebat. Nam quomodo, oro, veri aliquid diceret, qui se sponderet amici sententiam sequi ob rei alicujus confirmationem, et tamen negatam circa id negotium illius fidem recitaret? Quod si quis hujusmodi reperiretur, in maledictionem a Scriptura edictam incideret: *Vae enim, inquit, peccatori qui duplici via graditur*¹⁵: veluti reapse facit hic etiam vesanus et inhumanus. Judæi quidem filium Dei Israelem dicunt; Christiani autem, Christum. Cur tu porro hoc evidens semper judicas mendacii indicium, quia diversarum personarum de re aliqua aliter sentientes, sententiis non conspirant? existimasque perimi omnino rem aliquam, si forte nonnulli diversam de illa sententiam gerant? Et ob alterutrius partis negationem, vel nihil hujusmodi stare, vel omnino unquam exstitisse judicas? Maecte ista veritatis amica mente tua! Quid ergo facies, nobis non credentibus Deo tuo, sed nostro? te autem putato tuo Deo credente, non autem nostro? Dic, sodes. Superest tibi, ut prophetæ verbis dicas: *Non est Deus*¹⁶, quoniam diversus est apud ambos Deus. Vides quo validum ejus argumentum tanquam fulmen deciderit. Vere convertetur labor ejus in caput ejusdem, et in verticem ipsius blasphemia propria descendet¹⁷. Præclare famulæ filius, naturaliter ut ita dicam servus, filii appellationem ne secundum gratiam quidem imaginari valet, cum ipse serviliter sit natus, serviliter sacris initiatus, et nihil amplius.

C 63. Deinde dictum ab Apostolo de Antichristo signum, perspicue in Mohamede conspicere licet. Ait enim: « *Etiamsi moleste ferant negantes, Deus est qui misit legatum suum, ob directionem veramque fidem, atque ut dominetur cuilibet fidei.* » Hoc perinde est atque illud: *Qui adversatur et extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur*¹⁸, id est, quod prorsus cuilibet fidei dominatur. Ergo apud hunc despiciatui est etiam fides Abrahami, ad cujus normam se quoque credere existimabat: atque exsufflat non legem tantummodo et Evangelium; se enim cuilibet fidei superiorem dicit; suamque veram affirmat reliquis comparatam. Jamque ego non ambigo, hunc deinceps Antichristum judicare, cujusmodi reapse est. Paulo autem post apparet quo totus ejus adversandi Deo scopus tendat: nam qui hactenus Deo non esse Filium contenderat, haud sibi confidens talia verbis vindicare, reputans tamen fortasse jam habere, hanc sibi personam non induit, quanquam oblique id agit: simulat itaque et confingit turpeni admodum stoliditatem, aitque: « *Nonnulli lædunt prophetam, dicuntque ipsum esse Filium Dei.* » Et non dixit exclusivo sensu et unicum Filium Dei,

¹⁵ Eccli. II, 14. ¹⁶ Psal. XIII, 1. ¹⁷ Psal. VII, 17.

(99) Nempe Agaris filius.

(1) Sur. IX, 33.

(2) Sur. IX, 63, 72.

(3) Ita in codice Græco est, Υἱός, Filius. At Arab.

¹⁸ II Thess. II, 4.

auris. Dicerem scripturæ Græcæ menduon σῆς; pro οὗς, auris, nisi mox Nicetas de Filio reapse loqueretur.

de illo cogitans quem contendit destruere; ne omni suo dolo nudatus, una cum illo corrueret. Sed dicunt, ait, ipsum esse Filium Dei: quasi dicat: Si me vultis Filium confiteri, ego prædicto proximior sum. Postea nonnulla indecore blaterans, nugarumque suarum nugacibus demonstrationibus firmare jactitans, nominat quosdam Thamut et Madian et Mateuchamat, ad quos, inquit, legati revelationem suam deferebant. Prorsus autem hi sunt incogniti, et sine ulla probatione, prout et ipse est. Illico autem barbaros contra nos in prælium mittit, et quæ ad id concitare valeat allatrans, vanam fabulam concludit.

CONFUTATIO IX.

64. Nona a Mohamede fabula. inscribitur Jonas, nihil tamen de Jona in ea occurrit. Sed statim ab exordio tanquam pugnans et reprehendens et ironia quadam utens, «An, inquit, novum est hominibus, quod Deus alicui homini ex illorum numero revelaverit testari hominibus et evangelizare credentibus, quod ipsis est incrementum verum a Domino ipsorum?» Hæc scilicet tanquam ex Dei persona de se ipso ait. Deinde inducit homines merito non credentes, dicentesque: Magus hic est. Hoc ipse de se. Nos vero ad priorem sermonis partem dicimus, haud sane novum esse, quod ex Deo reveletur aliquid et evangelizetur credentibus, quia sine dubio incrementum illis sit a Deo. Quod tamen verum incrementum circa Mohamedem factum sit, id cum putum mendacium appareat; hominem qui hoc sibi revelatum dicit, ceu vere scelestum, atque ut ipse ait magum, abominamur. Abrahamo ita factum scimus, neque miramur: Vult enim Deus omnes homines salvare, et ad agnitionem veritatis venire¹⁹. Etenim ex idololatrica inscitia processit Abrahamus in incrementum verum divinæ notitiæ, quia hæc ei revelata a Deo fuit; et mox opera ejus religiosa manifestiora evaserunt, veritatis cognitionem firmantia. Post illum denuo novimus Moysem illuminatum a Deo, ob testandum hominibus, quod ipsis erudentibus fiat incrementum verum a Domino ipsorum. Atque ita reapse evenit. Namque ab Abrahami adhuc imperfecta Dei notitia et vitæ instituto, ad perfectiorem divinam scientiam moresque deduxit illius posteros lex. Nisi enim hoc concedatur, supervacanea fuerunt et importuna omnia legis instituta, et Sabbatum, et Deo acceptabiles hostiæ, quæ omnia Abrahamo fuere incognita; quod impossibile est. Post Moysem, ut pergam uti revelationis nomine, donec exitus omnia manifestet, revelavit Deus per Jesum Christum hominibus, quod sit ipsis incrementum verum, credentibus scilicet, a Domino; verbaque in rem collata fuere: nam et Dei cognitio clarior, et vitæ mos accuratior exstitit. Idque vel inde constat,

¹⁹ I Tim. II, 4.

(1) Aliter hic vides apud Maraccium.

Υἱός ἐστιν, λογιζόμενος ὅν ἀνελεῖν ἀγωνίζεται, ἐν μὴ γυμνῶς παντελῶς τοῦ δούλου καταληφθεὶς συσκελισθῆ, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς Υἱός ἐστιν· ὡς ἂν εἰ Πλεγεν, ὅτι εἰ θέλετε Υἱὸν Θεοῦ ὁμολογεῖν, ἐγὼ τοῦ λαλουμένου ἐγγύτερον· εἰτα βαττολογήσας τινὰ ἀσέμνως, καὶ τῶν αὐτοῦ φλυαριῶν διὰ φλυαρίας τὰς ἀποδείξεις πιστοῦσθαι ἀβρυνόμενος, μέμνηται τινῶν Θαμουτ, καὶ Μαδιάμ, καὶ Ματευχαμάτ (4), πρὸς οὓς ἔφερον, φησὶν, οἱ ἀπόστολοι αὐτῶν τὴν φανέρωσιν, ἀδελῶν ὄντων τούτων καὶ ἀναποδείκτων, ὡς περ δὴ καὶ αὐτὸς· καὶ εὐθέως ἐκστρατεύει καθ' ἡμῶν τοὺς βαρβάρους, καὶ τὰ εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐρεθίζοντα καθυλακτήσας, ἀποκόπτει τὸν φλήναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Θ'.

ξδ'. Ὁ ἑνατος τῷ Μωάμετ μῦθος ἐπιγέγραπται μὲν εἰς τὸν Ἰωανᾶν, οὐδὲν δὲ τοῦ Ἰωανᾶ ἐν αὐτῷ φέρεται· ἀλλ' εὐθέως ἐκ προοιμίῶν (5) ὡς περ μαχόμενος καὶ ἐγκαλῶν ἢ εἰρωνευόμενος ἐπεισέρχεται λέγων· «Ἄρα ἦν τοῖς ἀνθρώποις ξένον ὅτι ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον ἐξ αὐτῶν τοῦ διαμαρτύρασθαι τοῖς ἀνθρώποις καὶ εὐαγγελίσασθαι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν;» ταῦτα δὲ ὡς ἐκ προσώπου δηθέν Θεοῦ λέγει περὶ αὐτοῦ· εἰτα εἰσάγει τοὺς καὶ, κατὰ τὸ εἶδος, διαπιστοῦντας καὶ λέγοντας, ὅτι Οὗτος φαρμακὸς ἐστὶν· τοῦτο αὐτὸς ὑπὲρ ἑαυτοῦ. Ἡμεῖς δὲ πρὸς τὸν πρῶτον λόγον οὐ πάνυ φάμεν ξένον τὸ παρὰ Θεοῦ ἀποκαλυφθῆναι καὶ εὐαγγελισθῆναι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ παρ' αὐτοῦ· ἕως δ' ἂν ἀληθεύῃ τὸ, προκοπὴ ἀληθινὴ, περὶ αὐτοῦ· τούτου δὲ ψεύδους πεφηνότος, τὸν λέγοντα ἀποκεκαλύφθαι τι τοιοῦτον, ὡς ἄνομον ἀληθῶς, καὶ, ὡς αὐτὸς φησὶ, φαρμακὸν ἀποστρεφόμεθα· τὸν τε γάρ Ἀβραάμ τοιοῦτον ἔγνωμεν, καὶ οὐ ξενίζόμεθα· θέλει γάρ ὁ Θεὸς πάντα ἀνθρώπους σῶσαι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν· ἐκ γὰρ τῆς εἰδώλων ἀγνωσίας πρᾶξις ὁ Ἀβραάμ εἰς προκοπὴν ἀληθινὴν θεογνωσίας, διὰ τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτῷ τοῦτο παρὰ Θεοῦ· καὶ τὰ ἔργα αὐτῷ τῆς θεοσεβείας ἐκδηλότερα γέγονε βεβαιούντα τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν. Μετ' ἐκεῖνον πάλιν ἔγνωμεν Μωϋσέα ἀποκαλυφθέντα παρὰ Θεοῦ διαμαρτύρασθαι τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ πιστεύουσι παρὰ τοῦ Κυρίου αὐτῶν· καὶ ἐγένετο τοῦτο· ἀπὸ γὰρ τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ ἐτι ἀτελοῦς οὐσης θεογνωσίας καὶ πολιτείας, ἐπὶ τὴν μᾶλλον τελείαν θεογνωσίαν καὶ πολιτείαν ἀνῆγεν τοὺς αὐτοῦ ἐχθόνους ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο δοθῆ, περιττὰ καὶ ἄκαιρα πάντα τὰ τοῦ νόμου, τὸ τε σάββατον καὶ αἱ θεόδεκτοι θυσίαι, ἅτινα Ἀβραάμ οὐκ ἤδει, ὑπὲρ ἀδύνατον. Μετὰ Μωϋσέα, ἵνα καταχρήσωμαι τῷ τῆς ἀποκαλύψεως ὀνόματι, ἕως ἂν ἡ ἐκθασίς τὸ πᾶν δηλώσῃ, ἀπεκάλυψεν ὁ Θεὸς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἐστὶν αὐτοῖς προκοπὴ ἀληθινὴ τοῖς πιστεύουσιν παρὰ Κυρίου· καὶ ἔσχεν ὁ λόγος τὸ ἔργον πέρας· ἢ τε γὰρ θεογνω-

(5) Sur. X, 5.

σία τραυτοτέρα, καὶ ἡ πολιτεία ἀκριβεστέρα καθ-
έστηκε· καὶ δῆλον ἐν τῷ ἐκείνοις μὲν λέγεσθαι, μὴ
φρονεῦσαι· ἡμῖν δὲ, μὴ ὀργισθῆναι.

ξς'. Ἐπεὶ οὖν προκοπή ἀληθινή καθορᾶται, ἐπὶ
μὲν Ἀβραάμ ἀπὸ τῶν εἰδώλων ἀγνωσίας Θεοῦ ἐπὶ
Θεῷ· καὶ μάρτυς ὁ βίος αὐτοῦ· ἀπὸ Ἀβραάμ ἐπὶ
τὸν νόμον προκοπή ἀληθινή· καὶ μαρτυρεῖ ἡ εὐτα-
ξία τῆς νομοθεσίας; ἀπὸ δὲ τοῦ νόμου ἐπὶ τὸν Κύ-
ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν προκοπή ἀληθινή· καὶ
μαρτυρεῖ τὸ ἀκριβὲς τῆς εὐαγγελικῆς πολιτείας·
οὐκ ἔστι ξένον τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι ἀπεκάλυψεν ὁ
Θεὸς πρὸς ἄνθρωπον ἐξ αὐτῶν τοῦ διαμαρτύρασθαι
καὶ εὐαγγελισασθαι τοῖς πιστεύουσιν ὅτι ἔστι προ-
κοπή ἀληθινή. Εἴδωμεν λοιπὸν εἰ καὶ ἐπὶ τοῦ Μωάμετ
τοῦτο γεγονός εὑρηται· δοκεῖ γὰρ σεμνύνειν καὶ τὴν
Ἀβραάμ πιστίν, καὶ τὸν νόμον, καὶ τὸ Εὐαγγέλιον·
καὶ τὸν μὲν Ἀβραάμ καὶ τὸν νόμον, αὐτὸς οὐκ ὀφεί-
λει παραυξῆσαι, τὸ μόντοι Εὐαγγέλιον ἐξ ἀνάγκης.
Ἐπισχεφώμεθα οὖν τίνα τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ
ἐπηύξησεν· ἄρα γε τὰ περὶ τῆς ἀκτημοσύνης; ἄρα
γε τὰ περὶ σωφροσύνης; ἄρα γε τὰ περὶ ἀοργησίας;
ἀλλ' οὐδὲν τούτων παρ' αὐτοῦ καθορᾶται· μᾶλλον μὲν
οὖν καὶ ἀπεναντία τούτοις πᾶσιν ἔγραψέ τε καὶ
ἔδρασε· λείπεται ἄρα ἐννοεῖν ἐξ ἀνάγκης μὴ ἐκ Θεοῦ
αὐτὸν ἀποκαλυφθῆναι· ἢ ὡς μὴ διαμαρτυράμενον
τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ εὐαγγελισάμενον τοῖς πι-
στεύουσι προκοπήν ἀληθινήν, ἀλλ' ἀναστροφὴν, μᾶλ-
λον δὲ καταστροφὴν καὶ ἀπώλειαν· ἰδοὺ δὲ τὸν οἰ-
κεῖον αὐτοῦ λόγον, γνώμονα καὶ κανόνα λαβόντες,
δι' αὐτοῦ αὐτὸν ἀπηλέγξαμεν μὴ ἀποκαλυφθέντα
παρὰ Θεοῦ· ἀλλ' ὡς αὐτὸς μὲν ἔφη, φαρμακὸς ἔστω,
εἰ βούλοιο· πλήν γε θεόθεν οὐδὲν ἔλαβε· τούτου δὲ
ἐκπεσῶν, ὅποι δὲ καὶ τετάξεται, οὐκ ἄδηλον· καὶ
ἀληθεύσει ὁ εἰρηκῶς, *Πεσοῦνται ἐν ἀμφιβλήστρω*
αὐτῶν οἱ ἀμαρτωλοὶ· τούτων αὐτοῦ τῶν ἀφαιρο-
τάτων λογίων, ἔτι σαθρότερα ῥησεῖδια ὑποτιθέμενα,
διὰ τὴν παντελεῖ χαύνωσιν καὶ ἀδράνειαν, εὐλογον
παριδεῖν ἐκρίναμεν· φύσεως μὲν γὰρ τῷ ὄντι πονη-
ρᾶς καὶ πολυλάλου, μᾶλλον δὲ φλυαροῦ καὶ γραο-
πρεποῦς ἐτύγγανεν· ἔτι δὲ καὶ δειλῆς καὶ ὀργίλου
καὶ ὑπόουλου καὶ μεγαλορήμονος· καὶ οὐκ οἶδ' ὅ τι
κακὸν ἐνέλιπε τῷ διαβόλῳ ὅπερ αὐτῷ οὐ προσῆν·
ὀρθῆς δὲ κρίσεως καὶ διανοίας, εὐστόχου παντάπασιν
ἄμοιρος αὐτοῦ ὁ πᾶς λόγος τυγχάνει· διὸ αὐτὸν παρ-
τήσομεν ἐν τούτοις ἀδολεσχοῦντα καταλύσαι τὸν φλη-
ναφον.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ Γ'.

ξς'. Ὁ δέκατος μῦθος τῷ Μωάμετ, Λόγος Χοῦδ,
ἐπιγέγραπται (6), καὶ τὸ προοίμιον καυχῆσεως πε-
πλήρωται κομψῆς, ὅτι, φησὶν, ὑπὸ σοφοῦ ἀνδρὸς
ἐσοφίσθη καὶ ἐστίχθη καὶ διεκρίθη· τέως μόντοι τῆς
παρὰ ἀνθρώπων γνώσεως ἐπιδεῖ ὁμολογεῖ τὴν τοῦ Θεοῦ
αὐτοῦ Γραφήν· ἄρχεται δὲ πάλιν καταπλήττειν τοὺς
βαρβάρους, ὅτι δὲ Θεοῦ εἰσιν νομοθεσία: τὰ τοιαῦτα
παίγνια· καὶ καταφοβεῖ αὐτούς, εἰ μὴ πείθωντο, ἀπό-

A quod antiquis dictum fuit, *Ne occidatis*¹⁰; nobis
autem, *Ne irascamini*¹¹.

65. Verum ergo incrementum conspicitur; sub
Abrahamo quidem ad idololatria inscitia Dei, ad
Deum ipsum; cuius rei testis vita ipsius. Ab Abra-
hamo ad legem incrementum verum, quam rem
testatur legislationis recta ordinatio. A lege demique
ad Dominum nostrum Jesum Christum incremen-
tum verum, prout demonstratur a perfecto evange-
licæ vitæ genere. Non est ergo novum inter ho-
mines, quod Deus revelet alicui ex eorum numero,
ut testetur atque evangelizet credentibus verum
fieri incrementum. Superest ut videamus utrum sub
Mohamede id contigisse comperiat. Etenim is
venerari videtur Abrahami fidem, et legem, et
Evangelium. Et Abrahamum quidem atque legem
is non debet augere; necessarie vero Evangelium.
Spectemus itaque, quodnam de Christi mandatis
auxerit; num illud de non possidendo? num de
pudicitia? num de mansuetudine? Atqui nihil ho-
rum apud Mohamedem conspicitur; imo omnia
his contraria scripsit egitque. Reliquum ergo est,
ut necessario putemus nihil a Deo ipsi revelatum;
sed neque hominibus quidquam testatum, neque
verum incrementum credentibus evangelizasse, sed
decrementum potius et subversionem atque exi-
tium. Ecce enim propria illius verba ceu gnomo-
nem regulamque secuti, ipsum per semetipsum
convicimus, nullam a Deo revelationem accepisse.
Sed, ut ipsemet dixit, esto utique, si vult, magus,
sed certe divinum nihil accepit. Ab hoc gradu
dejectus, ubinam sit reponendus, patet: veraxque
erit ille qui dixit: *Incident in retiaculum suum*
*peccatores*¹². His infirmissimis ejus sermonibus
marcidiores adhuc dictiunculas ab eo subjun-
ctas, propter futilitatem ipsarum et inutilitatem,
merito a me omittendas judicavi. Fuit enim
Mohamedes indole prava, loquace, vel potius ve-
tularum more nugace; formidolosa insuper, ira-
cunda, suspicace et arrogante: atque haud
scio an quid pravi diabolo resit, quo Mohamedes
caruerit. Recto autem judicio ac solerti mente
omnis ejus sermo prorsus est expers. Quamobrem
ipsum sinemus cum his jocularibus fabulæ suæ co-
ronidem imponere.

CONFUTATIO X.

66. Decima a Mohamede fabula inscribitur *Sermo*
Chudi. Proœmium egregia gloriatione abundat, quia
dicit hunc sermonem a sapiente viro sapienter ela-
boratum, dispositumque periodis et distinctum. In-
terim sane humana peritia egentem confitetur Dei
ipsius Scripturam. Rursus autem incipit timorem
barbaris incutere, quod Dei leges sint, hæc sua
ludicra: territatque illos, nisi crediderint, futura:

¹⁰ Exod. xx, 13. ¹¹ Matth. v, 22. ¹² Psal. cxl, 10.

(6) Sur. XI, 2, 4, 26, 40, 42, 49.

punitio, et iis quæ præter expectationem accidunt humanæ vitæ molestiis. Nam si quid, inquit, vobis eveniet terra marive, id utique propter vestram in his incredulitatem patiemini. Adducitque testem prophetam legatumque Noe, cui cum omnes fidem denegarent, omnes perierunt : et quod unus filiorum ejus incredulus, aquis suffocatus fuerit, senespectante : et quod ex unaquaque animalium specie haud septem ac duo paria, sed unum tantummodo par secum detulerit. Additque tanquam aliquo ei aspirante : Hæc ex historiis remotorum tibi nota facimus, quæ tu ignorabas, populusque tuus ante hoc tempus. Ecce autem ipse Mosaicam Scripturam se non legisse constat ; quandoquidem illam haud recte recitat, sed perverse omnino, et sibi contradicentem. Hinc constat, cum qui illam historiam dictavit, haud nunc cum Mohamede loqui. Sed ejus potius Scripturæ falsatio vel ab homine Manichæo erat, vel a dæmone ; vel ipse Mohamedes dedita opera malitiosus est, volens se supra Moysen evehere. Præterea Zaïethum inducit prophetam, ignoti populi magistrum ; et quod is illi mandaverit, quominus camelo cuidam femina nocerent in agris pascenti : et quod illi immorigeri illam occiderint, ideoque traditi sint propter camelum iræ Dei in habitationibus suis maledicti, qui et nusquam apparuerint. Terribile a barbaro exemplum ubique proponitur ; sed tamen rei veritas nulla apparet. Memorat etiam Abrahami in meridie visionem, itemque Lotum ; verumtamen omnia corrumpit atque confundit. Simul et immissam Sodomis iram ponit, et incogniti cujusdam Soaipei Madianitæ mentionem facit, si hic unquam inter homines fuit. Res quoque Pharaonis attingit, nectitque iis stultam suam prædicationem, seque illis æqualem facit ; Et meos, inquit, sermones admittite. Atque ita nugatorium hoc capitulum claudit. Oportet vero summam barbari animadvertere inconsiderantiam qui tam libere personas illustres memorat, contrarium tamen illis vitæ institutum sectatur. Ergo alterum peccat ; vel enim se prævaricatorem esse non intelligit, vel id omnes latere existimat : quorum alterum summæ dementiæ est, alterum vesaniæ et impudentiæ.

CONFUTATIO XI.

67. Undecima a Mohamede fabula inscribitur *Joseph* ; narrat autem res pudici Josephi modo imperfecte, modo interpolatas et extensas, quædam etiam ridicula et turpia, et quod Rachel ad pedes ejus procubuerit cum Israele patre illius in Ægypto. Atqui Moyses dicit ipsam præmortuam in partu Benjamin. Adeo semper studet fallacem demonstrare virum visione Dei donatum ! Additque : « Atque hæc ex historiis antiquorum tibi revelamus Arabicis litteris. » Atqui alibi dicit, se sine scripto has ineptias suas recepisse. Est autem ver-

(7) Sur. XI, 64, 69, 70, 76 seq. 85, 98.

A τε τῆς μελλούσης κολάσεως, ἀπό τε τῶν συμβαινόντων παρά προσδοκίαν ἀνιερῶν τοῖς ἀνθρώποις : εἴ τι δ' ἂν γάρ, φησί, συμβαίῃ ὑμῖν, εἴ τε ἐν γῆ εἴτε ἐν θαλάσῃ, διὰ τὴν περὶ ταῦτα ἀπιστίαν πείσεσθε : καὶ παράγει εἰς μαρτυρίαν προφήτην καὶ ἀπόστολον γεγονότα τὸν Νῶε : καὶ ὅτι πάντων ἀρνησαμένων, οἱ πάντες ἀπώλοντο : καὶ ὅτι εἰς τῶν αὐτοῦ υἱῶν μὴ πιστεύσας ἀπεπνίγη ὀρῶντος τοῦ γέροντος : καὶ ὅτι ἐξ ἐκάστου εἶδους ζώων, οὐχ ἑπτὰ καὶ δύο ζυγὰς, ἀλλ' ἀνά μίαν μόνην ζυγὴν μετ' αὐτοῦ ἔλαβε : καὶ προστίθῃσιν ὡς ἐκ τοῦ πρὸς αὐτὸν δῆθεν ἐμπνέοντος, ὅτι Ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τῶν ἀπόντων δηλοποιούμεν ταῦτα πρὸς σέ : οὐκ ἦς γινώσκων αὐτὰ σύ : οὐτε ὁ λαός σου πρὸ τούτου : ἰδοὺ δὲ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ ὁμολογεῖ ὅτι τὴν Μωσαϊκὴν Γραφὴν οὐκ ἀνέγνω, ἐπειδὴ αὐτὴν οὐ προφέρει ὀρθῶς, ἀλλὰ πάνυ ἐνδιαστρόφως καὶ ἀκαταλλήλως πρὸς ἑαυτὴν : πρόδηλον ὅτι οὐ τοῦ ὑπαγορεύσαντος αὐτὴν ἐστὶν ἡ πρὸς αὐτὸν ὁμιλία, καὶ ἡ τῆς Γραφῆς νόθευσις, ἀλλ' ἢ παρὰ ἀνδρὸς Μανιχαίου, ἢ παρὰ δαίμονος, ἢ τάχα καὶ ἐθελοντῆς κακουργεῖ, ὑπὲρ Μωϋσέα ἑαυτὸν ἐπᾶραι θέλων. Καὶ πρὸς τούτοις τὸν Ζάεθ εἰσηγεῖται προφήτην (7) καὶ διδάσκαλον λαοῦ ἀγνώστου : καὶ ὅτι διεσταλατο αὐτοῖς τοῦ μὴ βλάψαι κάμηλόν τινα νεμομένην ἐν ἀγροῖς : καὶ ὅτι ἐκεῖνοι παραβάντες, ἐφόνευσαν αὐτὴν, καὶ κατελείφθησαν διὰ τὴν κάμηλον ἐν ὀργῇ Θεοῦ εἰς τὰς αὐτῶν ἐξαρῶμενοι ὡς μὴ φανέντες : φοβερὸν τὸ τοῦ βαρβάρου ὑπόδειγμα ἐν πᾶσι, πλὴν τὸ ἀληθὲς πεφνηνῆναι : μέμνηται δὲ καὶ τῆς περὶ τὸν Ἀβραάμ κατὰ τὴν τῆς μεσημβρίας ὀπτασίαν, καὶ τοῦ Λώτ : καὶ παρασολοικίζει πάντα καὶ συγγεῖ : ὁμοίως τὴν ἐπὶ Σόδομα κατενεχθεῖσαν ὀργὴν ἐξέθετο : πάλιν δὲ τοῦ ἀδῆλου Σωαῆπ μέμνηται τοῦ Μιδιανίτου, εἴ τις ἄρα καὶ ἐγεγόνει, καὶ τῶν ἐπὶ Φαραῶ : καὶ ἐπισυνάπτει, καὶ τὴν αὐτοῦ ματαιοκηρυξίαν, ὅτι Ἐνός τινος τούτων ἴσον, καὶ τοὺς ἐμοὺς παραδέξασθε λόγους : καὶ ἐν τούτοις τὸν φλῆναφον ἐπιπέμμετο : σκοπεῖν δὲ δεῖ τὸ τοῦ βαρβάρου ἀλόγιστον ἐν τοῖς τοιοῦτοις αὐτοῦ ὑποδείγμασιν, ὅτι τῶν μὲν ἐνδόξων προσώπων ἀδεῶς ἐμνημόνευσεν, τὴν ἐναντίαν δὲ αὐτοῖς πορευόμενος, δυοῖν θάτερον ἐπασχεν : ἢ γὰρ οὐ συνίει τοῦτο πεπονθῶς, ἢ λαθεῖν πάντως ἐνόμισεν : ἐστὶ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνοίας ἀπλῶς, τὸ δὲ δεῦτερον παρανοίας καὶ ἀναίσχυντίας.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΑ'.

ἔξ'. Ὁ ἐνδέκατος μῦθος τῆς Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν εἰς τὸν Ἰωσήφ, διηγείται δὲ τὰ περὶ τοῦ σώφρονος Ἰωσήφ, πῆ μὲν ἔλλιπῆ, πῆ δὲ παρεμβεβλημένα καὶ ἐκτεταμένα καὶ γελοιώδη καὶ αἰσχρά (8) : « Καὶ ὅτι, φησὶν, ἡ Ῥαχὴλ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ σὺν Ἰσραὴλ τῆς πατρὸς αὐτοῦ ἐν Αἰγύπτῳ. » Καίτοιγε ὁ Μωϋσῆς προτελευτήσας αὐτὴν λέγει ἐν τῆς τόκῳ Βενιαμίν : οὕτως αὖτε ψευδόμενον φιλονεικεῖ δεικνύουσι τὸν θεόπτην : καὶ προστίθῃσιν, ὅτι « Τοῦτο ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν ἀπόντων ἀποκαλύπτομεν ταῦτα πρὸς σέ διὰ Ἀραβικῶν γραμμάτων »

(8) Sur. XII, 100.

καίτοιγε ἀλλαχοῦ φησιν ὅτι ἀγράφως τὰς τεθραυκίας ταύτας δέδεκται· ὁ δὲ σκοπὸς αὐτῷ τοῦ λόγου τοιοῦτος· ὅτι Εἰ τὸν Ἰωσήφ ἢ Αἴγυπτος παρεδέξατο, πολλῶ μᾶλλον ἐμὲ δέξασθαι ὑμεῖς ἐποφείλετε· τοσοῦτον αὐτῷ τὸ περιὸν τῆς ἀπονοίας· καὶ ἐν τούτοις τὴν φληναφον ἀπεστόμισεν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΒ΄.

Ξη΄. Τὸ δωδέκατον μυθᾶριον τῷ Μωάμετ ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὴν βροντὴν*· ὑπομιμνήσκει (9) δὲ τοὺς ἀκούοντας ὅτι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ὁ Θεὸς ἐποίησεν, καὶ αὐτὸς βρέχει, καὶ χάλαζαν καταφέρει· ὡσανεὶ οὐδέπω ἄλλοτε τούτου φημισθέντος, ὅτι τε ὁ Θεὸς ταῦτα ἐποίησεν, καὶ ἐνεργεῖν ἐκέλευσεν· καὶ λοιπὸν ὡσπερ ἀρχὰς τινὰς ὁμολογουμένας ταύτας προσθεῖς, ὡς ἀναγκαίως ἐπεσθαι ὀφειλομένην τὴν ἐκυτοῦ νεκρομαντείαν ἐπισυνάγει, καὶ τοιαῦτά τινα παραλήρει· Ὁ Θεὸς βροντᾷ· ἐκ τούτου γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ὁ Θεὸς ἀστράπτει, γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· ὁ Θεὸς ἐθηκεν ἐν τῇ γῆ πᾶν ζῶον καὶ φυτὸν· γινώτε ὅτι προφήτης αὐτοῦ εἰμι ἐγώ· Ἴδε πῶθεν εἶλε τοὺς ἀθλίους βαρβάρους. Λοιπὸν δὲ καὶ ἡμεῖς ὡς ἐκ τούτου μαθόντες, καὶ τὰ κατὰ μέρος κατανοοῦντες, καθ' ὃ αὐτὸς διδάσκει εὐφρῶς περὶ αὐτοῦ λέγειν δυνάμεθα· Ὅνος ὑγκᾶται· γινώτε, οἱ βάρβαροι, ὅτι Μωάμετ Θεοῦ αὐτοῦ προφήτης· βόες μυκῶνται, γινώτε οἱ βάρβαροι, ὅτι Μωάμετ Θεοῦ αὐτοῦ ἀπόστολος· ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ κυνῶν ὑλακῆς, καὶ βομβύθρων ἠχῆς, καὶ τῶν ὁμοίων· τίνοι τῶν δυσσεβῶν αὐτὸν ἀπεικάζουσι δι' ὑπερβολὴν θεομαχίας, οὐκ ἔχω· καὶ οὐδὲ συναισθόμενος ὁ παραπαίων τῆς ἀθέου φλυαρίας, ἀλλὰ καὶ μέγα ἐπ' αὐτῇ φρονῶν, ὅτι δῆθεν ἀκούει βροντῶντος Θεοῦ καὶ ἀστράπτοντος ὀρᾶ, καὶ ἄλλοις ταῦτα λέγει· ἐκδοάτω τοῦτο μέγα καὶ ἐξαισίον ἔργον ὡς ἐκ στόματος τοῦ πηρώσαντος αὐτοῦ τὰς νοητὰς αἰσθήσεις οὕτως·

Ξθ΄. « Ἀπειστείλαμέν σε (10) πρὸς ἔθνος οὗ παρήλθον παρ' αὐτοῦ ἔθνη τοῦ ἐντυγχάνειν ἐπάνω αὐτῶν τὰ δηλοποιηθέντα πρὸς σέ. » Ὡ ἀπὸ τῆς ἀνωτάτω σοφίας τῷ Μωάμετ! ἔντως νῦν εὐκαιρὸν τὸ Γραφικὸν ἐκείνο φάναι ρητόν· Ὁ μωρὸς μωρὰ λαλήσει, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει· περὶ δὲ τῆς βροντῆς, δι' ἣν καὶ ἡ ἐπιγραφή κέλεται, φησὶ· Καὶ δοξάζει ἡ βροντὴ ἐν τῇ εὐχαριστίᾳ αὐτοῦ· τούτέστι εὐνοῦς καὶ λογικῆ φωνῆ ἐστὶν ἡ βροντὴ· τοῦτο δὲ τῆς ἐγκρινομένης γραφῆς οὐκ ἐστὶν· καὶ εἰκότως· ἦν γὰρ ἂν καὶ περὶ φλοίσθου θαλάσσης, καὶ βοῆς ἀνέμου, καὶ ἐτέρων πλειόνων τοῦτο διανοεῖσθαι· ἀλλ' ἔσονταί τινες ἀπηχέστατοι ψόφοι, οἷς οὐκ ἀρμόσει τὸ εἰρημένον· τῆς δὲ δυσφήμου αὐτοῦ δόξης τῆς τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν κακῶν τιθείσης, ὡσπερ δὴ καὶ τῶν καλῶν, ἀναιδέστερον ἐπιμνησθεῖς, φησὶν· « Ἐὰν γὰρ ἤθελεν [cod. ἤλθεν] (11) ὁ Θεὸς, ὁδηγήσαι εἶχεν αὐτοὺς ἀνθρώπους πάντα· καὶ ἂν πλανᾷ ὁ Θεός, οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ ὁδηγήσις. » Ὅντως οὕτως

borum ejus scopus hic, quod Si Josephum Ægyptus admisit, multo me magis debetis vos recipere. Tanta est insania ejus! Atque ita stultam fabulam suam concludit.

CONFUTATIO XII.

68. Duodecima a Mohamede fabula inscribitur *Tonitru*. Monet autem auditores, Deum cælum terramque fecisse, et ab eodem imbrem grandinemque demitti: quasi nusquam id esset famigeratum, hæc videlicet Deum fecisse, vicissimque operari jussisse. Et mox seu confessa quedam principia hæc proponens, tanquam necessario consecuturam necyomantiam suam adnectit, et hujuscemodi quedam nugatur: Deus tonat; hinc me esse prophetam illius cognoscite. Deus fulgurat; me prophetam ejus esse cognoscite. Deus in terra collocavit omne genus animalium atque plantarum; me prophetam illius esse cognoscite. Videntur, quomodo infelices barbaros decipiat? Superest ut nos quodammodo ab eo discentes, et singula considerantes, prout ipse nos egregie docet, dicere valeamus: Asinus rudit; cognoscite, o barbari, Mohamedem esse Dei ipsius prophetam. Vaccæ mugiunt; cognoscite, o barbari, Mohamedem esse Dei ipsius legatum. Similiter de canum latratu, de vesparum strepitu, et aliis hujusmodi. Cuinam impio hunc ob irreligionis excessum comparem, non comperio. Neque tamen delirus hic sentiens impiam suam nugacitatem, imo magnopere in ea se jaectans, quod Deum tonantem audit, et fulgurantem videt, hoc ipsum et aliis narrat. Clamet vero hoc grande et immensum opus, tanquam ex ejus ore, qui mentis ejus sensum obtudit, clamet, inquam, sic:

69. « Misimus te ad gentem, cui præcesserunt gentes, ut recitares super eas quæ revelavimus tibi. » O cœlestem Mohamedis sapientiam! Vere nunc tempestive recitabitur scripturale dictum illud: *Stultus stulta loquetur, et cor ejus vana cogitabit*. De tonitru autem, quo vocabulo etiam inscriptionem fecit: « *Tonitru glorificabit in sua gratiarum actione* »¹³. Id est, benevola et rationalis vox est tonitru. Porro hoc accuratam scripturam non decet; sane merito: idem enim et de maris murmure et de ventisibilo, et de aliis plurimis cogitare liceret. Erunt nihilominus quidam turpissimi crepitus, quibus prædicta non convenient. Infamem vero sententiam suam, quo Deum malorum æque ac bonorum causam dixerat, nunc impudentius refricans ait: « Et enim si Deus voluerit, utique universos homines diriget. Et quem Deus errare facit, non est ei directio. » Revera hic habitavit, ut ait Salomon¹⁴, in locis quos Deus non inspicit. Rursus vero ob suum

¹³ Isa. xxxii, 6. ¹⁴ Prov. xix, 23.

(9) Sur. XIII, 3.

(10) Sur. XIII, 52.

(11) Sur. XIII, 36.

animi timorem, ne forte ei discredatur., satis agit et ait : « Dicunt negantes , Non es legatus. Dic : sufficit mihi testis Deus inter me ac vos ; et is apud quem est scientia Scripturæ. » Deum producit testem legationis suæ ; nullum cæteroqui Deo dignum profert indicium, non miraculum, non prophetiam, non vitam virtutibus exercitam, nec aliam saltem scientiam ; sed absque ulla demonstratione, Deus, inquit, testis est. Deinde agnoscens suam contra Deum calumniam, suumque mendacium , quandoquidem confirmare dictum nullatenus poterat, confugit ad illos qui Scripturæ scientiam habent ; quo dicto illudit barbaris tunc litterarum ignaris, ita ut fraudem suam eclare valeat. Et quicumque habet, inquit, Scripturæ scientiam: Quam dicis scripturam ? Sine dubio existimas veram esse illam Scripturam quæ de te testatur. Ergo effatum illud, *Abominatio desolationis*¹⁵, de te dictum fuit. Nihil aliud cordatis superest de te cogitare. Quod si Mohamedes non est eo contentus, et sublimius aliquid postulat ; vos quidem divinæ Scripturæ studiosi, probe scitis quasnam ibi de Mohamede legato prædictiones Deus scripserit, et de ipsius expectatione. Imo et in istius libro juvenielis sumpta ex sacris Scripturis testimonia, congruenter ejus dogmatibus applicita , ex lege, prophetis, atque Evangelio, quos libros ipse divinos judicare videtur : quorum ceu sibi notorum prætextu barbaros latens, fabulæ finem facit.

CONFUTATIO XIII.

70. Tertia decima a Mohamede fabula inscribitur *Abraham* ; nihil tamen frugi de hoc homine narrat ; sed prout etiam in superiore fabula , breviter de re creata locutus, quam a divino Spiritu regi dicit, subdit ministerii sui negotium, consuetamque blasphemiam effutit, quod Deus quem vult errare facit, vicissimque quem vult dirigit. Rursusque meminit Thamudi et Aadi, juxta prisecum deliramentum suum : et quod propterea sibi quoque credi debeat ut Dei legato. Hujus autem legationis suæ hoc dicit indicium, quod futuri sunt in paradiso credentes, cum uxoribus suis et filiis simul delicias ; infideles autem, in judicio. « Interulæ eorum ex pice cedrina, et cooperiet vultus eorum ignis. » Atque ita tremendum diem irridens, fabulari desinit. Animadvertendum est morem esse improborum hominum haud nuda objicere retia ; alioquin ipsi potius prædæ forent. Non est ergo mirandum si qua interdum apud eum sunt laudabilia. Verum tamen illa oportet explorare quæ noviter ipse ponit, quantopere fraudes ejus dolique adversentur divinis, a quibus is decerpit, legibus.

¹⁵ Dan. ix, 27.

(12) Sur. XIII, 45.

(13) Sur. XIV, 10.

ἠόλισθη, κατὰ τὸν Σολομῶντα, ἐν τόποις οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ Ὑψιστος · πάλιν δὲ τῆς περιδεοῦς αὐτῷ ὑποθέσεως τοῦ μὴ ἀπιστηθῆναι ἀντέχεται, καὶ φησι (12) · « Λέγουσιν οἱ ἀρνησάμενοι, Οὐκ εἰ ἀπόστολος · εἰπέ· Ἄρκεσθῆ μοι ὁ Θεὸς μάρτυς μεταξὺ [τε] ἐμοῦ τε καὶ ὑμῶν · καὶ ὅστις ἐστὶν παρ' αὐτοῦ εἰδησις τῆς Γραφῆς. » Θεὸν προβάλλεται μάρτυρα τῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς · Θεοῦ δὲ οὐδὲν τι ἄξιον ἐπιφέρεται σύμβολον, οὐ θαυματουργίαν, οὐ προφητείαν, οὐ βίον ἐξησχημένον, οὐδὲ ἀπλῶς γινῶσιν · ἀλλ' ἀναποδείκτως, Θεὸς μάρτυς, φησὶν · εἶτα αἰσθόμενος τῆς κατὰ Θεοῦ συκοφαντίας, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ ψεύδους (οὐ γὰρ εἶχε τοῦτο πόθεν πιστώσεται), καταφεύγει εἰς τοὺς εἰδότας τὴν Γραφήν, ἐν τῷ τέως τοὺς βάρβάρους ἀγνώστους ὄντας διαπαίξαι καὶ λαθεῖν ἰσχύσας· Καὶ ὅστις ἐστὶ παρ' αὐτοῦ, φησὶν, εἰδησις τῆς Γραφῆς · ποίας Γραφῆς ; ὅπως γὰρ δὴ οἶσι ἀληθῆ τὴν Γραφήν εἶναι καὶ περὶ σοῦ μαρτυροῦσαν · εἰκὸς τὰ περὶ τοῦ βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως περὶ σοῦ εἰρηται · ἀλλὰ γὰρ οὐδὲν περιλείπεται τοῖς συνιοῦσι διανθεῖσθαι περὶ σοῦ · εἰ δὲ μὴ τοῦτο αὐτὸς ἀνέχοιτο, ἀλλ' ἕτερόν τι ὑψηλὸν ἀπαιτεῖ, ὅσοι τὴν θεόπνευστον μελετᾶτε Γραφήν, αὐτοὶ ἐπίστασθε ὅσας προαγγελίας περὶ Μωάμετ ἀποστόλου ὁ Θεὸς ἔγραψε, καὶ τῆς τούτου προσδοκίας · εὐρήσετε δὲ καὶ ἐν τῇ τούτου συγγραφῇ τὰς ἐκ τῆς θείας Γραφῆς μαρτυρίας εὐστόχως ἐν τοῖς αὐτοῦ δόγμασιν ἐξαγομένας ἀπὸ τε νόμου καὶ προφητῶν καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, ἃ ἐκθειάζειν δοκεῖ, καὶ ὧν ὑπὸ τὴν πρόφασιν τῆς εἰδήσεως τοὺς βάρβάρους λαθῶν, τὴν φληνάφον ἔπαυσεν

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΓ'.

ο'. Τὸ τρισκαίδεκατον (13) μυθῆριον τῷ Μωάμετ. Εἰς μὲν τὸν Ἀβραάμ ἐπιγέγραπται, οὐδὲν δὲ ἄξιον λόγου περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐξηγεῖται, ἀλλὰ κατὰ τὸν πρὸ τούτου μῦθον ὀλίγα περὶ τῆς κτίσεως καταλέξας ὅτι θεῶν Πνεύματι διοικεῖται, ἐπάγει τὰ οἰκονομούμενα παρ' αὐτοῦ · καὶ φησι τὴν συνήθη βλασφημίαν, ὅτι ὁ Θεὸς ὃν θέλει πλανᾷ, καὶ ὃν θέλει ὀδηγεῖ · καὶ αὐθις μέμνηται Θαμοῦδ καὶ Ἀάδ, κατὰ τὸν πάλαι λήρον αὐτοῦ · καὶ ὅτι διὰ τοῦτο κάγω ὀφείλω πιστωθῆναι ὡς Θεοῦ ἀπόστολος· τῆς δὲ τούτου ἀποστολῆς γνώρισμα τοῦτό φησιν· ὅτι Ἔσονται, φησὶν, οἱ πιστοὶ ἐν τῷ παραδείσῳ ταῖς ἑαυτῶν γυναῖξί τε καὶ τέκνοις συνευφραίνόμενοι (14) · οἱ δὲ ἀπιστοὶ, φησὶν, ἐν τῇ κρίσει· « τὰ καμῆσια αὐτῶν ἀπὸ κεδρίας, καὶ καλύπτει τὰ πρόσωπα αὐτῶν τὸ πῦρ · ἰ καὶ οὕτως καταπαίξων τῆς φοβερᾶς ἡμέρας, τοῦ φληνάφου ἀπέστη. Ἐπιστῆσαι δὲ δεῖ ὅτι ἐπὶ τῶν κακουργούντων ἴδιον τὸ τμή γυμνὰς προτιθέναι τὰς ἄρκυς · ἢ γὰρ ἂν αὐτοὶ μᾶλλον ἐάλωσαν · οὐ γὰρ ξενίζεσθαι, εἰ καὶ παρ' αὐτῷ τι τῶν ἐπαινούμενων ὁσωρηθεῖη · ἀλλὰ τὰ παρ' αὐτοῦ καινιζόμενα βισανύσαι δεῖ · εἰ γὰρ μὴ σφόδρα διαμάχεται τοῖς ἐξ ὧν ἐλήφθησαν αὐτοῦ τὰ δεύσασα καὶ αἱ ἀπάται θεογράφοις νόμοις.

(14) Sur. XIV, 49.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΔ'.

οα'. Τὸ τεσσαρεσκαίδεκατον μυθᾶριον ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὸν Νόγερ* (15)· μέμνηται δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ τέλει τοῦ μύθου ὅτι ἐταῖρος ἦν τῶν Σοδομιτῶν (16)· ὁ πᾶς δὲ σκοπὸς τούτου τοῦ μύθου περὶ τοῦ μὴ διαπιστηθῆναι αὐτόν· καὶ φησιν, ὅτι Πάντως ἐροῦσά σοι ἔτι δαιμονίως εἰ λέγων ἐκ Θεοῦ δέξασθαι ταῦτα (17)· εἰ γὰρ ἦς ἀληθινός, ἄγγελον ἂν κατῆγες. Αἰτίας δὲ τίθησι τοῦ μὴ δεῖν ἔρχεσθαι ἄγγελον, δύο· ὅτι τε εἰσὶ τινες δι' οὓς τοῦτο κωλύεται· καὶ ὅτι ἐκείνων ἐλθόντων, τὸ ὄλον ἤνυσται. Καὶ τίς χάρις τοῖς ἀνθρώποις; Εἰ δὲ καὶ τὸν οὐρανὸν, φησὶν, ἠνοιξάμεν, ἴσταντο ἂν οἱ ὄρωντες αὐτόν ἐκθαμβοί· διὰ τοῦτο οὐδὲν τούτων γίνεται· ἀλλ' ἀντὶ τούτων, φησὶ, καλῶς εἰδὼς τὰ μετέωρα· « Ἴδτε τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὰς ἀστροτοξίας γινομένας, ὅπηνίκα ἀναβαίνει ὁ Σατανᾶς παρακροᾶσθαι θέλων τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ λαλούμενα· καὶ διὰ τοῦτο πιστεύσατε ὅτι ἀπόστολός εἰμι· ἄλλος γὰρ τοῦτο πρὸ ἐμοῦ οὐκ ἐδίδαξεν. » Εἶτα πάλιν μέμνηται τῆς τοῦ Ἀδὰμ πλάσεως, καὶ τῆς γενέσεως τοῦ Βελιάρ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπειθείας, καὶ τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τῆς ἱστορίας τῆς κατὰ τὸν Λῶτ· καὶ παρεμβαλὼν τινα ἐξωθεν ἕτερα, κατορθώσας τε ἐκ τῆς τούτων ἐξηγήσεως, ὡς ἐνόμιζε, τὸ πιστωθῆναι, καθάπτεται λοιπὸν τῶν τιθέντων κρινῶνδον Θεῷ (18)· καὶ ἐν τούτοις τῷ φληνάφῳ τέλος τίθησιν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΕ'.

οβ'. Τὸ πεντεκαίδεκατον μυθᾶριον (19) ἐπιγέγραπται μὲν *Εἰς τὰ μελ/σσια*· μέμνηται δὲ τῶν μελισσῶν περὶ τὰ μέσα τοῦ μύθου, ὅτι ἐργάζονται κηρὸν καὶ μέλι· προστίθησι δὲ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ, ὅτι δὴ ἐκ Θεοῦ ταῦτα δέδεχται· καὶ ἐπιτρέχειν δοκεῖ τὰς ἐν τῇ κτίσει τοῦ Θεοῦ δυναστείας· καὶ ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὰ κτήνη, καὶ διοικεῖ πάντα· καὶ ἐξομνυται ὄρκον φρικτὸν κατὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὅσοι λέγουσιν ἔχειν τὸν Θεὸν θυγατέρας ἀγγέλους, τιμωρηθήσονται· τὴν δὲ τελείαν σαφήνειαν τοῦ προχρηματισμοῦ τούτου, ἐν τῷ ἐπιόντι αὐτοῦ μύθῳ ὀψόμενοι ἐκπλαγήσεσθε. Μέμνηται δὲ πάλιν περὶ βρώσεως κρεῶν, καὶ φησὶ· « Μὴ εἴπητε ὅτι τοῦτό ἐστι λελυμένον, καὶ τοῦτο κεκωλυμένον τοῦ βλασφημεῖν ἐπάνω τοῦ Θεοῦ ψεῦσμα· » βλασφημίαν καὶ ψεῦσμα καλῶν τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ· καὶ παραινεῖ τῇ πίστει Ἀβραάμ μοναρχίαν τοῦ πιστεύειν· Ἔθετο γὰρ, φησὶ, τὸ Σάββατον ἐπάνω τῶν ἀμφιβαλλόντων εἰς αὐτόν· καίτοιγε οὐκ ἐγίνωσκε σαββατισμὸν Ἀβραάμ· ὡς ἐκ τούτου στοχάσασθαι, ὅτι καὶ σαββατίζειν ἐβούλετο τοὺς βαρβάρους· ἀλλ' ἴσως οὐκ ἀκουσθεὶς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, οὐκ ἐτόλμησε περὶ αὐτοῦ τι προσθεῖναι· καὶ ἐν τούτοις ὁ φληνάφος αὐτῷ περιέστη.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΣΤ'.

ογ'. Τὸ ἑκκαίδεκατον μυθᾶριον (20) τῷ Μωάμετ

(15) Alcoranus Arabicus *Pegrum*, quam Gelal apud Maraccium *vallem* dicit. Noster Græcus hominem existimat, et scribit *Noger*.

(16) Sur. XV, 79.

(17) Sur. XV, 7, 15, 27, 58.

A

CONFUTATIO XIV.

71. Quarta decima fabula inscribitur *Noger*, cujus meminit circa fabulæ ipsius finem, nempe quod sodalis Sodomitarum fuerit. Totus autem hujus fabulæ scopus est, ne fides ei denegetur; idcirco ait: Dicent omnino, Dæmoniacus es, si a Deo hæc accepisse affirmas. Nam si verax esses, angelos adduxisses. Jam ipse causas, quambrem angelum venire non oporteat, ponit duas; tum quia id a quibusdam prohibetur; tum quia illis advenientibus, cuncta consummabuntur. Quæ porro gratia erit hominibus? « Quod si cælum ipsum, inquit, aperiremus, profecto admirabundi spectarent. » Ideo nihil horum fit. Sed eorum loco, inquit, præclare sciens cælestia, « Videte cæli celsitudinem atque sidera, et siderum jaculationes, quo tempore ascendit Satanas audiendi cupidus quæ in cælo dicebantur. Idcirco credite me esse legatum: hoc enim ante me nemo docuit. » Deinde meminit rursus creationis Adami, et originis Belial, atque ejus contumaciæ; Abrahami item et historiæ Loti. Tum quibusdam insertis exterius desumptis, atque hac narratione existimans sibi fidem conciliasse reprehendit illos postea qui socium Deo dant. Atque ita finem vanæ fabulæ imponit.

B

CONFUTATIO XV.

72. Quinta decima fabula inscribitur *Apes*, memoratque reapse apes circa fabulæ medium, quia ceram et mel fabricant: addit tamen commentum suum, nempe quod a Deo hæc sibi tradita fuerunt. Et delibare videtur Dei in creando potentiam, et quod Deus jumenta fecerit, atque omnia regat: juratque magnum jusjurandum per Dei nomen, quod pœnas luent quicumque Deum habere dicunt filias angelos. Plenam autem prædictionis hujus declarationem in subsequente fabula non sine stupore videbitis. Denuo carniæ esum memorat dicens: « Nolite dicere hoc esse concessum, illud vero prohibitum, ne blasphemum adversus Deum mendacium proferatis: » blasphemiam videlicet appellans atque mendacium legem Dei; hortaturque ut Abrahamum unius Dei credulitate imitentur. Statuit enim, inquit, Sabbatum super discordes de eo. Atqui sabbatum Abrahamus ignoravit. Quambrem ex hoc conjicite quod etiam sabbatizare voluisset barbaros; sed cum ei fortasse suadenti non auscultaretur, nihil circa illud ausum esse constituere. Atque in his ejus fabula explicat.

D

CONFUTATIO XVI.

73. Sexta decima a Mohamede fabula inscribitur

(18) Christianos designat, qui Deo Patri dant socium vel potius consubstantialem Filium.

(19) Sur. XVI, 68, 56, 57, 116, 124.

(20) Sur. XVII, 2, 13, 16, 40.

Filii Israelis. Declarat autem, qui hanc scripsit: Nos dedimus Moysi Scripturam. Nos item judicavimus de filiis Israelis in Scriptura, fore iterum vastitatem in terra, magnumque excessum eventurum. At enim cognoscite ex sequentibus, verene hic Scripturam Moysi tradiderit. Nam paululum progressus ita nugaciter inquit: « Et nos unicuique homini de collo suspendimus sortem ipsius. Contingetque ut in die resurrectionis hæc illi obviam scriptura fiat: Lege scripturam tuam. » Hoc autem pene omnibus exploratum est, quod sortis decretum ac fatum, non solum haud suasit Moyses, sed ne id quidem memorare voluit. Si igitur ad Dei gloriam pertinet fatum admittere, nil mirum quod postea tradita Mohamedi sint, quæ olim sub silentio fuerunt. Sin vero Deum mali æque ac boni causam vult demonstrare, tunc frustra fuisse leges datas, et pœnarum minas intentas, coarguit. Hoc autem est impossibile. Ergo necessario mentitur scriptor, nempe quod hæc inepta fabula auctorem habeat illum qui Moysi legem dedit. Eundem habent scopum apud ipsum, quæ sequuntur. Dicit enim: « Cum aliquod pessumdare oppidum volumus, jubemus incolas ejus luxuriose agere; atque ita justa fuit de his sententia: Exterminio illos exterminavimus: et profecto generationes post Noe multas perdidimus. » Atqui hæc verba Deumne hominum amantem an dæmonem osorem decent? Deusne luxuriari jubet an diabolus? Quis evidentiosem postulet demonstrationem, quo sibi persuadeat totum Mohamedis librum a Satana esse editum? Quod si aliqui dicant: Quomodo valuit Satanas generationes multas post Noe pessumdare? respondemus, quod viribus ac potentatu quasi divino, nequaquam; fraude autem et tentatione quod illæ Deum ad iracundiam cicerent, utique valuit; quod et nunc peragere potest: meritoque ita, quantum casu fortuito, veraciter dicit diabolus homines pessumdare.

καὶ εὐχόμενος ἐν τούτῳ ἐκ τοῦ αὐτομάτου ἀληθεύσει λέγων, ὅτι αὐτὸς ἀπόλλυσι τοὺς ἀνθρώπους.

74. Quodsi nondum his refutationibus persuadentur, sequentibus saltem credent. Etenim narrationem de Noe continuans, pergens porro connectit illud etiam a Moyse dictum de filiis Dei et filiabus hominum, atque ait: « Et elegit vobis Deus noster filios, sumpsitque ex angelis feminas. Vos autem dicitis grandes sermones. » Videte impietatem, videte barbari hominis insaniam! Quia enim dictum fuit a Moyse: *Videntes filii Dei filias hominum quod pulchræ essent, acceperunt sibi uxores*²⁶; et quod ex iis quos illæ pepererunt, erant gigantes; nescit videlicet, quem Deum Moyses appellet, nempe Enosum. Quinam vero sint hujus filii ignorans, post tantum præcedentium sermonum laborem, in præsentem demum capitulo universa ejus spes manifeste corrumpit. Nam

²⁶ Gen. vi, 2.

(21) Quanquam vulgo inscribitur Arabice *Iter nocturnum*; attamen nonnulli, quos Græcus sequi-

ἐπιγράφεται *Εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ* (21). ἀποφαίνεται δὲ ἐ τοῦτο συγγράφας, ὅτι ἡμεῖς δεδώκαμεν τῷ Μωϋσεὶ τὴν Γραφὴν, καὶ ὅτι ἡμεῖς ἐκρίναμεν εἰς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐν τῇ Γραφῇ τὸ ἀφανίζειν ἐν τῇ γῆ δεύτερον, καὶ ἐξαρθῆναι ἑπαρσιν μεγάλην. σκοπεῖτε δὲ ἐκ τῶν ἐξῆς, εἰ ἀληθῶς οὗτός ἐστιν ὁ τῷ Μωϋσεὶ τὴν Γραφὴν δεδωκώς. μικρὸν γὰρ πρόβας φλυαρῶν φησι: « Καὶ ἡμεῖς ἐκάστου ἀνθρώπου ἐκολλήσαμεν αὐτῷ τὴν μοῖραν αὐτοῦ εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ. καὶ ἐκβαίνει αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως γραφὴ ὑπαντῶσα αὐτῷ αὕτη: Ἀνάγνωσον τὴν γραφὴν σου. » Τοῦτο δὲ σχεδὸν πᾶσιν ἐστὶ φανερόν, ὅτι μοιρογραφίαν καὶ εἰμαρμένην, οὐ μόνον οὐκ ἐνουθέτει, ἀλλ' οὔτε μνημονεύσαι ἠνέσχετο Μωϋσῆς. οὐκοῦν εἰ μὲν πρὸς Θεοῦ ἐδόξαν συντείνει τὸ ἀποδέξασθαι εἰμαρμένην, οὐδὲν ξένον εἰ ὕστερον τὰ τότε σιωπηθέντα αὐτῷ δέδοται: εἰ δὲ κακῶν αὐτὸν αἰτιον, ὡς περὶ δὴ καὶ τῶν καλῶν ἀποφαίνει, καὶ ἐκ τούτου ἐπὶ ματαίω τὰς νομοθεσίας αὐτῶν τεθεῖσθαι, καὶ τὰς κολάσεις ἀπειλῆσαι ἐλέγχει. τοῦτο δὲ ἀδύνατον. ψεύδουσι πάντως ἀνάγκη τὸν γράψαντα, ὅτι τὸ ληρῶδες τοῦτο μυθῆριον τοῦ δεδωκῶτος Μωϋσῆ τὸν νόμον ἐστὶ. τοῦ αὐτοῦ δὲ σκοποῦ αὐτῷ καὶ τὰ ἐξῆς ἔχεται. φησὶ γάρ: « Ὅτι ἂν ἠθέλομεν ἀπολέσαι χωρίον, ἐκελεύομεν τοὺς ἐστῶτας ἐν αὐτῷ, καὶ ἠσώτευσαν ἐν αὐτῷ. καὶ ἐδικαιώθη ἐπάνω αὐτοῦ λόγος. καὶ ἐδαμάσαμεν αὐτοὺς δάμασιν. καὶ πολλοὺς ἀπωλέσαμεν ἐκ τῶν γενεῶν μετὰ τὸν Νῶε. » Ταῦτα τὰ ῥήματα τίμη μᾶλλον ἀρμόττει; τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, ἢ τῷ μισανθρώπῳ δαίμονι; Θεὸς κελεύει ἀπωτεύειν, ἢ διάβολος; ἔτι ταύτης σαφεστέρην ἀπόδειξιν τίς ἐπιζητεῖ τοῦ πεπληροφορηθῆσαι ὅτι τὸ ὄλον τοῦ Μωάμετ βεθλίου ὁ Σατανᾶς ἐξέδωκεν; εἰ δὲ τινες ἐξ αὐτῶν εἰποῖεν. Καὶ πῶς Ἰσχυσε Σατανᾶς πολλοὺς ἀπολέσαι ἐκ τῶν γενεῶν μετὰ τὸν Νῶε, ἐροῦμεν ὡς ἐξ ἐπικρατείας καὶ διαποτείας θεϊκῆς οὐδ' ὄλων. ὡς ἐξ ἀπάτης δὲ καὶ τοῦ ἐρεθίσαι αὐτοὺς εἰς τὸ παροργίσει τὸν Θεόν, Ἰσχυσε. καθ' ἃ καὶ νῦν τοῦτο ποιεῖν δύνα-

οῦ. Εἰ δὲ μὴ πείθονται ἐκ τῶν ἐλέγχων τούτων, ἐκ τῶν ἐφεξῆς πιστεύσουσι. κατὰ συνέχειαν γὰρ τῆς περὶ Νῶε ἐξηγήσεως προΐδον ἐπισυνάπτει καὶ τοῦτο περὶ τῶν εἰρημένων Μωϋσεὶ υἱῶν Θεοῦ καὶ θυγατέρων τῶν ἀνθρώπων, οὕτω λέγων: « Καὶ ἐπελέξατο ὑμῖν ὁ Κύριος ἡμῶν τέχνα, καὶ ἐπελάβετο ἐκ τῶν ἀγγέλων θηλείας. ὑμεῖς δὲ λέγετε λόγους μεγάλους. » Ὅρατε τὴν ἀσέβειαν, ὁρατε τὴν ἀνομίαν τοῦ βαρβάρου! ἐπειδὴ γὰρ εἴρηται τῷ Μωϋσεὶ, ὅτι Ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων ὅτι καλὰ εἶσαν, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας: καὶ ὅτι ἐκ τῶν τικτομένων αὐτοῖς ἦσαν οἱ γίγαντες, μὴ εἰδὼς τίνα καλεῖ Θεὸν Μωϋσῆς ὅτι τὸν Ἐνώξ. καὶ τίνες αὐτοῦ εἰσιν υἱοὶ ἀμηχανήσας, ὅτι δὴ μετὰ τοσοῦτον πόνον τῶν προλαβόντων λόγων, ἐν τῷ παρ-

την, inscripserunt etiam filii vel filiorum Israelis, ut Maraccius adnotat.

όντι κεφαλαίω διαπίπτει αὐτοῦ πᾶσα ἐλπίς· φανε-
ρῶς τοῦ Μωϋσέως υἱοῦ Θεοῦ ὀνομάζοντος· αὐτῷ δὲ
ἦν ἡ σπουδὴ μηδένα αὐτῷ παραχωρῆσαι· καὶ ὡσπερ
ἐνθουσιάζας ἀνταμείβει τοὺς χαρακτῆρας τῶν προσ-
ώπων καὶ τὰ εἶδη· καὶ τῶν θυγατέρων τῶν ἀνθρώ-
πων ἀναπλάττει θηλείας ἀγγέλους κατὰ τὸν Ἑλληνα
μῦθον·

Ἴρις δ' αὖ Ἑλένη λευκωλένη ἀγγελος ἦλθεν· (22)

ἀντὶ δὲ τῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ παραλαμβάνει τοὺς υἱοὺς
τῶν ἀνθρώπων· καὶ οὕτω τὰ ἕνα τῆς αὐτοῦ ἀλο-
γίας καὶ δυσφημίας τοῖς ἀθλίοις βαρβάροις προκί-
ζει.

οἱ. Τὸ δὲ πάντων ἐλεεινότερον, ὅτι παρὰ Θεοῦ
τοῦτο γενέσθαι καταγγέλλει. « Ἐπελέξατο γὰρ ὑμῖν
ὁ Κύριος ἡμῶν τέκνα· καὶ ἐπελάβετο ἐκ τῶν ἀγγέλων
θηλείας· ὑμεῖς δὲ λέγετε λόγους μεγάλους. » Τοὺς
περὶ τοῦ Θεοῦ φησιν, ὅτι δὴ φημίζετε τῷ Θεῷ υἱοὺς
ἔχειν, καὶ τοὺτους πεποιηκέναι γαμβροὺς ἀνθρώπων·
μᾶλλον μὲν οὖν ἀγγέλους θηλείας νύμφας δέδωκε τοῖς
υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων· ὡς ἐπὶ διορθώσει τῶν Μωσαϊκῶν
ποιαῦτα φάσκων· τούτου χάριν ἐν τῷ πρὸ τούτου
μύθῳ ἐξόμνυται ὅτι αἱ θηλείαι ἀγγελοὶ οὐκ εἰσὶ Θεοῦ
θυγατέρες· πλὴν ὅτι θηλείαι εἰσὶ κρηταιῶς ἀγωνί-
ζεται (23)· ἀλλ' οἱμοὶ τῷ ἀμαρτωλοτέρῳ πάσης σαρκός
! ὅτι ἀναγκάζομαι θέλων ἐλέγξαι τὸν ἐχθρὸν τοῦ
Θεοῦ, ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα λαλεῖν· τί οὖν λοιπὸν
πρὸς ταῦτα ἐροῦσιν οἱ ἀρνησῖθες Σαρακηνοί; Ἴρα
φιλονεικῆσουσι μετὰ ταῦτα, θεόπτην Μωάμετ καλεῖν;
ἢ μᾶλλον ἐπαιδοὺν καὶ γόητα καὶ ἀπατεῶνα αὐτὸν
πεφηνότα διαπτύουσι; βαττολογήσας δὲ καὶ δυσφη-
μήσας τούτοις ὅμοια πλείονα, ὡσπερ ἤδη σαφεῖς καὶ
ἀναντιρρήτους ἐκ τούτων τὰς ἀποδείξεις ποιησάμε-
νος ἐπάγει· « Καὶ εἶπέ· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ τῷ μὴ
ἐπιλαβόντι υἱόν. » Καὶ ἐν τούτοις τῷ φληνάφῳ πέρας
τίθησιν.

ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΙΖ'.

οἱ. Τὸ ἑπτακαίδεκατον μυθᾶριον (24) τῷ Μωάμετ
ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ σπη-
λαιου*, ἀφηγεῖται δὲ τὴν τῶν ἀγίων ἑπτὰ παιδῶν
τῶν ἐν Ἐφέσῳ κατὰ τὸ σπήλαιον φυγὴν, καὶ τὸν θά-
νατον, καὶ τὴν ἀνάστασιν· τούτων δὲ ἐμνημόνευσεν
ὁ ἰδιώτης καὶ βάρβαρος κατὰ τὸν τρόπον δύο, ἓνα μὲν
τοῦ δόξαι γραφῶν πολλῶν ἔμπειρος εἶναι, ἕτερον δὲ
τοῦ σφετερίσαι εἰς τὸ ἑαυτοῦ δόγμα τὸ κατ' αὐτοὺς
θαῦμα· ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἤδει Χριστιανούς αὐτοὺς
ὄντας καὶ σωζομένους ἀκεράλους μετὰ θάνατον, ἐτῶν
πλείονων προσεποίησατο ἀγνοίαν ἐπαινετήν· καὶ
σχηματισάμενος ἀκίνδυνον ὑπόληψιν περὶ Θεοῦ ὅτι
αὐτὸς οἶδεν ὅσα ποιεῖ, καὶ πῶς αὐτὰ ποιεῖ, ἐκφεύγειν
οἶεται τὴν τῶν πολλῶν πραγμάτων ἔρευναν, ἣν οὐδὲ
θέλων ἐγίνωσκε· πλὴν μέντοι οὐδ' αὐτοὺς παρῆλθε
δίχα φόβου· φησὶ γάρ· « Νομίζεις αὐτοὺς ἐγρηγορό-
τας, καὶ αὐτοὶ κοιμῶνται· ἀναστρέφεις αὐτοὺς ἐπὶ
δεξιὸν καὶ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν, καὶ τὸ σκυλίον (25) αὐ-

(22) Hom. *Iliad.* III, 121.

(23) Belandus in opere sæpe citato part. II, cap. 17, negat a Mohamedanis existimari angelos feminas.

(24) Sur. XVIII, 8, 17, 23, 31, 51, 62, 87.

A Moysæ filios Dei nominante, Mohamedi cordi erat,
nullum omnino filium Deo concedere : ideoque tan-
quam œstro percitus, personarum formas et genera
immutat ; et pro filiabus hominum, confingit feminas
angelos, juxta Græcam fabulam :

Iris vero ad Heleenam candidis ōnis præditam venit
[nuncia (angeia).

Filiis autem Dei filios hominum substituit. Atque
ita quasi sponsale stultitiæ suæ munus miseris bar-
baris exhibet.

75. Quod vero præ cæteris deplorandum est, a
Deo hoc factum affirmat : « Elegit enim vobis Deus
noster filios, sumpsitque ex angelis feminas. Vos
autem dicitis grandes sermones, nempe de Deo,
quandoquidem Deum filios habere dicitatis, atque
hos hominum fecisse generos ; cum contra potius
angelos feminas filiis hominum uxores dederit : quæ
scilicet ad Mosaicæ historiæ emendationem dicit.
Propterea in præcedente fabula juravit, feminas an-
gelos non esse Dei filias : et nihilominus angelos
esse feminas mordicus contendit. Sed heu mihi præ
universa carne peccatori, qui cogor, quandoquidem
Dei hostem volo confutare, tot taliaque loqui ! Cæ-
teroqui quid ad hæc dicent Dei negatores Soraceni ?
Num post hæc volent adhuc pertinaciter Mohamedem
appellare Dei familiarem, et non potius præstigia-
torem et magum ? nec eum potius ut manifeste pla-
num convictum despicient ? Blaterans autem, et his
plura similia blasphemans, quasi manifestas et irre-
futabiles fecisset demonstrationes, addit : « Et dic :
Laus Deo qui filium non suscepit ! » Atque his dictis,
fabulæ suæ finem imponit.

CONFUTATIO XVII.

76. Decima septima a Mohamede fabula inscribitur
Sodales speluncæ : narrat autem sanctorum septem
adolescentium Ephesi ad speluncam fugam, et mor-
tem et resurrectionem. Hos vero memorat idiota
barbarus duplici ex causa ; una quidem ut videatur
multarum scripturarum gnarus ; altera ut sui dog-
matis proprium faciat quod illis evenit miraculum.
Quia vero probe sciebat fuisse illos Christianos, at-
que incolumes post mortem servatos, multorum
annorum simulavit ignorantiam laudabilem, præque
se ferens securam de Deo opinionem, nempe scire
eum quæ facit, et quomodo ea facit, declinare sic
putat multarum rerum investigationem, quam ne si
vellet quidem assequeretur. Attamen ne hos quidem
sine vituperatione esse sinit. Ait enim : « Existimas
illos vigilantes, at ipsi dormiant : versas eos dex-
trorsum et sinistrorsum : et canis eorum extendens
brachia sua in pulvere. Dominus scit res eorum.

(25) In Alcorano Arab. *canis* ; itaque sic interpre-
tor. Nicetam nostrum, qui cur legerit *σκυλίον*, alii
quærant. Fortasse proprium canis nomen fuit *scylin* ;
vel idem canis ita appellabatur ob mistum ex albo
rubroque colorem.

Dicunt illi qui prævaluerunt in negotio ipsorum: A Constituimus super eos oratorium. Habent dicere fuisse tres, quartum ipsorum canem, et abstrusa narrare videntur; et hoc, inquit, usque ad septem. Dominus scit mensuram (numerum) illorum; nec nisi pauci sciunt eos. » Deinde nonnullis aliis absurdis joculariter dictis, mentionem infert paradisi, ejusque conditionem exponit sic: « Nos haud omittemus mercedem illorum, qui bene egerint. Ipsos manet paradus in Eden: subter cum decurrunt fluvii. Illic ornantur armillis aureis, induuntur vestibus ex sindone prasina aut styracina; accumbentes ibi in lectis. Bona retributio, et pulchra fruitio! » Postea deblaterat, prout etiam antea, de patre suo Belial, et de Adamo ac Moyse peregrina quædam atque delira. Exin de Alexandro Macedone loquitur sic: « quod nempe abierit usque ad solis occasum, solemque compererit in calidam aquam demergi: et quod murum sub aquilone muniverit contra Gog et Magog: et quod Dei unius cultor fuerit Alexander, æque ac Abrahamus, et minime ethnicus. Additque: Nos narramus de illo historiam cum veritate. » Qualis autem sit hujus rei veritas, cuncti vel nobis tacentibus sciunt. Denique cum consuetis sibi marceidis formulis fabulam claudit.

την ἐν ἀληθείᾳ. » Ὅποια δὲ ἐν τούτοις ἀλήθεια πρόσεστιν, καὶ ἡμῶν μὴ λεγόντων πάντες ἴσασι· τὰ δὲ συνήθη αὐτῷ σαπρολαγήσας, ἔστι τῷ μύθου.

XVIII. CONFUTATIO GENERALIS

Reliquarum omnium fabularum, cum expositione præcipuarum in illis blasphemiarum.

77. Quæ sunt a decima octava usque ad trigesimam sextam fabulam, utpote plena consuetæ Mohamedi garrulitatis et præstigiarum, imo vero conviciorum atque mendacii, prætermittimus. Sunt enim omnia perversa et absurda, tam quæ ex Vetere quam quæ ex Novo Testamento joculariter narrat. Namque Mariam juxta palmam dicit peperisse Christum, vitæ suæ pertæsam: et ex utero ejus Christum proclamasse, ut palmam concuteret, colligeret et manducaret palmarum fructum viridem. Davidem ac Salomonem cum avibus et animalibus loquentes prodigiose facit. Dæmones Salomoni auxiliares, et gundas nescio quos adfuisse dicit, et ventis illum imperavisse ac formicarum mysteria novisse: et sævum quemdam gallum magistrum ejus: et solem atque lunam equitare: et thoracem ferreum a Davide dicit primo inventum: seque judicem cum Deo fore dicit mundum judicaturum: alia denique turpiora atque insaniora, imo magis diabolica nugatur.

μετὰ τοῦ Θεοῦ φημίζει χρινοῦντος τὴν οἰκουμένην· καὶ ἐτερον αἰσχροτέρα καταφλυαρεῖ.

78. Jam in trigesima sexta fabula inducit Deum

(26) Sur. XIX, 23.

(27) Gabrielem, non Christum, inclamasse Mariæ putat Maraccius; sed utrum recte, non judico.

(28) Sur. XXI, 79. Confer Relandum op. cit. part. II, cap. 23.

(29) Sur. XXVII, 16 sq., 81.

(30) Sur. XXXIV, 12, 23.

(31) Puto in Suris XXXI, 29, XXXV, 13, ubi ver-

των ἀπλῶν [cod. ἀπλῶνον] τοὺς βραχίονας αὐτοῦ εἰς τὸν χοῦν· ὁ Κύριος οἶδε τὰ περὶ αὐτοῦ· λέγουσιν οἱ- τινες ἐνίκησαν ἐπάνω τοῦ πράγματος αὐτῶν· Ἐπε- ελάδομεν ἐπάνω αὐτῶν προσκυνητήριον· ἔχουσιν εἰπεῖν τρεῖς· τέταρτος αὐτῶν τὸ σκυλὶν αὐτῶν· δοκοῦντες τὰ ἀπόντα λέγειν· καὶ τοῦτο, φησὶν, ἕως τῶν ἐπτὰ· ὁ Κύριος οἶδε τὸ μέτρον αὐτῶν, καὶ οὐκ οἴδασιν αὐτοὺς εἰ μὴ ὀλίγοι. » Ἐἴτα φλυαρήσας ἕτερά τινα ἀλλόκοτα, μνημονεύει τοῦ παραδείσου, καὶ ἐκ- φράζει τὰ περὶ αὐτοῦ λέγων οὕτως· « Ἡμεῖς οὐκ ἀπορρίπτομεν τὸν μισθὸν τοῦ καλῶς ἐργασαμένου· ἐκεῖνοις ἔστι παράδεισος ἐν Ἐδέμ, τρέχονται ὑπο- κάτω αὐτῶν ποταμοί· ὀρνεύονται ἐν αὐτῷ ἐκ βρα- χιολίων χρυσεῶν, φοροῦσιν ἱμάτια πράσινα ἀπὸ σιν- δῶνος ἢ σταυράκιν ἀκουμβίζοντες ἐν αὐτῷ ἐπάνω ἀνακλιτορίων· ἀγαθὴ ἀνταπόδοσις, καὶ καλὴ ἡ ἀπό- λαυσις. » Ἐφεξῆς δὲ φλυαρεῖ ἃ καὶ πρότερον περὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Βελίαρ καὶ Ἀδάμ καὶ Μωϋσέως, ξένα τινὰ καὶ παράφορα· εἴτα μέμνηται Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης, καὶ φησὶν, ὅτι « Ἀπῆλθεν ἕως δυ- σμῶν ἡλίου, καὶ εὔρε τὸν ἡλίον δύναντα εἰς θερμὸν ὕδωρ· καὶ ὅτι εἰς τὸν βορρᾶν ἀπετείχισε τὸν Ἦγ καὶ Μάγωγ· καὶ ὅτι μοναρχίτης ἦν τὸ σέβας Ἀλέξανδρος, κατὰ τὸν Ἀβραάμ, καὶ οὐχ Ἕλλην. Καὶ προστίθησιν, ὅτι Ἡμεῖς διηγούμεθα ἐπάνω σου τὴν ἐξήγησιν ταύ- τη·

ΙΗ'. ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΣ ΚΟΙΝῆ

Πάντων τῶν ἐφεξῆς μυθαρῶν δι' ἐκθέσεως τῶν προκεκριμένων αὐτοῖς εὐσημηῶν.

οἷ'. Τὰ μετὰ τοῦ ὀκτωκαιδεκάτου μυθαρίου καὶ τοῦ τριακοστοῦ ἔκτου μετὰ ὄντα τῆς συνήθους αὐτῷ ἀδολεσχίας τε καὶ τερθρείας, μᾶλλον δὲ δυσφημίας τε καὶ ψευδηγορίας, παρήκαμεν· πάντα γὰρ ἀνατετραμ- μένα καὶ παράλογα, τὰ τε ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς, τὰ τε ἀπὸ τῆς Νέας Διαθήκης καταφλυαρεῖ (26)· τὴν γὰρ Μαρίαν παρὰ φοινικά φησι τεκεῖν τὸν Χριστὸν, ἀπο- λεγομένην τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν· καὶ τὸν Χριστὸν (27) ἀπὸ τῆς γαστρὸς αὐτῆς προσπεφωνηθέναι, ὡς ἂν σείσοι τὸν φοινίκα καὶ κατενέγκοι καὶ φάγοι φοινίκων καρπὸν χλωρόν (28). Τὸν δὲ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντα μετὰ τῶν ὀρνέων καὶ ἀλόγων διαλεγόμενος τερα- τεύεται (29)· δαίμονας τε βοηθοὺς τῷ Σολομῶντι, καὶ γουνοῦδας τινὰς παρεῖναι λέγει (30), καὶ τῶν ἀνέ- μων ἄρχειν, καὶ τῶν μυρμηκῶν μυστήρια κατα- νοεῖν, καὶ ἄγριόν τινὰ ἀλέκτορα τούτου διδάσκαλον, καὶ τὸν ἡλίον καὶ τὴν σελήνην καθαλαρίους εἶναι (31)· καὶ τὸν θώρακα δὲ τὸν σιδηροῦν παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρῶτον λέγει (32) ἐφευρεθῆναι· ἑαυτὸν τε κριτὴν καὶ ἕτερα αἰσχροτέρα (33) καὶ ἀλογώτερα, μᾶλλον δὲ

οἷ'. Ἐν μέντοι τῷ τριακοστῷ ἔκτῳ (34) μυθαρίῳ

hum Arab. significat in 1 conjugatione currere; in 2 autem ad cursum incitare, seu equum adigere.

(32) Sur. XXXIV, 11.

(33) Puto in Sur. XXXIII, 4, ubi Mohamedes concedit uxorum repudium. Item v. 36, ubi de Zeidi uxore, quam callida hypocrisi sibi improbus viudicavit. Item v. 48 sq.

(34) Sur. XXXVII, 1.

εισάγει τὸν Θεὸν αὐτοῦ Μωάμετ ἐξομνύμενον ὄρκον αὐτοῦτον· «Μὰ τὰ φολκῆ τῶν φολκῶν, καὶ προσθήματα προσθημάτων (35), καὶ ἐντυγχανόμενα μνήμη· Θεὸς γὰρ ὑμῶν ἐστὶν εἰς Κύριος τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς, καὶ τῶν μέσα αὐτῶν· καὶ Κύριος τῶν ἀνατολῶν· » εἶτα ἀποφαίνεται ὡς ἐκ προσώπου πολλῶν οὕτω λέγων· « Ἡμεῖς ἐκοσμήσαμεν τὸν οὐρανὸν τὸν ἐγγίζοντα διακοσμήσεως ἀστέρων· καὶ ἐτηρήσαμεν ἐξ ἐκάστου Σατανᾶ ἐκστασίμου· οὐκ ἀκούουσι πρὸς τὰ ὄχλη τὰ ὑψηλά, καὶ ἀκοντίζονται ἐξ ἐκάστου μέρους ὀθοῦμενοι. » Τὸν δὲ παράδεισον (36) τέσσαρας ποταμούς λέγει ἔχειν ἐξ ὕδατος ἀθολώτου καὶ γάλακτος καὶ ἀλλασσομένου τοῦ νόστου αὐτοῦ, καὶ οἴνου ἡδέος, καὶ μέλιτος ὕλιστοῦ· ἐν τούτοις πρὸεισι μέχρι τοῦ πεντηχοστοῦ. Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ μύθῳ, οὕτως εἰσάγει τὸν Θεὸν αὐτοῦ ἐξομνύμενον (37)· «Μὰ τὰ λιχμοῦντα λιχμὸν (38), καὶ βαστάζουσαι γόμους, καὶ τρέχουσαι εὐθείας, καὶ τὰ μερίζοντα πράγματα, ὑπισχνύεσθαι γὰρ τὸ ἀληθές· καὶ ὅτι ἡ κρίσις φθάσαι ἔχει. » Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ πρώτῳ μύθῳ οὕτως ἐξομνύται (39)· «Μὰ τὸ ὄρος, καὶ γραφὴν στιχίζομένην ἐν μεμβράνῳ λιτῷ, καὶ τὸ ὄσπίτιν τὸ ψοδομομένην, καὶ τὸ στέγος τὸ σηκούμενον, καὶ τὴν θάλασσαν ἐλεύσεται. »

οθ. Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ δευτέρῳ μύθῳ τῷ ἐπιγράφοντι, *Εἰς τὸν ἀστέρα*, οὕτως ἐξομνύται πρὸς τοὺς Ἄραβας ὑπὲρ τοῦ Μωάμετ (41)· «Μὰ τὸ ἄστρον τὸ δυόμενον· οὐκ ἐπλανήθη ὁ ἑταῖρος ὑμῶν, οὐδὲ ἠνόμησεν· οὐκ ἐφθέγγετο ἐκ θελήματος· οὐκ ἐστὶν αὐτῷ εἰ μὴ ἀποκάλυψις ἀποκαλυφθεῖσα· ἔδειξεν αὐτῷ ὁ ἰσχυρὸς εἰς δύναμιν (42), ὁ εὐθεώρητος· καὶ ἐκάθισεν καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἐν τῷ στερεώματι τῷ ἀνωτέρῳ· καὶ ἤγγισεν, καὶ ἐκρεμάσθη, καὶ ἐγένετο μέτρον δύο τῶν ἡ γγύτερον· καὶ ἀπεκάλυψε πρὸς τὸν δοῦλον αὐτοῦ ὃ ἀπεκάλυψεν· οὐκ ἐφεύσατο τὰ ἐντὸς τὸ εἶδεν· καὶ γὰρ εἶδεν αὐτό· κατάβασιν ἀλλήν ἐγγὺς τοῦ δένδρου τοῦ σιδηροῦ ἐνέδωκε· » καὶ μετ' ὀλίγον ἀποφαίνεται καταγγέλλων οὕτω λέγων· «Καὶ πῶς οἱ ἄγγελοι εἰσὶν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, μὴ ὠφελοῦσα ἡ παράκλησις αὐτῶν τί ποτε; » Ἐν δὲ τῷ πεντηχοστῷ τρίτῳ μύθῳ βουλευθεὶς εἰπεῖν περὶ τῶν τῆς σελήνης παθῶν, καὶ μὴ εἰδὼς ὅτι ἐκ τοῦ ἀποσκιάσματος τῆς γῆς σκοτιζέται, φησὶν (43)· « Ἠγγικεν ἡ ὥρα καὶ ἐσχίσθη ἡ σελήνη (44)· καὶ ἐὰν θεωρῶσι σημεῖον, ἀποστρέφονται, καὶ λέγουσι· Φαρμακεία ἐστὶ παρεχομένη, καὶ ἐψευδοποίησαν. » Καὶ οὕτως ἀδολεσχῶν πρὸεισιν ἕως ἐξηχοστοῦ μύθου. Ἐν δὲ τῷ ἐξηχοστῷ μύθῳ συγκαλυφάμενος ὡσπερ ἀκότῳ τῷ τῆς ἀνοίας ἢ ἀναίσθησίας

(35) Alium plane sensum habent verba Arabica ordinavit; agitavit. Et sic habet Maraccius. Græcus autem noster, quid Arabice legerit, divinare non ausim.

(36) Sur. XLVII, 16.

(37) Sur. LI, 1.

(38) Arabice est verbum, sparsit. Noster aliter legit vel intellexit.

(39) Sur. LII, 1.

(40) Arabice verbum, implevit. Noster aliter.

(41) Sur. LIII, 1.

(42) Intelligit Gabrielem, quod nomen ita signi-

ficat. *Per strabos straborum, et per incrementa incrementorum, et quæ memoriae occurrunt. Deus enim vester unus Dominus cœlorum, et terræ, et omnium rerum his interjectarum; et Dominus orientium.* Deinde proclamatur tanquam ex persona multorum ita dicens: « Nos ornavimus cœlum propinquum ornamento stellarum: et custodivimus adversus unumquemque Satanam rebellem. Non audiunt exercitus excelsos, et sagittis appetuntur, ex utroque latere repulsi. » Paradisum quatuor flumina habere dicit, ex aqua pura, lacte cuius non mutatur sapor, vino suavi, et melle defæcato. Hæc scriptura pervenit usque ad fabulam quinquagesimam. In quinquagesima autem fabula ita Deum facit jurantem: « Per lingentia lingendo, et gestantes onera, et currentes recta, et dispertientes negotia, jurare scilicet verum, et quod judicium venturum sit. » In quinquagesima autem prima fabula sic jurat: « Per montem, et scripturam in membranis exaratam subtilibus, et per hospitium ædificatum, et mare datum, ultio Domini veniet. » τὴν δεδομένην (40), ὅτι ἡ κόλασις τοῦ Κυρίου

79. Tum etiam in quinquagesima secunda fabula, quæ inscribitur *Stella*, sic jurat ad Arabes pro Mohamede: « Per stellam occiduam, non est deceptus socius vester, neque a regula discessit, non est locutus propria voluntate, nihil est in eo nisi revelatio. Demonstravit ei qui validus viribus est, qui facile videtur; et sedit. Ipse est in firmamento superiore: et accessit, et suspensus est: et fuit intervallum duorum arcuum, aut propinquius: et revelavit servo suo quod revelavit; non est mentitus quod intra vidit: namque id vidit. Descensum alium juxta plantam sideritina tradidit. » Et paulo post definit diserte dicens: « Quomodo angeli sunt in cœlo, cum illorum intercessio nunquam prosit? » In quinquagesima tertia fabula dicere volens de lunæ passionibus, ignoransque obscurari eam terræ umbra, ait: « Appropinquavit hora, et scissa est luna. Quod si viderint signum, avertunt se, dicuntque: Præstigium est quod exhibetur, et mendaciter fecerunt. » Atque ita ludibundus pergit usque ad sexagesimam fabulam. In sexagesima autem fabula operiens quasi tenebris ignorantia et fatuitatis infelicis animæ suæ oculos, dat se præcipientem in mendacii inauditi barathrum, atque ita de-

ficat.

(43) Sur. LIV, 1.

(44) Locus Alcorani celeberrimus, quia refertur, ut multi credunt, ad ridiculum Mohamedis miraculum lunam scindentis. Alii tamen intelligunt sermonem esse de die judicii extremi, quo luna scindetur. Hac super re multus est Maraccius tum hoc loco, tum in prodromo part. II, cap. 4, p. 16. Hinc certe Mohamedani morem sumpserunt lunam scissam seu dimidiatam ubique in suis emblematicis ostentandi.

lirat : « Et cum dixit Jesus Filius Mariæ : O filii Israelis, ego sum Dei legatus ad vos, ut vera esse confirmem quæ ante me in lege fuerunt, atque ut evangelizem legatum post me venturum, cui nomen Mohamedi. Simul ac autem hanc illis revelationem attulit, dixerunt : Hoc est præstigium. Age vero quid iniquius fieri potest, quam blasphemiam Deo ascribere » neque hujus rei scriptoris nomen saltem proferre ? Oportebat enim, siquidem tantæ rei prædictio contineri silentio nequibat, an revera a Christo fuisset pronuntiata, exponi. Quamobrem neque cuiquam nominatim hoc effatum tribuit, neque locum, neque tempus, neque probabilem aliquam causam assignat, quamobrem hanc advenire expediret : quia hæc et his similia, immaniter abiis, quæ vere dicuntur, recedunt. Alloquin etiam cum nullum Christi dictum Christianis odiosum cernebat, simpliciter pronuntiavit : « Cum dixit Jesus, » barbaris nempe ceu adhuc sine mente pueris illudens.

80. In sexagesima septima fabula sic jurat : « Per calamum, et ea quæ scribuntur, non es per bonitatem Dei dæmoniacus ; et est tibi merces sine convicio ; atque es in formatione magna. » In sexagesima octava fabula, quam inscribit *Acca*, ita exorditur : « *Acca* ; quid est *acca* ? et unde cognoscet quid sit *acca* ? et negavit ut falsam horam *Thamudus* et *Aadus*. » Hæc negabatur, barbaros decipiens ; quasi ipse sciret ignota quædam ; pergitque usque ad septuagesimam quartam garriens. In septuagesima quarta quæ inscribitur *Resurrectio*, sic jurat : « Non juro per diem resurrectionis, neque per animam figuratam. » Septuagesima sexta fabula quæ inscribitur *Missæ*, sic incipit : « Per missas ordinatim, et per procellam procellarum, et expandentes expansione, et separantes separatione, et injicientem memoriam apologeticam et protestationem ; quod fuit promissum, eveniet. » Septuagesima octava fabula sic a jurejurando incipit : « Per abstrahentes funem, et auferentes ablatione, per natantem natatione, per prolicientem projectione, et per moderantem negotium, quo die fiet terræ motus concussio. » Octogesima quarta fabula ab hujusmodi jurejurando exorditur : « Per cælum turritum, et diem condictam, per testificantem et testificatum, aboliti sunt sodales alachut, quod ignem habebat ad comburendum. » Octogesima quinta fabula a jurejurando incipit ita : « Per cælum et altanicum. Et quomodo scies quid sit altanicum ? Stella terebrans. Namque omni animæ existenti præsidet custos. » Octogesima octava

α τοὺς τῆς ἀθλίης αὐτοῦ ψυχῆς ὀφθαλμοὺς, καὶ κατὰ κρημνὸν ἀβρόχου ψεύδους ἑαυτὸν ὠθήσας, οὕτω παραλαλεῖ. « Καὶ ὅτ' ἀνεῖπεν (45) Ἰησοῦς Ἰῆδς Μαρίας· Ἄς υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἐγὼ ἀπόστολός εἰμι Θεοῦ πρὸς ὑμᾶς, ἀληθοποιῶν τὰ ἐμπροσθέν μου ἐκ τοῦ νόμου, καὶ εὐαγγελιζόμενος εἰς ἀπόστολον ἐρχόμενον μετ' ἐμὲ, ὄνομα αὐτῷ Μωάμετ· καὶ ἅμα ἤνεγκεν αὐτοῖς τὴν φανέρωσιν· εἶπασιν, Αὕτη ἐστὶ φαρμακεία· καὶ τίς ἀδικώτερος τοῦ βλασφημοῦντος ἐπάνω τοῦ Θεοῦ ψεῦσμα ; » οὐδὲ τὸν συγγραψάμενον τοῦτο τολμήσας κἀν κατὰ συκοφαντίαν ἐξονομάσαι· ἦδει γὰρ ἀμήχανον ὡς ἦν σιωπῆ τὸ μέγα τοῦτο διάγγελμα, εἰ γε καὶ ὅλως πρὸς Χριστὸν ἀναπεφώνητο, παραδοθήσεσθαι· διὸ οὐτε τιτὶ τοῦτο ὄνομαστί προσαναρτᾷ, οὐτε τόπου, οὐτε χρόνου, οὐτε τινὸς εὐλόγου αἰτίας ἀπομένηται, καθ' ἣν ἐλεύσεσθαι τοῦτον ἐνὸν ἦν, διὰ τὸ τούτων, καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, ἐπὶ πάντων τῶν ἀληθῶς λεγομένων φυλαττομένων τὸ ψεῦδος ἀποίχεσθαι· καὶ ἄλλως τῶν Χριστοῦ ῥητῶν οὐδὲν ὁρῶν παρὰ Χριστιανοῖς ἀποστουγούμενον· ὅθεν ἀπλῶς ἀποφαίνεται, « Ὅτ' ἀνεῖπεν » ὡσανεὶ παῖδας ἀνοήτους διαπαίζων τοὺς βαρβάρους.

π'. Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ἑβδόμῳ μύθῳ (46), ἐξόμνυται οὕτως· « Μὰ τὸν κάλαμον καὶ τὰ στιχίζουσιν, οὐκ εἶσε εἰς τὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ δαιμονίαρις· καὶ ἐστι σοι μισθὸς ἄνευ ὄνειδισμοῦ (47)· καὶ εἶσε ἐπάνω πλάσματος μεγάλου. » Ἐν δὲ τῷ ἐξηκοστῷ ὀγδόῳ μύθῳ ἐπιγράφοντι *Εἰς τὰ ἀκκά* (48), οὕτως ἀρχεται· « Τῷ ἀκκά· τί ἐστι τὸ ἀκκά ; καὶ πόθεν οἶδες τί ἐστὶ τὸ ἀκκά ; καὶ ἐψευδοποίησε Θαιμοῦθ καὶ Ἄλδ εἰς τὴν ὥραν (49). » Ταῦτα δὲ ἐφλυάρει ἀπατῶν τοὺς βαρβάρους, ὅτι πάντως ἀπόρρητά τινα γινώσκει· καὶ ἀνεῖσι βατταρίζων ἕως ἑβδόμηκοστοῦ τετάρτου [cod. δευτέρου]. Ἐν δὲ τῷ ἑβδόμηκοστῷ τετάρτῳ [cod. δευτέρῳ] μύθῳ ἐπιγράφοντι, *Εἰς τὴν ἀνάστασιν*, οὕτως ἀπόμνυται (50)· « Οὐκ ὁμνύω εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως· καὶ οὐκ ὁμνύω εἰς τὴν ψυχὴν τὴν μεμορφωμένην (51). » Τὸ δὲ ἑβδόμηκοστὸν ἕκτον μυθάριον (52) ἐπιγράφεται, *Εἰς τὰς ἀπολυομένας*· ἀρχεται δὲ οὕτως· « Μὰ τὰς ἀπολυομένας ὀρδίνου, καὶ καταγιδῶν καταγιῆς, καὶ τῶν ἀπλωθέντων ἀπλωμα· καὶ χωρησάσης χώρημα, καὶ ῥιπτούσης μνήμην ἀπολογητικὴν καὶ διαμαρτυρίαν· ὑπισχνύεσθαι γὰρ τὴν ἔλευσιν. » Τὸ ἑβδόμηκοστὸν ὀγδοὸν μυθάριον (53) οὕτω ἐξ ὄρκου ἀρχεται· « Μὰ τὰς ἀνασπωμένας βῆλισμα, καὶ ἀφελομένας ἀφέλωμα, καὶ κολουμβούσης κόλυμβον, καὶ προβαλλούσης προβάλωμα, καὶ διοικούσης πρᾶγμα ἢ ἡμέρα ἐν ἣ σείει ὁ σεισμὸς. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν τέταρτον μυθάριον (54) ἐκ τοιοῦτου ἀρχεται ὄρκου· « Μὰ τὸν οὐρανὸν τὸν πεπυργωμένον, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς συνταγῆς· καὶ μάρτυς καὶ μαρτυρούμενος· ἐσφράγισαν [ita cod.] οἱ ἑταῖροι τοῦ ἀλα-

(45) Sur. LXI, 6.

(46) Sur. LXVIII, 1.

(47) Arabice *perennis* vel *infinita*, ut certe vult Maraccius.(48) Arabice *fatalis*.

(49) Sur. LXXIX, 1.

(50) Sur. LXXV, 1.

(51) Ita cod. μεμορφωμένην. Quod si Maraccii interpretationem mavis sequi, scribes Græce, μεμορμένην.

(52) Sur. LXXVII, 1.

(53) Sur. LXXIX, 1.

(54) Sur. LXXXV, 1.

χουθ (55), τὸ πῦρ ἔχον τὴν καῦσιν. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν πέμπτον μυθᾶριον (56) ἐξ ὄρκου ἀρχεται οὕτως· « Μὰ τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἀλταρικόν· καὶ τί οἶδες τί τὸ ἀλταρικόν (57); ὁ ἀστήρ ὁ τρυπητής, ὅτι πᾶσα ψυχὴ τῶν ὄντων ἐπάνω αὐτῆς φύλαξ. » Τὸ ὀγδοηκοστὸν ὀγδοὸν μυθᾶριον (58) ἐξ ὄρκου ἀρχεται τοιούτου· « Μὰ τὸ αὐγὸς, καὶ αἱ νύκτες δέκα, καὶ ἡ ζυγὴ, καὶ ἡ ἀποζυγὴ, καὶ ἡ νύξ ὅτ' ἂν ἐφαπλοῦται· ἄρα ἔστιν ἐν τούτοις ὄρκος τοῖς ὄγερ (59); »

πα', Τὸ ὀγδοηκοστὸν ἑνατὸν μυθᾶριον (60) ἐξ ἀπομόσεως τοιαύτης ἀρχεται· « Οὐκ ὀμνῶ εἰς ταύτην τὴν χώραν· καὶ σοῦ ὄντος ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ· καὶ γονεῦς καὶ τὰ ἐγέννησε· καὶ γὰρ ἐπλάσαμεν τὸν ἄνθρωπον ἐν ἰσχύϊ (61). » Τὸ ἑνενηκοστὸν μυθᾶριον ἐκ τοιούτων ἀρχεται ὄρκων (62)· « Μὰ τὸν ἥλιον καὶ τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ, καὶ τὴν σελήνην ὅτ' ἂν ἀκολουθῇ αὐτῷ· καὶ τὴν ἡμέραν ὅτ' ἂν ἐπιφαίνῃ αὐτῷ· καὶ ἡ νύξ ὅτ' ἂν ἐπιφάσῃ αὐτῇ· καὶ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὸ ἔκτισεν αὐτόν· καὶ τὴν γῆν, καὶ τὸ ἤδρασεν αὐτήν· καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ ἴσασεν· » κατὰ πάσης γῆς νῦν ἐξόμνυται. Τὸ ἑνενηκοστὸν πρῶτον μυθᾶριον (63) ἐκ τοιούτου ἀρχεται ὄρκου· « Μὰ τὴν νύκτα ὅτ' ἂν παρῖσταται· καὶ τὴν ἡμέραν ὅτ' ἂν ἐκκαθαίρῃ· καὶ τὸν ποιήσαντα τὸν ἀρβένον καὶ τὴν θήλειαν, ὅτι ὁ βίος ὑμῶν ἐστὶ πολλαχῶς. » Τὸ ἑνενηκοστὸν δεύτερον μυθᾶριον (64) οὕτως ἐξ ὄρκου ἀρχεται· « Μὰ τὴν πρωτὴν καὶ τὴν νύκτα ὅτ' ἂν ἠρεμῇ· οὐκ εἰσάξεν σε ὁ Κύριος ὧν οὐδὲ ἐξεκάχησε. » Τὸ ἑνενηκοστὸν τρίτον μυθᾶριον (65) ἐν τούτοις πληροῖ· « Ὅτ' ἂν δὲ εὐκαιρήσῃς, ἀγώνιζε, πρὸς τὸν Θεὸν δεθήσῃ. » Τὸ ἑνενηκοστὸν τέταρτον μυθᾶριον (66) οὕτως ἀρχεται· « Μὰ τὰς συκὰς καὶ τὰς ἐλάλας· τὸ Σινὰ καὶ τὴν χώραν τὴν ἀφοβὸν· καὶ γὰρ ἐπλάσαμεν τὸν ἄνθρωπον εἰς καλὸν ἀνάστημα, καὶ ὑπεστρέψαμεν αὐτὸν κάτω τῶν κατωτάτων. » Ὡς μέγας ὁ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ἀνθρώπων ὄρκος! τούτου δὲ μεῖζον τὸ περὶ οὗ ὄμνυσι κατόρθωμα· « Καὶ ὑπεστρέψαμεν αὐτόν, φησὶ, κάτω τῶν κατωτάτων· » εἰκότως τοῦ Μωάμετ οὗτος ὤφειλεν εἶναι θεός. Τὸ ἑνενηκοστὸν ἕκτον μυθᾶριον οὕτως ἀρχεται (67)· « Ἡμεῖς καὶ ἠνέγκαμεν αὐτὸν εἰς τὴν νύκτα τὴν ὠρισμένην· καὶ τί οἶδας τί ἐστὶν ἡ νύξ ἡ ὠρισμένη (68); καλλίων ἐστὶ χιλιῶν μηνῶν· καταφέρουσιν οἱ ἄγγελοι, καὶ τὸ πνεῦμα ἐν αὐτῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Κυρίου αὐτῶν ἐξ ἐκάστου πράγματος· εἰρήνη ἔσται ἐκείνη, ἕως ἂν ἀνατείλῃ τὸ αὐγὸς. » Τὸ ἑνενηκοστὸν ἑβδομὸν μυθᾶριον (69) ἐπιγέγραπται, *Εἰς τοὺς ἀρησαμένους* (70)· καὶ δοκεῖ καταπελθεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας τῇ ἀφιλοσογραφίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐστὶν, ἐκ τοῦ ἐνέγκαι βιβλία ἀγνιζόμενα ὄντα, ἐν αὐτοῖς· γραφαὶ ὀρθαί· τὴν δὲ ὀρθότητα αὐτῶν ἀκροαταὶ κρινέτωσαν. Τὸ ἑνενηκοστὸν ὀγδοὸν μυθᾶριον (71)

A fabula ab hoc jurejurando exorditur : « Per diluculum, et decem noctes, et per conjunctionem ac separationem, et per noctem cum intenditur; num est in his jusjurandum hominibus Oger? »

81. Octogesima nona fabula sic dejerando incipit : « Non juro per hanc regionem, et tu resides in hac regione; et per generantem, et per ea quæ genuit. Etenim hominem formavimus in fortitudine. » Nonagesima fabula ab his juramentis incipit : « Per solem et radios ejus : per lunam cum subsequitur illum : et per diem cum ei apparet : et per noctem cum ei illucescit : et per cælum, et qui illud creavit : per terram, et qui eam fundavit : et per animam, et qui coæquavit. » Nunc per universam terram jurat. Nonagesima prima fabula ab jurejurando incipit : « Per noctem cum adest : per diem quando sit clarior : per eum qui masculinum ac feminam fecit ; certe vita vestra est multifaria. » Nonagesima secunda fabula ita pariter a jurejurando incipit : « Per matulinum tempus, et per noctem cum est intempesta, non dereliquit te Dominus neque aversatus est. » Nonagesima tertia fabula sic concluditur : « Cum autem tibi vacaverit, da operam ut Deum exores. » Nonagesima quarta fabula sic incipit : « Per ficus et oleas, et Sinai, et regionem securam. Etenim hominem formavimus præclara erectione, et mox depressimus eum ad infima. » Quantum est hoc Creatoris hominum jusjurandum ! Sed et hoc ipso majus est pro quo jurat facinus, « Et depressimus eum, inquit, ad infima. » Merito sane Mohamedis hunc oportebat esse deum. Nonagesima sexta fabula sic incipit : « Nos attulimus eum in nocte præfinita. Et unde scies quid sit nox præfinita ? Melior est mille mensibus. Descendunt angeli, et spiritus in ipsa nutu Domini ipsorum de omni re. Pax est illa (nox), donec oriatur aurora. » Nonagesima septima fabula inscribitur *Negantes* ; videturque suadere legentibus inficetam scripturam suam, quod ea sit a Deo, quoniam affert libros depuratos, quibus continentur rectæ scripturæ. Verumtamen de harum rectitudine auditores judicent. Nonagesima octava fabula inscribitur *Terræ motus*, quia inclamabitur adversus peccatores, sicuti etiam contra Mohamedem qui de blasphemiiis suis judicabitur. Nonagesima nona fabula inscribitur *Currentes*, incipitque a jurejurando sic :

(55) Arabicum vocabulum significat *foveam*.

(56) Sur. LXXXVI, 1.

(57) Controversia est de vocabuli Arabici sensu, utrum nempe sit *phosphorus*, an *noctu veniens*.

(58) Sur. LXXXIX, 1.

(59) Non est ausus Græcus Nicetas vocabulum Arabicum interpretari.

(60) Sur. XC, 1.

(61) Voc. arab. sic non absurde intelligi posse videtur. Sed tamen Maraccius maluit in ærumna.

(62) Sur. XCI, 1.

(63) Sur. XCII, 1.

(64) Sur. XCIII, 1.

(65) Sur. XCIV, 7.

(66) Sur. XCV, 1.

(67) Sur. XCVII, 1.

(68) Nox hæc celebris *alkadar* apud Mohamedanos, qua Deus decretum de rebus totius anni edit. Cæteroque vocabulum illud polysemum est.

(69) Sur. XCVIII, 1.

(70) Sumitur hic titulus a primis Suræ verbis.

(71) Sur. XCIX, 1.

Percurrentes cum latratu, et excutientes scintillas, et instantes invicem usque ad auroram, et turbantes stagnum, in quod vomunt omnes. Certe homo a Domino inseparabilis est. »

χούσας · ἀρχεται δὲ ἐξ ὄρκου οὕτως · « Μὰ τὰς δραμούσας ἐν ὑλακτισμῶ, καὶ τὰς ἐνδεικνουσὰς πυροπόλια, καὶ περιπιπτούσας εἰς αὐγὸς, καὶ ταραξάντες εἰς αὐτὸ ὑδροστάτημα, καὶ ἐμίσαντες εἰς αὐτὸ πάντες (73) · ὁ γὰρ ἄνθρωπος τοῦ Κυρίου ἀχώριστος (74). »

82. Centesima fabula inscribitur *Care*. Sic vero incipit : « Care, et unde scies quid sit care ? nisi dies in qua fiunt homines sicut scabies diffusa. »

Centesima secunda fabula inscribitur *Alexar*, et sic incipit : « Per alexar, certe homo erit in involuero. » Centesima quarta fabula inscribitur *Sodales elephantis*. Est autem exigua et miserabilis scriptiuncula, Centesima septima fabula inscribitur

Cautharus, et sic incipit : « Nos dedimus tibi cautharum. Et ora Dominum tuum : et jugula : nam qui te odit, ipse discerpetur. » Quæramus autem de cautharo. Centesima decima fabula inscribitur

Bulaap, quem utpote iniquum in igne peruri confitetur, uxore ejus fornacem incendente. Centesima undecima fabula ita se habet : « Dic : ipse est Deus unus ὀλόσφυρος qui nec genuit nec genitus est, nec par aliquis ipsi est. » Etiamsi vocabulum ὀλόσφυρος non denotet sphaeræ figuram, certe tamen significat densum et solidum, quæ corporis est propria qualitas. Centesima duodecima inscribitur

Confugiam. Est autem præstigiosa exclamatio ; nam ita se habet : « Dic : confugiam ad Dominum diluculi ; a malo quod ille creavit, a malo stellæ jaculantis, cum intenditur, a malo sputorum in nodos, a malo invidiæ invidentis. » Centesima tertia decima fabula, præstigiosa item exclamatio est. Inscribitur enim æque *Confugiam*, atque ita se habet :

« Confugiam ad hominum Dominum, regem hominum, Deum hominum, a malo susurrationum dæmonum, qui susurrant in hominum corda : a dæmonibus et hominibus. » Atque his dictis, silet demum tota Mohamedis mythologia et fraus, congruum blasphemio initio finem imponens.

ων εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τῶν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. » Καὶ ἐν τούτοις πεφίμωται αὐτοῦ ἡ ἀρχὴ ἐπένευκαμένη τέλος.

83. Age vero ex his omnibus per quæ Mohamedis Deus jurat, facile est cognoscere, quinam istius Deus sit : imo vero per hunc intermedium multos esse ipsius deos, absque alio prorsus argumento apparet :

(72) Sur. C.
(73) Dissidet Græcus textus ab Arabico, ut certe nunc se habet.

(74) Arab. *ingratus*. Itaque Græce videtur scribendum τῷ Κυρίῳ ἀχάριστος (pro ἀχώριστος), adversus *Dominum ingratus*.

(75) Sur. CI.
(76) *Care* explicatur *pulsatrix* in ed. Maraccii.
(77) Maraccius explicat voc. Arab. *locustam*. Significat etiam *papilionem*.

(78) Sur. CIII, 1.
(79) Intellige *tempus pomeridianum*.
(80) Sur. CV.

(81) Sur. CVIII. Cod. hic et infra *κάνθαρον* ; sed tertio loco recte a 2 m. *καυθάρου*. Est autem controversa hæc vox Arabica ; vulgo tamen intelligitur

ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὸν σεισμόν τῆς γῆς*, ὅτι καταβοῆσαι τῶν ἀμαρτωλῶν · ὡσανεὶ τούτου διὰ τὰς δυσφημίας ταύτας δεδικαιωμένου. Τὸ ἐνενηκοστὸν ἑνατον μυθᾶριον (72) ἐπιγέγραπται μὲν, *Εἰς τὰς τρε-*

πβ'. Τὸ ἑκατοστὸν μυθᾶριον (75), *Εἰς τὸ κυρὲ*, ἐπιγέγραπται · ἀρχεται δὲ οὕτως : « Καρὲ (76), καὶ τὶ ὀδες τί ἐστι καρὲ ; ἢ ἡμέρα ἐν ᾗ γίνονται οἱ ἄνθρωποι ὡς ψώρα (77) διεσπαρμένη. » Τὸ ἑκατοστὸν δευτέρον μυθᾶριον (78), *Εἰς τὸν ἀλέξαρ*, ἐπιγέγραπται · ἀρχεται δὲ οὕτως : « Μὰ τὸν ἀλέξαρ (79), ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐστὶν ἐν εἰλήματι. » Τὸ ἑκατοστὸν τέταρτον μυθᾶριον (80), *Εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ ἐλέφαντος* · ἐστὶ δὲ μικρὰ καὶ οἰκτρὰ ματαιολογία. Τὸ ἑκατοστὸν ἕβδομον μυθᾶριον, *Εἰς τὸν καύθαρον* (81) · ἀρχεται δὲ οὕτως : « Ἡμεῖς ἐδώκαμέν σοι τὸν καύθαρον καὶ εὔξαι πρὸς τὸν Κύριόν σου, καὶ σφάξον, ὅτι ὁ μισῶν σε αὐτὸς ἐστὶν ὁ διχοτομημένος. » Ζητήσωμεν δὲ τὰ περὶ τοῦ καυθάρου. Τὸ ἑκατοστὸν δέκατον μυθᾶριον, *Εἰς τὸν Βουλαὰπ* (82-83), ὃν ἄδικον γεγονότα ἐν πυρὶ καλεσθαι ὁμολογεῖ, τῆς αὐτοῦ γυναικὸς ὑποκαύσεως κάμινον. Τὸ ἑκατοστὸν ἐνδέκατον μυθᾶριον ἔχει οὕτως (84) : « Εἰπέ, αὐτὸς ἐστὶ Θεὸς εἷς, Θεὸς ὀλόσφυρος · οὐχ ἐγέννησεν, οὐδὲ ἐγεννήθη · οὐδὲ ἐγένετο ὁμοῖος αὐτῷ. » εἰ μὴ τὸ σχῆμα τῆς σφαίρας δηλοῖ τὸ ὀλόσφυρον, ἀλλὰ γε τὸ πυκνὸν καὶ πεπιλημένον, ὅπερ καὶ αὐτὸ τοῦ σώματος ἴδιον (85). Τὸ δωδέκατον καὶ ἑκατοστὸν ἐπιγέγραπται, *Εἰς τὸ φεύξομαι* · ἐστὶ δὲ γοητικὴ ἐπιφώνησις · ἔχει γὰρ οὕτως : « Εἰπέ, φεύξομαι εἰς τὸν Κύριον τοῦ διαφάσματος, ἐκ κακοῦ τοῦ ἐπλάσε (86), καὶ ἐκ κακοῦ τῆς ἀστροτοξίας ὃν ἂν ἐκτείνηται · καὶ ἐκ κακοῦ ἐμπυυσμάτων εἰς τοὺς κόμβους (87) · καὶ ἐκ κακοῦ φθόνου φθονούντος. » Καὶ τὸ ἑκατοστὸν τρισκαιδέκατον μυθᾶριον, γοητικὴ ἐστὶν ἐπιφώνησις · ἐπιγέγραπται γὰρ, *Εἰς τὸ φεύξομαι* (88) · ἔχει δὲ οὕτως : « Εἰπέ, φεύξομαι εἰς τὸν Κύριον τῶν ἀνθρώπων, βασιλέα ἀνθρώπων, ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων · ἐκ κακοῦ ψιθυρισμάτων τῶν δαιμόνων καὶ ἀνθρώπων. » Καὶ ἐν τούτοις πεφίμωται αὐτοῦ ἡ ἀρχὴ ἐπένευκαμένη τέλος.

πγ'. Ἐκ δὲ πάντων τῶν παραληφθέντων εἰς ὄρκον τῷ τοῦ Μωάμετ Θεῶ, ῥᾶν ἐστὶ συνιδεῖν τίς ὑπῆρχεν ἔ τούτου Θεός · μᾶλλον δὲ διὰ μέσου τούτου οἱ πολλοὶ αὐτοῦ θεοί · καὶ δίχα παντὸς ἑτέρου ἐλέγχου ὧν τε

fluvius aut piscina.
82-83) Fuit hic Mohamedis patruus.
(84) Sur. CIX.

(85) Sur. CXIII. — Hic demum vel proprio studio vel aliena monitione eruditus, verum vocabuli Arabici significatum agnoscit Nicetas, emendatque tacite errorem quem retro (col. 705) scripserat. Grammaticalis ergo illius vocabuli sensus est *densus* vel *solidus*, sed quasi metaphoricè etiam *perpetuus*, quatenus dissolvi nequit. Peccaverat insuper Nicetas scribens citato loco ὀλόσφαιρος pro ὀλόσφυρος.

(86) Hoc dicit defendens suam reprehensionem (col. 705) Mohamedis, qui Deum fecisse videbatur materialem.

(87) Intellige superstiosæ fascinationis genus. —

(88) Etiam hoc et seq. loco codex *φεύξομαι*.

εις την θείαν Γραφήν παρώνησεν, ὧν τε κατὰ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἠσέθησεν, ὧν τε κατὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀγγέλιον ἐδυσφήμησε, τῆς τε βαθείας αὐτοῦ ἀγνωσίας, καὶ ἀπλῶς, ὡς ἔφην, ἰδίχα τινὸς ἐτέρου ἐλέγχου ἀριδῆλως κτισματολάτρης καὶ δεισιδαίμων ὑπάρχων καταλαμβάνεται· καὶ μάτην μεγαλαυχούσιν οἱ ἀνόητοι Σαρακηνοί, ἐπὶ τῷ γόητι τούτῳ ὡς ἀληθινὴν αὐτοῦς θεογνωσίαν διδάξαντι· προκάλυμμα γὰρ μόνον τὸ τοῦ μόνου Θεοῦ περιβάλετο ὄνομα· κατὰ δὲ τὸ λεληθὸς κτισματολατρείαν καὶ Ἑλληνισμὸν αὐτοῖς εἰσηγήσατο· καὶ δῆλον, ὡς ἔφην, ἐκ τῶν τοιοῦτων αὐτοῦ ὀρκῶν· πῶς γὰρ ἦν δυνατὸν τὸν ἀληθῆ Θεὸν ὀμνύοντα κατὰ κυνὸς ὀρομικοῦ, καὶ σκότους νυκτερινοῦ, καὶ τῶν τούτου χειρόνων; Ἄλλ' ἐπειδὴ φορτικὸς ἦν αὐτοῖς καὶ ἀπαράδεκτος ἐξ εὐθείας προτρεπόμενος αὐτοῦς λατρεύειν τῇ κτίσει καὶ τοῖς δαίμοσιν, προσιμιάζεται μὲν ἐνὸς Θεοῦ γνῶσιν, ὡς ἂν διὰ τούτου ἐκφύγοι τὴν τῆς πολυθείας ὑπόψιν· πάλιν δὲ τούτων οὐκ ἀναίδην καὶ θεοὺς ἔχειν τὰ κτίσματα ἐκφωνεῖ· ἀλλὰ τὴν προσηγορίαν τοῦ Θεοῦ ἀποσιωπᾷ· τὸ δὲ καθῆκον περὶ Θεοῦ σέβας, τὸ κατ' αὐτὸν ὀρκῶ, φημί, προσάπτει αὐτῷ· ὥστε ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει τοῖς τῷ θεῷ τοῦ Μωάμετ λατρεύουσι, διὰ μέσου τούτου τῇ κτίσει καὶ τοῖς δαίμοσι λατρεύειν· τὸν δὲ Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ ὀμνύοντα Μωῦσῆς μὲν εἰσάγει, οὐ κατ' ἄλλου δὲ τινος ὀμνύοντα λέγει, ἀλλὰ καθ' ἑαυτοῦ· Κατ' ἐμυτοῦ γὰρ, φησὶν, ὠμοσα· ὥστε ὁ τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ σέβων, οὐχ ἕτερον τινα Θεὸν διὰ μέσου αὐτοῦ σέβει, ἀλλ' αὐτὸν ἐκείνον· οἱ δὲ τῷ τοῦ Μωάμετ λατρεύοντες Θεῷ, δι' αὐτοῦ ἐκείνου νύκτας τε καὶ κύνας καὶ συκᾶς καὶ ἐλαίας καὶ πάντα τὰ προειρημένα μυθεύματα προσκυνοῦσιν· διὸ δὴ τὴν πλάνην κατανοήσαντες, καὶ τὸν δόλον συνιέντες, ἀποστήτωσαν, εἰ βούλονται, τῆς τοῦ ματαίου τούτου παροδηγίας· καὶ μόνῃ τῇ θεῇ Γραφῇ στοιχίσαντες, παρ' αὐτῆς τὴν τελείαν καὶ μόνην ἀληθῆ θεογνωσίαν διδαχθήτωσαν· πρὸς ἣν τὰ κίβδηλα τούτου μυθάρια συγκρινόμενα, τὴν ὕσον κοπρίαν πρὸς ὄβριζον χρυσὸν παραβαλλομένην ἀπόπτωσιν πάσχοντα ἀπελέγχεται.

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΙΘ'.

Πρὸς τὸν Μωάμετ ψιλῶς ἐκλαμβάνομενον τὴν Λόγος (89) φωνήν ἐπὶ τοῦ ἐνυποστάτου Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

πδ'. Ὡν αἱ οὐσίαι ἦτουν αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αὐτὰ πάντως κατ' οὐσίαν διάφορα· ἃ δὲ οὕτως πρὸς ἀλλήλα διαφέρει, καὶ τὰς οὐσιώδεις ιδιότητας τῶν φύσεων διαφόρους καὶ ἀνομοίους ἔχει· ὧν οὖν ἄρα αἱ οὐσίαι ἦτουν αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ οὐσιώδεις αὐτῶν ιδιότητες τῶν φύσεων διάφοροι καὶ ἀνόμοιοι. Εἰ οὖν Θεὸς καὶ ἄγγελος καὶ ἄνθρωπος διαφόρους ἔχει τὰς οὐσίας, καὶ αὐτοὶ διάφοροι ἂν εἴεν πρὸς ἑαυτούς· εἰ δὲ διαφέρουσι πρὸς ἑαυτούς, καὶ αἱ οὐσιώδεις αὐτῶν ιδιότητες τῶν φύσεων διάφοροι καὶ ἀνόμοιοι τέλειον ἔσονται πρὸς ἑαυτάς· οὐκοῦν ἕτερον Θεοῦ καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων τὸ λογικὸν πρὸς

¹⁷ Gen. xxii, 16.

(89) Christus Verbum Dei vel ex Deo, appellatur a Mohamede Sur. III, 45. Recole autem apud nos col. 729.

A tum quia adversus sacram Scripturam insanit, tum quia adversus Dei majestatem peccavit, tum quia de sanctis blasphemavit. Adde profundam ejusdem inscitiam. Omnino evidenter absque alio quovis argumento creaturarum adorator et superstitiosus convincitur. Temere itaque gloriantur stolidi Saraceni de hoc impostore, quasi veram ipsos Dei notitiam docuerit. Namque prætextus tantummodo causa, Dei unius præ se tendit nomen; latenter vero idololatriam et ethnicismum illis invexit. Idque constat, ut dixi, ex hujusmodi juramenti ejus. Nam qui fieri poterat ut verus Deus per canem velocem juraret, per nocturnas tenebras, et per his deteriora? Sed quia molestus fuisset illis Mohamedes et minime credibilis, si recta eos ad creaturæ dæmonumque cultum impulisset; initio quidem unius Dei notitiam tradit, ut sic polytheismi suspicionem vitet. Item haud impudenter ut creaturas instar Dei habeant, clamat, sed Dei nomen retinet; nihilominus convenientem Deo honorem, qui per jusjurandum datur, hanc, inquam, creaturis tanquam Deo dat. Ex quo necessario consequitur, ut qui Mohamedis deum colunt, hoc intermedio, tum creaturas tum etiam dæmones colant. Abrahami sane Deum inducit jurantem Moses, sed per aliam rem nullam nisi per se ipsum: *Per memetipsum juravi*¹⁷, inquit. Quamobrem qui Deum Abrahami colit, alium Deum intermedio ipso non colit, sed illum ipsum. Mohamedani autem dum Deum colunt, intermedio eodem noctes et canes et licus et oleas, et prædicta omnia commenta adorant. Igitur errore demum cognito, doloque intellecto, recedant, si certe volunt, ab hujus stulti erroneo ducatu: uniusque divinæ Scripturæ adherentes, ab eadem perfectum solumque verum cultum discant; cum qua divina Scriptura cassæ hujus hominis fabulationes comparatæ, ceu si stercus cum auro obrizo conferatur, ruina diaboli comperientur.

CONTRADICTIONE XIX.

Adversus Mohamedem, qui vocabulum VERBUM simplici notione intelligit in enhyposstatico Verbo et Filio Dei.

84. Quorum substantiæ, id est naturæ, diversæ sunt, ea ipsa omnino substantialiter diversa sunt: quæ autem invicem sic differunt, ea substantiales quoque naturarum proprietates diversas dissimilesque habent. Igitur quorum substantiæ, id est naturæ, differunt, eorundem substantiales quoque naturarum proprietates diversæ sunt atque dissimiles. Si ergo Deus et angelus et homo diversas habent substantias, ipsi quoque diversi erunt inter se. Quod si hi differunt inter se, substantiales quoque apud eos naturarum proprietates diversæ dissimilesque prorsus erunt inter se. Itaque diversa est

invicem Dei et angelorum et hominum rationalis facultas, non solum tanquam Creatoris erga creaturam, et immaterialis erga materiale, sed quatenus in uno est verbum tantummodo internum; in altero etiam enuntiativum; in tertio denique plus quam internum et enuntiativum. Et cum illorum haud substantiale sit verbum, non enim extra illud in quo est procedit, quia naturaliter comparatum est ut verbum in creaturis a subjecto suo non discedat, sed in eo subsideat; Dei tamen substantiale est Verbum et insitum, quanquam indivisibile ac inseparabile ab eo unde procedit, et cui inest; quia et increatum est et ingentum. Male igitur indoctus Mohamedes, quorum diversa substantia est, unam eandemque putavit naturarum esse proprietatem: et hominum verbo quod dilabitur ac dissipatur, simile esse Dei Verbum, quod per se subsistit habetque existentiam, affirmavit.

XX. *Adversus eundem dicentem, Deum malorum aque ac bonorum esse causam.*

85. Illorum quæ involuntarie operantur, alia per se operantur, alia per accidens. Veluti ignis per se quidem calefacit; per accidens autem, propter contrariam circumstantiam, frigefacit; item per se quidem illuminat, propter alicujus autem corporis obstructionem, tenebras parit. Similiter in cæteris omnibus, operationis analogiam quis observans, rem ita se habere comperiet. At illa quæ voluntarie agunt, frustratione excepta, cuncta per se agunt. Si igitur Deus operans frustrationem non patitur, utique per se operatur. Per se autem operans, bona æque ac mala secundum Mohamedem operatur. Ergo contraria juxta ejusdem sententiam operatur: ita ut ex eadem causa, mala æque ac bona procedant. Atqui ea quæ per se ex una causa procedunt, contraria inter se esse non possunt, ne causa, ex qua contraria procedunt, mala simul bonaque esse videatur; quod blasphemum est et inexpiabile; ergo ex Deo mala non sunt: mala autem peccata dico, quæ et poenarum causativa sunt. Prave igitur causam peccati Deum esse dixit impius Mohamedes.

XXI. *Adversus eundem prave dicentem, homines in paradiso conjugalem vitam acturos.*

86. Omnis sensualis natura materialiter operans, scopum habet operationis sensuum suorum, juxta materialium rerum affectionem; finem vero generationem. Sed quia omni mutationi ac motui congrua est quies; mutatio vel motus, secus; ita generationi contraria est corruptio. Et a divina quidem Scriptura promittitur resurrectio; sed non quemadmodum a generatione transit homo ad corruptionem, ita pariter a corruptione ad pristinam revertetur generationem: etenim neque copulas neque concubitus neque partus corruptio novit. Alioqui si hæc fieri concederetur, opus foret discernere corruptionem in masculum atque feminam; quod est impossibile. Non itaque ut generatio ho-

A ἄλληλα, οὐ μόνον ὡς ποιητοῦ πρὸς ποίημα, οὐδὲ ὡς ἀύλου καὶ ἐνύλου, ἀλλ' ὡς τοῦ μὲν τὸν ἐνδιάθετον ἔχοντος, μόνον λόγον, τοῦ δὲ καὶ τὸν προφορικόν· τοῦ δὲ, ὑπὲρ τὸν ἐνδιάθετον καὶ προφορικόν· καὶ τῶν μὲν ἀνούσιος ὢν ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἐκτὸς τοῦ ἐν ᾧ ἐστὶν ὑφίστασθαι ὁ λόγος τοῖς κτίσμασι πέφυκεν, ἀλλ' ὡς ἐν ὑποκειμένῳ· τοῦ δὲ ἐνουσίου ὄντος λόγου καὶ ἐνουπάρχτου, εἰ καὶ ἀνεκφοίτητος καὶ ἀχώριστος, τοῦ ἐξ οὗ προήλθεν ἅμα καὶ ἐν ᾧ ἐστὶν ὑφισταμένου· ἐπεὶ καὶ ἄκτιστος καὶ ἀγέννητος· κακῶς οὖν ἄρα ὁ ἀμαθὴς Μωάμετ, τῶν κατ' οὐσίαν διαφερόντων, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὑπέλαθεν οὐσιούδη ἰδιότητα τῶν φύσεων· καὶ τῷ σκεδαστῆρι καὶ διαβρέοντι τῶν ἀνθρώπων λόγῳ, ταυτὴν εἶναι τῷ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ τῷ καθ' ἑαυτὸ ὑφισταμένῳ, καὶ τὸ εἶναι ἔχοντι, ἀνωμολόγησεν.

K. *Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα τὸν Θεὸν αἰτιὸν εἶναι τῶν κακῶν ὡς περ δὴ καὶ τῶν ἀγαθῶν (90).*

πς'. Τῶν ἀθελήτως ἐνεργούντων ἃ μὲν καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ, ἃ δὲ κατὰ συμβεβηχός· οἷον τὸ πῦρ καθ' αὐτὸ μὲν θερμαίνει, κατὰ συμβεβηχός δὲ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν ψύχει· καὶ πάλιν καθ' αὐτὸ μὲν φωτίζει, δι' ἀντιφράσεως δὲ τινος σώματος σκότος ποιεῖ· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ἀναλόγως τῇ ἐνεργείᾳ τις ἀκολουθῶν, εὐρήσει οὕτως ἔχον· τῶν δὲ θελητῶς ἐνεργούντων πλὴν ἀποτυχίας, πάντα καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ. Εἰ οὖν Θεὸς ἐνεργῶν ἀποτυχίας ἄδεκτος, πάντα ἄρα καθ' αὐτὸ ἐνεργεῖ· καθ' αὐτὸ δὲ ἐνεργῶν, τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ κατ' ἐκείνον ἐνεργεῖ· τάναντία ἄρα κατὰ τὸν Μωάμετ ἐνεργεῖ· ὥστε ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ προέρχεται· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ ἐκ μιᾶς αἰτίας προερχόμενα, οὐ δύνανται ἐναντία ἀλλήλοις εἶναι, ἵνα μὴ τὸ αἰτιον, ἐξ οὗ τὰ ἐναντία πρόεισιν, ἅμα κακὸν καὶ ἀγαθὸν δειχθῆ εἶναι. Εἰ δὲ τοῦτο βλάσφημον καὶ ἀνίατον, οὐκ ἄρα ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ κακὰ· κακὰ δὲ λέγω τὰ ἀμαρτήματα, ἅπερ εἰσὶ καὶ τῶν τιμωριῶν παραίτια. Κακῶς οὖν ἄρα αἰτιον τῆς ἀμαρτίας τὸν Θεὸν ὁ ἀσεβὴς ἔφη Μωάμετ.

KΛ. *Πρὸς τὸν αὐτὸν κακῶς λέγοντα κατὰ συζυγίας πάλιν ἐν παραδείσῳ διαιτᾶσθαι (90').*

πς'. Πᾶσα ἡ αἰσθητικὴ φύσις ἐνύλως ἐνεργοῦσα, σκοπὸν ἔχει τοῦ ἐνεργεῖν τοῖς αἰσθητηρίοις κατὰ τὴν τῶν ὑλικῶν πραγμάτων προσπάθειαν· τέλος δὲ, τὴν γέννησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ πάση μεταβολῇ ἢ καὶ κινήσει πρόσφορος ἡρεμία, ἢ μεταβολῇ ἢ κίνησις ἐναντία ἐστίν· καὶ τῇ γενέσει ἄρα ἐναντία φθορά· ἐπειδὴ καὶ ἀναβίωσις πρὸς τῇ θείᾳ Γραφῇ ἐπαγγέλλεται· οὐ καθ' ἑνὸς διὰ γεννήσεως εἰς φθορὰν ἄνθρωπος ἔρχεται, οὕτω καὶ ἀπὸ φθορᾶς αὐθις κατὰ τὴν πρώτην ἐπανήξει γέννησιν· ἐπεὶ μηδὲ μίξις καὶ συνουσίας καὶ τόκος ἢ φθορὰ οἶδεν· ἢ γὰρ ἀνδεδόσθω ταῦτα ἔχειν, καὶ διαιρείσθω ἢ φθορὰ εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ· ἀλλ' ἀδύνατον· οὐκ ἄρα ὡς ἡ γέννησις προάγει τὸν ἄνθρωπον, οὕτω καὶ ἡ φθορὰ διὰ γεννήσεως πολυπλασιάζει αὐ-

(90) Sur. II, 7. et sæpe alibi. Porro ab hac quoque accusatione conatur Alcoranum defendere Rolandus op. cit. part. II. cap. 4; quo tamen jure vel

quam bene, alii judicent.

(90') Sur. II, 25, et sæpe alibi, ut dixi supra (col. 744).

των· ἐπεὶ ταυτὸν ἔσται γέννησις καὶ φθορὰ, ὅπερ ἀμήχανον. Εἰ οὖν κατὰ γέννησιν οὐ προέρχεται ἐν τῇ ἀναστάσει ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ ὅσα τῆς γεννήσεώς ἐστιν ἐνεργήσει· ἐπεὶ μηδὲ φθορὰν πάλιν ἐλπίζει· εἰ δὲ ὅσα τῆς γεννήσεώς ἐστιν οὐκ ἐνεργεῖ, τίνοσ ἐνεκεν ἢ τοῦ ἀρρένου καὶ τῆς θηλείας κατὰ συνουσιασμὸν μίξις; τέλους γὰρ μὴ προκειμένου, ἀποιχεται καὶ σκοπός. Εἰ δὲ οὐδεμία χρεία ἀρρένου καὶ θηλείας μίξεως μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τί εἶποι καὶ τί ποιήσει ὁ καμηλώδης Μωάμετ, εἰς ἀρρένας καὶ θηλείας διαίρεθέντας τοὺς ἀνθρώπους κατὰ συζυγίας ἐν παραδείσῳ διατῆσθαι κελεύων; εἰ δὲ τις προβάλλει τὴν ἐκ γῆς τοῦ Ἀδάμ πλάσιν, καὶ τὸν μετὰ ταῦτα τόκον, ἔστω ὅτι ἐκεῖ μὲν τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἦν πρόοδος, καὶ διὰ τὸ τηρηθῆναι τὸ ἀνθρώπειον γένος διὰ τὴν ἐκπτώσιν. Ὡδέ γε μὴν χρεία τοῦ πρώτου οὐδαμῶς, ὅτι καὶ ὑπὲρ τὸ πρῶτον· φθορὰς γάρ, καὶ τῶν τῆς φθορὰς αἰτίων παθῶν ἀπαλλαγὴ ἐστὶν ἡ ἀνάστασις, ἦτοι ἀνάπλασις, ἀλλ' οὐχὶ γέννησις καὶ πάθη γεννήσεως, φθορὰ; προηγούμενα οἷς αὐτὴ ἀναγκαίως ἔφεται.

surrectio destruit; quæ quidem reformatio est, non tamen generatio, neque generationis passio, quæ corruptioni præeunt, et quas ipsa corruptio necessario subsequitur.

ΚΒ'. Πρὸς τὸν αὐτὸν ἀμαθῶς ἄμα καὶ ἀσεβῶς λέγοντα θηλείας εἶναι ἀγγέλους, καὶ ταύταις συνελθεῖν τοὺς ἐπὶ Νῶε ἀνθρώπους (91).

κζ'. Πάντα τὰ ἐξ ἑτεροειδῶν κατὰ γέννησιν ἀλλήλοις συνιόντα, ἢ ἄλλο τι πάντη παρὰ τὰ ἐξ ὧν προεληλύθει, ἢ πῆ μὲν αὐτῶν μετέχει, πῆ δὲ καὶ διεννησχότα πρόεισι· καὶ ἡ κρείττω ἐστὶν τῶν προαγόντων, ἢ χείρω. Εἰ οὖν ἐκ συνόδου, ὡς τερατεύεται Μωάμετ, ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων προήρχετό τινα γεννήματα, ἢ ἄλλο τι πάντως παρ' ἑκάτερα ἔδει εἶναι· καὶ ἔστω τὸ τιχτόμενον ἐξ αὐτῶν οὔτε ἀγγελος οὔτε ἄνθρωπος, τουτέστιν οὔτε θνητὸν οὔτε ἀθάνατον, οὔτε σαρκούρον οὔτε ἀσώματον, ὡσπερ ἡμίονος, οὔτε χρεμετιστικόν ἐστὶν, οὔτε ὀγκηθητικόν· ἀλλ' οὐδὲ μέσον θνητοῦ καὶ ἀθανάτου, οὐδὲ ἐνύλου καὶ ἀύλου· οἱ γὰρ γίγαντες καὶ ἐτελεύτων, καὶ ἔνυλοι ὑπῆρχον ἀνθρώποι. Οὐκ ἄρα κατὰ γέννησιν ἀνδρῶν ἀγγέλοις συνιόντων, ἄλλο τι ἐτίχτετο ἢ ἔστι τὰ τιχτόμενα, πῆ μὲν τῶν τιχτόντων μετέχοντα, πῆ δὲ διαλλαττόντα. Διαλλαττέτω οὖν κατὰ τὸ θνητὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἢ μετεχέτω κατὰ τὸ ἔνυλον· διαλλαττέτω πάλιν ἀγγέλου κατὰ τὸ ἀθάνατον, καὶ μετεχέτω κατὰ τὸ ἀσώματον· καὶ ἔστω θνητὸν, ἀθάνατον· καὶ ἔνυλον, ἀσώματον· ἀλλὰ ἀθύνατον· ἔνυλοι γὰρ μόνως καὶ θνητοὶ ἄνθρωποι μόνως ἦσαν οἱ γίγαντες· οὐκ ἄρα ἀνδρῶν ἀγγέλοις συνιόντων, πῆ μὲν τὰ τιχτόμενα τούτων μετεῖχε, πῆ δὲ διήλλαττεν· ἀλλὰ δέδειχται, ὅτι οὐδέτερόν τι παρὰ ταῦτα. Οὐκ ἄρα μὲν συνόδων ἀνδρῶν καὶ ἀγγέλων δυνατόν τι τεχθῆναι· ὅτι μηδὲ παρὰ τὰ εἰρημένα τεχθῆναι τι δύναται ἐξ ἑτεροειδῶν· ἀλλ' οὐδὲ φύσιν ἔχει τὸ πρᾶγμα. Εἰ γὰρ καὶ δοθῆ, ὅπερ ἀμήχανον, ἀνδρὶ συγγενέσθαι ἀγγέλῳ, ἐν ποῖᾳ μήτρᾳ συνέξει καὶ ζώσει τὸ ἀσώματον τὸ σῶμα; ποῖᾳ δὲ ὁμοίᾳ

minem producit, sic etiam corruptio per generationem eum multiplicat. Alioquin idem esset generatio et corruptio; quod est impossibile. Si ergo haud generatione producitur in resurrectione homo, is ne illa quidem postea operabitur quæ sunt propria generationis; nam neque corruptionem denuo expectat. Si ergo quæ sunt generationis propria jam non agit, cur jam masculi ac feminæ per concubitum mistio fiat? Nam sine non proposito, rei persecutio desinit. Quod si nullus jam usus erit concubitum masculi ac feminæ post resurrectionem, quid dicit aut quid facit camelarius Mohamedes, dum in masculos ac feminas distinctos homines conditione conjugali vivere in paradiso statuit? Quod si quis objiciat Adami ex pulvere formationem, et postea generationem, hic sciat tunc fuisse a non existente ad existentiam transitum, atque ut conservaretur post lapsum genus humanum. Nunc autem nulla est necessitas prioris rei, quia præsens status priorem superat: quippe quia corruptionem, et corruptionis causam passiones, re-

tamen generatio, neque generationis passio, quæ corruptioni præeunt, et quas ipsa corruptio necessario subsequitur.

XXII. Adversus eundem insipienter simul et impie dicentem angelos esse feminas, et cum his concubuisse Noe temporibus homines.

87. Quæcunque ex heterogeneis per generationem invicem conveniunt, vel diversum quid evadunt ab illis unde procedunt, vel partim inde participant, partim dissimilia procedunt; et vel sunt meliora factoribus suis vel deteriora. Si ergo ex copula, ut monstrose dicit Mohamedes, hominum et angelorum genituræ aliquæ fierent; res nata vel diversa prorsus a pariente fieret, atque ita nec angelus esset ne homo; id est, neque mortalis neque immortalis, neque carnalis neque incorporealis; nulli instar, qui neque hinniendi neque rudendi facultatem habet. Sed neque res media esset inter mortalem et immortalem, et inter materialem et immaterialem. Nam gigantes certe et mortui sunt, et materiales homines fuerunt. Non itaque ex viris angelisque generandi causa cœventibus, genitum quidquam fuisset diversum a gignentibus, quod partim eosdem participaret, partim discreparet. Esto igitur illud discrepans ab homine, quatenus hic est mortalis; congruat autem, quatenus idem est materialis. Esto vice versa discrepans ab angelo, quatenus hic est immortalis; congruat autem, quatenus idem est incorporeus. Atque ita mortale, sit immortale; materiale, sit incorporeum; quod est impossibile. Nam gigantes nihil aliud fuerunt quam materiales mortalesque homines. Non ergo ex virorum et angelorum concubitu quidquam gigni potest; quia, præter dicta, nihil ex heterogeneis gigni potest. Neque hanc natura rem patitur. Nam si forte concedatur, id quod fieri nequit, viro cum angelo

(91) Negat hunc esse Mohamedanorum errorem Relandus op. cit. lib. II, 15, contenditque locum ex Sura XXXVII, 150, contrarium potius significare.

Recole col. 765 cum adu. Jam quæ Euthymius in Panoplia dicit, ea ex nostro Niceta haurit.

coire, quam in vulva incorporeus concipiet et vivificabit corpus aliquod? quam simili congruaque materia augetur concepti molem? quomodo in utero circumferet? quomodo lactabit? quomodo nutritivos humores sugere solito animali suppeditabit exsanguis et immaterialis natura? Ergo angelus ex viro non concipiet. Sed neque fieri potest ut vir ad angeli concubitum veniat: quippe hominum tangibile corpus est, intangibilis angelus. Quod autem sub tactum non cadit, eidem homo non communicat, Jam si angelus ad eam communionem trahi nequit, ne viri quidem copulæ obnoxius erit. Male igitur impieque Mohamedes confingit blasphemam.

XXIII. *Adversus eundem dicentem nihil valere sanctorum, qui in caelo sunt, angelorum intercessionem.*

88. Nisi Mohamedes confessus fuisset angelorum intercessionem, quærendum foret num ipse eam fieri posse existimaret. Sed quia hanc concedit, sed inutilem affirmat; quærendum superest, quænam hujus frustrationis causa sit. Nam si hæc quidem talis est, id sit vel quia Deus implacabilis est prece qualibet; vel quia angeli improprie postulant. Nunc quia prius illud ne Mohamedem quidem admittere constat ex ejus ad preces adhortationibus, superest ut putemus, angelos, propterea quod male petunt, non exaudiri. Atqui male petere, idem est ac male velle: sunt ergo angeli malevoli. Malevolus autem aliquis est, vel ex inscitia, vel ex improbitate. Verumtamen quis cordatus existimet, in ignorantia boni versari illos qui ipsi innatæ sapientiæ astant? quomodo item malos eos judicabit, qui summo bono jugiter saturantur? Quod si hæc impossibilia sunt, mentitur sine dubio Mohamedes; imo vero blasphemam, inutiles dicens sanctorum angelorum intercessionem.

XXIV. *Adversus eundem dicentem, Deum solidum esse; et neque genuisse, neque genitum esse.*

89. Qui omnia produxit ex nihilo, rebus a se factis prorsus et infinite debet per omnia esse melior, substantia, viribus, voluntate, perpetuitate, efficacia. Quod si ita non est, ne produxit quidem illas ex nihilo. Quod si non produxit, eadem ac ille sempiternitate et sine principio gloria cunctæ res sunt præditæ: ergo etiam viribus pares sunt, et illum qui sine initio est exæquant. Quod si pares habent vires, is quidem qui absque initio est, idem est quod res cæteræ omnes. Atqui videmus haud omnia quatenus omnia, sed tanquam unum omnia moveri; etsi quaedam inter omnia, meliora videntur, quaedam vero deteriora. Sed nihil eorum immutabile est vel immobile: adeo ut si omnia alternant, nec quatenus omnia sunt, moventur, sed tanquam unum, non sunt omnia paria ei qui sine initio est:

(92) Sur. XXI, 28.

(93) Cod. ὁλόφαιρος hic et infra. Attamen constat scribendum fuisse ὁλόφωρος. Jam vero et su-

καὶ καταλλήλῳ ὕλῃ αὐξήσει τὸν ἔγκλον; πῶς δὲ καὶ ἔγγαστροῦ περιάξει; πῶς δὲ καὶ γαλουχήσει τὸ χυμοῦς θρεπτικῶς εἰωθὸς ἐπισπῆσθαι ζῶον ἢ ἀναιμος καὶ ἄυλος φύσις; οὐκ ἄρα συλλήψεται ἄγγελος ἐξ ἀνδρός· ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἀνδρὶ ἀγγέλω πρὸς συνουσίαν ἐλθεῖν· ἀπτόν μὲν γὰρ τὸ τῶν ἀνθρώπων σῶμα, ἀναφῆς δὲ ὁ ἄγγελος· ἤ δὲ ἀφῆ οὐχ ὑποπίπτει, οὐδὲ μετέχεται παρ' αὐτοῦ· εἰ δὲ μετέχεσθαι παρ' αὐτοῦ οὐ δύναται ἄγγελος, οὐδὲ κατὰ συνουσίαν ἀνδρὶ συνεισέρχεται. Κακῶς οὖν ἄρα καὶ ἀσεβῶς Μωάμετ θηλείας τερατεύεται ἀγγέλους, καὶ ταύταις ἀνθρώπους συνελθεῖν βλασφημεῖ.

feminas angelos, et cum his copulari homines blas-

B ΚΓ'. *Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα μηδὲν ἰσχύειν τὴν πρεσβείαν τῶν ἐν οὐρανοῖς ἁγίων ἀγγέλων (92).*

πῆ'. Εἰ μὲν αὐτὸς οὐχ ὡμολόγει πρεσβείαν ἀγγέλων, ἐζητεῖτο ἂν εἰ ἄρα ἐστὶν αὐτῷ δοξαστόν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δίδωσι μὲν, ἀνόητον δὲ αὐτὴν ἀποφαίνεται, ζητεῖσθω λοιπὸν τίς ἡ αἰτία τῆς ἀποτυχίας αὐτῆς· εἰ ἄρα καὶ ἐστὶ· ἦτοι μὲν γὰρ ἀμείλικτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἐπὶ πάσῃ αἰτήσῃ, ἢ ἄγγελοι ἀνοικείως αἰτοῦσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πρῶτον οὐδὲ αὐτὸς ἀποδέχεται, δῆλον ἐκ τοῦ παραινέειν εὐχεσθαι· λείπεται ἄρα τοῖς ἀγγέλοις οἴεσθαι κακῶς αἰτοῦσιν μὴ ἀκούεσθαι· τὸ δὲ κακῶς αἰτεῖσθαι, ταυτὸν τῷ κακῶς θέλειν ἐστίν· ὥστε κατὰ ταυτὸν κακοθελεῖς οἱ ἄγγελοι· κακοθελεῖς δὲ ἐστὶ τίς ἢ ἐξ ἀγνοίας, ἢ ἐκ μοχθηρίας· πῶς δὲ τίς ἄλλως οἰηθῆ τῶν εὐφρονούντων ἐν ἀγνοίᾳ εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ τοὺς παρεστῶτας τῇ αὐτοσοφίᾳ; πῶς δὲ καὶ μοχθηροὺς τοὺς τὸ ἀγαθὸν ἀενάως ἐμπιπλωμένους; Εἰ δὲ ταῦτα ἀδύνατα, ψεύδεται ἄρα Μωάμετ, μᾶλλον δὲ βλασφημεῖ, ἀνωφελεῖς τὰς τῶν ἁγίων ἀγγέλων πρεσβείας ἀποφαινόμενος.

ΚΔ'. *Πρὸς τὸν αὐτὸν λέγοντα· Ὁ Θεὸς ἀλόφωρος (93) ἐστίν· οὐκ ἐγέννησεν, οὐκ ἐγεννήθη.*

πθ'. Ὁ πάντα παραγαγὼν ἐξ οὐκ ὄντων, κρείττων ἀπειράκις τῶν πραχθέντων ἐκ παντὸς ἂν εἴη κατὰ πάντα, οὐσία, δύναμις, θελήσει, αἰδιότητι, καὶ ἐνεργείᾳ· εἰ γὰρ μὴ, οὐδὲ ἐξ οὐκ ὄντων αὐτὰ παράγει· εἰ δὲ μὴ παράγει, τῆς αὐτῆς τοῦ αἰδίου καὶ ἀνάρχου εὐκλείας, τὰ πάντα τυγχάνει· οὐκοῦν καὶ ἰσοσθενῆ, καὶ συνεπεκτείνετο ἂν τῷ ἀνάρχῳ· εἰ δὲ ἰσοσθενεῖ, ἐστὶ καὶ ὁ ἀναρχὸς ταυτὸς τοῖς πᾶσιν. Ἀλλὰ μὴν ὀρῶμεν οὐχ ὡς πάντα τὰ πάντα, ἀλλ' ὡς ἐν τὰ πάντα ἀγόμενα· καίτοι ἃ μὲν ἐν τοῖς πᾶσι κρείττω δοκεῖ εἶναι, ἃ δὲ χείρω· ἀλλ' οὐδὲν αὐτῶν ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετακίνητον· ὥστε εἰ τὰ πάντα ἀμείθει, καὶ οὐχ ὡς πάντα ἄγεται, ἀλλ' ὡς ἐν, οὐκ ἰσοσθενῆ τὰ πάντα τῷ ἀνάρχῳ· εἰ δὲ μὴ ἰσοσθενῆ, οὐδὲ συναῖδια· εἰ δὲ μὴ συναῖδια, ὄντα δὲ, παρὰ τοῦ ἀνάρχου δηλοῦντι προήχθη· εἰ δὲ αὐτὸς πάντα παράγει, κρείττων ἄρα

perius (col. 776), et hoc etiam loco, palinodiam canit auctor illorum quæ perperam scripserat (col. 708) de Arabici vocabuli significatu.

ἀπειράκις τῶν παραχθέντων ἐκ παντός ἂν εἴη κατὰ πάντα, οὐσία, δυνάμει, ἀϊδιότητι, θελήσει, καὶ ἐνεργείᾳ. Ἐπειδὴ δὲ τρία εἶδη γένη τῆς οὐσίας, σῶμά τε καὶ ἀσώματον καὶ τὸ ἐκ τούτων μίχτον· γνωριστικὰ δὲ, σώματος μὲν, τὸ τριχῆ διαστατὸν, τὸ πυκνὸν, καὶ τὸ μανόν· ἀσωμάτου δὲ, τὸ μὴ πανταχοῦ παρῆναι, καὶ μὴ ὑπὲρ τὸ πᾶν, εἰ καὶ ἀσώματον, ἀλλὰ περιγραπτὸν καὶ αὐτὸ πάντως ἔν. Ἐπὶ δὲ τῆς δημιουργοῦ οὐσίας, τί δώσομεν; μᾶλλον δὲ πρὸς τοῦτο, εἰ ταῦτα οὐσία λέγονται τε καὶ εἰσι, τὸ ταῦτα πεποιηχός, ὡς δέδεικται, τί ἔσται, καὶ τί αὐτὸ ὀνομάσομεν; οὐδὲν μὲν γὰρ ἔξομεν ὀριστικῶς· ἐξ ὑπερθέσεως δὲ τούτων προσαγορεύσομεν ὑπερούσιον. Εἰ οὖν ὑπερούσιος ὁ Δημιουργός, μακρὰν αὐτοῦ ἀποθήσεται τὸ μανόν καὶ τὸ πυκνὸν καὶ τὸ τριχῆ διαστατὸν· καὶ ἀπόλωλε Μωάμετ τὸ ὀλόσφυρον, πεφουδημένος τὴν κένωσιν διὰ τὴν πρόδοον τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου. Τοῦτο δὴ καὶ ἐπὶ δυνάμει καὶ κινήσει καὶ ἐνεργείᾳ· τὸ ὑπὲρ κίνησιν, ὑπὲρ δύναμιν, καὶ ὑπὲρ ἐνεργείαν ἀνάγκη δοξάζειν· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, μὴ φοβηθῆ Μωάμετ τὸν συμφυῆ καὶ συναίτιον τοῦ Πατρὸς Λόγον, ἀκούων Δημιουργὸν ὄντα πάσης κτίσεως, καὶ ἀνακαινιστὴν, καὶ Υἱὸν ὡς ἐκ γεννήτορος τοῦ νοῦ προελθόντα· ἀνεκφοιτήτως γὰρ προσληλύθει, καὶ μένει ἐν ἑαυτῷ (94) οὐ κατὰ σχέσιν, οὐ κατὰ συνάφειαν, οὐ κατὰ μνήμην, ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτα· ὑπερούσιος γὰρ, ὅτι ἐξ ὑπερουσίου καὶ ὑπερουσίως.

turæ ac instauratorem, et Filium utpote ex generantis mente progressum. Etenim sine separatione processit, manetque in se ipso non secundum relationem, non secundum conjunctionem, neque secundum memoriam, sed modo his omnibus sublimiore: est enim supersubstantialis, quia est ex supersubstantiali et supersubstantialiter.

Λ'. Μὴ οὖν λεγέτω, Εἰ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲ ἐγέννησεν· ἰδοὺ γὰρ ὀρώμεν ὅτι ὡσπερ οὐκ ἐγεννήθη, οὐδὲ ἐδημιουργήθη· δύο γὰρ ταῦτα ἀναγκαίως ὁ ἀναρχὸς ἔχει. Ἀλλὰ μὴν ὀρώμεν ὅτι εἰ καὶ μὴ ἐδημιουργήθη, ἀλλ' ἐδημιούργησεν. Εἰ οὖν τὸ ἐν δίδωσιν ἐκείνος ἐνηργηχέαι, καὶ τοῦτο αὐτῷ δόξα, τοῦ ἐτέρου, τίνας ἔνεκεν ἐστέρηται; καίτοι γε οὐ τοσαύτη αὐτῷ ἢ ἐκ τῆς κτίσεως προσαγομένη δόξα, ὅση ἢ διὰ τὸν Υἱὸν· πολλῶν γὰρ πλεῖον ὅσον καὶ ἢ τούτου τῆς ἐκείνων οὐσίας ὑπέρκειται. Ὅσατε κρείττων κατὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον ἦν αὐτὸν λέγειν, εἰ γε συνῆκεν, ὅτι Ἐπεὶ οὐκ ἐγεννήθη, διὰ τοῦτο μᾶλλον ἐγέννησεν· ὡσπερ καὶ μὴ δημιουργηθεὶς, ἐδημιούργησε· καὶ τούτου ἀπόδειξις ὅτι ὁ Χριστὸς Υἱὸς καὶ Λόγος ὁμοουσίος τε τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, ἢ αὐτοῦ ἐκείνου παρουσία· τῆς γὰρ παρουσίας αὐτοῦ μετὰ πολλὰς προφητείας καὶ τοῦτο ἀναμφίλεκτον σημεῖον, ἢ πρὸς τὸ κρείττον τῶν ἀνθρώπων μετάθεσις, οὐ μόνον βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν τὸν παλαιὸν νόμον· πρὸς μὲν τὸν νόμον, τοσοῦτον τὸ μέσον τῆς χάριτος, ὅση πρὸς παιδίον ὑπεροχὴ πρεσβύτου· πρὸς δὲ τὰ λοιπὰ ἔθνη, ὅσον ὁ φύσει ἄνθρωπος τοῦ φύσει ἀλόγου· ἔδει γὰρ καὶ φύσεως καὶ λόγου φιλοῦ ἀνώτερα παιδεῦσθαι καὶ συμπράξαι, ὡς αὐτὸν ἐκείνον ἐλθόντα τὸν Θεοῦ Λόγον. Καὶ πρὸς τούτοις σημεῖον ἕτερον, τὸ τὴν θεϊαν καὶ νομικὴν λατρείαν καὶ ἱερωσύνην, καὶ

A quod si imparia viribus, ne coæterna quidem sunt: quod si non coæterna sunt, et tamen existunt, sequitur ut ab eo qui sine initio est producta fuerint. Quod si hic omnia producit, omnino infiniteque rebus a se productis melior erit, substantia, viribus, perpetuitate, voluntate atque efficacia. Quoniam vero tria sunt creatæ substantiæ genera, corporeum, incorporeum et ex utroque mistum; et quoniam corporis quidem demonstrativa sunt, triplex extensio, et densitas, ac raritas; incorporei autem, ut neque ubique sit, neque super omnia et quanquam sit incorporeum, nihilominus idem sit circumscriptum. De Creatoris autem substantia quid statuemus? Imo vero, si illæ res substantia sunt et dicuntur, uti demonstratum est, quid erit, aut quid appellabitur ipse Creator? nullam enim reperiemus definitionem. Ut autem supra illas extollatur, appellabimus eum supersubstantialem. Si ergo supersubstantialis est Creator, procul eo erit raritas et densitas, et triplex dimensio, peritque Mohamedis solidum, cuiuscemodi eum appellavit timens, ne fieret vacuitas propter Filii et Verbi productionem. Similiter dicendum est de attributis potentiæ, motus; et efficacisë nempe credendus est superior omni potentiæ, motui et efficacisë. Quæ si ita se habent, ne expavescat Mohamedes dum connaturalem et coæternum Patri Verbum audit esse factorem omnis creaturæ ac instauratorem, et Filium utpote ex generantis mente progressum. Etenim sine separatione processit,

manetque in se ipso non secundum relationem, non secundum conjunctionem, neque secundum memoriam, sed modo his omnibus sublimiore: est enim supersubstantialis, quia est ex supersubstantiali et supersubstantialiter. C 90. Nè itaque ulterius dicat: Si non est genitus, ne genuit quidem. Ecce enim cernimus, quod sicuti non est genitus, ita ne creatus quidem: hæc enim duo necessario habet, qui sine initio est. Atqui plane cernimus, quod etsi non fuit creatus, tamen creavit. Si ergo unum concedit Mohamedes ab eo peractum, atque hoc tenet (creationis) dogma, cur altero attributo Deum spoliat? Et quidem non tantam habet a creatione gloriam, quantam a Filio: multo enim magis excellit Filii substantia quam creaturarum. Quapropter si recte saperet, potius ab eo dici oportebat: Quoniam Deus non est genitus, ideo magis genuit; sicut, quoniam non est creatus, creavit. Quod autem Christus, Filius Verbumque, consubstantialis Deo Patri sit, id ejusdem adventus demonstravit. Etenim adventus ejus post multa vaticinia, hoc quoque indubium indicium est, nempe hominum ad meliorem frugem conversio, neque barbarorum tantummodo, verum etiam Grecorum, nec non illorum qui sub vetere lege vivebant. Et quidem Christi gratia comparata cum lege, perinde est ac proceritas maturi viri ad ætatem puerilem: cum cæteris autem ethnicis collata, perinde est ac natura hominis, ad naturam animantis irrationalis. Oportebat enim et natura et simplici orationis vi excelsiora docere et facere, prout reapse

(94) Ita cod. Sed si scribas αὐτῷ, intelligasque Patrem, dices Latine manetque in ipso, id est in Patre.

fecit illud cum venit Dei Verbum : prætereaque signum alterum exhibere, id est, divinum legaleque cultum ac sacerdotium, necnon regale chrisma, transferre ad gratiam. Non enim hæc levæ demonstratio est, quod Patris creaturarum hæres sit Filius. Quod si hæc Mohamedi exigua videntur, qui incredulitate et barbarica cum feroci animo inseltia laborat ; tunc velit nolit magna hæc esse confitebitur, cum Patris dictum ad Filium, ore Isaïæ prophetæ prolatum, completum cernet : *Quoniam et arctetes Nabeoth ad te venient*²⁹, seu qui nimirum nunc ei obedire non sustinent ; siquidem Nabeoth primogenitus Ismaelis³⁰ intelligitur. Jam si nihil vaticiniorum Isaïæ unquam exitum habuit, ne hoc quidem complebitur : sin cætera, hoc perinde eveniet. Tunc demum, quod nunc iste de nobis absurde blasphemat, recte contra se ipsum dici audiet : quod nempe Dens non dirigit populum errantem.

XXV. *Demonstratio quod alienus extraneusque sit à Dei sædere populus Ismaellicus, secundum Dei ipsius testimonium. Et quod quem dicunt de cælo accepisse librum, is a duce ipsorum dæmone ac diabolo sit.*

91. Cum Deus Abrahamum circumcisionis legi initiavit, illumque ei ex Sarra libera Isaacum promisit, miraculum Abrahamo id visum est et stupore plenum, quod anno suo centesimo, Sarrae autem nonagesimo, filium susciperet : itaque etiam præ hilaritate risit. Ante tamen illum promissionibus nuntiatum Isaacum, pro Ismaele, qui jam natus ei erat, oravisse Abrahamum atque ita dixisse scimus : *Utinam Ismael hic vivat coram te ! Ait autem Abrahamo Deus : Utique, ex Sarra uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaacum*³⁰, statuamque sædus meum cum Isaac, quem tibi Sarra circa hoc ipsum tempus pariet altero anno. O quam accurate hæc verba vigilanterque prolata fuerunt ! « En, inquit, Sarra uxor tua. » Atqui Sarra eatenus sterilis fuerat, ita ut oporteret Agarem potius appellari uxorem ejus, quæ jam Ismaelem pepererat. Sed enim carnis filii, non sunt Abrahami filii : neque caro simpliciter est Abrahami uxor. « En, inquit, Sarra uxor tua. » Si Sarra uxor tua est, non est tua uxor Agar. Præclare item dictum : *pariet tibi, pro, similem tibi. »* Vocabisque nomen ejus Isaacum : » **D** ergo divino nutu nomen puero impositum. « Statuamque sædus meum cum ipso. » Hoc est familiaritatis cum Deo signum. Addidit etiam se futurum illi Deum, ejusque post ipsum semini. Quippe separatis nec dignis habitis Dei sædere, et illa ejus cum Isaac familiaritate ac cultu, Ismaelitis. Addidit enim : « de Ismaele autem. » Quid est hoc ? num hic alterius viri semen est, et non potius famuli tui Abrahami ?

92. « De Ismaele autem. » Alterius hoc proposi-

²⁹ Isa. LX, 7. ³⁰ Gen. xxv, 13. ³¹ Gen. xvii, 17, sq.

A τὸ τῆς βασιλείας χρίσμα μεταθεῖναι ἐπὶ τὴν χάριν· οὐ μικρὸν γὰρ τοῦτο ἀποδείξεως ἐνέχυρον, τοῦ κληρονόμου τῶν τοῦ Πατρὸς κτισμάτων τῶν Υἱῶν. Εἰ δὲ μικρὰ αὐτῷ ἔσονται ταῦτα φαίνεται, ἀπειθείαν καὶ βάρβαρικὴν σὺν θρασύτητι ἀμάθειαν νοσοῦντι, τότε καὶ μὴ βουλόμενος μεγάλα ταῦτα ἀνομολογήσειεν· ὅτε καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν διὰ Ἰσαίου τοῦ προφήτου προλελεγμένον, πληρούμενον ὕφεται· Ὅτι καὶ κριοὶ Ναβεώθ ἤξουσὶ σοὶ· ὡς νῦν δηλαδὴ οὐκ ἀνεχομένους αὐτῷ ὑπειξαι· εἰ γὰρ Ναβεώθ πρωτότοκος Ἰσραὴλ ἐρμηνεύεται. Εἰ μὲν γὰρ μηδὲν πώποτε ἦλθεν εἰς πέρας τῶν Ἰσαίου ῥημάτων, οὐδὲ τοῦτο ἐλεύσεται· εἰ δὲ τὰ λοιπὰ, καὶ τοῦτο· καὶ τότε τὸ καθ' ἡμῶν αὐτῷ δυσφημούμενον παράλογως, εὐλόγως κατ' αὐτοῦ ἐπακούσεται, ὅτι οὐχ ὀδηγεῖ ὁ θεὸς τὸν λαὸν τὸν πλανώμενον.

ΚΕ' Ἀποδείξεις ὅτι ἀπηλλοτριωμένος καὶ ἕτερος τῆς τοῦ θεοῦ διαθήκης ὁ Ἰσραηλίτης λαός, κατὰ τὴν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ μαρτυρίαν· καὶ ὅτι ἦν λέγουσιν ἐξ οὐρανοῦ εἰληφέναι βιβλίον, τοῦ στρατηγούντος αὐτοῖς ἐστὶ δαίμονος καὶ διαβόλου.

91. Τοῦ θεοῦ τὸν τῆς περιτομῆς τὸν Ἀβραάμ μουσούντος νόμον, καὶ παῖδα αὐτῷ ἐκ τῆς ἐλευθέρου Σάρρας τὸν Ἰσαὰκ ὑπιπυνομένου, εἰς θαύματος τε καὶ ἐκπλήξεως λόγον ἔδοξε τῷ Ἀβραάμ ἢ ἐν τῇ ἐκατονταετίᾳ τῆς αὐτοῦ ζωῆς, καὶ τῇ ἐνενηκονταετίᾳ τῆς Σάρρας, παιδοποιεῖα, ὡς καὶ γελάσαι αὐτὸν ἐκ τῆς περιχαρείας· πρὸ δὲ τοῦ ἐν ἐπαγγελίαις κειμένου Ἰσαὰκ, περὶ τοῦ ἐν χειρὶ τέως καθεστῶτος Ἰσραὴλ αἰτῆσαι καὶ οὕτως φάναι· Ἰσραὴλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου. Εἶπε δὲ ὁ θεὸς πρὸς Ἀβραάμ· Ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου τέξεται σοὶ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ· καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς Ἰσαὰκ, ὃν τέξεται σοὶ Σάρρα εἰς τὴν καιρὸν τοῦτον, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἐτέρῳ· ὡς λίαν δὲ καὶ αὐτὰ τὰ θεῖα ῥητὰ ἀκριβείας ἀπάσης ὑπερβολὴν παρελαύνει ! « Ἰδοὺ, φησὶ, Σάρρα ἡ γυνὴ σου· καίτοι ἀπαιεῖς τέως ἐτύγγανεν ἡ Σάρρα· ἴδει δὲ μᾶλλον τὴν ἄγαρ αὐτοῦ καλεῖσθαι γυναῖκα τεξαμένην αὐτῷ τὸν Ἰσραὴλ· ἀλλ' οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα τοῦ Ἀβραάμ· οὐδ' ἢ ἀπλῶς σὰρξ, αὕτη γυνὴ τοῦ Ἀβραάμ. « Ἰδοὺ, φησὶ, Σάρρα ἡ γυνὴ σου· » εἰ ἡ Σάρρα γυνὴ σου, οὐ γυνὴ σου ἡ ἄγαρ. Καλῶς δὲ καὶ, τέξεται σοὶ, ἀντὶ τοῦ, ἔμοιζόν σοι. « Καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ· » θεόκλητος ἄρα ὁ παῖς. « Καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτόν. » Τοῦτο τῆς εἰς θεὸν οἰκειώσεως σημεῖον· ἐπήγαγε γὰρ εἶναι αὐτοῦ θεός, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν· ὡς ἀντιδιηρημένων καὶ μὴ καταξιουμένων τῆς πρὸς αὐτοὺς τοῦ θεοῦ διαθήκης, οἰκειώσεώς τε καὶ λίτρειας τῶν Ἰσραηλιτῶν· ἐπήγαγε γὰρ, « Περὶ δὲ Ἰσραὴλ. » Τί τοῦτο; ἐτέρου οὗτος ἐστὶν ἀνδρὸς σπέρμα, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ σου θεράποντος Ἀβραάμ;

92. « Περὶ δὲ Ἰσραὴλ· » ἀλλῆς ὑποθέσεως ἀρχή

ειρημάνη τῆς κατὰ τὴν πρώτην ἀκολουθίαν συν-
 χειας· ἡ δὲ ἀκολουθία τὴν ἐκ τῆς διαθήκης οὐκεί-
 τητα ἀπέσωσεν ἂν, εἰ μὴ διεκόπη ἑτέρα ἀρχή· τί δὲ
 φῆς ὅλως περὶ Ἰσμαήλ; « Περὶ δὲ Ἰσμαήλ, φησὶν,
 ἰδοὺ εὐλόγηκα αὐτὸν, καὶ αὐξανῶ αὐτὸν σφόδρα
 σφόδρα. » Ἀλλὰ ταύτην τὴν εὐλογίαν, καὶ τὰ πετεινὰ
 τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἰχθύας τῆς θαλάσσης εὐλόγη-
 σας· οὐπω δὲ αὕτη ἰδίως ἀνθρώπων ἀξία ἡ εὐλογία·
 « Δώδεκα ἔθνη γεννήσει. » καὶ τί τοῦτο, ὅτ' ἂν τῆς
 θείας εὐμελείας ἀλλότριος τυγχάνῃ; ὥστε οὐδ' ἂν
 τὴν εἰς πλῆθος αὐξήσιν ἔσχεν, εἰ μὴ Ἀβραάμ ἠτή-
 σατο· « Ἴδοὺ γάρ, φησὶν, ἐπήκουσά σου. » ἄλλως τε
 τοῦ Χάμ πολὺ ἐλάττων καθέστηκεν Ἰσμαήλ. Τί δὲ
 εἰς μάτην καὶ τὸ πλῆθος, ὅτ' ἂν ἀχρηστον ᾗ; εἰκότως
 γὰρ ἂν ἀκούῃ παρὰ τοῦ Ἡσαίου· « Ἐγεννήθητέ μοι
 εἰς πλησμονήν. » Ὡ τῆς τοῦ Θεοῦ προγνώσεως! ὅτι
 καὶ τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν λιτανεύοντος ὑπὲρ τοῦ Ἰσμαήλ,
 τὴν εἰς πλῆθος αὐξήσιν καὶ μόνον κομίζεται· τῆς δὲ
 διαθήκης τοῦ Θεοῦ ξένος καὶ ἀλλότριος ὑπ' αὐτοῦ
 τοῦ Θεοῦ ἀποδιαστέλλεται, ὡς Ἰσαὰκ μόνον ὄντος
 ἀξίου ταύτην κληρονομεῖν, διὰ τὸν ἐξ αὐτοῦ μέλλοντα
 προέρχεται εὐλογημένον Χριστὸν καὶ Θεόν. Καὶ
 τοῦτο δὲ θαυμάται ἔστιν ὅτι περὶ μὲν πάντων τῶν
 ἔθνῶν εἴρηται τῇ προφητείᾳ, ὡς *Μνησθήσονται*
καὶ ἐπιστραφήσονται πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέ-
ρατα τῆς γῆς. Τούτους δὲ ἀμετόχους τῆς αὐτοῦ δια-
 θήκης αὐτὸς ὁ Θεὸς ἔκρινεν, πάντως διὰ τὸ τὸν
 ἀντικείμενον λεγόμενον δαίμονα θεραπεύειν.

47. Εἰ οὖν αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀμεθέτους αὐτοὺς τῆς
 αὐτοῦ διαθήκης ἐποίησε, καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ τοῦ
 μέχρι καὶ νῦν μὴ καταδέχεσθαι αὐτοὺς τῇ Ἰσαγγελίᾳ
 τῆς θείας Γραφῆς μαθητεύεσθαι· πόθεν ὁ καμηλώδης
 γόης ἐκεῖνος τὴν τρίτην διαθήκην ἐκόμισεν, ἀναιδῶς
 τοῦ Θεοῦ καταψευδάμενος οὐρανόθεν λήρους καὶ μύ-
 θους καὶ ἀσωτίας καὶ φλυαρίας ἀγνωσίας τε πάσης
 καὶ ἀμαθείας μεμεστωμένα δεχέσθαι ἀλαζονευόμε-
 νος; ὅτ' ἂν λέγῃ Μαρίαν τὴν Μωϋσέως ἀδελφὴν τὸν
 Χριστὸν γεννήσαι (96), ἄρα ὑπολείπεται ἀφροσύνης
 ὑπερβολῆ, καὶ ἀγνωσίας ὑπεροχῆ, ἣν αὐτὸς καθ'
 ἑαυτοῦ ὁ μαινόμενος οὗτος οὐ κατέχετο; πόσον γὰρ
 ἂν αὐτὸν οἴεσθε καταγελάσθαι ἐκ. τούτου παρὰ τῶν
 Ἰουδαίων, παρὰ τῶν Σαμαριτῶν, παρὰ πάντων
 ἀπλῶς τῶν μετιόντων τὴν Παλαιὰν ἢ καὶ τὴν Καινὴν
 Διαθήκην; Πόθεν οὖν, φησὶν, ἐθάρρησεν αὐτὴν οὐ-
 ρανίαν καλέσαι βίβλον; Ἐκ τοῦ ἐμπνευσθῆναι αὐτὸν
 παρὰ τοῦ εἰρηκότος· *Θήσω τὸν θρόνον μου ἐπὶ*
τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔσομαι ὁμοιος τῷ
Υψίστῳ, τοῦ ὄντος καὶ λεγομένου πατρὸς τοῦ ψεύ-
δους. Τίς γὰρ ἂν ὅλως ἐντυχὼν τῇ θείᾳ Γραφῇ οὐκ
 ἐκπλαγῆσεται τῷ μεγέθει τοῦ ψεύδους, ὅτ' ἂν λέγῃ
 Χριστὸν ἐκ Μαρίας τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως γεγενῆ-
 σθαι; Ὡ τοῦ μακροῦ γήρως τῆς Παρθένου! διτχιλίων
 γὰρ πῶς σχεδὸν ἐτῶν περιόδους παρελθύθει μέχρι
 Χριστοῦ γεννήσεως, ἀφ' οὗ Μαρία τὰ κύμβαλα ἀν-

tionis initium est, a superioris contextus conti-
 nuatione distinctum. Contextus autem, foederis
 vinculum utique conservasset, nisi alterum initium
 sejunctum fuisset. Sed quid demum de Ismaele
 ais? Quod attinet ad Ismaelem, inquit, ecce et huic
 benedixi, augeboque illum quam maxime. Cætero-
 quin hujusmodi benedictione volueribus quoque
 caeli et maris piscibus benedixisti; neque hæc
 hominibus satis digna benedictio est. « Duodecim
 populos gignet. » Sed quid hoc demum est, si di-
 vina benevolentia alienus erit? Imo ne multitudinis
 quidem incrementum habuisset, nisi Abrahamus
 pro illo orasset. « Ecce enim, inquit Deus, exaudi-
 vi te. » Cæteroqui Chamo multo minor fuit Ismael.
 Cui bono autem multitudo, si quidem haud com-
 moda evadet? Merito enim audies ab Isaia:
 « Geniti mihi estis ad nauseam ³¹. » O Dei præscien-
 tiam! Abrahamus Deum pro Ismaele orans, nihil
 aliud impetrat quam populi incrementum: a fœ-
 dere autem Dei alienus et extraneus, ipso Dei ore hic
 constituitur, ceu si solus Isaac dignus esset id
 possidere, propter oriturum ex ipso benedictum
 Christum ac Deum. Atque hoc mirabile est, quod
 de cæteris cunctis gentibus dictum est a prophetia,
 fore ut *reminiscantur et convertantur ad Dominum*
universi fines terræ ³². Ismaelitas autem haud fore
 participes fœderis, ipse Deus judicavit, ideo
 prorsus quia adversarium ejus dæmonem colunt.

93. Si ergo ipse Deus fœdere suo Ismaelitas
 exclusit, idque inde constat, quia usque ad hanc
 diem noluerunt a divinæ Scripturæ angelica do-
 ctrina erudiri; undenam camelarius deceptor ille
 tertium fœdus impudenter detulit, calumniam Deo
 faciens jactanter dicendo, se de cælo nugæ suas
 et fabulas et ineptias inscitia insipientiaque plenas
 accipere? Qui ait Mariam Moysis sororem Chri-
 stum peperisse, an summam aliquam stultitiam
 exquisitamque inscitiam omisit, quam insanus hic
 in caput proprium non effuderit? Quantopere hunc
 a Judæis ob id irrideri putatis, et a Samaritanis,
 atque ab omnibus quotquot Vetus Novumque Testa-
 mentum noverunt? Quomodo igitur ausus est, dicet
 aliquis, librum illum appellare cœlestem? Nempe
 quia inspiratus fuit ab eo qui dixit: *Ponam thro-*
num meum in nubibus caeli, similis ero Altissimo ³³,
 ab eo, inquam, qui est et dicitur mendacii pater.
 Quis enim divinæ Scripturæ peritus, non stupebit
 mendacii immanitatem, cum ait Mohammedes Chri-
 stum ex Maria Moysis sorore natum? O longævam
 virginis senectutem! etenim bis mille ferme anno-
 rum revolutiones intercesserunt usque ad Christi
 nativitatem, ex quo Maria cymbalum pulsavit ³⁴.
 Præclare tunc sane demonstrabitur ex Davide Jes-
 sæi lilio propagatus Christus! Hæccine divina

³¹ Isa. i, 14. ³² Psal. xxi, 28. ³³ Isa. xiv, 14. ³⁴ Exod. xv, 20.

(96) Hæc de re diximus iam col. 708, adn. 19, et col. 727, adn. 69; quanquam paulo latius facit illud temporis spatium Nicetas. Videsis Eusebii chronicon.

Scriptura est? hic cœlestis liber? O inscitiam! O infeliciam barbarorum dementiam!

τοῦτο θεία Γραφή; τοῦτο οὐράνιον βιβλίον; ὦ ἀπό τῶν βάρων!

94. Igitur tum quia a divinæ Scripturæ mente alienus prorsus et extraneus est hic maledictus ipsorum liber; tum quia Deus ipse indignos illos fœdere suo judicavit; satis cognoscere possumus, camelinum hunc librum habere auctorem dæmonem qui de cœlo excidit. Quippe quidquid Deo abalienatur, in contrariam dæmonis partem migrat. Nam si Dei esse Isaacum, veri, inquam, Dei, indicium manifestum est, quod constituerit eum ipso fœdus; « Statuam, inquit, fœdus meum cum ipso, ut sim ejus Deus, necnon seminis ejus post ipsum; » indicium vicissim est non esse Ismaelitarum Deum peculiarem, quanquam ratione creationis sit; hoc, inquam, rei ejus indicium est, quod statuere cum illis fœdus Deus noluerit. Diabolus itaque est illorum deus, qui Deum simulat: quanquam metuens ne tali scopo suo excidat, dolose nomen proprium retinet, quod apud omnes homines infame est, verique potius Dei appellationem præ se fert. Est enim hoc consuetum improbi hujus artificium. Si ergo deum suum habere Abrahami Deum cupiunt hi barbari, impium illum fraudulentumque librum, ejusque pravum auctorem, stultum hominem, ejurent, unique assentiantur divinæ Scripturæ, atque ejus norma regantur. Aut si volunt librum suum huic anteponere, et adversarium Dei Abrahami adorare; pudore suffundantur, quia nomine tenus Deo Abrahami gloriantur; et res atque Scripturas inconciliabiles frustra proferre convincantur. Namque a demente nihil differt, is qui dicit Pharaonem et Augustum eadem ætate regnasse. Hoc enim necessario consequitur, si Moysis soror Christum peperit: ita ut Christus bis mille annos natus, tali cum senio ante Pilatum apparuerit; et Maria totidem aut etiam plures vixerit annos.

XXVI. *Quod nulla sit utilitas Agarenis se circumcidentibus, ideoque putantibus deum suum habere Abrahami Deum; ut hinc demonstrant vere ipsorum Deum, esse Deum Abrahami.*

Herilium præceptorum alia ad utilitatem subditorum redundant, si observentur; alia vero prosunt; alia utrisque. Similiter et inobedienciæ, alie subditis, alie dominis, alie utrisque detrimentum afferunt. Cunctis vero exploratum est, quod si quis præceptum aliquod domini violaverit, seque suimet dominum constituerit, adhuc tamen spem retinet ad pristinam benevolentiam dominum suum flectendi. Verumtamen si alium omnino dominum sibi asciverit, intolerabilem sibi domini sui iram provocat, etiamsi forte cuncta illius mandata diligenter peregerit. Neque tantopere servus ille proprium se domini illius demonstrat, placita ejusdem exsequendo, quantopere alienum se ab illo declarat, alium sibi dominum

Α εκρούσατο. Σφόδρα δὲ καὶ Δαβὶδ υἱὸς τοῦ Ἰσαακ, ἐκ τούτου δὲ ὁ Χριστὸς καταγόμενος ἀποδείκνυται τῆς ἀλογίας! ὦ ἀπὸ τῆς ἀνοίας τῶν ἀθλίων βαρβάρων!

95. Τοιγαροῦν ἀπὸ τε τῆς κατὰ Γραφὴν διανοίας ξένης καὶ ἀλλοτρίας τυγχανούσης τῆς ἐπαράτου αὐτῶν βιβλίου πρὸς τὴν θείαν Γραφὴν, ἀπὸ τε τοῦ τὸν Θεὸν τῆς αὐτοῦ διαθήκης ἀναξίους αὐτοὺς κρίναι, συνιδεῖν ἔστιν ὅτι τοῦ οὐρανόθεν πεσόντος ἔστι δαίμονος ἢ καμηλόθυτος ἐκείνη βίβλος· πᾶν γὰρ τὸ ἀπηλλοτριωμένον Θεοῦ, εἰς τὴν ἐναντίαν καὶ δαιμονιώδη περίσταται μοῖραν· εἰ γὰρ τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸν Ἰσαάκ, τοῦ ὄντως δὲ Θεοῦ σημεῖον ἐμφανές, τὸ στήσαι αὐτὸν πρὸς αὐτῷ τὴν αὐτοῦ διαθήκην (εἰστήσω γὰρ, φησὶ, τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν, εἶναι αὐτοῦ Θεός καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτὸν), σημεῖον τοῦ μὴ εἶναι Θεὸν τῶν Ἰσμαηλιτῶν κατ' οἰκείωσιν, εἰ καὶ τῷ δημιουργικῷ λόγῳ ἔνεστι, τὸ μὴ ἡξιώσθαι στήναι πρὸς αὐτοὺς τὴν τοῦ Θεοῦ διαθήκην. Ὁ διάβολος ἄρα θεός αὐτῶν, ὁ τοῦ Θεοῦ καταψευδόμενος· εἰ καὶ φόβῳ τοῦ ἐκπεσεῖσθαι τοῦ τοιούτου σκοποῦ τὸ ἑαυτοῦ δολερῶς ἀποσιωπήσας ὄνομα, διὰ τὸ ἤδη διαβεβλήσθαι παρὰ πάντων ἀνθρώπων τὴν τοῦ ὄντος Θεοῦ προσηγορίαν προβάλλεται· σύνηθε δὲ τῷ πονηρῷ τούτῳ ἡ τοιαύτη μεθοδία. Εἰ οὖν θεὸν ἑαυτῶν ἔχειν τὸν τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν οἱ βάρβαροι γλιχόμενοι, τὴν ἀθέμιτον ἐκείνην καὶ ἀπατηλὴν βίβλον, καὶ τὸν ταύτην σκαιογραφήσαντα μάταιον ἄνθρωπον ἐξαρνεῖσθωσαν, κατ' στοιχείωσιν μόνῃ τῇ θείᾳ Γραφῇ, καὶ ὑπ' αὐτῆς ποδηγείσθωσαν· ἢ ἐκείνην ταύτης προκρίναντες, τὸν ἀντικείμενον τοῦ Θεοῦ τοῦ Ἀβραάμ προσκυνοῦντες, ἐγκαλυπτέσθωσαν, ὡς φιλῶ τῷ τοῦ Ἀβραάμ ὄνοματι μόνον καλλωπιζόμενοι· καὶ ἀκατάλληλα τοῖς πράγμασι καὶ γράμμασι κενοφωνοῦντες, ἐξελεγχέσθωσαν· μαινομένου γὰρ οὐδὲν διενήνοχεν ὁ λέγων τὸν Φαραῶ καὶ Αἰγύπτου κατὰ ταυτὸν συμβασιλεύειν χρόνον. Τοῦτο γὰρ ἔπεσθαι ἀνάγκη τῆς ἀδελφῆς Μωϋσέως Χριστὸν κυούσης· ἢ Χριστὸν μετὰ δισχίλιων ἐτῶν περιόδους γέροντα ὀφθῆναι τῷ Πιλάτῳ· ἢ τὴν Μαρτίαν τσαῦτα περιβιῶναι ἢ τὰ πλεονα ἔτη.

ΚΖ'. "Ὅτι οὐδεμία δρησις τοῖς Ἀγαρηνοῖς περιτεμνομένοις, καὶ διὰ τοῦτο οἰομένοις ἑαυτῶν Θεὸν ἔχειν τὸν τοῦ Ἀβραάμ Θεὸν, πρὸς τὸ δεῖξαι ὅτι ἀληθῶς αὐτῶν ὁ Θεός τοῦ Ἀβραάμ.

96'. Τῶν δεσποτικῶν προσταγμάτων τὰ μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους φέρει τὸ κέρδος ὅτι ἂν φυλάττηται, τὰ δὲ εἰς τὸν δεσπότην, τὰ δὲ ἐπ' ἀμφοῖν· ὡσπερ δὴ καὶ ἀποχρούμενα, τὰ μὲν εἰς τοὺς ὑπηκόους, τὰ δὲ εἰς τοὺς δεσπότης, τὰ δὲ καὶ εἰς ἀμφοτέρους τὴν ζημίαν ἐπάγει. Πάντες οὖν τοῦτο ἴσασι, ὅτι κἂν ὅποιον τις ἂν εἴη ἡθετηκῶς τοῦ δεσπότητος ἐντολήν, αὐτὸν δὲ ἑαυτοῦ ἐπιγράφοιτο κύριον, ἔχει αἰθίς ἐλπίδα εἰς τὴν πρώτην εὐνοίαν ἐπισπάσασθαι τὸν δεσπότην· ἕτερον δὲ ἑαυτοῦ κύριον ἐπιγραφόμενος, ἀνύποιστον τὴν ὀργὴν καθ' ἑαυτοῦ τὴν τοῦ δεσπότητος ἐφέλκεται, κἂν πάσα τὰς ἐντολάς αὐτοῦ σπουδαίως ἐπιτελῇ· καὶ οὐ τοσοῦτον ὁ οἰκέτης ἐκείνος γνώριμόν τε ἑαυτὸν καθίστησι τοῦ ἑαυτοῦ δεσπότητος δοῦλον εἶναι, ἐκ

τοῦ τὰ ἐκείνου ἀρσενά ἐπιτελεῖν, ὅσον ἀλλότριος ἀναφαίνεται, ἐκ τοῦ ἕτερον ἑαυτοῦ εἰσποιεῖσθαι δεσπότην. Ποῖον γὰρ σημεῖον οἰκέτης λατροῦ ἐπάγεται, τοῦ εἶναι αὐτὸν κύριον νῦν τὸν λατρὸν; ὅτι ἂν τὰ μὲν τῆς τέχνης καλῶς γινώσκει καὶ πράττει ὡς ἑαυτοῦ βούλεται δεσπότης, ἑτέρου δὲ δεσπότητος δούλον ἑαυτὸν ὑπογράφει; οὐδὲν γὰρ εἰσὶν ἕτερον αἰλοῖται ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἢ αὐτῶν λατρεία καὶ ὠφέλεια· ἢ δὲ εἰς Θεὸν πίστις, εἰς αὐτὸν τὴν δόξαν ἀποχομίζει, βεβαιούντων ἡμῶν ὅτι Θεὸς ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ὅτι ἡ δεσποτική σχέσις ἀδιάσπαστος συντηρεῖται. Ὡς περ οὖν καὶ αἱ ἀθετήσεις τῶν λοιπῶν ἐντολῶν, ἡμῶν μὲν αὐτῶν γίνονται ὀλεθροί, ἢ δὲ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας παραγραφή αὐτὸν ὑβρίζει τὸν Κύριον· πότε οὖν σφοδρότερος καθ' ἡμῶν ὀργισθήσεται; ἀθετούμενος, οἶμαι, ὅ πάντες Ἰσραῖλ. Τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐπὶ τῷ Ἀβραάμ καὶ Μωάμετ περὶ Θεοῦ γυμνάσωμεν. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Περιτεμεῖσθε τὴν ἀκροβυστίαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν· » ποιεῖ τοῦτο καὶ Μωάμετ. Εἶπεν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ· « Οὐ λατρεύσεις Θεῷ ἑτέρῳ, πλὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· » τοῦτο ποιῆσαι Μωάμετ οὐκ ἀνέχεται· προσκυνεῖ γὰρ τῷ Χουδάρ εἰδώλῳ ὄντι ἀρχαιοτάτῳ περὶ τὴν Ἔθριβον ἔρημον, καὶ τῷ Μάναχ, ὅπερ φασὶν εἰς τύπον τῆς Ἀφροδίτης διαγεγράφθαι (97). Οὐ δύναται οὖν Θεὸν ἑαυτοῦ ἔχειν ὁ Μωάμετ τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, εἰ καὶ σύμβολον ἐντολῆς αὐτοῦ τὴν περιτομὴν ἐπάγεται, διὰ τὸ εἰς ἕτερον ἑαυτὸν μεθιστάναί Θεόν· αὐτὸς γὰρ εἰρήκει· « Πλὴν Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου· » ἢ γὰρ ἀπλῶς περιτομὴ, σαρκὸς μόνη ἐστὶν ἀφαίρεσις τοῦ περιτεμνομένου, ἀλλ' οὐκ ἀπόδειξις τῆς κατὰ τὴν δουλείαν καὶ δεσποτείαν σχέσεως· ὡς περ οὐδὲ τὸ κεχρησθαι τὸν ἐκ τοῦ λατροῦ δραπτεύοντα οἰκέτην τὰ τῆς λατρικῆς, εἰς ἕτερον ἀναχωρηχότα δεσπότην, τοῦ εἶναι αὐτὸν τοῦ λατροῦ οἰκέτην ἀπόδειξις ἦν· μάτην ἄρα Θεὸν αὐτῶν Ἀγαρηνοὶ λέγουσι τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ· ἐφάνησαν γὰρ ψευδόμενοι. Εἰ γὰρ καὶ ἦν αὐτῶν ποτε Θεός, ἀλλὰ νῦν μετὰ τοῦ Χουδάρ καὶ τοῦ Μωάμετ, οὐκ ἐστὶν αὐτῶν Θεός.

KZ'. Ἄλλο εἰς τὸ αὐτό.

45'. Πᾶν τὸ ὄν ἀληθῶς, ἐξ ὀνόματος ἅμα καὶ πράγματος γινώριζεται· εἰ δὲ διαιροῖτο εἰς δύο, εἰς τε ὄνομα μόνον, καὶ πρᾶγμα μόνον, πλανᾷ. Ὅνομα δὲ μόνον καλῶ τὸ ἔρημον τοῦ οἰκείου ἀληθῶς πράγματος· πρᾶγμα δὲ μόνον τὸ ἔρημον τοῦ οἰκείου ἀληθῶς ὀνόματος, ἀλλ' οὐκ ἀνώνυμον· ἐξ ἀμφοῖν μὲν οὖν γινώσις ἀληθῆς συνίσταται, ἐκ δὲ θατέρου ἀπάτη· καὶ τοῦτό ἐστι· τὸ ποιοῦν ὁμοιοεῖν τε καὶ ἀλλοτριῶς ἔχειν περὶ τι πρὸς ἑαυτοὺς τοὺς ἀνθρώπους· διττὴ δὲ τοῦ μόνου ὀνόματος ἡ ἀπάτη, ὅτι ἂν μηδὲν μηδαμῆ σημαίνει, καὶ ὅτι ἂν τοῦ οἰκείου ἀφαιρεθὲν πράγματος προσκείτο τῷ ἀπειροκτί· τὸ δὲ σημαῖνον διάφορα ἀληθῆ, οἰκείον ἂν ἐκάστου καὶ ὀνόματι καλοῖτο ὄνομα· πρᾶγμα δὲ ἀληθές ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται, τὸ τῶν οἰκείων τῆς οὐσίας ἀνευδεῶς καὶ ἀπερίττως σῶζον λόγον· ὄνομα δὲ ἀληθές, ὅπερ ὁ τοῦ πράγματος λόγος σημαίνει βούλεται. Οὕτε οὖν τὸ πρᾶγμα ὡς πρᾶγμα πλανᾷ· οὕτε τὸ ὄνομα, ὡς ὄνομα οἰκείου πράγματος,

asciscendo. Quodnam enim medici famulus indicium exhibet, suum esse dominum qui nunc medetur; si artem quidem bene noscat exerceatque, prout sui domini voluntas est, nihilo tamen minus alterius se domini servum faciat? Nam reliqua Dei mandata nihil aliud sunt, quam hominum medela et utilitas: fides in Deum tamen, ad hujus gloriam redundat, affirmantibus nobis, Deum revera esse, et relationem cum Domino a nobis incolumem conservari. Similiter reliquorum præceptorum violationes nobis quidem exitiales sunt, sed divini dominii negatio ipsi Domino contumeliam facit. Quodnam itaque gravius nobis irascetur Deus? Nempe cum is a nobis negabitur, ut omnes sciunt. Hanc nunc de Deo doctrinam circa Abrahamum ac Mohamedem pertractemus. Dixit Deus Abrahamo: « Circumcidite præputium carnis vestræ: » hoc facit etiam Mohamedes. Dixit Deus Abrahamo: « Non adorabis Deum præter Dominum tuum: » hoc agere Mohamedes non patitur; adorat enim idolum Chubar antiquissimum in deserto Ethribo; itemque Macach, quod ad Veneris figuram elaboratum aiunt. Nequit itaque Deum suum habere Mohamedes Abrahami Deum, etiamsi symbolum mandati ejus circumcisionem gerit, quandoquidem ad alium se Deum transtulit. Ille autem jusserat: « Nullum præter Dominum Deum tuum coles. » Nam simplex circumcisio, carnis quidem est ablatio ejus qui circumciditur, non tamen demonstratio inter servitutem et dominatum relationis: sicut etiam, non ideo quia servus fugitivus domini sui medici artem exercet, cum ad alium confugerit dominum, non ideo, inquam, demonstrat se medici esse famulum. Temere itaque Agareni deum suum dicunt Abrahami Deum. Nam etiamsi olim forte fuerit, nunc certe cum Chubare et Mohamede, deus ipsorum non est.

XXVII. De eodem argumento.

96. Omne quod vere existit, ex nomine simul et ex re cognoscitur. Si autem in duo dividatur, nempe in nomen solum remque solam, decipit. Nomen solum autem appello, quod propria vere re caret: vicissimque solam rem, quæ suo vero nomine caret, sed tamen non est anonyma. Ex ambobus vera cognitio conficitur; ex alterutro autem error. Atque hoc est, quod consentire vel dissentire inter se homines de aliqua re facit. Duplex porro est solius nominis deceptio: quando videlicet nihil omnino significat, et quando a propria re abstractum, alienæ addicitur. Quod plura vera significat, proprium uniuscujusque simulque dicitur nomen. Res autem et vera est et dicitur, quæ sine defectu et sine redundantia proprietatum substantiæ rationem servat. Verum denique nomen est, quod rei ratio significare vult. Neque res, quatenus res est, decipit: neque nomen, quatenus nomen est propriæ rei, in errorem

(97) Recole quæ annotavimus col. 720, n. 47, cum Relando hanc idololatriam negante.

inducit : sed ut alterius rei in altera re nomen, atque ut alterius nominis in altero nomine res, id demum in errorem trahit.

97. His ita se habentibus, facile est barbarum hunc coarguere populum, qui temere Dei Abrahami appellatione sibi fucum facit : neque enim hic ab Agarenis reapse colitur, etiamsi particulares aliquas notas illius præ se ferunt et consentunt, videlicet circumcisionem, et quod sint populus Dei Abrahami jactantiam. Sicut enim haud satis est exhibendæ hominis notitiæ, si quis dicat bipedem et mortalem, quamquam reapse bipes mortalisque est homo ; sed non continuo hæc hominem definiunt, quia non dicunt principalem naturæ humanæ propriamque notam ; ita cum isti dicunt deum se habere Deum Abrahami, et carnem circumcidere, nequaquam ipsum illum proprie vereque Deum demonstrant ; quia symbola illa omittunt, quæ illum præcipue denotant. Nam cum gentis eorum dux contraria legi Dei Abrahami imperat, nonne alterum Deum sub illius nomine invehit ? Atque hanc deceptionem quam nos ratione contingere dicimus, animadvertite. Dixit Abrahami Deus filiis ejus : Non adorabitis ullam idolorum iconem, neque illis cultum exhibebitis, nempe ceu Deo. Dixit Deus Agarenis, ut aiunt, per legatum suum : Adorate Chubarum, Dei instar, quod est idolum et Veneris simulacrum. Videamus jam quid commune sit Abrahamo cum Mohamede, et quid diversum. Videamus item, quænam potiora indicia sint, quibus Deus ab hominibus Deus esse denotatur : et quandonam videatur quidem, sed non sit : quando item potius ad iracundiam provocetur.

98. Ex iis præceptis quæ nobis tantum suffragantur, minor obscuriorque exurgit indicativa nota Dei : imo nulla est interdum, cum ei non obeditur. Ex iis autem præceptis, quibus majestas ejus ostenditur, verior longeque major emicat ; sicut et vice versa. Suscepit Abrahamus circumcisionem, postquam Deum agnoverat et idola patris sui abjecerat. Quandonam ergo is Deo magis placuit ? Idolorum-ue negatione, an carnis circumcisione ? Patet, idolico potius abnegato cultu : nam non nisi ceu fidei signum suscepit præputii circumcisionem. Afferit præstigiator legatus Agarenorum circumcisionem, sed simul idololatriam. Num ergo et hic tanquam Abrahamus Deo placuit, an iracundiam potius commovit ? An denique, ut videtur, utrumque præstitit ? Quod si forte utrumque, num Deo placuit se circumcidendo, an multo potius irritavit idola colendo ? Patet, quod potius irritavit : nam quorum observatio gravioris momenti est, eorundem par violatio. Etenim rerum natura vel ex ipsis cognoscitur, vel ex earum circumstantiis. Et cognitio quidem ex circumstantiis, infirmior ; tutior vero et sincerior quæ ex ipsis rebus emergit. Per se ipsum quidem demonstrat aliquis servitutis et dominatus naturam, cum relatio immobilis retinetur. Haud per se ipsum autem, cum aliquid ad eam rem per-

A ἀπατᾶ· ἀλλ' ὡς ἄλλου πράγματος ἐν ἑτέρῳ πράγματι ὄνομα, καὶ ὡς ἄλλου ὀνόματος ἐν ἑτέρῳ ὀνόματι πρᾶγμα ἢ ἀπάτη συμβαίνει.

ιζ'. Τούτων οὕτως ἐχόντων βᾶδιον ἐλέγξει τὸ βάρβαρον τοῦτο φῶλον, ὡς εἰς μάτην, τῇ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ κλήσει ἑαυτοῦς ἐξαπατῶσιν, οὐκ αὐτοῦ ἀληθῶς ὑπ' αὐτῶν λατρευομένου, καὶ εἰ μερικά τινα γνωρίσματα αὐτοῦ ἐπιφέρονται τε καὶ ὁμολογοῦσι, τὴν τε περιτομὴν καὶ τὸ λέγειν αὐτοὺς λατὴν εἶναι τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ. Ὡς γὰρ οὐκ ἀρκεῖ τὴν τοῦ ἀνθρώπου γνώσιν παραστῆσαι τὸ εἰπεῖν δίπουν θνητὸν, καίτοι δίπουν θνητὸν ἀληθῶς ὁ ἀνθρώπος· ἀλλ' οὐκ εὐθὺ τὸν ἀνθρώπον ταῦτα δηλοῖ, διὰ τὸ μὴ φάναι τὴν κυρίως παραστατικὴν τῆς ἀνθρώπου φύσεως διαφορὰν· οὕτως οὐδὲ τὸ φάναι αὐτοὺς θεὸν ἔχειν τοῦ Ἀβραάμ τὸν θεόν, καὶ τὴν σάρκα περιτεμῆσθαι, θεὸν αὐτὸν δείκνυσι τὴν κυρίως καὶ ἀληθῶς, τῶν χαρακτηρίζειν δυναμένων συμβόλιον παρεωραμένων ὑπ' αὐτῶν. Ὅτι ἂν γὰρ ὁ τοῦ ἔθνους αὐτῶν προαγωγὸς ἐναντία τῶν τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ νόμων προστάτῃ, ἄρ' οὐχ ἕτερον θεὸν εἰς τὸ ἐκείνου εἰσάγει ὄνομα ; καθ' ὃν τρόπον τὴν ἀπάτην λέγομεν συμβαίνει· σκοπεῖτε γὰρ ἐντεῦθεν· Εἶπεν ὁ θεὸς τοῦ Ἀβραάμ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ· Ἔοικον ὅμοιωμα, οὐδὲ μὴ λατρεύσητε αὐτοῖς, τούτέστιν ὡς θεὸν [ita cod.]. Εἶπεν ὁ θεὸς Ἀγαρηνοῖς, ὡς φασί, διὰ τοῦ ἀπιστοῦ αὐτοῦ· Προσκυνεῖτε τῷ Χουβάρ ὡς θεῷ εἰδώλῳ ὄντι καὶ ὁμοιώματι τῆς Ἀφροδίτης. Εἶδωμεν οὖν εἰ κοινὸν ἔχει Ἀβραάμ καὶ Μωάμετ, καὶ τί διεσνήνοχεν· εἶδωμεν δὲ καὶ ἐν τίσιν μᾶλλον χαρακτηρίζεται ὁ θεός, θεός παρὰ ἀνθρώπων γνωριζόμενος· καὶ ἐν τίσιν δοκεῖ μὲν, οὐκ ἔστι δέ· ἐν τίσιν δὲ παροργίζεται μᾶλλον.

λη'. Ἐν αἷς μὲν οὖν ἐντολαῖς μόνως αὐτοὶ κοσμούμεθα, ἐλάττων ἢ δῆλωσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἀμυδρά· ἔστιν δὲ οὐδὲ ἐλάττων, ἤνίκα αὐτὸς ἀποχρούοιτο· ἐοῖς δὲ ἢ αὐτοῦ δόξα συνίσταται, ἀληθῆς καὶ μείζων ὑπερβαλλόντως· ὡσπερ καὶ τὸ ἀνάπαλιν· ἔλαθεν Ἀβραάμ περιτομὴν προεπιγνοὺς τὸν θεόν, καὶ ἀπηνήσατο τὰ εἰδῶλα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Πότε οὖν μᾶλλον θεῷ εὐηρέστησεν, ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῶν εἰδώλων, ἢ ἐν τῇ περιτομῇ τῆς σαρκός ; Πρὸδηλον ὅτι ἐν τῇ ἀπαρνήσει τῆς εἰδωλολατρίας· σημεῖον γὰρ ἔλαθεν τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροουσίᾳ τῆς περιτομῆς. Εἰσάγει καὶ ὁ γῆς ὁ ἀπόστολος τῶν Ἀγαρηνῶν περιτομὴν· ἀλλὰ καὶ εἰδωλολατρίαν. Ἄρ' οὖν καὶ αὐτὸς ὡς Ἀβραάμ θεῷ εὐηρέστησεν ; ἢ μᾶλλον παρώργισεν ; ἢ ὡς δοκεῖ, τὰ ἀμφοτέρω ; ἀλλ' εἰ μὲν τὰ ἀμφοτέρω, ἄρα θεῷ εὐηρέστησε περιτέμνων, ἢ μᾶλλον πολλῶ πλεον παρώργισεν εἰδωλολατρῶν ; Εὐδηλον ὅτι μᾶλλον παρώργισεν· ὧν γὰρ ἢ κατόρθωσις μείζων, τούτων πάντως καὶ ἡ ἀπόπτωσις μείζων. Τῶν γὰρ πραγμάτων ἡ φύσις ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ ἢ ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ δηλοῦται· καὶ ἡ μὲν ἐκ τῶν περὶ αὐτὰ δῆλωσις, οὐ τοιαύτη· ἡ δὲ ἐκ τῶν καθ' αὐτὰ, ἀσφαλῆς τε καὶ ἀδιάφυστος μᾶλλον. Καθ' αὐτὰ τις τὴν φύσιν δουλείας καὶ δεσποτείας τότε δηλοῖ, ὅτι ἂν ἡ σχέσις ἀκίνητος συντηρῆται· οὐ καθ' αὐτὰ δὲ, ὅτι ἂν τὸν περὶ τὸ πρᾶγμα τινα ἐμφαίνῃ, ἀλλ' οὐκ αὐ-

την τὴν σχέσιν ἔχον. Ἦ οὖν περιτομή περὶ τὴν σχέ-
σιν τῆς δουλείας, ἀλλ' οὐ κατ' αὐτὴν τὴν σχέσιν· εἰ
δὲ εἰδωλολατρεία, οὐ μόνον ὅτι οὐ τῶν καθ' αὐτό τι
τῆς θείας σχέσεώς ἐστίν, ἢ τῶν περὶ αὐτὴν, ἀλλὰ
καὶ κατ' αὐτῆς στασιάζει τῆς σχέσεως διασπῶσα αὐ-
τὴν. Ἐντεῦθεν δηλοῦται εἰς Θεοῦ ἑγγύς, Ἀβραάμ ἢ
Μωάμετ'· ποῖος νόμος τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ εἰσ-
άγει; ὁ λέγων, « Οὐ προσκυνήσεις θεῷ ἑτέρῳ, ἀλλ' ἢ
Κυρίῳ τῷ Θεῷ; » ἢ ὁ προσκυνῶν τῷ Χουδάρ εἰδώλῳ
δυνὶ τῆς Ἀφροδίτης; Μὴ δὴ τῷ ὀνόματι τοῦ Θεοῦ
Ἀβραάμ σεμνανόμενοι, ἀπεναντίας τῷ Θεῷ Ἀβραάμ
φρονούντες ἀπατάσθωσαν, ὡς τὸν Θεὸν τοῦ Ἀβραάμ
οἰκεῖον καὶ εὐμενῆ ἐαυτοῖς ἔχοντες· παρεδειγματί-
σθησαν γὰρ ὄνομα μόνον, τοῦ πράγματος χωρὶς,
ἑτέρῳ ἀπεικῶτι τεθειμένον ψευδῶς σέβοντες· καὶ
ἐκ τῶν περὶ τὸ πρᾶγμα τὸ γινώριμον ἔχειν ἐξαπα-
τώμενοι· ἐκ δὲ τῶν καθ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὴν ἄλλο-
τρίωσιν πάσχειν ἐξελεγχόμενοι· εἰ μὴ ἄρα ἡμεῖς
φανῶμεν ἑαυτοῖς βιαζόμενοι ἓνα Θεὸν ἔχειν· δύο
ἔκείνων ὁμολογούντων ἐναντιωτάτους θεοὺς, ἀληθῆ
καὶ ψευδῆ· ἢ τὸ γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, οὐδέτερον
ἔχόντων.

ΚΗ'. Ἀπόδειξις ὅτι οὐ τὸν ὄντως ἀληθινὸν Θεὸν
εἰσηγεῖται ὁ Μωάμετ'· οὐδὲ αὐτῷ οἱ Ἀγαρηνοὶ
λατρεύουσιν, ἀλλὰ τὸν ἀποστάτην δαίμονα
σφειτερισάμενον εἰς ἑαυτὸν τὴν θείαν προσ-
ηγορίαν.

Λθ'. Πάντων τῶν ὄντων ὑπεροχικῶς ἐξηρῆσθαι τὸ
θεῖον, εἰ καὶ τι ἄλλο τὸ γε ἀναλλοίωτον καὶ ἀτρεπτον
χαρακτηρίζει σαφῶς, κατ' αὐτό τε τὸ εἶναι, καὶ
τὸ διανοεῖσθαι, καὶ λέγειν, [καὶ] ποιεῖν· ὡς τὸ, C
Πάντες ἀλλαγήσονται, σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ· καὶ τὸ,
Ἡ βουλή τοῦ Κυρίου εἰς τὸν αἰῶνα μένει· καὶ
τὸ, Εἰς τὸν αἰῶνα, Κύριε, ὁ λόγος σου διαμένει·
καὶ τὸ, Πάντα τὰ ἔργα σου ἀληθινά· θειοτέρως
δηλονότι ἢ ἀνθρωπινωτέρως τούτων νοουμένων·
ἐπισκεπτέον νῦν εἰ γε ταῦτα συντετηρῆσθαι τῷ Θεῷ,
ὁ καμηλώδης τοῦ πονηροῦ ἀπόστολος συγχωρεῖ, τὴν
τρίτην καὶ νεωτέραν διαθήκην μυθολογούμενος.

ρ'. Τοῦ Θεοῦ τοίνυν ὁμολογουμένου πάντη ἀόλου
καὶ ἀσωμάτου, θεωρουμένου δὲ ἀναλόγως καὶ ἐκ τῶν
οἰκείων ἔργων, ἐπιγινωσκομένου τε ἐκ τῶν θεῶν
λόγων ὅτ' ἂν συμφωνῇ τοῖς ἔργοις τὰ ῥήματα, ὑμνου-
μένου τε ἐκ τῶν θεοπρεπῶν θελημάτων· ὅτ' ἂν παρ'
αὐτοῦ ἐμφανίζωνται, ἐχομένων δηλαδὴ καὶ αὐτῶν
τοῦ κατὰ τοὺς λόγους καὶ τὰ ἔργα σκοποῦ· ὅτ' ἂν ἐν D
τι τούτων ἀντικειμένως εὐρεθῇ, ἔχον πρὸς τὰ λοιπὰ,
τῆς πρὸς τὸ θεῖον ἐκπέπτωκός ἂν ἐλέγχοντο ἀσε-
βείας, ὁ ταύτης ἀντεχόμενος τῆς ἀπάτης· σκοπέι-
σθω δὴ οὖν τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἄραβος (98)· τὰ κατὰ τὸν
Φαραῶ καὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, οὐκ οἶδ' ὅπως,
ὡς δὲ γε ἐγὼ νοεῖν δύναμαι, κατὰ τὸ, Ἐμπροσει-
σθαι τῷ ἰδίῳ ἀμφιβλήστῳ τοῖς ἀμαρτωλοῦς εἰ-
ρημένον, καὶ αὐτὸς ἀπεδέξατο· τὸν δὲ τοῦ τερόντος
τὸ πέλαγος νόμον, ὡς οὐδὲν ἀποπέμπεται, δηλονότι
μετὰ τῶν λόγων, καὶ τὰ θελήματα ἐκποιούμενος·
φανερὸν ὅτι χειροτόνητόν τινα ἑαυτῷ θεὸν εἰσποιεῖ-

tinens denotat, sed ipsam relationem non habens.
Itaque circumcisio circa relationem est servitutis,
sed non ipsa relatio est. At idololatria non solum per
se habet divinam nullam relationem, sed illi adver-
satur seque inde avellit. Hinc elucet quis Deo sit
proximus, Abrahamusne an Mohamedes : quæ lex
Deum Abrahami exhibeat; num illa quæ ait : « Non
adorabis Deum alium, nisi Dominum Deum tuum; »
an hæc quæ adorare jubet Chubarem Veneris simu-
lacrum. Ne, quæso, nomine Dei Abrahami glorientur,
dum contraria Deo Abrahami credunt, atque ita fal-
lantur ceu si Abrahami Deum habeant sibi proprium
et benevolum. Jactant enim nomen solum, absque
re, et dissimili alteri id imponentes falso colunt.
Nempe ex circumstantiis indicativam notam sumen-
tes errant : sed ex re ipsa a vero cultu alieni coar-
guuntur. Nisi forte nos videmur coacti unum Deum
habere, dum illi duos constituentur contrarios apprime
Deos, verum et falsum ; vel quod magis veritati
consonat, neutrum habent.

XXVIII. Demonstratio quod nequaquam verum
Deum inducit Mohamedes, neque ipsum Agareni
colunt; sed apostatam dæmonem, qui divinam
appellationem usurpavit.

99. Deum rebus cunctis existentibus summe
præcellere, manifeste demonstrant immutabilitas
ejus et inconvertibilitas; et quod per se sit, et
deliberet, et dicat, et faciat. Veluti scriptum est :
*Omnes immutabuntur, tu autem idem ipse es*²⁵. Item :
*Consilium Domini manet in æternum*²⁶. Item : *In*
*æternum, Domine, permanet verbum tuum*²⁷. Item :
*Cuncta opera tua vera*²⁸; ita tamen ut hæc diviniore
potius quam humaniore sensu cogitentur. Consi-
derandum nunc, an hæc in Deo retineri concedat
camelatus diaboli legatus, qui tertium ac neoteri-
cum testamentum confinxit.

100. Cum plane in confesso sit Deum esse im-
materiale et incorporeum, spectatum tamen per
analogiam in ejus operibus, ex ejusque simul ser-
monibus agnitum, cum verba operibus consonant;
celebratum insuper ab ejus magnificis voluntatibus,
cum eæ ab ipso manifestantur, quæ pariter et verbo
et opere scopum suum persequuntur; si quid ho-
rum contrarium cæteris comperiat, is qui huic
errori adhæreat, prorsus a recta Dei religione exci-
disse videbitur. Nunc id observemus in Arabe, de
Pharaone marique Rubro narrante; nescio cur, nisi
forte ut ergo arbitror, dictum illud : *Cudent in re-
tiaculum suum peccatores*²⁹, ipse quoque expertus
est. Ejus autem, qui mare divisit, legem abjicit :
nimirum post sermones, voluntates quoque repu-
dians, aperte alium Deum propria electione sibi
constituit, verum Deum tamen nequaquam. Nam
qui mare illud divisit, nullam aliam ob causam

²⁵ Psal. ci, 28. ²⁶ Psal. xxii, 11. ²⁷ Psal. cxviii, 80. ²⁸ Psal. cx, 7. ²⁹ Psal. cxl, 10.

fecit, quam ut ipsius observarentur sermones. Igitur qui ejus sermones abolet, ipsum auctorem abolet : qui auctorem abolet, negat simul factum ab eodem miraculum. Atqui cum Mohamedes miraculum illud confiteatur, utique ab alio Deo factum dicit, non ab illo qui auctor est sermonum, quibus hoc miraculum ipsum narratur. Quamobrem duplex est Mohamedis impietas, imo et triplex ; quia Deo auctori eripit miraculum ; et quia illi tribuit, a quo non est factum. Quisnam porro sit qui jam inde ab initio adversus divinam gloriam se extulit, satis scimus. Hunc ergo coli a Mohamede ita cogitante, necesse est. Vel certe immutatus est et conversus, ex Mohamedis sententia, Deus ; neque jam in æternum sermo ejus permanet, neque omnia ejus opera vera. Verum jactetur in capita sontium absurda blasphemia. Quod si inconvertibilis et immutabilis Deus perseverat ; Mohamedes potius perversus esto, qui mutatum conversumque Deum impie blasphemat, ejusque sermones delet. Participemus autem nos divinæ firmitatis gratiam, qui miraculum ejus admittimus, ejusque leges observemus et exsequamur, atque Deo dignas inde discamus disciplinas ac vaticinia et de Christo et de rebus cunctis presentibus ac futuris.

101. Ex his ergo concluditur Mohamedem convinci dicentem, aut Deum non existere, aut certe diversum esse deum ; aut si est, in statu suo non permanere, sed ut sit nascentibus et postea corruptionem patientibus, a suo vitæ habitu discedere, tempore immutatum : cujus sententiæ quanta sit impietas facile dignoscitur. Hac itaque regula utatur quisquis veritatem apprime amat : etiamsi Mohamedes aliud quidquam admittat sive Veteris Testamenti sive Novi, audet enim ipse quoque, invitus licet, virgineum partum confiteri ; ex ipsa ejusdem confessione hunc convincat. Valde enim indoctus est barbarus et ineruditus.

XXIX. *Falli eos qui dicunt gentem Agarenorum Dei Patris cultum retinere.*

102. Cum Dominus noster Jesus Christus veritas appelletur et sit, necesse est credentes ei, haud concedere, quod Deus Arakami, et Deus Moysis, et Deus Aaronis, ab Agarenica gente colatur. Ait enim Dominus : *Qui non honorificat Filium, ne Patrem quidem honorificat*⁴⁰ : ceu euncti videlicet sancti illi patriarchæ et prophetæ Filium Dei commemoraverint coluerintque præcognitum. *Abrahamus enim, inquit Christus, pater vester, exsultavit ut videret diem meum ; vidit et gavisus est*⁴¹. Moyses de eo scripsit ; et subsequentes prophetæ partim opere partim verbis eundem mystice revelarunt⁴². Quomodo igitur impia hæc gens, quæ ad internecivam

ται, ἀλλ' οὐχὶ τὸν ὄντως Θεόν· ὁ γὰρ ἐκεῖνο ῥήξας τὸ πέλαγος, δι' ἄλλο οὐδὲν ἢ διὰ τὸ τοὺς αὐτοῦ φυλάττεσθαι λόγους τοῦτο πεποίηκεν. Ὁ γὰρ ἀθετῶν τοὺς αὐτοῦ λόγους, πρότερον αὐτὸν ἀθετεῖ· αὐτὸν δὲ ἀθετῶν, καὶ τὸ παρ' αὐτοῦ γεγενῆσθαι τὸ θαῦμα ἀθετεῖ· γεγενημένον τε ὅλως τὸ θαῦμα ὁμολογῶν, παρ' ἄλλου πάντως αὐτὸ γεγενῆσθαι λέγει, οὐ παρὰ τοῦ γεγραφότος τοὺς λόγους ἐν οἷς καὶ τοῦτο γέγραπται τὸ θαῦμα· ὥστε διττὴ αὐτοῦ ἡ ἀσέβεια, μᾶλλον δὲ καὶ τριττὴ, ὅτι τέ ἀφαιρῆσθαι τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ τὸ θαῦμα· καὶ ὅτι μὴ τῷ πεποιηκότι χαρίζεται. Τίς δὲ ἐστὶν ὁ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῆς θείας ἐπαιρόμενος δόξης, σαφῶς οἶδαμεν· τοῦτον οὖν ἄρα πάντως ἀνάγκη σέβεσθαι ταῦτα φρονοῦντα· ἢ ἠλλοίωται κατ' αὐτὸν τὸ Θεῖον καὶ τέτραπται, καὶ οὐκ εἰς τὸν αἰῶνα ὁ λόγος αὐτοῦ διαμένει, οὐδὲ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινά· ἀλλ' ἀπερρίφθη εἰς κεφαλὰς τῶν αἰτίων τῆς βλασφημίας τὸ ἄτοπον. Εἰ δὲ ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον διαμένει τὸ Θεῖον, αὐτὸς μὲν ἀνατετραμμένος ὑπάρξει ὡς δυσσεβῆς μεταβαλλόμενον καὶ μετατρεπόμενον βλασφημῶν τὸ Θεῖον, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἡθετηκῶς λόγους· μεθέξομεν δὲ τῆς αὐτοῦ ἀτερψίας χάριτι· οἱ καὶ τὸ θαῦμα προσδεδεγμένοι, καὶ τοὺς νόμους πληροῦντες καὶ τελειοῦντες, καὶ τὰς θεοπροπέας ἐξ αὐτῶν παιδευόμενοι μαθητείας τε καὶ προφητείας περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ὄντων καὶ ἔσομένων.

ρα'. Συνῆκται τοίνυν ἐκ τούτων φωραθῆναι αὐτὸν λέγοντα, ἢ τὸν Θεὸν μὴ εἶναι Θεόν, ἀλλ' ἕτερον εἶναι Θεόν· ἢ ὄντα, μὴ τὸν αὐτὸν ἀεὶ διαμένειν ὡσαύτως ἔχοντα (99), ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ, τῆς ἑαυτοῦ ἐξισταμένου ἕξεως, τῷ χρόνῳ μεταβαλλόμενον· ὦν τὸ ἀσεβὲς ὀπίσσον, συνιδεῖν εὐκολον. Τοῦτο οὖν τῷ κανόνι κεκρημένος πᾶς ὅστις ἂν φιλαληθέστατος, κἂν ἄλλο τι τῆς Παλαιᾶς παραδέξηται ἢ καὶ Νέας· τολμᾷ γὰρ καὶ αὐτὸς τὸν παρθενικὸν καὶ μὴ βουλόμενος ὁμολογεῖν τόκον, ἐκ τῆς αὐτοῦ ὁμολογίας τοῦτον περιτρεπέτω· λίαν γὰρ ἀμαθὴς ὁ βάρβαρος καὶ ἀπαιδέυτος.

ΚΘ'. Ὅτι σφάλλονται οἱ λέγοντες τὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σὺν εὐσέβειαν τὸ Ἀγαρηνῶν ἔθνος.

ρβ'. Ἀληθείας κεκλημένου καὶ ὑπάρχοντος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀνάγκη τοῖς τοῦτο πεπιστευκόσι, μὴ δεῖν κατατίθεσθαι ὡς τὸν Θεὸν Ἀβραᾶμ καὶ Θεὸν Μωϋσέως καὶ Ἀαρὼν παρὰ τοῦ Ἀγαρηνοῦ λατρεύεσθαι ἔθνος. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾷ· ὡς πάντων δηλονότι τῶν ἁγίων ἐκεῖνων πατριαρχῶν καὶ προφητῶν, τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μεμνημένων καὶ σεβασθέντων ἐπίγνωσιν· Ἀβραᾶμ γὰρ, φησὶν, ὁ πατὴρ ἡμῶν ἠγαλλιάσατο, Ἰνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Μωϋσῆς ἔγραψε, καὶ οἱ καθ' ἑξῆς προφήται ἤτοι ἔργῳ ἢ λόγῳ περὶ αὐτοῦ μυστικῶς ἐνεφάναντο· πῶς οὖν τὸ ἀσεβὲς τοῦτο

⁴⁰ Joan. v, 23. ⁴¹ Joan. viii, 56. ⁴² Matth. xxiv, 27.

(99) Sur. III, 47 ; XXI, 91 ; LXVI, 15.

Εθνος τὴν παντελή τοῦ Υἱοῦ ἀνκίρσιν πρεσβεῦον, τὸν αὐτοῦ Πατέρα σεβάζοιτο; ἢ πῶς ἂν ὁ αὐτὸς ἀποδίξαιτο Πατὴρ τὸν αὐτοῦ ὄντως ὄντα Υἱὸν καὶ Λόγον καὶ Θεὸν εἰς ἀνυπαρξίαν ὑπ' αὐτῶν ὄρων βλασφημούμενον; οὐδεὶς πατὴρ φίλος ἐστὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ· εἰ γὰρ τὸν Πατέρα ἐσεβόν, αὐτὸς ἂν ὁ Πατὴρ αὐτοῖς τὸν Υἱὸν ἀποκάλυψε. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος· Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Υἱὸν, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· καὶ ὃ ἂν αὐτὸς ἀποκαλύψῃ· ἔπερ ἐπὶ τῶν πάλαι ἁγίων ὄρων γεγενημένον· οἱ τὴν ἑαυτῶν περὶ τοῦ Υἱοῦ γνῶσιν καὶ πίστιν, καὶ ἐν γράμμασιν ὡς ἐν στήλαις κατέλιπον· ἄλλως τε πῶς ἂν δύναιντο τὸν Πατέρα ἐπιγινώσκειν, μὴ αὐτοῖς ἀποκαλύπτοντος τοῦ Υἱοῦ; Οὐδεὶς γινώσκει τὸν Πατέρα εἰ μὴ ὁ Υἱός· ὥστε πάντες οἱ τῆς Παλαιᾶς ἔγκριτοι καὶ δίκαιοι ἄνδρες, τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα σέβοντες, τὴν τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐμνήσθησαν καὶ ἐμύησαν γνῶσιν.

ργ'. Καὶ τοῦτο σημεῖον ἐναργές ὁ Υἱὸς δέδωκεν αὐτῶν τε καὶ τῶν μετ' ἐκείνους τῷ Πατρὶ προσκυνούντων, τὸ τὸν Υἱὸν τιμᾶν· καὶ γὰρ ὄρων ἀληθῶς οὕτως ἔχον ἐν τε νόμῳ καὶ χάριτι. Φανερόν ἄρα ὅτι οὗ τὸν τοῦ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέως Θεὸν τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσκυνούσιν Ἀγαρηνοὶ, καὶ τὴν γνῶσιν τοῦ Μονογενοῦς ἐξαρνούμενοι· ἀλλὰ τὸν πατέρα τοῦ ψεύδους, ὡς ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἀκολουθοῦντος, διὰ τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν τῆς ἀληθείας Πατέρα. Ὁ γὰρ θατέρου ἀποστάς, θατέρῳ περιπίπτει· καὶ ἀψευδής ἐστὶν ὁ τοῦ Κυρίου λόγος, ὅτι Ὁ μὴ τιμῶν τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα τιμᾶ· ἀνάγκη οὖν τοῖς τῷ Χριστῷ πιστεύουσιν, μὴ ἐξείναι λέγειν ὅτι τὸν ἀληθινὸν Θεὸν σέβονται Ἀγαρηνοὶ· ἢ τοῦτο λέγοντες, τοὺς περὶ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέα ἀναγκασθήσονται λέγειν μὴ τὸν Θεὸν τὸν ἀληθινὸν προσκυνεῖν· καὶ τὸν Κύριον ψεύδεσθαι, ἔπερ ἀδύνατον τὴν αὐτοαλήθειαν παθεῖν· καὶ τὴν τῶν παλαιῶν Γραφῆν μὴ συσσημαίνειν διαφόρως τῷ Πατρὶ καὶ τὸ τοῦ Υἱοῦ πρόσωπον ὁποῖόν ἐστι τὸ, Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφύρου ἐγέννησά σε. Καὶ τὸ, Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· βᾶβδος εὐδύτητος, ἢ βᾶβδος τῆς βασιλείας σου. Ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε Θεός ὁ Θεός σου εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ τὰ ὅμοια. Εἰ δὲ τὴν ἀλήθειαν μὴ ψεύδεσθαι, καὶ τοὺς περὶ Ἀβραάμ θεοσεβεῖς ὁμολογοῦσιν, ἀσεβεῖς καὶ ἀθέους τοὺς Ἀγαρηνοὺς πάντως ἀποφανοῦνται, ἀλλ' οὐχὶ θεοσεβεῖς ὅπως οὖν.

Δ'. Ἀπάντησις πρὸς τοὺς δυσφημοῦντας Ἀγαρηνοὺς τὴν Χριστοῦ θεότητα, καὶ λέγοντας ἀφρόνως· Οὐκ ἐστὶ Θεός· καὶ διὰ τοῦτο ολομέρους τῆς Χριστιανῶν αὐτοῖς ἐκδεδοσθαι εἰς προνομίην χώραν.

ρδ'. Εἰ καὶ ἐπιτιμᾶσθαι αὐτοὺς εἰκὸς ἦν ἐκ προσιμίων, τοῦτο μὲν παροπτέον, διὰ τὸ εἶναι τὸν τούτους ὀξίως ἐπιτιμήσοντα· κοινὰς δὲ προλαβόντες ἐννοίας τῆς λύσεως τῆς τοιαύτης ἀπορίας, ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς ὁμολογουμένων αὐτοὺς ἀπελέγξομεν, ὡς ἐν πᾶσι καὶ τούτῳ κακῶς φρονοῦντας· τὸ Θεῖον δεῖν εἶναι, παρ' ἡμῶν μαθόντες, ὁμολογοῦσιν ἀγαθόν, φιλάν-

A Filii destructionem anhelat, Patrem ejus colat? Aut quomodo patietur ipse Pater, suum vere Filium et Verbum ac Deum ab horum blasphemio ore negari? Nullus certe pater inimicorum unigeniti sui amicus est. Præter quam quod si Patrem rite colerent, is eisdem Filium suum revelaret. Ait quippe Dominus: *Nemo novit Filium nisi Pater, et cui ipse revelaverit*²³; quod veteribus sanctis contigisse videmus, qui suam Filii notitiam fidemque in libris quoque et quasi cippis scriptam reliquerunt. Insuper, quomodo possint Patrem cognoscere, Filio eis non revelante? *Nemo novit Patrem nisi Filius*: adeo ut cuncti Veteris Testamenti inclyti justique homines, Dei Patris cultores, Filii simul notitia imbuti fuerint, aliosque vicissim imbuerint.

B
103. Atque hoc dedit Filius signum evidens quod illi et posteri eorum Patrem colerent, si nempe Filium honorificarent. Sic enim rem ita se habere videmus tum in lege tum etiam in gratia. Exploratum igitur est, nequaquam Abrahami et Moysis Deum, patrem Domini nostri Jesu Christi, ab Agarenis coli, qui Unigenitum agnoscere renuunt; sed eos mendacii patrem potius necessaria sequela adorare, quoniam veritatis Patrem non colunt. Nam qui ab altero discedit, in alterum offendit. Neque fallit Filii sermo, nempe eum qui Filium non honorificat, ne Patrem quidem honorificare. Necessario igitur iis qui Christo credunt dicere non licet, verum Deum ab Agarenis coli. Aut si hoc dicent, cogentur dicere Abrahamum ac Moysen verum Deum non coluisse; et Dominum mentiri; quod fieri ab innata veritate nequit: neque item antiquas Scripturas plurifariam significasse quales sint Patris Filiique personæ. Veluti: *Ex utero ante luciferum genui te*²⁴. Item: *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi. Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propterea unxit te Deus tuus in æternum*²⁵; et similia. Quod si fideles, veritatem non esse mentitam, et Abrahamum pius fuisse latentur, hi irreligiosos et atheos prorsus dicent esse Agarenos, non autem ædepol Dei cultores.

XXX. Adversus Agarenos Christi divinitatem blasphemantes, iudicantesque insipienter eum non esse Deum; ac propterea putantes. datam ipsis in prædam regionem Christianorum.

104. Etiamsi statim ab initio increpare hos oporteret, id nihilominus omitemus, quia non deest qui eos pro merito increpabit. Sed communes adhibentes notiones, ob hujus controversiæ solutionem, ex confessis apud illos coarguemus, eos, ut in aliis omnibus, in hoc quoque prave opinari. Deum, nobis docentibus, bonum esse confitentur, benevo-

²³ Matth. xi, 27. ²⁴ Psal. cix, 5. ²⁵ Psal. xliiv, 7, 8.

lum erga homines, sapientem, justum atque potentem; etiamsi alium sub ejus nomine colunt. Quatenus ergo bonus est, vult animabus nostris benefacere, prout fieri potest, et corporibus, animam ab his sensibilibus ad intellectualia excitans. Quatenus vero sapiens ac justus et potens, animam semper præfert corpori. Namque hominum alii sunt religiosi, alii secus. Et religiosorum alii sunt boni, alii nequam. Horum autem alii sanabiles sunt, alii secus. Sanabiles vero sunt alii felicitate, alii calamitate. Rursus partim sese ipsimet sanant, partim ab aliis emendantur. Bonorum autem alii quiete salvantur, alii laboribus gratiam nanciscuntur. Sed ex his alii propter se dolent, alii propter alios. Alii et propter alios, et propter se dolent, vel futuri meliores, vel adhuc in defectu jacentes. Impiorum autem alii prospere agunt, alii calamitose: fortasse iis qui mala mente non sunt, subtracta futura pœna, propter præsentem dolorem: vel propter consummatam malitiam utrinque puniuntur. Prospere vero degunt impii, omni ipsis dilatione sublata. Dolor itaque et gaudium cum inter se adversentur, et tamen eidem humano generi accidant, multis errorem crearunt, quasi homines Deo chari, suis bene animis habeant; Deo autem invisii doleant. Sed non ita cogitandum est; imo sciendum, duplex esse gaudii genus, aliud sensibile et temporale, aliud intellectuale atque æternum. Eademque doloris ratio est. Itaque gaudent etiam justi, ut Abrahamus: gaudent quoque injusti, ut Pharaon. Vicissim dolent justi, ut Jacobus fugiens Esavum, et Labano famulans. Item dolent etiam injusti, ut Amalec et Ægyptii, En ergo in uno eodemque justis hominis more dolor et mœstitia: et in uno eodemque injusti hominis statu dolor et mœstitia. Dicit fortasse aliquis: Cur hæc, et unde inæqualitas in æqualibus? Neque enim in igne frigus simul et calor conspiciuntur. Concedo equidem, non enim justum æquale simul est et inæquale: sed in justitiæ capæibus, dolor et gaudium comperitur.

105. Quoniam itaque dictum est dolorem vel temporalem esse ac tolerabilem, vel æternum et intolerabilem; itemque gaudium vel temporale esse, ac breviter delectans, vel æternum et diu beans; animarum nostrarum amator Dominus, cujus beneficia arcana sunt et perpetua, alternatim pro sua sapientia singula præbens, pro temporali quidem gaudio æternum dolorem, pro temporali autem dolore æternum gaudium, deceptum voluptate Adamum non dubitavit a gaudio in gaudium deducere; et a dolore in dolorem propellere Cainum. Hoc est, quod barbaris perplexitatem creat, proptereaque ad insipienter loquendum impellit. Age vero quod Christiani sint religiosi, nequaquam a barbaris descendum est: mendaces enim illi hominum: et omnis homo mendax: sed ab innata veritate qui est Christus, et a Spiritu veritatis qui a Patre procedit, quique sub lege prophetas alloquebatur; et ab ipsa denique perficiente nos gratia. Quod

Α θρωπον, καὶ σοφόν, καὶ δίκαιον καὶ δυνατόν· εἰ καὶ ἄλλο εἰς τὸ ἐκείνου σέβουσιν ὄνομα. Ὡς γοῦν ἀγαθός, θέλει εὐεργετηθεῖσαι ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς, εἰ οἶόν τε, καὶ τὰ σώματα, ἐρεθίζων ἐκ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ νοητὰ τὴν ψυχὴν· ὡς σοφός δὲ καὶ δίκαιος καὶ δυνατός, τὴν ψυχὴν ἀεὶ προκρίνει τοῦ σώματος· τῶν γὰρ ἀνθρώπων οἱ μὲν εἰσι θεοσεβεῖς, οἱ δὲ ἀσεβεῖς· καὶ τῶν θεοσεβῶν, οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί· πάλιν τῶν ἀχρηστων, οἱ μὲν ἰστίμοι, οἱ δὲ ἀνίστοι· τῶν δὲ ἰστίμων, οἱ μὲν δι' εὐπάθειαν, οἱ δὲ διὰ δυσπάθειαν ἰῶνται· ἀλλ' οἱ μὲν δι' αὐτῶν ἰῶνται, οἱ δὲ δι' ἐτέρων νομοθετοῦνται· καὶ τῶν ἀχρηστων δὲ, οἱ μὲν ἀνέσεις οὓς τοῦτο σώζει, οἱ δὲ πόνων ἀξιοῦνται· ἀλλὰ τούτων οἱ μὲν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀνιῶνται, οἱ δὲ καὶ ὑπὲρ ἄλλων καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν, ἢ ὡς δοκιμωτέρων ἔσομένων, ἢ ὡς ἐλλείψεις ἔτι ἐχόντων· τῶν δὲ ἀσεβῶν οἱ μὲν εὐπαθοῦσι τυχόν τοῖς οὐ μοχθηραῖς τὴν γνώμην, ὑποτεμνομένης τῆς ἐκείσε τιμωρίας, διὰ τῆς ἐνθεν ἀνίας, ἢ διὰ τῆς κακίας παμμόχθηρον, καὶ κατ' ἀμφω ἐκδίδονται· εὐπαθοῦσι δὲ ἀσεβεῖς κατὰ πάσης αὐταῖς περιαιρουμένης προφάσεως. Θλίψις τοίνυν καὶ θυμηδία ἐναντία ὄντα, περὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἀνθρώπειον γένος συμβαίνοντα τοὺς πολλοὺς ἐξηπάτησεν· ὡς οἱ μὲν θεάρεστοι εὐθυμοῦσι πάντως, οἱ δὲ θεοστυγεῖς ἀνιῶνται. Ἀλλ' οὐχ οὕτω διανοεῖσθαι χρὴ· μᾶλλον δὲ εἰδᾶναι δεόν, ὅτι ἡ εὐθυμία διττή· ἡ μὲν τις αἰσθητὴ καὶ πρόσκαιρος, ἡ δὲ νοητὴ καὶ αἰώνιος· καὶ ἡ θλίψις ὡσαύτως· τοιγαροῦν εὐθυμοῦσι μὲν καὶ δίκαιοι, ὡς ὁ Ἀβραάμ· εὐθυμοῦσι δὲ καὶ ἄδικοι, ὡς οἱ [cod. ἔσοι] κατὰ τὸν Φαραῶν· πάλιν ἀνιῶνται δίκαιοι, ὡς ὁ Ἰακώβ φεύγων τὸν Ἡσαῦ καὶ θητεύων παρὰ τῷ Λάβαν· πάλιν ἀνιῶνται καὶ ἄδικοι ὡς ὁ Ἀμαλήκ καὶ Αἰγύπτιοι· ἰδοὺ τοίνυν περὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἦθος τοῦ δικαίου, θλίψις καὶ ἀθυμία· καὶ περὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔξιν τοῦ ἀδίκου, θλίψις τε καὶ ἀθυμία· ἐρεῖ τις Ἰσως· Τίς ἡ ἀνισότης ἐπὶ ἴσοις, καὶ πόθεν; Οὐδὲ γὰρ περὶ τὸ πῦρ κρυμδὸς καὶ καύσος καθοράται· φημί γὰρ γώ· Οὐδὲ γὰρ τὸ δίκαιον ἴσον καὶ ἀνισον· ἀλλὰ περὶ τὰ δεκτικὰ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, θλίψις καὶ θυμηδία.

ρε'. Ἐπειδὴ δὲ εἰρηται ὅτι ἡ θλίψις, ἦτοι πρόσκαιρος καὶ εὐφοριωτάτη, ἦτοι αἰώνιος καὶ ἀφοριωτάτη· καὶ ἡ εὐφροσύνη, ἦτοι πρόσκαιρος καὶ βραχυτερπής, ἦτοι αἰώνιος καὶ μεγαλοτερπής· ὁ φιλόψυχος Κύριος, καὶ οὐ αἱ δωρεαὶ ἀπόρρητοι καὶ ἀτίδοι, ἐναλλάξ ἐν σοφίᾳ τιθεῖς ἕκαστα τούτων, παρὰ μὲν τὴν πρόσκαιρον χαρὰν, τὴν αἰώνιον θλίψιν· παρὰ δὲ τὴν πρόσκαιρον θλίψιν, τὴν αἰώνιον εὐφροσύνην· διὰ τὴν ἀπατήσασαν τὸν Ἀδάμ ἡδονὴν οὐκ ἠπόρησε, καὶ δι' εὐφροσύνης εἰς εὐφροσύνην ποδηγήσατο· καὶ ἀπὸ θλίψεως εἰς θλίψιν παραπέμψαι εἰς τὸν Κάϊν· καὶ τοῦτο τὸ ποιοῦν τοῖς βαρβάροις τὴν ἀπορίαν· καὶ διὰ τοῦτο ἀλόγως ἀποφαίνεσθαι παρασκευάζον. Ὅτι μὲν οὖν θεοσεβεῖς οἱ Χριστιανοί, οὐ τοὺς βαρβάρους ἐρυκτητέον· ψευδεῖς γὰρ οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ καὶ πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης· τὴν δὲ αὐτοαλήθειαν ὅς ἐστι Χριστός, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τὸ ἐν νάμῳ καὶ προφήταις λαλήσαν, καὶ τὴν χάριν τε-

λειώσαν· ὅτι δὲ ἐκεῖνοι ἀσεβεῖς, ἤδη δέδειχται, καὶ A
δείκνυται, καὶ δειχθήσεται. Ἄλλ' ὅτι καὶ ἡμῶν αὐτῶν,
οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί, ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ
ὀρωμεν τοῦτο καὶ ὁμολογοῦμεν· ὑπὸ γοῦν τῆς τοῦ
Θεοῦ σοφίας καὶ ἀγαθότητος τῶν καθ' ἡμᾶς διοικου-
μένων (οὐ γὰρ δήπου δι' ἡμᾶς ἀφήρηται τὸ εἶναι
ἀγαθὸς καὶ σοφὸς καὶ δίκαιος καὶ δυνατὸς τῷ λόγῳ,
ὡς εἰρήκαμεν· τοῦτο γὰρ πᾶσα ἡ θεία διδάσκει
Γραφή)· πῶς οὖν οἱ ἄγνωστοι καὶ βάρβαροι, ἐν τῆς
διαίρεσως μόλις καταλαβόντες κρῖμα, καὶ τοῦτο
παναθλίως, εἰς τοῦτο τὴν θεῖαν ἀμαθῶς περιορίσαι
δυνήσονται σοφίαν, ὡς οὐδὲν πλέον Ἀγαρηνῶν τοῦ
Θεοῦ ἐγνωκότος; Εἰ οὖν θεοσεβεῖς οἱ Χριστιανοί,
τούτων δὲ οἱ μὲν εὐχρηστοί, οἱ δὲ ἀχρηστοί, Θεοῦ δὲ
ἀμφοτέρων προμηθεῖσθαι τὴν σωτηρίαν, οὐκ ἄρα
ὡς ἀθέους ἡμᾶς καταλητίζονται, ἀλλ' ὡς ὑπὸ Θεοῦ B
παιδευομένους ἀφηνιάζοντας, καὶ στηριζομένους
ἐκλυομένους, καὶ συστελλομένους ὑπερφρονοῦντας,
καὶ ἐλεγχομένους τῇ ἀκαταλήπτῳ αὐτοῦ συνέσει
ποικίλως τε καὶ πολυτρόπως. Οὐδ' αὖ πάλιν θεοσε-
βεῖς ἐκεῖνοι εὐπαθοῦντες πρόσκαιρα· ὅτι μηδὲ οἱ
Αἰγύπτιοι θεοσεβεῖς ὄντες τοὺς χρηστοὺς ἐδουλοῦντο
Κυρίου· οὐ γὰρ διότι ἀληθῶς τις ἐρεῖ, τὴν ἐκ τόπου
εἰς τόπον μετάβασιν κινήσιν εἶναι, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν
ἄλλη κίνησις, πιστευθήσεται· λέγων γὰρ τὰς πλείους,
τῆς μιᾶς παραλέλοιπεν· οὐδ' ὅτι δὴ οὖν καὶ δίκαιοι
ἀσεβῶν κατεκράτησαν, ὡς Ἰσραὴλ τὴν γῆν Χαναάν,
καὶ ἡμῶν οὗτοι ὡς ἐκεῖνοι κρατεῖν λέγοντες πιστευ-
θήσονται. Εὐρηνται γὰρ καὶ ἀσεβεῖς εὐσεβῶν χαλε-
πώτερον κατακεκρατηκότες· καὶ μάρτυς ὁ Ψάλλων· C
Ὁ Θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου,
ἐμίλαναν τὸν ναὸν τὸν ἁγίον σου· οὐκ ἄρα ὡς
κακῶς τὴν περὶ τὸ θεῖον δόξαν ἔχοντας τοὺς Χρι-
στιανοὺς τὴν τούτων χώραν ποτὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀγαρ
καταλητίζονται, καὶ εἰς προνομίην τούτοις ἐκδέδοται,
ἀλλὰ μᾶλλον τάληθές εἰπεῖν, ὡς ὁ τῆς ἀληθείας λό-
γος παρέστηκεν, δι' ἀμαρτίας παιδευομένους.

ρς'. Ταῦτα μὲν οὖν ἡμεῖς οἱ ἀσθενεῖς τῷ φιλαλή-
θει καὶ διελεγκτικῷ τοῦ ψεύδους λόγῳ ἐπόμενοι, σι-
νει ραπίσματα τινα, κατὰ τοῦ ἀναιδεστάτου προσ-
ώπου τοῦ ψευδηγόρου λόγου Μωάμετ καθήκαμεν·
οἷς δὲ πλείων ἰσχύς τε καὶ παρρησία πρὸς τὴν ὄντως
ἀληθειαν πρόσσεσι, τούτοις πάντως ὁ ἀπαραλόγι-
στος προστάξει λόγος μάστιγι καὶ βασάνοις προσφό-
ροις, τῶν αὐτῷ δυσφημηθέντων καθυποβαλεῖν ἀξίως· D
καὶ τὸ τελευταῖον πέδαις ἀλύτοις καὶ φρουραῖς
ἀπροσίτοις συγκατακλείσαι, καὶ ἀφθόγγῳ σιγῇ καταδι-
κᾶσαι· ὡς ἂν πληρωθῇ τὸ εἰρημένον, ὅτι Ἐνεφράγη
στόμα λαλούντων ἄδικα.

Τέλος τοῦ κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Μωάμετ ἐλεγ-
κτικοῦ.

vero Agareni sint impii, jam demonstratum fuit.
et demonstratur, ac demonstrabitur. Verumtamen
quod et nos partim frugi simus, partim secus, nos
ipsi et cernimus et constemur. Cum ergo a Dei
sapientia et bonitate res nostræ administrentur,
haud certe nostri causa desinit esse bonus et sa-
piens ac justus, ut jam diximus; hoc enim uni-
versa tradit divina Scriptura. Quomodo ergo isti
ignari ac barbari, uno discernendi iudicio, et qui-
dem infeliciter præditi, adeo divinam inscite cir-
cumscribere sapientiam poterunt, ut nihilo plus
quam Agareni Deus sciat? Si ergo religiosi Chri-
stiani sunt; horum autem alii frugi, alii secus;
Dei vero officium est utrorumque saluti consu-
lere; haud equidem tanquam atheos nos depræ-
dantur, sed ut a Deo propter contumaciam cor-
reptos, et propter fiduciam infirmatos, et ob su-
perbiam cohibitos, et ab incomprehensibili ejus
sapientia varie ac multifariam castigatos. Neque
idcirco pii sunt qui prospere agunt; nam nec
Ægyptii pii erant, qui tamen bonos Domini famu-
los iugo servitutis premebant. Neque enim quia
aliquis veraciter dicet, migrationem de loco in
loco, motum esse, idcirco credetur ei dicenti nul-
lum aliud motus genus esse: nam dicto uno, re-
liqua omnia genera omisit. Nec quia justii aliquando
impiis potiti sunt, veluti Israel terra Chanaan,
idcirco hi Agareni eodem modo nobis se esse po-
titos persuadebunt. Exstiterunt enim impii etiam,
qui piis atrocius potiti fuere. Testis Psalmista:
*O Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam, pol-
luerunt templum sanctum tuum* ⁴⁴. Non itaque, ceu
si pravam de Deo sententiam gererent Christiani,
horum ditionem Agareni devastant, eaque ipso-
rum direptioni tradita est; sed ut verus sermo
affirmat, propter peccata sua corripuntur.

106. Hos igitur, infirmi nos sermone ingenuo et
falsitatem eoarguente utentes, hos, inquam, ceu
colaphos quosdam, impudentissimæ faciei falsidici
Mohamedis infliximus. Qui autem majores vires
fiduciamque habuerint, ad veritatis soliditatem mon-
strandam, his sine dubio invicta facundix ratio
suadebit verberibus idoneisque crucialibus, Moha-
medis blasphemias digne subjicere; postremo de-
nique vinculis insolubilibus et inaccessis carcere
cohibere, mutique silentio addicere. Tunc enim ih-
lud dictum complebitur: *Obstruetur os loquentium
iniqua* ⁴⁵.

Explicit impii Mohamedis
consulatio.

⁴⁴ Psal. LXXVIII, 1. ⁴⁵ Psal. LXXII, 12.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Ἐκθεσις κατασκευαστικὴ μετὰ ἀποδείξεως τοῦ Χριστιανικοῦ δόγματος ἐκ κοινῶν ἐννοιῶν,
καὶ διαλεκτικῆς μεθόδου,
καὶ φυσικῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ συλλογιστικῆς πολυτεχνίας προαγομένη
καὶ ἀντίρρησης τῆς σταλεῖσης ἐπιστολῆς ἐκ τῶν Ἀγαρηνῶν
πρὸς Μιχαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου
ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EJUSDEM NICETÆ BYZANTINI

*Expositio demonstrativa Christiani dogmatis, ex communibus notionibus,
et dialectica methodo,
ac naturalibus argumentis; et syllogistico artificio deducta.*

Item refutatio Agarenorum epistolæ

ad Michaelem imperatorem, Theophili filium, missæ ob accusandam Christianorum fidem.

1. Difficilis inventionis negotium veritas, et quod A
lynceos quoque oculos latere potest; nisi forte corporaliū tenebrarum densitatem anima dissipans, et connivere aut quiescere sensibus persuadens, vestigium aliquod ipsius veritatis persequi valuerit. Certe quandiu rerum materialium fumo intellectualis oculus adhuc occupatur, is illarum quasi acrimoniam aliquam experiens passionem, ne ante pedes quidem jacentem veritatem fortasse agnoscat, nedum procul valde remotam: et quanto acriorem materiæ experietur amorem, tanto crassiorem veritatis ignorantiam patietur. Cum ergo duplex sit veritatis scientia, altera circa creaturam spectata, altera circa Creatorem, quantum infra Creatorem sunt creaturæ, tantum præeminet Creatoris cognitio. Quare qui ratiocinio tantummodo cognitionem B
rerum tribuerunt, longe ab illa recessisse comperti sunt. At ii qui omni vitæ delectationi nuntio remisso, unice vestigandæ scientiæ vacant, manum illis adjutricem porrigente Deo, et ipsi certe eam comprehendunt, et alios qui ipsorum vestigia sectantur, ad eandem recto cursu deducunt. Priore itaque modo circa eos qui divina enarrare volunt intento, sine dubio secundus quoque subsequetur; vicissimque hic non subsequetur, nisi ille compertus fuerit. Si igitur illos, qui eum terminum attigerunt, hi qui ignorantia aut ignavia tenentur sectati fuerint, haud minore quam illi excellentia fruuntur. Sed si ne hunc quidem secundum cursum, primo exclusi, tenere patientur, haud jam prorsus improbitatis criminationem vitare poterunt. Nam si neque vitæ per omnem virtutem exercendæ curam gerunt, qua opus foret ut ad certam Dei scientiam pervenirent; neque iis, qui illam obtinuerunt, obtemperant; solis autem suis ratiocinationibus nituntur, qui fieri potest, ut quod alia via incedit, ipsi diversam decurrentes comprehendant? Verumtamen vere vim non patitur liberum arbitrium. Igitur quia tu magis optas, eruditissime amice, ex naturalibus ratiocinationibus, propositarum quæstionum demonstrationes; id enim manifeste requirit in ipso exordio scriptum tuum; quanquam hoc haud principali loco fidei nostræ ratio esse sinit, quia omnem mentem, non humanam tantummodo, verum etiam angelicam Deus

α'. Δυσθήρατόν τι χρῆμα ἀλήθεια, καὶ τοὺς γὰρ λίαν ἄξυωποῦντας λαθεῖν δυνάμενον, εἰ μὴ που ἄρα τέλειον τοῦ σωματικοῦ τοῦδε γνόφου τὸ πάχος διασχοῦσα ψυχῇ, μῦσαι ἢ ἀργῆσαι τὰς αἰσθήσεις καταπέλασα, ἴχνους τινὸς αὐτῆς ἐφικέσθαι δυνήσεται. ἕως μέντοι τοῦ καπνοῦ τῶν περὶ τὴν ὕλην ὀνοητῆς ἐτι ἀντιλαμβάνηται ὀφθαλμῶς, ὡς δριμύξιν τὴν τε τῶν ὑπομένων προσπάθειαν, τάχα καὶ πρὸ τῶν ποδῶν κειμένην οὐκ ἐπιγνώσεται, μήτιγε πόρρω που λίαν ἀπωχισμένην· καὶ ὅσον ἂν μᾶλλον δριμυτέρας τῆς τούτων αἰσθητῆ ἀντιλήψεως, μᾶλλον τὴν ταύτης ὑποστήσεται ἀγνοίαν· διττῆς τοιγαροῦν τυγχανούσης αὐτῆς, καὶ τῆς μὲν περὶ τὴν κτίσιν θεωρουμένης, τῆς δὲ περὶ τὸν κτίσαντα, ὅσον ὑποδέθηκε τοῦ Πεποιηκότος τὰ Κτίσματα, τοσοῦτον ὑπερέληλαται ἢ ἀκραιφνῆς τοῦ Πεποιηκότος ἐπίγνωσις· ὅθεν ὅσοι λογισμοῖς μόνοις τὴν πάντων γνῶσιν ἀπέδωσαν, πόρρω που ταύτης ἐληλαχότες εὐρέθησαν· ὅσοι δὲ πάσῃ τῇ κατὰ βίον βρασιῶνι χαίρειν εἰπόντες, πρὸς μόνην τὴν ταύτης ἔρευναν ἀπησχόληνται, τῆς θείας αὐτοῖς ἐπαμυνούσης χειρὸς, αὐτοὶ τε ἀσφαλῶς κατειλήφασι· καὶ τοὺς ἐκείνων κατακολουθοῦντας τοῖς ἴχνεσι, πρὸς αὐτὴν εὐθυδρόμως ἐχειραγωγῆσαν. Τοῦ τοίνυν πρώτου τρόπου περὶ τοὺς τὰ θεῖα διαγορεύειν βουλομένους εὐρισχομένου, ἀναμφισβότως καὶ ὁ δεύτερος ἔφεται· οὐκ ἔφεται δὲ, μὴ φαινομένου ἐκείνου. Μέχρι μὲν οὖν τοῖς ὧδέ πη καταφθάσασιν οἱ ἀγνοῖα καὶ βραθυμία κεκρατημένοι παρέπονται, οὐδὲν ἤτιον τῆς αὐτῆς ἐκείνοις θεϊότητος ἀπολαύσονται· ὀπηνίκα δὲ μηδὲ τὸν δεύτερον πλοῦν, ἀναβληθέντος τοῦ πρώτου, μεταδιώκειν ἀνέχονται, οὐκέτι που πάντως τὸ τῆς κακουργίας ἐγκλήμα διαδρᾶναι δυνήσονται. Εἰ γὰρ βίου μὲν ἐξησχημένου φροντίδι οὐ τίθενται, ὡς ἂν εἰς τὸ τῆς ἀπλανοῦς θεογνωσίας καταφθάσασι μέτρον, τοῖς τε κατειληφῶσιν οὐ καταπείθονται, μόνοις δὲ τοῖς εἰκείοις ἐπερείδονται λογισμοῖς, πόθεν τοῦ δεῖ ἄλλης ὁδοῦ λαμβανομένου ἑτέραν ἐπιτρέχοντες καταλήφονται; πλὴν ἀβίαστον ἀληθῶς ἐν πᾶσι τῷ αὐτεξούσιον. Τοιγαροῦν ἐπειδὴ φροντίς μᾶλλον τῇ λογιστικῇ σου, πολυπειρότατε φίλε, τοῖς ἐκ φύσεως λογισμοῖς τῶν αἰρετῶν τὰς ἀποδείξεις καθυποβάλλειν· τοῦτο γὰρ τὸ σὸν σαφῶς παρίστησιν ἐν προοιμίῳ γράμμα, εἰ καὶ μὴ τοῦτο προηγουμένως ὁ τῆς καθ' ἡμᾶς πί-

στεως ἐπιτρέπει λόγος διὰ τὸ πάσης ἐννοίας οὐ μόνον ἀνθρώπινης ἀλλὰ καὶ ἀγγελικῆς ὑπερβαίνειν τὸ Θεῖον, οἷς ἐνεκα χάριτος, πρῶτον μὲν ἐκ τοιούτων λόγων κατασκευαστικῶς, ὅσον κατὰ τὸ δυνατόν τὴν περὶ τὸ Θεῖον ἡμῶν δόξαν ἐκθέμενοι, τὸ τῆνικαῦτα τῶν σῶν προβλημάτων τὴν ἡμετέραν διαβαλλόντων θρησκείαν ἐπισκαψόμεθα τὴν ἰσχὺν ἄρξομαι δ' ἐντεῦθεν.

Nicetas abhinc repetit longam suam religionis Christianæ demonstrationem, quam in præcedente opere scripserat (in editione nostra col. 373 usque ad 707); nempe: 'Ο πάνσοφος καὶ φιλάγαθος κ. τ. λ. δόγμα κατασκεύασεν: Sapientissimus et bonitatis amator etc., dogma comprobavit. Omittuntur tamen in hac repetitione loci duo breves, nempe de Mohamede col. 689, et alter de Agarenis col. 697, idque euphemie causa, ut puto, ne amicus Mohamedanus, ad quem Nicetas scribit, offenderetur. Nos itaque universam illam Christianæ apologiæ partem repetendam non judicavimus, quia jam in volumine nostro prostabat.

β'. Καιρὸς ἤδη λοιπὸν καὶ τὰς ἐν τῷ σῶ συγ- B
γράμματι διαβολὰς κατὰ τῆς ἡμετέρας πίστεως, εἰ εὐθυδῶλως ἔχουσιν, ἐπισκέψασθαι. Ἄρξομαι δὲ ἐντεῦθεν. Ἐχει τὸ σὸν γράμμα οὕτως. « Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς αὐτοῖς, δηλονότι τοῖς δημιουργηθεῖσιν ἀνθρώποις, νοῦν τοῦ γινώσκειν ὅτι ἡ δημιουργία κεχωρισμένη ἐστὶ, καὶ πόρρω ἀφέστηκε τῆς πρὸς τὸν Δημιουργὸν ὁμοιότητος. καὶ ὅτι πᾶν ποίημα ἐνδεδῆς ἐστὶ τοῦ ποιήσαντος. » Τοῦτο σύμφημι καὶ γῶ, ὅτι πᾶν παραγόμενον, ἀλλότριόν ἐστὶ τῆς οὐσιώδους τοῦ παράγοντος ὁμοιότητος. διὸ καὶ ὡς ὠμολογημένον καὶ παρ' ἡμῶν εἰλήφθω. εἶτα τὸ ἐξῆς τούτου συναπτόμενον τὸ λέγον, ὅτι « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Ἐπὶ τι μὲν τὸ ἀληθές ἔχει ἀπλῶς τιθέμενον. ἐπὶ τι δὲ τὸ ψεῦδος. C
καὶ ὅτι ἐπὶ Θεοῦ ἀλλότριόν ἐστὶ καὶ χώραν οὐκ ἔχει, οὔτε ἀποδέξομαι, οὔτε ὁμολογήσω. ἐλέγξω δὲ, καὶ ἐν οἷς χώραν ἔχει παραστήσω. τοῦτο οὖν σὺ λαθὼν ὡς ὠμολογημένον, δοκεῖς μὲν ἡμᾶς παρακροῦειν, ἦτοι εἰς τὸν τῆς ὁμοουσιότητος λόγον, ἢ εἰς τὴν τοῦ γεννήτορος καὶ γεννήματος σχέσιν. καὶ πῶς, ἐρῶ. Ἡμῶν γὰρ ὁμολογούντων ὁμοουσιότητα καὶ ταυτότητα τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, καὶ τὸν μὲν ὡς γεγεννηκότα Πατέρα καλεῖσθαι, τὸν δὲ ὡς γεγεννημένον Υἱόν, λαθὼν σὺ ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀξιῶμα τὸ λέγον, ὅτι « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος. » καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς θείας φύσεως κακῶς ἐπισυνάψας, ὅπερ μᾶλλον ἐπὶ γεννητῆς καὶ κτιστῆς φύσεως χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ Θεοῦ οὐκ ἐῤῥω-
ται (καὶ γὰρ πολλὰ μὲν, καὶ εἰ χρὴ τάληθές εἰπεῖν, ἀπειρα ἐφ' ἡμῶν χώραν ἔχει, ἐπὶ δὲ Θεοῦ παντελῶς D
ἀλλότρια ἐστὶ), τοῦτο οὖν ὡς ἀληθές ἐπὶ Θεοῦ λαθὼν, ὡδέ πως συνάγεις. Εἰ ἕκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος, οὐκ ἔσται ὁ παρ' ἡμῶν πιστευόμενος Υἱὸς τῷ Πατρὶ συναΐδιος τε καὶ ὁμοούσιος. εἰ δ' αὖ πάλιν συναΐδιος ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, ἀληθές δὲ τὸ λέγον, « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος, » καταναγκάζεται ἡ σχέσις ἐξ ἀλλήλων διακεχωρίσθαι.

γ'. Οὐδὲν ξένον, ὡ βέλτιστε, ἐνδὲς ἀτόπου δοθέντος, μυρία ἔψεται. καὶ γὰρ εἰ τις τὸν ἀνθρώπου λίθον ὀξιώσειε, πολλοῖς ἀτόποις, μᾶλλον δὲ ἀπείροις αὐτὸν ἐπισυνάψει. τοιαῦτόν τι καὶ τὸς λημμάτιον λαθὼν ἐπὶ Θεοῦ τὸ λέγον, ὅτι « Ἐκαστος γεννήτωρ πρό-

A excedit; tui tamen gratia, ante omnia ex hoc sermonis genere, demonstrative quantum fieri potest nostram ad Deo sententiam exponemus: moxque argumentorum tuorum religionem nostram oppugnantium vim perpendemus. Hinc autem initium dicendi faciam.

2. Tempus est ut deinceps consideremus an accusationes quæ in tuo scripto adversus fidem nostram sunt, recte se habeant. Hinc ergo exordiar. In scripto tuo sic legitur: « Dedit iis Deus, id est creatis hominibus, mentem ad cognoscendum, creaturam diversam esse proculque distare a similitudine cum Creatore; et rem factam longe esse inferiorem factore. » Hoc et ego concedo, quod nempe productum diversum sit a substantiali producentis similitudine. Quare hoc tanquam a nobis quoque confessum habeatur. Deinde sequitur connexa sententia sic: « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc de aliqua re simpliciter dictum, vere se habet: de alia tamen dictum, falsum est: et quia hoc Deo extraneum est, nec in eo locum habet, id ego neque admittam neque confitebor. Quin adeo refutabo; et quandouam id eveniat, exponam. Tu vero id quasi concessum sumens, videris nos supplantare, sive quod spectat ad consubstantialitatis rationem, sive quod ad gignentis et geniti relationem. Cujus rei modum jam dicam. Nobis enim consentibus Patrem ac Filium unam simul habere eandemque substantiam; et illum quidem ut gignentem, Patrem vocari; hunc autem utpote genitum, Filium; tu ab humanis rebus axioma sumpsisti, quod ait, omnem genitorem priorem esse proprio genimine; idque ad divinam naturam male transtulisti; quod in natura potius genita creataque usuvenit, in Deo autem non valet. Nam et alioqui multa quidem, imo, ut vere dicam, innumera apud nos usuveniunt, quæ a Deo prorsus sunt aliena. Tu vero, hoc tanquam verum de Deo sumens, sic fere concludis: Si omnis genitor prior est proprio genimine, jam non erit qui a nobis creditur Filius Patri coæternus et consubstantialis. Sin vice versa coæternus est Filius Patri; verax autem effatum est: Omnis genitor prior est proprio genimine; necessario mutua relatio ex utroque sejungitur.

3. Nec mirum est, o optime, si uno absurdo concesso, sexcenta hujusmodi consequantur. Nam si quis hominem existimare velit lapidem, multis hunc absurdis; imo infinitis, copulabit. Pari fere modo tu quoque dictiunculam hanc de Deo pro-

mutations, quæ ait : « Omnis genitor prior est proprio genimine, » paralogismum insidiosè struxisti. Hoc igitur confutato, quippe quia de Deo pronuntiarî nequit, utroque ex latere absurditatem vitabimus. Nam præsens causa, a contraria est absens. Si ergo dictum, omnis genitor, a creata natura prave sumptum, in absurditatem trahit dicentis sermonem, cum id in Deo non usuveniat, sine dubio absurditatem vitabimus ; et sempiternum atque consubstantiale, et paternitatis filietatisque relationem inviolatam servabimus. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Papæ rem miram ! quæ in me quidem teque ipso valet, qui facultate homines sumus, aut aliud quidvis ; officimur autem vi, puta genitores aut sapientes. At ubi hujusmodi vis non usuvenit, jam patet, prioratum genitoris relative ad genitum non subsistere. Si ergo vis a Deo aliena est (nam vis passione non caret ; vis aliquo exteriore indiget ; vis est de genere imperfectorum ; Deus autem supra hæc omnia est) satis patet ne prioratum quidem ei usuvenire, quia prioratus sine aliqua vi non fit. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc creatæ naturæ, hoc genituræ per fluxum, proprium est. Nam quorum existentia diversa est, horum æque diversa generatio. Ergo tribus contrariis sumptis, creato, inquam, et increato, passibili et impassibili, priore ac simultaneo, si corporeum passibile est, subsequitur autem huic prius et posterius, patet incorporeum impassibile esse ac simultaneum. Ita enim logicæ methodi nos docent.

4. « Omnis genitor prior est proprio genimine. » Hoc ait qui legem vuli Deo constituere, non autem qui veritatem dicit. Igitur vocabulum *genitor* vel est de numero eorum quæ per se sunt, vel quæ ad aliquid. Atqui non est ex iis quæ per se sunt : non enim ad genimen relationem haberet ; ergo est ex iis quæ ad aliquid sunt ; quæ autem sunt ad aliquid, simultanea naturæ sunt ; quæ vero simultanea naturæ, et simultanea sunt et non sunt ; ergo *genitor* quatenus genitor, ad aliquid existens relationem habet : quare prius et posterius non habebit. Si ergo genitor nec prius habebit nec posterius, tu vero dicis omnem genitorem priorem esse proprio genimine, constat non esse genitorem, quatenus est genitor, sed secundum aliquid aliud, sicuti Socrates et Petrus. Quoniam itaque genitoris nomen in Deo patre hypostaticum est, et secundum id solum proprietas hypostaseos denotatur ; demonstratum porro fuit, quod est relativum non habere prius et posterius ; constat ergo Deum Patrem, qui est proprii geniminis genitor, prius non habere. Quod si non habet, constat esse simultaneum : quod si simultaneus, etiam coæternus est. Ergo Filius Patri coæternus est : atque ita in quo circumvenire putabas, circumventus es. « Omnis genitor prior est genimine suo. » Nobis quidem hoc usuvenit ; quod quidem ita se habere, hinc fit

Α τερὸς ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος, » τὴν παραλογισμὸν συνεσκευώρησας. Τοῦτου οὖν ἐληλεγμένου καὶ χώραν μὴ ἔχοντος τὸ παράπαν ἐπὶ Θεοῦ λέγεσθαι, τὴν εἰς ἐκάτερα ἀτοπίαν ἐκφρευζόμεθα · καὶ γὰρ ὁ παρὸν αἰτιον, ἀπὸν τοῦ ἐναντίου · εἰ οὖν τὸ, ἕκαστος γεννήτωρ, ἀπὸ τῆς κτιστῆς φύσεως κακῶς λαμβανόμενον, εἰς ἀτοπον τὸν λόγον ἀπάγει, τούτου χώραν ἐπὶ Θεοῦ μὴ ἔχοντος, δῆλον ὅτι καὶ ἀτοπα ἐκφρευζόμεθα, τὸ τε συναϊδιον καὶ ὁμοούσιον, καὶ τὴν τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος σχέσιν, ἀτρωτον διαφυλάξομεν. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερος ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Βαβαί τοῦ θαύματος ! περὶ ἐμὲ καὶ σὲ τοῦτο, ὃ τὸ μὲν ἐνεργεῖα ἐσμὲν ἄνθρωποι, εἰ τύχοι, ἢ ἄλλο τι · τὸ δὲ γινόμεθα δυνάμει ὄντες, οἷον γεννήτορες ἢ ἐπιστήμονες, ἢ ἄλλο τι · ἐν οἷς δὲ τὸ δυνάμει χώραν οὐχ ἔξει, δῆλον ὅτι τὸ προτερύειν τὸν γεννήτορα τοῦ γεννήματος οὐκ ἐβρίωται · εἰ τοίνυν ἐπὶ Θεοῦ τὸ δυνάμει ἀλλότριον (καὶ γὰρ τὸ δυνάμει μετὰ πάθους, τὸ δυνάμει τῶν ἐξωθεν προσδεῖται, τὸ δυνάμει τῶν ἀτελῶν · ὁ δὲ Θεὸς ἀνύψισται τούτων πάντων), δῆλον ὅτι καὶ προτερύειν οὐχ ἔξει χώραν διὰ τὸ ἄνευ τοῦ δυνάμει τοῦτο μὴ εἶναι. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερος ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο τῆς κτιστῆς φύσεως, τοῦτο τῆς βευστῆς γεννήσεως · καὶ γὰρ ὧν τὸ εἶναι διάφορον, τούτων καὶ τὸ γεννᾶν διάφορον. Τριῶν οὖν ἀντιθέσεων λαμβανομένων, φημί δὴ κτιστοῦ τε καὶ ἀκτιστοῦ, ἐμπαθοῦς τε καὶ ἀπαθοῦς, προτέρου τε καὶ ἅμα, εἰ ἡ ἐνσώματος ἐμπαθῆ, ἔπεται δὲ ταύτῃ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, φανερόν ὅτι ἡ ἀσώματος ἀπαθῆς καὶ ἅμα · τοῦτο γὰρ αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἡμῖν διαγορεύουσιν.

δ'. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερος ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο νομοθετοῦνός ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ, τὸ ἀληθές δὲ οὐδαμῶς λέγοντος · τὸ τοίνυν γεννήτωρ ὄνομα, ἦτοι τῶν καθ' αὐτὸ ἐστίν, ἢ τῶν πρὸς τι · ἀλλὰ μὴν τῶν καθ' αὐτὸ οὐκ ἐστίν · οὐ γὰρ ἂν πρὸς γέννημα τὴν ἀναφορὰν εἶχε · δῆλον ὅτι τῶν πρὸς τι · εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ τῶν πρὸς τί ἐστίν, τὰ δὲ πρὸς τι ἅμα τῇ φύσει, τὰ δὲ ἅμα τῇ φύσει, ἅμα τέ εἰσιν καὶ οὐκ εἰσίν, τὸ γεννήτωρ ἄρα καθ' ὃ γεννήτωρ, πρὸς ὃν τὴν ἀναφερὰν ἔχει, τὸ πρότερον καὶ ὕστερον οὐχ ἔξει. Εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ τὸ πρότερον καὶ ὕστερον οὐχ ἔξει, ἔφησ' δὲ ὅτι ἕκαστος γεννήτωρ πρότερος ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος · φανερόν ὅτι τὸ γεννήτωρ, οὐ καθ' ὃ γεννήτωρ, ἀλλὰ κατ' ἄλλο τι, καθ' ὃ Σωκράτης ἢ Πέτρος. Εἰ οὖν τὸ γεννήτωρ ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ὑποστατικόν ἐστι, καὶ κατὰ τοῦτο μόνον τὸ ἴδιον τῆς ὑποστάσεως χαρακτηρίζεται · τοῦτο δὲ δέδεικται πρὸς ὃν τὴν ἀναφορὰν τὸ πρότερον καὶ ὕστερον μὴ ἔχον, φανερόν ἄρα ὅτι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ γεννήτωρ ὧν, τοῦ οἰκείου γεννήματος, τὸ πρότερον οὐχ ἔξει · εἰ δὲ οὐχ ἔξει, δῆλον ὅτι ἅμα · εἰ δὲ ἅμα, καὶ συναϊδιος · ὁ Υἱὸς ἄρα τοῦ Πατρὸς συναϊδιός ἐστι · καὶ οὕτως δι' οὐ ἐδόκει παρακρούειν, παρακέκρουσαι. « Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερος ἐστὶ τοῦ οἰκείου γεννήματος. » Τοῦτο ἐν ἡμῖν χώραν ἔχει · καὶ ὅτι οὕτως ἔχει, δῆλον ἐντεῦθεν · Πᾶσα δύναμις, τινὸς ἕνεκα ·

εἰ γὰρ μὴ ἕνεκά τινος, μάτην ἄνευ οὐτε ὁ θεὸς ποιεῖ, οὐτε ἡ φύσις ἄνευ ὁ δὴλον ὅτι ἕνεκα ἂν οὐκ ἔστιν ἡ δύναμις ἕνεκά τινος, δὴλον ὅτι καὶ τὸ δύνασθαι ἂν πᾶν δὲ τὸ δύνασθαι τι ποιεῖν, καὶ ποιήσει, εἰ μὴ τι τὸ παρεμποδίζον ἂν οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἐστὶν ἐμφυτος δύναμις τὸ τεκνοποιεῖν, κεκωλύμεθα δὲ, δὴλον ὅτι παρεμποδίζοντός τινος ἂν δὲ τῷ θεῷ οὐδὲν ἀντίσθενον ἢ παρεμποδίζον ἂν φανερόν ἐστι καὶ ἡ γέννησις σύμφυτος ἂν εἰ δὲ σύμφυτος, καὶ ἅμα ἂν εἰ δὲ ἅμα, οὐ πρότερον καὶ ὕστερον ἂν ὥστε δὴλον ὅτι τὸ πρότερον καὶ ὕστερον ἐπὶ θεοῦ χώραν οὐκ ἔχει. Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος. Πόθεν τὰς ἀρχάς, ὦ οὗτος, εἰληφας; οἱ μὲν γὰρ μηδὲν κοινὸν τοῦ χριστοῦ καὶ τῶν χρισμάτων ὑποτιθέμενοι, ἑαυτοὺς παραλογίζονται, ταυτῶς ἐπὶ θεοῦ καὶ τῶν χρισμάτων τὰς θείας φωνάς ἐκλαμβάνοντες ἂν καὶ τὸ πρότερον λῆμμα διὰ τοῦ δευτέρου ἐξοστρακίζεται, καὶ πάλιν διὰ τοῦ προτέρου τὸ δεύτερον ἂν καὶ γὰρ εἰ πᾶν ποίημα ἐνδεές ἐστι τοῦ ποιήσαντος διὰ τὸ πρῶτον ἀξίωμα ἂν δὲ ἐκ τοῦ γεννητόρος λόγος, ἐκ τῶν ποιημάτων τὸν ποιητὴν πρότερον κατασυλλογίζεται, ἐνδεές τε ἐστὶ καὶ οὐκ ἐνδεές, καὶ ταυτὸν οὐ ταυτὸν πᾶν ποίημα τοῦ ποιήσαντος, ὅπερ ἀδύνατον.

ε'. Εἰδῶμεν δὲ καὶ τὸ ἐπιφερόμενον ἂν ἔχει δὲ καὶ οὕτως ἂν Ἐπειδὴ ἂν ἡγήσασιν μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέρωθεν, τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ἀπόλλυται ἡ τάξις τῆς σχέσεως ἢ οὕσα ἐκ τοῦ γεννητόρος πρὸς τὸ γέννημα ἂν καὶ καταναγκάζεται ἡ κλήσις τῶν ἀμφοτέρων χωρισθῆναι τοῦ γεγεννηκότος καὶ γεννήματος, τοῦ προὔπαρχοντος καὶ μεταγενεστέρου. Ἀπήλλαξας ἡμᾶς πραγμάτων, ὦ φίλος, ἐξείπων τὸ ἀπόρρητον ἂν εἰ μὲν γὰρ ἐώρων τὸ παρὰ σοῦ προτεθὲν λημμάτιον τὸ λέγον, Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος, ἐπὶ θεοῦ χώραν ἔχον, τάχα ἂν καὶ μὴ θέλων τῇ ἀληθείᾳ συνεφελκόμενος, καὶ τὸ δεύτερον ὁμολόγουν ἂν ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἔωλον καὶ πάντη ψευδὲς ἐπὶ θεοῦ καὶ ἀλλότριον ὁ λόγος ἔδειξεν, οὐ με λόγος καταναγκάσει καὶ τὸ ἐπιφερόμενον τιθεῖναι ἂν καὶ γὰρ ἂν δύο τινὰ ὦσι, καὶ τὸ μὲν ἐν τάξει ἡγουμένου εἰληπται, τὸ δὲ ἐν τῇ τοῦ ἐπόμενου, δὴλον ὅτι τοῦ ἡγουμένου ὁμολογηθέντος, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔψεται ἂν οὐκ ἔψεται δὲ, τοῦ ἡγουμένου μηδαμῶς ὁμολογηθέντος ἂν τοῦτο δὲ δὴλον ὦδε ἂν Ἐστω ἄνθρωπος καὶ ζῶον ἂν καὶ τὸ μὲν ἄνθρωπος εἰληφθῶ ἡγούμενος, τὸ δὲ ζῶον ἐπόμενον ἂν φανερόν τοῦ ἀνθρώπου τιθεμένου, καὶ τὸ ζῶον ἐξ ἀνάγκης ἔψεται ἂν οὐκ ἔψεται δὲ, μὴ τιθεμένου ἐκείνου ἂν τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ παρὰ σοῦ δραματούργηθέν ἂν διὸ εἰ μὲν χώραν ἐπὶ θεοῦ εἶχεν τὸ, Ἐκαστος γεννήτωρ πρότερός ἐστι τοῦ οἰκείου γεννήματος, ἡμῶν ὁμολογούντων τὸ συναἰδῖον ἔχειν τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, φανερόν ὅτι καταναγκάζεται ἡ κλήσις ἐξ ἀλλήλων χωρισθῆναι ἂν ἐπεὶ δὲ τὸ πρότερον οὐκ ἀληθές, οὐδὲ τὸ δεύτερον ἂν καὶ οὕτως ἡλίθιον ἀνέφανεν τὸ παρὰ σοῦ λεχθέν.

ς'. Καὶ ἄλλως ἂν Εἰ διὰ τὴν συναἰδιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐξ ἀνάγκης φησὶ τὰς σχέσεις κεχωρισθῆναι, καταναγκάσει μᾶλλον ὁ λόγος διὰ τὴν σχέσιν

manifestum. Potentia omnis propter aliquid est : nam si propter aliquid non sit, vana est : nihil porro vanum Deus facit neque natura. Est ergo propter aliquid. Si ergo potentia propter aliquid est, patet quod etiam posse ; omne autem quod facere aliquid potest, re quoque vera faciet, nisi aliquid obstiterit. Si ergo in nobis est insita potentia liberos gignendi, prohibemur autem, constat quod aliquid nos impedit. Atqui Deo nihil resistit aut obstat : constat ergo generationem quoque ei esse connaturalem : quod si connaturalis, simultanea quoque est ; quod si simultanea, jam non est prior nec posterior : unde constat prius et posterius in Deo non usuvenire. Ἐκαστος genitor prior est proprio genimine. Undenam principia, o sodes, sumpsisti? Nam qui nihil esse commune Creatori cum creaturis credunt, errant dum eodem sensu et de Deo et de creaturis divina vocabula sumunt ; et prius lemma a secundo excluditur ; vicissimque a priore secundum. Etenim si omnis factura inferior est factore, propter prioratus dignitatem ; quod autem est ex genitore Verbum, ex facturis factorem arguit esse prius ; illud quidem et inferius erit et non inferius, idem et non idem, quod est impossibile.

5. Videamus jam quod ibi additur, ita enim se habet : Ἐ Quia si putes unum esse principium amborum, Patris videlicet atque Filii, perit relationis ordo, quæ intercedit inter genitorem et genitum : cogiturque amborum appellatio sejungi a gignente et a genito, a præexistente et posteriore. Libe-rasti me negotio, o sodes, arcanum enarrans. Nam si mihi persuasissem a te dictam sententiam quæ ait : Ἐ Omnis genitor prior est proprio genimine, in Deo usuvenire, fortasse etiamsi invitus, veritate compulsus, secundam hanc quoque confiterer. Sed quia illam futilem esse atque omnino falsam a Deoque alienam sermo noster demonstravit, me certe ratiocinium non coget subjunctam sententiam pensi habere. Nam si duo forte sint, quorum unum præcedentis loco habeatur, alterum vero subsequens, patet præcedente concesso, sequens quoque concessum iri : non tamen concedetur, si præcedens nullo modo admittatur. Hoc autem sic explanatur. Esto homo atque animal : et homo quidem sit instar præcedentis, animal subsequens : constat homine supposito, animal quoque necessario subsequendum : haud sequetur autem, homine non supposito. Tale est objectum a te argumentum. Quamobrem si in Deo usuveniret propositio : Ἐ Omnis genitor prior est proprio genimine, confidentibus nobis coæternos esse Patrem ac Filium, patet mutuam appellationem necessario ex utroque fore sejungendam. Sed quia prior propositio vera non est, ne altera quidem. Atque ita futile apparet prolatum a te argumentum.

6. Item aliter : Si propterea quod coæterni sunt Pater ac Filius, ais necessario relationes eorum fore sejungendas, imo coget potius ratiocinium

nostrum propter relationem, coaeternitatem quoque inducere. Atque hoc ita ostenditur. Genitoris nomen cum sit ex iis quae sunt ad aliquid, ad filium habet relationem. Quae autem sunt ad aliquid, simultanea naturae sunt: quae autem simultanea naturae sunt, et sunt et item non sunt. Concluditur ergo, propter relationem simultanea esse; quod verum est. Et cur tu, o sodes, contrarium inducis? qui propter coaeternitatem, videris nobis eripere paternitatis ac filietatis relationem: propter relationem autem gignentis et geniti, videris perimere coaeternitatem et consubstantialitatem. Item aliter: Si genitoris nomen, existentiam simul tribuit; quae autem simultanea existentiae a te accipiuntur, relationem perimunt, quae intercedit inter genitorem et genitum; concluditur utique genitoris nomen, et genitum, invicem referentia, non esse relativa; quod est absurdum.

7. Pergis vero dicere sic: « Quia si existimes unum principium amborum, Patris atque Filii. » Miror, o sodes, quodnam tu velis principium in Deo ponere. Principium multifariam dicitur: aliud est enim effectivum, veluti est architectus aedificiorum: aliud materiale, veluti tabulae navis: aliud formale, veluti statuæ schema: aliud finale, veluti navis ad victualium deportationem: aliud instrumentale, ut fabri murarii ascia: aliud exemplare, veluti prototypum facti operis: aliud temporale, velut res factae quae in tempore fiunt et sunt: aliud causale tantummodo, veluti Seth ex principio quodam et causa ortus est, ex Adamo scilicet. Nunc si tanquam ex principio quodam, ceu causa, dicis Patris ac Filii unum principium, jam neque alterum genitorem, neque alterum esse genitum retinebis. Nam cujusnam genitor sit, si tanquam ex alio principio et causa Patrem ac Filium dicas ortos? Certe principium non dices effectivum; nam si hoc concedas, erit Dei Deus, et rursus hujus alius Deus, et hoc in infinitum. Neque principium dices materiale; non enim est Deus compositus et materialis. Sed neque formale principium; nam quodnam habere poterunt formale principium Pater ac Filius? praeterquam quod compositionem non vitarent. Neque denique finale, etenim nulla ex causa Deus provenit. Superest tibi temporale esse principium Patris ac Filii. Quod si ita est, ipsis quidem fieri contingit, et corrumpi, et alia innumera. Nam quae in tempore, talia sunt. Constat, non posse in Deo principium antiquius inveniri. Et quomodo, o sodes, ita a nobis existimari praesumens, paralogismum contextis? Vere demonstratum tibi fuit id esse stolidum.

8. Sed videamus etiam quid paulo infra scribas: « Deus omnia sapientia sua gubernavit. » Concedo hoc libenter admodum: etenim enhypostatica sapientia sua, quam sermo noster perspicue demon-

A καὶ τὸ συναϊδίον εἰσάγεσθαι· καὶ τοῦτο δῆλον ὡς· Τὸ γεννήτωρ ὄνομα τῶν πρὸς τι ὄν, πρὸς υἱὸν ἔχει τὴν ἀναφορὰν· τὰ δὲ πρὸς τι, ἅμα τῇ φύσει· τὰ δὲ ἅμα τῇ φύσει, ὁμοῦ τέ εἰσι καὶ οὐκ εἰσὶ· συνάγεται ἄρα διὰ τὴν σχέσιν ἅμα εἶναι· ὅπερ ἐστὶν ἀληθές· καὶ πῶς σὺ, ὦ φίλος, τὸ ἐναντίον εἰσάγεις, καὶ διὰ μὲν τὸ συναϊδίον, εἰς τὴν σχέσιν τῆς πατρότητος καὶ υἰότητος ἡμᾶς δοκεῖς παρακρούειν, διὰ δὲ τὴν σχέσιν τοῦ γεννήτορος καὶ γεννήματος, εἰς τὸ συναϊδίον τε καὶ ὁμοούσιον; Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ γεννήτωρ ὄνομα τὴν τοῦ εἶναι ἅμα ὑπαρξίν δίδωσι, τὰ δὲ ἅμα τῇ ὑπάρξει κατὰ σὲ λαμβανόμενα, ἀπόλλυσι τὴν σχέσιν τὴν οὖσαν ἐκ τοῦ γεννήτορος πρὸς τὸ γέννημα, συνάγεται ἄρα, τὸ γεννήτωρ ὄνομα, καὶ τὸ γέννημα, ἐν σχέσει ὄντα, ἄσχετα εἶναι· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον.

Ζ'. Ἐπιφέρεις δὲ πάλιν οὕτως· « Ἐπειδὴ ἐάν ἡγήσασαι μίαν ἀρχὴν ἀμφοτέροις τοῦ τε Πατρὸς καὶ Υἱοῦ. » Θαυμάζειν μοι ἐπέρχεται, ὦ φίλος, ὁποῖαν ἄρα βούλη ἀρχὴν ἐπὶ Θεοῦ τιθέναι· τῆς γὰρ ἀρχῆς πολλὰ ἄρα λεγομένης, τῆς μὲν ὡς ποιητικῆς, οἷον ὁ τέκτων τῶν οἰκημάτων· τῆς δὲ ὡς ὑλικῆς, οἷον αἱ σανίδες τοῦ πλοίου· τῆς δὲ ὡς εἰδικῆς [scd. ἰδικῆς. Sic ei infra], οἷον τοῦ ἀνδριάντος τὸ σχῆμα· τῆς δὲ ὡς τελικῆς, οἷον τὸ πλοῖον πρὸς ἀγωγὴν τῶν χρειῶν· τῆς δὲ ὡς ὀργανικῆς, οἷον τέκτονος τὸ σκέπερνον· τῆς δὲ ὡς παραδειγματικῆς, καθάπερ τὸ πρωτότυπον τοῦ παραγώγου· τῆς δὲ ὡς χρονικῆς, καθάπερ τὰ γινόμενα ἐν χρόνῳ γίνονται καὶ εἰσὶ· τῆς δὲ ὡς αἰτίας καὶ μόνης, καθὰ ὁ Σηθὸς ἐξ ἀρχῆς τινος καὶ αἰτίας ἀνέφυ τοῦ Ἀδάμ· εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐξ ἀρχῆς τινος ὡς αἰτίας φῆς τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ μίαν ἀρχὴν εἶναι, οὐκέτι τὸν μὲν γεννήτορα, τὸν δὲ γέννημα φυλάξεις. Τίνος γὰρ ἂν καὶ εἴη γεννήτωρ, ἐπ' ἂν ὡς ἐξ ἄλλης ἀρχῆς τε καὶ αἰτίας τὸν Πατέρα καὶ Υἱὸν φῆς ἀναφύναί; οὐδ' αὐτὴν ὡς ποιητικὴν· εἰ γὰρ τοῦτο δῆς, ἔσται τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ πάλιν τούτου ἄλλος, καὶ τοῦτο ἐπ' ἄπειρον· οὐδ' αὐτὴν ὡς ὑλικὴν· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ Θεός συνθετός τε καὶ ἐνυλος· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὡς εἰδικὴν· τίνα γὰρ καὶ ἔχοιεν εἰδικὴν ἀρχὴν ὁ Πατήρ καὶ Υἱός; καὶ οὕτως τὴν σύνθεσιν οὐκ ἐκφεύξονται· οὐδ' αὐτὴν ὡς τελικὴν, ἀνάτιος γὰρ ὁ Θεός· λείπεται κατὰ σὲ τὴν χρονικὴν ἀρχὴν εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ γίνεσθαι ἂν αὐτοὺς συμβάλει, καὶ φθείρεσθαι, καὶ ἄλλα μυρία· τὰ γὰρ ἐν χρόνῳ τοιαῦτα· φανερόν ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐπὶ Θεοῦ ἀρχὴν ἀνωτέραν εὑρεῖν· καὶ πῶς, ὦ φίλος, ὡς ἡγεῖσθαι λαβὼν τὴν παρρησιογισμὸν, συρράπτεις; Καὶ οὕτω δέδεικται καὶ τοῦτο σοὶ ἡλίθιον.

η'. Ἄλλ' ἰδῶμεν τί καὶ μετὰ βραχέα γράφεις· « Ὁ δὲ Θεός τὸ πᾶν τῇ σοφίᾳ αὐτοῦ ἐκυβέρνησε. » Σύμφημι καγὼ καὶ μάλα ἡδέως· τῇ μὲν γὰρ ἐνυποστάτῳ (1) αὐτοῦ σοφίᾳ, ἣν ὁ λόγος δύναμιν τὴν

(1) Enhypostatatum sic definit S. Maximus opusc. theol. t. II, p. 79: Ἐνυπόστατον, τὸ κατὰ τὴν οὐ-

σίαν κοινόν, ἡγουν τὸ εἶδος, τὸ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτὸ ἀτόμοις πραγματικῶς ὑφιστάμενον, καὶ οὐκ ἐπινοία

αὐτὴν καὶ Λόγον καὶ Υἱὸν τρανωῶς ἔδειξε, τὸ πᾶν A
 συνεστῆσατο, καὶ ἐφανέρωσεν ἐν τοῖς ἔργοις τὴν
 ἑαυτοῦ ποιήσιν· καὶ ὅτι ἔστι Θεὸς εἰς ἐπὶ πάντων
 ὑπερούσιος καθ' ἃ πού τις τῶν παρ' ἡμῖν θεολόγων
 συνωδᾷ τούτοις ἔφη· « Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ
 ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα
 καθορᾶται, ἢ τε ἀίδιος αὐτοῦ θεϊότης· » καὶ τὰ
 τούτοις σύστοιχα· διὸ καὶ μὴ θέλης, ταῖς ἡμετέραις
 ὁμολογίαις συνάδης· παρακατιῶν δὲ μικρὸν εἰς τὴν
 μοναρχίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπερουσιότητα, γράφεις
 οὕτως· « Διότι ἐὰν εἶχε κοινωνὸν εἰς τὴν ἑαυτοῦ
 βασιλείαν, ἔμελλε δέχεσθαι ἐναντίωσιν, ἢ ἐνδεῆς
 εἶχεν εἶναι ὑπουργοῦ τοῦ διοικεῖν τὴν δημιουργίαν
 αὐτοῦ. » Θαυμάζειν μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντάς
 σου· οὐδὲ γὰρ συνορῶ ἐπὶ Θεοῦ τίς ἡ ἀνάγκη, ἢ κοι-
 νωνοὺς τινὰς τῆς βασιλείας, ἢ ἐνδειαν ὑπουργίας B
 τοῦ διοικεῖν τὸν ἑαυτοῦ κόσμον εἰσάγεσθαι· καὶ ὅσα
 τούτοις ἐπιφέρεις· τὸν γὰρ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν
 ἑαυτοῦ Υἱὸν κατὰ πάντα ὅμοιον ἔχοντα, πλην τῆς
 ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως· ἡμῶν δὲ μηδ' ἕως
 τὸ κοινωνὸν ὁμοιοῦντων ἐπὶ τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν,
 οὐκ οἶδ' ὅπως ἡμᾶς παραλογίζῃ ἢ σεαυτὸν καὶ τοῖς
 ἑαυτοῦ πτεροῖς ἀλίσκε· ἔστι δὲ τὸ παρὰ σοῦ σόφισμα
 τοιοῦτον· Ἐὰν δύο τινὰ ὦσι, καὶ τὸ μὲν καθολικώ-
 τερον, τὸ δὲ ἐπὶ μέρους, οἷον τὸ τε ὕειν, καὶ τὸ
 βεβρέχθαι τὴν γῆν· τὸ μὲν γὰρ ὕειν, ἐπέλαττον ἔστι
 τοῦ βεβρέχθαι· οὐ γὰρ ἀντιστρέφει· τούτου δὲ ὄντος,
 δῆλον ὅτι καὶ τὸ λοιπὸν ἔσται, οἷον τὸ ὕειν καὶ τὸ
 βεβρέχθαι· εἴτα τοῦ λοιποῦ ὄντος, φήσει τις καὶ τὸ
 λοιπὸν εἶναι· τὸν παραλογισμὸν ποιεῖ οὕτω καλοῦ- C
 μενον παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον, καὶ τὸ ἐπόμενον.

θ'. Τοιοῦτόν τι καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς παρὰ σοῦ γραφεῖσι
 πεποίηκας· δύο γὰρ ὄντων, κοινόν τε καὶ κοινωνός·
 καὶ τὸ μὲν ἐπιπλέον, οἷον τὸ κοινόν· τὸ δὲ ἐπέλατ-
 τόν, οἷον τὸ κοινωνός· ὁ μὲν γὰρ κοινωνός οὐ λέγε-
 ται κοινωνός, ὡς κοινόν τι ἔχων λέγεται κοινωνός·
 οὐκ εἴ τι δὲ κοινόν τι ἔχων μεθ' ἑτέρου, ἀνάγκη καὶ
 κοινωνὸν αὐτοῦ λέγεσθαι· λίθος γὰρ λίθῳ οὐ λέγεται
 κοινωνός, ἐπεὶ κοινή ἀμφοτέρων ἡ οὐσία· ὡσαύτως δὲ
 καὶ ἕππο; ἕππῳ, κοινήν καὶ μίαν οὐσίαν ἔχοντες, οὐ
 λέγονται κοινωνοί· εἰ οὖν τὸ κοινόν ἐπιπλέον, τὸ δὲ
 κοινωνός ἐπέλαττον ἡμῶν δὲ λεγόντων κοινήν καὶ
 ἀμέριστον ἔχειν τὸν Πατέρα τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν
 πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱόν, αὐτὸς μεταφέρων γράφεις· « Εἰ
 κοινή βασιλεία καὶ ἐξουσία πρὸς Υἱόν, πάντως καὶ D
 κοινωνός ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς τῆς αὐτοῦ βασι-
 λείας· » καὶ παραλογίζῃ μᾶλλον ἢ περ ἡμᾶς, ποιῶν
 τὸν παραλογισμὸν παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον καλούμε-
 νον· καὶ τοῦτο ποιῶν δοκεῖς μᾶλλον ἀγνοεῖν τὸ κοι-
 νωνός ὄνομα ἐπὶ τίνων εἰκότως καὶ ἔστι καὶ κυρίως
 λέγεται, καὶ διὰ τοῦτο κακῶς ἐπὶ Θεοῦ μεταφέρεις·
 τὸ γὰρ κοινωνός ὄνομα οὐκ ἐπ' ἄλλου δοκεῖ τίθε-
 σθαι, ἀλλ' οἷς ἰδιαζόντως καὶ ἀποτετμημένως ἐνὸς
 ἐκάστου τὸ ἔργον ἀποτελεῖται, καὶ κατὰ σύμβασιν
 προαιρετικὴν, καὶ συμπερισμὸν ἐν ταυτῇ πρά-

stravit Verbum esse ac Filium, omnia constituit,
 manifestavitque operibus facturam suam, et quod
 Deus unus sit super omnia supersubstantialis, sic-
 uti quidam de theologis nostris consonanter his
 dixit: *Invisibilia enim ipsius a creatura mundi,*
per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur;
*sempiterna quoque ejus deitas*⁴⁸, et his consentanea.
 Quamobrem velis nolis confessionibus nostris con-
 senties. Aliquantum vero progressus ad Dei unita-
 tem et supersubstantialitatem, sic ais: « Quia si
 societatem aliquam sui regni haberet, contrarieta-
 tem quoque experturus esset. Vel certe esset adju-
 toris indigus ad creati ab se mundi administratio-
 nem. » Miror hæc a te scribi: nullam enim
 necessitatem video inducendi vel socios aliquos
 regni, vel adjutorii indigentiam ad mundi admini-
 strationem, vel quidquid his tu subjungis. Cum enim
 nos confiteamur Deum Patrem habere Filium suum
 prorsus sibi similem, excepta generatione ejusque
 negatione; neque tamen societatem ullam prorsus
 dicamus Patris ac Filii; haud video cur nobis
 fucum facere velis. Sane tuis ipsis pennis caperis.
 Est autem sophisma tuum hujusmodi: Si duo sint,
 et unum quidem generalius, aliud parziale, veluti
 est pluere, et terram madefieri: nam pluere minus
 est, quam terram madefieri: non enim convertitur;
 quod si est, patet alterum quoque fore, id est,
 pluere et madefieri. Deinde si alterum est, dicet ali-
 quis alterum quoque fore, paralogismumque facit,
 ita appellatum (quia non convertitur etiam subse-
 quens.

9. Tale quid tu quoque fecisti in scripto tuo.
 Nam cum duo sint, commune et communicans; et
 illud quidem amplius, id est, commune; hoc autem
 restrictius, id est, *communicans*: etenim qui com-
 municat dicitur communicans, quatenus commune
 aliquid habet: nequaquam autem eum qui commune
 aliquid habet cum alio, necesse est communicantem
 eidem dicere: nam lapis non dicitur lapidi com-
 municans, quia communis est utriusque substantia:
 similiter equus equo, qui communem unamque
 substantiam habent, non dicuntur communicantes:
 si ergo commune, plus est; *communicans* autem
 minus: nobis vero dicentibus commune et indivi-
 sibile habere Patrem regnum suum cum proprio
 Filio, tu inverso sermone scribis: « Si commune
 est regnum et potestas cum Filio, prorsus et com-
 municans erit Filius regno Patris sui: » tibi que
 illudis potius quam nobis, paralogismum faciens
 in eo quod non alternat: idque faciens, videris
 potius ignorare, vocabulum *communicans* de qui-
 busnam recte proprieque dicatur: ac propterea
 male ad Deum transfers: nam vocabulum *commu-
 nicans* de alio nullo poni videtur, quam de iis
 quorum proprie præciseque uniuscujusque opus

⁴⁸ Rom. 1, 20.

ψιλῇ θεωρούμενον. *Enhypostatatum, quod commune
 secundum substantiam est; videlicet species quæ in*

*individuis, quæ sub ipsa sunt, realiter subsistit, nec
 nudo tantum mentis cogitatu consideratur.*

perficitur, cum ex conventionē prævīa et soliditate in eodem negotio, duo vel tres aut plures, ad idem negotium concurrunt. Veluti si quis rhetoricam artem prius per se ipsum tantummodo exercent, deinde aliquis alius ad eum accedat, et mox conventionē prævīa et consensu, ad rhetoricam professionem concorditer concurrant; tunc ambo dicentur hęc in re communicantes. Verum enimvero iis, quorum opera, voluntas, deliberatio, operatio, et concordia inseparabilis suapte natura est, quomodo communicantis vocabulum congruet? Minime prorsus. Quare cum Patrem dicimus aliquid facere, Filium quoque et Spiritum sanctum inseparabiliter simul facere dicimus: et unius operatio, a tribus non est sejuncta: omnisque operatio quę divinitus provenit, et multimodis denominatur, a Patre proficiscitur, et per Filium pergit, et in Spiritu sancto perficitur. Propterea æquum non est, vocabulum communicantis in sancta Trinitate adhibere.

10. Tu vero post vocabulum *communicans* pergis dicere, « fore ut Deus contrarietatem et seditio- nem experiretur. » O verborum tuorum stoliditas! Si certe vocabulo *communicans* apud Deum locus esset, fortasse et contrarietas et seditio comperiretur. Sed quia illud non conceditur, nec hoc quidem concedetur. Atque ita invitus ex iis quę adjunxisti, propositionem evidentem nobis effecisti, quomodo proprie dicatur. Nam si vocabulum *communicans* de aliquo prædicatum, contrarietas et seditio subsequitur, planum erit, quod *commu-*
nicans vocabulum iis congruet qui prævīa conven-
 tione et consensu rem gerunt: unde seditio etiam
 et contrarietas confit. His quippe tantum usuvenit
 seditio et contrarietas, propter voluntatis volubili-
 tatem. Quibus autem immutabilis bonitas est,
 quomodo contrarietas et seditio incidet? Et paucis
 interjectis, ita scribis: « Vel certe esset adjutoris
 indignus ad creati ab se mundi administrationem. »
 Pecte, sodes, dixisti. Si enim vocabulum *commu-*
nicans de Filio prædicaretur, obnoxius utique esset,
 ut tu opinaris, contrarietati ac seditio, et auxilio
 indigeret. Nunc quia illud futile et invalidum de-
 monstratum fuit, constat quod et hęc similiter.
 Nam si positione alicujus, quaedam ponuntur, sine
 dubio extinctione illius, etiam alia extinguuntur.

11. Insuper scriptum tuum hęc habet: « Et per sæculorum spatium, et ob mutuam contrarietatem, deleteretur Dei dominatus una cum creaturis. Et alter alteri dominaretur, et cum creaturis compassio desineret. » Atqui hęc, o sodes, duorum principiorum et contrarietatis criminatio nobis non congruit; sed aliis a te intendi deberet, qui nempe duo principia et duos deos inducunt, bonum ac malum: et ab alio quidem dicunt hunc materialem mundum conditum et conservatum ac rectum; ab alio autem intellectualem: quam nos sententiam et odimus et toto animo aversamur; et eos, qui hanc fovent, capitali pœnæ subjicimus: vos vero

Α γματι, δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ πλείονες τούτων εἰς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα συνέρχονται· οἷον ῥητορεύει τις καθ' ἑαυτὸν τὸ οικεῖον σπούδασμα ἐκτελεῖν, ἐὰν ἄλλος τις πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο καὶ κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν καὶ συμπειθισμὸν εἰς τὸ τῆς ῥητορείας ἔργον ὁμογνωμῶνως συνέλθοιεν· λέγοντο ἂν ἑκάτερος εἰς τοῦτο κοιωνοί· οἷς δὲ τὸ ἔργον καὶ ἡ θέλησις, βούλησις τε καὶ ἐνέργεια καὶ ὁμόνοια ἀδιάσπαστος φυσικῶς ἐν αὐτοῖς πρόσσει, πῶς ἂν καὶ χώραν ἔξει τὸ τοῦ κοιωνοῦ ὄνομα; οὐ μὲν οὖν διὰ τὸν Πατέρα λέγοντες ποιεῖν τι, καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀδιασπᾶστος ἅμα λέγομεν ποιεῖν· καὶ τοῦ ἐνὸς ἡ ἐνέργεια, τῶν τριῶν πῶς ἐστὶ μὴ διασχιζομένη· καὶ γὰρ πᾶσα ἐνέργεια ἡ θεόθεν διήκουσα, καὶ κατὰ τὰς πολυτρόπους ἐννοίας ὀνομαζομένη, ἐκ Πατρὸς ἐφορμᾶται, καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ πρόσει, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ τελειοῦται· διὰ ταῦτα τοῦτο, οὐ δίκαιόν ἐστι τὸ τοῦ κοιωνοῦ ὄνομα ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τίθεσθαι.

Γ'. Ἐπιφέρεις δὲ εἰς τὸν κοιωνὸν γράφων οὕτως· « Ἐμελλε δέχεσθαι ἐναντίωσιν καὶ στάσιν. » Ὡ τῆς ἀποπληξίας τῶν σῶν ῥημάτων! Εἰ μὲν γὰρ τὸ κοιωνὸς ὄνομα ἐπὶ Θεοῦ χώραν εἶχεν, ἴσως καὶ ἡ ἐναντίωσις καὶ στάσις εὐρίσκεται· ἐπεὶ δὲ τοῦτο οὐ δέδοται, οὐδὲ τὸ δι' ἐκείνου δοθήσεται· καὶ οὕτως ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος ἐκ τοῦ ἐπιφερομένου τὸ προτεθὲν δῆλον ἡμῖν παρέστησας, καθ' ὧν κυρίως λέγεται. Εἰ γὰρ τὸ κοιωνὸς ὄνομα τιθέμενον, τὴν τε ἐναντίωσιν καὶ στάσιν ἀκολουθοῦσαν ἔχει, φανερόν δῆπουθεν, ὅτι κοιωνὸς ἐπὶ τῶν κατὰ σύμβασιν προαιρετικὴν καὶ συμπειθισμὸν προερχομένων χώ-
 ραν ἔξει· ἐξ οὗ καὶ ἡ στάσις καὶ ἡ ἐναντιώσις ποτε ἐγγίνεται· τούτων γὰρ μόνων ἐστὶ τὴν, στάσιν καὶ ἐναντίωσιν δέχεσθαι, διὰ τὸ εὐμετάβολον τῆς προαιρέσεως· οἷς δὲ ἀγαθότης ἀτρεπτός ἐστι, πῶς ἂν καὶ ἐναντιώσις καὶ στάσις συνεισφρήσεται; Καὶ μετὰ βραχέα γράφεις οὕτως· « Ἡ ἐνδεής εἶχεν εἶναι ὑπουργοῦ, τοῦ διοικεῖν τὴν δημιουργίαν αὐτοῦ. » Καλῶς, ὦ φίλος, ἔφησθα· εἰ μὲν γὰρ τὸ κοιωνὸς ὄνομα ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ χώραν εἶχεν, ἴσχυεν ἂν κατὰ σὲ καὶ τὸ τῆς ἐναντιώσεως καὶ στάσεως καὶ ἡ ἐνδεΐα τῆς ὑπουργίας· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνο δέδεικται ἔωλον καὶ ἀνίσχυρον, δῆλον ὅτι καὶ ταῦτα· καὶ γὰρ ἐὰν τῇ θέσει τινὸς τινὰ τίθενται, τῇ ἀναιρέσει τούτου δῆλον ὅτι συνανήρηται.

Δ'. Ἐχει δὲ πάλιν τὸ σὸν γράμμα οὕτως· « Καὶ κατὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν αἰώνων, καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα ἐναντιώσιν, ἠφανίζετο ἡ τούτου κυριότης μετὰ τῶν κτισμάτων, καὶ ἐκυρίευσεν ὁ εἰς τοῦ ἐτέρου, καὶ ἐκόπτετο ἡ συμπάθεια τῶν ποιημάτων. » Τοῦτο οὖν, ὦ φίλος, τὸ τῶν δύο ἀρχῶν καὶ ἐναντιώσεως ἔγκλημα ἡμῖν οὐ πρόσσει, ἀλλ' ἄλλοις παρὰ σοῦ ἐγκαλεῖσθαι ὤφειλε, τοῖς καὶ δύο ἀρχὰς καὶ δύο θεοῦς εἰσάγουσιν, ἀγαθὸν τε καὶ κακόν· καὶ τὸν μὲν φασὶ τὸν αἰσθητὸν κόσμον δεδημιουργημέναι καὶ συνέχειν καὶ κρατεῖν· τὸν δὲ, τὸν νοητὸν ἦν δόξαν ἡμεῖς καὶ μυστατόμεθα καὶ λίαν ἀποστρεφόμεθα, καὶ τοὺς ταύτην σεμνύοντας κεφαλικῇ τιμωρίᾳ καθ-

υποβάλλομεν (2)· ὑμεῖς δὲ καὶ προσέσθε καὶ ἐπι-
θλίψετε· ἡμῖν γὰρ μία ἀρχὴ τὸ σεβασζόμενον· ἐπεὶ
καὶ εἰς Θεός, καὶ ταῖς ιδιότησιν εἴτ' οὖν ὑποστάσει
τρία πιστεύεται· εἰ δέ σοι τὸ διάφορον τῶν ὑποστά-
σεων, διάφορον καὶ τὴν φύσιν ἐννοεῖν δίδωσι, καὶ
ὄσας τὰς ὑποστάσεις, τοσαύτας καὶ τὰς φύσεις εἰσ-
άγεσθαι, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο, ἥπερ εἰδότης· οὐ
γὰρ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις· ἦν γὰρ ἂν οὐδὲν
τῶν ὄντων ὁμοφυές, καὶ ταυτὸν κοινόν τι καὶ ἴδιον
χρῆμα· ὅπερ οὐχ εὐρηται.

ιβ'. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων,
διάφορον καὶ φύσιν εἰσάγεσθαι δίδωσιν, ἀνάγκη τὸ
μὴ διάφορον τῶν φύσεων, μὴδὲ διάφορον καὶ τῆ
ὑποστάσει καθίστασθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι τὰ ταυτὰ
τῆ φύσει, ταυτὰ καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν. Ἔσται ἄρα
Παῦλος καὶ Πέτρος ταυτοὶ ὄντες τῆ φύσει καὶ ἀδιά-
φοροι· καὶ τῆ ὑποστάσει ταυτοὶ, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον·
ἐστὶ γὰρ σου τὸ σόφισμα παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω
καλούμενον. Τοῦ γὰρ ἐνός πολλαχῶς λεγομένου, ὡς
αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἐκδιδάσκουσιν, ἢ γένει, ἢ εἴδει,
ἢ ἀριθμῷ, ἢ ἀναλογίᾳ, δῆλον ὅτι καὶ τὸ πολλα-
ῶσαχῶς γὰρ τὸ προκείμενον [col. ἀντικ.], τοσαυτα-
χῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον ἔχει· τοῦτο γὰρ δεδιδάγμε-
να· ἡμῶν δὲ ταῖς ὑποστάσει τὰ τρία διδόντων, οὐ
δὲ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον εἰσάγεις· ταῦτα δὲ
οὐχ οὕτως ἔχει· καὶ γὰρ ἡ ἐνάργεια τῶν πραγμάτων
δῆλη, καὶ αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσι· καὶ οὕτως σοι
πᾶσαι αἱ διαβολαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως ἔωλοι
καὶ ἀπίθανοι καὶ ψευδεῖς ἀποδεικνύμενοι εἰσὶ καὶ
τῶν διαβολῶν δηλονότι ἀναιρεθεισῶν, καὶ τὰ λοιπὰ
πάντα συνέφεται. Καὶ ταῦτα πέρα τοῦ μέτρου, ἐπεὶ
καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀκοαῖς· διδ' ἱκανὰ μὲν καὶ
ταῦτα τοῖς θέλουσι μικρῶς πως συνορᾶν, καὶ τῆ πα-
ραθέσει τῶν κρειτόνων, τὸ ἀληθὲς διώκειν, καὶ τὸ
ψεῦδος ἀπωθεῖσθαι· διδ' καὶ μέχρι τούτων τὸν λόγον
στήσω (3).

A illis favetis atque blandimini. A nobis autem unum
principium religioso cultu colitur, quia et unus
Deus est, quanquam proprietatibus, sive personis,
trinus creditur. Quod si tibi personarum diversitas
differentem quoque naturam reputare suggerit, et
quot sunt personæ, totidem quoque naturas indu-
cere; hoc indocti potius ingenii est quam eruditi:
non enim idem est natura et persona: alioqui
nihil in rebus existentibus homogeneum esset,
idemque esset commune et proprium negotium,
quod non usuenit.

12. Item aliter. Si quis a personarum diversitate
diversitatem quoque naturæ induci concedat, ne-
cesse est quod naturaliter non differt, ne persona-
liter quidem differre. Consequitur ergo, ut quæ
sunt naturaliter eadem, personaliter quoque sint.
Erunt itaque Paulus et Petrus idem naturaliter et
non differentes, simulque eadem persona, quod est
ridiculum. Est enim sophisma tuum per homony-
miam ita vocatum. Nam quum *unum* multipliciter di-
catur, ceu logicæ regulæ docent, vel genere, vel
specie, vel numero, vel analogia; patet quod perinde
etiam *plura*. Nam quot modis proponitur, totidem or-
ponitur; ita enim indocti fuimus. Nobis autem perso-
narum trinitatem agnoscentibus, tu naturarum
quoque diversitatem oggeris. Sed res non ita se
habet, quod et rerum evidentia palam facit, et
disciplinæ tradunt. Atque ita omnes tuæ adversus
fidem nostram accusationes, futes, incredibiles
mendacesque demonstratæ fuerunt. Porro accusa-
tionibus cunctis peremptis, reliqua tibi omnia
subsequentur. Sed jam præter justum modulum
excurrimus; namque et sermonis satietatem aures
oderunt. Quare hæc sufficiant iis qui parumper
voluerint considerare, et comparativo meliorum
delectu veritatem sequi, ac falsitatem repellere.
Quamobrem finem hic dicendi faciam.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΝΙΚΗΤΑ

Ἀντιρρήσις καὶ ἀνατροπὴ τῆς δευτέρας ἐπιστολῆς τῆς σταλείσης παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πρὸς Mi-
χαὴλ βασιλέα υἱὸν Θεοφίλου ἐπὶ διαβολῇ τῆς τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

EJUSDEM NICETÆ

*Confutatio et eversio secundæ epistolæ ab Agarenis missæ ad Michaellem imperatorem
Theophilii filium, ob accusandam Christianorum fidem.*

α. Ἦβουλόμην, ὦ φίλος, τὸν περὶ πίστεως ἡμῶν, D
τοῦ Χριστιανικοῦ, λέγω, δόγματος, λόγον, ἀληθῆ
πρῶτον ταῖς ἀποδεικτικαῖς ἀνάγκαις καθυποβάλλειν,
καὶ ὡς οἶόν τέ ἐστιν ἐκ τῶν φυσικῶν λογισμῶν
βέβαιόν τε τοῦτον καὶ ἀτρεκέστατον παριστᾶν·
ἐπειτα δὲ καὶ τὰ παρὰ σοῦ ἀλλοκότης ἐπὶ τῆ δια-
βολῇ τῆς καθ' ἡμᾶς θρησκείας γραφέντα διελέγχειν·
τοῦτο γὰρ ἐξ ἅπαντος ὁ ἀντιλογικὸς λόγος ἀπαιτεῖ.

(2) Dicit pœnam capitalem adversus Manichæos
legibus principum decretam, de qua dixi in adn.
ad Petrum Siculum.

(3) Eadem hac nititur clausula noster Nicetas,

1. Voüissem, o sodes, veram de fide nostra, id
est, de Christiano dogmate, doctrinam primo de-
monstrativis argumentis supponere, et prout fieri
poterat, naturalibus ratiociniis firmare hanc, et
certissimam præstare: deinde tua quoque ob eam
accusandam absurda argumenta refutare. Ita enim
prorsus antirrheticus sermo postulat. Nunc quo-
niam adversus alteram epistolam tuam, dogma

non hic solum et in secunda epistola, verum etiam
in illo suo, quem Alladius edidit adversus Arme-
nios tractatu, ut jam in prævio Monito dixi.

nostrum, ut par erat, validis demonstrationibus magnopere tractatum fuit, et evidenti conclusione stabilitum; ne nunc forte videamur torpere in scribendo ad te, si tantum adversus illa argumenta quæ ad nostræ irreprehensibilis fidei eversionem tu in litteris tuis misisti, responsionem fecerimus; ideo nunc ventilabimus, num tuæ contra fidem nostram accusationes et reliquæ contradictiones, recte collineent. Sic autem se habet scriptum tuum: «Deus est unus, neminem habens communicantem potestati suæ: et quia communicantem non habet, ideo ne filium quidem habet.» Miror equidem talia a te scribi: neque enim video, quænam sit necessitas communicantem veluti Deo Patri aut regni adiutorem Filium constituere, et hujusce generis alia a te sæpe proposita. Etenim cum Deus Pater Filium suum per omnia similem habeat, excepta innativitate et nativitate; cumque nos confiteamur non esse Filium Patri communicantem, nescio quomodo nos fallere velis; vel tu ipse propriis pennis capiaris. Est enim sophisma tuum hujusmodi: Si duo quaedam sint, et unum pluris sit, aliud minoris, velut homo et animal; namque homo minoris est, quam animal; quia vicissim non alternat: animal autem pluris est; his ita se habentibus, veluti si homo est, animal quoque est; non autem, si animal est, homo quoque est; si animali existente, dicat aliquis hominem quoque esse; hic paralogismum facit, quia ista non alternant, neque invicem consequuntur.

Hoc loco repetit Nicetas totum articulum nonum prioris epistolæ, nempe a verbis τοιοῦτόν τι usque ad ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τίθεσθαι. Nos vero omittimus, ne actum agere videamur.

2. Item aliter: «Deus unus est, non habens aliquem communicantem potestati suæ.» Quod Deus unus sit universalis, qui cunctis rebus et existentiam tribuit et rectum statum, neminemque habeat communicantem aut adiutorem, ut tu dicis, a nobis pariter in superioribus demonstratum fuit, atque ita confitemur et credimus. Quod autem ille quoque a nobis creditus Filius ac Deus verus, æque ac Deus Pater, Deus unus cum Patre ac Spiritu a nobis dicatur, non tanquam communicans Patri ac Spiritui; neque tanquam unius principii, et unius Dei, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur, et sit et a nobis inducatur, ita sit planum: ille qui a nobis Dei Filius ac Deus verus dicitur, si est, ut tu ais, Deo communicans, id est, ei qui a nobis Deus ac Pater appellatur; vel uni principio et uni Deo, qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur. Sed si quidem uni Deo qui in Patre et Filio ac Spiritu sancto spectatur; demonstratum autem fuit a nobis in prioris epistolæ tuæ refutatione, unum esse Deum, unumque principium, cum Patre ac Spiritu sancto, Filium qui et ita est et a nobis bene Deus appellatur; ergo ita contingit Fi-

A Ἄλλ' ἐπεὶ πρὸς τὴν ἐτέραν ἐπιτολὴν σου τὸ εἰκόσιν δόγμα ἡμῶν, ὡς εἰκὸς ἦν, ταῖς ἀποδείξεσι κατασκευαστικῶς προσάγεσθαι μεγάλως τε πεπραγμότεστα (4), καὶ σαφῶς ἐξήνυσται, ἵνα μὴ δόξωμεν νοὴ παρέλκειν ἐν τῷ γράφειν σοι, μόνον ἀπὸ τῶν σταλέντων ἡμῖν ἐπ' ἀνατροπῇ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀμώμου πίστεως, τὰς ἀντιβήσεις ποιησόμεθα: διὸ καὶ εἰ εὐθυβόλως αἶ τε τῆς πίστεως ἡμῶν διαβολαί, καὶ αἱ λοιπαὶ ἀντιβήσεις σου ἔχουσιν, ὥδε ἐπισχεψώμεθα: ἔχει δὲ τὸ σὸν γράμμα οὕτως: «Θεὸς ἐστὶν εἷς, κοινωνὸν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας: καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κοινωνὸν, οὐκ ἔσχεν οὐδὲ παῖδα.» Θαυμάζειν μοι ἔπεισι τοιαῦτα γράφοντός σου: οὐδὲ γὰρ συνορῶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, τίς ἡ ἀνάγκη ὡς κοινωνὸν τινά, ἢ ὡς συνεργὸν τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν εἰσάγεσθαι, καὶ ὅσα τοιαυτότροπα πολλάκις γράφεις: τὸν γὰρ Θεὸν καὶ Πατέρα τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν κατὰ πάντα ὁμοίον ἔχοντα, πλὴν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννήσεως, ἡμῶν δὲ μηδ' ὅλως ὁμολογούντων κοινωνὸν ὄντα τοῦ Πατρὸς τὸν Υἱόν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἡμᾶς παραλογίζῃ, ἢ σεαυτὸν τοῖς ἑαυτοῦ πτεροῖς ἀλίσκη: ἐστὶ γὰρ σου σόφισμα τοιοῦτον: Ἐὰν δύο τινὰ ᾧσι, καὶ τὸ μὲν ἐπιπλέον, τὸ δὲ ἐπέλαττον, οἷον ὁ τε ἄνθρωπος καὶ ζῶον: ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ἐπέλαττον ἐστὶ τοῦ ζώου: οὐδὲ γὰρ ἀντιστρέφει: τὸ δὲ ζῶον ἐπιπλέον: τούτου δὲ ὄντος, οἷον τοῦ ἀνθρώπου, δῆλον καὶ τὸ ζῶον ἐστὶν: οὐ μὴν τοῦ ζώου ὄντος, καὶ ὁ ἄνθρωπος: εἴτα τοῦ ζώου ὄντος, φήσειέν τις καὶ τὸν ἄνθρωπον εἶναι, τὸν παραλογισμὸν ποιεῖ, παρὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφον, καὶ τὸ ἐπόμενον οὕτω καλούμενον.

C

β'. Καὶ ἄλλως: «Θεὸς ἐστὶν εἷς, κοινωνὸν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας.» Ὅτι μὲν εἷς Θεὸς ἐστὶν ἐπὶ πάντων τοῖς οὔσιν ἅπασιν, τὸ τε ἀπλῶς εἶναι καὶ τὸ εὖ χαριζόμενος, καὶ οὐδενὶ τῶν ὄντων τὸ παράπαν κοινωνὸν ἢ συνεργὸν, ὡς σὺ φῃς, κεκτημένος, καὶ ἀνωτέρω παρ' ἡμῶν ἀποδέδειχται: καὶ ὡμολόγηται καὶ πεπίστευται: ὅτι δὲ καὶ ὁ παρ' ἡμῶν Υἱὸς Θεοῦ πιστευόμενος, καὶ Θεὸς ἀληθινὸς ὢν καὶ αὐτὸς, καθ' ἃ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ Θεὸς εἷς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος παρ' ἡμῶν καλῶς θεολογούμενος, οὐχ ὡς κοινωνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, οὔτε τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου, ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν εἰσάγεται, ὥδε δῆλον: Ὁ παρ' ἡμῖν Υἱὸς Θεοῦ καὶ Θεὸς ἀληθινὸς θεολογούμενος, εἴπερ ἐστὶ κατὰ τὸ κοινωνὸς τοῦ Θεοῦ, ἦτοι τοῦ παρ' ἡμῖν Θεοῦ καὶ Πατρὸς προσθευομένου, ἢ τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου: ἀλλ' εἰ μὲν τοῦ ἐνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου, ἀποδέδειχται δὲ ἡμῖν ἐν τῇ ἀντιβήσει τῆς προτέρας σου ἐπιστολῆς, ὅτι εἷς Θεὸς καὶ μία ἀρχὴ ὁ Υἱὸς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου καὶ ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς θεο-

(4) Dicit illam Christianæ religionis demonstrationem, quam ipse repeterat in priorē epistola,

sed nos utpote jam in superiore opere, hoc eodem volumine editam, necessario omisimus.

λογαίται· εἰ δὲ τοῦτο, συμβαίνει ἂν ὁ Υἱὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ εἶναι κοινωνός, ὅπερ ἄτοπον· οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ λέγεται εἶναι κοινωνόν· οὐκ ἄρα ὁ Υἱὸς τῆς μιᾶς ἀρχῆς καὶ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ τοῦ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι θεωρουμένου ἐστὶ κοινωνός· οὔτε μὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· ἐπὶ τούτων γὰρ καὶ μόνον ἔστιν υἱὸν εὔρειν τοῦ ἰδίου πατρὸς λεγόμενον κοινωνόν, ἐν οἷς γνώμης παραλλαγὴ παρεισδύναται, καὶ βουλήσεως ἑτερότης πάρεστιν, καὶ ἀπορία καλοῦσα πρὸς τὴν χρείαν, καὶ ἐνέργεια ἀποτετμημένη ἰδίως πρόεστιν· οἷς δὲ γνώμη μία, καὶ βούλησις αἰετὶ ἀδιάκοπος, καὶ φύσεως ταυτότης, καὶ μία ἐξουσία, καὶ θέλησις ἀτρεπτος πάρεστι, πῶς ἂν ὁ κοινωνός εἰσφρήσεται; οὐκ οὖν κοινωνόν ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, οἱ ἐπὶ τῇ θεολογίᾳ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα θεολογοῦντες συνεισάγουσιν, εἰ καὶ κακῶς παρ' ὑμῶν [cod. ἡμῶν] ἐπιφημίζονται.

γ'. Καὶ ἄλλως· ὁ Θεὸς εἷς ἐστὶ, κοινωνόν μὴ ἔχων τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας· καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν κοινωνόν, οὐκ ἔσχεν οὐδὲ παῖδα. Ἐπὶ τούτων ἡμᾶς πραγμάτων ἐξαιπῶν τὸ ἀπόρρητον· εἰ μὲν γὰρ ἐώρων τὸ κοινωνός ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως ἐπόμενον καὶ χώραν ἔχον, τάχα ἂν καὶ μὴ θέλων τῇ ἀληθείᾳ συμφελκόμενος τῇ ἀναίρεσει τούτου, καὶ τὸ ἡγούμενον συνανήρουν· τούτεστι τὸ ἐπὶ τὴν θεολογίαν τὸν Υἱὸν ἀποκηρύττεσθαι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο βῶλον καὶ πάντη ψευδές, ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως, καὶ ἀνακόλουθον ὃν ὁ λόγος ἔδειξεν, οὐ μετὰ λόγος καταναγκάσει καὶ τὸ ἡγούμενον, τούτεστι τὸν Υἱὸν, ἐπὶ τῆς θεολογίας ἀπαρνεῖσθαι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ἐπομένων, καὶ τούτων ἀναιρουμένων, δῆλον ὅτι καὶ τὰ ἡγούμενα συνανήρηται· οὐ μὴν δὲ ἐπὶ τῶν ἡκιστα ἐπομένων, ὡς αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσι· διὸ ἦν τὸ παρά σου συλλογιζόμενον δυνάμει τοιοῦτον· Εἰ ἐστὶν Υἱὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας πιστευόμενος, εὐρεθήσεται καὶ κοινωνόν ὁ εἷς Θεὸς ἔχων· ἀλλὰ μὴν Θεὸς εἷς ἐστὶν ἐπὶ πάντων κοινωνόν οὐκ ἔχων· οὐκ ἄρα οὐδὲ Υἱὸς ἐπὶ τῆς θεολογίας εὐρηται. Καὶ πρῶτον μὲν, ὡς αἱ φιλοσοφικαὶ μέθοδοι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσι, τὸ ἐπόμενον ἔσφαλται. Ἀποδέδεικται γὰρ ὅτι οὐκ ἔπεται ἐπὶ τῆς θεολογικῆς γεννήσεως τὸ κοινωνόν λέγεσθαι τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς· διὰ τοιοῦτο καὶ ἀναπόδεικτος ὁ λόγος πρόεστιν· ἔπειτα μικρῶς πως τὴν καθ' ἡμᾶς θεολογίαν ἐπισχεψώμεθα, ὅπως εὐφωρατώτερον ἅπασιν τὸ ἀδρανές ὂν καὶ ἀπίθανον τοῦ παρά σου δογματιζομένου λόγου παραδείξωμεν.

δ'. Τὰ τοίνυν ἐπὶ τῆς θεολογίας παρ' ἡμῶν ἀληθῶς λεγόμενα, τὰ μὲν κοινῶς ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λέγεται, ὡς ἐπὶ μιᾶς οὐσίας ἤτοι θεότητος, καὶ ἑνὸς Θεοῦ ὄντος· οἷον φημι τὸ Θεὸς ὄνομα, καὶ τὸ Κύριος καὶ τὸ φιλόανθρωπος, καὶ τὰ παραπλήσια, ἃ καὶ οὐ συναριθμεῖται διὰ τὸ ἐνιαίως λέγεσθαι, ὡς καὶ ἀποδέδεικται· τὰ δὲ ἰδίως, ἃ καὶ τῶν ὑποστάσεων πρῶτως καὶ κυρίως εἰσὶν· οἷον φημι τὸ Πατὴρ καὶ τὸ Υἱὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἃ καὶ διὰ τὸ ἰδίως λέγεσθαι, συναριθμεῖται· ἢ γὰρ συναριθμησις, κυρίως τῶν ἰδίως λεγομένων ἐστίν, οὐ τῶν κοινῶς, ὡς ἐν ἄλλοις δέδεικται· ἐνίοτε δὲ εὐρηται καὶ ἐπὶ ὄνο

lium sibi met esse communicantem; quod est absurdum: nulla enim res existens dicitur sibi met ipsa communicare. Nequaquam igitur filius communicans est uni principio unigue Deo qui in Patre et Filio et Spiritu sancto spectatur; neque item Deo Patri. Tunc enim tantummodo dicitur filius patri suo communicans, cum sententiae aberratio subit, et consilii diversitas adest, cum dubitatio rei gerendae, et operatio seorsum suscepta cernitur. Iis autem, quorum est una sententia, et deliberatio semper indivisa, et natura eadem, et potestas unica, et voluntas immutabilis, quomodo vocabulum *communicans* obrepet? Non ergo faciunt uni Deo communicantem, illi qui Filium ac Spiritum Deum esse theologice dicunt; etiamsi prave a vobis ita diffamantur.

3. Item aliter: ὁ Θεὸς unus est, nullum habens potestati suae communicantem, ergo ne filium quidem habet. Liberasti me negotio, arcanum enarrans: nam si viderem vocabulum *communicans* in theologica generatione connexum et subsistens, fortasse quamquam invitatus, veritate trahente, cum huius vocabuli extinctione, principale quoque de medio tollerem: id est Filium predicari Deum non sinerem. Sed quia hoc futile omnino et falsum in theologica generatione minimeque connectaneum sermo noster ostendit, nullum me ratiocinium coget, rem principalem, id est Filium, a Dei appellatione excludere. Nam in iis quae necessario nexu coherent, patet, his sublatis, principalia quoque perire: non ita tamen in iis usu venire quae minime mutuo coherent, disciplinae docent. Propterea syllogismi tui haec vis erat: Si Filii divinitas creditur, comperiemus unum Deum habere aliquem sibi communicantem: atqui unus est universalis Deus, nullum habens communicantem: nequaquam itaque Filius in theologia invenitur. Et primum quidem, prout nos philosophicae regulae docent, quod subsequens est evertitur. Demonstratum enim fuit, non esse consequens in theologica generatione, communicantem dici Filium Patri. Propterea absque demonstratione assertio illa est. Mox aliquantum theologiam nostram considerabimus, ut evidentius omnibus infirmitatem et incredibilitatem dogmatis a te prolati ostendamus.

4. Quae igitur in theologia a nobis vere dicuntur, partim communiter de tribus personis dicuntur, tanquam de unica substantia seu deitate, veluti exempli gratia *Dei* nomen, et *Dominus*, et *benignus*, et his similia; quae neque connumerantur, quia singulariter dicuntur, prout demonstratum fuit. Partim vero dicuntur privatim, quae et personarum in primis ac praecipue propria sunt; veluti *Pater* et *Filius* et *Spiritus sanctus*, quae quia privatim dicuntur, etiam connumerantur: nam connumeratio causa praecipue eorum quae privatim dicuntur est, non eorum quae communiter, sicut alibi osten-

sum fuit. Interdum vero etiam in duabus thearchicis personis invenitur, velut ex causa processio. Et quæ quidem communiter dicuntur, et communiter cum Patre et Filio et Spiritu sancto, ea tanquam de uno Deo qui et est et cogitatur, dicuntur, et proprie particulatim de personis prædicantur. Etenim et Pater vere Deus; et Filius tanquam ex Deo Deus, ac Lumen de lumine; similiter et sanctus Spiritus. Privatim autem de personis dicta, ea privatim quidem dicuntur, sed communiter nequaquam; quia restrictiora de amplioribus prædicari nequeunt eisque exæquari. Atque hoc de creata quoque natura dictum comperies, veluti perspicuitatis causa in exemplo hoc: *Homo, et mortalis, et loquens*, vocabula hæc singula communiter quoque accepta de quibuslibet hominibus dicuntur, et privatim etiam de unoquoque. Nam et Petrus et Paulus, et singillatim homines, tum simul communi sermone dicuntur homo, tum privatim quoque unusquisque dicitur. Nam Petrus homo dicitur, item et Paulus, et alii similiter.

5. Sed etiam si in nostra theologia alia quidem communiter dicuntur de tribus personis, alia privatim; et quæ quidem communiter, ea communiter etiam prædicantur, et privatim per partes. Nam cum communiter ac simul de Patre et Filio et sancto Spiritu, nomen puta *Dei* dicitur, aut *Domínus*, patet unum Deum in tribus dici, in quibus divinitas est, atque a nobis recte sic theologice dicitur. Cum autem de Patre dicitur privatim et particulariter *Dei* nomen aut *Domínus*, vel de Filio aut Spiritu, tunc Pater Deus dicitur non privatim et particulariter, et quasi sit heterogeneus unus Deus Pater; et rursus unus alius Deus Filius; similiter et Spiritus sanctus; apage huiusmodi blasphemum polytheismum; nos enim unum colimus principium et unum Deum, et in tribus proprietatibus seu personis Trinitatem credimus. Quamobrem cum de Filii Dei divinitate loquimur, diversum quidem persona dicimus a Patre, haud tamen diversum natura et divinitate, sed unum eundemque, ut in priorè epistola ostensum fuit.

6. Nostra igitur theologia ex communibus notionibus, et ex divinis prophetis pendens, indidemque firmitatem stabilitatemque sortita, Patrem et Filium et sanctum Spiritum, ut unum Deum, Trinitatem theologice dicit. Tu vero non ita intelligens, sed unum Deum dici Patrem separatim et particulariter; deinde Filium tanquam extrinsecus unum Deum, reputans obtrusum et sic intelligens, paralogismum machinatus es. Quapropter falso sic colligis: « Si est Filius in Deo, communicans quoque est: atqui Deo communicans nullus est: ergo ne Filius quidem. » Quod dum ais, in multa incurris absurda. Nam primo idem facis personam atque naturam, quod jamdiu explosimus. Deinde non concedis Filium quoque cum Patre ac Spiritu esse unum Deum, alioqui apud nos recta cum theologia assertum; quod item a nobis demonstratum

Α τῶν θεαρχικῶν ὑποστάσεων, οἷον τὸ αἰτιατόν· καὶ τὰ μὲν κοινῶς λεγόμενα, καὶ κοινῶς ἅμα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἑνὸς ὄντος Θεοῦ καὶ νοουμένου, λέγεται. Καὶ ἰδίως ἀνὰ μέρος τῶν ὑποστάσεων κατηγορεῖται· καὶ γὰρ ὁ Πατήρ Θεὸς ἀληθῶς· καὶ ὁ Υἱὸς ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ Θεός, καὶ φῶς ἐκ φωτός· ὡσαύτως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· τὰ δὲ ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων λεγόμενα, ἰδίως μὲν λέγονται, κοινῶς δὲ οὐ λέγονται· ἐπειδὴ τὰ ἐλάττω τῶν ἐπιπλέον ἀδυνατεῖ κατηγορεῖσθαι καὶ ἐξισάζειν. Καὶ τοῦτο ἂν εὖροις καὶ ἐπὶ τῆς γεννητῆς φύσεως λεγόμενον· οἷον ὡς ἐν παραδείγματι σαφηνείας χάριν· τὴ μὲν ἀνθρώπος καὶ τὸ βροτός καὶ τὸ μέρος, ἕκαστον αὐτῶν καὶ κοινῶς μὲν ἅμα λαμβανομένων τῶν καθ' ἕκαστα ἀνθρώπων λέγεται, καὶ ἰδίως ἕκαστου νοουμένου· καὶ γὰρ Πέτρος καὶ Παῦλος καὶ οἱ κατὰ μέρος ἄνθρωποι, καὶ ἅμα μὲν κοινῶς λόγῳ λέγονται ἄνθρωπος, καὶ ἰδίως ἕκαστος λέγεται. Πέτρος γὰρ ἄνθρωπος λέγεται καὶ Παῦλος καὶ παραπλήσιοι.

ε'. Ἄλλ' εἰ καὶ ἐπὶ τῆς καθ' ἡμᾶς θεολογίας, τὰ μὲν κοινῶς λέγεται ἐπὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων, τὰ δὲ ἰδίως· καὶ τὰ μὲν κοινῶς, καὶ κοινῶς ἅμα κατηγορεῖται, καὶ ἰδίως ἀνὰ μέρος· ὅτ' ἂν μὲν γὰρ κοινῶς ἅμα ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, οἷον φημι τὸ Θεὸς ὄνομα ἢ τὸ Κύριος λέγεται, δῆλον ὅτι εἰς μὲν Θεὸς τὰ τρία λέγεται, ἐν οἷς ἔστιν ἡ θεότης, καὶ παρ' ἡμῖν καλῶς οὕτως θεολογεῖται. Ὅτ' ἂν δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ Πατρὸς λέγεται ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος τὸ Θεὸς ὄνομα, ἢ τὸ Κύριος, ἢ ἐπὶ Υἱοῦ ἢ Πνεύματος, τότε μὲν Θεὸς λέγεται ὁ Πατήρ, οὐ μὴν ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος καὶ ἑτεροφυῶς εἰς Θεὸς ὁ Πατήρ· καὶ πάλιν εἰς ἄλλος Θεὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως δὲ καὶ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἄπαγε τῆς τοιαύτης πολυθείας ἐξ ἡμῶν τὸ βλάσφημον! ἐπειδὴ ἡμῖν ἀρχὴ μία τὸ σεβασζόμενον· καὶ εἰς Θεὸς, κἂν ταῖς ἰδιότησιν, ἦγουν ὑποστάσει, τρία πιστεύηται· ὅθεν Υἱὸν Θεοῦ θεολογοῦντες, ἕτερον μὲν φάμεν τῆ ὑποστάσει παρὰ τὸν Πατέρα, οὐ μὴν ὁ ἕτερον τῆ οὐσίας καὶ τῆ θεότητι, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ δέδεικται.

ς'. Μενοῦνγε ἡ καθ' ἡμᾶς θεολογία ἐκ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν θείων προφητῶν ἡρητημένη, καὶ τὸ βέβαιον καὶ πάγιον κληρωσαμένη, Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐπὶ τῆς θεολογίας ὡς ἓνα Θεὸν τὰ τρία θεολογεῖ· σὺ δὲ οὐχ οὕτως ἐκλαθὼν, ἀλλὰ τὸ ἓνα Θεὸν λέγεσθαι τὸν Πατέρα ἰδίως καὶ ἀνὰ μέρος· εἶτα τὸν Υἱὸν ὡς ἐξῶθεν τοῦ ἑνὸς Θεοῦ παρεισχυρόμενον λογισάμενος καὶ νοήσας, τὸν παραλογισμὸν συνεσχευώρησας· διὸ καὶ ψευδῶς ὧδε συνάγεις· « Εἰ ἔστιν Υἱὸς ἐπὶ Θεοῦ, καὶ κοινωνός ἐστιν· ἀλλὰ μὴν κοινωνός οὐκ ἔστιν ἐπὶ Θεοῦ· οὐκ ἄρα οὐδὲ Υἱός. » Τοῦτο δὲ λέγων, πολλοῖς ἀτόποις περιπέπτωκας· καὶ πρῶτον μὲν ταυτὴν ποιεῖς ὑπόστασιν καὶ φύσιν ἐπὶ Θεοῦ, ὅπερ ἤδη προαπελήλεγκται· ἔπειτα καὶ τὸν Υἱὸν οὐ δίδως μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἓνα Θεὸν ὄντα, καὶ παρ' ἡμῶν καλῶς θεολογούμενον· καὶ τοῦτο πάλιν ἡμῖν προαποδείδεικται· διὰ τοῦτο

καὶ ἡλίθιον ἀνέφανε τὸ παρὰ σοῦ δογματιζόμενον. Αἰσθόμεν δὲ καὶ ἐπιφρονοῦμεν. ἔχει δὲ καὶ αὐτὸ ὡδε· «Ὁς ἐποίησε τὴν πίστιν τῶν Σαρακηνῶν, φῶς· καὶ ἑτέρα πίστις οὐκ ἔστι, δι' ἣν τις τῷ Θεῷ δύναται προσεγγίσει, » καὶ ὅσα ἄλλα γράφεις ἀποσεμνύων τὴν οἰκείαν πίστιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν οὕτω φιλαίς τὸν λόγον χωρὶς ἀποδείξεως τὴν ἄλλοτριαν πίστιν ὑβρῶσι βάλλειν, καὶ τὴν οἰκείαν μεγάλως ἀποσεμνύειν, βέλτερον καὶ εὐπετέρες ἂν εἴη παντὶ τῷ βουλομένῳ· τὸ δὲ τὴν ἑαυτοῦ πίστιν μετ' ἀποδείξεως εὐχρηστον καὶ ὠφέλιμον καὶ ἐκ Θεοῦ δοθεῖσαν ἀποδεικνύειν, ἀνδρὸς ἂν εἴη εὐσεβοῦς καὶ νοῦν ἔχοντος. Οὐκ οὖν καὶ ὑμᾶς ἔδει τοῦτο ποιεῖν· καὶ μὴ ἀπλῶς βρενθυνομένους τὴν ὑμετέραν πίστιν ὡς φῶς παρὰ Θεοῦ ποιηθεῖσαν καὶ δοθεῖσαν ἀποφαίνεσθαι· ὅθεν ἡμεῖς μᾶλλον τῆς ὑμετέρας πίστεως τὴν πλάνην καὶ τὸ ψεῦδος, καὶ τῆς ἡμετέρας τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸν κόσμον μετὰ ἀποδείξεως παραθεῖναι πειρασόμεθα.

ζ'. Ἀπασὶ τοῖς νοῦν ἔχουσιν ὁμολογητὰι ὅτι πίστις μὲν εὐχρηστος καὶ ὠφέλιμος καὶ ὡς φῶς οὐσα καθέστηκεν· καὶ τοὺς ταύτην ἐπισπωμένους Θεῷ οικειοῦσθαι παρεγγυᾷ· ἥς τὰ θεσπιζόμενα τῶν χειριστῶν καὶ βλαβερῶν τὴν ἀπόθεσιν ἔχει, καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν παρὰ φύσιν ἐπὶ τὰ κατὰ φύσιν καὶ ὑπερφυῆ μετατίθησιν· ἥς δὲ τὰ θεσπιζόμενα τῶν καλῶν τὴν ἀπόθεσιν, καὶ τῶν φαύλων τὴν οικειώσιν ἐπαγγέλλεται, καὶ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν κατασπᾷ, αὕτη πάντως δύσχρηστος τε καὶ βλαβερά, καὶ ἥμιστά τις τῷ Θεῷ προσοικειοῦσθαι δι' αὐτῆς δύναται. Ἐπεὶ οὖν καὶ ἡ ὑμετέρα πίστις τῶν φαύλων τὴν οικειώσιν, καὶ τῶν καλῶν τὴν ἀπόθεσιν προθεσπίζει, καὶ ἐκ τῶν ὑπερφυῶν, ἢ καὶ κατὰ φύσιν, ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τοὺς ταύτην ἐπισπωμένους κατασπᾷ, φανερόν ἐστι· δύσχρηστος τε καὶ βλαβερά, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ οικειοῦται· καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές, ἐντεῦθεν ἄβρει· Τὸ παρὰ φύσιν πάντες Ἰσραεὶν εἰδήμονες μετάθεσιν εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ χειριστόν· τὸ δὲ ὑπὲρ φύσιν, μετάθεσιν ἀπὸ τοῦ κατὰ φύσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον. Εἰ οὖν ὁ ἄνθρωπος μέσως δεδημιούργηται τῆς αἰσθητῆς, φημί, κτίσεως καὶ νοητῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἑκατέρας τῆς τε ἀλόγου φύσεως καὶ ἀγγελικῆς ἐπικοινωνεῖ· καὶ τῆς μὲν ἀγγελικῆς κοινωνεῖ κατὰ τὸ λογιστικόν τε καὶ τὸ διακριτικόν· τῆς δ' αὖ ἀλόγου, κατὰ τὸ θυμικόν καὶ ἐπιθυμητικόν· πεφύλακται δὲ καὶ διατετήρηται κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος, ὅτ' ἂν τὸ λογιστικὸν τοῦ θυμικοῦ τε καὶ ἐπιθυμητικοῦ ἄρχῃ. Ἔτι γε μὴν καὶ τῆ ἀγγελικῆς φύσει οικειοῦται μᾶλλον, καὶ πρὸς τὰ ὑπερφυῆ ἀνεισιν, ἤνικα τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ὑποπιάζεται καὶ ὑποβλίβεται. Ὅτ' ἂν δ' οὖν τὸ ἐναντίον ἐν αὐτῷ καθορᾶται, καὶ τὰ μὲν πάθη τοῦ λόγου ἐπικρατεῖ, ὁ δὲ λόγος ὑπηρετεῖ, τοῦτο δὲ συμβαίνει ἀνευδοιάστως ἐπὶ τῶν ἀκολάστως ἢ καὶ φονικῶς βιούντων· φανερόν ἐστι· ἂν τὰ χείρονα διαπράττηται, ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν, ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν κάτεισιν· ὅθεν ὅσον ἂν μᾶλλον τὸ θυμικόν τε καὶ ἐπιθυμητικόν ἀνετόν ἐστιν, τοσοῦτον καὶ τὰ πάθη σκαίρει· καὶ ὅσον ἂν μᾶλλον σκαίρη, τοσοῦτον καὶ ἐπαύξεται· καὶ

A fuit : quamobrem fatua apparuit prolata a te dogmatis instar sententia. Jam vero videamus quod aditis : namque ita se habet : « Qui fecit Saraceno- rum fidem lucis instar. Neque alia fides est, qua Deo quisquam propinquare possit. » Et quidquid aliud scribis, fidem tuam exaltans. At enim nudis ita verbis, absque ulla demonstratione, alienæ fidei maledicere, et propriam magnificare, facile est et expeditum volenti cuique. Verumtamen propriam fidem vi argumentorum bonam utilemque atque a Deo datam ostendere, id demum viri religiosi et cordati negotium est. Itaque et vos ita agere oportebat ; neque mera jactantia fidem vestram lucis instar a Deo constructam datamque pronuntiare. Proinde nos potius vestræ fidei errorem ac falsitatem, nostræque veritatem et pulchritudinem, cum argumentis exponere conabimur.

7. Cordati omnes fatentur, fidem bonam et utilem, lucis vice fungi, et eas qui hanc gerunt ut ad Deum accedant hortari : cujus fidei, præcepta a deterioribus noxiisque retrahunt, hominesque ab iis quæ contra naturam sunt, ad naturalia et supernaturalia convertunt. Cujus autem fidei præcepta virtutis fugam, et vitii familiaritatem suadent, hominesque a naturalibus vel etiam supernaturalibus ad ea quæ contra naturam sunt trahunt ; hæc omnino prava et noxia est, minimeque per ipsam propinquare Deo quisquam potest. Quia igitur fides vestra vitiorum familiaritatem, et a virtutibus aversionem decernit ; atque a supernaturalibus aut saltem naturalibus, ad ea quæ contra naturam sunt, assecias suos trahit, patet eam esse pravam et noxiam, neminemque per eam ad Deum accedere. Quodque id verum sit, hinc pervidè : Quod contra naturam est, prudentes omnes sciunt transitionem esse a naturali ad deterius : supernaturalia autem, transitionem esse a naturali ad melius. Quia ergo homo medius quodammodo conditus fuit inter sensibilem creaturam et intellectualem, ideoque utramque participat, irrationalem scilicet atque angelicam naturam. Et angelicam quidem participat secundum rationem et discretionem, irrationalem vero secundum irascibile et concupiscibile. Servatur autem et continetur intra naturæ fines homo, cum pars rationalis irascibili et concupiscibili dominatur. Item ad angelicam naturam magis accedit, et ad supernaturalia extollitur, cum animæ pars irrationalis cohibetur et comprimitur. Quando autem contrarium in homine cernitur, et passiones rationi prævalent, ratioque succumbit (hoc autem accidit hominibus luxurioso immanique vitæ genere utentibus), constat hominem deteriora facientem, a naturalibus vel etiam supernaturalibus, ad ea quæ contra naturam sunt migrare. Quapropter quo magis irascibile et concupiscibile freno carent, tanto magis passiones exsiliunt ; et quo magis hæc exsiliunt, eo plus augentur ; et quo magis augentur, tanto plus homo irrationalibus brutis com-

municat; quod dum facit, ad belluinam conditionem festinat. Propterea et propheticus sermo voluntantem se in passionibus hominem, jumentis similem esse definit: *Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis*⁴⁹.

8. Quoniam itaque vestra fides proponit et lege sancit intemperantem vitam, et passionum incrementum potius atque dominium, quam rationis, et ad deteriora inhiare homines impellit; hoc nimirum est quod diximus, a naturalibus et supernaturalibus ad illa quæ naturæ adversantur pertrahere: est autem apud nos in confesso, fidem illam, cujus statuta hujusmodi sunt, noxiam esse pravamque, ac neminem per illam ad Deum accedere: ergo concluditur, fidem vestram, o Saraceni, tenebras potius dicendam quam lucem, ac neminem per ipsam ad Deum accedere. Quod si ita est, ne a Deo quidem data fuit: tuque temere de hac falsi nominis fide vel, ut verius dicam, infidelitate, gloriaris et extolleris nobisque obloqueris. Quoniam vero nostræ fides contrarium vestræ præscribit; nam vestra luxuriam, nostra pudicitiam; vestra ingluviem, nostra temperantiam; vestra luxuriam, nostra ingenuitatem; en demonstratum fuit vestram esse pravam et noxiam, neque Deo conciliantem, propterea quod brutis potius communicare facit. Exploratum est itaque, nostram bonam esse et utilem, et Dei nos familiares efficientem, quia homines ad angelorum conditionem extollit: ideoque possumus confidenter dicere, nullam esse fidem præter nostram qui Christiani sumus, cujus ope potest quispiam Deo propinquare, verumque bonum participare. Atque hactenus de vestra nostraque fide satis dictum sit.

9. Paulo autem progressus, ostendere niteris hominem nequaquam ad Dei imaginem ac similitudinem fuisse creatum; uti nos Moysis historiæ et rebus ipsis credentes, ad te scripsimus. Quare cum specioso prætextu sic videris scribere: « Deus inenarrabilis est, indefinibilis, incomprehensibilis. Semper enim fuit Deus, nemoque similis ei est. Nam celsitudo ejus infinita est, isque plasma suum fecit absque ulla sui similitudine. » Ex quo videris concludere, hominem haud fuisse creatum ad imaginem ac similitudinem Dei. Nam quia Deus incomprehensibilis est et invisibilis et similia, nullaque res ei comparabilis est, patet ne hominem quidem, quoniam inter res existentes est, ad Dei imaginem ac similitudinem factum. Hæc sunt verba hominis Deo legem statuentis ejusque creationibus, nihil tamen verum dicentis. Profecto si nos, dum hominem ad Dei imaginem ac similitudinem factum affirmamus, substantiæ similitudinem dicere-
remus, quæ et indifferens, imo eadem cum Deo esset, et mox Deum confiteremur inenarrabilem,

ἄσον ἂν ἐπαύξηται, τοσοῦτον ὁ ἄνθρωπος τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐπικοινωνεῖ· καὶ τοῦτο ποιῶν σπεύδει ἀποκτηνωθῆναι. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ προφητικὸς λόγος τὸν ἐν τοῖς πάθεσι κυλινδρούμενον ἄνθρωπον, ἀφωμοιωμένον τοῖς κτήνεσιν ὧδε ἀποφάνεται· Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὦν οὐ συνήκα· παρασυρθεὶς τῶν κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις, καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς.

η'. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑμετέρα πίστις ἐπαγγέλλεται καὶ προσθεσπίζει τὸν ἀκόλαστον βίον, καὶ τῶν παθῶν τὴν αὐξάνειν καὶ ἐπικράτειαν, ἢ περ τοῦ λόγου, καὶ πρὸς τὰ χεῖρω κεχηνέναι τοὺς ἀνθρώπους προσωθεῖ, τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν καὶ ὑπερφυσίων ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τοὺς ἀνθρώπους κατασπᾶν· ὁμολόγηται δὲ ἡμῖν ὅτι ἢς τὰ θεσπιζόμενα τοιαῦτα καθίσταται, βλαβερὰ ἐστὶ καὶ δύσχρηστος, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς οἰκειοῦται Θεῷ· συνάγεται ἄρα ὅτι ἡ ὑμετέρα τῶν Σαρακηνῶν πίστις, σκότος μᾶλλον ἢ περ φῶς, καὶ οὐδεὶς δι' αὐτῆς τῷ Θεῷ οἰκειοῦται· εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲ παρὰ Θεοῦ δέδοται, καὶ μάτην ἐπὶ τὴν ψευδώνυμον πίστιν, μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τάληθες εἰπεῖν, ἀπιστίαν ἐπαυχῆ καὶ ἐπαίρη καὶ ἡμᾶς προσκαλῆ. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ὑμετέρα πίστις, τὸ ἐναντίον τῆς ὑμετέρας ἐπαγγέλλεται, ἐκείνη μὲν ἀκολασίαν, αὕτη σωφροσύνην· ἐκείνη γαστριμαργίαν, αὕτη ἐγκράτειαν· ἐκείνη ἀσωτίαν, αὕτη ἐλευθεριότητα, δέδεικται δὲ ἐκείνη ἄχρηστος καὶ βλαβερὰ καὶ οὐ Θεῷ οἰκειοῦσα, διὰ τὸ τοῖς ἀλόγοις μᾶλλον κοινωνεῖν παρασκευάζουσα, φανερόν ὅτι ἡ ὑμετέρα εὐχρηστος καὶ ὠφέλιμος καὶ Θεῷ οἰκειοῦσα, διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον τοῖς ἀγγέλοις ἐπισυνάπτειν· διὸ μᾶλλον ἡμῖν ἐστὶν ἀραρότως φθέγγεσθαι, ὅτι οὐκ ἐστὶ πίστις παρὰ τὴν ὑμετέραν τῶν Χριστιανῶν, δι' ἢς δύναται τις Θεῷ οἰκειωθῆναι, καὶ τῶν καλῶν ἐν μετουσίᾳ γενέσθαι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ὑμετέρας καὶ ἡμετέρας πίστεως ἀποχρώντως ὧδε λελέχθω.

θ'. Παρακατιῶν δὲ μικρὸν πειρᾶσαι δεῖξαι τὸν ἄνθρωπον μὴ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν διαπεπλάσθαι, ὡς ἡμεῖς τῇ κατὰ Μωϋσεῖα ἱστορίᾳ καὶ αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πειθόμενοι πρὸς σὲ γεγράφαμεν· διὸ καὶ μετ' εὐλόγου αἰτίας δοκεῖς γράφειν οὕτως· Ὁ Θεὸς ἀνεκδιήγητός ἐστι καὶ ἀπερίοριστος καὶ ἀπερίληπτος· ἀεὶ γὰρ ἦν ὁ Θεὸς, καὶ ὁμοῖος αὐτῷ οὐκ ἦν· τὸ γὰρ ὕψος αὐτοῦ ἀόριστόν ἐστιν· ὃς ἐπλασε τὸ πλάσμα αὐτοῦ χωρὶς τῆς ὁμοιότητος τῆς πρὸς αὐτόν· ἢ ὡς ἐντεῦθεν δοκεῖς συνάγειν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐπέπλασται κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἀπερίληπτός ἐστι καὶ ἀόρατος καὶ ἀόριστος καὶ τὰ παραπλήσια, καὶ οὐδὲν τῶν ὄντων ἔοικεν αὐτῷ, δῆλον ὅτι οὐδὲ ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ καὶ αὐτός τι τῶν ὄντων ἐστίν· εἰ δὲ τοῦτο, κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν οὐ γεγένηται. Ταῦτα νομοθετοῦντός ἐστιν ἐπὶ Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ κτισμάτων, τὸ ἀληθές δὲ οὐδαμῶς λέγοντος. Διὸ εἰ μὲν τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν ἡμεῖς λέγοντες γεγενῆσθαι, τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοίωσιν ἐλέγομεν, ἥτις τὸ ἀπαράλλακτον καὶ ταῦτον τῆς οὐσίας πρὸς τὸν Θεὸν ἔχει·

⁴⁹ Psal. XLVIII, 13.

εἶτα τὸν Θεὸν ὁμολογοῦντες ἀνεκδιήγητον καὶ ἀπε-
ρίριστον καὶ ἀκατάληπτον καὶ ἀπειρον, καὶ οὐδὲν
τῶν ὄντων τι τοιοῦτον, τάχα ἂν εἰς ἑαυτοὺς περιεπί-
πτομεν, καὶ εἶχεν εὐλογον τὸ παρὰ σοῦ γραφόμενον.
Ἐπεὶ δὲ οὗ τὴν κατ' οὐσίαν ὁμοίωσιν ἐν τῇ λέγειν
ἡμᾶς τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν
γεγενῆσθαι ἐκλαμβάνομεν, ἀλλὰ τὴν τὸ ἀνάλογον
ἔχουσαν πρὸς Θεὸν, ἢ καὶ ἐπὶ τῶν κτισμάτων εὐρη-
ται, οὐδὲν ἀπεικὸς ἐνεστὶν ἡμᾶς γράφειν, ὅτι ὁ ἄν-
θρωπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν πέπλασται (5).
Τοῦτο γὰρ καὶ πείθει ἡμᾶς ὁμολογεῖν ἢ κατὰ Μωϋ-
σαία τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου ἱστορία· διὸ κατ' εἰ-
κόνα μὲν φάμεν, κατὰ τὸ ἀρχαϊκόν [ita cod.] τε καὶ
αὐτεξούσιον. Ἐτι γε μὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ νοῦς
καὶ λόγος καὶ πνεῦμα· καὶ ὁ μὲν νοῦς, γεννήτωρ
ἐστὶ τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου· ὁ δὲ λόγος, γέννημά ἐστι
νοῦς· καὶ τὸ πνεῦμα διὰ τοῦ λόγου ἐκδίδεται. Καὶ
ὡσπερ δίχα λόγου νοῦς ἄλογος οὐκ ἐστίν, οὕτω καὶ ὁ
λόγος δίχα νοῦς ἄνοος οὐκ εὐρηται, ἀλλ' ἅμα συνυπ-
άρχει, καὶ οὐ προτερεύει θάτερος θατέρου· ὁμοίως
δὲ καὶ ὁ λόγος, ἄνευ πνεύματος οὐκ ἐνεστίν, οὐδὲ τὸ
πνεῦμα τὸ εἰς φωνὴν ἐκτυπούμενον ἄνευ λόγου.

ι'. Ἐπεὶ οὖν ἡ ὑπερούσιος καὶ ἀκτιστος οὐσία,
ἣτις ἐστὶν ὁ Θεός, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι θεωρεῖται, ἐν
τε τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ,
ὡς ἡμῖν ἀποδέδεικται καὶ καλῶς πιστεύεται, ἀναλογεῖ
μὲν ὁ κατ' ἡμᾶς νοῦς, γεννήτωρ ὢν τοῦ ἐν ἡμῖν λό-
γου, τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ τῷ ἀίδίῳ καὶ ἀχρόνῳ τὸν
ἑαυτοῦ Υἱὸν γεννήσαντι· ὁ δὲ λόγος ὁ ἐν ἡμῖν, γέν-
νημα ὢν τοῦ ἐν ἡμῖν νοῦς, ἀναλογεῖ τῷ ἐκ τοῦ Θεοῦ
ἀρεύστῳ καὶ ἀπαθῶς γεννηθέντι Υἱῷ καὶ Θεῷ ἀλη-
θινῷ ὄντι· τὸ δὲ ἐν ἡμῖν Πνεῦμα, τῷ Πνεύματι ἁγίῳ,
τῷ ἐκ Πατρὸς μὲν ἐκπορευομένῳ, καὶ δι' Υἱὸν τοῖς
οὐσίῳ ἐκχεομένῳ καὶ διαδιδομένῳ· καὶ κατὰ τοῦτο
πάλιν λέγεται ὁ ἄνθρωπος κατ' εἰκόνα Θεοῦ πέπλα-
σθαι· καθ' ὁμοίωσιν δὲ πάλιν φάμεν τὸν ἄνθρωπον
Θεοῦ γεγενῆσθαι, διὰ τὴν τῶν ἀρετῶν τελείωσιν,
καὶ τῶν ἀγαθῶν τὴν μετουσίαν· ἐπειδὴ πάντα ὅσα
πρῶτως καὶ ἀναίτιως ἢ δημιουργοῦς αἰτία, ὡπερ ἐστὶν
ὁ Θεός, ταῦτα δευτέρως καὶ μεθεκτῶς καὶ αἰτιατῶς
ὁ ἄνθρωπος· οἷόν ἐστι τὸ πρῶτον καὶ ὑπερούσιον,
ζωή, φῶς, σοφός, δυνατὸς, ἀγαθός, πρᾶος, δίκαιος·
ἐστὶν καὶ οὗτος σοφός, καὶ ζωή, καὶ δυνατὸς, καὶ
ἀγαθός, καὶ πρᾶος, καὶ δίκαιος ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ
φύσει μὲν ὁ Θεός καὶ οὐσιωδῶς, θέσει δὲ καὶ χάριτι
καὶ ἐπουσιωδῶς ὁ ἄνθρωπος. Εἰ δὲ τοῦτο, εἰκότως
καθ' ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι τὸν ἄνθρωπον
φάμεν, τὸ ἐξ ἀνακλάσεως [ita cod.], ἔσχατον ἀπήχη-
μα φέροντα. Καὶ οὕτω πάλιν ἠλίθιον ἀνέφανε τὸ παρὰ
σοῦ γραφέν.

ια'. Μεταβαίνων δὲ ἐπ' ἄλλο τῶν παρ' ἡμῶν γρα-
φέντων, καὶ τοῦτο πειρώμενος ἀναιρεῖν, πάλιν γρά-
φεις· « Θεωροῦμεν τὰ εἶδη τῶν θηρίων ὅτι ὁ ἰσχυ-
ρότερος ἐπανίσταται κατὰ τοῦ ἀσθενεστέρου, καὶ ὁ

(5) De homine ad imaginem Dei formato infinita
prope dixerunt in commentariis suis Patres Eccle-
siæ, et quidem præcipue Anastasius Sinaita. Qui-

A indefinitum, incomprehensibilem et immensum,
cum nulla res existens talis sit, nobismet ipsi
contradiceremus, et quod tu scribis videretur pro-
babile. Nunc quia non substantiæ similitudinem
intelligimus, cum hominem ad Dei imaginem ac
similitudinem factum dicimus, sed potius analogiam
erga Deum, quæ etiam in creaturis invenitur,
nihil absonum est, nos scribere hominem ad ima-
ginem Dei ac similitudinem fuisse formatum.
Hanc enim confessionem nobis suadet Moysis hi-
storia de mundi genesi. Ideo ad imaginem dicimus,
secundum liberam voluntatem et arbitrium. Præ-
terea in homine est mens, verbum, ac spiritus.
Mens quidem, verbi nostri genitrix: verbum men-
tis genimen: et spiritus per verbum profertur.
Et quemadmodum nulla mens irrationalis existit,
id est, absque verbo; ita ne verbum quidem ir-
rationale ullum, id est, sine mente, invenitur: sed
una coexistunt, neque alterum alteri antecedit. Sic
etiam verbum sine spiritu non est, neque spiri-
tus, qui voce exprimitur, sine verbo est.

10. Quoniam itaque supersubstantialis et increata
substantia, cuiusmodi Deus est, in personis tribus
spectatur. Patre videlicet, Filio, et Spiritu san-
cto, ut jam nos demonstravimus recteque credi-
mus; nostra quidem mens, verbi quod intra nos
est genitrix, analogiam habet ad Deum Patrem,
qui sempiternaliter et intemporaliter Filium suum
genuit. Verbum autem, quod intra nos est, ana-
logiam habet ad illum, qui ex Deo Patre sine fluxu
et passione generatus fuit. Filius Deus verus. Spi-
ritus denique noster analogiam habet ad sanctum
Spiritus, qui a Patre procedit, et per Filium in
creaturas effunditur ac diribetur. Secundum hæc,
inquam, homo dicitur ad imaginem Dei formatus.
Ad similitudinem præterea dicimus Dei hominem
factum propter virtutum exercitium, et bonorum
participationem: quia quæ primitus et non causa-
liter habet causa creatrix, id est, Deus, eadem
secundo et partiario et causaliter habet homo.
Nempe Deus primigenius est et supersubstantialis,
vita, lux, sapiens, potens, bonus, mitis, justus.
Est vero et homo sapiens, vita, potens, bonus,
mitis, justus; sed naturaliter quidem ac substan-
tialiter talis est Deus; adoptione autem, et gratia,
et non essentialiter, homo. Quæ cum ita sint, me-
rito nos dicimus hominem ad similitudinem Dei
factum, ita ut extrema veluti repercussionis echo
sit. Atque ita denuo futile demonstratum est scri-
ptum tuum.

11. Deinde tu, ad alium libelli mei locum trans-
iens, eumque pessumdare nitens, rursus scribis:
« Cernimus in ferarum speciebus, fortio-
rem insurgere contra infirmio-
rem, majorem adversus mi-

bus nunc præclarus et peracutus theologus no-
ster accedit Nicetas.

norem, potiolem adversus deteriolem. Et illæ has sapenunero sibi pabulum faciunt : interdum et lacerant, zelotypia quadam ex ipsarum cubilibus pellendi, et reliqua. Hoc loco ignorare videris quomodo argumenta proferri oporteat, vel secus. Nam si quod nos scripsimus de omni animali, quatenus homogenea sunt vel heterogenea, id una etiam conversari et congregari illas affirmaret, propter mutuam mansuetudinem, et conservandæ salutis curam ; tu vero in nonnullis animalibus haud tale esse observasti, imo et contrarium, nempe adversari et mutuo lacerari, et quod debilius est a validiore opprimi, et deterius a potiore, quæ tu in scripto tuo posuisti, veluti fit a leone, urso, et similibus ; posses equidem sermonem nostrum fortiter perimere. Sed quia quod scripsimus non de omni irrationali animali loquitur, stulte blateras, male confictum drama inducens, et quasi personatus agens. Quis enim vel minima perspicacia præditus ignorat, non omnia animalium genera naturaliter esse comparata ut congregentur et socialem vitam sectentur ? Namque animalium alia sunt solivaga, alia gregalia ; rursusque gregalium alia sub gubernatore ordnantur, alia secus. Utraque vero hæc partim sunt civilia, partim minime, sicut ipsorum physiologiæ atque historiæ docent. Sæpe ergo alia sunt solivaga, alia minime ; constat comparatum esse a natura ut partim congregentur cum homogeneis suis, partim secus. Quod si ita est, nemo sana mente pollens, aut putat aut scribit, omnia animalia inter se congregari solere et simul vivere. Ne nos quidem itaque hoc diximus. Sed quia maxime propria nota et characteristicæ inest animali præcipue sociali, ratiocinium et prudentia et cum ratione iudicium, propterea sermone exteriore indiget homo, ut arcane repositas cogitationes in externam lucem educat, et cum proximis communicet. Quo fit, ut naturaliter sit civicus animal, et apprime sociale. Cæteris vero cunctis animalibus sodalitas et naturalis mansuetudo principaliter non inest : sed tamen in nonnullis cernitur conversandi et simul vivendi atque comunicandi studium. Sed multo magis hoc inter homines constitutum est. Nam si quod minus esse videtur, tamen est, multo magis quod amplius est : quanto scilicet convenientius utiliusque est conversari simulque vivere cum homogeneo suo hominem, animal nimirum præcipue sociale, et suapte natura civicus. Hoc enim et nos præ oculis habentes, vobis scripsimus.

12. Denno progrediens ad alium scripti nostri locum, eumque refutare conitens, ita scribis : « Cædium aliæ licitæ sunt, aliæ illicitæ. Illicitum est, prout reapse a Deo vetatur, occidere fidelem privato proposito : legitimum autem est occidere eum qui dandum censet Deo sodalem, et hunc pari potentia præditum confingit. » Hæc dum scribis, indo-

A μείζων κατὰ τοῦ ἐλάσσονος, καὶ ὁ κρείττων κατὰ τοῦ χείρονος, καὶ πολλάκις ποιεῖται τροφήν αὐτοῦ· ἔστιν ὅτε καὶ διαφθεῖρει αὐτὸν, ἀντιζηλῶν τοῦ διωχθῆναι αὐτὸν ἀπὸ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνταῦθα δοκεῖς ἠγνοηκέναι τὰς ἀποδείξεις, πῶς δεῖ προάγειν, καὶ πῶς οὐ δεῖ. Εἰ μὲν γὰρ τὸ παρ' ἡμῖν γραφὲν περὶ παντὸς ἀλόγου ζώου, πρὸς τε τὸ ὁμογενὲς ἢ καὶ ἑτερογενὲς, τὸ συναλίζεσθαι τε καὶ ἐνοῦσθαι ὑπισχνεῖτο, διὰ τὴν πρὸς ἀλληλα ἡμερότητα, ὡς φειδόμενα τῆς ἑαυτῶν σωτηρίας· εἶτα ἐπὶ τινῶν ζώων τοῦτο εὐρὼν σὺ μὴ θεωρούμενον, μᾶλλον δὲ τὸ ἐναντίον τὸ ἐπανίστασθαι καὶ διαφθεῖρειν καὶ ἀποδιώκειν τὸν ἰσχυρότερον τὸν ἀσθενέστερον, καὶ τὸν κρείττονα τὸν χείρονα, ἃ καὶ ἐν τῷ σὺ γράμματι παρετίθεις, ὅσον λέοντά φημι καὶ ἄρκον καὶ τὰ παρὰ πλῆθια· εἶχεσ ἂν γενναίως τὸν ἡμέτερον λόγον ἀναιρεῖν. Ἐπεὶ δὲ τὸ παρ' ἡμῖν γραφὲν οὐ περὶ παντὸς ἀλόγου ζώου τοῦτο ἐπαγγέλλεται, καὶ ματαιολογεῖς, τὸ κακόπλαστον εἰσάγων δρᾶμα καὶ ὑποκρινόμενος· τίνα γὰρ καὶ τῶν μικρὰ συνορᾶν δυναμένων λέληθεν, ὅτι οὐχ ἅπαντα τὰ εἶδη τῶν ζώων συναλίζεσθαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι πρὸς ἀλληλα πέφυκε ; Τῶν γὰρ ζώων τὰ μὲν εἰσι μοναδικὰ, τὰ δὲ ἀγελαῖα, καὶ τῶν ἀγελαίων τὰ μὲν ὑφ' ἡγεμόνι τάττονται, τὰ δὲ οὐ. Ἐκατέρων δὲ τούτων τὰ μὲν εἰσι πολιτικά, τὰ δὲ οὐ· ὡς αἱ περὶ αὐτῶν φυσιολογίαι καὶ ἱστορίαι ἐκδιδάσκουσιν. Εἰ οὖν τὰ μὲν εἰσι μοναδικὰ, τὰ [δὲ] οὐ, φανερόν ὅτι τὰ μὲν συναλίζεσθαι μετὰ τῶν ὁμογενῶν πέφυκε, τὰ δὲ μὴ. Εἰ δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, οὐδεὶς ἂν ἀδιάστροφον φρένα ἔχων, οὔτε νοεῖ οὔτε γράφει τὸ, Πάντα τὰ ζῶα ἔχει τὸ συναλίζεσθαι πρὸς ἀλληλα καὶ συνδιαιτᾶσθαι· ὅθεν οὐδὲ ἡμεῖς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἰδιαίτατον γνώρισμα καὶ χαρακτηριστικὸν ἔνεστι τοῦ κυρίως κοινωνικοῦ ζώου, ὃ τε λόγος καὶ ἡ φρόνησις καὶ ἡ μετὰ λόγου κρίσις, διὰ τοι τοῦτο καὶ λόγου τοῦ ἐξωθεν ἐδεήθη ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἂν τὰ ἐν βάλει κείμενα νοήματα εἰς φῶς ἐξωθεν ἀγῆται καὶ τοῖς πέλας κοινοποιῆται· ὅθεν καὶ φύσει ἡμερον ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ κοινωνικὴν ζῶον κυρίως ἐνταῦθά ἐστιν. Ἐν δὲ ταῖς ἀλόγοις ζώοις ἅπασιν τό τε κοινωνικὸν καὶ φύσει ἡμερον κυρίως οὐκ ἔνεστιν· εὐρηται δὲ ὡς ἐπὶ τινῶν τῶν ἀλόγων ζώων τοῦτο συναλίζεσθαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι καὶ κοινοποιεῖσθαι· πολλῶν μᾶλλον καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τοῦτο θεμιτὸν ἂν εἴη. Εἰ γὰρ τὸ ἤτιον δοκοῦν ὑπάρχειν ὑπάρχεις, πολλῶν μᾶλλον καὶ τὸ μᾶλλον· ὅπερ προσῆκόν ἐστι καὶ μᾶλλον ὀφείλει τὸ συναλίζεσθαι καὶ συνδιαιτᾶσθαι πρὸς τὸ ὁμογενὲς τὸν ἄνθρωπον ὡς κοινωνικὸν ζῶον κυρίως καὶ ἡμερον φύσει. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀφορῶντες πρὸς ὑμᾶς γεγράφαμεν.

ιβ'. Καὶ πάλιν δὲ μεταβαίνων ἐφ' ἕτερον τῶν παρ' ἡμῖν γραφέντων, καὶ τοῦτο ὡσαύτως πειρώμενος ἀνασκαυάζειν, γράφεις ὡδε· « Τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσι θεμιτοί, οἱ δὲ ἀθέμιτοι· καὶ ἀθέμιτόν ἐστιν, ὃ ἀποτέτραπται παρὰ Θεοῦ, τὸ φονεῦειν πιστὸν τῇ ἰδίᾳ προαιρέσει· ἔννομον δὲ καὶ θεμιτὸν, τὸ φονεῦειν τὸ δοξάζοντα συκοινωνὸν τοῦ Θεοῦ (6) καὶ ἀναπλάττοντα

(6) Sur. VIII, IX et alibi. Confer retro col. 685 et 761, cum annotatione.

ισοδύναμον. Ταῦτα μὲν γράφων ὡς ἀμαθῆ καὶ ἀμύητον πάντη τῶν πραγμάτων σεαυτὸν εἰσάγεις· οὐδὲ γὰρ συνῆκας ὅτι πᾶς φόνος, ἢ φόνος ἐστὶ, φευκτὸς καὶ ἀποτρόπαιος, εἴπερ κακός· τὸ δὲ κακὸν ἅπαν οὐ θεμιτόν· καὶ ὅτι κακὸν ὁ φόμος, ἐντεῦθεν δῆλον· Πᾶς φόμος, ἢ φόμος ἐστίν, ἢ φθορά ἐστίν ἀνθρώπου, ἢ φθορᾶς ποιητικός ἐστίν ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἄνθρωπος μᾶλλον καλὸν καὶ μᾶλλον ἀγαθὸν τῶν ἐπὶ γῆς· εἴπερ τὸ πρότιστον κτίσμα Θεοῦ τῶν ἐπὶ γῆς· συναγεται ἄρα· Πᾶς φόμος, ἢ φόμος ἐστίν, ἀγαθοῦ τινος ἢ φθορᾶ ἢ φθορᾶς ποιητικόν· εἰ δὲ τοῦτο, καθ' αὐτὸ κακόν. Τῶν γὰρ ἀγαθῶν αἱ φθοραὶ, καὶ τὰ τούτων φθαρτικὰ, πάντως ἐστὶ κακά· ὡσπερ τῶν κακῶν αἱ φθοραὶ, καὶ τὰ φθαρτικὰ τούτων ἀγαθὰ· οὕτω γὰρ ἡμῖν αἱ κοιναὶ ἐννοιαὶ καὶ αἱ φιλοσοφικαὶ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσιν. Εἰ οὖν πᾶς φόμος, ἢ φόμος ἐστίν, δέδεικται ὡς κακός, δῆλον ὅτι καὶ οὐ θεμιτός· τὸ γὰρ κακὸν πᾶν, οὐ θεμιτόν· γίνεται δὲ ἐνίοτε κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθόν. Τῶν γὰρ ὄντων τὰ μὲν εἰσι καθ' αὐτὰ ἀγαθὰ· γίνεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς κακά, οἷον ἐλεημοσύνη· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ μὲν εἰσι κακά· γίνεται δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθὰ, οἷον τὸ ψεῦδος (7)· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ μὲν τὸ οὐδέτερον ἔχει· κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ἐπαμφοτερίζει, οἷον πλοῦτος, ἰσχύς, καὶ τὰ παραπλήσια· καὶ τὰ μὲν καθ' αὐτὰ ἀγαθὰ, αἰεὶ μὲν δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· τοιαύτη γὰρ ἡ φύσις τῶν καθ' αὐτὸ ἀγαθῶν. Τὰ δὲ καθ' αὐτὸ κακά, ἔμπαλιν· ἢ αἰεὶ μὲν οὐ δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀλλ' ἐπέλαττον· τοιαύτη γὰρ καὶ τούτων ἡ φύσις· τὰ δὲ καθ' αὐτὰ τὸ οὐδέτερον ἔχοντα ἐπ' ἴσης ἔχει τὸ τε γίνεσθαι καὶ μὴ. Ἐπεὶ οὖν καὶ φόμος τῶν καθ' αὐτὸ κακῶν ἐστὶ (τοῦτο γὰρ ἡμῖν ἀποδέδεικται)· τὸ δὲ καθ' αὐτὸ κακόν, κατὰ πρῶτον λόγον, ἢ ὁλως οὐ δεῖ γίνεσθαι, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ πρῶτον ἀγαθόν· σπανιάκις δὲ γίνεται κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθόν· καὶ τοῦτό ἐστὶ τὸ δευτέρως ἀγαθόν καὶ ἐπέλαττον. Τὸ δὲ κατὰ πρῶτον λόγον ἀγαθὸν καὶ ἐπιπλέον, τοῦ κατὰ τὸ δεύτερον καὶ ἐπέλαττον ὄντος, αἰρετώτερον καὶ κρείττον, ὡς αἱ λογικαὶ ἡμᾶς μέθοδοι ἐκπαιδεύουσι· τὸ μὴ φονεύειν ἄρα, τοῦ φονεύειν, εἰ καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ἐνίοτε ἐστὶν ἀγαθόν, κρείττον καὶ αἰρετώτερον· εἰ δὲ τοῦτο, οἱ τὸ φονεύειν ἐφιέμενοι ἀναιρεῖν ἐκ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ πολὺ ἄν κρείττονες καὶ τιμιώτεροι δειχθεῖεν τῶν μὴ προαιρουμένων τοῦτο ποιεῖν, ὡς τὸ κρείττον ἀγαθόν ἐφιέμενοι. Ἡμεῖς ἄρα κρείττονες ἀνεφάνημεν διὰ τῆς ἀποδείξεως, τὸν φόμον ἀναιρεῖν ἐκ ποδῶν προαιρούμενοι.

εγ'. Ὅτι δὲ καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος καθ' ἐκάστην φόμος (8) οὔτε τῶν κατὰ συμβεβηκὸς

(7) Puta cum aliquis mentitur, ut alicui prosit. Verumtamen id quoque Augustinus reprehendit enarr. in ps. V, n. 7: *Duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non magna culpa est, sed tamen non sunt sine culpa, cum aut jocatur, aut ut proximus mentimur. Illud primum, etc. Secundum ideo mitius est, quia retinet nonnullam benevolentiam. Videsis ibi cætera; tum alia plurima*

atque te et omnium rerum ignarum exhibes. Etenim non intelligis, omnem cædem, quatenus cædes est, vitandam esse et aversandam, utpote malam. Porro nullum malum licet. Quod autem mala res sit cædes, hinc fiet manifestum: Omnis cædes, quatenus cædes est, destructio est hominis, sive causa est destruendi hominis. Homine autem nihil pulchrius meliusve in terra versatur, siquidem præcipua est creaturum a Deo in terra rerum. Concluditur ergo omnem cædem, quatenus cædes est, boni alicujus destructionem esse, vel causam destructionis. Quod si ita est, cædes per se mala est. Nam bonarum rerum destructiones et harum causæ, omnino malæ sunt: sicut vicissim malarum rerum destructiones, et harum causæ, bonæ sunt. Quippe ita communes notiones et philosophicæ disciplinæ nos docent. Si ergo omnis cædes, qua cædes est, mala esse demonstratur, patet eam ne licitam quidem esse. Nullum quippe malum licet: sed id tamen aliquando per accidens in bonum convertitur. Nam rerum aliæ sunt per se bonæ, sed fiunt per accidens malæ, velut eleemosyna. Aliæ per se malæ sunt, sed fiunt per accidens bonæ, velut mendacium. Aliæ denique per se neutrius conditionis, per accidens autem in alterutram partem inclinantur, velut divitiæ, vires, et similia. Et hæc quidem res quæ sunt per se bonæ, semper fieri debent, vel certe plerumque: talis enim est rerum per se bonarum natura. Contraria ratio est rerum per se malarum, quæ vel nunquam fieri debent, vel raro, et minima quantitate. Talis enim est harum natura. Quæ denique per se neutrius naturæ sunt, perinde est utrum fiant, an secus. Quod autem cædes sit in numero rerum per se malarum, id nos jam ostendimus. Quod vero per se et principaliter malum est, id vel omnino fieri non debet, vel raro; et hoc principaliter bonum est: quod raro autem sit per accidens bonum, id secundo loco bonum est ac minimum. Jamvero quod est primigenia ratione bonum et gradu majore, illo certe quod est secundo loco bonum et gradu minore, optabilius est et melius, prout nos logicæ regulæ erudiunt. Ergo non occidere melius optabiliusque est quam occidere, etsi hoc postremum quandoque per accidens bonum sit. Quod si ita se habet, ii qui cædem abolere inter homines student, meliores majoreque laude digni apparent, quam hi qui ita se gerere non constituerunt: illi enim melius bonum amplexi sunt. Nos igitur meliores esse exploratum est, qui cædem ex hominibus exterminare studemus.

13. Quod vero quotidiana vestra adversus nos cædes, non sit de bonis per accidens contingenti

hujusmodi apud Augustinum, qui constanter mendacium improbat.

(8) Loquitur de superstitiosa et fanatica Mohamedanorum adversus Christianos sævitia, quam, præter citatas retro suras, videmus etiam in epistola tertia Nicolai patriarchæ Græci inter editas a nobis in Spicilegio Rom., T. X.

bus, hinc fiet palam : Quod fit per accidens bonum, prudenti aliquo consilio fit : quod autem ita prudenter fit, propter frugi aliquid fit : ergo quod per accidens fit, propter frugi aliquid fit. Vestræ autem nostrorum hominum occisiones, hand ob aliud fiunt, ut ipsi dicitis, nisi quia vos Saracenisimam sequimini : hoc autem frugi non est : consequitur ergo, ut vestræ nostrorum hominum occisiones, ne per accidens quidem bonæ sint. Quod autem Saracenisimæ secta minime bona sit, sic ostenditur : Saracenisimus nihil aliud est quam a naturalibus aut etiam supernaturalibus, ad ea quæ naturæ adversantur, hominum translatio ; namque hoc etiam demonstravimus. Jam id agere, malum esse, nemo non videt. Si ergo vestræ nostrorum hominum occisiones, neque per accidens neque per se ipsæ bonæ sunt : et si quod neque per se bonum est, neque per accidens, id omnino fieri non debet ; ergo vestræ quotidianæ nostrorum hominum occisiones fieri non debent. Nam quod fieri non oportet, id ne licet quidem. « Cædium aliæ licitæ sunt, inquis, aliæ illicitæ. » Ego quoque assentior, cædes aliquas licere, nimirum per accidens, si quidem de illorum bonorum numero sint, quæ ita evadunt per accidens. At sunt illicitæ, per se ; quoniam cædes, quatenus cædes est, de numero esse per se malorum ostensum fuit ; idcirco hoc tanquam plane confessum a nobis quoque sumatur.

14. Age vero breviter deinde subnectis dicens : « Legitimum insonsque est occidere eum qui censet dandum Deo socium, et quidem pari potentia præditum. » Id, inquam, quam superbe a te dicitur et arroganter ! aut si magis proprie loquendum est, quanta stoliditate atque insania scatet ! Nam propter multam stupiditatem tuam et infidelitatem, absque ratiocinio nescio quomodo judicans, neque ut nos prædicamus, sed vane pugnans et stulte blaterans, sine causa nos irrides, quasi participantes quosdam, et Deo unico univoque principio æquipollentes inducamus. Quis enim ex nostris, sive pusillus sive magnus, cogitavit unquam aut confinxit quemquam esse Deo unico univoque principio communicantem aut æquipollentem ? quo prætextu vestræ nostrorum hominum occisiones, justæ, ut tu ais, evadant ? Etsi enim a nobis Filius Dei tanquam verus Deus, idemque Deo Patri homogeneus dicitur atque glorificatur, non tamen ut communicans uni principio, aut Deus extra Patrem existens et adjunctus, ut tu putas, in nostra theologia definitur ; hoc enim jam a nobis demonstratum fuit ; sed unus Deus cum Patre et Spiritu sancto est, et a nobis Christianis creditur et glorificatur. Quod si ita est, temere tu nobis probrum ex vocabulo communicantis impingis : temere item occisiones quas nostrorum hominum facitis, divinitus inspiratas legitimasque reputas, uti scribis. Nam si, propterea quod communicantem

ἀγαθῶν ἐνδέχεται εἶναι, ἐντεῦθεν δῆλον· τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθὸν γινόμενον, δι' οἰκονομίαν γίνε-
ται· τὸ δι' οἰκονομίαν γινόμενον, διὰ καλὸν γίνεται· τὸ ἄρα κατὰ συμβεβηκὸς γινόμενον, διὰ καλὸν γίνε-
ται· ὁ δὲ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς γινόμενος φόνος, οὐδὲ ἄλλο τι γίνεται, ὡς αὐτοὶ φατε, εἰ μὴ διὰ τὸ Σαρακηνίζειν ὑμᾶς· τοῦτο δὲ οὐ καλόν· συνάγεται ἄρα ὅτι ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς γινόμενος φόνος, οὐδὲ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἐστὶν ἀγαθῶν· καὶ ὅτι τὸ Σαρακηνίζειν οὐ καλόν ἐστίν, ὡδὲ ἐστὶ δῆλον· τὸ Σαρακηνίζειν οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἀλλ' ἢ τὸ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἢ καὶ ὑπερφυῶν εἰς τὴν παρὰ φύσιν κατασπῆν τοὺς ἀνθρώπους· τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ ἀποδέδεικται (9)· τὸ δὲ τοῦτο ποιεῖν, πᾶσιν ἀρίθμητόν ἐστιν ὅτι οὐ καλόν ἐστίν· Ἐπεὶ οὖν οὔτε τῶν καθ' αὐτὸ ἀγαθῶν ἐστὶν ὁ φόνος ὁ ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος, οὐδὲ κατὰ συμβεβηκὸς· τὸ δὲ οὔτε καθ' αὐτὸ ἀγαθὸν, οὔτε κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ χρὴ γίνεσθαι τὸ παράπαν· ὁ ἄρα εἰς ἡμᾶς ἐξ ὑμῶν καθ' ἑκάστην ἐνεργούμενος φόνος, οὐ δεῖ γίνεσθαι· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ οὐ θεμιτόν· ὁ γὰρ οὐ δεῖ γίνεσθαι, οὐδὲ θεμιτόν ἐστι· « Τῶν φόνων, οἱ μὲν εἰσι θεμιτοὶ, οἱ δὲ ἀθέμιτοι. » Σύμφημι καὶ γὰρ, ὅτι τῶν φόνων οἱ μὲν εἰσι θεμιτοὶ, δηλονότι κατὰ συμβεβηκὸς, εἴπερ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἀγαθῶν εἰσιν· οἱ δὲ ἀθέμιτοι, δῆλον ὅτι καθ' αὐτὸ· ἐπεὶ καὶ ὁ φόνος, ἢ φόμος ἐστίν, τῶν καθ' αὐτὸ κακῶν εἶναι ἀποδέδεικται· διὸ καὶ ὡς ὠμολογημένον καὶ παρ' ἡμῖν εἰλήφθω.

ἰδ'. Εἶτα τὸ βραχὺ τοῦτου συναπτόμενον τὸ λέγον· « Ἐννομον δὲ καὶ θεμιτόν τὸν δοξάζοντα φονεῖν συγχωροντὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναπλάττοντα ἰσοδύναμον, ποίας ἀλαζονείας καὶ φυσικώσεως, ἢ οἰκειότερον φάναι, ἐκπληξίας τε καὶ ἐμβροντησίας ἀνάμεστον οὐκ ἀνεῖη ; Ἐκ γὰρ πολλῆς εὐθελείας καὶ ἀπιστίας ἀλογιστὴ, οὐκ οἶδ' ὅτῳ τρόπῳ δόξαν, καὶ οὐκ ὡς ἡμεῖς κηρύττομεν, σκιομαχῶν καὶ μάταια ἐρευγόμενος, ἡμᾶς ἀναπλαστικῶς διαχωρμδεῖς κοινωνοὺς τινὰς καὶ ἰσοδύναμους τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς ἐπεισάγοντας· τίς γὰρ τῶν ἐν ἡμῖν μικρὸς ἢ μέγας ποτὲ ἐνενόησεν ἢ ἐπλασεν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς κοινωνῶν ἰσοδύναμον, ἵνα καὶ ὁ εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενος φόμος θεμιτὸς ἀν εἴη, ὡς σὺ φης ; εἰ γὰρ καὶ παρ' ἡμῖν Ἰῆς Θεοῦ ὡς Θεὸς ἀληθινὸς καὶ αὐτὸς ὢν ὁμοφυῆς τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ θεολογεῖται καὶ δοξάζεται, ἀλλ' οὐκ ὡς κοινωνὸς τῆς μιᾶς ἀρχῆς, ἢ τοῦ Πατρὸς ἐξωθεν ὢν Θεὸς παρεισχρινόμενος, ὡς σὺ ἐπινοεῖς, θεολογεῖται (τοῦτο γὰρ ἡμῖν καὶ ἀποδέδεικται [10])· ἀλλ' ὡς εἰς Θεὸς μετὰ Πατρὸς καὶ Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐστὶ καὶ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν καλῶς πιστεύεται τε καὶ δοξάζεται. Εἰ δὲ τοῦτο, μάτην τὸν οὕτως μῶρον τὸν ἐκ τοῦ κοινωνοῦ ἡμῖν προστρέβεις· ἔτι γε μὴν καὶ τὸν ἐξ ὑμῶν εἰς ἡμᾶς ἐνεργούμενον φόμον ἐνθεον καὶ ἐννομον λογιζῆν, ὡς γράφεις· εἰ γὰρ διὰ τὸ κοινωνῶν καὶ ἰσοδύναμον Θεοῦ, ὡς αὐτοὶ φατε ἀναπλάττειν ἡμᾶς, ἐννομόν ἐστι τὸ ὑφ' ὑμῶν φονεῦσθαι,

(9) In hac ipsa epistola cap. 7, col. 829.

(10) In consutatione prioris Agarenorum epistolæ, cap. 9

δηλονότι τούτου ψευδῶς ἡμῖν ἐπιφημιζομένου. φανερόν ἔστι καὶ τὸ φονεύεσθαι ἡμᾶς παρ' ὑμῶν οὐ θεμιτόν. Εἰ δέ σε τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἐπιθροβεῖ καὶ ἐπιταράττει, ὡς τοῦ ἑνὸς Θεοῦ καὶ τῆς μιᾶς ἀρχῆς ἔξωθεν τὸν Υἱὸν ὡς κοινῶν (11) παρ' ἡμῖν παρεκρινόμενον, καὶ διάφορον ἔντα τῇ φύσει τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, ἀμαθαίνοντός ἐστι τοῦτο ἡπερ εἰδότες· οὐ γὰρ ταυτὸν φύσις καὶ ὑπόστασις· ἦν γὰρ οὐδὲν τῶν ἄνω ὁμοφνές, καὶ ταυτὴν κοινόν τι καὶ ἴδιον χρῆμα ὑπερ οὐχ εὔρηται.

ιε'. Καὶ ἄλλως· Εἰ τὸ διάφορον τῶν ὑποστάσεων, διάφορον καὶ τὴν φύσιν εἰσάγεσθαι δίδωσιν, ἀνάγκη τὸ μὴ διάφορον τῶν φύσεων, μηδὲ διάφορον τῇ ὑποστάσει καθίστασθαι· συνάγεται ἄρα ὅτι τὰ ταυτὰ τῇ φύσει, ταυτὰ καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν· ἔστι ἄρα Σωκράτης καὶ Πέτρος, ταυτοὶ ὄντες τῇ φύσει καὶ ἀδιάφοροι, καὶ τῇ ὑποστάσει ταυτοὶ, ὅπερ ἐστὶ γελοῖον· ἔστι γὰρ τὸ οὕτως σόφισμα παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν οὕτω καλούμενον· τοῦ γὰρ ἑνὸς πολλαχῶς λεγομένου, ὡς αἱ λογικαὶ μέθοδοι ἡμᾶς ἐκδιδάσκουσιν, ἢ γένει, ἢ εἴδει, ἢ ἀριθμῷ, δῆλον ὅτι καὶ τὰ πολλὰ· ἑσαχῶς γὰρ τὸ κείμενον (12), τοσαυταχῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον· τοῦτο γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα ἡμῶν δὲ ταῖς ὑποστάσεσιν τὸ τρία διδόντων, σὺ καὶ τὸ τῶν φύσεων διάφορον εἰσάγεις· ταῦτα δὲ οὕτως ἔχει καὶ ἡ ἐνάργεια τῶν πραγμάτων δῆλη, καὶ αἱ μαθήσεις ἐκδιδάσκουσιν· καὶ οὕτως σοι πᾶσαι αἱ διαβολαὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως, καὶ αἱ πρὸς ἡμᾶς ἀντιβρῆσεις σου ἔωλοι καὶ ἀπίθανοι καὶ ψευδαῖς ἀποδοδειγμένοι εἰσὶ· καὶ τῶν διαβολῶν δηλονότι ἀντιρροιστῶν, καὶ τὰ λοιπὰ σοι πάντα συνέψεται· καὶ ταῦτα πέρα τοῦ μέτρου· ἐπεὶ καὶ κόρος λόγου πολέμιος ἀκοαῖς· διὸ ἱκανὰ μὲν καὶ ταῦτα τοῖς ἐθέλουσιν μικρῶς πως συνορᾶν, καὶ τῇ παραθέσει τῶν κροιστῶν, τὸ ἀληθὲς μεταδιώκειν, καὶ τὸ ψευδὸς ἀποθεῖσθαι· διὸ καὶ μέχρι τούτων τὸν λόγον στήσω (13).

(11) Didymus Alexandrinus in suo ad Psalmos egregio commentario ait ad ps. xvii, 32: 'Ὁ Σωτὴρ οὐ μετέχων θεότητος, Θεὸς ἐστίν. . . οὐδεὶς τῶν κατὰ μετοχὴν θεῶν, ὡς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι δύναται· *Salvator, non est participatione deitatis Deus . . . nemo qui esset participatione Deus, domino Jesu Christo æquipollere potest.*

(12) Cod. hic et postea ἀντικείμενον.

(13) In extrema codicis pagina a recentiore manu, et quidem mendosissima, scribitur brevis Mahomedis notitia, nempe quod hic a Niceta Byzantino philosopho, et aurea locutione prædito, confutatus Arabs Mahamedes, orphanus fuerit, peregrinus, mendicus et vagus, et quod ad divitem viduam in quadam Arabiæ urbe accesserit, cui se mercenarium famulum et camelarium adlaxit: quamque etiam malitia sua et subdolo sermone, licet ipse comitiali morbo urgeretur, in proprium conjugium pellexit. At cum hæc postea repudium ei, tanquam mendico et demoniaco, mitteret; is ad monachum quemdam familiarem suum, Constantinopoli extorrem, negotio delato, facile impetravit ut uxori per hunc suaderet, Dei se esse prophetam, et visiones pati, non aplexin, et Gabrielem angelum secum loqui. Quæ au-

et æquipollentem Deo, ut, vos dicitis, confingimus, legitimum est nos a vobis occidi; postquam nos eam imputationem falsam coarguimus, constat eadem quoque, qua vos in nos sævitis, justam non esse. Quod si te distinctio personarum Patris, Filii, et Spiritus sancti perturbat ac terret, quasi ea exterius in unum Deum unumque principium, Filium ceu communicantem obtrudat, a natura Dei Patris diversum, hoc indocti potius quam docti hominis proprium est. Non enim idem est natura et persona; secus, nullæ res existentes essent homogeneæ; eademque res et communis esset, et propria; quod non usuvenit.

15. Item aliter: Si personarum distinctio nature quoque distinctionem induceret, necesse foret id quod non est natura distinctum, ne persona quidem esse distinctum. Consequitur ergo, quidquid idem natura est, idem quoque fore personis. Socrates itaque erit etiam Petrus, qui si natura sunt iidem atque indistincti, iidem etiam persona erunt; quod est ridiculum. Namque hoc sophisma ab homonymia ita appellatur. Nam cum vocabulum *unus* multifario sensu dicatur, ut nos logicæ regulæ docent, nempe vel genere, vel specie, vel numero; constat, quod vocabulum etiam *plura* eandem rationem habet; nam quot modis propositum, totidem etiam oppositum; sic enim didicimus. Jam dum nos personis trinum numerum damus, tu naturarum quoque distinctionem invehis. Hæc ita se habent, et ex factorum evidentia constat, et disciplinæ sic nos docent. Atque ita tuæ omnes adversus fidem nostram calumniæ et contradictiones, fuitiles, incredibiles mendacesque demonstratæ fuerunt. Jam calumniis disjectis, reliqua omnia per se consequuntur. Sed et dicta hactenus nimia fuerunt, et sermonum superfluitas auribus molesta est. Ideo hæc sufficiunt iis quidem qui aliquantulum considerare velint, et meliorum adjectione, aut comparatione, veritatem assequi, ac falsitatem dispellere. Hic ergo dicendi finem faciam.

diens mulier gavisa est. Tum ex ejusdem narratione, adhuc in Arabia famam hujusmodi perseverare dicit: 'Ὁ ἀποκηρυχθεὶς παρὰ τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ φιλοσόφου καὶ χρυσοποῦς κυρίου Νικήτα Ἀραψ Μοκάμετ, ἦν ὀρφανὸς ξένος προσάλτης περιπολεῶν ἐν πάσῃ χώρῃ καὶ πόλει ἐν τῇ Ἀραβίᾳ δὲ ἐλθὼν, καὶ ἐκεῖσε τὴν διατριβὴν ποιῶν, προσήλθε γυναικὶ χήρᾳ πλουσίᾳ, καὶ ἐστοίχησεν μισθῶδὸς ἐξυπηρετεῖν καὶ καμψυλεύεσθαι αὐτῇ. Πονηρὸς δὲ ὢν καὶ ἐν λόγοις εἰρωνικὸς, ἐξαπατήσας αὐτὴν ἐγγύματο, ὑπάρχων αὐτὸς κάτοχος. Ἐδυσφόρησεν ἡ γυνὴ τοῦτο οὕτω μαθούσα καὶ ἤχθητο λέγουσα, ὅτι Ἀπόλωλα πτωχὸν καὶ δαιμονιαρὸν λαβοῦσα· καὶ ἐμελλεν αὐτὸν ἀπ' αὐτῆς ἀποδιώξει. Τοῦτο οὕτως ὁ πονηρὸς νοήσας, προσήλθεν τινὶ φίλῳ αὐτοῦ μοναχῷ ὄντι, δὲ ἀπὸ τῆς μεγάλης πόλεως ἐξώρισται· καὶ πρὸς αὐτὸν ταῦτα παρήγγειλεν λέγων, ὅτι Οἶδά σε γνωστὸν ἔντα τῆς ἐμῆς γαμετῆς, ὅτι ἐξείπειν θέλη πρὸς σὲ τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ πῶς σκοτοδινῶν πίπτω· σὺ δὲ πρὸς τοῦτο ὑποτηριζῶς τάδε εἶπέ, ὅτι τοῦτο οὐκ ἦν ἄλλο ἄλλ' ἢ ἀγγέλου Θεοῦ ὄπτασία, Γαβριὴλ ὄνομα, καὶ ὅτι τοῦ Θεοῦ προφήτης ὑπάρχω· ἐπὶ τούτοις ὑπεραγάθησεν ἡ γυνὴ καὶ ἤθετο· καὶ παρ' ἐκείνης ἐξῆς ἀκουσθὲν ἐκρατήθη μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ.

THEOGNOSTUS MONACHUS.

NOTITIA.

(HANCKIUS, *De Græcis scriptoribus historiarum Byzantinorum*, Lipsiæ, 1677, in-4°).

I. Theognostus monachus, exarchus Constantinopolitanus, id est, patriarchæ Constantinopolitani legatus (qualem auctores Latini recentiores *visitatorem* nominant), cum Ignatius Constantinopolitanus patriarchatus, quem ab anno Christi 847 per annos fere duodecim gesserat, anno Christi 858 in exsilium ab imperatore Michaelo pulsus, Photio cessisset; Ignatianis Photianos, Photianis Ignatianos persecuentibus, ad componendas lites A. C. 861 celebrata synodus Constantinopolitana, præsentibus Nicolai I Romani pontificis legatis, patriarchatum Ignatio demptum Photio adjudicavisset, id non ferendum ratus, qui cum Ignatianis sentiebat, clam sub habitu civili Romam profectus, ope Nicolai, tum Ignatio, tum etiam sibi consulere modis omnibus conatur. Stylianus Neocæsariensis in litteris ad Stephanum V Romanum pontificem, cum retulisset, in concilio Constantinopolitano patriarchatum ab ipsis legatis Romanis Photio confirmatum: Ὅπως καὶ ζήλω κινηθεὶς ὁ μοναχὸς Θεόγνωστος ὁ ἀρχιμανδρίτης, καὶ διὰ κοσμικῆς στολῆς λαθραῖως καὶ αὐτὸς εἰς Ῥώμην ἐπιδημεῖ, καὶ τὰ κατὰ τοῦ Ἰγνατίου διδάσκει τὸν ἀγιώτατον πᾶπαν Νικόλαον. Tum etiam zelo commotus monachus Theognostus archimandrites et civili habitu clam et ipse Romam properavit, et causam Ignatii exposuit sanctissimo papæ Nicolao.

II. Romæ cum viveret, ab imperatore Michaelo, sicut inter calumniatores referebatur, qui Photium et Photianos in Occidente sementis traducebant, ita Constantinopolim ad tribunal, sed nequidquam, citabatur. Pro Theognosto Nicolaus pontifex, ipsemet Ignatianus, epistola 8 (quam, ut ex epistola 9 colligi potest, A. C. 865, indictione XIII scripsit) imperatori Michaeli respondebat: *Porro scripsit nobis imperium vestrum ut Theognostum, qui a fratre et coepiscopo nostro Ignatio super quasdam provincias exarchatus pondus accepisse dignoscitur, nec non et alios monachos sibi, tanquam vestræ Augustalis injuriatores Excellentie destinemus. In quo cum tamen ipsi injuriatores vestri non fuerint, quid aliud, nisi ut quanta pœna et quibus tormentis subjiciantur hi qui ex parte Ignatii sunt, et apud vos in ditione vestra consistunt, liquidius agnoscamus. Quando hi non utique ad epulas, non ad insulas alicujus honoris percipiendas profecto quærantur, sed potius ut puniendum, quos forte nec vidistis, nec cujus moris sint, penitus agnovistis. Denique quidam eorum ab ineunte ætate Romæ divinis obsequiis famulati sunt, et non justum credimus hujusmodi tormentis fore subdendos. Theognostum autem non de vobis sinistra, sed potius gratâ prædicare testamur. Quamobrem ergo eum quæritis ignoramus, nisi forte, quia illinc fugatus, hic apud nos requiem, quemadmodum innumeri Christiani, aliquantulum reperit.*

III. Eam vero Theognostus apud Romanos inibat gratiam, ut ab iis ἀρχιμανδρίτης τῆς πρεσβυτέριας Ῥώμης, archimandrites veteris Romæ, id est, præfectus monasteriorum veteris Romæ, constiueretur, qui novæ Romæ, id est Constantinopoleos, exarchus extiterat. Ducet hoc titulus quem Theognosti narratio præfixum gerit, § VIII in medium afferendus.

IV. Ignatius ab imperatore Basilio, Michaelis successore, Photium relegante, patriarchatum Constantinopolitanum A. C. 867 recipiebat. Theognostus, qui per annos septem hæcenus Romæ commoratus, exsulis Ignatii causam apud Nicolaum I et Adrianum II pontifices Romanos, nervis omnibus egerat, A. C. 868 Constantinopolim revertebatur, ad Basilium imperatorem et Ignatio patriarcham litteras, in quibus utrique majorem in modum commendabatur, ab Adriano scriptas afferens. Adrianus, partibus Ignatianis addictus, in epistola I quam ad imperatorem Basilium, Indictione I Kalendis Augusti scripsit (Anastasius Bibliothecarius in Actis concilii Constantinopolitani IV Latinis actione VII), representat: *Postquam autem cognovimus, quod misericors Deus imperium vestrum simul et affectum ad hoc erexerit, ut dispersa congreget, et quæ ceciderunt erigat et contrita resolidet; fiducialiter possumus, Deo gratias, deprecere ut ii qui abjecti sunt, ab imperio vestro recipiantur, et ii qui dispersi, congregentur. Quapropter prudentissimum virum Theognostum honorabilissimum exarchum vestræ fiduciæ remittentes commendamus; qui legatione, tam pro fratre et comministro nostro Ignatio, quam pro cæteris contribulatis functus per septennium apud principis apostolorum limina ut peregrinus et incola vixit, et eorum confessionibus memoriam vestram assidue commendavit; et a die adventus sui usque ad præsens pietatis vestræ præconia narrare, et Ecclesie manifestare vulnera, et horum medelam exigere non destinit. Nunc ergo quoniam et iste unus ex illis est, qui, postquam lupus factus est pastor, continuo dispersi et a vobis vic omnia regentibus congregati sunt, revocetur et ipse, petimus, et in mandra fidelium omnium a clementia*

vestra locetur, et inter lætantes pios filios paterno affectu post longæ captivitatis reversionem connumerari mereatur; et ob amorem Dei, et protectorum vestrorum principum apostolorum honorem, a quorum regimine proficiscitur, mansuetudinis vestræ auxilia sentiat, et posturbationem serenitatem, et post multa adversa optatæ prosperitatis effectum, quatenus per patronorum vestrorum intercessionem, principum videlicet a quorum sede remittitur, et quorum principatum pro Ecclesia vestra, quæ valde fluctuat, die ac nocte interpellare per multa curricula non cessavit. • In epistola 2 quam ad Ignatium patriarcham indictione 1, Kalendis Augusti, scripsit, (Anastasius ibidem) exhibet: Præterea communem filium Theognostum, reverendissimum exarchum et dilectum nobis, ecce ad vos transmisimus, qui ex persequentibus æmulatoribus tuis illinc nudus salvatus, quin et mutato habitu vix huc pertingens, vitam lucratus est, deinde apud memorias apostolorum per septem fere annorum curricula, ut hospes et advena demoratus, non tantum propriam miseriam, quantum sanctitatis tuæ pressuram et Constantinopolitanæ Ecclesiæ calamitates pene incessanter deflebat: ita ut non solum antea iam dictum decessorem meum (Nicolaum 1) sed et me postea nocte ac die indeficienter erigere, et pro statu tantæ Ecclesiæ et erectione vestra crebris suasionum stimulis latera percutere, et quemadmodum angelus quondam: Surge, Petre, accipe fortitudinem ad salvandas gentes, per singulos dies nobis dicere non cessaret quousque auditum, Deo præstante, suscepit, quod ardentem in pectore semper bajulabat. Qua de re, frater dilectissime, sanctitati tuæ hunc commendantes, rogamus et deprecamur, quatenus circa se sentiat beneficii tui propositum; et sicut vestræ factus est communicator passionis, ita et consolationis: non autem ut familiaris noster factus, sed et ut a sede principis apostolorum susceptus, hic debet ob amorem ejus, non qualemcunque in conspectu sanctitatis vestræ gratiam invenire.

V. Anno Christi 869 Theognostus patriarchalis hegumenus legatos Adriani II Romani pontificis, ad concilium Constantinopoli celebrandum missos, Sillambriam ingressos excipiebat; qui Constantinopolim indictione III, die XV Septembris, A. C. 869, pervenerunt. Continuator Anastasii de Romanis pontificibus in Adriano II: Multorum anfractuum laboriosos circuitus (legati Pontificii) penetrantes, tandem Christo præduce Thessalonicam veniunt in quo Basilius imperator Eustachium spatharium candidatum cum sævæ salutationis officio sanctæ Romanæ legatis Ecclesiæ obviam destinavit. Qui eos admodum honorifice per contigua itineris loca ducentes, Sillambriam pervenerunt. Ubi a Sisinnio imperiali protaspathario et Theognosto patriarchali hegumeno, qui Romæ apud sanctissimum papam Nicolaum pro restituendo Ignatio sedulus intercessor extiterat, cum 40 equis de stabulo imperiali et totius mensæ argenteo apparatu, officialibusque, qui sibi ad omnem libitum famularentur, sunt excepti. Ad castrum autem rotundum, in quo est ecclesia miræ magnitudinis S. Evangelistæ Joannis nomini dicata, favore Augustali, Sabbato mansionem suscipiunt. Et Dominica, quæ quinta decima dies Septembris erat, indictione tertia, singulos equos cum sellis aureis devotione imperatoria capientes, obviati omnibus scholis, videlicet spathariorum, candidatorum, strategorum, mandatorum cæterorumque Palatinorum ordinum, omnibusque clericorum planetariis ordinibus ad portam auream veniunt.

VI. Post concilium Constantinopolitanum, A. C. 870 finitum, quod prorsus ad Adriani II Romani pontificis mentem, patriarchatum Constantinopolitanum ademeral Photio, confirmaverat Ignatio, Theognostus apud Constantinopolitanos monasterii Fontis hegumenus, id est abbas, et Ecclesiæ Magnæ (quibus vocabulis templum Sanctæ Sophiæ solet denotari) scenophylax, id est, vasorum custos, per se Romam liturus, imperatorum Basilii, Constantini, Leonis et patriarchæ Ignatii litteras ad Adrianum perferendas accipiebat: ipsius (cujus arbitrio Græcam Ecclesiam Ignatius et Ignatiani, partim acerrimis in Photium et Photianos odiis, partim magnis in integrum restitutionis beneficiis adducti, intra concilium a solis Ignatianis celebratum, in rebus præcipuis subjecerant,) ad utiles Ecclesiis, tum lectores plurimos quos Photius sacris intulaverat, in officiis suis toleratos, majoribus dignitatibus mactandos, tum episcopos nonnullos ob communionem cum Photio cultam, muneribus suis orbatos, prioribus sedibus restituendos, consensum impetraturus. Imperatores in litteris ad Adrianum, quas Anastasius Bibliothecarius Actis Constantinopolitani concilii Latinis subjunxit: Litterarum gerulum expeditum ad peregrinam profectioem, et magnanimum ad malorum tolerantiam consecuti sumus, id ipsum optabile habentem principi apostolorum ante promissum causa reddendi votum, eundemque vestræ paternæ Sanctitati commendamus, super hoc quoque multam tranquillitatem vestram rogantem. Idem autem est hic Theognostus, quem et vos bene nostis, Deo amabilis hegumenus superlaudabilis Dei matris Pæges (id est Fontis) et vasorum custos Magnæ Ecclesiæ. Per ipsum ergo, quæ nostri desiderii sunt, opportune adimplere conspeximus. Ibidem post pauca: Specialis autem Pater noster et magnæ civitatis patriarcha postulavit a nobis scribere Sanctitati tuæ de his lectoribus, qui a Photio promoti sunt, multis et innumerabilibus existentibus eis in diversis provinciis; insuper autem et de Paulo reverendissimo bibliothecario, verbo et vita præfulgido, ac Theodoro metropolitano, qui et ipse nimis Ecclesiæ utilis est, quatenus dispensatio fiat a Sanctitate Vestra super ipsis, quibusdam quidem ad ascensus majores sacrorum graduum, quibusdam vero ad receptionem sedium suarum; ad hoc rogantibus Dei imitricem virtutem tuam; horum quidem multitudinem, hujus vero labores et pro veritate audores, illius autem culpæ reprehensionem, et quod ex canonica sit manus inpositione promotus considerantem: pro his et imperium nostrum flagitat pietatem tuam dispensandum aliquid hinc humanius. Ignatius in litteris ad Adrianum, ibidem exstantibus: Nostra humilitas memor caritatis vestræ, ac amabilis, quem circa nos habet, affectus, et ad hoc ipsum voluntatem et medicationem habens, invenit procurantem

ut mitteretur in viam, quæ est ad magni nominis Romam, orationis causa, intimum filium nostrum reverendissimum abbatem Fontis, et scevophylacem Magnæ Ecclesiæ, dominum Theognostum, et idcirco magis studuimus adimplere desiderium vestrum, quem et misimus cum præsentis epistolæ nostræ visitaturum et salutaturum, ac adoraturum fraternam Sanctitatem Vestram; nuntiaturum etiam et a Christo nobis donatam incolumitatem in hac vita multis passionibus et tribulationibus plena, quemadmodum ipse voluit et iudicavit, qui omnia sapienter et congruenter dispensat, et ante in tua piissimorum et Christi amicorum ac a Deo gubernatorum, atque divinitus munitorum imperatorum nostrorum prosperitatem et tropæa, et in melius de die in diem rerum Romani imperii translationem, ut et vos gaudentibus nobis congratulemini per mutuam unius corporis membrorum coeffectorem et compassionem, et iterum Dei boni gratia et cooperatione, ad mediocritatem maturius remeaturum, et bona nuntia amabilissima vitæ vestræ allaturum ad Ecclesiam nostram. Ibidem post pauca: Quod autem sanctissimis vicariis paternæ sanctitatis vestræ adhuc (Constantinopoli, quo ad concilium venerant) præsentibus perfectum non est neque finem accepit, rogamus nunc terminari et disponi perfecte, ac integre scribi ad humilitatem nostram de his lectoribus, qui tonsi sunt a Photio, manus impositione: qui cum sint pene innumerabilis multitudinis in universis regionibus et civitatibus Ecclesiæ, postulant ex necessitate aliorum fieri sacerdotalem profectionem: ut cognoscamus etiam et super hac re vestram voluntatem atque decretum certissime et manifestissime, utrum sint digni promoveri ad majores sacerdotii gradus, annon sint: dubium enim hoc tantum dimiserunt. Et adhuc postulamus etiam de intimo filio nostro et fortissimo veritatis agonista, Paulo videlicet chartophylace ut, si est possibilis in eum dispensationis aliqua ratio, recipiat dignitatem episcopatus, quemadmodum et antea in litteris nostris efflagitavimus. Deinde quoque super Theodoro, qui a nobis quidem consecratus est metropolita Cariæ, multum autem laboravit et afflictus est ab initio injustæ ac iniquæ dejectionis nostræ, in novissimis vero cum misero Photio conveniens, propter ejus immensa tormenta, quæ sibi resistantibus inferebat, consensit et usque ad ultimum ipsius diem repœnitens, nihilominus rursus corde contrito et spiritu humilitatis veniam expetivit. Prohibuerunt enim eum sacerdotio fungi quoquo modo sanctissimi vicarii Almitatis vestræ, et quod subscripserit in eam quæ facta est ab infelicissimo Photio, quasi depositio beatissimi et optimi Patris nostri Nicolai decessoris Sanctitatis tuæ. Hæc sunt, de quibus rogamus Sanctitatem vestram, ut si possibile sit, utatur verbo dispensationis et misericordiæ in his, cum alia omnia optimum et commodum finem ac dispositionem susceperint.

VII. Sed horum quæ Constantinopolitanorum imperatores, cum patriarcha satis humilem in modum expetebant, nihil auctoritate sua, nihil precibus suis Theognostus ab Adriano Photianis implacabili, Constantinopolitano inexorabili, obtinebat. Id nos Adrianus in litteris ad Basilium, Constantinum et Leonem, imperatores Constantinopolitanos, indictione v, die 10 Novembris, a. c. 871, scriptis, quas Actis concilii Constantinopolitani IV Latinis additas reperimus, docet: Quamvis, ait ibid., multa instantia et certamen viri prudentissimi et religiosissimi hegumeni ac sacrorum vasorum custodis Theognosti, qui de pietatis vestræ virtutibus et probabilium morum insignibus, et tropæorum triumphis, atque de beneficiorum vestrorum pie sibi præstitorum multitudine nos plurimum relatione sua lætificavit, et qualiter diebus vestris superno brachio atque studio et solertia, vestra Christianitas prosperetur, enarrans, ad multimodas laudes S. Trinitati reddendas, et gratias alacriores exhibuit ad postulata divinitus muniendo imperio vestro concedenda, nos supra modum efflagitaverit, et ultra quam dici possit, solito et prisco more, ac pro ecclesiasticis utilitatibus frequenter impenso crebris suggestionibus investigaverit; super quibus tamen, propter jam designatam causam (non esse partium Nicolai I Romani pontificis, tum etiam suo semel edito decreto, Photianos damnanti, contrarium quidquam admittere) nec annuere possumus, nec quidquam præter id, quod jam evangelizatum est, ullo modo definire.

THEOGNOSTI MONACHI SCRIPTA DE REBUS CONSTANTINOPOLITANORUM.

VIII. Ignatii Constantinopolitani patriarchæ, cui sede sua dejecto imperator Michael Photium successorem dedit, causam historico libello repræsentat, cujus inscriptio: Λιβέλλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πεμφθεὶς πρὸς Νικόλαον πάπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεὶς ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὄνομα Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου. Libellus continens totam magni Ignatii causam, missus ad Nicolaum papam Romanum, conscriptus a Theognosto monacho et archimandrita veteris Romæ, et exarcho Constantinopoleos, nomine Ignatii patriarchæ.

IX. Hunc libellum, miserias, quas Ignatius in exilio passus erat, Nicolao I pontifici Romano recensentem, orditur ab initiis exilii, quod Ignatius a. C. 858 subiit, terminat in Actis Constantinopolitani concilii, quod Ignatium damnavit, a. c. 861.

X. Prodiit Græce et Latine, interprete Matthæo Radero, concilii Constantinopolitani IV, quod inter œcumenica solet octavum nominari, Actis Græcis præmissus, Conciliorum tom. VI., Parisiis 1656, in fol.; tomo VIII, ibid., 1671, in fol.

ΘΕΟΓΝΩΣΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ
ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΛΙΑΝΤΑΣ.

THEOGNOSTI MONACHI
ENCOMIUM IN OMNES SANCTOS.

(Codices Naniami, p. 144, cod. 72.)

Λαμπρόν τὸ τῆς ἐορτῆς ὄμμα, καὶ φαειρὸν τὸ τῆς Ἀ
ἐκλογῆς ἄσμα· πρέπει γὰρ ἡμῖν ἀσμάτων ἐκλογὴν,
τοῖς τῶν ἀσμάτων κυρτοῖς ἐκφωνεῖν καὶ σεβάσματα.
'Ἄλλ' οἶμαι ἀρξάμενον, ναρκῶσαι πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ
λόγου προφορὰν· ὑπερβαίνει γὰρ ἡμᾶς τὴν εὐφρα-
δίαν, ἢ τῶν πεπραγμένων ἀθλῶν πολυτέλεια· τὸ δὲ
ὑπερβαῖνον εἰς ἐγχείρησιν, δυσχερεστέραν ἔχει τὴν
τοῦ σκοποῦμένου κατόρθωσιν· πῶς γὰρ ἂν ἐξερευ-
ξωμαι τοῖς χεῖλεσιν ὕμνον, ἀδίσταχτος ὢν δικαιο-
μάτων Θεοῦ, ἀμύητος βεβαιωμάτων Χριστοῦ; Γέ-
γραπται γάρ· Ἐξερεύξονται τὰ χεῖλη μου ὕμνον,
ὅταν διδάξης με τὰ δικαιώματά σου. Ἄλλ' ἔστι
καὶ λόγος πανεύπορος, ὑπὲρ λόγον ἔχων τὸν λόγον,
θησαυρὸν ἔχων χορηγόν, ἐννοίας εὐσεβεῖς, καὶ ῥη-
μάτων ἀξίαν εὐφραδίαν, πρὸς ὃν ἐπερειδόμενος, ἄρ-
ξομαι λέγειν λόγια ἀληθῆ. Ὁρθίου· οὖν τὰς ἀκοῆς
στήσαντες, ἀγαπητοί, τὴν τοῦ παρόντος συγγράμμα-
τος ἐπιμελῶς δέξασθε διήγησιν· ἐπίσταται γὰρ ἡ τῶν
κρειτόνων ἀκρόασις, πρὸς τὴν τῶν μειζάνων οἰκο-
δομήν ἀγειν τοὺς ἐπιμελῶς ἐνωτίζεσθαι θέλοντας.

Πολύανδρος ἢ τῶν ἀγώνων ἀνδραγαθία, καὶ πολύ-
τροπος ἢ τῶν ἀθλῶν προθυμία· οὐ γὰρ πρὸς ἓνα καὶ
δύο ἢ δέκα τὸν ἀριθμὸν, ὁ τοῦ ἐγκωμίου κηρύττεται,
ἀλλὰ πρὸς ἀπείρον πλῆθος ἀγίων, μαρτύρων καὶ
ὁσίων· ὢν γὰρ δῆμος ἀνδρῶν ἀριθμησαὶ οὐκ ἐξίσχυ-
σε, τούτους εἰς καὶ μόνος εὐαριθμητὸν ἔχει τὴν ποσό-
τητα, καθὼς αὐτὸς ὁ εἰς ἐθριάμβευσε λέγων· Ὑμῶν
δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμηγνται.
Ὁ τοίνυν ἀριθμεῖν τρίχας δυνάμενος παντὸς ἀνθρώ-
που, οὐ μᾶλλον ἀριθμήσει τῶν ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ
μαρτύρων καὶ ὁσίων τὰ σώματα; Οὐ γὰρ πρὸς ἓνα
τόπον τὸ πλῆθος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕνα τὸν τόπον τὰ
πλήθη. Ὡςπερ γὰρ Θεοῦ τὸ ὑπέροχον μέγεθος καὶ
ἐν τοῖς ἀοράτοις ἐξήπλωται, οὕτω καὶ ὁ τῆς πίστεως
αὐτοῦ ψυχοδέσμιος ζῆλος καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰ-
κουμένης ἐκχέχεται. Διὸ εἰ καὶ κατὰ τόπον τὸ πλῆ-
θος, ἀλλ' εἰς ἓνα τόπον ὁ πῶθος. Οὐδὲ γὰρ ἡ γῆ διὰ
τὰς κατοικίας ἐχώριζε, τούτους οὐρανὸς διὰ τῆς
ὁμιολίας συνήθροισεν· καὶ γίνεται ὁ σωματικὸς χω-
ρισμὸς, πνευματικὸς ἀθροισμὸς· καὶ εἰ τὸ βραχύτα-

Magnificum festivitatis spectaculum, et alacre
electionis canticum! convenit enim nobis canticorum
electionem nobis canticorum dominis expronere
et venerationis cultum. Sed hunc qui inceperit reor
ad dignam sermonis prolationem torpescere. Superat
enim nostram eloquentiam gestorum certaminum
magnitudo; quod autem conamina superat difficilio-
rem habet propositi exitum. Quomodo enim eructa-
bo labiis hymnum, justificationum Dei inscius, et
inexpertus confirmationes Christi? Scriptum est
enim: *Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris
me justificationes tuas*¹. Sed est quoque verbum
abundantissimum, supra verba verbum habens, the-
saurum possidens copiosum, pias sententias, et
dignam vocis eloquentiam, cui insistens incipiam
veros sermones loqui. Matutinas ergo aures præben-
tes, dilectissimi, præsentis scripti accurate accipite
recitationem; scit enim meliorum auditio ad majo-
rum ædificationem ducere hos qui attente auscultari
volunt.

Multiplex est pugnaram virtus, et diversissimus
certaminum ardor; non enim in unum vel duo vel
decem numero, illud encomium proclamatur, sed in
innumeram sanctorum, martyrum et piorum
multitudinem. Quos enim hominum turba dinume-
rare non potuit, horum unus et solus Deus bene
æstimatam novit quantitatem, ut ipse solus triumpho
decoravit qui dicit: *Vestri capitis capilli omnes nu-
merati sunt*². Qui igitur capillos numerare potest
omnis hominis, nonne magis numerabit quæ in toto
mundo existunt martyrum et piorum corpora? non
enim ad unum locum multitudo adhæret, sed per
omnia loca multitudines diffunduntur. Nam sicut
Dei immensitas vel in locis invisibilibus extenditur,
ita quoque fidei ejus animas captivans zelus ad or-
bis universi terminos diffusus est. Quare si quidem
in suo loco multitudo est, sed ad unum locum co-
git amor. Quos enim terra per habitationes divisit,
hos cælum per mentium unionem conjunxit; sitque
corporalis divisio, spiritualis conjunctio; et qui

¹ Psal. cxviii, 171. ² Matth. x, 50.

brevissimam hanc in terra vitam separatam habent A
 æternam in cœlis vitam conjunctam obtinuerunt,
 se invicem videntes et sibi gratulantes. Non enim
 fuit illis cupitum breviter separatis vivere, sed desi-
 deratum semper conjunctis vivere, et vitæ datorem
 laudare. Unde ad patiendum destinati, periculis se
 objicere non pati reputaverunt; sed levioribus
 pugnæ afflicti, vehementius pati iterum tentaverunt;
 in quibus licet multorum deorum et non Dei cul-
 tores iudices misericordia commoti fuerint, ad ille-
 cebras sanctis præbendas, injuriis illicitis strenui illi
 hos impetebant, ad vehementiorem in condemnatione
 iram excitandam; ut per acerbius supplicium,
 splendidiorum lætitiarum procurarent, quod possumus
 exemplo illustrare. Sicut in stadio equestri auriga,
 ob remissiorum bigarum cursum variabile et difficile
 certaminis exordium ostendens, victoriæ tandem
 præmiū adipiscitur; ita ubique terrarum diffusus
 sanctorum chorus multiplices pugnas Regi sæculo-
 rum offerre gestivit, splendidiorum inde accipiens
 luctarum retributionem, et illustriorem inde educens
 laudis æternam memoriam, memor apostolici verbi
 dicentis: *Unusquisque propriam mercedem accipiet
 secundum proprium laborem*³. Attrahebat enim illos
 ejus amor qui primus pro illis passus est, et exem-
 plum dedit illis tantæ in patiēdo fortitudinis; sicut
 hamus in maris abyssum jactus, piscem natantem
 ad piscatoris manus adducit. Inde majora secuti
 inferioraque spernentes pro corruptibilibus incor-
 ruptionem apprehendebant. Non enim patria, aut
 consanguinitas, aut divitiarum opulentia, aut exer-
 citium numerus, aut regis potestatis dignitas in me-
 moria sanctis versata erat: aspiciebant enim patriam,
 cœlum; consanguineos, angelos; et magnitudinem
 gaudii inenarrabilis, et cantus festa agentium in spiri-
 tu, et vocem lætitiæ canentem, et divinitatis delicias.

Et videre erat iudices inter et iudicatos, dam-
 natores inter et damnatos, prodigium insolitum et
 stupenda admodum res; cum illi quidem ira per-
 moti et quasi irrisi acerbè castigantes, hi vero ani-
 mo elato variis suppliciis lætari invenirentur. Nam
 pars præmiorum in æternis sæculis utrisque data
 fuit, secundum mensuram illius, qui unicuique
 juxta æstimationem præmia largitur Christus; his
 quidem patientiæ levamen post suppliciorum illato-
 rum sufferentiam; illis autem incussio acerbæ
 pœnarum in hos qui crudelibus pœnis affecerunt,
 incudis instar percussæ et castigantis eos qui illam
 percusserant. Quomodo enim incus percussa, ne-
 que maculam neque rugam admittens, cruciatuum
 dolores remittit suis percussoribus per membrorum
 contritionem? quod in figura dici potest per com-
 parationem. Nam aliqui celeberrimorum martyrum per
 ignem pugnae cursum perficientes, in caminum
 vehementer ardentem præcipitati, choreas cum
 angelis jubilantes canticis spiritualibus agonothe-

τον ζῆν ἐπὶ γῆς ἀποθῆν κτηνωτισμένους ἔχοντας, τοῦ
 αἰεὶ ζῆν ἐν οὐρανοῖς συνηθροισμένους ἐκτήσαντο, ἐαυ-
 τοὺς ὀρῶντες καὶ ἀγαλλόμενοι. Οὐ γὰρ ἦν αὐτοῖς
 ἐπιθυμητὸν, τὸ πρὸς βραχὺ μεμερισμένως ζῆν, ἀλλὰ
 ποθητὸν τὸ αἰεὶ συνηγμένως ζῆν, καὶ τὸν ζωοδότην
 αἰνεῖν· ὅθεν καὶ τὸ παθεῖν ὀριζόμενοι, τὸ μὴ παθεῖν
 κινδυνεύειν ἐλογίζοντο· ἀλλὰ καὶ τὸ πρασιτέρως
 ἀθλεῖν ὀδυνώμενοι, τὸ σφοδρότερος πάσχειν ἀν-
 επαίοντο. Ἐν οἷς εἰ καὶ πολλάκις τῶν πολυθέων
 ἀθέων κριτῶν ἔλεον ἐπικαμπτόμενων, διὰ τὴν δελεα-
 στικὴν τῶν ἁγίων κατάθεσιν, ὑβρεσιν ἀθέοις οἱ
 γενναῖοι τούτους ἐξέπλωον, πρὸς θυμικώτερον
 ὀργὴν τῶν κολάσεων διεγείροντες· ἵνα διὰ τῆς πι-
 κροτέρας τιμωρίας, μεγαλιώτερον τὴν θεωρίαν κο-
 μίσωνται· ὡς οἶόν ἐστι λέγειν τὸ ὑπόδειγμα· Καθά-
 περ ἐν σταδίῳ ἵππικῷ ἡνίοχος, τῇ βραχυδρομίᾳ τῶν
 ὑποδιφρῶν ἵππων, ποικιλότεχνον τε καὶ πολύμοχθον
 τὴν τοῦ ἀγῶνος ἐνδεικνύμενος ἐνστασιν, τὸ τῆς νί-
 κης βραβεῖον ἐλείπει· οὕτω καὶ ὁ καθόλου κοσμητὴς
 τῶν ἁγίων χορὸς πολυάθλους τοὺς ἀγῶνας τῷ βασιλεῖ
 τῶν αἰώνων προφέρειν κατέσπευσε· λαμπροτέραν
 ἐκεῖθεν ἐκδεχόμενος τὴν τῶν ἐπάθλων ἀντίδοσιν, καὶ
 φαῖδροτέραν ἐνθεν ἀφιέμενος τῆς εὐφημίας τὴν αἰ-
 μνησιν· ἐνούμενος (εἶπε) τὸ ἀποστολικὸν λόγιον τὸ
 φάσκον· *Ἐκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται
 κατὰ τὸν ἴδιον κόπον*. Ἐἴχε γὰρ αὐτοὺς ὁ τοῦ προ-
 παθόντος ὑπὲρ αὐτῶν πόθος, καὶ ὑποδείξαντος αὐτῶν
 τὰ τῶν παθῶν καρτερήματα· καθάπερ ἀγκιστρὸν
 ῥιφὲν ἐν θαλαττίῳ βυθῷ, ἰχθὺν νηχόμενον χερσὶν
 ἀλιέως ἐφέλκεται· ἐνθεν καὶ τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ μεί-
 ζονος τῶν ἡττόνων καταφρονήσαντες, ἀντὶ φθαρτῶν
 ἀφθαρτίαν κατημῆτευσαν. Οὐκέτι γὰρ πατρὶς, ἢ
 συγγένεια, ἢ πλοῦτος διαψίλεια, ἢ στρατευμάτων
 ὑπεροχὴ, ἢ ἀρχικῆς δυναστείας προκοπὴ, εἰς μνήμην
 τῶν ἁγίων ἐφέρετο· ἀπέβλεπον γὰρ πατρίδα, οὐρα-
 νόν· συγγενεῖς, ἀγγέλους· ἐνθα μέγεθος χαρᾶς ἀν-
 φωνῆ ἀγαλλιᾶσεως ἔδουσα, καὶ λαμπροὺς θεότητος.

Καὶ ἦν ὄραν μέσον κριτῶν καὶ κρινόμενων,
 μᾶλλον δὲ κολαζόντων καὶ κολαζομένων, θαῦμα ἐξ-
 αἰσιον καὶ θάμβος ὑπέρτερον· τῶν μὲν θυμουμένων
 καὶ ὡς παιζομένων, πικρῶς τιμωρούντων, τῶν δὲ
 προθυμουμένων καὶ ταῖς ποικίλαις τιμωρίαις ἐπεν-
 τρυφᾶν εὐρυνομένων. Μερὶς γὰρ ἀθλῶν ἐν τοῖς αἰῶσι
 τοῖς ἀμφοτέροις ἐδίδοτο, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγωνο-
 θετοῦντος ἐνὶ ἐκάστῳ τοῖς ἀθλοῦς πρὸς δοκιμασίαν
 Χριστοῦ· οἷς μὲν ὑπομονῆς στερέωμα, πρὸς ὑπο-
 δοχὴν τῶν ἐπιφερομένων κολάσεων· οἷς δὲ καὶ ἀντι-
 πομπὴ τῶν ὀδυνηρῶν βασάνων ἐπὶ τοὺς ἀφειδῶς
 βασανίζοντας, δίκην ἀκμωνος τυπτομένου, καὶ παι-
 δεύοντος τοὺς αὐτὸν κατατύποντας. Πῶς γὰρ
 ἀκμων τυπτόμενος, μήτε σπῖλον μήτε ρυτίδα ὑπο-
 μένων, τὰς τῶν ἀλγηδόνων ὀδύνας ἀντιπέμπει τοῖς
 τύπτουσι διὰ τῆς τῶν μελῶν κλάσεως; Ὅπερ καὶ
 σχηματολογεῖν πρὸς ἀντιπαράθεσιν ἄξιον. Τινὲς γὰρ
 τῶν μεγαλοφώνων μαρτύρων, τὸν διὰ πυρὸς δρόμον
 ἀγωνιστικὸν τελούντες, εἰς κάμινον λαύρως ἐκκαυ-
 θεῖσαν βληθέντες, χορείας μετ' ἀγγέλων κροτήσαν-

³ I Cor. iii, 8.

τες ἄσμασι πνευματικοῖς τὸν ἀγωνοθέτην ἐδόξαζον· καὶ τῇ αἰθάλῃ τῆς ὑπερορίου φλογὸς ὑροσιζόμενοι, τὰς καυστικὰς ἐνεργείας τοῖς ἐξυπηρετοῦσιν ἀντέπεμπον· καθὼς ἔστι λέγειν· Ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτοῦ συνελήφθη ὁ ἁμαρτωλός. Ἄλλοι δὲ ἐν σταδίῳ κυνηγείῳ πρὸς βορᾶν θηρίων σπαραχθέντες, τὸν φόβον τῆς προσδοκωμένης θηριοθροῦσας ἀντ' αὐθενδὸς ἤγησάμενοι, ἀτάραχον τὸν λογισμὸν ἑαυτοῖς κατήριζον· ἔτοιμον τὸ παθεῖν διὰ τὸ ζῆν μετ' εὐχαριστίας προβαλλόμενοι· οἱ δὲ βλοσυροὶ καὶ ἀτίθαστοι λυθέντες θῆρες, τοὺς κρινομένους πολλακίς ἔασαντες, καὶ πρὸς τοὺς κριτὰς θρομαίως χωρήσαντες, τοῖς ὁδοῦσι σπινθήματα τοῖς θεωμένοις ἐδείκνυον· ὡς ἐντεῦθεν καθολικῇ συμφωνίᾳ μεγαλύνεσθαι τὸν Θεόν. Ἐὐρων γὰρ τοὺς θῆρας ἐξουθενούσας Θεούς· καὶ τὴν ἰδέσθαι ἀγχιπεριπλοκὴν τῶν πραττομένων παράδοξον, κριτὰς κρινόντας καὶ κολαζομένους, τῶν κολάσεων ἀνακτωμένους· ὑπὲρ καὶ πρὸς ὕμνον μεγαλυχεῖν ἄξιον. Ὡς δυνάμει ὑπὲρ δυνάμιν ἐχούσης τὰ τῆς δυναστείας θαύματα! Ὡς προνοίας πρὸς τὸ συμφέρον διορήματα!

Καὶ οὗτοι μὲν οὕτως προαιρετικῶς κολασθέντες, ἐνεργητικῶς δὲ ἀθωωθέντες, αὐτόματον τῆς κοιμήσεως ἐδέξαντο τὴν τελείωσιν· ἕτεροι δὲ οὐχ οὕτω· προειρήκαμεν γὰρ, ἀγαπητοί, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγωνοθετοῦντος τοὺς ἀθλοὺς πρὸς τὸ συμφέρον Χριστοῦ. Ἀλλὰ πῶς; Ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων καὶ φυλακῆς πείραν ἔλαβον· ἄλλοι δὲ λιθοσθέντες, πρισθέντες, σφαγέντες, τὴν ἐντεῦθεν κατέλιπον πρόσκαιρον φθορὰν· καὶ οὐ πῦρ, οὐ ξίφος, οὐ λίθων βολαί, οὐ λέβητες, οὐ ξυστήρες, οὐ στραγγαλιστήρες, οὐκ ἄλλη τις ἰδύνηρὰ τῶν κολάσεων τιμωρία, τοὺς κριτερικοὺς ἀγῶνας τῶν γενναίων ἀγίων διέστρεψεν· ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικήσαντες, καὶ τὸν ἀγαπήσαντα σφοδρῶς ἀγαπήσαντες, κατέλιπον ἡμῖν τὰ θεοσύλληκτα λείψανα. Καὶ πῶς θεοσύλληκτα; Μάθωμεν, ἀγαπητοί. Τινῶν γὰρ ἀγίων ξίφει ἀποτμηθέντων, τὰ σώματα ὡς βδελύγματα τοῖς ἀθέοις κριταῖς εἰς θηριοθήβεις τόπους, ἐπ' ἐδάφους ριφέντα, σῶα διεξυλάχθησαν· καὶ οὐ θῆρες, οὐκ ἄλλο τι τῶν σαρκωθροτεῖν εἰωθότων ζώων, τούτων ἐφάσασθαι ἰσχυσεν· ἀλλ' ὅπερ ἐξ ἔθους τὸ τρώγειν εἶχον περισπούδαστον, τοῦτο παρὰ φύσιν ἔασαντες, τὸ ἀσύνηδες ἔθος τῆς παραφυλακῆς τῶν σωμάτων ἐδείκνυντο· καὶ γίνονται οἱ πρώην βροτοφθόροι, ἔπειτα σωματοφύλακες. Οὐ γὰρ ἦσαν κοινὰ τὰ σώματα πρὸς θηριοθροῦσιν ἀξία, ἀλλ' ἐκλεκτὰ εἰς εὐεργεσίαν ἐξαισία· ὅπερ πολὺ τὸ διάφορον τοῖς ἀσφαλῶς ἀκρωμένοις συνέστηκεν. Ἔσθ' ὅτε γὰρ τινὰ σώματα μετὰ τῶν ἐκλεκτῶν ἅμα ριφέντα, τὰ μὲν ἀσινῆ διετηρήθησαν, τὰ δὲ κατεμειώθησαν· ἄλλων δὲ ἀγίων μαρτυρικῶς πυρὶ καυθέντων, ὁ χόος ὡσπερ φῶς τοῖς πιστῶς ἀρυσόμενοις ἐξέλαμπεν· ἑτέρων δὲ πάλιν καταμεληδὸν διατηρηθέντων, καὶ τὰ ὅσπ' αὐτῶν ὡς μισητὰ τοῖς κολάζουσιν ἐν ποταμοῖς ριφέντα, οὐ τῷ φυσικῷ βαρῆματι πρὸς τὸ κατιωφερές τοῦ βάθους συνήρχοντο βόλισμα, ἀλλὰ τῇ ἀνωτέρῃ ὕψει τῶν ὑδάτων δίκην

A tam collaudabant et cinere externi ignis aspersi, urentem vim ejus ministris remittebant; sicut dici potest: *In operibus manuum ejus comprehensus est peccator*. Alii autem in stadio venatico per rabiem ferarum lacerati, metum feris escam præbendi pro nihilo reputantes, firmam sibi animam componebant, ad patiendum parati cum gratiarum actione ut vitam attingerent exponentes; sed horribiles et mansuescere nescire feræ condemnatos sæpe linquentes, et in judices vehementer irruentes, dentibus lacerata membra mirantibus ostendebant; ita ut inde universali concentu Deum magnificent, videbant enim a feris ipsi deos contemni. Et videre erat mirandam et ancipitem rerum conversionem, judices judicantes et condemnatos vicissim supplicii affici; quod per canticum exaltare decet. O virtutis supra virtutem existentis potentie prodigia! O providentiae super mentem prævidentis, magnæ mentis ad utilitatem collata dona!

προνοίας ὑπὲρ ἐννοίαν προνοουμένης τὰ τῆς μεγαλο-

Et hi quidem sic voluntarie damnati, sed efficaciter absoluti, spontaneam dormitionis acceperunt requiem; alii vero non sic. Diximus enim antea, dilectissimi, de mensura illius, qui præmia secundum utilitatem ejusque largitur Christus. Quomodo autem istud? irrisionum, flagellorum, et custodiæ probationem receperunt; alii vero lapidati, resecti, caesi, temporalem reliquerunt corruptionem; et neque ignis, neque gladius, neque lapidum jactus, neque lebetes, neque ferrei unguli, neque strangulatores, neque aliud quoddam acerbum damnationis supplicium, a generosis certaminibus sanctos illos fortes avertit; sed in omnibus his vincentes, et hunc qui illos amavit vehementer amantes, nobis reliquerunt collecta a Deo fragmenta; et quomodo a Deo collecta? Discamus id, dilectissimi. Quibusdam enim sanctis gladio cæsis, corpora velut sordes ab impiis judicibus in locis ferarum assuetis ad solum dejecta, sana conservata sunt; neque fera, neque aliud quoddam animalium carne vescentium, his accedere potuit; sed quod e more edere jucundius habebant, hoc contra naturam omittentes, insuetum custodiæ morem corporibus præbebant, et quæ antea mortalium carnes vorabant, factæ sunt deinde corporum custodes. Non enim communia erant corpora ad ferarum escam convenientia, sed hæc abjecta electa erant ad hoc officium. Quod multam præbet differentiam ab his quæ solito audiuntur. Nempe quod quedam corpora cum his electis simul projecta, alia quidem integra servata sunt, alia vero comminuta sunt. Sanctis autem aliis igne exustis, cinis ut lux splendebat his qui cum fide hunc colligebant. Cæteris in frusta dissectis, ossa ut exosa tortoribus in fluvios projecta, non naturali pondere ad inferiora abyssi labebantur, sed superiori aquarum facie suberis instar innatantia, ut stellæ

radiantia, his qui pietate in Deum colligere studerant apparebant, similiter in mari jaculis sauciata alternis fluctuum orbibus elata et in arenosam terram emissa, divinisque indicantibus prodigiis ab hominibus piis inventa, communibus impensis publicos honores receperunt, multi quoque remotioribus temporibus, corporis integram sepulturam cum recepissent, sub terram occultari perpetuo non sustinuerunt, sed revelante apparitionum visione seipso manifestantes, in catholicam adorationem processerunt, thaumaturgicam virtutem invocantibus præstantes; et hæc multiplici modo inventarum sanctarum reliquiarum pallia, ad quæ accurrentes, animarum et corporum sanationem invenimus. Nam debiles curant, ægrotos sanant, dæmoniacos liberant, leprosos mundant, in fide Jesu Christi,

veri Dei nostri, una cum coæterno ejus Patre, et

vivifico Spiritu, cui gloria et potentia in sæcula sæ-

culorum. Amen.

συνανάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ ζῳοποιῷ Πνεύματι· ᾧ ἡ

δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

φελλῶν πλευστικῶς ἐπιπολάζοντα, ὡς περ ἀστέρες ἀκτινοβολοῦντα, τοῖς θεοσεβῶς τὸ συλλέγειν ἐνδεικνυμένοις καταφαίνοντο· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἐν θαλάσῃ ἀκοντισθέντα τῇ ἀλλεπαλλήλῳ φορᾷ τῶν κυμάτων, πρὸς τὴν ψαμμοστρωτον γῆν ἐκπεμφθέντα, καὶ θεοῖς δεικτικοῖς σημεῖοις διὰ χρηστῶν ἀνδρῶν εὑρεθέντα, πρὸς τὴν κοινὴν εὐεργεσίαν, τὴν δημοσίαν ἔλαβον ἐμφάνειαν· πολλοὶ καὶ πρὸς τὰ βαθύτερα μέρη, ὀλόσωμον τὴν ταφὴν εἰληφότες, τὸ ὑπὸ γῆν καλύπτεσθαι διηνεκῶς οὐκ ἠνέσχοντο· ἀλλὰ τῇ ἀποκαλυπτικῇ τῶν ὀράσεων θεωρίᾳ ἑαυτοὺς φανερώσαντες, εἰς καθολικὴν προήλθον προσκύνησιν, θαυματουργικὰς δυνάμεις τοῖς ἐκζητοῦσιν ἀπονέμοντες. Καὶ ταῦτα τῶν πολυτρόπως εὑρεθέντων ἁγίων λειψάνων τὰ σχήματα· ἐν οἷς προστρέχοντες, ψυχῶν καὶ σωμάτων ἰατρειάν εὑρίσκομεν. Καὶ γὰρ ἀσθενοῦντας θεραπεύουσι, νοσοῦντας ῥωννύουσι, δαιμονίωντας ἐλευθεροῦσι, λεπροὺς καθαίρουσι, πίστει Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἅμα τῷ

THEOGNOSTI LIBELLUS AD NICOLAUM I PAPAM

IN CAUSA IGNATHII CP.

(Apud Maxsi, Concil. tom. XVI, col. 295, inter Acta concilii CP. IV.).

Libellus de tota magni Ignatii causa missus ad Nicolaum papam Romanum, Ignatii patriarchæ nomine a Theognosto monacho et archimandrita veteris Romæ, et exarcho Constantinopolitano scriptus.

Ignatius tyrannide oppressus, multisque ærumnis conflictatus, et qui mecum infelicia tempora experti sunt, metropolitani decem et quindecim episcopi, cœnobiarcharum insuper ac presbyterorum, monachorumque infinita multitudo, sanctissimo domino nostro et beatissimo præsidii, cunctarum sedium patriarchæ, sancti Petri principis apostolorum successori, œcumenico papa Nicolao, episcopisque illius sanctissimis, et sapientissimæ Ecclesiæ Romanæ universæ in Domino salutem.

Quis dabit capiti meo, ut est in sacris Letteris, aquam, et oculis meis fontem lacrymarum; et deplorabo mala quæ acciderunt mihi, et eorum qui me persequuntur, barbaricam immanitatem? Frigore enim et nuditate, fameque et extremis malis omnibus infesti me hostes et alastores exagitarunt. Quindecim ipsos dies acerrimo frigore, locoque gelidissimo, ergastulo me occulto tenebricosoque rebus destitutum omnibus incluserunt, vinculisque constrinxerunt, ita ut ad me adire nemini visendi causa liceret, morbo jam alias gravi laborantem: crudellem insuper in modum ceciderunt, omnesque artus meos verberibus afflixerunt. Causam porro, ex qua

Versabar in pælestra et lucta cum imperatoris avunculo tyrannidem texerente Barda, quem ego

Δίβελλος περιέχων πάντα τὰ κατὰ τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, πεμφθεὶς πρὸς Νικόλαον πάπαν Ῥώμης, προσωποποιηθεὶς ὑπὸ Θεογνώστου μοναχοῦ καὶ ἀρχιμανδρίτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, καὶ ἐξάρχου Κωνσταντινουπόλεως, εἰς δρόμα Ἰγνατίου τοῦ πατριάρχου.

Ἰγνάτιος ὁ τυραννηθεὶς, καὶ πολλοῖς πειρασμοῖς προσωπιληκῶς, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ τούτων τῶν καιρῶν πείραν λαβόντες, δέκα μητροπολίται, δέκα πρὸς τοῖς ἐπίσκοποι, ἡγουμένων τε καὶ πρεσβυτέρων καὶ ἐτέρων μοναχῶν πλήθος ἀπειρον, τῷ δεσπότη ἡμῶν τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ πρεσβυτέρῳ καὶ πατριάρχῳ πάντων τῶν θρόνων, καὶ τοῦ κορυφαίου διαδόχῳ, καὶ οἰκουμενικῷ Νικολάῳ πάπῃ, καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν ἁγιωτάτοις ἐπισκόποις, καὶ πάσῃ τῇ σοφωτάτῃ τῶν Ῥωμαίων Ἐκκλησίᾳ ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Τίς δώσει τῇ κεφαλῇ μου ὕδωρ, κατὰ τὸ Λόγιον, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρῶν; καὶ κλαύσομαι τὰ συμβεβηκότα μοι κακὰ, καὶ τὴν τῶν διωκόντων με βαρβάρων ἀπήνειαν. Ἐν ψύχει γὰρ με καὶ γυμνότητι καὶ λιμῷ καὶ παντοίοις ἄλλοις κακοῖς ἐξήτασαν οἱ ἀλάστορες. Δεκαπέντε ἡμέρας ἐν καταψύχει καὶ τόπῳ κατὰ χρόνῳ, ἐν τινὶ παρ' αὐτοῖς ἀπορήτῳ ἐγκατακλιέσαντες δωματίῳ ἀδάπανόν τε καὶ ἀνεπισκόπητον, κατεδέσμευσαν, καὶ ταῦτα νόσῳ βαρεῖᾳ προκατειλημμένον, αἰκίζοντές τε δεινῶς, καὶ πᾶν μέλος συνθλώντες ῥάβδοις. Ὅθεν δὲ ταῦτά μοι συνεχύρησαν, ἰδοὺ γράφω.

hæc in me mala redundarunt, ecce jam totam exprobo.

Προῦπήρχον ἐν πάλῃ καὶ μάχῃ πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως θεῖον Βάρδαν τὸν τυραννήσαντα, καὶ παίων

τοῖς τοῦ Πνεύματος λόγοις οὐκ ἐπαυόμην· ἀντετυ-
πτόμην δὲ ταῖς ἀπειλαῖς καὶ ἐπιβουλαῖς.

Ἡ δὲ αἰτία, ὅτι ἤλεγχον τοῦτον διὰ τὴν Ἡρωδία-
κὴν χαμαιτυπίαν· καὶ μὴ πειθόμενον ἔξω ἐθέμην
τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τούτοις ὁ κρατῶν ποτὲ μὲν ἐδυσ-
ώπει με, ποτὲ δ' ἠπειλεῖ τὰ δεινὰ, εἰ μὴ πεισθείην
δέξασθαι τὸν θεῖον αὐτοῦ. Ὡς δὲ τούτω πεισθεὶς ὁ
κρατῶν ἠθουλήθη τὴν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς
ἐξοστρακίσαι τῶν βασιλείων, ἐγκελεύεται μοι κεῖραι
αὐτάς. Ἐγὼ δ' οὐκ ἐπειθόμην, διὰ τὸ τῶν γυναικῶν
περὶ τὴν κουρὰν ἀκούσιον. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ τῆς
Ἐκκλησίας ἀπηλάθην, εἶτα καὶ ἐτυπτήθην, καὶ
ἐξωρίσθην, καὶ δέδεμαι, καὶ κέλεισμαι πρὸ τῆς τῶν
καθ' ὑμᾶς κριτῶν ἐνδημίας. Καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ δὲ ταυτὰ
πεπόνθασιν. Αἱ δὲ παρ' ἡμῶν δοθεῖσαι τοῖς ἐπισκό-
ποις ἔγγραφαι πίστεως, ἦγουν ἐπιστολαί, διὰ τοῦ
πρεσβυτέρου Λαυρεντίου καὶ τῶν δύο Στεφάνων, τοῦ
τε ὑποδιακόνου καὶ τοῦ λαϊκοῦ, οὓς καὶ ἐνωρκώσα-
μεν, ταῖς χερσὶ τῆς σῆς ἀγιότητος αὐτάς ἀποδοθῆ-
ναι, ἀπρακτοὶ μεμεγήκασιν.

Ὡς δὲ παραστῆναι ἐκελευόμεθα εἰς τὸ Καῖαφαϊκὴν
ἐκεῖνο κριτήριον, ἐκράξαμεν ἐπὶ τῆς ὑμῶν ἀγιότητος
προκλούμενοι κριθῆναι. Ἄλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ ἀκούων.
Μετὰ τοῦτο μετὰ κλητοὶ πάλιν γενόμενοι ἠρωτήσαμεν·
Πῶς κελεύετε ἡμᾶς, ὦ Πατέρες, πρὸς ὑμᾶς παραγε-
νέσθαι; ὡς μοναχοὺς καὶ καταδίκους, ἢ ὡς κριθησο-
μένους; Καὶ ἀντέπεμψαν ἡμῖν, ὅτι Ὡς ἐστὲ ἀξιοί.
Ἐφωρέσαμεν οὖν τὰς ἱερατικὰς στολὰς, καὶ οὕτως
ἐχωροῦμεν πρὸς τὸ συνέδριον, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν λη-
στήριον. Καὶ ὡς πλησίον γεγόναμεν, πέμψας ὁ τύ-
ραννος ἐπὶ τῆς λεωφόρου, τὴν ἱεράν ἀποδύει στολήν.
Εἶτα ὡς ἐνδον τοῦ νεῶ συνωθίσθημεν, ἀποστέλλονται
πρὸς ἡμᾶς οἱ προβόρηθέντες τρεῖς τῶν κριτῶν ὑπηρέ-
ται, ὁ τε Λαυρέντιος καὶ οἱ δύο Στέφανοι, καὶ εἶπον
πρὸς με· Τί ὅτι κατεγνωσμένος ἐπὶ τισαύταις αἰ-
τίαις καὶ καθηρημένος, τὴν ἱεράν ἐτόλμησας περι-
βαλέσθαι στολήν; Ἀποσπάσαντες οὖν με τῶν σὺν
ἐμοὶ βίβ, μόνον τῷ κρατοῦντι παρέστισαν· καὶ ὁ
κρατῶν εὐθὺς ὕβρεισι πλύνει με. Ἐμοῦ δὲ φιλανθρω-
ποτέρας τὰς ὕβρεις τῶν βασιάνων εἰπόντος, μικρὸν
κατέπαυσε τὸν θυμὸν, καὶ εἰς ξυλόσκαμον καθεσθῆ-
ναι με ἐκέλευσε· καὶ διαλόγου μεταξὺ γεγονότος,
Ῥαδιοῦλδον [Ῥαδοῦαλδον] καὶ Ζαχαρίαν ἐζήτησαν
προσαγορεῦσαι τοὺς τοποτηρητάς. Καὶ ἐνδοθέντος
μοι, προσηγόρευσα· οὓς καὶ ἠρόμην τὴν ἐπιδημίας
τῆς σφῶν αἰτίας. Οἱ δὲ εἶπον· Τοποτηρηταί ἐσμεν
Νικολάου πάπα Ῥώμης, καὶ ἀπεστάλημεν κρίναι τὰ
κατὰ σέ. Πάλιν ἠρόμην, εἰ γράμμα μοι κεκομίσκισι
τῆς ἀγιωσύνης σου. Οἱ δὲ εἶπον, μὴ ἔχειν, διὰ τὸ
μηδὲ πρὸς πατριάρχην ἔρχεσθαι, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὑπὸ
τῆς οικείας συνόδου καθαιρεθέντα, καὶ, Ἐτοιμοὶ
ἐσμεν τὰ κατὰ κανόνας πράττειν. — Οὐχοῦν, ἔφην
ἐγὼ, πρότερον ἐκ μέσου τὸν μοιχὸν ποιήσατε· εἰ δὲ
μὴ τοῦτο δύνασθε, οὐδὲ κριταὶ ἐστε. Ἐκεῖνοι δὲ
ἀντέστησαν πάλιν, δείξαντες τῇ χειρὶ τὸν κρατοῦντα·
Οὕτω θέλει ἐκεῖνος. Ἐπὶ τούτοις πρὸς παράκλησιν
μετέπεσον οἱ περὶ τὸν βασιλέα, καὶ τὴν ἀπόταξιν
ἐζήτησαν, ποτὲ μὲν παραινούντες, ποτὲ δὲ καὶ ἀπει-
λοῦντες· ἀλλ' οὐκ ἐπειθόν με. Διὸ καὶ πρὸς τοὺς μη-

A gladio spiritus, seu verbo Dei everberare non desi-
nebam; qui contra me iniis insidiisque appetebat.

Argumentum et causa reprehensionis erat Hero-
dianum in Barda exemplum et incestus. Eum con-
tumacem, neque resipiscentem ab ecclesia rejeci.
Deinde imperator ipse modo pro illo deprecabatur,
modo atrociter minabatur, nisi avunculum in gra-
tiam reciperem. Postquam vero impulsus a Barda
statuit matrem cum sororibus a palatio submovere,
præcepit mihi ut illas attonderem, quas ego iuvitas
tondendas non existimavi. Has ergo ob causas a
throno deturbatus sum, et pulsatus atque elimina-
tus, et in custodia vinculisque, cum iis qui mecum
fuere senseruntque, eadem passis, detentus ante
judicium vestrorum adventum. Cum autem ad vos
B litteras, quibus episcopos statum rerum omnium
docebamus, per Laurentium presbyterum et duos
Stephanos dedissemus (quorum alter subdiaconus,
alter laicus), illos etiam sacramento adegimus, uti eas
ipsi manu sua tue sanctitati porrigerent, nihil egere.

Nos vero ut jussi sumus ad tribunal Caiphano
non absimile comparere, ad sanctitatis vestrae ju-
dicium magno clamore provocavimus. Sed non erat
qui nos audiret. Deinde rursum citati rogavimus:
Quomodo nos, o Patres, jubetis comparere? ut mo-
nachos et damnatos, an ut judicandos? Qui renun-
tiarunt: Perinde ut digni estis. Sacro igitur ornatu
induti ad concilium, imo latrocinium, perreximus:
cumque jam prope abessemus, submitit tyrannus
in publicam viam, qui sacris nos vestibis exuerent.
C Cumque jam ad templum protrusi essemus, tres
prædicti judicium viatores, Laurentius et duo Ste-
phani ad nos mittuntur, qui ad me: Quid tu, in-
quunt, tot ob crimina damnatus exauctoratusque,
sacram tamen stolam ausus es induere? Ergo me
per vim a meis avulsum solum ad imperatorem
sistunt, qui me contumeliis extemplo onerat. Re-
spondente porro me, convicia paulo mitiora esse
tormentis, paululum repressit furorem, jussitque
in ligneo scamno me sedere. Interim cum verba ul-
tro citroque fierent, rogavi ut Rhodoaldum et Za-
chariam legatos tuos liceret mihi salutare, factaque
potestate eos consalutavi, atque interrogavi, qui
adessent. Legati, inquit, sumus Nicolai papæ
D Romani, causæ tuæ cognoscendæ gratia missi.
Quærenti rursum, an a sanctitate tua litteras ad
me haberent, responderunt, nullas se habere; eo
quod, aiebant, non ad patriarcham, sed ad eum
qui in provinciali concilio suo damnatus esset, ve-
niremus, parati omnia ex canonum decretis deli-
nere. Ergo, inquam, prius adulterum removete:
quod si facere non potestis, ne judices quidem es-
stis. Qui manu imperatorem indicantes: Ita impe-
rat, inquit, ille. Deinde palatini ad me conversi
hortantur, exiguntque nunc consulendo, nunc mi-
nitando, abdicationem: sed frustra. Ergo ad me-
tropolitanos versi, alios aliis calumniis et crimina-
tionibus insectantur, cur scilicet, qui jam depositioni
meæ non repugnassent, nunc denovo me patriarcham

petere? Quibus metropolitanis: Duobus, inquit, malis propositis, ira nempe imperatoris, ac populi seditione, minus scilicet elegimus. At vos, palatini proceres, reddite nunc patriarchæ nostro dignitatem suam, et de nobis nihil laborate. Hic rursum regia factio me impellit, uti mea sponte me palam patriarchatu abdicem, atque ita securus adulter Ecclesiam teneat. Recusante me, cum dies abiisset, conventus est dimissus. Idem postea cum sæpius frustra tentassent, ad alias artes se convertant, supraque nominatos iudicum ministros ad me ablegant, atque ad conciliabulum citant. Ego vero, inquam, non compareo, neque video vos iudices quidquam ex præscripto Ecclesiæ agentes. Photio tyranno non ejecto, ad cuius etiam mensam accumbitis, et cuius munera procul etiam stantes accepistis. Ad Rhædestinam enim urbem vobis missæ vestes, planetæ, ornamenta ad sinum pendencia. Huiuscemodi ego iudices non agnosco: ad papam provooco; lubens iudicium illius subibo.

ποιήσατε, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνεσθίετε τούτῳ, καὶ τὰ ὄντα αὐτοῦ μακρίθεν ἐδέξασθε. Κατὰ γὰρ τὴν Ῥαιδεστόν ὑμῖν αὐτὰ ἀπηγορεύθησαν, ἰμάτιά τε καὶ φελόνια, καὶ ἐγκόλπια. Ὑμᾶς ἐγὼ κριτὰς τοιούτους οὐ δέχομαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάντων με ἀπαγάγετε, κἀκεῖθεν τὴν κρίσιν ἀσμένως δέχομαι.

Hoc idem qui mecum erant magna voce clamabant. Deinde, ut dictæ epistolæ legerentur, postulavimus, quæ canonicas Innocentii papæ pro sancto Chrysostomo sanctiones continebant, Joanni concilium iudicium non prius esse subeundum, quam is loco suo thronoque esset restitutus. Et in Sardicensi concilio canon quartus: Si quis episcopus fuerit depositus, dicatque se habere defensionem; non prius sufficiatur in ejus locum alius, quam de eo Romanæ Ecclesiæ pontifex decernat. Hæc et alia id genus multa illis epistolis continebantur, quæ uti quæras legasque, te, Patrum et antistitum reverendissime, fratrumque amantissime, rogamus. Cum vero nihilominus adhuc nos urgerent, uti ad se veniremus, ita testati sumus: Ut apparet, Patres mei, neque canones legistis, neque decretum ecclesiasticum nostis. Lex enim est hæc, ut citatus a synodo episcopus, per duos episcopos vocetur, et hoc iterum ac tertio. Vos autem per duos me accersitis, diaconum alterum, alterum laicum. Et nos quidem hæc excusabamus. Illi vero testes produxere, qui dicerent se paratos esse iurejurando confirmare me non rite et lege creatum consecratumque esse. Hic ego: Qui sunt, inquam, illi? quis illis credat? Quis vero canon decernit, ut imperator testes producat? Ergo, si ego archiepiscopus non sum, ne tu quidem imperator es, neque isti episcopi, sed neque mæchus; omnes enim vos indignis manibus meis precibusque estis consecrati. Si adulter membrum esset Ecclesiæ, vel mea sponte amitterem: nunc vero alienum quomodo pastorem ovium Christi constituam? Multa huic adversantur. Primum, lex iis quod sit, qui ab Ecclesia damnati, et anathemate præcisi: qui quidem id non a nobis duntaxat passi sunt, et aliis quoque patriarchis, sed et ab ipsa vestra potestate, cum illis per

τροπαλίτας ἐτρέπτισαν, ἀλλοὺς ἀλλῶς διαβάλλοντες καὶ αἰτιώμενοι, ὅτι τὴν ἀπόταξιν τὴν ἐμὴν τάχα αὐτοὶ ἔφερον, καὶ πῶς πάλιν ζητοῦσί με πατριάρχην; Πρὸς οὓς οἱ μητροπολίται ἀντεῖπον, ὅτι Δύο κακῶν προκειμένων, τοῦ τε βασιλικοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς τοῦ πλῆθους ἐπαναστάσεως, τὸ κουφότερον ἐξελεξάμεθα τότε· ἀλλ' ὑμεῖς, οἱ περὶ τὸν βασιλέα, ἀπόδοτε τὸν θρόνον τῷ πατριάρχῃ, καὶ περὶ ἡμῶν μὴ φροντίσητε. Ἀλλ' ἐν τούτοις πάλιν πρὸς παράκλησιν ἐχώρουν οἱ βασιλικοὶ, αἰτοῦντες ἐμὲ καθαρῶς ἀποτάξασθαι, καὶ οὕτω τὴν μοιχὸν τὴν Ἐκκλησίαν ἀδείως κατέχειν. Ὡς δ' οὐκ ἐπειθόμην, παρήλθεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη. Ἐπὶ τούτοις διελύθη τὸ σύστημα· τὸ αὐτὸ δὲ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐποίουν. Ὡς δὲ τοῦ σπουδαζομένου ἀπέτυχον, ἐπὶ ἕτερον μηχανῆς εἶδος τρέπονται, καὶ τοὺς προῤῥηθέντας τῶν κριτῶν λειτουργοὺς πέμψαντες, εἰς τὸ συνέδριον προκαλοῦνταί με. Ἐγὼ δὲ ἔφην, ὅτι Κἀκεῖ οὐκ ἔρχομαι· οὐδὲ γὰρ οἶδα ὑμᾶς τοὺς κριτὰς κατὰ βαθμὸν ἐκκλησιαστικόν τι πράττοντας, ἐπεὶ οὐδὲ τὸν ἐπιθήτορα ἐκ μέσου πεποιήκατε, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ συνεσθίετε τούτῳ, καὶ τὰ ὄντα αὐτοῦ μακρίθεν ἐδέξασθε. Κατὰ γὰρ τὴν Ῥαιδεστόν ὑμῖν αὐτὰ ἀπηγορεύθησαν, ἰμάτιά τε καὶ φελόνια, καὶ ἐγκόλπια. Ὑμᾶς ἐγὼ κριτὰς τοιούτους οὐ δέχομαι, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάντων με ἀπαγάγετε, κἀκεῖθεν τὴν κρίσιν ἀσμένως δέχομαι.

Τοῦτο καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἐξεβόησαν. Εἶτα τὰς προδηλωθείσας ἐπιστολάς ἀναγνῶναι ἐζητήσαμεν αὐτούς. Κανονικαὶ γὰρ ἀποδείξεις ἐν αὐταῖς ἐνεφέροντο τοῦ Ἰννοκεντίου πάπα ὑπὲρ τοῦ ἐν ἀγίοις Χρυσοστόμου, ὅτι οὐ δεῖ Ἰωάννην εἰς τὸ δικαστήριον εἰσελθεῖν, πρὶν αὐτὸν εἰς τὸν οἰκεῖον ἀποκαταστήναι θρόνον. Καὶ τῆς ἐν Σαρδικῇ κανὼν δ', ὡς Ἐάν τις ἐπίσκοπος καθαιρεθῆ, καὶ λέγη πάλιν ἔχειν ἀπολογία, μὴ πρότερον εἰς τὴν καθέδραν αὐτοῦ ἕτερον ἀντικαταστήναι, πρὶν ἂν τὸν τῆς Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἐπίσκοπον ὄρον περὶ τούτου ἐξενεγχεῖν. Καὶ ἕτερα δὲ πολλὰ τοιαῦτα καὶ ἐπιστολαῖς ἐνεγέγραπτο, ἀ καὶ ζητήσαί σε δυσωποῦμεν, Πατέρων καὶ προέδρων αἰδεσιμώτατε καὶ φιλαδελφώτατε, καὶ ἀναγνῶναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἔτι ἐνέκειντο ζητοῦντες ἐλθεῖν ἡμᾶς πρὸς αὐτούς, καὶ ταύτην πεποιήκαμεν τὴν ἀπολογία· Ὡς εἶπε, Πατέρες μου, οὔτε κανὼνας ἀνέγνωτε, οὔτε ὄρον ἐκκλησιαστικὸν οἴδατε. Ὅρος γὰρ ἐστὶ τοιοῦτος: Ἴνα ὁ καλούμενος ἐπίσκοπος ἀπὸ συνόδου, διὰ δύο ἐπισκόπων καλεῖται, καὶ τοῦτο γίνηται δις καὶ τρίς. Ὑμεῖς δὲ ἀπὸ δύο, διακόνου καὶ λαϊκοῦ, ἡμᾶς προσκαλεῖσθε. Καὶ ἡμεῖς μὲν τοιαῦτα ἀπολογοῦμεθα. Ἐκεῖνοι δὲ παρήγαγον μάρτυρας τοὺς λέγοντας, ἐτοίμους εἶναι ὁμοῦται, ὡς ἀψήφιστος προεβλήθη καὶ ἐχειροτονήθη. Πρὸς ὅπερ ἐγὼ πάλιν ἀντεῖπον· Τίνες οὗτοι; καὶ τίς πιστεύσει αὐτοῖς, πῶς δὲ κανὼν παραχλεύεται, μάρτυρας τὸν κρατοῦντα παράγειν; Οὐκοῦν εἰ ἐγὼ οὐκ εἰμι ἀρχιερεὺς, οὐδὲ σὺ βασιλεὺς, οὐδ' οὗτοι ἐπίσκοποι, ἀλλ' οὐδὲ ὁ μοιχός. Πάντες γὰρ ὑμεῖς τῶν ἀναξίων μου χειρῶν καὶ εὐχῶν ἐστε ἀποτέλεσμα. Εἰ ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἦν ὁ μοιχός, συνένευσαν ἂν καὶ ἐκὼν αὐτῇ: νῦν δὲ ἀλλότριον πῶς καταστήσω ποιμένα τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων; Πολλὰ τούτῳ τὰ ἐναντία πρότεστιν· ἐν μὲν, ὅτι ἐκ τῶν ἀκρινωνήτων καὶ ἀναθεματισμένων ἐστίν. Οὐ μόνον δὲ παρ' ἡμῶν τοῦτο πεπόνθασιν καὶ

τῶν λοιπῶν θρόνων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς ὑμῶν ἐξουσίας ἐπιτιμηθέντες διὰ τοῦ φαύλου Ζαχαρίου, μὴ ἔχειν αὐτοὺς ἐξουσίαν λειτουργῆσαι, ἢ κοινωνῆσαι, ἢ χειροτονῆσαι, τὸναντίον ἅπαν πεποιήκασι πρὶν λυθῆναι αὐτούς. Ἔτερον δὲ, ταξείτης ἦν κατ' ἐκ λαϊκοῦ τάγματος, καὶ πρὶν γενέσθαι πρόβατον, ποιμὴν ἐχρημάτισεν. Ἐτι γέ μῃ, ὅτι καὶ παρὰ ἀναθεματισθέντος καὶ καθαιρεθέντος ἐχειροτονήθη. Ἀλλὰ καὶ ὅτε τοὺς μητροπολίτας ἐπεισε συνελθεῖν αὐτῷ, ἀπητήθη παρ' αὐτῶν ἰδιοχείρον περὶ ἐμοῦ, καὶ ἔγραψεν ἐνωμότως, μὴδὲν πράττειν παρὰ τὸν ἐμὸν λόγον, ὡς οἰκείου πατρός. Καὶ οὕτω τεσσαράκοντα ἡμέραι μετὰ τὴν χειροτονίαν παρῆλθον, καὶ καθήρησέ με δημοσίως, καὶ ἀνεθεμάτισε μὴ παρόντα· κατέθλασαν δὲ καὶ τοὺς δακτύλους τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυζίκου κατ' ἐπιτροπὴν αὐτοῦ, καὶ ἤρπασαν, ὡς ἐνόμισε, τὸ ἴσον τοῦ ἰδιοχείρου αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν δὲ ἐκείνον καθήρησε· καὶ οὗς μὲν κακῶς διέθετο, ἐφ' ᾧ πατήσαι τὸ πρὸς με χειρογράφων· οὗς δὲ δώροισι ἐδεξιώσατο. Ἀλλ' ὁ τύραννος πρὸς ταῦτα μὴ ἀποκριθεὶς, ἀντεπέφερε τοὺς προθυμούμενους ὁμῶσαι, ὅτι ἀψήφιστος προσεβλήθη καὶ ἐχειροτονήθη. Ἐγὼ δὲ πρὸς τοὺς παρόντας ἐπισκόπους ἀνέκραξα· Δέξομαι, Πατέρες, μίαν τοῦ ταπεινοῦ γέροντος δέησιν, καὶ δεῦτε πρὸς ἡμᾶς. Λαβόντες οὖν με μόνον οἷ τε κριταὶ καὶ οἱ τύραννοι, καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστατήσαντες, πάλιν ἐξελιπάρουν με περὶ τῶν προτέρων. Ὡς δ' οὐδὲν ἦνον, πρὸς ἀπειλῆς ἐχώρουν, εἶτα κατέλειψαν τοὺς ἐπισκόπους οἱ δῆμιοι σὺν ἐμοί, καὶ ὑπεχώρησαν· καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοῖς αὐτοῖς ἐνεχείρουν. Ἐγὼ δὲ ἔλεγον, ὅτι χρὴ αὐτοὺς μαθεῖν τὰ κατ' ἐμὲ, καὶ τότε ἀπαιτεῖν με ὁ ἀπαιτοῦσι. Πόθεν δὲ μαθεῖν ἔχουσιν, ἢ ἀπ' ἐμοῦ μόνον; Ἄλλος γὰρ οὐτολμᾶ ἀπὸ τοσοῦτου πλήθους τῶν ἡγουμένων, τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν πεπαρόρητασμένως λαλήσαι. Εἶδον γὰρ ἐκείνοι τὸν μητροπολίτην Ἀγκύρας ἀνακράζαντα τὴν ἀλήθειαν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως αὐτόχειρ ὁ βάρβαρος τῷ κολεῷ τοῦ ξίφους κατὰ κεφαλῆς ἐπληξεν, καὶ αἵματος τὴν ἐκείνου στολὴν ἐπληξε, καὶ εἰς τοῦς λοιποὺς ὅσα ἔπραξεν τὰ δεινά. Ταῦτα εἶπον ἐγὼ, καὶ συνθεμένων ἐκείνων τῇ ὑστεραίᾳ ἐλθεῖν, διέστημεν ἀπ' ἀλλήλων οἴκαδε. Καὶ μετὰ δεκάτην ἡμέραν τῷ Καίσαρ αἰκῶ συνεδρίῳ ἀνάρπαστόν με παρέδωκαν, καὶ τοὺς καταμαρτυροῦντας, ὅτι ἀψήφιστος προσεβλήθη, παρίστησαν. Καὶ ὅσας μοι τότε πληγὰς ἐπέθεντο, τί χρὴ λέγειν; Ἐν ἑπτὰ γὰρ οὕτω κολασθέντα ἡμέραις ἄπειτον, αὐπνον, ἀκάθιστον διαμείναι ἐβίβισαν. Ταῦτα ἐν εὐλίῳ ἐδήλωσα. Σὺ δὲ, ἀγιώτατε δέσποτά μου, δεῖξον ἐν ἐμοί σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἶπε καὶ αὐτός· *Τίς ἀσθενεῖ καὶ οὐκ ἀσθενῶ;* Ἐνθυμήθητι τοὺς πρὸ σοῦ πατριάρχας, λέγω δὲ Φαβιανόν, Ἰούλιον, Ἰννοκέντιον, Λέοντα, καὶ ἀπλῶς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τῆς ἀδικίας ἀνδρισαμένους· καὶ ζήλωσον τούτους, καὶ εἰς τὴν ἡμῶν τῶν ἀδικηθέντων τσαῦτα ἐκδίχσιν διαναστήθι.

* II Cor. xi, 29.

A nefarium Zachariam interdictum esset, ne sacris operarentur, neve communicarent, aut sacris quemquam initiarent: qui tamen his contraria omnia, priusquam censura solverentur, factitarunt. Alterum est, Photium forensem seu militare et laicum prius creatum esse pastorem, quam fuisset ovis. Præterea, eundem ab excommunicato et exauctorato consecratum. Quin etiam quando metropolitani persuasit ut suas partes sequerentur, dedit postulantibus chirographum de me, et juratus scripsit nihil se præter mea dicta veluti germani patris esse facturum. Nec omnino dies quadraginta ab ejus inauguratione fluxerant, cum ille me publice quamvis absentem deposuit, et anathemate damnavit. Archiepiscopo quoque Cyziceno, B mandato Photii, digiti fracti, exemplumque, ut is putavit (sibi satis esse) chirographi surreptum; et ipse de throno dejectus est. Alios vero vexando, alios donis placando adduxit, ut chirographum quod de me scripserant, pessumdarent. Ad quæ tyrannus respondit nihil, sed subornatos ad jusjurandum edendum contra me, periunde quasi non rite sancteque promotus et consecratus essem, testes produxit. Illic ego præsentibus episcopos magna voce appellavi: Admittite, Patres, abjectissimi senis unicam hanc petitionem, atque huc ad nos venite. Ergo convocatum me a reliquis, tum iudices, tum tyranni rogarunt denuo, ut juri meo renunciarem, atque cederem. Recusanti minitari cœperunt. Tunc carnifices illi episcopos mecum reliquerunt, et se subduxerunt. Episcopi vero rursus agere mecum instituerunt (de libello nempe renuntiationis), quibus ego respondebam oportere illos statum causæ meæ cognoscere, ac tum demum a me exigere quod postularent: nec illos aliunde, nisi a me uno res meas posse discere; quod aliorum nemo de tanta multitudine hegumenorum, sacerdotum, monachorum et laicorum auderet libere loqui. Viderant enim Ancyranum metropolitanum, quod in concilio liberius pro veritate locutus esset, a nefario ipso parriocida vagina gladii secundum caput ita vulneratum, ut ejus vestem sanguine perfunderet. Viderant quæ item in alios immaniter idem ausus esset. Hæc ego cum commemorassem, illi conventum in sequentem diem indixerunt. Et separati domum petivimus. Post decimum vero diem me ad Caiphanum tribunal raptatum abduxerunt, testesque qui me non legitime creatum dicerent, apposuerunt. Quid hic dicam me tot plagis afflictum? septemdiaria inedia, vigilia, stationeque perpetua cruciarunt. Hæc summa causæ compendio exposita. Tu, sanctissime domine, ostende in me viscera miserationum, et cum magno Apostolo et ipse dicas: *Quis infirmatur, et ego non infirmor?* Intuere majores tuos patriarchas, Fabianum, inquam, Julium, Innocentium, Leonem, et omnes denique qui pro fide et veritate viriliter decertarunt: illosque æmulare, et vindex pro nobis tam indigna passis exsurge.

ANONYMI

VITA S. NICOLAI STUDITÆ

(COMBESIS. *Auctar. nov. II, 889.*)

MONITUM.

Quaquam minime propositum habui, ut singularium sanctorum Vitas hoc libro perscriberem, in quo alii sedulo navant operam, ac laudem habent: haud tamen mihi potui imperare, ut ne hanc Nicolai Studitæ obscuram hactenus, in lucem darem, qua multum lucis viderem accessurum ecclesiasticæ historiæ, rebusque in Oriente sub multis nequam imperatoribus, magna confessorum Christi gloria gestis: qua item notum deinceps esset, quisnam ac quanti meriti foret Nicolaus ille Studita: quem Nicolaus papa mitti peteret ex parte Ignatii, ac ejus Romæ cum aliis itidem expressis, adversus invasorem Photium acturum causam. Refert Baronius cum aliis eam Nicolai epistolam, apud quem potest videri. Propensior eram ut solum deslorarem historica illa, sed amici deterruerunt, atque ad integri operis editionem, reluctantem quodammodo coegerunt. Codex regius ex quo exscripsi, antiquus est, simplici manu quam erudita, ut nonnumquam solæcos ac apertam, abs scribentis seu antiquarii manu, barbariem, necesse habuerim emendare; auctore alioqui erudito nec ineleganti; qui ipse monachus Studita fuit, sed remotior a Nicolai ætate.

Vita Patris nostri ac confessoris Nicolai, præpositi monasterii sanctissimi Studii.

Quibus Olympiaca certamina laudis thema proposita sunt, exque iis, divinis proximos honores clientibus addere cupiunt, verbis ex rhetorica arte compositis, laudationem efferentes, sermonum efficacitati, ac suavi elocutioni rei summam concedunt; quo plane, disciplinæ potius, quam vera rerum lex, accurate laudetur. Ita enim natura comparatum est, ut quidquid desiderio habetur, aliis superius ferri ambiat. Qui autem summorum virorum res præclare gestas demirantes, eos ex illis exornare volunt, haudquaquam rhetoricis suasionibus, autve philosophicis argumentationibus, summam fortitudinis eorum victoriam comprobant: quin magis, sola veritatis explicatione, eaque res gestas defunctorie exhibentes, virtutem egregie describunt, palamque certaminum magnitudinem testatam faciunt.

Age igitur, nos quoque, ex quo instituta nobis oratio, magnum illud pietatis lumen, ac communem Patrem nostrum Nicolaum, vi sermonis in medium producit, exigua quædam ejus rerum, prout per facultatem licuerit, describamus, memoriæ fomentum quoddam futura, quo lectorum utilitati consultum sit; jamque diuturno tempore silentio tecta, ac oblivionis profundo obscura, pro debiti ratione extrahentes, quaquam rudius, veritati tamen studentes, posteris declaremus. Nihil enim justo

Βίος τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Νικολάου, ἡγουμένου τῆς εὐαγεστάτης μονῆς τῶν Στουδίου.

Οἱ τοὺς Ὀλυμπικοὺς ἀγῶνας κρατοῦντες, καὶ τοῦτοις ἐκθειάζειν ἐθέλοντες, ῥητορικοῖς ἔπεσι πρὸς ὕψος αἶρειν φιλονεικοῦσι τὸν ἔπαινον, τῇ δεινότητι τῶν λόγων, καὶ τῇ εὐπελίᾳ τῆς φράσεως τὸ πᾶν χριζόμενοι· ὡς ἂν ὁ τῆς παιδείας ἤπερ ὁ ἀληθῆς μᾶλλον τῶν πραγμάτων νόμος δι' ἀκριθείας ἐγκωμιάζεται. Πέφυκε γὰρ ἰδίως ἔχειν πᾶν τὸ ποθοῦμενον φέρεσθαι τῶν ἄλλων ὑπεραλλόμενον. Οἱ δὲ τὰς τῶν μεγίστων ἀνδρῶν ἀριστείας ἀποθαυμάζοντες, καὶ τοῦτοις καταγεραίρειν βουλόμενοι, οὐ ταῖς ῥητορικαῖς πιθανότησι, ἢ τοῖς τῆς φιλοσοφίας τεχνολογήμασι, τὸ τῆς ἀνδραγαθίας αὐτῶν συνιστῶσι παγκράτιον· μόνην δὲ τὴν ἀληθεῖαν ὑφαπλώσαντες, καὶ ταύτη τὴν πράξιν οὕτω πως σχεδιάσαντες, ἀκιστοροῦσι τὴν ἀρετὴν, τῶν ἀγῶνων ἐνθεν ἀπογομνοῦντες τὸ μέγεθος.

Φέρε οὖν καὶ ἡμεῖς, ἐπεὶ περ ὑπόθεσιν ὁ λόγος, τὸν μέγαν τῆς εὐσεβείας λαμπτήρα, καὶ κοινὸν ἡμῶν Πατέρα Νικόλαον διὰ τοῦ λόγου μέσον προτίθεται, μικρὰ τινα τῶν αὐτοῦ καθόσον οἷόν τε διαζωγραφήσωμεν, μνήμης ἐμπόρευμα πρὸς τὴν τῶν ἐντυγχανόντων ὠφέλειαν, τὰ μακρῶ τῷ χρόνῳ τῇ σιωπῇ καλυπτόμενα, καὶ λήθης βυθοῖς ἀμαυρούμενα, χρεωστικῶς ἀνιμώμενοι, καὶ φανεροποιῶντες, εἰ καὶ ἀτέχνως, πλὴν φιλαλήθως, τοῖς μετέπειτα. Οὐ γὰρ ὀνύνησι τῷ δικαίῳ τι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διηγη-

ματικῶς ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἐξηγούμενος καθέστηκεν ἔπινος· εὐφραίνονται δὲ οἱ λαοί, τὸ ἐκ τῆς ἀκοῆς τῆ ψυχῆ παραπέμποντες ὄφελος. *Μνήμη γὰρ δικαίου εὐφρανθήσονται λαοὶ πολλοί* (1)· καὶ μάλιστα ἡμεῖς ὁ Χριστοῦ λαός· ἡ ἅγια ποίμνη· οἱ φιλοπάτορες ὁμοῦ, καὶ φιλόθεοι χρηματίζοντες, καὶ καθ' ἑκάστην ταύτης τῆς πανδαισίας τὴν εὐφροσύνην, τῆ τε παρεδρεύσει τῶν τάφων, καὶ τῆ ἐπαφῆ τῶν ἱερῶν καὶ πνευματικῶν ἰνδαλμάτων ἐπαπολαύοντες, οἷς ἀπόχη καὶ μόνον πρὸς ἀρετῆς εἰκόνα, τούτοις τῶν ἄλλων ἡμᾶς ἐναβρύνεσθαι.

Ἄλλ' ἠγεσθω Χριστὸς ὁ Θεὸς ὁ τοῦ Πατρὸς Λόγος, καὶ Θεοῦ σοφία καὶ δύναμις, τῆς ἐμπαθοῦς ἡμῶν διανοίας τὸ ἀναπεπτωκός τε καὶ βῆθυμον διορθούμενος, καὶ λόγον ἐν ἀνοίξει προτεινέτω τοῦ στόματος, καὶ τὴν χεῖρα πρὸς τὴν γραφίδα κινείτω τῶν τοῦ Πατρὸς διηγήσεων, τὴν εἰρεσίαν τοῦ λόγου πανταχόθεν ὡς λόγος προσλαμβάνόμενος.

Οὗτος, ἵνα μικρὸν τῆ ἐκθρεφασμένη τοῦτον πατρίδι προσδιατρίψωμεν, ἔφυ μὲν οὖν ἐκ τῆς τῶν Κρητῶν εὐκλεεστάτης νήσου, τότε τῆ Χριστοῦ πικραζομένης ἐλευθερία· ῥώμη τε λοιπὸν, καὶ μεγέθει κτισμάτων αὐχούσης, εἰ καὶ τὰ νῦν (2) ἐπ' αὐτῇ τὰ κάλαι μουσάρὰ τῆς Ἄγαρ ἀμβλώματα, καὶ ὁ τῆς παιδίσκης τοῦ Ἰσμαὴλ πονηρότατος γόνος, τὴν ἐκ τοῦ Ἰσαὰκ εἰς Χριστοῦ τύπον προελθοῦσαν ποίμνην νεόλεκτον, ὁ τῆς μαστιγίας [Ἰσ. μαστιγίου] οἰκέτης κατεδουλώσατο, τοῖς ὄπλοις τῶν ἡμετέρων κακῶν, καθ' ἡμῶν στρατευσάμενος. Τῆ γὰρ ἀθετήσει τῶν ἐντολῶν, τὴν ἀνωθεν βροτῆν ἀπώσαμενοι, καὶ τῆ ἐπιμιξία τῶν ἡδονῶν τὸ εὐγενές τῆς ψυχῆς ἀλλοιῶσαντες, παρεδόθημεν, Γραφικῶς εἰπεῖν, ἐπ' ἔθνεσι ἀσυνέτω, τῆ ἀλλήλων αἰματοχυσία καταδουλούμενοι.

Ἴνα δὲ καθ' εἰρμὸν ὁ λόγος προβαίνων ἔχει τὸ χρήσιμον, ἀγέσθω τοίνυν εἰς μέσον ὁ πρῶτος τῆς εὐσεβείας ταύτης διεληγμένος τοὺς οἰακας, Τίτος ὁ μέγας ἀπόστολος, καὶ δεικνυέτω τί πρὸς αὐτὸν, τὸ σχεῦος τῆς ἐκλογῆς περὶ τῶν αὐτῆς οἰκητόρων διέξεισι, τυπῶν τῷ λόγῳ τὸν νόμον τοῦ Πνεύματος. Ἐπειδὴ γὰρ ἑώρα δι' ἀκρασίας ἐπιμόνω; τούτους

A inde commodi accedet, quanquam narratione præclare composita, laudatio ejus apud plures resonet: verum populi lætitiā habebunt, ab aure ad animum derivantes quod utile est: *Memoria enim justi lætabuntur populi multi*¹: nosque in primis Christi populus; sanctus grex: qui et Patris Deique pariter amantes sumus, quique quotidie convivii hujus dulcedinem percipimus, ad sepulcra assidui, sacrorumque ac spiritualium simulacrorum contrectatione, quibus vel id solum ad virtutis imaginem, præ aliis, hisce gloriari, sufficit.

B Verum nobis auspex sit Christus Deus, ac Patris Verbum, Deique sapientia et virtus, affectuæ mentis nostræ pigritiam ac segnitiam corrigens; sermonemque prætendat in oris apertione² ac manum movens, ad gestorum Patris scribendam narrationem, sermonis undequaque moderandi, tanquam sermo ipse, curam suscipiat.

C Vir iste, ut parum quid moremur in patria, quæ educavit, fuit quidem oriendus Creta clarissima insula, Christi tunc libertate fulta, viribusque deinceps ac ædificiorum magnitudine gloriantē: quanquam in ea nunc, exsecranda olim Agaris abortio, Ismaelisque ancillæ filii genus pessimum in Christi figuram ex Isaac ortum novæ electionis gregem: servus, inquam, flagitioris proles, nostrorum scelerum in nos armis utens, in captivitate redegit. Dei siquidem mandatorum violatione, cœlesti a nobis auxilium repellentes, voluptatumque missione, animi ingenuitatem immutantes, traditi sumus, ut verbis Scripturæ utar, in gentem insipientem³, mutua sanguinum effusione, fracti ac subacti.

Ut autem oratio serie quadam procedens commodum habeat, in medium producat, qui primus ejus insule pietatis gubernacula suscepit, magnus scilicet Titus apostolus, ac quid ad ipsum vas electionis de ejus incolis edisserat, designans sermone spiritus legem, ostendat. Nam quia per intemperantiam in omni pervicaciter vitio insanien-

¹ Prov. xi, 10. ² Eph. vi, 19. ³ Deut. xxii, 21; Rom. x, 19.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(1) Etiam Andreas Cretens. in Tilo eam sententiam citat ex Salomone, quam et in Nicolao Myrensi repetit: *Ἐγκωμιαζομένου δικαίου εὐφρανθήσονται οἱ λαοί*. *Laudibus justi lætabuntur populi*. In loco libri Prov. quem ascripsi marg. paulo aliter est, ἐν ἀγαθοῖς δικαίων κατώρθωσε ἡ πόλις, in bonis justorum, præclare habuit civitas; ubi Theod., εὐφρανθήσονται πόλεις, lætabuntur civitates: Sym. ἀγαλλιάσονται, exultabunt; quod parum abest.

(2) Indicat auctor, suo adhuc tempore fuisse Cretam ditionis Saracenorum, quanquam significat scripsisse diu a Nicolai obitu, cujus fere media ætate Turci insulam ceperunt; nempe sub Michaelē Theophili patrē. Proinde scripserit ante tempora Nicephori Phocæ, a quo ac germano ejus Leone recuperata fuit, uti liquet ex actis S. Niconis monachi Armeni, cujus prædicatione fides in ea insula instaurata fuit. Quod autem Baron. ann. 964 ex Caropal. refert fuisse ab iis recuperatam, postquam annis ferme quadraginta fuerat occupata, mendosum

D constat, cum a prima illa occupatione sub Michaelē ad Nicephorum Phocam fluxerint anni circiter centum quadraginta. Non est ad manum præfatus Caropalates, ut ita scripsisse sciam, aut certe scriptum representari apud eum, quod non aliter acciderit, quam mutato seu sublato majori numero, ut passim in istis solet. Ut ne typographicum errorem in Baronio, ac nostræ Coloniensis editionis putem, facit, quod idipsum lego in ejusdem utroque breviorē Spondano, nostroque Bzovio: mirorque sic omnes ista devorare, nec quid scripuli ea Caropalatæ auctoritas ingerat, aperire. Consentiant acta S. Niconis 27 Novembr. quibus habetur fuisse tunc fidem pene extinctam in ea insula, a diuturna Saracenorum occupatione, cum eos Romani inde expulerunt. Quadraginta autem annorum occupatio, haud tanta videri potest, quæ ne ad ultimos quidem Nicolai annos, primosque Basilii imperatoris pervenerit, multo minus ad tempora præfati Nicephori.

tes videbat, hoc ita ad eum ait : *Cretenses semper mendaces, malæ bestiae, ventres pigri* * : non ea omnino, primum genus omne Cretensium, dictionis vi innuens ; quin e converso eos, qui vivendi licentia, ac qualis fere brutarum animantium habeat, animi puritatem contraria ventris turpitudine, affectionibus ad terrena depressis, dedecore afficerent, ejusmodi sermo subnotat. Quippe moris est Scripturae, ut propter occultam ac invisibilem animi naturam, quandoque ventrem, quandoque uterum per figuram appellet, tanquam qui sermonis escas capere, ac rursus digerere habeat : quamquam aliter hic, pigritiae staccitas assumitur. Vere etenim, talium animi ventres pigri, ac malæ bestiae ab Apostolo vocantur, qui magis luxuriam erumpant, quam Spiritus sancti dona capiant.

Minime gentiam ergo ex designatis existit magnas Nicolaus : quin longe ab eis moribus distans, patriæ magis gloriatio, honoris partes supra omnes obtinuit. Ut enim luci tenebræ, vitæque mors : ita et virtutes profanis animis adversæ sunt, ac e converso. Liquet autem proverbium hoc, non Apostoli esse, sed Epimenidis Cretensis, vatisque. His porro obiter tantum enarratis, ad ipsum jam vertamus stylum, dante Deo sermonem in apertione oris.

Fuit itaque, ut jam diximus, viro patria, Cretensium solum : propria civitas, nuncupata Cydonia, cujus appellationis gloriæ, superfluens quidam honorum fons, comes est. Puris enim limpidisque fluentis undique irrigua, frumentum ac vinum, aliosque fructus, cæteris exuberantius profert. Quin et præclara gloria inclytus martyr Basilides ex martyrum illa venerabili decade, urbe ista oriundus erat : in qua etiam athletæ nostri parentes domicilium habentes nedum generis claritudine, sed et pietatis causa, omnium ore magnificabantur. Qua enim ratione ferrum magnetem trahit : sic et laus universorum virtute præditos sequi consuevit.

Sua porro in Deum pietate, faustæ proles munus præclare demessi, magnum hunc genuerunt ; ac tanquam parvulum in Christo, una cum reliquis

Α ἐν πάσῃ κακία βακχεύοντας, τὸδὲ πρὸς αὐτὸν οὕτως πῶς φησι· Κρηῆτες! αἰεὶ ψευδοῦνται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. Οὐ πάντως τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως, ἐνθεν ταύτῃ τὸ τῶν Κρητῶν εὐσεβὲς ἅπαν ἔθνος ὑποφαινόμενος· τοὺς τῇ αὐτονομίᾳ ἐξ, καὶ μόνον δίχην ἀλόγων ζώων, τὸ τῆς ψυχῆς καθαρὸν τῇ ἀντιθέτῳ τῆς γαστρὸς αἰσχροῦτητι καθυβρίζοντας διὰ τῆς τῶν παθῶν πρὸς γῆν κατανεύσεως, οὕτω πως ἀντιστρόφως ὁ λόγος αἰνίσσεται. Οἶδὲ γὰρ ἡ Γραφή τροπικῶς διὰ τὸ ἀπόκρυφον, καὶ ἀόρατον τῆς ψυχῆς, ποτὲ μὲν γαστέρα, ποτὲ δὲ καὶ κοιλίαν ἀποκαλεῖν, ὡς χωρητικὴν καὶ αὐθις ἀναδοτικὴν τῶν τοῦ λόγου γεγεννημένων τροφῶν· εἰ καὶ ἄλλως ἴσδε, τὸ τῆς ἀργίας σαθρὸν προσλαμβάνεται. Καὶ γὰρ ἀληθῶς αἱ τῶν τοιοῦτων ψυχαί, γαστέρες ἀργαί τῷ Ἀποστόλῳ, καὶ κακὰ θηρία προταγορευοῦνται, ὡς ἀναδοτικαὶ ἀσελγείας μᾶλλον, ἢ χωρητικαὶ τῶν τοῦ Πνεύματος χαρισμάτων ὑπάρχουσαι.

Β Οὕκουν τῶν σημανθέντων ὁ μέγας Νικόλαος· πόρρω δὲ τούτων, φιλοτιμία μᾶλλον τῆς ἐνεγκαμένης γενόμενος, κατὰ πάντων τὸ κλέος ἠνέγκατο. Ὡς γὰρ ἀπεναντίας τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ ὁ θάνατος τῇ ζωῇ· οὕτως αἱ ἀρεταὶ ψυχαῖς βεβήλοις ἐναντίαι, καὶ τὸ ἐμπαλεν. Δῆλον δὲ ὡς οὐ τοῦ Ἀποστόλου· Ἐπιμανίδου δὲ τοῦ Κρητός τε καὶ μάντεως ἡ παροιμία καθέστηκεν. Πλὴν ὡς ἐν παρόδῳ περὶ τούτων διεξελθόντες, ἐπ' αὐτὸν ἤδη τὴν κάλαμον τρέψωμεν· Θεοῦ διδόντος λόγον ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματος.

Γ Πατέρες μὲν οὖν, ὡς ἤδη φθάσαντες εἶπομεν, τῶν Κρητῶν αὐτῷ κεχρημάτικεν ἔδαφος· χωρίον δὲ, Κυθωνία (5), οὕτω καλούμενον· τῇ εὐδοσίᾳ τῆς κλήσεως ἐφεπομένην ἔχον τῶν ἀγαθῶν τὴν πηγὴν ὑπερβλύζουσαν. Πείθροις γὰρ καθαροῖς πανταχόθεν τοῖς νόμασι ἀρδευόμενον, αἶτω καὶ οἴνω, καὶ διαφόροις καρποῖς τῶν ἀλλων ὑπεραντιλούμενον. Ἐνθεν γὰρ καὶ τῆς τιμῆς τῶν μαρτύρων δεκάδος (4) ὁ ἐνδοξότατος μάρτυς Βασιλίδης ἐξώρμητο· ἐν ᾧ καὶ οἱ τούτου γεννήτορες τὴν κατοίκησιν ἔχοντες, οὐ δι' εὐκληρίαν τοῦ γένους, ἢ δι' εὐσέθειαν ἐν τοῖς ἀπάντων ἐμεγαλύνοντο στόμασιν. Ὡς γὰρ ὁ αἰδηρὸς μαγνίτην, οὕτως ὁ παρὰ τῶν πολλῶν ἐπαχολουθεῖν τοῖς ἐναρέτοις εἴθθεν ἔπαινος.

Δ Τῇ εὐσεβείᾳ δὲ καλῶς τῆς εὐτεκνίας τὸ δῶρον δρεψάμενοι, τὸν μέγαν τοῦτον ἀποτετόχασιν· καὶ ὡς ἐν Χριστῷ νηπιάζοντα σὺν τοῖς λοιποῖς αὐτοῦ εὐ-

* Tit. i, 12.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

(3) Mutatum est nomen a Saracenis, ut pluribus urbibus Hispaniæ. Vocatur nunc *Chanía*, ut Sophianus, vel *Canea*, ut Bellonius habet : quod nomen cum significet *perditam*, habere videatur nescio quid mali ominis, ut ab ea nuper Crete secunda invasio Saracenicæ, ac Osmanicæ prima inchoare debuerit, uti forte ab eadem inchoaverat prima. Sic Aconis seu Ptolemaidis expugnatio a Saracenis, a turri cæpit quam Maledictam vocabant, haud longe a turri S. Nicolai ; qua de re Continuator Historiæ sacræ Wilhelmi Tyrri l. v, c. 6 : *Barbari statim cuniculos agebant, cæcisque fossis fundamenta turris, quæ Maledicta appellabatur (infausto quodam omne nomen sortita) corvellunt, quæ magno*

cum fragore corruens, late stragem fecit.

(4) Celebrant Græci eorum festum diem 23 Decembr., qua etiam ascripti leguntur in Ecclesiæ Latinæ tabulis. Exstat horum martyrum præclara memoria in epist. Martyrii Gortinæ in Creta episcopi ad Leonem Magnum imperatorem. Andreas quoque Cretens. meminit in Titi Encomio : *Στήσεται δὲ καὶ ἡ παρ' ὑμῖν αἰοίδιμος τῶν μαρτύρων δεκάς, καὶ τοῖς ἑαυτῶν πάθεσιν ἐξιλάσεται, τὸν σώζειν ἐκ θανάτου ἐνδύμενον Κύριον· Supplex vero etiam stabit inclyta illa vestra decas martyrum, suisque venerationibus, Dominum qui a morte salvare potest, propitium faciet.*

κλεισετάτοις ὁμαίμοσι, πρὸς τὴν ἐν πνεύματι λει-
 ουργείαν τὴν τοῦ σώματος ἡλικίαν ἀνάγοντας ἐξ-
 επαίδευσον. Τὸ γὰρ ἐκ βρέφους τῆς φύσεως ἀπαλὸν τε
 καὶ ἔκλυτον, ἥμισυ τῷ καθοδηγοῦντι ἐκτραχυνθείη
 πρὸς ὅπερ καὶ βούλεται. Διὰ τοῦτο πολλῆς τῆς νή-
 φεως πρὸς τὰ κρείττω· πλειοτέρας δὲ καὶ τῆς προσ-
 οχῆς, τοῦ μὴ ἑτεροίως, ἢ ὡς ἐχρῆν ἀνάγειν τὸν
 παιδευόμενον. Πλὴν ὡς τῆς Ἐκκλησίας τρέφιοι,
 δι' αὐτῆς καὶ τοῦτον ἀνέτρεφον· γράμμασιν αὐτὸν,
 καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας θεσμοῖς ἐκδιδάσκοντες. Ὅθεν
 τὴν ἀρχὴν ἀρίστως οὕτως ὑπὸ τῶν φασάντων αὐτῷ
 [leg. αὐτόν] διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην τε καὶ
 καθαρωτάτην· ἦν ἡμερινὴν (5) ὁ θεὸς ἑγείδ καλῶς
 ὀνομάζει, καὶ τῆς νυκτερινῆς ἀντίθετον

Ὡς δὲ λοιπὸν ἡ τῆς ἡλικίας ἀκμὴ τὴν πρώτην
 δεκάδα τῶν χρόνων ἠρίθμησε, καὶ ἡ τῶν στοιχείων
 κατὰληψις ἀρχαῖσαν τῷ νέῳ τὴν προπαιδείαν τῶν
 μαθημάτων (6) ἐγνώρισεν, ἔδει δὲ αὐτὸν ἀνωθεν,
 ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων καλούμενον, τὴν πρώτην
 αὔθις βαθμίδα τῶν μακαρισμῶν ἐπιβήσεσθαι, καὶ
 πτωχεῦσαι τῷ πνεύματι, καὶ συνταπεινωῆσαι τῷ σώ-
 ματι· ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐνθεν τῇ πασῶν προκαθε-
 ζομένη τῶν πόλεων εἰσεῖσι, καὶ πρὸς τὸ περιφανές,
 καὶ περιδοξὸν τῆς ἀρετῆς παιδευτήριον· τὸ μέγα
 φημι κοινώδιον τῶν τοῦ Στουδίου· πρὸς τὸν ἐκ πα-
 τρὸς αὐτοῦ θεῖον τοῦνομα Θεοφάνην, ὡς αὐτὸν κατ-
 οψόμενος, ὑπὸ τῶν γεννητόρων ἐξαποστέλλεται. Ἦν
 γὰρ οὗτος ἐκεῖσε τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας καὶ
 γυμνασίου μετερχόμενος· ἀρτι τοῦ παμφοῦς φω-
 στήρος, καὶ μεγάλου τῆς ἀληθείας προμάχου καὶ
 κήρυκος Θεοδώρου, τὴν πνευματικὴν ἐκείνην ὁλόκα
 δόγμασι τὴν οἰκουμένην ἀπασαν καταστράπτοντος.

Ὁ οὖν τῆς θεοφανείας ἐπώνυμος, φιλοφρόνως
 τὸν ἀδελφίδου προλαβόμενος, κατησπάσατο, καὶ
 πρὸς τὸ φερόνυμον τοῦ τῆς Ἐκκλησίας δῶρολεῦλο-
 γηθῆναι τὸν παῖδα προσήνεγκεν. Ὁ δὲ πυρσολαμ-
 πῆς τῆς εὐσεβείας ἐκεῖνος σπινθήρ, τὸ ἀστείον τοῦ
 νέου, καὶ τὸ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐπανάληψιν χρή-
 σιμον τῷ προσατικῷ ὄμματι θεασάμενος, εὐλογῆ-
 σας τοῦτον, ἐκέλευσε διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας, πρὸς
 τὸ ἐναγχος τῆς μονῆς καταγύγιον τῶν παίδων, τοῖς
 ἐμίληξι συναυλιζέσθαι, τὴν τῶν γραμμάτων ἐκπαι-
 δευόμενον μάθησιν. Ἦρτηντο γὰρ ἰδίως οὐ πόρρω
 ποῦ τῆς μονῆς ὑπὸ τοῦ μεγάλου ἐν ἐνὶ δωματίῳ οἱ
 παῖδες αἰεὶ διατρίβοντες, τὴν ἐκ τούτων ἐγγινομένην
 τοῖς ἀσκηταῖς ὄχλησιν, κἀντεῦθεν ὡς ἀριστος τῶν

A ejus clarissimis fratribus, corporalem ætatem ad
 cultum in spiritu subvehentes, docebant. Pueri
 enim tenera ac facilis natura, haudquaquam durior
 obnitatur ad quodcumque ductori placuerit. Ideirco,
 operæ pretium multæ sobrietatis, ut ad meliora ;
 amplioris vero etiam diligentiae ac sollicitudinis, ut
 ne secus atque oportet discipulum provehat ac
 instituat. Cæterum illi ceu alumni Ecclesiæ, per
 eam quoque educandum curarunt, litteris edocen-
 tes ac pietatis scitis. Sic ergo optime, optimam ac
 purissimam a parentibus suis formationem a prin-
 cipio formatur, quam bene admirabilis David, ma-
 lutinam, ac nocturnæ oppositam, dicit*.

Ubi jam autem ætatis nos primam annorum de-
 cadem numerasset, perceptaque elementa, quod sa-
 tis erat, juvenis animum ad capessendas disciplinas
 formassent ; cum primum rursus beatitudinum gra-
 dum, a Patre luminum de cælo vocatus conscendere
 deberet, ac pauperem spiritu fieri, pariterque cor-
 pore humiliari, Byzantium urbium omnium princi-
 pem ingreditur, atque ad illustre ac clarissimum
 virtutis gymnasium, magnum, inquam, Studitarum
 cœnobium, ad patrum nomine Theophanem velut
 invisendi causa, a parentibus mittitur. Is enim
 illic asceticæ palæstræ exercitator agebat, cum nu-
 per lucidissimum luminare, ac magnus veritatis
 defensor ac præco Theodorus, spiritalem illam fra-
 trum navim dirigendam suscepisset, piorumque
 dogmatum splendore orbem totum illustraret.

τῶν ἀδελφῶν διθύνοντος, καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας

A divina ergo apparitione sortitus nomen :
 Theophanes, susceptum amanter nepotem oscu-
 latus est, puerumque Ecclesiæ dono illi pro nomi-
 nis ratione, Theodoro scilicet, ejus benedictione
 donandum, obtulit. Is autem, igneos, inquam, ful-
 gores micans scintilla pietatis, urbanos pueri
 mores, aptumque virtutis perceptioni animum
 provido oculo conspicatus, eum benedixit, jussit-
 que, quod esset immaturiori ætate, ut in puerorum
 diversorio, haud longe a monasterio, litteras edo-
 cendus, una cum pueris coætaneis hactenus ageret.
 Agebant enim seorsim sub magno illo, in domo
 quadam monasterio vicina, jugi contubernio pueri,
 ita eo cavente, ceu animorum præclaro moderatore,

* Psal. cxxxviii, 17.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(5) Legit auctor, ut et reliqui accusandi casu,
 ἡμέρας· ut intelligatur propositio κατὰ, sitque, per
 dies formabuntur ἡγ' ὁ'δ', non ut male repræ-
 sentat Corderius in paraphrasi Anonymi, ἡμέραι
 πλασθήσονται· qui ipse Anonymus, nisi alii, ἡμέρας
 legit exponitque. Locus quem citat Agelius ex
 Gregorio Theologo orat. in Pentecosten, pulcher-
 rimus est, nec male istis quadrat. Distinguit enim
 etiam Gregorius diurnam formationem et in lu-
 mine, et nocturna et in tenebris.

(6) Sunt ipsa prima μαθήματα ac artes liberales
 προπαιδεία, ac institutio prævia ad philosophiam et

theologiam, ut recte Bulæus : hic autem προπαιδεία
 alia adhuc anterior indicatur, ac rudis quædam
 elementorum notitia, qualem decennis ætas ferre
 poterat : fuitque plane Theodori prudentiæ, ut ne
 statim monachorum choro adlegeret, sed cum
 pueris, ac puerorum schola extra monasterium
 educandum curaret, ac disciplinis inbuendum. Ha-
 buerunt nedum Studitæ ejusmodi scholas, sed et
 Benedictini, in quorum olim fere cœnobiis fuerunt
 superstites, ut et ipsius theologiæ : sic ubique
 Nazaræi mei gnavi fuerunt in Domini vinea ope-
 rarii.

ut ne qua inde monachis molestia fieret. Proliciebat ergo sapientia, ætate, ac gratia⁶, æqualium ludos omnino aversans : quippe qui a puero admodum ingenio dexter atque sobrius esset. Superna namque providentia, cui mortales diversis donis coronari placuit, propriam enique indolem cognatam fere indidit, ut videntes possint discernere, siquidem, ut ait quidam Sapiens : *Amictus, gressusque, ac risus viri, de illo annuntiant.*

Quia vero pro ætatis ratione provehens, ingenue admodum ac studiose disciplinas prævias, ac quibus ad majora aditus perstruatur, didicerat, jamque deinceps pingendi scientiam qua recte scribatur, comparare oportebat : hanc nihilominus abundo adjecit, utilissimus effectus scriba velox nature celeritate, qua maxime plures comparatum habent, rem ejusmodi cum laude præstare. Quamobrem suæ in Christo conversationis non paucis brevi experimentum præbens, omnibus admirationi habebatur ; communique præposito, animi sulcum mandatorum aratro quotidie sciendite ac excolente, virtutis multiplicis fructus proferebat. Primus, cætus omnis æqualium, divinum Dei templum, in quo stationem habebant, ingrediebatur ; omniumque novissimis illo exhibat : ac sacris Patrum narrationibus attente aurem inclinans, eorumque vitas per dies singulos versans, ad melioris scientiam provehens, deinceps illuminabatur. Uti enim irrigatio arborem abundansque materia ignem consistere facit, sic sane, qua tandem id ratione acceperis, gubernantium cura, sequentium est auctrix.

Jam autem ab imberbi in virum auctus, exque imperfecta ætate perfectam assecutus, carnis sensum militantem adversus spiritus legem festinans destruere, vestimentum salutis illic detonsus induit, ornante manibus suis sancto Patre nostro ac confessore Theodoro, angelico monachorum habitu.

Plane enim par erat, ut cum ambo multa essent acturi pro æmula vivaque intemerati Christi Dei nostri similitudine, velut alius quidam Timotheus in morem Pauli, admirando huic pugili regeneraretur, quo sic per eos, uti per præfatos, curreret Evangelium nostrum. Se enim totum beatus hic ejus tradens voluntati, velut homo erat, quod spectabat ad ipsum, voluntate carens, procul ac longissime a propria factus voluntate. Nec vero ad eum tantum, quin et ad alios deinceps parvos pariter ac magnos, eandem obedientiam leni animo, ejusque sensu contracto, præclare ostendebat ; ceu quædam ad omnes inanitis statua, divino timore fixus ; inersque ad id omne quod insolentia ac zelus, furorque, ac ira et odium videatur : ita ut sodales monachos stupore afficeret, qui suis ipse

Α ψυχῶν κηδερῶν προμηθεύμενος. Προέκοπτε τοίνυν σοφία, καὶ ἡλικία, καὶ χάριτι, πάντι τὰς ἐκ τῶν ὁμοειδῶν παιδείας ἐναποστρεφόμενος. Ἦν γὰρ ἐκ παιδὸς λίαν ἐντρεχῆς, καὶ νηφάλιος. Ἦ γὰρ ἀνωθεν τῇ διαφορᾷ τῶν χαρισμάτων στεφθηφορεῖσθαι τοὺς βροτοὺς εὐδοκίησατα πρόνοια, οἰκτεῖον ἦθος ὡς τὰ πολλὰ συγγενὲς ἡμῖν πρὸς τὴν τῶν ὁρώντων διάγνωσιν ἐδωρήσατο· εἰπερ ὅς τις ἐφη· σοφός· Στολή καὶ βῆμα, καὶ γέλως ἀνδρός, τὰ περὶ αὐτοῦ ἀναγγέλλουσιν.

Ἐπεὶ δὲ καθ' ἡλικίαν προβαίνων, τὰς εἰσαγωγικὰς μαθήσεις εὐφυῶς ἄγχι καὶ φιλοπόνως ἐξήσκησεν, ἐχρῆν δὲ λοιπὸν, καὶ γραμματικῆς ὅσον πρὸς τὸ γράφειν ὀρθῶς τὴν ἐπιστήμην πορίσασθαι· καὶ μέντοι, καὶ ταύτην προσεβλήψε, ταχυγράφως ἀποφανθεὶς χραιμώτατος ὠκύτητι φύσεως, δι' ἧς μάλιστα τοῖς πολλοῖς τὰ τοιαῦτα κατορθοῦσθαι πεφύκασιν. Ὅθεν ἐν ὀλίγῳ πείραν τοῖς πολλοῖς τῆς αὐτοῦ, ἐν Χριστῷ ἀναστροφῆς παρεχόμενος, ἐθαυμάζετο μὲν ὑπὸ πάντων· παρὰ δὲ τῷ κοινῷ καθηγητῇ τῷ ἀρότρῳ τῶν ἐντολῶν ὡπτημέραι τὴν τῆς ψυχῆς ἀδλακα γεωργούμενος, ἐκαρποφόρει τὴν ἀρετὴν, πολυειδεὶς τοὺς καρποὺς προβαλλόμενος. Πρὸ πάντων τῶν ὁμηλικῶν, ἐν ἥπερ ἠύλλίζοντο τῷ θεῷ ναῦ τοῦ Θεοῦ εἰσερχόμενος, καὶ ὕστατος πάντων ἐκπορευόμενος· τὴν τε ἀκοὴν προτεχῶς ὑποκλίνων ταῖς τῶν Πατέρων ἱεραῖς διηγήσεσι, καὶ τούτων τοὺς βίους ἀνεκτίτων ἐκάστοτε, ἐφωτίζετο λοιπὸν πρὸς τὴν τοῦ κρείττονος ἀναγόμενος εἰδησιν. Ὡς γὰρ αἴτιον τῷ φυτῷ ἡ ἀρδία, καὶ τῷ πυρὶ πρὸς ὑπόστασιν ἡ ἀφθονία τῆς ὕλης, οὕτως ὁποτέρως ἂν λάβοις αἰτία τῶν ἐπομένων, ἡ τῶν κυβερνώντων καθέστηκεν ἐπιμέλεια.

Ἦδη δὲ πρὸς ἀνδρᾶς ἐξ ἀγενεῖων τελῶν, καὶ τῆς ἀτελοῦς ἡλικίας τὸ τέλειον προσλαβόμενος, καὶ τὴ φρόνημα τῆς σαρκὸς τὸ ἀντιστρατευόμενον τὸν νόμον τοῦ πνεύματος καταβαλεῖν ἐπειγόμενος, τὸ τῆς σωτηρίας ἱμάτιον ἐνθεν ἀποκαρθεὶς ἐνδιδύσκειται, ὑπ' αὐτῶν τῶν χειρῶν τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν, καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου τῷ ἀγγελικῷ τῶν μοναχῶν κατακοσμηθεὶς ἀμφιάσματι.

Ἔδει γὰρ τοὺς ἀμφω, πολλὰ τελεῖν μέλλοντας ὑπὲρ τῆς ἐμφεροῦς παναχράντου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὁμοιώσεις, ὡς ἄλλον τινὰ κατὰ Παῦλον ἀναγεννηθῆναι τούτῳ τῷ θαυμαστῷ πύκτῳ Τιμόθεον, ἔν' οὕτω δι' ἀμφοτέρων κατ' ἐκείνους, καὶ ὡδε τρέγῃ τὸ καθ' ἡμᾶς Εὐαγγέλιον. Ὅλον γὰρ ἑαυτὸν ἐκδεδωκῶς οὕτως ὁ πανόλβιος τῷ ἐκείνου θελήματι, καθάπερ τις ἀθέλητος ἀνθρώπος ἦν τό γε εἰς αὐτὸν ἔχον, πόρρω καὶ μακρὰν τῶν οἰκείων θελημάτων γινόμενος. Οὐ πρὸς αὐτὸν δὲ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἐφεξῆς μικροὺς τε καὶ μεγάλους, τὴν αὐτὴν εὐπειθειαν καὶ ὑπακοὴν πράως μετὰ τῆς τοῦ φρονήματος συστολῆς ἐπεδείκνυσεν· οἷόν τις ἀψυχὸς ἀνδρείας ἐστηλωμένος τῷ θεῷ φόβῳ πρὸς ἅπαντας· ἀπρακτὸς δὲ διαμένειν πρὸς πᾶν ὃ περπερεία καὶ ζῆλος, θυμὸς τε καὶ ὀργή, καὶ ἀπέχθεια· ὡς καὶ τοὺς συνασκού-

⁶ Luc. II, 52. ⁷ Eccl. XIX, 27.

μένους καταπλήττειν, ἴδι' ὧν ἔδρα προδήλιος, με-
γάλην αὐτοῖς τοῦ ἀφανδῦς ἀνθρώπου προτιθῶν τὴν
ἀπόδειξιν.

Ὁ γὰρ τῆς εὐσεβείας ἔρως οὐ δίδωσι χρόνον ὅλως
τὴν ἀλοῦσαν ἐφ' ἑαυτὸν ψυχὴν [leg. τῆ ἀλοῦσῃ
ψυχῇ] τῆς ἐφέσεως· πῦρ δὲ πυρὶ, καὶ πόθῳ πόθον
προσιθεῖς, ἐγκαίει τὸν ἔραστὴν, καὶ ἀήτητον πρὸς
πάν ὀτιοῦν ἀπεργάζεται. Τίς γὰρ ἐκείνου μᾶλλον
τὴν ἀρετὴν κατησπίατο, πλουτοποιῶν ταπεινώσει
ἐν ὑπερέχοντι τῷ φρονήματι, καὶ φρόνημα εὐτελές
ἐν ὑψηλῇ τῇ ταπεινώσει κτησάμενος; Τίς τὰς αἰ-
σθήσεις οὕτω καλῶς ἐξεπαίδευσε, τῶν αἰσθητῶν
εἰς τὰ ὑπὲρ αἰσθησίων ταύτας φιλοσοφεῖν παρασκευα-
σάμενος; Τίς τὴν φρόνησιν μετὰ τῆς ἀνδρείας, ὡς
φίλας δυνάμεις ἀρίστως [leg. ὡς οὗτος, seu οὕτω]
οἶμαι συζεύξας, διὰ Λυδίου ἄρμα θέειν, ποιητικῶς
εἰπεῖν, ἑαυτῷ κατειργάσατο; Ὡς φρόνιμος οἰκονό-
μος, ἢ καὶ πιστὸς δοῦλος ἐκατέρας τὸ πρόσφορον ἐν
δικαιοσύνῃ, τῇ μὲν τῇ σαρκί, τῇ δὲ τῷ πνεύματι
διεμέρισεν.

Ἐγκρατείας δὲ τὴν ποιότητα, καὶ ἀγρυπνίας τὴν
νῆψιν, καὶ προσευχῆς τὸ ἀκρότατον, καὶ θαυρῶν τὸν
φωτισμὸν, τίς ἂν τῶν πολλῶν μίαν, ὡς οὗτος μόνος
ἀπάσας διήμειψεν; ὧν τῆς μὲν τὴν σωφροσύνην,
τῆς δὲ τὴν θεωρίαν, τῆς δὲ τὴν κατάνοξιν, τῶν δὲ τῆς
ἀγγελίας τὸν ἀγιασμὸν ἐπορίσατο. Ἐνθεν κατὰ τὸν Σολο-
μῶντα, τῷ γέλωτι μὲν παραφορὰν (7), τὴν δὲ λοιπὴν
τοῦ σώματος εὐφροσύνην, πένθος ὠνόμαζεν· ἐπ' οὐ-
δενὸς τῶν δοκούντων ἡδέων τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐπι-
τερπόμενος. Κλείδας γὰρ ὡσπερ τὸ τριμερές τῆς
ψυχῆς τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον διὰ τῆς ἀπαθείας περι-
στοιχῆσας καλῶς, οὐκ εἶασε διὰ τῶν αἰσθησέων τὰς
ἐμπαθεῖς ὑρέξεις ἀποσυλῆσαι τὸν πλοῦτον τοῦ
πνεύματος. Ὅθεν ἀπερίτρεπτος ὑπῆρξε λοιπὸν, πρὸς
τὸ ὄντως ἐφετὸν ἐναποκρεμάμενος· καὶ οὐκ ἔστιν,
ἵνα συντόμως εἶπω, τῶν ἀπάντων οὐδὲν, ὡς τις ἔφη
σοφός, ἐφ' ὅτῳ οὐχὶ τῶν ἀπάντων ἐκράτησεν.

Ὡς τί περ ἔδει τοιοῦτον ὄντα, καὶ ἐν τῇ φύσει, τὰ
ὑπὲρ ταύτην διαπραξάμενον· καὶ ἀρτίον τῇ καθ'
ἡμᾶς γενεᾷ χρηματίζοντα ἀνθρώπον, ἐπὶ τὸ τελειώ-
τερον ἀναχθῆναι, καὶ ἐπὶ τὴν λυχνίαν τεθῆναι, γέ-
ρας τῶν πόνων τὸ τῶν ἀρετῶν ὕψος μέγα δὴ τὴν
ἱερωσύνην ἀποληψόμενον. Καὶ δὴ προήχθη μὲν κατ'
ἀξίαν, καὶ οὐ καθὼς τινες ἐπιδραμῶν, ἢ ἐμπορευ-
σάμενος τῷ διωρήματι· κελεύσει δὲ μόνον τῆς πα-
τρικῆς ἐντολῆς, καὶ παρακλήσει τῆς κοινῆς ἀδελφό-
τητος. Ἦρκεσε γὰρ αὐτῷ πρὸς τὴν τοιαύτην εὐπει-
θειαν, ἢ τῶν πολλῶν θεραπεία, καὶ τῶν ὑπὲρ δύ-
ναμιν ἐπιθήσεσθαι. Οὐδὲ γὰρ ὁ τῆς ὑπακοῆς ἔραστῆς

palam operibus, magnum eis occulti hominis spe-
cimen exhiberet.

Pietatis siquidem amor nullam desiderii satietatem, ut ne captus animus in eum feratur, permittit: quin ignem igni, desideriumque adjungens desiderio, amantem incendit, atque ad rem quamlibet insuperabilem reddit. Quis enim præ illo virtutem amplexatus est, humilitatis divitias in eminenti possidente sensu, sensumque abjectum in sublimi humilitate? Quis sic bene sensus instituit, ex sensilibus, ea quæ superant sensum, faciens philosophari? Quis prudentiam cum fortitudine, ceu amicas vires optime adeo conjugans, Lydio sibi curru, ut verbis poetæ loquar, cursum fecit? Plane uti prudens dispensator, seu etiam fidelis servus, quod utrique conducibile erat, qua carni, qua spiritui, justa lance divisit.

Continentiæ porro qualitatem, vigiliarum sedulitatem, altissimam precum rationem, lacrymarum illuminationem, quis vel unam e multis, uti unus ipse universas alternavit? Quibus, continentia quidem, mentis sobrietatem comparavit; vigiliis, contemplationem; precibus, compunctionem; lacrymis, castitatis sanctificationem. Quamobrem juxta Salomonem, risui quidem dixit errorem⁶: reliquam vero corporis voluptatem, luctum nominavit; nullo eorum delectatus, quæ ævo hoc dulciora videantur. Ceu enim claustris, Dei metu, per passionum vacuitatem, triplicem probe animam cingens, non sivit ut cupiditates perturbationi conjunctæ, divitias spiritus, sensuum rapina prædarentur. Quamobrem impermotus exstitit, a vero deinceps appetibili pendens. Atque ut verbo dicam, nihil prorsus est universorum, ut quis sapiens ait, in quo ille non omnes superarit.

Quamobrem par erat, ut qui talis esset, atque in natura, quæ supra naturam erant peregisset, quique ævo nostro perfectus homo audiret, ad perfectiorem gradum proveheretur, laborumque præmium, magnum illud virtutum fastigium, sacerdotium recipiens, super candelabrum poneretur. Sane vero proventus est pro meriti ratione, non ut quidam, a se ipso procurrens, autve mercatus munere: sed Patris sola jussione, ac fratrum communis cætus obsecratione. Quippe satis ei erat ad talem susationem, multorum cura, et ut viribus majora adiret. Nec enim obedientiæ amans periculum

⁶ Eccl. ii, 2.

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(7). Sic Hieron., ubi Hebræa לַחַץ LXX παραφορὰν· uti hic auctor citat, ac bene respondet Hebræicæ illi voci, quam Arias insane reddit: pro qua videri potest Pagninus. Sixtina habent περιφορὰν, redditque interpres circumlacionem: quod non placet, nec putem aliunde quam ex scribentium

errore aliud pro alio irrepsisse. Gregor. quoque Thaumaturgus citatus in scholiis, non vocem περιφορὰν, sed παραφορὰν exponit; quæ motum illum eixῆ sonat, ac motum temere; unde translatione ad animum dicitur agitatio illa, quæ est præter rationem, ac insania.

subveretur unquam, suo ipse iudicio ad omnia A κίνδονον ὑφορᾶται ποτε τῷ κρῖματι· αὐτοῦ εἰς ἅπαν τῷ καθοδηγοῦντι ἀνατιθέμενος.

Quis vero exhibere possit quantos ab inito sacerdotio agones desudarit? Magnus Paulus olim descripsit, quibus Pontificem magnum, qui caelos penetravit⁹, sermone depinxit ac designavit; quem is utique, quantum per humanam fragilitatem conceditur, imitatione expressit. Nec id mirum, siquidem factus erat deus adoptione, ac per gratiam, Altissimi filius.

Moralis porro conversationis ac vitæ studiosæ cumulo, nec operum illi communio cum fratribus deerat: quin manibus laborabat, optimeque ut quis alius ductis litteris, libros conscribebat, nihil puto minori præditus manu celeritate, quam Asael ille pedum erat¹⁰. Cujus rei argumento sunt, cum libri exarati, tum ejus reliqua opera.

Denique cum sic bene Spiritus gratis dives ageret, venit ad eum Titus germanus ejus secundum carnem, homo vagus, captam patriam, ac parentum in ea detentionem circumducens; plenamque luctu, factæ cædis, ab agrestibus porcis, impiis scilicet Ismaelitis, hominum ad Dei imaginem conditorum, tragœdiam multis lacrymis narrans. Quapropter sinem tunc deinceps accepit, quod diu antea Sophonia propheta super eam futuri præscitis oculis fuerat celebratum: *Væ enim, inquit, qui habitatis funiculum maris, adventæ Cretensium: verbum Domini super vos: et perdam vos de habitatione*¹¹. — *Et erit Creta pascua gregum, et ovile pecudum*¹². Sane quidem vibratur gladius nimbis tentationum, multisque modis arcus nobis correctionis tenditur, ac quibus conversio a peccato proponatur. Si autem nihil inde meliores effecti pejores evadimus, tum demum clementer missa, gravem nobis pro beneficio mortem operantur: siquidem *calix Domini vini meri plenus est misto*¹³. Cæterum vir hic magnus fratrem recipiens, proboque consilio in monachum detonderi suadens, eundem secum cursum

Καὶ τίς ἂν τούτου τὴν μετὰ τὴν ἱερωσύνην τῶν ἀγώνων παραστήσῃ ἀκρίθειαν; Παῦλος ὁ μέγας προλαβὼν ἀνεγράψατο, ἐν οἷς τὸν ἀρχιερέα τὴν μέγαν τὸν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς διαζωγραφῶν τῷ λόγῳ ὑπεσημῆνατο· ὃν καθ' ὅσον οἶόν τε τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀπεμιμήσατο. Καὶ οὐ θαυμαστὸν, εἴπερ θέσει θεός, καὶ κατὰ χάριν υἱὸς Ὑψίστου γενήνται.

Καὶ γοῦν πρὸς τῇ ἐμπράκτῳ πολιτείᾳ τε καὶ διαγωγῇ, οὐδὲ τῆς ἐκ τῶν ἔργων κοινωνίας τοῖς ἀδελφοῖς ἐπίσης ἀπελιμπάνετο· ἀλλ' ἦν τοῖς χερσὶ κοπιῶν, καὶ δέλτους ἀριστα συρμεογραφῶν (8), εἰ καὶ τίς ἄλλος, οἶμαι, τῇ ὑκύτητι χειρῶν, τὸν Ἀσαήλ ἐκείνον ἐπὶ τῇ τῶν ποδῶν ἐξισούμενος. Καὶ μαρτυροῦσιν αἱ τε βίβλοι, καὶ τὰ ἐκείνου πονήματα.

Ἀμέλει καλῶς αὐτὸν ταῖς τοῦ Πνεύματος διευθυνόμενον χάριτι, κατέλαβε Τίτος ὁ κατὰ σάρκα γνήσιος ἀδελφός αὐτοῦ, πλανήτης περιαγόμενος τὴν τῆς πατρίδος ἄλωσιν, καὶ τὴν τῶν γεννητόρων ἐκείσε κατάσχεσιν· καὶ τῆς κατ' εἰκόνα Θεοῦ πολυπαθοῦς τραγωδίας [*leg.* τὴν πολυπαθῆ τραγωδίαν] ὑπὸ τῶν ἀγρίων σῶων γενομένης σφαγῆς τῶν ἀθῶων Ἰσραηλιτῶν, μετὰ πολλῶν τῶν δακρύων ἐκδιηγούμενος (9). Καὶ πέρας ἔνθεν εἰλήφει λοιπὸν, τὸ ὑπὸ τοῦ προφήτου Σοφονίου πόρρωθεν ἐπ' αὐτῇ προβλεπτικοῖς τοῖς ὄμμασι κλειζόμενον. Οὐαὶ γάρ, φησὶν, οἱ κατοικοῦντες τὸ σχοίνισμα τῆς θαλάσσης, πάροιχοι Κρητῶν· λόγος Κυρίου ἐφ' ὑμῖν· καὶ ἀπολωὼ ὑμᾶς ἐκ κατοικίας. Καὶ ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμνίων, καὶ μάνδρα προβάτων. Στείλοῦται μὲν γὰρ ἡ μάχαιρα ταῖς ν. ἄσι τῶν πειρασμῶν, καὶ τὸ τόξον τῆς παιδείας ἡμῖν πολυτρόπως ἐντείνεται, τὴν ἐκ τῆς ἁμαρτίας ἐπιστροφὴν προβαλλόμενα. Ὅταν δὲ μὴ βελτιωθέντες ἐκ τούτων χεῖρους γινόμεθα, τότε φιλανθρώπως στελλόμενα, δεινὸν τὸν πρὸς εὐεργεσίαν ἡμῖν κατεργάζονται θάνατον. Ἐπεὶπερ τὸ ποτήριον Κυρίου, οἴνου ἀκράτου πλήρες

⁹ Hebr. iv, 14. ¹⁰ II Reg. ii, 18. ¹¹ Sophon. ii, 5. ¹² Psal. vii, 13. ¹³ Psal. lxxiv, 9.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(8) Velut longo litterarum ductu pro ratione scribendi illius temporis, qua passim libros uncialibus litteris exarabant, quorum aliqui etiamnum bibliothecas oruant.

(9) Vix alioqui capi potuit tanta insula a Saracenis, in quam ex Hispania coloniam deducerent, quin plurimi necarentur ex indigenis: sicutque ex istis meretur quod Cedrenus narrat de Cyrillo Gortynæ episcopo sub ea invasione affecto martyrio: quanquam Baronius elevat, quod Menologium alique scriptores longe ante ea tempora, ac sub ethnicis imperatoribus affectum martyrio Cyrillum Gortynæ episcopum habeant. Nam quid vetat alterum Cyrillum in ea metropoli postmodum sedisse, atque in eum peculiariter seu ecclesiastici ordinis principem, Christi hostes Mahumetanos sævisse? Num enim unus Romæ sedit Gregorius, idque sanctus? unus Hierosolymis Joannes? unus Antiochiæ Anastasius? Sævitæ Mahumetanorum Hispanorum in Christianos religionis causa argumento sunt,

D tum martyria sub illis in Hispania celebrata, ac Ecclesiæ tabulis diversis diebus consignata, tum quod legitur in actis S. Niconis, novi Cretensium apostoli, fuisse pene extinctam fidem Christianam in ea insula, per longum illud tempus, quo eam præfati Saraceni tenuerant. Quanquam enim longum reipsa videatur, nimirum 100 circiter 40 annorum, haud tamen adeo longum est, ut id solum satis putandum sit ad tantam Christianorum immutationem, ac nisi vis adhiberetur ad fidem abnegandam: cum Græcia ab eodem saltem annorum numero Turcarum ditiois facta, Christianos per plures hactenus habeat: tametsi nec Turcæ aquis satis conditionibus habeant Christianos, variisque et ipsi artibus Christianum genus aboleant, subditosque populos in suam sectam pertrahant, cujus etiam dilatandæ causa pleraque sua bella pugnant: dum nos interim domesticis nosmet perimus ac fidem catholicam.

ἐπαύρχει κεράσματος. Πλήν τὸν ἀδελφὸν ὁ μέγας A οὕτως προσηγάμενος, καὶ ἀποκαρθῆναι καλῶς βουλευσάμενος, σύνδρομα θέειν αὐτῷ παρεσκεύασεν· ἀλλὰ καὶ τοῖς τρόποις αὐταῖς ἀναδείξας αὐτάδελφον.

Εἶχε μὲν οὖν ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ τοῦ Χριστοῦ θεράπιον Νικόλαος, καὶ τὸν οἰκεῖον βίον σιωπῶσαν παραίνεσιν· εἶχε δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν ὡς περ τι ἀπηκριθωμένον τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων εἰκόνησιμα· εἶχον δὲ πάντες ὡς ἄλλον τινὰ μέσον αὐτοῖς ταῖς τῶν ἀρετῶν ἐπιστολαῖς καταστράπτοντα ἥλιον, τὸ θεοδώρητον χρῆμα καὶ ψυχωφελεῖ ἐστιάτορα τὸν μέγαν Θεόδωρον· καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς τὸ τῆς ἀρετῆς παιδευτήριον, ἄλλος τις παράδεισος πολυειδέσει τοῖς ἀνθεσι πυκαζόμενος. Καὶ γοῦν πρὸς τούτοις, καὶ Ἰωσήφ ὁ τοῦ πανσόφου Πατρὸς ἡμῶν ὁμαίμων, ὑστερον τῆς μεγαλωνύμου Θεσσαλονίκης χρηματίσας ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλὰ μὴν καὶ Τιμόθεος, Ἀθανάσιος ἰτε καὶ Ναυκράτιος, καὶ ἄλλοι πολλοί, οὓς διὰ τὸ πλῆθος παρήμι, ἐν τῷ ἐπιγεῖω τούτῳ διέτριβον οὐρανῷ. Οὓς γὰρ συνάπτει τρόπος, καὶ τόπος συνίστησιν· καὶ οὓς ὁ τρόπος διίστησι, καὶ τόπος ἅπας ἀφίσταται. Δοξάζεται γὰρ τόπος ἐν τρόπῳ, καὶ ἀντιδοξάζεται τρόπος ἐν τόπῳ στεργόμενος. Οἶδε δὲ πολλάκις καὶ τόπων συνήθων ἀπώτευξις, ὡς καὶ προσώπων συντρόφων διάζευξις, πολλὴν τὴν κατ' ἀρετὴν βρασιώνην ἐργάζεσθαι.

Ἀλλὰ γὰρ οὕτω καλῶς ὡς τοῦ ἀμπελῶνος Κυρίου Σαβαώθ εὐκλήματοῦντος, καὶ τῷ καρπῷ βριθόντος, ὅρη τε κοσμικῆς προσπαθείας, τῶν τοῦ νοῦ, φημι, κινήματων τὸ ἐμπαθές, καὶ μετέωρον ὑπὸ τὴν αὐτοῦ σκιάν κατακρύπτοντος, καὶ ὡς τισι παραφύασι, τὸ διάφορον καὶ ποικίλον τῶν ἀρετῶν πρὸς τὰ τοῦ κόσμου τέρματα διαπέμποντος· καὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας εὐπρεπῶς ἤδη μεγεθυνομένης ἐν παντὶ βαθμῷ καὶ τάγματι, καὶ ἐν αἰθρία τῶν ὀρθοτόμων δογμάτων πυκαζομένης τῆς πίστεως, ἀθρόον ὡς περ τι νέφος ἐκ τῶν ἐφῶν μερῶν ἀπροόπτως, καὶ παρ' ἐλπίδας ἀναφανέν, πάντα σκοτοδεινίας ἐπλήρωσεν. Λέων [γάρ] τις, ἐκ τῆς τῶν Ἀρμενίων βλάστης ἀναφανείς· ἀνὴρ τῷ ὄντι ἀλιτήμων καὶ πονηρότατος· μύθος, οὐκ ἀληθεία, τὸ τῆς εὐσεβείας κατέχων μυστήριον· πρωτοπαγῆς Σατάν δῆλος τοῖς πολλοῖς, καὶ ὧν, καὶ ὀνομαζόμενος· ἄρτι Μιχαὴλ εὐσεβῶς τὰ τῆς βασιλείας σκῆπτρα διέποντος, καὶ τῶν Οὐνῶν (10) ἤδη κατὰ τὸν Αἴβα ληϊζομένων τὰς χώρας· χειροτονεῖ στρατηγὸν τοῦτον πρῶτον τὸν ἀλιτήριον, καὶ πρὸς τὸ εἰρημένον ἔθνος σὺν πολλοῖς ἄλλοις εἰς συμμαχίαν τοῦ κράτους ἐκπέμπεται. Ὅστις θηρώνουμον ἐπίστρεψεν τῇ κλήσει καὶ τὴν προαίρεσιν ἐπαγόμενος, κρυφιογνωμῶν τε τὸ τῆς καρδίας ἐνδόμυχον, καὶ τὴν τοῦ πατρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, Λέοντος καὶ αὐτοῦ, καὶ Λεοντίδου τοῦ τούτου υἱοῦ τὴν αἵρεσιν

¹⁰ Psal. LXXIX.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(10) Cedren., Zonar. et alii, cum Bulgaris aiunt gessisse bellum, quos forte auctor Unos, seu Hunos aut Hunnos intelligit. Sunt perinde positi ad Danubium. Unos quidam Turcos intelligunt, gentem Scythicam. Quid illud Liba, haud satis intelligo :

inire fecit; ac ipsis quoque moribus fratrem suum ostendit.

Habebat sane communis Pater noster ac Dei famulus Nicolaus, ipsam vitam suam, tacentem quamdam exhortationem: habebat et fratrem, ceu accuratam quamdam virtutum ejus imaginem: quin omnes tandem, ceu alium quempiam medium solem, virtutum radiis collucentem, a Deo datum illud munus, animis utilem ac præclarum convivam, magnum Theodorum habebant: eratque revera virtutis schola, novus quidam paradisos multiplici florum genere vernans. Etenim ad istos accedebant, Joseph quoque sapientissimi Patris nostri frater, ac postmodum celebris Thessalonicensium civitatis factus archiepiscopus: quin et Timotheus, Athanasius quoque, et Naueratius, ac alii plures, quos brevitatis causa omitto, in terrestri illo cælo agebant. Quos enim mores conjungunt, locus quoque in unum cogit: quos autem mores dividunt omnis quoque locus separat. Locus enim in moribus laudatur; vicissimque mores in loco amati, laudem habent. Solet enim non raro, cum frustrari loco consueto, tum sejungi a coalumnis, multam gerenda virtute, laxitatem præstare.

Enimvero cum sic pulchre hic vinea Domini Sabaoth palmitibus luxuriaret, ac fructu onusta esset¹⁴, montesque mundanæ affectionis, meritis, inquam, motuum vitiositatem ac sublimitatem, sub umbra sua tegetet, ac velut quibusdam stoloniibus, diversa ac varia virtutum ornamenta in mundi fines mitteret: j mque Christi Ecclesia, in omni decore gradu ordineque adaucta, ac fide in rectorum dogmatum sereno tuta esset, repente ceu nubes quædam ab Orientis partibus, improvise ac inexpectato oborta, tetra nocte omnia replevit. Nimirum Leo quidam Armeniorum oriundus stirpe, vir revera nocens pessimusque, fabula, non veritate pietatis sacramentum tenens, quem multi recens instructum Satanam perspicue nosset, essetque, ac nominaretur: Michaelis imperii Romani sceptrâ pie tum moderante, ac cum jam Huni ad Liba regiones vastarent; hunc ille miserum, primum creat exercitus ducem, multisque stipatum, adversus præfatam gentem suppetias imperio milit. Is porro perinde ac nomen, sic et voluntatem ferinam inferens, intusque animo latens consilium premens, ac patris Constantini Copronymi, qui et ipse Leo fuit, ejusque filii leunculii hæresim tenens, miser homo, adversus beneficium Deum universorum Regem, ejusque regnum insurgit.

nisi est lacus circa Nicomediam quem ait Ortelius ponere Cedrenum. Ponunt auctores captam ab eis Mesembriam, quæ est Mysiæ urbs ad Pontum Euxinum.

κτεχών, ὁ δαίλιος, κατὰ τοῦ εὐεονέτου Θεοῦ τοῦ παντάνακτος, καὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας κατεξανίσταται.

Sane vero cum merentes sub ipso turmas, donorum multa largitione, stultus homo, decepisset, veniens ad partes Thraciæ extra urbem, impie scelestus adversus pios Christianos imperator renuntiatur; regiamque, Iconoclasta palam audiens, ingreditur. Cum autem modicum aliquantum siluisset, idque subdole, quo tuto sibi imperium muniret, mox contra cœlum aperuit os suum, blasphemiam eructans adversus Christum universorum Deum; negans sacras imaginum figuras esse erigendas, ut quæ idolorum simulacra essent.

O amentiam! Non enim intellexit, turpitudinis statua, quorum exemplaria contrariam liquido rationem habent, palam quoque habere ab iis deductas similitudines. Quæ enim inter se contrarie habent, omnino etiam contrariam mutuo inferunt communionem. Aterius enim ad alterum, idolum inquam, ac imaginis, contraria ratio, uti Christi et Beliar, ex utrisque liquet. Idolum enim tanquam quod aliquid, ipsamque adeo mentiatur exemplaris similitudinem; imago autem tanquam similis, sic præ illo proprie nominatur. Verum nihil ejusmodi intelligere voluit miser homo, atque a bestia nomen habens: quinimo more Corybantum, ut ita dicam, insaniens, atque adversus Christum, ejusque infemeratissimam figuram furore bacchans, cum viros quosdam animo re ipsa corruptos, ejusque per omnia pravis consiliis astipulantes invenisset, fore putavit, ut per eos Christianæ pietatis sacramentum fabulam faceret. Haud tamen valuit præstare, ac quanquam instar sagittæ valide admodum percussus, validius in Ecclesiæ pugiles impingens, retusus est.

Cum enim in sacra quadam palatii æde, sacerdotum ac Patrum nostrorum, circumquaque ipsum stipante milite, turbam congregasset, medius ipse præsidens, arroganti ac fremebundo sensu, adversus magnum pontificem sociosque, quod per errorem in venerabilium imaginum restitutionem consensissent, velut pro concione orabat. Tumque deinde videns, ut ii Spiritus gladio nugarum ejus garrulitatem varie mediam secarent, quanquam nullius perinde atque herois ac magni Patris nostri

A Καὶ δὴ τὰς ὑπ' αὐτὸν τελούσας στρατιωτικὰς φάλαγγας δώροις πολλοῖς (11) φαινακίσας ὁ μάταιος, καὶ πρὸς τὰ Θρακικὰ μέρη γεγονώς τοῦ ἄστεως ὑβραθεν, ἀναγορεύεται κατὰ Χριστιανῶν εὐσεβῶν ἄσεβῶς ἀναξ ὁ μιαρὸς· καὶ εἰσεῖσιν εἰς τὰ βασίλεια διαβρήδην Εἰκονοκλάστης βασιλεὺς φημιζόμενος. Βραχὺ δὲ τι κατασιγήσας, καὶ τοῦτο ὑπούλως, ὡς ἂν ἐπ' ἀσφαλεῖα πρὸς ἑαυτὸν τὰ τῶν ἀνακτόρων διαθήγται· ὅσον οὐπω, καὶ πρὸς οὐρανὸν τὸ στόμα ἀνέωξε, βλασφημίαν κατὰ Χριστοῦ τοῦ τῶν ὄλων Θεοῦ ἐρεγγόμενος, μὴ δεῖν λέγων τὰς ἱεροτύπους ἀναστηλοῦσθαι μορφάς, ὡς τῶν τοιούτων εἰκόνων εἰδωλικῶν ἰνδαλμάτων ὑπαρχουσῶν.

B Ὡς τῆς παραπληξίας! Οὐ γὰρ συνῆκε τὸ τῆς αἰσχύνης ἄγαλμα, ὡς ὢν τὰ πρωτότυπα προδήλως τὴν ἀντικειμένην ὑπόληψιν ἔχουσι, τούτων δὴλον καὶ τὰ παράγωγα. Τὰ γὰρ ἐναντίως ἀλλήλων, ἐναντίαν πάντως καὶ τὴν κοινωνίαν εἰσφέρει πρὸς ἄλληλα. Ἡ γὰρ ἑτερότης θατέρου πρὸς θάτερον, εἰδώλου τε, φημί, καὶ εἰκότος, ὡσπερ ἡ τοῦ Χριστοῦ καὶ Βελιάρ, δι' ἑκατέρων γνωρίζεται· εἶδωλον μὲν γὰρ ὡς δολιούν [τὰ] καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ ἀρχετύπου ἐμφέρειαν· εἰκὼν δὲ, ὡς εἰκονία ταύτη μᾶλλον ἐκεῖνου κυρίως προσονομάζεται. Οὐδὲν δὲ τούτων συνιδεῖν ἠδουλήθη ὁ τάλας οὗτος καὶ θηριώνυμος· ἀλλὰ κορυθαντιῶν, ἔν' οὕτως εἶπω, καὶ κατὰ Χριστοῦ καὶ τῆς τούτου παναχράντου μορφῆς βακχευόμενος, εὐρών· τινὰς ἄνδρας τῷ ὄντι διεφθαρμένους τὸν νοῦν, καὶ κατὰ πάντα συνίστορας τῶν αὐτοῦ πονηρῶν βουλευμάτων ὑπάρχοντας, δι' αὐτῶν κατακερτομεῖν δῆθεν ζετοήμων τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Ἄλλ' οὐκ ἴσχυον, εἰ καὶ τὰ μάλιστα προσθαλὼν ὡς βέλος· στερροτέρως προσκρούων τοῖς τῆς Ἐκκλησίας προμάχοις, ἐναποκρούετο.

C Ἐπειδὴ γὰρ τῶν ἀνακτορικῶν ἐν τινι τῶν θείων, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Πατέρων συναγαγερκεν ὄμιλον, τῶν στρατευμάτων αὐτῷ κυκλόθεν παρισταμένων· αὐτὸς ἐν μέσῳ προῦκάθητο, σεβαρῶν καὶ βρέμοντι τῷ φρονήματι, καταδημηγορῶν τῶν ἀμφὶ τὸν μέγαν ἱεράρχην, ὡς ἐσφαλμένως προσηκαμένων, τῶν σεπτῶν ἰνδαλμάτων τὴν ἀναστήλωσιν. Εἶτ' ἐνορῶν εἰσαῦθις τούτους τῇ τοῦ Πνεύματος μαχαίρᾳ ποικίλως τὴν λέσχην κατ' ἀμφὺ τῶν φληνάφων αὐτοῦ διακόπτοντας, οὐμενοῦν πρὸς τοῖς

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(11) Consentit Cedrenus, sic mala arte invasisse imperium, ac Michaeli abrogasse provocatis in eum populi ac militum odiis, eorumque sibi conciliatis studiis: suntque hæc longe vero similiora, quam quæ narrantur a Theophane de imperii illa adeptione, cedente sponte Michaeli, ac ultro Leonem ad imperium adeundum provocante. Non levis suspicio est fuisse illa adjecta Theophanis operi, a quodam Leonis studioso, cum Cedrenus dicat initio suæ Historiæ, Theophanem ad obitum usque Nicephori duntaxat suam Historiam deduxisse, quem deinde Joannes protovestiarius exciperit, suam exorsus

Historiam, ἀπὸ τοῦ τέλους, τοῦ ἀπὸ γενικῶν Νικηφόρου, a præfati Nicephori, qui ex generali logotheta factus est imperator, obitu. Anastasius tamen in sua ad Paulum Diaconum præfatione, usque ad Leonem, qui post Michaeli imperavit, sui illius operis stylum produxisse, ait. Atque ut bona illa de Leonis initiis scripserit, deceptus fuit, bonum principem ac pium arbitratus, cum ille ut sibi imperium stabiliret, hactenus pietatis larvam prætenderet, quod passim scriptores alii significant, ipseque adeo auctor vitæ Nicolai. Vide Baron. ann. 812 et sequent.

ἄλλοις ὄσον τοῦ ἤρωος, καὶ μεγάλου Πατρὸς Θεοδώρου καταπλήξας τὴν εὐτολμον, μανείς ἐνθεν κατὰ φρένα ὁ ἀλιτῆριος, ἄρδην πάντας μετὰ πολλοῦ τοῦ θυμοῦ τῶν βασιλείων ἀπεώσας, ἧ τάχος τὴν ὑπερ-
 ὄριον ἐκάστη περιγραφὴν καθυπέγραψεν (12).

Ἐνθεν ἐξόριστος μὲν ὁ ἀρχιερεὺς, καὶ τῆς νίκης ἐπώνυμος· ἐξόριστοι δὲ καὶ πάντες οἱ Χριστοῦ τὴν εἰκόνα σχετικῶς σεβιζόμενοι. Ἐξόριστοι δὲ πρὸ πάντων, ἵνα τὰ πολλὰ παραθετῶ, καὶ τὸ κοινὸν τοῦτο, καὶ πυρσολαμπές, τὸ θεοδώρητόν φημι τῆς Ἐκκλησίας ἐντύφημα, σὺν τῷ μαθητῇ, καὶ γενναίῳ προμάχῳ, καὶ ὁμολογητῇ Πατρὶ Νικολάῳ γεγέννηται. Μόλις γὰρ πρὸς ἑαυτὸν δι' ἀσθενείας ὤδε κάκεισε τὸν λόγον οὗτος πλαζόμενος, χεῖρα προτείνας συμπαθῶς, ἀνεκτέσσατο· εἰ καὶ μὴ περιεκτικῶς ἰδικὴν τινα τὴν ὑπόθεσιν· κοινούς δὲ κατ' ἄμφω τῷ διδασκάλῳ τοὺς ἀγῶνας, τούτου τῆ ἱστορίᾳ παρ-
 ἴστησιν. Ἄλλὰ μηδεὶς ἡμᾶς ἐν τούτῳ νεμεσάτω. Οὐ γὰρ τεχνικαῖς πιθανότησι, τῆ ἀληθείᾳ δὲ καὶ μόνον τὰ περὶ τούτου σεμνῶναι προεθυμήθημεν. Μείζω δὲ λοιπὸν ἐκ τοῦ πατρὸς αὐξήσομεν αὐτῷ τὸ ἐγκώμιον, εἴπερ μὴ παρέργως τὴν δοκιμὴν τῶν ἔργων κατευτελλίζων ὁ λόγος, ἐξ ἰδιωτείας ἀδόκιμον ἀποδείξει. Πρὸς γὰρ τῆ ξενιτεία, καὶ τὸν παρὰ τῶν ἀσεβῶν κατὰ χώραν τοῦ γεννάδος ἀκήρυκτον πόλεμον, καὶ συμπαρέμενε τῷ Πατρὶ θεραπεύων, ταῖς σωματικαῖς ἐνδείαις ἐγκαρτερῶν ὅτι μάλιστα, καὶ κατὰ πάντα σύμβουλος ἀγαθός, καὶ δεξιὸς παραστάτης αὐτῷ γνωριζόμενος. Ἄλλὰ περὶ τούτων, τῷ πανευφήμῳ Πατρὶ Θεοδώρῳ καταλειπτέον, ποικίλως αὐτῷ δι' ἐπιστολῶν (13) τῆς ἀνδραγαθίας τὸν στέφανον πλέξαντι. Ἡμεῖς δὲ τὰ νῦν τῶν προκειμένων τέως ἐχώμεθα.

Ἐπειδὴ γὰρ ἀκρατῶς, καὶ κατὰ τῶν ἀκρίτων τούτων καὶ μακαρίων ὁ κατακεκριμένος ἀναξ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε, καὶ ὑπερόριοι εἰς τι φρούριον

FRANC. COMBESFISH NOTÆ.

(12) Multa interim gesta post eam collationem, ante confessorum ejectionem, narrat Baronius ex Theodori Studitæ epistolis, ejusque gestis a Michaele Studita conscriptis, quibus ista illustrantur, ut et illa vicissim istis. Una certe vel maxime vita hæc defuisse videtur Baronio, apud quem sæpe Theodorus concaptivum suum ac coexsulem, comilitonemque Nicolaum, velut tamen obiter nominat atque celebrat; nec satis omnino ejus res declarat.

(13) Commemini sæpe Theodorus sui Nicolai in suis epistolis apud Baronium. Epistola ad Eudocinam virginem, cujus sollicitudine vir sanctus cum Nicolao in carcere aiebatur: *In carcere illic detinebamur ego fraterque Nicolaus, cum ante custodie foramen positi custodes, neminem ex impiorum interdito, propius contingere sinebant. Tum tu, Dei fiducia freta mittebas; quodammodo lactabas, aiebas, potum dabas, etc.* Anno 816, n. 14. Epist. ad Josephum fratrem archiepiscopum Thessal.: *Qui mecum est (Nicolaus videlicet), ut famulus supplex veneratur;* n. 45. Epist. ad dispersas ubique fraternitates: *Salutat vos qui mecum est frater Nicolaus.* Anno. 818, n. 12 ad fratres Studianos: *Vos vero rependite mihi cum Nicolao, qui mecum est, fratre nostro, qui vos salutat, sacras preces vestras*

Theodori audaciam stuperet, ea re miser in furorem actus, omnes ad unum, multa ira exæstuans, regia expellit, ac quam primum singulis locam exsilii sancit.

Quamobrem deportatur pontifex cui a victoria nomen: sed et omnes relegantur, quotquot Christi imaginem quadam ad exemplar habitudine venerarentur. Ante omnes autem relegantur, ut pleraque omittam, commune illud lucentissimumque nomen; Dei, inquam, munere datum, oblectamentum; una cum discipulo strenuoque fidei propugnatore ac confessore Patre Nicolao. Vix enim ille, hic illic errantem sermonem ab imbecillitate, commiseratione manum prætendens, sibi adjunxit: *quonquam is, haud peculiare aliquod argumentum complectens; communes potius ambobus magistris agones hujus historia texenda exsequitur.* Ne quis vero ea nos parte vituperet. Non enim ex arte compositis suasionibus, quin potius veritate, eaque una, ejus res exornare providimus. Majus autem deinceps ex paterno ei accedat encomium, modo ne solum defunctoria oratio, probatam operum laudem ex inscitia deprimens, reprobam faciat. Præter enim exsilii pœnam, quodque ab impiis implacabile bellum strenuus pugil indidem pertulit, etiam Patri famulans continue adhæsit; necessariorum corporis indigentiam, maxima constantia ferens, seque ei per omnia bonum consiliarium, officiosumque parastatam ac adiutorem exhibens. Verum celeberrimi Patris Theodori partium sit ista edisserere, qui ei fortitudinis coronam varie per epistolas plexuerit. Nos autem interim prosequamur quæ sunt nostri propositi.

Quia igitur impotenti ira, ac contra indemnatos beatosque viros, prædamnatus imperator sententiam tulcrat, extorresque in castro quodam Apol-

quo salvi simus. N. 21. Ad Naucratiū, *Te cum omnibus qui mecum est (Nicolaus) salutat.* Anno 820, n. 5. Iterumque ad eandem n. 20: *Salutat vos Nicolaus concaptivus meus, et laboris socius, et commilito meus, vester autem frater verissimus.* Scribit hæc Theodorus post multam ejus confessionis probationem agonesque plures cum ipso desudatos. De illa porro necessariorum indigentia, legendus Michael Studita relatus anno illo 816, n. 12, ubi mirabile illud ex fama narrat, ut cum vix frustulum panis Theodorus ac Nicolaus alternis acciperent, totam ille annonam vel cesserit, vel voluerit cedere Nicolao, solam sibi Eucharistiam reservans, cujus particulas ad communionem repositas semper haberet, quo saltem discipulus utrumque vitam sustentare posset, ac superstes Theodoro, ejus ad fratres mortis nuntius foret. Sed huic tantæ penuriæ succurrit Deus per virginem illam Eudocinam. Pulchre etiam auctor in sequentibus secundæ illius custodiæ in castro Bonita explicat sævitiam: etsi non meminit ejus, quod Michael sic velut ex fama narrat de Eucharistia, quam solam Theodorus proposuerit annonam suam sumere, quod nec firmum satis arbitror.

Ioniadis lacui vicino cognomento Metopa, anuum A integram carcere detenti egerant, eorum ubique pervagante fama, discipulisque ac multis aliis elanculum ad eos ingredientibus, cum omnes fere resumptis animis ad integrandum orthodoxum fidei certamen animarentur : re, nescio qua ratione, comperta, mittit statim novus Amalecites indignusque purpura imperator, eosque ad castrum aliud in orientali themate nomine Bonita transfert, jubens ut ne quem omnino viderent, ullumve sermonem de fide miscerent.

Ut ne autem extra propositum ferri videamur plus justo sermonem protrahentes, age, fluctus plurimos a puppi pulsantes, immanis pro- B cellæ violentiam edicamus. Cum enim magnus Theodorus nedum vicinos, verum etiam multo lo- eorum intervallo dissitos, qui post impiam hæresim abduci consensissent, ad pietatis iter per epistolas postlimino traheret : una quadaam ex illis, incerto casu ac improvise in feri ac leonino pectore hominis manus incidente, quam is, ad Christi confessores, sanctarum imaginum adorationem a principio describens, ejusque dogmatis plenam contentionis ac novitatis insaniam traducens scripsisset ; furore accensus, ac pro hominis ratione leonis instar, scelestus rugiens, quam celerrime satellitem verbera illaturam mittit. Veniens ille fremens ac minabundus, sanctos e custodia educit, ac inique, iniquo ac scelerato imperatore iniquior, insanio furore actus, taureis centum in oculis Theodori magnum Nicolaum cædit. Illumque rur- sus totidem verberat, tumque pene voce defectos pari certamine beatos viros, in custodia ponit, ac ostium obstruens, jubensque fame enecari, re- linquit.

Quis vero tantos illos agones, illatam ea re sanctis vim enarrans, satis assequi queat ? Quis insidias, quas sunt passi a custodibus, feralemque furorem, ac penurix necessitatem delineaverit ? Nec enim impiis hominibus veneranda erat ad miserationem senectus ; uti neque juventutis sobrietas animi reputabatur : quin potius odio in eos diu noctuque instar canum miseri latrantes, neces-

πρὸς τὴν Ἀπολλωνιάδα λίμνην (14) τὸ ἐπονυμαζόμενον Μέτωπα, διὸν ἐνιαυτὸν ἀμφὶ καθειρθέντες ἐτύγγανον, τῆς φήμης πανταχόσε τούτων διαθεούσης, καὶ τῶν μαθητῶν ὡς αὐτὸς [leg. αὐτοῦς] ἄλλων τε πολλῶν κρυφοποιούντων τὴν εἰσοδὸν, καὶ πάντων σχεδὸν μεταπλαττομένων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον τῆς πίστεως ἀμίλλαν· οὐκ οἶδ' ὅπως διαγνοῦς ὁ νέος Ἀμαληκίτης, καὶ τῆς ἀλουργίδος ἀνάξιος βασιλεὺς, στέλλει παραυτὰ καὶ μετατίθησι τούτους ἐν τῶ τῶν ἀνατολικῶν θέματι πρὸς ἕτερον φρούριον καλούμενον Βόνιτα (15), παρεγγυήσας μηδένα μηδαμῶς καθορᾶν αὐτοῦς, μήτε μὴν εἰσηγεῖσθαι τὰ περὶ πίστεως.

Ἴνα δὲ μὴ δόξοιμεν ἔξω τοῦ θέοντος φέρεσθαι τὴν λόγον μηχανόντες, δεῦρο τὰ πολλὰ τῶν κυμάτων πρῶμα χρουσάμενοι, τῆς πονηρᾶς καταγίδος τὴν βίαν ἐξείπωμεν. Ὡς γὰρ οὐ τοὺς ἐναγχοῦς, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς πόρρω που ὄπισω τῆς δυσσεβοῦς ἀπαχθέντα· αἰρέσεως, πρὸς τὴν τῆς εὐσεβείας τρίβον βάλνειν ταῖς ἐπιστολαῖς μεθελεκεν ὁ μέγας Θεόδωρος, μιᾶς τούτων (16) ἀπρόοπτος οὐκ οἶδ' ὅπως εἰς χεῖρας παρεμπιπτούσης τοῦ θυμολέοντος, ἰδικῶς πρὸς τοὺς Χριστοῦ ὁμολογητὰς τὴν τῶν ἀγίων εἰκότων ἄνωθεν διαζωγραφούσης προσκύνησιν, καὶ τὴν δὺσεριν αὐτοῦ καὶ καινῶποιον τοῦ δόγματος στηλογραφούσης παράνοϊαν· ἐξαφθεις τῷ θυμῷ, καὶ φερωνύμως βρύξας ὡς λέων ὁ ἀλιτήριος, ἐκπέμπει σὺν τάχει πολλῶ τὸν τὰ τῆς κακίως ἐνεργήσαντα. Ὁς ἐπιστὰς βρεθυνόμενος, ἐξάγει τοὺς ὁσίους ἐξ οὐπερ καθείργνυντο· καὶ παρανόμως, τοῦ παρανόμου βασιλέως ὑπάρχων παρανομώτερος, σφαδάζοντι θυμῷ, ἐν ἑκατὸν βουνεύροις ἐμπροσθεν τοῦ Πατρὸς Θεοδώρου τὸν μέγαν καταξίνας Νικόλαον, ἐκείνόν τε αὐθις τοῖς αὐτοῖς αἰκισάμενος, τίθησιν ἐν εἰρκτῇ σχεδὸν ἀφώνους τοὺς συμμακαρίους ὑπάρχοντας, καὶ τὴν θύραν ἀναφράξας, κατέλιπε· τὴν διὰ τοῦ λιμοῦ τούτους ὑποῖσαι θάνατον παραχλευσάμενος.

Καὶ τίς ἂν συνεπαρθῆ τῶν ἀγίων τῷ ὕψει, τὴν βίαν ἐνθαν τῶν ἀγίων ἐκδιηγούμενος ; Τίς τὰς ἐκ τῶν πονηρῶν φυλάκων ἐνέδρας, καὶ τὴν θηριώδη μανίαν, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐνδεείας ἀνάγκην καθυπογράφειεν ; Οὐ γὰρ εἰμίον τοῖς ἀσεβέσι τὸ γῆρας πρὸς ἔλεον· ὡς οὐδὲ τὸ τῆς νεότητος σῶφρον ὑπελαμβάνετο· μίσει δὲ τῷ πρὸς αὐτοῦς ὡσπερ κύνες νύκτωρ, D καὶ μεθ' ἡμέραν καθυλακτοῦντες ἐὶ τάλας, καὶ

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(14) In Vita Theodori ex Michaelē apud Baron. ann. 814, n. 42 : *Quem mox vicinus Apolloniæ lacus in castro quod e paludis regione, Mesopa nuncupatur, custodia traditum excepit. Ubi difficilior videtur illa nominis Mesopa deductio, a paludis regione, cum paludis nomen sit Apollonias, seu Apollonia, inter quod et Mesopa nomen nihil videtur referre. Putem ergo interpretis esse, qui sua reddiderit, non Michaelis. Ortelius : Apollonius lacus in Asia, prope Pergamum, Suidas : Ἀπολλωνιάτις est Straboni. Codex Reg. Metopa habet, non Mesopa. Fuit forte sic dictum castrum, quod quasi frons ad eam paludem videretur. In Vita S. Euthymii 23 Januar. est Metopa vicus circa forte Arabiam alicubi, inquit Ortelius. Sit penes eum fides.*

Nobis quoque in Aquitania fuit munitissima arx Fronsiacum, quasi frons Saracenorum, ad eorum cohibendas incursiones exstructa olim, meliorique rerum statu sub Ludov. XIII solo æquata.

(15) Consentit Michael in loci nomine : nobis ille obscurior est. Colligitur ex utroque scriptore fuisse remotiorem ab urbe Constantinopol. ad orientem : inque eo dira custodia per triennium maceratos viros sanctos.

(16) Alia sanctorum confessorum flagella his priora ponit Michael in Vita Theodori, qui nec ista omisit plane sævissima. Recitat Baron. ad ann. 819. Videtur hic auctor nonnihil diverse a Michaelē narrare, cum quo conferendus, ad illustrationem historix.

τῆς ἀναγκαίας αὐτῆς ἀπεστέρουσαν τροφῆς βδελυττό-
μενοι, διὰ δύο ἢ καὶ τεττάρων ἡμερῶν ἔσθ' ὅτε καὶ
διήλης τῆς ἑβδομάδος, μόλις ἄρτου βραχύ τι λαίψανον
ἐπιβρίπτοντες, καὶ αὐτὸ τὸ ἕδωρ τούτους ἀφυστε-
ροῦντες οἱ δαίμονες. Καὶ οὐκ ἔστιν ὡς ἀληθῶς λόγῳ
καθυποβαλεῖν τὸ τῆς βίας ἀπόρρητον. Ἄρ' οὖν ἠλάτ-
τωνται μὲν ἥμισυ τῶν δογμάτων (17) διὰ ταῦτα τὴν
ἐνεσασιν, ἢ τοῖς ἀγῶσι δὲ μειοῦν τὴν παρρησίαν
ὕφεντες ἐφάνησαν; Θύμενοῦν. Σκόπει δὲ τὴν ἀν-
δρίαν ἐντεῦθεν, καὶ τὸν φθόγγον τοῦ κηρύγματος
μείζονα.

Ὑπο γὰρ τὴν ὑγίᾳ τῶν τραυμάτων οὐλὴν καλῶς
εὐραμένων τούτων τῶν σωμάτων, ἕτερος πονηρὸς
τοῦ δυσσεβοῦς βασιλέως δυσσεβέστερος ἄγγελος φο-
νῶν, καὶ σεσοδημένος ἐπίσταται, βιβλίον μετ' αὐτοῦ
συνεπιφερόμενος· καὶ τῆς εἰρκτικῆς καθελὼν τὸ περι-
φραγμα, μετὰ βοῆς ἀτάκτου τοὺς θεοφόρους ἐξ-
ίτησι· καὶ τὴν παρ' αὐτῶν δῆθεν κατὰ τοῦ ἀνακτος
κρατηθεῖσιν [*leg.* γραφεῖσιν] ἐπιστολὴν ταῖν χερσῶν
κρατῶν, ὑπεδείκνυεν· πηνίκα δὲ ταύτην, καὶ ὄπως,
[*λεῖπ.* πρὸς τίνας] καὶ ὑπὶ αὐτῶν σταλῆναι τούτους
ἐξείπειν ἐδιόχετο.

Ἄθρει τοιγαροῦν τῶν γεννάδων πάλην ἑτέραν
καὶ χάματον. Ὡς γὰρ καὶ σχεδιασθῆναι, καὶ πρὸς
αὐτῶν ἀποσταλῆναι ταύτην, καὶ ὅτου χάριν διωμο-
λόγηντο· ἀλλοιωθεὶς ὁ παμμίαιρος, κλεῦει παρευ-
θὺς τὸν καρτερὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀδάμαντα, τὸν
μέγαν ἐν πρώτοις ἀφιματώσαι Νικόλαον. Ἄνδρες δὲ
τούτου [*ισ.* τούτου] κατ' ἀμφὶ τῷ χεῖρι ἀπεωρή-
σαντες, ἀνηλεῶς τοῖς βουνεύροις κατήκειζον ἕτεροι.
Ἐρῶει δὲ πρὸς γῆν τὸ αἷμα τοῦ μάρτυρος, καὶ ἐφ'
ἰκανὰς τὰς ὥρας τυπτόμενον ἀναυδὸν καταθρήσας ὁ
μιαρὸς, ἐκθηρωθεὶς τὴν ψυχὴν ὁ ταλαίπωρος, προσ-
τάσσει γυμνὸν οὕτω καὶ πεφυρμένον τῷ αἵματι,
αἰθρίον πρὸς τῷ κρῶει παραθέντα τεθνήξεσθαι.
Ἦν γὰρ χειμέριος ὁ καιρὸς κατὰ τρίτην τοῦ ἐνεστώ-
τος μηνός, ὅτε τοῖς ἀγίοις τοῦτα συνέβαινε.

Καὶ εὐθέως σφαδάζων τῷ θυμῷ, πρὸς τὸν τῆς
εὐσεβείας στυλὸν Θεόδωρον μέτεται· κάκεινον διαρ-
κῶς καταξάνας ταῖς μάστιξι, ἀνθυποστρέφας εἰς
αὐθις πρὸς τὸν μέγαν Νικόλαον, ἐπεὶ δ' ἐπίσης
νιφάδεσσι χειμερίοις ταῖς τῶν λόγων ἀκτίσι βάλλων,
τῆς πατρικῆς στοργῆς ἀποστρακίσει πειρώμενος.
Ὁ δὲ ἔφεπε κλονέων τὸν ἀλιτήριον ἀπωθούμενος.

Ἄλλ' ὁ μὲν ὡς ἀπίς τοῦ θυμοῦ τὸν ἰὸν τεθηγ-
μένον φέριον τοῖς χεῖλεσι, κλεῦει τούτου καὶ τὰ τε
τῶν βραχιόνων, καὶ τῶν ὠλενῶν ταῖς λεγομέναις
ρέχαις (18) αὐθις μαστίζεσθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ κά-

A saria quoque esca, execrandi homines, privabant,
alternis, quaternisve diebus, quandoque per heb-
domadam totam, vix modici panis frustum aliquod
projicientes; quin et ipsam aquam scelesti homi-
nes eis denegabant. Ac sane major est, quam ut
sermone exprimi possit, immensa illa illata vis.
Num ergo ob eam vexationem haud quidem pugna-
com dogmatum constantiam antiserunt; visi tamen
sunt certaminibus impares, minuiere aliquid di-
cendi libertatis? Haudquaquam. Vide enim am-
pliozem hinc fortitudinem, ac sonum prædicationis
majorem.

Cum enim necdum eorum corpora bene sanas a
prioribus plagis cicatrices haberent, en tibi malus
alius impij, imperatoris impius magis nuntius,
B cædes spirans, ac furoris œstro quodam agitatus
advenit, una secum librum inferens, apertoque
carceris ostio divinos viros incondito clamore inde
educit, ac monstrans epistolam, quam manibus te-
neret, ab eis adversus imperatorem scriptam, co-
gebat edicere, quando, ac quomodo, et ad quos
misissent.

Vide ergo fortium pugillum pugnam aliam ac
certa non. Ut enim abs se compositam, missamque,
ac ejus causa factum sit, confessi fuissent, in fu-
rorem conversus execrandus homo, fortem illum
Ecclesiæ adamantem, magnum in primis Nicolaum
confesti nudari jubet. Viris autem sublimem ab
utraque manu tenentibus, alij dire taureis cæde-
bant. Porro defluebat in terram sanguis martyris:
vidensque scelestus ad longum satis tempus vapu-
lantem sine voce, animo exasperatus miserabilis,
jubet sic nudum ac sanguine commaculatum sub
dio frigore necandum relinqui. Erat siquidem tunc
hybernium tempus, tertia nimirum præsentis Fe-
bruarii mensis, cum hoc accidit sanctis.

Mox vero, ira furens, Ecclesiæ columnam Theo-
dorum adit, eumque rursum multis verberibus cæ-
dens, redit vicissim ad magnum Nicolaum, multa-
que, instar hiemalium nimborum, sermonum jaelis
mittens carmina, conabatur abstrahere a pietate in
Patrem. Is autem eum observans fovensque, pes-
simum hominem ab officio vetantem, in se provo-
cabat.

Enimvero, ille quidem, instar aspidis, iræ præ-
sens venenum labiis repositum ferens, jubet ejus
cum brachia tum ulnas iterum flagellis quæ rhecas
dicunt, cædi, sed et ab utraque manu carnivorus

FRANC. COMBEPISH NOTÆ.

(17) Subnotat illos præpositos eo tandem ab-
ductos a Leone, ut fidem ipsi retinerent, sed non
prædicarent, aut ejus pravum dogma coarguerent,
de quibus multis Baron. ex Michaelē et aliis ann.
814, quibus magno semper animo restitit Theodo-
rus, omnes modis omnibus provocans ad liberam
fidei confessionem, ac hæresim palam arguendam.

(18) Antea βουνεύροις, seu nexis bubulis ac tau-

reis semel et iterum cæsos dixit: hic autem no-
vum genus flagelli indicat. Velit forte virgas ex
ramis arborum, accommodas satis cædendis illis
partibus; siquidem βακίλας sunt rami, frutices,
ὄρδοχμοι. Ut autem allinem velimus eam vocem,
voci ρέκος, quam Hesychius exponit cingulum,
possit flagellum ex toris intelligi: de quibus Galon.
c. 4: Erant lora apud veteres, corrigiæ ex corio

canis funes alligans, atque per horas plures tendens, virum sanctum torquebat. Tum vero blanditiis quoque minas nequissimus temperans, persuadere nitebatur, ut et fidem negaret. Ut autem conatum omnem, velut si marini fluctus petrae albulantur, in spumam dissolvi vidit, omnino jam animum tyrannus despondens, eum miser una cum Patre intra carcerem claudens, ac ostium obstruens, tandem et ipse confusus abscessit. Sane vero videre erat, ex verberum illa carnificina, martyris Nicolai brachia, nihil minus terribus exprorecta. Verberum siquidem excoriatione, ac funium tensione distentis nervis, vique tanta a naturali interius motu prohibitis defectisque, jacebat ceu grave aliquod onus portatu difficile, spectaculum miserabile aspectantibus in crucis modum rigentibus lacertis, palam omnibus factus. Plane vero mansurus erat ea corporis dispositione, nisi tandem custodes partium aliquid feritatem animi mitigantes, cum naturae vim superantem violentiam perspicerent, cum aqua tepida, adipem quoque petenti saepius Patri Theodoro ob inopiam, praebuissent. Is, adjunctis precibus, spongia leniter demulcens, ac quotidie plagas oblinens, paucis diebus, insanabilem illum manuum dolorem dissolvit, ac perfecta discipulum sanitate donavit. Sed et ipse nihilominus magnus Nicolaus idipsum pie curationis officii Patri exhibebat, emortuas tormentorum vi carnes, ac instar mandillis pendentes a corpore, perite abscindens, ac omni parte Patris curam gerens.

Quas vero ac quantas necessitates toto illo triennii spatio pertulerint, angusto illo ac tenebricoso detenti carceris angulo, ne dici quidem facile queat. Nam quis, rogo, etiam paulo plenius, eam corporis inflationem describat, quae ex tormentis, vere gravis illa ac incuriosa, sanctis accidit? Nedum enim contra solum iniquum imperatorem impiosque praefectos decertabant, verum etiam ipsi quoque legi naturae vim inferebant, depugnantes adversus faorem et sitim, frigusque ac nuditatem.

Ac sane, cum non modicum perfluxisset temporis spatium, iterum, crudelis imperator ab eo loco ad Smyrnae metropolim traducit: quos exceperunt custodia atque verbera, amboque utrisque pedibus ligato revincti erant. Cum autem viginti

Α λους προσδήσας, ὁ σαρχοδόρος κύων τούτου τῶν χειρῶν ἐκατέρωθεν, ἐπὶ πολλαῖς ταῖς ὥραις τείνων, αὐτὸν ἐβασάνιζεν. Εἶτα καὶ θωπείαις τὰς ἀπειλὰς προσμιγνύων ὁ ἔχθιστος, μεταπέθειν ἐπέιρα, καὶ τὴν πίστιν ἐξόμνυσθαι. Ὡς δὲ πρὸς πέτραν κρούων θαλασσίων δίκην κυμάτων εἰς ἀφρὸν διελύετο, ἀπειρηκῶς εἰς ἅπαν ὁ τύραννος, κλείει σὺν τῷ Πατρὶ τῆς εἰρηκτῆς ἔνδον τὴν θύραν ἀναφράξας ὁ δειλαίος, καὶ κατησχυμμένος λοιπὸν, καὶ αὐτὸς ἀπελήλυθεν. Ἐκ δὴ τοῦ τοιούτου δαρμοῦ, ἦν ἰδεῖν τοῖς τοῦ μάρτυρός Νικολάου βραχίονας κεκαυμένων δαλῶν οὐδὲν ἐλάττονας. Τῇ τῶν μαστίγων γὰρ ἐκδάρσει, καὶ τῇ τάσει τῶν κάλων ταυσοθέντων τῶν νεύρων, βία τῆς φυσικῆς πρὸς τὰ ἔνδον ἀπαρηθέντων κινήσεως, ἔκειτο φόρτος ὡσπερ δυσβάστακτος, θέαμα ἐλεεινὸν τοῖς ὀρώσει σταυροτύπως θριαμβευόμενος. Καὶ ἐμείνεν ἂν τῇ τοιαύτῃ θέσει σχηματιζόμενος, εἰ μὴ τὸ θηριῶδες μικρὸν οἱ φύλακες ὑπαλλάξαντες, ὑπὲρ τὴν φύσιν καθορῶντες τὴν βίαν οὖσαν τῆς φύσεως, σὺν ὕδατι χλιαρῷ, καὶ στέαρ δὴ ἀπορίαν συχνότερως αἰτοῦντι τῷ Πατρὶ Θεοδώρῳ, προσένεμον· ὃς τῇ εὐχῇ σὺν τῇ απογγία μετρίως καταψύχων, καὶ καθ' ἑκάστην ἐπαλείφων τοῖς τραύμασιν, ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τὴν ἀνίατον ἐκείνην τῶν χειρῶν ἀχθηδόνα διέλυσε, καὶ τὴν ὑγείαν τελείως τῷ μαθητῇ ἔδωρῆσατο. Ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸς ὁ μέγας Νικόλαος ταυτὸ τῷ Πατρὶ θεραπεύων ἐφαίνετο, τὰς νεκρωθείσας ἐκ τῶν βασάνων σάρκας, δίκην μανθῆλων ἐκκρεμαμένας τούτου τῷ σώματι, εὐφυῶς κατατέμνων, καὶ παντα-

Ἐχόθεν τῷ Πατρὶ προμηθούμενος.

Οὕτως δὲ καὶ ὅσας ἀνάγκας ἐν ὄλοις τρισὶν ἔτεσιν ἐν τῷ στενωπῷ τούτῳ, καὶ ζοφώδει τῆς εἰρηκτῆς χωρίῳ ὑπήνεγκαν, οὐδέ ἐστι ῥᾶδιον διηγήσασθαι. Τίς γὰρ ἂν καὶ διεξοδικῶς ἀναγράψοιτο τὴν ἐκ τῶν βασάνων ἐγγινομένην δεινὴν ὄντως αὐτοῖς καὶ ἀνεπιμέλητον τοῦ σώματος οἰδῆσιν; Οὐ γὰρ πρὸς βασιλέα μόνον παράνομον, καὶ πρὸς δυσσεβεῖς ἡγεμόνας ἀντηγωνίζοντο· ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν τῆς φύσεως νόμον ἐξεβιάζοντο, λιμῷ τε καὶ δίψει, ψύξει τε καὶ γυμνότητι προσπαλαίοντες.

Καὶ γοῦν οὐκ ὀλίγου χρόνου παριπεύσαντος διαστήματος, πάλιν ὁ μαιφόνος ἀναξ πρὸς τὴν τῆς Σμύρνης ἐκεῖθεν μητρόπολιν μετατίθησιν· εἰρηκτῇ δὲ τούτους καὶ μαστιγῆς διεδέχοντο, καὶ ξύλῳ κατ' ἄμφω τῷ πῶδε καθείργνοντο. Εἶκοσι δὲ μηνσὶ (19) κἀν τῆδε

FRANC. COMBESII NOTÆ.

factæ, quibus servi verberari solebant. Ut autem corrigiæ in flagella cedebant, ita etiam in cingula; vixque communior alia materia cingulorum. Michael de Nicolai flagellis istis ita scribit: *Transit inde rursus ad Nicolaum, ratus illum propter verbera molliorem factum; verbisque asperrimis ad sacrarum imaginum magistrisque ejurationem instigat. Ut vero fortiozem illum quam antea esse sensit, cum loris intextis, viminibusque recens excisis, manus ac pedes, reliquumque corpus dilanians, iteratis plagis exulcerans, sub dio sic affectum relinquit.* Sic interpretis; atque ut satis ductorem reddat, clarum videatur quodnam flagelli genus appellatum sit λέξα: quod nimirum intexta lora cum viminibus haberet; quanquam adhuc obscurum maneat, quo-

modo lora illa haberent ad vimina, nec enim ita utrisque videtur coniunctum, ut perinde cum vimina tum lora cæderent, sed potius ut alterum colligando alteri, ac velut componendo manubrio serviret, nisi etiam Michael, seu ejus interpretis, duo dicit flagellorum genera, ut et loris, et virgis seu viminibus seorsim Nicolaus cæsus sit. Græca forte Michaelis lucem afferre possent, ut modo suppeterent.

(19) Michael relatius a Baronio ann. 820, n. 8, nonnihil brevius spatium Smyrnae illius carceris videtur assignare, cum ita ait: *Christi vero famulus, annum integrum ac dimidium Smyrnae degens in carcere, atacriter omnia cum gratiarum actione perferebat, generosum animum nullis molestiis frangi*

τῆ φρουρᾷ διατριψάντες, καὶ τῶν τοῦ σώματος πα-
θῶν ὑπεράνω γενόμενοι, τὴν τε ἀρετὴν ὡς ἐν πυρὶ
τῶν βασάνων, οὕτω καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου κατα-
τολμᾶν ἐπιδείξαντες αὐτὸς τόξον ἐνδίκως τῆς ὀργῆς
ἐπιτείνων, καὶ τοὺς ὑπεναντίους ἐξαίρων, ἧ φησιν ὁ
Προφήτης· ὁ μὴ τὴν ράβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπαφεί-
σῃ κλῆρω τῶν δικαίων ἐγκαταπαίξασθαι· ἐμνήσθη
[leg. μνησθεῖς] τοῦ στεναγμοῦ τῶν πεπεδημένων,
καὶ τὴν καταραγόντα τουτοὺν λέοντωνουμον θῆρα, τὸν
Ἰακώβ.

Ὅθεν εὐδόκησεν ἐν τόποις ἐν οἷς αὐτὸς τὴν θείαν
τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐφαύλισεν ἐνανθρώπησιν, ἐν τούτοις
αὐτὸν σφαττόμενον ἐλεεινῶς ἀποβρῆξαι τὴν ψυχὴν,
ὡς οὐκ ἔμετο· καὶ τέλος εἶχε σαφῶς τὸ τοῦ Σολομῶν-
τος ἐπ' αὐτὸν βρῆθησόμενον· Ἄφρων γάρ, φησὶ,
περιέλαβε (20) τὰς χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἔφαγε τὰς
σάρκας αὐτοῦ. Προσφύρις δὲ τούτῳ, καὶ ἱερὰ τοῦ
Ἰσαίου σάλπιγξ ὑποφωνήσκει· Ὅν τρόπον, λέ-
γουσα, ἐν αἵματι πεφυρμένον, καθαρὸν οὐκ ἔσται
ἱμάτιον· οὕτως οὐδὲ σὺ καθαρὸς ἔσῃ, διότι τὴν
γῆν μου ἀπόλεσας, καὶ τὸν λαόν μου ἀπέκτεινας.
Οὕτω οὖν, τῷ ἐξαισίῳ τούτῳ θανάτῳ, ἐν τῷ τοῦ
Θεοῦ νεῷ, ἐλεεινῶς καταπεπτωκότος, τοῦ ἀνακτος,
ἀντανίσχει, οὐκ ἐξ ἐπιτολῆς αὐγος πρωϊνὸν εἰς φαῦ-
σιν τῆς ἡμέρας ὁ ἥλιος· ἀλλ' ὡς εἴ τις εἴποι, ἐξ
ἀφρογῶς τῆς νυκτὸς ἀστήρ ἑωθινός, ἡμέραν καὶ οὐχ
ἡμέραν τοῖς πιστοῖς προσχόμενός. Μιχαὴλ γάρ ὁ
ἐκσκούβιτος τὰ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρα δραξάμενος,
εἰ καὶ τὰ μάλιστα τῆ τῆς αἰρέσεως ζύμη σιτευθεῖς
ἐγνωρίζετο· ἀλλ' οὖν ἀνῆκε τοῖς Χριστοῦ ὁμολογη-
ταῖς τῆς τοῦ προβεβασιλευκότος ἀνυπόιστου κολά-
σεως, ἐσθλὸν κατὰ πάντα τούτοις ἑαυτὸν χαριζόμε-
νος. Καὶ ἦν ἰδεῖν ὁμαδὴν τοὺς ἐκτακέντας διαφόροις
ταῖς θλίψεσι, καὶ τῆ χρονίᾳ καθεῖρξει ταλαιπωρήσαν-
τας, ἐπὶ τὸ αὐτὸ σκιρτῶντας πρὸς ἀλλήλους πνευμα-
τικῶς, τοῖς ἀθλοῖς ἀβρύνεσθαι, ὥσπερ ἐκ δεσμιῶν
ἀνειμμένα μοσχάρια.

Τότε δὲ καὶ οἱ μεγάλοι τῆς εὐσεβείας στύλοι Θεό-
δώρος τε καὶ Νικόλαος, τῆς Σμύρνης ἀπάραντες, τῆ
βακτηρίᾳ καὶ μόνον δηλαδὴ σκηριπτόμενοι, πιζοβα-
δίται τόπον ἐκ τόπου ἀμείθοντες, πρὸς τὰ τῆς Πρού-
σης μέρη κατέστησαν· κάκειθεν ἐν Χαλικηδῶνι γενό-
μενοι, καὶ τὸν τροπαιώνουμον πατριάρχην λοιπὸν κατ-
αθρήσαντες, ἐφ' ἰκανὸν τε χρόνον μετὰ πολλῆς τῆς
εὐφροσύνης τούτῳ συναυλιζόμενοι. Ὅρων ὁ κοινός

¹⁵ Psal. vii, 12. ¹⁶ Eccl. xxxvi, 9. ¹⁷ Psal. cxxiv, 5. ¹⁸ Psal. xviii, 7. ¹⁹ Eccl. iv, 5. ²⁰ Isa. xlv, 20.

FRANC. COMBEFISH NOTÆ.

siens. Potuit ille annum ac dimidium velut com-
pendio dicere, breviusque duorum mensium spa-
tium ab auctore notatum negligere. Quæ sequuntur
Scripturæ verbis, ac ceu ex Scriptura, accepit
auctor a Patre Theodoro epist. ad Naucratum,
relata a Baron. ann. 821, ubi et ille sic habet :
Quæ aufert adversarios Deus, sicut ait Script. Sed
male ibi annotatur marg. Isai. lxxiii. cum petita sit
sententia ex Eccl. xxxvi, v. 9, juxta Vulg., et xxxvii,
juxta Sixtinam, ἔξαρον ἀντιδίκον, tolle adversarium.
(20) Edita Parisiis, περιέλαβε· quod putem er-
rore lacum typogr. Vulg. complicat manus suas.

Ab uno menses in eo carcere morati essent, corpo-
risque affectionibus superiores facti, virtutem, uti
probatum tormentorum igne insuperabilem, ita et
adversus mortem audere ostendissent : ipse qui
juste arcum iræ tendit¹⁵, adversariosque tollit¹⁶,
juxta Prophetæ oraculum : qui non reliquit virgam
peccatorum illudere hæreditati justorum¹⁷, recorda-
tus gemitus compeditorum, atque comedentem
Jacob Leonis nomine bestiam¹⁸.

Quamobrem placuit, ut quibus locus, divinam is
Emmanuelis irrisioni habuerat incarnationem, in
iisdem jugulatus ipse, miserabilem abrumperet ani-
mam, qua minime putabat ratione : habuitque
perspicue finem Salomonis illud in eum oraculum.
Ait enim : Stultus complexus est manus suas, et co-
medit carnes suas¹⁹. Huic autem congrue sacra
quoque occidit Isaiæ tuba, cum ait : Quemadmo-
dum vestimentum in sanguine conspersum, non erit
mundum : ita neque tu eris mundus : quoniam terram
meam perdidisti, et populum meum interfecisti²⁰.
Cum sic ergo stupenda illa morte in sacro Dei
templo imperator miserabiliter cecidisset, oritur
ejus loco, non sol aliquis ortu suo matutinum lu-
men ad diem illustrationem præstans, sed velut quis
dicat, stella matutina, ab illuni atraque nocte, diem
et non diem fidelibus ministrans. Quidam enim
Michael ab excubitis, arreptis Romani imperii
sceptis, quanquam maxime hæreticorum fermento
saginatam liquebat, eam tamen immensam cru-
ciationem, quam decessor adhibuisset, Christi con-
fessoribus remisit, bonum se eis ac humanum per
omnia præbens. Summaque, videre erat diversis
cruciatibus exhaustos ac longo carcere maceratos,
velut ad se invicem conserta spiritali chorea, cer-
taminibus gloriari, tanquam si vitulos dicas a vin-
culis solutos.

Tunc sane, magnæ quoque illæ pietatis columbæ
Theodorus ac Nicolaus Smyrna discedentes, solo
utique nixi baculo, locum ex loco pedibus iter car-
pendo motantes, ad Prusæ partes devenerunt ; at-
que hinc tandem petentes Chalcedonem, deinceps-
que a trophæo appellati patriarchæ aspectu re-
creati, justo satis tempore, læti admodum cum eo
convivunt. Tunc videns communis ille pastor,

Velint Græca, comprehendere manus, atque ad
eam comedendas carnes, ori admovere ; uti
etiamnum furiosos homines factitare videmus.
Mortem Leonis ejusque modum describit multis
Cedrenus. Quod ait auctor, illic occisum, ubi ἐφαύ-
λισε τοῦ Ἐμμανουὴλ τὴν ἐνανθρώπησιν, ita intel-
ligo, quia sacras imagines inde eraserit, atque in
primis Dominicam, qua semper Græci ea loca
ornant. Quod palam vergit in contemptum, ac
velut infuciationem assumptæ ab eo natura homi-
nis, ac Manichæismum, ut liquet ex S. Nicéphori
Antirrheticis.

toto corpore eos stigmata Jesu circumferentes, honore prosequerentur, habebatque venerationi, ac in omnium conspectu, cum tempus tulisset, sermonum consertis symbolis exornabat. Facessat mota adversus istos invidia, manumque ori dementes imponant, qui sua ipsi nequitia, orbis illa luminaria invicem adversa effreni hactenus ore calumniantur.

Cæterum pontifex, hos bene consulentes assumens, una cum præcipuis metropolitibus, operæ pretium duxerunt ut coram imperatore adirent, sperantes fore ut subingressa in Ecclesiam scandala, ac nequam hæreticos, dejicerent. Ac vero virum quemdam in dignitate constitutum sequestrum adhibentes, ingressi sunt ad imperatorem, eique pro omnibus, ut quisque valebat, gratias agentes, cum jam Theodorus sermonem de Ecclesiæ sanis dogmatis proposuisset: jusserat enim a victoria appellatus Nicephorus patriarcha, ut is fidem exponeret: percussus imperator ejus verbis, nolensque, ut rem dicam, dare solutionem Ecclesiæ, quippe qui velut antesignanus Iconomachorum, ejusdemque ac illi sententiæ esset, Tu, inquit ad divinum Theodorum, *in more positum habes sceptris resistere*: velut improperans plenam illam libertatis reprehensionem, quam communis illa Ecclesiæ fax, ceu Phinees æmulator, sub duobus imperatoribus Constantino ac Nicephoro fecisset. Sane enim ob animi oculos versantem habebat, quam is quoque miserabilem mortem Nicephoro imperatori ob aliene a ratione contentiosiusque defensas adulterinas nuptias, spiritu prophetico prædixisset: metuque percussus, siquidem, inquit, etiam hostes viri virtutem revereantur; hisce eum verbis modeste repelle-

Α εκείνος ποιμήν ἐν ὄλῳ τῷ σώματι τούτους τοῦ Ἰησοῦ τὰ στίγματα περιφέροντας, ἐτιμᾶτο καὶ ἐσέβετο, καὶ ἐπὶ πᾶσι καθ' ὥραν τοῖς ἐκ τῶν λόγων ἐράνοις ἐγέραιραν. Ἐρρέτω φθόνος ὁ κατὰ τούτων κινούμενος (21), καὶ χεῖρα ἐπὶ στόμα τὸ ἐαυτῶν τιθέτωσαν οἱ ἐμβρόντητοι, οἱ τῇ σφῶν κακίᾳ, τοὺς τῆς οἰκουμένης φωστῆρας, κατ' ἀλλήλων μέχρι τοῦ νῦν ἀθυροτρομοῦντες ἐνδιαβάλλουσι.

Πλὴν (22) καλοῖς συμβούλοις [*leg.* καλοὺς συμβούλους τούτους] ὁ ἀρχιερεὺς σὺν τοῖς λογᾶσι τούτοις τῶν μητροπολιτῶν προσλαβόμενος, εἰς θέαν τοῦ κρατοῦντος ἐλθεῖν ὑπειλήφασι, τὰ παρεισελθόντα κῶλα τῇ Ἐκκλησίᾳ καθελεῖν προσδοκήσαντες. Καὶ δὴ τῶν ἐν τέλει τινὲ μασίτη χρησάμενοι, πρὸς τὸν βασιλέα εἰσαληλύθησαν, καὶ περὶ πάντων τὴν εὐχαριστίαν, ὡς εἶχε δυνάμειως ἕκαστος αὐτῶν τῷ βασιλεὶ ἀφοσιωσάμενος, τοῦ μεγάλου Θεοδώρου τὸν λόγον ἤδη περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων προτείναντος· τοῦτον γὰρ εἰσηγεῖσθαι τὰ περὶ πίστεως ὁ τῆς νίκης φερώνυμος προετρέφετο· καταβροντηθεὶς ὁ ἀναξ τούτου τοῖς ῥήμασι, καὶ, ἔν' εἶπω, λύσειν τῇ Ἐκκλησίᾳ παρασχεῖν μὴ βουλόμενος· ἐπέπερ ὡς ἀρχηγὸς καὶ ὁμόδοξος τῶν Εἰκονομάχων ἐτύγχανε· Σὺ, φησί, πρὸς τὸν θεοφόρον Θεόδωρον, ἐξ ἔθους ἔχεις τοῖς σκήπτροις ἀνθίστασθαι, ὡς ὀνειδισάμενός πως τῆς παρρησίας τὸν ἔλεγχον, ὃν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Νικηφόρου τοῖν δυοῖν βασιλείοι, κατὰ τὸν ζηλωτὴν Φινεῆς, ὁ κοινὸς αὐτὸς τῆς Ἐκκλησίας πυρρὸς κατειργάσατο. Ναὶ γὰρ ἀπ' ἐναντίας εἶχε, καὶ τὸν τῷ ἀνακτι Νικηφόρῳ διὰ τὴν τῆς μοιχοζευξίας ἀλόγιστον ἐνστάσιν ἐν Βουλγαρίᾳ προφητευθέντα οὐκίστην θάνατον (23)· καὶ φόβῳ βαλλόμενος, ἐπέπερ ἀνδρὸς ἀρετὴν αἰδοῦνται, φησί, καὶ πολέμιοι· τούτοις μετρίως ἤψιστε τοῖς ῥήμασι. Ἀμέλει μετὰ πλείστης ὄτι τῆς εὐφρο-

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(21) Minus quandoque convenerat inter SS. Nicephorum et Theodorum, occasione recepti a Nicephoro Josephi presbyteri et œconomi, quem S. Tarasius ejus decessor amovisset, ob benedictas incestuosas Constantini nuptias, qua de re multis Baron. ann. 806 ac deinceps. Verum erant jam illa omnia sepita a primo Michaelis imperio, quando Theodorus ac reliqui confessores præfato Nicephoro communicarunt, adnitente eodem imperatore, ubi patriarcha emendasset, si quid antea in eo negotio peccatum fuerat: deincepsque juncta ac præcipue cohortante Theodoro, ipse quoque Nicephorus cum iisdem confessor fuit, quos spreta ejus communio confessores prius fecerat. S. Nicephori purgatio fuit, facta fuisse imperatoris violentia quæcumque accidissent, ut ait Theodorus in Vita S. Platonis. Excusat Baron. quia e laicis repente evertus in sedem, minus sciret quæ essent juris ecclesiastici: sed major ejus ipsius fides, ipsumque referentis magni Theodori, quam ita divinantis Baronii. Fuit ergo in S. Nicephoro si nente se abduci, ut ita indigno communicaret, mundani aliquid timoris, ut neque in illo defuerit, *vespere et mane dies unus*. Quam postmodum arcto societatis vinculo juncti fuerint, ac se mutuo observarint, liquet ex iis quæ scribit Michael istis consentanea, recitatque Baron. anno 823.

(22) Eadem recitat Michael in Vita Theodori, a Baronio relatus ann. 821, n. 39, hanc tantum cir-

cumstantiam silens, cum primis Theodoro gloriosam, ut ei patriarcha partes commiserit explicandæ fidei nomine totius sacri senatus, coram imperatore: cujus etiam explicandæ ac defendendæ partes præcipuæ eluxerant coram Leone Michaelis decessore, uti auctor superius cum ipso Michaelis.

(23) Narrat Michael pluribus, eam viri sancti prophetiam, tunc editam: cum Nicephorus adversus Bulgaros movens, modis omnibus satagebat adjungere sibi Theodorum, ac comprobatores habere male ab eo gestorum in negotio nuptiarum. Refert Baron. an. 811, quo etiam Nicephorus vivis exemptus est, peremptus a Bulgaris, ad cujus maxime cædem spectare videatur, quam auctor historiam mox enarrandam assumit de Cypriano tunc milite, postea vero monacho, cum se Dei clementia a miseranda illa strage ac cæde Romani exercitus a Bulgaris, ob servatam castitatem, liberatum intellexisset. Num is ipse Cyprianus sit, qui in Vita S. Ignatii, ejus socius ponitur, cum ille mutato habitu aufugit custodes latens, etsi omnino affirmare non possim, longe tamen vero simile arbitror. Haud quippe alius viro sancto ac monacho socius fuerit quam monachus: isque grandior nato, qualis erat ille Cyprianus a morte Nicephori sanctius vitæ genus professus, ac discipulus Nicolai, quem nulla vis persecutionis ad defectionem ab Ignatio impellere potuit.

εὐνης τῷ Ιερῷ τῶν Πατέρων θιάσῳ ὁ ἀναξ ἄμηρευ-
σάμενος, τῶν ὀρθοτόμων δογμάτων κανούς, τῶν
ἀνακτόρων ἐξέπεμψε.

Ἄλλ' ἐφαρμοζόντως ὧδε τῷ λόγῳ γενόμενος, ψυχ-
ωφέλης τι προσθεῖναι δὴ ἔκρινα τῷ συντάγματι,
ἐπερ ἐν Βουλγαρίᾳ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἔφθην, ἐπὶ
τοῦ ἀνακτος Νικηφόρου τότε πραχθέν, τὰ νῦν δια-
γράψαι κεκέλευσμαι, παρ' αὐτοῦ τοῦ τὸν ἀνάξιον
ἐμὲ ἀποκείραντος, καὶ χρόνοις πολλοῖς τὴν καθ' ἡμᾶς
μονὴν διυθύνοντος, καὶ κοινοῦ τῆς ἀρετῆς εἰσηγήτο-
ρος, καὶ ἐν μοναχικοῖς ἀριστεύμασιν αὐξάνοντος ἡμῶν
τὸ ἐγκώμιον. Ἀνατόλιον οἶδ' ὅτι τὸν ἡμέτερον
ποιμένα πάντες ἐπίστασθε, ὅς τὴν ψυχοτρόφον παρα-
τιθέμενος τράπεζαν, οὕτως ἵσως ποιεῖσθαι τῆς πνευ-
ματικῆς πανδοκίας τὴν εὐφροσύνην ἀπήρξαιτο.

Μαθητῆς, φησὶ, τοῦδε τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν
Νικολάου Κυπριανῶς, τοῦνομα, ἐξ ἔθους εἶχε κατ' ἔτος
τοῦ παραβάλλειν πρὸς τινὰ γέροντα κατὰ τὴν τῆς
ἀτρῶας ὑπουργίαν ποιούμενον τὴν οἴκησιν· ἀξίαν τε
τοῦ γήρωσ τῆς πολιτείας ἐσάγγελλον φέροντα, ὡς
προβαίνων ὁ λόγος διδάξει τὸ χρήσιμον· ὅς τὴν ἐξ
αὐτῆς νηπιότητος χρονίαν σχέσιν τοῦ Κυπριανοῦ
πρὸς ἐκείτῳ ὁ γέρον ἀγάμενος, ὡσπερ τινὰ κληρὸν
τὸ ἐξ οἰκείου βίου ἀγωνίσμα τοῦτο τῷ νέῳ κατα-
λέλοιπε τὸ διήγημα· κοινοποιήσας πᾶσι δι' αὐτοῦ τὴν
ὠφέλειαν.

Ἔλεγε γάρ· ὡς ὅτι· « Νέος ὑπάρχων, ἐν τῇ τῶν
σχολαρίων στρατείᾳ κατεληλεγμένος ἐτύγχανον· καὶ
τοῦ ἀνακτος Νικηφόρου πανστρατὶ κατὰ τῶν Σκυθῶν
ἐξορμήσαντος, ἔτυχεν ἐμὲ διὰ τινὰ βωτικὴν περι-
πέτειαν οἷα δὴ συμβαίνει καταλειφθῆναι μονώτατον,
καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοῦ κατακολουθοῦντα πορεύε-
σθαι. Καὶ ἐν τινι χωρίῳ πρὸς τὰ Θρακῶα μέρη τῆς
ἐσπέρας καταλαβούσης τὴν μονὴν ποιῆσαι βουλόμε-
νος, ὑπεδέχθην παρὰ τινι γυναικὶ λίαν εὐπόρῳ οὖσῃ,
καὶ εἰωθυῖα, ὡς οἶμαι, φιλοξενεῖσθαι τοὺς παραβά-
λοντας. Ἢ καὶ δαψιλῆν μοι προσθεῖσα τὴν τράπεζαν,
καὶ σὺν θυμηδείᾳ πολλῇ τὸ δειπνον ἐκταίνουσα,
ἐδείκνυ τὴν πρὸς με φιλοφροσύνην ἀχόρεστον. Ὅθεν
καὶ μετὰ τὴν ἐστίαν, ἐφ' ὑψηλῆς στρωμνῆς καθευ-
δῆσαι με παρασκευάσασα, πολλὴν μοι τὴν ἀνάπαυ-
σαν ἐχαρίσατο, τέλειον τὸν ἐκ τῆς ὀδοπορίας διαλύ-
σασα κάματον.

« Ἄλλ' ὁ αἰεὶ τοῖς ἀγαθοῖς βασκαίνων διάβολος,
οὐκ εἶπασε κἂν τῷδε τῷ ἀγαθῷ προσθεῖναι ἀνεύθυνον·
πονηρὰν δὲ τῇ γυναικὶ τὴν ἡδονὴν ὑπενοσπίρας ὁ
μάταιος, πρὸς μουσάρην μίξιν τῆς πρὸς με συνουσίας
κατήπειγε. Καὶ ἀναστᾶσα τῆς κλίνης ἥσπερ ἐκάθευ-
δεν, ἐπέρχεται λοιπὸν κοιμωμένῳ μοι, τοῖς τῆς
αἰσχύνης λόγοις, πρὸς τὸ ἀθέμιτον ἐφελκομένη τῆς
μίξεως. Ἐγὼ δὲ ταύτην ὡς οἶόν τε ἦν ἀπωθούμενος,

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(24) Id tantum obtinuerunt Patres, ut deinceps,
id quod vellent, sentirent, ac imagines, modo ne
infra urbem, erigerent: uti etiam refert Michael,
et auctor ipse, post narratam obiter visionem illam
osteusæ mutua cladis Romanorum et Bulgarorum,

bat. Denique, ubi imperator lubentissime sacrum
Patrum senatum securitatis sacramento firmasset,
quod spectat ad recta dogmata, omni satisfactione
vacuos, e palatio jussit abire.

Congrue autem, ex quo huc sermone devenimus,
aliquid animorum salutis conducibile, præsentis operi
adjiciendum putavi, gestum illud id temporis in
Bulgaría sub Nicephoro imperatore, uti jam in su-
perioribus dixi: quodque is modo jussit describere,
qui indignum me in monachum attulit, atque a
multis annis monasterium nostrum, virtutis com-
munis doctor, gubernat ac regit; quique in mo-
nasticis factioribus encomium nobis aucturus ve-
nit. Scio nosse vos omnes pastorem nostrum Ana-
tolium. Is alendæ animæ mensam apponens, in
hunc fere modum spiritualis convivii lætitiâ ince-
pit.

Quidam, inquit, sancti hujus Patris nostri Nico-
lai discipulus, Cyprianus nomine, in more positum
habebat, ut quotannis senem quemdam pro exsili-
ratione domicilium habentem, dignamque senectute
vitam angelicæ similem præferentem, uti sermo
processu commode docturus est, adiret. Videns ille
miransque antiquam a puero Cypriani ad ipsum
affectionem, ceu quamdam hæreditario jure posses-
sionem, hancce gesti ab eo certaminis narrationem,
adolescenti reliquit, universis per illum, quod illud
utile habet, communicans.

Dicebat enim: « Juvenili adhuc ætate, schola-
riorum agmini ascriptus eram. Cumque Nicephorus
imperator universo exercitu comitante adversus
Scythas movisset, contigit, ut casu quodam, quales
humanis rebus solent accidere, solus omnino relin-
querer, postque exercitum sequens abirem. Quodam
autem loco, circa partes Thraciæ, cum vespera oc-
cupasset, pernoctare volens, susceptus sum apud
feminam valde opulentam, atque ut existimo cui
moris esset hospitio adeuntes extipere. Illa, lau-
tam mensam apponens, multa que animi jucunditate
cœnam porrigens, insatiabilem quamdam benigni-
tatem in me exhibebat. Unde etiam post cœnam ac
epulas, sublimi strato dormire curans, multam mihi
requiem, viæ omnem fatigationem dissolvens, in-
dulsit.

« Verum, qui semper invidet diabolus, nec in
hoc bono sine crimine procedere sivit: quin potius
mafam feminæ voluptatem stultus subinserens, ut
mecum turpi consuetudine misceretur, urgebat.
Surgensque lecto, quo dormiebat, meum deinceps
dormientis petit, verborumque turpitudine ad illi-
citurum concubitum trahere satagit. Ego autem quam
poteram a me repellens: Jure merito, aiebam, mu-

sic velut Deo utrisque propinante, aliisque alios
ulciscendo, ac Nicephoro prædictam mortem a
Theodoro inferente; ipsumque spectatorem, in sua
peculiaribus castra, ac monachi statum angelicum,
compellente.

her tametsi bellum haudquaquam in barbarorum A novacula positum esset, castitatem legibus divinis præceptam oportebat inviolatam servare. Sin autem belli armatura justitia est; siquidem ita voluptatis gladio sancius meam ipse miser jugulavero animam, qui ad pugnam cum hoste conserendam proficisci possim, qui jam ipse ante prælium mortuus existam? Illa porro sermones hujuscemodi audiens, cum paulatim recessisset, ad me rursus venit, iisdem verbis ad amorem pelliciens. Ipse nihilominus secundo quoque repulsam illam verbis ad castitatem provocantibus irrigabam. Ut autem tertio etiam instantem vidi, atque ad inferni profundum detrabere me cupientem, tum vehementius infremens, ipsaque hora meo ipsius gladio consciscendam illi comminatus mortem, inde exsur- B gens, ac conscendens equum, concito cursu propositum iter peragebam.

¶ Tum illa, fore suspicans ut fabula per me vulgaretur, ad necem quærens, post me servos suos emisit, jubens omnino occidi. Dei tamen immensa clementia ab horum quasita nece, uti ab illius animæ exitiosa injuria, clientem liberavit, mira que quadam ratione, recta per aliam viam incedere fecit.

¶ Cum autem haud ita pridem Bulgariae fines attingissem, intraque eos, nullo alio itineris comite singularissimus iter haberem, atque ad montem quemdam cogitationibus distentus animum, propius accessissem: ita vero sub ipsam hanc horam, eram revera divinam inspectionem, atque eam, quæ mihi supervenisset, calamitatem, totus lacrymis perfusus, mecum animo reputans: vocem quamdam desuper a montis cacumine me vocantem audivi. Porro metu percussus, eo quod singularissimus essem, ægreque anhelitum ducens ac tremens, ad eum qui vocabat faciem converti; ūgensque oculos, novum supra naturam spectaculum perspexi: nimirum, gigantea statura albis indutum senem virum, cujus vestimenta solis instar refulgerent. Is manum protendens, jubet cito ad eum ascendam. At ego depulso statim timiditatis pondere, gaudioque commixtus, ad eum ascendo, inventumque sedentem in terra, pronus adoravi. Tum ille gratiose imprecatus, jussit ut surgens, D rectus ab ejus dextris starem. Porro habebat pedes e quodammodo in solo explicatos: manu autem campum monti subjectum plenum corporibus videndum ostendit, stantesque in eo exercituum turmas una cum imperatore: ac num alienigenarum, nostraque castra seorsim cognoscerem, percontabatur.

¶ Cum autem hæc ego palam confessus essem, Vile, inquit, ad me, nihil metuens. Porro autem dum illi, ad vindicandam quisque suam aciem, arma vibrantes instruerentur, dextrum hic pedum alterum elevans sinistro superimponit. Tum video nostram aciem multa vi adversariorum aciem in-

Δίκαιον, ἔλεγον, ὦ γύναι, εἰ καὶ μὴ ἐπὶ ξυροῦ τῶν βαρβάρων ὑπῆρχεν ὁ πόλεμος, τὴν γε σωφροσύνην ἔδει κατὰ τοὺς τοῦ θεοῦ νόμους διαφυλάττασθαι ἀτρωτον. Εἰ δὲ καὶ ὄπλα πολέμου δικαιοσύνη, εἴπερ ἔνθεν καταβλήθεις τῷ ξίφει τῆς ἡδονῆς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν κατασφάζω ὁ δειλῆος, πῶς πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων πάλιν πορεύσομαι, αὐτὸς νεκρὸς ἤδη καὶ πρὸ τοῦ πολέμου γενόμενος; Ἡ δὲ τούτων ἠσθεῖσα τῶν λόγων, καὶ μικρὸν ἀναχωρήσασα, αὔθις πάλιν ἐφίσταται μοι τοῖς προτέροις λόγοις τὸν ἔρωτα ὑποκνίζουσα. Ἄλλ' ὁμοίως ταύτην καὶ πάλιν ἀποσεισάμενος, τοῖς τῆς ἀγγελίας κατήρδενον βήμασιν. Ὡς δὲ καὶ τρίτον ἐπιστάσαν, καὶ πρὸς πέταυρον ἔλου κατασῶραί με βουλομένην ἐώρακα, τότε σφοδρῶς ἐπεμβριμησάμενος, καὶ τῇ μαχαίρᾳ μου κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν γενέσθαι τὸν θάνατον ἐπαπειλησάμενος, διαναστὰς ἐκεῖθεν καὶ ἐπιθὰς μου τῷ ἵππῳ, τάχος τὴν προκειμένην τρίβον διήνυον.

¶ Τότε δὲ ἐκείνη θριαμβευθῆναι παρ' ἐμοῦ τὸ δράμα ὑποτοπάσασα, ὑπισθόπους πρὸς με φωνοῦσα, τοὺς δούλους αὐτῆς ἐξαπέστειλε, παρακαλεσαμένη πάντως τοῦ θανατῶσαι με. Θεὸς δὲ φιανθρωπευθεὶς, τῆς θνητοφόρου τούτων, ὡς καὶ τῆς ἐκείνης με ψυχοφόρου βλάβης ἀπήλλαξε· καὶ δι' ἄλλης παραδόξως εὐθυπορήσαι πεποιήκεν.

¶ Ὡς δὲ τῶν τῆς Βουλγαρίας ὀρίων οὐ μετ' οὐ πολὺ καθαψάμενος, καὶ ἔνδον τούτων ἐκτὸς οἰασοῦν συνοδίας μονώτατος ὤδευον, ἐπ' ἔρους [μέ] τινος ἐνασχολουμένων ταῖς λογισμοῖς πλησιάσαντι [leg. ἐνασχολούμενος πλησιάσας]· ναὶ γὰρ δὴ κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἤμην ἀληθῶς ὁ τάλας τὴν τοῦ θεοῦ ἐπισκοπὴν, καὶ τὴν ἐπελθοῦσάν μοι συμφορὰν ἀναλογιζόμενος, ὄλος συγκεχυμένος τοῖς δάκρυσιν· ἠσθόμην ἀθρόως φωνῆς τινος ἀνωθεν ἀπὸ τῆς ἀκρωρείας καλούσης με. Φόβῳ δὲ βληθεὶς, ἐπεὶ περ ὑπῆρχον μονώτατος· ἀσθμαίνων τε καὶ ὑπότρομος πρὸς τὸν καλοῦντα τὸ πρόσωπον ἀνθυπέστρεφον· καὶ προσερείσας τοῖς ὄμμασι, ξένον κατενόουν ὑπὲρ τὴν φύσιν εἶναι τὸ θέαμα· ἄνδρα λευκοφόρον γιγανταῖον τὴν ἡλικίαν καὶ γηραιόν· οὐ τὰ ἱμάτια ἀπέστειλον ὡς ὁ ἥλιος· τὴν χεῖρά τε προσείνοντα, καὶ διὰ τάχος ὡς αὐτὸν ἀνελεῖν παρακελεύόμενον. Ἐγὼ δὲ παρευθὺς τῆς δειλίας τὸ ἄχθος ἐπαπυσάμενος, χαρᾶς τε σύμμικτος γεγόμενος, ἀνειμι· καὶ πρὸς γῆν εὐρίων ἐφεζόμενον, πρηνῆς γεγονῶς, προσεκύνησα. Ὡς χαριέντως ἐπευξάμενος, ἐκέλευσεν ἀναστάντα στήναι με πρὸς τοῖς δεξιῶς αὐτοῦ μέρεσιν. Εἶχε δὲ τοὺς πόδας οὕτω πως ἐφηπλωμένους πρὸς τοῦδαφος· τῇ τε χεὶρὶ τῇ ὑποκάτω με τοῦ ἔρους πεδίον πλήρες σωμάτων ὑπάρχον καταθρεῖν ὑπεδείκνυε, καὶ τὴν ἐν αὐτῷ τῶν στρατευμάτων καθεστηκυῖαν πληθὺν σὺν τῷ ἀνακτι· τὰς τε τῶν ἀλλοφύλων, καὶ τὰς ἡμετέρας παρεμβολὰς ἰδίᾳ γινώσκειν με ἤρετο.

¶ Ἐμοῦ δὲ ταῦτα σαφῶς καθομολογήσαντος· Ὅρα, φησὶ πρὸς με, μὴ δεδιτόμενος. Καὶ ὡς πρὸς ἄμυναν ἐκεῖνοι τῆς ἀλλήλων μάχης τοῖς ὄπλοις [Ἰσ. τὰ ὄπλα] κραδαίνοντες παρετάσσοντο, τὸν δεξιὸν οὗτος τοῖν ποδῶν τὸν ἕτερον κουφίσας, ἐπάνω τοῦ ἀριστεροῦ ἐπιτίθησι. Τότε θεωρῶ τὴν ἡμετέραν παρεμ-

βολὴν μετ' ἰσχύος πολλῆς πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων Ἀ
ἐφαλλομένην, καὶ πᾶσαν αὐτὴν διακόπτουσαν. Καὶ
δὴ φροῦδον τῶν Σκυθῶν διαφθειρομένων, καὶ νῶτα
μελλόντων δίδοναι τοῖς αὐτῶν [ἴσ. αὐτοῦς] κατα-
σφάττουςιν. Αὐθις οὗτος τῶν ποδῶν τὸν ἀριστερὸν
κουφίσας, ἐπάνω τοῦ δεξιῦ λοιπὸν ἐπιτίθεται· καὶ
ἐξαναστάντες ἔνθεν οἱ βάρβαροι, ἐλευνῶς τοῖς ἡμε-
τέροις ἐπέκειντο καίνοντες. Ἐγὼ δὲ ὡσπερ ἐξεστη-
κῶς, καὶ ἀχανῆς γεγονὼς τῷ παραδόξῳ τούτῳ θεά-
ματι, ἰστάμην ἀποσκοπῶν τὰ τελούμενα· καὶ τούτου
μὲν τῶν ποδῶν τὴν ὑπαλλαγὴν καὶ ἐπίθασιν, κάκει-
νων δὲ τὴν ῥῥυνηρὸν ἐν μαχαίρῃ πικρότατον θάνατον.
Καὶ οὕτω μέχρι δυσμᾶς ἡλίου τοιούτῳ τρόπῳ καὶ
σχῆματι, κατ' ἄμφω τοῖν ποδοῖν τὴν νίκην ἐκάστῳ
μέρει βραβεύοντος· ὡς ἐφαρμόσας τούτους, ἐπίσης
κεῖσθαι τῷ λοιπῷ παρασκευάσει σώματι, τῆς ἀλλή-
λων μάχης καὶ οὗτοι παυσάμενοι, τὸν φοβερὸν ἐκεί-
νον διέλυσαν πόλεμον.

Ἦ Τότε διαναστάς οὗτος καὶ γενόμενος ὄρθιος,
ἤρετο πρὸς με, τῶν πεπτωκῶτων τὸ πλῆθος εἰ δυ-
ναίμην ἀπαριθμήσασθαι, καὶ εἰ κενός που τόπος
ἐγκαταλέλειπται νεκροῦ ὑπάρχων ἄμοιρος σώματος.
Ἐμοῦ δὲ τὴν ἀδυναμίαν προτείνοντος, καὶ τόπον οὐδ'
ὄλως με καθορᾶν σαφῶς διομολογήσαντος, μικρὸν
δέ τι πεδίον, ὅσον εἰκάσαι τούτο καίτην βοδῆ, τῶν
ἐσφαγμένων μέσον ὑπονοοῦντος, καὶ πρὸς αὐτὸν
δακτυλοδεικτοῦντος, αὐτὸς ἀπεκρίνατο· Ὁρᾶς τοῦτο,
φίσι, τὸ πραεθὲν θνητοῦ ὑπάρχον ἄμοιρον σώματος;
οὐκ, καὶ οὐκ ἄλλου καθέστηκεν. Ἐν αὐτῷ γάρ σὺν
τοῖς λοιποῖς τεθνήξασθαι ἐμελλες, βορᾶν τοῖς ὄρνέοις
παραδιδόμενος· ἀλλ' ἐπειδὴ σου τὸ σῶμα διεφύλαξας
ἀφθορον, καὶ πάθει αἰσχύνης τὴν ψυχὴν οὐκ ἐμό-
λυνας· τοῦ χάριν τῆς φοβερᾶς καὶ φρικώδους ἀνάγ-
κης μετὰ καὶ τοῦ πικροῦ σε θανάτου ὁ θεὸς ἡλευθέ-
ρωσε. Καὶ ταῦτα λέξας, ἀφανῆς ἐκ τῶν ἐμῶν ἐγέ-
νετο ὀφθαλμῶν.

Ἦ Τότε μετὰ φρίκης πολλῆς ἐγὼ καὶ ἐκστάσεως
ὑποκλίνας τὴν κεφαλὴν τῷ φόβῳ κλονούμενος, καὶ
προσκυνήσας τὸ ἅγιον ἔδαφος, ἐν ᾧ περ οἱ πόδες
τούτου προσήγγιζον· τοῦ θροῦς ἀπάρας, καὶ δι' ὅλης
τῆς νυκτὸς τὴν πορείαν πρὸς τοῦπίσω ποιοῦμενος,
δι' ὀλίγων ἡμερῶν τὰ ἐνταῦθα κατέλαθον, Θεῷ τῷ
σεσωκότι διὰ τοῦδε τοῦ σχήματος, εἰ καὶ ἀνάξιος ὁ
τιπεινός, δουλεῦσαι προθέμενος.

Ἦ Καὶ σὺ οὖν, τέκνον Κυπριανέ, πειρασμῶν ἐπερ-
χομένων σοι, μὴ σκυθρῶπαζε· ἀλλ' ἀνδρείως ἐγκαρ-
τερῶν, καὶ τὸ τῆς σωφροσύνης ἀεὶ καλὸν μνηστευό-
μενος, ἔξεις τὸν Θεὸν σύμμαχον, ὃς οὐ παρορᾷ τοὺς
εἰς αὐτὸν ἐλπίζοντας. Ἦ Ἡμᾶς δὲ λοιπὸν, εἰ καὶ
παρεκδρατικώτερον πως, ὠφέλιμον οὖσαν τὴν δι-
ήγησιν, ὡδε περᾶντες, πρὸς τοὺς κοινούς ἡμῶν
Πατέρας τὴν κάλαμον τρέπωμεν.

Τοῦ γὰρ Καίσαρος Μιχαήλ, ὡς ἐν τοῖς ἀνώπιον, εἰ
καὶ μικρὸν ὑπεξεληθόντες εἰρήκαμεν, μὴ ἐλομένου
σύμμαχον ἔχειν τὸ κράτος τῆς πίστεως· τοῦνεκα δὲ
δι' ἀγροικίαν πολλὴν ὡσάνπερ βούλοιοτο ἕκαστος δα-
ξάζειν θεσπίσαντος (25)· μὴ ἐξεῖναι δὲ ὄλως τοὺς

FRANC. COMBESII NOTÆ.

(25) Videatur Michael mitius quid dicere; nimirum prohibitus tantum sacras imagines in urbe

vadentem, eamque totam percurrentem. Cumque
Scythæ penitus interirent, essentque necantibus
versuri terga : en rursus ille pedem sinistrum ele-
vans, supra dextrum deinceps ponit; tumque
exsurgentes barbari, miserabiliter nostros interfici-
ciendo urgebant. Ego autem novo hoc ac mirabili
spectaculo velut stupefactus ac attonitus, stabam
aspectans quæ gerebantur : nimirum, tum illam
hujus commutationem pedum, alteramque vic-
cissim inequitationem, tum acerbam ac amari-ssi-
mam illorum cædente gladio necem. Cumque sic
ad usque solis occasum hujusmodi corporis habitu,
pedumque commutatione cuique parti victoriam
sanciret; ut eos aptans, perinde atque reliquum
corpus æquali situ composuit, ii quoque pugne
mutuæ finem imponentes, terribile illud bellum
dissolverunt.

Ἦ Tunc ille surgens, stansque rectus ex me quæ-
rebat, num eorum qui cecidissent summam inire
possem, ac num locus aliquis relictus esset vacuus,
mortui corporis expers existens? Me autem impo-
tentiam prætendente, ac palam confitente, nullum
me ejusmodi locum conspicerem, putare tamen soli
quid exiguum exstare, quantum strato bovis cor-
pori satis videatur, jugulatorum medium, intento-
que in illud digito, monstraute, respondit ille :
Vides spatium, illud expers corporis mortui reli-
ctum? tuum utique, nulliusque præterea fuit.
Quippe in illo moriturus cum aliis eras, in escam
tradendus cœli volucris. Quia tamen tuum cor-
pus servasti incorruptum, nec turpi passione ani-
mum polluisti, idcirco te Deus a terribili horren-
daque necessitate ac amara morte, clementer li-
beravit. His vero dictis, ab oculis meis evanuit.

Ἦ Tum ego, horrore multo ac stupore paululum
inclinans caput, metu agitato, adoransque sau-
ctum solum, in quo pedes ejus stetissent, descen-
dens e monte, totamque noctem iter retro faciens,
paucis huc diebus adveni, animo constitutum ha-
bens, ut humilis ipse, quanquam indignus, Deo
qui salvum effecisset, hocce habitu suscepto, ser-
virem.

Ἦ Tu ergo quoque, fili-Cypriane, cum tibi tenta-
tiones supervenerint, noli tristari : quin potius
viriliter sustinens, ac castitatis bonum semper am-
biens appetensque, Deum adiutorem habiturus es,
qui non despiciet sperantes in ipsum. Ἦ Nos autem
hic deinceps narrationem ejusmodi, etsi digressionem
fusiores, utilem tamen finientes, calamum vertamus
ad communium Patrum nostrorum historiam.

Cum itaque Cæsar Michael, uti jam supra di-
ctum est, quanquam nonnihil a proposito diverti-
mus, fidei robor in auxilium habere respicisset, ac
propterea per summam agrestis animi stoliditatem,
quemque pro libito suo sentire sauxisset : omnino

autem venerandarum imaginum cultores intra urbem sedere vetuisset, sancti Patres nostri Theodorus ac Nicolaus vale dicentes sanctissimo patriarchæ, ac cum illo existentibus omnibus, ad supra designatum junctum sinui Prusæ locum abeuntes, illic demorabantur.

Enimvero, cum populi seductor Thomas in Romanum orbem rabiem exerceret, jubente imperatore, iterum, vel invitum, in regiam urbem revertuntur: postque brevi inde abeuntes, vicinam Acrita promontorio peninsulam magni martyris Tryphonis nomine appellatam petierunt: ubi tandem multis certaminibus gloriosum Patrem ac beatissimum Theodorum, communis vitæ finis excepit; migravit autem maxima nominis celebritate, die undecima mensis Novembris. Ejus vero beatum tabernaculum inde translatum ad insulam nomine Principem, gloriosæ ac sanctæ sepulturæ mandatur. Verum de hoc scripserunt sacri quidam Ecclesiæ doctores, ceu donum quoddam ad Christianæ reipublicæ communem utilitatem, ejus res præclare gestas depingentes ad perpetuam memoriam.

Lucens vero illa columna Ecclesiæ Nicolaus, Patre suo spiritali orbatus, assidue sepulcro hærebat, certaminibus adjungens certamina, ac sudoribus, monasticæ exercitationis sudores, Patrisque jacturam pro hujus sæculi usu quotidie lugens: quo loco Byzantini plures, ac maxime ordinis senatorii, plures quoque ex vicinis regionibus ad eum confluebant, quem miserationis speculum, vario virtutum splendore ornatum, scirent. Eos ille qua erat cordis rectitudine, suscipiens, ac paternis visceribus amplexans, cuique membro congruam medelam adhibebat, apud omnes, ceu morborum animi probus curator, admirationem habens, atque ut Christi confessor, venerationem.

Cæterum e vivis sublato Michaelē, ac filio ejus Theophilo imperii sceptrum adeptum, bellum iterum adversus pios instauratur, diraque verbera in eos proferantur: quo etiam tempore duo illa lumina e Moabide regione nobis exorta, Christianique Eccle-

FRANC. COMBESII NOTÆ.

colendas erigere; sic enim scribit dictum a Michaelē: *Et me, æquum est manere, qui fui, et vos pristinum statum retinere, opinionesque vestras sequi. Per me enim licebit, nec cuiquam obsistam, nisi quod imagines in regia urbe a vobis erigi nolo, sed extra eam prociat, et ubicunque votueritis: auctor vero nec ipsos quoque docet passos esse in urbe consistere. Consentiant vero egressum urbe Theodorum, ad locum Prusæ secessisse, vel ut Michael, ad Crescentis loca: quo utroque unus idemque designatur locus Theodoro familiaris, et ut auctor indicat, ad sinum aliquem, παρακόλιον· in quo Smyrna rediens primum consentisse ait, ac priusquam veniret Chalcedonem. Reliqua ad Theodori obitum, ejusque corporis translationem, partim ex Michaelē, partim ex Naucratio, eadem fere habeas, atque hic ab auctore perstricta.*

(-6) Putem errore antiquarii mutatum nomen, ac legendum Ἰσραηλιτιδος. Nam ut habetur in Vita

την σεπτὴν τῶν εἰκόνων ἀντεχομένους προσκύνησιν ἔνδον καθεῖσθαι τοῦ ἄστεος· οἱ καθ' ἡμᾶς οἱ Πατέρες Θεοδώρος τε καὶ Νικόλαος, τοῖς ἀμφὶ τὴν ἀγιώτατον πατριάρχην ἅπασιν συνταξάμενοι, εἰς τὴν προσημανθέντα παρακόλιον τόπον τῆς Προύσης ἐξελθόντες ἠύλιζοντο.

Ἄλλὰ τοῦ λαοπλάνου θωμᾶ κατὰ τῆς οἰκουμένης λυτήσαντος, κελεύσει τοῦ κρατοῦντος αὐτῆς, καὶ μὴ βουλόμενοι, τὴν βασιλίδαν κατέλαβον· καὶ ταύτης μετ' ὀλίγον ἀπάραντες, τὴν προσπελάζουσαν τῷ Ἀκρίτῳ χερρόνησον, τὴν ἐπώνυμον τοῦ μεγάλου μάρτυρος κατείληψαν· Τρυφῶνος· κάκεισε λοιπὸν τῷ πολυάθλῳ Πατρὶ καὶ παμμάκαρι Θεοδώρῳ τὸ κοινὸν τοῦ βίου τέλος ἐφέστηκεν, ἑνδεκάτῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνός, εὐκλειῶς πρὸς Κύριον ἐκδημησάντος. Οὗ τὸ μακάριον σκῆνος μετακομισθὲν πρὸς τῆ γείτονι νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πριγκίπῳ, τῇ εὐκλειῇ καὶ ὁσία ταφῇ παραδίδοται. Ἄλλὰ περὶ τοῦτου ἐνίοι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱερομυστῶν ἀνεγράφαντο, ὡς ὅτι ὡς περὶ τι φερωνύμως τὰς αὐτοῦ ἀριστείας κοινωφελῆς διαζωγραφήσαντες.

Ὁ δὲ πυρσολαμπῆς τῆς Ἐκκλησίας στύλος Νικόλαος ἀπορφανισθεὶς τοῦ κατὰ πνεῦμα γεννητορῆς, προσεκαρτέρει τῷ τάφῳ, τοῖς ἀγῶσι ἀγῶνας, καὶ τοῖς ἰδρωσιν ἰδρωτὰς προστιθεὶς τῆς ἀσκήσεως, καὶ τὴν κοσμικὴν ζημίαν τοῦ Πατρὸς καθ' ἐκάστην ὀλοφύρομενος· ἔνθα δὲ πολλοὶ μὲν τῆς Βυζαντίδος, καὶ μάλιστα τῶν ἐκ τῆς συγχλήτου· πολλοὶ δὲ, καὶ τῶν περὶ χωρῶν ὡς αὐτὸν ἐκείσε συνέβρεον, κάτ-
C οπτρον συμπαθῆς αὐτὸν ἐπιστάμενοι, τῇ διαφόρῳ τῶν ἀρετῶν στιλπνότητι πυκαζόμενον. Οὗς εὐθύτητι καρδίας προσλαμβανόμενος, καὶ σπλάγγνοις πατρικοῖς ἐναγκυλιζόμενος, τὴν ἰατρειαν ἐκάστῳ μέλει προσέφεραν, ὑπὲρ πάντων ὡς δόκιμος τῶν ψυχικῶν παθημάτων ἀκέστῳ στεργόμενος, καὶ ὡς ὁμολογητῆς Χριστοῦ σεβαζόμενος.

Ἄλλὰ τοῦ ἀνακτος Μιχαὴλ τῶν τῆδε μεταναστεύσαντος, καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τῆς βασιλείας τὰ σκῆπτρα κρατήσαντος, πάλιν ὁ κατὰ τῶν εὐσεβῶν ἀνεκαίνιζετο πόλεμος, καὶ μάστιγες βαρεῖαι κατ' αὐτῶν προεβλήοντο· ὅτε καὶ τοὺς ἐκ Μωαβιτιδος (26)

D S. Theodori, erant orti ipsa urbe Hierosolyma, quæ multum distat a terra Moab; sic enim scribit Metaphrastes, sive quisquis est auctor illius Vitæ: Τοῦτον ἤνεγκε μὲν ἡ Παλαιστίνη, ἣν ὁ Θεὸς τῷ Ἀβραάμ κληρὸν διδοῦς, γῆν ἐπαγγελίας καλῶς προσήγορευσεν· πόλις δὲ Ἱερουσαλήμ· ἦτις πάντως ἀρκέσει πρὸς ἔπαινον, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν ἐπαινῶν εἶχεν, ὅτι καὶ Χριστὸς ἐκεῖθεν τὸ κατὰ σὰρκα, καὶ δὴ καὶ προφητῶν ἐξ αὐτῆς καὶ πατριαρχῶν πολλὸς προήλθε χορὸς· καὶ αὐτὴ δὲ τῶν ἀποστόλων ἡ χαριεστάτη λογὰς ἐκεῖθεν ἔσχε τὴν γένεσιν. *Εἰνὶ patria Palestina tulit, quam Deus Abrahæ hæreditatē tradens, merito promissionis terram appellavit: civitas autem, Hierusalem: cui plane abunde ad laudem sit, tametsi reliqua deessent laudum ornamenta, quod Christus ipse secundum carnem inde prodierit; exque ea prodierit chorus plurimus prophetarum ac patriarcharum; ipsaque adeo lecta apostolorum gratiosissima cohors, inde ortum habue-*

κατ' ἐκεῖνον τῷ καιρῷ δύο φουστῆρας ὡς ἡμᾶς ἀνα-
τείλαντας, καὶ τὴν τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαν ταῖς τῶν
δογμάτων ἀκτίσι καταपुरσεύσαντας, τοὺς θεοφό-
ρους Πατέρας καθ' ἡμᾶς χρηματίζοντας, Θεόδωρόν
τέ φημι καὶ Θεοφάνην τοὺς ἀυταδέλφους τὴν φύσιν,
εἴπερ δὴ καὶ τὴν πίστιν ὁμαίμονας, οὕτως ὁ τοῖς ἔρ-
γοις Θεὸν φιλεῖν ἐξαρνούμενος, καὶ παρωνύμως
Θεόφιλος προσαγορευόμενος, διὰ τὸ προσκυνεῖν ἐν
εἰκότι Χριστὸν, καὶ τοῦτον σεβάζεσθαι, κρατήσας
αὐτοὺς, μετὰ πολλὰς τὰς βασάνους, τούτων τὰς
ἄψεις δυσσεβῶς ἐνεκλόλαψε, καὶ ξένον τῷ κόσμῳ κοι-
νὸν ἀνθρώποις προτέθεικε θέατρον.

Τότε δὴ καὶ τὸν ἡμέτερον Πατέρα Νικόλαον, διὰ
τὴν ἐπικρατούσαν σκοτόμαιναν τῆς αἰρέσεως, τόπον
ἐκ τόπου κατατροχόμενον, γυνή τις εὐσεβῆς κατα-
θρήσασα, καὶ ὡς ἄλλη Σουναμίτης κατὰ τὸν μέγαν **B**
Ἐλισσαίον ξεναγωγῆσαι τοῦτον θελήσασα, οὐ πόρρω
τοῦ Ἰστανδου πρὸς τὰ Θρακικὰ μέρη ἤσυχον πάνυ κε-
κτημένη προάστειον, προσάγει τοῦτο τοῦ Χριστοῦ
τῷ θεράποντι, φερωνύμως ἐφαρμοσαμένη τῇ κλήσει
τῷ πράγματι [ἴσ. τὸ πρᾶγμα], καὶ μεστήν ἐλέους
αὐτῷ, δῶρον ὡς μέγα, τὴν εἰρήνην, ὡς περ δὴ καὶ
Εἰρήνην, μετὰ καὶ τοῦ κτήματος ἐμπαράξασα. Κά-
κεισε τοίνυν διέτριβε, τὰς τῶν αἰρετικῶν λαθὰς ὑφ-
οριόμενος. Εἰθ' ὕστερον τοῦτο τῇ ἑαυτοῦ μονῇ προσ-
εκύρωσε, τὴν ἐπωνυμίαν φέρον τῆς Φίρμου πόλεως.

Θεοφίλου δὲ τελευτήσαντος, καὶ δυστυχῶς τῷ
τύμβῳ καταξίαν, ὡς οἶμαι, συμπεριγραφὴν αὐτῷ, καὶ
τῆς αἰρέσεως, καὶ Θεοδώρας τῆς αὐτοῦ φιλοχρί-
στου συνεύνου σὺν τῷ υἱῷ Μιχαὴλ κομιδῇ νέμω τὰ **C**
τῶν Ῥωμαίων κατασχούσης βασιλείας, καὶ Ἰαννοῦ (27)
τοῦ δυσσεβοῦς, προσίμιον τῆς αἰωνίου δίκης τὴν ἐν-
ταῦθα τῶν θείων κληρωσαμένου ἀπόπτωσιν, καὶ
Μεθοδίου τοῦ μεγάλου τῆς ἀρχιερωσύνης ἀμπεχο-
μένου τοὺς οἴακας, συνδρομῇ τῶν θεοφόρων Πατέρων
γένονεν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας πανήγυρις, αἰθρίας κατα-
λαβούσης ἤδη τὰ πέρατα, καὶ ἀστέριων δίκην, τῶν
Χριστοῦ ὁμολογητῶν, ἅπαν τὸ τῆς Ἐκκλησίας κατα-
κοσμοῦντων.

Τότε δὴ καὶ ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατὴρ καὶ τοῦ Χριστοῦ
θεράπων Ναυκράτιος, τῆς ἐξορίας ἀπάρας, κατ-
έλαθε τὸ Βυζάντιον, καὶ πρὸς τῆς βασιλίδος κατ'
ἀξίαν τῶν ἀθλῶν, καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχιερέως, μετὰ
πολλῆς τῆς τιμῆς εἰσδεχθεὶς ὁ ἀοίδιμος, παρακλή-
σει τούτων, τῆς κατ' αὐτὸν ἰερᾶς ἀδελφότητος εἰς **D**
ταῦτο συνελθούσης τότε ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ τῶν Στου-
δίου μονῇ, τὴν ἀρχὴν προσλαμβάνεται ἦν περ ὁ
μέγας Θεόδωρος, πόνους πολλοῖς πρώτην ἐκθρέψας
ἐπλήθυνε, καὶ τὸν χιλιοστὸν ἀριθμὸν ἐξισωθῆναι μι-
κροῦ δεῖν τὴν πληθύν κατασκεύασε. Καὶ ἦν αὐθις τὸ
τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον νεοθαλές, ὡς περ τις παρά-

siam sanæ doctrinæ fulgoribus illustrantia, quos
nostri a Deo afflatos ac divinos Patres vocitant,
Theodorum, inquam, ac Theophanem, natura fra-
tres, siquidem etiam fide germani erant, ille Deum
amare operibus negans, quanquam nuda hinc de-
nominatione Theophilus appellabatur; quod Chri-
stum in imaginibus colerent, eumque venerarentur,
tenens, post multa tormenta, eorum impie inscul-
pens faciem, novum insolensque commune homi-
nibus spectaculum traduxit.

Tunc quoque cum pia quadam mulier Patrem
nostrum Nicolaum, propter obtinentem obscuram
pravæ hæresis noctem, crebra locorum mutatione
male atteri videret, velletque tanquam alia Suna-
mitis in magni Elisæi modum, hospitio recipere,
haud procul ab urbe, ad Thraciæ partes, subur-
bium plane a turbis semotum habens, illud offert
Christi famulo, rem rite pro nominis ratione appel-
lationi accommodans, plenum misericordia munus
quam magnum, pacem nimirum, uti a pace Irene
dicta, una cum possessione præbens. Illic itaque
demoratus est, hæreticorum insidias timens. Post-
modum vero suo illud monasterio firmata dona-
tione adjecit, Phirmipolis appellationem habens.

Ubi porro Theophilus jamdiem obiisset, unoque
misere tumultu, hæresis pariter merito, quod exi-
stimus, circumscripta esset, ac Christi amans uxor
ejus Theodora cum filio Michaeli admodum juvene
Romani imperii arcem suscepisset; impiusque
Jannes, ceu præludio quodam æternæ ultionis, hic
quoque abdicationem a divinis sortitus esset; ma-
gnusque Methodius Ecclesiæ gubernacula pontifex
obtineret, a Deo afflatis Patribus in unum coeuntibus,
initium habuit orthodoxiæ celebritas, cum
orbis jam fines serenitas haberet, Christianique con-
fessores velut stellæ quædam universum Ecclesiæ
firmamentum illustrius ornarent.

Tunc plane etiam communis Pater noster ac
Christi famulus Naucratus ab exilio rediens, venit
Byzantium, proque certaminum merito, multo cum
honore ab imperatrice ipsoque patriarcha sus-
ceptus vir inclytus, eorum rogatu, sacræ fratrum
sodalitatis in unum tunc congregatæ, in venerabi-
lissimo Studii monasterio, præfecturam suscepit:
quam quidem magnus Theodorus multis nuper
laboribus enutrens adaugensque, ad millenarium
fere numerum provexerat. Eratque rursus novo
vigore vegetum Christi illud ovile, velut cui-
dam paradiso simile, multas virtutum rosas, ac

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

rit. Fuerunt ergo sancti Grapti, ac vultus insculpti
confessores, non Moabitæ, sed Hierosolymitæ,
undecunque tandem eorum Hierosolymis genus
saturni esset.

(27) Alii Joannem scribunt. Possit auctor ita
nomen immutasse, allusione ad celebrem illum
magum Pharaonis, quem Paulus Moysi contrarium

commemorat II Timoth. iii, ejus hic pseudopa-
triarcha, magus ipse ac facinorosus homo, stud
a sectaretur. In illum plura auctor historiæ institu-
tionis diei festi Orthodoxiæ Dominica prima Jeju-
niorum, quem damus. De ejus abdicatione et suffecto
S. Methodio, Baron. ex Theophane presbytero
ann. 842.

Spiritus suaveolentiam aspectare volentibus præ-
stans.

At vero Nicolaus Pater, quam amicam haberet longam ex certaminibus in carcere quietem undequaque venans, eaque quotidie compunctus, quamquam maxime pro amicitia jure, pariter cum fratribus commemorari volebat; haud tamen sinebatur melioris studio, amica solitudine, jugiter laborare desiderans. Quamobrem plurimum tempus in præfate diversorio agens, rarius hic in Patrum se consortium dabat.

Per id tempus, illustris quoque ac letitia plena translatio contigit confessoris ac sancti Patris nostri Theodori ab insula Principe, ad nostrum hōmonasterium, providente piissima Augusta, ac magno pontifice, universoque Ecclesie cœtu concurrente: fuitque gloriose depositus vigesima sexta Januarii, juxta inclytum ac afflatum a Deo ejus ex matre avum Platonem, una cum fratre ac episcopo Joseph, a dextris ad orientalem partem delubri sancti Præcursoris; quo utique loco, sacrae etiam victoriosorum martyrum reliquiae conditae sunt.

Methodio autem pietatis defensore ac præcone ad beatam illam sortem commigrante, cum Ignatius pontificalis apicis gubernacula suscepisset, admirabilis ille multisque certaminum coronis revera inclytus Nancratus, decima octava Aprilis mensis, C in idipsum soporatus est obdormivitque, successorem suum relinquens beatum confessorem ac multa passum Patrem nostrum Nicolaum. Is vero, animo reputans dignitatis magnitudinem ac ejus onus, semperque secum sibi contubernalem ac domesticam virtutum arcem humilitatem ferens, eam rem lugens moleste habebat. Cedens nihilominus multis Patrum obsecrationibus, eam admittit ordinationem, qui id proprie humilitatem sciret, ut ea quis potiora habeat quæ multis videntur, quam quæ propria ipse voluntate approbat.

Cum autem triennii spatio nobilem illam fratrum onerariam, ad virtutum crementa, divini Spiritus aspirantibus auris, honeste admodum direxisset, quod plane, uti jam sermo liquido ostendit, quietis amans, ut quis alius, esset, eoque desiderio vehementius incensus, haud ultra quatientia cogitationum jacula ferre posset; ubi pauca quaedam ea de re Patribus coram habita oratione exposuisset; demum proponit qui ejus loco præfecturam gesturus esset, Sophronium quidem nomine, ac presbyterii dignitate præfulgentem virum, qui que nihilominus appellationis gratiam temperantiae augmentis reipsa obsignaret. Quippe serunt, uti non raro loqui accidit quadam simplicitate ac candore, ipsum de se ipso beatum virum ad auditorum utilitatem quandoque dixisse, nunquam se, ab eo tempore quo monachi habitum induisset,

δειςος, πολλήν τοῖς ὄρᾳν βουλομένοις τὴν βοδωνίαν τῶν ἁρετῶν, καὶ τὴν ὁσμὴν τοῦ Πνεύματος παρεχόμενον.

Ὁ δὲ Πατὴρ ἡμῶν Νικόλαος, τὴν ἐκ τῶν ἁθλῶν χρονίαν ἐν τῇ εἰρική φιλῆν ἡσυχίαν ἑαυτοῦ πανταχόθεν προμνηστευόμενος, καὶ ταύτη καθ' ἑκάστην νοτιόμενος, εἰ καὶ τὰ μάλιστα νόμον φιλίας ἐπίσης τοῖς ἀδελφοῖς συνδιατρίβειν ἐβούλετο· ἀλλ' οὐδὲν οὐ παρεῖτο τῷ κρείττονι, συγκακουχεῖσθαι τῇ ἡσυχίᾳ διὰ παντὸς ἐφιέμενος. Ὅθεν τὰ πλείω τὴν διαγωγὴν πρὸς τῷ προῤῥηθέντι καταγωγίῳ ποιούμενος, σπανίως ὡς τοῖς Πατράσι παρέβαλλε.

Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἡ τοῦ ὁμολογητοῦ καὶ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου πανευκλεῆς καὶ εὐφρόσυνος, ἐκ Πριγκίπου πρὸς τὸ καθ' ἡμᾶς μοναστήριον μετάθεσις γέγονε, προνοία τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης, τοῦ τε μεγάλου ἀρχιερέως, καὶ συνδρομῆ πάντος τοῦ τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος· κατατεθείς ἐνδόξως τῇ ἕκτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Ἰανουαρίου μηνός, πρὸς τῷ ἐκ μητρὸς αὐτοῦ θεῖῳ ἀοιδίμῳ καὶ θεοφόρῳ Πλάτωνι, ἅμα τῷ συγγόνῳ καὶ ἀρχιερεῖ Ἰωσήφ, ἐκ δεξιῶν κατ' ἀνατολὰς τοῦ προδρομικοῦ τεμένους· ὅπου δὴ καὶ τὰ τῶν καλλινίκων μαρτύρων ἱερά κατακείνται λείψανα.

Μεθοδίου δὲ, τοῦ τῆς εὐσεβείας προμάχου, καὶ κήρυκος πρὸς τὴν ἐκείθεν λῆξιν μεταναστεύσαντος, καὶ Ἰγνατίου τῆς ἀρχιερωσύνης ὑπειλημένου τοὺς οἰακας, ὁ θαυμάσιος καὶ πολυάθλος ὄντως Ναυκράτιος, τῇ ὀκτωκαιδεκάτῃ τοῦ Ἀπριλλίου μηνός, ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐκοιμήθη καὶ ὑπνώσε· διάδοχον ἑαυτοῦ τὸν ὁμολογητὴν, καὶ πολύτλαν Πατέρα καταλείπων Νικόλαον. Ὅς τῆς ἀξίας τὸ μέγεθος, καὶ τὸ ταύτης φορτικὸν ἀναλογιζόμενος, σύνοικόν τε αὐτῷ τῶν ἁρετῶν ἀκρόπολιν τὴν ταπεινώσιν κεί συνεπιφερόμενος, ἐδυσφόρει τῷ πράγματι καταλοφυρόμενος. Ὅμως ὑπέβλεψας ταῖς τῶν Πατέρων πολλαῖς παρακλήσεσι, δέχεται ταυτηνὴ τὴν καθίδρυσιν, εἰδὼς τοῦτο κυρίως ὑπάρχειν ταπεινώσιν, τὸ ὑπὸ τῶν πολλῶν πρὸς τὸ κρείττον τοῦ πρὸς ὃ ἔξω τοῦ θελήματος ψηφίζόμενον.

Ἐπὶ τριετῇ δὲ χρόνον εὐπρεπῶς ἄγαν τὴν τιμίαν τῶν ἀδελφῶν ὀλκάδα μᾶλλον πρὸς τὴν τῶν ἁρετῶν ἐπανάληψιν ταῖς τοῦ Πνεύματος αὔραις οἰακίζεσθαι παρασκευασάμενος, ἐπέπειρ, ὡς προλαβὼν ὁ λόγος ἐδήλωσε, φιλήσυχος εἰ καὶ τις ἄλλος γενόμενος, καὶ τῷ πόνῳ τούτῳ ἰέμενος, οὐκέτι οἶός τε ἦν τῶν λογισμῶν τοῖς τόξοις κραδαίνεσθαι, τοῖς Πατράσι μικρά τινα περὶ ταύτης διεξελθὼν τῆς ὑποθέσεως ἕνεκα, προβάλλεται λοιπὸν ἀντ' αὐτοῦ τὸν τούτοις καθηγησόμενον, Σωφρόνιον μὲν ἐπονομαζόμενον, καὶ τῷ τοῦ πρεσβυτερίου κατακοσμούμενον ἀξιώματι· τῆς κλήσεως δὲ τὸ χαρίεν τῇ σωφροσύνῃ τοῖς ἔργοις ἐπισφραγίζοντα. Καὶ γὰρ ὡς λόγος ἔχει περὶ αὐτοῦ, οἷα δὴ συμβαίνει πολλάκις ἀπλότῃ γνώμῃ φερόμενον, αὐτὸν δι' ἑαυτοῦ πρὸς τὴν τῶν ἀκούοντων ἀφέλειαν ὑποφθέγγεσθαι τὸν μακάριον, ὡς Ἐξ ὅτε τοῦ μοναχοῦ τὸ σχῆμα ἡμφίεσαι, ἄρτου ἢ οἴνου, ἢ

τῆς οἰασοῦν λιπαροῦσης τροφῆς ἐν πλησμονῇ γαστρὸς γεγένηται.

Τοῦτον [leg. τούτω] τοίνυν πρὸς τοῦ ἀρχιερέως καταλείψας τὸ ποίμνιον, ὁ πανόσιος αὐτὸς ἐξελθὼν, ἐν τῷ προρῶθέντι καταγωγίῳ τῆς Φέρμου πόλεως ἐκαθέζετο. Ἦδeto γὰρ τῷ τόπῳ, τὸν τρόπον μᾶλλον δι' οὐπερ ὁ τόπος κατασχεῖν ἐπειγόμενος. Ἀλλὰ τοῦ ἀοιδίου Σωφρονίου καλῶς τὴν μονὴν ἐπὶ τέσσαρας χρόνους ἀξήσαντος, καὶ γέρας τῆς ἀγγινοίας τὴν ἀγαθοεργίαν καταπλουτήσαντος, καὶ τρίτη τοῦ Νοεμβρίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος, οἱ τῶν μοναχῶν φιλοπάτορες οὐκέτι στέγειν δυνάμενοι τὴν τοῦ δαίου διάζευξιν, πρὸς τὸ αἰκεῖον αὐτῷ τῆς ἡσυχίας ἀπάραντες ἐνδιαίτημα, ἐπὶ τὴν πειθὴ τῆς ἀρχῆς ὡς φιλότεκνον καὶ αὔθις τοῦτον ἐλκύσαντες, ἐν τῷ μοναστηρίῳ εἰσήνεγκαν· καὶ ἦν ὁ Πατὴρ τοῖς τέκνοις καθ' ἐκίστην ἐψευφραινόμενος.

Τοιγαροῦν τῆς φερωνύμως ὡς διῶρον τῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ παρασχεθείσης, τῆς φιλογρίστου, φημί, καὶ πανευσεβοῦς βασιλίδος, ὑπὸ Μιχαὴλ τοῦ ἑαυτῆς υἱοῦ ἤδη λοιπὸν τὰ τῆς νηπιότητος ἐπαποθεμένου ψελλίσματα, τῶν ἀνακτόρων ἐκεῖθεν κατενεχθείσης, κακῶ συμβούλῳ δηλαδὴ Βάρδα τῷ ἑαυτῆς ἀδελφῷ ὁ νέος ἀναξ χρησάμενος, καὶ κατ' ἄμφω τῶν δύο, τὴν αὐτοκρατορίαν ὁ ἕτερος, ὁ δὲ τὴν Καίσαρος τιμὴν πρὸς ἑαυτοὺς ἀμφοσπόμενοι, οὐ μικρὸν, ὡς οὐκ ἴσονται, τὴν κατ' ἀλλήλων τῶν γνώμων ἐντεῦθεν τῷ ὑπηκόῳ σύγχυσιν κατειργάσαντο· τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους ἐφ' ἑαυτοὺς καθυβρίσαντες.

Ὁ μὲν γὰρ αἶρει τὴν ὄφρυν κατὰ τῆς μητρὸς· ὁ δὲ, πρὸς τούτω, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν ἐξήμαρτεν, ὑπὲρ τὴν φύσιν τὴν πρᾶξιν σχεδιάσας τῆς φύσεως. Ὅρα γὰρ τὸ ἐσόμενον. Κατὰ γὰρ τῆς τοῦ υἱοῦ κούτης ὁ Καῖσαρ Βάρδας παρανόμως ἐπιμανεὶς ὁ ταλαίπυρος, ξένος σύνευνος πρὸς τῆ ἰδίᾳ νύμφῃ, καὶ ἑτερόμοιον ζεῦγος (28) ἐκβατχευθεὶς ἐγνωρίζετο.

Ὁ οὖν τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεὺς, καὶ τοῦ θεοφόρου ἐπίνομος, ὡς οἶόν τε τοῦτε τὸ δρᾶμα διορθώσασθαι προμηθούμενος, οὐ διελίμπανεν, ὡσπερ εἴη τοῦ Θεοῦ νόμος, ὑπο[μι]νήσκων, παρακαλῶν, νουθετῶν· ἐκ τούτων ἐλπίζων τὴν ἐκκοπὴν τοῦ μύσους πάντως γενήσεσθαι. Ἀλλ' ὁ τῆς παρανόμου μιξέως ἔρωσ οὐκ εἶα τὸν ἐλευθὸν ἀνανήψαι τὸ σύνολον. Πλὴν ὡς εἶδε ἐκκεχυφῶτα (29) τὸν ἄθλιον, καὶ δοῦλον τῆς

A panis, aut vini, aut cuiusvis alterius cibi qui impinguare possit, eam quantitatem sumpsisse, quæ ventri explendo esset.

Huic ergo in præsentia pontificis relicto grege, exiens vir sanctissimus, in præfato resedit Firmopolis hospitio. Quippe loci eum delectatio tenebat, cum ille, mores potius quorum causa locus studio esset, adipisci contenderet. Cæterum ubi inclytus Sophronius annis quatuor præclare monasterium auxisset, ac solertiæ præmium, honorum operum divitias consecutus esset, dieque tertia mensis Novembris ad Dominum migrasset, Patris amantes monachi, cum ultra Sancti absentiam ferre non possent, proprium ejus quietis hospitium petentes, eumque rursus tanquam filiorum amantem ad suscipiendam præfecturam cogentes, ad monasterium duxerunt: isque interim paterna pietate in filiis quotidie lætabatur.

Cum itaque juxta nominis rationem Christi munus illud Ecclesiæ concessum, Christi, inquam, amans, ac religiosissima imperatrix, a Michaele filio, ubi jam ille infantia balbutiem abjecisset, ab aula dejecta esset; cum nimirum novus imperator malum consiliarium Bardam Theodoræ fratrem sibi adhibuisset, amboque ita remp. inter se partiti essent, ut alter imperium, alter Cæsaris sibi honorem vendicaret; non exiguam inde subjecto populo voluntatum in invicem confusionem, qua non putabant ratione, in se ipsi divinas leges violantes, fecerunt.

C Ille siquidem supercilium tollit in matrem, hic præterea in ipsam quoque naturam peccavit, naturæ actionem temere usurpans contra naturam. Vide enim quid gereretur. Nimirum, miserabilis Cæsar Bardas, adversus filii thorum sceleste insanians, novus conjux cum propria sponsa, jugumque alterius similis ac filii perturbans noscebatur.

Dei ergo pontifex, atque a Deifero, magno, inquam, Ignatio, nomen habens id facinoris quam fieri posset, corrigere studens, constans, ex divinæ legis præscripto jugiter admonerat, obsecrabat, increpabat²⁹, sperans fore ut ea ratione scelus omnino excinderetur. Haud enim vero iniquæ copule amor quidquam miserum ad frugem meliorem redire sinebat. Cæterum ubi sacer pontifex hominem

²⁹ II Tim. iv, 2.

FRANC. COMBEFISHII NOTÆ.

(28) Vox rarior, sed qua maxima filii ad patrem necessitudo bene exprimitur, qui sit alter prorsus similis, ac velut alter ipse, quam incestuosus Bardas necessitudinem pessimo exemplo violans, justo zelo ab Ignatio correptus est, ac tandem proscriptus a fidelium cœtu, negata publice publico peccatori sacra eucharistia, quanquam sciret vir sanctus, quanta inde creanda illi forent mala. Erat utique, qui non animam suam, se pretiosiore faceret; nec forte eorum, qui gravi aliquo metu, publicum peccatorem publice petentem sacramentis impertire, haud illicetum secluso scandalo arbitrantur.

(29) Ita Aristoph. in *Vespis*, κάτω κόπτειν, in

pertinacia notavit. Forte quia senes toto jam corpore incurvi, eo soleant esse genio, ut propositi tenaciores sint. Illustrant ista ea quæ scripsit Nicetas in Vita Ignatii, uti et ista illis illustrantur. Annotat ille diem, quo Bardas eam ab Ignatio repulsam passus est, nempe Epiphaniarum, cujus antiquissima religio est, ut vix Christianus haberetur, qui sacris Christianorum sub iis solemnibus non interesset: cui rei argumento est, quod in Valente, inque Juliano Augusto, altero Cæsareæ, altero in Galliis, Epiphaniarum sacro die actum est. Quod ita S. Ignatius Martyr, ac tertius a Petro Antiochenus episcopus, κατ' ἐξοχήν, ac peculiari

obstinatum vidisset, ac extrema linea peccati servum, arcet deinceps ab ecclesiae sacris liminibus, hanc ei praestans emendationis materiam. At ille, ira pariter ac cupiditate aliene a ratione confixus, potentiam in tyrannidem arrogantia vertit: universoque populo comitante, fremens, sensuque excelso templum ingrediens, ac intra sacra adyta penetrans, horrendis mysteriis impertiri a pontifice flagitabat.

At ille aemulator, sermonum siromaste sceleris illi reprehensionem publice praetendens, mediis praecordiis graviter confixi, vacuumque atque confusum ab ecclesia ejecit. Is vero furore totis praecordiis actus, tandem imperatori persuadet, ut magnum Ignatium a sua deturbet sede; quod etiam haud diu post accidit. Tum vero, quid? Ignatio per tyrannidem expulso, Photium quemdam nomine, tunc prolo a secretis munere fungentem, multa virum religionis ac scientiae fama, eligunt: quem statim detonderi jubentes, pontificali dignitate sublimant. Quid autem zizania singula ea occasione exorta dicere attinet, cum illa universi Ecclesiae alumni perspicua habeant? Caeterum aptandum argumentum pastori nostro Nicolao.

Hic itaque, qui se prorsus Christo ac Deo devovisset, ac omni parte ad ejus se mandatorum normam composuisset: qui flore primo juventutis patria relicta peregrinus factus esset²¹, quique more apostolico fratrum infirmitatibus socius, una undique affligi cuperet, uti accuratam imaginem ac similitudinem, ita et communionem inviolatam servans, ab iniqua se incompositorum conscientia abrumpens, ac una cum fratre e monasterio discedens, in ejusdem hospitio degebat, quod Praeneti situm est. Hujus rei sparsa fama, ac cum percrebrescente toto populo rumore, fidem omnino haberet, sciens jam olim Caesar sublinem viri virtutem, utque is omnium ore decantaretur, stupensque, quam ejus dementiae, viri sancti illa discessio, redargutionem auctura esset, imperii vires detegendo adhibens, ubi ejus hospitii locum didicisset, statim morosus homo, persuasibilibus sermonum suorum verbis,

²¹ I Cor. ii, 29.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

ratione dictus sit Θεοφόρος, qualem hic auctor nominat, eam rationem reddit Anast. ex Graecorum traditione in notis ad viii synod., quod ipse fuerit parvulus, quem Dominus statuit in medio, dicens: « Nisi conversi fueritis, et efficiamini, sicut hic parvulus, » etc. De quo difficile quod subdit: *Unde nec apostoli ausi fuerint ei, cum ad Ecclesiae praesulatum promoveretur, amplius manus imponere; nimirum quem ore Dei laudatum, et ipsius tactu sanctificatum cognoverint.* Quid enim Dominicus ille contactus ac sanctificatio, ad ejus in episcopum ordinationem, et ut jam tunc esset Ignatius, quod apostoli non nisi in Cæna, ac subinde accepto Spiritu sancto a Dominica resurrectione, facti sunt? Nisi forte hoc volumus, existimasse apostolos sic Dominica manuum impositione sanctificatum Ignatium, ut ea accepisse censeretur, quidquid impo-

A ἀμαρτίας εἰς τέλος γινόμενον, εἴργει τῶν τῆς ἐκκλησίας οὐδῶν, ἐντεῦθεν τὴν διόρθωσιν αὐτῷ προβαλλόμενος. Ὁ δὲ τῷ θυμῷ παραλόγως τῇ ἐπιθυμίᾳ συμπεριπείρεται, καὶ τὴν δυναστείαν εἰς τυραννίδα σοβαρῶς μετατίθησι· καὶ πανδημεὶ βρέμων τὸν νεῶν κατειληφῶς ἐν ὑπερέχοντι τῷ φρονήματι, τῶν τε ἀδύτων ἐνδον γινόμενος, τὴν τῶν φρικτῶν μυστηρίων πρὸς τοῦ ἀρχιερέως ἐξήτει μετάληψιν.

Ὁ δὲ ζηλωτῆς ἐκεῖνος τῷ σειρομάσῃ τῶν λόγων δημοσίᾳ τῆς παρανομίας αὐτῷ προτείνας τὸν ἔλεγχον, καταφρένα δεινῶς ἐξεκέντησε, καὶ κενὸν καὶ κατησχυμένον τῆς ἐκκλησίας ἀπῆλασεν. Ὁ δὲ μανεὶς καταφρένα, τέλος πείθει τὸν ἀνακτα κατελευσθῆναι [*leg.* καθαιρεθῆναι] τοῦ θρόνου τὸν μέγαν Ἰγνάτιον, ὅπερ οὐ μετ' οὐ πολὺ καὶ συνέβαιεν. Εἶτα τί; Ἐκεῖνου τυραννικῶς ἐξωσθέντος, οὗτοι προβάλλονταί τινα, Φώτιον μὲν προσαγορευόμενον πρωτοσηκρήτης τότε ὑπάρχοντα, ἐπ' εὐλαθείᾳ δὲ καὶ γνώσει πολλῇ φημιζόμενον· ὅνπερ εὐθὺς ἀποκαρθῆναι κελεύσαντες, τὰ τῆς ἀρχιερωσύνης πρεσβεῖα μεταχειρίζονται. Καὶ τί ἂν λέγοιμι τὰ καθ' ἕνα στον ἐντεῦθεν ἀναφυέντα ζιζάνια, δῆλα πᾶσι τοῖς τῆς Ἐκκλησίας τροφίμοις ὑπάρχοντα; Μεταρροστέον δὲ τὴν ὑπόθεσιν πρὸς τὸν ἡμέτερον ποιμένα Νικόλαον.

Ὁὗτος τῶν οὐ τῷ Χριστῷ καὶ Θεῷ ἑαυτὸν ὀλικῶς ἀναθέμενος, καὶ πανταχόθεν ταῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς ρυθμιζόμενος· ὁ ἐν ἀκμῇ τῆς νεότητος πάροικος ὑπάρξας καὶ παρεπλήθιος, καὶ ταῖς ἀποστολικαῖς ἀσθενείαις συγκακουχεῖσθαι πανταχόθεν αἰρούμενος. ὡς περ τὸ κατ' εἰκόνα τε καὶ ὁμοίωσιν, οὕτω καὶ τῷ κοινῷ ἀπαράτρωτον διαφυλαττόμενος τὴν ἀκρίθειαν, ἀποβόηγνυσιν ἑαυτὸν τῆς ἀθέσμου τῶν ἀσυνθέτων συνέσεως, καὶ σὺν τῷ οἰκείῳ ὁμαίμονι τῆς μονῆς ἀπάρας, πρὸς τῷ ἐν Πραϊνέτῳ (30) ταύτης καταγωγῆν διέτριβεν. Ὡς δὲ διεβοήθη τοῦτο, καὶ πανδημὶ πλατυνθέν πάνπιστον ἐπετύγγανεν, ὁ Καῖσαρ πάλαι τῆς τοῦ ἀνδρός ἀρετῆς τὸ ὑψηλὸν ἐπιστάμενος, καὶ ὡς ἐν τοῖς ἀπάντων ἄδεται στόματι, καταβροντηθεὶς ἐνθεν εἰς ὅσον αὐτῷ τῆς παροινίας ἐπαύξει τὸν ἔλεγχον, τὴν τοῦ κράτους ἰσχὺν πρὸς εὐρεσιν χειρισάμενος, καὶ καταμαθὼν ἐφ' ᾧ περ ἠύλιζετο, τῇ τῶν λόγων ἑαυτοῦ πειθανότητι πρὸς ἔλκυ-

D sitione manuum presbyterii conferri poterat, sic tamen ut oratio, ac quam juniores vocant formam ordinationis, deberet accedere: qua adhibita per apostolos, tunc demum factus sit pontifex ac sacerdos, quod prius erat quadam tantum velut designatione. Sic visum charissimo συμμύστῃ καὶ συνομῶν· arbitronque ipse longe pius ac probabile.

(30) Bithyniæ emporium est, Socrati l. vi, c. 4, e regione Nicomediæ. Illa καταγωγῆ, quæ multa indicantur monasterii Studitarum, ipsa videntur quæ in Actis vi synodi dicuntur μέτατα· parumque abesse putem a villis Carthusianorum, vel, ut malis, ab antiquis Benedictinorum prioratibus, in quibus pauci fratres extra commune cænobium agerent, ac tum quieti vacarent, tum fratrum reliquorum ac communis cænobii negotia illic agerent.

πιν τοῦ Πατρὸς ὁ σικχός [ἡρ. σικχός] ὄνειροπολοῦμε- A
νος, ἐν τοῖς τῶν Πυθίων θερμοῖς (31) δῆθεν τὸν
ἀνακτα Μιχαήλ προσλαβόμενος· οἱ τάχος ποντοπο-
ροῦντες, ἐν Πραϊνέστῳ τὸν ὄσιον κατελήφασι·
λόγους τε κολακείας ὡς τόξα προτείνοντες (δεινὴ
γάρ τούτων ἡ τυραννίς, καὶ ψυχὰς ἀνδρείας εὐχερῶς
μεταθεῖναι δυναμένη), ὥντο τούτοις μεταπίθειν
τὴν ἄγιον.

Τότε κοινοτέρως πῶς τὸν λόγον τούτοις ὁ μέγας
ποιούμενος, Ἐχρήν μὲν ὑμᾶς, φησὶν, εἰς Θεὸν καὶ
τοὺς αὐτοῦ θεοὺς νόμους ἐξαμυρτήσαντας,
δράξασθαι τῆς τούτου παιδείας, καὶ μὴ ἐν θυμῷ
τὴν ἐργίην ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι· ὅτι κρίσις
ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι γίνεταί. Ἐπεὶ δὲ
τῶν τραυμάτων τὴν σηπεδένα τοὺς τῆς μετανοίας
φαρμακείας ἐπιφρῶσαι οὐ βούλεσθε, τάδε λέγει B
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς Κακὸν κατὰμψω τὸ τέλος
ὑμῶν ἀποθήσεται.

Τοίνυν τραχυθέντες τούτοις τοῖς ῥήμασι, κενὰ τῶν
ἐκεῖσα ἀπόχοντο, εἰς ἑτέραν ῥοπήν τὰς ἑαυτῶν ἐλπί-
δας ταμειυσάμενοι. Στέλλουσι γὰρ εἰς τοῦπίσω τινὰ
πρὸς τὸν ὄσιον, τοῦ μὴ δεῖν σε, φησὶν, δηλοποιῶντες
ἐν τινι τῶν τῆς μονῆς σου καταγωγίων αὐτίζεσθαι.
Καὶ ὡς πρὸς ἄμυναν δῆθεν εὐθὺς χειροτονοῦσιν
ἀντ' αὐτοῦ καθηγούμενον, Ἀχιλλᾶν μὲν οὖν ὀνομαζό-
μενον, χρηστὸν δὲ τοῖς τρόποις πανταχόθεν ὑπάρ-
χοντα. Αὐτοὶ δὲ, τὸ δὴ λεγόμενον, πάντα κάλων ἐλί-
νουν τοῦ ζωγρῆσαι τὸν ὄσιον.

Ὁ δὲ τοῦ Χριστοῦ θεράπων Νικόλαος, τῶν οἰκείων
ἀπελσθεῖς, καὶ τούτοις πλησιάζειν εἰργόμενος, δι- C
ετέλει τόπον ἐκ τόπου τῇ ἐνδεΐᾳ τῷ γῆρα συμπιεζό-
μενο, ὑφ' ὧν τις ἀνὴρ κατατροχόμενον θεασάμενος,
Σαμουήλ μὲν ἐπίσης τῷ προφήτῃ καλλωπιζόμενος
τῷ ὀνόματι ἐπιποθῶν δὲ τὴν κλησίαν οὐπερ συγκοινων-
εῖν καὶ τῷ πράγματι, καὶ λύτερον ψυχῆς τὸν πλοῦτον
διψιλῶς τε; χρήσουσι παρεχόμενος, ἐνδον τῆς πό-
λεως πρὸς τὰ τοῦ Λίβα μέρη (32) τόπον ἀπωκισμέ-
νον, καὶ ἡσυχον ἐκπριάμενος, προσφέρει τῷ ἁγίῳ
μετὰ πολλῆς τῆς εὐθύτητος, ἀρμόδιον ἐνθεν τὴν ἡσυ-
χίαν στέργοντι χαριζόμενον ὃν καὶ τῇ τοῦ Χριστοῦ
χάριτι περιφανὲς ἀσκητήριον ἐναπεκατέστησεν, ἀρί-
στην ἐξ ὑπαρχῆς τὴν βᾶσιν ἐν τούτῳ πηξάμενος.

¹¹ Psal. II, 12. ¹² Sap. VI, 6.

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(31) Est locus Bithyniæ unde aquæ calidæ sca- D
turiunt. Nicetas et Procop. v° *Ædificior*.

(32) Urbis nomen absolute prolatum palam indi-
cat urbem regiam; utque eam, non aliam intelli-
gam, adhuc suadet, quod lego in Cantacuz. I, 1,
c. 40, ubi de Irene conjuge Andronici minoris est
sermo: Τὸν μὲν οὖν νεκρὸν αὐτῆς κομίσαντες εἰς
Βυζάντιον, ἐν τῇ τοῦ Λιβᾶς ἑθαψαν μονῇ μεγαλο-
πρεπῶς καὶ βασιλικῶς. *Corpus Byzantium deporta-
tum, in Libis monasterio, magnifice ac regia pompa
funeratum est. Nihil siquidem aliud videatur illud
Libis monasterium, quam monasterium ad Liba,
sive partes Liba; sive intelligat illud ipsum, quod
auctor illic a Nicolao exstructum narrat, occa-
sione illata a Photianis vexationis, ac expulsionis
a suo Studitarum monasterio, ac locis subjectis,
sive aliud quodpiam: atque adeo videatur pœna
illa Nicolai, similis expulsionis a religione, quam*

in sententiam Patrem pellicere molitur; unaque so-
cium Michaelē imperatorem in Pythiorum balneis
assumens, cito conscensa nave, virum sanctum
Tranesti invenerunt, verbaque blanditiæ jacu-
lorum instar prætendentes (quippe gravis erat
eorum tyrannis, ac quæ facile virili quoque virtute
animos demutire posset), iis sanctum a sententia
revocaturos putabant.

Tunc vero, communiori, magnus ille ad eos,
sermone: *Par quidem erat, ut qui in Deum ejusque
divinas leges peccaveritis, ejus apprehenderetis dis-
ciplinam, nec iram in furore in vos ipsi traheretis* ¹¹:
judicium quippe durum fiet in iis, qui præsumunt ¹².
*Quia vero pœnitentiæ medicos putrescentia ulcera
consolidare renuitis, hæc dicit Spiritus sanctus: In
malum tandem vobis res cedit.*

Iis itaque illi sermonibus exasperati, inde vacui
abscedunt, in commodum aliud tempus spes suas
reservantes. Quemdam siquidem pone se ad San-
ctum destinantes, significant, non debere in ullo
sui monasterii hospitio degere. Ac velut ulciscen-
tes, statim ejus loco, Achillam nomine, virum uti-
que probis undique moribus, præpositum ordinant:
ipsi autem, quod in proverbio est, nullum non mo-
vebant funem, quo Sanctum caperent.

Dei autem famulus Nicolaus sic a propriis
pulsus, atque iis propius accedere vetitus, lo-
cum ex loco, cum egestate, tum senio con-
fectus, mutabat. Tum vir quidam ita divexari
videns, cui idem atque Samueli prophetæ clarum
obtigisset nomen; ejus uti appellationis, ita et
operum ac veritatis consortium ambiens, ac pre-
tium redemptionis animæ, divitias egenis large im-
pertiens, in urbe ad partes Liba semotum locum ac
quieti aptum coemens, proposito animi rectissimo,
viro sancto offert, commodam ea largitione amanti
quietem præstans: quem is locum, Dei gratia illu-
stre tandem monasterium, optimam in eo a princi-
pio basim figens, effecit.

fere statuta ordinum certis quibusdam casibus, ac
rarius præscribunt, uti Regula S. P. N. Augustini,
ac illi consentaneæ, quas vocant, Constitutiones FF.
Prædicatorum. Poterat ergo sic a propriis pulsus,
vel in ipsa urbe, ac extra suos, hospitium ha-
bere, in illoque fratres sibi aliquos adjungere,
nisi potius tunc solum adjunxit, cum jam Ignatias
restitutus esset, ipseque Studii præfecturam tan-
dem resumpsisset: haud certe modicum videatur
vel solum foveri in urbe, Barda injunco tyrannidem
exercente. Quod ait Ortel. in voce Liba: *Locus
circa Nicomediam, Cedreno, possit verum habere.
Cum enim ea vox nihil aliud sonet quam guttam,
stillationem, fontem, nihil vetat, ut ne multa Græ-
ciæ loca fontibus ac aquis irrigua, id ipsum nomi-
nis sortita sint. Locus apud Cedrenum non est in
manu, nec velim quærendo totum evolvere.*

Postmodum enim cum unum quemdam e suis discipulis Evarestum nomine accersisset; nedum solus ille asceticæ palastræ certaminibus, Evarestum se, id est, placentem ac gratum ostendit, verum etiam locum ipsum per eos, qui in eo placerent Deo ac religiose mererentur, beneplacitum fecit, qui ejus hactenus placitis intercessionibus, præclaris meritis egregie abundet, totique fere orbi venerationi habeatur, cum olim Cocorobii locus appellatus esset. Denique dum interim vir sanctus venerabili illo loco bene quietus ageret, eum Photius pontifex cum Augustis, modis omnibus ad se trahere moliebatur, utque ad eum accederet, inducere tentabat. Ejus quippe supra omnes alios gloriam captabat. Id ubi vir admirabilis intellexit, eorum volens cavere insidias, fuga se in Priconnesum proripit, indeque Mitylenem abit: quo loco, ubi diu satis demoratus esset, tandem in Cherronesum una cum proprio fratre, apud Xamelium habitaturus, reductus est.

Porro præfatus Achilles ubi annis quinque in Sancti monasterio gregem gubernasset, archiepiscopus Nicolæ in partibus Orientis creatus est: a quo præfecturam iniens Theodosius, cum annum unum et ipse præfuisset, vivis exemptus successorem Eugenium habet. Sed et ipse cum menses quatuor præfecturam tenuisset, Theodorus Santabaris oriundus, ac idcirco a nonnullis Santabarinus appellatus, successor successus est: cui demum, cum annum unum præpositi personam gessisset, Sabas a Callistrato, ejus discipulus, qui tunc pontificem agebat, ordinatus succedit.

Cum autem magnus Pater Nicolaus annos septem in præfato loco, cum naturæ necessitatibus, tum ipsa senectute attritus egisset, inde vincetus ad suum

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(33) Προκόννησον scribit Ptolomæus, voluitque puto Noster scribere. Est Propontidis insula antè Cyzicum. Mitylene Lesbi oppidum, a quo tota insula sic dicta fuit. Quam denique ponit Cherronesum seu peninsulam, in quam tandem vir Dei reductus sit, ipsam puto vicinam Acra præmontorio, in qua Theodorus diem obiit. Plura loca sic appellantur. Potuit sic reduci a Photio ac imperatore, ut urbi vicinum diligentius observarent, ac aliquid pro Ignatio moliri prohiberent: forte vero quod Romam accessurum, eoque Ignatii, ac ei communicantium, virum tantæ auctoritatis, querelas delaturum timerent. Sic conati sunt Theoclistum revocare, ceu reum majestatis, cum ille pro Ignatio Romæ ageret, ut est in epistolis ad Nicolaum.

(34) Fuit iste procul dubio episcopus a Photio, id temporis tyrannidem exercente; unde non placet, quod eum auctor paulo superius, cum ait creatum præpositum Studii ejecto Nicolao χρηστὸν τοῖς τρόποις πανταχόθεν, asserit, *virum omni parte moribus probatum*. Ut ita probatus esset, non sic facile a viro grassatore iteratis honoribus auctus esset. Vel sic voluit angere, virum alioqui magnæ existimationis, ac a Nicolao secundum, ut suæ factioni præsidium quæreret. Quid in utroque gradu, pro aut contra Ignatium egerit, utque

A "Ενα γὰρ τῶν αὐτοῦ μαθητῶν Εὐάρεστον τὸ ὄνομα εἰς ὑστερον τοῦτον μεταπεμφάμενος, οὐ τοῖς ἀγῶσι μόνος ἐκεῖνος τῆς ἀσκητικῆς παλαίστρας ἐδείχθη Εὐάρεστος; ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτὸ τὸ χωρίον διὰ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ θεῷ εὐαρεστούντων, εὐάρεστον κατειργάσατο, μέχρι τῆς σήμερον ταῖς αὐτοῦ εὐαρέστοις προσβίταις, βρίθον τοῖς ἀγαθοῖς κατορθώμασι, καὶ σχεδὸν ὑπὸ πάσης τῆς γῆς σεβασζόμενον ἄνωθεν τῇ προσωνομίᾳ τῶν Κοκοροβίου ἐπιφερόμενον. Ἀμέλει καλῶς ἐν τῷδε τῷ εὐαγγεῖ τόπῳ τῷ ὁσίῳ ἐφησυχάζοντι, ὁ ἀρχιερεὺς Φώτιος παντοίως πρὸς ἑαυτὸν σὺν ταῖς κραυαῖς ἐλκῦσαι τοῦτον πραγματευόμενος, καὶ ὡς αὐτὸν ἀφικέσθαι πειρώμενος. Ἐθῆρα γὰρ αὐτοῦ τὴν δόξαν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους γε· καταμαθὼν ὁ θαυμάσιος, καὶ τὰς τούτων ἐνέδρας διαδράσαι βουλόμενος, φυγὰς ἀπαίρει πρὸς τὴν Προυκόννησον (33) [ἢ Προικόννησον], ἐκεῖθεν δὲ πρὸς Μιτυλήνην ἀπέφρατο· ἐφ' ἱκανὸν δὲ ταύτῃ προσδιατρίψας, ἀνήκται πρὸς τὴν Χερρόνησον, σὺν τῷ οἰκείῳ ἀδελφῷ ἐν τῷ Σαμηλίῳ οἰκισθησόμενος.

Ὁ δὲ προῤῥηθεὶς Ἀχιλλᾶς ἐν τῇ μονῇ τοῦ ὁσίου ἐπὶ πέντε χρόνους ἰθύνας τὸ ποίμνιον, ἀρχιεπίσκοπος εἰς Νακόλιαν (34) ἐν τοῖς τῆς ἀνατολῆς προχειρίζεται μέρεσιν· ὅν τῆς ἀρχῆς διαδεξάμενος Θεοδοσίος, καὶ ἐνιαύσιον χρόνον κρατήσας τὸ μοναστήριον· τοῦτον Εὐγένιος τελευτήσαντα διαδέχεται. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ποιησάμενον τὴν κατάτχασιν, Θεόδωρος ὁ ἐκ χωρίου τοῦ Σανταβαρέως ἐξορμώμενος, καὶ διὰ τοῦτο Σανταβαρινὸς παριουύμως ὑπὸ τινῶν ἐπονομαζόμενος, διεδέξατο. Ὅν περ ἐνιαυτὸν ὅλον ἀντιπροσωποῦντα τὸ μοναστήριον, ὁ ἐκ Καλληστράτου Σάβας χειροτονηθεὶς, αὐτὸν διαδέχεται, μαθητῆς ὑπάρχων τοῦ τὴν ἀρχιερωσύνην τότε κρατοῦντος.

Ἐπταετίαν δὲ τοῦ μεγάλου Πατρὸς Νικολάου ἐν τῷ προῤῥηθέντι τόπῳ διαμείνοντος, καὶ ταῖς ἀνάγκαις τῆς φύσεως, καὶ αὐτῷ τῷ γῆρα συγκακουχούμενος,

habuerit ad Patrem Nicolaum, ac fratres Studianos, incompertum est. Putem omnes hic nominatos præter prostremum Sabam Photii discipulum, devotos Patri fuisse, ac si quid communionis labe cum Photio infecti fuerunt, timore potius humano, quam odio in Ignatium vel Nicolaum id commisisse. Forte vero præposituram inierunt sic velut vicarii, ac ne quid gravius fratrum sodalitas per Nicolai absentiam pateretur, vel ipso annuente Nicolao: idque videatur auctor innuere in Theodoro Santabarino, cum ἀντιπροσωποῦντα τὸ μοναστήριον, per annum integrum, successorem habuisse memorat Sabam Photii discipulum: ut alii, Nicolai discipuli fuerint; Sabas Photii. Nacolia urbs est Ptolomæo ac Straboni magnæ Phrygiæ. In viii synode subscriptus habetur, *Photius episcopus Nacoliæ*: ac videri possit scribendum *Nacoliæ*, cum vix ulla possit assignari urbs Nacolia. Quia tamen constat ex Anastasio solus veteres episcopos, ac sub aliis patriarchis ordinatos, admissos esse ut subscriberent synodo, nec Achilles subscribere potuit, nec si quem Photius, eo forte defuncto, illi substituit. Sit ergo Nacolia peculiaris civitas, forte in Asia Minori, quam Turcæ ac moderni Nacolian vocant: velut thema orientale, ac quod orientalius sit Constantinopolis.

δέσμιος ἐνθεν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος πρὸς τὴν ἑαυτοῦ A
μονὴν ἐπανάγεται, καὶ τῷ πρυβόρηθέντι Σάβα παρα-
δοθεὶς, ἐμφροῦριος ἐναποκαθίσταται ἐπὶ δύο ἔτη
ἀπρανόητος, ἐν τηρήσει πολλῇ διαφυλαττόμενος. Ἄλλ'
ἐπειδὴ αἱ τῶν ἀμαρτωλῶν ὁδοὶ σκοτειναὶ, καὶ οὐκ
οἶδασιν πῶς προσκώπτουσιν· ἵνα κατ' ἄμφω τοῖν
δυσὶν Καίσαρον ὑπὸ τοῦ ἁγίου προφητευθὲν τέλος
προκαταλάβηται, ἐπὶ Κρήτην ὁ ἄναξ Μιχαὴλ σὺν τῷ
Καίσαρι κατὰ τοῦ Ἰσμαὴλ ἐκστρατεύουσιν· ἐκεῖσε
τε κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπιμανέντες ἀλλήλοις (35), ὁ Καί-
σαρ ἐπιβουλεύθεις ἐλευσίνως ἐν μαχαίρα διαμερι-
σθεὶς κατασφάττεται. Ὁ δὲ ὑποστρέψας, οὐ μετὰ
πολὺ καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἐκείνῳ τῆς ὀργῆς τὸ ποτήριον
πέπωκεν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τέλος κατὰ τὴν τοῦ δικαίου
πρότασιν ἐφευράμενος.

Καὶ εὐθέως ὁ Καίσαρ Βασίλειος τὰ τῶν Ῥωμαίων B
σκῆπτρα μεταχειρίζεται· ὅς ἱερὰν γενέσθαι σύνοδον
παρακελευσάμενος, μετὰ τὸ ἀποδοῦναι τὸν οἰκεῖον
τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον τὸν θεοφόρον Ἰγνάτιον
[ἱερ. τῷ θεοφόρῳ Ἰγνατίῳ], ἐπιζητήσας τὸν κοινὸν
ἡμῶν Πατέρα, καὶ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρα Νικόλαον,
κατασχεῖν παρεκάλει καὶ αὐτὸν τὸ οἰκεῖον αὐτοῦ
μοναστήριον· συμπρεσβευτήν ἐν τούτῳ πρὸς τὴν
παράκλησιν καὶ τὸν ἀρχιερέα ἐπιφερόμενος. Ὁ δὲ
ἀπωθεῖτο τὴν τοιαύτην ἐγγείρησιν [ἰεγ. ἐγγείρισιν],
τὴν τε τοῦ γήρωος ἀδυναμίαν, καὶ τὴν ἐκ τῶν προ-
ηγησαμένων ἐν αὐτῷ συντριβὴν προβαλλόμενος.
Ἐχθρὸς με, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, σὺν πολλῇ προθυ-
μίᾳ, ὡς ἂν κελεύοις, κατὰ πάντα τῷ σῷ ὑπηρε-
τοῦντα θελήματι· ἀλλὰ καὶ τὴν παβήρησιαν τε καὶ
ἀποστολήν ἀκώλυτον εἶναι παρακελεύομαι· μέγα C
κέρδος ἡγούμενος, τὸ ὑπὸ τῆς σῆς ὀσιότητος
δηλοποιεῖσθαι τε καὶ ἐπισκέπτεσθαι. Ἐν τούτοις ὁ
ἄναξ φιλοφρονησάμενος τὸν μακάριον, καὶ πείσας τὴν
ἰδίαν ἀρχὴν ἀναδέξασθαι, σὺν θυμηδίᾳ πολλῇ τῶν
βασιλείων ἐξαπέστειλεν, εἰ καὶ μάλιστα συχναστέρως πρὸς
ἑαυτὸν μετεστέλλετο, ἡδόμενος αὐτοῦ τῇ ἀπλό-
τητι.

Ἄλλ' ἐνταῦθα δίκαιον ᾤθηθην διὰ βραχέων, τοῖς
πύνοις τούτου τὴν ἐπιχαρπίαν προσενεῖραι τῷ διηγῆ-
ματι, καὶ μικρὰ τινα τῶν αὐτοῦ θαυμάτων ὑπο-
μῆσαι τοῖς ἐντυχάνουσι· ὡς ἂν ἄρτιον εἴη τῆς
ὑψηλῆσεως τὸ ὠφέλιμον. Εἰ γὰρ καὶ σημεῖα τοῖς
ἀπίστοις, ὡς γέγραπται· ἀλλ' οὖν εἰς μείζονα δόξαν
τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ὁ Κύριος, ἐν τοῖς πιστοῖς τὰ
πρὸς εὐεργεσίαν τῆς φύσεως διανέμει τούτων χαρ- D
σιματα· οὐκοῦν μετ' εὐφροσύνης τὰ τοῦ Πνεύματος
ἐξείπωμεν θαύματα.

Εὐδοκία γὰρ ἡ τοῦ φιλοχρίστου μέδοντος σύνευ-
νος, κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας πάθει δεινῷ περιπέ-
πτωκε· καὶ τῆς ἐκ τῶν ἰατρῶν ἐπομένης βοηθείας
ἐστέρητο, ἐπεὶ καὶ τὰ τοῦ πάθους πρὸς θάνατον ἔθλεπε.
Τοῦ δὲ βασιλέως ἀθυμοῦντος, καὶ περὶ τούτου δεινῶς
ποτυνωμένου καὶ στένοντος, ὀπτασία τις παρεμπε-

A ipsius reducitur monasterium, præfatoque Sabæ tra-
ditus, in carcere ad biennium, maximo corporis negle-
ctu, diligentique admodum custodia, tenetur. Quia
nihilominus peccatorum viæ tenebrosæ sunt, nec sciunt
quomodo offendunt³³; quo finis a Sancto in duos
Cæsares prænuntiatus tunc primum occuparet, junctis
copiis imperator Michael ac Cæsar, in Cretam adver-
sus Ismaelem exercitum educunt: tumque in via
mutuo in se furore concitatis, Cæsar insidiis appeti-
tus, misere gladio dissectus jugulatur. Reversus au-
tem ille, brevi et ipse perinde calicem iræ bibit,
unum eundemque, juxta quod vir justus pronuntia-
rat, inveniens finem.

B Mox vero Basilus Cæsar Romani imperii sceptrum
moderanda suscipit; jubensque sacram fieri syno-
dum, post redditam Ignatio pontificalem sedem,
quærens communem nostrum Patrem ac Ecclesiæ
lumen Nicolaum, obsecrabat, ut et ipse monasterii
sui curam reciperet, una secum obsecrationis inter-
cessorem episcopum adhibens. At ille, commissum
a se munus rejiciens, cum affectæ senectutis impo-
tentiam causabatur, tum ab iis, qui illic præfectu-
ram gessissent, exantlatos labores atque molestias.
Habes, inquit, imperator, ad omnia quæ jusseris
multa alacritate tuæ devotum voluntati: verum a te
unum hoc rogo, ut ne libertatem ac dimissionem
meam impedias; cui magni lucri compendio ac-
cedat, ut a tua sanctitate manifestus ac protegar. De-
mum imperator benevole virum beatum excepiens,
ac persuadens pristinae præfecturæ munus etiam-
num obire, multa animi voluptate ab aula remisit:
quanquam etiam a se crebrius accersebat, ejus
impendio simplicitate affectus.

Hic enimvero operæ pretium duxi, beati viri la-
boribus etiam consequentes fructus brevi narra-
tione subnectere, ac pauca quædam ejus miracula
Lectoribus insinuare, quo absoluta consistat narra-
tionis utilitas. Quanquam enim signa in fidelibus³⁴,
juxta quod Scriptura habet: Dominus tamen, ad
majorem famulorum suorum gloriam, eorum dona,
quibus natura beneficio afficitur, in fidelibus distri-
buit. Læti ergo divina Spiritus miracula edica-
mus.

Quippe Eudocia Christi amanti imperatoris uxor,
per hos dies in morbum gravem incidit, jamque omni
medicorum auxilio, morbo in mortem inclinante,
destituta erat. Cum autem imperator ea re mæstus,
dixit quiritaretur, ac animo angustiaretur, incidens
interim visio læto animo effecit. Putabat enim

³³ Prov. iv, 19. ³⁴ I Cor. xiv, 22.

FRANC. COMBEFISII NOTÆ.

(35) Videndus Nicetas in Vita Ignatii, ubi pluri-
bus explicat qui ista habuerint, ac qua primum
occasione, ulescente Numine, rixæ illæ ac tandem

utriusque Cæsaris mors contigerint, Basilusque
pius princeps regnum cepisset.

illa, cum modicum degustaret somnum, senem A quemdam videre, monachum quidem habitu, quemque multa gloria honestaret, in hæc verba affantem: *Confide, inquit, fore, ut modo minime moriaris: quin amodo optatæ sanitatis commoda persensura es.* Tum illa somno soluta rem statim cum viro communicans, imperiali decreto, omnes in urbe sanctimonix laude præcellentes viros, seu invisendi ergo ad se ascendere jubet²⁵. Quamobrem etiam Pater noster una cum Patrum choro in palatium veniens, vultu Mosis instar glorificato, liquido is ipse Augustæ innotuit, qui in visione verba oppignerasset. Magna itaque voce, in gratiarum actionem effusa, palam traducens, gloriosa Dei in ipsam per eum magna prædicavit. Imperator autem, adstansque omnis caterva, virum admirantes, congruis honoribus prosecuti sunt. Symbolice puto, Christi famulus, illi simile miraculum portento quodam operatus est, quod nominis patronus Nicolaus olim edidisset, cum nimirum imperatori in visu apparens, ab injusta nece viros liberavit. Enimvero, miraculo subnectentes miracula, Patris virtutem ediscamus.

Helena quippe Manuelis patricii quondam uxor, cum perinde atque Augusta, portis inferni, vi morbi, propior accessisset, jamque sui ad suprema, pro morientium ratione, officia parati essent; accedens magnus ille, ac manu ægrotantis caput attingens crucisque signo desuper in aere expresso corpus consiguans, mortis recessum vegetavit. Confestim enim sanitate recepta, a diro dolore, quo tenebatur, liberata est.

Sed et hoc præfate ejus viro memoratur accidisse. Nimirum, cum humili lecto jacens decumberet, jamque a medicis supremam mortis sententiam accepisset, rogabat adesse virum sanctum, clamore flagitans, ut angelico monachorum habitu perornaret. Ad quem Sanctus: *Haudquaquam: nec enim, filii, conducibile foret, qui brevi, infirmitatis hujus symbola relinquens, magistratuum præfecturas Dei munere administraturus sis.* Ubi itaque hoc eveneri, te deinceps coma deposita ad beatam illam sortem bonis operibus refertum assumpturus sum. Porro finem habuit prædictio, eventusque prophetiam secutus est. Etenim relicta ille cum lecto ægritudine, diversisque illis magistratibus defunctus, cum tandem modicum ægrotasset, juxta viri justis sententiam, comam deponens, migravit ad Dominum.

Theophilus autem, qui perinde atque Melissenii, Lydiates appellabatur: quippe vir eorum gener erat, impositamque illis a genere appellationem ipse etiam merito abusione ferebat. Nam et protopatharii dignitate ornatus erat. Nati porro ex eo infantes, vitam statim cum morte commutabant,amboque parentes jucundissimo earum gaudio ac

σουσα μέσον, εὐθυμῆν παρεσκευάζεν. Ἐδόκει γὰρ ἐκείνη μικρὸν καθευδήσασα, καθορᾶν τινα γηραιὸν, μοναχὸν μὲν ὑπάρχοντα, καὶ ὀδῶν πολλῇ σεμνυόμενον· οὕτω δὲ πῶς αὐτῇ προσδιαλεγόμενον· *Θάρσει, φησὶν, ὡς οὐ τεθναίεις τὰ τῶν· ἔξεις δὲ λοιπὸν ἐκ τῆς δεῦρο τῆς σοι φίλης ὑγείας τὸ χρήσιμον.* Ἡ καὶ μετὰ τὸν δνειρον τοῦτο παρὲυθὺς τάνδρῳ διανείματα, σθένει τοῦ κράτους πρὸς ἑαυτὴν τοὺς ἀνά τὴν πόλιν ἐπ' εὐλαβείᾳ προῦχοντας, ἐπισκέψεως χάριν ἀνελθεῖν παρεσκευάσεν. Ἐνθεν ὁ μέγας συνανιῶν τοῖς Πατράσι, δεδοξασμένον φέρων κατὰ Μωσέα τὸ πρόσωπον, γνώριμος τῇ βασιλίδι γεγένηται, ὡς αὐτὸς εἰη ὅ ἐν τῇ ὄπτασι αὐτῇ ὀμηρευσάμενος ῥήματα. Ὅθεν μεγάλη τῇ φωνῇ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦτον ἀναφανδὸν ἐθριάμβευσε, τὰ εἰς αὐτὴν δι' αὐτοῦ ἔνδοξα τοῦ Θεοῦ μεγαλεῖα ἀνακηρύττουσα. Ὁν ὁ βασιλεὺς, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες θαυμάζοντες ταῖς πρεπούσαις τιμαῖς ἀπεσέμνυνον. Συμβολικῶς οἶμαι τῷ ἐπωνύμῳ Νικολάῳ ἐφάμιλλον, ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων κατ' ἐκείνον τὸ θαῦμα τερατευσάμενος, ἐν δνειρῷ πάσαις δειματώσας τῷ ἀνακτι, τῆς ἀδίκου δίκης τοὺς ἀνδρας ἐξελάτο. Ἀλλὰ θαύματι συνάπτοντες θαύματα, τὴν τοῦ Πατρὸς ἀρετὴν καταμάθωμεν.

Ἐλένη γὰρ ἡ τοῦ πατριεῖου Μανουὴλ ὑπάρξασα σύμβιος, ἐπίσης τῇ βασιλίσση ταῖς τοῦ ἄδου πολῶσι δι' ἀβρωστίας ἐγγίζουσα, καὶ πρὸς τὴν ἐξόδιον τῶν αὐτῆς εὐτρεπιζομένων συνήθειαν· ἐπιστάς ὁ μέγας τῇ χειρὶ τῇ τῆς καμνούσης κορυφῇ ἐφαψάμενος, τῷ σταυρικῷ συμβόλῳ ἀερίως ὑπερθεν ταύτης ἐπισφραγίσας τῷ σώματι, τὸν τοῦ θανάτου μυχὸν ἀνεζώγησεν. Ἐβρωτο γὰρ εὐθέως, καὶ τῆς κατεχούσης ὀδύνης ἀπήλλακτο.

Ταυτὸ δὲ συμβεβηκέναι καὶ τῷ προβρόθῳ ταύτης ἀνδρὶ διηγόρευται· ὃς ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἀνακείμενος, καὶ πρὸς τῶν ἰατρῶν τὴν τελευταίαν τοῦ θανάτου ἀπόφασιν προσλαβόμενος, ἐπιστάντα παρεκάλει τὸν ἅγιον, τῷ ἀγγελικῷ τῶν μοναχῶν κατακοσμησάσαι τοῦτον ἐπιδοῶμενος σχήματι. Οὐ, φησὶ, πρὸς αὐτὸν ὁ δσος ἀπεφθέγγετο. Οὐ γὰρ λυσιτελεῖ σοι, τέκνον, συμβήσεται, μέλλοντι συντόμως τῆς ἀβρωστίας τῆσδε διαδράντι τὰ σύμβολα, τῶνδε τῶν ἀξιωματῶν τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι τὰς ἀρχὰς διοικήσασθαι. Ἡ δ' ἂν τολῶν τοῦτο γενήσεται, τότε σοι [γρ. τότε σε] λοιπὸν ἀποκαρθέντα πρὸς τὴν ἐκείσε λῆξιν κομῶντα ταῖς ἀγαθοεργίαις προσλάβοιμι. Εἶχε δὲ τέλος ἡ πρόβροθις, καὶ τὴν προφητείαν ἐπηκολούθει τὰ πράγματα. Τῇ γὰρ εὐνῇ ὁ ἀνὴρ τὴν νόσον ἐπαποθέμενος, καὶ τοῖς διαφοροῖς ἐκείνοις ὑπεισελθῶν ἀξιώμασι, τέλος μικρὸν νοσήσας, κατὰ τὴν τοῦ δικαίου ἀπόφασιν, ἀποκαρθείς, πρὸς Κύριον ἐξεδήμησε.

Θεόφιλος δὲ ὁ κατὰ τοὺς Μελισσηνοὺς Λυθιάτης καλούμενος (γαμβρὸς γὰρ αὐτῶν ὁ ἀνὴρ ἐχορημάτισε, καὶ τὸ ἐκ γένους ἐκείνοις παρωνύμως ἐπιτεθὲν, εἰκότως καὶ οὗτος καταχρηστικῶς ἐπεφέρετο· καὶ γὰρ καὶ τῷ τοῦ πρωτοσπαθαρίου ἐτετίμητο ἀξιωματι), τὰ παρ' αὐτοῦ νήπια, τοῦ ζῆν ἀσθῶν ἀπηλλάττοντο, καὶ τῆς τῆσδε τούτων χαρμοσύνης τε

²⁵ Exod. xxv, 29.

καὶ διαβιώσεως ἀμφω τῷ συμβίῳ ἐστέρηντο. Θέλγει γὰρ ὄντως τὰ τῶν νηπίων ψελλίσματα, ἐκ τῆς ἀτέχνου γλώττης μάλιστα προέιμενα. Καὶ δὴ βουλὴν καλὴν βουλευσάμενος· σὺν τῇ γαμετῇ, τῷ μεγάλῳ τούτῳ φωστῆρι καταλαθόντες προσπίπτουσι, καὶ τὴν τῆς ἀπαιδείας ὀδύνην μετὰ πολλῶν δακρῶν διαγορεύουσι· καὶ ὡσπερ θυρεῶ τι ἐαυτοὺς πρὸς τὴν ἀπρόοπτον τοῦ θανάτου τῶν ἐμθύων φορὰν κατασφαλίζόμενοι, αὐτὴν τὴν μέγαν τὴν ἐκ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ θεοῦ βαπτίσματος παρεκάλουν ἀγαδοχὴν τούτοις δωρήσασθαι. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἐπένευσε· τὴν χάριν δὲ τούτου βρέφους, οὐπερ ἐκέκτηντο, τῇ λαίᾳ χειρὶ καθαψάμενος, τὴν τε ἐτέραν ἀπεωρίσας ἄνω, καὶ ἱκανῶς προσευξάμενος, Ἄπιτε, φησὶν, οἴκαδε· τὰδε γὰρ λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, **ὅτι Ζήσεται τὸ θυγάτριον** (θῆλυ γὰρ ἐπέπερ ἐτόγχινη), καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν υἱὸς τῶν αὐτῆς υἱῶν καταθρήσεται, καὶ οὕτω μετ' ἐνπροσύνης καὶ ὑμεῖς τῶν ἐνθένδε μετακαστεύσητε. Ἐπηκολούθει δὲ καὶ ὡδε τοῖς τοῦ Πατρὸς λόγοις τῶν πραγμάτων ἢ ἐκβάσις, καὶ πολὺπαιδες τῇ ἀτεκνίᾳ τοῦ παιδὸς

Καὶ τί ἂν λέγοιμι τὰ καθέκαστον; Δέδεικται δὴ πού τῷ προφητικῷ χαρακτῆρι [Ἰσ. add. ἅμα] τῇ τῶν θαυμάτων διόπτρᾳ πανταχόθεν τὸν μέγαν κατακοσμούμενον, εἰ καὶ τοῦ χρόνου τῷ μήκει τὰ πλείεστί τούτων ὁ τῆς λήθης βυθὸς ἐθησαύρισεν. Ἄλλ' ἐπεὶ δι' ἀσθενείας ὁ λόγος ἀμυδρῶς πῶς τὰς αὐτοῦ ἀριστείας ὑπεσημάνητο, φέρε καθόσον οἶδόν τε, τοῖς παλαιοῖς τὰ ἐκαίνου συνάψαντες, κἀντεῦθεν τὸν ἄνδρα γνωρίσωμεν. Οὐ γὰρ μερικὰ τοῦ Πνεύματος τὰ χαρίσματα, εἰ καὶ διάφορος ἡ τούτων ἐνέργεια. Μόνον γὰρ εἰς ἀλλήλους διαμερίζομεν, τὸ προσπαθὲς ἡμεῖς ἐκάστῳ τὰ ἀμερῇ ἐν μέρει μερικῶς συνειστώντες τῆς σκέσεως. Οὕτως δὲ σκοπήσωμεν.

θαυμάσεις Ἄβελ τὴν τῆς καρδίας εὐθύτητα καὶ τὰ ἀρτιγενῆ τῶν δώρων πρωτότοκα, ἐπεὶ καὶ πρὸς Θεοῦ τὸν ἔπαινον ἀπειλήφασιν· τὴν τε τοῦ Ἐνώχ ἐλπίδα, καὶ Ἐνώχ τὴν μετάθεσιν· θαύμασον, εἰ βούλει, τὴν ἐξ αὐτῆς νηπιότητος καὶ τούτου τὴν ἀρτιγενῆ τῶν φρενῶν πρὸς τὸ θεῖον ἀλλοίωσιν· τὴν τε γενικὴν τῶν ἡλικιῶν ἀπαρχὴν, τῆς λογικῆς, φημί, θυσία; ἐκ πνεύματος συντετριμμένου, τιμιωτέραν τῶν δώρων ἀνάθεσιν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐλπίδα, καὶ τὴν τοῦ νοῦ πρὸς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν καθεκάστην ἐγγινομένην μετάθεσιν· ὅσον ἐκεῖ μὲν, ἐκ τῶν περὶ αὐτῶν, ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν δὲ τούτῳ τῆς προσφορᾶς ἢ τελείωσις. Εἰ δὲ τὴν τοῦ πρωτοπάτορος ἐν χειρὶ Θεοῦ γενομένην διάπλασιν, καὶ τὴν ἐν παραδείσῳ διατριβὴν, καὶ τὴν πρώτην νομοθεσίαν ἀντεπεξάγοις τῷ ἡμετέρῳ Πατρὶ, μείζον, ἢ ἔλαττον εὐρήσεις τῆς ἀρετῆς τὸ ἐγκώμιον, τὴν τῆς ἐντολῆς ὑφαίρεσιν ἄρτιον ἐντεῦθεν προσλαμβανόμενος, τὴν τε ἐν παραδείσῳ (36) τρυφὴν ὅσον οὐπω μετὰ δικαίων ἀπολιψόμενος· ἐπεὶ μὴ οἶδόν τέ τινα τελειωθῆναι κατὰ, τὸν μέγαν Ἀπόστολον.

³⁶ Hebr. ii, 40.

FRANC. COMBEFISHI NOTÆ.

(36) Quanquam videtur auctor obscurius loqui, satis tamen indicat errorem, utriusque Ecclesiæ

vita carebant. Plane enim mulcent, quæ maxime infantes rudi lingua balbutimenta pronuntiant. Bono itaque consilio, una cum conjugē, magnum hoc lumen adentes, ejus se objiciunt pedibus, multisque lacrymis, exponunt, quem ex orbitate prolis dolorem persentirent. Ac vero, ceu quodam clypeo, adversum improvisam illam mortis infantum violentiam sese munientes, hunc ipsum magnum virum, ut susceptoris a divini baptismatis regeneratione munus obire dignaretur, obsecrant. Haud tamen ille postulatis annuit: caput nihilominus infantis superstitis manu sinistra tenens, dexteramque desuper elevans, ac abunde precatus: *Domum, inquit, abite: hæc enim dicit Spiritus sanctus: Videl puella: quippe femina erat: vestrisque ipsi oculis filios filiorum ejus visuri estis; sicque vos etiam ab humanis cum lætitiis migrabitis.* Porro hic quoque rerum eventus Patris sermones consecutus est, filiique orbitate multorum filiorum parentes exstiterunt, qui filii orbi erant.

οἱ ἄπαιδες ἐχορημάτιζον.

Quid vero singula prosequar? Sane probatum fuit magnum hunc virum prophético schemate miraculorum dioptra omnino ornatum esse, quam longo temporis lapsu pleraque illorum oblivionis profundum absorbit. Quia enimvero obscure quodammodo præ sua imbecillitate instituta oratio, ejus res præclare gestas designavit: age jam, res ejus antiquorum rebus gestis conferentes, hinc quoque declarem viri præstantiam. Nec enim Spiritus dona particularia sunt, locisque ac personis addicta, tametsi eorum virtus est diversa. Soliquippe nos, quæ individua sunt, in parte particulatim in invicem partimur ac dividimus, qua sumus in aliquos, affectionem prodentes. Sic autem consideremus.

Miraris Abelis cor rectum, novaque munerum primitiva, quando etiam a Deo laudem meruerunt: spem quoque Enos, ac Enoch translationem: verum hujus quoque, si lubet, mirare ab infantia ipsa novam sensus animi in Deum demutationem, universasque ætatum primitias; rationalis, inquam, hostiæ exspirita contrito, pretiosiore munerum oblationem, quæque inde spes, ac mentis quotidiana, ad ea quæ sensum exsuperant, translatio accedit: quanto illic, ex circumstanti externaque substantia, huic autem, ex ipsismet propriis oblatio consummatur. Sin autem protoplasti in manu Dei formationem, moramque in paradiso, ac primo latam legem, Patri nostro ex adverso produceris; majus, quam minus encomium virtutis inveneris; integram inde mandati abrogationem assumens, paradisi que vix non eum justis accepturus voluptatem: siquidem, juxta magni Pauli sententiam, impossibile est quemquam consummari ¹⁶.

Laudas Noemum, quod diluvii aquas in justitia A
evaserit ²⁷, quodque bruta animantia arcae lignæ
ambitu continuerit ²⁸. Abrahæ item hospitalitatem,
novamque Deo offerentem unigeniti hostiam; sus-
ceptum inquam ex repromissione immolantem; sed
et hujus lauda hæretica illuvione ad Deum perflu-
gium, quodque genera multa rationalium salvavit:
animi item purificationem, quamque sacerdotii jure
Christo ipsi ac Deo hospitalem paravit mensam.
Quippe qui etiam totum se, mensam sacram ac
spiritale holocaustum effecerit. Plane mirabilis
Isaac ante etiam nativitatem promissio ²⁹; hic enim
vero ipse statim ultro promisit, post etiam nati-
vitatem.

Mira quoque est Jacobi scala ³⁰ ceu novi cujusdam
ac admirandi sacramenti designatio ³¹: viri item
circa pecudes solertia; nec non tanta illa, duodenæ
prolis ex lumbis ejus propagatione, felicitas: sed
et hujus mirabilis virtutum, morali conversatione
erecta scala, nec non pascendi ratione præditos
peritia, ac demum copiosa ex lumbis, spiritali partu
gloriorum editio.

Beatissimus Job in stercore positus ³², tantaque
illa in malis tolerantia, omnium ore celebratur: hic
autem, fortitudinem illam ex desudatis certaminibus
vulnerumque cicatrices indutus, longamque aliis
aliisque locis carcerum coercionem stercoreis instar
inferens, nihil minus illo tolerantiam coluit.

Magnus Moses, tanquam qui deus Pharaonis ³³ mi-
rabilisque populi ductor, ac mitis legislator, ut quis C
alius, fuerit. Sed et hic nihilominus perinde atque
ille, deus adoptione, ac legislator mitissimus, om-
nes admonens hortansque abstinere a malis actibus,
virgaque depurgati animi ac vacui ab affectionibus,
varia miracula patrans, imitatus est Davidis illud
in bellis inexpugnabile robur, hæreticorum phalan-
ges invicta fortitudine fugans ³⁴. Mitto dicere zelum
Phinees, ac Eliæ Carmelum ³⁵, Elisæique in melote,
duplici dono concessam Spiritus vim ³⁶: in quibus
magnus hic, excellentia virtutis, quam fieri potest,
utrisque eos partibus expressit.

²⁷ Gen. vii, 1. ²⁸ Gen. xviii, 2; xxii, 2. ²⁹ Gen. xvi, 10. ³⁰ Gen. xxviii, 12. ³¹ Gen. xxx, 37. ³²
Job. i, etc. ³³ Exod. vii, 1. Num. xii, 3. ³⁴ Num. xxv, 7. ³⁵ III Reg. xviii, 19. ³⁶ IV Reg. ii, 9.

FRANC. COMBESII NOTÆ.

consensu in Florent. damnatum, in quo versata est D
magna pars sequioris Græciæ, quemque in ea mul-
tis arguit Leo Allatus opusc. nuper edito Parisiis;
ut nimirum justis, non omnino beatas sedes ante
ultimam consummationem accipiant, ac paradisi
amena; sed ἕσον ὄπω, tantum non, ac lere reci-
piant, necdum Dei visione beati, sed locis quibus-
dam lucidis in gaudio agentes, cum impii ac mali
interim mæsti agant in locis obscuris ac tenebrosis:
ut etiamnum eo modo justis habeant, ac post Chri-
stum ejusque morte devictam mortem, quo sentit
Ecclesia habuisse ante eundem, ac necdum soluto
pretio universali, quando revera nemo consumma-
batur, uti apostolus ab auctore citatus habet:
pedum eo sensu, quo nec modo consummatur ali-
quis, ultima omnino consummatione ac glorifica-
tione totius hominis, de qua etiam nihil vetat

Ἐπαινεῖς Νῶε τὴν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ κατακλύ-
σμοῦ φυγαδεῖαν, καὶ τὴν ἐν λάρνακι ξύλινῃ τῶν
ἀλόγων ζῶων κατάσχεσιν· τοῦ τε Ἀβραάμ τὴν φι-
λοξενίαν, καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς καινὴν θυσίαν,
θεῶ τὸν ἐκ τῆς ἐπαγγελίας θῆμα προσάγοντα·
ἐπαίνει καὶ τοῦτου τὴν ἐκ τῆς αἰρετικῆς κατακλύ-
σεως πρὸς αὐτὸν [Ἰσ. πρὸς αὐτὸν πίστιν, ἢ, κα-
ταφυγὴν], καὶ γένη πολλά τῶν λογικῶν διασώσαντα,
τὴν τε τοῦ νοῦς κάθαρσιν, καὶ τὴν ἐκ τῆς Ἱερωσύ-
νης ἐτοιμασθεῖσαν αὐτῷ τῷ Χριστῷ τῷ θεῷ φι-
λόξενον τράπεζαν· ἐπεὶ καὶ ὄλον ἑαυτὸν, ἱερὰν τρά-
πεζαν, καὶ πνευματικὴν ὀλοκάρπωμα κατεργάσατο.
θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ τοῦ Ἰσαὰκ ἐπαγγελία, καὶ πρὸ
γεννήσεως· ὁ δὲ αὐτεπάγγελτος εὐθὺς ὑπῆρξε (37),
καὶ μετὰ γέννησιν.

B θαυμαστὴ καὶ τοῦ Ἰακώβ κλίμαξ, ὡς παραδόξου
μυστηρίου προτύπωσις· καὶ ἡ περὶ τὰ θρέμματα
τοῦ ἀνδρὸς εὐμηχανία· καὶ ἡ ἐκ τῆς ὀσφύος δωδε-
καστέλεχος τῶν τέκνων εὐημερία· θαυμαστὴ δὲ καὶ
τούτω [Ἰσ. τούτου] τῶν ἀρετῶν ἡ κλίμαξ πρακτικῶς
ἐξεγένετο, καὶ ἡ ποιμαντικὴ τῶν λογικῶν ἐμπει-
ρία, καὶ ἡ ἐκ τῆς ὀσφύος πλήθουσα πνευματικὴ
τῶν τέκνων ἀπότρεξις.

Ἰὼβ ἐπὶ κοπρίᾳ, καὶ τῇ περὶ τὰ δεινὰ καρτερίᾳ,
ἐν τοῖς ἀπάντιον καταγεραίρεται στόματι· ὁ δὲ
τὴν ἐκ τῶν ἀθλῶν ἀνδρείαν, καὶ τῶν τραυματίων τὰ
ἔλκη καταβάλλόμενος· τὴν τε ἐκ τόπου εἰς τόπον
χρονίαν κάθειρξιν ὡς κοπρίαν ἐπιφερόμενος, ἐπίσης
τὴν καρτερίαν ἐξήσκησε.

C Μέγας Μωσῆς ὡς θεὸς Φαραῶ, καὶ ξένος δημ-
αγωγός, καὶ νομοθέτης πρῶτος, εἰ καί τις ἄλλος, γενό-
μενος· ὁ δὲ, θέσει μὲν θεὸς κατ' ἐκείνον, καὶ νομο-
θέτης πρῶτατος, παρεγγυῶν ἅπασιν τῶν φαύλων
ἀπέχεσθαι πράξεων· καὶ ῥάβδῳ τῆς ἀπαθείας θαυ-
ματούργοδν διαφόροις τοῖς θαύμασιν, ἐμιμήσατο
Δαβὶδ τὸ ἐν πολέμοις ἀκαταμάχητον, τὰς τῶν αἰρε-
τικῶν ἀνδρείως κατατροπούμενος φάλαγγας. Ἐὼ
λέγειν Φινεὲς τὸν ζῆλον, καὶ Ἰησοῦ τὸν Κάρμηλον,
καὶ Ἐλισσαίου τὴν ἐν μηλωτῇ διπλῶ τῷ χαρίσματι τοῦ
Πνεύματος δύναμιν· ὧν ὁ μέγας τῷ περιόντι τῆς
ἀρετῆς, ὡς οἶόν τε, κατ' ἀμφοτέρα τοῦτοις ἀπει-
μήσατο.

exponi apostolum; sed neque prima illa, ac velut
substantiali, quæ in Dei visione consistit. Exstant
in biblioth. Regia Hilarionis cujusdam apocalypses
ac somnia, eum aperte errorem habentia, alioqui
doctrinæ morum non inutilia. Illud ἄρτιον ἐντολῆς
ὕφαρσιν, ut Adamum respiciat, id velit, omnino-
dam mandati velut subtractionem: id est, summam
ejus prævaricationem, beato illo statu, et cum nihil
esset in eam impellens, excepta ingrata voluntate:
ut autem Nicolaum, contrario sensu exponendum
sit, quasi nihil ab eo, præcepto detractum sit,
obsequentissimusque Dei legibus fuerit.

(37) Promissa copiosa prole ex nata pœila, cui
parentes timebant, ne et ipsa, uti reliquæ proles,
præmature exstingueretur: quæ viri sancti pro-
phetia paulo ante narrata est.

Εἰ δὲ καὶ τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν Ἀ ἐπιζητοῖς ἐκδήσασθαι, πρόβηθι λοιπὸν, καὶ ὕψι μείζω τῶν σοι ἐζητασμένων τὴν ὑπαρξίν. Ἐπεὶ γὰρ ἔδει τοῦτον, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον, τῆς ἀθλητικῆς παλαίστρας καλῶς τὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενον, τὸ κοινὴν ἀποτίσαι χρέος τῆς φύσεως (ἦν δι' ἀβρωσίας ἐπὶ τοῦ σκίμποδος ἀνακείμενος, τῶν τέκνων στοιχηδὸν ἤδη παρισταμένων αὐτῷ, καὶ τὰ τοῦ πάθους σχετλιαζόντων ἐξόδια), εἰπεῖν λέγεται τὸν μακάριον, μὴ τῶν καθηκόντων ἐφυστεροῖντο, ἐντεῦθεν τὴν ἀθυμοῦσαν αὐτῶν, ὡς οἶμαι, ψυχὴν κατεγγυῖζόμενος. Οἱ δὲ, θρυλληθέντες τῷ παραδόξῳ τοῦ Πατρὸς ἐρωτήματι, ἀνεδίδαξαν τὴν προσφάτως αὐτοῖς χρειώδη τοῦ αἰτου ἑνδοξίαν παρστήσαντες.

Τότε στενάξας ὁ μέγας, καὶ ἔνθους ὡς περ γενόμενος, Ἐγὼ μὲν ἀπειμι, φησὶ, καὶ μεταναστεύω Β πρὸς τοὺς πατέρας μου. Οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι τὰ νῦν ἀποκείσεται· ὑμῖν δὲ, ὁ τῷ Ἰσραὴλ πάλαι τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὸ ὕδωρ ἐκ πέτρας διψιλευσάμενος, μετὰ τρίτην ἡμέραν τῆς ἐμῆς ἀπ' ὑμῶν διαζεύξεως, αὐτὸς ὑμῖν τὸν σῖτον εἰς κόρον παράσχηται. Καὶ... τῷ λόγῳ ὑποσημᾶναι τοῖς ἀδελφοῖς τὰ τοῦ ξύλου κρούσματα παρακλειυσάμενος, ὡς τῷ ἱερῷ τῷ μοναχῶν συστήματι [ἡρ. τὸ ἱερὸν σύστημα], ἐπὶ τὸ αὐτὸ συναθροισθὲν ἐθεάσατο, ὡς οἶδόν τε, τοῦτω τὰ ἐξόδια προσφθεγξάμενος ῥήματα, προχειρίζεται μετὰ τῆς τούτων βουλῆς τὸν καθηγησόμενον. Κλήμης δὲ ἦν ὁ θαυμάσιος, ὁ φερωνύμως ὡς κλῆμα κατάκαρπον, ἀειθαλεῖς τοὺς τῶν ἀρετῶν ἐπιφερόμενος βότρυας, C τὸν τοῦ οἰκονόμου τότε βαθμὴν ματερχόμενος.

Αὐτὸς δὲ μικρὸν κατατροχωθεὶς τῷ νοσήματι, ἐκδήμος ὅλος καὶ πρὸ τῆς ἐκδήμιας τῆ τοῦ νοῦς μεταθέσει τῶν ἐνθεν γενόμενος, ἐξάρας τοὺς πόδας, καὶ σταυρικῶ τὰς χεῖρας τυπώσας τῷ σχήματι, τοῖς ἀπάγουσιν αὐτὴν ἀγίοις ἀγγέλοις μετὰ πολλῆς τῆς παρρησίας τὴν ψυχὴν ἐναπέθετο, τῷ ἑβδομηκονοστῷ καὶ πέμπτῳ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, ἐξαικισχιλιοστῷ δὲ τριακισιοστῷ ἑβδομηκονοστῷ ἕκτῳ τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως, τετάρτῃ τοῦ Περιτίου μηνός, τῆς πρώτης ἰνδικτιῶνος, ὅς ἐστι Φεβρουάριος.

Τὸ δὲ πολύστικτον αὐτοῦ καὶ πολυάθλον σκῆνος, μετὰ Ναυκρατίου τοῦ μάκαρος κατετέθη, πρὸς τῷ δεξιῷ μέρει, ἐν τῷ κατ' ἀνατολὰς τοῦ Προδρομικοῦ τεμένους πανενδόξῳ καὶ ἱερῷ τῶν μαρτύρων σηκῷ· D ἐνθα δὴ καὶ τοῦ δαίου Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου ἡ πανευκλεῆς καὶ πανσέβαστος τιμὰ θήκη καθίδρυται. Ἀλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν

Ἄρα οὖν μεταβὰς τῶν προφητευθέντων ἐλάττω [ἴσ. ἐλάθετο] ἢ οὐχ ὡς ἐχρῆν τὰς ἐκβάσεις, ἢ τῶν ἐπαγγελιῶν πόρρω τῷ γρονικῷ πεποίηκε διαστήματι; Οὐδαμῶς. Μετὰ γὰρ τρίτην ἡμέραν τῆς αὐτοῦ ἐνδόξου μεταναστεύσεως, πλήρες σῖτου τῶν βασιλικῶν πλοίων ἐκ Βασιλείου τοῦ φιλοχρίστου μέδοντος πέπομφε, καὶ τοὺς τῆς μονῆς σιτωνὰς ἐπλήρωσεν· ὡς μετὰ πολλῆς τῆς ἐκστάσεως τῷ θάρμει κατα-

Quod si etiam Josephi in Ægypto frumentationem quaeris³⁷, procede modo, majora præ iis visurus quæ interrogasti. Nam quia, juxta quod ait magnus Apostolus, postquam athleticæ palæstræ bene certamen certasset, commune tandem naturæ debitum persoluturus, morbo detentus, humili jacebat lecto, filiis jam circum turmatim adstantibus, mortisque exordia tristi luctu plangentibus: quesuisse ferunt virum beatum, num aliquo necessariorum carerent, mœstam puto ea ratione eorum oppignerans animam. Illi autem nova ac insolita Patris percontatione turbati, eam, quæ nuper acciderat, exposuerunt necessariæ annonæ penuriam.

Tunc vir magnus altum pectore suspitium ducens, ac velut afflatus Numine: *Equidem, inquit, abeo, atque ad meos patres commigro. Hoc enim in presentiarum mihi repositum scio: vobis autem, is qui olim manna Israelii in deserto, ac aquam de petra abunde suppeditavit, ipse vobis, triduo a mea disjunctione, largum annonæ præbebit commeatum.* Ubi autem dari signum fratribus ligni pulsatione, humili vocis insinuatione jussisset, sacrum jam monachorum cœtum in unum congregatum videns, communi eorum consilio eum eligit, qui in monasterii præfectura successurus esset. Is porro admirabilis ille Clemens fuit; vir plane pro nominis ratione instar fructiferi palmitis, virentes semper virtutum botros ferens; ac tum œconomi officio defungens.

Ille autem plusculum morbo attritus, totus, ante etiam migrationem, mentis ab humanis translatione excedens ac extra factus, extendens pedes, atque in crucis modum manus componens, multa fiducia abducentibus sanctis angelis, deposito animam tradidit, anno vitæ ipsius 75, a mundi autem creatione 6376, die 4, mensis imparis, 1 indict., qui est Februarius.

Porro ejus multis compunctum, plurimaque certaminum gloria inclytum tabernaculum, una cum beato Naucratio depositum est, ad dexteram partem in gloriosissimo ac sacro martyrum sacello, quod a dextris delubri Præcursoris situm est: quo item loco, sancti Patris nostri Theodori præclarissimus ac venerabilissimus honorabilis loculus constitutus est. Quid vero inde?

Ergone ubi migrasset oblitus est, quæ prophetaus prædixisset? aut secus atque oportebat, aut termino dilatiori, quam haberet promissio, curavit evenire? Haudquaquam. Post triduum enim gloriosæ ejus migrationis, navim unam e maximis Christi amantis Basilii imperatoris, frumento plenam misit, monasteriique horrea implevit: ut multo stupore percussus beatus Clemens in hæc verba proman-

³⁷ GEN. XII, 53.

traverit : *Ecce, inquit, Patres, communis Pater noster, post triduum, juxta quod promiserat, suæ in nos affectionis debitum implevit, novum nobis suæ apud Deum fiduciæ argumentum præbens.*

Habes quæsitæ solutionem, Josephi in Ægypto observatam liquido annonæ provisionem : quanquam hic miraculum longe miraculo præstet. Cæterum ad prodigium aliud orationem converto. Cum enim vir inclytus Clemens diu satis monasterii præfectum egisset, atque ad Dominum quintadecima die mensis Julii migrasset, jamque Hilarion, congrue omnino nomini morum hilaritate habens, præfecturam gereret; sancti Patris nostri Nicolai discipulus Antonius nomine, a nonnullis ab accidente nigredine Maurus appellatus, a multis annis, fluxus sanguinis morbo exugebatur, vi tanta ægritudinis, ut restituendæ sanitatis medicos spes omnis defecisset. Huic tandem præfatus Pater Hilarion, ut in cella, in qua olim Christi famulus Nicolaus inclusus fuisset, decumbens, corporis disjunctionem sustineret, permisit. Dum ergo impensius gaudens in ea demoratur, apparens illi vir sanctus in somnis, in hæc verba compellat : *Humilis Antoni, quis te morbus moleste habet? Ut autem, inquit, morbum explicavi, ejusque vim remediis majorem detexi : Ne, inquit vir magnus, ultra timueris : quippe amodo, nihil morbo hoc molestiæ creante, sanus eris. Tumque ad me ipse rediens, non jam in somnis, sed ipsis coram oculis, ejus e cella exeuntis posteriora aspexi. Quapropter, sanguis quidem fluxio actutum compressa est : multaque odoris fragantia circumquaque cellam pervagata, humile cor meum immenso gaudio replevit. Jam tum anni quadraginta fluxerant, isque nihil molestiæ ab eo patiens morbo, Dei gratia vivebat.*

σασα, τὴν ταπεινὴν μου καρδίαν χαρᾶς ἀφάτου ἐπλήρωσεν. Ἐκτοτε οὖν τεσσαρακοστὸν ἔτος ἦν (38), καὶ προσδιαμείβων ἀπαρενόχλητος ἐγεγόνει

Et hæc hæcenus dicta sint : plurima enim silentio omittenda sunt, quo brevitatis regulam servemus; cum et alioqui oratio debiliior sit, quam ut miraculorum vim valeat enarrare; hac parte auris ad fidem durioris utilitati prospiciens.

Nos quidem, beate vir, ad ea quæ longi temporis lapsu, silentii profundo obruta remanserant, pro eo desiderio, quo humilis noster animus in te habet, vitiosum atque contritum calamus extendentes, tanquam ex rerum abs te præclare gestarum

FRANC. COMBESISH NOTÆ.

(38) Indicat auctor se fere supparem Nicolao, sub cujus exsuccessore miraculum istud contigerit, a quo deinceps ad hanc descriptionem fluxissent anni 40. Consentiant reliqua, tum quæ de Creta necdum imperio Rom. restituta in superioribus dixit, tum quæ tandem in calce perorat, tristem id temporis Ecclesiæ statum, ab hostium infestatione perstringens, quando ædes sacræ ab illis cremabantur, terra Christianorum sanguine mædebat, qua Saracenis, qua Bulgaris imperium Orientis populantibus : qua de re nonnulla Baronius

ἐληθέντα Κλήμεντα τὸν μακάριον ἀποφθέγγασθαι· Ἴδού γάρ, φησί, Πατέρες, ὁ κοινὸς ἡμῶν Πατήρ μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν, ὡς ἐπηγγέλλατο, τῆς πρὸς ἡμᾶς διαθέσεως τὸ ὄφελλημα ἐκπεπλήρωκε, κοινὸν τῆς πρὸς Θεὸν αὐτοῦ παρρησίας ἡμῖν τὸ θαῦμα ταμειυσάμενος.

Ἐχεις τοῦ ζητουμένου τὴν λύσιν, τὴν ἐν Αἰγύπτῳ τοῦ Ἰωσήφ σιτοδείαν εὐμαρῶς διασώζουσαν, εἰ καὶ δεῦρο πλευνεσκεῖ τὸ θαῦμα τοῦ θαύματος. Ἐπὶ ἄλλο δὲ τέρας τῷ λόγῳ τετράφομαι. Κλήμεντος γάρ τοῦ ἀοιδίου ἐφ' ἱκανοὺς τοὺς χρόνους τὴν μονὴν κυβερνήσαντος, καὶ πρὸς Κύριον τῆ ἐπτακαίδεκάτῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἐκδημήσαντος, καὶ Ἰλαρίωνος τοῦ κατὰ πάντα τῆ τῶν ἡθῶν ἰλαρότητι οἰκείως ἔχοντος τῷ ὀνόματι, τὴν ἡγεμονίαν ἄρτι κρατύοντος· ὁ τοῦ ὀνόματος Πατρὸς ἡμῶν Νικολάου μαθητῆς Ἀντώνιος τοῦνομα, ὁ τῷ συμβεβηκότι παρωνύμῳ τῆ προσηγορίας Μαῦρος παρά τισιν ἐπονομαζόμενος, ἐν πολλοῖς ἔτεσι τῆ τῆς αἰμορροίας νόσῳ ἐκπιεζόμενος, τῆ φορᾷ τοῦ νοσήματος τὴν παρά τῶν ἰατρῶν ἀπόγνωσιν κομισάμενος, ἐπετράπη λοιπὸν ὑπὸ τοῦ προφθθέντος Πατρὸς Ἰλαρίωνος, πρὸς τῆ κέλλῃ ἐν ἣ πρώην ὁ τοῦ Χριστοῦ θεράπων καθείρκετο Νικόλαος, ἐπανακλιθέντα τὴν τοῦ σώματος ὑποῖσαι διάζευξιν· ἐν ἣ μετὰ πολλῆς τῆς χαρᾶς τὴν οἴκησιν ποιησαμένου, φαίνεται καθ' ὕπνου ὁ ἅγιος αὐτωσί πως αὐτῷ προσφθεγγόμενος· *Ταπεινὲ Ἀντώνις, τί τὸ παρενοχλοῦν σοι ἀρρώστημι;—Ὡς δὲ τὸ πάθος ἀπήγγειλα, φησί, καὶ τούτου τὸ ἀνίατον οὐκ ἀπέκρηψα· Μηκέτι φοβοῦ, φησὶν ὁ μέγας· ἔση γάρ ὄγιης ἀπὸ τῆς δεῦρο, τῷ τοιούτῳ νοσήματι μὴ παρενοχλούμενος. Καὶ εἰς ἑαυτὸν γερονῶς, οὐκέτι καθ' ὕπνου, ὀφθαλμοφανῶς δὲ τούτου τεθέσθαι τὰ ὀπίσθια τῆς κέλλης ὑπεξερχομένου. Ὅθεν ἡ μὲν φύσις εὐθὺς τοῦ αἵματος ἀρεστέλλετο· εὐωδία δὲ πολλὴ τὴν κέλλαν περιστοιχίσθη.* Ἐκτοτε οὖν τεσσαρακοστὸν ἔτος χάριτι Θεοῦ τοῦ τοιούτου νοσήματος.

Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσοῦτον. Παραλειπτέον γάρ τὰ πολλὰ τῷ τῆς βραχυλογίας νόμῳ ὑπαίκοντα; ἐπεὶ καὶ ὁ λόγος, δι' ἀσθενείας, τῶν θαυμάτων τὸ θεῖος ἀδρανεῖ διηγήσασθαι, τῆς ἀπιστουμένης ἀκοῆς ἐν ταυτῷ τὸ χρήσιμον κατεγγυῖζόμενος.

Ἡμεῖς μὲν οὖν, ὦ μακάριε, τὰ ἐν μακρῷ τῷ χρόνῳ, τῆς σιωπῆς τῷ βυθῷ καλυπτόμενα, πόθῳ πολλῷ τῆς ταπεινῆς ἡμῶν διανοίας τὸν ἐμπαθῆ καὶ συντετριμμένον κάλαμον παρεκτείναντες, ὡς ἐκ πελάγους τῶν σῶν κατορθωμάτων, μικρὸν

sub Constantantino VIII ex Curopal. auctorque Vitæ S. Lucæ junioris quiescentis in Hellade, qui et ipse Θαυματουργὸς appellatus, ac notissimæ sanctitatis, eo claruit tempore. Sunt certe ea Acta valde illustria, nec ecclesiasticæ historiæ eorum temporum inutilia; tametsi Baronius ipsum quoque nomen viri tanti, ac Lucæ junioris ignoret. Sunt illa prolixiora, quam ut commodum videatur integra exscribere et dare. (*Excerpta dedit Combefisius quæ locum suum apud nos obtinebunt.*)

τι μνήμης ἐμπόρευμα. ἢ καὶ ὀψώνιον εὐτελές, τοῦ-
 τόν σου τῆ πανευκλεεῖ καὶ ἀγία μνήμη ἀναγαγόντες
 τὸν λόγον, ἀνεθέμεθα. Αὐτὸς δὲ ἄνωθεν ἡμᾶς ἐπ-
 οπτεύεις ὄψεως, καὶ τὸν παρεπόμενον τῆς σαρκὸς
 ἡμῶν πόλεμον κατευμαρίζεις ἐκάστοτε, καὶ διεξ-
 ἄγοις αἰσίως τῆς ταλαιπώρου ζωῆς ἡμῶν τὴν οὐθέ-
 νειαν, ὅτι πολλὰ τὰ παρ' ἐλπίδα ταύτης συμπτώ-
 ματα, καὶ κυβερνήσαις πόρρω τῆς πονηρῆς τῶν
 παθῶν καταιγίδος, τὴν τοῦ νοῦς εἰρεσίαν διεξαγόμε-
 νος, καὶ βραβεύσαις εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας τῷ
 σου τῆματι: ὄρας γὰρ ὄσσην, καὶ ὡς καλύπτουσαν
 ἀμεταστρεπτὴ τῆς ἡμέρας τὴν ὀργὴν ἐπιδείκνυται·
 καὶ καταβάλοις ἔθνῶν ἀτιθάσσων θρασεῖαν ὀρμὴν
 καὶ ἀλλόκοτον φρόνημα. Ἴδε γὰρ ὅσα νῦν τὰ τολ-
 μώμενα. Ἐκκλησίαι κατεμπιπρῶνται, καὶ γῆ Χρι-
 στιανῶν τοῖς αἵμασι σπένδεται· καὶ παῖσαις ταῖς
 πρεσβείαις, ἢ πρὸς τὴν ἀρχαίαν διὰ τῆς πίστεως
 ἐπανελθεῖν τῆς δόξης εὐγένειαν, ἢ παμπληθεῖ κρο-
 ταρι[ζε]σθαι, ὡς ἔθνη πόλεμον θέλοντα. Καὶ μὴν καὶ
 παράσχοις ἀγαθαῖς ἐλπίσι ταῖς πρὸς τὸ θεῖον ἡμᾶς
 πρακτικῶς ἐναδρύνεσθαι, δοξάζοντας Πατέρα, Υἱόν,
 καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν ἀμερῆ οὐσίαν τε καὶ θεότητα,
 νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.
 Ἀμήν.

Delago, exiguum hoc memorie fomentum, seu
 etiam vile obsonium, sermonem hunc inclytæ ac
 sanctæ memoriæ tuæ offerentes, dedicavimus. Tu
 vero nos propitius e cœlis intueres, quodque jugiter
 comes adest carnis bellum, quotidie alleves, miseræ-
 que vitæ nostræ exiguitatem prospere dirigas,
 quam multi casus inexpectato excipiunt, ac pro-
 cul a sæva perturbationum procella, animi navim
 gubernes ac regas, pacemque Ecclesiæ cœtui a Deo
 obtineas. Vides enim quantam quamque immobi-
 liter diem obtegentem, iram exhibeat: destruasque
 gentium indomitarum audacem impetum, ac animi
 insolentis superbiam. Vide enim qualia nunc præ-
 sumantur. Ecclesiæ incenduntur, ac terra Chri-
 stianorum madet sanguine: suadeasque tuis inter-
 cessionibus, ut vel fide recta ad antiquam revertantur
 gloriæ ingenuitatem, vel penitus collidantur, tan-
 quam gentes quæ bella volunt. Ita, quæso, præ-
 stesque, ut bona in Deum spe moribus rite compo-
 sitis gloriemur, gloriam submittentem Patri, Filio,
 ac Spiritui sancto, individue uni substantiæ ac
 deitati, nunc et semper, et in sæcula sæculorum.
 Amen.

ANNO DOMINI DCCCXCHII

S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS

NOTITIA

(Ex Ant. Monasterii Bibliotheca Sicula, Panormi 1708, tom. I, p. 384.)

Josephus hymnographus, ita ab hymnorum multitudine, quos decantavit, appellatus, lucis usuram Sy-
 racusis accepit, natus ex Plotino et Agatha parentibus virtute claris. Ab infantia morum maturitate, vir-
 tute ac pietate, futuræ sanctimoniam specimen dedit. Sacris addictus litteris mirum in modum profecit,
 et non obscura cœlestis sapientiæ ac divinæ eloquentiæ splendorum edidit, quos præclariorum virtutum
 incrementis effecit, sed florente adhuc ætate cum Agareni Syracusas occupassent, ut Barbarorum furo-
 rem declinaret, in Peloponesum decessit, ubi, relictis genitoribus, ut Deo liberius vacaret, Thessalonicam
 petiit, ibique monasticum D. Basilii institutum amplexus est in cœnobio Latoeni dicto. Eo animi fervore
 regularem disciplinam aggressus est, ut breviter perfectionis exemplum sese omnibus exhibuerit, humi-
 litatis enim, obedientiæ, solitudinis ac silentii studio incubuit: austeritate, contemplatione, charitate,
 aliisque virtutibus ornatus ita refulsit, ut omnibus admirationi esset. Ex assidua sacrarum litterarum
 sanctorumque Patrum lectione, virtutum fomenta eliciebat, cœlitesque primarios nedum imitari cona-
 tatur, verum etiam et hymnis aliisque ingenii monumentis extollere curabat. Hinc in sui amorem ac ve-
 nerationem omnes trahebat; dulcius autem cum sacrarum litterarum arcana magna suavitate expen-
 deret. Sapius cœlesti sapientiâ imbutus concionabatur, et ad virtutes amplectendas auditorum animos
 excitabat: profluebat enim ex ore egregii viri mellitæ eloquentiæ flumen, quo omnium corda dulciter
 alliciebat. Ob egregiam vitæ sanctimoniam dignus existimatus qui sacerdotio initiaretur, licet humilitatis
 vires obsisterent, precibus et obedientiæ cessit; ideoque hac dignitate insignitus ferventius virtutum stu-
 dio incubuit. Duriores pœnitentiæ leges amplexus est, orationem protrahere diutius curavit, et ad san-
 ctimoniam fastigium omnibus animi nervis properare contendit. Cum autem Thessalonicam pervenisset,
 S. Gregorius Decapolita, qui sanctitatis ac miraculorum gloria florebat, Josephi sanctimoniam numeris
 omnibus absolutam, demiratus, cum illo arctissimam familiaritatem contraxit; adeo ut ab eo distrahi

haud pateretur : hinc discedere coactus ad gravissimas res Constantinopoli pertractandas, cœnobii moderatorem enixe rogavit, ut Josephum itineris socium adjuugeret, et tandem obtinuit.

Constantinopolim appulsus Josephus, Gregorium continuo intuens, omnem vitæ suæ rationem in se fideliter transferre curabat, ac vitam potius angelicam quam humanam traducebat. Cum autem Leo (non Isauricus, ut habet Vita S. Josephi apud Octavium Caetanum, tom. II *Sanctor. Sicular.* p. 46, sed Armenus, ut juxta temporis epochas recte advertunt Godefridus Henschenius et Daniel Papebrochius in *Actis SS.* 3 Aprilis, in comment. prævio ad Vitam S. Josephi, § 1, p. 266, et in annotat. p. 273) immanissimus Constantinopolitanus imperator, vesana rabie in sacras imagines earumque cultores sæviret, S. Gregorius, imperatoris furori se opponens, publice catholicam fidem propugnavit : hinc nonnulli viri religiosi ad Gregorium, tanquam ad fidei athletam confugientes, sæpius institerunt, ut Romam ad summum Pontificem S. Josephum mitteret, cui Ecclesiæ calamitates ac fidelium pericula exponeret, ideoque noster Josephus Gregorii jussu Romam velificavit : at in itinere a piratis aggressus, captivus in Cretam insulam abductus est, ubi in vincula coniectus, obscuro carceri mancipatur. Sed inter catenas gestiens, sociorum languores mellita eloquentiæ vi emollebat, ac in fidei constantia confirmabat. Episcopum animi infirmitate laborantem, qui ut se a laboribus eriperet ad imaginum contemptum jam propendebat, ita roboravit, ut pro Christi fide ac imaginum cultu sanguinem profundere paratum reddiderit. Innumeros e diaboli laqueis solvit, ac in fide fluctuantes firmavit, quorum nonnulli martyrii palmam assecuti sunt. Dum autem ita fructuose vitam, etsi catenis vinctus, traducebat, in natalitii Dominici nocte, spiritualibus canticis producta usque ad galli cantum, D. Nicolaus Myrensis sese spectabilem fecit, ac Josepho nuntiavit, iconomachum imperatorem jam defunctum ; se autem Constantinopolim regredi opus esse, ut cœlesti sapientia Christi fideles confirmaret : inde libelli folium in os ejus immisit, in quo hæc legebantur verba : « Accelera tanquam misericors, et festina tanquam miserator in adiutorium nostrum, potes enim siviis. » Hæc cum suavissime decantasset, se cœlesti dulcedine perfusum sensit, ac compedibus solutum, et per aerem raptum ; statim a D. Nicolao Constantinopolim translatus est. Cum ibi Gregorium jam defunctum deplorasset, in ecclesiam S. Joannis Chrysostomi secessit, ubi populos ad ecclesiam confluentes cœlesti sapientia erudivit, et ad omnium commodum cœnobium extruxit, quod statim numerosus religiosorum cœtus explevit. Accepta autem ex dono S. Bartholomæi reliquia, ad ejus cultum ecclesiam excitavit, ibique pluries S. apostolus spectabilem Josepho dormienti se exhibuit, eique abdita nonnulla mysteria, ac difficillima sacrarum litterarum loca explanavit ; cœlestibus benedictionibus et charismatibus cumulavit, ut terrarum orbem cantionum suavitate demulceret, Josephum superna benedictione bravit, et in ejus linguam supernæ sapientiæ latices largiter influit. Ex tunc carmina panxit uberrime eo nectare referta, leporibusque concinnata, ut auditorum ac legentium animos mira dulcedine perfundant, et quocumque velint facillime flectant : adeo ut ex iisdem cœlicolarum cantorum melos effluere ad animarum solatium putet. Hinc merito ejus hymni ab Ecclesia Græca in sacris divinæ psalmodiæ locis translatis, ad cœlium laudem decantantur. Multos in hæresim lapsos ad catholicam fidem revocavit, multosque a sæculi illecebris ereptos, monasticæ vitæ addixit.

At dum in his sedulus insudabat, inclyti viri labores exturbavit Theophilus imperator (non Constantinus Copronymus, ut ex citata Henschenii et Papebrochii correctione) qui et ipse sacris imaginibus infensus, Josephum evangelica libertate concionantem, in exilium eiecit, in quo forti animo exilii ærumnas perpessus est, usquedum a Michaelē imperatore Constantinopolim revocatur. Inde spretis dignitatibus ultro sibi oblatis, ecclesiasticæ suppellectilis custodiam accepit, ut Ignatio Patriarchæ obtemperaret : hic enim Josephi sanctimoniam doctrinamque perpendens, in pertractandis Ecclesiæ negotiis ipsum adhibere cupiebat, quod ex collato munere obtinuit : ideoque in rebus difficillimis sæpius Josephum consulebat, et ab ejus ore dulciter pendebat. Acceptissimus etiam Photio successori fuit, qui Josephum ea prosequebatur æstimatione, ut ipsum appellaret Patrem Patrum, et hominem Dei : tanquam angelum venerabatur, cui et Ecclesiæ negotia demandabat, omnesque Ecclesiæ primates hortabatur, ut eundem veluti sanctissimum Patrem recolerent, et ipsi mentis arcana detegerent ; quod libentius perpetrabant : prophetica enim luce perfusum experti sunt, quo cordium penetralia rimabat : Josephus autem omnes ad rectam Domini viam dirigebat. Tandem undique celeberrimus virtutibus, ac sanctimonia clarissimus, ab angelo commotus est, sibi instare mortis diem ; ideoque omnibus rejectis curis, ad ipsam ferventius se paravit, ac tandem ad cœlum evolavit, in quo Deipara cœlitesque omnes, quorum elogia decantaverat, summo honore excepere, 3 Aprilis anno 883.

Si plura tanti viri cupis, consule ejus Vitam a Joanne Diacono scriptam, apud Octavium Caetanum, in *Vitis SS. Sicularum*, tom. II, p. 43, ab eo primum sub anonymi scriptoris nomine editam, ex ms. codice Græco monasterii S. Salvatoris Messanæ, ab Augustino Florito soc. jesu Latinitate donatam ; exinde sub Joannis Diaconi nomine eandem in lucem emisere Henschenius et Papebrochius, in *Actis SS.* 3 Aprilis, p. 269 ; (hietiam Vitam s. Josephi ex Synaxariis mss. edidit p. 266 ;) eandem etiam ex perantiquo codice Bibliothecæ Vaticanæ in Latinum translatis a Ludovico Marraccio e congregatione Cleric. regul. Mariæ Dei, edidit Hippolytus Marraccius frater, ejusdem Congregationis sacerdos in *Mariæ* ipsius S. Josephi, qui et ea quæ in Græcorum Menæis ac Menologiis de Josepho habentur, lectoribus exhibuit. De eo etiam Josephus Perdicarus, in *Vitis SS. Sicularum*, p. 282 ; Hieronymus Bascapè *Ephemerid. Sacr.* 3 Aprilis

lis a pag. 31; Simon Wanguereckius in *Prolegomenis ad Pietatem Marianam Græcorum*, n. 22; qui duos distinguit Josephos hymnographos, quorum unus, S. Theodori Studitæ frater, episcopus Thessalonicensis, alter noster Sicularis; et huc ascribendos putat canones qui in Græcorum Menæis nudum Josephi nomen præferunt; ejusque sententiæ adhærent Henschenius et Papebrochius, in *comm. prævio ad Vitam* § 2, n. 10 et 11. Vide etiam Jacobum Goar in *Glossario ad Rituale Græcorum*, Marraccium citatum in *Biblioth. Mariana*, part. 1. p. 822, Joannem Nadasi in *Anno cælesti* 3 aprilis; Leonem Allatium *De libris ecclesiasticis Græcorum* diss. 1.; Franciscum carreram in *Panth. Siculo* p. 75., Rocchum Pirrum in *notit. Eccles. Syracusana*, p. 139; Thomam Strotium in *Controversia Concept.* part. 1, lib. II, cap. 19, p. 163, et cap. 20. p. 165; Michaellem Angelum Mancharusum in *Kalendario Syracusano*; Caetanum citatum in *Isagog. ad hist. Sicul.* c. 36, n. 24, 25, aliosque.

Scrpsit Josephus :

Hymnos innumeros, ex quibus *Hymnographi* nomen accepit. In ecclesiasticis Græcorum libris CCCV hymnos (quos etiam canones vocant) per dies dispositos, ac per anni ambitum ab Ecclesia Græca decantari solitos contineri testatur Caetanus cit. in *animadv. Tom. II SS. Sicular.* p. 18, n. 20, et Perdicarus loc. cit. p. 294, nempe :

Canones XCVI in Paracletico. Liber est Græcorum, qui quotidie aliquod recitandum in choro exhibet ad aliorum librorum differentiam, quibus statutis temporibus utuntur, ex Leone Allatio *De libris Græcorum*, dissert. 1, p. 68.

Canones XXXV in Triodio. Liber hic recitanda in choro a Septuagesima usque ad Sabbatum Majoris Hebdomadæ complectitur, ex Allatio cit. dissert. 1, p. 69; et Marraccius in *Mariali XXXVI* a p. 301 ad 322, ex eodem libro exhibet.

Canones V in Pentecostario. Liber est Græcorum qui recitanda in choro a Pascha usque ad octavam Pentecostes continet, ex Allatio cit. p. 77 et 78.

Canonem I in Horologio, quod idem est ac Latine diurnum, ex eodem Allatio cit.

Canones CLXVIII in Menæis. Codices sunt duodecim, juxta duodecim anni menses distincti, in quibus quotidie decantanda verba canonicis ad Dei, Deiparæ ac sanctorum laudem continentur, ex Allatio cit. p. 78. Sed haud prætermittendum puto ex eodem p. 81, S. Josephi hymnos, omnibus aliorum Græcorum, qui in ipsis Menæis comperiuntur, anteponendos. Imo ejus Vitæ scriptores tradunt, poetas scriptoresque omnes post ipsum florentes, quæ venustatis et concinnitatis habent, omnia ex Josephi hymnis, tanquam ex cælesti aurifodina eruisse. Ex his omnibus libris, altisque mss. codicibus celeberrimus vir, et Deiparæ cultor inclytus Hippolytus Marraccius Lucensis hymnos collegit omnes Græcos, quos S. Josephus in Deiparæ laudem cecinit, et Latinitate donatos fere omnes a Ludovico Marraccio ejus fratre, edidit, notisque illustravit hoc apposito titulo : *S. Josephi hymnographi, Siculi, Syracusani, Ordinis D. Basilii monachi, Mariale, quo ejusdem S. Josephi de augustissima cæli terræque Regina Deipara virgine Maria, opera omnia quæ reperiri potuerunt, ex Græcis mss. codicibus collecta, Latine reddita, notisque illustrata, nunc primo publicantur, studio ac labore P. Hippolyti Marraccii, Lucensis, e congregatione cler. regul. Matris Dei, Romæ, typis Iguatii de Lazaris, 1661, in 8.* Addit et ipse Marraccius, in notis p. 423, hymnos multos reperiri in mss. codicibus bibliothecæ Barberinæ, qui in editis Græcorum Menæis desiderantur; et pag. 488 et 494 ait, quod in Triodio ms. Græco ejusdem biblioth. n. 118, hymni exstant nonnulli, qui in impresso Triodio non reperiuntur. Apud Octavium Caetanum in *Vitis SS. Sicularum*, hæc in Latium versa ab Augustino Florito soc. Jesu habentur, nempe :

Antiquæ odes fragmentum in S. Marcianum episcopum Syracusanum. Tom. 1, p. 7.

In S. pontificem Paneratum hymnus, ib. p. 15.

In S. Niconem martyrem hymnus, ibid. p. 45.

In S. Euphrium hymnus, ibid. p. 110.

Hymnus secundus in S. Euphrium, ibid. p. 112.

Hymnus in S. Fantinum ex ms. Græco codice monasterii S. Philippi Fragalatis, ibid. p. 161.

In S. Gregorium Agrigentinum episcopum hymnus. Ibid. p. 218.

In S. Leonem episcopum Catanensem, hymnus tom. II, p. 26.

Denique apud Laurentium Surium in *Vitis SS. 24 Augusti* p. 254, et Aloysium Lipomanum in *Vitis SS. 24 Augusti* p. 891, ex Simone Metaphraste exstat sermo inscriptus : *Josephi humilis et minimi laudatio in sanctum apostolum Bartholomæum*. Hunc nostri Josephi fetum putant Octavius Caetanus in *animadv. ad tom. I. SS. Sicul.* p. 134, n. 6; et in *animadv. ad tom. II*, p. 18; Josephus Perdicarus in *Vitis SS. Sicular.* p. 294; Henschenius et Papebrochius in *annotat. ad Vit. S. Josephi* p. 274. Hi vero in *comment. prævio ad eandem Vitam*, § 2, n. 11, ex Allatio in *dissert. de Græc. libris* p. 11, Josephi nostri putant.

Canones de S. Nicolao, servantur Græce mss. Romæ in bibliotheca Barberina.

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

VITA

AUCTORE JOANNE DIACONO CP.

(Acta Sanctorum Bolland., Aprilis, tom. I.)

GODEFRIDI HENSCHENII COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. *Cultus sacer ex Synaxariis mss. Legationis Romanæ, et exilii tempora.*

1. Sanctum Josephum, a sacris hymnis sive canonibus conscribendis, Menæa excusa et plurima mss. Synaxaria, Claromontanum, Chiffletianum, Mazarinianum, aliaque, τὸν Ὑμνογράφον· duo autem in monasterio Cryptæ-Ferratæ conservatæ, τὸν Ποιητὴν τῶν κανόνων appellant, eique elogium texunt, alia brevius, longius alia; vix ulla absque mendis, librorum oscitantia aspersis. Solum Synaxarium, quod primo loco hic nominavimus, Claromontanum, quia ex Claromontani nostri Parisiis collegii bibliotheca commodatum, majori ex parte sincerum est: quod proinde præ ceteris dignum duximus huic prolusioni inserere, ita expeditiorem cursum habituri ad ea, quæ circa hujus Sancti ætatem moventur dubia; non aliud habentia fundamentum, quam quod audacior aliquis Vitam ab auctore pene cœvo scriptam præsumpserit ex suo ingenio interpolare unius vocis additamento; et Leonem Iconomachum legens, addere τὸν ἐκ τῆς Ἰσαυρίας, non satis attendo quod integro sæculo Leonis Isaurici imperium distet a temporibus Ignatii Photique patriarcharum, sub quibus scevophylacis munus in Ecclesia Constantinopolitana gessisse Josephum, in progressu Vitæ debuerat observasse. Similem prorsus errorem 23 Maii circa S. Michaelis Synnadarum episcopum inrepsisse in Menologium Græcorum notavimus 5 Januarii ad Vitam sancti Gregorii Aritensis, pag. 290. Elogium porro sancti Josephi præcitatum tale est:

Οὗτος ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Σικελῶν ἐπαρχίας, γεννητῶρων Πλουτίνου καὶ Ἀγάθης. Πορθηθείσης δὲ τῆς πατρίδος, σὺν μητρὶ καὶ ἀδελφοῖς διαφυλαχθεὶς, ἦλθεν εἰς Πελοπόννησον. Ἐκεῖθεν ἀπάρας ἦλθεν εἰς Θεσσαλονίχην. Πέντε καὶ δέκατον ἔτος ἄγων, ἀποκείρεται ἐν τινι μοναστηρίῳ, καὶ ἦν διερχόμενος πᾶσαν τὴν θεῖαν Γραφὴν· ὄθεν καὶ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονίαν δέχεται, καὶ μετὰ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου τῇ Κωνσταντινουπόλει καταλαμβάνει. Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν Εἰκονομάχων ἀρεσις αὐθις ἀνεφάνη, Λέοντος τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου [βασιλεύοντος], παρεκάλεσαν τὸν ἅγιον Γρηγόριον οἱ ὀρθόδοξοι,

Ἀστεῖλαι εἰς Ῥώμην τὸν Ἰωσήφ, μηνύσοντα τοῖς ἐκεῖσε τὸ συμβάν. Καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει· πλοῖα δὲ ἐπιστάντα βαρβαρικὰ δεσμώτην εἰς Κρήτην ἀπήγαγον. Ἐν μιᾷ δὲ τῶν νυκτῶν ἐπιστὰς αὐτῷ τις ἱεροπρεπῆς τὴν ιδέα, Ἐκ Μύριον ἐνταῦθα πάρειμι, ἔφη· καὶ βιβλίον κρατῶν, διεκελεύετο λαβεῖν. Ὁ δὲ λαβὼν, ἀνεγίνωσκε καὶ ἔψαλλε· Τάχυνον, ὁ οἰκτιρῶν, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεήμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. Καὶ τὸ ἀδόμενον, ἔργον πρωίως ἐγένετο. Τότε γὰρ τοῦ τῆς σιρέσεως προμάχου Θεοφίλου ἐξ ἡμῶν γενομένου, ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία τῶν σεπτῶν εἰκονισμάτων ἀπέληψε τὴν εὐπρέπειαν· καὶ ὁ τίμιος Ἰωσήφ, ἐλευθερωθεὶς τῆς εἰρκτῆς πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν διεσώζετο. Ἐν δὲ τοῖς ὁρίοις τῆς Θεσσαλονίχης γενόμενος, λείψανον εὖρον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρείου [ἐν ἄλλοις Συναξαριστοῖς λέγεται, τοῦ Βερθυλομαίου λείψανον], ἔλαβεν, καὶ καὶ ἐπ' ὄνοματι τούτου ἐδομήσατο· καὶ ἐν φροντίδι πλείονι καθεστήκει, μελωδῆμασι τὰς αὐτοῦ πανηγύρεις κατακοσμήσας, σὺν δάκρυσιν καὶ στεναγμοῖς ἡξίου τοῦ παθουμένου τυχεῖν· τοιγάρουν καὶ ἐπέτυχεν. Ὅρᾳ γὰρ νύκτωρ ἄνδρα τινὰ φειδῶν, ἐν ἀποστολικῷ τῷ σχήματι, ἀπὸ τῆς ἱερᾶς τραπέζης Εὐαγγέλιον ἀράμενον, καὶ τοῖς στέρνοις αὐτοῦ ἐπιθέντα, καὶ εὐλογίας αὐτὸν ἀξιώσαντα. Καὶ ἐκ τότε ἔλαβε τὸ χάρισμα τῆς ὑμνωδίας· καὶ οὕτως ἀπόνως καὶ μετ' εὐκολίας τὰς ἱερὰς ὑμνωδίας δι' ἅπασαν τὴν Ἐκκλησίαν ἐφώτισεν ἐν ὕμνοις· ἐντεῦθεν τοῖς ἀπάντων στόμασι ᾄδεται, καὶ πᾶσι πειθινῶς καὶ ἐπέρτατος, οὐ μόνον ἰδιώταις καὶ ἀρχουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς βασιλεῦσι γίνεται.

Καὶ πολλὰ ἐπὶ τῆς ὀρθοδόξου περὶ τῶν εἰκόνων πίστεως ἀγωνιζόμενος ἐξωρίσθη εἰς Χερσῶνα, παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Ἀρμενίου [ἴμο Θεοφίλου], ὑπὸ Βάρδα τοῦνομα καταδικασθεὶς, καλῶς γε τοῦτον διελεγξάμενος. Καὶ μετὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀναρβύσθεις ἐκ Χερσῶνος, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας, τῆς ποιήσατης τὴν ὀρθοδοξίαν, καὶ τῶν ἱερῶν σκευῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας φύλαξ γενόμενος, Ἰγνατίου πατριαρχούντος τοῦ θείου. Οὗ μετὰ τὴν ἐκδημίαν, παρὰ Φωτίου στέργεται καὶ ἐκθειάζεται· οὗτος γὰρ μετὰ τοῦτον πατριάρχης ἀναδείκνυται. Ἐν τούτοις καλῶς διαρκέσας, καὶ ὁσίως καὶ ὀκνάως

πολιτευσάμενος ἀνεπαύσατο ἐν Κυρίῳ · λέγεται γάρ, ὅτι ἡ ἀγία αὐτοῦ ψυχὴ, ὀφικευομένη παρὰ τῶν ἀγίων μαρτύρων καὶ ἀγγέλων, ἀνήλθεν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἄνθρωπός τις, ἔχων δοῦλον χρήσιμον, ἐπειπερ ὁ δοῦλος ἐφυγεν, ἀπελθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον τὸν Φανερωτὴν, παρεκάλει αὐτὸν φανερωῖν τὸν δοῦλον αὐτοῦ · προσμείνας δὲ ἰκανῶς καὶ μηδὲν μαθὼν, ἐβουλεύετο ἀναχωρῆσαι. Ὁρθρου δὲ ὕπτος, καὶ λόγου ψυχωφελοῦς ἀναγινωσκόμενου, μικρὸν ἀφύπνωσε, καὶ ὄρα τὸν μάρτυρα λέγοντα αὐτῷ · Ἴνα τί περίλυπος εἶ; Τοῦ ποιητοῦ Ἰωσήφ κειμηθέντος ταύτῃ τῇ νυκτὶ, ὀφικεύθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ παρὰ πάντων ἡμῶν, οὓς κανόνισιν καὶ ὕμνοις ἐτίμησεν καὶ ἐσυνοψίσθη εἰς Θεόν · καὶ νῦν πάρεμι πρὸς σέ. Τοῦ λοιποῦ τοῖνον δηλώσει · Ἄπελθε κατὰ τόνδε τὸν τόπον, τοῦνομα προσειπὼν, καὶ εὐρήσεις, ὃν ἐπιζητεῖς οἰκέτην σου.

2. « S. P. N. Joseph Hymnographus ex Siculo-
rum provincia erat, parentibus Plutino atque Aga-
tha : in depopulatione autem suæ patriæ cum ma-
tre fratribusque servatus, in Peloponnesum abiit,
indeque se transtulit Thessalonicam; et decimum
quintum agens ætatis annum, attonsus est in mo-
nasterio quodam : ubi totam sacram Scripturam
tanto cum profectu decurrit, ut presbyter meruerit
ordinari, et cum Decapollita Gregorio Constantino-
polim transiit. Postquam autem sub Leone Armeno
denuo resuscitata Iconomæchorum hæresis extulis-
set caput, deprecati sunt sanctum Gregorium or-
thodoxi, ut Romam destinaret Josephum, fidelibus
ibi degentibus nuntiaturum, quid accidisset. Navi-
gavit igitur eo; sed a barbarorum navigiis inter-
ceptus, abductus in Cretam captivus est. Una au-
tem noctium astans eidem quidam, speciem
pontificalem præferens : Ex Myra, inquit, huc ad-
veni; et librum sumens, jussit eum accipere. Ac-
cepit Joseph, legitque hæc verba : Accelera, mise-
ricors, et festina, miserator, in adiutorium nostrum :
potes enim, si vis. Quod autem tunc decantavit,
opere ipso completum vidit; quando Theophilo e
viviis sublato, sancta Ecclesia sacrarum imaginum
recepit ornatum. Interim divinus Joseph liberatus e
carcere, Constantinopolim salvus perductus est.

5. « Invenerat, cum adhuc esset in sinibus Thes-
salonicæ, sancti apostoli Bartholomæi reliquiam. Hanc igitur accipiens, sub illius nomine ædificavit
sacellum; cœpitque multa cum sollicitudine versare
animo, quomodo festivitatem ejus sacris canticis
componendis ornaret; cum lacrymis atque singul-
tibus supplicans, ut hujus desiderii sui compos ef-
fici mereretur. Et verò compos ejus effectus est.
Noctu enim virum quemdam reverendum conspicu-
tus est ad latus epistolæ, qui videbatur sacra e
mensa Evangelium tollere, ipsumque Josephi impo-
nens pectori, sua eum benedictione impertiri. Ex
tunc autem gratiam componendorum hymnorum et
facultatem habuit tam expeditam, ut quidam existi-
marent, eum melodias sacras non proferre ex
scipso, sed aliunde acceptas et memoria commen-

A datas pronuntiare, et præbere postulantibus. Itaque
Ecclesiam universam suis illustravit hymnis, cœ-
pitque omnium ore celebrari, et cunctis haberi
amabilis, non tantum idiotis, sed etiam principibus
et imperatoribus ipsis.

4. « Multum quoque orthodoxæ fidei causa de-
certans, in Chersonem est relegatus ab impio Ar-
meno, eo quem Bardam vocabant condemnante,
quod illum generose redarguisset. Post ejus mor-
tem e Chersone liberatus est ab egregia illa impera-
trice Theodora, quæ orthodoxiam celebravit; et
sacrorum vasorum Magnæ Dei ecclesiæ custos ef-
fectus est, divino Ignatio sedem patriarchalem obti-
nente. Post hujus porro ex hac vita discessum,
Photio quoque (hic enim post Ignatium patriarcha
est declaratus) in amoribus fuit æstimationeque
maxima. Inter hæc longum vitæ spatium laudabiliter
implens, sancteque et innocenter suo versatus in
munere, obdormivit in Domino. Dicitur autem, quod
sancta illius anima, deducentibus sanctis martyri-
bus angelisque, evecta in cœlum sit. Etenim homo
quidam, servum utilem habens, cum hic se fuga
proripnisset, abiit ad sanctum Theodorum, Phanero-
tem vulgo nuncupatum, rogaturus ut suum sibi ser-
vum revelaret. Exacto autem ibidem spatio non
modico temporis, cum nihil didicisset de fugitivo,
recedere voluit; recessissetque, nisi orto jam die
detentus spiritali qui fiebat sermone, obdormisset
tantisper. Atque ecce martyrem videt, et hæc ad se
dicentem audit : Utquid mœstus es? Poeta Josepho
hac nocte moriente, anima ejus ab omnibus nobis
quos suis canonibus hymnisque honoravit, deducta
est et ante Dei conspectum constituta. Nunc autem
præsto sum, ostensurus deinceps, quod voles. Vale
ad locum illum (et locum nominavit), ibi famulum
tuum, quem requiris, invenies. »

5. Hactenus Synaxarium prædictum, recte et or-
dine omnia, nisi quod ad auctores indicti in Cherso-
nem exilii pertinet, adeoque et ipsius exilii tem-
pus. Etenim quamvis Leo Armenus, suæ adversus
monachos orthodoxos sævitæ ministrum facemque
habuisse legatur Bardam quemdam, affinem suum;
hic tamen nullam potuit partem sibi vindicasse in
vexando Josepho : cum is sub ipsum initium per-
secutionis, anno 2 Leonis, suscitata, Romam le-
gatus sit, et usque ad annum 820 manserit capti-
vus in Creta. Theophilus igitur, impius passim ab
auctoribus dictus, ob iconomachiam resuscitam,
scribi hic et intelligi debuit; sub quo Bardas,
S. Theodoræ Augustæ frater, vir incestus atque
nefarius, apud sororium, monachis orthodoxis
infeussimum, facile potuit effectum dare, ut Jo-
sephum, vitia sua increpantem liberius, videret re-
legatum. Ita certe censuit is quis alterum e mss.
Synaxariis Cryptæ-Ferratæ compilavit auctor, et
conveniunt optime Vitæ Acta, quamvis nulla facta
Bardæ mentione totam culpam in pessimum illius
temporis imperatorem, scilicet Theophilum con-
ferant. In dicto vero Synaxario sic legitur : « Ic-

vidi autem quidam cum eum calumniati essent de his, quæ adversus Bardam Casarem dicta fuerant, in Chersonem relegarunt, unde post aliquod tempus Constantinopolim regressus, sacerorum Magnæ Dei ecclesiæ vasorum custos factus est, Ignatio patriarcha. »

6. Graviora aliorum Synaxariorum errata hic non attingimus, tantum dicimus in eorum nullo notari nomen Leonis Isaurici, quod in Actis reperi- tum ita torsit Octavium Cajetanum nostrum, in suis ad ea annotationibus, ut cum videret consequens esse, quod annis ut minimum 170 vixisset Josephus, ingenue fassus sit, « tam longinquam ætatem, inter tot rerum turbines, totque ærumnas et exercitationes asceticæ vitæ, negotium sibi facere. » Omnia nihilominus, quæ deinceps in Vita dicuntur, ita digessit, ut « pessimum, » de quo supra, imperatorem, sub quo in exilium ejectus est Joseph, haud dubie notet fuisse « Constantinum Copronymum, Leonis Isaurici filium, et imperii periunde atque impietatis successorem; » et « orthodoxos imperatores, » sub quibus est Constantinopolim revocatus, Constantinum et Irenem interpretetur. Utque hæc concordet cum Menæis occasione Bardæ ejectum dicentibus; concludit « rursus, sub Michael Balbo pulsum Josephum, atque a S. Theodora restitutum videri. » Dubitat etiam « an Leo Isauricus, quem xiv Kal. Julii mortuum Theophanes scribit, potius dicendus sit in Natalitiis Domini obiisse, an vero post menses sex et totidem dies de ejus morte fuerit sancto Josepho nuntiatum. » Quæ omnia facile potuisset discernere, si ex indicato mortis die, scivisset Leonem Armenum, Isaurico tanto posteriorem, intelligere; et illud, ἐν τῆς Ἰσαυρίας, insertum Actis, suspectum habere, propter aliorum omnium silentium et enormem distantiam temporis.

7. Simili ratione non difficulter potuisset idem Cajetanus videre illius conjecturæ vanitatem, qua Syracusas fuisse Josephi patriam propterea asseveravit, quia in Actis dicitur Josephi patria, gloriosior reddita a Beati parentibus tam felici germine, quam a Dionysio, « qui olim in ea summis in deliciis regnavit. » Esto enim quod regiam Syracusis habuerit Dionysius, toti tamen imperitavit insulæ de qua, non de peculiari aliqua ejus urbe loquuntur Acta. Non potest sane verosimile videri in tanto historicorum omnium silentio, quod Irene et Constantino regnantibus, potiti sint piratæ barbari, ea tempestate non admodum validi, munitissima urbe: quam iidem, Siciliæ reliquæ dominatum adepti sub Michael Balbo, non potuerunt, uti nec Tauromenium, per annos 55 sui juris facere; usque dum veniret annus 878, quando die 21 Maii, victoria ipsis de eadem obtigit, et totius insulæ possessionem confirmavit, magna cum Ecclesiæ afflictissimæ calamitate: quam describit is qui interfuit Theodosius monachus, in epistola ad Leonem archidiaconum, ex ms. Græco Latine reddita

et apud Rocchum Pyrrhum in notitia Ecclesiæ Syracusanæ impressa. Qui idem Pyrrhus interim asserit et Basiliani ordinis monachum et Syracusanum fuisse Josephum; istud ex sua, hoc ex Cajetani conjectura persuasus: additque illius festum Syracusis celebrari 3 Aprilis, utique postquam Cajetanus incepit sanctos Siculos ex Græcorum Menæis conquirere, et suis insularis venerandos proponere: neque enim existimamus cultum eum Syracusis esse antiquum, aut in ulla majorum de Josepho traditione fundatum.

§ II. Vitæ scriptores. Canones compositi, tempus mortis.

8. Quod § superiori diximus de Barda, et circumstantiæ quædam aliæ, in Synaxariis expressius quam in Vita notatæ (ut quod decimo quinto ætatis anno attonsus in monachum sanctus Joseph sit, quod invasa a Saracenis patria cum matre ac fratribus servatus, quod extemporaneam pene habuerit canonum condendorum facultatem, quod locus exilii Chersona fuerit, quod ante exilium injecta sint sancto vincula et verbera, quod denique gloriose illius in cælum deductionis visio, occasione fugitivi requisiti in templo sancti Theodori Phanerotæ seu Manifestatoris, obtigerit probo illi viro, qui ejus ad alios meruit testis existere), hæc, inquam, circumstantiæ, in prolixioribus Actis præteritæ, credibile nobis faciunt, Vitæ epitomen (quam supra ex Claromontano dedimus, quamque alia mss. fere sequuntur) ipsam esse, quam, a discipulo sancti Josephi Theophane scriptam, Joannes Magnæ Dei ecclesiæ diaconus et orator, præ oculis habuit, plenius ornatiusque exponendam, additis quæ desiderabantur multis. Hanc sic auctam ornatamque ex parte, ex parte vero, prædictarum circumstantiarum minutis prætermittis, descriptam liberius, accepimus ex codice Græco Bibliothecæ Vaticanæ, auctoris nomen quale diximus præferente: contulimusque cum ecgrapho alterius codicis, a Daniele monacho et sacrista in monasterio sancti Salvatoris Messanæ absque auctoris nomine descripti, ex pluteo 20, num. 52.

9. Ea primum, Latine reddita a P. Augustino Florito societatis nostræ, prodiit inter Vitas sanctorum Siculorum an. 1657; aliam deinde ejusdem Vitæ versionem adornavit Ludovicus Maraccius Lucensis, e Congregatione Clericorum Matris Dei, una cum Canonibus in omnia Beatæ Virginis Mariæ festa, et Theocletis per omnes Græcorum ecclesiasticos libros sparsis, et sancti Josephi nomen ut auctoris præferentibus; quæ omnia prænomi- nati Ludovici conjunctione sanguinis et religionis professione frater, Hippolytus Maraccius, commentariis eruditissimis illustravit, vocans illa *Mariate sancti Josephi Hymnographi*, et publicavit Romæ anno 1661. Hanc versionem, Græci contextus verbis pressius inhaerentem, prætuleramus tum priori illi, tum alteri a quodam hujus nostro provinciæ phi-

ellene elaboratæ. Sed excerpta ex Maraccii libello folia, preloque ad nostrum morem parata, exciderunt nobis Amstelodami, quando post tristem Blavianæ typographiæ casum colligebamus sarcinas Antwerpianam revehendas: neque jam, cum primum defectus animadvertitur, promptius est aliquid quam ex Octavio Cajetano recipere Floriti versionem, eamque ad contextum Græcum denuo recognoscere, mutatis hinc inde pauculis ubi id exigere res videbitur.

10. Simon Wangnereckius noster, in Prolegomenis ad Marianam Græcorum pietatem, ex duodecim tomis Menæorum et septem reliquis Græcæ Ecclesiæ voluminibus excerptam, n. 22, de duobus sanctis Josephis, utroque hymnographo et confessore apud Græcos, agit: quorum alter fuerit S. Theodori Studitæ frater atque episcopus Thessalonicensis, 14 Julii recolendus, et habuerit in canticis suis pangendis hoc notabile, quod nomen suum sæpe omissum in titulo, per Acrostichidem sive primas stropharum litteras, circa ultimam odam sui ultimi canonis, semper accuratissime signavit: alter annis forte quadraginta junior, hic noster sit, cui adscribendos putat eos canones, quæ nudum Josephi nomen appositum habent. Quia vero etiam canones hujus posterioris, de quo nunc agimus, Josephi, fere acrostichidi alicui illigantur, existimat præcitatus Wangnereckius, ad ipsos utpote operosius compositos, extendi debere extemporalem illam dictandi facilitatem, quam supra ex Menæis laudatam vidimus. Cur tam operosum hoc sit, ut ab exercitato nequiverit ex tempore fieri? Certe nulli poetico metro astrictos Græcorum canones, potuisse non magna contentione animi ad certas litteras, in cujusque strophe principio inveniendas, astringi ab eo, cui liberum esset strophas singulas, nullo inter se ordine connexas, a quacunque liberet voce ordiri, ipsi didicimus experiendo; quando talium canonum aliquos Latine reddidimus, eadem acrostichidum lege servata, idque in versione, ad Græcorum verborum sensum exprimendum, obligata. An autem omnes illi canones, quas Mariali suo Maraccius inseruit, quosque supra trecentos inveniri in ritualibus Græcorum libris asserit Cajetanus, hujus ultimi Josephi sint, an aliqui relinqui priori debeant, non vacat nec operæ pretium est sollicitius examinare.

11. Placet interim discrimen a Wangnereckio supra nominato designatum, ut scilicet canones illi, qui nudum Josephi nomen præferunt absque alio titulo, Josephi hujus nostri sint: quem etiam intelligere videtur Leo Allatius in sua de Græcorum libris dissertatione, quando Josephum Melodum nominat. Episcopo Thessalonicensi imputari possunt alii qui dicuntur τοῦ κυροῦ Ἰωσήφ, domini Josephi: hæc enim honoris appellatio denotat gradum aliquem eminentiorem. Fatemur tamen non ita firmam eam conjecturam videri, quin varia possint contra eam opponi, quæ ambiguum judi-

cium faciant. Præter hos duos non videtur alius tertius Josephus fuisse, qui in titulo ms. Typici, Romæ in Bibliotheca Barberina asservati et a Leone Allatio, pag. II dissertationis præcitatæ, laudati, nominetur, cum dicitur, Typicum illud continere ecclesiasticam constitutionem omnium festorum totius anni, secundum traditionem sanctorum Patrum, videlicet S. Sabæ, et Studitæ, et maxime Sancti Montis; necnon partem traditionis sanctissimi Patris nostri Josephi, possessoris sancti monasterii quod Divi Nicolai τῶν κασούλων dicitur. » Etenim si Josephi ille proprium ordinavit officium monasterio suo, ejus patronus erat D. Nicolaus, quis Paracleticon Græcorum legens (in quo ordinarium totius hebdomadæ officium octies secundum octo tonos variatum continetur) in eoque observans secundum feriæ 5 canonem (nam singulis feriis duo sunt canones, et feria 5 primus de apostolis est) cum cathismatis atque tropariis eodem spectantibus esse de S. Nicolao: quis, inquam, hæc legens et observans, non judicabit Josephum istum τῶν κασούλων esse auctorem illorum octo de S. Nicolao canonum? Atqui etiam horum canonum acrostichides subjunctum habent nomen Ἰωσήφ hoc modo: Ἦχος α'. Σοι, Νικόλαε, πρῶτον εἰσφέρω μέλος. Ἰωσήφ. Et similiter in aliis, præterquam in canonibus toni secundi et octavi, qui nihilominus ejusdem auctoris manifeste sunt. Hunc igitur non esse a nostro Josepho distinguendum, tum illa styli similitudo suadere poterit, tum quod nostrum a Cretensi captivitate liberatum D. Nicolai miraculo, possimus prudenter opinari, ei quod Constantino- poli erexit monasterio patrocinium prætulisse S. Nicolai, in deserto illo loco, ad quem, haud procul positum a templo D. Joannis Chrysostomi, « sedem et curarum scholam n. 24, dicitur translulisse, inibique discipulorum distribuisset multitudinem: » in casulis forsitan extemporaneis, unde dictum sit monasterium D. Nicolai Casularum, vocabulo, ut alia multa Constantinopolitana, Ἰω- ματικῶν: quamvis et monasterii a D. Nicolao dicti nusquam Acta meminerint, et adjectum postea oratorium S. Andreae apostolo nuncupaverit sanctus, propter reliquias ejus istic collocatas, uti dicitur num. 25.

12. Quo anno Christianæ æræ et ætatis suæ mortuus sit hic, de quo agimus, Josephus, nusquam exprimit Acta: tantum n. 37 inquirunt, diu illum in vita duravisse, et propter graves in ea labores diuturnum censeri debere sustinuisse martyrium. Num. autem 34 dixerant, quod Dominicæ Passionis magna ac venerabili Parasceve instante, discipulum suum, et ecclesiæ possessiones in libello descriptas obtulerit et commendavit Photio patriarchæ, nihil ulterius exprimens: quo facto imminens sibi exitum præsignasse declaraverit mox vehementissima febris, quæ eidem fecerit vivendi finem, et (quantum ex contextu colligi datur) paucorum omnino dierum fuerit. Hinc porro animum

circum agentes per octo illos annos, quos Ignatio mortuo Photius in patriarchatu habuit, antequam anno 888 dignitate illa privaretur; et annum requirentes, qui Parasceven habuerit, neque post tertium diem Aprilis, quo mortuum credimus S. Josephum; neque tamdiu ante, ut inter ipsam et diem mortis longioris temporis statui debeat; nullus occurrit opportunior annus, quam 885, qui Parasceven 29 Martii habuit, et quarta feria Paschalis hebdomadæ diem 3 Aprilis. Nam, si anno 880 mortuus esset Josephus, mortuus esset ipso die Paschæ; talem autem tanque notabilem festivissimæ diei circumstantiam, nequaquam, si vera fuisset, omisisset exprimere auctor Vitæ.

13. Hinc porro de ætate conjectare possis, eum qui Leone Armeno persecutionem incipiente, id est anno æræ vulgaris 814 jam presbyter initiatus, Romanæ legationi judicabatur idoneus, atque adeo ut minimum tricenarius erat, haud multum abfuisse a centenario, quando a mortali hac vita ad immortales Superos transiit. Eadem ratione intelligi datur illam Barbarorum incursionem in Siciliam, quæ Josephum cum matre fratribusque in Peloponnesum

A expulit e patria, non paucis annis priorem fuisse luctuoso illo tempore, quo post Leonis Armeni cædem, et Michaelis adversus rebellem Thomam occupato, et omnem aliam curam huic vice postponente, Creta, Sicilia et insulæ Cyclades a Romano imperio rescissæ sunt, ut scribit Leo Grammaticus. Nempe Barbari illi, piraticis excursibus prædas ante id tempus contenti agere, tunc etiam firmas novo dominatui sedes in iisdem insulis acquirere. Quod autem Barbaricæ etiam naves fuisse dicantur, quæ vela Romam facientis cursum intercidere et captivum in Cretam avexere Josephum: id ita accipimus ut eam insulam non jam tunc tenuerint Barbari, sed ut a Leonis Armeni ministris conducti ad scelus piratæ, profugos Constantinopoli sacrarum cultores imaginum curaverint retrahere in manus Iconomachorum; et Josephum nominatim intenderint comprehendere, quem Romanum legatum navigare, non potuit omnino clam haberi: ex Actis enim manifeste constat, non Saracenos, sed Iconomachos fuisse, in quorum custodia detentus ille apud Cretam est toto fere sexennio.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΡΗΤΟΡΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΣΗΦ
ΤΟΥ ΥΜΝΟΓΡΑΦΟΥ.

JOANNIS

MAGNÆ DEI ECCLESIAE DIACONI ET ORATORIS

SERMO

IN VITAM S. P. N. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.

(Ex ms. codice biblioth. Vatic., collato cum ms. Siculo monasterii S. Salvatoris.)

Interprete Ludovico Marraccio, Lucensi.

1. Omnis quidem virorum virtute præditorum vita B animum virtutis amantem ad imitationem invitat, et honestatis amicum ad eam pro viribus æmulandam compellit: si vero etiam sermo vitam exornet, et practicum cum speculativo intelligibiliter conveniat, perfectionis studiosum per hæc duo excitat ad sedulitatis expressionem: quanquam etiam vita sola illi, qui currit ad scopum supernæ voca-

α'. Καὶ ἅπας μὲν βίος τῶν ἐναρέτων, τὴν ἐρῶσαν ψυχὴν ἀρετῆς πρὸς μίμησιν ἐκκαλεῖται, καὶ ξηλοῦν ἀναγκάζει κατὰ δύναμιν τὸν φιλόκαλον· εἰ δὲ καὶ λόγος τὸν βίον καλλύει, καὶ τὸ πρακτικὸν τῷ θεωρητικῷ νοερῶς συνδυάζεται τὸν δρεγόμενον τελειότητος, δι' ἀμφοτέρω ταῦτα διερεθεῖται πρὸς τὴν τῆς ἀκριβείας ἐκτύπωσιν. Καίτοι γε καὶ βίος μόνος ἀρκεῖ τῷ κατὰ σκοπὸν ἕως ἀνω κλήσεως τρέχοντι, τὴν βασιλείαν

τῶν οὐρανῶν προξενῆσαι καὶ τὴν δι' αἰῶνος μακα-
ριότητα. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ λόγος τῷ βίῳ συνημιένος
κατάλληλος, Λυδία λίθος ὁράται τὰ τῶν ἄλλων ἤθη
βασανίζων καλῶς, καὶ διὰ τῆς χάριτος τὸν αὐτῷ μετὰ
τρόπου κοσμοῦμενον, κοινὸν προτιθεὶς τοῖς βουλο-
μένοις ἀρχέτυπον. Τοιοῦτον οἶδα καὶ Ἰωσήφ, τὸν ἐν
πύνοις μὲν γενναϊότατον, ἐν δ' ἀρεταῖς ἀπαράμιλλον,
τῷ δὲ περιόντι τοῦ λόγου τοῖς ἀνάκαθεν ἁγίοις, κατὰ
τὴν δεδομένην παρὰ τοῦ Πνεύματος δύναμιν, μελ-
ψδικούς ὕμνητοῦς ἐμπαρνεύοντα.

β'. Τοῦτον ἔδει μὴ παραδραμεῖν τὸν ἐραστὴν τοῦ
λόγου, καὶ τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς ὑσώπουμένον,
ἀλλ' ὁ ἐκεῖνος ἐν ἄλλοις πολλοῖς ἐκτετέλεχε, τοῦτο
πάντως λαβεῖν παρὰ τῆς ἡμῶν ταπεινότητος. Εἰ γάρ
καὶ οὐχ ὠραῖος ὕμνος, κατὰ τὸν Ἑμνογράφον, ἐν
στόματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, πλὴν ἀλλ' ἡ προθυμία καὶ
τὸ ζέον τῆς διαθέσεως ἔλξει τὸν εὐφημούμενον πρὸς
τὰ τὰ λιτὰ ταῦτα καὶ πενιχρὰ παραδέξασθαι· οὐ γάρ
τὸ ἴσον ἀντιζητήσει παρὰ τῆς ἡμῶν οὐθενότητος·
οἷς γὰρ κατὰ τὴν ἀναλογίαν οἱ βίοι κατὰ διάμετρον
ἀφαστήκασιν, τούτοις ἀναλόγως καὶ ὁ λόγος ἀποσχοι-
νίζεται. Λαλήσω γοῦν παρὰ μέλος τῷ τὰ τῶν ἄλλων
ἐμμελῶς μελωδήσαντι· ὁ δὲ τὴν ἴσην χάριν εἰδὼς μὴ
παροῦσαν τῷ γράψαντι, γυμνὴν τὴν προθυμίαν τῆς
χάριτος ἀποδέξεται· ἐπεὶ μηδὲ τῷ τοῦ προσώπου
κάλλος κομιδῆ ἀπὸ τῆς φύσεως ἔχοντι περισπούδαστα
τὰ ἐξωθεν ἐπιτρίμματα. Τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ
καταχραῖνοι τὸ ὠραϊόμορφον ὁ περιστιμίζων ταῖς
χρῶμασι.

expolimentis atque affricamentis laborat : qui vero opposito modo se habet, formæ decorem ap-
ringit, et circumpositorum colorum fucat ornamentis.

γ'. Θεοφάνει μὲν οὖν τινι, τοῦ ἱεροῦ πρεσβυτέρου
ἡξιομένῳ καὶ τῷ καταλόγῳ ἡριθμημένῳ τῶν μονα-
χῶν, ὁ βίος τοῦδε τοῦ μακαρίου πεπόνηται· οὐ μὴν
ἀλλὰ παρέδραμεν τοῦτον πολλά, ὅτι κατὰ σπουδὴν
ἐκεῖνον συν[ερ]υφάνθη τὸ πόνημα· ἀμέλει καὶ οἷς
ἐκεῖνος τοῦ μάκαρος τοῦδε τὸν βίον ἐσμίκρυνεν, ἐν
τούτοις ἡμᾶς ἐπὶ τὸ εὖρος τῆς διηγήσεως προεβίβα-
σεν. Ἀλλὰ τίς γένοιτο τῷ βίῳ τοῦδε ἀξιοχρεῶς ἐπαι-
νος; ποῖα δὲ γλώσσα τὰ τούτου δυνήσεται διηγήσα-
σθαι κατορθώματα; Ἔδει γάρ, ἔδει τὰς γλώσσας
ἄρτι παρῆναι τῶν παρ' αὐτοῦ ἀξίως ἐξυμνουμένων,
καὶ παρὰ τούτων τούτῳ ἀποπληρωθῆσαι τὴν διὰ λό-
γων ἀντίσπον· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ἡμεῖς, ὡς ἔχομεν,
σιωπήσομεν, τὰ ἐκεῖνου ἐκδιηγούμενοι.

δ'. Πατρὶς τοιγαροῦν τῷ μεγάλῳ ἡ ἐν νήσοις τὸ εὐ-
δαιμον φέρουσα, ἡ περιφανῆς Σικελία, φημί, ἣν οὐχ
οὕτω περίδοξον Διονύσιος, ὁ ἐν αὐτῇ ποτε ἀρξας
ἀδρῶς ἀπειργάσατο, ὡς οἱ τοῦ μεγάλου γεννήτορες,
τὸ μέγα τῇ πατρίδι χαρισάμενοι ὄνομα, διὰ τοῦδε
τοῦ μακαρίου βλαστήματος. Πατέρες δὲ Ἀγάθη ἡ
περιώνυμος, καὶ Πλουτίνος ὁ περιβόητος, ἀμφω μὲν
τῆς ἀρετῆς ζηλωταί, καὶ τῶν θεῶν θελημάτων
ἐκπληρωταί, διὰ δὲ τῆς ἀρίστης ὠδίνος τὸ μέγα
κληρωσάμενοι ὄνομα· ἔδει γάρ εὐχῆς ἔργον εἶναι τὸδε
τὸ μέγα [χάριτος] καὶ ἀρετῆς ἀποκύημα. Ὁ μὲν γάρ
ἐπλούτει πίστιν τὴν εἰς Θεόν· ἡ δὲ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ

tionis, caeleste regnum atque aeternam beatitudi-
nem sufficienter acquirit. Verumtamen sermo quo-
que mutuo nexu vitæ conjunctus, Lydio lapidi per-
similis est : nam aliorum qualitates optime probat
ac mores, et propterea gratiæ illius, quæ cum
certa ratione in eo refulget, archetypum commu-
nem volentibus proponit. Talem affirmo fuisse Jo-
sephum, in laboribus generosissimum, in virtutibus
insuperabilem, qui suavissimas cantiones, secun-
dum facultatē sibi a Spiritu sancto tributam, in
honorem præcedentium sanctorum ex sermonis
copia et ubertate composuit.

2. Hunc minime decebat præterire sermonis
amatorem, etiamsi quispiam ob virtutis abundan-
tiam confusus hæreret : sed quod ille in multis
aliis fecit, hoc omnino conveniebat eundem a
nostra humilitate recipere. Licet enim juxta Hym-
nographi dictum, non sit speciosa laus in ore pec-
catoris, attamen promptus alacerque animus, et
fervens affectus alliciet eum, qui laudibus cele-
bratur ad hæc nostra exigua viliaque suscipienda.
Non enim paria exiget a nostra imbecillitate; etenim
eadem proportione debet singulis sermo dividi ac
distribui, qua eorum vita per diametrum differt ac
separatur. Loquar igitur inconcinnè de eo, qui
aliorum facta suavissimo metro composuit. Porro
ille idem, qui novit non æqualem gratiam mihi
scribenti adesse atque ipsi aderat, nudam gratiæ
promptitudinem atque alacrem affectura suscipiet :
quandoquidem neque ille, qui a natura vultus pul-
chritudinem possidet eximiam, non in extrinsecis

rependi. Non tamen nos, quales sumus, tacebimus,
illius res gestas exponentes.

3. Porro beati hujus vitam Theophanes quidam
sacra presbyterii dignitate insignitus, et mona-
chorum catalogo ascriptus, elaboravit : multa ta-
men hic auctor prætermisit, nam festinanter opus
confecit. Sed in iis in quibus iste beati hujus vitam
imminuit, nos ad narrationis amplitudinem pro-
vexit. Verum quæ tandem satis digna laus hujus
vita reperiat? Et quæ lingua præclara illius gesta
recensere valeat? Oportebat sane, oportebat illorum
nunc linguas adesse, qui ab eodem pro dignitate
laudati sunt, et ab illis isti gratiam per sermones
4. Fuit igitur hujus magni patria illa, quæ inter
insulas felicitatis palmam refert, illustrissima, in-
quam, Sicilia, quam non ita Dionysius, qui in ea
olim summis in deliciis regnavit, gloriosam reddi-
dit, ut magni hujus genitores, qui celeberrimum
patriæ nomen per tam beatum germen acquisivere.
Illius mater Agatha nobilis, pater vero Plutinus ce-
lebris appellabatur : ambo sane virtutis zelo ar-
dentes, divinæque voluntatis complendæ studiosi.
Per optimam vero prolem magnum nomen hæredi-
tavere. Oportebat autem precum opus esse magnum
hunc virtutis fetum. Pater enim fide, quæ est in

Deum, dives erat, mater vero vitæ hujus bonis gaudere recusans, soli Deo intendebat animum, præsentis vitæ mare prudenter et continenter pertransiens, ita ut ambo juxta vitem illam Psalmistæ florent, et maturis virtutis fructibus plurimos ad sui imitationem pertraherent. Non enim (quemadmodum facere consueverunt illi qui mundo vivunt, et carni inservientes communi naturæ legi obsequuntur) ad voluptates respiciebant, et delicias sectabantur, sed solis tantummodo necessariis rebus contenti, atque illis, sine quibus humilitatis nostræ corpus consistere nequit, superflua manibus pauperum dilargiebantur, ne forte superfluis ipsi ad voluptatem ac delicias utentes, a Dei participatione excluderentur, qui ut eosdem pro charitate ipsorum in se, ferventique amore remuneraret, illustrem Josephum pro quavis alia mercede illis donavit: cujus genitores hujusmodi vitæ decore quo modo imitari potuissent.

5. Non enim juxta puerorum morem primos crines molliter ac speciose alebat, neque, ut adolescentuli facere consuevere, ad parva hæc et fluxa intendebat animum, sed quamvis adhuc puer esset, quamdam tamen gravitatem maturitatemque præ se ferebat, quam in pueris nequaquam solemus recognoscere, lingua, nescio quid breve atque angustum subbalbutiens, divina eloquia vel discibat, vel docebat. Quia vero apud pueros senex mente et judicio incomparabilis inscribatur, ex hoc illius prudentia tacite ostendebatur. Animus ejus virilis in affectionum imperio elucebat, cognitio vero, ac scientia ab iis, qui cum eo familiariter versabantur, clare cognoscebatur. Cum enim provinciam aliquam vir hic admirabilis aggredieretur, naturæ gratia ac sedulitatis studii que intentione universos superare cernebatur, ulna, juxta proverbium, regia, et valde recte. Non enim in sola sermonum copia ac dicendi facultate proficiebat, sed ante verba plures virtutis species sedulus præferibat, ex quo ad ipsam dicendi copiam felicior illi via aperiebatur. Solus enim panis, occidente sole, universas illi mensæ delicias supplebat, aqua vero tantum ad potum utebatur, propterea et dicendi facundia ditatus est. Anima enim scribendo et orando vacare assueta, ut in utroque mens et intellectus illustratur, non facilem habet ad pravas affectiones prolapsus: et corpusculi hujus sarcina alligata et macerata, tota fertur in Deum, divinoque Huius-amori immista, atque eidem perpulchre inhærens, ad humanarum disciplinarum auditum arida evadit.

6. Attamen horum etiam peritiam generosus hic vir habebat, sed in illa scientia, quæ fert ad Deum, magis quam in humana philosophia profecit. Verum non diuturnus fuit illi sine offendiculo vitæ cursus, quandoquidem magnis animabus a prima ætatis linea difficilia quædam ac aspera innascuntur. Nam multitudo permista barbarorum illius patriam cum obsidisset, eamque sibi subjecisset, quod cladis genus prætermisit, aut quam malorum Iliadem in eam non edidit? Alii ferro sublatis sunt: alii miserabiliter facultatum jacturam sustinuerunt: nonnulli captivi facti sunt, atque in externas regiones

A βίου χαίρειν εἰποῦσα μόνῳ προσείχε Θεῷ, τωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς τοῦ βίου περῶσα τὴν θάλασσαν, ὡς θάλλειν καὶ ἄμφω κατὰ τὴν ψαλμικτὴν ἄμπελον, καὶ τῷ πεπελρω τῆς ἀρετῆς πολλοὺς ἐφέλκεσθαι πρὸς τὴν μίμησιν. Οὐ γὰρ ὡς κόσμῳ ζῶντες, καὶ σαρκὶ δουλεύοντες, καὶ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ ὑπηρετούμενοι πρὸς ἡδονὰς ἐώρων, καὶ τὸ τρυφτλὸν κατεδίωκον· ἀλλὰ τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις ἀρκοῦμενοι, καὶ ὅσοις τὸ σῶμα συνίσταται τῆς ἡμῶν ταπεινότητος, τὰ περιττὰ πενήτων χερσὶν ἐχαρίζοντο· ἵνα μὴ τοῖς περιττοῖς αὐτοὶ ἡδυνόμενοι, οὐκ ἔχοιεν κοινωνὸν τὸν Θεόν· ὃς αὐτοὺς τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ τοῦ ζέοντος ἀμειδόμενος ἔρωτος, τὸν κλεινὸν Ἰωσήφ, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀμοιβῆς, ἐχαρίσατο· Ἰωσήφ δὲ οἱ τεκόντες, καὶ ταῦτα βίου τοιαύτην ὡραιότητα λαμπρυνόμενοι, μέγα τι κατορθοῦν ἐλογίζοντο, εἰ ποσῶς ἀπομιμῆσθαι δυνήσονται.

B resulgentes, magnum aliquid efficere cogitabant, si

εἴ. Οὐ γὰρ κατὰ παῖδας αὐτῷ τὰ τῆς πρώτης τριχῆς οὔτε μὴν κατὰ μείρακας πρὸς τὰ μικρὰ ταῦτα καὶ βέοντα ἡ ῥοπή· ἀλλ' ἦν ἐκείνῳ, παιδί μὲν ἔτι ὑπάρχοντι, σεμνόν τι καὶ οὐ κατὰ παιδίον τὸ κίνημα· γλῶσσα δὲ, βραχύ τι ὑποφελλίζουσα, τὰ κατὰ Θεὸν ἐδιδάσχετο λόγια. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς μείρακας ὁ γηραιὸς τὸν νοῦν, καὶ τὴν φρόνησιν ἀπαράμιλλος, ἐνεγράφετο, τούτου τὸ σῶφρον ὑπεδεικνύετο, καὶ τὸ ἀνδρεῖον τὸ πρὸς τὰ πάθη διέλαμπε, καὶ ἡ γνώσις καθαρῶς τοῖς ὁμιλοῦσιν ἀνεγνωρίζετο. Τὰ γὰρ ἐγκύκλια μετιῶν ὁ θαυμάσιος, φύσεως χάριτι καὶ σπουδῆς εὐτονότητι πάντας ὠρᾶτο νικῶν πήχει, κατὰ τὴν παροιμίαν, βασιλικῶ· καὶ μάλα εἰκότως· οὐ γὰρ λόγων ἐποιεῖτο μόνην ἐπίδοσιν, ἀλλὰ πρὸ τούτων ἀρετῆς ἐπεμελεῖτο πολυειδοῦς, ἐξ ἧς αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν λόγον ἐγένετο εὐδοξ. Ὁ γὰρ ἄστος ἐσπέραν ἐκείνῳ μόνος ἐπλήρου τὴν ἐπιτραπέζιον ἡδονὴν, καὶ τὴν ὕδωρ τὴν πόσιν, διὸ καὶ τὰ περὶ τοὺς λόγους ἐπλούτησε· ψυχὴ γὰρ ἐθισθεῖσα λόγοις σχολάζειν καὶ προσευχαῖς, ὡς ἂν ἐν ἀμφοῖν τό τε νοερὸν διαλάμποι καὶ τὸ ἐφθλκίον τοῦδε τοῦ σώματος καταδεσμούμενον καὶ τηχόμενον, οὐκ εὐχερῶς ἔχοι τὸ πρὸς τὰ πάθη εὐδλίσθον, ὅλη δὲ φέρεται πρὸς Θεόν, καὶ τῷ ἐκείνου κινωμένη ἔρωτι θεῖῳ, ξυρόν· ἐστίν, εἰς ἀκοήν τῶν μαθημάτων ἀντεχομένη καλῶς.

et corpusculi hujus sarcina alligata et macerata, tota fertur in Deum, divinoque Huius-amori immista, atque eidem perpulchre inhærens, ad humanarum disciplinarum auditum arida evadit.

D ς'. Ἄλλ' εἶχε μὲν οὕτω γνώσεως ὁ γενναῖος· εἶχετο δὲ πλεον τῆς φερούσης πρὸς τὸν Θεόν, οὐ μὴν ἀνεπηρέαστος αὐτῷ καὶ ὁ βίος μέχρι πολλοῦ, ἐπεὶ καὶ ταῖς μεγάλαις ψυχαῖς ἀπὸ πρώτης γραμμῆς ἐπιφύεται πως τὰ σκυθρωπά. Ἀμέλει καὶ πλῆθος μιγάδων βαρβάρων τὴν πατρίδα περικυκλῶσαν, καὶ αὐτὴν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, τί τῶν δεινῶν ἐν αὐτῇ οὐκ εἰργάσαντο; ποίαν δὲ Ἰλιάδα συμφορῶν τὰ ἐν αὐτῇ παρ' αὐτῶν οὐκ ἀπέκρυσαν; Οἱ μὲν γὰρ ἡθιδὸν ἀνηροῦντο, οἱ δὲ ἀθλίως τῶν καιρῶν ὑπέμνον στέρησιν, οἱ δὲ κατεδουλοῦντο καὶ εἰς ἀλλοτρίαις ἐφέροντο, οἱ δὲ, ὅσοις ἄρα φιλόανθρωπον ἐπέβλεψεν ὁ

Θεός, τὴν ἐνεγκαμένην ἀπολιπόντες, φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο· ἐν οἷς ἦσαν καὶ οἱ τοῦ μακαρίου τούτου γεννήτορες, οἱ τὸν παῖδα παραλαβόντες, πρὸς τὴν τοῦ Πέλοπος ἑστρεχον, ξένοι πατρίδος, ξένοι χρημάτων, καὶ ἐταρείας, καὶ συγγενείας. Οὐ μὴν οὗτος ὁ μέγας μετὰ τούτων τὴν Πελοπόννησον ἑστερξεν, οὐδ' ἠγάπα, ξένης πατρίδος γενόμενος, μὴ τὴν ἀνω πόλιν ζητῆσαι διὰ τῆς ἀληθοῦς ξενιτείας, καὶ τὸν Θεὸν εὐρεῖν διὰ τῆς ἀκριβεστερας πολιτείας καὶ καταστάσεως. Διὸ καὶ τὸν Ἰουλον μήπω φέρων χλοάζαντα, ἀποστέργει τὴν Πέλοπος, καὶ πρὸς τὴν πάσης Μακεδονίας ὑπερχειμένην πόλιν ἀπαίρει Θεσσαλονίκην· ἵνα μὴ τῇ σχέσει τῶν γεννητόρων δεσμούμενος, οὐκ ἔχοι εὐπετῶς, διὰ τῆς παντελοῦς ἐγκρατείας, πρὸς τὸν ἀληθῆ ἑραστὴν ἀναπετάνωσθαι, καὶ ὀλῶ φέρεσθαι τῷ πτερῷ. Καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν τῷ γενναίῳ σκοπός, καὶ πρὸς τοῦτο μόνον ἑώρα ἡ ἀναχώρησις, ἐδήλωσεν ἡ τοῦ πράγματος ἑκβασις.

generosi hujus scopus, et ad hoc solum respexerit demonstravit.

ζ'. Ἄμα τε γὰρ τὴν Θεσσαλονίκην κατέλαβε, καὶ εὐθέως ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ἀνδρὶ τινι τῶν ἄγαν ἐγκρατῶν καὶ ὁσίων, ὃς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς περιὸν, τὴν φροντίδα τῶν ἀδελφῶν, οἱ κατὰ τὸ ἱερὸν φροντιστήριον τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἠσχοῦντο, οὐ διώξας, ἀλλὰ πνευματικῶς διωχθεὶς, ἀνεδέξατο· τοῦ Λατόμου νῦν, ἐκ τοῦ γεγενημένου θαύματος, τὸ φροντιστήριον ὀνομάζεται. Καὶ ἐν τούτῳ ὁ μέγας οὗτος τὰ τῶν μοναχῶν ἐνδύς ὁ καὶ ἀπὸ πρώτης τριχῆς ἅπαν σαρκικὸν ἀποδυσάμενος θέλημα, ποίαν μὲν τῶν ἀρετῶν οὐ κατώρθωσε; ποῖον δὲ εἶδος ἀσκήσεως ὑπερβαλλόντως οὐκ ἐξησχίσαστο; ὡς εἶναι τοῖς ἁγίοις παράδειγμα, καὶ τοῖς ζηλοῦν βουλομένοις ἀκριβεῖα πάσης ἀρχέτυπον. Νηστεία γὰρ ἐπενοήθη τούτῳ καινῇ, ἵνα καὶ τὸν δεσμὸν κατέχη, καὶ διαλαυθάνη τὸ σπουδαζόμενον· ἀγρυπνία μικροῦ δεῖν καὶ ἀπιστομένη τοῖς λογιζομένοις τῆς σαρκὸς τὴν χαυνότητα· γλώσσης κατάσχεσις οὐκ εἰς τὸ [μὴ] πολυπραγμονεῖν τὰ ἀλλότρια (τούτο γὰρ αὐτῷ ἀπὸ παιδὸς μεμελήτητο), ἀλλ' ὥστε μὴ ἐξακουέσθαι τὴν φωνὴν τοῖς μὴ ἀκριβῶς πρὸς ἐκεῖνον προσέχουσιν, ὃ φιλοσοφίας ἐστὶν ἀρχή, μᾶλλον δὲ φιλοσοφίας τὸ τελειότατον· εἰ γὰρ ἀρχὴν σοφίας φόβον Θεοῦ μεμαθήκαμεν, Θεοῦ δὲ φόβος ἐντολῶν ἐπάγεται πλήρως, κρατίστη δὲ τῶν ἐντολῶν τὸ τιθέσθαι θύραν τῷ στόματι, ἵνα μήτε νοῦς ἀλόγως ρεμβάζηται, μήτε λόγος θυραυλήσας ἐξωθεν ἀπηχῆς εἰς πολυλογίαν μετακινήσῃ τῆς ἡσυχίας τὸν ἑραστὴν, εὐδηλον ἄρα, κατὰ τὸν θεῖον Δαβὶδ, ὡς ἡ φυλακὴ τῶν ὀδῶν τοῦ Θεοῦ τῷ ἀναμαρτήτῳ τῆς γλώττης κατεσοδοῦται τε καὶ πλατύνεται· ἦν κατορθώσας ὁ μέγας, τὰς ἄλλας εἶχε τῶν ἀρετῶν ἐφεπομένας αὐτῷ. Τὸ δὲ περὶ τὴν στρωμνὴν ἡμελημένον κομιδῆ καὶ λιτὸν, τίς οὕτως ἐστὶν ἀφυῆς περὶ τὰ κατὰ, ὃς μὴ τεθαύμαξέ τε καὶ ἐξεπλάγη, καὶ τὸ πρὸς πόνους ἀήττητον ἐμεγάλυνεν; Ἐδαφος ἦν ἐκεῖνῳ ψιλὸν ἢ στρωμνὴ, ἐν ᾧ τὸ ἀσθενὲς τῆς φύσεως διελέγγετο, καὶ λίθος τὸ ποθεινὸν προσκεφάλαιον· ὕμνος ὁ πάντη βραχύτατος, καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἐδωδῆς, ἐν ᾧ πολλάκις καὶ

A abducti : nonnulli vero, quos oculo magis benigno ac propitio respexit Deus, patria derelicta, fuga sibi salutem comparavere. Inter quos fuerunt etiam beati hujus parentes, qui eodem puero adhuc accepto, in Peloponnesum celeriter profecti sunt, extorres, sine pecuniis, amicis omnibus cognatisque privati. Non tamen magnus hic noster una cum illis Peloponnesi amore atque affectu captus est, peregrinus a patria, ita ut per veram peregrinationem supernam civitatem non requireret, et per studiosissimam politiam ac status tranquillitatem Deum non inveniret. Propterea antequam prima lanugine illius vultus vernaret, Pelopis terram, velut exosam, derelinquens, Thessalonicam, urbem totius Macedoniae principem, profleiscitur, ne genitorum affectu illigatus, non posset facillime per continentiam perfectam ad verum amatorem tendere, atque liberis amoris sui alis deferri. Quod vero talis fuerit illius a Peloponneso recessus, rei ipsius eventus

7. Statim enim atque Thessalonicam pervenit, tradidit se ipsum curae et moderationi cujusdam viri, qui abstinentiae et pietatis erat eximius, et propter virtutis excellentiam, non affectans, sed spiritualiter coactus, susceperat curam fratrum, qui secundum sacrum magni Dei ac Salvatoris magisterium ac disciplinam exercebantur. Nunc schola, seu praefectura Latomi, ex admirando quodam, qui evenit, successu, locus ille appellatur. Hoc in monasterio magnus hic vir monachi habitum assumens, et a prima coma (ut aiunt) universas carnis exuens voluntates, in qua virtute progressus non fecit? et in qua asceseos specie sese eminenter non exercuit? Itaque erat intuentibus exemplum, et aemulationis studiosis universae sedulitatis archetypus. Jejunium enim novum atque insolitum excogitavit, ita ut et vinculum retineret, et studium illius singulare caeteros lateret. Vigiliae fere erant incredibiles considerantibus carnis imbecillitatem. Linguam cohibebat, ne aliena facta curiosius investigaret. In hoc enim a puero curam posuerat, nec vox ejus exaudiri poterat nisi ab iis qui attente aurem loquenti arrexissent, id quod philosophiae est initium, imo summa philosophiae perfectio. Si enim initium sapientiae timorem Dei esse didicimus; Dei autem timor, ut ejusdem mandata impleantur, facit, porro mandatorum praestantissimum est, ponere ori januam, ut neque mens irrationabiliter evagetur, neque ratio cui domus interioris custodia incumberebat, eadem relicta, in multiloquium absone commoveat silentii et quietis amatorem, manifestissimum est, juxta divini Davidis effatum, custodiam mandatorum Dei, ei, qui non peccat linguae lapsu, prospero facilique cursu succedere, atque in amplitudinem commutari: quam quidem custodiam magnus hic sedulo observans, aliarum virtutum sequelam facile obtinuit. Quod vero attinet ad lectuli, in quo jacebat, neglectum, magnamque vilitatem, quis erat ita ad res honestas dispiciendas ineptus, ut non in admirationem stupo-

remque raperetur, atque illius in laboribus indefes-
sum invictumque animum non extolleret? Erat illius
lectus nudum pavementum, in quo naturæ infirmitas

8-9. Alii sane lacrymas instar torrentis ex illius
oculis emanantes admirentur, et genuum adeo fre-
quentes incurvationes, ut nullo prope sermone possint
recenseri, ita ut illius genua in lapidis naturam di-
riguerint, alternis ad Deum colloquiis, et motibus,
ac stationibus per totam noctem adhibitis: palpe-
bræ vero ac supercilia ex assiduo atque immenso
lacrymarum imbre excavarentur ac depilarentur.
Alii vero eminentissimam illius humilitatem, qua
vel infimis venerandum caput ad terram usque in-
clinabat, et erga cunctos æqualem charitatem cu-
stodiebat, nulla distinctione facta, servata semper
erga omnes immutabili unione. Alii autem conti-
nentiam, ac nullis dissipatam evagationibus cogita-
tionem. Etenim cum legi mentis legem carnis collu-
ctantem ac repugnantem videret, juxta magni Apo-
stoli dictum¹, toto animi conatu in legem Dei fe-
rebatur, ne serpens ille, qui, juxta magnum veritatis
agonistam Job, residet in umbilico ventris, passio-
nes venereas in renibus excitans illis, qui circa exte-
riores sensus vagantur, in illius mentem ingressum
reperiret.

10. Alii intensum illius indefessumque in psal-
mis et hymnis concinendis laborem studiumque com-
mendent, generosumque agonistam divinis laudibus
extollant. Alii incomparabilem in loquendo scri-
bendoque facundiam oratione concelebrent, quippe
qui tanquam apis sacrarum Scripturarum prata cir-
cumvolitans, et pulcherrimos optimosque flores dis-
crete colligens, omnem virtutum speciem in seipso
mellificavit. Castitatis quidem ac temperantiæ exem-
plar habuit castissimum Joseph; cujus in affectioni-
bus subigendis severitatem imitatus est, non adver-
sus Ægyptiam feminam sese defendens ac repu-
gnans, sed adversus peccatum, juxta divini Apostoli
præscriptum², usque ad sanguinem resistens: non
pallium exuens ac rejiciens, ut impudentissimæ
mulieris sese ad turpia allicientis manus effugeret,
sed carnem totam per continentiam mortificans, ut vel
minimos impetus evaderet illius qui furtim per sen-
sus ingreditur. Jacobi autem simplicitatem ac sin-
ceritatem imitatus est, non furto arripiens patris
benedictiones per suppositionem matris, neque fu-
giens ab Esau, qui etiam antequam nasceretur, odio
habitus est, sed per Dei Ecclesiam a qua dilectus
est, et quam ipse quoque mutuo dilexit, primogenita
benedictionis associatus, ut per suavissimam hym-
nodiam Deum benediceret, quam ipse primogenitis
eorum, qui in cælis conscripti sunt, dulcissimo ac
festivissimo metro composuit: supplantans mali-
gnum, et ab eo præcul fugiens, ut mente ab omni
perturbatione libera Deum laudaret, eidemque se-

Α μυστηρίων παραγυμνώσεις τῷ πανάγνῳ τούτου νο-
διεγράφοντο.

monstrabatur: lapis vero pro pulvillo desidera-
bilis potus cibique mensuram ac propor-
tionem: in eo autem sæpe sacra mysteria purissimæ
illius menti denudabantur.

η'-θ'. Ἄλλος μὲν οὐκ ἐπὶ καταβρέον ἐξ ὀφθαλμῶν
θαυμαζέτω κρουνηδὸν δάκρυον, καὶ πᾶς πάντα λόγον
ὑπερβαίνουσας γονυκλισίας, ὡς εἰς λίθου φύσιν κατ-
εσκληχέναι τὰ γόνατα ταῖς ἀλλεπαλήλοις πρὸς
θεὸν ἀδολεσχίαις, καὶ ταῖς παννύχοις κινήσεσσι τε
καὶ στάσεσσι, τὰς τε ψιλώσεις τῶν βλεφαρίδων μετὰ
κοιλότητος, ἐκ τῆς ἀπέριου τῶν δακρύων ὀμβροβλυ-
τήσεως. Ἄλλος δὲ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ταπεινώσεως,
ὅπως καὶ τοῖς ταπεινοτέροις μέχρις ἐδάφους τὴν σε-
βασμίαν κάραν ὑπέκλινε· καὶ πᾶσιν ἐπίσης τὰ τῆς
ἀγάπης ἐτήρησε, μηδεμίαν ποιούμενος διαστολήν,
διὰ τὴν πρὸς πάντας ἀμετάπτωτον ἔνωσιν. Ἄλλος
τὸ ἐγκρατὲς, καὶ τὸ τῆς διανοίας ἀνέμψατον· τῷ
νόμῳ γὰρ τοῦ νοῦς ἀντιστρατευόμενον βλέπων τὸν νό-
μον τῆς σαρκὸς, ὃ φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅλος
τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ ἀνεπτέρωτο, ἵνα μὴ πησὶη παρεί-
δουσιν ὁ, κατὰ τὸν μέγαν τῆς ἀληθείας ἀγωνιστὴν
Ἰωβ, παρ' ὀμφαλῷ γαστρὸς ἐνιζώνων ὄφεις, καὶ τὰ
περινέφρια πάθη ἀνακινῶν τοῖς βεμβάζομένοις περὶ
τὴν ἔξωθεν αἰσθησιν.

ι'. Ἄλλος τὸ ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις ἀνένδοτον τε
καὶ σύντονον βητορευέτω, καὶ θειαζέτω τὸν γεν-
ναῖον ἀγωνιστὴν· καὶ ὁ μὲν τὸ ἀμίμητον ἐκείνου
περὶ τοῦς λόγους μεγαλυνέτω... ὅπως ὡς μέλισσα
τοῦς λειμῶνας τῶν Γραφῶν περιπτάμενος, καὶ τὰ
κάλιστα τῶν ἀνθέων εὐκρινῶς ἐκλεγόμενος, πᾶν
εἶδος ἀρετῆς ἐν ἑαυτῷ ἐκεράσατο· σωφροσύνης μὲν
εἶδος καὶ ἀγγελίας ἔχων τὸν σώφρονα Ἰωσήφ, οὐ τὸ
πρὸς τὰ πάθη ἀνένδοτον ἀπομιμούμενος τέθηκεν,
οὐ πρὸς Αἴγυπτίαν ἀπομαχόμενος, ἀλλὰ πρὸς τὴν
ἀμαρτίαν, ὡς ὁ θεὸς διατάττεται Ἀπόστολος, μέ-
χρις αἵματος ἀντικαθιστάμενος· οὐχ ἱμάτιον ἀπο-
δύόμενος, ἵνα φύγη χεῖρας σοβάδος ἐφελχομένης εἰς
ἄτοπα, ἀλλὰ σάρκα πᾶσαν διὰ τῆς ἐγκρατείας νε-
κρῶν, ἵνα καὶ μικρὰς εἰσβολὰς ἀποδράσῃ τοῦ δι'
αἰσθήσεων παρακλέπτοντος. Ἰακώβ δὲ τὸ ἀπλαστον
καὶ ἀχέραιον, οὐ κλέπτων εὐλογίας πατρὸς δι' ὑπο-
θήκης μητρὸς, οὐδὲ ἀποτρέγων Ἰσααὶ τὸν μεμιση-
μένον καὶ πρὸ γενέσεως· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτὸν ἠγα-
πηκίας ὡς ἀνταγαπωμένης Ἐκκλησίας Θεοῦ τὰ
πρωτόδικια τῆς εὐλογίας λαβῶν, ὡς εὐλογοῖη θεὸν
διὰ τῆς ἐρμελοῦς ὀμφιδίας, ἣν αὐτὸς τοῖς πρωτο-
τόκοις τῶν ἐν οὐρανοῖς ἐγγραφέντων εὐρύθμως ἀγαν
ἀνέθηκε, πτερνίσας τὸν πονηρὸν καὶ ἀποτρέγων,
πόρρωθεν ἐξ αὐτοῦ, ἵνα τῷ ἀρεμβάστῳ νοῦ θεοῦ
ὑμνοῖη, καὶ τούτῳ ἐνοῖτο κατὰ τὴν ἀδιάμητον
κίνησιν. Ἀβραάμ τὸ μεταβατικὸν, καὶ πρὸς ὑπακοήν
Χριστοῦ ἐτοιμό[τα]τον, οὐκ ἐκ Χαλδαίων ἀπαίρων,
καὶ τὴν Παλαιστίνην ἐργαζόμενος οἰκισιν, ἀλλὰ
σχέσιν γονέων δευτέραν Θεοῦ λογισάμενος, καὶ διὰ

¹ Rom. vii, 23. ² Hebr. xii, 4.

τούτο τὰ περιπέζια πάντα θέμενος ὡς οὐδέν, τὸν A
μονότροπον βίον ἐπ' ἄλλοτρίᾳ προκέρχισε.

soli commutatione, et promptissima erga Christum obedientia, non quidem ex Chaldaorum regione discedens, et in Palaestinam proficiscens, ibidem suam sedem collocaturus; sed affectum erga parentes divino amorī posthabendum existimans, et propterea tanquam nihilum universa hæc inferiora atque humilia ducens, simplicem vivendi sibi ipsi rationem alienis curis negotiisque præposuit.

ια'. Καὶ τί δεῖ τοὺς καθέκαστον ἐξετάζειν, καὶ παραβάλλειν τούτοις αὐτὸν, κατὰ τὸν μυστικώτερον λόγον τῆς ἀνυψώσεως; Οὐδέν ἐστὶν ἐπαινούμενον τῇ Γραφῇ ὃ μὴ τούτῳ κατωρθοῦτο· οὐδεὶς ἐν παλαιαῖς ἱστορίαις ὑμνούμενος, ὃν οὐκ ἐκεῖνος ἐζήλωσε. Καὶ ἵνα συνέλῳ τὸ πᾶν, σύμβολά τις ἦν ἀρετῶν ὃ ἐκεῖνου βίος, καὶ οὐ μιμητὸν πρὸς ἀκρίθειαν ἀποτύπωμα τοῖς βουλομένοις κἄν ὀλίγα τῶν ἐκεῖνου ἀπομιμήσασθαι· ὅθεν καὶ τῷ προσεστῶτι τῆς μονῆς τῆς πολλῆς σκληραγωγίας ἐπιτιμᾶτο, παθοκτόνον B λέγοντι τὴν νηστείαν, οὐ σωματοκτόνον, διὰ τὴν τῆς φύσεως οὐκείότητα. Ἀμέλει καὶ πάντα τρόπον ὑπέδειξε μεμαθηκῶς, καὶ κατὰ μηδὲν ἀντιλέγειν τοῖς αὐτὸν ἐνάγουσιν εἰς ταπεινοῖσιν, τὸ προσεταγμένον ἐποίει, καὶ τῶν προσκειμένων ἐφήπτετο, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ καὶ συλλογιζόμενος καὶ ποιῶν. Ὁ καὶ αὐτὸς ὃ προσεστῶς ἐγνωκῶς, καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ἐννοίας ἄνω τὸν μέγαν καταλαβὼν, ἐπέτεινε μᾶλλον πρὸς τὴν ὁρμὴν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς καλλίστης ὀρέξεως· ὡς καὶ ποτε συνηγμένοις τοῖς ἀδελφοῖς ἐν ταυτῷ, τούτου δὴ μόνου τοῦ μεγάλου ἀπόντος, προφητικώτατα ἐξεῖπεν, ὡς ἰ. Ὁςτος ὃ μαίραξ, Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἐστὶν ἀληθῆς μαθητῆς, καὶ τῶν αὐτοῦ θελημάτων ἐκπληρωτῆς, καὶ ἐν αὐτῷ καταμένει Πνεῦμα ἅγιον, ὃ καὶ λαλήσει διὰ C τοῦ στόματος μελωδήματα, πάντα περιηχοῦντα τὰ πέρατα.

pheticō spiritu vaticinans ait: « Adolescens iste ipsius voluntatis completor, et in eo residet Spiritus sanctus, qui per os illius suavissimos hymnos loquetur, qui per universos orbis terræ fines resonabunt.»

ιβ'. Ἄλλ' οὕτω μὲν οὖν εἶχεν ἐκεῖνος ὃ θεῖος ἀνὴρ, καὶ οὕτω μὲν τις σύγκρασις ἦν ἀρετῶν, ἐξ ὧν καὶ βιβλίον τὸ νοερὸν τῆς ψυχῆς ἀπειργάσατο, κατὰ τοὺς εὐφραδῆς τῶν κηρῶν ἅπαν εἶδος μαθημάτων ἀποματτόμενος. Ψυχὴ γὰρ ἐκ πρώτης τῆς ἀρχῆς ἐνοικὸν σχοῦσα Θεὸν, τὰ ἐκεῖνου καὶ μελετᾷ καὶ φαντάζεται, ἀπρὶξ ἐναδολεσχοῦσα τοῖς αὐτοῦ δικαίωμασιν· ἐπεὶ καὶ ἄλλως τὸ φρούριον τῆς ψυχῆς, ἐγκρατεία, καὶ νηστεία, καὶ ἀγρυπνία ὀχυρωθὲν ἀσφαλῶς, ἀνεπίδατον παντάπασιν ἦν τοῖς ἐξωθεν ρεμβασμοῖς. Ταύτη τοι καὶ θαῦμα ἦν Ἰωσήφ τοῖς ὀρωσὶν αὐτόν· καὶ πᾶν μὲν ἄλλο ἡμέλει τι παράδειγμα· πρὸς ἄλλο δέ τι οὐδὲν ἀπέβλεπεν ἀποτύπωμα, ἀλλ' ἢ πρὸς μόνον τὸν Ἰωσήφ· οὗτος γὰρ καὶ ὀρώμενος, εἰκῶν ὠρᾶτο τῆς ἀρετῆς, καὶ λαλῶν γλυκυτέραν μέλιτος ἠφίει φωνήν, κἄν ταῖς αὐτοῦ παραινέσεσιν ἅπαν βιβλίον ἡμέλητο. Ἐπεὶ τί μὴ παρ' ἐκεῖνω ἡδύ; Εἰ σαφηνίσκειν ἔδει βάθος Γραφῶν, τῷ ἡδεῖ τοῦ ρυθμοῦ τὰς μυθεομένας Σειρήνας ἀπέκρυπτεν· ἂν ἠθικὸν προέτεινε λόγον, ἅμα τῷ λόγῳ καὶ τὸ πάθος κατέστειλε. Χάριτες ἦσαν τῷ ἐκεῖνου ὑποκαθήμεναι στόματι· ἔστησαν πρώτως αἱ κρήναι· ῥέουσαι νάματα, ἢ τὸ ἐκεῖνου στόμα πελαγίζον τὰ ῥήματα.

cunclum insecabilem atque inseparabilem motum uniretur. Porro Abrahamum sectatus est in paterni

11. Sed quid opus est singulos enumerare, et mystico areanoque orationis genere eundem effe-
rendo illis comparare? Nihil est quod in sacris voluminibus laude dignum prædicetur quod ab hoc effectum ad amussim non sit. Nemo in antiquis historiis celebratur, quem hic æmulatus non fuerit. Et, ut omnia verbo complectar, cumulus quidam et congeries virtutum erat istius vita, et quantumvis aliquis sedulo conaretur, vel minime ipsius facta et virtutes, tanquam typum, propositasimitari, nullo tamen pacto id æsequi poterat. Quamobrem, et ob eximiam vitæ asperitatem a monasterii præside quondam redargutus est, qui dicebat, jejunium debere esse interfectorem passionum, non corporis, propter naturæ conjunctionem atque affinitatem. Postremo, cum in omnibus semper cedere didicisset atque nulla prorsus in re aliis contradicere, qui illi humilitatis occasionem præbuisent, quæcunque imperata fuissent, sedulo exsequebatur, et quæ proponebantur, capessebat, omnia ad Dei gloriam et faciens et cogitans. Quod cum ille idem, qui cæteris præerat, agnovisset, et magnum hunc virum nihil humanum aut terrenum mente agitare comperisset, intentiori studio ad virtutis honestatem, atque ad optima quæque expetenda animum advertit. Itaque die quadam, fratribus in unum congregatis, uno tantum magno nostro absente futuro pro-
verus est Christi veri Dei discipulus, et divinæ
sanctus, qui per os illius suavissimos hymnos lo-

12. Ita quidem sese habebat divinus hic vir, atque ita una quædam erat illius virtutum contemperatio et conjunctio, ex quibus veluti quemdam spiritualem librum composuit, juxta apes, quæ ceras industrie fabricant, omne disciplinarum genus congerendo atque exprimendo. Anima enim ab ipsis exordiis Deum inquilinum habens, res divinas assidua meditatione et cogitatione revolvit, tenaciter mente inhærens illius justificationibus, quandoquidem, alias animæ præsidium continentia, jejunio vigiliisque munium ac firmatum, impervium undequaque erat, et exterioribus evagationibus prorsus inaccessum. Itaque et miraculum erat Josephus sese intuentibus, et omne aliud exemplum negligebatur, neque erat qui ad ullum alium, quem imitaretur, oculos converteret, præterquam ad unum Joseph. Cum enim ille cerneretur, simul etiam virtutis simulacrum cernebatur, et dum loqueretur, melle suaviorem vocem emittebat, et præ illius adhortationibus, quivis alius liber parvi ducebatur. Nam quid non in illo dulce erat ac suave? Sacrarum Scripturarum profundam obscuritatem declarare opus erat? Rhythmi suavitate fabulosarum Sirenium can-

tum ita superabat, ut etiam occultaret. Moralem sermonem in medium proferebat? Animi affectus ac motus oratione componebat. Gratiae ipsae in illius ore insidebant, et prius fontium decurrentium fluentia stetit immota, quam ex illius ore sacra dogmata profluere atque emanare cessassent.

13. Cum talis esset Joseph, tantisque virtutum ac coelestium donorum charismatibus effulgeret, sacerdotii gradum avide non appetiit, aut invasit, sancti Spiritus dignissimum donum non affectavit, ac propinquam Deo dignitatem temporari non est suffuratus; quin potius a dignitate ipsa requisitus ac coactus est, universis fratribus reluctantem adhortantibus, et praeterea, ut episcopi urbis precibus obsequeretur, presbyter ordinatus est. Tunc autem videre erat virtutis speciem, quae intensioris majoris nequaquam capax erat, quam Joseph praeferebat, undequaque amplissimam. Ipsum vero contentum et contentum, utpote generosissimum, ut quancquam mortali carne adhuc indutus, in caelesti tamen choro inhabitaret. Etenim, et lacrymae ipsius indeficienter effluentes fluminum decursus imitabantur; et genua ejus per totum noctis cursum, quemadmodum supra dictum est, inclinata, in lapidis naturam commutata erant, et pectus illius crebro lapidis ictu percussum obcalluerat sane, sed tamen musculis circa thoracem laesis non poterat vox libera et soluta prodire. Ita magnus hic sese ad virtutem amabiliter habebat, tamque nullam carnis suae curam unquam habuit, ut omnino ab illa solutus ac liber videretur. Totus erat mentis acie fixus in Deum, propter quem, una cum Paulo, a corporis vinculo dissolvi cupiebat, et cum dilecto atque amato suo copulari.

14. Quamobrem cum Deus illum etiam bonis praesentibus remunerare vellet (est autem bonum, imo bonorum omnium optimum, similem aliquem in virtutis stadio currentem reperire, et proposito sibi illius exemplo ejusdem virtutis cursum augere), pervenit in urbem Thessalonicensium, ita Deo volente, aetate provecus, et miraculis celeberrimus, Decapolarum decus, et ut verius dicam, omnium civitatum ornamentum divinus Gregorius, qui ubi monasterium illud appulit, in quo generosus hic agonista, magnus inquam Joseph, adversus hostes invisibiles strenuissime depugnabat, videns stabiles et constantes illius mores, animaeque ejus habitum agnoscens, ex gratia illa divina ac plenitudine, quae in ejusdem facie refulgebat (cito enim, ac facile sanctorum animae eorum, quos in virtutis aemulatione similes habent, habitus agnoscunt, ac veluti venerantur) cum illo familiaritatem contraxit, et corpore simul ac mente conjunctus est, nec ab eo separari volebat; quae enim natura similia sunt facillime copulantur. Sed Gregorium negotia alio evocabant, et Thessalonicam relinquere cogebatur: iter tamen differebat amore erga divinum Joseph, ut ita dicam, impeditus ac retentus. Propterea cum in urbium reginam vellet proficisci, nec ferre posset, vel ad exiguum tempus a suo in virtute aemulo separari, perrexit ad monasterii praesidem, et omnem movit lapidem, innumeris precibus adhibilis, ut Joseph socium itineris sui posset obtinere, tandemque atque obsequi propter virtutis eminentiam.

Α ιγ'. Τοιοῦτος ὢν καὶ τοσοῦτοις καταλαμπόμενος χάρισμασιν, οὐκ ἐπιπηδᾷ τῷ βαθμῷ τῆς ἱερωσύνης, οὐ μεταδιώκει τὴν ἀξίαν τοῦ Πνεύματος, οὐχ ὑποκλέπτει τῷ χρόνῳ τὴν Θεῷ πλησιάζουσαν· ἀλλὰ διώκεται μὲν ὑπὸ τοῦ βαθμοῦ βία καὶ ἄκων, καὶ ὑπὸ πάσης παρακληθεὶς ἀδελφότητος, ἔτι δὲ τὴν δέησιν προσηκάμενος, ἦν ὁ τῆς πόλεως ἐποιεῖτο ἐπίσκοπος, χειροτονεῖται πρεσβύτερος. Καὶ ἦν ἰδεῖν τότε τὸ μὴ ἐπιδεχόμενον ἐπίτασιν εἶδος τῆς ἀρετῆς, ὅσον ἐπήγετο ὁ Ἰωσήφ, ἐκτεινόμενόν τε καὶ ἐφαπλούμενον, καὶ φιλονεικοῦν μετὰ σαρκὸς τῷ οὐρανίῳ χορῷ ἐγκατοιχῆσαι τὸν γενναιότατον. Τότε γὰρ δάκρυον αὐτοῦ ἀειρρῦτως ῥέον, τὰς ἀμάρας ἐμίμειτο τῶν ποταμῶν· τότε γόνυ παννύχως, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἐπικλινόμενον, εἰς λίθου φύσιν μεταπεποίηται· καὶ τὸ στέρνον πυκνὰ τῷ λίθῳ κρουόμενον, τετύλῳται τὰ ἄλλα· καὶ συγκακῶσαν καὶ τοὺς περὶ τὸν θώρακα μῦσας, οὐκ εἶα τὴν φωνὴν ἀποτελεῖσθαι ἀπαρεμπόδιστον· οὕτως ὁ μέγας εἶχεν ἐρασμίως πρὸς ἀρετὴν, τοσοῦτον οὐκ ἐμέλησεν αὐτῷ ποτε τῆς σαρκὸς, ὅτι παντάπασιν αὐτοῖς ἀπολέλυτο· καὶ ὄλος ἦν πρὸς Θεὸν ἀφορῶν, δι' ὃν ἐπέθει λυθῆναι μὲν τοῦ δεσμοῦ, κατὰ Παῦλον, συνάπτεσθαι δὲ τῷ ἐρωμένῳ καὶ ἐραστῇ.

fixus in Deum, propter quem, una cum Paulo, a corporis vinculo dissolvi cupiebat, et cum dilecto atque amato suo copulari.

Α δ'. Ὅθεν καὶ Θεοῦ τοῦτον ἀμειβομένου καὶ τοῖς ἐνταῦθα καλοῖς (καλὸν δὲ ἄρα καὶ καλῶν κάλλιστον τὸ εὐρίσκειν τὸν ἀρεταίνοντα ὁμοιον, καὶ τῇ προθέσει συνεπαυξάνειν τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς), ἐπιδημεῖ τῇ Θεσσαλονικέων (οὕτω δόξαν αὐτῷ, ὁ πολὺς τὸν βίον, καὶ τοῖς θαύμασι περιθόητος, τὸ δεκαπολιτῶν περιλάλημα, μᾶλλον δὲ πασῶν τῶν πόλεων ἐγκαλλῶπισμα, ὁ θεῖος Γρηγόριος· ὅς ἐπει παρέβαλε τῇ μονῇ], ἐν ἣ [ὁ γενναῖος ἀγωνιστῆς] τὰ κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν ἐπετέλει ἀνδραγαθήματα, ὁ μέγας, φημι, Ἰωσήφ, ἰδὼν ἡθος βεθηκῆς, καὶ ψυχῆς ἐπιγνοῦς κατάστημα, ἐκ τῆς ἐπιφαινομένης τῷ προσώπῳ χάριτος θείας καὶ ὠραιότητος (ταχεῖαι γὰρ αἱ ψυχαὶ τῶν ἀγίων πρὸς τὸ θηρᾶσαι τὰ τῶν ὁμοζήλων αὐτοῖς καταστήματα), οἰκειοῦται τούτῳ καὶ συνάπτεται σωματικῶς ἅμα καὶ νοερῶς, καὶ οὐκ ἐθέλει τούτου χωρῖξέσθαι· φύσει γὰρ οἰκειοῦται τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον. Ἄλλ' ἐκάλει τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐμελλεν ὁ θεῖος Γρηγόριος τὴν Θεσσαλονικέων καταλιπεῖν· ἀνεβάλλετο δὲ τὸν δρόμον, τῇ πρὸς τὸν θεῖον Ἰωσήφ ἀνακοπτόμενος, ὡς ἂν τις εἴποι, στοργῇ. Διὸ διὰ τινος ἀνάγκας ἐπιδημῆσαι θέλων πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων, οὐ φέρων δ' οὐδ' ἐπολίγον τὴν τοῦ ὁμοζήλου διακοπὴν, προσελθὼν τῷ προεστῶτι τῆς μονῆς, καὶ πάντα κάλων κινήσας, λόγους τε μυρίους παρακλητικῶς ποιησάμενος, λαμβάνει τὸν Ἰωσήφ συναπόδημον· ἔμαθε γὰρ ὅτι τέως ὑπέεικεν τῷ Γρηγορίῳ, διὰ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς.

obtinuit. Jam enim didicerat Gregorio cedere

ιε'. Καὶ δὴ τῇ βασιλίδι παραβαλόντες τῶν πόλεων, ἐν τῷ τῶν καλλινίκων μαρτύρων Σεργίου καὶ Βάχου ναῶ τὴν παροικίαν πρὸς βραχὺ ἐποίησαντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν, τὸν ἱερόν Ἰωσήφ ὡς ἄρτι τῆς ἀρετῆς ἡργυμένον, πᾶσαν μὲν ὑπακοὴν τηροῦντα τῷ Γρηγορίῳ, πᾶν δὲ εἶδος τῆς ἀσκήσεως ἐξ ὑπαρχῆς μετερχόμενον. Ἄ μὲν γὰρ κατωρθώκει, ὡς οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὰ ἔμπροσθεν ἐπεκτείνετο, καὶ ἅμα ἐπιθεβαιῶν καὶ τὰ πρῶτως κατορθωθέντα τῇ πρὸς ἐκείνον ἀκριβεστάτῃ διαμορφώσει, τὸν μέγαν λέγω Γρηγόριον, ὡς ἄρτι τῆς καλῆς ἀκορδέστως ἀσκήσεως ἀπαρχόμενος, νεαλῆς ἐχώρει πρὸς τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὸν τῶν ἀσωμάτων ἀπεμιμεῖτο βίον ἐν σώματι, χαίρειν μὲν πῖσιν ἐπιπῶν αἰσθητοῖς, τῷ ἀοράτῳ δὲ κάλλει ἐνηδυνόμενος. Καὶ βροφον μὲν εἶχε τὸν οὐρανόν, ἀντὶ δὲ πάσης γλυκείας στρωμνῆς τὸ σύντροφον ἐκείνῳ καὶ φίλον ἔδαφος, εἰ ποτε ἄρα διαναπαύειν ἔμελλε τὸ συνεργοῦν ἐκείνῳ πρὸς ἀρετὴν· οὕτω γὰρ ἑώρα διάγειν καὶ τὸν θεῖον Γρηγόριον, καὶ κάτοπτρον εἶχε τὸν ἐκείνου βίον· καὶ πρὸς ἐκείνον ἑαυτὸν ἀπευθύνων, καθεκάστην ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ ἐτίθετο.

Gregorium vitam agere videbat, atque illius vitam seipsum componens et conformans, per singulas

ις'. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ (οἷα τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα!) Λέων ὁ θηριώδης, ὁ ἐκ τῆς Ἰσαυρίας [ἰμιο Ἄρμενίας], τῆς βασιλείας τῶν σκήπτρων ἐπιλαβόμενος, κυκᾶ μὲν ὅλην τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ταῖς παναγίαις εἰκόσι πάσαι προσωχθηκῶς, πόλεμον κατ' αὐτῶν τῶν πρόποτε γεγενημένων ἐκίνησε τὸν σφοδρότατον· τὰ δὲ τῶν φιλοχρίστων στίφη, μὴ πεπεισμένα τῷ ἐκείνου θελήματι, ἄλλοι ἀλλαχόθι διεσκορπίζοντο. Διὸ καὶ οἱ μὲν τὸν Βόσπορον κατελάμβανον, οἱ δὲ εὐθύς τῆς Σικελίας ἀπέπλεον, ἄλλοι δὲ τὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων καταλαμβάνοντες, τοῦ δεινοῦ μονιῶ τὰς σὺνδεις ὁρμὰς ἀπεδίδρασκον. Ἄλλ' οὐχ ὁ γενναῖος ἀγωνιστής, καὶ τῶν ἱερῶν μορφωμάτων προσκυνητῆς οὕτως ἐποίησε Γρηγόριος· ἀλλὰ τὸν θεῖον ἐνδεδυμένος τῆς πίστεως θώρακα, περιέρχεται μὲν πανταχόθεν τῆς πόλεως, κηρύσσων ἐν ἀγυιαῖς, καὶ διδάσκων ἐν στενωποῖς, καὶ παρῤῥησίαν ἐν ταῖς πλατείαις ἐπιδεικνύμενος, μὴ τῷ λαοπλάνῳ πείθεσθαι βασιλεῖ, μηδὲ τοῖς ἐκείνου ληρήμασι τὴν ἀκοὴν ἐνδιδόναι κἂν πρὸς μικρόν. Καὶ ἦσαν οἱ ἐκείνου λόγοι πρὸς τὰς τῶν εὐσεβῶν καρδίας ἐνστάζοντες δρόσος ἐωθινή καὶ ἱάμα πνευματικὸν καὶ σωτήριον· ὧ καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ τῶν πόλεων ἀσκητῶν συνελθόντες, κατὰ ταυτὸν προσάγουσι κοινὴν ἱκετηρίαν τῷ Γρηγορίῳ, τὸν γενναῖον ἐν λόγοις, καὶ σταθῆρόν ἐν πόνοις, πρὸς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην ἐξαποστῆλαι, διασημανοῦντα τῷ πάπῳ καὶ τοῖς ἐκείσε τὰ νῦν συνέχοντα τὴν πόλιν δεινὰ, ἵνα τις

(1) Hic ab audaci manu scriptum erat, ἀπὸ τῆς Ἰσαυρίας, cum Leo Armenus esset intelligendus. De persecutionis autem ab eo an. 414 moveri cœptæ acerbitate, vide Acta SS. Theophanis et Nicephori, 12 et 13 Martii. Menologium Basilii imp. hæc omnia ad Theophili tempora refert: minus recte.

15. Cum igitur Constantinopolim pervenissent, in templo gloriosissimorum martyrum Sergii et Bacchi brevi temporis spatio moram fecerunt, Ibi vero videre erat sacrum Joseph, tanquam novitium ac virtutis tironem, omnibus in rebus exactam Gregorio obedientiam præstare, atque omnem religiosæ exercitationis speciem a principio repetere; quæ enim antea recte gesserat, tanquam nihil reputans, ad ulteriora sese extendebat, et ea, quæ prius præclare egerat, simul confirmabat, et per exactissimam conformationem ad illum (ad magnum, inquam, Gregorium) honestæ exercitationis, tanquam recenter susceptæ, insatiabili fame cruciatus ab exordio incipiebat, et novus atque integer miles ad certamina procedens, incorporeorum vitam adhuc in corpore positus imitabatur. Omnibus quidem sensibilibus gaudere recusabat, sola vero invisibili pulchritudine delectabatur. Et tectum quidem illius erat cœlum, pro universa vero lectuli dulcedine connutritum sibi ac dilectum pavementum habebat, si quando cooperarium ejus ad virtutem, corpus scilicet, requiescere optaret. Ita enim etiam divinum tanquam speculum ob oculos habens, eidemque dies ascensiones in corde suo disponebat.

16. Haud multum vero temporis intercessit, cum (o qualia Dei judicia!) Leo ille immanissimus ex Armenia (1) egressus, atque imperii sceptrum invadens, universam Ecclesiam cœpit exagitare, et sanctissimis imaginibus, quibus olim infensus fuerat, dirum atque atrocissimum bellum inferre. Christi autem amantium civium ordines, illius voluntati parere recusantes, per varias regiones, alii alio fugientes, dispersi sunt. Alii quidem in Bosporum profugerunt, alii vero recta in Siciliam (2) navigaverunt: alii demum ad montium cacumina sese receperunt, ut singularis feri illius immanissimi porcinis appetitus evaderent. At non ita se gessit generosus agonista, et sacrarum imaginum adorator Gregorius, sed divinum fidei thoracem induens, circumibat quaquaversus civitatem, prædicans in vicis, docens in angiportis, et in plateis libertatem fiduciamque præferens, ne minima quidem in re seductori plebis regi obtemperans, aut illius nugis ac deliramentis præbens auditum. Erant autem illius allocutiones in corda piorum stillantes, ros matutinus, ac medicamentum spirituale ac salutiferum. Igitur multitudo ascetarum, qui Constantinopolitana urbe morabantur, convenit in unum, et communem supplicationem detulit Gregorio, statuens eum mittere legatum (utpote efficacem in sermonibus, et constantem in laboribus) Romam veterem, ut significaret papæ (3) aliisque Romanis ea mala

(2) Cajetanus huc trahit, quod Gregorium Decapolitam Menæa dicant Syracusas venisse: non recte, quia patet hoc ibi factum dici antequam accederet Thessalonicam, adeoque ante persecutionis tempus. Quid quod hic expresse dicatur Gregorius non fugisse?

(3) Idem propter errorem de Leone Isaurico, quem

quæ Constantinopolitanam civitatem affligebant, A quo aliquod auxilium Ecclesiæ Dei afferretur. Vides enim, aiebant, o Pater, quomodo res nostræ in illadem malorum sint commutatae, et magnum Christi ovile periclitetur, eo quod non sit qui defendat illud.

17. Admittit advocacionem magnus Gregorius, et magis rogans, quam rogatus, sermonem breviter absolvit, divinumque Josephum accersens : « Nunc, inquit, o filii, tempus est ostendendi eloquentiam tuam plurimam, et comprobandi incrementa amoris tui in Deum pro viribus. » Ille, qui semper subjectus esse didicisset, caput humiliter inclinat, et ne rerum quidem necessariarum minimum quid accipiens, navim conscendit, et Romam versus vela facit. Sed forte non erat hæc Dei voluntas, qui sæpe per res adversas admiranda disponit. Quid ergo accidit, et B quid factum est? Barbaricæ triremes piratarum supervenientes omnia navigia invaserunt, atque ad sese attraxerunt illud etiam in quo magnus Joseph ferebatur. Adducitur itaque captivus in Cretam, quo cum pervenisset, in carcerem coniectus, atque gravissimis catenis alligatus est. Tantum autem vinculis suis exsultabat ac gestiebat, ut cæteris quoque captivis afferret solatium dulcissimum ferre mala incurrentia, et doloribus afflictiari.

18. Dulcia quippe sunt vincula quæ propter Christum tolerantur, quamvis ad tempus tristitiam afferant ac disrucient. Gratias igitur agamus, aiebat, magni Pauli exemplum præ oculis habentes¹, qui tanquam monilibus ferrea catena circa collum alligata decorabatur, et gaudebat quod pro Christi nomine flagella pati meruisset. Quin etiam Christus ipse Pauli Dominus cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur: tradebatur autem judicanti injuste, quemadmodum loquitur corypheæ apostolorum summitas magnus Petrus². Sed videntur aliquibus aspera ac dolorifica, propter multam sensuum imbecillitatem, ea, quæ corporibus inferuntur tormenta. At quo pacto aliter possibile erit Christi jugum ferre, nisi quis incedat per omnes ætatis gradus sine macula, omnes etiam virtutes exercens, quas exercuit ille pro nobis, et quidem cum Deus esset, et voluntati potentiam conjunctam et concurrentem haberet, possetque aliter nobis ingratam salutem afferre? Verum illi, quod in virtute laboriosum est, subscribens (per quam iis, qui salvantur, cœli portæ antea ocluzæ aperiuntur) per vitam laboribus plenam, tanquam Deus ac Dominus salutem omnibus demonstravit. Debemus igitur pro divina imagine Christi, ejusque immaculatæ ac purissimæ Matris, pericula subire, ut adversus moderatorem sæculi hujus usque ad sanguinem decertantes, gratiam invenire possimus, quemadmodum sacra loquuntur oracula, in auxilium opportunum. His aliisque hujusmodi multis sermonibus

ἐπικουρία γένηται τῆ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ. Ὅρας γάρ, ἔλεγον, ὦ Πάτερ, ὡς Ἰλιάς ἐστὶ κακῶν τὰ ἡμέτερα, καὶ κινδυνεύει τὸ μέγα ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸ μὴ εἶναι τὸν ἐκδικήσαντα.

ιζ'. Δέχεται τὴν παράκλησιν ὁ μέγας Γρηγόριος καὶ ὡς μᾶλλον αἰτήσας, οὐκ αἰτηθεὶς, ἀπαρτίζει τὸν λόγον ταχύ· καὶ τὸν θεῖον μετακαλεσάμενος Ἰωσήφ, Νῦν, εἶπε, τέκνον, καιρὸς τοῦ τε λόγου τὸ πολὺ ἐπιδείξασθαι, καὶ τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα πολυπλασιάσαι ὡς ἐφικτόν. Ὁ δὲ μαθὼν ἀεὶ ὑποτάσσεται, κλίνει μὲν ἡρέμα τὴν κεφαλὴν, καὶ μηδὲ τῶν ἀναγκαίων μηδὲν τι παραλαβὼν, νῆός τε ἐπέβαινε καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπέπλεεν. Οὐκ ἦν δὲ ἄρα καὶ Θεῷ βουλευτὸν, τῷ διὰ τῶν ἐναντίων πολλάκις οἰκονομοῦντι παράδοξον. Τί οὖν γίνεται, καὶ τί τελείται; Νῆες ἐπιστάσαι βαρβαρικὰ ἀνδρῶν πειρατῶν, ἀλλὰ τε πλοῖα συνεπισπῶνται, καὶ δὴ κακείνο, ὃ τὸν μέγαν ἔφερον Ἰωσήφ. Ἦγετο οὖν αἰχμάλωτος εἰς τὴν Κρήτην· ἐνθα γενόμενος ἐντίθεται μὲν τῇ εἰρκτῇ ἀλύσει βαρβαρῶν δεσμούμενος· τοσοῦτον δὲ τοῖς δεσμοῖς ἐνηγάλλετο, ὅσον καὶ τοῖς ἄλλοις δεσμώταις ἐποιεῖτο παράκλησιν ἠδέως φέρειν τὰ ἐπιόντα, καὶ μὴ δυσχεραίνειν τοῖς ἀλγεῖνοις.

ιη'. Ἠδέα γάρ εἰσι τὰ διὰ Χριστὸν δεσμά, καὶ εἰ πρὸς καιρὸν ἀνιᾶ. Εὐχαριστῶμενοῦν, ἔλεγε, τῷ Θεῷ, τὸν μέγαν Παῦλον παράδειγμα ἔχοντες, ὃς καὶ ὡς ὀρμίσκοις τοῖς κλοιοῖς ὠραίετο, καὶ ἔχειεν ὅτι ἡξιώθη ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος Χριστοῦ μαστιχθῆναι· ἀλλὰ καὶ ὁ Παῦλος Χριστὸς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, καὶ πάσχων οὐκ ἠττίλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, ὡς ἡ κορυφαία τῶν ἐπιστόλων ἀκρότης ὁ μέγας Πέτρος φησὶν. Ἀλλὰ δοκεῖ τισὶν ἀλγεῖνά, διὰ τὸ πολὺ τῆς αἰσθήσεως, τὰ τοῖς σώμασιν ἐπαγόμενα. Καὶ πῶς ἄλλως δυνατόν τὸν Χριστοῦ ἄραι ζυγὸν, εἰ μὴ τις διοδεύσει διὰ πασῶν τῶν ἡλικιῶν ἀμέμπτως αὐτοῦ καὶ δυνάμεων, πάντα γινόμενος ὅσα ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ταῦτα Θεὸς ὢν, καὶ σὺνδρομον ἔχων τῇ βουλήσει τὴν δύναμιν, καὶ δυνάμενος ἄλλως τὴν ἡμῶν τῶν ἀχαρίστων πραγματεύσασθαι σωτηρίαν; Ἀλλὰ τὸ ἐπίπονον ὑπογράφων τῆς ἀρετῆς, δι' ἧς τοῖς σωζομένοις αἱ κεκλεισμένα πύλαι ἀνοίγονται, δι' ἐπιπόνου βίου, ὡς Θεὸς καὶ Δεσπότης, τὴν σωτηρίαν πᾶσιν ὑπέδειξε. Χρεῶν τοιγαροῦν ὑπὲρ τῆς θεανδρικῆς εἰχόνος Χριστοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ ἀμώμου καὶ παναχράντου προκινδυνεύσαι Μητρὸς, ἵνα μέχρις αἵματος πρὸς τὸν κοσμοκράτορα τοῦ αἰῶνος τούτου ἀντικαθιστάμενοι, χάριν εὐροιμεν, ὡς τὰ ἱερὰ φησι Λόγια, εἰς εὐκαιρον βοήθειαν. Τούτοις καὶ τοιούτοις ἄλλοις μυρίοις λόγοις τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ ἐγκλεισμένους ὑπήλειψε, δι' οὓς τάχα καὶ πρὸς ἄλλην στελλόμενος, τὴν ἐπὶ Κρήτην Θεοῦ ἀρρήτων λόγων κατέλαβεν, ἵνα καὶ νῆος πᾶσα καὶ ἡπειρος τὸν βίον γνοίῃ τοῦ μάκαρος, καὶ μετὰ τοῦ βίου

¹ Hebr. iv, 16. ² 1 Petr. ii, 19.

cavere Floritus nesciverat, Gregorium III hic intelligit: ast Leone Armeno persequente Ecclesiam, eidem præsidebat S. Leo III.

καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως· ὁ καὶ γέγονε, Πνεύματος ἁγίου αὐτῷ οἰακίζοντος. A eos qui pro Christo in carcere captivi tenebantur, alioque urbem Cretæ missus, ineffabili Dei verbo illud assecutus est, ut insula illa tota cum continenti beati hujus vitam atque eminentissimam virtutem illius ac scientiam agnosceret. Quod factum est, Spiritu sancto illum dirigenti et gubernante.

18. Ἐνθα καὶ τινὰ τῷ τῆς ἐπισκοπῆς τετιμημένον βαθμῷ καταλαβὼν ἐν φρουρᾷ, καὶ τι καὶ ἀνθρώπινον πάσχοντα, καὶ λογισμοῖς ἀλλεπαλλήλοις βαλλόμενον, καὶ μικροῦ δεῖν κινδυνεύοντα νῶτα δοῦναι τοῖς μισοῦσι θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα ὑβρίζουσιν, ἀναλαμβάνει τοῖς λόγοις, ὑποστηρίζει τοῖς παραδείγμασι, καὶ ὑπεραποθνήσκειν ἑτοιμον ἀπειργάζετο Χριστοῦ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ· καὶ ὁ τὸ ἀσθενὲς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἐπιστάμενος, οὐκ εἴασεν αὐτὸν πειρασθῆναι ὑπὲρ τὴν δύναμιν. Μετὰ μικρὸν γὰρ πρὸς τὰ ἐκείθεν μεταστελλόμενος ὁ θεὸς Ἰωσήφ, τῷ μὲν ἐπισκότῳ τοιαύτη τις ἀγκυρα καιρῷ χειμῶνος ἀλλεπαλλήλων λογισμῶν κινδυνεύοντι ἀναδείκνυται· ἐτέρῳ δὲ ἰδιώτῃ, καὶ διὰ τὸ μὴ φέρειν τὰς ἐκ τοῦ πάσχειν ἀνίας συνθεμένῳ τὸ πᾶν τῆς ἀρρήτου οἰκονομίας διαπτύσαι μυστήριον, ἵετι τε τὴν θεόσωμον εἰκόνα καταπατῆσαι Χριστοῦ, ἀθρόον περιτυχῶν, τί μὲν οὐκ εἶπε τῶν μαλάττειν εἰδόντων καὶ λιθίνας ψυχάς; πᾶσα δὲ δάκρυα οὐκ ἀφῆκε τῶν ὀφθαλμῶν; τὰς χεῖρας κατασπαζόμενος, καὶ χεῖλη τῷ τραχήλῳ προσάπτων, ἵνα μετακινήσῃ ταῦτον τῶν δεδογμένων, καὶ πείσῃ διὰ Χριστὸν προέσθαι καὶ τὴν ζωὴν· ὁ δὲ καὶ τετέλεκε, καὶ ὁπῶς, ἐγὼ διηγήσομαι.

et persuadere, ut propter Christum vitam ipsam profunderet. Quod sane obtinuit, quemadmodum nunc ego enarrabo

19. Ἐσπέρα μὲν ἦν ὅτε τῷ ἀνθρώπῳ τὰς θαυμασίας παραινέσεις ἐν τῇ καρδίᾳ παρέθετο, ἅμα δὲ πρῶτ' σπειρα βαρβαρική πρὸς τὴν φρουρὰν παραγέγοι, ξινολαβίδας ἐπαγομένη καὶ πιεστήρια, καὶ ἀνηρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τῆς γνώμης ὑφῆκεν, εἰ μὴ ἠλλοιώθη κατὰ τι, ἀλλὰ τοῖς πρὸ μικροῦ κριθεῖσιν ἀλικῶς ἐμμένει καὶ ἀπαρνέεται Χριστόν. Καὶ ὅς, οὐδὲν ὑποστελλόμενος οὐδ' ἐνδύσας, ἀλλὰ διαβρῆξας τὸν χιτῶνα καὶ γυμνωθεὶς, Ἐτοιμος ἐγὼ εἰμι, ἔλεγεν, εἰ οἶόν τε ἄρα, μυριάκις ὑπὲρ τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἀποθανεῖν. Ταῦτα εἰπὼν καὶ μηδέ[ν] τι πλέον προσθεῖς, χερσὶ θεμίῳν ἑαυτὸν εἰσῳθεῖ· ὁ δὲ (οὕτω προσταγὼν ὑπὸ τοῦ ἐκείσε τὴν ἀρχὴν περιέποντος) ἀναρτᾶται τῷ ξύλῳ, καὶ ἅπαν τὸ σῶμα καταβελῆς γίνεται· ἔνθεν τοὶ καὶ ὀφθαλμοὶ διεβρόθησαν, καὶ ἔγκατα ὡς ὕδωρ, δαυτικῶς εἰπεῖν, ἐξεκέχυντο, καὶ πᾶσα ἡ ἔνδον ἐθριαμβεύθη διάπλασις· ἡ ψυχὴ δὲ τῷ γενναίῳ ἐκείνῳ καὶ ἔτα κατείχετο, καὶ γλῶσσα, κεκμηκυῖα τοῖς πόνοις καὶ ταῖς ὑπερβαλλούσαις ὀδύνας, τὸν Χριστὸν ἀνεχέρυττεν. Ὅν οὕτως ὄραν, καὶ ἀθλίως ἔχοντα, ὡς ἐκείνοις ἐδόκει, οἱ ἀλιτήριοι μὴ ἀνεχόμενοι θεῖοι, παντοίως προσπατταλεύουσι, καὶ λίθον ἀραντες πάμμεγα[ν] ἐπαφῶσι τῇ κεφαλῇ· ἡ δὲ διαβρῆγνυται ἄρα κατὰ μικρά, καὶ ἡ βία ψυχὴ ἐκείνη πρὸς θεὸν ἐκδημεῖ.

et magnum vasiumque lapidem attollentes, super caput illius demiserunt, quod statim in frusta comminutum est; anima vero illa fortis atque invicta ad Deum evolavit.

20. Ταῦτα τὰ πάρεργα γέγονε τῷ ὑπερμάχῳ Χριστοῦ Ἰωσήφ· οὗτος ἐν Κρήτῃ τοῦ γενναίου διάδρο-

19. Ibidem etiam quemdam invenit in carcere, episcopali dignitate insignitum, qui cum ut homo humano more pateretur, et alternis variisque cogitationibus jactaretur, parum aberat a discrimine dandi terga inimicis Dei, qui sacram illius imaginem aspernabantur. Hunc Joseph hortationibus suis ad viam veritatis reduxit, exemplis confirmavit, et ita disposuit, ut pro Christo ejusque imagine vitam cum sanguine profundere paratus esset. Quamquam ille, qui animi illius infirmitatem non ignorabat, non permisit illum supra vires tentari, inde enim alio deportatus est. Talis quidem ancora fuit divinus Joseph episcopo illi inter fluctuantes procellas alternarum cogitationum periclitanti. Alii vero idiotæ ac vulgari, quæ tristitiam ex calamitate sua consurgentem ferre non poterat, ac propterea de respuenda ineffabilis mysterii œconomia, et divina Christi imagine conculcanda pactus erat, cum in illum repente incidisset, quid non dixit eorum, quæ vel lapideos animos possent emollire? Quales autem lacrymas ab oculis non emisit? manibus illum submissis amplexans, et oscula collo ejus infigans, conabatur eundem a sententia dimovere, quod sane obtinuit, quemadmodum

20. Tempus erat vespertinum, cum admirandis cohortationibus suis in cor hujus hominis penetravit. Summo autem mane cohors barbarica ad carcerem venit, ferens secum forcipes ad nares distortuendas, et alia instrumenta ad torquendos miseros apta, et interrogabat hominem, an perstaret in sententia, nihilque circa eam immutatus fuisset, an vero cum iis, qui paulo ante judicati fuerant, sentiens circa omnia Christum abnegaret? Ille vero, nihil reformidans, aut hæsitans, discissa tunica, ac nudatus: Ego, inquit, paratus sum, si fieri possit, pro magno Deo et Salvatore millies ac millies mori. Hæc dicens, et nihil amplius addens, in manus tororum sese conjecit. Tunc, ita imperante illo, qui ibi cum imperio residebat, suspensus est in ligno, totumque illius corpus est dilaceratum. Oculi illius effluerunt, et interiora ejus, velut aqua, ut cum Davide loquar, effusa sunt, omnis vero interior forma et compositio dissoluta. Adhuc tamen anima generosi illius in corpore detinebatur, et lingua, quantumvis laboribus et excessivis doloribus delassata, Christum tamen iterum prædicabat. At vero cum profani illi immanesque satellites, illum in tam misero, prout ipsis videbatur, statu intueri non sustinerent, undequaque eum configunt, et caput illius demiserunt, quod statim in frusta comminutum est, ad Deum evolavit.

21. Hæc sunt quæ veluti perfunctorie, ac pertransennam propugnator Christi Joseph peregit: hic

21. Hæc sunt quæ veluti perfunctorie, ac pertransennam propugnator Christi Joseph peregit: hic

fuit generosi hujus per Cretensem regionem discursus. Hujusmodi victimam, cum captivus detineretur, Deo, qui ita res suas disponebat, consecravit, ac feliciter votum suum assecutus est, animumque honestatis amicum explevit. Nam licet esset in exsilio, atque in carcere, linguam tamen liberam ad prædicandam pietatem ac religionem semper habuit. Pressuris angustiabatur, et Deo martyres transmittabat: catenis gravabatur, et multos a sicarii Tartarei manibus liberabat.

22. Sed qualisnam fuerit illius ad urbem regiam regressus exponamus. Nox illa erat, in qua Christi Natalitia consuevit Ecclesia celebrare. Joseph autem cum pedes compedibus constrictos, et collum catenis gravatum haberet, totam illam noctem in divinis laudibus concinendis illi, qui propter nos similis nobis ineffabiliter lactus est, transegit; produxit autem sacros hymnos usque ad galli cantum; cum ecce subito quidam canus crinibus, sacerdotali veste indutus, gratiam vultu emicantem præ se ferens, illi apparuit, eumque ita allocutus est: « Nuper ex Myrensi Lyciæ civitate discedens, ad te et ad tuam charitatem deveni; Dei, propter quem laboras ac decertas, velocissima urgente celeritate. Apporto autem tibi grata ac festiva nuntia: ille, qui Ecclesiam Dei exagitabat, et oves Christi dilaniare aggrediebatur, imperio privatus, tanquam execrabilis ac detestandus, futuris judiciis in diem revelationis, quemadmodum Paulus loquitur⁸, reservatus est. Te autem oportet in regiam civitatem contendere, ut confirmes plurimos gratia tibi a Spiritu sancto concessa. Sed prius accipe hoc capitulum, et comede illud. » Videbatur autem habere in dextera exiguum quemdam libellum. Hic vero scripturæ quidem illius venustate delectabatur: ea vero, quæ ibi scripta erant, interiori animæ gutture suavissime recitabat. Erant autem in eo libello scripta hæc verba: « Accelera tanquam misericors, et festina tanquam miserator in adjutorium nostrum: potes enim, si vis. » Et ubi jussus a divino illo viro cecinisset hæc cum summa dulcedine ac suavitate, aspexit seipsum a compedibus solutum: catenas vero, quibus collum alligatum erat, ante pedes suos jacentes, et audivit illum dicentem: « Sequere me. » Et, o miraculum! o auxilii celeritatem! o Dei prodigia ineffabilia atque admiranda! invisibilis videbatur intactum aerem dissecare, et celer instar Furi ad omnium maximam civitatem cursum dirigere. Hujusmodi alii novit Deus feliciter deducere, qui cor suum ad illum faciunt evolare.

23. Hoc sane miraculum ad Deum hymnis collaudandum Joseph incitabat; illud vero quod deinde accidit, ad lacrymas et fletus excitavit. Nondum enim ab omnibus, qui eum amabant ac desiderabant, conspectus fuerat, cum audivit, divinum Gregorium, communem omnium consolationem, qui verarum Ecclesiarum ore celebrabatur, et animatum

μος· τοιοῦτον τὸ καλλιέρημα δαίχμάλωτος τῷ οὕτως οἰκονομοῦντι τὰ κατ' αὐτὸν Θεῷ ἀφιέρωσεν. Ὑπέρευγε τῆς γνώμης! ὑπέρευγε τῆς φιλοκάλου ψυχῆς! ὅτι καὶ ἐν ὑπερορίᾳ καὶ ἐν φρουρᾷ ἀσίγητον εἶχε τὴν γλῶσσαν, μετὰ παρρησίας ἀνακηρύττουσαν τὴν εὐσέθειαν. Ἔστενοχωρεῖτο ταῖς θλίψεσι, καὶ Θεῷ προσήγαγε μάρτυρας· ἐβαρύνετο τοῖς δεσμοῖς, καὶ πολλοὺς ἐλυτροῦτο τῶν τοῦ παλαμναίου χειρῶν.

xB'. Ἄλλ' οἶα καὶ ἡ αὐτοῦ πάλιν πρὸς τὴν βασιλευούσαν ἐπανάζευξις; Ἡ νῦν παρῆν ὅτε τὴν τῶν γενεθλίων τοῦ Χριστοῦ ἡμέραν ἡ Ἐκκλησία εἰθίσται τελεῖν· ὁ δὲ καὶ ξύλῳ τὸν πόδα ἐκπιεζόμενος, καὶ τοῖς κλοιοῖς τὸν τράχηλον κατακαμπτόμενος, παννύχιον ἐπετέλει τὴν ὑμνωδίαν, καὶ τῷ δι' ἡμᾶς ὑπὲρ λόγον καθ' ἡμᾶς ὀφθέντι Χριστῷ παρετείνετο, μέχρι καὶ ἀλεκτρούων ῥόδων. Καὶ δὴ ἐφίσταται τις ὑπὲρ [ὑπαρ?] ἀθρόον, πολὺς τὴν τρίχην, ἱεροπρεπῆς τὴν ἐσθῆτα, ἀγλαΐζομένην τῷ προσώπῳ χάριν ἐπιφερόμενος, καὶ πρὸς αὐτὸν ἄρτι-φησὶν· « Ἐκ Μύρων τῆς Λυκίας ἀπάρας, πρὸς σὲ καὶ τὴν σὴν ἀγάπην ἀπήντησα, Θεοῦ δι' ὃν ἐναθλεῖς ἀπτέρῳ τάχει μὲν κατεπίγοντος· καὶ δὴ σοὶ τὰ θυμῆρη λέγω ἀγγελτήρια, ὡς ὁ μὲν τὴν Ἐκκλησίαν κυκῶν, καὶ κατασπαράττειν ἐπιχειρῶν τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, παραλυθεὶς τῆς ἀρχῆς, τοῖς ἐκεῖθεν δικαιοτηρίοις ὡς ἐναγῆς εἰς ἡμέραν ἀποκαλύψεως, ὡς φησὶ Παῦλος, ἀποτετήρηται· σὲ δὲ χρεῶν τὴν βασιλίδαν καταλαβεῖν, ὡς ἂν ἐπιστηρίξῃς πολλοὺς τῇ δεδομένῃ σοὶ παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι. Πλὴν ἀλλὰ λαβὼν τὴν κεφαλίδα ταύτην, κατάφαγε (εἶπκε γὰρ παρακατέχειν τῇ δεξιᾷ βραχὺ τι βιβλίου ἀπότμημα). » Ὁ δὲ ἐνηδύνετο μὲν τῇ γραφῇ, καὶ, « Ὡς ἤδεα, ἔλεγε, τῷ νοουμένῳ λάρυγγι τῆς ψυχῆς τὰ γεγραμμένα ταυτί! » Εἶχε δὲ ἡ γραφή κατὰ λέξιν οὕτως· « Τάχυνον ὡς οἰκτίρμων, καὶ σπεῦσον ὡς ἐλεήμων εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, ὅτι δύνασαι βουλόμενος. » Καὶ ὡς ταῦτα φάλλειν ἐμμελῶς ἄγαν καὶ λιγυρῶς ἐκελεύσθη παρὰ τοῦ θεοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὁρᾷ μὲν ἑαυτὸν τῆς ποδοκᾶκης ἀπολυθέντα, τοὺς δ' ἐν τῷ τραχήλῳ κλοιοὺς κειμένους ἐν τοῖς ποσί· καὶ, « Παρομάρτει μοι, » ἤκουε παρ' αὐτοῦ· καὶ (ὦ τοῦ θαύματος! ὦ τῆς ταχείας ἐπικουρίας! ὦ τῶν ἀνεκλαλήτων καὶ παραδόξων τεραστίων Θεοῦ!) ἀοράτως ὠρᾶτο τὸν ἀναρῆ διατέμνων ἀέρα, καὶ ὑπηνέμιος ὡσπερ πρὸς τὴν μεγάλην τῶν πόλεων ἀπαγνῶν. Τοιοῦτοις οἶδε Θεὸς τοῖς πτεροῖς δεξιούσθαι τοὺς τὴν ἑαυτῶν καρδίαν πρὸς ἐκεῖνον ἀναπτέρωσαντας.

XC'. Ἀλλὰ γὰρ τὸ μὲν θαῦμα πρὸς ὑμνωδίαν ἐκίνει τοῦτον Θεοῦ, τὸ δὲ συμβάν πρὸς ὄδυρμούς παρωθεῖ καὶ δάκρυα. Οὐπω γὰρ πᾶσι τοῖς ποθοῦσιν ὀφθεῖς, ἀναμανθάνει, ὡς ὁ θεὸς Γρηγόριος, τὸ κοινὸν παρηγόρημα, τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν ἀληθινὸν περιλάλημα, τὸ ἐμψυχὸν τῶν ἀρετῶν ἀποτύπωμα, πολλοῖς καμάτοις κατακαμφθεὶς καὶ πόνοις ἀμυθῆ-

⁸ Rom. II, 25.

τοῖς καταταχεῖς, πρὸς ὃν ἐπόθει θεὸν ἐπανεξέσξεν· ὁ καὶ θρήνων ὑπόθεσιν ποιησάμενος, ἀναλαμβάνει τὸ σκῆνος ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ ὡς ἐμψυχον ἤδη ὄρων, τοιαύτας πρὸς αὐτὸν ἐποιεῖτο τὰς παρακλήσεις, θαλάσσης δακρύων ἐξ ὀφθαλμῶν ἀποβρέων, καὶ πόδας ἐπιβρέχων τοὺς εὐαγγελισμένους εἰρήνην καὶ ἀγαθὰ, μεθ' ὧν ἐκεῖνος ἐλήλυθε· « Πῶς ὑπομενῶ σου, Πάτερ, τὴν στέρησιν; πῶς δ' ἄτερ σου τῷ περιγεῖω χώρῳ παραμενῶ; Τίς μου τὸ θλιβόμενον τῆς ψυχῆς λόγοις παρακαλέσει τῆς παρακλήσεως; τίνοι δὲ καὶ τὸν χειμῶνα τῶν λογισμῶν ἀναγνωρίσω ποτέ; τίνα εβροίμει εἶα Χριστὸν ταύτῃ τῇ χαλεπῇ θαλάσῃ τὸ, Φιμώθητι, ἐπιλέγοντα; Ἴνα τί μὴ πρῶτον ἐμὲ τῷ σῷ Δεσπότῃ προέπεμπες, ἵν' εἶχον, παρὰ χερσίν ἀποψύχων ταῖς σαῖς, τῶν ἐν ἀέρι ἔδοστατῶν καὶ πονηρῶν φηρολόγων τὰς παλαμναίας χεῖρας ἀποδιδράσκειν διὰ τῆς σῆς παρακλήσεως; Πλὴν ἐπειδὴ πρόεδραμες, ὦ γενναῖος τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς πόνους ἀνένδοτος, τὸ ἀσθενὲς τῆς ἐμῆς ψυχῆς ἀναβρῶννυε, καὶ σου ταῖς πυκναῖς ἐπιστάσαις ἐν νυκτὶ μὲν καὶ ἐν ἡμέρᾳ πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ διευθέτει θελήματα· ἵν' ὑπὸ τὴν ἐκεῖνου χεῖρα τὴν κραταίαν ταπεινούμενος, διὰ τῶν σῶν προσευχῶν, ἃς ἀμέσως τελεῖς τῇ μακαρίᾳ Τριάδι καταλαμπόμενος, ἀβλαβῶς διαπεράσω τοῦ βίου τὴν θάλασσαν, καὶ σου τῷ λιμένι προσορμισθεῖς, βλέποιμί σε διηνεκῶς κατὰ τὴν ἀδιάτρητον ἔνωσιν. »

intermedio beatissimæ Trinitati lucidissimus effundis, sine offensione vitæ hujus mare pertrauseam, et ad tuum portum appulsus, per inseparabilem unionem te semper intuear. »

κδ'. Οὕτως εἰπὼν τῷ τόπῳ προσκαρτερεῖν, ἐν ᾧ ὁ θεῖος Γρηγόριος ἐγκλειόμενος τῆς φιλοσόφου παλαίστρας ἀντείχετο, ἐλόμενος ἔχειν τῶν πόνων συμμεριστὴν Ἰωάννην, τὸν τοῦ μεγάλου Γρηγορίου φοιτητὴν τε καὶ ζηλωτὴν. Ὁ συμβιώσας χρόνον συγχὼν, ἐδόκει βλέπεσθαι Γρηγόριος, καὶ διδοὺς καὶ λαμβάνων ἀφορμὰς ἀρετῶν. Πολλὰς γὰρ εἶχε καὶ Ἰωάννης ἐπικαθημένας τῇ γλώσσῃ τὰς χάριτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος, νηστεία καὶ ἀγρυπνία καταδαμάσας τὸ τῆς ψυχῆς περικάλυμμα, πρὸς θεὸν ἐξεδήμησεν· ὁ θεῖος Ἰωσήφ τὸν τόπον καταλιπὼν, τῷ τοῦ μεγάλου καὶ χρυσοῦ τὴν γλῶσσαν Ἰωάννου σηκῶ ἐμφιλοχωρεῖ, ὡς τινα θησαυρὸν ἐπαγόμενος Γρηγορίου τὸ ἱερώτατον λείψανον καὶ τοῦ αὐτοῦ μαθητοῦ, πολλῶν συνδεδραμηκότων κατὰ ταυτὸν, ὥστε ποιμαίνεσθαι καὶ καθοδηγεῖσθαι τεχνικῶς παρ' αὐτοῦ, καὶ γλώττης ἐκελεῖνης ἀκροᾶσθαι τῆς μελιχρᾶς, ὡς ἐδίδου τοῦ τόπου τὸ πάνσθενον. Ὅθεν καὶ πλησίον τοῦ τόπου, ἐρήμου τότε πάντῃ τυγχάνοντος, ἐνιδρύεται φροντιστήριον· ἐν ᾧ τὸ τε πλῆθος κατατέμνει τῶν μαθητῶν, καὶ πρὸ πάντων ὡς τι κειμήλιον ἄσυλον τὸ σκῆνος τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ φοιτητοῦ κατατίθεται.

κε'. Οὐ μὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ πάσαι τοῖς Θεσσαλικαῖς ἐνδιατρίβων ὁρίοις, παρὰ τινος θεοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν γνῶσιν οὐ μιμητοῦ, τὸ θεῖον καὶ ἱερώτατον λείψανον

A virtutum exemplar erat, multis laboribus victum, et arumnis innumeris confectum, ad Deum, quem desiderabat, emigrasse (4). Hæc tanquam stetuum ac lacrymarum materiam accipiens, corpus illius manibus amplexabatur, et tanquam adhuc vivum aspiceret, tales ad eum allocutiones dirigebat (flumina lacrymarum ex oculis profundens, et pedes illos irrigans, qui evangelizaverant pacem ac bona cum quibus ille venerat) : « Quomodo sustinere potero, o Pater, aiebat, ita sine te orbis remanere? Quo pacto procul a te in hac terrena regione permanebo? Quis cordis mei angustias suavissimis alloquiis consolabitur? Cui potero identidem exponere cogitationum mearum tempestatem, ut scilicet Christum inveniam, qui turbido huic mortalis vitæ pelago

B comminetur, ac dicat : Compscere, ac sedare? Cur me priorem ad Dominum tuum non præmisisti, ut scilicet possem per tuas manus respirare, ac mediante consolatione tua pessimorum aeræ regionis stationariorum atque exactorum dæmonum truculentas manus effugere? Verumtamen, quandoquidem præcurristi, generosus animo, et in laboribus indefessus, animæ meæ infirmitatem corrobora, et frequentibus præsidiis tuis nocte ac die ad Dei voluntatem efficiendam dispone; ut sub potenti illius manu humiliatus, per tales preces, quas sine ullo intermedio beatissimæ Trinitati lucidissimus effundis, sine offensione vitæ hujus mare pertrauseam, et ad tuum portum appulsus, per inseparabilem unionem te semper intuear. »

24. His dictis, in eodem loco constanter perseveravit, in quo divinus Gregorius inclusus philosophica sese in palæstra exercuerat, elegitque sibi socium laborum suorum Joannem quemdam, qui magni Gregorii discipulus erat atque æmulator, cum quo multo tempore vitam traducens, videbatur sibi Gregorium ipsum videre, ac multa dabat et accipiebat virtutum documenta. Etenim Johannes etiam plurimas in lingua charites residentes habebat. Postquam autem iste similiter jejuniis vigiliisque corpore edomito atque consumpto ad Deum emigravit : divinus Joseph, loco illo derelicto, in magni atque aurea lingua præditi Joannis templo libenter conversabatur, in quo tanquam thesaurum quemdam sacratissimas Gregorii reliquias, ejusque discipuli collocavit. Multis autem ad eum concurrentibus, ut ab eo regerentur, solertique cura dirigerentur, et linguæ illius mellitissimæ arcana audirent, angustia loci eos excludebat. Unde cum locum undequaque desertum non procul inde invenisset, ibi sedem suam, curarum scholam, collocavit, in qua et discipulorum multitudinem distribuit, et ante omnia, tanquam inviolabile quoddam monumentum magni Gregorii et ejus discipuli corpus collocavit.

25. Quoniam vero olim in Thessalicis sinibus vitam traducens a viro quodam divino, et in divina scientia incomparabili, divinas ac sacratissi-

(4) Elogium in Menæis 20 Novembris, brevi admodum tempore reducem Gregorium vixisse insinuat.

mas magni apostoli Bartholomæi reliquias (5) in sortem acceperat, templum etiam illi restaurare decrevit, etenim miraculorum gratiæ ex illo veluti e fonte emanabant. Videbat autem in somnis frequenter prædictum apostolum, futuræ vitæ mysteria revelantem, atque omnia Scripturarum sacram ænigmata et quæstiones implicitas explicantem. Quadam vero die cum hymnis et canticis illum vellet celebrare, ab hoc suo desiderio retrahatur, dicens in corde suo : Fortasse non erit juxta Apostoli beneplacitum hæc mea deliberatio. At vero cum quadraginta dierum spatio novus hic nostræ ætatis Moyses carnem jejuniis vigiliisque macerasset, ut divinarum melodiarum seu modulationum tabulas posset accipere, et tota mente in hoc incumberet, ac sensibus omnibus alio evagandi aditum undique occluderet, ad apostoli reliquias caute timideque accedit, ubi ineffabili quadam visione dignus factus est. Etenim die, quæ magni hujus apostoli memoriam præcedit, vidit virum quemdam sindone ex lino Ægyptio (6) contexta circumdatum (quemadmodum Palæstinæ etiam habitatores amicti incedere fortasse consueverunt,) pro sacris templi foribus consistentem, atque ad sese Josephum advocantem. Deinde vir iste, qui apparuerat, sacrum mensæ velamen (7) ex altera parte reducens, evangelicorum Christi sermonum ptyctidem (8) tollit, et ponit episternium (9) subdens hæc verba : « Benedicat te manus Dei, et linguam tuam dogmatum maria circumdent, et Spiritus sanctus resideat in corde tuo, et modulationes tuæ universum terrarum orbem circumquaque demulceant. » Quispiam vero, qui his delectetur ac perfluatur, Sirenas spirituales, eas dixerit, propter gratiam inventionum atque argumentorum et propter dictionem humore quodam suavissimo, atque aromatum instar undequaque fluentem. Porro licet is, qui oculis subjectus fuerat, ab aspectu remotus esset; verba tamen illius indita atque sata in cordis sulcis uberrimam segetem proferebant.

26. Hæ fuerunt charismatis primitiæ; hæ magni domi divitiæ, hæc magnum ac pretiosissimum munus. Denique cum suavissimas cantiones scribere cœpisset, voce quidem arguta ac sonora auribus concentum reddebat, illum vero, qui iis quæ cane-

(5) Ita etiam Synaxarium Claromontanum, sed in margine duntaxat, tanquam ex consensu aliorum Synaxariorum, his verbis, ἐν ἄλλοις συναξαρίαις λέγεται τοῦ Βαρθολομαίου λείψανον· in textu autem legitur τοῦ Ἀνδρέου· et ita etiam habet alterum Synaxariorum mss. in Crypta ferrata. Verum de S. Andrea nihil composuisse Josephi invenitur : de sancto autem Bartholomæo exstat apud Lipomanum et Surium oratio Josephi τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἐλαχίστου, humilis et minimi : quem Hymnographum esse merito judices : et 25 Augusti ad diem translationis invenitur canon ad hanc acrostichidem compositus :

Ἕγῳ τοῖς γεγαίρω τὸν καλὸν μου προστάτην.

Ubi quod προστάτην præsidem, patronum, protectorem suum appellet Bartholomæum Poeta, idque in acrostichide, Josephum auctorem possis agnoscere, quamvis nomen nusquam exprimitur.

(6) Floritus Sidoniam vestem reddidit.

(7) Ἀράχτιον. An quia lilis diversi a reliqua tela coloris reticulariter intexi solebant istiusmodi altarium operimenta? Nolim certe lineam mappam

αὐτοῦ μεγάλου ἀποστόλου Βαρθολομαίου κεκλήρωται, ναὸν ἔγνω καὶ τοῦτῃ ἀναδείμασθαι, πολλὰς θιομάτων ἀναδύοντι χάριτας. Ὅν καὶ πυχνὰ ἑώρα κατὰ τοὺς ὕπνους τὰ ἐκείθεν μυστηριώδη ἀνακαλύπτοντα, καὶ πᾶν γρίφον ἐν τῇ Γραφῇ ἐπιλύοντα. Καὶ ποτε μελωδήμασι τοῦτον ἀνομνήσαι βουλόμενος, ἀνεκόπτετο τῆς ὁρμῆς, Μὴ ποτε, λέγων ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀβούλητόν ἐστι τῷ Ἀποστόλῳ τὸ βούλημα. Καὶ δὴ τεσσαράκοντα ἡμέρας ὁ τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν Μωϋσῆς ἐκπιέσας τὴν σάρκα, ἵνα λάβῃ τῶν θείων μελωδημάτων τὰς πλάκας, καὶ ὄλον νοῦν συναγαγὼν ἐν ταυτῷ, καὶ τὰς αἰσθήσεις μύσας παντάπασι, τῷ τοῦ Ἀποστόλου λείψανῳ πεφιλημένῳ, καὶ εὐλαβῶς περιφύεται, καὶ τινος ἀβρήτου ἀξιούται τῆς θεωρίας. Πρὸ γὰρ τῆς τοῦ μεγάλου μνήμης, ὅρᾳ τινα ἄνδρα, σινδόνιον μὲν ἐσθῆτα, οἷος ἄρα καὶ τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ κατασκευάζεται, περικείμενον, τὰς ἱεράς τε πύλας κατέχοντα τοῦ νεῶ, καὶ πρὸς ἐξουτὴν τὸν Ἰωσήφ ἐκκαλούμενον· εἶτα τὸ ἱερὸν τῆς τραπέζης ὁ φανείς ἀνανακαλέσας ἀράχτιον, αἰρεῖ μὲν τὴν πυκτίδα τῶν εὐαγγελικῶν ῥημάτων Χριστοῦ, καὶ τίθει ἐπιστέρνιον, ἐπειπὼν· « Εὐλογῆση σε ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ τὴν γλῶσσαν θάλασσα δογματίων περικυκλώσῃ, καὶ τῇ καρδίᾳ ἐνιδρυθεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ σοῦ τὴν πᾶσαν οἰκουμένην τὰ μελωδήματα περιθέλξαιεν, καὶ τις τούτοις ἐπεντροφῶν Σειρήνας εἴποι τὰς νοητὰς, διὰ τε τὴν χάριν τῶν νοημάτων καὶ τὴν ὑγραίνουσαν λέξιν καὶ πανταχόθεν ἀρωματίζουσαν. » Εἶπε, καὶ ἀπὴν ἐκεῖνα τὸ θεαθὲν· τὸ δὲ λεχθὲν ἐντεθὲν καὶ ἐνσπαρὲν καρδίας ταῖς ἀβλαξί, πολύχουον ἀναδεδώκε· τὸν ἄσταχον.

κς'. Αὕτη ἡ ἀπαρχὴ τοῦ χαρίσματος· οὗτος ὁ πλοῦτος τῆς μεγαλοδωρεᾶς· τοῦτο τὸ μέγα καὶ πολυτίμητον χαριστήριον. Ἀμέλει καὶ ἀπαρξάμενος γράφειν τὰ ἐμμελῆ μελωδήματα, τῷ μὲν λιγυρῷ τῆς ἡχῆς κατεμουσοῦργει τὴν ἀκοήν, κατέθειλε δὲ

intelligere, qua ad sacrificium insternitur altare : sed velum accipio, qua idem altare et omnis altaris supellex, extra divini officii tempora, contegi solet.

(8) Tabellam. Fortassis moris fuit Græcis Evangelium sub Missa legendum in tabula descriptum seorsim habere, aut saltem Evangeliorum per Dominicas et festa distributorum codicem elaboratis pretiosius tabulis obducere, indeque eum sic nominare : quemadmodum in Ecclesia Latina videmus hodieque usurpari. Maraccius vocem Græcæ retinuit.

(9) Vocem Græcæ retinens Maraccius vertit, ponit Episternium, quasi substantive, ut vestis pectoralis intelligatur. Ego vero existimo adjective debere sumi, ut referatur ad ipsum codicem pectori impositum, eo modo quo in Ecclesia Latina subdiaconus tenet Evangeliorum librum, cum ex eo diaconus Evangelium cantaturus est : nam et hoc magis facit ad rem præsentem, et in sacris Græcorum vestibis nulla est, quæ ἐπιστέρνιον vocetur.

τῷ ᾄδει τὴν δυναμένην συμβαλεῖν τοῖς λεγομένοις διάνοιαν. Καὶ ποῖον γὰρ εἶδος ἐκεῖθεν φθόγγων οὐκ ἐδιδάσκατο μουσικῶν; ἢ ποῖα χάρις οὐκ ἐπέλαμπε τοῖς ἀσματιζομένοις αὐτῷ; Ἐκεῖθεν ὕπνος καὶ τοῖς ἄγαν βραθύμοις ἀπετινάσσετο, σπεύδουσι κληθῆναι τὴν ἀκοὴν ὁμοῦ καὶ διάνοιαν τῷ λιγυρῷ προσφωνήματι. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς πρὸς ἀρετὴν ἑαυτοῦς ἐπιτείνουσι τῆς ἀρετῆς ἢ ἕξις κατανεύονται. Ταῦτα καὶ οἱ ἐν λύπαις ἀναλαμβάνοντες, τὸ ἀθυμοῦν καὶ δακνόμενον τῆς ψυχῆς κατεκοίμιζον τούτοις καὶ οἱ ἐν εὐθυμίᾳ ὄντες πρὸς ἡδονῆς κατ' ἄλλον τρόπον μετέπιπτον δάκρυα. Οἱ γράφοντες δὲ, τοῖς ἄλλοις χαίρειν εἰπόντες πονήμασι, τοῖς τοῦ θεοῦ Ἰωσήφ πολὺ τι κέρδος ἐμμελωδήμασι συνηθροίκασι, μᾶλλον δὲ συναθροίζουσι. Γλῶσσαι γὰρ πᾶσαι κατὰ φυλάς, πρὸς τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον τὰ μελετήματα βαλλόμεναι, τὴν νύκτα πᾶσαν καταφωτίζουσι, καὶ τὸ αὐτῆς σκοτεινὸν καὶ πρὸς ὕπνον ἐλκόμενον τῇ πυκνῇ φρυκτωρίᾳ πρὸς ἡλιακὰς φωτοχυσίας μεταβιβάζουσι, καὶ χαίρειν τῷ ὕπνῳ εἰποῦσαι τοῖς ἄσμασιν ὠραίζονται.

ζζ'. Ἔστι τις ἀτεγκτος καὶ ἀμελιχτος καὶ πρὸς δακρύων ἐπιρροῆς ἀφυῆς; Τὰ εἰς τὴν Παρθένον καὶ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ὑπὲρ λόγον συλλαβοῦσαν τὸν Λόγον, λιγυρὰ μελωδήματα ἐπιῶν, θαλάσσης δακρύων τοὺς ὀφθαλμοὺς πληρωθεῖς, καὶ τὴν διάνοιαν συνταχεῖς, ἀὐτῷ νῦν κατατροφήσει τῶν νοερῶν λύγγων τῆς κατανύξεως· μυρία δὲ ταῦτα τούτῳ συντέθεται ἐν διαφόροις ἐναλλαγαῖς, καὶ ἤχων κατατομαῖς, καὶ ῥυθμῶν ποικίλων διαφοραῖς τὸ ἡδύ πως ἀρωματίζοντα. Βούλεται τις μαθεῖν τὸν βίον τοῦ πρὸς ἡμέραν τιμωμένου ἀγίου τῆ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ; Μετερχέσθω τὸ εὐρυθμον, καὶ ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ᾄδομένων, ἐπιγινωσκέτω τὴν τοῦ βίου διαγωγὴν. Καὶ πᾶς μὲν τῶν ἀγίων ὑπ' ἐκείνῳ τιμώμενος ἀναδείκνυται· αὐτὸς δὲ ἐν πᾶσιν ὁρᾶται τιμώμενος, ἐν ἄλλων βίοις αὐτὸς ἐξυμνούμενος, διὰ τὸ λιγυρὸν καὶ εὐρυθμον τῆς ἐμμελοῦς μελωδήσεως. Ἄλλος μὲν οὖν μεγαλυνέτω τὸν βίον τοῦ μακαρίου, ὁ δὲ τῆς γνώσεως τὸ ὑπερφέρον, πάντες δὲ πάντα ἐπίσης καὶ διὰ πάντων μεγαλυνέτωσαν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἧτις τούτῳ οὕτως ἐκκέχεται, ὡς εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐξελθεῖν τὸν φθόγγον αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πέρατα πάντα τῶν μελωδημάτων θεοκρότητα ῥήματα. Περὶ γὰρ τῶν ἄλλων τί χρεῖ καὶ λέγειν; ὁπόσους ἐκεῖνος ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς ἀπιστίας ἐξείλαυσε, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος γνῶσιν ἐρύθμισε· πόσους δὲ πέπεικε, χαίρειν εἰπεῖν τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν κόσμῳ, καὶ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσασθαι· πόσας δὲ γυναῖκας παρθενεύειν ἐδίδαξεν, ἵν' ἔχοιεν τὰς λαμπάδας ἀναπτομένας διτηνεκῶς, καὶ συνέλθοιεν τῷ μνηστῆρι Χριστῷ, ἄρτι κραυγῆς τελουμένης ἐν τῷ μέσῳ δὴ τῆς νυκτός; ἀμplexari; quot feminas virginitatem servare docuerit, ut haberent assidue lampades accensas, et cum sponso Christo nuptias inirent, statim atque

(10) Plurimas eas fuisse non dubitamus: et multæ forsitan adhuc latent in mss. Siculis apud Basilianos. Hippolytus Maraccius ex Græcorum Menæis novem integros canones de Deipara edidit, et maxi-

Abantur, mentem potuisset animumque advertere, mira dulcedine oblectabat. Etenim qualis musicorum sonorum species inde non addisciebatur? vel qualis gratia in iis, quæ ab eodem canebantur, non elucebat? Inde vel ignavissimis ac socordia plenis somnus excutiebatur, festinantibus ad oblectandas aures simul et animum cantu illius suavissimo. Inde et illis, qui ad virtutem vehementer animum intendebant, virtutis ipsius habitus comparatus est. Hæc memoria repetentes illi, qui mœrore oppressi erant, animi pusillitatem ac molestiam deponabant. His etiam illi qui hilaritatem animi experiebantur, ad voluptatis lacrymas, sed diverso modo, transitum faciebant. Scriptores autem in aliis operibus componendis lætari recusantes, ex divini Joseph canticis ac modulis collegerunt, vel potius colligunt lucrum quoddam peramplum ac nobile. Omnium enim linguæ juxta tribus suas, ac proprietates loquelæ suæ, per totam noctem sacris meditationibus vacantes, illius tenebras ac somno-radios commutant, et somni dulcedine frui recu-

27. Est quispiam rigidus ac durus, atque ad lacrymas effundendas ineptus? Suavissimas melodias ab eo scriptas in Virginem ac Dei Matrem (10), quæ ineffabiliter Verbum concepit, assidue legens ac decantans, lacrymarum maria plenis oculis effundet, et mente colliquefactus, immateriali sensu spiritualibus compunctionis deliciis perfruetur. Hæc autem melodiæ sexcentæ sunt, quæ ab eo variis commutationibus et sonorum concisionibus, variisque rhythmorum differentiis compositæ, dulcedinem quodammodo atque odorem suavitatis aromatizant. Est porro aliquis, qui sancti illius, qui currenti die ab Ecclesia Dei honoratur, vitam addiscere cupiat? Capessat ac legat lepidissima illius cantica, et in unoquoque eorum, quæ canuntur, vitæ sancti illius rationem recognoscat. Et profecto uniuscujusque sanctorum, qui ab eo honoratur, vita in lucem profertur, oculisque subjicitur. Ipse vero inter omnes honoratus apparet, atque in aliorum vita ipse laudatur propter suavitatem et concinnitatem dulcissimæ melodiæ. Alii igitur hujus beati vitam sane magnificent: alii autem scientiæ illius eminentiam; omnes vero omnia æqualiter et per omnia magnificent Spiritus gratiam, quæ ita in illo effusa est, ut in omnem terrarum orbem exierit sonus ejus, et in fines terræ universos verba Deum resonantia melodiarum ejus. De aliis porro quid opus est præterea dicere, quot ille ex infidelitatis barathro ad sanctæ Trinitatis cognitionem eduxerit; quot persuaserit mundi et eorum quæ in mundo sunt gaudia respuere, et solitariam vitam clamor media nocte fieret?

mum numerum Theotociorum, id est stropharum de Beata, in fine cujusque odæ canendarum, ex omnibus quos a Josepho compositos credidit canonicibus, per totius anni officium sparsis.

28. Verum rursus extorris atque exsul esse compellitur; caudam sua commovente Satana fraudulento, et pessimum illius temporis imperatorem (11) excitante. Non enim potest is quiescere, qui tanquam triticum pios fideles cribrare expetit, sed animas ad sese proclives penitus commovet et exagitat. Quamobrem iterum bellum adversus Ecclesiam inconcussam suscitatur, et sacræ Christi sanctorumque illius imagines exploduntur, quas cum magnanimus noster tota lingua populum honorare doceret, et catholicæ orthodoxæque fidei dogmata, non in privato, aut in domo, sed in plateis cum libertate prædicaret, exturbatur atque ejicitur e civitate in exsilium, ubi magnis in angustiis versabatur, majores tamen angustias atque afflictiones ipse proprio sensu sponteque subibat. Non multo autem post, cessante malo, ac tempestate quiescente, concessis a Deo imperii fascibus imperatoribus orthodoxis (12), iterum accersitur secundum Deum. Ille vero non obtemperavit; etenim in exsilio paradisi dulcedinem degustabat propter Christum.

29. Sed quoniam hi vehementer instabant, ac veluti admoto exercitu urgebant, ille vero repugnare non valebat, præsertim quia magno cives amore prosequeretur, frequentibus imperantium precibus obediit, atque exsilit tandem derelicto loco, in Byzantinam urbem profectus est. Et nihilominus cum aliorum honorum gaudio frui recusaret, vix illum persuaserunt, ut ecclesiasticorum negotiorum curam capesseret, sacramque Ecclesiæ suppellectilem in suam fidem susciperet. Et forsitan principibus non obtemperasset, nec propterea ministerium illud suscepisset, sed divino Ignatio (13), qui plurima virtute ornatus, et ferventissimum pro Christo zelum gerens, nuper patriarchatus gubernacula sibi credita susceperat, non obtemperare non potuit. Hic, excellentissimam Josephi nostri virtutem admiratus, eundem in laborum suorum partem, et in rebus necessariis adiutorem assumere studebat: et cum ministerii jam prædicti prætextum invenisset, id quod cupiebat facile obtinuit. Frequentes igitur cum eo sermones et colloquia miscibat, et ea quæ ignorabat, ab eodem addiscebat. Nihil porro novi erat, si qua ineffabilium divinæ Scripturæ mysteriorum viro illi essent ignota. Magno autem huic Patri, et propter multum studium, et propter eminentem puritatem et cognita erant, et eadem plurima cum dulcedine ac suavitate explicabat: id quod donum est, ex iis, quæ a magno Apostolo commendantur, et nullius alterius doni indigere videtur.

30. Postquam autem magnus hic antistes senectute laboribusque innumeris confectus emigravit ad Deum, successit in ejus locum et patriarchalem dignitatem Photius, qui in publicis consiliis in sententia ferenda, et propter sermonis copiam,

κη. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάλιν ὑπερόριος γίνεται, τὸ οὐραϊὸν περιελάσαντος τοῦ πτεροπόκου Σατάν, καὶ τὸν τότε πονηρὸν βασιλέα κινήσαντος. Οὐκ ἦν γὰρ ἔρμεϊν, τὸν ὡς αἶτον σινιάσαι ζητοῦντα τοὺς εὐσεβεῖς, ἀλλὰ παντοίως κινεῖ τὰς πρὸς αὐτὸν ῥεπούσας ψυχάς. Ὅθεν καὶ πάλιν πόλεμος κατὰ τῆς ἀτινάχτου πανταχόθεν Ἐκκλησίας ἀναβρίπιζεται, καὶ τὰ ἱερὰ μορφώματα Χριστοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἁγίων πάλιν διώκονται, ἃ τιμᾶσθαι ὅλη γλώσση τὸ πλῆθος ἀναδιδάσκων ὁ γενναϊότατος, καὶ ἀνακηρύττων τῆς ὀρθοδοξίας τὰ δόγματα, οὐκ ἐν οἰκίᾳ οὐδ' ἐπὶ δώματος, ἀλλ' ἐν πλατείαις καὶ παρῶσι, ἐξωθεῖται τῆς πόλεως, καὶ ἦν ἐν ὑπερορίᾳ στενοχωρούμενος, μᾶλλον δ' ἐαυτὸν οἰκειογνωμόως στενοχωρῶν. Μετ' οὐ πολὺ δὲ λήξαντος τοῦ κακοῦ, καὶ τοῦ χειμῶνος λωφῆσαντος, καὶ ὀρθοδόξοις δοθέντων τῶν σκήπτρων βασιλευσιν ἀπὸ Θεοῦ, μετακαλεῖται αὐτὸς κατὰ Θεόν. Ὁ δὲ οὐ πείθεται, τῇ ὑπερορίᾳ ὡς παραδείσῳ διὰ Χριστὸν ἡδυνόμενος.

etenim in exsilio paradisi dulcedinem degustabat

κθ'. Πλὴν ἐπεὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐπέκειντο ἀντιδολοῦντες τὴν ἀνάξουξιν, ὁ δὲ ἀντιτείνειν οὐκ εἶχε, διὰ τὸ καὶ πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει φιλόθρωπον, εἶχε ταῖς τῶν κρατούντων πυκναῖς παρακλήσεσι, καὶ τὴν ὑπερορίαν τῶν καταλιπὼν τῇ Βυζαντιδὶ ἐπιφοιτᾷ· καὶ μόλις μὲν, πείθουσι δ' ὁμοῦ, ταῖς ἄλλαις χαίρειν εἰπόντα τιμαῖς, ἐκκλησιαστικῶν προστῆναι πραγμάτων, καὶ τὴν φυλακὴν ἐμπιστευθῆναι τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἱερῶν κειμηλίων. Οὐκ ἐπέθετο δὲ ἄρα τοῖς ἄρχουσι, καὶ διὰ τοῦτο τὴν διακονίαν ἐδέχετο, ἀλλ' Ἰγνατίῳ τῷ θεῷ (πολὺς δὲ ἄρ' οὗτος τὴν ἀρετὴν, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον θερμότατος), ἄρτι τῆς ἀρχιερωσύνης ἐμπιστευθέντι τοὺς οἰακας· ὅς τὸ περιὸν τῆς ἀρετῆς τοῦδε τοῦ ἱεροῦ δυσωπούμενος, ἐσπευδεν ἔχειν συκοινωνῶν τῶν πόνων, κἂν τοῖς ἀναγκαίοις συλλήπτορα· καὶ πρόφασιν τὴν διακονίαν εὐράμενος, τοῦ ποθουμένου ἐτύχανε. Καὶ ἦν ἐκεῖνος συνομιλῶν θαμὰ, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰ ἀγνοούμενα διδασκόμενος. Καινὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἶ τινα τῶν ἀπορήτων τῆς Γραφῆς μυστηρίων ἐκεῖνος μὲν ἠγνοεῖτο, τῷ δὲ μεγάλῳ τῷδε Πατρὶ, διὰ τε τὸ πολὺ τῆς σπουδῆς καὶ τὸ περιὸν τῆς καθάρσεως, καὶ ἐγινώσκετο καὶ διηρθροῦτο μετὰ πολλῆς μελιχρότητος, ὃ χάρισμα τῶν παρὰ τῷ μεγάλῳ Παύλῳ ὑμνουμένων ἐστίν, ἄλλου μὴ προσδεόμενον θεοῦ χάρισματος.

λ'. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ ὁ μέγας ἀρχιερεὺς οὗτος γῆρα ἐταλαιπωρεῖτο, καὶ καμάτῳ πολυεῖδει πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησε, διαδέχεται τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ὁ Φώτιος, ὅς τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐτύχανε τὸ πρωτεῖον ἐπιφερόμενος, διὰ τε τὸ πολὺ τοῦ λόγου

exsilium.

(13) S. Ignatius, qui colitur 23 octob., Methodio successit, quarto post orthodoxiam restitutam anno; pulsus et iterum restitutus, usque ad an. 879 sedem tenuit patriarchalem.

(11) Theophilum scilicet, ut in Prolegom. dictum.

(12) Sunt hi Theodora et filius ejus Michael. Mendum autem in Menologio Basilii imper. est, quod non nisi Theophilo mortuo, Josephus scribatur ex carcere ereptus D. Nicolai ope, iterumque ejectus in

καὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς γνώσεως, καὶ ἅμα διὰ τὸ δεινὸν τοῦ νοῦς, καὶ πρὸς τὸ συνθεῖναι καὶ σκευάζειν πράγματα ἐπιτήδειον, ἐξ οὗ καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς ἱερωσύνης ἀπεκλήρωσατο, ἵνα μὴ λέγω πάντα τὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ πού καὶ πρὸς διαβολὰς χωρήσω τοῦδε, ἀπὸ τοῦ πράγματος εἰς τοῦτο παρακινούμενος. Πλὴν ὅτι καὶ οὗτος τῷ μεγάλῳ τούτῳ Πατρὶ Ἰωσήφ τὴν ἰσὴν ἐτήρει τιμὴν, καὶ τῷ μέσῳ τῆς καρδίας ὑπέκρυπτε, Θεοῦ ἀνθρώπων ὀνομάζων, καὶ ἰσαγγέλω κατὰ τὸ θεμιτὸν προσέχων αὐτῷ. Ἐνθεν τοι καὶ ὄλην τὴν φροντίδα τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων αὐτῷ ἀναθέμενος, Πατέρα Πατέρων ἐκάλει, καὶ τοὺς τῶν πρώτων βαθμῶν ἀξιουμένους τῆς Ἐκκλησίας παρεκάλει τούτῳ ἀνατιθέναι τοὺς λογισμούς· ὁ δὲ καὶ πᾶς ἐτέλει καὶ πρὸ τῆς πατριαρχικῆς παρακλήσεως. Ἦν γάρ, κατὰ τὰ ἄσματα τῶν ἁσμάτων, κομιδῇ εὐφύης, ἀλώπεκας ἀμαρτημάτων κατέχειν σμικρὰς, καὶ ἀποκτιένειν τῆς νοουμένης γῆς τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ὃ φησὶν ὁ θεὸς Δαβὶδ, καὶ δῆτα καὶ ψυχὴν ἐπιστηρίξαι· καὶ βεβαιώσασθαι, καὶ τὸν εἰς σαρκικὰς ὀρέξεις δίκην σφαίρας κατὰ πρηνοῦς κυλιόμενον ἀναστῆσαι τῆς ἀμαρτίας καὶ ποιῆσαι μετάρσιον· ἀλλὰ καὶ τὸν ἀπερικτυπῆται συζῶντα σχολῆ, καὶ ταῖς τῆς ἁγίας Τριάδος θεωρίαις περιλαμβόμενον, ἔτι πείσαι, μὴ χαλάσαι τὸ θεῖον πτερὸν, μηδὲ μετεωρισθῆναι, διὰ τὰς ἐν θεωρίαις παγίδας (δι' ὧν ὁ πτεροσκοπὸς οὐρανὸς πάθει τοὺς πολλοὺς πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατήγαγεν βάραθρον), γαλήνην μὲν διδάσκων ὅπως συνίσταται ἡ ψυχὴ, καὶ ὅπως τὰ φυσικῶς ἐγκατεσπαρμένα τῆς γνώσεως σπέρματα, πανταίως ἐν ἡμῖν κατὰ κρᾶσιν καὶ ἰδιότητα μεταποιούνται τε καὶ ἐπαύξονται, πρὸς ὅπερ ἕκαστος πέφυκε.

sed ibi gradum sistat, et conquiescat, et ut ea semina scientiæ et cognitionis, quæ naturaliter seminata sunt, omnino in nobis, juxta temperaturam illam ac proprietatem commutentur et crescant, ad quam unusquisque naturaliter propensus est.

λα'. Καὶ τί μὴ λέγω τὰ μείζω καὶ τελεώτερα; Ἐώρα τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ γενναῖος, καὶ ἀπὸ μόνης τῆς ὄψεως ὅποιον πάθει ἕκαστος ἐδεσμεῖτο, μυστηριωδῶς προδιέγραφεν, ὁμοῦ μὲν ὑπεκκλίνων τὴν δόξαν, ἵνα μὴ τις τυχὸν ὑπολειφθεῖ παρὰ τοὺς πολλοὺς, ὁ τοῖς πᾶσιν ἄγγελος νομιζόμενος, καὶ ἵνα μὴ ἐντρέψῃ τὸν ἀμαρτάνοντα, καὶ διὰ τοῦτο ποιῆσῃ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἐπιρρέπεστερον· φιλεῖ γὰρ τὸ τέως κρυπτόμενον, καὶ ὡς αἰσχύνῃς ἔργον νομίζεσθαι· τὸ δὲ πρὸς πολλὰς ἀκοὰς ἐμπροσθεν εὐκαταφρόνητον τῷ ποιοῦντι λογίζεσθαι.

λβ'. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ ἔδει καὶ τοῦτον, ἀνθρώπων ὄντα καὶ τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως περιχείμενον, μᾶλλον δὲ ἐν ὀστρακίνῳ σκεύει τοῦ σώματος τὸν μέγαν τῆς ἀρετῆς περικρύπτοντα μάργαρον, ἀναλῦσαι πρὸς τὸν θεόν, καὶ τῇ ἀληθινῇ μαρμαρυγῇ τῶν θείων θεωρημάτων ἀμέσως ἐνωραίζεσθαι· καὶ τῶν πολλῶν ἰδρώτων τὸν μισθὸν συχομισσασθαι· νοσεῖ μὲν ὀλίγον, διὰ δὲ θείας ἀποκαλύψεως μυεῖται· τὴν ἐκδημίαν, ἀγγέλου τούτῳ κατὰ τοὺς ὕπνους λαλήσαντος. Ὁ τῶν νηστειῶν τοίνυν παροχήκει καιρὸς, καὶ

et propter scientiæ excellentiam, et propter animi gravitatem primas obtinebat; et in concinnandis pertractandisque negotiis magnam habebat dexteritatem, unde et sacerdotis principatum sortitus est (ne loquar nunc de cæteris omnibus, quæ ad hunc virum spectant, et a proposito sermone ad calumnias divertam). Præterea hic etiam magno Patri Josepho æqualem honorem impendebat, et in medio cordis recondens eum hominem Dei appellabat, et tanquam angelo, quantum fas erat, eidem intendebat: omnem etiam ecclesiasticorum negotiorum curam ac sollicitudinem in eo reponens, Patrem Patrum vocitabat, et eos, qui in Ecclesia primos gradus habebant, hortabatur, ut in eo animi curas collocarent; quod sane etiam ante patriarchæ exhortationem omnes faciebant. Erat enim, secundum quod in Canticis canticorum scriptum est, admodum sedulus ac sollicitus in parvulis peccatorum vulpibus capiendis, et in spiritalis terræ peccatoribus, juxta Davidis dictum, interficiendis. Præterea animum assidue firmabat, ac stabilem reddebat, cumque in morem orbis seu spheræ ad carnales appetitus peccati tanquam in declive volveretur, retrahebat atque in sublime erigebat. Cumque quietissimo otio frueretur, et sanctæ Trinitatis visionibus illustraretur, nunquam remittebat, sed semper divinæ contemplationis alas intendebat; neque mente efferebatur, propter laqueos qui in visionibus reperiuntur, per quos versutus dæmon elationis vitio multos in ruinæ ac perditionis barathrum induxit, tranquillitatem præ se ferens ac docens, ne anima ulterius progrediatur,

sed cur majora ac perfectiora præteream? Si quem generosus iste in oculis vultuque aspexisset, ex solo aspectu, quam passione quisque detineretur, arcanis modis præsignabat, et simul gloriam declinabat, ne quis forte eum supra multos esse suspicaretur, qui ab omnibus angelus æstimabatur: et ne peccantem innutritet, ac foveret, atque ad peccandum faceret procliviorum. Solet enim id quod adhuc occultum est, tanquam opus turpe censerit: quod vero ad multorum aures pervenit, contemptibile ab eo qui peccat existimari.

32. Quoniam vero oportebat ipsum etiam, cum esset homo, et corpore humilitatis circumdatus esset, vel potius in vase fictili corporis magnam virtutis margaritam absconditam circumferret; oportebat, inquam, remeare ad Deum, et immensis divinarum contemplationum splendoribus immediate illustrari, multorumque sudorum mercedem reportare, cœpit aliquantulum ægrotare; per divinam autem revelationem sese hinc emigraturum intellexit, angelo id in somnis signifi-

⁶ Cant. ii. 15.

cante. Cum igitur Quadragesimalis jejunii terminus adventasset, et salutiferæ Passionis magna, ac venerabilis Parasceve instaret, accepit libellum, in quo universæ gregis possessiones descriptæ erant; et assumens simul discipulum suum Theophanem, patriarchæ Photio utrumque commendavit, nihil ulterius verbis significans. Photius vero variis cogitationibus undequaque jactabatur, et quidnam hoc sibi vellet, animo revolvebat, quod non multo post intellecturus erat. Mortis enim præcedentia signa, (ardentissima scilicet febris) instar cuiuslibet vocis magni hujus finem præmonstrabant.

33. Vehemens autem dolor erat illi gratiarum actionis occasio, ac dicebat: Benedico te, Deus, quia sub alis tuis intellectualibus custoditus sum; verum custodi me usque ad exitum spiritus mei; et concede mihi, ut sine errore ac deceptione aera tenebricosum, ac phantasmata, quæ in aere morantur, pertranseam, ne forte propter negligentias in vita mea admissas, gaudeat super me inimicus meus. Governa etiam gregem tuum, o Verbum Dei, et dextera tua omnipotenti usque ad finem sæculi benedic filiis Ecclesiæ: stabiliem tranquillitatem Ecclesiis tuis largire: regale sacerdotium gratis tuis exorna: Bellial sub pedibus diligentium te humilia: omnem hæresim tanquam mortiferam gangrænam ab Ecclesia expelle: et animæ meæ miserrimæ concede, ut sine ullo timore a corpore separetur. Novi, Domine, Spiritum tuum immaculatissimum non requievisse in me propter maculas impressas animæ meæ. Sed tu propter excellentissimam benignitatem tuam dissimula iniquitates meas, et in sortem primogenitorum, qui in coelis ascripti sunt, connumera me. His dictis, benedixit illis qui aderant, et absentibus etiam fausta ac felicia apprecatus, immaculata sacramenta suscepit. Deinde paulatim manus extollens in cœlum, utpote omnium amatoris amicus, læta ac subridenti facie immaculatis Dei manibus purrimum spiritum commendavit.

34. Eodem tempore monachorum undequaque agmina congregata locum illum concursu suo coangustabant; et innumera multitudo commista ex illis, quorum ipse quoquo modo curam gesserat, convenit: quorum alius patrem deflebat, alius nutriticum, alius animæ suæ sedulum curatorem, alius vero in rebus asperis ac difficillimis adiutorem miserabiliter ejulans deplorabat. Omnes autem, omnibus omnia factum, juxta magnum Apostolum, ut omnia lucrifaceret, lacrymis comitabantur. Ita funus illi persolutum est, et id quod luce dignum erat, copiosis cum luminibus sub terra absconditum fuit; angelis sursum exsultantibus, et veluti cum concive ac consocio suo collætantibus: omnibus vero deorsum gementibus, eo quod erga universos humanissimus semper fuisset. At vero dæmones in divinæ illius animæ ascensu exhorrescebant, atque interim aereas regiones derelinquentes procul aufugiebant. Et quidam ex longo

ἢ τοῦ σωτηρίου πάθους μεγάλη καὶ σεβασμία ἐφροσθήκει Παρασκευῇ ἐν ἣ τὸ γραμματεῖον, ἐφ' ἣ αἱ πᾶσαι τοῦ ποιμνίου ἀναγεγραμμέναι κτήσεις ὑπῆρχον ἀράμενος, καὶ σὺν τούτῳ καὶ τὸν μαθητὴν Θεοφάνην παραλαβὼν, φωτίῳ τῷ ἀρχιερεὶ παρατίθεται. μηδὲν τι πλεόν ὁ γενναῖος προσημνύμενος. Ὁ δὲ παντοῖος λογισμοῖς ἐπατάσαστο τὴν καρδίαν, καὶ τί ποτε τοῦτο ἐστὶ καθ' ἑαυτὸν ἐλογίζετο· οὐκ ἔμελλε δὲ πάντως ἐπὶ πολὺ ἀγνοεῖν· τὰ γὰρ τοῦ θανάτου προμηνυτήρια (χιῦρος δὲ ἦν ταυτὶ πυρετός) ἀντὶ πάσης φωνῆς τὸ παρά τοῦ μεγάλου τελειοθῆν προεμήνυε

λγ'. Καὶ ἦν ἐκεῖνῳ ἡ ἀλγυδὼν εὐχαριστίας ὑπόθεσις, καὶ, Εὐλογῶ σε, ἔλεγεν, ὁ Θεός, ὅτι σου ταῖς νοηταῖς διαπεφύλαγμαί πτέρυξιν, ἀλλὰ συντήρησόν με καὶ μέχρι τῆς τελευταίας ἀναπνοῆς, καὶ ἀπλανῶς δὸς διαβῆναι τὸν ἀρχοντα τοῦ σκότους καὶ τὰ ἐν ἀέρι φαντάσματα, μὴ ποτε διὰ τὰς ἐν τῷ βίῳ τελοθεισὰς ἀπροσεξίας ἐπιχαρείῃ ἐπ' ἐμέ ὁ ἐχθρὸς μου. Κυβέρνησον δὲ καὶ τὸ ποιμνίόν σου, Λόγε Θεοῦ, καὶ τῆ σῆ παντοκρατορικῆ δεξιᾷ διεπε μέχρι τερμάτων αἰῶνος, τὰ τέχνα τῆς Ἐκκλησίας εὐλόγησον· γαλήνην σταθερὰν ταῖς Ἐκκλησίαις σου δώρησαι, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα ταῖς σαῖς κατακόσμησον χάρισι, ταπεινώσον τὸν Βελλίαν ὑπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀγαπώντων σε, πῆσαν ἀρεσιν ὡς ψυχολεθρίαν γάγγραιναν τῆς Ἐκκλησίας ἀπέλασον, καὶ δὸς τῇ παναθλίῃ ψυχῇ μου ἀταράχως διαζευχθῆναι τοῦδε τοῦ σῶματος. Οἶδα, Δέσποτα, ὡς τὸ πανάχραντόν σου πνεῦμα, οὐκ ἀναπέπαυται ἐν ἐμοὶ διὰ τὰς ἀπομορχθείσας τῇ ψυχῇ μου κηλίδας· ἀλλὰ σὺ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν σου χρηστότητα πάριδέ μου τὰς ἀνομίας, καὶ κλήρω τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς συναρίθμησον. Εἶπε ταῦτα καὶ τοὺς παρόντας εὐλόγησας, καὶ τοῖς ἀποῦσι τὰ ἐξιτήρια ἐπευξάμενος, εἶτα καὶ τῶν ἀχράντων μεταλαβὼν μυστηρίων, ἤρέμα τε τὰς χεῖρας ἄρας εἰς οὐρανόν. Καὶ οἶον πρὸς ἐραστὴν ἐλόμενος ἀπάντων, παιδρῶ καὶ ὑπομειδιῶντι προσώπῳ, χερσὶν ἀχράντοις Θεοῦ τὸ πανάχραντον πνεῦμα παρέθετο.

λδ'. Ὅτε καὶ πανταχόθεν τὰ σμήνη τῶν μοναχῶν κατὰ ταυτὸν ἀθροιζόμενα, κατεστενοχώρου τὸν τόπον τῆ συνδρομῆς, καὶ τὰ μυριόμικτα πλήθη, ὧν ἐκεῖνος ἐπεμελεῖτο παντοῖως, ὁ μὲν τὸν πατέρα ἐπολοφυρόμενος ἦν, ὁ δὲ τὸν τροφέα, ἄλλος τὸν τῆς ἰδίας ψυχῆς ἐπιμελητὴν, ὁ δὲ τὸν ἐν δειχοῖς ἐπίκουρον στεροτυπῶν ἐλεεινῶς ὠλοφύρετο, πάντες δὲ τὸν πάντα πᾶσι γινόμενον ἵνα τοὺς πάντας κερδίῃ, κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον. Καὶ διετελεῖτο ἡ ἐκφορὰ, καὶ τὸ φωτὸς ἀξιὸν ὑπὸ δαψιλῆ τῷ φωτὶ ὑπὸ γῆν κατεκρύπτετο, ἀγγέλων ἀνωθεν προσχιρτώντων καὶ οἶον ἐπαγαλλομένων τῷ συμπολίτῃ, καὶ συνθιασώτῃ αὐτῶν, ἀνθρώπων κάτωθεν οἰμωζόντων διὰ τὸ ἐκεῖνου πρὸς πάντας φιλόνητον, δαιμόνων φριττόντων τῇ ἀνόδῳ τῆς θείας ἐκείνου ψυχῆς. οἱ τέως τὸν ἀέρα καταλιπόντες ἀπεδίδρασκον πρόβρωθεν· καὶ τινες ἀπὸ μακρᾶς ὁδοπορίας ἄρτι πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην μεταφοιτῶντες, ὠλοφυροῦν ἀερίου ἠσθάνοντο, τάχα τῶν πονηρῶν οἰμωζόντων, διὰ τὸ μὴ στέγειν τὴν ἀνοδὸν

ἄηρ ἅπας καθιγιάζετο καὶ γῆ τῆ καταθέσει τοῦ σώ-
ματός.

cum gemitu abeuntibus, eo quod illius ascensum sustinere non possent. Universus autem aer sanctificabatur, atque etiam terra corporis illius depositione.

λε'. Καὶ τις ἀνὴρ, συνήθης ὡς τὰ πολλὰ τῷ ἁγίῳ, καὶ βίῳ λόγον κοσμῶν, καὶ τῷ λόγῳ τὸν βίον καθωραϊζῶν, ἐψέει κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐκδημίας τῆς μακαρίας ἐκείνης ψυχῆς (πρόβῳ γὰρ ἦν), φωνῆς ἀκούειν καλοῦσης αὐτόν· Ἔξιθι, καὶ βλέπε παράδοξα καὶ θεῖα μυστήρια· ἀμέλει καὶ τῆς οἰκείας, ὡς ἐδόκει ἐκείνῳ, ὑπὸ τῆς φωνῆς ἀφυστισθέντι καὶ ἐξιόντι ὁρᾶσαι τι φόβον καὶ χαρὰν ἐμποιοῦν θέαμα. Ἐφαίνετο γὰρ ὅλον τὸ κῦτος τοῦ οὐρανοῦ διασχιζόμενον σώματος, τὰ δὲ τάγματα τῶν ἁγίων ὀμιλαδῶν τῆς μακαρίας περιοχῆς ἐξερχόμενα, οὐ καθ' ἑνωσιν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν, ἀλλὰ προηγείτο μὲν ἡ τῶν ἀποστόλων ἀκρότης μετὰ τῆς ὅλης αὐτῶν ὀμηγύρεως, μάρτυρες δὲ μετὰ τούτους συνεφερόμενοι κατεφαίνοντο, καὶ καθ' ἑξῆς οἱ προφῆται, καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων βεβιωκότων τὰ στίφη, καὶ ὁ τῶν διαπρεψάντων ἐν ἁγιωσύνῃ καὶ ἀρχιερωσύνῃ παναγιώτατος σύλλογος. Ἐώρα γοῦν τὸ γινόμενον ὁ ῥηθεὶς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ὅλος ἦν ἐκπλήξεως καθορῶν· ἀλλ' οὐκ ἠδύνατο συμβαλεῖν τῷ παραδόξως γινομένῳ θεάματι, ἐνθεν τοι καὶ διηπορεῖτο καθ' ἑαυτὸν, Τί ποτέ ἐστι τὸ ὁρώμενον; Καὶ δὴ τῆς προτέρας ἐδόκει καὶ αὐθις ἀκούειν φωνῆς· Νῆφε, ἀνθρώπε, ἰδοὺ τὸ ὁρώμενον πρόδηλον· ἤκουε ταῦτα· καὶ ὁρᾷ νεανίσκους τέσσαρας τὸν ἀριθμὸν, πτερὰ περιχειμένους ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ ὡσπερὶ τινα κήρυκτον ἄρτι καλὸν καὶ ἠδὺ ἀπολάμπουσαν ἐν μέσῳ κατέχοντας, καὶ τοῖς τῶν ἁγίων ἐκείνων χοροῖς διακελευομένους καὶ λέγοντας· Δέξασθε μεθ' ὑμῶν τὴν μακαρίαν ταύτην ψυχὴν, ἥτις ὑμῖν πολλὰ διεμελώδησε μελωδήματα, μετὰ καὶ τοῦ τὸν ὑμέτερον βίον ἀπομιμήσασθαι. Καὶ πάντας ἑώρα ταύτην ἀσπαζομένους περιχαρῶς, προηγησαμένης τῆς Μητρὸς τοῦ Θεοῦ.

λς'. Ἀμέλει καὶ πάλιν διηπόρει ὁ ἀνθρώπος, Τίς ποτε δὲ αὕτη ἡ τοσαύτης τῆς δόξης ἀπολαβοῦσα, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγον τιμῆς; Καὶ ἀκούει τῶν φερόντων ἐκείνην ἀγγέλων διαπρυσίῳ φωνῇ· Οὗτός ἐστιν Ἰωσήφ, Ἰωσήφ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ εὐπρέπεια, ὃς ἀποστόλων τὸν βίον καὶ τῶν μαρτύρων ἐν βίῳ καλῶς μιμησάμενος, ἀλλὰ καὶ πάντας τιμήσας τῇ δεδομένῃ τούτῳ παρὰ τοῦ Πνεύματος χάριτι, ἄσφατά τε θεῖα τούτοις ἀξίως τῆς οἰκείας σοφίας καὶ γνώσεως πλέξας, παρὰ τούτων αὐθις ἀντιτιμᾶται, ταύτην ὑπαντήν πρὸς οὐρανοὺς εἰσιτήριον, οὕτω Θεοῦ διατάξαντος, ἵνα μηδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων ἀπῆ, ὥστε πάντας ὁμοῦ συνδραμόντας τελέσαι τὸν ἐπιβατήριον τῷ γενναίῳ τούτῳ ζηλωτῇ τε καὶ μιμητῇ. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἔτι βλέπε καὶ τὰ τούτων παραδοξότατα· καὶ ἄμα ἔλεγον, καὶ ὅλος οὐρανὸς ἐξεκένωτο, καὶ τάξεις πᾶσαι τῶν οὐρανίων δυνάμεων, ἐντίμως ἄγαν καὶ εὐλαδῶς κατησπάζοντο. Καὶ οὐκ ἔτι δυνατὸς ὁρᾷ ἦν ὁ τῆς θεωρίας ταύτης καταξιωθεὶς τὰ ἐπέκεινα, ὑπὸ πολλῆς ἀγωνίας ἰδρῶτι λεπτῷ πανταχόθεν κατα-

A itinere nuper advenientes, gemitus flatusque voces in aere audiverunt, celeriter pessimis spiritibus

Universus autem aer sanctificabatur, atque etiam terra corporis illius depositione.

35. Vir autem quidam sancti hujus consuetudine clarus, qui vita sermonem exornabat, et sermone vitam decorabat, atque illi valde similis erat; per illud tempus, quo beata illius anima emigrabat, cum procul esset, vocem audivit vocantem se, ac dicentem: Egredere ac vide mirabilia, et divina mysteria. Denique a familiari voce, ut sibi videbatur, expergefactus, et egressus, visionem quamdam timore gaudioque plenam conspexit. Universa enim caeli latitudo discindi videbatur, atque ex beato illo sinu turmatim sanctorum ordines exire, non quidem uno eodemque modo; sed primo quidem apostolorum summitas cum universo illorum caelu prodebat: post hos autem martyres consequentes apparebant: prophetæ deinceps, et aliorum sanctorum qui olim vixerant, acies, et pontificia dignitate insignes fuerant, sanctissimum collegium visebatur. Aspiciebat ergo vir praedictus id quod flebat, totusque stupore plenus erat, dum aspiceret, non tamen poterat plene assequi atque intelligere spectaculum illud admirandum; propterea mente dubia atque hinc inde agitata aiebat ipse secum: Quidnam est hoc quod ego video? Tunc visus est sibi ipsi vocem illam, quam antea audiverat, iterum audire dicentem sibi: Evigila, o homo, ecce manifestum est id quod vides: audi haec. Tunc vidit quatuor juvenes habentes alas circa humeros, et veluti puellam quamdam pulchritudine ac suavitate undique perfusam tenentes in medio, atque illorum sanctorum choris praecipientes ac dicentes: Suscipite vobiscum beatam hanc animam, quae vobis plurimas cantiones suavissime modulata est, vestramque vitam imitata est. Et simul videbat illos omnes eam amplexantes magna cum laetitia, Matre Dei principium hujus rei faciente

36. Porro rursus homo coepit ambigere, ac secum colloqui: Quanam haec est, quae tanta fruitur gloria atque ineffabili honore? Audivitque angelos ipsam ferentes dicere sibi voce perspicua: Hic est Joseph, Joseph Ecclesiarum decus et ornamentum, qui apostolorum ac martyrum vitam vita sua praeclare imitatus est, et insuper universos illos honoravit per gratiam sibi a Spiritu sancto tributam: et cantica divina sapientia ac scientia sua digna, in eorumdem laudem modulatus, nunc ab ipsis vice versa honoratur: ita Deo ordinante hunc occursum in primo illius ad caelum ingressu, ut nullus sanctorum qui fuerunt unquam a saeculo, absit, sed omnes simul concurrentes, generosum hunc zelotem et imitatore deducant, atque illi ad caelos ascensum faciant. Verum, aspice praeterea ad haec summe maximeque admiranda. Haec ait, et universum caelum evacuatum atque exinanitum est, omnesque ordines caelestium potestatum egressae, illum magno cum honore ac reverentia am-

plexabantur. Neque ulterius vir ille videre potuit, qui hujusmodi spectaculo dignus factus fuerat, ob multam agoniam, animique angustiam minutissimo sudore undique stillante perfusus. Quænam sunt hæc? Ad sanctissimam Trinitatem admissio atque accessus ut eam adoraret; astare cum angelis ante illam: ineffabilis de eadem scientia illi sine medio infusa, propter communicationem sine ullo velamine.

57. Neque vero novum aliqua ex parte videri debet, si hujusmodi honore in ascensu suo ad cælum dignus factus est. Ab illis enim honoratus est, cum quibus illum semper honorari justum est. Etenim illorum vitam sedulo descripsit atque elaboravit; cum apostolis tanquam apostolus connumerandus; cum martyribus tanquam martyr, qui licet cruorem non effuderit, graviorem tamen laborem toleravit in ea vita, quam sibi elegit et in qua diu duravit, lætus sustinens familiare martyrium, quod ipse tantum noverat: cum confessoribus tanquam confessor sanctam animam usque ad imaginationem castam puramque efficiens: cum iis qui futura prævident, tanquam non expers gratiæ prædictionis futurorum, plus habens quam omnes alii (ut aliquid plus beato huic gratificer); nam supra omnes alios ipse animum apposuit ad pangendas encomiasticas cantiones per suavissimam atque ornatissimam melodiam: ipse vero ab omnibus meruit in cœlestem thalamum cum honore, nulli alii concesso, ascendens deduci. Magis ergo et fruitur, et confruitur cum illis honore ac splendore a sanctissima Trinitate sibi communicato, cui astans, et pulchritudine, quæ lucem omnem superat, oblectatus, memor sane est nostri, qui illum honoramus, et assidue pro nobis precatur, ut nos etiam vitæ hujus mare salvis anchoris pertranseuntes ad tranquillissimum portum perveniamus.

58. Verum, o Dei famule fidelissime, compesce ac seda in nobis acerrimum carnis prælium, et impetra, nobis tuis apud Deum intercessionibus, mentem ab omni phantasmatum perturbatione semper immunem: habes enim confidentiam multam ac libertatem, quippe qui animam tuam beatam pro sancta illius imagine posuisti, sanctosque illius sanctis laboribus tuis honorasti, cum quibus intercedis pro nobis, qui semper protectorem ac præsidem te habere rogamus: et mentem nostram splendore perfundis, spiritaliter informans ad mystica spiritus melodiam, ut exteriorum cantum cum interiori conjungat, et beatissimum Deum suavissimo cantu collaudet secundum occultam atque intellectualem musicam ac modulationem, in loco quidem incolatus per typum et imaginem, in futuro autem sæculo intellectualiter atque arcane in ipso cula. Amen

σταζόμενος. Τίνα τζῦτα; Ἡ πρὸς τὴν ἁγίαν Τριάδα εἰσαγωγή καὶ προσκύνησις, ἡ μετὰ τῶν ἀγγέλων παράστασις, ἡ ἀβρόητος γνῶσις αὐτῆς αὐτῷ κεχυμένης ἀμέσως, διὰ τὴν χωρὶς παραπετασμάτων ἀνάκρασιν.

λζ'. Καὶνὸν δὲ πάντως οὐδὲν εἰ τοιαύτης ἐν τῇ ἀνόδῳ τιμῆς κατηξίωτο· παρὰ γὰρ τούτων τετίμηται, οἷς ἀεὶ συντιμᾶσθαι δίκαιόν ἐστιν, ὅτι καὶ τούτων τὸν βίον ἀπηκριβώσατο, τοῖς ἀποστόλοις συναριθμούμενος, ὡς ἀπόστολος· τοῖς μάρτυσιν ὡς μάρτυς ἀναίμακτος, ὅτι τὸν πόνον μᾶλλον ἐπέτεινε τῆ τῆς ζωῆς ἀποκληρώσει, καὶ παρατάσει τῷ οἰκείῳ τοῦ συνειδότης μαρτυρίῳ ἐπαγαλλόμενος· τοῖς ὁσίοις ὡς ὁσιος, ἀγνὴν τὴν ἁγίαν ψυχὴν καὶ μέχρι φαντασίας ἀπεργασάμενος· τοῖς προορώσι τὰ μέλλοντα, ὡς τῆς προῤῥήσεως οὐκ ἀμοιρῶν τοῦ χαρίσματος· πλέον ἔχων ἀπάντων (ἵνα τι πλέον τῷ μακαρίῳ χαρίσωμαι), ὅτι τοῖς ἄλλοις πᾶσιν αὐτὸς ἐπέθηκε διὰ τῆς ἐμμελοῦς μελωδίας τὴν ψυχὴν, εὐκόσμως ἔχουσαν ἐγκωμιαστικά μελωδήματα. Αὐτὸς δὲ παρὰ πάντων μίαν ταύτην τιμὴν εἰσβατήριον εἰσουρανοῦ παστάδος [ἀπεκεκλήρωτο], μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἀπολαύει, καὶ συναπολαύει τούτοις τῆς παρὰ τῆς ἁγίας Τριάδος τιμῆς τε καὶ λαμπρότητος· ἢ παριστάμενος, καὶ τῆς ὑπερφώτου κατατροφῶν ὠραιότητος, μέμνηται μὲν ἡμῶν τῶν τιμώντων αὐτὸν, ἀντιβολεῖ δὲ διηνεχῶς ὄπως καὶ ἡμεῖς ἀβρόχως τὴν τοῦ βίου διαπεράσαντες θάλασσαν πρὸς τὸν ἄκλυστον λιμένα καθορμισθῆμεν.

etiam vitæ hujus mare salvis anchoris pertranseun-

λη'. Ἄλλ', ὦ Θεοῦ θεράπων πιστότατε, παῦσον τὸν ἐν ἡμῖν τῆς σαρκὸς ἰσχυρώτατον πόλεμον, καὶ δίδου ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Θεὸν παρακλήσεσιν, ἀπάνταστον ἡμῶν διατηρεῖσθαι τὸν νοῦν· ἔχεις γὰρ παβρήσιαν πολλήν, ὡς θεσεικῶς τὴν σὴν μακαρίαν ψυχὴν ὑπὲρ τῆς ἁγίας εἰκόνοσ αὐτοῦ, ὡς τιμήσας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ τοῖς σοῖς ἁγίοις πονήμασι, μεθ' ὧν πρσθεύοις ὑπὲρ ἡμῶν, τῶν σὲ προστάτην ἔχειν ἐπευχομένων ἀεὶ, καὶ ἐλλάμποις ἡμῶν τὸν νοῦν νοερῶς τυπῶν πρὸς μυστικὴν μελωδίαν τοῦ Πνεύματος, ἵνα συμφωνοῖη τὰ ἔξω τοῖς ἐνδοθεν, καὶ τὸ μακάριον ἄδοι κατὰ τὸ κρυπτόν· καὶ νοούμενον ἐμμελῶς μουσουργημα καὶ μελωδήμα, ἐν μὲν τῷ τόπῳ τῆς παροικίας εἰκονικῶς τε καὶ τυπικῶς, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι νοερῶς καὶ τελεστικῶς, ἐν αὐτῷ Χριστῷ, τῷ σε τιμήσαντι καὶ δοξάσαντι εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Christo, qui te honoravit et glorificavit in sæ-

SANCTI JOSEPHI

HYMNOGRAPHI

SICULI, SYRACUSANI, ORDINIS D. BASILII MONACHI

MARIALE

Quo ejusdem S. Josephi de augustissima cœli terræque Regina Deipara Virgine Maria opera quæ reperiri potuerunt omnia ex Græcis mss. codicibus collecta, Latine reddita * notisque illustrata, nunc primum publicantur studio ac labore P. HIPPOLYTI MARRACCII, Lucensis, ex congregatione Clericorum Regularium Matris Dei.

Romæ, typis Ignatii de Lazaris MDCLXI.

EMINENTISSIMO PRINCIPI

D. BENEDICTO ODESCALCO, SANCTÆ ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALI AMPLISSIMO
HIPPOLYTUS MARRACCIUS FELICITATEM PRECATUR.

S. Josephi Hymnographi, Ecclesiæ Græcæ luminaris omnino clarissimi, Mariate, quo ejusdem S. Josephi, de augustissima cœli terræque Regina Deipara Virgine Maria, opera omnia, quæ reperiri potuerunt, ex Græcis manuscriptis codicibus collecta, Latine reddita, notisque illustrata continentur, in publicam mundi lucem, splendoremque deducturus, votis omnibus, ac toto cordis conatu, tuæ illud curæ ac patrocinio commendo, Princeps eminentissime; ut ipsum satis per se clarum, tui quoque nominis ac protectionis fulgentissimo jubare illustratum, Christianæ reipublicæ utilitati possit dignius, ac nobilius inservire. Non tibi offero vilem tenuemque ingenii mei opellam, tuæ purpuræ majestate ac dignitatis fastigio indignam; sed opus omnino eximium, ac prorsus egregium venerandæ antiquitatis monumentum, quod e latebris, in quibus per septem et amplius sæcula, alta oblivione sepultum jacuit, prodrens in apertum, sub tui turissimi patrocini ac clarissimi nominis auspiciis haud indecore sese asseret in lucem. Desint ei licet offerentis dignitas et meritum, opus est Josephi Hymnographi qui cum non solum a terræ regibus, sed a cœli civibus, miro modo fuerit honoratus: Imo cum ab ipsa augustissima Dei Matre, ex indulgentissima pietate, suo fuerit amplexu dignatus: quis, quamvis magnus, sibi ducere potest ingloriam, tanti riri operi in lucem publicam prodeunti, sui nominis, ac dignitatis auctoritate, tutelæ suæ gratiam, ac patrocini favorem impartiri? Insuper opus est de Deipara Virgine, quæ cum sit Dei altissimi Mater, et creaturarum omnium Domina, quis, quamvis eximia dignitate resurgens, in summa felicitate, maximaque beatitudinis parte repositum non arbitretur, rebus, quæ ad ipsam pertinent, et quæ ipsius cultum ac honorem tangunt, posse aliquod patrocini genus impendere, ac servitutis specimen exhibere? præsertim cum certum omnino sit, ad summi Dei gloriam pertinere, quidquid Genitrici suæ fuerit impensum: atque augustissimam Dei hominis Parentem, patrocinium sibi exhibitum, munifica semper patrocini sui exhibitione vicissim compensare. Nihil igitur dubito, Princeps eminentissime, te huic Josephino, simulque Mariano operi, quod tibi humiliter offero, tui suffragii ac patrocini gratiam promptissime ac libentissime præstiturum; nam licet, prout est a me, mortalium infimo, summæ tuæ benignitatis argumentum ducat, si tu illud vel solum respicere digneris; attamen, prout est Josephi, qui talis ac tantus est, ut sit tuo favore atque honore dignissimus: et prout est de Deipara, quæ innumeris gratiis in te collatis, jam totum tuum ad se pertraxit affectum; totum, velut jure suo tuum sibi vindicat patrocinium. Pietatem erga Deiparam a majoribus tuis, Mariano cultui semper addictissimis, velut præclaram hæreditatem in te transfusam lætanter accepisti: et ab ipso indite rationis usu, tanto studio, et benevolentia augustissimam Dei Matrem amplexus es, ut in ejus obsequiis supra multos, etiam obsequentissimos, eminueris. Equidem quamvis in familia tua Odescalca, quæ in Germanorum oris antiquitus nata est, et postmodum in Italia fuit splendida propagata, avitæ nobilitatis tesseram, atque inclyti generis claritatem non parum suspicjam, magis tamen suspicio obsequentissimum studium, ac ardentissimum pietatis affectum, quo majores tui se totos Deiparæ Virgini addictos atque emancipatos declararunt. Quoniam vero epistolæ dedicatoriæ brevitati inserviendum, et volumen integrum non sufficeret, si omnes essent tuæ prosapiæ recen-

* Græca ex Menæis et Menologiis aliisque liturgicis Græcorum libris addidimus. Quæ vero Marraccius ex codicibus mss. expresserat, deficiente Græco, Latine ei nos damus. EDIT PATR.

endi, qui incredibili erga Dei Matrem ardore æstuarunt, et tenerissima prorsus erga eandem pietate enerventur; duos solum e tuis, levi tantum calamo delibabo, erga augustissimam Dei Matrem flagrantissimo affectu conspicuos, a probæ notæ scriptoribus recensitos, ac summis etiam laudibus celebratos; nempe Paulum Odescalcum, utriusque signaturæ referendarium, episcopum Pennensem, et Adriensem; qui auditor generalis cameræ apostolicæ, et apud multos principes Christianos (nominatim apud Hispaniarum regem) sedis apostolicæ nuntius, et gubernator provinciarum, et totius ecclesiasticæ ditionis visitator generalis, post multos pro Romana Ecclesia sumptos labores, et operam egregie navatam, obiit anno Domini 1585, Idus Februarii. Et Petrum Georgium Odescalcum, protonotarium apostolicum, utriusque signaturæ referendarium, majoris præsentis abbreviatorem, brevium justitiæ præfectum, Alexandria primum, deinde Vigevani episcopum, atque apud Helvetios sedis apostolicæ nuntium, virum omnino eximium, et compluribus litterarum monumentis æternitati meritissime consecratum; qui majores honorum gradus meritis, quam adeptus, cursum vitæ consummavit anno post natum de Virgine Salvatorem 1620, die 6 Maii. Porro Paulus Odescalcus, cum esset augustissimæ cælorum Reginae constantissima pietate, atque immutabili devotione devinctus (a), jussu Gregorii XIII Pontif. Max. electus est, ut Joannam Austriacam, Ferdinandi Cæsaris filiam, eandemque Francisci, magni Etruriæ ducis, uxorem, Lauretum euntem, tota pontificia ditione, regio cultu exciperet, et ad optatissimam Virginis ædem deduceret: cum congruum omnino esset, heroinam præstantissimam, summa benivolentia, summoque erga Deiparam Virginem animi affectu prædicandam, a viro excipi, deducique, qui esset augustissimæ Dei Matris Virginis Mariæ cliens omnino eximius, ejusque cultui obsequioque penitissime addictus. Idem quoque Paulus, cum Rosarium B. Virginis a pueritia ipsa in amoribus habuisset, a Pio V Pontif. Max. ad Joannem Austriacum, Caroli V Cæsaris filium (b), et Catholici exercitus contra Turcas imperatorem, jure merito fuit Nuntius destinatus, ut inter alia pia munera, in classarios omnes cum fausta victoriæ appreciatione distribuenda, ipsi Austriaco ejusdem B. Virginis Rosarium deferret. Quod porro Rosarium, dum de ejusdem pontificis mandato in tanti principis manus consignaret, his dictis, ex cordis penetranti intimo, ac e totius fiduciæ soliditate expromptis, usus est: « In hoc signo vinces. » Hæc autem verba, ut Constantino olim, ita tunc Austro fuisse certam e cælo futuræ victoriæ sponsionem, rei postea demonstravit eventus. Nam Austrius, cum Rosarium ab Odescalco accepisset, divina quadam virtute et robore confortatus, Deo et beatissimæ Virgini confidens, omnes triremes et naves visitans, milites, duces et principes, qui ibi aderant, confirmavit, simulque ad pugnam strenue excitavit, et postmodum, ejusdem præsertim Rosarii virtute, de potentissima Turcarum classe ad Echinadas insulas gloriosissimam victoriam reportavit.

Petrus vero Georgius Odescalcus, vir ab eximia in Mariam Deiparam Virginem pietate et religione æternum prædicandus, inter alia plane innumera, quibus ardentissimum erga magnam Dei Matrem studium declaravit (c), litterarum monumentis ad posteros transmisit opus plane egregium, et ab omnibus Mariano cultui mancipatis assidue legendum, sub titulo (d): Institutum devotionis ad honorem beatissimæ Virginis Mariæ; atque insuper extra urbis Alexandrinæ mœnia, in ejusdem beatissimæ Virginis Mariæ honorem tria templa construenda dicandaque curavit. Hæc autem de tuis solummodo delibasse contentus (nam ut oratione de sua in presbyterum designatione verissime dixit Chrysostomus: « In pretiosis unguentis, non tantum si quis effundat lecythum, verum etiam si quis vel summis digitis superficiem attingat, et aereus novo odore tinxit, et quotquot adsunt fragrantis suavitate replevit. » Quid de te dicam, princeps eminentissime, qui omnium majorum tuorum pietatem erga Deiparam, una cum aliis præstantissimarum virtutum ornamentis, non solum æquare, sed etiam superare studuisti? Dicerem te Ecclesiæ S. Mariæ de Montibus, ab patentissima miraculorum signa, quæ ibi quotidie in Matris suæ gratiam demonstrat Deus, in urbe famigeratissimæ, non sine speciali divinæ providentiæ consilio, protectorem fuisse merito constitutam; cum eo existas erga Deiparam Virginem affectu, ut in omnia, quæ tantæ Matris honorem ac reverentiam tangunt, magis prope ac incenso animo rapiaris, quam ad magnetem ferrum, atque ad solis rotam rapiatur heliotropium. Prædicarem propensum voluntatis tuæ studium, ac cordi tuo insitam teneritatem erga augustissimum Lauretanæ Virginis sacrarium, in quo Deipara genita, et educata, et in quo Verbum caro factum est; cum illud non solum religiosissime invisaris, sed etiam in beneficiorum Lauretanæ Virginis erga te signum (ipsa enim votis tuis benigne annuente, fuisti a gravi gutturalis suppurationis agridine persanatus) aureis donis, tua pietate et magnificentia dignis, honestaveris. Celebrarent te, adjutum præsertim ope Deiparæ, quam singularibus obsequiorum generibus, magnisque devotissimi affectus significationibus tibi assidue demereri procurasti; Novariensem episcopatum, legationem Ferrariensem, atque alia munera a sede apostolica tuæ curæ commissa, summa semper cum prudentia, atque integritate administrasse: ac ejusdem Deiparæ tibi patrocinio favente, te in omnibus fuisse semper in judicio rectum, in moribus inculpatum, in gratiis et beneficiis promptum, erga subditos benignum, in pauperes munificum, animo candidum, corde sincerum, vita purum, et ut verbo dicam, in omnibus virum tui nominis benedictum: nisi hæc, et complura alia devotissimæ mentis tuæ erga Dei Matrem testimonia, et splendida ejusdem Dei Matris erga te Clementiæ monumenta, quæ solo veritatis affectu urgente, sine ulla assentationis nota scribere possem,

a) Tursell. in Hist. Lauret. lib. iv, cap. 25,

(b) Hyacinthus Choquetus in Triumpho Rosar. cap. 9.

(c) Ughellus in Italia sacra, tom. IV.

(d) Hieronymus Ghilinus in Theatro Virorum litteratorum, et alii.

tacitus præterire omnino cogerer, ob singularem tui animi modestiam, quæ magnis tuis laudibus hanc adjunxit, laudis odium. Implere enim gloriose satagis inclytam tui cognominis Odescalci appellationem, quæ a calcatione odarum, id est laudum, non incongrue derivatur: atque ideo odas, id est laudes, quamvis tuæ virtuti omnino debitas, atque a sincera confessione laudantium tibi exhibitas, generoso humilitatis pede calcare non desinis. Omnia igitur tuæ modestiæ concedens, et ea, quibus de te meus calamus, a sola veritate impulsus, non unam paginam posset ornare, in intimo mentis recessu, ibidem æternatura, recondens: solum mihi a te concedi exite peto, mihi que nullo pacto denegari ardentissime desidero, posse scilicet in fine hujus epistolæ huic S. Josephi Hymnographi operi Mariano, ac tibi etiam ipsi, ex cordis intimo saltem breviter gratulari. Gratulor igitur huic operi, Princeps eminentissime, eo quod in mundi conspectum prodiens, ex providentissima Dei benignitate te sortitam sit patronum, quo in Deiparæ cultu, et cæteris etiam omnibus Christianarum virtutum ornamentis, viz majorem melioremque optare potuisset: et gratulor etiam tibi, quia Joseph meus (ut firmum apud me est) tuum suo operi exhibitum patrocinii honorem, grata sit semper memoria, et sollicita apud Deum prece, prosecuturus: atque augustissima calorum Regina, dum operi quod ejus laudes et encomia continet, protectionis tuæ favorem impendis, hoc valde vicissim protectionis suæ erga te exhibitione, et dignis e cælo muneribus sit affluentissime compensaturi.

Vale interim publico bono magnæ Dei Matris cliens amantissime, et me famulum tibi deditissimum, totamque congregationem meam, tuis obsequiis addictissimam, solita benignitate prosequere.

Romæ, ex ædibus S. Mariæ in Campitello, anno salutis 1661, die 6 Januarii.

LECTORI.

Pauca, amice Lector, de auctore hujus operis, ac de opere ipso tecum præfabor, audire si libuerit. Quis ac quantus fuerit S. Josephus Hymnographus, cujus Mariana monumenta nunc primo spectanda tuis oculis objicio, ex iis quæ de ipso in principio hujus operis appono (ne in hoc vestibulo te longius morer) erit, ut spero, tibi satis superque manifestum. Josephi Vita, per Joannem Magnæ Dei Ecclesiæ Constantinopolitanæ diaconum ac oratorem composita, quam exhibeo, exstat Græce ms. in perantiquo codice amplissimæ bibliothecæ Vaticanæ, et inde excerpta, per P. Ludovicum Marraccium, meum conjunctione sanguinis, ac religionis professione, fratrem germanum Latine reddita est. Exstat eadem in Græco ms. codice monasterii S. Salvatoris apud Messanam, atque a Patre Augustino Floritio Soc. Jesu in Latinum translata, edita est Panormi, superiori anno 1657, una cum tomo secundo operis *De Vitis SS. Sicularum* P. Octavii Cajetani ejusdem Societatis. Vita Josephi, quam ex Menæis produco, per eundem P. Ludovicum Marraccium est Latio illata (a).

De opere autem ipso quid dicam? Dico illud ex Menæis, ex Horologio, ex Paraetico, ex Triodio, ex Pentecostario, ex Rituali, aliisque Græcorum voluminibus, in quibus Josephi Canones hinc inde sparsi reperiuntur, fuisse collectum: et fere totum studio ac diligentia jam dicti P. Ludovici Marracci e Græco in Latinum sermonem fuisse translatum. Dico esse totum aureum, totum gemmeum, totum ex pietatis saccharo, ac devotionis melle compactum, ex quo, quam affectuosus fuerit auctoris in Mariam genius, quam ingeniosus affectus, et quam purus ac fervens amor luculentissime elucet. Dico esse omnium semper immaculatæ Virginis studiosorum manibus terendum, judiciisque probandum, cum in omnium animis pietatem erga semper et omnibus modis immaculatissimam Virginem Deiparam, non solum fovere sed augere non parum valeat; cum duri prorsus ac lapidei cordis sit, qui eo lecto non emolliatur, et ad Magnam Dei Matrem ardentius amandam non excitetur. Dico esse ditissimum Gazophylacium, innumeris Marianarum laudum et præconiorum talentis refertissimum: pretiosissimam Aurifodinam sacris Deiparæ pro concione declamatoribus uberem virginalium encomiorum materiam ministrantem: atque incomparabilem Thesaurum, non ex magna auri vel argenti vi, rerumque pretiosarum copia, sed ex amplis summisque Deiparæ Virginis opibus affluentissime congestum. De quo quidem opere jure merito in ipsius Josephi Vita Joannes Magnæ Dei ecclesiæ diaconus et orator in hunc modum scripsit. *Est quispiam rigidus, ac durus, atque ad lacrymas effundendas ineptus? Suavissimas melodias a Josepho scriptas in Virginem ac Dei Matrem, quæ ineffabiliter Verbum concepit, assidue legens, et decantans, lacrymaram maria plenis oculis effundet, et mente collique factus immateriali sensu spiritualibus compunctionis deliciis perfruetur. Hæ autem melodiæ sexcentæ sunt, quæ ab eo variis commutationibus et sonorum concisionibus, variisque rhythmorum differentiis compositæ, dulcedinem quodammodo atque odorem suavitatis aromatizant.* Sic ille. Certe, amice Lector, si ad ea quæ a S. Josepho Hymnographo tibi in hoc opere exhibentur, legenda animum oculosque adjicies, certus omnino sum de tua post degustatam ibi latentem dulcedinem in legendo perseverantia, nec dubito te hujusmodi lectione in cultu amoreque Virginis augustissimæ Deiparentis pristinæ pietatis magnitudini semper aliquid additurum. Interim pro hoc S. Josephi opere, quod tibi in præsentia exhibeo, et pro aliis etiam SS. Patrum in laudem Deiparæ Virginis præclarissimis monumentis, quæ, si Deus vitam vires, atque otium dare pergat, tibi quantocius exhibiturus sum, preces tuas apud Deum et sanctissimam ejus Parentem Virginem Mariam, modestissime, sed instantissime requiro. Vale.

(a) Vide supra col. 951.

MARIALE

S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.

I.

A

A'.

In pervigilio Nativitatis SS. Deiparæ Canon I (1),
cujus acrostichis (2) hæc est : « Ortum puellæ
Numinis natæ cano Josephi.

Ἐν προσορτίῳ τῆς Γεννήσεως τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου, Κανὼν Α', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ·
« Γέννησιν ὑμῶν τῆς Θεόπαιδος κόρης Ἰωσήφ.»

Ode 1 (3).

Ὁδὴ α'.

I 1. Ovantes hodie cum lætitia hymnis canamus
divinam Dei Matris nativitatem: gaudium enim pe-
perit universo mundo, quod mœstitiæ primæ
parentis exterminavit.

Regina castissima, atque ab omni labe mundis-
sima, nascitur ex sterili, futura ipsa peccati sterili-
tas, quam lex prædescripsit, et divinorum theolo-
rum voces præmonstraverunt.

Templum et palatium Regis facta es, in quo
faciens habitationem suam ille supersubstantialis, B
efficiat fideles domicilium sanctissimæ Trinitatis.

Γηθόμενοι σήμερον μετ' εὐφροσύνης ὑμνήσωμεν
τὸ θεῖον γενέθλιον τῆς Θεομήτορος· καὶ γὰρ τέτοκε
χαρὰν τῇ οἰκουμένῃ, λύπην τῆς πρωτομήτορος ἐξα-
φανίζουσαν.

Ἐκ στειρίας προσέρχεται τῆς ἀμαρτίας ἡ στειρω-
σις, ἣν νόμος προέγραψε, καὶ τὰ κηρύγματα προ-
εδήλωσαν πῶν θείων θεηγόρων, ἡ πάναγνος Δέσποινα
καὶ παναμώμητος.

Ναὸς καὶ παλάτιον τοῦ Βασιλέως γεγένησαι, ἐν ᾧ
τὴν κατοίκησιν αὐτοῦ ποιούμενος, οἰκητήριον τῆς
ἀγίας Τριάδος πιστοὺς ἀπεργάσῃται ὁ ὑπερούσιος.

Νυμφῶν ὠραιότατος, θρόνος Θεοῦ ὑψηλότατος,

(1) Hic S. Josephi canon in pervigilio nativitatis
sanctissimæ Deiparæ, qui Græcè exstat in Menæis
Græcorum sub die 7 Septembris, et in codice ms.
bibliothecæ Vaticanæ n. 779, pag. 137, una cum
aliis ejusdem S. Josephi de Deipara canonibus,
præter canones de obdormitione et zona B. Virgi-
nis, Latine redditus est a P. Ludovico Marraccio
nostræ congregationis Matris Dei. — Quid sit ca-
non apud Græcos, exponit Zonaras in Commenta-
rio ad S. Joannis Damasceni Canones anastasi-
mos, sive de Resurrectione, conscriptos, qui
Commentarius exstat ms. in bibliotheca Bavarica.
Canon autem sive hymnus, quem in divinis officiis
cantant Græci, complectitur odas numero novem, C
quia scilicet ecclesiasticus cantus imitatur novem
ordines angelorum laudes divinas in cœlo canen-
tium: vel etiam novenarius iste odorum ex triplici
ternario constans, symbolice ter maximam Trini-
tatem designat, ad cujus laudem dirigitur omnis
Ecclesiæ cantus. Forte canones S. Josephi inter
alios Græcorum scriptorum canones insignem lau-
dem merentur, adeoque excellunt ut nullam fere
comparationem admittant: sunt enim venustissimi,
ingeniosissimi, et sacris conceptionibus pleni, nec
non tenerorum erga Deiparam affectuum copia re-
dundantissimi. Unde in Typico Græcorum cap. Thæc
habentur, ut refert Leo Allatius *De libris eccles.
Græcor.* dissert. I, pag. 81: « Sciendum est, si Me-
næum habet in memoriam alicujus sancti canones
variorum poetarum, si canon aderit domini Cosmi,
eum aliis anteponendum; si domini Joannis, et
aliorum, eum qui Joannis est, anteponi; si domini
Theophanis, et aliorum, domini Theophanis ante-
poni; ille enim ante alios honorandus est: si do-
mini Josephi, eum reliquis poetis præponi; si cæ-
teri defuerint, domini Joannis; si hi quoque de-
fuerint, domini Theophanis; si hi etiam, domini Jo-
sephi cæteris omnibus præponi. » Hæc in Typico
de Josephi nostri canonibus.

(2) In nostri Josephi canticis, seu canonibus,

illud omnino notabile est, quod sæpe nomen suum
omissum in titulo, per acrostichidem, sive primas
stropharum litteras, circa ultimam semper odam
sui musici canonis accurate signarit: quod ejus
factum alii quoque Græcorum melodi sunt imitati.
Id quod vel ideo monitum velim, ne aliquis in in-
dagandis odorum auctoribus solos inspiciendos ca-
nonum titulos credat. Certe cum fateantur Menæa
Josepho nostro hymnorum extemporalium gratiam
divinitus datam fuisse, ut taceant de subitanearum
acrostichidum dono (quas nemo nescit operosis-
simas esse), credit vir doctissimus P. Simon Vua-
gnereck in *Mariana Pietate Græcorum* in Prolego-
menis n. 22, extemporalem hanc gratiam ad illos
Josephianos in Menæis hymnos non trahendam,
qui scatent acrostichidibus, quanquam asserat dici
forte non incommodè posse, ob id ipsum divinam
hanc gratiam in eodem Josepho pro miraculo ha-
bitam esse, quod extemporaneas quoque acrosti-
chides funderet.

(3) Scire forsitan non nemo cuperet, an hæc Jose-
phi odæ, et aliæ odæ etiam Menæorum, et libro-
rum Græcorum ecclesiasticorum, constant certo
genere carminum, an oratione soluta? Cui aliud
cum Simone Vuagnereck in *Mariana pietate Græco-
rum* in Prolegomenis n. 31, respondendum non
habeo, quam ideo vocari odas a Græcis, quod in
strophas dividantur imitatione odorum, cum præ-
sertim ex usu vulgari significet oda quidquid can-
tatur. Cæterum ex nullo ipsas metro constare nisi
aliquando quoad senaries iambicos, quod raro con-
tingit, deprehendere est. Unde Suidas scribit
S. Joannem Damascenum, uti et ejus collegam
S. Cosmam Hierosolymitanum, condidisse canones
musicos, tum carmine iambico scriptos, tum ora-
tione soluta. Quapropter ambigendum non est, Me-
næorum innumeras odas, in quibus nullum iambi
vestigium lucet, in suis omnibus strophis ex metra
omnino prosa constare.

καθίσας σαρκί ὁ ὑπερούσιος τοὺς καθημένους ἐν σκοταί ἀπωλείας, ἐγερεῖς πρὸς γνώσεως φῶς ἀγαθότητι.

Ὁδὴ γ'.

Ἡ γῆ ἡ κατάκαρπος ἐκ γῆς ἀκάρπου γεννᾶται, ἥτις καρπογονήσει τὸν γεωργὸν τῶν ἀγαθῶν, καὶ ζωηφόρον ἄσταχυν τὸν τρέφοντα πάντας θείῳ νεύματι.

Σήμερον ἐβλάστησε τῆς παρθενίας ἡ ράβδος, ἐξ ἧς ἀνθήσει ἄνθος ὁ φυτουργὸς ἡμῶν Θεός, τὰ πονηρὰ βλαστήματα ἀποτέμνων ἄκρα ἀγαθότητι.

Ἰὸς τὸ ἀλάξευτον ὕδρος ἐκ πέτρας ἀγόνου ἀποτεχθὲν τὸν λίθον καρπογονεῖ νοητὸν, ὃς συντριβὴν ἐργάζεται τῶν ξοάνων πάντων τοῦ ἀλάστορος.

Νόμου προχαράγματά σε προεδήλωσαν, Κόρη· τὸν Νομοδότην σὺ γὰρ νομίμων δίχα ἐν γαστρὶ κυφορεῖς, τηροῦντά σε ὑπὲρ λόγον ἀφθόρον, ἀμίαντον.

Ὁδὴ δ'.

Ἐπερτέρα τῶν ἀγγέλων ἐπὶ γῆς κόρη τίχεται, ἐν ἀγιωσύνῃ οὔσα καὶ καθάρσει ἀσύγκριτος, ἥτις τὴν κάθαρσιν πάντων Χριστὸν τέξεται, ἀγιότητα, καὶ παντελῆ ἀπολύτρωσιν.

Μακρῖα ἡ κοιλία ἡ τῆς Ἄννης γεγένηται· τὴν γὰρ ἐν κοιλίᾳ μέλλουσαν χωρεῖν τὸν μακάριον καὶ μὴ χωρούμενον Λόγον ἀπεγέννησεν, ἀναγέννησιν πᾶσι πιστοῖς παρεχόμενον.

Νῦν ὁ ζόφος τῆς κακίας ἐκμειοῦσθαι ἀπάρχεται· ἡ γὰρ τοῦ ἡλίου ἐμφυχὸς νεφέλη ἀνέτειλε στερητικῶν ἐκ λαγόνων ἡ πανάμωμος. ἥς τὴν γέννησιν τὴν φωταυγῆ ἐορτάσωμεν.

Ὡς κατάκιρπος ἐλαία, ἡ ἐκ ρίζης βλαστήσασα Ἰεσσαί, Παρθένος, Ἄννα σὲ βλαστάνει βλαστάνουσαν τὸν ἐλεήμονα Λόγον, οὗ τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ παντὸς προπορεύεται.

Ὁδὴ ε'.

Τὸ ἐσφραγισμένον νῦν βιβλίον ἀποτίχεται, ὅπερ ἀναγνώσεται αὐθόλως φύσεως νόμῳ βροτῶς, τηρούμενον Λόγου εἰς κατοίκησιν, καθὼς βιβλοὶ προεδήλωσαν θεηγόρων ἐν Πνεύματι.

Ἡ ἀμπελος σήμερον ἐτέχθη ἡ σωτήριος, ἥτις τὸν ἀκήρατον ἀνθήσει βάτρυν τὸν θεῖον γλεῦκος προχέοντα, ἐξ οὗ πᾶς ὁ πίνων μυστικῶς θείαν καὶ σωτήριον εὐφροσύνην καρπώσεται.

Σχιρτήσατε, ἄγγελοι, ἀνθρώποις συγχορεύοντες· σήμερον ἐκ στείρας ἡ Παρθένος ἀποτεχθεῖσα τὴν λύπην ἔπαυσε, καὶ προσιμιάζεται χαρὰν τοῖς πανηγυρίζουσι τὴν αὐτῆς θείαν γέννησιν.

Θεῖος προδιέγραψε προφήτης προδηλότατα τόμον σε καινὸν, ἐν ᾧ δακτύλῳ Λόγος πατρός, Κόρη,

(4) Hæc est veluti propria B. Virginis nota, qua ipsa ab aliis Adæ filiis secernitur, scilicet quod sit tota immaculata. Et cum de hac voce tota quasi in proverbium abierit apud omnes: Qui totum dicit, nihil excludit, Josephus B. Virginem totam immaculatam appellans, in nulla vite parte eam fuisse

simus est, o Virgo; in quo ille sedens secundum carnem 2 eos qui in perditionis tenebris sedent excitabit ad lucem scientiæ propter bonitatem suam.

Ode 3

Mira fecunditate prædita terra ex terra nascitur infecunda; et fecundissimum fructum gignet, agricolam scilicet bonorum; et spicam vitæ allatricem quæ nutrit omnes divina voluntate.

Pullulavit hodie virga virginitatis, ex qua nos efflorebit sator noster Deus, qui mala germina rescindit propter summam bonitatem suam.

Vide quomodo mons a lapicida intactus, et a petra sterili natus, intellectualem lapidem fructificat, qui universa superbissimi hostis simulacra confringet.

Expresserunt te ante legis præsignationes, o Puella: etenim præter consuetum morem Legislatorem in utero conceptum gestas, qui te supra rationis captum, incorruptam atque immaculatam conservat.

Ode 4.

Longe angelis sublimior puella nascitur in terra; quæ in sanctitate et puritate est incomparabilis, et quæ Christum pariet, omnium purgationem, sanctificationem, et perfectam redemptionem.

Lætus ac beatus Annæ uterus effectus est; etenim illam generavit, quæ Verbum beatum, quod a nulla re capi potest, atque omnibus fidelibus regenerationem præstabit, in utero suo continebit.

Atra malitiæ caligo nunc incipit imminui; animata enim solis nubes orta ex sterilibus lumbis illa scilicet tota immaculata (4); ejus fulgentem nativitatem solemni ritu celebremus.

3 Es velut oliva fructifera, o Virgo, quæ ex radice Jesse germinasti: Anna te protulit, mox producturam Verbum misericors, quod semper misericordia et veritas præcedunt.

Ode 5.

Nunc liber signatus paritur, quam nullo modo secundum naturæ legem leget mortalis homo, cum reservatur ad Verbi habitationem, quemadmodum antea libri theologorum in Spiritu declaraverunt.

Vitis salutifera hodie data est, ex qua botrus ille incorruptibilis efflorebit, qui divinum mustum profundit, de quo quisquis mystice bibit, divinæ ac salubris lætitiæ fructus percipiet.

Movete choreas, o angeli exultantes simul cum hominibus. Hodie ex sterili Virgo nata, mœrorem eliminavit, et principium dedit lætitiæ iis qui divinam illius Nativitatem concelebrant.

Indicavit te ante divinus propheta manifestissime, volumen novum te appellans, o Puella: in quo pa-

maculatam profecto voluit. Maculæ enim nihil inesse debet illi, qui non in parte, sed in toto immaculatus est. Cum igitur B. Virgo sit tota immaculata, quoad totum vitæ suæ tempus, atque adeo etiam in ipso conceptu, qui est cujusque prima pars, debuit esse immaculata.

terno digito scribetur Verbum, quod in libro vitæ A
 ascribit ex sua bonitate omnes obtemperantes im-
 perio suo.

Ode 6.

Natus est hodie pons transferens ad lucem genus
 humanum: Scala cœlestis, mons Dei clarissimus,
 videlicet Deipara puella, quam beatificemus.

Instar conchæ Anna protulit purpuram, quæ la-
 nam incarnationis Regis tinctura est in posterum:
 quam omnes pro dignitate hymnis celebremus.

Scaturiit nunc tanquam fons ex parva gutta, illa
 tota immaculata (5), quæ abyssum salutis pariens,
 immensa & idololatriæ fluentia desiccabit.

Nata es velut germen ex radice infecunda, et ma-
 litie spinas divino germine tuo quod supra naturam
 pullulavit, radicibus excidisti, o Puella Dei genitrix
 semper beatissima.

Ode 7.

Anna, et Joacim beatificantur, quia pepererunt
 beatam revera ac puram Dei Matrem, quæ beatum
 Verbum paritura est, quod universos fideles efficit
 beatos.

Tui genitores, donum pretiosum te, o castissima,

(5) Denominatio immaculatae absque alio addito
 restringente omnino fert, ut ipsa absolute, et sim-
 pliciter, atque adeo per totam vitam omni macula
 caruerit: quia videlicet vox immaculata non po-
 test in Deiparam in universum cadere, si ipsi pro
 primo instanti non quadraverit. Nam ut opportune
 dixit Paschasius libro *De corpore et sanguine Do-*
mini: « Non est ergo immaculata, quam navi
 obscuritas dedecorat: » quippe attributum immacu-
 late profert velut virginitatem animæ, per elonga-
 tionem sive abscëssum ab omni mortali peccato,
 quod animæ stuprum, et vim affert, ut proinde Chry-
 sostomus homil. 24 in Epist. ad Ephesios peccatum
 appellaverit *animæ devirginationem*. Ergo sicut vir-
 ginitas corporea sonat omnimodam corporis virgi-
 nitatem nullo impuro commercio violatam, ita ut
 nullus virginem dixerit feminam, cujus corporis
 nitor non sit omnino illibatus, etiam si post carptum
 aliquando florem illum, omnimodam sanctitatem
 colat; et corporis munditiem accurato studio servet,
 quod nimirum virginitas omnia temporis spatia,
 sivi momenta complectatur; et in indivisibili (ut
 sic dixerim) consistat; ita prorsus non potest dici
 per antonomasiam immaculata (quemadmodum
 B. Virgo dicitur) quæ fuit aliquando maculata,
 quantumcunque postea niteat, emaculetur, atque
 sanctificetur: quod vox immaculata negationem
 alicujus contractæ maculæ singillatim denotet.
 Quod si aliquis objiciat infirmam ab hac voce im-
 maculata pro Mariæ immunitate desumi argumen-
 tationem, cum in Scriptura sæpius dicantur imma-
 culati, qui maculæ originali sunt obnoxii, ut
 psalm. xxxvi: *Novit Dominus dies immaculatum*;
 psalm. xviii: *Tunc immaculatus ero*; psalm. xvii:
Et ero immaculatus cum eo; et alibi. Imo vero
 Exodi xxix et Levitici iv, arietes, vituli, oves et
 agni dicuntur immaculati. Respondeo, nihil valere
 objectionem, eam eadem ratione homines Dei dici
 possint, quod in psalm. viii (ipsomet Dei Filio lo-
 cutionem firmante apud Joan. cap. X) dicatur:
Ego dixi: Dii estis; cum tamen vox quæ se ipsa di-
 vinitatem præ se fert, cum hominibus tribuitur,
 divinitatem minime significet, quod ipsis addicta,
 aliam a divinitate, a qua ipsi longe eunt, signifi-
 cationem habeat. Cui enim sit dubium nomina et

Ὡδή 6.

Ἐτέχθησθε σήμεραν γέφυρα μετάγουσα πρὸς φῶς
 τὸ ἀνθρώπινον, κλίμαξ οὐράνιας, δρῶς Θεοῦ ἐμφα-
 νέστατον, ἡ Θεοτόκος κόρη, ἣν μακαρίζωμεν

Ὁ κόχλος Ἄννα προήγαγε πορφύραν, τὴν τὸ
 ἔριον βάψασαν τῆς σωματώσεως τοῦ Βασιλέως, εἰς
 ὕστερον, ἣν ἐπαξίως πάντες ὑμνολογήσωμεν.

Πηγὴ νῦν προελήλυθε βανίδος ἐκ μικρᾶς ἡ παν-
 ἀμωμος, ἥτις τὴν ἄβυσσον τῆς σωτηρίας κηύσασα
 πολυθείας παύσει ἀπειρα ρεύματα.

Ἀχάρπου ῥίζης ἐδλάστησας, καὶ πρόβριζον κα-
 χίας τὴν ἀκανθὰν τῷ ὑπὲρ φύσιν σου θεῷ βλαστῶ
 ἐναπέτεμες, Θεογεννητορ κόρη, ἀειμαχάριστε.

Ὡδή 7.

Ἰωακείμ τε καὶ Ἄννα μακαρίζονται ἀποκυήσαν-
 τες τὴν μακαρίαν σαφῶς ἀγνήν Θεομήτορα, τὴν
 τὸν μακάριον Λόγον τέξασαν, τὸν μακαρίους ἀπαν-
 τας τοὺς πιστοὺς ἀποτελοῦντα.

Δῶρον τίμιον ἐκτήσαντό σε, πάναγνε, οἱ σοῦ

epitheta, secundum personas quibus dantur, fore
 accipienda: et aliter dici Christus immaculatus ut
 ad Hebr. 9, *Semetipsum obtulit immaculatum Deo*;
 et I Petri ii, *Sed pretioso sanguine quasi Agni im-*
maculati Christi: aliter B. Virgo immaculata, ali-
 ter homines immaculati. Ut enim Christus Domi-
 nus in divina persona subsistens natura sua
 immaculatus est, ita B. Virgini ex singulari privi-
 legio immaculatam esse competit, ut Matrem Dei
 decet, ac proinde undequaque immaculatam juxta
 propriam vocis significationem per negationem cu-
 juscunque maculæ pro quocunque instanti dici de-
 bere. Quod quidem, ut hominibus non competit,
 ita cum eos immaculatos dicimus, minime volumus
 significare, sed eam puritatem illis subesse, quæ
 humanæ naturæ peccato originali subditæ propria
 est. Sicut cum oves et arietes dicuntur immacu-
 lati, ea tantum extrinseca innuitur munditia, quæ
 in pecoribus desideratur. Ex quibus plane evinci-
 tur ex S. Josephi mente Deiparam eo sensu imma-
 culatam dici, quod tota pulchra et sine macula
 actuali vel originali sit: nec aliud omnium fide-
 lium auribus tinnire Mariam esse immaculatam,
 quam ipsius etiam conceptionem, immaculatam
 fuisse. Nonne appellatio Theotocos sive Matris Dei
 adeo B. Virginis Mariæ est propria, ut non sine
 insano errore alteri præter ipsam attribui possit,
 quod sola ipsa proprie et vere dicenda sit Mater
 Dei? Attamen plures ab officio sunt mætres Dei,
 ipsomet Dei ac Mariæ Filio affirmante: *Qui fecerit*
voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus
frater, et soror, et mater est. (Matth. xii). Ecce
 ergo qua ratione et justi dici possint, ac sint im-
 maculati, et Maria dicatur immaculata. Illi quidem
 ad eum modum, quo per vocabuli et significationis
 ejus extensionem mætres Dei etiam appellantur.
 Maria proprie unice et juxta nativam ac germanam
 significationem tum Mater Dei, tum immaculata
 appellatur ac sit, sicut jubente divino Spiritu Can-
 tic. vi. *Una est columba mea, perfecta mea*, seu ex
 Hebræo, *immaculata mea*: ubi cum dixit *una*, om-
 nino expressit soli Mariæ convenire proprie imma-
 culatam esse. Vide Velasquez *de Maria immacu-*
late concepta libr. iv. Dissertat. 3, Annot. unica

γεννητορες, . . . ευλλαθοῦσαν Θεόν, τὸν καταπλου-
τήσαντα δωρεαῖς κρείττοσι τοὺς κραυγάζοντας· Ὁ
τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Οἱ μασθοὶ σου ὑπὲρ οἶνον ἀγαθώτατον, Ἄννα
θεὸκλήτε, ὅτι μασθοῖς ἀγαθοῖς τὴν τὸν ἀγαθώτατον Λό-
γον θηλάσασαν σὺ ἐθήλασας, τὸν χορηγὸν τοῦ γάλα-
κτος καὶ πνοῆς τροφῆα πάσης.

Σκίρτα, κρούε τὴν κινύραν σου, θεόπνευστε Δα-
βὶδ, καὶ χόρευε· ἡ κιθαρὰ γὰρ ἰδοῦ ἦν πάλαι
προηγγείλας, ἐκ στείρευούσης γαστρὸς προελήλυθε,
τῷ Βασιλεῖ τῆς κτίσεως καὶ Θεῷ τετηρημένη.

ᾠδὴ η'.

Κινήσωμεν γλώτταν ὑμνωδίας, τὸ θεῖον γενέθλιον
γεραίροντες τῆς τὸν ὑπερύμνητον Λόγον καὶ ὑπέρ-
θεον σωματώσεως Πνεύματι, καὶ ἀνακράζωμεν·
Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς
πάντας τοὺς αἰῶνας.

Οἱ θεοὶ, σκιρτήσατε, προφῆται, τιμῶντες Παρθέ-
νου τὸ γενέθλιον· αὐτὴ γὰρ ἐπλήρωσε πάντα τὰ
κηρύγματα, τὸν ὑφ' ἡμῶν δηλούμενον ἀποκυτήσαντα
Χριστὸν, τὸν τοῦ παντὸς Βασιλέα, ὃν ὑπερυψοῦμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥήξατε, τὰ ἕρη, εὐφροσύνην, ἀπόστολοι, μάρτυρες,
χορεύσατε, ὅσιοι καὶ δίκαιοι νῦν ἀγαλλιάσθητε τῷ
γενεθλίῳ σήμερον τῆς τοῦ Κυριομήτορος, καὶ Κύριον
ὑμνεῖτε βοῶντες καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἦνθησε τὸ μῆλον τὸ εὐώδες, τὸ ῥόδον τὸ θεῖον πε-
φανέρωται, καὶ κατευωδίᾳ ἐπλήρωσε σήμερον τὰ
πέρατα, καὶ τὸ δυσώδες ἔπαυσε τῆς ἀμαρτίας ἡμῶν
ἡ πάναγνος καὶ μήτηρ τοῦ Λόγου, ἣν ὑπερυψοῦμεν
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Στείρευούσα φύσις τῶν ἀνθρώπων, σεπτῶν χαρι-
σμάτων τῶν θεοῦ Πνεύματος, σήμερον εὐφράνθητι
στεῖρα, τὴν θεόπαιδα ἀποτεχθεῖσαν βλέπουσα, καὶ
ἀναδόξασον· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερ-
υψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ᾠδὴ θ'.

Ἰδὲ τοῦ Θεοῦ ὁ τόπος ὁ ἅγιος προφανῶς δέδεικται,
πόλις ἡ περιδοξος τοῦ Βασιλέως ἀνωκοδόμηται, ὁ
φωταυγῆς παράδεισος φαιδρῶς ἐξήνθησε, παρα-
δεισῶ πρόξενος ὑπάρχουσα, πρὸς Χριστὸν τε ἀν-
θρώπων οικείωσιν.

Ἄφθη ἡ λαμπὰς λυχνία τε σήμερον, ἡ χρυσαυγί-
ζουσα φῶς τὸ προαιώνιον, ἐν ἣ οἰκῆσαν τοὺς ἐν
νυκτὶ τῶν δεινῶν καταφωτίζει, παύσει τε τῆς ἀθείας
ἀχλὺν, καὶ ἡμέρας πάντας ἀπεργάσεται κοινωνοῦς
ἀληθῶς διὰ πίστεως.

Σήμερον ἡ γῆ χορεύει· τὸν νέον γὰρ οὐρανὸν

(6) Bernardinus de Busto in Mariali serm. 5, de
Concept. parte III, probans Mariam in rosa fuisse
figuratam Eccles. xiv, ubi in persona Virginis di-
citur : *Et quasi plantatio rosæ in Jericho*, ait
inter alia : « Rosa de spinis nascitur, et tamen spi-
nam non habet; sic Virgo Maria quamvis de Ju-
da, quæ utique peccatis spinosa erat, nata sit,
nullum tamen spinæ, id est peccati, aculeum sensit. »
Unde de ipsa Virgine canit Ecclesia in Officio As-
sumptionis ejusdem : *Et sicut dies verni cir-
cumdabant eam flores rosarum.* In Missali etiam

acquiesierunt, quæ concepisti Deum ditantem me-
lioribus donis eos qui clamant : Deus ac Dominus
patrum, benedictus es.

A Deo vocata Anna, meliora sunt ubera tua vino ;
tu enim illam lactasti, quæ bonis uberibus lactavit
optimum Verbum, auctorem lactis, et omnis spiritus
nutritorem.

Exsulta, o David a Deo inspirate; percutite cytha-
ram tuam, et tripudia; ecce enim Arca, quam olim
prænuntiasti, ex utero sterili processit, Regi crea-
turarum omnium ac Deo reservata.

Ode 8.

Cum hymnorum canticis linguam moveamus,
illius natalitatem divinam venerantes, quæ Verbum
superlaudatum, ac superdivinum per Spiritum cor-
poravit, et exclamemus : Benedicite, opera, Dominum,
et superexaltate in omnia sæcula.

Adeste exsultantes, o prophetæ divini, atque
honorate natalem Virginis diem : ipsa enim omnes
adimplevit prædictiones, pariens Christum pro nobis
manifestatum, universi Regem, quem superexal-
tamus in omnia sæcula.

5 Nunc erumpite, montes, lætitiā; apostoli ac
martyres, choreas ducite; sancti et justī, exsultate
hodie in Natali Matris Domini, et Dominum laudate
clamantes, et superexaltate in sæcula.

Odoris suavissimi pomum floruit; rosa divina
apparuit (6), et universas terræ fines hodie replevit
suaveolentia, ac peccati nostri fetorem eliminavit,
castissima scilicet Verbi mater, quam superexal-
tamus in omnia sæcula.

Infecunda venerandorum charismatum divini Spi-
ritus, latere hodie, o hominum natura, videns
divinam puellam ex sterili nascentem, et exclama :
Laudate opera Dominum, et superexaltate in omnia
sæcula.

Ode 9.

Ornatus sanctitate Dei locus ecce hodie manifeste
monstratus est; civitas gloriosa Regis ædificata
est: Paradisus refulgens splendide effloruit; et homi-
nibus paradisum, et cum Christo reconciliationem
acquisivit.

Splendida lampas, et lucerna hodie apparuit, quæ
aureo æternæ lucis fulgore coruscat: in qua eadem
lux inhabitans, eos qui in nocte malorum morantur
illuminabit, et impietatis nebulam dissolvit, et
omnes per fidem participes diei vere efficiet.

Exsultat hodie terra novum cælum (7) Deo jucun-

Romano antiquo, ut refert Balinghen in *Parnasse
Mariano*, pag. 23, olim canebatur de B. Virgine :

*Hæc concepta miro modo
est, ut rosa cum nitore
et ut candens liliū.*

*Ut fructus exit a flore
est producta cum puore
prieventa per Filium.*

(7) Quia non fuit a terrenis pristini flagitii con-
tagiis coinquinatum, sed a conceptionis initio in

dissimum natum aspiciens ; in quo inhabitans secundum carnem, supra caelos attollet homines, et deificabit omnes bonitate sua : quem laudantes fideliter magnificamus

Pulcherrimum binarium Joacim, et Anna genuerunt juveneam immaculatam, ex qua prodiens vitulus saginatus, pro mundo sacrificatus est, tollens peccata hominum, et cessare faciens hostias illas, quæ daemonibus offerebantur.

6 Honorantes solemni conventu in spiritu luciferam nativitatem tuam, illumina nos, o Dei genitrix, quæ lucem peperisti : et fac nos, o casta, futuræ lucis participes, et pacem, et redemptionem a rebus malis concede maternis intercessionibus tuis.

II.

In pervigilio ingressus in templum sanctissimæ Deiparæ, Canon II (8), ordine alphabetico.

Ode 1.

Ad Sancta sanctorum Sanctissima atque integerima progreditur, ibidem inhabitatura, ut sanctitate omni majoris Dei fiat templum sanctificatum ; et illi accurrunt adolescentulæ puellæ.

Æternum consilium Dei nostri qui est ante sæcula ad finem devenit, dum tu, o puella, tota pura in Sancta sanctorum, ibidem educanda, progredieris, ut fias habitaculum Verbi.

Bono Dei spiritu pleni genitores, te futuram Dei genitricem obtulerunt in Sancta sanctorum, ut ibidem educareris, o castissima, votum quod olim voverant, persolventes.

Corroborata, o Domina, infirmitatem cordis mei, et confirma me passionibus exagitatum, ut cum fide et affectu beatificem te, semper beatissimam atque immaculatissimam (9).

7 Ode 3.

Deferentes lampadas puellæ Virginem præcedebant,

beatam Dei sedem erectum. Hinc Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 2, de Concep., initio, ait : « Per caelum intelligi potest anima Virginis, quam Deus Pater, simul cum Filio, et Spiritu sancto, absque ulla corruptione aut macula fabricavit. » Et Georgius Nicomediensis serm. 3 de concept. Virginis in hunc modum scribit : « Hodie terra illustrioribus supra caelum gratiæ fulgoribus latam faciem explicat, augustius caelo spirituali claritate splendet, majori supra mundi caelum decore pollet, quippe natum suscipit superius caelum. Caelum, inquam, eximie lucidum ac spatiosissimum, quod mundo non occidentem solem, sed eum præterdat, qui nescit occasum, caelum plane non visibilibus stellis, sed spiritualium luminum accensione variam. » Sic ille. « Quid luculentius (inquit in suis *Exceptionibus* cap. 13, ubi ejus verba affert P. Joan. Eusebius Nierembergus), cum vocet Virginem in sua conceptione caelum spiritualium luminum accensione varium, scilicet cum lumine gratiæ et virtutum? Nec enim hæc dixit propter solam nativitatem Deiparæ, sed potissime propter ejus conceptionem. Quamvis enim utramque celebret, id facit communibus utrique laudibus, et quidem maxime Conceptionis, quam primo loco commendat. »

Magnus quoque Albertus in tractatu quem inscripsit : *Biblia Mariana*, comparans B. Virginem

Α ἔδλεψε Θεοῦ τὸν τερπινότατον ἀποτεχθέντα, ἐν ᾧ οἰκήσας σαρκί, τῶν οὐρανῶν ἀναβιδάδει βροτοῦς, καὶ θεώσει πάντα ἀγαθότητι, ὃν ὕμνοῦντες πιστῶς μεγαλύνομεν.

Ἡ περικαλλῆς δυὰς ἀνεβλάστησεν Ἄννα καὶ Ἰωακείμ δάμαλιν τὴν ἀσπίλον, ἐξ οὗ ὁ μόσχος ὁ σιτευτὸς προελθὼν ὑπὲρ τοῦ κόσμου τέθεται αἵρων τὰ πταίσματα τῶν ἀνθρώπων, τὰς προσαγομένας τε καταπαύων θυσίας τοῖς δαίμοσι.

Φώτισον ἡμᾶς, τὸ φῶς ἡ κυήσασα, τοὺς τὴν Φωσφόρου σου γέννησιν ἐν πνεύματι, Θεογεννητορ, πανηγυρίζοντας, καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ μέλλοντος δείξον, ἀγνή, κοινωοῦς, καὶ εἰρήνην βράθεισον, καὶ λύτρωσιν τῶν δεινῶν μητρικαῖς ἰκεσίαις σου.

B'

B Ἐν προορτία τῆς ἐν τῷ γαῶ εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Κανὼν β', κατὰ ἀλφάβητον.

ᾠδὴ α.

Ἄγιων εἰς Ἄγια ἡ Παναγία καὶ ἄμωμος οἰκήσαι προέρχεται, ὑπεραγίου Θεοῦ ὅπως γένηται ναὸς ἡγιασμένος, καὶ ταύτῃ προτρέχουσι κόραι νεάνιδες.

Βουλὴ προαιώνιος τοῦ πρὸ αἰώνων Θεοῦ ἡμῶν εἰς πέρας προσέρχεται, προτερχομένης σου ἀνατραφῆναι εἰς Ἄγια ἁγίων εἰς Λόγου κατοίκησιν, κόρη πανάμωμε.

Γεννήτορες ἐνθεοὶ σε τοῦ Θεοῦ τὴν γεννητρίαν γενήσεσθαι μέλλουσαν ἀνατιθέασιν εἰς τὰ Ἄγια τραφῆναι τῶν ἁγίων, εὐχὴν ἦν ὑπερ ἠύξαντο πληροῦντες, πάναγνε.

Δυναμῶσον, Δέσποινα, τὸ ἀσθενὲς τῆς καρδίας μου, καὶ στήριξον πάθει περιτρεπόμενον, ὅπως πίστει σε καὶ πόθῳ μακαρίζω τὴν ἀειμακάριστον καὶ παναμώμητον.

ᾠδὴ γ.

Ἐξάρχουσαι κόραι τῆς Παρθένου, λαμπάδας

caelo empyraeo, in hunc modum loquitur : « Empyraeum quam cito factum est, statim dispositum est, ornatum est, quod non alii Coeli, sic ipsa in gratia et sanctificatione. » Ubi supponit, conditam in conceptione Virginem cum ornatu gratiæ et simultanea sanctificatione.

P. J. Eusebius Nierembergus in suis *Exceptionibus* cap. 8. cum dixisset B. Virginem a synodo Francofordiensi sub Adriano papa I. in epistola quam scripsit ipsa synodus ad præsules Hispaniæ, caelum fuisse appellatam, subdit : « Vocavit caelum sancta Synodus carnem sanctissimæ Virginis ob eximiam puritatem suam, et perpetuam Dei habitationem in illa. Caelum enim nunquam maledictum fuit, sicut terra, in eoque a principio creationis suæ Deus inhabitavit ; sic sanctissima Virgo nunquam fuit maledicta, sed purissimum Spiritus sancti habitaculum ab ipsa origine sua. Idcirco notavit synodus Christum caelestem hominem de caelo, id est, de purissima et nunquam maculata Matre. »

(8) Hic canon in pervigilio ingressus in templum sanctissimæ Deiparæ Græce habetur in Menæis Græcorum sub die 20 Novembr. et Græce ms. in codice Bibliothecæ Barberinæ n. 201, p. 125.

(9) Non fuisset B. Virgo semper immaculatissima, si in primo instanti sui esse, peccato originali, quod macula est, inquinata fuisset.

κατέχουσαι φαιδρῶς τὸ μέλλον ἀπογράφουσαι, ἐκ αὐτῆς γὰρ τεχθήσεται ὁ φωτισμὸς τῆς γνώσεως λέων τῆς πλάνης τὴν ζόφωσιν.

Ζηλοῦσα τὴν πάλαι θεοφρόνως ἡ Ἄννα εὐχὴν ἀποπληροῖ, καὶ σε προσανατίθεται τῷ ἱερῷ, πανόμωμε, ἱερωτάτην σύλληψιν μέλλουσαν ἔχειν καὶ γέννησιν.

Ἡλιος ἐφήπλωσεν ἀκτίνας, ὁρῶν τὴν νεφέλην τοῦ φωτὸς ἐφαπλουμένην Πνεύματι Θεοῦ ἔνδον εἰς Ἄγια, ἐξ ἧς ὀμβρήσει ἄφειν τοῖς χερσθεῖσιν ἐγκλήμασιν.

Θεοὶ με Θεὸς ἐν σοὶ σκηνώσας δι' οἶκτον, πανάχραντε ἀγνή, κλαπέντα βρώσει πρότερον ἀπάτη τῆ τοῦ ὄφραως, καὶ τῆς φθορᾶς τὴν ἀφθαρτον πάλιν τρυφήν ἀντιδίδωσιν.

Ὁδὴ δ'.

Ἱεραὶ προήγγειλαν γλώσσαί, σεμνή, ἔσεσθαι χωρίον σε φύσεως τῆς ἀχωρήτου· διὰ τοῦτό σε χοροὶ παρθενικοὶ προπέμπουσι λαμπαδηφοροῦντες εἰς Ἄγια.

Κλέος ἀπηνέγκατο Ἰωακείμ Ἄννη συμβαδίζων, καὶ φέρων σε σὺν εὐωχίᾳ εἰς τὸν ἅγιον ναὸν, ναὶ Θεοῦ πανάγιε, ἀχραντε πανάμωμε Δέσποινα.

Λύεται ἀπόφασις προγονική· ἤνθησεν ἰδοὺ γὰρ ἡ ἄμπελος, ἥτις τὸν βότρυον τὸν ἀκήρατον ἡμῖν καρπογονήσει, φέροντα οἶνον εὐφροσύνης τοῖς πέρασιν.

Μόνην σε πανάμωμον ὁ πλαστοουργὸς Λόγος εὐρηκῶς κατεσκήνωσέν σου ἐν νηδύϊ, εργαζόμενος ἡμῶν τὴν σωτηρίαν, ἀχραντε, χάριτι δι' ἄφατον ἔλεος.

Ὁδὴ ε'.

Νεφέλαι θανάτωσαν δικαιοσύνην σήμερον, ὡς ἐν οὐρανῷ γὰρ ἐφαπλοῦται θεία νεφέλη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἀποστάξει γλυκασμὸν, πᾶσαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν πικρίαν ἐξαίροντα.

Ξένη σου ἡ σύλληψις, ξένη σου ἡ γέννησις, ξένη σοῦ ἡ πρόοδος, Παρθένε, ἡ ἔνδον τοῦ ἱεροῦ ἀγωγή· ξένα καὶ παράδοξα τὰ σὰ λόγον ὑπερβαίνοντα καὶ διάνοιαν, ἀχραντε.

Ὅλην σε ἠγίασε τὸ Πνεῦμα τὸ πανάγιον ἔνδον τοῦ ναοῦ διαιτωμένην καὶ τρεφομένην τροφήν οὐράνιον· νόμφη τοῦ Πατρὸς περικαλλῆς, ὅθεν ἐχηρημάτισας καὶ τοῦ Λόγου γεννήτρια.

(10) Ergo si tota pura et immaculata, in nulla sui parte, nec in conceptione, quæ est uniuscujusque vitæ pars prima, fuit impura et maculata : Qui enim totum dicit, nihil excludit.

(11) Potestne pro immaculata B. Virginis conceptione testimonium clarius et luculentius inveniri? Quomodo enim B. Virgo sola caruit omni macula, si, cæterorum instar, originali macula in suo conceptu sorduit? Universa terra Ægypti Pharaoni tributum persolvebat, excepta terra sacerdotali, quæ immunis ab hoc onere fuit; sic quoque, licet homines reliqui noxam originalem contrahentes, quodammodo tributum dæmoni pendant,

manifesto id quod futurum erat subindicantes : ex ipsa enim nascitura erat illuminatio scientiæ quæ erroris tenebras dissolveret.

Divina sapientia prædita Anna, ac zelo plena antiquum votum suum complet, teque, o immaculatissima, præsentat in templo, quæ sacerrimam conceptionem, et partum habitura eras.

Explicuit sol radios suos, lucis nubem aspiciens expansam impulsu divino intra Sancta sanctorum, ex qua indulgentia desolatione plenis criminibus pluitura erat.

Facit me Deitatis consortem Deus, qui in te habitavit, o tota pura, et casta, propter suam misericordiam : cum prius deceptus essem per cibum serpentis fraude : et pro corruptione, incorruptibiles iterum delicias rependit.

Ode 4.

Genus sacrum prophetarum prænuntiaverunt, o veneranda, fore receptaculum naturæ incomprehensibilis ; propterea virginales chori te comitantur in Sancta sanctorum cum lampadibus.

Gloriam retulit Joacim una cum Anna incedens, et ferens te cum festivitate convivali in templum sanctum, o templum Dei sanctissimum, Regina tota pura, et immaculata (10).

Hodie primis parentibus irrogata sententia aboletur : ecce enim floruit vitis, quæ fructificabit nobis botrum incorruptibilem, afferentem vinum lætitiæ universis finibus terræ.

(11) Invenit te solam omni macula carentem Verbum plasmator rerum, et ideo in utero tuo habitavit operans salutem nostram propter ineffabilem misericordiam suam.

Ode 5.

Large pluant hodie nubes justitiam ; etenim tanquam in cælo expanditur in templo Dei divina illa nubes, quæ dulcedinem stillabit, universam animarum nostram amaritiam auferentem.

Labe omni carens Virgo, peregrina est conceptio tua ; peregrina est nativitas tua, (12) peregrinus ingressus, et vita acta in templo ; peregrina et admiranda, et sermonem et cogitationem transcendentia omnia quæ tua sunt.

Morantem te in templo atque ibidem cœlestibus escis vescentem, Spiritus sanctissimus totam sanctificavit : unde speciosissima sponsa Patris, et Verbi Genitrix facta es.

sola tamen terra sacerdotalis Maria, propter sacerdotem Christum ex ea gignendum, immunis ab hoc Stygii Pharaonis tributo permansit.

(12) Peregrina est conceptio tua : peregrina est nativitas tua ! Non enim decebat sanctuarium Dei, domum sapientiæ, reliquiarium Spiritus sancti, urnam mannæ cœlestis, aliquam in se habere peccati labem, atque ideo labe omni carens Virgo dicitur a Josepho. Vocavit autem Josephus conceptionem passivam B. Virginis peregrinam, quia non ut aliorum conceptiones in peccato, sed sola sine peccato originali.

Nunc omnem spem meam in te, o puella, repono; ad misericordias tuas confugio: fac liberam a daemonum nocimento animam meam dejectam, et ad languorem redactam a concupiscentiarum influxibus.

Ode 6.

Obfirmati gratia divina divini Virginis genitores, tanquam columbam immaculatam in Sancta sanctorum, ut ibidem educaretur, cum effectu illam obtulere.

Orientem ex luce lucem cum esses in te susceptura, venerandæ puellæ splendidam lucem accendentes et choreas ducentes, te ad divinum templum præcedebant.

Plenum gloriæ palatium, magna prophetarum circumsonatio, thronus sanctus in Sancta sanctorum collocatur omnium Regi præparatus.

Quibus possum laudibus effero, o Puella, conceptionem tuam, et ineffabilem partum tuum: commendando protectionem tuam, per quam ab omni læsione liber evado, ego, qui adducor ad tuam serenitatem.

Ode 7.

Radiantem tanquam solem (13) excipit te templum sanctum intra se, effundentem inde salutare splendores in omnes fines terræ, o casta Virgo, sanctissimum templum facturum esse Filii Dei.

Sublatis manibus omnes plaudite videntes in nuptiam, quæ fert redemptionis signa; etenim per manus angeli enutritur, quippe quæ paritura est nobis ineffabiliter panem cœlestem.

Tenebricosum sub terra domicilium incolentes animæ justorum universæ felix nuntium accipite: columba aurea apparuit quæ spiritualis diluvii cessationem adducit, et in Sancta sanctorum cum religioso tripudio ingreditur.

Ut pote speciosa speciosum peperisti, qui deformitatem nostram in pristinam restituit effigiem, o Puella tota immaculata (14), propterea illi canimus. Patrum Dominus et Deus benedictus es, etc.

Ode 8. Alphabetum.

Audi, et intellige, venerande senex, dixit Anna Zachariæ:

Accepi voluntate divina Puellam venerandam.

Bono magnoque animo hanc tu suscipe.

Conceditur enim per illam redemptio: et in Templo sancto offer illam, clamans: Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

Dominus solus benedictus, exclamavit sacerdos.

10 Dedisti nobis nunc aperte intueri ingressus vitæ.

(13) Bernardinus de Busto in Mariali serm. 5, de concept. parte 3, probans Mariam in sole figuratam psal. 18, ubi dicitur: *In sole posuit tabernaculum suum*, ait inter cætera: « Per solem intelligitur B. Virgo, quia sicut sol clarior est omnibus sideribus, et est incorruptibilis: sic B. Virgo in sua conceptione fuit clarior, et purior omnibus creaturis, et fuit incorrupta ab omnibus peccatis. » Idemque loco citato serm. 8, non longe a principio, explicans de B. Virgine illud Eccles. 26,

Πρὸς σέ μου τὴν ἅπασαν ἐλπίδα, Κόρη, τίθηναι, πρὸς τοὺς οἰκτιρμούς σου καταφεύγω· βλάβης δαιμόνων δεῖξον ἀμέτοχον τὴν καταπτωθεῖσάν μου ψυχὴν, καὶ ἐξασθενήσασαν ἡδονῶν ἐπικλύσειν.

Ὁδὴ 6.

Σωθέντες τῆ θεῖα χάριτι οἱ θεοὶ τῆς Παρθένου γεννήτορες, ταύτην ὡς ἄμωμον περιστερῶν εἰς τὰ Ἅγια ἀνατραφῆναι πόθῳ ἀνατιθέασιν.

Τοῦ τῆς μελλούσης εἰσδέχεται τὸ φῶς τὸ ἐκ φωτὸς προερχόμενον φῶτα ὑφαπτόμεναι κόραι σεμναὶ προπορεύονται φωτισθεῖσαι πρὸς θεῖον ναὸν χορεύουσαι.

Τὸ πλήρες δόξης παλάτιον, τὸ μέγα προφητῶν περιήχημα, θρόνος ὁ ἅγιος ἔνδον εἰς Ἅγια τίθεται τῷ Βασιλεῖ τῶν ὅλων ἐτοιμαζόμενος.

Ἕμνῳ σου, Κόρη, τὴν σύλληψιν, Ἕμνῳ σου τὴν ἀπόρρητον γέννησιν, Ἕμνῳ τὴν σκέπην σου, δι' ἧς βλάβης πάσης ῥύομαι, ὁ πρὸς τὴν σὴν γαλήνην κατεπειγόμενος.

Ὁδὴ 7.

Φωτοφόρον σε ὡς ἥλιον εἰσδέχεται ναὸς ὁ ἅγιος, ἔνδον ἀστράπτουσαν ἀκτῖνας τοῖς πέρασι σωτηριώδεις, ἀγνή, ὑπεράγιον ναὸν γενέσθαι μέλλουσαν τοῦ Υἱοῦ Θεοῦ, Παρθένε.

Κεῖρας ἅπαντες κροτήσατε λυτρώσεως σύμβολα φέρουσαν τὴν ἀπειρόγαμον ὄρωντες· ἀγγέλου γὰρ χερσὶν ἐκτρέφεται, τὸν οὐράνιον ἄρτον ἡμῖν ὡς μέλλουσαν ἀπορρήτως ἀποτίκτειν.

Ψυχὰς ἅπασαι δικαίων ὑποχθόνιοι εὐαγγελίζεσθε· περιστερὰ ἡ χρυσῆ κατάπαυσιν φέρουσα κατακλυσμεῦ νοητοῦ πεφανέρωται, καὶ εἰς Ἅγια ἁγίων εὐσεβῶς περιχορεύει.

Ὡς ὠραία τὸν ὠραῖον ἀπεκύρσας, τὴν ἀμορφίαν ἡμῶν προσεπανάγοντα εἰς πρώτην ἐμφέρειαν, Κόρη πανάμωμε· ὧ καὶ φάλλομεν· Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Ὁδὴ 8, κατὰ ἀλφάβητον.

Ἄκουε, σύνεε, πρεσβύτα σοφῆ, τῷ Ζαχαρίᾳ Ἄννα φησί.

Βουλήσει θεῖα ἦν ἔσχον παῖδα σεμνήν γενναίαν ψυχῇ ὑπόδεξαι.

Δι' αὐτῆς γὰρ ἔσται λύτρωσις, καὶ εἰς ναὸν τὸν ἁγίων ἀνάθου ταύτην βοῶν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Εὐλογητὸς ὁ μόνος Κύριος, ἐδόξασεν ὁ ἱερεὺς, Ζωῆς εἰσόδου νῦν ὑποφαίνεις σαφῶς.

Sicut sol oriens mundo, etc., inquit: « Sicut sol creatus est plenus lumine, et sine ulla tenebra; ita Mater Dei in conceptione sua procreata est fulgida lumine divinæ gratiæ, et nunquam obscurata fuit ulla peccati tenebra. »

(14) Quare tota immaculata, nisi quia, quoad omnem vitæ suæ partem, sine ulla peccati macula tota fuit? Non fuisset autem tota, si in prima vitæ suæ parte, quæ conceptio est, originalis peccati macula sordidata apparuisset.

Ἦμῖν φανερώσῃς ὅπερ μέλλει οἰκεῖν Θεοχώρητον Ἀ
παλάτιον Χριστός ὁ Βασιλεὺς τοῦ παντός, πρὸς ὃν
βοᾷ πᾶσι γῆ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν
Κύριον.

Ἰδοῦ, πρεσβύτα σοφώτατε, ἡ Ἄννα ἔφησεν εὐ-
λαβῶς.

Καλλίστην παιδα ἦν δέδωκέν μοι Θεός·

Λαμπρῶς ὑποδέχου καὶ προφήτευσε.

Μόντην μέλλουσαν εἰς πράγματα προφέρειν τὰ κη-
ρύγματα μεθ' ὧν βοᾷς προφητῶν· Εὐλογεῖτε, πάντα
τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Νῦν ἔγνω, γύναι, σαφέστατα, προφρόνως ἔφη
ὁ γηραιός,

Ξύλον ἐν μέσῳ ὡς ἐκπλαστάνειν ἐκ σοῦ,

Ὅπερ ἐξανθήσει θεῖον ὄντως καρπόν.

Παραδείσῳ εἰσοικίζοντι τοὺς βροτοὺς ἐξωσθέντας
φθορᾷ, ἀναβοῶντας χαρᾷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον.

Ῥητῶν ἀρρήτων μυσέων ἡ σὴ ψυχῆ, Κόρη σεμνή.

Σαφῶς ὑπάρξει, ὁ πρέσβυς ἔφη τρανῶς.

Τὸν θεῖον ἰδοῦ, Παρθένε, οἰκεῖ ναόν.

Ἵπ' ἀγγέλου τρεφομένη γὰρ βουλῆς μεγάλης Ἄγ-
γελον κυήσεις, ᾧ μελωδεῖ, εὐλογοῦντα πάντα τὰ
ἔργα Κυρίου ὡς Κύριον.

Φωνὴν σου ἄδομεν, Κόρη ἀγνή, περιχαρῶς τοῦ Γα-
βριήλ.

Χαῖρε, τῆς πάντων αἰτία μόνη χαρᾶς.

Ψυχῶν χαῖρε καθαρτήριον.

Ὡς τέξασα τὴν λύτρωσιν ἡμῶν καὶ τὴν ἀνάπλασιν
τῶν μελωδούντων αὐτῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον.

Ἦδη θ'.

Ἰδοῦ τοῦ Θεοῦ τὸ ὄρος τὸ ἅγιον μετὰ λαμπάδων
φαιδρῶν ἔνδον εἰς τὰ Ἅγια βαδίζει, λίθος ἐξ οὗ τμη-
θήσεται καὶ τοὺς βωμοὺς καὶ ξόανα δαιμονικά λε-
πτυνεῖ, τοὺς βροτοὺς δὲ τούτοις ἀπεργάσεται καὶ
ναοὺς καὶ σεπτὰ καταγώγια.

Ὁμοσε Θεός καὶ νῦν ἐκπεπλήρωκε, φυλῆς Ἰούδα
ἡμῖν δοῦς τὴν Ἀειπάρθενον, ἧς ἡ κοιλία ξύλον βλα-
στήσει ζωῆς, θανατηφόρου βρώσεως ἀπολυτρούμενον
τοὺς τὴν πτώσιν βρώσει ὑποκύψαντας, καὶ κλαπένας
ἀπάτη τοῦ ὕφους.

Στόματι λαμπρῷ ἡ Ἄννα ἐδόθησεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ
Θεοῦ· Σοὶ προσαντίθημι ἦν μοι παρέσχου παιδα, ᾧ
Δέσποτα, ἐξ ἧς δι' οἶκτον ἄφατον σωματοφόρος ὄφ-
θεις, διασώσεις κόσμον ὄνπερ ἐπλασας, μεγαλύνων
αὐτὴν ὡς Μητέρα σου.

Ἡύγασεν ἰδοῦ ἡμέρα σωτήριος τοῖς ἐν νυκτὶ τῶν
δεινῶν, πύλη ἐπουράνιος ναοῦ τὰς πύλας ἀναπετά-
σασα μετὰ λαμπάδων πρὸς εἰσιν ἔνδον εἰς Ἅγια, ὅφ'
ἀγίας τρέφεσθαι δυνάμεως εἰς ἀγίαν Θεοῦ κατασκή-
νωσιν.

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, φῶς ἡ
κυήσασα, μὴ καταλαβέτω με τῆς ἀμαρτίας σκότος
βαθύτατον, μηδὲ βυθὸς καλύψη με τῆς ἀπογνώσεως·

Etenim manifeste ostendisti palatium illud capax
Dei, quod futurus est ut inhabitet Christus Rex
universi: ad quem clamat universa terra: Benedicite,
omnia opera Domini, Domino.

Grande sapientie decus senex, inquit Anna reli-
giose verecunda,

Gratiosissimam puellam quam dedit mihi Deus,
Hilariter accipe, et vaticinare,

Illam solam futuram quæ opere completura est
oracula prophetarum, cum quibus exclamas: Bene-
dicite, omnia opera Domini, Domino.

Liquido nunc cognovi, mulier, respondit senex
benevolo animo,

Lignum ex te germinasse, quod,

Medio veluti in paradiso, producturum est fru-
ctum vere divinum.

Nosque homines per corruptionem expulsos, reci-
piendos iterum ab illa paradiso, clamantes ob gau-
dium: Benedicite, etc.

O puella veneranda, anima tua! manifeste, re-
spondit clare senex.

Origo erit narrabilium, et inenarrabilium initia-
tionum.

Perge nunc, habita, o Virgo, in templo divino.

Quo in loco ab angelo nutrieris, magni consilii
Angelum paritura, cui suaviter canunt, et benedi-
cunt omnia opera Domini, tanquam Domino.

Resonamus tibi lætis canticis, o casta Puella, vo-
cem Gabrielis.

Salve, o causa unica lætitiæ omnium.

Tibi salve dicimus, o animarum purificatorium.

Ut quæ redemptionem peperisti, et reformatio-
nem nostram, cui nos canimus suaviter: Benedicite,
omnia opera Domini, Domino.

II Ode 9. Joseph.

Ingreditur in Sancta sanctorum cum splendidis
lampadibus mons Dei sanctus, ex quo excidetur
lapis, qui aras, et simulacrum dæmonum corami-
nnet; homines autem templa et veneranda habita-
cula efficiet.

Olim juravit Deus, et nunc adimplevit, dans no-
bis de tribu Juda Virginem perpetuam, e cujus
ventre lignum vitæ germinabit, quod liberabit a
mortifero cibo eos, qui per escam subiere iuinam,
et fraude serpentis decepti sunt.

Sermone claro exclamavit Anna in templo Dei:
Offero tibi, Domine, puellam, quam mihi tradidisti,
ex qua propter ineffabilem misericordiam tuam cor-
poratus apparens, salvabis mundum quem formasti
magnificans eam, tanquam Matrem tuam.

Ecce coruscavit dies salutaris commorantibus in
nocte malorum: porta cœlestis templi portas expan-
dens, cum lampadibus ingreditur in Sancta sau-
ctorum a divina virtute nutrienda, ut sit Dei sancti
habitaculum.

Purissima Virgo, illumina oculos animæ meæ,
tu quæ lucem peperisti, ne deprehendant me pro-
fundissimæ peccatorum tenebræ: neque despera-

tionis abyssus cooperiat me. Habeam per te salutem: tu mihi gubernatrix esto ad portum divinæ voluntatis.

2 III.

In profestivitate obdormitionis beatissimæ Virginis Canon III (15), ejus acrostichis hæc est: *Læti dilaudo Genitricem Dei Joseph.*

Ode 1.

Læti cantemus Domino, qui suam incontaminatam et omni sanctitate præditam in carne Matrem transtulit ad terram viventium.

Accelerabas tu ipsa quoque profectionem istam magnis gressibus, o Virgo, ut tanto citius gloriose nunc Filii pulchritudinem cerneret, atque mira ejus amœnitate fruere.

Et vero mortem quodammodo sustinuisti, tu que talis Filii Genitrix fuisti, qui mortem attulit inferno, quique mortuis hominibus per te nunc vitam elargitur.

Tu, o Virgo, demonstrata es omnibus creaturis purior (16), quia peperisti eum qui tollit peccata; et propter hanc sane causam te cum singulari fide glorificamus.

Ode 3.

Utique cœlum et terra propter hunc tuum transitum lætantur, Mater Dei qui inexpectatum mutæ conjunctionis vinculum, per tua in cœlis patrocinia consequuntur.

Suscipientes te a terris cœlestes angeli hac tui in **C** **13** altum deportatione exultabant, o cunctorum laudibus celebrata Dei Genitrix.

Divina et adoranda tua in cœlum transmigratio non minus revera ceptum humanum superavit, o Virgo intacta quam eundem superavit tua fecunditas in pariendo.

In cœlestia tabernacula fuisti tu sublata, o castissima et nullis subjecta Virgo maculis, quod eras nimirum multo maxime purum Dei templum.

Ode 4.

Letho extinctam et omni privatam voce ipsius te vitæ Genitricem, dum aspiciunt Verbi divini mystæ (id est apostoli), ingens eos admiratio et velut ecstasis oppressit, o nunquam sordidata Virgo!

Ah funus! et simul o gratia! o item laus divina omnem excedens intellectum, quam tunc apostoli, nil nisi divinum sapientes, sunt auspicati, cum scilicet, o omni ex parte beatissima, te circumstarent.

(15) Canonem hunc in profestivitate, seu in vigilia Obdormitionis B. Virginis, qui Græce exstat in Menæis tam impressis quam manuscriptis sub die 14 Augusti, una cum canone de pretiosa zona B. Virginis, Latinitate a se donatos, mihi Monachio Romam transmisit P. Simon Vuagnereck Soc. Jesu theologus, amicus meus.

(16) Purior omnibus creaturis non fuisset Deipara, si cum impuritate peccati originalis, ut ceteri omnes Adæ posterii, concepta fuisset. Igitur ut purior omnibus creaturis vere sit et dici possit,

ἀλλ' αὐτὴ με σῶσον καὶ κυβέρνησον πρὸς λιμένα του θείου θελήματος.

Γ.

Ἐν προσοφίᾳ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, Κανὼν γ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ·
« Διὶ γὰρ γερῶς τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα Ἰωσήφ. »

ᾠδὴ α'.

Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ τῶν ἐν χώρᾳ ζώντων μεταστήσαντι τὴν ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα παναγίαν Μητέρα τὴν ἄχραντον.

Ἴνα τὸ κάλλος βλέπης καὶ καταπολαύης ὡραιότητος τοῦ Υἱοῦ σου, Παρθένε, πρὸς αὐτὸν μεταστᾶσα ἀνέδραμες.

Νευρώσιν πως ὑπέστης, ἡ τὸν νεκρωτὴν ἄδου κύησασα, καὶ νεκροῖς τοῖς ἀνθρώποις διὰ σοῦ νῦν ζωὴν χαρισάμενον.

ᾠφθης καθαρῶτερα, πάντων τῶν καθαιρόντα κύησασα ἀμαρτίας, Παρθένε· διὰ τοῦτο σε πιστεῖ δοξάζομεν.

ᾠδὴ γ'.

Γῆ καὶ τὰ οὐράνια τῇ μεταστάσει σου χαίρουσι, Μητὲρ Θεοῦ, διὰ σοῦ τυχόντα παραδόξου ἐνώσεως.

Ἐχαίρον οὐράνιοι ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι σὲ ἀπὸ γῆς ἀναφερομένην, Θεοτόκε πανύμνητε.

Ἰέγονε παράδοξος ὡσπερ ἡ κύησις, ἄχραντε, σοῦ ἀληθῶς, οὕτω καὶ ἡ θεία καὶ σεπτὴ σου μεταστάσις.

Ἦρθης πρὸς σκηνώματα τὰ ἐπουράνια, Παναγνε, οὕσα Θεοῦ, ἄχραντε Παρθένε, καθαρῶτατον τέμενος.

ᾠδὴ δ'.

Θάμβος εἶχε καὶ ἔκστασις τοὺς τοῦ Λόγου μύστας ὀρώντας, ἄχραντε, σὲ νεκρὰν οὔσαν καὶ ἄφωνον, τῆς ζωῆς μητέρα χρηματίζουσαν.

Ὡ κηδεύεις! ὦ χάριτος! ὦ τῆς ὑπὲρ λόγον τότε ὑμνήσεως, ἧς προῆγον οἱ θεόφρονες σε περιεστῶτες, παμμακάριστε.

ex S. Josepho, hujusmodi est ab ea impuritas ableganda.

(17) Ergo nec subjecta maculæ originali: si enim huic aliquando subjecta fuisset, non nulli, sed alicui maculæ subjecta dici posset, quod non vult S. Josephus.

(18) Fuisset autem aliquando sordidata, id est in primo instanti sui, si contraxisset peccatum originale, quod animam inquinat, et divinis oculis abominabilem reddit.

Ἐν χωρίον εὐρύχωρον γέγονας τοῦ Λόγου, ἔθεν Ἄ
μετήρῃ σε πρὸς εὐρύχωρον καὶ ἅγιον, Θεοτόκε, λή-
ξιν καὶ αἰώνιον.

Τὴν ἅγιαν σου κοίμησιν ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι μα-
καρίζουσι, πάντων πέλεις γὰρ βασίλισσα, Βασιλέα
πάντων, Κόρη, τέξασα.

ᾠδὴ δ'.

Ὁ τάφος σου κηρύττει, πανάμωμε, τὴν ταφὴν
σου, καὶ τὴν μετὰ σώματος πρὸς οὐρανοῦ, νῦν με-
τάστασιν.

Ἵμνήσατε, παρθένοι, δοξάσατε, νεανίσκοι, πρε-
σβύται καὶ ἄρχοντες, τῆς Θεοτόκου τὴν κοίμησιν.

Θανοῦσα ἀθανάτους μετέβης πρὸς κατοικίας ἐχ- Β
θρὸν θανατώσασα τῷ τοκετῷ σου, πανάμωμε.

Ἐχύκλουν θεολήπτων ἀνδρῶν σε χοροστασίαι,
ἐξοδίοις ῥήμασιν ὑμολογοῦντές σε, Δέσποινα.

ᾠδὴ ε'.

Ὁ οἶκος τὸν τοῦ παντὸς συνοχέα ὁ χωρήσας μετα-
βαίνει οἰκῆσαι πρὸς οὐρανοῦ, οὐρανὸς δεδειγμένος
Χριστοῦ καὶ θρόνος καὶ μέγα παλάτιον, ἡ πάναγνος
περιστέρα, ἥς θείαν ὑμνήσωμεν κοίμησιν.

Ἵπόπτεροι ἐν νεφέλαις ἀρθέντες ἀετοί, ὡς ὑψη-
πέται τοῦ Λόγου Γεθσημανῆ συνελθόντες, Παρθένη, C
καὶ ἐπιφθάνειν ἀπαιρεῖν σε μέλλοντες, πανύμνητε,
πρὸς οὐρανὸν, οὗς ὡς τέχνα Υἱοῦ σου ἠύλογησας.

Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα πέλει κοσμικῶν ἀπὸ κοι-
λάδων; τίς αὕτη ἡ προπομπὴ καὶ προπόρευσις ξένη;
τί τὸ ὁρώμενον μέγα μυστήριον; Ἡ πάντων ἐστὶ βα-
σιλεῖς, καὶ κυρία, καὶ δόξα, καὶ καύχημα.

Ἡλάλαξεν ἀποστόλων ὁ δῆμος καὶ δακρῶν ἐπλη-
ρώθη, ἠνίκα σου τὴν ψυχὴν τὴν ἅγιαν λιποῦσαν τὸ
θεοδόχον τεθέατα: σκήνωμα, καὶ ὑμνησε θεοπρεπῶς
σου τὴν θείαν, πανάμωμε, κοίμησιν.

ᾠδὴ ζ'.

Νόμους τῆς φύσεως λαθοῦσα τῇ κυήσει σου, τῷ
ἀνομίμῳ νόμῳ θνήσκεις, μόνη ἀγνή ζωώσασα τοὺς
πάλοι νενεκρωμένους, ἄχραντε, ζωηφόρῳ τοκετῷ
σου.

Μένει κενὸς ὁ θεῖος τάφος σου τοῦ σώματος, τῆς
χάριτος δὲ πλήρης· ποταμοὺς γὰρ ἡμῖν πηγάζει
ιαμάτων, καὶ ἀποπαύει ρεύματα, παναγία Θεοτόκε.

Ἦρθη τὸ σῶμα μὲν τοῦ τάφου, παραμένει δὲ ἡμῖν

(19) Fuissetne B. Virgo prorsus immaculata, si turpi ac detestanda originalis peccati macula ali-
quando conspurcata apparuisset?

Verbi locus et sedes amplissima tu fuisti: unde
et ab illo ad latissime patentem et sanctam atque
nunquam desituram quietem translata es, o Deipara!

Dormitionem tuam sacram angeli simul et homi-
nes beatam fuisse profitentur. Es enim istorum om-
nium regina, o Virgo, ut quæ Regem universorum
procreasti.

Ode 5.

Omnibus tumulus iste tuus declaravit, aliquando
te fuisse tumulatam: et is nunc quoque palam in-
dicat corporis tui ad caelos factam translationem.

Genitricis Dei obdormitionem hymnis celebrate,
virgines, glorificate item, o juvenes atque senes,
una cum principibus terræ.

14 Excedens hac vita ad sedes transiisti immor-
tales, quia per tuum partum, o undique intemerata,
mortem affecisti morte.

Numine afflatorum hominum chori te eungebant,
o Domina! collaudantes te hymnis, faustam tibi ad
caelum profectionem gratulantibus.

Ode 6.

Ille domus qua comprehenditur omnia comprehen-
dens jam modo ad caelos facit transitum ut illos
inhabitet, ipsa quoque caelum existens utpole Christi
thronus et ejusdem magnam palatium, illa, inquam,
castissima columba, cujus divinam celebramus
dormitionem.

Tanquam alarum remigio vecti in nubibus et ceu
Verbi divini quaedam altivolantes aquilæ in Geth-
semane, uno repente cœtu abituræ ad caelum tibi, o
Virgo ab omnibus laudata, supervenerunt, quos tu
ut filios Filii tui prosecuta es benedictione.

Rogo, quænam ista quæ ascendit de mundi con-
vallibus? Quænam hæc tam nobis incognita pompæ
deductio procedens a terra in caelum usque? Quam
est immensum istud mysterium quod intuemur jam
nunc? Nimirum ascendit modo nostra omnium do-
mina et regina, decus item et gloriatio nostra.

Jubilavit apostolorum cœtus et simul tamen lacry-
mis perfusus fuit quando vidit tui corporis taberna-
culum, in quo Deum suscepisti, a sancta anima tua
derelinqui. Quare divinam hanc quietem tuam lau-
dibus Dei majestate dignis prosecutus fuit, o om-
nibus omnino modis intemerata!

D

15 Ode 7.

Conceptione tua arcana legitimum quondam natu-
ræ ordinem superasti, eadem nunc tamen lege ritu-
que mortali, subis mortem: quantumvis partu tuo
vivifico homines inveterata jamdiu morte exani-
matis ad vitam reduxeris, o quæ sola vere es casta
ac prorsus immaculata (19).

Exstat divinus ille tumulus corpore quidem tuo
jam vacuus, sed is gratia tamen miraculorum scælet.
Nam medicinarum nobis fundit flumina, malorum
autem suffocat torrentes.

Manet nobis benedictio saltem tua, licet corpus

tuum, o Virgo inviolata, sublatum sit e tumulo: hæc autem tua benedictio cæcos ad lucem perfructandam manuducit, ac divite simul fructu tuorum erga miseros humanitatem viscerum patefacit universis.

Dignatum est Verbum divinum in te conscribi, o novum plane volumen, idque conjunctione tecum facta, summe admiranda, roga, ut nos omnes libro vitæ inseramur, quicumque tuum venerabilem hymnis celebramus.

Ode 8.

Ex sinibus terræ convenerunt in Sion illustrissima finium orbis columina, ut tibi, o intemerata, vitæ finem facienti, curam adhererent exsequiarum.

In unum collectæ omnes hominum linguæ, angelorum item omnium ora, non te digna possunt B prosequi prædicatione. Nam incomparabiliter creaturis omnibus, o Domina, antecellis.

Igitur omnis exsultet creatura, et simul ad tanti transitus 16 divinam prope dignitatem celebrandam, ipsæ quoque cælorum nubes stillent rorem justitiæ.

O vide! nunc Domini thronus qui eminet super Cherubinos et Thronos, incipit de terra elevari, ut in suprema Dei regia collocetur. Illa, inquam, creaturarum unica a nævis plane omnibus intacta (20).

Ode 9.

Sicut cœlitibus illustrior universis, laudatores nos illustris tuæ obdormitionis tuarum splendore gratiarum illumina simul ac penitus illustra.

Exsultate, mentes omnium quotquot aliquid habent pietatis in celebranda ejus obdormitione, quæ sola Deum genuit, utpote cunctæ patrocinio ejus nunquam obdormituro conservandæ.

Panegyricè tibi gratulatur terra, et simul angeli tripudiant: aggaudent denique omnes qui sunt justii, obdormiscentem te, o virgo, hymnis celebrantes.

Haurire fac effuse omnes, o amatrix Virgo benignitatis, de tuarum flumine misericordiarum; et demum salutem nobis largire, tu, quæ Verbum omni summa bonitate præditum genuisti

17 IV.

De depositione pretiosæ vestis sanctissimæ Deiparæ in Blachernis. Canon IV (21), cujus acrostichis est: « Vestem beatam Virginis diæ colo: » Joseph.

Ode 1.

Vestem tuam venerandam largita es, o Virgo,

(20) Annon nævus originale peccatum, quod animam quam tangit cædat, polluit, contaminat, ac macula turpissima aspergit? Ab hoc igitur nævo plane libera Deipara, ut sit a nævis omnibus plane intacta: non enim est, ut dixi alias, in Deipara locus vulgari ac trito proverbio: *Nulla facies absque nævo*.

(21) Habes hunc canonem Græcè tantum in Menæis Græcorum tam impressis quam manuscriptis sub die 2 Julii, et Græcè ms. in codice bibliothecæ Barberinæ n. 110, pag. 74, et in antiquo Menologio ms. bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ. — Die 2 Julii apud Constantinopolim in Blachernis celebrabatur

ἡ εὐλογία σου, Παρθένε ἀγνή, τυφλοὺς φωταγωγοῦσα, καὶ σοῦ τὸ εὐστυμπαθητὸν ὑπερφαίνουσα πλουσίως.

Τόμῃ καινῇ, ἐν ᾗ Λόγος ἀναγράφεται συνόδῳ ξενοτάτῃ, βίβλου πάντας ζωῆς ἰχέτετε γραφῆναι τοὺς τὴν σεπτὴν σου κοιμήσιν καὶ παράδοξον ὑμνοῦντας. et nostro captu superiorem obdormiscentis obitum

Ὁδὴ η'.

Ἐκ τῶν περάτων ἐλθόντες οἱ περάτων φωτισθέντες στυλοὶ πρὸς τὴν Σιών παρεγένοντο, πέρας βίου λαβοῦσαν κηδεῦσαι σε, ἀχραντε.

Ῥητορευόντων οὐ σθένει πᾶσα γλῶσσα οὐδὲ ἀγγέλων ἀξίως ἀνευφημῆσαι σε στόματα· ἀσυγκρίτως γὰρ πάντων ὑπέρχεισαι, Δέσποινα.

Ἀγαλλιᾶσθω ἡ κτίσις, αἱ νεφέλαι ἐν τῇ παρούσῃ ἡμέρᾳ δικαιοσύνην βινάτωσαν, τῆς Παρθένου τιμῶσαι τὴν θεῖαν μετάστασιν.

Ἴδε, ὁ θρόνος Κυρίου ὑπερέχων τὰ Χερουβείμ καὶ τοὺς θρόνους, γῆθεν ὑψοῦται: τεθῆσθαι εἰς βασιλεῖα θεῖα, ἡ μόνη πανάμωμος.

Ὁδὴ θ'.

Ὡς πάντων παιδοτέρα τῶν ἐπουρανίων τοὺς ὑμνητάς τῆς παιδρῆς σου κοιμήσεως τῶν σῶν χαρίτων τῷ φέγγει φαίδρυνον, φώτισον.

Σχιρτήσατε, καρδίαι πάντων εὐσεβοῦντων, ἐν τῇ κοιμήσει τῆς μόνης θεόπαιδος, τῇ ἀκοιμήτῃ πρεσβείᾳ ταύτης σωζόμεναι.

Ἡ γῆ πανηγυρίζει, ἀγγελοὶ σχιρτῶσιν, ἀγαλλιῶνται δὲ πάντες οἱ δίκαιοι, ἐν τῇ κοιμήσει σου, Κόρη, ὑμνολογοῦντές σε.

Φιλάγαθε Παρθένε, βᾶνον ἐπὶ πάντας τὰ ἀγαθὰ σου ἐλέη, καὶ σῶσον ἡμᾶς, ἡ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀποκυήσασα.

Δ'.

Ἐν καταθέσει τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Βλαχέρναις, Κατῶν Δ', οἷ ἡ ἀκροστιχίς ἐστίν· « Ἐσθῆτα τιμῶ τῆς παρ-ἀγνου Παρθένου. » Ἰωσήφ.

Ὁδὴ α'.

Ἐσθῆτά σου σεπτὴν, Θεοτόκε Παρθένε, τῷ τιμῶντι

festum depositionis venerandæ vestis B. Mariæ Virginis, ut patet non solum ex Menæis, sed ex Calendario Græcorum et Ruthenorum, ex Emanuele Comneno imperatore in edicto de Feriis, neenon ex Molano in Additionibus ad Usuardum. Vocabatur autem ea solemnitas Depositio vestis; quia eo die reposita fuerat vestis seu tunica B. Virginis Mariæ in theca argentea in templo quod Leo Magnus imperator in loco dicto Blachernis in suburbio Constantinopolitano construxerat. Porro historia de veste B. Virginis a primo exordio, ut eam ex Menæis-Græcorum refert Mathæus Raderus in suo *Viridario Sanctorum*, parte II, sub

σε λαψ̄ δεδώρηται ἀεὶ ἱερὸν περιτείχισμα, ἅπασαν τῶν ἐναντίων ἐπανάστασιν πάντοτε ἐκτραπόμεθα σθένει τοῦ πνεύματος.

Σαρκὶ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων γνωρισθέντος ἐπὶ γῆς, ἐσθῆτα ἱερὰν ἐπαφῇ καθηγίασας, σώματός σου τῇ προσφύσει, δι' ἧς πάντας τοὺς δούλους σου ἀγιάζεις, Παρθένε, ὑμνοῦντάς σε.

Θησαύρισμα σεπτὸν τοῖς πιστῶς σε τιμῶσι ἐδώρησω, ἀγαθὴ Παρθένε, ἀληθῶς τὴν τιμίαν ἐσθῆτά σου, ἅπαντας καταπλουτοῦσα δωρεαῖς θεοῦ Πνεύματος, καὶ θαυμάτων πολλαῖς ἐπίδειξαι.

Ἡ ἀσπίς ἀμνάς, τὸν Ἄμνόν ἡ τεκοῦσα τοῦ Θεοῦ ὑπερφυῶς, δεδώρηται ἡμῖν τὴν τιμίαν ἐσθῆτά σου, σπλινδυντως καὶ ῥυτίδα ἐκκαθαίρουσαν πάντοτε τῶν αὐτὴν προσκυνούντων, πανάμωμε.

Ὁδὴ γ'.

Τὸ τερπνὸν ἀγίασμα, τὴν ἐπουράνιον πύλην, τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα ὑμνήσωμεν, καὶ αὐτῆς ἐσθῆτα θεῖα βρύουσαν χαρίσματα, ἣν πιστεῖ ἀνυμνήσωμεν.

Ἀφθαρσίας ἔνδυμα τοὺς τῇ φθορᾷ γυμνωθέντας σου τῷ ἀφθόρῳ τόκῳ πάντα ἐνέδυσας, σεμνή, οἷς τὴν σεπτὴν ἐσθῆτά σου δεδώρησαι ὄλβον ἀναφαίρετον.

(22) Beatissima veste tua illum circumdedisti, o immaculata (23), qui nubibus cœlum induit universum: eam igitur adorantes cum fide, te glorificamus, o patrociniū animarum nostrarum.

Ἱατρεῖον ἀμισθὸν τοῖς ἀσθενοῦσιν ὑπάρχει ὁ θεῖος οὗτος οἶκος: τὴν γὰρ ἐσθῆτά σου, ἀγνή, πηγὴν

dic 2 Julii, hujusmodi est: « Galba et Candidus, gemini patricii, germani fratres, adorandi causa Hierosolymam profecti, in Palæstinam venerunt, quibusdamque Galilæis oris peragratis, apud quamdam Hebræam matronam B. Virginis venerandam vestem repererunt: quam ut acquirerent, hac arte usi sunt. Hierosolymam peregrinati omnia illic loca sancta venerabundi adierant, arculamque persimilem illi in qua Dei Matris multum honoranda vestis custodiebatur, fieri curarunt; reversique ad matronam suam illam vacuum ad speciem reliquerunt, illam vero, in qua sacrosanctum illud et divinum erat indumentum, sublatam secum apportarunt, et Constantinopolim regressi, in suburbio suo, cui Blachernæ nomen, condiderunt. Clam omnibus thesaurum servare conati cum frustra fuissent, imperatori rem aperiuunt, qui alatae vestis nuntio incredibili gaudio affectus est, dum eam exosculetur, amplecteretur, temploque in ipsis Blachernis excitato, arcam ibidem reposuit. » Hactenus Menza apud Raderum. Eandem historiam, et quidem uberiores et prolixiores habes apud Nicephorum lib. xv *Hist. Eccles.*, cap. 24; Metaphrastem in oratione de vita et obitu sanctissimæ Deiparæ apud Surium die 15 Augusti; Georgium Niconiædiensem oratione in Depositionem pretiosæ vestis Deiparæ in Blachernis, aliosque.

(22) In l. *Princeps, C. De legibus* hæc habentur: « Princeps legibus subditus non est: Augusta vero, licet sit subdita, princeps tamen eadem privilegia illi concedit, quæ ipse habet. » Certe Patres arbitrati sunt, et vere, Christum solum fuisse solum a legibus peccati originalis per se, et ex vi suæ naturæ, per hæc tamen non admittitur, B. Virginem, tanquam Augustam, ab iisdem exemptam fuisse per gratiam, et privilegium, et

A populo te colenti, quæ semper sit sacra munitio, per quam omnes adversariorum impetus spiritus robore perpetuo declinamus.

Ejus, qui propter nos ex castis sanguinibus tuis in carne super terram cognitus est, vestem sacram attactu sanctificasti, corporis scilicet tui contactu; per quam omnes servos tuos, qui te laudant, o Virgo, sanctificas.

Sicut thesaurum honorabilem, vestem tuam pretiosam donasti illis, qui te fideliter colunt, o Virgo vere benignissima, ditans omnes Spiritus sancti donis, multisque miraculorum ostensionibus.

Tota pura agna, quæ Agnum Dei supra naturæ modum peperit, largita est nobis pretiosam vestem suam, assidue emundantem omnes sordes ac maculas eorum, qui ipsam adorant; o immaculatissima.

18 Ode 5.

Eam, quæ est jueunda sanctificatio, porta cœlestis, Deique Mater, laudemus; vestemque illius, ex qua divina charismata scaturiunt, hymnis cum fide celebremus.

Mediante partu tuo incorrupto, omnes per corruptionem nudatos, incorruptionis amietu induisti, o augusta (22); atque iisdem vestem tuam venerandam, stabiles ac perennes divitias largita es, o immaculata (23), qui nubibus cœlum induit universum.

Est hæc domus tua, medicaminum gratuita officina morbo laborantibus: possidet enim vestem

C ex vi meritorum Christi. Quapropter S. Ambrosius in psalm. cxviii, quando Virginem attestatus est integram ab omni labe peccati, addidit, per gratiam. Et Eusebius Emisenus, quando Christum solummodo peccati originalis ærumnam declinasse asseruit, verba per se protinus adjuavit, significare volens beatissimam Virginem tanquam Augustam, quæ principis privilegiis gaudet, fuisse per Christum, ac ejus gratiam, ab ejusdem peccati inquinamento præservatam. Nam, ut luna a sole recipit claritatem, ita Dei Mater omnia sua privilegia, et præsertim hoc præservationis, recipit a Filio. Vide Nieremberg. in *exceptionibus*, cap. 4.

(22) Deest strophe una in Menæis impressis, et infra plures; quod semel monuisse sufficiat. Euit.

(23) Ut verificetur quod purpura regia sit nitida, et omni prorsus sorde vacans, requiritur quod nullo sit aspersa pulvere, aut olei sit conspurcata labe, nec in aliqua etiam parte sui. Verumtamen, si quid cum ejus nitore aut munditia consistere posset, maxime modicus pulvis, qui facillime excutitur, non vero sœda proserpentis olei macula, ac in vicinas partes se insinuantis, ut totum contactu suo deturpet. Eodem modo dictio immaculata nullius peccati aut maculæ consortium admittit, et si cum aliquo coherere pateretur, maxime cum modico venialium peccatorum nævulo, non vero cum peccati originalis gravitate, quod turpius omni labefactat oleo. Quapropter dum S. Josephus B. Virginem toties absolute immaculatam nuncupavit; conceptioni immaculatæ non solum suffragatus est, sed eidem suo suffragio insigne auctoritatis pondus addidit. Vide Nieremberg. in *Exceptionibus*, cap. 3.

tuam, o castissima, atque immaculatissima, fontem ex quo medicamina indeficienter emanant.

Ode 4.

Adeste : unicam benedictam magnificemus; et ad vestem illius cum fide accedamus, ut gratiam Spiritus hauriamus.

Tanquam pretiosissimum thesaurum, hæc civitas quæ te honorat, possidens vestem tuam, o puella, cum fide eam amplectitur atque osculatur, et gratiam inde reportat.

Adoramus vestem tuam, o laudabilissima, tanquam incorruptionis fontem, et gloriæ stolam existentem omnibus laudantibus te.

Munda ab omni labe et sola benedicta (24), quæ Cherubim sanctior apparuisti; animas nostras ab omni adversitate custodi, dum te cum fide honoramus.

19 Ode 5.

Undequaque purissima Domina (25), tu donasti servis tuis vestem ac pretiosam zonam tuam, ut sit illis robur ac divinum munimentum.

Jucundissimum viridarium, suavem Spiritus odorem emittens factum est templum illud, o tota immaculata, in quo tua vestis conservatur.

Repleta omni sanctitate, sanctifica animas et corpora nostra, dum vestem tuam sanctam honoramus, tanquam omni honore dignissimam.

Genitrix Dei, fac nos templa Dei qui habitavit in te, dum te in templo tuo divino cum fide glorificamus.

Ode 6.

Inexpugnabilem tanquam murum, o Mater omnium Regis et Domini, dedisti civitatum omnium reginæ vestem tuam sanctam ac venerabilem.

Nos gaudentes, Virginis gratiam glorificemus, ac sanctissimam illius vestem veneremur, ex qua omnis sanitas ac robur morbo laborantibus incessanter promanat.

Inexhaustum aquarum vitalium fontem te novimus, o Deipara, tuamque divinam vestem veneramur, ex qua nos fideles quotidie medicamina haurimus.

Substantiam hominum sibi ipsi domesticam fecit Dominus, habitans in te, o Deipara, omnemque hostis læsionem ab eo exterminavit.

Ode 7.

Depresso atque humili corde, menteque sublimi, altissimum Regis thronum glorificemus; sanctissimam scilicet et plenam gratia puellam.

20 In hoc thalamo tuo venerando asservatam vestem tuam cum fide honoramus, tanquam arcam sanctam, et pietatem colentium protectionem, o Dei thalame electe.

A vetustate liberatur omnis qui cum fide accedit, et sanctam capsulam osculatur, quæ splendidam vestem tuam continet, o Virgo casta.

(24) An hæc verba immaculatæ B. Virginis conceptioni laveant, judicet lector. Certe ego intelligere non possum, quomodo B. Virgo absolute dici possit munda ab omni labe, et sola benedicta, si labe originalis peccati scædata aliquando apparuit, et communi maledictioni, ut cæteri omnes Adæ filii, subjecta fuit.

A ἀπαύστως βρούσαν λάματα κέκτηται, πανάμωμοι.

ᾠδὴ δ'.

Μεγαλύνωμεν τὴν μόνην εὐλογημένην, καὶ τὴν αὐτῆς ἐσθῆτα προστησώμεθα πίστει, ὅπως ἀρρυσώμεθα τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος.

Ὡς πολύτιμον θησαύρισμα κεκτημένη, ἡ σὲ τιμῶσα πόλις τὴν ἐσθῆτά σου, Κόρη, πίστει κατασπάζεται, καὶ χάριν κομίζεται.

Ἡ πανάμωμος καὶ μόνη εὐλογημένη τῶν Χερουβίμ φανεῖσα, τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον πάσης περιστάσεως τῶν πίστει τιμώντων σε.

ᾠδὴ ε'.

Σὺ, Δέσποινα ἀγνή, τοῖς σοῖς δούλοις δεδώρησαι κραταίωμα τὴν ἐσθῆτα, καὶ τιμίαν σου ζώνην, καὶ θεῖον περιτείχισμα.

Παράδεισος τερπνῶς εὐωδῖαν τοῦ Πνεύματος, πανάχραντε, ἀποπέμπων ὁ ναὸς ὁ κατέχων τὴν σὴν ἐσθῆτα δέδεικται.

corpore nostra, dum vestem tuam sanctam honoramus, tanquam omni honore dignissimam.

Ναὸς ἡμᾶς Θεοῦ τοῦ ἐν σοὶ ἐνοικήσαντος ἀνάδειξον, Θεοτόκε, τοὺς τῷ θεῷ ναῷ σου πιστῶς σε μακαρίζοντας.

ᾠδὴ ς'.

Ἄνεδειξας τῇ πασῶν βασιλίδι τῶν πόλεων, ἡ τεκοῦσα Βασιλέα τῶν ὄλων καὶ Κύριον, ἀρραγὲς ὡς τεῖχος τὴν σεπτὴν καὶ ἀγίαν ἐσθῆτά σου.

Γηθόμενοι τῆς Παρθένου τὴν χάριν δοξάσωμεν, καὶ τὴν ταύτης παναγίαν ἐσθῆτα τιμήσωμεν, ἐξ ἧς πᾶσα ῥῶσις ἀσθενοῦσιν ἀπαύστως προέρχεται.

Ὁ Κύριος μετὰ σοῦ, Θεοτόκε, γενόμενος τῶν ἀνθρώπων ἐαυτῷ τὴν οὐσίαν ὑπέκλεισεν, καὶ τοῦ ἀλλοτρίου ἐξ αὐτῆς πᾶσαν βλάβην ἐξώρισεν.

ᾠδὴ ζ'.

Ἵψηλοτάτῳ νοῖ καὶ ταπεινῇ καρδίᾳ τοῦ βασιλέως ὑψηλότατον τὸν θρόνον δοξάσωμεν τὴν παναγίαν κόρην τὴν κεχαριτωμένην.

Παστὰς Θεοῦ ἐκλεκτῆ, ἐν τῇ σεπτῇ σου ταύτῃ παστὰδι πίστει τὴν ἐσθῆτά σου κειμένην σεβόμεθα, ὡς κηρωτὸν ἀγίαν καὶ εὐσεβοῦντων σκέπην.

Ἀνακαινίζεται πᾶς ὁ προσίων ἐν πίστει, καὶ τὴν ἀγίαν ἀσπάζομενος σορὸν τὴν κατέχουσαν τὴν σὴν, ἀγνή Παρθένε, φωτοειδῆ ἐσθῆτα.

(25) Quid est esse undequaque purum, nisi ex omni parte, atque ex omni genere carere impuritate? Non fuisset igitur B. Virgo undequaque, id est ex omni parte, atque ex omni genere purissima, si ex parte conceptionis originali fuisset impuritate deturpata.

Emundat omnes animæ sordes, o Virgo mundissima, hæc arca, quæ continet vestem illam, qua corpus tuum venerandum coopertum fuit.

Θεογενῆτορ ἀγνή, τὴν σὲ τιμῶσαν πόλιν λιμοῦ, A σεισμοῦ τε καὶ κακώσεως ἀπάσης περίσωζε, καὶ εὐνικῆς ἐφόδου, καὶ ἐναντίας βλάβης.

Ὁδὴ η'.

Εὐχαρίστοις φωναῖς ἀνυμνοῦμέν σε τὴν παντοίων καλῶν ἡμῖν πρόξενον, καὶ τὴν σεπτὴν ἐσθῆτά σου ἀσπαζόμενοι, Κόρη, ἀναβοῶντες· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Νοητὸν ὡς λαμπάδιον ἔχοντες ἐν λυχνίᾳ τραπέζης προκείμενον τὸ ἱερὸν μαφόριον τῆς πανάγνου Παρθένου, τὰς τῆς καρδίας φωτιζόμεθα κόρας ἐκάστοτε.

Οὐδαμῶς ἀμοιροῦντας κατέλιπες ἱερᾶς σου, Παρθένε, προσψάυσεως τοὺς ἀναξίους δούλους σου· ἀντὶ σώματος γάρ σου τοῦ ζωηφόρου τὴν ἐσθῆτά σου πᾶσι B δεδώρησαι.

Ἕμνοδίαῖς ἐνθέοις τιμῆσωμεν τοῦ Θεοῦ εὐρύχωρον σκήνωμα τὴν ἐν μητράσι πάναγνον τὴν οὐράνιον πύλην, δι' ἧς ἐκλείσθη ἡ πρὸς θάνατον πύλη εἰσάγουσα.

Ὁδὴ θ'.

Ἴδού σε τὴν κλίνην Σολομῶν γεραίρομεν χαρμῶν σύνοις μελωδήμασι, καὶ τὴν τιμίαν σου ἐσθῆτα ὡς ἄλλην κιθωτὸν ἀγιάσματος κυκλοῦντες, τὰς ἰάσεις λαμβάνομεν τὰς σωτηρίους, ἀεὶ Παρθένε.

Ἄρθη νῦν ἡ θεία σου σοφὸς κατέχουσα τὴν ἐσθῆτα τὴν τιμίαν σου, ὥσπερ πηγὴν φωτὸς, Παρθένε, ἀκτῖνας ἰαμάτων ἐκπέμπουσα καὶ σκότος νοσημάτων διώκουσα, ἦν μετὰ πόθου ἀσπαζόμεθα.

Σήμερον συχαίρουσιν ἡμῖν, πανάμωμε, προσκυνήσαι· τῆς ἐσθῆτός σου πᾶσαι οὐράνιαι Δυνάμεις, ἀπόστολοι, προφῆται, καὶ μάρτυρες, καὶ ὅσιοι, καὶ δίκαιοι ἅπαντες, Δέσποινα μόνη ἀεὶ Παρθένε.

Ἡγίαστα· ἅπαντα ἡ γῆ, πανάγιον τοῦ Δεσπότη καταγώγιον, τῇ καταθέσει τῆς ἐσθῆτος τῆς σῆς, καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπαγάλλεται τῆς πάλαι κιθωτοῦ προτυπούσης σε τῇ καταθέσει, ἀεὶ Παρθένε.

Φαιδρὸν περιβόλαιον τὸ σὸν μαφόριον ἐδώρησω καὶ προτείχισμα τῇ σε τιμῶσῃ βασιλίδι τῶν πόλεων πασῶν, ὡς βασίλισσαν ἀπάντων ποιημάτων τυγχάνουσαν, Θεοκυῆτορ μητροπάργε.

Ε'.

Περὶ τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Κανῶν Ε', οὗ ἡ ἀκροστιχίς ἐστὶ· « Ἴσχύρ με τὴν σὴν ζῶσον, ἀγνή Παρθένε. » Ἰωσήφ. D

Ὁδὴ α'.

Ἴσχύρ με θείαν εὐσεβῶς περιζῶσον ὑμνολογοῦντά σου τὴν ἱερὰν ζώνην θεῖον χρηματίζουσιν τῇ πόλει σου περιζῶσμα καὶ κραταίωμα, Κόρη, καὶ ἀρβραγὲς

(26) Exstat hic canon Græce in Menæis Græcorum, iam impressis, quam manuscriptis, sub die 31 Augusti, quo die olim Constantinopoli in Chalco-prateio celebrabatur festum Depositionis pretiosæ zonæ, seu cinguli sanctissimæ Dei Genitricis.

(27) Præter Josephum nostrum, sacratam Deiparæ zonam hymnis et laudibus celebravit S. Germa-

Custodi, Dei Genitrix pura, hanc urbem quæ te honorat, a fame, terræmotu, atque omni afflictione: ab ethnicorum impetu, atque hostili invasione.

Ode 8.

O omnium nobis bonorum conciliatrix, cum gratiarum actione te laudamus: et vestem tuam venerabilem deoseculantes, o Puella, exclamamus: Benedicite, opera, Dominum.

Lumine jugi fruuntur oculi cordis nostri, cum habeamus tanquam lampadem in lucerna mensæ prominentem, sacram vestem castissimæ Virginis.

O Virgo, licet indignos servos tuos, nullo modo reliquisti expertes sacri contactus tui; etenim pro vitali corpore tuo, vestem tuam omnibus donasti.

Illustrenus divinis canticis amplissimum Dei tabernaculum, castissimam inter matres, portam cœlestem, per quam clausa est janua, quæ introducebat ad mortem.

Ode 9.

O Virgo perpetua, iugentis lætitiæ canticis ecce veneramur te lectulum Salomonis: ac pretiosam vestem tuam tanquam aliam sanctificationis arcam circumdantes, salutes 21 medelas recipimus.

Sicut fons lucis visa est, o Virgo, arca illa divina, quæ continet vestem tuam pretiosam, emittens radios curationum, ac tenebras morborum depellens; ideo illam cum affectu deoseculamur.

Exsultant nobiscum hodie, o immaculatissima, in adoratione vestis tuæ, Virtutes cœlestes, apostoli, prophetæ et martyres; et sancti ac justi universi; o Domina sola Virgo perpetua.

Propositione vestis tuæ, sanctificata est universa terra, o sanctissimum Domini habitaculum: et exsultavit olim David in expositione arcæ, quæ te, o Virgo perpetua, præfigurabat.

Hanc vestem tuam tanquam præclarum vallum ac munimentum donasti reginæ omnium urbium, quæ te colit, veluti Reginam omnium creaturarum, o Dei Genitrix Virgo mater.

V

De pretiosa zona B. Virginis Constantinopoli olim asservata, Canon V (26), cujus acrostichis est: « Robore me accinge tuo, o casta Virgo. » Joseph.

Ode 1.

Robore divino clementer me circumda et accinge, o intemerata Virgo! quando sacratam nunc zonam tuam hymnis celebros (27), quæ hanc civita-

nus patriarcha Constantinopolitanus, et Euthymius monachus Zigabenus, uterque in Encomio in adorationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ; item Georgius Nicomediensis, canone de Depositione venerandæ zonæ sanctissimæ Virginis in Blachernis, qui canon Græce exstat ms. in codice Bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ: necnon

tem **22** tuam cingit ut vallum et forte quoddam **A** περιτείχισμα, ἄχραντε Παρθένε, τῇ ποιμνῇ σου. propugnaculum ab ipso nobis Numine concessum : quæ item tuorum clientum gregem munit tanquam muri quidam ambitus nulla unquam vi rumpendus.

Omnipotentem peperisti Deum, o incontaminata ! qui omnes pios accingit virtute : unde beatam te nominantes, hanc cœlestem zonam tuam magna animorum lætitia deosculamur, ut ex qua tanquam fonte gratiam haurimus et misericordiam.

Bona hodie luce exorta cum tripudio magno exsulemus propter sacratæ zonæ, quæ castam Dei Parentem cinxit, apud nos hic depositæ solemnitate (28) : ex qua nobis zona contextum est cingulum, quod non corrumpi, et indumentum, quod non

O extra omnem reprehensionis aleam collocata **B** Virgo ! populus tuus magno cursu ad tuam potentiam contendit, et in cunctis adversitatibus ad protectionem se tuam recipit. Esto igitur cunctis loco præsidii, et quæcunque sibi ipsis postulant salutaria, ea illis omnia largire, tu quæ impertis animabus nostris liberationem a calamitatibus.

Ode 3.

Renovatur cor nostrum, et novo quasi vigore hilarescit, dum sacram tuam, o Virgo, zonam fide ferventi apprehendit, qua item zona cor nostrum vim induit inexpugnabilem impuris appetitionibus debellandis, ac simul hinc perseverat idem cor

Etiamnum manet incorrupta zona hæc sacrata, **C** quæ olim corpus tuum nullis unquam sordibus, o Virgo, inquinatum circumcinxit, et magnam inde trahit hodieque efficaciam **23** ad hos omnes quodammodo sanctificandos, qui se pie conferunt ad eam venerandam, ipsosque ab interitu per morbos

Maximæ pulchritudinis domus exstitisti tu ipsa quoque pro Verbo divino ex te incarnato, o Mater immaculata ! jamque sibi complacitum est item, ut hæc zona tua in sancta domo ista, quæ nomini tuo consecrata est, reponatur, quam et nos piis passim osculis frequentantes, inde fructum quemdam sanctitatis obtinemus.

Eminentis pretii zonam tuam, o Deipara, venerando cordis júbilo, omnes circumcirca amplexamur, tanquam decus Christianitatis universæ ; **D** quandoquidem illa sanctum corpus tuum, quod omne pretium et honorem superat, attingere digna fuit.

Ode 4.

Tu quidem in altum assumpta ad inaccessible lumen accessisti : at cunctis interim beatam te dicentibus loco tui intemerati corporis, pretiosam

anonymus auctor antiquus Encomio in Depositionem zonæ S. Mariæ, quod ex Regio Græce ms. codice eruit, et Latine a se redditum anno 1648 una cum Historia hæresis Monothelitarum Parisiis edidit P. Franciscus Combes, ordinis Prædicatorum.

(28) Sacrosanctam beatissimæ Dei Matris zonam usque adeo Ecclesia Græca venerata est, ut in ejus honorem festum quotannis die 31 mensis Augusti, solemniter celebrandum instituerit in regia urbe

Σὺ τὸν Θεὸν τὸν δυνατὸν ἐκύησας περιζωννύοντα τοὺς εὐσεβεῖς πάντας δύναμιν, πανάμωμε· διό σε μακαρίζομεν, καὶ τὴν θείαν σου ζώνην περιχαρῶς ἀσπαζόμενοι χάριν ἀπαντλοῦμεν καὶ ἔλεος.

Χαρμονικῶς τῇ καταθέσει σήμερον περιχορεύομεν τῆς ἱερᾶς ζώνης τῆς ἀγνῆς θεόπαιδος, ἐξ ἧς ἡμῖν περιζώσασθαι ἀφθαρσίας ὑφάνθη, καὶ ἀδιάβηκτον ἔνδυμα, καὶ περιβολὴ ἀδιάσπαστος.

Υπὸ τὴν σὴν ὁ σὸς λαὸς, πανάμωμε, προστρέχει δύναμιν, ὑπὸ τὴν σὴν σκέπην καταφεύγει πάντοτε· πᾶσι γενοῦ βοήθεια, καὶ τὰ πρὸς σωτηρίαν τοῖς πᾶσι δίδου αἰτήματα σώζουσα δεινῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡδή γ'.

Νεουργεῖται καρδία, πίστει θερμῇ ψαύουσα ζώνη ἱερᾶ τῆς Παρθένου, καὶ περιζώννυται δύναμιν ἀμαχον, κατὰ παθῶν ἀκαθάρτων, δυσμενῶν, ἀσάρκων τε ἄτρωτος μένουσα.

nostrum penitus invulnerabile a spiritibus ini-

Μένει ἀφθορος ἔτι ἡ ἱερὰ ζώνη σου, ἥτις σου τὸ ἄχραντον σῶμα, κόρη, διέζωσα, καθαγιαζούσα τοὺς εὐσεβῶς προσιόντας, καὶ φθορᾶς ἐξαιρούσα, νόσων καὶ θλίψεων.

Ἐχημάτισας οἶκος περικαλλῆς, ἄχραντε, λόγου τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, καὶ ἐν ἀγίῳ σου οἴκῳ εὐδοχῆσαντος ζώνην τὴν σὴν ἐντεθῆναι, ἣν κατασπαζόμενοι ἀγιαζόμεθα.

Τὴν τιμίαν σου ζώνην τιμητικῶς ἅπαντες ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας περιπτυσσόμεθα τιμὴν ὑπάρχουσαν πάντων πιστῶν, θεοτόκε, ὡς τῷ ὑπερτίμῳ σου ψαύσασαν σώματι.

Ὡδή δ'.

Ἦρθης πρὸς φῶς ἄδυτον μεταχωρήσασα, ἔλιπες δὲ τοῖς σε μακαρίζουσιν ἀντὶ τοῦ σώματός σου, ἀγνή, τὴν τιμίαν ζώνην, πηγὴν θαυμάτων ὑπάρχουσαν,

Constantinopolitana : ejusque festi non solum in præsentī canone S. Josephus, sed et Germanus et Euthymius supra relati, Emmanuel Comnenus imperator in suo edicto de feriis, et Kalendaria Græcorum, Ruthenorum et Syrorum expressis ac disertis verbis meminere. Vide Colvenerium in Kalendario Mariano die 1 Augusti, et notas nostras in Mariale S. Germani ad orationem de zona sanctissimæ Dei Matris.

καὶ τόπον σωτηρίας, καὶ χαράκιμα ταύτης τῆς Α
τιμῶσί σε πόλεως, ἄχραντε.

Νέον ἡμεῖς ὡς οὐρανὸν ὑπερχόμεθά σου τὸν οἶκον,
ἐν ᾧ τεθησαύριται καθάπερ ἥλιος φωταυγῆς σου
ἡ θεία ζώνη, βολᾶς θαυμάτων ἐκπέμπουσα, καὶ πάν-
των τὰς καρδίας καταυγάζουσα, Κόρη, καὶ παθῶν
τὴν ὁμίχλην διώκουσα.

Σὺ κιδωτὸς τοῦ νοητοῦ ἀγιάσματος χρηματίζεις,
ἄχραντε, πανύμνητε, καὶ τὴν τιμίαν ταύτην σορὸν
ἔχουσαν τὴν ζώνην ἣν περιούσα ἐφόρεσας, παρέχεις
τῷ λαῷ σου καταφύγιον πᾶσι, καὶ πηγὴν λαμάτων
ἀκένωτον.

Ἐν terris vitam degenti usurpata, populo **24** tuo exhibes
prodigiorum fontem nullis unquam conatibus exhauriendum.

Ἦκε τῇ σῆ πόλει πολυόλβον δώρημα ἡ τιμία
ζώνη σου, πανύμνητε, καὶ κατετέθη περιφανῶς ταύτη
τῇ ἡμέρᾳ ἐν τούτῳ θείῳ οἴκῳ σου, καὶ γέγονε με-
γίστης ἐσορτῆς, Θεοτόκε, τοῖς θερμῶς σε ποθοῦσιν
ὑπόθεσις.

Νόμου σκιαὶ καὶ προφητῶν τὰ αἰνίγματα προεδή-
λουν ἔσεσθαί σε, πάναγνε, Θεοῦ Μητέρα παναληθῆ,
δι' ἧς ἡ κατὰρα ἀπεστειρώθη καὶ ἤνθησε τελεία
εὐλογία, καὶ σωτήριος χάρις τοῖς ἐν πίστει καὶ πόθῳ
ὑμνοῦσί σε.

benedictio una cum salutari quadam gratia efflorescere incepit, ad singularem omnium, cupida
fide tibi servientium, utilitatem.

Ἦδὴ ε'.

Ζώνης θείας τεθείσης σήμερον ἐν οἴκῳ σου, θεο-
χαρίτωτε, συνεπανετέθη ἀγαθῶν πᾶσα ἐδότης τοῖς
χρηζούσι, καὶ πληροῦται πᾶς τις ἀγιασμοῦ, ὁ προσ-
πελάζων τὰς αἰτήσεις πιστῶς κομιζόμενος.

liberalissimam omnium gratiarum copiam, prout cujusque postulat indigentia, et quicumque huc acces-
serit, ille impletur copioso dono sanctimonix, si nimirum preces suas corde obtulerit sincero ac fideli.

Ἦραιώθης, Παρθένε, Λόγον ὠραιότατον ἀποκυή-
σασα, καὶ τῷ σῷ ὠραίῳ ἐπευδόκησας οἴκῳ τεθήσε-
σθαι τὴν ὠραίαν ζώνην, ἧτις τὸ σὸν ὠραῖον σῶμα,
Θεοτόκε, ὠραίως διέζωσεν.

chritudinis zona tua, quæ ei tuum inclyte pulchrum corpus, o Deipara, cinctu quodam inclyto
perornavit.

Σοῦ ὁ ἅγιος οἶκος ἄλλος ὡς παράδεισος πᾶσι
γνωρίζεται, μέσον κεκτημένος ὡσπερ εὖοσμον
ῥόδον τὴν ζώνην σου, εὐδοκίας θείας ἀποπληροῦσαν
τὰς καρδίας τῶν πιστῶς προσιόντων, πανάμωμε.
corda, qui ad te pia quadam confidentia accedunt,
bus intacta Virgo!

Ἄμβρου θελοῦ νεφέλη γέγονας, πανάμωμε, ἐνα-
ποστάζουσα δωτηρίας ὕδωρ, καὶ πηγὴ χερσω-
θεῖσιν ἐγκλήμασιν πρὸς καρποφορίαν μεταγαγοῦσα
εὐσεβείας· διὰ τοῦτο πιστῶς σε δαζάζομεν.

(29) Culpæ igitur, quæ ex Adam per originem
contrahitur, non fuit particeps B. Virgo, alioquin

tuam reliquisti zonam, tanquam scaturiginem mi-
raculorum et ipsissimam salutis sedem, ac denique
ut vallum hujus civitatis, quæ amore flagrat hono-
ris tui.

Velut novum quoddam cœlum tuam domum in-
gredimur, o Virgo, in quo cœlo tanquam thesau-
rus quidam tua divina servatur zona (utpote quæ
Deum olim in se circumdedit), illustres miraculo-
rum radios emittens instar solis, nempe cordibus
omnium illuminandis et effugandis inde malarum
cupiditatum tenebris.

O sordibus intacta, et omni laudum genere
certatim ab omnibus colenda! tu es area sanctifi-
cationis intimæ, intellectu potius quam externo
quodam sensu delibandæ, et simul hoc venerabile

conditorium, quo asservatur zona tibi adhuc in
tanquam refugium omnibus paratum ac velut

Advenit dono civitati huic tuæ multarum valde
felicitatum cumulus, tuum nempe cingulum,
o præconiis universorum decantata Virgo,
idque hodierna luce in hac divina æde tua illu-
strem in modum est collocatum, evasitque omni-
bus ferventi te amore prosequentibus multo festi-
vitatibus instituendæ argumentum.

Caligine scatentes legis umbræ ac simul ænigmata
prophetarum te aliquando verissimam Dei Matrem
futuram præsignificaverunt, o castissima! sicque per
te et peccati maledictio ad quamdam quasi sterili-
tatem redacta est, et vicissim vera ac perfecta be-

lignitas in te reposita est, et vicissim vera ac perfecta be-

Ode 5.

Cingulum istud tuum divinum, cujus hodie in
hac domo tua depositionem celebramus, o singu-
lari apud Deum gratia pollens Virgo! istud tuum,
inquam, cingulum in suum huc comitatum, traxit

Inclytam ob Verbi a te geniti pulchritudinem, tu
quoque inclyta es pulchritudine illustrata; simul
et in hoc templo tuo inclyte specioso, tu placide
pati es dignata, ut reponeretur inclytæ item pul-

Novus esse paradisos domus hæc tua creditur
palam **25** ab universis, in cujus paradisi medio
instar cujusdam fragrantis rosæ zona tua collocata
cernitur, per cujus fragrantiam divinam, eorum
voluptate plenissima inundantur, o a nævis omni-

Guttatim salutarem pluvix divinæ undam distil-
lans nubes facta es, o culpæ omnis expers Vir-
go (29)! animabusque nostris propter vitiorum
ariditatem penitus incultis exhibes te ut quamdam

non absolute nec vere diei posset omnis culpæ
expers, cum originalis expers non fuisset.

fontanam scaturiginem, qua nos irrigati ad faciendos fructus pietatis secundamur, unde et singulari te conatu fidei nostræ glorificamus.

Ode 6.

Eum qui est ante omnia sæcula, ut novum nobis infantem progenuisti, et simul ad novum hunc tuæ adventum festivitatis, qua pretiosi hodie cinguli tui agitur depositio, innovas quoque corda nostra vetustis jam culpis depravata.

O virginea Dei Mater, sacrum hoc templum tuum jure merito gignit admirationem omnibus, utpote quod mirificam zonam tuam possidens, omnibus fidei dono præditis pelagus quoddam representat remediorum.

Cunctæ exhilarantur animæ sanctum intrantes templum tuum, quia zonæ hujus tuæ id loci positæ fruuntur contemplatione: ista enim solis quamdam sereni habens faciem, omnipotentis illum divinique Spiritus fulgorem donis atque gratis refertum, ceu quosdam ex se radios vibrare solet.

Animarum nostrarum vires quadam multiplicium peccatorum paralysi dissolutas, quasi nervis quibusdam corroborata, o Virgo! et tibi illos præterea virtute quadam singulari accingendos sume, quicumque eximia religione zonam tuam, ut multi manibus extorquendam.

26 Ode 7.

Sublimis ad cælestia tabernacula proficiscens rerum creaturarum omnium regina, nostræ civitati cunctarum urbium reginæ magnas reliquit opes, zonam nempe suam, per quam urbs hæc nostra custoditur adversus incursiones hostium, tam qui videntur, quam qui non videntur.

Tam nobili fonti, ex quo ebullivit gratia et misericordia divina, propius nunc accedamus, nempe receptaculo huic venerando, in quo zona pretiosissima conservatur illius Matris simul ac Virginis, quæ massam generis humani adorando partu suo ad magnum evehit decus.

Adorate hymnis Dominum, Virtutes cælorum universæ, cujus et Genitricem, linguæ omnes mortaliū, glorificate: vobis quippe dono dedit zonam suam, in cujus vere tuto ac salutari ambitu, merito possunt refugium quærere fideles.

Urgeant nubes hodie imbrem justitiæ de supernis, quandoquidem nunc depositæ hic zonæ tuæ agitur festivitas, o quæ ipsa es quoque nubes vere Deo gratissima! simul omne quidquid vivit exultando cantet: Benedictus Deus!

Ode 8.

In sanctuario profanis et impiis inaccessio, instar throni cujusdam sacri reponitur summa cum pompa et lætitia iste locus, qui unicæ Dei Genitricis, et intemeratæ omnium reginæ zonam in sese collocatam tenet; ex qua quidem iis qui multis sunt peccatis fracti ac debilitati, plena tanti mali quies ac medicina in promptu adest.

Revera per sanctas manus tuas, illum ex te incarnatum **27** in terris Dominum, tuo accinxisti cingulo, qui omnes veræ pietati deditos quedam

A

ᾠδὴ δ'.

Νέον τέτοκας ἡμῖν ὡς παιδίον τὸν πρὸ πάντων αἰώνων, καὶ καινουργεῖς καρδίας ἀμαρτίας παλαιῶσιν δεξαμένας, καινισμῶν τῆς καταθέσεως τῆς τιμίας ζώνης σου, Κόρη ἀειπάρθενε.

Ἄγιός σου ὁ ναὸς θαυμαστὸς δικαιοσύνη ὑπάρχει, ὡς τις τὴν θαυμαστὴν σου ζώνην θαύματα βρῦουσαν κεκτημένος, τοῖς πιστοῖς πέλαγος δείκνυται λαμάτων, Θεοκυῆτορ μητροπάρθενε.

Γέγηθε πᾶσα ψυχὴ συνιοῦσα ἐν ἀγίῳ ναῶ σου, καὶ ἐν αὐτῷ ὄρωσα, Θεοτόκε, τὴν ζώνην σου, ὡσπερ ἥλιον φαιδρὸν φέγγος ἀστράπτουσαν χαρισμάτων τοῦ παντεργοῦ καὶ θείου Πνεύματος.

Νεύρωσον ἡμῶν, ἀγνή, τὰς καρδίας παρεθείσας παντοίων ἀμαρτιῶν ἰδέαις, καὶ περιζώσον δύναντι τοὺς τὴν ζώνην σου πιστῶς ὡς πολυτίμητον κεκτημένους καὶ ἀναφαίρετον θησαύρισμα.

gazam pretii asservant, nulla arte de piis eorum

B

ᾠδὴ ε'.

Ἡ πάντων βασίλισσα πρὸς οὐρανίους σκηνάς ἀπαίρουσα καταλέλοιπεν ἔλθον τῇ βασιλίδι πασῶν τῶν πόλεων τὴν ταύτης ζώνην, δι' ἧς περιζώσεται ἐπιδρομῆς ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

C

Πηγῇ νῦν προσέλθομεν ἀποσταζούσῃ χάριν καὶ ἔλεος τῇ σοφῷ τῇ τιμίᾳ, τῇ κατεχούσῃ ζώνην τὴν πάντιμον τῆς τιμησάσης ἀνθρώπων τὸ φύραμα τιμίῳ τόκῳ αὐτῆς, Παρθένου τε καὶ Μητρὸς.

Αἰνεῖτε τὸν Κύριον, Δυνάμεις πᾶσαι αἱ ἐπουράνιαι: τὴν τοῦτον τεκοῦσαν, ἀνθρώπων γλῶσσαι: πᾶσαι, δοξάσατε, ὅτι τὴν ζώνην αὐτῆς ἔδωρῆσατο καταφυγὴν ἀληθῆ καὶ σωτηρίαν πιστοῖς.

Ἐρανάτωσαν ἀνωθεν δικαιοσύνην νεφέλαι: σήμερον καταθέσει τῆς ζώνης τῆς σῆς, νεφέλη θεοχαρίτωτα, καὶ μελωδέτω ψυχὴ πᾶσα χαίρουσα: Εὐλογητὸς ὁ Θεός.

D

ᾠδὴ η'.

Θρόνός καθάπερ ἅγιος ἡ σοφὸς ἀνατίθεται ἔνδον ἐν ἀδύτοις ἱεροῖς φαιδρότατα τῆς μόνης θεόπαιδος καὶ βασιλίδος πάντων ἀγνῆς, ζώνην κεκτημένη ἐπαναπαυομένην, ἐξ ἧς τοῖς κοπιῶσιν ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις ἀνάπαυσις τελεία προέρχεται ἀφθόνως.

Ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Κύριον ἱερῶς ἐσωμάτωσας, καὶ χερσὶν ἀγίαις ἀληθῶς διέζωσας, τὸν περιζωννύοντα τοὺς εὐσεβοῦντας δύναντι: νῦν δὲ ἀναβάστα οὐρανῶν

ὕπεράνω, κατέλιπες ἀνθρώποις τὴν τιμίαν ζώνην, A singulari accingit robore. At nunc, o virginea Dei Παρθένε Θεοτόκε, κραταίωμα καὶ σκέπην. Mater, posteaquam super omnes caelos ascendisti, tuum istud venerabile cingulum hominibus reliquisti tanquam potens quoddam munimentum quo protegamur.

Νεοσηκόσιν λαμα, ὀλισθαίνουσι στήριγμα, καὶ τοῖς ῥαθυμοῦσιν εὐθυμία, ἔνθεος κυβέρνησις πλέουσι, πεπλανημένοις ἐπιστροφή, ἢ παρεπομένη τῇ τιμῇ σου ζώνη, ἀγνή Παρθένε, χάρις ἀληθῶς χρηματίζει, ἣν πίστει προσκυνοῦμεν εἰς πάντας αἰῶνας.

tatis donum, ad hæc moderamen et gubernaculum navigantibus, ac denique iis qui aberrarunt, auxilium plane ac lumen ad resipiscendum. Unde et cultu

Ἐπιτελοῦντες σήμερον τὴν ἀγίαν κατάθεσιν ζώνης σου τῆς θείας, ἱερὰν πανήγυριν οἱ δοῦλοι σου ἀγώμεν, καὶ ἐν χαρᾷ βοῶμεν· Χαῖρε, Θεοτόκε, ἢ χάρις τῶν ἀγγέλων, καὶ πάντων τῶν ἀνθρώπων τῶν πιστῶς μελωδοῦντων· Λαός, ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ὁδὴ θ'.

Ἴδοὺ ἡ θεία κλίνη τοῦ Σολομῶν, δυνατοὶ ἦν κυκλοῦσιν ἐξήκοντα, ῥήσεις Γραφῶν, οἷάπερ ἐν κλίνῃ βασιλικῇ σοφῶ τιμῇ σήμερον ζώνην ἀνακλίνει τὴν ἑαυτῆς ἀνάκλισην, εἰς πάντων τῶν τεταπεινωμένων καὶ εὐσεβούντων περιποίησιν.

nium, qui ut abjecti contemnuntur, ad illorum item omnium conservationem ac tutelam, quicunque veram pietatem cordi habent.

Ὡς πόλις βασιλέως τῶν οὐρανῶν, περὶ ἧς ἐλάληθη παράδοξα· ἔθου τῇ σῆ πόλει δῶρον τίμιον καὶ σεπτὸν τὴν παναγίαν μνήμην σου πάντων εἰς κραταίωμα τῶν πιστῶν, δι' ἧς οἱ στεφηφόροι τροπῶνται πολεμίουσ ὀρθοδοξίᾳ διαλάμποντες.

si se accingant quasi ac muniant nostra illustria principum orthodoxorum capita, hostilem mox impetum facillime profligant.

Σταλάξατε, τὰ ὄρη, νῦν γλυκασμόν, καὶ βουνοί, εὐφροσύνην αἰώνιον· πατριαρχῶν δῆμοι, καὶ μαρτύρων πάντες χοροί, τῶν προφητῶν ὁ σύλλογος, θείων ἀποστόλων δῆμος σεπτὸς, εὐφράνθητε σὺν πασίν ἡμῖν, τῇ καταθέσει τῆς θείας ζώνης τῆς Θεοπαιδός.

Ἠγίασας τὰ πάντα διὰ τῆς σῆς, παναγία Παρθένε, κυήσεως, καὶ νῦν ἡμῖν δέδωκας ὡς πλείονα φωτισμὸν τὴν παναγίαν ζώνην σου, ἧς τῇ καταθέσει πᾶσα ἡ γῆ χορεύει, καὶ γεραίρει σε τὴν χαρᾶς ἀρρόητου ἀποπληροῦσαν τὸ ἀνθρώπινον.

universa nobiscum exsultat terra teque summis animorum studiis honorat, ut quæ humanum genus letum ineffabili quodam gaudio complevisti.

Φιλίας δολίας τῆς τῶν παθῶν καὶ ἐχθροῦ καθ' ἐκάστην πειράζοντος ἀμαρτιῶν βάσει ῥαθυμίας τε χαλεπῆς ἀπαγωγῆς, πανάχροντις, καὶ αἰχμαλωτίας καὶ προνομῆς, τῷ σῷ προσπεφευγῶτα ἐλέει διὰ τὰ χους, ὡς συμπαθῆς, ἀγνή, ἀπάλλαξον.

Gratia illa divina, quæ in nos ex tuæ zonæ venerando cultu redundare cernitur, hæc, inquam, gratia, o casta Virgo, est verissima ægrotantibus medela, jamjam item labentibus fulcimentum; præterea male animatis divinæ quoddam alacritatis donum, ad hæc moderamen et gubernaculum navigantibus, ac denique iis qui aberrarunt, auxilium plane ac lumen ad resipiscendum. Unde et cultu

Ob tuæ divinæ zonæ depositionem hic olim peractam, nos servi tui sacram hodie panegyrim sive conventum celebramus, magnisque tibi vocibus hunc in modum cum lætitia gratulamur: Salve, Deipara, gaudium es angelorum et eorum præsertim hominum, qui religiose nunc jugiter decantant: Populus Domini, superexaltate Dominum in omnia sæcula!

Ode 9.

Intuere, obsecro, nam iste divinus Salomonis lectulus, quem circumdant sexaginta fortes (ut aiunt Scripturæ), suam hodie zonam pretiosam in loculo tanquam in lectica regia quoddam modo reclinat, idque in solatium et reconciliationem omni-

O regis cœlorum civitas de qua dicta sunt gloriosa! Tu in hac tua civitate reposuisti augustum et adorandum munus, tuam nempe zonam sacratissimam, ut esset **28** omnibus vere credentibus quoddam potens plane propugnaculum, qua zona si se accingant quasi ac muniant nostra illustria principum orthodoxorum capita, hostilem mox impetum facillime profligant.

Stillate, montes, dulcedinem, et colles, lætitiam sempiternam! Vos præterea, tribus patriarcharum, et chori martyrum universi, adhæc coetus prophetarum, ac denique adoranda cohors apostolorum, vestram nobiscum omnes lætitiam cœlestem communicate ad divini hujus cinguli quo se olim Dei Genitrix accinxit, dignis hodie modis celebrandam festivitatem.

Exhilarasti omnia omnino quadam benedictione sancta per tuum sanctissimum, o Virgo, puerperium, et nunc quoque nobis, ut ope tua magis semper ac magis illustremur, zonam dedisti tuam sacratissimam, in cujus hic depositionis festivitate

universa nobiscum exsultat terra teque summis animorum studiis honorat, ut quæ humanum genus letum ineffabili quodam gaudio complevisti.

Præripe me ac libera, o summe intacta Virgo, ab omni insidiantium mihi cupiditatum amicitia, ab inimici item tentationibus quotidianis, quibus ille me, per peccata gravia vitæque dissolutionem maximam, abripere violenter in captivitatem prædamque suam nititur, ad tuam quippe nunc confugio misericordiam, o Virgo miseratrix!

29 VI.

A

Γ.

Ad hymnum *Acathiston*. In sanctissimam *Deiparam* Canon VI (30), *cujus acrostichis est: « Gaudere te unam convenit, gaudii domus. Joseph. »*

Ode 1.

Gabriel magnus archangelus, cum te, o casta, librum Christi animatum, et Spiritu sancto sigillatum vidisset, exclamavit ad te: Gaude, o gaudii domus, per quam primæ parentis maledictio abolita est.

Adæ correctio, gaude, o Virgo Dei sponsa, quæ infernum interemisti: gaude, tota immaculata, palatium solius regis; gaude, throne ignee Omnipotentis.

Vigens semper rosa, gaude (31), quæ sola pomum suavissimi odoris protulisti: gaude, in quæ peperisti olfactorium Regis omnium; gaude, nuptialis thalami ignara, mundi salvatio.

Domina, castitatis thesaurus, gaude, per quam a casu nostro erecti sumus; gaude, suave redolens lili-um, fideles odore recreans: thymiana suavissimum, unguentum pretiosissimum.

30 Ode 3.

Expers omnino araturæ ager, ex quo divina spica germinavit, gaude: mensa animata, quæ panem vitæ recepisti: gaude, Domina, fons aquæ viventis inexhaustus.

Remotum ab omni labe vitulum enixa fidelibus juvenca, gaude: gaude, agna, quæ peperisti Agnum Dei, qui totius mundi tollit peccata: gaude, fervens propitiatorium.

Emicans aurora, quæ sola solem Christum attulisti, gaude: lucis habitatio, gaude, quæ tenebras dissolvisti, et tenebricosos demones omnino imminuisti.

Tu, Domina, porta unica, per quam Verbum so-

(30) Exstat hic canon Græce tantum in Horologio Græcorum Venetiis impresso fol. 537, in Triodio Græcorum Sabbato quintæ hebdomadæ in Quadragesima, in codice Græce ms. bibliothecæ Barberinæ n. 118. pag. 116, necnon in aliis pluribus Græcorum voluminibus manuscriptis in bibliotheca Vaticana ac Cryptaferratensi asservatis. — Propter insigne miraculum a castissima Dei Genitrice sub Heraclio imperatore patratum, de quo vide, si libet, Casares nostros Marianos in Heraclio imperatore cap. 6, § 7, celebrabatur quotannis Constantinopoli dies festus, *Acathistus* nuncupatus, quo Dei amantissimus populus Constantinopolitanus totam noctem absque ulla intermissione hymnum pro gratiarum actione Deiparenti decantabat, tanquam illi, quæ pro omnium salute excubias egisset, et cœlesti sua virtute tam insigne tropæum contra hostes erexisset. *Acathistum* vero nominavit, quod tunc populus ac clerus universus eodem ardore idem facerent, nemine cessante, nemine a divinis laudibus conquiescente. Unde in Rituali Græcorum libro, apud Gretserum libr. III Commentarior. in cap. 12 Codini legitur: « *Acathistos*, quasi carens sessione dictus est, quod totus populus tota nocte stando hymnum Deiparæ concinuerit: quodque cum omnibus aliis in ædibus ex more sedere liceat, in istis divinæ Matris erecti omnes stantes auscultamus. Precibus propugnatrix et invictæ Matris

Ἐἰς τὸν ὕμνον ἀκάθιστον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου Κανὼν Γ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ: « Χαρᾶς δοχεῖον, σοὶ ποῖπει χαίρειν μόνῃ. Ἰωσήφ. »

ᾠδὴ α'.

Χριστοῦ βίβλον ἐμφυχὸν ἐσφραγισμένην σε Πνεύματι ὁ μέγας ἀρχάγγελος [Γαβριήλ], ἀγνή, θεώμενος, ἐπεφώνει σοι· Χαίρε, χαρᾶς δοχεῖον, δι' ἧς τῆς προμήτορος ἀρχὴ λυθήσεται.

Ἄδῃμ ἐπανόρθωσις, χαίρε, Παρθένε θεόνυμφε, τοῦ ἄδου ἠνέκρωσις, χαίρε, πανάμωμε, τὸ παλάτιον τοῦ μόνου Βασιλέως, χαίρε, θρόνε Πύρινε τοῦ παντοκράτορος.

Ῥόδον τὸ ἀμάραντον, χαίρε, ἡ μόνῃ βλαστήσασα τὸ μῆλον τὸ εὖοσμον· χαίρε, ἡ τέξασα τὸ ὄσφράδιον τοῦ πάντων Βασιλέως· χαίρε, ἀπειρόγαμε, κόσμου διάσωσα.

Ἄγνείας θησαύρισμα, χαίρε, δι' ἧς ἐκ τοῦ πτώματος ἡμεῖς ἐξανέστημεν· χαίρε, ἡδύπνοον κρίνον, Δέσποινα, πιστοὺς εὐωδιάζον, θυμίαμα εὖοσμον, μῦρον πολύτιμον.

ᾠδὴ γ'.

Στάχυν ἡ βλαστήσασα τὸν θεῖον, ὡς χώρα ἀνήροτος σαφῶς, χαίρε· ἐμφυχε τράπεζα ἄρτον ζωῆς χωρήσασα, χαίρε· τοῦ ζῶντος ὕδατος πηγὴ ἀκένωτος, Δέσποινα.

Δάμαλις τὸν μόσχον ἡ τεκούσα τον ἀμωμον, χαίρε, τοῖς πιστοῖς· χαίρε, ἀμνὰς κυήσασα Θεοῦ Ἄμνὸν τὸν αἶροντα κόσμου παντὸς τὰ πταίσματα· χαίρε, θερμὸν βλαστήριον.

Ὅρθρος φαινὸς, χαίρε, ἡ μόνῃ τὸν ἥλιον φέρουσα Χριστόν· φωτὸς κατοικητήριον, χαίρε, τὸ σκότος λύσασα, καὶ τοὺς ζοφώδεις δαίμονας ὀλοτελῶς ἐκμειώσασα.

Χαίρε, πύλη μόνῃ ἦν ὁ Λόγος διώδευσε μόνος, ἡ

tuae, Christe Deus, ab omnibus nos libera calamitatibus, et miserere nobis tanquam solus clemens et humanus. » Sic ibi. Atque in bibliotheca Bavarica exstat de die *Acathisto* oratio hoc titulo: « Narratio utilis ex veteri historia collecta, et in memoriam revocans inexpectatum illud miraculum, factum quando Persæ et barbari regiam hanc civitatem obsederunt, qui perierunt divinam ultionem experti: civitas vero illæsa permanens intercessionem Deiparæ quotannis ex illo tempore hymnum gratiarum agendarum causa concinit, diem illum *Acathiston*, quasi sessionis expertem nominans. »

(31) En pulchrum S. Josephi pro immaculata B. Virginis conceptione testimonium. Si enim ex Josepho B. Virgo fuit rosa semper vigens, ergo nunquam sine vigore divinæ gratiæ fuit, sed semper exstitit divina gratia vernans. Quid est enim semper vigens, nisi omnibus omnino temporibus vigens, etiam illo momento, quo sanctissima ejus anima creata fuit? Nam si sine vigore divinæ gratiæ aliquando, id est in primo suæ conceptionis instanti fuisset, quomodo tunc, malæ originis æstu arida cum esset, rosa semper vigens vere dici posset? Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta*, libr. V, Dissert. 2, annot. 2, ubi quod B. Virgo in sua conceptione fuerit rosa fragrantissima.

μοχλοῦς καὶ πύλας ἄδου, Δέσποινα, τῷ τόκῳ σου συντρίψασα· χαῖρε, ἡ θεία εἰσοδος τῶν σωζομένων, πανύμνητε.

Ὁδὴ δ'.

Ἐν φωναῖς ἁσμάτων πίστει σοι βοῶμεν, πανύμνητε· χαῖρε, πῖονδρος καὶ τετυρωμένον ἐν πνεύματι· χαῖρε, λυχνία καὶ στάμνος μάννα φέρουσα, τὸ γλυκαῖνον τὰ τῶν εὐσεβῶν αισθητήρια.

Ἰλαστήριον τοῦ κόσμου, χαῖρε, ἀχραντε Δέσποινα· χαῖρε, κλίμαξ γῆθεν πάντας ἀνυψώσασα χάριτι· χαῖρε, ἡ γέφυρα ὄντως ἡ μετάγουσα ἐκ θανάτου πάντας πρὸς ζωὴν τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Οὐρανῶν ὑψηλότερα, χαῖρε, γῆς τὸ θεμέλιον ἐν τῇ σῆ νηδύϊ, ἀχραντε, ἀκόπως βαστάσασα· χαῖρε, κογχύλη πορφύραν θείαν βάψασα ἐξ αἱμάτων σου τῷ βασιλεῖ τῶν δυνάμεων.

Νομοθέτην ἡ τεκοῦσα ἀληθῶς, χαῖρε, Δέσποινα, τὸν τὰς ἀνομίας πάντων ἔωρεάν ἐξαλείφοντα, ἀκατανόητον βάθος, ὕψος ἀρρήτον, ἀπειρόγαμε, δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν.

Σὲ τὴν πλέξαταν τῷ κόσμῳ ἀχειρόπλοκον στέφανον ἀνυμνολογοῦμεν, Χαῖρε, σοι, Παρθένε, κραυγάζοντες, τὸ φυλακτήριον πάντων, καὶ χαράκωμα, καὶ κραταίωμα, καὶ ἱερὸν καταφύγιον.

Ὁδὴ ε'.

Ὁδὸν ἡ κυήσασα ζωῆς, χαῖρε, πανάμωμε, ἡ κατακλυσμοῦ τῆς ἁμαρτίας σώσασα κόσμον· χαῖρε, θεόνομφε, ἀκουσμα καὶ λάλημα φρικτόν· χαῖρε, ἐνδιαίτημα τοῦ Δεσπότου τῆς κτίσεως.

Ἰσχύς καὶ δχύρωμα ἀνθρώπων, χαῖρε, ἀχραντε· τόπε ἀγιάσματος τῆς δόξης, νέκρωσις ἄδου, νυμφῶν δλόφωτε, χαῖρε, τῶν ἀγγέλων χαρμονή· χαῖρε, ἡ βοήθεια τῶν πιστῶν δεομένων σου.

Πυρίμορφον ὄχημα τοῦ Λόγου, χαῖρε, Δέσποινα, ἐμψυχε παράδεισε, τὸ ξύλον ἐν μέσῳ ἔχον ζωῆς τὸν Κύριον, οὗ ὁ γλυκατμός ζωοποιεῖ πίστει τοὺς μετέχοντας καὶ φθορᾷ ὑποκύψαντας.

Ῥωννύμενοι σθένει σου πιστῶς ἀνιθοῶμέν σοι· Χαῖρε, πόλις τοῦ Παμβασιλέως, δεδοξασμένα καὶ ἀξιάκουστα περὶ ἧς λελάληνται σαφῶς· ὄρος ἀλατόμητον, χαῖρε, βάθος ἀμέτρητον.

Εὐρύχωρον σκήνωμα τοῦ Λόγου, χαῖρε, ἀχραντε, κόχλος ἡ τὸν θεῖον μαργαρίτην προαγαγοῦσα· χαῖρε, πανθαύμαστε, πάντων πρὸς Θεὸν καταλλαγῆ τῶν μακαριζόντων σε, Θεοτόκε, ἐκάστοτε.

Ὁδὴ ς'.

Παστὰς τοῦ Λόγου ἀμόλυντε, αἰτία τῆς τῶν πάν-

(32) Cuni B. Virgo ex mente S. Josephi caruerit omni macula, non solum caruit maculis peccatorum actualium, sed etiam macula peccati nobis ab ortu congeniti, cum hæc sit vere macula turpis et deformis, ut animam inquinet, Deoque reddat omnino odiosam, alioquin non caruisset omni macula: et particula universalis omnis non omnem maculam comprehenderet, cum non comprehende-

lum pertransivit; quæ veces et portas inferni partu tuo contrivisti, gaude: gaude, divinus introitus eorum qui salvantur, o omni laude dignissima.

Ode 4.

Exclamamus ad te fideliter cum vocibus canticorum, o cunctis laudibus celebranda: gaude, mons pinguis et coagulatus spiritu: gaude, lucerna, et urna ferens manna, quod piorum sensus dulcedine perfundit.

Universi propitiatorium, gaude, o Domina immaculata: gaude, scala, quæ omnes per gratiam in altum extollis a terra: gaude, pons, qui vere transmittis a morte ad vitam omnes laudantes te.

Nobilior cælis sublimitate, gaude, quæ sine ullo labore in tuo utero terræ fundamentum portasti, o immaculata: gaude, purpura, quæ virtutum Regi purpureis floribus contextam vestem tuis sanguinibus tinxisti.

Auctorem legis enixa vere, qui omnium iniquitates gratuito delet, gaude, Domina, inintelligibilis profunditas, **31** ineffabilis sublimitas; nuptialis tori ignara, per quam nos deificati sumus.

Mundo coronam non manu factam contexuisti, ideo te hymnis celebramus, tibi, Gaude, exclamantes, o omnium custodia, et vallum, et robur, et sacrum subsidium.

Ode 5.

(32) Carens omni macula, quæ viam vitæ peperisti, gaude: gaude, quæ mundum a diluvio peccati liberasti, o Dei sponsa: auditio et locutio horrore plena: gaude, mansio Domini omnium creaturarum.

O immaculata, fortitudo et munitio hominum, gaude: locus sanctificationis gloriæ, interitus inferni, thalamus totus lucidus, gaude, angelorum lætitia; gaude, auxilium eorum, qui te cum fide deprecantur.

Nitens ignea luce currus Verbi, gaude, Domina, paradise animate, in cujus medio est arbor vitæ Dominus, qui dulcedine sua vivificat omnes sui participes et corruptioni obnoxios.

Virtute tua roborati, cum fide clamamus ad te: Gaude, civitas omnium Regis, de qua manifeste gloriosa et digna auditu dicta sunt: mons a lapicida intactus: gaude, profunditas immensa.

Expers maculæ, gaude, amplissimum Verbi tabernaculum: concha, quæ divinam margaritam protulisti; gaude, tota admirabilis; cum Deo reconciliatio omnium illorum qui te, o Deipara, assidue beatificant.

Ode 6.

(33) Nullam habens maculam, thalame Verbi,

ret maculam originalem. Certe cum nemo dubitet Dei Matrem actualis peccati venialis macula nunquam fuisse vel levissime allatam, intelligere non possum, quomodo nihilominus aliquis contendat lædatam macula longe turpiori, nempe originali.

(33) En quot modis. S. Josephus immaculatæ B. Virginis conceptioni suffragetur! Omnem absolute maculam a B. Virgine, quæ fuit divini Verbi

causa deificationis omnium, gaude, o tota purissima: gaude, prophetarum **32** circumsonatio, et apostolorum exultatio.

(34) Ille ros ex te distillavit, qui idololatriæ incendium exstinxit: quamobrem ad te clamamus: Gaude, vellus roscidum, o Virgo, quod Gedeon prævidit.

Tibi ecce clamamus, Gaude: esto nobis in mari versantibus portus, et propugnaculum in pelago tribulationum, et omnium scandalorum hostis.

Gaudii causa, reple gratia mentem nostram, ut clamare possimus ad te: Gaude, rubus incombustus, nubes tota lucida, quæ assidue fideles obumbrat.

Ode 7.

Ad te cum vocibus laudis clamamus: Gaude, currus solis spiritalis, vitis vera, quæ botrum maturum protulisti, ex quo effluit vinum lætificans animas eorum, qui te cum fide glorificent.

(35) Universorum hominum medicum enixa, gaude, o sponsa Dei; virga mystica, ex qua flos

thalamus, et causa deificationis omnium, eliminavit, ut ab ea etiam originale peccatum, quod ex Thoma 3 p. q. 87 et 89, proprie maculæ nomen meretur, eliminatum intelligeremus. Quis etenim cum S. Josephus diserte scribat B. Virginem nullam habuisse maculam, ex ejus verbis recte inferat aliquam in ea fuisse maculam, scilicet, culpæ originalis, qua filii Adæ constituti sunt filii iræ, mancipia diaboli, servi gehennæ?

(34) Dicitur B. Virgo vellus, quia sicut vellus licet sit de corpore, nescit tamen corporis passionem, ita B. Virgo licet fuerit de corpore peccati, id est de massa peccatrice, fuit tamen a passione hujus corporis, in peccati præsertim originalis contractione immunis. Favet D. Hieronymus in serm. de Assumpt. dum de Maria loquens ait: «Cæteris per partes præstat, Mariæ vero se totam infudit plenitudo gratiæ, quæ est in Christo, quamquam aliter. Hoc quippe est quod David canit: *Descendit sicut pluvia in vellus*: namque vellus cum sit de corpore, nescit corporis passionem.» Hæc ille. Cujus verba afferens Catharinus in suo Tract. de concept. ad Synod. Trident. parte II: «Adverte, inquit, quam egregie velleri comparatur, quod cum sit de corpore, nescit tamen corporis passionem. Quid est hoc, nisi quod licet Maria esset de corpore peccati, id est de massa peccatrice, tamen quasi vellus ignoravit corporis passionem? Tale erat Gedeonis vellus etiam antequam descenderet in illud pluvia, et ros æternæ nubis, id est Altissimi Filius, ne forte dicas hoc intelligi post Filii conceptionem: nam et angelus salutando, jam gratia plenam antea illam enuntiat.» Sic Catharinus.

Favet etiam Gulielmus Filiatrus episcopus Tullensis in Officio ordinis Velleris Aurei sive beatissimæ Virginis sub figura Velleris Roris et Victoriæ Gedeonis edito anno 1458, et in comitiis ejusdem Valentinianensibus, in Hannonia approbato, dum in hymno ad Vesperas, sic de beatissima Virgine canit:

*Alba lana sanctitate, carens peccati macula,
Clarissima castitate, humilitatis regula
Hoc vellus absque lesura, repletum divo semine,
Tingitur, et fit purpura cruoris Nati flumine.*

Et dum ibidem lect. v, sic loquitur: «Descendit ergo sicut pluvia in vellus, puram Virginem reddens puriorem, assumendo ab ea carnem purissi-

μων θεώσεως, χαῖρε, πανάχραντε τῶν προφητῶν περιήχημα, χαῖρε, τῶν ἀποστόλων τὸ ἐγκαλλίστισμα.

Ἐκ σοῦ ἡ δρόσος ἀπέσταξε φλογμὸν πολυθείας ἡ λύσσα, ὅθεν βοῶμέν σοι· Χαῖρε, ὁ πόκος ὁ ἐνδρόσος, ὃν Γεδεὼν, Παρθένε, προσθεάτατο.

Ἰδοὺ σοι Χαῖρε κραυγάζομεν· λιμὴν ἡμῖν γενοῦ θαλαττεύουσι, καὶ ὀρητήριον ἐν τῷ πελάγει τῶν θλίψεων, καὶ τῶν σκανδάλων πάντων τοῦ πολεμήτορος.

Καρδίαι αἰτία, χαρίτωσον ἡμῶν τὸν λογισμὸν τοῦ κραυγάζειν σοι· Χαῖρε, ἡ ἀφλεκτος βάτος, νεφέλη ὀλόφωτε, ἡ τοῦς πιστοῦς ἀπαύστως ἐπισκιάζουσα.

ᾠδὴ 7.

Ἀνομοῦμέν σε βοῶντες· Χαῖρε, δχημα ἡλίου τοῦ νοητοῦ, ἀμπελος ἀληθινή τὸν βότρυον τὸν πέπειρον ἡ γεωργήσατα, οἶνον στάζοντα τὸν τὰς ψυχὰς εὐφραίνοντα τῶν πιστῶς σε δοξαζόντων.

Ἰατῆρα τῶν ἀνθρώπων ἡ κυήσατα, χαῖρε, θεόνυμφε, ἡ ῥάβδος ἡ μυστική, ἄνθος τὸ ἀμάραντον, ἡ ἐξαν-

mam, licet peccatrici similem. »

(35) Quid igitur mirum si hunc medicum enixa, ab eo fuit præservata, ne caderet in infirmitatem peccati originalis? Cui enim congruentius hanc præservationis medicinam exhibere poterat quam Matri? Hinc Bernardinus de Busto serm. 6 de conceptione, parte I, ait in rem nostram: «Inquit Constantinus Africanus in prima Practicæ Pantegni de regimine sanitatis, c. de Disputatione regendorum sanorum, intentio medicorum non est nisi de sanitate custodienda, secundum Galenum in initio sui libri *De diversa intentione medicorum*, qui ait: Medicorum intentio ac voluntas non est nisi in sanitate regenda. Monstravit enim quod ultimitas medicinæ nihil sit aliud, quam sanitatis custodia. Antiqui enim dixerunt, quod melius est custodire sanitatem, quam morbis repugnare: quia sanitas in sanis reperitur, ab infirmis vero est absens. Et melius est rem inventam custodire, quam non inventam quærere. Sanitatis enim custodia prior est, quam infirmitatis curatio, quoniam homo naturaliter est sanus, et sanitas est temperamentum corporis. Hæc ille. Quibus præsuppositis, sic infero: Christus tanquam bonus medicus venit in mundum ad procurandum hominum salutem, et ideo Samaritanus vulnera originalis et actualis peccati curans appellatur a Magistro Sententiar. in princip. 4 libri. Sed boni medici triplici utuntur medicina, secundum Philosophum, in Ethic., scilicet, præservativa, conservativa et curativa, quarum excellentior est præservativa, scilicet, impedire, ne quis in infirmitatem labatur. Ergo debuit Matri suæ hanc medicinam exhibere, eam præservando, ne caderet in infirmitatem peccati originalis, quod quidem facere potuit, quia quidquid potest Deus ab aliquo remove, potest etiam illud infundi prohibere, quia facilius quid suspenditur, sive præservatur, quam inductum tollitur. I. *Patre furioso*, ff. *De his qui sunt*, etc. Sed peccatum originale multipliciter potest removeri, maxime per baptismum fluminis, aut fluminis, vel sanguinis, ut declarat Magister in 4, d. 4, et per suam gratiam remittitur, juxta illud ad Rom. III: *Justificati gratis per gratiam ipsius*. Ergo etiam potuit prohibere, ne in Matre sua benedicta infunderetur, quod et fecit, et sic ille digniorem exhibuit medicinam salutis.» Hactenus Bustus l. c.

θήσασα, χαῖρε, Δέσποινα, δι' ἧς χαρᾶς πληρούμεθα, καὶ ζωὴν κληρονομοῦμεν.

Ῥητορεύουσα οὐ σθένει γλῶσσα, Δέσποινα, ὑμολογήσαι σε· ὑπὲρ γὰρ τὰ Σεραφίμ ὑψώθης, κύησασα τὸν βασιλέα Χριστὸν, ὃν ἰκέτευσέ πασης νῦν βλάβης βύσασθαι τοὺς πιστῶς σε προσκυνοῦντας.

Εὐφημεῖ σε μακαρίζοντα τὰ πέρατα καὶ ἀνακράζει σοι· Χαῖρε, ὁ τόμος ἐν ᾧ δακτύλῳ ἐγγέγραπται Πατρὸς ὁ Λόγος, ἀγνή, ὃν ἰκέτευσέ βίβλῳ ζωῆς τοὺς δούλους σου καταγράψαι, Θεοτόκε.

Ἰκετεύομενοι δούλοι σου καὶ κλίνομεν γόνυ καρδίας ἡμῶν· κλῖνον τὸ οὖς σου, ἀγνή, καὶ σῶσον τοὺς θλίψει βυθιζομένους ἡμᾶς, καὶ συντήρησον πάσης ἐχθρῶν ἀλώσεως τὴν σὴν πόλιν, Θεοτόκε.

ᾠδὴ η'.

Νηδυῖ τὸν Λόγον ὑπεδέξω, τὸν πάντα βαστάζοντα ἐδάστασας, γάλακτι ἐξέθρεψας νεύματι τὸν τρέφοντα τὴν οἰκουμένην ἅπασαν, ἀγνή, ᾧ ψάλλομεν· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Μωϋσῆς κατενόησεν ἐν βάτῳ τὸ μέγα μυστήριον τοῦ τόκου σου· παῖδες προεικόνησαν τοῦτο ἐμφανέστατα μέσον πυρὸς ἱστάμενοι, καὶ μὴ φλεγόμενοι, ἀκήρατε ἀγία Παρθένε· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Οἱ πρώην ἀπάτη γυμνωθέντες στολὴν ἀφθαρσίας ἐναδύθημεν τῇ κυοφορίᾳ σου, καὶ οἱ καθεζόμενοι ἐν σκοτεινότητι περιπτώσεων φῶς κατωπτεύσαμεν, φωτὸς κατοικητήριον, Κόρη· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Νεκροὶ διὰ σοῦ ζωοποιοῦνται· ζωὴν γὰρ τὴν ἐν ὑπόστατον ἐκύησας· εὐλαλοὶ οἱ ἀλαλοὶ πρώην χρηματίζοντες, λεπροὶ ἀποκαθαίρονται, νόσοι διώκονται, πνευμάτων ἀερίων τὰ πλήθη ἤττηνται, Παρθένε βροτῶν ἡ σωτηρία.

Ἡ κόσμῳ τεκοῦσα σωτηρίαν, δι' ἧς ἀπὸ γῆς εἰς ὕψος ἤρθημεν, χαίροις, παντρυλόγητε, σκέπη καὶ κραταίωμα, τεῖχος καὶ ὀχύρωμα τῶν μελωδούντων, ἀγνή· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

ᾠδὴ θ'.

Ἴνα σοι πιστοὶ τὸ Χαῖρε κραυγάζωμεν οἱ διὰ σοῦ τῆς χαρᾶς μέτοχοι γενόμενοι τῆς αἰδίου, βῦσαι ἡμᾶς πειρασμοῦ, βαρβαρικῆς ἀλώσεως, καὶ πάσης ἄλλης πληγῆς διὰ πλῆθος, Κόρη, παραπτώσεων ἐπιούσης βροτοῖς ἀμαρτάνουσιν.

Ἄφθης φωτισμὸς ἡμῶν καὶ βεβαίωσις, ὅθεν βεβωμέν σοι· Χαῖρε, ἄστρον ἄδυτον εἰσάγον κόσμῳ τὸν μέγαν ἥλιον· χαῖρε, Ἐδὲμ ἀνόησασ τὴν κεκλεισμένην, ἀγνή· χαῖρε, στυλε πύρινε εἰσάγουσα εἰς τὴν ἄνω ζωὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Στώμεν εὐλαβῶς ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἡμῶν καὶ ἐκβοήσωμεν· Χαῖρε, κόσμου Δέσποινα· χαῖρε, Μαρία, Κυ-

A immacrescibilis effloruit : gaude, Domina, per quam implemur gaudio, et accipimus hæreditatem vitæ.

Deficit lingua, dum de te loquitur, o Domina, in laudibus tuis : etenim supra Cherubim exaltata es pariens regem Christum, quem deprecare, ut ab omni læsione liberet nunc omnes qui te cum omni fide adorant.

Insigni laude te celebrant ac beatificant omnes fines terræ, clamantes ad te : Gaude, volumen, in quo scriptum est digito Patris Verbum ; quod deprecare, o casta Deipara, ut in libro vitæ describat servos tuos.

Deprecamur te servi tui, et inclinamus genu cordis nostri : inclina tu, o purissima, aurem tuam, et salva nos, qui in profundo tribulationum demergimur ; custodi, o Deipara, civitatem tuam ab omni inimicorum expugnatione.

33 Ode 8.

O casta, Verbum in utero suscepisti : portantem omnia portasti, nutristi nutrientem nutu suo universum terrarum orbem ; cui psallimus : Dominum laudate, opera, et superexaltate in omnia sæcula.

Moyses intellexit in rudo magnum mysterium partus tui : pueri præfiguraverunt illud apertissime stantes in medio ignis sine ulla læsione ; unde te, o Virgo inviolata ac sancta, laudamus in omnia sæcula.

Versutia hostis antea nudati, stola immortalitatis induti sumus partu tuo : et cum sederemus in tenebris peccatorum, lumen aspeximus, o puella, luminis habitaculum : quare te laudamus in omnia sæcula.

Suscitantur per te ad vitam mortui ; vitam enim subsistentem peperisti : facundi fiunt ac deserti, ii qui paulo ante loqui nesciebant : leprosi mundantur, morbi depelluntur, aereorum spirituum multiples turbæ devictæ sunt, o Virgo salus hominum.

Innumeris benedictionibus cumulata, quæ mundo salutem peperisti, per quam a terra in sublime elevati sumus, gaude, o casta protectio, et robur, murus et munimen canentium : Dominum laudate, opera, et superexaltate in omnia sæcula.

Ode 9.

O Puella, ut tibi Gaude clamemus nos fideles, qui per te gaudii participes facti sumus, libera nos a perenni tentatione, a barbarorum expugnatione, et ab omni alia plaga, quæ propter multitudinem peccatorum, mortalibus peccantibus advenire solet.

Stabilimentum et illuminatio nostra facta es : quare ad 34 te clamamus : Gaude, astrum innociduum, quod mundo magnum solem attulisti ; gaude, o casta, quæ paradysum Edem clausum aperuisti ; gaude, columna ignea, quæ humanum genus in supernam vitam introduxisti.

Et religiose stemus in domo Dei nostri, et clamemus : Gaude, mundi regina ; gaude, Maria om-

nium nostrum Domina; gaude, sola immaculata et pulchra inter mulieres (36): gaude, vas quod unguentum inexhaustum in te evacuatum suscepisti

Perpetua Virgo, columba quæ Misericordem peperisti (37), gaude; gaude, confessorum omnium gloriatio; gaude, athletarum corona, omniumque justorum divina exsultatio, nostrumque fidelium salus.

Hæreditatis tuæ, quæ nos sumus, peccatis omnibus ignosce, Christe Deus, non respiciens nunc ad illa, cum habeas deprecantem te eam, quæ sine semine genuit te super terram, quippe qui propter magnam misericordiam tuam voluisti formam alienam suscipere.

VII

In sanctissimam Deiparam canon VII (38), cujus acrostichis hæc est: « Deipara, senis te modis ego cano. » Joseph.

Ode 1.

Decepta pravo hostis consilio, prima mater mortem adduxit in mundam: tu vero, o purissima, vitam enixa nos corruptione peremptos vivificasti.

35 Et cogitationibus prolabens, et maculis carnalibus sordescens, ad te vere (39) puram, immaculatam et castam confugio: esto adjutrix servo tuo.

Infestas cordis mei passiones, o Deipara, tuis medicaminibus cura; gravissimam cogitationum inconstantium tempestatem seda intercessionem tuam aquod Deum, o Domina.

Ode 3.

Per illam quæ peperit te, miserere mihi, et salva me, o Verbum, tu qui solus natura compatiens propter viscera misericordiae tuæ effudisti pro me totum sanguinem tuum.

Addictum Deo templum per divinam generatio-

(36) Non potest S. Josephus immaculatam B. Virginis conceptum verbis clarioribus deprædicare. Quid enim est dicere B. Virginem solam inter mulieres fuisse immaculatam, nisi cum omnes mulieres post Adæ lapsum fuerint cum originali macula conceptæ, eam solam inter illas ab hac macula in suo conceptu liberam exstitisse, atque adeo solam inter omnes immaculatam fuisse?

(37) Ob puritatem originalem maxime appellatur Virgo nomine columbæ, quæ sine felle est, et typus puritatis: *Una est columba mea*. Cantic. cap. ii. Nam sexaginta sunt reginæ, et multo plures concubinæ; adolescentularum autem non est numerus, sed primaria Sponsa et omnibus longo intervallo anteposita, una est Maria, hoc est sola, quam singularitatem maxime habet in puritate justitiæ originalis. Est quippe amor munditiæ et puritatis velut natus columbæ, ut propterea aquam, unde bibere et se lavare possit, mundam et puram esse admoneat Varro libr. iii, c. 7: *Sunt enim, inquit, permundæ hæ volucres*. Itaque apte consentit cum summo Virginis nitore nomen columbæ. Et nomen quidem Hebræum columbæ, a radice impurum quid et graveolens ferente deductum est, quia indidem derivatur unde cænum et lutum, ut Sancius in cap. ii. Cantic., n. 58, ratio-

Α ρία πάντων τῶν χαίρε, ἡ μόνη ἄμωμος ἐν γυναιξὶ καὶ καλὴ χαίρε, σκεῦος μύρον τὸ ἀκένωτον ἐπὶ σὲ κενωθὲν εἰσοδεξάμενον.

Ἡ περιστερὰ ἡ τὸν Ἐλεῆμονα ἀποκουήσασα, χαίρε, Ἄεικάρθενε ὁσίων πάντων, χαίρε, τὸ καύχημα τῶν ἀθλητῶν στεφάνωμα, χαίρε, ἀπάντων τε τῶν δικαίων θεῖον ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἡμῶν τῶν πιστῶν τὸ διάσωμα.

Φεῖσαι, ὁ Θεὸς, τῆς κληρονομίας σου τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν πάσας, παραβλέπων νῦν εἰς τοῦτο, ἔχων ἐκδυσωποῦσάν σε τὴν ἐπὶ γῆς ἀσπόρως σε κωφεροῦσασαν διὰ μέγα ἔλεος θελήσαντα μορφωθῆναι, Χριστὲ, τὸ ἀλλότρου.

B

Z.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, Κανὼν Ζ', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ: Ἐκτοῦ προσάξω τῇ θεοτόκῳ μέλος. Ἰωσήφ.

Ῥδὴ α'.

Ἐκ πονηρᾶς συμβουλίας τοῦ δυσμενοῦς ἡ προμήτωρ θάνατον ἐπεισῆξεν· ἀλλ' αὐτὴ τὴν ζωὴν κυήσασα, ἀγνή, νεκρωθέντας τῇ φθορᾷ ἡμᾶς ἐζώσασα.

Καὶ λογισμοῖς ὀλισθαίνων καὶ μωλυσμοῖς σαρκικοῖς σπιλούμενος, ἐπὶ σὲ τὴν καθαράν ἀληθῶς καὶ ἀσπίλον, ἀγνήν καταφεύγω, βοηθὸς γενοῦ τῷ δούλῳ σου.

Τὰ τῆς καρδίας μου πάθη τὰ χαλεπὰ, Θεοτόκε, γέσαι, τῶν ἀστάτων λογισμῶν τὸ δεινὸν κλυδώνιον τῇ σῇ μεριτεῖᾳ πρὸς Θεὸν ἔκσπασον, Δέσποινα.

Ῥδὴ γ'.

Ὁ μόνος φύσαι συμπαθῆς, ὁ τὸ α.μά σου, Λόγε, διὰ σπλάγγχν ἐλέους δι' ἐμὲ ἐπὶ σταυροῦ κενώσας, διὰ τῆς σε κυησάσης οἰκτεῖρον καὶ σῶσον με.

Ναὸς γενόμενος Θεοῦ τῇ θεογεννησίᾳ, ἐκουσίως εἰς

cinatur; ipsum tamen columbæ nomen nihil nisi purum et illine præ se fert, quod in rem nostram apposite cadit. Nam B. Virgo, quamvis de cæno et fæda radice parentum generis nostri procreata, nihil tamen continet nisi sanctum et purum, ita ut etiam ipsum ejus primum initium fuerit intemperatissimum et omni prorsus labe carens, quod Galatinus libr. vii, *De arcanis*, cap. 5, expressum putat eo Spiritus sancti oraculo Cantic. ii: *Columba mea in foraminibus petræ*. Nam petram ad principium generationis pertinere putat ex Isaïæ lv, ubi Hebræi jubentur attendere ad petram unde excisi erant, id est, ad suæ generationis principium. In ipsis ergo petræ foraminibus, inque ipso primo ortus ad vitam principio puritas Virginis commendatur. Vide Nieremberg. in *Exceptionib.* c. 43.

(38) Exstat hic canon Græce tantum in Paracletica Græcorum, Feria iv, sexti tomi seu secundl.

(39) Ne aliquis putaret B. Virginem false, inaniter et fictè dici puram et immaculatam, addidit Josephus, *vere*, significans ipsam in veritate puram fuisse atque immaculatam. Revera autem non fuisset pura, nec dici posset vere immaculata, si in primo instanti sui esse impuritate ac macula originalis criminis sordidata apparuisset.

πάθη ὠλισθησα χαλεπά· διό σε, Θεοῦ ναὲ, ἰκατεύω, **A**
Δέσποινα, βοήθει μοι.

Παστὰς Κυρίου ἐκλεκτῆ, οὐρανόθεν παστάδος ποιή-
σόν με κληρονόμον τὸν τῆ θεία σου σκέπη, ὡς ἐν
παστάδι σεπτῆ καθ' ἐκάστην πάθω σε γεραίροντα.

Ὁδὸς δ'.

Ῥανίσιν, ἀχραντα, πλευρᾶς τοῦ τόκου σου τῶν πα-
θῶν μου τὸν ῥῶπον καὶ τοὺς δεινοὺς σπύλους τῆς καρ-
δίας μου ἐναποκάθαρρον, ἀγνή, καὶ φωτὶ σου κατα-
λάμπρονον.

Ὁδὸς εὐθείά μοι, ὁδὸς εἰσάγουσα σωτηρίας πρὸς
τρίβους ἢ τὴν ὁδὸν τέξασα γενήθητι, ἀποπλανήσει
πονηρᾶ καθ' ἐκάστην ὀλισθαίνοντι.

Σταγόνα ὑμυρισσον ἐν τῇ καρδίᾳ μου καταλύξεως, **B**
Κόρη, ἢ τὴν πηγὴν τῆς ζωῆς κηύσασα, τὰς διεκχύ-
σεις τῶν ἐμῶν παθημάτων ἀναστέλλουσα.

Ἄγία Δέσποινα, τὸν ὑπεράγιον ἢ κηύσασα Λόγον,
ἀγιασμὸν τῆ ψυχῇ μου δώρησαι, καὶ τρικυμίας πει-
ρασμῶν τὴν ζωὴν μου ἐλευθέρωσον.

Ὁδὸς ε'.

Ξένον ὡς ἔσχηκας τοκετὸν, ξένον με γενόμενον
Θεοῦ δι' ἁμαρτίας οἰκείωσον, ξένωσον ἐκ ταύτης, καὶ
τῷ οἰκτιρμονι οἰκείωσον, Παρθένε, τῇ μεσιτεῖᾳ σου.

Ὡς ὕρος πάλαι σε Δανιὴλ βλέπει, τηλαυγῶς μαρ-
μαρυγαῖς τῆς παρθενίας ἐκλάμπουσαν, ἐξ οὗ ἐτμήθη **C**
λίθος συντριβῶν, πάναγνε, τὰ εἰδῶλα τῆς πλάνης
σθέγει θεότητος.

Truculentorum latronum invasionibus sauciatus in anima, et semimortuum in via hujus vitæ, gravi-
que in discrimine positum, visita me, o Verbum. per eam quæ peperit te.

Ὁδὸς ς'.

Ἡ ῥάβδος ἢ ἔντιμος ἢ βλαστήσασα ἡμῖν ξύλον
ζωῆς τὸν Κύριον, τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου φθοροποι-
οῦς ἐννοίας βλαστάνουσαν τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου
ἀποκάθαρρον

Θηρὸς ἁμαρτίας με, ὡς κυτῶας ἐκ γαστρὸς τὸν
Ἰωνᾶν, ἐξάγαγε σαῖς ἰκεταῖς, Λόγε, τῆς ἐν γα-
στρῇ ἀγνώως χωρησάσης σε τὸν ἀχώρητον φύσει, πο-
λυέλεε.

Ἐπλήθυναν, Δέσποτα, ὑπὲρ ἄμμον θαλασσῶν τὰ
πονηρὰ μου πταίσματα· ὡς κεκτημένος πέλαγος **D**

(40) Quando Patres, ut Origenes Homil. i de
diversis in Matthæum; S. Bernardus serm. 13, de
Cœna Domini; S. Leo papa epist. 38, S. Joan.
Chrysostomus in cap. xi Epist. ad Hebræos, et
alii, Christum vocant immaculatum, non solum a
Christo peccatum actuale excludunt, verum etiam
et originale, id quod expresse docuit Odo Cameracensis in Expositione Canonis, dist. 3, dicens: *Hostiam immaculatam, id est, sine omni macula culpæ, utpote concepta et nata sine peccato.* Eodem prorsus modo de Virgine censendum: nam quemadmodum Christus non diceretur revera immaculatus absolute et simpliciter, si aliquod admisisset peccatum actuale aut originale, æquæ minus Virgo immaculata nuncuparetur, si aliquod agnovisset. Meritoque Odo Cameracensis loco citato eodem modo copulavit Jesum Christum et Matrem ejus in Elogio nomi-

nem effectus, voluntarie in molestissimas passiones prolapsus sum. Propterea supplex rogo te, o Domina, quæ es templum Dei, adjuva me.

Regis Domini thalamus electus, fac me cœlestis thalami consortem divina protectione tua; ego quippe in Augusto thalamo quotidie cum affectu te honoro.

Ode 4.

Absterge, o immaculata et pura, (40) guttis e latere Filii tui manantibus, sorides affectionum mearum, et pessimas maculas cordis mei; et luce tua illustra me.

Sis mihi, tu, quæ viam ipsam peperisti, via recta; via quæ deducat me in semitas salutares; nam quotidie errore malo prolabor.

Effunde stillas compunctionis in corde meo, o Puella, quæ fontem vitæ peperisti, et passionum mearum effusiones compesce.

Nulli sanctitate secunda Domina (41), quæ omni sanctitate superius Verbum peperisti, sanctificationem largire **36** animæ meæ, et a tentationum procellis libera vitam meam.

Ode 5.

Ipsa, quæ partum peregrinum habuisti, me a Deo peregrinum effectum, eo quod peccati domesticus fuerim, ab eodem peccato peregrinum redde; et misericordie me domesticum effice, o Virgo, mediatione tua.

Sicut montem vidit te olim Daniel, virginitalis radiis splendide coruscantem, o tota immaculata: ex quo abscissus est lapis, qui robore divinitatis, erroris simulacra contrivit.

Ode 6.

Emunda cruce Filii tui infelicem animam meam, cogitationes noxias pullulantem; o virga venerabilis, ex qua nobis lignum vitæ Dominus genuerit.

Me a fera peccati, tanquam Jonam a ventre ceti edue, o Verbum, multa præditum misericordia, per intercessionem illius, quæ te incomprehensibilem natura, in suo utero castissime comprehendit.

O Domine, multiplicata sunt super arenam maris pessima peccata mea: tu, tanquam possidens

nis immaculati dum dixit: ab immaculata Matre sumptam esse hostiam immaculatam. Vide Nierembergium, in Exceptionibus cap. 2.

(41) Hoc Elogio Deiparam Virginem omnes omnino tam homines quam angelos in sanctitate excessisse proclamavit Josephus, quod verificari nullatenus posset contracto peccato originali; ex hac enim parte angeli et protoplasti in paradiso essent. B. Virgine sanctiores. Nam si primos parentes, quod essent humanum genus propagaturi, visum est Deo sanctimonia ornatos in lucem educere (ex communitiori sententia), an videri ipsialiter potuit de hac altera Eva reparandæ salutis adjunctice, sociæque amplificandæ sanctitatis, et aliis insigni gloriis, quæ primigeniæ labis probrum aut excludant oportet, aut in dubium revocentur? Si angeli in sanctitate a Deo creati, cur non similiter eorum Regina?

pelagum misericordiarum, converte, et salva me, o Verbum, advocacionibus Genitricis tuæ.

37. Ode 7.

Deificasti partu tuo, qui fuit supra naturam, naturam primi parentis. Me igitur qui supra naturam pecco, et Deum natura bonum ad iram provoco, maternis tuis reconciliationibus eidem domesticum redde.

Jugiter emanant a corde meo peccatorum flumina : tu ex qua aqua salutis fidelibus scaturivit, emunda illud, ut canere possim dulcisonis modis : Benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Supra terram tu fuisti cælum Factoris cæli et terræ, quem supplex precare ut liberet me a terrenis malis, et dignum me faciat ut particeps sim bonorum cælestium, o Dei Genitrix.

Ode 8.

Ego miser, quantumvis nolim, turpia perpetor, consuetudini deserviens, quæ me subjicit pessimis dominis, qui a Deo exciderunt; o Domina Virgo, libera me.

Genuisti, o Domina Virgo, votum nullius : manu agricolæ cultum, ex quo vinum salutiferum profluit universis; me peccati ebrietate obtenebratum, sobrietati ac saluti restitue.

O Domine, licet damnationis reus sim, ne statuas me cum damnatis, in hora judicii : sed exiguum suspirium meum suscipiens, salvum me fac, o miserator, intercessionibus Matris tuæ.

Ode 9.

Conculcavi ego solus per summam amentiam legem tuam salutiferam, o Christe; et gravissimæ transgressioni **38** deservio, jamque damnationis reus factus sum : salva me, et miserere mei, per castam illam, quæ peperit te, tu quippe es omni bonitate superior.

A tempestate tentationum mihi graviter periclitanti esto portus, o Deo charissima Domina : et passionum mearum fluctus mitigans, peccatorum meorum pelagum desicca, ut pro debito laudem te omni laude dignissimam.

Notifica mihi viam rectam, o Virgo, per quam invenire possim portam ad regna superna ferentem, ad divina paradisi tabernacula, ad veram ac sempiternam beatitudinem.

Ordines angelorum sanctorum, exercitus martyrum, confessorum, hierarcharum, justorum, prophetarum atque apostolorum cætus, una cum Genitrice tua, te, Christe, precantur : Tu tanquam multa præditus misericordia, salva nos, et miserere nostri.

VIII

In sanctissimam Deiparam Canon VIII (42) cujus acrostichis est : « Octava do tibi, Maria, cantica. Joseph. »

Ode 1.

O gloriosa et casta, quæ sola fidelium gloria

(42) Exstat hic Canon Græce tantum in Paracletico Græcorum edito feria iv. octavi toni seu

οικτιρῶν, ἐπίστρεψον, σῶσον με παρακλήσει, Λόγε, τῆς Τεκούσης σε.

Ὁδὸς ζ'.

Ἡ τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος θεώσασα τῷ ὑπὲρ φύσιν τόκῳ σου, ἀμαρτῶντά με ὑπὲρ φύσιν, καὶ τὸν ἀγαθὸν τῆ φύσει πικράναντα Θεόν, καταλλαγαῖς σου μητρικαῖς αὐτῷ οικείωσον.

Τὴν πηγάζουσαν ἐκάστοτε καρδίαν μου ἀμαρτημάτων ρεῦματα, ἡ πηγάσασα σωτηρίας ὕδωρ τοῖς πιστοῖς, καθάρισον μέλπειν ἐμμελῶς : Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Οὐρανὸς ἐπὶ τῆς γῆς σὺ ἐχρημάτισας τοῦ οὐρανοῦ καὶ γῆς Ποιητοῦ, ὃν ἔχέτευσεν τῶν τῆς γῆς με βύσασθαι κακῶν, καὶ μέτοχον τῶν ἐν οὐρανοῖς καταξιώσασαι ἀγαθῶν, Θεογεννήτρια.

Ὁδὸς η'.

Καὶ μὴ θέλων, ὦ τάλας, πράττω τὰ ἄτοπα συνηθεία δουλεύων καταδουλούτη με δούλοις πονηροῖς, ἐκ Θεοῦ ὀλισθήσασαι : Δέσποινα Παρθένε, ἐλεύθερόν με δείξον.

Ὡς τὸν βότρυον τεκούσα τὸν ἀγεώργητον, τὸν πηγάζοντα οἶνον πᾶσι σωτήριοι, μέθη με πικρὰ : ἀμαρτίας σκοτούμενον, Δέσποινα Παρθένε, σωκρῶνησον καὶ σῶσον.

Μὴ με στήσης ἐν ὄρφ, Δέσποτα, κρίσεως μετὰ τῶν καταχρίτων ὄντα κατάχριτον, ἀλλὰ τὸν μικρὸν στεναγμόν μου δεξάμενος, σῶσον με πρεσβείαις τῆς σῆς Μητρὸς, οἰκτίρμο.

C

Ὁδὸς θ'.

Ἐμὲ τὸν μόνον καταπατήσαντα φρενοβλαδῶς τὸν νόμον σου, Χριστέ, τὸν σωτήριοι, καὶ δεινῆ παραδάσει δουλεύσαντα, καὶ κατακεκριμένον σῶσον, οἰκτιρήσον διὰ τῆς τεκούσης σε ἀγνῆς, ὡς ὑπεράγαθος.

Λιμὴν ἐν ζάλη μοι κινδυνεύσαντι τῶν πειρασμῶν γυνού, θεοχαρίτωτε Δέσποινα, καὶ παθῶν μου τὸν σάλον πράϋνον, τὸ τῶν ἀμαρτιῶν μου ξήρανον πέλαγος, ὅπως κατὰ χρέος σε ὕμνῶ τὴν πολυύμνητον.

Ὅδον εὐθείαν μοι καθυπόδειξον, δι' ἧς εὐρεῖν δύνησωμα : τὴν πύλην τὴν φόρουσαν πρὸς τὰ ἄνω, Παρθένα, βασιλεία, πρὸς τὰ τοῦ παραδείσου θεῖα σκηνώματα, πρὸς τὴν δι' αἰῶνας ἀληθῆ μακαριότητα.

... στρατὸς μαρτύρων, δόσιων σύλλογος, ἱεραρχῶν, δικαίων, προφητῶν, ἀποστόλων τε, τῶν ἀγγέλων τὰ τάγματα, μετὰ τῆς σε τεκούσης ἐκδυσωποῦσί σε : Σῶσον ἡμᾶς, οἰκτιρὸν, Χριστέ, ὡς πολυέλεος.

H'.

Εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, Κανὼν η', οὗ ἡ ἀκροστιχὶς ἐστὶ : « Δέησις ἐστὶν ὀρθοῦ τῆ Παρθένου. » Ἰωσήφ.

Ὁδὸς α'.

Δεδοξαμένα περὶ σοῦ λελάληται, δεδοξασμένη,

quarti plagii, et in Paracletico ms. Bibliothecæ monasterii Cryptæferratæ feria vi.

ἀγνή, ἡ τῶν πιστῶν δόξα μόνη χρηματίσατα· διὸ A
μελλούσης δόξης με κοινωνὸν σαῖς πρεσβείαις δοξά-
ζοντά σε ἀνάδειξον, ἀχραντε πανάμωμε Δέσποινα.

Εὐλογημένος ὁ καρπὸς, πανάμωμε, ὁ τῆς κοιλίας
σου, δι' οὗ βροτοὶ πάντες, τῆς ἀρᾶς ἐλύθημεν, εὐλογη-
μένη πάναγνε, ἀνερμήνευτον θαῦμα, ἀκατανόητον
ἔραμα, πάντων τε βροτῶν τὸ διάσωμα.

Ἡ τῶν ἀγγέλων δυσωπεῖ σε, Κύριε, πληθὺς ἐκά-
στοτε, τῶν μαθητῶν δῆμος, προφητῶν ὁ σύλλογος,
μαρτύρων καὶ ὁσίων σου· διὰ τῆς Θεοτόκου, ἀμαρ-
τημάτων συγχώρησιν δώρησαι ἡμῖν, ὡς φιλόφρω-
πος.

Σὲ τὴν ἐν σπλάγχνοις δεξαμένην, ἀχραντε, τὸ φῶς B
τὸ ἀστεκτον ἐκδυσωπῶ πίστει· τῆς γεέννης ῥῦσαι με,
καὶ τῆς ἀποκειμένης μοι διὰ πλῆθος πταισμάτων
κολάσεως ἐλευθέρωσον, σοῦ ταῖς εὐπροσδέχτοις δεή-
σειν.

Ὁδὴ γ'.

Ἱερᾶς πολιτείας ἀποπεσῶν, ἀχραντε, παρασυν-
εβλήθην τοῖς κτήνεσι καὶ κατάκριτος ὄλος γεγένημαι·
ἡ τὸν Κριτὴν τετοκυῖα πάσης, κατακρίσεως ῥῦσαι
καὶ σῶσάν με.

Στεναγμοὺς ἀνευδότους, καὶ ψυχικὸν δάκρυον, καὶ
διηνεκῆ μοι παράσχου, κήρη, κατάνυξιν, ὅπως πεν-
θήσω μου τὰ συμφυέντα μοι πάθη ἐξ ἀπροσεξίας
μου, Θεοχαρίτωτε.

Ἐπουράναι τάξεις, λειτουργικὰ πνεύματα, δῆμος C
προφητῶν, ἀποστόλων σου, καὶ μαρτύρων σου, σὺν
τῇ τεκούσῃ σε, ἐκδυσωποῦσιν, οἰκτιρμον, τῷ λαῷ
σου δώρησαι πταισμάτων ἄφεσιν.

Συμπαιθεῖς με θείας, ὡς συμπαθῆς, ἀχραντε, νῦν
καταξιώσαι δυσώπει τὸν εὐσυμπάθητον, τρόπους
ἀσπλάγχχνους καὶ ἀσυμπαιθεῖς κεκτημένον, μετανοίας
τρόπους με νῦν ἀνακάλεσαι.

(43) Hæc vox *immaculata*, adjuncta Dominæ no-
stræ Virgini Deiparæ, exserit omnes vires suas
et plenitudinem puritatis significat, excludens
omnem maculam sive actualem, sive originalem;
nobilitus significans exclusionem maculæ originalis
in conceptione conjuncta Virgini, quam si conce-
ptioni ipsi jungatur. Indicat enim originem et fon-
tem, unde conceptioni provenit quod sit immacu-
lata et ab omni labe aliena, nempe gratiam, quæ
animæ Virginis inhæret. Virgo enim non est immacu-
lata ex vi suæ conceptionis, sed ex beneficio Dei
infundentis illi gratiam, in ipso conceptionis mo-
mento. Quare (ut more scholastico loquar) hæc cau-
salis est verâ: quia anima Virginis est immaculata
in momento conceptionis, conceptio ipsa est immacu-
lata non e contra. Ad hæc, Virgo est immaculata
intrinsece per gratiam, et carentiam maculæ ipsi
inhærentem; conceptio vero est immaculata solum
extrinsece per denominationem a puritate quæ est in
Virgine. Conceptio enim neque intrinsece potest
habere gratiam, neque culpam, sed sancta dicitur
a sanctitate animæ, maculata vero tum ab infe-
ctione seminis ex debito et quasi radicaliter, tum
formaliter a macula inhærente animæ, quæ omnia
conceptioni ipsi extrinseca sunt. Nobilitus ergo si-
gnificatur puritas conceptionis conjungendo cum

facta es: gloriosa dicta sunt de te: propterea, dum
te glorifico, fac me participem futuræ gloriæ inter-
cessionibus tuis, o Domina immaculata, et ab omni
labe aliena (43).

39 Carens omni macula Virgo (44), tota casta ac
benedicta, inexplicabile miraculum, incomprehen-
sibile spectaculum, omnium mortalium salsus, be-
nedictus sit fructus ventris tui, per quam nos ho-
mines universi a maledictione liberati sumus.

Turba angelorum copiosa, discipulorum con-
ventus, prophetarum, martyrum et confessorum
tuorum cœtus, te, Domine, semper precatur: per
Deiparam largire nobis peccatorum veniam, utpote
hominum amator.

Ad te, o immaculata, quæ ignem intolerabilem
intra viscera suscepisti, supplices cum fide preces
fero: a gehenna eripe me, et a supplicio, quod
propter multitudinem peccatorum meorum para-
tum est mihi, libera me acceptissimis precibus tuis.

Ode 3.

Ut a sacris vitæ institutis excidi, o immaculata,
comparatus sum jumentis, et damnatus totus factus
sum; tu quæ Judicem peperisti, ab omni damna-
tione libera me, et salva me.

Assiduam compunctionem, veros gemitus, ac
lacrymas ex animo emanantes concede mihi, o
puella, ut passiones quæ mihi ex mea negligentia
inhæserunt, deslere possim, o Deo gratissima.

Digestæ per cœlum angelorum acies, admini-
stratorii spiritus, turba prophetarum, apostolorum,
ac martyrum tuorum, una cum Genitrice tua, te
suppliciter exorant, o misericors, ut populo tuo
peccatorum indulgentiam largiaris.

O immaculata, tanquam compatiens precare
illum qui maxime omnibus compatitur, ut me di-
vina compassione dignum efficiat: et cum mores
immites, et compatiendi ignaros induerim, tu me
nunc ad pœnitentiæ mores revoca.

Virgine epithetum *immaculatae*, quam si cum con-
ceptione ipsa conjungeretur. Vide Calderon,
Pro titulo immaculatae conceptionis, cap. 5, n. 197.

(44) Potuitne Virgo omni carere macula, si ori-
ginalis peccati macula non caruit? Nonne mirum
apparet, quod cum dubitet nemo Dei Matrem ac-
tualiter peccato nunquam fuisse vel leviter afflatam,
esse nihilominus qui velint fœdatam macula longe
turpiori? *Is* sanctus, impollutus, segregatus a pec-
catoribus tam procul, ut sanctitatis notas populo
sacrificiis et templo, sacerdotibus, throno, ac reli-
quis olim fabricandi sibi palatii nudis imaginibus
atque umbris ab orbe condito impresserit, hoc
ipsum palatium, nempe Matrem divinitatis corpo-
randæ, æternum augustale, cum facile posset, non
exemit, scilicet, a labe detestanda peccati nobis ab
ortu congeniti? Et in illis ab sese plurimum remo-
tis, fumique instar defecturis, ad se tamen utcum-
que spectantibus, puritatis summæ curiosus, copu-
landam sibi arctissimo omnium ac maxime intimo
ac sempiterno vinculo neglexit? Passus execran-
darum sordiam contumelias patere quam sibi Ma-
trem delegerat? Passus dæmoni carnem semel manci-
pari, quam deinde secum esset in perpetuum junctur-
us? Vide Ludovic. Janinum Soc. *Jesus in Corona au-
gustissimæ Virginis Matris Dei*, tract. 1, excellent. 7.

40 Ode 4.

A

ᾠδὴ

Tota pura, discinde pessimum peccatorum meorum chirographum divina lancea, quæ pupugit divinum latus illius, qui ex te, o Virgo, homo fieri atque inter homines versari voluit, et precare, ut ego a Deo per meam insipientiam elongatus, salvandorum libro ascribar.

Indulgentia dignum me fac, o puella, qui vehementer pecco, et in gravia delicta prolapsus sum, ut cum vocibus plenis gratiarum actione te glorificem et cum divino affectu glorificem te, quæ excellentissimo partu tuo universos viles atque abjectos, o purissima, magnificasti.

Beatissima illibata puritate Virgo, in te naturæ eges innovantur; etenim supra naturam Verbum peperisti: propterea te cum fide precor, ut me qui supra humanam naturam multa peccavi, et a Deo elongatus sum, convertas, et salvum facias intercessionibus tuis.

Inimicus ferox, peccati jaculis totam animam meam consauciavit meumque cor scædis concupiscentiis commaculavit, atque a via recta seduxit me. Propterea clamo ad te, ut revertentem suscipias, et salves me.

Ode 5.

Maxima te semper beatitudine fruente, beatificant nunc generationes generationum: et cœlestes virtutes solam te concelebrant, o benedicta inter mulieres, atque Adami collapsi revocatio; quippe quæ inferiora cum superioribus copulaveris.

Ad hoc ut integer sanusque perseverem, nec ullo modo a meliori statu dimovear, sed recto tramite incedam, Deoque placita faciam, tu me virtute corrobora, quæ **41** Verbum bonum peperisti quod nos ab irrationalitate liberavit.

Redundantem ob misericordiæ abyssum sanguinem tuum, o Verbum, in cruce totum effudisti: ideo exsicca passionum mearum abyssum, et dignum me fac mediante Deipara, ut cum compunctione tibi Deo placere et gratus esse possim.

Ode 6.

Invenit per te misericordiam humana natura; etenim misericordem Dominum peperisti, o miseratrix ac tota pura: unde tibi supplico, miserere animæ meæ.

Acies incorporeorum spirituum exorant te, o Christe, simulque martyrum, prophetarum, et apostolorum cœtus: per Genitricem tuam salvum fac populum tuum ab omni circumstante calamitate.

Cultoris nescia terra, quæ agricolam peperisti, omniumque Creatorem, sylvescentem passionibus animam meam, fructiferam redde, mediante divina scientia.

Ad Deum me deducentia præcepta transgressus sum, et sponte pessimis passionibus servus factus

Τὸ πονηρὸν ἁμαρτιῶν μου χειρόγραφον θεία λόγῃ, πάναγνε, διάρρηξον τῇ κεντησάσῃ θείαν πλευρὰν τοῦ ἐνανθρωπίσαι ἐκ σοῦ, Παρθένε, θελήσαντος, καὶ βίβλω με γραφήναι σωζομένον δυσώπει, τὸν ἀφρόνως Θεοῦ μακρυνόμενον.

Ἵνα φωναῖς χαριστηρίοις δοξάζω σε, ἵνα θείῃ ᾠδῶν μεγαλύνω σε, τὴν τῷ μεγίστῳ σου τοκετῷ πάντα σμικρυνθέντας, πανάμωμε, μεγαλύνασαν, μέγਾਲως ἁμαρτιῶντα καὶ δεινῶς συμπτωθέντα συγχωρήσεως, κόρη, ἀξιώσον.

Νόμοι ἐν σοὶ κεκαινοτέμηνται φύσεως ὑπὲρ φύσιν Λόγον γὰρ ἐκύησας διό σε πίστει ἐκδυσωπῶ τὸν ὑπὲρ τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην, πανάμωμε, πολλά ἡμαρτηκότα, καὶ Θεοῦ μακρυνθέντα, ἐπιστρέψαντα σῶσον πρεσβείαις σου.

Ὁ δυσμενῆς τῆς ἁμαρτίας τοῖς βέλεσι τὴν ψυχὴν μου ὄλην ἐτραυμάτισε, καὶ κατεπόνησεν ἡδοναῖς τὴν ἐμὴν καρδίαν, καὶ τῆς ὁδοῦ ἀπεπλάνησε, Παρθένε, τῆς εὐθείας: διὰ τοῦτο βοῶ σοι, Ἐπιστρέφοντα δέξαι καὶ σῶσον με.

ᾠδὴ ε'.

Γενεαὶ γενεῶν σε τὴν ἀειμακάριστον νῦν μακαρίζουσιν οὐρανῶν δυνάμεις, ὡς τὰ κάτω τοῖς ἄνω συναψασαν, εὐφημοῦσι μόνην, ἐν γυναιξίν εὐλογημένην, τοῦ πεσόντος Ἀδάμ ἢ ἀνάκλησις.

Διαμένειν με σῶον, μὴ περιτρεπόμενον στάσεως κρείττονος, ἀλλ' εὐθυποροῦντα, καὶ Θεῷ τὰ εὐάρεστα πράττοντα, ἐνδυνάμωσόν με, τὸν ἀγαθὸν τεκοῦσα Λόγον τὸν ἡμᾶς ἀνοίας ρυσάμενον.

Ὁ τὸ αἷμά σου, Λόγε, διὰ ὑπερβάλλουσαν ἐλέους ἄδυσσον ἐν σταυρῷ κενώσας, τῶν παθῶν μου τὴν ἄδυσσον ξήρανον, καὶ ἐγκαταρύξει σοὶ τῷ Θεῷ εὐαρεστῆσαι διὰ τῆς Θεοτόκου ἀξιώσον.

ᾠδὴ ς'.

Ἠλέηται διὰ σοῦ ἡ φύσις τῆς ἀνθρωπότητος: τὸν ἐλεήμονα γὰρ ἐκύησας Κύριον, ἐλεῆμον πάναγνε ὄθεν δυσωπῶ σε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἐλέησον.

Τῶν ἀσωμάτων, Χριστέ, τὰ τάγματα δυσωποῦσί σε, μαρτύρων τε, προφητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων σου: διὰ τῆς τεκούσης σε, τὸν λαόν σου σῶζε ἀπὸ πάσης περιστάσεως.

Ἡ ἀγεώργητος γῆ τὸν γεωργὸν ἢ κυήσασα, καὶ πάντων Δημιουργὸν, τὴν ὕλομανήσασαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, δεῖξον καρποφόρον διὰ τῆς θείας ἐπιγνώσεως.

Παρέβην τὰς ἐντολάς τὰς πρὸς Θεὸν ὀδηγούσας με, καὶ θέλων τοῖς πονηροῖς δεδούλωμαι πάθεσι: διὸ

ἰκετεύω σε τῆς αὐτῶν με ρῦσαι δεσποτείας, Ἄει-
πάρθενε.

ᾠδὴ ζ'.

Ἀρρήτων κυήσει σου, φρικτῶν ἀρρήτων ἡμᾶς
ἠξίωσας, Θεοτόκε, πραγμάτων· διὸ φρικτῆς με ρῦ-
σαι κολάσεως, καὶ τῆς ἀρρήτου χαρᾶς καταξίωσον,
ἵνα ὑμῶ σε ἀεὶ τὴν πολυῦμνητον.

Ῥαθύμως τὸν βίον μου ἐκδαπανήσας, ἀκαρπος
ἐμείνα, καὶ πτοοῦμαι τὴν δίκην καὶ τῆς γεέννης τὸ
πῦρ τὸ ἀτρεστον· ἢ πῦρ τεκούσα, Παρθένε, τὸ ἄστε-
κτον, πρόστιθι ρῦσαί με πυρὸς τῆ μεσιτείας σου.

Θαυμάτων ἐπέκεινα τὸ μέγα θαῦμα τῆς σῆς κυή-
σεως· διὰ τοῦτο βοῶ σοι· Ἄγνη Παρθένε, Θεογεννή-
τρια, τὰ σὰ ἐλέη ἐπ' ἐμοὶ θαυμάστωσον, καὶ τῆς
μελλούσης ὀργῆς ρῦσαι καὶ σῶσόν με.

Ἐμὲ τὸν βιώσαντα ἐν ἀμελείᾳ καὶ παραβλέψαντα
τοὺς ἁγίους σου νόμους, καὶ τὰ σεπτὰ σου, Σῶτερ,
ἐντάλματα, οἴκτειρον, σῶσον διὰ τῆς τεκούσης σε,
ὡς εὐεργέτης Θεός καὶ πολυέλεος.

ᾠδὴ η'.

Νενεκρωμένην ζῶωσον, συμπτωθεῖσαν ἀνάστησον,
τετραυματισμένην τὴν ψυχὴν μου ἴασαι, τὸν νοῦν μου
εἰρηνεύσον, τῶν πειρασμῶν τὰ κύματα πράυνον,
Παρθένε, καὶ βοῶντά με σῶσον· οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε·
ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε· λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

Ὡς ὁ ληστής κραυγάζω σοι· Μνήσθητί μου, φι-
λάνθρωπε· κλαίω ὡς ἡ πόρνη, καὶ βοῶ σοι· Ἥμαρ-
τον, ὡς πάλαι ὁ ἄσωτος. Μετανοοῦντα δέξαι με τὸν
ἀπεγνωσμένον, διὰ τῆς Θεοτόκου, προθύμως ἵνα
μέλπω· ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν
εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἰκετικῶς βοῶμέν σοι, Θεοτόκε πανῦμνητε, μετὰ
τῶν ἀπείρων νοερῶν δυνάμεων, μαρτύρων, ὁσίων
τε, καὶ ἀποστόλων, καὶ προφητῶν· ποιήσον πρε-
σβεῖαν ὑπὲρ πάντων τῶν πίστει ἐνθεῖν μελιθδούντων·
ἱερεῖς, εὐλογεῖτε· λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

ᾠδὴ θ'.

Ἡ θεία κλίνη Σολομῶντος, ἣν κυκλοῦσι δυνατοὶ
νῦν ἐξήκοντα, ῥήσεις τῆς θείας Γραφῆς ἐν ἧ ὁ
Λόγος ἐπανεπαύσατο· ταῖς μυριάσι με ἀεὶ δαιμόνων
κλονούμενον, ἄτρωτον φύλαξον τῆ δυνάμει σου, ἄγνη
ἀειπάρθενε.

Στάζουσα θεῖον γλυκισμὸν, τὸν ἀπάντων γλυκα-
σμὸν ἠ κυήσασα, ἰψ τοῦ ὄφεις τὴν φαρμαχθεῖσαν
ψυχὴν μου γλύκανον· ἀλλοτριούσά με πικρᾶς ἀμαρ-
τίας πάντοτε τῆ μεσιτείας σου, προστασία τῶν πιστῶν
ἀκαταίσχυντε.

Ἥλιε δόξης, Ἰησοῦ, τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν φωτ-
αγώγησον ταῖς παρακλήσεσι τῆς σε τεκούσης
ἀγνῆς θεόπαιδος, τῶν ἀσωμάτων λειτουριῶν, σεπτῶν

A sum : propterea te supplex oro, o Virgo perpetua,
ut me ab earum imperio liberare digneris.

Ode 7.

Inenarrabili partu tuo, o Deipara, dii os fe-
cisti nos rebus ineffabilibus atque horrore et re-
verentia plenis : quamobrem ab horribili suppli-
cio libera me ; atque ineffabili gaudio dignum me
fac, ut laudem te semper plurimis laudibus di-
gnam.

Totam vitam meam per summam socordiam ab-
sumpsi, atque sine ullo fructu permansi, et iudicium
formido, ac gehennæ 42 ignem inexstinguibilem, o
Virgo, quæ ignem intolerabilem peperisti, patrona
mihî adesto ut liberares me ab igne, intercessione
tua.

B Ingens miraculum partus tui, miracula universa
transcendit : ideo clamo ad te : O casta Virgo ac Dei
mater, mirifica in me misericordias tuas, et ab ira
futura libera, et salva me.

Cum vitam meam in incuria ac negligentia trans-
egerim, sanctasque leges tuas, et veneranda præce-
pta tua transgressus fuerim, miserere mei ac salva
me, o Salvator, per Gentricem tuam, tanquam
Deus beneficus, ac multæ misericordiæ plenus.

Ode 8.

Animam meam peremptam, vivifica, o Virgo :
prolapsam erige, sauciatam cura ; mentem meam
pacifica ; tentationum fluctus concitatos tranquilla,
et salvum me fac clamantem : Benedicite, pueri ;
sacerdotes, laudate ; populi, superexaltate Christum
in sæcula.

Instar latronis clamo ad te : Memento mei, o
amator hominum ; tanquam meretrix fleo ; et tan-
quam antiquus ille prodigus luxuriosus exclamo :
Peccavi. Tu me poenitentem ac desperatum sus-
cipe per Deiparam, ut alacri promptoque animo
eamam : Benedicite, sacerdotes ; populi, superexal-
tate Christum in sæcula.

O Deipara omni laude dignissima, suppliciter ad
te clamamus cum innumeris intellectualibus po-
testatibus, cum martyribus, confessoribus, apo-
stolis ac prophetis ; intercede pro omnibus qui cum
fide divinitus canunt : Benedicite, sacerdotes ; po-
puli, superexaltate Christum in sæcula.

D

43 Ode 9.

Salomonis divine lectule, quem nunc sexaginta
potentes ambiunt, id est divinarum Scripturarum
verba ; in quo Verbum requievit : me a dæmonum
myriadibus assidue exagitatum, conserva sine vul-
nere, virtute tua, o castissima semper Virgo.

Effundens divinam dulcedinem, quæ omnium
dulcedinem peperisti, animam meam serpentis
veneno infectam dulcore tuo perfunde ; semper me
ab amaritudine peccati alienum efficiens mediatione
tua, o patrocinium fidelium, quod pudore non
suffunditur.

Perfunde lumine tuo infelicem animam meam, o
Jesu sol gloriæ, intercessionibus illius castissimæ
divinæ puellæ. ouæ peperit te : itemque incorporeo-

rum ministrorum, venerandorum apostolorum tuorum, hierarcharum, prophetarum, et martyrum gloriosissimorum, confessorumque tuorum.

Horresco, o sole rex, ac vehementer formido secundum adventum tuum, cum sim totus damnatus, et auxilio consilioque destitutus; propterea antequam finis adveniat, ad te clamo, o Domine: Per eam quæ te genuit, parce mihi, et salva me, misericors, bone et amator hominum.

44 IX.

In sanctissimam Deiparam Canon IX (45) Paracleticus.

Ode 1.

O sanctissima, tota immaculata (46) et pura, quæ Verbum Dei omni sanctitate superius, supra naturæ modum genuisti, omnes sanctifica, et gubernas, atque a passionibus emunda, et ab ingruenti periculo quantocius libera.

Theotocion.

O patrocinium omnium fidelium, assiste, et auxiliare mihi a molestis vitæ circumvento, neque permittas me fluctibus illius immodicis agitari, ac conteri; sed extende auxilii tui manum, te precor, o puella.

Ode 3.

O fons pure, ex quo Christus emanavit, irriga animam meam, quæ omnium passionum æstu adurit, et ab ingruentibus molestiis salva me.

Theotocion.

O Virgo pura, patrocinium omnium, quod non confunditur, protege me, et libera me ab operibus confusionis, te precor, et ab hominibus qui semper student inferre malum mihi.

45 Ode 4.

Deprecor, o Domina, bonitatem tuam, auxiliare mihi, dum tribulationes, et tentationes invadunt me, et gravissima tempestate exagitant cor meum.

Theotocion.

Ne despicias me tempestate jactatum; ne derelinquas me calamitatibus circumdatum et assidue attritum, o Deipara, auxilium fidelium.

(45) Græca desunt. EBIT. — Hic Josephi canon non solum est in S. Deiparam, sed etiam in Michaellem principem celestis militiæ, et sanctos Acyrdinos sanctumque Nicolaum. Quæ vero in eo erant non pertinentia ad B. Virginem, cum huc non facerent, consulto ommissa sunt. Desumptus est autem ex quodam ms. bibliothecæ Cryptæ Ferratæ sub numero 93, cujus titulus est: *Canones Anastasimi et Stauronastasimi et Anabuthmi Octechorum Echus primus*, in quo libro sunt plures alii canones ejusdem Josephi, ex quibus Theotocia superius adduxi.

(46) Totalis B. Virginis immaculatio non potest cum aliqua macula bene coherere, quocumque instanti vel tempore sit hæc macula contracta, atque ideo obnixè et necessario tenendum S. Josephum, dum Deiparam totam immaculatam salutavit, illam nullius peccati macula, etiam in primo instanti, fuisse delurpatam credidisse.

(47) Quid est Deiparam esse immaculatissimam,

A ἀποστόλων σου, ἱεραρχῶν, προφητῶν, καὶ μαρτύρων εὐκλεῶν, καὶ ὁσίων σου.

Φρίττω σου, μόνε βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρουσίαν καὶ δέδοικα, ὅλος κατάκριτος ἠπαρημένος ὑπάρχων, Κύριε· διὸ πρὸ τέλους σοὶ βοῶ· Διὰ τῆς τεκνοῦσός σε, φείσασαι καὶ σῶσον με, ἐλεῆμον, ἀγαθὲ, καὶ φιλόανθρωπε.

Ode 5.

Ab horrenda disquisitione, ac damnatione, ab hominibus iniquis, qui gratis conturbant me, atque ab omni angustia quæ me invadit, libera me servum tuum inutilem, tibi, o castissima, ferventi affectu supplicantem.

Theotocion.

Concede mihi, Domina, imbres lacrymarum quibus abluantur sordes miseri cordis mei, et ab ingruentibus periculis libera me, ut semper te magnificem cum lætitia, o Deo charissima.

Ode 8.

Tanquam ea quæ divinam pluviam suscepisti, desicce intercessionibus tuis flumina delictorum meorum, et tentationum imbres imminue, et salva me.

Theotocion.

O Domina pura, quæ cælos excedis amplitudine, libera 46 nos supplices tuos ab omni angustia; et in tribulatione consolare omnes dilatatione bona, ut te debitis laudibus beatificemus.

Ode 9. 1

O Domina Virgo, eripe me a luto peccati, in eodem infixum; et periclitantem libera a tentationibus adversariorum ac malorum hominum, qui gratis conturbant me, et graviter me invadunt.

Theotocion.

Tu quæ lucis es habitaculum, o immaculatissima (47); animæ meæ tenebras et tentationum nebulos celeriter expelle, et a malis ingruentibus salva me, precor, dum te fideliter collaudo.

nisi ipsam privilegio singularissimo ac prærogativa omnes per generationem naturalem ab Adamo descendentes in munditia, puritate, et carentia cujuscunque maculæ superasse? Admissa autem in B. Virgine macula peccati originalis, plures ex posteris Adæ, quoad peccati carentiam in munditia, et puritate, a B. Virgine non superarentur: nam omnes infantes innocentes, qui post baptismum moriuntur, antequam ad usum rationis perveniant, quotquot etiam adulti perfecti iudicii ac rationis expertes, totum vitæ suæ stadium percurrerunt, modo a peccato originali lavacro regenerationis mundentur, essent æque immaculati ac Virgo beatissima; sunt enim pares quoad peccati actualis carentiam, nec beatissima Virgo ab ipsis in immunitate a labe originali dissideret. Unde deducitur B. Virginem quoad peccati impuritatem reliquis ab Adamo descendentes speciali privilegio non præstare, nec vere a S. Josepho et aliis passim Patribus salutari immaculatissimam.

ΘΕΟΤΟΚΙΑ

H

ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΣΤΡΟΦΑΙ

Ἐκ τῶν Μηναίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

47 THEOTOCIA (48),

SEU

DEIPARÆ STROPHÆ

Ex Menæis Græcorum (49).

ΜΗΝ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ.

*Ἐκ τοῦ Κατόχου ἐν προορτίᾳ τῶν Φώτων, καὶ μνήμῃ τοῦ Σιλβέστρου, πάπα Γώμης, ἡμέρα β'.**Ἵνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψειεν, ὁ μόνος πάντων Θεὸς μήτραν ἀπειρόγαμον ὑπέδου, καὶ σαρκὸς φανεὶς ἐν ἐμοιώματι, τῆς ἐχθρας τὸ μεσότοιχον*

(48) Hæc S. Josephi de Deipara Virgine Theotocia ex Menæis Græcorum impressis, ex Menæis mss. Bibliothecæ monasterii Cryptæ Ferratæ, et ex pluribus Græcæ manuscriptis codicibus celeberrimæ bibliothecæ Barberinæ, in quibus multi exstant sub nostri Josephi nomine canones qui in Menæis Græcæ tantum impressis desiderantur; decerpsit, ac e Græco in Latinum sermonem transtulit P. Ludovicus Marraeus, frater meus. — Scire debet lector fere omnes Græcorum canones, hymnos et odas, de sanctis quibuslibet scriptos, cum insigni aliqua ad Deiparam apostrophe claudi. Has Græci clausulas hymnorum suorum, *Theotocia* nominant, quasi dicas Deiparæ strophas. Alii scribunt *Theotochia* non recte, cum apud Græcos non sit X, sed K. Cum autem Josephus noster innumeros fere de sanctis canones, hymnos et odas composuerit, infinita prope virginearum inde laudum seges excrescit, quam per omnes pene Menæorum paginas sparsam, ad ingerendos fovendosque teneros erga magnam Dei Matrem affectus, hoc loco collectam lectori exhibeo.

(49) Menæa nihil aliud sunt quam duodecim non exigui codices Ecclesiæ Græcæ quibus continentur per singulos singulorum mensium dies variæ Dei, Deiparæ, ac sanctorum laudes, in templis Græcorum sub divinis Officiis decantari consuetæ; et in lingua Romana hos duodecim Menæorum tomos non incommode libros menstruales appellandos censet P. Simon Vuagnereck in *Mariana Pietate Græcorum* in Prolegomenis, n. 9, velut et Plautus in *Captivis*, *menstruales epulas* dixit. Hi autem duodecim tomi, manuscripti a Græcis Venetias missi, ante annos circiter quinquaginta ibidem Græcæ solum excusi sunt, ad commodiorem templorum Græciæ usum: tam tum e in ipsis etiam Græcis pervetustus ille manuscriptorum codicum squalor esse lædio cœperat: plus undique blandientibus Latinæ Ecclesiæ libris arte typographica cultis. De his Menæis loquens Leo Allatus in suo opere *De libris Eccles.*

A

MENSIS JANUARIUS.

*Ex canone in pervigilia Epiphaniæ, et sanctum Synestrum, papam Romanum, die 2.**Ut inferiores superioribus ac cælestibus conjungeret solus omnium Deus, virginalem uterum ingressus est, cumque in similitudine carnis appa-*

Græc. Dissert. 1, pag. 78, ait inter alia: Menses singuli singula explent volumina, singulis diebus unius vel plurium sanctorum Officium, quorum solemnitas eo die celebratur, digeritur. Troparia scilicet in primis et secundis Vesperis, Missa et Canones in Matutino, aliisque divinis Officiis recitandis, inter quos Synaxaria, rerum nempe gestarum ab illis sanctis, quorum dies agitur, succincta oratio: aliorum item sanctorum, licet eorum Officium peculiare non habeatur, eaque vel prosa vel carmine commemoratio, sic a mense Menæa appellantur. Ea plerique in rebus ecclesiasticis minus accurati cum Menologiis confundunt, quæ omnino diversa esse manifestum est. Menologia enim (ut idem Leo infra subdit) non alia sunt, quam quæ Latinus Martyrologia vel Kalendaria dixerit, nec aliud in illis habetur, nisi vel sanctorum Vitæ, quolibet die per totum annum summam expositæ, vel quorum vitæ non habetur, commemoratio, nullaque ibi aut Officii ordinandi aut recitandi series continetur. Verum est tamen sæpiissime Menologiorum horum partem, eamque non minimam in Menæis inter canones post odam sextam esse digestam, ut sine alterius libri ope, qui officium in ecclesia aut domi recitat, habeat unde celebrandorum sanctorum historiolas, et commemorationes legat. Hoc Menologium apud Græcos non unum est, sed pro opportunitate temporis variam quoque faciem induit: aliud quippe est quod nobis Latine tantum ex versione cardinalis Sicleti Canisius in *Antiquis Lectionibus* representavit: aliud quod separatim hinc inde manuscriptum adhuc in bibliothecis, et Barberina potissimum, quod et antiquissimum est, asservatur, quæ nec omnia sibi invicem respondent: aliud quod in Menæis Græcorum insertum est: aliud quod post divinas Horas, Evangelium, Apostolum, aliosque libros legitur. Menologium ex Menæis Græcorum erutum, et in linguam Græcorum vernaculam versum a Maximo Margunio,

missit, intermedio inimicitiae pariete sublato, pacem interposuit; vitamque ac divinam redemptionem largitus est.

Virgo casta post partum permansisti, o sanctissima; Deum enim Verbum genuisti similem nobis factum, sine peccato.

Sana vulnera cordis mei, o puella; et motus animae meae recto ac felici tramite dirige, o Virgo, ad Dei voluntatem faciendam.

Salve, o unica Genitrix illius, qui carnem... emendicavit; salve, collapsi mundi erectio, o immaculatissima; salve, mœroris dissolutio; salve, salus fidelium; salve, throne Dei altissime.

Mente revolventes divinitus prophetæ, mysterii tui profunditatem, o Virgo, propheticè prænu- tiaverunt illud, **48** divino Spiritu illustrati: nos vero cum illorum vaticinia opere completa nunc læti intueamur, credimus.

O puella, omnibus miraculis admirabilior, illum genuisti, qui est ante omnia sæcula, nobis similem factum propter summam misericordiam suam, ut salvos faceret eos, qui canunt: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Divinis verbis tuis hominum generationes inhærentes, beatam te dicunt, o semper beatissima, suaviter concinentes: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O Virgo, honorum amatrix, bonam effice animam meam, peccati malitia depravatam; tu enim bonum Deum ac Dominum peperisti.

Ex Canone in pervigiiliis Luminum, seu Epiphaniæ, die 3.

O miraculorum miraculum! Quomodo Deus noster, qui est superior omni creatura, creatur et plasmatur ex Dei Matre; et voluntate sua renovat et plasmat iterum nos ex aqua, et spiritu solus beneficis plasmatione maxime admirabili?

Horrescunt cherubim, atque universa cœlestis natura ob reverentiam venerandæ prolis tuæ incomprehensibilis, o immaculatissima, quæ similis facta est nobis propter ineffabilem misericordiam suam, et secundum carnem baptizata est; cujus divinam apparitionem nunc omnes exsultantes celebramus.

Ex Canone in sanctos septuaginta apostolos, die 4.

Divinum regis palatium honoremus, in quo, quemadmodum ipse voluit, habitavit; in nuptam ac solam Deiparam, per quam deificati sumus, colaudemus.

49 Casta ante partum, in partu, et post partum vere, o Virgo Mater, apparuisti: Deum enim peperisti, quem apostolorum collegium manifeste prædicavit.

Beatissimus olim prophetarum chorus sacris va-

Cytherorum episcopo, edidit Antonius Pinellus Venetiis anno 1529, in 4. Cum autem in Menæis, de quibus diximus, plurimi sparsim in quolibet mense exstent sub Josephi nostri nomine de sanctorum

Α ἑλὼν, εἰρήνην ἐμσεύτευσε, καὶ ζωὴν ἐβράβευσε, καὶ θεῖαν ἀπολύτρωσιν.

Παρθένος ἀγνή μετὰ τὴν κύησιν, παναγία, διέμει- νας· Θεὸν Λόγον γὰρ ἐγέννησας ἡμῖν ὁμοιωθέντα, χωρὶς ἁμαρτίας.

Ἰασαί μου τὰ τραύματα, κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατευόδωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ κινήματα εἰς Θεοῦ, Παρθένε, τὰ θελήματα.

Χαῖρε, μόνη τεκοῦσα τὸν... σάρκα πτωχεύσαντα, χαῖρε, τοῦ πεσόντος ἐπανόρθωσις κόσμου, πανάμωμο· χαῖρε, λύπης λύσις· χαῖρε, πιστῶν ἡ σωτηρία· χαῖρε, θρόνε Θεοῦ ὑψηλότατε.

Νοήσαντες θεηγόροι προφητῶν μυστήριόν σου, Παρθένε, τὸ βάθος προφητικῶς προκατήγγειλαν τοῦτο, φωταγωγοῦμενοι θεῶν ἐν Πνεύματι· καὶ νῦν ἡμεῖς περιχαρῶς τὰς ἐμφάσεις ὁρῶντες πιστεύομεν.

Ἵπερθαύμαστε κόρη, τὸν πρὸ πάντων αἰώνων ἐκυοφόρησας ἡμῖν ὁμοιωθέντα, δι' ἄκραν εὐσπλαγχνίαν, ἵνα σώσῃ τοὺς ψάλλοντάς· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ῥήμασί σου θεοὶς γενεαὶ ἐπόμεναι αἱ τῶν ἀνθρώπων μακαρίζομέν σε τὴν ἀειμακάριστον, καὶ μελωδοῦμεν· Εὐλογοῦτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἁμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθων· τὸν ἀγαθὸν ἡ τεκοῦσα Θεὸν καὶ Κύριον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος ἐν προεορταῖς τῶν Φώτων, ἡμέ- ρα γ'.

Ὁ θαῦμα θαυμάτων! Πῶς ὁ πάσης ἐπέκεινα κτίσεως Θεός ἡμῶν κτιζεται καὶ πλάττεται ἐκ τῆς Θεομήτορος, καὶ καινουργεῖ θελήματι καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς, δι' ὕδατος καὶ πνεύματος πλάσιν θαυμασιωτάτην, ὁ μόνος εὐεργέτης;

Φρίττει χερουβὶμ καὶ πᾶσα οὐράνιος φύσις, πανάμωμο, τὸν ὑπὲρ κατάληψιν σεπτὸν σου τόχον ὁμοιωθέντα ἡμῖν, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφατον, καὶ βαπτισθέντα σαρκί, οὗ τὴν θεῖαν πάντες ἐπιφάνειαν ἐορτάζομεν νῦν ἀγαλλόμενοι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἑβδομήκοντα ἀποστόλους, ἡμέρα δ'.

Τὸ θεῖον παλάτιον τοῦ βασιλέως τιμήσωμεν, ἐν ᾧ κατεσχῆνωσε, καθὼς ἐθέλησε· τὴν ἀπαίρανδρον καὶ μόνην Θεοτόκον, δι' ἧς ἐθεώθημεν, ὑμναλογήσωμεν.

Ἄγνή πρὸ τοῦ τόκου, καὶ ἐν τόκῳ, καὶ μετὰ τόκον ἀληθῶς, Παρθενομῆτορ, πέφνησας· Θεὸν γὰρ ἀπεκύησας, ἐν ἀποστόλων σύλλογος περιφανῶς ἀνεκήρυξεν.

Σὲ μακαριώτατος πάλαι χορὸς τῶν προφητευόντων

laudibus canones, ex his omnia, quæ ad Deiparam spectabant, decerpta, nunc piorum oculis sese offerunt legenda

ἐν Πνεύματι θεηγορίαις ἱεραῖς θεοπροπῶς κατονομά-
ζει, πάναγνε, πύλην καὶ ὄρος κατάσχιον.

Τὰ ὄμματα φώτισον, Παρθένε, τῆς καρδίας μου,
λάμψον μοι ἀκτῖνα μετανοίας, σκότους με ρῦσαι διαιω-
νίζοντος, πύλη τοῦ φωτός, Χριστιανῶν πάντων τὸ
προσφύγιον τῶν πιστῶς ἀνυμνούντων σε.

Ὑμνῶ σε, μόνη πανύμνητε· δοξάζω σε, ἀεὶ θεοδό-
ξαστε, καὶ μακαρίζω σε ἣν γενεαὶ μακαρίζουσι τῶν
γενεῶν, Παρθένε θεομακάριστε.

Ἰλαστήριον, πανάμωμος, γεγένησαι ἀμαρτανόν-
των ἀεὶ, τεκοῦσα ὑπερφυῶς τοῦ κόσμου τὸν αἵφροντα
τὴν ἀμαρτίαν Χριστὸν, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πα-
τέρων Κύριος καὶ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ὁ θαῦμα ἐπέκεινα θαυμάτων! Πῶς εἴχρεις καὶ
μένεις παρθενεύουσα, πάναγνε θεόνυμφε; Λόγον
γὰρ ἐγέννησας τὸν τῷ Πατρὶ συνάναρχον, ᾧ πάντες
ψάλλομεν· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερ-
υψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἔλαμψε καὶ κατ-
εφαίδρυνε πᾶσαν τὴν ὑφήλιον, καὶ τὸν προστάτην τοῦ
σκότους ὠλεσε, Θεογεννήτορ πάναγνε, ἀγγέλων καύ-
χημα, καὶ ἀνθρώπων πάντων τὸ διάσωμα, τῶν
ἀπαύστοις φωναῖς εὐφημούντων σε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὁσίου μητέρα ἡμῶν Δο-
μνίκας, ἡμέρα η'.*

Καὶ πρὸ τόκου ἄφθορος, ἀγνή, καὶ μετὰ τὴν κύη-
σιν Μήτηρ Θεοῦ, ὑπερφυῶς διέμεινας· ὄθεν σε πο-
θήσασα θεῖον Πνεῦματι ἡ Δομνίκα, ὀπίσω σου ἄφθο-
ρος προσήχθη τῷ παμβασιλεῖ Υἱῷ σου, ἀχραντε.

Δυνάμωσον, πανάχραντε, τὸ ἀσθενές μου, Δέ-
σποινα, δύναμιν τὴν τοῦ Ὑψίστου τέξασα, τὴν τὸ εἶναι
πᾶσι προσέχουσαν, καὶ Δομνίκας τὴν μνήμην μεγα-
λύνσαν.

Νεκρώσεως τοὺς χιτῶνας Ἀδάμ ἐξεδύσατο τῇ θεῖα
γεννήσει σου, καὶ τὴν στολὴν ἠμφιάσατο, μόνος ἦν
ἐξύφανε ἐν τῇ γαστρὶ σου ὁ Λόγος σωματούμενος.

Ἄγιον Κύριον, Κυριοτόκε, τοῦ παντός τέτοκας,
ὄν ἐκ ψυχῆς Δομνίκα ποθοῦσα, παθῶν φθοροποιῶν
κατακυριεύει, Παρθένε, ὑμνοῦσα σε.

Δι' ἐμὲ, κατ' ἐμὲ ἐχρημάτισε βρέφος ὁ παντέ-
λειος, ἀνακαινίζων με παλαιωθέντα πάθει, διὰ
σοῦ, παναγία θεόνυμφε.

Ἰσχύς μου, καὶ ὑμνησις, καὶ σωτηρία ὑπάρχει ὁ
Κύριος, ὃς σε Μητέρα πάναγνον καὶ νύμφην ἀνύμφευ-
τον προεκλεξάμενος, ὄν ὑπὲρ τῶν δούλων σου ἀεὶ μὴ
διαλίπης προσθεύειν, ἀχραντε.

Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς οὐσιῶται δι' ἡμᾶς ἐκ τῶν σῶν
σπλάγγνων, τὴν φθαρεῖσαν οὐσίαν ἀνακαινίσει ζη-
τῶν, δι' οἷκτον, Παρθένε, καὶ ἔλεον, ὃ δεδοξασμένος
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Κύριε, φεῖσαι, ὅταν μέλλῃς με κρίνειν,

liciniis in Spiritu divinitus te, o castissima, por-
tam, et montem umbrosam nominavit.

Illumina, o Virgo, oculos cordis mei, effulge su-
per me poenitentiae radio; a tenebris perennantibus
libera me, o porta lucis, refugium omnium Chri-
stianorum te fideliter laudantium.

Laudo te, o sola digna omni laude: glorifico te,
o semper a Deo glorificatissima; et beatifico te, o
Virgo divina beatitudine felicissima, quam gene-
rationes generationum beatam appellant.

Expiatorium facta es, o purissima, eorum qui
assidue delinquant, supra naturae ordinem evixa
Christum, qui tollit peccatum mundi, ad quem
clamamus: Dominus ac Deus patrum, benedi-
ctus es.

O miraculum, quod omnia miracula transeun-
dit! Quomodo paris, et permanes Virgo, o castissi-
ma sponsa Dei? Nimirum Verbum Patri coeternum
genuisti, cui omnes psallimus: Laudate, omnia
opera, et superexaltate Dominum in omnia saecula.

Jubar fulgoris partus tui effulsit, atque univer-
sum terrarum orbem latissimo lumine perfudit, ac
tenebrarum principem perdidit, o Dei Genitrix ca-
stissima, angelorum gloriatio, atque omnium ho-
minum salus, qui incessantibus vocibus te concele-
brant.

*Ex Canone in sanctam Matrem nostram Do-
mnicam, die 8.*

Ante partum incorrupta, etiam post partum Virgo
permansisti supra naturae ordinem, o Dei Mater.
Quamobrem **50** Domnica te in Spiritu sancto de-
siderans, post te incorrupta adducta est, o inviolata,
regi omnium Filio tuo.

Corroborata, o intemperatissima Domina, infirmi-
tatem meam, tu quae virtutem Altissimi peperisti,
quae omnibus dat esse, et Domnicae memoriam
magniscent.

Tunica mortalitatis exiit Adamus, divino partu
tuo, et induit se stola, quam incarnatum Ver-
bum solum in utero tuo contexuit.

Sanctum omnium Dominum peperisti, o Domini-
para, quem ex animo Domnica concupiscens,
passionum mortiferarum dominatur, te, o Virgo,
collaudans.

Propter me factus est similis mei infans ille, qui
est perfectissimus, ut me passionibus inveteratum
renovaret per te, o sanctissima Dei sponsa.

Fortitudo mea, et laus et salus mea est Dominus,
qui te Matrem intaminatissimam, et sponsam in-
nuptam elegit; apud quem ne praetermittas assidue
pro servis tuis intercedere, o inviolata.

Supersubstantialis Deus sit substantia propter nos
ex visceribus tuis, substantiam corruptam redin-
tegrare cupiens, o Virgo, propter suam misericor-
diam, et pietatem, qui est gloriosus in omnia
saecula.

Parce mihi Domine, parce cum veneris ad judi-

candum me, et ne me. condennes ad ignem, ne in ira tua arguas me; precatur te Virgo, quæ peperit te, o Christe, una cum angelorum turbis, atque ordinibus sanctorum.

Ex Canone in SS. Hermylum et Stratonicum MM. die 15.

Dominus, qui a nulla creatura capi aut contineri potest, in te, Domina, continetur, propter suam misericordiam **51** factus homo, ut homines per ineffabilem humanitatem ac benignitatem salvos faciat.

O sanctissima, quæ sanctissimum Verbum peperisti, sanctifica animas et corpora nostra, dum te omni laude dignissimam beatificamus.

Renovat humanam naturam novus infans, Dominus, qui est ante sæcula, apparens ex Virgine, factus homo. Illi concinamus: Gloria, Domine, potentiae tuæ.

Deum supra omnem sermonis mentisque conceptum genuisti, et qualis fueras ante partum, post partum etiam permansisti virgo, o casta Deo charissima.

Passionum carnis meæ fluctus, te precor, o puella, fac quiescere, ac veluti obdormire, semper vigilantium intercessione tua; neque sinas me in profundissimum peccati somnum incidere.

Te, quæ vitæ manna in utero portasti, urna illa, quæ manna continebat, olim verissime ac manifestissime præfigurabat. Benedicta tu in mulieribus, o Domina purissima.

Aperitur per te iterum antiquus ille Paradisus, et introducitur in eum homo antea damnatus, o casta Deo charissima. Et Deus verissime assumit hominum massam clamantium: Laudate, omnia opera, Dominum.

Exhorreseunt cherubim videntes Verbum illud, quod inter eos ineffabili verbo est, et residet, gestatum maternis ulnis tuis infantem, o sanctissima Domina, quæ res omnes creatas dignitatis celsitudine præcellis.

Ex altero in eisdem Canone.

Compesce peccatorum meorum fluxus, tu, quæ matris corruptelam partu tuo exsiccasti; et compunctorem concede mihi, o Dei Genitrix purissima.

Uladius ille versatilis, qui Paradisi ingressus præcudebat, erubescit ac pudore perfunditur videns læceam illam, quæ Filium tuum, o Virgo Mater, vulgavit.

52 Me in segnitie dormientem, et peccatis coopertum, ad pœnitentiam excita, o castissima, tanquam Verbi Mater.

Tanquam pulchra, tanquam speciosa, tanquam puritatis fulgore coruscans, Verbum speciosum forma corporasti ac peperisti, o Virgo Mater: quod divina operatione omnibus dat esse ex divitiis benignitatis suæ.

Sana, o Deipara Virgo, tanquam compatiens, passiones infirmæ animæ meæ, et dolorem cordis

καὶ μὴ καταδικάζῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξῃς με, δυσωπεῖ σε Παρθένος, ἢ σε κυοφορήσασα, Χριστὲ, τῶν ἀγγέλων τὰ πλήθη, καὶ τῶν ἁγίων τάγματα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἑρμύλον καὶ Στρατόνικον, ἡμέρᾳ εγ'.

Ἐπιπέσει ὁ κατὰ φύσιν Κύριος πᾶσιν ἀχώρητος, ἐν σοὶ χιρεῖται, Δέσποινα, βροτὸς εὐσπλαγγνία γενόμενος, ἵνα βροτοὺς δι' ἀφατον φιλανθρωπίαν διασώσῃται.

Ἐπεραγία ὑπεράγιον Λόγον κυήσασα, καθαγλασον ἡμῶν καὶ τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα τῶν μακαριζόντων σε τὴν παναμώμητον.

Νεουργεῖ τὴν ἀνθρωπότητα νέον βρέφος, ὁ πρὸ αἰώνων Κύριος, ὀφθαλμοὶ ἐκ Παρθένου, καὶ βροτὸς γενόμενος· αὐτῷ μελιρδήσωμεν· Δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Ἐκύησας Θεὸν ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν, καὶ ἔμεινας μετὰ τέκον ὡς πρὸ τόκου παρθένος, ἀγνή Θεοχαρίτωτε.

Κοίμησον τῶν παθῶν τῆς σαρκὸς μου τὰ κύματα τῇ ἀκοιμήτῃ σου, κόρη, Ἰκεσία, δέομαι, καὶ μὴ δώῃς ἀμαρτίας ἀφυπνώσαι με ὕπνον βαρύτερον.

Σὲ τὴν τὸ μάννα τῆς ζωῆς ἐν κοιλίᾳ φέρουσαν, πάλαι μανναδόχος στάμνος ὡς ἀληθῶς προετύπου ἐμφανεστάτα. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἄνοιγεται πάλιν διὰ σοῦ ὁ πρὶν Παράδεισος, καὶ ἐπιστάγεται ὁ πρὶν κατάκριτος ἄνθρωπος, καὶ θεοῦται ἀληθέστατα, Θεοχαρίτωτε ἀγνή, βροτῶν τὸ φύραμα, τῶν βοδόντων· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φρέττει χερουδιμ καθορῶντα τὸν ἐν αὐτοῖς ἀρρήτιον λόγον ἐπικαθεζόμενον Λόγον, μητρὸς ἀγκάλας βρέφος κρατούμενόν σου, παναγία Δέσποινα, ὑψηλοτέρα πάσης κτίσεως.

Ἐκ τοῦ ἑτέρου Κανόνος εἰς τοὺς αὐτοὺς.

Στήσόν μου ἀμαρτίας τοὺς ὀχετοὺς, ἢ τοῦ θανάτου τὴν φθορὰν τῷ τόκῳ σου μαράνασα, καὶ κατὰ νυξὶν μοι ὄδς, Θεοκυῆτορ πανάμωμε.

Ῥομφαία τὸ πρὶν ἢ στρεφομένη τὰς εἰσόδους μοι διδοῦσα, αἰδομένη τὴν κεντήσασαν, Παρθενομήτορ, λόγην, τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα.

Ῥαθυμία καθεύδοντα, καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ συγκαλυπτόμενον, πρὸς μετάνοιάν με, πάναγνε, ὡς τοῦ Λόγου Μήτηρ ἀνακάλεσαι.

Ὡς καλὴ, ὡς ὠραία, ὡς τῇ καθαρότητι περιεστράπτουσα, τὸν ὠραῖον κάλλει ἐσωμάτωσας Λόγον καὶ τέτοκας, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι θεουργικῶς, Παρθενομήτορ, παρεχόμενον πλοῦτι χρηστότητος.

Τὰ πάθη τῆς ἀσθενούσης μου ψυχῆς, καὶ τὸ ἄλγος τῆς καρδίας, Παρθένε, καὶ τοῦ νοδὸς ἐκτροπᾶς

πολυτρόπους, ὡς συμπαθῆς, Θεοτόκε, θεράπευσον, καὶ κόπασον τὸ χαλεπὸν τῶν παθῶν μου κλυδώνιον δέομαι.

Λύων τῆς Εὐαστὴν κατάραν, τὴν πανάμωμον κατώκησας γαστέρα, εὐλογίας πηγὴν βλύζων τοῖς βωῶσιν· Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Ὁ κατὰ πάντα τέλειος καὶ τῇ φύσει ἀπρόσιτος ὤφθη πρόσιτός μοι σάρκα περιχείμενος ἐκ σοῦ, ἀπειρόγαμε· ὃν ἐκτενῶς ἐκέτευε τῶν ἀνομιῶν μου τὸ φορτίον σκορπίσαι, καὶ σῶσαι μελωδοῦντα· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τελεῖς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀμάτητος, ἐλεήμων ὡς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Καλύβητον, ἡμέρα 18'.

Χαλεπαῖς παθῶν ἐπιβουλαῖς, κόρη, χειμαζόμενος, καὶ προσβουλαῖς ἀμαρτιῶν κλονούμενος, σοῦ πρὸς τὴν ἀκοίμητον προστασίαν, πανύμνητε, πόθῳ καταφεύγω. Οἴκτειρόν με, σῶσον, Ἀειπάρθενε.

Μυρίπνουν ὡς ῥόδον ἀπὸ κοιλάδων, ἄχραντε, ὁ καθάρως σε εὐρατο, καὶ ἐν μέσῳ σου κατεσκήνωσεν, εὐωδίας πληρώσας τὸ ἀνθρώπινον.

Ἰθύνόν μου τῆς ψυχῆς τὰς κινήσεις, πανάμωμε, πρὸς θεῖα προστάγματα, τοῦ ἐκ γαστρὸς σου ἐκλάμψαντος, ζάλης λυτρουμένη με τῶν ἐν τῷ βίῳ σκανδάλων μεσιτεῖαις σου.

Ἐμμανουήλ τὸν ἀπάντων Δεσπότην τίκεις ἀφθόρως, μένασα παρθένος καὶ μετὰ τόκον, Παρθενομήτητορ· ὃν ἀπαύστως δυσώπει ἐπηρείας ἐχθρῶν λυτρώσασθαι τοὺς ὑπὸ τὴν σκέπην τὴν σὴν καταφεύγοντας.

Ἰσορροπὴν καὶ σύνθρονον τῷ τεκόντι Λόγον ἐκ γαστρὸς σου, ἀγνή, ἐσωμάτωσας, δι' εὐσπλαγχνίαν ἤφατον τὸ ἡμέτερον ὄλον φορέσαντα.

Ἕμνοῦμεν τὸν τόκον σου, εὐλογημένη, δι' οὗ ἐλυτρώθημεν τῆς πάλαι κατακρίσεως, καὶ σε μακαρίζομεν, θεομακάριστε, μόνην ἣν ἠγάπησεν ὁ ὢν εὐλογημένος καὶ ὑπερένδοξος.

Ῥαῖθρον ἀένναον ἡμῖν τοῖς προστρέχουσιν εἰς σέ, ἀγνή, πηγάζεις, οὗ τὴν ἀφθορον χάριν ἀπαρβούμενοι, σοῦ Ἕμνοῦμεν τὸν τόκον, πανάχραντε, καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ μήτρα σου γεγένηται, δι' οὗ φῶς οἱ ἐν σκότει εἶδον καθήμενοι· ὅθεν σε φωναῖς ἀσιγήτοις, Μήτηρ Θεοῦ, ἀεὶ ἀνῆμνοῦμεν, καὶ πόθῳ γεραίρομεν τὴν ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας ἀλύσεως τοῦ ἁγίου καὶ πανευφήμου ἀποστόλου Πέτρου, ἡμέρα 15'.

Ῥομφαῖαι πᾶσαι δολίου ἐχθροῦ, ἄχραντε Παρθένε,

mei, mentisque varias evagationes et errores : et gravissimam affectionum mearum tempestatem, quaeso, compece.

Ut Evæ solveres maledictionem, uterum omnium carentem labe inhabitasti, benedictionis fontem effundens iis qui clamant : Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Qui per omnia perfectus est, et natura inaccessibleis, factus est mihi accessibilis carne circumdatus, ex te accepta, o innupta. Eundem tu enixe precare, ut allevet onus iniquitatum mearum, et salvet me concinentem : Sacerdotes, benedicite ; populi, superexaltate Christum in sæcula.

Parce mihi Salvator qui natus es, et Genitricem tuam post partum incorruptam conservasti, cum sedebis ut judices opera mea ; dissimulans iniquitates meas, et peccata mea tanquam impeccabilis, misericors ut Deus, et hominum amator.

Ex Canone in S. Joannem Calybitam, die 15.

Molestissimis passionum insultibus, quasi tempestatibus exagitatus, et peccatorum ictibus quasi fluctibus concussus ad indefessam protectionem tuam confugio cum affectu, o puella omni laude dignissima. Miserere mei, et salva me, o Virgo perpetua.

53 Cum te tanquam rosam redolentem purus ille in convallibus reperisset, o inviolata, in medio tui habitavit, humanum genus suavissimo replens odore.

¶ Dirige motus animæ meæ, o purissima, ad divina illius præcepta, qui ex utero tuo coruscavit ; atque a tempestate scandalorum hujus vitæ eripe me intercessionibus tuis.

Omnium Dominum Emmanuel sine viri opera peperisti, manens virgo post partum, o Virgo Mater. Eundem incessanter exora ut ab hostium invasionibus liberentur illi, qui confugiunt sub protectionem tuam.

Verbum, quod æquale est in operatione, et in throno, genitori suo, ex visceribus tuis corporasti, o casta ; atque inde propter ineffabilem misericordiam suam, totam naturam nostram assumpsit.

Prolem tuam laudamus, o benedicta, per quam ab antiqua damnatione redempti sumus ; te vero beatificamus, o divina felicitate cumulatissima ; quam solum dilexit ille qui est benedictus ac supergloriosus.

Fluvium perennem nobis effundis recurrentibus ad te, o casta ; cujus uberem gratiam delibantes, partum tuum laudamus, o inviolatissima, et superexaltamus in omnia sæcula.

Lucis habitaculum venter tuus factus est, per quam sedentes in tenebris viderunt lumen : unde te incessabili voce semper laudamus, o Dei Mater ; et cum affectu veneramur te spem animarum nostrarum.

Ex Canone in adorationem pretiosæ catenæ sancti et gloriosissimi Petri, die 16.

Frameæ universæ dolosi hostis defecerunt omni-

nino, o Virgo inviolata, per lanceam, qua vulne-
ratum est Verbum **54** illud, quod uterum tuum
impollutum inhabitavit, ejus dulcissimo amore
precor te nunc ut vulneres cor meum.

Cohibuit mors, ubi ad te pervenit, irrefrenabi-
lem impetum (50); tu enim sola immortalitatis fon-
tem peperisti, o Deipara semper virgo.

Tanquam amplissimum palatium inhabitans rex
omnium sanctum uterum tuum, incorporatus appa-
ruit, o Domina purissima.

Me nunc multorum peccatorum pondere grava-
tum, subleva, o inviolata, corroborans me ad
portandum levissimum jugum Christi.

Pelliceis mortalitatis tunicis indutus est primus
pater; Creator enim illo superindutus est, ex
visceribus tuis, o purissima, ineffabiliter incar-
natus.

Ille, qui in terram tanquam Imber descendit,
irrigavit scientia divina universam terram, teque,
o Virgo casta, omnibus angelis honorabiliorem
effecit.

Intellectuale candelabrum te olim, Dei genitrix,
propheta præsignavit, ferens lampadem divinam,
quæ illuminavit eos, qui plurimis malorum tene-
bris prius erant obfusi.

Lucis habitaculum facta es: propterea illumina
me, o puella, universis inimici vexationibus obte-
nebratum, ut cum fide magnificem te, o sanctis-
sima Mater Virgo.

Ex Canone in SS. Speusippum, Eleusippum, et Meleusippum, die 16 (50').

Terra inarata apparuisti, o augustissima, quæ
spicam nobis protulisti, universi nutritorem Do-
minum Jesum ex quo nos comedentes, ad vitam
revocamur.

Deum ex te incarnatum videntes, o Virgo casta
Deipara, **55** te proprie confitemur, quæ omnium
reformationis absque ulla dubitatione causa
fuisti.

Superessentialis ille, qui carnis erat expers, ex
venerandis sanguinibus tuis incarnatus est, o ca-
stissima; et caro sine ulla mutatione factus, cum
hominibus conversatus est.

Naturæ leges in te, o purissima Virgo, revera
innovantur: Virgo quippe post partum manes,
velut ante partum, Christum legislatorem enixa.

Miserabilis animæ meæ passionibus medere, o **D**

Ex Canone in S. Neophytum, martyrem, die 21.

Enixa naturæ Creatorem, universam terrigena-
rum substantiam deificasti; propterea te proprie
Deiparam confitemur, o Virgo Dei sponsa.

Hymnum tibi semper rependit in gratiarum
actionem mortalium genus, o Dei Mater, cum per
te immortalitatem **56** assecutum sit.

(50) Vel ut vertit P. Simon Vuagnereck in *Ma-
riana Pietate Græcorum*, n. 97. « Mors ejus præcipi-
tem impetum reprimere nullagres potuit, ad te us-
que pervenias, attonita stetit; » id est intacta per-

A τελείως ἐξέλιπον, ἀφ' οὗ λόγῃ ἐτρῶθη ἡ τὴν σὴν
γαστέρα τὴν ἀμόλυντον οἰκήσας Λόγος· οὗ τῷ γλυ-
κυτάτῳ νῦν τρῶσαι ἔρωτι τὴν καρδίαν μου καθ-
ικετεύω σε.

* Ἔσθη μέχρι σου ὁ θάνατος τῆς ἀκατασχέτου ὄρ-
μης· σὺ γὰρ μόνη ἔτεκες τὴν πηγὴν τῆς ἀθανασίας,
Θεοτόκε μητροπάρθενε.

Ὡς παλάτιον εὐρύχωρον κατοικήσας, ὁ βασιλεὺς
τῶν ὄλων τὴν ἀγίαν σου μήτραν ὠφθη σωματούμε-
νος, πανάμωμε Δέσποινα.

Βεβαρυμένον, ὄχραντε, τῷ φόρτῳ τῶν πολλῶν
ἀμαρτημάτων ἐλάφρυνόν με νῦν, φέρειν τὸν ζυγὸν
ἐνδυναμοῦσα Χριστοῦ τὸ ἐλαφρότατον.

Νεκρώσεως δερματίνους χιτῶνας ἐνδέδεται ὁ προ-
πάτωρ· ὁ γὰρ Κτίστης αὐτὸν ἐπενδύεται, ἐκ τῶν σῶν
B αἱμάτων σαρκωθείς ὑπὲρ λόγον, πανάμωμε.

Ὁ καταβάς ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ὑετός, Παρθένε,
θεογνωσίαν πᾶσαν ἤρθευσε τὴν γῆν, καὶ ἀνέδειξέ
σε τῶν ἀγγέλων πάντων, ἀγνή, τιμιωτέραν.

Νοητὴν σε λυχνίαν προέγραψεν ὁ προφήτης τὸ θεῖον
λαμπάδιον, θεογεννήτορ, φέρουσαν τὸ φῶς τῶν
πρώτων ἐσκοτισμένους τῶν κακῶν ταῖς πόλλαις ἀμαυ-
ρώσεσιν.

Φωτὸς οἰκητήριον ἐγένου· εἰδὼ φωταγωγῆσόν με,
κόρη, ἀμαυρούμενον πάσαις τοῦ ἐχθροῦ ταῖς ἀπι-
στίαις, ὅπως ἐν πίστει σε, παναγία, μεγαλύνω,
Μητροπάρθενε.

C Dei Genitrix castissima; mentem tranquilla hostili-
bus invasionibus velut tempestatibus jaclatam, et
cor meum peccatum radde, o puella.

Rosam in medio spinarum te vere invenit in hu-
jus mundi convallibus, o casta Virgo, Jesus omnium
plantator, atque ex utero tuo natus, nos divinæ
cognitionis suavissimo perfudit odore.

Te spirituale candelabrum, quæ lucem inaccessi-
bilem suscepisti, agnovimus, o Virgo Maria, quæ
omnium fidelium animas illuminasti, et peccati te-
nebras eliminasti.

Vocibus gratiarum actione plenis ad te clama-
mus: Ave, immaterialis lucis habitaculum puris-
simum; ave, causa deificationis omnium; ave,
maledictionis dissolutio; ave, terrigenarum expul-
sorum revocatio.

* Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Νεόφυτον,
ἡμέρα κα'.

Τεχοῦσα τὸν φύσει Δημιουργὸν ἐθέλωτας ὄλην τὴν
οὐσίαν τῶν γηγενῶν· διό σε κυρίως Θεοτόκον ὁμο-
λογοῦμεν, Παρθένε Θεόνυμφε.

* Ὑμνον χαριστήριον γένος βροτῶν ἀεὶ νέμει σοι,
Μῆτερ Θεοῦ, τὴν ἀθάνασίαν διὰ σοῦ κληρωσάμενον.

mansisti ab originis culpa, quæ est mors quædam
spiritualis ab Adamo in alios omnes transfusa. Videlicet
P. Petrum Possinum in *Vincentio Victo*, cap. 14.
(50) Græca in impressis Menæis desunt.

Ἐκουσίως πτωχεύσαντα πλούτῳ ἀγαθότητος τὸν Ἀ
δὲρθεον, Θεοτόκε, ἀπεκύησας, τὴν ἡμῶν πτωχεῖαν
κατοικτεῖροντα.

Τὸ πρὸ πάντων αἰώνων, κόρη, παναμώμητε, θεῖον
μυστήριον ἀποκεκρυμένον διὰ σοῦ ἐγνωρίσθη τοῖς
πέρασιν, ὁ Υἱὸς, καὶ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ σὰρξ χρημα-
τίσας καὶ θεώσας, Παρθένε, τὸν ἄνθρωπον.

Ἐπὲρ λαμπρὸς ἀνεδείχθη καθέδρα βασιλείας οὐ-
ρανίου Παρθένε, ἐν ἧ σαρκὶ ἀνεπαύσατο θέλων, καὶ
τὸν πολὺν ἡμῶν κόπον ἀφείλατο, καὶ ἴδρυσεν τῷ πα-
τρικῷ, ὡς ἠύδύκησε, θρόνῳ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐφθης ἀγγέλων ὑπερτέρα, βουλή; Ἄγγελον μεγα-
λης τετοκυῖα, Θεοτόκε ἀγνή, ἦ πάντες μελωδοῦμεν.
Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεός, εἰς τοὺς αἰῶνας.

Νέον παιδίον τέτοκας, τὸν πρὸ πάσης τῆς κτίσεως
φύντα ἐκ Πατρὸς ἀνερμηνεύτως, πάναγνε· αὐτὸν
οὖν ἰκέτευε παλαιωθέντα πταίσμασι νῦν ἀνακαι-
νίσαι καὶ βοῶντά με σῶσαι· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε·
ἱερεῖς, ἀνυμνεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς
αἰῶνας.

Σὺ φέρουσα οἷάπερ λαβὴς τὸν οὐράνιον, Θεόνυμφε,
ἄνθρακα, τὰ φρυγανώδη μου καρδίας πάθη κατά-
φλεξον καὶ τῆς γεέννης τοῦ πυρὸς λύτρωσαι με δέο-
μαι, ἵνα δοξάζω σὲ τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν, παν-
αμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀγαθάγγε-
λον, ἡμέρα κγ'.

Σαρκωθέντα Κύριον δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφατον
ἐκύησας, Παρθένε, ὃν Ἀγαθάγγελος ποθήσας ἔξω
σαρκὸς γέγονεν, ἀθλήσας παραβίβως, μεθ' οὗ ὑμνοῦ-
μέν σε.

Ὁ παραδόξου μυστηρίου! Πῶς ἦ Παρθένο, πλα-
τυτέρα τῶν οὐρανῶν ἐδείχθη, ἐν νηδύϊ τὸν ἀπεριόρι-
στον ἀστενοχωρήτως κυήσασα;

Μακαρίζομέν σε ἀεὶ, Θεοκυῆτορ εὐλογημένη, δι'
ἧς δόξης ἡξιώθημεν, καὶ τὸν πρὶν Παράδεισον, ἐν
ἀπωλέσασαμεν, ἀπειλάδομεν.

Ἐνομένη φάνηθι, ἀπειρόγαμε, πάντας ἡμᾶς πει-
ρασμῶν τε καὶ κινδύνων, καὶ θλίψεων τοὺς πόθῳ
ὑμνοῦντάς σε.

Ἐπιθυμῶν ὑπνοῦ θανατηφόρου ἀπάλλαξον, ἀγνή, ὁ
καὶ πρὸς ἐνθέους γρηγορεῖν με ὑμνοῦς, καὶ καλὰς
ἐργασίας ἐνίσχυσον, Δέσποινα, ἵνα πόθῳ ὑμνολο-
γῶ σε.

Ἄνερμηνεύτου λόγος ἐδείχθη, Παρθένε, μυστη-
ρίου. Θεὸν γὰρ ἐν πάσιν ὄντα ἀχώρητον ἀστενοχω-
ρήτως χωρεῖς, καὶ τίκεις, καὶ μαζοῖς ἔθρεψας,
βουληθέντα οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς τοὺς Θεοτόκον σε ὁμο-
λογοῦντας.

Ἰσχυρὰν παράκλησιν, καὶ ἀναταίσχυντον ἐλπίδα,
τεῖχος ἀπροσμάχητον, καὶ θείαν προστασίαν ὁ λαὸς
σου ἔχει σε, ὁ σε δοξάζων, Παρθένε, καὶ σωζόμενος
κράζει ἐμμελέστατα· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα Κυρίου,
ἀπαύστως· ἐν Κυρίῳ.

Superdivinum illum, qui sponte factus est pau-
per ob divitias bonitatis suæ, peperisti, o Deipara,
paupertatem nostram commiseratum.

Mysterium illud divinum, ante omnia sæcula
abconditum, per te cognitum est ab omnibus terræ
finibus, o Virgo puella immaculatissima: Filius
scilicet tuus et Verbum Dei, quod caro factum est,
atque hominem deificavit.

Lucidissima cœlestis regis cathedra facta es, o
Virgo, in qua incarnatus sponte requievit, et abstu-
lit multam lassitudinem nostram; atque hominem
in paterno throno, quemadmodum sibi placuit,
collocavit.

Sublimior angelis apparuisti, magni consilii An-
gelum enixa, o casta Deipara, cui omnes modu-
lantes canimus: Benedictus es, Domine Deus, in
sæcula.

Novum puerum peperisti, o castissima, qui ante
omnem creaturam ineffabiliter natus est ex Patre.
Ipsam ergo nunc deprecari, ut me peccatis invete-
ratum renovet, et salvum faciat, dum clamo: Pueri,
benedicite; sacerdotes, laudate; populus, superexal-
tate Christum in sæcula.

Tu, o Dei sponsa, quæ velut forceps cœlestem
carbonem portasti, fruticosas cordis mei passiones
combure; et ab igne gehennæ, quæso, libera me, ut
glorificem te spem fidelium, o omni laude dignis-
sima.

Ex Canone in S. Agathangelum, martyrem, die 25.

Incarnatum ob ineffabilem pietatem suam Domi-
num peperisti, o Virgo, quem Agathangelus concu-
piscens, e carne exivit post admirandum certamen,
cum quo te collaudamus.

O admirabile mysterium! Quomodo Virgo spa-
tiosior cœlis facta est, concipiens in utero sine
ulla coarctatione 57 illum qui nullo termino con-
cludi aut definiri potest?

Semper te beatificamus, o Dei Genitrix benedicta,
per quam gloria digni facti sumus, et Paradisum
illum antiquum, quem amiseramus, recepimus.

Ostende te, o Virgo innupta, liberatricem omnium
nostrum a tentationibus, periculis et tribulationibus,
dum te cum affectu collaudamus.

Libera me, o casta, a mortifero negligentiae som-
no; et corrobora me, Domina, ad vigilandum in
hymnis divinis, ac bonis operibus, ut cum affectu te
laudare valeam.

Inexplicabilis mysterii verbum facta es, o Virgo:
Deum enim qui in omnibus est incomprehensibi-
lis, sine coarctatione comprehendisti, ac peperisti,
atque uberibus nutritivisti, cum voluisset misereri
nostri, qui te Deiparam constemur.

Populus tuus, o Virgo, qui glorificat te, habet te
validam advocatorem, et consolationem, spem: quæ
non confunditur, murum qui non potest expugna-
ri, et protectionem divinam, et salutem assecutus,
clamat suavissimis vocibus: Benedicite semper,
væra Domini, Dominum.

Mundum illuminas, o purissima, lucem effun-
dens, quæ ante sæcula ex Patre supra mentis ca-
ptam, coruscavit. Ideo clamo ad te : Expelle tene-
bras turbulentarum cogitationum e corde meo, ut
te, o casta, laudare possim.

(50°) *Ex Canone in SS. Claudium, Asterium et Neonem, die 26.*

Ineffabili prorsus modo Verbum continuisti simi-
le nobis factum propter summam bonitatem ; atque
illud idem in duabus voluntatibus, atque una per-
sona vere peperisti : propterea te Dei Matrem im-
maculatam atque inviolatam, o Virgo, pronuntia-
mus.

58 Hymnum in gratiarum actionem tibi offert
genus humanum, quod per te immortalitatem ac-
cepit in sortem.

Domina a maritali toro immunis, quæ Verbum **B**
incarnatum peperisti, illumina animam meam, et
a gehenna ac supplicio libera me.

Ne cesses eripere me a captivitate, et a mortifera
tempestate, quæ premit me undique, et a gravis-
simis passionibus, quæ me ad mortem adigunt, o
puella sanctissima, peccatorum præsidium, ac
promptum hominum auxilium.

Uterum tuum Dominus ingressus, tanquam spon-
sus pulcherrimus ab eodem supernaturaliter pro-
cessit, atque homines immortalitate decoravit, ac
salvavit eos, qui te veram Deiparam castam agno-
scent.

Lux ex utero tuo exorta, terrarum orbem illu-
minavit, o Virgo, ac dæmonum nebulam, atque
ignorantiæ tenebras undequaque penitus elimina-
vit, Jesus lucis dator.

Animam meam passionum morbo peremptam
vitæ restitue, o benedicta, quæ vitam peperisti
omnium Dominum, cui modulantes canimus.

O divina gratia plenissima, quæ velut forceps,
coelestem carbonem ulnis tuis tulisti, animæ meæ
pravas affectiones exure, et ab igne tremendo eripe
et salva me, ut te glorificare possim, o fidelium
tutela ac protectio, quæ non confunditur nec eru-
bescit.

Ex Canone in S. Joannem Chrysostomum, die 27.

O benedicta et gloriosa, concede iis qui glorifi-

60 MENSIS FEBRUARIUS.

*Ex Canone in S. Simeonem Theodochum, seu Dei-
ferum, die 3.*

Ille qui plenus erat evacuatur ; qui erat ante
sæcula, incipit esse ; Verbum sit palpabile ; pla-
smator plasmatur ; incomprehensibilis comprehen-
ditur in utero tuo corporatus, Deo o charissima.

Ubi Simeon vidit te spiritualem forcipem, se-
rentem divinum illum carbonem, qui ex sangui-
nibus tuis corpus accepit ineffabiliter, cum gaudio
te beatificavit, o purissima.

Qui manu fert universa, in manu perpetuæ Vir-
ginis gestatus, fecit eandem ipsis cherubim ac

Α Φωτίζεις τὸν κόσμον, ἀνατείλασα τὸ φῶς, παν-
ἀμωμε, τὸ λάμψαν πρὸ αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ
νοῦν. Διὰ τοῦτό σοι βοῶ· Τὸ σκότος ἀπέλασον, ἀγνή,
ἐκ τῆς ἐμῆς καρδίας τῶν ἀτάκτων λογισμῶν, ὅπως
ἀνομῶ σε.

cant te, ut gloriam et lucem consequantur æter-
nam, o Virgo immaculatissima, quæ es auxilium
fidelium.

Stabilem me fac, o Virgo, intercessionibus tuis
in petra **59** veritatis ; et a seductoris insidiis
supplantari nunquam sinas me, o Deo charissima,
ut te cum fide beatam appellem.

Tanquam propitiatorio, tanquam ferventi apud
Deum patrociniō locupletati sumus te nos servi
tui, o inviolata ab omni labe immunis : libera nos
ab æternis tormentis, dum tuas laudes cantamus.

Incarnatus est citra mutationem Dominus ex
castis sanguinibus tuis, o Virgo tota pura, atque
omnes nos errorum laqueis implicitos, ad divinam
vitam revoca, dum laudamus, o omni laude dignis-
sima.

Divinæ compunctionis iuvenes stilla super me,
castissima Domina, ut luceam, atque abluam me
totum a sordibus immensorum peccatorum meo-
rum.

Peccati gladio sauciatus ac dejectus, mortuus
sum. Tu quæ peperisti Christum, qui morte sua
sustulit mortem, vivifico patrociniō tuo, vitæ re-
stitue me, et saluti.

C Sacratissimæ prophetarum linguæ prænuntiantes
vocaverunt te montem pinguem, o puella immacu-
latissima et castissima ; portam ineffabiliter effe-
rentem solem justitiæ, qui corda nostra divinis
splendoribus illuminat, dum clamamus ; Domi-
num, etc.

* **A** formidolosissima necessitate libera me, o
Virgo casta, cum tempus aderit, quo Filius ac Do-
minus tuus veniet, vero iudicio cuncta discussu-
rus, atque unicuique pro merito præmia vel pœnas
repensurus, astantibus cum tremore universis su-
perni exercitus ordinibus.

ΜΗΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ.

D

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἅγιον Συμεὼν τὸν Θεο-
δόχον. Ἡμέρα γ'.

Ὁ πλήρης κεχένωται, ὁ προαιώνιος ἄρχεται, ὁ
Λόγος παχύνεται, ὁ πλάστης πλάττεται, ὁ ἀχώρητος
χωρεῖται ἐν κοιλίᾳ τῆ σῆ σωματούμενος, Θεοχαρί-
τωτε.

Νοητὴν λαβὶδα σε ἄνθρακα φέρουσαν θεῖον, τὸν
ἐκ τῶν τῶν αἱμάτων σωματωθέντα ὑπὲρ νοῦν, ὁ
Συμεὼν ὡς ἐβλεψε, πινάμωμε, χαίρων ἐμαχάριζεν.

Ὁ χειρὶ τὰ πάντα φέρων ἐν χειρὶ βασταζόμενος
τῆς Ἀειπαρθένου, ταύτην χερουδίμ ἀπειργάσατο,

(50°) Hujus Canonis ac sequentis Græcus textus desideratur in Menais impressis.

καὶ σεραφίμ ἀνωτέραν ὡς γεννήτριαν τὴν ὑμνήσωμεν, καὶ εὐσεβῶς μακαρίσωμεν. **A** seraphim sublimiorem, tanquam genitricem suam, quam laudemus, et devote beatificemus.

Μὴ φλέξας τὴν μήτραν σου ὁ φύσει ἀναλλοίωτος, ἄνθρωπος ὤφθη ἐκ σοῦ τικτόμενος, καὶ τοὺς ἀπωσθέντας τῇ φθορᾷ πάντας ἀνέσωσατο, Θεομήτορ πανάμωμε. Ille qui natura est immutabilis, apparuit homo natus ex te, nec tamen uterum tuum combussit, omnesque a corruptione ereptos liberavit, o Dei Mater purissima.

Θηρεύσαι με καθ' ἐκάστην ζητεῖ ὁ παμπόνηρος, ἀλλ' αὐτοῦ με τῶν παγίδων ἐξάρπασον, Δέσποινα, καὶ τῇ θεῖᾳ σκέπῃ τῶν πτερόγων σου σῶον συντήρησον. Pessimus hostis quotidie me venari studeat; at tu ab ejus laqueis eripe me, Domina, et divina protectione alarum tuarum salvum conserva me.

Ὁ κενώσας ὁ πληρέστατος τὸν ἀχραντον κόλπον τοῦ φύντος Πατρὸς, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις, ἀγνή, ὡς βρέφος καθέζεται, ἐτοιμαζόμενος οἷς ἠθέλησεν ἐμοιωθῆναι, ἀχραντε, ἱερὰν σαφῶς καθέδραν. Ille qui erat plenissimus, non evacuans immaculatum sinum Patris, a quo natus erat, in sinu tuo, o casta et immaculata, tanquam infans sedet, præparans illis, quibus voluit assimilari, cathedram sacram manifeste.

Ὡς κρίνον, ὡς εὐσμόν σε ῥόδον, ὡς θεῖον ὄσφραδιον ἐδρέψατο Λόγος ὁ ὑπέρθεος, πάναγνε Θεόνυμφε, καὶ σου τὴν μήτραν ὤκησεν εὐωδιάζων ἡμῶν τὴν φύσιν δυσωδίας πλησθεῖσαν, τὴν ἐξ ἁμαρτίας, Μαρία Θεοτόκε. **B** Tanquam lillum, tanquam suavissimam rosam, tanquam divinum olfactorium collegit te divinissimum Verbum, o castissima Dei sponsa; tuumque uterum inhabitavit, odore implens suavi naturam plenam fetore peccati, **61** o Maria Deipara.

Φανείσαν Μητέρα σε Θεοῦ ὡς ἔβλεψε, Θεοτόκε, ὁ πρεσβύτατος, ἔφησεν οἰάπερ προφήτης· Ἴδοὺ ὁ σὸς Υἱὸς εἰς ἀνάστασιν καὶ πτώσιν τῶν πολλῶν κείται, Δέσποινα, καὶ εἰς σημεῖον δυσερμήνευτον. Ubi Simeon senex vidit te, o Deipara, esse Matrem Dei, dixit tanquam propheta: Ecce filius tuus in resurrectionem, et ruinam multorum positus est, o Domina, et in signum difficilis interpretationis.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Βουκόλον, ἐπίσκοπον Σμύρνης, ἡμέρα 5'. *Ex Canone in S. Bucolum, episcopum Smyrnæ, die 6.*

Ὁ τῷ Πατρὶ συνυπάρχων Μονογενὴς ὑπὲρ νοῦν, ἐν μήτρᾳ σου σαρκωθείς θεοπρεπῶς, τοὺς βροτοὺς ἐθέσων, ἀγνή, διὰ πλήθος οἰκτιρμῶν ὁ ὑπεράγαθος. **C** Unigenitus qui est simul cum Patre, in utero tuo, o casta, ineffabiliter incarnatus, prout Deus decebat, mortales homines deificavit, propter multitudinem miserationum suarum, tanquam benignissimus.

Λιμὴν γενοῦ μοι, καὶ φρουρὸς, ταῖς δειναῖς τρικυμáις τῶν παθῶν ἀνευδότης χειμαζομένῃ ἀεὶ ἐν θαλάσῃ, ἀγνή, τῇ τοῦ βίου, μόνη ἀεὶ παρθένε. Portus esto mihi et custodia, gravissimis passionum procellis sine intermissione semper jactato in mari vitæ hujus, o casta sola semper virgo.

Γνωστῶς ἐν βάτῳ σε Μωσῆς ἐώρακεν ἱερῶς τυπουμένην, τὴν τοῦ πυρὸς μέλλουσαν λοχεύτριαν ἀναφανῆναι μυστικῶς, Θεοτόκε ἀεὶ παρθένε. Manifeste in rubo per sacrum typum te figuratam vidit Moyses, futuram mystici ignis genitricem, o Deipara semper virgo.

Νόμους τῆς φύσεως Ἰησοῦς ὁ πανυπερούσιος Θεὸς καινοτομεῖ, παναμώμητε, σοῦ ἐκ τῆς νηδύος ἀποτικτόμενος ὁ μόνος οὐσιώσας τὸ πᾶν βουλήματι. Naturæ leges, Jesus omni substantia superior Deus, renovavit, ex utero tuo natus, o omni laude celebranda, qui solus fecit ut esset omnis substantia voluntate sua.

Ἡ πύλη τῆς χάριτος ἡ ἀνοίξασα βροτοῖς τὴν πύλην τὴν οὐράνιον, τῆς μετανόιας πύλας μοι τηλαυγῶς διάνοιξον, Δέσποινα, καὶ πυλῶν τοῦ θανάτου ἐλευθέρωσον. **D** O porta gratiæ, quæ hominibus cæli portam aperuisti, aperi mihi, Domina, patenter portas pœnitentiæ, et a portis mortis libera me.

Λυτρωθέντες τῆς ἀρχαίας ἀποφάσεως τῷ τόκῳ σου, πανάμωμε, ἀνυμνοῦμέν σε οἱ σωθέντες, κόρη, διὰ σοῦ, βοῶντες καὶ λέγοντες πιστῶς· Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας, ἀγνή. Liberati per partum tuum ab antiquæ damnationis sententia, o purissima, laudamus te, salutem per te consecuti, clamantes, et cum fide dicentes: Benedictus fructus ventris tui, o casta puella.

Ἱερῶς ἐμυεῖτο τὰ σά μυστήρια προφητῶν, Θεοτόκε, ὁ θεὸς σύλλογος, πόρρωθεν μαθῶν καὶ τρανῶς ἐκτιθέμενος τὰς θεοσημίας τοῦ θεοῦ τοκετοῦ σου. Divinus prophetarum cœtus sacre initiabatur mysteriis tuis, o Deipara, procul edoctus, et manifeste exponens vaticinia divini partus tui.

Φωνῇ ἀγγέλου, μεγάλης Ἀγγέλου βουλής, ἀγνή, Χριστὸν Ἐμμανουὴλ ἀποτέτοκας, τοῖς ἀγγέλοις τοὺς κάτω συνάπτοντα, μόνη εὐλογημένη, μόνη παν- Per vocem angeli, magni consilii Angelum concepisti, o casta, Christum Emmanuel, qui angelis homines **62** conjunxit, o sola benedicta, o sola

omni laude dignissima puella (51), o sola deifica-
tionis nostræ causa.

Ex Canone in S. Parthenium, episcopum Lampsace-
num, die 7.

O inviolata, quæ Deum bonum peperisti, bonum
effice miserum cor meum multarum passionum ma-
litiâ depravatam; et da mihi vires ad efficiendam
voluntatem Redemptoris nostri, qui vult omnes
homines salvos fieri.

Inter homines conversatus est Dominus, qui
ex te carnem inexplicabili modo accepit: eundem
ergo deprecare, o sanctissima, ut misereatur mei,
qui a serpentis ictibus in certamine superor ac
dejicior.

Sana, o Virgo, vulnera animæ meæ mentem
meam a passionibus dilaceratam, et a transgres-
sionibus mandatorum Salvatoris obtenebratam
pacifica.

A malis inhærentibus mihi ob invasiones Alieni,
et a tormentis æternis mihi reservatis libera me,
precor, intercessionibus tuis apud amatorem ho-
minum.

Ne statuas me, in die judicii, inter damnatos; ne
ignominia notes me, in omnibus insensibilem,
Deus meus, et factor meus, cum habeas advocatam
pro me Dominam illam, quæ sine semine concepit
ac peperit te.

Sanctior supernis potestatibus apparuisti,
immaculatissima: Deum enim corporasti, quem

(51) Egregia Deiparæ laus est, ipsam statum
gratiæ nullo unquam peccato temeratum semper
habuisse, et extra communia naturæ inquinatæ pro-
cul a maledictione et subjectione dæmonis posi-
tam fuisse. Hac igitur laude, qua ipsa dignissima
est, debet ab omnibus qui eam laudare cupiunt
celebrari. Porro esse istam Deiparæ laudem unde-
quaque eximiam, extra omnem dubitationem esse
debet. Ut maxime mirandum sit Abulensem, tametsi
de Mariæ conceptione optime sentientem, eamque
immunem a peccato fuisse affirmantem, atque id et
tutius et plane eligibilius esse pronuntiantem, eo
tandem devenisse ut diceret: « Non mutari in hoc,
vel minui Deiparæ laudem ac gloriam, si dicatur
incurrisse originale peccatum, ut putant qui non pe-
netrant naturam peccati originalis: » cum non par-
va gloria sit, Deo similem perpetuo esse, et habitu
dissimilitudinis Dei, quod peccatum originale est,
semper caruisse, itidemque labe peccati natura sua
corrumpentis, et inficientis, imo interficientis ani-
mam, Dei beneficio eximi: sicut e contrario non
minui ejus laus, qui ea macula sordere supponitur.
Vide Velasquez, *De Maria immaculate concepta*, libr.
II, dissertat. 5, annot. 1, ubi ostendit sanctis-
simam Virginem pro dignitate laudari non posse,
nisi communibus Deiparæ laudibus illa addatur,
quod nimirum fuerit immaculate concepta.

Porro Ambrosius Catharinus in sua disputat.
Pro immaculata conceptione, libr. I, agens contra
nonnullos, qui dicebant ad laudem Mariæ non atti-
nere præservatam fuisse a labe peccati originalis,
ait inter alia: « Quod insuper adjiciunt parum ad
laudem Dominæ attingere hoc quod illi ascribimus
privilegium præservationis ab originali, prorsus
inopinabile est. An, quæso, parum mali existimant
peccati lætatem, Dei iram atque inimicitiam, dia-

ὕμνητε, μόνη ἡ αἰτία τῆς ἡμῶν, κόρη, θεώ-
σεως.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Παρθένιον, ἐπί-
σκοπον Λαμψάκων, ἡμέρα ζ.

Ἄγαθὸν κηύσασα Θεὸν, ἀχραντε, ἀγάθονον τὴν
ἐν πολλοῖς κεκαχωμένην πάθει ταπεινὴν καρδίαν
μου, καὶ τὸ θέλημα ἐκτελεῖν ἐνδυνάμωσον τοῦ σωθῆ-
ναι πάντας θέλοντος ἀνθρώπουσιν λυτρωτοῦ ἡμῶν.

Ἐμίλησεν ἀνθρώποις ἐκ σοῦ τὴν σάρκα ὁ Κύριος
φορέσας ἀνερμηνεύτως· αὐτὸν οὖν ἐκδυσιόπησον, παν-
αγία, τοῦ οἰκτιρῆσαι με καταπονούμενον προσβο-
λαῖς τοῦ θυφῶσ καὶ δωροῦμενον.

Τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, Παρθένε, θεράπευ-
σον, τὸν νοῦν μου εἰρήνευτον ὑπὸ παθῶν σπαρattό-
μενον, καὶ ταῖς παραβάσεσι τῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆ-
ρος σκοτιζόμενον.

Ἀπὸ παθῶν ἀμαυρώσεως, κόρη, ἀπὸ σκανδάλων
τῶν προσγινομένων ταῖς ἐπηρείαις τοῦ Ἄλλοτρίου,
μενουσῶν τε βασάνων αἰωνίων πρὸς τὸν φιλάν-
θρωπον ῥῦσαι με ταῖς σαῖς, δυσωπῶ, παρακλήσειςιν.

Μὴ στηθήσης με ἐν ἡμέρᾳ τῆς δίκης κατάκριτον,
μὴ στηλιτεύσης με ἐπὶ πάντων τῶν ἀναίσθητον, Θεέ
μου, ποιητά μου, ἔχων ἰκετεύουσαν τὴν τεκούσαν
ἀσπύρωσ σε Δέσποιναν.

Ὁράθης, πανάμωμε, ἀγιώτερα τῶν ἄνω εὐνά-
μεων· Θεὸν γὰρ ἐσωμάτωσας, ὃν τάξεις ἀσώματοι

holi servitutem, et si quis parvo momento his tan-
tis malis tenentur? At non ita sentiunt qui spiri-
tualibus oculis rem perspiciunt. Quare ab hac adeo
misera conditione singulari dono servatam fuisse
magnum esse arbitrantur, sicut et illa exultans
in spiritu professa est Luc. 1: *Quia fecit mihi ma-
gna qui potens est.* Quod si parvum etiam ex se hoc
donum profiteremur, magnum tamen profecto fie-
ret, tum præstantia donatoris, tum etiam singula-
ritate ejus, cui soli donatum est; nam, ut quidam
egregie dixit, a magnis principibus etiam minu-
tulis donis honestari, magnum et favorabile cense-
tur. Denique si vir ille spiritualium rerum diligens
examinator atque æstimator prudens Augustinus,
carnem Mariæ jam demortuam pro quovis temporis
puncto obnoxiam corruptioni non poterat sine
horrore cogitare (ut ipsemet testatur), quanto hoc
certe minus de sacratissima anima illa cogitandum,
quod peccato corrupta, quod diaboli potestati sub-
jecta, quod Deo tandem inimica etiam pro quovis
momento vere dici potuerit? Sed quid ulterius
moror? cum et hoc in loco isti ex diametro cum
sententia B. Thomæ depugnent? Nam quod ipsi
adeo parvi faciant, Thomas ipse contra adeo ma-
gnifacit, ut idcirco neget Mariæ convenire, quod
nimis excelsum videbatur, eo quod per illud
æquari videretur Christo. Nos tamen, ut suis locis
declarabimus, et magnum esse fatemur, nec tamen
adeo magnum ut ad Christi Majestatem ascendat.
Quare frivolum est penitus quod addebant, satis
eam ut Dei Matrem celebrari, idque solum loco
omnis laudis; nam hac ipsa ratione concluderent,
ne laudetur ut Virgo, ne colatur ut sanctificata,
taceatur et Assumptio ejus gloriosa, et alii præro-
gativarum tituli, quibus abundat. Sic Catharinus
loco citato.

φάθῳ δοξάζουσι. Τοῦτον οὖν ἰκέτευε ἀεὶ τοῦ ἀλκτε-
ρῆσαι τοὺς σε δοξάζοντας.

Ῥύπου με παθῶν, ἀγνή, προσγινόμενον τῇ με-
σιτεῖα σου καθάρισον, καὶ λάμπρυνον, δέσμαι, σκο-
τισθεῖσαν τὴν καρδίαν μου δαιμόνων ἀμαυρότησιν,
ὅπως σε μακαρίζω, θεομακάριστε Δέσποινα.

Φωτὶ με καταύγασον τὸν ἐν τῷ σκότει κείμενον
τῆς δεινῆς ῥαθυμίας, Θεοχαρίτωτε, καὶ μὴ προαι-
ρούμενον ὄλωσ τοὺς τοῦ Θεοῦ νόμους συντηρῆσαι,
ὅπως ὡς προστάτην μου καταχρέως μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ Κανόνοσ εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Βλά-
σιον, ἡμέρα ια΄.

Ὅλην σε καθαρὰν εὐρηκῶσ ὁ καθαρὸς ἐσκήνω-
σεν ἐν τῇ νηδύϊ σου, ἀγνή Παρθενομήτορ, καὶ σὰρξ
ἐχρημάτισε δίχα τῆς ἁμαρτίας, ἵνα πλάνης ἡμᾶς
ἀπαλλάξῃ.

Σὲ τὴν φανείσαν ὑπερέχουσιν τῶν κτισμάτων, ὡς
πάντων οὔσαν ἀγιωτέραν, ἐν αἰνέσει γενεαὶ μακα-
ρίζουσιν ἀνθρώπων, θεομακάριστε.

Νόμον σε καινὸν προεῖδεν ὁ προφήτης, ἔχοντα
Θεοῦ τὸν Λόγον γεγραμμένον, τὸν διαῤῥήξαντα, κόρη,
τῆς ἁμαρτίας τῶν προπατρῶν τὸ χειροῤῥαφον.

Ἵμνοῦμέν σε, Μαρία, τὴν θεώσασαν τῶν ἀνθρώ-
πων τὸ φύραμα τῇ ὑπὲρ νοῦ σου λοχείᾳ, καὶ ἀνα-
πλάσασαν καταφθαρέντας ἡμᾶς καὶ συντριβέντας
ἀπάτη τοῦ ὄφρουσ, πάναγνε.

Ὁ θρόνοσ ὁ τοῦ Θεοῦ τῶν χερουβὶμ ὁ ὑπέρτεροσ,
νεφέλη ἡ τῆς φωτὸσ, ψυχῆσ μου τὰ ὄμματα πάναγία,
φώτισον, καὶ παθῶν ἀχλύοσ τὴν καρδίαν μου κα-
θάρισον,

Νυσταγμῷ κρατηθέντα με, Παρθένε, ἀμελείασ,
ἁμαρτίας κατέλαβεν ὕπνοσ θανατηφόροσ· διὸ μετα-
νοίας με πρὸσ ζωηφόρον ἀύγῃν, ἀγνή, ἐξέγειρον καὶ
σῶσόν με.

Ἱεραὶ σε προήγγειλαν, Παρθενομήτορ, φωναὶ ἐσο-
μένην, κόρη, τοῦ ποιητοῦ σου ὑπὲρ φύσιν τροφὴν,
γέννησιν ἀῤῥήτητον ὡσ καὶ σύλληψιν ξένην κεκτημέ-
νην· ὅθεν σε ὕμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαισ σου Χριστὸν τὸν διακρατοῦντα
οἰκημένην πᾶσαν χειρὶ, ἀγνή Παρθενομήτορ, ὃν ἰκέ-
τευε, ὡσ Υἱόν σου καὶ Κτίστην, σῶσαι τὰσ ψυχὰσ
τῶν ἀνυμνοῦντων σε.

Ἐκ τοῦ Κανόνοσ εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀρ-
χιππον, ἡμέρα ιθ΄.

Ἰδόντεσ προφητικοῖσ ἐν ὄμμασι πόρρωθεν, πάν-
αγνε, τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου θελοῦ τοκετοῦ τὸ φρικῶδεσ

(52) Hinc Caelius Pannonius ord. S. Pauli primi
Eremitæ decus, in suis Commentariis mss. in Can-
tic. quæ in celebri monasterio Lepoglavæ asservari
asserit Laurentius Chrysog. in *Mundo Mariano*, tom.
II. diss. 40, n. 42, ait inter alia: «Decuit summe
puram esse, quæ candorem lucis æternæ, et specu-
lum sine macula conceptura, et intra viscera gesta-
tura foret, quæ singulari gratia præservata fuit, ut

A incorporeorum acies cum timore glorificent. Hanc
ergo semper deprecare, ut eorum qui te glorificent,
misereatur.

A sordibus passionum iubærentibus mihi emun-
da me, o casta, intercessione tua, et illumina, pre-
cor, cor meum, dæmoniacæ caligine obtenebratum,
ut beatificem te, o Domina, divina beatitudine fe-
licissima.

In tenebris gravissimæ desidiæ jacentem luce tua
illumina me, o Deo charissima; non enim adhuc
firmiter scio **63** deliberare velle me observare Dei
leges. Ita fiet, ut te tanquam meam patronam, pro
debito beatificem.

Ex Canone in S. Blasium, martyrem, die 11.

B Cum te totam puram invenisset ille qui purus est,
habitavit in utero tuo (52), o casta Virgo Mater,
et caro factus est, sine peccato, ut nos a seductione
liberaret.

Te, quæ omnibus creaturis eminentior appa-
ruisti, utpote omnibus sanctior, generationes ho-
minum cum iude beatificant, o divina beatitudine
cumulata.

Legem novam prævidit te olim propheta, Verbum
Dei inscriptum habentem, o puella, quod peccati
primorum parentum chirographum dirupit.

Laudamus te, o Maria castissima, quæ ineffabili
partu tuo humanam massam deificasti, et nos cor-
ruptos ac fraude serpentis contritos reformasti.

C O sanctissima, thronus Dei cherubim sublimior,
ac nubes lucis, illumina oculos animæ meæ, et
a passionum tenebris purifica animam meam.

Dormitatione negligentis oppressum, somnus
peccati mortiferus deprehendit me: propterea ad
vitalem pœnitentiæ splendorem sususcita me, o
casta, et salva me.

Sacræ voces prænuntiaverunt te, o Virgo Mater
puella, futuram esse Creatoris tui altricem, atque
habituram partum ineffabilem, et conceptionem per-
egrinam: unde te laudamus in omnia secula.

Ulnis tuis Christum portas, o casta Virgo Mater,
qui manu sua continet ac regit omnem orbem
terrarum. Eundem tanquam Filium et Creato-
rem tuum deprecare pro salute animarum collau-
dantium te.

64 Ex Canone in S. Archippum, apostolum, die 19.

Videntes divini loqui vates a longe prophetici
oculis formidabile atque ineffabile partus tui divini

non penetraret ad eam labes ista connaturalis,
quando corpus offlatu Spiritus consecratum susce-
pit animam in plenitudine gratiæ creatam: quod
citra alterationem potuit Deus facere, et fecit, alio-
quin non tantum honorasset Pater Filium, si Ma-
trem aliquando infamiæ malum subiisse passus
esset.

mysterium, o summe casta atque inviolata, illud A
vacuis molis ac figuris manifestaverunt.

Templum Dei capax, et mundum tabernaculum,
dignumque Deo habitaculum facta es manifeste, o
castissima.

Tanquam montem umbrosam prævidit te olim
Habacuc, o purissima puella, ferentem Verbum
illud, quod a delictorum flamma et a peccatorum
combustione universos obumbrat.

Te solam ex omnibus generationibus elegit Do-
minus, o Deipara, et ex te incarnatus est, deifi-
cans humanam naturam.

Mortem induit, vita exutus, Adam in Paradiso.
Vivifico autem partu tuo mors interempta est, o
Virgo sanctissima sponsa Dei.

Dominus qui terram nebula, et cælum nubibus B
circumdat, mortalem carnem ex sanguinibus tuis
induere voluit, o puella, ut immortalis gloriæ stola
hominum vestiret.

Per unicam comestionem Adam mortuus est,
cum mortem vindemiasset ab arbore scientiæ. Per
te autem, o immaculata (53), ad vitam revocatus,
Paradisi delicias iterum recepit clamans: Benedicite,
omnia opera, Dominum.

O castissima, ferens Christum in ulnis tuis
nutu suo ferentem omnia, eundem tandem Filium
tuum deprecare, ut liberet me a manibus inimici,
et propter abyssum misericordiæ suæ, sustentet ac
velut ulnis regat me, et **65** salvum me faciat.

Ex Canone in S. Leonem, episcopum Catanensem, C
die 20.

Templum Dei facta es, o puella immaculata
Deipara (54), qui in te supra cogitationibus conce-
ptum inhabitavit, et ab animabus hominum erro-
rem ac seductionem eliminavit.

O forceps carbonis divini ac lucidi, o rube di-
vinitatis igne non combuste, omnes fruticasas
passiones meas combure, et ab igne æterno eripe
me.

Ille qui a nulla re capi potest in utero tuo capi-
tur, o castissima, ut me in peccatis profunde im-
mersum salvum faciat propter benignitatem suam.

Intuentes olim venerandi prophetæ divino nu-
mine afflati, ineffabilem profunditatem mysterii

(53) Ex hoc immaculatae titulo, quo B. Virgo non D
solum a Josepho nostro, sed ab aliis passim Patri-
bus compellatur, eliciunt multi theologo omnimo-
dam ejusdem B. Virginis puritatem, inter quos
P. Joannes Baptista Lezana in suo Apologetico pro
conceptione immaculata cap. 13, sic ait: « Si vim
negationis, quæ per nomen immaculatae signifi-
catur, recte pensitemus, invenietur certe ad omnem
temporis differentiam extendendam fore: negatio
enim illa in vim universalis habet, ac si doceat
nullam prorsus maculam neque actualem
neque originalem Deiparam habuisse. Deinde
femina corrupta semel, non potest im-
posterum incorrupta nuncupari. Si ergo sanctissima
femina Maria aliquando originalem maculam in-
terperessa, nequibit imposterum immaculata vocari. »
Sic ille. Ut ergo recte, pie et prudenter a Josepho
nostro et aliis Patribus hoc immaculatae nomine

μυστήριον οἱ θεηγόροι, ἄχραντε, ποικιλοτρόπως κατ-
εγράνωσαν.

Ναὸς ἐδείχθη θεοῦ χωρητικὸς περιφανῶς, Πάν-
αγνε, καὶ καθαρὸν σκῆνωμα, καὶ θεοπρεπὲς ἐν-
διαίτημα.

Ὡς κατάσκιον προβλέπει σε πάλαι ὄρος ὁ Ἀββα-
κούμ, πανάμωμε, φοροῦσαν τὸν λόγον πάντας συ-
σκιάζοντα φλογμοῦ παραπτώσεων καὶ ἁμαρτιῶν, κόρη,
καύσωνος.

Σὲ μόνην ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατο ὁ Κύριος,
Θεοτόκε, καὶ ἐκ σοῦ ἐσαρκώθη, θεώσας τὸ ἀνθρώ-
πινον.

Νέκρωσιν τὴν ζωὴν ἐκδυθεὶς ἐνεδύσατο ἐν Παρα-
δείσῳ, Παρθένε, ὁ Ἀδάμ· τῷ σῶ δὲ ἀθανατίσθη
ζωηφόρῳ τοκετῷ, παναγία Θεόνυμφε.

Γῆν μὲν ὀμίχλη, τὸν οὐρανὸν δὲ νεφέλαις Κύριος,
κόρη, περιβάλλων, σάρκα θέλων θνητὴν ἐξ αἱμάτων
σου ἐνδύεται, καταστολήν δόξης ἀθανάτου ἐνδύων τὸν
ἄνθρωπον.

Νεκρὸς διὰ βρώσεως μιᾶς Ἀδάμ γεγένηται, τρυ-
γῆσας θάνατον φυτοῦ τῆς γνώσεως. Ἄχραντε, διὰ σοῦ
δὲ ἀνεζώσας, καὶ Παραδείσου τὴν τρυφήν πάλιν
ἀπέλαθε κραυγάζων· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν
Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις νεύματι τὸν φέ-
ροντα τὰ πάντα, τοῦτον ὡς Υἱὸν σου δυσώπει ἐχθροῦ
χειρῶν με, παναγνε, ῥύσασθαι, καὶ δι' ἐλέους ἄβυσ-
σον ἐναγκαλίσασθαι καὶ σῶσαι με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Λέοντα ἐπίσκοπον
Κατάνης, ἡμέρα κ'.

Ναὸς ἐχηρημάτισας τοῦ θεοῦ, ἀμόλυντε κόρη, τοῦ
οὐκ ἔχσαντος ὑπὲρ νοῦν ἐν σοὶ, Θεοτόκε, καὶ τὴν πλά-
νην τῶν ψυχῶν τῶν βροτῶν ἐξοικῆσαντος.

Ἡ λαβὴ τῆ τοῦ θεοῦ καὶ φωταυγοῦς ἀνθρακος,
καὶ βᾶτος ἡ πυρὶ μὴ φλεχθεῖσα τῷ τῆς θεότητος τῷ
φρυγανώδῃ μου πάντα κατάφλεξον πάθη, καὶ πυρὸς
ἐξάρπασον διαιωγίζοντος.

Ὁ τοῖς πᾶσιν ἀχώρητος, παναγνε, χωρεῖται ἐν
τῇ νηδύϊ σου, διασώζων με χρηστότητι τὸν βεθυθι-
σμένον ἁμαρτήμασιν.

Θεωρήσαντες πάλαι ἐνθεαστικώτατα, Θεοχαρί-
τωτε, οἱ σεπτοὶ προφῆται μυστηρίου τοῦ βάθος τοῦ

Deiparam appellatam esse dicamus, asserere oportet
omnem peccati, sive actualis, sive originalis macu-
lam ab ea penitus fuisse remotam.

(54) Ad conficiendum in Eucharistia corpus
Christi, hostia immaculata requiritur, et Deo offerri
ita dicitur: Offerimus tibi, Domine, hostiam imma-
culatam: quæ videlicet undequaque munda e parte
azymo absque ullo fermento subsistat. Ergo in in-
carnationis mysterio Dei Filius carnem ex imma-
culata et purissima Matre nulli fermento veteri obno-
xia sumere debebat, eruditis auctoribus observan-
tibus, antiquitas in hostiis, in quibus Christi cor-
pus consecrandum erat, Dei Matris imagines in-
sculptas fuisse, ut Deiparæ a peccati macula immu-
nitas ab immaculata Eucharistie hostia explicaretur.
Vide Velasquez De Maria Concepta, libr. II, dissert.
2, annotat. 1, n. 3.

ἄφραστον τῆς σεπτῆς λοχείας σου τῆς ἀγνῆς, ποικι-
λοτρόπως ὡς ἐχώρησαν, τοῦτο προήγγειλαν.

Ἄγλασον τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε, ἢ τὸν ἅγιον
κῆσασα Λόγον, τὸν ἀληθῶς ἐν ἁγίοις, ὡς θέμις,
ἀναπαυόμενον μόνον Θεὸν ἡμῶν, καὶ δίδου μοι ὡς
ἀληθῶς κατανύξεως δυδρῶς, πανάμωμε.

Σοῦ τὴν νηδὺν μὴ καταφλέξαν τῆς θεότητος τὸ
πῦρ, παρθενομήτορ, σωματοῦται ἐκ σοῦ τὰ πέρατα
φωτίζων ταῖς θεϊκαῖς λαμπρότησι· διὰ τοῦτό σε
ὑμνοῦμεν.

Ὁ βουλῆσει πάντα ἐκτελῶν, πανάμωμε εὐλογη-
μένη, βουληθεὶς καὶ μήτραν τὴν σὴν κατεσκήνωσε,
καὶ σὰρξ ὠράθη, καὶ ἐθέωσέ με φθορέντα τὸ πρό-
τερον τοῦ ἀπατεῶνος κακίστη συμβουλίᾳ.

Φρίττω σου, μόνε βασιλεῦ, τὴν δευτέραν παρου-
σίαν καὶ δέδοικα, ἀμετρα πταίσας σοι, καὶ μετα-
γνώσει μὴ βελτιούμενος· ἀλλ' ὡς ὑπάρχων ἀγαθὸς
ἐπίστρεψον, σῶσόν με, τῆς κυρσάσης σε εὐποσδέ-
κτοις, Ἰησοῦ, παρακλήσεσι.

*Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Πορφύριον ἐπί-
σκοπον Γάζης ἡμέρα κς'.*

Ὁμῆρον εἰσδεξαμένη σου ἐν τῇ νηδύϊ τὸν οὐρά-
νιον, Θεοτόχε, Παρθένε, ἀμαρτίας τοὺς δυδρῶς ἐξή-
ρανας.

Ῥύσαι με πρεσβείαις σου τῶν τοῦ ἐχθροῦ βελῶν,
ἄχραντε, καὶ λογισμῶν τῶν ἐπιεμβαίνόντων ἀφειδῶς
τῇ καρδίᾳ μου.

Νεκρωθέντα με, πάναγνε, πάλιν ἀνεζώσας, ὡς
κῆσασα τὴν ζωὴν τὴν ἐνυπόστατον, τὸν Υἱὸν καὶ
Λόγον τοῦ Γεννήτορος.

Μόνην γενεῶν ἐκ πασῶν σε ἐξελέξατο ὁ πλαστουρ-
γὸς, καὶ ἀναπλάττει ἡμᾶς ἐν σοὶ οἰκίτης, Θεοτόχε
Ἄειπάρθενε.

Νεκρούμενον καὶ φθορᾷ ὑπαχθέντα τὸν πρωτό-
πλαστον, Παρθένε Μαρία, τὸν νεκρωτὴν τοῦ θανά-
του τεκοῦσα, εἰς ἀφθορίαν μετήγαγες, ἄχραντε,
καὶ ἔδειξας τοὺς γηγενεῖς οὐρανίους, Θεὸν σωμα-
τώσασα.

Οἰκτερον, σῶσόν με, Παρθένε, τὸν οἰκτιρμονα τε-
κοῦσα Θεὸν Λόγον, καὶ φωτὶ τῷ ἐν σοὶ καταύγασον
βοῶντα· Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς
κοιλίας.

Ὡς ἀνωτέραν σε πάντων τῶν ποιημάτων, καὶ
οὐρανῶν πλατυτέραν, παρθενομήτορ, ἠγάπησεν ὁ
υἱός σου, καὶ σὰρκα ἐκ σοῦ ἀνελάβετα.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τε-
κοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς
κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν καὶ τὰς
ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὡς Θεός,
καὶ φιλόανθρωπος.

*Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Προκόπιον τὸν
Δεκαπολίτην ἡμέρα κς'.*

Σεσαρχωμένον τὸν Λόγον θεοπρεπῶς συλλαβοῦσα,
πάναγνε, τὸν πρὶν ἀσαρχον, ἡμῖν ὑπὲρ φύσιν τέτο-
κας, ἀγνή, μετὰ γέννησιν παρθένος διαμείνασα.

A partus tui venerabilis et casti; per varias ligu-
ras, quemadmodum capere potuerant, prænun-
tiaverunt illud.

Sanctifica animam meam, o Virgo, quæ sanctum
Verbum genuisti, quod in sanctis tuis, sicut æquum
est, requiescit, unicum Deum nostrum; et da mihi
veræ compunctionis imbres, o immaculatissima.

Ignis deitatis, qui universos terræ fines divinis
splendoribus illuminat, ex utero tuo corpus acce-
pit, nec tamen illum combussit: propterea te, o
Virgo Mater, collaudamus.

Qui voluntate sua perfecit universa, in utero
tuo, o tota immaculata ac benedicta, voluntarie
habitavit, et caro factus est, meque prius pessimo
deceptoris consilio depravatam, deificavit.

B Formido, o Rex unice, secundum adventum
tuum, et timeo, cum immensa peccata in te com-
miserim, nulla per pœnitentiam facta in melius
mutatione. Sed tu tanquam **66** bonus converte,
et salva me, o Jesu, per acceptissimas interces-
siones genitricis tuæ.

*Ex canone in S. Porphyrium episcopum Gazensem,
die 26.*

O Virgo Deipara, cum cœlestem imbrem in utero
tuo suscepisti, peccati imbres exsiccasti.

Libera me, o inviolata, intercessionibus tuis a
jaculis hostis, et a cogitationibus pravis, quæ in-
stanter superveniunt cordi meo.

Me mortuum ad vitam revocasti, o castissima,
quippe quæ vitam subsistentem genuisti, Filium sci-
licet ac Verbum Genitoris.

Te solam, o Deipara semper Virgo, ex cunctis
generationibus elegit Creator, et cum in te habitas-
set, nos reformavit.

Protoplastum mortuum, et corruptioni subjec-
tum, ad immortalitatem transtulisti, o inviolata
Virgo Maria, cum mortis interemptorem peperisti;
et terrigenas cœlestes reddidisti, cum Deum cor-
porasti.

Miserere mei, et salva me, o Virgo, quæ Deum
Verbum miseratorem peperisti; et luce, quæ est
in te, illumina me clamantem: Benedictus, o ca-
stissima, fructus ventris tui.

Te tanquam creaturis omnibus sublimiorem, et
cœlis ipsis latiore, dilexit filius tuus, o Virgo
Mater, et carnem suscepit ex te.

Parce mihi, Salvator, qui natus, Genitricem
tuam post partum incorruptam conservasti, cum
sederis ut judices opera mea: dissimulans iniqui-
tates meas, et peccata mea, tanquam impeccabilis;
misericors ut Deus, et amator hominum.

67 *Ex canone in S. Procopium Decapoliitam,
die 27.*

Cum Verbum, quod antea a carne erat immune
ex te incarnatum, eo modo quo Deo dignum ac de-
cens erat, concepisses, o castissima Virgo, nobis
supra naturæ ordinem peperisti, ac post partum
virgo perseverasti.

(54*) Naturæ leges, Jesus qui est Deus omni essentia superior, innovavit, o ab omni macula immunis, ex utero tuo exortus; qui solus rebus universis concedit esse, voluntate sua.

O porta gratiæ, quæ mortalibus cælorum portam aperuisti; patefac mihi, Domina, pœnitentiæ portas, et a portis mortis libera me.

Ab antiqua maledictionis sententia redempti per partum tuum, o inviolatissima Puella, ac per te salvati, te laudibus extollimus, clamantes et cum fide dicentes: Benedicta tu, quæ Deum incarnatum peperisti.

Divinum Prophetarum collegium mysteriis tuis sacrum in morem initiatum fuit, o Deipara, longe ante edoctum, et clare exponens divini partus tui divinas appellationes.

Ad vocem angeli, magni consilii Angelum Christum Emmanuelem in carne peperisti, qui homines angelis copulavit; o Virgo puella sola benedicta, sola omnibus laudibus celebranda, sola causa nostræ deificationis.

Ex canone in S. Patrem nostrum Cassianum confessorem, dei 29. A Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Κασσιανόν, ἡμέρα κθ'.

Omni creatura visibili atque invisibili superior apparuisti, o casta semper Virgo; etenim Creatorem peperisti, cui placitum fuit incarnari in utero tuo. Eundem cum **68** fiducia ac libertate deprecare pro salute animarum nostrarum

Sana, precor, o purissima, intercessionibus tuis animam meam, quæ a passionibus atque omni-genis pessimorum dæmonum assultibus oppressa languescit.

Tempore carentem, sub tempore constitutum ineffabiliter peperisti, o immaculatissima, qui luce perfundit sanctos suos, qui in fide optime se gesserunt, et principem malorum serpentem humiliaverunt.

Vita ex te, o Virgo, supra mentis conceptum exorta, hostem interemit, qui nos omnes morte affecerat; et mundum te incessanter laudantem, vivificavit.

Tanquam pulchram ac speciosam concupiscens te pulcherrimus Jesus, o mundissima, ex te secundum carnem natus est, et me propter immensam misericordiam suam deificavit.

Thalamus Dei Verbi, et thronus ejus igniformis facta es, o casta: in quo idem Verbum, propter summam bonitatem suam, incarnatum requievit. Ipsum ergo deprecare, ut mei misereatur, atque erga me ostendat compassionem suam.

Miseram animam meam multis Belial aggressionibus atque ictibus infirmatam, precibus tuis roboratricibus sana atque incolumem effice, o Virgo Dei genitrix, ut te in omnia sæcula glorificem.

Naturam primi parentis corruptam renovasti, enixa supra naturæ ordinem, universæ naturæ conditorem, et virgo perseverans, quem olim in cruce pendentem intulisti, lamentabar, o sanctissima Virgo Mater.

MENSIS MARTIUS.

69 *Ex canone in S. Hesychium martyrem, die 2.*

Post partum virgo permansisti vere, qualis eras ante partum: quippe peperisti Creatorem, quem deprecare, o immaculatissima, pro salute collaudantium te.

(54*) Sequentes strophæ in vulgato textu Menæorum desiderantur.

Ἵπερτέρα πέφνηας, ἀγνή, πάσης ἀοράτου τε καὶ ὄρατῆς, Ἀειπάρθενε, κτίσεως· τὸν γὰρ Κτίστην τέτοκας, ὡς ἠϋδόκησε σαρκωθῆναι ἐν μήτρᾳ σου, ὃν σὺν παρῆρσι πρέσβευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἰάτρευσον, πανάμωμε, τὴν ψυχὴν μου, δέομαι, ἐξασθενοῦσαν πάθει, καὶ παντοδαίς ἐπαναστάσει τῶν κακίστων δαιμόνων, μεσιτείαις σου.

Τὸν ἀχρονον ὑπὸ χρόνον γενόμενον τέτοκας ἀβρήτως, πανάμωμε, τὸν τοὺς ὁσίους λαμπρύνοντα πίστει ἀριστεύσαντας, καὶ τὸν ἀρχέκακον ὄφιν ταπεινώσαντας.

Ἐκ σοῦ ἡ ζωὴ ὑπὲρ νοῦν, Παρθένε, ἀνατελλασα ἐχθρὸν ἐθανάτωσεν, ἅπαντας ἡμᾶς τὸν θανατιώσαντα, καὶ ἐζώωσεν κόσμον ἀπαύστως ἀνυμνοῦντά σε.

Ὡς καλὴν, ὡς ὠραίαν ποθήσας σε ὁ καλλοποιὸς Ἰησοῦς, παναμώμητε, ἐκ σοῦ σαρκὶ γεγέννηται, καὶ θεοὶ με δι' οἴκτον ἀμέτρητον.

Παστὰς ἐχρημάτισας τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ θρόνος πυρίμορφος, ἐν ᾧ ἐπανεπαύσατο ὁ Λόγος σαρκούμενος, δι' ἄκραν ἀγαθότητα· τοῦτον οὖν ἰκέτευς, ἀγνή, κατοικτειρῆσαι καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς.

Ἐξασθενήσασαν πολλαῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, Θεοκυῆτορ, προσβολαῖς τοῦ Βελίαρ, ταῖς ῥωστικαῖς σου λιταῖς, Παρθένε, ὑγιῆ ἀπέργασαι, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φθάρεισαν ἐκαίνισας τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος, ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα καὶ παρθενεύουσα φύσεως ἀπάσης τὸν πλάστην, ἔν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον πάλαι ἠλάλαζες βλέπουσα, παναγία Μητροπάρθενε.

MHN MARTIOΣ.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἡσύχιον, ἡμέρα β'.

Παρθένος διέμεινας μετὰ τόκον, ὡς πρὸ τοῦ τόκου ἀληθῶς, τὸν Κτίστην τεκοῦσα, ὃν αἰτεῖσαι, πανάμωμε, σωθῆναι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ἔστη μέχρι σοῦ ὁ θάνατος· τῆς ἀθανασίας γὰρ τὴν πηγὴν ἀπεκώσασα, παναγία, Χριστὸν τὸν μόνον ὑπεράγαθον Θεὸν ἡμῶν.

Τὸν ἀκήρατον βότρυν βλαστήσασα, κόρη, ἀθανασίας γλεῦκος ἀποστάζοντα πᾶσιν, ὠφθης, παναμώμητε καὶ μήτηρ ἀλόχευτος.

Σὺ μόνη ἐπὶ γῆς τὸν οὐράνιον τέτοκας, πανάμωμε, Θεὸν Λόγον, ὃν ὕμνει πᾶσα κτίσις, ὡς Ποιητὴν καὶ Κύριον.

Οἰκήσας σου τὴν ἅγλαν κοιλίαν ὁ Κύριος, Θεοτόκε, τῆς Τριάδος τερπνὴ καταγωγή ἐκτελεῖ τοὺς πῖστει ἀληθείας σε νῦν μακαρίζοντας.

Νενεχρωμένους ἡμᾶς τῇ ἀμαρτία πάντας, ζωὴν τεκοῦσα, ἀνεζώωσας· διὸ σοὶ κραυγάζομεν, Θεοκυήτορ κόρη, ἀεὶ δεδοξασμένη.

Ὁ ἱερώτατός σε καλεῖ προφήτης πύλην ἀδιόδευτον, ἀχραντε, ὁ Κτιστὴς δι' ἧς διήλθεν, ὡς μόνος ἐπίσταται, πάλιν κεκλεισμένην λιπῶν, ὡς πρὸ τοῦ τόκου.

Φῶς ἡμῶν ἀνέτειλεν ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὁ τῶν ὄλων μόνος Κύριος, καὶ κατελάμπρυνε τὰς πάντων καρδίας θεϊκαῖς ἐπιγνώσεσι, καὶ σκότος ἀγνωσίας ἐμείωσεν· ὅθεν σε πάντες μακαρίζομεν.

Ex canone in S. Theodotum martyrem, die 2 (54°).

Humana natura olim per dolum serva facta est seductionis. Cum autem tu, inviolata, Christum peperisti, libertatem adeptam, magnis vocibus te gratia veneratur.

Medere menti meæ, o castissima, quæ pessimi Draconis ictibus percussa languescit, et peccatis captiva deservit.

Lucidissimum Domini Palatium, Domina sanctissima, effice nos domus Spiritus sancti, dum in domo sancta tua laudem Domino offerimus.

Deum hominem factum concepisti, o Domina; propterea generationes generationum te incessanter beatam dicunt.

Christus Deus noster, qui in utero tuo habitavit, o immaculata, peccatum in hominibus habitans

Ἐκ τοῦ καρῶνος εἰς τοὺς ἄγιλους μάρτυρας Θεόδωρον, Κωνσταντῖνον, κ. τ. λ., ἡμέρα 5^η.

Ἵπεραγία Παρθένε, τῶν ἀθλητῶν θεῖον ἐγκαλλώπισμα, ἢ κυήσασα Χριστὸν τὸν ὠραῖον, κάλλεσιν αὐτὸν καλλιῶσαι τὴν ἐμὴν ψυχὴν ἰκέτευε.

Ἄγιων δῆμος ἐναθλῶν τεσσαράκοντα δύο σε Θεοῦ τοῦ ὑψίστου Μητέρα παναληθῆ ἐκτρυπτεν ἐμφανῶς, δυναμοῦσαν τούτους μεσιτείας σου.

Ἄγνην μητέρα σε οἱ θεῖοι μάρτυρες ἐπιστάμενοι, κόρη, καὶ τὴν ἐν σοὶ δόξαν κλειζόμενοι, τὰς ἀθανάτους δωρεὰς ἐν ὑψίστοις ἐκλήρωσαντο.

Νοός μου Ἰθυον, δυσωπῶ, ἀχραντε, κινήσεις πρὸς Θεὸν ὁδὸν ζωῆς χρηματίζοντα, καὶ τῶν ἀθλοφόρων ἐξωμαλίσαντα τὰς τρίβους τὰς φερούσας πρὸς τὰ οὐράνια.

(54°) Græca desunt in Menæis impressis.

Perstitit mors usque ad te, o sanctissima; tu enim immortalitatis fontem peperisti Christum unicum optimum Deum nostrum.

Incorruptibilem botrum, ex quo immortalitatis mustum effluit universis, germinasti, o puella immunis ab omni labe, et facta es mater sine maternarum passionum et sine corruptionis experimento.

Tu sola cœlestem Deum Verbum in terra peperisti, o mundissima; quem universa creatura tanquam Creatorem Dominumque collaudat.

Dominus, qui in sancto utero tuo inhabitavit, o Deipara, jucunda Trinitatis hospitia efficit eos, qui nunc te cum vera fide beatificant.

Nos omnes peccato peremptos, tu vitam enixa, vivificasti; propterea ad te clamamus, o Dei genitrix, puella semper gloriosa.

Sacratissimus propheta portam te vocat, o inviolata, per quam nulli patet aditus, et solus Creator transivit, sicut ipse solus novit, relinquens eam clausam quemadmodum erat ante partum.

Lux nobis ex te orta est, o purissima, unicus omnium Dominus, qui divinis cognitionibus omnium corda illustrat, **70** et ignorantiae tenebras imminuit. Unde te omnes beatam nuncupamus.

expulit, et ob suum in homines amorem, eosdem domos suas effecit.

Una cum supernis choris, omnes ad te clamamus; Ave, Mater Dei; cœlum animatum, palatium gloriosissimum, et thronus igneus, in quo Christus secundum carnem requievit.

Ab omni inquinamento humanam naturam emundasti, o inviolata, supercœlestem filium enixa hominem factum, nosque renovasti, qui vetustate confecti eramus: et nunc clamamus, o casta: Laudate, omnia opera, Dominum.

Lucem, quæ a Patre ante luciferum coruscavit ineffabiliter, peperisti nobis, o Virgo, et ignorantiae tenebras dissipans, eos, qui in peccati umbra sedebant, illuminasti atque exhilarasti.

71 *Ex canone in SS. Theodorum, Constantinum, etc. martyres, die 6.*

O sanctissima Virgo, divinum athletarum decus, quæ Christum decorum pulchritudine peperisti, eundem exora ut decoret animam meam.

Quadraginta duorum martyrum sanctorum turba decertans, te Dei altissimi Matrem verissimam manifeste prædicabat, quæ eosdem intercessionibus tuis in certamine roborabas.

Castam matrem scientes te esse divini martyres, o puella, tuamque gloriam celebrantes, immortalia dona in excelsis hæreditaverunt.

Mentis meæ motus dirige, te precor, o inviolata, ad Deum, qui est via vitæ, et martyrum triumphantium semitas ad cœlestia perducentes complanavit.

Deipara puella præter naturæ leges, ac supra A ejusdem naturæ ordinem, peperit te, o Christe, qui martyres legitime pro fide certantes vere coronasti.

Volumen maxime novum es, o inviolata, quæ Verbum in te scriptum habuisti, quod in libro viventium divinos Athletas suos descripsit, qui ea quæ scripta sunt exactissime adimpleverunt.

Divinus archangelus tanquam divinarum nuptiarum auspex apparens tibi, o casta et inviolata, clamavit: Salve, o ignee Dei throne, martyrum triumphantium, qui Deum in carne manifestatum confessi sunt, firmamentum.

O lucis receptaculum, Deo charissima, illuminativis radiis tuis illustra cor meum, socordiae nubes depellens, ac peccati tenebras eliminans; tu, quæ B Deum omni peccati labe carentem peperisti.

72 *Ex canone in SS. martyres Basileum, Ephræm, etc., die 7.*

Primorum parentum pœna sublata est, o casta et inviolata, ineffabili partu tuo; atque illis pristinus ad Paradisum patuit ingressus, quamobrem te magna voce concelebrant.

O Virgo tota casta et inviolata, peperisti Dominum illum potentissimum, qui homines ab hostis potestate liberavit.

Homines mortuos vivificasti, o Virgo, supra omnis cogitationis captum enixa Christum Deum nostrum, qui propter suam misericordiam homo factus est

Beatus est ille populus, qui agnoscit te, o immaculatissima, omnium Domini Matrem, et cum affectu te beatificat.

Te legis umbræ, te prophetarum ænigmata præfigurabant, o Virgo purissima, quæ per Verbum ineffabile illum conceptura ac paritura eras, qui mundo salutem afferret.

Dei Verbum, quod manu sua Evam formavit, universos reformare volens, ex utero tuo, o puella, humanam formam accepit, incipiens esse, cum tamen Patri ac Spiritui sancto sit coæternum, et coæquale.

Deus supersubstantialis, ex te natus, o inviolata, homo apparuit, cum duabus naturis, operationibus et voluntatibus; illis manifeste apparens, quibus sponte similis factus est. Quamobrem illi clamamus: Omnia opera, laudate Dominum.

Puella Deo charissima ferens in ulnis Christum, qui manu ferti universa, stupore percussa exclamabat dicens: Quomodo te et Filium et Creatorem meum video, o incomprehensibilis?

73 *Ex canone in S. Quadratum, et socios martyres, die 10.*

A sordibus passionum, a tempestate cogitationum, a jaculis maligni, ab omni impetu hostili salva, o Deipara immaculata ac tota pura, animas laudantium ineffabilem partum tuum.

Ne cœlestis quidem mens explicare valet, o

Νομίμων σε άνευθεν τῶν τῆς φύσεως, Χριστέ, ὑπερφυσῶς ἐκύησεν ἡ Θεοτόκος κόρη ὡς ἀληθῶς, νομίμως τοὺς μάστιγας ἐναθλήσαντας πίστει στεφανώσαντας.

Τόμος, ἀχραντε, καινότατος ὑπάρχουσα, τὸν Λόγον ἐγγραφόμενον ἐν σοὶ ἐσχηκας, τὸν ἐν βίβλῳ ζώντων τοὺς αὐτοῦ ἐγγράφαντα θείους ἀθλητάς, τὰ γεγραμμένα ἐμμελῶς ἀποπληρώσαντας.

Νυμφοστόλος φανείς σοι θεῖος ἀρχάγγελος· Χαῖρε, πύρινε θρόνε Θεοῦ, ἐβόα σοι, ἀχραντε ἀγνή, ἀθλοφόρων κρατάλωμα ὁμολογησάντων Θεὸν σαρκὶ φανέντα.

Φωτὸς δοχεῖον, θεοχαρίτωτε, φωτιστικαῖς αὐγαῖς σου τὴν καρδίαν μου φώτισον, ῥαθυμίας τὰ νέφη διώκουσα, καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας σκότος ἐξαίρουσα, ἢ τὸν ἀναμάρτητον Θεὸν ἀποκυήσασα.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Βασίλειον, Ἐφραίμ, κ. τ. λ., ἡμέρα ζ'.

Ἐλύθη τῶν προπατόρων, ἀχραντε, τὸ ἐπιτίμιον τῆ ὑπὲρ νοῦν κυήσει σου, ἀγνή, καὶ τὴν πρώτην ἀπέλαβον τοῦ Παραδείσου εἰσοδόν, μεγαλοφώνως εὐφημοῦντές σε.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς τῆς δυναστείας τοῦ ἐχθροῦ, πάναγνε, τὸν δυνατὸν Κύριον, ἀχραντε Παρθένε, ἐκύησας.

Νενεκρωμένους ἐζώωσας τοὺς ἀνθρώπους, ζωὴν τὴν ἐνυπόστατον τεχοῦσα, Παρθένε, ὑπὲρ πάσαν ἔννοιαν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ἀνθρωπον δι' οἶκτον C γενόμενον.

Μακάριός ἐστιν ὁ λαὸς ὁ γινώσκων σε, πανάμωμε, τοῦ Δεσπότου τῶν ἀπάντων μητέρα, καὶ πόθῳ μακαρίζει σε.

Νόμου σε αἱ σκιαὶ, προφητῶν τε ἀντίγματα προδιετύπουν, Παρθένε, τὴν ἀρρήτῳ Λόγῳ κυοφορίαν ἐσχηκυῖαν διασώζουσαν κόσμον, πανάμωμε.

Ὁ διαπλάσας χειρὶ τὴν Ἐβαν Λόγος Θεοῦ, κόρη, ἀναπλάσαι ἅπαντας βουληθεῖς, ἐκ γαστρός σου ἀναπλάττεται ἀρχὴν δεχόμενος, ὁ τῷ Πατρὶ καὶ Πνεύματι σύνθρονος.

Ἦράθη ὡς ἀνθρωπος ἐκ σοῦ ἀποτικτόμενος ὁ ὑπερούσιος, διπλοῦς ταῖς φύσεσιν, ἀχραντε, ἐνεργεῖαις D καὶ θελήσει· οἷς ὡμοιώθη βουληθεῖς ἐμφανιζόμενος, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις χειρὶ τὸν φέροντα τὰ πάντα ἡ θεοχαρίτωτος κόρη, ἐκπληττομένη ἐβόα λέγουσα· Πῶς καὶ Υἱὸν γνωρίζω σε καὶ Ποιητὴν μου, ἀκατάληπτε;

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κόδρατον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα ι'.

Ἰλύος ἐκ παθῶν, λογισμῶν τριχυμίας, ἐκ βελῶν τοῦ πονηροῦ, ἐκ πάσης προσβολῆς ἐναντίας διάσωσον, ἀχραντε Θεοκυῆτορ, τὰς ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σου τὸν ἀνέκφραστον τόκον, πάναγνε.

Νοῦς οὐδὲ οὐράνιος τὴν ὑπὲρ νοῦν σου λοχεῖαν

διερμηνεύσαι, κόρη, δύναται· νοῦ γὰρ τοῦ πρώτου ἐν γαστρὶ Λόγον, ἀγνή, συνέλαβες, τὸν τὰ πάντα λόγῳ συστησάμενον.

Ἡ ἀγία Θεοτόκος, ἦν οἰκῆσαι ἠδὲ δόκησεν ὡς εὐώδη οἶκον Λόγος τοῦ Πατρὸς δημοσίως, οὐ κατεφλέχθη τὴν μήτραν, οὐκ ὠδίνησε· καὶ γὰρ τέτοκεν Ἐμμανουὴλ τὸν Θεάνθρωπον.

Ὁ πλαστουργήσας, ἄχραντε, τὴν Εὐαν ἐκ πλευρᾶς, σοῦ ἐκ νηδύος, ἀγνή, πλαστουργεῖται, σῶσαι τὸν Ἄδάμ δι' εὐσπλαγγνίαν βουληθεὶς, ὡς φιάνθρωπος.

Οὐράνωσας γεωθείσαν τὴν φύσιν, πανάμωμε, τῶν ἀνθρώπων, καὶ φθαρείσαν αὐτὴν ἐθεούργησας· διὰ τοῦτο πάντες ἀσιγήτοις φωναῖς σε δοξάζομεν.

Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς εὐλογημένης γαστρὸς σου, ὃν εὐλογοῦσιν οὐρανῶν αἱ δυνάμεις, βροτῶν τὰ συστήματα, ὃ ἡμᾶς λυτρῶσάμενος τῆς κατάρας τῆς ἀρχαίας, εὐλογητὸς εἶ.

Λυτρωθέντες τῆς ἀρᾶς τῆς προμήτορος διὰ σοῦ τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος, εὐλογημένη Δέσποινα, εὐλογοῦμέν σε πίστει καὶ μελωδοῦμεν, παναγία Παρθένε Θεόθυγε.

Φανεῖσα τοῦ πάντων ποιητοῦ λοχεύτρια ὑπὲρ πάντα νοῦν, πανάμωμε, τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρα ἐδείχθης, καὶ τῶν ὀλων δεσπόζουσα, Παρθένε θεοτόκε πανύμνητε· ὄθεν σε πάντες μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν *Βενεδίκτην, ἡμέρα ιδ'.*

Οἱ διὰ σοῦ τὴν ἀφθαρσίαν πλουτήσαντες, Θεοκυῆτορ παναγνε, Χαῖρε, βοῶμέν σοι, ἡ κεχαριστώμενη, ὀσίων καὶ δικαίων τὸ ἐγκαλλώπισμά.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς τὴν σὴν σαρκούμενος ὑπέδου, παναμώμητε, γαστέρα, καὶ βροτος ὠράθη τέλειος· ἐν ἰκέταυε σῶσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡς ὄμβρος ἐπὶ πόκον, ἄχραντε, τῇ σεπτῇ σου γαστρὶ ὁ Λόγος κατήλθε σαρκούμενος, καὶ ἔπαυσε πολυθείας σαφῶς τὰ ὄμβρήματα, πανάμωμε, καὶ τὸν πικρὸν χειμῶνα διεσκέδασεν.

Ὁ κατοικῶν οὐρανοὺς τὴν σὴν πανάμωμον νηδὺν ἔβησεν, ὅπως ἡμᾶς οἶκους τῆς Τριάδος ἐναποτελέσῃ, τοὺς σὲ Θεοτόκον κηρύττοντας, ἄχραντε.

Ἐκ γαστρὸς σου ἀγίας ἀνέτειλε τῆς δικαιοσύνης ἀνέσπερος ἥλιος, καὶ τοὺς πιστοὺς ἐφώτισε, Θεοτόκε παρθένε πανύμνητε.

Ἰασαί τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, τῆς ἀπαθείας τὴν πηγὴν ἢ συλλαβοῦσα, Παρθένε, καὶ κατανύξωος ὄμβρους παράσχου μοι προξενούντάς μοι τὴν παράκλησιν ἐκεῖ, ἀγία Θεοτόκε.

Ἰδοὺ γεγέννηται ἐκ σοῦ, Ἰσαΐας ἐμφανῶς, ἀγνή, ἔδσα, ὁ Υἱὸς τοῦ Ὑψίστου, καὶ σὸς ὀράται Υἱὸς, Παρθένε, υἱὸς ἐργαζόμενος τοῦ ἐπουρανίου Πατρὸς τοὺς σὲ ὑμνοῦντας.

A puella partum tuum, qui transcendit omnem mentem : primæ enim mentis Verbum in utero tuo concepisti, o casta, quod omnia verbo produxit.

Deipara sanctissima, in qua tanquam in domo suavi odore plena habitare sibi complacuit Verbum Patris consubstantiale, non sensit uteri combustionem, neque dolores partus experta est : peperit enim Emmanuel Deum et hominem.

Ille, qui Evam e costa formavit, ex utero tuo, o casta, formatus est, volens Adam salvare propter pietatem suam, tanquam hominum amator.

Hominum naturam, quæ terrena facta erat, cœlestem effecisti, o immaculatissima, et corruptam deificasti : propterea omnes te incessabili voce glorificamus.

Benedictus ventris benedicti fructus tui, quem benedicunt cœlorum | potestates hominumque cœtus ; qui nos ab antiqua maledictione redemit.

A primæ matris maledictione per te castam Dei Matrem redempti, cum fide te benedicimus, atque canticis celebramus, o Domina benedicta, sanctissima Virgo, sponsa Dei.

Cum omnium factoris Genitrix supra omnem cogitationem, o purissima, fueris, facta es cœlis sublimior, atque omnium Dominatrix, o Virgo Deipara omni laude dignissima : unde te universi magnificamus.

74 *Ex canone in S. P. N. Benedictum, die 14.*

Nos qui per te incorruptione ditati sumus, o Dei genitrix castissima, ad te clamamus : Salve, o gratia plena, sanctorum omnium ac justorum ornamentum.

Ille qui solus bonus est, ingressus est in uterum tuum, ubi carnem suscepit, et homo perfectus factus est : quem tu deprecare, o purissima, pro salute animarum nostrarum.

Velut imber super vellus, descendit Verbum carnem assumens in venerandum uterum tuum, o inviolata, et idololatriæ pluvias manifeste sedavit, et amarulentam tempestatem dissipavit, o immaculatissima.

Qui habitat in cœlis, in purissimo ventre tuo habitavit, ut Trinitatis domos efficeret nos, qui te Deiparam prædicamus, o inviolata.

Ex utero tuo sancto ortus est Sol justitiæ innociduus, et fideles illuminavit, o Deipara Virgo omni laude dignissima.

Sana, o Virgo, animæ meæ passiones, tu quæ fontem impassibilitatis concepisti, et compunctionis imbres concede mihi, o Deipara sancta, qui futuram in cœlo consolationem acquirant mihi.

Ecce natus est ex te, quemadmodum Isaias aperte clamabat, Altissimi Filius, et Filius tuus factus est, o Virgo casta, qui filios Patris cœlestis efficit eos, qui te collaudant.

O Virgo lucis genitrix, animæ meæ nubes expelle, et concede, o Domina omni laude celebranda, ut ad radios salutiferæ pulchritudinis illius qui ex tuo sanctissimo utero in lucem gentium coruscavit, pure illuminetur.

75 Ex canone in SS. Martyres Agapium et socios, die 15

Splendore lucidissimo illius, qui ex te ortus est, illumina, o Virgo, pupillas animæ meæ, ut te glorificare possim.

Creatorem agnovimus, qui in carnis similitudine propter viscera misericordiæ suæ ex utero tuo lucifero, o Mater semper Virgo, apparuit manifeste nobis collaudantibus te.

Unguentum suscepisti in utero tuo, o casta et B inviolata, Verbum scilicet, quod mundum a foedissimo omnium peccatorum odore repurgavit: quamobrem te cum fide beatam appellamus.

Divinis canticis Deiparam fideles beatificemus, dicentes: Salva, porta, per quam solus Dominus pertransivit.

O purissima sponsa Dei (55), quæ sancto germine tuo infidelitatis plantas arefecisti, hostis malitiam imminue, in me assidue repullulantem.

Exsolve me, o immaculatissima, inextricabilium peccatorum vinculis colligatum, ac lacrymarum imbres concede mihi, canenti ad eum qui ex te ortus est: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Medere passionibus cordis mei, o mater Salvatoris, quæ impassibilitatis fontem peperisti, et ad vitam divinam deduc me, ut glorificem te in omnia sæcula.

Illustra me, o intemeratissima, negligentia te-

(55) Nemo nescire debet (inquit Ambrosius Catharinus in Disput. pro veritate immaculatæ conceptionis libr. iii, testim. 6,) quod in Scripturis sanctis, inter multas, quæ ibi commemorantur, adolescentulas et concubinas regis, imo etiam reginas, una est ipsius Regis Christi primaria Sponsa electa et præelecta, quod de Maria procul dubio intelligitur, sicut et canit Ecclesia. Nam propter nimirum illius excellentiam declarandam, scriptum est: *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, adolescentularum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea.* Nulli autem nisi supra modum austero homini potest videri decens, quod summus et primarius rex voluerit sibi adoptare in Sponsam talem, scilicet primam et primariam, eam de qua dici aliquando posset, vel pro aliquo momento, quod sub hostis et adulteri potestate fuerit: et ita subira sua, et Patris sui maximi et altissimi Regis, cum præsertim potuerit ipse ac noverit, si modo voluerit, eam præripere ac præservare sibi, ne in hosticam manum dimitteretur. Obsecro, discamus hoc saltem a prudentia sæculi; nec minoris benignitatis ac prudentiæ faciamus Deum. Si enim quæretur sponsa cuiusdam magni regis filio, qui speciosus ipse fuerit præ filiis hominum, aut ipse filius sibi ipsi eam quærat, imo (ut aptior parabola fiat) si detur ipsi filio eligendi facultas, quin potius et condendi et componendi potestas unam aliquam pro voto, an quæso, talem eliget, aut sibi condet, quam com-

Φωτοκυήτορ Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη ἀπέλασον, καὶ δίδου καθαρῶς προσενοπτρίζεσθαι, Δέσποινα, τὸ σωτήριον κάλλος τοῦ λάμπαντος ἀρρήτως ἐκ τῆς σῆς παναγίας νηδύος εἰς φῶς ἐθνῶν, πανύμνητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀγάπιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα 15.

Αἴγλη φαινοτάτη τοῦ ἐκ σοῦ, Παρθένε, ἀνατείλαντος τῆς ψυχῆς μου τὰς κόρας φωταγώγησον, ὅπως δοξάζω σε.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐμφανισθέντα ἐκ τῆς φωτοφόρου νηδύος, τὸν Κτίστην ἐπέγνωμεν διὰ σπλάγχνα ἐλέους, ἡμῖν τοῖς ὁμοῦσί σε, Μήτηρ ἀειπάρθενα.

Μύρον ἐν γαστρὶ τὸν Λόγον ὑπεδέξω, ἀχραντὴ ἀγνή, τὸν κόσμον δυσωδίας ἀποκαθαίροντα πάσης τῶν ἐπταισμένων· ὄθεν πιστῶς σε μακαρίζομεν.

Ἕμνολογίαις θελαῖς τὴν Θεοτόκον πιστοὶ μακαρίζομεν· Χαῖρε, λέγοντες, πόλη, ἣν μόνος διώδευσε Κύριος.

Μαράνασα τὰ φυτό τῆς ἀθείας, πανάμωμε, τῷ σῷ ἀγίῳ φυτῷ τὴν ἀναθλαστάνουσαν ἐν ἐμοὶ ἐκάστοτε τοῦ ἐχθροῦ κακίαν ἀπομείωσον, θεόνομφε.

Δεδεμένον σειραῖς με ἀμυθήτων πταισμάτων λύσον, πανάμωμε παρέχουσα μοι ὁμῆρους δακρύων μελωδοῦντι τῷ ἐκ σοῦ ἀνατείλαντι· Ο τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ἰασα! μου τὰ πάθη τῆς καρδίας, ἀπαθείας πηγῆν ἢ τετοκυῖα, καὶ πρὸς ζωὴν με θείαν καθοδηγήσον, ἵνα σε δοξάζω, Μήτηρ τοῦ Σωτήρος, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὶ με μετανοίας τὸν ἐσκοτισμένον τῇ ἀμελείᾳ,

prehendi ab hoste et violari patitur, quam tamen prius potuerit ipse ac meruerit servare? Profecto austerus nimirum necesse sit, qui hoc fateatur: indecentissimum enim est hoc in sponsa primaria. Fædissime enim claudicarent hæ nuptiæ, neque enim sponso esset sponsa conveniens, quem jam speciosum facimus præ filiis hominum. Quod vero post unam hanc primariam penitus illibatam, alias habeat secundario, sive ancillas, sive concubinas, redemptas tamen et ab hostium manu ereptas, atque ideo non penitus intactas, nihil absurdum est, nullus enim vituperio dederit, modo illa una prima ac præcipua servata sit illi, ut prorsus illibata, intacta, immaculata fuerit. Quid ergo? Prudentiores erunt filii sæculi in generatione sua, non dico, quam filii lucis (hoc enim per socordiam nostram sæpe contingit), sed dico quam ipsa lux? Ipsa, inquam, lux æterna, et sapientia vera, unde omnis sapit, quicumque sapit? Absit. Quis enim dicere hoc potest sine blasphemiam? Ergo speciosissimus omnium Sponsus, et sapientissimus, et omnipotentissimus Rex, non talem sibi potius adoptaverit Sponsam, imo (ut Hieronymi utar verbis) etiam condiderit, ac servaverit, qualem sibi omnino convenire prævideret, scilicet perpetuo speciosam, intemeratam, incorruptam penitus et mente et corpore, et cum qua nullum unquam potuerit intervenire dissidium? Qui hoc negaverit, male affectus sit, prorsus necesse est. Hactenus Catharinus loco citato.

πανάρωμε, λάμπρονον, ὅπως ὕμνῳ καὶ δοξάζω τὰ **A** nebris offusum, luce pœnitentiæ, ut laudem et glorificem magnalia tua.

76 *Ex canone in S. Papam martyrem, die 16 (55').*

Tanquam angelis sanctior existens, Deum sanctum, sanctissima, concepisti, qui sanctitatem largitur omnibus sese incessanter glorificantibus, sanctosque ipsius martyres venerantibus.

Canens propheta David te, Dei Mater, montis pinguis nomine manifestissime præsignificavit, ex quo advenit Christus, qui malitiæ montes contrivit.

Templum sanctum apparuisti, o Virgo innupta, quod Deum in se continuit, universis sanctitatem largientem, propter misericordiam suam ineffabilem, et pietatem prorsus inenarrabilem.

Te, o Deo charissima, Prophetarum chorus præmonstravit fore Creatoris Matrem, quem sine ulla intermissione precare, ut misereatur animarum nostrarum.

Abyssum misericordiæ et miserationum Christum

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἀλέξιον τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, ἡμέρα 15'.

Ὁ Θεοῦ συνάναρχος Υἱὸς ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε τῆς πρὸς ἡμᾶς, Παρθένε, ὁμοιώσεως μόνην ὑπὲρ ἅπασαν κτίσιν, ἄχραντε, καθάραν σε εὐράμενος· ὅθεν σε ὕμνοῦμεν πᾶσαι γενεαὶ καὶ μακαρίζομεν.

Ὁ ἄνω ἀθεώρητος τοῖς ἀγγέλοις, ἄχραντε, κάτω **C** ἐκ σοῦ γενόμενος καθορᾶται τέλειος ἄνθρωπος, ἀπολλύμενον κόσμον ἀνακτώμενος.

Θηλάσασα τὴν δοτῆρα, Παρθένε, τοῦ γάλακτος, πεινῶσαν καὶ στένουσαν νῦν τὴν καρδίαν μου κόρεσον πάσης ἐπιγνώσεως καὶ κατανύξεως θείας, ἰκετεύω σε.

Ὁ φῶς κατοικῶν τὴν ἁγίαν ὠκησέν σου νηδύν, ἀγνή, κόσμον ἀπολλύμενον σκότει ἀγνωσίας ἀνακτώμενος, ὃν ἰκέτευε πάντα φωτίσαι τοὺς ὕμνοῦντάς σε.

Νόμους φύσεως, ἄχραντε Δέσποινα, ὁ Δημιουργὸς καινουργήσας, τῆς κτίσεως ἐκ σοῦ ἀρρήτως τίχτεται, καὶ θεοὶ με δι' ἄμετρον ἔλεος.

Μεγάλου διάκονος σὺ μυστηρίου ἐγένου, πανάρωμε· θεὸν γὰρ ἐσωμάτωσας μεγάλων κακῶν ἡμᾶς ἀπολυτρούμενον τοὺς σε μεγαλύνοντας, ἀγνή, εὐλογημένη θεοχαρίτωτε.

ῥεύσαντας ἡμᾶς τῇ πάλαι παραβάσει ἀνακαινίζων ὁ φιλόανθρωπος ἀρβρεύστως σεσάρκωται ἐξ ἀφθό-

enixa, abyssum malorum meorum exsicca, o Domina sanctissima, intercessione tua, et cogitationes compunctionis concede mihi.

Benedictus fructus tuus omni benedictione cumulatus, o benedictissima Domina, quem deprecare, ut benedicat nobis, qui te castam Dei Matrem agnovimus.

Deiice fortitudine tua, Virgo inviolata, universam hostis fortitudinem, nosque virtute corrobora, ut divinam filii tui voluntatem perficere valeamus, o præsidium formidabile eorum qui invocant te!

Virgo casta, et immaculata, quæ Dei receptaculum apparuisti, me plurimis peccatis maculatum emunda, precor, o Deipara, purificativa intercessione tua, et in die iudicii a damnationis sententia libera me.

77 *Ex canone in S. Alexium hominem Dei, die 17.*

Dei Filius, illi coæternus, habuit te, o Virgo inviolata, tanquam causam, qua similis factus est nobis, cum te solam super omnem creaturam invenisset puram (56): unde omnes generationes te laudamus, ac beatam appellamus.

Qui superius in cœlo est angelis invisibilis, inferius in terra natus ex te, o inviolata, ab omnibus conspicitur perfectus homo, perditum mundum recuperaturus.

O Virgo, quæ datorem lactis lactasti, cor meum famescens ac gemens satia, precor, omni cognitione ac compunctione divina.

Qui habitat in luce, in sancto utero tuo habitavit, o casta, ut mundum in tenebris ignorantie pereuntem recuperaret; eundem deprecare, ut omnes te laudantes illuminet.

Cum creaturarum conditor naturæ leges innovasset, o Domina inviolata, ex te ineffabili modo natus est, et me propter immensam misericordiam suam deificavit.

Magni mysterii ministra facta es tu, o immaculata; Deum enim corporasti, qui a magnis malis redemit nos, qui te magnificamus, o casta, benedicta, Deo charissima.

Nos, qui propter antiquam transgressionem deluxeramus in corruptionem, Amator hominum

ritatem infinitam ex Matre, quæ aliquando contaminata fuisset, progigni, cum præteritarum sordium ipsa quoque memoria offendere soleat. Quapropter dum S. Josephus Deiparam solam a Deo super omnes creaturas puritate fulgentem inventam fuisse, eademque de causa in Dei Matrem electam affirmat, omnem ab ipsa originariam maculam propulsat.

(55') Græca desunt in Menæis impressis.

(56) Non invenisset Dei Filius B. Virginem solam omni creatura puriorem, si hæc non fuerit immunis ab originali macula, qua primi parentes caruerunt creati in iustitia et sanctitate veritatis. Cum autem solam omni creatura puriorem invenisset, in ea habuit causam qua similis nobis fieret, nempe summam puritatem, sine qua Dei Filius in ea non fuisset incarnatus. Non enim decebat pu-

renovaturus, incorruptibiliter incarnatus est ex impolluto utero tuo, o purissima, atque omnes a peccati corruptione liberavit, o immunis ab omni macula (57).

Ad te Gabrielis vocibus lætabundi clamamus, dicentes: Salve, o ager inarate; salve, o maledictionis solutio: salve, o fons aquæ vivæ; salve, gloria sanctorum Deipara semper Virgo.

78 *Ex canone in SS. Chrysanthum, et Dariam martyres, die 19.*

Qui secundum naturam divinam est inaccessibleis, accessibilis apparuit mihi, ex te, o Virgo carne suscepta: quem Daria concupiscens, constanter decertavit, et in sponsæ morem ad eum adducta est.

Filius, qui ex utero tuo, o Virgo inviolata, secundum carnem natus est, despōnsavit sibi sponsam castam martyrem Dariam.

Incomprehensibilis ille ab omni intellectu, qui te post partum virginem conservavit, quemadmodum fueras ante partum, ex te, o inviolata, incarnatus est, Dariam martyrem sibi sponsam asciscens.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o castissima? Deum enim Verbum, supra cogitationis verbique conceptum, duplicem in natura peperisti.

Te tanquam novum puerum Virgo peperit, antæ-sæculare Verbum, quod puellæ concupiscentes, tanquam sponsæ post illam adductæ sunt tibi omnium Regi.

Qui secundum divinam substantiam est incircumscribitus, in sinu tuo, o Virgo, factus est similis nobis secundum carnem circumscribitus. Benedicta es tu inter mulieres, o domina immunis ab omni macula.

Cum te tanquam rosam in medio spinarum hujus vitæ, invenisset Deus immaculatam (58), o castissima, habitavit in utero tuo inviolato, et mystica suaveolentia replevit mundum clamantem: Omnia opera, laudate Dominum.

Horrore quatiantur mens et cor, dum partum tuum, o puella, recogitant. Deum enim, quem nulla cogitatio comprehendere potest, concepisti, qui per te liberat ab omni necessitate eos qui te honorant.

(57) Sæpissime S. Josephus se egregium pro Deiparæ immunitate ab originali fidejussorem præbet, cum non solum hic, sed alibi eam deprædicet ab omni macula et labe immunem, ab omni labe et macula liberam, omni labe et macula carentem, ab omni labe vacuum, ab omni labe puram, ab omni nævo mundam, quæ elogia absolute prolata, ut ea profert S. Josephus, maculam etiam, labem et nævum peccati originalis a B. Virgine ablegant.

(58) Si B. Virgo tanquam rosa in medio spinarum hujus vitæ immaculata inventa non fuisset, in ea Dei Filius per humanæ carnis assumptionem non inhabitasset. Hinc Nicolaus Cusanus S. R. E. cardinalis libr. v. Exerc. ad illa verba: *Cælum et terra transibunt*, hæc litterarum monumentis con-

ρου σου, πανάμωμε, νηδύος, καὶ ἐρρύσατο ἅπαντας ἁμαρτίας καταφθορᾶς, παναμώμητε.

Φωνήν σοι προτάγομεν τοῦ Γαβριὴλ γηθόμενοι· Χαῖρε, λέγοντες, χώρα ἡ ἀγεώργητος, χαῖρε, τῆς κατάρας ἡ λύσις, χαῖρε, πηγὴ ὕδατος τοῦ ζῶντος, ὁρίων τὸ καύχημα, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ καρδός εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Χρυσανθὸν καὶ Δαρείαν, ἡμέρα 19'.

Ὁ φύσει τῇ θεϊκῇ ἀπρόσιτος προσετις ὤφθη μοι, ἐκ σοῦ, Παρθένε, σάρκα προσλαβὼν· ὃν Δαρεία ποθήσασα καρτερικῶς ἐνήθλησε, καὶ νυμφικῶς αὐτῷ προσήνεκται.

Σαρκὶ τεχθεὶς ἐκ γαστρὸς σου τῆς παρθένου υἱός, ἄχραντε, νύμφην ἄγνην μάρτυρα ἑαυτῷ Δαρείαν μνηστεύεται.

Συντηρήσας σε παρθένον, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, μετὰ τὸν τόκον, ἄχραντε, ἐκ σοῦ ἐσαρχώθη ὁ ἀπερινότητος, Δαρείαν τὴν μάρτυρα νύμφην ἑαυτῷ ἐπαγόμενος.

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεῦσαι μυστήριον, ὦ πάναγνε; Θεὸν Λόγον γὰρ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, διπλοῦν τῇ φύσει τέτοκας.

Νέον σε ὡς παιδίον Παρθένος ἐκύησε τὸν προαιώνιον Λόγον, ὃν ποθοῦσαι κόραι ταύτης ἐπίσω σοι τῶ πάντων βασιλεῖ νυμφικῶς ἀπηνέχθησαν.

Ὁ κατ' οὐσίαν τὴν θεϊκὴν ὢν ἀπερίγραπτος κόλποις σου, Παρθένε, γέγονε καθ' ἡμᾶς τῇ σαρκὶ περιγραφόμενος. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡς ῥόδον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν τοῦ βίου, πάναγνε, Θεὸς εὐράμενός σε τὴν ἀμώμητον, ἔκρησε τὴν γαστέρα σου τὴν ἄχραντον, καὶ εὐωδίας μυστικῆς κόσμον ἐπλήρωσεν ἐκδοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμναίτε τὸν Κύριον.

Φρίττει λογισμὸς καὶ καρδία κατανοοῦντες τὴν λοχελίαν τὴν ἀκατανόητον, κόρη· Θεὸν γὰρ Λόγον ἐκυσφόρησας τὸν διὰ σοῦ ρυθόμενον πάσης ἀνάγκης τοὺς τιμῶντάς σε.

signavit: « Virgo gloriosa cum esset prædestinata ante sæcula, ut ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, et Dei Filius fieret filius hominis, ita concepta est, ut dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ, quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. Nam etsi ipsa concepta fuit ex virili semine via propagationis ab Adam, et quantum ad suum initium indiguit liberatore, quia in Adam, nisi liberentur aut præserventur, omnes, moriuntur, ut in Christo omnes vivificantur; tamen sicut anima ejus rationalis, nullo tempore fuit, antequam esset corpori unita, ita ipsa dum crearetur, sancta creata fuit, sic etiam quod nulla duratione fuit verum dicere Virginem fuisse sub peccato. » Sic ille.

79 *Ex Canone in S. Cyrillum episcopum Catanæ, die 11 (58').*

Fortitudo mea, laus, et salus mea Christus est, **A** o castissima; qui ex te tanquam homo natus est circa corruptionem, propter suam multam misericordiam, et factus est quod non erat.

O immensam mysterii profunditatem: Deus incarnatur et nascitur ex puella incorrupta, et corruptionem dissolvit per passiones quas subit solus bonus et amator hominum.

Quomodo Verbum peperisti? quomodo post partum incorrupta, qualis ante fueras, permansisti, o Virgo immaculatissima? Quomodo omnium nutritorem aluisti, voluntarie apparentem infantem mansuetum ac placidum? O novitatem miraculi tui, purissima!

Salva me, o mundissima, a gravissimis periculis: erige me a libidinum mearum sterquilinio; et a **B** captivitate, et vexatione pessimorum dæmonum libera me, dum te devote collaudo.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἁγίον ἱερομάρτυρα Βασίλειον πρεσβύτερον, ἡμέρα κβ'.

Ὁ τῷ Πατρὶ συνυπάρχων Μονογενὴς βουληθεὶς κατόκησέ σου τὴν ἀχραντον νηδύν, καὶ βροτὸς ἐγένετο, ἀγνή, σώσαι θέλων τοὺς βροτοὺς δι' ἀγαθότητα.

Γνωρίσας πόρρωθεν τὴν σὴν σύλληψιν Ἡσαίας διὰ πνεύματος, κόρη, διετράνωσεν αὐτὴν βοῶν· Ἴδου ἐν γαστρὶ ἡ Παρθένος τὸν Θεὸν συλλήφεται.

Ἦμῶ σε, Δέσποινα, τὴν πολυύμνητον· εὐλογῶ σε, Παρθένε, δι' ἧς βροτοὶ πάντες εὐλογήθημεν, καὶ τῆς κατάρας ἀληθῶς τῆς ἀρχαίας ἐλυτρώθημεν. **C**

Τὴν ἀνωτέραν τῶν χερουβιμ, τὴν ὑψηλοτέραν οὐρανῶν, τὴν ὑπερτέραν τῆς κτίσεως, τῶν σοφῶν μαρτύρων τὸ περιτείχισμα, τὴν μόνην Θεοτόκον τιμῆσωμεν.

Ἦμῶ σε, πανύμνητε, ἦν ὕμνοῦσι στρατιαὶ ἐπουρανίων τάξεων, καὶ δυσωπῶ σε, πάθη μου τῆς ψυχῆς ἰάτρευσον, ἀχραντε, καὶ πυρὸς αἰωνίου ἐλευθέρωσον.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἀδιάφθορον, Παρθένε, διαμένουσαν κατανοοῦσα, τῷ ἐκ σοῦ τεχθέντι ὑπὲρ νοῦν ἐβόας Σωτῆρι καὶ Θεῷ· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Σωτηρίαν ἀνθρώπων γένος ἡξίωται διὰ σοῦ, πανχρῖα θεοχαρίτωτε· μόνη γὰρ ἡμῶν τὸν Σωτῆρα ἐκύησας, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φρικτὸς ὁ τρόπος ὁ τῆς λοχείας σου· Θεὸς γὰρ ἦν, Παρθένε, σαρκῶθεις ὁ τικτόμενος, ὃν ἐκέλευε φρικτῆς κολάσεως πάντας τοὺς ἀδιστακτῶ πίστει τιμῶντάς σε, μήτερ ἀπειρόγαμε σεμνή, ἀπολυτρώσασθαι.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὁσίου Πατέρα ἡμῶν Νικωνα, ἡμέρα κγ'.

Ἡ πύλη τῆς πρὸς ἡμᾶς σου, Κύριε, συγκαταβά-
(58') Græca desiderantur in Menæis.

Esto mihi gubernatrix, o Virgo, in pelago tentationum hujus vitæ periculosissime fluctuanti, et dirige me in portum salutis, et salva me.

Mentem meam plurimarum [passionum morbo peremptam vivifica, o immaculatissima; et da mihi vires, ut Deo placita efficere possim, ut magnificentem te fervens patrocinium, et spem Christianorum.

Curasti contritionem Adæ terreni, dum Deum Salvatorem peperisti, o illibatissima. Eundem exora pro curatione plagarum animæ meæ, quæ insanabili morbo laborat.

Cum ferret tanquam recens natum infantem Verbum quod est ante sæcula, veneranda puella stupore perculsa, **80** sic loquebatur: Fili mi, quomodo fero te, qui nutu continens universa? quomodo te lacte nutrio nutritorem, Salvatorem, ac Deum?

Ex canone in S. Basillium presbyterum et martyrem, die 22.

Unigenitus, qui simul est cum Patre, habitare voluit inviolatum uterum tuum, o casta; et homo factus est ut homines propter suam bonitatem salvos faceret.

Cum a longe conceptionem tuam Isaias per spiritum agnovisset, o puella, clare manifestavit illam exclamans: Ecce Virgo Deum in utero concipiet.

Laudo te, Domina, omni laude dignissima; benedico te, Virgo, per quam omnes homines benedicti sumus, atque ab antiqua maledictione vere liberati.

Sublimiorem Cherubim, excelsiorem cœlis, eminentiorem omni creatura, sapientissimorum martyrum munimentum ac vallum, solam Deiparam hymnis honoremus.

Laudo te, o summe laudabilis, quam laudant acies cœlestium exercituum; et precor te, o inviolata, ut animæ meæ affectionibus medearis, meque ab igne liberares sempiterno.

Cum virginitatem tuam post partum incorruptam permaussisse cognosceres, exclamabas, o Virgo, Salvatosi ac Deo, qui ex te supra omnem mentis captum natus est: Benedictus es, Deus patrum nostrorum. **D**

Per te humanum genus salute dignum factum est, o sanctissima ac Deo charissima: sola enim nobis Salvatorem peperisti, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Pavendus est modus partus tui, o Virgo: Deus enim incarnatus ex te natus est: quem supplex exora, ut a pavendo supplicio eripiat omnes, qui te inconcussa fide venerantur, o veneranda Mater innupta.

81 *Ex canone in S. P. N. Niconem, die 23.*

Porta ista, per quam ad nos, Domine, descen-

disti, supernaturali modo genuit orientem, et solem, et lucem mystico advocatam atque accersitam, Deum scilicet et hominem, natura duplici præditum.

Martyrum cœtus occisionem tuam, Domine, imitatus est atque in se expressit, cum agnovisset te ex Virgine Innupta exortum esse.

Tanquam omni creatura superiorem, Creator dilexit te, o Virgo mater, faciens te Matrem suam; quam etiam deprecantur martyrum turbæ cum omni honore ac veneratione.

Lucem illam sine tempore, quæ est splendor Patris, genuisti, o immaculatissima, factam sub tempore, propter divitias bonitatis suæ.

Templum et palatium Dei animatum agnoscens te martyrum triumphantium chorus, te Domina, deprecatur, quæ sola mulierum opprobrium abstulisti.

Verbum Patris, absque ulla virginitatis tuæ corruptione, in te habitavit; et celeberrimum martyrum chorus attraxit, te Deiparam castam, prædicantem.

Perrumpe pondus grave malorum meorum, o tota casta atque inviolata, et omni laude dignissima, quæ partu tuo Adæ lapsum reparasti; et illumina me, ut clamare possim mente pura: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Lucis habitaculum facta es, illius scilicet qui ex te propter nos natus est; quem sine intermissione deprecare ut lumine suo perfundat eos, qui te, o castissima Virgo Mater, collaudant ac Deiparam confitentur.

82 *Ex canone in Synaxim archangeli Gabrielis, die 26.*

Statim atque Gabriel vidit te castam omni labe carentem, illustri voce exclamavit: Ave, Domina, thalami nescia, hominum salus, angelorum gloria et venustas.

Agnoscens Gabriel mysterium olim absconditum, ad te clamabat, o puella: Ave; Dei palatium, in quo inhabitans, omnes homines, utpote misericors, deificabit.

Cum te totam a Spiritu sancto castificatam vidisset Gabriel, o immaculatissima, exclamavit ad te claris vocibus: Ave, redemptio a maledictione et primorum parentum revocatio.

Cum templum sanctificationis esses, o intemeratissima, per vocem Gabrielis archangeli concepisti eum, qui requiescit in sanctis suis, sanctissimum Deum, qui universos sanctificat ac liberat a malis.

Divinis Gabrielis verbis obediens fuisti, o casta, et Verbum æternum in carne perperisti quod mundum ab irrationalitate liberavit.

Missus est princeps militiæ cœlestis Gabriel, ut tibi gaudium annuntiaret, o casta Virgo Mater, per quam vere tristitia cessavit, et maledictio sterilis facta est, ac floruit benedictio fidelibus in sæcula.

Tanquam jucundum Regis thronum, tanquam

σεως, ἀνατολήν καὶ ἥλιον καὶ φῶς μυστικῶς συγκαλούμενον ὑπερφῶς γεγέννηκε, διπλοῦν τὴν φύσιν τὸν Θεάνθρωπον.

Μαρτύρων δῆμος τὴν σὴν ἀπεικονίσασθε σφαγὴν, Δέσποτα, ἐπεγνωκῶς κόρης σε ἐξ ἀπειρογάμου βλαστήσαντα.

Ὡς ὑπάρχουσαν τῆς κτίσεως ἀνωτέραν ὁ Ποιητὴς ἠγάπησέ σε, Παρθενομήτορ, δείξας σε μητέρα αὐτοῦ, ἦν καὶ λιτανεύουσι δῆμοι ἀθλητῶν εὐπρεπέστατα.

Φῶς ἄχρονον ἡμῖν τοῦ Πατρὸς τὸ ἐπαύγασμα ἐγέννησας, ὑπὸ χρόνον ἀγαθότητος πλούτῳ γενόμενον, πανάμωμε.

Ναὸν σε τοῦ Θεοῦ καὶ παλάτιον ἐμφυχον τῶν ἀθλοφόρων χορεία ἐπιγνοῦσα, Δέσποινα, λιτανεύει σε τὴν μὴν γυναικῶν ἀραμένην τὸ δνειδος.

Μὴ διαφθείρας τὴν παρθενίαν ὅλως τὴν σὴν Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐσχήνωσεν ἐπὶ σοί, καὶ μαρτύρων ἐπεσπάσατο χορὸν αἰδιδμον, Θεοτόκον ἀγνήν σε κηρύττοντα.

Ῥῆξον τῶν κακῶν μου τὸ βαρὺ φορτίον, πάναγνε, ἡ ἀνερθώσασα Ἀδὰμ τὴν ἐκπτώσιν, ἄχραντε, τῆ κυήσει σου, πανύμνητε, καὶ φωταγωγῆσον βοῆν ἐν καθαρῷ λογισμῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ὤφθης τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ τεχθέντος, ὃν ἀδιαλείπτως δυσώπει φωταγωγεῖσαι τοὺς ἀνομνοῦντάς σε, καὶ Θεοτόκον, πάναγνε Παρθενομήτορ, καταγγέλλοντας.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν σύναξιν τοῦ ἀρχιστρατήγου Γαβριήλ, ἡμέρα κς'.

Ἀγνήν σε πανάμωμον ὁ Γαβριήλ ὡς ἐώρακε, τὸ Χαῖρε, σοί, Δέσποινα, λαμπρῶς ἐδόθησεν, ἀπειρογάμε, βροτῶν ἡ σωτηρία, ἀγγέλων τὸ καύχημα καὶ σεμνολόγημα.

Γνωρίζων τὸ πάλαι κεκρυμμένον μυστήριον, κόρη, σοί ποτε ὁ Γαβριήλ ἐκραύγασε· Χαῖρε, Θεοῦ παλάτιον, ἐν ᾧ οἰκήσας ἀπαντας βροτοὺς θεώσει ὡς εὐσπλαγχνος.

Ὅλην σε τῷ Πνεύματι ὁ Γαβριήλ περιηγνισμένην, πανάμωμε, κατανοήσας ἐκδοῦ σοὶ ἐμφανῶς· Χαῖρε, ἀρᾶς ἡ λύτρωσις, καὶ τῶν πρωπατόρων ἀνάκλησις.

Ναὸς ἀγιάσματος ὑπάρχουσα, πανάμωμε, φωνῆ Γαβριήλ τοῦ ἀρχαγγέλου, τὸν ἐν ἀγίοις ἀναπαυόμενον τέτοκας πανάγιον Θεὸν, πάντας ἀγιάζοντα καὶ δεινῶν ἐξαιρούμενον.

Ῥημάτων θείων ὑπήκοος, ἀγνή, τοῦ Γαβριήλ ἐχρημάτισας, καὶ τὸν προάναρχον Λόγον σαρκὶ ἀπέκύησας, τῆς ἀλογίας κόσμον ἀπολυτρούμενον.

Ἀπεστάλη Γαβριήλ ὁ ἀρχιστράτηγος χάριν μηνύων σοί, Παρθενομήτορ ἀγνή, δι' ἧς λύπη πέπαυται, καὶ ἡ ἀρὰ ἀληθῶς ἀπεστερωται, καὶ εὐλογία ἦνθησε τοῖς πιστοῖς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ὡς θρόνον τὸν πνευματικὸν τοῦ βασιλέως, ὡς

πάντων τῶν ποιημάτων ὑπερέχουσαν, ὡς τὸν ὑπερού-
σιον μόνον οὐσιώσασαν τὸν τοῦ βροτοῦ θεώσαντα
ἐνώσει κρείττονι γεννήσεως ἀρρήτου καὶ ξένης, τὴν
εὐλογημένην ὑμνήσωμεν Παρθένον.

Ἐγγὺς ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἔλαμψεν καὶ κατ-
εφραΐδρυνε πᾶσαν τὴν ὑφήλιον, καὶ τὸν προστάτην
τοῦ σκότους ὤλεσε, Θεογεννήτορ πάναγνε, ἀγγέλων
καύχημα, καὶ ἀνθρώπων πάντων τὸ διάσωσμα, τῶν
ἀπαύστοις φωναῖς εὐφημούντων σε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν Ἰλα-
ρίωνα τὸν Νέον, ἡμέρα κη'.

Τῶν ἐμῶν πταισμάτων τὰς σειρὰς, πάναγνε, διὰρ-
ρηξον, τὸν σὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν ἰκετεύουσα· καὶ τὴν
τυραννοῦσάν με, Ἀειπάρθενε, ἀμαρτίαν κατάβαλε,
ὅπως σε γεραίρω πάντοτε, πανάμωμε, σωζόμενος.

Ύατρευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, δέομαι,
καὶ τοῦ νοῦς κυβέρνησον τὰς κινήσεις πρὸς τὰ θε-
λήματα τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, κόρη πάναγνε.

Ὁ Κύριός σε Κυρία ἀπάντων καὶ Δέσποινα εἰρ-
γάσατο, ἄχραντε· σοῦ γὰρ ἐκ μήτρας σεσάρκωται
κατακυριεύοντος αὐτοῦ τὸ ἴδιον πλάσμα λυτρωσά-
μενος.

Ἰσχύς τῶν πιστῶν καὶ ὁσίων ἔγενας κρα-
ταίωμα· διὰ σοῦ γὰρ, ἄχραντε, ἅπασιν ἐπήγασας
τὰ κρείττονα, καὶ οἱ γῆν κατοικαῦντες πρὸς οὐρανὸν
βαδίζουσιν.

Τὴν παστάδα Θεοῦ τὴν ἀμόλυντον, θρόνον τὸν
πυρίμορφον τοῦ Παντοκράτορος, τὴν Θεοτόκον ἅπα-
σαι γενεαὶ γενεῶν μακαρίσωμεν.

Συμβόλοις σε πόρρωθεν προδιετύπου ἡ χάρις τοῦ
Πνεύματος προφητικοῖς χαρίσμασιν, ὄρος πῖον ἅγιον,
πύλην σωτήριον, τόμον τε καινότατον, ἀγνή, καὶ
κιθωτόν σε κατονομάζουσα.

Ῥύπου με παθῶν, καὶ σπύλου ἀμαρτίας, θεοχαρί-
τῳτε ἀπόπλυνον, καὶ πύλας μοι ἀνοιξόν μετανόιας
ὀλισθαίνοντι, καὶ συνεχῶς τοῖς πταίσμασιν, ἄχραντε,
συναντῶντι, καὶ τὸν Θεὸν παροργίζοντι.

Φωνὴν σοι προσάγομεν τοῦ Γαβριὴλ γηθόμενοι·
Χαῖρε, λέγοντες, οἶκος τοῦ Παντοκράτορος, χαῖρε,
τῶν ὁσίων ἡ δόξα καὶ τῶν πιστῶν πάντων σωτήρια, δι'
ἧς ἐθεώθημεν, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ κανόμος εἰς τὸν ἅγιον Μάρκον ἐπίσκο-
πον Ἀρεθουσίων, ἡμέρα κθ'.

Ὅρος σε κατάσκιόν ποτε ὁ Ἀββακούμ ἐλλαμφθεὶς
ἐθεάσατο, Μητέρα ἀπειρόγαμε, ἐξ ἧς Θεὸς σωματω-
θεὶς ἐπέφανεν ἀρετῇ καλύψας ὡς ἀληθῶς τὰ οὐ-
ράνια.

Ὁ μόνος οἰκῶν τοὺς οὐρανοὺς τὴν μήτραν σου
κατόκησεν ὑπερβολῇ, Παρθένε, χρηστότητος, καὶ
σὰρξ ὠράθη ἐκ σοῦ τικτόμενος· ἀλλ' αὐτὸν ἰκέτευε
πάσης περιστάσεως, παναγία, ρυσθῆναι τοὺς δούλους
σου.

Συλλαβοῦσα ἀφλέκτως τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, καὶ

A omnibus creaturis eminentiorem, tanquam eam,
quæ solum supersubstantialem substantiam effecit,
qui præstantissima unione ineffabilis ac peregrinæ
generationis homines deificavit, Virginem bene-
dictam collaudemus.

Jubar fulgoris partus tui coruscavit, atque uni-
versum terrarum orbem læta luce perfudit; tene-
brarumque præsidem profligavit, o Dei Genitrix
castissima, angelorum gloriatio, **83** et omnium
hominum salus, qui te incessabilibus vocibus con-
celebrant.

Ex canone in S. P. N. Hilarionem Juniozem,
die 28.

Disrumpe, o castissima, peccatorum meorum
vincula, deprecans pro me Filium ac Deum tuum;
et peccatum, quod me tyrannice premit, dejice, ut
salutem consecutus te semper honorare valeam,
o semper Virgo purissima.

Cura, precor, vulnera animæ meæ, o puella ca-
stissima; et mentis meæ motus rege ac dirige ad
voluntatem ejus faciendam, qui ex te incarnatus
est.

Dominus constituit te, o inviolata, Dominam ac
Reginam universorum: ex utero enim tuo incarna-
tus est, ut suum plasma ab eo, qui eidem domina-
batur, liberaret.

Fortitudo fidelium et firmamentum sanctorum
facta es, o intemerata: per te enim omnibus præ-
stantissimorum honorum fons emanavit, et habi-
tantibus in terra ad cœlum iter patefactum est.

Thalamum Dei impollatum, thronum Omnipoten-
tentis igniformem, Deiparam omnes generationes
generationum beatificemus.

Gratia Spiritus sancti propheticiis charismatibus
te a longe per symbola præfigurabat, o casta; no-
minans te montem pinguem ac sanctum, portam
salutarem, volumen novum ac recentissimum, et
arcam.

Emunda me, o Deo charissima, a sordibus pas-
sionum, et a maculis peccati, et poenitentiae portas
aperi mihi, o illibata, qui cado, et assidue in pec-
cata incurro, Deumque provoco ad iram.

Vocem Gabrielis ad te cum gaudio proferimus,
dicentes: Ave, domus Omnipotentis: ave, gloria
sanctorum, **84** et salus omnium fidelium, o Deipara
semper Virgo, per quam deificati sumus.

Ex canone in Festo S. Marci episcopi Arethusio-
rum, die 29.

Montem umbrosum, quondam Abbacuch illumina-
tus te vidit, mater innupta, ex qua Deus incorpo-
ratus apparuit, virtute occultans verissime cœ-
lestia.

Is, qui solus inhabitat cœlos, in utero tuo habi-
tavit, o Virgo, ob excessum benignitatis, et caro
apparuit natus ex te. Tu vero ipsum deprecare, o
sanctissima, ut liberet servos tuos ab omni adver-
sitate.

Quæ suscepisti absque combustione ignem Divi-

nitatis, et peperisti sine semine fontem vitæ Dominum, o Deipara, gratia plena, salva ab omni parte, magnificantes te.

Nos qui tuam protectionem possidemus, o immaculata, et tuis intercessionibus a malis liberamur, a cruce Filii tui in omnibus custoditi, jure te omnes religiose magnificamus.

Mons ille, quem propheta Daniel vidit, ex quo lapis Christus abscissus est sine manu, conterens idola, et evertens dæmonum fastum, tu es, o Virgo, propterea te glorificamus.

Admirans sanctissima eum, qui ex se natus erat ineffabiliter, terrore concutiebatur, et magnificabat, et clamabat, Quomodo in ulnis meis complector te, Fili, universa complectentem.

Palatium Dei apparuisti, Domina, omnium regnatoris, quem deprecare, ut me malorum latronum diversorium factum expurget, et salvet me, o immaculata.

Segnitiam, quæ est in me, Domina, et somnolentiam gravem vigilantibus tuis et venerandis precibus apud Deum, immaculata, expelle, et miserere mei, qui cano : **85** Laudabilis et supergloriosus Deus patrum nostrorum.

Contritam hominum naturam antiqua transgressione, reformasti super naturam, et deificasti, o pura, psallentem partui tuo : Benedicite, omnia opera, etc.

Miserere populi tui, Domine, et hujus hæreditatis tuæ, quam possedisti, flexus precibus pro nobis oblati Genitricis tuæ Dei Filix, ut te velut Dominum et misericordissimum glorificemus.

Ex canone in SS. martyres Jonam et Barachisium, die 29.

(Idem est cum superiori, et ideo omittimus.)

86 MENSIS APRILIS.

Ex canone in SS. martyres Theodulum et Agathopodem, die 4 (58'').

Salvatorem, factorem omnium, ac Dominum concepisti, quem Agathopus una cum illustri Theodulo prædicavit esse Deum et hominem, o Virgo Mater, omni beatitudine cumulatissima.

Ex te salus hominibus exorta est, o Dei Genitrix benedicta, propterea te laudamus universæ generationes.

Peperisti, o inviolata, Redemptorem, qui ab hostili captivitate homines liberavit, carne nostra circumdatum.

Prædicantes incarnationem Domini, qui ex utero tuo, Deipara coruscans, exortus est, gloriosi martyres salutare martyrii poculum lætantes biberunt.

O Mater Dei, animæ meæ pessimum morbum cura, tu quæ optimum Verbum peperisti, quod universos efficit bonos.

Medere passionibus animæ meæ, o immaculatis-

Α τεκοῦσα ἀσπύρως πηγὴν ζωῆς τὸν Κύριον, κεχαριτωμένη, Θεοτόκε, περίσωζε τοὺς σὲ μεγαλύνοντας.

Οἱ τὴν σὴν προστασίαν κεκτημένοι, ἄχραντε, καὶ ταῖς σαῖς ἰκεσίαις τῶν δεινῶν λυτρούμενοι, τῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου ἐκ παντὸς φρουρούμενοι, κατὰ χρέως σε πάντες εὐσεβῶς μεγαλύνομεν.

Τὸ ὄρος, ὃ προφήτης Δανιὴλ ὁ τεθέαται, ἐξ οὗ ὁ λίθος ὁ Χριστὸς ἐτμήθη ἀνευθεν χειρὸς, συντρίψας τὰ εἰδῶλα καὶ καθελὼν τὰ τῶν δαιμόνων φρυγίγματα, σὺ εἶ, Παρθένε · διὸ σε δοξάζομεν.

Β Θαυμάζουσα τὸν ἐκ ταύτης ἀρρήτως τιχτόμενον, ἡ πάναγνος κατεπλήττετο, καὶ ἐμεγάλυνε, καὶ βοῶσα ἔλεγε · Πῶς ἐν ἀγκάλαις σε κατέχω, τέκνον, τὸν πάντα κατέχοντα ;

Παλάτιον Θεοῦ ἐδείχθης, Δέσποινα, τοῦ πάντων βασιλεύοντος · ὃν ἰκέτους ληστῶν με πονηρῶν ἤδη γεγονότα καταγώγιον ἀποκαθάσαι, καὶ σῶσαί με, ἄχραντε.

Τὴν ἐν ἐμοὶ ῥαθυμίαν, Δέσποινα, καὶ νύσταγμὸν τὸν χαλεπὸν ταῖς ἀγρύπνοις σου πρὸς Θεὸν καὶ σεπταῖς δεήσεσιν, ἄχραντε, ἀπέλασον, καὶ μελωδοῦντά με οὐκτειρον · Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Συντριβεῖσαν φύσιν τῶν βροτῶν τῇ πάλαι παραβάσει ἀνέπλασας ὑπὲρ φύσιν, καὶ ἐθέωσας, ἀγνή, τῷ τόκῳ σου ψάλλουσαν · Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Γ Φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Κύριε, καὶ ἤς ἐκτίσω ταύτης κληρονομίας σου, ταῖς ὑπὲρ ἡμῶν τῆς σε τεκούσης θεόπαιδος παρακλήσεσιν ἐπιχαμπτόμενος, ἵνα σε ὡς Δεσπότην καὶ πανοικτίρμονα δοξάζομεν.

MHN ΑΠΡΙΛΑΙΟΣ.

sima, quæ impassibilitatis fontem peperisti, et compesce tyrannidem eorum, o Virgo, qui assidue conturbant ac **87** perterrent cor meum.

Cum te, o casta, virtutum splendore exornatam invenisset Verbum illud, quod cælos virtutibus cælavit, habitavit in te, o purissima, et humanam naturam in cælestem convertit.

Absque ulla naturæ suæ mutatione vere totum hominem ex te Deus assumpsit, o divina gratia cumulatissima Domina; cujus passionem Theodulus atque Agathopus repræsentantes, constantes ac fortes clamabant : Omnia opera, laudate Dominum.

Intimæ pietatis tuæ fulgore perfunde atque illumina me in ignorantix tenebris jacentem, o tu quæ unica lucis datorem et Redemptorem ac Dominum in utero tuo conceptum peperisti, qui sanctos coronavit.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κλαύδιον, Διδώρον, Οὐίκτηρα, Οὐίκτηρινον, Πάπιον, Νικηφόρον καὶ Σεραπίωνα, ἡμέρα ε'.

Ἐν χρόνῳ ὁ ἔξω χρόνων Κύριος ἐκ σοῦ σεσαρκωμένος τὰ τῶν βροτῶν διέλυσεν, ἀγνή, πολυχρόνια πταίσματα, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε τοῦ αἰκτειρῆσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς αἰχμαλωσίας νοητῆς τέτοκας, τὸν τοῦ παντός Κύριον, ἄχραντε Παρθένε πανύμνητε.

Νοερῶς σε ὁ προφήτης πρᾶθειώρει ὄρος, σεμνή, κατάσκιον, ἐξ οὗ ὁ Δεσπότης ἀληθῶς ἐπέφανε σαρκὸς ὁμοιότητι, σώζων ἐκ φθορᾶς τὸ ἀνθρώπινον.

Τὴν πτώσιν τῶν βροτῶν ἐπανώρθωσας, Δέσποινα, ἵνα κηύσασα Θεὸν Λόγον τὸν τοὺς κατεβράχμενους ἐπανορθοῦν δυνάμενον.

Νεύρωσον τῆς ψυχῆς μου τὸν τόνον, πανάμωμε, τῇ συνεχεῖ ἀμελείᾳ καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ κεχαυνωμένον, ἵνα πίστει καὶ προθυμίᾳ μέλπω σε πάντοτε.

Ὡς τοῦ Ὑψίστου θρόνον, Παρθένε, ὑψηλώτατον πάντες, καὶ χρυσοῦν λυχνίαν, καὶ κιβωτὸν ἀγιάσματος ὑμνοῦμέν σε· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, βοῶντες, πανάμωμε.

Νοὸς ὁ φρικτός σου τοκετός νικᾷ κατάληψιν, θεοχαρίτωτε· Θεὸς γὰρ πέφυκεν ἀναρχος χρονικὴν ἀρχὴν δεξάμενος, διὰ τὸ σῶσαι τοὺς πιστῶς αὐτῷ κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις σάρκα θνητὴν ἐκ σοῦ λαβόντα, τοῦτον ἐκδυσώπει, Παρθένε, ἀθανασίας τυχεῖν, πανάμωμε, τοὺς σε πιστῶς γεναίροντας, καὶ Θεοτόκον μεγαλύνοντας.

Ex canone in sanctam et admirabilem Theodoram, die 5 (58^{***}).

Medere animæ meæ morbis ac passionibus immoderatis, o Virgo Deo charissima, et salvum me fac, precor, tu quæ Salvatorem ac Dominum supra rationis captum corpore induisti.

Matrem Verbi, quod ante sæcula ex Patre absque corruptione coruscans emanavit, te solam agnovimus, o sponsa Dei illibata. Propterea ad te clamamus: Ave, o benedicta. Teque precamur, ut impleas gaudio animas nostras.

Amore tui allecta illustris Theodora, post te, o Virgo, adducta est Regi ex utero tuo incarnato, cum animæ exultatione tripudians.

Voluntarie attrahor et inescor malorum pulchro aspectu, et coinquino animam meam: propterea converte me intercessionem tuam, et salva me, o purissima.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Καλλιόπην, ἡμέρα ζ'.

Ὁ νεύματι πάντα δημιουργῶν ἐκ σοῦ σωματοῦται ὑπὲρ λόγον, Μῆτερ Θεοῦ, ὁ τὸν ἀθλοφόρον στεφανώσας, μεθ' οὗ πιστῶς σε αἰεὶ μακαρίζομεν.

A Ex Canone in SS. martyres Claudium, Diodorum, Victorem, Victorinum, Papium, Nicephorum et Serapionem, die 5.

In tempore, Dominus qui est extra tempora, ex te, o Virgo, incarnatus, hominum peccata multi temporis abolevit: quem impense deprecare, ut animarum nostrarum misereatur.

Universi Dominum peperisti, o Virgo inviolata, omni laude celebranda, qui homines a spiritali captivitate liberavit.

Prævidit te intellectualiter propheta, montem umbrosum, o veneranda, ex quo Dominus vere illuxit in similitudine carnis, ut humanum genus a corruptione liberaret.

B Hominum ruinam reparasti, o Domina, Deum Verbum enixa, qui contractos ac dejectos potest saluti restituere.

Corroborata animæ meæ vigorem, o immaculatissima, **SS** assidua negligentia et peccatis relaxatum, ut cum fide atque alacritate semper laudes tuas canere possim.

Tanquam Altissimi thronum eminentissimum, et lucernam auream, atque arcam sanctificationis, universi te, o Virgo, laudamus, clamantes: Benedicta tu inter mulieres, o inviolatissima.

Tremendus partus tuus mentis captum superat, o Deo gratissima: Deus enim qui est sine principio, principium temporis habuit, ut salvaret eos, qui cum fide clamant ad illum: Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

C O Virgo, quæ Christum, qui ex te mortalem carnem accepit, in ulnis tuis gestasti, eundem deprecare, o immaculatissima, ut illi qui te fideliter honorant, et Deiparam magnificent, immortalitatem consequantur.

O Domina, quæ Dominum, lumen de lumine, peperisti, **89** illumina animam meam negligentia et gravissimarum culparum cæcitate laborantem.

Cogitationes tanquam stamina cum gaudio conglomerans ac nens, pulcherrimum Verbo vestimentum texuisti ex tuis sanguinibus, o Virgo, quod gestabit in æternum.

D Interfice peccatum nostrum vivens, tu quæ vitam vere existentem peperisti, o sola Virgo pura ac benedicta, ut te laudemus per universa sæcula.

Luce vultus tui illumina jacentem in tenebris passionum, o porta lucis spiritalis. Ne me deprehendat et involvat nox mortis, o casta Domina, a qua salutis meæ spes penitus abscindatur.

Ex canone in S. Calliopum martyrem, die 7.

Qui nutu condidit universa, ex te ineffabiliter corpus assumpsit, o Dei Mater, qui martyrem suum victorem certaminis coronavit, cum quo semper te fideliter beatificamus.

O sanctissima Virgo, martyrum gloriatio, et sacerorum apostolorum decus et ornamentum : eos qui te laudibus cum gaudio concelebrant, libera ab omni angustia intercessionibus tuis.

Tanquam vitis fructifera botrum produxisti, o immaculatissima, ex quo illis, qui te fideliter beatificant, divinum mustum exprimitur.

Liberati, o virgo, a progenitorum nostrorum culpa mediante opera tua, cum archangelo Gabriele, tibi, o intemeratissima, clamamus : Salve, o unica omnium peccatorum salus : salve, martyrum omnium robur firmissimum.

Sana, o casta, immensa animæ meæ peccata, et illumina mentem meam, quæ omnium transgressionum **90** perpetuis in tenebris versatur, ut te debitis laudibus beatificem.

Venerandi uteri tui fructus, o Delpara, vivificavit nos per fructum peremptos ac mortuos : propterea te pro debito collaudantes, clamamus : Laudabilis Deus patrum.

Jesum Dominum corpore amictum peperisti, o Virgo inviolata, et ulnis portasti, qui omnipotenti nutu portat universa. Quamobrem tanquam Dei Matrem te laudamus, clamantes cum præconio : Sacerdotes, benedicite ; populus, superexaltate Dominum.

Mysticis lucis tuæ radiis mentis meæ tenebras elimina, o Mater Dei ; et gravissimam cogitationum mearum tempestatem seda, et ad tranquillos portus deduc me, o unica omnium salus, ut te cum fide beatam appellem.

Ex canone in SS. apostolos Herodionem, Agubum, Rufum, Asyncritum, Phlegontem, et Hermam, die 8.

O Deipara compassione prædita, apostolorum gloria, martyrum triumphantium decus, fidelium firmamentum, confirma mentem meam, precor, invasionibus seductoris exagitatam, atque transgressionum tenebris obscuratam.

Qui secundum divinam substantiam inaccessibleis est, accessibilis mihi factus est, o inviolata ; et per carnis assumptionem totus mihi unitus est, propter summam misericordiam suam.

Per sacrum verbum Patris Verbum concepisti, o puella Dei genitrix, quod homines liberat ab omni rationalis verbi defectu. Unde te divinis verbis semper magnifice glorificamus.

Sola in terris peregrinam prolem habuisti, quæ sola Patri nos reconciliavit, qui solus est sine principio ante omne principium : ideo te solam tanquam Dei Matrem **91** veneramur.

Legis arca figurabat te, quæ divinæ legis plenitudinem suscepisti, et in carne peperisti, et post partum virgo perennis permansisti, qualis ante partum fueras, o Sponsa Dei.

Novus Paradisus, in quo vitæ lignum situm est, facta es nobis, o inviolata Virgo Dei genitrix ; cujus

A Παναγία Παρθένε, τῶν ἀθλητῶν καύχημα, καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστόλων τὸ σεμνολόγημα, τοὺς ἐν αἰνέσει σε χαρμονικῶς ἀνυμνοῦντας ῥῦσαι ταῖς πρῆσβείαις σου πάσης στενωπῶς.

Ὡς κατάκαρπος ἀμπέλος βότρυον ἐγεώργησας ἀπυστάζοντα γλεῦκος θεῖον, παναμώμητε, τοῖς πιστῶς ἀεὶ σε μακαρίζουσιν.

Λυθρωθέντες, Παρθένε, τῆς προγονικῆς διὰ σοῦ καταπτώσεως, σὺν τῷ ἀρχαγγέλῳ Γαβριήλ σοι βοῶμεν, πανάμωμε· Χαῖρε, μόνη πάντων ἀμαρτωλῶν ἡ σωτηρία, χαῖρε, πάντων μαρτύρων κραταίωμα.

Ἰάτρευσόν μου, ἀγνή, ψυχῆς τὰ ἀμετρα παισμάτα, καὶ φῶτισόν μου τὸν νοῦν ἀεὶ σκοτιζόμενον πάσαις παραβάσεσιν, ὅπως ἐν αἰνέσει καταχρέως **B** μακαρίζω σε.

Ὁ καρπὸς, Θεοτόκε, τῆς σεπτῆς σου νηδύος ἡμᾶς ἐζῶωσε καρπῷ θανατωθέντας· διὸ σε καταχρέως ἀνυμνοῦντες κραυγάζομεν· Ὁ τῶν πατέρων Θεὸς εὐλογητός.

Σωματοφόρον τέτοχας καὶ ἀγκάλαις ἐδάστασας, ἀχράντε Παρθένε Ἰησοῦν Κύριον, τὸν πάντα βαστάζοντα παντοδυνάμῳ νεύματι· ὅθεν ὡς Θεοῦ σε ἀνυμνοῦμεν μητέρα, βοῶντες ἐν αἰνέσει· Ἐρεῖς, εὐλογεῖτε, λαὸς, ὑπερυψοῦτε.

Φωτὸς σου ταῖς ἀκτῖσι ταῖς μυστικαῖς τοῦ νοῦς μου τὸ σκότος ἀπέλασον, Μῆτερ Θεοῦ, καὶ τῶν λογισμῶν μου τὸ χαλεπὸν κλυδώνιον κατεύνασον, καὶ πρὸς τοὺς λιμένας τοὺς γαληνοὺς ὀδήγησόν με, **C** μόνη ἡ πάντων σωτηρία, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Ἡρωδῖωνα, Ἀγαθόν, Ροῦφον, Ἀσὺγκριτον, Φλέγοντα, καὶ Ἑρμόν, ἡμέρα η'.

Συμπαθῆς Θεοτόκε, ἀποστόλων τὸ κλέος, τῶν ἀθλοφόρων ἡ δόξα, καὶ πιστῶν στήριγμα, στήριξον, δέομαι, τὸν περιτρεπόμενον ταῖς ἐπηρείαις τοῦ πλάνου, τὸν νοῦν μου σκοτούμενον ταῖς παραβάσεσι.

Ὁ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων τὴν θεϊκὴν ἀπρόσιτος, ἀχράντε, προσιτός μοι νῦν γέγονε, καὶ σαρκὸς προσλήμματι ὅλως ἠνώθη δι' ἀκραν εὐσπλαγγχνίαν.

D Λόγῳ ἱερῷ τοῦ Πατρὸς τὸν Λόγον συνέλαβες πάσης ἀλογίας τοὺς βροτοὺς, Θεογεννητορ κόρη, λυτροῦμενον· ὅθεν λόγοις πάντοτε μεγαλοφώνως θελοῖς σε δοξάζομεν.

Μόνη ἐν γῆ τοκετὸν ἔσχες ξένον, μόνον ἡμᾶς καταλλάσσοντα μόνῃ τῷ προανάρχῳ Πατρὶ· διὰ τοῦτο μόνῃν σε ὡς Θεοῦ Μητέρα σέβομεν.

Νόμου σε ἐτύπου ἡ κιβωτὸς τὴν δεξαμένην νόμου θεοῦ τὸ πλήρωμα, καὶ σαρκὶ κυήσασαν, καὶ μετὰ τόχον μέλασαν ἀειπάρθενον ὡς πρὸ τόχου, Θεόνυμφε.

Νέος Παράδεισος ἡμῖν ζωῆς ξύλον, ἀχράντε, κεκτημένος γεγένησαι, οὗ ἡ βρώσις τοὺς βρώ-

σει πεπτωκότας ἀνεζώωτεν, ἀγνή Θεογεννητορ. **A** esca eos qui per escam ceciderant, novæ vitæ restituit.

Σὲ προστασίαν ἔχοντες, ἄχραντε, οἱ δοῦλοί σου, καὶ πρὸς τὸν Υἱόν σου μετὰ Θεὸν μεσίτην ἀκατασχυντον, κινδύνων ἡμᾶς σῶζε καὶ πειρασμῶν, σεμνή, ἵνα πίστει καὶ πόθῳ αἰεὶ σε δοξάζωμεν.

Φλογοφόρος ὡς λαβὴς ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ ἀνθρακα τὸν νοητὸν, καταφλέγοντα ἡμῶν τὰ πάθη, καὶ φωτίζοντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ λύοντα τὸ σκοτὸς τῆς εἰδωλομανίας, ἄχραντε Παρθένε, πολυθμνητε.

Ἐκ τοῦ καρῶνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐψύχιον, τὸν ἐν Καισαρείᾳ, ἡμέρα 8'.

Σαρκὸς ὁμοιώματι γεννηθεὶς ἐκ σοῦ ὁ Δεσπότης ἐκαινούργησε τὴν ἡμῶν πεπαλαιωμένην, κόρη, φύσιν, καὶ τοὺς θνητοὺς οὐρανοὺς εἰργάσατο.

Ἕμνον χαριστήριον τῶν ἀθλητῶν χορὸς ᾄδει σοι, κόρη σεμνή, σοῦ ταῖς ὁδηγίαις νικηφόρος γενόμενος.

Ἕπερτέρα δυνάμεων τῶν ἐπουρανίων σὺ χρημάτισασα, σαρκικῶν παθῶν ὑπέρτερον τὸν ἑμὸν, Παρθένε, νοῦν ἀνάδειξον.

Ἕπὲρ τῶν εἰς σὲ τὰς ἐλπίδας, πάντων Δέσποινα, κεκτημένων πάντων πρέσβευε, ὅπως μελλούσης λυτρωθῶμεν κατακρίσειως.

Ἄνθρωπον συμπτωθέντα με ὄλον, ὡς τοῖς πάθεισιν ἀνοιξαντα θύραν, καὶ τῇ ἐν σοὶ ἀγαθῇ μεσιτείᾳ πρὸς μετανοίας εἰσόδους εἰσάγαγε, καὶ σῶσόν με ἡ τοῦ παντὸς τὸν Σωτῆρα τεκοῦσα καὶ Κύριον.

Ὅρος προφήτης Δανιὴλ σε θείῳ Πνεύματι ἐκάλεσε, Παρθένε, ἐξ οὗ λίθος Χριστὸς ἀνευ χειρὸς ἐτμήθη, καὶ συντριβὴν εἰργάσατο τῶν ξοάνων τῆς ἀπάτης.

Συμπαθῆς Παρθένε, ἡ τὸν συμπαθέστατον τεκοῦσα Λόγον, τὸν ἀσυμπαθῆ με ὀρωρεᾶν οἰκτείρησον, ἀπεγνωσμένον πταίσμασιν ἀμέτροις, καὶ μὴ ἐπιστρέφοντα, ἀλλ' ἐν ῥαθυμίᾳ τὸν βίον δαπανῶντα.

Φωτὶ τῆς μετανοίας αὐγασσον, Παρθένε, τῆς ἀμαρτίας νυκτὶ με σκοτούμενον, καὶ ῥαθυμίας ὁμίχλῃ συγκαλυπτόμενον.

Ἐκ τοῦ καρῶνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τερέντιον, Πομπόνιον, Μάξιμον κ. τ. λ. ἡμέρα 9'.

Ἕμνω σε, Παρθένε, ὅτι Θεὸν, πανύμνητε μόνη, ἐσωμάτωσας ἐκ τῶν τιμίων σῶν αἱμάτων, παναγία, καὶ ὑπὲρ λόγον φρικτῶς ἀπεκύησας.

Σῶσόν με, κυήσασα τὸν ὑπεράγαθον Κύριον, μήτηρ ἀγνή, παῦσον τῆς ψυχῆς μου πολυτάραχον κλύδωνα.

Σὲ, πανάμωμε Δέσποινα, πειρασμοῖς κυκλούμενος εἰς βοήθειαν προσκαλοῦμαι· σπεῦσον, σῶσόν με, τὸν Σωτῆρα Λόγον ἡ κυήσασα.

Λυτρούμενος ἐπέφανεν, ἄχραντε, ὁ Υἱός σου ἀνθρώπος γενόμενος ἀνθρώπους πάντας, πανάμωμε.

Κατάσχιον προεώρα σε ὄρος ὁ προφήτης Ἄββα-

Cum te, o intemerata, nos servi tui protectricem apud Filium tuum, ac mediatricem, quæ non confunditur, post Deum habeamus : libera nos a periculis et tentationibus, ut te, o veneranda, semper cum fide et affectu glorificemus.

Tanquam forceps flammifera suscepisti in utero carbonem spiritalem, qui passiones nostras comburit, animas nostras illuminat, et idololatriæ tenebras dissolvit, o Virgo inviolata, plurimis laudibus celebranda.

Ex canone in S. Euppsychium martyrem Cæsariensem, die 9.

Dominus in similitudine carnis genitus ac natus, o puella, naturam nostram inveteratam renovavit, atque eos, qui mortales erant, cœlestes effecit.

Hymnum in gratiarum actionem martyrum Chorus tibi canit, o puella veneranda, nam, te duce, victoriam consecutus est.

Tu, quæ cœlestium potestatum sublimior es, effice, o Virgo, mentem meam carnalibus concupiscentiis superiorem.

O omnium Domina, intercede pro omnibus, qui in te spes suas collocaverunt, ut a futura damnatione liberentur.

Erige me, qui totus lapsus sum, quippe qui passionibus januam aperui, et benignissima mediatione tua ad 92 pœnitentiæ ingressus induc me, et salva me tu, quæ omnium Salvatorem ac Dominum peperisti.

Propheta Daniel divino Spiritu afflatus, montem te vocavit, o Virgo, ex quo lapis Christus sine manibus abscissus est, qui simulacra erroris contrivit.

O Virgo compassione ornata, quæ Verbum summa compassione plenum peperisti, me compassione carentem commiserare, ob innumeros lapsus desperatum, et nequaquam de conversione cogitantem, sed in negligentia vitam absumentem.

Luce pœnitentiæ illustra me, o Virgo, peccati nocte obtenebratum, et negligentia nebulis cooperatum.

Ex Canone in SS. MM. Terentium, Pomponium, Maximum etc., die 10.

Laudo te, o Virgo sola omni laude dignissima ac sanctissima, quoniam Deum ex pretiosis sanguinibus tuis corporasti, et supra rationis conceptum formidabili ratione peperisti.

Salva me, Mater casta, quæ optimum Dominum concepisti : seda animæ meæ multipliciter tumultuantem procellam.

Te, o Domina tota immaculata, tentationibus circumvallatus in auxilium advoco : festina, et salva me, tu quæ Verbum Salvatorem peperisti.

O inviolata, ac tota immaculata, filius tuus factus homo apparuit, ut universos homines liberaret.

Montem umbrosum prævidit te propheta Abbe-

cue, o Deipara, ex quo Deus ineffabiliter processit incarnatus, mundumque salvavit, dum gravissima peccatorum procella exagitaretur.

Humani generis principes, qui olim ob foedissimae transgressionis **93** delictum defluerant, tu, o Deipara, in utero Christum sine fluxione concipiens, ad vitam antiquam revocasti.

Animam meam mortuam vivifica, collapsam exsuscita, vulneratam sana, o inviolatissima, lancea illa, quae dignum Salvatoris ex utero tuo nati latus vulneravit: quem pueri benedicunt, sacerdotes laudant, populi superexaltant in omnia saecula.

Illumina, o porta lucis, animam meam gravissimis transgressionum tenebris obscuratam ac periclitantem: et fac me divinae diei participem, ut glorificem te, o patrocinium fidelium, quod non confunditur.

Ex canone in S. Antipam martyrem, episcopum Pergami, die 11.

Lucis tuae fulgoribus, irradiata o puella innocentissima (59), cor meum, quod in nocte passionum et calamitatum detinetur; tu enim justitiae Solem omnibus ineffabiliter oriri fecisti.

Redemptorem peperisti, o inviolata, qui ab hostis captivitate homines liberavit: unde te religiose glorificamus.

Talis conservata es post partum, qualis ante partum fueras, Virgo mater incorrupta. Etenim omnium Conditorum peperisti, qui ex te humanum corpus voluntarie suscepit.

Divinissimus ille Dominus, qui erat in forma Dei, habitavit in ventre tuo, o purissima, suscipiens ac gestans formam meam.

Sanctus est ille Dominus, qui in utero tuo habitavit, o Virgo puella; et requiescit in sanctis, et glorificat eos qui ipsum vera cum fide glorificant.

Ex virgineis sanguinibus tuis incarnatum est Verbum **94** coaeternum Patri, ut contritionem nostram restauraret. Benedicta es tu in mulieribus, o Domina intemeratissima.

Tanquam Mater Creatoris omnium, tanquam divinum templum Omnipotentis, tanquam terra inarata, quae spicam culturae expertem germinavit, salvos fac, o Virgo Mater, eos, qui assidue cum fide clamant: Benedicite, omnia opera, etc.

Lux nobis exorta est, o puella, ex lucifero utero tuo, conditor solis, et stellarum, et universae creaturae: quem enixe precare ut eos, qui te collaudant, illuminet.

Ex canone in SS. et admirabiles Dinum et Protionum, die 12 (59').

Totum seipsum Creator exinaniens, quemadmo-

(59) An insontem, vel innocentem appellare possumus hominem, qui quamvis multo tempore recte vixerit, aliquando inter soutes, nocentes vel reos numeratus est? Quomodo ergo B. Virgo innocentissima, si innocentiae originalis praerogativa illi in conceptu defuit? Favere videtur perpetuae innocentiae B. Virginis ab originali Ecclesia Graeca, dum

κούμ, Θεοτόκε, ἐκ σοῦ Θεὸς ὑπὲρ λόγον προῆλθε σαρκαρχωμένος, καὶ κόσμον διέσωσε τῷ κλύδωνι τῆς χαλεπῆς ἀμαρτίας δεινῶς συνεχόμενον.

Ῥεύσαντας πάσαι τοὺς γενάρχας παραβάσεως ἀτόπου πλημμελεία, ἐν νηδύϊ Χριστὸν ἀρρέυστως συλλαβοῦσα, πρὸς τὴν ζωὴν ἀνήγαγες τὴν ἀρχαίαν, Θεοτόκε.

Νενεκρωμένην ζώωσον, πεπτωκυῖαν ἀνάστησον, τετραυματισμένην τὴν ψυχὴν μου ἴασαι τῇ λόγχῃ, πανάμωμε, τῇ κεντησάσῃ θείαν πλευράν τοῦ ἐκ γαστροῦ σου σαρκαρχθέντος Σωτῆρος, ὃν παῖδες εὐλογοῦσιν, ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι, λαοὶ ὑπερυψοῦσιν, εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν ψυχὴν μου ταῖς δειναῖς ἀμαυρότησι τῶν παραβάσεων ἐσκοτισμένην καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ τῆς ἡμέρας κοινωνὸν τῆς θείας ἀνάδειξον, ὅπως δοξάζω σε, προστασία τῶν πιστῶν ἀκαταίσχυντε.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Ἀντίπαν, ἐπίσκοπον Περγᾶμου, ἡμέρη ια'.

Φωτὸς σου ταῖς ἀστραπαῖς καταύγασον, κόρη πανάμωμε, τὴν ἐν νυκτὶ παθῶν καὶ συμφορῶν συσχεθεῖσαν καρδίαν μου, δικαιοσύνης ἥλιον πᾶσιν ἀρρήτως ἀνατείλασα.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐχθροῦ, ἄχραντε, τὸν λυτρωτὴν τέτοκας· ὄθεν εὐσεβῶς σε δοξάζομεν.

Μετὰ τόκον ὡς πρὸ τόκου διεφυλάχθης, Παρθενομῆτορ ἄφθορε· τὸν Δημιουργὸν γὰρ πάντων ἀπέκχυσας ἐκ σοῦ, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα ἐκουσίως φερέσαντα.

ὑπάρχων ἐν μορφῇ τοῦ Θεοῦ ὁ ὑπέρθεος ἐσκήνωσεν ἐν γαστρὶ σου, τὴν μορφήν μου φερέσας ὁ Κύριος, πανάμωμε.

Ἄγιος ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου Κύριος ὁ ἐν ἄγλοις, Παρθένε, ἐπαναπαυόμενος, καὶ δοξάζων τοὺς πιστεῖ ἀληθεῖ τοῦτον, κόρη, δοξάζοντας.

Αἱμάτων, κόρη, παρθενικῶν σου σαρκαρχεται ὁ Λόγος, ὁ Πατρὶ συνάναρχος τὴν ἡμῖν συντριβὴν ἐπανορθούμενος· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡς Μήτηρ τοῦ πάντων Ποιητοῦ, ὡς θεῖον τέμενος τοῦ Παντοκράτορος, ὡς γῆ ἀνήροτος ἀσταχυὴν ἀγεώργητον βλαστήσασα, Παρθενομῆτορ, τοὺς πιστῶς ἀεὶ κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλε, κόρη, ἐκ φωτοφόρου σου νηδύος, ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἡλίου, καὶ τῶν ἀστέρων, καὶ πάσης κτίσεως, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε φωταγωγεῖσαι τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

dum sibi complacuit, ex utero tuo processit ami-

in Exsequiarum Officio eidem B. Virgini occinit: Non est praeter te innocens quisiarum, immaculata Dei Genitrix. Nec non S. Bernardus serm. in Salve Regina, dum his verbis B. Virginem alloquitur: Innocens fuisti ab originalibus et actualibus, nemo ita praeter Te, Domina.

(59') Graeca desiderantur in libris impressis.

cius carne, o immaculatissima Domina; ut immortalitatis fontem hominibus copiosissime faceret emanare.

Laudamus te, Virgo sanctissima, quoniam illum genuisti qui ab omnibus creaturis assidue glorificatur.

Thronus Dei, o purissima, facta es, et præclarissimum palatium, ac lectulus, in quo Dominus omnium reclinatus est, ut primum parentem excitaret ac relevaret.

Promptum ac paratum auxilium, eorum qui cadunt, erectionem, Matrem Dei nostri, hymnis perennibus magnificemus.

Ex utero paterno ante luciferum exortus coruscasti, qui uterum immaculatissimum, ut corpus assumeres, ingressus fuisti.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Μαρτίνον πάπα Ῥώμης, ἡμέρᾳ ιγ'.

Ὁ κατὰ φύσιν τὴν θείαν ἀόρατος ὠράθη βρέφος ἐκ σοῦ ἄνθρωπος γενόμενος, διπλᾶς ὡς ἀληθῶς θελήσεις ἐνεργείας τε προσφαίνον ὑποστάσει ἐν μιᾷ ᾧ πρόσθεν, πανάμωμε, πάντα ἡμᾶς σώζεσθαι τοὺς πόθῳ σε γεραίροντας.

Πατρὶ τὸν ὁμότιμον καὶ σύνθρονον ὑπὲρ Λόγον ἐγέννησας, ἐνεργείας δύο φέροντα καὶ δύο τὰς θελήσεις, παναγία Κόρη.

Ἐν δύο οὐσίαις θεανδρικῶς γνωριζόμενον τῆς Τριάδος τὸν ἕνα ἐκύησας Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, θελήσεις φέροντα καταλλήλως τῶν τούτου φύσεων, Παρθένε πανάμωμε.

Ἀπειρόγαμος Παρθένε, ἡ τὸν ἀπερίγραπτον Θεὸν σαρκὶ κυήσασα, τῆς σαρκὸς μου τὰ πάθη θανάτῳ ζώωσον δὲ τὴν ψυχὴν μου νενεκρωμένην πλημμελήμασιν.

Νόμοι φύσεως ἐν σοὶ καταλύονται· ἀρρήτως γὰρ τίχταις τὸν Πλαστοργὸν τῶν ὄλων, Θεοτόκε πανύμνητε, ὡς Θεὸν τε καὶ βροτὸν δύο θελήσεις δὲ κεκτημένον καὶ ἐνεργείας, Μητροπάρθενε.

Ὁ θελήσει δύο καὶ δυσὴν ἐνεργείαις ἐκ σοῦ, πανύμωμε, τεχθεὶς ἀνερμηνεύτως, τοὺς οὕτω συμφρονούντας διασώζει κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν εὐλογητὸς εἶ, Θεός.

Ἄγιωτέρα τῶν ἄνω στρατευμάτων, καὶ Χερουβιμ ὑπερτέρα, Μητέρα Θεοῦ, ἐχηρημάτισας· διὸ βλάβης παθῶν με ὑπέρτερον ποίησον.

Φωναῖς Πατέρων πειθόμενοι, δύο ἐν οὐσίαις, ἀγνή, καὶ θελήσει τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἐκ σοῦ τιχτόμενον πιστῶς ὁμολογοῦμεν, καὶ σὲ, Παρθένε, μεγαλύνομεν.

Ex Canone in SS. Aristarchum Pudam et Trophimum ex discipulis septuaginta, die 14 (59').

Ut eos qui inferiores erant nunc superioribus conjungeret Deus ob excessum misericordiae suæ, carnem suscepit ex te, o inviolata, et permansit id, quod erat, etiam post incarnationem.

Lacte nutris nutritorem mundi universi, natum

A O Virgo casta, nuptialis thalami nescia, assiduis precibus, exora Christum, quem genuisti ut animabus nostris sese propitium largiatur.

Divini sanguinis aspersione redempti, Dei nostri, qui **95** ex utero tuo, o Virgo, sine semine natus est, ad te clamamus cum Gabriele venerando : Ave, o divina gratia plenissima.

Supra rationis captum Verbum concepisti et peperisti, et Virgo casta atque incorrupta fuisti : ideo te pro debito assiduis laudibus celebramus.

Fulgor radiantis lucis ex te coruscavit, o Deipara, atque universas res creatas divino lumine replevit, atque impietatis noctem eliminavit : quam obrem te vocibus concordibus magnificamus.

B

Ex Canone in S. Martinum PP. et M., die 13.

Ille, qui secundum divinam naturam est invisibilis, visus est infans, ex te factus homo, habens in unica hypostasi vere duas voluntates et operationes. Hunc tu, o purissima, deprecare pro salute omnium qui te cum affectu venerantur.

Æqualem Patri in honore ac throno ineffabili modo generasti, o sanctissima puella, duas voluntates ac duas operationes habentem.

In duabus substantiis divina et humana notificatum unum Trinitatis peperisti, o Virgo tota immaculata, Deum simul et hominem, habentem duas voluntates juxta duplicem ipsius naturam.

C O Virgo, quæ sine virili commercio Deum incircumscriptibilem peperisti in carne, mortifica passionem carnis meæ, et animam meam delictorum morte peremptam atque extinctam vivifica.

Naturæ leges in te dissolvuntur, ineffabiliter enim Creatorem omnium paris, o Deipara omnibus laudibus celebranda, Mater et Virgo : tanquam Deum et hominem, duas voluntates duasque operationes habentem.

96 Qui cum duplici voluntate, ac duplici operatione ex te ineffabiliter natus est, o purissima, eos, qui hoc idem sentiunt, salvat clamantes : Benedictus Deus patrum.

Sanctior supernis exercitibus, et Cherubim sublimior facta es, o Dei Mater : propterea passionibus noxiis me superiorem effice.

Patrum vocibus obedientes, in duabus substantiis ac voluntatibus unum Trinitatis ex te, o casta, natum, fideliter confitemur, et te, o Virgo, magnificamus.

sine semine ex impolluto utero tuo, qui homines corruptione peccati contritos reparavit.

Cum sis, o inviolata, virtus mea, et præsidium meum, murusque inexpugnabilis, et apud Deum oratrix, ab æternis gehennæ flammis libera me.

(59') Græca desunt.

PATROL. GR. CV.

Sacer olim Isaias sacratissime a divino Spiritu illuminatus clamavit: Ecce Virgo incarnatum Deum in utero habebit, propter incompreheusibilem misericordiam ipsius.

Peregrinus est, o puella, conceptus tuus; peregrinus horrore venerabili plenus partus tuus, qui universos a Deo peregrinos factos, eidem reconciliat, ac pristinam pulchritudinem impertitur.

O beata, ac veneranda, magni consilii Angelum ex Spiritu sancto corporasti, qui divinos discipulos

Ex Canone in S. Crescentem martyrem, die 15.

Incarnatus est propter excessum benignitatis ex te Dominus, et propter nos similis nobis apparuit, qui natura erat inaccessibleis, quem enixe precare pro nobis, o Virgo purissima.

Illam, quæ sola inter mulieres modo inexplicabili Deum peperit, universi Dominam sacris vocibus honoremus.

Domina illa castissima, quæ creaturarum omnium Conditorum supernaturaliter enixa est, ob beneficium proprii plasmatis, condigne beatificatur.

Laudamus te, o Deipara omni laude dignissima, per quam a corruptione liberati sumus, et ad te clamamus: Ave, martyrum exultatio.

Tanquam igniformem thronum Domini universorum laudamus te, o Puella inviolata, et tanquam jucundum palatium, et candelabrum, et thalamum, et mensam Dei receptoricem celebramus.

Sanctior Cherubim facta es, o immaculatissima, Verbo concipiens Verbum Patris, quod laudantes clamamus: Benedicta es inter mulieres, o Domina intemeratissima.

98 O miraculum! Quomodo Deum peperisti hominem factum, o Deo charissima? quomodo incombusta perseverasti, cum ignem intolerabilem continuisses? Merito te gratis vocibus glorificamus, et clamamus: Omnia opera, etc.

Lux nobis exorta est, o Puella, ex utero tuo lucifero, Conditor solis et lunæ Christus Dominus, quem impense precare, ut animas nostras lucis suæ fulgore perfundat.

Ex Canone in SS. mulieres Agapem, Irenem, et Chioniam, die 16.

Paris ineffabiliter, o Domina, illum quem Pater sine semine generavit, et uberibus nutris illum, qui nutrit universa.

Rumpe peccatorum meorum crudele chirographum, o Domina, quæ immaculato partu tuo inferiorum vincula dissolvisti.

Dominum universarum creaturarum, Domina, incarnatum peperisti: quem deprecare, o sanctissima, ut ab hoste dominante liberet nos.

Intercede pro me, o Puella, ut adveniat mihi finis bonus; ut timeam cruciatum nunquam finiendos, qui manent me, et salvus fiam.

Tunicas mortis pelliceas abiciens Adam a se,

A suos, tanquam **97** divina fulgura per mundum misit, ut fideles illuminaret.

Humanam naturam contristatam totam renovasti, o Virgo, novo partu tuo, naturæ legibus a te supra naturam innovatis, o gratia plena viventis Dei Mater.

Libera me a flamma gehennæ, tu quæ lucem intolerabilem supra mentis conceptum peperisti, et animam meam accende desiderio et affectu cognitionis illius qui ignem venit mittere in terram, o puella inviolata, divina gratia cumulatissima.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Κρέσκεντα, ἡμέρα ιε'.

Σαρκούται ὑπερβολῇ χρηστότητος ἐκ σοῦ ὁ Κύριος, καὶ δι' ἡμᾶς ὁρᾶται καθ' ἡμᾶς ὁ τῆ φύσει ἀπρόσιτος, ὃν ἐκτενώς ἰκέτευε ὑπὲρ ἡμῶν, ἀγνή πανάμωμε.

Τὴν μόνην ἐν γυναιξίν ἀνερμηνεύτως τὴν Θεὸν τίξασαν, τὴν τοῦ παντὸς Δέσποιναν ἱερολογίαις τιμήσωμεν.

Ἡ τὸν Κτίστην ἀπάντων τῶν ποιημάτων ὑπερφυῶς κυήσασα, ἐπ' εὐεργεσίᾳ τοῦ ἰδίου πλάσματος, ἡ πάναγνος Δέσποινα ἀξιοπρεπῶς μακαρίζεται.

Ὑμνοῦμέν σε, δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, πανύμνητε Θεοτόκε, καὶ βοῶμέν σοι· Χαῖρε, μαρτύρων ἀγαλλίαμα.

Ὡς θρόνον τοῦ Δεσπότου τῶν ὄλων πυρίμορφον ὑμολογοῦμέν σε, Κόρη, καὶ τερπνὸν παλάτιον, καὶ λυχνίαν, καὶ παστάδα, καὶ θεόδεκτον, ἀχραντε, τράπεζαν.

Ἀγιωτέρα τῶν Χερουβιμ ὤφθης, πανάμωμε, Λόγῳ συλλαβοῦσα Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς, ὃν ὑμνοῦντες ἀνακράζομεν· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ὡ θαῦμα! πῶς τέτοκας Θεὸν βροτὸν γενόμενον, θεοχαρίτωτε; πῶς ἀκατάφλεκτος ἔμεινας, πῦρ τὸ ἀστεκτον χωρήσασα; Χαριστηρίους σε φωναῖς ὄθεν δοξάζομεν, καὶ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα, κ. τ. λ.

Φῶς ἡμῖν ἀνέτειλε, Κόρη, ἐκ φωτοφόρου σου νηδύος ὁ Δημιουργὸς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης Χριστὸς ὁ Κύριος· ὃν ἐκτενώς ἰκέτευε, φωταγωγηῆσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὰς ἁγίας γυναῖκας Ἀγάπην, Εἰρήνην καὶ Χιονίαν, ἡμέρα ιε'.

Τίχτεϊς ἀνερμηνεύτως ὃν Πατὴρ ἀρβύευστως ἀπεγέννησε, καὶ μαζοῖς διατρέφεις τὸν τὰ σύμπαντα τρέφοντα, Δέσποινα.

Ῥῆξον τῶν πταισμάτων μου δεινὸν χειρόγραφον, Δέσποινα, ἢ τὰ δεσμὰ λύσασα τοῦ ἄδου τῆ ἀσπόρου κυήσει σου.

Σωματούμενον Κύριον ἔτεκες, Κυρία, πάσης τῆς κτίσεως, ὃν ἰκέτευε ρυσθῆναι ἐχθροῦ, παναγία, κυριεύοντος.

Τέλος μοι χρυστὸν προσγενέσθαι, Κόρη, πρέσβευε, ὅπως φοβῶ τὰς μενούσας με ἀτελευτήτους τιμωρίας καὶ σωθῆσωμαι.

Νεκρούσεως δερματίνους χιτῶνας ὁ Ἄδαμ ἀποβα-

λῶν, τῇ σαρκώσει του σου Γιοῦ, Θεοτόκε Παρθένε, ἅ
καταστολὴν θείας δόξης ἐνδέδεται, δοξάζων σε περι-
χαρῶς ὡς Μητέρα Θεοῦ παναμώμητον.

Νέκρωσον, ἀχραντε, τὴν ζῶσαν, καὶ νεκροῦσαν
τὴν ψυχὴν μου ἁμαρτίαν, καὶ ζωῆς μετασχεῖν ἀξίω-
σόν με θείας, ἢ τὴν χαρὰν κυήσασα, καὶ νεκρώσασα
τὸν ὄφιν.

Σύμβολα φέρουσα πάλαι τοῦ σοῦ τόκου, τοὺς
νεανίας οὐ φλέγει, Παρθενομήτορ, ἢ κάμινος, ὡς
οὐδὲ τὴν νηδύν σου τὸ πῦρ τῆς θεότητος.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἁμαρτίᾳ
ψυχὴν μου ἀγάθυνον, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀπο-
κυήσασα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Συ-
μεῶνα τὸν ἐν Περσίδι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ,
ἡμέρα 15'.

Φέρεις χερσὶ, Παρθένε, τὸν πάντα φέροντα, καὶ
θηλάζεις ὡς βρέφος τὸν χορηγὸν τοῦ γάλακτος· αὐ-
τὸν οὖν ἰκέτευς τὸν λαόν σου ἅπαντα οἰκτειρῆσαι
πιστῶς ὑμνοῦντά σε.

Κατάρας προγονικῆς ἡμᾶς ἠλευθέρωσας εὐλογίαις
πάντας τὸν στεφανώσαντα Λόγον σωματώσασα, ἀγνή
ἀεὶ εὐλογημένη, τῶν ἀθλοφόρων ἐγκαλλώπισμα, καὶ
ἁμαρτανόντων ἐξίλασμα.

Ἐκ σοῦ δικαιοσύνης ὁ Ἥλιος ἐξανατείλας ὑπὲρ
νοῦν τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε, θεοχαρίτωτε Κόρη, καὶ
πλάνης τὸν χειμῶνα διέλυσεν.

Εὐροίμ' σε, Δέσποινα, ἐξαιρουμένην με ἐν ὥρᾳ
δίχης τῆς καταδίχης, ὁ πιστῶς δοξάζων τὸν τόκον
σου τὸν ἀρρήτον.

Ἐκ σοῦ ἀνατέταλκε, παναγία, ὁ Δημιουργὸς, καὶ
ἀκτίαι θείας ἐπιγνώσεως τοὺς ἐν νυκτὶ τῆς ἀγνω-
σίας ἐφώτισεν.

Ἰασαι, πανάμωμε, πάθη τῆς καρδίας μου, κό-
πασον τὸν τάραχον τὸν νοῦν μου χειμάζοντα, καὶ
σῶσόν με βουῶντα· Ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἴνα τὸν σεπτὸν σου προσηλώσῃ τόκον, βᾶτος
ἀκατάφλεκτος ὠράθη, πάναγνε· πῦρ ἐν σπλάγχνοις
τὸ θεῖον δεξαμένη, ὅλως οὐκ ἐφλέχθη· διὸ σε ἀ-
υμνοῦμεν.

Φανωτάταις λάμψεσι, παναγία Μητέρα τοῦ Θεοῦ,
καταύγασόν μου τὸν νοῦν σκότει χαλεπῷ ἀγνοίας

(60) Illustrissimum sane atque efficacissimum est
argumentum istud ex admirabili dignitate Matris
Dei immunitatem B. Virginis ab originali labe
inferre, in eoque exsultant Patres tam Græci quam
Latini. Qui enim attente perpenderit quanta sit
dignitas Matris Dei, plane comperiet hanc gra-
tiam seu privilegium præservationis a peccato
originali esse maxime consentaneum, et suo
quasi jure debitum Matri Dei. Non quia non fuerit
gratia et privilegium, sed quia in tam profundum
gratiarum mare debuit etiam hoc flumen intrare.
Eleganter S. Bonaventura in opusc. de laudibus B.
Mariæ cap. 7, Omnia, inquit, flumina intrant in

per incarnationem filii tui, o Virgo Deipara, stola
gloriæ divina indutus est, glorificans te cum læ-
titia, tanquam Dei Matrem ab omni labe immu-
nem (60).

Interime, o inviolata, peccatum vivens, quod in-
terimit animam meam; et fac me dignum partici-
patione vitæ divina, tu quæ gaudium peperisti, et
serpentem interemisti.

Fornax illa antiqua gerens symbola partus tui, o
Virgo **99** Mater, pueros non combussit; quem-
admodum neque ignis divinitatis combussit uterum
tuum.

O Virgo bonorum amatrix, animam meam a pec-
catis depravatam bonam redde, quippe quæ Ver-
bum optimum peperisti.

B

Ex Canone in S. Symeonem Periam, et socios mar-
tyres, die 17

Fers manibus tuis, o Virgo, ferentem universa,
et lacte nutris ut infantem, lactis datorem. Ipsum
ergo deprecare ut misereatur populi tui universi,
qui te fideliter collaudat.

A primorum parentum maledictione nos libe-
rasti, o casta, corpore vestiens Verbum, quod
omnes benedictionibus coronavit, o semper bene-
dicta, martyrum triumphantium decus, et peccan-
tium propitiatio.

Ex te, o Puella Deo charissima, justitiæ Sol inef-
fabili ratione exortus, universum terrarum orbem
C illuminavit, et erroris tempestatem dissipavit.

Inveniam te, o Regina, liberatricem meam a
damnatione in die judicii; quippe ego partum tuum
ineffabilem fideliter glorifico.

Ex te exortus est, o sanctissima, Creator, et di-
vinæ scientiæ radiis, eos qui in nocte ignorantie
versabantur, illuminavit.

Medicam manum adhibe, o summe illibata, pas-
sionibus cordis mei; compesce tumultuantem men-
tis meæ tempestatem, et salvum me fac vociferan-
tem: Benedictus es, Deus, etc.

Ut partum tuum venerandum significaret, o
castissima, rubus incombustus apparuit: tu enim
divinum ignem in visceribus suscipiens, nullam
prorsus passa es combustionem; propterea te lau-
D dibus celebramus.

100 Lucidissimis splendoribus tuis illumina, o
sanctissima Dei Mater, mentem meam, gravissimis

mare, et mare non redundat, quia omnia flumina
gratiarum intrant in Mariam, et dignitatem eius
non excedunt.

Omnia B. Virginis privilegia voluit Scriptura
comprehendere, dum solum maternitatem Dei ex-
ponit. Unde S. Thomas de Villanova, speciali Spi-
ritus sancti providentia, inquit, factum esse, quod
evangelistæ nihil aliud de Maria dicerent, ne ali-
quo privilegio caruisse videretur. Sic enim habet
conc. 2 de Nativit. Virginis: « Vobis totum erat,
pars scribenda non fuit, ne putares, quod scriptum
non fuerat, ei forsitan defuisse. » Sic illa.

ignorantiæ tenebris occupatam; ut divinam assecutus illustrationem, magnalia tua annuntiem, o Virgo perpetua.

Α κρατούμενον, ἕπως τυγῶν θείου φωτισμοῦ τὰ μεγαλειά σου καταγγέλλω, Ἄειπάρθενε.

Ex Canone in S. Acacium episcopum Melitinæ, die 17 (60').

Tu, quæ arcano atque ineffabili modo Deo corpus dedisti, et nos repulsos atque rejectos eidem reconciliasti, o casta omni laude dignissima, medere, quæso, passionibus cordis mei passione filii tui, et salvum me fac psallentem quotidie: Glorioso enim glorificatus es, etc.

O porta, per quam nulli transitus patet, poenitentiae portas, o casta, aperi mihi, et in vias rectas dirige me.

Vivifica, Domina, me mortuum: et in errorem inductum eceleriter converte me, tu quæ es via ab omni errore libera, atque omnium manductio.

Qui nullo modo Genitoris sinum vacuum reliquerat, omni substantia superior, in sinu tuo infans contineri visus est, o Virgo; accipiens sibi paupertatem meam, ob excessum divitiarum misericordiae suæ.

Ex Canone in S. Theodorum martyrem, die 19.

Ille qui, secundum naturam, lucem habitat inaccessibleem, cum habitasset in utero tuo, o purissima, ineffabili misericordia sua fecit nos Paradisi habitatores, ex quo propter serpentis invidiam, amandati atque ejecti fuimus.

Ille qui secundum suam naturam immunis est a tempore, natus ex te in similitudinem carnis factus est sub tempore, ignoscens temporalibus peccatis meis propter ineffabilem pietatem suam, o immaculatissima.

Sine partus doloribus Deum, qui corpore carebat, peperisti, o puella: qui Evam primam matrem a doloribus partus liberavit, et a doloribus inferni redemit eos, qui vitam doloribus atque miseriis plenam debebant.

O purissima, quæ sola proprie ac vere es Dei-para, corrobora me ut passionum, quarum servus factus sum, dominari possim, quatenus libera mente gaudens te beatificem, o salus fidelium.

Ex Canone in S. Theodorum, die 20.

Nos per te, o puella, salvati; te immaculatissimam inter mulieres, Deique Genitricem hymnis beatam nuncupamus, et illud Gabrielis, Ave, ad te clamamus. Ave, o causa reformationis primorum parentum.

Te Dei Genitricem castissimam puellam sanctorum populus agnoscens, o sanctissima, splendoris tui luce irradiatus est, et nunc in cælis te deprecatur, Verbum ex te exortum cum gaudio glorificans, o Maria sponsa Dei.

Thalamus immortalitatis venter tuus factus est, Virgo inviolata; ex quo sponsus Dominus cum splendore procedens, sanctorum populos attraxit.

Mentis meæ mutationes, et cordis fluctuationes compesce, precor, o Virgo, misericordia tua, et a peccato, quo detineor ligatus, libera me, qui te fideliter beatam appello.

Te, ut causam nostræ salutis, omnes servi tui quotidie laudamus, o Deo charissima, et cum fide beatam appellamus, dicentes:

O puella, quæ es incorruptionis fluentum, me plurimorum peccatorum inundationibus corruptum, dignum fac curatione tua, o Virgo.

Lucis illius, quæ illuminavit universa, jucundum propitiatorium revera apparuisti, o Virgo tota lucida; propterea **101** illumina me peccatorum tenebris involutum, ut te cum fide magnificare possim.

Ecce mons sanctus: ecce aromataria spiritus officina: ecce pons, qui omnes transportat ad Deum, Dei Mater puella; quam beatam dicamus.

Propitiatorium esto mihi, o illibatissima, apud eum qui ex te natus est, gravium debitorum remissionem impetrans mihi, et divinum regni Dei ingressum, et deliciarum fruitionem, lucisque consortium.

O ineffabilis mysterii profunditatem! Is qui olim manu plasmavit hominem, plasmatur carnem assumens uterum Virginis perpetuæ ingressus, et salvat me, cum timore clamantem.

102 Illumina semper oculos animæ meæ, o Dei genitrix: ne me profundissimæ peccati tenebræ comprehendant; neque desperationis abyssus absorbeat me: sed tu me salva, et gubernas, protectio fidelium, quæ non confunditur.

In hora tremenda judicii salva me, et redime me, o sanctissima, et a gehenna eripe me; ut te beatificem, et meritis laudibus honorem, o immaculatissima.

Tu sola, o inviolata, vitam subsistentem genuisti, factorem omnium ac Dominum, quem amans sanctorum Patrum multitudo, piam sanctamque vitam traduxit.

Tanquam pulchram, tanquam speciosam Verbum speciosum te dilexit, o illibata, tuumque uterum inhabitavit, ob nostrum fidelium redemptionem.

Inruit te rubus ille, o intemperatissima, qui igne circumdatus nulla ex parte comburebatur: etenim

(60') Græca hujus canonis et duorum sequentium desiderantur in Menæis impressis.

divinitatis ignem gestasti, qui te, o Virgo, sine combustione servavit, et post partum Virginem incorruptam custodivit.

103 Speciosa facta ornamentis virtutum, et aurearum fimbriarum varietate circumdata, o Virgo, speciosum super omnes homines Verbum

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἄγιον μάρτυρα Ἰαννουάριον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα κα'.

Μακάριός ἐστιν ὁ λαός, Θεοτόκε, ὁ δοξάζων σε Θεοῦ Μητέρα ἀψευδῆ καὶ αἰεὶ μακαρίζων σε, ἄχραντε, καθὼς προεῖπας ἱερῶς προφητεύουσα, ὀπηνίκα Χριστὸν ἔνδον ἔφερες.

Ῥῆξον τὰς σειράς, Θεόνομφε, τῶν ἀμαρτιῶν μου, ἢ τὰ δεσμά διαρρήξασα τὰ τοῦ ἄδου τῷ τοκετῷ σου, καὶ χαρᾶς πάντα πληρώσασα.

Μεγαλύνωμεν τὴν μόνην εὐλογημένην, δι' ἧς μεγάλως πάντας ἐπευλόγησεν ὄντως ὁ πανυπεράγαθος ἐκ ταύτης σαρκούμενος.

Ἵμνουμέν σε, δι' ἧς τοῖς ἐν σκότει φῶς ἔδωτον ἀνέτειλε, Θεοτόκε, ὁ τῶν ὄλων Δεσπότης, καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν ἀνθρώπων, σῶν ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σεσωμάτωται Θεός ὁ Λόγος, ὃν ἐκτενῶς, Θεομήτορ, αἰτησαι τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Νέκρωσόν μου τὰς κινήσεις, ἄχραντε, τὰς τῆς σαρκός, ζωὴν ἢ κυήσασα, ζώσων, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου νενεκρωμένην πάθει καὶ πολλοῖς ἀμαρτήμασιν.

Ὁ σκηνώσας ἀφράστως ἐν μήτρᾳ σου ἑαυτοῦ οὐκ ἀκητήριον ἔδειξε τοὺς εὐσεβεῖς, πανάχραντε· ὧ βρωμέν ἀπαύστως· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς τυφλώττουσαν τὴν ψυχὴν μου φωταγώγησον, καὶ χειραγώγησόν με, Κόρη, ὁδοὺς σωτηριώδεις πορεύεσθαι, καὶ πλάνης ἐκφυγεῖν τὰ προσκόμματα, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσιον Πατέρα ἡμῶν Θεόδωρον τὸν Συκεώτην, ἡμέρα κβ'.

Ὁ ἀγεώργητος βότρυς σου ἐκ γαστρὸς ἐβλήθη, Παρθενομήτορ, γλυκασμὸν ἀναβλυστάνων ἀφέσεως καὶ ἀφροσύνης, πανάχραντε, ἅπασιν τοῖς ἐκ τῆς μέθης τῶν δεινῶν παραφρονήσουσι.

Νόμοι ἐν σοὶ τῆς φύσεως, Παρθένε, καινοτονοῦνται· τίχτεις γὰρ ὑπὲρ λόγον καὶ Δεσπότην, ὃν ἐκτενῶς ἱκέτευε σωθῆναι τοὺς δούλους σου.

Μακαρία ἐκ γενεῶν πασῶν ἐδείχθης, Χριστὸν τεκοῦσα μακαρίως ἐργαζόμενον τοὺς αὐτῷ δουλεύοντας, Παρθενομήτορ, ἄχραντε Δέσποινα.

Ῥανίσι τοῦ ἐλέους σου κατάρδυσον, πανάχραντε, τὴν ἐκταχεῖσάν μου διάνοιαν φλογμῷ τῆς ἀμαρτίας, καὶ τὸν ἐσβεσμένον μου τῆς καρδίας ἀναφῶν λύχνον, πύλη τοῦ φωτός.

Παθῶν με τρικυμία συνταράσσει, βυθὸς ἀπογνώσεως χειμάζει μὲν τὴν καρδίαν· κυδερνήτην κυή-

A peperisti; quod pro nobis ne cesses deprecari.

Lucis habitaculum uterus tuus factus est, quæ mundum divinitatis splendoribus illuminavit: porta solis gloriæ, gratiosissima inter mulieres, sanctorum gloriatio, sanctissima atque optima.

Ex Canone in S. Januarium, et socios martyres, die 21.

Beatus populus, o Deipara, qui te veram Dei Matrem glorificat, semperque beatificat, quemadmodum, o immaculata, prædixisti per sacrum vaticinium cum Christum in utero ferebas.

Rumpe catenas peccatorum meorum, o Dei sponsa, quæ inferni vincula perrupisti partu tuo, et B universa gaudio replevisti.

Magnificemus unicam benedictam, per quam ille qui omni bonitate est superior ex illa incarnatus, universos vere magnifice benedixit.

Laudamus te, o Deipara, per quam lux innocidua iis qui in tenebris versabantur exorta est, omnium scilicet Dominus; teque cum affectu glorificamus.

Ut hominibus beneficium sese ostenderet, ex castis sanguinibus tuis corpus accepit Deus Verbum, quem enixe, o Dei Mater, precare pro salute animarum nostrarum.

Mortifica, o inviolata, carnis meæ motus: tu quæ vitam genuisti, vivifica, o casta, animam meam, passionibus multisque peccatis interemptam.

Qui ineffabiliter in utero tuo, o inviolata, habitavit, habitationem suam fecit eos qui pietatem colunt: eidem **104** nos incessanter clamamus: Omnia opera, benedicite Domino.

Lucis in te habitantis splendoribus cæcutientem animam meam illumina, o Puella, et manu duc me ut per vias salutis incedam, et seductionis et erroris offendicula devitem, ut cum fide te beatam appellem.

Ex Canone in S. P. N. Theodorum Syceotam, die 22.

Botrus ille, qui cultoris operam nullam habuit, ex utero tuo effloruit, o Virgo Mater immaculatissima; ex quo indulgentiæ et lætitiæ dulcedo effluxit omnibus, qui ex malorum ebrietate prudentiæ sensum amiserunt.

Naturæ leges in te, o Virgo, innovantur; etenim supra rationis conceptum, Dominum paris, quem connixe deprecare pro salute animarum nostrarum.

Beata ex omnibus generationibus demonstrata es, o Virgo Mater inviolata Domina, Christum enim peperisti, qui sibi servientes beatos facit.

Stillicidiis misericordiæ tuæ irriga, o illibatissima, mentem meam peccati incendio liquescentem; et extinctam cordis mei lucernam accende, o porta lucis.

Passionum tempestas conturbat me: desperationis profundum exagitat cor meum: o Virgo, quæ

gubernatorem et Salvatorem Christum peperisti, libera me, precor, et salva me.

Speciem Jacob te elegit Deus, o Virgo Deipara; in te habitavit, et te post partum virginem conservavit, qualis fueras ante partum.

Sacræ prophetarum voces te, o Virgo, symbolice prædicant portam, montem, et tabernaculum, ac sanctam lucis nubem, ex qua sedentibus in tenebris et umbra, exortus est sol Christus lucis dator.

105 Reverendus partus tuus est, o Deipara Mater Dei, propterea te semper beatam dicimus, et fideliter glorificamus generationes generationum in sæcula. Amen.

Ex Canone in S. Matrem nostram Elisabet Thaumaturgam, die 24.

Te, opurissima, quæ supra mentis conceptum inseparabile Patris Verbum peperisti, ardentissimo amore prosequens celeberrima Elisabet, Spiritus sancti receptaculum facta est divinis virtutibus refulgens.

Te solam, purissimum Virginitatis templum gloriosissima Elisabet cum fide desiderans, o tota immaculata, gaudet adducta filio tuo religiose vestigia tua subsecuta.

Sola Deum incarnatum fers in utero, qui præbet esse universis, quem Elisabet ex animo concupivit et amavit, eidem spiritualiter desponsata: o Virgo Deipara, angelorum miraculum, et dæmonum vulnus, tota admirabilis.

Superior supernis potestatibus facta es, o Virgo, Verbum Patri coæternum et coæquale enixa: cujus splendoribus Elisabet Deifera illustrata, passionum nebulas dissipavit.

Concepisti in utero illum qui est ante sæcula: peperisti in carne eum qui natura est incorporeus: nutritivisti lacte eum qui nutrit universa; o Dei Mater innupta et inviolata.

Vide, o Virgo, tribulationem meam, quam induxit multitudo malorum meorum, et ab igne gehennæ eripe me clamantem: Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Corpore amictum peperisti, et ulnis gestasti, o Virgo inviolata, Dominum Jesum, qui portat universa nutu suo omnipotenti. Quamobrem te tanquam Dei Matrem collaudamus, clamantes eum præconiis: Sacerdotes, benedicite; **106** populus, superexaltate Dominum.

Parce mihi, Salvator, qui natus, Genitricem tuam incorruptam conservasti post partum, cum sedebis ut judices opera mea, dissimulans iniquitates, et peccata mea tanquam benignissimus, miserator, bone, et amator hominum.

Ex Canone in S. Basileum episcopum Amasææ, die 26.

O Virgo perpetua, refugium fidelium, et validum auxilium recurrentium ad te, ab omni necessitate et damno hostili salvos fac nos.

Α τασα Χριστόν, Παρθένε, και Σωτήρα, ρύσαι και σώσον με, δέομαι.

Τὴν καλλονὴν Ἰακώβ σε Θεὸς ἐξελέξατο, ἐν σοὶ κατεσκήνωσε, και σὲ διετήρησε, και μετὰ τόκον, Παρθένον, ὡσπερ ἦς πρὸ τοῦ τόκου, Παρθένε Θεοτόκε.

Ἰεραὶ σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμβολικῶς πύλην, και ὄρος, και σκηνὴν, και τὴν ἁγίαν φωτὸς νεφέλην, ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει και σκιᾷ καθημένοις ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένε, Χριστὸς ὁ φωτοδότης.

Φρικτὴ σου ἡ λυχεῖα, Θεοτόκε Μητὲρ Θεοῦ; διό σε μακαρίζομεν ἀεὶ και δοξάζομεν πιστῶς, αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ὁσίαν Μητέρα ἡμῶν Ἐλισάβετ τὴν θαυματουργόν, ἡμέρᾳ κδ'.

Σὲ τὴν τεκοῦσαν ὑπὲρ νοῦν, πανάμωμε, τὸν ἀδιαίρετον Θεοῦ Πατρὸς Λόγον διαπύρρῳ ἔρωτι ποθοῦσα ἡ αἰδιδμος Ἐλισάβετ, δοχεῖον ἁγίου Πνεύματος γέγονεν, θείαις ἀρεταῖς διαλάμπουσα.

Παρθενίας σε μόνην τὸ καθαρὸν τέμενος, ἡ πανευκλεῆς Ἐλισάβετ πιστεῖ ποθήσασα, χαίρει, πανάμωμε, τῷ σῷ Υἱῷ προσαχθεῖσα ὀπίσω σου ἀκολουθήσασα.

Μόνη Θεὸν φέρεις ἐν μήτρᾳ σαρκούμενον, τὸν τὸ εἶναι πᾶσι παραχόμενον, ὃν ἐπεπόθησεν ἐκ ψυχῆς, τούτῳ μνηστευθεῖς ἡ Ἐλισάβετ ἐν Πνεύματι, Παρθένε Θεοτόκε, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα, και δαιμόνων τὸ τραῦμα, πανθαύμαστε.

Ἐπερτέρα τῶν ἀνω πέφυκας δυνάμεων, Λόγον κυήσασα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τὸν συνάναρχον και συναἰδιον, οὗ τὰς φρυκτωρίας ἡ θεοφόρος αὐγασθεῖσα τῶν παθῶν τὴν ὀμίχλην διέλυσεν.

Συνέλαβες ἐν γαστρὶ τὸν προαιώνιον, ἀχραντε, και τέτοκας ἐν σαρκὶ τὸν φύσει ἀσώματος, και γάλακτι θηρεψας τὸν τροφέα πάντων, Θεομητορ ἀπειρόγαμε.

Ἴδε τὴν θλίψιν μου, Παρθένε, ἣν ἐπήγαγε τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου, και γεέννης πυρὸς ἐξάρπασον βοῶντα· Εὐλογημένος, πάναγνε, ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Σωματοφόρον τέτοκας, και ἀγκάλαις ἐδάστυσας, ἀχραντε Παρθένε, Ἰησοῦν τὸν Κύριον, τὸν πάντα βαστάζοντα παντοδυνάμῳ νεύματι· ὅθεν ὡς Θεοῦ σε ἀνυμνοῦμεν Μητέρα, βοῶντες ἐν αἰνέσει· Ἰερεῖς, εὐλογεῖτε· λαὸς, ὑπερυψοῦτε τὸν Κύριον.

Φείσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεῖς και φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσης κρίναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, και τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ὑπεράγαθος, ἐλεήμων, ἀγαθὸς και φιλόανθρωπε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Βασίλειον, ἐπίσκοπον Ἀμισίας, ἡμέρᾳ κς'.

Ἡ πιστῶν καταφυγή, Ἀειπάρθενε, ἡ κραταῖα βοήθεια τῶν προστρέχόντων σοὶ ἀπὸ πάσης ἀνάγκης και βλάβης ἐναντίας ἡμᾶς διάσωσον.

Ἐκύησας τὸν ἀναρχὸν βασιλέα ἐκ σοῦ, Παρθενο-
μῆτορ, ἀρχὴν λαβόντα· αὐτὸν οὖν ὡς φιλόανθρωπον
ἐκδυσώπει σῶσαι τοὺς δούλους σου πάσης ἐκ θλί-
ψεως καὶ ἐχθρῶν ἀλώσεως, παναμώμητε.

Πανύμνητε, τῶν ἀνθρώπων ἐτοιμὴ βοήθεια, τὰ
ἀγρία χύματα τῶν πειρασμῶν καταπράυνον, σώ-
ζουσα τοὺς δούλους σου τῆς τῶν ἐχθρῶν προσδοκίας.

Πόλις Θεοῦ, περὶ ἧς ἐλαλήθη δεδοξασμένα, ταύτην
σου τὴν πόλιν καὶ πᾶσαν χώραν ἀπὸ κινδύνων, καὶ
λιμοῦ, καὶ βαρβάρων, Θεοτόκε Παρθένε, λύτρωσαι,
μόνη προστασία πιστῶν ἀκαταίχυντε.

Παναγία Παρθένε θεόθυμπε, ἡ μετὰ Θεὸν προστα-
σία τῶν δούλων σου, βαρβαρικῆς ἀλώσεως, καὶ κιν-
δύνων ἡμᾶς ἀπολύτρωσαι.

Ἡ μόνη ἐλπίς καὶ βοήθεια πιστῶν, Θεογεννήτορ,
σπεῦσον, βοήθει τοῖς ἰκέταις σου βυθιζομένοις ταῖς
θλίψεσι, καὶ ἡπορημένοις, Παρθένε, καὶ ἐν ἐδύνη
ὑπάρχουσι, καὶ καταφεύγουσιν εἰς σὲ ἐν πεποιθήσει
ψυχῆς.

Καταφυγὴ Χριστιανῶν, βοήθεια τῶν ἐν δεινοῖς
συνεχομένων, παναγία Παρθένε, μὴ ὑπερίδης ἡμᾶς
κινδύνους κλονομένους πάντοτε, καὶ πολλαῖς ἐφόδοις
τῶν πονηρῶν βαρβάρων.

Φωτοκυῆτορ Παρθένε, μετὰ τῶν ἀσωμάτων ἀγγέ-
λων, ἀποστόλων, προφητῶν, ἱεραρχῶν, ἀθλοφόρων τε
καὶ ὁσίων ἀπάντων, τὸν μόνον ὑπεράγαθον Θεὸν
ἐκδυσώπει ρυσθῆναι κινδύνων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ κινόντος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Συ-
μεῶνα συγγενὴν τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κζ'.

Ὡς οὐσα τῆς κτίσεως ἀνωτέρα πάσης, τὸν Κτίστην
καὶ Θεὸν ἐν μήτρᾳ συνέσχεσ, Παρθένε, καὶ ἐκύησας
βροτῶν εἰς ἀπολύτρωσιν.

Ἄπας ἐγκωμίων, πάναγνε, νόμος νῦν ἠττάται σε
ἀνυμνεῖν, Θεόθυμπε, Λόγον Θεὸν τεκοῦσα, καὶ ἀγ-
γέλους ὑπερδέθηκας.

Μεμνημένος τὸν τόκον σου, ὁ προφήτης σε Ἀβδα-
κούμ προγράφει κατάσχιον ὄρος, Κόρη, ὁ Θεὸς ἡμῶν
ἐξ οὗ ἐπεδήμησεν.

Ἵπὲρ ἡμῶν δυσώπησον Χριστὸν τὸν ἐκ τῶν σῶν
ἀγνῶν αἱμάτων, ἀγνή Θεοτόκε, σάρκα ὑλικὴν ἡμ-
φισμένον, καὶ βροτοὺς ἀναπλάσαντα.

Ἰάτρευσον τὰ ἀνίατα πάθη, Θεόθυμπε, τῆς ψυχῆς
μου, ἰατρὸν καὶ Σωτῆρα κηύσασα τῶν βροτῶν τὰ
πάθη τοῖς αὐτοῦ θεραπεύοντα πάθεσιν.

Παρθενομῆτορ ἀγνή, τὸ τῶν δαιμόνων τραῦμα,
καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσωσμα, ἀγγέλων εὐπρέπεια,
τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν ἐχθροῦ τῆς πλάνης ρῦσαι.

Ἵνα σε φωναῖς, ἀγνή, χαριστηρίοις τὴν χαριτώσα-
σαν ἡμῶν τὸ γένος ἀνυμνοῦμεν, σκέπε καὶ περιφρου-
ρεῖ ἡμᾶς, Θεόθυμπε, ἐκ πάσης βλάβης.

Φωτί με καταύγασον τῷ θείῳ, φωτὸς οἰκητήριον,
Παρθένε, τῶν παθῶν μου τὸ σκότος, καὶ τὴν βαθυ-
τάτην ὄντως νύκτα σαῖς μεσιτείαις, Θεοκυῆτορ,
ἀπελαύνουσα.

Peperisti regem aeternum, qui ex te, Virgo Mater,
esse coepit in tempore. Ipsum ergo tanquam homi-
num amatorem exora, ut salvet servos tuos ab
omni tribulatione, atque ab hostium expugnatione,
o intemeratissima.

O omni laude dignissima, promptum hominum
auxilium, feros fluctus tentationum tranquilla, sal-
vans servos tuos ab hostium expectatione.

Civitas Dei, de qua gloriosa dicta sunt, hanc tuam
civitatem omnemque regionem a periculis, fame,
et Barbarorum armis libera, o Deipara Virgo, unica
protectio fidelium, quæ non confunditur.

O Virgo sanctissima Dei sponsa, quæ post Deum
es præsidium servorum tuorum, a Barbarica expu-
gnatione ac periculis libera nos.

O spes unica et auxilium fidelium, Dei genitrix,
festina, adjuva supplices tuos tribulationibus im-
mersos, et consilii auxiliique inopes, ac propterea
in dolore versantes et ad te cum animi confiden-
tia confugientes, o Virgo.

Refugium Christianorum, adjutrix eorum qui in
angustiis detinentur, Virgo sanctissima, ne despi-
cias nos **107** assiduis periculis percussos, multis-
que Barbarorum pessimorum invasionibus exagita-
tos.

O Virgo genitrix lucis, cum angelis incorporeis,
apostolis, prophetis, pontificibus, martyribus, ac
sanctis omnibus, unicum benignissimum Deum de-
precare, ut a periculis liberet animas nostras.

Ex Canone in S. Simeonem martyrem, qui fuit co-
gnatus Domini, die 27.

Tanquam omni creatura superior, Creatorem ac
Deum in utero concepisti, o Virgo, et peperisti in
redemptionem hominum.

Omnis encomiorum lex vincitur nunc, o castis-
sima Dei sponsa, in laudibus tuis; Dei enim Ver-
bum peperisti, et angelorum sublimitatem transcen-
disti.

Initiatus mysteriis partus tui propheta Abbauc,
o Puella, describit te montem umbrosum, ex quo
Deus noster advenit.

Deprecare pro nobis Christum, o casta Deipara,
qui ex puris sanguinibus tuis materialem induit
carnem, et homines reformavit.

Sana insanabiles animæ meæ passiones, o Dei
Sponsa, quæ medicum et Salvatorem peperisti, qui
passionibus propriis hominum passiones curavit.

Virgo Mater casta, dæmonum vulnus, hominum
salus, angelorum decus, libera miseram animam
meam a seductione inimici.

Ut te gratis vocibus, o casta, quæ genus nostrum
gratia replevisti, laudemus, protege et defende nos
ab omni damno, o Sponsa Dei.

Divina luce perfunde me, o Virgo, lucis habita-
culum, passionum mearum tenebras, et penitus
profundissimam **108** noctem, intercessionibus tuis
dispellens, o Dei Genitrix.

Ex Canone in S. Zosimam, die 27 (60').

Verbum citra mutationem incarnatum in terra peperisti in reformationem hominum, qui te vocibus incessabilibus beatificant, o vere divina felicitate cumulativissima.

Virgo incorrupta, o casta, post partum permansisti, concipiens modo inexcogitabili, illum qui abstulit corruptionem: propterea omnes te merito beatam dicimus, o Deipara.

Thalamus totus lucidus, candelabrum totum aureum, locus sanctificationis thronus Dei altissimus, et palatium amplissimum facta es, o Virgo divina gratia cumulativissima.

Sanctior Cherubim fuisti, o laudatissima, dum Deum inexplicabili ratione genuisti, qui voluit salvare humanum genus, serpentis dolo corruptum ac peremptum.

Vitam peperisti, o castissima, quæ ob pomi esum

Ex Canone in S. Jasonem apostolum, die 28.

Puellæ virum nescientis apparuit filius carne circumdatus propter multam suam misericordiam ille, qui nulla mentis ratione comprehendi potest, ut eos qui passionibus carnis misere succubuerant, ad impassibilitatem manifeste reduceret per passionem carnis suæ, cui de more psallentes dicimus: Glorioso enim glorificatus est, etc.

Interfice, o purissima, vivifica intercessionem tuam peccatum quod vivit in me, tu quæ vitam genuisti.

O Domina, thalami nuptialis nescia, salva me, Salvatorem Verbum enixa, et a periculis atque ab æterna damnatione libera me.

Sanctior Cherubim apparuisti, dum in terra omnium Dominum corpore induisti, o Domina inviolata, omni laude dignissima.

110 *Ex Canone in S. Memnonem, die 29.*

Cum Deus ex te hominem assumpsisset propter suam bonitatem, o intemerata Virgo, processit cum duplici operatione et natura; quem semper deprecare, ut te laudantes illuminet.

Verbum Dei impolluta viscera tua inhabitavit, o inviolata, atque universa hominum peccata eliminavit.

Animam meam in profundum carnalium voluptatum demersam confirma, te precor, interventionem tuam, o Dei genitrix, quæ sola bonorum omnium datorem Deum nostrum genuisti.

Deum peperisti, et virgo permansisti, o Sponsa Dei; propterea omnes hominum linguæ te cum gaudio beatam dicunt.

Mortifica, o Virgo, carnis meæ prudentiam, quæ

MENSIS MAIUS.

111 *Ex Canone in SS. martyres Timotheum, et Mauram, die 3.*

Supersubstantiale Verbum substantia factum ex

A mortuos vitæ restituit; unde nos fideles vocibus gratiarum actionis te beatam proclamamus, per te, o laudibus digna, salvati.

Lex divina et prophetarum ænigmata præmonstraverunt te, o tota immaculata, parituram Jesum Christum Emmanuel in omnium hominum reconciliationem, salutem, vitam et redemptionem.

Negligentiæ dormitatione gravatum, profundissimus peccati sopor me oppressit: quamobrem clamor ad te, ut semper vigilantibus precibus tuis ad pœnitentiæ lucem excites me.

Voce gratiarum actionis ad te clamamus: Salve, jucundum ac sanctissimum Dei tabernaculum: salve, totius **109** mundi salus: salve, o benedicta: salve, o ab omni macula immunis, per quam a corruptione ac damnatione liberati sumus.

B

Sicut pluvia in vellus, Verbum salutiferum in vulvam tuam descendit, et homo ex te factus est, ut salvaret me, o Puella, mediatione tua.

Tu quæ Christum in ulnis tuis, tanquam thronus igniformis gestasti, exora eundem, o innocentissima, utpote Filium tuum ac Dominum, ut pacem largiatur mundo clamanti: Benedictus Deus patrum nostrorum.

Fornax, partus tui symbola olim referens, o Virgo Mater, adolescentes non combussit, quemadmodum nec ignis divinitatis uterum tuum.

Mater facta Emmanuelis in utero tuo incarnati, deificasti, o inviolatissima, naturam humanam: propterea, o sanctissima Dei Genitrix, te beatam vocamus.

mortis peremptorem, et vitæ datorem concepisti et peperisti modo ineffabili atque inexcogitabili, o castissima.

A tempestatibus immensorum peccatorum libera me, o Puella, quæ sola fortissimum es miserabilium adjutorium, et peccatorum propitiatorium, o benedicta in mulieribus purissima Domina.

Miseram animam meam, gravissimis malis argrotantem et periclitantem, dignam fac, o Domina Deo charissima, visitatione tua, et omnimodam illi incolumitatem restitue, dum clamat.

Voce archangeli ad te lætabundi clamamus, o Virgo: Ave, maledictionis solutio, sanctorum confessorum gloria, Patrum gloriatio, prophetarum prædicatio, atque hominum salus.

MHN MAIOS.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Τιμόθεον καὶ Μαύραν, ἡμέρη γ'.

Ἵπερούσιος Λόγος οὐσιωθεὶς ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων

(60') Hic canou cum duobus sequentibus Græce non exstat in libris editis.

σου ἐθεούργησεν ἡμᾶς καὶ φθορᾶς ἐρρύσατο, ἀγνή· A
διὰ τοῦτό σε πιστῶς αἰεὶ δοξάζομεν.

Ἐπάρχων φύσει ἀπαθῆς ὁ Υἱός σου, Παρθένε,
προτελάβετο σάρκα ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν, καὶ διὰ
πάθους σταυροῦ τῶν παθῶν με, ἀχραντε, ἐρρύσατο.

Ἀγνεῖας σκήνωμα, κατοικητήριον τοῦ Δεσπότου
τῶν ὄλων, τῶν προφητῶν πάντων περιήχημα, θεο-
χαρίτωτε ναεὶ, τοὺς ὑμνοῦντάς σε οἰκτείρησον.

Τὴν καταιγίδα τῶν λογισμῶν, τὰς ἐπαναστάσεις
τῶν παθῶν, τῶν πειρασμῶν τὸ κλυδώνιον, κόπασον,
Παρθένε θεοχαρίτωτε, καὶ σῶσόν με ὑμνοῦντα τὰ
μεγαλεῖά σου.

Πανάγαθε Δέσποινα, τὸν πανάγαθον Θεὸν ἢ ἐν B
σαρκὶ κυήσασα, κεκακωμένην πάθει τὴν ψυχὴν
ἐμὴν νῦν ἀγάθουνον, ἵνα πιστεῖ καὶ πόθῳ μεγαλύνω σε.

Ἐπερύμνητε Παρθένε, ἐπερύμνητον Θεὸν ἀποκυή-
σασα, τοὺς ὑμνοῦντάς σε κοινωνοὺς ἀνάδειξον φω-
τὸς, καὶ ῥῦσαι γέεννης καὶ φλογὸς, καὶ πάσης βλάβ-
δης τοῦ ἐχθροῦ ταῖς ἰκεσίαις σου.

Ὁραιώθης, Παρθένε, ἀποκυήσασα ὠραιότατον
κάλπει Χριστὸν τὸν Κύριον, θείαις τοὺς πιστοὺς
ἀγλαῖαις φαιδρύνοντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν.

Φωτὶ τῷ σῷ με, θεοχαρίτωτε ἐν γυναιξὶ Παρθένε,
καταλάμπρυνον, δέομαι, καὶ πυρὸς αἰωνίου με λύ-
τρωσαι, ὅπως σε μεγαλύνω, ὅπως δοξάζω σε, ὅπως C
καταχρέος ἀνομῶν τὰ μεγαλεῖά σου.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τὸν ἁγίον ἀπόστολον Ἀν-
δρόνικον καὶ Ἰουνίαν, ἡμέρα ιϛ'.

Ὁμδρισόν μοι, Παρθένε, πάντων τῶν πταισμάτων
ἀπολύτρωσιν, καὶ διόρθωσιν βλου, τῇ ἐν σοὶ μεσιτεῖᾳ
καὶ χάριτι.

Οὐκ ἔστιν ἄχραντος πλήν σου, Δέσποινα, καὶ οὐκ

61) Per titulum *immaculata* additum *Virginii*,
exprimi ejus immaculatam conceptionem, videtur
suaderi posse ex synodo Tridentina, quæ sess. v,
ad finem Decreti de peccato originali, B. Virginii
apposuit epitheton *immaculatae*, ut forte hunc titulum
proprium esse mysterii conceptionis intelligeremus,
et in appellatione Virginis *immaculatae* *immacula-*
tam conceptionem includi agnosceremus. « Decla-
rat, inquit, hæc ipsa sancta synodus non esse sue
intentionis comprehendere in hoc Decreto, ubi de
peccato originali agitur, beatam et immaculatam
Virginem Mariam Dei Genitricem. » Cujus declara-
tionis perspicua sententia est, inquit *Armamenta-*
rium Seraphicum pro tit. Immaculatae Conceptionis,
pag. 150! « Beatam Virginem Mariam in communi
lege peccati necessario non comprehendo, sed ut
ab omni macula liberam pie a fidelibus *immacula-*
tam dici, exemplo doceo. Hæc concilii mens valde
illustratur ex sess. vi, can. 23: Si quis hominem
semel justificatum dixerit posse in tota vita peccata
omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei
privilegio, quemadmodum de B. Virgine tenet Ec-
clesia, Anathema sit. Hic non auditur titulus *im-*
maculatae, quia puritas ab omni peccato actuali
non sufficit ut persona aliqua omnimode in tota
vocabuli latitudine et per excellentiam *immaculata*

castis sanguinibus tuis, deificavit nos, ac liberavit
nos a corruptione: propterea te semper cum fide, o
purissima, glorificamus.

Filius tuus, cum esset natura impassibilis, ex
puris sanguinibus tuis carnem suscepit, o Virgo
immaculata (61), et per passionem crucis, me a pas-
sionibus liberavit.

O castitatis tabernaculum, domicilium Domini
universorum, prophetarum omnium resonatio,
templum Deo gratissimum, miserere eorum qui te
collaudant.

Cogitationum procellam, passionum insurgentes
fluctus, tentationum tempestatem seda, o Virgo
divina gratia cumulatissima, et salvum fac me lau-
dantem magnalia tua.

Omni bonitate prædita Domina, quæ Deum omni
bonitate plenum, in carne peperisti, animam meam
passionibus male affectam ac depravatam, bonam
effice, ut cum fide et affectu magnificem te.

O Virgo superlaudabilis, quæ superlaudabilem
Deum peperisti, eos qui te collaudant effice parti-
cipes lucis, et libera eos intercessionibus tuis a
gehenna et flamma, et ab omni læsione inimici.

Speciosa facta es, o Virgo, cum peperisses spe-
ciosum forma Christum Dominum, divinis splen-
doribus fideles illustrantem, quem nos superexal-
tamus.

112 Luce tua illustra me, precor, o Virgo inter
omnes mulieres Deo charissima, et ab igne æterno
redime me, ut te magnificem, ut te glorificem, ut
pro debito laudem magnalia tua.

Ex Canone in S. Andronicum apostolum et Juniam,
die 17

Deplue super me, o Virgo, omnium peccatorum
redemptionem et emendationem vitæ, mediatione et
gratia tua.

Nullus est immaculatus præter te, o Domina:

nominetur, si autem sub lege originalis non com-
prehendatur, optime hujusmodi titulo absque ulla
limitatione insigniri potest. Nemo conciliarium
actionum gnarus suspicari potest *immaculatae* titulum
illic expressum, hic prætermissum, absque maturo
consilio et singulari aliquo mysterio, cum ex scri-
ptis Patrum, qui concilio interfuerunt, constet ca-
nones et decreta a peritissimis deputatis confecta
in congregationibus legi, et adeo districto examini
subjici, ut ob unius vocis, imo apicis, collocatio-
nem sæpe ad deputatorum incudem revocentur,
donec communi judicio probari mereantur. Quam
diligentiam, si unquam alias, in articulo de con-
ceptione Virginis exquisitissime adhibitam necesse
est fateri, controversia vigente et præsentibus
utriusque opinionis defensoribus. Si ergo titulus
immaculatae ex magna aliqua causa tributus est
Virginii, cum solum declarabatur in regula gene-
rali de peccato originalis contractione non neces-
sario comprehendi: et prætermissus, cum tan-
quam certum Ecclesiæ dogma statuebatur omnibus
venialibus caruisse: aut hæc causa assignanda
est, vel concedendum veram esse causam a nobis
prolatam, scilicet per titulum *immaculatae* additum
Virginii exprimi (ut ego arbitror) ejus *immaculatam*
conceptionem.

nullus est irreprehensibilis præter te, o tota pura : A etenim sola Dei omnium habitaculum facta es (62).

Te semper, o Virgo Deipara, omnes fideles concordæ voce laudamus, tanquam tutissimum et ad propugnandum aptissimum præsidium, et animarum nostrarum redemptionem.

Te, o sanctissima Puella, prophetarum chorus in sacris symbolis præsignavit futuram esse Dei genitricem.

Noti facti sunt divini ingressus Domini in te, o innupta, qui carnem abs te emendicavit, et ditavit fideles.

O Domine, qui in utero Virginis habitasti, et Adam in ipso reformasti, benedictus es in sæcula.

Tanquam forcipe, manibus carbonem defers, o B Virgo, qui divinum rorem, super eos qui in incendio erroris periclitantur, effundit, et comburit passiones eorum qui ipsius regnum laudibus celebrant.

O, Virgo immaculata, ab omni prorsus labe pura (63), quæ lumen peperisti, postula lumen, et remissionem peccatorum, et salutem animarum pro illis qui te veram Deiparam esse cognoscunt.

113 Ex Canone in Festo sanctorum martyrum Petri, Dionysii, et sociorum, die 18.

Tanquam thronum regis, in quo cum ille sedisset, sedem cœlestem fidelibus præparavit te, o Virgo, veneramur, et cum affectu beatificamus.

Sola Virgo manens parisi, sola mysterii maximi vere ministra notificata es cum Deum peperisti, o Deipara Mater Virgo.

O Virgo, Dei genitrix, omni laude superior, salva laudatores tuos in te confidentes, ab omni circumstanti periculo ac tribulatione.

Sponsa Christi innupta, per quam ab antiquo debito liberati, filii secundum gratiam facti sumus Patris cœlestis, custodi eos qui te collaudant.

Tanquam secundus ager, germinasti, o Deipara, apicam vitæ, a qua fideles nutriuntur, et erroris fames e terra vere repellitur.

Arcam Dei, urnam mannæ divinæ, aureum candelabrum ac mensam, montem sanctum, Deiparam omnes fideliter laudamus.

(62) Petrus Galatinus libro *De arcana catholicæ veritatis*, cap. 6. exponens illud Pauli, *Omnes in Adam peccaverunt*, ait : « Omnes scilicet qui subeunt solum Adæ regulam, neque altiore sortiuntur gradum. Hi enim in Adam vere peccatores sunt, ac in originali peccato concepti. Gloriosa autem Virgo, cum ad sublimiorem, quam Adam, ascenderit gradum, dici non potest in peccatum Adæ cecidisse, quoniam ipsa sola inter cæteras omnes creaturas hoc privilegio donata fuit, ut in ea Filius Dei conciperetur. Quod autem hic fuerit ejus ultimus finis ac suæ conceptionis, ex eo potissimum patet, quod nunquam alia creatura, præter ipsam, ad hoc concepta fuit, ut in ea Filius Dei incarnaretur, quia in nulla alia quam in ipsa Filius Dei incarnatus est. Ergo ut in ea Filius Dei

Est in ðμεμπτος, πλήν σου, πανάμωμα· τοῦ Θεοῦ γὰρ τῶν ὄλων χωρίον μόνη ἐχρημάτισας.

Σὲ διὰ παντός, Παρθένε Θεοτόκε, πάντες οἱ πιστοὶ συμφώνως ἀνυμνοῦμεν, ὡς ἀσφαλῆ καὶ ὑπέρμαχον προστασίαν, καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν τὴν λύτρωσιν.

Σὲ, παναγία Κόρη, τῶν προφητῶν ὁ χορὸς προεχίραξεν ἱεροῖς ἐν συμβόλοις, ἔσεσθαι Κυρίου λοχεύτριαν.

Αἱ θελαὶ τοῦ Δεσπότου ἐπὶ σοὶ πορεῖται ἐγνώσθησαν τοῦ σάρκα πτωχεύσαντος, καὶ πλουτίσαντος πιστοῦς, ἀπειρόγαμε.

Ὁ ἐν γαστρὶ τῆς Παρθένου οἰκήσας, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν Ἀδὰμ ἀναπλάσας, εὐλογητὸς εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Κύριε.

Ὡς λαβίδι χειρῶν ἀνθρακα φέρεις, δρόσον θεῖον πηγάζοντα, Παρθένε, τοῖς τῷ φλογμῷ τῆς πλάνης κινδυνεύουσι, φλέγοντα δὲ πάθη τῶν ὑμνολογούντων αὐτοῦ τὴν βασιλείαν.

Φωτισμὸν ἡμῖν αἰτησαι, ἡ τὸ φῶς τεκοῦσα, καὶ ἁμαρτιῶν ἄφρασι, καὶ ψυχῶν σωτηρίαν τοῖς εἰδόσι σε ἀληθῆ Θεοτόκον, ἄχραντε Παρθένε πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Πέτρον, Διονύσιον καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ἡμέρα ιη'.

Ὡς θρόνον σε, Παρθένε, τοῦ βασιλέως, ἐν ᾧ καθίσας τοῖς πιστοῖς καθέδραν οὐράνιον ἠτοίμασε, γεραίρομεν, καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Μόνη παρθενεύεις τίκτουσα, μόνη μυστηρίου μεγίστου δυτικῶς διάκονος ἐγνωρίσθης Θεὸν τεκοῦσα, Θεοτόκε μητροπάρθενε.

Ἵπερύμνητε Παρθένε Θεοκυῆτορ, τοὺς ὑμνητὰς σου σῶζε ἐπὶ σοὶ πεποιθότας πάσης περιστάσεως κινδύνων καὶ θλίψεων.

Νύμφη Χριστοῦ ἀνύμφευτε, δι' ἧς τοῦ παλαιῦ λυθέντες χρέους υἱοὶ κατὰ χάριν ὠφθημεν Πατὴρ ἐπουρανίου, τοὺς ὑμνοῦντάς σε φύλαττε.

Ὡς ἀρουρα καρποφόρος τὸν στάχυν ἐβλάστησας, Θεοτόκε, τῆς ζωῆς τοῦς πιστοῦς διατρέφοντα, καὶ λιμὸν τῆς πλάνης ἐκ τῆς γῆς ἀληθῶς ἀναστέλλοντα.

Τὴν κιβωτὸν τοῦ Θεοῦ, τοῦ θεοῦ μάννα στάμνον, χρυσοῦν λυχνίαν τε καὶ τράπεζαν, τὸ ὄρος τὸ ἅγιον, D τὴν Θεοτόκον πάντες πιστῶς ὑμνολογοῦμεν.

conciperetur, ipsa concepta est; concluditur igitur Filius Dei incarnationem conceptionis ipsius Virginis causam finalem exstitisse. Quare, ut ex præmissis rationibus colligitur, oportuit materiam et formam ipsius immaculatæ Virginis perfectiorem atque sublimiorem quacunque alia materia et forma in genere humano fuisse, ac sine peccati initialis infectione productam. » Sic Galatinus.

(63) Nonne hæc verba clarissime et sine ulla probabili tergiversatione omnem prorsus peccati labem a Maria relegant? Si autem prorsus omnem relegant, cur non etiam labem peccati originalis, quæ sub universali comprehenditur, et pejor multo est quam labes peccati actualis venialis, a qua Deiparam nunquam vel levissime fuisse afflatam nemo dubitat?

Νοητὸν Ἰλαστήριον πέφυκας, τὰς ἀπάντων δεήσεις Ἀ
δεχόμενον, καὶ τῷ Υἱῷ σου, πάναγνε, ἀναφέρεις εἰς
λύτρον τῶν μελωδούντων· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν
Κύριον.

Φωνὴν σοι πιστοὶ περιχαρῶς προσφέρομεν τοῦ
ἀγγέλου, Θεοτύμφευτε· Χαῖρε, βοήθεια ἀνθρώπων,
μαρτύρων, ἀποστόλων κρατάλωμα, καὶ πάντων
προφητῶν περιήχημα, Θεογεννητορ παναμώμητε.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Θαλλε-
λαῖον, ἡμέρα κ'.*

Κυριοτόχε Παρθένε, τῶν εὐσεβῶν καύχημα, ἡ
τῶν ἀγγέλων χαρμονή, Χριστιανῶν τὸ διάσωμα,
ἀμαρτανόντων ἐξίλασμα, γέφυρα ἐκ γῆς μετάγουσα
τοὺς πιστοὺς εἰς οὐρανὸν, σῶζε δούλους σου.

Λάμπρον μοι φῶς, Παρθένε, μετανοίας· ἐν σκότει B
γὰρ κατάκειμαι τῆς ἀμαρτίας φρενοβλεβῆς, καὶ
παράσχου μοι τὴν λύσιν τῶν ἐπταισμένων, ὅπως σε
δοξάζω, πανάμωμε.

Ἱεροὶ προφηῆται τὴν σὴν λοχείαν πάλαι προ-
ανεφώνουν, ὄρος μέγα καὶ κατάσκιον, πύλην τε κα-
λοῦντές σε, δι' ἧς Κύριος, μόνη ἀγνή, διώδευσεν.

Υἱοὺς φωτὸς ἀπέδειξας τοὺς σκοτισθέντας πάθει,
Πατὴρ ἀπαύγασμα κυήσασα Χριστὸν τὸν φωτοδότην,
παναγία Δέσποινα· διὰ τοῦτο πόθῳ σε μακαρί-
ζομεν.

Ἐλυσας τῶν δεσμῶν με τῆς ἀμαρτίας, τεκοῦσα
τὸν Κύριον, τὸν λύσαντα τὰ τοῦ ἄδου, Θεοτόχε, βασι-
λεια, καὶ πάντας συνδεσμοῦντα πρὸς τὴν οἰχείαν C
ἐπίγνωσιν.

Εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, Θεοχαρίτωτε Κόρη, σὲ
δυσωποῦμεν σαφῶς, ἀνάστηθι καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς
πειρασμῶν αἰωνίων καὶ πάσης ἀπειλῆς.

Ἰλασμὸν τῶν ἐπταισμένων μοι, παναγία ἀγνή,
αἴτησαι, καὶ δός μοι χεῖρα ἐν πελάγει τῶν δεινῶν
δεινῶς χειμαζομένῳ, ἵνα σε μακαρίζω, ἵνα πιστῶς
κηρύττω τὴν σὴν βεβαίαν προστασίαν.

Φωτὸς δοχεῖον γεγένησαι, Παρθένε, καὶ θρόνος τοῦ
παντάνακτος, ἀχραντε, ἐν ᾧ καθήσας τοῦ παλαιοῦ
πτώματος ἤγειρεν ἡμᾶς, καὶ τῇ συνεδρείᾳ τῇ θείᾳ
ἐτίμησε τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε μεγαλύνοντας.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Βασκί-
σκον, ἡμέρα κβ'.*

Πόκον προεώρα Γεδεὼν τὴν ἀχραντον γαστέρα σου,
δρόσον τὴν οὐράνιον, Παρθένε, δεξαμένην, θαλάσσης
ξηραίνουσαν, Κόρη, τῆς ἀθεΐας, καὶ τακείσας ἀρδεύ-
ουσαν φρένας.

Εὐροίμι σε, πάναγνε, χειραγωγούσάν με πάντοτε
πρὸς ἀρετάς, καὶ πρὸς μετανοίας· τὰς ὁδοὺς ἐμβιδά-
ζουσαν.

Ὁ Πατρὶ ὁμοούσιος ὤφθη κατὰ πάντα ὁμοῖος ἀν-
θρώποις, σαρκωθείς, καθὼς ἠυδόχησεν, ἐκ τῶν σῶν
αιμάτων, παναμώμητε.

Σαρκὸς ἐν ὁμοιώματι τέτοχας, Θεοτόχε, τὸν ἀκα-
τανόητον καὶ ἀπερίληπτον Κύριον.

Συντρίμματα τῆς ἀθλίης ψυχῆς μου, καὶ τὰ χρόνια

Spiritale propitiatorium facta es, a quo om-
nium preces suscipiuntur, quas filio tuo offers, o
castissima, in pretium redemptionis eorum qui sus-
viter canunt : Benedicite, opera, Dominum.

Tibi, o Dei Sponsa, vocem angeli nos fideles le-
tabundi offerimus : Ave, o hominum auxilium
martyrum et apostolorum robur, omniumque pro-
phetarum resonatio, Dei Genitrix immaculatis-
sima.

*114 Ex Canone in festo S. Thallelæi martyris,
die 20.*

Domini para Virgo, piorum gloriatio, angelorum
gaudium, Christianorum salus, peccantium expia-
tio, pons e terra transferens fideles in cœlum, sal-
vos fac servos tuos.

Irradia super me, o Virgo, luce pœnitentiæ ; in
tenebris enim jaceo peccati ob meam stultitiam ;
et concede mihi remissionem peccatorum meorum,
ut te glorificem, o carens omni macula.

Prophetæ sacri partum tuum olim præclamave-
runt, appellantes te montem magnum, atque um-
brosum, et portam per quam Dominus transivit, o
sola casta.

O Domina, omni sanctitate cumulata, tu effecti
filios lucis eos qui in passionum tenebris ver-
sabantur, Patris splendorem enixa, Christum lucis
datorem : propterea cum affectu te glorificamus.

A vinculis peccati me dissolvisti cum Dominum
peperisti, o casta, qui inferni regna dissolvit, om-
nesque colligat ad cognitionem sui.

Exsurge palam in auxilium nostrum, te preca-
mur, o Puella Deo gratissima ; et redime nos a ten-
tationibus et comminationibus sempiternis.

Postula mihi, o sanctissima casta, propitiationem
peccatorum meorum, et manum tuam porrige
mihi in pelago afflictionum graviter fluctuanti ; ut te
beatificem, ut fideliter prædicem firmissimum pa-
trocinium tuum.

Lucis receptaculum facta es, o Virgo immacu-
lata, et thronus Regis universi, in quo cum conse-
disset, ab antiquo casu excitavit nos, et ad divi-
num consessum præparavit eos qui cum fide et
affectu magnificant te.

*115 Ex Canone in festo S. Basilisci martyris,
die 22.*

Sub velleris typo prævidit Gedeon immaculatum
uterum tuum, o Virgo puella, coelestem rorem ex-
cipientem, ac maria infidelitatis exsiccantem, men-
tesque incendio liquescentes irrigantem.

Inveniam te ego semper, o castissima, manu-
ducentem me ad virtutes, et ad pœnitentiæ vias indu-
centem.

Consubstantialis Patri, apparuit per omnia si-
milis hominibus, incarnatus, juxta beneplacitum
suum, ex sanguinibus tuis, o tota immaculata.

In carnis similitudinem peperisti o Deipara, Do-
minum inintelligibilem et incomprehensibilem.

Contritiones miserissimæ animæ meæ, et tempore-

rales passiones sana, o Virgo, quæ animarum et corporum medicum inexplicabili ratione genuisti, et salva me, o immaculatissima, qui spes meas in te reposui.

Ecce Virgo, quam magnus Isaias in Spiritu prædixit, Deum in utero concepit ac peperit, cui suaviter canimus: Domine Deus, benedictus es.

Latior cælis apparuisti, Deum in utero comprehendens, o Puella tota sancta; qui a perniciose angustia liberavit eos qui concinunt: Laudate Dominum, et superexaltate in omnia sæcula.

Natura quidem Deus es; sed sustinuisti circumdari natura humana, vulvam immaculatam sponte ingressus, o amator hominum: unde duas naturales voluntates in te agnoscentes, te magnificamus, Matrem tuam fideliter beatificantes.

116 *Ex Canone in festo S. Apostoli Carpi, die 26.*

Pariens Virgo ineffabiliter, et naturæ innovans leges, facta es mater semper Virgo, propterea te beatificamus.

Novum tanquam puerum peperisti illum, qui ante sæcula a Patre exortus est ineffabiliter, o Dei Genitrix: ideo te glorificamus.

Intellectualiter vidit te, o Dei Genitrix, Puella, propheta Deiferus montem magnum et umbrosum, ex quo Deus noster in carne advenit.

A sordibus mentis et corporis emunda me nunc, o benedicta, nutu tuo atque inclinatione plena misericordiæ; ut te pro debito laudem ac magnificem, o omni laude dignissima.

Peperisti, o immaculatissima, sine dolore Creatorem, qui aufert dolores et labores nostros, et deliciis omni dolore carentibus dignum facit humanum genus.

Tanquam cælis latior, excepisti, o Virgo, in utero tuo Verbum quod a nulla re capi potest, et quod redimit ab omni angustia genus hominum.

Cælum facta es, o Deiparens, ex quo ortus est nobis Sol justitiæ, qui illuminat nos luce cognitionis, o Deigenitrix casta.

Vocem tibi Gabrielis exhibemus, o Virgo, exclamantes: Ave, nubes levis; ave, terra, quæ sine agricolæ cultura spicam speciosam fructificasti, nutritorem scilicet omnium creaturarum.

117 *Ex canone in festo S. Eutychis martyris, die 28.*

In carnis similitudine apparens amator hominum ex te, o tota immaculata, mundum salvavit pereuntem atque errori subjectum, unde te honoramus ac beatificamus.

Mentis meæ tenebras, o Deipara, luce tua, precor, tanquam benignissima, dissipa, et intercede pro me, ut per pœnitentiam melioris vitæ rationem instituiam, ut cum fide te glorificem.

Prophetarum collegium scripsit ante, te esse volumem, o Virgo immaculata Deo desponsata, in quo Verbum Patris digito scriptum est, quod fideles describit in libro vitæ.

Α ἰάτρευσον πάθη, τὸν ἰατρὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνερμηνεύτως, Παρθένε, κυήσασα, καὶ σῶσόν με τὸν ἐπὶ σοὶ τὰς ἐλπίδας, πανάμωμε, θέμενον.

Ἴδε, ἣν ἔφησε Παρθένον ἐν τῷ Πνεύματι ὁ μέγας Ἰσαίας, ἐν γαστρὶ τὸν Θεὸν συνέλαβε καὶ τίκει, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἄφθης πλατυτέρα οὐρανῶν χωρήσασα Θεὸν ἐν μήτρᾳ τὸν στενοχωρίας πονηρᾶς ῥυσάμενον τοὺς μελωδοῦντας, παναγία Κόρη· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας αἰῶνας.

Φύσει μὲν πέφυκας Θεὸς, ἀλλ' ἠνέσχου περιθέσθαι τὸν ἄνθρωπον, μήτρην ἀμώμητον ἐθελουσίως εἰσδύς, φιλόανθρωπε· ὅθεν διπλᾶς τὰς φυσικὰς εἰδότες θελήσεις σου, σὲ μεγαλύνομεν, τὴν Μητέρα σου πιστῶς μακαρίζοντες.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Κάρπον, ἡμέρα κς'.

Κύουσα Παρθένος ἀνερμηνεύτως καὶ τοὺς τῆς φύσεως θεσμοὺς καινίζουσα πέφυκας Μητέρα αἰὲ Παρθένος, διὸ σε μακαρίζομεν.

Νέον ὡς παιδίον τέτοκας τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνατελλαντα ἀπορρήτως, Θεογεννήτορ· διὰ τοῦτο σε δοξάζομεν.

Νοερῶς ὁ Θεοφόρος, Θεογεννήτορ, ἤρας σε βλέπει μέγα κατάσκιον, Κόρη, ἐξ οὗ ἐπεδήμησε σαρκὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν.

Ῥύπου ψυχῆς καὶ σώματος καθάρισόν με νῦν, εὐλογημένη, εὐσπλάγγνω σου ῥοπῇ, ὅπως σε ὑμῶν καὶ μεγαλύνω καταχρέος, πανύμνητε.

Ἐκύησας ἀνωδύνως τὸν Πλάστην, πανάμωμε, τὰς δύννας καὶ τοὺς πόνους ἡμῶν ἀφαιρούμενον, καὶ τῆς ἀνωδύνου ἀξιούντα τρυφῆς τὸ ἀνθρώπινον.

Ὡς πλατυτέρα οὔσα τῶν οὐρανῶν ἐν μήτρᾳ ἐδέξω Λόγον τὸν ἀχώρητον, Παρθένε, λυτρούμενον στενοχωρίας πάσης τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων.

Ἄφθης οὐρανός, Θεοκυήτορ, ἐξανατέλλουσα ἡμῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης Ἥλιον, φωτίζοντα ἡμᾶς φωτὶ ἐπιγνώσεως, Θεογεννήτορ ἀγνή.

Φωνὴν σοὶ προσαγομεν, Παρθένε, τὴν τοῦ Γαβριὴλ, ἀναβοῶντες· Χαῖρε, κούφη νεφέλη, χαῖρε, γῆ ἀγεώργητος, στάχυν ὡραῖον καρποφοροῦσα τὸν τροφέα τῆς κτίσεως.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐτυχία, ἡμέρα κη'.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐπιφανείς ὁ φιλόανθρωπος ἐκ σοῦ, πανάμωμε, κόσμον διέσωσεν ἀπολλύμενον, καὶ πλάνη ὑπαρχθέντα, διὸ σε γεραίρομεν καὶ μακαρίζομεν.

Νοός μου τὸ σκότος, Θεοτόκε, φωτὶ τῷ ἐν σοὶ, ὡς ἀγαθῇ, ἐκδυσωπῶ, διάλυσον, καὶ μετανόας τρόποις με βελτιωθῆναι πρέσβευε, ὅπως ἐν πίστει δοξάζω σε.

Τόμον σε προέγραψε τῶν προφητῶν, ἀχραντε Παρθένε, ὁ σύλλογος, ἐν ᾧ δακτύλῳ κατεγράφη τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, Θεόνημφε, βίβλω τῆς ζωῆς καταγράφων πιστοῦς.

Νεκρούμενος πάθει καὶ λογισμοῖς, πανάμωμε, A
πρὸς τοὺς οἰκτιρμούς σου καταφεύγω πρὸς τὴν θερ-
μὴν σου προστρέχω, Δέσποινα, σκέπην καὶ βοήθειαν
ἡμῶν, μόνη θεοδόξαστε, ζωοποιήσον, σῶσόν με.

Λιμὴν γενοῦ μοι, πανάμωμε, πρὸς ὄρμον σωτη-
ρίας ἰθύνουσα τῷ θαλαττεύοντι ἐν τοῖς τοῦ βίου νῦν
κύμασι, καὶ τῶν σκανδάλων ῥῦσαι τοῦ πολεμή-
τορος.

Ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Πατρὸς ἀπερινόητος Υἱὸς
καθήμενος, ἐν κόλποις σοῦ τῆς ἀγνῆς, ὡς βρέφος
καθέζεται, ἐπ' ἀνακλήσει ἡμῶν, ᾧ κραυγάζομεν·
Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Συνῆψας τὰ πάλαι διεστῶτα, Παρθένε θεουχαρί-
τωτε, τῷ τόκῳ σου· ὅθεν ὡς αἰτίαν σε πάντων μα-
καρίζομεν τῶν ἀγαθῶν, κραυγάζοντες ψυχῆς εὐθύ-
τητι· Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, τὰ ἔργα. B

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, παῦσον
τὸν κλύδωνα τὸν ἐπιγινόμενον τῆς τῶν δαιμόνων παρ-
ενοχλήσεως, καὶ εἰς ὁδὸν κατεύθυνον τῶν θελημάτων
Χριστοῦ τοῦ νοός μου, πάναγνε, τὴν στένωσιν,
ὄπω; πίστει ἀεὶ μακαρίζω σε.

Ex Canone in SS. Theodulum, ac Therapondem, die 28 (63').

Sacerrimus Prophetarum chorus præmonstravit
a longe te futuram vere Dei Genitricem, o Virgo
sublimior Cherubim, atque hominibus creaturis.

Arcanam atque inscrutabilem partus tui pro-
funditatem humanus intellectus assequi nullo modo
potest, o Augusta : Deus enim seipsum propter
suam misericordiam exinaniens in utero tuo, me
totum iterum plasmavit. C

Tanquam portam ferentem ad ingressum divi-
num, tanquam alium Paradisum, tanquam intelli-
gibilem locum sanctificationis, tanquam speciem
Jacob, Virginem beatificemus.

Post tremendum partum virgo, qualis ante fue-
ras, perseverasti : Deus enim erat qui nascebatur,
qui immutat omnia voluntate sua, o Maria innumpta,
Dei gratia plenissima.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἑρ-
μείου, ἡμέρα 14'.*

Ἄγία Παρθένε, Μητέρα Χριστοῦ, μαρτύρων ἡ
δόξα, καὶ ἀγγέλων ἡ χαρμονή, σὺν τούτοις δυσώπει D
τὸν Υἱόν σου, τοῦ οἰκτιρῆσαι καὶ σῶσαι τοὺς δού-
λους σου.

Στόματι καὶ γλώττῃ σε Θεοῦ πανάγιον τέμενος
ὁμολογῶ, πάναγνε· διό με πάσης ῥῦσαι κολά-
σεως.

Ἐπερύμνητε Δέσποινα, τὸν ἐν τοῖς ἀγίοις ἀνα-
παύομενον ὑπὲρ λόγον ἀπεκύησας· διὰ τοῦτο ὑμνοῖς
σε γεραίρομεν.

Νοεράν σε λυχνίαν πάλαι ὁ προφήτης κατεῖδεν ἐν
Ἡνεύματι κεκτημένην, Κόρη, τὸ λαμπάδιον Χριστὸν
τὸν Κύριον, τὸν φωτὶ ἀβρόβητον πάντας ἡμᾶς φωτ-
αγωγοῦντα, τοὺς πιστῶς σε τιμῶντας, πανάμωμε.

(65*) Deest in Membris impressis.

Interemptus a passionibus et cogitationibus
meis, o summe immaculata, ad miserationes tuas
confugio, ad ferventem protectionem tuam et auxi-
lium erga nos, accurro, o Domina sola a Deo summe
glorificata : tu vivifica et salva me.

Portus esto mihi, o libera ab omni labe, diri-
gens me ad quietam stationem salutis, dum agitor
marinis fluctibus vitæ, et ab hostis scandalis li-
bera me.

Filius inintelligibilis qui sedet in sinu Patris, in
tuo etiam sinu, o pura, tanquam infans residet ad
revocandum nos; cui clamamus : Patrum Dominus
et Deus, benedictus es.

Copulasti ea, quæ olim disjuncta erant, partu
tuo, o Virgo Deo gratissima : quamobrem te tan-
quam omnium bonorum causam beatificamus, cla-
mantes cum rectitudine animi : Laudate, opera, Do-
minum.

Illumina, o casta, oculus animæ meæ, seda tem-
pestatem perturbationis dæmonum ingruentium,
et in viam dirige voluntatum Christi, mentis meæ
angustiam, ut te **118** semper cum fide beatificem,
o castissima.

Verbum intra viscera tua corpus factum sine
semine, perfectus homo apparuit, innovans naturas,
prout Deum decebat, quemadmodum solus ipse no-
vit, o porta Deo charissima, ab omnī nævo immunis.

Ille qui sedet in sinu Genitoris incircumscripti-
biliter, in sinu tuo nunc residet, o intemerata, cir-
cumscriptibiliter, forma tua circumamictus, propter
salvationem Adæ factus novus Adam.

A pristina maledictione redempti per partum
tuum, o Puella omni benedictione cumulata, ac
divina gratia plenissima, ad te vocem Gabrielis
emittimus : Ave, causa salutis omnium.

Luce tua illustra me, quæso, o Virgo inter mu-
lieres Deo gratissima, et ab igne perenni redime
me, ut te magnificem, **119** ut te glorificem, ut de-
bitis laudibus extollam magnalia tua.

Ex Canone in festo S. Martyris Hermei, die 31.

Sancta Virgo, Mater Christi, martyrum gloria, et
angelorum lætitia, una cum illis supplex precare
filium tuum, ut misereatur et salvos faciat servos
tuos.

Ore et lingua te sanctissimum Dei templum con-
fiteor, o tota casta : propterea ab omni supplicio
libera me.

O Domina omni laude superior, tu eum qui in
sanctis requiescit, ineffabili ratione peperisti; ideo
te laudibus veneramur.

Olim vidit te, o Puella, propheta in spiritu can-
delabrum intelligibile habens lucernam Christum
Dominum, ineffabili luce nos omnes perfundentem,
qui te, o immaculatissima, fideliter honoramus.

Lacte divinitus nutris eum qui nutu nutrit universos; ulnis contines et complecteris, o purissima Domina, eum qui continet omnia: quamobrem te fideliter pro debito glorificamus.

Speciosa facta es, o Virgo, speciosum forma Christum enixa, qui similis factus est nobis, atque omnes contritos, ad vitam reformavit: unde te semper fideliter hymnis glorificamus.

Latior caelis facta es, o Virgo, cum continueris in utero Deum; quem semper exora, ut liberet me nunc a peccato, a quo nunc in angustias redigor, ut pietatis operibus dilatatus, te fideliter beatificem.

Deus, qui gestavit me, processit ex te; induens me vestimento incorruptionis, cum ob pravas meas cogitationes divina stola nudatus fuisset; o Dei Genitrix Domina, omnium hominum refugium, B
martyrum murus, et robur a quo coronantur, et angelorum exsultatio.

120 MENSIS JUNIUS.

Ex Canone in festo S. Dorothei martyris, episcopi Tyri, die 5.

Deplue super me, o Virgo, precor, compunctionis stillam, quæ inherentes mihi sordes abstergat, ut glorificem te.

Totum cor meum illustra luce divina, o porta lucis, peccati tenebras depellendo.

A tentationibus, atque a mortifera vitæ tempestate salva me, ut cum fide te beatificem, o sanctissima Puella Mater Virgo.

Oriens Solis, qui ante Luciferum coruscavit, facta es, o immaculata; per quem illi qui in tenebris malorum versabantur, lucem viderunt.

Deum, quem peperisti hominem factum supplicia ora, o Virgo, ut liberet me ab igne et tormento.

O Dei Genitrix, eripe a vinculis peccati infelicem animam meam; et mediante perfecta Christi charitate liberam redde eam, ut te, o Deipara, fideliter in sæcula glorificem.

Speciosissima facta es, o Virgo, speciosissimum in utero concipiens ac ferens Verbum, cui psallimus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

O pura, quæ manibus portasti Christum, universa divino nutu portantem; eundem assidue deprecare, ut dirigat elevationes manuum nostrarum tanquam thymiana in conspectu suo.

121 *Ex Canone in festo S. Theodoti Ancyran, martyris, die 7.*

Ob excessum misericordiæ Filius Dei inclinavit caelos, et descendit, atque ex te incarnatus est, o casta, ut salvaret homines a seductione serpentis.

Intuitus a longe divini loquorū prophetarum chorus profunditatem mysterii tui, multiformibus vocibus, te Dei Matrem castam prædicavit, o castissima Sponsa Dei.

Cum Creator conservasset te post partum virginem incorruptam, qualis fueras ante partum, ha-

A Θηλάζεις θεοπρεπῶς τὸν νεύματι πάντας τρέφοντα, ἀγκάλαις περικρατεῖς, πανάμωμε Δέσποινα, τὸν πάντας κατέχοντα· διὰ τοῦτο πίστει καταχρέος σε δοξάζομεν.

Ὁραιοῦθης, Παρθένε, τὸν ἐν κάλλει ὠραῖον Χριστὸν κυήσασα ἡμῖν ὁμοιωθέντα, καὶ πάντα συντριβέντας πρὸς ζωὴν ἀναπλάσαντα· ὅθεν πιστῶς σε ἀεὶ δοξάζομεν ἐν ὕμνοις.

Ἄφθης πλατυτέρα οὐρανῶν, χωρήσασα θεὸν ἐν μήτρᾳ, ὃν ἀεὶ δυσώπει τῆς στενοχωρούσης με νῦν ἀμαρτίας ρύσασθαι, Παρθένε, ὅπως πλατυνόμενος ἔργοις εὐσεβείας πιστῶς σε μακαρίζω.

Φορέσας με προῆλθε θεὸς ἐκ σοῦ ἀφθαρσίας ἐνδύων με ἔνδυμα τὸν πονηρᾷ γνώμῃ γυμνωθέντα θείας στολῆς, Θεογεννητορ Δέσποινα, πάντων τῶν ἀνθρώπων καταφυγῆ, μαρτύρων στεφηφόρων κρατάϊωμα, καὶ τεῖχος, καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγαλλίαμα.

MHN IOYNIOS.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Δωρόθεον, ἐπίσκοπον Τύρου, ἡμέρα 5.

Ὁμβρισὸν μοι, Παρθένε, δέομαι σταγόνα καταλύξεως, τὸν ἐνόντα μοι ῥύπον ἀποπλύνουσαν, ὅπως δοξάζω σε.

Ὅλην τὴν καρδίαν μου τῷ θεϊκῷ φωτὶ λάμπρυνον, πύλη φωτὸς τὸν τῆς ἀμαρτίας σκοτασμὸν ἐκδιώκοντα.

Πειρασμῶν με διάσωσον, καὶ τοῦ ψυχοφθόρου τοῦ βίου κλύδωνος, ὅπως πίστει μακαρίζω σε, παναγία C
κόρη Μητροπάρθενε.

Ἀνατολὴ Ἡλίου πρὸ Ἐωσφόρου ἐκλάμψαντος γέγονας, δι' οὗ φῶς οἱ ἐν σκότει, ἀχραντε, δεινῶν ἐθεάσαντο.

Παρθένε, ὃν ἐκύησας θεὸν ἄνθρωπον γενόμενον, τοῦτον ἰκέτευε λυτρωθῆναι με πυρὸς καὶ κολάσεως.

Ῥῦσαι δεσμῶν τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν, Θεογεννητορ, καὶ ἀγάπη Θεοῦ ὑπόζευξον τελείη, ἵνα πιστῶς δοξάζω σε, Θεοτόκε, εἰς αἰῶνας.

Ὁραιοτάτη, Παρθένε, ἀνεδείχθης τὸν ὠραιότατον Λόγον κροσοφοῦσα, ᾧ ψάλλομεν· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν χερσὶ φέροντα τὰ πάντα νεύματι τῷ θεῷ, ἀγνή, αὐτὴν ἀεὶ δυσώπει τῶν χειρῶν ἡμῶν τὰς ἐπάρσεις εὐθῦναι τούτου ὡς θυμίσμα D
ἐνώπιον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Θεόδωτον Ἀγκύρας, ἡμέρα 7.

Ἐπερβολῆ εὐσπλαγγχνίας τοὺς οὐρανοὺς κλίνας καταβέβηκεν ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ σοῦ σετάρωται, ἀγνή, διασώζων τοὺς βροτοὺς πλάνης τοῦ θφωσ.

Ἰδὼν σου πόρρωθεν χορδὸς προφητῶν θεηγόρων μυστηρίου τὸ βάθος, πολυτρόποις ἐν φωναῖς Θεοῦ Μητέρα ἀγνήν σε κηρύττει, παναγνε Θεόνυμφε.

Φυλάξαις ἀρρορόν σε μετὰ κύησιν, ὡς πρὸ τόκου παρθένον, ὁ πλαστοουργὸς ἔκρησεν ἐν μήτρᾳ σου,

καὶ τοὺς φθαρέντας τῇ πλάνῃ ἐκαινούργησεν ὡς εὐσπλαγχνος.

Σωματωθέντα τὸν ἀληθῆ Λόγον τοῦ Πατρὸς ἐκ τῶν σεπτῶν, ἀγνή Παρθένη, αἱμάτων σου, τέτοκας ἐν δύο τελείαις φύσεσι, μιᾷ δὲ ὑποστάσει, θεοχαρίτωτε.

Ὁ πάσης ἐπέκεινα νοουμένης ἀληθῶς καὶ ὀρωμένης κτίσεως μήτραν τὴν σὴν ὑπέδου παναληθῶς, καὶ σὰρξ ἐχρημάτισε, τοὺς βροτοὺς ἀναπλάττων, Ἄειπάρθενε.

Μίαν φέροντα ὑπόστασιν ἐκύησας τὸν Λόγον, Μητροπάρθενε, διπλὰς ἔχοντα τὰς θελήσεις καὶ τὰ φυσικὰ αὐτοῦ ἰδιώματα σαφῶς· Θεὸς γὰρ ἐστὶ καὶ βροτὸς ὁ δι' ἡμᾶς σαρκωθείς.

Ῥητορεύουσα γλῶσσα τοῦ μυστηρίου σου τὸ ἀπόρρητον βάθος εἰπεῖν οὐ δύναται. Λόγον γὰρ Θεὸν ὑπὲρ λόγον ἐκύησας, πάναγνε Παρθένη, εἰς πάντων σωτηρίαν.

Φωνῇ ἀγγέλου τέτοκας τὸν ἀναρχον Λόγον λαβόντα σὰρκα ἐννοῦν τε καὶ ἔμψυχον, Παρθένη παναγία, ἐκ τῶν καθαρῶν αἱμάτων σου, καὶ τοὺς ἀσάρκους ἐχθροὺς καταβάλλοντα, καὶ σώσαντα ἡμᾶς πάντας τοὺς ἀληθῆ Θεοτόκον ὁμολογοῦντάς σε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀλέξανδρον καὶ Ἀντωνίναν, ἡμέρα ι'.

Ὁ δημιουργήσας ὡς Θεὸς τὰς ἀόρατους δυνάμεις βουλήματι, ἔσχεν ὡς αἰτίαν σε τῆς πρὸς ἡμᾶς, Παρθένη, ἀναπλάσεως· τοῦτον οὖν δυσώπει τὸν κόσμον σώσαι, πανάμωμε.

Παρθένος κῆσασα Θεὸν ὠράτης μετὰ γέννησιν, καὶ σοῦ τὸ θεῖον, ἄχραντε, πρόσωπον χοροὶ παρθένων νῦν λιτανεύουσι, μεθ' ὧν ἡμῖν αἰτησαι ἰλασμὸν καὶ ἔλεος, καὶ δεινῶν παντελῆ ἀπολύτρωσιν.

Ὡς ἔχουσα, πανύμνητε, ἰσχύν σε καὶ στήριγμα ἡ Ἀντωνίνα, καρτερεῖ τὰ δυσαχθῆ καὶ θλιθερά, καὶ ῥίπτει τὸν τύραννον καὶ συμπατεῖ ποσὶν ὠραίοις, τῇ χάριτι τοῦ ἐκ νηδύος σου Λόγου ἐκλάμψαντος.

Κατάβαλε τοὺς αἰεὶ πολεμοῦντάς με δαίμονας, καὶ ἀπραχτεν τὴν βουλήν αὐτῶν ποίησον, ἄχραντε, ἀπρωτόν με σώζουσα τῆς προσδοκίας τούτων, Κόρη, ὅπως αἰεὶ μακαρίζω σε.

Νενέκρωμαι ψυχὴν ταῖς παραβάσεσιν, ἐπίσκεψαι με, ζώωσον, τὴν ζωὴν ἀποκῆσασα Χριστόν, ὃν οἱ εὐκλεεῖς μεγαλομάρτυρες πάντων Θεὸν, Παρθενομήτορ, καθωμολόγησαν.

Ὡσπερ τοὺς τρεῖς παῖδας οὐ κατέφλεξε κάμινος ἡ Χαλδαϊκῆ, οὕτως, ἄχραντε, σὴν νηδὺν πῦρ τὸ τῆς θεότητος ἀφλεκτον ἐτήρησεν, ἀλλὰ βοῶ σοι· Κατάφλεξον ὕλην πικρὰν τῶν παθῶν μου, ἀγνή, ὅπως δοξάζω σε.

Ἀπειράνδρως τέτοκας Θεὸν ἡμῖν ὁμοιωθέντα, Παρθένη, ὃν ἐκδυσώπει, παναμώμητε, αἰεὶ σώσαι τοὺς κραυγάζοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

bitavit in utero tuo; et tanquam plenus misericordia, eos qui fraude diaboli corrupti fuerant, instauravit ac renovavit.

Verum Patris Verbum, ex venerandis sanguinibus tuis, o Virgo casta, incorporatum peperisti in duabus perfectis naturis, unica autem hypostasi, o Deo charissima.

Ille, qui vere est supra omnem creaturam, quæ intelligi aut videri possit; verissime uterum tuum ingressus est, et caro factus est, ut homines reformaret, o Virgo perpetua.

Verbum unicam habens hypostasim, duasque voluntates, et naturalia ipsius idiomata, manifeste, peperisti, o Mater Virgo: Deus enim est et homo, qui propter nos incarnatus est.

Lingua quantumvis eloquens ac diserta non potest ineffabilem mysterii tui profunditatem explicare: Verbum enim Dei supra verbum genuisti, o Virgo castissima, in salutem universorum.

Mediante voce angeli peperisti Verbum carens principio, quod carnem accepit mente atque anima præditam ex tuis puris sanguinibus, o Virgo sanctissima; hostesque carnis expertes devicit, nosque omnes salvavit, qui te veram Deiparam confitemur.

122 Ex Canone in festo SS. martyrum Alexandri, et Antoninæ, die 10.

Qui creavit tanquam Deus invisibiles potestates decreto suo, habuit te tanquam causam reformationis nostræ, o Virgo. Hunc ergo exora, o intemerratissima, pro mundi salute.

Cum Deum genuisses, post partum Virgo apparuisti, o impolluta; divinumque vultum tuum chori virginum nunc deprecantur, cum quibus postula pro nobis propitiationem et misericordiam, et omnimodam a malis liberationem.

Cum Antonina haberet te, o omni laude dignissima, fortitudinem ac fulcimentum, toleravit aspera ac dura supplicia; projecit tyrannum, conculcavitque eum pedibus speciosis, mediante gratia illius Verbi, quod ex utero tuo coruseavit.

Dejice, o immaculata, dæmones, qui me perpetuo oppugnant, et irritum redde consilium eorum; serva me illæsum a vulnere, præter spem eorum, o Puella, ut te semper beatificem.

Animam transgressionibus interemptam ac mortuam habeo: visita et vivifica me, tu quæ vitam Christum peperisti, quem illustres magnique martyres omnium Deum esse confessi sunt, o Virgo Mater.

Quemadmodum tres pueros non combussit fornax Chaldaica, ita uterum tuum, o inviolata, divinitatis ignis incombustum servavit. Ego vero clamo ad te: Combure amaram sylvam passionum mearum, o casta, ut te glorificem.

Absque viri experientia Deum peperisti, o Virgo, factum similem nobis; quem suppliciter exora assidue, o libera ab omni macula, ut salvet eos, qui clamant: Benedicite, **123** omnia opera, Dominum.

O castissima, oriri fac mihi nunc in tenebris so- cordiæ jacenti, lucem, qua dissolvas nubes, excæ- cantes mentem meam, ac perpetuo altissimam quietem pacemque concedas animæ meæ, ut glori- ficare possim te, o mundissima.

Ex Canone in SS. martyres, Meletium,

Venerandum virginitatis monumentum, montem vere a lapicidæ manu intactum, Spiritus sancti thuribulum, Dei matrem, orthodoxorum gloriam, fide- les universi beatificemus.

Corporatum Patris Verbum ineffabili ratione genuisti, o pura Deipara, unitum hominibus propter summam bonitatem suam; quod enixe precare, ut servos tuos a periculis eripiat.

Leges naturæ in te innovantur; nam legis dato- rem vere peperisti, qui universis vitæ leges consti- tuit, et peccatorum contra legem commissorum flu- vios repressit, o Virgo omni ex parte illibata, mar- tyrum gloria, et fidelium salus et gloriatio.

Solidissimam gloriam, regale sanctumque ve- hiculum, thalamum Dei, pontem, transmittentem omnes ad immateriales mansiones, mundi propi- tiatorium, Virginem Mariam laudibus celebremus.

Mortifica carnis meæ lascivientes motus, o in-

Ex Canone in festo S. Acylinæ martyris, die 13.

Qui cum Patre principii experte simul intelli- gitur, ingressus est uterum tuum, o Maria Deo de- sponsata, factus homo, et salvavit nos, qui succu- bueramus malitiæ, et servi facti fueramus seduc- tione inimici: atque ideo te cum fide et affectu glorificamus.

Te sponsam innuptam, purumque Creatoris ta- bernaculum, et Cherubinis sanctiorem, o casta, co- gnovimus.

Dormitatione negligentiae somnus peccati depres- sit me: tu vigilantia intercessione tua exsuscita me ad pœnitentiam.

Nos omnes a damnatione primorum parentum redempti per partum tuum, ad te clamamus: Ave, gratia plena, omni laude dignissima.

Ut homo fieret Deus, Deus visus est ab homini- bus, natus ex visceribus tuis, o Virgo, inexplica- bili ratione, et permanens id quod erat absque ulla mutatione.

Peperisti, o Virgo, eum qui nos ab omni cor- ruptione redemit, propterea universi te glorifica- mus.

Angeli voce ad te, o castissima, clamamus: Ave, o omnium hominum salvatio, et gloriosissimorum martyrum corona divina

125 *Ex Canone in festo S. Tychonis thaumaturgi, die 16.*

Ecceisti nos, o casta, qui in perditionis profun- dum collapsi eramus, cum Christum ex immacula-

A Φῶς μοι τῷ κειμένῳ, πάναγνε, ἐν ἀμελείας σκότει νῦν ἐξανάτειλον, τὰ τυφλοῦντά μου τὸν λογισμὸν νέφη λύουσα, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν, πανάμωμε, ἀεὶ ἐργαζομένη ἐν τῇ ψυχῇ μου, τοῦ δοξάζειν σε.

Stephanum et Joannem, die 10(63'').

temeratissima, tu quæ vitam peperisti, et passio- num tempestatem in tranquillitatem commuta, at- que esto mihi adiutrix, ab hujus vitæ periculis eri- piens me.

Peccati luto me nunc infixum erige, o Sponsa Dei, sola Dei Genitrix, et dirige ad impassibilita- tem, intense **124** clamantem, etc.

Præfigurabat te rubus ille, qui olim Moysi osten- sus est, dum arderet, et non combureretur: vere enim, o castissima, divinitatis ignem portasti, qui te nulla ex parte combussit; cui cum fide clamamus: Pueri, benedicite, etc.

Amica honorum Virgo, quæ bonum Dominum ac dominatorem peperisti, animam meam nunc multitudine malorum vitiatam, tanquam bona bo- nam effice, et a duritie qua nunc detinetur, libera eam precibus tuis, ut te sine cessatione magnificet.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγλίαν μάρτυρα Ἀκυλί- νην, ἡμέρα ιγ'.

Ὁ τῷ ἀνάρχῳ Πατρὶ συννοούμενος ὑπέδου μή- τραν τὴν σὴν ἀνθρώπος γενόμενος, καὶ ἔσωσεν ἡμᾶς κακίᾳ ὑποκύψαντας, καὶ πλάνῃ δουλωθέντας τοῦ ἐχθροῦ, Μαρία Θεονούμφευτε· διὰ τοῦτο πιστεῖ σε καὶ πόθῳ μακαρίζομεν.

Νύμφην σε ἀνούμφευτον, καὶ καθαρὸν, ἀγνή, στή- νωμα τοῦ Ποιητοῦ καὶ ἀγιωτέραν Χερουβιμ ἐπι- στάμεθα.

Νυσταγμῷ ἀμελείας με ὕπνος ἀμαρτίας, Κόρη, κατέλαβε, τῇ ἀγρύπνῳ ἰκεσίᾳ σου διανάστησόν με πρὸς μετάνοιαν.

Λελυτρωμένοι πάντες προγονικῆς καταδίκης τῷ τόκῳ σου, Χαῖρε, σοὶ προσφωνοῦμεν, κεχαριτωμένη πανόμνητε.

Ἴνα Θεὸς ὁ ἀνθρώπος γένηται, Θεὸς ὠράθη ἀν- θρώποις, Παρθένε, ἐκ σῶν λαγόνων ἀνερμηγεύτως τε- χθεῖς, καὶ ὅπερ ἦν μείνας ἀναλλοίωτος.

Τὸν καταφθορᾶς ἡμᾶς πάσης ἀπολυτρούμενον τέ- τοχας· διὰ τοῦτό σε πάντες, Παρθένε, δοξάζομεν.

Φωνὴν σοὶ τοῦ ἀγγέλου, πάναγνε, βοῶμεν· Χαῖρε, ἀνθρώπων ἀπάντων διάσωσμα, καὶ πανενδόξων μαρ- τύρων θεῖον στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον καὶ θαυματουργὸν Τύχωνα, ἡμέρα ις'.

Ἀνώρθωσας ἡμᾶς ἀπωλείας εἰς βάθη πεπτωκότας τὸν Χριστὸν κηύσασα, ἀγνή, ἐξ ἀχράντων λαγόνων

σου. Τοῦτον οὖν ὡς παθήσαν κακτημένη ἐκέλευε λυτρωθῆναι κινδύνων τοῦ δουλοῦ σου.

Τὸν τῆς Τριάδος ἀπεκύητας ἕνα, πανάμωμε, ἀναπλάττοντα ἡμῖς τοὺς συντριβέντας τὸ πρότερον κακίᾳ τοῦ ὄφρου τοῦ πολεμήτορος.

Ῥαθυμία συσχεθέντα, καὶ παθῶν ἀμαυρότητι ἔλον σκοτισθέντα, καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ δουλεύσαντα, τὸν ἀναμάρτητον Λόγον ἡ κυήσασα, φωταγώγησον καὶ πρὸς ζωὴν χειραγώγησον.

Ῥυομένη φάνηθι ἐχθρῶν ἐπαγωγῆς καὶ Βαρβάρων ἐπιδρομῆς τοῦς σοῦς δούλους, ἄχραντε, τοῦς κακτημένους σε κραταίαν ἀντίληψιν, καὶ πρεσβείαν ἀκαταίσχυντον.

Ἄγία Παρθένε, τὴν ψυχὴν μου ἣν ὁ ἐχθρὸς δολίως κατεσπίλωσε τῇ ἀμαρτίᾳ, ὡς ἀγαθὴ, δυσωπῶ, ἀγά- **B** θυον καὶ φωτί σου καταλάμπρυνον.

Πάντων ὠφθης ἀσωμάτων, οἷα Μήτηρ τοῦ Θεοῦ, ὄντως ὑπερέχουσα, ὃν ἐκδυσωποῦσα, Παρθένε, ὑπέρ- **τερόν** μου δαίξον τὸν λογισμὸν σαρκικῶν ἡδονῶν.

Ἱερεῖς καὶ λαὸς εὐφημοῦσί σε, παντευλόγητε κόρη πανάμωμε, τὴν εὐλογίαις ἅπαντας στεφανώσασαν, πίστει μελωδοῦντες· Εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ, πανάμωμε, παναγία ἡ μή- **τρα** γέγονεν, ἣ φωτιζόμενοι τοῦ σκότους λυτρου- **μεθα** τῆς πλάνης ὑμνοῦντές σε, καὶ πόθῳ ἀληθεῖ μακαρίζοντες, μόνῃ ἀνθρώπων ἐπανόρθωσις.

126 Ex Canone in S. Fortunatum martyrem, die 19 (64').

Oriens fuisti tu, o immaculatissima, in occasu **C** naturæ nostræ, propter benignitatem Solis justitiæ, qui apparuit.

Gignens, o Virgo, illum qui est Patri coæternus, hominibus similem factum : genuisti etiam apo- **stolorum** ornamentum, et martyrum coronam.

Per te nobis illuxit, o Deipara puella, Sol inoe- **ciduus**, sedentibus in umbra mortis.

Corpore indutus apparuit ex te, o inviolata, Deus qui a carne erat immunis, ut passione sua a carnalibus passionibus liberaret omnes, qui te cum fide assidue beatam appellant.

Rumpe, o Virgo puella, catenas peccatorum meorum, et illuminatione tua tenebrosam mentem meam illustra, o salus fidelium.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἰούδα, **D** ἡμέρα 16'.

Πίστις ἡγείσθω μόνῃ καὶ μὴ ἀπόδειξις τῶν ὑπέρ- **νοῦν** θαυμάτων, Θεογεννητορ, πάναγνε, τὸν ἀκατά-

(64) Et quomodo B. Virgo non solum immacu- **lata**, sed summe immaculata, si ejus etiam non sit immaculata conceptio? Porro qui Virginem immaculatam appellari dignum existimant, non vero im- **maculatam** conceptionem, fructum laudant, et ar- **borem** radicibus excindunt. Si vero immaculata **conceptio** semper diceretur, et non etiam frequen- **ter** immaculata Virgo, servata arbore fructus invi-

lis visceribus tuis peperisti : ipsum ergo tanquam **liberam** habens confidentiam deprecare, ut a peri- **culis** liberet servos tuos.

Unum Trinitatis peperisti, o purissima, qui nos ante **malitia** serpentis bellatoris contritos, restaura- **vit**.

Me negligentia occupatam, et passionum nigre- **dine** totum obtenebratum, peccatoque servientem, **tu** qua: Verbum impeccabile peperisti, illumina, et **manuduc** ad vitam.

Appare, o immaculata, et ab hostium invasione, **et** ab incursu Barbarorum libera servos tuos, qui **habent** te fortem defensionem, et intercessionem, **quæ** non confunditur.

Oro te, Virgo sancta, bonam redde animam meam, **quam** hostis dolose peccato inquinavit, tu namque **bona** es, et illustra eam lumine tuo.

Omnibus spiritibus incorporeis superior appa- **ruisti**, utpote vere Mater Dei : quem supplex de- **precans**, o Virgo, fac mentem meam superiorem **carnalibus** voluptatibus.

Sacerdotes et populus concelebrant te, o puella **omni** benedictione plena, et vacua ab omni macula, **quæ** benedictionibus coronasti omnes, cum fide con- **cinentes**, Benedicite et laudate Dominum.

Luceis habitaculum factus est sanctissimus uterus **tuis**, o summe immaculata (64); qua illuminati a **tenebris** erroris liberamur laudantes te veroque **affectu** beatificantes, o sola hominum restauratio.

Cum mortuus fuisset Adam ob præcepti a Crea- **tore** impositi transgressionem, ad vitam verissimo **revocatus** fuit vivificante partu tuo, et pristina **paradisi** habitationem recepit, psallens : O Bene- **dicta**, quæ Deum in carne genuisti.

Puerum novum nobis vere peperisti in terra, o **pura**, qui ante omnia sæcula ab æterno Patre **ineffabiliter** genitus fuit, o inviolata; et nos cor- **ruptione** inveteratos, ad novitatem revocavit.

Illum fers, qui fert omnia divina potentia sua; et **nutris** ab uberibus tuis, o castissima, illum qui nu- **trit** omne in quo est spiritus vitæ. Miraculum tuum **omni** cogitatione superius angelos stupore percellit **atque** homines, qui te perpetuis laudibus celebrant, **et** cum affectu beatam appellant.

127 Ex Canone in festo S. Judæ apostoli, die 19.

Fides sola, et non demonstratio sit dux ad mira- **cula** tua quæ sunt supra omnem mentem, o ca-

deretur : nam ex radice immaculate conceptionis **pretiosum** hunc honoris ac honestatis fructum **Virgo** decerpit, ut Immaculata, imo summe im- **maculata**, atque immaculatissima appellari merca- **tur**. Vide Armamentarium Seraphicum pro titulo **Conceptionis** Immaculate pag. 156.

(64') Desideratur in Menais impressis.

tissima Dei Genitrix: Deum Verbum, incomprehensibilem peperisti humano corpore indutum.

Ecce tu, o casta, super universas gratia repleta fuisti; sanctitate universas superasti: universas transcendisti, sublimior omnibus cœlestibus potestatibus manifeste apparuisti, mater Dei effecta.

Cum ineffabiliter factorem, et Deum tuum, o intemperatissima, conceperis, eundem exora, ut nos a periculis servet illæsos, animarumque salutem laudantibus te, Domina, largiatur.

Mortifica passiones meas, o Dei Genitrix; et animam meam peccati morsu peremptam resuscita, o Mater veræ resurrectionis.

Sanctissima Domina Deipara, libera me a corruptione, et passionum tumultum compesce, tu quæ impassibilitatis fontem peperisti.

Ore et mente te universi Deiparam prædicamus, o tota casta; Deum enim genuisti, cui omnes concinimus: Benedictus es, Deus.

Venite, honoremus pulchritudinem Jacob, Mariam immaculatam, concordii voce clamantes: Omnia opera, Dominum laudate, et superexaltate.

Tanquam enixa creaturarum omnium Conditorum, o castissima, supra omne quod creatum est, geris principatum incomparabilem, ac præstantissimam habens excellentiam: quamobrem prolem tuam adorantes glorificamus.

128 *Ex Canone in festo S. Eusebii martyris episcopi Samosatensis, die 22.*

O benedicta, quæ Deum peperisti, benedic nunc, o immaculata, benedicientibus te, et imple eos divinis virtutibus, ac tribue vires canendi iis, qui Domino psallunt, dicentes: Glorioso enim honorificatus est, etc.

Voluntate Patris, adveniente Spiritu sancto, Verbum peperisti, o sanctissima Mater Virgo, pontificum gloria; quamobrem te hymnis celebramus.

Ore, lingua, et corde confiteor te, o casta, Matrem Creatoris, tibi que supplico, irradiam animam meam delictorum tenebris offusam.

Candelabrum illuminativum divinam ferens lucernam cognita es, o Dei Genitrix, quod illuminat omnes fines terræ.

Immensam mysterii tui profunditatem, o puella, prophetae divinitus mente inspicientes, illud manifeste præmonstraverunt per ænigmata divinasque prædictiones. Etenim Verbum Patris, supra verbum corporasti, o casta.

Naturæ leges, o Virgo, mirabiliter innovas partu tuo, et nos pessima transgressione corruptos, in integrum restituis ac recudis: unde te pro debito celebramus.

Tanquam sublimior divinis celsitudinibus, altissimum Verbum peperisti, o laudabilissima; quod exaltavit a terra substantiam hominum quæ corruperat.

Amica bonorum Virgo, bonam effice animam

Α ληπτου Θεου Λόγον τέτοκας ἐνδυσάμενον τὸ ἀνθρώπινον.

Ἰδοὺ σὺ ὑπὲρ πάσας, ἀγνή, κεχαρίτωσαι, ὑπερέβης πάσας τῇ ἀγιότητι, πάσας ὑπερήρας καὶ πασῶν ὠφθης ὑψηλοτέρα τῶν οὐρανίων σαφῶς δυνάμεων, μήτηρ τοῦ Θεοῦ χρηματίσασα.

Ἀφράστως συλλαβοῦσα, πανάμωμε, τὸν ποιητὴν σου καὶ Θεόν, δυσώπει σῶσαι κινδύνων ἡμᾶς, καὶ ψυχῆς σωτηρίαν βραβεῦσαι τοῖς ὑμνοῦσί σε, Δέσποινα.

Νέκρωσον τὰ πάθη μου, θεογεννήτρια, καὶ τὴν ψυχὴν μου τὴν νεκρωθεῖσαν ἀμαρτίας δῆγματι ἀνάστησον, μήτηρ τῆς ὄντως ἀναστάσεως.

Παναγία Δέσποινα Θεοτόκε, ῥῦσαι με φθορᾶς, καὶ παθῶν τὸν θόρυβον κατάπαυσον ἢ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κυήσασα.

Στόματι καὶ γνώμῃ σε Θεοτόκον ἅπαντες κηρύττομεν, παναγνε. Θεόν γὰρ ἐγέννησας, ᾧ πάντες μελοδοῦμεν: Ὁ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Δεῦτε, καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ τιμῶμεν Μαρίαν τὴν ἄσχετον συμφώνως κράζοντες: Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε.

Ὡς τεκοῦσα, παναγνε, τῶν κτισμάτων τὸν δημιουργόν, κατὰ παντός γεννητοῦ φέρεις τὴν ἀρχὴν ἀσύγκριτον ἔχουσα ὑπεροχὴν καὶ ὑπερφερῆ: ὅθεν τὸν τόκον σου προσκυνοῦντές σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Εὐσέβιον ἐπίσκοπον Σαμωσάτων, ἡμέρα κβ'.

Εὐλογημένη Θεὸν ἡ κυήσασα, τοὺς εὐλογοῦντάς σε νῦν, ἄσχεντε, εὐλόγησον, καὶ ἐμπλήσον ἐνθέων ἀρετῶν, καὶ ψάλλειν ἐνδυνάμωτον τῷ Κυρίῳ ψάλλοντας: ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Βουλῆσει Πατρὸς τὸν Λόγον τέτοκας, ἐπελεύσει Πνεύματος, παναγία Μητροπάρθενε, ἀρχιερέων δόξα, ὅθεν σε ὑμνοῦμεν.

Στόματι, ἀγνή, καὶ γλῶσση καὶ καρδίᾳ καθομολογῶ τοῦ Κτίστου σε Μητέρα, καὶ δυσωπῶ σε, καταύγασσον τὴν ψυχὴν μου ἐσκοτισμένην πλημμελήμασιν.

Φωτιστικὴ λυχνία, Θεοκυήτορ, τὸ θεῖον λαμπάδιον φέρουσα ἐγνωρίσθης, πάντα καταυγάζον τὰ πέρατα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφήται μυστηρίου σου τὸ ἄπειρον βάθος, τοῦτο σαφῶς προεδήλωσαν, κόρη, δι' αἰνιγμάτων καὶ θεῶν προβόησεων. Τὸν Λόγον γὰρ τὸν τοῦ Πατρὸς ὑπὲρ λόγον, ἀγνή, ἐσωμάτισσας.

Νόμους τῆς φύσεως, Παρθένε, τῇ κυήσει σου καινίζεις παραδόξως, καὶ φθαρέντας ἡμᾶς κακίστη παραβάσει ἀναχωνεύεις: ὅθεν σε καταχρέος εὐφημοῦμεν.

Ὡς ἀνωτέρω τῶν θεῶν ὑψωμάτων Ἰψίστην ἔτεκες Λόγον τὸν ἀπὸ τῆς γῆς ἀνοψύσαντα τὴν πεσοῦσαν οὐσίαν ἀνθρώπων, πανύμνητε.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκαχομένην τῇ ἁμαρτίᾳ

ψυχὴν μου ἀγάθουν, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον σαρκὶ A meam peccati malitia depravatam, tu quæ Verbum
κυήσασα. omni bonitate præditum in carne peperisti.

129 *Ex Canone in festo S. Michaelis archangeli, die 22 (64^m).*

O Virgo, universis celebranda laudibus, angelorum decus, hominum auxilium, tu mihi auxiliare in pelago fluctuanti, et peccatorum tempestate assidua jactato, atque periclitanti.

Ille qui immateriales mentes voluntate sua creavit, in utero tuo materiali voluntarie habitavit, o ab omni labe purissima; cum in carne cerneretur is qui erat invisibilis.

Partus tui paradoxum, o Virgo, significavit olim intellectualiter sacrorum mysteriorum magister, in spiritu montem umbrosam aspiciens te manifestissime, ex quo venit sanctus Deus incarnatus.

Intellectualium angelorum sublimiorem te Deus ostendit, ingrediens in uterum tuum, o inviolata, et ab omni macula immunis: quem assiduis precibus interpella pro salute animarum nostrarum.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Δαβὶδ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡμέρα κς'.

Ἐφθης ὠραῖσμένη τῷ κάλλει τῶν ἀρετῶν, καὶ Χριστὸν τὸν ὠραῖον, Παρθένε, ἀπεκύησας βροτοῦς ὠραῖσαντα τοῖς ὠραίοις κάλλεσι τῆς Θεότητος, ἀειπάρθενε.

Ἄγγέλων τιμιωτέρα ὤφθης κυήσασα τὸν αὐτοῦς, Παρθένε, δημιουργήσαντα· ὅθεν ἰκετεύω σε, ἀγνή, ἀγίασον τὸν νοῦν μου, καὶ τὴν καρδίαν φωταγώγησον, νέφη τῶν παθῶν ἐκδιώκουσα.

Ἕμνοῦμέν σε, πανύμνητε Δέσποινα, τὸν ὑπερύμνητον Θεὸν ἀνερμητεύτως κυήσασαν, τὴν τοῦς χοροῦς τῶν ἀγγέλων τῷ κάλλει ἀσύγκριτως νικήσασαν.

Ἰουνον τὸν βίον μου, καὶ τὰ κινήματα τῆς διανοίας, ἀγνή Παρθένε, πρὸς τὸ θεῖον βούλημα τοῦ ἐκ σοῦ ἀρρήτως ἡμῖν ἐπιδημήσαντος.

Ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου ἐξυφάνθη σὰρξ ὑπερφυῶς τῷ δημιουργήσαντι τὸν ἄνθρωπον, Θεοτόκε· ὅθεν ἀξίως Ἕμνοῦμέν σε.

Λέλυται τῷ τόκῳ σου ἀρᾶς τὸ ἀνθρώπινον, μόνη παντευλόγητε· διὸ σε δοξάζομεν ὡς κεχαριτωμένη, Θεοτόκε, εἰς αἰῶνας.

Σὲ τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ τιμῶμεν, Θεὸς ἦν D ἡγάπησεν, ἣν ἐξελέξατο, πάντως ὡς μόνην ἀγνήν εὐλογημένην ἀνυμνολογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτοφόρον πύλην σε προεώρα Ἐζεκιήλ, δι' ἧς διήλθε τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃν ἐκτενῶς αἰτησαι, ἀγνή, τῆς μετανοίας μοι διανοῖξαι πύλας δέομαι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν ἄμφορα τὸν Ξενοδόχον, ἡμέρα κς'.

Σὲ τοῦ Θεοῦ τὴν ὑπὲρ λόγον λοχεύτριαν, ὡς κραταιὰν ἀντίληφιν πάντων, πανάμωμε, τῶν καταπο-

Beatus populus, qui semper beatificat te, o beata, quæ beatum Deum peperisti, qui propter suam misericordiam homines ineffabili unione deificavit.

Mentis magnæ Verbum æternum videns Gabriel archangelus in te vere, o puella, inhabitasse ineffabiliter ac stupende, exclamavit: Ave, throne Altissimi, o benedicta.

Nuptiarum sequester divinus archangelus stans exclamavit tibi: Ave, o Sponsa Dei illibata, angelorum gloria, hominum salus, et munimentum.

Ad vocem angeli Gabrielis, concepisti, o tota B sine ulla macula, Deum Verbum, qui verbo celestes exercitus creavit, et verbum præstat quo laudare possimus sanctam ipsius humiliationem ac demissionem, quæ est super omne verbum et cogitationem.

130 *Ex Canone in Festo S. Patris David Thes-salonicensis, die 26.*

Apparuiti decorata pulchritudine virtutum, et Christum decorum, o Virgo, peperisti, qui homines decoravit decoris pulchritudinibus divinitatis, o virgo perpetua.

Angelis honorabilior facta es, o Virgo, pariens illum, qui ipsos creavit: quamobrem precor te, o casta, sanctifica mentem meam, et cor meum illumina, depellens nubes passionum.

Laudamus te, o omni laude dignissima Domina, quæ omni laude superiorem Deum ineffabiliter genuisti, et angelorum choros pulchritudine incomparabiliter superasti.

Dirige vitam meam, et motus mentis meæ, o Virgo casta, ad divinum consilium illius qui ex te ad nos modo inexplicabili processit.

Ex purissimis sanguinibus tuis, supra naturæ morem compacta est caro illi, qui hominem creavit; unde te, o Deipara pro dignitate laudamus.

Liberatum est per partum tuum a maledictione humanum genus, o sola omni benedictione cumulata; propterea te glorificamus tanquam gratia plenam, o Deipara, in sæcula.

Te pulchritudinem Jacob honoramus, quam Deus amavit, et elegit: omnino tanquam solam castam et benedictam te laudamus in omnia sæcula.

Luciferam portam prævidit te Ezechiel, per quam transivit lux vera Christus Deus noster, quem impense precare, o casta, te oro, ut mihi penitentiae portas aperiat.

131 *Ex Canone in festo S. P. Sampsonis Xenodochi, die 27.*

Te Dei ineffabiliter Genitricem, tanquam validissimam defensionem omnium qui labore præ-

muntur, glorificamus incessanter, et beatificamus, A νουμενων δοξάζομεν ἀπαύστως, ἔκαὶ μακαρίζομεν. o mundissima.

Animæ mentisque meæ tenebras dispelle, o pura, et da mihi, ut sicut in die, honeste ambulem atque converser, ac salutaria præcepta exsequar.

Te, o tota munda Domina, lucidum Verbi palatium hymnis celebramus, ac beatam appellamus.

Te, o sanctissima casta, speciem Jacob, fidei divinæ vocibus laudamus, quæ genuisti nobis Deum carnem ferentem, quem omnia contremiscunt.

Cælum sublime omnium regis Dei facta es, o undequaque purissima; mundumque illius palatium, et thalamus divina gratia coruscans.

Vellus olim prænotavit castissimum uterum tuum, o veneranda, qui excepit in se divinum B rorem irrorantem universos, qui siti peccati laborant, o omni laude digna ac benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Seda nunc gravem passionum mearum tempestatem, o casta benedictaque puella; et oppugna omnes incorporeos hostes, qui immaniter insultant paupertati meæ, ut foeliter te laudem.

Lucidissimis lampadibus illius qui ex te supra mentis captum incarnatus est, sanctissima Virgo, illuminemur nos, qui te Deiparam fideliter agnoscimus, et a passionum tenebris, atque a periculis cunctisque vitæ adversitatibus liberemur.

132 *Ex Canone in festo receptionis reliquiarum sanctorum Cyri, et Joannis, die 28.*

Tanquam ea, quæ ob bonitatis excessum tibi nos familiares facis, o castissima, Deoque gratissima, ab omni obscuritate, tempestate ac periculo libera universos.

Virgo illibatissima, quæ peperisti illum qui tollit morbos hominum, medicam adhibe manum contritionibus animæ meæ, carnisque meæ infirmitatibus.

Opulentas misericordias tuas asperge super nos, o Virgo, juxta consuetudinem tuam, varios morbos curans animarum illorum qui cum fide ad te accedunt, quæ es causa bonorum, o plurimum D laudanda.

Ærumnosissimæ animæ meæ fluctus tranquilla, obsecro; et dolores carnis meæ seda, quæ sola absque doloribus Deum corporatum peperisti.

Intellectualibus superior potestatibus, omni seductoris malitia superiorem me fac intercessionibus tuis, dum te cum gratiarum actione semper glorifico.

Ab hominibus infestis, a dæmonibus malignis, et ab omni alia adversitate, casu, omni que læsione libera me, Virgo sancta, et custodi me concinentem; Benedictus es, Deus Patrum.

In similitudine carnis ille, qui est superdivinus, ex te apparuit, o Virgo casta, quem incessanter deprecare, ut misereatur nostri, qui cum malitia

Ψυχῆς μου καὶ νοῦς, ἀγνή, ἀπέλασον τὸ σκότος, καὶ δίδου, ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως πολιτεύεσθαι, τὰ σωτήρια πράττοντα προπτάγματα.

Σὲ, πανάμωμε Δέσποινα, τὸ φωτεινὸν παλάτιον τοῦ Λόγου ἀνομολογοῦμεν καὶ μακαρίζομεν.

Σὲ, παναγία ἀγνή, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, πίστεως θείαις φωναῖς ἀνομνοῦμεν, κυήσασαν τῆμιν Θεὸν σαρχοφόρον ὃν τρέμει τὰ σύμπαντα.

Ὁ οὐρανὸς ὑψηλὸς ἐχρημάτισας τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ, παναμώμητε, καὶ καθαρὸν παλάτιον, καὶ παστὰς φωτεινὴ θείᾳ χάριτι.

¶ Ὁ πόκος ποτὲ προεδήλου τὴν ἀγνήν, σεμνή, γαστέρα σου εἰσδεξαμένην τὴν οὐράνιον δρόσον τὴν πάντας δροσίζουσαν τοὺς κεκρατημένους τῇ δίψῃ τῆς ἀμαρτίας, πανύμνητε εὐλογημένη, ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Στήσον παθῶν μου τὸ δεινὸν νῦν κλυδώνιον, ἀγνή εὐλογημένη, καὶ πολέμητον πάντας τοὺς ἀφειδῶς τῇ ἐμῇ πτωχείᾳ, κόρη, ἐπεμβαίνοντας δυσμενεῖς ἀσάρκους, ὅπως πιστῶς ὑμῶ σε.

Φαινοτάταις λαμπάσι τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, Παρθένε παναγία, ὑπὲρ νοῦν, εἰ Θεοτόκον εἰδότες σε φωτιζόμεθα πίστει, καὶ σκότους ἐκλυτρούμεθα παθῶν, καὶ κινδύνων καὶ πάντων τοῦ βίου περιστάσεων.

Ἐκ τοῦ Κατόνος εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τῶν Λειψύγων τῶν ἁγίων ἀναργύρων Κύρου καὶ Ἰωάννου, ἡμέρα κη'.

Ὡς τὰ ἡμῶν ὑπερολῆ ἀγαθότητος οἰκειουμένη, πάναγνε θεοχαρίτωτε, ἀμαυρώσειως πάσης, καὶ ζάλης, καὶ κινδύνων πάντας διάσωσον.

Τὰς νόσους τῶν βροτῶν τὸν ἀφαιρούμενον τεκοῦσα, παναμώμητε Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ συντρίμματα καὶ σαρκὸς τὰ νοσήματα θεράπευσον.

Συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ πλούσιά σου ἔλεη, Παρθένε, βᾶνον, νοσήματα παύουσα ποικίλα ψυχῶν, τῶν ἐν πίστει προσιόντων σοι τῇ τῶν καλῶν αἰτίᾳ, πολυύμνητε.

Κύματα πράϋνον τῆς παναθλίας μου ψυχῆς, δέομαι, καὶ τῆς σαρκὸς παῦσον τὰς ὀδύνας, ἡ μόνη τεκοῦσα ἀνευθεν ὀδίνων Θεὸν σωματούμενον.

Ἀνθρώπων δεινῶν καὶ δαιμόνων πονηρῶν καὶ πάσης ἄλλης κακοπραγίας καὶ συμπτώσεως καὶ πάσης κακώσεως ῥῦσαί με, ἅγια Παρθένε, καὶ συντήρησον ψάλλοντα· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

Ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ὁ ὑπέρθεος, ἀγνή, ἐκ σοῦ ὠράθη, ὃν ἀπαύστως δυσώπει ἐλεηθῆναι ἡμᾶς κακίᾳ

συζώντας, καὶ τρέμοντας τῆς αἰωνιζούσης, Παρθένε, **A** convivimus et alteram tormentum contremisimus.

Φωτοειδής ὡς νεφέλη, τὸν τῆς δικαιοσύνης κατέχουσα ἀγκάλαις σου, ἀγνή, Ἥλιον ἄδυτον πέφυκας· διὰ τοῦτο βοῶ σοι· Πολλοῖς ἐσκοτισμένον με κακοῖς φωταγωγήσον, κόρη, ἀπαύστως σε γεραίροντα.

133 *Ex Canone in S. Hypatium, die 28 (64^{***}).*

Salvatori ac Deo ex castis sanguinibus tuis corpus dedisti, o Virgo inviolata, qui dedit nobis sapientem Hierarcham suum, salutiferum ac ferventem defensorem, vere admirabilem Hypatium.

Esto mihi propitia in die Christi formidabili ac tremenda, o Dei Mater, Virgo genitrix Maria, quæ omnibus Filii tui creaturis es sublimior, quippe quæ sola ipsum supernaturaliter lactasti.

Virgo Mater, quæ Deum incarnatum peperisti **B** graves et innumerabiles animæ meæ lapsus expians, salva me intercessionem tuam.

Gratiarum tuarum fluvii, et fontes curationum, et divinarum divitiarum distributiones dividuntur, o Dei Sponsa, ex manu illa, unde vita principium habuit, Omnipotentis qui ex utero tuo natus est.

Sapientiam Dei subsistentem peperisti, inviolata Virgo Deipara, quæ sanctos sapientissimos fecit, per quos malitiæ architecti cecidit fastus, et pessima machinamenta.

MHN IOΥΑΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Κοσμῶν καὶ Δαμιανόν, ἡμέρα α'.

Σὲ τοῦ Θεοῦ τὸ χωρίον, τὴν νοητὴν τράπεζαν, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, τὴν ἀδιάβατον γέφυραν, καὶ ἀδιάσειστον κλίμακα, ἀχρυντέ, αἱ γενεαὶ τῶν γενεῶν μακαρίζομεν.

Ὁ φοβερός ταῖς ἀνω στρατηγίαις ἐν σοὶ ἀφράστως ἔφησε, καθαρωτέραν εὐρηκῶς ὄρατῆς καὶ νοουμένης, ἀγνή Παρθένε, φύσεως· διὸ σε μακαρίζομεν.

Ἡ λαμπὰς τοῦ θεοῦ φωτὸς, ἡ ἀνωτέρα πάντων τῶν ποιημάτων, ἡ τὸν ἀνθρώπον θεώσασα, ὡς θεὸν κυήσασα, καὶ θεοτόκος δοξάζεται.

Ἀνάτειλόν μοι, Δέσποινα, ἀκτίνα θείας γνώσεως **D** τῆ ἐν τῇ σκότῳ τῆς ἀγνωσίας δεινῶς συνεχομένῳ, καὶ πρὸς φῶς ὁδήγησον μετανοίας, ἀχρυντε, πύλη οὔσα τοῦ φωτός.

Σῶσόν με, ἡ τεκοῦσα τὸν Σωτῆρα· βυθὸς γὰρ συνταράσσει με ἀμαρτημάτων, καὶ χειμάζει με κλυδωνίων ἔδωνων, καὶ ζάλη τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας ἐχθλίζει με.

Καταβήσεται Χριστὸς, ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόρον, ἐν τῇ γαστρὶ σου, θεοχαρίτωτε, καὶ τοὺς χειμάρρους τῆς ἀνομίας καταπαύσει ὡς θεός, καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν πηγάζει τοῖς μέλπουσιν, Εὐλογητὸς ὁ θεός ὁ τῶν Πατέρων.

(64^{***}) Desideratur in Mensis.

Facta es, o casta, velut nubes lucida, quæ justitiæ Solem innociduum ulnis continuisti: ideo clamo ad te: Illumina me, o puella, multis malis obtenebratum, dum te incessanter honoro.

O miraculum omnium miraculorum maximum, quod Virgo concipiens sine virili opera in utero suo illum qui universa complectitur, illum non coarctavit.

O Dei sponsa Virgo, quæ absque nuptialis thalami experimento, et absque seminis corruptione Unigenitum Patris concepisti, et in carne peperisti, ex immaculatis sanguinibus tuis, ne cesses preces effundere pro salute mundi.

Me multis periculis circumdatum, et peccatorum tempestate periculosissime jactatum, dirige nunc Spiritus sancti aura ad pacatissimam stationem, o Dei genitrix Domina, portus enim es Christianorum; quamobrem te **134** laudamus in omnia sæcula.

Mater Creatoris lucidissima mæstorum consolatio, periclitantium protectio, et laborantium auxilium, atque ægrotantium velox visitatio, tu me, quandiu vixero, custodi.

MENSIS JULIUS.

Ex Canone in festo SS. Cosmæ, et Damiani martyrum, die 1.

Te Dei sedem ac possessionem, mensam spiritalem, speciem ac pulchritudinem Jacob, pontem trajectu felicissimum ac facillimum, scalam stabilem atque immobilem, omnes hominum generationes cum affectu beatam nuncupamus, o immaculata.

Ille qui formidabilis est supernis exercitibus, in te inenarrabili modo habitavit, o casta Virgo, cum te omni natura visibili, atque intelligibili puriorum invenisset: propterea te beatam appellamus.

Lampas divinæ lucis, superior omnibus creaturis, quæ hominem deificavit, quippe quæ Deum pepererit, Deipara glorificatur.

Oriri fac super me, Domina, radium divinæ cognitionis, cum tenebris ignorantie graviter oppressus sim; et deduc me ad lumen poenitentiae, o immaculata, cum sis porta lucis.

Salva me, tu quæ Salvatorem peperisti; profundum quippe peccatorum conturbat me; et exagitat me tempestas concupiscentiarum, malignorumque spirituum procella affligit me.

135 Descendet Christus sicut pluvia in vellus, in uterum tuum, o Deo charissima; et torrentes iniquitatis cessare faciet, utpote Deus; atque immortalitatem ac vitam in modum fontis emanabit iis qui canunt: Benedictus Deus Patrum.

Ex sacris sanguinibus tuis incarnatus est Creator omnium, atque exivit ab utero tuo, virginem te conservans. O miraculum miraculorum! o novorum mysteriorum manifestatio, quæ in te facta sunt in omnia sæcula.

O virgo, quæ ipsis Cherubim superior apparuisti, effice mentem meam carnalibus concupiscentiis vitæque tentationibus superiorem; et concede mihi ut expedite facileque incedam pro semitas salutares, quæ ducunt ad supernam civitatem, o immaculata.

Ex Canone alio in SS. Anargyros Cosmam, et Damianum (64^{****}).

Salvatorem ac Deum ex castis sanguinibus tuis corporasti, o pura et inviolata, qui dedit nobis salutares medicos passionum nostrarum, et ferventes defensores, sapientes Anargyros in spiritu.

Te speciosissimam inter mulieres elegit Deus, et ex te corporaliter, o casta, nasci complacuit sibi, qui requiescit in sanctis suis.

Compassione tua dignum me fac, o Virgo inviolata, quæ peperisti Verbum unice compassivissimum, quod concessit universis finibus terræ Sanctos compatiens medicos, et miraculorum patratores.

Sapientiam Dei substantialem peperisti, o Virgo inviolata Deipara, quæ sanctos sapientissimos nobis concessit, per quos malitiæ architecti cecidit fastus, et gravissima stratagemata.

Ex Canone alio in SS. Anargyros Cosmam, et Damianum.

Effunde super nos, nunc, o casta, stillas miserationum tuarum, tu quæ bonum, et piun, et miseratorem ineffabiliter peperisti, atque universorum nunc præsidium existis.

Ille qui solus est bonus, solus intime misericors, immaculatam vulvam tuam ingressus est, o tota immaculata, volens nos passionibus pollutos reformare.

In te, o Virgo Dei Mater, spes meas reposui, me ab omni hostis malitia esse liberandum.

O Domina casta, quæ Deum incarnatum incomprehensibili modo peperisti, eundem semper deprecare, ut me a carnalibus passionibus, et ab æternis tormentis eripiat.

Ille qui inferiora superioribus in supernaturali

Ex Canone in festo S. Thomæ Palæensis et S. Cyriacæ martyris, die 7.

Mortis impetum repressisti, o casta, Christum immortalitatis datorem enixa, quem cum infernus voluntario decreto mortuum vidisset, contremuit.

O Virgo, quæ subsistentem Dei Sapientiam peperisti, a sophista malitiæ libera me mediatione tua, o sola carens omni labe.

Libera, o Virgo castissima, ab omni hostis læsione, eos qui noverunt te veram esse Dei matrem.

(64^{****}) Hic canon cum sequenti deest in Menæis impressis.

Ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν σεσάφκωται ὁ Πλαστουργὸς ὁ πάντων, καὶ σοῦ προῆλθεν ἐκ γαστρὸς, σὲ παρθένον διαφυλάξας· ὦ θαῦμα θαυμάτων! ὦ καινῶν μυστηρίων φανέρωσις ἐν σοὶ πεπραγμένων εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας!

Φανείσα, Παρθένε, τῶν Χερουβὶμ ἀνωτέρα, ἀνώτερον ἀπέργασαι τὸν νοῦν μου τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, καὶ τοῦ βίου πειρασμῶν, καὶ διδοῦ βαδίζειν εὐσταλῶς τὰς σωτηρίου τρίβους, τὰς φερούσας, ἀχραγτε, πρὸς τὴν ἄνω πόλιν.

Cosmam, et Damianum (64^{****}).

Templum mundum fecit te, Domina, mundissimum **136** Verbum, quod divinam Anargyrorum Ecclesiam signis ac prodigiis semper magnificat.

O Maria virga quæ germinasti ex radice Jesse, protulisti, inviolata, florem Christum, qui velut floribus, miraculis exornat famulos suos Anargyros.

Perempta est mors in te; vitam enim substantialem peperisti Christum Dominum, o inviolata, protectorem vitæ nostræ, qui Anargyros medicos dedit iis qui clamant: Benedicite omnia.

Facta es, o Virgo, domicilium lucis illius, qua universa illuminavit, et luciferos sanctos nunc concessit, qui mortiferarum passionum tenebras in spiritu eliminant, o sola semper inviolata Virgo.

C partu tuo conjunxit, o castissima, custodiat in tranquillo statu nos, qui te laudibus exaltamus.

Mons Dei, ex quo Veritas manifestatur, tu es, o Virgo **137** casta, in quo eum inhabitasset ille, qui est incomprehensibilis, hominibus voluit similis fieri propter excessum misericordiæ suæ: cui psallimus: Benedictus es, etc.

Ecce, o anima mea, porta lucis, quæ nunc aperit aditus poenitiæ: ecce species Jacob; unica hominum tutela ac defensio: festina per intercessionem illius consequi misericordiam.

Agnoscentes te, o Domina, vere lucidam esse nubem Solis justitiæ per tuam intercessionem ab obscurissimis tenebris, et ab æterno supplicio liberemur, o ab omni nævo libera.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Θωμᾶν τὸν ἐν τῷ Παλαιῷ, καὶ τὴν ἁγίαν μάρτυρα Κυριακὴν, ἡμέρα ζ.

Ῥύμην, ἀγνή, τοῦ θανάτου ἀνέστειλας ἀθανασίας πρόξενον Χριστὸν κυήσασα, ὃν ὁ ἄδης θανέντα βουλῆσει ἐκουσίᾳ ἰδὼν ἐτρόμαξεν.

Σοφίαν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον τεκοῦσα, Παρθένε, τοῦ σοφιστοῦ με τῆς κακίας ἐκλύτρωσον μεσιτεία σου, μόνη παναμώμητε.

Ῥῦσαι πάσης κακώσεως τοῦ δυσμενοῦς, Παρθένε, τοὺς εἰδότες ἀληθῶς Θεοῦ σε μητέρα, πάναγνε.

Ἐλυσας, ἄγραντε, τῶν προπατόρων τὴν ἄραν, Ἀ
τέξασα ἀνευ σαρκὸς, σεμνή, θελημάτων τὸν πάντα
ἐφ' αὐτοῦ θελήματι θεῷ σαφῶς οὐσιώσαντα.

Βασιλέα κυήσασα Χριστὸν οἷάπερ βασίλισσα, θεο-
χαρίτωτε, τοὺς ἐπὶ σοὶ προστρέχοντας οὐρανῶν βα-
σιλείας ἀξίωσον.

Ὁ μόνος Θεὸς μόνην εὔρε καθαράν τὴν σὴν γασ-
τέρα, καὶ σωματοῦται καὶ γνωρίζεται ἄνθρωπος
σώζων τὸν ἄνθρωπον· ὅθεν ὡς καλῶν σε αἰτίαν ἐπι-
στάμενοι ψάλλομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκί, κυή-
σασα.

Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς οὐσιώθη καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ,
Παρθένε, καὶ ὠράθη ὡς βρέφος ὁ πρὸ αἰώνων Πατέρι
καὶ θεῷ συνυπάρχων Πνεύματι· ὅθεν ὡς αὐτοῦ σε
δοξάζομεν μητέρα.

Φωτεινοτάταις λαμπάσι τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος,
Παρθένε παναγία, ὑπὲρ νοῦν οἱ Θεοτόκον εἰδότες σε
φωτιζόμεθα πίστει, καὶ σκότους ἐκλυτρούμεθα πα-
θῶν, καὶ πάντων κινδύνων καὶ πάσης περιστάσεως.

Ex Canone in SS. Paternitium, et Coprum, die 9 (64^{****}).

Mortifica cordis mei affectiones, tu, quæ vitam
nostram Christum ineffabiliter peperisti, o Virgo
nuptialis thalami nescia, spes eorum qui recurrunt
ad te.

O porta salutaris, pœnitentiæ portas, utpote be-
nigna protectrix, aperi mihi, et a peccati portis
libera me, custodiens me divina potentia tua.

Corpus accepit ex visceribus tuis Deus Verbum,
o Dei genitrix puella, et ut infans visus est, exhi-
bens universis admirandam ac stupore plenam re-
generationem.

Ille qui erat perfectissimus, factus homo ex te,
o Virgo innupta, corruptam hominum essentiam
deificavit.

Incessabili voce ad te clamamus: Gaude, o in-

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Πρό-
κλιον καὶ Ἰλαρίωνα, ἡμέρα ιβ'.

τὸν τῶν ἀκοῶν τῆς προμήτορος Εἰσας Γαβριήλ
σοι προσφωνῶν τὸ Χαῖρε ἀληθῶς ἐξετίναξες, Δέ-
σποινα· μόνη γὰρ τὸν ἀναιρέτην τῆς κακίας τοῦ ὄφρα
ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἐκύησας.

Λῦσον, Παρθένε, τὸν δεσμόν τῶν κακῶν μου,
συνδέουσα τῇ στοργῇ με τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος
Λόγου, πανάμωμε, καὶ σῶσον με, Δέσποινα, ταῖς
ἰκεσίαις σου.

Συντριβὴν τῇ παραβάσει τῶν χειρῶν σου τὸ ποίη-
μα κατοικτείρων, Λόγε, μήτραν ἀπειρόγαμον ὤκη-
σας, καὶ ἐν δυσὶ ταῖς οὐσίαις προελήλυθας, ἀφθαρ-
σίας καινίζων ὁδοὺς τοῖς εἰδότεσι σε.

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεῦσαι μυστήριον, ὦ Δέ-

(64^{****}) Menæa non habent.

Dissolvisti, o intemerata, primorum parentum
maledictionem, cum peperisti sine voluntate carnis,
o veneranda, illum qui voluntate sua divina ma-
nifeste universa produxit.

O Deo gratissima, quæ regem Christum pepe-
risti, utpote regina, eos, qui ad te recurrunt, di-
gnos fac regni cœlorum.

Deus, qui est solus, solum uterum tuum purum
invenit, et corporatus est, et agnitus homo sal-
vans hominem: unde te tanquam causam hono-
rum agnoscentes, psallimus: Benedicta tu, quæ
Deum in carne peperisti.

138 Supersubstantialis Deus substantia nostra
factus est ex te, o Virgo, et apparuit tanquam
infans, ille qui ante sæcula est cum Patre et Spi-
ritu divino: quare tanquam illius matrem te
glorificamus.

Lucidissimis lampadibus illius, qui ex te, o
Virgo sanctissima, supra mentis captum incarnatus
est, nos, qui te Deiparam fideliter agnoscimus,
illuminemur, et a tenebris passionum, omni que
periculo atque adversitate liberemur.

temeratissima: gaudium enim omnium Christum
genuisti; atque universum primæ matris Evæ
mœrorem effugasti.

Ecce Arca illa legalis præfigurabat uterum tuum
continentem Manna Christum escam nostram, o
Dei genitrix sola casta, benedicta.

Cœlis sublimior apparuisti, dum Verbum Deum,
qui nos ad sublimia evexit, peperisti, quem super-
exaltat omnis spiritus, tanquam Deum nostrum,
in sæcula.

Lucis tuæ radiis illumina, o Sponsa Dei, ani-
mam meam, **139** in socordiae profundo jacentem;
exsurge, atque hostes proturba ac dejice, qui sem-
per divexant cor meum, et ad libidines meas se-
ctandas impellunt me.

*Ex Canone in festo SS. martyrum Procli, et Hila-
rionis, die 12.*

Venenum, quod prima mater Eva auribus au-
diendo imbiberat, Gabriel tibi, Ave, acclamans
vere eiecit, o Domina: tu enim sola ablatorem
malitiæ serpentis supra omnis cogitationis ac ser-
monis captum peperisti.

Dissolve, o Virgo, catenam malorum meorum,
colligans me amore Verbi, quod ex te, o mundis-
sima, natum est: et saluum me fac, o Domina, pre-
cibus tuis.

Confractum ob transgressionem, opus manuum
tuarum commiserans, o Verbum, uterum virilis
copule nescium habitasti, et in duabus substantiis
processisti, renovans vias immortalitatis scienti-
bus te.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o Domina

Deipara? omnium enim Creatorem ineffabiliter incorporasti.

Ecce Virgo concipiet (exclamavit olim Isaias) magni consilii angelum Emmanuel, Deum, et Dominum, et Salvatorem animarum nostrarum.

Tanquam sanctior omnibus creaturis, peperisti, o casta Virgo, o Virgo immaculata, benedicta Mater, semper glorificata, Creatorem et Dominum.

Incarnatus ex impollutis sanguinibus tuis Deus, qui fecit, et plasmavit me, o Dei genitrix Domina, recuperavit mundum, ita clamantem: Benedicite, et laudate Dominum.

Lucis domicilium facta es, o casta, sanctissima Mater Virgo, in materia visibili corporis, a qua omnes qui in **140** tenebris vitam trahunt, illuminantur: quamobrem te cum fide beatam appellamus.

Ex Canone in Synaxim, seu collectam archangeli Gabrielis, die 15.

Ubi Gabriel, etc.

(Idem est cum Canone diei 26 Martii.)

141 *Ex Canone in festo S. Golinduchæ martyris, die 15.*

A sordibus malitiæ volens Creator naturam nostram mundare, ex utero tuo mundo incarnatus est, o Deipara; propterea te omnes glorificamus.

Manifeste cognovimus Deum ex castis sanguinibus tuis incarnatum esse, o Virgo, nostramque nunc formam misericordia adductum suscepisse; quamobrem te cum fide glorificamus.

Vinculum transgressionis dissolvisti, bonorum datorem cum excessu benignitatis enixa: propterea nos fideles te, Virgo Mater, glorificamus.

Cum sit mens mea multis transgressionibus inquinata ac deturpata, precor te, o Dei Mater, unice immaculata (65), miserere mei, et salva me mediatione tua.

Cum contexuisset Altissimus sibi ipsi amictum ex puris sanguinibus tuis, o immaculata, eos qui divinis vestibibus nudati fuerant, exornavit; propterea cum affectu te beatam appellamus.

Propitiatorium apud Deum te semper habemus, o summe immaculata: crue nos a futuræ vitæ terribilibus tormentis, ac libera nos ab omnibus minis et conatibus hostium tam visibilium quam invisibilium.

Tu quæ partu tuo universam seductoris malitiam sterilem reddidisti, o casta, cor meum omnium bonorum operum sterile, fructiferum effice, Deum mihi propitium reddendo.

142 Mediante voce angeli, concepisti, o casta,

(65) Hinc Joan. Trithemius abbas *de laud. S. Annæ* cap. 7, ait ad rem nostram: « Digna Dei Mater fuisse creditur sine originali macula concipi, quæ illum erat Virgo paritura, qui totius mundi deleret crimina. Nolo mireris Dei Genitricem præter naturæ consuetudinem ab originali præservatam cri-

σπινα Θεοτόκε· τὸν γὰρ κτίστην τῶν ὅλων ἀφράστως ἐσωμάτωσας.

Ἴδου ἡ Παρθένος, ἀνεβόα ὁ Ἡσαίας πάλαι, βουλῆς ἄγγελον μεγάλης Ἐμμανουὴλ τὸν Θεόν, καὶ Κύριον, καὶ Σωτῆρα τῶν ψυχῶν ἡμῶν συλλήψει.

Ὡς τῶν κτισμάτων πάντων ἀγιωτέρα, ἀγνή Παρθένε, ἀπεκύησας τὸν κτίστην καὶ Κύριον, Παρθένε ἀμίαντε, εὐλογημένη Μήτηρ ἀεὶ δεδοξασμένη.

Σαρκωθεὶς ἐξ ἀχράντων αἱμάτων σου ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας καὶ πλάσας με, Θεοκυῆτορ Δέσποινα, ἀνεκτήσατο κόσμον οὕτω βοῶντα· Εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὸς οὐκνητήριον, ἀγνή, γεγένησαι, παναγία μητροπάρθενε, ἐν ὅλῃ ὀρωμένη τοῦ σώματος, καὶ πάντας τοὺς ἐν σκότει φωτίσαντος· ὄθεν σε πιστεῖ μακαρίζομεν.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τὴν σύναξιν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, ἡμέρα ιγ'.

Ἄγνην σε, κ. τ. λ.

Ἐκ τοῦ Κατόντος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Γολινδουχήν, ἡμέρα ιγ'.

Ῥύπου κακίας τὴν φύσιν ὁ Πλαστοργὸς τὴν ἡμῶν βουλόμενος ἐκκαθάραι, ἐκ τῆς σῆς καθαρᾶς σεσάρκωται γαστρός, Θεοτόκε· διὸ σε πάντες δοξάζομεν.

Γνωστῶς κατίδομεν Θεόν σαρκωθέντα, Παρθένε, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, δι' οἶκτον νῦν τὴν ἡμῶν ἀναλαθόντα μορφὴν. Διὰ τοῦτο πιστεῖ σε δοξάζομεν.

Δεσμὸν διέλυσας τῆς παραβάσεως τῶν καλῶν τὸν δοτῆρα ὑπερβολῆ τέξασα χρηστότητος, Παρθενομήτορ. Διὰ τοῦτο οἱ πιστοὶ σε δοξάζομεν.

Μεμολυσμένος τὸν λογισμὸν καὶ ἠχρειωμένος ταῖς πολλαῖς, Μήτηρ Θεοῦ, παραβάσει, σὲ καθικετεύω, μόνη ἀμόλυντε, οἰκτεῖραί με καὶ σῶσαι τῇ μεσιτείᾳ σου.

Ἐφάνας Ἐψιστοῦ, ἐαυτῷ περιβολὴν ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων σου, τοὺς γυμνωθέντας θέλαις καταστολαῖς ἐφαίδρυνεν, ἀχραντε. Διὰ τοῦτό σε πόθῳ μακαρίζομεν.

Πλαστήριον κεκτημένους, πανάμωμε, πρὸς τὸν Θεόν σε πάντοτε, ἐξελοῦ ἡμᾶς τῶν ἐκεῖ βασάνων φοβερῶν, καὶ λύτρωσαι πάσης ἀπειλῆς καὶ ἐπιβουλῆς ὄρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν.

Ἡ τῷ τόκῳ σου πᾶσαν ἀποστειρώσασα τὴν κακίαν τοῦ πλάνου, πάσης στειρεύουσας πράξεως, ἀγνή, ἀγαθῆς τὴν καρδίαν μου δεῖξον καρποφόρον, Θεὸν ὀλουμένη.

Φωνῇ ἀγγέλου, ἀγνή, συνέλαβες Λόγον Πατρὸς

mine, quam sibi mansionem paraverat Deus infusor gratiæ. Considera natam Dei Genitricem, et non miraberis sine macula conceptionem. Magna sunt quæ dicuntur, sed vera, sed sancta, sed Genitricem Dei decentia, cujus conceptionem prævenit gratia, et hinc miratur natura. » Sic ille.

ἡμῖν ὁμοιωθῆναι θελήσαντα, ὄνδυσώπει εὐρεῖν ἡμᾶς ἔλεος, καὶ τῶν ἁμαρτημάτων λύσιν, πανάμωμε· ὅθεν εὐχαρίστους σε φωναῖς ἀεὶ δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Ἀκύλαν, ἡμέρα ιδ'.

Λόγω, σεμνῆ, Λόγον ἐν μήτρᾳ συνέλαβες τὸν διὰ λόγου ἅπαντας δημιουργήσαντα· διὰ τοῦτο σὲ λόγοις ἐνθειοῖς ἀνυμνοῦμεν, Θεοχαρίτωτε.

Ὁ μόνος καθαρὸς, ὁ μόνος Κύριος, σὲ μόνην ὡς ἔγνω καθαρωτέραν πάσης κτίσεως, πανάμωμε, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων σεσωμάτωται.

Νοητὸν σε παλάτιον, καὶ ὑψηλὸν τοῦ βασιλείως θρόνον, Θεοτόκε δέσποινα, ὀνομάζομεν.

Μήτηρ καὶ δούλη Χριστοῦ τοῦ σαρκωθέντος δι' ἡμᾶς γέγονας, ὄν ἐκτενῶς πάντοτε δυσώπει τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς τοὺς σε Θεοτόκον ἀγνήν ὀνομάζοντας.

Κυριώνυμε κόρη πανάμωμε, τὸν ἀγαθοδότην Θεὸν ἠκυήσασα, τοὺς σε ὕμνουντας πάντοτε πειρασμῶν πολυτρόπων διάσωσον.

Νεκροῦται τὸ πρὶν ὁ Ἀδάμ φθοροποιῶ βρώσει, πανάμωμε, σὺ δὲ τεκοῦσα τὴν ζωὴν ἡμῶν, τοῦτον, Παρθένε, ἐζώωσας· ὅθεν ὡς καλῶν σε αἰτίαν ἀνυμνοῦντες κραυγάζομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Ὡς τὸν παναλίον Θεὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἀληθῶς, ἀγνή, αἰτίαν ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσα, καὶ δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς ὀφθέντα τεκοῦσα, πανάμωμε, τοῦτον ἐκδυσώπει ὑπὲρ τῶν σε ὕμνουντων.

Σὲ φωτιστικὴν λυχνίαν προεώρα προφήτης τὸ φῶς τὸ ἀνατεῖλαν ἐκ φωτός, Παρθενομήτορ, βαστάζουσαν, τὸ φῶς πλουσίως τὰ πρὶν ἐσκοτισμένα ταῖς αὐγαῖς τῆς αὐτοῦ ἀνεκφράστου, πανάμωμε, θεότητος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Κήρυκον καὶ Ἰουλίτην, ἡμέρα ιε'.

Κατήγγηται θάνατος διὰ σοῦ, καὶ ἄδου τὸ κέντρον ἠφανίσθη, Μήτερ ἀγνή· σὺ γὰρ τὸν ἀθάνατον Δεσπότην θανατωθέντα σαρκὶ ἀπεκύησας.

Μὴ κενώσας τοὺς κόλπους τοὺς Πατρικοὺς, ἄχραντε, Λόγος ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας σου τὴν πανάμωμον γαστέρα ὤκησε, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως ἐβράθη, καὶ βροτοὺς ἐθέωσεν ὁ ὑπερούσιος.

Νόμοι φύσεως, πάνταγε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν κρυφείᾳ σου ἐναλλάττονται· τὸν Πλάστην γὰρ ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον ἀπεκύησας.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος σὰρκα ἀνελάβετο ἔννοον καὶ ἐμψυχον ἐκ σοῦ, παναγία, καὶ δι' οἶκτον ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ ἐθέωσέ με τῇ παραβάσει ἀπωσθέντα, ὄν ἰκέτευς σῶσαι τὰ σύμπαντα.

Verbum Patris, quod nobis voluit assimilari : illud idem nunc deprecare, o mundissima, pro nobis ut misericordiam, et peccatorum absolutionem invenire possimus, quamobrem gratis vocibus, te semper glorificemus.

Ex Canone in festo S. Aquilæ apostoli, die 14.

Verbum mediante verbo in utero concepisti, o veneranda, quod per verbum universos creavit : ideo te verbis divinis collaudamus, o Dei gratia cumulatissima.

Solus mundus, solus Dominus, ut te agnovit solam, omni creatura mundiolem, o immaculatissima, ex castis sanguinibus tuis corporatus est.

Te spirituale palatium, et altissimum Regis thronum, o Deipara Domina, nominamus.

Mater es et ancilla Christi incarnati propter nos : quem semper impense deprecare ut salvos faciat nos, qui te Deiparam castam nuncupamus.

O puella immaculatissima, cujus nomen domini resonat ; quæ Deum bonorum datorem peperisti ; eos qui te collaudant assidue a multiformibus tentationibus salva.

Mortuus est olim Adam lethifero cibo degustato, o summe pura Virgo ; tu autem enixa vitam nostram, eundem vivificasti : unde te tanquam bonorum causam laudantes, clamamus : Benedicta tu, quæ Deum in carne genuisti.

Cum Deum rerum omnium causam, supra omnem causam vere, o casta, in utero conceperis, ac propter nos similem nobis effectum pepereris, eundem, o intemeratissima, suppliciter exora pro illis, qui te laudibus exornant.

Te lucernam illuminativam prævidit propheta, o Virgo **143** mater, gestantem lumén ortum de lumine, quod ea quæ antea tenebris offusa erant, splendoribus ineffabilis divinitatis suæ copiose illuminavit, o immaculatissima.

Ex Canone in SS. martyres Cericum et Julittam, die 15.

Irriti facti sunt conatus mortis, et inferni stimulus exterminatus est per te, Mater casta : tu enim immortalem Dominum, qui secundum carnem mortuus est, peperisti.

Verbum illud supersubstantiale, quod omnem substantiam creavit, non deserens Paternum sinum, in utero tuo mundissimo habitavit, o immaculata, et caro sine ulla mutatione apparuit, hominesque deificavit.

Naturæ leges in partu tuo, qui fuit supra naturam, mutatae sunt, o castissima ; etenim Creatorem modo ineffabili atque inexcogitabili peperisti.

Deus Verbum Dei carnem mente atque anima præditam assumpsit ex te, o Sanctissima, et misericordia motus, factus est homo, meque deificavit, qui rejectus ac perditus eram, ob transgressionem. Hunc tu deprecare, ut omnibus salutem concedat.

Acutissima intercessionis tuæ falce, amputa, o A puella, a radicibus pravæ cogitationes animæ meæ; neque fructiferum redde, precor; omnium enim Satorem Deum, et Salvatorem peperisti.

Verbis tuis inherentes, omnes generationes te beatam dicimus, o puella, beati Dei matrem factam, qui credentes in se, facit esse beatos.

Verbum ex immaculatissimis sanguinibus tuis incarnatum, o puella immaculata, eos qui ad irrationabilissimas carnis passiones ante propenderant, divina scientia deificavit; ideo nos illud superexaltamus in omnia sæcula.

144 Illumina, o porta lucis, animam meam ab affectibus excæcatam, pravisque cogitationibus obtenebratam, ac periclitantem; neque a tentationibus, periculis, ac tribulationibus eripe, ut glorificem te, fidelium spem ac fortitudinem.

Ex Canone in festo S. Athenogenis martyris, die 16.

Verbum æternum, ex sanguinibus tuis, o innupta, carnem factum, supra mentis verbi que comprehensionem, peperisti.

Cœlis sublimior facta es, o casta, et Seraphim sanctior, quippe quæ omnium Regem ac Dominum supra naturæ ordinem genueris.

Æqualis cum Genitore potestatis ac throni, supersubstantialem corporasti, o immaculatissima, qui cum hominibus propter suam misericordiam conversatus est.

Matrem ac Virginem te totam sanctam agnoscens, concordii voce te veneramur, et devote beatam appellamus.

Tanquam intelligibilis arca, legislatorem portasti: tanquam lucerna splendida lumen peperisti: tanquam radix nunquam irrigata vitæ racemum, o Deipara, protulisti.

Verbum, quod supra verbi comprehensionem peperisti, o Dei genitrix Maria, pro nobis exora, qui te cum fide collaudamus, ac beatificamus, o immaculata.

Liberati per te, o intemeratissima, ab antiquo primorum parentum lapsu, tibi clamamus, Ave, et cum fide glorificamus eum, qui per te nos a corruptione liberavit.

Fers in ulnis Deum ferentem omnia; nutris nutritorem, **145** o casta, nobis similem effectum; quem deprecare, ut a cunctis asperis atque adversis liberet populum tuum.

Ex Canone in festo S. Marinæ martyris, die 17.

Receptaculum capax divinæ gratiæ facta es, o Dei genitrix immaculata: propterea Marina affectu virgineo te prosequens ac desiderans; Filio tuo adducta est post te.

Vere ac proprie te Deiparam nos fideles venera-

Προβρίζους τῷ τμητικῷ σου δρεπάνῳ τῆς προσθείας ἐναπόκοψον, κόρη, τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου, καὶ καρποφόρον ἀνάδειξον, δέομαι· ἀπάντων γὰρ τὸν φυτουργὸν τὸν Θεὸν καὶ Σωτῆρα ἐκύησας.

Ῥήμασι σοῖς ἀκολουθοῦντες μακαρίζομεν γενεαὶ πᾶσαι, κόρη, μακαρίου Θεοῦ Μητέρα σε δειχθεῖσαν, τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας μακαρίους ἐκτελοῦντα.

Σαρκιωθεὶς ὁ Λόγος ἐκ τῶν παναχράντων σου αἱμάτων, κόρη, τοὺς προνευχότας πρὸς τὰ ἀλογώτατα τῆς σαρκὸς πάθη, ἐπιγνώσει θεῖα ἐθάωσεν, ἄχραντε, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν τυφλώττουσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ πονηροῖς λογισμοῖς ἀμαρτωθεῖσαν καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξελοῦ με πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα δοξάζω σε, τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν καὶ κραταίωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀθηνογένην, ἡμέρᾳ ις'.

Σάρκα γεγεννημένον ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων, ἀπειρώγαμε, τὸν αἰώνιον Λόγον ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον ἐκύησας.

Ἄφθῃσι οὐρανῶν, ἀγνή, ὑψηλοτέρα, καὶ τῶν Σεραφίμ ἀεὶ ἀγιωτέρα, ὡς τὴν ἀπάντων Δεσπότην καὶ Βασιλέα ὑπερφυῶς κυοφορήσασα.

Ἰσοδύναμον, σύνθρονον τῷ γεγεννηκότι τὴν ὑπερούσιον ἐσωμάτωσας, πανάμωμε, τοῖς βροτοῖς δι' οἴκτον ἐμιλήσαντα.

Μητέρα καὶ Παρθένον εἰδότες σε παναγίαν συμφῶνως γεραίρομεν, καὶ εὐσεβῶς μακαρίζομεν.

Ὡς νοητὴ κιβωτὸς τὸν νομοδοτὴν ἐβάστασας, λυχνίς ὡς φωταυγῆς τὸ φῶς ἀπεκύησας, ὡς ῥίζα ἀπότιστος τῆς ζωῆς τὸν βότρυν, Θεοτόκε, ἀνεβλάστησας.

Ὅν ἀπεκύησας Λόγον ὑπὲρ λόγον, Θεογεννητορ Μαρία, ὑπὲρ ἡμῶν ἐκδυσώπει, τῶν πιστῶς σε ὑμνούντων, καὶ μακαρίζόντων σε, ἄχραντε.

Λυτρωθέντες, πανάμωμε, διὰ σοῦ, τῆς ἀρχαίας τῶν προγόνων ἐκπτώσεως, τὸ Χαῖρε, σοὶ βοῶμεν, καὶ πίστει δοξάζομεν τὸν διὰ σοῦ ἐκ φθορᾶς ἡμᾶς ῥυσάμενον.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις Θεὸν τὸν φέροντα πάντα, τρέφεις τὸν τροφία ἡμῖν, ἀγνή, ὁμοιωθέντα· ὃν ἰκέτευε τῷ λαῷ σου δοῦναι πάντων δυσχερῶν τὴν ἀπολύτρωσιν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Μαρτίνην, ἡμέρᾳ ις'.

Δοχεῖον χωρητικὸν γέγονας τῆς θείας χάριτος, Θεογεννητορ ἄχραντε· διό σε Μαρίνα ποθήσασα παρθενικῶς ὀπίσω σου τῷ σῷ Υἱῷ προσαπενήνεχται.

Κυρίως καὶ ἀληθῶς σε Θεοτόκον οἱ πιστοὶ σέβο-

μεν, πανάμωμε· σὺ γὰρ Θεὸν τέτοκας σάρκα γεγο-
νάτα.

Fluxus corruptionis compescuit Virgo, incorrupte enim genuit illum qui corruptam hominum naturam a corruptione vindicavit.

Ἡ πανάμωμος καὶ μόνη ἀγιωτέρα τῶν Χερου-
βιμ φανείσα, τὰς ψυχὰς ἡμῶν σῶσον πάσης περι-
στάσεως, τῶν πίστει ὑμνούντων σε, ἄχραντε, Παρ-
θένε θεόνυμφε.

Θάλασσαν σπαργανώσα, ὁμίχλη βουλήματι κυφο-
ριῖται ὁ Κτίστης ἐκ παρθένου, κόρη, ἀπειρογάμου,
ὡσπερ βρέφος, καὶ σπαργάνοις ἀρρήτως εἰλίσσεται.

Παρθένε μόνη ὡς καθάραν σε ἀδιάφθορον Λόγος
καθαρὸς ἠγάπησε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνεπλάσατο σαρκού-
μενος, κόρη, τὸν ἄνθρωπον, ὁ Μαρίνην δοξάσας **B**
τοῖς θαύμασι.

Ἄφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν Θεὸν οὐράνιον ἀπο-
κύησασα τὸν οὐρανῶσαντα, πάναγνε, γηγενῶν ὅλον
τὸ φύραμα, καὶ τῆς Μαρίνης τὴν σεπτὴν μνήμην
φαιδρύναντα, ἔβοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα ὑμνεῖτε τὸν
Κύριον.

Φῶς ἡμῖν ἀντείλας μήτρας ἐξ ἀπειράνδρου σου,
Παρθένε, ἢ ταῖς φυκτωρίαις ἐνθέοις καταυγασθεῖ-
σα φῶς ἐχρημάτισεν, ἢ τῆς χαρᾶς ἐπώνυμος, Θεο-
κυῆτερ Μητροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Αἰμι-
λιανὸν, ἡμέρα ιη΄.

Ἰσχύς μου, καὶ ὑμνησις, καὶ φωτισμὸς τῆς καρ-
δίας μου ὑπάρχει, πανάμωμε, Χριστὸς ὁ Κύριος, **C**
ὃν ἐκύησας ἐν δύο ταῖς οὐσίαις, μίᾳ ὑποστάσει δὲ
κατανοούμενον.

Νόμους τοὺς τῆς φύσεως λαθοῦσα ἐν τῷ ὑπὲρ
φύσιν τοκετῷ, παρθένος μετὰ γέννησιν, Παρθενο-
μήτορ, ἔμεινας· τὸν Πλαστουργὸν γὰρ, ἄχραντε,
ἀπάσης κτίσεως τέτοκας.

Ἀγιάσματός σε τόπον τοῦ ἡμᾶς ἀγιάσαντος, παν-
αγία κόρη, μόνην εὐρεθεῖσαν δοξάζομεν, δι' οὗ οἱ
γῆν κατοικοῦντες οὐρανῶθησαν, καὶ ζωῆς ἀληθινῆς
ἠξιώθησαν.

Ῥομφαία τρωθέντα με τῆς ἀμαρτίας ἴασαι τῷ
δραστικωτάτῳ σου φαρμάκῳ, ἢ τὸν Σωτῆρα Χριστὸν
κυήσασα, λόγῃ τὸν τρωθέντα δι' ἐμέ, ἄχραντε, καὶ
τρώσαντα τὴν καρδίαν τοῦ ὄφρατος.

Εὖα μὲν ἐτρύγησε τοῦ ξύλου καρπὸν θανατηφό-
ρον· σὺ δὲ, πάναγνε, ζωῆς τὸ ξύλον καρπογονεῖς, οὗ
ἢ γεῦσις ἅπντας τοὺς θανόντας ἀνεζώωσεν. **D**

Κυριώνυμε θεόνυμφε, τὸ, Χαῖρε, σοὶ πίστει κραυ-
γάζομεν· καὶ γὰρ ἐκύησας χαρὰν ἀνεκλάλητον Χρι-
στὸν τὸν Κύριον, ᾧ κραυγάζομεν· Ὁ τῶν Πατέρων
Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ.

Σταγόνα μοι δυβρήσον ἐλέους, πηγὴν τοῦ ἐλέους ἢ
κυήσασα, καὶ τῆς ἀμαρτίας μου ξήρανον δυβρήματα,
καὶ τῆς ψυχῆς μου πράϋνον ἄγρια κύματα, Παρθένε
Θεοτόκε Μαρία, ἵνα σε δοξάζω εἰς πάντας τοὺς αἰῶ-
νας.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ σῶ, πανύμνητε, τὸν ἐν
σχῆτι πορευόμενον· δίδου μοι χεῖρα βοηθείας· τὰ

A mur, o munda ab omni labe : tu enim Deum car-
nem factum peperisti.

O immaculatissima, quæ sola sanctior Cherubim
apparuiti, salva animas nostras ab omni circum-
stanti adversitate, dum te cum fide laudamus, o
immaculata Virgo, sponsa Dei.

Creator, qui nebula tanquam fascia mare cir-
cundat, sua voluntate ex puella Virgine innu-
pta gignitur tanquam infans, et fasciis modo inef-
fabili circumvolvitur.

O Virgo unica, te utpote puram et incorruptam
Verbum illud purum dilexit, et ex te incarnatum,
hominem reformavit; quod Marinam miraculis
glorificavit.

Altior cœlis apparuiti Deum cœlestem enixa, o
castissima, qui cœlificavit universam massam ter-
rigenarum, ac venerandam Marinæ memoriam il-
lustravit; ad quem clamamus : Omnia opera, lau-
date Dominum.

Lucem nobis oriri fecisti ex inviolato utero tuo,
o Virgo, qui splendoribus divinis illustratus, lux
evasit, o Dei genitrix, Mater virgo, cujus nomen
resonat letitiam.

146 Ex Canone in festo S. Æmiliani martyris,
die 18.

Fortitudo mea, et laus mea, illuminatio cordis
mei est Christus Dominus, quem peperisti, o
summe illibata, qui intelligitur in duabus substan-
tiis, una autem hypostasi.

Naturæ leges ignorans in partu tuo, qui fuit su-
pra naturam, o Virgo Mater, post partum Virgo
permansisti : omnium enim creaturarum Condito-
rem, o inviolata, peperisti.

Te, quæ sola sanctificationis sanctificantis nos
locus esse inventa fuisti, o puella tota sancta, glo-
rificamus; per quem, terram inhabitantes, cœle-
stes facti sunt, veraque vita digni redditi sunt.

Me peccati gladio vulneratum sanasti efficacis-
sima medicina tua, o immaculata, quæ Salvatorem
Christum peperisti, qui propter me lancea vulne-
ratus, cor serpentis ipse vulneravit.

Eva quidem decerpsit fructum arboris mortife-
rum : tu autem, o castissima, vitæ arborem fructi-
ficasti, cujus gustus omnes, qui mortui erant,
vivificavit.

O Dei sponsa, dominantii nomine ornata, tibi,
cum fide clamamus, Gaude; etenim gaudium ineffa-
bile Christum Dominum peperisti, ad quem vocife-
ramur : Patrum Deus, et Dominus benedictus es.

Deplue super me stillam misericordiæ, tu, quæ
misericordiæ fontem peperisti; peccatique mei im-
bres exsiccæ, ac feroces animæ meæ fluctus tran-
quilla, o Virgo Deipara Maria, ut te in omnia sæ-
cula glorificem.

Illustra me luce tua in tenebris ambulatam, o
omni laude dignissima : porrigere mihi manum

auxiliatricem : nubes animæ dispelle; passionum A νέφη τῆς ψυχῆς μου ἀπέλασον· παθῶν μου τὸ κλυ-
mearum tempestatem seda, o refugium despe- δῶνιον κόπασον, ἀπεγνωσμένων καταφύγιον.

147 *Ex Canone in festo S. P. N. Dii confessoris, die 19.*

Solis spiritualis tabernaculum facta es, o ab omni labe pura, qui nos divinis splendoribus pietatis illuminavit, atque ignorantiae nebulas dissipavit, o Virgo perpetua.

Habitavit in te, o immaculata, ille, qui habitat in caelis; quem enixe roga, ut salvet animas laudantium te.

Candelabrum luciferum, te divinum splendorem in utero gestantem agnovimus, o Virgo: unde te supplices deprecamur, ut luce tua irradies animas omnium qui te collaudant.

Interfice animæ meæ affectus, o inculpabilissima, quæ vitam omnium ineffabili Verbo peperisti: et mentem meam conturbatam pacifica, o puella.

Cherubini sanctiorem effecit te, o puella, Deus sanctus manifeste, qui sanctificat clamantes, Benedicta tu in mulieribus, o Domina immaculatissima.

Caelis latior apparuisti, Deum in te capiens, o Maria castissima; quem deprecare ut liberet me a passionibus detinentibus me, atque a futura tremenda sententia eripiat me clamantem: Laudate, omnia opera, Dominum.

Parce mihi, Christe, quando veneris cum gloria ad judicandum mundum, cum habeas deprecantem C te, o Verbum, Deiparam semper Virginem, et angelorum ordines, sanctorumque concilium.

Ex Canone in festo S. Eliæ Prophetæ, die 20.

Supersubstantialis Deus, ex te, o mundissima, incarnatus est, et propter nos homo factus est similis nobis: quem impense roga, o castissima, ut me, qui supra omnes **148** homines peceavi, salvet et liberet a supplicio.

O porta impervia, per quam transitur ad Deum, poenitentiae portas aperi mihi precor, abluens sordes peccatorum meorum imbribus misericordiae tuae, o puella Deo charissima.

Cum omnibus caelestibus virtutibus, cum omnibus prophetis et martyribus, cum apostolis et confessoribus, preces effunde, o Domina mundissima, ut ego, qui multa peceavi, salutem consequar, et a futuris poenis eripiar.

Super te tanquam imber descendit Verbum supersubstantiale, quod deprecare, o puella innocentissima, ut super me nunc mundas compunctionis stillas depluat, quibus omnes immensorum malorum meorum sordes abluantur.

O porta Dei, divinos ingressus ostende miseræ animæ meæ, quos ingrediar cum confessione, malorumque absolutionem recipiam, o Deipara.

Laudo te, o tota laudabilis, et magnifico, o Deo

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν Διον, ἡμέρα 19.

Ἡλίου τοῦ νοητοῦ, πανάμωμε, σκῆνωμα γέγονας ταῖς θεϊκαῖς λαμπρότησιν ἡμᾶς εὐσεβείας καταυγάσαντος, καὶ τὴν ἀχλὺν διώξαντος τῆς ἀγνωσίας, Ἄειπάρθενε.

Ἐνώκησεν ἐπὶ σοὶ ὁ κατοικῶν τοὺς οὐρανοὺς, ἀχραντε, ὃν ἐκτενώσ αἰτήσαι σῶσαι τὰς ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σε.

Φωτοφόρον σε λυχνίαν τὸ θεῖον φέγγος ἐν τῇ γαστρὶ βαστάσασαν ἐγνωμεν, Παρθένε· ὅθεν δυσωποῦμέν σε, φωτὶ σου καταύγασον πάντων τὰς ψυχὰς τῶν ὑμνούντων σε.

Νέκρωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη, πανάμωμε, ἢ τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων ἀπορρήτην λόγῳ κηύσασα, καὶ τὸν νοῦν μου ταρασσόμενον, κόρη, εἰρήνευσον.

Ἄγιωτέραν τῶν Χερουδίμ σε ἀπειργάσατο, κόρη, ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος ἐμρανῶς, ἀγιάζων τοὺς κραυγάζοντας· Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἄφθης πλατυτέρα οὐρανῶν Θεὸν χωρήσασα, Μαρία πάναγνε· ὃν καθικέτευε ῥύσαι με τῶν παθῶν τῶν συνεχόντων με, καὶ τῆς μελλούσης φοβερᾶς δίκης με ῥύσασθαι τὸν βοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φεῖσαι μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, ἔχων δυσωποῦσάν σε, Λόγε, τὴν Θεοτόκον τὴν ἀειπάρθενον, τὰ τῶν ἀγγέλων τάγματα, καὶ τῶν ὁσίων τὴν ὁμήγυριν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Ἡλιοῦ, ἡμέρα 20.

Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς, πανάμωμε, ἐκ σοῦ αεσάρκωται, καὶ δι' ἡμᾶς ὤφθη καθ' ἡμᾶς ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἐκτενώσ ἰκέτευε ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους, ἡμαρτηκότα με, πάναγνε, σῶσαι καὶ κολάσεως ῥύσασθαι.

Ἄδιόδευτε πύλη, ἢ πρὸς Θεὸν φέρουσα, πύλα; μετανοίας μοι, κόρη, ἀνοιξον, δέομαι, ἀποκαθαίρουσα ἁμαρτιῶν μου τὸν ῥῦπον ὑμῆροις τοῦ ἐλέους σου, θεοχαρίτωτε.

Μετὰ πασῶν τῶν οὐρανίων δυνάμεων, μετὰ πάντων, Δέσποινα πανάμωμε, τῶν προφητῶν, καὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν ὁσίων, ἰκέτευε τυχεῖν με σωτηρίας τὸν πολλὰ ἁμαρτάνοντα καὶ ῥυσθῆναι μελλούσης κολάσεως.

Ἐπὶ σὲ ὡσπερ ὑμῆρος Λόγος καταδέβηκεν ὁ ὑπερούσιος, ὃν δυσώπει, κόρη, ἐπομῆρησαι μοι νῦν κατανύξεως καθαρᾶς σταγόνας αποπλουούσας πάντα ῥῦπον τῶν ἀμέτρων κακῶν μου, πανάμωμε.

Ἡ πύλη ἢ τοῦ Θεοῦ, εἰσόδους θείας ὑπόδειξον τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ἐν αἷς εἰσελεύσομαι ἐξομολογούμενος, καὶ κικῶν τὴν λύσιν, Θεοτόκε, ἀπολήφομαι.

Ἵμνῶ σε, πανύμνητε, καὶ μεγαλύνω, θεοχαρίτωτε,

τὴν ἀγνὴν σου λοχείαν· βοήθησόν μοι βίου τοῖς κύμασι· χειμαζομένῳ, καὶ δίδου κατάνυξιν τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, καθαρτικὴν τῶν μολυσμῶν.

Νομοθετῶν εὐσέβειαν καὶ διδάσκων μετάνοιαν ὁ Ἐμμανουὴλ ἐκ σοῦ τεχθεὶς ἐπέφανεν, ὃν νῦν ἐκδυσώπησον, ὑπεραγία Δέσποινα, τῆς δικαιοσύνης ὑπανοῖξαι μοι πόλιν, καὶ σῶσαι με βοῶντα· Ἱερεῖς, εὐλογεῖτε Κύριον.

Φωνὰς τῶν οἰκετῶν σου, ὡς ἀγαθὴ, μὴ παρίδης, πανάμωμε Δέσποινα, ἀλλ' ἐκτενῶς αἰτήσαι τὸν πάντων Δημιουργὸν τῷ βασιλεῖ τὰ τρόπαια, καὶ τὴν εὐρωστίαν τὴν ψυχικὴν δωρήσασθαι, Παρθένε, καὶ θείας βασιλείας τὴν μετουσίαν καὶ λαμπρότητα.

149 *Ex Canone in S. Pocam martyrem, die 23 (65).*

Soluta est primorum parentum pœna : Deum enim, qui est ante sæcula, peperisti, o illibata; qui factus novus infans, omnem humanam substantiam penitus renovavit.

Deus ex te incarnatus, propter viscera misericordiae suæ, hominibus unitus est, ac sustulit maledictionem, o sola omni benedictione cumulata Domina.

Virgo a nuptiis immunis, Virgo benedicta, pontificum gloria, martyrum omnium corona, libera a periculis ac tribulationibus eos qui concinunt laudes tuas.

Sapientia Dei ædificavit sibi domum, prout sibi placitum fuit, ex puris sanctisque sanguinibus tuis, o Domina.

Tanquam Imber salutaris, Verbum effusum est

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὴν ἀγίαν μάρτυρα Χριστίνην, ἡμέρα κδ'.

Συνέλαβες Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς σαρκὶ ἐνωθέντα καθ' ὑπόστασιν τὴν ἐκ σοῦ, ὃν ἐπιποθήσασα Χριστίνα τοῦ μαρτυρίου τὸ κλέος ἐκτήσατο.

Στήσόν μου τὸν τάραχον τῶν λογισμῶν, ἀγνή Δέσποινα, παῦσον ψυχῆς πάσαν ἀθυμίαν, τὸν Χριστὸν ἡ κηύσασα.

Προφητῶν σε ὁ Ἐνδοξὸς πάλαι Ἴσαϊας ῥάβδον ὠνόμασεν, ἄνθος φέρουσαν τὸν Κύριον, Θεοτόκε μητέρα ἀειπάρθενε.

Νεκρὸν με τῇ ἀμαρτίᾳ γενόμενον ζώωσον, ζωὴν ἀναμάρτητον, ἀγνή Παρθένε, κηύσασα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφήται μυστηρίου σου, Παρθένε, τὸ βάθος, προφητικῶς προκατήγγειλαν θεῶν καταλαμπόμενοι πόρρωθεν Πνεύματι μητέρα σε πιναληθῆ τοῦ Δεσπότου τῶν ὅλων γενήσεσθαι.

Νόμους, Παρθένε, ὑπερβάτα τοὺς τῆς φύσεως τῇ θεῖα σου συλλήψει ὑπὲρ φύσιν θεὸν ἐκθήσας βοῶσα· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ θεὸς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἡ κραταῖα βοήθεια τῶν πιστῶν, ἀειπάρθενε, ῥῦσαι με τῆς πλάνης τοῦ δολίου δράκοντος δεινῶς πολεμοῦντός με, καὶ ταπεινῶσαι σπεύδοντος· σὺ γάρ

(65') *Deest in Menæis impressis.*

A gravissima, castum partum tuum : adjuva me vitæ fluctibus exagitatum, et concede compunctionem miserabili animæ meæ, qua illius fœditates emundentur.

Legislator pietatis, et magister pœnitentiæ Emmanuel ex te natus apparuit; quem nunc suppliciter exora, o supersancta Domina, ut justitiæ portas mihi desuper aperiat, et salvet me clamantem : Sacerdotes, benedicite Dominum.

Voces famulorum tuorum, utpote benigna, ne despicias, inculpatissima Domina : sed omnium Conditorem enixe roga, o Virgo, ut regi tropæa, animique fortitudinem, ac regni divini consortium, splendoremque largiatur.

B in incorrupto utero tuo, o puella sanctissima, et malitiæ torrentes divina potentia sua exsicavit.

Conquassatam ac dirutam animæ meæ domum, tu, utpote benignissima, pœnitentiæ actibus renova, o castissima puella, quæ universam hominum naturam partu tuo reformasti.

Arca legis, et urna quæ manna continebat, figurabat te, o castissima; mensa divina, et lucerna auro collucens, quæ lumen illud in revelationem gentium peperisti, quod divina scientia universum terrarum orbem illuminavit.

Illumina, o pura, animam meam, peccatorum tenebris involutam, et a flammis ac tenebris æternis libera me mediatione tua, ut cum animi exultatione magnitudinem tuam concelebrem

150 *Ex Canone in festo S. Christinæ martyris, die 24.*

Concepisti Verbum Patris carni unitum secundum hypostasim quæ erat ex te; quod ardentior amans Christina martyrii gloriam adeptæ est.

Seda, o casta Domina, cogitationum mearum tumultum, aufer omnem animi consternationem, tu quæ Christum peperisti.

Prophetarum gloriosissimus Isaias olim te virginam nominavit, quæ florem Dominum protulisti, o Veipara mater semper virgo.

Me propter peccata mortuum vivifica, o Virgo casta, quæ vitam immortalem peperisti

Mentis oculo inspicenter diviniloqui propheta mysterii tui profunditatem, o Virgo; prophetice a longe prænuntiaverunt, divino Spiritu illustrati, futuram te matrem verissimam Domini universorum.

Cum naturæ leges transcendisses, o Virgo, divina conceptione tua, Deum supra naturæ ordinem peperisti, clamans : Benedictus es, Domine Deus in sæcula.

O Virgo perpetua, validissimum fidelium auxilium, libera me a seductione fraudulentæ draconis, qui graviter oppugnat me, atque humiliare mise-

rumque me reddere satagit: tu enim dux es infallibilis atque omni errore carens, eorum qui confidunt in te, atque incessanter clamant: Populi, superexaltate Dominum.

O Virgo amica bonorum, animam meam peccatis malignatam, bonam effice, et ab æterna flamma libera me intercessionibus tuis.

151 *Ex Canone in S. Fantinum mart. die 24 (65°).*

O Castissima, quæ lucem divinam atque immaculatam in lucem edidisti, tenebras, quæ in me sunt, dispelle, cordis mei nubes dissipa, illumina me, porta luminis, qui te cum fide magnifico, Deumque glorifico: gloriose enim glorificatus est.

Ille, qui duplici præditus natura intelligitur, Deus et homo, Paternum sinum nulla ex parte derelinquens, in sinu tuo, o Virgo inviolata, resedit circumscriptibilis, cum sit incircumscriptus suapte natura.

Deus cœlestis intra viscera tua habitavit, o Puella, atque hominem deificavit, teque universorum patrocinium præsidiumque constituit.

Legales typi præfigurabant mysterium conceptionis tuæ, quorum nos intuentes exitum glorificamus te, o Virgo, quæ facta es omnium bonorum causa, et genus nostrum gratia replevisti.

Respice in me, o Deo gratissima Regina, et a

Ex Canone in festo SS. Hermolai, et sociorum martyrum, die 27.

Redde mihi Christum propitium, o Virgo tota sine macula (66), liberans me in die Judicii a tremenda damnationis sententia.

Libera me, o immaculatissima, a gravissima tempestate peccatorum, et cogitationum, quæ crudeliter invadunt cor meum.

Tanquam thronus igniformis, Dominum fers, o divina gratia cumulatissima; quem deprecare ut salvos faciat nos in peccati salo periclitantes.

Habentes te, o Virgo, patrocinium, refugium, firmamque defensionem, per te liberemur ab omni tribulatione.

Tempestas immensorum peccatorum meorum conturbat me, et in profundum desperationis semper dejicit me, o Puella: at tu præveniens, porrige mihi manum tuam, et da mihi, ut in tranquillo penitentiae portu securus ingrediar.

Virgo omni sanctitate prædita, quæ Deum incarnatum peperisti, ab omni peccato, et tribulatione salvum fac populum tuum clamantem: Benedictus es, Deus Patrum.

(65°) Menææ non habent.

(66) Consonat S. Amadeus Lausannensis antistes homil. 7 de B. V. dum inducens Christum Matri suæ in cœlum subeunti gratulantem, in hunc modum scribit: « Dominus assistens egressæ de corpore, ita prædicat laudes ejus: Tota pulchra es, Mater mea, et macula non est in Te. Tota, ait, pulchra es: pulchra in cogitatu, pulchra in verbo: pulchra in actu, pulchra ab ortu usque ad finem. » Sic ille. Ubi ortus non nativitatem, sed conceptum

ἀπλανῆς τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθότων ὑπάρχεις ὁδηγία τῶν βοῶντων ἀπαύστως· Λαός, ὑπερυψοῦτε Κύριον.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην ταῖς ἀμαρτίαις ψυχὴν μου ἀγάθυνον, καὶ αἰωνίου φλογός με ῥῦσαι πρεσβείαις σου.

pessimorum dæmonum, qui me conturbant, vexatione, et ab igne gehennæ libera me, qui te cum fide collaudo.

Quemadmodum non combussit olim ignis fornacis prudentissimos adolescentes; ita nec vulvam tuam, Deigenitrix Virgo, combussit nunc ignis Divinitatis, quæ in te naturæ terminos innovavit.

Morbo affectos, atque ad terram inclinatos, et peccato palam servientes, Dominus omnipotens, cum Inhabitasset uterum tuum, salvavit; unde nunc firma fide clamant ad eum: Pueri, etc.

Corruptam terrigenarum substantiam partu tuo incorruptibili redintegristi. Quamobrem vociferor: Redintegra me qui totus concupiscentiis pravis corruptus sum, **152** utpote benignissima, et semitas dirigentes ad vitam demonstra mihi; tu enim es dux omnium, qui recurrunt ad te, o purissima.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐρμόλαον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρα κζ'.

Ἰλεῶν μοι, Παρθένε, τὸν Χριστὸν ἀπέργασαι, πανάμωμε, ἐν ἡμέρᾳ τῆς δίκης φοβερᾶς καταδίκης ἐξαίρουσα.

Ῥῦταί με, πανάμωμε, ἀμαρτιῶν δεινοῦ κλύδωνος, καὶ λογισμῶν τῶν ἐπεμβαινόντων ἀφειδῶς τῇ καρδίᾳ μου.

Ὡσπερ θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Δεσπότην, θεοχαρίτωτε, ὃν ἔχετευε σωθῆναι ἡμᾶς ἀμαρτίας σάλλῳ κινδυνεύοντας.

Σὲ προστασίαν, καταφυγὴν, καὶ βεβαίαν ἀντίληψιν κεκτημένοι, Παρθένε, ῥυσθεῖημεν, διὰ σοῦ, πάσης θλίψεως.

Κλύδων με τῶν ἀμέτρων πταισμάτων συνταράττει καὶ βυθῷ παραπέμπει διηνεκῶς ἀπογνώσεως, κόρη· ἀλλὰ προφθάσασα χεῖρά μοι ἔρεξον, καὶ δίδου μοι πρὸς γαληνοὺς μετανοίας λιμένας ὀρμίζεσθαι.

Παναγία Παρθένε, ἡ Θεὸν σαρκόφορον ἀποκυήσασα, ἐκ πάσης ἀμαρτίας καὶ θλίψεως βοῶντα τὸν λαόν σου περίσωζε· Ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

passivum sonat, a quo ortu, sive principio vite usque ad finem in morte, beata Virgo tota, juxta Amadeum, perpetuo nituit absque omni prorsus macula. Alioquin, si Amadeus significare voluisset ortum ex utero, nimirum nativitatem, diminutissimus fuisset, imo falsum dixisset, cum Deipara fuerit pulchra per gratiam ante nativitatem suam, ut omnes concedunt. Vide Nieremberg, in *Sacro-syllabo* 5, pag. 245.

Σὺ τὸ τερπνὸν παλάτιον καὶ φαιδρὸν ἐνδίαίτημα τοῦ παμβασιλέως, παναγία Δέσποινα, ὑμνοῦμεν, δεόμενοι, ναοὺς ἡμᾶς ἀνάδειξον τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος, καθαρῆσαντας πάσης κακίας ἐναντίας, καὶ βιώντας ἀπαύστως· Λαός, ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν ὅταν καθίσης κρῖναι τὰ σύμπαντα, τὰς ἀνομίας παρορῶν καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος ἐλεήμων, ὡς Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἄγλους ἀποστόλους Πρόχωρον, Νικάνορα, Τίμωνα, καὶ Παρμήναν, ἡμέρα κη'.

Πορεῖται αἱ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐν σοὶ ἐγνώσθησαν γεγενημέναι ξένῳ τοκετῷ ἀσυγκρίτῳ τε ἐνώσει· ὅθεν ὡς πάντων Δέσποιναν τῶν ποιημάτων σε δοξάζομεν.

Σταλάζοντα γλυκασμὸν καὶ ἀπολύτρωσιν κακῶν τέτοκας τὸν ἀγαθὸν Κύριον, ἀχραντε παρθένε πανάμωμε.

Ἀπειρογάμως ἐκύησας Θεὸν Λόγον σωματωθέντα, πάναγνε, ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον· ὅθεν καταχρέως σε Παρθένον δοξάζομεν καὶ χρεωστικῶς μακαρίζομεν.

Ἵμνοῦμέν σε δι' ἧς τῆς φθορᾶς ἐλυτρώθημεν, πανάμωμε, τοῦ ἀδύτου, καὶ τῆς πρὶν τυραννοῦσης κακίας τοῦ ἀλάστορος.

Τάξεις σε ἀσωμάτων ἀγγέλων γεραίρουσι, καὶ ἀποστόλων χορεῖται, καὶ μαρτύρων δῆμοι, Θεοκυῆτορ· τὸν γὰρ πάντων Βασιλέα ἀφράστως ἐκύησας.

Λόγω τὸν Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς, κόρη, τέτοκας, λόγῳ οὐρανὸν ποιήσαντα καὶ τὴν γῆν, καὶ δοξάζεις τοῦτον, πανάμωμε, λόγον παρέχοντα τοῖς καθαρῶς αὐτῷ νῦν πιστεύουσιν.

Ἰδοὺ θεηγόρων αἱ φωναὶ πέρας ἐδέξαντο, ἀποτεκούσης σοῦ τὸν ὑπερούσιον Κύριον, ὑπ' ἐκείνων τὸν δηλούμενον, εἰς σωτηρίαν τῶν πιστῶν, θεοχαρίτωτε, τῶν βιώντων· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοὶ βοῶμεν, Παρθένε, περιχαρῶς τοῦ ἀρχαγγέλου· Χαῖρε, ἡ χαρὰ τῶν ἀγγέλων, τῶν ἀποστόλων τὸ σεμνολόγημα, καὶ προφητῶν τὸ κήρυγμα, καὶ τῶν μαρτύρων τὸ στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἄγλους μάρτυρας Σύλαν, Σιλουανὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, ἡμέρα λ'.

Ἵπερόμνητον Θεὸν ἀρόήτως τέτοκας σάρκα ἐκ σοῦ φορέσαντα δι' ἀγαθότητα, ὑπερόμνητε ἀγνί· ὅθεν ἐν φωναῖς εὐχαριστηρίοις ὑμνολογοῦμέν σε καὶ μακαρίζομεν, ὡς πάλαι προσεφῆτευσας.

Εὐρόν σε τῶν ἀγγέλων καθαρωτέραν ὑπέδου τὴν γαστέρα σου τὴν ἁγίαν ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, θεστόκα, καὶ ὡφθη ἄνθρωπος ἐκ σοῦ σαρκούμενος, ἐν δυοῖ ταῖς φύσει γνωριζόμενος.

Te jucundum palatium, et splendidum domicilium omnium Regis, o sanctissima Domina, laudamus, obsecrantes, ut efficias nos templa Filii tui, purgatos ab omni adversante malitia, et incessabili voce clamantes : Populi, superexaltate Christum in saecula.

Parce mihi, Salvator (qui natus, servasti Genitricem tuam incorruptam post partum), quando sedebis judicaturus **153** universa; non respiciens iniquitates meas, et peccata mea, tanquam impeccabilis, et misericors; tanquam Deus, et amator hominum.

Ex Canone in festo SS. apostolorum Prochori, Nicanoris, Timonis, et Parmenae, die 28.

Itinera Dei facta in te cogita sunt, o immaculatissima, per partum tuum peregrinum, atque unionem incomparabilem: unde tanquam omnium creaturarum Dominam te glorificamus.

Bonum Dominum stillantem dulcedinem, et redemptionem a malis, peperisti, o inviolata Virgo, carens omni macula.

Sine viri copula peperisti Deum Verbum corporatum, o castissima, supra omnem verbi cogitationisque comprehensionem; unde pro debito te Virginem glorificamus, ac jure beatam appellamus.

Laudamus te, o libera ab omni labe, per quam a corruptione barathri, et a malitia hostis, qua prius tyrannice premebamur, liberati sumus.

Incorporeorum angelorum acies te venerantur, o Deigenitrix, una cum apostolorum choro, ac martyrum turba: omnium quippe regem ineffabiliter peperisti.

Per verbum peperisti Verbum Patris, o puella, quod verbo caelum terramque creavit: et glorificas illud, o castissima, dum praebet verbum illis, qui nunc ipse credunt sibi.

Ecce divinitoquorum voces sinem acceperunt, pariente te supersubstantialem Dominum, ab illis declaratum ac demonstratum, o Deo gratissima, in salutem fidelium clamantium: Benedicite, omnia opera Domini, Domino.

154 Archangeli voce ad te cum gaudio exclamamus: o Virgo. Gaude, gaudium angelorum, titulus honorificus apostolorum, praeconium prophetarum, martyrumque corona.

Ex Canone in festo SS. Sylae, et Sylvani, et sociorum mart., die 30.

Superiorem omni laude Deum incarnatum ex te propter suam bonitatem, ineffabiliter peperisti, o casta omni laude superior: quare cum vocibus gratiarum actionis te laudamus, dicimusque beatam, quemadmodum olim tu ipsa prophetasti.

Ille qui lucem habitat inaccessibilem, cum invenisset te, o Deipara, angelis sanctiorem, ingressus est in uterum tuum, et homo factus est incarnatus ex te, in duabus naturis notificatus.

Miraculorum omnium eminentissimum est miraculum factum in te : etenim præter consuetas naturæ leges, legislatorem Christum peperisti, qui primorum parentum transgressionem abolevit, o immaculatissima.

Te antea descripsit David montem coagulatum, montem Dei nostri, montem pinguem. In te enim, o puella, notæ factæ sunt illius viæ, dum carne ex te emendicavit, nosque ad pristinam dignitatem reduxit.

Cum Factor te decoram pulchritudine invenisset, in te posuit tabernaculum suum, et speciosus super omnes filios terrigenarum apparuit corporatus, o sanctissima Virgo, omni laude dignissima.

Dissolve funes peccatorum meorum intercessione tua, o casta, et colliga me perfecte charitate boni Filii tui : nam in dies longius discedo ab eo per deformes cupidines.

Parce mihi, qui iterum venturus es cum gloria divinitatis judicare orbem terrarum, o omnipotens Domine, **155** per intercessionem illius, quæ nesciens virum peperit te : et ne in ignem dejicias me, ob peccata desperatum.

Ex Canone in festo S. Eudocimi justii, die 31.

Tanquam animatum Dei thalamum, et thuribulum spiritualis vitalisque carbonis, Deiparam semper beatissimam hymnis celebremus, vociferantes : Ave, causa salutaris restorationis.

Cum esses angelis honorabilior, angelorum Creatorem tuo gremio tulisti, ac peperisti, o Dei mater in redemptionem hominum concipientium tibi : Non est sanctus, o immaculata, præter te, Domina.

O omni laude dignissima Virgo perpetua, tu peperisti Deum, vere hominem factum, quem superni laudant exercitus. Eundem pro servis tuis suppliciter exorare ne cesses.

Illum, qui ex te incarnatus est, o Virgo Mater, semper deprecare pro nobis laudantibus te, ut a passionibus et periculis mortiferis, a malis ac tribulationibus, ab æterna flamma, ac pœna liberemur.

Electa a Deo fuisti, utpote speciosissima, o Virgo, factaque es ejusdem sedes ac possessio spatiosissima, et thalamus, et lucerna, et mensa.

Illum, quem peperisti, deprecare semper, o Virgo, ut liberet me a servitute passionum damnationis, a gravi duritie quæ detinet me, et ab imperio eorum, qui semper tribulant me, o Deo charissima.

Adæ Formator, ex sanguinibus tuis, o casta, formatus est, lacteque tuo nutritus, qui nutrit omne quod spirat, o Deipara Virgo; unde te tanquam Dei Matrem glorificamus.

Lucis illuminantis omnes habitaculum et tabernaculum ejus, et pons et scala in excelsum terri-

Θαυμάτων ὑπερέχον πέφυκε τὸ ἐν σοὶ γενόμενον θαῦμα· νομίμων γὰρ ἀνευθεν τῆς φύσεως τὴν νομοδότην Χριστὸν ἀπιτίκτει, τὴν τῶν προπατόρων παράβασιν λύοντα, παναμώμητε.

Σὲ ὁ Δαβὶδ προδιέγραφεν ἕρος τετυρωμένον, ἕρος τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἕρος πῖον· ἐν σοὶ γὰρ, κόρη, ἐγνωρίσθησαν τούτου αἱ πορεῖαι σάρκα πτωχεύσαντος, καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον ἡμᾶς ἐπανάξαντος.

Ὅραίαν σε κάλλει ὁ Ποιητῆς εὐράμενος, ἐν σοὶ ἐσκήνωσε, καὶ ὠραίως ὑπὲρ ἀπαντας υἱοὺς τῶν γηγενῶν ὤφθη σωματούμενος, παναγία Παρθένα πανύμνητε.

Λύσον μου τὰς σειρὰς τῶν πταισμάτων τῆ μεσιτεία σου, ἀγνή, καὶ τῆ ἀγάπῃ τελείως τοῦ ἀγαθοῦ Υἱοῦ σου πρόσθησον, μακρυνόμενον καθ' ἐκάστην ἐξ αὐτοῦ δι' ἡδονῶν ἀτόπων.

Φεῖσαι μου, ὁ μέλλων ἐν δόξῃ πάλιν ἔρχεσθαι Θεότητος κρῖναι τὴν οἰκουμένην, παντοδύναμε, ἰκεσίαις τῆς ἀπειράνδρωσ, Δέσποτα, τεκούσης σε, καὶ μὴ εἰς πῦρ ἐκπέμψῃς με κατεγνωσμένον ἀμαρτήμασιν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσιον καὶ δίκαιον Εὐδοκίμον, ἡμέρα λβ'.

Ὡς παστάδα ἔμφυχον Θεοῦ καὶ θυμιατήριον τοῦ νεητοῦ καὶ φωτοφόρου ἀνθρακος, τὴν ἀειμακάριστον ἀνυμνήσωμεν Θεοτόκον κραυγάζοντες· Χαῖρε, ἡ αἰτία τῆς σωτηριώδους ἀναπλάσεως.

Ἐπιπέφυκα ἀγγέλων τιμιωτέρα τὸν Κτίστην τῶν ἀγγέλων τῆ σῆ νηδύϊ ἐθάστασας καὶ τέτοκας, Θεομήτορ, βροτῶν εἰς λύτρωσιν τῶν μελιρδούντων σοὶ· Οὐκ ἔστιν, ἀχραντέ, ἅγιος πλὴν σου, Δέσποινα.

Πανύμνητε τὸν ἄνω στρατηγίας ὑμνούμενον Θεὸν ἀπεκύησας ἀνθρώπον ὄντως γενόμενον, ὃν ὑπὲρ τῶν δούλων σου ἐκδυσωπῆσαι μὴ παύσῃ, ἀειπάρθενε.

Ἐπὲρ ἡμῶν τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, Παρθενομήτορ, πάντοτε δυσώπει τῶν σε ὑμνούντων, τοῦ λυτρωθῆναι ἐκ παθῶν καὶ κινδύνων, ψυχοφθόρων κακῶν καὶ θλίψεων, καὶ αἰωνιζούσης φλογὸς καὶ κολάσεως.

Ἐκλεκτῇ τῷ Θεῷ ἐχρημάτισας, ὡς ὠραιότατη, χωρίον εὐρύχωρον τούτου, Παρθένα, γέγονας, καὶ παστάς καὶ λυχνία καὶ τράπεζα.

Ὅν ἔτεκας, Δέσποινα, ἀεὶ δυσώπει, δουλείας βυσθῆναί με παθῶν τε κατακρίσεως, καὶ τῆς συνεχούσης με δεινῆς πωρώσεως, καὶ τῆς τῶν θλιβόντων με ἀεὶ ἐπικρατείας, Θεοχαρίτωτε.

Ὁ τοῦ Ἀδάμ Δημιουργὸς ἐξ αἱμάτων σου, ἀγνή, δημιουργεῖται, καὶ γαλακτοτροφεῖται ὁ διατρέφων πᾶσαν πνοήν, Παρθένα Θειόκε, ὅθεν ὡς Θεοῦ σε δοξάζομεν Μητέρα.

Φωτὸς ἐνδιαίτημα τοῦ πάντας κατρυγᾶσαντος, καὶ σκητῆ καθωράθης, Θεοχαρίτωτε, γέφυρα καὶ κλίμαξ

πρὸς ὕψος τοὺς γηγενεῖς ἀνάγουσα, κόρη, διό σε γε-
παίρομεν καὶ πιστῶς σε μακαρίζομεν.

MHN AYFOYCTOZ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν κατακομιδὴν τοῦ τιμίου
σταυροῦ ἀπὸ τοῦ σκενοφυλακείου, ἡμέρη α΄.

Ἐλεγεν ἡ πάναγνος κλαίουσα· Ὅτε σε, τέκνον
ἀπορρήτως ἔτεκον, ὠδῖνας ἐφυγον, καὶ πῶς νυνὶ διὰ
ὄδυνῶν πεπλήρωμαι; ὁρῶ γάρ σε κρεμάμενον ὡς
καχοῦργον ἐν ξύλῳ, τὴν γῆν ἀσχέτως κρεμάσαντα.

Νενεκρωμένην τὴν Ζωὴν ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσα,
καὶ μὴ φέρουσα τῶν σπλάγχχνων τὸν πόνον, ἐδονεῖτο
ἡ σεμνὴ Παρθένος ἀνακράζουσα· Οἱ μοι, Υἱέ μου, τί
σοι δῆμος ἀνόμων πεποίηκεν;

Παρθενικῆς, Τέκνον, ἐκ μήτρας σε ἔτεκον, καὶ
ὁρῶσα ξύλῳ νῦν κρεμάμενον, ἐπαπορῶ καὶ οὐ συνορῶ
ὕψος μυστηρίου, καὶ βᾶθος πολλῶν κριμάτων σου,
ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν φωναῖς ἀσιγήτοις ὡς Μητέρα
Θεοῦ μακαρίζομεν.

Ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν δι' ἀγαθότητα ἐκ σοῦ,
πανάμωμε, ὑπὲρ νοῦν τεχθέντα, ἐδονήθης τὰ σπλά-
γχχνα καὶ ἔλεγες· Οἱ μοι, θεῖον τέκνον! πῶς ὑπὲρ
πάντων ὀδυνᾶσαι, προσκυνῶ σου τὸ εὐσπλαγχνον,
Κύριε.

Νηστεύειν ἡμᾶς, ἀγνή, κακίας πάσης ἐνίσχυσον,
καὶ φούλων καὶ πονηρῶν ἀπέχεσθαι πράξεις ἀεὶ
ἐνδυνάμωσον, προστασία πάντων τῶν ἀνθρώπων
χρηματίζουσα.

Νοός μου τὴν στενωπὴν τῆ σῆ πρεσβείᾳ πλάτυνον,
Δέσποινα, ἡ στενώσασα πάσας τὰς μεθοδεῖας τοῦ
πολεμήτορος, καὶ δι' ὁδοῦ με στενοῦ κατευδῶσον
πρὸς πλατυσμὸν τῆς ζωῆς βαδίζειν, Μητέρα Θεοῦ.

Νῦν ὡς ἀρνίον ἀκακὸν καθορῶσα κρεμάμενον καὶ
ὑπὸ ἀνόμων τῷ σταυρῷ πηγνύμενον, Υἱέ μου προ-
ἀναρχε, καὶ ὀδυρμοῖς συγκόπτομαι, καὶ ταῖς μητρι-
καῖς περιστατοῦμαι ὀδύνας, ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν
φωναῖς ἀσιγήτοις ὑμνοῦμεν θεοφρόνως εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Φθορᾶς σε δίχα τέτοκα ἐκ γαστρὸς, πρὸ αἰῶνων
Πατὴρ ὃν ἐγέννησεν, καὶ πῶς φθορᾶς ἀνθρώποι σπα-
ράττουσί σε, Υἱέ, καὶ τὴν πλευρὰν ὀρύττουσι λόγχῃ,
καὶ τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσὶν ἤλωσιν ἀπανθρώπως;
ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν ἐπαξίως μεγαλύνουεν.

Ex Canone in SS. Septem pueros, die 2 (66*).

Ille qui suapte natura purus est, cum invenisset
te, o castissima, omnibus creaturis puriorem,
inhabitavit in te, volens, tanquam hominum amator,
eliminare culpam, quæ habitaverit in Adamo.

Cum me ex divinis sanguinibus tuis Christus
tanquam vestimentum suscepisset, o inviolata,
olim nudatum gratiæ vestibis induit.

(65*) Deest in Menæis.

PATROL. GR. CV.

A genus deducens apparuisti, **156** o puella Deo
charissima; ideo te veneramur, et cum fide beati-
ficamus.

MENSIS AUGUSTUS.

Ex Canone in Translationem sanctæ crucis a loco,
in quo sacra vasa asservantur, die 1.

Dicebat castissima cum fletu: Cum te, o Fili,
ineffabiliter pepereris, dolores non sensi: et quo-
modo nunc tota doloribus plena sum? Video enim
te suspensum, tanquam facinorosum in ligno, te,
inquam, qui terram vi insuperabili suspendisti.

Cum vitam in cruce mortuam veneranda Virgo
intueretur, non sustinens viscerum dolorem, com-
movebatur, atque exclamabat: Hei mihi, Filiam
(inquiens), quid tibi fecit populus iniquorum?

Ex utero Virginali pepereris te, o Fili, et nunc vi-
dens te in ligno suspensum, anceps hæreo, nec
intelligo altitudinem mysterii, et profunditatem
judiciorum tuorum: sic exclamabat castissima,
quam incessabilibus vocibus tanquam Dei Matrem
beatificamus.

Cum aspiceres in cruce illum, qui propter ho-
ninitatem suam ex te, o immaculatissima, supra
mentis conceptum natus est, commovebantur vi-
scera tua, ac dicebas: Hei mihi, divina proles;
quomodo pro omnibus dolore afficeris. Adore, Domi-
ne, intimam misericordiam tuam.

Da nobis vires, o casta, ut ab omni malitia je-
junemus; et corrobora nos ut a pravis ac perversis
actibus **157** semper abstinamus, cum sis omnium
hominum patrocinium.

Dilata mentis meæ angustiam intercessione tua,
o Domina, quæ in angustias redegisti et coarctasti
insidiosas vias hostis; et per viam angustam fac
me feliciter incedere, ut ad latitudinem vitæ per-
veniam, o Dei Mater.

Nunc tanquam Agnum innocentem videns te
suspensum, et ab iniquis cruci affixum, o Fili mi,
omni principio carens, atque omnia antecedens, et
fletibus querelisque conficior, et doloribus maternis
circumdor. Ita castissima exclamabat, quam irre-
quietis vocibus, divina cum orudentia laudamus in
omnia sæcula.

Sine corruptione pepereris te ex utero, quem Pater
ante sæcula generavit: et quomodo corruptores
homines nunc te dilacerant, o Fili, ac latus tuum
lancea perfodiunt, manusque cum pedibus crude-
liter affligunt? Sic castissima exclamabat, quam nos
pro dignitate magnificamus.

Novum infantem peperisti, o Virgo, qui mun-
dum jam diu senio confectum, divina scientia re-
novavit; propterea te glorificamus.

Dissolve, o Virgo, animæ meæ duritiam: et
concede mihi prompte ac faciliter divinis Filii tui
sanctionibus obtemperare, atque inhaerere.

Mortifica carnis meæ fastum ac ferociam, o pu-

rissima, **158** quæ Vitam illam peperisti, - quæ morte mortem sustulit, et pueros admiranda suscitatione vivificavit.

Angelis excellentior apparuisti, o Deigenitrix : apparuisti revera Athletarum robur, apparuisti salus omnium illorum, qui te verissimam Domini Genitricem agnoscunt.

Animæ meæ ægrotanti medicam manum adhibe, o Virgo, et passionum sordes mihi inhærentes

Ex Canone in festo SS. PP. NN. Isaacii, Dalmati, et Faustii, die 3.

O gloriosa, quæ Deum peperisti, a passionum dedecore libera me, et concede mihi, o Virgo pura, cogitationes compunctionis, et pœnitentiæ fulgore illustra mentem meam, ut magnificem te, quæ omnes magnificasti.

Te spiritalem lucernam, ac splendidissimam agnovimus, quæ ignem intolerabilem in te recepisti, o Virgo : te divinum palatium, ac thronum altissimum, in quo cœlestis ille supersubstantialis requievit.

Dormitatione scordix peccati somnus ad terram dejecit me; tu vero, o casta, vigili intercessione tua, ad pœnitentiam exsuscita me.

Omnes generationes te veram Deiparam glorificent, o immaculata, quæ angelis sanctior manifeste fuisti; propterea vociferor ad te, o puella sanctissima; sanctifica animam meam passionibus inquinatam.

Animam meam peccatis, atque omnibus hostium vexationibus **159** ægrotantem, visita, o sanctissima Virgo, celeriter salutifera visitatione tua, et cura me, utpote benigna, o Deipara, spes mea, omni laude dignissima.

Mortis impetum retudisti ac repressisti, immortalium Deum enixa, o sola casta Deipara, quem cum fide collaudantes dicimus : Benedictus es, Domine Deus.

Dominus, qui habitavit in utero tuo impolluto, totam te puram ac lucidam effecit : propterea me venenosis morsibus, noxiisque invasionibus adversariorum inquinatum emunda, o Virgo; et fac me dignum ut psallere possim : O populi, superexaltate Dominum in omnia sæcula.

O porta lucis, illumina cor meum a malitia excæcatum; et ne sinas me huic obdormire in mortem, qui semper impurarum cogitationum tenebris obvolvor; ut te cum gratiarum actione glorificem, o Deipara tota immaculata.

Ex Canone in festo S. Eusignii martyris, die 5.

Abolita est maledictio, cessavit tristitia, per partum tuum; o puella omni benedictione cummulata, fidelium lætitia, ab omni labe immunis.

Omnia desideria mea erga te moveo, o casta Regina : a carnalibus concupiscentiis quanto citius libera me.

O sanctissima puella, Virgo perpetua, tu peperisti

A abluere, et statue me ante omnipotentis Dei tribunal cum omnimoda salute, ut possim cantare : Omnia opera, etc.

Fers ulnis tuis, qui divina manu sua continet universa, quem suppliciter ora, o Virgo, ut me, qui omnium maxime damnatus sum, propter viscera immensæ pietatis suæ amplectatur, et saluum faciat.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἰσαάκιον, Δάλματον καὶ Φαῦστον, ἡμέρῃ γ'.

Δεδοξασμένη Θεὸν ἡ κοίτη σου, τῆς ἀδοξίας με τῶν παθῶν ἀπάλλαξον, καὶ δός μοι λογισμὸν, Παρθένη, κατανώξεως, καὶ λάμψον μετανοίας φωτισμὸν, ἀγνή, ἐν διανοίᾳ μου, ὅπως μεγαλύνωσθε τὴν πάντας μεγαλύνασαν.

Νοστήτην σε λυχνίαν καὶ φωταυγῆ ἔγνωμεν, ἔνδοξον δεξαμένην, Παρθένη, τὸ πῦρ τὸ ἀστεκτον, θεῖον παλάτιον, καὶ ὑψηλότατον θρόνον, ἐν ᾧ οὐράνιος ἀνεπαύσατο ὁ ὑπερούσιος.

Νυσταγμῷ ἀμελείας με ὕπνος ἀμαρτίας, ἀγνή, κατέβαλε, τῇ ἀγρύπνῳ ἰκεσίᾳ σου διανόστησόν με πρὸς μετάνοιαν.

Ἀληθῆ Θεοτόκον πᾶσαι γενεαὶ σε δοξάζουσιν, ἀχραντε, τὴν ἀγιωτέραν τῶν ἀγγέλων σαφῶς χρηματίσασαν, παναγία κόρη. Διὸ βοῶ σοι, Ἀγίασόν μου τὴν ψυχὴν μελυνθείσαν τοῖς πάθεσι.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν ἀμαρτίαις καὶ παντοῖαις τῶν ἐχθρῶν ἐπηρείαις ἐπισκοπῆ, παναγία Παρθένη, σωτηριώδει σου τάχος ἐπίσκεψαι, καὶ ἴασαι, ὡς ἀγαθῆ, Θεοτόκε, ἐλπίς μου, πανύμνητε.

Ἔστησας βύβλην τοῦ θανάτου τὸν ἀθάνατον τεκοῦσα Θεὸν, μόνη Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πιστεῖ μαλ' ὑψοῦμεν· Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεός.

Ὁ κατοικήσας Κύριος τὴν ἀμόλυντον μήτραν σου, ὄλην καθάραν καὶ φωταυγῆ σε ἐδειξεν. Διὸ μολυνθέντα με τοῖς ἰσθμοῖς θήγμασι καὶ ταῖς βλαβεραῖς τῶν ἐναντίων ἐφόδοις καθάρισον, Παρθένη, καὶ ἀξίωσον ψάλλειν· Λαός, ὑπερυψοῦτε Κύριον εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν καρδίαν μου κακίᾳ τυφλώτουςαν, καὶ μὴ εἰς θάνατον παραχωρήσης νῦν ἀφυπνώσαι με, τὸν ἀκαθάρτοις λογισμοῖς ἀεὶ σκοτιζόμενον, ἵνα δοξάζω σε εὐχαρίστως, Θεοτόκε πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Εὐσέγγιον, ἡμέρῃ ε'.

Ἀλύτῃ ἡ κατάρα, πέπαυται ἡ λύπη τῇ κοίτῃ σου, παντευλόγητε κόρη, τῶν πιστῶν εὐφροσύνη, πανάμωμε.

Ὅλην μου τὴν ἔφεσιν πρὸς σὲ κινῶ, ἀγνή Δέσποινα, τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν με διὰ τάχους ἀπάλλαξον.

Ἰσοδύναμον σύνθρονον τέτοκας τὸν Λόγον Πατρὸς

καὶ Πνεύματι, ὃν ἰκέτευς σωθῆναι με, παναγία κόρη Ἀ
 κειπάρθενε.

Ὁ Λόγος ἐν νηδύϊ σου, ἀχραντε, σωματοῦται,
 ἀλόγων τοῦ σώματος παθῶν τὸν κόσμον βυβόμενος.

Ἐηράνασα τὰ φυτὰ τῆς κακίας τῆ ἐν σοὶ ἀνάβλα-
 στήσει τοῦ Λόγου, Μήτηρ ἀγνή, ἐκ ριζῶν τῆς ψυχῆς
 μου τὰς πονηρὰς ἐνθυμήσεις ἀπόκοπον, καὶ φύτευ-
 σον τῶν ἀρετῶν τὰ ὄρατα. Παρθένε, βλαστῆματα.

Νέον ἐκύησας παιδίον ὃν ἐγέννησε Πατὴρ πρὸ
 τῶν αἰώνων, Θεοτόκε ἀγνή, ᾧ πάντες μελωδοῦμεν
 Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε.

Συμπαθῆς Παρθένε, Θεὸν συμπαθέστατον ἀποτε-
 κοῦσα, συμπαθείας θέλας πάντας καταξίωσον τοὺς
 μελωδοῦντας· Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
 ἕματα, δέσμαι, ταῖς ἀμαυρότησι τῆς ἀμαρτίας
 ἀποτυφλούμενα, καὶ δεκτικὰ τῶν θεϊκῶν δεῖξον ἐπι-
 λάμψεων, ἵνα γερσίρω σε ἐν φωναῖς ἀγγελικαῖς,
 παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἁγιον μάρτυρα Ἐδάλον,
 ἡμέρᾳ ια'.

Λαμπρύνας σου Χριστὸς τὴν νηδὺν τὴν φωσφόρον,
 τῆ καθόδῳ τῆ φρικτῆ ὡς ἥλιος, ἀγνή, τοῖς ἐν κόσμῳ
 ἀνέτειλε, λύων τῆς πολυθείας τὴν ἀχλὺν τὴν καχ-
 ἔσπερον, καὶ φωτίζων τοῦ κόσμου τὰ πέριπα.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ σου κατασπηνώσας οὐδ' ἄλλως τῆς
 παρθενίας κλειθρα τῆς σῆς ἐσάλευσεν, ἀγνή, ὃν
 ἐκτενῶς ἰκέτευς στηριχθῆναι πάντα τοὺς ὑμ-
 νοῦντάς σε.

Λιτανεύουσιν οἱ πλοῦσοι τοῦ λαοῦ σου σὲ τὴν
 τεκοῦσαν, κόρη, τὸν πλουτίσαντα πάντας θελαῖς
 ἐπιγνώσει Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν.

Ἐπερτέρα πέφηνας ἀγγέλων ἀληθῶς, των ἀγγε-
 λων τὸν Ποιητὴν ὑπὲρ νοῦν κυήσασα τὸν δοξάσαντα
 τοὺς ἄγλους μάρτυρας, παναγία μητροπάρθενε.

Ὁ θαῦμα παράδοξον! πῶς τίκτεῖς πείραν ἀνδρὸς
 μὴ γνοῦσα; πῶς θηλάζεις δὲ, Παρθενομητορ, τὸν
 χορηγὸν ἀληθῶς τοῦ γάλακτος, καὶ τροφέα πάσης
 κτίσεως,

Ἴνα σου τὴν θεῖαν μητρὰν κάμνος ἡ Περσικὴ
 τυπώση, πανάμωμε, σώζει νεανίας ἀφλέκτους ἀνα-
 δοῶντας· Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἐραϊώθης, ἀγνή παναμώμητε, ὑπὲρ πᾶσαν
 ἀγγέλων εὐπρέπειαν, τὸν ποιητὴν κυήσασα τῶν
 βροτῶν καὶ ἀγγέλων, ᾧ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, τὰ
 ἔργα, τὸν Κύριον.

Φωτὸς σου ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόνυμφε, τὴν
 ψυχὴν μου φωταγώγησον. Κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας
 ἀνάστησον, ἐχθροὺς καταισχύνοῦσα τοὺς θλίβοντας
 αἰετὴν τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθοῦν-
 τὰς με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Φθίον
 καὶ Ἀνίκητον, ἡμέρᾳ ιβ'.

Παρθένος καὶ πρὸ τοῦ τόκου, ἀχραντε, καὶ μετὰ

Verbum eadem potestate eodemque throno prædi-
 tum cum Patre ac Spiritu sancto : illud ipsum de-
 precare pro salute mea.

Verbum in utero tuo corpus assumpsit, o invio-
 lata, quod mundum ab irrationalibus corporis pas-
 sionibus liberat.

O casta Mater, quæ per germinationem Verbi in
 te, **160** malitiæ plantas aufercisti; abscinde a ra-
 dicibus pravos cogitationes animæ meæ, et planta
 ibidem, o Virgo, speciosa germina virtutum.

Novum puerum peperisti, o casta Deipara, quem
 Pater ante sæcula genuit, cui omnes concinentes
 dicimus : Benedictus es, Domine.

O Virgo compatiens, quæ Deum summe compa-
 tientem peperisti; divina compassione dignos fac
 omnes, qui concinunt : Benedicite, omnia opera,
 Dominum.

Illumina, o porta lucis, obsecro, oculos cordis
 mei, peccati tenebris obæcatos; et capaces fac
 eos divinarum illustrationum, ut te vocibus an-
 gelicis honorem, o summe pura atque immacu-
 lata.

Ex Canone in festo S. Eupli martiris die, 11.

Cum ventrem tuum luciferum Christus Illumi-
 nasset, o casta, exitu horroris ac venerationis
 pleno, tanquam sol habitantibus in mundo exortus
 est, idololatriæ nebulam dissolvens quæ malorum
 vesperam inducebat, ac mundi fines illuminans.

Cum Deus in medio tui habitasset, nullo modo
 virginitatis tuæ claustra commovit : quem enixe
 precare, o casta, ut te laudantes confirmet et sta-
 biles efficiat.

Divites plebis tuæ te deprecantur, o puella, quæ
 peperisti Christum Deum nostrum, qui divina
 scientia universos ditavit.

Sublimior angelis vere apparuisti, cum angelo-
 rum Factorem supra mentis captum peperisti, qui
 sanctos martires glorificavit, o sanctissima Mater
 Virgo.

O stupore plenum miraculum! Quomodo paris
 sine viri experientia? quomodo lacte nutris, Virgo
 Mater, illum qui vere lactis est auctor, et omnium
 creaturarum nutritor?

161 Ut divinum gremium tuum fornax illa Per-
 sica figuraret, adolescentes sine combustionem ser-
 vavit, clamantes : Domine Deus, benedictus es.

Speciosa facta es, o tota casta, atque immaculata
 super omnem angelorum decorem, angelorum ho-
 minumque Factorem enixa, cui hymnos modulantes
 dicimus. Benedicite, omnia opera, Dominum.

Lucis, quæ in te est, splendoribus, o Dei sponsa,
 illumina animam meam : in fovea perditionis jacen-
 tem exsuscita, pudore suffundens hostes, qui sem-
 per divexant cor meum, et me ad passiones sectan-
 das impellunt.

Ex Canone in festo SS. Phitii, et Aniceti martyrum,
 die 12.

Et ante partum et post partum Virgo verissimo

comprobata es, o immaculata, Deum enim supra rationis captum peperisti, qui sanctos martyres post confectum certamen coronavit.

Habitavit in te, o Deipara, Dominus ille, qui habitat in caelis, atque a nobis omnem fraudem erroremque eliminavit.

Tanquam speciosa, speciosum peperisti, o Virgo Mater inviolata, qui speciosissimos fecit martyres, qui constanter decertaverunt, atque impietatem dominuerunt.

Quis tuum valeat explicare mysterium, o Domina Deipara? Etenim supra rationis orationisque conceptum, Deum ineffabiliter peperisti.

Præter naturæ leges, verum legislatorem, o immaculatissima, peperisti: quem supplex exora, ut animæ meæ, peccati legibus obnoxix, misceatur, **B** et salvet me.

Tanquam caelis latior, o casta, Verbum, quod a nulla re comprehenditur, supra quam mente concipi possit, suscepisti, o tota immaculata; quod ambulantes per viam **162** angustissimam, ad latitudinem divinæ vitæ perducit.

O Virgo sancta quæ Deum supersanctum peperisti, qui gratia sanctos martyres suos coronavit, salva et sanctifica nos, qui animo prompto atque alacri concivimus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Illumina nos, o Virgo, tu quæ lucem inaccessibilem peperisti; reple nos lætitia, animique alacritate, ac divina scientia, dum te puro corde religiose ac prudenter beatam appellamus.

Ex Canone in festo S. Myronis martyris, die 17. **C**

Sola Deum nuptialis tori nescia peperisti, quem decertatores martyres confessi, similem nobis factum, seductoris astus irritos reddiderunt, o Domina intacta.

Impietatis atque infidelitatis morbo laborantem omnem creaturam, tu, o Virgo, Deum medicum enixa admirabiliter curavisti. Propterea gratias agentes ad te clamamus: Nemo est sine macula præter te, o Domina (67).

Magnum ac tremendum partus tui mysterium, o casta, stupore percellit omnem mentem, quia Deus ex te homo fieri sibi complacuit propter bonitatem suam, in salutem ac restorationem mundi.

Illum, qui ex te incarnatus est verbo ineffabili, pro nobis deprecare, o benedicta, ut ab omnibus hostibus tam visibilibus, quam invisibilibus liberemur nos qui te castam Deiparam pronuntiamus, o immunis ab omni labe (68).

(67) Ut nihil pro conceptione immaculata manifestius, ita nihil dici potest illustrius. Nam quid illustrius atque expressius istis verbis: « Nemo est sine macula præter te, o Domina? » Quibus verbis omnino affirmatur Deiparam solam inter omnes creaturas fuisse sine macula. Aut enim ista S. Josephi auctoritas est neganda vel concedenda. Non neganda, ergo concedenda. Hujusmodi autem auctoritate concessa, nulla alia explicatione opus est ad cognoscendum ex Josephi mente, B. Virginem solam sine macula conceptam esse.

A τὸν τόκον ὡς ἀληθῶς ἐδείχθης· τὸν Θεὸν γὰρ ὑπὲρ λόγον ἔτεκες, τὸν τοὺς ἁγίους μάρτυρας ἐνηθληκότας στεφανώσαντα.

Ἐνοίχησεν ἐπὶ σοὶ ὁ οἰκῶν τοὺς οὐρανοὺς Κύριος καὶ ἐξ ἡμῶν ἄπασαν πλάνην, Θεοτόκε, ἐξώκισεν.

Ὡς ὠραία ἀπεκύησας τὸν ὠραῖον, Παρθενομήτορ ἄχραντε, τὸν ὠραιότατος δαίξαντα τοὺς μάρτυρας στεβρῶς ἐναθλήσαντας, καὶ τὴν ἀθείαν μειώσαντας!

Τίς δύναται τὸ σὸν ἐρμηνεύσαι μυστήριον, ὦ Δέσποινα Θεοτόκε· ὑπὲρ νοῦν γὰρ καὶ λόγον Θεὸν ἀφράστως τέτοκας.

Νομίμων ἀπεκύησας δίχα, πανάμωμε, τὸν ἀληθῆ νομοθέτην, ὃν δυσώπει νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν μου τροπομένην οἰκτεῖραι καὶ σῶσαι με.

Ὡς πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν, ἀγνή, ὑποδέδεξαι Λόγον μηδαμοῦ χωρούμενον ὑπὲρ νοῦν, στενωτάτην τοὺς ἐδεύοντας ὁδὸν, πανάμωμε, πρὸς πλατυσμὸν εἰσάγοντα θείας ζωῆς.

Ἄγία Παρθένε, ἡ Θεὸν τὸν ὑπεράγιον ἀποκύησασα, τὸν στεφανώσαντα χάριτι τοὺς ἁγίους τούτου μάρτυρας, σῶσον, ἀγλασον ἡμᾶς προθύμως μέλλοντας· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, Κύριον.

Φώτισον ἡμᾶς ἡ τεκοῦσα φῶς τὸ ἀπρόσιτον, Παρθένε, ἐμπλησον ἡμᾶς εὐφροσύνης, καὶ θυμηδίας, καὶ θείας γνώσεως τοὺς καθαρᾶ καρδίᾳ σε εὐσεβοφρόνως μακαρίζοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Μύρωνα, ἡμέρα ιζ'.

Μόνη Θεὸν ἀπειρογάμως ἐκύησας, ὃν ἀθλοφόροι μάρτυρες ὁμολογήσαντες ἡμῖν ὁμοιωθέντα, κατήργησαν τὴν πλάνην, ἄχραντε Δέσποινα.

Νοσοῦσαν ἀθεῖα τὴν πᾶσαν κτίσιν Θεὸν κυοφορήσασα ἰατῆρα, Παρθένε, ἐθεράπευσας παραδόξως· εὐχαριστοῦντές σοι διὸ κραυγάζομεν, ὡς οὐκ ἔστιν ἄμωμος πλὴν σοῦ, Δέσποινα.

Τὸ μέγα καὶ φρικτὸν μυστήριον τῆς λοχείας σου καταπλήττει πᾶσαν, ἀγνή, ἔννοιαν, ὅτι Θεὸς ἐνανθρωπήσας ἐκ σοῦ ἀγαθότητι εὐδόκησεν, εἰς σωτηρίαν κόσμου καὶ ἀνάπλασιν.

Ἐπὲρ ἡμῶν τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ἀβρόητον λόγον δυσώπει, εὐλογημένη, ὅπως ρυσθῶμεν ὀρωμένων καὶ πάντων ἀοράτων ἐχθρῶν, πανάμωμε, οἱ σὲ Θεοτόκον ἀγνήν καταγγέλλοντες.

(68) Ergo immunis etiam ab originali labe, alioquin ab omni labe non fuisset immunis. Probe Joannes de Agaciis doctus auctor et perantiquus in *Tractatu de conceptione Virginis* apud Novarinum in *Umbra Virginea* n. 209: « Sicut, inquit, Eva fuit similis Adæ ad corruptionem, ita B. Virgo Maria similis fuit Christo ad reparationem, et sic necesse fuit ut esset a peccato immunis, sicut et ipse Christus. » Sic ille. Non fuisset autem immunis ab omni labe, sicut ipse Christus, si peccati originalis labe fuisset infecta.

Νόμοι ἐν σοὶ καινίζονται, Παρθένε, τῆς φύσεως· Ἄ
ὕπερ γὰρ φύσιν σου τὸν τῆ φύσει ἀκατάληπτον Θεὸν
Ἐμμανουὴλ παραδόξως τέτοκας, εἰς ἡμῶν τῶν
πιστῶν ἀναγέννησιν.

Χωρὶον Θεοῦ καὶ παλάτιον τερπνὸν καὶ θεῖος θρό-
νος, ἐν ᾧ καθίσας ἠτοιμάσατο πᾶσι καθέδραν οὐρά-
νιον, ὦφθης, παναγία Παρθένε· διὰ τοῦτό σοι κρά-
ζομεν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Νυγεὶς τῷ βέλει τοῦ ἐχθροῦ τὴν ψυχὴν, ὀλοτελῶς
ἐτραυματίσθην, καὶ ἀνίατα πάσχω· ἡ τὸν Σωτῆρα
Χριστὸν ἀρρήτως τεκοῦσα, πανάμωμε, ἴασαί με,
σῶσον, ἐλπίς ἀπηλπισμένων.

Φωνὴν βοῶμέν σοι πάντες τοῦ ἀγγέλου, Παρθένε,
παλάτιον καὶ θρόνον τοῦ Θεοῦ· Χαῖρε δι' ἧς ἠξιώθη-
μεν οὐρανῶν βασιλείας, οἱ πάλαι ἀπωσθέντες τῆ
φθορᾷ, καὶ τὸ κάλλος τὸ πρῶτον ἀφρόνως ἀπολέσαντες.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Φλω-
ρον καὶ Λαῦρον, ἡμέρα ιη'.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς ἐβλάστησας, ρίζα ἀπό-
τιστε, τὸν φυτουργὸν πάντων ἀνθρώπων γενόμενον,
καὶ πάθη ὑπομείναντα, ὃν ποθοῦντες οἱ θεῖοι πιστῶς
ἐνήθλησαν μάρτυρες, ἀχραντε Παρθένε πανύμνητε.

Ἀπειρόγαμε κόρη, δι' ἧς ἡμῖν ἔλαμψε Λόγος ὁ
ἐπέκεινα πάσης ἀρχῆς νοούμενος, σῶζε τὴν πόλιν
σου, καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν πάσης περιστάσεως,
θεοχαρίτωτε.

Ὡς καθάραν τῶν γενεῶν ἐξελέξατο, Θεοτόκε, σὲ
τὴν Ἀειπαρθένον ὁ πλαστοουργὸς πάντων καὶ Θεὸς,
καὶ τὴν σὴν γαστέρα παλάτιον ἀπειργάσατο ἀμόλυν-
τον ὁ μόνος Βασιλεὺς τῶν αἰώνων, καὶ ἐκ σοῦ τοῖς
ἀνθρώποις ἐπεφάνη.

Τὸ πρὸ πάντων αἰώνων, κόρη, ἀποκείμενον
μέγα μυστήριον, ὃπερ οὐκ ἐγνώσθη γενεαῖς προλα-
βούσαις, πανάμωμε, διὰ σοῦ ἐφάνη, Λόγος Πατρὸς,
ὁ πρὸ αἰώνων σαρκωθείς καὶ γενόμενος ἄνθρωπος.

Νασοῦσάν μου τὴν ψυχὴν τῆ ἀμαρτία θεράπευσον,
τὸν ἰατρῶν τῶν ψυχῶν κυήσασα, παναγνε, ὃν οἱ θεῖοι
μάρτυρες καθομολογοῦντες, ἰατροὶ παθῶν ἐδείχθησαν.

Ὡς ῥόδον κοιλάδων σε τοῦ βίου, Κόρη, Θεὸς ἐκλέ-
γεται, καὶ ἐν σοὶ κατοικήσας σαρκὶ προήλθεν εὐ-
ωδιάζον ἡμᾶς· θεογνωσίας πνοαῖς, παναμώμητε, τοὺς
Θεοτόκον ἀεὶ σε ὁμολογοῦντας.

Ἄγιωτέρα πέφυκας τῶν ἀγγέλων, κυήσασα,
Κόρη παναγία, τῶν ἀγίων Ἄγιον δι' οἴκτον γενόμε-
νον ἄνθρωπον, ὡςπερ ἐσμέν, ἀφύρτως, σῶσαι τοὺς
αὐτῷ ἀναδοῦντας ἀπαύστως· οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε,
ιερεῖς, ὑπερφουῖτε Κύριον.

Φρικτὴ σου ἡ λοχεία, Μήτηρ ἀγνή· οὐρανῶν
γὰρ ὃν τρέμει τὰ τάγματα, Λόγον Θεοῦ ἄνθρωπον
γενόμενον ἐπὶ γῆς ὑπερφουῶς ἐκύησας, μείναςα

Naturæ leges in te innovantur, o Virgo : etenim
tu supra naturam peperisti admirabiliter Emmanuel
Deum, qui a natura comprehendi non potest, ut
nos fideles regeneraret.

Regio ac possessio Dei, illiusque palatium jucun-
dum, **163** ac thronus divinus, in quo residens,
omnibus cœlestem sedem præparavit, apparuisti, o
Virgo sanctissima ; ideo ad te clamamus : Benedicta
tu, quæ Deum in carne genuisti.

Percussus in anima hostili jaculo, totus undique
vulneratus sum, et incurabiles patior dolores : tu
o purissima, quæ Salvatorem Christum ineffabiliter
peperisti, sana, et salva me, o spes desperatorum.

Angelicis vocibus ad te clamamus omnes, o
Virgo, palatium, ac thronus Dei : Salve, o tu per
quam digni facti sumus cœlorum regno, qui olim
propter corruptionem procul repulsi eramus, et pri-
mum decorem insipienter amiseramus.

Ex Canone in festo SS. Flori, et Lauri martyrum,
die 18.

A Virginali gremio protulisti, o radix nunquam
irrigata, plantatorem omnium, hominem factum,
passionibus tolerandis obnoxium, ejus amore af-
fecti divini martyres, fideliter decertaverunt, o Virgo
intemerata, omni laude celebranda.

O puella, nuptialis thalami nescia, per quam Ver-
bum, quod superius omni principio intelligitur, no-
bis illuxit, salvam civitatem tuam, omnemque aliam
civitatem ac regionem ab omni circumstante adver-
sitate, o Deo charissima.

Creator omnium ac Deus, te tanquam mundam ex
omnibus generationibus elegit, semper virginem, o
Deipara : tuumque ventrem palatium fecit immacu-
latum solus Rex sæculorum, et ex te hominibus
apparuit.

Magnum mysterium, ante omnia sæcula abscon-
ditum, quod nequaquam cognitum fuit a generatio-
nibus præcedentibus, per te, o inculpatisima,
manifestatum est : Verbum **164** scilicet Patris,
quod erat ante sæcula, incarnatum, et homo factum.

Ægrotantem peccatis animam meam, medica
manu cura, o castissima, tu quæ animarum medi-
cum genuisti, quem divini martyres confitentes,
medici passionum facti sunt.

Tanquam rosam convallium, te Deus elegit ex
vita, o puella ; cumque in te inhabitasset, secundum
carnem processit, afflans suavissimo divinæ scien-
tiæ habitu nos, qui te Deiparam semper confitemur,
o purissima.

Sanctior angelis fuisti, o puella sanctissima, San-
ctum sanctorum enixa, propter suam misericordiam
hominem factum, quales nos sumus, sine ulla per-
missionem, ut salvaret eos, qui incessanter clamant
illi : Pueri, benedicite ; sacerdotes, superexaltate
Dominum

Tremendus est partus tuus, o casta mater ; Ver-
bum enim Dei, quod cœlorum acies contremiscunt,
hominem factum, in terra, supra naturæ ordinem

peperisti, virgo permanens, quemadmodum antea tueras. Propterea te Deiparam, et lingua et corde consistentes, magnificamus.

Ex Canone in festo SS. Mari. Andræ ducis exercitus, et sociorum ejus duorum millium, quingentorum nonaginta trium, die 19.

Qui ex superabundantia benignitatis suæ, ex te, o immaculatissima, vere carne indutus est, propter salutem omnium fidelium, Deus simul et homo, duplex naturis notificatur.

O Domina, Virgo, Dei sponsa, tu universi Dominum peperisti, qui homines ab hostis tyrannide liberat.

Omnes hominum linguæ celebramus te gloriam martyrum, et salutem fidelium, o immunis ab omni macula: **165** Deum enim peperisti, ac Virgo inviolata permansisti.

Inimici defecerunt nunc fræmæ in sinem, cum tu, o Deipara, peperisti eum qui lancea vulneratus est, ac mundum reformavit.

Peperisti inexplicabiliter coæternum Patri, similem factum hominibus, supra rationis atque orationis conceptum: quam exora, o Dei genitrix, ut a periculis liberet servos tuos.

Tu, quæ homines supernaturali ac divino partu tuo manifeste deificasti, quippe quæ Deum ineffabiliter corporasti, benedicta es in mulieribus, o puella Domina, tota pura.

O Virgo sancta, quæ supersanctum Deum ineffabiliter peperisti; quem sanctissimi martyres in stadio confessi sunt; sanctificationem atque illuminationem demitte populis clamantibus: Omnia opera, benedicite Dominum.

O Domina, quæ Christum nutu suo omnia portantem, in ulnis tuis portasti; eundem supplex exora, ut ab alieni manu eripiat me, qui orthodoxa fide te incessabiliter magnifico.

Ex Canone in festo S. Samuelis prophetæ, die 20.

Qui erat cum Patre tanquam Filius ante sæcula, novissimis temporibus incarnatus, Filius tuus vere factus est, o Immaculata (69); faciens filios Dei per fidem, omnes qui sævissimi hostis servitio premebantur.

Ex te processit Jesus Christus corporatus, et

(69) Si Virginis conceptio vere maculata diceretur, ipsa etiam B. Virgo maculata nuncuparetur in propria persona (inquit in suis Exceptionibus cap. 3. Joap. Eusebius Nierembergicus): nam macula parti inexistens, in totum, saltem quod denominationem, valet redundare. Si sola aliqua sacrorum corporallum extremitas, atramento aut aliqua alia sordé aspersa esset, ipsa corporalia dicerentur immunda ac plane indigna ac indecentia, ut in eis corpus Christi collocaretur, vel ob unius partis maculam aut nigrorem: pari igitur ratione etiam persona Virginis maculata diceretur ob maculam, qua ejus conceptio deformaretur, ac consequenter imbecillæ idonea, ut in ejus visceribus [Filius Dei vivi

παρθένος ὡς περ τὸ πρὶν· διὸ τε Θεοτόκον γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνωμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Ἀνδρέαν τὸν στρατηλάτην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δισχιλίους πεντακοσίους ἑννενηκοντι τρεῖς, ἡμέρᾳ 19.

Ὁ σάρκα ὑπερβολῆ χρηστότητος ἐκ σοῦ, πανάμωμε, εἰς σπιτηρίαν πάντων τῶν πιστῶν ἀληθῶς ἐνδυσάμενος, θεὸς ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος διπλοῦς ταῖς φύσεσι γνωρίζεται.

Ῥυόμενον τοὺς βροτοὺς τῆς τυραννίδος τοῦ ἐχθροῦ τέτοκας, τὸν τοῦ παντὸς Κύριον, Δέσποινα Παρθένε θεόνομε.

Ἐυφημοῦμέν σε, τὸ καύχημα τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν πιστῶν διάσωμα, πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γλώσσαι, πιναμώμητε· θεὸν γὰρ ἐκήσασαι μέλαισα Παρθένε ἀμόλυντος.

Ῥομφαίαι τοῦ ἐχθροῦ νῦν εἰς τέλος ἐξέλιπον, τεκνύσης σου, Θεοτόκε, τὸν τῆ λόγῃ τρωθέντα καὶ κόσμον ἀναπλάσαντα.

Τέτοκας ἀποβήτως Πατρὸς τὸν συνάναρχον ὁμοιωθέντα ἀνθρώποις ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον, Θεογεννητορ, ὃν δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων τοὺς δούλους σου.

Ἡ τοὺς ἀνθρώπους τῷ ὑπὲρ φύσιν θεῷ τόκῳ σου, Κόρη, προφανῶς θεώσασα, ὡς θεὸν ἀποβήτως σωματώσασα, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ ὑπάρχεις, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἄγία Παρθένε, ἡ θεὸν τὸν ὑπεράγιον ἀβρήτως τέξασα, ὃν οἱ πανάγιοι μάρτυρες ἐν σταδίῳ ὠμολόγησαν, ἁγιασμὸν καὶ φωτισμὸν κατάπεμψον τοῖς λαοῖς, τοῖς βοῶσι· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριον.

Φέρουσα Χριστὸν ἐν ἀγκάλαις νεύματι φέροντα τὰ πάντα, τοῦτον ἐκδυσάπει χεῖρές με τοῦ ἀλλοτρίου βύσασθαι, Δέσποινα, τὸν ὁρθόδοξον πίστει σε ἀκατακλύστως μεγαλύνοντα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον προφήτην Σαμουήλ, ἡμέρᾳ 20.

Ὁ ὢν σὺν τῷ Πατρὶ ὡς Υἱὸς πρὸ αἰώνων, ἐπ' ἐσχάτων σαρκωθεὶς, Υἱὸς σου ἀληθῶς ἐχηρημάτισεν, ἀχραντε, πάντας τε υἱοθετήσας τῷ θεῷ διὰ πίστεως δουλωθέντας δεινῷ παλειήτορι.

Ἐκ σοῦ προήλθεν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς σωματούμε-

incarnaretur. Eandem etiam proportionem retinet ad suas partes totum successivum, quale est vita, comparata ad omnes successus ac gressus sui stadii, quam totum permanens ad suas habet partes. Porro si nomen positivum ac limitatum, semel parti applicatum, se porrigit ad denominandum totum; quanto magis nomen negativum et Immaculatae, et universalius ac quasi nescium coarctari, uni toti attributum, ad denominandam partem se diffundet? Igitur ratio et immaculatae, et quæ tribuitur Virgini ac totius vitæ suæ decursui, poterit denominare conceptionem immaculatam, utpote partem principalem istiusmodi totius successivi inchoativam, Sic Nierembergicus.

νος, καὶ ἐθέωσεν ἡμᾶς σαρκὸς προσλήψει· ὄθεν, **Δ** πανάμωμε, ὡς Μητέρα σε τοῦτου γεραίρομεν.

Ὁ τοὺς κόλπους μὴ κεκώσας τοῦ Πατρὸς ἐν τοῖς κόλποις σου, νέον ὡσπερ ἰβρέφο; , ἐπανακλιθῆναι εὐδόκησεν, ἐπ' ἀνακλήσει, Παρθένε, τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ᾧ κραυγάζομεν· Δόξα, Χριστὲ, τῇ δυνάμει σου.

Μεθ' ἡμῶν γενόμενος δι' οἴκτον ὁ Σωτὴρ ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν ὑπὲρ νοῦν, πανάμωμε, σεσωμάτωται, καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ φιλόανθρωπος γνωρίζεται.

Λελύτρωται τῶν ὠδίνων ἡ Εἷσα, πανάμωμε, ἀνωδίνως σου τεκούσης Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν τὰ πάθη πάντων καὶ ὀδύνας σαφῶς θεραπεύσαντα.

Ὁφθης ἀφλεκτος τεκούσα, πάναγνε, ὡς ἀληθῶς τὸ πῦρ τῆς Θεότητος· διὸ τὰ ὕλωδῃ μου πάθη, Θεοκυῆτορ, φλέξον, ὡς συμπαθῆς καὶ φιλάγαθος.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθῆς καὶ φιλάγαθε Δέσποινα, καὶ τῆς γέννησης βῦσαι με, καὶ τοῦ σκότους ἐκείνου τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἵνα πίστει καὶ πόθῳ γεραίρω σε.

Φθορὰν μὴ γνωρίσασα ἀνδρῶς, τὸν ἀφθαρτον ἐν νηδύϊ ὑποδέδεξαι Λόγον ἡμᾶς καταφθαρέντας βυβόμενον πολλοῖς παραπτώμασι, τῷ πάθει τῆς ἀφθάρτου σαρκὸς αὐτοῦ, ἀφθορε μόνῃ παναμώμητε.

167 Ex Canone in S. Andream ductorem exercitus, die 20.

Idem est cum superiori, ad diem 19.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον **Θ**αδδαῖον, καὶ τὴν ἁγίαν μάρτυρα Βάσσην, ἡμέρα κα'.

Δέσποινα τῶν ἀπάντων ὠφθης τῶν κτισμάτων, τὸν δεσπόζοντα ἀποβρήτως τεκούσα, Θεοτόκε Παρθένε πανύμνητε.

Συνέλαβες Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς ἀνευθεν ὠδίνων, παναγία, τῶν μητρικῶν, καὶ τοῦτον ἀβρήτως ὑπὲρ λόγον εἰς σωτηρίαν ἡμῶν ἀπεκύησας.

Νόμου προχαράγματα καὶ προφητῶν φωναί, Δέσποινα, σου τὸν φρικτὸν τόκον ἀριδῆλως, Θεομήτορ, ἐδήλωσαν.

Νεκρωθέντα με βρώσει παρακοῆς ἔσωσης, μόνῃ τὴν ζωὴν τεταχυῖα τὴν ἐνυπόστατον, Κόρη πανάμωμε·

(70) Gabriel Biel scholastica doctrina et antiquitate celebris, in serm. 2, de conceptione, scribens de B. Virgine tanquam de muliere forti, his verbis ejus innocentiam lectoribus repræsentat : « Procul de ultimis finibus pretium ejus. » Proverb. ultimo. « Innocentia finis est humani generis, nam ab innocentia principium sumpsit. In innocentia enim creatus est Adam, ad innocentiam etiam reducitur, cum omnes prædestinati illuc assumentur, quo nihil ingreditur inquinatum. Ab his itaque terminis, sive finibus, a quo et ad quem, id est innocentia, qui procul sunt a cæteris hominibus, pretium hujus fortissimæ mulieris cæterorum hominum peccatum non de innocentia, quia » omnes peccate-

deificavit nos carne nostra accepta, o immaculatissima : quare, tanquam illius Matrem te veneramus.

Paternos sinus non derelinquens, in sinu tuo reclinari tanquam novus infans sibi complacuit, o Virgo, ut animas nostras ad se revocaret : quamobrem nos eidem clamantes **166** dicimus : Gloria, Christe, virtuti tuæ.

Nobiscum factus Salvator, propter suam misericordiam, ex sacris sanguinibus tuis, supra mentis captum, incorporatus est, o immaculatissima ; et amator hominum, Deus et homo cognoscitur.

Liberata est Eva a doloribus, patiente te, o purissima, sine ullo dolore Christum Deum nostrum, qui passiones et dolores omnium manifeste **B**euravit.

Incombusta permansisti, o castissima, verissime Dæitatis ignem enixa ; propterea passionum mearum sylvam combure, o Deigenitrix, tanquam compatiens, ac bonorum amatrix.

Compassione tua dignum me fac, o Domina compatiens, ac bonorum amatrix, et a gebenna atque a tenebris illis exterioribus libera me, ut cum ille et affectu venerer te.

Viri corruptionem ignorans, Verbum incorruptibile in utero suscepisti, quod nos multis peccatis corruptos, passione incorruptibilis carnis suæ liberat, o incorrupta sola omni laude dignissima.

C Ex Canone duplici in festo S. Thaddæi apostoli, et sanctæ Bassæ mart., die 21.

O Deipara Virgo, omni laude celebranda, omnium creaturarum Domina facta es, cum Dominum ineffabiliter peperisti.

Verbum Patris sine maternis doloribus concepisti, o sanctissima ; atque illud ineffabiliter supra verbi conceptum in salutem nostram peperisti.

Præcedentes legis figuræ, et prophetarum voces, tremendum partum tuum manifeste declarabant, o Domina, Dei Mater.

Me ob gustatum inobedientiæ cibum jam mortuum salvasti, **168** o puella innocentissima (70),

D runt, et egent gloria Dei, Rom. 11, « sed justificatione post lapsum. Hujus solius de ultimis finibus, id est innocentia, recte pretium attollitur, quam nulla unquam, nec originalis, nec actualis culpa maculavit. Propter quod etiam angelus a Deo ad hanc theotocon missus, ab ejus innocentia laudes exorsus est : Ave quod interpretatum est, sine væ, utique maculæ culpæ. » Sic Biel. Qui et Serm. 3, subdit : « Opponitur Evæ Maria quantum ad personalia, et quantum ad propagationis principia. Quantum ad personalia, id est propria personarum, sive actus personales, Evæ Maria opponitur, tam in earum productione, quam in conversatione, quoniam Eva de massa innocentia, costa videlicet

quæ sola subsistentem vitam peperisti; quam-obrem te semper beatissimam nunc pro debito beatam appellamus.

Tanquam Creatorem enixa; creaturarum omnium Regina facta es: propterea te glorificamus, o Deipara, sola semper Virgo (71).

innocentis viri Adæ formata, sibi innocentiam perdidit, nobis originale peccatum invenit: Maria vero de massa perditionis, sine perditione concepta peccatum originale perdidit, primo innocentiam invenit, eumque, qui omnium diluit peccata, immaculatum edidit immaculata. » Hæc ille.

Sanctius etiam a Porta ord. Prædic. in suo Mariali serm. 43, de hac Virginis innocentia locutus dixit: « Eva habuit duo nomina: primum, in statu innocentie virago: secundum in statu naturæ corruptæ, Eva. Sed de virago tolle A, scilicet Adam, qui illum statum perdidit, et remanet virgo, ad innuentum, quod status innocentie, perditus per Adam, recuperatur et reducitur per Virginem. » Hinc P. Hortensius Pallavicinus Soc. Jesu in suis Elogiis parte 1, elogio 4, de illibata conceptione, de Maria loquens, ait inter alia: « Monstrum esset, innocentem non esse ejus (B. Virginis) genituram, quæ sola sub horoscopio concipitur innocentie. Eva nocens prima peccatum concepit: Eva innocens prima sine peccato concipitur. » Sed de eadem Virginis innocentia præclare omnino Petrus Pazmany S. R. E. cardinalis in sua concione de immaculato B. Virginis conceptu, dum ait: Eo majori asseveratione dici potest beatissimam Deiparam non tantum ab omni originali labe fuisse innocentem, quo originale peccatum est deterius ac magis exitabile, quam omnia mundi totius venialia peccata. Illud est fons et radix actualium. Quo etiam ex capite argumentatus Augustinus contra Julianum cap. 9, sub finem, probat Christum nunquam peccasse, eo quod originali labe infectus non fuerit, et adjungit: Profecto peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. » Sic ille. Qui et infra addit: « Magnum tribunalium axioma est, quod si de quopiam quæstio suboriatur, reusne sit, an innocens, innocens debeat censeri, donec indubitatis indiciis et luce clarioribus demonstrari possit illum esse reum. Vide Aristotelem Probl. 29, p. 13: « Reum liberare volumus potius nocentem, quam condemnare innocentem. » Ideirco cum beatissimam Virginem originalis noxæ ream esse indubitatis et clarioribus luce indiciis ostendi non possit, imo illam defendere sine ullo errore liceat per Ecclesiam, id nos illi non negare tenemur. Porro in die judicii non videretur decens minus esse completam in hoc omnipotentiam et misericordiam divinam, nec gloriosum Judici Christo, qui de divinis præceptis rationem tunc accipiet ab hominibus, si ita Matrem ipse non honoravisset, ut minimus angelorum cæli innocentior, quam illa, appareret in illo die, cum hi in toto ævo suo apparebunt innocentissimi sine ulla culpa, eorum tamen Regina, et Mater summi sancti et omnipotentis, aliquando cum macula fuisset. Plane non videtur magis decens minus in hoc curasse Christum de honore Matris et ostentatione suæ omnimodæ puritatis et misericordie, tum arcendo a Matre hanc minorem prærogativam, quod possent angeli in publicatione illius diei dicere, innocentiores esse ipsa sua Regina, tum exaltando suam misericordiam, quod non defuerit in excellentissimo redemptionis modo etiam a peccato originali eam præservans. Nam, ut Antonius Navarrus ex Dominicana familia in sermone de conceptione B. Virginis ait: « Si Deus angelos fecit spiritus mundissimos, cur non eorum reginam puriorem faceret? Vas mundum

A δὶό σε ἀξιοχρέως τὴν ἀειμακάριστον νῦν μακαρίζομεν.

Ὡς τὴν Κτίστην κυήσασα πάντων ποιημάτων ὡφθης βασίλισσα· διὰ τοῦτό σε δοξάζομεν, Θεοτόκε μόνῃ ἀειπάρθενε.

elegit Eliseus, in quo mitteretur sal sanaturum aquas Jericho; ita et vas mundissimum et ornatum omni lapide pretioso fuit B. Virgo, in quo recondideretur Christus salus vera populorum, qui in aquis figurantur, juxta illud Joannis: *Aquæ multæ, populi multi*. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis, alioquin derideret et subsannaret diabolus in voce exultationis, quod prius possederit in suam, quam postea Deus in Matrem elegit. Non sivit Deus, ut dæmon columbam assumeret ad decipiendam Evam (sub columbina enim specie, sicut sub vestimentis ovium, melius contegeretur simulata fraus, quam sub serpentina pelle), quia columbam assumpturus erat Spiritus sanctus in baptismo Christi; ita nec illam, de qua nasciturus erat Filius Dei, decebat sedem fuisse unquam Satanæ. » Sic ille. Ne igitur in die judicii cœlestes spiritus eorum Regina apparerent innocentiores, hæc sine aliqua peccati macula fuit concepta, atque hoc forsitan intuitu a S. Josepho titulo innocentissimæ compellata.

(71) Quia sola tam in corpore quam in anima ab omni contaminatione aliena. Favet S. Anastasius Sinaita dum libro II in *Hexaemeron* Deiparam appellat: « Lunam plenam, quæ nunquam minuta aut defecit, aut privata fuit essentiali lumine, nempe sua virginitate. » Lumen namque essentiali explicans virginitatem, non loquitur de virginitate solius corporis, hæc enim non potest dici lumen essentiali gratiæ et sanctitatis, nam potest ejus carentia componi cum eximia sanctitate ex lumine gratiæ, sicut accidit S. Annæ; sed loquitur de integra virginitate seu puritate virginis, corporis scilicet et animæ, cujus puritatem omnimodam vocarunt etiam Patres integritatem et virginitatem. Itaque Virgo sacratissima non est passa deliquium aut defectum in integritate sua, tum corporis, tum animæ, quæ cum in sanctitate creata fuisset, nunquam fuit orba lumine essentiali gratiæ in anima, nec splendore superadicto incorruptionis in corpore, nimirum omnimoda virginitate et puritate. S. Augustinus et alii Patres dixerunt prius concepisse Virginem Verbum mente, quam carne, denotantes fidem ejus et voluntatem requisitam ad assumptionem humanitatis in ejus ventre. Itaque virtus animæ ad conceptionem divinam requisita fuit. Quapropter decebat ut non minus fuisset pura, et integra, et virgo ab omni contaminatione culpæ anima Mariæ, quam ejus caro pura et incorrupta. Et ne quis intelligeret ipsum Anastasium loqui solum de perpetua virginitate corporis, ipse S. Anastasius se explicat subdens: « Perseverat Maria virgo quoad animam: » perpetua autem virginitas quoad animam, est perpetua integritas, quoad peccatum, vel actualè, vel originale. Vide Nierembergium in *Exceptionibus* cap. 13.

B. Albertus Magnus cap. 181, super *Missus est*, definiens essentiali propriissimam virginitatis, sic inquit: « Virginitas est recessus ab omni malo, » tam malum animæ, quam corporis comprehendens. Et quidem major ratio habita fuit a Deo puritatis spiritualis, quam integritatis corporalis, quia, ut docuit Augustinus libr. X, *De mendacio ad Consent.*, cap. 20: « Minus est quidquid in corpore, quam quidquid in anima violari potest. »

Ἄλατόμητον ὄρος σε πάλαι Ἀββακούμ προεΐδεν ἐν πνεύματι, ὁ Θεὸς ἐξ οὗ ἐπέφανε, καὶ ἡμᾶς, Παρθένε, διεσώσατο.

Σεσαρκίωμενον Λόγον διπλῆν ἐνέργειαν φέροντα τέτοκας, ἀπειρόγαμε Κύρη, μείνασα παρθένος ἀμίαντος.

Τῆς προμήτορος Εὔας νῦν ἀνεκαλέσω τὴν ἦταν, κυήσασα Λυτρωτὴν τῶν ὄλων, καὶ Σωτῆρα καὶ Κτίστην καὶ Κύριον, Θεομήτορ μόνη, ἐν γυναιξίν εὐλογημένη. Διὰ τοῦτό σε πίστει δοξάζομεν.

Νέον ἡμῖν βρέφος ἀπεκύησας Πατρὸς τῶν ὁμοούσιον, φθαρεῖσαν φύσιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ ἀρχαῖον, ἀγνή, κάλλος αὐτὴν πάλιν ἐπανάγοντα.

Πελάγη ἀμαρτιῶν καὶ κύματα ἀπογνώσεως χεϊμάζουσί μου τὸν νοῦν· σπλαγχνίσθητι, Δέσποινα, καὶ χεῖρά μοι ἔκτεινον, καὶ διάσωσόν με, τὸν Σωτῆρα ἢ κυήσασα.

Γνώμη οἰκεία ὀλισθαίνων, καὶ πράξεις ἀτόπους περιχείμενος, ἐπὶ σὲ καταφεύγω· βοήθει μοι, Δέσποινα, μετανοίας τρόπος παρέχουσα τῇ ταπεινῇ μου ψυχῇ, ἵνα δοξάζω σε.

Ῥῆξον τὰς πολυπλόκους τῶν ἐμῶν ἐγκλημάτων σειράς, θεόνυμφε, τὸν αἶροντα τοῦ κόσμου Θεὸν τὴν ἀμαρτίαν, ὑπὲρ λόγον κυήσασα, εὐλογημένη ἄγνή, ἀεὶ δεδοξασμένη.

Νόμου τὸ σκιῶδες ἀπσπαύθη, Δέσποινα, σοῦ κυήσας νόμου τὸν δοτῆρα, χάριτι φωτίζοντα τὴν οἰκουμένην, ὃν ἀεὶ δυσώπει, νόμῳ με τροπεύμενον τῷ τῆς ἀμαρτίας οἰκτεῖραι διὰ τάχους.

Ὁ οὐρανοὺς τῷ νεύματι, καὶ τὴν γῆν τῷ βουλήματι Λόγος τοῦ Πατρὸς δημιουργήσας, ἀχραντε, καὶ πλάσας τὸν ἀνθρώπον, ἐκ σοῦ σαφῶς ἠνέσχετο σάρκα ἐκ τῶν οἰκοδομήσαι τὴν φύσιν ἡμῶν ἀναχωρεύων συντριβεῖσαν ἀπάτη τοῦ δράκοντος, Παρθένε, ὁ μόνος ἐλεήμων.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκαχωμένην ταῖς ἀμαρτίαις ψυχὴν μου ἀγάθυνον, ἢ τὸν πανάγαθον Λόγον ἀποκυήσασα.

Φιλάνθρωπον τεκοῦσα καὶ λυτρωτὴν, θαυμαστὴ καὶ φιλάγαθε Δέσποινα, ἀμαρτιῶν λύτρωσίν μοι δίδου σαῖς προσευχαῖς, καὶ τὴν ψυχὴν μου, πάντα ἀγνε, τὴν κεκαχωμένην ταῖς λογισμοῖς ἀγάθυνον, καὶ δεῖξον παθῶν θανατηφόρων λελυτρωμένην, παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ Κατόνος διπλοῦ εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Ἀγαθόνικον, καὶ Λοῦππον, ἡμέρα κβ'.

Θαυμάτων ἐπέκεινα τὸ μέγα θαῦμα, σεμνὴ τῆς λοχείας σου καθορᾶται· τίχτεις γὰρ ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς γενόμενον Χριστὸν δίχα τροπῆς καὶ φερμοῦ.

Ὡς ὄρθρος εὐπρεπὴς ἐκ λαγόνων ἀνίτχεις Ἰησοῦν τὸν φωτισμὸν ἀπάντων καὶ Θεὸν, ἀπειρόγαμε Δέσποινα, νύχτα τε πολυθείας ἐκμειοῦντα, ταῖς λάμπουσιν ἀνεσπέροις καὶ κόσμον φωτίζοντα.

A Montem a lapidæ manu immunem prævidit olim te, o Virgo, Abbacuc in spiritu, ex quo Deus manifestatus est, nobisque salutem dedit.

Verbum incarnatum duplici operandi virtute prælitum in lucem protulisti, o puella innupta, et Virgo impolluta permansisti.

Primæ Matris Evæ eadem nunc restaurasti, Redemptorem, Salvatorem, Creatorem, ac Dominum omnium enixa, o Dei Mater, sola inter mulieres benedicta: ideo te cum fide glorificamus.

Novum nobis infantem peperisti, consubstantialem Patri, o casta, qui humanam naturam corruptam ad antiquam suam pulchritudinem iterum reducit.

B Pelagi peccatorum, fluctusque desperationis exagitant mentem meam: ad misericordiam moveantur viscera tua, o Domina, manumque tuam extendens mihi salvum me fac, tu quæ Salvatorem peperisti.

Mea sponte collapsus, fœdisque actibus circumdatus, ad te confugio: adjuva me, Domina, habitum pœnitentiæ præbens miseræ animæ meæ, ut possim te glorificare.

Rumppe implicatissima delictorum meorum vincula, o Dei Sponsa benedicta; et casta, semperque gloriosa; quæ Deum, qui tollit peccatum mundi, supra sermonis conceptum genuisti.

C Legis umbrositas cessavit, pariente te, Domina, datorem legis, qui gratia illuminat orbem terrarum; quem semper precare, ut me peccati legi obnoxium, misericordia sua celeriter dignetur.

169 Verbum Patris, quod cœlum nutu, terramque voluntate creavit, atque hominem plasmavit, ex te, o immaculata Virgo, manifeste corpus carneum sibi ædificare non est dedignatus, ut naturam nostram, serpentis fraude contritam, restauraret, unice misericors.

O Virgo bonorum amatrix, bonam redde animam meam peccatorum malitia depravatam, tu quæ Verbum optimum peperisti.

Amatorem hominum et redemptorem enixa, o Domina admirabilis, et bonorum amatrix, redemptionem a peccatis concede mihi precibus tuis, et animam meam cogitationibus pravis vitiatam, bonam redde, atque a mortiferis passionibus redimecam, o tota casta, et immaculata.

Ex Canone duplici in festo SS. Martyrum Agathonici, et Lupi, die 22.

Magnum partus tui miraculum, o veneranda, miraculorum supremum apparet; peperisti siquidem in similitudine carnis factum Christum sine mutatione, aut permistione.

Tanquam aurora pulcherrima, e visceribus tuis, o Domina innupta, educis Jesum illuminationem et Deum omnium; qui idololatriæ noctem splendoribus innocuis immittit, ac mundum illuminat.

Qui secundum naturam est in circumscriptus, A formam nostram ex te, Domina, accipiens, circumscriptiōnem quoad corpus suscepit, cognitus in duabus substantiis, ac voluntatibus.

Cum Deus in medio tui tanquam in tabernaculo habitasset, eo modo quo ipse novit, virginitalis claustra non commovit, o casta: atque in immobili fidei petra universas **170** stabilivit ac fundavit.

Qui ascendit supra humeros Cherubim, incarnatus tanquam homo ex te, eo modo, quo Deum decebat, tuis insedit ulnis velut infans, et infantis in morem se gessit, ut primum parentem, qui olim infantilliter sapuit, salvaret.

In te descendit tanquam imber, abyssus sapientiae Jesus; cum te solam puram invenisset, o Dei genitrix Virgo; et gravissimos Impietatis torrentes divina gratia repressit, atque cohibuit.

Prævidens in spiritu divino Isaias mirabilia tua, exclamabat: Ecce, o Immaculata (72), in utero habebis incarnatum illum, qui a nullo capi aut comprehendi potest.

Castam casta mente veneremur, decorem Jacob divinis actibus decoremus, ac religiose laudemus, utpote Dei nostri Matrem.

Virgo permanes postquam Christum peperisti, sicut eras antea; lacte nutris cum, o casta, ac veneranda, qui escam præbet universis. O stupore plenum atque incomprehensibile miraculum.

Genuisti illum, o casta, quem Pater ante sæcula ab æterno generavit: et uberibus lactasti ipsum nutritorem. O miraculum excedens omnem mentem! o mysterium superans omnem sermonem!

Deus ex te factus est homo: hominum massam deificasti, o inviolata; naturæque divinæ consortes effecisti eos, qui te beatam appellant, o vere benedicta inter mulieres, et casta.

Te speciem Jacob solam elegit solus qui habitat cœlos; cumque in medio tui habitasset, o intacta ac benedicta, nequaquam labefactavit claustra virginitalis tuæ.

Tabernaculum, et mensam, et arcam divinam, et urnam manna vitæ continentem, et montem sanctum te **171** nominamus; o Virgo Maria semper benedicta (73).

(72) Per titulum *immaculata* magis excluditur peccatum originale, quam veniale, ex vi et significatione epitheti *immaculata*: quippe macula venialis non est adeo notoria, ut animæ spirituales pulchritudinem demoliri contendat, adeoque nec tantam repugnantiam habet cum voce elogii *immaculata*. Cæterum peccatum originale, cum penitus omnem gratiæ ornatum explodat, cum decore immaculata minime potest consistere. Magis igitur verificatur significatio hujus verbi *immaculata*, per expulsionem peccati originalis, quam per expulsionem venialis, juxta sententiam angelici Doctoris 1. 2. q. 8, 9, a. 1. in c. dicentis: « Proprie loquendo peccatum veniale non causat maculam in anima. »

(73) Cum fuerit B Virgo Maria semper bene-

Ὁ κατὰ φύσιν ἀπερίγραφτος μορφωθείς ἐκ σοῦ τὸ ἡμέτερον περιγραφὴν σωματικῶς ὑπεδέξατο, Δέσποινα, ἐν οὐσίαις καὶ θελήσει διτταῖς γνωριζόμενος.

Ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ σου κατασκηνώσας ὡς οἶδε, τῆς παρθενίας κλειθρα οὐ παρεσάλευσεν, ἀγνή, ἐν ἀσαλεύτῳ πέτρα δὲ τῆς πίστεως πάντα ἐστερέωσε.

Ὁ νώτοις ἐπιβαίνων, ἀγνή, χερουβικοῖς σαρκωθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐκ σοῦ θεοπρεπῶς, σοῦ ἐν ἀγκάλαις καθέζεται ὡσπερ βρέφος, καὶ νηπιάζει νηπιόφρονα τὸν πάλαι σώζων γεγονότα πρωτόπλαστον.

Ἐπὶ σὲ καθάπερ θυβρός τῆς σοφίας ἡ ἀβυσσὸς Ἰησοῦς κατήλθε μόνην καθαρὰν σὲ εὐράμενος, Θεογεννητορ Παρθένε, καὶ κατέκλυσεν ἀσεβείας χειμάρρους δεινοὺς θεῖα χάριτι.

Σοῦ τὰ θαυμάσια προορώμενος θελῶ ἐν Πνεύματι Ἦσατας ἀνεκρύγαζεν· Ἴδου ἐν μήτρᾳ ἔξεις τὸν ἀχώρητον σαρκούμενον, ἀχραντε.

Τὴν ἀγνήν ἀγνεύοντι τιμήσωμεν νοῖ, καλλομένη τὴν τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέσις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Παρθενεύεις ὡς τὸ πρὶν, καὶ τεκοῦσα τὸν Χριστὸν, γαλουχεῖς πᾶσι τροφήν τὸν παρέχοντα, ἀγνή. Παράδοξον, σεμνὴ, τὸ θαῦμα καὶ ἀκατάληπτον.

Γεγέννηκας ἐν Πατρὶ πρὸ αἰώνων γεγέννηκε προανάρχως, καὶ μαστοῖς τὸν τροφέα ἐθήλασας· ὑπὲρ νοῦν τὸ θαῦμα, ὑπὲρ λόγον, ἀγνή, τὸ μυστήριον.

Θεὸς ἐκ σοῦ ἐγένετο βροτὸς, τὸ φύραμα, ἀχραντε, θεώσας τῶν βροτῶν, καὶ κοινωνοὺς φύσεως θείας ἐκτελέσας σοὺς σε μακαρίζοντας, ἐν γυναιξίν ἀληθῶς εὐλογημένη ἀγνή.

Σὲ καλλομένη τοῦ Ἰακώβ μόνην ἐξελέξατο μόνος ἐ κατοικῶν τοὺς οὐρανοὺς καὶ οἰκήσας ἐν μέσῳ σου, ἀχραντε, οὐδαμῶς παρεσάλευσε παρθενίας σου τὰ κλειθρα, εὐλογημένη.

Στηνὴν σε, καὶ τράπεζαν, καὶ θείαν κιβωτὸν, καὶ στάμνον χωρήσασαν τὸ μάννα τῆς ζωῆς, καὶ ἅγιον ὄρα· ὀνομάζομεν, Παρθένε Μαρία ἀεὶ εὐλογημένη.

dicta, fuit etiam talis in sua creatione, et consequenter tunc maledictionem peccati originalis evitavit. Favet Ecclesia in Responsorio v festi Circumcisionis, dum ait: « Et benedicta in æternum, Deum nobis protulit et hominem. » Quasi dicat Ecclesia: Quia B. Virgo nobis Deum protulit et hominem, fuit benedicta in æternum. Quid autem est benedicta in æternum, nisi semper benedicta, id est, ab initio suæ creationis et deinceps? æternitas enim respicit omnem temporis differentiam, et nullum momentum temporis excludit, sed omne omnino et totaliter comprehendit. Ergo Maria benedicta fuit semper, et in omni differentia temporis, non potuit ergo incurrere peccatum originale, obstante gratia benedictionis, quæ illam præ-

Εὐλογεῖ πάντα κτίσις τὸν τόκον σου, εὐλογίαις, ἅμα στεφανώσαντα, καὶ τὴν ἀρὰν ἐξάραντα, παντεὺς εὐλόγητε μόνη δεδοξασμένη, ἢ τὸ γένος ἡμῶν χριτώσασα.

Φιλαμαρτήμονα γνώμην, καὶ ἀδιόρθωτον βίον, καὶ πλήμμελήσασαν ψυχὴν, καὶ καρδίαν ρυπώσαν ἔχων ἄσωτος, ἐγὼ, προσπίπτω σοι, Δέσποινα, βοήθει μοι καὶ διόρθωσιν δίδου, πρὶν με φθάσῃ τοῦ θανάτου ἡ τομὴ.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόνυμφε, τὴν ψυχὴν μου φωταγωγῆσον, κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας ἀνάστησον, ἐχθροὺς καταταράσσουσα τοὺς θλίβοντας αἰεὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθούνης με.

Ἐκ τοῦ Κανόνα εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα **Εὐτυχεά, ἡμέρα κδ'.**

Ἐν σοὶ, Παρθένε, τὴν ἐλπίδα τίθημι τῆς σωτηρίας μου, ἁμαρτιῶν ρύπου ὄλον με ἀπόπλυνον, καὶ καθαρὸν ἀπέργασαι τῷ Υἱῷ σου ἀρίστως εδραστοῦντα, καὶ πράττοντα τούτου τὸ πανάγιον θέλημα.

Χαῖρε, ἢ μόνη τὴν χαρὰν θνερμηναύτως τεκοῦσα· χαῖρε, ἄρμα καὶ νεφέλη τοῦ Λόγου· χαῖρε, θρόνε τοῦ Θεοῦ, Παρθένε ἀπειρόγαμε· χαῖρε, ὁσίων δόξα· χαῖρε, μαρτύρων στεφάνωμα.

Ἐν γυναιξὶ μόνη παρθένος διέμεινας, καὶ πρὸ τόκου, καὶ μετὰ τὴν γέννησιν· Θεὸς γὰρ ἦν ὁ καινοτομῶν φύσεις ὑπὲρ λόγον ἐκ σοῦ ἀρβήτως σαρκούμενος, ὁ ἄνω πρὸ αἰώνων, καὶ ἐν γῆ εἰς τὰ τέλη γεννηθεὶς τῶν αἰώνων, πανάμωμε.

Μητροπάρθενε κόρη, ἢ τὸν ἀπερίληπτον Λόγον κυήσασα, τῶν ἀγγέλων δόξα, καὶ δαιμόνων τὸ τραῦμα Θεόνυμφε, τὴν ἐμὴν καρδίαν τραυματισθεῖσαν ἁμαρτίαις θεραπείαις ἐνθεοῦ ἀξίωσον.

Νοός μου τὰς ἐκτροπὰς, καὶ τῆς ψυχῆς τὰ κινήματα τὰ ἐμπαθῆ καὶ δεινὰ, Παρθένε, διόρθωσον, καὶ σῶσον με, φύλαξεν ἐκ τῶν καθεκάστην ἀφειδῶς ἐπεμβαινόντων μοι.

Νοήσαντες πόρρωθεν σεπτοὶ προφήται τοῦ μυστηρίου σου τοῦ ἀπορρήτου βάθος, ποικιλοτρόπως πᾶσιν ἐφάνωσαν τὴν σὴν λοχείαν. Παρθένε, κραυγάζοντες· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν Πατέρων.

Νανεκρωμένην δὴγμάτι τὴν ψυχὴν μου τοῦ ὄφρα, μόνη προφανῶς ἢ τὴν Ζωὴν κυήσασα, πανάμωμε, ζώωσον, καὶ ἐνεργεῖν εὐόδωσον τὰ τοῦ δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ τεχθέντος, Παρθένε, θελήματα, βοῶσα· Ἱερεῖς εὐλογεῖτε Κύριον.

Φωνὴν σου προσφωνοῦμεν τοῦ Γαβριὴλ· Χαῖρε, γῆ ἐκλεκτῆ, χαῖρε, τράπεζα χρυσοειδῆς, χαῖρε, τῶν ἀνθρώπων καταφυγῆ, χαῖρε, μαρτύρων καύχημα, χαῖρε, τῶν ἀγγέλων ἢ χαρμονῆ, ἀγία Θεοτόκε, κραταίωμα τῶν πίστει μαχαριζόντων σε.

ΜΗΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνα εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα **Ἀνθίμου, ἡμέρα γ'.**

Ο Κύριος ἐκ σοῦ ἀνατείλας ὡς οἶδε, τοὺς χοροὺς

Benedicunt omnes creaturæ partum tuum, qui nos benedictionibus coronavit, atque abstulit maledictionem : O omni benedictione cumulata, sola gloriosa, quæ genus nostrum gratia replevisti!

Ego ille prodigus, ac luxuriosus habens mentem peccatorum amicam, et vitam pravam, animamque delictis oneratam, et cor coinquinatum, ante te procido, o Domina; adjuva me, et correctionem concede mihi, antequam a mortis falce secante præveniar.

Lucis in te habitantis radiis, illumina, o Dei sponsa, animam meam : jacentem in barathro perditionis excita, perterrefaciens hostes, qui semper tribulant cor meum, et ad passiones sectandas compellunt me.

B *Ex Canone in festo S. Eutychis martyris, die 24.*

In te, o Virgo, repono spem salutis meæ; absterge me totum a sordibus peccatorum, ac purum effice, Filio tuo optime complacentem, sanctissimamque illius voluntatem facientem.

Gaude, o tu, quæ sola gaudium ineffabiliter peperisti : gaude, currus, et aubes Verbi; gaude, thronus Dei, Virgo viri nescia : gaude, confessorum gloria : gaude, martyrum corona.

C *Sola inter mulieres virgo ante partum, et post partum, permansisti : Deus enim erat qui naturas innovabat supra sermonis conceptum, ex te ineffabiliter incarnatus : qui in supernis ante sæcula, in terra autem in fine sæculorum natus est, o tota immaculata.*

O Mater Virgo puella, quæ Verbum incomprehensibile genuisti : o Dei sponsa, angelorum gloria, et dæmonum vulnus : cor meum peccatis vulneratum, divina **172** curatione fac dignum.

Mentis meæ evagationes, animæque motus molestos, atque affectibus perturbatos corrige, et salva et custodi me ab iis, qui per singulos dies crudeliter invadunt me.

Inenarrabilem mysterii tui profunditatem a longo intuitus mentis oculo prophetæ venerandi, variis figuris ac modis universis partum tuum manifestaverunt, o Virgo, clamantes : Benedictus Deus Patrum.

D *Mortuam ob serpentis morsum animam meam, tu, quæ sola vitam manifeste peperisti, o immaculatissima, vivifica : et deduc me feliciter per viam, qua voluntates illius, qui propter nos ex te natus est, efficere possim, o Virgo, clamans : Sacerdotes, benedicite Dominum.*

Voce Gabrielis ad te clamamus : Ave, terra electa; ave, mensa aurea; ave, hominum refugium; ave, martyrum gloriatio; ave, angelorum gaudium, Dei para sancta, robur eorum qui te cum fide sincera beatificant.

MENSIS SEPTEMBER.

Ex Canone in festo S. Anthimi martyris, die 3.

Dominus, qui ex te ortus est, eo modo, quem

ipse novit, o casta, athletarum choros illustravit; exprimentes in seipsis omnes illius passiones vitales, mortemque injustam, quæ nos peccatores justificavit.

Speciosa facta es, o castissima, speciosum super omnes terrigenas enixa Filium ac Verbum Patris, quem generosi martyres amantes, gloria illustrati sunt.

173 Verbum, non relinquens vacuum sinum Paternum, in sinu tuo reclinatum est, o puella, tanquam infans, volens restaurare me corruptioni subjectum.

Legis umbræ declaraverunt splendorem illum, qui ex te ortus est, o puella illibatissima, et athletarum choros te celebrantes illustravit.

O inupta, quæ malitiæ plantas germine tuo arefecisti, passionum mearum stirpes evelle, divinasque cogitationes germinare fac ex anima mea.

Propter excessum humanitatis ac benignitatis erga homines apparuit Verbum ex te corporatum, o Virgo, salvans eos qui modulantes canunt: Benedictus es, Deus Patrum nostrorum.

Sacris vocibus beatificemus impollutum Dei tabernaculum, arcam animatam, martyrum gloriam, sublimiorem Cherubim, atque omnibus rebus creatis.

Gladius flammeus, qui olim Paradisi ingressum prohibebat, nunc recedit, ac terga vertit iis, qui venerandas passiones Christi lancea vulnerati voluntarie in se expriment: et te, o Virgo, honorant, omni honore superiorem.

Ex Canone duplici in memoria miraculi facti Colossis, vel Chonis per S. Michaelen archangelum, die 6.

O Virgo tota pura, angelorum decor, et hominum auxilium; tu adjuva me in mari versantem, atque in tempestate peccati semper coincidentem ac periclitantem.

O miraculum inintelligibile, quomodo hominibus unitus est incomprehensibilis Deus, natus ex te in carne secundum hypostasin, o inupta, ut salvaret me ob serpentis fraudem corruptioni obnoxium.

Qui immateriales mentes voluntatis nutu condidit, in **174** utero tuo materiali, o purissima, voluntarie habitavit, secundum carnem patens aspectibus qui erat invisibilis.

Daniel te montem magnum descripsit, o inviolata, Abbauc vero montem umbrosum virtutibus. David autem montem coagulatum: ex te enim Deus incarnatus est, ut mundum redimeret.

Docuit olim partus tui miraculum intellectualiter in spiritu ille sacrorum præses, intuens te montem umbrosum manifestissime, ex quo sanctus venit, Deus incarnatus.

Gabriel ab altissimis venit, deferens tibi Ave, o castissima: cum ipso ergo clamamus: Ave, o

των ἀθλητῶν ἐλάμπρυνεν, ἀγνή, τὰ αὐτοῦ εἰκονίζοντας πάθη πάντες ζωηφόρα, καὶ τὸν ἀδικὸν θάνατον δικαιοῦντα ἡμᾶς ἀμαρτήσαντας.

Ὁραιοῦθης, ἰπόναγνε, τὸν ὑπὲρ πάντας ὠραῖον τοὺς γηγενεῖς τεκοῦσα Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Πατρὸς, ὃν οἱ γενναῖοι μάρτυρες ποθήσαντες δόξῃ ἐλαμπρύνθησαν.

Μὴ κενώσας τοὺς Πατέρας ὁ Λόγος κόλπους, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις, κόρη, ἀνεκλίθη ὡς βρέφος, θέλω ἀναπλάσαι με φθορᾷ ὑποκείμενον.

Νόμου σκιαὶ ἐδήλωσαν τὸ φέγγος τὸ ἐκ σοῦ ἐξανατεῖλαν, πανάμωμε κόρη, καὶ τῶν ἀθλητῶν καταλαμπρῦναν τοὺς χοροὺς εὐφημοῦντάς σε.

Μαράνασα τὰ φυτὰ τῆς κακίας, ἀνύμφευτε, τῷ βλαστῷ σου, τῶν παθῶν μου τοὺς σκόλοπας ἐκτιλόν, καὶ βλαστάνειν θεῖα τὴν ψυχὴν μου νοήματα ποίησον.

Ὑπερβολῇ, Παρθένε, φιλανθρωπίας ὤφθη ἐκ σοῦ Λόγος σωματούμενος, καὶ σώζει τοὺς μέλλοντας. Ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ἱεραῖς ἐν φωναῖς μακαρίσωμεν τοῦ Θεοῦ τὴν σκηνὴν τὴν ἀμόλυντον, τὴν κιβωτὸν τὴν ἐμψυχον, τῶν μαρτύρων τὴν δόξαν, τὴν ἀνωτέραν Κερουβιμ καὶ ἀπάσης τῆς κτίσεως.

Φλογίνῃ ῥομφαίᾳ, ἡ τὸ πρὶν τὴν εἴσοδον τοῦ παραδείσου ἐναπέργουσα, νῦν νῦν δίδωσι, Παρθένε, τοῖς πάθη τὰ σεπτὰ εἰκονίσασι Χριστοῦ τοῦ λογχευθέντος θελήματι, καὶ σὲ τιμῶσι τὴν ὑπέρτιμον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦ εἰς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος θαύματος ἐν Κολοσσαῖς, ἢ ἐν Χωνναῖς παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ, ἡμέρᾳ 6.

Παρθένε πανάμωμε, ἡ τῶν ἀγγέλων εὐπρέπεια, ἀνθρώπων βοήθεια, σὺ μοι βοήθησον θαλαττεύοντι, καὶ ζάλη ἀμαρτίας ἀεὶ περιπίπτοντι καὶ κινδυνεύοντι.

Ἀκατανόητον θαῦμα, πῶς τοῖς βροτοῖς ἦνωται ὁ ἀκατάληπτος Θεὸς, ἐκ σοῦ σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἀποτεχθεὶς, ἀπειρόγαμε, σώσον με τὸν ὑπαχθέντα τῇ φθορᾷ κλοπῇ τοῦ ὄφους.

Ὁ τοὺς ἀθλοὺς συστησάμενος νόας βουλήματι, τῇ ἐνύμφῃ σου γαστρὶ οἰκεῖ βουλήσει, πανάμωμε, σαρκὶ καθορώμενος ὁ ἀθεώρητος.

Ὁ Δανιὴλ σε ὄρος γράφει μέγα, ὁ Ἀβδαχοὺμ δὲ, ἄχραντε, ὄρος κατάσκιον ἀρεταῖς, καὶ Δαβὶδ τετυρωμένον, ἐξ οὗ ὁ Θεὸς σεσάρκωται τὸν κόσμον λυτρούμενος.

Νοερῶς τοῦ σοῦ, Παρθένε, τοκετοῦ τὸ παράδοξον ἐνοεῖτο πάλαι ὁ Ιεροφάντωρ ἐν πνεύματι, ὄρος κατάσκιον βλέπων σε τρανώτατα, ἐξ οὗ ἅγιος ἦλθε Θεὸς σωματούμενος.

Ὁ Γαβριὴλ σοὶ τὸ Χαῖρε ἐκ τῶν ὑψίστων, πάνναγνε, χορίζων ἦρθε· σὺν αἰτῷ οὖν ἐκδοῶμεν· Χαῖρε,

κύλη, μόνος ἦν διώδευσε Χριστὸς ὁ Θεὸς σώζων τὸ ἀνθρώπινον.

Νοερῶν ἀγγέλων σε ἀνέδειξε Θεὸς ἀνωτέραν, καθυποδὸς τὴν σὴν μήτραν, ἄχραντε, τὴν Παναμώμητον, ὃν δυσώπει πάντοτε οἰκτειρῆται τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ἀγγελικῶν δυνάμεων, Παρθένε, ὑπερέχουσα καὶ τετοκοῖα τὸν ἀπάντων Θεὸν καὶ βασιλέα, σὺν αὐτοῖς ἰκέτευε, παναγία Δέσποινα, διασώζεσθαι ἡμᾶς.

Μακάριος ὁ λαὸς αἰεὶ μακαρίζων σε, μακαρία, ἡ Θεὸν τὸν μακάριον τέξασα, τοὺς βροτοὺς δι' οἶκτον ἀπορρήτω ἐνώσει θεώσαντα.

Τόμον σε προεώρα ὁ προφήτης, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται δακτύλῳ Πατρὸς, Παρθένε, ὃν ἰκέτευε βίβλῳ τῆς ζωῆς ἡμᾶς καταγραφῆναι τοὺς εὐσεβῶς σε δοξάζοντας.

Νοῦ τοῦ μεγάλου Λόγον τὸν ἀίδιον, κόρη, ἀληθῶς ἐν σοὶ ἀρρήτως καὶ φρικτῶς κατοικήσαντα βλέπων ἐδόξε Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος· Χαῖρε, θρόνε τοῦ Ὑψίστου, εὐλογημένη.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεὸν, καὶ Λυτρωτὴν καὶ Δεσπότην σαρκὶ τεκοῦσα, παναγνε Δέσποινα, τοῦτον αἰεὶ, ἄχραντε, δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δεινῶν, καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἄφεισιν λάβωμεν, ὑμνολογοῦντες αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμούς.

Νυμφοστόλος ὁ βεῖος ἀρχάγγελος ἐπιστάς προσεφώνησε, τὸ Χαῖρε σοι, Νύμφη Θεοῦ ἀνύμφευτε, τῶν ἀγγέλων ἡ δόξα, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσωμα καὶ περιτείχισμα.

Πῦρ ἐκύησας οὐδαμῶς φλογίσαν σου, Παρθένε, νηδύν, Λόγον ἐγέννησας Πατρὸς, ἐξαιρούμενον ἀλογίας τοὺς λόγους τοῦ πλάνου ὑπακούσαντας, καὶ παρακούσαντας τοῦ πεποιηκότος Θεοῦ τοῦ φιλανθρώπου.

Φωνῇ τοῦ ἀγγέλου Γαβριὴλ συνέλαβες Θεὸν Λόγον, παναμώμητε, λόγῳ τὰς ἄνω στρατηγίας ποιήσαντα, καὶ λόγον παρέχοντα ὑμνεῖν τὴν ὑπὲρ λόγον καὶ ἐννοιαν τούτου ἁγίαν συγκατάβασιν.

Φανεῖσα, Παρθένε, πλατυτέρα οὐρανῶν ἐχώρησας Θεὸν ἀνερμηνεύτως, ὃν ἄσωμάτων χοροὶ ἀνυμνοῦσι μυστικῶς· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε, ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι τοὺς σε μακαρίζοντας φωναῖς ἀσιγήτοις.

Ἐκ τοῦ Καρόνου εἰς τὰς ἁγίας μάρτυρας Μητροδώραν, Μητροδώραν, καὶ Νυμφοδώραν, ἡμέρα ι'.

Ὡς ἔμφυχον θάλαμον, ὡς ἀδιάφθορον σκηνῶμα, ὡς πύλην οὐράνιον, ὡς θείαν τράπεζαν, ὡς παλάτιον, καὶ θρόνον τοῦ Δεσπότητος Μαρίας τὴν ἄχραντον ὕμνοις τιμήσωμεν.

(74) Idem apud me est immunem esse Virginem a peccato originali et actuali, ac esse immaculatam. Licet enim homines concepti in peccato immaculati nuncupentur, ut cum dicitur in psalmo,

A porta, per quam solus Christus Deus pertransivit, salvans genus humanum.

Intellectualibus angelis sublimiorem te fecit Deus descendens et ingrediens in uterum tuum purissimum, o inviolata. Illum igitur semper deprecare, ut eorum qui te laudant, misereatur.

O Virgo, quæ angelicas Potestates superemines, et peperisti omnium Deum, et Regem, una cum illis preces effunde, o Domina sanctissima, pro salute nostra.

Beatus populus, qui beatificat te, o beata, quæ Deum beatum peperisti, qui propter suam misericordiam homines ineffabili unione deificavit.

Volumen prævidit te propheta, o Virgo, in quo Verbum scriptum est digito Patris: quod supplex exora, ut ascribat in libro vitæ nos, qui te religiose glorificamus.

Magnæ mentis Verbum æternum in te, o puella, ineffabiliter ac formidabiliter vere habitasse intuens Gabriel archangelus, clamabat: Ave, thronus Altissimi, o benedicta.

Cum Salvatorem et Deum, Redemptorem et Dominum pepereris, o castissima Domina, eundem semper deprecare, o immaculata, ut ab eo recipere possimus gravissimorum malorum depulsionem, plurimorumque **175** peccatorum remissionem, laudantes misericordias ejus, quæ excedunt omnem cogitationem.

Nuptialis auspex divinus archangelus prope astans, exclamavit tibi, Ave, o sponsa Dei innupta, angelorum gloria, et hominum salus, et munimentum.

Ignem concepisti, qui nequaquam uterum tuum, o Virgo, flammis combussit; Verbum Patris genuisti, quod liberat ab irrationalitate eos qui seductoris verbis obedierunt, et Deo factori suo humanissimo inobedientes fuerunt.

Per vocem angeli Gabrielis, o mundissima, concepisti Deum Verbum, qui verbo supernos exercitus creavit, et verbum præbet, quo sanctam illius descensionem ac demissionem, quæ superat omne verbum et cogitationem, laudare possimus.

O Virgo, latior cælis apparuisti, continens in te ineffabiliter Deum, quem incorporeorum chori mystice collaudant. Ipsum ergo deprecare, o casta, pro salute omnium nostrum, qui te irrequietis vocibus beatificamus.

Ex Carone in festo SS. martyrum Menodoræ, Metrodoræ, et Nymphodoræ, die 10.

Tanquam thalamum animatum, tanquam tabernaculum incorruptum, tanquam portam cœlestem, tanquam mensam divinam, tanquam palatium et thronum Domini, Mariam immaculatam, hymnis honoremus (74).

Beati immaculati in via, parum refert, quoniam non loquor de qualibet nuncupatione nominis immaculati, sed de absoluta et antonomastica, et speciali, personæque particularis, et in Novo Testamento,

Appare, o Virgo casta, et animæ meæ tenebras A dispelle; peccati vincula disrumpe; salva me tu, quæ omni misericordia præditum, omniumque miserentem peperisti.

Me dolosi malitia interemptum vivifica, o illibaticissima, quæ vitam ipsam peperisti; ad te enim confugi; et in profunda peccatorum prolapsum erige, atque extrahe, tanquam **176** compatiens, o tota immaculata (73).

Cum te solam electam, et pulchram, et carentem macula, divinissimum Verbum invenisset, ex te incarnatum est, o divina gratia plenissima.

Sanctus est Deus, qui habitavit in utero tuo, cum te omnibus creaturis sanctiorem ac puriorem invenisset (76), o Dei Mater immaculata Regina, cujus nomen dominationem sonat.

Supra naturæ ordinem, Creatorem in utero tuo conceptum gestare digna facta fuisti, o puella, qui reformavit nos, cum fide carentes: Benedictus es, Christe.

Tanquam templum Dei immaculatum, o puella, eundem suscepisti humano corpore indutum, et in duabus naturis cognitum: cui concinimus: Benedicite, opera, Dominum.

Parce mihi, Christe, dum veneris judicare mundum cum gloria: dissolve nebulas passionum mearum precibus Genitricis tuæ, ac venerandum martyrum tuorum, tanquam bonus, plurimæque misericordia plenus.

Ex Canone in festo S. Cornelii Centurionis martyris, die 13.

Allicis fidelium corda ad te semper cum insatiabili desiderio glorificandam, o Domina Dei genitrix immaculata: tu enim es hominum gloria, quæ Dominum gloriæ peperisti.

nam in Veteri non extiterat Christus et beatissima Virgo, quæ personæ vere, et propriæ, et omnino, et antonomastice immaculatæ sunt; at vero cum in Veteri Testamento tales personæ non essent, non mirum, si attribueretur sanctioribus nomen immaculati, maxime cum nec absolute illis tribuatur. Sic cum dicitur: *Beati immaculati*, additur, *in via*, id est, in modo operandi, non absolute et omnino. David etiam dixit, *Immaculatus ero*, hoc ipsum indicat aliquando non fuisse talem. Job quoque, qui agnoverat, et supposuerat se in peccato, conceptum, postea se dixit immaculatum de præsentem, non de præterito, sicut alii significantur immaculati de futuro in Scriptura. Modus autem quo Josephus et alii Patres vocant Virginem immaculatam, absolute, antonomastice; et passim non invenitur similis in aliis sanctis, et specialissimum et grandius aliquid supra omnes filios Adæ indicat, ut in suis Dissertationibus epistolice epist. 8, observat Nierembergus.

(75) Concinit Josepho nostro S. Ildephonsus archiepiscopus Toletanus, in aureo tractatu *De corona B. Virginis*, quod opus, ut testatur Petrus de Alva in *Bibliotheca Virginali*, factum esse hujus sanctissimi præsulis verisimile putatur, dum ibi cap. 13, hoc habet: « Tu, Domina, semper fuisti clara et serena, sincera, mundissima et amœna. Tu enim es semper tota pulchra, tota formosa, tota immaculata, et tota speciosa. Macula nulla luscari, nulla sordelmacularis, omni gratia illustraris. » Sic

Ἐπιφάνεισα τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος ἀπέλασον, ἀμαρτίας τὰς σειράς, ἀγνή Παρθένε, διάρρηξον, σῶσόν με, κηρύσσου τὸν πανοικτίρμενον.

Νεκρωθέντα με κακίᾳ τοῦ δολίου, πανάμωμε, ἡ Ζωὴν τεκοῦσα, ζῶωσον, πρὸς σὲ γὰρ κατέφυγα, καὶ ἐμπροσθέντα εἰς βλάβη παραπτώσεων ἐπανάγαγε, ὡς συμπαθῆς, παναμώμητε.

Σὲ μόνην ἐκλεκτὴν, καὶ καλὴν, καὶ ἀμώμητον εὐράμενος σωματοῦται ὁ ὑπέρθεος Δόγος ἐκ σοῦ, Θεοχαρίτωτε.

Ἄγιος ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου Κύριος ἀγιωτέραν εὐρών σε καὶ καθαρωτέραν κτίσεως πάσης, Θεομήτορ, κυριώνουμε ἀχραντε Δέσποινα.

B

Ὑπερφυῖς τὸν Κτίστην τῆ γιοτρί σου, κόρη, κυφορῆσαι κατηξίωσαι ἡμᾶς ἀναπλάττοντα τοὺς μελωδοῦντας πιστεῖ· Χριστὲ, εὐλογητὸς εἶ.

Ὡς Θεοῦ ἀηλίωτον τέμενος ὑπεδέξω αὐτὸν σωματούμενον, καὶ ἐν οὐσὶ ταῖς φύσεσι γνωριζόμενον, κόρη, ᾧ μελωδοῦμεν· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φείσαι μου, Χριστὲ, ὅταν ἔλθῃς κρίναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λύσον τὴν ἀχλὺν τῶν παθῶν μου ταῖς ἰκεσίαις τῆς κηρύσεως σε, καὶ τῶν σεπτῶν μαρτύρων σου, ὡς ἀγαθὸς καὶ πολυέλεος.

C

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Κορνήλιον τὸν ἑκατόντυρχον, ἡμέρα ιγ'.

Θέλγεις πιστῶν καρδίας αἰεὶ δοξάζειν σε ἀχορέστῳ ἐφέσει, Θεογεννήτορ Δέσποινα· δόξα γὰρ χρηματίζεις τῶν ἀνθρώπων, τέξασα τὸν τῆς δόξης Κύριον, ἀχραντε

ille.

(76) Vox purior, applicata Virgini in comparatione omnium creaturarum, omnino excludit peccatum originis. Nam (ut in suis Dissertationibus epistolice epist. 6, notat vir egregie doctus et pius P. Joan Eusebius Nierembergus) communiter sumuntur diversimode ista nomina *sanctior* et *purior*. Sanctitas solet sumi pro positiva dignitate gratiæ et meritorum, ad quam pervenit creatura, unde non refertur ad præterita, sed ad præsentem statum et culmen, ad quod pervenit gratia. Puritas autem sumitur pro negativa propinquitate peccati et sordis, unde respicit etiam ad præteritum, ex quo haberi possent sordes, et tamen non fuerunt habitæ. Hinc est ut Magdalena, vel S. Maria Ægyptiaca posset dici *sanctior* sancta Agnete vel Cæcilia, et tamen non posset dici *purior*: quia quamvis majorem sanctitatem potuerit acquirere Magdalena, non tamen adeo caruit immunditiis peccatorum. Sic etiam S. Augustinus posset dici *sanctior* quam S. Ludovicus episcopus, vel S. Casimirus, attamen non poterit dici *purior*, quia non caruit sordibus vitæ præteritæ, quibus caruit S. Casimirus. Sic etiam rex David potest dici *sanctior* quam sanctus Henricus imperator, et tamen non dicetur *purior*. Hinc constat B. Virginem, dum appellatur omnibus creaturis purior, denotari necessario caruisse in præterito labe originis, qua caruerunt angeli et protoplasti.

Ἄγγελος φωτιστὴς στήνωμα γεγένησαι, καὶ τὸν φωτοδότην φέρεις σαρκούμενον ἄνθρωπον ὄφθέντα καθ' ἡμᾶς διὰ φιλάνθρωπλαν, καὶ τὴν φθορὰν ἐξαφανίσαντα, ἀφθορε βροτῶν ἢ ἀνάκλησις.

Σοφίας καθαρὸν ἐνδιαίτημα τῆς τοῦ Πατρὸς ὑπερφυῶς, ἀγνή Παρθένη, γεγένησαι, δι' ἧς ἡμεῖς τῆς κακίας νυκτὸς τοῦ σπυριστοῦ ἐλυτρώθημεν.

Ὁμβρισὸν μοι, πάναγνε, πταισμάτων ἀφεσίν, ἐπίσκεψαι με τὸν ἀσθενοῦντα, καὶ κλυδωνιζόμενον συμφοραῖς τοῦ βίου, καὶ πάθει τοῦ σώματος.

Ὁ τῆς δόξης Κύριος ἐξ αἱμάτων σου παρθενικῶν ἐσαρκώθη μόνος ὡς ἐπίσταται, πανύμνητε, σώζων ἡμᾶς ἀγαθότητι.

Ὁφθης τὸ ἀνθρώπινον φύραμα θεώσασα τῇ θεῖᾳ γεννήσει σου, Παρθένη πάναμωμε· διό σε καταχρέος οἱ πιστοὶ δοξολογοῦμεν.

Ῥᾶνον ἐφ' ἡμᾶς τὰ σὰ ἐλέη, κόρη, συνήθως καὶ αἰτησαι, ἀγνή, συγχώρησιν πάντων πταισμάτων ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ ἐξ ἀπροσεξίας ἡμῖν συμβάντων.

Φωτισμὸν μοι αἰτησαι, ἡ τεκοῦσα Φῶς τὸ ἐκ φωτὸς ἐκλάμψαν, τὸν σκοτασμὸν πόρρω ἀπ' ἐμοῦ ἐναποδιώκουσα, καὶ πειρασμῶν καὶ τῶν ἡδονῶν, ἀχραντε Δέσποινα, προστασία ἀνάσχυντε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν Εὐμένιον ἐπίσκοπον Γορτύνης, ἡμέρα ιη'.

Αἱ περὶ σοῦ νῦν προφητεῖαι πεπληρῶνται, Θεοκυήτορ Δέσποινα· ὃν γὰρ προήγγειλαν ὀψηγόρως, ἐν μήτρᾳ ἐχώρησας ἐν δύο τελείαις φύσεσι.

Μαρία τὸ χρυσοῦν θυμιατήριον καθῶν μου ἀπέλασον τὸ δυσῶδες, καὶ στερέωσον κλονούμενον προσβολαῖς τοῦ δόλλου πολεμήτορος.

(77) Dicitur B. Virgo Regina immaculata, quia non decuit illam, quæ futura erat Regina angelorum, cum originali macula concipi. Hinc S. Anselmus in serm. De concep. ait : « Angelos, aliis peccantibus, a peccato servavit, et feminam Matrem suam futuram ab aliorum peccatis exorfam servare non potuit? In æternitate consilii sui statuit Eam dominatricem et reginam fore angelorum, et tunc inferiorem gratiam angelis datam, in consortium conceptam esse credimus hominum peccatorum? Existimet hoc qui vult : argumentis suis probet qui vult : his, quæ dicimus, adversetur qui vult : ego, donec ostendat mihi Deus aliquid dignius excellentiæ Dominiæ meæ posse dici, quæ dixi, dico ; quæ scripsi, non muto. » Hinc etiam Guilielmus Parisiensis Junior, sive Bitontinus, in Postillis majoribus de festo Concep. q. 3, ait : « Virgo Maria in Matrem Dei electa, erat exaltata super angelos : sed omnes angeli fuerunt præservati ab omni peccato. Ergo a ratione fortiori et ista, quæ erat superior. » Insuper Albertus Magnus in *Bibiæ Mariæ* super libr. Job, de Maria loquens dixit : Ipsa est aquila singularis, de cuius klude et præconio loquitur Dominus ad Job 39, *Nunquid ad præceptum tuum, sicut ad meum, qui, quidquid præcipio, inspiro, elevabitur, in natura, gratia et gloria etiam, et in omni prærogativa*

Lucidissimum castitatis tabernaculum facta est ; lucisque datorem defers incarnatum, qui homo similis nobis apparuit propter hominum amorem, et corruptionem abolevit, o incorrupta hominum reparatio.

Sapientiæ Patris purum habitaculum supra nature ordinem facta es, o casta Virgo ; per quam a maligni pravitate **177** nunc nos liberati sumus.

Deplue mihi, o castissima, peccatorum remissionem. Visita me infirmum, vitæque calamitatibus, et corporis passionibus, tanquam tempestatibus exagitatum.

Dominus gloriæ ex virginalibus sanguinibus tuis incarnatus est eo modo, quem ipse solus novit, o laudabilissima, salvans nos ex sua bonitate.

Humani generis massam deficere visa es divino partu tuo, o Virgo tota immaculata, propterea nos fideles te pro debito glorificamus.

Stilla super nos misericordias tuas, o puella, juxta morem tuum, et omnium peccatorum, tam scienter quam ignoranter ex incuria perpetratorum, indulgentiam nobis impetra, o casta.

Illuminationem mihi impetra, præclibus tuis, o Regina immaculata (77), quæ Lumen quoddam lumine coruscavit, peperisti, procul a me tenebras tentationum, et concupiscentiarum depellens, o patrocinium quod non confunditur.

Ex Canone in festo S. P. N. Eumenii episcopi Gortynensis, die 18.

Prophetiæ, quæ erant de te, nunc impletæ sunt, o Domina Dei Genitrix : quem enim sublimes eloquio prænuntiaverunt, in utero tuo comprehendisti in duabus perfectis naturis.

O Maria, aureum Thymlaterium, passionum mearum foedissimum odorem depelle, meque fraudulentis hostis assultibus exagitatum, stabilem redde ac firmum.

aquila, id est Maria, super omnes choros angelorum. » Sic ille. Cujus verba afferens in suis Dissertationibus epistoliceis, epist. 6, P. Joan. Eusebius Nieremberg. in hunc modum scribit : « Superare angelos in natura, est in conditione, seu a conditione naturæ, in qua non esset super omnes angelos, si conderetur illis impurior.

In Liturgia quoque Æthiopum apostolica, quoniam ab apostolis promanasse dicitur, sic dicitur in oratione ad Virginem Dei Matrem : « *Lætare, Immaculata, vere Regina. Lætare, gloria nostrorum parentum. » Quasi dicat (ut in suis Exceptionibus cap. 13, inquit Nierembergius :) Tu, quæ, utpotè vera regina et augusta, duræ servorum poenæ severæque legi de macula contrahenda non subjacui, atque ita humani generis amissum decus restaurasti, Tu domina, gaude. Vere regina, quod immaculata ea ratione, ut nunquam servire alieni debueris nisi Uni Deo, cui servire vere regnare est. Non igitur ullum peccatum habuit, quando id cuiusdam est infelicissimæ servitutis. Lætate igitur tanto bono, tanta gloria, quam suam parentes nostri vocare possunt; cum hac illorum fuerit ignominia compensata. Sic humani generis amissum justitiæ statum, et decus, primorumque parentum collapsam gloriam magno cum lenore restitui.*

Olim sacræ voces, partus tui profunditatem pæ-
nuntiaverunt; quarum nunc eventum intuemur, o
immaculata (78).

Tanquam novum infantem peperisti nobis Filium,
qui **178** est ante omnia sæcula, o summe imma-
culata (79); qui in duabus voluntariis operationibus
duplex est, homo scilicet simul et Deus.

Cum cœlestis imber in te descendisset, o Virgo
perpetua: terram desolatam, divinæ scientiæ fluentis
irrigans, fecundissimam reddidit.

Lucis immaterialis domicilium venter tuus fa-
ctus est, o Dei Sponsa puella inviolata: illius, in-
quam, lucis, quæ divinæ scientiæ facibus infidelita-
tem imminuit; quam laudantes clamamus: Bene-
dictus es, Deus patrum nostrorum.

Sacratissimus Prophetarum chorus, te vere ante
descripsit, o veneranda Virgo, appellans montem
a lapicidæ manu intactum; virgam, et portam, per
quam Altissimus pertransivit, eo modo quem ipse
novit, clausamque iterum reliquit.

Fers ferentem omnia divina potentia, o castissima,
ac nutris uberibus tuis nutrientem omne quod spi-
rat. Superat omnem mentis cogitationem miracu-
lum tuum; ac stupore percellit angelos simul et
homines, qui te assidue collaudant, et cum affectu
beatam appellant.

*Ex Canone in festo SS. martyrum Trophymi, Sab-
batii, et Dorimedontis, die 19.*

Generosi martyres gratiarum tuarum illuminati-
vo fonte splendide illustrati, o Deo charissima,
sola porta lucis, profundissimas tenebras intolera-
bilitum suppliciorum, te laudantes, pertransierunt.

Domini ex te incarnati legibus obtemperantes,
generosi Athletæ iniquos devicerunt; te enim co-
adjutricem habebant, quæ salvas animas nostras,
o puella carens omni macula (80).

179 Te tanquam mundum Regis palatium, o
virgo inviolata, martyrum cœtus invocans tripli-
cem adjutricem, dæmonum templum dejecit, cum
iis qui ad templum gloriæ supernum translati sunt,
laudibus te semper honorans.

Fortissimi milites invocantes in auxilium virgi-
nem sanctam, Deo gratissimam, ac summe imma-
culatam, tormentorum timorem, et rerum diffici-
lium tempestatem inconcussa mentis prudentia
pertransierunt.

Virtutibus ex te missis roborati Athletæ tui,

(78) Hinc patet B. Virginem originali macula
non esse aspergendam, cum eam toties Josephus
noster in hoc opere, imo omnis Ecclesia sancto-
rum, Sponsi vocem audiens, concinit immacula-
tam, inquit Catherinus in Tract. *De concept.* ad
Synod. Trident. sub finem.

(79) Quomodo immaculata B. Virgo vere dici
posset summe immaculata, si fuisset cum origi-
nali macula concepta? Nec valet dicere, quod di-
catur summe immaculata, quod post conceptionem
fuerit summe purificata et ab originali macula
mandata: quia, cum præteritum non possit esse

Ἰερὰ προκατήγγειλαν πάλαι φωναὶ τοῦ τόκου
σου τὸ βάθος, ὧν νῦν ἐκθάσεις εἶδομεν, ἄχραντε.

Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν τὸν προσιώνιον Υἱὸν τέτοκας
θελητικαῖς δυσὲν ἐνεργείαις ὑπάρχοντα διπλοῦν,
ἄνθρωπον ἅμα θεόν τε, πανάμωμε.

Ἐπὶ σὲ καταβάς ὁ οὐράνιος δὺβρος χερσὶθεισαν
τὴν γῆν, ἀειπάρθενε, θεογνωσίας νάμασι καταρ-
δεύσας πολυφόρον ἔδειξεν.

Ἄλλου φωτὸς οἰκητήριον ἢ σὴ μήτρα γεγένησαι,
τοῦ ἴφρικτωρίας θαλάσ γνώσεως τὴν ἀθείαν μειώσαν-
τος, ἄχραντε θεόθυμφε κόρη, δὴ ὑμνοῦντες κραυγά-
ζομεν· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ θεὸς ὁ τῶν Πατέρων ἡμῶν.

Ἰερωτάτη προφητῶν σε προγράφει ἀληθῶς, σεμνή.
χορεία ἀλατόμητον ὄρος, βάρδον καὶ πύλην δι' ἧς
διήλθεν ὡς οἶδεν ὁ Ὑψιστος, πάλιν κεκλεισμένην
ἔασας σε, Παρθένε.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα θεϊκῆ δυναστεία, καὶ
τρέφεις ἐκ μαζῶν πᾶσαν πνοὴν τὸν διατρέφοντα,
πάναγνε· ὑπὲρ νοῦν σου τὸ θαῦμα ἀγγέλου κατα-
πλήττον καὶ βροτοῦ; τοὺς αἰεὶ σε ὑμνοῦντας, καὶ
πόθῳ μακαρίζοντας.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Τρό-
φιμον, Σαβδῶτιον καὶ Δορυμέδοντι, ἡμέρα 19.*

Φωτιστικαῖς σου πηγαζούσαις χάρισι, Θεοχαρί-
τωτε, πόλη φωτὸς μόνη, οἱ γενναῖοι μάρτυρες φαι-
δρῶς καταυγαζόμενοι τὸ βαθύτατον σκότος τῶν
ἀνυποπίπτων κολάσεων σε ὑμνολογοῦντες παρέδρα-
μον.

Νομοθεσίαις ἐκ σοῦ σεσαρκωμένου Δεσπότου πείθ-
αρχοῦντες, παναμώμητε κόρη, οἱ γενναῖοι ὀθηταὶ
ἀνόμους ἐτροπώσαντο, σὲ συνεργὸν ὡς ἔχοντες, τὴν
σώζουσαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὡ; καθαρὸν τοῦ βασιλέως παλάτιον σε μαρτύρων
σύστημα τρισάριθμον ἐπικαλούμενοι βοηθῶν, ἄχραντε
Παρθένε, ναοὺς δαιμόνων ἠδάφησαν, καὶ πρὸς ναὸν
τὸν ἄνω μετετέθησαν δόξης, αἰεὶ σε ἐν αἰνέσει γε-
ραῖροντες.

τὴν ἁγίαν Παρθένον, τὴν Θεοχαρίτωτον καὶ παν
αμώμητον οἱ στεβροὶ ὀπλίται εἰς βοήθειαν ἐπικαλού-
μενοι τῶν βασάνων ὄγκον καὶ τῶν δαιμῶν τὴν τρι-
χυμίαν ἀκλονήτιν διήλθον φρονήματι.

Νευρούμενοι ταῖς ἐκ σοῦ ἐκπεμπομέναις δυνάμε-

non præteritum, in *Perhierm.* per Aristotelem,
sequitur beatam Virginem fuisse cum peccato
originali, perpetuo esset verum, sicut etiam in
Magdalena remansit nomen peccatrici, quamvis
purificata fuerit a peccatis, ne in perpetuum con-
sequatur aureolam virginitalis.

(80) Cum S. Josephus, Deiparæ neget omnem ma-
culam, sub hac negatione generali illi etiam negasse
maculam peccati originis quis inficietur, cum pro-
positio particularis necessario includatur in ge-
nerali?

πιν οἱ ἀθλοφόροι, Χριστὲ, νομίμως ἐνήθλισαν, τὴν Ἀ
 ἄγνην Μητέρα σου ἀνυμολογοῦντες ἀποβόητως σε
 κοήσασαν.

Ἐπίχουσα Δέσποινα καθαρωτέρα πίσης τῆς
 κτίσεως ὑπεδέξω τὸν Λόγον ἐκ σοῦ ἀβρόχως ἀπρ-
 τιχτόμενον, ὃν οἱ γενναῖοι ποθήσαντες μάρτυρες τὴν
 τῶν βασάνων πυρὰν ἐνεκαρτέρησαν.

Νέον ὡς βρέφος τέτοχας τὸν Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύ-
 ματι, ἄχραντε Παρθένε, συμφυῶς νοούμενον Χρι-
 στὸν, τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὃν οἱ γενναῖοι μάρτυρες καθ-
 ομολογοῦντες ἱερῶς ἐναθλοῦσι, μεθ' ὧν σε, παναγία,
 μακαρίζουσι πῖσται λαοὶ, φυλαὶ, καὶ γλῶσσαι εἰς
 πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φυλάξας σε παρθένον ὃ ἐκ τῶν σῶν ἀνατελλας λα-
 γόνων, ἀνέσπερος ὡς ἀληθῶς ἥλιος, Παρθένε, τοὺς Β
 ἀθλητὰς περιφανῶς ἐλάμπρυνε, διηγωνισμένους καρ-
 τερικῶς, μεθ' ὧν αὐτὸν δυσώπει ἡμᾶς κατοικτειρῆ-
 σαι τοὺς εὐσεβῶς σε μακαρίζοντας.

Ex Canone in sanctam Susannam (80), die 19 septembris.*

Oriens solis illius, qui super occasum humanæ
 naturæ natus est, revera facta es, o Domina, per
 quem illi, qui in tenebris et in umbra versabantur,
 viderunt lucem:

Urna figurabat te, o casta Virgo, quæ intelli-
 gibile manna **180** tulisti, Christum scilicet, dulcedi-
 nem mundi : cui supplica, Dei Mater (81), ut ii qui
 te assidue glorificant, a pravaram affectionum ser-
 vilitate liberentur.

Fortitudo mea et laus mea Christus est, qui ex
 te, Deipara, exortus est, servili carne circumda-
 tus, et nos a servitute diaboli eripuit propter bo-
 nitatem suam.

Sanctissimum templam Dei agnoscentes te, so-
 lam immaculatam (82), et creaturis omnibus supe-
 riorem, sacris te vocibus merito beatam appella-
 mus.

Dominum universi, qui ex te natus est, exorans

(80*) Desideratur in Menæis impressis.

(81) Ex titulo Dei Matris solide admodum colligi-
 tur, B. Virginem sine originalis peccati macula
 fuisse conceptam; nam, ut inquit S. Bernardinus
 Senensis serm. 49 de amore glorioso ex Bartholo-
 meo Siculo : « Credendum est, quod voluit sumere
 carnem ex carne purissima, et quod ejus Mater
 fuerit plusquam Eva et Adam, qui creati fuerunt
 sine peccato originali. » Bernardinus item de
 Busto in *Mariali* serm. 2 de concept. in fine ait :
 « Cum omnes credant B. Virginem Mariam fuisse
 idoneam Matrem Dei, debent etiam credere ipsam
 fuisse immunem ab omni labe peccati, quia aliter
 non fuisset congrua Mater Christi. » Consonat Bar-
 tholomeus Pisanus *De laud. B. V.* fructu 7, dum
 scribit : « Non fuit conveniens Matrem Dei addici
 morti æternali pro quacunque mensura : ergo origi-
 nali caruit. Item Christus elegit Matrem incorru-
 ptam corporaliter, quare et spiritualiter. » Item
 Joannes Vigerius theologus Dominicanus in libro
Institutionum capite de peccato originali in hunc
 modum loquens : « Si dicatur, quod Diva Virgo
 non habuit peccatum originale, licet processerit ab
 Adam secundum rationem seminales, dicendum
 est, quod ipsa sola speciali gratia præventa fuit et

Christo, legitime certaverunt, laudibus celebrantes
 purissimam Matrem tuam, quæ te ineffabiliter ge-
 nuit.

Cum esses, o Domina, purior omnibus creaturis,
 suscepisti Verbum, ex te ineffabiliter natum, quod
 generosi martyres cum affectu concupiscentes, tor-
 mentorum probationem patienter constantique
 sustinuerunt.

Tanquam novum infantem peperisti, o Virgo in-
 violata, Christum Deum nostrum, qui intelligitur
 Patri ac Spiritui cœvus : quem generosi martyres
 confitentes, sacrum certamen obiere ; cum quibus
 populi, tribus et linguæ, cum fide te, o sanctissima,
 per universa sæcula beatificant.

Ille qui te virginem conservavit, ex tuis visce-
 ribus exortus, tanquam vere sol innocidus, o Virgo,
 athletas suos præclare illustravit, qui constantis-
 sime decertaverunt : cum quibus eundem depre-
 care, ut misereatur nostri, qui te religiose ac pie
 beatam prædicamus.

deprecare, o castissima, pro servis tuis, ut ab omni
 adversitate ac pernicie liberentur, dum te Virginem
 Matrem collaudant.

A damnationis vinculis solutus sum, et a male-
 dictione per partum tuum, o castissima benedicta ;
 sola enim in terra Deo corpus dedisti ex puris san-
 guinibus tuis, o immaculatissima.

Lucidissimis splendoribus tuis illuminasti tene-
 bricosum cor meum, o Virgo, quæ in terra solem
 Christum peperisti, cui psallimus semper : Benedi-
 ctus est Deus patrum nostrorum.

Cum divinissimum Verbum castam te etiam post
 partum conservasset, ex te, o inviolata, cum du-
 plici natura, atque operatione processit ; quam-
 obrem te tanquam ejus Matrem glorificamus.

Luce tua illustra me, o casta, qui in hujus vitæ
 nocte cæcitate laboro, ac fluctibus jactor peccato-
 rum, o Domina sancta, porta lucis intelligibilis.

præservata, eo quod fuit prævisa esse Mater Dei. »
 Sic ille. Et merito quidem, nam ut in opusculo *de*
Concept. B. Virginis libr. 1, inquit Ambrosius
 Catharinus : Dum ipse mecum animo et cogita-
 tione contempler, quam grande et magnificum sit
 esse excelsam Dei Genitricem : tum quam velle et
 indignum computari sub macula et fetore peccati,
 et sub ira Omnipotentis, magna profecto disso-
 nantia offendor : piæ enim aures cacophoniam
 istam facile sentiunt, cum hinc Matrem Dei, inde
 illam ipsam sub ira Dei, audiunt hinc rursum matrem
 Dei, inde sub fece et fetore peccati. Neque vero du-
 bito, si sectarum affectione seniota, etiam vos ipsi, o
 amantissimi fratres, in cordibus vestris rem eam
 tranquillius tractaretis, procul dubio hanc absurdam
 dissonantiam sentiretis. At quia nunc magistrorum
 traditionibus addicti, atque ideo male affecti
 sunt quidam, nil mirum si a re, quantumvis abso-
 lute, non patiuntur. Quod si forte non ita beati
 quorundam oculi, ut hæc videant, saltem ne sint
 nequam, ut his, qui vident, invideant. Sic ille.

(82) Quid est Deiparam solam esse immacula-
 tam, nisi solam sine originali macula conceptam?
 ita ut cum cæteri omnes concepti in peccato fue-
 rint, ipsa sola concepta fuerit sine illo?

181-182 *Ex Canone duplici in festo S. Phocæ martyris, et S. Codrati seu Quadrati apostoli, die 22.*

Factor creaturarum natus secundum carnem ex puella quæ virum nesciebat, conservavit illam virginem post partum, sicut erat ante partum, eo modo, qui ipsi placuit.

Abolita est pœna primorum parentum, o immaculata (83). Dum enim, qui est ante sæcula, peperisti, novum infantem natum, qui vere omnem humanam substantiam in novum statum redegit.

Ignis intolerabilis in te habitavit, o Deipara, nec combussit uterum tuum; combussit tamen passiones nostras, atque erroris sylvam in cinerem redegit.

Ex te incarnatus Deus propter viscera misericordie suæ cum hominibus unicus est, ac maledictionem abolevit, o sola omni benedictione cumulata Domina.

Ex castis sanguinibus tuis incarnatus est Creator, o Deipara, atque universos corruptos renovavit.

Sine virili consortio concepisti, o Virgo, et post partum virgo ut ante fuisti; quare incessabilibus vocibus tibi, Domina, indubitata fide clamamus: Ave.

Incarnatum Filium nobis in duabus naturis peperisti, o casta, qui ex Patre natus est ante omnia sæcula sine corruptionis aut temporis legibus, quemadmodum ipse solus novit.

Sapientia Dei ædificavit sibi ipsi domum ex castis sanguinibus tuis, o Domina Deipara, eo modo, qui ipsi placuit.

Qui voluntate sua cœlum extendit, te alium cœlum in terra effecit, o Domina Dei genitrix, et ex te illis qui in tenebris versabantur exortus est.

183 Tanquam imber salutaris, Verbum evacuatum est in utero tuo, qui nullis verbis digne laudari potest, o sanctissima Puella, et malitiæ torrentes divina potentia desiccavit.

A primorum parentum maledictione per te liberati, o Dei gratia cumulatissima, te honorum causam agnoscimus, quippe quæ rerum omnium causam, Verbum scilicet, supra mentis verbi que conceptum peperisti; unde ad te, o inviolata, clamamus: Benedicta tu, quæ Deum in carne peperisti.

Conquassatam et collapsam animæ meæ domum restaura pœnitentiæ actibus, o Puella purissima ac benignissima, quæ universum genus hominum partu tuo restaurasti.

Sacratissimi prophetæ Dei sacratissimis vocibus prædixerunt manifeste te futuram esse Matrem Dominatoris omnium, o casta atque inviolata. Unde te in omnia sæcula laudamus.

Te legis arca figurabat, o castissima, et urna quæ

(83) Odo Cameracensis in Expositione Canonis dist. 3, postquam dixisset Christum vocari hostiam immaculatam, quia conceptus sine omni macula culpæ, addidit: « Ab immaculata ergo sumpta est hostia, ideo et ipsa immaculata; » quasi

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ἅγιον ἱερομάρτυρα Φωκᾶν, καὶ τὸν ἅγιον ἀπόστολον Κοδράτον, ἡμέρα κβ'.

Κόρης σαρκὶ ἐξ ἀπειράνδρου τικτόμενος ὁ Παιητής τῆς κτίσεως, μετὰ τὴν κύησιν ὡς πρὸ τόκου παρθένον αὐτὴν διαφυλάττει, καθὼς εὐδόκησεν.

Ἐλύθη τῶν πρωπατόρων, ἀχραντε, τὸ ἐπιτίμιον τὸν πρὸ αἰώνων τικτεῖς γὰρ Θεὸν, νέον βρέφος τικτόμενον, καὶ νεουργοῦντα ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην ὄντως ὑπαρξιν.

Ἐσχῆνωσεν ἐν σοὶ τὸ πῦρ τὸ ἀστικτον μὴ φλέξαν τὴν μήτραν σου, Θεοτόκε, καὶ κατέφλεξε ἐκ πάθῃ ἡμῶν, καὶ τὴν ὕλην τῆς πλάνης ἀπετέφρωσε.

Ἐκ σοῦ σαρκωθείς δι' εὐσπλαγχνείαν τοῖς βροτοῖς ἤνωται, καὶ τὴν ἀρτὴν ἔλυσε, μόνῃ παντευλόγητε Δέσποινα.

Ἐξ ἀγνῶν σου σεσάρκωται ὁ πλαστοουργὸς αἱμάτων, Θεοτόκε, καὶ φθαρέντας πάντας ἐκαινοποίησεν.

Ἀπειρογάμους ἐκύησας, ὦ Παρθένα, καὶ μετὰ τόκον ἠρῆθης παρθελεύουσα πάλιν· ὅθεν ἀσιγήτοις φωναῖς τὸ, Χαῖρε, σοὶ, Δέσποινα, πίστει ἀδιστακτῶν κραυγάζομεν.

Σεσαρκωμένον ἡμῖν ἐν δύο φύσεσιν Υἱὸν τέτοκας, τὸν ἐκ Πατρὸς πρὸ πάντων αἰώνων, ἀγνή, γεννηθέντα ἀρρέυστως, ἀχρόνως, ὡς μόνος ἐπίσταται.

Σοφία τοῦ Θεοῦ ἑαυτῇ ψυχοδόμησεν, ὦ Δέσποινα Θεοτόκε, ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων τὸν οἶκον, ὡς εὐδόκησεν.

Οὐρανὸν ὁ τανύσας βουλήματι ἄλλον οὐρανὸν ἐπὶ γῆς σε ἀνέδειξεν, Θεογεννητορ Δέσποινα, καὶ ἐκ σοῦ τοῖς ἐν σκότει ἀντέειλεν.

Ὡς ὄμβρος ὁ σωτήριος Λόγος κεκένωται ἐν τῇ ἀφράστῳ σου μήτρᾳ, παναγία Κόρη, καὶ τῆς κακίας τοῦς χειμάρρους θεϊκῆ δυναστεία ἐξήρανεν.

Ἐπυσθέντες ἀρᾶς διὰ σοῦ προγονικῆς, Θεοχαρίτωτε, καλῶν αἰτίαν σε γινώσκομεν, ὡς τὸν παναίτιον τέξασαν Λόγον ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον· ὅθεν βοῶμέν σοι, ἀχραντε· Εὐλογημένη εἶ, Θεὸν σαρκὶ κυήσασα.

Σεσαθρωμένον τὸν τῆς ψυχῆς μου οἶκον, πανάμωμε Κόρη, μετανοίας τρόποις, ὡς ἀγαθῆ, ἀνακαίνισον, ἅπασαν ἀνθρωπότητα τῷ τοκετῷ σου ἀνακαίνισασα.

Ἰερωτάταις σε φωναῖς ἱερώτατοι Θεοῦ, ἀγνή, προφήται ἐσομένην Μητέρα προανεφώνουν τρανώς τοῦ πάντων δεσπόζοντος, ἀχραντε· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοῦς αἰῶνας.

Νόμου σε ἐτύπου κιθωτός, καὶ στάμνος φέρουσα

dixerit: Quoniam Filius Dei natus fuit de Virgine, decebat illam immaculatam fuisse sine peccato originali propter honorem divinæ Maternitatis. Vide Nierembergium in *Sacrosyllabo* pag. 287, et in *Dissertationib. epistoliceis* pag. 301.

τὸ μάννα, πάνταγε, ἡ θεία τράπεζα αὐθίς τε καὶ
 λυχνία χρυσαυγάζουσα, εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν τὸ
 φῶς κυψασαν, τὸ φωτίζον θεογνωσίᾳ τῆς γῆς τὰ
 πέρατα.

Φίλοι μου, Κύριε, φείσαι, ὅταν μῆλλης με κρίναι,
 καὶ μὴ καταδικάσῃς με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ σου
 ἐλέγξῃς με· δυσώπει σε Παρθένο· ἡ σὲ κυφορή-
 σασα, Χριστέ, ἀποστόλων ὁ δῆμος, καὶ σὺν προφή-
 ταις μάρτυρες.

Φώτισον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου ἐσκοτισμένην ἀμαρ-
 τία, καὶ αἰωνιζούσης φλογός με καὶ σκότους ῥύσαι
 τῇ μεσιτείᾳ σου, ἵνα τὴν σὴν γηθόμενος ἀνευφημῶ
 μεγαλειότητα.

*Ἐν τοῦ Καρόνος εἰς τὴν ὄσταν μητέρα ἡμῶν
 Εὐφροσύνην, ἡμέρα κε'.*

*Ὀλος ἐπιθυμία, καὶ γλυκασμός καὶ ζωὴ, ὁ ἐκ σοῦ
 ἀνατείλας ὑπερβολὴ χρηστότητος, Παρθένο παν-
 ἀμιομε, ὃν δυσώπει σῶσαι με τὸν ἀπαύστως σε μαχα-
 ρίζοντα.

Παθῶν με τὸ χαλσπὸν χειμάζει, κλυδώνιον πονηρῶν
 πνευμάτων βυθὸς συνέχει με, ἡ τῆς ἀμαρτίας κατα-
 γίς θονεῖ μου τὴν καρδίαν, Θεοκυῆτορ, σὺ με στη-
 ρίζον τὸν εἰλικρινῶς σε δοξάζοντα.

Ὀικτείρησον, οἰκτίρμον ὑπάρχουσα, τὴν παναθλίαν

(84) Concilia et Patres, dum Mariam prædicant
 Dei Genitricem, vel Dei Matrem, addunt fere sem-
 per titulum *immaculatæ*. Ita sexta synodus gene-
 ralis sub Agathone papa Constantinopoli celebrata, **C**
 actione v: Confitemur Dominum nostrum Jesum
 Christum incarnatum esse de Spiritu sancto,
 ex immaculata Domina nostra Dei Genitrice. Ita
 concilium Tridentinum sess. vi, Can. 4: Declarat
 S. synodus non esse suæ intentionis comprehen-
 dere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur,
 immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem.
 Ita S. Jacobus in sua Liturgia, quæ habetur in
 Bibliotheca Veterum Patrum: Commemorantes
 sanctissimam immaculatam Dominam nostram
 Matrem Dei. Ita Origenes homil. i, Mater Dei imma-
 culata. Et passim Patres, tum Græci, tum Latini,
 qui Dei Matrem non solum immaculatam, sed
 plane, et plene, prorsus, omnino immaculatam, seu
 immaculatissimam interdum appellant. Unde immu-
 nitatis ab originali peccato privilegium in B. Virgine
 ex divina maternitate, sic colligo: *Vox immaculata*,
 (ut inquit auctor anonymus, in quodam libello
 supplicii sacrae Congregationi Inquisitionis oblato) **D**
 exprimit sanctitatem per negativa, hoc est, per
 negationem cujuscunque maculae, ideo videtur
 excludere maculam pro quocunque instanti. Ergo
 hæc vox *immaculata*, absque alio addito restrin-
 gente, Deiparae tributa, omnino fert, ut ipsa abso-
 lute et simpliciter atque adeo per totam vitam, et
 per consequens in primo instanti conceptionis,
 omni macula caruerit. Quemadmodum enim abso-
 lute virgo ea mulier minime diceretur, quæ, ut
 modo castissima esset, aliquando tamen a virgini-
 tatis flore excidisset; ita Dei Mater, vel Dei Geni-
 trix, absolute et per antonomasiam immaculata dici
 non posset, quantumcumque postea niterit, si
 aliquando originali labi obnoxia fuisset, cum vox
immaculata negationem alicujus contractæ maculae
 singillatim denotet. Quod si objicias infirmum ab
 hæc voce *immaculata* pro Dei Matris immunitate ab
 originali desumi argumentum, cum in Scriptura
 sæpius dicantur immaculati, qui maculae originali

A manna continebat, pariterque divina mensa, et lu-
 cerna auro coruscans; in revelationem gentium lu-
 men enixa, quod divina scientia orbis terræ termi-
 nos illuminat.

Parce mihi, Domine, parce, quando veneris ad
 me judicandam, et ne me ad ignem condenines,
 neque in ira tua arguas me. Precatur te Virgo,
 quæ te, Christe, in utero gestavit, et cætus apo-
 stolorum, et martyres, una cum prophetis.

Illumina, casta, animam meam peccatis obtene-
 bratam, et libera me a flamma peccati, ac tene-
 bris, intercessione tua, ut majestatem tuam læta-
 bundus concelebrem.

184 *Ex Canone in festo S. matris nostræ Euphro-
 sinae, die 25.*

B

Totus desiderabilis, totus dulcedo ac vita est ille,
 qui exortus est ex te propter excessum benignita-
 tatis, o Virgo intemeratissima; quem supplex de-
 precare ut salvet me qui te incessanter beatifico.

Gravissima passionum tempestas exagitat me:
 malignorum spirituum gurges profundus depre-
 hendit me: peccati procella jactat cor meum: o
 Dei Genitrix, tu me stabilem ac firmum redde,
 dum te sincere glorifico.

O Dei Genitrix immaculatissima (84), cum sis

sunt obnoxii, vi Psalm. 36. *Novit Dominus dies
 immaculatorum; et Psalm. 48. Tum immaculatus
 ero, et emundabor a delicto maximo. Et Psalm. 47.*
Et ero immaculatus cum eo, et alibi; respondeo
cum Velasquez de Maria concepta libro iv, Dissert.
3, annot. unica, nomina et epitheta secundum
personas, quibus dantur, accipienda, et aliter dici
Christus immaculatus, ut ad Hebr. ix. Semetipsum
obtulit immaculatam Deo viventi; et 1 Petr. i, Sed
pretioso sanguine quasi Agni immaculati Christi;
aliter B. Virgo Immaculata, aliter homines immacu-
lati. Ut enim Christus Dominus in divina persona
subsistens, natura sua immaculatus est, ita
B. Virgini eo modo immaculatam esse competit, ut
Matrem Dei decet, ac proinde undique immacula-
tam, juxta propriam vocis significationem, per
negationem cujuscunque maculae pro quocunque
instanti dici debere. Quod quidem ut hominibus
non convenit, ita cum eos Immaculatos dicimus,
minime volumus significare, sed eam puritatem
illis subesse, quæ humanæ naturæ peccato origi-
nali subditæ propria est. Ex quo mihi inferre posse
videor ex conciliorum et Patrum mente Deiparam
eo sensu immaculatam dici, quod tota pulchra et
sine macula actuali vel originali sit, nec aliud om-
nium fidelium auribus iunire, Dei Matrem esse
immaculatam, quam ipsius conceptionem immacu-
latam fuisse. Nam ex eo quod Dei Matrem plenis
buccis dicere possumus ut debemus immaculatam,
plane deducitur, juxta doctoris anonymi doctrinam,
eodem titulo honorandam esse ipsius Dei matris
conceptionem. Nam auctore anonymo assertore in
libello supplicii citato, vox immaculata exprimit
sanctitatem per negativa, hoc est, per negationem
cujuscunque maculae, ideoque excludit maculam pro
quocunque instanti. Ergo si Dei Mater immaculata
est, quæcunque macula illi neganda et pro quocun-
que instanti. Ergo macula originalis et pro primo in-
stanti vitæ. Alioquin, si eo instanti maculato di i
immaculata non debet Hæc enim vox (Anonymo
judice) et quæcunque maculam, et pro quocun-
que instanti excludit. Unde contradictione, ut puto,

misericos, miserere animæ meæ infelicissimæ, quæ ob peccati passiones graviter denigrata est et infirmata.

Tanquam novum infantem peperisti, o inviolata, illum qui est ante sæcula, et sine tempore illuxit ex Patre qui caret principio. Eundem pro mundo supplex exora, o Sponsa Dei.

Supra mentis captum peperisti eum qui caret tempore; supra sermonis conceptum peperisti Creatorem, o sanctissima, qui redimit ab omni corruptione eos, qui te Deiparam collaudant.

Corpore circumdatum Deum incorporeum peperisti, o purissima, qui redimit nos cum timore concinentes: Benedictus es, Deus.

Tota electa, tota speciosa apparuisti, o Virgo semper gloriosa, quam Deus sanctificavit et elegit: unde te laudamus in omnia sæcula.

Lumine vultus tui, o intellectualis porta lucis, illustra me jacentem in tenebris passionum: ne nox mortis comprehendat me, quæ irritas reddat spes salutis meæ, o casta et immaculata.

185 *Ex Canone in Translationem S. Joannis Evangelistæ, die 26.*

Tu, quæ Deum concepisti, qui propter nos homo factus est, eundem deprecare, o casta, ut in die judicii misereatur nostri, qui multa peccata contra illum commisimus.

Cum Verbum ex te ineffabiliter incarnatum, o Deipara, in ligno crucis exaltatus penderet, discipulo virgini te puellam tanquam virginem commendavit.

Divinum Dei templum laudemus: sanctam Virginem omnes claris vocibus beatificemus, qui per illam deificati sumus, et a gravissimis malis liberati.

Cum juxta crucem Filii tui una cum dilecto discipulo stares, immaculatissima, lacrymas effundens gemebas, et admirabaris plurimam illius erga homines pietatem.

In similitudine carnis Deus cognitus est ab hominibus ex te, purissima; quem semper deprecare, o sanctissima, ut perniciosam carnis nostræ prudentiam interimat.

Benedicimus te, inviolatissima, quæ benedictum Dominum genuisti, qui divinis benedictionibus coronavit hominum naturam maledictam, et nos, qui ad corruptionis vetustatem redacti eramus, renovavit.

Jesum Salvatorem, quem corpore induisti ex castis sanguinibus tuis, o Deo charissima, depre-

se implicaret, qui Dei Matrem immaculatam fatetur, et ejus conceptionem immaculatam negaret. Nam si Virgo immaculata est, necesse est in sua conceptione immaculatam esse cum ea vox omnem prorsus maculam excludat et pro quocumque instanti. Addit Antonius Calderon *pro titulo Immaculatæ*, cap. 5, n. 134, amplius requiri ut Dei Mater sit immaculata, quam ut sit immaculata ejus conceptio. Hæc enim peccati originalis carentia, et pro unico in-

Λ μου ψυχὴν, Θεοκυήτορ πανάμωμε, τὴν ἐκ παθῶν ἁμαρτίας δεινῶς ἁμαυρωθεῖσαν καὶ στένουσαν.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, ἄχραντε, τὸν πρὸ αἰῶνων Πατὸρ ἀνάρχου ἀχρόνω; ἐκλάμψαντα, ὃν ὑπὲρ τοῦ κόσμου δυσώπει, Θεοnúμφευτε.

Ἐπὲρ νοῦν τὸν ἄχρονον, ὑπὲρ λόγον τὴν Δημιουργόν, παναγία, τέτοκας, λυτρούμενον πάσης φθορᾶς τοὺς Θεοτόκον σε ὑμνοῦντας.

Σώματι περιχέμενον Θεὸν τὸν ἀσώματον, πανάμωμε, τέτοκας ἡμᾶς ἐκλυτρούμενον, τοὺς φόβῳ μελωδοῦντας. Ὁ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ἄσπερ ἐκλεκτὴ, ὠραῖσμένη, ἔλη, Θεὸς ἦν ἠγάσας, ἦν ἐξελέξατο, ὠφθη; Παρθένε αἰεὶ δεδοξασμένη. Ὅθεν σε ὑμνοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτὶ τοῦ προσώπου σου τὸν ἐν σκότει κεῖμενον παθῶν καταύγασσον, τοῦ φωτὸς πύλη νοητῆ· μὴ νῦν καταλάβῃ με τοῦ θανάτου, ἄχραντε ἀγνή, τῆς σωτηρίας μου τὰς ἐλπίδας ἀνακόπτουσα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν μετάστασιν τοῦ ἀγίου εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ἡμέρα κς'.

Ἡ τὸν Θεὸν συλλαβοῦσα τὸν δι' ἡμᾶς γεγονότα ἄνθρωπον, τοῦτον αἰτησαι, ἀγνή, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἡμᾶς οἰκτειρῆσαι, τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας αὐτῆ.

Ἡνίκα Λόγος ἐκ σοῦ σαρκωθείς ἀποβρόχως, Θεοτόκε, ἐν ξύλῳ ἀνυφοῦτο τοῦ σταυροῦ, παρθένῳ τῆ μαθητῆ ὡς παρθένον κόρην σε παρέθετο.

Τὸ θεῖον τέμενος Θεοῦ ὑμνήσωμεν, τὴν ἀγίαν Παρθένον περιφανῶς πάντες μακαρίσωμεν, οἱ Θεωθέντες δι' αὐτῆς καὶ δεικνὸν ἀπολυτρούμενοι.

Ὅτε παρέστης σὺν μαθητῆ τῆ ἡγαπημένῳ ἐν σταυρῶ τοῦ σοῦ Υἱοῦ, παναμώμητε, ἔστενε; δακρῦουσα, καὶ ἐθαύμαζες αὐτοῦ τὴν πρὸς ἀνθρώπους πολλὴν συμπάθειαν.

Σαρκὸς ὁμοιώματι ἐγνωρίσθη τοῖς βροτοῖς Θεὸς ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὃν ἐκδυσώπει πάντοτε τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ φρονήματα, παναγία, νεκρῶσαι τὰ ὀλέθρια.

Εὐλογοῦμέν σε, πανάμωμε, κυήσασαν εὐλογημένον Κύριον, τὸν εὐλογίαις κατατέψαντα τὰς θεϊκαῖς ἐπάρατον φύσιν τῶν βροτῶν, καὶ καιουργήσαντα ἡμᾶς παλαιωθέντας φθορᾶ.

Ἰησοῦν τὸν Σωτῆρα, ὃν ἐσωμάτωσας ἐξ ἀγῶν σου αἱμάτων, Θεοχαρίτωτε, αἰτησαι ἡμᾶς οἰκτει-

stanti contenta est, cum alterius maculæ capax non sit, neque amplius duret; at Dei Matri, ut sit immaculata, non satis sit originis labe caruisse, sed etiam actus, neque in aliquo ditutaxat instanti, sed semper, ejusque puritas his veluti partibus absolvi-tur. Monstrumque esset integram Dei Matri mundi-tiam titulo immaculatæ concedere, et partem, id est, munditiem conceptionis negare, cum totum sine parte subsistere non possit.

ρήσαι τοὺς δούλους σου, καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως ἀφεῖρασι.

Φωνὴν προσάξωμεν χαριστήριον τῇ τοῦ Θεοῦ Μητρὶ περιφανῶς, καὶ βοήσωμεν· Χαῖρε, θρόνε Θεοῦ ὑψηλότε, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, παράδεισε δι' ἧς παραδείσου τῆς τρυφῆς κατηξιώθημεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Καλλίστρατον, ἡμέρα κζ'.

Μόνη γυναικῶν κυοφορεῖς ὑπερφυῶς, πανάμωμε, παῖσαν μὴ γνωῦσα ἀνδρὸς, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος· διό σε δοξάζομεν, καὶ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα ὑπὲρ πάντων αἰτίαν καὶ λόγον.

Ἰκετηρίαν ποίησον ἔκτενῇ πρὸς τὸν σὸν Υἱόν, Περθένε, τοῦ σῶσαι ἡμᾶς προσδοκωμένων κινδύνων, καὶ αἰωνιζούσης κολάσεως.

Ῥυπωθεῖσαν τοῖς πάθεσι, Κόρη, τὴν καρδίαν μου, ἀποκάθαρσον, καὶ δοχεῖον ἀποτελέσον καθαρῶν ἐνθέων ἐπιλάμψεων.

Ἀνατολὴ ἐδείχθης δικαιοσύνης ἡλίου, πανάμωμε, ὃν ἔχέτευσεν σῶσαι τοὺς εἰλικρινῶς σε δοξάζοντας.

Ἄγλασόν μου τὸν νοῦν καὶ φῶτισον τὴν καρδίαν μου, ἅγια Μητὲρ Θεοῦ, καὶ τῶν συνεχόντων με δυσχερῶν ἀπάλλαξον, ἵνα σε δοξάζω, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

Τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, Θεοχαρίτωτε, ἔχέτευσεν σωθῆναι τοὺς πόθῳ σε τιμῶντας, καὶ συμφῶνως κραυγάζοντας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ὡς ἀνωτέρα πάντων τῶν ποιημάτων, Θεοχαρίτωτε Κόρη, τὸν λογισμόν μου ἀνώτερον τῶν τοῦ πλάνου σκανδάλων, πανάμωμε, ποίησον.

Φωνὴν σοι τὴν τοῦ Γαβριὴλ γεγηθότε λογισμῷ ἀνακράζομεν· Χαῖρε, χαρὰ τῶν πιστῶν, χαῖρε, λυχνία χρυσῇ καὶ τράπεζα, ὄρος καὶ πύλη νοητῆ, χαῖρε,

(85) R. P. Sebastianus de Novaes, Soc. Jesu theologus, in suo *Lilio inter spinas*, fol. 149, assimilans B. Virginem cum paradiso voluptatis, ait inter alia: « Plantaverat Deus paradysum voluptatis a principio » Genes. II. Si a principio adeo sui paradisi voluptuosus Deus est, qui tu a principio originali labe invisum Deo lingis paradysum? Rimare quanto voluptuosior terrestri Marianus, in quo Deus posuit hominem, non illum quidem, quem formaverat, sed in quem semetipsum transformarat, habitu inventus ut homo. Terrestrem plantavit orientem versus, spinarum immunem, loco sublimem, irriguum fluvio. Expende singula de Mariano voluptatis paradiso, sic tuo facies volupe animo. Hunc Deus ad orientem posuit, ne vel aspectu perciperet, quem gratia despexerat, occasum. Removit spinas, ne Deum laderent, non jam deambulante in paradiso ad auram post meridiem, sed vel primo mane virgineo quiescentem paradisi in utero. *Benedixisti, Domine, terram tuam*, inquit coronatus Vates. Spinis igitur et tribulos germinare non poterat, que terra a Deo benedicti meruit. Signanter dictum, *terram tuam*, ne tu aliquando a Deo alienam diceres. Præ xcelso in monte fundavit, ne originea diluvies, quæ ceteros montes, erravi, mortales dico, sub-

care, ut misereatur nostri, qui servi tui sumus, atque ab æterno supplicio liberet nos.

Voces in gratiarum actionem extollamus claras ac manifestas Dei Matri, et exclamemus: Ave, throne Dei altissime; ave, nubes lucis; ave, paradise (85); per quam paradiso deliciarum digni facti sumus.

186 Ex Canone in festo S. Callistrati martyris, die 27.

Sola inter mulieres, o immaculatissima, sine viri cognitione, supra naturæ rationem fers in utero unum Trinitatis: propterea glorificamus te, et illum qui natus est ex te super omnem causam et rationem.

Impense supplica Filio tuo, o Virgo, ut nos a periculis quæ formidamus, et ab æterno supplicio salvos faciat.

Cor meum passionibus inquinatum, emunda, o Puella; et effice illud receptaculum purum divinarum illustrationum.

Oriens facta es Solis justitiæ, o summe immaculata; quem precare pro salute eorum, qui te sincere glorificant.

Sanctifica mentem meam, et cor meum illumina, Mater Dei sancta, et ab angustiis, quæ me coarctant deprehensum, libera me, ut glorificem te, Deipara semper Virgo.

Illum qui ex te, supra mentis sermonisque conceptum, incarnatus est, exora, o divina gratia cumulatissima, pro salute eorum qui te cum affectu honorant, et concordii voce proclamant: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Tanquam sublimior universis creaturis, o Puella Deo gratissima, atque ab omni macula immunis (86), effice mentem meam deceptoris scaudalis sublimiorem.

Gabrielis voce, lætabunda mente ad te clamamus: Gaude, gaudium fidelium; gaude, lucerna ac mensa aurea: mons et porta intelligibilis; gaude, divinum

mersit, hunc etiam inundaret paradysum, sive, ut terræ sordibus immineret, qui cœlitum voluptati condebatur, a terra quidem tracturus radices, sed cœlo daturus poma. Tandem Deus hunc mirifice delectavit irriguo fluvio, qui cum unus e egrederetur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, inde dividebatur in quatuor capita: ut scias omnem in Deiparam effundi gratiam, sed in reliquos mortales dividi. En paradysus, ubi edere de ligno vitæ mortalibus fas est, imo necessitas summa. Etenim, nisi ex illo te nutrias, morieris. Ille iterum ille est paradysus, in quem animantium nulli concessus aditus: hic ille, in quo cœlestem Deus posuit Adamum, non ut operaretur, at ut quiesceret et custodiret illum. » Hactenus Novaes.

(86) Hoc S. Josephi de B. Virgine elogium sæpius repetitum, non solum astruit ejusdem B. Virginis immunitatem a macula peccati actualis, sed etiam a macula peccati originalis. Non enim limitatur ad maculam peccati actualis, tam mortalis quam venialis, sed extenditur ad maculam peccati in communi, quæ omne genus maculæ intra suum ambitum comprehendit: nec unquam vere et absolute poterit B. Virgo laudari ab omni macula immunis, si non sit immunis a macula originali.

Regis Christi veliculum; gaude maledictionis solutio, o omnibus benedictionibus cumulata.

187 *Ex Canone in S. Epicaream, die 27.*

Ecce naturæ leges innovantur in te, o ab omni labe immunis; Deum enim paris et hominem supra naturæ rationisque leges, quem cum amore adolescentule ferventer dilexerunt.

Permansisti post partum supernaturaliter virgo, o Deo charissima; atque amore tui vulnerata hæc virgo et martyr alacriter decertavit, et post te, o casta, adducta est Sponso suo una cum virginibus fidelibus choreas ducens.

Verbum Patris substantiale absque ulla sui mutatione ex te, o Virgo, incarnatum est, ejus amore succensa Epicharis cœlestibus thalamis digna facta est.

Complecteris, o Deipara, sola divina gratia plenissima, maternis ulnis tuis, illum qui complectitur et continet universa.

Odorem suavissimum Filii ex te incarnati illustrissimæ puellæ percipientes, post te, o inviolata,

Ex Canone in festo S. Gregorii magnæ Armeniæ, et SS. Mart. Ripsimiae, Gaianæ, et sociarum, die 30.

Mulieres cruce illius qui ex te, o casta, incarcatus est, roboratæ, constantissime decertaverunt, et adductæ sunt ad illum post te Virginem: et splendoribus virginitatis, et martyrum sanguine fulgent.

Ripsimia martyr sciens te puellam solam esse Virginem matrem, oblectata est pulchritudine tua, et Christo post te adducta est, certaminibus coruscans.

Ut pulchram, ut electam, ut speciosam dilexerunt te adolescentulæ puellæ, quæ cum Ripsimia decertarunt: et post te, o Virgo Mater Maria, adductæ sunt ad Filium tuum lætantes.

Quæ fragrantiam unguenti Verbi quod ex te, Virgo casta, coruscavit, perceperunt; per athletica certamina ipsi gratæ acceptæque fuerunt gaudentes.

Statim atque Ripsimia rescivit crucifixum fuisse illum, qui ex te incarnatus est, Deipara, simul crucifixa est cum eo, tanquam agna cum pastore, velut victima Dei immaculata.

Martyricis coronis exornatæ puellæ, ad Deum, qui ex Virgine exortus est, adductæ sunt, melodice clamantes: Benedictus Deus, etc.

Nec tormentorum multitudinem reformidans, nec carnis voluptatibus succumbens, natum ex Virgine Dominum confessa est Ripsimia exclamans: Benedicite et laudate Dominum.

Luce vultus illius, qui ex te coruscavit, o Virgo perpetua, illustrata Ripsimia cum affectu pertulit passiones **189** ejus, et mortem ejus in sua carne expressit; unde nunc exultat cum illo.

MENSIS OCTOBER.

Ex Canone in festo S. Charitinæ Mart., die 5.

Regio divinæ naturæ capax facta es, o Dei genit-

Α θεῖον ὄχημα τοῦ βασιλέως Χριστοῦ, χαῖρε, λύσις τῆς ἀρᾶς, παντευλόγητα.

eidem cum animi exultatione adductæ sunt.

Naturæ novas leges indidisti, o Virgo, quando supra naturæ ordinem peperisti; Deus enim et homo fuit ille qui ex te modo ineffabili incarnatus est.

Virgo casta post partum venerabili stupore plenum permansisti, o inviolata: Deum enim Verbum peperisti, quem virgo Epicharis in medio iniquorum tyrannorum confitens, exclamabat: Benedictus Deus, etc.

Sacratissimis vocibus sacratissimi prophetæ futuram te Dei Matrem manifeste prænuntiaverunt, o casta et inviolata: quem omnibus dominantem superexaltamus in omnia sæcula.

Lucifera nubes, quæ divinum lumen peperisti, miserabilis animæ meæ nubila dispelle, o Dei Genitrix, et luce **188** salutis illumina me, quæ sola es bona; ut cum fide et affectu te incessanter magnificem.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἁγίον Γρηγόριον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας, καὶ τὰς ἁγίας μάρτυρας Ῥιψιμίαν, Γαϊανὴν καὶ ἑτέρας, ἡμέρα λ'.

Γυναῖκες τῷ σταυρῷ τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος κραταιούμεναι, ἀγνή, ἐνήθλησαν στερεῶς, καὶ αὐτῷ προσηνήχθησαν ὀπισθεν σου τῆς Παρθένου, παρθενίας λαμπρότησι καὶ μαρτύρων ἐν αἵματι λάμπουσι.

Μητροπάρθενον κόρην σε Ῥιψιμία ἡ μάρτυς ἐπισταμένη μόνην, ἐθέλθη σου ταῖς καλλοναῖς, καὶ τῷ Χριστῷ ὀπίσω σου προσήνεκται, ἀθλοῖς διαλάμπουσα.

Ὡς καλὴν, ὡς ἐκλεκτὴν σε, ὡς ὠραίαν ἠγάπησαν νεάνιδες κόραι, μετὰ Ῥιψιμίας ἀθλήσασαι, Παρθενομήτορ Μαρία, καὶ ὀπίσω σου προσηνήχθησαν τῷ σῷ Υἱῷ, εὐφραίνόμεναι.

Δι' τῆς ὁσμῆς αἰσθανόμεναι τοῦ μύρου τοῦ ἐκ σοῦ, ἀγνή Παρθένε, ἐκλάμπαντος Λόγου, δι' ἀθλητικῶν αὐτῷ ἀγώνων εὐηρέστησαν χαίρουσαι.

Σταυρωθέντα τὸν ἐκ σοῦ ὡς ἐπέγνω σαρκούμενον, Θεοτόκε, Ῥιψιμία αὐτῷ συνέστρωται, ὡς ἀμνὸς ποιμένι, ἱερεῖον Θεοῦ ὡς ἀμώμητον

Μαρτυρικοῖς στεφάνοις κατακεκοσμημένοι κόραι τῷ ἐκ Παρθένου ἀγατειλαντι Θεῷ προσηνήχθησαν μελωδικῶς βοῶσαι· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεός.

Οὐ βασάνων πληθὺν δειλιάσασα, οὐ σαρκὸς ἡδονὰς ὑποκύψασα, τὸν ἐκ Παρθένου Κύριον ὠμολόγει βοῶσα ἡ Ῥιψιμία· Εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὶ τοῦ προσώπου τοῦ ἐκ σοῦ ἐκλάμπαντος ἐλλαμφοεῖται, Ἄειπάρθενε, πόθῳ ἀσχέτω Ῥιψιμία παθήματα αὐτοῦ καὶ τὸν θάνατον οἰκτίρη τῆ σαρκὶ ἐξαικόνισεν· ἔθεν σὺν σοὶ νῦν ἐπιγαλλεται.

ΜΗΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἁγίαν μάρτυρα Χαριτινήν, ἡμέρα ε'.

Χωρὸν χωρητικὸν γεγένησαι τῆς θείας φύσεως,

Θεογεννήτορ ἀχραντε· διὸ Χαριτίνη παθήσασα παρ- A
θενικῶς ὀπίσω σου τῷ σῷ Υἱῷ προσαπενήνεκται. *trix inviolata : propterea Charitina virgineo amore*

Τὴν μόνην ἐν γυναιξίν εὐλογημένην σε, ἀγνή, *succensa post te ad Filium tuum adducta est.*
στεργουσα σαῖς ἀγαθαῖς χάρισι μάρτυς Χαριτίνη *Te solam, o casta, inter mulieres benedictam,*
δεδοξίσται. *Charitina martyr prosequens amore, gratiis tuis ho-*

Σωματούμενον ἐκύησας Θεὸν Λόγον, Θεογεννήτορ *Incorporatum Deum Verbum peperisti, o Dei ge-*
ἀχραντε, ὃν ἡ Χαριτίνη στέργουσα θερμότατα, πυρὶ *nitrix illibata ; quem Charitina ferventissimo*
ἀντετάξατο καὶ παλυειδέσι στρεβλώσειν. *amans, ignem, ac tormenta multiformia pugnando*

Νοῦς βρότειος τὴν σὴν ὑπὲρ ἔννοιαν σύλληψιν οὐ *Conceptionem tuam omni cogitatione superio-*
δύναται ἐννοῆσαι, Μητροπάρθενε κόρη· Θεὸν γὰρ *rem, non potest humana mens assequi, o mater*
ἀπεκύησας. *Virgo puella ; Deum enim peperisti.*

Ἰσχὺν σε εὐραμένη, Παρθένε, καὶ στήριγμα ἡ *Cum te, o Virgo, robur suum ac fulcimentum*
Χαριτίνη, αἰχλῆσις καρτερῶς προσφέρει, καὶ χαί- *Charitina invenisset, constanti animo lætoque vultu*
ρουσά σου ὀπίσω τῷ τῶν ὅλων Δεσπότη προσ- *flagella sustinuit ; et post te ad universorum Domi-*
άγεται. *num adducta est.*

Παρθένε μόνη, καὶ καθάρην σε καὶ ἀκήρατον Λό- *O Virgo singularis, Verbum purum te puram et*
γος καθαρὸς ἠγάπησε, καὶ ἐκ σοῦ ἀνεπλάσατο σαρ- *incorruptam dilexit et ex te incarnatum reformavit*
κούμενος ὅλον τὸν ἄνθρωπον, ὃ Χαριτίνην δοξάσας *totum hominem ; et Charitinam miraculis tuis glo-*
σου τοῖς θαύμασι. *rificavit.*

Ἄφθης ὑπερτέρα οὐρανῶν Θεὸν οὐράνιον ἀπο- *Sublimior cœlis apparuisti, Deum enim cœlestera*
κυήσασα τὸν οὐρανῶσαντα, πάναγνε, γηγενῶν ὅλον *peperisti, o castissima, qui universam terrigenarum*
τὸ φύραμα, καὶ Χαριτίνης τὴν σεπτήν μνήμην φαι- *massam cœlificavit ; et venerandam Charitinæ me-*
δρύνοντα, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, εὐλο- *moriam* **190** *illustravit ; ad quem clamamus :*
γεῖτε τὸν Κύριον *Omnia opera Domini, benedicite Dominum.*

Φῶς ἡμῖν ἀπέτειλε μήτρας ἐξ ἀπειράνδρου σου, *Lux nobis exorta est ex impolluto utero tuo, o*
Παρθένε, οὗ ταῖς φρυκτωρλαῖς ἐνθέως καταυγασθεῖσα *Virgo Dei Mater nescia viri, ejus splendoribus di-*
φῶς ἐχρημάτισεν ἡ τῆς χαρᾶς ἐπώνυμος, Θεοκυήτορ *vine irradiata lux facta est illa, quæ a gaudio no-*
ἀπειρόγαμε. *men accepit.*

Ἐκ τοῦ *Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Εὐ- C* *Ex Canone in festo SS. Eulampii et Eulampie mart.,*
λάμπιον καὶ Εὐλαμπίαν, ἡμέρᾳ ι΄. *die 10.*

Λελυτρωμένοι, Παρθένε, προγονικῆς καταδίκης, *A primorum genitorum damnatione per partum*
ἀχραντε, τῆ γεννήσει σου σαφῶς, ἐν φωναῖς ἀσμά- *tuam, o Virgo inviolata, manifeste redempti, cum*
των σε ἀεὶ μακαρίζομεν πιστοὶ ὡς Θεομήτορα. *vocibus canticorum te semper nos fideles, tanquam*
Dei Matrem, beatam appellamus.

Ῥυσθῆναι πάσης πονηρᾶς ἐναντίων ἐφόδου, καὶ *Deprecare, o castissima Deipara, ut illi qui te*
παθῶν ψυχροθύρων, καὶ κινδύνων χαλεπῶν τοὺς σε *semper honorant, ab omni maligna inimicorum in-*
τιμῶντας ἀεὶ, Θεοτόκε πάναγνε, ἰκέτευε. *vasione, a lethiferis passionibus, et a gravibus mo-*
lestisque periculis liberentur.

Νοήσας πόρρωθεν ἐμφαντικώτατα Ἄβδακούμ σε *Cum te Habacuc a longe mente perspexisset, o*
ἐκάλει ὄρος, ἀγνή, ἀρεταῖς κατάσκιον, ἐξ οὗ ἐπέφη- *casta, expressissime montem virtutibus umbrosam*
νεν ἡμῖν ὃ φωτίζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν. *appellavit, ex quo apparuit nobis ille, qui illuminat*
animas nostras.

Ῥομφαλαὶ πᾶσαι τοῦ δυσμενοῦς, ἀχραντε, παν- *D Framæ omnes inimici revera in sinem defecerunt,*
άμωμε, ἀγνή, ὅντως εἰς τέλος ἐξέλιπον· σὺ γὰρ τὸν *o inviolata, tota pura et casta : tu enim omnium*
πάντων Θεὸν ἐκύησας τὸν σταυρῷ καθελόντα τούτου *Deum genuisti, qui cruce sua illius elationem fa-*
τὸ φρύαγμα. *stumque dejecit.*

Ὡς ὄμβρος κεκένωται ἐν τῇ μήτρᾳ σου Θεός, δι' *Tanquam imber effusus est in utero tuo Deus,*
εὐσπλαγχνίαν ἀφατον, καὶ τὸν χειμάρρουν ἀπαντας *propter ineffabilem pietatem suam ; et torrente de-*
τῆς τρυφῆς ἐπότισε, Δέσποινα, καὶ τὴν κτίσιν φθα- *liciarum potavit universos, o Domina, creaturam-*
ρεῖσαν ἐκαιούργησεν. *que corruptam renovavit.*

Νεανίας τρεῖς ἡ κάμιнос οὐκ ἐφλεξε, γέννησιν *Tres juvenes fornax non combussit, conceptionem*
προτυποῦσα τὴν σὴν· τὸ γὰρ θεῖον πῦρ σε μὴ φλέ- *tuam præfigurans. Etenim divinus ignis absque*
ξαν ὤκησεν ἐν σοὶ, καὶ πάντας ἐφώτισε βοῶντας· *tui combustione, in te habitavit, omnesque illu-*
Εὐλογητὸς εἶ, ὃ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν. *minavit, qui clamant : Benedictus es, Deus patrum*
nostrorum.

Ἄπειρόγαμε Κόρη, χαῖρε, πανάμωμε, ὃ λιμὴν *Salve, Puella viri nescia, tota immaculata : salve, o*
τῶν ἐν ζάλῃ, χαῖρε, Θεόνυμφε, τῶν ἀμαρτωλῶν τὸ *sponsa Dei, portus eorum qui tempestate jactantur ;*

salve, **191** propitiatorium peccatorum; salve, quæ **A** ἱλαστήριον, χαῖρε, ἡ τεκοῦσα Θεὸν ἀσαρκωμένον Deum incarnatum peperisti.

O receptaculum lucis, quæ ex te pura digne Deo effulsit, illumina, o immaculatissima, oculos animæ meæ, atque ignorantiae tenebras elimina, peccati- que nebulas dejice, atque extermina.

Ex Canone in festo S. Philippi apostoli, unius ex septem Diaconis, die 11.

Qui ex iis quæ non sunt universa creavit, ha- buit te, o Dei Mater inviolata, tanquam incarnationis suæ causam; propterea fideles pro debito te bea- tam dicunt.

Candelabrum mysticum facta es, o Puella, vere circumferens illam lampadem, quæ ob summam suam bonitatem eos illuminavit, qui ignorantiae **B** nocte ante detinebantur.

Filios Dei esse fecit Filius tuus eos qui erant filii hominum, incarnatus ex castis sanguinibus tuis, et ex te natus, o immaculatissima: propterea te glorificamus.

Nos, qui te vere Deiparam confitemur, a tenta- tionibus, rebusque difficillimis eripimur interces- sionibus tuis apud Deum ac Dominum omnium, o Virgo, divina gratia cumulativissima.

Præter naturæ leges peperit te Mater tua sancta Conditorum naturæ, et supra naturam vere mansit virgo inviolata, o Christe omni bonitate superior.

Virginem genitricem nominamus te, o Maria, Sponsa Dei, nos qui per te singulis diebus ac no- ctibus, a noxia hostium violentia, ab omnigenis tentationibus, et ab animæ inquinamentis libera- mur,

Commotam hostis improbitate animam meam, firmam stabilemque redde, o Virgo casta, quæ il- lum sine tui **192** commotione suscepisti, qui di- vino aspectu commovet universa.

Voces emittit ad te in gratiarum actionem, omne quod spirat, clamans cum lætitia, ac dicens: Salve, throne igniformis Altissimi; salve, Dei regio spatiosis- sima, salve, o casta, pulcherrima apostolorum corona.

Ex Canone in festo SS. Probi, Tarachi, et Andro- nici martyrum, die 12.

Verbum Patri sanctoque Spiritui coæternum **D** virginalem uterum sponte inhabitavit, et caro sine mutatione factum est; ac voluntarie passum, divi- nos martyrum exercitus ad certandum cum fide præparavit.

Tanquam pulchram, tanquam speciosam, tan- quam electam cum te Verbum elegisset, o inviolata, immaeulatum ac Dei capacem uterum tuum sponte inhabitavit.

Sola fers in utero Deum incarnatum, qui rebus omnibus esse dedit, quem divini martyres in sta- dio consistentes immobiliter decertavere, o Virgo Deipara, angelorum admiratio et dæmonum vulnus, omni laude dignissima.

Superior supernis potestatibus facta es, o Virgo,

Φωτὸς δοχεῖον τοῦ ἀναλάμψαντος θεοπρεπ. ὡς ἐκ σοῦ τῆς καθαρᾶς, παναμώμητε, τῆς ψυχῆς μου τὰ δμματα φωτίσον, σκότος τῆς ἀγνοίας ἀποδιώκουσα, καὶ τῆς ἀμαρτίας τὴν ἀγλὴν ἐξαφανίζουσα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον ἀπόστολον Φίλιππον, ἕνα τῶν ἐπτὰ διακόνων, ἡμέρα 11.

Ὁ ἐκ μὴ ὄντων τὰ πάντα δημιουργῶν, ὡς αἰτίαν ἔσχε σε τῆς σαρκώσεως αὐτοῦ, Θεομήτορ ἄχραντε διδὸ καταχρέως οἱ πιστοὶ σε μακαρίζομεν.

Λυχνία ὄφθης μυστικὴ τὸ λαμπάδιον, Κόρη, πε- ριφέρουσα ὅπως τὸ φωτίσαν τοὺς νυκτὶ τῆς ἀγνο- σίας τὸ πρὶν συσχεθέντας, ἄκρα ἀγαθότητι.

Υἱὸς ἐτέλεσε Θεοῦ, πανάμωμε, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὁ σὸς Υἱὸς, ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου σω- ματωθεὶς καὶ γεννηθεὶς: διὰ τοῦτό σε δοξάζομεν.

Οἱ Θεοτόκον σε ἀληθῶς καθομολογοῦντες, πειρα- σμῶν καὶ δυσχερῶν ἐξαιρούμεθά σου ταῖς πρὸς τὸν πάντων Θεὸν καὶ Κύριον, Παρθένε, μισσηταῖς, θεοχαρίτωτε.

Νομίμων τῆς φύσεως δίχα τέτοκέ [σε], Χριστὲ, τὸν πλαστοργὸν τῆς φύσεως, καὶ ὑπὲρ φύσιν ἔμεινεν ἀληθῶς Παρθένος ἀμίαντος ἡ ἀγία σου Μήτηρ, ὑπερ- ἀγαθε.

Κυροφόρον σε Παρθένον ὀνομάζομεν, Μαρία θεό- νυμφε, οἱ σωζόμενοι διὰ σοῦ, ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ἐχθρῶν ἐπηρείας βλαβερᾶς, καὶ πειρασμῶν παντο- δαπῶν, καὶ ψυχικῶν μολυσμῶν.

Σαλευθεῖσαν κακίᾳ τοῦ πολεμήτορος τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε ἀγνή, στερέωσον, ἡ τὸν θεῖκῃ ἐπιβλέ- φει σαλεύοντα πάντα δεξαμένη, καὶ μὴ σαλευομένη.

Φωνὴν προσάγει σοι χαριστήριον πᾶσα πνοή, βοῶσα χαρμωδῶς καὶ λέγουσα: Χαῖρε, θρόνε Ὑψί- στου πυρρίμορφε, χαῖρε, Θεοῦ χωρίον εὐρυχωρίτατον, χαῖρε, ἀποστόλων εὐπρεπὲς, ἀγνή, στεφάνωμα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους μάρτυρας Πρό- βον, Τάραχον καὶ Ἀνδρόνικον, ἡμέρα 12.

Ὁ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι Λόγος συν- ἀναρχος παρθενικὴν μήτραν βουλευθεὶς κατώκησε, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως γέγονε, καὶ παθῶν ἔκουσως, μαρτύρων θεῖα στρατεύματα πίστει ἐναθλαῖν παρ- εστρεύσαν.

Ὡς καλὴν, ὡς ὠραίαν, ὡς ἐκλεκτὴν, ἄχραντε, Λόγος, ὁ τὸ πᾶν οὐσιώσας σὲ ἐκλεξάμενος, σοῦ τὴν ἀμόλυντον καὶ Θεοδόχον γαστέρα βουλευθεὶς κατ- ῶκησεν ὁ ὑπερούσιος.

Μόντῃ Θεὸν φέρεις ἐν μήτρᾳ σαρκούμενον, τὴν τὴ εἶναι πᾶσι παρεχόμενον, ὃν ἐν σταδίῳ οἱ ἀκλίνοῖς καθομολογοῦντες ἐνήθησαν θεῖοι μάρτυρες, Παρθένε Θεοτόκε, τῶν ἀγγέλων τὸ θαῦμα καὶ δαιμόνων τὸ τραῦμα, πανύμνητε.

Ὑπερτέρα τῶν ἄνω πέφυκας δυνάμιων, Λόγον

κυήσασα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τὴν συνάντησιν καὶ συναϊδίον, οὗ ταῖς φρουκτωρλαῖς οἱ ἀθληταὶ καταυγαθίντες ἀθείας τὴν νύκτα παρέδραμον.

Συνέλαβες ἐν γαστρὶ τὸν προαιώνιον, ἀχραντε, καὶ τέτοκας ἐν σαρκὶ τὸν φύσει ἀπρόσιτον, καὶ γάλα ἐπέτισας τὸν τροφέα πάντων, Θεομητορ ἀπειρόγαμε.

Κενούται ἐν μήτρᾳ σου Πατρώων κόλπων μὴ ἀριστάμενος ὁ πληρέστατος Λόγος, καὶ σὰρξ ὁράται, καὶ βρέφος τίχτεται, ᾧ μελωδοῦμεν, Παρθένε, γηθόμενοι· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων.

Σὺν ἀσωμάτων τάξεσι, σὺν μαρτύρων στρατεύματι, σὺν τοῖς ἀποστόλοις καὶ προφήταις, ἅπαντες τὴν πάντων-δεσπόζουσαν τῶν ποιημάτων Δέσποιναν, ὡς τῶν Χερουβιμ ἀγιωτέραν, καὶ μόνην Θεοῦ ἀγνήν **B** Μητέρα εὐσεβῶς ἀνυμνοῦμεν, Χριστὸν ὑπερυψοῦντες εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Σῶτερ, ὁ τεχθεὶς, καὶ φυλάξας τὴν τεκοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ἕταν καθίσσης χρῖναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς ἀμαρτίας μου, ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὁ Θεὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Ex Canone in SS. Carpum, et Popylum, die 13 (86').

O porta lucis, quæ ex incorruptis visceribus tuis effulsit, vibra in me illuminativos poenitentiae radios, et dissipa peccatorum meorum tenebras, o divina gratia plenissima.

Cognovimus, Domine, quod cum Deus esses principio carens, principium habere sustinuisti, et ex Virgine absque mutatione procedere, quam etiam post partum incorruptam puramque conservasti.

Thalamum Dei incontaminatum, montem a lapidicidæ manibus immunem, arcam sanctam ac mensam, et carbonis immaterialis thuribulum omnes fideles te prædicamus, o casta Virgo, tota immaculata.

Portum salutarem te, o Virgo, habentes nos qui assidue in gravissimorum malorum pelago jactamur, ad te confugimus, et in te sperantes, mala hostium consilia non formidamus.

Concepisti absque virilis consortii experientia,

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ναζαρίου, Γερβάσιου, Προτάσιου καὶ Κέλσου, ἡμέρᾳ 14.

Τὴν μόνην χωρησασαν τὸν πρὸ αἰώνων Κύριον ἐν μήτρᾳ πανάμωμον κόρην ὑμνήσωμεν, ὅτι γέγονεν οὐρανῶν πλατυτέρα, Θεὸν σωματώσασα δι' ἀγαθότητα.

Νόμου προετύπου σε ἡ σκηπὴ γενήσεσθαι μέλλουσαν, ἀγνή, Θεοῦ ἅγιον σκήνωμα, ἐν ᾧ ὁ ἰλασμὸς ἡμῶν ἁγιασμὸν δωρούμενος πᾶσιν ἡμῖν ἐπελεῖσται.

Μὴ κενώσας τοὺς Πατρώους ὁ ὑπέρθεος, ἀχραντε

(86') Desideratur in Menæis impressis.

(87) Quia sola inter omnes Adæ filios sine peccati originalis macula concepta. Cum enim omnes in Adam peccaverint, ut inquit Apostolus in Epistola

A Verbum Patris enixa, eidem Patri coæternum, similiterque principio carens: ejus splendoribus athletæ irradiati, infidelitatis noctem percurrerunt.

Concepisti in utero, o immaculata, eum qui est ante sæcula; peperisti in carne eum qui naturæ est inaccessibleis, lacte potasti eum qui nutrit universa, o Dei Mater nescia viri.

Evacuatum est in utero tuo, o Virgo, non recedens a Paterno sinu, Verbum plenissimum, et caro apparuit, atque infans natum est: cui suaviter caninus lætitudinis: Benedictus Deus patrum nostrorum.

193 Cum agminibus incorporeorum, cum martyrum exercitibus, cum apostolis ac prophetis, omnes religiose pieque collaudemus Dominatricem omnium, reginam rerum creatarum, tanquam Cherubim sanctiorem, et solam Dei matrem castissimam, Christum superexaltantes in omnia sæcula.

Parce mihi, Salvator, qui natus es, et conservasti incorruptam post partum genitricem tuam, cum sederis ad judicanda opera mea; dissimulans iniquitates et peccata mea, tanquam impeccabilis, et Deus misericors, atque hominum amator.

Deum incomprehensibilem, peperisti supra naturæ modum, plasmatores naturæ. Magnum mysterium! inintelligibile **194** miraculum, o Virgo sola sine ulla macula (87).

Ex luto passionum, ex barathro peccatorum educ, et rege me servum tuum semper confitentem te Deiparam. Tu enim semper eorum qui cadunt es erectio.

Primæ matris nostræ Evæ maledictionem manifeste, o Virgo, solvisti.

Sacer prophetarum divinarum chorus prædicat te, o purissima, futuram Matrem Dei, cui omnes clamamus: Benedicite, omnia, etc

Fers in ulnis, o castissima, tanquam thronus Cherubicus, ferentem omnia, qui propter nos carne nostra circumdatus est, et cum esset simplex, duplex apparuit; quem tu semper precare pro nobis, laudantibus te.

Ex Canone in festo SS. Nazari, Gervasi, Protasii, et Celsi mart., die 14.

Laudemus immaculatissimam puellam, quæ sola in utero Dominum, qui est ante sæcula, comprehendit: facta est enim latior cælis, Deum corpore vestiens propter ipsius bonitatem.

Legale tabernaculum præfigurabat te futuram esse sanctum Dei tabernaculum, o casta, in quo superveniret propitiatio nostra, quæ nobis omnibus sanctificationem largiretur.

Non relinquens vacuum Paternum sinum ille

ad Romanos cap. v, in hac generali regula seu decreto de peccato originali B. Virginem comprehendere declaravit suæ intentionis non esse concilium Tridentinum sessione 5.

superdivinus, o Deipara immaculata, mundissimo sinui tuo insedit, ut sedem divinam et gloriam semper manentem universis, ex bonitate sua præpararet.

Romphæa, quæ prius paradisum Edem custodiebat, aversa est a fidelibus signatis pretioso sanguine, qui olim effusus est ex latere lancea vulnerato illius qui ex te, o casta, exortus est.

195 Naturæ leges innovasti, o puella Virgo, enixa Deum immortalem mortali carne indutum, ut mortales ob suam bonitatem deliceret.

Lucidissimum palatium inveniens Deus ventrem tuum, in illo habitavit, o immaculatissima, efficiens filios tuis eos qui clamant: Benedictus es, Deus et Dominus patrum nostrorum.

Carne unicus tibi secundum substantiam, ille qui tribuit esse universis, totum me reformavit, totum renovavit, qui propter transgressiones inveteraveram; propterea laudamus te Virginem, o castissima, et superexaltamus in omnia sæcula.

Vocem divini Gabrielis ad te, o castissima Puella, lætantes extollimus: Ave gratia plena (88), martyrum atque apostolorum gloriatio, omniumque fidelium salus, o Virgo Mater thalami nescia.

Ex Canone in festo S. Longini Centurionis mart., die 16.

Dei Verbum in utero tuo per verbum conceptum est ex sua voluntate ac bonitate, ut a carentia verbi homines liberarentur, o Virgo Mater inviolata, ab omni macula immunis (89).

Animæ meæ passionum ingruentium morbo laboranti medere, Dei Mater castissima, et ad salutem dirige.

Verbum in utero tuo secundum hypostasim unitum, et factum hominem, supra verbi conceptum peperisti, o inviolata, quod et voluntatibus et operationibus duplex esse comprobatur.

Deiparam, quæ sola sine viri opera Deum concepit, collaudemus nos qui per ipsam salvati sumus, et cum affectu beatificemur.

Exsicca et radicitus evelle, o immaculatissima, spinosas **196** cogitationes cordis mei, atque illud fructiferum effice mediatione tua, o Puella purissima.

In te tanquam pura, purum Verbum inhabitavit, o Puella, volens emundare per te hominum inqui-

(88) Quia gratia etiam in instanti conceptionis minime vacua. Unde S. Eucherius Lugdunensis ad Evangelium feriæ 4 Dominicæ 4 Adventus ait: « Quis unquam tantam gratiam habuit, quantam Virgo Maria? Aliis enim ad mensuram gratia datur, hæc autem gratia plena dicitur. » Quibus verbis negat Eucherius in conferenda gratia Virgini non solum quantitatis, sed etiam temporis mensuram, quasi omne tempus ab ipsa conceptione sua, tanto tempore ante Christi conceptionem eam possederit; idcirco notanter subdit: « Quæ cum gratia plena sit, priusquam et concipiat, post conceptionem quanta Dei abundavit gratia, quis cogitare possit? » Sic ille. Cujus verba, quam facile ex-

θεοτόκος, κόλπους, κόλποις σου ἀχράντοις καθέζεται, θείαν καθέδραν τοῖς πᾶσιν ἀγαθότητι ἐτοιμάζων, καὶ δόξαν αἰεὶ διαμένουσιν.

Ῥομφαία τὸ πρότερον, ἢ τὴν Ἑδὴμ φυλάττουσα, νῶτα ταῖς πιστοῖς ἀγνή, παρέχει σημειούμενοις τιμῶν αἵματι πάλαι κενωθέντι ἐκ πλευρᾶς, λόγῃς ἐκκεντήματι, τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατελλαντος.

Τοὺς νόμους, κόρη, ἐκαίνισας τῆς φύσεως, Παρθένε, κυήσασα θεῖον ἀθάνατον σάρκα θνητὴν ἐνδυσάμενον, ἵνα θνητοὺς θεώσῃ δι' ἀγαθότητα.

Φωτεινότατον παλάτιον εὐράμενος θεὸς τὴν μήτραν σου, ταύτην κατήκησεν, υἱοὺς ἐργαζόμενος φωτῆς, πανάμωμε, τοὺς κραυγάζοντας: Ὁ τῶν πατέρων Κύριος καὶ θεός, εὐλογητὸς εἶ.

B Σαρκὶ ἐνωθεὶς σοὶ κατ' οὐσίαν ὁ πᾶσι τὸ εἶναι παρεχόμενος, ὅλον με ἀνέπλασεν, ὅλον ἀνεκαίνισα παλαιωθέντα, πάντα γινε, ταῖς παραβάσσει: διό σε τὴν Παρθένον ὑμνοῦμεν καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωνὴν σοὶ τοῦ θεοῦ Γαβριὴλ προσάγομεν γεγηθότες, Κόρη πάντα γινε. Χαῖρε ἡ κεχαριτωμένη, μαρτύρων, ἀποστόλων τὸ κάύχημα, καὶ πάντων τῶν πιστῶν διάσωμα, Παρθενομῆτορ ἀπειρήγαμε.

Ἐκ τοῦ Κανόνο ἐἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Λογγίνον τὸν ἑκατόνταρχον, ἡμέρα 15'

Ὁ Λόγος ὁ τοῦ Θεοῦ ἐν μήτρᾳ σου λόγῳ συνείληπται, τῆς ἀλογίας ρύσασθαι βροτοὺς βουληθεὶς ἀγαθότητι, Παρθενομῆτορ ἀχραντα, εὐλογημένη, παναμώμητε.

Νοσοῦσάν μου τὴν ψυχὴν ταῖς τῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς ἴασαι, μήτηρ Θεοῦ πάντα γινε, καὶ πρὸς σωτηρίαν κατεύθυνον.

Ἐνωθέντα καθ' ὑπόστασιν ἐν γαστρὶ σου, καὶ γεγονότα ἄνθρωπον, ἀχραντα, τὸν λόγον ὑπὲρ λόγον τέτοκας, διπλοῦν ταῖς θελήσει καὶ ταῖς ἐνεργείαις δεικνύμενον.

Τὴν μόνην τὴν θεὸν ἀπειράνδρως κυήσασαν ὑμνήσωμεν θεοτόκον, δι' αὐτῆς οἱ σωθέντες, καὶ πόθῳ μακαρίσωμεν.

Μίρανον, καὶ προῤῥίζους, πανάμωμε, ἐκτίλον τὰς ἀκανθώδεις ἀνοίας τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ καρποφόρον ταύτην δεῖξον μεσιτεῖα σου, Κόρη πανάμωμε.

D Ὡς καθάραν σε ὁ καθαρὸς Λόγος κατήκησε, Κόρη, διὰ σοῦ καθᾶραι τοὺς μολυσμοὺς τῶν ἀνθρώ-

pendi possunt, tanto minus est in illis immorari. Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 15.

(89) Si B. Virgo immunis fuit a macula peccati venialis, quod animam proprie non maculat, quanto magis immunis fuit a macula peccati originalis, a quo anima magis maculatur? Optime in hanc rem Antonius Navarrus ordinis Prædicatorum Serm. 1 de Conceptione B. Virginis, dum ait: « Si venialis culpa in B. Virgine a fidelibus denegatur, quanto magis originalis est ab ea semovenda! Venialis quippe Dei gratiam non tollit, originalis vero cæli portas in æternum claudit. » Sic ille. Vide Nieremberg. in Sacrosyllabo §. 3, pag. 254.

ποιον προελόμενος. Εὐλογημένος γὰρ ὁ καρπὸς τῆς **A** ναimenta. Benedictus enim est fructus ventris tui. κοιλίας σου πέφυκεν.

Στόματι καὶ γλώσση καὶ ψυχῇ ἀνακηρύττω σε, Θεογεννήτρια, καὶ ἱκετεύω σε, ἄχραντε, τὴν καρδίαν μου καταύγασον τῷ φωτισμῷ σου, καὶ δεινοῦ σκότους με λύτρωσαι ἐκβοῶντα· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε.

Φωτὸς αἰκητήριον ὄφθης τοῦ ἀνεσπέρου, Θεοτόκε, δι' οὗ οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τῆς ἁμαρτίας φῶς ἐθεάσαντο· διό μου φωταγώγησον τὰ τῆς καρδίας αἰσθητήρια.

Ἐκ τοῦ *Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἀνδρέαν τὸν ἐν τῇ Κρίσει, ἡμέρα ιζ'.*

Ῥαθυμίας ὑπὸ τὴν ψυχὴν πάντοτε βρούμενος, ἐπὶ τὴν σὴν, Παρθενομῆτορ ἄχραντε, προστρέχω **B** ἀντίληψιν, πρὸς ἐγρηγόρησιν μετανόιας διέγειρον, τῆς αἰωνιζούσης τότε βυομένη με κολάσεως.

Σαρκὸς ἐν ὁμοιώματι γεγονότα Πατρὸς τὸν ἐμοῦσιον Θεὸν Λόγον ἐκύησας, πανάμωμε, ὑπὲρ λόγον, παρθένος μείνασα μετὰ τὴν κύησιν· διὰ τοῦτο πίστει σε μακαρίζομεν.

Ὡς εὐφορον ἐγεώργησας χάριτος ἄσταχυν, τὸν τρέφοντα ἅπαντας τοὺς ὀρθοδόξως τιμῶντίς σε, Δέσποινα πανύμνητε, τὸν ἐκ τῆς σῆς σαρκωθέντα μήτρας Κύριον.

Φέρεις, ἄχραντε, ἐν ἀγκάλας ἀρρήτῳ κυοφορία ἐναγκαλιζόμενον τοὺς κακία καθυπαχθέντας, καὶ τῷ πλάνῳ ἀθλίως δουλωθέντας, Κόρη πανύμνητε· ὁθεν ὦς Θεοτόκον σε δοξάζομεν.

(90) Omnis maculae non fuisset expers, si originalis peccati maculam contraxisset. Ut igitur verum sit hoc **B**. Virginis elogium, debemus ex Josephi mente ipsam **B**. Virginem ab originalis peccati macula liberare.

(91) Licet detestabilis sit comparatio Mariae cum Agrippina Neronis matre, et detestanda pietas, quae astruit peccatum in Virgine, ex quo sequitur comparatio Christi cum Nerone; attamen quia Hyacinthus Arpalegus auctor incognitus in suo *Memoriali apologetico contra conceptionem immaculatam*, hac usus est comparatione, dum ita philosophatus est: « Nec alienum est ab humilitate Mariae, quae ancillam se Domini dixit, dum Mater eligitur, ut notavit Ambrosius, praesumere, quod ipsa libentissime cedit huic honori, dummodo concipi sine peccato, sit solius Filii prerogativa. Sic enim notavit **D**. Bonaventura per haec verba: Magis vult honorari et extolli Filium, quam se ipsam. Quod si de Agrippina Neronis matre narrat Cornelius Tacitus libr. iv, tantum amorem erga filium suum exercuisse, ut ipsa consulente super Neronem Chaldaeos, responderent illi fore ut imperaret, matremque occideret, ait illa: « Occidat, dum imperet; » quid ergo miri, si ferventior amor, eximior reverentia, observantior cultus erga Filium compulerit Mariam, ipsa, si daretur optio, libenter subiret felicem culpam, quae tantum habere meruit Redemptorem? Quid miri, si peccati mortem oppeteret, non quam inferret Filius, sed quam suo sanguine opprimeret? Nam sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur. Obtineat Christus imperium puritatis, et Maria libenter subibit originalis peccati labem et mortem. » Huc usque Arpalegus. Ad hanc comparationem nimis horridam respondens cum excellentissimo ac reverendissimo

Ore, et lingua, et anima praedico te, o Dei genitrix, et precor te, o inviolata, ut illumines cor meum illuminatione tua, et a gravissimis tenebris liberares me, dum clamo: Omnia opera Domini, laudate Dominum.

Lucis inocciduae habitaculum facta es, o Dei-para, per quam illi qui in tenebris et umbra mortis habitabant, lumen viderunt: propterea illumina sensus cordis mei.

Ex Canone in festo S. Andreae Crisiani martyria, die 17.

Negligentiae somno animam semper gravatam habens, ad protectionem tuam recurro, o Virgo **B** Mater inviolata, excita me ad vigilantiam poenitentiae, eripiens me a futuro supplicio perenni.

In similitudine carnis factum, consubstantialem Patri Deum Verbum peperisti supra verbi conceptum, o expers omnis maculae (90), ac post partum virgo inviolata permansisti; ideo te cum fide beatam dicimus.

Excoluisti tanquam fecundissimam gratiae spicam nutrientem universos orthodoxos, qui te, Domina laudabilissima, honorant, Dominum ex tuis visceribus incarnatum.

Gestas in ulnis Christum ineffabili conceptu ex te natum, qui excipit ulnis suis malitia dejectos, et seductoris servituti miserabiliter mancipatos: unde te tanquam Dei matrem glorificamus (91), o **C** Puella omni laude dignissima.

domino, domino Ludovico Crespi, prius episcopo Oriolano, nunc Pflacentino, et Philippi IV regis Catholici ad SS. D. N. Alexandrum VII extraordinario oratore, in suo *Propugnaculo theologico* pag. 286 et 287, ex divina maternitate prerogativam conceptionis sine peccato, in hunc modum deduco: « Licet dubitandum non sit de Virginis humilitate, magis velle Filium honorari, quam seipsam, et quod ipsa libentissime cederet huic honori, si non posset stare cum Filii prerogativa, et non cederet in majorem honorem Filii eam praeservare, tamen neque decenter comparatur Maria Agrippinae, neque Christus Neroni, qui vult magis honorari matrem, quam seipsum. Et quidem nonne crudelis fuit Nero occidendo matrem, quamvis ipsa dixerit: « Occidat ut imperet » cum imperare ipsa vivente? Ergo cum Christus imperium puritatis obtinere possit, imo multo magis imperium Redemptoris possideat praeservando Matrem, debuit illam praeservare, ne posset ab aliquo Arpalego Neroni comparari, cum multo magis de honore Matris quam de suo curaverit, ut inquit Ambrosius in illud Luc. ii, ad Virginem desponsatam viro, per haec verba: « Et bene utrumque posuit Scriptura, ut et desponsata esset et virgo. Virgo, ut expers virilis consortii videretur: desponsata, ne temeratae virginitatis adureretur infamia, cui gravis alvus corruptelae videretur insigne proferre. Maluit autem Dominus aliquos de suo ortu, quam de Matris pudore, dubitare. Sciebat enim teneram esse virginis et lubricam famam pudoris, nec putavit ortus sui fidem, Matris injuriis astruendam. » Sic Ambrosius. Quomodo ergo putaret Christus imperii sui principatum, et redemptionis titulum, matris labem et morte, esse astruendum?

Candelabrum intellectuale te olim propheta prae-
vidit, o casta, divinam lampadem Christum gestans,
per quam **197** nos omnes illuminati sumus.

Templum facta es Dei viventis, in quo habitatio-
nem suam ineffabiliter constituit, o Virgo omnibus
laudibus celebranda, qui tamen caelos inhabitat, et
propter multam bonitatem suam homo fieri passus
est.

Latiores caelis apparuisti, o Virgo, Deum recipiens
in visceribus tuis, quem nulla res capere potest:
eundem deprecare, o Domina inviolata, ut a mor-
tifera angustia liberet eos, qui te religiose col-
laudent.

Lucis habitaculum venter tuus factus est, quae
splendoribus divinitatis illuminavit mundum, et
ignorantiae tenebras prorsus ab orbe eliminavit;
quamobrem te glorificamus, o Puella, quae cares
omni labe.

Ex Canone in festo S. Vari martyris, die 19.

Verbum super substantiale, supra verbi conce-
ptum in utero tuo habitavit, o immaculata: et
natus eo modo qui Deum decebat, martyrum cho-
ros attraxit: cum quibus tibi hymnos decantamus.

O Virgo Mater Dei, segnitiei meae tenebras pro-
fundissimas passionumque nubes gratiae tuae illu-
minatione, te precor, elimina.

De limo passionum, deque cogitationum miseria,
quae alienum me faciunt a Deo, qui solus purus
est, educ me, Domina, ut cum fide te beatificem.

Tanquam ea quae Cherubim et Seraphim vere
sanctior apparuisti, o immaculatissima, sanctifica
omnes, qui te nunc fideliter beatificent, et salvos
fac eos, qui te laudibus concelebrant.

Guberna, Domina, miseram animam meam, in
pelago gravissimorum malorum assiduis tempesta-
tibus exagitata, et perduc eam ad portum sere-
num ac tranquillum, **198** firmissima mente te bea-
tificantem.

Me immodicis transgressionibus confractum et
contritum redintegra, o Virgo, mediatione tua,
medelam adhibens animae meae, sermonesque prae-
bens ad clamandum: Benedicta tu, quae Deum in
carne peperisti.

Peccata peccatis conjungo, neque horresco futu-
rum formidabile mysterium. Aufer, o casta, animae
meae duritiam, et intercessionem tuam converte et
salva me.

Cum apparuisset Dominus ex te, nube lucida, o
Virgo, Aegypti simulacra penitus abolevit; multi-
tudo autem certatorum palmam reportantium
illam dignam effecit, qui imitati sunt eum in illius
passionibus venerabilibus perferendis.]

Ex Canone in festo S. Artemii martyris, die 20.

Verbum incorporeum, eo modo quo Deum dece-
bat ex te incarnatum, o castissima, propter excres-

Α Νοεράν σε λυχνίαν πρόβλεπε πάλαι ὁ προφήτης
τὸ θεῖον λαμπάδιον Χριστὸν, ἀγνή, βαστάζουσάν,
δι' οὗ πάντες ἡμεῖς ἐρωτίσθημεν.

Ναὸς ἐχορημάτισας Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἐν ᾧ τὴν κατ-
οίκτησιν ἐρόήτως ἐποίησατο, Παρθένε πανύμνητε,
ὁ οὐρανοῦς κατοικῶν, καὶ δι' ἀγαθότητα πολλὴν βρο-
τὸς γενέσθαι καταδεξάμενος.

Ἄρθης οὐρανῶν, Παρθένε, πλατυτέρα, Θεὸν ἐν
μήτρᾳ σου χωρήσασα τὸν πᾶν ἀχώρητον, ὃν ἐκέ-
τευσεν λυτρώσασθαι στενοχωρίας, ἀχραντε Δέσποινα,
ψυχροφθόρου τοῦς εὐσεβῶς ἀνυμνοῦντάς σε.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ μήτρα σου γεγένηται τοῦ φω-
τίσαντος κόσμον ἀγαθῆς θεότητος, καὶ τῆς ἀγνωσίας
τὴ σκοτὸς ἀπὸ τῆς γῆς, πανάμωμε Κόρη, τελείως
διώξαντος. Διὰ τοῦτό σε δοξάζομεν.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Οὐάρον,
ἡμέρα 19'.*

Ὁ ὑπερούσιος λόγος σου ἐν γαστρὶ ὑπὲρ λόγον
ἔφησε, καὶ τεχθεὶς θεοπρεπῶς τῶν μαρτύρων,
ἀχραντε, χοροῦς ἐπισπάσασα, μεθ' ὧν ὑμνολογοῦ-
μέν σε.

Παρθένε Μήτηρ Θεοῦ, τῆς ἐμῆς βραθυμίας τὸ βα-
ρῦτατον σκοτὸς, καὶ τὰ νέφη τῶν παθῶν τῷ φωτι-
σμῷ τῆς ἐν σοὶ, δυσωπῶ σε, χάριτος ἀπέλαστον.

Ἰλῦος, Δέσποινα, παθῶν ἀνάγαγε, καὶ τῆς ταλαι-
πωρίας τῶν λογισμῶν, τῶν ἀλλοτριούντων με Θεοῦ
τοῦ μόνου καθαρῶ, ἵνα πίστει μακαρίζω σε.

Ἀναφανείσα τῶν Χερουβὶμ καὶ τῶν Σεραφὶμ ὡς
ἀληθῶς ἀγιωτέρα, πανάμωμε, πάντας τοῦς πιστῶς
σε νῦν μακαρίζοντας ἀγλάσον, καὶ σῶσον τοῦς ἀν-
υμνοῦντάς σε.

Κυβέρνησον, Δέσποινα, ἐν πελάγει τῶν δεινῶν
χειμαζομένῳ πάντοτε τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου, καὶ
γαληνὸν πρὸς ὄρμον ἀνάγαγε, ἀδιστακτῶ σε γνώμη
μακαρίζουσάν.

Συντριβέντα με ἀμέτροις παραβάσει, Παρθένε,
μεσιτεῖξ σου καινοποίησον, λατρεύουσά μου τὴν ψυ-
χὴν, καὶ λόγον παρέχουσα βυθῶν· Εὐλογημένη ἡ Θεὸν
σαρκὶ κινήσασα.

Δ Ἀμαρτίας συνάπτω ἐφ' ἀμαρτήμασι, καὶ τὸ μέλ-
λον οὐ φρίττω φρικτὸν μυστήριον· νίκησον, ἀγνή, τῆς
ψυχῆς μου τὴν πώρωσιν, καὶ τῇ σῇ πρεσβείᾳ ἐπί-
στρεψόν με, σῶσον.

Φανείς, Παρθένε, ἐκ σοῦ ὁ Κύριος τῆς φωτεινῆς
νεφέλης, τῆς Αἰγύπτου τὰ ξόανα παντελεῖ ἀπωλεία
παρέδωκε· πλήθος δὲ ἀθλοφόρων ταύτην ἤξίωσε φέ-
ρειν, μιμουμένους τὰ αὐτοῦ σεπτὰ παθήματα.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα
Ἄρτέμιον, ἡμέρα 20'.*

Σαρκωθεὶς ἐκ σοῦ θεοπρεπῶς ὁ Λόγος ἀσώματος
ὑπερβολῇ φιλανθρωπίας, πάθει προσωμί-

λησε, καὶ ἀπάθειαν τοῖς ἀνθρώποις ἐπήγαγεν, ὁ δε-
δοξαμένος; Κύριος· ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται.

Σεσάρκωται βουλήματι ἐξ αἱμάτων, Δέσποινα, σοῦ
πανυχράντων Κύριος, διασώζων τὴν ἀνθρωπότητα,
καὶ μαρτύρων τοὺς δῆμους ἐπεσπάσατο.

Παρθένον σε μετὰ τόκον, ἀμίαντε ἀφθορε, Θεὸς
συνετήρησεν, ὁ εὐδοχῆσας ἐν μήτρᾳ σου ὅλον με τὸν
ἀνθρωπον ἀναλαβέσθαι δι' ἄκραν ἀγαθότητα.

Σταυρὸν καὶ ταφὴν ὁ ἐκ σοῦ θελήματι τεχθεὶς δι'
ἡμᾶς ὑπομείνας, Δέσποινα, μάρτυρα στερέωτατον
Ἀρτέμιον τῶν αὐτοῦ παθημάτων ὡς κραταιὸς εἰρ-
γάσατο.

Χειμαζόμενον σάλῳ τῶν θλίψεων, καὶ κλυδωνιζό-
μενον ἐπαναστάσει τρικυμιῶν διάσωσον, Θεοτόκε
Παρθένε, τοὺς δούλους σου.

Νεκροῖς τὸν πηγάσαντα ἀθανασίαν, Παρθένε παν-
όμωμε, θεοπρεπῶς ἐκύησας· αὐτὸν οὖν ἰκέτευε τοῦ
θνατῶσαι ἡμῶν τὰ πάθη τοῦ σώματος, ἀγνή, καὶ
αἰωνίου καταξιῶσαι ζωῆς.

Ῥεύσαντας ἡμᾶς πικρᾷ τοῦ ξύλου βρώσει, καὶ
συμπτωθέντας ὀλισθήματι, πάναγνε, ἀνέπλασας,
πλαστουργὸν ἀποκυήσατα, καὶ Λόγον ἐνυπόστατον,
ἄκραντε, ᾧ βοῶμεν· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύ-
ριον εὐλογεῖτε.

Φωτὶ μου καταύγασον τοῦ σοῦ προσώπου, Κύριε,
ῤαθυμίας τῷ σκότει συγκαλυπτόμενον, ἔχων δυσ-
ωποῦσάν σε, Λόγε, τὴν ἀληθῆ ἀγνήν σου Μητέρα,
ἀγγέλων λαμπρότητας, καὶ τὸν ἐνδοξον Ἀρτέμιον.]

Ἐκ τοῦ Καρδνος εἰς τὸν ἅγιον Ἀβέρκιον ἐπι-
σκοπον Ἱεραπόλεως, καὶ τοὺς ἁγίους ἐπὶ τὰ
παιδας τοὺς ἐν Ἐφέσῳ, ἡμέρα κβ'.

Ῥητορικαὶ γλῶσσαι σοῦ λέγειν οὐ θένουσι τὴν
ὑπὲρ λόγον σύλληψιν· Θεὸν γὰρ τέτοκας ἐν σαρκί,
παναγία, ἡμῖν ὁμοιωθέντα δι' ἀγαθότητα.

Εὐρών σε καθαρωτέραν, πάναγνε, πάσης κτίσεως,
ὁ καθαρὸς ἐνώκησεν ἐν σοί, ἐξοικῆσαι βουλόμενος

(92) Quia pollutionem et corruptionem peccati
nifigialis ex divina gratia evasit. Unde Bernardi-
nus de Busto in Mariali serm. 7 de concept. parte
1, ait : « Optabilius est animam non pollui, quam
corpus incinerari, quia anima pretiosior est cor-
pore. Sed B. Virgo obtinuit de corpore ne incine-
raretur : ergo et credendum est, quod multo magis
obtinet animæ impollutionem et incontaminatio-
nem. » Idem loco citato serm. 8, parte 1, inquit :
« Cum Deus elegerit integritatem et puritatem uteri
virginalis, quem nunquam voluit pollui, sed semper
intactum ab omni pollutione servari, ut in Spiritu
vidit Ezechiel propheta sui libri c. XLIV, ergo a
fortiori credendum est ipsum elegerit in Virgine
puritatem internalem animæ ejus innocentis. Ideo
Ambrosius super Lucam ait de B. Virgine : « Virgo
erat, non solum corpore, sed et mente. Quod secus
esset, si anima ejus per peccatum originale esset
fornicata. » Sic ille, et quidem optime. Nam pleræque
formæ ac denominationes (inquit in cap. 3 suarum
Exceptionum P. J. Eusebius Nierembergii) con-

sumi humanitatis suæ, passionibus communicavit,
et impassibilitatem hominibus emanare fecit glo-
riosus Dominus : gloriose enim glorificatus est.

Ex immaculatis sanguinibus tuis, o Domina, in-
carnatus est Dominus ex voluntate sua, ut salvum
faceret genus humanum; et martyrum cœtus ad
se attraxit.

Deus virginem te post partum conservavit, o
impolluta, atque incorrupta (92) : cui complacuit in
utero tuo totum me hominem recipere, ac recu-
perare propter summam bonitatem suam.

Ille qui ex te, o Domina, voluntarie natus est,
cum crucem ac sepulturam propter nos sustinisset,
tanquam fortis fecit Artemium constantissimum
testem passionum suarum.

Salvum fac servum tuum, o Virgo Deipara, agi-
tatum salo tribulationum, et procellarum insurgen-
tibus fluctibus jaectatum.

Illum, qui mortuis immortalitatis fontem ema-
nare fecit, peperisti, o Virgo carens omni macula,
eo modo, quo Deum decebat. Ipsum itaque depre-
care, o casta, ut corporis nostri passiones mortifi-
cet, et vitæ æternæ dignos efficiat.

199 Nos, qui ob an aram ligni escam defluxe-
ramus, et in ruinam prolapsi eramus, reformasti, o
castissima atque integerrima, Creatorem enixa, et
Verbum subsistens, cui clamamus : Omnia opera
Domini, laudate Dominum.

Luce vultus tui illumina me, Domine, negligenti-
æ tenebris obvolutum, cum habeas, o Verbum,
Matrem tuam veram, castissimam, quæ te depre-
catur una cum splendoribus angelorum, et Artemio
glorioso.

Ex Canone duplici in festo S. Abercii episcopi Hie-
rapolitæ, et septem sanctorum puerorum Ephesi,
die 22.

Linguae facundæ, ac disertæ non valent eloqui
conceptionem tuam, quæ omnem superat loque-
lam; Deum enim in carne peperisti, o sanctissima,
factum similem nobis propter bonitatem suam.

Ille qui purus est, cum te omni re creata purio-
rem invenisset, o castissima, inhabitavit in te, vo-

sistent in indivisibili, quæ semel amissæ reparari
non possunt, ex quibus est virginitas corporalis,
quæ semel deperdita resarciri non potest, sive adhi-
bito proprio consensu fuerit violata, sive violenter
oppressa. Pari etiam ratione puritas, et virginalis
candor spiritualis castimonie semel emissus recu-
perari non valet ultra. Sed hæc puritas, aut virgi-
nitas spiritualis consistit in carentia peccati, po-
tissimum mortalis, quod, secundum Scripturam
sacram, est animæ spiritualis fornicatio, et Chry-
sostomus animæ devirginationem appellat. Igitur
anima semel per peccatum, quo separatur a Deo,
corrupta, sive illud a propria voluntate descendat,
sive ex vi generationis communis ac descensus ab
Adamo, animæ impressum (nam quomodo id con-
tingat nihil refert, ut paulo ante notavi de virgini-
tate corporali), deinceps impollutæ titulo latari ne-
quibit. Itaque si B. Virgo in instanti suæ concep-
tionis fuit violata, et polluta spiritualiter per pec-
catum originale, nullo jure sibi vindicabit titulum
impollutæ et incorruptæ.

lens, tanquam hominum amator, eliminare iniquitatem, quæ habitaverat in Adam.

Ille qui prius erat Deus invisibilis, factus est visibilis, corpore ex utero tuo accepto, o Virgo, propter misericordiam suam; propterea te cum fide beatam appellamus.

200 Christus, qui me ex divinis sanguinibus tuis acceptum tanquam vestem tulit, o inviolata, me eundem, qui olim nudatus fueram, gratiæ stola vestivit.

Contritionem et miseriam antiquam terrigenarum medela adhibita curasti, o tota immaculata, Dei sponsa, illum enixa, qui propter ineffabilem misericordiam suam infirmitates nostras portavit.

Novum infantem peperisti, o Virgo, qui mundum ante senio confectum, divinis cognitionibus renovavit; ideo te glorificamus.

Leges in te mirabiliter innovantur, o Virgo: etenim sine semine paristi Deum Salvatorem, et virgo, qualis antea eras, perseveras. O peregrinum miraculum! Hac de causa te Matrem Emmanuelis religiose ac pie pronuntiamus.

Dissolve, o casta, durissimum callum animæ meæ; et concede mihi, ut facili promptoque sensu divinis Filii tui mandatis attendam.

Per te, o sanctissima Dei Sponsa, nos qui mortui eramus, vita digni facti sumus; et cum essemus corruptionis servi, incorruptionis divitias manifeste adepti sumus.

Mortifica carnis meæ prudentiam, o Virgo, quæ vitam peperisti, quæ morti mortem abstulit, et pueros admiranda excitatione glorificavit.

Natus est ex te, o Puella, ille quem Pater genuit ante sæcula, qui in duabus substantiis ac voluntatibus agnoscitur (Deus scilicet et homo) ab omnibus, qui cum fide clamant: Benedictus es Deus patrum nostrorum.

Apparuiti, o Dei genitrix, angelis superior; apparuiti verè athletarum robur; apparuiti, o castissima, salus eorum qui te verissimam Verbi genitricem recognoscunt.

Ecce lectulus Salomonis, quem nunc potentes circumdant, Scripturæ scilicet, divinitus inspiratæ, prædictiones; in quo Christus Deus per divinam incarnationem requievit, nimirum benedicta et gratia plena.

Ægotantem animam meam medica manu cura, o Virgo, **201** et inhaerentes mihi affectionum sordes absterge, atque ad tribunal omnipotentis Dei siste me totum, salvum factum, ut cantem: Omnia opera, laudate Dominum.

Lucernam illuminativam prævidit te olim propheta, o Virgo castissima, divinam lampadem in se ipsa vere ferentem; solum scilicet Deum supersubstantialem, qui propter viscera misericordiae suæ ex te homo factus est.

Gestas in ulnis eum, qui palma sua divina conunct universa; quem suppliciter exora, o Virgo,

την ἐν Ἀδὰμ οἰκήσασαν, παρανομίαν ὡς φιάνθρωπος.

Ἐπάρχων ὁ Θεὸς τὸ πρὶν ἀόρατος ὤραθη, Παρθένε, δι' εὐσπλαγχνίαν ἐκ γαστρὸς σου σωματούμενος. Διὰ τοῦτο σε πιστεῖ μακαρίζομεν.

Φορέσας με ἐκ τῶν σῶν θείων αἱμάτων ὁ Χριστὸς, ἄχραντε, καταστολήν χάριτος πάλαι γυμνωθέντα ἐνέδυσεν.

Ἰάσω, πανάμωμε, συντριβὴν καὶ τὴν πάλαι τάλαιπωρίαν τῶν γηγενῶν, τέξασα τὸν βαστάσαντα τὰς νόσους ἡμῶν, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀφατον, Θεόγυμφε.

Νέον βρέφος ἀπεκύησας τὸν πρόντα γεγηρακότα κόσμον νεουργοῦντα, Παρθένε, θείαις ἐπιγνώσεσι. Διὰ σε δοξάζομεν.

Νόμοι ἐν σοὶ παραδόξως, Παρθένε, καινοτομοῦνται: τίχτεις γὰρ ἀσπάρως Θεὸν ὄντα, καὶ διαμένεις παρθελεύουσα πάλιν, ξένον θαῦμα· ὄθεν Μητέρα σε τοῦ Ἐμμανουὴλ εὐσεβῶς καταγγέλλομεν.

Τὴν πώρωσιν, ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου διάλυσον, καὶ δίδου μοι εὐαισθητῶς τοῦ Υἱοῦ σου προσέχειν τοῖς θείαις ἐπιτάγμασιν.

Διὰ σοῦ, παναγία Θεόγυμφε, οἱ κενεκρωμένοι ζωῆς ἠξιώθημεν, καὶ τῇ φθορᾷ δουλεύοντες ἀφθαρσίαν σαφῶς ἐπλουτήσαμεν.

Νέκρωσον τῆς σαρκὸς μου, Παρθένε, τὸ φρόνημα, ἢ τὴν ζωὴν τετοκυῖα, τὴν θανάτῳ θάνατον καθελούσαν, καὶ τοὺς καὶ δας παραδόξῳ ἐγέρσει δοξάσασαν.

Ἐτέχθη ἐκ σοῦ ὃν ἐγέννησε Πατὴρ πρὸ τῶν αἰώνων διτταῖς οὐσίαις καὶ θελήσειν, οἷα Θεὸς τε καὶ ἄνθρωπος, Κόρη, γνωριζόμενος πᾶσι, τοῖς ἐν πίστει κραυγάζουσιν, Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἄφθης ἀγγέλων, Θεοκυῆτορ, ὑπερέχουσα, ἔφθης ἀθλητῶν κραταίωμα ἀληθῶς, ἔφθης, πάναγνε, διάσωσμα τῶν γινωσκόντων σε παναληθῆ τοῦ Λόγου λοχεύτριαν.

Ἰδοὺ ἡ κλίνη Σολομῶντος, ἣν κυκλοῦσι δυνατοὶ, τῆς θεοπνεύστου νῦν Γραφῆς αἱ προβόήσεις, ἐν ἧ ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς σαρκώτει θεία ἀναπαύσατο, ἡ εὐλογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Νοσοῦσαν, Παρθένε, τὴν ἐμὴν ψυχὴν θεράπευσον, καὶ τὸν ἐνόντα μοι παθῶν ἀπόπλυνον βόρβορον, καὶ τῷ βήματι παράστησον τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ ὄλον σωζόμενον, ἵνα μέλω· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτιστικὴν σε λυχνίαν ὁ προφήτης προβλέπει, λαμπάδιον τὸ θεῖον ἀληθῶς ἐν ταυτῇ ἐπιφέρουσαν, παναγία Παρθένε, τὸν μόνον ὑπερούσιον Θεὸν διὰ σπλάγγνα ἐλέους ἐκ σοῦ ἐνανθρωπήσαντα.

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις τὸν πάντα θεία κατέχοντα παλάμη, ὃν περ ἐκδυτώπει, Παρθένε, ἐμὲ τὸν μόνον

δυντα κατάκριτον δι' εὐσπλαγγνίαν ἄφατον ἐναγκαλί-
σασθαι, καὶ σῶσαι με.

*Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Μαρ-
κιανόν καὶ Μαρτύριον, ἡμέρα κε'.*

Τὸν ἀναρχον Υἱὸν τοῦ Θεοῦ συλλαβοῦσα ἐσωμά-
τωσας, ἀγνή, γενόμενον βροτὸν διὰ ἔλεος ἄφατον,
ἔθεν τοῦτον προσκυνοῦντες εὐσεβῶς σε δοξάζομεν,
τὴν αἰτίαν τῆς πάντων θεώσεως.

Πεποικιλμένη χρυσωτοῖς ἐν χρυσοῖς, ὡς βασι-
λισσα, τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ ἐκ δεξιῶν νῦν περι-
στασαι, Δέσποινα, πρεσβεύουσα ὑπὲρ τῶν δούλων
σου.

Ἰερὸς πάλαι προφήτης ἕρος σε θεῖον ἐκάλεσεν
ἀρετῆς, Παρθένε πάναγνε, δι' ὄλου κατάσκιον, ἐξ οὗ
σωτηρίος Λόγος πεφανέρωται εἰς ἀνάπλασιν καὶ φω-
τισμὸν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸν ἐκύησας, ἀγνή, ὁμοούσιον
τῷ Πατρὶ καὶ τῷ θεῷ Πνεύματι, Θεογεννήτρια, ὄν
ἀπαύστως αἰτησαι, οἰκτερῆσαι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐτόματι καὶ γλῶσση σε Μητέρα παναληθῶς,
Παρθένε, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ὁμολογοῦμεν αὐτὸν, ἀγνή,
ἐκτενῶς ἐκέλευε, τοῦ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Λελυτρωμένοι τῷ σῷ, Θεογεννήτορ, τόκῳ τῆς αἰ-
νίου κατακρίσεως, τὸ, Χαῖρέ σοι, κράζομεν ἀεὶ, εὐ-
λογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Νεκρωθέντας ἡμᾶς ἀνεζώωσας τὴν ζωὴν τῶν
ἀνάντων κυήσασα, Θεοκυῆτορ Δέσποινα, τῶν μαρ-
τύρων δόξα, καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ διάσωμα καὶ
περιτείχισμα.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, ὑπάρχουσα τῆς ψυχῆς
μου κόρας φώτισον ἀμαυρωθείσας ἀμελεία, καὶ
σκότος φθουρίας βαθύτατον ἀεὶ περιχειμένας, παν-
ἀμωμε, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

*Ἐκ τοῦ Κανότος εἰς τὴν μνήμην τοῦ σεισμοῦ,
ἡμέρα κς'.*

Ἰκετικῶς σοι βοῶμεν, Μητὲρ Θεοῦ, τὰ συνήθη
σπλάγγνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δεῖ-
κνύουσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φθορᾶς ἡμᾶς ἀπάλ-
λαξον.

Ἡ μόνη ὧσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον Λόγον ἐκτε-
νῶς ἐκδυσώπει τῆς ἀνάγκης τοῦ σεισμοῦ ῥυσθῆναι
πάσης ὀργῆς, Θεοτόκε ἀχραντε, δεόμεθα.

Ναὸν σε, Δέσποινα, Θεοῦ γινώσκοντες ἐν ἀγίῳ ναῷ
σου χεῖρας οἰκτρὰς αἴρομεν εἰς δέησιν· ἴδε τὴν κά-
κωσιν ἡμῶν, καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

Νῦν βοηθείας ἤλθε καιρὸς, νῦν καταλλαγῆς χρεῖα,
ἀγνή, πρὸς τὸν Υἱὸν σου καὶ Κύριον, ὅπως οἰκτει-
ρήσῃ προσκεκρουκότας ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπιχειμένης
ὀργῆς λυτρώσῃται.

Ἁγία Θεόνυμφε, ἀπορούμενον νυνὶ τὸν σὸν λαὸν
οἰκτερῆσον, καὶ μητρικαῖς πρεσβείαις τὴν καθ'

A ut me, qui unice damnatus sum, propter ineffabi-
lem pietatem suam ulnis excipiat, et salvum fa-
ciat.

*Ex Canone in festo S. Marciiani et Martyrii marty-
rum, die 25.*

Filium Dei æternum concipiens, o casta, corpo-
rasti hominem factum propter ineffabilem miseri-
cordiam suam. Unde illum adorantes, te devote
glorificamus, quæ causa fuisti deificationis om-
nium.

Circumdada varietatibus in simbriis aureis, tan-
quam Regina ac Domina, a dextris Dei ac Domini
nunc astas, intercedens pro servis tuis.

B Olim sacer propheta te divinum montem appel-
lavit, o Virgo castissima, virtutibus undequaque
umbrosam; ex quo salutare Verbum manifestatum
est in restaurationem, et illuminationem animarum
nostrarum.

Vere, o casta Dei genitrix, Filium Dei genuisti,
Patri ac Spiritui divino consubstantialem; quem
incessanter precare, ut misereatur animarum no-
strarum.

Ore et lingua te verissimam Dei nostri Matrem
constemur, o Virgo: eundem impense deprecare,
o casta, pro salute animarum nostrarum.

Ab æterna damnatione per partum tuum liberati,
o **202** Dei genitrix, ad te semper clamamus: Ave,
benedicta, et gratia plena.

C Nos mortuos ad vitam revocasti, vitam omnium
enixa, o Dei genitrix Domina, martyrum gloria, et
hominum salus ac munimentum.

Lucis habitaculum cum sis, o casta, animæ mee
pupillas illumina, incuria obscuratas, et tenebras
profundissimas negligentiae, quibus semper involu-
tus sum, ut te cum fide beatificem, o purissima.

Ex Canone in memoria cujusdam terræ motus, die 26.

Suppliciter ad te clamamus, Dei Mater, ut con-
suetæ misericordiæ tuæ viscera super hanc civita-
tem populumque demonstrans, a gravissimo terræ
motu et interitu nos liberes.

Tu quæ sola bona es, optimum Verbum enixe
deprecare, ut a necessitatibus, terræmotibus, at-
que ab universa ira liberemur, te oramus, o Dei-
para inviolata.

Te Dei templum agnoscentes, Domina, in templo
sancto tuo manus miserandas extollimus suppli-
cantes: vide afflictionem nostram, et præbe nobis
auxilium.

Nunc venit tempus opportuni auxilii, o casta;
nunc opus est reconciliatione cum Filio tuo ac Do-
mino, ut nostri, qui terrore percussi sumus, mise-
reatur, et ab ira imminente liberet nos.

Sancta sponsa Dei, miserere nunc populi tui in
angustia positi; et maternis intercessionibus in-

dignationem Dei contra nos cito, te rogamus, **A** ἡμῶν Θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποιήσον τάχος, δυσωποῦμέν σε.

Annue, o inviolata, salutis famulorum tuorum, qui exitio propinqui sunt ob iram Dei, gravemque atque horribilem furorem minarum nunc ingruentium, propter multitudinem multorum peccatorum nostrorum.

203 O Domina compassione prædita, quæ Salvatorem summe compassivum peperisti; vide afflictionem et gemitum populi tui, et accelera ad intercedendum, ut misereatur nostri.

Tu quæ corruptionem in partu non sustinuisti, erue nos omnes, o Virgo, ab omni corruptione, gravissimoque terræ motu, ac tribulatione, placans indignationem Domini maternis reconciliationibus tuis, o Deo charissima.

Νεῦσον, ἄχραντε, σωθῆναι τοὺς οἰκέτας σου ἀπολεσθῆναι μέλλοντας ἐν ὀργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῷ μεγάλῳ καὶ φρικτῷ τῆς νῦν ἐπελθούσης ἀπειλῆς διὰ τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν.

Συμπαθῆς Θεοτόκε, τὸν ἀσυμπάθητον ἢ τεκοῦσά Σωτήρα, ἴδε τὴν κάκωσιν καὶ τὸν στεναγμὸν λαοῦ σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτειρηθῆναι.

Φθορὰν τῷ τίκτειν μὴ ὑπομείνασα, πάσης φθορᾶς, Παρθένε, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἅπαντας, καὶ σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ θλίψεως, παύουσα τοῦ Δεσπότου τὴν ἀγανάκτησιν ταῖς σαῖς μητρικαῖς καταλλάγαῖς, Θεοχαρίτωτε.

Ex Canone in S. Demetrium, die 26 (92').

Assiduas ad Deum preces effunde, o Puella, ut misereatur mei, qui plurimis hujus vitæ fraudibus detineor, et peccati cæca nocte involutus sum.

Domina Deo gratissima, tu, quæ Solem peperisti, tenebrosa animæ meæ nubila undequaque dissipa ac dispelle.

Mater Virgo, quæ Deum corporasti, a corporeis passionibus libera me, et medere omnibus contritionibus animæ meæ.

Speciosa facta es, o Virgo, quippe quæ speciosissimum Verbum genuisti; quod assiduis precibus exora, ut peccantis populi misereatur, et mundum, qui sperat in te, o Deipara, ab omni dæmoniaca fraude salvum faciat.

Supplicationem miserabilis animæ meæ ne despicias, Virgo Deipara: sed benigna interventione tua me omnium Deo domesticum redde, et a futuris

sæculi cruciatibus mihi paratis libera me, o illibatissima.

Habentes te, o Virgo inviolata, præsidium ac murum, et portum, a noxiis tentationibus variisque tribulationibus, precibus tuis eripiamur, dum te pro merito laudamus.

Pro iis qui te Virginem Matrem agnoscunt, legatione **204** fungere, o benedicta, ut a tentationibus ingruentibus, a serpentis jaculis, atque a sempiternis suppliciis, o Virgo, liberentur.

Bonorum amica Virgo, quæ Deum Verbum undequaque bonum peperisti, animam meam peccatorum gravissimo pondere male affectam, precibus tuis bonam effice, ut ea exsequi possit quæ conducant ad vitam; et ea fugere quæ ad malitiæ mortem deferunt; et ego te cum fide beatam dicam.

Ex Canone duplici in festo S. Anastasiæ Romanæ Martyris, et S. P. N. Abrahamii, die 29.

Te scalam illam, quæ ad cælum pertingebat, et in qua Deus innitebatur, homines reddens cælestes, o Puella, veneramur.

Dei Patris Verbum ex sacris sanguinibus carnis tuæ supra naturæ rationem incarnatum est, o Virgo Maria: quod deprecare, ut carnis meæ sensus interimat.

Peccatorum meorum sylvam intercessionum tuarum igne combure, o Dei Mater, divinum mihi remissionis rorem afferendo.

In te, o sanctissima, universi auctor ob excessum misericordiæ suæ voluntarie habitavit, hominumque substantiam sanctificavit, quæ prius ob transgressionem ruinam subierat.

Post partum, Virgo, inviolata permansisti, quemadmodum fueras ante partum; novum quippe infantem genuisti, qui ante sæcula fuisse cognoscitur.

Me socordia oppressum, et in peccato demersum,

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μεγαλομάρτυρα Ἀναστασίαν τὴν Ῥωμαίαν, καὶ τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν Ἀβράμιον, ἡμέρα κθ'.

Σὲ τὴν οὐρανομήκη κλίμακα, ἐν ἣ Θεὸς ἐπεστήρικτο τοὺς βροτοὺς οὐρανίους ἐργαζόμενος, Κόρη, γεραίρομεν.

Σαρκὸς ἐξ αἱμάτων σου ἱερῶν Θεοῦ Πατρὸς Λόγος ἐσαρκώθη ὑπερφυῶς, Παρθένε Μαρία, ἐν δυσίωπέι τὰ τῆς σαρκὸς μου νεκρῶσαι φρονήματα.

Ἰλὴν ἀμαρτίας μου σῶν πρεσβειῶν πυρὶ σύμφλητον, Μήτηρ Θεοῦ, ὁρόσον μοι τὴν θείαν τῆς ἀφέσεως φέρουσα.

Ἐπὶ σοί, παναγία, ὁ τοῦ παντὸς αἴτιος δι' ὑπεροχὴν εὐσπλαχνίας θέλων ἐσκήνωσε, καὶ καθήγαγε τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν, παραδάσει πρότερον ἐξολισθήσαν.

Μετὰ τόκον διέμεινας ἀφθορος, Παρθένε, ὡς πρὸ γεννήσεως· νέον βρέφος γὰρ ἐκύησας τὸν πρὸ αἰώνων γνωριζόμενον.

Ἐπαυμίλῃ κρατούμενον καὶ τῇ ἀμαρτίᾳ με βυθε-

ζόμενον τῇ πρεσβείᾳ σου με λύτρωσαι, Θεοτόκε, Ἄ intercessionem tuam redime, o Deipara, Mater Virgo perpetua.

Μήτηρ ἀειπάρθενε.
Ἵμνοῦμέν σε, πανύμνητε Δέσποινα Θεοτόκε, Θεὸν ὑπερύμνητον σαρκὶ ἀσπύρωσ κυήσασαν.

Μητροπάρθενε κόρη, θεῶ φωτιζόμενοι Πνεύματι, πάναγνε, ἱεροὶ προφήται ἱεραῖς ἐν φωναῖς σε προήγγειλαν, ἐξ ἧς Θεὸς Λόγος ὑπὲρ αἰτίαν τε καὶ λόγον ἐσαρκώθη δι' οἶκτον ἀμέτρητον.

Φιλάνθρωπον κυήσασα Θεὸν, φιλάγαθε Δέσποινα, αὐτὸν καθικέτευε τῆς γέννησ τοῦ πυρὸς λυτρωθῆναί με.

Βαρούμενον νυσταγμῷ ῥαθυμίας διανάστησον τῇ σῆ μεσιτείᾳ, Μήτηρ Θεοῦ, καὶ μὴ δόξης ὑπνώσαι τῆς ἀμαρτίας, Παρθένε, εἰς θάνατον· προστάτην γάρ καὶ ὁδηγὸν τῆς ἐμῆς σε ζωῆς ἐπιγράφομαι.

Ὅλον τὸν ἄνθρωπον φορέσας ὁ ὑπέρθεος δόξα τῆς ἁμαρτίας ἐκ γαστρὸς σου, ἀγνή, προήλθε σαρχοφόρος, ὃν ἐκδυώπει πίστει σε τοὺς τιμῶντας διασῶσαι.

Μόνη τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀπεγέννησας ἐν διτταῖς οὐσίαις ὑποστάσει μιᾷ ὁρώμενον, Παρθένε, ἦ μελεφδοῦμεν, πάναγνε, ἀσιγήτως εἰς αἰῶνας.

Σὲ τὴν ἀγνήν καὶ ἄμωμον ἢ παρθένος (Ἀναστασία) ποθήσασα, ἄμωμον καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν ἐτήρησεν, παθῶν ὑπεκκαύματα ὑπομονῇ τεφρώσασα, πειράν τε πολλῶν ὑπενεγκούσα βρασάνων, καὶ νῦν ἐπουρανίοις ἐν θαλάμοις χορεύει, σὺν σοὶ εὐφραينوμένη εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Ῥεῖθρου ζῶντος ὤφθης πανάγιον σκηνώμι, ἐξ οὗ πιόντες οἱ θανατωθέντες τὴν ζωὴν κληρούμεθα, ἀναδοῶντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φορέσαντά σε σάρκα ἐκ γυναικὸς ὡς ἐπέγω ἡ μάρτυς σου, Κύριε, παρθενικαῖς κατηγλαῖσμένη μαρμαρυγαῖς, καὶ μαρτυρίου αἵματι περιηθησμένη, σοὶ τῷ Χριστῷ ὀπίσω τῆς Μητέρας σου ἐνδόξως προσηνήχθη, ὡς βασιλεύοντι τῆς κτίσεως.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὴν κεκακωμένην τῇ ἀμαρτίᾳ ψυχὴν μου ἀγάθων καὶ ἀγαθῶν αἰωνίων μέτοχον ποίησον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ζηνοβιον καὶ Ζηνοβίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, ἡμέρη α'.

Χαίροις, ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ ποικὸς ὁ θεόδωρος, ἐσφραγισμένη πηγὴ τοῦ ἀθανάτου βελθου, τὴν πόλιν σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιορκήτως.

Τριάδος τὸν ἕνα ἀπεκύησας τὸ ἀνθρώπινον φορέσαντα, παναγία Μητροπάρθενε, ὃν αἰτησαι σωθῆναι τοὺς σε ἀνυμνοῦντας.

Τῷ ξένῳ σου τόκῳ τοὺς ἐκ Θεοῦ ξενιτεύσαντας ἐν αὐτῷ οἰκειώσω, πανύμνητε, ὅθεν σε μεγαλοφρόνως πίστει δοξάζομεν, καὶ κραυγάζομεν· Χαίρε, πάντων γηγενῶν τὸ διάσωμα.

Laudamus te, o omni laude dignissima Domina Deipara **205**, quæ Deum superiorem omni laude in carne sine semine genuisti.

Mater Virgo puella castissima, prophetae sacri, divini Spiritus lumine illustrati, sacris vocibus te prænuntiaverunt, ex qua Deus Verbum, supra causam ac verbum incarnatus est propter immensam misericordiam suam.

O Domina honorum amatrix, quæ amatorem hominum Deum peperisti, eundem deprecare, ut liberet me a gehenna ignis.

Me dormitatione negligentiae gravatum, exsuscita mediatione tua, Mater Dei, neque sinas me in mortem peccati obdormire : te enim patronam ac ducem vite meæ mihi vendico, o Virgo.

Superdivinus ille qui totum hominem tanquam vestem portavit, citra peccatum, ex utero tuo incarnatus prodivit, o casta ; quem deprecare pro salute eorum, qui te fideliter honorant.

Sola unum Trinitatis peperisti in duabus substantiis, unaque hypostasi conspicuum, o Virgo castissima : cui suaviter concinimus sine intermissione, in sæcula.

Te castam et immaculatam, virgo (Anastasia) amore prosequens, corpus et animam sine macula conservavit ; passionum incendia patientia despiciens, multorumque tormentorum experimentum perferens : et nunc in cœlestibus thalamis tripudiat tecum gaudens in omnia sæcula.

Fluenti viventis sanctissimum tabernaculum facta es ; ex quo hibentes nos qui mortui eramus, vitam hæreditamus, clamantes : Benedicite, omnia opera, Dominum.

Statim atque martyr tua (Anastasia) cognovit te, Domine, carnem ex muliere acceptam gestasse, virginalibus radiis illustrata, et martyris sanguine tanquam floribus exornata, tibi Christo tanquam creaturarum regi, post Matrem tuam gloriose adducta est.

O Virgo honorum amatrix, animam meam peccatorum **206** malis viliatam, bonam redde, ac bonorum æternorum participem effice.

Ex Canone in festo SS. Zenobii et Zenobiæ sororis ejus mart., die 30.

Salve, o templum sanctissimum, o vellus divino rore perfusum, o fons signatus immortalis fluenti : custodi, Domina, gregem tuum, ita ut a nullis hostibus expugnetur.

Unum Trinitatis peperisti, o sanctissima Mater Virgo, humana natura indutum ; quem deprecare pro salute laudantium te.

Partu tuo peregrino eos, qui a Deo peregrini facti erant, eidem domesticos reddidisti, o omni laude dignissima. Unde te magna voce cum fide glorificamus, clamantes : Salve, o omnium terrigenarum salus.

Gravi peccatorum sarcina semper opprimor, o immaculata, et ad te vociferor, ut mediatione tua me ab illis allevare digneris: tu enim es gloriosa peccatorum patrona, quæ Redemptorem ac Salvatorem peperisti.

Speciosam redde animam meam, o Virgo, passionum sceditate deformatam, et muni cor meum miserum veræ poenitentiae cogitationibus, et salvum me fac, o casta, qui ad te constanter atque immobiliter confugio.

Locus sanctificationis facta es, o Virgo, ex quo Deus apparuit sanctificans nos, qui cum fide concinimus: Benedictus, o castissima, fructus ventris tui.

Racemum, quem nulla agricolæ manus excoluit, et ex quo indulgentiæ vinum effluxit, cum conceperis, o Virgo Mater, a passionibus ebrietatis, te precor, libera me.

Illumina, quæso, o porta lucis, oculos cordis mei, **207** procul repellens profundissimas peccati tenebras ex infelici anima mea; ut te magnificem, teque cum affectu collaudem omni laude dignissimam.

Ex Canone duplici in festo SS. Apostolorum Stachyis, Ampliæ, Urbani, Aristoboli, et Narcissi, et S. Epimachi martyrum, die 31.

Montem Dei lucidissimum, arcam sanctam, ac mensam, urnam totam auream, mundum Dei palatium, benedictam inter mulieres beatificemus.

Cantabo tibi, Domine Deus meus; quoniam sine semine ex utero Virginis natus es, per quam etiam salvas universos tanquam multa præditus misericordia.

Thalamus Christi luciferus, ac thronus altissimus facta es, o Dei genitrix ab omni labe immunis; in te enim cum solus ille requievisset, nostros abstulit labores, et futuram requiem dignis præparavit.

Salve, Mater vini nescia, quæ Deum Verbum in utero tuo continuisti, atque incarnatum peperisti, tanquam Deum simul et hominem.

Angelis eminentior apparuisti, o Domina; eum namque qui illis est formidabilis, ineffabiliter in utero continere digna facta es, et tanquam infantem in manibus gestare illum, qui dies omnes ac tempora præcedit.

Ave, o Deipara innupta, quæ Cherubicis ordinibus sublimior fuisti, et Deum incarnatum in ulnis vectum gestasti.

Supra verbi conceptum, Verbum concepisti ac peperisti, o omnibus laudibus celebranda, quod Pater ex utero ante sæcula generavit. Unde te, o inviolata, tanquam illius Matrem pro debito beatam appellamus.

Quis valeat explicare, o casta, admirabilem par-

Ἄμαρτίας βαρεῖα πάντοτε περίκειμαι φορτία, ἄχραντε, καὶ βοῶ σοι, τούτων μεσιτεῖα με ἐλάφρυνον· σὺ γὰρ εἶ προστάτις ἁμαρτωλῶν δεδοξασμένη, λυτρωτὴν καὶ Σωτῆρα κυήσασα.

Ὁραῖωτον τὴν ψυχὴν μου, Παρθένε, ἀμορφία τῶν παθῶν κρατούμενην, καὶ λογισμοῖς ἀληθοῦς μετανοίας τὴν ταπεινὴν μου καρδίαν ὀχύρωσον, καὶ σῶσον με τὸν ἐπὶ σοὶ ἀδισταχτῶς, ἀγνή, καταφεύγοντα.

Τόπος, Παρθένε, ἀνεδείχθης ἀγιάσματος, ἐξ οὗ Θεὸς ἐφάνη, ἀγιάζων ἡμᾶς· τοῦ; πίστει μελωδοῦντας· Εὐλογημένος, πάνταγνε ὁ καρπὸς τῆς σῆς κοιλίας.

Τὸν ἀγεώργητον βότρυον συλλαβοῦσα, ἀναπηγάζοντα οἶνον, Παρθενομήτορ, ἀφέσεως, τῶν παθῶν με τῆς μέθης ἀπάλλαξον, δέομαι.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ ὄμματα, δέομαι, μακρὰν ἐλαύνουσα τῆς ἁμαρτίας σκότος βαθύτατον ἐκ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς, ἵνα μεγαλύνω σε, ἵνα πόθῳ σε ὑμνῶ τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους ἀποστόλους Στάχυα, Ἀμπλιαν, Οὐρβανόν, Ἀριστόβολον, Νάρκισσον, καὶ τὸν ἅγιον μάρτυρα Ἐπιμαχον, ἡμέρα λα'.

Τὸ περιφανὲς ὄρος Θεοῦ, τὴν κιβωτὸν τὴν ἁγίαν, καὶ τράπεζαν, στάμνον τε πάγχρυσον, τὸ καθαρὸν τοῦ Κυρίου παλάτιον, τὴν εὐλογημένην ἐν γυναιξὶ μακαρίσωμεν.

Ἄσομαι σοι, Κύριε ὁ Θεὸς μου, ὅτι ἀσπόρως ἐκ γαστρὸς Παρθένου ἐτέχθης, δι' ἧς καὶ σώζεις ἅπαντας, ὡς μόνος πολυέλεος.

Παστὰς Χριστοῦ φωτοφόρος, καὶ θρόνος ὑψηλότατος, Θεογεννήτορ, ὠφθης, πανάμωμε· ἐν σοὶ γὰρ μόνος ἀναπαυσάμενος τοὺς ἡμῶν ἀφείλατο κόπους, καὶ τὴν μέλλουσαν τοῖς ἀξίοις ἡντιπείσειεν ἄνεσιν.

Χαίροις, Μητέρα ἀπειρόγαμε, ἡ Θεὸν Λόγον ἐν γαστρὶ σου χωρήσασα, καὶ τεκοῦσα σαρκακωμένον, ὡς Θεὸν ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Ὁράθης ἀγγέλων ὑπερέχουσα, Δέσποινα· τὸν γὰρ ἐκείνοις φοβερόν ἀνερμηνεύτως ἐν γαστρὶ χωρῆσαι ἤξιωσαι, καὶ ἐν χερσὶ βαστάσαι καθάπερ νήπιον τὸν ἡμερῶν τε καὶ χρόνων ἐπέχεργα.

Χαῖρε, Θεοτάχε ἀνύμφευτε, χερουδικῶν ταγμάτων ὑπερέχουσα, καὶ Θεὸν ἐν ἀγκάλαις ἐποχοῦμενον μετὰ σαρκὸς βαστάσασα.

Συνέλαβες ὑπὲρ λόγον τὸν Λόγον, καὶ ἔτεκες, πανύμνητε, ὃν Πατὴρ ἐκ γαστρὸς ἀπεγέννησε πρὸ αἰώνων, ἄχραντε· ὄθεν ὡς τούτου σε Μητέρα χρεωστικῶς μακαρίζομεν.

Τίς ἐξείπειν δυνήσεται τοῦ τόκου σου, ἀγνή, τὸν

ὑπὲρ λόγον παράδοξον τρόπον; φύσει γὰρ Θεὸν σε-
σαρκωμένον ὑπὲρ λόγον ἐκύησας.

Ἵμνοῦμέν σε δι' ἧς ἐδικαιώθημεν οἱ πρότερον
κατάκριτοι, καὶ συνήφθημεν ἀβλοῖς λειτουργοῖς καὶ
τοῦ παραδείσου ἡξιώθημεν, ἐν γυναιξὶν εὐλογημένη
θεοχαρίτωτε.

Δυσώπησον ὑπὲρ τῶν οἰκετῶν σου, Θεόνυμφε
Θεοτόκε, τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, Θεὸν ἡμῶν, ὅτι σὲ
καὶ μόνην προστασίαν πιστοὶ ἐπιστάμεθα.

Ῥῦσαι ἡμᾶς πειρασμῶν, καὶ θλίψεων, καὶ συμ-
φορῶν παντοδαπῶν, καὶ Βαρβάρων ἐπιδρομῆς, Δέ-
σποινα πανύμνητε, ὅπως σε δοξάζωμεν, καὶ τὸν ἐκ
σοῦ τεχθέντα, Θεόνυμφε, τὸν αἰνετὸν τῶν πατέρων
Θεὸν καὶ ὑπερένδοξον.

Ἐν τῇ ἀφλέκτῳ βάτῳ, καὶ δροσοβόλῳ καμίνῳ σὺ
προεγράψης, Μητροπάρθενε, ἀφράστως κύησας
σεσαρκωμένον Θεὸν, ἀγνή εὐλογημένη.

Σὲ καὶ τεῖχος, καὶ καταφυγὴν, καὶ κλίμακα πρὸς
ὑψος μεταγούσαν τὸ ἀνθρώπινον, πανάμωμε ἀγνή,
εἰδότες κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα
Κυρίου, τὸν Κύριον, ὑμνεῖτε...

Σῶσόν με, ἀγνή, ἡ τὸν Σωτῆρα ἀποκύησας Χρι-
στὸν, ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὅπως ἐν αἰνέσει σε αἰεὶ μακα-
ρίζωμεν, εὐλογημένη.

Φέρεις τὸν τὰ πάντα φέροντα, καὶ γαλουχεῖς τὸν
πᾶσι τροφὴν παρέχοντα, μέγα καὶ φρικτὸν τὸ ὑπὲρ
νοῦν σου μυστήριον, Κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος,
Παρθένε Θεοτόκε, ὅθεν πιστῶς σε μακαρίζομεν.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγένησαι· διὰ τοῦτο
ἵκετεύω σε, φώτισον, δέομαι, τὰς κόρας τῆς τετα-
πεινωμένης καρδίας μου παθῶν ταῖς χαλεπαῖς ἀμαρ-
τήσιν, ὅπως ἐν πίστει μακαρίζω σε.

MHN NOEMBRIOS.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους
Κοσμῶν καὶ Δαμιανόν, ἡμέρα α'.

Σωτῆρα καὶ Θεὸν ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ἐσωμά-
τωσας, ἀγνή, τὸν δείξαντα ἡμῖν ἰατροὺς τῶν παθῶν
ἡμῶν, ἀχραντε, σωτηριώδεις, καὶ θερμοὺς ἀντιλη-
πτόρας τοὺς σεπτοὺς Ἀναργύρους ἐν πνεύματι.

Ἐρασιώτατην ἐν γυναιξὶ σε Θεὸς ἐξελέξατο, καὶ ἐκ
σοῦ σωματικῶς, ἀγνή, τεχθῆναι ἠυδόκησεν, ὁ ἀνα-
παύμενος ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ.

Συμπαθείας με, Παρθένε, τῆς ἐν σοὶ καταξίω-
σον, ἡ τεκοῦσα Λόγον μόνον ἀληθῶς συμπαθέστατον,
τὸν συμπαθεῖς τοὺς ἁγίους ἀναδείξαντα ἰατῆρας καὶ
θαυματουργοὺς ἐν τοῖς τέρασιν.

Σοφίαν ἐκύησας Θεοῦ τὴν ἐνυπόστατον, ἀχραντε
Παρθένε Θεοτόκε, τὴν τοὺς ἁγίους πανσόφους δελξα-
σαν, δι' ὧν τῆς κακίας σοφιστοῦ πέπτωκε τὸ φρύα-
γμα καὶ δεινὰ πανουργεύματα.

Ναὸν σε καθαρὸν ἀπειργάσατο, Δέσποινα, ὁ καθα-

lus tui **208** rationem, quæ omni ratione est supe-
rior? Eum namque qui suapte natura Deus erat,
supra verbi conceptum, incarnatum peperisti.

Laudamus te, o benedicta inter mulieres, Deo
gratissima, per quam nos antea damnati justifi-
cati sumus, et immaterialibus ministris cooptati, ac
paradiso digni facti sumus.

Exora, o Dei Sponsa Deipara, pro famulis tuis,
Deum nostrum, qui ex te incarnatus est: te enim
unicum patrocinium nostrum nos fideles agno-
scimus.

Libera nos, o Domina, summe laudanda, a ten-
tationibus, tribulationibus, omnigenis calamitati-
bus, atque a Barbarorum incurso: ut te, o Dei
Sponsa, glorificemus, atque illum, qui ex te natus
est, laudabilem ac supergloriosum Deum patrum
nostrorum.

In rubo incombusto, et in fornace rore perfusa,
tu præfigurata es, o Mater Virgo casta, ac bene-
dicta, quæ Deum incarnatum ineffabiliter genuisti.

Te murum, refugium, et scalam, quæ ducit ad
sublimitatem humanum genus, agnoscentes, o casta
ab omni labe immunis, clamamus: Benedicite, omnia
opera Domini, Dominum, laudate, etc.

Salvum me fac, o casta, quæ Christum Salvato-
rem, factum nobis similem peperisti, ut cum lau-
dibus te semper beatificemus, o benedicta.

Portas eum qui portat universa, et lacte nutris
eum, qui dat omnibus escam. Magnum ac formi-
dabile mysterium tuum, quod omnem mentem tran-
scendit, o Arca venerandæ sanctificationis, Virgo
Deipara: unde te fideliter beatificamus.

Lucis habitaculum facta es, o casta, quamobrem
te precor, illumina, quæso, pupillas miserabilis cor-
dis mei, graviter a passionibus obscuratas, ut te
cum fide beatificem.

209 MENSIS NOVEMBER.

Ex Canone in festo SS. Cosmæ et Damiani marty-
rum Anargyrorum, die 1.

Salvatorem ac Deum ex puris sanguinibus tuis
corporasti, o casta atque immaculata; qui vene-
randos in spiritu Anargyros, salutare passionum
nostrarum medicos, ac ferventes defensores
effecit.

Te speciosissimam inter mulieres Deus elegit, o
casta, et ex te corporaliter nasci sibi complacuit
ille qui requiescit in sanctis suis.

Compassione illa, quæ est in te, dignum me fac,
o Virgo, quæ Verbum peperisti, solum vere summa
compassione plenum, qui medicos ac thaumatur-
gos in prodigiis, compassionis in nos compotes
effecit.

Sapientiam Dei subsistentem genuisti, o invio-
lata Virgo Deipara, quæ sanctos sapientissimos
effecit; per quos maligni sophistæ jactantia et
hostiles astus ceciderunt.

Templum purum effecit te, Domina, purissimum

Verbum, quod divinam Anargyrorum domum semper signis prodigiisque magnificat.

Virga de radice Jesse tu germinasti, o Maria; ex qua flos Christus effloruit, qui Anargyros famulos suos, miraculis tanquam floribus decoravit.

Mortua est mors in te, vitam enim subsistentem Christum ac Dominum peperisti, o inviolata, qui protectores vitæ nostræ constituit Anargyros medicos, clamantes: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum.

210 Lucis habitaculum facta es, o casta, quæ universa illustravit, et sanctos luciferos effecit, qui nunc dispellunt spirituales tenebras mortiferarum passionum, o inviolata, sola omni laude dignissima.

Ex Canone in festo SS. martyrum Acepsimæ, Æthalæ, et Josephi, die 4.

Tu quæ Deum incomprehensibilem, corpore circumscriptum peperisti, carnem factum ob excessum bonitatis suæ, eundem deprecare, o Virgo, ut servos tuos a periculis eripiat.

Ex te ortus est nobis sol inocciduus, o immaculatissima, qui lumine radiorum suorum illustrat mundum, tenebris occupatum, et inimici fraude pereuntem, o sanctissima Virgo, Dei sponsa.

Sanctorum martyrum sacrum ornamentum vere facta es, o Virgo, et fidelium refugium, murus, fulcimentum, ac perfecta redemptio; propterea te magna voce glorificamus.

Qui te virginem incorruptam, qualis ante partum fueras, conservavit, o purissima, cum habitasset sine semine in utero tuo, duplex inde processit, Deus scilicet et homo, deificans id quod assumpserat propter bonitatem suam.

Peremptus est hostis vivifico partu tuo, o Virgo inviolata, et ad vitam revocatus est Adam olim ob inobedientiam peremptus degustato fructu: unde te laudat ac beatificat, o immaculatissima.

Divinum hierarcharum ornamentum, et martyrum gloriosorum corona vere facta es, o summe immaculata, ac robur eorum omnium qui semper concinunt: Laudabilis ac supergloriosus Deus patrum nostrorum.

211 Te olim Jacobscalam vidit, o Virgo; per quam quidem supersubstantialis descendit in terram, nos vero in excelsum transduxit. Illum incessanter laudamus, o Desipara, et superexaltamus, in omnia sæcula.

Formidabile partus tui mysterium exprimere lingua nullatenus potest; etenim cœli atque omnium creaturarum Dominum corporasti, o casta Virgo mater, a qua ille carnem emendicavit; unde concordî voce te glorificamus.

Ex Canone duplici in festo S. Joannicii Magni, et SS. Nicandri episcopi, et Hermæi presbyteri, die 4.

Eorum qui ceciderunt revocatio, et eorum qui

Α ρώτατος Λόγος, ὁ τὸν θεῖον οἶκον τῶν Ἀναργύρων μεγαλύνων ἐν σημεῖοις καὶ τέρασι πάντοτε.

Ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαὶ αὐτὴ ἀνεβλάστησας, ἄνθος τὸν Χριστὸν βλαστήσασα, Μαρία, τὸν ὡς ἀνθεσι τοῖς θαύμασι καθωραΐσαντα τοὺς αὐτοῦ ἀναργύρους θεράποντας.

Νεκροῦται ὁ θάνατος ἐν σοὶ· ζωὴν γὰρ ἔτεκες ἐνυπόστατον Χριστὸν τὸν Κύριον, ἀχραντε, τὸν προστατάς τῆς ζωῆς ἡμῶν τοὺς ἀναργύρους ἰατροὺς βεβῶντας δεῖξαντα· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον, ἀγνή, γεγένησαι, τοῦ τὰ πάντα καταυγάσαντος, καὶ φωτοφόρους τοὺς ἀγίους δεικνύντος, νῦν τὸ σκότος ἐξαίροντας παθῶν τῶν ψυχοφθόρων ἐν πνεύματι, ἀχραντε, μόνῃ πολυύμνητε.

B

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Ἀκεψιμᾶν, Αἰθαλᾶν καὶ Ἰωσήφ, ἡμέρα γ'.

Ἡ τὸν ἀπερλήπτου Θεοῦ περιγραφόμενον σῶματι τέξσσα, σάρκα χρηματίσαντα ὑπερβολῇ, Παρθένε ἀγαθότητος, τοῦτον ἐκδυσώπει κινδύνων σῶσαι τοὺς δούλους σου.

Ἐκ σοῦ ἀνατέταλκεν ἡμῖν ὁ ἥλιος ὁ ἄδυτος φωτιστικαῖς, πανάμωμε, λάμψεσι φωτίζων κόσμον σκότει κρατούμενον, καὶ προσπολλύμενον πλάνῃ τοῦ ἀλάστορος, παναγία, Παρθένε Θεόνυμφε.

Ἀγίων μάρτύρων ἱερὸν ἐγκαλλώπισμα ὤφθης, Παρθένε, ἀληθῶς, καὶ τῶν πιστῶν καταφυγή, τεῖχος τε καὶ στήριγμα, καὶ παντελεῆς ἀπολύτρωσις· μεγαλοφώνως διό σε δοξάζομεν.

Τηρήσας σε ὡς πρὸ τόκου παρθένον ἀκήρατον, πανάμωμε, οἰκήσας ἀσπύρωσ ἐν μήτρᾳ σου, διπλοῦς προελήλυθε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, θεώσας τὸ προσληφθὲν ἀγαθότητι.

Νενέκρωται ἐχθρὸς τῇ ζωηφόρῳ σου, Παρθένε, τέκῳ, ἀχραντε, καὶ ἐζῶνται Ἀδὰμ παρακοῇ πάλαι νεκρωθεὶς, καρποῦ γευσάμενος· ὅθεν σε ὑμνεῖ καὶ μακαρίζει, παναμιώμητε.

Ἱεραρχῶν θεῖον ἐγκαλλώπισμα, καὶ ἀθλοφόρων εὐκλειῶν, παναμιώμητε, ἀληθῶς στέφανος γεγένησαι, πάντων τὸ κραταίωμα τῶν μελωδούντων ἐκάστοτε· Ὁ αἰνετὸς πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος

D

Ἰακώβ σε κλίμακά ποτε ἐώρακε, Παρθένε, δι' ἧς μὲν ὁ ὑπερούσιος κατήλθεν ἐπὶ γῆς, ἡμᾶς δὲ ἀνήγαγε πρὸς τὸ ὕψος· τοῦτον ἀπαύστως ὕμνοῦμεν, Θεοτόκε, καὶ ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φράσαι τὸ φρικτὸν μυστήριον τοῦ τοκετοῦ σου γλῶσσα ὅλως οὐ δύναται· τὸν γὰρ οὐρανοῦ καὶ πάσης κτίσεως Κύριον ἐσωμάτωσας σάρκα πτωχεύσαντα, ἀγνή Παρθενομήτορ· ὅθεν συμφώνως σε δοξάζομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν δοκίμιον Ἰωαννίκιον τὸν Μέγαν, καὶ τοὺς ἀγίους ἱερομάρτυρας Νικάνδρον ἐπίσκοπον, καὶ Ἑρμᾶιον πρεσβύτερον, ἡμέρα δ'.

Περίντων ἀνάκλησις, καὶ ἱσταμένων βεβαίωσις.

ὑπάρχεις, πανάμωμε, ὄθεν σοῦ δέομαι, συμπτωθέντα μου τὸν νοῦν τῇ ἀμαρτίᾳ ἀνόρθωσον, Δέσποινα, ὅπως δοξάζω σε.

Ὁ ἀπερίγραπτος κόλποις Πατρὸς, κόλποις τῆς Μητρὸς σαρκικῶς περιγράφεται Χριστὸς, μετὰ γέννησιν ταύτην ἀληθῆ παρθένον ὑπὲρ νοῦν διαφυλάξας, ᾧ μεγαλοφώνως βρῶμεν· Ἄτωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν, ὅτι δεδόξασται.

Ῥανίσιν ἐλέους σου, Παρθένα, τοὺς ἀνθρακὰς σβέσον τῶν ἐμῶν ἀμαρτημάτων, πάναγνε, καὶ ἐσβεσμένον ἀναψὸν τὸν λύχνον τῆς καρδίας μου χρυσῆ λυχνία, πανάμωμε.

Νοῦς οὐδὲ οὐράνιος τὴν ὑπὲρ νοῦν σου λοχείαν διερμηνεύει, Κόρη· νοῦ γὰρ τοῦ πρώτου ἐν γαστρὶ Λόγον, ἀγνή, συνέλαβες τὸν τὰ πάντα λόγῳ συστησάμενον.

Σὲ τὸ Ἰλαστήριον πάντων βροτῶν πίστει ἱκετεύω καὶ δέομαι, εὐλογημένη, ἑλπίων μοι τὸν κριτὴν τὸν σὸν Υἱὸν ἀπέργισαι, ὅπως καταχρέως δοξάζω σε.

Ἐπὶ θρόνου ἐπηρμένου φοβερῶς ὁ καθήμενος μητρικαῖς ἀγκάλαις βρέφος χρηματίσας καθέζεται, τὴν συμπτωθεῖσαν εἰκόνα ἀνορθούμενος, καὶ τὴν θέωσιν τοῖς ἐξ Ἀδάμ χαριζόμενος.

Νοῦς μου θεράπευσον τὰς ἐκτροπὰς, πανάμωμε, ἴασαι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου, τῆς βραθυμίας σκότος ἀπέλασον, ὅπως ἐν αἰνέσει σε ὑμῶ τὴν ἀειμακάριστον, Θεοτόχε πανύμνητε.

Ἡ τὸν Ἀμνὸν καὶ Κύριον κυήσασα σαρκί, Παρθένα, μόνη ἀμόλυντε, σεμνή, θεία κιβωτὲ, σεπτὴ λυχνία, τὴν ψυχὴν μου καταύγασον.

Ἡ μόνη πάντων βοήθεια, βοήθησον ἡμῖν κινδυνεύουσι, καὶ χεῖρα βρεξον, καὶ πρὸς λιμένας ἐμβύβασον τῆς σωτηρίας, Κόρη θεοχαρίτωτε.

Ἐφάνισας τῆς προμήτορος, Κόρη, τὸ βνείδος, εὐλογίαις τὸν ἡμᾶς στεφανοῦντα κυήσασα, καὶ τὴν λύπην ταύτης εἰς χαρὰν, ἀγαθὴ, μετενήνοχας.

Ἀναλλοίωτον τεχοῦσα μόνη Κύριον, θεοχαρίτωτε, τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ἀγνή, ἀλλοιωθεῖ μοι τὸν νοῦν ἱκέτευε πρὸς τὰ κρείττονα, δεινῶς περιτρεπόμενον ταῖς τοῦ βίου ἀσχολίαις.

Σωματωθέντα Λόγον ἀνερμηνεύτως τίκτεις, ἀγνή Παρθένα, τοὺς κραυγάζοντα θανάτου λυτρούμενον· Ὁ τῶν πατέρων Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ὁράθης ἀγγέλων ὑπερτέρα, Θεὸν ἀπορρόητως σωματώσασα· τοῦτον οὖν ἱκέτευε, Δέσποινα πανάμωμε, τῶν σαρκικῶν ἀνώτερον παθῶν γενέσθαι μενοδὸς ἐν ὑψηλῇ ταπεινώσει· ἀνυμνολογοῦντα τὴν σὴν μεγίστην χάριν.

Τῶν κακῶν μου τὸ πέλαγος ἐξήρανον, εὐσπλαγχνίας κυήσασα πέλαγος τὸν Λυτρωτὴν καὶ Κύριον, ᾧ βρῶμεν, Παρθένα· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φώτισον, ἀγνή, ψυχῆς μου τὰ ὄμματα, φῶς ἡ κυήσασα, μὴ καταλαβέτω με τῆς ἀμαρτίας σκότος βαθύτατον, μὴ δὲ βυθὸς καλύψῃ με τῆς ἀπογνώσεως,

stant confirmatio es, o immunis ab omni macula; unde te precor, o Domina, erige mentem meam: peccato collapsam, ut glorificem te.

Incircumscribitus in sinu Patris, in Matris sinu secundum carnem Christus circumscribitur, conservans illam supra captum, virginem veram post partum: ad magnam voce clamamus: Cantemus Deo nostro, quoniam glorificatus est.

Stillis misericordiae tuae, o Virgo castissima, exstingue carbones peccatorum meorum; et lychnum cordis mei extinctum accende, o lucerna aurea, immaculatissima.

Ne caelestis quidem mens partum tuum, qui omnem superat mentem, explicare valet, o puella casta. Primæ enim mentis Verbum, quod omnia verbo statuit, in utero tuo concepisti.

Te omnium hominum propitiatorium cum fide rogo ac deprecor, o benedicta: propitium mihi redde Judicem Filium tuum, ut te pro debito glorificem.

Qui super thronum elevatum terribiliter sedet, in ulnis maternis, factus infans, residet, erigens imaginem collapsam, et deificationem filii Adæ gratiose impertiens.

Mentis meae evagationes cura, o purissima; passionibus animæ meae medere; negligentiae tenebras expelle; ut te semper beatissimam laudibus celebrare possim, o Deipara omni laude dignissima.

O Virgo puella, immaculata, ac veneranda, quæ Agnum ac Dominum in carne peperisti; o arca divina, o candelabrum venerabile, illumina animam meam.

O puella, divina gratia cumulatissima, quæ sola es omnium auxilium, auxiliare nobis periclitantibus, et manum nobis porrigens ad portum salutis deduc nos.

Dedecus primæ Matris abolevisti, o puella, illum enixa, qui nos benedictionibus coronat; et mœrorem ejus in gaudium, o benignissima, commutasti.

O casta, Deo charissima, quæ sola immutabilem Dominum peperisti, precare ut dextera sua mutet mentem meam ad meliora, quæ graviter vitæ occupationibus circumvolvitur.

Verbum corporatum inexplicabili modo peperisti, o Virgo casta, quod redimit a morte eos, qui clamant: Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Apparuisti angelis sublimior cum Deum ineffabiliter corporasti. Eundem ergo deprecare, o Domina ab omni labe pura, ut me carnalibus passionibus superiorem efficiat, in sublimi mentis humilitate hymnis celebrantem maximam gratiam.

Malorum meorum pelagum exsicca, o Virgo, tu quæ misericordiae pelagum Redemptorem ac Dominum peperisti, cui vociferamur: Benedicite, omnia opera, et laudate Dominum.

Illumina, o casta, oculos mentis meae, tu quæ lucem peperisti; ne me profundissimæ peccati tenebræ deprehendant, neque desperationis abyssus

absorbeat me : sed tu **213** saluum me fac, atque ad portum divinæ voluntatis gubernatrix esto mihi.

Luce tua irradia me, o munda ab omni nævo, quæ lucem inaccessibilem peperisti; dissipa nubila animæ meæ, et a tenebris eripe me, obsecro, divinæque salutis dignum fac me, ut laudem te omni laude dignissimam.

Ex Canone in SS. Galationem et Epistemen (92°), die 5.

Præsidium tribulatorum, salus et spes desperatorum, Deipara omni laude celebranda, impensis precibus ora pro nobis, ut a periculis liberemur.

Dissolve cordi meo circumfusam nubem, o castissima; evibra in me radium veræ poenitentiae, o porta lucis benedicta, atque omnimoda puritate exornata, et concede, ut sicut in die honeste ambulem in præceptis Dei.

Me noxiis affectionibus peremptum ac mortuum vivifica, o puella, quæ vitam illam peperisti, a qua universa mortis vis et potentia dissoluta est.

Lingua terrigenarum nequaquam sufficit ad laudandam te, quæ Dei genitrix facta es, o Domini-para, et Virgo immaculatissima, atque Christianorum confugium.

214 *Ex Canone in SS. Mart. Auctum, Taurionem, et Thessalonicam, die 7.*

Altitudinem tremendi mysterii tui, et profunditatem illius incomprehensibilem, quis valeat, o Virgo, verbis explicare? Deum enim peperisti hominem factum citra omnem causam et rationem.

Ad te semper confugio, o Domina, multitudinem tentationum per singulos dies circumdatus. Miserere mei et salva me, o sola omni laude dignissima, quæ Salvatorem ac Dominum universorum peperisti.

Peccatorum tempestate deprehensum, et in discrimine constitutum, rege me, o Deipara, tanquam gubernatrix, et ad tranquillam compunctionis portum dirige.

Gravissima peccatorum sarcina undequaque premor; et clamo ad te, o castissima, ut ab hac me sublevare digneris, et imponere mihi jugum leve illi quod sine impedimento feram, divina intercessione tua, o sola ab omni labe mundissima.

Verbum, sponsus speciosus tanquam ex thalamo

Ex Canone in S. Michaelem archangelum, die 8

Virgo omni laude cumulata, angelorum decus, hominum auxilium, tu mihi affer opem fluctibus lactato, atque peccati tempestate semper agitato ac pene demerso, atque in summo discrimine versanti.

Qui voluntate sua immateriales condidit mentes, in utero tuo materiali voluntarie habitavit, o immaculatissima, atque in carne apparuit homo visibilis, qui erat invisibilis.

Partus tui mysterium admirandum intellectualiter docebatur olim sacer Vates, in spiritu videns te

(92°) Deest, ut sequentes duo, in Menæis impressis.

ἀλλ' αὐτὴ με σῶσον καὶ κυβερνήσον πρὸς λιμένα τοῦ θεοῦ θελήματος.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ σῶ, πανάμωμε, ἡ τεκοῦσα φῶς ἀπρόσιτον, λύσον τὰ νέφη τῆς ψυχῆς μου, καὶ σκότους με ἐξάρπασον, θέομαι, καὶ θείας σωτηρίας ἀξιώσον, ἵνα ὑμῶν σε τὴν πανύμνητον.

Peperisti in tempore temporis expertem, o sanctissima, hominem factum propter salutem hominum.

Cum universis supernis ac cœlestibus ordinibus, nos omnes Deiparam puellam, per eandem consecuti salutem, magna voce beatificemus.

Tanquam pretiosissimum ac sublimissimum thronum Dei altissimi laudemus, o populi, illam quæ sola post partum mater fuit et virgo.

Tu es, o Deipara, arma nostra et murus: tu præsidium et defensio recurrentium ad te: et nunc te oratricem nostram constituimus, ut ab hostibus nostris liberemur.

processit ex utero tuo, et cum humanam naturam speciosam reddidisset, divina cognitione illustravit, ac malitiæ deformitatem abstulit, o Virgo sponsa Dei.

Animam meam pessimis peccati jaculis vulneratam miserare: mentem meam graviter transgressionibus obscuratam illumina, Domina Deipara, quæ lucis datorem Christum peperisti.

Animam meam passionibus, plurimisque peccatis peremptam, vitæ restitue, o Virgo inviolata, quæ vitam genuisti, quæ per mortem et passionem suam, omnes mortis vires dissolvit; et concede mihi, ut grato corde concinam: O populus, superexaltate, etc.

215 Illumina, porta lucis, animam meam, quam inimicus peccatorum tenebris obscuravit: et ab omnibus hujus vitæ perturbationibus, ac tenebris perpetuis, atque ab igne, et verme libera me, ut glorificem te, o Deipara, hominum revocatio.

apertissime montem umbrosum, ex quo Deus sanctus venit corporatus.

Intellectualibus angelis sublimiorem te Deus ostendit, ingressus in uterum tuum; quem deprecare, o tota pura et inviolata, semper pro salute animarum nostrarum.

Beatus populus, qui semper beatificat te, o beata, quæ Deum beatum peperisti, qui ineffabili unione misericorditer homines deificavit.

Mentis magnæ Verbum æternum cum in te, o puella, vere ineffabili ac stupenda ratione inhabi-

tasse vidisset archangelus Gabriel, exclamavit : Ave, A
o benedicta, thronus Altissimi.

Pronubus divinus archangelus astans clamavit
ad te : Ave, sponsa Dei innupta, angelorum gloria,
atque hominum **216** salus et munimentum.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τοὺς ἀγλους μάρτυρας Ὁρη-
σιφόρον καὶ Πορφύριον, καὶ τὰς ὁσίας Μα-
τρώνην καὶ Θεοκτίστην, ἡμέραι θ'.

Ἔστησας θανάτου τὴν τυραννίδα, ἀθανασίαν καὶ
ζωὴν τῷ κόσμῳ κυήσασα, Χριστὸν τὸν Λυτρωτὴν
ἡμῶν, Παρθένε ἀπειρόγαμε,

Ἡ κυήσασα κόσμῳ θέλαν σωτηρίαν καὶ ἀνάκλησιν,
ταῖς πρεσβείαις σου σῶζε τοὺς πιστῶς σοι προστρέ-
χοντας, ἀχραντε.

Νεῦσον, πάναγνε, σωθῆναι με· τὸν γὰρ θεῖον νεύ-
ματι τὸ πᾶν περιάγοντα ἐσωμάτωσας Θεὸν Λόγον
ὑπὲρ λόγον καὶ διάνοιαν.

Ἦνωται ἐν μήτρᾳ σου ὁ Πλαστουργὸς σαρκί, πάν-
αγνε, μέλας ὃ ἦν, ὅπως τὸ εὖ εἶναι τοῖς ἀνθρώ-
ποις δωρήσῃται.

Σωματούμενον ἐκύησας Θεὸν Λόγον, ὁμοιωθῆναι,
Κόρη, διὰ σπλάγχνα ἐλέους πᾶσιν εὐδοκήσαντα, παν-
άμωμε Δέσποινα.

Οὐ λιπὼν τὰ οὐράνια, ἀχραντε, κενοῦται Θεὸς ἐν
μήτρᾳ σου, καὶ μετρεῖται ὁ ἀμέτρητος τὰ ἀμέτρητά
μου λόγων παΐσματα.

Ἐνώκησεν ἐν σοὶ χωρηθεὶς ὁ ἀχώρητος, καὶ ἔδει-
ξεν οὐρανῶν σε πλαυτέραν, Παρθένε· διό σε μαχα-
ρίζομεν.

Νεκρῶν τε καὶ τῶν ζώντων Δεσπότην ἀποτεκοῦσα,
τὰ πάθη, πανάμωμε, τὰ τῆς σαρκὸς μου θανάτωσον.

Νομίμων δίχα φύσεως, Παρθένε, τὸν νομοδότην
τίχτεις, ἀναπλάττοντα τὴν συντριβείσαν φύσιν ἡμῶν,
ὃν δυσώπει σῶσαι με ἀμαρτίαις συντριβόμενον.

Δεδούλωτο ἀμαρτία ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ
ταύτην ἐβρύσω τῆς πονηρᾶς, Θεοτόκε, δουλείας τὴν
τῶν ἀπάντων Δεσπότην κυήσασα τὸν δείξαντα πᾶσιν
ἡμῖν τῆς ζωῆς τὰς εἰσόδους, πανάμωμε.

Σεσαρκωμένον Λόγον σὼν ἐξ αἱμάτων τίχτεις
βροτοὺς θεῶσαι εὐδοκήσαντα, Παρθένε, τοὺς μέλλον-
τας· Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Λύουσα Εὔας τὴν κατάραν, παναμώμητε, ἐγέννη-
σας, Παρθένε, τὸν τῶν ὄλων Θεόν, ἀφράστως συλλα-
βούσα, καὶ ὑπὲρ νοῦν κυήσασα σωτηρίαν τοῖς ἀν-
θρώποις.

Ῥόδον ἐκλεκτὸν ἐν ταῖς κοιλάσι, Κόρη, τοῦ βίου
εὐρηκῶς, ἠράσθη σου τοῦ κάλλους Λόγος τοῦ Θεοῦ,
καὶ σαρκωθείς εὐωδίασε τὴν οἰκουμένην.

Ἰδοὺ ἡ Παρθένος, ὡς φησὶν ἐν πνεύματι ὁ Ἠσαίας,
ἔσχεν ἐν κοιλίᾳ τὸν ἡμᾶς βυσάμενον ἄδου κοιλίας
εὐσεβῶς βοῶντας· Ὑμνεῖτε τὸν Κύριον καὶ ὑπερ-
υψοῦτε.

Φορέσας με ὕλον ἐκ τῶν σὼν θεῖων αἱμάτων

Ad vocem angeli Gabrielis concepisti Deum Ver-
bum, o intemeratissima, qui verbo super nos exer-
citus creavit, et verbum praestat, quo laudare possi-
mus sanctam illius condescensionem, quae est su-
per omne verbum et cogitationem.

Ex Canone duplici in festo SS. Onesiphori et Por-
phyrii martyrum et sanctarum Matronae ac Theoc-
tistae, die 9.

Finem imposuisti mortis tyrannidi, o Virgo viri-
nescia, mundo immortalitatem ac vitam genuisti,
Christum scilicet Redemptorem nostrum.

O inviolata, quae divinam salutem ac reparatio-
nem mundo peperisti, salva intercessionibus tuis
eos qui fideliter recurrunt ad te.

B Annue, o castissima, saluti meae: etenim nutu di-
vino universa circumagentem Deum Verbum supra
verbi mentisque conceptum corporasti.

Unitus est in utero tuo carni Creator, o castis-
sima, manens id quod erat, ut hominibus felicitatem
vitae largiretur.

Deum Verbum incorporatum peperisti, o puella ac
Domina immaculatissima, cui placitum fuit omnibus
asimulari propter viscera misericordiae suae.

Nou relinquens caelestia exinamitus est Deus in
utero tuo, o inviolata, et immensus mensuratus est
immensa peccata diminuens.

Habitavit in te comprehensus incomprehensibilis,
et effecit te caelis latiore, o Virgo. Propterea
beatam te dicimus.

C Mortuorum ac viventium Dominum enixa, pas-
siones carnis meae mortifica, o immunis ab omni
macula.

217 Praeter consuetas naturae leges peperisti,
o Virgo, legislatorem, qui naturam nostram con-
tritam reformavit. Eundem deprecare, ut mihi a
peccatis contrito salutem concedat.

In servitute peccati redacta est natura homi-
num; at tu, o Deipara, illam a pessima servitute
redemisti, Dominum universorum enixa, o immac-
ulatissima, qui omnibus nobis vitae aditus de-
monstravit.

Incarnatum Verbum ex tuis sanguinibus pepe-
risti, o Virgo; cui placitum fuit deificare homines
D qui concinunt: Benedictus es, Deus patrum nostror-
um.

Solvens Evae maledictionem, genuisti, o inviola-
tissima, omnium Deum; quem ineffabiliter conce-
pisti, atque inexcogitabiliter peperisti in hominum
salutem.

Cum te, o puella, rosam electam in convallibus
vitae Verbum Dei invenisset, pulchritudinis tuae
amore captum est, et incarnatum, odore replevit
orbem terrarum.

Ecce Virgo, quemadmodum in spiritu dixit Isaias,
in utero habuit illum qui nos ab inferorum utero
redemit, religiose canentes: Laudate Dominum, et
superexaltate, etc.

Ferens me totum tanquam vestem ex tuis divinis

sanguinibus, o intemeratissima, tanquam sponsus Dominus processit; et lacte tuo nutritus est, qui consilio suo nutrit omnes creaturas, o benedicta semper Virgo.

O puella, quæ manibus tuis illum tulisti, qui nutu fert universa, libera me a manu alieni mediatione tua, et luce tua illumina mentem meam, et alienum fac me a passionibus quæ impudenter oppugnant me.

218 *Ex Canone in festo SS. apostolorum Olympæ, Rhodionis, Sosipatri, etc., die 10.*

Genus humanum partu tuo reformasti, o Virgo: Verbum namque Patris genuisti, quod carnem mortalem gestavit, et vias immortalitatis nobis ostendit.

Unigenitum Patris Filium, qui prius fuerat sine matre, nunc ex te sine patre natum agnoscentes, Dei matrem te confitemur, quæ sine dolore peperisti, et virgo permansisti ratione ineffabili, o Dei sponsa Maria.

Miracula superavit universa miraculum illud novum, quod in te, o purissima, manifeste factum est: Deum enim corporaliter peperisti, o Dei sponsa, hominibus misericorditer unitum unione impermixta.

Concepisti per verbum Verbum, o illibatissima Deipara, ac supra verbum, factum hominem, peperisti, propterea te verbis divinitus inspiratis assidue beatificamus.

Tanquam aliud cælum priori cælo sublimius factum, te, Domina, glorificamus; quod nobis Solem justitiæ protulit, et profundas ignorantie tenebras eliminavit.

Verbum Patris coæternum, hominibus manifestatum, corporasti, o puella, et in carne peperisti hominem factum propter hominis salutem. Laudabilis et supergloriosus Deus patrum.

Urna quæ olim manna ferebat, te, o casta, figurabat: Christum enim, dulcedinem nostram, portasti, o veneranda, et in carne peperisti, qui eripit ab omni amaritudine scædissimorum peccatorum eos qui superexaltant ipsum in sæcula.

Parce, Domine, populo tuo, a Barbarorum in-
eursu, peccatis, tentationibus, et æterno supplicio liberans nos per **219** preces sanctissimæ Virginis Genitricis tuæ et gloriosorum apostolorum tuorum.

Ex Canone in SS. Orestem, Menam, Victorem, Vincentium, Stephanidem, et Theodorum Studitam, die 10 (92^{***}).

O laudabilissima, quæ sola supra naturæ ordinem Conditorum et Factorem universi, qui in te naturas innovavit, peperisti, redime me a peccatis, et a tormentis eripe me.

Medica mentem meam pravæ affectionibus vitiatam, o inviolata; ac divinæ gratiæ læta luce animant meam perfunde.

Malitiæ turbine exagitatam, et procelloso passio-

(92^{***}) Desideratur in Menæis impressis.

Α προέρχεται ὡς νυμφίος, παναμώμητε, ὁ Δεσπότης, καὶ γάλακτι ἐκτρέφεται: ἅπασαν τὴν κτίσιν διατρέφων βουλήματι, εὐλογημένη Ἄειπαρθένε.

Φέρουσα, Κόρη, ταῖς χερσὶ τὸν τὰ σύμπαντα τῷ νεύματι φέροντα, χεῖρός με λύτρωσαι τοῦ ἀλλοτρίου τῆ μασιτείας σου, καὶ τῷ φωσί σου τὴν ἐμὴν διάνοισιν φώτισον, καὶ ἀλλοτρίωτον τῶν παθῶν τῶν ἀναιδῶς πολεμούντων με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους Ὀλυμπᾶν, Ῥοδίωνα, Σωσίπατρον, κ. τ. λ., ἡμέρα ι'.

Γένος τὸ ἀνθρώπινον τῆ σῆ κυφορία, Παρθένε, ἀνέπλασας: Λόγον γὰρ ἐκύησας τὸν τοῦ Πατρὸς, σάρκα θνητὴν φορέσαντα, καὶ ἀθανασίας ὁδοῦς ἡμῖν ὑποδείξαντα.

Υἱὸν τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, ἀμήτορα τὸ πρότερον, ἐκ σοῦ τεχθέντα γνόντες ἀπάτορα, Θεοῦ Μητέρα ὁμολογοῦμέν σε, ἀπαθῶς κυήσασαν καὶ παρθένον μείναςαν ὑπὲρ λόγον, Μαρία Θεόνομφε.

Θαυμάτων ἐπέκεινα ἀπάντων, πανάμωμε, τὸ ἐπὶ σοὶ κενουργηθὲν θαῦμα ἐδείχθη ἐμφανῶς: Θεὸν γὰρ ἐκύησας σωματικῶς, βροτοῖς δι' οἶκτον ἐνούμενον ἐν ἀσυγχύτῳ ἐνώσει, Θεόνομφε.

Συνέλαβες διὰ λόγου τὸν Λόγον, πανάμωμε, καὶ ἔτεκες ὑπὲρ λόγον γενόμενον, Θεοτόκε, ἄνθρωπον: διὸ σε λόγοις θεοπνεύστοις διαπαντὸς μακαρίζομεν.

C Ὡς ἄλλον οὐρανὸν τοῦ πρώην, Δέσποινα, δειχθεῖσαν ὑψηλότερόν σε δοξάζομεν, τὸν Ἥλιον ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἀνατελλαντα, καὶ τὸ βαθὺ τῆς ἀγνωσίας σκότος διώξαντα.

Τὸν τοῦ Πατρὸς Λόγον συναἰθίον ἐμφανισθέντα τοῖς βροτοῖς ἐσωμάτωσας, καὶ σαρκὶ, Κόρη, ἀπεκύησας ἄνθρωπον γενόμενον, διὰ τὸ σῶσαι τὸν ἄνθρωπον. Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Στάμνος πάλαι φέρουσα, ἀγνή, ἐτύπου σε τὸ μάννα: Χριστὸν γὰρ, τὸν γλυκατὸν ἡμῶν, ἐβάσταςας, σεμνή, καὶ σαρκὶ ἐκύησας ἐξαίροντα πάσης πικρίας ἀτόπιων ἐγκλημάτων τοὺς ὑπερφυόντας αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Κύριε, ἐπιδρομῆς Βαρβάρων ἡμᾶς λυτρούμενος, καὶ ἀμαρτιῶν, καὶ πειρασμῶν, καὶ κολάσεως αἰωνίου, εὐχαίς τῆς τεχούσης σε, Παρθένε παναγία, καὶ τῶν ἐνδόξων ἀποστόλων σου.

Vincentium, Stephanidem, et Theodorum Studitam, die 10 (92^{***}).

num pelago jactatum salva servum tuum ad te confugientem, o inviolata.

A violentis peccati fluctibus, a passionum ignominia, atque ab omni, quod circumstat, malo, salvos fac servos tuos, o casta.

Mortifica carnis meæ prudentiam, Virgo inviolata, quæ Christum concepisti, qui divina potentia mortuam hominum naturam vivificavit.

Verbum Dei, innovatis naturæ legibus, cum esset sine principio, ex puris sanguinibus tuis incarnatum est, o Virgo, supra rationis captum, et factum infans, hominem corruptum redintegravit.

Dominus altissimus, cum esset verus Deus, humanam formam ex te suscepit, o Virgo castissima, atque hominem deificavit, eumque a corruptione

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα, ἡμέρα 13'.

Ἵνα τοὺς κάτω τοῖς ἄνω συνάψειεν, ὁ μόνος πάντων Θεὸς μήτραν ἀπειρόγαμον ὑπέδω, καὶ σαρκὸς φανεῖς ἐν ὁμοιώματι, τῆς ἔχθρας τὸ μεσότειχον ἐλῶν εἰρήνην ἐμεσίτευσε, καὶ ζωὴν ἐβράβευσε, καὶ θείαν ἀπολύτρωσιν.

Ἐπὶ σοί, παναγία, ὁ τοῦ παντός αἰτίας δι' ὑπερβολὴν εὐσπλαχνίας θέλων ἐσχήνωσε, καὶ καθηγίασε τὴν τῶν ἀνθρώπων οὐσίαν παραβάσει πρότερον ἐξολισθήσασαν.

Ἰασαί μου τὰ τραύματα, Κόρη, τῆς καρδίας, καὶ κατευδόωσον τῆς ψυχῆς μου τὰ κινήματα εἰς Θεοῦ, Παρθένε, τὰ θελήματα.

Τὴν σκοτισθεῖσαν ψυχὴν μου ταῖς φιληδονίαις τοῦ βίου, ἀγνή πανάμωμε, τῷ φωτὶ τῷ σὺ ταύτην καταύγασον, ἢ τὸ φῶς Χριστὸν τεκοῦσα τῆς ἀγνωσίας σκοτός λύοντα.

Νοήσαντες θεηγόροι προφήται μυστηρίου σου, Παρθένε, τὸ βάθος, προφητικῶς προκατήγγειλαν τοῦτο, φωταγωγοῦμενοι θείῳ Πνεύματι, καὶ νῦν ἡμεῖς περιφανῶς τὰς ἐκβάσεις ὁρῶντες πιστεύομεν.

Μόνη τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀπεγέννησας ἐν δύο ταῖς οὐσίαις ὑποστάσει μιᾷ ὁρῶμενον, Παρθένε, ᾧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεὸς, εὐλογητὸς εἶ.

Ρείθρου ζῶντος ὤφθης, παναγία, σκήνωμα, ἐξ οὗ πτόντες οἱ θαντωθέντες τὴν ζωὴν κληρούμεθα ἀναδωόντες· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φανεῖσα πλατυτέρα οὐρανῶν, Παρθένε, τὸν λογισμόν μου στενούμενον πλάτυνον, χωρητικὸν χαρισμάτων θείων δεικνύουσα.

Ex Canone in S. Philippum Apostolum, die 14 (92''').

O sanctissima, Deoque gratissima, esto mihi adiutrix et patrona apud Christum, ut liberet me ab æterno iudicio, et ab omnimoda serpentis læsione.

Mentis meæ vagationes, corporis passiones, atque animæ morbos cura, o Virgo, et ad vias bonas dirige me, ut faciens Dei voluntatem, inveniam vitam æternam.

Tanquam animatum Domini palatium, et fidelium asylum, eorumque, qui in tribulationibus versantur, auxilium, et ducem infallibilem gratia plenam laudemus.

Te, quæ optimum Dominum peperisti, deprecatur

(92'''), Desideratur in Menæis impressis.

ereptum, incorruptione donavit. Quamobrem te universi benedicimus, o Dei sponsa Maria.

Horrescunt angelorum ordines, o immaculata, considerantes mysterium partus tui, quod est supra naturam : **220** Deum enim peperisti, et tanquam filium lactasti eum qui nutrit universa.

Ex Canone in festo S. Joannis Eleemosynarii, die 12.

Ut superiores ac cælestes cum inferioribus copularet, solus omnium Deus uterum illibatum ingressus est, et in similitudine carnis apparens, intermedio inimicitiae pariete sublato, pacem interposuit, et vitam, divinamque redemptionem donavit.

In te, o sanctissima, universi auctor, propter excessum misericordiae suæ voluntarie inhabitans, sanctificavit hominum substantiam, quæ propter primam transgressionem corruerat.

Medere vulneribus cordis mei, o puella Virgo, et animæ meæ motus ad Dei voluntatem perficiendam felici tramite dirige.

Animam meam voluptatum vitæ amore obtenebratam luce tua illumina, o casta, ac libera ab omni labe, quæ lucem Christum peperisti, a quo ignorantiae tenebræ dissolvuntur.

Diviniloqui prophetæ intellectu assecuti profunditatem mysterii tui, o Virgo, propheticè illud enuntiaverunt, divini Spiritus luce illustrati. Et nunc nos illorum vaticinii exitum manifeste videntes, credimus.

Tu sola, o Virgo, unum Trinitatis in duabus substantiis atque unica hypostasi agnitum peperisti, cui concinimus : Benedictus es, Domine Deus, etc.

Fluvii viventis tabernaculum facta es, o sanctissima, ex quo bibentes nos qui mortui eramus, hæredes vitæ evadimus, clamantes : Benedicite, omnia opera, Dominum, et superexaltate eum in omnia sæcula.

Tu, o Virgo, quæ cœlis latior apparuisti, dilatamentum **221** meam angustatam, et divinorum charismatum capacem redde.

D mur, o benignissima Dei Genitrix, ab omni malo eripe populum tuum.

Intellectuale candelabrum te propheta vidit, o inviolata, vere habens lucernam, illuminationem, et propitiationem animarum nostrarum.

Lingua et corde te prædico Deiparam, o inviolatissima; Deum enim immortalem peperisti, cui omnes modulantes canimus, Benedictus es, Deus, etc.

Illum qui est ante sæcula, novum infantem in terra peperisti, o Virgo, innovantem nos, qui anti-

qua malitia graviter inveterali eramus : unde te A laudamus, o casta, in sæcula.

Custodi servos tuos, o sanctissima Virgo inviolata, illæsos a vulnere omnium telorum inimici; et

222 Ex Canone in festo SS. mart. Samonæ, Gurie, et Abibi, die 15.

Sapientiæ illius, quæ omnem excedit sapientiam, tabernaculum es, o immaculatissima; suam enim ipsius domum ex castissimo sanguine tuo, o Virgo, ædificare sibi complacuit, ad salutem eorum qui te collaudant.

Te medicaminum fontem effecit, qui in uterum tuum ingressus est, o Dei Mater castissima: meæ igitur animæ medere.

Supra mentis captum peperisti, o Virgo, et post B partum virgo item permansisti: quamobrem incessabilibus vocibus te inconcussa fide salutamus clamantes: Salve, Regina.

Ille qui solus bonus est, et pelagus benignitatis, atque universa continet ac sustinet, in ulnis tuis, o Dei Mater, contineri ac sustineri dignatus est.

Cum te solam tanquam liliū purissimum in medio spinarum (93), et florem convallium sponsus reperisset, o Dei Mater, spiritale in te tabernaculum sibi constituit.

Tanquam speculum tersissimum ac lucidissimum (94) divini radii nitorem in te evibratum continuisti; benedicta tu inter mulieres.

(93) Fuit B. Virgo tanquam liliū purissimum, quia sine ulla originis macula concepta, cum cæteri Adæ filii fuerint ob peccatum originale, non lilia, sed spinæ. Favet Federicus Nausea episcopus Viennensis, homil. 81, dum exponens illa verba ex n. Cantic. cap. *Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias*, ait: « Esi ex lege naturæ omnes filia humanæ spinosæ, id est, peccato conceptæ sint, Maria tamen sanctissima Virgo per legem gratiæ immaculata mansit, non secus ac liliū inter spinas, quæ etsi sint quantumlibet horridæ, asperæ rigidæque atque tumidæ, crescit tamen subter ipsas sine macula liliū ipsum speciosissimum, nihil suæ virtutis amittens. » Et D. Anselmus *De conceptu virginali* cap. 4, « Liliū, inquit, potest nasci inter spinas, et illis non pungi; sic Mater Christi potuit concipi inter peccatores, et peccato non tangi. » Hinc Adamus de S. Victore in suis Rhythmis sanctam Virginem salutat his verbis:

*Salve, Verbi sacra Parens,
Flos de spina, spina carens,
Flos spineti gloria:
Nos spineum, nos peccati
Spina sumus cruentati,
Sed tu spinæ nescia.*

Dixit Virginem florem de spina, quia fuit ex majoribus in peccato conceptis oriunda, sed non dicit illam florem factum ex spina, quia Virgo semper illos seu liliū fuit, unde etiam dicit nesciam spinæ, tanquam Virgo de se nihil aliud sciat, aut scire possit, quam quod fuerit semper liliū, nunquam spina. Vide Bustum in *Mariali* serm. 5 de concept. parte III, ubi probans B. Virginem in lilio figuratam Cantic. II, *Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias*, ait inter alia: « Licet li-

infringe audaciam ac fastum omnium hostium Agarenorum, ut te cum fide, o Deipara, beatam dicamus.

Ἐκ τοῦ Καρότος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Σαμονῶν, Γουρίαν, καὶ Ἀβίβον, ἡμέρα ιε΄.

Σοφίας τῆς ὑπερσοφου γέγονας σκηπτή, πανάμωμε τὸν ἑαυτοῦ γὰρ οἶκον ἐκ τῶν σῶν παναχράντων αἱμάτων, σεμνῆ, οἰκονομεῖν εὐδόκησε πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἰάσεών σε πηγὴν ὁ τὴν σὴν μήτραν ὑποδύς ἔδειξε, μήτηρ Θεοῦ πάναγνε· τὴν ἐμὴν ψυχὴν οὖν θεράπευσον.

Ὑπὲρ ἔννοιαν ἐκύησας, ὦ Παρθένε, καὶ μετὰ τόκον ὤφθης παρθενεύουσα πάλιν· μέγα τὸ μυστήριον τῆς κυοφορίας σου, Ἀειπάρθενε ἀχραντε, ὕμνουμέν.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς καὶ πελάγει χρηστότητος τὰ σύμπαντα, Θεομῆτορ, συγκρατῶν σαῖς ἀγκάλαις κρατεῖσθαι κατηξίωσεν.

Σὲ μόνην τῶν ἀκανθῶν ἐν μέσῳ εὐράμενος ὡς καθαρῶτατον κρίνον, καὶ κοιλάδων ἀνθος, ὦ Θεομῆτορ, ὁ Νυμφίος ὁ νοητὸς ἐν σοὶ κατεσχῆνωσεν.

Ὡς νεόσμηκτον καὶ φωταυγίας πέμπτον ἔτοπτρον, ἀγλὴν θεϊκῆς, Παρθένε, μαρμαρυγῆς προσδαλοῦσάν σοι ἐχώρησας· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, Πανάμωμε Δέσποινα.

C liliū inter spinas nascatur, tamen sine spinis est, et totum candidum atque odoriferum exstat; sic B. Virgo Maria, quamvis a primis parentibus per peccatum spinosis sit propagata, tamen sine macula fuit, et per munditiam et puritatem tota candida atque odorifera permansit, » Sic ille.

Porro S. Sabbas in *Menæis Græcorum*, die 29 Januarii, ode 6, quod etiam hic asserit S. Josephus, B. Virginem solam a Christo sponso, tanquam purissimum liliū in medio spinarum inventam testatur his verbis:

Ex te sola, quam purissimo lilio in medio spinarum [invento, Uterum incolens tuum, Sponsus ille tuus processit.

D Sic ille. Nimirum (ut in *Mariana Pietate Græcorum* inquit P. Simon Wagnere) ex mente S. Sabbæ Christus Mariam inter homines in peccatis conceptos invenit, non tanquam similem illis, id est, tanquam spinam inter spinas, sic enim ex spina debuisset primum facere liliū, cum revera non liliū invenisset Mariam, sed spinam. Quod autem artifices faciunt, hoc excogitare seu invenire dicuntur. Asserunt proinde S. Sabbas, et S. Josephus Christum inter spinas, id est, omnes homines, qui concipiuntur in peccato, non spinam, sed liliū invenisse Mariam, quia illam inter spinas, non spinam, nec ex spina liliū, sed ab initio liliū fecit, id est, sine ulla originis macula existere jussit.

(94) Si decens fuit, ut peccati venialis levissima macula a Mariano speculo, ut tersissimum et lucidissimum vere appellari posset, procul fieret; dignius certe et decentius longe fuit, ut originalis culpæ labes ab eodem quam longissime arceretur. Peccatum enim veniale macula quædam est, sed levissima, utpote, quæ animæ pulchritudinem,

Φύσεισιν ὁρώμενον διτταῖς Χριστὸν ἐγέννησας μίαν Ἀ
φέροντα σαφῶς ὑπόστασιν σύνθετον, ἀνθρωπότητι
θεότητος συνεισδραμούσης φυσικὴν ὄντως καθ' ἑνω-
σιν· ὅθεν πάντες σε εὐλογοῦμεν, Μαρία Θεόνομφε.

Σαρκὶ ἐπιδημήσαι θελήσας ὁ διακοσμήσας πάντα
Λόγος ἐν σοὶ κατεσκήνωσε, μόνην ἀγιωτέραν πάντων
εὐράμινος, καὶ Θεοτόκον ἔδειξεν ἐπὶ ἀληθείας, Μη-
τροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Καρόνος εἰς τὸν ὁσιον Γρηγόριον τὸν
Δεκαπολίτην, ἡμέρα κ'.

Ἡ ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν διήκουσα κλίμαξ οὐρά-
νιος, δι' ἧς Θεοῦ Λόγος τοῖς βροτοῖς ὠμίλησε, εὐλο-
γημένη πάναγνε, ἀνερμήνευτον θαῦμα, ἀκαταλόητον
δραμα, σῶζε τοὺς εἰς σὲ καταφεύγοντας.

Χαῖρε, μόνη τεκοῦσα τὸν τοῦ παντός Κύριον· χαῖρε,
τὴν ζωὴν τοῖς ἀνθρώποις ἡ προξενήσασα· χαῖρε,
κατάσχιον καὶ ἀλατόμητον ὄρος, τῶν πιστῶν τὸ στή-
ριγμα· χαῖρε, πανάμωμε.

Μήτηρ Θεοῦ, εὐλογημένη, πανάμωμε, τῆς ψυχῆς
μου τραύματα θεράπευσον, τὰς ἡδονὰς σβέσον τῆς
σαρκὸς, τὴν ἐσχοτισμένην καρδίαν μου φωταγώγη-
σον, εἰρήνευσον τὸν νοῦν μου καὶ παντοίας ἐκ βλά-
βης, καὶ ἐχθρῶν ἐπήρειας με λύτρωσαι.

Προστασία τοῦ κόσμου, Μήτηρ Ἀειπάρθενε, σὺ
με κυβέρνησον, καὶ ὁδήγησόν με εἰς εὐθεῖαν ὁδόν,
καὶ κατεύθυνον πρὸς δικαιοσύνην· τρίβους ὀρθὰς τὸν
λογισμὸν μου, καὶ ψυχῆς τὰς πορείας εὐθύνουσα.

Μαρία τὸ καθαρὸν βασιλέως παλάτιον, γενόμενόν
με ληστῶν ἀκάθαρτον σπήλαιον εὐχαῖς σου καθά-
ρασα, τοῦ ἐκ σοῦ τεχθέντος γὰρ ἁγίου ἀνάδειξον.

Νεκρὸν χρηματίσαντα τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ ἀπολλύμενον,
τὴν ζωὴν ἡ τεκοῦσαι, ἀγνή Παρθένε, ζώωσον καὶ σῶ-
σόν με, καὶ τῆς γέννης ἐξάρπασσον ψάλλοντα· Εὐλο-
γητὸς ὁ Θεός, ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Ἡ τὸν κριτὴν καὶ Κύριον ὑπὲρ λόγον κυήσασα,
τοῦτον, ὡς Υἱὸν σου, παναγία, αἰτησαι ἐν ὥρᾳ τῆς
κρίσεως, τῆς καταδίκης, καὶ τοῦ πυρὸς, σκότους
ἀφεγγαῦς, καὶ τοῦ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων λυτρώσασθαι
τοὺς πιστεῖ εὐσεβῶς μελωδοῦντας λαούς· Ὑπερ-
υψοῦται εἰς τοὺς αἰῶνας...

Φωνὴν σοὶ τοῦ Γαβριὴλ οἱ πιστοὶ περιχαρῶς προσ-
φθεγγόμεθα· Χαῖρε, παράδεισε, ζωῆς τὸ ξύλον ἀνα-
δλαστήσασα· χαῖρε, ἡ λύσις τῆς ἀρᾶς, μαρτύρων

gratiam videlicet, extenuat, non tamen corrumpit :
per quam charitatis fervor intepescit quidem, sed
non extinguitur : quæ valetudinem imminuit ani-
mis, sed mortem non consciscit : quæ Dei erga nos
amorem præfervidum fortasse etiam deservere fa-
cit, odium vero minime lacessit aut provocat.
Contra vero originalis culpæ labes animi pulchri-
tudinem corrumpit, charitatem excludit, mortem
affert, et Dei Opt. Max. odium homini accersit.
Immunditiam legalem, illam scilicet, quam feminæ
propter sordes, quibus ex partu imbuebantur, con-
trahere solebant, a nitidissimo Matris suæ speculo
Deus abesse voluit, ut docet Cyprianus in serm. de
Nativit., Augustinus de v. Hæresibus, Epiphanius
in Compendio Doct., Nazianzenus orat. 40 et alii.

Duplici præditum natura, unicam vero geren-
tem personam sine dubio Christum genuisti ; com-
positum, per concurrentiam divinitatis cum huma-
nitate, physica prorsus ac vera unione. Unde uni-
versi te benedicimus, o Maria sponsa Dei.

Cum Verbum, quod universa condidit et exor-
navit, ad carnem accedere voluisset, in te habita-
vit, quam solam omnibus sanctiorem invenit, et
Deiparam te effecit revera, Mater et Virgo.

223 Ex Canone in festo S. Gregorii Decapolitæ,
die 20.

O scala cœlestis, quæ a terra ad cœlum pertin-
gis, per quam Deus Verbum cum hominibus con-
versatus est, benedicta Virgo castissima, miracu-
lum inexplicabile, spectaculum inintelligibile, salva
confugientes ad te.

Ave, o tu quæ sola universi Dominum peperisti :
salve, quæ vitam hominibus conciliasti : salve,
mons umbrose, et a lapicidæ manu intacte : salve,
fidelium fulcimentum, o ab omni labe immunis.

O Mater Dei, benedicta, tota immaculata, medere
vulneribus animæ meæ ; carnis libidines exstingue :
obtenebratum cor meum illumina : mentem meam
pacifica, et ab omni malorum atque hostium in-
festatione eripe me.

O mundi præsidium, Mater semper virgo, tu
me gubernas, et deduc me in viam rectam, et ad
rectas justitiæ semitas dirige mentem meam atque
animæ meæ itinera, o immaculatissima.

O Maria purissimum regis palatium, me, impuro-
rum latronum speluncam effectum, precibus tuis
emunda, et Filii tui templum sanctum me con-
stitue.

Me, ob peccatum mortuum ac perditum, tu, o
easta Virgo, quæ vitam peperisti, vivifica, et salvum
me fac, et a gehenna eripe me psallentem : Bene-
dictus Deus, etc.

Tu quæ judicem ac Dominum genuisti ineffabili-
ter, eundem tanquam Filium tuum, o sanctissima,
precare, ut in hora judicii, a damnatione, ab igne,
a tenebris obscurissimis, et a dentium stridore
liberentur ii qui cum fide ac pietate concinunt : O
populi, superexaltate, etc.

Voce Gabrielis nos fideles, ad te cum gaudio
clamantes, salutamus : Salve, paradise, quæ li-
gnum vitæ protulisti (95) : salve, maledictionis

Si ergo Deus hujus speculi munditiam et candorem
per umbratilem legalis immunditiæ maculam non
parum lædi aut violari putavit, ac propterea im-
munditiam istam ab illo prohibuit, quoniam modo
peccati originalis teterrimas sordes et squalorem
illi aspergi et adherere permisit? Vide quæ de hoc
speculo dixi in Vindicatione sacri ordinis Prædi-
cator. libro 1, parte 1, argumento 8, super illa
verba S. Thomæ, Fecit summus Artifex speculum
unum etc.

(95) De hoc paradiso loquens inter alios vir
pietate et doctrina inclytus Pater Ildephonsius Gi-
ron, ord. Prædicatorum, in suo Promptuario con-
cionum, concione 2, de conceptione B. Virginis ait :
« Custodivit quoque Filius Dei paradisum suum,

dissolutio, martyrum corona, **224** confessorum gloria, atque hominum piorum firmamentum.

Ex Canone in festo S. Philemonis apostoli et sociorum, die 22.

Divinus olim prophetarum catalogus multiformibus symbolis te vere a longe prædescripserunt solam parituram esse Dominum.

Cum apparuisses pura, ac tota immaculata, o Virgo, suscepisti in visceribus tuis Deum Verbum, qui naturam nostram peccatorum excessibus inquinatam purificavit.

Laudo te, vere omni laude dignissima, quæ Deum Verbum omni laude superiorem supra naturæ modum peperisti : et precor te, ut infelicis animæ meæ morbos cures, quippe quæ benigna es, o sponsa Dei.

O Domina, salva nos gravissima tentationum tempestate jactatos, et Barbarorum immitissimorum incursibus, et crudelibus dæmonum invasionibus affictos.

Corporatum est Verbum in ventre tuo : et propter suam misericordiam agnoscere voluit homo, ut hominem efficeret Deum, o puella ab omni nævo immunis (96).

Fortitudo humilium, et lucerna lucida, et mensa divina : mons, et porta impervia : thronus Dei, et palatium : virga Aaron, et urna auro fulgida facta es, o Virgo, quæ Christum, vitæ manna, portavit.

Novus paradisos vere nobis venter tuus apparuit, o casta Deipara, in quo germinavit vitæ lignum, per quod illi qui fructu ligni gustato mortui erant, iterum vivificati ad paradysum reducuntur.

Fers ferentem omnia, et nutrientem nutris, o immaculatissima : nec partus tui rationem mente assequi potes. Superat omnem mentem miraculum tuum, quod angelos **225** atque homines stupore percellit, dum vident te solam Virginem Matrem Dei.

Ex canone in festo S. Patris nostri Gregorii Agrigantini [Agrigentini], die 23.

Te vere ac proprie Deiparam confiteor ; Dominum enim inexplicabili modo peperisti, o Deipara inviolata, qui in duabus substantiis ac voluntatibus intelligitur.

Verba divinitoquorum præconum completa sunt :

dum domum virginalem deliciarum suarum servavit ab omni culpa. Neque in hunc paradysum invenire potuit ingressum callidos serpens ; fuit enim conclusus hortus, imo ipsa Virgo contrivit caput serpentis. » Sic ille. Et P. J. Eusebius Nieremberg. in suis Exceptionib. cap. 13, cum retulisset a S. Athanasio in homilia in Occursum Domini B. Virginem paradysum divina plantatum manu fuisse appellatam, subdit : « B. Virgo dicitur paradysus plantatus manu Domini, quoniam in plantatione suæ creationis, sola manus Dei, et gratia ejus locum habuit, non autem vestigium diaboli et ejusdem servitus. »

(96) Quid hæc exclamatione opportunius pro immaculata B. Virginis conceptione astruenda?

στεφάνωμα, όσίων καύχημα και ανθρώπων εύσεδών τή κρατάλωμα.

Έκ του Κανόνος εις τον άγιον απόστολον Φιλήμονα και τους συν αυτώ, ημέρα κβ'.

Σε προφητών πάλα: ό θεός κατάλογος πολυειδέσιν, άχραντε, αυμβόλοις πόρωθεν προεκήρυξεν όντως, την μόνην τον Δεσπότην άποκυήσασαν.

Φανεΐσα καθαρά και πανακήρατος έδέξω έν μήτρα τον Λόγον Θεόν, τον καθαράντα την φύσιν ημών βρωπωθείσαν, Παρθένε, άτοπήμασιν.

Υμνω σε άληθώς, πανύμνητε, υπερύμνητον Θεόν Λόγον υπερφυώς τέξασαν, και δέομαι της ταπεινης μου ψυχης θεραπεύσαι τα νοσήματα, ως αγαθη ύπαρχουσα, Θεόνομφε.

Δέσποινα, σώσον ημάς χειμαζομένους χαλεπή κλύδωνι των πειρασμών, και των άνημέρων Βαρβάρων έκδρομαΐς, και ταΐς των δαιμόνων δειναΐς επιθέσειν.

Σωματούται ό Λόγος έν μήτρα σου, και δι' εύσπλαγγίαν γνωρίζεται άνθρωπος, ίνα Θεόν τον άνθρωπον άπεργάσηται, Κόρη πανάμωμε.

Ίσχύς ταπεινών, και λυχία φωτεινή, και θεία τράπεζα, όρος και πύλη άδιόδευτος, θρόνος Θεού και παλάτιον, ράβδος Άαρών τε και στάμνος χρυσουγίζουσα πέφυκας, Χριστόν τον μάννα της ζωής, Παρθένε, φέρουσα.

Νέος παράδεισος ημίν ή γαστήρ σου άληθώς, άγνή, ώράθη, ζωής ξύλον βλαστάνω, και τους θανέντας καρπώ του ξύλου πάλιν προς παράδεισον ζωοποιηθέντας εισάγον, Θεοτόκε.

Φέρεις τον φέροντα πάντα, και την τρέφοντα τρέφεις, τον τρόπον της λοχείας ούδαμώς έπισταμένη, πανάμωμε: υπέρ νουν το σου θαύμα άγγέλους καταπλήττον και βροτούς τους είδóτας σε μόνην Παρθένον Θεομήτορα.

Έκ του Κανόνος εις τον άγιον Πατέρα ημών Γρηγόριον τον Άκραγαντινον, ημέρα κγ'.

Θεοτόκον σε άληθώς όμολογώ: τέτοκας γάρ Κύριον άνερμηνεύτως έν δυσιν ούσίαις, άχραντε Παρθένε, και θελήσει καταναούμενον.

Ρήσις κηρύκων θεηγόρων άνεπληρώθη: ίδού γάρ

Quid enim fuerit affirmare Deiparam ab omni nævo fuisse immunem, quam omnem prorsus ab ipsa peccati, sive actualis, sive originalis nævum propulsare? Consonat S. Sabhas in Menæis Græcorum, die 3 Januarii, ode 3, dum Deiparam alloquens ait :

*Nemo, ut tu, Domina. inculpatus est æque,
Nec præter te incontaminatus quisquam, o nævo nulli*
[subjecta.

Et ibidem, die 1 Januarii, Ode 9,

Tu, quæ ab omni es nævo intacta.

Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta* libr. iv, dissert. 5, annot. 1.

ἔτεκεν ἡ Παρθένος νέον βρέφος τοῦ Ἀδάμ παλαιότερον, καὶ σύμβρονον τοῦ Γεννήτορος.

Γένος βροτῶν σέσωται τῇ ὑπὲρ νοῦν σου κυοφορίᾳ, καὶ οἱ ἐν σκότει φθορᾷ, παναγία Δέσποινα, εἶδον τὸ φῶς τὸ ἐκλάμψαν ἐκ γαστροῦ σου, τῆς αἰτίας τῆς ἡμῶν, Κόρη, ἀναπλάσεως.

Ὁ κόλπους τοῦ Πατρὸς μὴ κενώσας ἐν τῷ σαρκούσθαι, πανάμωμε, σοῦ ἐν τοῖς κόλποις ὄραται, κρατούμενος ὡς βρέφος, ὃν ἐξιλέωσαι τοῖς εὐσεβῶς σε τιμῶσιν, Παρθένε Θεόνυμφε.

Νοῦς ἐννοῆσαι τὸ μέγα ἀπορεῖ τοῦ σοῦ τόκου μυστήριον· Θεὸν γὰρ ἐκύησας ἄνθρωπον γενόμενον, Ἄειπάρθενε, τὸν ἀπερινόητον.

Μητροπρεπῶς τὸν πάντων ἀπεκύησας Κτίστην, καὶ ἐν χερσὶν ἐβάστασας, χερουβικῶς ὡς θρόνος, τὸν συνοχέα τοῦ παντὸς, ἀπειρόγαμε.

Ὁ παράδοξος τόκος σου τὰς διανοίας ἡμῶν καταπλήττει, μόνη εὐλογημένη. Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ σάρκα προ[σ]έλαβεν, ὅπερ ἦν διαμείνας, Θεοτόκε, ἀτρέπτος τῇ φύσει ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φῶς ἡ τεκοῦσα ἄχρονον, τὸ ἐκλάμψαν ἐκ Πατρὸς, φώτισόν μου, Κόρη, τὴν ψυχὴν, καὶ τὸν νοῦν, μαχρὰν ἀπ' ἐμοῦ ἐκδιώκουσα τὸ σκότος τῶν παθῶν, ἵνα σε μακαρίζω, τὴν ἀειμαχάριστον τῶν πιστῶν ἐλπίδα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὄσιον Κλήμηντα Ῥώμης, ἡμέρα κδ'.

Ἄγλασον, Δέσποινα, τὴν ταπεινὴν μου διάνοιαν, ἡ τὸν ὑπερούσιον Λόγον κυήσασα, καὶ ὑπάρχουσα πασῶν ἀγιωτέρα τῶν ἄνω δυνάμεων, θεοχαρίτωτε.

Κυριοτόκε, ἡ Θεὸν ἀποβρήτως κυήσασα τὸν Σωτῆρα τοῦ παντὸς, αὐτὸν δυσώπει σωθῆναι με πάθουσιν ἐκάστοτε περιαντλούμενον.

Ἀναπλάττεις συντριβείσαν καὶ φθορᾷ ὑποκύψασαν τὴν βροτεῖαν φύσιν, ἄχραντε, Θεὸν σωματώσασα, καὶ ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα, ἀπειρόγαμε· ᾧ κραυγάζομεν· Δόξα, Χριστὲ, τῇ δυνάμει σου.

Τὴν ἀγνὴν ἀγνεύοντι τιμῆσωμεν νοῦ, καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνόμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Μεμύηται Ἡσαίας τὸ βάθος τοῦ τόκου σου, καὶ παρθένον ἐν γαστρὶ σου ἐκήρυξεν ἔχουσαν τὸν δι' εὐσπλαγγνίαν σαρκωθέντα ἐκ σοῦ, ἀπειρόγαμε.

Ὁ τοῖς πᾶσι παρεχόμενος βουλήματι τὸ εἶναι, πάναγνε, ἐκ σοῦ ἀρχὴν χρονικὴν λαμβάνει καὶ τίχεται, λύων τὰ χρόνια παραπτώματα τῆς συμπτωθείσης, ἄχραντε, τῶν βροτῶν βευστῆς οὐσίας.

Ἄ φρικτοῦ καὶ ἀβρήτου θεάματος! ἐν γαστρὶ κτεοικεὶ ὁ ἀχώρητος, καὶ σὰρξ ἀτρέπτως γίνεται, καὶ θεοῖ με δι' οἴκτον, καὶ τὴν τεκοῦσαν μετὰ τόκον φυλάττει ἀγνεύουσαν.

A ecce enim Virgo peperit infantem novum, qui Adamo est antiquior, et æqualis consideret Patri.

Genus hominum salvatum est per partum tuum, qui superat omnem cogitationem, et ii qui in tenebris corruptionis versabantur, viderunt lumen quod coruscavit ex utero tuo, o Domina sanctissima puella, causa reparationis nostræ.

Is qui Paternum sinum non reliquerat vacuum in sua incarnatione, in sinu tuo visus est, o purissima, arctatus tanquam infans, quem propitium redde iis, qui te religiose honorant, o Virgo Dei sponsa.

Hæsitat mens recogitans magnum partus tui mysterium, o Virgo : Deum enim peperisti hominem factum, quem nulla mens cogitatione assequi potest.

Omnium Creatorem peperisti, ut Matrem talem decebat; et velut thronus cherubicus, portasti eum qui continet ac portat universum, o innupta.

Admirandus partus tuus, o sola benedicta, mentes nostras stupore percellit : Deus enim ex te carnem suscepit, o Deipara, permanens id quod erat, immutabilis natura : quem superexaltamus in omnia sæcula.

O puella quæ lucem æternam ex Patre coruscantem peperisti, illumina animam ac mentem meam. o Virgo, **226** longe repellens a me tenebras passionum, ut beatificem te, semper beatissimam spem fidelium.

Ex canone in festo S. Clementis Romani, die 24.

Sanctifica, Domina, miseram mentem meam, quæ supersubstantiale Verbum genuisti, et universis supernis potestatibus sancior es, o Deo charissima.

O Dominipara, quæ Deum ineffabiliter genuisti, universi Salvatorem, eundem deprecare ut salvet me assidue passionibus circumdatum.

Restaurasti humanam naturam contritam et corruptioni subjectam, o inviolata atque innupta, dum Deum corporasti, ac supra naturæ modum peperisti : ad quem clamamus : Gloria, Christe, potentiae tuæ.

Castam casta mente honoremus : pulchritudinem Jacob divinis actionibus decorantes religiose laudemus, tanquam Dei nostri Matrem.

Initiatus est Isaias profundis mysteriis partus tui, et prædicavit te virginem, quæ in utero habitura eras eum qui propter suam misericordiam ex te incarnatus est, o nescia viri.

Ille qui omnibus decreto suo præbet esse, ex te, o tota casta atque inviolata, principium temporale suscepit ac natus est, expians delicta naturæ hominum fluxæ, quæ corruebat.

O spectaculum formidandum atque ineffabile ! In ventre habitat is, quem nihil capere potest, et sine ulla mutatione sit caro ; meque sua deificat misericordia ; et Genitricem suam post partum castam conservat.

Fers in ulnis Deum, o sanctissima, tanquam A
thronus igneus inviolatus, qui humanam suscepit
naturam, et **227** unione ineffabili ob immensam
misericordiam suam eidem copulatus est; quamob-
rem omnes te magnificamus.

Ex canone in festo S. Mercurii martyris, die 25.

E virgine puella incarnatus visus est, qui propter
nos homo similis nobis factus est, et Mercurium
suarum passionum testem, athletam suum effecit,
enixe sibi concinentem: Cautemus Domino, glo-
riose enim honorificatus est.

Ut conceptionem tuam, quæ omnem mentem
excedit, rubus præfiguraret, o casta, apparuit ar-
dens in igne, nec tamen comburebatur.

In te salutiferum Verbum descendit, o Virgo B
perennis, tanquam imber, qui infidelitatis pluvias
exsiccavit.

Interime, o Virgo, vivum peccatum meum, tu
quæ vitam peperisti, quæ morti tradidit mortem.

Concepisti, o puella, per vocem angeli, magni
consilii Angelum, et ex tuis sanctissimis sangui-
nibus incarnatum peperisti, o purissima, illum qui
vitæ aditus universis ostendit propter ineffabilem
misericordiam suam.

Angelorum ordines stupore percellit mysterii
tui profunditas, o Deipara: Deus enim ex te inear-
natus apparuit, cui concinimus: Benedictus es,
Domine Deus.

Nos omnes fideles te tanquam reparationis no- C
stræ causam laudamus, o inviolata: Deum enim
omnium rerum causam supra causam peperisti,
qui imaginem suam malitia contritam, propria mi-
sericordia redintegravit, o sola superbenedicta et
gratia plena.

Illumina, o porta lucis, animam meam passio-
num caligine excæcatam, pravisque cogitationi-
bus obscuratam, atque in discrimine positam, et a
tentationibus, periculis **228** ac tribulationibus
eræpe me, ut glorificem te spem roburque fidelium.

Ex canone in festo S. P. N. Alypii Cionitæ, die 26.

Verba venerandi prophetæ sinem habere. Ecce D
enim Virgo Deum in carne peperit, qui homines
delictis ac peccatis ante contritos redintegravit.

O Virgo, mundum Verbi palatium, fac animam
meam domum Spiritus sancti: fonte aquæ, quæ
est principium vitæ, pota me, peccati calore inflam-
matum, ut pro debito te glorificem.

Médere, Domina, passionibus animæ meæ, men-
temque et cor meum illumina, tu quæ lucis da-
torem peperisti, Christum Dominum omni bonitate
superiorem.

O puella sancta, Deum sanctum peperisti, ex
sua misericordia hominem factum, qui sanctificat
omnes ipsum cum fide ac timore sanctificantes.

Nos, qui in tribulatione versamur, fortem con-

Φέρεις ἐν ἀγκάλαις τὸν Θεόν, ὡς πύρινος, παν-
αγία, θρόνος ἀχραντοῦ φύσιν βροτεῖαν εἰληφότα, καὶ
ταύτης συμπλακέντα καθ' ἑνωσιν ἀπόβρητον, δι'
οἴκτον ἀμέτρητον· ὃδ' ἔν σε πάντες μεγαλύνομεν.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μεγαλομάρτυρα
Μερκούριον, ἡμέρα κε'.*

Κόρης παρθένου ὠράθη σαρκούμενος οὐκ ἡμᾶς
καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ μάρτυρα πιστὸν
παθῶν οἰκείων δείκνυσι Μερκούριον γενόμενον,
αὐτοῦ τὸν ἀθλητὴν, αὐτῷ συντόμως ψάλλοντα· Τῷ
Κυρίῳ ἄσωμεν· ἐνδόξως γὰρ δεδοξασται.

Ἵνα προτυπώσῃ σου τὴν ὑπὲρ νοῦν, ἀγνή, κῆρσιν,
βάτος πυρὶ ὤφθη καιομένη, οὐδαμῶς φλεγόμενη.

Ἐπὶ σὲ ὁ σωτήριος Λόγος καταβέβηκεν, Ἄειπάρ-
θενε, ὡσπερ ἕμβρος, καὶ ἐξήρανε τῆς πολυθείας τὰ
ὀμβρήματα.

Θανάτωσον, Παρθένε, τὴν ζῶσάν μου ἁμαρτίαν,
ζῶην ἢ κηύσασα τὴν θανατώσασαν θάνατον.

Συνέλαβες τῇ φωνῇ τοῦ ἀγγέλου τὸν βουλῆς με-
γάλης Ἄγγελον, Κόρη, καὶ ἐκ τῶν σῶν παναγίων
αιμάτων σεσαρκιωμένον, πανάμωμε, τέτοκας τὸν
δείξαντα πᾶσι ζωῆς τὰς εἰσόδους δι' ἄφατον ἔλεος.

Τάξεις ἀγγέλων καταπλήττει μυστηρίου σου τὸ
βάθος, Θεοτόκε· ὁ Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ σαρκούμενος
ὠράθη, ὧ μελωδοῦμεν· Κύριε ὁ Θεός, εὐλογητός εἰ.

Ὡς τῆς ἡμῶν ὑπάρχουσα ἀναπλάσεως, ἀχραντε, C
ἅπαντες αἰτίαν οἱ πιστοὶ ὑμνοῦμέν σε. Θεὸν γὰρ
παναίτιον ὑπὲρ αἰτίαν τέτοκας, τὸν τὴν συντριβείαν
ἐν κακίᾳ εἰκόνα οἰκείᾳ εὐσπλαγγνίᾳ ἀναπλάσαντα,
μόνη ὑπερευλογημένη καὶ κεχαριτωμένη.

Φώτισον, πύλη τοῦ φωτός, τὴν τυφλώτουςαν
ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ πονηροῖς λογισμοῖς
ἀμαυρωθείσαν καὶ κινδυνεύουσαν, καὶ ἐξελοῦ με
πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων, ἵνα δοξάζω σε,
τὴν ἐλπίδα τῶν πιστῶν καὶ κραταίωμα.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Πατέρα ἡμῶν
Ἀλύπιον τὸν Κιονίτην, ἡμέρα κς'.*

Ῥῆσις σεπτῶν προφήτου πέρας ἐδέξατο· ἰδοὺ
γὰρ ἡ Παρθένος σαρκὶ Θεὸν ἐκύησε βροτέως ἀνα-
πλάττοντα, συντριβέντας πρότερον ἁμαρτίαις καὶ
πλημμειλήμασιν.

Παρθένε, τὸ καθαρὸν τοῦ Λόγου παλάτιον, τὴν ψυχὴν
μου δεῖξον οἶκον τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὕδατος πη-
γῆς ζωαρχικῆς πότισόν με τῇ καύσει τῆς ἁμαρτίας
φλογισόμενον, ὅπως καταχρέως δοξάζω σε.

Τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μου θεράπευσον, καὶ φωτ-
αγώγησον τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν μου, Δέσποινα,
ἢ φωτισθέντα τεκοῦσα Χριστὸν τὸν ὑπεράγαθον
Κύριον.

Ἄγιον ἐκύησας Θεὸν γενόμενον βροτέν δι' οἴκτον,
ἀγία Κόρη, τὸν καθαγιαζόντα τοὺς αὐτὸν ἐν πίστει
καὶ φόβῳ ἀγιάζοντας.

Ἰσχυρὰν παράκλησιν οἱ ἐν θλίψει ἔχομεν, ἀγνή,

καὶ βεβαίαν πάντες σε ἀντίληψιν, Μητέρα Θεοῦ, κινδύων σῶζε τοὺς δούλους σου.

Ὁ ἀπεριόριστος σάρκα ἀνελάβετο ἔννοον τε καὶ ἔμφυχον ἐκ σοῦ, Ἄειπάρθενε, τοῦ σῶσαι τοὺς βοῶντας· Ὁ Θεός, εὐλογητός εἶ.

Σοῦ ὁ τοκετός τὴν τιχτομένην βλάβην κακίᾳ τοῦ ὄφρου· νῦν ἀπεστείρωσε, μόνῃ κατάρως ἀναίρεσις, Παρθένε· ὄθεν σε τιμῶμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτισμόν μοι δώρησαι τῷ ἐν σκότει ὄντι τῶν παθῶν, καὶ ῥῦσαι με πονηρῶν ἔργων, καὶ φλογὸς ἐναποκειμένης μοι τῷ ἀβλίῳ καὶ ἀμαρτωλῷ, ἀχραντε Δέσποινα, προστασία τῶν ὑμνούντων σε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὁσίον Πατέρα ἡμῶν Στέφανον τὸν νέον, ἡμέρα κη'.

Τὴν ἀδιόδευτον πύλην, τὸ καθαρὸν τῆς ἀγγελίας τέμενος, τὴν καλὴν ἐν γυναιξί, τὴν ἀγίαν Δέσποιναν φωναῖς ἱεραῖς ὁ ἱερός λαὸς δοξάζωμεν.

Ἐκ σοῦ τῆς μόνης καθαρᾶς ὁ ὑπέρθεος Λόγος ἐσαρκώθη, ὡς οἶδε, καὶ διέσωσεν ἡμᾶς, τοὺς προσκυνοῦντας αὐτοῦ τὴν δι' οἶκτον θεῖαν συγκατάβασιν.

Ἐν σοί, πανάμωμε, τῆς σωτηρίας μου τὰς ἐλπίδας ἐθέμην, ἐπὶ τὴν σὴν σκέπην κατέφευγα· γενοῦ μοι, Κόρη, βοηθός, τῶν δεινῶν ἐξαιρουμένη με.

Ἵπεραγία, ἡ τὸν Θεὸν μόνῃ ἐπὶ γῆς ὡς ἀληθῶς τὸν ὑπεράγιον τέξασα, τοὺς σε Θεοτόκον ἀεὶ κηρύττοντας ἀγίασον καὶ σῶσον τῇ μεσιτείᾳ σου.

Τὴν μόνην πανύμνητον, τὴν καλὴν ἐν γυναιξί, τὴν τοῦ Θεοῦ λοχεύτριαν, Χριστιανῶν τὸ τεῖχος τὸ ἀβράγες, τὴν ἀχραντον Δέσποιναν ἀδικάστῳ καρδίᾳ μακαρίζωμεν.

Ἱερώτατοι προφῆται προεδήλωσαν, ἀγνή, ἐκφυτικώτατα τὸ μυστήριον τῆς σεπτῆς λοχείας σου, καὶ νῦν ἡμεῖς τὰς ἐκβάσεις τηλαυγῶς κατανοοῦντες εὐσεβῶς σε μακαρίζομεν.

Ῥαντισμῷ θεοῦ λύτρου, θεοχαρίτωτε, ἐκ πλευρᾶς κενωθέντος τοῦ σοῦ Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, τὸν ἐκ πονηρᾶς ἀμαρτίας προσόντα μοι ῥύπον, δυσωπῶ σε, ἀπόπλυνον, Παρθένε.

Φωτὸς δοχεῖον, θεοχαρίτωτε, τῶν ἱερῶν μαρτύρων ἀληθῶς τὸ κραταίωμα, τῶν ὁσίων ἀπάντων τὸ καύχημα, σῶσον ἡμᾶς κινδύων, καὶ περιστάσεων, καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Παράμορον καὶ τὸν ἅγιον Φιλούμενον, ἡμέρα κθ'.

Ἐν χρόνῳ τὸν ἔξω χρόνου τέτοχος βροτῶν γενόμενον, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτευε, ἀγνή, ὡς Υἱόν σου καὶ Κύριον, τὰ τῆς ψυχῆς μου χρόνια πάθη ἰάσασθαι, πανάμωμε.

Στερέωσόν μου τὴν νοῦν περιτρεπόμενον πολλοῖς

A solutionem habemus, et stabilem defensionem, te, inquam, o casta. Libera, o Mater Dei, a periculis servos tuos.

Ille qui est incircumscriptus atque indefinitus, carnem suscepit mente atque anima præditam, ex te, o Virgo perpetua, ut eos salvaret, qui clamant: Benedictus es, Deus, etc.

Partus tuus nunc sterilem reddidit noxam, quæ ex malitia serpentis nata erat, o Virgo, unica maledictionis exterminatio; quamobrem te in omnia sæcula honoramus.

Illuminationem largire mihi, in passionum tenebris commoranti, et libera me a pravis operibus, et a flamma quæ reservatur mihi miserabili ac peccatori, o Domina inviolata, eorum, qui te laudant, patrocinium.

229 *Ex canone in festo S. Stephani Junioris, die 28.*

Portam imperviam, mundum castitatis templum, pulcherrimam inter mulieres, Dominam sanctam, sacris vocibus sacer populus glorificemus.

Ex te sola pura Verbum superdivinum incarnatum est, eo modo quo idem novit, et salvavit nos, qui illius descensum divinum ob suam misericordiam factum adoramus.

In te, o immaculatissima, salutis meæ spes reposui, sub tuam protectionem confugi: esto mihi adiutrix, o puella, et a rebus molestis eripe me.

O supersancta, quæ supersanctum Deum sola in terra verissime peperisti, eos, qui te Doiparam semper prædicant sanctifica ac salva mediatione tua.

Solam illam omni laude dignissimam, pulcherrimam illam inter mulieres, Dei Genitricem, Christianorum murum inexpugnabilem, Dominam inviolatam, immoto minimeque dubitanti corde beatificemus.

Sacratissimi prophetæ manifestissime antea declaraverunt mysterium venerandi partus tui, o casta; et nunc nos valicini successus aperte agnoscentes, te devote beatificamus.

Aspersorio divini lavacri, quod ex latere Filii Dei que tui effusum est, ablue, te precor, o Virgo Deo charissima, sordes, ex peccati malitia inbærentes mihi.

O Deo charissima, lucis receptaculum, vere sacerorum martyrum robur, et confessorum omnium gloriatio, salvos fac nos a periculis, et circumstantibus calamitatibus, atque ab hostium incursionibus, dum te laudibus celebramus.

230 *Ex canone in festo SS. Paramoni et Philumeni martyrum, die 29.*

In tempore peperisti eum, qui est extra tempus, hominem factum: quem enixe deprecare, o casta ac tota immaculata, tanquam Filium tuum ac Dominum, temporariis animæ meæ passionibus medeatur.

Confirma ac stabilem effice mentem meam, o

Mater Dei castissima, multis passionibus circum-
agitata, ut te pro debito glorificem.

Homines ob transgressionem mortuos vivifico
partu tuo omnes resuscitasti, o Virgo Maria : pro-
pterea te glorificamus, et divinis laudibus beatam
appellamus.

Qui Patri ac Spiritui sancto æqualem habet ho-
norem Dominus, ex castis sanguinibus tuis, o Virgo,
incarnatus est et factus homo.

A scandalis vitæ libera me, o intemperatissima,
qui in nocte cæcitatibus, deformium cogitationum
tenebris, ob inimici malitiam, semper occupatus
sum.

Gaude tu, quæ sola hominibus gaudium pepe-
risti : gaude, cælum, et throne Cherubice, et glo-
riosissimum palatium Regnatoris sæculorum, o B
Domina ab omni macula immunis.

Legis umbræ, et prophetarum veneranda præco-
nia, præfigurant te futuram ineffabiliter Dei no-
stri Genitricem, o casta, divina gratia cumulatis-
sima, cui omnes concinimus : Benedicite, omnia
opera Domini, Dominum, etc.

Illumina pupillas oculi mei cæcitate mortiferi
peccati obtenebratas, o Dei Genitrix, castissima
Domina. Tu enim es fidelium auxilium et illumi-
natio, o inviolata.

231 MENSIS DECEMBER.

Ex canone in S. Sophoniam prophetam (96), die 3.*

Humanum genus per te in sortem accepit re-
demptionem ; etenim Redemptorem omnium sola
peperisti ; propterea beatam te dicimus, o Virgo
Deipara, peccatorum auxilium, et cadentium erectio.

Conspectæ sunt in te semitæ desiderati ab om-
nibus. Ille enim qui sedet in sinibus Paternis, in
sieu tuo, o casta, in morem infantis, residet, et
voluntarie lac sugit, qui nutrit universa.

Novum nobis velut puerulum peperisti, sæculis
omnibus antiquiorem, adolescentula unica specio-
sissima, gignens ineffabiliter Creatorem, o Virgo
sanctissima, angelorum miraculum, atque hominum
fidelium salus.

Diurnas animæ meæ passiones cura, o invio-
lata, te precor : atque omnium peccatorum meorum
chirographum discinde lancea Filii tui, neque sinas D
perire me sperantem in te, o purissima.

Carnis meæ appetitus mortifica, o Deipara, quæ

*Ex canone in festo S. Ambrosii episcopi Mediolan.,
die 7.*

Sine semine Filium Dei, ex decreto Patris, de
Spiritu divino concepisti, atque incarnatum pepe-
risti, qui ex Patre sine matre, et ex te sine patre
propter res natus est.

Genus hominum renovasti, sola naturæ nostræ
Conditorum ac Dominum enixa ; quare te glorifica-
mus, o Deo charissima.

Ille qui universa voluntate sua formavit, sponte

(96*) Deest in Menæis impressis.

πάθει, Μητέρα Θεοῦ πάναγνε, ὅπως καταχρέως
δοξάζω σε.

Νεκρωθέντας τοὺς ἀνθρώπους τῇ παραβάσει, τῷ
ζωηφόρῳ τόκῳ σου, Παρθένε Μαρία, πάντας ἀν-
έστησας. Διό σε δοξάζομεν, καὶ θεοπρεπῶς μακαρι-
ζομεν.

Ὁρότιμος Πατρὶ ἐνυπάρχων καὶ Πνεύματι, ὁ
Κύριος ἐξ ἀγνῶν σου ἐσαρκώθη αἱμάτων, ἀγνή, βρο-
τὸς γινόμενος.

Ἦσαί με τῶν σκανδάλων τοῦ βίου, πανάχραντε,
τῆς ἐν νυκτὶ ἀβλεψίας λογισμῶν ἀτόπων κεκρατη-
μένον, τῇ κακίᾳ τοῦ δυσμενοῦς ἀεὶ σκοτιζόμενον.

Χαῖρε, ἡ μόνη χαρὰν ἀνθρώποις κυήσασα, χαῖρε,
οὐρανὲ, καὶ θρόνε Χερουβικὲ, καὶ περίδοξον παλά-
τιον τοῦ βασιλευόντος τῶν αἰώνων, πανάμωμε Δέ-
σποινα.

Νόμου σε σκιαί, καὶ προφητῶν προδιεχάραξαν
σεπτὰ κηρύγματα, ἀρρήτως μέλλουσαν ἕσσεσθαι τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν λοχεύτριαν, θεοχαρίτωτε ἀγνή, ἧ πάντες
μέλπομεν · Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν
Κύριον.

Φώτισον ψυχῆς μου τὰς κόρας ἀμαυρωθείσας
ἀβλεψία τῆς φθοροποιοῦ ἀμαρτίας, Θεογεννητορ,
πάναγνε Δέσποινα · σὺ γὰρ πιστῶν βοήθεια καὶ
φωτισμὸς ὑπάρχεις, ἀχραντε.

ΜΗΝ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ.

Vitam peperisti, atque in viam pacis dirige semitas
animæ meæ infelicissimæ, deducens me ad divinam
Dei voluntatem faciendam.

Ecce nunc impleta est prophetia præconis divini :
nam Virgo peperit illum, qui sæcula produxit ; cui
modulantes assidue canimus, dicentes : Benedictus
es, Deus patrum nostrorum.

Te, Dei omnium Domini Matrem, universæ ge-
nerationes 232 generationum semper beatificant,
o purissima, et sacris modis glorificant : omnium
quippe fidelium asylum facta es, qui cum fide con-
cinunt : Sacerdotes, benedicite ; populi, super-
exaltate in omnia sæcula.

Bonorum amica Virgo, quæ Verbum bonum ac
Dominum peperisti, animam meam, quæ assidue ob
serpentis assultus atque ictus ad mala propendet,
festinans bonam fac, o bona, tanquam unicum
præsidium lassorum, et salus laudantium te.

*Ἐκ τοῦ Κανόνος εἰς τὸν ὅσιον Ἀμβρόσιον ἐπι-
σκοπὸν Μεδιολάνων, ἡμέρᾳ ζ'.*

Ἀσπύρως τῷ τοῦ Πατρὸς βουλήματι ἐκ θείου
Πνεύματος τὸν τοῦ Θεοῦ συνείληφας Υἱόν, καὶ σαρκὶ
ἀπεκύησας τὸν ἐκ Πατρὸς ἀμήτορα, καὶ δι' ἡμᾶς
ἐκ σοῦ ἀπάτορα.

Γένος ἀνθρώπων ἐκαινούργησας, μόνη κυήσασα
τὸν τῆς φύσεως ἡμῶν Δημιουργόν τε καὶ Κύριον ·
ὄθεν σε δοξάζομεν, θεοχαρίτωτε.

Ὁ θελήματι τὰ πάντα δημιουργήσας δημιουργεῖ.

ται θέλων ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, σώζων τοὺς εἰδότης σε ἀγνήν Θεομήτορα.

Βουλήματι τὸ πᾶν ὁ σοφῶς ἐργαζόμενος, βουλόμενος ἀναπλάσαι τοὺς ἀνθρώπους, Παρθένε, τὴν σὴν γαστέρα ὤκησεν.

Ἴσαι τῆς ψυχῆς μου, Παρθένε, τὰ τραύματα ἐπισκιάσει σου θεῖα, καὶ τὸν νοῦν μου λάμπρυνον σκοτισθέντα ἀμελείᾳ καὶ κακίᾳ ἐχθροῦ πολεμήτορος.

Ἰδοῦ, Παρθένε, ἐν τῇ γαστρὶ σου σὺ συνέλαβες Λόγον, τοῦ Πατρὸς συνάναρχον, καὶ σαρκὶ ἀπεκύησας δωρούμενον πᾶσιν ἀνάκλησιν, τοῖς ἐν Ἀδὰμ πεσοῦσι, πανάμωμε.

Ἦψθης ὑπερτέρα οὐρανῶν, Θεὸν οὐρανίον ἀποκύησας τὸν τὰ ἐπίγεια, πάναγνε, οὐρανίους ἐπισυνάφαντα, καὶ τὴν ἐπίγνωσιν αὐτοῦ πᾶσι παρέχοντα **B** τοῖς βιώσι· Πάντα τὰ ἔργα, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωνὴν σοι βιώνει, Παρθένε, περιχαρῶς τοῦ ὀρχιγγέλου· Χαῖρε, τῆς κατάραις ἢ λύσις· δεινῶν παντοίων, χαῖρε, ἢ λύτρωσις, ἢ τοὺς βροτοὺς θεώσασα τῇ ὑπὲρ νοῦν κωφορίᾳ σου.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τοὺς ἀγίους μάρτυρας Μηγάρ, Ἑρμογένην, καὶ Εὐγραφον, ἡμέρα ι'.

Ῥυσθῆναι, Κόρη πανάμωμε, παθῶν ἐπικρατείας τοὺς δούλους σου, τὸν σὸν ἐκτενῶς ἰκέτευε Κύριον καὶ Δεσπότην, ὃν ἐκ τῶν σῶν, πάναγνε, αἱμάτων ἐσωμάτωσας ἡμῖν προσομιλήσαντα.

Μόνην γυναιξί σε τὴν ὥρασαν τῷ κάλλει εὐράμενος, σωματοφόρος ἐκ γαστρὸς σου προελήλυθε, Κόρη, **C** Χριστὸς, θεῖαις ὠραιότησι καταφαιδρύνασα γένος ἡμῶν· ὅθεν σε γεραίρομεν.

Ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος, ἀνεβλάστησας τὸν φυτουργὸν πάσης τῆς κτίσεως, μαράναντα τὰ φυτὰ τῆς ἀκάρπου γνώσεως, πίστιν σε ἡμῖν ἀληθεστάτην φυτεύσαντα εὐσεβῶς, ἀχραντε Παρθένε πανύμνητε.

Ἀγίων ἀγγέλων, Παρθένε ἀγνή, ὑπερέχουσα ὤφθης, κυήσασα βουλῆς μεγάλης ἀγγελοῦ Θεοῦ Ἑμμανουὴλ, βροτοὺς ἐπουρανίους αὐτοῦ τῇ καταβάσει ἐργασάμενον, Κόρη, δι' εὐσπλαγχνίαν ἀδείηγητον.

Ἔστη μέχρι σοῦ, Παρθένε, ὁ θάνατος· ζῶν γὰρ Χριστὸν ἐκνοφύρησας τὸν δωρούμενον καθαρῶς εἰς **D** αὐτὸν τοὺς πιστεύοντας τὴν ἀθάνατον καὶ θεῖαν ἀπολύτρωσιν· τοῦτον, παναγία, αἵτησαι λυτρωθῆναι πταισμάτων τοὺς δούλους σου.

Οὐ φλέξας σου τὴν μήτραν, οὐ σαλεύσας παρθενίας σήμαντρα ὁ σαρκωθεὶς Λόγος ἐκ σοῦ προελήλυθε, παρέχων ἡμῖν ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν, Κόρη, τοῖς μέλπουσιν· Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Στάμνον σε τὸ μάννα κεκτημένην τῆς θεότητος ἐγνωμεν, Κόρη, κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, καὶ λυχνίαν, καὶ θρόνον Θεοῦ, καὶ παλάτιον, καὶ γέφυραν μεταγωγύσαν πρὸς θεῖαν ζωὴν τοὺς ἀναμέλποντας· Εὐλογεῖτω ἢ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον, καὶ ὑπερυψούτω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

A formatur ex castis sanguinibus tuis, salvans eos qui te veram Dei Matrem agnoscunt.

Qui consilio suo universum condidit sapienter, volens homines reformare, uterum tuum, o Virgo, inhabitavit.

Medere, Virgo, vulneribus animæ meæ divina visitatione tua, mentemquæ meam negligentia ac malitia bellatoris hostis obtenebratam, luce serena perfunde.

Ecce, o Virgo immaculatissima, in utero tuo concepisti Verbum Patri coæternum, et incarnatum peperisti, a quo universis ex Adam natis jam collapsis donatur reparatio.

Sublimior cælis visa es, Deum cælorum enixa, o castissima, qui cælestibus terrena conjunxit, si- que cognitionem **233** præbuit omnibus clamanti- bus : Omnia opera, laudate Dominum.

Cum voce archangeli ad te lætanter clamamus, o Virgo : Ave, maledictionis solutio : ave, omnium malorum redemptio, quæ partu tuo inexcogitabili homines deificasti.

Ex canone in festo SS. Menæ, Hermogenis et Eu- graphi martyrum, die 10.

Ut servi tui a passionum tyrannide liberentur, exora, o intemeratissima Puella, impense Dominum ac Despotam tuum, quem ex castis sanguinibus tuis corporasti, o castissima, cuiusque nobiscum conversatus est.

Solam te inter mulieres pulchritudine speciosam inveniens Christus, o Puella, incarnatus processit ex utero tuo, divina pulchritudine decorans genus nostrum ; quamobrem te veneramus.

Virga ex radice Jesse, florem protulisti universæ creaturæ satorem, qui infrugiferæ scientiæ plantas arefecit, fidem autem verissimam nobis cum devotione plantavit, o Virgo inviolata, omni laude dignissima.

Sanctis angelis eminentior apparuisti, o Virgo casta, magni consilii Angelum, Deum Emmanuel enixa, qui descensione atque humiliatione sua homines fecit cælestes, o Puella, propter incenarrabilem misericordiam suam.

Usque ad te mors perduravit, o Virgo ; vitam enim Christum genuisti, qui pure in se credentibus immortalam ac divinam redemptionem donavit. Hunc, o sanctissima, deprecare, ut servi tui a lapsibus liberentur.

Verbum ex te incarnatum, o Puella, uterum tuum non comburens, virginitatis signa non commovens, processit, præbens incorruptionem et vitam nobis concipientibus : **234** Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Te urnam, divinitatis manna continentem agnovimus, o Puella : te arcam et mensam, te lucernam ac thronum Dei, te palatium et pontem ad divinam vitam transcendentem eos qui concipiunt : Benedicat omnis creatura Domino, et superexaltet eum in omnia sæcula.

Splendorem fulgorum partus tui natura nostra
 abjecta vidit, o purissima, et a nocte ignorantiae et a
 tenebrosa passionum confusione liberata est : pro-
 pterea te tanquam salutis nostrae causam veneramur.

Ex canone in festo S. Danielis Stylitae conf., die 11.

Totus homo ac perfectus apparuit, permanens id
 quod erat etiam post incarnationem, immutabilis
 Dominus, qui ex te natus est, o Deipara.

Libera me, Domina, a passionum violentia, et
 expugna nunc hostes impugnantes me : stabilem
 me firma in petra divinae voluntatis ; animam meam
 illumina, o porta lucis divinae.

Naturae leges in te innovatae sunt ; Verbum enim
 legislatorem, o castissima, vere supra causam ac
 rationem, genuisti, quod ab irrationalitate libera-
 vit genus hominum, qui fideliter concinunt : Gloria
 potentiae tuae, o amator hominum.

Dominum enixa, supernis potestatibus sublimior
 facta es, hominumque naturam deificasti, o sola
 omni laude dignissima. Unde te verissimam Dei-
 param, o Virgo, nos fideles corde et ore glorifi-
 camus.

Te patrocinium ac propugnaculum omnes fideles
 habemus, qui in profundo malorum, et in salo
 tribulationum semper periclitamur, o Deipara,
 sola hominum praesidium.

Propitia esto mihi, Virgo ; et me peccati rhom-
 pha vulneratum **235** fomento intercessionis tuae
 cura ac sana, dum clamo : Benedictus fructus ven-
 tris tui.

Illi qui te Deiparam esse sentiunt, o Domina
 sanctissima atque omni laude celebranda, verbis
 tuis inhaerentes nunc beatam te dicunt, quoniam
 beatum Deum nobis peperisti, quem in duabus
 naturis atque unica persona laudantes clamamus :
 O pueri, benedicite ; sacerdotes, laudate ; populi,
 superexaltate eum in omnia saecula.

Parce mihi, Salvator, qui natus, illaesam atque
 incorruptam Genitricem tuam conservasti post
 partum, cum sedebis, ut judices opera mea ; dissi-
 mulans iniquitates meas et peccata mea, tanquam
 impeccabilis, tanquam Deus miserator atque homi-
 num amator.

*Ex canone in Dominica in qua celebratur memoria
 primorum patrum Adae et Evae.*

Divinis oraculis aurem praebemus, Christi ap-
 paritionem reboantibus. Ecce enim in spelunca
 nascitur, ex virgine puella ille, cujus partum hor-
 rore plenum astrologis apparens stella praemonstrat.

Nunc expectatio gentium ex Virgine procedit :
 et Bethleem opportune aperit paradisum Edem qui
 clausus erat, suscipiens Verbum corporatum, et in
 praesepio, secundum carnem, reclinatum.

Nunc redemptio nostra in praesepio reclinatur,
 et tanquam infans fasciis involvitur : et Magi reges
 veniunt ab Oriente ad videndum illum tanquam
 Deum ac regem natum super terram, et ad adoran-
 dum illum cum donis fideliter.

A Φέγγος ἀστραπῆς τοῦ τόκου σου ἡ ἀπωθείσα φύσις
 ἡμῶν, πανάμωμε, εἶδε, καὶ νυκτὸς ἐξ ἀγνωσίας
 λελύτρωται, καὶ παθῶν τῆς σκοτώδους συγχύσεως·
 διὸ σε ὡς αἰτίαν τῆς σωτηρίας ἡμῶν σέβομεν.

*Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν δσιον Δαριήλ τὸν Στυ-
 λίτην, ἡμέρᾳ ια΄.*

Ὅλος ἄνθρωπος ὤφθη, μείνας ὅπερ ἦν, καὶ μετὰ
 σάρκωσιν, ὃ ἐκ σοῦ Θεοῦ γεννηθεὶς ἀναλλείωτος
 Κύριος.

Ῥῦσαι τῆς τῶν παθῶν με ἐπαγωγῆς, Δέσποινα,
 καὶ τοὺς πολεμοῦντας ἐχθροὺς με νῦν ἐκπολέμησον·
 στήριξον πέτρα με τῇ τοῦ Θεοῦ θελημάτων· τὴν
 ψυχὴν μου φώτισον, πύλη τοῦ θεοῦ φωτός.

B Νόμοι ἐν σοὶ φύσει κεκαινοτόμηνται· νομοδότην
 Λόγον γὰρ ἐγέννησας ὑπὲρ αἰτίαν ὡς ἀληθῶς, πάν-
 αγνε, καὶ λόγον, τῆς ἀλογίας ῥυσάμενον τὸ γένος
 τῶν ἀνθρώπων, τῶν πιστῶς μελωδούντων· Τῇ δυνά-
 μει σου δόξα, φιλόανθρωπε

Τὸν Δεσπότην τεκοῦσα ὤφθης ὑπερτέρα τῶν ἀνω
 δυνάμεων, καὶ βροτῶν τὴν φύσιν ἐθεούργησας, μόνη
 πανύμνητε· Θεοτόκον ἔθεν παναληθεῖ ψυχῇ καὶ
 γλώσσει οἱ πιστοὶ σε, Παρθένε, δοξάζομεν.

Σὲ προστασίαν πιστοὶ καὶ τεῖχος πάντες κεκτη-
 μεθα, οἱ ἐν βυθῶ τῶν κακῶν καὶ σάλω τῶν θλίψεων
 ἀεὶ κινδυνεύοντες, Θεοτόκε μόνη, τῶν βροτῶν τὸ
 καταφύγιον.

C Ἦσος ἔσο μοι, Παρθένε, καὶ πληγέντα με βομφαία
 ἀμαρτίας ἐν μωτιώσει τῆς σῆς θεράπευσον πρε-
 σβείας κράζοντα· Εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς σῆς
 κοιλίας.

Οἱ Θεοτόκον, Δέσποινα παναγία, φρονούντες σε,
 ῥήμασιν ἐπόμενοι τοῖς σοῖς, πανύμνητε σεμνή, μα-
 καρίζομεν, ὅτι Θεὸν μακάριον ἔτεκες ἡμῖν, ὃν ἐν
 δυοῖ ταῖς οὐσίαις, μὴ δὲ ὑποστάσει ἀνυμνοῦντες
 βοῶμεν· Οἱ παῖδες, εὐλογεῖτε, λερεῖς, ἀνυμνεῖτε, λαβῆς,
 ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Σῶτερ ὃ τεχθεὶς καὶ φυλάξας τὴν τε-
 κοῦσάν σε ἀφθορον μετὰ τὴν κύησιν, ὅταν καθίσῃς
 κρῖναι τὰ ἔργα μου, τὰς ἀνομίας παρορῶν, καὶ τὰς
 ἀμαρτίας μου ὡς ἀναμάρτητος, ἐλεήμων ὡς Θεός,
 καὶ φιλόανθρωπος.

D Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν Κυριακὴν τῆς μνήμης
 τῶν ἀγίων προπατέρων Ἀδὰμ καὶ Εὐας

Ῥητῶν ἐθνέων ἀκούσωμεν, βοώντων τοῦ Χριστοῦ
 τὴν ἀνάδειξιν· Ἰδοὺ γὰρ σπηλαίω τίχεται, Κόρης
 ἐξ ἀπειρογάμου, οὗ τὸν φρικτὸν τόκον προμηνύει
 ἀστρολόγοις ὁ ἀστὴρ ἐπιφαινόμενος.

Νῦν ἡ προσδοκία τῶν ἐθνῶν ἐκ Παρθένου προέρχε-
 ται, καὶ Βηθλεὲμ τὴν κεχλεισμένην ὑπανοίγει προ-
 φόρως· Ἐδὲμ, Λόγον σωματούμενον εἰσδεδεγμένη, καὶ
 φάτνη σαρκὶ ἐπανακλινόμενον.

Νῦν ἡ ἀπολύτρωσις ἡμῶν ἐν φάτνῃ ἀνακλίνεται,
 καὶ σπαργανοῦται ὡσπερ νήπιον, καὶ Μάγοι ἀνατο-
 λῶν βασιλεῖς ἀφίχοντο, τοῦτον ὡς Θεὸν καὶ βασιλέα
 τεχθέντα ἐπὶ τῆς γῆς βλέψαι, προσκυνῆσαι σὺν
 δώροις πιστῶς.

Ὁ πλήρης κενῶσαι σαρκὶ δι' ἡμᾶς, καὶ ἀρχὴν ἔχει ἀναρχος δέχεται, πτωχεύει δὲ ὁ πλούσιος καὶ Λόγος ὢν Θεοῦ ἐν φάτῃ τῶν ἀλόγων, προσκλίνεται ὡς βρέφος, τῶν πάντων ἀνάπλασιν ἀπ' αἰῶνος ἐργαζόμενος.

Νέον ἐπὶ γῆς παιδίον γνωρίζεται ὁ δὴν σὺν Πατρὶ αἰὲ καὶ Πνεύματι, σπαργανοῦται δὲ ὁ τὴν γῆν σπαργανώσας ὀμίχλη σαφῶς, καὶ ἐν φάτῃ τῶν ἀλόγων ἀνακέχεται· τούτου νῦν προεορτάζομεν γεγηθότες τὴν ἀσπορον γέννησιν.

Ἰδοῦ, καθὼς προεἶπεν ὁ προφήτης, ἐν γαστρὶ συνέλαβεν ἡ ἀπειρόγαμος Θεὸν, καὶ τέκνιν σαφῶς ἐπέλγεται ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ, ᾧ πάντες ψάλλομεν· Ὁ τῶν πατέρων Θεὸς, εὐλογητὸς εἴ.

Ἄρθης ἐκ παρθενικῶν, Χριστὲ, αἱμάτων σωματούμενος ἀρβήτιψ λόγῳ, καὶ ὡς βρέφος τέλειον ἐν σπηλαίῳ, ὑπερβολῇ εὐσπλαγγνίας, Ἰησοῦ, ἀποικιζόμενος· ἀστὴρ δὲ σε πόρρωθεν ἐμήνησεν ἀστρολόγοις· Ὑμνεῖτε, πίστει κραυγάζουσι, καὶ ὑπερυψοῦτε Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Φορέσας με ἐκ τῆς Παρθένου προέρχεται, καὶ σπηλαίῳ τέκνεται Λόγος ὁ τοῦ Πατρὸς ἀσυγχύτως, χόρευε, ἡ κτίσις, φωναίς εὐχαρίστως μεγαλύνουσα αὐτοῦ τὴν δι' οἶκτον παναγίαν συγκατάβασιν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὸν ἁγίον μάρτυρα Ἐλευθέριον, ἡμέρα ιε'.

Ὡς θρόνος πυρρίμορφος, τὴν Κτίστην φέρεις, ὡς ἐμφυχὸς θάλαμος καὶ τερπνὸν παλάτιον, τὸν βασιλέα χωρεῖς γενόμενον ὅπερ ἡμεῖς, Θεοχαρίτωτε.

Ῥάβδος δυνάμειος ἐδλάστησας τὸν Χριστὸν, ἐν ᾧ στηριζόμεθα· σὲ γὰρ ἐτύπου Ἀαρὼν ράβδος ποτὲ βλαστήσασα, ἀγεώργητε ἀγνή, περιστερά ἀεικάρθωνε.

(97) De hac columba verba faciens Bernardinus de Bosto in Mariali serm. 6, de Concept. parte II, ait inter alia : « Gloriosa Virgo ab omni labe immaculata, fuit figurata per columbam albam et mundissimam, quæ de arca Noe egrediens, atque nihil sceditatis tangens, cum ramo virentis olivæ est reversa, ut habetur Genes. VIII cap., quod fuit in signum victoriae. Ideo non debet corvus contra eam erocifare, licet eò mortuorum corporum putredine scdato, ipsa purissima columba in nullo penitus fuerit maculata. » Sic ille. Favet S. Andreas Cretensis in canone De conceptione B. Virginis ode 6, dum inquit :

Anna Columbam immaculatam concipiens in utero Impleta fuit verissimo spirituali gaudio.

Quibus verbis cum Virginem primo statim initio suo dixerit columbam immaculatam, negavit fuisse prius ex peccato originali corvum. Apparuit Spiritus sanctus in columbæ specie, cum Christus Dominus in fluminis Jordani undis effigiem peccatoris abluerat. Post lustralis undæ fluxum evanuit columba, solum efformata ad signum, et tamen tam cito transitura, sedulo delectu seligitur inter alites candidior, sincerior absque felle. Dominus

Qui plenus erat, propter nos exinanitur secundum carnem ; et qui erat ante principium, incipit esse : qui dives erat, fit mendiculus ; et qui est Verbum Dei, in præsepio **236** brutorum irrationalium reclinatur, ut infans, omnium qui a sæculo sunt reparationem faciens.

Novus in terra puer agnoscitur, qui semper est cum Patre et Spiritu : fasciis autem involvitur ille qui tanquam fasciis, nebula terram manifestè circumdat ; et in stabulo irrationalium reclinatur. Hujus nunc lætabundi incorruptam nativitatem festis vocibus præveniamus.

Ecce, quemadmodum prædixit propheta, Virgo Deum concepit in utero, et proxima est ad illum manifestè pariendum in spelunca Bethleem : cui omnes psallimus : Benedictus es, Deus patrum nostrorum.

Apparuisi, Christe Jesu, incarnatus ex virgineis sanguinibus, ineffabili verbo : et tanquam perfectus infans, propter excessum misericordiæ in spelunca natus es. Stella autem te a longe astrologis manifestavit, cum fide clamantibus : Laudate et superexaltate Christum in sæcula

Portans me tanquam vestimentum, ex Virgine procedit, et in spelunca nascitur Verbum Patris sine commistione. Tripudiate, creatura, et gratis vocibus sanctissimam illius demissionem, quæ ex misericordia processit, magnificate.

Ex canone in festo S. Eleutherii martyris, die 15.

Tanquam thronus igniformis portas Creatorem ; tanquam thalamus animatus, jucundumque palatium Regem continens factum similem nobis, o Deo charissima.

Virga virtutis germinasti Christum, in quo stabiles efficimur ; te enim olim virga Aaronis pullula figuravit, o casta, culturæ nescia, columba semper virgo (97).

ergo Matrem eligeret semper mansuram novem mensium claustrum, quæ aliquando sub felle, sub labe, et deditur fuisse generis consors ? Quid ? Venis ad hominem in serpente callidus hostis (inquit Hugo Victorinus apud Tilmanum in Allegoriis), qui fortasse, si permissus fuisset, in forma columbæ venire maluisset, sed hoc vas sibi Spiritus sanctus reservavit, quia profecto dignum non erat, ut spiritus malignus formam homini odiosam faceret, in qua postmodum idem Spiritus sanctus apparere debuisset. » Sic ille. Et Magister Sententiarum libr. II, dist. 24 : « Voluisset quidem dæmon in specie columbæ venire ; hæc nempe, ut animal innoxium et simplex, ad mulierem decipiendum congruentissimum diabolo fuisset instrumentum ; sed non erat consentaneum et conveniens, ut per immundum et malignum spiritum redderetur homini columbæ invisæ et exosa, in cuius postea specie Spiritus sanctus hominibus erat appariturus. » Hæc Magister. Dignum igitur non fuit ex Hugone, columbam, in qua tot ante sæcula erat appariturus Spiritus, a callido hoste prius invadi, ne sic odiosa hominibus fieret, et inhabilis Spiritui sancto portando redderetur. Et dignum erit columbam nostram, Virginem Deiparam, Dei Filio portando ab æterno destinatum, a prima sui origine

Angelorum exercitus obstupuerunt, videntes quo pacto invisibilis, in forma nostra ex te, o Virgo Dei Genitrix, **237** accepta, visibilis factus esset: quem tu supplex precare, ut omnes qui te cum fide glorificent, salutis dignos efficiat.

In admirationem rapit omnem mentem miraculum tuum, o Virgo; paris enim Deum cum corpore, et nutrientem lacte nutris, sine virilis tori experientia, eo modo quem solus ipse novit.

O Maria, quæ tabernaculum sanctificationis effecta es, sanctifica miseram animam meam voluptatum sordibus inquinatam, et divinæ gloriæ participem effice illam.

Te solam mundissimam inveniens mundissimum Verbum Dei, o Dei sponsa immunis ab omni labe, ex utero tuo natum, emundat nos fideles a sordibus nobis adherentibus ex passionum intemperantia.

Tanquam imber descendit Christus in ventrem tuum, o Virgo, et universas vere irrigavit creaturas, exsiccans lutulenta idololatriæ flumina, solus beneficus.

Parce nobis, Domine, qui ineffabilem nativitatem tuam ex Virgine collaudamus, liberans nos famulos tuos a tentationibus, passionibus et angustiis, per intercessionem ejusdem Virginis: tu quippe beneficus es, et solus amator hominum

Ex canone in S. Marimum (97), die 16.*

Multinoma puella, salve: sancta Maria Mater Christi, et Virgo: fidelium gloriatio, maledictionis redemptio, Evæ revocatio, miraculum inintelligibile, rubus incombustus, terra inculta.

Diviniloquorum prophetarum voces, prænuntiaverunt te, o Virgo, futuram Dei Genitricem, qui propter **238** ineffabilem misericordiam suam, humanam formam assumpsit.

Rumpitur sepes antiquæ maledictionis partu tuo: paris enim Deum Emmanuel, o castissima, qui benedictionibus universos terræ fines illustravit atque exhilaravit: quem laudantes, te cum fide glorificamus.

Novum nobis genuisti infantem, o casta, qui ex Patre sine tempore natus est ante sæcula: propterea, o Puella, te merito beatificamus.

Portam te vidit Ezechiel, o Deipara, per quam

Ex canone in festo S. Sebastiani, et sociorum, die 18.

Novum filium peperisti, eum qui cum Patre ante

fuisse maledicti serpentis veneno cumulatam, ut hoc pacto humano generi amabilis esset et divinæ maternitati idonea prepararetur? Si ex mente insignis theologi (ut in suo opere *De Conceptione* n. 1432 optime ratiocinatur Pius Ramyrez) phantastica illa specie columbæ, etiam Spiritu sancto gravida horrore hominibus veniret, quia vera aliquando columba ipsius dæmonis bajulam se gessisset, quid si illa columba, quam diabolus reipsa indueret, postea indumentum Spiritus sancti scriberetur? Si nulla latentis Dei mundities umbram prisce columbæ nobis redderet plausibilem, quid si veritas ipsa obtruderetur? Cogita ergo

A Ἐξέστησαν ἄγγελοι στρατιαί, πῶς ὁ ἀθεώρητος μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ὠράθη, Παρθένε Θεοκυῆτορ, ὃν ἐκδυσώπει σωτηρίας ἀξιῶσαι πάντας τοὺς πιστῶς σε δοξαζομένους;

Ξενίζει πᾶσαν ἔννοιαν τὸ θαῦμά σου, ἀγνή· τικταίς γὰρ Θεὸν μετὰ σώματος, καὶ τὸν τροφέα τρέφεις γάλακτι, πείραν ἀνδρὸς μὴ γνοῦσα, αὐτὸς ὡς εἶδος μόνος.

Ἀγιάσματος σκηνὴ δεδειγμένη, Μαρία, μανθεῖσαν ἡδοναῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἀγίασον, καὶ θείας δόξης μέτοχον ποίησον.

B Καθαρωτάτην μόνην σε εὐρών, πανάμωμε, Λόγος καθαρώτατος Θεοῦ σου ἐκ γαστρὸς ἀποτεχθεὶς πιστοῦς καθαίρει μολυσμοῦ, Θεόνυμφε, προσγενομένου ἡμῖν ἐξ ἀκρασίας παθῶν.

Ὡς δμβρος ἐν μήτρᾳ σου κατῆλθεν ὁ Χριστὸς, καὶ πᾶσαν κατήρδευσε τὴν κτίσιν ἀληθῶς, ξηράνας, Παρθένε, θολεροὺς ποταμοὺς εἰδωλομανίας, ὁ μόνος εὐεργέτης.

Φεῖσαι ἡμῶν τῶν ὑμνούντων σου, Κύριε, τὴν ἐκ Παρθένου ἀνέκφραστον γέννησιν, πειρασμῶν θυμωγος, καὶ παθῶν, καὶ θλίψεων ταῖς ἰκεσίαις αὐτῆς τοὺς σοὺς οἰκέτας, ὡς εὐεργέτης καὶ μόνος φιάνθρωπος.

C transivit Sol gloriæ, qui hominem a corruptione eripuit: quem deprecare pro redemptione servorum tuorum.

Dei genitrix Maria, impensis precibus supplicat Domino ac Filio tuo, ut ab igne liberentur ii, qui cum affectu modulantes canunt: Benedictus es, Deus patrum.

Vidit te Jacob scalam, o purissima, in qua innixus erat Deus, e terra ad cælum exaltans eos qui eum orthodoxa fide clamant assidue: Benedicite, opera Domini, Dominum.

Facta Dei Mater procul ab omni corruptela ac sorde, omnibus supernis ordinibus tunc eminentior sedes; teque laudant, et cum affectu beatam dicunt omnes generationes, quemadmodum prædixisti, o casta: propterea ab omni necessitate libera mundum precibus tuis.

Ἐκ τοῦ καρδίας εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Σεβαστιανόν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἡμέρᾳ ιη'.

Νέον ἀπεκύησας υἱόν, τὸν πρὸ αἰώνων Πατρὸς

columbam nostram reipsa ab origine dæmonis bajulam, et putabis non futuram Christo horrore ut al eadem bajulari pateretur? Foret tibi exosa species columbæ a primo sæculo, et Christo veniret grata veritas paulo ante præcorrupta? Et tamen columba nihil reipsa a dæmone contraheret, nihil Deo traderet, quid autem inde contraheret Maria, quid Deo dedit omnes norunt. Quidni ergo purissimam in intimis hospitium et singularem thronum columbam Verbo divino pararet Spiritus sanctus, qui sibi vitiatam etiam columbæ umbram penitus evitavit?

(97*) Deest in Menæis impressis.

συννοούμενον, φύσει καίνισα νόμους, ἀγνή, Παρθενομήτορ ἔχραντε, ἐν τῇ ὑπὲρ φύσιν σεπτῇ καὶ θείᾳ γεννήσει σου.

Ἄγίασμα ὤφθη νοητὸν τοῦ πάντας ἀγιάζοντος, καὶ καθαρὸν, πανάμωμε, σκῆνωμα· ἐκ σοῦ γὰρ ὤφθη Θεὸς σαρκούμενος, καὶ διπλοῦς φύσει κόσμῳ γνωριζόμενος ἐν μιᾷ ὑποστάσει, Θεόνομφε.

Μόνην σε πατῶν ἐκ γενεῶν ἐξελέξατο ὁ ὑπερούσιος Θεός, καὶ οὐσιώθη δι' ἡμᾶς γενόμενος ἄνθρωπος ὁ πλαστοουργὸς τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, Θεογεννητορ, πανάμωμε Δέσποινα.

Ἐπέρφωτε τοῦ ἡλίου νεφέλη, πανάμωμε, ἀπέλασον τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη πρεσβεία σου, καὶ τὸν νοῦν μου φώτισον τῇ ἀμελείᾳ σκοτισθέντα, ὅπως ὑμνῶ σε, πανύμνητε.

Φθαρεῖσαν τὴν ἡμῶν ἐκ παραβάσεως οὐσίαν ἀνεκαίνισας, τὸν καίνιζοντα τὰ πάντα θεῖκῳ μόνῳ τῷ βουλήματι κυήσασα, ἐν γυναιξίν εὐλογημένη Θεογαρίτωτε.

Στάμνον χρυσῆν, παναγίαν τράπεζαν τοῦ Θεοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ὀνομάζομέν σε, ἀγνή, τόπον ἀγιάσματος, θρόνον ὑψηλότατον, ἐν ᾧ Θεὸς ἀνεπαύσατο, ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεός.

Ἦραιώτης τέξασα Θεὸν ὠραῖον καὶ Δεσπότην τὸν θελαις καταφαιδρύναντα ἀκτίσι τοὺς βροτοὺς, ἀγνή, ᾧ κραυγάζομεν· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον.

Φρίττει νοερά στρατεύματα τὸ τοῦ Πατρὸς δρῶντα θεῖον ἀπαύγασμα, σοῦ ἐν ταῖς χερσίν ἀνερμηνεύτως κρατούμενον, καὶ τὸ σὸν κερτιμὲνον ὁμοίωμα, ἵνα βροτοὺς θεώσῃ, Παρθενομήτορ ἀπειρόγαμε.

Ἐκ τοῦ κατόνος εἰς τὸν ἅγιον μάρτυρα Βονιφάτιον, ἡμέρα 10'.

Τὸ δρος τοῦ Θεοῦ, Δανιὴλ ὁ προεῖδε, τὴν σκηνὴν τὴν νοητὴν, τὴν πλάκα τὴν σεπτὴν, τὸ τῆς δόξης ἀγίασμα, τράπεζαν τὸν θεῖον ἄρτον τὴν χωρήσασαν, ἄψμασι τὴν ἀγίαν Παρθένον ὑμνήσωμεν.

Ἐαυτὸν ἐκένωσεν ἐν τῇ γαστρὶ σου, μὴ κενώσας τοὺς Πατρικοὺς κόλπους ὁ ὑπερούσιος Θεός, καὶ σὸς υἱὸς ἐγένετο, πανάμωμε, σώζων τὸ ἀνθρώπινον.

Παρθένιαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην κατανοοῦσα, Κόρη, τὸν ἀφράστως τεχθέντα Λόγον ἐκ λαγύνων σου πιστῶς ἐμεγάλυνες.

(98) P. Joan. Euseb. Nierembergii in suis Exceptionibus cap. 13, cum ex anonymo prisco auctore Græco Deiparam Virginem appellasset tabulam a Deo scriptam, subdit: « Nimirum per Spiritum sanctum, qui suis Eam characteribus ab ipsa conceptione, qua formata fuit, exornavit, nec enim in illa prius aliquid scripserat dæmon. » Alludit ad tabulas legis digito Dæi scriptas, quarum perfectio, propter quam dicitur lex Dei immaculata, typum referebat sanctissimæ Mariæ. Hoc magis declaratur ex Menæis Græcis die 10 Junii, ode 9, de S. Metho-

A sæcula simul esse intelligitur; ac nature leges innovasti, o casta Virgo, mater inviolata in partu tuo divino ac venerando, qui fuit supra totam naturam.

Facta es spiritalis sanctificatio illius qui sanctificat universa, ac mundum ejusdem tabernaculum, o immaculatissima 239 Dei sponsa; ex te enim apparuit Deus incarnatus qui in duplici natura atque unica hypostasi mundo notificatur.

Te solam ex universis generationibus elegit supersubstantialis Deus, et substantialis factus est propter nos natus homo, substantiæ humanæ plasmatior, o Dei Genitrix, purissima Domina.

O tota immaculata, lucidissima solis nubes, depelle animæ meæ nubes intercessionibus tuis, et mentem meam illumina, negligentiae tenebris obductam, ut laudare possim te, o omnibus laudibus digna.

Substantiam nostram, ob transgressionem corruptam, renovasti, illum enixa, qui sola divina voluntate sua innovat universa, o benedicta inter mulieres, divina gratia cumulatissima.

Te urnam auream, te mensam sanctissimam divini panis vitæ, te locum sanctificationis, o casta, nominamus, ac thronum altissimum in quo requievit laudabilis Deus patrum nostrorum.

Speciosa facta es, o casta, speciosum Deum ac Dominum enixa, qui divinis splendoribus suis mortales illustrat; cui clamamus: Benedicite, omnia opera, Dominum.

Horrescunt spiritales exercitus videntes divinum Patris splendorem, in tuis manibus inexplicabili modo detentum, et similitudinem tuam possidentem, ut homines deficiet, o Virgo mater inupta.

Ex canone in festo S. Bonifacii martyris, die 19.

Montem Dei, quem Daniel prævidit, tabernaculum spiritale, tabulam venerandam (98), gloriæ sanctificationem, mensam in qua pascis divinus continetur, sanctam Virginem canticis collaudemus.

240 Seipsum exinanivit in utero tuo, nec tamen Paternum exinanivit sinum supersubstantialis Deus, et tuus filius factus, o purissima, ut salvum faceret genus humanum.

Cum intelligeres, o Puella, virginitatem tuam post partum sigillatam permansisse, Verbum ex visceribus tuis ineffabiliter natum fideliter magnificabas.

dio, ubi dicitur:

Te novæ legis arcam vocamus,
Unaque novæ legis tabulam,
Ab ipso Numine sculptam,
Cui sum Deus Verbum inscripsit,

Pulchre, novæ legis tabula, a veteri peccati lege et communi antiqui delicti consortio aliena; pulchrius: ab ipso Numine sculpta, ut conceptionis Mariæ non nisi Deus artifex fuerit.

Clamo ad te, o Virgo, emunda ab omni sorde animam meam, et salvum fac me, o casta, quæ Salvatorem Deum verum in terra corporasti.

Rubus te ante præfigurabat, o omni laude dignissima, et castissima, dum ardebat et non comburebatur: etenim tu similiter non es combusta, quamvis Deus ex te incarnatus fuerit.

Ut lætis vocibus laudare possim te, o puella, libera me intercessionibus tuis a periculis, tribulationibus, et pravis cogitationibus, quæ me vexare conantur.

In te, Virgo casta, descendens ille superdivinus, incarnatus est eo modo quem ipse novit, atque homines deificavit, qui concinunt: Benedicite, omnia opera, et laudate Dominum.

Luce tua illumina me, o purissima Deipara, peccati tenebris occupatum, et concede mihi, o sponsa Dei, ut ambulem in die divinorum mandatorum, ut laudare possim te omni laude dignissimam.

Ex canone in pervigiliis seu præparationibus ad festum Nativitatis Domini, die 20.

Paradisus Edem reseratur, nascente te, Domine, ex puella Dei filia, secundum carnem in civitate Bethleem. Providentiam tuam admirabilem hymnis collaudamus.

Jam stella exorta est ex tribu Juda, quam cum agnovissent reges, ex Oriente advenerunt accelerantes iter, **241** ut viderent Christum natum in Bethleem secundum carnem.

Quomodo, o Verbum, suscipiet te spelunca angustissima ac vilissima, natum in carne? Quomodo fasciis involveris, tu qui nubibus circumdas polium? Quomodo tanquam infans in brutorum stabulo reclinaberis?

O Edem olim mihi clausa, aperire in posterum, videns Christum infantem incarnatum, et in civitate Bethleem, quemadmodum illi placitum fuit, ex puella Virgine natum.

In spelunca Bethleem puella manifeste parit Deum factorem universi, et tanquam hominem fasciis involutum, reclinat nunc in præsepio.

Aurem præbeamus sermonibus sacris; Dominus nascitur puer propter nos, ejus principatus factus est super humerum ejus, et vocatur Angelus magni consilii Patris, princeps pacis Christus.

Sicut juravit Dominus, ecce complevit jusjurandum, dans nobis ex semine David Virginem matrem suam, ex qua natus est infans secundum carnem in civitate Bethleem, supra omnem conceptum verborum.

Virgo, alabastrum spiritale, fert Christum unguentum inexhaustum, quod in spelunca Bethleem egreditur ut in spiritu manifeste evacuetur, ut suavitate odoris sui repleat animas nostras.

Ex canone in festo S. Julianæ martyris Nicomediæ, die 21.

Virgo naturæ Conditorem parere festinat in

Ἰούρου πάντος ἀπόπλυνον, Παρθένη, τὴν ἐμὴν ψυχὴν, βοῶ σοι, καὶ σῶσον με, ἀγνή, ἡ τὸν ἀληθῆ Θεὸν Σωτῆρα ἐπὶ γῆς σωματώσασα.

Ἡ βάτος σε προετύπου, πανύμνητε, πρότερον καιομένη, μηδαμῶς δὲ φλεγόμενη, πάναγνε· καὶ γὰρ ὡς ἐκείνη οὐκ ἐφλέχθη, Θεὸν σωματώσασα.

Ἴνα φωναῖς αἰσῆαις ὑμολογῶ σε, Κόρη, παθῶν με ρῦσαι ταῖς πρῆσβειαῖς σου, κινδύνων, καὶ θλίψεων, καὶ πονηρῶν λογισμῶν, κακῶσαι με ζητούντων.

Ἐπὶ σὲ τὴν ἀγνήν ὁ ὑπέρθεος κατελθὼν, ὡσπερ οἶδε, σεσάρκωται, καὶ τοὺς βροτοὺς ἐθέλωσε μελεροδοῦντας, Παρθένη· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φωτὶ με καταύγασον τῷ σῶ, πανάμωμε, τὸν ἐν σκότει συνεχόμενον τῆς ἁμαρτίας, Θεότοκε, καὶ δίδου ἐν ἡμέρᾳ πορεύεσθαι ἐνθέων προσταγμάτων, Θεόνυμφε, ὅπως ὑμῶ σε τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν προεόρτια τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κ'.

Ἐδὲμ διανοίγεται, σοῦ γενομένου ἐκ κόρης Θεοπαιδος ἐν τῇ πόλει, Δέσποτα, τῇ Βηθλεὲμ ἐν σαρκὶ· ὑμολογοῦμεν τὴν φρικτὴν οἰκονομίαν σου.

Ἄστρον ἤδη ἀνατέταλκεν ἐκ φυλῆς Ἰούδα, ὅπερ ἐπιγνόντες βασιλεῖς κινήσεις ἀνατολῶν ποιῶνται, καὶ φθάσαι ἐπείγονται, ὅπως θεάσωνται Χριστὸν ἐν Βηθλεὲμ σαρκὶ τιχτόμενον.

Πῶς δέξεται σε, Λόγε, τιχτόμενον σαρκὶ τὸ σπηλαιον μικρότατον καὶ λίαν εὐτελές; πῶς εἰλιθήσῃ σπαργάνοις, ὁ περιβάλλον πόλον νεφέλαις; πῶς ἐν φάτνῃ τῶν ἀλόγων ἐπανακλιθήσῃ ὡς νήπιον;

Ἐδὲμ πάλαι κλεισθεῖσά μοι ἀνοίχθητι λοιπὸν, βλέπουσα Χριστὸν σαρκὶ νηπιόσαντα, καὶ ἐν τῇ πόλει, ὡς τῷ δόκησε, τῆς Βηθλεὲμ ἐκ κόρης τιχτόμενον Παρθένου.

Ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ Κόρη τίχτει ἐμφανῶς τὸν Θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν, καὶ ὡς βροτὸν εἰλιξασα σπαργάνοις φάτνῃ ἐπανακλίνει νῦν.

Ἀκουτισθῶμεν λόγων ἱερῶν· ὁ Κύριος τίχτεται παιδίον δι' ἡμᾶς, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὄμιου ἐγεννήθη, καὶ καλεῖται Ἄγγελος βουλῆς μεγάλης Πατρὸς, ἄρχων εἰρήνης Χριστός.

Ὡς ὤμοσε Κύριος, πεπλήρωκεν ἰδοῦ, ἐκ σπέρματος δούς ἡμῶν Δαβὶδ τὴν ἐαυτοῦ Μητέρα Παρθένον, ἐξ ἧς βρέφος σαρκὶ ἐτέχθη ἐν πόλει Βηθλεὲμ ὑπὲρ λόγον.

Φέρει Χριστὸν ὡσπερ μῦρον ἀκένωτον το νοητὸν ἡ Παρθένα, ἀλάβαστρον, καὶ τοῦτο προέρχεται ἐν σπηλαίῳ, πνεύματι ἀποκενῶσαι σαφῶς, ὅπως πληρώσῃ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν ἀγλαν μάρτυρα Ἰουλιανῆν, τὴν ἐν Νικομηδίᾳ, ἡμέρα κα'.

Ἡ Παρθένος τὸν Πλάστουργὸν τῆς φύσεως τεχεῖν

ἐπιέγεται ἐν τῷ σπηλαίῳ, σάρκα ἐξ αὐτῆς καθ' ὁπίστας ἐβρόχον ὑπερφυῶς φορέσαντα, ὅπως θείωσῃ τὸ ἀνθρώπινον.

Ῥυόμενος τοὺς βροτοὺς ὁ συμπαθὴς ἐκ τῆς ἀγνῆς τίχεται ἐν Βηθλεὲμ, σπάργανα καθάπερ νήπιον δεχόμενος.

Παρθενίαν μετὰ τόκον ἐσφραγισμένην ἡ Θεοτόκος βλέπουσα, θάμβει συσχεθεῖσα, « Τέκνον, ἀνεκραύγασε, πῶς νῦν σπαργανώσω σε, ψάμμω σπαργανούντα τὴν θάλασσαν; »

Θαῦμα καινοπρεπέ; Ἡ Παρθένος ἐπιέγεται ἡ ἀχραντος ἐν σπηλαίῳ Βηθλεὲμ τοῦ κυῆσαι Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα.

Θάλασσαν σπαργανώσας ὁμίχλη βουλήματι κυοφορεῖται ὁ Κτίστης ἐκ Παρθένου κόρης, καὶ σπάργανα ὡσπερ βρέφος καταδέχεται κόσμον λυτρούμενος.

Χαῖρε, χωρίον τοῦ ἀχωρήτου, Μητροπάρθενε· τοῦτον γὰρ σαρκοφόρον μέλλεις δι' ἡμᾶς ἐν σπηλαίῳ τίχτειν, ἀχραντε, ἐπανορθούμενον τῶν οἰκείων χειρῶν τὸ πλαστούργημα.

Νέφει τὴν ἐπίδασιν αὐτοῦ τιθεὶς ὁ Κύριος διὰ νεφέλης ἡμῖν Παρθένου τίχτεσθαι ἔρχεται, ὅπως λύση τῶν ψυχῶν ἡμῶν τῆς ἀμαρτίας· ζοφερά νέφη, βοῶντας αὐτῷ· Εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φέρουσα τὸν φέροντα πάντα, πρὸς Βηθλεὲμ ἔρχη, Παρθένε, τοῦτον καὶ κυῆσαι, καὶ φάτνη προσανακλῖναι καθάπερ νήπιον, τὴν τῶν βροτῶν ἀνάκλισιν διαφερόντως ἐργαζόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος εἰς τὴν ἀγίαν μεγαλομάρτυρα Ἀναστασίαν, ἡμέρα κβ'.

Πτωχεύει ὁ πλούσιος δι' εὐσπλαγγυῖαν ἐκ Παρθένου τικτόμενος· Μάγοι εὐτρεπίζονται· Ἀνατολῶν βασιλεῖς τοῦτον θεάσασθαι πιστῶς, καὶ προσκυνῆσαι σαρκί.

Ἄφθῃ ὁ ἀόρατος Θεὸς ὑπερφυῶς τικτόμενος, δι' εὐσπλαγγυῖαν πολλὴν ἐκ σοῦ, Παρθενομήτορ, πτωχεύσας ὁ πλούσιος, ὅπως ἀθανασίαν τῶν ἀνθρώπων τὸ γένος πλουτήσῃ.

Ὁὗτος μόνος ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐκ σοῦ, Παρθένε, σάρκα ὑπὲρ λόγον ἀληθῶς φορέσας, τεχθῆναι ἐν σπηλαίῳ ἐπιέγεται, ὅπως με, οἶκον γενόμενον ληστών, δείξῃ ναδὸν τοῦ θεοῦ Πνεύματος.

Ἀπειρόγαμε Κόρη, τὸν τῇ χειρὶ φέροντα ἅπασαν τὴν κτίσιν, ἐν μήτρᾳ φέρεις σαρκούμενον, ὃν καὶ τικτόμενον ἀνακλινεῖς ἐν τῇ φάτνῃ βρέφος καθορώμενον τὸν προαιώνιον.

Ῥήσεις ἤδη πεπλήρωνται τῶν προφητευόντων ἐν θεῷ Πνεύματι· ἡ Παρθένος γὰρ ἐπιέγεται ἐν σπηλαίῳ τίχτειν τὸν παντέλειον.

Σαρκοφόρος προέρχεται ἐκ σῆς φωτοφόρου νηδύος, ἀχραντε, Βασιλεὺς ὁ ἐπουράνιος, ὡς ἐν θρόνῳ φάτνη προσκλινόμενος.

Νῦν ἦλθεν εἰς τὰ ἴδια, ἐν ξένῳ τοκετῷ Λόγος τοῦ Πατρὸς σωματούμενος ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ὡς νήπιον ὄρεται ἐν σπηλαίῳ δι' ἀχραν εὐσπλαγγυῖαν.

A spelunca; qui ex ipsa secundum ineffabilem hypostasin, carnem, tanquam vestem supra naturæ modum, accepit, ut deificaret genus humanum.

Ut homines liberaret, Deus ille piissimus ex Virgine casta **242** nascitur in Bethleem, et tanquam infans recipit fascias.

Cum Deipara virginitatem suam post partum sigillatam videret, stupore correpta, clamabat: O Fili, quomodo nunc fasciis te involvam, qui tanquam fasciis, arenis mare circumdas?

O novum miraculum! Virgo inviolata festinat parere in spelunca Bethleemitica Deum hominem factum.

Qui nutu voluntatis suæ mare, tanquam fascia, nebula circumdat, cum sit Creator, nascitur ex Virgine puella, et fascias tanquam infans recipit, ut redimat mundum.

Salve, o Virgo Mater, receptaculum illius, quem nihil capere potest. Hunc tu, o inviolata, in spelunca paritura es incarnatum propter nos, ut restauret opus manuum suarum.

Dominus, qui ponit nubem ascensum suum, per nubem Virginis venit ad nos nasciturus ex illa, ut obscurissimas peccati nubes animarum nostrarum dissipet, dum eidem clamamus: Benedicite, omnia opera Domini, Dominum, etc.

Ferens ferentem omnia, ad Bethleem venis, o Virgo, ibi eundem paritura, et tanquam infantem reclinata, ut hominum revocationem mirabiliter operetur.

C Ex canone duplici in festo S. Anastasiæ martyris, die 22.

Mendicat ille qui dives est, propter suam misericordiam e Virgine natus: reges Magi discessum præparant ab Oriente, ut illum intueantur incarnatum, et fideliter adorent.

Apparuit Deus qui erat invisibilis, supra humanum morem natus ex te, o Virgo Mater, propter multam misericordiam **243** suam, pauper factus qui erat dives, ut immortalitate humanum genus ditaret.

Hic solus Deus noster, qui ex te, o Virgo, vera carne ineffabiliter indutus, in spelunca nasci festinat, ut me, speluncam latronum effectum, templum divini Spiritus efficiat.

O puella viri nescia, fers incarnatum in utero tuo illum qui universam fert creaturam; quem etiam ex te natum in præsepio reclinas; et cernitur ut infans, ille qui est ante sæcula.

Jam completa sunt verba eorum, qui in Spiritu sancto prophetaverunt: Virgo enim accelerat parere in spelunca perfectissimum Deum.

Ex utero tuo lucifero procedit incarnatus Rex cœlestis, o inviolata, et in præsepio tanquam in throno reclinatur.

Nunc in propria venit novo partu editum Verbum Patris incarnatum ex Virgine; et tanquam infans cernitur in spelunca propter summam misericordiam suam.

In spelunca subterranea e Virgine nasci properat A
Christus. Exsultet universa creatura.

Civitas Dei animata, in civitate Bethleem paris
Christum, o Deipara, ineffabiliter, propter suam
misericordiam, perfectum hominem factum.

Sanaturus humanam naturam ob antiquam præ-
varicationem corruptam, sine corruptione novus
nascitur infans, et in sinu tuo, o innupta, tanquam
in throno residet, non discedens a consessu Pater-
næ deitatis.

Verbum incarnatum ex visceribus tuis ineffabili
modo procedit, o inviolata, et incipit esse ille qui
est ante sæcula, atque in præsepio jacet fasciis
involutus, dissolvens vincula peccatorum no-
strorum.

O miraculum, quod mentem stupore percellit!
Perfectum Deum ex te, o Virgo Mater, paritura es;
et in præsepio **244** reclinata eum qui ipsis Che-
rubim est inaccessibleis, et immortalis natura.

Nunc venit Dominus, qui ubique præsens est, ex
Virgine natus in civitate Bethleem. Exsultate,
creaturæ occurrentes illi, et gloriæ cantica concien-
tes in omnia sæcula.

O puella Deo gratissima, paries infantem Creato-
rem sæculorum, qui prorsus est immutabilis, in
civitate Bethleem, propter ineffabilem misericor-
diam suam,

Paris, o Virgo Mater sancta, in civitate Bethleem,
divinissimum Verbum, ferens humanam naturam;
et ut matris est munus, lacte nutris illum qui nu-
trit universa: atque ut thronus igneus fers illum,
o sanctissima, ipsis Cherubim sublimior.

Nunc jucunde exsultet omnis creatura: etenim
nunc Deipara properat parere Verbum Deum de
Deo, factum hominem.

*Ex canone in pervigiis seu præparationibus Nati-
vitatæ Domini, die 23.*

Reges Persarum cum cognovissent te, o Verbum
Dei, Regem in terra natum ex Virgine, cum donis
venerunt festinantes ut adorarent te.

Erepturus nos Christus e tenebris malitiæ, pro-
cedit secundum carnem oriturus ut homo.

Redempturus Dominus ab antiqua maledictione
genus humanum, nascitur ex te secundum carnem,
o summe inviolata ac benedicta; propterea cum
laudibus glorificamus te, gloriam et gloriationem
nostram.

Nunc venit Christus in propria eum corpore
alieno: peregrinemur omnes a passionibus inho-
nestis, et illum natum in carne suscipiamus.

245 Quomodo angustissima spelunca suscipiet
te, o Rex, spiritu pauperem, et universa ditantem?
Quomodo aspiciet te humana natura corpore vesti-
tum? Adoramus humiliationem tuam.

Laudamus te, o unice casta, omnium bonorum
causam: etenim incarnatum Verbum, ob excessum
benignitatis ejusdem, peperisti; cujus nativitatem
in civitate Bethleem stella præmonstravit.

Σπηλαίῳ ὑπογαίῳ τεχθῆναι ἐκ τῆς Παρθένου,
Χριστὸς κατεπίγεται. Ἀγαλλιᾶσθω ἡ σύμπασα
κτίσις.

Πόλις ἔμψυχε Θεοῦ, ἐν τῇ πόλει Βηθλεὲμ ἀπο-
τίκτει τὸν Χριστὸν, Θεοτόκε, ὑπὲρ νοῦν γενόμενον
δι' εὐσπλαγχνίαν τέλειον ἄνθρωπον.

Ἰώμενος τῶν ἀνθρώπων τὴν φύσιν τῇ ἀρχαίᾳ
παραβάσει φθαρείσαν, δίχα φθορᾶς νέον τίκτεται
βρέφος, καὶ σοῦ ἐν κόλποις ὡς θρόνῳ καθέζεται,
ἀνύμφευτε, τῆς Πατρικῆς μὴ ἐκστᾶς συνεδρία θεό-
τητος.

Σεσαρχωμένος Λόγος ἐκ σῆς προέρχεται, ἀχραντε,
νηδύς ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀρχεται ὁ προαιώνιος, καὶ
φάτνη κεῖται σπαργανούμενος, καὶ διαλύει σειρᾶς
τῶν ἐγκλημάτων ἡμῶν.

B

Θαῦμα διάνοιαν ἐκπλήττον, τὸ τελούμενον ἐκ
σοῦ, Παρθενομῆτορ· κύειν μέλλεις Θεόν, καὶ φά-
τνη ἀνακλίνει τὸν Χερουβὶμ ἀπρόσιτον, καὶ ἀχώ-
ρητον τῇ φύσει.

Νῦν ἦλθεν ὁ Κύριος, ὁ πανταχοῦ παρὼν, [ἐκ] Παρθέ-
νου τίκτομενος ἐν πόλει Βηθλεὲμ· ἀγάλλου, ἡ κτίσις,
ὑπαντώσα αὐτῷ, καὶ δοξολογοῦσα εἰς πάντας τοὺς
αἰῶνας.

Ὡ θεοχαρίτωτε Κόρη, τέξεις βρέφος τὸν Ποιη-
τὴν τῶν αἰώνων, καὶ ἀναλλοίωτον, ἐν Βηθλεὲμ τῇ
πόλει, δι' ἄφατον ἔλεος

Φέροντα φύσιν βροτεῖαν, Παρθενομῆτορ ἀγία,
τίκτεις ἐν πόλει Βηθλεὲμ τὸν ὑπέρθεον Λόγον, καὶ
γαλουχεῖς μητροπρεπῶς τὸν τρέφοντα ἅπασαν κτί-
σιν· ὡς δὲ πύρινος θρόνος τοῦτον φέρεις, παναγία,
ἀνωτέρα Χερουβὶμ.

Φαιδρῶς πᾶσα ἡ κτίσις νῦν ἀγαλλιᾶσθω· ἡ Θεο-
τόκος τεχεῖν νῦν ἐπίγεται τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον,
βροτὸν γενόμενον.

Ἐκ τοῦ κανόνος ἐν προεορτίᾳ τῆς γεννήσεως
τοῦ Κυρίου, ἡμέρα κγ'.

Γινόντες σε βασιλέα ἐν γῆ ἀποτικτόμενον ἐκ Πάρ-
θένου, οἱ βασιλεῖς Περσῶν, Λόγε Θεοῦ, μετὰ δώ-
ρων σπεύδουσι τοῦ προσκυνῆσαι σοι.

Ζόφου ἐξαιρούμενος ἡμᾶς κακίας ὁ Χριστὸς,
προέρχεται σαρκὶ τεχθῆναι ὡς ἄνθρωπος.

Κατάρως παλαιᾶς λυτρούμενος, τὸ ἀνθρώπινον ὁ
Δεσπότης ἐκ σοῦ σαρκὶ τίκτεται, πανάχραντε, εὐ-
λογημένη· διὸ ἐν αἰνέσει σε δοξάζομεν, δόξαν ἡμῶν
καὶ καύχημα τυγχάνουσαν.

Νῦν ἔχει ἐν ἀλλοτρίῳ ὁ Χριστὸς σῶματι ἐν τοῖς
ἰδίῳ· ξενωθῶμεν ἅπαντες τῶν ἀτίμων παθῶν, καὶ
τοῦτον δεξιόμεθα σαρκὶ τίκτομενον.

Πῶς δέξεται, Βασιλεῦ, σὲ σμικρότατον σπήλαιον,
γνώμη πτωχεύσαντα τὸν πλουτίζοντα τὰ σύμπαντα;
πῶς βλέπει σε βροτῶν φύσιν σωματούμενον; Προ-
σκυνοῦμεν τὴν σὴν συγκατάθεσιν.

Ἦμνοῦμέν σε τὴν πάντων αἰτίαν τῶν ἀγαθῶν,
μόνη ἀγνή· σωματοφόρον γὰρ Λόγον ὑπερβολῇ χρη-
στότητος τέτοκας, ὃ τὴν γέννησιν προεμήνυσεν
ὁστῆρ ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει.

Οραῖος ἐκ γαστρὸς σου προέρχεται τεχθῆναι ἀρ-
ρήτω λόγῳ, καθωραῖσαι τὸ ἀνθρώπινον ἀφθαρσίχ,
Παρθένε, θέλων ὁ ἀγαθοδότης Κύριος, ᾧ νῦν με-
λωδοῦμεν· Ὑμνεῖτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις, καὶ
ὑπερυψοῦτω εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις, Υἱέ μου, ὅλην τοῦ πνεύματος τὴν ιδέαν,
καὶ πῶς σε φέρω ὅμοιον ἐμοὶ κατὰ πάντα γεγο-
νότα; Ἐλεγεν ἡ ἀπειρόγαμος ἐμπληττομένη· ἦν ὡς
Θεοῦ Μητέρα τιμήσωμεν, πιστοὶ, πάντες, καὶ ἐν
αἰνέσει συμφώνως δοξολογήσωμεν.

Ἐκ τοῦ κατόνος ἐν τῇ Κυριακῇ μετὰ τὴν Χρι-
στοῦ γέννησιν, ἐν ἣ ἐπιτελοῦμεν μνήμην τοῦ
ἀγίου Ἰωσήφ τοῦ μνήστορος τῆς ὑπεραγίας
Θεοτόκου.

Σαρκὶ Χριστὸν ἀπεκύησας, ἀγνή, ἐν Βηθλεὲμ,
ἀπειρόγαμε, σπαργάνοις αὐτὸν εἰλίξασα, οὗ τὴν
ἐπιδημίαν καταπλαγεῖς Ἰωσήφ σὺν φόβῳ μεγαλύνει,
προσκυνεῖ τὴν τούτου δύναμιν.

Σάρκα εἰληφότα ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, Παρθένε
ἀγνή, καὶ ἐν σπηλαίῳ γεννηθέντα, καὶ ἐν φάτνῃ
τεθέντα ἰδὼν Ἰωσήφ ὁ δίκαιος τὸν καθ' ἡμᾶς ὄρα-
θέντα Θεὸν ὕμνοις ἐμεγάλυνεν.

Λύων τοῦ νοῦς σου προφανῶς ἐπέστη ὁ ἀόρατος
ἀμφιβολίαν πᾶσαν, λέγων σοι· Μὴ φοβηθῆς, Ἰωσήφ,
Μαριὰμ τὴν ἀγρᾶντον νῦν παραλαβεῖν. Γαστρὶ γὰρ
φέρει τὸν φέροντα θεῖχῃ τούτου [αὐτοῦ] δυναστεία
τὰ σύμπαντα.

Εὐρέθη, ὡς ἔφη προφήτης Δαβὶδ, ἐν γαστρὶ ἡ
Παρθένος χωρήσασα τὸν φύσει ἀπερίγραπτον Θεὸν
Ἐμμανουήλ, ὅπερ μὴ ἐννοήσας ὁ θεῖος ἐδιδάχθη
Ἰωσήφ ὑπ' ἀγγέλου, νυκτὶ καθεύδων ἀοίδιμος.

Νέον ἐπὶ γῆς παιδίον εἰώρακας Παρθένου ἀγνῆς
ἀποτιχτόμενον τὸν προτέλειον καὶ πρὸ πάντων αἰῶ-
νων ἐκφύοντα Πατρός, καὶ ἀγγέλων ἀνυμνούντων
τούτον ἤκουσας ἔνδον τοῦ σπηλαίου κείμενον, Ἰωσήφ,
ἐπὶ φάτνης, πανεύφημε.

Συμβόλοις ἱεροῖς σε τυπουμένην Ἰωσήφ ὁ δίκαιος,
Θεοχαρίτωτε ἀγνή, ἐγνωκῶς βράβδῳ κληροῦταί σου
τὴν μνηστείαν τὴν σεπτὴν, ἐπιμνησθεὶς Ἀαρὼν τῆς
βλαστησάσης ποτὲ ἀγίας βράβδου.

Νόμου τῆς οὐκίας εἶδες ποθείσας τῇ τῆς χάριτος
φωτοχυσίχ· φωτεινὴν νεφέλην, τὴν Παρθένον, τὸν
νοσητὸν ἀνατέλλουσαν σαρκὶ Ἥλιον ἐβλεψας, καὶ
ὡσπερ ἀστὴρ πάντας ἐφώτισας τοὺς βοῶντας, σφῆ
Ἰωσήφ, ἐκάστοτε· Εὐλογεῖτω ἡ κτίσις πᾶσα τὸν
Κύριον.

Φυλάττουσαν τὴν παρθενίαν ἀκήρατον, τὴν ἀγνήν
ἐφύλαξας, ἐξ ἧς Θεὸς Λόγος ἐσαρκώθη, φυλάξας
παρθένον αὐτὴν μετὰ γέννησιν ἀπόρρητον, μεθ' ἧς,
Θεοφόρε Ἰωσήφ, ἡμῶν μνημόνευε.

Ἐκ τοῦ κατόνος εἰς τοὺς ἀγίους διασφυρίους
μάρτυρας, τοὺς ἐν Νικομηδείᾳ καέντας, ἡμέ-
ρα κη'.

Ὑμνῶ σε, πανύμνητε εὐλογημένη, Θεὸν ὑπερ.

Speciosus Dominus, bonorum dator procedit
nasciturus ex utero tuo, o Virgo, ratione ineffabi-
li, volens humanum genus incorruptione decorare.
Illi nunc concinimus : Laudet Dominum omnis
creatura, et superexaltet eum in saecula.

Fers, o Fili mi, totam spiritus ideam, et quomodo
ego fero te, in omnibus mihi similem effectum?
Ita loquebatur Virgo stupore percussa, quam tan-
quam Dei Matrem fideles omnes honoremus, et
consonis vocibus laudum glorificemus.

Ex canone in Dominica post Christi Nativitatem,
in qua celebratur memoria S. Josephi sponsi
B. Mariae Virginis.

Christum incarnatum in Bethleem peperisti, o
Virgo innupta, eundemque fasciis involvisti; ejus
adventum Joseph stupore percussus cum timore
magnificat, et adorat illius potentiam.

Cum vidisset Joseph justus Deum accepisse car-
nem ex castis visceribus tuis, o Virgo pura, et in
spelunca natum atque in praesepio collocatum fuis-
se, magnificabat eum hymnis, qui similis nobis
apparebat.

Ut omnem mentis tuae ambiguitatem aperte re-
moveret, apparuit tibi angelus, dicens : « Ne timeas,
Joseph, accipere nunc Mariam immaculatam; eie-
nim fert in utero **246** illum qui divina potentia
sua fert universa.

Inventa est, sicut dixit propheta David, Virgo
in utero comprehendens illum, qui natura est
incircumscriptus, Deum Emmanuel. Quod cum
divinus Joseph non intelligeret, ab angelo noctu
edoctus est dum dormiret.

Novum in terra puerum vidisti, o nobilissime
Joseph, ex Virgine casta natum, qui ante omnia
saecula natus est ex Patre; et audivisti angelos
collaudantes illum intra speluncam in praesepio
jacentem.

Cum te sacris symbolis figuratam agnovisset
Joseph justus, o Virgo Deo charissima, per virge
sortem venerandum conjugium tuum accepit, in
memoriam reducens sanctam virgam Aaronis, quae
olim germinaverat.

Legis umbras vidisti abundantia luminis gratiae
perfusas; et e Virgine, nube lucida, orientem in
carne intellectualem solem aspexisti : et tanquam
astrum illuminasti, o sapiens Joseph, omnes qui
clamant assidue : Benedicat omnis creatura Do-
minum.

Custodisti, o Deifere Joseph, Virginem, quae
virginitatem incorruptam conservavit; ex qua
Deus Verbum incarnatus est, conservans illam
virginem post partum ineffabilem. Tu, o Joseph, una
cum illa memor esto nostri.

Ex canone in festo SS. martyrum duorum millium,
qui in civitate Nicomediae igne absumpti sunt,
die 28.

Laudes tibi concino, o omni laude dignissima,

ac benedicta, quæ in carne peperisti Deum omnibus laudibus superiorem, qui triumphatores ac victores hostis magnificavit.

Ut humanam deificaret naturam, Deus homo factus est ex te, o Virgo casta, modo ineffabili atque inexcogitabili: **247** propterea nos fideles concordibus vocibus te beatam appellamus.

Cum redempti fuerimus per partum tuum, o benedicta, ab antiqua maledictione, benedictionem, vitam ac redemptionem accepimus, nos qui te Deiparam glorificamus.

Ut Deus cum supernis spiritibus conjungeret eos qui in magnum prævaricationis barathrum prolapsi erant, uterum tuum inhabitavit, o inviolatissima, et caro factus est.

Per virtutem Jesu, qui ex te incarnatus est, o Maria, permansisti vere virgo post partum, quemadmodum fueras ante partum. O miraculum, quod humanam fidem transcendit!

Excelsior cælis apparuisti, o tota sancta atque inviolata, dum Dominum ac Deum omnium peperisti, quem impense atque enixe deprecari ne cesses pro salute eorum qui te cum fide ferventi glorificant.

Vidit te Ezechiel, o Virgo, portam clausam, per quam transivit Jesus, qui habitavit in utero tuo, et carnem accepit ex sanguinibus tuis sine ulla permissione aut confusione.

O tota immaculata et casta, quæ lucem illam divinam peperisti quæ ex Patre refulsit, animam meam erroribus vitæ obtenebratam, et hostium ludibrium factam, miserare, et salutaris poenitentiae luce dignam fac illam.

Ὑμνητον ἐν σαρκὶ κυήσασα, τὸν μεγαλύναντα τοὺς ἀθλοφόρους, καὶ τὸν ἐχθρὸν καταπαλάσαντα.

Ἴνα θειώσῃ τὸ ἀνθρώπινον, ὁ Θεὸς ἐγένετο ἄνθρωπος ἐκ σοῦ, Παρθένε, τῆς ἀγνῆς, ὑπὲρ λόγον καὶ ἔννοιαν διὰ τοῦτό σε συμφώνως οἱ πιστοὶ μακαρίζομεν.

Λυτρωθέντες τῷ τόκῳ σου, εὐλογημένη, τῆς πρὶν κατάρης εὐλογίαν ἀπειλήφαμεν, καὶ ζωὴν καὶ λύτρωσιν, οἱ σὲ Θεοτόκον δοξάζοντες.

Ἴνα Θεὸς τοῖς ἄνω συνάψῃ τοὺς ὀλισθήσαντας παραβάσεως εἰς μέγα βάραθρον, τὴν σὴν γαστέρα ὄκησε, πανάχραντε, καὶ σὰρξ ἐχρημάτισεν.

Μετὰ τόκον ἀληθῶς ὡς πρὸ τόκου, Μαρία, τῆ δυνάμει τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος Ἰησοῦ, διέμεινας παρθένος ὄντως, θαῦμα παράδοξον.

Ἵψηλοτέρα ὤφθης οὐρανῶν, κυήσασα πάντων τὸν Δεσπότην καὶ Θεόν, ὃν ἐκτενῶς καθικετεύουσα μὴ παύσῃ, παναγία ἀχραντε, σῶσαι τοὺς πιστοὶ θερμῇ δοξολογοῦντάς σε.

Ἰεζεκιὴλ πύλην βλέπει κεκλεισμένην, Παρθένε, δι' ἧς διώδυσεν Ἰησοῦς ὁ σκηνώσας ἐν μήτρᾳ σου, καὶ σάρκα ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων φορέσας ἀσυγχύτως.

Ὡς ἡ τεκοῦσα τὸ θεῖον, τὸ ἐκ Πατρὸς ἀναλάμψαν τὴν σκοτισθεῖσάν μου ψυχὴν ταῖς ἀπάταις τοῦ βίου, καὶ γεγονυῖαν τῶν ἐχθρῶν, πανάμωμε, παλγινιον, οἰκτερήσον, καὶ φωτὶ μετανοίας σωτηρίου καταξίωσον, ἀγνή.

ΘΕΟΤΟΚΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΗΣ.

THEOTOCIA.

Ex Paracletica Græcorum (99).

Ex canone serie n, ad Matutinum. Toni I.

248 Ordines incorporeorum nobiscum tibi concinunt hymnos, o Virgo omnibus laudibus cele-

(99) Liber Paracleticus (ut inquit Leo Allatus in suo opere *De libris ecclesiasticis Græcorum*.) differt ab aliis Græcorum libris ecclesiasticis, quod in aliis certa sunt certis diebus decreta officia, canones, seu troparia quæ recitari solent, quibus finitis reponuntur donec eadem tempora remeent, cum rursus ad recitandum suscipiuntur; ut Triodion, quod Quadragesimæ præcipue officio; Pentecostarium, quod a die Resurrectionis ad Pentecostem; Menæa, quæ singulis mensibus; Paracleticus tantum semper præ manu est, et omnibus

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὁρθρον. Ἦχος α'.

Τάξεις ἀσωμάτων σὺν ἡμῖν σε ἀνυμνοῦσι, Παρθένε πανύμνητε· τὸν γὰρ ἀπερλήπτου ἐν σῇ γαστρὶ σω-

diebus aliquid in eo invenitur, quod sive in Missa, sive in Vesperis sive in Matutino, sive in aliis officiis recitatur. Quando enim in aliis officiis propria desiderantur, quæ ad complementum officii pertineant, ad hunc lector remittitur. Dicitur, utpote, Paracleticus, quasi *consolatorius*; videntur enim omnia, quæ in eo sunt, eo maxime spectare ut peccatorem consolentur, hortentur, et quasi vi quadam compellant ut de commissis poenitentiam agat, et Deum, quem peccando offenderat, poenitentia et precibus sibi propitium reddat. Hinc modo ange-

ματωθέντα τέτοκας, μείνασα παρθένος, ὡς πρὸ τοῦ
τόκου, Θεόνημφε.

Ἁγία Θεόνημφε ἀγνή, ἀγίως ἀπεκόησας τὸν ἐν
ἀγίοις ἀναπαυόμενον, Υἱὸν καὶ Λόγον Πατρὶ συν-
ἀναρχον, τὸν καθαγιαζόμενον ἐν ἀγίῳ Πνεύματι τοῦς
αὐτὸν εὐσεβῶς ἀγιάζοντας.

Ὁ πάλαι Πατὴρ ἐξ ἀγεννήτου Υἱὸς γεννηθεὶς
γέννησιν ἔσχε χρονικὴν, ἐκ σοῦ, Παρθένε, γεννηθεὶς,
τὸν χρόνιον πόλεμον τῶν γηγενῶν ἐξᾶραι θέλων ὡς
εὐσπλαγχνος, ὁ ἡμερῶν τε καὶ χρόνῳ ἐπέκεινα.

Ῥητορεύον οὐ δυνήσεται στόμα τοῦ τόκου σου τὸ
ἄρρητον διηγήσασθαι θαῦμα, Θεόνημφε· τὸν γὰρ
ἀνερμήρευτον τίτεις καὶ φέρεις ἐν ἀγκάλαις χειρὶ
κρατοῦντα τὰ σύμπαντα.

Ἡυρίων λειτουργῶν τὸ πῦρ κηύσασα ἐφάνης πανα-
μόμητος, καὶ τῆς κτίσεως ἀπάτης πρωτοουργός,
πάνανθε Παρθένε, ὑπερέχουσα, ἐν γυναιξίν εὐλογη-
μένη θεοχαρίτωτε.

Virgo castissima, benedicta inter mulieres, divina gratia cumulatissima.

lorum opem, modo apostolorum, modo martyrum,
modo confessorum aliorumque sanctorum, prout
diei, cujus officium recitatur, ratio exposcit. Unde
etiam Paracleticus dici potuit, quasi *invocatorius*,
sive *imploratorius*. Dividitur in octo partes, quas
Græci Tonos appellant. Uno namque tono officia
unius hebdomadis implentur, altero subsequentis,
et sic de singulis; quibus finitis, denuo ab initio
exordiuatur, et sic perpetuo isto circulo materiam
Deum laudandi perpetuam sibi et nunquam defi-
cientem suppeditant. Licet autem Paracletica etiam
nova Octoechia appellatur, differt tamen ab Octoe-
chio, quod ille tantummodo a primis Vesperis ad
Missam canones et troparia continet, Paracletica
et illa et multo plura, cum et subsequentes Ves-
peras, et aliorum dierum inter hebdomadem officia
integra exhibet. Ingens, sed apprime necessarium,
et defectus aliorum supplens volumen. Quod forte
a Josepho nostro compilatum ex acrostichide Sab-
bati octavi toni colligit vir eruditissimus Leo Al-
latius dissert. 2, cum ibi habeatur:

Octoechi novæ divinus finis, labores vero Josephi.

Porro cum in hoc Paracleticæ volumine plures
reperiantur canones sub Josephi nostri nomine,
quæ in his exstant theotocia de Græco in Latinum
translata, ut fructum ferant, et Marianæ gloriæ
serviant, tibi, mi lector, exhibere curari.

(1) Celebranda igitur (cum jure et merito cele-
brari possit) etiam laude ista, quod fuerit imma-
culate concepta. Hinc Petrus Montius libro 1 *De
unius legis veritate*, cap. 77, ubi late defendit con-
ceptionem B. Virginis immaculatam, ait inter alia :
« Quam plures auctoritates comperimus, quæ ab
Ecclesia commemorantur in Virginis laudem, nec
ullam in contrarium legimus. Quæ quidem aucto-
ritates non infectam et maculatam assignant, imo
et totam perfectam et ab omni labe semotam, quem-
admodum habetur in Cantico canticorum, ubi di-
citur : *Tota pulchra es, amica mea, dilecta mea, for-
mosa, columba mea, speciosa mea, et macula non
est in te.* » Sic ille. An dubitas B. Virginem istius
laudis, scilicet præservationis ab originali, fuisse
capacem? Audi Bustum in Mariali serm. 1, de Con-
ceptione part. III, his te verbis instrumentem : « B. Virgo
capacissima fuit gratiæ præservationis ab originali

A branda (1); etenim illum qui est incomprehen-
sibilis, in utero tuo incorporatum peperisti, perma-
neas virgo qualis ante partum fueras, o sponsa
Dei.

O Dei sponsa sancta et pura (2), sancte genuisti
eum qui in sanctis requiescit, Filium ac Verbum
Patri coæternum, qui sanctificat in Spiritu sancto
eos qui ipsum religiose pieque sanctificant.

Filius qui olim ex Patre ingenito genitus fuit,
generationem temporalem habuit, ex te, o Virgo,
generatus, bellum terrigenarum diuturnum allevare
volens, utpote intime misericors, cum ipse sit omni-
bus diebus ac temporibus antiquior.

Os nullum, quantumvis eloquens ac disertum,
potest ineffabile partus tui enarrare miraculum, o
Dei sponsa; illum enim peperisti qui nullis verbis
potest demonstrari, atque illum tuis brachiis ge-
stasti, qui manu continet ac regit universa.

Ab omni labe ac nævo immunis (3) ignem pepe-
risti; unde inter igneos ministros primum locum
tenens ac veluti antistes apparuisti, imo et illos et
universas creaturas dignitate **249** superasti, o

gratia cumulatissima.

peccato. Cum enim fuerit capax ut esset Mater Dei,
et virgo perfecta ante partum, in partu, et post
partum, cumque meruerit elevari super omnes
angelicas hierarchias et effici Regina colorum,
quanto magis fuit capax hujus gratiæ ut sine pec-
cato originali conciperetur? Certe multo plus : qui
enim est capax majoris dignitatis, et excellentiæ,
multo est capacior minoris : et cui conceditur quod
est majus, videtur etiam concessum quod est minus.
Sic ille.

(2) « Congruebat, inquit S. Bernardus So-
nensis tom. II, Sermon. 51, cap. 3, ut illa, quæ
placuit Altissimo ita ut fieret illius Sponsa, sic
esset immaculata mente, sicut fuit intemerata
carne. » Non autem fuisset hæc Dei Sponsa, nec
sacra, nec pura, nec immaculata, si peccati origi-
nalis foeditati, impuritati et maculæ subjecta fu-
isset. Et quamvis nomine Sponsæ Ecclesiam ipsam
intelligeremus, attamen, ut inquit Marsilius anti-
quus auctor in librum II Sententiarum q. 20, a. 3, Sponsa
in aliqua sui parte debet esse tota pulchra, et non
esset hoc in aliqua parte, nisi Virgo ab originali
fuisset præservata. Ergo minor patet : quia si
fuisset aliquo tempore sub peccato originali, tunc
illo tempore fuisset maculata. Ergo non esset
Sponsa tota pulchra in Virgine, nec in Christo :
quia ille est Sponsus, et licet sit candidus, et rubi-
cundus, et totus desiderabilis (Cant. 4), tamen nec
non est pulchritudo Sponsæ, sed Sponsi, nec in
aliquo alio, quia omnes alii rei sunt peccati ac-
tualis vel originalis, et sic nusquam esset Sponsa
tota pulchra. » Sic ille. Vide Nierembergium in
Sacroscyllabo § V.

(3) Favet Petrus Apollinaris in carmine de Nati-
vitate ita canens :

Salve, Virgo Parens, labe quam nulla vetusti
Per tot ducta gradus criminis implicuit.

Anonymus etiam poeta apud Bernardinum de Busta
in Mariali Sermon. 9 de Conceptione, part. prima,
in hunc modum loquens :

Si decuit luctus sine labe effingere Matrem,
Matrem lætitiæ plus decorare decet.
Immunem Sponsam voluit si crimine levi,
Sic illi voluit majus abesse nefas.

Naturæ leges in te innovantur: nam legislatorem Christum, legibus carnalibus minime obnoxia peperisti, o innocentissima (4): illum, inquam, qui redemptionis leges sancit omnibus iis, qui canunt: Laudabilis et supergloriosus, Deus patrum nostrorum, etc.

Sacræ prophetarum voces multo ante tempore prænuntiaverunt te futuram esse Matrem Dei, qui universa creavit, cui canimus, o immaculata (5): Benedicite, etc.

Illum fers, qui fert universa: illum lacte nutris, qui cunctis cibum suppeditat: magnum tremendumque mysterium, quod intellectum tuum excedit, o arca venerandæ sanctificationis, Virgo Deipara: quamobrem te cum fide beatam appellamus

Ex canone serm. III, ad Matutinum.

Tanquam thronus igneus fers Creatorem: tanquam animatus thalamus, ac jucundum palatium Regem continens factum similem nobis, sed sine mutatione aut perturbatione sui ipsius.

O sanctissima Domina, quæ sola Filium carentem tempore in tempore incarnatum peperisti, medere omnibus passionibus miserimæ animæ meæ ex diuturno tempore contractis.

Illum paris, quem Pater genuit ante omnia sæcula: nutris nutritorem, nulla virilis copulæ facta experientia. Miraculum paradoxum! mysterium novum! propterea omnes fidelium animæ te glorificant, o Deo charissima.

Totum Adam, tanquam vestem, assumpsit Verbum, ex te, o Deipara, totum carne amictum procedens. Ipsum ergo, o Deipara, suppliciter exora, ut ab omni tentationum genere et ab igne æterno nos eripiat.

250 Stupore percussæ mente excesserunt angelorum legiones, intuentes quomodo ille qui est invisibilis, in humana forma ex te assumpta visibilis appareret: quem tu, o Virgo Dei Genitrix, supplex precare, ut omnes qui te fideliter glorificant salute dignos efficiat.

Templum sanctificatum Dei, qui in te habitavit, modo ineffabili, facta es, o Virgo. Eundem deprecare, ut nos a peccatorum sordibus emundet, ut domus et habitaculum Spiritus sancti esse agnoscamur.

Unum Trinitatis venerandæ in duabus voluntatibus unam hypostasim habentem peperisti, o ab omni macula immunis (6): quem enixe precare pro omnium nostrum salute.

(4) Optime Bernardinus de Busto in suo Mariali serm. 9, de Conceptione parte III, « Sicut, inquit, ignis nunquam fuit sine calore, nec aqua aliquando fuit sine humore, ita B. Dei Genitrix nunquam fuit sine innocentia. » Sic ille. Et merito quidem cum innocentia sit B. Virginis, quatenus hæc est Dei Mater, quædam proprietates et forma, ut in sua *Umbra virginea* n. 213, observat P. Aloysius Novarinus. Jure proinde B. Virgo a Josepho nostro tanquam innocentissima agnoscitur, et salutatur: O innocentissima.

Νόμοι ἐν σοὶ φύσεως καινίζονται. Τὸν νομοδότην γὰρ Χριστὸν δίχα νόμων τῶν σάρκικῶν τίκεις, παναμώμητε, πᾶσιν ἀπολύτρωσιν νομοθετοῦντά τοῖς μέλπουσιν· Ὁ αἰνετός τῶν πατέρων Θεός καὶ ὑπερένδοξος.

Ἰεραὶ σε πόρρωθεν φωναὶ γενήσεσθαι μητέρα τοῦ πάντα ἐκτειναμένου προκατήγγειλαν Θεοῦ, ᾧ μέλομεν, ἄχραντε· Εὐλογεῖτε...

Φέρεις τὸν τὰ πάντα φέροντα καὶ γαλουχεῖς τὸν πᾶσι τροφήν παρέχοντα, μέγα καὶ φρικτὸν τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυστήριον, κιβωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος, Παρθένε Θεοτόκε, ὅθεν σε πιστεῖ μακαρίζομεν.

B Ἐκ τοῦ διπλοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὡς θρόνος πυρίμορφος φέρεις τὸν Κτίστην, ὡς ἔμφυχος θάλαμος καὶ τερπνὸν παλάτιον τὸν βασιλέα χωρεῖς, γενόμενον ὅπερ ἐσμέν, δίχα τροπῆς καὶ φυρμού.

Ἡ μόνη τὸν ἄχρονον Υἱὸν ἐν χρόνῳ τεκοῦσα σαρκούμενον, παναγία Δέσποινα, πάντα τὰ χρόνια τῆς παναθλίας μου ψυχῆς πάθη θεράπευσον.

Τίκεις ἐν Πατρὶ ἐγέννησε πάντων πρὸ αἰώνων, τρέφεις τὸν τροφέα, πείραν ἀνδρὸς μὴ γνοῦσα, παρὰδοξον τὸ θαῦμα, καινὸν τὸ μυστήριον, θεοχαρίτωτε· διὸ πᾶσα πιστῶν ψυχὴ δοξάζει σε.

C Ὅλον τὸν Ἀδὰμ ἐφόρεσεν ἐκ σοῦ, Θεοτόκε, ὅλος σαρκόφορος προελθὼν ὁ Λόγος· αὐτὸν οὖν, Θεοτόκε, δυσώπει τοῦ ῥύσασθαι ἐκ πειρασμῶν παντοδαπῶν, καὶ τοῦ πυρὸς τοῦ αἰωνίζοντος.

Ἐξέστησαν ὀρῶσαι ἀγγέλων στρατιαὶ, πῶς ὁ ἀθεώρητος μορφῇ τῇ καθ' ἡμᾶς ἐκ σοῦ ὠράθη, Παρθένε Θεοκυήτορ· ὃν ἐκδυσώπει σωτηρίας ἀξιῶσαι πάντας τοὺς πιστῶς σε δοξάζοντας.

Ναός ἡγιασμένος ἐδείχθης τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν σοὶ οἰκήσαντος, Παρθένε, ὑπὲρ νοῦν· αὐτὸν δυσώπει ἀμαρτιῶν ἡμᾶς ῥύπου ἀποκαθᾶραι, ὅπως οἶκος ἡμετέρος γινώσκωμεν καὶ κατοικητήριον Πνεύματος.

Ἐν δύο ταῖς θελήσεσι ἓνα τῆς σεπτῆς τέτοκα Τριάδος, πανάχραντε, φέροντα μίαν τὴν ὑπόστασιν, ἐν ἐκτενῶς δυσώπει πάντας ἡμᾶς σωθῆναι.

(5) Per præsertim a macula originali. Unde Marsilius doctor inter scholasticos insignis in libr. II Sentent. q. 20, a. 2, ait inter alia: « Magis decuit Deum Virginem Matrem præservare a macula mentis, quam a dolore corporis. Patet: quia anima hominis est præstantior corpore; item, quia anima est expressior imago Trinitatis: item, quia macula mentis sine proportione gravior est dolore carnis. » Sic ille.

(6) Hebræi hoc religiose servabant, ut Theophilus in membrana scriberetur, quæ omni macula

Βασίλισσαν Παρθένον σε κηρύττει ὁ Δαβὶδ, Ἀ
ἀχραντε ἀγνή· διὸ ἱκετεύω σε, τῆς οὐρανίου βασι-
λείας με ποίησον κληρονόμον, ἵνα σε μακαρίζω.

Ἁγιάσματος σκηνὴ δεδαιγμένη, Μαρία, μιαν-
θεῖσαν ἡδοναῖς τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἀγίασον, καὶ
θείας δόξης μέτοχον ποίησον.

Τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ καὶ καλὴν ἐν γυναιξὶ δυσ-
ωπῶ σε ἱκετεῶς, μὴ παρίδῃς με, ἀγνή, ἀλλ'
οἴκτειρον, καὶ πάσης βλάβης σῶσον συντήρησον.

Ἐκ γενεῶν πασιῶν σε ὁ Χριστὸς, πανύμνητε, μό-
νην ἠρετίσατο αὐτῷ, οἷα σεμνὴν καὶ καθάρην, εἰς κατ-
οικίαν, καὶ ἐκ σοῦ ὡς ἥλιος ἐξαναστείλας τὴν γῆν
πᾶσαν ἐφώτισεν. **B**

Ἴκετηρίαν, ἀχραντε, Θεῷ προτάγαγε, ὅπως πα-
ραβλέψῃται ἡμῶν τὰ πταίσματα, καὶ τὰς ἀμέτρους
ἀμαρτίας, καὶ διακωνίζοντος ἐλευθερώσαι ἡμᾶς
πυρὸς κολάζοντος.

Ὡς κρίνον κοιλάδεσι τοῦ βίου εὐρηκῶς ἐν σοὶ κατ-
εσχῆνωσεν ὁ πάντων φυτουργός· ὁδομαῖς ἐναρέτοις
καὶ σεμνότητος νῦν κατευωδίασον ἡμᾶς, Θεογεν-
νῆτορ.

Ῥῦσαι με ἀτόπου ἀμαρτίας καὶ φλογὸς ἀμαρτίας,
σκότους κολάζοντος, καὶ βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, καὶ
σκώληκος, Παρθένε, μόνῃ προστασίᾳ τοῦ γένους τῶν
ἀνθρώπων.

Φωτιστικαῖς λαμπηδόσι τοῦ ἀνατελλαντος Λόγου
ἐκ τῆς ἀγίας σου γαστρὸς, Θεοτόκε Παρθένε, καὶ
καταυγάσαντος τῆς γῆς τὰ πέρατα, φώτισον τὴν
ψυχὴν μου, ἡδονῶν ἀμαυρώσει σκοτισθεῖσαν, ἀμελείᾳ
τῶν παθῶν. **C**

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, χερουβικῆς ὡσπερ θρό-
νος, τρέφεις τὸν τρέποντα ἡμᾶς, ὃν ἀπαύστως δυ-
σώπει, θεοχαρίτωτε, ἡμᾶς σεισμοῦ καταπτώσεως,
ἀλώσεως, καὶ παντοίας ἀνάγκης, σοῦ τὴν πόλιν
ἐκλυτρώσασθαι ἄελ.

Ἐκ τοῦ καρδίας τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ῥομφαία, πάναγνε, τέτρωσαι, τὸ πάθος τοῦ Υἱοῦ
σου, ὡς ἐβλεψας αὐτὸν τῇ λόγχῃ νυττόμενον, καὶ
τὴν ἐν παραδείσῳ κωλυτικὴν εἶργοντα Ῥομφαίαν, μὴ
διδοῦσαν τοῖς πιστοῖς τὴν θείαν εἴσοδον.

careret: quia scilicet in ea quædam divinæ legis
verba exaranda erant. Ita inter alios tradit ex eo-
rum ritibus Olcaster in cap. xiii Exod. Quod si
Hebræi tantam puritatem requirebant in membrana,
in qua Dei verba scribenda erant, quomodo per-
misisset Deus turpissima originalis peccati macula
conspureari B. Virginem, in qua non nuda verba,
sed Verbum ipsum, non hominum, sed Dei manu
erat scribendum? Fuit igitur B. Virgo ab omni
macula immunis, et talis quod Verbo responderit
in illa exarando. Vide Novarinam in *Umbra virgi-
nea*, n. 95.

(7) De hoc habitaculo locutus Bartholomæus de
Pisis in opere *De laud. B. Virginis*, libr. i, fructu
7, ait: « Habitaculum Dei vivi, anima scilicet cor-
pusque Mariæ, nullo peccati contagio maculatur:
sed in infusione ipsius animæ corpori sic gratia
prevenit divina, ut ejus sacer conceptus ab origi-
nalis peccati macula (ut pie creditur) fuerit mati-

Reginam Virginem prædicat te David, o immacu-
lata et pura: propterea tibi supplico ut me cele-
stis regni hæretem efficias, ut possim te beatam ap-
pellare.

O Maria, quæ sanctificationis tabernaculum facta
es, sanctifica miseram animam meam, passionum
cupiditatibus inquinatam, et divinæ gloriæ partici-
pem effice.

Te Dei Matrem, et pulcherrimam inter mulieres,
obnixè deprecor, o Virgo, ne despicias me, sed mi-
serere mei, et ab omni lesione incofumem con-
serva.

Ex omnibus generationibus te unam Christus
sibi in habitaculum elegit (7), o laudabilissima, ut-
pote venerandam ac puram; et ex te tanquam sol
exortus, terram universam illuminavit.

Supplicationes Deo offer, o inviolata, ut nobis
lapsus nostros ignoscat, et peccata, quæ sine nu-
mero perpetravimus, et ab ignis sempiterni suppli-
cio liberet nos.

Cum te tanquam lilium in hujus mundi vallibus
Creator omnium invenisset, in te, o Dei Genitrix,
habitavit: nunc igitur virtutis ac pietatis odoribus
nos perfunde.

Libera me a foetissimis peccatis, et a flamma
tenebrosa, **251** qua puniuntur eadem peccata, et
a stridore dentium, atque a verme, o Virgo, unicum
humani generis præsidium.

Illuminativis splendoribus Verbi, quod ex utero
tuo sancto exortum est, o Virgo Deipara, atque
universos terræ fines luce perfudit, illumina ani-
mam meam cupiditatum nigredine obtenebratam,
eo quod passiones meas cohibere neglexerim.

Illum fers qui fert universa, tanquam thronus
Cherubicus: nutris, nutrientem nos; quem sine
cessatione exora, o Deo charissima, ut nos gregem
tuum a terræmotus ruina, ab hostili oppugnatione,
et ab omni necessitate semper liberos custodiat.

Ex canone serm. iv, ad Matutinum.

Gladio vulnerata es, o castissima, in passione
Filii tui, ut illum vidisti lancea perfossum, atque
removentem gladium illum qui fidelibus divinum
ingressum in paradysum prohibebat.

lice præservatus. » Et de eodem in suo Mariali
serm. 6, de Concept. parte i, hæc scripsit B. Ber-
nardinus de Busto: « Locus debet esse proportio-
natus locato, ut ait Philosophus, et commentator
in ii de Anima, et iv Phys. Facit ad hoc illud
quod inquit Glossa in c. Dudum de deci. dicens:
« Qualia sunt prædicata, talia convenit esse subjecta.
Sed Virgo gloriosa fuit habitatio Filii Dei: unde
ipsa inquit, Eccles. xxiv: *Et qui creavit me requievit
in tabernaculo meo.* Ergo debuit esse proportionata
ipsi habitatori, qui fuit sine ulla peccati macula.
Purissimo ergo Filio non debuit esse Mater nisi
purissima, nec deceit Dei Sapientiam sorandatum
a peccato et contaminatum sibi habitaculum depo-
tare: quia, ut dicitur Sap. ii, *In malevolam animam
non intrabit Sapientia, nec habitabit in corpore
subdito peccatis.* Si igitur B. Virgo originali peccato
deimpata fuisset, non fuisset conveniens habita-
culum Filii Dei. » Sic Bustus.

Cum, tempore passionis, speciosum illum forma A
intuereris, o Virgo casta, non habentem speciem
neque decorem, exclamabas amare ejulans: Hei
mili, quomodo pateris, o Fili, qui cupis omnes a
passionibus liberari?

Injustam aspiciens mortem Genitrix tua, o
Christe, cum dolore ad te clamabat: O Fili, judex
juste, quomodo injuste judicaris, cum ipse velis
justo judicio absolvere eos qui ob pristinam trans-
gressionem condemnati fuerant et in corruptio-
nem ecciderant?

Stupore percussa turbabatur immaculata, videns
Christum voluntarie et sine querela in cruce
exaltatum; et flens exclamabat: Fili mi, ac Deus:
dolores in partu non perpessa, dolores nunc
sustineo, dum tu ab iniquis injuste crucifigeris.

Crucifixionem tuam aspiciens, castissima excla-
mabat: **252** Quid est hoc, Fili, quod video? Novum
prorsusque inauditum spectaculum! Tu, qui infir-
morum passionibus mederis, quomodo passionem
prorsus novam atque inusitatam sustines? Quid
tibi inimici tui retribuerunt, o benefactor, pro
beneficiis quæ a te acceperunt?

Ille quem peperisti, o Virgo, mirando modo sæ-
cula peperit, et exaltatus in cruce, eos qui ecce-
derant simul secum exaltavit, cœlique cives effecit,
clamantes: Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum, etc.

Virgo innupta, cum qua creaturæ omnes te glo-
rificant in sæcula, cum videret te, Jesu Redemptor
omnium, olim in cruce exaltatum, exclamabat: C
ubi populus insipiens, qui te ad iracundiam pro-
vocavit, suscepit te ut elevaret a terra: Absque li-
beris facta sum, et animo commoveor, maternusque
dolor disruiat cor meum.

Verbum amantorem hominum, quod ineffabiliter
pepereras, cum pati pro hominibus voluntarie vi-
deres, exclamabas, o Virgo: Quid est hoc? Deus
impassibilis sustinet passionem, ut a passionibus
liberet eos qui se fideliter adorant.

Ex canone feriæ 5, ad Matutinum.

Mentis meæ obscuritates aufer, o purissima, lu-
mine tuo, et a tenebris æternis eripe me, ut perpe-
tuis laudibus cantem magnalia tua.

Libera me, o mundissima, ab omni adversitate,
plurimisque serpentis scandalis, atque ab igne te-
nebrisque æternis, quæ hominibus lucem nunquam
occidentem peperisti.

Affatus propheta Spiritu sancto, descripsit te
olim montem umbrosam, o casta Deipara, quæ ho-
mines multorum peccatorum flamma liquefactos
per tuas acceptissimas intercessionem nunc umbra
gratiæ refocillas.

253 O Dei gratia plenissima puella, templum
Christi fulgentissimum, intercessionibus tuis fac
nos per bona opera nostra domos Patris, et Filii,
et Spiritus sancti.

Magnalia facit tibi Christus, o Virgo Deo gratis-

Ἄρα τῆ τοῦ πάθους τὸν ὠραῖον ἐν κάλλει
εἰσβλέψασα, εἶδος, Παρθένε, οὐδὲ κάλλος κεκτημέ-
νον, ἐβόας πικρῶς, ἀγνή, ἀλαλάζουσα· Οἱ μοι! πῶς
πάσχεις, Γιέ, ἐκ παθῶν πάντας θέλων ῥύσασθαι!

Τὴν ἀδικονβλέψασα σφαγὴν, Χριστὲ, ἡ σὲ κυήσασα
ἐδύρομένη ἀνεβόα σοι· Δικαιοκρίτα Γιέ, πῶς ἀδί-
κως κέκρισαι, θέλων δικαιοῦν τοὺς παραβάσει κα-
τακριθέντας τὸ πρὶν καὶ πρὸς τὴν φθορὰν ὀλισθή-
σαντας;

Θαμβεῖται ἐν ξύλῳ ὁρῶσα Χριστὸν ὑψωθέντα
βουλήσει καὶ ἀμέμπτως, καὶ κλαύουσα ἐκραύγαζεν·
Γιέ μοι καὶ Θεέ, ὠδίνας ἐν τῷ τίχτειν μὴ λαθοῦσα,
νῦν ὠδίνας ὑπομένω, ἀδίκως ὑπὸ ἀνόμων σταυρου-
μένου σου.

Σταύρωσιν τὴν σὴν ἡ πάναγνος βλέπουσα, ἰδοὺ·
Γιέ, τί τὸ ὁρώμενον ξένον θέαμα; Ὅ τὰ πάθη νο-
σοῦντων ἰόμενος, πῶς τὸ πάθος ὑπομένεις τὸ και-
νότατον; τί σοι οἱ ἐχθροὶ ἀπέδωκαν, εὐεργέτα, ἀνὸ
ῶν εὐεργέτηνται;

Ὁ τόκος σου, Παρθένε, τοὺς αἰῶνας παραδόξως
ἔταξε, καὶ ὑψωθεὶς ἐν τῷ σταυρῷ τοὺς πεσόντας
συνανώψωσε, καὶ βοῶντας οὐρανοῦ πολίτας ἰδειξεν·
Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ἀπειρόγαμος Κόρη, μεθ' ἧς ἡ κτίσις πᾶσα
ἐσθάζει σε, πάντων λυτρωτὰ Ἰησοῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας,
σταυρῷ ὁρῶσά σε ὑψωθέντα, ἰδοὺ, ἵνα σε παραπι-
κρατικῶν ἄφρονων δῆμος, ὡς ὑπέλαθεν, ἐκ γῆς ἐξῆραι,
ἄτεκνος γεγέννημα, καὶ θονοῦμαι, καὶ μητρικῶς
τὴν καρδίαν ὀδυνῶμαι.

Φιλάνθρωπον λόγον ἀρρήτως κυήσασα, ὃν ὁρῶσα
πάσχοντα, Κόρη, ὑπὲρ ἀνθρώπων βουλήσει, Τί
τοῦτο; ἐβόας. Θεός ἀπαθὴς πάθος ὑφίσταται, πα-
θῶν ὅπως ῥύσεται τοὺς πίστει προσκυνοῦντας
αὐτόν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νοός μου, πανάμωμε, τὰς ἀμαυρώσεις φωτὶ σου
ἀπέλασον, καὶ τοῦ σκότους ῥῦσαι με τοῦ αἰωνίζον-
τος, ὅπως ὑμνῶ διηνεκῶς τὰ μεγαλεῖά σου.

Ῥῦσαι με πάσης περιστάσεως, καὶ πᾶσιν σκαν-
δάλων τοῦ ὄψεως, καὶ αἰωνίζοντος πυρός καὶ τοῦ
σκότους, πανάμωμε, ἡ τὸ φῶς ἀποκυήσασα βροτοῖς
τὸ ἀνέσπερον.

Νοήσας ὁ προφήτης ἐν Πνεύματι Θεοῦ, βροσ
σε προέγραψεν κατάσχιον, ἀγνή, ἡ τοὺς ἐκτακέν-
τας φλογμῷ πολλῶν ἐγκλημάτων σαῖς εὐπροσ-
δέχτοις μεσιτεῖαις Θεοτόκε, νῦν ἐπισκιάζουσα
χάριτι.

Φωτοειδὲς Χριστοῦ τέμενος, Κόρη θεοχαρίτωτε,
τοῦ Πατρὸς, Υἱοῦ καὶ Πνεύματος, ταῖς προσευχαῖς
σου, οἴκους ἡμᾶς ποίησον, τὰ ὅσια πράττοντας.

Μεγαλεῖά σοι Χριστὸς ἐποίησατο, ἀγνή, ἐν ἰκέτοις

ἀεὶ μεγαλῦναι ἐν ἱμοῖς τὰ πλοῦσια αὐτοῦ ἐλέη, ἅ
θεοχαρίτωτε.

Σὲ, παναγία, ἀχραντε, ἀγνή, οἱ δοῦλοί σου πάν-
τοτε ἡμέρας καὶ νυκτὸς συντετριμμένη διανοία δυσ-
ωποῦμεν, λύτρωσιν ἀμαρτημάτων πολλῶν δίδου
ἡμῖν, ἀγαθή.

Ίατρευσον, δέομαι, τὰ πάθη τῆς ἐμῆς καρδίας,
κυήσασα τὸν πάντων ἰατροῦν, καὶ τῆς τῶν δικαίων
δείξον μέτοχον, Παρθένα, μερίδος, Χριστὸν ἐχδυσ-
ωπούσα.

Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸν Θεόν, ἐσκοτισμένον με πάσαις
ταῖς μεθοδεῖαις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ βαθύμως βιοῦντα,
καὶ παροργίζοντα Θεόν, πανάμωμε, φώτισον, ὁδη-
γοῦσα πρὸς καλὰς ἐργασίας, ὡς αἰτία οὕτα πάντων
τῶν καλῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν
Ὅρθρον.

Ὅσπερ ἀμνὸν ἐπὶ σταυροῦ καθορῶσα ἡ ἀμνὸς
ἀπαρτηθέντα τὸν Χριστὸν, ἀλαλάζει καὶ βοᾷ· Ποῦ
σου ἔθου τὸ κάλλος, μακρόθυμε Υἱὲ προάναρχε ;

Εὐλογημένος τῆς κοιλίας σου ὁ καρπὸς, Παρθένα
πανύμνητε, ὁ τοὺς φθαρέντας τῷ καρπῷ, διὰ ξύλου
σταυροῦ αὐτοῦ ἀφθαρσίας καταστήσας κοινωνοὺς
θεῖα χάριτι.

Οἱ μοι, τέκνονι πῶς βλέψω σε ἐπὶ τοῦ ξύλου
ἀνηρημένον, καὶ ἀδίκως θανατούμενον, τὴν ζωὴν
παρέχοντα ; ἡ Παρθένος κλαίουσα ἔλεγεν.

Ῥάβδος ἡ ἔντιμος ἡ βλαστήσασα κλάδον ἀμάραν-
τον, ἀνυψούμενον αὐτὸν ὡς ἔβλεπεν ἐπὶ τοῦ ξύλου,
Δέσποτα ἐκοαύγαζε, μὴ ἀτεκνον δεῖξῃς με.

Μετὰ τόκον, πανάμωμε, ὡς πρὸ τόκου διέμεινός·
Θεὸν γὰρ ἐκύησας ξύλῳ τὸν ἀνθρώπον σώσαντα.

Σταυρούμενον ὁρῶσα τὸν Κύριον ἡ ἀμειμπτος

(8) An B. Virginem omni laude dignissimam
judicent, qui eam, totam pulchram et formosam,
in suo conceptu maculosam constituunt ; qui eam
liberam, magistram, dæmonum victricem, dæmoni
subjectam faciunt : qui benedictam per omnes ge-
nerationes, ut reliquos Adæ posteros maledictam,
sceleris purissimam, peccato originis temeratam,
Matrem denique gratiæ, ipsi Auctori gratiæ exosam
ingratamque pro illo primo instanti asserunt :
tuum, mi lector, esto iudicium. Certe homini lide-
lissimo fieret injuria, si de illo quis diceret : Iste
est magnæ fidelitatis, quia nunquam, nisi semel,
fuit proditor sui regis : vel si de sapientissimo viro
diceretur : Hic est sapientissimus, quoniam tantum
semel fuit stultus. Quomodo igitur B. Virgo lauda-
bitur, si de illa dicatur : Laudetur B. Virgo, quæ
nonnisi per instans fuit contaminata peccato :
laudetur Mater Dei, quæ parvo tempore stetit
serva diaboli ? Vide Bustum in Mariali Serm. 9, de
Concept. parte II.

(9) Vere ab omni macula immunis tam actuali,
quam originali, quam Ecclesia in quodam Missali

sima ; quem tu precare assidue, ut magnificet in me
divitias misericordiæ suæ.

O sanctissima Virgo Deipara, nos servi tui sem-
per noctu diuque contrito corde te suppliciter
exoramus, ut indulgentiam plurimorum peccato-
rum nostrorum nobis benigna impertiaris

Medere, quæso, pravis affectionibus cordis mei,
tu, o Virgo, quæ omniam medicum progenuisti, et
partis justorum fac me consortem, placans pro me
Christum orationibus tuis.

O intemeratissima, quæ divinam lucem peperisti,
illumina me propter omnigenas hostis insidias te-
nebris involutum, dum summam per ignaviam vi-
tam traduco, et Deum ad iram provocho : et manu-
duc me ad honestas sanctasque operationes, utpote
B quæ honorum omniura es causa.

Ex canone Feriæ 6, ad Matutinum.

Christum in cruce suspensum tanquam agnum
cum Agna videret, ejulans clamabat : Ubi perii
pulchritudo tua, o patientissimo Fili, ante omnia
sæcula genite ?

Benedictus fructus ventris tui, o Virgo omni
laude dignissima (8), qui corruptos per fructum,
ligno crucis suæ incorruptionis participes di-
vina gratia effecit.

Genebunda Virgo has voces fundebat : Hei
mihi, Fili ! quomodo intueor in ligno pendentem,
et injusta morte extinctum te qui es vitæ lar-
C gitor ?

Virga honorabilis ac pretiosa, quæ ramum in-
corruptibilem germinavit, videns eundem in ligno
exaltatum, in has voces erumpebat : Domine, ne
me absque liberis ac **254** veluti sterilem esse
patiaris.

O ab omni macula immunis (9), post partum
perseverasti qualis fueras ante partum : Deum
enim genuisti, qui per lignum hominem salvata
fecit.

Deipara culpa penitus carens (10), certans Do-

antiquo apud Balinghem in *Parnasso Mariano* sa-
lutat his verbis :

Ave, o dulcis Maria,
Christi Mater et Filia,
Ulla sine macula,
Tu a Deo fabricata
In conceptu præservata
Nulla trahis scelera,

et quam S. Casimirus in suo hymno de B. Virgine
part. II his verbis alloquitur :

Pulchra tota sine nota
Cujuscunque maculæ.

(10) Patres communi consensu dignitatem divi-
næ maternitatis ita extollunt, ut ex ea Deiparam
caruisse omni culpa etiam veniali deducant, quia
ex ipso quod ea in sacro textu Mater Dei declara-
tur, eam puram et liberam ab omni culpa etiam
veniali inferunt. Cum autem culpa originalis tur-
rior sit, et feminam Deum parituram magis dede-
ceat, igitur sicut prædicta prærogativa de immu-
nitate a culpa originali in dignitate divinæ mater-

minum cruci affixum, aiebat: Hei mihi, Fili, quomodo moreris, vita spesque fidelium?

Illæ quæ cœlis est sublimior, videns Christum, qui solus est altissimus, in ligno exaltatum, et inimici altitudinem deficientem, eundem magna voce laudabat.

Splendore illius, qui ex te secundum carnem exortus est, o Virgo, illustra mentem meam, et cor meum illumina, tenebras peccati dispellens, omnemque socordiae meae nebulam dissipans.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Me semper proposito excidentem, menteque instabilem, pravisque cogitationibus abstractum, et illectum, et qui me ipsum per summam dementiam totum inimicis dedidi ut me facillime caperent, ne despicias, o Domina.

O tabernaculum cœlis ipsis augustius, populum tuum in hoc tuo tabernaculo ad tuas laudes concinendas convenientem, cœlestium tabernaculorum fac participem, ferventibus precibus tuis apud Christum, quem genuisti, omnium Dominum ac dominatorem.

Scientes te esse templum gloriæ, o immaculata, in templo tuo venerande congregati, devotissime imploramus auxilium tuum, quatenus per venerabilem intercessionem tuam salutem consequamur, o casta Virgo.

Agnoscentes te matrem illius, qui voluntate sua universa creavit, ad divinum templum tuum, o Virgo, accurrimus, atque in eo precamur, ut errorum nostrorum venia per tuam mediationem nobis concedatur.

255 O Maria, purissimum Verbi tabernaculum, purifica a pravis affectionibus cor meum, divinique Spiritus vas mundum illud effice, ut laudem et magnificem te omni laude dignissimam.

Esto mihi mediatrix, o benignissima, apud Dominum qui ex te natus est, ut a gehennæ flammis eripiat me, ac cœlesti regno dignum faciat, clamantem: Laudabilis et supergloriosus Deus Patrum, etc.

O Virgo tota lucida, quæ lucis datorem Deum in lucem edidisti, illumina oculos cordis mei lumine divinæ cognitionis, ut cantem: Omnia opera, laudate Dominum, etc.

Horrescunt cœlestes exercitus, videntes divinum Patris splendorem ineffabiliter in manibus tuis contineri, o Virgo mater purissima, similitudinem atque imaginem tuam habentem, ut homines Deo similes efficiat.

Ex canone feriae 2, ad Matutinum. Toni II.

O unica Deo charissima puella, quæ fontem im-

nitatis virtualiter includitur, ita immunitatem ejusdem ab originali in ea denotari necesse est. Vide Nierembergium in Sacrosyllabo § 7, ubi plures

θεοτόκος ἔλεγεν· Οἱ μοι, Υἱέ! πῶς θνήσκεις, ἡ ζωὴ καὶ ἐλπίς τῶν πιστῶν

Ἡ τῶν οὐρανῶν ὑψηλότερα, ὑψωθέντα ἐν ζύλῳ καὶ καταράσσοντα τὰς ὑψώσεις ἐχθροῦ θεωρήσατα τὸν μόνον ὑψιστον, ἀνύμνει Χριστὸν μεγαλοφώνως.

Φέγγει, Παρθένε, τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατείλαντος σαρκί, τὸν νοῦν μου καταύγασσον, καὶ τὴν καρδίαν φώτισσον, καὶ σκότος διώκουσα τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς βλαθυμίας μου ἄπαταν τὴν ἀχλὺν ἀπελαύνουσα.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Γνώμη δλισθαίνοντα αἰεὶ καὶ λογισμοῖς πονηροῖς ἐξελλόμενον, καὶ δελεαζόμενον, φρενοβλαβῶς γὰρ τοῖς ἐχθροῖς εὐχείρωτον ὄλον γεγονότα, μὴ ὑπερίδῃς με, Δέσποινα.

Σκηνὴ πλατυτέρα οὐρανῶν, λαὸν σου συνερχόμενον ἐν τῇ σκηνῇ σου ταύτῃ ὑμνήσαι σε σκηνῶν ἀδύλων μέτοχον ποίησον τῇ θερμῇ δεήσει σου πρὸς Χριστὸν ὃν ἔτεκες, τὸν Δεσπότην ἀπάντων καὶ Κύριον.

Ναὸν σε τῆς δόξης ἐπιστάμενοι, ἀχραντε, ἐν τῷ σεπτῷ συναθροιζόμενοι πιστῶς, τὴν σὴν ἐξαιτούμεθα θεοπρεπῶς, ἀγνή Παρθένε, βοήθειαν, καὶ τῇ σεπτῇ σου πρεσβείᾳ σωζόμεθα.

Μητέρα σε τοῦ τὰ πάντα βουλήσει ποιήσαντος γινώσκοντες τῷ ναῷ σου τῷ θεῷ προστρέχομεν, ἐν αὐτῷ αἰτούμενοι τῇ μεσιτείᾳ σου, Παρθένε, λύσιν σφαλμάτων κομίσασθαι.

Μαρία, καθαρὸν τοῦ Λόγου σκηνῶμα, παθῶν ἐναποκάθαρσεν τὴν καρδίαν μου, καὶ σκεῦος καθαρὸν Πνεύματος τοῦ θεοῦ ἀποτελέσων, ἵνα ὑμῶ καὶ μεγαλύνω σε τὴν πανύμνητον

Πρὸς τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα Κύριον γενοῦ μεσίτης ἀγαθῆ, τῆς γενένης καὶ τοῦ πυρὸς ὅπως με λωπρώσῃ, καὶ καταξιώσῃ με τῆς βασιλείας κραυγάζοντα· Ὁ αἰνετὸς τῶν πατέρων Θεὸς καὶ ὑπερένδοξος.

Φωτοδότην τέξασα θεῖν, ὀλόφωτε Παρθένε, τὰ ὄμματα τῆς καρδίας μου καταύγασσον φωτὶ Θεοῦ ἐπιγνώσεως, εἰς τὸ μέλπειν, Πάντα τὰ ἔργα, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε, καὶ ὑπερυψοῦτε, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φρίττει νοερά στρατεύματα τὸ τοῦ Πατρὸς ὄρωντα θεῖον ἀπαύγασμά σου ἐν ταῖς χερσὶν ἀνερμηνεύτως κρατούμενον, καὶ τὸ σὴν κεκτημένον ὁμοίωμα, ἵνα βροτοῦς θεώσῃ, Παρθενομῆτορ πανάμωμε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον.
Ἦχος β'.

Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κυήσασα, τραυματι-

affert Patres incontaminationem et omnimodam Virginis puritatem ab omni culpæ genere divinæ maternitati tribuentes.

σθέντα πάθει, Κόρη, Θεράπευσον, και πυρός αιω-
νίου ἐξάρπασόν με, μόνι, Θεοχαρίτωτι.

Ἀρχὴν ὑπὸ χρόνον εὐληφὸς πιστεύεται ἐκ σοῦ
ὁ χρόνων Δημιουργός, Μητέρα ἀειπάρθενε.

Σαρκοῦται ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου, καὶ ἀνθρώποις
ἐνοῦται θέλων ὁ Κύριος, ἄχραντε, καὶ δέχεται με-
τανοοῦντας τοὺς πρὶν ὑπαχθέντας ἀμαρτήμασι, ταῖς
σαῖς λιταῖς ἀεὶ κατακαμπτόμενος.

Νέον ὡς βρέφος ἡμῖν τὸν προαιώνιον Υἱὸν τέτο-
κας, θελητικαῖς δυαὶν ἐνεργείαις ὑπάρχοντα διπλοῦν,
ὡς ἀνθρώπον ἅμα Θεόν τε, πανάμωμε.

Ἐκ πασῶν γενεῶν ἐξελέξατό σε τὴν καλλονὴν
Ἰακώβ, ἣν ἠγάπησεν ὁ Ποιητής, πανάμωμε, καὶ ἐκ
σοῦ ἀνατείλας ἐπέφανεν.

Ἄλλου φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ μήτρα γεγένηται
τοῦ φρουκτωρλαῖς θείας γνώσεως τὴν ἀθείαν μειώ-
σαντος, ἄχραντε Θεόνυμφε Κόρη, ὃν ὕμνουῦντες
κραυγάζομεν· Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων
ἡμῶν.

Ἐξασθενήσασαν πολλαῖς προσβολαῖς τοῦ πονηροῦ,
Θεογεννητορ, τὴν ἀόλιαν ψυχὴν μου ταῖς ῥωστικαῖς
σου λιταῖς, Παρθένε, ὑγιῆ ἀπέργασαι, ἵνα σε δοξάζω
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φεῖσαι μου, Κύριε, φεῖσαι, ὅταν μέλλης με κρί-
ναι, καὶ μὴ καταδικάσης με εἰς πῦρ, μὴ τῷ θυμῷ
σου ἐλέγξης με· δυσωπεῖ σε Παρθένος ἡ δὲ κυοφο-
ρήσασα, Χριστὲ, τῶν ἀγγέλων τὰ πλήθη, καὶ τῶν
μαρτύρων σύλλογος.

Ἐκ τοῦ κατόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Φλογοφόρε λαβίς, ἣν Ἡσαΐας ἐβλεψέ ποτε, τὰ
ὕλωδη τῆς ἐμῆς καρδίας πάθη, Θεογεννητορ, φλέξον
καὶ εἰς τέλος ἀφάνισον.

Γαλουχεῖς μητροπρεπῶς τὸν τροφέα τοῦ παντός
καὶ φέρεις τοῦτον ἐν ἀγκάλαις, ἀγνή, τὸν τὰ σύμ-
παντα χειρὶ φέροντα πάντοτε.

Μεμνημένος ἐν Πνεύματι προφητῶν, Θεοτόκε, ὁ
περίδοξος χορὴς τὸ ὑπὲρ νοῦν σου μυτήριον ποι-
κίλοτρόπως τοῦτο προχαράττει ἱεροῖς ἐν συμβόλοις,
ᾧν τὸ πέρας καθορῶμεν τηλαυγῶς.

Δανιὴλ σε ὄρος μέγα ἐν πνεύματι θεωῶρει, Θεο-
τόκε, ἐξ οὗ λίθος ἀποτμηθεὶς ἐκλεπτύνει τῶν δαι-
μόνων τὰ γλυπτά.

Ὡς τράπεζα τὸν ἄρτον χωρεῖς τὸν μυστικὸν ἐξ
οὗ φαγόντες οὐκ εἶσι λιμώττομεν, πανύμνητε, οἱ
ἰδόντες σε Χριστοῦ τοῦ πάντων Θεοῦ γεννήτριαν καὶ
τροφὴν ὡς ἀληθῶς.

(11) Pulchre Aloysius Novarinus in *Umbra vir-
ginea*, n. 207 : « Nemo, inquit, tam parum virginis
puritatis, virginis gloriæ amicus sit, qui maculam
in ea fuisse asserat, per quam omnes erant macu-
læ auferendæ, sordes omnes abstergendæ. »

*Originis peccatum non habuit
Quæ omnis boni fons et origo.*

PATROL. GR. CV.

A passibilitatis peperisti, animæ meæ passionibus
sanciatæ medicam manum admove, et ab igno
æterno eripe me.

Ille qui est auctor et conditor temporum, credi-
tur accipisse ex te, o Mater et Virgo perpetua
temporale principium.

Incarnatur ex castis sanguinibus tuis, ac volun-
tarie hominibus unitur, ac suscipit ad pœnitentiam
eos qui antea peccatis subjecti fuerant, assiduis
precibus tuis exoratus Dominus, o immaculata (11).

Novum velut Infantem, nobis peperisti, o puris-
sima, Filium qui est ante omnia sæcula : in duplici
natura, duarumque voluntatum operatione, utpote
Deum simul et hominem.

256 Creator elegit te speciem Jacob quam di-
lexit, ex omnibus generationibus, o immaculatis-
sima : atque ex te velut sol exortus apparuit.

Immaterialis lucis habitaculum factus est venter
tuus, o immaculatissima puella Sponsa Dei ; qui di-
vinæ scientiæ splendoribus infidelitatem impieta-
temque imminuit : quem nos hymnis celebrantes,
clamamus : Benedictus es, Deus patrum nostro-
rum, etc.

Infelicem animam meam plurimis maligni hostis
assultibus attenuatam, corroborativis precibus tuis,
o Virgo Dei Mater, saluti restitue, ut te per uni-
versa sæcula glorificem.

Parce mihi, Domine, parce cum veneris me judi-
care : neque ad ignem me damnes, neque in furore
tuo arguas me. Precatur te Virgo, o Christe, que
te concepit ac gestavit in utero : precatur te ange-
lorum multitudo martyrumque collegium.

Ex canone alio feriæ III ad Matutinum.

O forceps flammifera, quam vidit olim Isaias,
cordis mei inordinatos affectus combure, o Dei
Genitrix, atque omnino illos abole et extermina.

Lacte nutris, prout matris est munus, omnium
nutritorem ; et illum gestas in ulnis, o casta, qui
universa semper manu fert ac sustentat.

Gloriosus prophetarum chorus Spiritu sancti
magisterio edoctus, incomprehensibile mysterium
tuum, o Deipara, multiformiter sacris symbolis
ante descripsit, quorum nos eventum nunc manife-
stissime intuemur.

Te montem magnum Daniel vidit in spiritu, o
Deipara, ex quo lapis abscissus, dæmonum sculpti-
lia comminuit.

Tanquam mensa, contines mysticum panem vitæ,
ex quo **257** comedentes, non amplius esurimus nos,
qui scimus te, o laudabilissimæ, Christi, qui est
Deus omnium, esse Genitricem ; et vere nutricem.

*Culpa Virgini non debetur, cui
Omnis debet, quod liberatur a culpa.*

Et infra n. 215 :

*Maculam peccati Virgo non habuit
Per quam mundus emaculandus.
Sordibus illa caruit cui, Justitiæ
Nostræ comparatæ sunt sordes.*

Cherubim glorificant, Seraphim, Throni, Potestates, et Dominationes perpetuis laudibus extollunt incomprehensibilem partum tuum, o Maria omni laude celebranda : tu enim sola Deum incarnatum in utero tuo portasti; quem deprecare, o castissima, ut nos omnes salvos faciat, qui te devotissime honoramus.

Ut nos deificaret, Deus incarnatus est ex purissimis sanguinibus tuis, atque homo factus est : cui semper supplices offer precēs, o Virgo Deipara, pro iis qui te venerantur.

Nitidissimis radiis solis illius, qui ex utero tuo nobis exortus est, et infidelitatis noctem eliminavit, illumina, o Virgo Mater Maria, atque in hora iudicii ab obscurissimis tartari tenebris libera eos omnes qui te cum fide honorant.

Ex canone seriae in ad Matutinum. Ex canone in S. Præcursorem.

Cognatus fuisti, o beate Præcursor, illius castæ Virginis, ex qua Deus corpus accepit : cum qua te etiam veneramus, atque in divino templo tuo nunc commorantes deprecamur, ut nos Spiritus sancti domos efficias.

Exsultat Præcursor intra viscera materna constitutus, Dominumque adorat in utero tuo collocatum, o divina gratia plenissima (12) : quem precamini, quæso, ut ab omni tribulatione eripiat me.

Respice in me ægrotantem, o purissima; et dissolve passiones meas graves, curatuque difficiles, ut magnificem te, quæ universum genus humanum magnificasti.

Insidiis ac fraudibus seductoris mortem incurri, o Domina **258** mundissima : vivifica me tu, o Deipara, quæ substantialem omnium vitam peperisti; ut te ab omni macula immunem religiose collaudem (13).

(12) Alexander III Pont. Max. adeo egregie sensit de plenitudine gratiæ Mariæ ut in epistola ad Soldanum Iconii dixerit : « Hinc migravit sine corruptione, juxta verbum angeli, ut plena, non semiplena gratiæ esse probaretur, ut Deus Filius ejus antiquum, quod pridem docuit, mandatum fideliter adimpleret, videlicet, Patrem et matrem honore prævenias, ut ne caro Christi virginea, quæ de carne Matris Virginis assumpta fuerat, et tota discreparet. » Sic ille. Cujus verba afferens in suo Opusculo de nova moneta sanctissimi domini nostri Alexandri VII, pro gloria Immaculatæ Conceptionis perpensa, edito Valentia anno 1656, P. Joan. Eusebius Nierembergii, sic ait : « Cum plenitudinem Mariæ gratiæ extendat tum ad incorruptionem carnis, tum ultra vitam; quanto magis in illa comprehendit incorruptionem animæ intra limites vitæ, scilicet in principio ipsius vitæ, Conceptione nimirum? » Certe Virgo Beatissima quam Josephus noster absolute divina gratia omnino vacua dici posset, si in originali peccato, quod divinam gratiam omnino excludit, concepta fuisset. Favet Seraphicus Pater sanctus Franciscus, Minorum Ordinis fundator inclytus, dum Tomo I Opusculorum in Salutatione ad Virginem Mariam hæc habet : « Ave, Domina sancta, in qua est et fuit omnis plenitudo gratiæ. » Indeterminate enim dixit, Fuit, ut intelligeremus in B. Virgine, quandiu hæc existit,

Τὰ Χερουβιμ δοξάζουσι, τὰ Σεραφιμ ἀνυμνοῦσι, Θρόνοι, καὶ Ἐξουσίαι, καὶ Κυριότητες ἀεὶ τοῦ ὑπὲρ νοῦν σου τόκον, Μαρία πανύμνητε, ὅτι μόνη Θεὸν κυοφορεῖ; ἐν γαστρὶ, ὄν αἰτήσαι, ἀγνή, πάντας ἡμᾶς σωθῆναι τοὺς πόθῳ σε τιμῶντας.

Ἵνα θεώσῃ ἡμᾶς, ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων, καὶ ἐγένετο βροτὸς, Παρθένα Θεοτόκε, ἐν ἐκδυσώπει ἀεὶ ὑπὲρ τῶν σε τιμῶντων.

Φωτιστικαῖς ἀγαθαῖς τοῦ ἐκ γαστροῦ σου ἐξανατελλαντος ἡμῖν, καὶ ἀθειας τὴν νύκτα ἐξαφανίσαντος, Παρθενομήτορ Μαρία, φώτισον πάντας τοὺς πιστεῖ σε τιμῶντας καὶ ἀφεαγγοῦς λύτρωσαι σκότους ἐν ὄρφῃ κατακρίσεως.

Ἐκ τοῦ ἐτέρου κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν ἅγιον Πρόδρομον.

Τῆς ἀγνῆς Παρθένου συγγενῆς, μακαρ, ἐχηρημάτισας, τῆς τὸν Θεὸν σωματωσάσης, Πρόδρομε, μεθ' ἧς σε γεραίρομεν, καὶ δεόμεθα οἱ τῷ θεῷ τεμένει σου νῦν περιπολοῦντες. οἴκου ἡμᾶς ποιήσον τοῦ Πνεύματος.

Ἀγάλλεται ὁ Πρόδρομος ἐν νηδαλί φερόμενος μητρῶα καὶ προσεχύνει τὸν Κύριον φερόμετον ἐν νηδαλί, Θεοχαρίτωτε, ὄν καθικέτευε, ἀπὸ πάσης θλίψεως λυτρωθῆναι με.

Ἐπίβλεψόν ἐπ' ἐμὲ τὸν νοσοῦντα, πανάμωμε, καὶ λύσον τὰ πάθη μου τὰ χαλεπὰ καὶ δυσίατα, ὅπως μεγαλύνω σε τὴν μεγαλύνασαν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον.

Ἐπιβουλαῖς καὶ ἐνέδραις τοῦ πλάνου ἐθανατώθην, Δέσποινα πανάμωμε, ζώωσόν με, ἡ τετοκυῖα τὴν ζωὴν τῶν ἀπάντων, Θεοτόκε, τὴν ἐνυπόστατον, Ἵνα σε ὑμῶν εὐσεβῶς τὴν πανάμωμον.

sine limitatione temporis, horæ, aut instantis, atque adeo in ipso momento Conceptionis, nullam vacuitatem, sed semper fuisse gratiæ plenitudinem. Favet etiam sanctus Amadeus episcopus Lausannensis dum homil. 3 de B. Virgine in hunc modum scribit : « Spiritus sanctus superveniet in te. In alios sanctos venit, in alios venit, sed in te superveniet, quia præ omnibus, et super omnes elegit te, ut superes universos qui ante te fuere, vel post te futuri sunt, plenitudine gratiæ. » Supponit enim hisce verbis Virginem originali gratia præditam fuisse, sicut Angeli eam habuerunt, quia alioquin eos, quantum ad plenitudinem gratiæ, non superasset, si hac in sua Conceptione vacua existisset. Vide eundem Nierembergii in *Exceptionibus* cap. 27.

(13) Haud desunt exempla eorum, qui a Deo ope Deiparæ vivificati fuerunt, id est, a morte ad vitam revocati, ut eandem Deiparam ab originalis peccati macula immunem religiose collaudarent. Refert enim S. Anselmus in Epistola, quæ sub ejus nomine circumfertur, ad coepiscopos Angliæ; sacerdotem quemdam, a dæmonibus in pelago Sequanæ occisum, a Deipara vivificatum, in gratiarum actionem festum Immaculatæ Conceptionis deinceps celebrasse. Et probati etiam Auctores scribunt, imo ipsi parietes collegiatiæ Ecclesiæ Maresanæ repræsentant, anno Domini 1422, Franciscum Mulet in Ecclesia collegiata urbis Maresæ in Barcino-

Νυσταγμῷ ἀμελείας συνεχομαι, ὕπνος ἀμαρτίας Ἀ βαρεῖ τὴν καρδίαν μου, τῇ σῆ ἀγρύπνῳ, πάναγνε, μεσιτεῖα ἐξέγειρον, σῶσόν με.

Στεριεύουσα φέρει σε νηδὺς Παρθένον, ἐγγάστριον φέρουσαν τὸν Λόγον σωματούμενον, ἐν θελοῖς σκιρτήμασιν ὁ μέγας Πρῶδρομος, στείρας ὁ πανάγιος καρπός, ἐπέγνω χαίρων, καὶ προτεκύνησε.

Ἵψιστον Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκοῦσα, ἀπὸ κοπρίας με ἀνάστησον παθῶν τῶν θλιθόντων με, καὶ δεινῶς ὄλον πτωχεύσαντα ταῖς θείαις καταπλούτισον, πάναγνε, ἀρεταῖς με, ὅπως ὑμῶ σε σωζόμενος.

Φερόμενον ἅπαντα τὸν φέροντα τῷ νεύματι ἐν γαστρὶ προσεκύνεις τῆς Θεομήτορος μεθ' ἧς ἐκδυσώπει, προφήτα, τὴν ταπεινὴν σώζεσθαι ψυχὴν μου πολλοῖς περιπίπτουσαν καθ' ἡμέραν πλημμυλῆ- B

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἰερὸς ἐκάλει σε χορὸς πύλην ἀδιόδευτον, γῆν ἐκλεκτὴν, καὶ ἥρος ἀλατόμητον, παναγία Δέσποινα· τὸν Δεσπότην γὰρ τῶν ἀπάντων ἐκύησας, τὸν ἐβελουσίως σταύρωσιν σαρκὶ καταδεξάμενον.

Ἵψούμενον ἐν ξύλῳ, τὸν ζωοδότην βλέπουσα, καὶ ἐκουσίῳ; θνήσκοντα, καὶ τοῖς πᾶσι ζωὴν παρέχοντα, ἐδολεῖτο τὰ σπλάγχνα ἡ πανάμωμος.

Ἀνέτειλεν ἐκ γαστρὸς σου Πατὴρ τὸ ἀπαύγαγμα Χριστός, καὶ ἐφώτισεν τὴν οἰκουμένην σταυρούμενος, Κόρη ἀπειρόγαμε, καὶ τῶν δαιμόνων τὸ σκότος C ἐξηφάνισεν.

Ὁράθης, ἀγνή, μετὰ τόκον ἀφθορος Θεὸς γὰρ ἐκ σοῦ ἐτέχθη ὡς ἄνθρωπος, ἐν κατανοήσασα σταυρούμενον τὴν τῶν σπλάγχμων ὀδύνην μὴ φέρουσα ἡλάλαζες.

Ἵμνοῦμέν σε, πανύμνητε, ὡς Θεὸν κυήσασαν τὸν ὑπερύμνητον ἐν ξύλῳ τὸν ἀρχέκακον δυνάμει τῇ αὐτῇ ὄλεσαντα τύραννον, εἰς ἡμῶν σωτηρίαν καὶ καύχημα.

Τὸν βότρυν τὸν πέπυρον ἀγεωργήτως, ἀγνή, ἐν ἐβλάστησας, ἐν ξύλῳ ὡς ἐώρακας κρεμάμενον, ἐκραζες· Τέκνον μου γλυκύτατον, γλεῦκος ἐναπόσταξον, δι' οὗ παθῶν ἡ μέθη ἀνασταλήσεται.

Σάρκα ἐκ τῆς σῆς γαστρὸς λαμβάνει θέλων, καὶ καθορᾶται ὁ ἀόρατος, καὶ σταύρωσιν δέχεται, καὶ D κατὰρα ἐνομάζεται κατὰρας ἐξαιρούμενος; ἅπαντας ὁ Υἱός σου, Θεοχαρίτωτε.

Φθαρεῖσαν ἐκαίνισας τὴν φύσιν τοῦ προπάτορος, ὑπὲρ φύσιν τεκοῦσα καὶ παρθενεύουσα, φύσει

nensi agro canonicum, et Immaculatæ Conceptionis cum pertinacia oppugnatorem, crudeliter ab inimico interemptum, post tres amplius horas jam mortuum ad vitam rediisse; et veritatem Conceptionis Immaculatæ his verbis confirmasse: « Vita ad hoc solum mihi concessa, ut quam tenui contrariam sententiam, opinionem retractem: verum est beatissimam Virginem Mariam ab omni originali macula in sua conceptione fuisse immunem, et divinitus præ-ervatam. » Vide Armamentarium Se-

Negligentiæ dormitatione laboro; somnus peccati occupat cor meum: tu, o castissima, semper vigili intercessionem tuam excita me, et salva me.

Venter sterilis portavit te Virginem, quæ in utero tuo Verbum incorporatum portavisti; quod magnus Præcursor sanctissimus sterilis uteri fructus divinis salibus agnovit lætabundus, et adoravit.

Tu, quæ Altissimum in carne peperisti, erige me a stercore passionum tribulantium me: atque omni ex parte gravissima egestate laborantem, dita me, o castissima, divinis virtutibus, ut salutem consecutus hymnos tibi decantem.

Illum, qui nutu portat universa, in utero Deiparæ portatum adoras, o propheta; cum qua precare pro salute miseræ animæ meæ, quæ quotidie in plura peccata dilabitur.

Ex canone sericæ iv ad Matutinum.

Sacer chorus vocabat te, o Domina sanctissima, portam imperviam, terram electam, et montem quem lapidæ manus non attingit (14); nam Dominum universorum peperisti, qui voluntariam in carne crucifixionem suscepit.

Virgo purissima, cum cerneret exaltatum in ligno datorem vitæ, eundemque voluntarie morientem, atque omnibus vitam præbentem, intimo dolore viscera sua discruciaci sentiebat.

Exortus est ex utero tuo splendor Patris Christus, o puella maritalis tori ignara; atque universum terrarum 259 orbem cruci affixus illuminavit, demonumque tenebras dissipavit.

Incorrupta inventa es post partum, o casta; ex te enim Deus, quatenus homo, natus est; quem in cruce pendentem animadvertens, dolorem cordis non sustinens, in debiles voces erumpebas.

Laudamus te, o omni laude celebranda, quippe quæ Deum omni laude superiorem peperisti, qui tyrannum principem malorum virtute sua perdidit in ligno, in nostram salutem et gloriam.

Botrum illum maturum, quem sine viri cultura protuleras, o Virgo, ut vidisti in cruce pendentem, has voces emisisti: Dulcissime Fili, mustum illud distilla, per quod passionum ebrietas prohibeatur.

Carnem ex utero tuo voluntarie suscepit Filius tuus, o Domina Deo charissima; et cum invisibilis esset, visibilis factus est, et crucis tormentum suscepit, et maledictum nominatus est, dum omnes liberat a maledictō.

Corruptam primi parentis naturam renovasti; universæ naturæ Plasmatores supernaturaliter

raphicum in *Regesto* a pag. 563 et deinceps.

(14) Et Montem hunc, quem non attingit manus hominis, attingit manus dæmonis! Neutiquam profecto. Decebat enim eam, quæ universorum peperit Dominum, a manu hominis, et multo magis a manu dæmonis esse penitus intactam. Hinc B. Laurentius Justinianus in libro de *Gradibus perfectionis* scripsit: « Ab originali peccato nullus excipitur, præter illam, quæ genuit mundi Salvatore. »

enixa, permanens virgo intacta post partum : quem olim in cruce suspensum videns, o sanctissima Virgo Mater, in fletus gemitusque erumpebas.

Ex canone feriae vi ad Matutinum.

Venerabilis prophetæ sermo impletus est : gladius enim cor tuum pertransivit, o Domina, quando in ligno Filium tuum lancea vulneratum suscepisti.

Honorant te ordines incorporeorum, nam omnium Dominum corpore vestitum peperisti, o Puella Dei Sponsa; qui per lignum omnes vinctos dissolvit, et fideles amore suo colligavit.

Incarnatus est ex castis sanguinibus tuis Altissimus, o **260** purissima; quem cum intuereris in ligno injuste exaltatum, suspirabas cum lacrymis, et misericordiæ ejus viscera magnificabas.

Ille, qui super humeros Cherubim in cœlis, prout Deo convenit, absque dubio portatur, in ulnis tuis gestatus est : et cruci affixus, omnes a corruptione salvavit.

Ut hominem deificaret, ex te, o Virgo, Deus natus est; et crucifixus, mortem gustavit, occidens eum qui me prius occiderat.

Palatium Regis animatum, et thronus igneus facta es, o Virgo; in quo ille residens, omnes homines a primo lapsu crexit, et consessu Patris sui honoravit.

Aгна immaculata (15), prophetarumque et martyrum pulchritudo, ubi te Agnum in ligno suspensum vidit, cœpit amare flere, atque ita dicere : O creaturæ omnes, quæ in rerum natura existitis, laudate Dominum, et superexaltate eum in omnia sæcula.

Solarium splendorum pulchritudo a consueto cursu destitit, cum vidit te, o Sol justitiæ, in crucem voluntarie sublatum. At Virgo cum discipulo virgine, amaro ejulatu verba intermiscens, clamabat : Quodnam spectaculum est hoc novum atque inusitatum?

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Venerandæ mulieres, quæ dura exercitatione decertaverant, at athletice hostem superaverant, circumstantes te, o Dei Genitrix, lætabantur.

Cum omnibus prophetis sacrisque mulieribus obviæ peccare, o Virgo, illum qui ex te natus est, ut misereatur nostri.

Montem virtutibus umbrosum vidit te, o Deipara, propheta Habacuc, ex quo inexplicabili ratione Deus apparuit, qui virtute sua operuit cœlos, atque homines **261** ab interitu salvavit.

Sanctissima Virgo, martyrum, confessorum, cæterorumque justorum gloria, ab omni tentationum tyrannide eripe nos.

(15) Agnam quoque immaculatam Deiparam vocant S. Andreas Cretensis canone in Mariæ Nativitatem, et Jacobus monachus Orat. in eandem Nativitatem, quorum verba dedi in notis ad Mariæ S. Germani patriarchæ Constantinopolitani pag. 185.

ἀπάσης τὸν Πλάστην, ὃν ἐν σταυρῷ κρεμάμενον πάλαι ἠλάλαζες βλέπουσα, παναγία Μητροπάρθενε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥῆσις σεπτῷ προφήτῳ πεπλήρωται ῥομφαία γὰρ τὴν καρδίαν τὴν σὴν διήλθεν, ὅτε ἐν σταυρῷ λογχευθέντα, Δέσποινα, τὸν σὸν Υἱὸν ἐβλεψας.

Γεραίρουσι σε τάξεις τῶν ἀσωμάτων τὸν πάντων γὰρ Δεσπότην σωματοφόρον ἐκύησας τὸν λύσαντα διὰ ξύλου δεσμίους ἅπαντας, Κόρη Θεόνυμφε, καὶ πιστοὺς συνδήσαντα τῇ στοργῇ αὐτοῦ.

Σεσάρκωται ἐξ ἀγνῶν σου αἱμάτων ὁ Ὑψιστος ὃν βλέπουσα, πάναγνε, ξύλῳ ἀδίκως ὑψούμενον ἔστενες δακρύουσα, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν ἐμεγάλυνες.

Ὁ νότοις Χερουβιμ ἐν οὐρανοῖς θεοπρεπῶς ὡς ἀληθῶς ὀχοούμενος, ταῖς ἀγκάλαις σου ἐποχεῖ, σταυρωθεὶς πάντας φθορᾶς διέσωσεν.

Ἵνα θεώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ἐκ σοῦ, Παρθένε, τικτεται Θεός, καὶ σταυροῦται, καὶ θανάτου γεύεται ἀποκτείνων τὸν ἐμὲ τὸ πρὶν ἀποκτείνοντα.

Παλάτιον ἔμφυχον τοῦ βασιλέως, καὶ θρόνος πυρίμορφος, Παρθένε, ἀναδέδειξαι, ἐν ᾧ καθεζόμενος πάντας ἐξήγειρε τοῦ προτέρου πτώματος βροτοὺς, καὶ συνεδρία Πατρὸς ἐτίμησας.

Ἡ ἄμωμος ἀμνάς, προφητῶν τε καὶ μαρτύρων ἡ ὠραιότης, ὡσπερ ἀμνὸν σε ἀνηρτημένον ἐπὶ ξύλου θεαταμένη ἐκλαίει πικρῶς καὶ ἔλεγεν· Ἡ οὐσιωθεῖσα ὑμνεῖτω τὸν Κύριον πᾶσα κτίσις καὶ ὑπερυψούτω εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Φωστήρων κάλλος δρόμου τοῦ συνήθους ἀπέστη, ὅτε σε εἶδεν, Ἥλιε τῆς δικαιοσύνης, ἐπηρμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θελήματι, ἡ δὲ Παρθένος σὺν μαθητῇ παρθένῳ ἠλάλαζε πικρῶς, αἰμοὶ! ἀναβοῶσα, Τί τοῦτο τὸ ξένον θέαμα;

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Αἱ ἀσκήσει στέργῳς ἠγωνισμένα καὶ ἀθλητικῶς καθελούσαι τὸν ἐχθρὸν σεμναὶ γυναῖκες, Θεοκυῆτορ, σὲ περιεστῶσαι εὐφραίνονται.

Μετὰ πάντων προφητῶν καὶ γυναικῶν ἱερῶν Θεόν, Παρθένε, τὸν τεχθέντα ἐκ σοῦ ἐκδυσώπει ἐκτενωῶς τοῦ οἰκτειρῆσαι ἡμᾶς.

Ὅρος κατάσκιον βλέπει σε ἀρεταῖς ὁ προφήτης, Θεοτόκε, Ἀβδακούμ, ἐξ οὗ ἐπέφανε Θεός ἀφράστως ἀρετῇ καλύψας οὐρανοὺς, καὶ τὸ γένος ἀνθρώπων διασώσας ἐκ φθορᾶς.

Παναγία Παρθένε, τὸ καύχημα τῶν μαρτύρων, καὶ δόσιων, καὶ δικαίων πάσης ἡμᾶς τυραννίδος ἐξελοῦ τῶν πειρασμῶν.

Perspicuum autem apud me est B. Virginem falso dicendam absolute agnam Immaculatam, ut eam appellat Josephus, si in primo momento sui esse sorduisset macula, ejusmodi est peccatum originale.

Ἄγία Θεοτόκε, ἀγίασον ἡμῶν τοῦ λογισμοῦς, καὶ τὸ φρόνημα στήριξον, καὶ σῶσον ἐκ τῶν βελῶν τοῦ πονηροῦ ἀτρώτους ἡμᾶς δοξάζοντάς σου τὸ ἔλεος, ἀγνή.

Μετὰ μαρτύρων, ἄχραντε, καὶ ὁσίων Πατέρων, καὶ προφητῶν, πασῶν τε καὶ τῶν ὁσίων γυναικῶν, τὴν ἐν ἀγίοις μόνον ἐπαναπαύμενον ἐκδυσώπει ἡμᾶς καθαγιάσαι, ἀγνή, ἀγίαις ἐν φωναῖς τοῦς δοξολογοῦντας αὐτὸν εἰς τοῦς αἰῶνας.

Θεοκυῆτορ ἀγνή, μετὰ πάντων μαρτύριον, προφητῶν, καὶ ὁσίων, καὶ ἀγίων γυναικῶν καὶ ἱερομαρτύρων, κατοικτειρήσαι ἡμᾶς τὸν Σωτῆρα δυσώπει.

Φιλοικτίρμονα Θεὸν ἡ κυήσασα σαρκί, μετὰ πάντων ἀγίων καθικέτευέ ἀεὶ κινδύνων ἡμᾶς σῶσαι, Μητροπάργενε ἀγνή.

ΗΧΟΣ Γ.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὅρθρον.

Παναγία ἄχραντε, ἀμαρτωλῶν βοήθεια, πιπτόντων ἐπανόρθωσις, μετάνοιαν δίδου μοι κατανώξεως πολλὰ ἡμαρτηκότα.

Μαρία κυριώνυμε πολλοῖς κυριευθέντα με πάθεσι ψυχοφθόροις ἐλευθέρωσον πρεσβείαις σου.

Δίδου μοι, ἀγνή, ἀληθῆ μετάνοιαν, παῦσον τῶν παθῶν μου τὸν σάλον, ἀμαρτανόντων ἡ προστασία.

Ἡ μόνη διὰ λόγου ἐπὶ γῆς τὸν Λόγον τέξασα καὶ παρθενεύουσα, τῶν ἀλόγων με ρῦσαι πράξεων λόγοις σεπτοῖς ὅπως ἀνυμνῶ σε.

Τὴν κιβωτὸν τῆς Διαθήκης, τὴν ἀγίαν ἔντως τράπεζαν, τὸ ἱλαστήριον ἡμῶν, τὸν ναὸν Θεοῦ τὸν ἐμψυχον, τὴν πάγχρυσον λυχνίαν, τὴν ἀληθῆ Μητέρα τοῦ πλαστοουργοῦ ἀνυμνοῦμεν.

Ἡ κρήνη ἡ τὸ ὕδωρ τῆς ἀφέσεως βρύουσα, τὰς ἐκδύσεις τῶν ἡμῶν πταισμάτων ξήρανον, παρεχομένη μοι ὑμῶν δακρύων, ὅπως σε ἀεὶ ὡς Θεοτόκον ὑμνῶ.

Ἐπερβολῆ ἀσωτείας τῷ ἄδη νυκτὶ προσήγγιστα ὑπερβάλλουσαν, Κόρη, εὐσπλαγχνίαν ἔχουσα, ὡς Θεὸν τὸν εὐσπλαγχνον ἀρρήτως τεκοῦσα, οἰκτείρασά με σῶσον.

Φωτεινὸν τοῦ Δεσπότη παλάτιον, οἶκον δειξόν με φωτός • ἀδιόδευτε πύλη, ὑπάνοιξόν μοι μετανοίας ὁδούς • γῆ ἀγία, πρὸς γῆν με πραέων ἐδήγησον • Δέσποινα, πάσης με δειξόν δεσποτείας παθῶν ἀπελεύθερον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἀθανασίας μάννα Χριστὸν φέρουσα, στάμνος λεγική, πικρίας ψυχοφθόρων παθῶν ἐκλύτρωσαί με, Παρθένε παναγία, ὅπως πίστει δοξολογῶ σε εὐσεβῶς.

Παρθενομήτορ ἄχραντε, μετανοῶντας ἡμᾶς καὶ τῷ Χριστῷ προσιτρέχοντας καὶ τῶν πταισμάτων λύσιν

O Sancta Deipara, sanctifica cogitationes nostras, animique sensum corrobora, et a maligni jaculis nos sine vulnere conserva, dum tuam misericordiam, o Virgo casta, glorificamus.

Una cum martyribus, sanctisque Patribus ac prophetis, omnibusque sanctis mulieribus suppliciter, o Virgo, ora illum qui solus in sanctis requiescit, ut sanctificet nos, qui sanctis vocibus illum glorificamus in sæcula.

Dei Genitrix pura et casta; cum omnibus prophetis, martyribus, et confessoribus, sanctisque mulieribus ac hieromartyribus, precare Salvatorem, ut misereatur nostri.

O Mater, Virgo purissima, quæ amatorem misericordiæ Deum in carne peperisti: semper illum deprecare, una cum omnibus sanctis, ut nos a periculis salvos custodiat.

TONUS III.

Ex canone feriæ II ad Matutinum.

Virgo sanctissima ac purissima, auxilium peccatorum, lapsorum erectio, mihi, qui multa peccata perpetravi, compunctionis pœnitentiam concede.

O Maria, cujus nomen Dominam sonat, me sub multarum passionum, animam meam ad interitum pertrahentium, dominatu oppressum libera intercessionibus tuis.

Veram mihi pœnitentiam concede; compesce passionum mearum tumultuantes fluctus; o Virgo casta, præsidium peccatorum.

262 O tu, quæ sola in terris per verbum Verbum genuisti ac peperisti, et virgo permansisti, libera me ab actionibus brutalibus, ut verbis veneratione plenis te collaudem.

Arcam Testamenti, mensam vere sanctam, rostrum propitiatorium, templum Dei animatum, lucernam totam auream, veram Matrem Creatoris collaudamus.

O fons, qui aquam indulgentiæ ac remissionis scaturis, peccatorum meorum manantes aquas exsiccata, lacrymarum imbres mihi concedens, ut te semper tanquam Deiparam laudibus extollam.

Luxuriæ atque intemperantiæ excessu inferno nunc appropinquavi: tu, o Puella, quæ excedis in visceribus misericordiæ, utope quæ Deum misericordissimum ineffabiliter peperisti, miserere mei, et salva me.

O palatium Dei luminosum, fac me domum lucis: o porta impervia, aperi mihi vias pœnitentiæ: o terra sancta, deduc me in terram mansuetorum: o Domina, libera me ab omni passionum dominio.

Ex canone feriæ III ad Matutinum.

O urna rationalis, quæ Christum immortalitatis manna tulisti, libera me, Virgo sanctissima, a mortiferarum passionum amaritudine, ut cum fide, ac pietate te glorificem.

Virgo Mater inviolata, tu quæ omnium es Domina, concede nobis omnibus qui pœnitentia ducti ad Chri-

stum recurremus, et peccatorum absolutionem desideramus, ut illum propitium reperire possimus.

Salve, o Puella multorum nominum appellatione conspicua, ex qua Verbum natum est, quod nos a seclorum actionum irrationalitate liberat. Salve, nubes lucida, quæ nostræ pusillanimitatis ac socordiae nubes dispellit.

263 Partu tuo, o Puella, primi parentis maledictionem sustulisti, et nobis benedictionis flumina emanare fecisti, qui te benedicimus, et cum fide glorificamus.

O janua eorum, qui per fidem salutem consequuntur : o porta per quam solus ille pertransivit, qui propter nos incarnatus est ; aperi nobis portas justitiæ, qui te fideliter collaudamus.

O casta Virgo perpetua, libera me ab ignorantie B peccatique tenebris, quæ me undequaque circumdant et constringunt ; quippe quæ illum peperisti qui universa et continet et astringit.

Speciosus forma Dominus cum te speciem Jacob dilexisset, o immaculatissima, inhabitavit uterum tuum ; et cœlestium donorum pulchritudine humanum genus decoravit.

Te nubem lucidam propheta prævidit, ex qua sol magnus Christus Deus apparuit nobis, et ea quæ prius tenebris perfusa erant illuminavit. Eundem ergo, o benignissima, precare, ut passionum mearum nubes dissipet, divinaque luce me illuminet.

Ex canone feriæ iv ad Matutinum.

Supernis ordinibus sublimior apparuisti, Deum Verbum in terris enixa, o immaculata, I qui nos passionibus suis, et cruce pretiosa propter suam bonitatem ad cœlestia regna reduxit ac recepit.

Cum Christum in cruce suspensum videres, o ionupta, cum dolore dicebas : Occidis, o Sol gloriæ, ab oculis meis, qui in tenebris versantes illuminas.

Volumen te quondam, o Puella immaculata, propheta conspexit, in quo Patris digito, Verbum incarnatum descriptum fuit ; et primi parentis chi-rographum lancea rescissum est.

264 Naturam nostram, quæ prius ob transgressionem defluerat, tu reformasti, quæ Christum indefluenter peperisti, o Domina sanctissima, præsidium oculmarum nostrarum.

Cum Verbi ex tuis sanguinibus incarnati mortem videres, o Domina Virgo Mater immaculatissima ; materna pietate commota ejulabas, et eum qui vitæ auctor erat, magnificabas.

Stabas, o immaculata, aspiciens Christum, quem pepereras cruci affixum, et exclamabas : Ne me absque prole relinquas, quam post partum Virginem conservasti.

Cum ante Christi tribunal tanquam reus judicandus constituar : ostende te mihi, o pura, ut liberer me ab omni tormento ferventissima protectione tua.

In tempore illum peperisti, o immaculata, qui est omnibus temporibus antiquior, et Adæ proto-

A θέλοντας λαβεῖν, τοῦτον ἔλεον τοῖς πᾶσιν ἀπέργασαι, πάντων Δέσποινα.

Πολυώνυμε Κόρη, χαῖρε, ἐξ ἧς Λόγος ἐτέχθη, ἀλογίας ἡμᾶς λύων ἀτόπων πράξεων, χαῖρε, νεφέλη φωτεινὴ ἢ σχεδιάζουσα τὰ νέφη τῆς ἡμῶν ἀθυμίας.

Τῷ τόκῳ σου ἀπεστέρωσας, Κόρη, τὴν τοῦ προπάτορος ἀράν, καὶ ἐπήγασας ἡμῖν εὐλογίας ποταμούς, τοῖς εὐλογοῦσί σε καὶ δοξάζουσι πίστει.

Ἡ θύρα τῶν πιστῶν σωζομένων, ἡ πύλη ἦν διώδευσε μόνος ὁ σαρκωθεὶς δι' ἡμᾶς, πύλας ἡμῖν δικαιοσύνης ὑπάνοιξον, τοῖς πιστῶς σε ὁμνοῦσιν.

Ὡς τὸν πάντων τεκοῦσα συνοχία, τοῦ συνέχοντος ζόφου τῆς ἀγνοίας καὶ ἀμαρτίας ἀνάλλαξόν με, ἀγνή Ἄειπάρθενε.

Τοῦ Ἰακώβ τὴν καλλονὴν ὁ ὠραῖος κάλλιε Κύριος ἡγαπηκῶς, τὴν νηδύν, παναμώμητε, κατόκησεν ἀνθρώπων τὴν οὐσίαν ταῖς καλλοναῖς παιδρύνοντα τῶν ὑπὲρ νοῦν δωρημάτων.

Φωτοειδῆ νεφέλην σε ὁ προφήτης προορᾷ, ἐξ ἧς μέγας ἥλιος ἐπέφανεν ἡμῖν Χριστὸς ὁ Θεός, καὶ ἐφώτισε τὰ πρὶν ἐσχοτισμένα. Αὐτὸν οὖν δυσώπει, ἀγαθὴ, τὰ τῶν παθῶν μου νέφη ἐκδιώξαι καὶ φωτὶ θεῖῳ παιδρυνθῆναι.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

C Ὑπερτέρα τῶν ἄνω ὠφθης ταγμάτων, τεκοῦσα ἐπὶ τῆς γῆς Θεὸν Λόγον, τὸν ἡμᾶς, ἀχραντε, πρὸς τὰ οὐράνια, τοῦτου τοῖς παθήμασι καὶ τῷ σταυρῷ τῷ τιμίῳ, ἐπαναβιδάσαντα δι' ἀγαθότητα.

Ἀναρτηθέντα ὀρῶσα ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν, ἀπειρόγαμε, ὀδυρομένη ἔλεγες : Ἐλυσ, δόξης Ἥλιε, ἐξ ὀφθαλμῶν μου, φωτίζων τοὺς ἐν σκότει.

Τόμον σέ ποτε ὁ προφήτης, Κόρη, τεθείαται, ἐν ᾧ τῷ δακτύλῳ τοῦ Πατρὸς ἐναπεγράφη Λόγος σαρκούμενος, καὶ τὴ προπάτορος λόγῃ ῥηγνύει, ἀχραντε, χειρόγραφον.

ῤεύσανταν πρὶν παραβάσει τὴν φύσιν, τὴν καθ' ἡμᾶς, ὡς ἀρρέυστως τεκοῦσα Χριστὸν, ἀνέπλασας, παναγία Δέσποινα, προστασία τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

D Νέκρωσιν ὀρῶσα τοῦ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων Λόγου σαρκωθέντος, πανάμωμε, μητρικῶς ἠλάλαξες, καὶ ζωῆς ὄντα αἰτιον ἐμεγάλυνες, Μητροπάρθενε Δέσποινα.

Ἰστασο βλέπουσα Χριστὸν σταυρῷ ἀνυψούμενον, ὃν ἐκύησας, ἀχραντε, καὶ ἐδόξας : Μὴ ἀτεχνόν με δειξῆς ἦν ἐτήρησας ἀγνήν καὶ μετὰ τόκον.

Ἐπὶ τοῦ βήματος Χριστοῦ, ὅταν μέλλω κρίνεσθαι, ὡς ὑπεύθυνος, ἀχραντε, φάνηθί μοι ἐκ πάσης με βαρᾶνου βυομένη τῇ θερμῇ σου προστασίᾳ.

Ἐν χρόνῳ ἀπεκύησας τὸν χρόνον ἐπέκεινα, λύοντα τὰ χρόνια δεσμὰ τοῖς δεσμοῖς αὐτοῦ, ἀχραντε, Ἀδάμ

τοῦ πρωτοπλάστου, καὶ συνδεσμοῦντα αὐτὴν τοῖς A δεσμοῖς τῆς γλυκείας αὐτοῦ ἀγαπήσεως.

Φέρον βρότειον μορφήν τὸ ἀπαύγασμα τοῦ Πατρὸς, Παρθένε, τέτοκας, ὃν ὑψοῦμενον σταυρωθὲν ὁ ἥλιος μὴ φέρον ὄραν ἐμελαίνετο, καὶ ζόφω ἐμειοῦτο τῆς εἰδωλολατρίας· διὸ σὺν ἐκείνῳ σε μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὴν κίβωτόν τὴν θείαν τὴν χωρήσασαν τὸν τοῦ νόμου πάροχον, ἡμῶν τὰς ἀνομίας πάσας ἀφαιρούμενον δι' εὐσπλαγχνίας θείας, ἀδιήγητον πέλαγος, Μαριάμ τὴν πανάχραντον συμφώνως μακαρίσωμεν.

Νοῦς ἐννοεῖν οὐ δύναται τὸν ὑπὲρ νοῦν τοκετὸν B τῆς θαυμαστῆς Λοχείας σου, Θεογεννητορ Μητροπάρθενε, διὸ, ἰκετεύω σε, τὸν νοῦν μου, χαρίτωσον, τοῦ ἀεὶ δοξάζειν σε.

Σαρκωθέντα τὸν Λόγον ὑπερβολῇ εὐσπλαγχνίας ἀβρότητως ἀπεκύησας, αὐτὸν δυσώπει, ἄχραντε, τῶν σαρκικῶν πάντας μολυσμῶν ἐκλυτρώσασθαι, καὶ πάντων δυσχερῶν τῶν τοῦ βίου.

Ὡς μόνη τῶν ἀγγέλων χαρμονὴ χαρῆς μου πλήρωσον, Θεοχαρίτωτε, τὴν διάνοισιν σκυθρωπάζουσαν, καὶ ἀμελεῖα βεδυθισμένην.

Θιχῆσας ὁ Λόγος ἐν γαστρὶ σου, τὴν πάλαι ἐν ἀνθρώποις οἰκοῦσαν τῇ παραβάσει φθορὰν, Μητὲρ ἀγνή, C ὡς μόνος Θεὸς ἐξώκησε, διὰ σπλάγγνα ἐλέους.

Ἐμὲ τὸν ἀμελεῖα τὴν ψυχὴν σκοτιζόμενον φωταγωγήσον, ἀγνή, τὸν τῆς καρδίας μου προσεπανάπτουσα λύχνον, ἐν προθυμίᾳ ἀγαθῇ ὅπως δοξάζω σε.

Ἰσχύς καὶ ὕμνησις ὑπάρχει ὁ ἐκ σοῦ τεχθεὶς, πανάμωμε, ὃν ἐκδυτώπει ἐκτενωῶς παρειμένον με τοῖς πάθεσι, Παρθένε, ἐνισχύσαι τοῦ ἐκτελεῖν τὰς σωτηρίους αὐτοῦ διατάξεις.

Φωτισμὸς μου σωτήριος φάνηθι, ἡ κυήσασα τὸ φῶς, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη διώκουσα τὰ πολλὰ καὶ χαλεπὰ, ὅπως μὴς ἡμέρας εὐχαῖς σου γεννήσομαι, πρᾶττων τὰ ὄσια, καὶ ὑμνολογίαις ἀεὶ μακαρίζω σε. D Ἐκ τοῦ κανόμος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἡ περικαλλῆς καὶ Παρθένος Δέσποινα, ὃν ἐκύη-

(16) Jam hoc S. Josephi votum adimpletum videmus, dum Christiani orbis antistites, illustres academias, selectissimos reges, inelytos principes, florentissimas republicas, integra regna, ac totum fere undique mundum, B. Virginem, ut ab omni macula immunem, una voce magnificare conspiciamus. Paucos jam pnto esse in Ecclesia, qui pite de immunitate B. Virginis ab originali macula sententiæ refragentur; et etiamsi aliquis in scrinio sui pectoris arbitraretur Mariam originali macula fuisse infectam, hic comparatus his, qui animo, sensu, ac voce clamant purissimum Deiparæ conceptum, jam nullus videtur, cum ex veteri proverbio, unus sit nullus, nec paucorum habenda sit ra-

plasti vincula, quibus diuturno tempore vincius fuerat, dissolvit vinculis suis, atque eundem dulcissimæ charitatis suæ vinculis colligavit.

Peperisti, o Virgo, splendorem Patris humana formâ præditum; quem in cruce exaltatum sol videre non sustinens, obscuratus est, et tenebris idolomanie minoratus: propterea una cum illo te magnificamus.

Ex canone feriæ v ad Matutinum.

Arcam divinam, continentem legis datorem, qui omnes iniquitates nostras propter viscera divinæ misericordiæ suæ aufert: pelagum inenarrabile, Mariam ab omni macula immunem, una omnes voce magnificemus (16).

Nequit cogitatio excogitare inexcogitabilem partum admirandæ Conceptionis tuæ, o Dei Genitrix Virgo Mater. Unde te deprecor ut cogitationes mentis meæ gratia repleas, ut te semper glorificem.

265 Verbum propter excessum pietatis incarnatus ineffabiliter peperisti: ipsum suppliciter exora, o immaculata, ut omnes a carnalibus inquinamentis et ab universis vitæ molestiis atque adversitatibus liberentur.

Tu, quæ sola es angelorum lætitia, imple, o Deo charissima, gaudio mentem meam præ tristitia mœroreque dejectam, atque in socordiæ profunda voragine demersam.

Cum Verbum in utero tuo habitasset, o Mater casta, corruptionem, quæ a diuturno tempore in hominibus propter transgressionem habitaverat, ejecit, tanquam solus Deus, propter viscera misericordiæ suæ.

Illumina me, o casta, cujus anima negligentia tenebris offusa est, accendens lucernam cordis mei, ut te magna animi alacritate glorificem.

Virtus et laus ille est, qui ex te natus est, o ab omni nævo mundissima Virgo (17); quem tu cum affectu deprecor ut me passionibus fractum virtute corroboret, ut salutaria ipsius præcepta perficere possim.

Esto salutaris illuminatio mea, tu quæ lucem peperisti; dispellens multas et graves nubes animæ meæ, ut precibus tuis efficiar filius diei, exercens opera sancta, teque assiduis laudibus beatificans.

Ex canone feriæ vi ad Matutinum.

Domina pulcherrina et Virgo, cum videret in

tio, ut ait Joan. Damasc. orat. i de imaginibus. Quis autem negare possit inter Catholicos paucis maculatæ conceptionis opinatoribus plusquam centum mille purissimi conceptus assertores obvios nunc esse, et imposterum futuros?

(17) Perspicuum apud me est B. Virginem, si hæc in primo instanti sui esse sordisset originali peccato (quod non solum nævus, sed turpissima macula est), falso dici a S. Josepho absolute, ab omni nævo mundissimam: cum igitur falso non dicatur, sed vere, sequitur ipsam ex ejusdem S. Josephi mente originalis peccati nævo in sua conceptione vere mundissimam exstitisse.

ligno voluntarie exaltatum Filium quem pepererat, cum dolore ingemiscens exclamabat : O piissime Domine Deus omnium, quomodo, cum sis Dominus gloriæ, ista pateris?

Post partum virgo conservata es, o casta, quæ Deum incarnatum peperisti, qui cruci voluntarie affixus est.

Velut forceps divinum carbonem suscepisti, o Virgo **266** Mater; qui non solum non combussit vel minima ex parte, sed potius rore respersit incorruptum divinumque uterum tuum, quem cum videres in ligno voluntarie secundum carnem exaltatum, hymnis glorificabas.

Cum videres, o casta Virgo, in ligno crucis affixum, et lancea in latere confossum illum qui olim ex lateris costa Evam formavit : materno dolore tacta exclamabas : Quomodo moreris, o Fili mi, qui es vita immortalis!

Non potest mens hominum, o Puella omni laude dignissima, miraculum partus tui : tu enim super omnem mentis capacitatem peperisti.

Tu sola, o casta, conceptionem ineffabilem, et partum inenarrabilem habuisti, quæ corpore vestisti Dominum, qui secundum carnem crucifixus est, Eundem nos laudantes clamamus : Benedictus es, Deus patrum nostrorum, etc.

Te urnam auream, et candelabrum; mensam, et virgam; montem divinum et nubem, palatium Regis et thronum igniformem, fideles omnes nominamus, o Deipara, quæ post partum virgo conservata fuisti.

Solares radii videntes crucifixionem tuam, Fili mi, defecerunt : et quomodo obstinatus Hebræorum populus non defecit, qui morti tradidit te vitæ auctorem? His vocibus Deipara utebatur; quam sine cessatione magnificamus.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Te, o castissima, quæ Deum in carne peperisti, religiosa mente incessanter honoramus cum venerandis mulieribus, quæ exercitatione illustratæ in certamine, hostem dejecerunt.

Nos, o castissima, per partum tuum venerabilem salvati; cum Gabrielis voce ad te fideliter clamamus, Ave (18) : **267** loque precamur, ut intercessionibus tuis, omnibus nobis obtineas indulgentiam peccatorum.

(18) Per verbum Ave, quod componitur ex littera A, et VE, interjectione execrantis et maledicentis, et significat absque VE, seu maledictione, denotari B. Virginem sine Væ culpæ originalis conceptam, ex Joanne Viguerio, Alberto Magno, Bernardino Senensi, Ernesto Pragensi, et aliis late probat in suo *Sacro syllabo* 4, P. Joannes Eusebius Nierembergus. Hinc Joannes Vitalis in Defensorio B. Virginis. libr. 4, cap. 3, Ave, inquit, sonat Sine vae, id est, sine labe, et per consequens ipsa (B. Virgo) fuit sine vae originalis culpæ. Petrus quoque de Alliaco S. R. E. Cardinalis in meditatione super salutationem angelicam, Audi, ait, O clemens Maria, tuam gratissimam salutationem Ave. Nulla tibi esse

Α σεν Υἱὸν θεωρήσασα ἐν ξύλῳ ὑψωθέντα βουλήσει, ἡλάλαζε βῶσα ἐν ὀδύνῃ · Θεὸ τῶν ὅλων εὐσπλαγχνε, Κύριος ὢν τῆς δόξης, πῶς ταῦτα πάσχεις, Δέσποτα;

Συντετήρησαι καὶ μετὰ τόκον παρθένος, ἡ Θεὸν, ἀγνή, τέξασα σεσαρκωμένον, τὸν σταυρῷ προσηλωθέντα βουλήματι.

Τὸν ἀνθρακα ὡς λαβὴς τὸν θεῖον δέδεξαι, οὐ καταφλέγοντα ὅλως, δροσίζοντα δὲ μᾶλλον, Μητροπάρθενε, τὴν ἀφθορον καὶ θεῖαν νηδύν σου, ὃν βλέποντα σαρκὶ ὑψούμενον ἐθειλουσίως ἐν ξύλῳ ὕμνοῖς ἐδόξαζες.

Σταυρούμενον ἐν ξύλῳ καὶ τὴν πλευρὰν τῆ λόγχῃ δρουττόμενον τὸ ἐκ πλευρᾶς πάλαι δημιουργήσαντα τὴν Εὐαν, ἀγνή Παρθένε, θεωροῦσα, ἀνεβδᾶς μητρικῶς · Πῶς θνήσκεις, Υἱέ μου, ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος;

Νοεῖν οὐ σθένει τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ τοκετοῦ σου, πανόμνητε, νοῦς ἀνθρώπων, Κόρη· ὑπὲρ νοῦν γὰρ σὺ τίχτεις.

Κύησιν, ἀγνή, ἀσύγκριτον καὶ τόκον ἀνερμήνευτον μόνῃ ἔσχες, τὸν Δεσπότην σωματίσασα τὸν σαρκὶ σταυρωθέντα, ὃν ὕμνοῦντες βοῶμεν · Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Στάμνον σε χρυσῆν καὶ λυχνίαν, τράπεζαν καὶ βᾶβδον, θεῖον ὄρος καὶ νεφέλην, παλάτιον τοῦ Βασιλέως καὶ θρόνον πυρίμορφον, Θεοτόκε, πάντες πιστοὶ ὀνομάζομεν, τὴν μετὰ τὸν τόκον παρθένον φυλαχθεῖσαν.

Φωστῆρες τὴν σὴν ὀρῶντες, Υἱέ μου, σταύρωσιν ἔδυσαν, καὶ πῶς Ἑβραίων δῆμος οὐ κατέδυσεν ὁ ἀπαθεὶς, παραδιδούς σε θανάτῳ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, ἡ Θεοτόκος ἔβδα, ἣν ἀπαύστως μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὡς Θεὸν τεκοῦσα σαρκὶ, πάναγνε, γνώμη εὐσεβεῖ τιμῶντές σε ἀπαύστως μετὰ σεμνῶν γυναικῶν ἀσκήσει λαμπροθέντων, καὶ ἀθλήσει καταβαλόντων τὸν ἐχθρόν.

Οἱ σεσωσμένοι, πάναγνε, σοῦ τῷ σεπτῷ τοκετῷ, τοῦ Γαβριὴλ βοῶμέν σοι πιστῶς τὸ, Χαῖρε, καὶ δεόμεθα· ταῖς σαῖς παρακλήσεσι πταισμάτων συγχώρησιν πᾶσιν αἰτησαι.

potest gratior acceptabiliorque salutatio ea, quam Deus per angelum suum Gabrielem transmisit de caelo. Ave, inquit, o Virgo salutifera, quæ Evæ maledictionem in benedictionem transferens, sola esse meruisti Sine vae. Meruisti quidem non tua justitia, sed divina gratia, ut sola esses sine vae culpæ venialis, et mortalis, et (ut pie creditur) etiam originalis. Sic ille. Vide Bustum in *Mariali* serm. 5 de concept. parte 1, ubi in rem nostram scribit : Ave idem est quod Sine vae, et ista indefinita æquipollet universali. Ideo exponitur Ave, id est, sine omni vae, id est, afflictione, quod verum non esset, si originali aculeo allicta fuisset.

Τῶν μαρτύρων τὴν δόξαν, ἱεραρχῶν καὶ ὁσίων τὸ A
θεῖον ἐγκαλλώπισμα, τῶν προφητῶν τὸ κήρυγμα,
καὶ τῶν γυναικῶν σεμνολόγημα, ἀνυμνήσωμεν ἀξίως
τοῦ Θεοῦ τὴν Μητέρα.

Ἐκ σοῦ Θεοῦ σεσάρκωται, ἀγνή, καὶ ἀνωτέραν σε
νῦν ἀγγέλων ἀνέδειξεν, ποιημάτων τε ὑπερέχουσαν
πάντων · διό σε ὑμολογοῦμεν.

Μαρτύρων, προφητῶν τε ἀγίων τῶν πάντων ἀπ'
αἰῶνος δικαίων καύχημα σὺ εἶ, ἀγνή · ὅθεν φωναῖς
σαφῶς ἱεραῖς τιμῶμέν σε σὺν αὐτοῖς εἰς αἰῶνας.

Μαρτύρων, καὶ ὁσίων, προφητῶν τε, πανάμωμε,
γυναικῶν καὶ πάντων τῶν ἱεραρχῶν, τῶν ἱερῶς
βιωσάντων σὺ εἶ τὸ κλέος ἀληθῶς, μεθ' ὧν τιμῶ-
μέν σε.

Ἡ πολύμνητος Παρθένος, προφητῶν τὸ περιή-
χημα, ἱεραρχῶν καὶ ἀθλητῶν, καὶ ὁσίων ἐγκαλλώ-
πισμα, γυναικῶν τε ἀγίων ἡ χαρμονή, ὑμνεῖσθω χρεω-
στικῶς εἰς αἰῶνας.

Φοβερὸς οὗτος τόπος, ἐδόθησεν ὀπηνίκα Ἰακώβ σου
τὴν τύπον ἐν κλίμακι ἐβλεψε, Θεοτόκε, ἀψευδῶς, τῶν
μαρτύρων ἡ δόξα, ὁσίων τὸ καύχημα, ἀγγέλων
ἀγλάισμα, πάντων προφητῶν καὶ πιστῶν τὸ διά-
σωμα.

ΗΧΟΣ Δ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὁρ-
θρον.

Ἐπέρφωτε λαμπὰς τοῦ Ἡλίου τῆς δόξης, τῆς
ψυχῆς μου τὸν πυρσὸν σβεννύμενον ἀεὶ ῥαθυμῖα προ-
ἀναψὸν θείων ἔργων τῷ ἐλαίῳ, παναγία ἐπάρ-
δουσα, ἵνα πιστεῖ καὶ πίσθῃ δοξάζω σε.

Μαρία Κυρία, ὡς οὕτα τοῦ παντὸς τὸν Κύριον
γεννήσασα, κυριευθέντα πάθει τὸν νοῦν μου καὶ κα-
κίᾳ μελανωθέντα ἐλεύθερον ποίησον, καὶ καταλάμ-
πρυνον.

Ἐπὶ σὲ καθάπερ ὄμβρος τῆς σοφίας ἡ ἄβυσσος
Ἰησοῦς κατήλθε, μόνην καθαρὰν σε εὐράμενος,
Θεογεννητορ Παρθένε, καὶ κατέκαυσεν ἁμαρτίας
χειμάρρους δεινῆς θείᾳ χάριτι.

Σοῦ τὰ θαυμάσια προφητικὰ ἔφησαν φωναί, ὄρος
καλοῦντές σε καὶ πύλην, ἀχρυντε, καὶ λυχνίαν, φαι-
νήν, ἐξ ἧς τὸ φέγγος ἀληθῶς τὸν θαυμαστὸν φρυ-
κτωρεῖ, ἀγνή, κόσμον ἅπαντα.

Τὴν ἁμαυρωθεῖσάν μου καρδίαν ταῖς σκοτειναῖς
ἐφόδοις, θεονύμφευτε, τῆς ἁμαρτίας, τῷ φωτισμῷ
τῷ ἐν σοὶ καταύγασον, ἡ τὸν Ἡλίον καύσασα.

Μόνη μένεις ματὰ τόκον, Δέσποινα, παρθενικῶ
κάλλει διαλάμπουσα μόνη τὰς μητέρων διέδρας ·
θεὸν γὰρ μόνη ἔτεκες Αὐτρωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

(19) Favet Joan. Bromiardus ord. Prædic. in sua
Summa prædic. parte, II, c. 3, dum ibi inter alia
ait : « Filius Dei volens in aliquo loco, et de aliqua
muliere naturam nostram assumere et nobiscum
morari, a principio mundi nullam invenit pro ho-
spitio dignam, quia omnes peccato originali, vel

Merito Dei Matrem laudamus tanquam martyrum
gloriam; divinum hierarcharum, et confessorum
ornamentum; prophetarum præconium · mulierum
titulum honorificum.

Ex te Deus carnem assumpsit, o Virgo; teque
nunc angelis sublimiorem effecit atque omnibus
rebus creatis excellentiorem: idcirco te hymnis
celebramus.

Martyrum prophetarumque sanctorum, atque
omnium a sæculo justorum tu gloria es, o Virgo
casta: unde te manifeste, sacris vocibus una cum
illis honoramus in sæcula.

Martyrum et confessorum, prophetarum, mulie-
rum, atque omnium hierarcharum qui sancte vi-
tam traduxerunt, tu vere gloria es, o purissima,
cum quibus te honore prosequimur.

Virgo plurimis dignissima laudibus, prophetarum
præconium undique resonans: hierarcharum, mar-
tyrum, et confessorum ornamentum: sanctarum
feminarum lætitia, debitis laudibus celebretur in
æternum.

Cum Jacob elata voce dixit: Terribilis est locus
iste; vidit sine dubio te in illa scala figurari, o Dei-
para, martyrum gloria, confessorum lætitia, an-
gelorum splendor, omnium prophetarum atque
fidelium salus.

TONUS IV.

Ex canone seriae II ad Matutinum.

C

Splendidissima lampas Solis gloriæ, flammam
animæ meæ, quæ socordia ac torpore semper ex-
stinguitur, accende ac fove divinorum operum oleo,
o sanctissima, ut cum fide et affectu glorificem te.

O Maria Domina, omnium Dominum enixa;
mentem **268** meam sub pravaram affectionum
dominatu oppressam, et malitia denigratam, libera
et illustra.

(19) Super te tanquam imber descendit sapien-
tiæ abyssus Jesus, cum te solam puram invenisset,
o Dei Genitrix Virgo, et vorticosos peccati torrentes
divinæ gratiæ flammis exsiccavit.

D

Mirabilia tua prophetiæ voces prolucata sunt,
o inviolata; appellant te portam et lucernam
splendentem, o casta: ex qua jubar vere admirabile
universum mundum illuminat.

Cor meum tenebris peccati invasionibus obscu-
ratum, illumina, o Sponsa Dei, luce tua; nam tu
solem ipsum peperisti.

Tu sola, o Domina, post partum Virginalis deco-
ris lucem conservasti: sola, quæ propria matrum
sunt in partu ignorasti; sola enim Deum peperisti
Redemptorem animarum nostrarum.

actuali, vel utroque infectæ erant. Et tandem vero
in fine mundi hanc mundissimam inveniens Virgi-
nem, in qua nullum erat peccatum, vel originale
vel actuale, tanquam gaudens de fortuna optata
inventâ, dicere potuit: Hæc requies mea, etc.

Benedicunt omnes creaturæ Filium tuum, qui nos benedictionibus coronavit, et sustulit maledictionem; o sola omnibus benedictionibus cumulatissima (20), Virgo gloriosa, quæ genus nostrum gratia replevisti.

Lucis tuæ radiis illumina, o Sponsa Dei, animam meam in perditionis voragine jacentem: exurge; hostes proturba ac dejice, qui affligunt assidue cor meum, et ad sectandas passiones meas impellunt me.

Ex canone duplici seriae III ad Matutinum.

Tabernaculum immaculatum (21), Arcam, mensam, et montem, ex quo sine hominis manibus abscissus est lapis Christus omnium Dominus, Mariam Virginem hymnis honoremus.

O nubes lucida (22), animæ meæ nubes multas et graves, Illuminativis intercessionibus tuis dissolve, ut radios 269 illius, qui ex te tanquam sol exortus est, videre possim, et ex tua luce lucem inœcidiuam acquiram.

Primorum parentum tristitiam abstulisti, dum gaudium nobis peperisti, o sanctissima Deipara, vitæ scilicet datorem, ac Redemptorem, quem impenso affectu precare pro salute animarum nostrarum.

Mundus per te veniam consecutus est, Virgo Mater, qui propter transgressionem inutilis factus fuerat: propterea canticorum odis te merito beatam appellat.

Te salutem in omni loco et tempore invoco: ne despicias me, o purissima, quæ Deum Redemptorem ac Salvatorem meum peperisti.

Propitiatio ac redemptio nostra apparuit Filius tuus, o Virgo; quem suppliciter exora pro salute eorum qui te cum animæ compunctione beatificant.

(20) Hac igitur etiam benedictione cumulata, quod ipsa fuerit aurora divini Solis nulla originali caligine obscurata, arca semper coronata, et in nullo temporis momento, dæmoni per peccatum subjecta; albedo splendidissima in nulla unquam vel minima peccati obscuritate deprehensa: et amica Dei tota pulchra, a qua omnis macula non solum actualis, sed etiam originalis criminis semper exsulavit. Porro « Christus (ut in suo opere *De laud. B. Virginis* libr. 4, fruct. 7, inquit Bartholomæus Pisanus) dedit majora dona, et minus necessaria Virgini. Patet, quia eam suam Matrem fecit, ergo et minora dona dedit, scilicet præservationem a peccato originali. Item, præservavit Virginem a peccato Eve, ergo et a culpa, » etc.

(21) Non aliam ob causam, nisi quia ab originali peccati macula semper alienum. Hac enim macula, etsi ad momentum fuisset inquinatum, nec vere, nec absolute immaculatum dici posset. Hinc Bernardinus de Busto in *Marial. serm. 2 de Concept. parte 3*, ait: « Deus, cujus perfecta sunt opera Deut. 22, sacratissimum tabernaculum B. Virginis omni puritate et innocentia repletissimum formavit, in cujus sacratissimo utero factus homo novem mensibus, » Magister quoque Paulus de Luca in quodam excellentissimo sermone, in quo decem mediis probat Immaculatam B. Virginis conceptionem, inter alia inquit: « B. Virgo non fuit resoluta in pulverem. Ergo nec concepta per originalem

Eulogiae p̄sa κτίσις τὸν τόκον σου εὐλογίαις ἡμᾶς στεφανώσαντα, καὶ τὴν ἀράν ἐξάραντα, παντεσλόγητε μόνῃ δεδοξασμένη, ἣ τὸ γένος ἡμῶν χαριτώσασα.

Φωτὸς τοῦ ἐν σοὶ μαρμαρυγαῖς, Θεόνυμφε, τὴν ψυχὴν μου φωταγύγησον, κείμενον βόθρῳ ἀπωλείας ἀνάστησον ἐχθροὺς καταράσσουσα τοὺς θλίβοντας ἀεὶ τὴν καρδίαν μου, καὶ πρὸς τὰ πάθη συνωθοῦντάς με.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

τὴν σκηνὴν τὴν ἀχραντον, καὶ κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, τὸ ἕρως οὐ ἐτμήθη ἀνευ χειρὸς ἀνθρώπου λίθος, ὁ τοῦ παντὸς Κύριος, Μαρίας τὴν Παρθένον ὕμνοις τιμήσωμεν.

Νεφέλη φωτεινὴ, τῆς ψυχῆς μου τὰ νέφη τὰ πολλὰ καὶ χαλεπὰ ταῖς σαῖς φωτιστικαῖς μεσιτελαῖς διάλυσον, ὅπως ἴδω τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἐκ σοῦ ἀνατείλαντος, καὶ φωτὶ φῶς προσλάβωμαι ἄδυτον.

ἰων προπατόρων ἔλυσας τὴν λύπην, χάριν ἡμῖν κηύσασα, τὸν ζωοδότην καὶ Αὐτρωτὴν, παναγία Θεοτόκε, ὃν ἐκτενῶς ἐκέλευε σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Κόσμος διὰ σοῦ ἠλέηται ὁ τῇ παραβάσει ἀχρεωθεὶς, Μητροπάθνε· διὰ τοῦτο ὧδαῖς ἁσμάτων καταχρέως μακαρίζει σε.

Σωτηρίαν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ, ἐπικαλοῦμαι, μὴ παρίδῃς με, πανάμωμε, ἣ Θεὸν κηύσασα τὸν Αὐτρωτὴν ὁμοῦ καὶ Σωτῆρά μου.

Ἰλασμός ἡμῖν καὶ λύτρωσις ἐγνωρίσθη ὁ σὸς Υἱός, Παρθένε, ὃν ἐκέλευε σῶσαι τοὺς ἐν καταλύξει σε ψυχῆς μακαρίζοντας.

culpam. Nam constat quod Tabernaculo Christi plus derogat peccati corruptio, quam in pulverem resolutio. » Sic ille apud Bustum, *serm. 6 de Concept. parte 2*.

(22) Quia nullo unquam tempore alicujus peccati obscuritati subjecta. Hinc D. Hieronymus tractans versiculum illum Psalmi 77. Eduxit eos in nube diei, dixit: Ecce Deus venit in Ægyptum in nube levi; Nubem levem aut proprie corpus Salvatoris, quia leve fuit, et nullo peccato gravatum, aut certo debemus accipere Mariam nullo semine humano prægravatam. « Ecce Dominus venit in Ægyptum sæculi hujus per nubem levem Virginem, et eduxit eos in nube diei. Pulchre « dixit in nube diei. » Nubes enim illa non fuit in tenebris, sed semper in luce. » Hæc Hieronymus. Quæ profecto (inquit Catharinus in suo *Tract. de Concept. ad Synod. Trident. parte 1*) nisi sophisticè pervertantur, perpetuam Dominæ gratiam, et innocentiam comprobant. Appellat enim Virginem nubem nullo humano semine prægravatam. Quid, obsecro, est hoc nisi apertius dicere illam nullo peccati pondere, quod ex humano semine descendit, fuisse prægravatam? Et quid hoc est non fuisse illam nubem unquam in tenebris, sed semper in luce, nisi nunquam fuisse involutam peccato, per quod tenebræ significantur? Quid hic dicturi sunt quantumvis ingeniosi, et ad commenta copiosi? Sic Catharinus.

Ἀνάτειλόν μοι, Δέσποινα, ἀκτίνα τοῦ ἔλεους σου, ἅ τῶ ἐν τῶ σκότει τῶν πταισμάτων ὑπάρχοντι, Παρθένε, καὶ πρὸς φῶς ὁδήγησον μετανόιας, ἀχραντε ἵνα πίστει σε ὑμῶν.

Τὴν καλλονὴν ἠγάπησεν Θεός σε τοῦ Ἰακώβ, Παρθένε Κόρη, ἐπικαλλωπίζων πάντας διὰ σοῦ ἀμαυρωθέντας παραβάσει τὸ πρότερον.

Παναγία Παρθένε, ἡ προστασία ἅ πάντων τῶν πιστῶν, πρόστηθι, ρῦσαι με ἀπειλῆς καὶ σκότους τοῦ φρικτοῦ κριτηρίου ἐν ὥρᾳ τῆς κρίσεως, ἵνα πίστει δει ὑμῶν σε.

Νόμου διατρένωσαν εἰκόνας τὴν σὴν φρικτὴν λοχελαν, Θεονύμφευτε, ὧν τὰς ἐκβάσεις ἡμεῖς νῦν καθορῶντας, Δέσποινα, ἐπαξίως σε δοξάζομεν.

Τὸν Σωτῆρα καὶ Θεόν, καὶ Λυτρωτὴν, καὶ Δεσπότην σαρκὶ τεκοῦσα, Παναγνε Δέσποινα, τοῦτον δει, ἀχραντε, δυσώπει, ὅπως λύσιν τῶν δεινῶν καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν τὴν ἀφειν λαβόντας ὑμνολογοῦμεν αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ νοῦν οἰκτιρμούς.

Ἀπαγωγῆς πονηρᾶς, καὶ προνομῆς, Παρθένε, καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἀλάστορος τοὺς δούλους σου φύλαττε, τοὺς σε ψυχῇ καὶ γλώσση δει δοξολογοῦντας.

Ἡ κοιλία σου, πανάμωμε, θημονία σεπτῆς ἀλινοῦς εἰδείχθη κόσμῳ σίτον φέρουσα ζωῆς τὸν τρέφοντα τὰ πάντα - διό σε ὡς αἰτίαν ἀπάντων τῶν καλῶν οἱ πιστοὶ συμφώνως ἀνυμνοῦμεν.

Ὡς πηγὴ τῆς ἡμῶν ἀναπλάσεως, συντριβέντα με δλον ἀνάπλασον ταῖς προσβολαῖς τοῦ ὕφους, ὅπως πίστει καὶ πόθῳ σε μακαρίζω, Θεοτόκε Παρθένε πανύμνητε.

Φιλάγαθε Κόρη, τὸν φιλάγαθον Θεόν κυήσασα, ἀγάθων, βοῶ σοι, κεκαχωμένην δεινῶς καὶ ἀθλιαν μου ψυχὴν τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πονηραῖς ἐπιβουλαῖς τοῦ πλάνου, ἵνα πίστει σε ὑμῶν τὴν ἐλπίδα πάντων.

Φιλάγαθον τέξασα Θεόν, φιλάγαθε Θεοτόκε, τοῦτον αἰτησαι πάσης με ρύσασθαι κακίας, καὶ τοῦτον καρ-

(23) Optime in hanc rem vir piissimus et doctissimus Leonardus de Nogarolis in Epistola dedicatoria sui Officii de Immaculata Conceptione ad Sixtum IV Pontific. Max. dum ibidem inter alia : « Nullus in Mariæ laudes prorumpens, matrem eam dicet Dei simulque quondam filiam fuisse diaboli. Deformem profecto reddidit laudatam. Num Matrem dices gratiæ eam, quæ antea inimica largitoris gratiæ? Ingrati, non laudantis est officium. Numquid viam ad vitam affirmabis quæ et ipsa quandoque ignoravit viam? Te sane confundis. Spemne peccantium, et medium ad omnia tollenda peccata, quæ peccatum gustaverit? Te ipsum a veritate alienum ostendis. Extollis et deprimis, magnificas et vilipendis, sanas et pereulis, teipsum censura circumvenis, benedictam dices cui maledicere non desinis. Vis igitur laudare B. Virginem orbem terrarum introeuntem? vis festum diem constituere? Eas laudes tribue quæ ignominiam non servent. » Certe nulli dubium

Oriri fac, o Domina Virgo, radium misericordiatuæ, mihi, qui in peccatorum meorum tenebris jaceo; et ad lumen pœnitentiæ deduc me, o inviolata, ut cum fide collaudem te.

Te speciem Jacob Deus dilexit, o Virgo puella, qui exornat pulchritudine ac fulgore per te omnes qui prius peccati nigredine fuerant deformati.

Virgo sanctissima, præsidium omnium fidelium : esto mihi præsidium ut liberares me a minis, et tenebris tremendi consessus in hora judicii, ut semper te cum fide collaudem.

Legis imagines venerandum partum tuum manifeste expresserunt, o Sponsa Dei; quarum eventus nos nunc intuentes, pro merito te, Domina, glorificamus.

Salvatorem ac Deum, Redemptorem ac Dominum eum in carne pepereris, o Domina purissima et castissima; eundem assidue precare pro nobis, ut malorum cessatione, multorumque peccatorum indulgentia impetrata, ejusdem miserationes, quas nulla mens comprehendere potest laudibus efferamus.

A captivitate mala, a deprædatione ac servitute crudelissimi hostis custodi servos tuos, o Virgo, qui te corde et ore semper glorificent.

Venter tuus, o mundissima, venerandæ aræ acervus factus est mundo, afferens vitæ panem, quo nutriuntur universa : propterea te tanquam causam omnium bonorum nos fideles concordî voce laudamus.

Tanquam fons reformationis nostræ, me totum serpentis ictibus contritum reforma ac rediutegra, ut cum fide et affectu te beatificem, o Deipara Virgo omni laude dignissima (23).

O Puella bonorum amatrix, quæ amatorem bonorum Deum peperisti; ad te clamo : bonam fac miserabilem animam meam, passionibus, pravisque ac insidiosis seductoris suggestionibus gravissimis malis infectam : ut te cum fide laudare possim, spem universorum.

O Deipara, bonorum amica, et bonorum amicam Deum evixa, eundem roga, ut me ab omni liberet

est, concipi sine peccato originali esse magnam laudem; ergo Virgini non est deneganda, cui nec Ecclesia abstulisse videtur eum illam vocat sanctam in conceptione. Aliud est esse dignum, aliud est esse dignissimum laude. Laude dignus sufficienter extollitur nonnullis laudibus illi tributis : qui vero dignissimus est laude, meretur in omnibus laudari, quæ illi non repugnant. Maria ergo cum sit laude dignissima, in omnibus et super omnes extollenda est, ac proinde etiam de conceptione. Hoc porro, inquit Emmanuel Palæologus imperator, evenire omnibus necesse est, qui aliquem de Maria sermonem habere voluerint, alterum enim de duobus erit, omnino aut nihil dicere de Virgine, aut si dicas, laudare. Nulla enim ratione fieri potest ut loquaris de illa, et laus non sit, quod loqueris; quandoquidem et ipsa, et quidquid ad ipsam spectat celebratissimam habet gloriam. Sic ille.

malitia, et ut cor meum illius amore vulneretur, cum odio voluptuosarum carnis passionum, ut te laudabilissimam hymnis celebrare possim.

Ex canone feriae iv ad Matutinum.

Post partum Virgo inviolata permansisti, illum ineffabiliter enixa, qui in cruce fuit exaltatus: quam-obrem nos fideles omnes te, o immaculata, magnis vocibus beatam nuncupamus.

Aгна immaculata, videns te, Domine, in cruce elevatum, cum dolore flebat, ac potentiam tuam laudabat.

Tu quæ in tempore Dominum temporis expertem peperisti, atque unica virginitatem immaculatam possedisti; videns eundem in ligno suspensum, animam tuam **271** doloribus dissecari ac dividi sentiebas.

Ille qui solus bonus est, cum in uterum immaculatum ut carnem susciperet, ingressus fuisset, etiam crucifixus ostendi voluit, ut nos a perditione liberaret.

Clavis te populus iniquus confixit; et nunc doloris gladius dilacerat cor meum, o Creator meus. Ita cum lacrymis Virgo clamabat.

Cum Christum Deum, qui in camino ros apparuit, et nullo modo combussit uterum tuum; videres, o Puella, affixum ligno, inexcogitabilem illius demissionem, humilitatemque glorificabas.

Cum Domina plurimis celebranda laudibus, videret Christum morientem, et simul perimentem hostem illum qui homines occidebat; tanquam Dominum cum lacrymis illum laudabat: ac longanimitatem illius et patientiam admirata, clamabat: Omnia opera, laudate Dominum.

Illumina, Virgo casta, animam meam peccati tenebris involutam: dissolve nubila malorum meorum, o nubes lucis, quæ olim solem obtenebratum vidisti dum crucifigeretur ille qui est immortalis.

Ex canone feriae v ad Matutinum.

O Virgo, quæ semper vigilas intercedendo pro nobis: animæ nostræ passiones sopore opprime sacris precibus tuis, divinam et salutarem vigilantiam elargiens nobis, qua divina placita explere possimus.

Te presidium, Virgo sanctissima, possidemus: commuta in gaudium tristitiam nostram, et libera nos a tribulatione quæ generat mortem.

Exercitus angelorum stupore percelluntur, o castissima, hymnis extollentes magnitudinem divini partus tui: cum quibus preces funde, o Virgo, pro salute omnium **272** illorum qui te cum fide sincera beatam appellant.

Intellectualibus oculis intuens te Isaias, o Virgo, in has voces erupit: Ecce nasciturus est Jesus Dominus, ut homines renascantur.

Populus et civitas tua supplex precatur te Dei Matrem. Libera nos ab omni necessitate, o Domina sanctissima, et ab æterna futuri sæculi damnatione.

Somno opprime insurgentes motus passionum

διώται τῷ ἔρωτι σαρκὸς ἡδοναθελίας μισήσαντα, ὅπως ὁμῶς σε τὴν πανύμνητον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Παρθένος μετὰ τὸν τόκον ἀφθορος διαμεμένηκας, τὸν ὄψωθέντα, ἄχραντε, σταυρῷ ὑπὲρ λόγον κυήσασα· ὄθεν πιστοὶ σε ἅπαντες μεγαλοφώνως μακαρίζομεν.

Ἡ ἄμωμός σε ἀμνάς ἀναρτηθέντα ἐν σταυρῷ βλέπουσα, ὀδονηρῶς, Δέσποτα, ἐκλαιεν, ὕμνουσα τὸ κράτος σου.

Ἡ τὸν ἄχρονον ἐν χρόνῳ ἀποτεκοῦσα καὶ παρθενίαν ἄμωμον ἢ μόνη κεκτημένη, ξύλῳ ἀναρτηθέντα ὡς ἔγνωσ τὸν Κύριον, πόνους τὴν ψυχὴν κατεμέριζες.

Ὁ μόνος ἀγαθὸς ὑποδὺς μήτραν ἀφθορον σαρκούμενος καθωράθη, καὶ σταυρούμενος, ὅπως φθορὰς ἡμᾶς λυτρώσεται.

Ἦλοις σε ὁ παράνομος δῆμος προσήλωσε, καὶ λύπης νῦν τῇ βρομφαίᾳ τὴν ἐμὴν καρδίαν σπαράττομαι, ὦ Ποιητὰ μου, ἢ Παρθένος ἐβόα δακρύουσα.

Τὸν ἐν καρίῳ δρόσον ὄψθέντα Χριστὸν τὸν Θεόν, Κόρη, μηδαμῶς δὲ φλέξαντα τὴν νηδὺν τὴν σὴν· βλέπουσα γὰρ κρεμάμενον ξύλῳ ἐδόξαζες τὴν ὑπὲρ νοῦν αὐτοῦ συγκατάβασιν.

Νεκρούμενον βλέπουσα Χριστὸν, καὶ τὸν νεκρῶσαντα βροτοὺς νεκροῦντα ἐχθρόν, ἢ πολύμνητος Δέσποινα ὡς Δεσπότην ὕμνεϊ κλαίουσα, καὶ τὸ μακρόθυμον αὐτοῦ ἀποθαυμάζουσα ἀνεβόα· Πάντα τὰ ἔργα, ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Φώτισον, ἀγνή, τὴν ψυχὴν μου τῇ ἀμαρτίᾳ σκοτισθείσαν, λύσον τῶν κακῶν μου τὰ νέφη, φωτὸς νεφέλη ἢ σκοτιζόμενον ἥλιον πάλαι βλέψασα, ἐν τῷ σταυροῦσθαι τὸν ἀθάνατον.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἀκοίμητον, ἀγνή, κεκτημένη πρεσβείαν, κατακοίμησον ἡμῶν τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἱεραῖς μεσιτελαῖς σου, θεῖαν καὶ σωτηριώδη διορουμένη ἔγρηγασιν πρὸς Θεοῦ θελημάτων ἐκπλήρωσιν.

Σὲ προστασίαν, παναγία Παρθένε, κεκτήμεθα, μεταποίησον ἡμῶν εἰς χαρμονὴν τὴν κατήφειαν, καὶ θλίψεως λύτρωσαι γεννώσης θάνατον.

Στρατηγίαι τῶν ἀγγέλων καταπλήττονται, πάναγνε, ἀνυμολογοῦσαι μέγεθος τῆς θείας λοχείας σου, μεθ' ὧν δυσώπει, Παρθένε, πάντας σώζεσθαι τοὺς ἐν πίστει σε εὐλογοῦντες μακαρίζοντας.

Νοεροῖς τοῖς ὄμμασι, Παρθένε, σὲ ἐρῶν Ἠσαίας ἀναβοᾷ· Ἴδοὺ μέλλει τίχτεσθαι κόρης θεόπαιδος Ἰησοῦς ὁ Κύριος εἰς ἀνθρώπων ἀναγέννησιν.

Λαός σου καὶ ἢ πόλις δυσώπει σε τὴν τοῦ Θεοῦ Μητέρα, ἐξελοῦ ἡμᾶς πίσης ἀνάγκης, καὶ τῆς ἐκεῖ, παναγία Δέσποινα, αἰωνίου κατακρίσεως.

Κοίμησον ἐπαναστάσεις παθῶν τῆς ἐμῆς ψυχῆς

ἀγρύπνω δεῖσαι σου, εἶδου μοι ἐγρήγορσιν, Κόρη, ἅ τῆς ραθυμίας πρόβω τὸν νοσταγμὸν ἀπελαύνουσα.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθέστατον Λόγον κῦψασα, εὐλογημένη Παρθένε, καὶ ἐν ᾧ ῥα τῆς δίκης πρόστηθι ῥῦσαι τῆς ἐκεῖ με, ἀγνή, καταχρίσεως.

Φωνὴν σοι τοῦ θεοῦ Γαβριὴλ προσάγομεν χαρμοσύνως, καὶ κραυγάζομεν· Χαῖρε, Παράδεισε, τὸ ξύλον ἐν μέσῳ τῆς ζωῆς ἔχων πάντοτε περιδόξον τοῦ Λόγου παλάτιον· χαῖρε, Παρθένε παναμώμητε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥομφαία, ὡς ἔφησεν ὁ Συμεὼν, τὴν καρδίαν σου διήλθεν, ὡς ἔβλεψας Χριστὸν σταυρούμενον μόνον, Δέσποινα, νυττόμενον τῇ λόγχῃ· ὄθεν ἀλαλάζουσα πόνους ὑπέφερες.

Ἐκ σοῦ ἡ ἀνάπλασις τῆς Ἐβας ὠράθη, Παρθένε, ἀληθῶς Θεὸς σαρκὶ τικτόμενος, καὶ ἐν σταυρῷ ὑψούμενος, καὶ καταράσσων δαίμονας, θεοχαρίτωτε Δέσποινα.

Ῥήγνυται χειρόγραφον τὸ τοῦ Ἀδάμ, λόγχῃ νυττομένου σου, Δέσποτα, ἡ Θεοτόκος ἀνεβόα τῷ σταυρῷ παρισταμένη, Κύριε, καὶ ὀδυνηρῶς ἀλαλάζουσα.

Σαρκὶ δὲ ἐκύησας Χριστὸν, θεοχαρίτωτε, ξύλῳ ἀναρτούμενον ὡς εἶδες, θρήνων ἐπλήσθης, καὶ τὸ μακρόθυμον τοῦτου κατεπλήττου ἀληθῶς· ὄθεν ἐμεγάλυνες τὴν αὐτοῦ συγκατάδοσιν.

Λιμὴν γενοῦ μοι, πανάμωμε, πελάγει τῶν δεινῶν θαλαττεύοντι, ἡ ναυαγήσασαν πᾶσαν τὴν φύσιν τῷ τόκῳ σου, θεογεννητορ Κόρη, νῦν διασώσασα.

Νύμφη ἀμωμος, παλάτιον τοῦ Κτίσαντος, γῆ ἀγεώργητος, θρόνος πυρρίμορφος ἐδείχθης, πανάμωμε· ὄθεν βοῶμέν σοι· Χαῖρε, Δέσποινα, ἡ τοὺς βροτοὺς θεώσατα θεϊκῇ κωφορίᾳ.

Ἰδοῦσα ὑπνώσαντα ἐν ξύλῳ τὸν πᾶσιν ἐγρήγορσιν παρέχοντα θεῖαν καὶ σωτήριον, Μήτηρ ἡ πανάμωμος ἀλαλαγμῷ ὠδύρευτο, καὶ ἀνεκραύγαζε· Τί τοῦτο καινότατον θαῦμα; ὁ ζωοποιήσας τὰ πάντα, θνήσκει θέλων.

Φώτισον, ἀγνή, τοὺς πρόβω ὑμνοῦντάς σε, καὶ μεγαλύνοντάς· λύσον τῶν παθῶν ἡμῶν τὸ σκότος, Κόρη· παῦσον τὸν κλύδωνα τοῦ πονηροῦ τὰ σκάνδαλα ἐκ μέσου ποίησον· τοὺς τῆς Ἄγαρ γόνους καθυπόταξον βασιλεῖ εὐσεβεῖ ταῖς πρεσβείαις σου.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥυόμενος ἡμᾶς καταδίκης ἀρχαίας ὁ Υἱὸς ὁ τοῦ Θεοῦ ἠὲ δόκησεν, ἀγνή, καὶ Υἱὸς χρηματίσαι σου·

(24) Cum Christus caruerit originalis peccati maculis, decuit ut ejus mater eisdem careret, essetque omnino immaculata, ne Filius Dei habuisset circa se in Matre maculam, et peccatum originis. Et se non decuit habuisse Matrem Dei sordes naturæ physicas, nimirum sordes partus naturalis, quan-

animæ meæ precibus tuis nunquam dormientibus. Da mihi vigilantiam, o Puella, procul abigens sordidæ ac torporis dormitationem.

Compassionis tuæ dignum me fac, quæ Verbum summa compassione præditum peperisti, o benedicta Virgo castissima; et in hora judicii assiste mihi, ut a futuræ damnationis sententia eripias me.

Ad te Divini Gabrielis vocem cum gaudio dirigimus, clamantes: Ave, Paradise, quæ vitæ lignum semper habes in medio tui. Ave, gloriosissimum Verbi palatium, Virgo omni laude dignissima.

Ex canone serivæ vi ad Matutinum.

Pertransivit gladius cor tuum, quemadmodum prædixerat Simeon, o Domina; cum Christum crucifixum vidisti solum lancea perfodi; quamobrem dolores sustinens in gemitus erumpebas.

Ex te reformatio Evæ revera facta est, o Virgo Domina Deo charissima: Deus scilicet in carne natus, et in cruce exaltatus, qui dæmones proturbans dejecit.

Rescinditur chirographum Adæ, dum tu lancea perforaris, Dominator Domine. Ita Deipara assistens cruci cum dolore atque ejulatu exclamabat.

Quando Christum quem incarnatum pepereras, ligno affixum vidisti, o divina gratia cumulatissima, laments **273** repleta es, et profecto illius longanimitatem ac patientiam cum stupore admirabaris, quamobrem ejusdem demissionem atque humiliationem magnificabas.

Esto mihi portus, in pelago adversitatum fluctuanti, o purissima puella, quæ universam hominum naturam naufragium passam, partu tuo, o Dei Genitrix, salvasti.

Sponsa immaculata, palatium Creatoris, terra inarata, thronus igniformis facta es, o purissima: quare ad te clamamus: Ave, o Domina, quæ divino conceptu tuo homines deificasti.

Cum immaculatissima Mater (24) videret illum dormientem in ligno, qui omnibus divinam salutaremque tribuit vigilantiam: cum dolore ejulans exclamabat: Quoddam miraculum novum, et nunquam antea auditum est hoc? Ille qui omnia vivificat, moritur voluntarie?

Illumina, o casta, eos qui te cum affectu collaudant ac magnificant: dissolve passionum nostrarum tenebras, o puella: seda tempestates: tolle e medio scandala maligni: subjice filios Agar piissimo imperatori intercessionibus tuis.

Ex canone Sabbati ad Matutinum.

Filius Dei, ut nos ab antiqua damnatione liberaret, etiam Filius tuus, o Virgo, esse voluit; quam-

to magis debuit carere spiritualibus peccati. Item, si dolor partus dicitur contumelia naturæ, cum non sit culpa, sed pœna illius, ac proinde semota a Dei Matre, quanto magis ipsa culpa originalis, quæ est major contumelia humanæ naturæ, ab ea debuit excludi?

obrem per ipsum nos in filiorum adoptionem recepti, A
cœlestom Patrem benedicimus; tibi que laudes de-
cantamus.

Laudem Deo offeramus, qui ex Virgine voluntarie
natus est, et choris angelorum mulierum choros
adjunxit.

Ille, qui te Virginem immaculatam post partum
conservavit, virgines omnes quæ te circumstant,
glorificavit; cum quibus sine cessatione precare,
ut animæ nostræ ab omni angustia ac tentatione
serventur.

Dominus, qui habitavit in te, o Virgo ab omni
macula immunis, (25) **274** fecit homines habita-
cula divinæ gloriæ suæ.

Oro, lingua, et corde confiteor te, o puella, ca-
stam Matrem Dei nostri; at tu mediatione tua ab B
æternæ damnationis sententia libera me.

Videns olim legislator flammam non conburentem
rubum, didicit illam esse figuram partus tui, o
Dei Genitrix sola benedicta.

Compassione tua dignum me fac, o Dei Genitrix
castissima, quæ piissimum Verbum peperisti; et
salvum me fac clamantem; Benedicite, omnia opera,
Domino; laudate, etc.

Supernis Cherubinis superior apparuisti, o mun-
dissima, quippe quæ illum portasti qui continet
universa; fac quoque mentem meam passionibus
carnis superiorem; tribuens mihi virtutem, qua Do-
mini voluntatem exsequi possim.

TONUS PLAGIUS.

Ex canone feriæ II ad Matutinum.

O porta divinæ gloriæ, pande mihi portas pœni-
tentiae, et a portis inferi erue, precor, miserabilem
animam meam.

Virgo Mater, a qua Deus corpus assumpsit; sus-
cipe voces clamantium ad te assidue, et a variis
adversitatibus libera nos.

Ex puris sanguinibus tuis incarnatus est Domi-
nus, o omnibus hymnis celebranda, concedens
per benignissimam intercessionem tuam, pœniten-
tiæ locum honorantibus te, utpote piissimus, at-
que unice hominum amator.

O Virgo inter mulieres benedicta (26), concede
misericordias tuas populo tuo, quippe quæ miseri-
cordis Mater facta sis.

(25) Favet Richardus de S. Victore, dum trac-
tans illud Cantic., Tota pulchra es, etc., in hunc
modum scribit: « Nemo tam sanctus, qui maculam
non habuerit et defectum, præter ipsam B. Virginem.
Luna enim quæ nocte splendet, et stellæ non sunt
mundæ in ejus comparatione. Obtenebrantur enim
stellæ caligine humanæ culpæ, sed beatissima Maria,
Virgo tota adeo pulchra est, quam totam illustravit
et perfudit Sol justitiæ, ut nec maculas habuerit
nec tenebras culpæ. » Hæc Richardus. Cujus verba
afferens Catharinus in suo tractatu *De concept.* ad
synod. Trident. parte I, observat de originali ma-
cula loqui manifeste Richardum, tum quia indis-
tincte loquitur, tum quia auctoritatem ex B. Job
assumit, quæ (ut exponit B. Gregorius et D. Tho-
mas) ad peccatum originale refertur, cum ait: Ob-

θθεν υιοτεθέντες δι' αὐτὸν τὸν οὐράνιον εὐλογοῦμεν
Πατέρα, ὑμνοῦντες σε.

Αἶνον τῷ Θεῷ προσάξωμεν, τῷ ἐκ τῆς Παρθένου
ἀποτεχθέντι βουλήματι, γυναικῶν τε χοροῖς ἀγ-
γέλων τοὺς χοροὺς ἐπισυνάψαντι.

Ὁ Παρθένον σε φυλάξας μετὰ τόκον ἀμώμητον,
τὰς παρθένους πάσας σε περιεστῶσας ἐδόξασεν, μεθ'
ᾧν ἀπαύστως δυσώπει διατώζεσθαι πάσης θλίψεως
καὶ πειρασμῶν τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Ὁ Κύριος ἐν σοὶ κατοικήσας, πανάχραντε, εἰργά-
σατο τοὺς ἀνθρώπους τῆς αὐτοῦ θείας δόξης, Παρ-
θένε, οἰκητήρια.

Στόματι καὶ γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογῶ σε,
B Κόρη, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀγνήν Μητέρα· ἀλλὰ τῇ σῇ
μεσιτείᾳ ῥῦσαι με αἰωνίου κατακρίσεως.

Φλόγα τὴν βάτον πάλαι μὴ πυροπολοῦσαν βλέπων,
ὁ νομοθέτης ἐδιδάσκατο τὸν τύπον τοῦ τόκου σου,
Θεοκυῆτορ μόνῃ ἀεὶ εὐλογημένη.

Συμπαθείας τῆς σῆς με ἀξίωσον, συμπαθέστατον
Λόγον κυήσασα, Θεογεννητορ πάναγνε, καὶ βοῶντά
με σῶσον· Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε, ὑμνεῖτε τὸν
Κύριον.

Φανείσα τῶν ἄνω Χερουβίμ, πανάμωμε, ἀνωτέρα,
ὡς βαστάσασα τὸν συνοχέα τῶν ἀπάντων, ἀνώτερον
τὸν νοῦν μου ἀπέργασαι παθῶν τῶν τῆς σαρκὸς,
δυναμοῦσά με τὸ τοῦ Δεσπότου πράττειν θέλημα.

ΗΧΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ Α'.

C Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας εἰς τὸν Ὁρθρον.

Πύλη τῆς θείας δόξης, μετανοίας μοι πύλας ἀνα-
πέτασον, καὶ ἐκ πυλῶν τοῦ ἄδου ἐξάρπασσον, δέομαι,
τὴν ταπεινὴν μου ψυχὴν.

Παρθενομῆτορ, ἡ Θεὸν σωματώσασα, τὰς φωνὰς
πρόσδεξαι βοῶντων σοὶ πάντοτε, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς
τῶν ποικίλων περιστάσεων.

Σαρκοῦται ἐξ ἀγνῶν αἱμάτων σου Κύριος μετὰ-
νοϊαν τοῖς τιμῶσί σε διδοὺς, πανύμνητε, τῇ σῇ χρη-
στῇ μεσιτείᾳ, ὡς εὐσπλαγχνος καὶ μένος φιλάν-
θρωπος.

Παρθένε ἐν γυναιξίν εὐλογημένη, τὰ σὰ ἐλέη πα-
ράσχου τῷ λαῷ σου· τοῦ ἐλεήμονος γὰρ ἐδέλχθης
D Μητρη.

tenebrentur tenebræ in caligine ejus. » Neque vero
humanæ culpæ caligo proprie potest nisi ad origi-
nale referrī.

(26) Qui sola inter mulieres a communi male-
dictione et contractione originalis peccati libera.
Hinc Armandus Richelius R. E. cardinalis in suo
Catechismo, seu *Institutione Christiana*, lect. 24,
ait: « Beata Virgo dicitur benedicta in mulieribus,
quia nulla fuit nec nunquam erit sine peccati ma-
cula concepta cum plenitudine gratia sicut ipsa. »
Bartholomæus etiam Pisanus *De laud. B. Virg.*
lib. I, fructu 7. « Maria, inquit, dicitur Benedicta
in mulieribus, secundum Hieronymum et Augusti-
num, id est, super omnes mulieres. Ergo puritas
aliis concessa, Mariæ non debet negari. Ergo si
Eva a Deo mundissima est facta, quare et Maria. »

Παρθένε, τῶν πιστῶν ἡ προστασία, ρυσθῆναι ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας δυσώπει τὸν Κύριον τοὺς δούλους σου.

Εὐλογητὸς εἶ, ὁ Θεὸς, ὁ μήτραν Παρθένου καθυκοδύς, καὶ σώσας τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερένδοξος.

Ἐκ σοῦ Θεὸς ἀνέτειλε, καὶ θεογνωσία κατελάμπρυνε τοὺς ἑσχοτισμένους, πανύμνητε Παρθένε.

Φέρεις ὡσπερ θρόνος κύριος νεύματι τὸν πάντα φέροντα, καὶ θηλάζεις, Παρθένε, τὸν πάντα διατρέφοντα.

Ἐκ τοῦ καρδίου τῆς τρίτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥῦσαι συνηθείας με, ἀγνή Παρθένε, πονηρᾶς, στήριζον ἐπὶ πέτραν ἐντολῶν περιτρεπόμενον μεθοδείας, Δέσποινα, τοῦ παλαιοῦ πτερνιστοῦ, καὶ ἀξίωσον ἐμὲ Χριστῷ εὐαρεστῆσαι καλῶς ᾄδοντα καὶ ψάλλοντα ἐπινίκιον ψῆδῃ.

Τέτοκας ἀπορρήτως ὠδίνων ἀνευθεν ὄν Πατῆρ πρὸ αἰώνων ἀρρεύτως ἀπεγέννησε, πανύμνητε Δέσποινα, ὄν δυσώπει σώζεσθαι ἀπὸ πάσης βλάβης τοὺς σοὶ προστρέχοντας.

Τῆς μετανοίας πύλας νῦν μοι ὑπάνοιξον, πύλη φωτὸς, Παρθένε, καὶ εἰσόδους τῶν παθῶν ἀπόκλεισον τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς.

Ἄγία Παρθενομήτορ, μόνη πανύμνητε, ἐγκλημάτων μώμου ἡμᾶς ἀπάλλαξον, φώτισον ἡμῶν τὸν λογισμὸν, ἀγίασον καρδίαν, καὶ αἰωνίας ἡμᾶς πάντας λύτρωσαι καταδίκης δεόμεθα.

Ἡ πάναγνος Δέσποινα, ἀμαρτανόντων ἡ προστασία, τῶν πιπτόντων ἡ θεία ἑκανόρθωσις, ὡς Θεὸν τεκοῦσα δοξάζεται.

Ἐλέησόν με, μόνη πανύμνητε, τὸν ἐλεήμονα Θεὸν ὑπερβολῇ ἀγαθότητος ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα, καὶ ρῦσαι αἰωνίου κολάσεως.

Πύλη ἀδιόδευτε τῆς δόξης, ἀχραντε, διάνοιξόν μοι τῆς μετανοίας πύλας, προξενήσας μοι τὰς θείας εἰσόδους καὶ τὴν ἐκεῖ κατάπαυσιν.

Θεὸν ἀρρήτῳ λόγῳ, Παρθενομήτορ, ἐκύησας ἡμῖν πᾶσι μετάνοιαν δίδοντα τοῖς πολλὰ πταίουσιν διὰ μεσιτεία σου τῆς ἀγαθῆς, καταφυγὴ τῶν πιστῶν καὶ λιμῆν.

Θεοχαρίτωτε σκηνῆ, τοῦ ἀγιασματος σεπτῆ κιβωτὲ, λυχνία θείου φωτὸς, ἄρτου ζωῆς τράπεζα, Λόγου παλάτιον ἐμφυχον, εἶκον Πνεύματός με δείξον.

Καταιγὶς χεῖμαζέ με ἀμαρτίας, ἀχραντε ἀγνή, σπεῦσον ἐξελεσθαι με εἰσάγουσα μετανοίας πύλας τοὺς λιμένας, πανάμωμε.

Λιμῆν σωτήριος ἐδείχθης πᾶσιν, ἀγνή, παθῶν τὸ κλυδώνιον καταπραΰνουσα, πρὸς γαλήνην τε πάντας μετάγουσα τῆς μετανοίας, σεμνή, τοὺς ἐν γῆ ταπεινοὺς.

O Virgo præsidium fidelium, Dominum deprecare, ut ab omni peccato liberet servos tuos.

275 Benedictus es, Deus, qui uterum Virginis ingressus, hominibus salutem attulisti : superlaudabilis es, et supergloriosus

Ex te, o Virgo celeberrima, tanquam sol exortus est Deus, et eos qui in tenebris versabantur, divinæ cognitionis luce illustravit.

Gestas tanquam thronus igneus illum, qui nutu gestat universa ; et lacte nutris, o Virgo, illum qui omnibus dat alimentum.

Ex canone duplici sermō in ad Matutinum.

Libera me, Virgo casta, a prava consuetudine : firma supra petram divinorum mandatorum, o Domina, me, qui circumvertor ac circumagitor insidiis supplantatoris antiqui : et dignum me fac, ut et ego Christo placere possim pulchre canendo, ac psallendo canticum victoriæ.

Peperisti ineffabiliter sine doloribus illum quem Pater ante sæcula incorruptibiliter generavit ; quem deprecare, o Domina laudatissima, ut ab omni læsione serventur ii qui accurrunt ad te.

Pœnitentiæ portas aperi nunc mihi, Virgo porta lucis, et claude ingressus passionum miseriæ animæ meæ.

Sancta Virgo Mater, una omni laude dignissima, a delictorum maculis libera nos : illumina mentes nostras ; sanctifica corda nostra ; omnesque nos ab æternæ damnationis sententia eripe, te precamur.

Castissima Domina, peccatorum patrociniū ; cadentium erectio divina, quæ Deum peperit, glorificatur.

Miserere mei, o sola ab universis laudanda ; quæ misericordem Deum ob nimiam ipsius bonitatem, modo inenarrabili peperisti : et ab æternis suppliciis eripe me.

O immaculata, porta gloriæ per quam nulli transire licet, pœnitentiæ portas aperi mihi, pandens mihi aditum ad divinos ingressus et ad requiem futuram.

Verbo ineffabili Deum peperisti, o Virgo Mater, qui pœnitentiæ spatium dat nobis omnibus multorum lapsuum reis, per benignam intercessionem tuam, o refugium, et portus fidelium.

O Deo charissimum tabernaculum : arca veneranda sanctificationis ; divinæ lucis candelabrum ; mensa panis vitæ, palatium Verbi animatum : Spiritus sancti templum effice me.

Peccatorum tempestate factor, o Virgo summe pura, casta et immaculata ; festina ut eripias me, et ad pœnitentiæ portus deducito me.

Portus salutaris facta es universis, o Virgo casta, quæ passionum tempestates fluctusque sedas ac serenās, atque omnes qui in terra sunt miserabiles, ad pœnitentiæ tranquillitatem, o veneranda, perducis.

Novum puerum peperisti, o purissima, Christum scilicet, qui nos antiqua transgressione inveteratos, In novam reformat creaturam.

Angelorum gloria, hominumque salus, esto mihi fidejussoris loco, o mater Dei, ut convertar et resipiscam, et indulgentiam peccatorum præteritorum per scientiam castitatemque recipiam.

Exaltasti nos sublimi partu tuo a barathro peccatorum; o divina gratia plenissima: quamobrem vocibus gratum animum demonstrantibus, te, puella, laudamus in omnia sæcula.

O Deo gratissima, tu facta es nubes lucida, quæ præcessit novum populum ad terram veram promissionis; et porta, quæ aditum fecit ad vitam: propterea te, o Deipara, magnificamus.

Vere tu facta es, o immaculata Virgo, luciferum vehiculum Solis illius, qui ex visceribus tuis refulsit, **277** et gravissimas fraudis tenebras dissolvit; unde te pro merito ac debito cum fide magnificamus.

Ex canone feriæ iv ad Matutinum.

Cum Dominum ex utero tuo natum, in crucis ligno injuste exaltatum animadverteres, o Virgo, lacrymas fundebas, et illius prorsus infinitam humiliationem laudibus extollebas.

Laudant te chori angelici, o omnibus laudibus celebranda, quæ illos incomparabiliter superas dignitate; Deum enim in carne peperisti, qui maledictionem per lignum illatam, ligno abolevit, et benedictionis fontem profudit.

Gladius, o benedicta Dei Mater, animam tuam pertransivit, cum Filium tuum crucifixum, et animam suam in manus Patris commendantem, vidisti.

Te immaculatissimam Dei Genitricem appellamus (27), per quam maledictio sublata est atque extincta, et data est redemptio, et benedictio.

Admirabilis est proles tua, o Deipara, quæ facit mirabilia magna, et in sanctis glorificatur, o sola omni ex parte admirabilis Domina.

Nova ac peregrina est conceptio tua, o immaculatissima; Deum enim genuisti, qui ligno exstinxit flammam malitiæ, et mundum luce perfudit.

Astabas cruci, o Domina puella, considerans Christum quem pepereras, in illa confixum: quapropter exclamabas; Ne me prole carentem relin- **D** quas, o æternæ æterni Patris Fili et Verbum.

Plantatorem religionis ac pietatis, ipsum scilicet Creatorem, peperisti, qui in terris veram scientiam plantavit, et maledictionem, quæ ex planta pullulaverat, dissolvit: quem **278** dum magnificamus, te quoque, o Virgo, beatam appellamus.

(27) Et quidem decens omnino fuit, ut Christus fabricator Matris suæ, eam faceret immaculatissimam, et tali decoraret puritate ut esset apta et digna de qua carnem assumeret, ne despiceretur ab infidelibus et hæreticis. Et hoc probat Augustin. in libr. v contra hæreses, dicens in persona Christi: « Hæc quam despicias, Manichæe, Mater mea est, manu fabricata est mea. Ergo Matrem ex qua nascerer, feci: ego viam itineri meo præparavi, » etc.

Νέον ἀπεκύησας παιδίον, πανάμωμε, Χριστόν τὴν ἀναπλασιν ἡμῶν ἐργαζόμενον τῶν πεπαλαιωμένων τῇ ἀρχαίᾳ παραβάσει.

Ἀγγέλων καύχημα, βροτῶν διάσωσµα, ἐγγυητῆς μου γενοῦ, Μήτηρ Θεοῦ, ὅπως ἐπιστρέψω καὶ κομίσωμαι λύσιν τῶν προηµαρτηµένων ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ.

Ἵψώσας ἡµᾶς τῷ ὑψηλῷ σου τόκῳ βαράθρων συμπτώσεως, Θεοχαρίτωτε, ὅθεν φωναίς σε χριστηρίοις πίστει, Κόρη, ἀνυµνοῦµεν, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωτισιῶδες νεφέλη, προηγουµένη νέου λαοῦ πρὸς γῆν ἐπαγγελίας ἀληθῶς, Θεοχαρίτωτε, ἀνεδείχθης, καὶ πύλη εἰσάγουσα πρὸς ζωὴν· διό σε, Θεοτόκε, μεγαλύνοµεν.

Φωτοφόρον ὄχηµα τοῦ Ἡλίου ὠφθης ἀληθῶς τοῦ λάµψαντος ἐκ τῶν σῶν, ἀχραντε ἀγνή, λαγόνων, καὶ λύσαντος τῆς ἀπάτης σκότος χαλεπὸν· ὅθεν ἐν πίστει σε καταχρέως μεγαλύνοµεν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὅτε τὸν ἐκ γαστρὸς σου τεχθέντα Κύριον κατενόησας ξύλῳ ἀδίκως ἀνυψούμενον, Παρθένε, ἐδάκρυσας, καὶ τούτου ὕμνησας ὄντως τὴν ἀπειρον συγκατάβασιν.

Ἵμνοῦσιν ἀγγελικοὶ χοροὶ σε, πανύμνητε, ἀσυγκρίτως τούτους τὴν ὑπερέχουσαν· τέτοκας γὰρ Θεὸν ἐν σαρκί, τὸν ξύλῳ τὴν κατάραν τὴν διὰ ξύλου ἀφανίσαντα, καὶ τὴν εὐλογίαν πηγάσαντα.

Ῥομφαία, Θεομήτορ, διτλή σου, εὐλογηµένη, τὴν ψυχὴν, ἠλίκα εἶδες σταυρούµενον τὸν σὸν Υἱὸν, καὶ εἰς χεῖρας ψυχὴν τὰς πατρικὰς παραθέµενον.

Σὲ τὴν παναρώµητον Θεοῦ Λοχεύτριαν, δι' ἧς ἡ καταρὰ ἀπεστειρώθη, καὶ ἡ ἀπολύτρωσις καὶ ἡ εὐλογία ἐδόθη, μακαρίζοµεν.

Θαυµαστὸς ὁ τόκος σου, ὁ µεγὰλα θαύµατα ποιῶν, καὶ ἐν τοῖς ἀγίοις δοξαζόμενος, Θεοτόκε, µόνῃ πανθαύµαστε Δέσποινα.

Ἐνὴ σου ἡ γέννησις ὑπάρχει, πανάμωµε· Θεὸν γὰρ ἐκύησας τὸν ξύλῳ μαράναντα τὴν φλόγα τῆς κακίας, καὶ φωτίσαντα τὸν κόσµον.

Ἴστασο σταυρῷ, κατανοῦσα, Κόρη, πηγνόμενον, Δέσποινα, Χριστόν ὃν ἔτεκες· ὅθεν ἐδόξας· Μὴ ἀτεχνόν µε δείξης, ἀναρχε ἀνάρχου Πατρὸς Υἱὲ καὶ Λόγε.

Φυτουργὸν ἐκύησας εὐσεβείας, τὸν Δημιουργὸν φυτεύοντα ἐπὶ γῆς γινῶσιν ἀληθῆ καὶ τὴν ἐκβλαστήσανταν ἀπὸ φωτοῦ λύοντα ἀράν, ὃν μεγαλύνοντες, σέ, Παρθένε, μακαρίζοµεν.

In quibus verbis ostendit Augustinus, quod postquam Christus tanquam Deus, et sapiens architectus ad libitum fabricavit Matrem suam, taliter eam fabricavit sine aliquo defectu, ne ab aliquo despiceretur, et cum tanto decore, et perfectione, ut esset apta, et digna, ut ex ea carnem assumeret, et ab omnibus veneretur, ut in canticum B. Virginis Magnificat, observat Jacobus Christopolitanus.

Ἐκ τοῦ Κατόνου τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον. **A**

Πάλαι τῶν προφητῶν σε χορὸς ἐκάλεσεν ὄρος θεῖαι, Παρθένε, καὶ πύλην ἀδιόδευτον, ὄθεν, δυσωποῦμεν, μετανοίας πύλας, Παρθενομῆτορ, ἡμῖν ὑπάνοιξον.

Παρέστης ἐκ δεξιῶν Χριστοῦ, ὡς βασίλισσα χρυσοῦσι χρυσεῖσι, θεοχαρίτωτε, περιβεβλημένη ἀληθῶς, ἡμῖν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τῇ μεσιτείᾳ σου, Κόρη, προξενούσα πρεσβείαις σου.

Ἄγία Θεοτόκε, βοήθει μοι ταῖς ἡθροαῖς διηνεχῶς βυθιζομένῳ τοῦ σώματος, καὶ βραθυμίας ἐν κλίνῃ ἀεὶ κατακειμένῳ καὶ στένοντι.

Ὁ ἀπερινόητος, θεοχαρίτωτε, περιοχὴ σωματοφόρος γενόμενος, ἔχει με, βροτούς ἀπαλλάκτων περιεχούσης θλίψεως.

Κυοφόρος ἀνανδρος, Θεομῆτορ, πέφηνας ἀγνή· διὰ τοῦτο πίστει ἱκετεύω σε, τῆς ψυχῆς μου τὴν βραθυμίαν ἀπέλασον.

Ἐκ σοῦ ἡμῖν ἔλαμψεν ἀνέσπερος ἥλιος, νεφέλη ὀλόφωτε, Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, φωτίζων τοὺς ἐν σκότει ἀγνωσίας, Θεοτόκε.

Σάρκα δι' ἡμᾶς ἐκ σοῦ Θεὸς φορέσας, ἀγνήν σε πανάμωμον παντὸς τοῦ γένους ἡμῶν θεῖαν, Παρθένε, δεικνύει προστασίαν· ὄθεν, σὲ ὑμνοῦμεν πιστοὶ μεγαλοφώνως.

Φαινήν λυχνίαν σε ὁ προφήτης ἔδλεψεν, ἀγνή, λαμπάδιον νοητὴν φέρουσαν Χριστὸν, δι' οὗ ἐφωτίσθημεν οἱ ἐν σκότει κείμενοι κακῶν, σε μακαρίζοντες, Θεοτόκε Ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κατόνου τῆς παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νέον βρέφος ἡμῖν τὸν παλαιὸν ἡμερῶν, ἀγνή Παρθένε, ἀπεκύησας παλαιωθείσαν τὴν φύσιν ἀνακαινίσαντα ἀνθρώπων, πανάμωμε, τῷ θεῷ πάθει αὐτοῦ.

Ζωῆς ἡμῖν πρόξενος, ἀγνή, θανὼν ἐν ξύλῳ ἀναδέδεικται ὁ σὸς Υἱὸς τε καὶ Κύριος, ὁ δοξάζων τοὺς ὑμνοῦντάς σε.

Ὡς ἐώρακας ἐν τῷ σταυρῷ Χριστὸν ὃν ἔτεκες, ἀγνή, ἀπεθαύμαζες τὴν ἀφρατον αὐτοῦ μακροθυμίαν· ὄθεν σὺν αὐτῷ σε δοξάζομεν.

Ἰδοῦσα ἐπὶ ξύλῳ ὑπνώσαντα τὸν Δεσπότην, θρηνοῦσα ἡλάλαζες, Παρθενομῆτορ πανάμωμε.

Ρομφαία τὴν καρδίαν σου διήλθεν, ἡνίκα σταυρούμενον τὸν Κτίστην τεθέσται, Παρθένε πανάμωμε, καὶ λόγχη θεῖαν πλευράν ἐξορυττόμενον.

(28) Favet Joan. Geometra hymno 3 de B. Virgine, dum ipsam B. Virginem sic salutat :

Ave, primævi libera labe Patris.

Favet etiam hymnus cujusdam Missalis antiqui apud Bolingkem in Parnasso Mariano, ubi sic legitur.

*Ave, Regina cælorum.
Omni laude dignissima;*

PATROL. GR. CV.

Ex Canone serię v, ad Matutinum.

Olim prophetarum chorus vocavit te, o Virgo, montem divinum, et portam impenetrabilem; unde te supplices rogamus, o Virgo Mater, ut poenitentię portas aperias nobis.

Astitisti a dextris Christi tanquam Regina, o divina gratia cumulatissima Puella, vere circumdata simbriis aureis; mediatione tua et intercessionibus tuis cælorum regnum nobis acquirens.

O Deipara sancta, adjuva me corporeis voluptatibus assidue immersum, atque in socordię lectulo semper jacentem atque suspirantem.

Ille, qui nulla potest cogitatione comprehendi, intra corporis ambitum accepti a te, o divina gratia plenissima, sese conclusit, ut homines ab angustiis, quibus comprehendebantur, liberaret.

O Dei Mater, cum sine viri opera concepisses, Virgo casta apparuisti: ideo te cum fide rogo, ut animæ meę segnitiam depellas.

Ex te, o Deipara, nobis illuxit sol, qui ignorat occasum, o nubes undequaque lucida, Christus scilicet Deus noster ut eos, qui ignorantię tenebris detinebantur, illuminaret.

Cum Deus ex te, o Virgo, carne indutus esset propter nos, universi generis nostri te purissimam atque castissimam, divinum præsidium constituit: quamobrem nos fideles te magna voce laudamus.

Candelabrum refulgens vidit te propheta, o Virgo, quod spiritalem lucernam Christum ferebat, per quem **279** nos, qui in malorum tenebris jacebamus, illuminati sumus, et te, o semper Virgo Deipara, beatam vocamus.

Ex Canone serię vi, ad Matutinum.

Novum infantem peperisti nobis, antiquum dierum, o castissima atque purissima Virgo, qui divina passione sua, inveteratam hominum naturam renovavit.

Vitæ nobis auctor, moriens in ligno, factus est Filius et Dominus tuus, o casta, qui glorificat laudatores tuos.

Cum videres in cruce Christum, quem pepereras, o pura, ineffabilem illius patientiam admiraberis quare te cum illo glorificamus.

Cum vidisses Dominum super crucis lignum obdormisse; in lamenta et fletus erupisti, o Virgo mater purissima.

Gladus pertransivit cor tuum, o Virgo ab omni prorsus labe immunis (28), cum Creatorem cruci affixum, et divinum ejus latus lancea perfossum vidisti.

*Quæ concepta es vitiorum
Sine labe purissima.*

*Solve, Virgo singularis,
Vere sacra margarita.
Solve, quia stella maris,
Et sine labe concepta.*

Sed et S. Gregorius papa, ut refert Jo. Vitalis in Defensurio B. Virginis lib. 4 cap. 2, Deiparam

Post partum virgo, qualis ante partum fueras, A perseverasti. Deus enim erat qui nascebatur, ut homines Deos faceret.

Gabriel divinarum nuptiarum conciliator ac pronubus ad te missus, o Virgo, exclamavit dicens: Ave, lucidissimum palatium Christi omnium regis, in quo cum habitaverit, omnes homines deificabit.

Lux nobis ex te, o Virgo, exorta est Jesus, qui crucifixus creaturas suas hilari luce perfudit, ac tartareas tenebras eliminavit.

280 Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

Ad te, o omnibus digna laudibus, clamamus: Gaude, quæ gaudium ipsum peperisti. Illumina mentem atque animam nostram, atque omnes manu- B duc ad semitas scientiæ: et precare Filium tuum ac Deum, o Domina illibata, ut nobis omnibus concedat indulgentiam peccatorum.

Ut te, o benedicta inter mulieres, vidit mulierum cœtus, certatim Filio tuo sese obtulit, o Virgo Mater.

Ille qui erat æternus, nunc ex te factus est sub tempore: eundem nunc exora, o Virgo, ut peccata omnia animæ meæ ex longo tempore perpetrata aboleat.

Te Laudamus, o Virgo, per quam apparuit Deus factus homo in terra. Salve terra secundissima, quæ mysticam spicam fructificasti omnes spiritus nutrientem.

Tu, Domine, qui a principio Evam formasti; C Virginis uterum ingressus, meam operaris reformationem, forma servi indutus, cum sis Dominus omnium.

Qui te orthodoxe Deiparam esse sentimus, ab igne, tenebrisque æternis intercessione tua liberemur, et ab hostibus invisibilibus, qui nos oppugnant, eruamur.

Laudibus celebremus Virginem gratia plenam, tanquam portam, quæ fert ad divinum ingressum; tanquam scalam Dei, per quam feliciter ascenditur; tanquam certam ac securam eorum qui salvantur ductricem.

Insania mentis incitatus peccata multa commisi, superest nunc ut me condigna pœna sequatur; a qua libera me, o Virgo, dum corde firmo ac stabili ad tuam divinam protectionem recurro, quæ est unicum præsidium fidelium.

281 TONUS PLAGIUS II.

Ex Canone seriæ II, ad Matutinum.

Una cum martyribus, atque omnibus angelis supplica, o casta, omnium Domino pro salute eorum qui te cum fide glorificant.

Novus paradisos nobis facta es, o Virgo, habens Virginem ab omni prorsus labe liberam, agnoscens eam allocutus est dicens:

Salve, ave, sancta parens,
Omni prorsus labe carens.

Μετά τόκον, ἀγνή, ὡς πρὸ τόκου διαμένεις· Θεὸς γὰρ ἦν ὁ τεχθεὶς, ἵνα θεώσῃ βροτούς.

Νυμφαγωγὸς σοι Γαβριήλ, Παρθένε, ἀποστελλόμενος, Χαῖρε, ἐβόησε λέγων, φωτεινότατον παλάτιον τοῦ παμβασιλέως Χριστοῦ, ἐν ᾧ οἰκήσας βροτούς θεώσει πάντας.

Φῶς ἡμῖν ἐκ σοῦ, ἀγνή, ἀνατέταλκεν Ἰησοῦς, καὶ ἐφαίδρυνε τὴν κτίσιν σταυρούμενος, καὶ δαιμόνων τὸ σκότος ἀπεδίωξεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Χαῖρε, σοὶ κραυγάζομεν τῇ κυησάσῃ τὴν χαρὰν, πανύμνητε, φωταγωγῆσον ἡμῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς τρίβους γνώσεως πάντας ὁδήγησον, καὶ πταισμάτων ἱλασμὸν δοθῆναι πᾶσιν αἰτησαι, Δέσποινα ἄχραντε, τὸν Υἱόν σου καὶ Θεόν.

Εὐλογημένη γυναικῶν, σὲ ὡς ἐβλεψε κατάλογος γυναικῶν, ἐνήθλησε καὶ τῷ σῶ Ἰῶ προσενήγκεναι, Παρθενομήτορ.

Ὁ ἄχρονος γέγονε νῦν ὑπὸ χρόνον ἐκ σοῦ, Παρθένε, τοῦτον αἰτησαι διαλυῖσαι ἅπαντα τῆς ψυχῆς μου τὰ χρόνια πταίσματα.

Ἵμνοῦμέν σε, Παρθένε, δι' ἧς ἐφάνη ὁ Θεὸς ἐπὶ γῆς, βροτὸς γενόμενος· Χαῖρε, γῆ εὐκαρπε, ἡ καρποφοροῦσα στάχυν μυστικὸν τὸν διατρέφοντα πᾶσαν πνοήν.

Ὁ διαπλάσας κατ' ἀρχὰς τὴν Ἐβαν, Κύριε, παρθένου νηδὺν καθυποδὺς τὴν ἐμὴν ἐργάζῃ ἀνάπλασιν, δούλου σχῆμα ἐνδυσάμενος ὁ Δεσπότης τῶν ἀπάντων.

Ὡς Θεοτόκον σε φρονούντες γνώμη εὐθεῖ, πυρὸς ἀλωνίζοντος καὶ σκότους, Δέσποινα, ρυσθειήμεν τῇ μεσιτείᾳ σου, καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν πολεμούντων ἡμᾶς.

Ὡς πύλην φέρουσαν πρὸς θείαν εἰσοδὸν, ὡς εὐδιάβατον τὴν κλίμακα Θεοῦ, τῶν σωζομένων ἀπλανῆ ὁδηγίαν, τὴν κεχαριτωμένην ὑμνήσωμεν Παρθένον.

Φρενοβλαθῶς, Παρθένε, ἀμαρτίας πράξας πολλὰς, τὴν κόλασιν ἐκδέχομαι λοιπὸν, ἀφ' ἧς με λύτρῶσαι τὸν ἀδιστακτικὴν καρδίᾳ τῇ θεῖᾳ σκέπῃ σου προστρέχοντα, τῆς μόνης προστασίας τῶν πιστῶν.

ΗΧΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ Β'.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Μετά μαρτύρων, ἀγνή, μετά τῶν πάντων ἀγγέλων, τὸν κτίτην τῶν ἀπάντων ἐκδυσώπει σωθῆναι τοὺς πιστῶς σε δοξάζοντας.

Νέος ἡμῖν παράδεισος ἐδειχθῆς ζωῆς, ἀγνή, τὸ

Vide S. Ambros. Serin. 22 in psalm. 118, ubi deprædicat B. Virginem per gratiam ab omni integram labe peccati.

ξύλον μέσον ἔχων, ἐξ οὗ φαγὼν, ἄχραντε, τῆς νε- A
κρώσεως Ἀδάμ τῆς πονηρᾶς ἀπολύεται.

Ῥαθύμως μου τὴν ζωὴν ἐκδαπάνησας, ἀγνή, πρὸς
τὴν σὴν προστρέχω ἀντίληψιν, σίχτειρον, σῶτόν με.

Τὴν οὐράνιον πύλην ὑμνήσωμεν, δι' ἧς πάντες εἰσ-
έρχονται ἁμαρτωλοὶ πρὸς ὁδοὺς συγχωρήσεως.

Ἄγία μήτηρ Θεοῦ, τὴν βεβηλωθεῖσαν καρδίαν μου
πράξεσιν ἐναγέσει συμπαιδείᾳ σου ἀγίασον.

Δούλου μορφὴν ὑποδύντα Δεσπότην, Κόρη, τίχτεις,
ὄν ἰκέτευε τῶν παθῶν τῆς δουλείας, ἀγνή, ἐλευθε-
ρῶσαί με.

Ἵπάρχουσα ἀγγέλων τιμιωτέρα, Θεὸν τὸν ἅγιον B
τέτοκας ὑπερβαλλόντως ἀγιασθεῖσα, Θεοτόκε Παρ-
θένε· διό μου τὴν ψυχὴν καθοδήγησον.

Φώτισόν με ἁμαρτίᾳ σκοτισθέντα, ἀπαθείας τὸ
φῶς ἢ κύησασα, ἵνα ὑμνῶ σε, ἀγνή Ἀειπάρθενε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἦφθης πύλη τῆς ζωῆς, θανάτου πύλας τῶ τοκετῶ
σου λύσασα, ἀγνή· Ἦφθης γῆ ἐκλεκτῆ δι' ἧς ἀνυψώθη
ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανοὺς τὸ τῶν ἀνθρώπων φύραμα.

Δόλιφ ἀπαύστως ὁ ἐχθρὸς θηρεύει με ὁ πονηρὸς,
τῆς αὐτοῦ με ἐνέδρας, πανάμωμε, ἐξάρπασον, καὶ
παιεῖν τοῦ Δεσπότη, Θεοτόκε, εὐόδουσον τὸ θέλημα. C

Συνέλπιες, ἄχραντε, τὸν συνοχέα παντός τοῦ
κόσμου· διὰ τοῦτο, ἰκετεύω σε, λύτρωσαί με πάσης
συνεχοῦσης κολάσεως.

Θρόνος Θεοῦ ἐδείχθη, Θεοτόκε, ἐν ᾧ σαρκὶ καθ-
ίσας τοῦ ἀρχαίου ἐξήγειρε πτώματος τοὺς ἀνθρώπους·
ἐν φωναῖς χαριστηρίοις ὑμνοῦντάς σε.

Ἐπτάφωτόν σε λυχνίαν τὸ πῦρ τῆς θεογνωσίας
φέρουσαν, Κόρη, ὁ προφήτης πάλαι προεώρακε,
φαίνων τοῖς ἐν σκότει κινδυνεύουσι, πανάμωμε, τῆς
ἀγνωσίας· διὸ βοῶ σοι, φώτισόν με, δέομαι.

Μὴ κρίνης με, Κύριε, κατὰ τὰ ἔργα μου, δυσωπῶ D
σε, ἀλλὰ ἱλεῶς μοι φάνηθι, δυσωπεῖ σε σὺν τῷ
Βαπτιστῇ ἡ τεκοῦσά σε.

Πύλη ἀδιόδευτε, διάνοιξον πύλας μοι, δέομαι, μετα-
νοίας ἀληθοῦς, καὶ δεῖξόν μοι τὴν τρίβον τῆς σωτη-
ρίας, ἀγνή, ἡ πάντων ὁδηγία.

Πεποικιλμένη θεῖαις ἀγαθαῖς τὸν ὥραϊον ἐν κάλλει
ἐκύησας, Παρθένε. Αὐτὸν οὖν ἀεὶ ἐκδυσώπει σωθῆναι

(29) Ab omni, scilicet, nævo tam actualis quam
originalis culpæ, a quo per divinam gratiam præser-
vata fuit. Hinc Ivo Carnotensis in Serm. de Na-
tivity. Domini dixit, Dei Filium in Matre sua om-
nem nævum originalis culpæ delevisse, præservando,

in medio tui lignum vitæ, ex quo comedens Adam,
a mala morte liberatur.

Cum ego, o casta Virgo, vitam meam in socer-
dia otioque malo absumpserim ac dissipaverim, ad
tuam protectione recurro : miserere mei, et salva
me.

Cœlestem portam laudibus celebremus, per quam
peccatoribus universis indulgentiæ aperiuntur ac
patent ingressus.

Mater Dei sancta, cor meum coinquinatum, ope-
ribus puris, pietate tua commota, sanctifica.

Dominum servi forma indutum peperisti, o Puel-
la castissima : quem precare ut me a servilibus
passionibus liberet.

Angelis honorabilior es, o Virgo Deipara, quæ
Deum sanctum peperisti, in excellentissimo san-
ctitatis gradu constituto : propterea dux esto ac di-
rectrix animæ meæ.

O semper casta Virgo, quæ impassibilitatis lu-
cem peperisti, illumina me peccati tenebris involu-
tum, ut cantem laudes tuas.

Ex Canone duplici seriæ III, ad Matutinum.

Vite janua facta es, o Virgo, quæ portas mortis
partu tuo dejecisti : Terra electa facta es, per
quam humani generis massa a terra in cœlum sub-
levata est.

282 Hostis malignus assidue me dolis ac fraudi-
bus suis venatur ; tu, o purissima, ab insidiis illius
eripe me ; et prospere dirige me, o Deipara, ut
Domini voluntatem exsequi valeam.

Concepisti, o inviolata, illum qui universum
mundum capit et continet : propterea te depre-
cor, ut ab omni supplicio inferni carceris liberet
me.

Thronus Dei facta es, o Deipara, in quo ille
sedens incarnatus, ab antiquo casu erexit homines,
qui ideo te gratis vocibus collaudant.

Prævidit te olim propheta, o Puella ab omni
nævo libera (29), candelabrum septem luminibus
ornatum, habens ignem divinæ scientiæ, qui lucem
præbet iis, qui in ignorantia tenebris periclitan-
tur : ideo ad te voces extollo, precorque, illumina
me.

O Domine, precor te, ne me iudices secundum
opera mea, sed propitius esto mihi ; de quo precatur
te cum Baptista, Genitrix tua.

O porta, per quam nulli hominum conceditur
via, aperi mihi, precor, veræ pœnitentiæ portas, et
ostende mihi semitam salutis, o Virgo omnium
dux et directio.

Divinorum splendorum circumdata varietatibus,
speciosum forma peperisti, o Virgo. Eundem igi-

scilicet, non auferendo, ut optime explicat Joannes
A. S. M. doctor theologus Gallus in suo opere de
conceptione edito Tolosæ anno 1649, sicut actuale
delevit, hoc est, præservavit.

tur assiduis precibus interpella, ut ab interitu et corruptione liberet nos, qui te cum fide et affectu glorificamus.

Templum Dei facta es, o summe immaculata, in quo cum ille tanquam sacerdos inhabitasset, humanam substantiam deificavit, et fideles templa sua mirabiliter effecit.

Hymnum gratiarum actionis offerimus tibi nunc, o Virgo pura, per te ab antiqua maledictione liberati, atque omnis benedictionis fructum consecuti.

Germinasti illum sine semine, quem Pater incorruptibiliter germinavit: et post partum virgo permansisti, **283** quemadmodum fueras ante partum: propterea beatitudinem, et gloriam concede mihi perpetuam, o Inviolata, quippe quæ es Dei Mater.

Illum, cui cum tremore assistunt cœlestes acies, tu peperisti, o casta, hominibus unitum propter suam bonitatem: Eundem impenso affectu precare, ut misereatur servorum tuorum.

Novum nobis infantem peperisti Antiqua dierum, qui novas in terris semitas demonstravit, et vetustate confectam naturam nostram renovavit; o Virgo benedicta.

Custodi, o Puella Deo charissima, in humilitate vitam meam, tu quæ dæmonum fastum ac superbiam partu tuo contrivisti, et exalta me a stercore passionum, et famelicum gratiæ tuæ satura me, dum concino: Laudate, opera, Dominum, etc.

Voce angeli te salutamus, o benedicta Virgo castissima: Ave, quæ Deum incomprehensibilem in te continuisti! Ave, maledictionis solutio, et benedictionis introductio! Ave, o unica, quæ paradisi portas aperuisti.

O Virgo, quæ ipsis Cherubim sanctior apparuisti, quippe quæ Deum omni sanctitate superiorem peperisti, sanctifica nos omnes, qui noctu diuque vocibus sanctis te sanctificamus.

Ex Canone feriæ iv, ad Matutinum.

Ut omnibus filiis Adam impassibilitatem acquireret, passionem sustines, Domine, super crucem: terra tremat et concutitur. Tu vero, o Domina, maternis permota visceribus, in voces querulas ac debiles erumpis.

O fili, cum te peperisti, speciosum forma super omnes filios hominum cognovi; et quomodo nunc, Christe, cruci **284** affixus pulchritudine careres? Ita cum lacrymis Virgo loquebatur.

Gladio passionis filii tui vulnerata es, o Domina, cum eundem crucifixum, ac latus ipsius purissimum propter nos lancea perfossum vidisti.

Cum Christum, qui solus ab universo capi non potest, in utero meo cepissem, ac deinde sine doloribus peperissem; nunc dolores partus experior, dum eundem in cruce sublatum video. Ita Deipara illacrymans aiebat.

ἡμᾶς ἐκ φόβου, τοὺς ἐν πίστει καὶ πόθῳ σε δοξάζοντας.

Ναὺς Θεοῦ ἐδείχθη, πανάμωμε, ἐν ᾗ οἰκήσας ἱερῶς τὴν βροτῶν οὐσίαν ἐθέωσεν, ποιήσας τοὺς πιστοὺς ναοὺς ἑαυτοῦ παραδόξως.

Ἕν ἡμῶν σοι, Παρθένε, εὐχαριστίας προσάγομεν νῦν, διὰ σοῦ, ἀγνή, οἱ σεσωσμένοι ἐκ τῆς ἀρχαίας κατάρτας, καὶ πᾶσαν εὐλογίαν καρπούμενοι.

Ἐβλάστησας ἀνευ σπέρματος ὃν ἐγέννησε Πατὴρ ἀβρεύστως, ἔμεινας μετὰ τόκον παρθένος ὡς πρὸ τόκου· διὸ μεμακάρισται καὶ δεδόξασται, ἀχραντε, ἀπαύστως, ὡς Μητέρα οὐσα Θεοῦ.

Ἡ παρειστήκεισαν τρόμῳ τὰ ἐπουράνια τάγματα, τοῦτον τίττεις, ἀγνή, ἐνωθέντα τοῖς βροτοῖς ἀγαθότητι, ὃν ἐκτενῶς ἐκέλευε οἰκτειρῆσαι τοὺς δούλους σου.

Νέον ἡμῖν βρέφος ἀπεκύησας τὸν Παλαιὸν ἡμερῶν νέας ἐπὶ γῆς τρίβους ὑποδεικνύοντα, καὶ τὴν παλαιωθεῖσαν φύσιν καινουργοῦντα, ἀνόμευτε εὐλογημένη.

Συντήρησόν μου τὴν διάνοιαν ἐν ταπεινώσει, Κόρη θεοχαρίτωτε, ἡ τῷ τόκῳ σου συντρίψασα ἐπάρσεις τῶν δαιμόνων, καὶ ὑψώσόν με ἀπὸ τῆς κοπρίας τῶν παθῶν, καὶ πεινῶντα τὴν χάριν σου κόρυσσον μελωδοῦντα· τὸν Κύριον ὕμνεϊτε, τὰ ἔργα, καὶ ὑπερῴψουτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φωνήν σοι προσάγομεν τὴν τοῦ Γαβριὴλ ἀγγέλου, πάναγνε, εὐλογημένη· Χαῖρε, ἡ χωρήσασα Θεὸν τὸν ἀχώρητον· χαῖρε, κατάρτας λύσις, καὶ εὐλογίας εἰσαγωγή· χαῖρε, μόνη παραδείσου ἡ τὴν θύραν ἀνεψῆσασα.

Φανεῖσα τῶν Χερουβὶμ ἀγιωτέρα, Παρθένε, ὡς τὸν Θεὸν τεκοῦσα τὸν ὑπεράγιον, πάντας ἡμᾶς καθάγλασον, τοὺς ἐν φωναῖς ἀγλαῖς πίστει ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ σε ἀγιάζοντας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ἵνα ἀπάθειαν πᾶσι τοῖς ἐξ Ἀδάμ προξενήσης, Δέσποτα, πάθος φέρεις ἐν σταυρῷ, καὶ ὀρώσα σελεται ἡ γῆ, θρηνηδοῦσα μητρικῶς ἐβόας, Δέσποινα.

Ἦραϊον κάλλει σε, Υἱέ, ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους ἐν τῷ τίττειν ἐπέγνων, καὶ πῶς σταυρούμενος νῦν κάλλος οὐκ ἔχεις, Χριστέ; ἡ Παρθένος ἔλεγε δακρύουσα.

Ῥομφαία τέτρωσαι τοῦ πάθους, Δέσποινα, τοῦ ἐκ σοῦ σαρκωθέντος, ὅταν αὐτὴν ἐβλεψας σταυρούμενον καὶ λόγχῃ ἀχραντον πλευρὰν δι' ἡμᾶς ἐξορυττόμενον.

Πατρὶ χωρήσασα Χριστὸν μόνον τὸν ἀχώρητον παντὶ ὠδίνῳ ἀνευθεν τέτοκας, νῦν δὲ ὀδυνῶμαι ἐν τῷ σταυροῦσθαί σε, Χριστέ, ἡ Θεοτόκος κλαίουσα ἔλεγεν.

Πατρός τὸ ἀπαύγασμα, πῶς ἐπήρθη ἐν σταυρῷ, ἅ
φωταγωγῶν τὰ σύμπαντα, καὶ καταράσσων σκότους
τὸν ἀρχηγόν; ἡ πάναγνος Δέσποινα μητρικῶς θρη-
φδοῦσα ἀπεφθέγγετο.

Ὁ ὑπάρχων ἀναλλοίωτος θεότητι ἠλλοίωσας κρε-
μάμενος σταυρῷ κτίσιν ἅπασαν, ἡ Παρθένος ἔλεγεν,
Υἱέ, καὶ βλέπουσα ταῦτα θρηνωδῶς ἐκπληττομένη
τὴν φρικτὴν οἰκονομίαν σου.

Ἰακώβ σε προεῖδε, Παρθένε, κλίμακα πρὸς οὐ-
ράνιον οὐρανοῦ ἡμᾶς ἀνάγουσαν, τοὺς εἰς τὸν βυθὸν τῶν
κακῶν ὀλισθήσαντας· ὅθεν σε ὑμνοῦμεν, ἀγνή, εἰς
τοὺς αἰῶνας.

Φρικτὴν λοχίαν ὑπέστης, Δέσποινα, ἐν τῷ φρι-
κτῶς σε τίκτειν, ὃν ἡ κτίσις σταυρούμενον ἐν ξύλῳ
θελήσει, μακρόθυμε, ἐφριξε καθορῶσα, πάλαι ἡ
ἀμεμπτος ἔκλαιε βοῶσα μητρικῶς ἦν μεγαλύνομεν.

Ita exclamabat olim? maternum in morem ingemiscens purissima filia, quam nunc magnificamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Ὁ συνυπάρχων Πατρί, ὁ συναϊδὸς Υἱὸς ἐπ' ἐσχά-
των βουλευθείς κατώκησε τὴν μήτραν σου, Θεοτόκε,
εἰς ἡμῶν τῶν πιστῶν ἀναγέννησιν, ὅθεν ὑμνοῦ-
μέν σε.

Λύσιν ἡμῖν, ἀγνή, ἀμαρτημάτων τὸν Λυτρωτὴν
δοθῆναι ἐκδυσώπει, τὸν σκοτασμὸν, ἄχραντε, τῶν
ψυχῶν ἡμῶν ἀεὶ ταῖς σαῖς πρεσβείαις σκεδάζουσα.

Ἀνόμφευτε Δέσποινα, εὐλογημένη Θεοκυῆτορ,
τοὺς ὑμνοῦντάς σε περὶ πάσης βλάβης, μόνη τῶν
ἀνθρώπων βοήθεια.

Ὁ τὸ εἶναι ἡμῖν παρεχόμενος, σοῦ τὴν μήτραν
κατώκησε, Θεοτόκε, ὃν αἰτησαι σωθῆναι ἡμᾶς.

Παρθένε μόνη ἀγνή, κεχαριτωμένη βοήθειά μοι
ἀεὶ χειμαζομένῳ ταῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν.

Δέσποινα πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἀγία Θεοτόκε,
τῆς δουλείας με τῶν παθῶν σαῖς πρεσβείαις τελείως
ἐλευθέρωσον.

Ἦμνοῦμέν σε, Παρθένε Θεοκυῆτορ, δι' ἧς ἀρὰ
ἀπεστείρωται, καὶ εὐλογία πᾶσιν ἐπῆλθε τοῖς εἰδόσι
σε μόνην Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνανδρον.

(30) Ecclesia in catechismo Clementis VIII per quem iste pontifex jussit Ecclesiae fideles erudiri in doctrina Christiana, illa verba Salutationis angelicæ *Gratia plena*, ita explicat: «*Gratia plena, quia quod primum gratiæ effectum, scilicet peccati deletio, Virgo sanctissima nunquam maculam habuit peccati originalis, aut actualis, mortalis vel venialis.*» Ludovicus etiam Granatensis ordinis Prædicatorum in catechismo Trigesimo homil. 27, eodem Salutationis angelicæ verba, *Gratia plena*, in hunc modum declarat: «*Gratia plena, hoc est, singulariter electa ab æterno Deo omnipotenti, et annuntiata mirabiliter ab initio mundi per prophetarum revelationes atque in conceptione sua custodita admirando et singulari modo ab omni macula peccati, tam originali, quam suæ ipsius personæ, denique complete adornata omnibus gra-*

Quomodo splendor Patris in crucem sublatus est, qui universa luce perfundit, et tenebrarum principem proturbat ac dejicit? Dicebat Domina sanctissima, tanquam mater ingemiscens ac plorans.

Immutabilis secundum divinitatem, in cruce suspensus mutasti, o Fili, omnes creaturas, aiebat Virgo; et hæc aspiciens in lamenta erumpebat, cum stupore considerans tremendam illius dispositionem.

Prævidit te Jacob, o Virgo, scalam quæ nos in profundum malorum delapsos ac perditos ad celestem altitudinem eras sublevatura: quam obrem nos te, o pura, laudibus extollimus in sæcula.

Partum sacro horrore plenum, cum te in lucem mirabiliter edidi, sustinuisti: Nunc vero cum creaturæ omnes videant te sponte in liguo confixum, exhorrescunt, o patientissime Fili.

Ex Canone sermō v ad Matutinum.

Filius coæternus Patri, voluit in fine temporum in utero tuo habitare, o Deipara, ut nos fideles regeneraret: quam ob causam tibi hymnos decantamus.

285 Deprecare, o casta et inviolata, Redemptorem, ut nobis peccatorum nostrorum absolutionem concedat: atque assiduis intercessionibus tuis elimina tenebras animarum nostrarum.

O Domina innupta, Dei genitrix benedicta, salva nos, qui te laudamus, ab omni malo: tu enim es unicum humani generis auxilium.

Ille qui dedit nobis esse; uterum tuum inhabitavit, o Deipara. Eundem pro nostra salute deprecare.

O Virgo sola pura (30), et gratia plena, esto mihi auxilium, assiduis adversarum rerum, et vitæ calamitatum fluctibus agitato:

O Domina omnium hominum, sanctissima Deipara, a servitute passionum mearum tuis intercessionibus penitus libera me.

Laudamus [te, o Virgo Dei genitrix, per quam maledictio sublata est, et advenit benedictio iis omnibus qui te Dei nostri purissimam atque a viri admistione integerrimam Matrem agnoscunt.

tiæ donis. » Vide S. Bonaventuram tom. III, serm. 2, de B. Virgine ubi inquit: «*Domina nostra fuit plena gratia præveniente in sua sanctificatione, gratia scilicet præservativa contra sceleratam originalis culpæ.*» Vide etiam Joannem Vitalem Hispanum in *Defensione B. Virginis* lib. iv, c. 1, ubi ex plenitudine gratiæ, quam B. Virgini annuntiavit angelus, hanc elicit consequentiam: «*Sancta Virgo habuit plenitudinem gratiæ, ut in quodam esse totali. Ergo ipsa fuit ab originali præservata.*» Vide insuper Bartholomæum Pisanum in lib. 1, de Laud. B. Virg. fructu 7, sic ibi inter alia fantem: «*Maria vocatur Mater Gratiæ, igitur nulla gratia sibi de fuit quoad numerum, secundum Hieronymum, et sic quoad usum, igitur habuit gratiam præservationis ab originali.*»

Tu quæ lucem genuisti, cordis mei pupillas A excæcatas illumina, ut per te salutem consecutus, laudes tuas concinam, o omni laude dignissima.

Ex Candæ sericæ vi, ad Matutinum.

Cum te speciosum forma, nullam in passione speciem aut decorem habere videret inupta puella, quæ est fidelium decor et ornamentum: materna pietate commota ejulabat, teque cum affectu glorificabat.

Cum illum, qui ex te natus erat, lancea vulneratum vidisti, vulneratum est cor tuum, o omnibus sanctis superior purissima Virgo (31) et stupore percussa, dixisti: Quid tibi retribuit, o filii, populus divinæ legis violator.

286 Ego te sine doloris passione peperî; et quomodo nunc te video passionibus admistum? quomodo has perfers, o Fili æternæ? Glorifico longanimitatem tuam. Ita exclamans aiebat Virgo.]

Ex radice Jesse, o Virgo, pullulasti, et tanquam florem protulisti satorem mundi, qui ejusdem mundi surculos arefecit divina crucis planta, quam secundum carnem suscepit.

Cum pastorem ac Dominum vidisset agna in Igno elevatum, in lamenta, utpote mater, erumpens clamavit: Quodnam mysterium novum est hoc, o filii? Quomodo cum sis immortalis in essentia, mortem suscepisti, volens a corruptione homines liberare?

Crucifigeris voluntarie, o Fili æternæ, exclamabat Deipara; et dum ego aspicio, nunc doloris mœrorisque baptismate immergitur anima mea: Moxeris tu, Redemptor, qui præbes vitam canentibus: Benedictus es, Deus, etc.

O Fili altissime et æternæ; sputa, probræ, crucem toleras; calamo per ludibrium percuteris, aiebat Deipara; magnam patientiam tuam glorifico, Fili, quem pueri benedicunt, sacerdotes laudant, populi superexaltant in sæcula.

Fers, o Domina inviolata, ferentem omnia, et tenes in manibus ut infantem, illum, qui nos de manu bellataris hostis liberavit: et intueris in ligno Crucis exaltatum, illum, qui ex malitiæ nos profundissima voragine eripuit.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

Cherubim atque Seraphim sanctitate superior

(31) Favet Jacobus Christopolitanus dum in Comment. suo super *Magnificat* inter alia ait: « Nulla fuit gratia data alicui creaturæ, quin fuerit data Virgini Mariæ. Sed primi parentes, et angeli fuerunt creati in gratia. Ergo hoc non defuit Virgini Mariæ. » Sic ille. Bartholomæus etiam de Pisis in suo Opere *de Laud. B. Virg.* lib. I, fructu 7, ait: « Non minus fuit digna Mater Christi, quam angelus, Adam et Eva; sed in sua factione nullam maculam habuerunt. Igitur... » Item: « Non minus est digna Maria, quam aliquis qui in puris naturalibus crearetur. Sed ille non haberet peccatum. Igitur nec Maria habuit. » Bernardinus quoque Bustensis in suo *Ma-*

Φῶς τεκοῦσα, τῆς καρδίας μου τὰς κόρας ἀδλεπτούσας, πανύμνητε, φώτισον, ἵνα ὑμῶ σε διὰ σοῦ σωζόμενος.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Κάλλος ἐν τῷ πάσχειν ὠραῖον ἐν κάλλει οὐκ εἶδος ἔχοντα ἢ ἀπειρόγαμος κατανοοῦσά σε Κόρη, τῶν πιστῶν τὸ ἐγκαλλώπισμα, μητρικῶς ἠλάλαζε, καὶ πόθῳ σε ἰδοῦσάν.

Ἐὺ τὸν ἐκ σοῦ τεχθέντα ὡς ἐδύσας τιτρωσκόμενον λόγῃ, ἐτρώθης τὴν καρδίαν, ὑπεραγία πανάμωμε, καὶ θαμβουμένη ἔλεγες· Τί σοι ἀπέδωκε, τέκνον, δῆμος ὁ παράνομος;

B

Ἐκτός σε πάθους ἀπεκύησα, καὶ πῶς βλέπω σε νῦν πάθει προσομιλοῦντα; πῶς φέρεις τοῦτο; Ἐκραζεν, ἀναρχε Υἱέ, ἡ Παρθένος, δοξάζω σου τὸ μακροθυμον.

Ἐκ βίβης, Κόρη, Ἰεσσαὶ βλαστάνεις, καὶ ὡς ἄνθος προσφέρεις τὸν φυτουργὸν τοῦ κόσμου, παραφυάδας ξηράναντα θείῳ φυτῷ τοῦ σταυροῦ, ἐν σαρκὶ κατεδέξατο.

Τὸν ποιμένα πρῶτον καὶ Δεσπότην ξύλῳ ὄρωσα ἢ ἀμνάς ἐναπρωρήμενον θρηνηδοῦσα μητρικῶς ἔδδα· Τί τοῦτο, τέκνον, τὸ καινὸν μυστήριον; πῶς ἀθάνατος ἐδ κατ' οὐσίαν ὑπάρχων, θάνατον δέδεξαι, τοὺς βροτοὺς θέλων ἐκ φθορᾶς ἀπολυτρώσασθαι;

C

Σταυροῦσαι θέλων, ἡ Θεοτόκος ἐκραύγαζε· καὶ ὄρωσα, ἀναρχε Υἱέ, λύπη τὴν ψυχὴν νῦν καταβαπτίζομαι· θνήσκεις γὰρ παρέχων ζωὴν τοῖς μελωδοῦσι· Λυτρωτὰ ὁ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Υψιστε, ἀναρχε Υἱέ, φέρεις ἐμπύσματα, καὶ ὀνειδίη, καὶ σταυρὸν, καλὰ μὴ παιχτικῶς τυπτόμενας, ἡ Θεοτόκος ἔδδα· δοξάζω τὴν σὴν μακροθυμίαν, ἐν παῖδες εὐλογοῦσιν, ἱερεῖς ἀνυμνοῦσι, λαοὶ ὑπερυψοῦσιν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα, καὶ κατέχεις ὡς βρέφος ἐν ταῖς χερσὶ τὸν ἐκ χειρὸς ρυσάμενον ἡμᾶς πολυμίου ἐχθροῦ, ἀχραντε Δέσποινα, καὶ ὄρα· ἐπὶ ξύλου ὑψούμενον σταυροῦ τὸν ἐκ βόθρου κακίας ἡμᾶς ρυσάμενον.

D

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἱερωτέρη, ἀγνή, τῶν Χερουβὶμ καὶ Σεραφὶμ

riali serm. 5, de conceptione parte 1, ita loquitur: « Cum angelis Dominus dederit innocentiam in creatione istorum, ut habetur in Sent. d. 4, et per Augustin. in VIII, *De civit. Dei*, et similiter primi parentes fuerint originali justitia decorati, ut habetur a Theologis in 2, d. 29 et ab Anselmo lib. 1 de conceptu Virginali, requiritur quod si dicta gratia data non fuisset B. Virgini, suis servis ipsa inferior exstitisset; quod est valde absonum. Et ideo est concludendum, quod etiam ipsa fuit in sua conceptione originali justitia insignita: quia non fuit minus chara Filio suo, quam angeli vel primi parentes. » Sic Bustus.

ἀνεδέλχθης τεκοῦσα τὸν Ποιητὴν τῆς κτίσεως, ὃν ἀναπαύστως δυσώπει οἰκτειρῆσαι τοὺς δούλους σου, τοὺς σε δοξάζοντας.

Αἱ τὸν Χριστὸν ποθήσασαι γυναῖκες σε τὴν αὐτὸν ἀποβρήτως τετοκυῖαν, πανάχραντε Δέσποινα, γεγηθῶσι λογισμῶ περιεστῶσαι χορεύουσιν.

Ὁ Κύριος, ἀχραντε, ἐκ σοῦ ἀβρήτως σάρκα φορέσας, τῶν γυναικῶν τὸν κατάλογον ἐν ἀνδρείᾳ διηγωνισμένον προσήκατο.

Ῥυομένη ἡμᾶς πάσης φάνηθι τοῦ ἐχθροῦ βλάβης, Δέσποινα, δυσωποῦσα Χριστὸν τὸν μόνον εἰσπλαγχνον.

Σαρκί τεκοῦσα Χριστὸν τῆς σαρκὸς μου τὰ πάθη θανάτωσον, καὶ ζώωσον, Παρθένε, τὴν ψυχὴν μου μεσιτεῖα σου.

Ὁ σὲ παρθένον δεῖξας ἀγνὴν καὶ μετὰ τόκον, τῶν ἀγίων τε γυναικῶν τὰς χορείας ἀκολουθούσας ἐσχηκας.

Ὅλην σε πλησίον Θεοῦ, Παρθένε, χορὸς γυναικῶν ἠγάπησεν, καὶ σοῦ ὀπίσω προσηρέχθη τῷ Δεσπότῃ τῶν ὄλων συμφώνως μακαρίζων σε, ἀχραντε.

Φῶς τεκοῦσα φωταγωγήσον, Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὸ σκότος, διώκουσα τῆς ἀμαρτίας, ἀγνή, τὸ βαρύτερον.

ΗΧΟΣ ΒΑΡΥΣ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὅρθρον. C

Ἡ προστασία τῶν πιστῶν, ἢ τῶν ἀμαρτανόντων ἐπιστροφή πρὸς Θεόν, Παρθένε πανάμωμε, τῇ πρεσβείᾳ σου, σῶσον με.

Μόνη τεκοῦσα τὸν οὐράνιον βασιλέα, Παρθένε, ἐν ἐμοὶ τὴν βασιλεύουσαν ἀμαρτίαν κατάβαλε, καὶ οἰκτείρασα σῶσον με.

Παρθένε ἀγνή, θεοχαρίτωτε, χαριτώσατα τὸν νοῦν μου τοῦ σκοτασμοῦ τῆς ἀγνοίας τελείως ἐλευθέρωσον.

Διὰ σοῦ, παναγία, σοὶ ποιήσας μεγαλεῖα ὁ Θεὸς ὑπὲρ λόγον ἐκ σοῦ ἐσωματώθη. Αὐτὸν οὖν ἰκέτευε ἐκτενῶς ὑπὲρ πάντων.

Ἕμνοῦμέν σε, ὑπερύμνητε Κόρη, κηύσασαν ὑπερύμνητον Λόγον, ὃν πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἀνυμνοῦσιν οὐρανῶν ἀσιγήτοις φωναῖς.

Βάτος σε προσεκόνιζεν, ἀγνή, μὴ φλεγόμενη· τὸ πῦρ γὰρ ἀπεκύησας τὸ ἄσπεκτον, Παρθένε, εἰδὼ σοῦ· Κατάφλεξόν μου τὰ ὑλώδη παθήματα.

Ἐλύθη τῆς κατάρας τῷ τόκῳ σου, Παρθένε, τὸ ἀνθρώπινον φύραμα· τὸν γὰρ παντευλόγητον εὐλογίαις τὰ πάντα κοσμοῦντα ἐκύησας.

Φωτιστικαῖς φρυκτωρλαῖς τοῦ ἀνατείλαντος Λόγου ἐκ σοῦ, Παρθένε ἀγνή, καταύγασόν με ἀμαρτιῶν καὶ παθῶν ἐν τῷ σκότει· καλυπτόμενον.

fuisti, o Virgo, quadoquidem creaturarum omnium Factorem peperisti; quem assiduis obsecrationibus ora ut misereatur **287** servorum tuorum, qui gloriam tuam decantant.

Mulieres, quæ Christi amore ac desiderio flagrabant; circa te, o Domina immaculatissima, quæ eundem ineffabiliter pepereras, læto animo stabant ac tripudiabant.

Dominus ille, qui ex te, o inviolata, ineffabiliter carne amictus est, mulieres, quæ strenue decertaverunt, virosum fortium catalogo ascripsit.

Libera nos, Domina, ab omni inimici læsione, tuis precibus apud Christum, qui solus habet viscera misericordiae.

Tu Virgo, quæ Christum in carne peperisti, carnis meæ passiones mortifica, et animam meam vivifica intercessione tua.

Ille, qui te virginem etiam post partum servavit, fecit ut sanctarum mulierum chori tripudiantes te sequerentur.

Te totam proximam Dei, o Virgo, mulierum chorus dilexit; et post te oblatum est omnium Domino, concordii voce te beatam appellans, o intermerata.

O Virgo casta, quæ lucem peperisti, illumina tenebras animæ meæ, gravissimam ac densissimam peccati caliginem eliminans.

TONUS GRAVIS.

Ex Canone seriae II, ad Matutinum.

O Virgo tota pura, patrocinium fidelium, peccatorum conversio ad Deum; saluum me fac intercessione tua.

O Virgo, quæ singulari privilegio caelestem regem peperisti; peccatum quod in me dominatur, desice, et miserata saluum fac me.

O Virgo casta, divina gratia plenissima, imple gratia mentem meam, et ab ignorantiae tenebris perfecte libera me.

Per te, o sanctissima, Dominus, qui fecit tibi magna, **288** supra rationis captum ex te corporatus est. Eundem ergo pro universis obnixè precare.

Laudamus te, o Puella omni laude superior, quæ Verbum superlaudabile peperisti, quod universæ caelorum potestates vocibus nunquam silentibus collaudant.

Præfiguravit te, o casta, rubeus, qui non comburebatur; ignem quippe intolerabilem peperisti, o Virgo, propterea clamo ad te: Materiales passiones meas combure.

Per partum tuum, o Virgo, humana massa a maledictione soluta est: etenim illum totum benedictum peperisti, qui universa benedictionibus exornat.

Illuminativis splendoribus Verbi quod ex te velut sol exortum est, o Virgo casta, illumina me, peccatorum ac passionum tenebris involutum.

Ex Canone duplici serię III, ad Matutinum.

A Έκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Animam meam plurimis peccatis vitiatam maleque affectam, medica manu cura, Virgo Dei genitrix, ut in vocibus gratiarum actionis cum impenso affectu semper glorificem te.

Peperisti, o sanctissima, incomprehensibile Verbum in carne secundum hypostasin nobiscum conversatum: quod tu precibus tuis assiduis precare pro salute eorum qui te semper beatam appellant.

Dei portam prævidit te propheta, o Virgo inviolata, per quam ipse, modo sibi tantum noto, transiit. Ideo tibi supplico, ut ipsa pœnitentiæ portas aperias mihi.

O Domina pura ac benedicta, quæ Deum inexplicabili modo peperisti; eundem, una cum divino ejus Baptista, precare incessanter pro nobis hujus vitæ miseris, in quas incidimus, circumdatis, peccatorumque nexibus detentis.

289 Ex puris sanguinibus tuis incarnatus est Dominus, qui pœnitentiam omnibus hominibus concedit intercessionibus tuis.

Legis umbræ per multas figuras demonstraverunt te, o purissima, Deum esse parituram: quem exora ut me ab omni iniquitate, corporisque passionibus liberet.

O solis nubes lucida, emitte mihi jubar luminis spiritalis veræ pœnitentiæ, et dispelle tenebras pravæ cogitationum: ut cum fide te laudem salutem fidelium.

Occide terrenam carnis meæ prudentiam, o Deipara casta et inviolata, quæ vitam peperisti, quæ mortem morte divina potentia penitus abolevit.

Ex profundo negligentiae et effrenatarum libidinum edue me, o benignissima, quæ profundum piissimæ misericordiæ abyssum peperisti; et lacrymarum fontem largire mihi.

Velut pluvia in uterum tuum Verbum descendit, quod deprecare, te oro, o Virgo sanctissima, ut malorum meorum, quorum nulla est mensura, fluxus exsiccet.

Volumen novum vidit te propheta, in quo Verbum Patris scriptum fuit. Unde te suppliciter oro, o casta, ut precibus tuis Jesum renovatorem universi roges ut scribat me in libro viventium.

Animam habens gravissimarum passionum morbo peremptam, supplex te rogo, o Domina, quæ partu tuo infernum peremisti, per pœnitentiæ actus vivifica me.

O Deipara firmissimum præsidium et spes Christianorum, in hora tremendi judicii esto advocata mihi, qui plura peccata perpetravi, et a gehenna formidabili libera me, inter oves quæ ad dexteram collocabuntur, annumerans.

Ignem intolerabilis ardoris in visceribus suscepto, nullam, o Virgo, experta es combustionem. Ideo

Τὴν πολλὰς κεκακωμένην ἀμαρτίαις τὴν ψυχὴν, Θεογεννητὸρ Παρθένε, θεράπευσον, ὅπως ἐν φωναῖς εὐχαριστίας ἐκτενῶς ἀεὶ δοξάζω σε.

Τέτοκας, παναγία, τὸν ἀπερλήπτου Λόγου σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἡμῖν προσομιλήσαντα· τοῦτον πάντοτε δυσώπει σῶσαι τοὺς πιστῶς σε ἀεὶ μαχαρίζοντας.

Πύλην Θεοῦ προεῖδεν ὁ προφήτης, δι' ἧς αὐτὸς διεήλθε καθὼς οἶδε, Παρθένε· ἀχραντε· διό σε ἐκδυσωπῶ, μετανοίας πύλας αὐτῆ μοι ἀνοιξον.

Εὐλογημένη, ἡ Θεὸν ἀνερμηνεύτως τεκοῦσα, σὺν τῷ θεῷ τούτου βαπτιστῇ δυσώπει, ἀγνή, ἀπαύστως, Δέσποινα, ὑπὲρ ἡμῶν τῶν συμφοραῖς περιπιπτόντων τοῦ βίου καὶ συνεχομένων ἀμαρτήμασιν.

Σεσάρκωται ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν ὁ Κύριος τὴν μετάνοιαν βροτοῖς δωρούμενος, πᾶσι μεσιτελαῖς σου.

Νόμου σκιαὶ πολυειδῶς τὴν τεξαμένην τὸν Θεὸν ἐδήλωσαν, ὃν ἰκέτευσ, πανάμωμε, πάσης ἀνομίας με καὶ παθῶν βυεθῆναι τοῦ σώματος.

Ἡ τοῦ ἡλίου νεφέλη φωτεινὴ, λάμψον μοι φῶς νοερὸν τῆς ἀληθοῦς μετανοίας, καὶ ἀπέλασον σκότος τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ἵνα πιστεῖ ὑμῶν ὡς σωτηρίαν πιστῶν.

Νέκρωσον τῆς σαρκός μου τὸ γεῶδες φρόνημα, Θεοτόκε, ζῶν ἢ κυήσασα, θανάτῳ τὸν θάνατον παντελῶς θεῖα δυναστεία, ἀχραντε σεμνῇ, ἀφανίσασα.

Βυθοῦ με βύθουρας τῶν ἀμετρήτων παθῶν, ἡ τὸν βυθὸν εὐσπλαγγνίας τεκοῦσα, ἀνάγαγε, ἀγαθῇ, καὶ δακρύων πηγῆν μου δώρησαι.

Ὡς ὑετὸς ἐν γαστρὶ σου ὁ Λόγος κατέβη, ὃν αἰτησαι, παναγία Παρθένε, τὰ ρεύματα ξηρᾶναι τῶν ἀμέτρων μου κακῶν, ἰκετεύω σε.

Τόμον καινὸν σε προφήτης ἐβλεφεν, ἐν ᾧ Λόγος γέγραπται Πατρός· ὅθεν, ἀγνή, ἐκδυσωπῶ, βίβλω με ζώντων γραφῆναι ἰκέτευσ τὸν καινουργὸν τοῦ παντὸς ἐκδυσωπῶν Ἰησοῦν.

Νενεκρωμένην ψυχὴν κεκτημένος ταῖς χαλεπαῖς παραδάσει, σὲ τὴν νεκρώσασαν ἄδην τῷ τόκῳ σου ἰκετεύω, Δέσποινα, μετανοίας τρόποις με ζώωσον.

Θεοτόκε ἡ βεβαία προστασία καὶ ἐλπίς Χριστιανῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ φορικτῇ πρόστηθί μοι ἐπταιχότι πολλὰ, καὶ ῥῦσαι τῆς γεννητῆς τῆς φοβεράς, προβάτοις με δεξιόις ἀριθμήσασα.

Ἵπῆρξας ἀφλεκτος δεξαμένη ἐν σπλάγγνοις τὸ πῦρ τὸ ἀσπεκτον, ὦ Παρθένε· διό με ἐξάρπασον τοῦ

πυρὸς τοῦ ἀσβέστου, δροσίζουσά με νῦν γνησίας **A** ab igne inexstinguibili eripe me, rorem spargens super me, veræ **290** scilicet poenitentiae actus, quibus decoretur anima mea.

Φορέσας με ὁ Κύριος ἐκ σοῦ προῆλθεν, ἀγνή. Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπησον στολήν φεδρῦναί με φοιτὸς, Παρθένε, ἐκδυθέντα τῶν παθῶν νῦν τὸν σάκκον τὸν βαρύτατον.

Φῶς ἡ τεκοῦσα τὸ θεῖον, θεοχαρίτωτε, τὴν σκοτισθεῖσαν ψυχὴν μου ταῖς παραβάσεσι φώτισον, δέομαι, καὶ σκότους αἰωνίου ἐλευθερόνιμε δείξον, ὅπως σε μεγαλύνω καὶ δοξάζω, ἀειμακάριστε.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ῥήγνυται γραμματεῖον τὸ τοῦ Ἀδάμ, ἀνεβόα ἡ πάναγνος Δέσποινα, λόγχη, Υἱέ, τρωθέντος σου ὄθεν ὕμνῳ σου τὸ πάθος πᾶσι τὸ πηγάσαν ἀπάθειαν, Δέσποτα.

Τὸν ἐθειλόθυτον ἀμνὸν ἐπὶ τὸ πάθος ἐλθόντα καθορώσα, μήτηρ καὶ ἀμνάς, δακρύων πηγὰς προχέεις λέγουσα· Τί τοῦτο, τέκνον ἱερὸν; πῶς θανατοῦται, ζῶται πάντας τοὺς θανέντας προμηθούμενος;

Ἰκετηρίαν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σε ὑμνούντων, Θεοτοκε, ποίησον, ὅπως ἔδρωμεν βοήθειαν καιρῷ περιστάσεως, οἱ αὐτοῦ τὸ πάθος δοξάζοντες.

Ποίους ὄμματα βλέψω ὄμμα τὸ ξηραίνον πάσας ἀθύσσους, Υἱέ μου, σβεννύμενον, σταυρῷ κρεμαμένου σου; ἡ ἀγνή Παρθένος ἐβόα, θρήνοις ἑαυτὴν συνταράσσουσα. **C**

Νέον βρέφος τίχτεις τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ἀχρόνως Πατρὶ συν[εν]οούμενόν, Θεοτόκε, νεοποιούντα σταυρῷ τὸ ἀνθρώπινον πεπαλαιωμένον ἀμαρτίαις, τῇ τοῦ ἀρχεκάκου συμβουλῇ, πανάμωμε.

Πῶς οὐ πενθήτω, γλυκύτατον τέκνον, ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσά σε; πῶς οὐ θρηνήσω, ἀδίκως σου πάσχοντος, κριτὰ [δικαιο]τάτε; ἡ Παρθένος Μήτηρ ἐφθέγγετο.

Νόμου σε πάλαι κιβωτὸς προδιετύπου, οὐ πλάκας ἐνδὸν φορέσασα, ἀλλὰ Χριστὸν τὸν νομοδότην, ἀγνή, ὃν ἀνομος ἐν σταυρῷ λαὸς προσήλωσεν, ἡμᾶς βρῶντας σώζοντα. Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὕμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. **D**

Φῶς νοητὸν ἐν σταυρῷ ἀπήστραψεν ὁ σὸς, πανάχραντε, Υἱὸς, καὶ ἀρχὰς τὰς τοῦ σκότους παρεδειγμάτισε, πανάμωμε, τοῦ ἡλίου ἡμαύρωσε φέγγος, καὶ πιστῶν τὸ πλήρωμα, ἀγνή, κατεφώτισεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἀχραντε Θεοτόκε, σὺν ἀσωμάτοις ἀγγέλοις, προφήταις, καὶ μάρτυροι, καὶ ἀποστόλοις πρόσβευε, ὅπως ἄφεισιν πταισμάτων λάβωμεν, Παρθένε, καὶ πλοῦσιον ἔλεος.

Ὁ τοὺς ἀύλους λειτουργοὺς, Θεοτόκε, ποιήσας ἐκ σοῦ γεγέννηται δι' ἔλεον ἄφατον ἀνθρώποις καθορώμενος.

Ab igne inexstinguibili eripe me, rorem spargens super me, veræ **290** scilicet poenitentiae actus, quibus decoretur anima mea.

Veste carnis meae indutus Dominus, ex te, o casta, prodivit. Eundem ergo deprecare, o Virgo, ut me stola lucis exornet, gravissimo passionum mearum nunc sacco spoliatum.

O divina gratia cumulatissima, quae divinam lucem peperisti; illumina, quaeso, animam meam transgressionibus obtenebratam, et ab aeternis tenebris libera me, ut magnificem atque glorificem te, o semper beatissima.

Ex Canone seriae iv, ad Matutinum.

O Fili, exclamabat castissima Domina, scinditur **B** Adae chirographum, dum tu lancea vulneraris: quamobrem passionem tuam, Domine, laudibus extollo, ex qua impassibilitatis fons omnibus emanavit.

Agnum, qui ad passionem venerat voluntarie sacrificandus, aspiciens mater et agna, lacrymarum fontes effundens, aiebat: Quoddam sacrificium est hoc, o fili? quomodo mortem subis, qui omnes mortuos vivificare disponis?

Offer supplices preces pro nobis, qui laudes tuas celebramus, o Deipara; ut tempore adversitatis inveniamus auxilium, dum nunc Filii tui passionem glorificamus.

Virgo casta, lamentis sese afflicta, et discrucians, has voces effundebat: Fili mi, quibus oculis intueri possim extinctum oculum illum, qui universas exsiccet abyssos, dum tu suspenderis in cruce?

Novum infantem parit, o putissima Deipara, illum scilicet qui ante saecula sine tempore simul cum Patre esse intelligitur, qui humanum genus principis malorum astu et consilio peccatis inveteratum, cruce sua novitati restituit.

291 Quomodo non lugebo, dulcissime fili, dum video te cruce pendentem? quomodo non conquerar, dum tu injuste perieris, o justissime iudex? Haec Virgo Mater loquebatur.

Olim te legalis arca praefigurabat, o pura, quae non duas tabulas, sed ipsum in te gessisti legislatorem Christum, quem populus legis violator cruci affixit, et qui salvat nos clamantes: Omnia opera Domini, Dominum benedicite, etc.

Luce spirituali in cruce fulguravit tuus Filius, o intemeratissima Virgo: et tenebrarum principes palam traduxit: solis splendorem obscuravit, et fidelium multitudinem illuminavit.

Ex Canone duplici seriae v, ad Matutinum.

O Deipara Virgo illibata, una cum angelis incorporeis, prophetis, martyribus, et apostolis intercede pro nobis, ut peccatorum remissionem et copiosam misericordiam consequamur.

Ille qui immateriales spiritus ministros suos fecit, ex te o Deipara genitus est propter ineffabilem misericordiam humanis oculis expositus.

Qui cœlestes potestates verbo creasti; qui prophetis, discipulis, atque omnibus martyribus gratiam largitus es, tu, Deus, eorundem, et immaculatæ matris tuæ intercessionibus, universis salutem, et misericordiam, utpote benignissimus ac piissimus concede.

O forceps, quæ divinum carbonem in sacris visceribus tuis absque ulla prorsus combustione suscepisti, combure, o castissima, peccata nostra.

O Dei Mater electa (32), una cum sacris apostolis, martyribus et prophetis deprecare, ut a periculis, tribulationibus, **292** et peccatis liber esse possim.

O immaculatissima, quæ carentem tempore in carne peperisti, eundem roga ut a temporalibus passionibus liberet nos, qui laudes tuas hymnis celebramus.

Domine Deus meus, qui ex innupta puella natus es, ejusdem et apostolorum tuorum intercessionibus, propitiare peccatis meis; et a futuro supplicio libera me.

O Maria Domina omnium creaturarum, et Dei genitrix, libera miserum cor meum ab inimico, qui impudenter quærit in illud exercere dominium.

Illumina, o lucis genitrix, animam meam passionum tenebris obductam; et cum apostolis, prophetis, atque martyribus deprecare, ut omni peccato, ab omni læsione atque improbitate inimici server incolumis.

Medere, o purissima, infelici animæ meæ incurabiliter ægrotanti, ex mundanæ hujus vitæ fraudibus, et multorum peccatorum profluvio.

Cum angelis, apostolis, et martyribus, Filium tuum ac Dominum roga, o mundissima, ut a tentationibus, periculis, et angustiis eruantur servi tui.

O casta Deipara undequaque laudabilis, omnis lingua cum fide glorificat te, quæ es gloria et decus generis nostri, et eorum qui errant, directio.

Ignem peperisti, et incombusta mansisti, o Virgo maritalis tori nescia: propterea illum exora quem peperisti, una cum angelorum choris, atque apostolis, ut salvos faciat eos, psallunt fideliter: Omnia opera Domini, laudate Dominum, etc.

Omnis lingua laudat et glorificat te; o Virgo Dei

(32). Opportune in hoc S. Josephi elogium B. Virgini tributum Bartholomæus Pisanus *De laud. Virg.* lib. 1 fruct. 7, dum ait: « Sapiens debet eligere quod est perfectius et melius: sed Christus est Sapiencia increata, et cum melius sit, et eligibilius habere Matrem sine omni macula, quam cum macula, et potuit eam sic habere. Igitur, » etc. Opportune etiam Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 1, de concept. parte III, dum inquit: « Cum Christus ab æterno elegerit B. Virginem in Matrem, juxta illud quod canitur, *Elegit eam Deus, ac præelegit eam*; concludendum est quod ipse, cui omnia futura erant præsentia, a cunctis malis, et damnis peccati originalis eam voluit præservare, ut boni filii debitum adimpleret. » Et ibidem serm. 2, parte III; « Quos Deus ad aliquod elegit, ita præparat, et disponit, ut ad illud Apostoli II ad

Α 'Ο τὰς δυνάμεις οὐρανῶν καθυποστήσας τῷ λόγῳ, ὁ προφήταις χάριν παρασχῶν, καὶ τοῖς μαθηταῖς, καὶ πᾶσι μάρτυροι, τούτων πρεσβείαις, ὁ θεὸς, καὶ τῆς ἀχράντου Μητρός σου, σῶσον πάντας, οἰκτιρον ὡς εἰσπλαγχνος.

Ἡ λαβὴς ἡ τὸν θεῖον ἀνθρακα δεξαμένη ἐν τοῖς θελοῖς σου σπλάγγνοις, μὴδ' ἄλλως φλεχθεῖσα, κατάφλεξον ἡμῶν, πάνταγνε, τὰ πταίσματα.

Β Ἐκύησας ἐν σαρκὶ τὸν ἀχρονον, ὃν δυσώπει τῶν χρονίων παθῶν ἡμᾶς λυτρώσασθαι ὑμνοῦντάς σε, πανάμωμε.

Κύριε ὁ θεὸς μου, ὁ τεχθεὶς ἐκ κόρης ἀπειράγαμου, ταύτης παρακλήσεσι καὶ τῶν ἀποστόλων σου, ἰασμὸν πταισμάτων μοι δίδου, καὶ μελλούσης ῥῦσαι κολάσεως.

Μαρία Κυρία πάσης κτίσεως, ἐχθροῦ ἀναιδῶς κυριεύειν ζητοῦντος τὴν ταπεινὴν καρδίαν μου, θεογενῆτορ, λύτρωσαι.

Ἡ τὸ φῶς τεκοῦσα, φώτισον τὴν ἐσκοτισμένην ψυχὴν μου τοῖς πάθεσι, καὶ δυσώπει σὺν ἀποστόλοις, προφήταις, καὶ μάρτυροι, πάσης ἀμαρτίας, πάσης βλάβης, πάσης τῆς κακίας τοῦ ἐχθροῦ ρυσθῆναί με.

Γ Ἰάτρευσον ἀνιάτως νοσοῦσαν, πανάμωμε, τὴν ἀθλίαν ψυχὴν μου τοῦ βίου ταῖς ἀπάταις, καὶ πολλῶν ἀμαρτιῶν ἐπιχλύσεσιν.

Μετὰ μαρτύρων ἀγγέλων, καὶ ἀποστόλων, πανάμωμε, τὸν σὺν Ἰδὸν ἐκδυσώπει, καὶ Κύριον, σωθῆναι τοὺς δούλους σου πειρασμῶν, κινδύνων καὶ θλίψεων.

Ἄπασα γλῶσσα πῖστει δοξάζει σε, ἀγνή, δόξαν χρηματίζουσαν καὶ καύχημα τοῦ γένους ἡμῶν, καὶ ὁδηγίαν τῶν πλανωμένων, θεοτόκε πανύμνητε.

Ἄφλεκτος τεκοῦσα τὸ πῦρ διεφυλάχθης, Παρθένε ἀπειρόγαμε· διὸ ἰκέτευε ὃν ἔτεκες, σὺν ἀσσημάτων χοροῖς, σὺν ἀποστόλοις, τοὺς πιστῶς σωθῆναι ψάλλοντάς· Πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Δ Ὑμνεῖ σε πᾶσα γλῶσσα δοξάζουσα, θεὸν τὸν ὑπερ-

Corinth. III: *Idoneos nos fecit ministros Novi Testamenti.* Sapiens enim regulator ea, quæ sunt ad aliquem finem debet regulare secundum ordinem ipsius finis, juxta dictum philosophi II Metaph. Et probatur per c. *Prodest* 23. q. quia princeps, assumendo aliquem ad officium suum, dicitur velle dispensare cum eo meliori modo, quo potest. Item: Qui vult consequens vult etiam omne necessarium antecedens: et crimen est sacrilegii dubitare, an is dignus sit quem imperator elegerit? Sed gloriosa Virgo Maria fuit electa divinitus ab æterno ut esset Mater Dei, ipsa dicente illud Eccli. XXIV, *Ab initio et ante sæcula creata sum.* Et Proverb. VIII, *Ab æterno ordinata sum, et ex antiquis antequam terra fuerit,* quæ omnia attribuit Ecclesia B. Virgini. Ergo Deus per gratiam suam eam ad tam mirabile opus idoneam præservavit. Sic ille.

ύμνητον τέξασαν, Παρθένε θεόνυμφε, ὃν δυσώπει ἀπαύστως σῶται τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Φωτεινοτάτην λαμπάδα μέσον σε ἔχουσαι χοροστασίαι μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων, ἀγνή, φῶς ἀπαστράπτουσαν ἐνθέων χαρισμάτων φωτίζονται ἀδύως, καὶ πάντας τοὺς ἐν πίστει μεγαλύνοντάς σε φωτίζουσιν.

Φέρεις τὸν φέροντα πάντα ἐν ταῖς ἀγίαις χερσὶ σου, ὃν ἐκδυσώπει, ἀγνή, τοῦ ἀλλοτρίου τῆς κακουργίας ἡμᾶς ἀχειρώτους περισώζεσθαι.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς παρασκευῆς, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὸν ἀνατελλαντα ἐκ σοῦ ὑπερβολῇ εὐπλαγχνίας ἐν σταυρῷ καθορῶσα θρηνηθεῖς, Δέσποινα, τοῦτον δοξάζουσα.

Λύσειν ἡμῖν ὀφλημάτων, ἀγνή Παρθένε, δίδου, ταῖς μητρικαῖς σου πρεσβείαις, ἡ τὸν σταυρῷ παγέντα, ἀνθρωπον γενόμενον, Θεὸν Λόγον κηῖσασα.

Ἀπεκύησας ἀνεύ σπορᾶς, Παρθένε, τὸν Λόγον, τὸν σταυρῷ ἐξαφανίσαντα τὴν φθορὰν ἀγαθότητι.

Ἦγάσεν ὁ Θεὸς τὴν μήτραν σου, ἀγία σεμνή, κατοικήσας ἐν αὐτῇ, καὶ ἐν σταυρῷ ὑψούμενος τὴν κτίσιν συνανύψωσεν.

Ἕμνολογαῖς τὸν ἐκ σοῦ σαρκωθέντα, καὶ θρηνηθεῖς ἐν σταυρῷ ὑψωθέντα, αὐτὸν κατανοοῦσα, Μητροπάρθενε ἀγνή, παναμώμητε.

Ἡ παναγία πανάγιον Λόγον τὸν ἐξ αὐτῆς ἀνατελλαντα, ἐν τῷ ἀγίῳ σταυρῷ ἀνυψούμενον, καὶ καθογιαζόντα τοὺς βροτοὺς ὄρωσα, ᾧδύρετο.

Ἀγίων τάγματα λιτανεύουσι, Κόρη, τὸν ἐκ γαστρὸς σου προσελθόντα Δεσπότην, τὸν δεῖξαντα ἐν σταυρῷ τούτοις τριβὸν ἀθλήσεως, ἀγνή, καὶ δοξολογοῦσιν ὡς πάντων βασιλίδα.

Φιλάγαθε τῶν Χερουβὶμ ἀγιωτέρα, ἡ Θεοῦ Θεὸν Λόγον σαρκὶ ἀποτεκοῦσα, τὸν ἀνυψωθέντα σαρκὶ σταυρῷ ἐθειλουσίως, ὃπὲρ πάντων ἐκτενῶς τοῦτον πρέσβευε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὑπεραγία ἡ Θεὸν ὑπεράγιον Λόγον ἀποκυήσασαι, ἀγίασον ἅπαντας τοὺς πίστει σε δοξάζοντας.

Μὴ κενώσας τοὺς κέλπου; τοὺς πατρικοὺς ὁ Λόγος,

(35) Huic B. Virginis elogio splendorem affert Bernardinus de Busto in *Mariali* serm. 2, de Concept. parte III, dum ibidem ait: «Indubitanter tenendum quod Deus dilectam Sponsam suam (B. Virginem) ante creationem mundi electam ab

sponsa (35), quæ Deum superlaudabilem peperisti; quem tu supplex roga incessabiliter pro salute animarum nostrarum.

Martyrum atque apostolorum chori habentes te, o Virgo, in medio, tanquam fulgentissimam lampadem, divinorum **293** charismatum radios effundentem, spiritualiter illuminantur; ipsi vero eos omnes, a quibus tu magnificaris, illuminant.

Portas eum, qui portat universa, in tuis manibus divinis, o Virgo. Ipsum roga, ut ab alieni malignitate nos inuitiles et nihil valentes tuatur.

Ex Canone seriae vi ad Matutinum.

Cum videres, o Domina, illum, qui ex te exortus fuerat, ob excessum misericordiae suae in cruce pendentem, in lamenta erumpens, eundem glorificabas.

Maternis tuis intercessionibus concede nobis debitorum remissionem, o Virgo; quæ Deum Verbum hominem factum et cruci affixum peperisti.

Sine semine Verbum genuisti, o Virgo, qui per crucem ex sua benignitate corruptionem abolevit.

Sanctificavit Deus vulvam tuam habitans in illa, o Virgo veneranda; et in cruce exaltatus, simul creaturas exaltavit.

Hymnis collaudas illum qui ex te incarnatus est; et in cruce videns exaltatum, lamentis prosequeris; o mater Virgo casta, omni laude decoranda.

Cum sanctissima videret sanctissimum Verbum, quod ex ipsa solis instar exortum fuerat, in sancta cruce exaltatum, atque homines sanctificantem; in lamenta fletusque erumpebat.

Sanctorum exercitus deprecantur, o castissima puella, Dominum illum, qui ex utero tuo processit; et qui in cruce ostendit illis viam strenuæ decertationis; teque ut omnium Reginam glorificent.

O honorum amica, sanctior Cherubim, quæ Deum Dei Verbum in carne progenuisti, qui et in cruce voluntarie **294** secundum carnem exaltatus est: apud eundem pro universis strenue intercede.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

O omnium sanctorum sanctissima, quæ Deum Verbum omni sanctitate sanctiorem peperisti, sanctifica omnes qui glorias tuas cum fide decantant.

Verbum e sinu Patris nunquam discedens omnis peccati turpitudine præservavit. Quis enim est hominum, qui, si posset sponsam suam facere, illam non absque omni macula procrearet? Sic ille.

in sinu tuo ut infans receptum est, o immaculata : et ex te principium sumpsit, qui est sine principio.

Precare, o laudatissima, Deum quem peperisti, ut gregem tuum ab omni tentationum ac tribulationum genere liberet.

O Virgo sanctissima, quæ Dei thalamus indissolubilis facta es : eidem supplica, ut me thalami spiritalis faciat habitatorem.

O Virgo sanctissima, quæ Verbum sanctissimum incarnatum peperisti, quod omnis spiritus laudat et sanctificat, sanctifica servos tuos.

Tanquam angelis honorabiliorem Deiparam hymnis veneremur.

Mulierum omnium cœtus, quæ sese in virtute exercendo ac decertando, Dominum quæsiverunt, vultum tuum divinum, o purissima, assidue deprecantur.

Cum peccandi sim cupidus, tribunal horrendum contremisco judicis qui ex te ortus est, o Virgo : in quo tu me, utpote benignissima, indemnatum conserva.

TONUS PLAGIUS IV.

Ex Canone feriæ II, ad Matutinum.

Medicam manum tuam adhibe mihi, mortiferarum corporis atque animi passionum morbo graviter ægrotanti ; **295** ut te, o casta, cum fide semper beatam appellem.

Te, o sanctissima, custodem in tentationibus habeo : tu es, post Deum, præsidium meum semper vigilantissimum. Te, o castissima, in die judicii liberatricem ab omni damnationis sententia inveniam.

Te purissimum Domini receptaculum, cum fide precor, o Dei genitrix ; ab omni macula purifica me, et purissimi Spiritus divini domum effice me.

Puella casta, occide passionum mearum motus, tu quæ partu tuo peccatum vivens primi parentis occidisti.

Ut te, o ab omni labe purissima (34), gratiarum actionis vocibus semper glorificem ; animæ meæ tenebras elimina ; et luce pœnitentiæ me delictis obscuratum illumina.

Deus Dei Verbum, cum in uteri tui tabernaculo habitasset, o divina gratia plenissima ; fecit te omnium qui in certamine superabantur, præsidium : quamobrem clamant : Benedictus es, Deus patrum, etc.

Tu, o Virgo, eorum qui stant, es firmitas ; co-

(34) Favere videtur S. Thomas Aquinas dum in 1 Sent. d. 44, a. 3, in hunc modum scribit : Puritas intenditur per recessum a contrario, et ideo potest aliquid creatum inveniri, quo nihil purius esse potest in rebus creatis, si nulla contagione peccati inquinatum sit, et talis fuit puritas B. Virginis, quæ a peccato originali immunis fuit. « Sic ille. Sanctus item Thomas a Villa Nova, serm. 5, de

Α ἐν τοῖς κόλποις σου ὡς βρέφος κρατούμενος ὠράθη, ἀρχὴν ἐκ σοῦ λαβὼν, ἀχραντε, ὁ ἀναρχος.

Ἰκέταρε ὃν ἐκύησας Θεὸν, πανύμνητε, πειρασμῶν παντοδαπῶν καὶ θλίψεων βύσασθαι τὴν ποιμένην σου.

Νυμφῶν ἀκατάλυτος ὄρθεισα Θεοῦ, δυσώπει αὐτὸν, παναγία Παρθένε, νυμφῶνός με οἰκήτορα τοῦ νοητοῦ γενήσεσθαι.

Ἄγλασον, παναγία Παρθένε, τοὺς δούλους σου, τὸν πανάγιον Λόγον σαρκὶ ἀποτεκοῦσα, ὃν ὑμνεῖ πᾶσα πνοή ἀγιάζουσα.

Ὡς τῶν ἀγγέλων τιμιωτέραν τὴν Θεοτόκον ὑμνολογοῦμεν.

Ὁ τῶν γυναιῶν ἀπάντων κατάλογος, ὁ ἀσκήσει καὶ ἀθλήσει, πανάμωμε, ζητήσας τὸν Κύριον, λιτάνεube ἀπαύστως τὸ θεῖόν σου πρόσωπον.

Φιλαμαρτημῶν ὑπάρχων, τὸ δικαστήριον τρέμω τὸ φοβερόν τοῦ ἐκ σοῦ, ἀγνή, τεχθέντος, ἐν ᾧ με, ἀγαθή, ἀκατάκριτον συντήρησον.

ΗΧΟΣ ΠΛΑΓΙΟΣ Δ'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἰασαι νοσοῦντά με χαλεπῶς τῆς θανατηφόρου ἀσθενείας τῶν σαρκικῶν, ἀγνή, ψυχικῶν τε παθημάτων, ὅπως ἐν πίστει ἀεὶ μακαρίζω σε.

Σὲ φρουρόν, παναγία, ἐν πειρασμοῖς κέκτημαι, σὲ μετὰ Θεὸν προστασίαν ἔχω ἀκοίμητον, σὲ βυομένην με ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς δίκης πάσης κατακρίσεως εὐροίμοι, πάναγνε.

Σὲ τὸ καθαρὸν δοχεῖον τοῦ Δεσπότη κίσται δυσωπῶ, καθάρισόν με πάσης, Θεογεννήτορ, κηλίδος, καὶ οἶκον δεῖξον τοῦ καθαροῦ καὶ θεοῦ Πνεύματος.

Νέκρωτον, ἀγνή, τῶν παθῶν μου τὰ κινήματα, ἢ νεκρώσασα τῷ τόκῳ σου τὴν ζῶσαν, Κόρη, ἀμαρτίαν τοῦ προπάτορος.

Ἴνα φωναῖς εὐχαρίστως πάντοτε, πανάμωμε, δοξάζω σε, ψυχῆς μου διώξον τὸ σκότος, καὶ μετανοίας φωτὶ τὰ ζοφερά λύσον μου ἐγκλήματα.

Ὁ Θεοῦ Θεός Λόγος ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας, θεοχαρίτωτε, ἀπάντων προστασίαν τῶν καταπονομένων καὶ βωόντων δεικνύει σε. Ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Ἰταμένων βεβαίωσις ὑπάρχεις, καὶ πεσόντων

Nativit. Domini prope finem, dum ibidem his utitur verbis : « Deceit Matrem Dei esse purissimam sine labe, sine peccato, unde non solum quando puella, sed quando parvula, sanctissima, et in utero sanctissima, et in Conceptione sanctissima. Non enim decebat sanctuarium Dei, domum Sapientiæ, reliquiarium Spiritus sancti, urnam mannae ecclestis aliquam in se habere labem. »

ἀνόρθωσις, Παρθένε· διὸ καταπτωθέντα με ἀνάστη- **A** rum qui cadunt erectio : quamobrem me jam col-
σον, ἵνα σε δοξάζω τὴν κεχαριτωμένην.

Φώτισον, κύλη τοῦ φωτός, τῆς καρδίας μου τὰ
ὄμματα, δέομαι, καὶ ἀπημαύρωσε τῆς ἀμαρτίας
σκότος βαθύτατον, καὶ μετανοίας μου αὐγὴν κατά-
πεμψον, Δέσποινα, καὶ αἰωνίου πυρὸς μεσιτείαις
σου, ἀγνή, ἐλευθέρωσον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Μετανοίας μοι, Παρθένε, καθυπόδειξον ὁδοῦς, καὶ
τῆς ἀπαγούσης με πρὸς ἀμαρτίαν ἐπίστρεψον τρί-
τον, ἵνα σε ὕμνῶ τὴν πολυῦμνητον καὶ παμμακά-
ριστον.

Κατερβραγμένων ἐπανόρθωσις, Θεοτόκε, πτωθέντα
ἐγείρον ἐκ βόθρου τῶν κακῶν μου, καὶ ἐδραίωσον,
Δέσποινα, ἐν πέτρᾳ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐντολῶν.

Πανύμνητε, Δέσποινα, μεγαλοφώνως σε ἀνυμνοῦ-
μεν, πλήρωσον πάσης χαρᾶς τὴν ἐμὴν διάνοιαν,
παρεχομένη μοι πένθος ἀγαθόν, καὶ μετανοίας ἀφορ-
μὰς, καὶ γνῶσιν σωτήριον.

Ἄγία Θεοτόκε, ἡ τὸν ἅγιον Λόγον ἀποτεκοῦσα,
σαρκὶ ἀναπαυόμενον· μόνον ἐν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, ἁγία-
σόν μου τὸν νοῦν ταῖς πονηραῖς ἐργασίαις ἀεὶ ἐπι-
μένοντα.

Ἡ μανναδόχος σε στάμνος, Θεοτόκε, ποτὲ προει-
κόνιζε· Χριστὸν γὰρ ἐβλάστησας τὸ μάννα τῆς
γνώσεως ἐπομβρίζοντα πᾶσι τοῖς τιμῶσί σε.

Ὑπὲρ αἰτίαν τίχτεις τοῦ παντὸς τὸν αἴτιον, ὑπερ-
βολῇ χρηστότητος βροτῶν γεγεννημένον· ὄθεν συμ- **C**
φώνως σε, ἀγνή, μακαρίζομεν.

Κυματούμενον σάλψ με τῆς ἀμαρτίας, ἀγνή, τῇ
σῇ μεσιτείᾳ πρὸς σωτηρίαν μετανοίας, βοῶ, Ἰθύνον,
Δέσποινα, παγγαλήνους λιμένας, ὅπως βλέψω φῶς
τῆς σωτηρίας ὁ ἔσκατισμένος ἀεὶ τῇ βραθυμίᾳ.

Φωτιστικαῖς, πανάμωμε, ἀστραπαῖς τοῦ ἐκ τῆς
σῆς προελθόντος μητρᾶς Υἱοῦ καὶ Θεοῦ, τοὺς πίστει
ὑμνοῦντάς σε φαίδρυνον, καὶ σκότους ἡμᾶς τοῦ
ἀφεγγοῦς καὶ τῆς αἰωνιζούσης ἐξελοῦ κολάσεως τῇ
σῇ μεσιτείᾳ.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὅρθρον.

Παρισταμένη τῷ σταυρῷ σου, Κύριε, ἡ ἀπειρό- **D**
γαμος, καὶ τὰς ἐν σοὶ τρώσεις καθαρῶσα, Δέσποινα,
τιτρωσχομένη ἔλεγεν· Ὁἱμοί, τέχνον! ὠδίνας ἀπο-
φυγοῦσα τῷ τόκῳ σου, νῦν ὀδυνηρῶς κατατρέχο-
μαι

Ἡ πολυῦμνητος ἀμνάς τὸν ἄρνα θεασαμένη πρὸς
ἐκούσιον ἐλκόμενον πάθος, καὶ σταυρούμενον σαρκί,
ἠλάλαξε δακρύουσα, καὶ τὴν μακροθυμίαν ὕμνει τὴν
τούτου δοξάζουσα.

Τὸν ἑαυτῆς μετὰ ἡ ἀμεμπτος δάμαλις κατιδοῦσα
ξύλῳ ἀναρτώμενον, Τέχνον, ἐβόα ἀλαλαγμῶ, πῶς σε
πανάμωμον δῆμος οὐδ' ὕλως ὠκτείρησεν αὐτὸν οἰ-
κτειρηκότα, ἀλλὰ σκέφει δολίκα θανατῶσαι ἀδίκως
προέλετο;

rum qui cadunt erectio : quamobrem me jam col-
lapsum erige, ut te gratia plenam glorificem.

Illumina, precor, o porta lucis, oculos cordis
mei, quos densissimæ peccati tenebræ obscura-
vere; et emitte mihi, Domina, pœnitentiæ radium;
et intercessionibus tuis, o Virgo casta, ab igne per-
enni libera me.

Ex Canone serię iii, ad Matutinum

Pœnitentiæ vias demonstra mihi, o Virgo, et a
semita quæ me ad peccatum deducit, averte me, ut
laudem te omni laude dignissimam et omni beati-
tudine cumulatissimam.

Prostratorum erectio, o Deipara, e barathro ma-
lorum meorum me collapsum erige; et in petra di-
vinorum **296** mandatorum stabilem firma me, o
Domina.

Laudabilissima Domina, magnis tuas laudes vo-
cibus extollimus: imple omni gaudio mentem
meam; luctum utilem, pœnitentiam opportunam,
et scientiam salutiferam concedens mihi.

Deipara sancta, quæ Verbum sanctum, quod so-
lum omnibus sanctis requiescit, incarnatum pepe-
risti: sanctifica mentem meam, in pravis operibus
semper immorantem.

Urna illa, in qua manna continebatur, olim te,
Deipara, præfiguravit: Christum enim germinasti,
qui omnibus honorantibus te scientiæ manna velut
imbrem demittit.

Supra omnes causas ac rationes, causam atque
auctorem universi peperisti, propter nimiam suam
benignitatem, hominem factum. Unde te, o pura,
consona voce beatam nuncupamus.

Me in peccati salo fluctuantem, intercessione tua,
o casta, ad tranquillissimos salutaris pœnitentiæ
portus, precor, Domina, deducito; ut perpetuis so-
cordiæ tenebris involutus, tandem aliquando salutis
lumen aspiciam.

Fulgorantibus radiis Filii et Dei tui, qui ex utero
tuo processit illumina et exhilara, o intemeratis-
sima, eos qui te cum fide collaudant; et interces-
sione tua a tenebris obscurissimis Averni, et a pe-
renni tormento eripe nos.

Ex Canone serię iv ad Matutinum.

Assistens Virgo innupta cruci tuæ, Dominator **D**
Domine, atque intuens vulnera tua, ipsa etiam
vulnerabatur, ac dicebat: Hei mihi, fili! dolores
partus, cum tu nascereris, effugi; et nunc dolori-
bus premor ac discrucior.

Agna illa, quæ plurimis ubique laudibus celebra-
tur, **297** videns Agnum ad voluntariam passionem
attractum, ac secundum carnem crucifixum, ejula-
bat cum lacrymis, et illius longanimitatem cum lau-
dibus glorificabat.

Juvenca immaculata videns vitulum suum in
cruce suspensum, cum gemitu clamabat: O Fili;
quomodo populus prævaricator nullam tui misera-
tionem habuit, qui illius misertus es? sed fraudu-
lento consilio te injuste interficere decrevit.

Novum spectaculum intueor (exclamabas, o omni laude dignissima): Quomodo tu, qui aspectu universam concutis terram, in cruce exaltatus obdormisti: cum tamen eos qui dormierunt a sæculo suscitaturus sis? Adoro, o Fili, patientiam tuam.

Te Dominum vite, et speciosum forma super filios hominum olim peperisti (exclamabat Virgo), et quomodo moreris nunc, o fili, non habens speciem neque decorem in cruce suspensus, qui nutu omnia puichritudine exornas.

O Verbum, sol nesciens occasum (aiebat Virgo), quomodo nunc in ligno extensum occidisti; et sol videns, destitit a cursu suo, non ferens sese apparere ac lucere dum tu pateris, o Domine; laudo et adoro divinam potentiam tuam.

Cum dolore suspirans, cum materno affectu ejulans, et coarctationem atque angustiam cordis reprimere non valens, oculis in cruce deflexis ad eum qui ex utero tuo natus erat, exclamabas: O Fili, quodnam spectaculum est hoc? quomodo pateris tu, qui natura es impassibilis, atque hominum genus omnino vis a corruptione liberare?

Cum sugerim dolores matrum eo tempore quo te peperisti, o mitissime Fili; nunc dum, te voluntarie passionem amplecti, et dolores subire video, viscera mea disruciuntur, et anima mea repletur doloribus. Ita exclamabat castissima illa, quam nos pro merito magnificamus.

298 Ex Canone serivæ v, ad Matutinum.

Præter naturæ leges, peperisti, o intemeratissima, legislatorem ac Deum, hominem factum: quem, utpote benignum, deprecare, ut ignoscat nobis ea quæ contra legem deliquimus, dum assidue clamamus: Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est.

Deprecare, o Virgo, illum qui bonus est, ut peccatorum absolutionem, et a gravissimis vitæ hujus adversitatibus liberationem, mihi largiatur.

Da mihi vires, o inviolata, ut cœlestes cogitationes in anima mea excolere possim, et illius motus ad vitæ ingressus dirige.

Aquarum vitæ fluentis plena cum sis, o Puella, potum nobis omnibus præbe, dum te pia ac religiosa mente laudamus.

Patium Regis altissimi, et thronus igniformis facta es, o Virgo, Cherubim et Seraphim modo inellabili sublimior: quamobrem omnis spiritus te tanquam Creatoris matrem laudibus extollit.

Impetum mortis repressisti dum immortalẽ Deum peperisti; quem roga, o casta, ut passiones miserabilis corporis mei mortificet, et vita dignum me faciat.

Offer Domino supplicationem, ut misereatur, et salutem tribuat iis qui ad te confugiunt, o sanctissima Deipara, hominum auxilium.

Cum sis lucis domicilium, illumina, o Virgo, ani-

Α Ξένον θέαμα βλέπω, ἔκραζες, πανύμνητε, πῶς ὁ τῷ βλέμματι πᾶσαν γῆν σαλεύων, ἐπὶ ξύλου ὑψούμενος ὑπνωσας, τοὺς ὑπνοῦντας μέλλων ἐκ τοῦ αἰῶνος ἀνυπνίζειν; προσκυνῶ σου, Υἱέ, τὸ μακρόθυμον.

Κύριόν σε τῆς ζωῆς καὶ ὡραῖον ἀπεκύησα κάλλει ὑπὲρ υἱοὺς ἀνθρώπων, ἡ Παρθένοσ ἔκραύγαζε, καὶ πῶς θνήσχεις νῦν, Υἱέ, κάλλος οὐκ ἔχων ἐν τῷ σταυροῦσθαι, ὁ καλλωπίζων πάντα νεύματι;

Ὁ ἄδυτος ἥλιος, πῶς ἔδυσ ξύλω, Λόγε, τεινόμενος; ἡ Παρθένοσ ἔβόα· καὶ βλέπων ἔστη τοῦ δρόμου ἥλιος, φαίνειν μὴ σθένων, σοῦ πάσχοντος, Δέσποτα; Ὑμνολογῶ, προσκυνῶ τὸ θεῖον κράτος σου.

B

Ὁδυνηρῶσ στενάζουσα, μητρικῶσ ἀλαλάζουσα, καὶ τὴν ἐκ τῶν σπλάγχνων συνοχὴν μὴ φέρουσα, σταυρῷ ἐνητένιζες τῷ ἐκ τῆσ σῆσ τεχθέντι γαστρὸσ, Τέκνον, ἐκβοῶσα, τί τὸ ὄραμα τοῦτο; πῶσ πάσχεις, ὁ τῆ φύσει ἀπαθῆσ, πᾶν τε θέλων τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων φθορᾶσ ἐλευθερῶσαι;

Φυγοῦσα τὰσ ὠδῖνας τὰσ μητρικὰσ τῷ καιρῷ τῆσ λοχείασ, μακρόθυμε, ἐν τῷ δὲ νῦν πάθει ἐκουσίωσ προσομιλεῖν, καὶ ἄλγοσ καθυφίστασθαι, ἤλγησα τὰ σπλάγχνα, καὶ τὴν ψυχὴν ἐδύνης ἐπληρώθην, ἡ πάναγνοσ ἔβόα, ἦν ἐπαξίωσ μεγαλύνομεν.

C Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆσ πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νομίμων δίχα τῆσ φύσεωσ τέτοκασ τὸν νομοδότην καὶ θεὸν ἄνθρωπον γενόμενον· αὐτὸν ὡσ ἀγαθὸν ἰκέτασε, πανάμωμε, ἡμῶν τὰσ ἀνομίασ παριδεῖν τῶν βωόντων πάντοτε· τῷ Κυρίῳ ἄσωμεν· ἐνδόξωσ γὰρ δεδόξασται.

Λύσιν δωρηθῆναί μοι, ἀχραντε, ἀμαρτιῶν αἰτήσαι τὸν ἀγαθὸν, καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπῶν περιστάσεων.

Γεωργεῖν με νοήματα, ἀχραντε, οὐράνια ἐνδυνάμωσον, καὶ τῆσ ψυχῆσ μου κατεύθυνον πρὸσ ζωῆσ εἰσόδουσ τὰ κινήματα.

Ναμάτων ζωηρῶτων ἀνάπλεοσ οὔσα, Κόρη, πάντας ἡμᾶσ πότισον εὐσεβοφρόνωσ ὑμνοῦντάσ σε.

Παλάτιον ὑψηλοῦ βασιλέωσ, καὶ πυρίμορφοσ γενένησαι θρόνοσ, τῶν Χερουβίμ ἀνωτέρα, Παρθένε, καὶ Σεραφίμ ὑπὲρ νοῦν χρηματίσασα· ἐντεῦθέν σε πᾶσα πνοὴ ὡσ Μητέρα δοξάζει τοῦ Κτίσαντοσ.

Ἐστησασ ῥύμην τοῦ θανάτου, τὴν ἀθάνατον θεὸν ἀποκυῖσασα· ὃν δυσώπει, ἀγνή, τὰ πάθη θανατῶσαι τοῦ ταπεινοῦ μου σώματοσ, καὶ ζωῆσ με ἀξιῶσαι.

Ἰκετηρίαν προσάγαγε Κυρίῳ κατοικτειρῆσαι καὶ σῶσαι τοὺσ ἐπὶ σοὶ καταφεύγοντασ, παναγία Παρθένε, ἀνθρώπων βοήθεια.

Φωτὸσ οὔσα δοχεῖον, φώτισον, Παρθένε, τὴν σκο-

τισθείσαν ψυχὴν μου τοῖς πάθεσιν, ὅπως ἐν πίστει ἂν
καὶ πόθῳ αἰεὶ δοξάζω σε.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς, εἰς τὸν
Ὅρθρον.

Ὡς ἐβλεψέ σε σταυρῷ τὸν τὰ πάντα βλέποντα
ηλούμενον ἢ ἀμεμπτος, ὄδυρομένη ἔλεγε· Τί τοῦτο,
τέκνον ἐμόν; Τί σοι ἀνταπέδωκαν οἱ ἀπολαύσαντες
πολλῶν σου δωρημάτων; πῶς ὑποίσω τὸν πόνον;
Δόξα τῇ σῇ, εὐσπλαγχνε καὶ μακρόθυμε, οἰκονομῆ
φρικτῇ.

Νομίμων δίχα τῶν ἀνθρωπίνων σε τέκνον ἔτεκον,
καὶ πῶς ἀνομοὶ ὑψοῦσί σε ξύλῳ μέσον ἀνόμων, τὸν
μόνον νόμους ζωῆς ἐκτιθέμενον; ἡ Θεοτόκος θρηνη-
φδοῦσα ἀπεφθέγγετο.

Νέον βρέφος ἐκύησας τὸν πρὸ τῶν αἰώνων ὄντα
παντέλειον, καὶ σταυρῷ, Κόρη πανάμωμε, τελειοῦντα
πάντα ἀγαθότητι.

Νενοσηκότας, Παρθένε, τῇ ἀμαρτίᾳ ἡμῶν ἰάτρευ-
σας, κύησας τὸν Σωτῆρα ἰατρόν τε τῶν ἄλων, ἐν
ξύλῳ τοῦ σταυροῦ τραυματισθέντα, ἀχραντε, τὸν
παρέχοντα ἀφθαρσίαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν.

Ῥομφαία τὴν σὴν διήλθε καρδίαν, καθορώσης σὸν
Υἱόν, ἀχραντε Κόρη, ἠλωμένον ἐν ξύλῳ, καὶ πάθη
φέροντα, καὶ λόγχῃ θείαν πλευρὰν ἐξορυττόμενον
θελήματι, καὶ κατασφάττοντα ἐν αὐτῇ τὸν πολέμιον
δράκοντα· ὅθεν θρηνηφδοῦσα μητρικῶς τοῦτον ἐμα-
γάλυνες.

Δύπη πεπλήρωμαι, ὀρῶσά σε, Υἱέ, ἀδίκως πά-
σχοντα, τέτρωμαι ψυχὴν, λόγχῃ τρωθέντος σου τὴν
πλευρὰν, ἡ Θεοτόκος ἔδοξα κλαίουσα καὶ ὄδυρομένη,
μόνη Δέσποινα· ἦν ἐπαξίως πάντες μακαρίζομεν,
καὶ εὐσεβῶς κραυγάζομεν· Ὁ ὑπερύμνητος τῶν
πατέρων καὶ ἡμῶν Θεός, εὐλογητός εἶ.

Νοητὴν νεφέλην, καὶ σκηνὴν ἀγιάσματος, θρόνον
Θεοῦ καὶ πύλην, φωτὸς λυχνίαν, καὶ ἀνατολὴν τοῦ
Λόγου οἱ πιστοὶ σε πάντες κατονομάζομεν, πάναγνε
Παρθένε, τοῦ πάντα τεκτενημένου Μήτηρ ὑπάρ-
χουσα εὐλογημένη.

Φωτοειδῆς παστᾶς ὠράθης, Παρθένε, τοῦ οἰκήσαν-
τός σου τὴν ἀφθορον νηδύν, καὶ πάθος μακάριον
καθυπομείναντος ἐθέλοντι, καὶ πᾶσι τὴν ἀπάθειαν
παρασχόντος δι' ἀφατον ἔλεος, ὃν πίστει προσκυ-
νοῦντές σε εὐσεβῶς μεγαλύνομεν.

(35) Vox *immaculata* cum absolute omnis ma-
culæ carentiam importet, nullam limitationem dicit,
ei ad omnia vitæ tempora atque momenta proten-
ditur, sicut infinitum simpliciter, et absolute pro-
latum ex neutro extremo finem admittit; neque
immensum proprie vocabis quod alicui mensuræ
subesse potest. Quin potius si hæc nomina esserant
de re, quæ secum admittit aliquo modo formam,
quæ per illas voces negatur, quilibet affirmabit
locutionem esse hyperbolicam, et impropriam. Ad
eundem modum dictio *immaculata*, cum omnis
maculæ carentiam dicat pro omni temporis diffe-
rentia, et apponatur B. Virgini in sensu proprio,
non hyperbolico, ut admittit communis doctorum

nam meam pravarum affectionum tenebris involu-
tam, ut cum fide affectu semper cantem gloriam
tuam.

299 Ex Canone serię vi, ad Matutinum.

Ubi immaculata (35), vidit videntem omnia in
cruce sublatum, dolore percussa, ita locuta est:
Quid est hoc, fili mi? quid tibi retribuerunt, qui a
te tot beneficia acceperunt? quomodo dolorem
sustinebo! Gloria sit venerandæ dispositioni tuæ,
o misericordissime ac patientissime.

Te præter leges humanas peperisti, o Fili; et quo-
modo legis violatores in lignum te sustulerunt
in medio transgressorum legis, qui solus vitæ
leges condidisti? Ita gemebunda Deipara loque-
batur.

Nevum infantem peperisti, qui erat ante omnia
sæcula perfectissimus, o Puella tota pura; et in
signo crucis omnia perficit bonitate suâ.

Nos peccati morbo ægrotantes, curasti, o Virgo
inviolata, dum omnium Salvatorem et medicum
peperisti: qui in ligno crucis vulneratus, immorta-
litate animabus nostris elargitur.

Gladius cor tuum pertransivit, o intemerata
Puella, cum Filium tuum in ligno extensum vi-
disti; passiones sponte tolerare; et divino latere
lancea perfosso, in eodem inimicum draconem
mactare ac jugulare: unde maternis querelis dolo-
rem tuum divulgans, illum magnificabas.

Tristitia plena sum, cum video te, o Fili, injuste
patientem: vulneratur anima mea, dum latus tuum
lancea perfoditur. Ita cum lacrymis, et dolore
vociferabatur Deipara Domina unica, quam merito
omnes beatam dicimus, et devote exclamamus.
Benedictus es, Deus, etc.

Nubem intellectualem, tabernaculum sanctifica-
tionis, thronum Dei et portam, lucis candelabrum,
et Orientem 300 Verbi, universi te fideles nomina-
mus, o Virgo castissima, et Mater benedicta illius
qui universa fabricavit.

Thalamus luce plenus facta es, o Virgo, illius
qui immaculatum uterum tuum habitavit, ac bea-
tam passionem voluntarie sustinuit, atque omnibus
impassibilitatem concessit propter ineffabilem mi-
sericordiam suam, quem cum fide adorantes, te
devote magnificamus.

consensus, haud dubie ejus innocentiam pro omni-
bus vitæ sæ; instantibus sinu suæ significationis
coercet. Quam maculæ carentiam pro omni diffe-
rentia temporis acute sapientissimus attingit Idiota
libr. *De contemplat.* B. Virg. locum illum Cantic.
cap. iv, *Tota pulchra es, amica mea, et macula non
est in te*, explanans: *Tota pulchra es*, ait: «Virgo
gloriosissima, non in parte, sed in toto, et peccati
macula, sive mortalis, sive venialis sive originalis
non est in te nec unquam fuit, nec erit. Ex quo
patet, quod vox *immaculata* innocentiam, et excep-
tionem ab omni peccato, pro omni temporis diffe-
rentia secum apportet.» Vide Vegam in *Theologia
Mariana*, Palæstra 4, Certamine 3, n. 510.

Ex Canone Sabbati, ad Matutinum.

Chorus mulierum sciens te Domini esse genitricem, o Virgo; post te strenue decertans, eidem Domino oblatas est.

Dominus Jesus, qui nullibi capi potest, uterum tuo sanctificatum sine ulla arctationis angustia inhabitavit, o Virgo inviolata.

Divinum legislatorem supra natura: leges peperisti, o ab omni pævo immunis (36): qui perditam hominum naturam reformavit.

Abolevisti primorum parentum damnationem, o casta, dum omnium justificatorem atque unicum Dominum in carne peperisti.

Habitavit in te, o pura, splendor Patris, et immaterialibus radiis divinitatis suæ idololatriæ tenebras dissipavit, et mundum illuminavit.

Ut eras tota pura (37), sic Verbum corporatum in utero tuo suscepisti. Illud ipsum Verbum deprecare, o castissima, ut corporis animæque peccatis purificet me ad te fide pura confugientem.

Ostende te mihi, o Virgo, et animæ meæ tenebrosissima nubila splendore tuo depelle, tu, quæ Justitiæ Solem peperisti.

301 Tu, o purissima, quæ in ulnis tuis honorum plenitudinem portasti, imple preces servorum tuorum, et semitas nostras ad Deum dirige, et da nobis facultatem ut cum virtute vitam traducamus.

EX TRIODIO GRÆCORUM (38).

Ex Canone in Dominica in qua legitur Evangelium parabolæ filii prodigi.

Deus, in me omnem benignitatem demonstrans; ignosce mihi, utpote beneficus, multitudinem delictorum meorum, divinis Matris tuæ precibus permotus.

(36). Nam ut optime omnino, inquit vir doctissimus Antonius Navarrus ex Dominicana familia, tom. 1, serm. 1, de Concept. B. Virginis: « Ipsa sola est, cui ex filii hominum donatum est ex virili semine procedere originalis labis immunem. Et juste quidem, nam si a lege communi quosdam excipi justis ex causis legimus, Assuerus enim inquit suæ conjugii Esther: *Non pro te lex hæc est posita.* Et licet statutum est hominibus semel et in brevi mori, Elias et Enoch adhuc vivunt præter taxatum communem annorum vitæ hominum numerum. *Dies enim annorum nostrorum in ipis septuaginta sunt, si autem in potentatibus octoginta, et amplius eorum labor et dolor, et hi duo quandiu plus vixerint, omnibus patet.* Et qui tempore judicii ultimi in consummatione sæculi inventi fuerint, si Hieronymi sententiæ inhæremus, morientur omnes juxta illud Pauli: *Deinde nos qui vivimus, qui residui sumus, rapiemur obviam Christo in æera.* Cur ergo non castissima Virgo a lege tam dura peccati originalis excipienda erit? Sic ille.

(37) Dixerunt quidam (ut in suo Tract. de Concept. ad synod. Trident. part. 1, inquit Ambrosius Catharinus) quod, quando B. Virgo concipiebatur, non erat tum Mater Dei cui honor deberetur, et ideo non sine originali macula fuisse conceptam, nec fuisse totam puram dum conciperetur. Quasi vero tunc esset Dei Mater cum erat in utero, et tamen sanctificabatur, nec propter aliud, D. Thoma teste, nisi quia futura erat Dei Mater. Cur igitur et hanc

Α Έκ του κανόνος του Σαββάτου, εις τον Ὁρθρον.

Κύριον τετοχυϊαν γυναικῶν χορός σε επιστάμενος, σου ὀπίσω, Παρθένε, ἐναθλήσας αὐτῷ προσενήχκεναι.

Ὁ μηδαμοῦ χωρούμενος Ἰησοῦς ἀστενοχωρητῶς τὴν σὴν κατῴχησεν ἡγιασμένην γαστέρα, ἀχραντε Παρθένε, καὶ Κύριος.

Νόμου θεῖον τὸν πάροχον φύσεως νομίμως ἀνωθεν τέτοκας ἀναπλάττοντα, πανάμωμε, τῶν βροτῶν τὴν φύσιν ὀλισθήσασαν.

Ἐπαυσας, ἀγνή, προπατόρων τὸ κατάκριμα, τὸν τοῦς πάντα δικαιώσαντα σαρκὶ τεκοῦσα, Ἰησοῦν τὸν μόνον Κύριον.

Ἐσχίνωσεν ἐπὶ σοὶ Πατὴρ, ἀγνή, τὸ ἀπαύγασμα, καὶ ταῖς ἀθλοῖς αὐγαῖς αὐτοῦ τῆς Θεότητος τὸ σκότος διέλυσε τῆς πολυθείας, καὶ τὸν κόσμον κατεφώτισεν.

Ὅλη ὡς καθαρὰ καθυπεδέξω ἐν μήτρᾳ τὸν Λόγον σωματούμενον· αὐτὸν ἐκδυσώπει καθάραι πταισμάτων με, καὶ ψυχῆς καὶ σώματος, πάναγνε, τὸν ἐπὶ σοὶ καθαρᾷ πίστει προστρέχοντα.

Ἐπιφανείσα, Παρθένε, τῆς ψυχῆς μου τὰ σκοτεινῶτατα νέφη τῷ φωτισμῷ σου ἀπέλασον, ἢ τῆς δικαιοσύνης τεκοῦσα τὸν Ἥλιον.

Φέρουσα τὸ πλήρωμα τῶν ἀγαθῶν ἐν ταῖς ἀγκάλαις, πλήρωσον ἡμῶν, πανάμωμε, τὰς ἐντεῦξεις τῶν δούλων σου, καὶ τὰς πρὸς θεὸν ἡμῶν πορείας κατεύθυνον ἐναρέτως, ἐνδυναμοῦσα πολιτεύεσθαι.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΡΙΩΔΙΟΥ.

Έκ του Κανόνος τῆς Κυριακῆς ἐν ἣ ἀναγινώσκειται τὸ Εὐαγγέλιον τῆς παραβολῆς τοῦ ἀσώτου.

præservationem ab originali tantæ Matri non donent? Vere non erat tunc Mater Dei, sed electa erat ut esset, et a Filio suo electa. Te hic cum eodem Catharino convenio et obnixè rogo, ut paulisper semota omni affectione respondeas. Si datum tibi esset ut Matrem posses eligere qualem velles, imo ut eam posses ipsemet fabricare, fabricaresne habentem maculam, crudelis videris. Quod si dicas: Justitia etiam hoc exigebat ut talis conciperetur, et nos objicimus Justitia: etiam exigebat ut talis nasceretur. Cur ergo non talis nata est? Hic te medium teneo, et addo: Si justitia quæritur, et non justitia nitimur, quia Christus hanc præcelsam pro Matre sua meruit liberationem. Ita igitur de illo cogita qui juste poterat hoc privilegium suis meritis imputare et ab initio donare Matri suæ. Quid est enim tam grande quod passione sua non obtinuerit? Si igitur in hoc dono salva fuit justitia, quomodo putas defuisse misericordiam? Considera hæc, rogo te, qui stas ex adverso, et sedato animo recognosce non in contentione repositam esse veram gloriam, sed in veritatis agnitione et defensione.

(38) Triodium est liber Græcorum ecclesiasticus e Canticorum sive canonum ita dictorum, quibus abundat, ratione et modo ita appellatus. Ceteri canones, qui in officiis divinis in usu sunt, novem odis seu strophis constant, at qui in isto volumine continentur, ut plurimum tribus tantum conflantur, licet interdum sint et canones novem odarum, et canones quatuor odarum, qui tetraodii appellantur. Continet autem Triodium officium in

O pulcherrima inter mulieres; dita etiam me honorum pulchra specie, qui ob multa peccata mea mendicus factus sum, ut glorificem te, o casta.

O hominum auxilium; o spes firmissima omnium Christianorum; o refugium eorum, qui salutem consequuntur: salva me, Virgo inviolata, maternis tuis advocacionibus; et futuræ vitæ dignum me fac.

Παναγία Παρθένη, κεχαριτωμένη, ἡ τὸν Ἰησοῦν ἅπαντων τέξασα, τῶν ἡμῶν ἐγκλημάτων τὸ παρὰ φορτίον σου ταῖς ἰκεσίαις ἐλάφρυνον.

Σωτήρα καὶ Δεσπότην κυήσασα Χριστὸν, τῆς σωτηρίας με, Κόρη, ἀξίωσον πτωχεύσαντα ἐκ πάντων ἀγαθῶν, Παρθένη ἀγνή, ἵνα ὑμῶν τὰ σὰ μεγαλεῖα.

Τῶν Χερουβὶμ φανείσα καὶ Σεραφὶμ, Θεοτόκε, καὶ πάσης λαμπρότερα ἐπουρανίου στρατιᾶς, σὺν τούτοις ἐκδυσῶπει ἕνπερ ἐσωμάτωσας θεῖον Λόγον, πανάμωμε, ἀνάρχου Πατρὸς, ὅπως τῶν ἀγαθῶν τῶν αἰωνίων πάντες ἀξιωθῶμεν.

Θεογεννητορ ἀγνή, ἡ τῶν κατεβραγμένων ἐπανόρθωσις μόνη, ἐπανόρθωσον καὶ ἐμὲ, παντοίαις ἀμαρτίαις συντετριμμένον ὄλον καὶ τεταπεινωμένον.

Ecclesiis Græcorum recitari solitum a Septuagesima, quam illi vocant Dominicam Publicani et Pharisæi, ad Sabbatum sanctum. Vide plura de Triodio apud virum eruditissimum Leonem Allatum in opere *De libris ecclesiasticis Græcorum*, dissertat. 1, a pag. 69 et deinceps. Porro Theotocia, quæ ex Græcorum Triodio in hoc opere attuli, non solum excerpta sunt ex Triodio Græce Venetis impresso, sed ex Triodio Græce ms. quod exstat in perantiquo codice celeberrimæ bibliothecæ Barberinæ num. 118, in quo quedam sub Josephi nostri nomine reperiuntur, quæ in Triodio impresso desiderantur.

(39-40) Si Virgo tota sancta, ergo omnis peccati et maculæ semper experta. « Sanctitas » enim ex Dionysio Arcopagita libro *De divinis nominibus*, cap. 12, « est ab omni scelere libera, perfectaque, ac omni ex parte incontaminata, » sive, ut alii legunt, « immaculata puritas. » Quam definitionem probat S. Thomas in 3. d. 3. q. 5, 2. 1, in c. Perinde igitur est Deiparam a S. Josepho totam sanctam dici, ac omnis labis expertem, et omni ex parte immaculatam. Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta* libr. iv, dissert. 2, annot. 4, n. 6 et 7, ubi probat vocem sanctam, multo opportunior, et significantiorem esse ad Mariæ conceptionem puram, et illibatam, ac omnis culpæ nesciam exprimendam, quam vocem immaculatam, quod præter incontaminatam puritatem, sive cum illa simul, tanquam consecrariam proprietatem, aut effectum a causa subsecutum, etiam significet rem Deo, et Dei usibus mancipatam et consecratam, ac proinde adversus injuriam et vitæ profanam religione quadam munitam, et quæ sit omni observatione inviolata, ut tam jurisperiti quam Latinæ linguæ auctores observant. Ita jure consultus Marcianus in l. I. *De rer. divisione* dixit: « Sanctum proprie dicitur, quod ab injuria hominum defensum atque munitum est: » ut videatur definitisse B. Virginem totam sanctam, id est ab Adami injuria in suo conceptu divina gratia defensam atque munitam. Porro dum S. Josephus B. Virginem absolute appellavit totam sanctam, talem in omni differentia temporis fuisse, manifeste indicavit, ac proinde etiam in primo suæ conceptionis instanti, et qui eam originale peccatum tunc contraxisse opinantur, ipsam tunc non solum totam non sanctam, sed totam peccato et macula infectam fuisse asserere coguntur.

(41). P. Joan. Baptista Novatus in suo opere *De eminentia Deiparæ*, cap. 3, q. 5, quærens, utrum

O Virgo tota sancta, gratia plena (39-40), quæ omnium propitiatorum peperisti, gravissimum delictorum meorum pondus subleva precibus tuis.

O Puella, quæ Christum Dominum ac Salvatorem peperisti, dignum me fac salute, qui omnibus bonis spoliatus sum, ut magnalia tua, Virgo casta, collaudem (41).

O Deipara, quæ Cherubim et Seraphim, atque universum exercitum cœlesti splendidior apparuisti (42); una cum illis, **302** o purissima, divinum Verbum Patris principio carentis exora, ut omnes digni efficiamur bonis sempiternis.

O casta Dei genitrix, unica creatio dejectorum, erige etiam me, qui totus ab omnibus peccatis contritus sum, et vilis effectus.

B magis laudent Virginem, qui ejus immaculatam conceptionem prædicant, quam qui alia ejus magnalia, privilegia, prærogativas et gratias gratis datas celebrant, ait, « Magis laudari Deiparam, dum a peccato originali præservata prædicatur, quam dum alia ejus prærogativæ, aut gratiæ gratis datæ (ut sunt accelerato usus rationis, optima corporis temperies, forma venusta atque elegans, præservatio ab omni infirmitate et corruptione post mortem, celeris resurrectio, corporis glorificatio, virtutes infusæ, spiritus prophetiæ, etc.) recensentur. Probatur: quia quod B. Virgo neque per momentum privata fuerit gratia sanctificante, majus ipsius bonum, et major excellentia est, quam multæ prærogativæ, et gratiæ gratis datæ, quæ in ipsa Virgine fuerunt; quia ponere Virginem etiam per momentum peccato originali maculatam, est illam constituere spiritualiter mortuam, Deo inimicam, servituti Satanae obstrictam: hoc vero est majus malum, quam carentia omnium prærogativarum et gratiarum gratis datarum: per hanc enim carentiam nunquam formaliter constituta fuisset mortua spiritualiter, inimica Deo, et Satanae servituti obstricta. Sed qui prædicat Virginem a peccato originali præservatam, affirmat illam neque per momentum caruisse gratia sanctificante. Ergo magis laudatur virgo dum præservata a peccato originali prædicatur, quam dum alia ejus prærogativæ aut gratiæ gratis datæ recensentur, quia sic majus ejus bonum, et major excellentia commendatur.

(42). Cum Cherubim, et Seraphim, atque universi spiritus angelici a Deo fuerint in gratia creati, his certe B. Virgo splendidior non apparuisset, si quando primo apparuit, nempe in ipso suæ conceptionis instanti, non solum siue gratiæ luce, sed cum peccati obscuritate fuisset inventa. Et licet ad immunitatem Deiparæ ab originali labe exprimendum satis dixisset S. Josephus, si dixisset, ipsam Deiparam, quando primo apparuit, tanquam Cherubim, et Seraphim, atque universos spiritus angelicos, in gratia splendidam apparuisse: attamen consulto dixit Deiparam apparuisse angelis splendidior, quia omnipotens Deus Spiritu sancto cooperante, pro sua sapientia, potentia, bonitate et benignitate Mariæ animam tali puritate, sanctitate et gratiæ splendore præparans, qualis Mariæ Unigeniti sui conveniebat, necessaria ratione multo splendidior, excellentior, ac sublimior cœlestibus spiritibus effecit. Vide Velasquez *De Maria immaculate concepta*, libr. I Dissert. 2, annot. 2.

Illuminantibus intercessionibus tuis, o Virgo, intellectuales oculos meos, malitia obtenebratos, illumina, precor : et ad poenitentiae vias adduc me, ut debitis laudibus prosequar te, quæ Verbum ineffabile corpore induisti.

Ex canone in Dominica Carnispræparati, Vespere.

Nocte peccatorum obscuratus, ad te, quæ Solem justitiæ Christum, iis qui in tenebris versabantur, peperisti, nunc impenso affectu confugio ; o Domina, salva me.

Victi sunt in te, o castissima Virgo, naturæ termini : enixa enim absque virili copula Deum, immaculata post partum veluti ante partum, o casta, permansisti.

O Virgo omni laude dignissima, quæ sola fidelium auxilium es apud Deum firmissimum, libera me a tenebris, et a supplicio quod male viventibus est præparatum.

Ne cesses pro nobis exorare Deum, qui bonus est, et solus conscius infirmitatis nostræ : ut a peste, fame, terræmotu, omni que adversitate liberetur civitas, quæ te honorat, o Deipara, spes terrigenarum.

Ex canone in die tertia Tyrophagi.

O Virgo, omni laude celebranda, esto nobis via poenitentiae, deducens nos ad portas salutis.

O Puella, quæ massam nostram terrenam, caelestem effecisti : animæ meæ sulcum terrenum et corruptum, tuarum **303** miserationum imbre fecunda virtutibus, dum clamat, et superexultat Christum in sæcula.

Te forte propugnaculum, et spem firmam, pie religioseque collaudantes deprecamur. Exora, o Virgo, filium tuum pro nostra salute.

Ex canone in die quarta, Diluculo.

Compesce tumultum passionum mearum; medere vulneribus animæ meæ : a somno torporis excita me, intercessione ac protectione tua, o sanctissima regina, Mater et Virgo.

Aperi nobis, o Virgo, pulsantibus, et misericordiam tuam invocantibus, o paratissimum hominum refugium, et firmum in rebus omnibus auxilium, et fortissimum in necessitatibus presidium.

Velocissima intercessione tua, vigilantissima protectione tua, fortissimo auxilio tuo, o Domina casta, conserva nunc fideles famulos tuos ab omni impetu hostili; et a passionibus et peccatis, atque a tentationibus salva nos.

Ex canone in die quarta, Vespere.

Concepisti ineffabiliter, et peperisti supernaturaliter, o Dei genitrix, Dominatorem creaturarum; quem incessanter deprecare ut nos, qui te beatam nuncupamus, ab omni ira liberemur.

Tu, quæ omnium es Domina, supplicationes servorum tuorum suscipiens, o regina sancta Deipara, eripe me a tenebris, atque ab igne inextinguibili : abole multitudinem malorum meorum mediatione tua, atque unica intercessione tua.

Α Φωτιστικάς πρεσβείαις σου, Παρθένε, τοὺς νοσούρους μου ὀφθαλμοὺς ἐσκοτισμένους κακῶς φώτισον, δέομαι, καὶ πρὸς ὁδοὺς μετανοίας εἰσάγαγε, ὅπως χρεωστικῶς σε ὑμνολογῶ τὴν ὑπὲρ λόγον τὸν Λόγον σωματώσαν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀποκρῶ, ἑσπέρας.

Νυκτὶ παραπτώσεων ἡμαυρωμένος, πρὸς σὲ τὴν κυήσαντα τοῖς ἐν σκότει Ἡλίον δικαιοσύνης Χριστὸν, νῦν καταφεύγω ἐκτενῶς, Δέσποινα, σῶσόν με.

Νενίκηνται, Πάναγνε, ἐν σοὶ οἱ ὄροι, Παρθένε, τῆς φύσεως· μένεις γὰρ τέξασα ἀνευ ἀνδρὸς τὸν Θεόν, ὡς πρὸ τοῦ τόκου, σεμνὴ, πάλιν ἀπήμαντος.

Β Παρθένε πανύμνητε, ἡ μόνη πρὸς Θεὸν πιστῶν ἐνυπάρχουσα βοήθεια στερῶν, τοῦ σκότους με ρῦσαι καὶ κολάσεως τῆς ἀποκειμένης τοῖς πονηρῶς βιοῦσιν.

Ἐπὲρ ἡμῶν δυσωπούσα τὸν Ἀγαθὸν μὴ ἐλλίπης τὸν τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν ἐπιστάμενον μόνον, λιμοῦ, λιμοῦ τε, καὶ σεισμοῦ, καὶ πάσης κακώτεως λυτρώσασθαι τὴν τιμῶσάν σε πόλιν, Θεοτόκε, ἡ ἐλπίς τῶν γηγενῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς Τυροφάγου.

Παρθένε πανύμνητε, ὁδὸς ἡμῖν γενοῦ τῆς μετανοίας, σωτηρίας ὁδηγοῦσα πρὸς τὰς πόλεις.

Ἡ οὐρανῶσατα ἡρώων τὸ γεῶδες, Κόρη, τὸ φύραμα, τὴν γεωθείσαν καὶ καταφθαρεῖσαν τῆς ψυχῆς μου αὐλακα τῷ δμῶν σῶν οἰκτιρῶν καρποφόρον ἀρεταῖς ἀνάδειξον, βοῶσαν καὶ ὑπερυψοῦσαν Χριστὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

Σὲ τὴν κριταῖαν προστασίαν καὶ βεβαίαν ἐλπίδα ἀνυμνοῦντες εὐσεβῶς ἐκδύσωποῦμεν· Τὸν Υἱόν σου δυσώπει, Παρθένε, τοῦ σωθῆναι ἡμᾶς.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Κατεύνασον τὸν ταραχὸν τῶν παθῶν μου, θεράπευσον τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μου, ἐξέγειρον ἐξ ὕπνου με ὀρθυμίας τῆ μεσιτείας σου, τῆ προστασίας σου, παναγία Δέσποινα, Μητροπάρθενε.

Ἄνοιξον κρούουσιν ἡμῖν, καὶ τὸ ἔλεος τὸ σὸν προσκαλουμένοις, ταχινὴ τῶν ἀνθρώπων καταφυγῆ, καὶ στερῶν ἐν πᾶσι βοήθεια, Παρθένε, καὶ τῶν ἐν ἀνάγκαις βεβαία προστασία.

Τῆ ὀξυτάτη σου πρεσβεία, τῆ ἀγρύπνῳ σου σκέπη, τῆ κριταῖα σου, Δέσποινα ἀγνή, νῦν βοήθεια συντήρησον τοὺς πιστοὺς σου οἰκέτας ἐκ πάσης ἐναντίας προσβολῆς, καὶ παθῶν, καὶ πταισμάτων, καὶ πειρασμῶν διάσωσον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης, ἑσπέρας.

Συνέλαβες ὑπὲρ λόγον καὶ ἔτεκες ὑπὲρ φύσιν, Θεογεννήτορ, τὸν Δεσπότην τῆς κτίσεως, ὃν ἀπίστως πρέσβευς ρυσθῆναι ἡμᾶς ἐκ πάσης ὀργῆς τοὺς σε ἀεὶ μακαρίζοντας.

Ἡ πάντων δεσπάζουσα τὰς ἰκεσίας δεχομένη, Δέσποινα, τῶν δούλων σου, ἀγία Θεοτόκε, τοῦ σκότους με λύτρωσαι, καὶ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου, τῶν κακῶν μου τὰ πλήθη ἐξαλείψασα τῇ ἐν σῇ μεσιτεία, καὶ μόνῃ τῇ θεία σου πρεσβεία.

Ὅτι ἀνέδειξέ σε Θεός, Παρθένε ἀγνή, βοήθειαν τοῦ Ἀ γένους τῶν βροτῶν, μὴ ἐλλίπης ἐκτενῶς καθικε- τεύουσα αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῶν πιστῶν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς πέμπτης, ἑσπέρας.

Ἄγία Παρθένε, ἡ τῶν πιστῶν ἀντίληψις μόνη, τὴν πρεσβείαν σου συνεργῶν καιρῷ τῆς νηστείας πᾶσι δίδου τοῖς Θεοτόκον ἀγνήν σε γινώσκουσαι.

Ὡς αἰτίαν σε πάντων τῶν ἀγαθῶν, Δέσποινα, πάντες ἐκτενῶς δυσωποῦμεν συνεισελθεῖν ἡμᾶς τῇ μεσιτείᾳ σου τῷ τῆς νηστείας ἀγῶνι, καὶ πέρας δωρῆσασθαι τούτου σωτήριον.

Καθαρὸν Ἰλαστήριον τῶν ἀμαρτανόντων, ἄγία Δέσποινα, μεσιτεία σου διάβρηξον τῶν ἀμαρτιῶν μου τὸ χειρόγραφον.

Τῆς νηστείας πύλας μέλλοντες εἰσερχεσθαι, ἐκδυσωποῦμέν σε, τοῦ Θεοῦ τὴν πύλην, συνελθεῖν τοῖς οἰκέταις σου, Δέσποινα, καὶ πλατῶναι πάντως τοὺς λογισμοὺς, καὶ διανοίας τὰ σωτήρια πράττειν τὰ θελήματα.

Ταῖς φωτοβόλοις σου ἀστραπαῖς, Δέσποινα τοῦ κόσμου ἀγαθῆ, τὸ τῆς ψυχῆς μου ἀπέλασον σκότος, καὶ τὴν νύκτα τῆς ἀμαρτίας μου, προθύμως ἵνα ψάλλω καὶ μακαρίζω σε.

Ἡ μόνη τὸ ἀσθενές τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως τῷ θεῷ σου τοκετῷ, ἀγνή, ἐπιβρώσασα, συνεργός μοι φάνηθι πρὸς τὸ τῆς νηστείας εἰσιόντι θεῖον στάδιον.

Μόνη βοήθεια ἀνθρώπων, βοηθός ἡμῖν καιρῷ τῆς ἐγκρατείας τοῖς σοῖς δούλοις γενοῦ, ὅπως ἐν μετα- **C** νοίᾳ εὐαρεπτοῦντες λάβωμεν οὐρανῶν τὴν βασιλείαν.

Θεοκυῆτορ πάναγνε, ἐπὶ σὲ καταφεύγομεν, οἰκτιρο- ρον ἡμᾶς τῇ ἀγαθῇ πρεσβείᾳ σου, καὶ δίδου εὐέλαιον τὸν Υἱόν σου καὶ Κύριον ἄψοιν ἡμῖν ἐν τῷ καιρῷ τῆς νηστείας, τῆς νῦν εἰσαγομένης εἰς πιστῶν σω- τηρίαν τῶν σε ὑμνολογούντων εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἀμαρτωλῶν με- σίτις, ξένων ἀνάφυξις, λυπουμένων παράκλησις, παναγία Παρθένε, τὴν τῆς ψυχῆς μου λύπην δια- σκέδασον, ἀγνή, καὶ παράκλησιν ἀνωθεν ἐκ Θεοῦ μοι δοθῆναι δυσώπει, μελωδοῦντι προθύμως, καὶ ὑπερυψοῦντί σε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φιλάγαθε Παρθένε, τὸν ἀγαθὸν ἡ τεκοῦσα Σωτῆρα, **D** ἀγάθονον πάντα ἡμᾶς, πάθεισιν ἀμέτροις καὶ λογι- σμοῖς κεκακωμένους, Δέσποινα, καὶ βεβαρυμένους ἀμαρτιῶν φορτίοις δυσβαστάκτοις, ἵνα σε καταχρέως ὡς Θεοτόκον μεγαλύνωμεν.

Ἡ προστασία πάντων τῶν εἰς σὲ πεποιθότων, ἡ ἐν ἀνάγκαις ἀγρυπνος ὑπάρχουσα προστάτις, Θεο- τόκε, τῆς αἰωνιζούσης λύτρωσαι ἡμᾶς ἡμένη, καὶ τῶν ἀποκειμένων κολάσεων πικρῶν, ὅπως χρεωστι- κῶς ὑμνοῦμεν τὰ μεγαλεῖά σου.

Ἦχος β'.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος α'.

Ἡ τὴν πηγὴν τῆς ἀπαθείας κηῆσασα τραυ- μιτισθέντα πάθει, Κόρη, θεράπευτον, καὶ πυ-

Quandoquidem Deus constituit te humani generis auxilium; ne omittas, o Virgo casta, impense eum- dem pro nobis fidelibus deprecari.

Ex canone in die quinta, Vespere.

304 O Virgo sancta, unicum fidelium auxilium, concede adjutricem intercessionem tuam tempore jejunii, omnibus te Deiparam castam agnoscenti- bus.

Te, ut omnium bonorum causam, Domina, uni- versi obnixè deprecamur, ut te mediatrice, in jeju- nii agonem simul descendamus, et ad salutarem ejusdem finem deveniamus.

Purum peccantium propitiatorium; o Domina sancta, intercessione tua effringe peccatorum meo- **B** rum chirographum.

Jejunii portam ingressuri, te Dei portam deprecamur, o Domina, ut adjuves famulos tuos, atque pe- nitus dilates mentes et cogitationes ad salutaria desideria perficienda.

Lucidissimis splendoribus tuis, o bona mundi Domina, discute tenebras animæ meæ, et noctem peccati mei, ut alacriter psallam, teque beatifi- cem.

O casta, quæ sola divino partu tuo humanæ na- turæ imbecillitatem corroborasti; esto mihi auxi- liatrix, dum divinum jejunii stadium ingredior.

Unicum hominum auxilium, esto nobis servis tuis adjutrix tempore abstinentiæ; ut in pœnitentia, Deo placite hilariterque servientes, recipiamus regnum cœlorum.

O castissima Dei Genitrix, ad te confugimus: miserere nostri benigna intercessione tua, et redde propitium Filium tuum ac Dominum nobis omnibus tempore jejunii nunc incipientis, in salutem fide- lium: qui te hymnis celebrant per omnia sæcula.

Labentium erectio; peccantium mediatrix; pe- regrinorum refrigerium; tristium consolatio, Virgo sanctissima; animi mei mœrorem dispelle, o casta, et impetra **305** mihi precibus tuis a Deo desuper consolationem; dum hilariter cano, teque su- perexalto per omnia sæcula.

Amica bonorum Virgo, quæ bonum Salvatorem peperisti, bonos effice nos universos, o Domina, immoderatis animi perturbationibus et cogitatio- nibus malos effectos, et importabilibus peccatorum sarcinis gravatos, ut te, prout æquum est, tanquam Deiparam glorificemus.

O omnium, qui in te confidunt, patrociniū, quæ vigilantissima in necessitatibus es protectrix; libera nos, o Deipara, a gehenna perenni, et ab amarissi- mis suppliciis jam præparatis, ut debite laudemus magnalia tua.

TONUS II.

Ex canone serivæ ii primæ hebdomadæ Quadragesimæ.

Impassibilitatis fontem enixa, me passionum vul- neribus confectum medica manu cura, o Puella: et

ab igne æterno eripe me, quæ sola es Dei gratia plenissima (43). Ἀρὸς αἰωνίου ἐξάρπασόν με, μόνη Θεοχαρίτωτα.

Tu, o casta, quæ cœlificasti substantiam nostram terrenam et corruptibilem; ferventi intercessione tua fac ut dirigantur preces et supplicationes nostræ ad tuum atque omnium Deum et Regem.

Infirmatam omnibus pessimorum dæmonum invasionibus miseram animam meam, medica, o Domina immaculata (44), tu quæ medicum Christum redemptionem nostram peperisti: te enim, o Puella, Virginem incorruptam agnovimus.

TONUS II.

Ex canone serię iii ejusdem hebdomadæ.

O terra, ab aratoris manu immunis, quæ universi Nutritorem produxisti, qui aperiens manum beneplacito **306** suo, implet omne animal divina virtute: fortifica pane vitali corda nostra debilitata ac fracta ex satietate gravissimorum peccatorum nostrorum.

O Dei Genitrix casta, medicinam adhibe ulceribus animæ meæ, cordisque passionibus, ac mentis volubilitati; quippe quæ sola peccatorum es auxiliatrix, et murus eorum qui hostium deprædationibus sunt expositi.

Quis auditas faciet laudes tuas, o Virgo, quæ inexcogitabili modo peperisti laudabilem Dominatorem ac Dominum, quem primarii angelorum ordines collaudant. Eundem tu deprecare, o Virgo innupta, pro populo, qui sese peccatis obstrinxit.

TONUS II.

Ex canone serię iv ejusdem hebdomadæ.

Tu quæ in omnes creaturas exerces imperium, o Domina; quippe quæ Dominum ipsum peperisti, libera me a servitute dolosi omnium hostis.

Te refulgentem lampadem, et lucernam, in qua ignis Divinitatis commoratus illuminavit eos qui in

(43). «Plenum (inquit Pelbartus in *Stellario* libr. iv, p. 1, q. 2, a. 3) est cujus nulla pars est vacua, iv, Phys. Ergo, subdit idem, pars originis, id est, conceptionis Mariæ, non fuit a gratia vacua, quod fuisset, si in peccato originali concepta foret; » Sic Pelbartus. Dicitur porro B. Virgo a Josepho « sola divina gratia plenissima: » quia sola per singularem Dei in se benevolentiam, ab omni prorsus peccato, quod gratiam excludit, semper alienissima: vel quia sola a primo suæ conceptionis instanti, et per omne vitæ tempus, divinis oculis in omnibus gratiosissima: vel quia cum ejus gratiæ plenitudo sit ex ejus dignitate mensuranda et maternitatis ejus dignitas omnem quamcunque hominibus possibilem dignitatem superet, plenitudo etiam gratiæ ipsius omnem puro Adæ filio communicabilem dignitatem excedet, et privilegium immunitatis ab originali peccato, quod gratiam excludit, in se includit. Hinc Paulus de Heredia in tract. *De Concept. B. V.*, ad Innocent. VIII, in illa verba *Ave Maria, gratia plena*. « Plenitudini, inquit, convenit, ut sit per totam essentiam subjecti, quia si ita non esset, nunquam plena esset: essentia vero subjecti divisa est in principium, medium, et

Ἡ οὐρανώσασα ἡμῶν τὴν γαῖωδὴ καὶ φθαρτὴν, ἀγνή, οὐσίαν, τῇ θερμῇ σου πρεσβείᾳ κατευθυνθῆναι ἡμῶν ἐντεύξεις καὶ δεήσεις ποιήσον πρὸς τὸν σὸν καὶ πάντων Θεὸν καὶ βασιλέα.

Ἐξασθενήσασαν πάσαις προσβολαῖς τῶν κακίστων δαιμόνων τὴν ἀθλίαν μου ψυχὴν ἴασαι, ἀχραντὴ Δέσποινα, ἰατρὸν τετοκυῖα Χριστὸν τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῶν, τῶν εἰδότην σε κόρην Παρθένον ἀδιάφθορον.

HXOS B'.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Ἡ ἀγεώργητος ἡ γῆ ἡ βλαστήσασα τὸν τοῦ παντὸς Τροφία τὸν ὑπανοίγοντα χεῖρα, καὶ εὐδοκία τῇ αὐτοῦ ἐμπιλοῦντα πᾶν ζῶον ἰσχυρῆ θεϊκῇ, στήριξον ἄστυ ζωτικῶ παρειμένας καρδίας τῶ κόρυ τῶν δυσχερῶν ἡμῶν παραπτώσεων.

Θεογεννητορ ἀγνή, τῆς ψυχῆς μου τὰ ἔλκη καὶ καρδίας τὰ πάθη, καὶ νοῆς τὰς ἐκτροπὰς θεράπευσον, ὡς μόνη ἀμαρτωλῶν βοηθὸς καὶ πορθουμένων τεῖχος.

Τίς ἀκούσας ποιήσει τὰς ἀνέσεις σου τῆς τεχούσης ὑπὲρ νοῦν τὸν αἰνετὸν καὶ Δεσπότην, ἀγνή, καὶ Κύριον, ὃν ὑπεραινουῖσιν ἀγγέλων ταξιαρχίαι; Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώπει ὑπὲρ λαοῦ ἡμαρτηκότος, Παρθένη ἀπειρόγαμη.

HXOS B'.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς αὐτῆς ἑβδομάδος.

Δεσπόζουσα ἀπάντων τῶν ποιημάτων, Δέσποινα, ὡς τὸν Δεσπότην τέξασα, τῆς δουλείας με ἐλευθέρωσον τοῦ δολίου τοῦ μόνου πολεμήτορος.

Σὲ τὴν φαινήν λαμπάδα καὶ λυχνίαν, ἐν ᾗ τὸ πῦρ τῆς Θεότητος οἰκῆσαν ἐφώτισε τοὺς νυκτώδει

finem; sequitur gloriosam Virginem plenam fuisse gratia in principio, medio, et fine; ergo concepta fuit absque peccato originali. » Sic ille.

(44). Si diligenter evolvantur libri, disputationes, tractatus, et varia scripta eorum qui contra immaculatam conceptionem scripserunt vel eidem modeste subscribere recusarunt, nusquam legitur apud illos titulus immaculatæ, toties a Josepho nostro attributus Virgini: nihil enim disputationem sustinentes volebant dicere repugnans, ut ab Aristotele in *Topicis* didicerant, et probe callebant titulum immaculatæ quomodo unque enuntiaretur, æque esse opinionis Virginem a peccato originali eximentis protestativum. Hinc Hieronymus ab Angesto, exacti judicii theologus, lectura 3, sui *Propugnaculi* contra nolentes gloriosissimam Virginem Mariam dici immaculatam, nullo alio pugnat argumento, quam probatione præservationis ipsius ab originali peccato, ratus non posse illi titulum immaculatæ competere, quam vel unius instantis macula sædasset. Vide *Armamentarium Seraphicum* pro titulo immaculatæ Conceptionis pag. 153.

στυχεθέντας φθορᾶ, ἀχραντε, γεραίρομεν ἅπαντες ἅ
εὐλογοῦντες, εὐλογημένη, τὸν τόχον σου.

Κριτὴν δικαιοτάτον καὶ μόνον εὐδιάλλακτον ἡ
τεκοῦσα, Παρθένε, Χριστὸν τὸν Κύριον, ῥῦσαι με
τῆς κρίσεως, Κόρη, καὶ τοῦ πυρός καὶ τῆς τιμωρίας,
ἦν μοι προσξένησεν ἁμαρτίας ἡ ἀπόλαυσις.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, τῆς αὐτῆς ἑβδο-
μάδος.

Κράζομαι ἐν νυκτὶ καὶ ἡμέρᾳ θλιβόμενος πρὸς
σέ, καὶ σωθῆσομαι, καὶ ἡδονῶν ὑπερβήσομαι τείχος
βοηθείᾳ καὶ τῇ σῆ, Παρθένε, δυνάμει τειχιζόμενος.

Ἀνέμεινας ἀφλεκτος τὸ πῦρ τεκοῦσα τῆς Θεότητος,
Παρθένε, ἀλλὰ κατάφλεξον πάθη ψυχῶν, τῶν πίσται
βοῶντων σοι τὴν φωνὴν τοῦ ἀγγέλου, χαρᾶς μόνῃ
πρόξενε.

Ἡ οὐρανῶσασα τὸ ἡμῶν γεῶδες φύραμα τῇ ἐν
σοὶ τοῦ Θεοῦ, πανάμωμε, ἐνοικήσει, ῥῦσαι πάντας
κινδύνων.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς αὐτῆς
ἑβδομάδος.

Ὁ φωτισμὸς τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἡ σωτηρία τῆς
ἀμαυρωθείσης, ἀγνή, ψυχῆς μου, σῶσόν με, σῶσον
ἀπολλύμενον, Κόρη, καὶ χιτῶνα τῆς ἀφθαρσίας με
ἐνδυσον φθαρέντα δεινοῖς πλημμελήμασι.

Ἐν ἀμελείᾳ τὴν ζωὴν δαπανήσας, νυσταγμῶ τῆς
ἁμαρτίας τὴν ψυχὴν ἐβαρύνθη. τῇ δὲ ἀκοιμήτῳ
σου προσβλεῖα προστρέχω, μὴ δόξης με εἰς θάνατον,
Κόρη πινάχραντε, ὑπνώσαι.

Me miserum, irrationabilium actionum sordibus animo et corpore inquinatum (te precor cum cla-
more et suspiriis, o Dei Mater, omni ex parte perditus), munda me abstersiva intercessione tua; et
miserere mei, ac salva me.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος β'.

Ἀμόλυντε σκηνὴ, παναγία Παρθένε, μολυνθέντα
με δεινῶν παθῶν ἐπαγωγαῖς τῇ πηγῇ τοῦ ἐλέους
σου κάθαρον, καὶ δός μοι θυμῶν κατανώξεως,
Δέσποινα, ἁμαρτίας βυθὸν ἀφανίζουσα.

Ἐν γαστρὶ σου σκηνώσας ὁ Ὑψιστος, οὐρανῶν
πλατυτέραν σε εἰδείξε, καὶ προστασίαν ἀμαχον τῶν
βοῶντων, Παρθένε. Πάντα τὰ ἔργα, εὐλογεῖτε,
ὕμνεῖτε τὸν Κύριον.

Μαρία Κυρία τοῦ παντός, παντοίοις με δουλωθέντα
ἁμαρτήμασι σὺ ἐλευθέρωσον, Παρθένε. τὸν γὰρ
ἐλευθερωτὴν τῶν ψυχῶν ἡμῶν αὐτὴ ὑπὲρ λόγον
ἐκύησας τὴν οὐσιώδη ἀγαθότητα.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος β'.

Ἡ μόνῃ κυήσασα τὸν ἀναρχον Λόγον, πανάμωμε,

(45). Ut verificetur hoc elogium, quod absolute
Josephus tribuit Virgini Deiparæ, nempe, quod
ipsa dicatur tabernaculum immaculatum, requiritur,
quod ipsa in nulla sui parte fuerit aliqua macula
infecta; si enim aliquando maculata fuisset (quod
sane accidisset si originalis peccati maculam con-
traxisset), non posset nec vere nec absolute dici
tabernaculum immaculatum.

(46). Si beatissima Virgo in ultimo instanti suæ
vitæ unum commisisset peccatum veniale, non pos-
set dici absolute immaculata, idem etiam procul

obscura corruptionis nocte delinebantur, te, im-
quam, universi veneramur, o immaculata ac bene-
dicta, prolem tuam laudibus celebrantes.

Christum ac Dominum, iudicem justissimum, et
solum placabilissimum, enixa, o Virgo puella, libera
me a iudicio, et ab igne, atque a supplicio, quod
mibi peccati voluptas comparavit.

Ex canone sericæ v ejusdem hebdomadæ.

Clamabo die ac nocte tribulatus, ad te, et salvus
ero, et voluptuosarum affectionum transgrediar mu-
rum auxilio tuo, o Virgo, virtute communitus.

307 Incombusta permansisti ignem Deitatis
enixa, o Virgo, sed combure tu passiones animarum
eorum qui cum fide clamant ad te, voce angeli
B utentes, o sola gaudii conciliatrix.

Tu, quæ massam nostram terrenam cœlificasti
per inhabitationem Dei in te, o purissima, omnes
eripe a periculis.

Ex canone sericæ vi ejusdem hebdomadæ.

O casta, obscuratæ animæ meæ illuminatio, im-
becillitatis meæ salus, salva me, o Puella, salva me
pereuntem; et incorruptibilitatis tunica indue me,
gravissimis peccatis corruptum.

In negligentia ac socordia vitam meam absumpsi,
et peccati sopore gravissimo anima mea immersa
est. Nunc autem ad vigilantissimam intercessionem
tuam recurro: ne permittas me in mortem ob-
C dormire, o Virgo Deipara.

Ex canone in die secunda secundæ hebdomadis.

O tabernaculum immaculatum (45) sanctissima
Virgo, emunda me maculatum gravissimarum
passionum illecebris, fonte misericordiæ tuæ: et da
mibi, Domine, imbres compunctionis, profundum
peccati gurgitem exterminans.

In utero tuo habitans Altissimus, te cœlis latio-
rem effecit, o Virgo, et præsidium inexpugnabile cla-
mantium: **308** Omnia opera, benedicite et laudate
Dominum.

O Virgo Maria Domina universi, omnium pecca-
torum me servum effectum vindica in libertatem;
tu enim liberatorem animarum nostrarum essen-
tialem bonitatem ineffabiliter genuisti.

Ex canone in die tertia hebdomadis secundæ.

O immaculata (46), quæ sola æternum Verbum ex
dubio dicendum esset, si in primo suæ conce-
ptionis, ac esse instanti aliquod peccatum veniale
committeret. Ex, quo evidenter sequitur illam a
Josepho nostro absolute non posse vocari immacu-
latam si peccati originalis scdaretur turpitudine.
Nam si exigua peccati venialis macula impedimento
foret in primo conceptionis instanti, quo minus
immaculata nuncuparetur, quanto magis macula
peccati originalis denominationem immaculatæ pro-
hiberet? Vide P. Joan. Eusebium Nierembergium
in *Exceptionibus* cap. 2.

te incarnatum absque ulla mutatione illius, peperisti, et post partum Virgo, virilis copulæ experta, permansisti, deprecare pro omnibus, ut a corruptione liberetur vita nostra.

Virginem, montem lapicidæ manu non tactum; candelabrum luciferum, scalam per quam felicissime ascenditur; Dei sedem (47), fideles beatificemus.

Vehiculum regale; nubem lucidam; montem pinguisimum; montem coagulatum, te deprecamur, o Virgo a toro maritali immunis medere passionibus animarum nostrarum.

Ex canone in die quarta ii hebdomadae, ad Matutinum.

O casta, quæ collapsorum es erectio, me in concupiscentiarum præcipitium delapsam, reduce ad vitam, et propter gravissima peccata in barathrum dejectam, erige.

O Virgo, quæ sine ulla cultura cœlestem spicam protulisti, quæ divina potentia enutrit universa, imple esurientem miseram animam meam.

Quoniam in malitiæ profundis demersus sum, et contrariarum cogitationum tempestatibus jactor, daemone obediens, et voluptatibus inserviens: adjuva me, o casta Virgo Mater: et ad salutis viam dux esto mihi.

309 *Ex canone in die v, ad Matutinum.*

Tu, quæ Christo ex carne tua carnem mutuo dedisti; mortifica carnis meæ passiones, o casta Virgo vitæ genitrix.

Rubum igne succensum prævidit te Moyses, o Dei Mater Virgo: propterea extingue affectionum mearum fornaces, et ab igne gehennæ eripe et salva me.

Virginitas et partus in te supra naturam concurrerunt, o arca venerandæ sanctificationis, Virgo Mater casta. Ideo cum fide ad te clamo: Sanctifica me totum; totum libera ab omni violentia passionum, quæ tribulant me.

Ex canone in Parasceve ii hebdomadae.

Castam casta mente honoremus: speciem Jacob divinis actionibus decoremus: religiose eam laudemus, ut Dei nostri matrem.

O porta Dei clausa, per quam solus Dominus transivit; deduc me in semitas divinas, et salutis portas aperi mihi, o Deo charissima: ad te enim confugio, o Virgo, unicum generis humani præsidium.

Parce mihi, Christe, quando veneris cum gloria ad judicandum mundum, dissolve nebulam malorum meorum, intercessionibus illius quæ te genuit, et fac me heredem cœlestis regni tui.

(47). Quod, ut Maria digna Dei sedes esset, in qua per incarnationem consideret, a peccato originali experta esse debuerit, pluribus demonstrat

Α ἐκ σοῦ σαρκωθέντα μὴ τραπένεα, καὶ μείνεσα Παρθένο;· μετὰ τόκον, ἀνύμφευτε, ἰκέτευε ὑπὲρ πάντων λυτρωθῆναι ἐκ φθορᾶς τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος τὴν Παρθένον, τὴν φωτοφόρον λυχνίαν, τὴν εὐδιάδατον κλίμακα, τοῦ Θεοῦ χωρίον, πιστοί, μακαρίσωμεν.

Τὸ βασιλικὸν ὄχημα, τὴν φαίδραν νεφέλην, ὄρος τὸ πύσσινον, ὄρος τετυρωμένον, ἀπειρόγαμε, σὲ δυσωποῦμεν, Παρθένε, ἰασαί τὰ πάθη τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος β', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Καταπιπτόντων ἐπανόρθωσις, ἡδονῶν χρημνῶ συμπτωθέντα με, καὶ ἀμαρτίαις χαλεπαῖς ἐμπεσόντα εἰς βάραθρα ἐξανάστησον, ἀγνή, καὶ πρὸς ζωὴν καθοδήγησον.

Ἡ ἀγεώργητος βλαστήσασα τὸν ἐπουράνιον στάχυν, τὸν διατρέφοντα θεϊκῆ δυναστείας τὰ σύμπαντα, Παρθένε, ἐμπλήσον πεινώσαν τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Ὅτι εἰς βάθος κακίας ἀπέβδιδμαι, καὶ λογισμοῖς ἐναντίοις χειμάζομαι, δαίμοσι πειθόμενος, ἡδοναῖς δουλούμενος, βοήθησόν μοι, ἀγνή Παρθενομήτορ, πρὸς σωτηρίαν ὁδὸν ὁδηγοῦσά με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σάρκα τῷ Χριστῷ ἐκ τῆς σῆς δανείσασα, νέκρωσον σαρκὸς μου τὰ πάθη, ζωοκυήτορ ἀγνή Παρθένε.

Βάτον πυρὸς καιομένην Μωσῆς σε προσθεύρει, Θεομήτορ Παρθένε· διὸ μὲν κατάσβεσον τῶν παθῶν τὰς καμίνας, καὶ πυρὸς γέννησις ἐξάρπασον καὶ σώσον.

Παρθενία καὶ τόκος συνέδραμον ὑπὲρ φύσιν ἐπὶ σὲ, κίθωτὲ τοῦ σεπτοῦ ἀγιάσματος, Μητροπάρθενε ἀγνή· διὸ πίστει βοῶ σοι· Ὅλον με ἀγίασον, ὅλον ἐκλύτρωσαι πάσης ἐνεργείας παθῶν τῶν θλιβόντων με.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς ἑβδομάδος β'.

Τὴν ἀγνήν ἀγνεύοντι: τιμήσωμεν νοῦ, καλλονὴν τὴν τοῦ Ἰακώβ ταῖς ἐνθέοις πράξεσι καλλυνώμενοι, εὐσεβῶς ὑμνήσωμεν, ὡς Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἡ πύλη Θεοῦ ἡ κεκλεισμένη, ἣν μόνος διώδευσεν ὁ Κύριος, ἔθνον πρὸς τρίβους μεθείας, καὶ διάνοιξον τῆς σωτηρίας πύλας μοι, θεοχαρίτωτε· πρὸς σὲ γὰρ καταφεύγω, Παρθένε, μόνῃ προστασίᾳ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Φεῖσαι μου, Χριστέ, ὅταν ἔλθῃς κρῖναι τὸν κόσμον μετὰ δόξης, λύσον τὴν ἀγλὴν τῶν κακῶν μου ταῖς ἰκεσίαις τῆς κυρησάσης σε, καὶ κληρονόμον ποιήσον τῆς οὐρανόου βασιλείας σου.

Velasquez in suo opere *De Maria immaculate concepta* libr. 1, dissert. 1, annotat. 3, quem tu consulte.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος β'. **A**

Ex canone in Sabbato II hebdomadis.

Νηστεύειν με καὶ ἀπέχεσθαι πάσης ἀμαρτίας ἐνδυνάμωσον, Κόρη, τὸν δυνατὸν, ἀναμάρτητον Λόγον σωματωθέντα ἀρρήτως κυήσασα, καὶ δίδου μοι καθαρικὸν μολυσμάτων, Πανάμωμε, δάκρυον.

Ὑμνον προσάγω σοι, Παρθένε, μὴ παρίδης με κακοῖς κεκρατημένον, ἀλλὰ δίδου, ἀγνή, διόρθωσιν τελείαν διὰ νηστείας πάσης τε ἀγωγῆς ἀγαθοτρόπον.

Ἐζεκιήλ σε πύλην ἀδιόδευτον, ἀγνή, προεῖδε, μετανοίας πύλας πᾶσιν ὑπανοίγουσαν ἀπεγνωσμένοι· ὅθεν δυσωπῶ σε τρίβους μοι ὑπάνοιξον τὰς πρὸς τὰς ἐκείθεν φερούσας καταπαύσεις.

Φάνηθι, ἄχραντε Δέσποινα, θεῖος συνεργὸς τοῖς ἀχρείοις οἰκέταις σου, καιρῶ τῆς ἐγκρατείας τὰς προσευχὰς ἡμῶν προσάγουσα Κυρίῳ τῷ τῶν αἰώνων βασιλεύοντι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Χαίροις ὁ πανάγιος ναὸς, ὁ πόκος ἢ θεόδροσος, ἐσφραγισμένη πηγή τοῦ ἀθανάτου βέλθρου, τὴν πόμνην σου, Δέσποινα, φύλαττε ἐκ παντοίων πολεμίων ἀπολιρκήτως.

Τὸν ἀγεώργητον βότρουν συλλαβοῦσα ἐσκοτισμένον με μέθη τῆς ἀμαρτίας σωφρόνισον, Θεοτόκε Παρθένε, ἐλπίς τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Σὺ εἶ, Θεοτόκε, τὰ ὄπλα ἡμῶν καὶ τεῖχος, σὺ εἶ ἡ ἀντίληψις τῶν εἰς σὲ προσερχομένων· σὲ καὶ νῦν εἰς πρεσβείαν κινούμεν, ἵνα λυτρωθῶμεν τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν.

Θεοχαρίτωτε ἀγνή καὶ εὐλογημένη, μετὰ τῶν ἄνω δυνάμεων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν πάντων ἀσωμάτων, πρέσβευε ἀτελευτήτως ὑπὲρ πάντων ἡμῶν, τὸν ἐκ σοῦ γεννηθέντα δι' εὐσπλαγχνίας, ἵνα δίδεται ἡμῖν, πρὶν ἢ τέλος ἔλθῃ, συγχώρησιν καὶ ἱλασμόν τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ ἐπανόρθωσιν τοῦ βίου, ὅπως οἰκτειρμὸν εὐρεῖν δυνηθῶμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος γ'.

Τὰς χεῖράς σου τὰς θείας, αἰς τὴν Κτίστην ἐδάστασας, Παρθένε παναγία, σαρκωθέντα χρηστότητι, προτείναςα δυσώπησον αὐτὸν λυτρώσασθαι ἡμᾶς ἐκ πειρασμῶν, καὶ παθῶν, καὶ κινδύνων, τοὺς πῶθῳ ἀνευφημοῦντάς σε, καὶ βοῶντάς σοι· Δόξα τῷ ἐνοικήσαντι ἐν σοί, δόξα τῷ προελθόντι ἐκ σοῦ, δόξα τῷ ἐλευθερώσαντι ἡμᾶς διὰ τοῦ τόκου σου.

Σῶσόν με, σῶσόν με, ἢ τὸν Σωτῆρα τέξασα· ἴδε τὴν θλίψιν μου, ἀγνή, ἣν ἡ πληθὺς τῶν ἀμετρήτων μου κακῶν ἐμποιεῖ καθ' ἡμέραν τῇ ἀθλίᾳ μου ψυχῇ, ἐξ ἀπογνώσεως.

Κριτὴν ὃν ἐγέννησας, Παρθένε Μαρία, δυσώπει ἐν ὥρᾳ τῆς κρίσεως με, ἀγνή, οἰκτεῖραι καὶ σῶτα:

O Puella, da mihi vires, ut jejunare, et ab omni peccato abstinere possim, quæ potentissimum Verbum ab omni peccati labe immune, corpore vestitum ineffabiliter peperisti; et concede mihi lacrymas, o purissima, **310** quibus maculas meas emundem.

Hymnum offero tibi, o Virgo: ne despicias me malis obsessum: sed concede mihi, o casta, perfectam correctionem per jejunium, ac vitæ omnis probe peractæ rationem.

Prævidit te Ezechiel, o casta, portam per quam nulli patebat via; quæ omnibus desperatis aperis portas pœnitentiæ: unde tibi supplico; ut mihi vias aperias, quæ ad cœlestem requiem me perducant.

Esto, o Domina immaculata, divina coadjutrix inutilibus servis tuis tempore abstinentiæ, preces nostras offerens Domino regi sæculorum.

Ex canone in feria II hebdomadis III, ad Matutinum.

Salve, o templum sanctissimum, o vellus divino rore infusum, o fons signate fluentis immortalis: gregem tuum custodi, Domina, ab hostium universorum oppugnatione immunem.

Tu quæ racemum absque ullius cultura concepisti, me peccati ebrietate obtenebratum ad sobrietatem restitue, o Virgo Deipara, spes animarum nostrarum.

Tu es, o Deipara, arma nostra, et murus: tu refugium ad te confugientium. Nunc itaque te oratricem nostram constituimus, ut ab hostibus nostris liberemur.

O divina gratia plenissima, casta, et benedicta, una cum supernis virtutibus et archangelis, omnibusque incorporeis deprecare incessanter pro nobis omnibus illum qui ex te natus est per viscera misericordiæ; ut concedat nobis, antequam finis adveniat, indulgentiam, et propitiationem peccatorum, vitæque correctionem, ut misericordiam invenire possimus.

311 *Ex canone in feria III hebdomadis III.*

O Virgo sanctissima, extende divinas manus tuas, quibus portasti Creatorem, propter suam benignitatem incarnatum; eumque precare suppliciter, ut a tentationibus, perturbationibus et periculis eripiat nos, qui te cum affectu celebramus, et ad te clamamus: Gloria ei qui in te habitavit: gloria ei qui ex te processit: gloria ei qui nos per partum tuum in libertatem vindicavit.

Salva me, salva me, tu quæ Salvatorem peperisti: vide tribulationem meam, o casta, quam multitudo immensorum malorum meorum infert quotidie miseræ animæ meæ, ex desperatione.

O casta Virgo Maria, deprecare Judicem, quem generasti, ut in hora judicii misereatur mei, et

salvet me damnationi obnoxium : o unicum præsidium generis humani.

Montem a lapicida intactam ; portam imperviam , sublimiorem cælo , universisque rebus creatis ; speciem Jacob ; vitam totam auream , et pontem ; et Matrem Creatoris , Virginem fideles beatificemus.

Ex canone in feria iv hebd. iii, ad Matutinum.

Incarnatum ex te, o immaculata, Verbum processit, ut primorum parentum lapsum erigeret per viscera misericordiae suae.

Dei Sapientia, domum sibi ædificans, ex te incarnata est ineffabili sui ipsius demissione, o Virgo innupta ; tu enim sola ex omnibus generationibus electa es, incorrupta in habitationem incorrupti Verbi.

Ex te, o Virgo, paupertatem nostram accepit sponte, ille qui dives est suapte natura : visibilis autem factus **312** est nobis ille qui invisibilis a supernis choris laudatur, imaginem contritam restituens propter suam bonitatem.

Ex canone in feria v hebd. iii, ad Matutinum.

Domina sancta, Christi Dei nostri Mater ; cum omnium factorem ineffabili ratione pepereris ; exorata una cum sacris apostolis assidue bonitatem illius, ut nos ab animi perturbationibus liberet, et peccatorum veniam nobis largiatur.

Lucerna inextinguibilis, thalame undequaque coruscans, Seraphim sublimior, vehiculum cherubicum, ab omni macula immunis (48), a gravissimis peccatis et periculis libera me.

Generaciones generationum beatificant te, ut olim prædixisti, o divina felicitate cumulativissima : sola enim hominibus beatum Verbum peperisti, quod ex te, modo inexplicabili, corpus assumpsit.

Luce divina illumina me, o Virgo Deipara, genitrix lucis ; animæque meæ caliginem dissipa, ut beatificem te, quam universæ hominum generationes, quemadmodum antea prophetasti, beatam appellant.

Ex canone in feria vi hebd. iii, ad Matutinum.

Novum, ut infantem, peperisti o castissima, Creatorem meum ; quem deprecare, te oro, ut me multa malitia inveteratum, renovare dignetur.

Compesce, o Christi Dei Mater, malitiam cordis mei undequaque periclitantis : collide jacula demonum, et arcus oppugnantium miseram animam meam.

Sanctissima Domina, spes mea et refugium meum, medere vulneribus animæ meæ ; mentem meam pacifica ; ut et ego gaudens collaudem mirabilia tua, o Deipara semper Virgo.

(48). Universum genus maculae tam actualis quam originalis his verbis a B. Virgine removit Josephus, cum hæc verba absolute, simpliciter, et sine

τὸν κατάκριτον, μόνη προστασία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ἀλατόμητον ὄρος, τὴν ἀδιόδευτον πύλιν, τὴν ἀνωτέραν οὐρανοῦ, καὶ τῆς κτίσεως πάσης, τὴν καλλονὴν τοῦ Ἰακώβ, τὴν στάμνον τὴν πάγχρυσον, καὶ γέφυραν, καὶ Μητέρα τοῦ Κτίστου, τὴν Παρθένον μακαρίσωμεν, πιστοί.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Σωματούμενος ἐκ σοῦ, Κόρη, προῆλθεν ὁ Λόγος, τὴν ἐκπτώσιν, ἀχραντε, τῶν προπατόρων διὰ ἀπλάγηνα οἰκτιρμῶν διορθούμενος.

Ἐκ σοῦ τοῦ Θεοῦ ἡ Σοφία οἶκον ἑαυτῇ δομησαμένη ἐσαρκώθη ἀπορρήτῳ συγκαταβάσει, Κόρη ἀπειρώγαμε· σὺ γὰρ μόνη πασῶν γενεῶν ἐκλέξαι ἀφθόρος ἀφθάρτου εἰς κατοικίαν Λόγου.

Ἐκ σοῦ τὴν ἡμῶν πτωχείαν, Παρθένε, θέλιον ἐφόρεσεν ὁ πλούσιος τῇ φύσει· ὁρατὸς δὲ γέγονεν ἡμῖν ὁ ἀοράτως τοῖς ἄνω χοροῖς ὑμνούμενος, τὴν συντριβεῖσαν εἰκόνα ἀναπλάττων ἀγαθότητι.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ἄγία Δέσποινα, Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Μητερ, ὡς τὸν ἀπάντων ποιητὴν ἀπορρήτως τεκοῦσα, ἰκέτευε, σὺν ἀποστόλοις ἱεροῖς ἐκάστοτε, τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ παθῶν ἡμᾶς λυτρώσασθαι, καὶ ἄφρασι ἡμῖν δοῦναι ἀμαρτημάτων.

Λυχνία ἀσβεστος, νυμφῶν ὀλόφωτε, Σεραφίμ ὑπερτέρα, Χερουδικὸν ὄχημα, πανάμοιμε, ἀμαρτιῶν με χαλεπῶν καὶ κινδύνων ἐλευθέρωσον.

Γενεαὶ γενεῶν σε, θεομαχάριστε, μακαρίζουσι, ὡς πάλαι προσεφήτησας· μόνη γὰρ βροτοῖς τοῦ μακάριον τέτοκα· Λόγον ἀπορρήτως ἐκ σοῦ σωματωθέντα.

Φωτὶ τῷ θεῷ με φωταγωγήσον, ἡ τοῦ φωτός, Παρθένε, Θεοτόκε, λοχεύτρια, καὶ ψυχῆς μου τὸν ζόφον ἀπέλασον, ὅπως σε μακαρίζω, ἣν μακαρίζουσι πᾶσαι τῶν ἀνθρώπων γενεαὶ, ὡς προσεφήτησας.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς, τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Νέον ἀπεκύησας ὡς βρέφος, πάναγνε, τὸν Πλαστοουργόν μου, ἐν δυσωποῦσα πεπαλαιωμένον με ἐν πολλῇ κακίᾳ ἀνακαινίσαι δέομαι.

Παῦσον τῆς ἐμῆς πολυωδύνου πᾶσαν καρδίας τῆν κίχῳσιν, Μητερ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ· θραῦσον δαιμόνων τὰ βέλη καὶ τὰ τόξα τῶν ἐκπολεμούντων τὴν ταπεινὴν ψυχὴν μου.

Παναγία Δέσποινα, ἡ ἐλπίς μου, καὶ καταφυγή, τὰ τραύματα τῆς ἐμῆς ἴασαι ψυχῆς, τὸν νοῦν μου εἰρήνευσον, ἵνα καγὼ χαίρων ἀνυμνῶ τὰ μεγαλεῖα σου, Θεοτόκε ἀειπάρθενε.

limitatione ulla prolata, ad eujuslibet maculae immunitatem significandam sicut ex se idonea.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος γ', εἰς τὸν Ὁρθρον. **A 313** *Ex canone in Sabbato Dominicae iii, ad Matutinum.*

Ἴνα σε φωναίς διαπρυσίσις ἀνευφημοῦμεν, Κόρη, τὰς φωνὰς ἡμῶν ταύτας προσδέχου, καὶ Πλαστῶν ἑργῶν λήψασθαι τὸν Υἱόν σου καθικέτεσε.

Ἐτοκας νομίμων δίχα φύσεως τὸν Πλαστοργὸν γενόμενον ἄνθρωπον, ἄχραντε· αὐτὸν οὖν δυσώπει πάντων τὰς ἀνομίας νῦν παριδεῖν καὶ τὰ πταίσματα.

Ὡς τεκοῦσα Θεὸν ἀναμάρτητον, τὰς ἡμῶν ἀμαρτίας ἐξάλειψον ταῖς μητρικαῖς πρεσβείαις σου, Θεοτόκε, καὶ σῶζε ἀναβοῶντας· Εὐλογοῦτε, τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον.

Φωτὸς οἰκητήριον ἡ σὴ γεγένηται, παναγία, μήτρα, πάναγνε· ὄθεν πιστῶς ἀναβοῶ σοι· τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου καταύγασον, καὶ τρίβον τὴν εὐθείαν ἀπέδειξον τῷ σε γνησίως μακαρίζοντι.

Ἐκ τοῦ Κανόμος διπλοῦς τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος δ', εἰς τὸν Ὁρθρον. **B** *Ex canone duplici in feria iii, hebd. iv ad Matutinum.*

Σάρκα γενόμενον ἀναλλοιώτως τὸν Χριστὸν, Παρθένε, κυοφορεῖς, ὃν ἐκτενῶς ἰκέτεσε σαρκικῶν παθῶν ἀπαλλάξαι τοὺς προσκυνοῦντας σταυρὸν ὃν καθυπέμεινε σαρξί.

Ἀβήρητον τὸ θαῦμα τῆς σῆς κυήσεως, Μητροπάρθενε· πῶς γὰρ λοχεύεις καὶ ἀγνεύεις ἐν ταυτῷ; πῶς παιδοτοκεῖς, καὶ ἀγνοεῖς πείραν ὄλων ἀνδρός; ὃ εἶδεν ὁ ὑπὲρ φύσιν ἐξ ἐμοῦ καινοπρεπῶς Λόγος Θεοῦ γεννηθείς.

Νοητὸν ὡς ἀγίασμα τὸν ἐν ἀγίοις Θεὸν ἀναπαυμένον τίκτεις, ἀγία Θεομητορ ἀγνή, πάντα τὰ πέρατα ἀγιάζοντα θεῖα προσκυνῆσαι σήμερον, Παρθένε, ξύλου παναγίου, ἐν ᾧ σαρξί ἐπάγη.

Μόνη ἀφθορος κύεις, μόνη θηλάζεις βρέφος μὴ λοχεύουσα, μόνη τὸν Κτίστην τίκτεις, καὶ Δεσπότην σου, εἰ καὶ δούλη καὶ Μήτηρ· σὲ, Παρθενομητορ, ὑμνοῦμεν εἰς αἰῶνας.

Αἱ γενεαὶ σε ἅπασαι μακαρίζουσιν, ἀγνή· Ἰησοῦς γὰρ μόνος ὁ τεχθείς ἐκ τῆς σῆς νηδύος, αὐτὸς ὡς ἐπίσταται, ἐποίησε, Κόρη, μετὰ σοῦ, Παρθένε, μεγαλεῖα, ὃν δυσώπει σῶζεσθαι ποιμνὴν καὶ λαόν σου.

Ἐν τῷ σταυρῷ ὡς ἴστατο ἡ ἀμνάς σου, Ἰησοῦ, τὸν ποιμένα καὶ Δεσπότην αὐτῆς σε ὁρῶσα πικρῶς ἐπωδύρετο, καὶ σπλάγχνα κινουσα ἐπὶ σοῦ, Χριστέ, ἀνεκαλεῖτο· Τί τὸ ξένον θέαμα; ἡ ζωὴ πῶς θνήσκεις;

(49). « Quid magnum (inquit in sua *Sacra Deipara* pag. 331, P. Sylvester de Saavedra) si a peccato originali non præservavit Virginem, quæ illi Mater futura erat? Naturalis est propensio in cognatorum utilitatem, honorem et gloriam. Unde rogantibus Sinai montis abbatem piissimis monachis, cur Deus tanta, et tot contulisset homini beneficia, respondit referente Philippo

Ut te claris vocibus concelebrare possimus, Puella, suscipe has oblationes nostras, et Filium tuum precare ut debitorum nostrorum propitiationem recipiamus.

Peperisti, præter leges naturæ, Creatorem hominem factum, o immaculata: eundem ergo suppliciter exora, ut iniquitates et peccata universorum dimittat.

Tu quæ Deum ab omni peccati labe immunem peperisti, dele peccata nostra maternis intercessionibus tuis, o Deipara, et salva clamantes: Benedicite, opera Domini, Dominum.

Lucis habitaculum factus est sanctissimus uterus tuus, o castissima: unde cum fide ad te proclamo: Illumina pupillas animæ meæ, et viam rectam ostende mihi dum te legitime beatam appello.

Ex canone duplici in feria iii, hebd. iv ad Matutinum.

Christum sine mutatione carnem factum, o Virgo, gestas in utero: eundem omnixe precare, ut a carnalibus passionibus liberet eos qui crucem, quam secundum carnem sustinuit, adorant.

Ineffabile est miraculum conceptionis tuæ, o Virgo Mater: quomodo enim concipis, et simul casta permanes? quomodo puerum paris, et viri experientiam prorsus ignoras? Ipse solus novit, qui supra naturam ex me, cum esset Verbum Dei, nova ratione genitus est.

Tanquam spiritale sanctuarium, Deum, qui in sanctis requiescit, paris, o sancta et casta Virgo Dei Mater: illum, inquam, qui hodie universos terræ fines sanctificat divina adoratione sanctissimæ crucis, in quam secundum carnem adactus est.

314 Sola sine corruptione concipis, sola lactas infantem, partus sordium nescia: sola edis in lucem Creatorem, et Dominum tuum; ancilla es et Mater. Te, Virgo parens, laudamus in sæcula.

Universæ generationes te beatam dicunt, o casta: solus enim Jesus ex utero tuo natus, ut ipse novit, fecit, o Virgo Puella, magnalia tecum (49): ipsum eundem deprecare pro salute gregis et populi sui.

Ut Agna tua stans juxta crucem, vidit te in ea, o Jesus, pastorem et Dominum suum; deflebat amare, et visceribus commota super te, Christe, ita te compellabat: Quod novum spectaculum est hoc? quomodo moreris, o vita?

presbytero Dioptræ lib. iii c. 3: Quia cognatus nobis et ejusdem substantiæ, ejusdem generis ac formæ, homo natus videlicet, ac proinde naturaliter deditus est ac diligit cognatos, et generis sui substantiæque. Perbelle hæc autem cadunt in sacram Deiparam, quam Dominus magnam effecit, id est omnino liberam, et quam sub tyrannide peccati originalis nunquam permisit.

Ex duplici canone in feria v mediæ hebdomadæ, A ad Matutinum.

Maria, venerandum Domini receptaculum, erige nos collapsos in chaos gravissimæ desperationis, et peccatorum, et tribulationum: tu enim salus es peccatorum, et auxilium, et forte præsidium, et salvos facis servos tuos.

Mater boni Dei, bonam fac animam meam, quam Malignus mala consuetudine depravavit, misere inescans me: ut te causam salutis laudibus semper celebrem, quæ plurima laude es dignissima.

Peperisti, o Puella, sine viri opera, ab omni labe immunis, Deum, qui pugillo continet fines terræ, et omnibus est antiquior.

Patris sinu non derelicto, in sinu Virginis reclinatatus es propter inclinationem humani generis, cujus similitudinem accepisti propter viscera misericordiæ tuæ: unde te homines laudamus in sæcula.

Tu, quæ gaudium concepisti ad vocem archangelii, abole nunc mœrorem cordis mei, qui corrumpit animam **315** meam: et da mihi, o casta, luctum gaudii effectorem; ut in futuro sæculo divinam consolationem invenire possim.

Te gloriosam ac solam Deiparam, quæ Verbum incomprehensibile in tuo ventre continuisti, et secundum carnem peperisti, hymnis magnificamus.

Ex canone feriæ vi hebd. mediæ in adorationem venerandæ crucis.

Cum te, o Fili, ineffabili modo pepereris; dolores partus effugi; nunc autem tota doloribus repleta sum: video enim te tanquam malefactorem in ligno suspensum, qui terram absque ullo fulcramento suspendisti. Ita castissima illaerymans loquebatur.

Cum vitam in cruce mortuam Virgo veneranda vidisset, cordis dolorem cohibere non valens, tota commovebatur et exclamabat: Hei mihi, Fili mi! quid tibi populus prævaricator et iniquus retribuit?

Ex utero virginali te pepereris, o Fili, et nunc videns te in ligno suspensum, conturbor et hæreo, et altitudinem mysterii, et multorum judiciorum tuorum profunditatem non comprehendo. Ita castissima exclamabat; quam nos vocibus incessabilibus tanquam Dei Matrem beatificemus.

Cum videres in cruce illum qui, propter bonitatem suam, ex te, o Immaculatissima, incomprehensibili ratione natus est, vulnerabantur viscera tua, ac dicebas: Hei mihi, divine Fili? quomodo pro omnibus dolore cruciaris? Pietatem tuam adoro; sit tibi gloria.

Da nobis vires, o casta, ut ab omni malitia jejuniemus, et ut a pravis malisque actionibus semper abstineamus: virtutem nobis concede tu, quæ es omnium hominum præsidium.

316 Mentis meæ angustias dilata intercessione tua, o Domina, quæ universas insidiarum vias hestis nos oppugnantis coangustasti, et per angu-

Ἐκ τοῦ κανόνος διπλοῦς τῆς πέμπτης τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὸν ὄρθρον.

Μαρία, τὸ σπυτὸν τοῦ Δεσπότου δοχεῖον, ἀνάστησον ἡμᾶς πεπτωκότας εἰς χάος δεινῆς ἀπογνώσεως, καὶ πταισμάτων, καὶ θλίψεων· σὺ γὰρ πέφυκας ἀμαρτωλῶν σωτηρία καὶ βοήθεια, καὶ κραταῖα προστασία, καὶ σώσεις τοὺς δούλους σου.

Μήτηρ Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἀγάθονόν μου τὴν ψυχὴν, ἣν ὁ Πονηρὸς συνθηεῖα πονηρᾷ ἐκάκωσεν, ἀθλίως δελεάσας με, ὅπως ὡς αἰτίαν σωτηρίας ὑμολογῶ σε ἀεὶ τὴν πολυύμνητον.

Ἐκύησας, Κόρη ἀνανδρε, Θεὸν, πανάμωμε, τὴν κατέχοντα δρακί τὰ πέρατα, καὶ πάντων ἀρχαιότερον.

Κόλπων οὐκ ἐκστάς τῶν πατρίων ἐν κόλποις ἀνεκλήθης Παρθένου, ἐπ' ἀνακλήσει τοῦ γένους, οὗ ἐφόρέσας διὰ σπλάγγνα, Ἰησοῦ, τὸ ὁμοίωμα. Ὅθεν σε ὑμνοῦμεν βροτοὶ εἰς τοὺς αἰῶνας.

Χαρὰν συλλαβοῦσα τοῦ ἀρχαγγέλου τῆ φωνῆ, τῆς ἐμῆς νῦν καρδίας τὴν λύπην ἀφάνισον τὴν ψυχοφθόρον, καὶ δίδου, ἀγνή, χαροποιὸν πένθος, ὅπως εὐρῶ ἐκεῖ τὴν θέλαν παράκλησιν.

Σὲ τὴν ἐνδοξον καὶ μόνην Θεοτόκον, τὴν τὸν ἀχώρητον Λόγον ἐν γαστρὶ χωρήσασαν καὶ τεκοῦσαν σαρκὶ ὑμνοῖς μεγαλύνομεν. Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς Παρασκευῆς τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ προσκύνησιν.

Ἐκ τοῦ κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς μέσης ἑβδομάδος εἰς προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Ὅτε σε, Τέκνον, ἀπορρήτως ἔτεκον, ὡδίνας ἐφυγον, καὶ πῶς νυνὶ ὀλη ὀδυνῶν πεπλήρωμαι; ὄρω γὰρ σε κρεμάμενον ὡς κακουργὸν τῷ ξύλῳ, τὴν γῆν ἀσχέτως κρεμάσαντα, ἔλεγεν ἡ πάναγνος κλαίουσα.

Νενεκρωμένην τὴν ζωὴν ἐπὶ σταυροῦ θεωροῦσα, καὶ μὴ φέρουσα τῶν σπλάγγνων τὸν πόνον, ἔδονεῖτο ἡ σεμνὴ Παρθένος ἀνακράζουσα· Οἱ μοι, Υἱέ μου, τί σοι δῆμος ἀνόμιον ἀπέδωκεν;

Παρθενικῆς, Τέκνον, ἐκ μητρὸς σε ἔτεκον, καὶ ὄρωσα ξύλῳ σε κρεμάμενον ἑξαπορῶ, καὶ οὐ συνορῶ ὄψος τοῦ μυστηρίου, καὶ βάθος πολλῶν κριμάτων σου, ἡ πάναγνος ἔδοα, ἣν φωναίς ἀσιγήτοις ὡς Μητέρα Θεοῦ μαχαρίζωμεν.

Ἐν σταυρῷ καθορῶσα τὸν δι' ἀγαθότητα ἐκ σοῦ, πανάμωμε, ὑπὲρ νοῦν τεχθέντα, ἐπιτρώσκου τὰ σπλάγγνα καὶ ἰλεγας· Οἱ μοι, θεῖον Τέκνον, πῶς ὑπὲρ πάντων ὀδυνάσαι; προσκυνοῦ σου τὸ εὐσπλαγχνον· Κύριε, σοὶ ἡ δόξα.

Νηστεύειν ἡμᾶς, ἀγνή, κακίας πάσης ἐπίσχουσον, καὶ φαύλων καὶ πονηρῶν ἀπέχεσθαι πράξεων ἀεὶ ἐνδυνάμωσον, προστασία πάντων τῶν ἀνθρώπων χρηματίζουσα.

Νοός μου τὴν στενώσιν τῆ σῆ πρεσβεῖα πλάτυνον, Δέσποινα, ἡ στενώσασα πάσας τὰς μεθοδείας τοῦ πολεμήτορος, καὶ δι' ὁδοῦ με στενῆς κατευδού-

σον πρὸς πλατυσμὸν τῆς ζωῆς βαδίζεις, Μήτηρ Θεοῦ.

Νῦν ὡς ἀρνίον ἀκακὸν καθορῶ σε κρεμάμενον, καὶ ὑπὸ ἀνόμων τῷ σταυρῷ πηγνύμενον, Υἱέ μου προάναρχε, τοῖς ὀδυρμοῖς συγκόπτομαι καὶ ταῖς μητρικαῖς περιστάτοῦμαι ὀδύναις, ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν φωναῖς ἀτιγῆτοις ὑμνοῦμεν καταχρέως, εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Φθορᾶς σε δίχα τέτοκα ἐκ γαστρὸς, πρὸ αἰῶνων Πατὴρ ὄν ἐγέννησε, καὶ πῶς φθορεῖς ἄνθρωποι σπαράττουσί σε, Υἱέ, καὶ τὴν πλευρὰν ὀρύττουσι λόγχῃ, καὶ τὰς χεῖρας σὺν τοῖς ποσὶν ἠλοῦσιν ἀπανθρώπως; ἡ πάναγνος ἐβόα, ἣν ἐπαξίως μεγαλύνωμεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνοσ τοῦ Σαββάτου τῆς μέσης ἑβδομάδος, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὁ Θεοῦ Θεὸς Λόγος ζητῶν θεῶσαι τὸν ἄνθρωπον, ἀγνή, ἐκ σοῦ σαρκούται καὶ βροτὸς ὁράται, ὄν ἀπαύστως δυσώπει, εὐρεῖν ἡμᾶς ἔλεος, ἐν καιρῷ τῆς ἀπολογίας.

Σὲ τὴν μόνην ἀγαθὴν ἐκδυσωποῦμεν, Παρθένε, κεκαχωμένους ἡμᾶς ἀγάθουν, καὶ ἐκτενωῶς τὸν Χριστὸν δυσώπει φύσει ὄντα ἀγαθόν, ἐγκρατείας τὸν καιρὸν τὰ ἀγαθὰ πράττοντας ἀποπληρῶσαι ἡμᾶς ὑμολογοῦντας αὐτόν.

Τὸν σταυρὸν Χριστοῦ τὸν τίμιον, Θεοτόκε ἀγνή, βλέψαντας, καὶ ἐκ καρδίας προσκυνήσαντας ἡμᾶς, ταῖς σαῖς πρὸς τὸν Δεσπότην ἀξίωσον πρεσβείαις ἰδεῖν καὶ τὰ πάθη τὰ σεπτὰ αὐτοῦ, παθῶν κεκαθαυμένων.

Σαρκὸς μου τὰς κινήσεις ἀπονέκρωτον, ἡ Θεὸν σαρκὶ ἀποτεκούσα ὑπὲρ νοῦν, καὶ παράσχου φωτισμὸν τῇ διανοίᾳ μου, ἀγνή, νεφέλη οὐσα φωτός.

Ἐκ τοῦ Κανόνοσ τῆς δευτέρας τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Τὴν ὠραιότητα τῆς παρθενίας σου, καὶ τὸ ὑπερλαμπρὸν τὸ τῆς ἀγγελίας σου ὁ Γαβριὴλ καταπλαγεῖς ἐβόα σοι, Θεοτόκε· Ποῖόν σοι ἐγκώμιον προσαγάγω ἐπάξιον; τί δὲ ὀνομάσω σε, ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι. Διὸ, ὡς προσετάγην, βοῶ σοι· Χαῖρε, ἡ κεχαριτωμένη.

Πολυώνυμε Κόρη, χείροις, ἀγία Παρθένε, Θεοκυήτορ Μαρία, τῶν πιστῶν καύχημα, κατάρας λύτρωσις, κλίμαξ ἐπουράνιε, ἀκατανόητον θαῦμα, βάτε ἀκατάφλεκτε, γῆ ἀγεώργητε.

Ἡ μετὰ τόκον ἀφθορας μέινασα, πανάμωμε, λύτρωσαι, δεόμεθα, ἀγνή, καταφθορᾶς τοὺς δούλους σε πιστῶς τοὺς μελωδοῦντας ἐν ὁμονοίᾳ ψυχῆς· Εὐλογεῖτε, τὰ ἔργα.

Μετὰ μαρτύρων, μετὰ προφητῶν τὴν τεκοῦσάν σε, μετὰ ὁσίων πάντων, Χριστέ, δυσωποῦσαν πρόσδεξαι ἀεὶ, ὑπὲρ δούλων τῶν παροργισάντων σε τὸν μόνον φιλόανθρωπον Δεσπότην, ὄν ἐπουράνιαι τάξεις τρέμουσι.

stam viam feliciter deduc me, ut ad latitudinem vitæ perveniam, o Dei mater.

Cum videam te nunc, o Fili mi æterne, tanquam agnum innocentem suspensum, et pro iniquis in cruce confixum, discrucior querelis; et doloribus maternis circumdor : clamabat castissima, quam vocibus assiduis debite laudamus in sæcula.

Sine corruptione ex utero te peperit, o Fili, quem Pater ante sæcula generavit : et quomodo homines corruptibiles te dilacerant; et lancea latus tuum perfodiunt, et manus ac pedes inhumaniter clavis configunt? Ita castissima exclamabat : quam nos pro merito magnificemus.

Ex canone in Sabbato mediæ hebd., ad Matutinum.

Verbum Dei divinum volens hominem deificare, ex te, o casta, incarnatum est, et homo apparuit : quem sine cessatione deprecare, ut in tempore reddendæ rationis, misericordiam invenire possimus.

Te solam bonam deprecamur, Virgo, ut nos malitia infectos, bonos efficias ; et impense Christum exores, qui natura bonus est ; quatenus abstinentiæ tempus in bonis operibus explere possimus, eundem Christum collaudantes.

Dum pretiosam Christi crucem intuemur, et ex corde adoramus ; precibus tuis apud Dominum dignos nos effice, o casta Deipara, ut venerandas illius passiones a passionibus nostris purificati, intelligere possimus.

Tu, quæ Deum in carne, intelligibili ratione peperisti, carnis meæ commotiones mortifica ; et concede **317** menti meæ illustrationem, cum sis, o casta, nubes lucis.

Ex canone in feria II Dominicæ v, ad Matutinum.

Virginitatis tuæ pulchritudine, et immenso castitatis tuæ splendore obstupescit Gabriel, clamabat ad te Dei para : Quo te encomio digne celebrare possim : et quo te nomine appellem prorsus ignoro, et mente excedo : propterea, juxta id quod imperatum est mihi, exclamo ad te : Ave, gratia plena.

Salve, multis nominibus celebrata Puella ; sancta Dei Genitrix Maria, fidelium gloria, maledictionis redemptio, scala cœlestis, miraculum omni intellectu superius, rubus incombustus, terra nunquam aratro proscissa.

O purissima atque castissima, quæ post partum incorrupta permansisti, redime, te precamur, a corruptione servos tuos, qui fideliter concinunt unanimi consensu : Benedicite, opera, etc.

Genitricem tuam semper suscipe, Christe, cum martyribus, prophetis, atque omnibus sanctis te deprecantem pro servis tuis, qui ad iracundiam provocaverunt te Dominum placabilissimum solum amatorem hominum, et omnipotentem, quem cœlestes exercitus contremiscunt.

Ex canone in feria iii hebd. v, ad Matutinum. A Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τρίτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Divinum Verbi tabernaculum facta es, o sola castissima Virgo Mater, quæ puritate angelos superasti; me super omnēs carnalibus peccatis scædatum emunda intercessionibus tuis, o veneranda; divinis irrigationibus præbens magnam misericordiam.

Requievit in te Christus, o sola benedicta, atque ex te carnem suam suseepit.

Miserationum tuarum stillicidiis, o semper Virgo inviolata, **318** passionum cordis mei sordes, emunda, donans mihi lacrymarum canales, quibus anima mea purificetur.

Animam meam passionum voluptuosarum nigredine obtenebratam, illumina, o casta, quæ lucem peperisti, ut cum fide semper magnificem te.

Ex canone in feria iv hebd. v, ad Matutinum. B Ἐκ τοῦ κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Cum videres, o veneranda, illum qui ex puris sanguinibus tuis corpus acceperat, atque ex te modo inexcogitabili natus fuerat, suspensum in ligno in medio malefactorum, visceribus discruciaris, et materno affectu plorans clamabas: Hei mihi, Fili mi! quæ est hæc divina atque ineffabilis dispositio tua, per quam plasma tuum vivificasti? misericordiæ tuæ viscera collaudo.

Porta salutaris, pons deducens ad Deum; Christianorum præses, Domina castissima; me vitæ calamitatibus circumdatum, fluctibusque jactatum, gubernas, o Puella.

O Dei genitrix castissima, animæ meæ vulnera, et peccati cicatrices abole, exsiccans atque exurens C fontibus e latere Filii tui manantibus, et purificans fluentis quæ ex ipso procedunt: ad te enim vocem attollo, et ad te confugio, et te invoco gratia plenam.

Concepisti, o Virgo, sine semine, eum qui universa creavit, Verbum Dei, absque voluntate carnis: absque corruptione peperisti, et absque doloribus, qui cæteras matres invadunt: propterea te Deiparam lingua et corde confitentem, magnificamus.

Ex canone in feria vi hebd. v ad Matutinum.

Cum videret te castissima in cruce sublato, ejulabat corde vulnerata, ac dicebat: Propter viscera misericordiarum tuarum, Domine, pati voluisti, præbens omnibus impassibilitatem.

319 Urnam te, divinum Deitatis manna continentem agnovimus, o Puella; arcam, et mensam, et candelabrum, thronum Dei et palatium, et pontem ad divinam vitam traducentem eos qui concidunt: Benedicat omnis creatura Dominum, etc.

O Domina universis sublimior, fac me passionum malitia superiorem, dum te verissimam Deiparam glorifico, et partum tuum hymnis celebros, o immaculata, Deo charissima, incomprehensibiliter honoratum.

Θεία γέγονας σκηνή τοῦ Λόγου, μόνη πάναγνε Παρθενομήτορ, τῆ καθαρότητι ἀγγέλους ὑπεράρατα, τὴν ὑπὲρ πάντα ἐμὲ βερυπωμένον σαρκὸς πλημμελήμασιν ἀποκάθαρον πρεσβείαις σου, τοῖς ἐνθέοις νόματι παρέχουσα, σεμνή, τὸ μέγα ἔλεος.

Ἐπανεπαύτατο Χριστὸς ἐν σοὶ τῆ μόνη εὐλογημένη, καὶ σάρκα τὴν ἑαυτοῦ ἐκ σοῦ ἐφόρεσεν.

Τῶν οἰκτιρμῶν σου καὶ βανίσιν, Ἄειπάρθενε ἀδύλυντε, τοὺς μολυσμοὺς τοὺς ἐμπαθεῖς τῆς καρδίας μου ἀπόπλυνον, δακρῶν ὄχτου, μοι παρεχτικοὺς καθάρσεως ψυχικῆς δωρουμένη.

Τὸν ἐξ αἱμάτων σου ἀγνῶν σωματωθέντα, καὶ ὑπὲρ ἐννοίαν ἐκ σοῦ, σεμνή, τεχθέντα, ἐπὶ ξύλου κρεμάμενον μέσον τῶν κακούργων ὄρωσα, τὰ σπλάγχνα ἤλαγεις, καὶ μητρικῶς θρηνοῦσα ἐδόξασ· Οἱ μοι, τέκνον, τίς ἡ θεία καὶ ἀφατος αἰκονομία σου, δι' ἧς ἐζώωσας τὸ πλάσμα σου; ἀνυμνῶ σου τὸ εὐσπλαγγχον.

Ἡ σωτήριος πύλη, ἡ πρὸς Θεὸν γέφυρα, εἰς Χριστιανῶν ἡ προστάτις, πάναγνε, Δέσποινα, περιστατούμενον ταῖς συμφοραῖς με τοῦ βίου καὶ κλυδωνιζόμενον, Κόρη, κυβέρνησον.

Θεογεννήτορ πάναγνε, τῆς ψυχῆς μου τὰ τραύματα, καὶ τῆς ἀμαρτίας τὰς οὐλὰς ἐξάλειψον, πηγαῖς ἀποσμήχουσα ταῖς ἐκ πλευρᾶς τοῦ τόκου σου, καὶ τοῖς ἐξ αὐτῆς ἀποκαθαίρουσα βέλθοις· πρὸς σὲ γὰρ ἀνακράζω, καὶ σὲ καταφεύγω, καὶ σὲ ἐπικαλοῦμαι τὴν κεχαριτωμένην.

Συνέλαβες, Παρθένε, δίχρα σπορᾶς τὸν τὰ σύμπαντα δημιουργήσαντα Λόγον Θεοῦ ἀνευ θελημάτων τῶν τῆς σαρκὸς, ἀνευ φθορᾶς δὲ τέτοκας, ἀνευθεν ὠδίνων τῶν μητρικῶν· διό σε Θεοτόκον καὶ γλώσση καὶ καρδίᾳ ὁμολογοῦντες μεγαλύνομεν.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς παρασκευῆς τῆς ἑβδομάδος ε', εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ὁρῶσά σε ἐν σταυρῷ ἡρτημένον ἡ παναγία, ἠλάλαζε τετρωμένη τὰ σπλάγχνα καὶ ἔλεγε· Διὰ σπλάγχνα, Κύριε, σῶν οἰκτιρμῶν παθεῖν ἠέσχου, πᾶσι παρέχων ἀπάθειαν.

Ὁρῶσά σε ἐν σταυρῷ ἡρτημένον ἡ παναγία, ἠλάλαζε τετρωμένη τὰ σπλάγχνα καὶ ἔλεγε· Διὰ σπλάγχνα, Κύριε, σῶν οἰκτιρμῶν παθεῖν ἠέσχου, πᾶσι παρέχων ἀπάθειαν.

Στάμνον σε τὸ θεῖον μάννα κεκτημένην τῆς Θεότητος ἔγνωμεν, Κόρη, κιβωτὸν, καὶ τράπεζαν, καὶ λυχνίαν, θρόνον Θεοῦ, καὶ παλάτιον, γέφυραν μεταάγουσαν πρὸς θεῖαν ζωὴν τοὺς ἀναμέλλοντας· Εὐλογεῖτω ἡ πᾶσα κτίσις τὸν Κύριον.

Πάντων ὑπερτέρα, Δέσποινα, τῆς τῶν παθῶν κακίας δεῖξον ὑπέρτερον τὸν δοξάζοντα παναληθῆ σε Θεοτόκον, καὶ ὕμνουντα τὸν τόκον σου, ἀχραντε, τὸν ἀκαταληψία, θεοχαρίτωσε, τιμῶμενον.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τοῦ Σαββάτου τῆς ἑβδομάδος ε', Α εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone in Sabbato hebd. v, ad Matutinum.

Tu quæ sola es omni laude dignissima, iis qui te

fideliter laudant, precare ut concedatur peccatorum remissio, et divinorum charismatum distributio, et Verbum sanctissimum exora.

Ἡ τοῦ νόμου τὸν Δοτῆρα, Ἀειπάρθενε κησασα, ἐκέτενε τὰς ἀνομίας ὑπεξᾶραι πάσις ἐν καιρῷ τῷ νῦν ἐνεστῶτι τοῖς καλῶς προαιρουμένοις ἐξισκεῖν θείας νηστείας σπουδήν.

Virgo perpetua, quæ legis Datorem genuisti, eundem precare, ut e medio tollat omnes iniquitates eorum, qui præsentī tempore in divino jejunio sese sollicitè exercere deliberant.

Ἰκεσίαις οἰκτιρῶν τῆς κησάσης σε, καὶ ἀγίων μαρτύρων, καὶ ἀποστόλων σου, φώτισον ἡμῶν τὰς ψυχὰς τοῦ δοξάζειν σε ἐν ἀγαλλιάσει ψυχῆς εἰς τοὺς αἰῶνας.

Deprecationibus Genitricis tuæ, o misericors, et sanctorum martyrum et apostolorum tuorum, illumina animas nostras, ut glorificemus te in exultatione animi per sæcula universa.

Φωνῇ ἀγγέλου βουλής τὸν Ἄγγελον τῆς τοῦ Πατρὸς ἀρρήτως Θεόν, Θεοτόκε, ἐκύησας· τὰς φωνὰς οὖν τῶν δούλων σου πρόσδεξαι, ἃς ἐν τῷ τῆς νηστείας χρόνῳ προσάγομεν, καὶ ταύτας προσάγαγε Θεῷ, ὡσπερ θυμίαμα.

Ad vocem angeli Angelum consilii Patris ineffabiliter concepisti, o Deipara: voces ergo suscipe servorum tuorum, quas jejunii tempore offerimus, easque tu Deo offer, instar thymiamatis.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τρίτης τῶν Βαῖων, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone in feria iii in Ramis Palmarum, ad Matutinum.

Ἀρχὴ σωτηρίας ἡ τοῦ Γαβριὴλ προσηγορία πρὸς τὴν Παρθένον γέγονεν· ἤκουσε γὰρ τὸ, Χαῖρε, οὐκ ἀπέφυγε τὸν ἀσπασμὸν, οὐκ ἐδίστασε ὡς ἡ Σάρρα ἐν τῇ σκηνῇ, ἀλλ' οὕτως ἔλεγεν· Ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου.

Principium salutis fuit allocutio Gabrielis ad Virginem: audivit enim, Ave. Non refugit salutationem; non dubitavit ut Sarra in tabernaculo; sed ita dixit: « Ecce **320** ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. »

Χαῖρε, σοὶ βοῶμεν, τῇ κησάσῃ τὴν χαρὰν, ἡ κεχαριτωμένη Θεοτόκε Παρθένε, Θεόν ὃν ἔτεκες δυσώπει λυτρωθῆναι κινδύνων καὶ φθορᾶς τοὺς ἀνυμνοῦντάς σε αἰεὶ.

At te clamamus, Gaude, quæ gaudium concepisti, o gratia plena Deipara Virgo: Deum, quem peperisti, deprecare, ut liberet a periculis et corruptione eos qui te assidue concelebrant.

Παναγία Παρθένε, σύ με διάσωσον, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας γενοῦ βοήθεια, ἡ τὸν θελητὴν τοῦ ἐλέους κησασα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Virgo sanctissima, tu me salvum fac, et meæ infirmitatis esto auxilium, quæ misericordiam amatorem concepisti, quem superexaltamus in omnia sæcula.

Ἐκ σοῦ, Παρθένε θεοχαρίτωτε, τοῖς ἐν νυκτὶ παθῶν κεκρατημένοις ἀνέτειλε τοῦ φωτὸς καὶ εἰρήνης Χριστὸς χορηγός, τὴν ἐξ ἀπροσεξίας λύων παράβασιν, καὶ τὴν ἀπολύτρωσιν ἡμῖν σαφῶς δωρούμενος.

Ex te, o Virgo Deo charissima, iis qui in nocte passionum detinebantur, exortus est auctor lucis et pacis Christus, transgressionem ex negligentia ortam diluens, et manifeste nobis redemptionem dilargiens.

Ἐκ τοῦ Κανόνος διπλοῦ τῆς τετάρτης τῶν Βαῖων, εἰς τὸν Ὁρθρον.

Ex canone duplici in feria iv in Ramis Palmarum, ad Matutinum.

Τῷ τιμῷ σταυρῷ τοῦ Υἱοῦ σου φυλαττόμενοι, Δέσποινα ἀγνή Θεοτόκε, πᾶσαν προσβολὴν τοῦ πολεμήτορος ἀπαντες ῥαδίως ἐκτρεπέμεθα· διό σε καταχρέως δοξάζομεν ὡς Μητέρα τοῦ φωτὸς καὶ μόνην ἐλπίδα τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Pretiosa Filii tui cruce custoditi, Domina casta Deipara, omnem hostis impetum facile omnes evitamus: propterea te pro debito glorificamus tanquam Matrem lucis, atque unicam spem animarum nostrarum.

Μὴ φλαχθεῖσα τῷ πυρὶ τῆς Θεότητος, ἀγνή, κατάφλεξόν μου τὰς ὑλώδεις ὀρμάς τῶν παθῶν, ὅπως πιστῶς, ἀγνή, δοξάζω σε.

O casta, quæ a Divinitatis igne nequaquam combusta es, combure materiales affectus passionum mearum, ut cum fide, o casta, te glorificem.

Παρθενομητορ ἀχραντε, ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, ἐξ ἧς Χριστὸς ἀνέτειλε, τὸ ζωηφόρον ἄνθος τῶν γηγενῶν, δι' ἧς ἐλυτρωθημεν φθορᾶς καὶ θνητότητος, σὲ ὑμνοῦμεν πάντες, ἀγνή.

Virgo Mater immaculata, virga Jesse, ex qua Christus exortus est, flos, qui vitam protulit terrigenis; per quam redempti sumus a corruptione et mortalitate; te universi, o pura, collaudamus.

Ἐν σοὶ, Παρθένε ἀγνή, ἐθεωρήθησαν πᾶσαι τοῦ Θεοῦ αἱ πορεῖαι, τοῦ φυλάξαντος τὴν σὴν ἀγνεῖαν μετὰ τῶνον ἐσφραγισμένην σαφῶς εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

In te, Virgo casta, conspectæ sunt omnes viæ Dei, qui conservavit puritatem tuam post partum manifeste sigillatam in omnia sæcula.

Ἰδοὺ πᾶσαι γενεαὶ μακαρίζομέναι σε, ἀχραντε, τὰ μεγαλεῖα τὰ σὰ καθορῶντες· σὺ γὰρ τίχτεις ὑπερφυῶς τὸν τοῦ κόσμου παντὸς Ποιητὴν, Θεόν ὄντα καὶ βροτέν.

Ecce omnes generationes beatam te dicimus, o inviolata, magnalia tua contemplantes: tu enim supernaturaliter parvis universis Conditorem Deum et hominem.

Inter mulieres tu sola speciosa facta es, o casta A
omni miraculo superior, quæ pulcherrimum Ver-
bum concepisti. **321** Ipsum ergo deprecare, ut
formosam reddat deformitatem cordis mei.

Puerperam virginem quis audivit, et matrem
sine viro? Tu efficis hujuscemodi prodigium, Ma-
ria: sed dicito mihi, quomodo? Ne scruteris pro-
funda divini partus mei. Verissimum est hoc; sed
ab humana mente comprehendi non potest.

*Ex canone in feria v, in Ramis Palmarum, ad Ma-
tulinum.*

Animæ meæ passiones dolorificas et carnis meæ
morbos velociter cura, o purissima: mentis meæ
siste instabilitatem; et fac me dignum ut cum
tranquillitate animi offeram puras preces Regi om-
nium, et exorem pro remissione lapsuum meorum,
o Deipara.

Ex te divina scaturivit aqua immortalitatis et
vitæ, o Dei Genitrix purissima et castissima; per
quam, bibentes a mortifera siti liberantur.

Te lucis portam fulgidam vidit Propheta, o pu-
rissima: lucis enim datorem nobis similem factum
ineffabili ratione peperisti, quem superexaltamus
in universa sæcula.

In duabus voluntatibus et essentiis peperisti no-
bis unigenitum Filium Patris, o Puella immaculata,
hominem factum, ut nos ille supremus Deus divinæ
naturæ participes efficeret.

*Ex canone in feria vi, in Ramis Palmarum ad C
Matulinum.*

O Virgo purissima, Mater Christi Dei, gladius
pertransivit sanctissimam animam tuam, cum cru-
cifixum voluntarie Filium et Deum tuum aspiceres;
quem ne cesses, o benedicta, rogare, ut nobis tem-
pore jejunii peccatorum indulgentiam largiatur.

Misericordiæ tuæ stilliditiis irriga, o immacula-
tissima (50), **322** cor meum flamma peccati lique-
factum; et extinctam cordis mei lucernam, tu quæ
es porta lucis, accende.

Sacræ prophetarum voces te prædicant symbolice,
o Virgo, portam, et montem, et tabernaculum san-
ctum: lucis nubem, ex qua sedentibus in tenebris
et umbra exortus est sol, unicus lucis dator.

Tremendus est partus tuus, o Deipara Mater D
Christi: propterea beatam te fideliter appellamus,
et venerabiliter glorificamus generationes generatio-
num in sæcula. Amen.

(50) Cum vox immaculatæ et multo magis im-
maculatissimæ, æque ac vox virginittatis innocen-
tiam quamdam nunquam labe opposita contamina-
tam sonet, perspicuum est S. Josephum, dum Vir-
ginem absolute immaculatam, atque immaculatis-
simam toties nominavit, voluisse nunquam ullam
ei inexistisse peccati maculam, ac proinde nec ori-
ginalem quidem, quæ teterrima est atque mortalis.
Unde ex mea sententia, non bene aliqui, qui Vir-
ginem quidem recte dici immaculatam admittunt,

Ἐν γυναιξὶ σὺ μόνῃ ὠραιώθης, ὧ ὑπερθαύμαστε
ἀγνή, ὠραιότατον τὸν Λόγον ἀποκυήσασα, τὸν ὑπὲρ
πάντας φανέντα βροτοὺς ὠραῖον. Αὐτὸν οὖν ἐκδυσώ-
πει τὸ εἰδεχθῆς καθωραῖσαι, Παρθένε, τῆς καρδίας
μου.

Παιδοτόχον παρθένον τίς ἤκουσε, καὶ μητέρα
πλὴν ἀνδρός; Μαρία, ἐκτελεῖς τὸ τεράστιον, ἀλλὰ
φράζε μοι τὸ πῶς; Μὴ ἐρεύνα τὰ βάθη τῆς θεοτοκίας
μου· τοῦτο πανάληθες, ὑπὲρ δὲ ἀνθρώπινον νοῦν ἢ
κατάληψις.

*Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς πέμπτης τῶν Βαῖων, εἰς
τὸν Ὁρθρον.*

Τῆς ψυχῆς μου τὰ πάθη τὰ πολυώδυνα, καὶ σαρ-
κός μου τὰς νόσους ἐν τάχει ἴασαι, τὰς τοῦ νόσου
μου ἐκτροπὰς στῆσον, πανάμωμε, καὶ ἐν γαλήνῃ
λογισμοῦ εὐχὰς προσφέρειν καθαρὰς τῷ βασιλεῖ τῶν
ἀπάντων ἀξιώσον, Θεοτόκε, καὶ ἐξατελεσθαι πται-
σμάτων ἄφεςιν.

Ἐκ σοῦ τὸ θεῖον ὕδωρ ἀνέβλυσεν ἀθανασίας καὶ
ζωῆς, Θεοκυῆτορ πανάμωμε, οὗ οἱ γευόμενοι, δίψης
ἀγνή, θανατηφόρου ρυσθήσονται.

Πύλην σε φωτὸς πεφωτισμένην βλέπει ὁ προφή-
της, πανάμωμε· τὸν φωτοδότην γὰρ τίκτεῖς ἀφρά-
στως ἡμῖν ὁμοιωθέντα, ὃν ὑπερυψοῦμεν εἰς πάντας
τοὺς αἰῶνας.

Ἐν δυοῖ θελήσῃσι καὶ οὐσίαις τέτοκας ἡμῖν Υἱὸν
τὸν μονογενῆ, Κόρη, τοῦ Πατρὸς, γενόμενον ἀνθρω-
πον, ἵνα ἡμᾶς δείξῃ κοινωνοὺς φύσεως, ἀχραντε,
θείας ὁ ὑπέρθεος.

*Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς παρασκευῆς τῶν Βαῖων, εἰς
τὸν Ὁρθρον.*

Παρθένε πανάμωμε, Μήτηρ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ,
ρομφαία διήλθῃ σου τὴν παναγίαν ψυχὴν, ἠνίκα σταυ-
ρούμενον ἐβλεψας ἐκουσίως τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν σου,
ὃν, εὐλογημένη, δυσωποῦσα μὴ παύσῃ, συγχώρησιν
πταισμάτων καιρῶ νηστείας δωρησασθαι.

Ῥανίσι τοῦ ἐλέους σου κατάρδευσον, πανάχραντε,
τὴν ἐκτακεῖσάν μου καρδίαν φλογμῶ τῆς ἁμαρτίας,
καὶ τὸν ἐσθεσμένον μου τῆς καρδίας ἀναψὸν λύχνον,
πόλη τοῦ φωτός.

Ἰεραὶ σε τῶν προφητῶν κηρύττουσι φωναὶ συμ-
βολικῶς πύλην καὶ ὄρος, καὶ σκηνὴν τὴν ἀγίαν, φω-
τὸς νεφέλην, ἐξ ἧς τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημέ-
νους ἀνέτειλεν ἥλιος, Παρθένε, ὁ μόνος φωτοδότης.

Φρικτὴ σου ἡ λοχεῖα, Θεοτόκε Μήτηρ Χριστοῦ· διό
σε μακαρίζομεν πιστῶς, καὶ δοξάζομεν σεπτῶς αἰ-
γενεαὶ γενεῶν εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

conceptionem tamen negant dicendam esse imma-
culatam. Nam si Virgo est immaculata, ergo nun-
quam inquinata est ulla macula etiam originali in
conceptione, cum conceptio non sit subjectum
maculæ originalis, sed sit actio nectens animam
corpori, vel utriusque unio, in qua non cadit
macula: sed in animam, prout substantem illi
actioni vel conceptioni. Vide P. Theophilum Ray-
naudum in opere prænotato: *Pietas Lugdunensis erga
immaculatam B. Virginis Conceptionem.*

EJUSDEM S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

THEOTOCIA (51)

Sive Allocutiones ad beatam Virginem Deiparam.

Ex canone seriae II hebd. II (a).

Cum Christum ex mortuis secundum carnem resurgentem vidisses, o Dei genitrix, gaudebas. Sed nunc cum affectu ad te clamo, o casta, gratulabundus, ut eundem deprecereis ut mihi concedat in futuro saeculo divinam tuam advocationem ac patrocinium reperire.

In ulnis ferens Christum ex te incorporatum, Virgo, ipsum roga ut ulnis me colligat nunc errantem per omnia abrupta vitae, ac passim quotidie per negligentiam offensantem.

323 Obstupescit universus orbis, Domina, ad cogitatione superius mysterium partus tui. Paris enim Emmanuel vere Deum immaculatissima (52), eundemque propter nos hominem, qui cruce sua solvit tyrannidem mortis:

Ex canone seriae III hebd. II.

O miracula! o stupore plenum nuntium! Paris enim carne Deum, qui solvit mortis vincula, et corruptione homines liberavit, Virgo apud Deum gratiosissima.

Viso quem peperisti Deo cum resurgeret ex mortuis, apparuisti gaudio plena, Virgo Maria: illum

(51). In pervetusto codice pergamenaceo Graece ms. celeberrimae bibliothecae Barberinae n. 118, praeter Triodiam (de quo supra diximus) a pag. 217 et deinceps, exstat aliud Triodium, quod incipit ab Antipaschate (seu ab octava Paschae, nimirum a feria 2 post Dominicam in Albis) usque ad Dominicam omnium Sanctorum, quae apud Graecos est prima post Pentecostem, cum sua hebdomada sequenti: et, praeterquam quod in ipso titulo praefert auctorem Josephum, canon seriae 2 hebdomadis 2, hanc habet acrostichidem: *Canit ista Joseph. Hoc Triodium* (quod tanquam pretiosissimum thesaurum mihi detexit vir clarissimus, a me alias, licet non pro meritis, laudatus Leo Allatus et D. Carolus Moronus, eminentissimi D. Francisci Barberini S. R. E. cardinalis vice cancellarii bibliothecarius, vir eruditissimus, et non solum de me, sed de plurimis hominibus eruditis optime meritis, et merens, mihi humanissime communicavit) praeter canones trium odarum (a quibus Triodium denominatur), habet etiam canones tetraodios, id est quatuor, ne canones integros, novem odarum. Et licet in eo quaedam sint folia abscissa, atque alicubi character ob antiquitatem ita consumptus, ut vix legi possit, Theotociis tamen, quae remanserunt, et legi poterunt, Lectorem fraudari non sum passus, sed ea, ut Marianis cultoribus prodesse, ex praedictis canonibus fideliter excerpta, et partim a P. Petro Possino soc. Jesu theologo viro doctissimo ac eruditissimo, partim vero a P. Ludovico Maraccio fratre meo, de Graeco in Latinum sermonem translata, supra in hoc opere exhibui:

(52). Licet vox immaculata, saepissime a Josepho nostro B. Virgini tributa, et quod sit negativa, et juxta suae significationis amplexum, totius ac cujuslibet maculae carentiam comprehen-

A igitur ora, Virgo, ut ex corde nostro dolorem penitus omnem abstergat.

Lumen inocciduum splendens ex mortuis cum vidisses, gaudio repleta es magno, et congaivisa es, Virgo, sanctissimis discipulis, cum quibus nobis impetra remissionem innumerabilium culparum, Deipara tutela fidelium.

Ex canone seriae IV hebd. II.

Spectata es superior angelis, cum Deum corporasses crucifixum sepultum, et mortuis incorruptionem, o Virgo, largientem: Quem deprecere ut servet nos laudantes te.

Mortificato tuus, o Virgo, Filius inferno, sicut praedixerat, e mortuis surrexit. Illum ora, ut a peccati et supplicii pernicie liberet omnes qui ad te in fide clamant.

Laetissimum totum, forma incomparabilem, ut Sponsa conspicata, Virgo e tumuli thalamo in carne procedentem, gaudio repleta es. Quem supplica ut corruptione ac poena nos liberet.

324 *Ex canone seriae V hebd. II.*

Qui te ut templum pulcherrimum condidit Jesus (53), Rex maximus, descendens in inferos tene-

hendat: frequenter tamen idem Josephus ipsam B. Virginem etiam immaculatissimae titulo appellavit, ut perspicue intelligatur, eandem B. Virginem fuisse in omni genere puram, ac omnem puritatem possibilem attigisse, quam nequaquam attingere, si impuritatem originalem admisisset. Huic Matthaeus Cantacuzenus imperator in Canticum canticorum firmiter adherens B. Virginis totali puritati *Super immaculatam*, quasi dicere voluerit ascendisse supra omnem puritatem creatam, adhuc ultra justitiam etiam originalem, si fieri posset. Favet S. Eustachius Antiochenus in Hexaemeron, dum ibi Virginem appellat *Acrantos* quae dicitio est totius puritatis ac omnis maculae exclusionis significativa. Quapropter vir eruditissimus Leo Allatus ejus interpretes et commentator dicit quod significat, quod *Tota pulchra est, nec ullum admittit omnino maculam*. Et Lexicon locupletatum a Budeo ducit, quod significat: *Nulla aspersus macula, nulla labecula notatus*. Vide Nierembergium in Exceptionibus cap. 6 et 13.

(53). Si B. Virgo ut templum pulcherrimum a Deo est condita, nullo pacto dum conderetur, id est dum conciperetur, contraxit originale peccatum, quod non solum omnem amovet ab anima pulchritudinem, sed eam macula inficit atque deturpat. Hinc Thomas de Kempis serm. 25 ad Novitios ait: « Spirituale Dei Templum, quod est B. Virgo Maria ab omni labe pura, supra omnia templa sanctorum praeritet. » Sed optime S. Gregorius Nazianzenus in Epist. ad Nemesium, dum inquit: « In multorum hominum ore hic sermo versatur, Deum hominem, id est, Christum, ex Virginis sinu ortum esse, quem, id est sinum Virginis, Spiritus sanctus, cum Dei magni templo coagmen-

(a) Hic canon, ut alii infra nonnulli, Graece non exstat in Pentecostario Graecorum.

brosum habitaculum vacuum fecit, incorrupta Deipara Virgo, ad resuscitandum mortales ut omnipotens.

Vidisti e mortuis excitatum, Virgo, quem carne ineffabiliter conceperas Verbum, et gaudio anima repleta es, illius condescensionem ac demissionem hymnis exaltans, o casta, in sæculum.

Lumen allucens sedentibus in umbra mortis cum peperisses, e mortuis ut vidisti exorians, immaculata (54), cum mulieribus cunctis unguenta ferentibus glorificabas, choros ducens.

Ex canone feriæ vi hebd. ii.

Sanctum Dominum virtutum incorrupta peperisti (55), Eum qui evacuavit inferorum regiam,

tavit templum sanctum exstruens, Mater enim Virgo templum Christi fuit, Christus autem Verbi. » Quem locum afferens Gregorius de Valentia tom. IV in 3, p. d. 2. q. 2, a. 1, subdit: « De ipsa etiam Virgine, quatenus fuit templum Dei, dicere videtur, quod fuerit sancta exstructa, id est formata. Sic ille. Consonat S. Proclus orat. vi in qua locutus de Josepho, dixit: « Non meminerat potuisse eam (Mariam) effici Dei templum, quæ ex mundo erat formata luto: » quasi diceret, Mariam Dei templum effectam, quia ex mundo luto formata, id est, sine originali labe concepta. De puritate originali hujus templi locutus Joannes Taulerus in serm. de Purific. dixit: « Prævenit hoc sapientia æterna, nolens electissimum templum suum aliqua labe aspergi. » Porro (ut in suo *Mariali* serm. 6, de Concept. B. Virginis inquit Bernardinus Bustensis) sapiens architectus volens præclarum aliquod atque admirabile palatium construere, diu prius in mente sua præconcepit illud, antequam ipsum erigat, et adesse producat. Deus ergo, qui omnium est artifex, omnia prospiciens, ut dicitur Sap. 1, volens Filio suo templum virgineum fabricare atque domum sibi dignam construere, prius, id est ab æterno præordinavit illam præservare a submersione originalis peccati, ne, si in illo inficeretur, Majestati suæ incongrua habitatio redderetur. Si enim præservavit corpus ejusdem Virginis ab omni corruptione, multo magis præservavit ejus animam, quæ excellentius dicitur templum Dei, quam corpus. Unde Ambrosius in 1 libr. *De Virginitate* ait: « Nam si corpus Virginis Dei templum est, anima ejus quid est? » quasi dicat multo dignius templum. Et post multa: « Gloriosa Virgo Maria figurata est per domum, et templum, quod Salomon ædificavit Deo, de qua habetur III Reg. vi. Sed templum materiale dicitur sanctum juxta illud Psal. x: *Dominus in templo sancto suo.* Ergo et ipsa Mater Dei fuit sancta et nunquam maculata. Unde de ipsa dicitur illud Aggai ii: *Magna erit gloria domus illius novissimæ plus quam primæ.* Et ideo de ista domo divina, scilicet benedicta Virgine, dicit David Psal. xcii: *Domum tuam decet sanctitudo, Domine, in longitudine dierum.* Quod non esset verum si aliquando fuisset peccato infecta. Similiter falsum esset illud, quod dicitur III Reg. vi, in figura Virginis, scilicet, nihil erat in templo, quod non auro legeretur, id est, charitate vestiretur. Falsum etiam esset illud, quod in eodem capite scriptum est, scilicet: *Malleus et securis et omne ferramentum non sunt audita in domo Domini cum ædificaretur.* Non ergo malleo peccati originalis, vel securi, vel aliis ferramentis peccati actualis fuit benedicta Virgo percussa, vel vulnerata. » Sic Bustus: « Merito (inquit P. Simon Vuagnerek in *Mariana Pietate Græcorum*, n. 196, ubi Mariam Salomonis templo assimilat) a prima sui origine intaminatum fuit hoc templum, neque enim homini habitatio præparaba-

tur, sed Deo. » (I Paral. xxix, 1.) Et P. Hieronymus Lanuza ord. Prædic. ad probandum, B. Virginem sine originali peccato fuisse conceptam, dixit inter alia: « B. Virgo adumbrata fuit insigni illo templo per Zorobabel ædificato, cujus ore Spiritus sanctus edixit: *Manus Zorobabel cæperunt ædificare Domum istam.* (Zachar. iv, 9.) » B. Hieronymus tradit Zorobabelis nomen significare *Magistrum insignem in Babel*: et ad Christum referri: *Vos vocatis me Magister, et bene dicitis.* (Joan. iii, 13.) Manus illius due in efformanda Virgine, quando concepta fuit, operam dederunt. Non ait *manus* in singulari: quia ambas ad hanc ædificationem adhibuit. Non solum manum, cujus ope esse naturale concedit, sed etiam alteram, quæ confert esse gratiæ. In efformatione nostra manum primo adhibet, cujus ope confert esse naturale, quod operatur in conceptione nostra: alteram deinde manum, qua esse spirituale, et sic in illam facilis patet dæmonis ingressus, quia tunc temporis unica tantum Dei manus adhibetur. Verum in conceptione Virginis duabus simul manibus usus est Deus; illa, quæ confert esse naturæ humanæ; ista, qua esse supernaturale gratiæ: *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.* (Cant. viii, 3.) Sinistra respectu bonorum naturalium, dextera respectu bonorum gratiæ, quibus Virginem circumdedit, quemadmodum agere solet qui alium amplectitur, et manu utraque extensa constringit. Sic Lanuza. Vide Bartholomæum de los Rios in *Horizonte Mariano* tract. 1 cap. 6.

(54) Titulus *immaculatae*, quem Josephus Noster toties B. Virgini attribuit, optime explicat exemptionem, et immunitatem a peccato originali in B. Virgine, quod recte animadvertit Hieronymus ab Angesto lectura 3, sui *Propugnaculi*, ubi probat non posse Virgini titulum *Immaculatae* competere, si per instans illam macula peccati originalis attaminasset. Idcirco nunquam Ecclesia sanctorum cuiquam, si Christum deitas et Virginem, titulum *Immaculatae* attribuit per modum cognominis, et absolute prolata, qui titulus nititur illis Cantecorum verbis cap. iv: *Tota pulchra es, amica mea, et macula non est in te.* Ubi omnem puritatem Naturæ communicabilem innuit, et omnem maculam notam ab ea procul arcet, ut videre est apud Christophorum de la Vega in *Theologia Mariana*, Palæstra 4, certam. 3, n. 519.

(55) Ex D. Thoma p. p. q. 98, a 2, ad 4, parere sine dolore et læsione virginitatis, est effectus connaturalis justitiæ originalis, et status innocentiae. Ergo si Virgo incorrupta, hoc est sine dolore et læsione virginitatis peperit sanctum Dominum Virtutum, non contraxit peccatum originale. Vide pro hoc argumento Andream Peruzzinum in *Analyti purissimæ Conceptionis*, pag. 165, et Ludovicum Crespi a Boria in *Propugnaculo theologico pro definibilitate immaculatae Conceptionis B. Virginis Mariæ*, pag. 62 et 63.

Inopinatum, **325** et ineffabile miraculum! Ubi enim Deus vult, vincit ordinem naturæ.

Celebramus te mortalium genus ut omnium salutem, o Laudabilissima (56), ad vitam revocati. Per te siquidem omnes maledictionis mortis liberationem nacti sumus.

Ἐκ τοῦ Κιανένος τῆς Κυριακῆς β', ἀπὸ τοῦ Πάσχα· τῶν ἁγίων γυναικῶν μυσφορῶν, καὶ Ἰωσήφ τοῦ δικαίου.

Τὴν ἀρχαίαν ἀρὰν ἐν γαστρὶ σου λύσασα, σεμνή, ἀνεβλάστησας ἡμῖν τὴν εὐλογίαν, βρέφος τεκοῦσα· οὗτος γὰρ Θεὸς ἐστὶ, καὶ σὰρκα φορεῖ.

Μακαρία εἶ, σεμνή, ἡ ἐκ ρίζης Ἰεσσαί, ἐξ ἧς ἡ βάρδος καὶ τὸ ἄνθος ὁ Χριστὸς κατὰ σὰρκα δι' ἡμᾶς ἀναβλάστησας.

Magnalia (57) tua, o incontaminata, quis prædicare sufficiet? Quis dicat terrigenarum ut Creatorem conceperis corruptionis expers, solventem vincula multorum, criminum? potest enim quæcunque vult facere.

Σὲ τὴν ἀσπέρω κυήσει γεννήσασαν ὑπὲρ φύσιν τὸν καινίσαντα τὴν φύσιν Χριστὸν τὸν μόνον. Δεσπότην ἀνυμνοῦμεν οἱ πιστοί.

Γαστρὶ ἀγεωργήτως συνέλαβες, ἀγνή, τῆς ἀφθαρείας τὸν βότρυον ὡς ἀμπελος, ἐξ οὗ τῆς ἀθανασίας οἱ κρουνοὶ ὡς οἶνον ἡμῖν πηγάζουσι τὴν αἰώνιον ζωὴν.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου, ἀχραντε, πῶς ἐχώρησας βρέφος, ὃν τρέμουσι δυνάμεις αἱ τῶν ἀγγέλων ὡς Θεόν; εἰ μὴ ὡς ἠθουλήθη, ὡς οἶδεν, ἐσκήνωσεν, πάντα θέλων σῶσαι τοὺς ἐξ Ἀδάμ γηγενεῖς, λύσας τὸν Ἀδάμ τῆς ἀρᾶς ἐκείνης τῆς διὰ βρώσεως πικρᾶς.

Ἐν τῇ γαστρὶ σου, ἀγνή, τὸν ἀείζωον ἄρτον φεραθέντα ἀφύρτως ἐν φουράρατι ἡμῶν ἐγέννησας ἀτρέπτως ἓνα Χριστὸν τὸν Θεὸν ἐν δυοῖ ταῖς οὐδαίς.

Εὐφραινέσθω Ἰεσσαί, χορευέτω καὶ Δαβὶδ· Ἰδοὺ γὰρ ἡ Παρθένος, ἡ θεόφυτος βάρδος ἐβλάστησε τὸ ἄνθος τὸν ἀείζωον Χριστόν.

Ex canone ferivæ II, hebdom. III.

Vidisti Christum ex mortuis exortum Justitiæ Solem, Deo gratissima, quem roga, ut omnium te

(56) Inter alias Laudes, quas B. Virgini laudabilissimæ attribuire debemus, ut ab ea favores et gratias reportemus, haud postrema esse debet ejus Immunitas a peccato originali. Unde in Missali Romano antiquo apud Balinghem in *Parnasso Mariano*, pag. 25, canebatur;

Nos ergo dulci carmine
Laudemus in hac Virgine
Conceptum sine nubilo.
Hanc conceptam ex semine
Et mundam ab origine
Laudet chorus cum jubilo,
Ut mota dulci modulo
Nos servet in hoc sæculo
Mundos ab omni crimine.
Et in mortis articulo
Liberet a periculo
Et inferni voragine.

Et in quodam Officio de Immaculata Conceptione,
PATROL. GR. CV.

Expers naturæ legum, et matrum usum nesciens peperisti filium sine dolore, Virgo, qui te manu sua in matris utero formavit. Unde omnes generationes merito laudantes te semper beatam prædicant.

Ex canone Dominicæ secundæ post Antipascha, Sanctiarum mulierum unguenta ferentium, et Josephi justi.

Antiquam maledictionem in tuo ventre solvens, o veneranda, germinasti nobis benedictionem Christum pariens. Hic enim Deus est, et carnem gestat.

Beata et venerabilis ex radice Jesse, ex qua virga, et flos Christus secundum carnem propter nos germinavit.

Magnalia (57) tua, o incontaminata, quis prædicare sufficiet? Quis dicat terrigenarum ut Creatorem conceperis corruptionis expers, solventem vincula multorum, criminum? potest enim quæcunque vult facere.

Te seminis experte conceptu enixam supra naturam eum, qui innovavit naturam Christum solum Dominum prædicamus fideles.

Ventre sine cultoris opera Christum concepisti incorruptionis botrum, ut vitis: ex quo immortalitatis fontes, ut vinum, nobis fundunt æternam vitam.

In tuo utero, o immaculata, quomodo continuisti infantem illum, quem, utpote Deum, angelicæ potestates contremiscunt? Certe, ut ipse voluit, ut ipse novit, in me habitavit, cupiens salvare universos ex Adam **326** prognatos, qui Adam ipsum ab illa maledictione absolvit, quæ ex amaro cibo provenerat.

In tuo ventre, casta, semper vivum panem sine fermento commistum massæ nostræ genuisti, immutabiliter unum Filium, et Christum in duabus substantiis.

Gaudeat Jesse, choros agat et David: Ecce enim Virgo divini satus virga germinavit florem semper vivum Christum.

laudantium corda illuminet.

Sacerrimis te vocibus Dei Matrem glorificamus,

quod ex Floris B. Virginis secundum usum Romanum affert idem Balinghem loco citato pag. 34, his verbis Deipara salutabatur:

Ave, Regina cælorum
Inter omnes mitissima:
Ave, decus Angelorum
Inter omnes pulcherrima,
Simul et Archangelorum
Omni laude dignissima,
Quæ concepta es vitiorum
Sine tæbe, purissima.

(57) Cum nemo neget per appellationem « Incontaminata » affirmari a Josepho, et aliis Patribus puritatem actualem B. Virginis, ita ut nunquam vel veniali culpa fuerit infecta; cur non etiam significetur puritas originalis, cum multo plus contaminet originale peccatum, quam veniale?

ut supernis ordinibus manifeste sanctiorem, et divinum pontem transmittentem mortales ad supermundanos choros.

Lucis genitrix Virgo, divina tua luce illustra cogitationes nostras et corda : intercessionibus tuis perturbationum caliginem dissipans, et omnes per gratiam participes faciens diei vespere carentis.

Ex canone feriæ iii, hebd. iii.

Omnia continentem concepisti, immaculata Domina. Eum qui contrivit portas iuferi, et qui resurrexit, sicut dixerat, die tertio.

Tu es omnium vita : tu vivorum, et mortuorum, consolatio, o Verbum, gaudium, et illuminatio, quæ effulsisti ex Virgine, et die tertia gloriosus e sepulcro resurrexisti.

Viso e mortuis resurgente, Deipara, tuo Filio, et Deo, repleta es gaudio gaudii lætitiæque omnium causa. Propterea **327** te lætanter omnis anima celebrat, et glorificat semper, o Virgo.

Ex canone feriæ iv, hebd. iv.

Gladius animam tuam, Virgo immaculata, pertransiit, quando Christum cruci affixum vidisti : Exsultasti autem eundem e sepulcro conspicata redivivum.

Te splendidam nubem spiritualis solis, Deo gratissima, laudantes prædicamus. Corda nostra illumina, tenebras e cunctis expellens negligentia, et perturbationum, o Dei Sponsa.

O maculæ plane omnis expers (58), roga sine intermissione Christum Deum nostrum, ut eos qui te **C** semper beatam prædicant, liberet e tentationum,

(58) Deiparam Virginem Mariam, omnis plane maculæ, etiam levissimæ peccati actualis, semper expertem fuisse, extra controversiam est : valde enim decuit ut illa, cui tanta cum Christo affinitas, et conjunctio fuit, nullo unquam actualis peccati etiam venialis macula fuerit contaminata, ut optime argumentatus est D. Thomas 3, p. q. 27, a. 4. Ergo Deipara multo magis debet fuisse expers a macula peccati originalis, cum longe magis deceat Dei Matrem macula mortalis, cujusmodi est peccatum originis, quam macula venialis, quæ tamen est voluntaria (non item originalis), tamen levicula est, nec hominem a Deo alienat. Præterquam quod ex immunitate maculæ cujusvis peccati actualis in Deipara, recte inferitur immunitas a macula peccati originalis, ex doctrina magni **D** Patris Augustini, quæ fert peccata actualia esse infelicia germina peccati originalis, ita ut ubicunque peccatum actuale invenitur, præcesserit originale, ubi autem nullæ unquam sordes actualis, saltem venialis, reperiuntur, defuerit originale. Ita enim loquitur Augustinus, lib. v. contra Julianum c. 9 : « Illud sane magnum verumque dixisti, cum posuisses testimonium Apostoli dicentis : Qui peccatum non fecit : notandum esse, quod judicaverit Apostolus sufficere ad ostendendum in Christo nullum fuisse peccatum, quia dixit nullum eum fecisse peccatum. Ut doceret, inquis, quia qui non fecit, habere non potuit, omnino verissimum est. Profecto enim peccatum etiam major fecisset, si parvulus habuisset. Nam propterea nullus est hominum, præter ipsum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis accessu, quia nullus est hominum, præter ipsum, qui peccatum non habuerit

A et perturbationum procella, et tenebris laqueisque insidiosè perplexis diaboli.

Sanctum sanctorum supra mentis captum genuisti, o Deipara, qui sanctificationem, redemptionem, et remissionem peccatorum Adelibus, Te mediante, concedit, qui illius resurrectionem glorificant.

Ex canone feriæ v, hebd. iii.

Luctus tibi, immaculata Virgo, conversus est in gaudium, quando vidisti tuum Filium, et Dominum Christum e mortuis die tertia gloriose resurgentem, et mundum illuminantem.

Apparuisti capaciore cælis, o Virgo, Deum complexa, qui sub terra condi sustinuerat, et mira bonitate morte propria immortalitatem omnibus largitus fuerat, quem pie glorificantes te, ut par est, **B** beatam appellamus.

328 *Ex canone in Parasceve hebd. iii.*

Sanctifica corda nostra, sanctissima Dei sponsa (59), quæ vidisti sanctissimum Deum Verbum, e morte resurgentem, et in lætitia clamasti : Omnis substantia laudet Dominum.

Apparuisti, Virgo Mater, auctora Solis Justitiæ : quem cum vidisses excitatum e mortuis, sicut dixerat, et mundum totum illustrantem, gavisæ es, o sancta, laudans illum ut benignum.

Præter naturæ legem peperisti ineffabiliter Verbum Deum ; Quem impiorum consilio, Domina inculpatissima, crucifixum, sepultum, et resurgentem e mortuis ut vidisti, repleta es gaudio, eam pro nobis rogans laudantibus te.

Ex canone in Sabbato hebd. iii.

Puerum peperisti tu quidem, sed Virgo perman-

infantis ætatis exortu. » Sic ille. Ex cujus doctrina liquet peccatum originis subsequenter habere peccata actualia, et e contrario in Adami posteris, ubi nullæ reperiuntur actualia maculæ, non antecessisse originalem. Cum igitur B. Virgo maculæ cujusvis peccati actualis semper fuerit plane expers, sequitur manifeste, quod fuerit etiam plane expers maculæ peccati originalis.

(59) Atque idcirco sine originali peccato concepta. Nam ut inquit Bernardinus de Busto in *Mariæ* serm. 7, de *Concept.* parte II, « Decens fuit et consonum rationi, ut Sponsa castissima Dei, nunquam careret gratia sui Sponsi, sed semper jungeretur illi glutino charitatis, ita ut nec quidem per momentum inter ipsam, et Sponsum inimicitia contraheretur, nec divortium fieret. Si autem in peccato originali fuisset Benedicta Virgo concepta, pro illo tunc non fuisset ejus amica, sed inimica, et a Sponso suo divertisset, et separata fuisset. Sed inter ipsam, et Deum semper fuit amicitia et dilectio. Unde ipsa inquit Cant. vi : *Ego dilecto meo, et dilectus meus mihi*, scilicet conjunctus est, et semper fuit unitus. Ergo sine peccato concepta fuit. » Sic Bustus. Hinc S. Petrus Chrysologus in serm. de *Annun.* n. 140, dixit : « Pervolat ad Sponsam festinus interpres, ut a Dei Sponsa humanæ desponsationis arecat, et suspendat affectum : neque auferat a S. Josepho Virginem, sed reddat Christo, cui est in utero pignorata cum fieret. » Quibus verbis non solum supponit, sed etiam expresse fatetur Virginem Dei Sponsam caruisse peccato originali : nam si cum hoc concepta fuisset in utero cum fieret, id est, cum conciperetur, non fuisset pignorata Christo, sed dæmoni.

sisti, sicut eras antequam pareres, Incorrupta A Virgo Deipara. Nam Deus, quem peperisti, naturam innovavit.

Tibi et soli convenit, ut salutis, et gaudii procuratrici, illud quod angelus attulit, Ave, quod cum fide tibi recinimus, Maria semper Virgo.

Liberata per te est prima Parens antiqua maledictione. Non jam amplius illa in dolore pariet. Tu

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς Κυριακῆς γ', τοῦ παραλύτου.

Τὴν τιμῶσαι ταύτην, ἀγνή, πόλιν σε πάντοτε πιστῶς περίσωζε κινδύνων ἀλώσεως Βαρβάρων, πολέμου ἐμφυλίου, καὶ μαχαίρας, καὶ πάσης ἄλλης ἀπειλῆς.

Ἄσπορον ἔσχες σύλληψιν, καὶ ὑπὲρ νοῦν τοκετὸν, Παρθενομήτορ ἀχραντε· ἔργον φρικῶδες, θαῦμα μέγιστον, ἀγγέλοις τιμῶμενον, βροτοῖς δοξαζόμενον, Κόρη Δέσποινα.

Ἡ ἀγνή, πῶς θηλάζεις; πῶς δὲ ἐγέννησας βρέφος τοῦ Ἀδάμ ἀρχαιότερον; πῶς ἐν ἀγκάλαις φέρεις υἱόν, τὸν ἐπὶ ὤμων Χερουδικῶν φερόμενον· Ὡς ἐπίσταται, ὡς οἶδεν ὁ τῷ πᾶν οὐσιώσας.

Τὴν ἄσπορον λοχεῖαν σου, ἀγνή, τὴν ἀκατάληπτον ὑμνοῦμεν γέννησιν, μακαρίζοντες ὡς Μητέρα σε τοῦ Ποιητοῦ πάντων καὶ Δεσπότη.

Ὁ πάντα θεῖον νεύματι φέρων κραταίται, Θεοτόκε Παρθένε, ἐν ταῖς ἀγκάλαις σου, πάντας ἡμᾶς ἀρπάζων χειρὸς δουλείας τοῦ πονηροῦ, ὡς οἰκτιρῶν.

Παρθενοῦεις τεκοῦσα ὑπὲρ λόγον τὸν πρὸ πάντων αἰώνων γεννηθέντα ἐκ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς ἀββεύστως. Διὰ τοῦτο, ἀγνή, σὲ μακαρίζομεν.

Τόμον σε πάλαι ἐθεάσατο Ἡσαΐας, Ἄειπάρθενε, ἐν τῷ δακτύλῳ τοῦ Πατρὸς Λόγος ἀχρονος ἐγγέγραπτο, ἐκ πάσης ἀλογίας σώζων ἡμᾶς, τοὺς λόγους σε ἱεροῖς ἀνυμνοῦντας.

Φωτοφόρου προήλθε νηδύος σου μέγας ὁ Ἥλιος Χριστὸς, καὶ τὸν κόσμον ἐφώτισεν, ἀχραντε, ἐπιλάμψεσι παιδραῖς, καὶ τὸ σκότος ἐξῆρε τὸ τῆς παραβάσεως· ὅθεν ὑμνοῦμέν σε πάντων ὡς αἰτίαν καλῶν, θεοσώμψευτε.

330 Ex canone *feriæ II, hebdom. IV.*

Incarnatum Dominum ineffabiliter ex tuo purissimo sanguine, Deipara, et propter nos morte in carne suscepta resuscitatum intuens e sepulcro,

(60) Non aliam ob causam B. Virgo dicitur *inculpata*, nisi quia fuit prorsus ab omni culpa immunis. Si autem B. Virgo fuit ab omni culpa immunis, ergo non solum ab actuali veniali, ut omnes concedunt, sed etiam, et multo magis, ab originali. Si enim Deus a venialibus culpis B. Virginem non fecisset immunem, nunquam ei inimica, et invisibilis fuisset, utpote habens in se gratiam sanctificantem, charitatem enim non expellunt leves defectus: at non

enim sine dolore, Dei Genitrix, Christum peperisti. Quare te merito felicem prædicamus, et Dominum glorificantes laudamus.

Ad te ipsum recepisti gentem sanctam, eos, qui erant longe a te faciens prope corpore a Virgine suscepto, o Salvator, et non populum tuum vocasti populum tuum divinum; propterea omnes te nunc adoramus, o omnipotens.

329 Ex canone *Dominicæ III, in Paralyticum.*

Urbem hanc, quæ te, o Virgo, semper fideliter adorat, tu undequaque tuere a periculis captivitatis Barbarorum, civilium bellorum tenebris, a gladio, atque infaustis omnium malorum angustis.

Seminis expertem habuisti conceptum, partum vero cogitatione superiorem, incorrupta Dei Mater. Opus stupendum, miraculum maximum, ab angelis honoratum, ab hominibus glorificatum, Virgo Domina.

Quomodo, Virgo, lactas? Quomodo genuisti parvulum Adam seniore? Quomodo in ulnis gestas illum qui gestatur supra humeros Cherubicos? Eo modo quem ipse scit et novit, qui rebus universis dedit esse.

Conceptionem tuam sine semine, o casta, partum tuum incomprehensibilem laudamus, Beatam Te nuncupantes, utpote Matrem Dei Factoris omnium ac Domini.

Qui nutu divino cuncta sustinet, tenetur, Deipara Virgo, tuis ulnis, omnes nos cripiens e servitute diaboli ut misericors.

Virgo perseveras postquam peperisti ineffabiliter genitum ante omnia sæcula sine successione ex Patre principio carente: propterea, casta, te beatam prædicamus.

Librum te olim vidit Isaias, o semper virgo, in quo digito Patris Verbum initio carens conscriptum est, quod ex omni irrationali actu et motu liberat nos sacris te verbis collaudantes.

Prodiit ex lucifera tua alvo magnus Sol Christus, et mundum illuminavit, o immaculata, radiis lætissimis, tenebrasque expulit transgressionis. Unde laudamus te ut omnium causam bonorum, o Dei Sponsa.

cum ingenti gaudio glorificasti et magnificasti.

Concepisti, inculpata (60), eum qui cuncta continet, eum ipsum carne generans qui deinde

reddendo immunem ab originali mortali, vi istius fuisset objectum condignum odio Dei, et filia iræ et abominationis. Si a venialibus non reddidisset immunem, adhuc jus relinqueret ad hæreditatem æternam, quæ est clara ipsius visio; at non reddendo immunem a peccati originalis infectione, excluderetur de facto a consecutione, illius gloriæ. Item positus in B. Virgine culpis levibus, minime dici poterat, maledictus dies, et hora in qua concepta fuisset: at originali existente vere

mortem trideana sua morte spoliavit. Quem ora, A ut animæ meæ vitia mortificet, meque saluum faciat.

Serva et libera civitatem ac populum confugientem ad te, Dei genitrix Virgo, quæ Christum peperisti, ex omni adversaria ira, et excidio, incursio-

diceretur maledicta conceptio B. Virginis sicut, et Job, et reliquorum hominum. Hinc Bustus in *Mariali*, serm. 7, de *Concept.* part. 1, ait: « Si Deus præservavit, et defendit Virginem gloriosam a veniali peccato, quod non privat gratia Dei, et stare potest cum charitate, ut dicunt theologi, in 4, d. 21, et hoc ut esset idonea Mater sua, et ob amorem quem ipsi ab æterno portavit: ergo inconveniens videtur credere quod permisit illam labi in originali peccato privante gratia divina. Non enim esset verus amor, si quis defenderet amicum suum, ne vel modicum leviter verberaretur, quem tamen per gulam suspendi, vel capite permitteret truncari. » Sic Bustus.

(61) Angelicus Doctor 3, p. q. 27, a. 2, illum locum Jobi III, ubi de diabolo dicitur *Expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis auroræ*, in sensu litterali (etsi metaphórico) exponit de nocte peccati originalis his verbis: « *Expectet Lucem*, id est, Christum, et non videat, quia nihil inquinatum incurrit in Sapientiam, quæ est Christus, ut dicitur Sap. VII; *nec ortum surgentis auroræ*, id est, B. Virginis, quæ in suo ortu a peccato originali fuit immunis. » Sic ille. Cum autem, idem D. Thomas in cap. I Matthæi, duplicem ortum, seu nativitatem agnoscat, scilicet nativitatem in utero, quæ est primâ formatio, et nativitatem ex utero, qua quis exit in lucem: « Nasci de Matre, inquit, est in lucem prodire, in Matre nasci est ipsum concipi. » Ex hoc loco argumentum bonum elici posse videtur ad confirmandum fuisse sanctam, et immaculatam non modo Virginis nativitatem, ad quam eum locum refert S. Thomas, sed etiam Conceptionem? « Neque enim potest negari, inquit Valentia in III p. D. Thomæ, tomo IV, disp. 2, q. 1, puncto 2, quin vel maxime Conceptio ipsa Virginis fuerit quoque ejus ortus; rei namque ortum maxime dicimus esse ipsum rei principium. » Hinc Catherinus in sua Disputat. pro immaculata B. Virg. *Concept.* lib. 1, ad quosdam, qui adducunt hunc Jobi locum: *Expectet lucem et non videat, nec ortum surgentis auroræ*, et de peccato originali ibi sermonem esse asserentes, quod non vidit Lucem, quæ est Christus, quo illum penitus non conclusit, nec ortum, id est, Nativitatem surgentis Auroræ, quæ est Maria: inde inferbant, quod sola nativitas, et non conceptio Mariæ excipiebatur, et ab eo peccato erat immunis, in hunc modum respondet: Exponunt ortum Auroræ pro Nativitate Mariæ, quæ fuit ex utero; cur non potius pro illa quæ fuit in utero? Cur enim viri isti, ut sapissime, et multis locis contra Domine puritatem perpetuam agentes, ortum, et nativitatem pro ipsa conceptione accipiunt, atque exponunt etiam verbis, et mente auctorum repugnantibus, ut suo loco monstrabo; nunc autem, ubi ratio maxime suadebat, et pius favor Matri Dei, ortum auroræ pro nativitate, quæ ex utero, non quæ in utero, velint nos recipere, ut hoc Domine privilegium expugnent? At nos discimus potius pro gloria Regine nostræ simili modo exponere, sicut illa faciunt contra illam, ut ortum ipsum pro ipso primo ortu accipiamus, qui fuit in utero cum est concepta, quem ortum procul dubio atra illa peccati nox non vidit. Quod autem ita vere exponi debeat, primum facit, quod ipsa decenter pro aurora significatur, quæ Christi luci adjungitur, quæ certe simul cum est, cum luce ipsa est, nunquam est enim aurora sine

neque gentium, ut te, prout decet, hymnis honorantes magnificemus.

Ex canone feriæ III, hebdom. IV.

Sicut Aurora Solem in ulnis ferens, Virgo exorta et nobis in nocte sedentibus (61).

Ut Deificaret humanum genus Deus homo factus

lucē. Secundo facit et maxime, quod cum de stellis loquitur Job, per quas procul dubio sancti ipsi significantur, obtenebratas illas caligine noctis hujus pronuntiat? quod certe non videretur verum, si ortum ex utero etiam in quibusdam ipsorum spectarem, ut de Joanne Baptista, et Jeremia omnes concedimus, sicut scriptum est: « Antequam exires de vulva, sanctificavi te. » (*Jerem. 1, 5.*) Non igitur recte excepta fuisset sola aurora in ortu, tanquam peccato illius noctis libera, si per ortum posterior significaretur nativitas, cum et hoc de aliquibus stellis verum esset. Et tamen sanctissimus Job, ut illam luci, id est, Christo adjungeret, et super omnes stellas, id est, sanctos, singulariter magnificaret, solum ejus ortum excipit, ut stellas omnes præ illa obscuratas faceret. Sic Catherinus. Prædicta etiam Jobi verba a S. Thoma allata expendens Andreas Pintus Ramirez in suo opere *De concept. B. Virg.* n. 367, in hunc modum scribit: « Quam libere ortus ab utero hic explicatur, tam libere ortum in utero, id est conceptionem passivam, possumus explicare, et fortasse magis congrue vulgatam nostram (qui est optimus explicandi modus) aliis versionibus conciliantes. » Sanctes enim Pagninus Thomista fideliter ex Hebræo sic vertit: « *Expectet lucem, et non sit, nec videat splendorem auroræ.* » Ortus ergo apud nostrum interpretem splendorem significat, et splendor absolute de quovis Mariæ instanti venit usurpandus. Vatablus legit: « *Expectet lucem, et non adsit, nec videat palpebras auroræ.* » Has palpebras frustra ad nativitatem magis deferat, quam ad conceptionem. In re ergo dubia magis congrue ad honorem Virginis locus ducitur, quam trahitur ad impium. Sed audi quid pro littera Pineda ibi: « Inter reliquas translationes hæc palpebrarum illustrior est, quod oculum cæli respiciat: namque solem cæli oculum videtur aurora quasi post nocturnum soporem, et clausa lumina, iterum diductis, et apertis palpebris vigilantem, et videntem mundo reddere. » Divini ergo Oculi, id est, Verbi, palpebra erit Maria, si Aurora est ex mente D. Thomæ, et quis tanti Oculi palpebras lippas, et conniventes quandoque existimabit? Si nihil in Divinam lucem Christum incurrit inquinatum, cur ejus Mater, ubi lux ista, tanquam inter palpebras, nobis fulguravit, denigratur? Si Maria Aurora est Solis immaculati, cur maculata, imo oppetens, quod Concepta appetit, profanatur? Majus est, quod voluit B. Petr. Dam. ad hunc locum serm. de Assumpt. « Hæc est, inquit, Aurora, quam ille non vidit, qui vidit omne sublime, ut erat B. Job, ut illi multa suppressione claudatur dicens: *Non videat ortum surgentis Auroræ.* Sicut Aurora terminum noctis, et diei principium adesse testatur, sic et Virgo noctem expulit sempiternam. » Minus enim congrue tam multa suppressione, id est abstrusione, clausa dicitur Aurora nostra, si ipsas appetentis illius primitias dæmon oppressit: minus congrue clauderetur, si hostis primum illius ostium reseravit. Absit: non solum non tetigit, sed nec eam videre ausus est princeps superbæ sublimitatis spectator; quam jam se suosque oppressuram, et æterno clausuram carcere pertimebat. Hactenus Ramirez. Vide S. Thomam in psalm. XLV, ubi explicans de B. Virgine illa verba: « Adjuvabit eam Deus mane diluculo, » inquit, Deum Mariæ existendi adhuc in utero, auxiliatum fuisse: « Et

est ex te, inculpatisima Virgo, quem pulcherrimum a sepulcro prodeuntem, victorem Orci conspexisti lætitia exundans.

Lucis datorem peperisti Dominum porta facta

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος δ' ἐν τῇ Μεσσηνιατικῇ.

Μόνη ἐχώρησας τὸν Κτίστην τὸν ἴδιον, Θεογεννητορ, ἐν γαστρὶ, καὶ σαρκὶ ἐκύησας ἀφράστως, καὶ Περθένοσ ἔμεινας, μηδὲν τῆς παρθενίας λυμανθείσης· τοῦτον, ἀγνή, ὡς Υἱὸν σου καὶ Θεὸν ἀπαύστως ἰκέτευε ὑπὲρ τῆς ποιμνῆς σου ἀεὶ.

Εἷς τῆς Τριάδος ὢν, γενόμενος σὰρξ ὠράθησ, οὐ τρέψας τὴν οὐσίαν, οὐδὲ φλέξας τῆς τεκούσης τὴν ἀφθορον γαστέρα, Θεὸς ὢν ὅλος καὶ πῦρ.

Ἡ ἐν γαστρὶ τὸν Θεὸν ἀπερίγραπτον χωρήσασα, Θεόνομφε Παρθενομήτορ ἀγνή, μὴ παύση προσθεύουσα ὑπὲρ ἡμῶν, ὅπως διὰ σοῦ βουθῶμεν τῶν περιστάσεων· πρὸς σὲ γὰρ ἀεὶ καταφεύγομεν.

Γέγονεν ἡ κοίλια σου ἀγία τράπεζα ἔχουσα τὸν οὐράνιον ἄρτον, ἐξ οὗ πᾶσ ὁ τρώγων οὐ θνήσκει, ὡς ἔφησεν ὁ παντὸς, Θεογεννητορ, τροφεύς.

Παρθένον μετὰ τόκον ὑμνοῦμέν σε, παρθένον καὶ μητέρα δοξάζομέν σε μόνην, ἀγνή Θεόνομφε Κόρη· ἐκ σοῦ γὰρ ὄντως Θεὸς ἐσαρκώθη ζωοποιήσας ἡμᾶς.

Ἐν γαστρὶ σου ἐχώρησας τὸν ἀχώρητον Λόγον, ἐκ μαζῶν σου ἐθήλασας τοῦ κόσμου τὸν τροφέα, ἀγκάλαισ ἐβάπτασας τὸν παροχέα ἡμῶν, Θεογεννητορ ἀγνή.

Πῶσ ἐγέννησας, εἰπέ, τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως προεκλάμψαντα, καὶ σὺν ἀγίῳ Πνεύματι ἀνυμνούμενον; Ἡ ὡσ οἶδεν ὁ μόνος εὐδοκίησας ἐκ σοῦ τεχθῆναι, Θεοτόχε.

hoc est quod dicit, quod auxiliatus est ei Dominus in ipso ortu matutino.

Andreas etiam Duvallius doctor Sorbonicus in suo tract. *De Conceptione B. Virginis*, afferens hæc Jobi verba : « Expectet lucem et non videat ; nec ortum surgentis auroræ, » quæ S. Thomas in sensu litterali, etsi metapharico, exponit de Christo, et de B. Virgine, ait : Sicut aurora propter proximitatem, quam cum sole habet, nunquam obtenebratur, ab eo quippe duntaxat quindecim gradibus, ex astrologis, semper distat ; sic neque anima Virginis, Deo tantopere proxima, ullius peccati, etiam originalis tenebris unquam est comprehensa. Nec respondeas, per ortum Auroræ intelligendam esse Virginis nativitatem, quæ proprie appellatur ortus, siquidem conceptio non minus, imo magis dici potest ortus, quam nativitas, cum ipsa sit principium existentiae, qua res dicitur ex potentia suarum causarum extrahi. Unde Lucæ 1, de Christo, qui adhuc utero Matris suæ detinebatur scribitur : *Quod in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Nec dicas fetum conceptum, et detentum adhuc in utero, nondum esse extra hanc causam, nempe Matrem, quam certum est, esse causam per se : et hinc est, quod ipse fetus non habeat angelum custodem, donec sit egressus ex utero ipso : itemque si Mater martyrium subeat, corona martyrii, ita ut Mater, donec

Lucis, quem e sepulcro fulgurantem intuita, repleta es gaudio. Ipsum exora ut mihi concedat, o Virgo venerabilis, luctum lætificum, futuræ consolationis pignus et causam.

331 Ex canone feriæ iv, hebdom. iv, in sanctam Mesopentecosten.

Sola comprehendere tuo utero potuisti Conditorem tuum, Dei Genitrix, et carne genuisti incorrupta virgo permanens, nec pudore usquam maculata. Hunc, Sancta, Filium et Deum tuum ne cesses exorare pro tuo grege.

Unus Trinitatis, etsi caro factus, agnitus es non mutasse, Domine, substantiam, nec ambussisse Genitricis incorruptum ventrem, cum Deus omnino et ignis sis.

Tu quæ in utero tuo Deum incircumscripibilem genuisti, o Dei Sponsa Virgo Mater casta, ne cesses intercedere pro nobis, ut per te a circumstantibus malis liberemur : ad te enim semper confugimus.

Fuit alvustuus sancta mensa habens cœlestem panem Christum, ex quo quicumque comederit, non morietur, ut dixit, o Dei Genitrix, universorum nutritius.

Virginem post partum laudamus te, Deipara : Virginem et Matrem glorificamus te, o sola casta Dei sponsa puella, ex te enim vere incarnatus est Deus, qui renovavit nos.

Ventre tuo comprehendisti, quem nullus comprehendit locus. Uberibus tuis lactasti mundi altorem : uluis portasti eum qui nos sustinet, Dei Genitrix Virgo.

Quomodo genuisti, age dic : Eum qui ante omne tempus ex Patre resplenduit, quinque cum Spiritu sancto glorificatur ? Certe ut ipse scit, ut solus voluit ex te gigni, Deipara.

stentiam distinctam ab ipsa Matris, quod autem matre indigeat, est tantum ut conservetur in suo esse, non autem ut simpliciter producat. Quod autem specialem angelum ad sui custodiam non habeat, est quia tunc eo non indiget : nullum enim aliud peccatum potest subire quam ex parte Matris, ut satis constat, ideoque alio angelo, ab ipso matris, opus non habet. Et licet, si martyrio mater afficiatur, coronetur etiam martyrio fetus ille, quem supponimus esse animatum, est, quia re ipsa propter odium Christi, et Christianæ religionis occiditur ad occisionem matris prægnantis. Ex quo colligitur fetum conceptum, et anima informatum, optime dici posse natum, et extra suas causas. Hactenus Duvallius. Bernardinus. Denique de Busto in *Mariali*, serm. 5, de *Concept.* part. III, probans B. Virginem fuisse in aurora præfigurata Cantic. vi, ubi dicitur : « Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens ? » ait inter alia : Aurora a lumine incipit, et semper in lumine crescit, quousque soli jungatur, et nunquam lumine privatur ; sic B. Virgo a lumine divinæ gratiæ incipiens, nullis unquam est peccatorum tenebris obscurata, sed semper in virtutum omnium claritate succrescens, tandem cum Sole Justitiæ dilectissimo Filio suo in cœlesti gloria mirandis circumdata fulgoribus est conjuncta. Sic ille.

Continuisti alvo tua, Virgo mater, unum Trinitatis, Christum regem, quem laudat universa creatura, quem tremunt supernæ turmæ. Hunc roga, augustissima, ut nostras animas salvet.

332 *Ex canone feriæ v, hebdomad. iv.*

Super te sapientia Patris æterni descendit sicut pluvia in vellus, o casta et incarnata citra mutationem, vias vitæ ostendit nobis scientibus te Virginem post partum et Matrem.

Mundi universi Domina effecta, Dei Genitrix, mundanis me scandalis et vitiis corporis, æternisque suppliciis gehennæ libera, ut te laudem.

O tua cogitatione superiora miracula, sanctissima Virgo! Tu enim peperisti incarnatum Deum, qui divina resurrectione sua cuncta salva fecit.

Ex canone Parasceve hebdomad. iv.

Sancta Dei Genitrix, quæ sanctum sanctorum Verbum principio carentis æterni Patris ex eo resplendens peperisti. Roga ipsum indesinenter, ut sanctificet et illuminet animas et corda nostra, qui desideramus te laudare.

Domus Dei agnita es, castissima Virgo Deipara (62), quippe illi carnem vere animatam ex tuo incorrupta sanguine largita, o immaculatissima, unde te honoramus.

Incarnatur Christus ex te, ineffabiliter Verbum existens Patris, Virgo Deipara, et crucifigitur vo-

Ex canone Dominicæ iv, in Samaritanam.

Salve, throne ignee; salve, candelabrum totum aureum; salve, nubes luminis; salve, Verbi palatium, et mensa spiritualis, quæ Christum panem vitæ digne portasti.

O Virgo Mater, quæ modo inexplicabili in tuo utero Deum universorum concepisti; et supra men-

(62) Sufficit dicere B. Virginem fuisse Domum Dei, ut intelligamus illam sine originali macula conceptam. Nam ut sanctus Thomas a Villanova serm. 3 *De Nativit. B. Virg.*, ait: « Non decebat Domum Sapientiæ aliquam in se habere labem, propter quod anima, cum infunderetur, nullam habuit ex carne, neque contraxit labem peccati. » Sic ille.

Ludovicus quoque Carvajalus in Declamat. expostularia pro Conceptione B. Virginis, in persona ejusdem Virginis in hunc modum loquitur: « Antequam ego formata essem in utero, sui destinata ut essem Mater Dei, et eum in visceribus matris formarer, tunc domus mea, tanquam domus Dei, fabricabatur, non tanquam spelunca Satanæ. » Sic ille apud *Armamentarium Seraphicum* pag. 42. Et in quodam Officio antiquo Immaculatæ Conceptionis apud *Hallinghem in Parnasso Mariano*, pag. 39, B. Virgo salutatur his verbis:

*Salve, Virgo sapiens,
Domus Deo dicata,
Columna septemplexi
Mensaque exornata,
Ab omni contagio
Mundi præservata:
Ante sancta in utero
Parentis, quam nata.*

Ἐχώρησας ἐν γαστρὶ σου, Παρθενομήτορ, τὸν ἕνα τῆς Τριᾶδος Χριστὸν τὸν ζωοδότην, ὃν ὁμνεῖ πᾶσα κτίσις, καὶ τρέμουσιν οἱ ἄνω θρόνοι· αὐτὸν δυσώπει, παρμαχάριστε, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

lena propter nos, et resurrectione post triduum fines orbis illustrat, cum quo te, ut par est, Beatam prædicamus.

Ex canone Sabbati hebd. iv.

Lacte nutris Nutritulum mundi, et portas in ulnis, o Virgo, illum qui divina potestate sua portat universum. Propterea te ut Deiparam laudamus.

Auxiliatrix eorum qui periculis urgentur, **Portus** et **333** Salus confugientium ad te, Dei genitrix sancta, eos qui cum fide te laudant, tuo patrocinio proteges, et ab omnibus malis libera per intercessionem tuam eos, qui fideliter modulantur laudes tuas.

Tu quæ gaudium peperisti, et mœstiliam exterminasti, laudatissima Domina, intercessionibus tuis divinam lætitiā impetra iis, qui te fide ferventi, ut vere Dei genitricem celebrant.

Te ut mundi Dominam obsecramus, Sancta (63), ut populum tuum liberes ab omnibus malis, fame, peste, vexatione hostili, quoniam tu præsidium inexpugnabile Christianorum es, Maria Virgo.

C *Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς δ', τῆς Σαμαρειτιδος.*

Χαῖρε, θρονε πυρινα, χαῖρε, λυχνία πάγχρυσε, χαῖρε, φωτὸς νεφέλη, χαῖρε, παλάτιον τοῦ Λόγου καὶ νοσητὴ τράπεζα, ἄρτον ζωῆς ἀξίως Χριστὸν βαστάσασα.

Ἄνερμηνεύτω; συλλαβοῦσα ἐν τῇ γαστρὶ σου τὸν τῶν ὀλων Θεόν, Παρθενομήτορ, ὑπὲρ ἔννοιαν καὶ

(63) Hieronymus Lanuza Ord. prædicatorum, inter alias rationes, quas excogitavit ad probandam immaculatam B. Virginis Conceptionem, hanc nobis proposuit: Observavit S. Thomas, inquit ille, populo antiquo Deum abstulisse casuum et peccatorum occasiones, ut essent sancti, quia nasci ex illis Sanctus sanctorum debebat: « Sancti eritis, quia ego sanctus sum; et pedum, quibus gradiabantur, curam gessisse, ne in culpa vacuum incidere: *Pedes sanctorum suorum servabit.* Si ergo priscis illis, ne pedes illorum sordes contraherent, præibat ipse, mundando iter, et obviam offensiones seponendo, ob eam tantum causam, quod ex illis nasci debebat Christus; quanto magis Matri titubandi occasiones auferret, eamque præservaret a sordibus, ut in omnibus vitæ passibus sancta foret? *Pes tuus non impinget Dominus,* etc. Unde cum Deus jam ipsis vicinus esset, minime dubium est, quin eam puram, et sanctam in primo Conceptionis suæ gressu conservaret. Sic Lanuza, hinc Origenes homil. 1 in Matth. beatam Virginem non solum sanctam, sed plenissimam sanctitatem nuncupavit, ut sic innueret ipsam nullius peccati consortium admisisse. Qua enim ratione plenissima diceretur Mariæ sanctitas, si eam gratia vacuum fuisse aliquando concedatur?

λόγον τέτοκας, μείνασα παρθένος ὡς πρὸ τέκου, Θεόνημφε.

*Ακατάφλεκτον βάτον σε ὁ νομοθέτης ἐώρα πάλαι, Δανιήλ δὲ ὄρος ἅγιον κατενόει, μόνη Μητροπάρθενε Δέσποινα.

Σὲ πύλην ἀδιόδευτον, καὶ χώραν ἀγεώργητον, καὶ κιβωτὸν τὸ μάννα φέρουσαν, καὶ στάμνον, καὶ λυχνίαν, καὶ θυμιατήριον τοῦ ἁθλοῦ ἀνθρακος ὀνομάζομεν, ἀγνή.

Παρθένον μόνην τίχτουσαν, καὶ νηδὺν ἀφθορον τηρήσασαν ὑμνοῦμέν σε, ἀγνή, θρόνον Κυρίου, καὶ πύλην, καὶ ὄρος, καὶ νοσητὴν λυχνίαν, νυμφῶνα ἐλόφωτον τοῦ Θεοῦ, καὶ σκητὴν δόξης σαφῶς, κιβωτὸν τε καὶ στάμνον, καὶ τράπεζαν.

Μετὰ λοχείαν φρικτὴν παρθένος, ἀγνή, διεφυλάχθης, ἅγια Θεοτόκε· διό σε ἅπασα ἀγγέλων χορεία καὶ τῶν ἀνθρώπων γενεαὶ ἅπασαι ἀσιγήτοις ἀνυμνοῦσι φωναίς, χωρὶν καθαρὸν τοῦ ἔχωρήτου.

*Ανθρακι καθαίρεται ὁ Ἴσαϊας προκηρύττων τὸν νοσητὸν ἀνθρακα σαρκούμενον, Παρθένε, ἐκ σοῦ ὑπὲρ ἔνοιαν, καταφλέγοντα πάντων τῶν βροτῶν τὰ ὀλώδη ἁμαρτήματα, καὶ θεοῦντα· δι' οἶκτον τὴν φύσιν ἡμῶν, παναμώμητε.

Φωτὸς γενομένη οἰκητήριον, ἀγνή, καταύγασον τὰς κόρας τῆς ψυχῆς μου ἀμαυρωθείσας πόλλαῖς μεθοδεύαις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ βλέψαι ἀξίωσον τρανῶς τὸ ἀναλάμψαν φέγγος ἐκ σοῦ ὑπὲρ ἔνοιαν καθαρᾶ καρδίᾳ.

Ex canone feriæ II. hebdom. V.

Lucis domicilium facta, o Virgo, illumina pupillas animæ meæ plurimis hostis insidiis obscuratas, et dignum me fac, ut clare videre possim puro corde illud jubar, quod ex te supra mentis captum effulsit.

Exortus est formosus ut Sponsus ex mortuis, qui bonitate sua cogitationes excedente, ex tuis visceribus incarnatus est. Quare visa cum apostolis resurrectione post triduum, illum glorificasti.

Quam venerabilis est partus tuus, o laudatissima, per quem nos omnes ab horribili damnatione libe-

(64) Porro B. Virgo Dei Thalamus minime undequaque, id est, omni ex parte, atque omni ex genere, luce coruscasset, si in ipso primo sui esse principio, tetrīs originalis peccati tenebris obvoluta apparuisset. De hoc autem Dei Thalamo loquens Bernardinus Bustensis in Mariali, serm. 6, de Conceptione, part. 1, ait inter alia: « Quis in lecto fetido, et immunditiis pleno, jacere potius assentiret, quam in strato mundissimo, et ab omnibus immunditiis elongato? Nemo enim præsumitur carnem suam odio habere (ut inquit Glossa in Rubrica. § In jus voc.). Beata igitur Virgo Maria quia thalamus divinæ fuit gloriæ, non fuit aliqua peccati sorde polluta. » Sic ille. Hinc sanctus Melito Asianus episcopus Sardensis, homil. de Transitu Virginis dixit: « Domine, præelegisti hanc ancillam tuam fieri immaculatum tibi thalamum. »

tis captum, verborumque conceptum, eundem peperisti: virgo, qualis ante partum fueras, o Dei Sponsa, permansisti.

Olim te rubum incombustum vidit legislator: Daniel vero te montem sanctum animadvertit, o Regina sola virgo et mater.

Te portam imperviam, et agrum a cultura immunem: et arcam manna continentem et urnam, et candelabrum, et immaterialis carbonis turribulum nominamus, o pura.

Virginem solam parientem, et vulvam incorruptam servantem: thronum Domini, portam, et montem; spiritale candelabrum, thalamum Dei lucidissimum, tabernaculum gloriæ manifeste; arcam, urnam, et mensam, te laudamus, o B casta.

334 Post partum venerandum Virgo, casta, conservata es, o sancta Deipara: propterea te omnes angelorum chori, atque hominum generationes universæ vocibus incessantibus collaudant, o pura sedes illius qui nullo potest loco contineri.

Carbone purificatus est Isaias, qui spirituales carbonem vaticinans prædicavit, ex te, o Virgo, inexcogitabili ratione incarnatum, qui materialia omnium peccata comburit, nostramque naturam misericorditer deificat, o immaculatissima.

O pura, quæ lucis habitaculum facta es, illumina pupillas animæ meæ, multis inimici insidiis obscuratas; et fac me dignum ut perspicue puro corde intueri possim nitorem ex te supra quam mente concipi possit, fulgurantem.

rati clamamus: Salve, o omnium hominum salus: salve, collapsi mundi erectio.

Eum qui mortuis inspirat vitam, ut vidisti, o immaculatissima, e sepulcro redivivum cum gloria, repleta es dulcedine animi, clamans: Fili mi et Deus mi, magnifico tuam cogitatione superiorem benignitatem.

Ex canone feriæ III. hebdom. V.

Incaratus visus est ex sanguinibus tuis ineffabiliter, o castissima, supersubstantialis Deus, et reputatus inter mortuos ille qui est omnium vita, potenter resurrexit: **335** quem tu cum vidis-

Ubi satis insinuare videtur (inquit in suis *Exceptionibus*, cap. 13, P. Joan. Eusebius Nierembergus) immunitatem Virginis a peccato originali. cum dixerit non solum electam immaculatum Dei thalamum, sed præelectam, nimirum per singulare puritatis privilegium a principio suæ Conceptionis. Eandem a peccato originali immunitatem insinuare vult, Joannes Geometra in *Catena Græca* ad cap. 1 Luc. dum Mariam appellavit Thalamum præpurum. Et auctor hymni Græci apud Buteonem, et Raynaudum in *Nomenclatore Mariano*, dum eandem nuncupavit « Thalamum Verbi incontaminatum, et Thalamum undique relucens. » Quomodo enim Thalamus præpurus, incontaminatus, atque undique relucens, si impuritati, sceditati, atque obscuritati peccati originalis fuisset aliquando subiectus?

ses, animi alacritate repleta es, eundem magnificans.

Jesum quem corpore induisti supra cogitationem, casta Domina, resuscitatum intuens e mortuis, clamabas : Quam speciosa pulchritudo tua, Fili mi, per quam ad antiquam formam Adam nunc mutatus renovatur,

Luminis tui radiis dissipa meæ ignorantiae, Deipara, caliginem, ut fidei vocibus prædicem perpetuo mirabilia tua.

Ex canone feriæ iv. hebdomadae v.

Qui secundum propriam naturam invisibilis erat, visibilis est factus incarnatus ex te, inculpatisima Domina, et crucem mortemque volens sustinuit.

Quæ Dominum Deum peperisti vitæ mortique dominantem, da nobis, o casta, dominium evadere insidiantis nostræ liberati maligni hostis.

Ut porta lucis ex orei penetrabilibus solem intuita exortum, Virgo, et collustrantem terminos terræ, divina completa es suavitate, inculpatisima.

Ex canone feriæ v. hebdomadae v.

Cum Filium tuum e sepulcro resurgentem vidisses, o Virgo inviolata (65), cum illius apostolis gaudebas, cum quibus te glorificamus.

Serva me ab igne gehennæ et ab aeterna damnatione, immaculata : frange perturbationum mearum vehementem procellam, et dirige me ad tranquillos vitæ portus.

Vidisti Christum resuscitatum cum mulieribus unguenta ferentibus, et converso in gaudium luctu, illum glorificabas. Unde alta voce te felicem prædicamus, Dei Genitrix.

337 *Ex canone Dominicæ v, in Cæcum a Nativitate.*

Alvum tuam conjugii expertem inhabitavit Dominus, o Virgo, per viscera miserationum suarum salvum facere volens hominem corruptum astutia inimici. Hunc igitur obsecra, ut civitatem hanc omni excidio liberet, et incursione gentium.

Virginali ex ventre peperisti Deum incarnatum, a quo impetra, sanctissima Domina, ut misereatur nostri.

Partum tuum, incorrupta, natura superiorem glorificamus, beatam te, inculpatisima, fide prædicantes, tanquam Dei universorum Genitricem.

Quomodo peperisti sine virilis copulæ experimento, o casta Virgo Mater? quomodo nutristi eum, qui universas nutrit creaturas? Ut ipse solus novit, qui universi est auctor et Deus.

(65) Illic titulus Inviolatæ, non solum ostendit B. Virginem fuisse illibatam in corpore per integritatem virginitatis, sed etiam illibatam in anima per immunitatem a peccato originali. Unde P. Joan. Eusebius Nierembergicus in suis *Exceptionibus*, pag. 476, observat sanctum Leonem papam in Epistola ad Julianum Coensem, quæ exstat apud Binium in concilio Chalcedonensi, dum in ea vocat

Ex canone in Parasceve hebdomadae v.

Sancta inculpatisima, sanctum in sanctis quiescentem enixa, hunc ut vidisti e sepulcro fulgentem sicut sponsum ex thalamo, extulisti laudibus, benignitatem ejus commendans.

Sicut ex te prodiit Deus in aspectum, Virgo, minime resignatis virginitatis tuæ signaculis; ita e sepulcro emicuit signati lapidis inviolata sigilla linquens, quo viso superabundasti gaudio benedicens divinam ejus potentiam.

Eum qui nutu fert cuncta Deum utero gestasti, Virgo, factum hominem per suam misericordiam, Deo gratissima. Quem enixe roga ut illuminet corda nostra beatificantium te tanquam castam vere Dei Genitricem.

Ex canone Sabbati hebdomadae v.

Excedit omnem cogitationem divinus partus tuus: universorum enim factorem et Deum in carne paris, quem precare, o Domina, pro eorum, qui laudes tuas canunt, salute.

Virgo post partum, ut et ante partum fueras, o casta, apparuisti. Leges enim in te naturæ, o immaculata, immutatæ sunt. Propterea te, o casta, fideles beatam dicimus.

Virgo in utero concepit mundi unum imperatorem Deum humana indutum carne, quam ut imperatricem orbis et Dominam, merito celebramus.

Inopinatum in te miraculum existit, Deipara, mater enim eadem et Virgo nulla unquam a sæculo, præter te, visa est, quæ Deum incarnatum enixa, Virgo post partum permansisti: quamobrem cuncti te fideles pie laudamus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς ε', τοῦ τυφλοῦ.

Μήτηρ σου ἀπειρόγαμον τὴν σὴν κατόκησεν, ἀγνή, Κύριος διὰ σπλάγχνα οἰκτιρῶν σῶσαι βουλόμενος τὸν φθαρῆντα ἀνθρώπον ταῖς μεθοδαῖς τοῦ ἐχθροῦ· αὐτὸν οὖν ἔχευε τὴν πόλιν ταύτην σώζεσθαι πάσης ἀλώσεως καὶ ἐχθρῶν ἐπιδρομῆς.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς ἀπεκύησας Θεὸν σεσαρχωμένον, ὃν κατοικτεῖρησαι ἡμᾶς αἰτῆσαι, παναγία Δέσποινα.

Τὸν τόκον σου, ἀχραντε, τὴν ὑπὲρ φύσιν δοξολογοῦμεν μαχαρίζοντες πίστει σε, πανάμωμε, ὡς Θεοῦ τῶν ὅλων λοχεύτριαν.

Πῶς τέτοκας μὴ γνοῦσα, Παρθενομήτορ ἀγνή, πείραν ἀνδρός, θεοχαρίτωτε; πῶς τρέφεις τὸν τὴν κτίσιν τρέφοντα; Μόνος ὡς ἐπίσταται αὐτὸς τοῦ παντὸς Ποιητὴς καὶ Θεός.

Mariam inviolatam, ita appellare, quia nulla sordet, tum ejus mens, tum ejus caro lesa fuit, cum hoc inviolatæ nomine plus utatur S. Leo ad significandam integritatem spiritus, quam illæsionem corporis, atque idcirco sæpe in suis epistolis vocat Deum inviolabilem, quippe qui nulli corruptelæ obnoxius sit tanquam impassibilis.

Τὰ μεγαλεῖά σου, ἀγνή, τίς διηγῆσεται; Θεὸν γάρ A ἐν σαρκὶ ἔτεκες, ὑπερφυῶς κόσμον διὰ τοῦ θυόμενον, Παρθένη πανάμωμε, ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας.

Μετὰ τὴν κύησιν παρθένος ὤφθης, ἀγνή· Θεὸν γάρ ἐγέννησας καινοτομήσαντα φύσεις, ἀχραντε, τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ὃν ἐκδυσώπει σωθῆναι πάντας ἡμᾶς.

Παρθένη ἀχραντε, θεοχαρίτωτε, τὸν σὸν δυσώπει Υἱὸν διὰ παντὸς μὴ με καταισχύνοι ἐν ἡμέρᾳ τῆς εἰκῆς, ἀλλὰ συναριθμῆσαι τοῖς ἐκλεκτοῖς προβάτοις.

Φανείσα πλατυτέρα οὐρανῶν, Παρθένη ἀγνή, ἐχώρησας Θεὸν σωματικῶς τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ ἐκύησας πάντων ἀπολύτρωσιν τῶν πίστει ἀδιστακτῶ ὑμνούντων σε.

Ex canone seriae II, hebdom. VI.

Aurora, Virgo, fuisti Solis intelligibilis justitiæ, B per quem ex ignorantie tenebris sumus eruti.

338 Libera nos a supplicio ac damnatione æterna, nos qui te laudibus extollimus (66), o pura Dei Genitrix.

Propitium effice nobis, incorrupta Virgo, tuum Filium et Deum omnium, nobis, inquam, fide te laudantibus.

Ex canone seriae III, hebdom. VI.

Domine sancte, qui ex casta Virgine natus es,

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς τετάρτης τῆς ἑβδομάδος 5', ἐν τῇ προνορτία τῆς Ἀναλήψεως.

Φωτοφόρον ὄχημα τοῦ Ἡλίου σὺ τοῦ νοητοῦ γεγένησαι ἀληθῶς, ἀχραντε ἀγνή, δι' οὗ αἱ καθήμενοι ἐν τῷ σκότει ἐβλεψαν τὸ φῶς τῆς ἐπιγνώσεως, κατα- C χρέως σε δοξάζοντες.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς πέμπτης τῆς ἑβδομάδος 5', ἐν τῇ Ἀναλήψει τοῦ Κυρίου.

Ἀχραντε Μητέρα Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ἐκ σοῦ, καὶ ἐκ τῶν κόλπων τοῦ Γεννήτορος, μὴ ἐκφρατήσαντα Θεὸν, ἀπαύστως πρόσθευε ἐκ πάσης περιστάσεως σῶσαι ὅς ἐπλασεν.

Ἰκέτευε ἀπαύστως, ἀγνή, τὸν προσεθόντα ἐκ λαγόνων σου ρυσθῆναι πλάνης διαδόλου τοὺς ὑμνούντάς σε Μητέρα Θεοῦ.

Ἡ Παρθένος ἔτεκε, καὶ τὰ μητέρων οὐκ ἔγνω, ἀλλὰ μήτηρ μὲν ἐστι, παρθένος δὲ διέμεινε, ἦν ἀνυμνούντες, Χαῖρε, Θεότοκε, κραυγάζομεν.

(66) Sat est dicere B. Virginem fuisse Dei Genitricem, ad hoc ut eam a quacunque impuritate, non solum peccati actualis, sed etiam originalis omnino liberam atque immunem intelligamus. In ignominiam enim Christi redundasset, ut inquit 3, p. q. 27, angelicus doctor, si ipse non præservasset Genitricem suam a culpa veniali, quia infamia matris in filium redundat. Ergo in ejusdem Christi majus dedecus vergeret, sinendo propriam Matrem impuritate culpæ originalis coinquinari. Nonne plus per illud recessisset a Filio, utpote sancto per essentiam, et magis accessisset ad Belial, majusque cum illa commercium contraxisset, quam per peccata venialia, etiamsi in infinitum commisisset? Si Dei Filius consuluit honori suo, animam, et uterum undequaque pulchrum suæ Matris ab omni levis-

Magnalia tua, o sancta, quis enarrabit? Deum enim carne peperisti supernaturaliter, qui per te liberat mundum, inculpatisima Virgo, ab omni peccato.

Post partum, Virgo apparuisti, sancta, Deum enim genuisti naturam immutantem, o incorrupta, virtute sua; quem semper deprecare ut salvos nos faciat.

Virgo immaculata Deo gratissima, tuum exora Filium semper ne me confundat in die judicii, sed annumeret electis ovibus.

Visa capacior cœlis, Virgo sancta, comprehendisti corporaliter Deum incircumscripsum, et peperisti in redemptionem omnium, qui fide nil dubitante laudant te.

crucifixus autem et sepultus es voluntarie, et a mortuis resurrexisti, per ejusdem preces omnibus misericordias tuas demitte.

Supplex precare incarnatum ex te Verbum, ut nostri humiliatorum misereatur, o Deipara Virgo.

Lucem nobis de luce, o Virgo inviolata, genuisti, atque infidelitatis tenebras minuisti, unde nos universi te fidei vocibus collaudamus.

Ex canone seriae IV, hebdom. VI, in vigilia Ascensionis.

Vehiculum Luciferum Solis spiritualis tu facta es revera, o Virgo inviolata, per quem illi, qui in tenebris sedebant, viderunt lumen scientiæ te pro dignitate glorificantes.

Ex canone seriae V, hebdom. VI, in Assumptionem Domini nostri Jesu Christi.

Inviolata Dei Mater, Deum ipsum ex te incarnatum, absque eo quod Genitoris sui sinum dereliquerit, assidue deprecare, ut ab omni periculo servet quos creavit.

Roga indesinenter, o sancta, productum ex visceribus tuis, ut liberet a fallaciis diaboli laudantes te Matrem Dei.

339 Virgo peperit, nec, quæ matrum sunt, est experta, sed mater quidem est, virgo autem permansit, quam laudantes, Ave Deipara, clamamus.

D simo peccato actuali liberum conservando, quia Sapientia non intrat in corpus subditum peccatis; quanto magis exigit Filius idem corpus, eandem animam pulchram, ita ut nunquam denigrata, aut infecta fuerit lethali culpa originali? Hinc in quodam Officio antiquo Immaculatæ Conceptionis apud Balinghem in Parnasso Mariano, pag. 41, sic canitur:

*Decebat tam nobilem
Natum præcavere
Ab originali
Labe Matris Evæ
Almam, quam elegerat
Genitricem vere
Nulli prorsus sinens
Culpæ subjacere.*

Virginem post partum te laudamus o Deipara : A tu enim Deum Verbum incarnatum mundo peperisti.

(67) Te rubum incombustum, et montem, et scalam animatam, et portam cœlestem merito glorificamus, o Maria gloriosa, orthodoxorum gloria.

Qui natus est de Virgine, quam Deiparam effecit, benedictus sit Deus patrum nostrorum.

Filium ac Deum ob suam plurimam misericordiam de Virgine natum, per quem Spiritus paracletus fidelibus missus est, sacerdotes laudate.

Ave, Deipara, Mater Christi Dei, quem peperisti, hodie e terra evolantem cum angelis videns, magnificabas.

Ex canone serie vi, post Assumptionem.

Castam casti laudemus populi, speciem Jacob B divinis actionibus illustremus, et religiose laudamus tanquam Matrem Dei nostri.

Commune fidelium propitiatorium, promptum ac paratum hominum auxilium, pontem ad Creatorem traducentem, per quem omnes ad salutem transvehuntur, Dei Matrem glorificemus.

Præsens cum divinis discipulis, castissima, et videns quem genuit e terra exaltari, clamabat : Revertere ad Patrem principio carentem tu, qui replevisti omnia gloria tua, o sole Domine gloriosissime.

340 *Ex canone Sabbati post Assumptionem.*

Arcem in te ad refugium habemus, o Virgo, quin et promptuarium, unde salus perfecta et divitiæ C in animas nostras angustiis pressas effunduntur. Lumine enim tuo semper lætificantur, o Domina, et nunc nos et a vitis et a periculis serva.

Non relicto Patris sinu in tuo gremio Verbum reclinatam est ab irrationalitate nos liberans, o Virgo, canentes, Domine Deus.

Deipara castissima, animæ meæ vulnera, et peccati cicatrices absterge, et purga fontibus illis qui ex Filii tui latere manant, atque laticibus ex eo-

(67) Quare B. Virgo dicatur *Rubus incombustus*, optime inter alios explicat B. Ludovic. Bertrandus, ord. Prædic. in *Serm. de Conceptione* part. iv, p. 4, dum ibidem ait : « Domina nostra in sua Conceptione ab originali labe præservata fuit. Hæc est itaque rubus ille Moysis, qui ardebat, et non consumebatur. Ardebat hæc, nam more reliquorum ab Adamo descendentium ex semine virili et ardore concupiscentiæ fuit concepta, verum incombusta, ac a communi peccati originalis incendio remansit illæsa. » Sic ille. Cui favet S. Theodotus Ancyranus in homil. 2, de *Nativit. Salvatoris*, lecta in synodo Ephesina S. Cyrillo præsentate, dum ibidem comparans Virginem cum rubo ardenti inquit : « Dic mihi, quid est vilius, rubusne an uterus virginis, ab omni passione peccati purus? » Rubus enim Mariæ expresse fuit similitudo. Si ergo (subdit in suis *Exceptionibus* Nicrembergius) vilem illam arbusculam ita Deus ipse olim insedit, ut eum illi splendorem, eam gloriam, eam mirandam integritatem induxerit, qua quæso, ratione Virgi-

Παρθένον μετὰ τόκον ὑμνοῦμέν σε, Θεοτόκε ὡ γάρ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκὶ τῷ κόσμῳ ἐκύησας.

Βάτον σε ἀκατάπλεκτον, καὶ ὄρος, καὶ κλίμακα ἔμφυχον, καὶ πύλην οὐράνιον ἀξίως δοξάζομεν, Μαρία ἐνδοξὴ, ὀρθοδόξων κτύχημα.

Ὁ ἐκ παρθένου τεχθεὶς, ἦν Θεοτόκον ἀπειργάσατο, εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ τῶν πατέρων ἡμῶν.

Τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν, διὰ τὴν αὐτοῦ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν σαρκωθέντα ἐκ παρθένου, ὑφ' οὗ τὸ Πνεῦμα τὸ παρακλητικὸν διεγγέλθη, ἱερεῖς ὁμνεῖτε.

Χαῖρε, Θεοτόκε, Μητέρα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ὃν ἐκύησας, σήμερον ἐκ γῆς ἀνιπτάμενον σὺν ἀγγέλοις ὄρωσα, ἐμεγάλυνες.

dem latere fluentibus emunda. Ad te enim clamo, ad te confugio : te invoco gratia plenam.

Vocem tibi Gabrielis cum omnibus angelis offerimus : Ave, palatium lucidissimum Regis : Ave, quæ terram cœlis, Virgo, conjunxisti, per quam salvamur, qui scimus te virginem Dei matrem.

Ex canone serie ii, ante Pentecosten.

Totus dulcedo, totus desiderabilis tuus Filius Christus est Dominus, immaculata Virgo, quem instanter ora cum innumerabilibus sanctorum, qui sursum habitant, virtutibus, ut amaritie peccatorum animas perdente liberet nos.

Ex canone serie iii, ante Pentecosten.

Inarata Terra, quæ germinasti nutritium Universitatis, Eum qui manum aperit, et implet orane animal benedictione, divina virtute confirma per panem vitalem corda **341** languida, et nauseantia saturitate gravium nostrarum offensionum.

Speciosum forma peperit te, Salvator, speciosa puella, quem cum illa videret in passione non habentem speciem neque decorem, in lamenta erumpens aiebat : Stupore percellor, Fili mi, considerans inexcogitabilem humiliationem tuam, per

nem nostram obsederit, aut potius possederit? Quem illi nitorem, quam puritatem, quam lucem intulerit, quando eam ita ab omni peccati affectione immunem præstitit? Vide S. Theodorum, novum confessorem, in *orat. de Nativit. Virginis*, ubi Deiparam appellat Rubum consertum igni miraculum, quem rubigo peccati non tetigit; et Ambrosium Catharinum in *Disp. de Concept. B. Virg. ad Patres* ord. Prædic., lib. iii, circa finem ubi cum B. Virgine loquens his utitur verbis : « Tu Rubus ille ardens et incombustus, quem Moyses videns admiratur, in quo non minus corporis quam mentis perpetuam tuam ac laudabilem virginitatem agnovit Ecclesia. » Vide etiam Bernardinum Böstensem in *Mariali* serm. 6, de *Concept. part. iii*, ubi in rem nostram ita fatur : « Salamandra in igne permanet, et per illum transit, et tamen non comburitur, nec caloris ardorem sentit, sic intemperata Mater Dei in lumbis parentum igne peccati ardentium permansit, et per illos transit, et tamen illius peccati ardorem in se non recepit. »

quam naturæ hominum humiliatæ largiris salutem. A humanam naturam, immaculatam, Deum corporans,

Ex canone feriæ iv, ante Pentecostem.

Corporatus ex te prodiit Deus Verbum, o immaculata, lapsum primorum parentum per viscera misericordiæ reparans.

Ex te Dei Sapiencia, domum sibi ipsi fabricata, incarnata est ineffabili demissione, Virgo nuptiarum expers. Tu enim una ex cunctis generationibus electa es in incorruptum incorrupti habitaculum Verbi (68).

Luminis receptaculum fuisti, o pura, splendentis ante luciferum ex Patre, et in te habitaculum fligentis temporibus novissimis, nostramque ferentis humanam formam, et illam sine permistione deficiantis. Propter quod te omnes, ut Dei matrem, magnificamus.

Ex canone feriæ v, ante Pentecostem.

Refugis confictam, et corruptione collapsam

(68) Favet Nicolaus Cusanus S. R. E. cardinalis, libr. v *Exercitat.* ad illa verba: *Cælum et Terra transibunt*, dum inquit: « Virgo gloriosa, cum esset prædestinata ante sæcula, ut ex ipsa reciperet Dei Filius naturam humanam, ut Dei Filius fieret filius hominis: ita concepta est, ut dignum ad hoc habitaculum fieret. Induere se debuit Deus humanitate Mariæ, quare humana natura Virginis digna facta est ab initio. » Sic ille. Et Gulielmus Pariensis Junior, sive Bitontinus in *Postillis majoribus de festo Conceptionis*, q. 3, dum ait: « Virgo Maria debebat fieri speciale habitaculum Dei. Ergo debebat specialius præparari. Sed si concepta fuisset in peccato originali, non fuisset specialius præparata. Igitur non fuit concepta in peccato originali. Sic Gulielmus. Hinc Fulbertus Carnotensis in *Serm. de Nativit. B. Virginis*, ait in rem nostram: « Hoc igitur cum primis astruere fas est, quod anima ipsius, et caro, in qua elegit sibi habitaculum Sapiencia Dei Patris, ab omni malitia et Immunditia purissima fuerunt: affirmante Scriptura, quod in malevolam animam non introibit Sapiencia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. » Hæc Fulbertus. Cujus verba videtur desumpsisse D. Thomas 3, p. q. 27, a. 4, ad probandam Virginis puritatem actualem, sed Fulbertus (ut in suis *Exceptionibus* cap. 5, notat Nierenbergius) puritatem originalem iis stabilire contendit, quod in aliis locis uberius expressit: et quod majorem vim habere videtur ad suadendam immunitatem a peccato originali, quam a veniali, dubitari non debet, cum corpus efformatum ac conceptum in peccato originali, magis sit subditum peccato, quam quod unum admittat veniale, si non contraxisset originale. Velasquez de Maria Concepta libr. 1, Dissert. 3, annot. 7, n. 4, afferens illam Ecclesiæ orationem: « Omnipotens sempiternus Deus, qui gloriosæ Virginis Mariæ corpus, et animam, ut dignum Filio tuo habitaculum effici mereretur, Spiritu sancto cooperante præparasti, » ait inter alia: Notanter quidem corporis et animæ Mariæ mentionem fecit, quæ Spiritus sanctus ad dignum Filii Dei habitaculum præparavit, quin dubium sit, quod de prima sui formatione Ecclesia loquatur, ne tardus præparator habitaculi Spiritus sanctus fuisse videretur, qui peregrinum hospitem, et quidem serum hostem prius habitaculum intrare, et conspurcare permiserit. Sic ille. Speciale habitaculum Dei debet speciali modo præparari. Sed B. Virgo fuit speciale habitaculum Dei tam secundum corpus, quam secundum animam. Ergo speciali modo debuit præparari. Quo autem speciali modo præparata fuisset,

et supra naturam pariens sine tactu nuptiali, cui clamamus: Gloria, Christe, virtuti tuæ.

Porta Dei clausa, per quam solus intravit Altissimus, dirige me in vias Dei, et aperi mihi salutis portas, o Deo gratissima; ad te siquidem, o Virgo, confugio, unicum præsidium generis humani.

342 Parce mihi, Christe, cum veneris gloriosus ad judicandum mundum: dissipa nebulam passionum mearum per intercessionem Genitricis tuæ, et fac me hæredem cœlestis regni tui.

Ex canone Parasceve ante Pentecostem.

Humanam naturam ex Virgine tanquam vestem suscipiens, o Verbum, propter summam misericordiam tuam, eandem tanquam firmum tegumentum ac parietem dedisti nobis semper, qui te Deum hominumque amatorem esse cognovimus.

Præter legem naturæ legis datorem parturis,

si in originali peccato fuisset concepta? Ingens profecto pondus habet oratio missæ pro Virginis conceptione, qua Ecclesia Romana usa est, ut habetur in Missali, cui titulus: « Missale ad usum Sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ recens diligenti studio recognitum Lugduni anno 1545, » et in Officio Conceptionis B. Virginis per magistrum Leonardum de Nogorolis edito, et per Sixtum IV, pont. max. approbato, quam refert et in ea vim facit Ambrosius Catherinus lib. II, *Disput. pro immaculata Virginis conceptione* hunc in modum: « Audi, quæso, orationem, quam consulto et ex certa scientia recepit jam olim Ecclesia, et agnosce quam perspicue declaret quod dicimus: Deus qui per immaculatam Virginis conceptionem dignum Filio tuo habitaculum præparasti, » etc. Sic ille. Observanda enim est series dictionis, qua per immaculatam Mariæ conceptionem dignum a Summo Patre Filio suo præparatum habitaculum dicitur, quasi aliter non fuerit dignum. Tolle ergo immaculatam Virginis conceptionem, tolles et dignum Filii Dei habitaculum, tolles etiam et Dominicæ incarnationis sacramentum. Pone vero immaculatam Mariæ conceptionem, et videbis statim cum impolluta eum qui sanctificat universa, nam ut nunquam ante sanctissimam Mariam divinæ carnis assumptioni repertum est habitaculum, ita ubi repertum est, humanam carnem assumpsit Deus. Nisi fuisset Filius, cui dignum erat a Patre habitaculum præparandum, non fuisset immaculata Virginis conceptio, nec alia immaculatae conceptionis causa, fons, et origo, quam Dei Filius. Porro Deiparam Virginem fuisse sine originali macula conceptam, eo quod ipsa fuerit in Dei humanitatem habitaculum præparata, disertis verbis affirmavit L. Germanus patriarcha Constantinopolitanus in Menæis Græcorum die 9 Decembris et in suo *Mariali* fragm. 9, dum dixit: « Hodie in visceribus Castæ Annæ concipitur Maria Dei Filia, præparata in habitaculum universalis Regis sæculorum. » Quid enim est Mariam in visceribus S. Annæ conceptam esse Dei filiam, nisi conceptam esse in gratia, et per consequens, conceptam sine peccato originali? si enim in originali peccato concepta fuisset, non jam concepta Dei filia, sed concepta filia diaboli, et filia iræ (quod Christianæ aures audire horrent) prædicari posset. Filia autem Dei sine originali peccato concepta est, non aliam ob causam, nisi quia præparata in habitaculum universalis Regis sæculorum. Oportuit enim eam, quæ Dei singulare habitaculum futura erat, esse incontaminatissima puritate fulgentem, atque ab omni omnino labe alienissimam.

Virgo, legis umbras dissipantem, et gratiæ fulgores affundentem. Quare me lege peccati, o Virgo, qua nunc gravissime exagitor, solutum, concede vacare liberum laudando liberatori meo Domino.

Vas lucis illuminantis totum Orbem sola ostensa

Ex canone Dominicæ Pentecostes.

Salve Regina, maternitatis et virginitatis gloria, nullum quippe os, licet disertissimum ac facundissimum in dicendo, valet te pro dignitate celebrare. Hæret autem, et quodammodo vertigine laborat omnis mens in partus tui consideratione, quam-obrem te cum affectu gloriosam prædicamus.

343 *Ex canone feriæ v, post Dom. Pentec.*

Ex Spiritu sancto, casta, concepisti eum qui ante tempus resplenduit; Verbum ex Patre ingenito, et hunc per summam bonitatem incarnatum peperisti. Dei genitrix Mater Virgo.

Ex canone in Parasceve post Pentec.

Montem lucidissimum, montem umbrosissimum, montem pinguem, et incaseatum dilexit Deus, te scilicet, o Virgo sancta; salvos fac servos tuos.

Architecta mundi divina Sapientia, ex te, o puella, templum Spiritus sanctus ædificavit, salvare volens ex fidei præscripto viventes.

Spiritus sancti thalamus facta es, o Deipara, ex quo mundi Opifex Verbum Patris processit homo,

(69) De hoc vase loquens Bustus in *Mariali* serm. 8, de concept. parte 1, ait ex S. Antonino archiepiscopo Florentino: « Ordinans vas ad sacrificium altaris, conservat ipsum a maculis, hoc enim est valde decens. » Hæc ille, scilicet Antoninus. « Sed Virgo Maria (subdit Bustus) fuit vas Deitatis. Ergo deuit ut præservaretur etiam a macula originali. » Vide S. Cyprianum in Orat. de Nativitate Domini, ubi appellans B. Virginem *vas electionis* natura nobiscum communicans, non culpa: « Nec sustinebat justitia, inquit ille, ut illud vas electionis communibus laxaretur injuriis, quoniam pluribus a cæteris differens, natura communicabat, non culpa. » Quis enim hic non videat Cyprianum supposuisse puritatem originalem beatissimæ Virginis? Culpa namque communis, cui descendentes ab Adamo subjiciuntur, tantum est originalis, non vero venialis. Hanc enim aliqui, saltem infantes, non commiserunt, cum quibus si Virgo culpa non communicavit, evidens est, eam non fuisse obnoxiam originali, ac de illa potissimum intelligi debere Deiparam communibus injuriis non fuisse offensam. Sanctus etiam Chrysostomus Orat. in Annuntiat. non aliam ob causam Deiparam vocat *Vas incontaminatum*, nisi quia originalis peccati contaminationem non habuit, sed ab hac tanti mali miseria immunis fuit. Quis enim absolute appellet incontaminatum, quod aliquando, et quidem turpissime, contaminatum fuit?

(70) B. Virginem sine Originalis peccati macula fuisse conceptam, eo quod inter nos, et Deum Mediatrix futura esset, colligit Bartholomæus Pisanus, *De laud. B. V.* libr. 1, fructu 7, dum ait: « Maria Dei Mater debebat esse mediatrix inter nos et Deum, scilicet ejus Filium, et ejus Filium inter nos et Deum; ergo carere debebat quolibet vatio, et

es (69), immaculata inculpatisissima Maria Deipara. Quare, oro te, illumina obtenebratam vitæ deliciis miseram animam meam, quo, sicut in die, per vias Dei ambulem.

Ἐκ τοῦ Καρόνος τῆς Καριακῆς τῆς ἁγίας Περτηκοστῆς.

Χαίροις, Ἀνασσα, μητροπαρθένων κλέος· ἅπαν γὰρ εὐδύνατον εὐλαλον στόμα ῥητορεύσει, οὐ σθένει σε μέλπειν ἄξιως· διγγιᾶ δὲ νοῦς ἅπας σοῦ τὸν τόκον νοεῖν· ὅθεν σε συμφώνως δοξάζομεν.

B et nobiscum conversatus nunc manifestavit Trinitatis cognitionem.

Ex canone Sabbati post Pentec.

Spiritus sanctus in te purum virginitatis sacramentum descendens, effecit splendidum, et sanctissimum tabernaculum Filii excelsi, beatissima.

Incarnationis Verbi organum divinum, o veneranda, Spiritus sanctus cum obumbravit tibi, te arcam divinam, illustrem effecit, et adornavit, o Virgo benedicta, quæ Deum in carne peperisti.

Terrestre quoddam cælum apparuisti, sancta, cæleste Verbum ventre concipiens, quod in terra conversatum est.

Deum hominibus, Virgo, conciliasti mirabiliter, inter **344** Eum, et nos mediatrix interveniens (70).

macula, qua erat discordia, qua e peccato originali et omni alio. » Sic ille. Bernardinus etiam de Busto in suo *Mariali*, serm. 6, de concep. parte 1, in hunc modum loquitur: Quodcumque est inter aliquos inimicitia, pro reconciliatione convenit accipere tertium, nisi ille sit offensi amicus, multo minus autem talis mediator, debet esse particeps delicti, per quam participationem sit et ipse dolosus: nam inimici amicus, inimicus est, et ideo ei, tanquam inimico, non credendum. Virgo itaque quæ debebat mediare inter humanam naturam, et Christum venturum, non debebat esse rea et conscia delicti, alioquin esset indigna reconciliatrix, dicente Gregorio in *Moralibus*: Cum is qui displicet ad interpellandum mittitur, irati judicis animus ad iracundiam provocatur. Missa est ergo Virgo benedicta a Patribus exsilio damnata tanquam digna reconciliatrix ad Deum, quæ si non esset digna, poenam mereretur. Sed quia non est repulsa, imo iratum Deum placavit, dignissima inventa est, et per consequens, sine originali culpa. Christus ergo inter Patrem et populum mediavit, Virgo inter Filium et delinquentes; quod si ipsa peccavisset, ubi esset spes nostra? Ubi reclinatorium capitis nostri? Si Mater esset rea, quid nobis servis esset inutilibus? Desperare possemus, ubi ipsa privilegio singulari puritatis non polleret. Sic Bustus. Cui his verbis subscribit Pelbartus in *Stellario B. Virginis*, lib. iv, part. ii, a. 3: Mediatrix est Maria inter Christum, et homines, medium autem debet participare cum extremis, 5, *Phys.*; ideo congruit, ut ipsa Maria mediatrix generis humani in conceptione assimilaretur hominibus, in naturali, scilicet, propagatione communi, et hoc non obstante assimilaretur Christo capiti in hoc, ut per gratiam præservetur a peccato originali. Sic Pelbartus.

Per te enim, sanctissima, coierunt in unum quæ A prius dissidebant. Cœlestis siquidem, et divinæ hæ-

reditatis, et voluptatis misericorditer facti partici- pes sumus.

Ἐκ τοῦ Κανόνος τῆς Κυριακῆς μετὰ τὴν ἀγίαν Πεντηκοστήν, ἐν ἣ ποιεῖται ἡ μνήμη τῶν ἁγίων πάντων.

Ex canonicè Dominicæ post sanctam Pentecostem in qua celebratur memoria omnium sanctorum.

Γνώμην ἀνδρείαν αἱ παρθένοι, πάντα γνε, ἀναλα-
θοῦσαι σαφῶς, μαρτυρικοὺς ἀθλοὺς ἀκλινῶς μιμού-
μεναι, καὶ ψαλμικῶς ὀπίσω σου τῷ Υἱῷ σου, Παρθένε,
ἐνθέως συναγαλλόμεναι τῷ παμδουλοῦ προσηνέχθη-
σαν.

Virilem palam animum virgines assumentes, o- castissima, certamina martyrii fortiter subierunt, et juxta psalmum post te, Virgo, Filio tuo summo Regi latantes oblatae sunt.

Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς τὸν ἐκ Θεοῦ Θεὸν Λόγον ἀπεγέννησας ἡμῖν, Θεομήτορ, ὃν νεάνιδες ἀγαλ-
θεοπρεπῶς ἐπόθησαν, καὶ σοῦ ὀπίσω πᾶσαι τούτῳ σαφῶς ἠκολούθησαν.

Virgineo ex ventre Deum ex Deo Verbum pro- genuisti nobis, Dei Mater, quem adolescentulæ castæ Deo digne dilexerunt, et post te palam om- nes secutæ sunt.

Νύμφη Θεοῦ γέγονας, Θεογεννήτρια τὸν γὰρ B τούτου Λόγον προαιώνιον σωματικῶς τέτοκας ἡμῖν, ἐν ᾧ καὶ γυναῖκες ἀγίως πολιτευσάμεναι, καὶ ἄλλοις παμποικίλοις διὰ σοῦ κοσμηθεῖσαι τῆς προμήτορος πτώσιν ἀνώρθωσαν.

Sponsa Dei fuisti, Dei Genitrix, ejus enim Ver- bum ante sæcula genitum corporaliter peperisti no- bis. In quo et mulieres sanctæ vita perfectæ, et variorum certaminum coronis per te ornatae, primæ parentis lapsum emendarunt.

Ἵπερθαύμαστον τόκον τὸν σὸν ἀγαπήσασαι γυναῖ-
κες πάνσεμναι, τὰ τερπνὰ τοῦ βίου εἰς οὐδὲν ἐλογί-
σαντο, πάντα γνε, τῆς αὐτοῦ καὶ μόνης ἐρωτικῶς ἐπι-
θυμοῦσαι ἀγλαίας καὶ θείας ἐλλάμψεως.

Admiratione omni superiorem partum tuum am- plexæ sanctissimæ mulieres, jucunda mundi nihil habuerunt, castissima, solam ejus adamantes spe- ciem divinis radiis illustrem.

Μητέρα παναληθῆ Θεοῦ σε πάντες γινώσκουμεν, εἰ ἦς φύσις γυναικῶν ῥωσθεῖσα, πανάμωμε, Χρι-
στοῦ ὑπερήθλησεν, ἀρετῆς τε πάσης εὐσεβῶς γέγονεν ἔμπλεως.

Veram Dei Matrem te omnes agnoscimus (71), o immaculatissima, per quam roborata natura mu- liebris pro Christo certavit usque ad mortem: vir- tuteque cumulata omni religiose vitam duxit.

(71) Qui B. Virginem agnoscunt veram Dei Ma- trem, decens etiam est, eos ipsam agnoscere ab C omni prorsus originalis peccati labe immaculatis- simam. Nam ut optime argumentatur Thomas Argentinensis, lib. iii, d. 3, q. 1, a: c Decuit Filium Dei Virginem Matrem, a macula originali præservare, quia hoc decuit Filium Dei in propria Matre observare, ad quod obligatur quilibet purus homo ex præcepto divino. Sed quicumque filius posset matrem suam præservare etiam a minori malo, quam fuerit originalis culpa, ipse ad hoc teneretur ex præcepto divino, quia alias non hono- raret Matrem, neque in maxima necessitate illi subveniret. Ergo, etc. Illud igitur quod decet ali- quem facere, et nullam habet de impotentia excu- sationem, si hoc non facit, aliquo modo pro incon- venienti sibi poterit imputari. Sed Virginem præ- servare ab omni macula Dei Filium decuit, et ipse hoc potuit. Ergo aliquo modo inconveniens esse videtur, si hoc non fecerit. Ita Argentin. Cui consonat Ambrosius Tarvisinus, sive Spiera, Serm. in Sabbatis, considerat. 2, conclus. 3, in hunc modum scribens: c Servavit Deus populum suum ab aquis maris Rubri, et per quadraginta annos eorum vestimenta et calceamenta illesa servavit, et hoc propter dignitatem populi sui: et quomodo Matrem propriam ab omni macula non præservasset propter dignitatem maternitatis suæ. c Sic ille. Sed de immunitate B. Virginis ab originali macula, ra- tione divinæ maternitatis, optime omnium Ambros. Catharinus in *Disput. de conceptione B. Virginis* ad Patres ord. Prædic. lib. ii, cap. ult. ubi ait: Dico audacter, volente Deo, quod si B. Virgo con- sideretur secundum naturæ suæ conditionem, secundum quam erat filia Adæ ex semine in se ipso odioso, vel digno odio concepta, et propagata, absque dubio ex se digna fuit intelligi sub Adæ peccato cum reliquis. Si vero consideretur ut Ma- ter Dei, et illa, quæ erat paritura Salutem mundo, pium, et pulchrum est credere, quod fuit digna

omnino eximi a tanto malo, ut Salus, quæ ab illa erat, sibi primum, et summo modo prodesset, præ- veniendo, et occurrendo ante malum potius quam postmodum vindicando. Quod si quærat ergo quis: Quo ergo modo consideranda est? Nunquid ut filia Adæ, ut sit cum peccato, an ut Mater Christi, ut ab eo sit præservata? ego quidem a Scripturis di- scens, hac parte non considerabo illam, ut Adæ filiam, sed ut Christi Matrem: Aliam enim penitus in ea geneologiam non lego in Scriptura, nisi quod Christi sit Mater. Patrem autem ejus, et matrem a Scriptura nequaquam didici. Ergo hoc plane in- nuit his, qui capere volent, et quibus est intelli- gentiæ spiritus, ut ita a nobis consideranda sit, sicut Scripturæ illam nobis præferunt, et osten- tant. Similiter enim est, quod de Melchisedech ad- vertit Paulus, quod essent in Scripturis, et pater, et mater ejus sub silentio missi, et ipse absque genea- logia, eo quod Christum significaret Dei Filium. Cum igitur non sine hujus veritatis, ac mysterii doctrina (ut certo scio, videre poterunt quibus sunt beati oculi) occultatum sit pater, et mater Domine nostræ, et solum ostensa palam nobis ut Christi Mater in Scripturis sanctis, ut agnosceremus illam, quod gratia non solum naturam superavit, sed absorbit, et ad nihilum redegit; confidenter assero quod Do- minus ab initio cum videret omnino ex rigore le- gis debuisse illam similiter cum aliis a gratia sua excidere, singulari prærogativa excipiens eam, no- luit videre hoc malum in ea, quam in Matrem in- narrabili gratia præelegerat, ut hinc omni honore dignissima censi posset. Noluit tantæ Matris statum et debitam perpetuo gratiam quovis modo mutare, aut ab unius facto adeo indigne sub discri- mine pendere, siquidem longe æquius, et divinæ sapientiæ congruentius, ut in Filio suo perpetuæ charitatis oculo respiceretur, quam in parente ali- quando sub ira quasi peccatrix agnosceretur. Hac- tenus Catharinus.

Mariam inviolatam et sanctissimam Dei genitricem adolescentulæ universæ cum affectu nunc choreas ducentes magnis vocibus exsultant, laudantes illam, quæ nobis perennis gaudii fontem produxit.

Dissidentium conciliatrix reipsa probata es. Per te **345** siquidem contubernales angelorum in cælis homines sunt. Idque testatur sanctorum omnium ordines, nunc cum ipsis celebrantes tuum partum, Virgo Deipara, canticis æternis.

Cum letitia universæ mulieres divina sapientes feliciter initiatæ in Christo, et Spiritu sancto, Virginem inviolatam veramque Dei Matrem, quæ nos ab Evæ primæ parentis maledictione redemit, religiose circumstantes, ejusdem fructum laudibus extollunt in sæcula.

Ex alio canone ejusdem Dominicæ post Pentecosten.

Currus Lucifer, et illustre habitaculum, o castissima, ipsis Cherubim sublimior facta es, dum Deum in ulnis gestasti: propterea ad te omnes clamamus, o casta, Salve, o omni benedictione cumulatissima.

Portam spiritualis Lucis te, Dei Mater, nominamus, per quam ingressus est ad nos Christus speciosus apparens splendoribus divinitatis, occultatus in stola carnis, invisibilis ut Deus, in forma autem nostra visibilis.

Maledictionem Evæ Matris omnium tuo, Virgo, partu abrogasti, quæ mundo benedictionem protulisti Christum. Quocirca te gaudentes ore, et mente Deiparam proprie confitentem, beatam prædicamus.

Universus chorus a Deo eruditorum prophetarum, mysterium ineffabilis et divinæ incarnationis ex te factæ Dei Verbi prænuntiavit, Virgo Mater. Tu enim verissimi, et antiquissimi consilii arcanum divulgasti.

Symbola partus tui tres pueri in fornace ceciderunt. Ut enim illi permanserunt in igne illæsi, permansisti et tu virgo, concepto licet in tuo ventre,

(72-74) Si dicatur *Apostolus, Protomartyr, Philosophus, Urbs*, statim per antonomasiam Paulum, Stephanum, Aristotelem, Romam intelligimus. Et si solitarie scribatur vel pronuntietur hoc epithetum *immaculata*, ut sæpissime pronuntietur a Josepho, statim intelligitur B. Virgo; hic enim titulus est illi proprius, atque antonomasticus, sed ratione præsertim immaculatæ conceptionis. Hinc auctores *Armamentarii Seraphici pro titulo Immaculatæ Conceptionis*, col. 153, observant, nunquam ab Ecclesia vel doctorum aliquo sanctorum quempiam, Christo Domino, et ejus sanctissima Matre exceptis, *immaculati* appellatione fuisse insignitum, saltem per modum cognominis, aut tituli: quamvis non desint, qui beatum Joannem Baptistam a levissimis etiam venialibus peccatis pie liberum asserant. Ex quo arguitur B. Virginem, ratione præsertim præservationis ab originali macula immaculatæ appellationem sortiri, et ex eo, quod sola fuerit in instanti suæ conceptionis a peccato originali immunis, ad hunc cognominis omnem maculam excludentis honorem ascendisse.

(75) Hæc ratio (scilicet quod B. Virgo, ex eo

A *Μαριαν την ἄχραντον, καὶ παναγίαν θεογεννητριαν αἱ νεάνιδες πᾶσαι χοροῖαν θείαν ἄμα στησάμεναι, μεγαλοφώνως Ἀγάλλου, ἐδόθησάν σοι, ἡ τῆς χαρᾶς τὴν πηγὴν ἡμῖν ἐβλύσας.*

Ὡράθης διεστῶτων συναπτικῆ· διὰ σοῦ γὰρ ἀγγέλοις ἐμόσκηνοι ἐν οὐρανοῖς ἄνθρωποι γεγονάσιν ἀληθῶς, καὶ μαρτυροῦσι τάγματα πάντων τῶν ἁγίων νῦν σὺν αὐτοῖς, ὑμνοῦντες τὸν σὸν τόκον, Παρθένε θεοτόκε, ἐν αἰωνίοις μελωδήμασι.

Μετ' εὐφροσύνης ἅπασαι γυναῖκες αἱ θεόφρονες καὶ τελειωθείσαι ἐν Χριστῷ καὶ τῷ Πνεύματι, Παρθένον τὴν ἄχραντον καὶ ἀληθῆ Μητέρα Θεοῦ, τὴν ἐκ τῆς κατάρας τῆς προμήτορος Εὔας ἡμᾶς λυτρωσάμενην, εὐλαβῶς παραστᾶται, τὸν ταύτης ἀνυμνοῦσι καρπὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

B benedicta, igne inexstinguibili, Deo videlicet Patrum nostrorum.

Quis de excessu misericordiæ tuæ non vehementer obstupescat, **246** o Verbum æternum? Propter nos egenus factus es, cum esses dives, et in utero sanctæ Virginis tanquam in tabernaculo habitasti: propterea te adorantes concinimus:

Salve virginitatis gloria, salve, Mater Dei inviolata, quam universæ creaturæ divinis canticis magnificamus.

Ex canone in Dominica Cæci, quinta post Pascha.

C Virginalem uterum tuum Dominus habitavit, o casta, per viscera misericordiarum salvare volens hominem corruptum insidiis inimici. Ipsum ergo deprecare, ut hanc civitatem ab omni expugnatione, et incursu hostili defendat.

A virginali utero Deum incarnatum peperisti, quem deprecare, o Domina sanctissima, ut nobis misereri dignetur.

Partum tuum qui fuit supra naturam (72-74), o immaculata, glorificamus, beatam te cum fide appellantes (75), o ab omni labe immunis, tanquam Dei omnium Genitricem.

quod fuerit Dei Genitrix, fuerit etiam omnimoda puritate ornata, et ab omni tam actuali quam originali labe immunis), licet alicui solum congruens videatur, pluribus tamen videtur concludens, ut in sua Theoria § 50, inquit P. Jo. Eusebius Nierembergus. Et cur, quæso, in Conceptionis Immaculatæ festo nil de Maria, nisi divinam ejus maternitatem Ecclesia in Evangelio proponit, dicens: « De qua natus est Jesus? » Quid divinæ maternitatis (inquit Celada, in *tractat. de Esthere figurata*, cap. II, § 343), ad Conceptionem purissimam dudum peractam? P. Alphonsus Salmeron, vir in omni litteratura in paucis excultissimus, tom. III, in *Evang. tract. 30*, hæc super re ita granditer scribit: *De qua natus est Jesus, etc.*, Mariæ siquidem maternitas (ut ita dicam) conceptionis illius comes fuit et administra. Quid sublimius? quid augustius quam divina maternitas, qua Virgo Deipara vero dicitur, et est vera Dei Genitrix? Vis nosse puritatem, et dignitatem immaculatæ conceptionis Deiparæ? pensita verba hujus magni doctoris: Mariæ maternitas (ut ita dicam) conceptionis illius comes fuit et administra. Ne reputes temporis divortium

Quomodo, o casta Virgo Mater, Deo charissima sine **348** virili copula peperisti? quomodo eum nutristi, qui creaturas nutrit universas? quomodo solus ipse novit, qui universi est Creator, et Deus.

Quis magnalia tua enarrare possit, o Virgo casta? Deum enim in carne supernaturali ratione peperisti; qui per te, o Virgo castissima, a peccatis mundum retrahit universis.

Post partum virgo, casta, permansisti, Deum enim genuisti, o inviolata, qui potentia sua innovavit naturas: quem supplex ora pro omnium nostrum salute.

Virgo immaculata, Deo charissima, tuum Filium deprecare assidue, ne me in die iudicii confusione perfundat; sed cum electis ovibus annumeret.

O Virgo casta quæ cœlis latior apparuisti, continuisti corporaliter Deum, qui circumscribi non potest; et eundem peperisti in redemptionem omnium qui te firmissima fide collaudant.

Ex canone in feria II, post Dominicam v Paschæ.

Luciferum vehiculum solis intellectualis vere facta es, o casta et immaculata; per quod, sedentes in tenebris lumen scientiæ viderunt, te pro debito gloriosam appellantes.

Ex canone in feria IV, post eandem Dominicam.

Dominum omnium peperisti, o Domina ab omni labe immunis (76), qui voluntariam passionem su-

inter Mariæ conceptionem, et Dei maternitatem: nam etsi conceptio quindecim annorum spatio maternitatem anteverterit in Dei mente, et mysteriorum prævisione, maternitas conceptionis est comes, nec computanda est sine maternitate conceptio: concipitur enim mox Dei Mater digne futura. Unde divina maternitas futuræ Dei Matris conceptioni adest, ut affinitatem cum peccato præpropere arceat et avertat. Nec tantum divina maternitas comes adest, sed etiam Marianæ conceptionis administra, scilicet tantus gratiæ et gloriæ nitor in Deiparæ purissima conceptione sciutillat, ut Dei maternitas, quæ est omnium Mariæ gratiarum matrix, non dedignetur puritati conceptionis velut ministrare: siquidem singulare et prælustre gratiarum omnium privilegium in conceptione Virgini præmature concessum, ex divina maternitate auguste nascitur. Gratiæ enim tunc naturam præpropere autevertit, ut digna Filii Dei Mater conciperetur. Ergo infinita dignitas, et gratia divinæ maternitatis, velut comes, et administra adest immaculatæ Virginis Deiparæ conceptioni. Hæc Celata.

* Apud Maraccium deinceps leguntur *Theotocia* ex alio codice deprompta; quæ cum eadem sint omnino cum *Theotocis* supra ex Paracletica Græcorum expressis, nobis omittenda erant, quamvis Maraccius ea ob varietates quasdam admisserit. Edit.

scepit, et ad Patrem suum ascendit, quem tamen non deseruerat, quamvis carnem suscepisset.

Beatus factus est venter tuus, o purissima, digna namque fuisti continere eum modo ineffabili; qui inferiorum **349** ventrem mirabiliter evacuavit; quem pro salute nostra dum te laudamus, exora.

Christus, qui te, o Dei Genitrix, Virginem incorruptam post partum conservavit, ascendit ad Patrem, quem non dereliquerat, licet carnem assumpsisset ex te præditam anima intellectuali, propter ineffabilem misericordiam.

Laudamus, o casta puella, conceptionem tuam; laudamus partum ineffabilem, per quem a corruptione, et perditione, ac tenebroso inferni carcere liberati sumus.

O stupore plena miracula! quomodo Deum continuisti, o Deo charissima, qui est incomprehensibilis? qui carnem ex te emendicavit, et cum plurima gloria hodie in cœlum assumptus homines deificavit?

Ecce Filius tuus, o Deipara, morte per suam crucem spoliata, resurrexit tertia die; et cum apparuisset discipulis suis, ad cœlestia emigravit; cum quo te adorantes laudamus, et glorificamus in omnia sæcula.

Lux de luce coruscans, ex te, o mundissima, exorta est; et universam infidelitatis obscuritatem dissipavit; et iis qui in nocte dormiebant, illuxit: propterea universi te pro merito beatam appellamus in æternum*.

(76) Cum esse ab omni labe immunem, sit infimum Christi omnium supremi, Christus enim cum sit justus, duo habet quæ justum hominem constituunt, scilicet declinare a malo, et facere bonum, sine peccato esse, et virtutibus abundare: quamvis enim sine peccato esse quid magnū sit, majus tamen est gratia et virtutibus abundare, et omni perfectione esse præditum. Unde angeli boni non distinguuntur inter se ex eo quod non contraxerint culpam, nam nullus eorum deliquit, sed juxta majorem, vel minorem eorum gratiam, sublimiorem, vel inferiorem locum obtinent in illa æterna beatitudine. Cum etiam Christi Mater Virgo beatissima sit supremum omnium, qui sub Christo capite vivimus, ut nemo negabit, et supremum infimi attingat infimum supremi, manifestum est quam decens sit, ut ipsa B. Virgo sit omni labe immunis, ut Christus. Christus quidem ex natura, ex privilegio tamen ejus mater, ut locus Christo in ea locando conveniret. Vide pro hac re Nierembergium in *Theoria*, § 10, non longe a principio.

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΦΟΒΟΝ ΣΕΙΣΜΟΥ (1)

Ὁ ἡ ἀκροστιχίς·

Ὁ Χριστὲ τῆς γῆς τὸν κλόνον παῦσον τάχος Ἰωσήφ.

CANON IN TERRÆ MOTUS PERICULO.

(Apud Goar. *Eucholog. Gr.* p. 785 ed. Paris; Daniel. *Thesaur. hymnol.* III, 111.)*Canticum primum. Tonus obliquus secundus. « Velat A Ὁδὴ α', ἤχος πλ. β'. « Ὁς ἐν ἡπείρῳ πεζεύσας. » in terra pedibus procedens. »*

Quam timenda ira tua est, e qua, Domine, nos exemisti, dum in terra minime statum nostrum obruisti: propterea te cum gratiarum actione laudamus.

Qui sincera nostra correptione continuo gaudes, ad instar levis folii terram omnem, in timore fideles tuo confirmaturus, coequis, Domine.

Gravi terræ motu nos omnes libera: et hereditatem tuam, te patientem Dominum plurimis iritantem offensis, ne perire permittas.

In Deiparam.

Suppliciter tibi, Mater Dei, clamamus, solitos compassionis affectus civitati, et populo, exhibito; gravissimo terræ motu, et interitu cunctos exime.

Canticum secundum. « Videte, videte. »

Terra solo tuo aspectu concussa, Rex omnium, animis nostris timorem incussisti: verum furorem tuum, misericors Dominator, remitte, et populum tuum ruinæ cuncta devastanti ne tradas.

Pro populo omnimoda debitorum verbecundia aperto, et jamjam perniciem expectante, quis te exorabit? ab ea, Christe, tua misericordia, nos exime.

Terrorem tuum nunc, aspectu tuo fundamentis terræ concussis, Christe, manifestasti: verum solitam tibi, misericors, clementiam exhibe, ne misere pereamus.

In Deiparam.

Quis solus absque te, illibata Virgo, iratum nobis Deum reconciliare potest? Hac de causa, preceare, sanctissima, ut terræ fragorem perniciem nobis minitantem sedet.

(1) Subito etiam et vehementi terræ motu concussos, et conturbatos animos, Ecclesia suis orationibus erigit et firmat. Inter cunctos vero memorandus est ille qui Theodosii Junioris tempore contigit et quo talis elades imminabat, ut Constantinopolis cives ruinam ædificiorum veriti, in campo extra urbem aliquo spatio morati fuerint. De illo D precibusque tunc actis refert Nicephorus lib. xiv, cap. 46: Συνεχεῖς δεήσεις συνάμα βασιλεῖ τῷ Θεοδοσίῳ καὶ Πρόβλῳ τῷ πατριάρχῃ προϋόμενοι, καὶ

Ὁς φοβερά ἡ ὀργὴ σου, ἐξ ἧς ἡμᾶς ἐλουτρώτω, Κύριε, μὴ συγχωρήσας ἐν τῇ γῆ ἅπαν τὸ ἀνάστημα ἡμῶν. Εὐχαρίστως σε διὸ ἀεὶ δοξάζομεν.

Χαίρων ἡμῶν καθ' ἕκαστην τῆ παντελεῖ διορθώσει, Δέσποτα, ὡσπερ φύλλον εὐτελὲς διατελεῖς ἄπισαν τὴν γῆν, εἰς τὸν φόβον σου πιστοὺς στηρίζων, Κύριε.

Ῥῦσαι σεισμοῦ βαρυτάτου πάντας ἡμᾶς, καὶ μὴ δόξης, Κύριε, ἀπολέσθαι παντελῶς τὴν κληρονομίαν σου πολλοῖς παροργίζουσιν κακοῖς σε τὸν μακρόθυμον.

Θεοτόκιον.

Ἰκετικῶς σοὶ βοῶμεν, Μῆτερ Θεοῦ, τὰ συνήθη σπλάγχνα σου ἐπὶ πόλιν καὶ λαὸν συμπαθῶς δεικνύουσα, σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ φοβῆς πάντας ἀλλάξον.

Ὁδὴ β'. « Ἴδετε, ἴδετε. »

Σείσας προβλέπει σου πᾶσαν τὴν γῆν, παρθασιλεῦ, ἐνέβαλες εἰς φόβον ἡμῶν τὰς διανοίας. Ἄλλ' ἄνες, Δέσποτα οἰκτίρων, τὴν ὀργὴν σου, καὶ μὴ δόξης εἰς παντελεῖ ἀφανισμὸν τὸν σὸν λαόν.

Τίς δυσωπήσει σε, ὑπὲρ λαοῦ παντοδαπῶν αἰσχύνης ὀφλημάτων ἀεὶ καλυπτομένου, καὶ ἀπολέσθαι προσδοκῶντος τῇ ὀργῇ σου; ἐξ ἧς ἡμᾶς, Χριστὲ, τῷ σὺ ἐλεεῖ ἐξελοῦ.

Ἐδειξας φόβον σου νοῦν, Χριστὲ, τῇ φοβερᾷ προβλέπει σου σαλεύσας τῆς γῆς τοὺς θεμελίους· ἀλλὰ συνήθως δεῖξον πάλιν, ἐλεῆμον, τὸ ἔλεος τὸ σὸν, μὴ ἀπολλύμεθα δεινῶς.

Θεοτόκιον.

Τίς μόνος ἄνευ σου δύναται, ἀχραντε ἀγνή, Θεὸν ἀγανακτοῦντα καθ' ἡμῶν καταλλάξαι; διὸ δυσώπει, παναγία, παῦσαι τάχος τὸν κλόνον τῆς γῆς γεννῶντα διεθρον ἡμῖν.

λιτῆς ἀγομένης πάντες σύνδακρυς ἐκ βάθους τὸν ἄνωθεν ἔλεον ἐκκαλοῦμενοι: Una cum imperatore Theodosio et Proclo patriarcha continuis precibus incumbentes, et supplicatione publica celebrata omnes collacrymabantur, et ex profundo intimoque animo misericordiam supernam invocabant. In Occidente autem notissimus is fuit, qui eodem tempore, renovandæ Rogationum piæ consuetudini S. Mamerto Viennensi episcopo causam præbuit: de quo, Sidonius Apollinaris epistola prima lib. v.

ᾠδὴ γ'. « Οὐκ ἔστιν ἅγιος ὡς σὺ, Κύριε. »

Ἡ γῆ μαστιζέται ἡμῶν κακῶς διαχειμένων, καὶ ἀεὶ τὴν ὀργὴν σου συγκινούντων καθ' ἡμεῶν, οἰκτιρμον παμβασιλεῦ· ἀλλὰ φεῖσαι, Δέσποτα, τῶν δούλων σου.

Συσείσας, Κύριε, τὴν γῆν, ἐστερέωσας πάλιν νοθευτῶν ἐπιστρέφων τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν, στηρίζεσθαι ἐν τῷ σὺ θεῷ φόβῳ θέλων, ὑπεράγαθε.

Γενώσας θάνατον πικρὸν, καὶ σεισμοὺς βαρυτάτους, καὶ πληγὰς ἀνηκέστους· ἀμαρτίας, ἀδελφοί, ἐκφύγωμεν, καὶ Θεῷ μετανοίας τρόπους ἐπιδείξωμεν.

Θεοτόκιον.

Ἡ μόνη οὐσα ἀγαθὴ τὸν πανάγαθον Λόγον ἐκτενῶς ἐκδυσώπει, τῆς παρουσίας τοῦ σεισμοῦ ρυσθῆναι πάντας ὀργῆς, Θεοτόκε ἀχραντε, δεόμεθα.

ᾠδὴ δ'. « Χριστὸς μου δύναμις. »

Σαλεύεις, Κύριε, τὴν γῆν, βουλόμενος ἐδρισμῷ ἀληθείας πάντας ἡμᾶς, Δέσποτα, στηρίζεσθαι σαλευομένους προσβολαῖς τοῦ δολίου πολεμήτορος.

Τῇ θεῷ νεύσει σου κλονεῖς τὰ σύμπαντα, καὶ δονεῖς τὰς καρδίας τῶν ἐπὶ γῆς κατοικούντων, Δέσποτα. Τῆς οὖν δικαίας σου ὀργῆς ἀνεε, Κύριε, τὰ κύματα.

Οὐδ' ὅλως ἔχοντες εἰς νοῦν τὸν φόβον σου, ἐκφοβεῖς τῇ νικήσει πᾶσαν τὴν γῆν, μόνε εὐσυμπάθητε· ἀλλὰ συνήθως ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἐλέη σου θαυμάστωσον.

Θεοτόκιον.

Ναὸν σε, Δέσποινα, Θεοῦ γινώσκοντες, ἐν ἀγίῳ ναῷ σου χεῖρας οἰκτρὰς αἶρομεν εἰς δέησιν, ἴδε τὴν κάκωσιν ἡμῶν, καὶ παράσχου τὴν βοήθειαν.

ᾠδὴ ε'. « Τῷ θεῷ φέγγει σου. »

Καὶ σὺ, καρδία, σείσθητι νῦν βλέπουσα Θεοῦ τὴν ἀπειλὴν ἐπικειμένην, καὶ βόησον· φεῖσαι τοῦ λαοῦ σου, Δέσποτα Κύριε, καὶ παῦσον τὴν δικαίαν ὀργὴν σου, εὐσπλαγχνε.

Λαὸν καὶ πόλιν ἦνπερ τῷ σὺ αἵματι ἐκτήσω, Ἰησοῦ, μὴ παραδῶς εἰς ἀπώλειαν, ἐν τῷ συνταράσσειν τὴν γῆν σεισμῷ φοβερῷ, χορὴς τῶν ἀποστόλων καθικέτεῦει σε.

Ἰδοὺς σου, Δέσποτα, τὰς ὀρθὰς γνώμη ἀποκλίνοντες στρεβλῆ, εἰς ἀγανάκτησιν τρέπομέν σε τὸν συμπαθῆ τε καὶ ἀμνησικακον, ἀλλ' ἴλαως, οἰκτιρμον, γενοῦ τοῖς δούλοις σου.

Θεοτόκιον.

Νῦν βοηθείας ἦλθε καιρὸς, νῦν καταλλαγῆς χρεια ἀγνή πρὸς τὸν Υἱόν σου καὶ Κύριον, ὅπως οἰκτιρήσῃ προσηκροῦχότας ἡμᾶς, καὶ τῆς ἐπικειμένης ὀργῆς λυτρώσῃται.

ᾠδὴ ς'. « Τοῦ βίου τὴν θάλασσαν. »

Οὐκ ἔχοντες, Δέσποτα, παρήρησαν δυσωπεῖν, οἱ ταπεινοὶ τὸ ὕψος σου, τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους σου εἰς θερμὴν κινουμέν παράκλησιν· δι' αὐτῶν τῆς ὀργῆς σου ἐξελού ἡμᾶς.

Νῦν ἔγνωμεν, Κύριε, ὡς ἠλέησας ἡμᾶς, καὶ οὐ-

PATROL. GR. CV.

A Canticum tertium. « Non est sanctus ut tu, Domine. »

Nobis prave affectis, furoremque tuum jugiter concitantibus terra flagellatur, misericors universi moderator, verum famulis tuis parce, Domine.

Terram commotam iterum firmasti, Domine, commovens et convertens infirmitatem nostram, ut in divino tuo timore corroboreremur, benigne.

Mortem amaram, terræmotus gravissimos, intolerandasque plagas peccata generantia vitemus, fratres, et pœnitentiæ modum omnem Deo exhibeamus.

In Deiparam.

Clementissimum Verbum, quæ sola benigna es, intense deprecâre, ut imminente terræmotus flagello cuncti liberemur, illibata Deiparâ, exoramus.

Canticum quartum. « Christus virtus mea. »

Terram, Domine, commoves, ubi dolosi bellatoris insultibus nos concussos, magis ac magis veritatis fundamento solidari omnes præcipis.

Divino tuo nutu cuncta commoves, et incolarum terræ corda concutis; justis ergo furoris tui fluctus compone, Domine.

Nobis nusquam timore tuo correptis, terram universam tuo motu terres: verum mirifica misericordias tuas super nos, qui solus facile compateris.

In Deiparam.

Te Dei templum, o Domina, professi, in templo sancto tuo supplices manus tendimus: vide afflictionem nostram, et auxilium præbe.

Canticum quintum. « Divino tuo splendore. »

Concutere etiam tu cor meum, attentis ingruentibus a Deo periculis, et exclama: Parce, Domine, populo tuo, et justum furorem tuum, o clemens, remitte.

Populum civitatemque sanguine tuo acquisitam, ne des, o Jesu, in interitum, dum tremendo motu terram concutis, te apostolorum cœtus precatur.

A viis tuis rectis sententia obliqua declinantes, ad iram te clementem, et malorum immemorem provocamus, Domine; at tu propitius et misericors esto servis tuis.

In Deiparam.

Adest nunc succurrendi tempus, nunc reconciliatione cum Filio tuo et Domino est opus; ut delinquentium misereatur, et ab imminente periculo nos eruat.

Canticum sextum. « Vitæ mare. »

Nulla majestatem tuam exorandi fiducia freti, electos tuos angelos ad ferventes pro nobis preces offerendas excitamus: per illos itaque a furore tuo nos eripe.

Jam te nostri misertum agnovimus, qui nusquam

sub terra diro casu nos in multis delinquentes obruisti : propterea te, Christe, adoramus.

Fundamenta terræ cœventi præcipis, ut nos miseri meliori virtutum statu dimoveri absistamus : et tandem timore tuo, o Verbum, coalfirmemur.

In Deiparam.

Sancta Dei Sponsa, anxii nunc populi miserere, et motam adversum nos Dei indignationem tuis maternis precibus quamprimum immuta, te precamur.

Canticum septimum. « Roridam fornacem. »

Benedictus es, longanimis Domine, qui motu et hiatu terræ nos morti minime dedisti : terruisti tantum eos qui a malis resipiscere student, ut vita cuncti fruantur.

Suspiria e corde proferamus, et lacrymas profundamus, ut Christum Dominum propter peccatorum nostrorum colluviem cunctos misere atterere minitantem, propitium nobis reddamus.

Heu me ! clamemus, ad Deum altissimum tendamus manus, et de reliquo perversa agere desistamus. Salvator etenim firmiter nos stabilire affectans, terram omnem indignabundus commoveat.

In Deiparam.

Annue, illibata, ut tuis precibus salvemur, qui propter nimiam offensarum nostrarum copiam, ira Dei, intentatisque et horrendis grassantis periculi minis, jamjam sumus consumendi.

Canticum octavum. « E flamma sanctis. »

Justo hoc tuo flagello grassante, repente turbati sumus, benigne, teque conspecto adversum nos irato, omnimoda desperatione detinemur.

Manus et oculos ad solum Dominum salvare nos valentem, tendamus, fideles, et exclamemus : Averte cito iram tuam a nobis, Christe, qui humanus es.

Angelorum millia, martyrum cœtus, prophetarum, apostolorum, monachorum et pontificum sanctus chorus te deprecatur, parce, Domine, populo tuo afflicto.

Misericors, qui infirmitatem, naturæque nostræ lubricum, et perversitatem novisti : iram tuam remitte, terræ tumultum seda, et tua clementia, miserere nostri, benigne.

In Deiparam.

Pia Deipara, facilem ad pietatem quæ genuisti Salvatorem : vide populi tui afflictionem et suspiria, accelera ut pro nobis misericordiam depreceris.

Canticum nonum. « Deum hominibus videre nefas. »

Ecce deliquimus omnes, et nullius peccati tellus noxia horrendo modo corripitur ; moniturus enim nos clemens Dominus illam totam agitatur : mentem ergo resumamus, et salutis nostræ curam geramus.

Α δαμῶς συνέχωσας ὑπὸ τὴν γῆν συμπτώματι χαλεπῶ πολλὰ πλημελήσαντας. Εὐχαρίστως διό σε προσκυνούμεν, Χριστέ.

Προστάττεις σαλεύεσθαι τὰ θεμέλια τῆς γῆς ὅπως ἡμεῖς παυτώμεθα. οἱ ταπεινοὶ, σαλεύεσθαι ἀρετῶν τῆς κρείττονος στάσεως, καὶ τῷ φόβῳ σου, Ἄγιε, στηριζώμεθα.

Θεοτόκιον.

Ἄγια Θεόνυμφε, ἀπορούμενον νυνὶ τὸν σὸν λαὸν οἰκτερήσον, καὶ μητρικαῖς πρεσβείαις τὴν καθ' ἡμῶν Θεοῦ ἀγανάκτησιν μεταποίησον τάχος, δυσωποῦμέν σε.

ᾠδὴ ζ'. « Δροσοβόλον μὲν τὴν κάμινον. »

Ἵπερῦμνητος εἶ, Κύριε μακρόθυμε, ὅτι οὐκ ἐθανότῳσας τοὺς οἰκέτας σου σπαραγμῶ καὶ κλόνη φοβερῶ τῆς γῆς ἄλλ' ἐφόβησας ζητῶν τοῦ ἐπιστρέψαι τῶν κακῶν, καὶ ζῆσαι πάντας ἡμᾶς.

Στεναγμὸν ἀπὸ καρδίας ἀναπέμφωμεν, καὶ δάκρυα προχέωμεν, ὅπως ἴδωμεν τὸν Δέσποτην ἔχωμεν Χριστὸν, ἐκτρίψαι σεισμῶ πάντας ἡμᾶς διὰ πληθὺν ἁμαρτιῶν ἐπαπειλοῦντα δεινῶς.

Οἱμοὶ ! κράζωμεν, καὶ χεῖρας ἐκπετάσωμεν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὑψίστον, καὶ παυσώμεθα τοῦ λοιποῦ ποιεῖν τὰ πονηρά. Καὶ γὰρ ὁ Σωτὴρ ἀγανακτῶν σαλεύει ἅπασαν τὴν γῆν, στηρίζει θέλων ἡμᾶς.

Θεοτόκιον.

Νεῦσον, ἀχραντε, σωθῆναι ταῖς πρεσβείαις σου, ἀφανισθῆναι μέλλοντας ἐν ἐργῇ Θεοῦ, καὶ θυμῶ μεγάλῳ καὶ φρικτῶ τῆς νῦν ἐπελθούσης ἀπειλῆς, διὰ τὸ πλῆθος τῶν πολλῶν ἁμαρτημάτων ἡμῶν.

ᾠδὴ η'. « Ἐκ φλογὸς τοῖς ὁσίοις. »

Τῆς δικαίας σου ταύτης ὀργῆς, φιλόανθρωπε, ἐπελθούσης ἀθρόως, συνεταράχθημεν, καὶ ἀπελπισμῶ παντελεῖ συνεσχέθημεν, προσαγανακτοῦντα ὄρωντες καθ' ἡμῶν σε.

Ἀνατείνωμεν χεῖρας, πιστοὶ, καὶ ἄμματα πρὸς τὸν μόνον Δεσπότην δυνάμενον, κράζοντες Ἁγίε, τὸν θυμὸν σου ἐπιστρέψον ἀφ' ἡμῶν ταχέως, φιλόανθρωπος ὑπάρχων.

Χιλιάδες ἀγγέλων, μαρτύρων σύλλογος, προφητῶν, ἀποστόλων, ὁσίων ἱεραρχῶν ἅγιος χορὸς, ἰκετεύει σε, Δέσποτα, φείσαι τοῦ λαοῦ σου, τοῦ τεταπεινωμένου.

Ὁ γινώσκων, οἰκτίρμων, τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν, καὶ εὐόλισθον πάντῃ καὶ ἀδιόρθωτον, ἄνευ τῆς ὀργῆς, καὶ τὸν ταραχὸν κόπασσον, καὶ τῷ σὴν ἐλέει οἰκτερήσον, οἰκτίρμων.

Θεοτόκιον.

Συμπαθῆς Θεοτόκε, τὸν εὐσυμπάθητον ἡ τεκουσα Σωτῆρα, ἴδε τὴν κάκωσιν, καὶ τὸν στεναγμὸν τοῦ λαοῦ σου, καὶ τάχυνον τοῦ παρακαλέσαι ἡμᾶς οἰκτερηθῆναι.

ᾠδὴ θ'. « Θεὸν ἀνθρώποις ἰδεῖν ἀδύνατον. »

Ἰδοὺ οἱ πάντες ἡμεῖς ἐπταίσασμεν, καὶ φοβερῶς ἡ γῆ μηδὲν σφαλίσσα κολάζεται. νουθετῶν γὰρ ἡμᾶς ὁ φιλόανθρωπος, ὅλην αὐτὴν σαλεύει. Λάβωμεν αἴσθησιν, καὶ τῆς σωτηρίας ἑαυτῶν ἐπιμελώμεθα.

Ἐσῶν καὶ χρόνων ὑπάρχων Κύριος, μιᾷ ῥοπῇ ἠθέλησας ἐκτρέφαι τοὺς δούλους σου ὑπὲρ δὲ τῆς πολλῆς εὐσπλαγγνίας σου, Δέσποτα, ἐκωλύθης· εὐχαριστοῦμέν σοι, οἱ ἀναπολόγητοι ἡμεῖς, μόνε φιλάνθρωπε.

Σεισμοῦ, μχαίρας, πικρᾶς ἀλώσεως, καὶ ἐθνικῆς, Χριστὲ, ἐπιδρομῆς, καὶ συμπτώσεως, καὶ λιμοῦ, καὶ κακίσεως, Δέσποτα, πάσης ἀλλης, οἰκτίρμον, ῥῦσαι καὶ πόλιν σου, ἅπασάν τε χώραν τὴν πιστῶς ὑμναλογοῦσάν σε.

Ἡ γῆ ἀγλώσσωσ βεᾶ στενάζουσα· Τί με κακοῖς μιάινετε πολλοῖς, πάντες ἀνθρώποι, καὶ ἡμῶν ὁ Δεσπότης φειδόμενος, μόνην ἐμὲ μαστίζει; λάβετε αἰσθησιν, καὶ ἐν μετανοίᾳ τὴν Θεὸν ἐξιλεώσαθε.

Θεοτόκιον.

Φθορὰν τῷ τίκτειν μὴ ὑπομείνασα καταφθορᾶς, Παρθένε, ἐξελοῦ ἡμᾶς ἅπαντας, καὶ σεισμοῦ βαρυτάτου καὶ θλίψεως, παύουσα τοῦ Δεσπότης τὴν ἀγανάκτησιν, σοῦ ταῖς μητρικαῖς καταλλαγαῖς, Θεοχαρίτωτε.

Horarum et temperum cum sis Dominus, uno temporis momento servos tuos perdere constitueras, nisi a multa tua clementia prohibitus fuisses: grates ideo referimus benigne, omni enim patrocinio destituti eramus.

A terræmotu, gladio, dura captivitate, gentium incurso, casu adverso, fame, et quavis alia calamitate, Christe misericors Domine, civitatem tuam regionemque omnem, te fideliter celebrantem, eripe.

Muto sermone suspirans tellus exclamat: Quid me tot malis polluitis, homines, quibus si Deus parcat, solam me corripit? resumite mentem, et in pœnitentia placate Deum.

In Deiparam.

Quæ corruptionem in pariendo nos pertulisti, cunctos, o Virgo, ab interitu, terræmotu, et afflictione, Domini indignatione materno tuo interventu sedata, libera, o Deo gratissima.

JOSEPHI HUMILIS ET MINIMI

LAUDATIO

IN SANCTUM APOSTOLUM BARTHOLOMÆUM.

(Apud Surium ad diem 24 Augusti.)

I. Hujus concionis auctor, et diei festi jucunditatem spiritualem nobis afferentis hilaritas, est B. apostolus Bartholomæus, qui, cum divinus sit apostolus, et luminis splendore purisque S. Spiritus fulgoribus tantum illustretur, quantum verbis explicari non potest: nobis etiam lumen suggerit, qui sacram et gloriosam ejus memoriam celebramus. Age igitur divinis vocibus illum collaudantes quam maxime possumus, divina ipsius narratione delectemur, et laudationibus honoremus virum quovis honore superiorem. Laudemus apostolum a Deo ipso laudatum. Beatum prædicemus eum, qui semper beatus est. Ejus gloriam celebremus quem extulit divina gloria. Videmus quisnam ante fuerit, et qualis postea evaserit, quemadmodum qui prius idiota erat, et pauperem vitam agebat, omni ex parte sapiens effectus, et omnium honorum divitiis ornatus fuerit: quemadmodum e terrestri cœlestis evaserit, e minimo maximus, et ex piscium piscatore hominum piscator factus sit.

II. Itaque cum Deus ipse homo factus, propter misericordiae suæ viscera nostrum corpus gestaret, et discipulorum delectum haberet, is, inquam, qui prænovit omnia priusquam generentur, celeberrimum apostolum Bartholomæum delegit, amicumque sibi verum et fidelem cooptavit. O divinæ vocationis præstantiam! O magnam et singularem

C felicitatem! O qualem hic invenit magistrum, qui maximis mysteriis eum initiavit, et sapientem effecit! O beatam illam animam, dignam habitam quæ cum Deo versaretur, cum Deo et omnipotente Domino cibum sumeret, et sacra doctrina, orationem et facultatem omnem superante, instrueretur!

III. Postea vero quam magistrum suum in cruce suffixum, eundemque sepulchrum, et post resurrectionem ad cœlos ascendentem vidit, et sanctissimi Spiritus dono, æque ac reliqui apostoli, donatus est, tanquam generosus aliquis miles, validissimis armis undique munitus, adversus hostile bellum prosiluit, et ipsos quidem hostes validissime percussit, his vero, qui ad vitam ipsam venire studebant, salutem conciliavit. Tetendit orationis suæ retia, et gentes ipsas profundo ereptas, illas quidem captivas, sed ad vitam tamen ductas, conservavit; evertit idolorum templa, et Dei ecclesias erexit; humana corda in sterilitatem conversa cœlestis doctrinæ aratro renovavit: eaque ita excoluit, ut, tanquam feraces campi, fructum ferre possent: accendit miraculorum facem, et affectuum humanorum caliginem profugavit: in quascunque partes permeabat, velut stella quædam justitiæ solem prædicans, illustremque fulgorem emittens, fallaciæ tenebras destruebat: et oratione quidem demones ipsos fugabat, precibus autem morbos insana-

biles curabat, leprosos mundos faciens, cæcis visum restituens, claudos ad currendum expeditos reddens, corda denique et animos imbecilliores confirmans.

IV. Erat una cum Bartholomæo et B. illè apostolus Philippus, quocum multo tempore divinum Evangelium prædicavit. Hi cum in urbem Hierapolim venissent, cui prius nomen erat Ophioryme, multas ærumnas et cruciatus non mediocres sustinuerunt, cum ejus civitatis homines violenti essent et valde inhumani : quippe qui viperam colere consueverant, venenum pestiferum et lethale, tanquam fructum aliquem percipientes. Illi cum divinos apostolos vidissent, dicebant novum quemdam Deum ab illis nuntiari, et a veteri cultu ipsos averti, atque a paternis traditionibus abalienari. Quamobrem cum manus in eos injecissent, admirandæ sanctitatis virum apostolum Philippum cruce condemnaverunt; divinus autem Bartholomæus, instar alicujus bovis aratoris, a suo compare separatus ingemiscebat ac lamentabatur quidem, sed non desinebat tamen suavem illum sulcum ducere, qui animarum agricolæ Deo uberes fructus allaturus esset : quinimo, ita ut consueverat, huc atque illuc obibat fidei sermonem disseminans, pravam zizaniam evellens, et quidquid salutare iis esset, qui eum suscipiebant, diligenter declarans. O beatos illos pedes, Evangelicis gressibus speciosos factos, et ad infinitarum animarum adeptionem recta via progredientes ! O linguam illam divinam, ex qua salutaris potus effluxit, qui ab impietatis æstu multos liberavit ! O manus, quæ violentos hostes expugnarunt, et animas ipsas e diaboli manibus eripuerunt ! O divinos et illustres oculos, per quos multorum oculi patefacti sunt, qui erant perfidiæ tenebris obscurati !

V. Cum igitur regiones illas ita peragraret, venit ad urbem quandam, cujus cives cum idolorum superstitione liberasset, ab ejus loci præside crucis supplicio et ipse condemnatus est. Ad quam dum beatus ille accederet, totus gaudio perfusus : Salve, inquit, crux, per quam humanum genus gaudio affectum est. Salve, ejus crucis imitatio, per quam mortem dissolvit, et mortales ipsos immortalitate donavit. Salve, crux, in quam cum Christus ascendit, terrenos homines cælestes effecit. Salve, crux, quæ mihi hinc migranti vehiculum effecta es, quo ad cælos perducere possim : quæ denique mei præceptoris imitatoremi me fecisti. Ad te ascendo, neque moram duco; jam enim tempus meum completum est. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi : opus quod mihi Christus magister meus tradidit, perfecti. Hæc cum dixisset, et Deum precatus esset, rogavit carnifices illos, ut verso in terram capite, in cruce suffligeretur : nec rectus, quemadmodum ejus magister, in crucem ageretur; ita et in ipsis cruciatibus suam in magistrum reverentiam conservabat. Quin etiam in cruce suffixus, cum fratribus loqui non destitit, quoad sanctissimam illam animam Deo tradidit. Cujus ascensum angeli applausu exceperunt, aer purgatus

est, et divinorum apostolorum chorus exultavit.

VI. Cum vero multum temporis præterisset, ejus regionis tyranni, vite pravitatem exercentes, et multorum deorum ebrietate debacchantes, cum viderent loculos illos, in quibus beati apostoli Bartholomæi reliquiæ conditæ erant, splendida quædam et illustria miracula edere, et eos a morbis liberare qui eo accedebant, pravum consilium et suo proposito dignum inierunt. Venite, inquit, in profundum mare corpus hoc demergamus. Sed, o miseri, ejusne corpus in mare demergetis, qui profundum illum draconem in altum demersit, qui salutaris aquæ fontem aperuit, et abunde cælestia dogmata hominibus impertivit. Venite, inquit, mari obruamus. Eumne vos obruetis, qui veritatem antea obrutam detexit, et infidelitatis salsedinem exterminavit. Venite, inquit, et temerarium furorem effundentes, in maritimas undas hoc corpus projiciamus, ne ex eo, tanquam e rationali aliquo flumine, salus ad eos defluat, qui morborum angustiis comprimuntur.

VII. Hæc cum dixissent, quod cogitarant aggressi sunt, et una cum quatuor aliorum martyrum loculis, beati Bartholomæi reliquias in mare dejecerunt. Martyres autem illi gloriosi, apostolum Bartholomæum valde inclytum, duo a dextera, et duo a sinistra parte, medium habentes, Pontum ipsum sine fluctuatione aliqua transmittabant. Cumque ad Bosphorum Thracium in Propontidem venissent, Hellesponti angustias transierunt : deinde, transmissis Ægæo et Ionio mari, ad Siciliam applicuerunt : et Syracusas ad sinistram dereliquentes, atque occidentem versus tendentes, ad insulam Liparim pervenerunt. Itaque celeberrimus ille apostolus ad eam insulam deductus est. Divini autem illi martyres cum id complevisset, quod Deus voluerat, quam celerrime redierunt in eam viam, in quam unumquemque divina providentia direxit. Statim autem is, qui Ecclesiam Liparis Insulæ gubernabat, per divinam revelationem didicit, Christi apostolum ad maris litus appulisse.

VIII. Erat ejus Ecclesiæ gubernator Agatho ille, cujus gloria longe lateque apud omnes celebrabatur. Cum ille igitur properasset, et loculos ad continentem appulsos vidisset, stupore et gaudio repletus, subima voce : Bene, inquit, quod huc venisti, ut portus salutaris, ad eos qui pelagi fluctibus periculosis agitamur. Bene quod venisti, divinum Spiritus Paraclæti flumen, ex quo veritatis aquæ scaturiant, et pietas multa redundat. In mari viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis, et vestigia tua non cognoscentur. Veni, et animas nostras irriga, affectuum nostrorum fervorem reprime, cordium januas patefactas gratiarum tuarum muneribus repleas. Hoc a te Liparis insula supplex petit, quam habitare voluisti. Hæc, inquam, insula bis verbis te alloquitur : Tu, qui multo lumine illustris es, et illius divini Orientis vere amicus, quomodo factum est, ut talis tantusque apud meæ paupertatis Occiden-

tem diversatus sis, ab Orientis partibus commotus, et per maritimos sinus nobis ostensus? Dives factus sum, quæ antea paupertate laborabam, thesaurum magnum hodie sum consecuta: neque ulla in te Roma illa ipsa urbe decantata, beatos apostolos Petrum et Paulum habitatores tenente, inferior ego sum: Bartholomæum enim habitatorem possideo. Omnes insulæ, mihi gratulemini; omnes urbes, quæ ubique estis, mecum una exsultate. In vobis multorum sanctorum corpora posita sunt: mihi satis est unus pro omnibus.

IX. Sed, o beatissime, et divinis angelis par factus apostole, quis tua præclata facta pro dignitate laudaret? Quis pericula pro Christo a te suscepta enumerare posset? Quæ cum quotidie subires, a tristibus periculis mortales liberasti. Tu vere sal illud es, quod corda illa, quæ evanuerant, atque insipida evaserant, condidisti, et inscitiae salsedine purgata, putredinem ex multorum deorum superstitione contractam expurgasti. Tu es rationale illud flumen, ex divina sede profectum, junctorum plenum torrentem abluens, Ecclesiæ vero sulcos replens, pravitatis rivus exsiccans, ipsius denique terræ faciem irrigans. Tu es sagena illa solidissima, quæ rationales pisces, in erroris profundo natantes, comprehendisti, eosque supernæ illi mensæ obsonium obtulisti. Tu es aureum illud candelabrum, in quo Paraclæti Spiritus ignis, tanquam fax quædam, adveniens, multiplicis vitii zizania combussit, et divinæ cognitionis splendorem emisit. Tu es divini Solis lucidus radius, qui a summo cælo usque ad extremum percurrens, et erroris tenebras immittens, et iis, qui sedebant in umbra mortis, hoc est in malis lethaliibus, effulgens, per lavacrum regenerationis, Dei filios, mortales homines effecisti. Tu es pretiosus ille lapis, ab angulari lapide illo missus, in quo Ecclesiam Christus ipse ædificavit, quæ nullo unquam tempore quassari aut concuti poterit. Tu es purissimum illud aurum et cælestis Dei pretiosissimum munus, lucis columna, Ecclesiæ fundamentum, Spiritus sancti diversorium, magniloquentiæ præco, aquila in altum volans, suave canens lusciniæ, cælestis cicada, angelus denique in humano corpore versans, aurea columna, stella lucidissima, florens paradisi, Spiritus sancti

(2) Sacrum corpus S. Bartholomæi apostoli ex Liparitana insula circa annum Domini 832 translatum est Beneventum. Capto vero postmodum Benevento, Otho II imperator B. apostoli ossa inde asportavit, ac Romæ in Lycæonia insula in tumba

A myrothecium, ægrotantium medicus, divinæ gratiæ tuba, vitis fecundissima, olea fructifera, fluctuantium portus, peccantium patronus, defessorum recreatio, oppressorum refugium, miraculorum fons, dæmonum profugatio, apostolorum gloria, angelorum civis, qui prophetis sublimior, et martyrum consors fuisti, ejus denique gloriæ, quæ revelanda est, particeps, sempiternorum bonorum hæres, mundi lumen, omnium, ut summam dicam, bonorum thesaurus.

X. Itaque salve, Bartholomæe, illius magni tonitruum fulgur, quod in rota mundi hujus apparuisti, et idolorum insaniam ac noctem extinxisti. Salve, Bartholomæe, ille Spiritus sancti calamus celeriter scribens, qui legem in tabulis cordis pulcherrime descripsisti, legem, inquam, illam non veterem, sed valde novam. Salve, Bartholomæe, potentis Verbi sagitta acutissima, quæ hostium corda vulnerasti, dæmonum per aerem vagantium turmas percussisti, et mortalium animas vitio vulneratas, sanas effecisti. Salve, Bartholomæe, qui idolorum templa solo adæquasti, et homines ipsos viventis Dei templa reddidisti. Salve, Spiritus sancti gladius, qui alienigenarum turmas sermonis acie, et omnes mentes ad Christi obedientiam captivas duxisti. Salve, concinna sancti Spiritus Paraclæti cithara, rationalis tibia, Christi instrumentum, quod cælestia dogmata nobis cecinisti, et pravæ impietatis modulationes confundisti. Salve, cælum perpulchrum, divinis splendoribus illustre, in quo ille Sol justitiæ requiescit, et orationis dux, quo tu innixus, fallaciam omnem evertisti. Te quidem laudationibus extollere vellem, sed rerum multitudine confundor et dictionis infirmitate opprimor: nam vel hi, qui oratoria facultate maxime præstant, inferiores sunt, quam ut te laudare possint; neque quisquam est qui pro dignitate laudes tuas narrare valeat. Tuis igitur precibus Deum ipsum nobis propitium facias, et peccatorum perturbationem, qua vexamur, sedare velis: quique tuum diem festum recolimus, nobis omnibus delictorum veniam, et cælestis gaudii participationem tuis orationibus impetres, in Christo Jesu Domino nostro: cui gloria cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen (2).

porphyretica collocavit anno Domini 983, cogitans eadem per Tiberim et mare in terram suam deportare, sed eo brevi vita exempto pretiosus thesaurus Romæ remansit, ubi pia fidelium veneratione honoratur. Vide Baron. in not. ad Martyrol. 25 Aug.

(Opuscula nonnulla incertæ ætatis, quæ desinenti sæculo ix additæ constitueramus, propter inexpectatam voluminis spissitudinem ad sequentem tomum remittere cogimur, quem adis si placet.)

INDEX IN MARIALE S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI

Revocatur Lector ad numeros crassioribus typis in textu expressos.

A

- Acehston quid sit apud Græcos, 30, not. 30.
 Aeeria carbonis immaterialis B. Virgo, 333.
 Acrostichis quid sit apud Græcos, 1, not. 2.
 Adjutorium fortissimum, miserabilem B. Virgo, 110.
 Adjutrix dicitur B. Virgo, 106, 123, 221, 304.
 Admiratio angelorum B. Virgo, 129.
 Advocatio valida B. Virgo, 37.
 Ager dicitur B. Virgo, 30, 77, 113, 333, 346.
 Agna dicitur B. Virgo, 17, 30, 253, 260, 270, 286, 290, 296, 314.
 Alabastrum dicitur B. Virgo, 241.
 Albertus M. immaculatæ conceptioni favens, 6, not. 7.
 Altrix creatoris sui B. Virgo, 63.
 Amatrix bonorum B. Virgo, 48, 99, 166, 169, 205, 270.
 Amica bonorum B. Virgo, 124, 128, 150, 204, 252, 270, 293, 305.
 Arca dicitur B. Virgo, 4, 23, 83, 88, 91, 113, 144, 149, 170, 173, 193, 207, 208, 212, 234, 249, 262, 264, 268, 276, 291, 309, 333, 343, 346.
 Arma nostra B. Virgo, 213, 310.
 Asillum fidelium B. Virgo, 221, 232.
 Assumptio B. Virginis, 12.
 Astrum dicitur B. Virgo, 34.
 Auditio horrore plena dicitur B. Virgo, 31.
 Augusta dicitur B. Virgo, 18 et not. 18. Quomodo Augusta in conceptione immaculata, 18.
 Aurora dicitur B. Virgo, 30, 169, 328, 330, 337. Quomodo aurora in conceptione immaculata, 330 in not. 60.
 Auxiliatrix dicitur B. Virgo, 304, 306, 332.
 Auxilium dicitur B. Virgo, 31, 43, 58, 94, 106, 113, 114, 129, 134, 150, 173, 212, 213, 221, 230, 231, 261, 285, 304, 302, 303, 304, 330.
 Ave dictum B. Virginis quid significet, 266, not. 18.

B

- Benedicta cur dicatur B. Virgo, 171, not. 73.
 Benedictus Ode-calcus S. R. E. card. a cultu B. Virginis laudatus, in Epist. dedic.

C

- Candelabrum dicitur B. Virgo, 34, 35, 97, 108, 113, 119, 128, 147, 191, 296, 212, 221, 276, 278, 282, 308, 333.
 Carolus Moronus laudatus, 324, not. 31.
 Cathedra dicitur B. Virgo, 56, 60.
 Causa deificationis omnium B. Virgo, 31, 53, 62, 67.
 Causa divinæ incarnationis B. Virgo, 191. Causa gaudii B. Virgo, 32. Causa nostræ salutis B. Virgo, 100, 118.
 Causa omnium bonorum, B. Virgo, 117, 122, 137, 142, 131, 181, 183, 243, 253, 270, 304, 329. Causa qua Dei Filius similis factus est nobis, B. Virgo, 77. Causa reformationis primorum parentum, B. Virgo, 102, 122. Causa reparationis nostræ B. Virgo, 223, 227. Causa unica lætitiæ omnium dicitur B. Virgo, 8, 32.
 Civitas dicitur B. Virgo, 5, 27; 31, 106, 243, 278, 383.
 Coadjutrix martyrum B. Virgo, 178. Coadjutrix servorum suorum B. Virgo, 310.
 Cælum dicitur B. Virgo, 3, 14, 37, 70, 116, 131, 181, 182, 218, 230, 343. Quomodo cælum in conceptione immaculata, 404, 405, 406.
 Columba dicitur B. Virgo, 8, 9, 14, 34, 236. Quomodo columba in conceptione immaculata, 35, not. 37.
 Columna dicitur B. Virgo, 34.
 Conceptio immaculata B. Virginis late adstruitur passim in notis.
 Concha dicitur B. Virgo, 31.
 Conciliatrix bonorum dicitur B. Virgo, 20. Conciliatrix dissidentium B. Virgo, 344.
 Conciliatrix gaudii B. Virgo, 307.
 Confirmatio eorum qui stant B. Virgo, 211.
 Confugium Christianorum B. Virgo, 213.
 Consolatio tristium B. Virgo, 304. Consolatio valida B. Virgo, 57, 134, 228. Consolatio vivorum et mortuorum B. Virgo, 326.
 Conversio peccatorum ad Deum B. Virgo, 287, 386.
 Corona dicitur B. Virgo, 31, 124, 149, 154, 171, 192, 210, 223.
 Correctio Adæ dicitur B. Virgo, 29.
 Currus dicitur B. Virgo, 31, 32, 171, 343.
 Custodia dicitur B. Virgo, 31, 61.
 Custos in tentationibus B. Virgo, 293.

D

- Decor fidelium B. Virgo, 283. Decor Jacob B. Virgo, 170.
 Decus angelorum B. Virgo, 107, 129, 173, 213. Decus apostolorum B. Virgo, 89. Decus divinum athletarum B. Virgo, 71. Decus martyrum B. Virgo, 90, 99.
 Defensio dicitur B. Virgo, 125, 131, 137, 132, 213, 228.
 Dissolutio maledictionis B. Virgo, 53, 223. Dissolutio mœroris dicitur B. Virgo, 44.
 Domicilium dicitur B. Virgo, 111, 136, 139, 152, 298, 334.
 Domina dicitur B. Virgo, 6, 14, 19, 30, 32, 34, 35, 38, 43, 50, 51, 58, 62, 73, 74, 78, 80, 83, 94, 97, 110, 111, 119, 247, 148, 153, 165, 164, 203, 212, 228, 229, 271, 285, 288.
 Dominatrix dicitur B. Virgo, 73, 193.
 Dominicani Immaculatæ Conceptioni B. Virginis faventes : Albertus Magnus, 6, not. 7, 177, not. 77. — Ambrosius Catharinus, 32, not. 34; 62, not. 31; 73, not. 33, etc. — S. Antoninus, 343, not. 69. — Antonius Navarrus, 168, not. 70; 196, not. 89. — Hieronymus Lanusa, 324, not. 53; 333, not. 63. — Ildefonsus Giron, 223, not. 93. — Joannes Taulerus, 324, not. 53. — Joannes Vigerius, 180, not. 81. — R. Ludovicus Bertrandus, 340, not. 67. — Ludovicus Granatensis, 285, not. 30. — Sanctius a Porta, 168, not. 70. — S. Thomas Aquinas, 293, not. 34; 329, not. 61.
 Domus dicitur B. Virgo, 14, 23, 29, 73, 83, 352, 333, not. 62.
 Donum dicitur B. Virgo, 4.
 Ductrix certa et secuta eorum, qui salvantur, B. Virgo, 280.
 Dux infallibilis B. Virgo, 150, 203, 221, 281.

K

- Erectio cadentium B. Virgo, 251, 273, 293.
 Erectio dejectorum B. Virgo, 302.
 Erectio labentium B. Virgo, 304. Erectio lapsorum B. Virgo, 261, 308.
 Erectio mundi collapsi dicitur B. Virgo, 47, 334. Erectio prostratorum B. Virgo, 293.
 Expers omnis maculæ B. Virgo, 327, not. 38.
 Expiatio peccantium B. Virgo, 114.
 Expiatorium delinquentium B. Virgo, 49.
 Exultatio dicitur B. Virgo, 32, 34, 97, 119.

F

- Filia Dei B. Virgo, 240.
 Firmamentum dicitur B. Virgo, 71, 83, 90, 224.
 Firmitas eorum qui stant, B. Virgo, 253.
 Fluentum incorruptionis B. Virgo, 100, 122.
 Fons dicitur B. Virgo, 3, 10, 30, 44, 77, 206, 222, 262, 270, 310.
 Forceps dicitur B. Virgo, 56, 58, 60, 65, 91, 236, 263, 291.
 Fortitudo dicitur B. Virgo, 31, 85, 122, 224.
 Fulcimentum dicitur B. Virgo, 189, 210, 225.

G

- Gaudium dicitur B. Virgo, 27, 114, 134, 172, 256.
 Genitrix lucis B. Virgo, 74, 326.
 Germen dicitur B. Virgo, 4.
 Gloria dicitur B. Virgo, 38, 83, 90, 110, 119, 125, 128, 129, 140, 141, 149, 164, 171, 176, 215, 224, 241, 261, 267, 339, 342, 346.
 Gloriatio dicitur B. Virgo, 31, 49, 77, 82, 83, 89, 103, 110, 114, 125, 172, 229, 244.
 Gratia plena cur dicatur B. Virgo, 238, not. 12; 282, not. 29 et 30; 306, not. 43.
 Gubernatrix dicitur B. Virgo, 11, 79, 214.

H

- Habitaculum dicitur B. Virgo, 6, 11, 21, 53, 46, 54, 55, 64, 81, 107, 112, 155, 176, 196, 202, 208, 210, 260, 311, 315, 347, 352. Quomodo habitaculum in conceptione immaculata, 231, not. 7; 342, not. 68.
 Habitatio incorrupta Verbi incorrupti B. Virgo, 311.
 Habitatio lucis dicitur B. Virgo, 30.
 Honorificentia angelorum B. Virgo, 140.
 Hostis omnium scandalorum dicitur B. Virgo, 52.

I

- Illuminatio dicitur B. Virgo, 33, 230, 263.
 Immaculata dicitur B. Virgo quia sine macula originali concepta, 2, not. 4 et 5; 8, not. 10; 18, not. 23; 31, not. 33; 53, not. 36 et 39; 39, not. 43 et 44, 46, 47; 65, not.

53 et 54; 112 not. 61 et 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68; 170, not. 72, 74, etc.

Immunis ab omni macula B. Virgo, 78, not. 57; 162, not. 68; 186, not. 86; 195, not. 89; 223, not. 96; 249, not. 3, 6; 254, not. 9, 11, 13; 265, not. 16; 274, not. 23 et 23; 300, not. 37; 312, not. 48; 246, not. 73; 349, not. 76.

Imperatrix orbis B. Virgo, 336.

Impolluta cur dicatur B. Virgo, 199, not. 92.

Incontaminata cur dicatur B. Virgo, 236, not. 57.

Inculpatissima cur dicatur B. Virgo, 330, not. 60.

Innocentissima cur dicatur B. Virgo, 95, not. 59; 166, not. 60; 249, not. 4.

Intercessio dicitur B. Virgo, 123.

Interitus inferni dicitur B. Virgo, 21.

Introductio benedictionis B. Virgo, 283, 382.

Introitus divinus dicitur B. Virgo, 30.

Inviolata cur dicatur B. Virgo, 537, not. 63.

Janua dicitur B. Virgo, 263, 281.

L

Lætitta dicitur B. Virgo, 31, 119, 159, 263, 267.

Lampas dicitur B. Virgo, 5, 134, 267, 292, 306.

Laus B. Virginis ut in conceptu immaculatæ, 62, not. 51 et passim.

Lectulus dicitur B. Virgo, 20, 43, 94, 200.

Leo Allatus, 47, not. 48 et alias.

Lex nova dicitur B. Virgo, 63.

Liber dicitur B. Virgo, 5, 29, 329.

Liberatrix dicitur B. Virgo, 57, 99, 295.

Ligoum dicitur B. Virgo, 10.

Lilium dicitur B. Virgo, 29, 60, 222, 280, 222, not. 93.

Locus dicitur B. Virgo, 5, 13, 31, 108, 118, 146, 206, 239.

Locutio horrore plena dicitur B. Virgo, 31.

Lucerna dicitur B. Virgo, 5, 30, 88, 142, 144, 149, 155, 258, 186, 201, 211, 221, 234, 262, 268, 306, 312.

Ludovicus Crespi laudatus, 196, not. 91.

M

Magnalia B. Virginis, 522, not. 50.

Mansio dicitur B. Virgo, 31.

Manu ductio dicitur B. Virgo, 100.

Manu ductrix ad amplitudinem vitæ ad semitas penitentiae, ad honos ingressus voluntatum Christi B. Virgo, 351.

Maria Delpara Virgo unicæ pulchritudinis thalamus. Vide Thalamus. Thronus Dei Altissimus. Vide Thronus. Virga Virginitatis. Vide Virga, et fere singula hujus Indicis verba.

Mater Dei atque ideo immaculate concepta B. Virgo, 99, not. 60, 142, 63; 180, not. 81; 184, not. 84; 196, not. 91; 254, not. 10; 273, not. 24; 274, not. 26; 292, not. 32.

Mater inexplicabilis mysterii B. Virgo, 57.

Mater veræ resurrectionis, B. Virgo, 127.

Mediatrix dicitur B. Virgo, 91, 255, 304, 344.

Medicus Matris suæ quomodo fuerit Christus, 32, not. 55.

Mensa dicitur B. Virgo, 30, 113, 134, 149, 155, 170, 172, 173, 186, 193, 224, 234, 239, 256, 262, 268, 276, 335, 346.

Ministra maximi mysterii B. Virgo, 113.

Miracula B. Virginis, 258, not. 13.

Miraculum dicitur B. Virgo, 39, 103, 223, 231, 237, 317.

Monumentum venerandum virginitatis B. Virgo, 123.

Mons dicitur B. Virgo, 2, 3, 11, 30, 31, 36, 49, 59, 61, 76, 85, 84, 83, 87, 92, 101, 107, 113, 114, 115, 123, 129, 156, 154, 168, 170, 174, 190, 193, 201, 215, 223, 239, 252, 256, 258, 260, 268, 278, 308, 343, 358, 359, 381.

Mors quomodo non attigerit B. Virginem, 54, not. 50.

Munimen dicitur B. Virgo, 33, 80.

Munimentum hominum B. Virgo, 129, 175, 202, 216.

Munitio dicitur B. Virgo, 31.

Murus dicitur B. Virgo, 33, 57, 96, 119, 208, 210, 213, 229, 366.

N

Nativitas B. Virginis quomodo celebrata a S. Josepho, 1, 2, 3, 4, 5 et 6.

Nubes dicitur B. Virgo, 2, 7, 8, 25, 26, 32, 104, 116, 132, 137, 171, 183, 187, 198, 239, 246, 262, 263, 268, 276, 278, 289, 299, 308, 327, 346. Quomodo nubes in conceptione immaculata, 260, not. 22.

O

Odescalca familia a cultu B. Virginis laudata in epist. dedic.

Officina aromataria spiritus B. Virgo, 101.

Oliva dicitur B. Virgo, 3.

Oratrix nostra B. Virgo, 213, 310.

Organum divinum incarnationis Verbi B. Virgo, 343.

Oriens dicitur B. Virgo, 120, 126, 179, 186, 373, 396.

Ornamentum dicitur B. Virgo, 74, 89, 210, 207, 285.

P

Palatium dicitur B. Virgo, 1, 8, 10, 14, 29, 48, 70, 81, 82, 84, 85, 94, 97, 108, 131, 140, 142, 152, 158, 162, 179, 207, 221, 223, 228, 230, 234, 236, 249, 260, 262, 272, 276, 279, 293.

Paracletica quid sit, 247, not. 99.

Paradisus dicitur B. Virgo, 5, 31, 91, 118, 185, 272, 281, 381. Quomodo Paradisus in conceptione immaculata, 186, not. 85.

Partus B. Virginis arguit immaculatam conceptionem, 324, not. 55.

Patrocinium dicitur B. Virgo, 18, 43, 44, 59, 93, 131, 152, 177, 208, 223, 234, 275, 287, 303.

Patrona dicitur B. Virgo, 63, 203, 208, 221.

Paulus Odescalca a cultu B. Virginis laudatus, in epist. dedic.

Pelagus inenarrabile B. Virgo, 264.

Petrus Georgius Odescalca quam eximia fuerit erga B. Virginem pietate, in epist. dedic.

Petrus Possinus soc. Jesu laudatus, 325, not. 51.

Pomum dicitur B. Virgo, 5.

Pons dicitur B. Virgo, 3, 30, 101, 111, 125, 155, 153, 234, 318, 319, 339.

Porta dicitur B. Virgo, 11, 18, 20, 30, 49, 59, 61, 67, 69, 75, 81, 83, 89, 93, 100, 105, 104, 114, 118, 120, 150, 154, 157, 138, 144, 148, 151, 159, 160, 174, 180, 184, 193, 206, 213, 215, 227, 229, 234, 238, 247, 258, 262, 265, 274, 275, 276, 278, 280, 281, 282, 288, 295, 304, 309, 318, 321, 335, 341, 345, 346.

Portus dicitur B. Virgo, 32, 48, 61, 117, 133, 190, 193, 273, 276.

Possessio Dei B. Virgo, 154, 153, 162.

Præconium prophetarum B. Virgo, 154, 267.

Prædicatio prophetarum B. Virgo 110.

Præsentatio B. Virginis in templum, 6.

Præses christianorum B. Virgo, 318.

Præsidium dicitur B. Virgo, 58, 76, 96, 106, 112, 151, 215, 223, 232, 261, 264, 269, 271, 274, 280, 289, 293, 303, 307, 341.

Profunditas dicitur B. Virgo, 30, 31.

Propitiatio peccantium B. Virgo, 99.

Propitiatorium dicitur B. Virgo, 30, 59, 100, 101, 110, 113, 123, 141, 191, 211, 262, 304, 339.

Propugnaculum dicitur B. Virgo, 32, 234, 305.

Profectio dicitur B. Virgo, 33, 57, 58, 102, 106, 131.

Protectrix dicitur B. Virgo, 91, 138, 303.

Pulchritudo Jacob B. Virgo, 127, 130, 131, 226. Pulchritudo martyrum B. Virgo, 366. Pulchritudo prophetarum et martyrum B. Virgo, 260.

Puella dicitur B. Virgo, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 19, 48, 61, 118, 142, 237, 253, 258, 262, 298, 302, 317.

Purificatorium dicitur B. Virgo, 10.

Purior omnibus creaturis B. Virgo, quia immaculate concepta, 176, not. 76.

Purpura dicitur B. Virgo, 5, 30.

R

Radix dicitur B. Virgo, 144.

Receptaculum dicitur B. Virgo, 7, 71, 76, 114, 143, 181, 191, 229, 242, 295, 314, 334, 341.

Reconciliatio dicitur B. Virgo, 31.

Redemptio dicitur B. Virgo, 82, 112, 140, 233, 237, 317.

Refrigerium peregrinorum B. Virgo, 304.

Refugium dicitur B. Virgo, 49, 106, 119, 154, 173, 208, 210, 276, 301, 302.

Regina dicitur B. Virgo, 1, 7, 13, 21, 26, 34, 83, 99, 157, 151, 168, 177, 193, 230, 278.

Regio Dei B. Virgo, 162, 189, 192.

Reliquarium Spiritus sancti B. Virgo, 407, not. 12.

Resonatio prophetarum B. Virgo, 111, 115.

Restauratio hominum B. Virgo, 125.

Revocatio eorum, qui ceciderunt, B. Virgo, 211, 215.

Revocatio Evæ B. Virgo, 237. Revocatio primorum parentum B. Virgo, 82, 140. Revocatio terrigenarum expulsores B. Virgo, 55.

Robur dicitur B. Virgo, 51, 33, 89, 113, 119, 158, 172, 189, 200, 210, 228, 229.

Rosa dicitur B. Virgo, 5, 29, 53, 53, 78, 164, 217. Quomodo Rosa in conceptione immaculata, 30 not. 31.

Rubus dicitur B. Virgo, 32, 61, 65, 99, 102, 121, 237, 240, 288, 309, 317, 339, 346. Quomodo rubus in conceptione immaculata, 511.

S

Sacrarium dicitur B. Virgo, 343.

Salutatio dicitur B. Virgo, 29, 124.

Salus dicitur B. Virgo, 33, 34, 39, 47, 49, 57, 82, 83, 84, 89, 90, 101, 108, 110, 114, 123, 126, 129, 141, 158, 164, 200, 207, 231, 267, 269, 325, 333, 356.

Sancta tota cur dicatur B. Virgo, 502, not. 40 *et alias*.
 Sanctificatio dicitur B. Virgo, 17, 238, 259.
 Sanctuarium dicitur B. Virgo, 515.
 Scala dicitur B. Virgo, 3, 50, 134, 55, 204, 211, 223, 233, 267, 280, 284, 303, 317.
 Scaturigo fontana dicitur B. Virgo, 25.
 Sedes dicitur B. Virgo, 13, 131, 135, 508, 347.
 Splendor angelorum B. Virgo, 267.
 Sol dicitur B. Virgo, 9. Quomodo sol in conceptione immaculata, 6, not. 12.
 Solutio maledictionis B. Virgo, 77, 110, 186, 233, 285.
 Species Jacob B. Virgo, 118, 131, 134, 137, 170, 256, 263, 269, 309, 339.
 Spectaculum dicitur B. Virgo, 39, 223.
 Speculum purissimum B. Virgo, 22. Quomodo speculum in conceptione immaculata, 222, not. 94.
 Spes dicitur B. Virgo, 57, 106, 138, 159, 213, 226, 289, 301, 303.
 Sponsa dicitur B. Virgo, 8, 29, 31, 32, 49, 50, 55, 56, 60, 64, 73, 75, 78, 102, 106, 107, 110, 113, 121, 123, 124, 129, 133, 138, 146, 168, 190, 191, 200, 215, 218, 222, 248, 344, 369, 373. Quomodo sponsa in conceptu immaculato, 75, not. 53. 249 not. 2.
 Sublimitas ineffabilis dicitur B. Virgo, 31.
 Subsidium omnium dicitur B. Virgo, 31.

T

Tabernaculum dicitur B. Virgo, 20, 51, 64, 104, 108, 111, 124, 147, 155, 170, 173, 175, 176, 194, 220, 222, 237, 258, 259, 250, 254, 255, 307, 317, 333, 343, 347, 352.
 Tabula dicitur B. Virgo, 239 *et not.*
 Templum dicitur B. Virgo, 6, 7, 15, 33, 64, 65, 76, 81, 82, 94, 103, 111, 119, 135, 140, 176, 180, 185, 197, 202, 206, 209, 229, 250, 254, 262, 276, 282, 310, 321. Quomodo templum in conceptione immaculata, *vide not.*
 Terra dicitur B. Virgo, 2, 41, 54, 94, 116, 172, 258, 262, 280, 281, 303, 317, 348. — Quomodo terra in conceptione immaculata, 6, not. 11.
 Thalamus dicitur B. Virgo, 1, 31, 33, 68, 85, 97, 108, 123, 131, 133, 173, 193, 207, 236, 249, 294, 300, 312, 333, 347, 351, 366, 391. Quomodo Thalamus in conceptione immaculata, 31 not. 33.

Theotocia quid sint apud Græcos, 47 not. 48.
 Thesaurus dicitur B. Virgo, 29.
 Thronus dicitur B. Virgo, 1, 8, 14, 16, 19, 29, 47, 63, 68, 70, 71, 82, 83, 88, 94, 97, 108, 109, 113, 114, 129, 140, 142, 152, 158, 163, 171, 174, 175, 183, 192, 194, 207, 213, 215, 223, 226, 230, 236, 239, 244, 249, 250, 260, 273, 282, 298.
 Thuribulum dicitur B. Virgo, 123, 135, 193, 346.
 Thymiana dicitur B. Virgo, 29.
 Thymiaterium aureum B. Virgo, 177.
 Titulus honorificus apostolorum B. Virgo, 154.
 Titulus honorificus mulierum B. Virgo, 267.
 Triodum quid sit, 301 not. 38. 323 not. 51.
 Tutela dicitur B. Virgo, 38, 137, 523.

U-V

Unguentum dicitur B. Virgo, 29.
 Urna dicitur B. Virgo, 30, 31, 149, 170, 179, 207, 218, 224, 234, 239, 262, 296, 319, 364, 367, 373, 393.
 Vas dicitur B. Virgo, 342. Quomodo vas in conceptione immaculata, 343 not. 69.
 Vehiculum dicitur B. Virgo, 123, 186, 276, 208, 312, 338, 348.
 Vellus dicitur B. Virgo, 32, 206, 310, 332. Quomodo vellus in conceptione immaculata, 32 not. 34.
 Venustas angelorum B. Virgo, 82.
 Vestis B. Virginis, 17, 18, 19, 20, 21 *et not.*
 Via dicitur B. Virgo, 55, 100, 302.
 Virga dicitur B. Virgo, 2, 32, 36, 136, 150, 209, 224, 233, 236, 233, 320, 326.
 Virgo dicitur Maria, quia immaculate concepta, 168 not. 71, 184 not. 84, 199 not. 92.
 Virtus dicitur B. Virgo, 96.
 Visitatio velox ægrotantium B. Virgo, 51 not. 61.
 Vita omnium B. Virgo, 326.
 Vitis dicitur B. Virgo, 3, 7, 32, 89, 525.
 Volumen dicitur B. Virgo, 3, 15, 32, 71, 85, 117, 174, 263, 289.
 Vulnus demonum B. Virgo, 105, 107, 171, 192.

Z

Zona B. Virginis, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 21 not. 27.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

NICETAS DAVID PAPLAGO.

Notitia historica et litteraria.	9
ORATIONES LAUDATORIÆ ET FESTIVÆ.	15
Oratio I. — In diem natalem S. Dei Genitricis.	15
Oratio II. — In exaltationem venerandæ crucis.	27
Oratio III. — Laudatio apostolorum Petri et Pauli.	38
Oratio IV. — Laudatio sancti Andreæ apostoli.	54
Oratio V. — Laudatio sancti Jacobi Zebedæi.	79
Oratio VI. — Laudatio sancti Joannis Theologi.	99
Oratio VII. — Laudatio sancti Thomæ.	127
Oratio VIII. — Laudatio sancti Jacobi Alphæi.	146
Oratio IX. — Laudatio sancti Philippi.	163
Oratio X. — Laudatio sancti Bartholomæi.	193
Oratio XI. — Laudatio sancti Matthæi.	218
Oratio XII. — Laudatio sancti Simonis Zelotæ.	233
Oratio XIII. — Laudatio sancti Judæ Thaddæi.	254
Oratio XIV. — Laudatio sancti Mathiæ.	270
Oratio XV. — Laudatio sancti Marci evangelistæ.	283
Oratio XVI. — Laudatio S. protomartyris Theclæ.	302
Oratio XVII. — Laudatio S. martyris Anastasiæ.	333
Monitum Combefsi ad Orationem de Eustathio	374
Oratio XVIII. — Laudatio inclyti martyris Eustathii, Agapii, Theopisti, et Theopistes.	375
Oratio XIX. — Laudatio S. Hyacinthii Amastreni.	418
Oratio XX. — Laudatio S. Gregorii, Theologi.	439
Vita sancti Ignatii archiepiscopi CP.	487
Fragmenta expositionis in Lucæ Evangelium.	573
Exegesis carminum arcanorum Gregorii Theologi.	578

NICETAS BYZANTINUS.

Monitum editorum Patrologiæ.	583
De Scriptis Nicetæ Byzantini.	586
REFUTATIO EPISTOLÆ REGIS ARMENIÆ.	587
Monitum de Refutatione Mohamedis sequente.	666
CONFUTATIO MOHAMEDIS.	670
Capitula varia hujus libri adversus Mohamedem.	671
THEOGNOSTUS MONACHUS.	

Notitia	813
ENCOMIUM IN OMNES SANCTOS.	850

LIBELLUS AD NICOLAUM I PAPAM, in causa Ignatii Constantinopolitani.

833	
ANONYMUS.	
VITA S. NICOLAI STUDITÆ	863
S. JOSEPHUS HYMNOGRAPHUS.	
Notitia.	926
Vita S. Josephi Hymnographi.	931
MARIALE S. JOSEPHI HYMNOGRAPHI.	978
Epistola nuncupatoria.	978
Monitum Lectori.	982
I. — In pervigilio Nativitatis SS. Deiparæ Canon I, cujus acrostichis hæc est: <i>Ortum puella Numinis nitæcano Joseph.</i>	983
II. — In pervigilio ingressus in templum sanctissimæ Deiparæ, Canon II, ordine alphabetico.	991
III. — In profestivitate obdormitionis B. Virginis, Canon III, cujus acrostichis hæc est: <i>Lætus dilando Genitricem Dei Joseph.</i>	999
IV. — De depositione pretiosæ vestis SS. Deiparæ in Blachernis, Canon IV, cujus acrostichis hæc est: <i>Vestem beatam Virginis diæ colo, Joseph.</i>	1003
V. — De pretiosa zona B. Virginis Constantinopoli olim asservata, Canon V, cujus acrostichis hæc est: <i>Robore me accinge tuo, o casta Virgo, Joseph.</i>	1010
VI. — Ad hymnum Acathiston. In SS. Deiparam, Canon VI, cujus acrostichis est: <i>Gaudere te unam convenit, gaudii domus, Joseph.</i>	1019
VII. — In SS. Deiparam Canon VII, cujus acrostichis hæc est: <i>Deipara, seniste motis ego cano, Joseph.</i>	1027
VIII. — In SS. Deiparam Canon VIII, cujus acrostichis: <i>Octava do tibi, Maria, cantica, Joseph.</i>	1031
IX. — In sanctissimam Deiparam, Canon IX.	1039
Theotocia seu Deiparæ strophæ, ex Menæis Græcorum.	1042
Theotocia ex paraclitica Græcorum.	1275
Theotocia sive Allocutiones ad B. Virginem.	1382
CANON IN TERRÆMOTUS PERICULO.	1413
LAUDATIO IN APOSTOLUM BARTHOLOMÆUM	1425

FINIS TOMI CENTESIMI QUINTI.